

ספר

משנה הלכות

מדור התשובות מהדורא קמא חלק שביעי

בארבעה חלקי שו"ע ובכמה מקצועות הש"ס אשר נשאתי ונתתי
והשבתי לידידי וחברי ותלמידי בדבר הלכה, וגם מה שהחלפתי
במכתבים עם גאוני וצדיקי הדור שליט"א, ולהבחיל"ח ששבקו לן
חיים זי"ע להשתעשע בדברי תורה

אשר חנן ה' את עבדו מקים מעפר דל

מנשה הקטן

אבדק"ק אונגוואר וראש ישיבת בית שערם בברוקלין נוא יארק

בן לאאמ"ר הקדוש חסיד ועניו מרן ר' אליעזר זאב

שנהרג ונשרף עקה"ש, הי"ד

הוצאה חמישית

עם הוספות ותיקונים מאת מרן המחבר שליט"א

יוצא לאור ע"י

מכון משנה הלכות גדולות

שנת תש"ס לפ"ק

Published by
Mishne Halachoth Gedoloth Institute

Under the leadership of
Rabbi Menashe Klein
of Ungvar
Dean of Yeshiva Beth Shearim
1578 53rd Street
Brooklyn, NY 11219

לרכוש ספר זה או תקליטור תורני של כל הספרים
עם תוכנית חיפוש ובתבנית צילום, להתקשר:
To purchase printed copies of this volume or a Compact Disk
containing all the volumes in searchable text files & PDF format,
contact:

ארה"ב (888) 498-8642 Toll Free
ניו יורק (718) 851-0806 New York
ארץ ישראל (02) 587-0613 Israel
MishnaHalachos@mail.com

תרומתכם תאפשר לנו להמשיך בהפצת תורה בישראל
Your financial contribution is appreciated as it will help us continue to spread torah
through publishing seforim and making them available on computer.

נא לשלוח תרומתכם החשובה:
Please send your generous donations to:
Machon Mishne Halachos
3301 W. Strathmore Ave.
Baltimore, MD 21215
USA

כל הזכויות שמורות תשס"ד
Copyright © 2004

הקדמה

פתחו לי שערי צדק אבא כם אדה ייה

אמר המגיד המשנה מנעורי כליותי יעצוני, והגיון לבבי סבבוני, ולאבן פנה אנחנה, עד זקנה ושבה לא אניחנה, במדתי החזקתי ולא אנחנה, לישוב דברי הראשונים, יקרים מפנינים ומטמונים, ולפרש דברי הנאונים, אשר דבריהם כמסמורות וכדרכונים, ללמד זכות על המנהגים, ולחזק דברי אבותינו ורבותינו המופלגים, בהפלגת חכמים ונבונים, מסורים לנו מפי אב לחכמים, ואחריו דור אחר דור אבות ובנים, זקנים וחכמים קבלותיהם עלינו נאמנים, כי בליסוד התלמוד, הם לנו פנה ועמוד, יתד בל תיטוט, הם אשר הורינו ולמדנו, דרכי התורה ונתיבותיה חכמינו, איזהו דרך ישרה ללכת בה, ישכון אור להדבקים בה, ובדורות הראשונים, כלו לבוש שנים, המונים חמונים, כולם תחכמונים, זה לזה שואלים, ובאהבה עונים, ועל האמת מודים, כמ"ש ואת ואת כסופה, תוכחת מסותרת באהבה צרופה, ובמקום גדולתם, אתה מוצא ענותנותם, קבלו האמת מפי שאמרו, משארי האשפות קיימו דבר בשם אמרו, ומעולם לא אמרו קבלו דעתי, ועל מה שלא שמעו אמרו לא שמעתי, כדאיתא בירושלמי פ"ז נדרים ר' אבא בר זמינא אכן כתב ליה הרי שלחנו לך אדם גדול שאינו כוש לומר לא שמעתי ע"ש הרי דלזה צריך אדם גדול שלא לבוש לומר לא שמעתי ואף חכמתם עמדה להם, ולבניהם אחריהם, לישוב דברי הראשונים, כמלאכים לגבי האחרונים.

ובמשנה ננעים פ"ט מ"ג שאלו את ר' אליעזר מי שעלתה לתוך ידו בהרת כסלע ומקומה צרבת שחין א"ל יסגיר אמרו לו למה לגדל שער לבן וכו' א"ל והלא מקומה כגרים פי' ולמה יסגור אמר להן לא שמעתי כלומר גם זה יסגור אבל לא שמעתי בו טעם א"ל רבי יהודה בן בתירה אלמד בו (פי' א"ל תרשינו שאלמד בדין זה דבר) א"ל אם לקיים דברי חכמים הין א"ל שמא יולד לו שחין אחר חוצה לו ויפשה לתוכו אמר לו חכם גדול אתה שקיימת דברי חכמים ע"כ פי' שאמר לו ר' אליעזר אם תמצא טעם לקיים דברי חכמים אז אמור

מעמך אבל ללמד שאינו טעון הסגר ולהקשות על דברי חכמים לא תאמר שאינו מניח מה שקבלתי מרבותי ושימע ממך וכשנתן טעם לקיים דברי חכמים א"ל חכם גדול אתה שקיימת דברי חכמים כנותן טעם לדבריהם יותר מאלו סתרת את דבריהם אי נמי שלא בלבדוק הקושיות לסתור לדבריהם עי' רע"ב וק"א ותוי"ט.

מבואר דעיקר החכמה לקיים דברי חכמים הראשונים ולישבע ולא להקשות עליהם אלא אפילו במקום שהם מוקשים מהמון קושיות לא יתבלבל מהם לסתור את דבריהם כי לכל קושיא יש תירוץ וזקני ת"ח כל זמן שמזקנים, דעתם מתיישבת עליהם, אבל לרוב קושיות והויות, אין קיום וחיות, בנויות לתלפיות, לעשות לו שם בין הבריות, ובידם חרב פיפיות, במחילות טעיות ושגיאות, ועלינו לשבח, לישוב ולא לנצח, דברי חכמים הקדמונים, באהבה על הראשונים, וחבה על האחרונים, דבר טוב וקיים לעד, לא נטה מהם ימין ושמאל עדי עד.

ותנן במסכת עדיות פ"ח מ"ד העיד יוסי בן יעזר איש צרידה על איל קמצא דכן ועל משקי בית מטבחיא דאינון דכיין ודיקרב במיתא מסתאב וקרי ליה יוסי שריא ע"כ ובמס' ע"ז דף ל"ז ע"א מיסתמיך ואזיל ר' יהודה נשיאה אכתפיה דר' שמלאי שמעיה א"ל שמלאי לא היית אמש בביהמ"ד כשהתרנו את השמן א"ל בימינו תתיר אף את הפת א"ל א"כ קרי לן ב"ד שריא דתנן העיד רבי יוסי בן יעזר וכו' א"ל התם שרא תלת זמר שרא חדא ואי שרא מר חדא אחריתי אכתי תרתין הוא דהוויין א"ל אנא שראי אחריתי דתנן זה גיטך וכו' ותני עלה רבותינו התירוה לינשא ואמרין מאן רבותינו אמר רב יהודה אמר שמואל בית דינא דשרי משחא וכו' ע"ש והרמב"ם פ"ב מהל' סמרים כתב ב"ד שהתיר שני דברים על ימחר להתיר דבר שלישי.

מבואר דאפילו ב"ד הגדול כבית דינו של רבינו הקדוש או של יוסי בן יעזר וכיוצא בהם אם התירו ג' דברים מה שנהגו בהם איסור מכח תקנתא דרבנן או אפילו מכח מנהגא קרי להו ב"ד שריא ואסור לעשות כן ומשמע דבכל ימי חייו אם התיר יותר משני דברים

יכול להחמיר אין הכוונה על אחרים דעל אחרים ודאי איכא איסור להחמיר אבל על עצמו יכול להחמיר וזה שהוסיפו עליו ודו"ק. וא"כ מיושבת קושייתנו למה כתבו התוס' פי' בקונטרס שבאו לפרש כוונת רש"י והוסיפו הני תיבות שמשנה ההלכה כמובן.

ועיין רש"י כתובות (דף ז' ע"א) ומי איכא הוראה לאיסורא ומי קרי איסור הוראה משום דכל אדם רשאי להחמיר והאומר אין זה סמיכת דברים שאפילו מן הספק שאין ההלכה ברורה לו הוא בא ואומר אבל המתיר סומך על שמועתו או על סברת חכמתו והוא הוראה ע"כ נראה דכאן שינה מעמי ממסכת ביצה דהכא ההוראה לאחרים הוא ולא לעצמו ודו"ק. וגם פי' שמועתו או על סברת חכמתו ומשמע שמועתו היינו קבלה וכמ"ש לעיל. ועיין צ"ח שם ובאחרונים. מבואר מיהו דאפילו בבב"ד הגדול אין להתיר ח"ו דברים שנהגו בה כבר איסור וכיוצא בזה וא"כ כ"ש ליחיד ובדורינו אנו יתמי דיתמי שמי שמתיר יותר משני דברים שנהגו בהם איסור עד הנה שנקרא פלוני שריא או גדול מזה פלוני היקל, וכן המחבר ספר או ספרים כמה צריך להזהר שלא להיות נקרא יוסי שריא או יותר מזה יוסי הקל ח"ו שמיקל באיסורים.

אלא דגם להחמיר לאו דבר קל הוא ומה שכתב רש"י שכל אחד יכול להחמיר אין הכוונה בזה שיותר להחמיר ולאסור דברים המותרים דכבר אמרו בירושלמי שלחי פ"ה דתרומות א"ר לעזר כשם שאסור לטהר את הטמא כך אסור לטמא את המהור ועי' פנ"מ שם שלא יאמר לא אמריה עצמי לעמוד על הדבר אלא כיון שהדבר ספק אצלי אטמאנו שאסור לעשות כן ועיין שו"ת זקן אהרן הראשון סימן קמ"ד ובשו"ת בנימין זאב סימן שכ"ו ש"כ, ובידיו שתקן ר"י מתודים את אשר אסרת התרתי ואת אשר התרת אסרתי הרי שניהם לאיסור ואין חילוק בין זה לזה ומה שפירש"י שכל אחד יכול להחמיר צ"ל שזה דבר קל ואינו צריך מירחא אבל ודאי אסור לעשות כן ומקרא מלא הוא לא תוסיפו ולא תגרעו ועיין רמב"ם פ"ב מהל' ממרים ה"ט ובלח"מ שם האומר על בשר עוף שאסור מדאורייתא עובר בל"ת ועיין השגות הראב"ד שם וכ"ש בדבר שהוא כותב לאחרים שאפשר יצא מזה כמה חומרות הבא לידי קולא ואיסור גזל וכיוצא שאם נחמיר למי שהוא בדבר שהוא מדינא כשר ע"כ גזלו ממון ומחייב לשלם לו וכמ"ש בנמרא על ר"ט פ"ד דבכורות מ"ד בפרה שנמלה האם שלה והאכילה ר"ט לכלבים ובא מעשה לפני החכמים והתירוהו ואמר הלכה חמורך טרפון ע"ש ואם הוא מבעלי חי שהמריף אולי היה איזה גלגול והיה צריך לתקנו לאכול ולברך עליו ואם טרפו ע"י חומרא דחה נפש מן התקון עי"ז עיין רדב"ז על המצות.

קורין לו פלוני שריא ובמס"מ סי' שס"ח כתב בשם רב שריא נאון וז"ל, חייב כל אדם לבלתי שנות המנהג דאמרינן מנלן דמנהגא מלתא הוא דכתיב אל תסיג גבול רעך אשר גבלו ראשונים נראה דאל שינוי מנהג עובר בלאו דלא תסיג ואפילו אי נימא דאסמכתא בעלמא הוא מ"מ אסמכיה אלאו דאל תסיג ובספרי שופטים שם עה"פ לא תסיג גבול רעך אשר גבלו ראשונים תניא מניין למחליף דברי ר' אליעזר בדברי ר"י ודברי ר"י בדברי ר"א לומר על מהור טמא ועל טמא מהור שהוא עובר בל"ת ת"ל לא תסיג גבול רעך ועיין בירושלמי מה שדרשו על זה.

ואין להקשות ממה שאמרו בנמרא (ביצה ב' ע"ב) כחה דהתירא עדיף דהאי מיירי בדבר שנחלקו בו והבא להכריע אז אמרינן כחה דהתירא עדיף אבל במה שכבר נהגו העם ליכא בזה דין דכחה דהתירא אלא מקיל באיסורין שכבר קבלו עליהם כך ה' נראה אלא דראיתי לרבינו הגדול רש"י ביצה הנ"ל שפי' כחה דהתירא עדיף ליה וז"ל טוב לו להשימיענו כח דברי המתיר שהוא סומך על שמועתו ואינו ירא להתיר אבל כח האוסרין אינו ראי' שהכל יכולין להחמיר ואפילו בדבר המותר ע"כ הנה פי' דכחה דהתירא עדיף מפני שהמתיר סומך על שמועתו ושכך קבל מרבתינו וא"כ אין מכאן שום קושיא וסתירה להא דלעיל דתרווייהו אמת.

ובלמדי עם התלמידים הקשיתי דהתוס' ביצה הנ"ל ד"ה ור"ת כח דהתירא עדיף כתבו וז"ל פי' הקונטרס לכך כח דהתירא עדיף כשאדם מתיר סומך על שמועתו וצריך להביא ראיה לדבריו אבל איסורא אדם יכול להחמיר עליו בלא מעם קשה מאי קמ"ל התוס' מה שפירש בקונטרס ורק העתיקו דבריו ועיין רדב"ז חלק ו' סימן שני אלפים קפ"ט. אמנם לאחר העיון נראה דדבר גדול השמיענו שביארו לנו פירושם בכוונת רש"י דרש"י ז"ל כתב טוב לו להשימיענו כח דברי המתיר שהוא סומך על שמועתו אבל התוס' הוסיפו וצריך להביא ראיה לדבריו וממילא לפי פי' הפשוט בפירש"י היה אפשר לומר סומך על שמועתו היינו קבלתו אבל לפי פי' התוס' הכוונה בפירש"י שמועתו היינו ההלכה שלמד ולכן צריך להביא ראיה לדבריו.

אלא דא"כ מיושבת נמי קושיתן שהקשינו לעיל דהאין כתב רש"י שהכל יכולין להחמיר ואפילו בדבר המותר והא כמה פעמים הוא מפסיד ממון אחרים וגם בכלל מטריוהו שלא לצורך אבל התוס' תי' בזה שהוסיפו תיבה אחת וז"ל אבל איסורא אדם יכול להחמיר עליו בלא מעם והנה חוסיפו תיבת עליו כלומר דמה שפירש"י

תקלה על ידיהם לאדם אמרה תורה ונתצתם אדם שהוא גורם להתמלא את חבריו ומטתו מדרך חיים לדרך מות עאכ"כ עכ"ל. ועל זה דחה לבינו אם הדבר כן מי יאמר זכיתי לבי כי אם ח"ו טעינו באיזה ענין הלכה או מנהג ויבואו אחרים וישתו ממם הרעים ונכשלים בה ונמצא ח"ו באה תקלה ע"י שונאי ישראל לאדם מישראל והבאתי עלי קללה ולא ברכה ח"ו. ובגמרא יומא פ"ו ע"ב אמר רבא כי הוה נפק לדינא אמר הכי בצבו נפשיה לקטלא גפיק וצבו ביתיה לית הוא עביד וריקן לביתיה אזיל ולואי שתהא ביאה כיציאה ופירש"י ברצון עצמו אזיל לקטלא לישא עונש חמא שמא ישנה בדין ועל עצמו אמר כן ובכל זה לא יעשה צרכי ביתו ולא ישתכר כלום בדבר ולואי שישבו לביתו בלא חמא כיציאה והכונה ע"פ הנ"ל שאם ח"ו ישנה עוד אחרים יכשלו בשבילו ג"כ והוא ישא עונש חמאם וא"כ אנן מה נאמר אכתריהו.

וב"ת א"כ איפה מי בקש זאת מידינו כבר תי' ז"ל דהכל בהכרח ובמדה ובמשקל ז"ל ויק"ר פ' ט"ו ב' ד"א לעשות לרוח משקל ומים תכון במדה (איוב כ"ח) אמר ר' יודן ברבי שמואל ואפילו ד"ת שנתנו מלמעלה לא נתנו אלא במדה ואלו הן מקרא משנה תלמוד הלכות ואגדה יש זוכה למקרא ויש למשנה ויש לתלמוד ויש זוכה לכולן ובס"ח סימן תק"ל כתב מי תכן את רוח ה' (שם מ' י"ג) כי הקב"ה גזור מי יהיה חכם ומה חכמתו וכמה שנים, וכמה ספרים יעשה, יש שגזור עליו שעושה ספר אחד, או שנים, או שלשה, וכן בתלמוד, וכן לתת קרייה, וכן בסודות אחרות, וכל מי שגילה לו הקב"ה דבר ואינו כותבו ויכול לכותבה הרי גוזל מי שגילה לו כי לא גילה לו אלא לכתוב דכתיב (תהלים כ"ה י"ד) סוד ה' ליראיו ובריתו להודיעם וכתיב (משלי ה' ט"ו) יפוצו מעינותיך חוצה וזה שכתוב (קהלת י"ב י"ד) יביא במשפט על כל נעלם שגורם שנעלם אם טוב שגילה לו אם רע שאינו כותבה ע"כ. מכאן דהכל בהכרח ובמדה ובמשקל ועליו אין להוסיף וממנו אין לגרוע אלא הכל בגזירת יצירן פתגמין שגזרו עלינו לקיים גזרותיו.

והנה בנמ' ברכות דף ד' אמר דוד לפני הקב"ה רבש"ע לא חסיד אני שכל מלכי מזרח ומערב יושבים אגודות אגודות ככבודם ואני ידי מלוכלכות בדם ובשפיר ובשליא כדי למהר אשה לבעלה ולא עוד אלא כל מה שאני עושה אני נמלך במפיכת רכי ואומ"ל לו מפיכת רכי יפה דנתי יפה חייבתי יפה זכיתי יפה מיהרתי יפה מטאתי ולא בושתי וכתב הב"י דכוה"ז כשבאין לשאול איזה הוראה צריך המורה לעיין בספרים משום דהם לפנינו כרבותינו והו"ל בכלל מורה הלכה בפני רבו והפס"ג רמזו בקרא אז לא אבוש בהביטי אל כל מצותיך ועיין בפתחיה לפס"ג לה' יו"ט סדר הנהגת השואל

ובמשנה אבות פ"ה מ"ח חרב בא לעולם על עיניו הדין ועל עוות הדין ועל המורים בתורה שלא כהלכה ופירש הרע"ב ועל המורים בתורה שלא כהלכה, לאסור את המותר ולהתיר את האסור, הרי שכלל לאסור את המותר עם להתיר את האסור ועל תרוייהו חרב בא לעולם ובביאורי הגר"א ציין שם חרב וכו' כמ"ש שם נאמר והבאתי עליכם חרב וגו' יען במשפטי מאסו.

ובמסכת ידים פ"ד מ"ג עליך ראייה ללמד שאתה מחמיר שכל המחמיר עלי' ראייה ללמד ועיין שו"ת תשב"ץ ח"א סימן א' וסימן קמ"א ובשו"ת חכ"צ סימן קמ"ו ובתוספתא סנהדרין פ"ו היו שנים וכו' וכל המחמיר עליו להביא ראייה ועיין גליוני הש"ס ביצה ב'. ובמסכת חלה פ"ד מ"א אף הוא (יוסף הכהן) העלה את בניו ובני ביתו לעשות פסח קטן בירושלים והחזירוהו שלא יקבע הדבר חובה ע"ש. הרי אפילו רצה לחנך בניו לא הניחוהו שלא יקבע הדבר חובה.

ורבינו הגדול הב"ח ז"ל יו"ד סימן קפ"ז כתב על חומרת מהר"ם מפאדווה ז"ל ואין לשמוע לחומרא זו אם אדם חשוב מרוב ענותנותו אינו רוצה לסמוך על עצמו ינהג מידת פרישת לעצמו אבל לא ניתן להכתב בספר להורות לדורות הבאים ולהחמיר מדעתו אם לא שיביא ראיות ברורות מן התלמוד ע"ש ועיין ש"ך בדיני איסור והיתר סוף סימן רמ"ב ביו"ד אות ט' כשם שאסור להתיר את האסור כך אסור לאסור את המותר ואפילו בשל עכו"ם אפילו במקום שאין הפסד מפני שעל הרוב יש בו צד הקל ממקום אחר מחמת שנאסר והו"ל חומרא דאתי לידי קולא שאפשר שיתגלגל עד אחר מאה דברים לפיכך אם הוצרך לאסור מחמת ספק או מחמת חומרא כזה שאין האיסור ברור כשמש צריך המורה לומר שאין האיסור ברור אלא שאנו צריכים להחמיר ע"ש ועיין מש"כ בספרינו משנה הלכות ח"ד סימן ק"ה וח"ה סימן ק"ד. ולפעמים אם פוסק נגד רוב הוה ליה בכלל מינות ואפיקורסות דקיי"ל אחרי רבים להטות וכ"כ בספר יועש אברהם להגה"ק מצעכיננו שכתב בדבר שיש בו מחלוקת הפוסקים ואיפסיקא הלכה כחד מ"ד לקולא לא חשש להחמיר כלל והיה נדמה בעיניו כאפקרותא נגד חו"ל על מי שרוצה להחמיר וכ"כ מרן הגה"ק בעל דברי חיים כאחד שרצה לפסוק כהפס"ג דכהמה בעי ז' ימים מעל"ע שיצא מתורת נפל וכתב כיון דרוב הפוסקים פוסקים דלא כותיה הפוסק כפס"ג הו"ל כאילו אינו סומך ח"ו ברוב מה"ת.

ובמסכת שמחות פ"ו וז"ל דורשי חמורות אומרים ונתצתם את מזבחם מה חמא העצים ואבנים אלא לפי שבא לאדם תקנה על ידיהם אמר הכתוב ונתצתם והרי דברים ק"ו ומה עם עצים ואבנים שאין בהם לא זכות ולא חובה לא מוכה ולא רעה על שכאח

ומעתה עלינו לשבח לאדון הכל לתת גדולה ליוצר בראשית שלא עשנו כגויי הארצות ולא שמנו כמשפחות האדמה אלא בראתנו מזרע קודש אברהם יצחק ויעקב וחתמת בנו אות ברית קודש ועיד שמת הלקינו להיות מיושבי בית המדרש ולהיות זוכה בס"ד ללמוד וללמד עם תלמידים גדולי התורה ואילו פינו מלא שירה כים ולשונינו רנה כהמון גליו ושפתותינו שבח כמרחבי רקיע אין אנחנו מספיקים להודות לך ה' אלקינו ולהתפאר שמך מלכינו על כל הטובות ונסים ונפלאות אשר גמלנו מכבשוני האש הצלתני, מדבר ומחרב ורעב מלשנתני, ומחליים רעים ורבים ונאמנים דליתנו מן המיצר קראתי יי' ענני במרחב יי' אבן מאסו הבונים היתה לראש פינה. ועיד הגדלת חסדך אתי אשר נתת לי בס"ד משפחה חשובה זרע ברך מאת ה' המבורך אם הבנים שמחה והנני מתחנן מלפניך אלקי אברהם רחום והנון חוס נא עליהם שאזכה לגדלם לתורתך הקדושה ולחופה ולמעשים טובים נא ברכם איש אשר כברכתו, מגדול היחל עד קטן צו תשועתו, המלאך הגואל יכרך את הנערים, בני אליעזר זאב, דוד שלמה, עמרם, משה, פתח להם אוצר הטוב מן השמים, אין טוב אלא תורה ויראת שמים, אריכות ימים שנים וחיים, ועושר וכבוד פי שנים, והכנות בנותי היו לאלפי רכבה, מרים מלכה, רחל לאה, פיגא רשקא, לאמותם הרבניות אחובה, תוכו לבעלי גדולי התורה קדושי עליון, ותהיו נשים צדקניות למלך עליון, אלו הברכות ועוד יוסף ה' עליכם, אלף פעמים כאשר דבר לכם.

ועוד אוסיף ברכה, לאחי ואחותי ולכל המשפחה, החשובה הכבודה והרמה, ולכל הקרובים מכל הצדדים ישועה ונחמה, ועוד לא אחדל מלברך לכל ידידי ותלמידי ולכל אנ"ש וקהלתנו למנהיגיה ולתומכיה ולכל הבאים בנבולתי, ברכה והצלחה לכל הבאים בעזרתי, רפואות וישועות מאדון הנפלאות בריות הנוף והנפש מעושה פלאות, לכל הבאים לעזרת ישיבתנו הקדושה והת"ת, יתן להם ה' שיוכו לראות מאור הננו מששת ימי בראשית ולביאת ג"צ ויגאלינו בב"א.

דברי הקטן באלפי ישראל מודה על העבר ומתפלל על העתיד בלב נשבר ובידים רותחות, עבד לעבדי ה' הלומדים תורה לשמה המרוד ועמוס בעבודת הקודש החותם ברעדה ובלב נופש

מנשה הקטן

בן הקדוש אאמו"ר מוה"ר אליעזר זאב הי"ד
ולא"מ הקדושה מרת רחל לאה הי"ד

אור ליום ו' לחדש הרחמים התשל"ו בני יצו"א

באו"ה השני מדר השלישי סק"א וא"כ כל המורה הלכות ומעיון בספרי ההלכה לכאורה יוצא בזה כנמלך עם מפיבשת רבי וכל זה בהלכות פסוקות, אבל בהני שצריך לדמות מילתא למילתא מי יאמר שיפה הדמיון. הגם כי באמת הרבה טרחתי על כל תשובה ותשובה ובדקתי בספרים ושקלתי הענינים לפי קטנות דעת שכלי והרבה ענינים אשר עברתי עליהם בשקלא וטריא בשעור עם תלמידי חכמים בני ישיבתנו או עם שאר ת"ח. מ"מ ירא אנכי שלא אלכד ח"ו ולא אכשל בדבר הלכה. ולכן אני מתנה בתנאי גמור שאין אני כותב דברי אלו בתוך הלכה לשום אדם רק בתוך הערה ומשא ומתן בהלכה וכן בשאר ספרים שהוצאנו לאור בס"ד. ומראה מקום אני למי שרוצה לראות השקלא וטריא באלו ההלכות.

ואני תפלה לא-ל גדול ונורא שיוכני ללמוד תורה לשמה וללמדה לאחרים ולהרביץ תורה ברבים וישיב על מי נח ולא ניבוש ולא נכלם לא בעולם הזה ולא בעולם הבא והיו דברי אלו לריה נוחח אשה לה' ויתקבלו לרצון בבית לומדי התורה ויראה, והנני מבקש מכל הבאים במשנה הלכות שאם ימצא איזה דבר קשה בספרינו זה ימחול נא לעיון כמתניות אולי ימצא ישוב לדברינו ומתן מתן ארבע מאות וזוי שווא, כי לא נפל שם המכתב דרך מקרא ובעזה"י באו שם הדברים מבוארים לא סתומים ולא כתבתים ככותב נים ולא נים אלא שיצאתי בעקבי הראשונים ואחר החקירה לילות וימים בדברים שהסכימו עליהם גדולי החכמים וגם מה שהעליתי מלבי בקשתי ובחרתי לא מתוך הסברא חיצונית עד שהראינו מן השמים ראיות הכרחיות לפי דעתי עכ"פ ואין לדיין אלא מה שענינו רואות והרבה פעמים אשר לפי השקפה ראשונה נראים הדברים קשים והמעיון בהם יראה שיש בזה כונה טמונה, ואם אעפ"כ ימצא שם שגיאות נא לדונינו לכף זכות דשגיאות מי יבין ואם אפשר להודיענו אשמח להשיבו אם יהיה בידי להעמיד את דברנו ואם לאו אודה ולא אבוש ואתקן בספרינו הבאים בס"ד ואם לאו יציין לעצמו השגיאה ויהיה זה שכרו שיציל אותי ממכשול הרבים ח"ו, ויתקיים בנו את זהב בסופה כל שכונתו לשם שמים.

ואמר ו"ל עבירות שבין אדם לחבירו אין יוה"כ מכפר עד שירצה את חבירו ולכן הנני מבקש מכל ידידי ורעי וכ"ש רבותי שאם ח"ו פגעתי בכבודם לפעמים שבאתי בכתב או בע"פ בדברי תוכחה או בתוארים הנכתבים מצדנו שאינו לפי כבודם הנני מבקש ואומר סלח נא כי ח"ו אין כונתי לצער לשום נפש מישראל וכ"ש לת"ח בני תורה חס ליה לזרעא דאבא וכ"ש לגדולי התורה ואני שלום כי אדבר שלום שלום לרחוק ולקרוב כל איש מזרע אברהם יצחק ויעקב הקדושים באהבה נמורה, והעושה שלום כמרמויו הוא יעשה שלום עלינו ועל כל ישראל.

שאלות ותשובות

משנה חלק שביעי הלכות אורח חיים

סימן א

מאימתי חל דין נפילת ידים לקטנים

ביה ג' תמוז התשל"ד ב"י יצ"א

מע"כ הרה"ג וס"ר וו"ח כש"ת מחדר דוד קצנשטיין
באליטא.

אחר"שכ"ת, יסלח לי אולי לא חזרתיו כראוי כי צנחתי מכירו קאמינא ויקבל הכבוד כראוי לו. ובדבר מה שמחנלל שמעריח אותי בשאלות הנה אין לו להחנלל בזכ כי כן נלטינו מפי משה רבינו ע"ה להשיב לכל שאל, אמנם מ"מ מחמת הטרדות לא אוכל להשיב על כל וגם זה רק בקיטור.

בדבר שאלתו בנע"י לקטנים אימתי מתחיל החיוב הנה בפמ"ג א"ח סימן ד' במש"ז אות ז' כתב ח"ל וגם קטנים איני יודע למח אין חכמים בזה וראוי לרחוץ ידיהם בכל בוקר כי חמורא סכנהא מאיסורא ומשמע לכאורה דכל שאפשר ליטול ידיהם לריק ליטול כיון דהוא גדר של סכנה ומאי נפ"מ אם הוא בן שנה או יותר ועכ"פ אין נפ"מ בין הביע לחינוך או לא הביע וכ"כ החיד"א במורה באצבע סימן ב' אות ס' ח"ל וזהיר לרחוץ ידי הבנים הקטנים כראוי ולא יעמאו כל אשר יגעו ותשרה הסמ"א בכל ח"ו, ומשמע נמי דכל אשר נוגעים במאכלים לריק לחבר מהם אלא דנראה לכאורה חלוק בין הפמ"ג להחיד"א דלפמ"ג הנעילה לצורך הקטנים הוא ולהחיד"א הנעילה שלא יגעו במאכלים ויעמאו אותן וכו' לצורך הגדולים שיאכלו אותם המאכלים וי"ל קצת.

אמנם הגרש"ז בשו"ע שלו סימן ד' ס"ב כתב כי רוח העומאח ז' אינו מחאורא לשרות אלא בכלי של קודש במקום קדוש שנסתלקה משם שהם גופות העבורים ישראל כשהם ישינים וגשמחם הקדושה מסתלקת מגופם ואזי רוח העומאח שורב על גופם וכשהגשמה תחרת לגוף מסתלקת רוח העומאח מכל הגוף ונשארת על הידים בלבד ומעטם זה נכחו להקל בנגיעת מאכלים ע"י קטנים שלא הביעו לחינוך לפי שגמר ויעקר כניסת נפש הקדושה באדם הוא ב"יג שנים ויום אחד אחר, ח"יג לנקבה שלכן נתייבזו אז במלות מן התורה ונעשו בני שושן ותחלת כניסת נפש הקדושה היא בחינוך לתורה

ולמלות שחייבו חכמים לחנך (גם במלות מילה ולכן החכר מנגיעת הקטן מיום המילה ואילך קדוש יאמר לו עכ"ל). הנה ס"ל להגרש"ז דמשיקר דינא נפ"י בקטן הוא רק מדין חינוך ככל דיני חינוך והגם שכתב דהחכר מנגיעת הקטן מיום המילה ואילך קדוש יאמר לו לא שמענו מעולם-חכרים מחכ גם בא"ח (בוסטשט) נראה דס"ל דאין קפידה רק משעב שנתחייב בחינוך ע"ש ס"ג ד"כ לא יגע בידו. ומעשה לענין נגיעה ודאי החכר מלאכול מה שנגע משעב מילה קדוש יאמר לו כדעת הגרש"ז אמנם לדינא הרי יש לן דעתו ודעת הא"ח דעכ"פ עד זמן חינוך ליכא קפידא כלל אלא על הקטן ליטול ככל דיני חינוך כל שיועד ומצין וחנוך לנער עפ"י דרכו.

וקצת יש עוד לזכר שיטת הלח"מ פ"ג כ"ב משביתת עשור שכתב דהרמב"ם לא חייש לרוח רעה שאין מליצה בדינו וכ"כ היש"ש פ' כל הבשר דמה שהזכירו ח"ל משום רוחות לא שכיח בזכ"ז והגם שח"ו להקל בשביל זה בנע"י שחריח שמבואר בזו"ק שחייב מיתה ח"ו וגם בש"ע הובא בכל הפוסקים ומיחו לענין קטנים יש לזכור לסניף וכנ"ל ועיין מג"א סימן קע"ג סק"א ובה"א כלל ב' ובמ"ב סימן ד' ס"ק י"ד.

סימן ב

מאימתי מתחיל דין כיסוי הראש לקטנים

ומה ששאל עוד מחי מתחיל בקטנים דין כיסוי ראש, כך מקבלנו מאבותינו ורבותינו הקדושים ומקני הדור דעד ג' שנים מניחין לקטן שערות ראשו מלפני כלל וכשנעשה בן ג' שנים עושין סעודה וגוזזין שערות ראשו ומניחין לו פאות ולובשין אותו כיפה לבסות ראשו ולומדין עמו א"ב ישר והפוך ועוד כמה ענינים המבוארים במחזור ויערי"ב בספר רוקח. ואין מניחין לו לראות עכו"ם בו ביום ולא כל דבר עמא בגון כלל ותחול וכיוצא בו ועוד כמה מנהגים ע"ש. מאז ואילך מרגילין אותו בכיסוי הראש, ורמז לדבר שלש שנים יכיו לכס ערלים ובשנה הרביעית קדש כלולים וגו'. ועיין אורח"ה הקדוש על הפסוק שלש שנים יכיו לכס ערלים פ' קדושים.

לפי שמחנכין אותו דרך לניעות ודרך ענוה שכן מצינו בנתינת התורה ובעצור תהיה יראתו על פניכם לבנותי חטאתו. ד"א שלא לעשותו עליל ופומצי לעצורי דרכים שלא ישלוחו בו שום עין הרע ולא שום נזק, שכן בנתינת התורה לפי שלוחות הראשונות ניתנו בפומצי גדול וקולות וברקים וקול שופר נתקנאו המלאכים, וזא שטן וערבב את העולם וגרם העין נשתברו לוחות ראשונות. אבל לוחות אחרונות שניתנו בחשאי בן קיימון לעולם. ולפיכך מחזירין אותו לאמו אף מכוסה. ולמה לבית הכנסת כדרך שישראל נהקצבו לפני הר סיני בנתינת התורה והחכם מקרא לו האותיות וזכר לידבר אלוקים. ולמה אחר שמקריין לו את האותיות מחפים אותו בדבש ואומרים לחור זכו ענין שמשרש ביחזקאל ואכלה ותייזי צפי בדבש למחוק, כלומר שנוחים לו את האותיות ללחור. כן תהא לו תורה נוחה לקובע ללומד וללמד ולהכניסה בעין נופך כענין שנאמר בן אדם בטנך תאכל ומעין תמלא. ומפני מה בתחילה מפתחין אותו ולבסוף ראוהו על גביו, בתחילה של תורה דכתיב פתייתו ה' ואפת חוקתיו ותוכל, שבתחילה כתיב ואחס תהיו לי ממלכת כהנים וגוי קדוש, כלומר אין עליכם אלא קיבול שכן, ולבסוף כתיב וזאת לאלהים יחרס, מחללי מות יומת, מכה אביו, מכה איש, מות יומת הנואף והנואפת. ומכ טעם מחזירין בתי"כ בספר ויקרא, דתניא א"ר יוסי מחזירין לחינוקות בסדר ויקרא אחר הקצ"ה יבואו עוברים ויחטאין בעבודות, ומעלה אני עליכם כאילו הקריבו קרבן לפני. ומפני מה מרגילין אותו לנענע בגופו כשהוא לומד, שכן מצינו בנתינתה של תורה וירא בעם וינעו, ולא האנשים לבד נעו אלא אף הכהנים והאילנות, הרים שנאמר ויחרד כל הכהן מאד, וכתיב בחילים למח תרדון הרים בגבונית. ובאילנות כתיב וכל עצי השדה ימחו כף, וזהו שאמר דוד עבדו ה' ביראה וגילו ברעדה. ושלמה פירש, שפחותיו שושנים נעפות מור עובר, אל חקרי שושנים אלא ששושים, אל חקרי מור עובר אלא מר עובר, שצריך להיות כל ימיו באימה ויראה לפני המקום. ומיין שכל המעשים האלו תלויין בנתינתה של תורה, שנאמר והודעתם לבניך ולבני בניך. וכתיב בתריה יום אשר עמדת לפני ה' אלקיך בחרצ. מלמד שדומה לפני המקום כיום שעמדו ישראל על הר סיני. ומכ טעם מסיים בפסוק כל חלב וכל דם לא תאכלו, אמר הק' יאמר לפני חלב ודם הקרב במזבח לפני משל בהמה. בשביל החינוקות שנתמעט חלבם ודםם על דברי תורה. ומעלה אני עליכם כאילו הקריבו לפני, וראיה מגיד הנשח, אמרו דבר שנאמר בו אותו דודא אנו נהנין ממנו, ולכן נאסר. ואם חאמר מפני מה אסרה תורה הדם של חיות ושל עופות, משום מלוא כיסוי, דכתיב ושפך את דמו ובסכו בעפר. חדע שחלבן של חיות מותר לפי שאין עושין מהן קרבן. ולפיכך קורא אותו פסוק בעין שירי ושנה לפני המקום שהגיעו למלוא כזו. ומעלה אני עליכם כאילו הקריבו דמו והלבו על גבי המזבח. ולפיכך צריך לעשות לו משחה כיום שמלחו ונתמעט דמו. והנהיגו מסעדותיו חייב לזכרו ולומר המקום יאיר עיניך בחורו. כדרך שמזכירין אותו בקבלת מילה שאומר כשם שזכרנו לזכרית כן יכנס לתורה וכו'. ועיין רוקח סימן רצ"ו.

והג"י להעתיק ל' מחזור ויטרי ח"ל, וכשארם מכנים את בנו לתלמוד תורה כותבין לו את האותיות על לוח, ומחזירין אותו, ומלבישין אותו בגדים נקיים, ולשין לו ג' חלות של סלת בדבש, ובחולל לשה את העיסה, ומצטלים לו ג' ציאים, ומצידיין לו תפוחים ומיני פירות ומחזירין אחר חכם וחשוב להוליכו לבית הספר, ומכסו תחת כנפיו, ומעלהו לבית הכנסת, ומאכילין אותו חלות בדבש, ומן הציאים והפירות, ומקריין לו את האותיות. ואחר כך מחפים אותו בדבש, ואומרים לו לחור, ומחזירין אותו לאמו אף מכוסה, וכשמחזירין ללמוד בתחילה מפתחים אותו, ולבסוף ראוהו על גביו, ופוחחים לו בתורה כהנים תחילה. ומרגילין אותו לנענע בגופו כשהוא לומד. וכשמגיע לתקת עולם קורא אותו כעין ליבור. ועושה לו סעודה עליו. דע שדומה הענין כאלו הקריבו לפני הר סיני. דכתיב ביום הזה באו מדבר סיני ולא כתיב ביום ההוא. אמרה תורה בכל יום ויום יהיה צייניך כאילו אותו יום שניתנה בו תורה, ללמדך שנהוג בצניך כשהכניסו לתלמוד תורה. כמנהג הזה לכסותו ולהעלותו, שכן מצינו שמשע כסדר הזה ליהראל, דכתיב ויואל משה את העם לקראת האלהים מן הממנה ויחייצו בתחתית הכר. וראה כאילו הם מכוסין תחת הכר כשהכניסין לקבל תורה. והזכירו שלא יהא דבר חוצץ בין אחד מישראל לבין קונם דכתיב לקראת האלהים ולא לקראת אדם ובהמה, ולכן הזכירו גם האלף והבקר אל ירשו אל מל הכר ההוא. ולפיכך כתיב וישלח משה את חתנו קודם מחן תורה שלא יהא חוצץ בין אחד מישראל לבין קונם לפי שהיה גוי דכתיב וישלח משה את חתנו, וגו' וכתיב בתריה בחדש השלישי. ומפני מה כותבין לו את האותיות על לוח ולא על דבר אחר לפי שגלגל יש בו לוח דכתיב כתבם על לוח לבך. כלומר שחכא קבועה על לוח לבך. ולמה מחזירין אותו ומלבישין אותו בגדים נקיים כדרך מחן תורה, וקדשתם היום ומחר ובכסו שמלותם. ולמה צאים ג' חלות לשמן ומאכילין אותו זכר לשלש עידוין שנחתנו בזה ישראל אלו כן, צאר, מן, שליו. ולמה לשין את החלות בחלב ודבש, משום שנאמר וייקבו דבש מסלת. ומעין מקרא של פתיחת לב. שנאמר דבש וחלב תחת לשונך. ולמה אין מיתחין ללוח את העיסה אלא לבחילה, שמיניו שהקפידה תורה בנתינתה לפולגת שכנת זרע, שנאמר וכו' וכנים ליום השלישי ולכן אמרו, תנא בחולה שביא עבודה ותלוש לקטן שהוא עבד. ומפני מה מצידיין לו ג' ציאים מצושלין כראוי, לא מפני צרכי מזה אלא להשמישו מזה שצריך לאוכלן בליפתן שאם אוכלין אכילה גסה יש לחוש שמא יפליג דעתו אלא כשם שמחנכין אותו לתורה שלימה, כך צריך שיהא כל חיקונו משלים. ולמה ציאים שדעתו של חינוך אלא ציאים. ועוד מצידיין לו פירות ותפוחים כשהן מליין לקיונה סעודה. ועוד דא' פלוני חמרא וריחמי פיקחוני. ומפני מה מחזירין אותו על חכם וחשוב להוליכו לבית הספר, שכן בנתינתה של תורה חזר הק' על אדם חשוב ולא מלא כמשה רבינו לכהן תורה על ידו, וכל כך למה, שחוקיימו לדורות כענין שנאמר לא ינעשו מפוך וגו', שמעשיכון של דייקים קיימין בן לעולם והקצ"ה מסכים על ידן שנאמר ועתא מלאכיו ישלים. ולמה כתבם מכסה אותו תחת כנפיו,

ומה דמסקא ליה למי שרואה לקיים כיסוי רישו כאימיה דרב נחמן ב"י שבת קנ"ו ע"ב דאמרי לה כללואי שבת יהא גנבה וכסיתיה לרישיה ורואה לעת מהו הזמן הזה, הנה המהרש"א בנח"א שבת ה"ל הקשה דמאי רבואה שכתבה רישיה הא בשאר אינשי נמי אמרינן פ"ק דקדושין דעבי כסוי הראש ומאי רבואה דר"ג ב"י ותי' דאימיה דר"ג דקדקה לכסות ראשו עפי שהי' לו כובד ראש ביותר ע"ש נראה דלאו בשנינו זמן הוא דהקפידה אלא דבשעה שכיסחה רישיה כסחה יותר מבשאר בני אדם ולפי שיטת המהרש"א ליכא נפ"מ בזמן לענין כסוי קטן או גדול או בין שאר קטנים לקטן דאימיה דרנב"י אלא הפ"מ בצופה הכסוי.

אל"א דבאמת תמהתי לרבינו המהרש"א ז"ל שהקשה דמאי רבותיה משאר אנשים שהרי בגמ' נדרים ל' ע"ב הנודר משחורי הראש אסור בקרחין ובעלי שיבות ומותר בנשים ובקטנים שאין נקראים שחורי ראש מ"ט אנשים זימנין דמיכסו רישיהו וזימנין דמיגלו רישיהו אכל גשים לעולם מיכסו וקטנים לעולם מיגלו ועי' תוס' שם קטנים לעולם מיגלו בין זכרים בין נקבות ועי' עוד פ"י שם ובר"ן ורא"ש, ולפי"ז י"ל פשוט דלא היתה רבואה דאימיה דר"ג ב"י דכל הקטנים דרכן בגילוי ראש ואימיה דרנב"י כסחה רישיה אפילו בקטנותו וא"כ ודאי שוב נפ"מ אפילו בזמן נמי בין כסוי דקטנים סתם לכסוי דאימיה דר"ג, איברה דלדינא נראה דכיסוי דידן הוא כיסוי דאימיה דר"ג ב"י דהרי מדינא דגמ' קטנים לעולם בגילוי ראש וכמ"ש לעיל וא"כ מנ"ל לכסות ראש קטנים בכלל וע"כ משום דאימיה דרנב"י א"כ כל הכסוי שלן בקטנים הוא מכה אימיה דרנב"י וכ"כ מפורש במג"א סימן ב' סק"ו ח"ל, ובנדרים דף ע"ו משמע דקטנים דרכן לילך בגילוי הראש ועבדי"ד סי' רי"ז סל"ז ומ"מ נכון לכסות ראשם דתיהוי עליהם אימתא דשמיא כדאיחא בסוף שנת ע"כ ע"ש, מבואר דמה שמכסים ראשיהם של הקטנים הוא מטעם דאימיה דרנב"י ופלא על רבינו מהרש"א שלא הרגיש בזה. עכ"פ מה שאנו נוהגים לכסות ראשי הקטנים הוא מכה אימיה דרנב"י וכנ"ל.

דושה"ט בלב תנש.

משנה הקטן

סימן ג

המתנה בברכה"ת לפטור לזמן ידוע אי מחני

ב"ת, מתעשיק למדד גם ברוך יהי' התשל"ה ב"י יצרא ישיא ארים שלום וברכה אל מעיך ורב האצו המפורסם שו"ת ורח שמו מפאריס ותי' כשי"ת מחיד הרב משה שטרנבוך שליט"א בעמדים מועדים חמנים גשיא הכולל וישיבת ראש העין בבני ברק ת"י.

אחורש"ג צידודת נאמנה וכו'.

ובדבר הערתו לספריו משנה הלכות ח"ו סימן י"ד לענין ברכה"ת שכתבנו להתנות לפטור רק לזמן וכשיגיע הזמן

יתחייב לצדך מחדש לפי שיטת המג"א וכ"ג העיר מחצות שור שאם התנה שיעטור רק לזמן לכ"ע לא מהני וא"כ צידודן דידן נמי לפטור לזמן לא יועיל עכ"ל. ואומר אני מעוצותיה דמר והרי הוא מחלוקת המג"א וחז"ש והשע"ת הביא דעת הרבה אחרונים דמהני כה"ג וקל"ה דמיון מלל"ה פסחים ק"א ע"א בזה דאמר רבא לחלמדין טעמו מידי דילמא מיתעקרא שרגא והקשה הק"י לדעת הט"י דרבה אמר כן אחר הקידוש א"כ ע"כ החלמדין כבר היה בדעתם ללכת בקידוש זה שהרי לר"ן שיכין השומע והשמיע וא"כ למה היה לר"ן רבה לומר דילמא מיתעקרא שרגא הא בלא"ה כיון שרואים ללכת בקידוש זה לריכים לטעום כדי שיהא קידוש במקום סעודה ותי' הלל"ה דהם מתחלה כונתם היתה שאם יתעקר שרגא ילאו בקידוש הזה ואם ייהיה הנר דלוק יקדשו בצינח ולכן הוצרך לומר דילמא מתעקר שרגא ע"ש ומבואר מדבריו שיכולין להתנות בצרכה ללכת על חנאי ועי' שו"מ מהר"ד ח"ג שנשאל כעין זה והביא מספירת העומר א"ה סי' חפ"ט ס"ג דמוזק עם הציבור על חנאי ובע"ז שם נראה דאינו יכול ללכת על חנאי ע"ש סק"ו ומיהו במג"א ופמ"ג שם נראה דיכולין ללכת על חנאי עיין מג"א סק"ו.

איברא דבגוף דברי החז"ש סי' י"ט סק"ו שהביא דברי הפר"ח שם שכתב דיש לזהר השוחטים ללכת ידי ספק ברכה שיגמרו בדעתם שלא ללכת בצרכה ראשונה כ"א כ"ז שלא ישיחו שיחה בטלה והחז"ש ז"ל השיג עליו מכיון דכל השחטין עומדין לפניו ומחכוין לשחוט כולם. לא מהני מה שמחשב שהצרכה לא תפטור כ"א אחת מהם, הגע עמך אס היו מונחים לפניו פירות ומכוין לאכול כולם ורואה לצדק על כל אחד ע"י שמכוין בכל ברכה שלא לפטור כ"א א' א' דה לא נקרא ברכה לצטלה ע"ש מה שהאריך והביא מחוס' דבשנת יפסיק סעודתו לצ' והוצא בש"ע א"ה סי' רל"א ודחה לעלמו דלא דמי דהתם ברהמ"ז הפסק מעליא הוא וגם הביא מכוס א"ה סימן תפ"ד דמזכרין על כל כוס וכוס ולא אישתמיט חד מקדמאי ובתראי לכתוב שיכיון בכל כוס שאינו פוטר אלא זה ודחה לעלמו מיהו המעיין שם בדבריו ז"ל יראה להדיא דלא פליג אפר"ח אלא מטעם דכבר כל העופות לפניו ומזכר על כולם וליכא הפסק אכל במקום דאיכא הפסק מודה דמועיל התנאי והא ראייה מברכהמ"ז דהפסק מעליא הוא (ובאמת לא ידענא למד בגדה בין כוס לכוס לא הוי הפסק בברכהמ"ז וז"ל דהגדה הוא לורך הכוסות ולא הוי הפסק וברכהמ"ז הוא סילוק האכילה והוי הפסק), וא"כ צידודן דידן שיכיון שלא ללכת עכ"פ ויפסיק קל"ה לכ"ע יועיל.

ומצאתי בשו"ת מחזה אברהם סימן ל"ד א"ה שנשאל באחד שראה להלל מחשש ברכה לצטלה כי כמה פעמים נמלא טעות בספר ישן שקורין זו הרכה בתורה והלוי שיכיון בצדק כשמזכר ברכת אשר בחר בנו שלא לפטור בואותה ברכה רק עד שיעלה לס"ת כדי שאם יקראו אותו לתורה ויצדק לא יפטור בצרכה שצריך בצדק וא"כ אפילו ימלא פסול בס"ת לא הוי ברכה לצטלה שילמוד להבא והוא ז"ל האריך הרכה בדבר ע"ש והביא נמי דברי החז"ש ומחלוקתו וכתב נמי דאיכא

סימן ד

טלית שנפסקו ציציותיו בשבת אי מותר לפלפל

ב"ה, כ"ב למטמנים והשל"ה בני יצ"א

מע"כ ידידי החשוב והמפורסם חר"ב וכו' יוסף חר"ץ
הי"ו, ירושלים ע"ה ט"ז.

אחדשה"ט צידידות

בדבר שאלנו בטלית שנפסקו הציצות של צ"ק ונפסקו הלומדים צבי"מ אי מותר לטעול העלית להביאו לבית במקום שיש עירוב ואין בו משום איסור הולאה או שהוא אסור משום מוקצה וכדמבואר בש"ע אור"ח סי' ש"ח סעיף מ"ז לנגזר בגד שטעני"ז ואין גם לש"מ אבני חר א"ח סי' נ"ה והאריך קצת. אמנם היות כי אני טרוד מאד אקצר בדברים.

ולפ"ע נ"ד פשוט דאין בזה משום מוקצה ולא דמי בגד שטעני"ז לטלית חדא דבגד שטעני"ז אין היתר לאיסורו ולכן דייל מיינה אמנם טלית ליכא איסור בטלית כלל אלא שחם תיקון הציצות בו ויכול להשתמש בו שאר תשמיש ועי' ש"ע א"ח סימן ש"ח ובש"ע הגרש"ז ס"ד דשם מוקצה מחמת ח"כ חל אך בכלי שאין בו כלל אופן השתמשות בשבת ומשום כך הופקע ממנו חר"כ אבל אם יש בו שמש ואפילו לדבר אחד אינו אסור דאין מסתבר לאסור לטעול לחזקין היינו שיהי' מותר להשתמש בו לדבר שהכלי מיועד ולדבר אחר יהי' אסור. ולא מצעית דאם נפסקו הציצות בשבת א"כ ה' כבר מותר לחז' שבת ולא הוקצה בין השמשות דאז ודאי לא דמי, אלא אפילו נפסקו הציצות מש"ש מ"מ ליכא משום מוקצה וכ"ה העיר מדברי המרדכי הוצא צ"י א"ח סימן י"ג ובמג"א האריך בדבריו דבשבת כשאין לו ציצות מותר ללבוש הבגד אף בלא ציצות אלא דבסוף נסתפק ולפענ"ד פשוט דלא מצעית להמרדכי אלא אפילו להחולקים עליו נמי אין בו משום מוקצה כלל לפענ"ד.

שנית לפ"מ דקיי"ל (חולין ק"י) ומנחות ל"ו ועושי"ע א"ח סימן י"ד) דטלית שחולק פטור מן הציצות א"כ הרי העלית הזה אכתי ראוי להשתמש בו כגון שיטאילו לאחרים וישתמשו בו ואפילו לפ"מ דקיי"ל בזה"ז דבשאל טלית מחזירו מבצר עליו דאין סהדי דע"מ ללאת בו שאלו עי' שו"ע סימן י"ד ובעה"ש ס"ט שם מה שמחלק מחזק הגמ' לזמנינו ובמאסף לכל המחנות מ"מ היכי דשאלו להדיא לשם שאלה ולא יתחייב ציצות כגון בשבת פשוט דמוקמינן ליה אעיקר דינא ופטור מן הציצות. עוד בו שלשיש דיכול ליתנו לחזירו במחנה וחרז ושואלו ופטור מן הציצות וכעין זה מצינו בסי' ששכח ולא עזל כליו ע"ש דנתינו לחזרו ושואל ופטור מן העצילה הכ"י כן הוא. ורביעי בקדש לפ"מ דקיי"ל טלית של הפקר פטור מן הציצות כמבואר במס' שבת קל"א ע"א אמר רבי חייה בר אבא אמר ר' יוחנן לא לכל אמר ר' אלעזר מכשירי מלוא דוחין את השבת וכו' למעוטי מאי אמר רב דאזי בר נחמן בר יוחנן הוהיל ובידו להפקיק, ע"ש מחלוקת הרמב"ן ורש"י, ובספרי משנה

דאיכא הפסק גם התצ"ש מודה דיכול להתנות אלא שנדון ידידה לא ס"ל היתר דאינו יודע עד מתי לכוין ללאת בצרכה התורה שבזכר דעכ"פ נריך לכוין ללאת עד סמוך לעלייתו לתורה וא"כ ליכא אחר"כ הפסק ול"מ כונתו שלא ללאת ולבסוף כיום דנראה דלא מהני כלל בזה הכונה שלא ללאת ע"ש.

ומיהו אומר אני דדוקא הכס שרואה לעשות תחבולות וכדעת התצ"ש אבל צידידות דידן דע"כ הצרכה אינה אלא ליום ולריך ממילא לברך ביום שלאחריו כה"ג גם הם יודו דמהני אלא דאני הוכפתי בזה בספרי הג"ל דאפשר אפילו להס"ל דא"ז לחזור ולברך ביינו דוקא בסתם שלא היה דעתו לפטור אלא עד הבקר אבל לא התנה צפי' אבל אם התנה צפי' שלא ללאת קיי"ל בכל מקום דהיפוך כונה מחריב זה ופוסל והכ"י לענין ברכה דוקא במתכוין ללאת לזמן יודע כגון עד הבקר אמרינן כיון דלא נתכוין להפוך דבאם לאו לא מהני דממילא נמשך הצרכה אבל היכא דהתנה צפירות שאינו רואה ללאת אלא לזמן יודע מועיל בכה"ג וכיון דאיכא הצרכה פוסקים דכ"ל כמג"א דבסתם נמי מועיל, מקום יש לסברתנו להחיר לברך כה"ג אפילו להתחלה דכה"ג כבר היה לו ס"ס עכ"פ לברך דינמא כהפוסקים דלריך לברך בכל יום אפילו הניטור בלילה ואח"ל כהרא"ש דילמא קיי"ל כהמג"א דתנאי מהני וכ"ש בספק דרבנן והגם דלהרמב"ם הוא ספיקא דאורייתא במצד ברכה שאינה נריכה מיהו לשיטתיה נריך לברך וכהרא"ש דס"ל דאסור ס"ל דברכה שאינה נריכה דרבנן.

וקצת נראה עוד להעיר בזה שמהם הפרי"ח דאם מי שצריך על פרי ולפניו סל מלא פירות ורואה לאכלם יכול בתנאי לברך על כל פרי ודאי דהצרכה קאי על הכל אמנם הרא"ש על מסכת ברכות באמת הביא מירושלמי ר' זריקא אמר ר' זורא צפי' האי מאן דנסיב תורמחא ומצרך עליה ונפל מיניה מהו לצרכי טלב זימנא תנייתא פירות היו לפניו תורמסין ונפל אחד מהן וצריך עליו ונפלה מידו ומצעית ליה אם נריך לברך עליהם פעם שנית על האחרים מה צינו לבין אמת המים אמרינן חזק לך כיון דעתו מתחלה בדם הכא לא כוון דעתו מתחלה והביא שם לענין פת נמי ומסיק אף על גב דגמרא דידן חולק אירושלמי בטעמא מ"מ למדים מירושלמי שאם ה' פירות לפניו ודעתו לאכלם ונפל אחד בידו וצריך ונפל מידו ונאבד נריך ברכה אחרת ע"ש ובש"ע, הנה נראה עכ"פ דהגם דבשעה שצריך פטור כל הפירות מ"מ עיקר ברכה לא נעשה אלא על הפירי שבידו וכן על הפת וא"כ לבאורה למה לא יוכל לכוין שלא לפטור השאר דהצרכה מתחלת ממילא אין אלא על פירי שאוכל ויש להאריך בזה גם לענין ציצות הפת כתב הרא"ש במס' עירובין מיהו אין ה"ז להאריך.

היות כי אין הדין להאריך אסתגר בעת, המצפה לישועת ה'
הדין עין, דחשכ"ג בידידות ובלב תפש.

משנה הקטן

עם הש"ן מלה צמלה וכשיגיע לקדושה יאמר קדושה עמכם או שימחין בשירה חדשה עד שיגיע הש"ן לקדושה ויאמר עם הליצור קדוש וצריך כמבואר בש"ע א"ח סי' ס"ט, ולפן הראשון תקשה הא דקו"ל בש"ע א"ח סימן כ"ה סי"ג דחולין התפילין קודם קדושה כתר שאין להיות עליו אז כתר של תפילין כמ"ש הב"י הוצא במג"א, ובשירה חדשה יכול לחלוץ התפילין עד אחר קדושה כתר ושוב יניחם ויחפלו שחרית עכ"ל.

והנראה דבעור א"ח סי' ק"ט לפי הבנת רבינו הרמ"א ז"ל כתב דלכתחילה לא יתחיל בשמו"ע עד אחר שאמר קדושה והאל הקדוש אלל שאם לריך להתחיל מכה שהשטה עוצרת או משום מסמך גאולה לתפלה שפיר דמי וכן פסק הרמ"א שם אבל הרמב"ם והמחבר שם ס"ב נראה דס"ל דאפילו לכתחילה מתחיל עם הש"ן וכתב המג"א טעם לשיטת העור והרמ"א לריך לשחוק ולשמוע קדושה כמ"ש בסו"ב קכ"ב, ומיהו הלבנה כתב דעכשיו שנשתרר המנהג שאומרים הליצור נקדישך עם הש"ל א"כ מותר גם לכתחילה להתחיל עם הש"ל וכ"כ בא"ח דעת המחבר דאפילו לכתחילה מותר ועיין דה"ח ובספר האשכול ה"ח סי' י"א הוצא ח"ל וכתב רב האי גאון איכא מנהגא לרבנן דדעאלי אינש לבי כנישתא וקא מללי בלשנא מעבד עד דמסייתא ללוחא וכד פתח שלח ליצור ללוחא מתחיל הוא ה' שפתי תפתח ואומר כדו"ש ש"ל מלה צמלה בלחש ואומר קדושה כדו"ש לצורא ושפיר דמי למיעבד הכי ולית זיב משום הפסקה וכי אמרי רבנן אס' יכול להתחיל ולגמור עד שלא יבא ש"ל לקדושה או מודים היבא דמתחיל מקמי ש"ל אבל מתחיל עם ש"ל שפיר דמי ע"כ נראה דס"ל להגאון ובעל האשכול דאפילו לכתחילה מותר, והא"ר הוצא בשם האגודה ורוקח ג"כ דאפילו לכתחילה ומפרש דמה דלמד הרמ"א מדברי העור לכתחילה לא מיירי כשהתחיל קודם שיחיל הש"ל וכ"מ בחומ' ברכות דף כ"א ובש"ס ובתניא רבתי דאפילו לכתחילה מותר ועתה האגודה נראה דרק דיעבד וצ"ב חירות שמשון הוצא להר"י הקדוש נכון להתחיל עם הש"ן דוקא והוצא בא"ח החדש וצא"ח מב' מבוטשטש סי' ק"ב דשמתפלל עם הש"ל הוה תפלה בצבור ג"כ וכ"כ בחי"א כלל י"ט דבשחרית עכ"פ יעשה כן שלא יבא יושב ושוחק באמצע ברכות ועיין ש"ע בשר יעקב סי' ק"ט וצ"ב חה"ל"ד ובערה"ש כלכו פסקו דאפילו לכתחילה מתפלל כן ממילא עכ"פ ולאנו ידי הלכה פסוקה דיותר נכון להתפלל עם הש"ל מלה צמלה מלהמתין.

א"ל דמעלתו יפה העיר מש"ע סי' כ"ה דאין לומר קדושה כתר בתפילין, וקודם השמו"ע יכול לחלוץ התפילין ולא באמצע השמו"ע (ובאמת גם באמצע השמו"ע יכול לסלקו ביד על הל"ז שסגי לדעת הפ"ח). והנה ראשונה נכר בכלל אי מתפלה לתפלה נמי אמרי הכי, והמחבר סי' ק"ט ע"כ כ' דיחיד העומד בתפלה וכשהגיע למקום קדושה היו הצבור אומרים קדושה דסודרא אינו אומר קדוש עמכם שאין הקדושות שוות, ונראה דכ"ה אס' היו הצבור אומרים כתר שאינו אומר עמכם קדושה והרמ"א ז"ל כתב בג"ה וי"א דקדושה כתר דכיוני קדושה מוסף ויחיד מתפלל שחרית יוכל לומר עמכם דשניהם

הלכות ח"ד סימן קל"ה מצואר מיכו דעלית של הפקר פטור מן הליניות וא"כ הרי בידו להפקיר העלית ושפיר מותר אפילו לדידיה.

וכבר הארכתי כן במקום אחר להקשות למח להוצא לדחוק בשבת האין יכול ללכת בעלית שאינו מניין הא בידו להפקירו או ליתנו במתנה ואמרחי דכוונתם בשלא עשה שום חלוקה ובעין שכתב החינוך במורה דכי תהי' אס' לבדך בליעל לאחר קרבה שנת השבע שנת השמיטה הרי צריך להלוותו לזמן מוגבל שאין השביעית משמט וחי' דהכ"ג אמנם התורה נחה ישרה בלי משכונות וקל"ה יש לעיין משום דלכתחילה אין להפקיר בשבת עיין ט"א סימן רמ"ו ובמג"א שם ובש"ע הגרש"ז בקו"א שם ובמג"א סימן חמ"ה סק"ד ובאמת כי גם לענין מתנה נחלקו הפוסקים עיין מג"א א"ח סימן ש"י סקט"ז ובש"ע הגר"ז, ומיהו עיין ב"מ ע"א סימן מ"ה שהאריך הרבה לסתור דברי המג"א ועי' הבהות מהר"ב פרענקל שם ובפת"ש לא"ע סי' מ"ה סק"א ושו"ת מהר"י אסאד א"ח סוס"י פ"ג וברש"י בילה ל"ח ע"ב ד"ה וחדו וכתוספות שם ובפיה"מ להרמב"ם סוכה מ"א ע"ב שמשמע דלא כמג"א, עכ"פ מחלוקת הוא ומיהו לדידן דלא אין לאסור.

גם כי באמת לנשים הוא מותר לכ"מ, ומח שהקשה ליה אי מח שמוחר לאשה הוה מותר לבעלה, ואי יש מוקלה לאחד ויחיד לשני, הנה דבר זה נפתחה בגדולים השע"מ צ"פ"ו מה' לול הכ"ה הוצא מ"כ להרב המוצהק מוהר"י בן נעים ובלומדי ה' דרוש א' ד"ה וכן ומהר"י עייש החירו העלול, ובספרי משנה הלכות ח"ה סימן ס"ט הראחי לדעת כי דבר זה הוא מחלוקת הראשונים ז"ל בחומ' עירובין ז"ו ע"א ד"ה מיכל וע"ש מח שהארכתי בס"ד שם צענין זה. עכ"פ לפענ"ד פשוט דליכא איסור מוקלה בעלית זה משום דאסור ללבוש וכוון דעלית הוה לכל דבר מותר לעטלו כנלפע"ד. ובהו העי' ידידו דרש"ט וי"ד שיחה ללמד תורה לשמה סאת נש המבטח בבית התורה ללומדיה בלב ונפש.

משנה הקטן

סימן ה

חגיגה לשירה חדשה בר"ח וש"צ התחיל תפילת מוסף, כיצד יתנהג בקדושת כתר

ב"ה, ר' אייר התשל"ג בדקלין ג"י יצא
למאן דלא חוינא קמברכינא צ"מ וכו' וכו' בשר דרד גענוד
חיי.

אחדשה"מ

ברב"ר שאלנו נמי שהתפלל שחרית צ"ח והגיע לשירה חדשה והליצור מתפללים מוסף, כלומר שהש"ל עומד להתחיל בשמו"ע דמוסף בקול רם, אי עדיף שיחיל הש"ע של שחרית

מדצריהם דמי שמחפלה שחרית ורואה לומר כחר נמי לריק לסלק
התפילין מקודם ואח"כ לומר כחר ולכן נראה לכתחילה ודאי
כדאי לראות שלא יבא לידי כך שיטעור לומר כחר בתפילין
על ראשו. ובמקום שאומרים נקרא ליכא קפידא כלל אבל
במקום שאומרים כחר אם כבר בא לידי כך אזי בדעיבד נראה
דמוחר לו לומר מלה במלה עם הש"ץ וכשיגיע לכתר יעשה
כעלת הכורח לשמה ויענה קדושה ודעיבד אפילו זה לא לריק
ודידן עדיף ממה שבבאו הא"ל והחורח לשמה דהם הרי הוא
יחפלה שחרית בצבור וצבור הרי אם לא יחפלה עכשיו עם הש"ץ
מלה במלה נמצא דלא יחפלה חפלה בצבור כלל ומפסיד חפלה
בצבור בשביל זה כמובן. ומיחו ודאי לכתחלה אין ראוי לעשות
כן ומה עוד א"י. נלך דעת המחבר דלעולם ס"ל דאין קדושה
כחר שזה עם קדושה שחרית וממילא אינה זכ משום הפסק
והנלעג"ד כתבתי. ומה שיש להסתפק לענין כרכה אי חוזר
ומצדק כיון דבשעת כחר ה"י אסור להניח תפילין אי הוה הפסק
כח"ג ומסתבר דאינו חוזר ומצדק וי"ט.

אלו דברי ידידו דושה"ט ומברכו שיחבה ללמוד תורה לשמה,
הסדר העצום בעבודת הקודש, בלב ונפש.

משנה הקסו

סימן ו

דבק של בהמה טמאה אי שרי לתקן בו בתים של תפילין

ב"ת, עש"ק לסדר ככל היצא מפיו יעשה התשל"ד ב"י
מע"כ ידידי הרב הטאון הגדול ליהודים, תורה ויר"ש יחידי
צמודים, ראש בשמים צדיק תמים, משנתו קב ונסי פאר הודו,
אוצר בלום, שמו הולך עד סוף העולם וכו', כג"ת מוה"ר יוסף
שלום אלישיב שליט"א, מבי"ד הגדול ירושלים עיה"ק תו"א.

אחד שב"ג בידדות נאמנה,

את קסתי נחתי בידי יד ככה לעיין זהא הלכתא שדקן לן מר
כהדר"ג שליט"א בדיחותי ציתו בדק הנעשה מבהמה
טמאה אי שרי לתקן בו בתים של תפילין או בעי' מן המותר
בפיך, ומאז באתי הביתה רשמתי הדבר על פיסת נייר והנחתיו
לעיין בו, אמנם לרוב הערדות נשכח ממני הענין זה אחרי ימים
עברתי בין חברי הכתבים ומאחתי הציון הכ"ל אמרתי לא
אניחנו עוד ואטבור אהא פרשתי לפי מוסת הפנאי ואח"כ
לחקק או לקרב.

גרסינן במס' שבת כ"ה ואלא הא דחמי רב יוסף לא הוכשרו
במלאכה שמים אלא עור בהמה טהורה בלבד למאי
הלכתא לתפילין, תפילין צדיק בלתי כחיו צכו למען תהי' תורה כי
בפיך מן המותר בפיך אלא לעורן והאמר אביו שו"ן של תפילין
הלל"מ אלא לטורכן בשערן ולחופרן בגידן הא נמי הלל"מ אלא
לרצועות והא"ר יחזק לרצועות שחורות הלל"מ נהי דגמירי
שחורות טהורות מי גמירי ופרש"י לעורן עור דפוס שלהן
שהכתבים של פרשיות מונחים צי דהאי לא מלמען תהי' תורה

קדושה י"ח וקדושתן שזה וכן נ"ל שיקר עכ"ל. ובפר"ח הסכים
לדעת המחבר וכ"נ לכאורה דעת הפרש"י. אמנם הלבוש
והפמ"ג והא"ר וח"א והמגן בצורים ובקט"ש"ע והמ"צ כולם
הסכימו לרמ"א וקדושה אחת הם ויכול לומר עמכם בשחרית
קדושה דמוסף ונראה דכ"י קיי"ל.

ובידידו אם היו תפילין על ראשו ולומר קדושה כחר הכה
האחרונים הביאו בשם הוה"ק שיש גדול להמניח תפילין
ומחפלה בם קדושה כחר, שיה' סימן כ"ו ועי' פר"ח סימן
הכ"ג דמי שילא ידי חובת מוסף וחזר להניח תפילין והלך
לביכ"ג שעדיין לא התפללו מוסף דעמו נטעם שיכול לומר
כחר עמכם ובמח"צ כתב שנראה לו לסלק התפילין בכתר
וכתב בשלמי לצבור מולא אמר אסור עד שיסלקם משמע דדוקא
לכתחלה קאמר דיש לו לסלקם אבל אם ה"י עסוק בלמודו
ולאו לדעתיה עונה כחר עמכם ובפר"ח א"ח הכ"ל הביאם
והט"ז הקשה דלא גרע אות זה מחו"מ גופיה דכו"ל אות
ומניחים תפילין ובקשה בן לברמ"א שפסק בתרומתו ולפי"ז
היה נראה לכאורה דא במחלוקת שניה דלמ"ד דמניחים תפילין
בחו"מ ככ"ג יכול לומר כחר עמכם ולמ"ד דאסור להניח
תפילין ככ"ג לענין אמירת כחר, ומיחו עי' א"ר ול"ח שהסכימו
להט"ז דמוחר לומר כחר בתפילין.

ור"י דמסחפינה כיח מראה לחלק בין ר"ח לחו"מ דבשלמא
חו"מ ע"ס היום כולו הוא אות ופטור מן התפילין
לסוכרים בן, אבל ר"ח הרי היום מחויב בתפילין וליכא למ"ד
דר"ח פטור מתפילין אלא לאחר שחרית בתפלה מוסף הוא
דמחמירין ולכן י"ל דדוקא מי שבדבר התפלל שחרית וליכא עוד
עליו חוב תפילין שפיר אמרין דאסור להיות בתפילין, אבל
מי שלא התפלל עדיין שחרית שאכתי חייב בתפילין ליכא איסורא
עליו וכ"ש מהפר"ח שכתב דאם לבש תפילין לאחר מוספין
דמוחר לומר כחר עמכם, וראיתי בל"א (בועשאת) ציוס ר"ח
שכתתי מלחזן תפילין קודם קדושה כחר שהתפללו קודם
שהתחלתו להתפלל וחס נוכחים לומר מקדש פשיטא שאין שום
קפידא בזה וגם אם כל הקהל הוציאו אומרים כחר ג"כ לא היה
קפידא כ"כ כיון שבדעתו היה להתפלל שחרית אח"כ בצבור
והרי זה משען מה שיש צדיקים בין תלמידי האר"י ע"ה אם
להניח תפילין אחר מוסף בידוע והרי יש אומרים שאין להניחם
אח"כ, א"כ ממילא כה"ג שצריכים אח"כ להתפלל שחרית אין
לחללם גם לכתחילה באולי לסביראם אך מ"מ נראה לחללם ואין
קפידא לכוי"ע אך בדעיבד אין קפידא ג"כ צלי חליהם ע"כ.
ועי' שו"ת רדב"ז א"ף קרי"א. וא"כ כ"ש נמי שהוא באמלע
תפילה שחרית.

וב"ב החיים אות ז"ט הביא אם חזנתם שחזר עדיין בתפלה
שחרית ולבש התפילין ושמע קדושה כחר מכה אחרת
שמחפלין מוסף וסלק התפילין מעליו עד שיענה עמכם
קדושה כחר ויניחם אח"כ ואם פתאום שמע מהחזן שאומר
קדושה כחר ואין לו שכות לחללם, ככה יעשה. בשל ראש יוחס
ממקומם ללד אחר ושל יד יכיים ראש הפלית או הכחונה בין
הקניאה ובין צבור ויענה קדושה, כן בעלה בם' חורח לשמה
ובביאו בן א"ח פי ויקרא אות י"ז ע"כ. הנה נראה לכאורה

והנה הפור סי' ל"ב כחז ד"ש כורכין על כל פרשה קלף קטן קודם שנותנין אותו צדיה וכן נראה בשימוש' רבה, והרמב"ם פסל אם לא כך עליה קלף או מעליה ואינו נראה להרא"ש ז"ל לפוסלן, וכחז הב"י דבסמ"ק ובה"ח ובהגמיי"ג פ"ג שיש מקפידין שאין כורכין אותו אלא בקלף כשר ואינו מוציא להם טעם דהא בצרייתא חולין במעליה תניא ומעליה לא שייך כשר ופסול וא"כ כל קלף חזי שפיר לכרוך, ומיבא אפשר דכל מיני דחפילין צעין מן המותר צפיד והלכך אם בא לכורכין בקלף צריך שלא יהא מדבר פסול אבל במעליה דלא שייך זו פסול ש"ד ע"כ. ויש לתמוה אצ"י ז"ל שכתב דאפשר דכל מיני דחפילין צעין מן המותר צפיד דהרי בגמרא בי"ל אמר אב"י שי"ן של חפילין כלל"מ וכי עד שזא ר"י יוסף לטהורות משמע דאי לאו דכלל"מ לא היה צעי מן המותר צפיד ודוקא מפני שזא וכלל בכלל"מ וגם רעפות אי לאו מהא דרב יוסף לא היו צעין טהורות וכל אלו רק מדכחיב בזה הלל"מ וכמ"ש רש"י ד"ה לערוך דהא לאו תורכ כחיב בזה הגם דודאי צעין שי"ן וטהורות וכיוצא בזה בחפילין מ"מ לולי שזס הלל"מ לא היו צריכין טהורות א"כ קלף זה כיון דלא כחיב בזה הלל"מ מנלן דצעין טהורות. ואי נימא דעכ"פ איחניה בזה דרב יוסף א"כ היילי דרב יוסף אחא לאשמעינן דהקלף שכורכ בו יהיה מטהורות ורעפות שחורות גם הרעפות בכלל וז"ל. ורואתי במג"צ סימן ל"ב סקל"ב שהקשה כעין זה להרמב"ם ודעימיו שס"ל דאם לא כך קלף פסול. ותי' דו"ל דהם סבורים כדעת הרמב"ם והלל"מ לכרוך קלף קטן מזה דאמרינן בירושלמי פ"ק

עוֹד ראיתי בנוצ"ח ה"ל שכתב לענין שאלת הרכ"ג מוכ"ר ה"רן עמדין ברלעווען חפילין שמועדין אותם בשומן דגים עמאים הנקרא פישטראן א"ס יש בו חשש דלר"ך להיות מן המותר בפ"ך והסכימו הגאון מהר"ש והגאון ר' מיכל בכ"ך דדבר שבו לאורך עיבוד לא בני מן המותר בפ"ך וחמכו יתודותיהם על מה דאיתא במדרש ילקוט פ' ב"ק רמז קפ"ז ולכל בני ישראל לא יחרץ כלל לשונו וישיבו חלמיו של רחב"ד וכו' ולא עוד אלא שזכו לעבוד עורות מלואתן ולכתוב בהן ס"ח חפילין ומחזות עכ"ל המדרש, ומה מוכח שמוחר לעבוד דבר עמא דב"א כל ה"ל מן העמא עמא ואפ"כ מותר לעבוד בהן עורות.

ולפ"ע נ"ד אי משום ה"א אין כאן ראיה חדא לפמ"ש בגמרא בכורות דף ז' צ"י מיינה מר' ששח מי רגלים של חמור מכו וחיבבי לכו דמוסין וגמלים לא מביעין לכו דלא עבירי ולא דמי לחלל מ"א עול ומ"א נפיק כי קמביעין לכו דחמור דעבירי ודמי לחלל מכו מגופיה ק"א מ"מ"א ואסור או דילמא מ"א עול ומ"א נפיק וה"א דעבירי כב"ל דבישרא הוא וא"ל ר"ש חנינוי ה"ל מן העמא עמא ופריך איתביה מפני מה אמרו דבש דבורים מותר מפני שמכניסות אותן לגופן ואין ממנות אותן מגופן ופ"ש שמכניסות אותן לגופן שאוכלות מפריהן הא"ל ומ"א נפיק דבש דבורים ודבש דבורים מותר מפני שאינו (ס"א מצ"ר) וכו' עד הוא דאמר כראב"י ופסק הרמב"ם פ"ג ממ"א ה"ג דבש דבורים ודבש דבורים מותר מפני שאינו מחמלין גופן אלא כוונסין אותו מן העשבים בחוץ פ"ה ומקלין אותו בכורה וע"י כ"ה שם למה פסק דלא כראב"י וע"י הגמ"י שם ובש"ע י"ד סימן פ"א ס"ח וביבואר הגר"א ובב"י כחזק דלא שייך צ"ח דבר ה"ל מן העמא עמא הואיל ולא מחמלין מגופו וכחזק הבית הלל דמ"א אותן האשנים הנוכחים עפ"י פ"ר מוסר שאין אוכלין דבר ה"ל מן החי אפ"כ אוכלין דבש דלא מקרי דבר ה"ל מן החי ולא דמי לחלל ולפ"י כ"כ צ"ח הכלל דכ"ה הוא מה ולכתחילה מותר לעבד בו עורות ואין צ"ח ענין של מותר בפ"ך.

שני וכו' העיקר דנראה צ"ח דלאות כלבים ה"ל פ"ר בעלמא וליכא צ"ח שום ענין של מן המותר בפ"ך ובזה יש ליישב מה שיש להכריע אח"י קמא דכיון דהכלבים אוכלים בשר נבילה ואיסורים ואפשר דמ"א ה"ל עכ"פ דבר הבא מן העמא ולא דמי לדבש דבורים ואינו צ"ח אלא מעשבים שמוחרים באכילה הגם ד"ל דאכילה כלבים נמי אזלין בשר רוב ורוב אכילתו אינו מדבר עמא אמנם לפמ"ש אח"י שפיר וביד"י שח"א נראה לחת טעם הגון מה שאמרה חורה שהכלב מחזיק ג' ימים במעיו המאכל, ולדין י"ל עוד דכיון דהחורק חורק ליקח לו"ח לעבד עורות משום שלא לקפח שכר אמנם אפשר שיאכל דברים עמאים ולא יעשו פ"ר מיד ולכן גזר חכמיה ית"ש שיחמכב במעיו ג' ימים ויפסיד מכל ויהי בטל ל"כ.

שוב האיר ה' עיני ומלחתי בספר המכ"ה ה"ל חפילין בסוף הספר ח"ל שמעתי כי בחרן ישראל פסלו ס"ח המעבד צ"ח כלבים ואולי מכמו ע"כ דה"ל דפסול הקמורה והל"א

דשחורות מברייחא דר"י שמעתי לה ובעלמא ז"ל הרגיש בדחוקו ז"ל אמנם לפמ"ש לעיל צ"ח אח"י שפיר דהמקשן ה"ל ס"ל דכיון דבש"י שחורות ודאי מחזק מילתא הוא וא"כ ע"כ דגם ברלעווען מלואתו דבר אכל בהר"ן ה"ל ליה דעבירות ושחורות חרי מילי ויכ"ו ואפשר לעשות ברלעווען מקלף ולשחרן א"כ אי לא דר"י לא ה"ו ידעין דרלעווען נמי טעירות ח"ל לפענ"ד ברור. וממילא לכאורה רא"י ברור דהשחור צ"י מן המותר בפ"ך.

והנה בנוצ"ק שם חמ"א צ"י דפירש ל"פכו זכ"ר משום דא"ו מן המותר בפ"ך, ה"י מנחות מ"ב ע"כ כחנ"י ל"פן זכ"ר וכו' פסולין פירש"י כדאמרין צ"י שמה שר"ס למען חכיה חורה ה' בפ"ך וע"י רש"י מגילה כ"ד וצ"ח שם, ובנוצ"י ה"י דע"כ מהם בח"ס. אמנם ה"י בהגרע"א מגילה ה"ל פ"ד מ"ח נפ"ו זכ"ר והכתוב אומר וכו' רש"י והר"ן. אכל לכאורה אינו מספיק דא"ו זכ"ר מן האסור לפ"ך וכו' ע"ש ובסנהדרין מ"ח פרש"י ודל"מ ל"פן זכ"ר פסולות ולכאורה לפמ"ש רבינו צ"י דמ"י לא היה במשכן משום דא"ו מן המותר בפ"ך יש ל"ש דהכ"י דברי מ"י נמי אינו ראוי לאכילה ואפ"כ אסור אלא דבאמת דא שבוש הוא דמ"י האיסור כיון שצ"ח מחולעת שהוא אסור וכל ה"ל מן העמא הוא ולכן לא ה"ו מן המותר בפ"ך אכל זכ"ר משום לא נאסר, הגע עמ"ך למג"א דכלל החורק טולב צ"י מן המותר בפ"ך א"כ סוכה חכ"א פסולת לעשות דלענוה של זכ"ר ומתכח וי"ל.

ופיר קושיא בח"ס ז"ל מחולעת שני ומחלון לכאורה צ"י דא"כ ה"אך מלוא ל"כ צ"ח ב"כ דביבואר, אלא דקושיא זו נחמנו צ"ח הגאון בעל ג"ח צ"ח בשב"כ סימן ג' ה"ל מ"ו הגר"ש ז"ל שכתב להגאון מוה"ר"מ בכ"ך וה"א שם מחלוקת וסתירות ברש"י צ"י חלון דבמנחות פרש"י דף מ"ד דעולה מן הארץ וא"כ הוא רמז וע"י רש"י מה ש"ן שם סחירת רש"י ובסנהדרין פרש"י חולעת ה"ל מן ה"ס ובמ"י מגילה דף ו' פרש"י חלון עולה מן ה"ס על הארץ ומ"ו יוד רמז סנהדרין ה"ל כתב מסתברא דה"א חלון לאו הא"ך דג"י החכמה ע"ש חדא דה"ך צ"ח מ"א צ"י וכו' אלא מ"י אחרינא הוא דמ"י מעפ"ר וממ"א ולפ"י לא תקשה ארש"י נמי ד"ל דס"ל כמה מ"ינים הם וע"י רבינו צ"י דחולעת שני אינו מגוף החולעת רק מתוך גריד"ס שהחולעת בחוק ע"ש צ"י חרומה.

וב"י למ"י פירוש דף צ"י ע"כ בחו"ס ד"ה א"ה ח"י במע"ה הבאחי סחירת רש"י ה"ל וד"י חפ"א"י בכלכלה השבח כל"י צ"י קדש שהקשה ג"כ על מ"י צ"י שצ"ח חכלה וצ"י כ"כ שבוש צ"ח ד"ס שר"ס וכו' אסור באכילה ואין לומר דה"י ממחין עם כ"ס עד שיע"ל מאכילה כלל דברי משמע שצ"ח כ"ס ח"י דל"ל צ"י וכתבתי צ"י דה"י אפשר שצ"ח החכלה עד שלא קדשו וא"י מן המותר ואח"כ קדשו הכלים והכ"י לענין א"י וגם כתבתי דאפשר דהחורה לא הקפידה אלא על השחורות או על החכלה שיה"י הצ"ח זה ולא צ"ח שצ"ח וממילא ל"כ מן המותר אלא שדחיתו לענ"ה דע"ל שחורות צ"י מן המותר בפ"ך.

לדקדק דברי הגר"י בכרך שם לרצור כו"ל פנים חדשות וראי
מרבית יונק לענין חלב דם נשכר ונעשה חלב וכן כתב הרא"ש
ברכות לענין רגלי דבורים אצל עור הרי לאחר העיבוד לא
נשתנה מצרייתה רק שנעבד שלא תפסיד וככ"מ מדמה האי
דם לעפר כעין הא דלאחר שנשרף האיסור אמרין פנים חדשות
באו לכאן ומה שהקשה סו"ם לא היו מן המותר בפיק נראה
דס"ל דהאי לרור מעולם לא נאסר והו"ל כהא דפירש שליכא
עליו שם עומאח עוד ועמ המותר בפיק לאו דוקא שיכא ראו
לאכילה שהרי אפילו נבלות וערפות וגם שאר דברים שאין
ראויים לאכילה מ"מ כשרות כן רק שצבי שלא יכא חסור מדינה
והא נמי לאו איסורא הוא האי לרור וכלואת כלבים, וכ"כ
המנהיג להדיא חו"ל משום הכי לא אמרו חכמים בשבת
ובמנחות ובמסכת סופרים אלא למעוטי בהמה וחיה עמאח
אצל כותבין על גבי עור חיות ובהמות טהורות אפילו נבלות
וערפות שלהן ואע"פ שאין צנות אכילה הפרש לא כ"ש ע"כ.

ומעתה נחזור לדיון דבק, הנה בשו"ע שם סמ"ז כתב אם
כתבם על ד' קלפים והניחם בד' בתים יאל והוא שיהיה
עור על הד' בתים שיהיו נראים בבית אחד וכתב הרמ"א ז"ל
והמנהג לדבוק בדבק שיהא הכל בקלק אחד ויחזור ליעול דבק
כשר (ברו"ש ואגור סימן נ"ז) ולכאורה כיון דכתב דשירים
צלי דבק א"כ למד כתב ליחיד בדבק כשר דוקא כיון דלויכ
הלל"מ רק למנוח ובגמרא מנחות ל"ד מבואר דחר צו ר"י
והודה דא"ל לדבוק וכמ"ש הבי"ו וז"ל דהרמ"א לשיטתו שהביא
הא מצעל ברוך שאמר והרי המכרי"ל בתשובה סימן קל"ז הביא
דכמה גאונים פסקו כר' יוסי דאין לריך לדבק ולא בתפירה.
אמנם המכרי"ם הורה לדבק וכן מסיק בתקון בעל ברוך שאמר
והמכרי"ל כתב על הספר שהביא בעל ברוך שאמר חו"ל, ואחר
חבור דסמכא הוא כי מאד דקדק במחבר והמנהיג ע"כ, וא"כ
כיון דבבבון שאמר פסק במכרי"ם והרמ"א סמך אצבע ברו"ש
וא"כ צבי דבק מדינה ולכן צבי דבק כשר ועי' במג"צ סימן
ל"ב סל"ב הני"ל שכתב ג"כ וגם דובקן בדבק יש לפרש נענין
תפילין ובגון אם עשה תפלה ש"י ב"ד קלפים וכמ"ד לריך
לדבוק וכמו שפירש הסמ"ג והריב"ש סימן ל"א והרדב"ז ח"ג
סימן תרמ"ז ובאמת כי לפענ"ד מוכרח כן כיון דבביא ראיא
צבעל ברו"ש והוא לשיטתו במכרי"ל הני"ל.

ואין להקשות מהא דכתב המכרי"ד הביאו הרמ"א יו"ד סימן
רע"ח ס"ב דבשעת הדחק מותר לתפור הס"ת במשי סביב
העמודים וקורין זה ובג"מ ובספר בני יונה ובח"ס וכמעט
כל האחרונים תפסו על הרמ"א דסביב העמודים לאו דוקא
אלא ה"ה לתפור היריעות להדדי החיר המכרי"ד עי' בפתי"ש
שם הרי לכאורה דתפירה היריעות נמי מותר במשי ואין לריך
מן המותר בפיק ומ"ש בתפילין דדבוק לריך להיות מכשר דוקא
לאו קושיא הוא דהחם לענין העמודים אפילו לא נתפור כלל
נמי כשר. וכמ"ש הדג"מ שם דספר מורא לא היה לו רק עמוד
אחד והבני יונה הוסיף דבבולא ס"ת שאין לו עמודים כלל
ויולאו אחרת שיש לה עמודים, אם יש להם, ואם לא נמלא שם
אחרת קוראין מוז אצל אם יש להם ס"ת שיש לה עמודים אלא

מי רגלים יסין לה אלא וכו' וצירושלמי ובבבלי אלא שאין מכניסין
ריח רע בצורה משני הכבוד ופתרון אחד להם ושגבא הוא
שכרי מי רגלים יש להן ריח רע ומרחיקין מכן ד"א וכו' אצל
זואת כלבים כבר הלק לאבדו ואין כאן ריח רע ושיקר דכוחה
אמרין בסתם יינן בכלים מחופתין דקא אזיל לאיבוד להעביר
ריח הצפה דשרי ואולי שגו בכך דכתוב למען תהי' תורת ה'
בפיק מן המותר בפיק גם זו שגבא דפירשא בעלמא הוא כדאמר
בזה במשנה והלא קיבצו עולה חמורה מקיבצו נבילה ואמר ככן
שדעתו יפה שורפה חיה וכ"ש קיבצו נבילה שאינה חסורה
בכנאל שמתחר אלא משני שמעמיד אותה בקיבצו עגלי ע"ז
דפירשייהו אסכרי"י וכו' ועוד טעו בהלכה פשוטה בכהמ
מקומות בתלמוד דאמר אין הקב"ה מקפח שכר כל צרי' כי
בשביל ולכל גבי ישראל לא יחרץ כלל לשונו זכו כלבים לעבד
מזואתן עורות לכתוב בכן ס"ת תפילין ומחזות והקב"ה אין
מקפח שכר הכלבים והם בלא וקפחו את שכרם ופוסלים ס"ת
וגם בכתובתן נהגו כל ישראל לתת בליו החרת הוא קנקנתום
דמנן חרחא דלוחשיפי הנקרא קנקנתום שנעשה מזואת כלבים
ומחזותן שלהן אע"פ שהוא סתם יין דקא אזיל לאבדו והשחא
בכתובת עלמה החירו כל ישראל מענין זואת כלבים עיבוד העור
לא כ"ש וכן כתב רבינו שרירא ז"ל ע"ש מה שהאריך עוד.

הנה מבואר מדברי רבינו המנהיג ז"ל העטם דמותר בלואת
כלב משום פירשא בעלמא וכמ"ש בס"ד אצל פשוט דאין
זכ מעטם דמותר לעבד בדבר עמא וז"ע אחי גאונים שלא
כרגישו בזה וא"כ אין מכאן ראיא לעבד בדבר עמא ואדרבה
יש לדייק היפוך זה דכא"י היו אוסרים לעבד בלואת כלבים
משום דכו"ל שלא מן המותר בפיק והמנהיג דחה דצריכס דכן
היו מן המותר בפיק אצל לא דחה לגמרי דלא צענין מן המותר
בפיק וא"כ אדרבה לכאורה ראיא דגם לעיבוד צבי מן המותר
בפיק (ואגב מכאן ז"ע אצבע פמ"ג ותצ"ש (שבת ק"ח)
שנכתפוקו בעורות של אסכרי"י אי פסולים הם לתפילין ומדכתב
אלא משני שמעמיד אותה בקיבצו עגלי ע"ז דפירשייהו אסכרי"י
מבואר דכה"ג פסול אפילו לעיבוד וכבר הקשו עליהם ממ"מ
סופרים פ"א שכתבו ואין חוששין שמה עורות לבובין כן ועי'
בית ילחם ח"ב סי' פ"ג ומכרי"א אסא"ד יו"ד סימן רפ"א
ודו"ק ועיין ב"ש א"ח סי' כ"א שלא הביא דברי המנהיג

והרמב"ם צפ"א מחלי המקדש כ"א כתב דהמור הוא הלארור
צחי שבהודו, והראב"ד השיגו שאין דעתו מתקבלת
שיכניסו במקדש דם חיה עמאח וככ"מ ח"י שנשתנה מלורחו
ונעשה כעפר בעלמא ותמה עליו בנוצ"י הני"ל דכי עדיף
משערות ועור דג"כ חשוב כעפרא לענין אכילה הואיל ואין
צו טעם ואפ"כ פסול לס"ת תרי"מ והגאון מוכרי"י בכרך שם
דחה דבריו דכין דנשתנה הדם ונעשה עפר הוי כעין צריה
אחרת משא"כ בשערות ועור דלא נשתנו והגאון מוכרי"ש כתב
דער שנעבדה ממי נעשה כעין צריה אחרת ע"ש. ולפענ"ד כי
שערות ועור דומה יותר לנשי שכתב רבינו צחי צ"י תרומה
דלא הוי מן המותר בפיק שאף שאינו ראוי לאכילה משום דלוינו
ראוי מחוללה והלארור דומה ללואת כלבים שמתחר ועכ"פ נראה

עדיף דהתם האי כנף טכ"פ יולא מן הטמא הוא דהוא שוף
טמא ויש לומר דהו"ל כמו משי לרבינו צחיי אצל ביד כרי עיקר
ברייתו אינו מדברים הנאכלים כלל כמוצן.

העו"ל לן לפי מה שגראה מדברי רבותינו האחרונים ז"ל
דלכ"ע היכא דהדבק עושה פעולה בעלם החפלין צעי מן
המותר צפ"ך, דהכי מפרשי לענין ד' פרשיות לדבקן דדבק וכן
נמי היכי דלוינו פועל בעלם החפלין ואינו מזל הדין לא צעי
מן מותר צפ"ך, וכמו לענין קלף וניר מחוץ, וכן גראה צק"ס
סי' ס"ד שכתב יש נוהגים לדבק מעלתים מאחורי התפירה וכו'
ואין לירך לאנו מעלתים דבק כשר כיון שאינו אלא לחוספת
חיזוק ומ"מ לכתחילה יש לדקדק גם בהם ליקח דבק כשר ע"ש
עוד בסימן כ"ג ס"ב. ולפי"ז דידן נמי היכי גראה אפשיטא
ספיקן דהכי דנותן הדבק במקום שפועל בעלם החפלין
ובכשרותם דצעי מדינא שיהיו מדובקים כה"ג צעינן מן המותר
צפ"ך ודבק מצדמה טמאה פבול ואפילו למ"ד דלעצוד לא
צעינן מן המותר צפ"ך מ"מ לתיקון החפלין כל דצעי התיקון
מדינא צעינן מן המותר צפ"ך לכו"ע ויביא דהדבק אינו אלא
לחוספת חיזוק לא צעי דבק כשר כלל אלא לחומרא וכמ"ש
הק"ס דלכתחילה יש לדקדק גם בהם נמצא דלכתחילה לכל דבר
יש לדקדק דבק כשר וצדיעוד כשר כל שאינו אלא לחוס' חיזוק
יבייאל זו, וזה דלא כתשובה מאכבה שראה אפילו לכתחילה
להחיר דבק שאינו מן המותר כל שאינו מעיקר דינא. ובזה הי'
אפשר נמי ליישב דהרמ"א נמי שכתב דזכר לדבק כשר רק
לכתחילה כתב כן והטעם מפני דהדבק אינו אלא למאוכ כמ"ש
הצ"י דמעיקר דינא כשר אפילו צלל דבק ובהרמ"א קאי אדברי
צ"י הנ"ל וי"ל.

איברא דלולי דמסתפינא היה נלפענ"ד לתש' דדבק דידן אפי'
בא מדבר טמא מ"מ מותר לדבק בו והוא לפמ"ש לעיל
דלואת כלבים מותר לעבד בו אף דלא הוי מן המותר מ"מ
כיון דלואת כלבים פרש בעלמא הוא הו"ל בכלל מן המותר
וכמ"ש הפעל המנהיג ז"ל וכ"כ גם בשו"ת תשובה מאכבה שם
לח"א דאין ראיה מלואת כלבים להחיר אינו מותר צפ"ך והטעם
דפרש אינו בגדר מן המותר צפ"ך לפי שאינו ראוי לאכילה או
שכיון דמה"ת מותר באכילה אלא שאינו ראוי משום כל חשקא
מ"מ לענין איסור לא הוי בכלל שאינו מותר צפ"ך, ולפי"ז אומר
אני דדבק דידן נמי כל שנפסל מאכילה כלל אפילו צלל מצדמה
טמאה מ"מ כבר אינו בכלל שאינו מותר צפ"ך, והנה בגמרא
פסחים ר"פ כל שעה ובכורות כ"ג נבילה הראויה לגר קרויה
נבלה ושאין ראויה לגר אינה קרויה נבלה ואידך האי למיטעא
סרוחה מעיקרא ולר"י אינו יולא מידי נבילה עד שפסל מאכילת
כלל ועי' רמב"ם פ"א מהא"ט הי"ג בשר נבילה שנפסד
והבאיש ונפסל מלאכול הכלב טהור בשר נבילה שיבש אס וכול
לשרות בפושטין מעל"ע ולחזור לח וראוי לכלב מטמא ואס לאו
טהור ואפילו באוכלין עמאין אינו מטמא, ועי' נוצ"י ק' סימן
כ"ו וצו"ת דרצ"ז סימן תתקט"ט (תקמ"ח) בצער מומיא"א
כתב דאיסור אכילה ודאי לא הולכת דודאי מותר דכא נשתנה
אורחו וגופו וחזר להיות זפת ונפסד אורחו ואין הכלב אוכל

שלא נחפרו בעמודים עם היריעות ומכ"ש אס נחפרו צמשי אף
אס יש אחרת שתפורין בגידין אין להוציא אחרת משום פגם
הראשונה ועי' נקד"כ יו"ד הנ"ל וא"כ התפירה דהתם נמי
אינו מעיקר דינא אצל הדבק שצ"ך הדי' פרשיות למכר"ס הוא
מעיקר דינא ולכן שפיר צעי מן המותר צפ"ך.

ובעיני זה כתב בשו"ת צ"ח עסק סימן י"ד על הדבק שמדבקים
בו ניירות ס"ת לחיזוק של ס"ת אס ז"ל מן המותר צפ"ך
כתב שם ח"ל דלא צעינן מן המותר צפ"ך אלא דדבר שהוא עיקר
כגון רעושה של חפלין ושער דנלא"ה לא הוכשרו כדאיתא
בשימושא רבה הביאו הרא"ש בהלכותיו ח"ל, הל"מ כותבים
צערות וכורכים צער וכן רעושה הל"מ שיהו שערות שאע"פ
שכן משמשן דברים של עיקר הם א"א בלא"ה אצל המעלות
כלל שאינן עשויין אלא לחזק ובלא"ה הם"ת כשר ודאי לא
איכפה לן אי הוי דדבק ממין המותר או לא עכ"ל ועיין שו"ת
מזהר"ס מפא"ר סימן פ"ד. ומלחתי את שאתבה נפשי בשו"ת
תשובה מאכבה ח"ב סימן רי"ד ע"ד רעושה שנמשכין בשמן
דג טמא פישטראן (והוא השאלה שנשאלה בנוצ"י הנ"ל) ולאחר
שהביא דלא צעינן מן המותר צפ"ך אלא דברים של עיקר כגון
רעושה ושער וכיוצ' ומשיחה אין בה שום חיקון ושאל את
סופרים המומחים חדשים וגם ישנים וגם הגאונים מעולם לא
פקפקו על זה ולכן דעתו דהמחמיר אינו אלא וכו', כתב לענאנו
טעם הדברים חזק דקדק מגמרא שבת לא הוכשרו במלאכה
שמים אלא עור בהמה טהורה בלבד משמע דוקא על עור קפיד
רחמנא ולא על דברים האריכים לתיקון העור וכו' ואף לפי
המסקנא לא מצינו דצעינן מן המותר אלא עור הפרשיות
והבצחים ורעושה וגידין ושערין אצל דבר הנריך למלאכה העור
והתיקון שגם זה לריך להיות מן המותר לא נמצא בשום מקום
ומ"ש הרמ"א א"ח סימן ל"ב ויחברו ליעול דבק כשר הוא
מפאת המנהג. גם י"ל אחרי שלמא"ה ז"ל על קלף אחד כמ"ש
צ"י על מכר"מ וא"כ הדיבור הזה עושה אוחו לעור אחד וכו'
כעור טמאה ואפשר דצעינן מן המותר ע"כ.

ודנה פשיטא ליה להגאון ז"ל דלעצוד לא צעי מן המותר צפ"ך
ומדברי המנהיג הנ"ל לכאורה לא נראה כן אלא דגם
לעצוד צעי מן המותר גם מדברי הנוצ"י חלק א"ח סימן א'
שחשש להחמיר במה שנותנים לתוך הטיה טעם פיל שחוק דצעינן
מן המותר צפ"ך והבעל תשובה מאכבה דחק לענאנו דהתם
משום שהשערות מדינא ועיכא ז' עושה פעולה בבהי שערות.
ולפענ"ד מיירי אפילו צעיווד דמספקא ליה. ואין להקשות
דא"כ גם כסיד אינו מן המותר צפ"ך זה אינו דדוקא דדבר
דשייך ביה איסור ודיתר שייך לומר מן המותר צפ"ך, אצל דדבר
דלא שייך ביה איסור ודיתר לא שייך בה לומר מן המותר צפ"ך.
וכה"ג כתב מרן בעל בית שערין לענין כחיבה בקולמוס של
כנף שוף טמא שנחשפק בו הדבר שמואל וכתב דדוקא דדבר
שנריך להיות מן העור וכיוצא בו וא"א להיות אלא או מדבר
המותר או מדבר האסור בזה צעינן שיהיה מן המותר צפ"ך,
אצל קולמוס שכשר הוא של עץ או ברזל עיין א"ע סימן קכ"ה
וצ"ש וחס"מ סוס"י הנ"ל לא שייך ביה מן המותר צפ"ך, וידון

שז' אינו חוזר לאיסורו ע"ש בצריכות. איצרא הגם דנחלקו בזה מחי נקרא פגום לגמרי ומיחו נראה פשוט דהיכא דצאמח נפגם אפילו מאכילה כלל כה"ג שז' אינו חוזר לאיסורו לכ"ע לעולם דכל שנפסל מאכילה כלל הרי נסרה אותו המאכל וכו"ל כפרש בעלמא וע"ז אמרו אפשר לנבלה שעתשה שטיטה. וא"כ בדבוק דידן דצאמח הוא נפסד ונפסל מאכילה כלל לכ"ע ואינו ראוי לשום אכילה בעולם כה"ג כו"ע מודי דהו"ל כפרש בעלמא וליכא בזה משום המותר בפיק ולא הו"ל אלא כסוד וכיו"צ או כוונתם הכללים להרבה המנהיג ולכן י"ל דמה שאסור להאחרונים בדבוק שאינו מעבורה היינו בדבוק שטכ"פ ראוי הוא לאכילה כלל, אבל בדבוק דידן שאינו ראוי כלל וגם הוא ע"י חטאות שמעריצין בו גם דברים מותרים כידוע וע"י נז"י ק' יו"ד סימן כ"ו.

עוד אמרתי להעיר בזה מילתא לפי המחלוקת הידועה דשינוי מצרייתו מחיר האיסור ומקורו טהור בש"ס צרכות מ"ג לענין מוס"ק הבוא שם הרא"ש בשם ר"י להחיר וכו"ל הלוי היה אסורו משום חשש דם חיוב וכו' יונה ז"ל החירו וצאמח הרא"ש כלל כ"ד ס"ו הסכים לדעת הרא"י וענין רמב"ן עה"ה עה"פ מר דרור. ברם המג"א א"ח ס' רע"ז השיג על ר"י הנ"ל מש"ס צרכות דקאמר חלב טהור מידוע הוא ולדעת ר"י מאי חידוש הרי נשתנה לחלב והח"י ס' חס"ז חזק דעת רבינו יונה דחלב לא נשתנה לדבר ההיתר, והנה המקו"ם סימן חס"ז הבוא רא"י לדעת ר"י מכירתות ה' דמלך ללחם קלי וכו' וקאמר החס' לחם מקלי לא אחי שכן אחיה בעיניה אלמא לריך קרא יחירה לדבר איסור שנשתנה מצרייתו והח"י יו"ד סוס"י קי"ד דחה דבריו בשתי ידיים. אמנם הגאון ז"ל בספרו נחלה יעקב חס"ו ב' הוסיף שנית ידו והשיב להח"י ז"ל וזאת דבריו כחומה נשגבה ע"י רש"א חולין ק"כ גבי הקפא את הדם ואכלו כחז דאי לאו משום דאחשביה ה' פטור משום דלא חייבה תורה בכל איסורין אלא בשאכלן דרך צרייתו ע"ש, גם מן כק"ז צבית שערים יו"ד סימן רי"א בודה לדברי המקו"ם וענין מי נדה ק"א על ה' נדה דף כ"ד וא"כ י"ל נמי בדבוק שנשתנה מצרייתו לגמרי וכ"ש שאינו ראוי לאכילה ונפסל מאכילה כלל כה"ג כ"ע מודי דלא הוי עוד יונא מן העמא וא"כ ה' אפשר בדבוק שלנו שאינו ראוי לאכילה כלל שהוא מותר אפילו לדבר שהוא מדין חפילין ולא גרע מלואת כלבים והמנהיג הוסיף שם גם יו"ג כיון שהולך לאיבוד הרי הוא מותר וכ"ש צדיק כנלפענ"ד להלכה, מ"מ למעשה לא מלאנו לבי וח"י לסמוך עלי אס לא שייכמו לזה גדולי החורה וכ"ש כ"ג שליט"א.

לאחר חיתום השערות מלאתי בצרכ"י א"ח סימן ל"ב שהביא מרגניתא לרבינו האי גאון בזה חפילין דעור חיפוי הפרשיות אין לריך עיבוד כלל ונעשה מעור מזה גם הרמ"ה ב"ר עוהדרוס הלוי בתשובתיו כת"י לחכמי לוניל מפרש פלוגתא דת"ק ורש"י צבור חפוי הבחים וקו"ל כת"ק דא"י עיבוד לשמה והכי חזין להגאון הרמ"ע שאלפסו זוטא כ"י הלכות חפילין שכתב בפשיטות דא"י עיבוד לשמה ולכן היכא דאפשר חוששין לדעת האושרים אצל כי לא אפשר יעשה העור של חפוי הבחים מעור שאינו מעובד לשמה ויבדק וכמ"ש המג"א

אוחו וחזר להיות כעפרא דארעא מותר (ופלא על המל"מ פ"א מהמ"א הו"ח שמסופק בזה).

והנה החו"ד יו"ד סימן ק"ג העלה חילוק בין נבילה שאינה ראויה לגר וצין היתר שלא בדרך הנאחז דחרי עניניו הן ומחרי קראי נפקי להו שלכדה"י נפקא ליה מקרא דלא יאכל כמבואר בפסחים כ"ו דבעינן שיאכל בדרך הנאחז וכמ"ש הרמב"ם פ"י דממ"א והיינו שאכל האיסור חי או שירצ בו דבר מר או אכלו אכילה גסה פטור אצל גוף האיסור לא הותר ואם חזר וחקנו להאיסור כגון ששלו או שנעל דבר מר מחוכו או שמתקן בדבר הממחך חזר לאיסורו דלא נחטעל שם חלב ממנו במה שנתן לחוכו דבר מר רק כשיאכלו כך אינו לוקה משום דאכל שלכדה"י והחורה לא חייבה באכילה כזו ולהכי צב"ח דלא כחייב בזה אכילה לוקה אף צב"ה"ג אצל כשנספח גוף האיסור פרח שם האיסור מכל וכל מקרא אחרונה דנבילה שאינה ראויה לגר לא קרי נבילה ואפילו חזר ותיקנו בדברים המחצלין שרי דכבר פרח האיסור מיניה ונעשה כעפרא דארעא ואינו חוזר לאיסורו ע"ש ובמקו"ם סימן חצ"מ אות ב'.

ובשני צית שערים לכ"ק מרן זקנינו ז"ל א"ח ס' ר"ו חמה אחו"ד הנ"ל שכתב דנפסל מאכילה אדם נמי פרח שם נבילה מיניה ונעשה כעפרא בעלמא הא ר"י ס"ל צרכות כ"ג אחד עומאח חמורה ואחד עומאח קלה עד לכלב ונפסל מאכילה אדם עדיין שם נבילה עליה לענין עומאח גם בתום שצונו כ"ד ד"ה אלא דדעת ר"ח דנבילה מסרחת נמי מקרי נבילה וע"כ אין ההיתר דנבילה מסרחת אלא משום דה"ל שלא כדה"י אלא דנבילה סרוחה מעיקרא מחיים פשיטא דאין איסור נבילה חל כלל כשמחה רק צאינה סרוחה מעיקרא וחל עליו איסור נבילה הו"א דאף אם נפסלה מאכילה אדם אף דכלא האיסור נמי לא אכיל לה הו"א דלא פקע איסור נבילה שכבר חל עליו זה אחי קרא לר"ש שא"ר לגר אינה קרויה נבילה כיון דגם כלא האיסור נמי לא אכיל לה משום דהוה שלכדה"י פקע איסור נבילה והנפ"מ אם נפסל מאוכל אדם מותר משום דשלכדה"י או דמותר משום דפקע איסור דנבילה דאם ההיתר משום דשלכדה"י מותר אם חיצלו ותיקנו שיהיה ראוי לאכילה בדרך הנאה חייב עליו אצל אם ההיתר צאינו ראוי לגר משום דפקע איסור נבילה אפילו חיצלו וחקנו מותר, והאריך שם הרבה.

ובתשובה אחת הראתי לדעת דמחלוקת החו"ד ומרן ז"ל לכאורה היא מחלוקת הרשב"א והרא"ה ז"ל, דהרא"ה צב"ד"ה ש"א וצבית ד' ש"ד כתב דקדשה שאינה צה יומא שבוחרת בשביל שהכלל שבה כיון שנשתבה מעה לעת צידוע שהוא פגום מכדי גר או יותר וכיון שכן א"א לאסור שאין לך דבר שהוא מיוחד שנפגם חוזר לאיסור לעולם וא"א שלא יהא הוא בגופו פגום לעולם ואפילו גורם לו דבר שלא יהא נרגש מי"מ הא בעלמא פגום. אצל הרשב"א במשמרת הבית שם צ"ד ש"א האריך להקשות עליו וצא"ד כתב ועוד דפגם ולצוסף השבית דאמרין דאסור אם אחת דפגום אף לגר כי השבית לצוסף אחי אסור הא איבד דאמר דכל שנפגם לגמרי והותר

וּלְפַעֲנִיד נראה להעמיד דבריו דהנה באמת הבאתי דברי הנוצרי הנ"ל צ"ב המקומות במכתבי האשר אלך והיה נלפענ"ד דברי הכ"מ עיקר נגד הנוצרי ואפשר שיחסי, דהנה הרמב"ם פ"א מהל' כלי המקדש ה"ג כחצ, המור הוא הדם צחיה דזהוידו הידוע וכחצ עליו הראצ"ד בהשגות א"א אין דעתי מקבלת שיכנסו במעשה הקדש דם שום חיה בעולם כ"ש דם חיה עמאלה וכו' וע"ז כחצ הכ"מ דיש לומר כיון שנשחנה מזוהרת דם ונעשה כעפר בעלמא והוא בשם מריח ריח טוב למה יגרע וע"ז הקשה הנוצרי דלכחי מה מהני שנעשה עפר וכי עדיף מעורות ושערות דג"כ מישבז כעפרא לענין אכילה הואיל ואין צו טעם כלל ואפילו הכי פסול לם"ח וכו' ואם שפצרת הכ"מ מספיק שלא למעט ממעקה ישראל דכיון שנעשה עפר הוי מותר לישראל אכחי ממיטות דלמען חביה חורת ה' צפיד יהיה פסול כמו שערות ועור, וע"ז כתבתי לישב דברי הכ"מ ולחלק דלא דמי לשערות ועור דלא נשחנו מצרייתם ולכן אף שאינם ראויים לאכילה מ"מ מצרייתם כך הם ואוחס אסרה חורה אף שאינם ראויים לאכילה כמו שהם מ"מ הם בכלל דלמען חביה חורת ה' צפיד אצל המור כיון שנשחנה ונעשה עפר הרי יאל מכלל מאכל לגמרי וקבל שם עפר ועלמו עפר וממילא לא שייך ציה הכחוצ דלמען חביה חורת ה' צפיד כיון דהוא עכשיו דבר שאינו בגדר של מאכל ונשחנה מצרייתו לגמרי ושפיר מיושבת צחי' הכ"מ גם הקושיא השני' דבאמת עדיף הוא משערות ועור דאף שאינם ראויים לאכילה מ"מ שייך זהו הקרא דלמען חביה וגו'. ולזה הבאתי ראיה מהמנהיג דלואח כלב ועוד צס"ד דכה"ג ליכא איסור.

אמנם כי בעיקר היסוד כ"ג שפך עליו סוללה דפירשא בעלמא אין הכוונה דאפילו מה שהוא מעלם גוף העמא לאחר שנכרת ונעשה פרש יאל מדיו היואל מן העמא דכל שהוא מגוף העמא מעולם אינו יואל מדיו היואל מן העמא ואפילו נפסל מאכילה אלא פוי' צהא דאמרו פירשא מעלמא היינו שצא מעלמא וכירושלמי ע"ז פ"ב ה"ז, וא"כ במחלוקת הרמב"ם והראצ"ד נמי הכי יפרש, והנה צחפ"ב צספרים מאלחי צס' אכן האזל פ"א מה' כלי המקדש ה"ג שז' להדיא בדבריו וז"ל המור וכו' השגת הראצ"ד הכ"מ כ' דכיון שנשחנה מזוהרת דם ונעשה עפר בעלמא לא גרע בצביל שצא מחי' עמאלה וכו' וז"ל כיון שהוא מפקד פקיד אין צו דין דם חי' ואף שעכ"פ הוא יואל מן העמא ז"ל בדברי הכ"מ דכיון שהוא צרור נעשה כעפר בעלמא וכש' הרי"ף צס"פ כל הבשר צחלב הקצה דכיון שהוא מכונס צעור הקיבה פרשא בעלמא הוא וכן פסק הרמב"ם פ"ט מהל' מ"א ולכן ה"ג גבי מור וכו' ולכן נעשה פירשא בעלמא ואין לו אלא ריח ולכן מיושב דגרע אפילו מדיו עור דבדולאי לא הוי אוכל ומ"מ לא הוכשר למלאכת שמים עור צהמה עמאלה משום דעור לא נשחנה אצל דם זה כיון דנעשה כעפר לא נפסל משום שמשקרו צא מחיה עמאלה וכדברי הכ"מ עכ"ל. הנה כחצ מפורש לחלק בין מור לעור צהמה עמאלה מטעם דנשחנה והחילוק נמי לענין דבר היואל מן העמא וכמ"ש צס"ד, אלא דאני הבאתי לעיל ראיה גם מהמנהיג וגם מהשוגה מאכזה והגאון ז"ל לא פוי' כן רק צב"מ ולא הביא ראיה לדבריו.

פ"ט. ולפי"ז עלתה לן עוד קצת להקל בדבוק כיון דעיקר כשר אפילו צלי עיבוד לשמה וצלי עיבוד כלל א"כ בדבוק אינו עושה פעולה בהכשר כלל צחפילין וא"כ מן המותר כלל וז"ע.

אלו דברי אדם מיעוט לעולם הוי' לי עוד להאריך, אמנם אין הו"ג ואני טרוד ומותר בעונ"ה, ותורה מגילה מגילה נחנה, כתב ופוסק לדגלי עול התלמידים והישיבה, זאת כ"ג הסליחה, ידי"ג קשוד בארבתו, המחזה להשתעשע בדברי כ"ג בלב ונפש.

מנשה הקטן

סימן ז

עור בענין הנ"ל

ב"ה, ג' לחלקה התשל"ה ביי יצורא

מע"כ ידידי הרב הגאון הגדול ליהודים, באריפות ובקראות וסברא ישרה יחדיו צמחים, ראש בשמים, צדיק תמים, קולע אל השערה, כר"ש במערה, משנתו קב ונקי וכו' בג"ח מוה"ר יוסף שלום אלישיב שליט"א, מבי"ד הגדול בירושלים עיה"ק ת"ו.

אחדשכ"ג צידידות נאמנה,

יקרת מכתבו הגיעני צזמנו ונחמלא צציה אוריה צמלחמחה של חורה כלו נאה וכלו יאה ומאד אני מאטער שלא יכולתי להשיב ולהשתעשע עם כהדר"ג עד עכשיו כי צעוני"ה אני טרוד וצפרע עכשיו שאלא לאור ספרי ח"ו והמקצלים צצים העירו עלי דבריו ואני מנסה להשיב כפי האפשר, ולכן נחאחר המכתב הזה, ואח כהדר"ג הסליחה גם כי כהדר"ג לא לדידי צריך ורק אכחוצ איה הערות להשתעשע צדבריו היקרים לי מאד מאד. **וראשונה** הנני צחודה שהציו לי ממחרש"ס א"ח סו' ל"ב סעיף ח' שכבר העיר וקדם חכה צראייתי נגד הנוצרי מהילקוט דלואח כלבים מותר לעבד צה עורות ולא צעי מן המותר צפיד כמ"ש המנהיג, ופה אין צנמאל חלק זה על אוח"א אלא מוכרי ספרים וצציות אין לי ספרו.

ומעתה לעלם הדיון כהדר"ג השיג עלי דבריו צמה שרציתי לחדש בדבוק שאינו ראוי לאכילה כלל הו"ל בכלל פירש בעלמא ולא צעי ציה מן המותר צפיד חדא מהא דרציו יונה דכל שנשחנה מצרייתו לדבר אחר פקט איסורו מיינה, וחדא מדיון פירש בעלמא דהו"ל כעפרא דארעא וכחצ כ"ג דעל מדוכה זו כבר ישבו צבון קדמאי צנוצ"ח סימן ג' דמה מהני צזה שינוי והוה צברי' אחרת סו"ס קרי ציה חורת ה' צפיד מן המותר צפיד חכה העור חחילת הוייתו אינו מן המותר ואילו היה בשאלה לענין איסור והיתר אס דבוק מותר באכילה או לא היה מקום לדון לפי שיטת ר"י אצל צנוגע לגבי מן המותר צפיד אף שאין ע"ז איסור אכילה מ"מ יאל מדבר עמא ולא קריין ציה מן המותר צפיד. גם מהצ"ק נראה דעמו לא לחלק צכך לכן פשיעא ליה צעיות שנחנים צו עלם פיל שחוק (צבדולאי נשחנה מצרייתו) לאיסורא.

ובן מורין נמי דברי הרד"ז צ"ח מה' כלי המקדש (נדפס בספר השלמה על הרמב"ם) ח"ל, המור הוא הדם כו' כ' מהר"ד י' זמרא ז"ל בהשגות א"ח אין דעתו מקבלת וכו' ומש"כ הראש"ד שהוא דם חי' עמאל לא ידעתי מנין לו כי אני שאלתי לתגרים המציאים אותו ממקומו ואמרתי לי שהוא מן חיוב דומה לזי' או לעופר האילנים ושמא חיוב עכורה היא ואם מפני שהוא דם חיוב ולא מזינו דם חיוב נכנס למקדש ל"ק כלל שכבר נחטט מחזרת דם ונפסד מהיות אוכל וחזר להיות עפר בעלמא ועוד שאין נכנין מממשו של דבר אלא מהר"ח וריחא לאו מילתא הוא ומאלו הטעמים אנו מתירין לתת אותו במרקחת הנאכלות ולא ראוינו מי ישערער בדבר ע"כ ע"ש. הנה כתב נמי דנחטט מהיות אוכל ונעשה עפר ולכן נכנס הוא במקדש וי"ל ק"ת.

ומכאן ל"ע אמש' בצור שמח ה' כלי המקדש ה"ל ח"ל, ולא אסור להריח בו בחולין לאורך הדיוט מטעם ריחא מילתא הוא דהוי כשתיב דה דוקא כיכי דהוא ראוי לאכילה, אבל כאן כיון דנחקקה כאן ואינו ראוי לאכילה כלל בגם דלאלו אסור מטעם דאחשביה באכילתו כמ"ש הרא"ש לענין חמץ שחרבו קודם זמנו מ"מ כי מריח בו לא אחשביה לאכילה ע"ש. ומדברי רד"ז מפורש דאפילו לאכילה מותר ואולי דכתב כן אליבא דהראש"ד וכן נראה לזיין לתשובה אמונה שמואל סי' מ"ה והתם האריך אליבא דהראש"ד והרא"ש ז"ל דמור הוא מין שרץ ואסור באכילה אלא דהוא לא הכריך טעם דאחשביה נמי ועכ"פ מדברי הרד"ז ל"ע. וי"ל גם כזה לפמ"ש הנב"י ק' יו"ד סימן כ"ו דשאני לאכול דבר האיסור בעלם מלערבו בשל היתר דלערבו בהיתר קול הוא וא"כ וי"ל דהרד"ז כ' לתת אותו במרקחת הנאכלות מתירין בלי שום ערעור והוא ע"י הערבות וכה"ג מודה האור שמח ולאכלו בעין אפשר דגם הרד"ז מודה דאסור משום דאחשביה וי"ע.

איברא דנלפענ"ד דאפילו להראש"ד והרא"ש ודעימיהו דס"ל דמור הוא מין שרץ ואסור באכילה ולא אמרינן דפנים חדשות צלו לכאן מ"מ לא אמרו כן אלא צמור וכיוצא בזה דסוף סוף אפילו עכשיו לאחר שנתהפך לנרם מ"מ הוא נאכל כמו שהוא ולכן ס"ל דכיון שהוא ראוי לאכילה אין בשינוי עושהו פס' בעלמא וכמ"ש המג"ח א"ח סי' רע"ו על ר"י מש"ס בבורות דף ו' דקאמר חלב עכורה חידוש הוא ולדעת ר"י מאי חידוש הרי נשתנה לחלב. אמנם החו"ד יו"ד סימן ק"ג העלה דבר חדש לחלוק בין היתר דשלא כדכ"נ דנפקא לן מקרא דלא יאכל פסחים כ"ו דבעי אכילה כדכ"נ וכמ"ש הרמב"ם פי"ד מהמ"א אבל גוף האיסור לא הותר משולם ולכן אם חזר ותקן האיסור כגון שערב בו דבר מתוק וכיוצא בו ששאלו שוב ראוי לאכילה ואכלו כדכ"נ חייב דחזר לאיסורו ולא נחטט דהרי משולם לא פקע ממנו שם איסור אלא שההיתר היה לאכלו מאד שלכדכ"נ אבל כשנשרה גוף האיסור פקע שם איסור מכל וכל מקרא דנבלה הראוי לגר קרויה נבלה ושאינה ראוי לגר לא קרוי נבלה ולא אפילו חזר ותיבולו ותיקנו עד שהוא ראוי לאכילה שרי דכבר פקע שם האיסור מנייה לגמרי ונעשה

כעפרא ואינו חוזר לאיסורו ואף דנלפע"ג אסור כשחזר ומשביח התם היינו טעמא דלא נפסד אלא כ"ש אבל כל שנפסד לגמרי עד שיא' מאיסורו שוב אינו חוזר לאיסורו לעולם ע"ש ומין צמור' דית שערס יו"ד סימן רי"א תמה עליו שר"ה לומר דאפילו קודם שנפסל מאכילה כלל נמי אמרינן הותרה אבל כל שנפסל מאכילה כלל מודה ליה דריגא הכי הוא והצאתי סמוכין לדבריהם מדברי הראש"א צח"ה ובר"א צדק הבית שכתבו כן להדיא. וכמו שהארכתי בזה במכתבי לעזרי.

ואומר אני דאפילו נניח דכ"ג נמי כיון דסו"ס הרי נכנס ואחשביה לאכילה מ"מ היינו דוקא צכ"ג דעכ"פ ראוי הוא לאכילה אבל אם נפסל עד כדי שאינו ראוי לאכילה כלל ונפסד עד כעפרא ממש ככ"ג לית מאן דפליג בזה דאין כאן מהאיסור הראשון והרי אפילו אסכ"ג דנקברים הם לאחר שנקברו ונעשו עפר מותרין כן דעפר לא אסרה תורה והכי נראה נמי מדברי המג"ח גופיה שהקשה לרבינו יונה כתב ח"ל, ואין לומר דהמ"ס פירש' בעלמא הוב ולא הוי מאכל כלל דא"כ לכו"ע שרי, הנה מבואר דכל שלא הוב מאכל כלל גם המג"ח מודה דפירש' בעלמא הוא ולכ"ע מותר וליכא בזה מחלוקת דכו"ל כעפר ממש וכ"כ עוד שם בסמוך לענין אפרוח שנגדל מצינא עריפה דכל כמה דלא מסרח לא גביל וצטידנא דקא גבל עפרא בעלמא הוא וכו' דמי יודע אם נעשה עפרא משמע דעיקר מחלוקתו משום דלא אמרינן שינוי מצרייתו מתיר אלא נעשה עפר מתיר אלא דלא ידעינן אי נעשה עפר אבל אי ידעינן דעפר ממש הוא והיינו שהוא פירש שכבר נפסל מכל מאכל לכ"ע יא' מדיון שביב לו מקודם ולא הוב אלא כעפר בעלמא. ומ"ש הראש"ש צח' למס' פסחים דחמץ שחרבו אמרינן ציב אחשביה היינו בחמץ שאכתיו ראוי ק"ת לאכלו עכ"פ ע"י חלמיירא שכתב שם ועי' מאירי שם וצכ"ה מומלחמות ה' למס' פסחים הארכתי בזה. אבל היכא דנעשה עפר בעלמא ודאי לא שייך בעפר לומר אחשביה ועי' שבוטות כ"ד ע"א שבוטות שלא אוכל ואכל עפר פטור, ועיין ראש"ש ע"ז דף ס"ו וי"א דכלל איסורין שכן במשהוא לא אחר צכן נלפע"ג מותר וכו' ולא נכירה וכו' אבל כשהוא פגום פקע איסורו כדילפינן מנבילה ועי' ת"ח כלל מ"ו ה"ד דפירות שהתלעו וסיים האו"ה דהוב כנשרף השרץ ופלא על רבינו השג"ח סימן ע"ב ודו"ק כי קלרתי.

ובשו"ת ח"ס א"ח סימן ל"ע ונוכחים סופרים היתר לתפור צב"ג אע"פ שהוא מהאסור צפיונו וכו' וי"ל דמיירי בחוטין צבועין צבועים דלא הדרה לצרייתא ומקרי שפיר שינוי ובספר תורת חיים הקשה עליו צבי' קנ"ג ס"ק מ"ו דלענין מן המותר צפין מאי מהכי שינוי אפילו מקבל שם אחר דהלא עור צבחה עמאלה כשמעבדים אותה נשתנה ממראה הראשון וגם שם אחר עליו ואעפ"כ אינו כשר לכתוב עליו ק"ו צמשי שצבו ולפמ"ש אחי שפיר דברי הח"ס דהכי נעשית שינוי כעפר בעלמא ואינו חוזר לעולם ושפיר מוטיל אפילו לשנות דין של הצא מן העמא דכיון דנשתנה מצרייתו לאו הצא מן העמא הוא אלא עפרא בעלמא הוא.

ובאמת כי ביותר הי' לי להנצי' שם לומר דדבר זה תלוי במחלוקת הראשונים ז"ל והרמב"ם לשיטתיהם והראב"ד לשיטתיהם, בזה דבסוף פכ"ה (חולין קט"ז) דתנן כשירה שינקת מן העריפה קיבחה אסורה ועריפה שינקת מן הכשירה קיבחה מותרת מפני שכנוס במעיה ולגירסת הרי"ף וכשירה שינקת מן העריפה מעמידין מקיבחה וכ"ש עריפה שינקת מן הכשירה משום דחלז המכוסם בקיבה פירשא בעלמא הוא וכ"פ הרמב"ם בפט"ו מהמ"א א"כ פירשא בעלמא מותר ולגירסת רש"י דאינו גורם כשירה שינקת מן העריפה דהב"ה קיבחה אסור וכ"י דעת הר"ן שם ור"ת חילק בין קרוש וללול ומקיים גירסת הרי"ף והחילוק בין קרוש חזרה לאחר חזרה והר"ש לא ביאר דבריו כל צרכו שהביא המחלוקת ודחה סברת הרי"ף וכתב סברת רש"י ואח"כ סברת ר"ת, והעור סוס"י פ"ז כתב דהר"ש פסק כר"ת ועי' צ"י שם ובטור וב"י סי' פ"א והב"ה כתב נמי צ"י פ"א כהעור והב"י נראה דמסקפא ככוונת הר"ש אלא דפסק בהרי"ף והרמב"ם לפי הכלל שבידו דכל שהרי"ף והרמב"ם מסכימים לדעה אחת הכי נקטינן ועי' ד"מ שם ובט"ז סימן פ"ז סק"ז וסקנ"א. והי"ש פכ"ה סימן ק"ז פסק כרש"י הביאו הש"ך והב"י אלא דהי"ש תמה אמה שכח העור דהר"ש פסק כר"ת דמג"ל הא אם לא שקבל ממנו פה אל פה וכתב הרש"ל דקולא גדולה הוא להקל בקרוש כי מי יודע כמה הוא שיפור הקרישה והעטם על שניהם מפני שהוא כנוס במעיה ע"ש.

והאמנם אי נימא דבהא פליגי הוה אפשר לומר דהרמב"ם לשיטתיהם דס"ל דכ"ג הו"ל פירשא בעלמא ולכן שפיר התיר מר דרור, אבל הראב"ד אב"ל לשיטת הרא"ש ברכות דפליגי ארצונו יונה וא"כ לא ס"ל דהו"ל פירשא בעלמא ולכן אסור המר דרור והי' א"ש לפי"ז ש"י הנב"י והיה אחי שפיר נמי חירון הכ"מ. אמנם לפימ"ש בלמח ככ"ג אפילו הר"ש והראב"ד מודים היכי דהו"ל פרש בעלמא ועיין רוקח סימן חס"ד שכח דקרוש הו"ל כטיט בעלמא ומותרת ואם מטעם ללול צו בעל צם' של גצינה הנה דכתב דמה שהוא קרוש הו"ל כטיט והוא לשון פירש בעלמא דכ"ע מודים בה דהו"ל עפר דליכא צוה שום איסור.

והנה כ"ג הביא מחלוקת הרי"ף והר"ש צו"ד סימן פ"א חלב בבהמה וח"י עמאה ומי רגלים אסורים כבשרה ויש מי שמחיר צמי רגלים והדעה הראשונה היא דעת הרא"ש דפסק כלשנא בחרא דרב ששת בצבורות דף ז' דהיינו טעמא דלא קמציעא ליה צמי רגלים דסוסיס וגמלים משום דלא שחו אינשי כי קמצע"ל מ"ר דחמורים ופשיטא להו לאיסורא מהא דתנן היואל מן העמא עמא אפילו מ"ר דסוסיס וגמלים מעמא קאחי ולהרמב"ם אין הלכה כרב ששת הואיל וסתמא דמתניתין הוא דדבש זחין וזרעין טבור ומותר ודעת המרדכי דמ"ר דחמור אסורין ושל שאר מותרין ופי' מ"ש דסוסיס וגמלים לא קמצע"ל משום דלא שחו אינשי והוי פירשא בעלמא ולהלכה נקטינן כדעת הרא"ש אלא דהקשה לדעת הרא"ש דאוסר מ"ר דסוסיס וגמלים וחמורים ולי"א מיה עול מיה נפיק והיה בכלל היואל מן העמא למה בעריפה שינקת מן הכשירה חלצה מותר חב מעטם

דקיבחה ממקום אחר באת וכירושלמי פ"ב דע"ז ה"ז, וע"כ דיש הבדל בין אם מולאים בקיבחה כי אז כמנחא בדיקולא דמיה משא"כ בינא לחוץ ומאי דאמרין דפירשא בעלמא הוא לאו למימרא שיהיה כפרש דהא אסורין ליה בזהדיא בחר חזקה, דקתני כשרה שינקת מן הערפה קיבחה אסורה אלא הכי קאמרין שפירש מגופה ואינה כגופה כפי' הר"ן סו"פ כ"ה ומש"ה כשרה שינקת מן העריפה קיבחה אסורה. ולפי"ז פי' נמי הא דאמר צ"י המנהיג דקיבחה עולה דכהן שורפה חיה דפירשא בעלמא הוא היינו דמעלמא אחי וכמ"ש הר"ן ול"ש בזה היואל מהעמא וה"ה לואל כלבים וס"ל כהרמב"ם דמ"ר של חמור דשרי' אכן לפימ"ש דקו"ל כהר"ש ז"ל הוא בכלל יואל מן העמא בודאי אסור למלאכת שמים וכמ"ש הנב"ה, ושפיר הוכיח מהא דלואל כלבים דבעיבוד אין לריך מן המותר צפין, ועל דרך זה דחה נמי ראייתו מחשבה מאהבה ופירש כוונתו דפירשא בעלמא ומי רגלים דחמור חדא נינהו וטעמא דמעלמא קאחי ולאו מין עמא הוא והוכיח זה ממ"ר דחמור וכנ"ל.

ולפ"ע צ"ד בהורמנא דמר כהדר"ג נראה דא"א לומר כן בדעת הרא"ש ובחשבה מאהבה ולא ס"ל להר"ש כהמקנה נסחאות שהביא הר"ן ס"פ כל הנשר שם דהעטם דקיבחה הוא משום דהחלב הכנוס בבהמה לאו בבהמה דמי ופי' שאמרו פירשא בעלמא פירושו שפורש מגופו וא"כ לדעתו כל שהוא מגופו אפילו פירשא בעלמא נמי מקרי יואל מגופו ואסור לדעת הרא"ש ולכן אוסר מ"ר חב ודאי א"א לומר כן, חדא דהרי העור והב"י והב"ה לא פירשו צו כן שהרי נחלקו צו אי ס"ל כהרי"ף או כר"ת או כרש"י צענין קיבחה והרי"ף פירש פירשא בעלמא כמשמעו וכן פי' צו כל המפרשים בש"ע ודלא כיש מקנה נסחאות שצ"ן.

והשני נראה להכריח מהא דבכורות דף ז' שם, עור הבא נגד פניו של חמור מותר באכילה מפני שהוא כמו הפירש, והר"ש שם כתב הא דאמר רב הונא עור הבא כנגד פניו של חמור מותר מ"ע פירשא בעלמא הוא וכן איפסק בשו"ע ופי' הב"י והב"ה המעדי"ט דלא דמי למי רגלים דאסור לרב ששת דמ"ר לאו פירשא בעלמא נינהו דהא חזין דמי רגלי חמור שחו להו אינשי דמעלי לירונקא ואע"ג דמי רגלי שאר בהמות וחיות לא שחי להו היינו משום דלא ידעו אי מעלי, ומ"מ כיון דאשכחין דמי רגלי חמור דלאו פירשא גמור נינהו מיינה ילפינן לכל מ"ר דלאו פירשא נינהו ללשנא בחרא דר"ש, אבל עור הבא כנגד פניו של חמור פירשא גמור הוא ומש"ה שרי ע"כ.

הנה מבואר דלהר"ש נמי כל שהוא פירשא גמור מותר הוא ולא מקרי חו יואל מן העמא אלא צמי"ר ס"ל דכיון דשחו להו למ"ר חמור ממילא נראה דלאו פירש גמור הם וגם מי רגלי סוסיס וגמלים אף דלא שחו מ"מ ראויים הם כמו מ"ר חמור, ולכן ס"ל להר"ש דהכי כיון דאכתי לאו פי' גמור נינהו ולכן אסורי משום היואל מן העמא, אבל כל שנעשה פי' גמור מודה הר"ש לשאר פוסקים דמותר יכמ"ש להדיא הב"י ומעיי"ט. ועי"פ מפורש בזה דהר"ש ז"ל נמי ס"ל טעם דפירשא בעלמא

השלם כמוהו"ר בירש פאלין נ"ו דלא הקפידה החורב כ"א על עורות עמנן וכו' שז"ל מן המותר צפין ולא על דברים הלא יחזיקו עורות, ממה דאיחא צילקוט שמעוני פ' בא ד' נ"ז (אגב פלא דבאמת מצוהר גם בגמרא כן), ולא עוד אלא שזכו הכלבים לעבד עורות מותרות לחוב ס"ת חו"מ עכ"ל, וברי הוא דבר הבא מן הטמא ע"כ לא קפיד קרא כ"א על עורות עמנן, וע"ז כתב הגר"א פ, אבל לפענ"ד משם אין ראיה דלא היו אלא פירשא בעלמא ואפילו במי רגלי חמור גדולי המחירין וכו' והנה לשון דלא היו אלא פירשא בעלמא ודאי הכונה פרש ממנו ולכן ס"ל דלא היו ליה דין דיוחא מן הטמא דהו"ל בעלמא בעלמא ולא דמי למ"ר חמור ולכן באמת כתב ואפילו מי רגלי חמור וכתב בלשון ואפילו כלומר דהא כ"ש הוא ממי רגלי חמור ובהא כ"ע מודי, ומ"ר חמור יש גדולי המחירין וכוונתו על הרי"ף והרמב"ם ז"ל, ובגמרא תמורה דף ל"א באפרוח שגולד מציאת טריפה מותר מ"ט דכמה דלא מסרה לא גביל ובעידנה דקא גביל עפרה בעלמא הוא, ובהשגות הראש"ד פ"ג ממ"א הו"א ברי דאיסור שנסברה עפרה בעלמא הוא, ועיין רמב"ם פ"ד ממ"א ה"ג עור הבא כנגד פניו של חמור מותר באכילה מפני שהוא כמו הפרש ומי רגלים שכן מותרין, ועיין השגות הראש"ד שם ובה"ה.

ור"א גמורה לדבריו נראה לפענ"ד מהא דבכורות דף ז' דעור הבא כנגד פניו של חמור מותר באכילה מפני שהוא כפרש, ועי' רמב"ם פ"ד ממ"א ה"כ, וכתב שם ה"ה אני תמה מהרמב"ן שפסק בזה בכורות כרז ששת דמ"ר אסורין ופסק דעור הבא כנגד פניו של חמור מותר משום דפרש בעלמא הוא ולא אוכלא הוא כלל משא"כ במ"ר עכ"ל, וכתב עליו הב"י יו"ד סימן פ"א, ול"נ שדברי הרמב"ן ז"ל מיושנין דמדכתב משא"כ במ"ר משמע צדדיה שהוא סובר דמ"ר לאו פירשא גמור ויניהו דהא חזין דמ"ר חמור שחו לכו אינשי דמעלי לירקונא ואע"ג דמ"ר שאר בהמות וחיות לא שחו לכו אינשי משום דלא ידעי אי מעלי ומ"מ כיון דאשכחי מ"ר חמור דלאו פירשא גמור, מיני' ילפי' לכל מ"ר דלאו פרש ויניהו ללישנא בתרא דר"ש, אבל עור הבא כנגד פניו של חמור פרש גמור הוא ומש"ה שרי, והעור והש"ע שם ס"ד פסקו בפשיטות דשליא שהחמור נולד בו מותר דפירשא בעלמא הוא ולא חלק עליו אדם, ומיהו במ"ר הביא מחלוקת וצביאור הגר"א אות ד' שסובר דהא דר"ש לאו הלכתא כיון דפירשא הוא מותר כמו פירש שור הנסקל בפ"ג דע"ז ל"ד ז', וכמו חלב הקיבה של נבילה בספ"ח דחולין וכמ"ש הרי"ף שם ועור החמור בצכורות שם וכו' ע"ש.

מבואר דעור השליא מותר משום פרש ופירושו דלאו אוכל הוא וכמ"ש כולבו, וע"ז נחלקו אי מדמינן לה למ"ר או לאו, א"כ פשוט דמ"ר נמי פירושו להאסורים שאסור משום דאכתי ראוי קנא למאכל ולא פירשא הוא, נמלא עכ"פ מצוהר דמ"ש התשובה מאהבה אבל משם אין ראיה דלא היו אלא פירשא בעלמא, כוונתו פרש ממנו ולא שצא מעלמא כדעת המקלח נסחאות צר"ן, ומכ שכתב דהא אפילו מ"ר חמור גדולים המחירין ענין אחר הוא ולא חדא מילתא, והכי קאמר חושב כפרש וטנופת. וכ"פ הרמב"ם הטי"ז ממ"א, ועיין תה"א לרשב"א ז"ל בהל' טריפות בית שני ש"ג ובב"ה ובמשה"כ בפי' פירשא בעלמא דור"ק. ובדין כיון דהוא באמת פירש ממש כ"ע מודי כולפענ"ד ודוק. עיין בהשטות בסוף הספר

אפילו פורש מנחם הכהן כעור הבא נגד פניו של חמור ולא ס"ל במקלח נסחאות שצ"נ וכ"ז נראה צדדו. ולפי"ז ממילא נראה דלא ס"ל כהירושלמי ג"כ בזה. אלא דבה מיושבת נמי קושיא כ"ג לדעת הרא"ש האוסר מ"ר דסוסים וגמלים למח בעריפה שניקה מן הכשרה חלב מותר י"ל דבאמת ס"ל מטעם פירשא בעלמא וס"ל כר"ת וכדעת העור או דס"ל דלאו פירש גמור הוא וכר"ש דאסור, וערפה שניקה מן הכשרה טעם אחר בו, ואפשר משום דבא ממקום אחר, וכמ"ש כ"ג וכמו שהביא משו"ת צנ"ל הביאו דברכ"ת, יהיה מאיזה טעם שיהיה, אבל לעלם הדין פשוט דהרא"ש מורה דכל שהוא באמת פירש בעלמא כלומר שנתקלקל עד שאינו ראוי לאכילה כלל כעור נגד פניו של חמור ברי זה יאמרו מכלל איסור לגמרי.

ומיידו למדנו עוד מדברי הב"י והמעט יו"ט לדעת הרא"ש הא דמ"ר סוסים וגמלים אוסרים ביינו נמי מטעם דאכתי לא ס"ל פירש בעלמא והגם דלא שחו לכו אינשי ביינו משום דלא ידעי אי מעלי או לא, אבל אי כוח ידעי דמעלי הוה שחו לכו, ומיהו כיון דאשכחינן דמ"ר חמור לאו פירשא גמור ויניהו מיינה ילפינן דהכי נמי לאו פירשא גמור ויניהו, וא"כ ביינו טעמא דמ"ר סוסים וגמלים דאסורים, וממילא אלו הוה לכו פ"ל גמור הוה מותר לכו גם הרא"ש, וא"כ צלם דיגא לא פליג על המרדכי שהביא מעכ"ג אלא שהמרדכי ס"ל דדוקא מ"ר חמור כיון דמציאות שחו לכו אינשי ולכן לא הוה כפירשא אבל מ"ר סוסים וגמלים הגם דדמי למי רגלי חמור כיון דסוף סוף לא שחו לכו אינשי יהיה מאיזה טעם שיהי' שפיר הו"ל פירשא בעלמא, והרא"ש ס"ל דכיון דמציאות הוא לשחות לא הו"ל פירשא, והחילוק ציינוהו לפי"ז, דהרא"ש נריך שיהיה פירשא בעלמא לכ"ע שלא יהא דמציאות לאכול, ולבמרדכי כל שאין אוכלין אותו.

ודא דהביא כ"ג מירושלמי פ"ג דע"ז ה"ז ח"ל, דאפילו יסבדון צ"ש כב"ה במשנה הראשונה הוי ציה גידולי גופה קיבה ממקום אחר באת, וכמעשה בנו של ר' יהודה שמוע שצקפו להן זאבים ויתר משלש מאות לאן וצא מעשה לפני חכמים והתירו קיבותיהן, אמרו ציה גידולי גופה קיבה ממקום אחר באת. אמנם לכאורה נראה דהרא"ש לא ס"ל כהירושלמי, ואדרבה ברי הרא"ש ז"ל כתב דל"ל לגירסת הרי"ף דכשירב שניקה מן העריפה קיבה אסורה הוא קודם חזרה נשנית וצירושלמי כתב להדיא כדברי הרי"ף ע"ש. איברא לכאורה נראה דגם הרי"ף והרמב"ם לא קבלו טעם הירושלמי דבאת ממקום אחר אלא ס"ל טעם היתר משום פירשא בעלמא וכמ"ש להדיא, וע"כ ז"ל דדברי הירושלמי דרך דחי' נאמר, ועי' פנ"מ שם ועכ"פ ברי להדיא כתבו הרי"ף והרמב"ם ז"ל טעם דקיבה משום דהו"ל פירשא בעלמא, וכמ"ש הרמב"ם בהמ"א להדיא.

א"א דא"כ ככ"ג מה שדח כ"ג דהשו"ת תשובה מאהבה לואת כלבים ומי רגלים דחמור צדדא מחתא מחחיכו, ותרווייהו ס"ל מטעם דמעלמא קאחי ולא מטעם דפירשא בעלמא הוא, לפענ"ד א"א לומר כן לבעל תשובה מאהבה, חדא דברי כתב שם ח"ל, ואחר זמן נראה לי כבוד הרב המופלג • ועיין תוס' חולין ס"ד ע"ב ד"ה שאם רקמה ועוד היינו יכולים וכו' דהוי כנבלה סרחה, ועיין תה"ט לרמ"א כלל ס"ה ס"ו ובמנח"י שם דבריו צ"ע. ועיין ב"י ס"י פ"ז ד"ה חלב הנמצא בקיבה פירשא הוא היינו לחמר דנפק ליה מחדת אוכל

אחרשכ"ג בידודות נאמנה,

קבלתי ספריו היקרים ששלח לי ועיינתי בהם כפי הפנאי ומאד נהנתי כל נאה כל יאה בסדרה ישרה יורד לתוך עומק הענין, מקשה ומתחן ומסיק שמעמקת אליצא דהלכתא. וי"ר שיכח עוד להוסיף תח כחה של תורה ויפול מעינותיו חולה, וישמעו רחוקים ויבואו ויתנו לו כתר תורה, כאות נפש ידידו המזכרו בלב ונפש.

ולאזות שעינתי בדבריו היקרים, בס' מלות היום האריך הרבה צנינוי הכתב שנמלא בס"ת תפילין ומחזות, כלומר כתב אשכנזים המבואר ב"ש וכתב האר"י הקדוש וכתב ב"י וכתב וועלש, ודחק ליישב הענינים ולחלק ילא בחלוקה דרבנן בין ס"ת לתפילין ומחזות, ולתפילין ומחזות צנינו דוקא כתב אשורית, אבל לס"ת דקיי"ל דכתב בכל לשון ועכ"פ בלשון יוונית כמבואר במס' מגילה, וממילא אפילו נימא דכתב וועלש אינה אינה כתב אשורית שקבלו מסיני, מ"מ כיון שיש היום הרבה יהודים שמתמסרין בזהאי כתב כאשורית לא גרע מכל כתב אחר שיואלץ בו אפ"ה דבשאר כתב אין יואלץ לידון, היינו מפני שלא נתנה לתרגם החזרה או לכותבה בשאר כתב ולשון כלל אבל כתב אשורית ידידו שקבלו ונהגו כן לדידו ודאי שרי והאריך בזה. והביא דברי הגר"א הוצא בספר אור חדש (מהגר"ש מלנ"ץ כת"י הנמלא תח"י) שפוסל הלמ"ד שזרתה למטה כמו כ"ף והוצאו הדברים גם בחוס' מעשה רב לרבינו הגר"א ז"ל, ומיהו ב"ש וש"ע הגר"י ומ"ד והרד"י ות"ח משמע דבשר ורוב ס"ת הכין כחיבו, גם הביא דעת הגר"ש ק ז"ל בספרו קנאת סופרים סימן קכ"א שמרעיש עולמות שהמחמירים בזה מלוא לרודפם ולפמ"ש כ"ג אחי שפיר הכל

ולפ"ע ד' קשה לחדש כן מתרי טעמי, חדא דהרי כ"ג הביא דברי הרמב"ם בפ"א מהס"ת הי"ע דהגם דמדינא דגמ' קיי"ל כרשב"ג דס"ת כשר ציונית היום נשתכח מאתנו ואסור לכתוב, וא"כ כ"ש בשאר לשונות דאין כותבין, וכתב וועלש אם אינו לשכ"ק א"כ הוה כשאר לשונות, ומה שר"ה לחדש דכיון שיש היום הרבה יהודים שמתמסרין בזהאי כתב כאשורית לא גרע מכל כתב, א"כ למה פסלו כתב עברי שנהגו כל ישראל לכתוב בו ספריהם, ואפילו אח"ל דדוקא עברי פסל נחרא מטעם ש"י נשתכח כתב אשורית א"כ הכתב הספרדי שקבלו להם או כתב רש"י שקבלו צני אשכנז ככתב מיוחד להם כמ"ש הרמב"ם בפ"א הדור סימן ז' ח"ל, ומזה ראוי לך שדע כי הכתיבה הזאת הנקראת כתיבה אשורית כיון שנתנה בזה תורה ובה נכתבו הלוחות הרי מגונה מאד להשתמש בזה רק כתיבה קודש ומימי קדם היו ישראל נזהרין בזהאי וכיון כתיבין וחיבורי חכמותיהן וכתבי חול שלהם בכתב עברי, לכן תמלא חרות על שקלי הקדש דברים של חול כחוצים בכתב עברי ולא נמלא לעולם אות אחת מה כתב אשורית בדבר שנמלא בשארית ישראל לא במטעם ולא בזאנן אלא הכל בכתב עברי וע"כ שיוו הספרדים כתיבתם ושמו אותותם אותיות אחרות עד שנעשה בכתב אחר להחיר להשתמש בו בדברי חול ע"ש, ועי' רבינו ירוחם נתיב ב' ח"ב שביא כעין זה ממש ושאיפילו בגע ראו לשונות הכתב ועיין שו"ת הרד"ק"ו הישנות סימן מ"ד וש"ת עבודת הגרשוני

לזאת כלבים ודאי פירשא בעלמא הוא דהא אפילו מי רגלי חמור גדולי המחירין כלומר הרי"ף והרמב"ם ז"ל דס"ל דגם מ"ר חמור מותר דה"ל בכלל פי' כ"ש זאת כלבים ולכ"ע ה"ל פירש בעלמא ומותר לכ"ע.

אל"א לפי"ז א"כ הדרינן לדידן דכל מקום דה"ל פירשא בעלמא כ"ע מודי דמותר ולאו דבר היואל מן העמא מקרי, ואפילו להרא"ש דאוסר במ"ר כל בהמה עמאה ומ"מ בעור השליח של חמור מתיר משום דה"ל פירש בעלמא וזה נראה באמת לשיטתיה חזיל דכל שהוא אחתי קאת ראו למאכל בכל אופן שהוא לא בטל מיניה שם הראשון ולאו פירש הוא ולכן חלק נמי ארבינו יונה וגם צחמן שנתחך דמהי אשכנזי, אבל כל שנשרף לגמרי או שנעשה פרש גמור מודה דלאו בכלל היואל מן העמא הוא דהרי פנים חדשות באו לכאן והתורה אמרה מן המותר צפיק דבר שהוא בר מאכל וראוי לאכילה עכ"פ, אבל בלא הכי הרי הוא פירש ועפר וטיט והתורה לא אמרה על עפר שצריך להיות מן המותר צפיק ושפיר מותר לעשות כמו מזואת כלבים, וכל מה שנפסל כ"כ ונסרס עד שנעשה לעפר וכעפר שהוא מותר. ולפי"ז לפענ"ד אינעמיד סברתן דדבדק כזה שהוא נעשה מאיסורין שכבר נעשו כעפר ונסרסו לגמרי עד שנעשה פירש בעלמא כה"ג לא צנינו מן המותר צפיק ומותר להשתמש בו בתפילין כמו זאת כלבים ול"ד לעזרות כנלפענ"ד. וכ"ש כעת שגם כ"ג לא דחה דבריו אלא מדברי הרא"ש ופי' הר"ן דפירשא בעלמא לא משמע פרש, אבל למאן דמשמע פי' מודה לדבריו, וא"כ כיון דהעלינו בס"ד דלהרא"ש נמי פירש ממש לא מקרי יואל מן העמא א"כ לכאורה אין להרעיש עולם שצביל זה כנלפענ"ד.

ובזה הנני ידיד נפשו דושכ"ג וטובו קשור באהבתו, בלב ונפש.

במשנה הקטן

ג. כדי שלא להוילא בנייר חלק, ארשום כאן מענינא דיומ' בגמרא דף כ"א, נר חנוכה איש ובייתו והמהדרינ נר לכל אחד ואחד והמהדרינ מן המהדרינ צ"ש אומרים וכו', וכ"כ הרמב"ם פ"ד מהל' חנוכה ה"א, ומיהו צ"ע ובטור סימן תרע"א ס"ב, כמה נרות מדליק, צלילה הראשון מדליק אחד מכאן ואילך מוסיף והולך אחד בכל לילה עד שצליח אחרון יהיו שמונה וכו' ולא הזכיר כלל עיקר המלוא דסגי בנר אחד, ואין ה"ג לעיין כעת באחרונים אם דברו מזה וצ"ע.

ידי"ג הנ"ל

סימן ח**שינוי בכתב פת"ם ממקום למקום**

ב"ה, מוצש"ק לסדר תמזה את זכר עמלק התשלי"ה בני יצירא בחדש של שמחה, שמו של עמלק ימזה, ויתרומם בבד שמים, במל כללים, ותבותם מע"כ ידידי הרב הגאון המפורסם פאה"מ ורחי שמו מפארים וכו' כש"ת מהדיר משה שפרנבוך שליט"א, בעממ"ס מועדים לזמנים ונשיא וכולל וישיבה ראש העין בני ברק.

משה אשר ישבו בני ישראל בסוכות אחד בחודש השביעי, ומשמע שמאלו מלוא סוכה רק עכשיו כתוב בתורה, וכן להלן שם י"ג ביום ההוא נקרא בספר משה באזני העם ונמלא כתוב בו אשר לא יבא עמוני ומואבי צהל האלקים עד עולם, ומשמע שמאלו רק עכשיו וכו' ע"ש היטב בכתובים.

וּלְפַעֲנֵי ד' אין כל הכרח מדברי הריטב"א להשערות כ"ג, ובאמת כי משולם אני צורה מלומר סברות בדויות מלבי, ובפרט מה שקרו לפני אלפים שנים. ומיכיו בדברי הריטב"א לולי דברי כ"ג לפענ"ד שיטה אחרת זו, ובדיוק לשוני העבור שכתב ח"ל, ואעפ"כ מתוך תומת וקדושת הכתב ההוא לא היו כותבין אותו אפילו בספרים שכונת המלך או כל א"י לעצמו. והנה לייק הריטב"א דוקא ב"ס"ת שכתב המלך או כל א' וא' לעצמו וכו' וכו' ס"ת של יחיד ולא של ליבור וס"ת של מלך נמי כונתו על הס"ת שלטקוב וכתב לו וקרא בו כל ימי חייו וכו' וכו' הס"ת ללמוד בו, אבל לא ס"ת של ליבור. והנה איתא במדרש רב וילך הוצא צר"ש פסחים ק"ה וכו' כ"כ הרמב"ם בהקדמתו שמשך רביו כתב כל התורה ביום שמת בו כתב י"ג ס"ת ונתן ספר לכל שבע ושבע וספר אחד נתנוכו בארון לעד, נראה דבני ישראל היה לכל שבע ספר תורה שכתבה משה בכתב אשורית ואחד שם בארון חב היה לקריאת התורה בליבור שמשך תיקן להם לישראל שיקראו בליבור, אבל כל ישראל כתבו לעצמם ספרי תורה ללמוד בו, וס"ת זה שכתבו ללמוד בו לא כתבו בו בכתב אשורית לרוב קדושת הכתב בו וכו' ס"ל דאין לכתוב לאורך עצמו ללמוד בספר בכתב אשורית רק ס"ת שקורין בו בליבור מותר לכתוב בכתב אשורית. ובזה מדויק לשון רבינו הריטב"א ז"ל אפילו בספרים שכונת המלך או כל א"י לעצמו וכונתו דכל הס"ת שכתבו כל אחד לעצמו בין שהוא יחיד ובין שהוא מלך כיון שהוא ס"ת של עצמו ולא לקרות בו בציבור בכתבו בלשון עברי.

והטעם לזה נראה דהיו ס"ל דכמו שכתב הרמב"ם והרי"ו וברמ"א ל"א דהיו ישראל נזכרין מימי קדם לכתוב בכתביו וחזקיהו כ"ל לכתב בכתב אשורית הכ"י היו ס"ל לענין כתיבת ס"ת כשהן כותבין לעצמן להחליט בו ולא לשם קדושת ס"ת שאסור לכתוב בכתב אשורית ולכן כתבו דוקא בכתב עברית, והספרים הללו לא היה להם קדושת ס"ת אלא קדושת חומש וכמ"ש הרמב"ם בפ"י מהב"ס ה"ז כך זה שיש בו תורה נביאים וכתובים אין קדושתו כקדושת ס"ת אלא כחומש מן החומשים וענין שם ה"א אס כתב המלא חסר או החסר מלא וכו' הרי זה פסול ואין בו קדושת ס"ת כלל אלא כחומש מן החומשים שמלמדין בו היתונקות, ועי' שם ה"ד. עכ"פ בזמנם היו כותבין ס"ת לשם חומשים ג"כ ובהני הוא דכתבו עברית, אבל ס"ת לקרא בליבור שיש עליה קדושת ס"ת לא כתבו אלא אשורית. וענין בספר עץ החיים מרבינו חיים (אחי המהר"ל מפראג) על חכמת הדקדוק שער הראשון פ"ב שכתב בפשיטות שאע"ג שלשון הקודש היא לשון בני עבר הנכר מ"מ הכתב שלנו אינו אלא כתב אשורית והוא מכתב אלקים שבי' תרות על הלוחות ע"ש.

סימן י"ז ובש"ע יו"ד הביאם הרמ"א בשם יש אומרים ע"ש, ובה' הארכתי קצת.

מבואר דהגם ששינוי הלשון לכתב אחרת וכתב כלל ישראל אפ"כ אינו ראוי לכתבי קודש ולשיטת כ"ג אכתי יתבאר משום לשון אחרת ועדיפה מיידי א"ו דלא אמרינן כן וגרע מכתב עכו"ם או יוונית ועכ"פ כתב הוא וכמ"ש בירושלמי אשור לשון אין להם כתב יש להם ופי' הריטב"א כלומר כתב יש להם משלהם, וכן בשאר אומות אבל כתב זה ששינוי אפילו רוב בני"ו ואפילו כולם כמו שביה עם כתב עברי מ"מ לא נעשה בשביל זה בכתב אשורית וכ"ש היבא דלא נבגו כל ישראל אלא מקומות מקומות בכתב וועלם לפי דעת כ"ג א"כ לא היו בכלל כתב כלל וכלל.

שוב ראיתי למעכ"ג שינא להביא הכרח לדבריו מדברי הריטב"א מגילה דף ב' ע"ב דר"ה ותסבירא שהקשה לתורה גדולה שיהא הכתב הזה המאושר שיש בכל קוץ וקוץ ממנו תלי תלים הלכות יסודות התורה כתב של בני אשור וכו' הלוחות מכתב עברי, ועוד הקשה בכתב עברי מה גם היה ב"ס"ת ובסמ"ך וכו' ואין ספק דכתב הנקרא אשורית הוא כתב הקודש שכלוחות בלי ספק וע"ש" נקרא קודש ולשון קודש, ומשולם לא נראה הכתב הזה אלא בלוחות, אבל לשון הקודש כבר נודע לאבות ובני"ו קודם מ"ת ובו השם מדבר עם נביאיו וקדושו ואעפ"כ מתוך תומת וקדושת הכתב ההוא לא היו כותבין אותו אפ"י בספרים שכונת המלך או כל א' וא' לעצמו אלא היו כותבין אותו בכתב עברי שהוא, וכשנגזר הארון (בימי ישיהו) שכתוב לאותיות מנלף "וכשגלו לאשור וידעו בני אשור כתב זה נעלה להם או שביה אללס קודם לכן שנודע להם מספרי הקודש מלמד כתב שלהם או שביה להם וחמדו אותו, זה הוא שטל מלשון ובימי עזרא ניתן להם לכתוב ס"ת ושאר כתובים, וכדדיוקין מדכתיב וכתב הנשתון וכו', ור' היה אומר משולם לא נשתנה וכתב זה נתנה תורה לישראל גם בספר הקודש, ולמה נקרא שמו אשורית שמאושר בכתבו ולפי"ז אין צמח ששינה עזרא את הכתב לכתוב ס"ת בכתב הקדש שום חידוש על התורה שביה הכתב הזה כבר היה ידוע וניתן לנו בלוחות הצריח ע"ש.

ומזה ילא כ"ג לדון ולמה שינה באמת עזרא לכתוב מכתב עברי לכתב אשורית דוקא מאז והלאה לכתוב כל ספרי תורה בכתב אשורית, וכתב עטם לזה שבימי עזרא נתקלקלו ישראל עד שנשאו נשים נכריות וכנראה דהמינים בלבלו שאת התורה ח"ו אינה אמת ואינה התורה שמסר לנו משרע"ה מסיו, ובלבלו שהקב"ה ומשה אמת ורק חכמי הדור העתיקו דברים מהתורה להחמיר כפי רעיון יותר מהלך בחרגום שלא כהוגן, ולכן עזרא הסופר לקח ספר חירי שגשאר לנו דור דור בעזרה בכתב הלוחות ממש וגילה האיד הכל מפורש בתורה בכתב זה ממש, והתורה שבידינו היא התורה שקבלנו מסיו. ולחזק הדברים יזכר שמאלו והלאה יקראו וילמדו בתורה ב"ס"ת עם כתב כהלוחות אף שקדושתה מרובה מאד, והביא ראיה לדבר מנחמיה ח' י"ד וימלאו כתוב בתורה אשר לזה ה' את

שיש לו ספר תורה ללמוד בה אע"פ שאינה ראויה לקריאה
בציבור מ"מ מקיים בה המצוה וממילא לפי"ז אחי שפיר שיטת
הרא"ש וק"ל.

וְלַפִּי"ז שפיר יש ליישב קושיה השאג"א שנתקשה דכיון כשאין
אנו בקיאות בהסדרות ויחירות היאך מקיימין מצוה
כחיבה ס"ת ומינה יצא לדחות לכל המצוה בזה"ז. אמנם לפמ"ש
אחי שפיר דמצוה כחיבה ס"ת היא לשם לימוד וזה מקיים בכל
אופן, וא"כ אומר אני דמקיים בזה מצוה כחיבה ס"ת ממ"נ
אם כיון ולא הוא חסר ויחיד א"כ כבר לכ"ע וקיים המצוה אלא
מה נאמר שהו"ל חסר א"כ הו"ל ס"ת פסול וי"ל דין חומש
ומותר ללמוד בו ושפיר מקיים המצוה ודו"ק.

וּמִדִּבְרֵי בעיקר השאלה לפענ"ד נראין דברי הרא"ש בשוב
כלל ג' ס"א שכתב וז"ל, וזוהי האותיות אינם שוות
בכל המדינות הרבה משונה כגון ארצנו מכתב הארץ הזאת
ואין פסול בשינוי הזה רק שלא יעשה ההי"ן חתי"ן כפי"ן
דיח"ן, וכמו שמפרש בגמ' עכ"ל, והציור העור והאחרונים
עיון וי"ד סימן רע"ד, ואלו הם דברי רבינו הרמ"א ז"ל א"ח
רס"י ל"ו וכן נלפענ"ד לכאורה שיטת הרמב"ם ז"ל פ"ז מה"ל
ס"ת ה"ח (הגם שקצת אחרונים לא הבינו כן בדברי הרמב"ם
ז"ל) והוא ממה שכתב שם ויזהר באותיות הגדולות ובאותיות
הקטנות ובאותיות הנקודות ואותיות המשונות כגון הפא"ן
הלפופות והאותיות העקומות כמו שהעתיקו הסופרים איש
מפי איש ויזהר בחגין וכו' (ה"ט), כל אלו הדברים לא נאמרו
אלא למצוה מן המוצהר ואם שינה בחקיקן זה וכו' הרי זה ספר
כשר, הנה נראה דהורה לן רבינו הגדול דעל כל אלו הדברים
אשר חשב בה"ח אם שינה בזה לא פסל הספר ויש לדיוק מה
שכתב הרמב"ם שם האותיות עקומות כמו שהעתיקו הסופרים
איש מפי איש למה זה לי שהעתיקו הסופרים היל"ל כמו
שכתובים בס"ת, אבל נראה דהרמב"ם צא להזהיר דלכתוב
לחוק האותיות כפי שהעתיקו הסופרים איש מפי איש,
כלומר בכל החומרות שהסופרים העתיקו אבל מעט דינא אם
לא חקיקן לא עיכב.

ע"כ"פ מבואר מדברי רבינו הרא"ש דאין זה חדש תחת השמש
וכבר היו לעולמים זמן הרא"ש ז"ל שזוהי האותיות
נשתנו הרבה מקום למקום ואין פסול בשינוי זה, אלא דלכאורה
יש להקשות דמג"ל להרא"ש דבר זה, ונלפענ"ד ראוי ברורה
לדבריו וזה נישב נמי דברי רבינו העור וי"ד סימן רע"ד
שכתב ח"ל, ובכל אחת שיש בה ספק מייחיתן חינוק דלא חכים
ולא טעם אם יכול לקרואה כשר, וכבר א"א הרא"ש ז"ל בזה
אורות האותיות אינן שוות בכל המדינות וכו', ויש להקשות
למה קורב העור הני שתי הלכות וסמכן להדדי, והנראה דבהא
הלכתא גופא חמיה לי הרבה ונר"ן ציבור באות שאנו מסופקים
ויש לפינוי גדולי המורים שמסתפקים אם האות הזה כשר או
פסול והו"ל ספיקא דאורייתא הא"ך יצא חינוק קטן דלא
חכים ולא טעם ויכריע בין ההרים ואע"פ הא"י קטן הוא מורה
הוראה ויודע יותר מגדולי המורים ולא מזנין בשום מקום
בהלכה שקטן דלא חכים ולא טעם יכריע ויפסוק בהלכה.

וְלַפִּי"ז י"ל דעזרא חקיקן להם לישראל שמכאן ולהבא יכתבו
עכ"פ כל ספרי קודש היינו אפילו אותם שכתובים לעצמן
לשם לימוד ג"כ בלשון אשורית שהוא לשון הקודש ולאו דוקא
ס"ת דעד שהחל לא היה להם רק הס"ת שכתב משה רבינו
הי"ג ס"ת ואותו הס"ת שהיה בעזרה ובהם היו קוראין בצבור
ואחרי עזרא וחקיקן שכל הספרים יכתבו בלשון אשורית וזה
היה נראה לומר דבר הגון דבגמרא צ"ק פ"ג ט"א בעשרה
חקיקה שחקיקן עזרא חסיד שיהיו קורין במנחה בשבת וקורין
בשני וחמישי, ופר"ך בנ"ב עזרא חקיקן הא בימי משה חקיקו
ומשני מעיקרא חקיקו חד גברא ותלמא פסוקי א"י תלמא גברי
תלמא פסוקי כנגד כהנים לוי וישראלים אחא הוא וחקיקן
תלמא גברא ועשרה פסוקי וצירושלמי מגילה פ"ד ה"א
מבואר דמשה חקיקן שיהיו קורין בשבתות ויו"ט וצ"ח וחול
של מועד ועזרא חקיקן שיהיו קורין בחורה בנ"ב ובשבת במנחה
ועיון רי"ף שם ובש"ע א"ח סימן קל"ב ובגמ"א שם ועי' א"ז
הגדול, וי"ל דלכן הוסיף עזרא על מנין הקרואים דכיון דמשה
לא חקיקן אלא שיקראו אחד ולא כתבו לעצמם ס"ת לשם קדושת
ס"ת שהרי לא נתחייבו לעלות לתורה ולכן חקיקן עזרא שיקראו
קרואים וממילא יאמרו להם יתור וי"ל.

וְלַפִּי"ז דמסתפינא היה נלפענ"ד לומר דבר חדש דהא דחק
במגילה ח' ע"ב אין בין ספרים לתפילין ומחות אלא
שהספרים נכתבין בכל לשון וחור"מ אין נכתבות אלא אשורית
היינו דוקא כשנכתבין כן לשם ספרי קודש אבל בציבור אין
לקרות בס"ת שנכתב בלשון אחר ואפילו יוונית ועי' רש"י שם
ספרים תורה נביאים וכתובים ולקדושת ס"ת צ"ע דוקא
אשורית ולכן כתבו ספרים סתם ולא כתבו אין בין ס"ת אלא
כל ספרי קודש וע"ד שבי' הרמב"ם בפ"מ מה' ס"ת ה"ז דכרך
שיש בו תורה נביאים וכתובים אין קדושתו כקדושת ס"ת
אלא כחומש מן החומשים דין היתר כדון החסר והכ"מ לא
הראה מקור להרמב"ם בזה, ועי' אור שמח שראה להביא מגמ'
צ"ב אמר רבי מעשה ודחה לעצמו וראה להביא מירושלמי מגילה
תורה וחומשין קדושה אחת הן וכו'. שוב הביא דמקור דברי
הרמב"ם הם ממכתב סופרים פ"ג ה"י דר"א דדיפתרא אבל
בגוילין תורה צפ"ע ונביאים צפ"ע, פי' ורשאין לקרואן בצבור
ודין כדון החומשין, לכן לא יכתבו בגוילן שמה יצואו לקרואן
בצבור ע"ש, ולהג"ל י"ל דכיון דבמשנה אין בין ספרים חקיקן
משמע כל הכ"ד ספרים והם נכתבים בכל לשון כיון דממילא
אין קורין בהם בציבור אבל ס"ת לקרא בציבור הכ"י לא (והגם
דבחו"ס שבת דף ע"ט ז"ע ועיון הגרע"א צ"ע המשנה מגילה
פ"א מ"ח אות י') ונ"ב, כי אין ה"ז להאריך בעת.

ובמה שכתבו היה נראה לישב שיטת הרא"ש שכתב דבזה"ז
מקיימין מצוה כחיבה ס"ת בשאר ספרים כיון שלומדין
בהם ולכאורה מג"ל הא אמנם להג"ל נראה דכיון דקודם חקיקת
עזרא היו כותבין ספריהם לעצמן בכתב עברי ולא היה ליה
קדושת ס"ת כלל אלא קדושת חומשין, וא"כ קשה הלל לא
קיימו מצוה כחיבה ס"ת אלא ע"כ דהמצוה היא ללמוד וכל

סימן ט

נגיעה חניכרת ע"י זכוכית מגדלת אי חוי פירוד

ב"ה, כ"ג סיון ותשל"ה בני יצו"א

גם בדרך יהיה זה הרב הטוב המפורסם ג"א בע"ת איש
אשכולות, צ"ת ראש בשמים, חסיד ועניו, כג"ת מה"ד ברוך
שמעון שניאורסון שליט"א, ר"מ דשיבת הטוב משעבין
ירושלים עיה"ק ת"י.

אחד שב"ג בידדות נאמנה,

יקרת ספרו זכרתי שמעון על מס' קידושין קבלתי בשמחה,
וכנני זכר לזכרו בצרכי ידדות נאמנה שזכר להצרות
חורה בישראל ולהעמיד תלמידים הרבה דרכו בקודש כלו נאח
כולו יאח, חדושים נפלאים כמעין המתגבר עדי יצא יתן ולו
יקבת עמים כמים לים מכסים כחות נפשו ונפש ידיו דושכ"ג
כלל ונפש.

ולאור שעיניתי קלת דבריו ביקרים לי מאד אחת הכה ואחת
הנה בקונטרס הכערות (על שו"ת דובז מישרים אות
א') הביא דברי מרן הגה"ק שר התורה רש"י שדן בספרו
בסימן א' בס"ת שיש נגיעה בשם הק' וע"י זכוכית המגדלת
ניכר הפירוד אי כה"ג לר"ך לתקן שלא הוי מוקף גויל כיון שלא
נראה לעין הפירוד או לא מקרי נגיעה, ודעתו ז"ל דכיון דלפי
ראות העין נראה שהוא נגיעה לר"ך לתקן, ובס' שארית יצא
להגרי"ז מיינצברג זללה"ה סימן י"א וי"ב חלק עליו וכ"ת
זיין עוד לס' עקבי חיים סי' א' להגרי"ה קלפחול ז"ל מה
שהשיב על דברי שארית יצא וספסר הכה לא ראיתיו, וכ"ג
לאחר חיזוק דברי כבוד חמוי הגה"ק זללה"ה הביא בטוב
דבריו בספר משנה הלכות ח"ד סימן קכ"ה בצעניותיו ג"כ
דנתי בגידון זה להגרי"ז ועל זללה"ה ובצאתי ראיח מדברי שו"ת
הריב"ש סימן ק"כ הביאו הכ"ז בסימן ל"ו, מהני ספרי דווקי
דכוי תלוי ליה לברעיה דה"א והקשה הריב"ש ז"ל דכא
לעיובינא הוא בכל הסופרים ומה הוסיפו בני סופרי דווקי
ולכן פירש דכל הסופרים הפסוקו כחות השערה וסופרי
דווקא היו תולין הרבה ומינה דקדקו שם דברחקת כ"ש לא
היה נראה לעינים וצאו סופרי דיוקני וברחיקו שיכא נראה
לעין כל וכשהביאו הדברים לפני הגה"ק זללה"ה נענה לן
ראשו.

ועתה יאח כ"ג צתמיה עלי דבריו דכיון דנגיעה ממש
פסול א"כ היכי נימא דסופרים כלומר סתם הסופרים
כתבו בהסתכלם צמיקראסקאפף לנמאם שלא יהיה נגיעה
ממש ומ"מ לא יהיה נראה לעינים, ומה שהגה"ק מר חמוי
זל"ל נענה לן ראשו כתב כ"ג דלמי שהכיר את דרכו בקודש
ואת עובר מידותיו הנפלאים אין צד מן החידוש, אבל כמובן
אין דחיות כאלו לשנות את ההלכה עכ"ל כ"ג.

ודאמת כי ח"ו לי לומר קבלו דעתי נגד דעת הגה"ק
מעשעבין אשר שצלי דרקיב נהירין ליה, ומה לננס נגד
כארי הכי פוסק דדור, אמנם אי צעזיל תמיכתו לפענ"ד אין
כאן כדי דחיה והדברים חזרין ונראין דמה שקשה ליה ואפו

האמנם נראה דקושיא חדא מתורגמא בתורתה, דודאי
באותיות התורה העיקר הוא שיכא כתב כגון שכותבין
ומשתמשין בו רוב אנשי המקום, ואף שאין לו כל ההידורים
הנריכים דיעבד כשר הוא, אלא מנ"ל אם משתמשים בו וכו'
אות דלמא לאו אות הוא כלל ולכן שפיר מייחזין תיגוק קטן
דאינו חכים ולא טעם וכיון דיכול לקרותה נראה דהוא אות
לרוב בניי שהרי הקטנים קוראים אותו כתיקונה וע"כ דכתי
גמירי דזה הוא האות ושפיר סמכין עליה לזכר שהוא
מבאותיות שקורין במקום הזה וממילא הספר תורה כשר, אבל
לפי זה אחי שפיר דברי רבינו הרא"ש דיש לו ראיח ברורה
מהלכה זו דמציאין תיגוק דלא חכים וכו' ומינה שמעינן דהיי
תיקונים ואזהרות לאו לעיובינא נינכו ושפיר סמכיהכו העור
להני הלכות אהדי ללמוד לן אמקור דברי רבינו הרא"ש ז"ל
מנ"ל כן.

ובאמת כי כן החוש ג"כ מעיד כי מדרך העולם שישתנה
הכתב מסופר לסופר במקלות וממילא ממדינה למדינה,
ואין צד משום שינוי זה לפענ"ד נכון בס"ד וממילא י"ל
צד נמי לענין המצטא דבני פולין וליטא אויגהאן אשכנז
וספרד ותימנים שכולם יולאים חוצת ק"ש ובשאר מלות וכ"ת
יאח גם צד לשיתנו דלא גרע מלשון אחר אלא שהביא בשם
הגרי"ז מצריסק ז"ל שלענין קרה"ת יש לפקפק אי יש לסמוך
להחיר צדאי סצרה שרירך לה"ק דוקא, וכ"ג כתב דנכחו
להקל גם בקרה"ת ולפענ"ד דקדו דברי הגרי"ז ז"ל דודאי
אלו היה שינוי צמטא שינוי צלשון גופיה או בככתב לא
היינו סומכין ע"ז ואדרבה הרי צדאי"ן אין סומכין על שאר
לשונות אבל צתמא כד הארכתי כמה פעמים דאין שינוי זה
צמטא שינוי צע"ס הלשון אלא כמו שידוע בכל הלשונות
שהצברה משתנית קלת ממקום למקום לפי המצטא צמדינה
ואפ"כ הכל הוא לשון אחד, ולמשל צהר"ב הדומיות משונה
מהלפותיות וכיוצא בזה, בשאר מדינות שינויים הצברה והכ"ג
הוא צלש"ק, וקלת יש לדקדק מגמ' פירושין ג"ג. בני יהודה
דיוקני לישנא בני גליל לא דיוקני בלישנא, שוב ראיתי דרך ג"ד
פ"צ שכ"ג הרגיש בדברי הרא"ש הנ"ל ודחה דבריו בגילוי
דחיתתא מדברי הרמב"ן והר"ן שכתבו להדיא צצצת שם שכל
שינוי אם יש לזה יסוד צמ' פסול וכ"ג כתב להכריח דגם דעת
הרא"ש לענין שפנ"ז ג"ך דפסול ולפענ"ד לא ידענא מאי
לר"ך לדיוקן הלא הרא"ש צע"מ כתב כן כאן להדיא דאינו
פסול אלא המשנה מהבין חתי"ן וכו' כמבואר בגמרא. הנה
כתב ג"כ דמה דמבואר בגמרא פוסל אלא דהני שינויים לאו
מפורשים בגמרא הם אלא גדולי הפוסקים הוסיפו ועטרו
התורה צחכתתם לכן ס"ל דהני שינויים לא מעכבי דיעבד
ומוצין צד נמי שם הדייק והיו"ד על דבר דגמרא אין מבואר
שם כתבו ציו"ד הפוכה או ישירה מה דינה דהרין לכלל
דעבד כמר עבד ודעבד כמר עבד ולכ"ע יאח דיעבד כנלפענ"ד
וכגם שיש להאריך בזה עוד מ"מ לאו צעל מלאכה אחת אני,
ודי לחכם כמותו ירבו בישראל.

דושכ"ג בידדות נאמנה ובלב ונפש

מנשה וקצת

אכל כל זמן שאינו מדובק אף שאינו נראה מוקף גויל מ"מ מקרי מוקף גויל כיון שבמציאות הוא מוקף גויל ואינו דבוק וז"ל. ומש"כ כ"ג דדיני תורה נתנו לגמ"א כפי שנתפסים להם בחושם הטבעי ולא לפי ההתחדשות הנה אני מודק לכ"ג זכ, ובאמת בעלמי כתבתי שם בספר הג"ל בסיומן קכ"ט ימחול נא לעיני שם אלא שכתבתי חילוק זכ דהתורה הקפידה על כתיבה תמה וכל שכיח כתיבה תמה כרי זכ כתב כשר מדין תורה כולפענ"ד.

ידי"ג המברכ בסל מלא ברכות ים ודרום ירשה, דושכ"ג בלב ובפש.

משנה הקטן

סימן י

קמן שנעשה בן י"ג בש"ק אי מתיר לחיות ש"צ ובש"ק

ב"ה, מ"ח למשמנים החשליה בני יצירא
מע"כ ידידי הרה"ג נר"א א"א פ"ה וכו' כשית מזהיר אליהו
שליזנברג שליט"א, רב דשכנת גאולה ומקצה ירושלים צ"ח
ת"ו, מר"ם חשבו.

אחרשכ"ת,

בדבר שאלתו בקמן שהגיע למאות בשנת קודש (ונוול באותו יום קודש לפנה"ס) אם יכול לעבור לפני התיבה בליל ש"ק ואם יכול לקרוא כל הפרשה להוציא הציבור י"ת, וראה דברי המג"א סימן נ"ג ס"ק י"ג וסעי' ס"ק ג' ומ"מ סי' נ"ה ס"ק מ"ב וש"ס ר"ב סנ"ג סי"ג וח"א כלל כ"ט סימן י' ושערי תשובה סי' נ"ה ס"ק ה' ומ"מ מספקא ליה דהא עדיין אינו בן י"ג ויום אחד ע"כ.

הנה בזה תמכתי אחר שראה כל הפוסקים שפסקו דכ"ג יכול להוציא הציבור ידי חובתו אע"פ שהוא יכול לחלוק על הפוסקים אשר בללם אנו חיים ומימיהם אנו שותים, וקצת אמרתי ללמד על מעב"ת זכות, דהלבוש א"ח סימן נ"ג סי' כ' ח"ל, אבל פחות מכן י"ג שנה אין מעבירין כלל לפני התיבה להחפול להוציא את הציבור שהרי עדיין קטן הוא וכו' ואפילו אם הגיע להיות בן י"ג שנה ביום השבת אין מניחים אותו להחפול בליל שבת ערבית שהרי עדיין אינו בן י"ג ולא נקרא איש ואין הקצ"ח חפץ ברבים אלא בתפלה מל שנקרא איש שנאמר מדוע באתי ואין איש ואין אדם נקרא איש אלא כשהוא בן י"ג ויום אחד והביא ד' שערות מיהו כשהגיע ל"ג שנים ויום אחד מניחין אותו להחפול בליל שבת דייקה וכו' ע"ש, נראה להאריך מדבריו ז"ל דס"ל דאפילו נעשה בן י"ג בשבת אין מניחין אותו מערב מקודם דבני יום אחד שלם לפענ"ד כיון דכל בני פוסקים פירשו דבריהם וכתבו להדיא לחלק בין החפולו מערב קודם הלילה או לא הקדימו ממילא נראה לדחוק נמי בטענת הלבוש דכוונתו שלא יתפול ערבית אם הקדיש

הסופרים כתבו בסתמם דמיקראסקאפך תקשה ליה הא קושא גופיה לפשיה דאע"פ כל הסופרים כתבו דדיוק אף ורק בפסק ופירוד כל שהוא ואלא יבא נראה לעינים והסופרים הדייקים כתבו דביכר גדול הנראה לעינים, אבל האמת יורה דרכו דסתם סופרים לא דייקו וכתבו לפעמים כיח מרחקים הרגל עד שביח נראה לעין כל ופעמים היו מקרבים לגוף של הי"א עד שלא ביח ניכר ונראה לעין כל וצאו סופרי דייקי ודקדקו לשלם להפריד עד שיהא נראה לעין כל וא"כ לדין נמי הכי פירושא דסתם סופרים כתבו ולא דקדקו בברעיה דה"א להפריד הרבה כדי שיהא נראה לעין ופעמים כיח נראה ופעמים לא כיח נראה אלא כיון שידעו שיש כאן פירוד כ"ש במציאות אף שלא היה נראה מ"מ סמכו דלא דקדקו בזה וצאו סופרי דייקי ודקדקו לשלם עשו מרחק גדול להכיר הפירוד.

ודבר זה מדויק בלשון הריב"ש שכתב ח"ל, כי אם לא די להם בהפריד כרעיה דה"א מן הגג כחוט השערה אלא היו חולק אותה הרבה בדרך שטעין הסופרים בכתובת הגמ' הכ"א וכו' ואע"פ שכל שלא תדמה לחי"ת כשר הם מדקדקים להרחיק הרבה שיהא פתח נראה לעינים וכו'. הנה מודכת שיהא פתח נראה לעינים משמע דכחוט השערה שאמר לעיל לא היה נראה לעינים בסתם אלא למי שדקדק מאד וא"כ נראה דאפילו דלא היה נראה לעינים מ"מ כשר הוא, ומדדייק הריב"ש ז"ל כי אם לא די להם בהפריד כרעיה דה"א מן הגג כחוט השערה וכו' פשוט נמי דאין הכונה דהסופרים שלא דייקו מ"מ דייקו שלא יכיו מן הגג אלא כחוט השערה דוקא אלא בכונה כיון שלא דקדקו בכיון להפוך אפשר שלא יביח אלא כחוט השערה ממנו שאין עין האדם רואהו ולכן דייקו להרחיק יותר.

וקצת יש לדיוק מחוס' חולין דף מ"ז ע"א ד"ה ואי לאו עריפה שכתבו בשם ר"ג דכחוט השערה ערפה ובשני חוטין כשר ועיין יו"ט שם פ"ג סימן כ"ז שרף ב' צועי דסמכי דחוט השערה אינו ניכר, ובספר הארוך לרבינו הש"ך סימן ל"ז כתב כתבו החוס' בשם ר"ג דאם יש צנייהם הפסק כחוט השערה אחד עריפה ודקדקו מדבריו דכשני חוטין לא מקרי סמוכין וכשרה וכו' ומה שטען מהרש"ל דאין אנו בקיאים וכו' לא ידעתי מה בקיאות שייך בכאן וכו' ומיהו מודינא שאין אנו בקיאים בין שער אחד לשנים אפילו בפסק אי איכא ד' שערות ע"ש, ועכ"פ נראה דכחוט השערה אי ניכר לעין הוא לא צריך כ"כ ואפשר כיח תלוי במחלוקת הג"ל, ועכ"פ לפענ"ד חוזרים ונראים דבריו מקושת מעב"ג ומיהו לעלם דינא כמו שכתבתי אין אני אומר קצלו דעתי ח"ו וכ"ש שמיראלי הוראה אני, ואני שמח אם אין סומכין עלי בשום מקום.

וקצת יש לדיוק מרש"י מנחות כ"ט ד"ה שאין גויל מוקף פי' ח"ל, שמדובקת באות אחרת וכייוו דקמני כתב אחד מעבדתו כלומר הלכות משפט אות אחת (הדבוקה להצרתה נמק"י) מעבדתו למחצה ותפילין, ולכאורה הי"ל לרש"י לפרש שאין גויל מוקף לה שאין נראה גויל סביב האות ומדדייק שמדובקת באות אחרת אולי דכוונתו שמדובקת דוקא במציאות

להתפלל מערוב. גם הסמ"ע ח"מ סימן ל"ב כתב דבר מזה לא צ"ע יום שלם ממנו (ודלא כש"ד), ועיין ל"ח פ' יולא דופן ובתשו' כצ"ח סימן קמ"ח מנח"ל יתור דמדיד שהחשיך נעשה גדול אף שאין י"ג שנה מעט לעת משה שנולד א"ר ע"ש.

ידידו דחש"ט בלב ונפש.

מנשה הקטן

סימן יא

ברין הסתכלות בנשים, והי' מחניך קדוש, ולקרות ק"ש

ב"ה, ו' לחדש ודחמים התשל"ה בני יצ"א
מפ"כ ידידי והה"ג ח"ח ג"נ בש"ק חוב"ט קולע אל השערה,
מח"ד נתן ק' בלייער שליט"א, נבד לרב ואי גען וצדיק בקש"ת
מח"ד יונתן שטייף זצ"ל.

אחרשכ"ת צידידות,

מכתבו קבלתי, והניתי אף להשיב מפני כבוד מן ז"ל, ויסלח לי מאוד שלא אוכל לפלפל את מעכ"ת יותר בהערותיו החשובות והנעלות בקושיות החכ"ש בענין הרכורי דעצירה כי גדרתי בעדי זה שנים רבות שלא להשיב בדבר אחד פעמים כידוע הדבר, ואני אומר דעתי ואין אומר קבלו דעתי. ומה שניין לה"ה פכ"א מח"כ ה"ג אחימורא דרב אסור לקדש אשה עד שיראה ולמגדל ע"ש שם הכה ימחול נא לעיני דרבינו יונה ברכות דף כ"ה דכתב מפורש ח"ל, וכן כשמוגלה טפה אינו אסור אלא כשמתכחל זה אצל בראיה בעלמא מותר, הכי דחילק בין ראייה להסתכלות, ועכ"פ די לן בדברי רבינו יונתן בן עזיאל בתרגום שלו דמחלק בין הסתכלות לראיה וכדעת המג"א.

ועל החדשות אני בא מה שדייק עלי דבריני במשנה הלכות ח"ו סימן כ' שכתבנו דדן ערוה יש בו נמי מדין דוכיח מחנך קדוש וכ"ת כתב דמג"ש שבת ק"ג נראה דוכיח מחנך קדוש הוא דין לענין אורח וכוונתו בו ודין ערוה הוא דין אחר לענין אורח והני תרי מילי מינה ואין להם שייכות, והאריך בזה בדרכי של תורה.

כתוב בתורה (תל"א כ"ג ע"ו) ויביח מחנך קדוש ולא יראה בך ערות דבר ושם מאחר, דרשו ויביח מחנך קדוש אמר רבב בר בר חנה א"ר יוחנן ככל מקום להרבה בדי"ת וכו' שבת ק"ג, ובספרי מלאן אמרו לא יקרא אדם ק"ש בלד משרה של כוכבים ולא יכנס למרחץ ולבדרכי וספרים ותפילין בידו ולא להר הביית במקלו ובמטעלו ובאבן שעל רגליו, ובגמ' שבת שם הכי נמי כתיב ולא יראה בך ערות דבר הכוונת מיציעו ליה כרז יחוד ופירש"י ויביח מחנך קדוש ולא כתיב ביה דבר אלא מקום חנייתך חתא בקדושה וטעמא משום דישאל מברכין בדי"ת הכי דכרז יחוד כדומה לעולם ויביח מחנך קדוש משום הרכור תורה ואפילו אין דבור ולא יראה בך ערות

דבר במילתא אחריתי מיירי לאסור בשעת הדבור ולא בשעת הרכור כגון להסתכל בערוה ע"כ וז"ל.

ולפ"ם ריכעא הוי נראה דחלו במחלוקת הפוסקים שהציא הב"י א"ח סימן ע"ה אי מותר לקרות ק"ש כנגד הערוה בלילה או עולם עיניו מראות ברע או סומא, דעת ר"י והרשב"א וכן נראה דעת הרמב"ם דמותר, גם צ"י הרשב"ן ברכות כ"ה כתב ומסתברא לי דכיון דבערוה בראיה חלוא מילתא כי היכא דאיכא חומרא בהא מילתא לענין עשיית ה"י איכא קולא לענין סומא או בלילה וכו' אפי"ג דצ"א כה"ג אסור, וכמו שהוזכר בירושלמי שאני נראה דרחמנא ארכבה אחרי רכבי במחנה קדוש ובכיסוי ואי ציוס אסור משום דלא מקרי מחנה קדוש כיון שהוא כנגד עיניו אי אפשר שיבא מחנה קדוש בלילה ולסומא שאין לחלק במחנה זה בין עת לעת ובין איש לאיש, אבל ערוה דלא הקפידה תורה אלא ע"ס הראייה כל שאינו רואה אורח אפילו הוא בפניו ממנו ואפילו אחרים רואים אורח או הוא יכול לראותה בזמן אחר אינו אסור דהשתא מיהו לא חזי לה עכ"ל, ועיין כ"ף החיים סימן ע"ד אות ז'. ומיהו רוקח והמרדכי פליגי דה"ל לאסור ועיין ד"מ שם, ולפי"ז י"ל דבהא חלוא אי אסור ערוה אינו אלא משום ראייה א"כ כל שאינו רואה ליכא איסור אבל אי נימא דיש בזה איסור ראייה נוסף על ויביח מחנך קדוש א"כ עכ"פ הבג דליכא ראייה אצל איסור ויביח מחנך אכתי איכא ואסור וכדעת הרוקח.

איברא דעיין לרבינו הגדול הרא"ש ברכות כ"ה סימן נ"ב ח"ל, אמר רב יודנה כעניי ערוס אסור לקרות ק"ש כנגדו, הלכך המל את הבג לריך לכסות ערותו בשעת ברכה, ויש שנוהגים ג"כ כשמלין את הקטן וי"א דאין לריך וכו' והרב רבינו יונה ז"ל כתב דודאי בקטן כ"כ לא משגיח ליה ערוה ואין לריך לכסותו בשעת הברכה וגם נראה כיון דלתקוני המילה קאחי קרינן ביה שפיר מחניך קדוש ואין בו בראיה שם משום לא יראה לך ערות דבר עכ"ל.

ודרי לן מפורש מדברי הרא"ש ז"ל דלא יראה ערות דבר נמי מדין ויביח מחנך קדוש הוא וז"ל דהכי פירושא והי' מחנך קדוש כולל כל דבר שאינו בכלל קדוש אסור וכל דבר באופן שהוא וצ"ל דין של וי' מחנך הוא כשישנה לפניו, ובערוה בראיה חלוא רחמנא דכל שרואה את הערוה לא הוי מחנך קדוש ודין ערוה הוא כל שיש איסור ערוה יש בו דין וי' מחנך קדוש, אין בו איסור ערוה אין בו דין של וי' מחנך קדוש, וחלל הכתוב ערוה בראיה לפי"ז ונראה במילתא.

א"י דהרא"ש ס"ל דעיקר החסרון הוא משום וי' מחנך קדוש ובערוה גופה הכ"ג להרא"ש נמי האיסור משום דליכא מחנך קדוש דערוה גופה הוא גדר של ויביח מחנך קדוש ובזה לא מהני עצימת עינים או מהפך פניו דסוף סוף מחנך קדוש ליכא רק בערוה שהוא מטעם הרכור שפיר מהני עצימת עינים. ומיושב בזה מה שהקשה כ"ת לשיטת הרשב"א ודעימיה דאשה אחרת מותרת לקרות ק"ש כנגד וכו' לדעת הגר"א דס"ל דגם הרא"ש לא פליג בזה, ולכאורה לדעת הגר"א יהיו דברי הרא"ש סותרים דכאן כתב משום וי' מחנך קדוש

והנה העתקתי דבריו בקינור לפי שמע"כ כ' ח"ל, ובזכרוננו שבפמ"א ג"כ חלוק בדיון פרוש בין קול ושיער לבין מקום החורפה, אבל לא משום והי' מחנך קדוש וא"ל הספר למיין זו עכ"ל, וכנראה דברינו כאן כוז לו דפמ"א כ' להדיא מעטם שכתבתי דבערו נמי איכא דין דוהי' מחנך קדוש זה ראי' צורח לדברינו, אלא שבפמ"א לא הביא דבאמת מבואר כן בברא"ש ברכות הג"ל ובמעין יראה דיש לפרש כן גם בדברי הגמ' ורש"י שבת ק"ג ה"ל, עכ"פ איתחמית פי' בס"ד בספרי ה"ל.

ומה שבעיר לי ידידי עוד דפמ"ג סימן ע"ב בא"א אות א' ובסי' ע"ב אות ט' ועוד כתב דבערו ליכא מחנך קדוש כ"א פרות דבר ובאמת כי דברי הפמ"ג תמוהים וכמ"ש למיל בשם הרא"ש והפמ"א, גם מדברי הב"ח הביאו המג"א סוף סימן ע"ב נראה להדיא דס"ל דבערו נמי איכא מחנך קדוש ודלא כמ"ש הפמ"ג דאסיפא סמוך ע"ש גם בש"ע הגרס"ז סי' ע"ד ס"א כתב להדיא ל"ל הממנה קדוש שלא חכא אלא מגולה שם ושלא יראה כ' בנו פרות דבר וכו' ומפני שפיקר ממנהו של אדם הוא כנגד פניו ולריך שיכ' ממנהו זה קדוש שלא יראה זו כ' פרות דבר ואיסור זה הוא מן החורב וכו' ע"ש, כרי שכתב נמי דמחנך קדוש ולא יראה לך תריוויו איתנייחו ציח ודברי הפמ"ג ל"ט, וכבר יתיינתן כן על הכף החיים סימן ע"ד אות ז' שביא שם דברי הפמ"ג וידעתי מדברי הפמ"ג ה"ל אלא שדבריו ל"ע לפעמיד.

ותחת שאין הד"ג אקצר, וכל טוב ממנו לא יבצר, וי"ד שיוכה ללמוד תורה לשמה ולעלות מעלה מעלה במעלות התורה לתפארת אבות, חכות וקן יעמוד לו ולאש"ל, ידידו דושה"ט וש"ת וברכת כח"ט בספרן של צדיקים, בלב תפשו.

מנשה הקטן

סימן יב

במה צריך להיות גובה המהיצה בבית חכנסת

ליל שישי לסדר התקדשותם והייתם קדושים התשל"ג בני יצו"א מע"כ הרב הטאן מהר"ר יה"ס ומע"כ ידידי מנוער ורבי הגדול המפורסם מהר"ר אברהם פרינק שליט"א. ומע"כ הקצינים והאלופים המבטחים בק"ק דזשעזי סיטי. כולם יתברכו לטובה עבדצ"א.

אחרי שראינו ושכ"ת, כן צא לפני ידידי מנוער הרבני הנגיד המפורסם מוכ"ר אברהם פרינק הי"ו וציקס ממני חות דעת, היות כי בס"ד ציתם ציכ"ג חדשה ונחכור חלוקי דיעות בענין גובה המהיצה להבדיל הנשים ואנשים כדת וכדין משה וישראל ואמר לי כי צא אלי בהסכמת מרא דאתרא דשם וגם כי מכירו אני משפצר שח"ו אין כוונתו לשם מחלוקת אלא לש"ש ולכן אחוכ דעתי, מ"מ אני מתנה עוד בפירושו שיכא

ומה לי אשכ זו או אחרת כיון דממנה לאו קדוש הוא, אבל לפמ"ש אחי שפיר דשני בין מקום החורפה לערוש שכל הגוף או קול באשכ וכיוצא בו דהי' רק משום הכבוד ובאשכ עד אשכ ליכא הכבוד. בקינור במקום דאיכא איסור ערוש יש בו משום והי' מחנך קדוש ובמקום דליכא איסור ערוש משום לא יראה ליכא נמי דין של וכו' מחנך קדוש. ובאמת כי כל מקום שאחכ מולא גדר ערוש אחכ מולא גדר קדושה, וקדושה תולכ צח.

והסבר לדבר הי' נראה קלת דברי פרות האדם והאולא שבו תריוויו חלק מהגוף הם, ולפעול כשכא מתפלל כרי אולא דכריסו וערוש על גופו, והאולא מכוסב בגופו ובערוש מגולה, והחורב אמר כתריוויו להחרחק שכם ככלל והי' מחנך קדוש, ובאולא כיון דאפשר להרחיק לגמרי ולכסותה יותר לריך ברחק יותר, אבל ערוש שכא על הגוף בראי' חלה רחמנא וכל שרואכ לא הוב מחנך קדוש, ובאמת כי לריך לבין לשיעו, דכעס משום הכבוד בלבד אמאי לבו רואכ את בערוש אכור כיון דהכבוד ליכא ואמאי מכני עוחכ בקרקע או יושב צמים כרי סוף סוף לבו רואכ את בערוש ולדעת קלת פוסקים מחכמי אשכנז אפילו חיבוק ידי' מכני ואטו שייך צח חלוק בענין הכבוד, אבל אי יומא דכא איסור בעלם אחי שפיר דכל זמן שכא צרות אחד ליכא כאן מחנך קדוש אבל כיון שבפסיק בין לבו לערוש כו"ל צרות אחר ומותר.

והדיון נפתחי ספרים ראיתי קדוש אחד מדבר בפמ"א בשו"ת סימן ע"ד ח"ל, וא"כ י"ל פסקן של הדברים כל היכא שרואכ האולא וכן בערוש לריך לרחוק עיניו אפילו הוא צרות אחר, אלא לענין לאחריו יש לחלק דאפילו הם בתוך ד"א כיון שכא צרות אחר קריין שפיר וכו' מחנך קדוש וכן בערוש שכי' אכורכ משום הכבוד כגון שער באשכ ושוק ועפה מגולה צח מכני עולם עיניו או שכא סומא או צליל אבל בערוש גמורכ שוב לדין אולא כיון שכא במקום שיכול לראות אכור דלא הי' מחנך קדוש עד שיכסב האולא ולא יראה בערוש וכו', ובערוש איכא נמי משום מחנך קדוש ואיכא נמי משום הכבוד ולבו רואכ את בערוש למאן דאכור אפי"ג דליכא הכבוד אלא משום קדושה וכן מוכח מדברי הרשב"א שכתב שוק באשכ ערוש ודוקא לאחרים ולאנשים משום הכבוד, אבל עמכ לא דכא קחני אשכ יושבת וקולא לה חלב ע"כ נשמע מחכ דבערוש גמורכ אכורכ היא בעלמכ מלכך אם אינכ יושבת אף דליכא הכבוד וע"כ כעס משום קדושה נמי ובעין וכו' מחנך קדוש ומח ראי' לדברי ברוקא שבסי' שכ"ד, ואם ערוש כנגדו, אפילו יעלם עיניו אכור לקרות ק"ש, ולא כהכרעה כצ"י כהנך פוסקים שצילב או אם הוא סומא וכו' דהרמב"ם והר"י לא מייירי אלא בערוש שאכור מלד הכבוד כגון צשאר אצרי אשכ אבל בערוש גמורכ כגון צית צושת דאיכא נמי משום מחנך קדוש לא מכני ענימכ עינים, וכן מוכח מלשון רבינו יונה, וסיים הכלל דבערוש אף שאינו רואכ בעין והי' מחנך קדוש נמי ע"ש שבאריך ברכה צח.

ומה לעמוד לצד שמוסקין בהספד ואין יאמר שולט בהם, אמרם תורה אנשים לצד וגשים לצד עכשיו שמוסקין בשמחה ויאמר שולט בהם על אחת כו"כ, ופירש"י שמוסקין בהספד באותה שעה ומאטער אינו מיקל ראשו מהר ועוד שאין יאמר שולט נראה דהני תרי טעמי ניכרי, חדא שהמאטער אינו מיקל ראשו מהר אפילו בזמן שיש יאמר שולט, ושנייתא שאין יאמר שולט ומינה ילפין לחלק נשים לצד ואנשים לצד אפילו כשאין יאמר כפשטיה דקרא ומק"ו ילפין כשיאמר שולט אלא דמחילה הוא, א"כ הילפותא כל אחד לפי דרכו דבאין יאמר שולט סגי בהבדל לחודיך משפחות משפחות לצד, אבל בזמן שילאמר שולט צריך הבדל שלא ישלום היתא"ר והיינו שלא יראו זה את זה דכל שראוין זה את זה יאמר שולט כמ"ש שבת ס"ד מפני מה הוצרכו ישראל שצאיתו הדור כפרה מפני שזו עיניהם מן העצירה ופירש"י ז"ל לשון מזון שבהו במראית העין, ובמס' סוטה ח' גמירי אין יאמר שולט אלא במה שעיניו רואות ובגמ' שבת ס"ג ומשקרות עינים ובגמ' סוטה ט' היה נתנה עיניה במה שאין ראוי לה ובמס' ד"א זוטא פ"א אל תכשל בעיניך שאין לך מכשול אלא בעינים ואמר ליכא ועינא תרי סרסורי דעצירה ומקרא מפורש ולא תתורו אחרי לבבכם ואחרי עיניכם, וכיון דע"י ראי' יאמר שולט וצריך לעשות מחילה והבדל ע"כ צריך להיות ההבדל ובמחילה באופן שלא יראו זה את זה ולא יביא יאמר שולט בהם דהו דרשו מק"ו דקרא וספדה. ואחי שפיר דיוק הבדל וגדר דמקום דאיכא למיחש משום הסתכלות צבי גדר וק"ל •

וע"כ ז"ל כן דאל"כ אחי תקשה קשיית הגמרא הכל ככתב ומג"ל לעשות גזמא ומהוסי' נשים מלמעלן והלא בקרא לא כתיב רק להוסי' משפחות משפחות לצד והוא ודאי זה אלא זה בקומה אחת רק ע"י הבדל וא"כ מג"ל לדרוש להחזיר לעשות למעלה בזין של גזמא ומהוסי' נשים למעלה ואנשים למטה הא סגי ליה במחילה שלא יתערבו וכמו שהיה לראשונה וע"כ דקרא הכי משמע דהפיקר שלא יתערבו הוא דליתא יאמר שולט עכשיו דיהי"ר שולט לא די במה שלא יתערבו במקום אחד דחיישינן שיתערבו ע"י הסתירות אלו באלו ויצאו ליד קלות ראש וקלקול ולכן תקנו נשים למעלה מק"ו מקרא זה גופיה דכיון דיהי"ר שולט ההבדל הוא גם משום הסתכלות וכמ"ש הרמב"ם בפיה"מ.

ועיין תוס' יו"ט שכתב ח"ל, ומ"ש ברב הנשים מלמעלה פי' הרמב"ם כדי שלא יסתכלו האנשים בנשים וקדין עמו, כי האנשים שלמעלה היו רואין בשמחה לא השמחין בצלמן כמ"ש ברב צמדות שם, כי בשמחים היו חסידים וא"כ הולך לעמם ואמנם הסתכלות האנשים בנשים מצויה ליד קלות ראש כי הוא ימשל בך כתיב (בראשית ו') ועוד משום קישוי לדעת ושמא יראה קרי כ"ש בחלוצות ה', הנה שציר דעת הרמב"ם להדיא משום כשהנשים למעלה מופיל שלא להסתכל בהם ולא משום הבדל לצד, ולהבדל סגי ליה בנשים למטה ורק משום ההסתכלות הוא דתקנו נשים למעלה וא"כ מצוה דהתקן הוה משום הבדל הסתכלות וכלאמור לעיל.

וסייג, ומיהו הכוונה לא נשתנית דעכ"פ צריך להבדיל משום גדר יצר הרע וא"כ צריך לעשות גדר כזה שלא ישלוט היצר"ר, והיינו ע"כ באופן שלא יראו זה את זה שהרי ההסתכלות מביא לידי הרהור וכו'.

בהסכמת המרא דאתרא שליט"א וכמ"ש מע"כ שכתב הגאון מרא דאתרא דקהלכס שליט"א אמר לי שיסמוך עלי בהלכה זו, ומי' אבקש שלא תשגל בה.

תנן בהם (סוכה נ"א) מי שלא ראה שמחת בית השואבה לא ראה שמחה מימיו, צמאלי יו"ט הראשון של חג ירדו לעזרת נשים ומתקנין שם תיקון גדול וכו' ובגמ' מאי תיקון גדול אמר ר"א כמותה שנינו חלקה הייתה בראשונה והקיפוח גזמא ומהקינו שיהיו נשים יושבות מלמעלה ואנשים מלמטה ופריך כיכי עבדי הכי והכתיב הכל ככתב וגו' ואמר רב קרא אשכחו ודרשו וספדה הארץ משפחות משפחות לצד משפחת בית דוד לצד וגשים לצד והלא דברים ק"ו ומי לעמוד לצד שמוסקין בהספד ואין יאמר שולט בהם אמרם תורה אנשים לצד וגשים לצד עכשיו שמוסקין בשמחה ויאמר שולט בהם על אחת כמה וכמה ע"כ. מצוה דמחילה להבדיל בין נשים ואנשים הוא דאורייתא וע"י רש"י קרא אשכחו שצריך להבדיל אנשים מנשים ולעשות גדר בישראל, שלא יצאו ליד קלקול, הכי דהבדל למדנו מקרא. והנה דיוק רש"י שני דברים להבדיל וכו' ולעשות גדר, ולכאורה מג"ל מקרא זה דגם גדר צדיק לעשות ועיין בסמוך.

והרמב"ם פ"ה מה' לולב כ"ג כתב, אפ"י שכל המועדות מוכר לשמוח בכן כתב הסוכות היתה במקדש יום שמחה יתירה וכו' וכיזו היו עושין עיו"ט הראשון היו מתקנין במקדש מקום לנשים מלמעלה ולאנשים מלמטה כדי שלא יתערבו אלו עם אלו וכו', ופ"ה מה' ביה"ב כ"ט כתב הרמב"ם, מרת הנשים היתה מוקפת גזמא כדי שיהיו הנשים רואות מלמעלה והאנשים מלמעלן כדי שלא יהיו מעורבצין, הנה שיהיה הרמב"ם בלשונו מע"ה ה"ל, דהתם כתב שהיו מתקנין לנשים מקום מלמעלה ולא כתב לשון רואות מלמעלה וכו' כתב כדי שיהיו הנשים רואות מלמעלן, ובפיה"מ פי' הרמב"ם בסוכה ה"ל ח"ל, ומקום הנשים למעלה ממקום האנשים כדי שלא יסתכלו האנשים בנשים ע"כ נראה שנתן טעם אחר והיינו בהסתכלות לנורן התיקון הזה, ולכאורה למי שיהיה ממה שכתב בחיבורו צ"י מקומות הטעם משום פירוש שלא יהיו מעורבצין.

ונראה דכוונה הרמב"ם ז"ל לפי שהיה קשה ליה דאלו הטעם של תיקון ההבדל הוא רק משום שלא יהיו מעורבצין כי שיחקנו מקום לאנשים לחוד ונשים לחוד ויתנו מחילה ציינים להבדל והיינו מחילה של י' טעמים או פחות מזה שזה מכני לערבו עיין קידושין פ"א ע"א אצ"י דייר גולפי רבא דייר קנה פירש"י גולפי מקום קבוצת אנשים ונשים או לדרש או לחופה כי מסדר קנקנים של חרס הרכה ציינים שאם יצאו זה אלל זה יקשקשו וישמע קול דייר קנה מסדר קנים שהעובר עליהן קול נשמע וא"כ הכי במחילה כל דהו סגי ליה להבדל ולא ליבטיח אלו למעלה ואלו למטה, וע"כ מינה דיוק דלכן תקנו נשים מלמעלן ואנשים מלמעלן משום הסתכלות שלא יסתכלו אנשים בנשים.

והנה כי תרי מילי הבדל והסתכלות, תרוייכו ילפין לה מקרא וספדה הארץ שדרשו שיהי כתב שם והלא דברים ק"ו

• איברא דלשון גדר כאן נראה דהוא הכוונה לעשות גדר וסייג ולא לשון מחיצה, כלומר דמצאו מקרא ראי' דצריך להבדיל בין אנשים לנשים והבדל הזה הוא משום לעשות גדר לידי הרהור וכו'.

ובב"ש החיו"ט והדין עמו, כי האנשים שלמטה היו רואין בשמחה לא השמחין נראה דנא לישיב קושיא אחרת שהקשו המפרשים באחרונים ז"ל דאכתי מאי הוסיפו בהתקן משום הסתכלות בא אפילו כשהנשים מלמטל אכתי היו רואין אותן, אותה שבו עומדים באמצע ומרקדין שם, וקשה לומר ששם היו רק חסידים ואנשי מעשה שבהם אין קפידא בהסתכלות כר' גידל צרכות כ', שהרי לא בכל חסידים ואנשי מעשה מצינו מעלה זו דברי רבן דרז גידל ורבנן דר"א כחובות י"ז היו ג"כ חסידים ואנשי מעשה ולא היה להם מעלה זו, ובגמרא סוכה ג"כ אמר אבוי אדרבה ובת"ח יותר מכולם, אבל האמת דלא חששו להסתכלות רק להעם שצאים לראות השמחה ובעלים שם אבל אותן שבו השמחים ומשמחין אחרים היו ערודים בשמחה ועליהם לא היה החשש בהסתכלות וכ"ש שבו חסידים ואנשי מעשה שח"ו שיסתכלו בשאט נפש ורק באקראי בעלמא יש לחשוש אבל כיון שערודים היו בשמחה לא חששו להם, והשאר העם לא ראו שהנשים למעלה ואנשים למטה ואפשר שבו הנשים ממש למעלה והאנשים למען ממש, כלומר תחתן ומדויק לשון הרמב"ם בבב"ש דית בהחירה שכתב נשים מלמעלה והאנשים מלמען צו"ן צפוק ולא צלמט כצ"א כמ"ש צסוכה דצסוכה לא כתב רק לענין התקן שהיה למעלה ולמטה אבל בכלכות דית בהחירה כתב לענין הראיה שבו ראות מלמעלה והאנשים מלמען שהוא לשון למען ממש והבן.

ובן י דלויק גם לשון הרמב"ם בפ"ה מהל' ציבצ"ה שכתב עזרת הנשים ביהם מוקפת גזעטרא כדי שיכיו הנשים ראות מלמעלה והאנשים מלמען כדי שלא יכיו מעורצצין, ולכאורה הי' די באמרו שיכיו הנשים מלמעלה ואנשים מלמטה וכמ"ש בבב"ש לולא ולא כתב שם כלל כדי שיכיו ראות דודאי שיעלו שם לראות. איברא דבאמת דברי הרמב"ם הם לשון המשנה מדות פ"ג מ"ח והקיפוט כלואורא שהנשים ראות מלמעלה והאנשים מלמען כדי שלא יכיו מעורצצין הנה כתבו שהנשים ראות. אמנם נראה דכיוון דייקן ז"ל שיהא ראות מלמעלה דעיקר העטם שבו למעלה היה צעציל ראייה ולא ראו שיראו ממקום א' שלא יצואו להסתכל זה ע"ז דרך המסתכלין יחד ועומדין במקום אחד ושלא יהיו מעורצצין קאמר עליהם צגוף ובהסתכלות ומיושז צזה נמי עוד שינוי לשון מהל' לולא שכתב כדי שלא יתערבו ובה' ציבצ"ה כתב שלא יהיו מעורצצין לשון שכבר נתערבו דכן מורה לשון שלא יהיו מעורצצין. ולהב"ל אחי שפיר דבהסתכלות יהיו מעורצצין מלמטה עכ"פ ולכן תקנו שיכיו ראות מלמעלה. גם יש לישיב צזה דאכתי אמאי לא עשו צ"ד שומרים שלא יתערבו למטה ולמה להם לתקן למעלה אבל להב"ל דלהסתכלות א"א להעמיד שומרים כיון שהם במקום אחד ומי יוכל לשמור ודאי משום התערבות היו יכולין לשומרם אבל לא מהסתכלות ולכן עשו להם מקום גבוה שיהא ראות משם ולא יסתכלו האנשים בנשים ואם יסתכלו למעלה הכ"י יראו השלוחי צ"ד ויגרשו אותם משם, ובבב"ש.

וחזון הרצתי צקול סופר סוכה הב"ל ח"ל, ומתקנין שם תקון גדול ע"י תויע"ט שלא יסתכלו האנשים בנשים וכו', דייק

הסתכלות בנשים ע"י ט"ז כ' חנוכה הוא אינו אלא ראי' בעלמא אבל בהסתכלות הוא להכלית קלות ראש ר"ל ומציא הקרא כי הוא ימשול כך לבבם בחזקה ומציא ליד קרי וכ"ש בחלרות צית כ' ולכן פ"י הרמב"ם תקון גדול, גדול התועלת שלא יטעם שהוא מידת חסידות אלא חיוב ונפ"מ לעזרת נשים צביהכ"ג שלנו ודו"ק עכ"ל. הנה דייק הגאון ז"ל בלשון הסתכלות שזה היה העטם צביהכ"ק ונפ"מ דגם לעזרת נשים שלנו צביהכ"ג יש צו משום טעם זה, וזה צדור ע"ש. גם צשו"ת מהר"ם שיק א"ח סימן ע"ז כתב ח"ל, כי מדינא אנו מחוייבים לעשות הפסק בין עזרת אנשים לעזרת נשים כמו שהיה צביהכ"ק עזרת נשים לחוד ועזרת אנשים לחוד וכו', וילפינן שם מקרא דלר"ך לעשות תקון שלא יראו אנשים לנשים מפני שמציא ליד קלות ראש ושאר עצרות ע"ש. הנה דייק הגאון דילפינן מקרא לעשות תקון שלא יראו אנשים לנשים והיינו בהסתכלות שכתב הרמב"ם ובאמת דבקרא לא מפורש ענין ההסתכלות כלל וכמו שכתבתי כבר דהם רק משפחות משפחות לצד כתוב. אמנם לפי מש"כ אחי שפיר דמקרא הב"ל שדרשו ע"ד ק"ו צמקום שילב"ט שולט צטי דוקא הבדל שלא יראו אלו את אלו וכמ"ש. גם צשו"ת חשורת ש"י ח"א א"ח סי' קכ"ה כתב נמי מפורש דצטי דוקא מחילה צביהכ"ג שלא יראו זה את זה אלא שהוסף דאפילו הנשים לא יראו את האנשים ובסמוך עוד נדבר מזה.

ובבב"ה שכתבתי נראה לבין צזה כוונת המהרש"א צח"א סוכה הב"ל שכתב בא דקרא אשכחו ודרשו דאי הבדל הוא דאורי' א"כ הרי הוא בכלל של הכל ככתב שהוא לורך המקדש ולמה לכו קרא. וכתב ז"ל דלפי שהתקן לא היה לורך עזרת המקדש אלא לאפרושי מאיסורא דערוה לא הוה צכלל דהכל ככתב עלי השכיל, ולכאורה אכתי ל"ע דברי מנח המקדש נמי צטי הבדל בין אנשים ונשים אמנם לפמ"ש אחי שפיר דלורך המקדש הי' סגי בהבדל במקום אחד ולא הי' צריך לגזעטראות שהם צנין וכ"ש של ע"ן, ולא מצטיא להפוסקים דעל הזחים הקצופים בכל שנה קמצטיא לי' ע"י הבהות ועצ"ן. א"כ לא הי' צריך למטה וע"י ראצ"ד צפי' למס' תמיד פ"א, מנין שאין עושין אכסדראות של ע"ן צעורה שחומר לא טעם לך כל ע"ן אלא המצוה וע"י ירושלמי פ"א דמגילה כ"ד דאין עושין בצימה מעיו"ט משום דלא טעם והראצ"ד פ"ג מכלים ה"א דמנורה היו כלי העשוי לנחת, וצראצ"ד פ"ג מהציה"ח לענין נטיעה צעורת נשים וצפ"ו מעכו"ם, והרמב"ם פ"א מצהצ"ח ה"ט אוסר צנין של ע"ן אפילו צעורת נשים וכן דעת הראצ"ד שם, וכן דעת הרצ ר' שמע"י והרע"צ צמס' מדות פ"ג מ"ג ולזה כיון המהרש"א ז"ל דהאי קרא אשכחו דמשום ערוה עכ"פ צריך הבדל יותר כדי שלא יראו וע"כ צריך להיותם למעלה ואנשים למטה וכנ"ל.

שוב מנאחי צביאורי הגר"א מדות הב"ל שפי' ז"ל בראשונה פ"י צמקדש ראשון שלא היה דבר צולט מן הכותל וצמקדש שני שבו יראים מן הילב"ר עשו כלואורא כדי שיכיו שם נשים ע"כ. הנה ציאר לן הגר"א ז"ל דצמקדש ראשון שלא היו צריכין לגזעטרא' משום שלא שלט הילב"ר צהם לצדקתם ולא חיישו לילב"ר הכ"ג דלא עשו גזעטרא וההבדל היה למטה, וסגי צבהי,

ולכן שפיר אצלו גזריקן יותר בהסתכלות דכידו לכבש ומציא לידו איסור אבל באשה מחמתה ליכא למיגזר משום הסתכלות רק באם באמת הם מסתכלים גם בהביא איכא איסור אלא דאשה לא יכולה למשול באדם וא"כ בסתמא אינה מסתכלת לשם זנות, ועי' פ"א פ' יתרו פ"ב לא תחמוד שמצור החילוק להדיא בין מי שצידו לאינו צידו ומצוראים דברי החיוב"ט ז"ל, ולפי' שפיר מיושב נמי מנהג אצותינו דעשו המחילה שהנשים יוכלו לראות צנים ולא חשו להסתכלות שלהם רק שהאנשים לא יראו אליהם ובערך ש"י ה"ל דחק עמנו וראה להתמיר גם זה אבל באמת הדברים כפשוטם דצדיק"כ לא גזרו על הנשים משום הסתכלות דליכא זהו והוא ימשול כך וא"ל לכבש בחזקת רק באנשים גזרו שלא לראות הנשים דהוא ימשול כך כחצי ולכבש בחזקת חששו משום איסור וקרי ח"ו וברור.

והנה הארכתי קצת בציאור הדברים וצפי' הגמ' לפי שראיתי לידוי' הגאון האמיתי הדוק המפורסם מוה"ר"מ פיינשטיין שליט"א בספרו אגרות משה א"ח סימן ל"ט שהאריך הרבה בדבר ויאל' לחדש דכל הגמ' לא מיירי אלא מדין הבדל אנשים ונשים ולא מדין הסתכלות ודחק עמנו לישב דגם לשון הרמב"ם צפי' המשנה אינו מטעם הסתכלות הכס שכח להדיא שלא יסתכלו ולכן יאל' לחדש דמפיקר דינא סגי במחילה של י"ח טפחים שהוא שיעור לכבדיל שהוא מדרג' שלא יצורו לידו קלות ראש אבל מאיסור הסתכלות לא גזרו כלל ושאריך מדאורייתא נזמירות ונשים למעלה ואנשים למטה שרק אז אינם מעורבים וכלשון המשנה מדות שמתחלה אפי"פ שבו מובדלין בדין מחילה שהיה מועילה לשאר דברים לא הועילה אלא ונחשבו כמעורבין ואסור מדאורייתא והיו כמפורש שיעשה נזמירות ע"ש מה שהאריך.

ולפענ"ד לאחר בקשת סליחה בג"ק א"ל לפרש בגמרא כן ואדרבה תקשה קושיא שאין עליה תשובה שאם מדרג' צריך נזמירות למעלה מדין הבדל אי"כ אמאי בראשונה לא עשו כן ואע"כ כל ימי בית ראשון עברו אדין תורה במקדש כ"י אמנם לפי"ש אחי שפיר בדמקדש ראשון נמי עשו הבדל אלא שלא עשו למעלה מפני שלא חש ליה"ר וכמ"ש הגר"א להדיא דבזה ח"י לן קושין דבראשונה לא היו לריבין לה וצנניה כיון דה"י ית"ר שולט ומתגבר וחשו משום הסתכלות תקנו תקון גדול ודרשו מקרא שמאלו צבית שני מק"י ה"ל וכמו שביארתי בס"ד. גם מה שהקשה הגאון ז"ל דאי מלך איסור הסתכלות אכתי אף כשהו למעלה הן נראות מכיון שלא החזיר שהיתה מחילה להגזמרת. ולפענ"ד אי משום ה"א שתי תשובות בדבר. חדא דהגם דלא החזיר שהיתה מחילה להגזמרת מ"מ י"ל דכיתה כיון דהאיסור משום הסתכלות כל שאפשר לראותו אסור, ובזה י"ל דממילא קא דחיק ומוקי אנפשיה דבכ"י מיירי, ושנית דמראה דהתם באמת לא היו לריבין למחילה משום הסתכלות שהרי הם באו לראות שמחת בית השואבה והיו ערודים בשמחה אלא שהששו שאם יכיו במקום אחד יצאו לידו הסתכלות ע"י הערצות אבל כשהם לבדם ע"י ערדתם לא יצאו להסתכל אלא כשיביו בשוה זה אצל זה כשהם למעלה מח הנשים למעלה

אבל במקדש שני שחשו ליה"ר תקנו לנשים למעלה, וא"כ מצורא דהתקון של נשים למעלה הוא משום ית"ר ולא משום הבדל זה כדברי מהרש"א וכמ"ש בס"ד ודו"ק. ועי' רמב"ם מדות ה"ל שכחצ וענין חלקה שהיתה פרולה וכו' ומיראה שמה יתערבו וכו' הקיפו אותה שקופין אטומים ועשו בהם כמין מעלות שיצטו מכן הנשים וכו' ע"ש. נראה לכאורה דהני שקופין שהוא פי' חלונות סתומים נראה שהיה מחילה כעין חלונות סתומים ועשו שם כעין מעלות כלומר פתחו שם צינייהם כעין חלי מדרגות (עי' רמב"ם שם שא"ל לפרשו בדיוק אלא בקירוב) וכיו הנשים רואות משם ואולי באמת לראות אותן לא היה באפשרות מפני הסמיכות ודו"ק. ●

עוד רגע אדבר במש"כ הרמב"ם צפי' המעניות שלא יסתכלו האנשים צנים ומשמע לכאורה דרק על האנשים איכא איסור הסתכלות ולא על הנשים דאליכ' היל"ל שלא יסתכלו זה זה. מיהו עיין ילקוט שמעוני שמואל ח' צבאכס העיר וגו', כל האורח הזה למע מציעות צנוי של שאלו היו ולא היו שצעות ממנו דברי רבי יהודה א"ל רבי יוסי א"כ עשית צנות ישראל צונית והלא כשם שא"ל לאיש לזון את עיניו מאשה שאינה ראוי' ל' כך א"ל לאשה לזון את עיני' מאיש שאינו שלה ע"כ, ומשמע דהסתכלות אסור בין צנים ובין באשה ועיין שו"ת תשורת ש"י ה"ל דמה"ט כתב לעשות מחילה שלא יסתכלו גם הנשים באנשים, ופשוט לכאורה דרבי ורבי יוסי הלכה כרבי יוסי דנימוקו עמו וגם רבי יהודה אפשר דחזר בו לגבי רבי יוסי ועי' משנה הלכות ח"כ ס' קל"ז מה שכחצתי שם צננין הילקוט ה"ל וי"ט.

והאמנם נראה דזה דודאי הסתכלות דרך זנות אסור בין לאיש ובין לאשה דמ"ש אשה מאיש והשוה הכחוצ אשה לאיש לכל עונשין שצחור וכמ"ש לעיל סופ"ב ע' הוא נתנה עיניה צמה שאין ראוי לה וכו' ועכ"פ אין לריך ראיח אחרת מלשון התנא רבי יוסי מפורש ועי' ס"ח ס' תרי"ד ובאור"פ א"ע סימן כ"א. ומיהו לענין הרחקה לראות באקראי באשה לא גזרו שמה יצאו לידו הסתכלות ולידי ערוב ובאיש גזרו אפי' בסתם ולכן כתב הרמב"ם שלא יסתכלו אנשים צנים אבל באמת הסתכלות לשם זנות אסור צחוריהו וכמ"ש הילקוט להדיא ולכן צשאל שאמר רבי יהודה וכ"כ למע מציעות צנוי של שאלו היו ולא היו שצעות ממנו א"כ ראו לזון עיניהם מערוב הסתכלות דזו לשצות אסור וכמ"ש להדיא גבי אנשים מפני שזנו עיניהם מן העצרה וככ"ג כן.

ומה נמלנו דזה דברי רבינו החיוב"ט שכחצ לעיל צפי' הר"מ מטעם הסתכלות והביא ראיח מקרא דוהוא ימשול כך לכבש בחזקת דלכאורה צ"ע למע ליכ להביא ראי' מקרא דוהוא ימשול כך על איסור הסתכלות וגם שדרכו לכבש בחזקת. אמנם להג"ל אחי שפיר דהחיוב"ט נמי היה קשה ליכ אי משום הסתכלות א"כ למע גזרו באנשים ולא צנשים וכה תרוייבו אסורי בהסתכלות של איסור וכלל איסור תרוייבו מותרים וככה דרב גידל דצרכות כ' ורבי יוחנן דיתבי אשערי עבילה ולכן שיעל את ידיו והביא קרא דוהוא ימשול כך לכבש בחזקת

וינן לתוך הכל חצירו ע"ש. ובספורנו הכה אפילו על הכתולת
בפתח בית חצירו נמי הקפידו בני ישראל שלא להסתכל וכ"ש
בזיכרון חכ מה עוצו אהליך יעקב היינו בחי כנסיות וזחי
מדרשות שיהיו כמשכנותיך ישראל שלא יכלו להסתכל זה בזה,
חכ בדרך דרוש כמובן.

שוב מלחא דגם בשו"ת משיב דברים סי' מ"ד כתב בפשיטות
דמחילה צמי להיות שוכבם ראש הגשים כולה עכ"פ. בזה
נחתין ובהא סלקין, דלריך לעשות מחילה גב' כקומת הגשים
שלא יוכלו האנשים להסתכל בהם ואין לשנות. וי"ר שזכות
המטוב יעמוד לו ולרשע, ויהי נועם ה' אלקינו עלינו ומעשה
ידינו כונננו עלינו ומעשה ידינו כונננו.

דברי הטרד והעצום בעבודת הקדוש בתפארת ישאו בלב ונפש.

מנשה הקטן

סימן יג

קול באשה עירה משום הרחור

ב' לסדר צדק צדק תרדוף התשליה ב"י יצוא

מע"כ ידי"ג מ"ח חו"פ פ"ה ראש בשמים צדיק תמים, אוצר
בלום, רב זאי באן קול חוצב להבות אש דקדושה, בג"ת מוה"ר
רפאל בלום שליט"א, אבדק"ק קאשווי ור"מ ישיבת אהל שמואל
אייזנהאט.

אחרישכ"ק בידידות נאמנה. נדרשתי אשר שאלנו אחד
מתלמידיו היקרים הציא לי קטערוס היקר פתח האהל שלא
לאור ע"י קנין ספרים דישיבתו הקדושה והראה לי חשוכה
ממעכ"ק שכתב להלכה למעשה ונדפס בהסכמתו בענין ראדיא
אשר נעשה כהיתר אפילו צעניו החרדים אל דבר ה', והנה צע"ס
הדין אין אני רואה לפתל צו ולתקוע נפשי כי אפילו היב
מקום להחגדר בדבר משום דהוי ליה כעין גזירה שאין
רוב הציבור יכולין לעמוד בה. אבל כמה מינות וכפירה וניאוף
וסחם ניצול פה ושירי עגצים ורמאאנען אשר נאמרין על
כלי זה בכל יום ויום, והלא ס"ת שכתבה מין ישרף עם האזכרות
שבה שלא יכשל בה אדם כשר וכ"ש כלי שרוב מעשיה להשחית
וכגם שיגנס בו קלח מה שקוראים חדשות נייטם בלע"ז אין הכר
שזה בנזק שבו, מ"מ אין דעתי לכתוב כלל על עגם הכלי ראדיא
אבל הראה לי ידידי חלמידו הכ"ל שכ"ק הציא שם לחלוק על
מין מופת הדור אצור ברועים יא"ש כ"ק הגב"ק מוה"ר
עמרם בלום מה שכתב בשו"ת בית שערס א"ח סימן ל"ג לענין
השומע קול אשה ע"י כלי מכשיר הנקרא גראמאפאן אי יש צו
משום קול באשה ערוה, וממך ז"ל הציא ראי' להחיר דאיסור
משום הרכור ליכא אלא במכיר בעליהן כמבואר במגילה ע"ו
כי קאמינא אנא ביודעא ומכירה, וא"כ הכ"ל צוקל אשה ערוה.
וכי מבואר צע"ז כי דאסור להסתכל בצגדי צעונין של אשה
ואמר רב יחודה אמר שמואל אפילו שטוחים ע"ג כותל אמר
ר"פ ובמכיר בעליהן וכי קו"י בל"ע סימן כ"א ובסנהדרין
מ"ב אמר רבב אף יח"ר שולט אלא במה ששינוי ראות ולכן

ובאנשים למטה א"ח כ"כ. ועוד צו שלישי דאפשר הכ"ל היו שם
שומרים לזכ רב במקום אי א"ל להשומרים כ"ל שם במקום
אי צבור ולכן כשהן במקום צבו יכלו השומרים לשמור ע"ז או
שהיו באמת האנשים מתחת הגשים ממש כפירש"י מלמען וכפי'
הרמב"ם במדות שכתב ג"כ הגשים מלמען והגשים מלמען ומה
שדייק הגאון שליט"א דבפירוש המשנה לא פירש מלמען כמ"ש
הרע"ב צאמת בחי' בכל' זיכב"ח כתב להדיא מלמען ומלמען
ע"ש וכמ"ש לעיל בסמוך.

דיוצא לנו להלכה מאחר דהרמב"ם צפי' המשנה והחוי"ע
שהי' רבן של ישראל פ"י צו מטעם הסתכלות וכן פירש
הגאון בעל מחנה חיים צוקל סופר וכתב להדיא דכן צפי'
למחילה נשים בזיכב"ג וכ"כ המבר"ם ש"י"ק וכ"כ הערך ש"י
יחד כולם הדור דמחילה זיכב"ג צפי' כשיעור גובה האשה משום
שלא יצאו להסתכל בנשים ולמדו כולם מהא דסוכה וכ"כ
הגר"א במסכת מדות הכ"ל וכן נלפענ"ד בפשיטות וגם כי
באמת נחלקו חכמי הדור ש' אגאון הגרמ"פ שליט"א. שז
הציא לי אי' מחלמדי הטיבה תשובה ארוכה בזה מהבב"ק
אדמו"ר מסאטמאר שליט"א וכו' ר' אליהו מאיר בלאך ז"ל
ועוד מגדולי חכמי הזמן רובם ככולם שחלקו עליו בזה ואין
להקל בדבר כלל. וכי נהוג אצותינו ואצות אצותינו מעולם
להיות להם מחילה גמורה עד לכסות ראש האשה וכ"ש צמדינה
זו שהרבה פעמים באים נשים פרושי ראש ומגולי צער לזיכב"ג
שככלל אסור לקרות ק"ש כנגדן. וגם הגאון ידי"ג שליט"א כי
דמחממירין להצביח במחילה עד שלא יראו גם ראשיהן חצא
עליהן צרכה. ולכן נלפענ"ד להלכה ולמעשה לעשות מחילה
גבוה של קומת אשה שהוא לערך כו—אונגלס או פחות או
יותר קלף לפי ערך הגשים עכ"פ שיראו לכסות ראשי הגשים
שלא יצאו להסתכלות זה בזה כנלפענ"ד להלכה ולמעשה.

ומידיו כדי שיוכלו הגשים לראות צפונים זיכב"ג ולידע מקום
התפלות ראיתי כהיום ששעו צממה בחי כנסיות אפילו
דחרדים שקונים מין זכוכית שהוא רואה ואינו נראה כלומר
שאפשר לראות מעצרת נשים לפנים סדר התפלות ואינו נראה
מזיכב"ג של אנשים לפנים של עזרת נשים ולכן אם יראו לעשות
קלח מן המחילה מן הזכוכית זה לפענ"ד ליכא בזה איסורא ואף
לדברך ש"י גם זה לבאור אסור וכפי מה שהצאתי דבריו
לעיל. מ"מ לפענ"ד כמ"ש דזכב"ג ליכא איסורא וכמו שנהוג
עלמא מעולם ומאצות אצותינו וכטעם כמ"ש ב"ד. ואם יראו
לעשות וילגות מחלים ולמעלה ג"כ מותר דהא מחילה רק משום
אניעות הוא רק שיראו שיהי' באופן שלא יוכלו להסתכל האנשים
בנשים. ובמדינתנו ביוראפא אינו זוכר שהיתה המחילה מעצם
דקים זה לעומת זה כמין X וכו' נקצים קטנים שהיו יכולים
הנשים לראות ולשמוע התפילות ולא יכלו האנשים להסתכל
בהם. ואולי דה ילא להם מפ"י הרמב"ם שפירש שהיו עושין
חלונות שקופים אטומים שהנשים היו רואות משם מלמען
ובאנשים לא יכלו להסתכל בהם. וכל המקדש עצמו למטה
מקדשים אותו מלמעלה.

ובזה מקרא אני דורש מה עוצו אהליך יעקב משכנותיך ישראל
ופ"י ז"ל על שראה פתחיהן שאין מכונין זה מול זה שלא

פסק ז"ל להלכה מותר אלא שמועבד בדבר וממילא איכא איסור משום מועבד ומצורא בגמרא ברחק מן הכיעור ומן הדומה לו. וכ"כ הביאו שם ותקן עליו ח"ל.

והגה במסקנא דמועבד בדבר למעשה לשמוע אי"כ ממילא פשיטא דלכתחילה גם לדעת בגאון אסור. אמנם בלמה נראה דמלך הכלכל הוא כן דמח דמלכא דבי"ש לגדי לבעוניה ל"י להבין ד"ק ושם שני דברים נפרדים דגבי לבעוניה אלו דמים משום שמה יצא להכריע ע"י אמרינן דוקא ביודעא ומכירה אצל בקול אשכ ערוב דהוא משום גדר ערוב ושם לא מצינו חילוק בין יודעא ללא יודעא וראי' לענין לבו רואה את הערוב ובי האיסור משום הכרור כלל אינו רואה כלום ועי"כ דאיסור ערוב הוא משום גזירת הכתוב בין בל להכרור או לא ואי"כ גם בקול בלשכ ערוב הוא איסור אפילו בלא יצא להכריע בגון שאינו מכיר וכן הביא ראי' מספר פתח עינים להגאון חיד"א ז"ל ע"י דף כ' בשם קדמון אחד דבכמה בנשים אפילו בכתובה אסור משום ערוב דברי דמין ערוב לאו משום הכרור הוא. רק איסור לעצמו. שנית בקשה אמה שביא ראי' מן ז"ל ממגילה ע"י רחב בשם יעל בקול וכו' וא"ל כי קאמרינן ביודעא ומכירה ואי"כ דומיא דכבי משמע יעל בקולה כיוון ביודעא ומכירה וע"י השיב כ"כ ח"ל, ולא טעם בחדא מחתא מחתיכו כיון שבגמי איתא זאת לגבי רחב אין ראי' דגם לגבי יעל בקולה כן. שנית כלל מביא בגמי שם המכשול בגדול שכל ע"י אמירה לא כן איסור ערוב אפילו בלא יודעא הוא כן וכו' מוכרח בפשטות בגמי להמשיך שם עכ"ל.

ור"פ עג"ד ודקו דברי מן הכריח דקול בלשכ לא כוח איסור אלא משום הכרור ומה שאמרו קול בלשכ ערוב ככוח שכיח ערוב מטעם הכרור כמו שער בלשכ ושוק בלשכ ערוב וכו' ואדרבה קול בלשכ קול מכלבו והוא מדכתב ברמב"ם ע"כ מכלי ק"ש כמ"ל וכל גוף בלשכ ערוב לפיכך לא יסתכל בגוף בלשכ כשהוא קורא ואפילו אשתו ואם היא מגולה נפח מצופה לא יקרא כנגדו, ובבבב"ם שם ח"ל ופירש בבב"ם כי מיני אשתו אצל בלשכ אחרת אפילו דבר קטן מצופה וכן שוק בלשכ ושער בלשכ כל כי אסור לקרות ק"ש כנגדו וכו'. פי' רבינו חננאל וקול אפי"ר דאין נראה לעינים הכרור מיכא איכא כנכ כתב משורש דקול גמי משום הכרור הוא אלא אדרבה כי קשה לי כיון דאמרינן בגמרא דאין יב"ר שולט אלא במה ששינוי ראות (סוכה דף מ"ב) ואי"כ בקול כיון דאין נראה לעינים אמאי חיישינן להכרור כל אין עיניו ראות איכא וע"י ת"י ר"ח ז"ל דהכרור מיכא איכא בקול אפי' באין עיניו ראות, אצל פשוט דמסמ האיסור דשמיעת קול בלשכ לא כיו אלא משום הכרור כמו בשער ושוק מגולה דבחדא מחתא מחתיכו. וא"ל דכיון דמכיר בלשכ ששמיעת בקול מקרי שניח ראות לענין הכרור אפילו בקול עדי"ם. וכן ממה דסיים שם וכל אלה דוקא שאין רגילות להגות אצל בתולה כרגילות בגמי שער לא חיישינן דליכא הכרור וכן בקול כרגיל צו ע"כ. כנכ משורש דכלבו בחדא מחתא מיכא ומטעם הכרור ודעתא מן בבב"ם ז"ל אלא אדרבה קול מכלבו הוא.

והא דקשה ליכ לכ"ג דא"כ בלבו רואה את הערוב גמי אינו רואה כלום ועי"כ דענין ערוב הוא איסור לעצמו בעניותו כנכ כתבתי לפימ"ש ברמב"ם כ"ל וכל גוף בלשכ ערוב וא"כ מה בין כל בגוף למקום הכרור, וכתבתי דתרי מיני ערוב כן ערוב ממש שהוא מקום הכרור או בלשכ הערוב ממש הוא איסור מדן וביח מחניך קדוש וליכא, אצל בשאר גוף בלשכ שהוא ערוב הוא מטעם הכרור וממילא כנפ"מ דכל שחייסור משום וביח מחניך קדוש אין נפ"מ אי יש הכרור או לא, מחניך קדוש ליכא אצל שאר איסורי ערוב שחייסור משום הכרור ביכא דליכא הכרור מותר ולכן סיים בר"ח דכל אלה דוקא שאין רגילות אצל כרגיל צו לא חיישינן.

ובר"א יש לישב גמי ראות מן מגמי מגילה שביא ראי' מיעל בקולה ורחב בשם וכו"ג כתב דלאו דחדא מחתא מחתא מחתיכו ולכ"ל נראה דודאי חדא מחתא ויניחו דאם לאו מאי מיייתי בני אכדדי אלא משמיעו דמה שכתב אירע ע"י שם אירע ביעל ע"י קולו ואציגיל בזכירתה ועיין ח"א למכרש"א שם, ואדרבה נראה דקול גרע כנכ, ובזה מוכן דברי התוספות סוכה דף מ"ב ד"ה אלא שבקשו מכל דאמר בספ"ק דמגילה כל האומר רחב רחב מיד נקרי כאמר בתם ביודעא ומכירה, נראה דקשה לבו כיון דקאמר כנכ דאין יב"ר שולט אלא במה ששינוי ראות כאין נקרי בשם וע"י משני ביודעא ומכירה. ומשחך אכתי חקשה יעל בקולה ואציגיל בזכירתה ולמה לא בקשו מיכא ועי"כ דכתם לא בקשו דודאי מיירי ביודעא ומכירה ולא כ"י נריך לתרן דבכתי מיירי דל"כ כיון דליכא ראי' וליכא יודעא ומכירה מאי נקרי שייך וכן בזכירתה ולכן בל בני לא פריך דמשני ביודעא ומכירה דכני ע"כ ביודעא ומכירה ויכו דא"ל אכור למי שאינו מכיר, וכן מיכל בראייה, אצל רחב בשם כוח ס"ד דאפילו בלי מכיר וע"י משני ביודעא ומכירה אצל יעל פשיטא דבקולה ביודעא ומכירה הוא דאי לא ליכא שום הכרור ומה נמתקו בזה דברי רבינו חננאל דבקול ליכא ראי' כלל, ועי"כ ביודעא הוא ולכן לא פריך וכו"ל ודקו דברי מן ז"ל.

ועיין מאירי ברכות דף כ"ו אמרו חכמים ראיית טעם בלשכחו וכו' עד אצל הכל משום קירור בדעת ועיין רש"י שם שכתב ג"כ כעין ז"ל, ומלאחי בל"ז הגדול בל' ק"ש סימן קל"ג ח"ל, אמר שמואל קול בלשכ ערוב שנאמר כי קולך ערצ ומראך נאור לאו לענין ק"ש איתמר דהיא גופה קורא ק"ש וכוונתו נראה דכיון דהיא קורא ק"ש ולא כיון קול בלשכ ערוב אי"כ נגד הערוב כאין חקרא ק"ש היא בעצמה, ועי"כ לאו לענין ק"ש איתמר אלא לענין הכרור. גם ברמב"ם לא הביא הא דקול בלשכ ערוב לענין ק"ש, ועי' כ"מ שם וסובר רבינו שלא לענין ק"ש נאמר אלא לענין שאסור ליהנות בקולה ולבסחכל בשער ולכן לא הזכיר פה ע"ש. גם רבינו הא"ח (מלוניל לא הביא לענין ק"ש) ובעור וברא"ש ושור. ומכ"מ בלמה בש"ע סי' פ"ב ס"ב כתב שער של אשה שזרכה לבסותו אסור לקרות כנגדו ובב"ם כתב יש לחבר משמיעת קול זמר בלשכ בשעת ק"ש, כנכ דבב"ם כתב רק יש לחבר ובב"ם כתב אסור והוא

בדבר ספיקתו שיחזק על הטעמפלון שנסחפק ממכ"ג שליט"ה
 אי זוחלון פסולין לעבילת זעלי קרי שהרי קיימא לן
 דסגי בחרבנים סאח שאזין ולמאן דאמר אפילו זכלי אי
 זוחלון נמי כשרים וכזר רחא כ"ג מה שכתבתי זספרי
 משנה הלכות חלק ג' דוחולין פסולין וזכתתי דכן משמע
 זמג"ה סימן קרי"ט ס"ק כ"ו וכ"כ זשר"ה מחזק אחרים ס"ק
 י"ז וזגאון ר"מ אריק זספר על תורה שלכי יומא ועיין זספרי
 זכ"ל סימן ז' ומ"מ לשהטעם זדברי תורה אמרתי לא אחזק
 ואעבור עוד אהא פרתא זס"ד ואטייל את ממכ"ג ידידי
 ואחפם זאבדים זאהבה ישב חמיד. ונלאה לפענ"ד דוחולין

שהרי כצ"י כתב דעת רבי חזקוני פסול מדאורייתא ושואבין ס"ל לברי מדרבנן ע"ש ודו"ק, וסיים עכ"פ לרש"י חולק ודעת הראב"ד צפ"י למס' עדיות ובר"ה בתוס' והמכרש"ה צצ"ק בתוס' ולפניי בשבת הניל דעת ר"י ג"כ חולק אינו אלא פסול דרבנן.

ובענייני עלה דעמי הרכורי דברים, דמחלוקת זו תלוי במחלוקת שנייה בזה דענין מ"ם אם הוא מה"ט או דשיעור מ"ם אינו אלא שיעור דרבנן אבל מה"ט בגי' במים שכל גופו עולה בו, ובריב"ש בתשובה סימן רל"ד האריך הרבה להכריע דשיעור מ"ם הוא מה"ט חכו דעת ר"ה ותוס' חיר ל"ה, וברש"י ובר"ן ובספר צבי להיים כתב דגם דעת התוס' חיר שכו"ל דרבנן, ודעת רבינו יונה ברכות פ' אלו דברים ד"ה ונראה דמה"ט אין שום עבילה לריב"ה מ"ם אלא עבילה כל גופו בלבד כל שעולה כל גופו הרי זה שיעורו מה"ט, גם הרא"ש מקוואות פ"א ה"א כתב שדרשך דאך מעיין מטעם צ"ש ומקור צמ"ם אסמכתא בעלמא הוא וכ"כ הצ"ח יו"ד סימן ק"כ וכלבית סימן ר"ה ס"א ובש"מ כתובות ק"ד חכמים תקנו מ"ם מפני ששיעורו צד יוכל לעבול כל גופו וכן נראה דעת הר"ש פ"א דמקוואות והמאירי פ"ה דמקוואות וכן נראה דעת הט"ז ובספר מלבושי טהרה, ולעומת זה ישנם כמה מבראשונים דס"ל שכו"ל דאורייתא וע"י משנה בלכות ח"ה סי' קנ"א מה שהארכתי קצת בזה, ומעתה י"ל דזה בזה תליא דלמ"ד דמ"ם מה"ט הוא ודאי חולקין פסולין מדאורייתא כיון דימנע ממ"ם אבל למ"ד דמ"ם הוא מדרבנן א"כ מדאורייתא אפילו אחילו וימנעו ממ"ם כל שכל הבגד יעלה בו הרי הוא עבילה וע"כ תשע מדרבנן הוא וי"ל.

ומידיו מה שנוגע לידיו נראה פשוט דפסול חולקין חמור מפסול שאובין וא"כ כיון דמשני דמ"מ צא לרבות שאובין משמע דוקא שאובין אבל לא זוקלין וקצת יש לדייק עוד מפירש"י ד"ה דפסול פילולא מ"ם פירש"י לאו דוקא אלא עבילתי צמ"ם ע"ש, ואי חולקין כשרים אמאי נפל לאו דוקא הלא אפשר שפלו עליו מ"ם ומה שזכר חולקין לא איכפת לן, אבל אי נימא חולקין פסולין אחי שפיר דנפל לאו דוקא דא"כ הו"ל פסולין משום חולקין וי"ל.

ודגה כצ"י א"ה סימן פ"ה בציא ח"ל, והוי יודע דמי מ"ם שבתקין נחרא לצ"ק אפילו כולם מים שאובים כשרים לעבלי קריון אפילו נתמלאו בקילון וכן פ"י שם בר"מ ובר"ש כדחק צמ"ם מקוואות רפ"ה האינו יחידים שצח"ל כשרים ובפרק מי שמחו תניא צ"ק שנתנו עליו וכו' אבל לאחרים כלומר ללמוד לאחרים מ"ם ר' יחזקאל אומר מ"ם מ"מ אפילונו אמוראי וכו' לאיתווי מים שאובים אלמא דלכ"ע מים שאובים כשרים אלא דמר משה אפילו לעבול בעודם בכלי ומ"ם שאע"פ שכן שאובין צעין מיכו שיהיו בקרקע כעין עבילה ע"כ, וכנה מדויק בקרקע כעין עבילה משמע דחולקין פסולין דלג"כ אכתי לאו כעין עבילה ניהבו דלעבילה חולקין פסולין וכדי משכיר חולקין א"י דבזה נמי חולקין פסולין כן, וע"י צ"י יו"ד סימן ר"א ד"ה כמה דיני ספק וכו' מעיין מטעם וכו' כלומר

הא דקתני צמ"כ מעין מטעם חולקין ומקור באשבורן לאו למימרא דכי כיכי דמקור אינו מטעם אלא באשבורן כ"י מעין אינו מטעם אלא חולקין אלא כ"י מעין מטעם אף חולקין וכו' אבל מקור דכינוי מי גשמים הנקראים נוטפים אינו מטעם אלא באשבורן דוקא ולא חולקין וכ"כ בר"ן פרק צמח אשה, וברמב"ם פ"ט מה"ל מקוואות וברמב"ן בתשובה סימן רכ"ח והב"מ"ג ובר"י וכו"כ המרדכי במסכת שבתות וכתב דעממא דמילתא משום דמעין נקרא בכל ענין בין חולקין בין באשבורן אבל מקור אינו נקרא אלא באשבורן כדכתיב יקוו המים אל מקור אחד ע"כ כלומר וכתבנו גוונא מפרשין מקור דכתיב בקרא ע"כ ע"ש.

דגה ביאר לן כצ"י דמקור אינו אלא באשבורן חולקין לא נקרא אשבורן ולא נקרא מקור כלל, וא"כ ע"כ כי צעין מ"ם לעבילה צעין דוקא באשבורן ואם לאו הרי אין כאן מ"ם באשבורן וכיון דעבילה זו דענין כעין עבילה בקרא דמקור הוא ע"כ דפסול בו חולקין, הגם שהקילו בו בשאובים ובכלי היינו דע"כ אכתי מקור מקרי ואשבורן הוא אלא שיש בו פסולים לדדיים, אבל היכא דכו"ל חולקין אין כאן שם מקור ואין כאן שם עבילה כלל ודו"ק, ובמשנה מקוואות פ"ה מ"א א"י טהורא ומקוואותיה טהורות מקוואות העו"כ שצח"ל כשרים לצ"ק אפילו נתמלאו בקילון שצ"י חוץ למפתח כשרין אף לנדב מלפנים מן הפתח כשרין לצ"ק ופסולין לכל העמלים, ופ"י בר"מ כבר ביארנו שדבריו פה בצע"ק אינו ענין לעומתא וטהרה אלא לענין עבילה וכו' שצ"ק אם ה' בריא שיעבול צמ"ם ואפילו היו אלה המ"ם מים שאובים הנה הם כשרים וכו' ודע שאין הבדל יעשהו האדם כפי מה שראוי צ"י וחז"ל ואמנם דבריו פה במקוואות הנמנאות אשר לא נדע אלה המים אם הם שאובים אם כשרים ואמר שנמנא צ"י בחזקת טהרה, ובזה הבדל מזכירנו עדיון, ואשר צח"ל אמנם בחזקת כשרים ואמנם הם כשרים לצ"ק לצד להיות מים שאובים כשרים לצ"ק וכו', וע"י ר"ש ורא"ש שם והנה דייקו לחלק בין עבילה צע"ק לעבילה נדה ולעולם לא כתבו רק מדיון שאובים אבל לא זכרו ולא פקדו מענין היתר חולקין כלל והוא משום דאין זה בכלל מקור ולא מקרי עבילה כלל.

ובישיבי מתבונן נפל מילתא בלצ"י מיצמות מ"ה ע"כ, בהוא דכוכ קרי ליה צר ארמאח אחר ריב"ל מי לא עבול לקריו ופירש"י דאוחת עבילה עולה לעבילה גירות דת יחודית הוא וכן מי לא עבול לקריו ע"כ, ולבאר"ה אי נימא דחולקין כשרים לצ"ק א"כ מאי קאמר מי לא עבול לקריו הא עבילה זו לא מהני לגירות דפסולה הוא וא"כ ע"כ דלקריו חולקין פסולין ושפיר קאמר ריב"ל מי לא עבול לקריו כן עלה על דעתו, ומיהו אחי מחשבה ובעל מחשבה דסוף סוף אכתי תקשה דברי שאובין לכ"ע כשרין והדרא קושיא לדוכתא מאי קאמר מי לא עבול לקריו הא לא מהני עבילה זו לקריו, וע"י מנ"ח מורה ק"פ מה שהציו בשם גאון שר"ה לדיק מגמרא הניל דחליצה פוסלת בצע"ק דחלי"כ מאי משני מי לא עבול לקריו והב"מ"ה תמה עליו דברי עבילה צ"ק אפשר בשאובין ובכלי ובניח צ"י ע"ש, וא"כ אדרבה דברי הגמרא לריב"ל ביאור.

דמשמע המקפיד הוא דכוכ עבילא אצל צרוב המקפיד דלא
 כיו עבילא מד"ת אין זו עבילא כלל משמע דעכ"פ צבי דיני
 עבילא אלא שהקילו בה בשאובין ובחליטא כלומר פסולי דרבנן
 אצל צוחלין פשוט דלא כיו עבילא כלל כמו צרוב ומקפיד
 דלא כוכ עבילא כלל אפילו לבי"ק.

אלו דברי ידידות מידירו האמון דרש"ג הנצפה לישועת ה'
 בדרך עין, ויעבר ה' רוח טהרה על הארץ בביאת בר נגלי, בלב
 ונפש.

מנשה הקטן

סימן מו

ש"ץ שקשה לו חקמדיה אי מותר לישב בשם"ע

ב"ה, י"א לחודש החמשים ותשליב ב"י יצ"א
 מע"כ ידידי דהה"ג דוח גר"ג ובר כש"ת מהר"ד אפרים
 גרינבלאט שליט"א, מעמשים טענ.

אחרונה"ג ושה"ת,

בדבר שאלתו בש"ץ ביו"כ בחפילת מוספין שקשה לו לעמוד
 כל משך התפלה אי מותר לו באמצע חזרת הש"ץ לישב
 ולנוח קצת על כסא ורגליו לא יגדנד ממקומו.

וגר"א דלכתחילה ודאי מזהב לחדר אחר ש"ס שיעמוד בכל
 התפלה וכלה מלפנים כל אנשי מעשה היו עומדים כל יום
 הכיפורים וקצתם עמדו על רגליהם כל המעלי"ם, ומיבו אס לא
 מלאו ש"ס שיבי' הגון אלא אדם חלש בעצבו ואינו יכול לעמוד
 כל התפלה נשיין בדבר.

ודגה בעש"ע א"ח סימן נ"ד חולב מתפלל אפילו שוכב על
 ג'דו, וכתב בכ"מ פ"ה מכת"ה כ"ז חקן שאינו יכול לעמוד
 יושב במקומו ומתפלל ואס יכול לעמוד במקום הכריעות שיבי'
 כורע משומד יעמוד ועי' ט"ז שם טעם תפילה משומד משום
 שחבי' אימת שכינה עליו והבס דמחנך שם בס"ט פסק דמי
 שכוונה להתפלל מיושב כשיכול לריך לחזור ולהתפלל משומד
 משמע דכא משכב, וגר"א דפסק כרז אשי ברכות דף נ',
 דאמר רב אשי מללי כדרי ציבורא ביחיד מיושב וכי כדר לציבור
 מללי משומד ומפרש ז"ל דס"ל דאפילו דיעבד חזר ומתפלל
 אח"כ, וא"כ כ"ש ש"ס דאין להתפלל מיושב, ומיבו כבר תמכו
 בע"ז ושאר אחרונים אצל ש"ע ופי' דרז אשי לא התפלל אלא
 נדבב אח"כ ודלא כפי' הרמב"ם ומאחר דרש"י ותוס' ור"ח
 והרא"ש והעור כלכו ס"ל דאין לריך לחזור ולהתפלל אח"כ
 משיקר דינא להתפלל מיושב תפלתו תפלה לכ"ע ע"ש ודוק.

ובידי' להיות ש"ס מיושב הבס דנימא דמדינא ליכא איסור
 לתפלה מ"מ ית כאן איסור משום כבוד הציבור דודאי אין
 זה כבוד הציבור שהשליח שלהם יושב לפניו ומתפלל לפני
 במקום, ואפילו נימא דישב ויונה ולא יתפלל אז רב-שהציבור
 יתבו לו עד שינוח קצת איברא דאז ודאי איכא איסורא כמבואר

איברא דאכתי ית לדייק דהנה באמת נחלקו הראשונים ז"ל
 בפירושא דכא שמעתיא דעת הרמב"ם פ"ג מה' א"כ
 כ"ע דכטעם כיון דחזיק דשמר מלות וכו'א כעין דודעב שודאי
 עכל וברמב"ן בחיורשו הקשה עליו דא"כ כיל"ל מי לא שמר
 שבת אחת דיותר כי קל לידע ששמר שבת או נכב מלות מן
 בעבילא שהרבה לא עכלו לקריין ולכן חירין הוא ז"ל ע"פ
 הירושלמי פרק האומר דגר שכל ולא עכל כרי זה גר כשר שאין
 לך שלא עכל לקריין וקשיא טעם לו עומאח קלב מטומאח חמורא
 אמר ר' יוחי בר זון מכיון שזו חו לשם קדושת ישראל עתה לו
 ע"כ מבואר שיטת הירושלמי ורמב"ן דעבילת קרי עתה לו לשם
 עבילת גרים חכ נראה לכאורה שיטת רש"י יבמות כ"ג ועי'
 אור שמת. ומיבו דעת הראב"ד דמייור דחזיקו בי תרי דעכל
 לקריין ועי' תוס' חד קמאי שם ולכולכו לא מצינו דמסקוק לכו
 שכרי אין כאן עבילת משום זוחלין ולא מספקא לכו אלא שלא
 כי צפי צ"ד אי מכיו ולדעת הראב"ד ועוד אכתי מאי מכיו
 בי תרי כא אפשר דעכל צוחלין וז"ל דידעו נמי שלא זוחלין
 ינוכו ועכ"פ לא מצינו שום אחד שיסתפק משום זוחלין, או
 יאמר שזוחלין מותרים וע"כ דפשיטא לכו דכ"ג לאו מקוב
 הוא כלל וכמ"ס בבי' ולא כיו עבילת.

ול"א חמנה מלכאזיר בעיקר ספיקת המנהיג ושאר אחרונים
 אי חליטא פוסלת צ"כ. הנה לאחר הסליחה
 אישתמעתיכו שהוא מחלוקת הראשונים ז"ל ב' האשכול ב'י
 ק"ס סימן א' כתב ח"ל, וחזי לן דבע"כ בעובל אין לריך חפיק
 כשאר העבילות דאין חליטא פוסלת בעבילת זו אס לא חלל
 צרוב הגוף דכיו כליאו לא עכל כלל מדאיכתיא לכו צ"י אמר
 דף לא • לכן חוץ או אינו חוץ אמר ל' כל דחקת רבן כעין דאורייתא
 תקון וחליטא פוסלת עבילת זו ומדלא איכתיא לן ככי בשום
 דוכתא בעבילת קרי אלמא הכס דגזרו עבילת משום סרך איסור
 כרת שכתב עמא למקדש ולאכול תרומה וקדשים שפיר קמבעי
 ופשיע ליה דשייך חליטא בכל עבילת דרבנן שחקנו להכשירו
 לכבס למקדש ולאכול תרומה וקדשים דחכמים כעין דאורייתא
 תקון אצל עבילת קרי דל"ל בה חכמים כעין דאורייתא תקון
 דכבר החירו לעבול בשאובין כדתן במקוראות וכו' ל"ל חכמים
 כעין דאורייתא תקון דאיכבו פסולין מדאורייתא וכיון דאיכבו
 לא מעכבא בעבילת קרי חליטא במשום הגוף נמי לא מעכבא
 ויש מהבזרתינו דאייית ראי' דחליטא פוסלת בעבילת קרי אפילו
 במישועו ולא כהירא האי פירושא וכו'. הנה מבואר מדברי
 האשכול ז"ל דעבילת צ"כ אין פוסל בו חליטא במישוע הגוף
 או בחליטא עד כרוב ועי' מאמר מרדכי סימן א' וז"ע.

שוב מלאחי דבאחרות חיים ספיקא כבר הרגיש מה' האשכול
 בשם הגמב"ה"ם וכתב שם הבס כי הרשב"א יבמות מ"ז
 פוסל חליטא בעבילת קרי היינו בעבילת של תורה אצל בחקנת
 מורא מורד דאינו פוסל ע"ש, ולפי"ז שפיר ית לישב נמי ג"כ
 ביבמות מי לא עכל לקריין היינו מדאורייתא ואז צבי כל דיני
 מקוב וכבר הראתי כן בשם כק"ז מרן בעל בית שערס ז"ל
 וק"ל.

עוד ית לייק מדכתב דאין חליטא פוסלת בעבילת זו אס לא
 חלל צרוב הגוף דכיו כליאו לא עכל כלל, והנה מדכתב

הנה צלמח כי אין הזמן גרמא והאי גרמא פטור עררת כהנא ומיכו רק מקופיא ולפוס שיפת כ"ח גדולה מזו יש לחקור לשיפת הי"מ שביאו חר"י צ"י חכ"ש שאפילו לא התפלל חפילות הרבה לכולן יש תשלומין ופסק כוונתו כי הפרי"ח סימן ק"ח אות ד' וכן מטין דברי הא"ר למעין שם, ולדידכו א"כ צע"ח ה"ל להתפלל כל החפילות שחיסר מיום שנעשה צד מלוא עכ"פ ואם שב בשצעים שוב או בגבורות ה"ל לר"ך להתפלל יומם ולילה עד שישלים כל החפילות וכולי האי ואולי ומיכו אכן קיי"ל דאין תשלומין רק לחפילה בסמוכה בלבד ע"י ש"ע סימן ק"ח ס"ד ובזכר"י אות ב' דדברי הגאונים דברי קבלה הם וכן פסק הרמב"ם והש"ע.

ורענן שאלתו לפענ"ד אין לר"ך להתפלל חפלות בסמוכות דממ"נ אם ה"ל חזיר כלומר שגב ופי' א"כ אין לו תשלומין כמבואר בש"ע ס"ז ואם הוא חתוק שנשבע שמתוולס לא שוב א"כ אותם חפילות שלא התפלל ממילא לא היה מתפלל מפני חסרון ידיעה ואין להם תשלומין וע"ה שלמד להתפלל לא מאינו בשום מקום שיהא מחוייב להתפלל לתשלומין כל החפלות, ונראה דכל שלא ידע להתפלל עד עכשיו אין צו תשלומין דברי לא חיסר כלום, ואם היה חזיר ממילא אין לר"ך וקצת ה"ל א"ל לפ"מ שכתב הרמב"ם בכלי תשובה דהשב לר"ך תשובה עד שיאמר אחר הוא א"כ אחר ממילא לא לר"ך להתפלל ואפשר דזה בטעם דשוגג חייב בתשלומין אבל חזיר ה"ל חייב לשב עד שיאמר אחר הוא ולי"ל תשלומין וי"ל.

ורגה כבר כתבתי דתפלה ישנם ב' טעמים. א) כנגד חמידים ב) תפלה רחמי ייבוה. וכנה לעצם של קרבנות קיי"ל עבר זמנו בעל קרבנו, אבל לעצם דרחמי ייבוה לר"ך לחזור ולהתפלל, ובצעת שש בכל לבו וישב אל ה' וירחמנו כתוב. עוד נראה לפי"ש בגמ' שבת ריש פרק כלל גדול בשוכה עיקר שבת ועשה מלאכות הרבה בשבתות הרבה אינו חייב אלא חטאת אחת וכולכו חזק שגב ייבוה וע"ש שמוקי לה בחינוק שנשבע ועוד. ולפי"ז ה"ל נמי רובם ככולם ה"ל בחינוק שנשבע וכולכו לגבי זה ה"ל כחד איסור כידוע כי בצעלי תשובה שבזמן הזה באים מצחים שסבורים לא למדום כלל ולא ה"ל ידיעה של צ"י רב.

בדבר ספיקתו בלשכ עוסקת במלוא שאינה מלוא כגון מ"ש שז"ג שפטור ונעשה אי פוטרת אותה ממלוא שמחוייבת צד בצלותו עת. ולפענ"ד פשוט דלויכ פטורה, ועוד דברי לדעת כמה פוסקים עיקר פטור שלה במעשה"ג שלא תהא עוסקת במלוא אחרות ולא חוכל לקיים חיוב זה ואי נימא דכשתעבוק במלוא שפטור מקרי חייבת ופטור מכחיוצ א"כ אכתי לא חוכל לקיים מצותה. וכנה יש להאריך ולזיין מראה מקומות מה שכתב דבר זה, אמנם היות כי מלאכים יחפזו, וכנה רואה לסיים ולכן יכיו לע"פ דברי מעשים ואי"כ לכאפנה אולי אשוב עוד פרק זה.

דברי ידידו דושה"ט ושית המברכו בגמ"ש בספר של צדיקים, המברכו בלב ונפש.

מנשה הקטן

ילמדו ממנו אחרים ויתפללו מירושב עכ"ל. וקצת יש לחלק בין זקן הגז ובין צדיק מפורסם שלא ילמדו ממנו ההמון. כולפענ"ד עכ"ל לישב וצ"ע.

בגמ' יומא (דף ע"ה) כ"ג כשקורא בחורש שאמר ונעשור שבתומם הפקודים קורא צע"פ ולא החירו לו לגלול ממקום למקום צמי הליצור, ואמר בגמ' העטם משום כבוד הליצור ופירש"י כבוד הליצור שיהא מלפין ודוממין לכך. ועי' תוס' שם מה שכתב בגמרא גיטין דדברים שכתב אי אחר ראוי לאומן צע"פ ותי' דדוקא וביצור גם מירושלמי ע"ש. מבואר דיותר החירו לקרות דברים שכתב צע"פ ממה שיחירו לגלול ס"ח ממקום למקום לפני הליצור מפני כבוד הליצור שכתב יצור וידומו ויפיו מתי יגלול ויקרא. א"כ כ"ש בידן שכתב יצור לעצמו לפוש והליצור ידוממו ודאי אין זה כבוד הליצור לעשות כן. •

ר"ב לפענ"ד ודאי דאין לעשות כן להתחילת אלא שיחמך כש"ן בעצמו ואפילו ינענע בזה כדאי הוא או שיקחו ש"ל אחר. ומיכו היכא דא"ל בלחך הגון כמובן או שהוא כבר מוחזק מילדותו ועכשיו בחזקת ה"ל נלפענ"ד לחכם עכ"ל ודיינו שצפויים שיהגים לנגן כגון ה"ל עם פפיות או כיוצא בזה שיכבדו לאחד מעבד לנגן בפיוט והש"ל אז ישב וינח על כסא או בשעה שכלי צור אומרים פיוט בכתם באופן שלא ירגישו הקהל ולא יכ"ל להם לעירחא אז יש להחיר באופן כזה, וכמובן בתנאי שיכיו כוונתו לש"ש, וכעין זה ראינו לרבנן קשה"א שלטת זקנתם ישבו בלמנע התפלה לפעמים, וכן לדיקי אמת קדושי עליון שמכרו נפשם על קדושת שמו יתצרך, ותי' מלברכר אחריכם. ומיכו מהם אין ראוי דמי דומה להם ולאו כל כדאי ליעול את השם ועול וגם כי כבר באנו במקום אחר בשם מבר"ם מרופנבורג דמי שנעשה מנין לעצמו ובאים אליו אנשים ככ"ג ליכא משום עירחא וכיוצא בזה דכיון שהם באים להתפלל ליתר אדעתו הם באים לא כן בדיככ"י של רבים.

ובזה ועני ידיד המברכו בברכת מוה"ט בלב ונפש

מנשה הקטן

סימן מז

בעל תשובה אי צריך תשלומין על כל התפלות שלא התפלל

עירוב התשלוח ב"י יצ"א

מע"כ ידידו דוה"ג וד"ה נ"ג ובר' כשת מוה"ד ליב פרוצקער שליט"א, ר"מ בשיבת אור שמח ירושלים עירי"ק ת"ו.

אחרשכ"ת,

ובדבר שאלתו עוד צעל תשובה שש לה ומתפלל תפלה ראשונה אי לר"ך להתפלל תפלה בסמוכה לה לתשלומין מה שלא התפלל עד עכשיו כגון שש לפת מנחה יכ"ל חייב עכ"פ להתפלל שחרית לתשלומין כיון דחזרת תפלתו ה"ל מחמת שוגג שכי כעין חינוק שנשבע וסאל לפני גדולים צירופים שיכ"ק ואמר ליה שלכאורח הדק לר"ך להתפלל ולא ראה מוכן כן ורואה לדעת מוה"ד.

• והן חזיתו בס"ח ס"י חשניו וי"ל, זקן היה רגיל להתפלל ביה"כ שנה אחת לא היה חזק לעמוד ולהתפלל בעמידה אמרו מקצתם כיון שאין לנו כיוצא בו מוטב להתפלל בשיבה אמרו הזקנים כיון שאינו יכול יתפלל אחר אע"פ שאינו כ"כ הגון פז

סימן יז

תינוקות שמתפריקים בביה"מ אי מותר להביאם

ב"ה, פ' בלק תשל"ד לח"כ

מצ"כ ידידי מופלא ומופלג מלא חלג וכו', הרה"ג כש"ת משה'ר

ליפא שפראוס, בני ברק.

אתרשכ"ת ידירות,

וברבר שאלנו עוד אם להביא תינוקות לביהמ"ד ולביה"ג
אע"פ שזם משריעים ומצטלים אבותיהם מחפילה, והביא
ראי מתגיגה ג' ע"פ למח בלחם ליתן שזר למציאותן וכחבו
צחום' מכלן סמכו להביא קטנים לביהכ"ג, וצמסכת סופרים
פ"ח כ"ו סיים וכן לקבל שזר ופי' צמחלה יעקב שם דע"ז
יכנס יראה בלצנס בגדלתם וע"כ יקבלו שזר וממילא בדין
נמי כיון שיכנס יראה בלצנס ויכנס אהבה לבא לביהכ"ג
להתפלל מועד שיצאו אותם לביהכ"ג הכנס שיפרישו.

והנה גדולה מזו מאינו מהא דחזק ר' יהושע אשרי יולדתו ופי'
דנשעת עיצורה היחב נכנסת לביהמ"ד ולאחר שזולד
הכניסה מנחתו כדי שיכנסו דברי חורב בלצניו מיד וברי שזכא
ענין גדול לקמן מה שפושן בשזילו בקטנותו, ועי' ש"ע בגרש"ז
דאפילו נע"י מי שנוטל ידי החינוך משעת מילח ואילך קדוש
יאמר לו. ומיחו לדין כבר כתב רבינו הגדול השליח הקדוש
בזיוו המג"א א"ח סימן קכ"ד סק"א אהא שכתב הרמ"א
וילמד צניו הקטנים שיענו אמן כי מיד שחיונוק עונה אמן
יש לו חלק לעזר"ב. כתב המג"א וא"ר שיחנכם שיעמדו בלחמה
וציראח, ואותן שרלים ושזים צזית הכנסת בשחוק מועד שלא
להביאם ע"ש. ובזמנת כי אין סחירה להג"ל דהתם כתבו הטעם
שילמדו ויכנס יראה בלצנס בגדלתם. אמנם זה אם מראים
לו לחימה ציכ"ג ומלמדים אותו ע"כ גם כי חקן לא יסור
ממנו אצל אם עושים הכיפוך שזא לביהכ"ג ועושה שם משחקים
ורלים ושזים כמו צמקום משחק יותר מצזיתם ששם אינם
רוצים להפוך הצית אצל ציכ"ג אין משגיחים עליהם א"כ
אדרבה יאל שזרו צכספדו שלומד עמנו לצזות ציכ"ג בגדלתו
ואזי שחי רעות, חדא שצמלצל אח צציו ומצטלו מלכוין צחפתלו
ומצפל אחרים מלחפתל והז"ל ח"ו צכלל מחטיו אח הציזים.
והשגיח שלומד עמנו לצזות ציכ"ג בגדלתו ולהקל צצזורה.
והציכ יש להזכר צזכ, כי כמו שצמול להביאו לביהכ"ג הוא
מולד לחנכו שמה.

גם א"ר לראות שיהי' נקי הקטן עכ"פ שאל"כ יש חשש צצרכות
החפתל, עי' מג"א סימן פ"א סק"א צצס רש"ל דאין
נכון לקרות ק"ש אצל חינוך דסתם חינוך מטפה צאשפה,
והוא ז"ל נתן טעם מפני שאין מקנחין עמלם וזואח צפי עזבת
אפילו הוא מכוסה אסור כמ"ש סימן ע"ו ס"כ. והגם
שכאחרונים השיגו עליו חז דוקא לאותו אדם אצל לאחר שרי
דלאחר הוי כזואח מכוסה ועי' רש"י יומא דף למ"ד זואח
צמקומה אסור זה לקרות ק"ש עכ"ל. ודייקו ז"ל דוקא זה אסור
ואחר מותר ועי' פמ"ג ולצ"ש שם וא"ר ושאר אחרונים, מ"מ
לכתחילה ודאי א"ר להזכר.

ומה שזכיר סחירה צצצרי ח"ס שצח"מ פ' צא עכ"פ יהי
כן כי עמכם כתב דעוסק צצורה וחפילה לא עוז להיות
יחד עם הטף והילדים כי הם מצלצלים ומצטלים מכזווה ויותר
נות להיות צלעדם וכו', וצדרשות ח"ס ח"א לפ' וילך ש"ש
חקפ"ע צצ"א בגמרא חגיגה ה"ל דלצרכם אציו ע"כ ראה
לחקן גם צני דורו אע"פ שזכ היכ מצער לו שלא הי' יכול
לעצוד צעלמו, וגם צציוו הקטנים צמקום הקדוש וציוס הקדוש
הרי שצ"ר להביא הקטנים ונמלא דצריו סותרים, ולאחר
הסליחה מכ"ח לפענ"ד אין כאלן סחירה צצציל הא אלא דצפי'
צא כתב ח"ס המציאות דצאמת עוז יותר להחפלל ולעסוק
צצורה צלי צלצול הקטנים, מ"מ למען הקטנים אצחנו עושין
כאלע"כ ח"פ.

במ"י שמחמיר על עמנו צצצר אחד אי מותר להאכיל למי שאינו
מחמיר צצצר, הנה זה פשוט צכל הש"ס וצפוסקים דמותר
כל דליה ציה ליסורא, ועי' פ' מקום שכתבו וגם היכא דכוא
נוהג כמקלח פוסקים לאיסורא ושאר נוהגים כפוסקים להחירה
אם הודיע לו יש צזכ חילוקים. אמנם אין ה"ג כעת להאריך
וצה' כתצתי מה.

ובזה הנני לצרתי בברכת התורה וללומדיה בלב ונפש.

במשנה הקטן

סימן יח

בדין זר ששולח לדוכן

אד ליתם כ"ב כסלו תשנ"ד

מצ"כ ידי"ג והנהג"צ המפורסם פרי עץ ח"ד וז"ח מזה בן מזה
ב"ה מחדש"ש האלבערשפאם שליט"א, אדמו"ר מצשינוב
בני יצ"א.

וברבר שאלנו עוד צצכן שזכא עקר ואשחו ילדח ע"י הזרעה
מלאכותית ועשה נעשה הולד צר מזוה ורזיה שיעלה הבן
לדוכן כי אם לא יעלה לדוכן יאמרו עליו שזכא ממזר ומחמת
חשש צצכה לצעלה יאמר לו שלא יצרך רק יאמר צצכה כהנים
צלי צצכה, אכן עמס העליה לדוכן אסור לזר וצפרע צגלוי.

הנה צענין לעלות לדוכן למי שאינו כהן גרסינן צגמרא שזח
ק"ח ע"צ א"ר יוסף מעולם לא עצרתו על דצרי צצרי,
יודע אני צעלמי שאני כהן ואם יאמרו לי צצצרי עלה לדוכן
אני עולה וכתבו החוס' שם לא ידע ר"י מה ליסור יש צזר
העולה לדוכן אם לא משום צצכה לצעלה. אמנם צצר חמכו
עליהם מגמי כחוצות כ"ה ע"צ דזר הושא אח כפוי עוצר
צעשה וצד"מ א"ח סימן קכ"ח ח"י דצכתוצות מיירי צעולה
צפני עמנו וצצצת מיירי עם כהנים אחרים, והמג"א סימן הג"ל
סק"א הקשה עליו ע"ש, ועי' ע"ז וצנצ"ק א"ח ס' ו' צפי'
הצ' כתב דגם צצצכה כהנים אצירה השם הוא צכלל האיסור
צצכה לצעלה וצכפלאל כחוצות הג"ל כתב דאצכא עשה לישראל
שיצצרך מכהנים ונתן טעם לדצר דצכל מקום שבעילה הותרה

חורבן לענין כמה דברים, עיין בספרי משנה הלכות ח"ד סימן קס"ז-ק"ח ע' שהארכנו בזה הרבה ומלאה גדולה לפרסם דבר זה, כי בעו"ה הרבה שכיה אלל אותם שמגדלים ילדים כאלו או סתם מאמני ילדים (אדאפטיונן בלע"ז) שלא יתערבו ח"ו בתערובות ופסולי משפחות וכ"כ בכהן שיעבור על כמה דיני תורה כגון פד"ב שלו ושל אחרים וגזל ממון אחרים ומהרה יבנה המקדש וייראה לעבוד עבודה, ועוד ועוד, ולכן ח"ו להקל בזה וד"ל

ידי"נ דושה"ט בלב ונפש.

במשנה הקטן

סימן יט

בעל קורא שאינו יודע הטעמים בע"פ אי מותר לעיין בחומש ולקרות מפי'ת

מחש"ק שופטים התשל"ג בני יצ"א

מחיי חיים יכתב ויחתום לחיים, את מצ"כ ידידי וו"ח נ"ג חוב"ט משי"ת הרב יוסף וכו' וכו' מהר"ר מנחם זאב שי"ק שליט"א, אב"ד טאקיי בני יצ"א.

אחרישכת"ך בידידות,

ברב"ר אשר הראה לי באגרות משה ח"ה סימן י"ט שפסק בצעל קורא שאינו יודע בע"פ את הטעמים ורואה בחומש כל מלה ואח"כ מביע ב"ס"ת וקורא מה"ס"ת ופסק הגרמ"פ שאין לעשות כן כי אין להאמינו שהוא קורא אח"כ מן ה"ס"ת וגם הוא עצמו נמי ח"ה לו לידע זה שצקל יכול לעשות שיכ"י נדמה לו שקורא מה"ס"ת ובאמת קורא מחכירתו במה שראה מהחומש ויותר טוב לשמוע מצע"ק השני שקורא מה"ס"ת ממש אף שאינו יודע את הטעמים ובלבד שיפסיק את הפסוקים כראוי ובאמתחתו חס אפשר חס יכול איש אחר לעמוד על הכימה ולעיין בחומש ולהגיד לו סופי הפסוקים ובאמתחתו כמו שעשין בכמה מקומות כשליכא צע"ק טוב ע"כ וכח"ר חמה עליו שלא הביא שום ראיות לדבריו וגם שחלק עלי בפסק זה וגם ראוי אלל לדיקים שנהגו לקרות באופן זה.

ולפענ"ד יפה כיון בזה מעבת"ר והגם דממה שחולק עלי אין זה השגה עליו דמי יכול לדון עם מי שתקוף ממנו הן בסברה הן בגמ'. אמנם הכא נראה דליכא בזה איסור אצ"ה סברה עב"ה גמ'. אצ"ה סברה דמ"ש דאין להאמינו ע"ז אחמה דאנו צרשיעי עסקין דאין להאמינו והרי ע"ה נאמן באיסורין אפילו היכא דאיתחזק איסורא חס הוא בידו עיין ריש גיעין בגמרא צרש"י ותוס' ובמאורי שם וצכל הש"ס כולו, ואפשר דמהאי טעמא הוסיף עוד טעם דגם צקל יכול לעשות בזה שיכ"י נדמה לו שקורא מה"ס"ת ובאמת קורא מחכירתו ר"ל דלכן אין להאמין לו ואין זה אלל נתינת טעם לדבריו למח אין להאמין לו. אמנם לפענ"ד לאחר בקשת סליחתו של הגאון שליט"א נמי אינו טענה דודאי מי שהוא צע"ק ורגיל הוא

מלאה על שנים הכוונה ששניהם לריכים לעשות המלאה ע"ש, ודבריו צנויים ע"פ דברי החרדים פ"ד ממ"ע מה"ת החליות צפוני"ק ישראל המכוונים צשחקק לקבל צרכתן כדבר ה' הם צכלל המלאה וצש"ת מהרי"א ח"ה סימן מ"ו חולק עליו דדעת החרדים רק שאם רואים להתבצר גם הם צכלל המלאה דאמור להם אלל חס אין רואים להתבצר אין עוצרין וכ"כ צש"ת ח"ה סי' קס"ז ע"ש.

אי"ב"א ולכאורה דבר זה הוא מחלוקת הראשונים והחסידים סוטה ל"ט עד שיכלה אמן כתבו דכא דחרי כהנים נושאים כפיהם משום דחרי קלל משתמעי כמו צכלל ומגילה וחקקה צקין חורב דיש לחלק דבר"כ אין חיוב השמיעה לציבור מן הדין דמלאה הצרכה על הכהנים לצד משא"כ כלל ומגילה וכו' וכתב עליו צס' חורב קנאות דאשחמיע מיינה המצואר צספרי דיליף מאמור להם שיכ"י כל הקבל שומע וכיון דילפיין מקרא חיוב גמור הוא והביא דברי החרדים הג"ל דמ"ע על ישראל להתבצר. אמנם הריעצ"ה סוכה ל"א כתב דאין מלאה על ישראל להתבצר מכהנים כי חס על הכהנים לצד את ישראל ע"ש. נראה לכאורה דהא הוא מחלוקת החסידות והריעצ"ה ז"ל והחרדים ס"ל כחוס' גם הגאון ר"ד אפנהיים ז"ל צשלי שו"ת חו"י כתב ג"כ דמלאה ישראל לשמוע צר"כ מן הכהנים וכל שאינו שומע צמחיד אינו צכלל צרכה וע"י מנ"ה מלאה שפ"ה שבעיר מדברי הריעצ"ה הג"ל, וע"י מנחם חרבה סוטה הג"ל ומכאן לל"ע אצעל מפרשי הים צש"ג ובאלף המגן ח"ה הג"ל שחממו אצעל הפלאה והחרדים מדברי הריעצ"ה הג"ל דמבואר להדיא דאין הישראלים מלאים להתבצר מכהנים וכתב דצלי ספק נעלם מהחרדים דברי הריעצ"ה חלו, ולהג"ל י"ל דלא נעלם מיינה אלל דס"ל כהתוס' ובאמת כי אפילו לפי שיטת הריעצ"ה אין כ"כ ראי' מדברי הריעצ"ה נגד החרדים דו"ל דהחרדים מודה דהוא צכלל המלאה חס שומע אלל חס אינו שומע אינו עובר חמה שלא שומע. ובאלף המגן שם יש ע"ה ועצבות דברים מריעצ"ה לחרדים עי"ש.

ומעתה לא מצטיא לשיטות הפוסקים דציראל איכא מ"ע להתבצר ח"כ פשוט דאסור לו לעלות לדוכן ולצטל עשה שחייב להתבצר אפילו צלי לצד כלל. אלל אפילו למ"ד דליכא עשה מ"ה הרי עכ"פ איכא איסור משום צר"כ גופיה ואפילו לא יצדך מ"ה משום אמירה וכנוצ"י הג"ל.

ומידו צר מן דין צדיק לא דמי כלל להא דר"י דהתם עכ"פ ר' יוסי אמר יודע אני צענמי שאינו כהן רק שחצרו אמרו לו שיעלה לדוכן וליכא למיחש החס לשום דבר לצדי' דידה' ליכא למיחש שברי יודע צענמו שאינו כהן, ולגבי אחרונה ליכא למיחש שברי חס אמרו ליה לעלות לדוכן וחס נמי יודעין, אלל צדיקן שהוא צענמו אינו יודע שאינו כהן וגם הציבור אינם יודעים אצרכה רואה להטעמות שהוא כהן וגם חצרו כולם סוצרים שהוא כהן ומח"ע הוא רואה דוקא שיעלה לכהן חס ודאי איסור גמור וכ"ש צה"ז דעולין מדוכן לכהונה וכווא גם הוא רואה צה שיאמינו שהוא כהן ולכן ודאי שהוא איסור גמור לעלות לדוכן וגם כי הוא חייב לגלות לו שאינו צנו שלא יפוק מיינה

בכך יודע בעצמו ומקפיד ע"י שיטתו בס"ת והנסיון מעיד שע"פ רוב השמיען בהחומש אפילו אינו רואה התיבה רק על הטעמים והתיבה קורא מהס"ת וע"פ רוב אף התיבה כולה רואה בס"ת אלא כשאני זוכר הטעם עליו אז מביט אל החומש ומוחר ורואהו בס"ת וקורא וא"כ לפי הסברה אין צדק שום חשש אלא היתר גמור בלי שום פקפוק.

ואדרבה הקורא ואחר עומד על גבו ומסייע לו מן החומש לפענ"ד גרע טפי שכמה פעמים הקורא סומך על אמירת המסייע ואומר אחריו מה שלא ראו עיניו בס"ת וגם הקבל כששומעין את הקול יסמכו לפעמים על קול המלחש ולא על קול הקורא שיסבירו שהוא מן הצע"ק והוא מילחש שכיחא לבע"ק שאינו בקי לסמוך על האומר לו בלחש כי אליו הוא נושא את נפשו וכל חושיו על המשמיע כידוע ומפורסם דמי שסומך על לחישה חבירו הרי זה מרכז את כל חושיו על חבירו ויותר שכיח שיאמר מה שמע ממנו ולא ראה בס"ת ממי שמעין בעצמו בחומש ואח"כ מעיין בס"ת כי צדי עולמו הוא.

ואב"א גמרא דהנה בש"ע אור"ח סימן קמ"א הביא דלא יקראו שנים בתורה בקול רם אלא ש"ל קורא בקו"ר והעולה קורא בתשאי ובלבד שלא ישמע לאזניו וכן דברי הב"י שכתב בן ע"פ הבגדו בדברי האומר הקדוש שכתב דלא ישתמע כי דיבור חד בלחודו ואי הוה ללחש אישתמע לאודינה דבר נש לית מאן דליית ליה לעילא וכו' ומאן דקרי בספרא דאורי חד קארי וכו"ל לבב"י דאסור להשמיע לאזניו בין המתפלל ובין הקורא בתורה, והקשו עליו דבסימן ק"א פסק הב"י דלריך להשמיע לאזניו ובקריאת התורה פסק דאסור להשמיע לאזניו ונמלא דבריו סותרין והאחרונים ראו לחלק בין קריאת התורה לחפלה ובמאמר מרדכי חלק בין מתפלל מעצמו ובין שומע מאחרים ועיין רמ"א ואחרונים מה שפלטו בזה.

והגה בש"ע סימן קמ"ב ס"ב הביא שיעת מהרי"א בישב שיש שם מנין ואין מי שיועד לקרות בתורה כהלכתה בדקדוק ובעצמים אפ"ה יקראו בתורה בדרכה כהלכתה, וכו' הלבנו שם דכשאין מי שצקי לקרות בדקדוק ובעצמים אחד עומד אלא החזן ומקרא לו הטעמים מתוך החומש ע"ש, ולריך להבין למח לא כתב הש"ע ענה זו שיעמוד אחד ויאמר לו בלחש וגם מהרי"א למה לא הביא ענה זו ובפרט שכבר הבאתי בלמודי עם הטיבה מלשון רש"י שבת י"ב ד"ה רא"ש שכתב שמסייע את שבעה הקוראים בנקודות וטעמים בלחש ע"ש, משמע שכן ה"ו נהוג בזמננו ג"כ. וראיתי בסי' מא"מ שהקשה בן חתיר דהמרא"י לא סלקא דעתיה תיקון זה ודבר זה א"א להולמו ובפרט דבש"ע סימן קמ"ב הביא שיעת בני רומניא שכיו נזכרין שאחד שולח והשני קורא לו מלך במלך והוא אומר אחריו ע"ש מה שח"י ודחה בזה דלא יכיו דברי המחבר סותרים. ולפענ"ד אין כאן קושיא דהני תרי מיילי ינוכו, דהמברא"י מיירי כאן (בסימן קמ"ב) בישב שאין שם מי שיקרא כהלכתו בדקדוק טעמי המקרא כלומר שהם ע"ה שאין אף אחד שצקי בטעמי המקרא כלל ולא בדקדוק התורה וממילא ליכא ענה הלבנו כלל בזה, ועיין בשו"ת צדק שבע סימן מ"ז בזה לענין מגילה, ובני רומניא מיירי שיש מי שיועד טעמי

המקרא מחומש עכ"פ אלא שהקורא אינו יודע, ומיושבת ג"כ סתירה המחבר שהקשה המא"מ שם עליו.

ומידו מה שנוגע לדין הנה הרבה גדולי אחרונים לא יוחא לכו שיכא א' קורא לו בלחש מן החומש וכן נראה לכאורה מדברי השו"ע שלא נתן ענה זו גם בצ"ר הקשה עליו כלומר על הלבנו מסימן קמ"ג ס"ג ע"ש, והמשאש בנימין סימן כ"ב כתב שיש למחות במנהג הקורא בלחש והחזיק בדברי ב"י דדברים אלו סברה הלבנו הם שכתבו האחרונים ולא מנינו דבר בתלמוד שהאחד קורא בקול רם והשני בלחש והאריך שם דספר האור שיקול יותר מכל המחברים שאחר חתימת התלמוד ואם יכיו כל המחברים בקפ מאזנים א' וספר האור לבדו יעלה בקפ שניה מכריע את כולם והרי הוא עדיף מרוב מנין ומרוב צנין וכמ"ש הב"י דלזילין דחר דעת האור נגד שאר מחברים ע"ש. ועיין חזירות שמשון דלמדקדק בדברי האור גם מנהג בני רומנים אסור ולקרוא לחזן בלחש אפשר לישב קצת לדעת האור ועכ"פ יש הרבה מהאחרונים דלא יוחא לכוה בעצת הלבנו וכנראה דגם הגרמ"פ נמי לא יוחא ליה דל"כ למח לא כתב שילחשו לו גם הטעמים רק כתב הפסוקים והאנחתא ודו"ק, אבל שיראה בעצמו בחומש ליכא בני חששות כלל ולגזור בעצמיו שלא יקרא לא יוחא לי וכמ"ש בס"ד.

ועד הנה כתבתי ממה שעלה במלודותי. אמנם לעיקר דינא הנה הדבר מפורש בדבריו באשל אצרכה לכנה"ק מבזעשטשע א"ח סימן קמ"ב ס"ב ח"ל, מי שיועד לקרות נראה דגם לבני קה"ת אמריין חוץ כדי דיבור כדיבור דמי לבני מה שאם אין מי וכו' לנכון ולבקרות חיישינן ג"כ מאד מש"כ האור שלא יקראו שנים וכמ"כ קצת כן להלכה בהלכות יכול לשון בספר הכדפס עם נקודות וטעמים ולקרות אח"כ מתוך הס"ת ה' והיינו בכל פסקא ופיסקא שפסוק ואם אין מי שמראה בס"ת ה' על כל חובה ותיבה א"א מצלי שילא כמה חובות מפח הקורא קודם ראותו אותם בס"ת ה' מחמת מכירות מאד מרחא לדיבורא ונראה דשייך גם בזה חוץ כדי דיבור כדיבור דמי וכיון שצביע תכ"ד בתוך הס"ת הקדושה אין חשש עכ"ל ע"ש. והביאו בסי' א"ח החדש (ספינקא ע"ש). הנה מבואר מדברי הא"א ז"ל דכ"ג ליכא שום חשש מטעם האור ובשאר אופנים ללחש לש"י יש חשש אלא שהתנה עכ"פ שיהיה אחד שיראו לו בכל חובה ותיבה בס"ת או שהוא בעצמו יהי' לו ידיה שרגילין לבראות בו בס"ת ואחד יראה לו בחומש אז ליכא שום חששא כלל אלא שהוא ז"ל הוסיף להקל דגם אם אמרו בע"פ רק שבי' תכ"ד שראה בס"ת נמי ילא וע"ז באמת יש לפקפק אי דינא הכי, אבל בכ"ג שרואה בחומש ואח"כ בס"ת ודאי ליכא שום חששא כלל לכ"ע הגם כי לפענ"ד כבר הארכתי בזה דין תכ"ד אינו אלא תיקון ח"ל וכמ"ש חו"מ' אבל אין זה דין של תכ"ד שיש לו המשך או שייכות עם העבר. ופלא באמת על הגרמ"פ שלא ראה כלל זה ופסק בסתמא להיפוך אלא שיש לדחוק קצת דכ"ג שיש מי שמראה בס"ת גם הגרמ"פ מודה שמוחר ורק באין מי שמראה לו שיש לחוש אז שחא יאמר בע"פ וכו'. איברא דנראה בכל תחלתו וסופו הוא בס"ת דשקורא בס"ת הוא רואה בזה התיבה ורק שאינו

יודע הטעמים עלי' הוא רואה בחומש אחר העטם ואח"כ הוא חוזר ורואה בס"ת וא"כ הוא תחלתו וסופו בס"ת.

וּמִה שנסתפק שם באגרות משה עוד ח"ל, ואני מסתפק שאפשר כל זמן שזוכרים צי"א מראייתם בספר לקרא התיבות כמו שכתובין נמשך כקורא מספר הכותב אף שהוא אחר כדי ליצור וממילא איכא חומרא שאם ראה בחומש לא יהי כלל מה שיראה תיכף בהס"ת שלכן אף אם נאמינו שראה בתורה תיכף אחר שראה בחומש אינו מועיל ואם הוא תכ"ד מסתבר שולאי לא יועיל דהא תכ"ד כדבור דמי לכל התורה כולה והעלה קולא מה ע"ש שהעלה צ"ע ליינא. ולפענ"ד לאחר הסליחה מכח"ר דברים אלו נריכין עיון דאטו בתורה כתיב שלא יסתכל בספר אחר ויקרא בתורה כתיב שהקורא יקרא מן הכתב וכל שהסתכל בכתב הרי זה קורא מתוך הכתב הוא ומה שייטיא דתכ"ד צא לכאן ולדעתו צלל קורא שלוקח החומש צין גברא לגברא ומעיון זו הפרשה הבאח כדרך צע"ק כל זמן שטשין המי שצרך הכ"י דלא יקרא שעדיין זוכר מה שראה בחומש ולא יעבור על שמו"ת מי שיש לו זכרון טוב שיחזיר את כל התורה צעצרו עליה הכל מחכרנו לא יעבור על התורה קודם הקריאה דברים אלו באמת לפענ"ד כשגגה היואלאן מפי שליע הם, זה לפענ"ד פשוט וצורר מאד.

וּמִה שכתב עוד שם וילא מה זל קולא שאם ראה ס"ת ומאחיה סיבה הולך לעולם ענינו שנמשכה קריאתו קריאה מהס"ת ובתכ"ד ודאי יכול לקרוא. הנה לפענ"ד אמת הדבר אבל לאו מטעמיה אלא דכיון דראה בספר תורה הרי הוא מה שנתה התורה וזה הוא דרך הקריאה שכל אחד צעשה שאומר התיבה כבר העינים רואות בתיבה אחרת שכן הוא דרך מי שקורא במהירות אבל גם זה לאו מדין דתכ"ד אלא הוא אופן הקריאה שנהג זה העולם כנלפענ"ד.

ובזה העני ידיו דושכח"ר המברכו בברכת כח"ט בספרן של גדיקים גמורים לחיים טובים ארוכים ושלום, וישר סחו על שעורדני לעיין בזה, המברכו בלב ונפש.

מצנח הקטן

סימן ב

הקורא בתורה צריך לפי' בדבר טוב. ולומר שירה על מפלת רשעים

י"ד כסלו ותשל"ה בני יצרא

שלום שלום לקרוב דיתבי בעומקא דלבאי, ה"ה ידידי הרב נתאון אצ"ב פ"ה ר"ח גרין זצ"ל וז"ל אין גומרין עליו להלל וכו' בש"ת מה"ר שלום קרוי שליט"א, אבדק"ק אדחזארי, בעמח"ס דברי שלום.

אחד שכתב"ך בידידות נאמנה,

בסימן ל"ב כתבתו צמה שמסוימים צפ' קדושים דמיהם צם וצפ' בלק ויהיו המתים צמגפה ארבעה ועשרים אף,

והא קו"ל בא"ח סי' קל"ח דלריך לסיים בדבר טוב כתב כח"ר די"ל לפי שנאמר באצוד רשעים רנה, וצודאי דמתים צמגפה שמתו צדיני שמים רשעים היו, וכן מש"כ דמיהם צם והיו מסויים בדבר טוב, וצ"ש דבריו ע"פ מה ששמע מהגב"ח אדמו"ר מאטמאר שליע"א דמה שמסויים באשרי אית ירא ה' (תהלים קי"ב) תאות רשעים תאצד והרבה מנגנין נובגין לסיים הללו' ואמר דשפיר יכולים לסיים בתאות רשעים תאצד דזה חשוב צרכה משום באצוד רשעים רנה ודפח"ת. אלא שהקשה כ"ת לעלמו מהא שאמר ז"ל צעשה שטצטו המארים צים צקשו מלאכי השרת לומר שירה אל"ל הקצ"ה מעשי ידי עוצמים צים ותאם אומרים שירה וקשה הא באצוד רשעים רנה הוא מותיב לה והוא מפרק לה דדוקא צרשעי ישראל שמתה מכפרת עליהם וצפרע ע"י הריגה כצמכדרין מ"ז לבי מיית הוי ליה כפרה שפיר הו"ל באצוד רשעים רנה משא"כ באומות העולם לא מכפר להם מיתח לא שייך צבו באצוד רשעים רנה.

ואומר אני דסתם צזה מתייתח כר"מ דס"ל יתמו חוטאים אצל לצוררי' דהקשה ליה מי כתיב חוטאים חטאים כתיב יתמו חטאים וממילא רשעים עוד אינם וא"כ הכ"י בתאות רשעים מי כתיב רשעים יאצדו תאות רשעים תאצד כלומר שהתארה תאצד וממילא לא יהיו רשעים עוד בעולם וא"כ ודאי דבר טוב הוא שתאצד תאות הרשע וגם יהיה שמה אצל אינו אומר כלל על הרשע שימות ובספרי הג"ל סימן כ"ז הבאתי צס"ד מגמי' קידושין ל"ו ע"א דכנראה דר"מ דבר ציה לגבי צרורי' דקאמר ר"מ אומר צין כך וצין כך תאם קרוים צנים שנאמר צנים סכלים המה וכו' ואומר וכו' צמקום אשר יאמר להם לא עמי תאם יאמר להם צני אל-מי ועיון רש"י צנים משחיתים דכיוני ע"ז כדכתיב פן תשחיתון וגו' צני מעליא לא מקרי עוד לעולם ת"ש דהדרי מקרי צני אל-מי ע"י תשובה ע"ש הרי דהדר ציה דיתמו חטאים ודהרי בתשובה ועי' טוש"ע א"ח סימן רכ"ד ס"ב ואומר צשחיתן כשם שנקרת אותה מהמקום הזה כן תעקור אותה מכל המקומות והש"ב לצ עוצדיהם לעצדך הרי דאפילו על עוצדי ע"ז מתפללים שיהדרו בתשובה וא"כ ליכא רנה לפני הקצ"ה ח"ו באצדן מעשה ידיו צין ישראל וצין העמים וצרשעים הוא אומר קלני מראש קלני צזרועי אלא הוא רואה צתשובתן כי לא יחפון צמות המת כי אס צשובו מדרכו וח"י ועד יום מותו יחכה לו לתשובה. אמנם מה שאמר באצוד רשעים רנה כיוני דצא שמתה לעולם דכל זמן שרשעים בעולם חרון אף בעולם.

איברא דהרי בתורה מלא שירח כים על מפלת מארים אז שיר משה וצני ישראל ודבורה וצרק על מפלתן של עכו"ם, וכל התורה מלאה צשירים על מפלת שוגאי ישראל ועושים יו"ט כפורים ופורים על מפלת המן ועוד ועוד סגחריב ומפלחו ודאי כ"ש הוא מפלת עכו"ם מישראל רשע אבל צעיק קושיית כ"ג מהא דצעי מלאכי השרת לומר שירה והש"ב להם הקצ"ה מעשי ידי עוצמים צים הנה באמת כי לפום חרפיה לאחר

התורה נתקנו לכבוד התורה ולא לחובת קריאת התורה. ועיין
נוכח"י מ"ח סימן ע"ו ומכאן ש"ח סי' קע"ב ומג"א סימן
רפ"ד סק"ד וסי' תקפ"ה סק"ז ובספרי משנה הלכות ח"ד
סימן י"ד.

סימן כב

עוד להנ"ל

העולה לפיוס התורה אי אומר חזק עם הצבור

ובדבר העולה לסיוס התורה אי מותר לו לומר חזק חזק
ונתחזק קודם הברכה עם הציבור או הו"ל הפסק הכה
לכאורה המנהג הוא לומר אבל צאמת כי העולה לתורה ה"ה
לו לומר ישר כוחכם או חזקו ואמנו גם אתם כי חזק אומרים
לו להעלה לתורה והכנה"ג בהכ"ז הביא מנהגם לומר אחר
שיקרא חזק וצריך ויקורא משיב חזקו ואמנו. נראה עכ"פ
דלא חששו משום הפסק. עוד נראה דמנהגם ה"ה לומר כן אחר
כל קריאת שקראו בתורה ולאו דוקא לאחר סיום ספר אחד
ע"ש, ועיין (א"ח ספינקא) כמה פעמים לה ולכלובו אין
לעולה לתורה לאמרינבו ומיחו אס אמרם דיעבד לא ה"ה
הפסק וכפי מה שאמרתי דמנהג העולם נראה דגם העולה
אומרם ואולי הוא מצלתי ידיעה.

דעשה"ט בלב ונפש.

מנשה הקטן

סימן כג

קרא ונעשה במצחה ובכו"ח אי מחזירין אותו בבשחרית

ב' לסדר ואשר הוא עושה ה' מצליח התשל"ו ב"י יצ"א
שאל בעצת ועלתה לו ה"ה ואי צורב עוסק בחוקי חורב בש"ק
ודע בדך מה' המבדח שלשלת היחסין עדין לסוף וכו', כש"ח
שאול אלפר הי"ו, בן ידי"ג רב ואי בעז תדיק וכו', כקשית
מוח"ר פנחס מנחם שליט"א, ירושלים עיה"ק תר"א

אחדשכ"ח,

ראשון לזיון אבקס סליחה חולי לא שמו עדין עליו כראוי לו,
כי בלתי מכירי קאמינא רק מפי כתבו ויקבל הכבוד
כפי כראוי לו ולכבוד בית אבותיו.

ובדבר שאלתו אשר הביע לפני מה שנתעורר לו זכ כנר צהא
דקו"ל (ש"ע א"ח סי' קמ"ב ס"א) בקרא ונעשה
דמחזירין אותו אי בעטם צו"ה ונעצת צמנח נמי מחזירין
אותו או דילמא דוקא בקריאת התורה דשחרית, שוב מלא
צביאור הלכה סי' קמ"ז שם שנכתב דבזר והניח צ"ע ובספר

הסליחה אישחמיעתיב דהוא קושית בגמרא סנהדרין ל"ט
ע"כ לפיכך כל אחד ואחד וכו' ויעבר הכנה צמנח אמר ר'
אחא צ"ר חנינא צאצור רשעים רנה וכו' ופריך ומי חדי
קצ"ה צמפלתן של רשעים הכתיב צלחת לפני החלון ואומרים
הודו לך כי לעולם חסדו ואמר ר' יונתן מפני מה לא נאמר
בבבדאח ז' כי עוב לפי שאין הקצ"ה שמה צמפלתן של רשעים
ואמר ר' שמואל וכו' צאצור שעה צקשו מלאכי השרת לומר
שירי לפני הקצ"ה אמר לכן הקצ"ה מעשי ידי עובדין צים
ואתם אומרים שירי לפני א"ר יוסי צרי חנינא הוא אינו שם
אבל אחרים משיש דכתיב וישע ה' ולא כתיב שם ועי' ר"ח שם.
ומצואר דהקצ"ה מתעצב על מפלתן של רשעים צין ישראל ואפי'
א"ה ומיחו העולם שם צאצור של רשעים והעיר שושן צללה
ושמחה על מפלת הרשעים ועי' זכר דכפלותן קמ"ט א' לאו
עידן הוא, וצו"ח חו"י סימן רכ"ה דדוקא אותו הליכה שבו
נעצבו מלרים צים ועי' פ"ק דברכות לא אמר דוד הללו' עד
שראה צמפלתן של רשעים ועי' ע"ז ג' אין שחוק להקצ"ה אלא
אותו יום של מלחמה גוג ומגוג וצברכות ז' ועי' ג' הווא לדוקי
וכו' וצתום' לספרים דגרסי מין לא ה"ה לדחקו צידי שמים.
מצואר החילוק ה"ל דצאצור רשעים רנה לבני אדם אבל צשמים
ורחמיו על כל מעשיו ואפילו מינים ורשעים ועי' זכר פ' לך
לעולם אל יקלל רשע וזיון עליהם הגרפ"א בגמרא צברכות דף
ז' ע"ש, וצגמ' פסחים פ"ז ע"כ אל תלשן עבד אל אדוניו פן
יקללך ואשמת ואפילו דור שאציו יקלל ואמו לא יצרך אל תלשן
ועיין ספר חרדים פ"ד מל"ח מד"ק ומד"ס צפכ וצקנה מפי
החכם ר' אצרכס הלוי. וי"ר שיהפוך ה' לצ רשעי ישראל וישבו
לך' והמורדים. והפושטים יצא צלל הכרם ויכלל את קוליו
וישמח ישראל בעושי ציון יגילו צמלכם צצ"א.

ידי"ג דעשה"ג בסל מלא ברכות ובלב ונפש.

מנשה הקטן

סימן כא

ברכת התורה אי חוה ברכת הקריאה או ברכת שבה

מוצש"ק טהרות תשל"ד לפ"ק ב"י יצ"א

למאן דלא חזינא סבכינא יחא שמה מברך, ה"ה המופלא
ומשפג וכו', כש"ח מוה"ר יעקב פריעדמאן הי"ו, בבבל מקור
חיים ב"י.

בדבר שאלתו צרכת קריאת התורה אי הוי צרכת הקריאה
או רק צרכת שבת, הראש"ש קידושין דף ל"א כהנ צשם
ר"ח דצרכת"ה לפניו ולאחרים לא משום מנחת ח"ת הוא שברי
אפילו ציך הערצ נא או נפטר צאצור צכ חחר ומצרך לחובת
קריאת התורה. תדע שכהן בקורא צמקום לוי חחר ומצרך
ולא תקנו אלא לכבוד הצבור וכ"כ התום' שלבי ר"ה וכן פסק
צש"ע א"ח סימן קל"ט עכ"פ נראה מוסכם הוא דצרכת

שמעין מינה דחיבה אחת דינה כפסוק כולו לענין חזרה, וממילא חיפשע לן ספיקת הביאור הלכה.

י"ג עוד מדברי מס' סופרים דעטע ודילג צו"כ דאינו חזר דוקא כשקרא עשרה פסוקים על הסדר בלי טעות אבל אם קרא י' פסוקים אלא שבאמצע הפסוקים טעה או דילג כלומר שקרא י"א פסוקים צ"כ אלא שטעה באמצע עשרה אלו, צו"כ חזר וקורא וזכו כדעת המחבר א"ח סי' קל"ז, וביותר מבואר הדבר צו"כ בגדול ה' שנת סי' מ"ד שביא דברי המס' סופרים הנ"ל ח"ל, ובמס' סופרים וכו' ואם קרא צו"כ ובמנחה בשבת ובמנחה של יו"ט פחות מ"י פסוקים יחזור ויקרא עד שיטלים עשרה פסוקים ובמה קורין במנחה של יו"ט בסדר שפסק מפני הרגל ואם קרא ודילג על פסוק ולא קראו אם קרא עשרה ואין הפסוק המדולג ביניהם אינו חזר ואם בחוץ עשרה הוא יחזור ויקרא עשרה כראוי על שיטתו שאין מדלגין, וזו בחול ובמנחה בשבת ובמנחה צו"ט אבל בשבת אם שכת ועבר על פסוק ואח"כ נודע לו חזר וקורא אפי' לאחר שהפטיר בנביא והתפלל מוסף מפסיק מיד וקורא שאין מעמידין תפילת מוספין פעם שני' עכ"ל מס' סופרים.

מבואר גירסת הא"י צמס' סופרים דוקא אם קרא עשרה ואין הפסוק המדולג ביניהם אינו חזר, אבל אם הפסוק המדולג ביניהם יחזור ויקרא עשרה פסוקים על שיטתו, כלומר על הסדר ר"ל דעשרה פסוקים ע"כ לריבין להיות על סדר ולא עם פסוק מדולג ונתן טעם לדבר שיחזור ויקרא על שיטתו כלומר על הסדר והטעם שאין מדלגין כלומר דאין הפסוק מפני חסרון והפסוק הוא מפני הדילוג לפי שאין מדלגין באמצע הקריאה ולכן לר"ד עשרה שלמין על הסדר או בלשונם על שיטתו שבו נקרא על הסדר.

י"ד נראה דכוננו הוא כך, דלכתחלה קוראין עשרה פסוקים דכך היתה התקנה לקרות עשרה פסוקים צו"כ ואם טעה ולא קרא רק ט' פסוקים דדיעבד יאל כיון שקרא אותן בע' כסדרן וכלתהו רק שחזר פסוק אחד, אבל אם קרא וטעה באמצע הקריאה דאז מחויב לחזור ולקרות כיון שחייב לחזור ולקרות הו"ל לכתחלה וחזר וקורא עשרה פסוקים כיון שלכתחלה תקנו עשרה פסוקים והאי כשחזר וקרא כלכתחלה הוא ושפיר צמי עשרה פסוקים אלא דאם מתחלה לא קרא רק ט' פסוקים בלי טעות בקריאה דדיעבד יאל וכדעת המחבר דמינה לא מיירי צמס' סופרים דדיעבד לא יאל אלא היכא דטעה והבין.

ומבאן קשה לי ארציו הגדול המג"א שכתב בסק"ד אמש"כ המחבר י' פסוקים כתב וז"ל, לאו דוקא אלא בע' סגי עס"ד, ואפשר כשדולג באמצע לא סגי בפחות מ"י עכ"ל ולכא"י נראה דתרחי קאמר חזר דאפשר דסגי בע' אפילו דילג רק כיון שקרא ט' פסוקים כהוגן סגי כמבואר בס"ד שם, ועוד דאפילו ניימא דשאני דילג באמצע דאז צמי עשרה ובס"ד מיירי בשלא דילג באמצע משמע מיכה דעשרה סגי ליה אפילו דילג באמצע ולא קראן כסדרן ואינו חזר אבל הרי צו"כ מפורש

חיים להגר"ח פאלאגי ז"ל סי' י"ג ס"ט כתב דאין לר"ד לחזור ולקרא ומעכ"ת נראה לו להביא ראיה לדבר ממ"ש מהו כצ"י בעור סימן קמ"ג בשם הא"ח דיש נוהגין לומר וכו' רחום בשבת אחר הקריאה כדי לכפר על טעויות שבקריאה ומשמע דבחול ל"ש טעות דדיעבד ואע"פ שאין ראיה לדבר זכר ית, וראה לדעת חו"ד הטניה הלכה למעשה.

והנה ספר חיים הנ"ל אין לו לעיין בזה טעמו ומה שהביא מהא"ח בענין וכו' רחום דבר מושכל הוא. ה"מ דאכתי יש לדחות דברי הצ"י כתב דהיום אין מחזירין וכו' רחום. אמנם בספר תפארת ארי' הביאו בשער' כתב שאנו סומכין על מה שאומרים וכו' רחום צומצ"ק וא"כ י"ל דבחול נמי סומכין על מה שאומרים וכו' רחום. איברא דברי בחול באמת אנו נוהגין לומר וכו' רחום אחר הקריאה באמצע וצ"ל לזיון ופיין באחרונים שכתבו הטעם שאומרים שם וכו' רחום שיכפר לנו אם אירע ח"ו דבר מכשול בתפלתנו שלא נהגנו כה כראוי חלילה לא יתחבד לנו עון וי"ל דכ"כ מכוונים לכפר על הקריאה ובפרט בשני וחמישי שאומרים וכו' רחום קודם קריאת התורה למח חזרין וצ"ל לזיון ואי ניימא משום קרי"ת אחי שפיר. וזכר ית נמי לזיון שאמר וכו' רחום וכו' כי אחת ה' עוב וסלה ורב חסד לכל קוראין דקתהך נדק לעולם ותורתך אמת ופיין בסידור יעצ"ן שדחק מה שהביא כאן ותורתך אמת, ולהכ"ל אחי שפיר מדויק מאד דכיון דמכוונים וכו' רחום על קרי"ת שמה יש טעויות ולכפר על הטעויות ולא מתפללים ואומרים ותורתך אמת בלי טעות ח"ו. וזכר ית להבסיר נמי מהבגינו שנוכחים להכניס הס"ת אחר אשרי וצ"ל לזיון ולא כהאשכנזים וכו' כדי שיעלה וכו' רחום גם על קרי"ת מיד עד שלא כניסם עדיין. ופיין זכר בראשית ח"ה כמה נעורי תרעין אית להולכין דמקבלין לזיתין וכל לזיתא דלא תיעול אלא במדה ובמשקל ואי לזיתא לאו איכו שלימא כמה מלאכי חבלה רדפין אצתריה כד"א (איכב) כל רדפיכ השיגור וגו' ונגין דא מאלין וכו' רחום יכפר עון וגו'. עכ"פ פשוט דא"כ אפשר דגם הא בכלל או יאמר כיון דחפשו בזה עממין אחרים נראה דלקרי"ת לא צמי.

ומידו לע"ס דינה לפענ"ד בקרא וטעה צו"כ חלוקים יש בדבר אי קרא עשרה פסוקים בכשרות או לא דאם קרא עשרה פסוקים בכשרות אז אפילו טעה מקודם עשרה פסוקים או לאחר עשרה פסוקים פטור מלקרות ואם טעה באמצע העשרה פסוקים חזר וקורא דגרסי' במסכת סופרים פ"א הובאו דבריהם א"ח סי' קל"ז ס"ג אם דילג פסוק אחד ולא קראו אם הוא במנחה בשבת או בשני וחמישי וקרא י' פסוקים בלא פסוק המדולג אינו חזר ואם לאו חזר, וכתב עליו בגן המלך לגר"י סי' י' הביאו בגרע"א בע' שם דפסוק אחד לאו דוקא אלא ה"ה חיבה אחת נמי חזר ע"כ, ומינה דייקין דאם קרא עשרה פסוקים כסדרן וכלתהו ורק שטעה מקודם או לאחרים צחיבה אחת נמי אינו חזר ואם טעה ביניים חזר. ומעשה פשוט דקורא פסוק ודילג חיבה אחת אין לך טעה גדול מזה וע"פ רוב נשתנה כל הענין בזה ואפ"כ אינו חזר

השמות, הנה בש"ע סי' קנ"ד ס"ג כתב דהשמש קדוש כגון חיק של ספרים ומחזות ותפילין וכו' יש בכן קדוש ונריך לגנוח וכתבו הפוסקים דחיק של ספרים לאו דוקא של תורה נביאים וכתובים אלא הי"ח של שאר ספרים העשויים בגילוי אצל ספרים העשויים בדפוס כמו שלנו ומכוריים היו החיק השמש דהשמש ולכן חיבות המיוחדות לשם שם ספרים שלנו שהספרים מכוסים בנייר או בדפים (טאוולטן בלע"ז) מקרי התיבה השמש דהשמש ואף דלפעמים נותנים בהם קונטרסים קודם הכריכה מ"מ אזלי בתר רוב תשמישיו סי' ברכ"י בשו"ע א' אות א' בשם רמ"י בן הרמ"ש והביאו הכפ החיים אות כ"א.

שמעין מיהו לידן דקונטרסים נמי אס כוכן לו חיק וכל או רוב תשמישיו הוא עלי כריכה הרי הוא ככלל חיק של ספרים שריך גיחה וא"כ פשוט דהשקית הכ"ל ככלל הוא ומיהו נראה דשק נייר זה מוטב לשרפו בלא וא"ל להניחו צד השמות שהרי כתב המג"א בסק"ע דספרים שלנו אסור לשרפן ובספר אלף המגן כתב דאזתן המדפוסים שטוין כמה עלים לנסיח בדפוס (קארעטין בלע"ז) אין לשרפן ולזורקן ובמ"ק כתב שיש לדקם בלוחות הספרים ולכסותם בנייר מלמעלה והיא גיחתן, וכן נבג בספריו ועי' באחרונים מה שפלט בזה, ובשו"ע נכנסת יחזקאל הביא שו"ע שצ"י שראה להחיר לשרוף כתבי קודש שלנו או שנמחקו כי שרפתן זכו כבודן וראי' משאול ש"יזר לקדור עמלו למען שלא יתעללו בו כיון דא"ל צענין אחר וכ"כ והכנס"י דחה ראיותיו וצמח גבורים הביא ראי' מתפילין שמלאו בקצר יחזקאל שהביא הכ"ח סי' ל"ד דיש דוחים דפסולים היו גם בלקוטי פרדס אמסטרדם שנת תע"ח שנשאל הרב מוכר"פ לענין הקארעטקאן ואסור לשרפם והביא דברי המ"צ סי' ז"ט והע"ז יו"ד סי' רע"א סק"ח ועי' שה"ג א"ח סי' ל"ב ובשו"ע חו"י סי' ע"ז, רצין התעוררות חשובה ח"ד סי' י"ב ובידן לידן פשוט דדוקא קונטרסים שנדפסו עליהם ד"ת ואפילו שנמחקו מ"מ לוחות ושברי לוחות מונחים בדרך ועי' מס' שבת ס"ח שנמחקו וגילוינות שנחתכו אצל נירות שהם תשמיש לכ"ע מותר לשרפן ומלך נמי איכא כוללפני"ד.

ובה העי ידידו דהש"ס בברכת התורה ללומדיה בלב תפיש.
מנשה הקטן

סימן כה

צ"מ אימתי אוכל פת שחרית

ב' לסדר כי פי המדרש התשל"ז ב"י תצ"א
הרימותי בחדר מעם ה"ה מע"כ המוטל ומתפלג מלא שלג,
בש"ק עדין לסגן ולתפארת וכו' כש"ת ה"ב שאול אלתר
שליט"א, ירושלים ע"ה, בן לידידי כ"ק מדרש"ם שליט"א.
אחדשכה"פ וט"ח,
מכתבו היקר הביטני והנני אף להשיב מפני כבוד, א' בדבר
מה שהעיר בנכונ עמלאו לכתוב בלשון חולר אלא מלא
ספרא ובגמ' מגילה כ"ח ע"ב פירש"י שם אלא מלא ספרא איתו
אלא כסל שמילאורו ספרים ואין מצין בחור, וא"כ תמכ על
הכותבים זה לשם חולר על כבוד.

להדיא דהעשרה פסוקים צמי לקרות דוקא כסדרן על שיטתו
ואס דילג פסוק אחד או חיצה אחת חוזר וקורא כל העשרה
פסוקים כסדרן עלי דילוג דאין מדלגין, בקיור אס דילג פסוק
אחד בחול אס לא קרא עשרה פסוקים כסדרן לעולם חוזר
וקורא עשרה פסוקים דקריאת עשרה פסוקים הו"ל כקריאת
התורה בשחרית שפוסל בה כל הפסולים של שחרית והקולא
רק על הדילוג מקודם או לאחריהם לפי דעת הא"י במסכת
סופרים הכ"ל גם הפ"ח סי' קל"ז הקשה אמהרר למח כתב
עשרה פסוקים דחוזר וקורא עשרה פסוקים הרי כתב בס"ד
דביעבד צ"מ כגי ולפי הכ"ל אחי שפיר דברי המהרר דכל
שדילג צמי עשרה דלכתחלה דמי וכנ"ל ודו"ק.

עוד ראיתי מדברי א"י הכ"ל שחירה לדברי רבינו הגדול
המג"א ז"ל סי' קל"ז סק"ג וז"ל, צמ"ס סופרים פי"א
בחול ובמנחה של שבת ובמנחה של יו"ט אצל בשבת וכו', ואפשר
דע"ס הוא וז"ל ציו"ט כמ"ש צמ"ס סימן כ"ד דמנחה ציו"ט
ליכא קריאה וכו"מ בשבת רפ"צ ועוד מדע"ס אצל בשבת משמע
דציו"ט אינו חוזר עכ"ל, והאמנם בל"ז שם מפורש דעל קריאה
צמנחה ציו"ט קאי וליכא כאן ע"ס ומש"כ המג"א דציו"ט
ליכא קריאה צמנחה איברא הא"י תמה להיפוך על מנהגיו
שלא לקרות בחורר צמנחה ציו"ט דבהדיא משמע דצמנחה
היו קורין צמנחה ציו"ט גם מה שהביא המג"א ראי' מרפ"צ
בשבת הרגיש בה הא"י ופי' דמה שאמרו (צפ' צמח מדליקין
כ"ד ע"א) שלא היו מפטירין הכוונה שלא היו מפטירין
בהפטור אצל היו קורין כמו בשבת צמנחה עלי מפטיר ע"ש,
מזוהר עכ"פ דליכא ע"ס צמ"ס.

גם מה שדייק המג"א דמסיים אצל בשבת אס שבת ועבר וכו'
ולא כתב אצל ציו"ט נראה דבכיון דיוק לסיים אצל בשבת
ולא סיים אצל ציו"ט או בשבת ויו"ט לפי מה שכתב המהרר
בשם ת"ח דצ"פ המועדות דיום כבוד ועי' לבושי שרד שם,
ולכן כדי לשלול זה כתבו רק אצל בשבת כלומר דבשבת שחרית
אמרו דחוזר לעולם אצל ציו"ט שחרית לא אמרו כלל מה דינו
ואפשר אהכ"נ דחוזר כמו בשבת ואפשר דאינו חוזר כל שקרא
פ' המועדות. עכ"פ לפעני"ד פשוט מדברי הא"י כמ"ש בס"ד,
ודברי המג"א והפרי"ח נאמרו לפי שלא ראו דברי הא"י שלא
נדפס עדיין כידוע.

ומחמת ששה"ג מוכרח אני לקצר, והקוצרים אומרים יברכך
ידידו המבדו ומקירי בלתי מבדו, וי"ד שזכות אבותיו מסייעת
ולאילנא רבא ותקיי יתעבד, דושה"ט וש"ת בלב תפיש
מנשה הקטן

סימן כד

שקית של נייר שהניחו בו חידושי תורה לזורקו לאשפה

ב' שבת התשל"ה ב"י

מע"כ ידידי היקר וכו' כש"ת מהר"ר י' פנעפיל הי"י,
בישיבת נר ישראל באלט.

אחדשכה"פ,

בגדון שקית נייר שהניחו בו חידושי תורה ולאחר כמה חדשים
נקרע השק אי מותר להשליכו לאשפה או לריך גיחה עם

מרבנן הוא כסעודת כל אדם בשעה עשירית, גם בש"ע כחז מאכל ת"ח וחתי שפיר.

א"ב ר"א דנשוי"ת מוכרי"י זרונא סימן ק"צ כתב אפי' החום' זהא דרבינא אכל צנכיייתא ופי' החום' משום דלא הי' מחזיק עצמו כה"ח והקשה עליהם דלטו רבינא לא נביג צמדת ת"ח וכו' וכי לא אכל בשעה ששית דאמרין בפ"ק דשבת ששית סעודת ת"ח וכו' וכולי תלמודא מלא מדין ת"ח חלילה לרבינא לסלק מעליו לכן פי' דרבינא הי' מחמיר על עצמו שלא ליטול את השם לעשות עצמו לורבא מרבנן, וחלוק יש בין ז"מ ובין סתם רבנן ובין ת"ח לז"מ פי' החשוב שבהם ולשון לורבא פי' דנגמל כל לורתו ונתמלא תורה כדאמרין פ"ק דצ"ח כי ציצי דלריבו פי' שנגמרו ומעלו עפי משאר ציצי ופי' לורבא מרבנן גדול הדור וכו' ומיכו כתב ח"ל, אחר כך מלאתי איפכא ברפ"ק דתענית פירש"י ז"מ צחור חריף אכל ת"ח זקן קרי לי' ההוא מרבנן עכ"ל.

וקצצת ז"ע מצרכות דף י"ט מהא דאמר רב פפא חד אישחשי מילתא בתריה דמר שמואל (כלומר אחר מיתתו) ונפל קניא מטללא וצמא לארנא דמוחיה ומשני שאני לורבא מרבנן דקצ"ה תבע ביקרי' הנה דהאי אישחשי לאחר פטירת מר שמואל ואפ"ה קרי ליה ז"מ. וכרגע נפל מילתא צליצא לפ"מ דאמרין ז"מ פ"ה דאמר שמואל לדידי חזי לי ספרא דלדוד"ר וכתבי ציה שמואל ורחינא חכים יתקרי ורבי לא יתקרי ואפשר דמכ"ע קראוהו ז"מ. או יאמר דכנראה באמת שמואל מת בלי זקנה ובגמרא צרכות דף י"ח שם דלתי אצור חזייה דבור קא צבי ואח"כ ח"ל מ"ט קא צביא ח"ל דלעגל קא אחית מ"ט אחיכת דחשיבת זהאי עלמא טובא נראה דשמואל מת מיד אחר מיתת אצוי אצא בר אבא ח"כ לא מת מחקה פי' רש"י דלעגל אחית. שוב מלאתי בסדר הדורות אות שמואל הכהן שכתב דלולי זה מעלי לכן לא נסמך פ"ש. ולפי"ז הי' אפשר לומר דהכ"נ נקרא ז"מ דבבאים מבית אלו לא האריכו ימים ולכן קרי ליה ז"מ ונמצא חתי שפיר דברי רש"י וז"ע.

ועיינן שו"ת כנסת יחזקאל ח"מ סי' ז"ה שפלט בדברי הסמ"ע ח"מ סי' ע"י סק"כ לענין אם לספק בזכות ת"ח האידנא וכתב דאין האידנא דין ת"ח וכו"ה והש"ך מולקין עליו והכניי כתב עליו דלא עיין בחשו' מבר"י ווייל סי' קמ"ג ומבר"י ק סי' מ"ב דבעולה מדברי תשובתם דאין ת"ח האידנא שאין יודעין אפילו במס' כלה אמנם אם אין חכמים כאלו לורבא מרבנן מיכא איכא ובגמרא אמרו אמר רבא תיתי לי דכי אחא לורבא מרבנן לקמאי לדינא לא מזגינא רישא אצו סדיא עד דמכפינא צרכותיה ופי' ז"מ פירש"י צחור חריף ע"ש ולא ברגיש בכל מה שכתבתי. ומיכו עכ"פ נראה דז"מ ות"ח תרי ניבוי. ועי' יו"ד סי' רמ"ג בפח"ש סק"ג ובצינור בגר"א סק"י"ע שם, ועי' שו"ת שב"י הצינור צרכתי שם ודוק.

שניית נראה לפי"מ דמבואר בגמרא ז"מ ק"ז שמיים ושלש חלאים תליין במרה וכולן פת שחרית במלה וקיתחן של מים מצטלחן (ועיין רש"י למי שאין לו יין) ואמר ח"ר י"ג דברים נאמרו בפת שחרית ובחריץ שם צחיוצ ותועלת פת

לפענ"ד ובגמרא שם מבואר תרי עובדין חדא הא דר"ל ספדי' להביו לורבא מרבנן דשכיח צארעא דישאל דהוי תני הלכתא צכ"ד שורחא אמר ווי חסרה ארעא דישאל צבא רבא, שוב הצינור הכוא דהוי תני הלכתא סיפרא וסיפרי ותוספתא ושכבו אחו ואמרו ליה לר"ג להספידו ואמר עליו האו לנא דמלי סיפרי דחסר ומסיק הש"ס תא חזי מה בין תקופי דארעא דישאל (שהוא ר"ל) ובין חסידי דבבל (שהוא ר"נ) ומיכו לר"ל אם מי דתני הלכתא לצד צכ"ד שורחא קראו צבא רבא כ"ש להבוא דתני הלכתא ספרא וסיפרי ותוספתא ודאי שהוא צבא רבא ותואר גדול הוא ולר"ג דלא הוי תואר הרי לא ניחא ליה להש"ס צכ"י ולכן שפיר תואר גדול הוא, ועכ"פ זמ"ס הוא תואר למי שלמד הלכתא ספרא וסיפרי ותוספתא ולדין ודאי מי שאפשר להעיד עליו שלמד כל אלו צבא רבא הוא והלואי שאזכר להיות נמנה עמהם.

בדבר הערתו בש"ס ז"מ פ"ג ע"ב דראצ"ש ימן לשוטרס ולתדם כדת לתפוס הגנבים וא"ל עול צד' שעי לחנותא כי חזית איניש דקא שתי חמרל וקא נקיט כסא צדיק וקא מנמנס שאל עילויא הי לורבא מרבנן הוא ונייס אקדומי קדים לגרסי' אי פועל הוא וכו' וקשה ליה דאי לורבא מרבנן הוא מאי שיאטי' הכא בשעה ד' הלא מאכל ת"ח בשעה ששית ואפ"ה דפשטות הלשון בש"ע ח"ח סי' קנ"ז לא יאחר משעב ששית מ"מ מסוגית הש"ס שבת ו' ופסחים י"ב משמע דהדרך רק בשעה ששית ולא קודם ונ"ל מכאן ראי' להמג"א צבי' ה"ל ד' שעות נחשבות מזמן קימה שלו ולא מעלות השחר וכאן הרי אקדומי קדים לגירסא ולכן הי' צבר שעה ו' אלא.

יפה העיר צבי וכו' צבי צר גילו הגאון בעל שב"י צעיון יסקצ על ז"מ ה"ל שצבר הקשה קושיותו ותי' דמ"מ יש פועלים וכן ת"ח שאוכלין בשעה ד' שהוא מאכל כל אדם ומתוך מה שאמר שעה ד' מאכל כל אדם, ולכאורה ת"ח אין אוכלין ולא הוה כל אדם ועיין מס' דר"א רבא פ"ז והרי חשב זמנים הרבה להרבה צנ"ח אכל מ"מ בשעה ד' כולם אוכלים ע"ש, ומיכו גם דיוק מע"כ עולה יפה דכיון שקם לגירסא ו"ל דהו"ל צבר שעתו שעת ת"ח ועי' חוס' פסחים ק"ז פ"ב ד"ה שהי' ח"ל, שהי' רגיל לאכול צט' שעות יש מפרשים לפי שדרך מלכים לעמוד צג' שעות וכו' מתנהב כה"ח לאכול בשעת ששית אחרי קומו זה כדבר המג"א וכבר זיינו האחרונים על חוס' להביא ראי' להמ"א ה"ל. ומיכו פשטות לשון בגמרא ז"מ לא משמע הכי דהוא אמר להוא ליכנס לעולם בשעה עשירית ואטו ה"מ קם לעולם לבין שש שעות קודם וי"ל דאם ימאלנו קאמר.

ומה שנלפענ"ד לכאורה דקושית מעיקרא ליתא (ופלא על הגאון שב"י ז"ל) חדא לפמ"ש רש"י תענית דף ד' אגמ' דהאי לורבא דרבנן דמי לפראדי תותי דקלא כיון דנצט נצט, ופירש"י לורבא מרבנן צחור חריף כמו ציצי דלריצין במס' צ"ח דף ד' תלמוד חכם זקן לא קרי לורבא אלא ההוא מרבנן קרי לי ע"ש, מבואר דלורבא מרבנן ות"ח תרי ניבוי ובגמ' שבת ה"ל ח"ר שעה ראשונה מאכל לידים וכו' ששית מאכל ת"ח. ולפי"ז נראה דדוקא סעודת ת"ח היא שעה ששית אכל לורבא

הבא בכיסוין וצרך בורא מיני מזונות ואח"כ אכל שיעור
שארית הוצעם עליו וצרך עליו כהמ"ז וכתב המג"א סק"ד
ובא"ר ובכנה"ג בהגה"ט ובשו"ת הרש"ך ח"א סי' קע"ג דמי
שאל פת הצב"כ וצריך כהמ"ז ואח"כ נמלך לאכול יותר אם לא
אכל כפטים השני' שיעור כדי לקבוע עליו כ"א בצירוף הראשונה
פשיטא דאינו חוזר ומצרך לא ברכת המוציא ולא ברכת כהמ"ז
ואם נמלך לאכול כפטים שני' שיעור כדי לקבוע סעודתו בלי
צירוף האכילה הא' מצרך המוציא ע"ש. וא"כ כ"ש הוא צנייד
דיון ומה החס' שאלה הפת מתחלה וצב"כ ואפ"כ אין הפת
מתחלה מלטרף לפת שצב"כ לחייבו בצרכה כ"ש הכא שאלה
מתחלה דברים אחרים ודאי כל שאין שיעור לקבוע עליו כסופו
אינו מצרך המוציא אלא כהמ"ז. ועיין בית שער א"ח סימן
ע"ה בצריכות גדולה.

שניית' נלפענ"ד לפימ"ש בגמרא ברכות מ"א ע"ב אין לך
דבר שטעון צרכה לפניו ואין טעון צרכה לאחריו אלא
הפת הבא בצב"כ צלצד ופי' החוס' שם ד"ה אלא דמיירי
בחור הסעודה קודם ברכת המזון, והקשו בשלטי הגבורים
(לבעלי מגן גבורים) סימן קס"ח אות ז' לדעת המג"א דאפילו
עם שאר דברים הו"ל קביעות לסעודה א"כ הכא דמיירי בחור
הסעודה קודם ברכת המזון הרי הו"ל קבע בסעודה ואפ"כ
אין מצרכין עליו ברכת המוציא דאי צרכה לפניו מיירי ברכת
המוציא מאי אשמעינן רב ששם דאין טעון צרכה לאחריו הא'
מרינא לריך לצרך כהמ"ז אחריו כיון שיש קבע עם דברים
אחרים ומאי ענינו לשאר דברים. וכתבו אמנם יש לדחות דשאני
החס' דעיקר הקבע ה' בשביל שאר דברים שקדמו לפת הבא
בכיסוין בזה שפיר אנו דנין עלה פת הצב"כ ועליו אין קבע,
משא"כ אם קבע על הפת הצב"כ עם דברים אחרים י"ל
דחשוב קבע ע"ש, אלא שצב"כ פקפקו בחילוק זה ומיחו לדין
נראה דכבר נגשו בצב"כ זו לחלק בין קבע על הפת הבא
בכיסוין ואכל עמו שאר דברים לבין אכל שאר דברים ואח"כ
אכל פהצ"כ דכה"ג גם המג"א מודה דאינו מצרך המוציא
עיי"ש.

ומיידו צעיקר דברי המג"א דפשיטא ל' לכ"ה דכ"ע הוא,
הנה ראשונה במה שכחז שם דאם הוא קבע סעודתו עליו
אע"פ שאכלו עמו בשר וכו' עי' מחלכ"ש שם שכתב דהוא לאו
דוקא דברי הדבר תלוי באחרים ולא כדיוק תלוי מילתא, וכ"כ
שאר אחרונים, וגם צעיקר הדבר הניחו הדברים בל"ש, עיין
ח"ק למגן הג"ל ובעה"ש ג"כ דחה דבריו, ובש"ע הגרש"ז
מתקן חלוקים שונים ע"ש, ועיין ספר האשכול ה' סעודה סימן
י"ח ח"ל, ואשכחן לבעל הלכות ומר רב הונא אלוף דאמרו
לא ידענא מה קאמר רב הונא ולדידן מודע ידע דמה"כ צעיקן
שביעה ומדרבנן אמרו עד כזית וכביצה אכל בפת הבא בכיסוין
לא החמירו לצרך המוציא וג' ברכות כזית או כביצה וכל שאינו
קובע סעודה עליו מצרך לפניו כהמ"ז ולאחריו משני ג' וסבר
ר"י לומר דאף אי אחרים קבצו סעודתייהו עליו והוא אינו
שבע ממנו לא צעי לצרכו ג' ברכות ואמר ר"ג דכה"ג ודאי
חייב לצרך ג"כ ע"ש, ובס' מח"פ ה' קס"ח הביאו וסוים

שחרית ועי' גמרא סוכה כ"ו אלא אמר אביו כדעטם בר בי
רב ועייל לכלה ובש"ע סי' קנ"ה קודם שילך לביהמ"ד יוכל
לאכול פת שחרית אם הוא רגיל בו ועוד שירגיל בו, ובגמ'
ברכות ל"ז בחוס' שם ע"ב ד"ה אמר רבא דהר"א ממין
ה' שורב במים הפת שלא לצרך המוציא משמע דאפ"כ הוה
פת שחרית והגם דהאחרונים שדי בה נרגא עיין ח"ל וכה"ה
ומיחו עיין מש"ז אות ב' צב"כ בגמרא ודאי היו נוהגין לאכול
פת שחרית וא"כ יש לומר דנכנס לאכול פת שחרית. ומיחו י"ל
דכה"ג עד שעה ששית מקרי פת שחרית.

ועוד בו שלישי דבש"ע כתבו ואם הוא ח"ח ועוסק בלימודו
ימתין עד שעה ו'. נראה הכונה דהאי ימתין ביתר הוא
לו להמתין עד שעה ו', כלומר דאף דיש משום ושמירת אה
נפשותיכם לאכול פת שחרית, והטעם לפי שיש לו קביעות לעסוק
בלימודו קודם ואינו רואה להפסיק החירו לו עד חלות להפסיק
ולא יותר אכל ודאי אם לפעמים השכים עצמו והשלים קביעותו
קודם שפיר אוכל בשעה שהוא מאכל כל אדם שחרי לית ליה
עכשיו הטעם שטעם בלימודו ולפי"ז ג"כ שפיר אמר ליה
ראב"ר ש' אי ל"מ הוא ונייס ודאי אקדומי אקדים לחמיה,
ובשלים קביעותו מה שחיה לו ללמוד והלך לאכול ואחי שפיר
ג"כ כנלפענ"ד.

ובזה הגי' יד"ג דהשכ"ח בלב תנפש

מנשה הקטן

סימן כו

**האוכל אוכלין ואחריהן פת הבא בכיסוין כדי לשבות
אי בעי נמילת ידיה**

כ"ז תשרי התשל"ד בנ"י יצ"א

מע"ב ידידי הה"ח ור"ח כש"ת משה גראסמאן הי"ו, בבולל

ישיבת ר' חיים ברלין.

אחדשה"ט.

בדבר שאלתו לפי"מ שכתב המג"א א"ח סי' קס"ח סק"ג
דמי שאוכל פת הבא בכיסוין ועמו בשר ודברים אחרים
ובסך הכל יש שיעור קביעת סעודה חייב ליעול ידיו ולצרך
המוציא וכהמ"ז, ולפי"ז מה יבא הדין במי שאכל מחלה שאר
דברים ואח"כ פת הבא בכיסוין ועי' זה נעשה שבע אי לריך
ליעול ידיו.

לפום ריבועא ה' נראה מסבירא לומר דכ"ש הוא סופו
מתחלתו וכשאכל הפת מתחלה הרי ע"ס השביעה לא בזה
מן הפת אלא משאר דברים ואפ"כ חייב ליעול ולצרך כ"ש
האוכל פת בסופו לאחר שאר דברים שע"ס השביעה בזה
מפת בלחמ' שחרי הפת הוא שגרמה לו השביעה. ומיחו לאחר
העיין נראה דכל שאכל הפת בסופו ולא ה' בו כדי שביעה
אלא עם שאר דברים כה"ג גם להמג"א אינו חייב לצרך המוציא
וראי מהא דכתב שאם מתחלה היה בדעתו לאכול מעט מפת

אחרונה מקילין ומקלרין ומזכרין מעין שלג ואשפ"י שזרכת מעין שלג אינו עומד במקום ג' זרכות פכ"ל מזכור דס"ל זרכת מעין שלג אינו עומד ואינו פועל שלג זרכת.

והמזכור א"ח ס' קפ"ז כחז, וכל מי שמשנה המעצב או שלא הזכיר מה שחייבו חכמים להזכיר לא יאל י"ח כחז אחי כ"י וחיאל ז"ל מסופקני בזה דאמר לא יאל י"ח אי לעיכובא קאמר או למזבח והדעת נוטה דלמזבח קאמר ונ"ל כיון דבהמ"ז דאורייתא לעיכובא קאמר ואריך לחזור. וע"ז כחז כב"י דמ"ש ונ"ל כיון דבהמ"ז דאורייתא יש לדחות דכ"י דבהמ"ז דאורייתא המעצב שלה היא דרכן וכיון שאינו משנה חלה מעצב שהיא מדרבנן אפשר דילא, אבל מדברי הרמב"ם בפרק ד' משמע דלעיכובא קאמר וכ"י דעת הרא"ש והרשב"א, ותניא בירושלמי ספ"ק זרכות וכתוספתא והד"מ ס' קל"א הביא נוסח בהמ"ז קר מכל צו ולא ידע מקורו דכחז דאפשר דמקום חיות ולסטים אמרו ואח"כ כשזא לביתו יצרך כחיקונה, ובהגהות מהרל"ה שם כחז דאש"ג דהמעצב דרכן ס"ל להעור דכיון ששינה מעצב ה"ל כאילו לא אמר כלל וכיון דבהמ"ז דאורייתא הוא לריך לחזור ולבדק ע"ש. נראה לכאן דנחלקו אי משנה המעצב שטעמו חכמים יאל או לא וגם חלקו בין דאורייתא לדרבנן.

והנה כב"י סימן קל"א הביא דעת התוס' דג' זרכות בהמ"ז הם מה"ת וכחז ולי א"ל לזה דאין מנין זרכות שאחר המזון מה"ת וכדמשמע מדברי הרמב"ם בבה"מ מל"ח י"ט ובסימן קפ"ז הביא דעת הרמב"ם ז"ל בהשגות דאין מעצב זרכות המזון מה"ת אבל נלעונו מה"ת לבדך אחר אכילתו כל אחד לפי דעתו כענין (שם מ' ע"ז) מנימין רישא אמר צרוך רחמנא דהאי פיתא וצאו הנביאים ותקנו להם נוסח וכו' נראה דס"ל דמה"ת הכ"ז דילא אפי' בזרכה אחת והאי דמנימין רש"י מה"ת יאל ומאי דפריך בגמרא והא בעי ג"כ ז"ל דס"ל מדרבנן וי"ל, וכ"כ עוד בב"מ פ"ג מה"ב שכן משמע מדברי רמב"ן ורשב"א ז"ל, והב"ח סימן קל"ד כחז דמדברי רמב"ן ורשב"א ורא"ש משמע דמנין זרכות דאורייתא ונ"ל דמפרש כפשוטו הא דפריך והא בעי ג' זרכות היינו מדאורייתא ומא שכתב הרמב"ן דאין מעצב זרכות מה"ת היינו כל זרכה וזרכה אבל ג' זרכות מה"ת. אמנם המע"מ סוף פ"א דזרכות הוכיח דעת הרא"ש דמנין זרכות לאו דאורייתא אפילו בלחם וכ"כ הע"ז והמג"א בש"ע סימן קל"א גם בספר המכתם הביא י"א ובספר המאורות וצאח"ה ה"ל בהמ"ז סג"ד דלא היו מדאורייתא ובשו"ת הרשב"א ח"א ס' חקל"ז כחז סדר זרכת מזון זרכה ראשונה זרכת הן משה תקנה כשירד המן ולכן י"א שאין אומרים זה פותח את ידך רק חותמין צרוך אחת כ"י הן את הכל, ועממא דמסתבר הוא כי איך נאמר פסוק שאמרו דוד המע"ה לדברי משה רבינו ע"ה ע"ש, נראה ג"כ דס"ל דג"כ לאו דאורייתא וכן הביא המאירי בשם י"א.

ובמדור ש' ילמדנו חלה מסעי כחז עד שלא נכנסו לארץ היו מזכרין זרכה אחת הן את הכל משכנסו לארץ היו מזכרין על הארץ ועל המזון מהחכמה ירושלים צונח ירושלים

ובמג"א סקו"ג משמע דכל שאין אחרים קובעין עליו אפילו בשבע ממנו אינו מזכר בהמ"ז. ולעג"ד צרוך כמ"ש ע"ש גם בשאר אחרונים חלקו אמג"א ז"ל, ובס' כף החיים כחז דלא נכב טלמא כמג"א ועכ"פ ספק זרכת הוא לפענ"ד ושז ואל תעשה עדיף.

ידידו דהש"ס בלב ונפש.

משנה הקטן

סימן כז

בירך מעין שלש על הפת אי יצא בריעבד

ה' אר"ב התשל"ג ב"י יצ"א

כבוד האי צורב עוסק בחוקי חורב וכו', כש"ת מהד"ר נחמן צבי מערלין הי"ד, בישיבה הקדושה צעבין ירושלים ע"ה.

אחר שז"ה ושב"ת, יסלח לי אם לא תארתיו כפי כבודו כי בצלתי מכירי קאמינא ויהא שמיא מזכר, ובדבר השאלה שאירע בישיבתכם הקדושה בלחז שצריך מעין שלג בטעמו על הפת אי יאל דיעבד או לריך לחזור לבדך בהמ"ז. והנה בלחז כי לחכם החרש והמסגר ידו"ג הגאון מוהר"צ שמעון שנייפערסון ראש ישיבתכם שליט"א ולכן לא אכתוב רק בדרך מראש מקום עד שיסכים לזה ראש ישיבתכם שליט"א. וכמ"ע ראה לכוית ממא דקו"ל א"ח ס' קפ"ז דאם צריך צרוך רחמנא דהאי פיתא יאל ומ"ש כאן חלה דקשה ליה מע"ז ס' ר"ח סקט"ז אמש"כ העור צאל מיני לפתן ואכל עמו מחמשת מיני דגן דא"ל לבדך על הלפתן משום דגם הוא זיין ולא הודא לו הרא"ש ז"ל, ופי' הע"ז משום דלא החכר שם מידי ממזון ע"ש. והכ"נ זרכת מעין שלג לא החכר מידי ממזון ואי משום הא לאו דחויא הוא דבזרכת מעין שלג הרי אומר על הכלכלה וכלכלה מזון הוא וכ"כ האחרונים, חלה דבר מן דין קשה דהרי לא כחז רק שילא ידי זרכת ראשונה שביא זרכת הן וכמ"ש בגמרא זרכות להדיא דף נ"ד דפריך אמנימין רש"י שם והא בעינן שלג זרכות ומשני מאי יאל דקאמר רב נמי יאל ידי זרכת ראשונה חלל צדין הרי חוסר ד' זרכות ועיין ס"ג שם בזרכת הארץ שאם לא אמר זרכות ותורה מחזירין אותו ואפילו לא חוסר חלה אחד מהן ובצונה ירושלים אם לא הזכיר מלכות בית דוד מחזירין אותו, וא"כ מהאי מעשה אין ראוי כלל ואדרבה כיון דראינו דאינו יואל חלה ידי זרכת ראשונה מזכור לכאורה בזרכת אחת מעין שלג נמי לא מהני.

ומידעו לעיקר שאלתן נראה דדבר זה במחלוקת שנויה, דהא"ר א"ח ס' רס"ח אות י"ח כחז ח"ל, ונראה דה"ה דאם צריך מעין שלג במקום זרכת המזון לא יאל וע"ל ס' קמ"ח ס"ק ע"ז ועיניתי שם ומלאתי שכתב ח"ל, חלה מלאתי בדרישה שכתב ח"ל, אפשר משום שהדין שזרכת צמ"מ הוא זרכת כוללת כמו זרכת שהכל ולכן יש לבדך על כולם צמ"מ וזכר

פשטות הש"ע בסיומן קפ"ז דחור ומנכר כל ששינה אפילו באמנע הכרעה ולא אמר בכל אופן חור ומנכר, וכן נראה ריבועא דשמעתתא ודעת הפוסקים. לכן עכ"פ כה"ג חור ומנכר כנלפענ"ד. ועיין קפ החיים ח"ח סיומן קפ"ז אות א'.
אלו דברי אדם מיעוט לעולם המברכו בברכת התורה ללומדיה ובשמחת פורים, בלב ונפש

מנשה חקטן

סימן כח

נמל ידידו לאחר חשיקיעה לשלש סעודות אי מותר לצרפו לעשרה

מ"ח למטענים התשל"ה ב"י יצוא
מע"כ ידידי הרה"ג ורח"ג גי"א אי"א פיה וכו', בש"ת מוה"ר אליהו שלזינגר שליט"א, רב שכונת גילה ומקו"ח ירושלים
עיה"ק ת"ו, מח"ס חשוב.
אחורש"ת צידידות,

בדבר שאלתו עקרה בסעודה שלישית ששצו ע' אנשים אוכלי פת ולאחר האכילה נכנס העשירי כעשרים דקות אחר שקיעת החמה וכו' קודם תפלת ערבית ומאן דהוא ע"ד עצמו נתן לו כוס וין ושחכו לרפו לזימון עשרה וכ"ת פסקא שלא לרפו ועטמו דבמ"צ סיומן רל"ע פסק דאסור להתחיל חצי שעה קודם לכו"כ ובסיומן קל"ו פסק המחצת ז"ל דאם אכל דבר אסור אפילו מדרבנן אין מחמין עליו ובמ"צ שם הוסיף דאף שאין האיסור בעלם ובגון שאסר על עצמו ע"י נדר או שצוה ועוד לפימ"ש הריעב"א ברכות פ"ה ס"ג דאפילו אכל דבר איסור בשוגג אין מחמין עליו. ועוד דאיכא דס"ל דאפילו אכל איסור במקום סכנה אינו מלערע עכ"ל

והפ"ע נ"ד נראה דמלערע דהגם דלכתחלה אין להתחיל לאכול בשעה מאוחרת שאסור באכילה אבל אם כבר נתנו לו ושחכו וין הרי זה מלערע לזימון ולברכה עשרה ואומר אני ומעונך הנה מה שהביא ממשנה ברורה ס"י קל"ו דאין מחמין עליו וס"ל דידון נמי דינא הכי א"כ הרי סיים שם המחבר דאין מברכין עליו לא בתחלה ולא בסוף וכן פסקו המ"צ ואפילו אכל כדי שצוה נמי אינו מברך בסוף עכ"פ צמח"ד ומעשה מי שאכל לאחר השקיעה הכ"כ דלא יברך לא בתחלה ולא בסוף וכן מי שאוכל קודם הבדלה לא יברך לא בתחלה ולא בסוף זה ודאי אינו ועיין מג"א ח"ח סיומן רע"א ס"ק י"ב. אבל נראה דלא דמי בני אהרדי דהתם המאכל הוא אכילת איסור וכיון שהמאכל הוא אסור באכילה שפיר אמרו דאין מברך, דאין מברך אלא מנא"ל אבל הכא המאכל הוא היתר גמור אלא שהזמן הוא זמן שאסור לאכול בו מפני הבדלה או תפילת ערבית ופשוט דאפילו האוכל קודם קידוש נריך לברך תחילה וסוף אלא שפושט איסור באכילתו שאסור לאכול קודם קידוש שהוא איסור גמור ולא איסור בעלם המאכל.

הד"ט א"ח ס"י ט' סקל"ו ובחשורת שי ס"י חקע"א ובערה"ש ס"י קס"ו סק"ה ובגור"ד ס"י כ"ד, ונראה דעת רוב פני דחור ומברך.

משנבדלו הרגו ביתר הוסיפו הטוב והמטיב ומשמע נמי דהוב מדרבנן ובש"ע בגרש"י סיומן קל"א ס"א כתב ח"ל, פועלים שכירי יום העושים מלאכה אלא צע"כ מקל"רין צבא"י כדי שלא לצטל מלאכה צע"כ וכו' לכן כולל בברכה אחת שמנין בברכות אינן מה"ת כי בברכה אחת שכולל זה מעין שלשתן ואלא י"ח מה"ת כמ"ש בסיומן קס"ח אלא משה ויחושע ודוד ושלמה תקנו מטעם שלשתן ומשום ציטול מלאכה צע"כ הקילו ובסיומן קס"ח ס"ח כתב שמה"ת היה די בברכה אחת ומעיו ג' שברי לא נאמר בתורה אלא פעם אחת וברכת את ה' חלקיק על הארץ העובדה ועיין קנע"א שם ובמ"צ סיומן קס"ח סק"ו ודברי המג"א בסיומן קס"ח סקל"ד סתראי וינהו. ממ"ש בס"י קל"א וכבר תפסו עליו הדג"מ צמקומו וגם הגרש"י ז"ל ע"ש.

ומי"ד בס' נשמת אדם כלל מ"ז אות א' האריך בדבר אי מנין ג' ברכות דאורייתא ונפ"מ צדיצדק אס צירך ברכה א' מעין ג' על דברים המסופקים כגון כיסוין שאכל כדי שצוה אס הוא ספק דאורייתא או לא והביא לעצמו מדרבי הרשב"א ב' ברכות מ"ד דכתב להדיא דג' ברכות דאורייתא הן וכ"כ עוד דף מ"ח שם משה תקן ק"ל וכו' קיי"ל דברכות אלו דאורייתא, ובספר יראים כ"ד לוח ויולריו שהאוכל לחם יברך ג' ברכות ע"ש מה שהאריך בפוסקים שהבאנו ג"כ (ודברי רש"י"א לכאורה סתראי וינהו לפי דעתו מח' לתשובה שהבאתי לעיל ב' צ"ח סיומן תקל"ז וי"ל קתא) וסיום שם דג' ברכות צבא"י הם דאורייתא ואפילו היכא דצירך על דברים המסופקים כמו כסוין הו"ל ספיקא דאורייתא ונריך ליעול ידי ואלא עכ"פ כזית פת ויברך צבא"י, ולכאורה מלינו עוד צבא"י ברכות מ"ח שכתב ג"כ דהוב דאורייתא וכ"כ המחמ"ס והראש"י סיומן ק"ל והמאירי שם י"ח והא"ח שם רבינו שמואל, ועי' חנוך מלך ח"ל דלדעת הרבה שיטות אפילו מעין ג' הוא דאורייתא ע"ש.

ומערתה למ"ד דג"כ הוא דאורייתא לכ"ע לא ילא בברכת מעין ג' וכפשטות לשון הגמרא ברכות וכו' צעין שלש ברכות ומינהו למ"ד דג"כ לאו דאורייתא וינהו לכא' צמחלות שנויה דלמ"ד דאפילו בדרבנן משנה ממעצב חור וא"כ הכ"כ אס צירך מעין שלש מ"מ משנה ממעצב הוב וחור ומנכר. ומינהו למ"ד דדרבנן אינו חור א"כ להני פוסקים אינו חור ומנכר וכו' דפרק בברכות וכו' צע' שלשה ברכות כונתו מעין שלשה עכ"פ לשיטתיכו וכמו שפי' צו בגרש"י הני"ל ולהלכה כיון דספיקא דדינא הוא לכאורה היה לן לומר ספק ברכות להקל ומינהו כיון דנוגע לדאורייתא אפשר דהו"ל אדרבה להקל ולחזור ולברך וכדעת שאר פוסקים בזה וכמ"ש בכל ספק מלוא דאורייתא דחור ומקיים, ולכן נלפענ"ד אס לא אכל כדי שצוה ממנו דלא אינו מחויב צבא"י אלא מדרבנן וכ"ש לשיטת הצב"ג דצט' שצוה מפת א"כ עיקר צבא"י דרבנן הו"ל ספיקא דרבנן ואינו חור ומנכר אבל אס אכל כדי שצוה דחייב צבא"י מ"ת נלפענ"ד מהיות טוב יחזור ויעול ידי ויאכל עכ"פ כזית פת ויחזור ויברך ואס יכול לשמוע ממנו שהוא אחר צבא"י יהדר לשמוע וללכת ידי חובתו אבל אס אין לו עוד פת וגם אינו יכול לשמוע נלפענ"ד דחור ומנכר דממילא נראה

• שוב העיר לי ידידי מוה"ר ש' דבריטב"א הלכות ברכות פ"ב אות כ"א כתב ח"ל, כל שדארי לברך אחריז ברכת שלש וברך מעין ג' לא יצא. ועיין שו"ת מוהרש"ג ח"א ובעיקר

אחרשכ"ק צידודות נאמנה,

הגני בשורות קלרות אודות מה שהעיר מעש"ק צנין צרכה משין ג' שאומרים ונצרכך עליה בקדושה וצבחה"ז אין מחזירין כלל בקדושה וצבחה וצרכה הקשה כן למרן החז"א ז"ל ואשחומם כשעה חדא וח' דקאי אפירות שמפרישין מכן חו"מ ולכן קאמר בקדושה וצבחה וכן ח' כ"ק עלמו, אלא דלפי"ז הי' לן שלא לומר בקדושה וצבחה לאחר מזונות שבה מן הקמח ולא מן הפירות ואין אמונות נמי אמרינן, ועוד דא"כ בלחם נמי הי"ל להזכיר צבחה"ז ומ"ש.

ובדורמנא דמר כ"ק שליט"א לפענ"ד דבר זה במחלוקת שנויה, דגרסינן בגמרא ברכות מ"ד א"ל אביי לרב דימי מאי ניהו צרכה אחת משין שלש א"ל אפירי דעץ על העץ ועל פרי העץ ועל חנוכה השדה וכו' וחצנה ירושלים עיר קדשך צמחה צימיו והעלנו לחוכה ושמחנו צה (צצנייה) כי אחכ ה' עוז ומטיב לכל וכו' ולא הזכירו כלל נוסח דידן ונצרכך עליה בקדושה וצבחה, ובגירסת הגמ' העתיק העור זה נראה גירסת הרא"ש ר"פ כינז מצרכין לפי הנוסחא שלפנינו ח"ל, וא"א הרא"ש ז"ל לא היה אומרו ועי' צ"ח סימן ר"ח שם דגירסא זו עיקר ודלא כצ"י שגרס צבור וא"א ז"ל הי' אומרו, גם הנג"א א"ח הכ"ל סקט"ו לא הביאה.

ובגוסחא דידן הוא גירסת הרי"ף ז"ל ח"ל, א"ל אביי לרב דימי מאי ניהו צרכה אחת משין שלש א"ל דחמשה המינים על המח' ועל הכלכלה ועל חנוכה השדה וכו' ונאכל מפרי' ונשבע מטובה ונצרכך עליה בקדושה וצבחה וכו', גם הרמב"ם צ"ג מה"צ הי"ג הביא גירסא זו ונצרכך עליה בקדושה וצבחה אלא שחיסר בגירסא שלו ונאכל מפרי' ונשבע מטובה ובסמוך נדייק עוד בזה למד השמיט ונאכל מפרי' ונשבע מטובה ומיהו לגירסתם עכ"פ קשה קושית בג"ק.

ומה שנפגע"ד בזה חדא לפמ"ש העור אור"ח סי' ר"ח וי"א ונאכל מפרי' ונשבע מטובה ואין לאומרו שאין לחמוד את הארץ בשביל פריה ועובה אלא לקיים מצוה העלויה בה, והצ"ח חמה עליו דהא א"י נשפט בה מקדושה העלויה וגם בפירות נשפט בקדושה זו שיונקים מקדושה השכינה השוכנת בקרב הארץ ואמר בסוף פ' מסעי לא חטמא את הארץ אשר אחס יושבים בה אשר אני שוכן בחוכה כי אני ה' שוכן בחור' צנ"י ואמר אם חטמא את הארץ נמשכה העומאה גם בפירות' היונקים ממנה וכבר נסתלק השכינה וכו', על כן נוחא שאנו מכניסין בצרכה זו ונאכל מפרי' ונשבע מטובה כי באכילה פירות' אנו ניזונים מקדושה השכינה ומעברה ונשבע מטובה עכ"ק ע"ש.

ומעתה נראה דחרי נוסחאות לשיטתייהו אזלי דהרי"ף ז"ל גרים ונאכל מפרי' ונשבע מטובה ודלא כהרא"ש והעור דלא גרסי ונאכל מפרי', וכדי דלא תקשה לי' קושית העור וכי לאכול מפריה הוא לריך וצאמח כי היא קושית הגמרא סוטה, ולכן סיים ונצרכך עליה בקדושה וצבחה כי הפירות יש להם קדושה וגם לריך צבחה דוקא דאם חטמא הארץ חמשך העומאה גם בפירות' היונקים ושפיר מתפללים על אכילה פירות' ולשבע מטובה בקדושה וצבחה אכל העור והרא"ש

ועיין חוס' חולין דף ו' ע"ב וגיעין דף ז' אהא דר' ירמ' בר אבא איקלע לבי רב אחי ואשחלי וטעם קודם הבדלה (פסחים ק"ו) והקשו והא אין הקצ"ה מביא תקלה על ידן וח' דהאם אכילה היחר הוא אלא שאוכל בשעה האסורה ע"ש, ומה שדייק מדברי המ"צ שכתב צסימן קל"ו דאפילו אין האיסור בעלם אין מצרכין עליו הנה פ"י המ"צ שם שאין האיסור בעלם כלומר שהפח הזה אינו פח של ע"ז או כיוצא בזה אלא שהאוכל אכר על עלמו פח זה צנדר או בשבעה והכי פירושו שאין האיסור בעלם שלכל העולם מותרת אלא הוא אכר ע"ע אכל לדידי' שפיר הפח איסור הוא שהרי הנדר חל על החפץ והשבעה עליו והוי אלאו איסור ממש אוחה הפח שנשבע או נדר ממנו, אכל לאכול קודם הבדלה או קודם החפלה או קודם הקידוש אין האיסור על הפח כלל אלא שהוא אסור באכילה משום הבדלה ולא משום הפח והאיסור צומן ולא צמאכל. ועי' שו"ת צ"ח החדשות סימן א' בשם גדול אחד ומה שהשיגו עליו בשלטי הגבורים א"ח סי' קל"ו אוח א', וצוה נדחו גם ראיותיו מהריטב"א והמאירי.

ומה שראה עוד להביא ראיה ממה שכתב צשו"ע סימן קל"ז ס"א דכשנא השלישי צעי שיהיו הראשונים יכולים למיכל מיניה והכא היו כמה שלא יוכלו להוסיף הנה צאמח כי זה לפענ"ד ג"כ צ"ע שהרי קי"ל רווחא לבסומי שכיח וקשה להאמין שאכלו כ"כ הרבה בשלש סעודות עד שאם יצאו לפניהם גזולות ללויות שלא יאכלו עוד מה שהוא. וקל"ה רייתי לפרש לפימ"ש הדרישה ז"ל דמ"ש הרי"ף והשו"ע מ"י לאכול אינו ראה לומר שחאצים לאכול אלא ה"פ שיש רשות בידם לאכול כגון שלא אמרו הן לן ונצרכך א"כ הכ"י הרי אין להם רשות כיון דצומן מאחר. איצרא דזה אינו כלום שהרי החשעה ודאי' שיכולים לאכול כיון שהחילו בהיחר אוכל והולך אפילו הגיע זמן הבדלה וכמ"ש רבינו צחי הביאו הנג"א סימן רל"ע והמ"צ והאחרונים ואפילו רק צריך צרכה המוציא בהיחר אוכל והולך והמחמיר להפסיק נראה כנגרש המלך וכמ"ש צמכילחא זכור ושמור שמרבו ציניאיהו כאדם שאינו רואה שילך אחריו מאללו כ"ז שיכול וא"כ הם יכולים לאכול עמו, ולהפוסקים שפירשו שאין יכולים לאכול ממש קשה כנ"ל.

אל"א דגם צעיקר הדבר יש עוד לד היחר, שהרי לשיטת ר"ח אכתי יום גמור הי' צומן הזה והי' עוד יותר מחלי שעה קודם א"כ לדי' ר"ח והמ"צ כ' להחמיר כר"י והרבה פסקו כן ולכן פשוט דיש לסמוך באיסור קל כזה ולצרכך כה"ג כנלפענ"ד.

דושה"ט וש"ת בלב תפש

במשנה הקטן

סימן כמ

טעם לאמירת בקדושה ובטחרה בברכה מעין שלש

עש"ק נחמי בבבלי' התשל"ה בירושלים עיה"ק ת"י מע"כ דההגה"צ פאר מקדושים בע"ת משרידי הדור הישן, ידיד עליין וידיינ' פרי עץ אבות וכו', בקשית מה"ר ברוך אלתר שליט"א בן תנא אלקי אדמו"ר הגה"ק מרן מדרמ"א מגור וזה"ה

ובמ"ש הב"ח, אלא כדעת הב"י. ומעתה י"ל דהב"ח דיוק מלשון הרי"ף דקאי ברכת קדושה וטעמה על הפירות כיון דהרי"ף הזכיר פירות ג"כ ועליה סמך קדושה וטעמה והב"י ז"ל דיוק מלשון הרמב"ם ז"ל דלא זכר פירות כלל וא"כ מאי מברך קדושה וטעמה ע"כ דלא קאי על האכילה וא"כ אפילו למאן דמחזיר פירות מ"מ אין הברכה בשביל הפירות וכו' ענין בפני עצמו ולא זכר פירות ולשבוש מטובה אלא משום דברכה אחי' על האכילה הוא אומר ונאכל מפריה ונשבע מטובה.

ואין להקשות להב"י ז"ל דאדרבה כיון דלא הזכיר הרמב"ם לאכול מפריה וכו' ואפ"ה הביא נוסחת בקדושה וטעמה א"כ נראה להדיא דשפיר יש להזכיר תכלית הברכה שהוא קדושה וטעמה בלי הזכרת אכילה כלל, א"כ ע"כ אותן המכירים לאכול מפריה ע"כ ס"ל דאיכא קדושה שהוא וכדעת הב"ח ז"ל, דא"ל דלכן מחזיר אכילה כיון דהברכה על אכילה בל"א אלא בלאו הכי שהרי הרמב"ם הזכיר קדושה ולא הזכיר אכילה פירות ולשבוש מטובה וא"כ תקשה תי' של הב"י דלכן ס"ל להרא"ש לאמור לאכול מפריה וכו' משום דאחי' בשביל אכילה דהרי לן הרמב"ם ז"ל שהזכיר קדושה וטעמה שהוא תכלית הברכה ואפ"ה לא זכר כלל מלאכול מפריה וא"כ להרא"ש נמי יש שפיר לגרום כגו' הב"ח שלא אמרו וי"ע, וי"ל דהב"י יפרש כיון דהרי"ף כתב דיש לומר ולאכול מפריה שהוא עיקר חקנת הברכה וקדושה וטעמה שהוא תכלית הברכה לשיעורו של הב"י שפיר וי"ל שפי' בן אליצא דנוסחת הרי"ף ז"ל אלא דלפי"ז יש ליישב נמי למה לא תקנו כן בזהמ"ז דהתם תכלית הברכה על האכילה דכתיב ואכלת ושבעת וברכת ועי"ז א"א לומר קדושה וטעמה דכי לאכול מפריה הוא לריך, אבל בלא תכלית הברכה בשביל קדושת הארץ וטעמה ושפיר אומרים קדושה וטעמה.

ועוד בו שלשוי' דתנן במס' כלים א' ו' עשר קדושות הן, ארץ ישראל מקדושת מכל הארצות ומה היא קדושתה שמצויים ממנה העומר והבכורים ושתי הלחם ופי' הרע"ז דכתיב וקצרתם את קצירה ובצלתם את העומר, קצירה ולא קציר חו"ל והבכורים דכתיב ולקחת מראשית כל פרי האדמה אשר תביא מארצך, ושתי הלחם דכתיב ממעשרותיכם תביאו לחם ופיין רע"ז במשנה ע' שם דעשר קדושות פי' הגאונים דארץ אינו ממנין הקדושות לפי ששאר קדושות יש בהן כבוד למקום שמונעים ממנו קלף עומאות או שמונעים מקלף בני אדם ליכנס אליו ואין בסתם ארץ ישראל קדושה זו, ובצאת בכורים ועומר ושתי הלחם ולחם הפנים אינם כקדושות כלל ואינן דמפרי דת"ק דחשיב עשר קדושות ר' יוסי וכו' ע"ש, ולדידי לא היו אלא עשר ובר"ש והרמב"ם בפיה"מ כתב כחית דמפרי ובחיבורו בפ"ז מהל' בית הבחירה בהגאונים.

ודגה בליקוטים שם הביא בשם (כו"ט) דלפי' הגאונים לא בוי להו אלא תשעה דהא קדושת לפנים מן החומה היא שאוכלים שם ק"ק ומע"ש ואין לקדושה זו שום מניעת עומאה או גניא חיים או מתים ואין הפרשה בינה ובין קדושת א"י

לא גרסי קדושה וטעמה דלא גרסי לאכול מפריה וא"כ לא בעי כלל קדושה וטעמה ולפי"ז אחי' שפיר בזהמ"ז דלא תקנו בקשה על אכילת פרי ולשבוש מטובה לא אמרין בקדושה וטעמה ג"כ.

שנית נלפענ"ד לפי גירסת הב"י דגרס דהרא"ש ה' אומר וקשיא ל' קושית העור ז"ל א"ח ס' ר"ח וכתב הב"י נראה עממו מפני שהיה מפרש שמה שאנו אומרים ונאכל מפרי' ונשבע מטובה אין התכלית בשביל האכילה אלא מה שאמרו אח"כ ונברך עליה בקדושה וטעמה הוא התכלית אלא משום דברכה אחי' מפני האכילה הוא אומר ונאכל מפרי' ונשבע מטובה עכ"ל. והנה נראה שמפרש פי' אחר ממנו שפי' הב"ח והחילוק בין שני הפירושים בעלם הברכה לדעת הב"י תכלית הברכה היא בשביל קדושת הארץ וטעמה ואין לה שייכות עם האכילה אלא במה שזולתה אין כאן ברכה, כלומר דהאי ונברך עליה בקדושה וטעמה אינו קאי אאכילה אלא דכיון שאכל ומברך התקינו לברך על קדושת הארץ וטעמה וזכר לדבר ברכת בורא פרי הגפן בקידוש של שבת דמברך פה"ג ואח"כ מקדש והפה"ג לא היו חלק מהקידוש עי' רש"י עירובין דף מ' ושו"ת הר"ן, אלא דכיון שמקדש על הכוס אינו מן הכבוד שהכוס שקדשו עליו שלא יטעם ממנו וממילא מברך בפס"ג והב"י כיון שמברך על האכילה תקנו ממילא לברך על קדושת הארץ וטעמה, אבל לדעת הב"ח לאכול מפריה ולשבוש מטובה הוא העיקר זה עיקר מהברכה דמברכין על הפירות שהם יונקים מקדושת הארץ שהשכינה שורה בה והוא העטם למה מתפללין לאכול מפרי' ולשבוש מטובה כדי לשבוש מקדושת הפירות.

וי"ל דמחלוקתם תלויה בחלופי נוסחאות בין הרי"ף והרמב"ם ז"ל דהנה לפום ריהעא הרי"ף והרמב"ם בחדא מחתא נינהו. אמנם המדויק יראה דהגם דהרי"ף גרסי בזהמ"ז נוסחתם בקדושה וטעמה אמנם מרחק רב ביניהם דהרי"ף ז"ל גרס ח"ל, וזנה ירושלים עירך במהרה בימינו ונאכל מפרי' ונשבע מטובה ונברך עליה בקדושה וטעמה הנה זכר רבינו נאכל מפריה ונשבע מטובה וסמך אכילה לקדושה וטעמה אבל נוסחת הרמב"ם ח"ל, רחם ה' אלקינו עלינו ועל ישראל עמך ועל ירושלים עירך ועל ציון משכן כבודך והעלנו לתוכה ושמחינו בצניינה ונברך עליה בקדושה וטעמה וכו', הנה זכר ברכת קדושה וטעמה על ירושלים עירך שגשמה בצניינה ויעלינו לתוכה הקב"ה, ואדרבה אפילו לא זכר כלום לאכול מפריה ולשבוש מטובה נראה באמת לדעת הרמב"ם ברכת וקדושה וטעמה הוא על עיר הקודש ולא על הפירות (ובזכירת הפירות ולשבוש מטובה אפשר דס"ל דאין להזכיר כלל וכשאר פוסקים כדעת העור דכי לאכול מפריה הוא לריך) חכירת קדושה וטעמה לדעת הרמב"ם י"ל דהוא כעין מה שמחזירין גם בברכת המזון ובני ירושלים עירך דכתיב בה קדושה והב"י בברכת מעין שלש מתפללין עליה והי"ל חפלה על ירושלים עירך ועליה נברך בקדושה וטעמה. עכ"פ מפורש מדברי הרמב"ם בקדושה וטעמה לא קאי על אכילת הפירות ולשבוש מטובה

כל זה כתבתי להשתעשע בדברי כ"ק שליט"א החביבים עלי
ביותר עד לאחת, ומיהו אין לסמוך עלי בזה כי אין לי הסברים
על אם הדרך ואין אומן בלא כלים, וגם כי הדרך ממעט בשלשה,
ולכן יהיו בא דברי אלו מעטים וביד כ"ק לקרב או לרחק, אלו דברי
ידי"ג אהבו האמון דוש"ק וכאשר באהבה נאמנה, ובלבד נפש
מתנחלת וקטן

סימן 5

מי שנפלו עליו שודדין וניצול, לענין ברכת הגומל

מתש"ק לסדר וכי הוא מושל התשל"ה בני יצ"א
מע"כ ידי"ג הרב הגאון המפורסם א"א וס' וריח ג"ג כשית
מה"ר יעקב פרידבע שליט"א, ברוקלין.

אחדשכת"ר בידירות לגמל

פקודתו שמרה נפשי לעיין בזה שמעתה במו שנפלו עליו
שודדים (באלהאפ בלע"ז) עם אקדח וכיוצא בו כלי
משחית וניצל מהם אי חייב לברך ברכת הגומל וכת"ר נראה לי
דאין לריך לברך וראיתו מדברי החוס' ב"ב דף ז' ע"ב ד"ה
לפי שזה דשיירא ההולכת במדבר ועמד עליו גיים מחשבות
לפי ממון דליכא סכנת נפשות כיון דאין בגיים זה רק בשביל
ממון ואע"ג דאמר צ"י בן סורר (סוכרין דף ע"ב ע"א)
דבזה במחלת נידון על שם סופו ומפרש רבא טעמא בגמ'
משום דאין מעמיד עלמו על ממון וכו' ואפ"ה אין מחשבות
אלא לפי ממון כיון דבגיים בלתינו אינו זה על הנפשות דאם
לא יעמדו נגדם לא חיוק לגופם הילכך לא חשבו סכנת נפשות
אלא היכי דעשו במדבר אמר החס' דמחשבות אף לפי הנפשות
משום כיון דעשו איכא סכנת נפשות ע"כ ומיהו חמא אצל
מ"ב בביאור הלכה ס' רי"ח בסופו שחמא אצל נ"א דלדעת
ראשונה נתמטק רק גנבים ומשום דבאים רק בשביל ממון וליכא
חשש סכנה כלל לא נכירא דהא ע"פ הדיון מותר להרגו דחוקה
זה להרוג וכידוע מדין מחתרת עכ"ל דברי החוס' מחלקין
שם דאפ"ה לא חשבו סכנת נפשות כיון דאם לא יעמדו נגדם
לא חיוק לגופם לא חשבו סכ"ג.

ורפ"עג"ד בגם דלענין קושייתו אביאור הלכה קושיא קיימת
היא ובגון דא לריכא לפנים מ"מ לענין ברכת הגומל
לכאורה אין ראייה מכאן דהחוס' לשיטתם דס"ל דר' לריכא
לכודות רק בני ד' והולכי מדברות לשיטתם הוא מטעם דעשו
במדבר ולא מטעם אחר וכמ"ש שם. אצל היכי דעשו במדבר
וכו' משום כיון דעשו איכא סכנת נפשות אצל אכן סמכין לענין
ברכת הגומל אשור"ה הריב"ש ס' של"ז הביאו המחבר סימן
רי"ע בסופו שכח ח"ל, נראה וכו' שהרי הולכי מדברות
שזריכין לכודות זהו מפני סכנת אר"י וגנבי המנויים בדרכים
וא"כ כשעמד עליו אר"י לעורפו אפי' בעיר או אס גנבים באו
לו אס שודדי ליל (נראה דכתב שודדי ליל עיין רמב"ם פ"ט
מה' גניבה ה"ז להראב"ד) בזה מחתרת לא כיון אלא בלילה

אומר הטהרה נטלה הטעם וכו' ומתחלק על בנין ביהמ"ק
ותחזור הטהרה ויחזור טעם הפירות ודפח"ח.

אלא שקדושת א"י שמצינן ממנה דברים מקודשים וקדושה
זו היא שאוכלים בה דברים המקודשים, והעיקר כאית דמפרשי
ע"ש. ובאליהו רבה להגר"א ז"ל כתב דבכורים לאו משום
קדושת א"י אלא שהיא חוצה הארץ ואינה נוכחת אלא בארץ
ישראל אלא עומד ושתי הלחם מה שאין מצויין אותה אלא
מארץ ישראל היא משום קדושת א"י ע"כ.

והנה עכ"פ מצינו בזה מחלוקת אי קדושת ארץ ישראל הוא
בכלל עשר קדושות או לא, ולדעת הגאונים ארץ ישראל
אינה מעשר קדושות ולדעת האית דמפרשי הוא ג"כ בכלל עשר
קדושות ולדעת הרע"ב נראה דכלל בכורים בכלל בני. נמא
לדעת הגאונים בכורים ועומד ושתי הלחם (ולחם הפנים
לא גרם לה החו"ט ע"ש טעמו) אינם כקדושות הללו ולדעת
האית דמפרשי בני נמי כקדושות הללו הם, וא"כ י"ל דלשיטת
הגאונים פירות הארץ כיון דאינם מעשר קדושות ואינם קדושים
א"כ אין לריך לומר בקדושה ובטערה, אצל לשיטת אית דמפרשי
דארץ ישראל מעשר קדושות הוא וא"כ פירות הארץ נמי מעשר
קדושות הן וממילא חייב לברך בקדושה ובטערה, וממילא
בזה חליא נמי אי לומר ונאכל מפריה דכיון דהוי מעשר
קדושות ודאי קדושה אית בהו וא"כ כמו בשאר קדשים למשל
בקיץ מלכא לאכלס ליום ולילה וק"ל לשני ימים ולילה אחד
וכן חרומות ומעשרות מלכא לאכלס הכ"כ בפירות ארץ ישראל
כיון שהם מעשר קדושות, קדושה אית בהו (וקל"ה נראה ממה
שכתבתי ארץ ישראל בשבט מיינס ואי אין זה קדושה מה
שכתב זה וי"ל). כיון שיעקב מקדושת הארץ ששפיע בה
מקדושה עליונה ולכן מלכא לאכול מפריה ולבצע מעובד ולברך
עליה בקדושה וטערה ולשי' הגאונים דאינו מ"י קדושה א"כ
ליכא קדושה בפירות ואין אומר בקדושה ובטערה ולא לאכול
מפריה.

ולד"הב"ם י"ל דכיון דפסק בגאונים בחבורו ולכן לענין
אמירת לאכול מפריה ל"ל מ"מ לברך עליה בקדושה
ובטערה ס"ל דלאכול מפריה, כיון (דס"ל בגאונים א"כ) דא"י
לאו מעשר קדושות היא ופריה נמי לאו קדושה זו אית בה,
מ"מ ס"ל לומר לברך עליה בקדושה ובטערה אלא ארץ ישראל
גופיה דלריך לה קדושה יתירה, דאליכ כיון דאינה מעשר
קדושות למאי הלכתא ארץ ישראל מקדושת מכל הארצות ע"כ
להתנהג בה בקדושה יתירה ובטערה יתירה ועי' אוב"ח הק'
סוף פ' אחרי. עכ"פ י"ל דהוי נוסחאות אי אמרינן לאכול
מפריה ולבצע מעובד או לא אמרינן דחליי אי ארץ ישראל
מעשר קדושות או לא, ויש להאריך בזה, ותקנו בברכה מעין
שלו ולא בברכה דברכה מעין ג' נתקנה משום שזה א"י
ובברכה הוא מלכא על השביעה.

ועיין עוד מש"כ בספר משנה הלכות ח"ב ס' ל"ט דהכונה
אפירות המקדש לפמ"ש בגמ' יומא כ"א. ול"ט בשעת
שכנה שלמה ביהמ"ק נטעו בו כל מיני מגדים של זהב וכו'
מוציאין פירות צמניכן ומכן היתה פורסה לפנים וא"כ בברכה
על אותן פירות וטעין עוד שם. *

* ומחותני הרהג"צ מוהרפ"מ אלטר שליט"א העיד לי
במשנה סוטה (מ"ח) משחרב כ"י ניטל טעם פירות רשב"א

אוכל להחמיץ וכגון בתשובה מאכילה אחת ראשי פרוקים אצל
לא לפלפול כי בשכ"ר אין ח"ג. וגם זה בקצרה באומר
בדן ברכת הגומל שחמה משכח"ר אספר יד המלך על
הרמב"ם פ"י מה"כ ה"ח שר"ה לחדש דר' לריבן לבודות ברכת
הגומל המצוה בנ"י (כ"ד ברכות) אינם לריבן לדרך רק
אם אירע להם אחת סכנה ויאלו הימנה ובספר עמודי אש
חמה עליו בקונטרס מעין ברכות אות כ"ג דלפי ח"י רב האי
גאון דמש"ב לא נקט בגמרא הסדר של ד' דברים שריב"ם
לבודות כמו שזכרו בפסוק דהקרא נקט מה דשכיח עמי ובש"ס
נקט מה שמסוכן יותר. ואי נימא דמיירי רק כשאירע להם
הסכנה מאי פסקה דאותן שכיח עמי ועוד הקשה לפי פי
הערות בדברי רב האי גאון בש"ס נקט מה שמסוכן יותר בריש
ובשקרא לו פגע כל אחד ממוסוכן עכ"ל. ובת"ר ח"י קושית פ"א
דודאי שכיח יותר כוללי מדבריות המולב שיש בו סכנה ומתפלא
וכן שכיח יותר שיגל מסכנת חולי משיגל מסכנת אריה שגל
עליו ויפס חירץ. גם מה שביא להקשות על יד המלך מדברי
רש"י חתלים ק"ז ע"כ"ס חסו במדבר וגו' ופי' וכולי מדברות
אף הם לריבן לבודות שהרי פעמים שהם חוששים ולכן מצרכין
לשום אמת הדבר כי בדבריו כן הוא.

ובאמת כי דברי יד המלך תמוהים מדברי כל הפוסקים
ומדברי הריב"ש עצמו שם ס' של"ז שכתב ח"ל שהרי
כולי מדברות שריבן לבודות זהו משני סכנות אריה וגנאי
המזויס דדרכים וא"כ כשעמד עליו ארי' לעורפו אפילו צעיר
וכו' וכיוצא בנשים אלו כ"ש שריבן לבודות פ"ב. ומדכתב
דכולי מדברות שריבן לבודות הוא משני סכנות ארי' וגנאי
המזויס דדרכים, מצוה דאפילו לא פגע בכו דל"כ מאי לשון
מזויס היל"ל משני סכנות אריה שפוגעים בו בדרך וגם כ"ש
שריבן לבודות שאמר בבית אינו ק"י כלל ואדרכה ק"י פריב"א
הוא דבמדבר אין מושיע לו ובעיר ובבית אפשר שיצוה למושיע
ורמז לדבר אם בשדה מלחמה נשקב הנערה ואין מושיע לה,
אצל צעיר יש לה מושיע גם כי כתבו ז"ל וידוע דבעיר בחי'
משפחה יותר וכן הגנאים במדבר חס פשוט מאלד.

גם התשנ"ץ צעור השלישי ס' י' כתב להדיח כן ח"ל. עממא
מאי אמרו ז"ל שיצרך על אותן ד' וכו' ואשפ"י שהוא
מספק כי לא כל הכולי מדברות יפגע לסמים ואריות נחש
שרץ ואשפ"י כן לריבן לדרך מאחר שדבר זה כי ראוי להיות
סכנה וק"ו הוא למי שזא ליד סכנה וכו' פ"ג. הכה כתב
להדיח דכולי מדברות לאו שזא ליד סכנה אלא שכיח ראוי
לכיות בו סכנה ע"כ, ובר"י ברכות נ"ד שם ד"כ ארבעה וכו'
ומנהג הוא בנרפס שאינם מצרכים ברכת הגומל כשהולכין
מעיר לעיר משני שאומרים שלא הוצרכו לבודות אלא לכולי
מדברות שהוא סכנה מחיות ומלפסים אצל לכולי דרכים
לא וכו' פ"ג. מצוה דכולי דרכים כולם מצרכים בן מלאו
סכנה או לא כיון שהוא מקום סכנה דדושיא מעיר לעיר קאמר
ומעיר לעיר ע"כ שלא פגע בכו ארי' וא"כ פשוט דדברי יד
המלך תמוהים.

והמאירי ברכות ה"ל כתב יש מי שאומר שאין הדברים
אמורים אלא ככולי מדברות שטעו ויורדי הים שטעמו

ועי' פסחים ב' ע"א לאור יקום רוחא יקטל עמי ואבין ובליל
יהי בגנב ועי' סנהדרין ע"ב ובירושלמי סנהדרין פ"ה ה"ח
ובתובות פ"ד ה"ד והוא מחלוקת התנאים ובמכילתא משפטים
כ"א י"ע ועי' מרגליות הים סנהדרין ה"ל. ויגל מהם וכיוצא
בנשים אלו כ"ש שריבן לבודות ולא הזכירו הארבעה בכתוב
אלא משני שהם מזויס חמדי בדרך מנהגו של עולם ברוב
האנשים ולזה ג"כ הזכירם רב יהודה בשם רב בעל המאמר
ההוא וכו' הנעשה לו גם ויגל ממיחה עצמה שהרי קצתו עליו
ברכה אחרת לדרך כשיצבור עוד במקום ההוא ברוך שטעם
לי גם במקום הזה וכו' ע"ש.

הנ"ל חילק לן רבינו הריב"ש בין ברכה הנם דאינו מצרך אלא
כשגיל ממיחה עצמה ובין ברכת הגומל שמצרך אפילו לא
יגל ממיחה אלא משודדים וכיוצא בו והם הם דברי הש"ע
א"ח ס' תרי"ע בסופו ס"ע ח"ל. הני ארבעה לא דוקא דכ"כ
למי שנעשה לו גם וכו' או שעמד עליו צעיר ארי' לעורפו או
אם גנבים צאו לו אם שודדי ליל ויגל מהם וכל כיוצא בזה
כולם לריבן לדרך וי"א שאין מצרכין גומל אלא הני ארבעה
ורבותיו הליקיים האחרונים הסיכמו כדעכ הראשונה עיין
ע"ז ולגזש וא"ר שם וכו' ה"מ צ"ל צאות ל"צ בלא הזכרת
שם ומלכות והאחרונים הסיכמו דהמנהג כסדרה ראשונה וכן
מסתבר עכ"ל. וכו"כ ה"מ ועוד אחרונים וכיון שכן אין מדברי
התוס' ראוי כלל לענין ברכת הגומל אלא לענין ברכת הנם
הוא דאין מצרכין עליו אצל לענין ברכת הגומל ודאי מצרכין
איברה ד"ל לענין ברכת הגומל גם התוס' מודים להריב"ש
דברכת הגומל אינו תולב בסכנה דוקא ולא דמי לברכת הנם
דבעי דוקא סכ"נ ולא דוקא בעטו אצל לענין ברכת הגומל
אפשר דמודי להריב"ש ז"ל דברי הריב"ש ג"כ מחלק בין ברכת
הגומל לברכת הנם והתם לענין חטאים ממון שפיר כתבו התוס'
דלפי שבה ממון גובין כיון דאין כלל סכנה נפשות אין גובין
אלא לפי ממון אצל לענין ברכת הגומל מודי דאש"כ מצרכין
ובאמת כי שודדי זמנינו הם גרועים שהם הורגים אפילו נוחתין
להם ממזנס כידוע ממנה עובדות שהם חוששים שלא יגלו
עליהם להמשפחה ולכן הם באמת בכלל רוצחים ולכ"ע לריב
לדרך כה"ג כולפנטי"ד הלכה למעשה.

אלו דברי ידידו דושכ"ג וכל אשר וי"ד שזכה עוד בשנה
חזו לאבד מן חובתים ומן הנסחים על אדמתיו עם משיח צדקתו
וידבר עמים תחתיו ולא ידעו ולא ישחיתו בכל הר קדשי, המבשר
בסדרת חג כשר ושמה בלב ונפש

בשנה חסן

סימן לא

עוד בהנ"ל

אחדשכת"ד צידודות נאמנה,

יקרת מכתבו הגיעני בזמנו ובתשעשתי בדבריו היקרים
פלפולא דאורייתא ומחמת ידידות יתירה למעכת"ר לא

האלד אף בלע"ז אם יאל צחיים הרי זה גם גדול ואפילו לא באו רק בשביל ממון הם באים להרוג או ליהרג כידוע מכמה וכמה עובדות שאפילו לאחר שלקחו הממון הרגו כדי שלא יאמרו להמשערה או סתם מחמת רשעות ואמרו ז"ל אין אדם מעמיד עצמו על ממונו ולפעמים ממונו חביב עליו מגופו וכתוב כי אליו הוא נושא את נפשו ועולה בסולם ונופל ואם להרויח ממון מסתכן עצמו, וכן הולכי מדברות וימים להרויח מסתכנים עצמן כ"ש להליל ממונו וצדיבור קל יכול להרגו וא"כ ודאי שהוא בסכנת מות.

איברא דבכתבי מהר"י הביאו בש"ע א"ח סי' שכ"ע ס"ז כתב ח"ל, יש מי שאומר שבזמן הזה אפילו באו על עסקי ממון מחללין שבת שאם לא יניחו ישראל לשלול ולבז ממנו יהרגו והיו עסקי נפשות ומ"מ הכל לפי הענין (פסקי מהר"י סי' קנ"ו) ועיין ח"י כל שבת סי' פ"ד אות י"ג ח"ל, כ"ש עתה שאנו דרים ביניהם (כלומר בין העכו"ם) שאפילו אם באו לשלול בעלמא שיואלים עליהם בשבת בכלי זין שששוללים אז כמו כן הורגים ואין לחלק בין היכא שזרו כבר לאומרים שרואים לבא וכו' דאין מדקדקין צפק"נ וכו' ע"ש, והגם שהמג"א והתב"ש ועוד אחרונים כתבו דדוקא בזמנן של רבים אמרו כן דבין רבים א"א שלא יעמוד אחד על ממונו ויבאו כולם לידי סכנה, אמנם מדברי הא"ז לא נראה כן שכתב דבשעה ששוללים אז הם גם הורגים והחילוק שחלק הא"ז הוא אם ישראל על אדמתן או דרים ביניהם דכל שאנו דרים ביניהם ידם תקיפה עליהם והורגים ושוללים בשביל ממון נמי ושפיר הו"ל ככ"ג אבל כשנני ישראל על אדמתן אז הן יראין להרוג ובאים רק על עסקי ממון, זה חילוק נכון. א"כ כל זמן שהם בין האומות לעולם הוא בכלל סכנה וא"כ אפילו באים על עסקי ממון נמי מקרי בכלל סכנה ודלא כאחרונים.

ידויה איך שיהיה עכ"פ נראה פשוט דשודדים בזמן הזה דראינו כמה פעמים שהורגים אפילו כשנותנים להם המעות א"כ שוב הו"ל ודאי נייל מסכנה וכ"ש שפושט עליו אקדח ונייל מה ודאי הו"ל נייל מסכנה גדולה. ולפענ"ד פשוט דלריך לברך עליו ברכת הגומל וכמ"ש.

הדגני בזה בבב"ב כח"ט בלב תשס

משנה הקטן

סימן לב

ישוה לפסק חש"ע דתפלת מנחה ע"ד צאת הכוכבים

י"א לחדש החמשים והשליה ב"י יצ"א

מדיי חיים יסב ויחזק לחיים את מע"כ ואי צודב עוסק בחוקי חורב וכו', והד"ג מה"ר ישראל פאפלין הי"ו, חב"ד בבבל בית המדרש בזה לייקוד ב"ו.

אחורש"ית, יסלח לי אם לא תארתיו כראוי כי לא ידעתיו רק מדברי תורה שכתב ויקבל הכבוד כפי הראוי לו.

עליהם נתשול דים וכו' אבל אני איני מודה בכך אלא כל שעלה למטה וכל הולכי דרכים וכל החולים בחזקת סכנה וה"ה לכל הולכי ים עכ"ל המחירי וכת"ר זיין לשו"ת הר נבי שהביאו בא"ח סי' קי"ג ומסקנא ליה לכת"ר לפ"מ דהרמ"א חולק על המחבר וס"ל כפי רי"ע דאין מזכרין אלא בחולה שיש בו סכנה מה יבא בהולכי מדברות וימים אי דוקא באירע לו סכנה לדעת הרמ"א ולפענ"ד פשוט דכל כי האי הו"ל לאשמעין ולפענ"ד לית מאן דפליג דלכו"ע מזכר אפילו בלי סכנה.

ומה שר"ה לחדש מכת"ר לדעת הריב"ש בסימן של"ז הובא בש"ע סי' רי"ע ס"ע שכתב ח"ל, שכרי הולכי מדברות שזריכין להודות זהו מפני סכנת אר"י וגנבי המלוויים בדרכים וא"כ כשעמד עליו אר"י לעורפו אפילו בעיר אם גנבים באו לו אם שודדי לילה ונייל וכיוצא בנסים אלו כ"ש שזריכין להודות ולא החכמו ארבעה בכתוב אלא מפני שהם מלוים תמיד בדרך מנהגו של עולם ברוב אנשים וכו' וכ"ש הנעשה לו גם ונייל ממיחה עצמה שכרי קבעו עליו ברכה אחרת לברך כשיעבור עוד במקום הבוא וכו' וכתב כת"ר דהריב"ש נמי מיירי דוקא בפי סכנה ממש ובשו"ת תשצ"ן בעור השלישי סי' ל' מפרש כן בדברי הריב"ש וגם בשו"ת חיים שאל סי' ע"ו ח"צ כתב ח"ל, ועוד אני אומר דאפשר דגם הריב"ש מודה בנ"ד דלא יברך הגומל דברי כתב דהנעשה לו גם ונייל ממיחה עצמה וצנ"ד לא הגיע אה עכ"ל הרי דמפרש נמי דברי הריב"ש ביטל ממיחה עצמה.

ולפענ"ד א"א לומר כן דברי כתב הריב"ש מפורש בהולכי מדברות שזריכין להודות זהו מפני סכנת אר"י וגנבי המלוויים בדרכים, ומלוויים משמע שהוא דבר המלווי, אבל אינו ודאי שיפגעו בו גם ממה שכתב וא"כ כשעמד עליו וכו' וכ"ש הנעשה לו גם ונייל ממיחה עצמה ואי נימא דצמדבר נמי רק בנעשה לו גם שנייל ממיחה עצמה מאי כ"ש הוא, הוא הוא ולא כ"ש ואדרבה הרי לעיל הבאתי דבעיר קיל הוא אלא פשוט מאד דעת הריב"ש דאפילו בשלל נפל בסכנה אלא שהמקום הוא חזקת סכנה שמלוויים שם אריות ושודדים זה פשוט מאד, ודברי החיים שאל הכס ז"ע, ובאמת שכרי גם החיים שאל לעצם הדבר לא כתב כן ופשיטא ליה להיפוך אלא דלכסוף ראה לומר ועוד דהריב"ש נמי מודה אבל זה אינו וכמ"ש. גם מה שר"ה לבעמים כן בדברי תשצ"ן לפענ"ד אדרבה הרי כתב תשצ"ן להדיא דכתיב ד' אפילו בלא אירע להם האונס שכתב ואטע"י שהוא מסתק כי לא כל הולכי מדברות יפגעו לסטים ואריות נמש שרק ואטע"י כן לריכין לברך מאחר שדבר זה ה' ראו להיות סכנה. ע"כ מצוה דאף דהדבר לא הוי סכנה אלא כיון שה' ראו להיות סכנה שפיר מזכר וא"כ כ"ש צידון שגפלו עליו שודדים ודאי ראו להיות סכנה כי עינינו רואות כמה וכמה סכנות והריגות נעשים ע"י הכאלד אפק ופשוט דזה סכנה ממש וכ"ש משיטת הריב"ש.

אל"א דבעיקר המציאות לכוונת ים חילוק בינינו ולפי שיטת כ"ג הני שודדי זמנינו הם פחותים משודדי לילה דהריב"ש אבל לפענ"ד הם גרועים הרבה והדבר ידוע ומפורסם שכל

ר"ג וגם הרמ"א נראה דס"ל להלכה כן אלא כחז לפי מנהג המקום ע"ש ודו"ק היטב.

ובגמ' פסחים דף ז' והא קו"ל דעד לה"כ ימנח הוא ופירש"י כדכתיב מעלות השחר ועד לה"כ דמזרח ופשוט דכ"מ דאמרו והא קו"ל דהכי הלכתא וכו"ן גיאות הוצא צטור א"ח סי' רל"ד ז"ל כיון שנהגו כל ישראל כרצון שאין מתפללין ערצות אלא משחשיכה וכו'. מצוה דצמנו נהוג כ"ע כרצון לענין ערצות ומסתבר דגם לענין מנחה עשו כן.

אלא דצחא מילתא פליגי דעת הר"ח דעד הערב היינו עד שקב"ח או סמוך לו ממש אבל צעלי שו"ע פי' עד הערב היינו עד לה"כ וכדעת רש"י וכבר שגה בזה חכ"א שראה לומר דלבר"ח נמי עד הערב עד לה"כ ממש הוא והוא שגגה גדולה כנראה למשיין שם. אמנם פשוט כיון דרצותיו צעלי השו"ע הכריעו דעד לה"כ מותר להפלת מנחה להחלה וכן נהגו אצותיו וצריכיהו אין אחר המנהג כלום. אשר לכן לא מוזכר לי מה שכחצ המ"צ סימן רל"ג אות י"ד וז"ל ודע דאף שהמחצת והרמ"א משמע דלידון דמנהגין להפלת מערב אחר לה"כ מותר להפלת מנחה אפילו אחר השקיעה עד סמוך לה"כ ישנם פוסקים רבים שחלקים בזה ודעתם שחפלה המנחה הוא רק קודם שקב"ח ולכן להחלה צריך אדם ליזכר להפלת קודם שקב"ח דוקא דהיינו שיגמור חפלתו צמוד שלא נחכסה השמש מעיניו ומוטב להפלת בזמנה ציחיות מלהפלת אח"כ ציבור וצדיעצד יוכל לסמוך על דעת המקילים להפלת אחר שקב"ח עד רבע שעה קודם לה"כ וכו' אך כ"ז צדיעצד ושעת הדחק גדול אבל להחלה צודאי אין לאחר זמן המנחה עד אחר השקיעה וכו' ע"ש.

ואנ"י חסדושה הנדרסת לפני ג"ק לא ידענא מחי כל החרדס הריא שחרד לן מן הגב"ק ז"ל דדוקא צדיעצד וצשע"ד גדול ושעז יותר להפלת ציחיות שאחר שרצותיו צעלי הש" פסקו דלהחלה יחפלו עד לה"כ או סמוך לו וכמ"ס המ"צ וז"ל דאף שהמחצת והרמ"א יכו' וע"כ שם ראו בני גדולי הפוסקים הרבים שחלקים שדעתם שחפלת המנחה הוא קודם שקב"ח ואפילו הכי הכריעו דלא כוונתיהו א"כ מאן יעמוד נגדם ולפסוק היות דבריהם בלי ראיות וכ"ש להפלת ציחיות וצשלמא אלו הביא מן המ"צ ראיות אחרות מה שלא ראו רצותיו צעלי הש"ע ה"י מקום לחלוק עליהם אבל צלי שום ראיות רק כיון שיש פוסקים רבים דס"ל קודם השקיעה הרי ראו וגם ראו רצותיו צעלי הש"ע שיעות אלו ואפ"כ פסקו דלא כוונתיהו וכלל גדול צידיו היכי דלא רצותיו צעלי הש"ע הפוסקים ופסקו דלא כוונתיהו הכי קו"ל ואין כח ציד האחרונים לחלוק ולהכריע נגדם כ"א בראיות שלא ראו צעלי ש"ע דצמנה שראו והכריעו דלא כוונתיהו לא אמרינן ככה"ג הלכה כצתראי אע"ג דאמרינן הלכה כצתראי, מאצוי וצצא ואילך ועי' שו"ת מהר"ק שורש ל"ד ורמ"א ח"מ סי' כ"ה לא אמרינן כן אלא כשאין צין צתראי לקמאי אלא כדרבנא אמוראי קמאי לאמוראי צתראי אצל היכא דאיכא צינייהו כדרבנא שצין אמורא לחנא לא אמרי' הלכה כצתרי אלא אדרבא, כ"כ הש"ך ח"מ ה"ל צשם מהר"ם אלשיך וכחז וא"כ אין ספק

ובד"ת אשר הקשה לשאל צענין סוף זמן חפלת מנחה אי זמנה עד לה"כ ממש כשיעור רש"י ר"פ חה"ש צמתני' או עד השקיעה כשיעור ר"ח ובר"מ צפיה"מ וליין שיעור הפוסקים ומחלוקתם מערכה נגד מערכה עד אחרון שצאחרונים הפמ"ג והמ"צ סימן רל"ג ולשיעור הפוסקים דעלה"כ ממש מותר א"כ צנ"י לדעת הגאונים שאנו כאן נמשכים אחריהם הוא צעק ל"ה מיינוע אחר השקיעה ויכולין להפלת מנחה עד ז"ה"ו וכן יש לבאורה לנהוג לענין הפסק עברה וכחז שם ס"ס.

אהובי ידידי זה כמה פעמים ששאלתי לכתוב ולברר הא הלכתא. אמנם אני מתחמק מלכתוב בכתובים בזה כי הא הלכתא למשהא והרי בזמן התנאים לא הכריעו בדבר אלא הניחו הדבר על דעציד כמר עציד ודעציד כמר עציד ולכן לא רציתי לפלפל בזה וגם עכשיו לא חפלה צעלם ההלכה ולא צחתי רק לישב בזה מנהג אצותיו ורצותיו צערי יוראסף פולין וגאלילי' אונגארן עשעבי' ורומאניא אשר צה חסידים ולדיקים ואנשי מעשה גאונים אשר יסודם צהררי קודש היו מתפללין מנחה עד לה"כ וככמה מקומות היו מקפידין להפלת מנחה דוקא עד לה"כ ומרן הגב"ק ז"ל שמשם חלל הוראה כהלכה למשה מסיני ה"י ממחארי להפלת חפלת מנחה וכן שמעתי ממרן הכת"ס ז"ל ומרן הגב"ק מצעל שבי' מדקדק להפלת מנחה עד לה"כ נחן טעם לדבר לפי שהיו הנשים יולאות לעצילה צשעת חפלה שלא יקילו צעצילה נשים שיש צו איסור כרת, ומקצת גאונים שמעתי טעם דק"ש דערצות דאורייתא וחפלת מנחה דרצון ולכן מוטב להתאחר בחפלת מנחה עד לה"כ שספיקא להקל וגם יש לו חזקת יום, ולאחר חפלת ערצות ולקרות ק"ש דאורייתא צמנה ועוד טעמים צדד. ועכ"פ המפורסם אין צריך ראייה ויחי' מאיזה טעם שיהיה.

ולדינא קשה לפלפל אלא שמה שוב להקשות לפ"מ דמצוה דחפלת המנחה כנגד חמיד של צין הערבים חקנו א"כ האיד פסק דעצד כמר עציד, והיינו עד לה"כ והא אמרינן צצחים נ"ו מנין לרם שפסל צשקיעת החמה ומשני מקרא דציום וכ"כ עוד צמנחות דף כ' וא"כ אמאי לרצון זמן חפלת המנחה עד הלילה שחלל לה"כ. אמנם כבר הקשו קושיא זו קמאי, ובהגמ"י פ"ג מהל' חפלה כחז וז"ל, כחז צציו חונאל ועכשיו נהגו כל ישראל להפלת מנחה עד הערב וכו' יוסי דאמר צירושלמי לא הוקשה חפלת מנחה לחמיד של צין הערבים אלא לקטורת שצמח חכון קטורת לפיך ע"ש וכ"כ החוס' פסחים נ"ח אליצא דר"י דס"ל עד פלג המנחה והקשו הא לא היתה הקרבת החמיד אלא צע' שעות ומחלה וחי' דמ"מ הקטורת שהיו מקטירין אחר החמיד ה"י שעה ורביע שצמאל שבי' כלה צי"א שעות חסר רביע וחפלת המנחה כנגד לקטורת חקונה עיין לח"מ פ"ג מה"ת ה"ב.

ומצוה עוד מדברי ר"ח דצמנו נהגו כל ישראל כרצון להפלת חפלת מנחה עד הערב וכן נראה דעת הרמ"ם פ"ג מהל' חפלה וכן פסקו רצותיו צעלי השו"ע המחצת סי'

נמי נראה דסבירא ליה כהמחבר וברמ"א שהביא דברי הד"מ דמהרי"ל ה"י מחפלי מנחה בשעת הדחק סמוך לזה"כ ואמר אפי"פ שגראה בעיר לילה מ"מ עדיין יום הוא עכ"ל ומש"כ בשעבד"ה ל"ל דקאי אמה שבי' נראה כבר לילה וסמוך לזה"כ ממש ולא כחב בשעבד"ה אצל קודם לזה"כ אפילו לאחר השקיעה מותר אפילו לכתחילה וראי' לדבר מודאמר אפי"פ שגראה בעיר לילה מ"מ עדיין משמע דהחסרון שגראה לילה ואם החסרון שהוא אחר השקיעה היל"ל הגם שהוא כבר לאחר השקיעה מ"מ אכתי יום וצדיעזר מותר או היל"ל המהרי"ל ה"י מחפלי מנחה לאחר השקיעה בשעת הדחק ומדקאמר המהרי"ל ה"י מחפלי סמוך לזה"כ משמע דדוקא סמוך לזה"כ ממש הוה כשעבד"ה אצל לאחר השקיעה קודם לזה"כ מותר אפילו לכתחילה וזה לפענ"ד ברור בס"ד.

והנה החוס' מנחות דף כ' ע"ב ד"ה נפסל דשקב"ה הקשו דהכי ממשע מציום הקריבו דשקב"ה נפסל הדם הא עד לזה"כ יום הוא ותי' דקאי אחתלת שקיעה באם אינו ענין לסוף שקיעה דנפקא מציום לוותו וי"מ דמכ"ח אינו נפסל אלא מסוף שקיעה אלא דרצון בעיד הרחקת ופסולו מחחילת שקיעה והעמידו דצריכס במקום כרת, ובמס' חענית כל חענית שלא שקעה עליו חמה לא שמיח חענית ומנהג אצותינו חורה הוא שהכל נוכחין עד לזה"כ ע"ש. ועי' ש"מ זצחיס דף נ"ו אות ח' שהביא קושא זו ותי' ר"פ בשם ר"ת דמירי בחתלת שקיעה ואפי"ג דמחתלת שקיעה ועד לזה"כ ד' מילין הוא ואכתי יממא הוא ואפי"ה נפסל מחתלת שקב"ה מקרא דציום הקריבו, וזתי' למס' פסחים ישבתי בזה קושית הרשב"א פסחים ל"ד שהקשו בחוס' הרשב"א שם לשיטת ר"ת דמחלק בין חתלת שקיעה לסוף שקיעה קשיא מה שפי' לעיל אמאי דם נפסל דשקב"ה כיון דלשון דשקיעה משמע חתלת שקיעה ע"ש ולפי"מ אדרבה כרי ר"ת בעלמו ח' זכ וכו"ל וק"ל.

וה"ר ידן מיהו מבואר דעד לזה"כ ודאי יממא הוא אפילו לאחר השקיעה אלא דלענין קרבן ופסול הדם ילפינן מקרא דנפסל וגז"כ הוא משקיעה ראשונה או גזירה דרצון, אצל לענין כל דבר עד לזה"כ יממא וממילא חפלת מנחה כיון דלחכמים עד הערב א"כ עד לזה"כ מחפלי חפלת מנחה דעד לזה"כ יממא הוא וכנראה כיון דמקומותינו פסקו כר"ת ממילא נקטו כותיה לענין חפלת נמי. עכ"פ אי נימא דבהא חליא א"כ ממילא לזה"כ פשוט דלזה"כ ממש וכשיטת ר"ת וכמ"ש גם השו"ע והוא כשיטת רש"י והטוש"ע וא"כ אפילו נחמיר דלזה"כ לאו דוקא אלא ביבש"מ מ"מ ביבש"מ דר"ת מאוחר הרבה שהוא קרוב לשעה אחר השקיעה ולא שפיר נחיישז מנחה אצותינו בלי שום פקפוק לענין חפלת מנחה. ומיהו לענין הפסק טהרה כיון דהחמירו בו אין להקל אצל לענין מנחה כדאי הם בעלי הש"ע לסמוך עליהם אפילו שלא בשעת הדחק וכ"ש שלא להחפלי ביחידות קודם השקיעה כל זמן שימלא מנין לאחר השקיעה ואפילו לכתחילה כנלפענ"ד.

דעשה"ט בלב ונשפ

שהמהרי"ק שהוא מדורותינו אלה לא אמרין עליו לגבי החוס' דהלכה כמותו שהוא חתרא לגבי דידכו ועי' פסקי מהר"א סי' רמ"א ודו"ק, וא"כ כ"ש בעלי ש"ע דלא אמרין על מן המ"ב שהוא מדורותינו אלו שיכול לחלוק על הרמ"א והב"י והמג"א שהם כחנא נגבי' וכ"ש הוא מהמהרי"ק לגבי החוס' וזה ה"י כן אפילו היו המחבר וברמ"א סתם פוסקים. בר מן דין הלא בעלי הש"ע היו מאות רבנים שפסקו כן ואין כח לאחרון לחלוק עליהם ולהכריע נגדם כ"א בהביאם ראיות מפורשות נגדם מה שלא ראו הם דאז קיי"ל כחתראי לעולם דאמרין אילו ראו הראשונים דברים אלו היו חזירים בהם.

ועמ"ש בשו"ת פני" ח"ב סימן נ"א להגאון בעל מג"ש ח"ל, לפי מנהג בני מדינתנו יל"ו בדבר הנדפס בש"ע אין לשנות ח"ו שום דבר וכתורת משה, ואפילו בדברים המוכרחים מחוייבים אלו לעייל פילא בקופא זעירא דמחטא ע"ש ובשו"ת ל"ל סס"ע ובשו"ת חתנו הגאון בעל עזר"ג סמ"ח שכ' דכל הפורש ממנו כפורש מן החיים ע"ש ובשו"ת שער אפרים סי' קי"ג ח"ג, ואשר שהוא מסופק וכתב שקבלו עליהם גזירת הר"י מינן וסיעתי' שלא למאן הנה מעל"ת בחון ואנחנו צנינים ואינו דומה שמישה וראי' אנכי הרוואה וכו' בפנקס הק"ק תקנה קדמוני שקבלו עליהם כמה רבנים והחנו צנינים שלא יפסקו שום פסק ע"פ חשו' ופסקי' הן מראשונים הן מאחרונים אם לא מה שמבואר בעור וכו' ושלחנו הטובור עם הכרעת בעל המפה ומפרשיהם האחרונים ולא ע"פ שום פוסק אחר ואף שימלא לפעמים בספרים אחרים ממה שיהי' נגד הפוסקים הנ"ל איז לא זיק כלום להפוסקים ע"פ ספרים הנ"ל וכו' ע"ש. ובשו"ת חו"י כהשמועת ע"ש וצקליור תקפו כהן סי' קכ"ג וקכ"ד ח"ל, קיימו וקבלו חכמי הדור לשמור ולעשות ככל האמור במעטע הק"ר הש"ע וברמ"א ז"ל ולדעתי אין ספק כי הכל בכתב מיד ה' עליהם השכיל ורוח ה' נוססה בם להיות לשונם מכון להלכה וחסן ה' בידם הלכה ע"ש ולא כמ"ש מהר"ם לובלין סי"א ק"צ וקל"ה ע"ש.

עוד שם בחומים סוס"י כ"ה בקת"כ אות קכ"ד דקבלה בידו וכן הוא דן דאין לעטון קיס לי נגד פסק השו"ע וברמ"א כיון שהב"י ורמ"א לא זכרו דעת החולק אין לחוש לו. וז"ל מרן הח"ס א"ע ס' קנ"א ובאשר כ' בגאב"ד שלכם אלו ושינה ושיגל כמה פעמים שהוא רואה שאני מחירא ללאח חוץ לגדר הרמ"א אפילו נחוט השערה אנו אומר עליו חכם עדיף מנביא כי כן הוא והיא חלתי ותפארתו עכל"ק. ולכן בדין כיון דבעלי ש"ע ראו כל בני הפוסקים שהביא המ"ב ואפי"ה הכריעו דלא כוותיבו ופסקו בשלחנם הטובור דחפלת המנחה עד אלא הכוכבים פשוט דהלכה כוותיבו אפילו באיסורא דאורייתא וכל שכן בחפלת מנחה דרצון מאחר דמנ"ב לא הביא פוסקים חדשים או ראיות אחרות מה שלא ראו בעלי הש"ע בהלכה זו קיי"ל כבעלי הש"ע ומותר להחפלי מנחה עד שחשכה כפסק הב"י וברמ"א, כן נלפענ"ד.

אשר לפענ"ד על זה סמכו אצותינו להחפלי מנחה עד אלא הכוכבים וכדאי הם לסמוך עליהם אפילו שלא בשעת הדחק ולכתחילה אפילו באיסורי דאורייתא התמורות וכ"ש בחפלת מנחה שהיא דרצון, וגם כי המג"א בשם המהרי"ל

סימן נ"ג

מסורת ברבית המסיל אי בעי בעמידה

מנצח מרחיק התשל"ד בני יצ"א

למנן דלא חידא מברכינא ויהא שמייה מברך ה"ה המוסל
ומשלג מלא מלג וזכר כשיח מזהיר יעקב פריעדמאן הי"ו, תלמיד
בבול מוסר חיים ב"ר.

אחדשה"מ וש"ח

ובדבר אשר מלא דע"ת שביח נשם חשד"ן קטן סימן
ר"ם דברכה המסיל בעמידה ואין לעי' בפמ"ג סימן ח"ל
סק"א ח"ל, ועיין ח"ר והכלל כל דרכה שאין הגאה לגוף
בעמידה משא"כ שחיטה חלה וק"כ אף שחוב עליו דומין לנהנין
עכ"ל, ומספקא ליה אי יכול לומר דהמסיל נמי דומה לדרכה
הנהנין על השינה ע"כ.

לפ"מ ריהעא ה"י מראה דמהיות עוב יעשה כמבר"מ בתשצ"ן
הגם דיכולנא לפרש דמבר"ס נמי לא אמר לחיובא אלא
כתב שמבר"ס ה"י מובג לעמוד בשעת הדרכה אצל ליכא חוצה
ואף שאין הכרח מ"מ כיון שלא ראוי להפוסקים שהביאו כן
מסתמא הכי פירשו בו דראוי אלא למנהג ולא לחיוב. שוב ראיתי
בא"ר סימן רל"ע אות ג' ח"ל, ראיתי בתשצ"ן סימן ר"ם ז"ל
ואומר המסיל חבלי שינה וכו' בעמידה ע"כ וראשונים ואחרונים
לא הזכירו זה ע"כ מראה דבר ראה מה שראה בדע"ת וס"ל
דאינה הלכה דהראשונים והאחרונים לא הביאוכו וכו"ג
השמיטה הוכר ראיה א"כ אינה הלכה ודו"ק.

דשה"ס בלב תש"ח

מנצח הקטן

סימן נ"ד

הנז שכתב בשבת אי מותר להעביר החמין על תנור אחר

א' שלח התשל"ד בני יצ"א

מע"כ ידידי חוקר הצעלה מוסל ומשלג מלא מלג בראי וזכר
כשיח חזק דוד פריעדבערג הי"ו, בביהמ"ד ישיבת בית תלמוד
החדשה ירושלים עיה"ק תר"א.

אחדשכה"מ.

בדבר שאלוהו צדין שבי' והעמנה שנתעורר צדיקמ"ד היכא
דעמדו העשאלנע ע"ג כירה גריק היינו שבי' פח מונה
על הגז וככה הגז בשבת ובשבת שלא נעמן העשאלנע אי
מותר להעבירו על גבי גז אחר שיש עליו פח והביא שם דברי
הכנ"א ודברי המ"צ בשם המבר"ל דאם יש דף המפסיק
לכירה יש לכירה דין גריק ומשמע דעי' היכר דבר המפסיק
מותר ליתן אפילו לכתחילה בשבת ע"כ. שוב הביא דשמע
מכחמ"א ז"ל דס"ל דפח לא הוי בגריק ורואה ציבור בעיניים

אלו, והנה להעביר ככל הסוגיא באמת כי דבר קשה הוא לחסור
הזמן וכדברים מסוככים עד למאוד מ"מ לא אמנע מלעביר
באחז עניינים לפי קוילר הזמן.

תנן הכס (שבת ל"ו) כירה שהסיקוה בקש או בגזבא ונתנין
עליה תנשיל בגפת או בעלים לא יתן עד שיגרוף או עד
שיתן את האפר ופירש"י דבאיסור העמנה מייירי והעמס משום
דאין עומנין בדבר המוסף הכל וכל שגרוף וקטום ס"ל דראוי
מוסף הכל וכ"כ בכמה מקומות דהכא לדין העמנה איירי
ומשום מוסף הכל. אצל רב האי גאון ור"ח ורבינו אפרים פ"י
דהכא לא איירי מהעמנה כלל אלא כגון שהקדירה יושבת על
כסא של ברזל וכיוצא בו או שהיא תליה בצבנים שאין שולי
הקדירה נוגעין בגחלים ומשום כל שגרוף וקטום דאיכא הכירה
שמסלק דעתו מלחתות בגחלים שרי, והבב"מ הקשה לפירש"י
דכרי הוא עלמא ז"ל פ"י לעיל (סוף סב"מ) מפני מה אין עומנין
בדבר המוסף הכל מצדד יוס גזירה שמה יעמין ברמץ ורמץ
היינו אפר המעורב בגחלים אלא אפי"ם שנתן האפר מוסף
הכל הוא וכן הקשה הר"ן ז"ל וכתב וכן הוא ודאי שברמץ
מחמם את הזמן וכל שמחמם את הזמן מוסף הכל הוא ואין
אפשר דכי נתן אפר נתייב כל דהוא לא יכא מוסף הכל וחו
דאמרין בגמרא דגחלים עוממות הרי כן ככירה קטימה וצודאי
דגחלים עוממות מוסיפין הכל עפי מרמץ ע"ש, וכ"ש להמאירי
דאפילו לאחר שקטם נצטרו הגחלים לעבר הקטום ומראות
ממש אפי"ה מותר כל שקטם ולשיטת רש"י נ"ל דס"ל כמ"ש
הבב"מ בשם י"א וכ"כ הר"ן דגחלים קטומות כיון שעוממות
והולכות אף שלשעתו הם חמים מ"מ לא די שאין מוסיפין אלא
כן עוממות והולכות ולפי"ז אין בהם משום מוסף הכל והכל
ככל זה.

ולכאורה לפי רב האי גאון ודעימיה דשמעתתא מייירי
להחזיר והעמס משום הכירה א"כ אם שם העם על הגז
נמי הכירה איכא וכ"ש הוא מגחלים קטומים שאף שלאחר כך
נעשו לחשות ואפי"ה התירו כמ"ש בסמוך בשם המאירי כיון
דליכא הוכ ליכ היכר כ"ש בשם דאיכא היכר גדול, אצל לשיטת
רש"י דהעמס משום מוסף הכל א"כ בשם פ"ג כירה נמי אכתי
מוסף הכל הוא ועי' ה"כ פ"ג מה"ש שגם דעת הרמב"ם
דמתני' בלוחשות בלי העמנה הוא אלא שהרמב"ם ז"ל כה"י
שם חזק דבתנור שהכלו חס צויתר יש לחוש אפילו בנילוות
מוטעים ומפני כך אין לחוש לחתוי ע"ש ובה"כ ה"ד, ועי' צ"י
סימן רנ"ג באריכות, ולדין אפילו לדעת הרמב"ם היכר מותר
דהעמס דא"א שלא תשאר ניוץ אחת לא שייך בהעם שמכסה
כל האש ואיכא היכר גמור.

וראיתי ליד"י הגאון רמ"פ שליט"א באגרות משכ א"ס
ח"א סי' נ"ג שאלא לתדע דגם רש"י מודה דגחלים קטומים
אפילו לאחר שנקטמו נחשבו מוסף הכל אך לא אסרו משום
ההיכר שיש בהקטום שאין דעתו לחתות והב"א ראי' מרש"י
דף ל"ז ע"ב שפי' שאני הכא דקטמנה וגלי דעתו דלא ניהא
ליכ בנמוקי ע"ש ומכ שפי' במתני' יתן אפר פ"ג גחלים
לכסותם ולנעם אין הכוונה שלא יוספו הכל אלא דהוא גרוט

מכפי שבי' בלא כסוי האפר, וא"כ גלי דעתיה שלא נוחל ליה בלמוקו רק שיכיר חס לצד דבשיל זה לא אתו לחתויי, ולא יקשה לפי' נרש"י מה שהקשה הר"ן מהא דאסור להטמין צרמץ אלא דהדר בי' כיון דהתוס' ור"ן לא פי' כן ברש"י ז"ל ע"ש.

ובאמת כי המטין בדברי רש"י (דף כ' ע"א) ד"ה קטום ח"ל, מפזרים אפר מלמעלה כדי להפיג חומו שלא יוסף הכל בשבת וזה תבטל שהוא כמאכל בן דרוסאי לא חיישין חס מתבטל והולך בשבת ע"כ. הנה מפורש כתב רש"י דהקטום הוא כדי שלא יוסף הכל ונ"ע.

ברם ראיתי להמאירי ז"ל שהאריך הרבה בדברי רש"י בפי' המשנה הי"ל והקשה ליה ממה שאמרו קופה שהטמין זה אסור להניחה על גבי גפת ומה תוספות הכל לגפת על הגחלת קטומה, ותי' ג' תירוטים חדא דרש"י מפרש שהגפת כל שאדם עומן זה דבר חס מוסף הכל בכל שעה אצל הגחלים הטומים מתנוונות והולכות וחמימות שלהם קלים, ועוד שהגפת שהוא משיב עליהם וכורך קרקפות הקדירה בהם, אבל זו אינו ממש הקדירה על הגחלים ממש. ועוד טעם אחר ועיקר שהטמין בגפת מראה בדעתו שמתכוין להחס במה שיוכל אצל זה מראה דעתו שאין דעתו בחמימות גדול שהרי ממעטו בידים בקטמתו או בגריפתו זו הוא שיטת גדולי הרבנים, מנזאר מדברי המאירי דרש"י נמי מודה לב' הטעמים משום מוסף הכל ומשום הכירא וכח המאירי בעטם דכ"ל לרש"י לשני הטעמים שאלו לא בלא עליה מטעם מוסף הכל אלא משום שמה יחסר כמו שיתבאר לשיטת האחרת תינה בקטומה בגרופה היאך שחס מפרשים גרופה שמהה קרקעית הכירא מהם לגמרי ואף בירושלמי אמרו כן שפי' הגרין כל לרכו דתני הגרין לריך לטעם ציד הקטום אף חס לא קטם כל לרכו דתני משהה מרבה עליו נעורת של פשתן אלא חסו אינו לריך לקטום עד שלא יראה האש כלל וברי אמרו גחלים עוממות בקטומות ע"ש. מנזאר עכ"פ דרש"י נמי מודה לטעם חתוי והיכר. ולפי' ממילא לא יקשה קושיה הר"ן מהא דאסור להטמין צרמץ וכדקמ"ד דהגרמ"ם וגם לדידיה יש חילוק בין הטמנה לשהיה ועכ"פ מלינו להדיא בהמאירי דגם רש"י מודה וממילא שפיר יש לומר דגם רש"י ס"ל טעם דהכירא ונותר להחזיר כשמכוסה בטם.

ונתתי את לצי להבין פירושה דלא יוסף דלא הכונה הוא שלא יוסף הכל דוקא ואפילו לא ימנע אלא יעמוד בחוס זה שהוא טכסיו כל היום אף דגם שהוא כמו שהוא הוא חס הרבה עד שירחיק ויתבטל מ"מ כיון דאינו מוסף הכל ממה שהוא טכסיו לא חיישין לה כיון דקטם כ"כ שלא יוסף הכל די בזה, והעיקר שלא יוסף ולא שימנע ההכל וכיון דכבר נתבטל האוכל כל לרכו די בזה או שבעיקר גם שימנע ההכל ושלא יוסף לאו דוקא ולא הראשון הרי מוכן לשון רש"י הי"ל קטום מפזרים אפר מלמעלה כדי להפיג חומו שלא יוסף הכל בשבת ולא כתב שימנע ההכל וכיון דברי וזה תבטל שהוא כמאכל בן דרוסאי לא חיישין חס מתבטל והולך בשבת פי' לפירושו דכיון דכ"ל דסני בשלא יוסף הכל אצל מ"מ אינו ממנע ג"כ ההכל ונמלא

דאף לאחר הקטום אחתי מבטל בשבת הוא ולא משני דהה תבטל כיון שמתבטל כבר כמאכל בן דרוסאי לא חיישין חס מתבטל והולך בשבת. ולפי' דידן נמי בהמניח טם על התנור שלנו הטם נמי מפיג חומתו במקלח ולא יוסף הכל אלא יעמידנו כמו שהוא כה"ג לא מקרי מוסף הכל והגם שמדברי הר"ן נראה מנזאר כלל השני שהקשה בריש כירא אפירש"י ח"ל, שהוא עלמו פי' בפי' ד"מ דף ל"ד ע"ב מפי' מה אמרו אין טומיין בדבר המוסף הכל מנזאר יוס גזירה שמה יעמין צרמץ ורמץ היינו אפר המעורב בגחלים אלא חס אע"פ שנתן האפר מוסף הכל הוא וכן הוא ודאי שהרמץ מחמם את האון וכל שמחמם את האון מוסף הכל הוא וכו' ע"ש נראה מפורש דכל שמחמם את האון אפי' אין מוסף הכל מלך עלמו מ"מ כיון שמוסף הכל בהלון מקרי מוסף הכל. אמנם מהא לא הויא סחורה דבדבריו דברי הר"ן פליג על שיטת רש"י וא"כ י"ל דגם בזה פליג.

וקצת ראוי נראה מדברי המאירי ז"ל שהקשה לרש"י ממה שאמרו קופה שהטמין זה אסור להניחה על גבי גפת וברי הטמנה זו בדבר שאינו מוסף הכל ואסור להשיבה ולהשבותה על גבי גפת ומה תוספת הכל לגפת על הגחלת קטומה ותי' המאירי ז"ל ח"ל, אלא שחס מפרשים שהגפת כל שאדם עומן זה דבר חס מוסף הכל בכל שעה אצל גחלים הקטומות מתנוונות והולכות וחמימות שלהם קלים כח כח בגפת שהטמין זה החמימות מוסף הכל בכל שעה ולא שמעמיד ההכל, ומיחו י"ל דדיוקא דסיפא עיקר דגחלים קטומות חמימות שלהם קלים וי"ל.

והנה המנ"א סקכ"ב כתב בשם הש"ג דהתנורים שלנו חוכו וגבו אחד הוא ונותר בגרוף וקטום וצאינו גרוף וקטום אסור. והנה רש"י שבת ל"ז פי' גבה עובי שפתה או כסוי שעל חללה נראה דכ"ל דכסוי על חלל התנור נמי אסור, וא"כ לכאורה חס הפח על התנור נמי בכלל כסוי ולא עוב מנמו ואמאי יבא מותר. מיכו לאחר הפיון נראה לחלק בדיוק לשון רש"י ז"ל שכתב עובי שפתה או כסוי שעל חללה, ולכאורה למה דיוק בלשוננו כסוי חללה היה ליה לומר גבה עובי התנור או כסוי שעליו, ונראה דכיון דיוק רש"י כסוי שעל חללה דדוקא חס הי' הכסוי רק על חללה הוא דמקרי על גבה ונכנס בכלל האיסור, אבל חס הי' כסוי עובר על כל עובי התנור היינו גם על שפתיו או שפיר היה מותר להניח על עובי שפתיו עכ"פ, ואולי גם על כסוי במקום החלל דכה"ג מקרי שוב גוי"ק והטעם בזה הוא כך דכסוי העשוי רק לחלל התנור הוא חלק מן התנור שכן דרך התנורים לנסות בכסוי זה ולבטל על גבו וכו"ל הכסוי על חלל התנור כמו השפת התנור שאסור דהוא חלק מהתנור ממש וליכא בזה היכר כלל, אבל חס נתן כסוי על כל התנור ולא רק על חללה וכ"ש שנותן עם אחר על הכסוי כה"ג ודאי מותר אפילו לרש"י דעם זה לא בטל לצדי תנור וכו"ל היכר ושוב הו"ל כגוי"ק וכיון דבבאנו לשלל דגם רש"י מודה בטעם היכר א"כ פשוט דגם כהא מהני אפילו לשיטת רש"י וכ"ש לדעת שאר פוסקים. ואולי י"ל דכמו בתנורים שלנו שיש במקום

בית ישראל עוזרים באיסור חילול שבת וזפרט שאפילו אליבא דמרן החז"א אין כאן אלא איסור דרבנן, וכיון דנהג עמלא להיתר אזלינן ביה להקל, ע"י במאורי הג"ל, וכ"ש דנראה דעת האחרונים דלא כחז"א ז"ל, וכ"ע נהוג כן וכה"ג מנהג ותיקין הוא.

הן אמת דבגמ' דף ל"ו שם במתני' ז"ש אומרים נוטלין אכל לא מחזירין וז"ל אומרים נוטלין ומחזירין, ובדף ל"ח שם אמר רב ששם לדברי האומר מחזירין מחזירין ואפילו בשבת ואמר רב זריקא לא שנו אלא שעודן בידו אכל הניחן על גבי קרקע אסור ואמר חזקיה משמיה דאביי הא דאמר עודן בידו מותר לא אמרן אלא שדעתו להחזיר אכל אין דעתו להחזיר אסור מכלל דע"ג קרקע אפילו שדעתו להחזיר אסור, ואיכא דאמרי הא דאמרנו ע"ג קרקע אסור לא אמרן אלא דאין דעתו להחזיר אכל דעתו להחזיר שרי מכלל דעודן בידו אע"פ שאין דעתו להחזיר, והרי"ף ז"ל פסק כלישנא קמא לחומרא דהניחן ע"ג קרקע לעולם אסור ועודן בידו אם דעתו להחזיר מותר ואם לאו אסור, ועלה צ"י ר' ירמיה תלפן במקל מה הוא הניחו ע"ג מעה מהו צ"י ר' אשי פין ממיחם למיחם מהו חיקא, ולא פסק הרי"ף ז"ל דהני צ"י כלום, ונראה דעתו לחומרא דאע"ג דהני צ"י מילי דרבנן ניהו שכיון שנחבשל כמאכל בן דרוסאי אין בו משום מבשל כיון שפסק כלישנא קמא בעודו בידו ובהניחו ע"ג קרקע לחומרא גלה דעתו שדעתו להחזיר אפילו במידי דרבנן, וכ"כ הטור סי' רנ"ג מפסקי הרא"ש דעבדין לחומרא, וכן הבאתי כבר שיטת ר"ח דמשום חומר שבת לא אמרינן בכל מקום להקל אפילו דרבנן, ומיהו באמת יש בזה מחלוקת וג' שיטות בדבר, א' שיטת הרי"ף והטור שפסקו לחומרא, והשני, דעת הפוסקים כלישנא דתרא שפסקו לקולא שפאפילו הניחן ע"ג קרקע אם דעתו להחזיר מותר וכן בצ"י דר' ירמיה ור' אשי לקולא, ג' דעת הפוסקים כלישנא קמא ולאסור בהניחן ע"ג קרקע אפילו דעתו להחזיר ובעודן בידו אם אין דעתו להחזיר ולהחזיר בעודן בידו אם דעתו להחזיר ובע"פ דר"י ור' אשי פסקו לקולא כיון דסלקא בחיקו וספיקא דרבנן לקולא, ואף דפסקו כלישנא קמא לחומרא לא דמי ספיקא דרבנן דסלקא בחיקו לספיקא דתרי לישנא, וע"י שו"ת תשכ"ן ח"ב סי' ק"ל באריכות מה. וכיון דאין פסקין מעיקר דינא כרמ"א דאפילו בהניח ע"ג מותר להחזיר וכמ"ש הרמ"א בכמה מקומות א"כ ס"ל עכ"פ דאזלינן לקולא וכמ"ש בשם המאורי וזפרט כי יש כאן עוד כמה סניפים להחזיר ודו"ק.

ומערתה נחזור בזה האש תחת הקדירה ועדיין לא נלענן אי מותר להשימו על חנור אחר על טם שעל הגז כמו דקו"ל דמכירה לכירה אפילו מכירה שהבילה מיעוט לכירה שהבילה מרובה לאחר כמבואר בש"ע סי"ב שם בשם הרמב"ם ומג"א סק"ב. ולפענ"ד נראה להחזיר דהרי מעיקר דינא פסק הרמ"א דאפילו הניחו ע"ג קרקע נמי מותר להחזיר כל שלא נלענן אלא שנהגין להחזיר כירושלמי דהניחו לארץ אסור בעלמא והנה בירושלמי שם פ"ג סוף ה"א נחלקו בו הפוסקים צ"י ע"י פנ"מ שם ובק"ע הביא דעת הר"ן דמיידי

הגז כמין כסוי של צרל שמתחין עליו הקדירה והוא פתוח והכסוי לא היו על כל הגז אולי גם הכסוי שלהם ה"י בזה האופן שהיה פתוח שהאש ילא מלמטה והיה מניח עליו הקדירה שתחבשל חב מקרי על גבה, אכל אם מניח טם שלם ומכסה הכל ולא היו חלק מן התנור ודאי כזה היכר. וע"י תשכ"ן ח"ב סימן ק"ל, והיתר שהבייה ע"ג כירה הוא שכיון שהאיר מפסיק בין הקדירה ובין האש אינו קרוי העממה בדבר המוסיף הצל שאסור אפילו מצעוד יום אלא שהקדירה מונחת על הדברים המוסיפים הצל ואין אור מפסיק ביניהם חבו דעת הרמב"ן ז"ל וכו' ע"ש, ואולי דעל הטם נמי כיון דאין אור מפסיק בין הקדירה ובין האש ול"ע.

ודע דבעיקר הגזירה דשמה יחתה לולא דמסתפינא היה נלפענ"ד לחדש לפימ"ש במקום אחר לענין גזירה שמה יטה ולא גזרינן בגז חשמלי והטעם דלא גזרו חז"ל רק בזמן נר שדרכו להתמטע אורה כנר של שמים וכיוצא בו כה"ג חיישינן שמה ידליק אור הניר לו ובשבת קודש יתמטע לאט לאט כדרך הנר שלאחר שיתמטע בו השמן מתמטע האור או שמה יתעטם הפחילה שתעשה פחם ויחשיך האור, כה"י גוונא חיישינן שמה יטה, אכל באור שלעולם לא ישתנה וידלוק במלכ אחד והוא הדליק נר כזה כה"ג לא חיישינן שמה יטה שכרי יש לו האור שהדליק ורואה בו ולא נעשה בו שינוי. כללו של דבר כל שנעשה בו שינוי חיישינן שמה יטה וככ"נ י"ל דדוקא בגחלים שדרך האש להתמטע במשך ההבערה והגחלים אשר סביבות הקדירה עוממות ומכבות חיישינן שמה יחתה גחלים אחרים על יד הקדירה למחר הציטול, אכל אם לא יכבו הגחלים למה ליה לחחות הרי שם הגחלים ומה יועיל החיתוי, וממילא בגז כיון שלא נשתנה האש כל הזמן שהמאכל עליו והוא ידע לה מאתמול ותקן אותו שידליק בכעין זה לא גזרו משום חתוי כה"ג וכמו שלא גזרו שמה יציא עינים אחרים וידליק אלא שמה יחתה הוא דגזרו. דכל שילך להציא עינים יחזיר לעצמו ששבת היום הכ"נ לא גזרו בגז כיון שאין דרכו לכבות ולהתמטע ולא גזרו שמה יוסיף על הגז כמו שלא גזרו כן בגז ובעינים, ומה"ע יש להחזיר נר עלעקטרי הנקרא דיממער שאפשר לעלות צ"י או ג' מיני אור, והארכתי בזה במקום אחר, ומיהו כיון דקל"ת יש לחלק חושש אני מלחדש דבר כזה, וע"י קול תורה (אייר תשכ"ג) חשבה מהגרז"פ פראנק ז"ל דתנור חשמלי שא"א להגדיל את כח החום דין כירה גו"ק יש לו ומותר להחזיר עליו ואולי כשמכסה גם הכפתורים של הגז אז לכי"ע מותר. שוב ראיתי לידוי"ג הגרמ"פ שליט"א בחדש"א א"ח ח"א סי' ל"ג שמד"ד ג"כ לחדש דבגז ליכא גזירה של חתוי הגם שאין דרכו דרכיו מ"מ כל הדרכים למקום אחד הולכים ולכן לא מנעתי עצמי מלהעלות על הכתב מה שבלתי, מ"מ אין לסמוך על סברה זו בעלמא.

ומידו לעיקר דינא לפענ"ד כיון דבוארנו בס"ד דגם לרש"י הטעם משום היכר ולכו"ע הכירה מועיל, לפענ"ד ליכא בזה חששא ומותר אליבא דכו"ע, ובתנתי בזה ללמד זכות לפי שכל בית ישראל נוהגין כהיום להעמיד טשאלענט על הפח על הגז כעם ככהן ת"ח לדיקים וחסידים ואנשי מעשה, וח"ו שכל

כשסילקו קודם שנת ונשנת מותר הכל ועיין ביאור הגר"א
רס"ר"ג ונחלוקת הראשונים אי ש"ס דילן חולק אצבלי ולכן
מאחר דצירנו צנח"י דעל הגז מותר לפענ"ד הכ"י דמותר
מכירה לכירה באופן כזה לעת הזורק, ומה שכתב שצספר צריח
עולם אסר כזה הכה עיינתי בצספר הכ"ל דף 73 (ואגב
תמהתי למה כתב הדפוס צנומערין של עכ"ס ולא ליון הדפוס
צא' צ' כדרכן של ספרי קודש משולם) ואדרבה העלה בשעת
הדחק להחזיר ועדיף מהעמידה על הקרקע, אלא שהוא בכלל
פסק שם בדין גז"ק כמין החזו"א ז"ל שאסור להעמיד על
העם ולהחזיר בכלל כידוע שכמעט כל דבריו הם ליקוט מדברי
מין החזו"א ז"ל. אמנם לדידן מאחר שצירנו צנח"י לפענ"ד
בכל עם המכסה הגז דסגי ליה להכירה ממילא הכ"י לפענ"ד
מותר. והגם כי מיראי הוראח אני ומי אנכי לחלוק על מין
החזו"א ז"ל אשר תורת אמת צפיהו ובכל מקום הלכה כמותו
מ"מ מה שנלפענ"ד כחצתי.

דושה"ט בלב ונפש.

מנשה הקטן

סימן לה

אשה ששכחה להדליק נרות ביו"ט שני מהו לחופיף

מוצש"ק תולדות התשל"ו ב"י יצו"א ב"י

מע"כ ידידי זצ"ה ג' ו"ח ג"ג יצו"א ב"י, כש"ת מוה"ר

נתן בנימין בלויא שליט"א ב"י.

אחרש"ת צידדות נאמנה,

בדבר שאלתו באשה ששכחה להדליק נרות צליל צ' של יו"ט
סוכות וצנזק חכרה שלא הדליקה ואזה לה מעכ"ת
להדליק נרות צלי צרכה ופשו בשאלתו לפימ"ש הרמ"א א"ח
ס"י רס"ג. צסס המהרי"ל דאשה ששכחה פעם אחת להדליק
נר לריכה להדליק כל ימיה עוד נר אחד נוסף על מה שהדליקה
אי גס נר יו"ט בכלל, ואח"ל דגס יו"ט בכלל אי גס יו"ט שני
בכלל זה. עוד מספקא ל"י דאולי דוקא מי שמדליק רק צ' נרות
כנגד זכור ושומר ושכחה אז לריכה להבוסף אצל אשה שממילא
מדלקת יותר בכל שנת אין לריכה להבוסף או דילמא מטעם
קנס לעולם לריכה להבוסף, ובעיקר דברי מהרי"ל חפץ ולא
מנא זה בדברי מהרי"ל.

תשובה על ראשון ראשון, נראה דאין חילוק בין שנת ליו"ט,
ובין יו"ט ראשון ליו"ט שני. והנה ז"ל מהרי"ל (בה"י שנת
דף כ"ט מדפי הספר צסוגרים) נשאל למהרי"ל סג"ל אשה
שחלתה ולא הדליקה נר בשנת והורה לה שחלתה זכירה כל
ימיה להבוסף על כל נר של מנחה ויותר ממה שהיתה רגילה עד
עתה ומתי שאירע תענית ותתודה אז תתודה ג"כ על עזירה
זו ואם ראוה להרבות תענית על ככה להחכפר לה חט"ב,
השתק מהרי"ל יטן נושן עכ"ל.

והר"מ א"ח סימן רס"ג והמטה משה סימן תכ"צ העתיקו
צשינו נוסח קאח, אשה דאשתלי ולא הדליקה נר בשנת
תהא זכירה כל ימיה להבוסף על כל נר של מנחה ויותר ממה
שהיתה רגילה מהרי"ל עכ"ל, והנה החילוק גדול דמהרי"ל כתב
אשה שחלתה ומשמע שאפילו לא הדליקה מחמת חוליה וכו"ל
אונס ואפ"ה לריכה להבוסף נר כל ימיה ולדעת המע"מ
והד"מ כפי שהעתיקו דאשתלי משמע דוקא משום שכחה,
ולפי שינוי נוסחאות נראה דחלוי שינוי העצמים, ולגירסת
המהרי"ל חלתה א"כ העטם שהוא עונש לה שלא יכולה להדליק
ולריכה תשובה גדולה, ולגירסת הד"מ וידיון הוא מטעם
זכירות ע"י צ"ח העטם שצוה (שמוספת) תהא נזכרת מאד.

ונראה דמה"ע נהוג עלמא דיולדת מוספת להדליק נר אחד
והקטן האחרונים כיון דיולדת אנוסה היא שלא להדליקה
ואונס הרי פעורה להבוסף ולמה נהוג עלמא להבוסף, ולגירסת
המהרי"ל אחי שפיר דיולדת היא בכלל חלתה וברי כתב להדיא
דהיא לריכה להבוסף וא"כ נראה דנהוג עלמא עפ"י גירסת
המהרי"ל הישן. ובמקום אחר כתבתי טעם אחר למח מוספין
ציולדת נר לכל אחד לפי שיטת הרמב"ם צנר חנוכה שצטב"צ
מדליק נר לכל אחד והכ"י בשנת האשה מדלקת לכל בני הבית
נר לכל אחד וכו'.

וראיתי בא"ר ס"י רס"ג אות ט' שכתבו ח"ל, כל ימיה וכו'
להבוסף על כל נר של מנחה ויותר ממה שהיתה רגילה לה
שמעין מהא חלת א' דאף שרגילה צ' מדלקת יותר, צ' אפילו
נר מנחה אחר שאינו של שנת, ג' משמע דלק הבוספה צעי כגון
שמדלקת נר גדול יותר או נותן מטע שמן יותר, אצל א"ל להדליק
עוד נר לחוספת דלא כהצנת רמ"א ולצ"ש, ונראה להקל כזה
לאשה עניה עכ"ל. שמעין מדברי הא"ר שדיוק בדברי מהרי"ל
דנר של שנת לאו דוקא, אלא ה"ה כל נר מנחה. ומעתה לא
מיוצטא למ"ד דנר של יו"ט בכלל נר של שנת הוא ע"י ש"ס
ס"י רס"ג וס"י תקי"ד ס"י א' וצמ"ז שם דאף דחזר ושומר
בשנת הוא מ"מ י"ל נגד איש ואשה ציו"ט או נגד טעמים
אחרים שיש כזה עיין כף החיים סימן רס"ג. ואם כן נר יו"ט
בכלל נר שנת הוא ואפילו למ"ד דלאו בכלל נר של שנת הוא
מ"מ נר של מנחה הוא וברי דייק דבכל נר מנחה כך הוא,
וא"כ הכ"י צדידן דיו"ט שני נר נמי עכ"פ מנחה היא.

ואיפשיט לן נמי דאפילו מדלקת יותר מנ' נרות אפ"ה
לריכה להבוסף והוא מדויק צלשגס ז"ל להבוסף על כל
נר של מנחה ויותר ממה שהיתה רגילה, ומדכתב ממה שהיתה
רגילה ולא כתב ממה שהיתה חייבת משמע שאפילו מה שרגילה
צלי החיוב זה דלא כמ"ש צש"ת מור ואכלות באוכל ארץ
נוד ס"י ז' דדוקא בשכחה אחד משנים ולא צהנוספים וכמו
שעלה על דעת מעכ"ת אלא בכל אופן לריכה להבוסף נר אחד.

ולא אכחד מעיני דמלשון מהרי"ל דדייק אשה דאשתלי (או
שחלתה לאחה גירסא שהיא) ולא הדליקה נר בשנת תהא
זכירה כל ימיה להבוסף על כל נר של מנחה ויותר ממה שהיתה
רגילה ה"י אפשר לפרש באופן אחר כלומר דאם שכחה להדליק
נר שנת אז כל נר מנחה שמדליק לריכה להבוסף כלומר שבהנחה

אחרשכת"ר בידדות ללח

הגם כי אני מועד מאד ויאמין לי כי ללי ידיותי הנאמכ אליו אין לי זמן אפילו לזנוע את רוקי, אבל אהבב מקלקלת השוכר ופניתי לי מכל לפיין כהני מילי מעלייתא דכת"ר נאח דורש ונאח מקיים בחומר בקדוש בגמי שבוש דק כ' פ"ב נשים חייבות בקידוש כיום דבר תורח דאמר קרא זכור ושמור כל שיטו בשמירה ישנו בזכירה וכני נשי הואיל ואיתנבו בשמירה איתנבו נמי בזכירה וכתבו בתוס' ד"ה כל איפכא ליכא למימר דלחומרא מקשינן, ונשאל כתי' דמאי ס"ד לומר איפכא הא כתוב בתורה לא תעשה כל מלאכה אתה ובנך ובתך וגו' הרי מקרא מלא דנשים אסורות במלאכה שבת ופי"כ אי"א לומר איפכא וכ"ג פניו משופטים על אפיקו ים התשובות פניו שפיר חזי דקדושה זו קדומה היא בש"ת ש"מ מהדורא ח' ח"א ס"י ס"א הביא קדושה זו בשם ס' מ"ב ס"י ונשיא"ת בית יצחק וי"ד ח"א דקד באחרון ובספר זרע יעקב זכרות דק כ' וכולו בשיטת אחת ובחדא מחתא נחתו ותפשו בשלחי גלימי דהגאון בעל הל"ח ז"ל זכרות דק כ' שהם דנשים פטורות על מלאכה שבת מ"מ האב אפשר שיהי' מאוה על שבתתן כמו שהוא מאוה על שבתתן בכמותו וא"כ הי' אפשר לפרש איפכא ולתב בקרא.

וימחור נא לפיין בספרי ש"ת משכח הלכות ח"ב ס"י קפ"ב שהבאחי דברי רבנו מנחם הכהני בעשמי במנות לאון קס"ו וממשכח פ"ד ידיים מ"ו וכן הוא שיעת בגלגלים הראשונים ז"ל דחיוב מלות בעבד אינם מלד עלמו אלל מפאת האדון דפי"כ אינו אלל כבכמתו ופי"ג בגמי ב"מ דק י"ו פ"א תיבטיא למ"ד שלחו של אדם כמותו הכ"מ שליח דבר מאוה הוא אבל עבד דלאו בר מאוה הוא לל, ולכאורע עבד נמי מחויב במנות כגשים ומאי קאמר עבד דלאו בר מאוה הוא ולפימ"ש דהחיוב על האדון ולא מלד בעבד אחי שפיר דלענין שליחות בטין חיוב עלמי וזה שפיר קאמר אינו מחויב במנות, והבאחי שם דעת הרמב"ן פכ"ת שחלק ומכיר נראה גדולי הראשונים ס"ל כן וכן נראה קלח מפיה"מ להרמב"ם גיעין י"ב ואחי שפיר דברי הגלגלים ז"ל ואין להקשות דלכתי תקשח מלשמו של אדם דאשתו הכ"י איכא מפורשת בקרא.

א"ל דכ"ג ילא לפרש לפימ"ש הרמב"ן עב"ת יתרו כי זכור מ"ש שזכור יום השבת לקדשו ולא נשכחו ושמור מלות ל"ת כ"מ שנאמר השמר פן ואל אינו אלל ל"ת חכור שנשמור אותו לקדשו שלא נחללו וכו' ומפורש אמרו נשים חייבות בק"ה ד"ת שנאמר וז"ש כל שיטו בשמירה ישנו בזכירה וכני נשי הואיל ואיתנבו בשמירה איתנבו נמי בזכירה וכתבו בתוס' ד"ה כל איפכא ליכא למימר דלחומרא מקשינן, ונשאל כתי' דמאי ס"ד לומר איפכא הא כתוב בתורה לא תעשה כל מלאכה אתה ובנך ובתך וגו' הרי מקרא מלא דנשים אסורות במלאכה שבת ופי"כ אי"א לומר איפכא וכ"ג פניו משופטים על אפיקו ים התשובות פניו שפיר חזי דקדושה זו קדומה היא בש"ת ש"מ מהדורא ח' ח"א ס"י ס"א הביא קדושה זו בשם ס' מ"ב ס"י ונשיא"ת בית יצחק וי"ד ח"א דקד באחרון ובספר זרע יעקב זכרות דק כ' וכולו בשיטת אחת ובחדא מחתא נחתו ותפשו בשלחי גלימי דהגאון בעל הל"ח ז"ל זכרות דק כ' שהם דנשים פטורות על מלאכה שבת מ"מ האב אפשר שיהי' מאוה על שבתתן כמו שהוא מאוה על שבתתן בכמותו וא"כ הי' אפשר לפרש איפכא ולתב בקרא.

בבבמו ע"כ ובסימן כ"ח שם כתבו עוד ובמל בעיקר טבילתו לעבדות לא הוא המבדק אכ"ו על הטבילה רק רבו הוא שמבדק ומטבילו מפני שהעבד אינו זקוק לאותה טבילה אך רבו הוא שצריך לשימורו לאפות לבשל ליגע ביינו ולהשקותו וקדו' הלכך טבילה זו צורך האדון הוא ותיקן מה"מ לרס"ג ח"א עשה ל"א—ל"ב (קפ"א א') ומרנה"י טעמדין תנ"ל.

שליכה לבוסוף על כל נרות של מאוה בשביל ששכח להדליק נר של שבת כדי ששכח זכירת יתור נצרות שבת אבל על כל שאר מלות אם שכח אין לבוסוף. עוד היה אפשר לפרש כוונתו על כל נר של מאוה כלומר שאם הדליקה ב' ושכח להדליק אחד תוסוף אחת ואם שכח כל השנים תדליק ארבע ואם כיתה רגילה להדליק שבע ושכח כל השבע תדליק י"ד והיינו לבוסוף על כל נר של מאוה וכיה יולא מזה חומרא גדול. ומיכו מזה אין לן אלל מנהג העולם שמוספים נר אחד ודאי כן קבל ואין להכריח אחרים ח"ו.

עכ"פ לזיון נראה לפענ"ד פשוט כיון דיו"ט נמי בכלל שבת הוא והר"ל נר של מאוה כמבואר ב"ח ס"י תקי"ד ומזכרין עליהם ודאי בכלל הוא ואין נפ"מ בן יו"ט ראשון ליו"ט שני, לפענ"ד ואולי אדרבה כדי ללא אחי ללולו יתור חומר וכמ"ש גם מעב"ת זכ.

עוד רגע אדבר מה שכתב מעב"ת שצבור נזה לה להדליק נרות בלא זכרה ונתן טעם לדבר דצבור נמי איכא כבוד יו"ט. לפענ"ד לא טוב בורח וכלכל מפורשת היא בש"ס ח"ה סימן תקי"ד ס"ה נר של בטלה אסור להדליק ביו"ט ופי' נר של בטלה דהיינו שאין לר"ך לו וכתב ב"י בשם רבינו ירוחם דנר של בטלה היינו שמדליקו לכבוד דאלו לבטלה ממש פשיטא דאסור וכ"כ ב"ה ושכן הוא גם דעת הטור פ"ש, ואפילו להי"ש פ"ב דבי"ה ס"י ל"ה דפליג וס"ל דלכבוד יו"ט לא מקרי נר לבטלה ולא מצינא נרות שמזכרין עליהן אלל אפילו אחר שבהדליק אותם וצריך עליהם יכול לבוסוף עליהם אלל נר של בטלה מקרי שמדליקין להנאות עושין או נדבותן בפני אחרים זה אסור וגם זכר נראה דהרמב"ם מחיר פ"א דש"י טיין ע"ז סק"ה ובמ"א סק"ז ואם מתכוין לכבוד יו"ט משמע מהגרס"ז דשרי מ"מ זכ דוקא בליכא אבל ביום לכ"ע אמרין שרגא בטיהרא מאי מכין ואסור לכ"ע ואפילו מכין לכבוד יו"ט בטלה דעתו אלל כל אדם ואסור לזנוח דכ"ע וכ"כ להדיא במש"ז ח"ה ס"י תקי"ד פ"ש, וא"כ לא טוב עשה במה שלח להדליק צבור אפילו בלי זכרה והכרח כרכורים כרכור להדליק נר של יא"ל עכ"פ נר של בטלה סתם אסור להדליק צבור כמבואר במפרשים.

אלו דברי ידיו דהש"ט ופי"ג וי"ד שיהיה ללמד תורה לשמה וללמוד ולהפיקה בריים סוטה נפשו ונפש ידידו המברכו בלב ונפש

פנשה הקטן

סימן ל"ו

נשים אי חייבות בקידוש וזרע

עש"ס לסדר ושכתי בתוכם והש"ג ברי יצ"א אל הכהן הגדול מנחין, בתורה וזולת יחידו, מאלקי המערים שלום וחסד יוסף ה' אלף עומים סס, לכבוד ידי"ג יעקב איש תם יושב במלח של תורה וס', ורח' כש"ת הרב האטון מחדר יעקב פוריצק שליט"א, מיקרי קרוא ומבשרי ברא מרי.

ה ובתשובת הגאונים שערי צדק כ"ד ב' סימן ט' אלא דטעמדין ג"ח יצא מכלל גברי והכל ישראל לא בא כן ראינו שיצא מכלל גברי לענין שבת דאלו גברי אסור שבות כדלקמן האלו עבד מחויב לשבות אבל לכלל ישראל לא בא שאין העבד עצמו מחויב בשביתה רק רבו הישראל הוא שמצוה להשבות את עבדו כשם שחייב בשביתת

נגדו דברי רש"י ברכות דף כ' שכתב מפורש דהא שמור קאי על מלאכת שבת לא חפשה מלאכה.

והגם ללא לדידי לריך מ"מ יפה העיר מאד לפי שיטת הרמב"ן ז"ל והגם כי הרא"ם בהקשה על הרמב"ן שם וגם הצעל העיקרים מאמר שלישי פרק כ"ו פירש פירוש אחר בדברי הרמב"ן ז"ל ח"ל, כי יש מי שאומר כי צבור שלשון זכור יורה על מ"ע ושמור על חל"ת וכו', אמרו כי עשה ול"ת שניהם הכרחיים במאות שבת מ"ע להורות על חידוש העולם ול"ת שהיא השכיחה ממלאכה זכר כי הש"י הוליאם מעבדות לאחרות וכו' ולפי דבריו של זה המפרש לא היה ראוי שיזכיר הכתוב לא חפשה כל מלאכה בדבור זכור ואחר שזכר בו לא חפשה כל מלאכה מה נורף שיאמר זו"ש בדבור אחד נאמרו ע"ש ולפי"ז ח"כ גם דברי הרמב"ן קאי אכל מלאכת שבת ושמור אמלאכת שבת קאי אלא דלהרא"ם הוא מ"ע ולא ל"ת ולהרמב"ן הוא ל"ת, אבל המהרש"א בח"א שנוטות הני"ל מיישב שיטת הרמב"ן ואחי שפיר עכ"פ לשיטתו בישוב שיטת החוס'.

ובענייני אחרתי לישב לפימ"ש במכילתא זכור ושמור, זכור מלפניו ושמור מאחריו, מכאן אמרו מוסיפין מחול על הקודש, וגררז דס"ל דזכור ושמור בא על תוספת שבת. והנה נחלקו המפרשים אי נשים חייבות בתוספת שבת וגם אי תוספת שבת בכלל הוא דלוריייתא או דרבנן עי' שו"ע ח"ח רס"א וצב"י כתב דלדעת הרמב"ם ליכא תוספת שבת כלל אפילו מדרבנן והרדב"ז בלשונות הרמב"ם סי' קי"ג וסימן רס"ח כתב דגם דעת הרמב"ם שיש תוספת שבת והציו המהצ"ר ולדעת הא"ר אות י"ב לכ"ע זה דלוריייתא הוא. ומיחו תוספת זה אינו אלא בפשה כ"כ ה"ה וכ"כ הר"ח ביומא ע"ש ודו"ק. ומיחו פשוט אי ילפינן לה מחו"ש ח"כ דלוריייתא הוא ועיין תוס' כתובות מ"ז ע"א דנשים חייבות בתוספת שבת וכ"כ במש"ז סי' תר"ח אות א' ע"ש. וקצת ראיה נראה מגמ' שבת באשת רב יוסף דאמר לה ובלבד שלא תקדים ובלבד שלא תאחר מנחה דגם נשים חייבות בתוספת שבת, ולדעה זו ז"ל דמה שאמרו נשים בקידוש היום ולהוסיף מחול על הקודש ולא שדרשה כיון שצריכין לקדש היום ולהוסיף מחול על הקודש ולא שדרשה זו חולקת אהא דרשה אלא תרוייבו שוין לעובד ופשוט דלכ"ע אפילו למ"ד שחוספת שבת דלור' ממש מ"מ אינו בכלל שאר מלאכות שבת, ולפי"ז י"ל דה כונה החוס' או דילמא איפכא כלומר כיון דילפינן מחו"ש דנשים בכלל תוספת שבת דכל שישנו בשמירה וגו' יומא איפכא וליפטר מתוספת, אבל כל הלימוד רק אחוספת שבת ולא אמלאכת שבת וק"ל.

וקצת היה אפשר עוד לפמ"ש ז"ל פ' יש מוחלין דף קכ"א מועדי כ' לריבוי קידוש ב"ד ואין שבת בראשית לריבוי קידוש ב"ד פרש"ם ז"ל מועדי כ' לריבוי קידוש שבו מקדשין את החודש עפ"י הריבוי אבל שבת בראשית אינה לריבוי קידוש אף מקדשין א' בשבת להיות שביעי שלו שבת אלא לעולם יום ז' הוא שבת בלא קידוש ע"ש. והנה לכאורה למד לן קידוש בשבת מה"א אבל אי יומא דהקידוש על התוספת אחי שפיר

זה צבי קידוש דיוס ז' הוא קדוש לעצמו ומה"ע קידוש היום הוא דרבנן דמעצמו נתקדש אלא בליה דמנחה לקדש חוס' וגמלא עיקר הקידוש הוא על תוספת שבת, ובזה מתיישב קושית רבינו טוביה מוויטן הציאו המג"א האך יולאין בקידוש שעשו קודם בליה, ולפימ"ש אדרבה עיקר הקידוש הוא בשביל התוספת שהוא קודם הליה ובדלוי מקדש כל הליה וכן כל היום אם אכתי לא קידש בליה אבל הוא תשלומין על החוס' שמקדשין אותו ולפענ"ד הוא דבר חדש, וע"ז אמרו זכור ושמור ומה"ע הבדלה נמי דלוריייתא ואחי שפיר שיטת הרמב"ם דס"ל ליהא תוספת שבת ולכן מספקא ליה בבדלה אי הוה דלוריייתא או לא, ולפי שיטת הפוסקים דלהרמב"ם ליכא תוספת שבת כלל אפילו דרבנן ועכ"פ ליכא דלוריייתא וא"כ הקידוש אינו מטעם זו"ש ודו"ק כי קריתי וסמכתי על רוחב בינתו בזה.

ומידו אין מכאן קושית אצל שו"מ וצית יאחק ודעימיכו שפירשו הקושית אחרת כפשטן דברי עכ"פ דעת רוב הפוסקים אינו בהרמב"ן בזה וכמ"ש רש"י להדיא ומה גם שאפשר לפרש דגם הרמב"ן צוה שכתב שמור הוי ל"ת היינו בל"ת של מלאכת שבת והם לא הקשו אחרת דוקא אלא אהיקש בעט"ס דקושית החוס' קשה לכו"ע ועי' רשב"ן ברכות ומדרש לקח עוב פ' יתרו ומכלכו נראה דשמור אמלאכת שבת קאי ודלא כרמב"ן וכמ"ש כ"ג מזית רענן לצעל המג"א פ' תשא רמז ש"ז ובאמת נראה מפורש בדמג"א כבר קדמם בזה שהקשה ושמור בנ"י את השבת וא"ת ואימא צבי ישראל ולא צוות ישראל כדרדשין קדושין ל"ו וקרא דאתה ועבדך ואמתך היינו לאומרים שהאדון מלוה על שציתתה ובנך ובתך אלו הקטנים שהיוו על האב.

וע"ד קושיתו אזית רענן הני"ל למד שכן בתך והקשה מאמתך ולא הקשה מבתך וכ"ג תי' לפמ"ש בילקוט יתרו אתה ובנך ובתך אלו הקטנים והיינו לאו משום דאזהרה על הקטן אלא משום דהוא על האב והאריך בצקיות ופלאה בשיטות הפוסקים ראשונים ואחרונים בקטן העושה על דעת אביו. והנה בכאן בע"כ קבל מה שדחה לעיל מבטל שו"מ ובי"ז שם פ' דהחיוז על האב והאדון ובאמת כי כבר הארכתי בזה דהחיוז על בעה"ב לשביתה חל גם על קניני כספו ואעתיק לו מה שכתבתי בגליון שלי במס' בכורות דף ב' ע"א אמה שאמרו בגמ' כל הני למד לי צריכי דאי תנן לוקח ה"א משום דקא מייתי לה לקדושה אבל מוכר דקא מפקע לה מקדושה אימא לקנסיה קמ"ל ופירש"י מייתי לה לקדושה שבתה שובתה בשבת וכיון דמלוה עבד ליכא למקנסיה ע"כ ובתוס' שם ד"ב מייתי הקשו עליו וכתבתי על הגליון ח"ל.

עייין רש"י פירושין מ"ז ע"א ד"ה צבמה ועבדים ושפחות ועיין ראב"ן הל' שבת סימן של"ט דמחלק בין צבמה לכלים לשביתה ועי' צבמה"מ שבת י"ט דיש מחלקין בין צבמה לכלים ובמלחמות שם ובח' הבאיתי קצת ראיה לרש"י מחמורו של רפב"י והאי תורא דירושלמי דנקרא חנא על שמו ודע דרש"י כאן כתב שובתה בשבת ולא הזכיר יו"ט וכ"כ החוס'

ולפענ"ד ליכא מח חפסיה דאטו גברא אנברא קרמית דאמח
דבר זה מחלוקת הראשונים הוא ודעת ה"ב צפ"כ מה"ש כ"ז
נראה להדיא כמ"ש השו"מ ח"ל, ונ"ל טעם לדבריו שאין אנו
מלווים על שציתת אלו כמו שאנו מלווים על שציתת בהמתו
זה פשוט ולא נאסור אלא להאכילו בידים ולפי"ז כשנחתו
לאחד אינו נחתו בשבת שיכא כמאכילו בידים אלא מע"ש הוא
נותן להם קודם שקדם היום והן עושין המלאכה בשבת וא"ל
מי שהחשיך לו בדרך לא החמירו ע"כ, כנה מפורש כתב שאין
אנו מלווים על שציתת קטן אלא שלא להאכילו בידים וא"כ
בקטן שלא על דעת אכילתו עושה כו"ל עושה מעצמו וע"ד גדול שאינו
אכילתו ע"ל נמי כו"ל לאינו עושה על דעתו והבט דבכ"ה אינו
מבואר חילוק בין אכילתו לאחר אלא מחלק בין להאכילו בידים
או לא. אמנם כיון דה"ב קאי אליווי של כך שצחורכ ס"ל לה"ב
דאיתו אליווי הוא רק שלא להאכילו בידים אצל צאחר גס
ליווי זה ליכא דדוקא צנו רצח תורה דלדעת מיכא אסור וצח
הארכתי להביא רא"י לשיטת זו מנמ" יצמות קי"ד ע"א דבר
עלי ועליא וליעילו בהם דאי משכחו לכו מיתו לכו. עכ"פ
נראה דדברי שו"מ יש להם מקור בדברי הראשונים ז"ל.

ואחרון אחרון חזיו מה שאלא לישב קושיית המכריס ש"ק
מזה ל"ב למח נותח התורה אכילתו על צנו קטן הא כל
איסורין כן ומ"ש שבת וכתב כ"ג לישב דאפשר משום דאיתא
במכילתא תשא לדעת למח נאמר לא אמרתי אלא צמי שיש צו
דעת מש"כ מרבה להם שאף שכן פטורין מלד עממ אכילתם
מחבר עליהם והניח צ"ע, ויפה כיון שהניח צ"ע, ולפענ"ד
קושיית המכריס"ש ח"א לישב צכן דא"כ ה"י עולה לן דאפילו
קטן שאינו עושה לדעת אכילתו ולא עוד אלא אפילו אין צו דעת
כלל אכילתו חייב להפרישו מאיסוריו שבת אצל שיטת זו ח"א
לאמרה לדעת הרבה גדולי הפוסקים.

ואל"ף הם חדא לדעת ה"ב הכ"ל מפורש דאפילו יש צו דעת
כל שעושה על דעת עצמו אין האכילתו מלווה עליו להפרישו
וכמ"ש בסמוך. והשניית דעת רבינו הר"א מנ"ץ ביראית מלווה
ק"א ח"ל, וביצמות פ' חרש מוקים לה בקטן העושה על דעת
אכילתו אצל אס הוא כל כך קטן שאינו עושה על דעת אכילתו אינו
מחבר על שציתתו וכו' ובגן ובתך דקרא להזכיר גדולים על
הקטנים בקטן העושה לדעת אכילתו פירוש לדעת אכילתו יודע
שלאכיל נוח לו צעשחו כן וכ"כ הרמב"ן פ' יתרו ח"ל, אחת
ובגן ובתך הקטנים הזכירנו בשבת שלא יעשו הצנים הקטנים
מלאכה מדעתו ובראנונו וכו' ע"ש, ועי' צ"י ח"א סימן של"ד
דזה הוא שיטת רש"י, והרשב"א שבת קנ"ג צ' כתב דקטן
העושה ע"ד אכילתו עובר האכילתו משום לא חטא מלאכה וכתב
ג"כ ע"ד אכילתו דוקא ונמלך חילוק בין הפוסקים ג"כ לענין
הליווי דלכ"ה ליכא ליווי כלל בשציתת אלא להאכילם בידים
ולשאר איכא איסור בעושה ע"ד אפילו אינו מאכילו ואפשר
דגם לה"ה כשעושה ע"ד מיקרי כמאכילו וי"ל דכיון דה"ב כתב
כן לשיטת הרמב"ם וי"ל דס"ל כדעת רבינו יעקב דאיתו אסור
מדאורייתא עד דא"ל צהדיא שיעשה האיסור וכ"כ הרשב"ג
להדיא לדעת הרמב"ם דקטן העושה לדעת אכילתו אין צריך

כאן ואולי בכיון כתבו כן וס"ל דאין שציתת בהמה צו"ט ורא"י
גדולה להרמ"א שפסק דאין שציתת בהמה צו"ט עיין ח"א
סי' רמ"ו ועיין ח"א צ"ק ל"ז מועד לשבת אינו מועד לחול
ועיין דעת תורה כ"ש סי' רמ"ו והמג"א פליג ארמ"א וכן
דעת המאירי, ומיכא דעת הרבה פוסקים כרמ"א ועי' ח"ס
ח"א סימן ס"ב צ"ש הגר"א שחידש דשציתת בהמתו אינו אלא
צמלכת ישראל אצל צמלכת עכו"ם והישראל אינו נהנה
מזה כלל לא נאסר והוא כשיטת הראצ"ן לענין כלים, אלא
דס"ל להגר"א דבהמה נמי דומיא דכלים הוא ופלא שלא
הביאו מבעה"מ שבת דף י"ט הג"ל דכתב יש מחירין וכו'
ובדעת מכרעת להחמיר, ולפי"מ"ש אולי חולה צמלוקת זו
אי שייך שציתת על הבהמה עצמה או על האדון דאי שייך על
הבהמה או שפיר יש לחלק בין שבת ליו"ט ששבת מקודש ועומד
ויו"ט חולה בקידוש צ"ד אצל אי יומא כחוס' דאין קדושה
כלל צמלכת אין לחלק בין שבת ליו"ט כיון שכל החיוצ מכה
הבעלים, והבן כי קארתו מאד צוה, ע"כ כתבתי על גליון הש"ס
שלי שס.

ול"א אכחז מעטיו מה שעלה צמחשצתי הרכורי דברים לפמ"ש
החוס' וקל"ת פוסקים הטעם דאשכ פטורה ממ"ע שה"ג
משום שהיא משועבדת לצעלה, ולפי"ז הא דבצי לימוד דאשכ
חייבת בקידוש לא צריך אלא לאשכ שהיא משועבדת לצעלה
דאשכ שאינה משועבדת מה"ת לפטורה ולכן שפיר הקשה הית
רענ מאמחך, דכתב ע"כ מיירי או בקטנה שהיא צרשות אכילת
או בגדולה שהיא צרשות עצמה ותריוויכו ע"כ שלא נשאו
דכשנשא לאש שוב היא משועבדת לצעלה ול"ל דעליה נותח
תורה עתה וכו' אומר דמכ"ע לא זכר אשכ צחור משום
שהיא משועבדת לצעלה וא"כ מה שאמרה תורה אבתך היינו
שאינה משועבדת שהיא לא נשאה ועלה לא צריך לימוד והלימוד
רק לאשים משועבדות ולכן קשה ליה מאמחך ומשני דהכ"י
אין החיוצ מלד עצמה כן ה"י הו"א ולכן צריך זכור ושומר
לחייבה בקידוש והוא רק צמחשצת כנלפענ"ד לישב דברי הית
רענ.

ובב"ש היה אפשר לישב עוד קושיית השניה שהקשה מהא
דסנהדרין נ' ע"ב וכת אש ככן כי תחל לזנות וכול אפילו
חללה את השבת ח"ל לזנות, ובדף נ"א חללה שבת צת סקילה
היא וא"כ איך היה הו"א דשים פטורות על מלאכה שבת
דא"כ לזנות ל"ל (הבט כי יש לישב צלחו הכי דלאחר שידענו
דצת סקילה היא פריך) ולהכ"ל י"ל דהרי מחלקו צרותינו אי מן
האיסורין או מן הגשואין ולכ"ע דלאו צפנויה דבר הכחצ
וא"כ למד צאירוסין הנה אכתי ליכא עלה שיעצוד צעלה
וכל זמן שאינה משועבדת לצעלה אכתי יש צה דין סקילה ודו"ק
ואחי שפיר. וכתבתי קל"ת כאן בדרך אגדה ודרוש כי צה קיימין
בדברי הית רענ ויסלח לי כי אין דרכי צוה רק להצבת כ"ג.

וראיתי כ"ג שחמך השו"מ הג"ל צמ"ש לה"ה לחלק בין קטן
העושה ע"ד אכילתו לעושה ע"ד גדול אחר שאינו אכילתו דצוה
מותר ותמה שהרי הב"י הביא צ"ש רבינו ירוחם צא"ח סימן
של"ד דעושה ע"ד גדול אף שאינו אכילתו אסור והניח צ"ע

סימן ל"ו

אשה שחדליקה נרות שבת וצמחא דמי.

ה' צו התשל"ג בני יצו"א

מע"כ ידידי האי צורב עסק בחוקי חורב בגש"ק ברקא, כש"ת
מה"ד שמאי הירש הי"ו, מחשובי בני הכולל דייטבוניו הקי.

אחדש"ה"ב זידידות.

ברב"ך שאלנו באשה שחדליקה נרות עש"ק ונחא למיט אי
מוחלת לשות קודם קידוש ועכ"פ קודם שקיעת החמה,
ומע"כ פלפלת בחכמה ובבאח רא"י מש"ע א"ח סי' רע"א
ס"ד שכתב שם דאסור לעשות כלום קודם שיקדש אפילו מים
וכתב המ"כ שם ס"ק י"א דכספק חשכא נאסר אפילו לא קבל
עליו שבת ואם קבל עליו שבת צמח"י נאסר אז. וכדברים
נזכרים ממקור נאמן המג"א והב"ח, אלא דבס' בנין עולם סי'
ז' כתב דאפשר דהב"ח לא מייירי אלא צריכה לקדש ולאכול מיד
אבל אם אינו רוצה לאכול דמחוסר עדיין להתפלל תפלת ערבית
יכול להיות שלא יאסר מצמח"י והאריך קצת כדרכה של תורה,
ובספר בנין עולם אין לי לעיין בחר טעמו ומ"מ לעולם הדבר
נחוי אכן.

גרסינן בירושלמי ר"פ ע"פ ר' יודן נשייא סחא ונחא שאל
לר' מנא בגין דנחא נחי מהו נישתי א"ל חני ר' חייא
אסור לאדם לעשות כלום עד שתחשך פי' ר"י נשיאח רחץ ענינו
במרחץ ומחמת הרחיצה ה' נחא לשות מים ושאל אי מותר
לשות וא"ל דאסור לעשות עד שתחשך וכתב הק"ע משמע
דאפילו שתיח אסור דשתיח נמי בכלל טעמייה עי' עוב ירושלים
הנה נראה ב' דברים חדא דמים נמי אסור לשות קודם קידוש,
ובשניית דבין השמשות נמי אסור ואולי גם מקודם כל שחל עליו
שבת וקבלו הרי זה אסור לשות דאלי"כ היל"ל אסור לעשות
כל ציב"ש"מ עד שתחשך ובש"ח הרשב"א ח"ג סימן רכ"ד
נשאל מהו לשות מים קודם שיקדש כמו שמוחל קודם הבדלה,
תשובה, מסתברא דאפילו מים אסור לשות משום דאסור
לעשות כלום עד שיקדש אמרו אלא כל טעמייה אסור וכו'.
וכן י"ל מירושלמי דגרסי' בפרק ע"פ ר' יודא נשיאח שאל
לר' מנא בגין דנחא נחי מה אלא למשתי א"ל חני ר"ח אסור
לאדם שיעשות כלום עד שיקדש וכו'. לא שאל מנייה מה אלא
למישתחא חמרא אסור מיה שרי אלא ש"מ דבקיודש קפדי ואפי'
אמיא וכן נהגו ומנהגן של ישראל תורה הוא ע"כ.

ובש"ח"ת הרא"ש כלל ל"ה ב"ב ושאלתם אם מותר לשות
מים בליל שבתות ובליל ימים טובים קודם שיקדש. דע
שהוא אסור ולא דמי להבדלה דאמרינן דבי רב אשי לא קפדי
אמיא דשמי אפוקי יומא ממעלי יומי דשבת קובעת ואסור
ליכנות בכל מיני הנאות של אכילה ושתייה עד שיקדש והכי
אמרינן צ"פ סבור מינה כשם שקובעת לקידושא כך קובעת
להבדלה א"ל ר"נ הכי אמר רב להבדלה אינה קובעת ואין לר"ך
להפסיק וכו' ולר"ך לפרוס משה ולקדש וגם אסור לשות מים
ע"כ. וכ"כ ה"ה פ"ע מה"ש ה"ה אמש"כ ברמב"ם אסור

להפרישו אלא מאיסורא דאורייתא ויהא משום דמדאורייתא
ליכא איסור אלא באמירה להדיא.

ועיין רש"י בשבועה סי' נ"ט דמכ"ת גר תושב ועבד ואמר
אינו נאסר במלאכת ישראל אלא בשם אמירה דישאל
או כשעושהו על דעת ישראל דומיא דקטן משמע דכחוד נינהו,
והבסמ"ג לאוין קמ"ח ח"ל, וכן קטן שבת לכבות את הדליקה
אין צ"ד מאוויס להפרישו ומה ששינוי וכו' בקטן שהוא בן דעת
ועשה ע"ד אציו ועי' ווי העמודים. מ"מ מוכח דעת רוב
גדולי הראשונים דקטן שאין בו דעת להבחין בנחותה דאז
א"ל להפרישו כלל וא"כ א"א לישב קושיא המהרמ"ש בזה.

ובעיקר קושיא הגמרה"ש ה' נלפענ"ד לפמ"ש החוס'
גיטין דף ח' וחולין ועוד בכמה מקומות בזה דאמרו
גנאי הוא לח"ח שיאכל דברים אסורים ומחלקים בין איסור
חפלא לאיסור החליי בזמן, לענין דאין הקצ"ב מציא חקלא
ללדיקים ואפילו צמח"י ומה"ע משני נמי הא
דאזכרם אציו ה' לר"ך לשום זממין צפי החמורים של אליעזר
ולפי"ז י"ל כיון דשבת לא הוי אלא איסור זמן ולא איסור
חפלא הו"א דדוקא באיסורין שהם איסור חפלא הוא דהקפידא
תורה להפריש קטן אבל באיסור הזמן לא ולכן אמרה תורה
ובכן וכתב.

שנית היה נראה לפמ"ש הנוצ"י א"ע סי' ע"ה מהד"ק
להאכיל קטן איסור בידים ל"ה אלא דרבנן ועי' מה"ח
סי' א' בא"ח ובש"ח צ"א סי' ס"ב השיג עליו וצדע"ת סי'
שמ"ג כ' לפמ"ש הטור דרך בג' דברים הוצרכו בתורה שלא
להאכילם בידים שרצים ודם ועומאח אבל לכל איסורי תורה
י"ל דס"ל להטור דאסור רק מדרבנן ע"ש, ובמש"ז שם סק"א
שכתב דלדעת הטור צ"א איסורים אם האכילום בידים אינו
לקח עליהם הגדול ולא מיפסל לעדות ולכר"מ מיפסל. ולפי"ז
שפיר י"ל לר"ך קרא דשבת נמי מזהר עליו דצ"א איסורין
לא ידעין רק אלו שלשה.

ועוד צו שלישיה לפמ"ש הצ"מ והצי"ח הח"ס ושאר האחרונים
דמהאי טעמא בשבת ליכא שליחות אפילו לחומרא משום
דבתורה כתוב למען ינוח והקפידה התורה על הגוף שינוח
ולל שלא נעשה מלאכה בפניו הכי הגוף נח וככ"ג ל"ל שליחו
של אדם כמותו ויחתייב והדברים מפורסמים. ולפי"ז י"ל
דהכ"נ הו"א כיון דראינו דעיקר הקפידה היחא למען ינוח
שינוח גופו וא"כ כמו בשליחות ליכא לענין שבת הכ"כ בקטנים
נמי ליכא חיוב להפרישם ולא דמי לשאר איסורים ולכן צ"א
הכתוב מפורש בנך ובתך עבדך ואמתך שהם ג"כ בכלל נייח
גופך שהם ממונך ועי' רמב"ם פ"ו מה' תשובה בניו הקטנים
הם כקניינו ודו"ק.

ומחמת כי אין הו"ג דוק לאהבתו ולהשתעשע בבית הארצתי
קצת, כעת אקצר, וכל טוב ממנו לא יבצר, ידיד נפשו דרשה"ט
המבדח סיום עדין בלב ונפש

בנשוא הקטן

כבר ערצית נמלא דהו"ל כבר קבלת שבת אסור לטעום אפילו מצדו"י אפילו מים דהרי כבר הביע זמן קידוש משקבל עליו אח השבת אבל אם לא קבל עליו אח השבת אלא חוספת שבת ולא החפלת עדיין שפיר לא נאסר אלא מצדו"מ ואילך דהו"ק. ו**בבבאן** תמיכה לי אמרן אדמו"ר הגה"ק בעל מנח"א ח"א סי' ל"ג שנסתפק בעלזמו בזה דאסור לטעום קודם קידוש אי ביהש"מ נמי אסור לטעום והביא מה שכתב המג"א סימן רע"א סק"י לחמור על הכ"מ וליין לסו' רנ"ט לענין הבדלה וכתב מרן ז"ל דכוונתו פשיטא דכיון דבחדא מחתא מחחיני לה בש"ס פסחים שם והילכתא טעם מקדש טעם מצדיל אי"כ דייניהם שזה לענין אכילה ועשימה ושם בסו' רנ"ט יש מקילין לטעום קודם הבדלה בספק חשיכה וא"כ ממילא גם לענין קידוש יש להקל ביהש"מ כיון דדיון קידוש והבדלה שוין להע"ז ולפעוט כמוי דברי מרן ז"ע שברי לן ג' רועי ישראל הרשע"א והראש"ש וה"ה והשו"ע ובירושלמי כן מבואר וכולהו ס"ל לחלק בין קידוש להבדלה וכמ"ש להדיא שהבאחי דבריהם לפיל וכ"פ גם הגרש"ז והמ"צ דביהש"מ אסור דהו"ל קודם קידוש ובח"צ סימן י"א חזק מרן דבריו עוד הפעם לפ"ד המחבר"ש ע"ש. אבל לפענ"ד מדברי הראשונים הנ"ל ז"ע.

א"ל דראיתי למרן שביא לעלמו ראייה גדולה מגמרא סוכה מ"ו ע"ב א"ר יוחנן אחריו בשבועי אסור בשמיני מותר סוכה אפילו בשמיני נמי אסור וכו' ח"ל ר"פ לאבוי לרי"מ ש"ס סוכה מ"ש אחריו ח"ל סוכה דחזית לביהש"מ דאי איתרמי ליה סעודתא צמי מיכל בגור איתקלאי לכולה יומא דשמיני אחריו דלא חזית לביהש"מ והכי קו"ל בש"ס אור"ח סימן תרס"ה וקשה סעודה ביהש"מ אי איתרמי ליה היאך מני אכיל והא אסור לאכול קודם קידוש של שמיני עתה אלא ודאי ביהש"מ מותר לאכול קודם קידוש של שמי"ע לכתחילה וא"ל להמתין על קידוש ע"ש ובח"צ שחזק ראייתו זו מקושיה המשיג עליו, אמנם לאחר העיון דברי מרן ז"ע גם בראיה זו מה שכתב שמוחר לכתחילה לאכול ביהש"מ של שמי"ע בלי קידוש ואפילו לקבוע סעודה והלא הלכה מפורשת היא ברמ"א סימן תקכ"ט ס"א דאסור לאכול מן המנחה ולמעלה צו"ע כמו בשבת והביאו המג"א ריש סימן תרס"ח וז"ל, אסור לקבוע סעודה מן המנחה ולמעלה כמ"ש סימן תקכ"ט והוצא להלכה בכל הפוסקים וא"כ האיד אפטר שיבא מותר לקבוע סעודה ולאכול לכתחילה ואפילו ביהש"מ גם מש"כ שאין לחלק בין הבדלה לקידוש כבר הבאחי שמחלקין. ועי' עוד ש"ג ר"פ ע"פ ובראש"ש שם מה שחמא ארי"ף ודו"ק.

ו"בן נלפענ"ד דמדברי הגמרא סוכה אין ראייה דהכח ע"כ מייירי או שהוא קבוע סעודתו כבר מצדו"י ונמשכה סעודתו ע"ד היתר ובאופן דמייירי שם בש"ס ובצו"ע דהוא הוא כמבואר בגמרא שם ובש"ס בזה דינא דפורס מפס ומקדש או שמייירי דכבר קבל עליו שמי"ע וכבר קידש לשם שמי"ע ומ"מ לענין אכילה סוכה אכתי מחויב לאכול בסוכה וכדעת בע"ז שם דפליג על הרש"ל שאין לקדש קודם. ועוד צו שלישי דלשון איתרמי ליה לכאורה משמע דע"פ סיבה איתרמי

לאדם לאכול או לשחות יין משקדש היום עד שיקדש דמשמע לכאורה דוקא יין אבל מים לא כתב ה"ה שם והרשב"א ז"ל הביע שנקודם קידוש אפילו לשחות מים אסור והביא ראייה מן הירושלמי וכן נוהגין. ע"כ מבואר משלש רגלים הרשב"א והראש"ש וה"ה דאסור לטעום קודם קידוש אפילו מים והא דכתב הסו"ר בשם הראש"ש דנשתריה מותר לשחות מים הכח משום דלא חל עליו עדיין חובת קידוש כיון דקודם החפילה הוא, אבל הכא חל עליו חובת קידוש מיד צניסות וקבלת שבת.

ואין לומר כיון דנשתריה החיר הראש"ש לשחות קודם החפילה משום דאכתי קודם חפלה הוא ולא חל עליו חובת קידוש אי"כ הכ"ז יומא דערצית עכ"פ היבא דעדיין לא החפלה ורגיל הוא לשלם להחפלה ערצית וכן אשה שרגילה להחפלה ורוצה לחכות עד הלילה אי"כ לא חל עליה חובת קידוש וכמו שהביא בשם הב"ן שולס, וממילא אפשר דמותר לשחות מים. אמנם זה אינו דנאמח בערצית אין הקידוש חולה בחפלה ולא דמי לשחרית כלל וכמבואר בגמרא פסחים דף ק' ע"א אמר רב יהודה אמר שמואל אין הלכה לא כר"י ולא כרבי יוחנן אלא פורס מפס ומקדש ועי' רמב"ם פכ"ט מה"ש ה"א ובעט"ע ח"א סימן רע"א ובא"ר שם ח"ל, אם רוצה לקבל שבת מצדו"י ולקדש ולאכול ולהחפלה ערצית בליה רשאי מ"א וז"ל דמייירי אי שעה קודם לחזן מעריב כדלפיל סימן רל"ה ס"ב וכ"מ מע"ז שם ועי' בספרי משנה הלכות ח"ד סימן ל' וממילא כיון דאין לו לקידוש של ערצית שייכות לחפלה ערצית אי"כ ודאי שחל חובת קידוש קודם חפלה ערצית והגם דע"פ האר"י בשער הכוונות לא נכון לפשות כן משום דמהפך סדר עליית הסולמות ועוד ענינים גבולים לדעת קדשו, מ"מ לענין לפוטרו לקידוש ודאי אין פוטרו בשביל זה עכ"פ אין לו שום דמיון להא דפסקי בש"ס סימן מ"מ דאף בשמי"ע מותר לשחות מים בצדק לפני החפלה כיון דעדיין לא נתחייב בקידוש דכתי תרי מילי מינה וכנ"ל.

ודגה בש"ס הגרש"ז סי' רע"א ס"ט כתב אסור חכמים לטעום כלום אפילו מים משהביע זמן קידוש דהיינו משהביע ביהש"מ שנתקדש היום מספק או אפילו מצדו"י אם החפלה ערצית מצדו"י ע"כ ודייקו מיינה קלח אחרונים (עיון מנח"ס סימן ע"ז סק"צ) דדוקא אם כבר החפלה ערצית מצדו"י אבל אם לא החפלה עדיין ערצית אפילו אם הוא אדם כזה שדרכו חמיד לפרוש ממלאכה צ' שעות קודם לה"כ מותר לטעום מצדו"י קודם קידוש כיון שלא החפלה עדיין. ועי' מסב"ה"ש ועי' קונטרס להגרש"ז סימן רס"א אות ג' דאם קבל עליו שבת בחפלה ערצית חל עליו כל חומרות וקולות של שבת דבחפלה ערצית קבל עליו עיונו של יום ולא חוספות בלעד וקבלה לא שייך בחוספת כמ"ש בסיומן תקנ"ג והרי להרמב"ם דליכא חוספת שבת מ"מ קבלה מהני אפילו לדידי' ע"ש ודו"ק היבס. ולפי"ז נשנים שקבלה שבת שלהן דבהלכה מדיח אי"כ הוא קבלה לכל ובאנשים דקבלתן חולה בחפלה אי"כ אם הקדים וקבל חוספת שבת ולא קבלה שבת אכתי יש לומר דלא חל עליו חיוב קידוש ואחי שפיר לשיעחיה דאם החפלה

ליה ולא קאמר בגמרא סתם סוכה דחזיא לביה"ט דאי צעי לאכול סעודה אוכל בגור ולמה קאמר לשון איתרמי וי"ל דדוקא קאמר מיתרמי ליה והיינו כגון שלא היה לו סעודה כל היום ולא היה לו מה לאכול והרי הוא מתענה ואיתרמי ליה סעודה והוא רעב ובאופן שמוחר לו לאכול מזל הקידוש ומ"מ לריך סוכה אבל לכתחילה אסור לאכול ביה"ט קודם קידוש ולכן לא קאמר דאי צעי לאכל סעודה ביה"ט דזה אסור מזל עלמו ודו"ק.

וציפיתי פסיה דע"ת סימן רע"א ס"ד שכבר נשאל בדין זה ג"כ חז"ל, נשאלתי באשה שהדליקה גרות מצו"י ולאחא למים אם מותרת, והביא דברי הרא"ש בתשובה כלל ל"ה דטעמא דקודם קידוש אסור לשחות גם מים משא"כ בהדלה דשבת קובעת למעשר וכ"ה בשאר פוסקים, ולשיטת צעה"מ וש"פ פ' ע"פ ביה"ט אינו קובע למעשר א"כ ביה"ט מותר. אך להר"ף והר"ן גם ביה"ט קובע והמג"א שם בשם הכ"מ כתב דהא דאסור לעשות כלום קודם שיקדש מיירי בשהחשיך כבר אבל כל שלא החשיך מותר וא"כ יש לסמוך במקום אשר גדול על הפוסקים הג"ל ולסבוף הניח הדבר ב"ט ממה שמלא בפע"ח שער השבת סוף פכ"ד בשם מהר"י זמח דבלי שבת אסור לשחות מים בין השמשות מן הדין מפני קידוש של לילה והניח הדבר ב"ט. שוב דן לענין יו"ט כיון דיו"ט אינו קובע כמ"ש הפנ"י והל"ח בינה ל"ו וכ"כ המאירי הובא בצה"מ פ"ה ממעשר אלא דמ"מ הרי הרא"ש כתב להדיא שם בתשו' דה"ה לענין יו"ט שאסור ומפורש דיו"ט בשבת והניח הכל ב"ט ע"ש.

ולפענ"ד נ"ע שלא הביא לעלמו מדברי הירושלמי שהבאחי למיל דברי התם מפורש דבביה"ט ה"י ואפי"ה אסור לו לשחות אפילו מים וא"כ ע"כ דלא תלוי בזה עכ"פ מפורש בירושלמי דביה"ט נמי אסור. וגדולה מזו נלפענ"ד דאפילו לשיטת צעה"מ והש"ג ר"פ ע"פ דשבת לא קובעת לקידוש אלא משחשיכה מ"מ זה דוקא כשלא קיבל עליו שבת קודם, אבל אם קבל עליו שבת אז הו"ל ודאי שבת וחייב בקידוש אפי' לדעת צעה"מ וכ"ש לרמב"ן דלשולם הוא חייב בקידוש משעה שקידש היום שהוא משקיעת החמה וממילא באשה כיון דקבלתה תלוי בהדלקה א"כ כבר נתחייבה בקידוש ואי משום אשר הלאה באמת הרי יכולה לקדש לעצמה וכ"ש לפ"מ דקו"ל דמותר לקדש מצו"י וא"כ חל עליה חיוב קידוש ולמה לא תקדש לעצמה ותשחה וי"ע.

ומידיו ק"ת רייתי למלא היתר לפימ"ש בתשובה דקידוש דאורייתא ילא בתפלה עיין צרכות ל"ג כי קידוש מה קידוש אפי"ג דמקדש בללותא מקדש אכסא אף בהדלה נמי ועי' מג"א ודג"מ סי' רע"א וצח"ס א"ח סימן י"ז, אמנם בסי' המכריע סימן י' והכוון צעיתי לומר דנפיק אדם ידי חובה בקידושא ותפלה שמצד מקדש השבת שאינו מה"ת לקדש בתפלה ועל הכוס כי אם בתפלה בלבד וכי' עי' מחז"ק להחיד"א סימן רע"ב שהביא עוד שו"ת הרשב"א כח"י דמדלוי' ואלא ידי חובה קידוש באמירת ויכולו או ושמרו או לזכור צפוי שבת וכשאר הכל מדבריכם ע"ש והארכתי בזה לישב קושית

הדג"מ הח"ס והמנ"ת. ולפי"ז י"ל דאשה המדלקת גרות נמי כיון דמצרכה להדליק נר של שבת בזה כבר יאלץ ידי קידוש דאורייתא ומיושבת קושית הדג"מ וא"כ כיון דלפי"ז ידי קידוש דאורייתא כבר יאלץ בשעת הכרעה אי ניומא דכבר מתחייבה בקידוש ולא נשאר רק לענין קידוש על היין שהוא דרבנן ואם הוא נחה הכרעה למים א"כ הוא כעין חולה שאכנס"כ וממילא י"ל דדוקא קודם קידוש דאורייתא הוא דמחמירין וחיישינן שמה כבר נתחייבה אבל בקידוש דרבנן י"ל דהו"ל ס"ס ספק כדעת צעה"מ ודעימיה דשבת אינו קובעת לקידוש אלא משחשיכה אח"ל דמקדש מקודם מכל מקום אולי לא קיימא לן כצ"ה דהדלקת גרות הובא קבלה בגמרא ואפילו ניומא כצ"ה ספק דילמא בקידוש דרבנן מודי דלא חל עד שחשיכה והירושלמי והראשונים שכתבנו בריש דברינו לא מיירי אלא שעדיין מחויבין מדאורייתא ולכן כיון דהו"ל ליה ספק ספיקא דרבנן וגם יש ללרף דבין השמשות אכתי אית ליה חזקה היום כולי האי ואולי יש להקל כשנריך הדבר מאד אבל להקל בפתח אינו רואה היתר כיון שמפורש בירושלמי לאיסורא וכן פסקו רבותינו הראשונים ז"ל והביאו ראיה מירושלמי כ"ה.

אלו דברי ידידו דושה"ט, וי"ד שתובה ללמד תורה לשמה וללמוד, צלח ורבה על דבר אמת באמת, עדי יראה מי ששמו אמת וחזתו אמת, וירדם על עמו באמת, הטרד החותם ביעדה בלב ונפש **בנשוא חקנן**

סימן נ"ח

המדלקת גרות פעם ראשונה פחו לברך שהחיינו

מוצש"ק לסדר סדרות וחזש"ד ב"י

מע"ב וכו' כשי"ת מה"ר יעקב פריעדמאן ח"י.

אחר שח"מ,

בענין שהחיינו באשה מדלקת גרות בפעם ראשונה שכתב היעב"ץ ז"ל שחנכר שהחיינו אי יש לנהוג כותי. כמדומה לי שאין העולם נוהגין כותי ולכאורח הדין הוא כאן בדין קטן שנעשה בר מזה שמניח תפילין לראשונה וגם התם דעת רבותינו הדייקים האחרונים שלא לברך עי' שו"ת בית שער א"ח סי' ל' וספר החיים להגרש"ק א"ח סימן כ"ה, ובספרי משנה הלכות ח"ו סימן ד' הארכתי בזה קצת. ומיכה התם כתבו האחרונים שאם ילגש בגד חדש אזי שפיר יכול לברך וכן כתב המ"צ ובס' החיים ע"ש. או תקח פרי חדש ותשים על השלחן ואז יכולה לברך שהחיינו וללאת לכל הדעות או שאם אין לה כל זה אזי תברך בלי שם ומלכות אם רלוות בך. ומתחמת העדרות לא אוכל להאריך עוד בהם שיש עוד שאלות, אמנם לאו בעל מלאכה אחת אני ואי"ה אולי לכשאפנה אשנה עוד פרק זה.

ידידו מוקירו בלתי מבזי דושה"ט, וי"ד שיחה ללמד תורה לשמה ע"מ לקיימה באמת נפשו המבשר בלב ונפש

בנשוא חקנן

סימן לט

נשים מה הן בהבדלה על היין ובתפלה

כ"א אדר יומא דהילולא להרבי הגה"ק ר"א זי"ע ועכ"י
מע"כ ידידי רוב חב"בי הרה"ג וו"ח גו"נ אי"א שלום שמו
ושלמה משנתו, כש"ת מהר"ד שלום אייזענבערגער שליט"א,
רב בקרית צאנז ירושלים עיה"ק תר"א.
אחרונה"ל ושת צידידות נאמנה עכ"י.

ובר"ת אשר הכינוהו בענין אשה להבדלה אמה שכתבתי
בספרי ח"ו סימן ס"ב להקשות אדברי הב"י ומג"א
ומחלש"ש א"ח סימן רנ"ו מדברי הא"ח (לנויל) כה"ל שבת
אות ח"י ח"ל, כתב הר"ש ז"ל נשים אין מצדלות לעצמן דאין
הבדלה תלוי בשמירת שבת אלא רבן אסמכינוהו אקרא כתב
ה"ר אשר ז"ל שאם קידש או הבדיל אדם לעצמו לא יקדש ולא
יבדיל לבקו אלא לאשה וכו' כאשר כתבתי כה"ל קידוש היום,
ודקדקתי מיהו דגם דעת הא"ח דנשים חייבות בהבדלה וע"ז
הערות דדעת הר"ש וכו' אשר בא"ח הנ"ל פליגי אהדדי כלומר
דהא"ח הביא ראשונה שיטת הר"ש דסובר דהבדלה הוי רק
אסמכתא דרבנן ומכאן זכ פטור נשים בהבדלה דלא הוי דומיא
דקידוש דהוי דאורייתא והסברה לפי דעת הגרש"ז בש"ע
סו"ע דאף דכל מעשה שבת האנשים והנשים שוים אפילו
בדברים שאינם אלא מדברי סופרים אצל הבדלה אינו ענין
לשמירת שבת ואח"כ מביא הא"ח דעת הרא"ש שפליג על
הר"ש מדכתב בפשיטות דאפי"ט שילא כבר יכול להבדיל בשביל
אשה וכן כתב שו"א ג"כ כוונת הב"י והרמ"א סימן תקפ"ט
ס"ו ולכא"פ שם וכן דעת המג"א דאיש שכבר הבדיל לעצמו לא
יבדיל בשביל אשה דחוששין לשיטת הר"ש ומיהו הפ"ח
והב"ב ס"ל דמותר להבדיל להם, והארכתי בזה בחכמה
ובדעת.

ודאמנם כי קשה לי מאד לחזור ולהאריך בכל זה וקשה
פתיקתא מחדתא. ומיהו לצורך וההנחה ולכל המשפחה
אכתוב בקצרה. הנה מה שכתבתי דבר"ש והרא"ש פליגי שם
ולדעת הר"ש נשים פטורות מלהבדיל ולהרא"ש חייבות לפענ"ד
פשוט וכן אינו, שהרי הר"ש לא כתב דנשים פטורות מלהבדיל
אלא כתב נשים אין מצדלות לעצמן וכו' והנה לשון אין מצדלות
לעצמן פשוט דהכוונה לעצמן הוא דאין מצדלות אצל אחרים
מצדלין להם וא"כ גם דעת הר"ש דנשים שייכות בהבדלה
אלא שאין מצדלות לעצמן וע"ז הביא אח"כ כתב הרב אשר
ז"ל שאם קידש או הבדיל אדם לעצמו לא יקדש ולא יבדיל לבקו
אלא לאשה וכו' והכוונה דכיון דכתב לשל נשים אין מצדלות
לעצמן א"כ אין להם דין של איש הבקי שיכול להבדיל לעצמו
אצל אשה כיון דאינה יכולה להבדיל לעצמה שפיר מצדלין לה
בעל"ה או אחר אפי"ט שכבר ילא ידי חובתו ואפי"ט יכול לחזור
ולהבדיל בשביל האשה וכן פשוט וברור ככוונת הא"ח בסיד.
וכי ג"כ מה שניין לעצמו לשל כה"ל. קידוש בנות י"ו ח"ל,
כתב ה"ר אשר ז"ל שאם קידש או הבדיל לעצמו לא יקדש לבקו
אלא לאשה או לשאינו בקי דהא דאמרין וכו' וממילא פשוט

דגם הר"ש לא אמר דנשים פטורות מהבדלה אלא שאין מצדלות
לעצמן. ויש להם דין שאינו בקי שאחרים מצדלין להם אפילו
בכר הבדילו לעצמן.

והנה' בעטם שאין מצדלות לעצמן ו"ל צ' טעמים, (א) י"ל
מספקא ליה אי הן חייבות או לא ולכן לעצמן אין מצדלות
אצל עכ"פ מספק לריכות לשמוע מאחרים ומקום הספק כמ"ס
שם דרבנן אסמכינוהו אקרא וא"כ ס"ל דהבדלה היא דרבנן
ומאין מחלוקת רש"י ותוס' ברכות דף כ' ע"ב אי נשים חייבות
במ"ע שה"ג בהם מדרבנן דעת רש"י דדרבנן לא שייך מ"ע
שה"ג ודעת תוס' דכן שייך א"כ ו"ל דבהא פליגי דלרש"י אף
דהוי דרבנן מ"מ חייבות דאין לה דין מ"ע שה"ג ולתוס'
י"ל דפטורות וכן ה"י מספקא ל"י. (ב) או יאמר דבאמת ס"ל
דנשים חייבות בהבדלה ולא מספקא ליה כלום אלא דס"ל
דאין מצדלות לעצמן מטעם המבואר בזוה"ק שהם פגמו בזה.
ובח' הארכתי בזה. ומאין ענין זה במגילה דס"ל לרבינו הגדול
הבה"ג דחייבות בשמיטה ולא בקריאה וכו"כ ס"ל דאין
מצדלות לעצמן. אצל מ"מ חייבות הם בהבדלה וכן נראה
לכאורה עיקר דאי נימא מכה ספיקא א"כ היאך מביא בסמוך
דלאשה אפי"ט כבר הבדיל לעצמו יבדיל לאשה ואי הא לאשה
אינה מצדלת לעצמה משום שהיא חייבת כן מספק אם כן
כל שכן שאחרים לא יבדילו לה אלא נראה ברור דסבירא ל"י
דנשים חייבות אלא שאין מצדלות לעצמן ושפיר קאמר אפילו
הבדיל לעצמו מצדיל לאשה וק"ל, ובזה אחי שפיר דברי הא"ח
שלא כתב כלום ממחלוקת בין הפוסקים אלא אדרבה בזה
ולמד על זה.

איברא דע"כ ז"ל דהרב ר' אשר אינו פליג על הר"ש שם
שהרי כתב שם הרב ר' אשר שאם קידש או הבדיל אדם
לעצמו לא יקדש ולא יבדיל לבקו אלא לאשה וכו' ואי נימא
דהרב ר' אשר פליג על הר"ש וס"ל דנשים חייבות ומצדלות
לעצמן א"כ הו"ל ככל שאר בני"א הבקאים ומ"ע דמי שהבדיל
בכר אינו מוציא את הבקי ומוציא את האשה ומ"ס איש מאשה
ו"ל קל"ה עכ"פ לפמ"ש אחי שפיר מאד.

עוד נראה קל"ה ראי' מהא דכתב הא"ח שם בסמוך סק"ל
ח"ל, ואם יסערך לעשות מלאכה קודם שהבדיל בחפלה
וכו' ור"ש ז"ל פסק דאפילו בלא הזכרת השם מותר שאינה
אלא להיכרח בעלמא וכי נשי שאין מחפלות לריכות לומר
המצדיל בין קודם לחול קודם שיעשו שום מלאכה וכן ראו
ללמדן, ולכאורה כתב כן אפילו לדעת הר"ש וע"כ דחייבות
להבדיל דא"כ המצדיל למ"ל לאמור כיון דאין חייבות להבדיל
וע"כ דלהר"ש נמי נשים חייבות בהבדלה ובח' על א"ח סימן
רנ"ט כתבתי א"ח הרמ"א בבה"ג וכן נשים שאין מצדלות
בחפלה יש ללמדן שיאמרו המצדיל בין קודם לחול קודם שיעשו
מלאכה והמג"א תמה דנשים חייבות בחפלה כמ"ס סו"י ק"י
ו"ל כיון דחפלה ערבית רשות לא קבלו עליהו וכ"כ הא"ר
אות כ"א ובקשיתי דלמה דוקא במו"ש לא בחפלה.

ובתבתי' יש לדייק בלשון הרמ"א ש' ונשים שאין מצדלות
בחפלה ולכאורה ה"ל"ל ונשים שאין מחפלות ערבית
ולשון אין מצדלות בחפלה משמע דהן מחפלות בנאמה אלא

ומותרת להבדיל לעצמה וכ"ש לפמ"ש בס"ד דלכ"ע אשה מחויבת בהבדלה.

ומידיו בעיקר הלכה זו אכתוב לך מה שחדשתי בזה בס"ד, דכבר כתבו לי בזה הרב"ג מאדווארי שליט"א פה ברוקלין וגם הרב"ג ר' משה שטערנבוך שליט"א מצ"צ שגם הם פסקו במול"ש וע"כ שאשה לא תבדיל ובהבדלה להם בס"ד דאם היתה בזה שאלה זו לפני הייתי פוסק שהאשה תבדיל על כוס במול"ש בלי שם ומלכות או שתאמר ברוך רחמנא מרי מלכא דעגמא המבדיל בין קודש לחול בין אור לחשך וכו' ברוך רחמנא המבדיל בין קודש לחול והעצם בזה דבספר דרך פקודיך שלח מ"ע ד' כתב דכל ספק ברכות נכון לנהוג כן דכה"ג לית ביה משום ברכה לבטלה וגם יולא ידי ברכתו אם לריך לה כהא דמימין רועה בגמרא ברכות והגם דהח"ס בחי' רפ"ק דנדרים שדי נרגא בהנוהגים כן. אמנם מרן זק"ל בבית שערס א"ח סימן פ"ג תמה עליו וחסד דברי הדרכ פקודיך בראיות חזקות ולכן אם היתה בזה שאלה כזו יפה יותר לנחת ידי כולו ותעשה לעצמה הבדלה.

וגדוליה מזו אני אומר דאשה שיש לה בעל או בחולה והיא בבית אביה נראה לפענ"ד שהנכון שהבעל או האב יבדיל על הכוס בשביל האשה וממילא יולא גם הוא וביתו בה בהבדלה והוא שהרי היכי דהוא בעצמו לא הבדיל לכ"ע חייב להבדיל וממילא את אשתו אלא שהבא אינו יכול להבדיל לעצמו מפני שאינו יכול לשחות מן הכוס. אמנם כל זה היכי דאין לו מי שיבחה הכוס אבל בדיוק כיון דאשה חולה ומותרת לשחות הכוס כה"ג יכול הבעל להבדיל מול"ש לכ"ע והאשה תשחה הכוס.

וראיה גמורה לדברינו מגמרא עירובין דף מ' ע"ב ואמר רבא כי הוינא בי רב הונא איבעיא לן מה לומר זמן ברי"ה וביה"כ וכו' ופריך מ"מ צטין כוס לימא מסייע ליה לרב נחמן דאמר ר"ג זמן אומריו אפילו בשוק ומשני הא לא קשיא דאיקלע ליה כוס ופריך התינה עשרת ור"ה יום הכיפורים היכי עבד אי מצרך עליה ובחי ליה כיון דאמר זמן קבלה עליה ואסר ליה דהאמר ל"י רב ירמיה בר אבא לרב מי בדלת וא"ל אין בדילגא לברוך עליה ולגחיה המצרך לריך שיעטס ליחציה לינוקא לית הלכתא כרב אחא דילמא אחי למיסרך וכו' ופי' החוס' לית הלכתא כראב"י פירוש רש"י ולא איתפריש ור"ח פי' דבפ' חולין (שבח דף קל"ט) גבי כשותא פריך וליחצ דינוקא דישאל ומשני דלמא אחי למיסרך וקיס לן דראב"י הקשה אותה קשיא ע"ש ופי' רש"י דילמא אחי למיסרך התינוק לאחר המנהג הזה ולשחות ביוה"כ אחר שיגידל מצוה דאי לאו דחיישינן דילמא אחי למיסרך הוה אחי שפיר דה"י מצרך על הכוס וה"י נותנו לחיטוק ועי' שו"ת הר"ן וסוד ראשונים לענין ברית מילה ביוה"כ אי לברך על כוס וליחצו לחיטוק.

והנה המאירי עירובין שם הקשה למה לא יתנו לחולה שיבס"כ וכה"ג ליכא דילמא אחי למיסרך וחי' דהכ"ג דלחולה הכ"ג דמצרכין על סמך שחייטו ואין בו טעם אחי למיסרך אלא שמתוך שאין חולה מצוי לשם לא החזירה ע"כ אבל לפי"ד בדיוק

שאין מבדילות גם לשון הכל בו והני גמי שאין מבדילות בחפלה ולא כתב והני גמי שאין מחפלות וכתבתי דהרמ"א לשיטתיה דס"ל בסימן רל"ז ס"ח לספק אי נשים חייבות בהבדלה ולכן ס"ל דבמול"ש נשים אם מחפלות אין מבדילות בחפלה דאם אינן חייבות הו"ל הפסק ואחי שפיר מאד לשון הכל בו ויהרמ"א שאין מבדילות בחפלה ולא כתב שלא התפללו או שלא הבדילו בחפלה דהיה משמע דיעבד אלא שאין מבדילות היינו לכתחלה ובג"ל ודו"ק. ובזה אמרתי נמי לישב וליתן טעם להמג"א שמהלך בין מולש"ק שלא קבלו עליהם להתפלל וצין שאר ימות החול שקבלו דמ"ש מול"ש ועיין פמ"ג בא"ח אות ע"ז ולהב"ל יל דכיון הני גמי כיון דהיה ספק להם צטין הבדלה ולכן לא קבלו כלל להתפלל במול"ש רק בשאר ימי השבוע, והארכתי בזה קצת בחידושי.

והנה הא"ח שיה צלשונו וכתב והני גמי שאין מחפלות לריכות לומר המבדיל והנה כתב שאין מחפלות ולא כתב שלא הבדילו בחפלה וכיוצא שם התפללו הכ"ג אמרו בחפלה אלא הני שאין מחפלות יאמרו וא"כ ס"ל דבאמת נשים חייבות בהבדלה וכמ"ש ודו"ק בזה כי קלרתי. ובחש"י אחת הבאחי עוד דעת הסמ"ג עשין הביאו היראים פ"ד מ"ע מה"ח התלויות צפה ובקנה וזמן אות ג' דנשים חייבות בקידוש והבדלה דבר תורה ובלקט יושר דף 51 כתב אבל אם רולא האשה לעשות קידוש לעצמה אפילו להוציא אשה אחרת הרשות בידיה וכן הדיון לענין הבדלה וידוע דהלקט יושר רוב דבריו כתב ע"פ התה"ד. שוב מלאתי להמאירי ברכות דף כ' ע"ב ח"ל נתגלגל הדבר וביאר צכאן שהנשים חייבות בקידוש היום מה"ח אעפ"י שהוא מ"ע שה"ג וטעם הדבר דכתב זכור ושומר וכו' הבדלה אם היא בכלל קידוש וגדולי המחברים מלאוה מ"ע עם הקידוש (הרמב"ם ז"ל) ובכלל זכירה ולדעת זה הבדלה מה"ח בקידוש ונשים חייבות בקידוש וי"מ שאין חיוז הבדלה אלא מדברי סופרים אף לאנשים ומ"מ נשים חייבות בה מדברי סופרים כאלו שם שחקנה הכמים בהבדלה כמאות התורה בקידוש ואעפ"י שהזכירה מן התורה זכירה על היין או על הפה אינה מדברי תורה אלא מד"ם עכ"ל. הנה פשוט ליה דבין הוא דאורייתא וצין הוא דרבנן מכל מקום נשים חייבות בה לכ"ע לדעתו ז"ל. ולכן לפענ"ד הדרינן לדברינו הראשונים דלפענ"ד פשוט דנשים חייבות בהבדלה אלא דהחילוק אי מצרכות לעצמן או שיטמעו מאחרים ואולי הוא העצם ע"פ מש"כ השל"ה הקדוש ועוד בנשים בזה.

אלא דלפי"ז רוחא שמעתיא נמי בזה הלכתא שעתה לן השתא במול"ש שחל בו ע"כ ונשאלת באשה חולנית שמתרת לכתוב צט"ב כדת מה לעשות בהבדלה ופסקת שחלכל בלי הבדלה ובמולאי ע"כ תשמע הבדלה מצטלה שלא להכניס עצמה צספק ברכה ושוב הסחייטת מן הכ"ס משנת ועקב לירידי הרב"ג מקאפיש שליט"א שפסק כן ג"כ בצפ"ר ולפענ"ד לא ידעתי למה לא להקל לאכול בלי הבדלה כיון דאין פסקין דהיכי דאין לה מי שיבדיל בכל השנה אשה מבדלת לעצמה א"כ הכ"ג כיון דבעלה אין יכול להבדיל הו"ל כמו מי שאין לה להבדיל

שהחולה עלמה נריכה להכוס של הבדלה פשוט והבטל יכול להבדיל דברי הבטל מחויב בהבדלה ואולי היה הוא בעצמו חולה היה מבדיל אלא שאינו יכול עכשיו משום שאינו יכול לשחות והמבדל צריך שיטעום ולתנוק נמי אינו יכול ליתנו משום דילמא אחי למיסרך דלא קי"ל כראב"י אבל כיון שיש לו חולה שמוחר לשחות ודילמא אחי למיסרך ליכא גבה א"כ פשוט דהבטל יבדיל ויתן לשחתו לשחות. ונחמי למס' עירובין שם הארבעה קאת בהא ובגמ' ר"ה כ"ט ע"א לא יפרוס אדם פרוסה לאורחין אלא"כ אוכל עמהם שהרי הן יכולין לעשות אבל הוא פורס לבניו ולבני ביתו כדי לחנק במלוא ואע"פ שהוא לא טעם אלא בניו שפיר דמי ואע"פ שצריך עליהם ברכת המזל. ולפי"ז נראה נמי דכ"י יכול בכל אופן להבדיל להבני ביתו ובאמת ה"י צריך להבדיל גם לבניו הקטנים שלא יאכלו קודם הבדלה כדי לחנק אלא שאינו יכול דילמא אחי למיסרך אבל הכא כיון דליכא חשש זה גבי חולה שפיר מבדיל.

ועיין שו"ת תשב"ץ העור השלישי סימן ל"ב שכתב דברי התוס' עירובין ה"ל שכתבו שאם אירע מילה ביה"כ או בע"כ שמבדל על הכוס ומטעמיו לקמן ולא חישינן דילמא אחי למיסרך ואע"פ שכתב ע"כ במל"ש אסור להבדיל על הכוס וכן אין מקדשין ליל יו"כ על הכוס ולהטעמיו לתנוקות משום דילמא אחי למיסרך ולשחות כשיבדיל דשאינו התם דאיתיה בכל שנה, וכן ע"כ במל"ש דבר קבוע בהרבה שנים אבל מילא ביה"כ וע"כ אין דבר קבוע לחוש בו דילמא אחי למיסרך עב"ל אע"פ שיש חולקים עליה בזה ראינו להרא"ש ז"ל וכן ז"ל מסכימים לדעת התוס' וכן כתב א"ח תשב"ץ כס' מנהגים, וגם הגאונים ז"ל בשאר תעניות שאין התנוקות מתענות כתבו שמטעמיהם הכוס לאם הילך וכו' ע"ש מבואר דבחולה ליכא למיגרר משום דילמא אחי למיסרך וק"ל.

ועיין כנה"ג א"ח סימן ע"א בתשו' דבחולה שמבדיל תיכף במל"ש יכול להוציא צ"צ עמו וכמ"ש מע"מ דהל"ס בפערי יתמע כלל עשירי הבדלה מאחרים וכ"כ הברכ"י אות ג' והכ"ז נראה לפענ"ד פשוט להיפוך כיון שאריכה האשה להבדיל מבדיל הבטל ומוציא את עצמו ואת כל ביתו בהבדלה.

והגם דכתב הרד"ז ח"ב סימן תרמ"ב בע"כ שחל להיות בשבת ונדחה ליום א' דמנהגו שלא לבדל המבדיל מ"מ הרי בעצמו כתב שם דלגאונים צריך להבדיל והרא"ש כתב להבדיל בדעת הגאונים ואין דבר הרא"ש גרין וכן פסקו כל האחרונים ז"ל בהרא"ש והכי נהוג עלמא.

העולה לידן להלכה ולמעשה לפענ"ד נראה כס"ד כן, דאשה שמתחרת לאכול בע"כ מחמת חולי או טעם אחר שמתחרת ע"פ ההלכה אם יש לה בעל או בחולה שיש לה אז אפי' עובד שיבדיל הבטל או האב במל"ש לכל בני ביתו והיא תשתה את הכוס ושזו אין הבטל חייב להבדיל מוציא ע"כ ואם האשה פגועה ואין לה מי שיבדיל לה אזי תעשה הבדלה ותצרך צריך רחמנא דעלמא וכו' כמ"ש למיל דבזה ג"כ יולאת לכו"ע, ואם יש לה אדם אחר שרואה להבדיל לה הריאות בידו וכנ"ל.

כלפענ"ד כס"ד, והרמב"ם נענו לי ראשי לזה ודלא כמ"ש במ"י הנ"ל.

ומחמת כי אין ח"ג להאריך הארבעי יותר מדאי הנני בזה ירדך דושה"ט וש"ת, צלח ורכב על דרך האמת באמת, המבדל בברכת חג כשר ושמה ובלב תפוש

מנשח וקמן

סימן ב

בהא דאפור לאכול קודם שיתן לבחמתו אי דינא חבי בשבת

מתע"ס וישלח התשל"ד בני יצו"א

מע"כ ידידי הרב האון המפורסם גיא ור"ח גר"ג ח"ב א"א וכו', כש"ת מהר"ר משה דוב וולנר שליט"א, אבדק"ק אשקלון בארצנו הקדושה, בעמ"ס שאילת תמזה צבי.

אח"כ ש"ג בירידות נאמנה,

שלי"ח עשה שליחותו וקבלתי ספרו היקר מאת בנו יקר כרוח אמנם מן השמים עכצוני והשגיחה השמחה בשמתי כי לקח מאתנו הוא לדיק משרידי הדור הישן מרי דחיעא כרכא דכולא ביה רבץ הגאון המפורסם וכו' כקש"ת מוה"ר ר' ישראל ועלן ז"ל ה"ה ראב"ד פטעם מר חמיו ובאמת כי כמעט היתה נפשי קצורה בנפשו והרבה תורה נפערתי על ידו, תורה תורה חגרי שק מי יתן לנו תמורתו כי חסיד ה' עניו מתלמידיו של אהרן, וי"ר שיהי' מלך יושר למשפחתו בפרע ולכל בית ישראל בכלל עדי יבא ינון ויקונו ישיני עפר צב"א.

והגב'י בזה בתורה רבץ עבד מתנתו החשובה ספרו דמר כת"ר שליט"א, וי"ר שזכה לחצר עוד חבורים נאים עדי יבא ינון ולו יקבה עמים, ורק לאות שעיניתי בו אחת הנה וא' הנה בסימן י"ג אות י"ב הביא תמיה אש"ת כת"ס א"ח סימן ל"ב שנחשפא אס בשבת וי"ע שיש מזה וחייב לאכול אם גם אז אסור לאכול לפני שנותן לבחמתו די"ל דמקרה לא ילפינן אלא אכילה דרשות דיש להקדים משום לעצ"ח ומחנותיו עליו אבל בשו"ע דאכילתו הוי מזה אדרבה חיובה להיות מן המקדימים חריצים בסעודה בשו"ע ולפי"ז יש לנו ספק לדיוא אם בשו"ע כהשפסוק ואמר גביל לתורא צין ברכה לאכילה אי הוי הפסק או לא ע"ש, וכת"ר תמה עליו מה"ת להחיר לעצ"ח בשו"ע והביא ראיה ממ"ש הב"י א"ח סי' ש"ה דאין רוכבין ע"ג צהמה וכתב הרא"ש דבירושלמי קאמרי העטם מפני שהוא מלווה על שציתת בהמתו ותמה דהא הוי נושא את עצמו ות"י דמ"מ כיון שהצהמה מטערת ברכבו עליה הרי הוא עובר על שציתת בהמתו והרי דמשום לעצ"ח אסור לרכוב על הצהמה דהלכך מבטל את שציתת בהמה וא"כ כשלא יתן לאכול לבחמתו בשבת לפני אכילתו יגרסו לעצ"ח בזה והרי נכנס זה גם בענין שציתת בהמתו עב"ל.

פסק דמשום לעצ"ה פורקין משא שעל גבי כהמה וצמי"ט
שם כהמה שפלה לאמת המים וצמ"כ מותר לומר לא"י לחלוץ
כהמה וצמ"ש הרמ"א הביאה המג"א שם סק"י דה"ה
דמותר לומר לעו"כ להמרות האווחות פ"א ביום משום לעצ"ה
ואם אין לו עכו"ם עושה פ"י ישראל קטן פ"ש. הכה מצואר
דודאי איכא לעצ"ה כהמה בשבת בין צמ"א ובין באכילת
וקל"ה יש לדיוק מדברי הרמ"א דבשבת ליכא איסור לאכול
מדכחז להמרות אווחות רק פעם אחת ביום והרי הצמ"כ
אוכ"ל ג' סעודות ועכ"ל ביום ב' סעודות ויכ"י אוכל השני
כיון שלא האכיל לכהמתו וי"ל כי"י דלא אפשר שאני ועי'
ש"ת שבת סופר א"ח סי' מ' וצמ"ט חוס"ש סי' של"ד וילכ"ג
וצמ"ט משנה הלכות ח"ד סימן כ"ה כ"ו ודו"ק.

אמנם כדי שלא לשוי' להכח"ם ז"ל כעושה בדבר משנה ח"י,
כעת נלפענ"ד כך דס"ל להכח"ם דהרי נתנו טעם להא'
דאמרה תורה להקדים אכילת כהמה לאכילת אדם והיד אפרים
כתב מטעם שמה האדם חי בזכות כהמה וכבר הארכתי בזה,
ואי"כ י"ל דדוקא באכילת רשות הוא דחי בזכות כהמה אבל
אכילת מזהב כסעודת שבת ויו"ע ודאי דחינו בזכות כהמה כיון
דעושה מזהב הרי מגיע לו וצמ"ט הרמ"ב"ם במורה אה"א
דאמרה חורב"ה א"ס בחקוהי תלכו ונחתו גשמיכם בעיתם וגו'
והקשה ה"א שכן מזהב צה"י עמל"ה ליכא וחי' דהאי הוא רק
שיוכל לקיים המצוה ואי"כ לקיים המצוה מגיע לו מחוץ כדי שיכ"י
לו במה לקיים המצוה אי"כ כה"ג אין כהמה קודמת.

שנית י"ל דהא דאסור לאכול קודם כהמתו הוא משום
לעצ"ה והנה קיי"ל דבכל דבר הנר"ך לו חיו חושש
משום לעצ"ה ועי' מהרי"א סי' ק"ס ושו"ת בנין ליון סי' ק"ח
ושו"ת שבו"י ח"ג סי' פ"א דא"ס נר"ך לרפואה מותר וא"ס
לנר"י גופו כן לנר"י נשמתו לא כ"ש ומצואר צמ"ח הנ"ל הכי
להדיא דאי לאו דלעצ"ה דאורייתא וצ"ע כלי מהכנו דרבנן
לא היינו מחזיקין משום לעצ"ה דמזהב דגופיה אין לדחות
ולפי"ז י"ל דדוקא כשהולך לאכול סעודת הרשות חששו להקדים
כהמתו קודם אכילתו משום לעצ"ה אבל כי"י דהולך לסעודת
מזהב כגון כסעודת"ע לא מצוי"ע למ"ד דסעודת"ע דאורייתא
אלא אפילו לפ"מ דקיי"ל שהוא דרבנן מ"מ י"ל דהרי הוא
עוסק במזהב שהוא סעודת שבת כה"ג לא חיישינן משום לעצ"ה
משום דמצוה דידיה עדיף. וי"ל דבאמת ה"א צה"א תלוי דאי
נימא דסעודת שבת דאורייתא אי"כ ס"ש קודם ואי נימא דרבנן
ולעצ"ה דאורייתא אחי דאורייתא ודחי דרבנן וכמ"ש בגמ'
הנ"ל צביטול כלי מהכנו. אלא דאכתי י"ל דלא אמרינן דחי'
אלא היכי דא"א לקיים שניהם אבל היכי דאפשר לקיים שניהם
הרי קיי"ל כדנ"ל דאמר ר"ל כל מקום שאח"ה מוצא עשה ולא
תעשה א"ס אח"ה יכול לקיים שניהם מוטב ואי לאו יצא עשה
וידחה לית וכה"ה הרי אפשר לקיים שניהם קודם ליתן לכהמתו
ואח"כ יאכל ועכ"פ י"ל דהא היתה ספיקת הכח"ם ז"ל.

ולפענ"ד נראה דאי משום ה"א יש לישב דברי הכח"ם
דכנראה דכח"ר ס"ל דשבת כהמה ולעצ"ה חדא מילתא
הוא. אמנם באמת דהני חרי מילי ניכחו דודאי שבת כהמתו
עובר אפילו בלי עבר דאפילו אמשא קלה יותר חייב ועי' שבת
ז"ד וצמ"ט שם ד"ה שח"י נושא את עצמו חימה לר"י למ"ה
פסור דאי משום שח"י מיקל עצמו והלא אפילו צמ"א קל יותר
חייב ועי' שבת קמ"א ועירובין ק"ג וקושית הרא"ש הוא כיון
דקיי"ל חי נושא את עצמו וליכא משא כלל ואי"כ איך קאמר
בירושלמי דאין רוכבין מפני שהוא מלווה אשבת כהמתו
והא רכיב לאו כלל מלאכה הוא שוא"ס משום שבת ועי'
ח"י הרא"ש ז"ל כיון דבהמה מלמדת ברכיבה עכ"פ אף
דלענין דינא קיי"ל חי נושא את עצמו וליכא איסור משא שהוא
המלאכה מ"מ צ"ע שבת כהמה שח"י מלמדת שבת
אמרה אחת ובהמתך וכה"ג אין בהמה שבת. וכעין זה
כתב הרמב"ן ז"ל בפי' שפ"ה בכל השבת מלאכה המותרת כגון
הנושא משאות ברכי' כל היום אף דליכא לאו דלא תעשה
מלאכה מ"מ לא קיים העשה דשבת. והאריך הרא"ש ז"ל
למלא טעם משום עבר דמשום מלאכה משא ליכא אבל שבת
נמי ליכא כיון דמלמדת ברכיבה זו אבל פשוט דהא דוקא ברכיב
עליו אבל כהמה המלמדת משאמה שאין לה לאכול הגם
שבעליה לא נתנו לה לאכול אין זה בכלל שבת כלל ואינו עובר
משום לא יבנות ע"י מה שאינו נותן לה לאכול.

איברא דע"כ גם הרא"ש לא אסר משום לעצ"ה דא"כ גם
בחול הי"א אסור לרכוב על כהמה משום לעצ"ה דמשום
לעצ"ה אין לחלק בין חול לשבת ועי"כ דהא אינו כיון דדרכה
בין אין זה בכלל איסור לעצ"ה ולכן נראה לפענ"ד ברור
דרכיבה אין האיסור משום לעצ"ה אלא דכח"ה"ש השתמש בדין
לעצ"ה זה משום שח"י ממילא תעבור על שבת וכן"ל אף
שבחול מותר לרכוב משום לעצ"ה ולא חיישינן לו מ"מ בשבת
אסור משום שבת כהמתו ה"א ע"י עבר רכיב שח"י כו"ס
בהמה אינה שבת, ולכן מה שסיים כח"ר ח"ל, ואי"כ
כשלא יתן לאכול לכהמתו בשבת לפני אכילתו יגרום לעצ"ה
בזה הרי נכנס גם זה בענין שבת כהמתו. ולפענ"ד לאחר
בקשה סליחה כח"ר אין זה ענין של שבת כהמתו במה
שתלמדת מעצמה, ולא אכחז מעט דלפי דברי הרא"ש ז"ל עבר
או קטן הנושא את התי אפי"ג דחי נושא את עצמו יעבור
עליו אכיו משום שאינו שבת א"ס ה"י נושא דעכ"פ עבר
איכא וי"ע.

ברם בעיקר קושיתו על הכח"ם ז"ל דקדו דברי כח"ר דודאי
לעצ"ה אסור בשבת כמו בחול והרי גמרא מפורשת היא
שבת קכ"ה ע"כ אמר רב יהודה אמר רב כהמה שפלה
לאמת המים עושה לה פרנסה במקומה בשביל שלא תמות,
ופריך והא קמבעל כלי מהכנו ומשני סבר מצטל כלי מהכנו
דרבנן לעצ"ה דאורייתא ואחי דאורייתא ודחי דרבנן. עוד שם
דף קנ"ד ע"כ בהמורו של ר"ג שלא רצה לפורקן עד מולאי
שבת למולאי שבת מתה ופריך והאיכא לעצ"ה ומשני קסבר
לעצ"ה דרבנן ופיין רש"י שם וצמ"ט א"ח סימן ש"ה סי"ח

סימן מא

עוד להנ"ל

במקום סכנה אדם קודם לבחמה

עוד ראיתי שם בזה"ו, שהקשה מעבד"ר אמה שכתב הא"ח הקדוש עה"פ והשקית את העדה שצמקום סכנה אדם קודם לבחמה אף לגבי אכילה וכ"ח כתב דפשיטא הוא ולא הי' לריך להשמיטנו דאמרין בגמ' ז"מ ס"ז ע"א עד שכתב ר"ע ולימד חייד קודמין לחיי חבדך ואפילו בספק סכנה אין ליכנס להכיל חבדך כמבואר בחו"מ סימן תכ"ו וזה לא לריך לבחמה קרא דוהשקית עכ"ל. והאמנם המעיין בדברי רבינו הא"ח הקדוש יראה דבה"א גם הא"ח ז"ל מודה דבשכיל זה לא לריך קרא שברי כתב ח"ל, ויש לך לדעת כי דוקא באין כאן סכנה או לער וכו' ולא כשאל הא"ח הגמליני מעט הרגישה הדיקת כי למא למים הוא ומלעטר הי' לזה אמרה שזה וכשנחנה לו שיעור שיעורה כי ודאי אין כאן חשש לער הנמא וחכל להשקותו ותאמר גם לגמליך אשכח כי בגדר זה שאיך מלעטר אותם לריך להקדים והוא שסמך הכחוש וחכל להשקותו ותאמר וגו' והנה דפי' דהקרא דוהשקית לא קאי אלא אמלעטר ולא על מי שהי' בסכנה ומה שהזכיר כאן כלל מי שהי' בסכנה נראה פשוט כי הודיענו בסתם דדבר פשוט הוא אבל הקרא לא בא אלא על הנער ולא על הכסכה.

וב"ש עוד כ"ג דגם מה שכתב בדמקום נער אדם קודם ד"ל דתלוי אי הא דאסור לו לאדם לאכול קודם שיתן לבחמחו היו מדרבנן או ממדת חסידות כמ"ש הרמב"ם וכו' וכו' שבו"י ח"ג סי' י"ז, אבל אי אמרינן דהוא דאורייתא כדעת ריב"ז הוצא במג"א סימן רע"א ס"ק י"ב אף במקום נער אין לעבור על איסור דאורייתא עכ"ל. ולפענ"ד אין לחלק בין דרבנן ודאורייתא אלא כיון דהאדם מלעטר מרעבון ס"ל להא"ח ז"ל דכה"ג לא אסרה תורה לאכול אע"פ שמלעטרת דהרי לער הבחמה בשכיל נער האדם מותר אפילו לכתחילה בכמה דברים ופשוט דכל מיני רפואה מותר בבחמה ולכל לרכי האדם כל שאינו מלעטר רק לשם נער והכ"ג ס"ל דכיון דהאדם מלעטר מחמת רעבון כה"ג נער קודם לער בבחמחו ואין נפ"מ אי לעב"ח דאורייתא או דרבנן לפי שיטת הא"ח הקדוש כנלפענ"ד ברור, ומיושבים דברי הקדוש ז"ע הא"ח ז"ל.

ובאותו ענין צדדשה של וחי אחיך עמך הראה לי תלמידי בספר פסקי תשובה סי' רנ"ד שהצ"ח ח"ל, נסחפק זקני הקדוש ז"ל אם יש ציד אי קיתון של מים שאינו לריך לו ויש צ' למאים שאם ישחו שניהם ימותו שניהם ואם ישחך אחד יגיע לישוך נראה לכאורה שצריך לחלק לשניהם דלא שייך טעם דחייד קודמין עכ"ל קדשו עכ"ל. וציונים שם לין עיי' במהרש"א ז"מ ס"ז א' שכתב וגרסה לפי הדרש דר"ע דאם הי' הקיתון של מים של שניהם דמודה ר"ע לצ"ה דשניהם ימותו ולא יראה וכו' ואפשר דהיינו טעמא כדאמרין דמאי חית דמא דידך סומק טפי עכ"ל. נראה כוונתו לחזק בזה

פסק הנ"ל ולאחר הסליחה כל דבריו תמוהין כי פשוט דאף הנושאים דומין כאוכלא לדנא כי ודאי היכי דנוגע לעצמו הו"ל בכלל חייד קודמין ואסור לו לותר על חייו מקרא דעמך ולכן אין צידו לותר על זה ולכן גם שפיר כתב מהרש"א לפי שיטתו דאפשר דמודה ר"ע היכי דהקיתון של שניהם שניהם ימותו שברי לא זה יכול לותר ולא זה יכול לותר על חייו וליתן להשני אבל הכא הרי אין עליו החמיצות כלל לגבי השני אלא הרי הוא נופל תחת הללו דלא תעמוד על דם רעך.

והנה פשוט דהרואה שני בני אדם עומדים צים ואין צידו להכיל אלא אחד מחויב להכיל האחד שיכול ואם לא הכילו עבר על לא תעמוד על דם רעך. וכן מי שיש לו מעות ליתן דקה וראה שני בני אדם מחים ברעב ואין לו ליתן לשניהם להחיות חייב ליתן למי שיכול להחיותו ואם שאינו יכול אינו עובר עליו כי אנוס הוא ואותו שהכיל קיים בו כל המכיל נפש אחת מישראל כאילו קיים עולם מלא. ועיין הוריות במשנה הא"ח קודם לאשה להחיות ולהשכח אצידה, והאשה קודמת לאיש לכסות, ומשית מלחמה קודם לסגן ועוד שם משנה כהן קודם ללוי לוי ישראל ישראל לממחר וכו' ועיין ש"ע יור"ד סי' רנ"ב נהגם דהתם לענינים אחרים נמי מדבר מ"מ דינא הכי הוא גם לענין פק"י ממש.

איברא דאומר אני דאם הי' לו קיתון אחד וכו' יכול להכיל אחד והוא לא הכילו אלא נתן לשניהם ומחו שניהם אולי עבר בלא תעמוד על דם רעך על תרוייחו דאלו נתנה לאחד הרי זה הי' חי וא"כ הי' אחד מה ואחד חי וכיון דלא נתנה אלא לשניהם ומחו שניהם הרי הוא גרם לתרוייכו שימותו. הכלל פשוט בזה דלא אמר ר"ע חייד קודמים אלא בנוגע לעצמו אבל היכי דאיתו נוגע לעצמו אלא הוא נותן לאחרים בדין דקה וכיוצא בו חייב להכיל כל מה שיכול ואם לא הכיל עבר על לא תעמוד וכיון שיכול להכיל חייב להכיל אחד ודלא כמ"ש בספר הנ"ל וכו' ג.

אלה דברי ידידי דושה"ט וש"ת כל הימים, החדוד בתורה על מתנתו החשובה, וי"ד שיוכה לישב על מי נח וליתן לחזור וליתן מפרי עטו בעתו וישמעו רחוקים ויבואו ויתנו לו סגר תורה העולה על גביהן, המברכו בלב תפוש

במשנה הקטן

ג.ב. נא לדרוש בשלום מר בנו היקר שליט"א.

סימן מב

איפור לילך לקאנצשרטים המכונים דתיים

שלש עשרה מדות דתחמים תחש"ה ברוקלין נ"י יצוא מע"ב ידידי היקר הרבני מופלא ומופלג, מוה"ר שמואל יצחק מארארעטען, תלמיד ישיבתינו הקדושה.

אחודשה"ט בידיות,

ברב"ר שאלתך אי מותר לילך (לקאנצשרט בלע"ז) שמנגנים שם נגונים ופסוקי תהלים ושירים וכיוצא בו אבל רק

שירים של תורה והמנגנים ג"כ שומרי תורה אלא שמנגנים הנגונים כדי לענג העם (פארצערענגען מיט פלעזשער צל"י) אלא שיושבים שם אנשים ונשים בתערוכות, ואם זה אסור, אזי מותר עכ"פ היכי דאין יושבים בתערוכות כגון שיש מקום מיוחד לאנשים ומיוחד לנשים.

ורפ"ע ד' פשוט דתרווייכו אסורי וראשונה נדון היכי דיושבים בתערוכות, הנה צ"ל איכא תרי איסורא חדא הא דתנן (סוכה נ"א) מי שלא ראה שמחת בית השואבה וכו' ובגמ' מאי תקון גדול וכו' אמר רב קרא אשכחו ודרשו וספרה הארץ משפחות משפחות לבד משפחת בית דוד ונשיהם לבד, והלא דברים ק"ו ומה לעתיד שעוסקים בהספד ואין יאה"ר שולט בהם אמרה תורה אנשים לבד ונשים לבד עכשיו שעוסקין בשמחה ויאה"ר שולט בהם על אחת כמה וכמה ע"כ, וברש"י שם קרא אשכחו שריך להבדיל אנשים מנשים ולעשות גדר בישראל שלא יבואו לידי קלקול ועי' רמב"ם צפיהמ"ש שם וציד החזקה פ"ה מהל' לולב ה"ב.

ודת"י ו' שם כתב ח"ל, ומ"ש הר"צ הנשים למעלה פירש הרמב"ם כדי שלא יסתכלו האנשים בנשים והדין עמו כי האנשים שלמטה היו רואין בשמחה לא השמחים בעצמן כמ"ש הר"צ צמדות כי השמחים היו חסידים וא"כ הו"ל נעם ואמנם הסתכלות האנשים בנשים מביא לידי קלות ראש כי הוא ימשול כך כתיב (בראשית ו'), ועוד משום קישוי לדעת ושמא יראה קרי וכ"ש בחגירות ה'. ועי' רמב"ם פ"ה מה' בית הבחירה וצפיהמ"מ מדות פ"ב מ"ה והקיפוח כלארץ ח"ל שהנשים רואות מלמעלה והאנשים מלמעלה כדי שלא יהא מעורבצין ע"כ. ובגמ' קידושין פ"א ע"א אביי דייר גולפי רבא דייר קנה, פירש"י מקום קבוצת אנשים ונשים או לדרשה או לחופה ה"ל מסדר קנקנים של חרס הרבה ציוניהם שאם יבואו זה אצל זה יקשקשו וישמע קול ועי' שו"ת מוהר"ם שו"ק א"ח סימן ע"ז.

והנה מבואר מכל ה"ל דאפילו בשמחת בית השואבה שבה מ"ע לשמח מה"ל והיו המשמחים חסידים גדולים ואנשי מעשה קדושי עליון ואפ"ה תקון גדול תקנו שם שלא יהיו אנשים ונשים בתערוכות אלא אנשים לבד ונשים לבד באופן שלא יבואו להסתכל זה בזה ויבואו לידי קלות ראש. ובתשובה הארכתי בזה אי הא"י ק"ו דאורייתא הוא או אסמכתא דרבנן אצל עכ"פ נראה מבואר דלכו"ע אסור הוא משום הסתכלות וקלות ראש כשנשים ואנשים יושבים בתערוכות וק"ו הוא בשמחה מהספד וא"כ ק"ו בן צנו של ק"ו במשמחין כאן בחגירות התאווה מה שקוראין עונג (פלעזשער צל"י), והמשמחין אינם חסידים ואינה שמחה של מצוה ואנשים ונשים בתערוכות ודאי שיש בזה איסור לישב שם זה הוא מאד איסור תערוכות לבד כמוזן ופשוט.

אמנם יש בזה עוד איסור כיון דהיינו משמחין ומשחקין מזמרים שירים מפסוקי התורה הרי מבואר בגמרא סנהדרין ק"א הקורא פסוק משיר השירים כמין זמר עליו הכתוב אומר

עשוי צינך ככנור וצס"ח סי' קמ"ז ח"ל, זמירות היו לי חוקיך (תהלים קי"ט נ"ד) דוד מניח כל זמירות ושירות ותשבחות לעסוק בתורה וכו', אצל אותם ההולכים ואומרים המקראות דרך לנים והם צפיהם כשיר של עגבים עתידה תורה שתלעק עליהם ואומרת רבש"ע צינך עשאוני ככנור ובשעה שהם קוראים צי במרוצתם אז אינם קוראים בצממרי העעממים וגם המפסיקים המקראות צדירים עליה היא נופקת ואומרת ח' אלפים וחמש מאות פסוקים ספקתני והם פסקים יותר מששים רבוא ועוד הם עושים צי אף מה שאין לעשות בשיחת חולין אדם מדבר חולין אינו פוסק מדבר לדבר אחר והם מפסיקים דברי לעסוק צדירים בטלים ע"כ. הנה מבואר האיסור שיש לשיר פסוקי תורה ולשומעם ועל כיוצא בזה אמר שלמה המלך ולשמחה מה זו עושה.

וע"ז המנגינין של הקאלנצערט יש איסור צפני ענמו מטעם הגמ' ה"ל דהקורא פסוק וצס"ח סימן רל"ה כתב מי שיש לו בן קטן מוטל בעריסה לא ירננו לו נגונים של ישראל להקצ"ה ובסימן רי"ח שם מי שיש לו קול נעים ירנן להקצ"ה ולא שאר רננות שנאמר רננו לדיקים צה' ולא שאר רננות וכו' ע"ש, ובסימן תשס"ח כתב מי שקולו נעים ואין הקצ"ה נכונה מקולו ראוי לו שלא צא לעולם וכו' ויזהר מי שיש לו קול נעים שלא יזמר נגונים נכרים כי עבירה היא ולכן נצרך קולו נעים לשבח בוראו ולא לעבירה ועיין עוד שם סימן תחרי"ד. וגדולה מזו כתב בסימן ש"צ דלא ינגן בנגון של תורה לנביאים וכתובים ועי"ז נאמר לא תשיג בצול עולם אלא כל נגון כמו שהוא מתוקן ע"ש דהיה להם נגון מיוחד לתורה ולנביאים וכתובים ומזה ראיה למ"ש הרמ"א דאין לשנות אפילו נגונים מתפלה. ועיין עי"ז א"ח סימן תק"ם סק"ה ח"ל, וכ"ש שיש עון גדול בזה שלוקחין על הסעודה (של תחונה) אדם לילן א' ועושה שחוק בפסוקים או בחיבות קדושים אשרי אנוש לא יעשה זאת ועי"ז אמרו צינך עשאוני ככנור ועיין מ"צ שם, והנה התם אפילו בשמחה של מצוה לשמח חתן וכלה אצל לחם קאלנצערט ודאי איסור גדול הוא וגדול עונו שחוטא ומחטא את הרבים.

ועוד צו שלישיה מהא דאמרו בגמרא עי"ז י"ח ע"ב אשרי האיש אשר לא הלך לערעיות ולקרקסאות וכו' ח"ל מהר"ם כפוסו הביאו דבריו בשלהי תשו' הרדצ"י ואמרין צפ"ק דע"ז אשרי האיש וכו' מפני שהם מושב לנים שהם מקומום שמחאספים ללחוק ואפילו בחול אסור ולא הותר ללכת לערעיות בשבת אלא לפקח על עסקי רבים וכל מקום שנאספים שם אגודה כדי ללחוק נקרא ערעיות ושם ליינותא נמאל וכו' הכעיר יחודא חמאי ע"כ, והמהר"ם כפוסו השיב לו ח"ל, דברים אלו אסור לשומעם וכ"ש להשיב עליהם כי אותם הבאים הם ובעליהם כיוצא בהם מגופלים מתועבים משוקצים ומוקצין הם ואף בחול אסור ע"ש. מבואר דכל מקום שמחאספים שם לשם לחוק מקרי ערעיות וכוא מה שהוא הטיאטער ומה לי טיאטער ארטעדאקסי או טיאטער אחר, הלא השוה שהוא לשם לחוק ולינות נמאל שם והרי הוא בכלל כל הטיאטערם. ועיין א"ח סימן ש"ז סע"ז מלינות ומשלים של

סימן טג

עוד להג"ל

לעשות משחק במלבושי נקבה לזכר לתינוקות

ועל דבר שנהגו בכמה ישיבות או בתי חנוך לבנות שעשוק משחק (פלעי בלע"ז) ומלבישין זכר במלבושי נקבה ונקבה לזכר והם קטנים חנים בכלל עושים אי יש בזה איסור.

הנה בעיקר הענין לעשות משחקים עיין בספרי משנה הלכות ח"ג סי' קמ"ח מה שכתבתי שם מה וגם מהלך דמלבישין זכר לנקבה ולהיפוך אם דהם קטנים מ"מ אסור לספות להם איסור בידים ומלאתי בתי הרמב"ם שחזר בזה החסיד ר' אברהם ז"ל הוצא בקובץ ראשונים על משנה תורה ח"ל, ע"ש ב"ח"ל מהמאמר ב' ח"ל מועחק. ונשות בני ישראל גם כי רובם נולדות מזה העון ר"ל לאו לא יהיו' כלי גבר וגוי' הנה קלמה הם נכשלות זו מלד פחיתות וזה שחופותיהם יתדמו לגוי' ותלנוף האשה מנפת או כובע ותקח בידה סיוף ותאלץ במחול לפני האנשים והנשים בתועבה הזו ולא יעלה בדעת שמפני היותה כלה הותר לה איסור תורה אלא"כ יתגלו בזה בהיותם סומכים על מנהג לאמר כך נהגו כמו שיתגלו בזולתו.

וכבר היה זה נעשה במארים והיו נכשלים בו גדולים עד שבעלנו אותו ומחיונו זכרו. וכן היה החתן יולא לאשה המקשעת תקשע אותו זה מכלל עדי האשה ואסור לעשות וראוי להזהר מזה, ולא יסמכו בו על הנשים שאין להם דעת ולא תבונה ומי שיש בו יר"ש ידקדק הוא בעצמו בפרטים הללו כדי שלא יכשלו בעון זה ויהיו' הוא נחפס בעונם.

ובן החינוקות לפעמים יקשעו אותם בקישועי הנשים ויכעבו ידיהם בלבע שזיבעת בו הנשים ידיהם זה בזה כך ממה שזו עליו מעתיקי השמועה ז"ל וממה שזה עליו הניבא שהחכמים הזכירו לאדם שידריך בניו בדרך ישרה והנבואה אמר למען חלך בדרך טובים וזו הדרך עקומה ודרך חטאים חשבה בפרהסיא בצית כנסיות בתוך קהל ועדה מישאל במועדי ב' ואין איש שם על לב, ואילו יתגלו בזה שהם סומכין על מאמנם ז"ל קטן אוכל נבלות אין ב"ד מליון עליו להפרישו ואין הראוי דומה לנידון שזכו באוכל לחלואה נפשו. אמנם זה בעניינם הם מאכילים אותו וגם הם אמרו אין ב"ד מליון זה אצוי מחנכו עכ"ל ז"ל העתקתי דבריו אות בלואה עד היכן הדברים מגיעים ולהשומע יענם ותבוא עליו ברכת טוב. ועיין בספרי סמ"ח על המלות מלוא תקמ"ג—מ"ג שם הרא"מ לענין פורים. ועיין ח"ח סי' ש"ז סמ"ז וצמג"א שם סקכ"ב.

וה' המצב ישלח לנו גואל צדק ויטאלנו בבי"א בלב תפוש

מנשח וקטן

שיחת חולין ודברי חשק כגון ספר עמנואל וכן ספר מלחמות אסור לקרות בזה בשבת ואף בחול אסור משום מושב ללים ועובר משום אל חפנו אל האלילים אל חפנו אל מדעחכם וצמג"א שם סקכ"ב וכו"ה הכולך לערעולות וקרקסאות וחס מיני שחוק וכו' ולא ידענה מי החיר להם בפורים ואפשר שנמשך להם משחוק שעשים מלחשורוש הרי דאפילו על פורים פקפק כ"ש בשאר ימים ודו"ק. ועיין שו"ת מהרי"ן דושינסקי ז"ל סי' נ"ו ובספרי שו"ת משנה הלכות ח"ג סימן קמ"ח.

וב"ש שהולכין שם לעשות לחוק וכו' זה עובר באיסור דרבנן בשביל זה וכמ"ש צמ"ג (ברכות ל"א) אסור למלאות שחוק פיו ובריו' נ"ח ח"ג הוצא ב"ה יו"ד סוסי' קנ"ז איסור דרבנן כגון אסור למלאות שחוק פיו וכו' כיוצא בזה אין עליו לא מלקות ולא נידוי אלא קורין אותו עבר על תקנת חז"ל, צמ"ג שבת העובר על תקנת חז"ל נקרא עבריין וא"כ מי שעושה בלחוק לרבים הנה בכלל מחטא את הרבים ח"ו.

ולפי הטעמים הללו שוב אין נפק"מ אי יש שם תערוכות או לא דהא אסור מלד עלמו וודאי דאין נפק"מ בזה בין אנשים לנשים שבהם מושב ללים. ולהדיא דרשו אשרי האיש ולא האשה, אלא אשרי האיש כשהוא איש אצל אשה בכלל זה וכ"ש דבאנשים יש עוד איסור משום ביטול תורה.

ושמעיני עושים דבחו"מ עכ"פ דמלוא בשמחה ליכא איסור אלא שמחה. הנה בזה לא אמנע לכתוב שהעולם חושבין שמנות שמחה בחו"מ הוא גשמוח בחולות ומלחמות אצל האמת כי חו"מ יתן לשמוח בשמחה בתורה כמבואר בירושלמי הביאו דבריהם בכלבו ח"ל, וחייב לשמוח בו ולשמוח בניו ובני ביתו וכן הנלוים וכו' הא"ר סי' תק"ג הביאו וכתב ובכלבו וכו' כדלעיל סימן תקכ"ט ס"ב וכו' ירושלמי אמר ר' אבה בר ממל אלו ה' מי שימלא עמי התרתי שיה' עושין מלאכה בחו"מ כלום אסור לעשות מלאכה אלא כדי שיהא אוכלין ושותין ושמהים ויגעים בתורה ועבשו אוכלין ושותין ופוחזין ע"כ. וכתב בכלבו נראה מזה שאיסור גדול בשחוק וקלות ראש (בחו"מ) יותר ממלאכה וכוונת הש"י בנתינת המועדות כדי להידבק באהבתו וביראתו ולעסוק בחורו התמימה וכ"כ באגודה ס"פ מי שכתב עוב לעסוק בחורה בחו"מ ובמהרי"ל דלכך התירו דבר האבד כדי שלא יטערו על אצידה ויבעל לימודו ע"ש, הרי להדיא דחו"מ חמור מכל השנה לענין זה.

לכן לפענ"ד אסור לילך לקאנצרטעם כאלו כי זה בכלל מושב ללים ובכלל שמחה של הוללות לצד מאיסורים של ביקוד עשוני ככנור ואין נפ"מ בין יש שם תערוכות לאין שם תערוכות לענין איסור אלא לענין מבעלין הא מפני הא.

והשי"ת שמו יערה עלינו רוח טהרה וגשום אל ה', אשרי ואיש אשר לא הלך בעצת רשעים ובדרך חטאים לא עמד ובמחשבת לצים לא ישב כי אם בתורת ה' חפצו ובתורתו יתנה יומם ולילה, וזוהי לגמר חתימה טהרה בביאת משיח צדקינו, הוזהרם בלב ונפש
מנשח וקטן

סימן מד

בשר חי אי הוי כדרך אכילתו

כ"ג סיון התשל"ה בנ"י יצ"א

בם ברוך יהי, ה"ה הרב הגאון המפורסם בע"ת איש אשכולות צ"ת ראש בשמים חסיד ועניו, בית מוה"ד ברוך שמעון שניאורסאן שליט"א, ר"מ דירשיבת הגאון מטשעבין ירושלים ע"ה ת"ו.

אחדעשכ"ג זידידות נאמנה,

יקרת ספרו היקר ז"ש על קידושין קבלתי וכו', ובאות ל"ה כניא דברי השו"מ דבשר חי הוי שלא כדרך אכילה, וכחז עליו דו"מ סימן כ"ח שיש להטיר ממנוח ז"ע ע"כ חל וי"כ להיות צערב שנת הבצלים היו אוכלים אותו (השעיר) כשהוא חי והלא בקדשים צעין למשחך ולגדולה ואיך היו יולאין באכילת בשר חי שהוא שלא כדרך אכילה, והטיר לספר ברוך טעם צעיר הכולל וכ"ג הטיר מגמרא פסחים כ"ד דמבואר בחוס' שם דהוי שלכד"א, ובהג"ה רש"ש מנחות הני"ל כתב דבאמת לא קיימו מלוא אכילת קדשים רק שלא יבא לידי נותר ובספר גבורות שמונים אות ס' ובשו"ת מהר"ש ח"ד סי' י"ז אות י"ב דבריו מזה, ומה שכתב הגאון דו"מ דלמשחך חלוי דעתה כהן עפ"י חוס' חולין קל"ב ומה שטוב לו חשוב למשחך ולכן הבצלים שדעתן יפה היו אוכלין והיו למשחך חמה כ"ג דדבר שהוא שלכד"א אמרינן בטלה דעמו עכ"כ.

ולפ"ע נ"ד לאחר העיון נראה להעמיד דברי מרן הדו"מ, ובחי' שו"ת משנה הלכות ח"ה סי' ע"ה ליינתי קצת בדבר דהחוס' מנחות שם כתבו דהבצלים היו אוכלים אותו לקיים מ"ע ודלא כרש"ש וא"כ עכ"פ החוס' סתרי אהדדי מפסחים דכתבו דבשר חי הוי שלכד"א ובמנחות כתבו דיואל זה מלוא אכילת קדשים, אלא דעוד יש להקשות שכתבו החוס' שם עוד ומה שמזכירים אותם לגנאי (הבצלים) על שאוכלין אותם חיים אע"ג דמלוא קעבדי שלא יבואו לידי נותר לפי שהורגלו עמם כמו כן לאכלם חיים אף בכל השנים דמחזי כרעבתנותא ויש לדקדק בחרתו, חדא מנא לכו להתוס' שהורגלו כן לאכול בכל השנים, ושנית האף הניחם צ"ל לאכול כן בכל השנים הא צעין למשחך והיו אכילה שלא כד"א ואינו יולא ידו מזה, ואדרבה מצטלין מלוא אכילת קדשים בידיים ואמאי לא מיחו בידם הצ"ד מלאכול כן והוא חמיה גדולה, ואף אם נדחוק דהחוס' נמי ס"ל כרש"ש ולכן כתבו אע"ג דמלוא קעבדי שלא יבואו לידי נותר כלומר שהמלוא רק שלא יבואו לידי נותר מ"מ אכתי חקקה הא גופה אמאי לא מיחו בזהם צ"ד בכל השנים כיון שלא קיימו זה מלוא עשה דאכילה רק שלא יבא לידי נותר, ועי' רא"ש נדרים ד' ע"ב שאכילת קדשים מלוא היא דכתיב וכו' ועוד שלא יבא לידי נותר.

ובחי' הקשתי עוד לשיטת הראשון הביאו הב"י א"ח סימן תרי"ב דח"ש שלכד"א מותר מה"ת וכן נראה דעת רבינו יוסף בחוס', ולפי"ז חקקה אמאי לא אכלוהו הבצלים מצדד יום כלומר צו"כ עמנו כיון דהוא שלכד"א וח"ש מותר מה"ת ולענין קדשים יולא בכזית ולענין יו"כ שיעורו בככותבת וא"כ היו יכולין לאכול צו"כ עמנו דין ח"ש.

ברם הא פשיטתא דבשר חי הוי שלכד"א ל"ע דבגמ' פסחים מ"א ע"א ח"ר יכול אכל כזית חי ויבא חייב ח"ל אל האכלו ממנו נא, נא ובשל מבשל אמרתי לך ולא חי יכול ויבא מותר ח"ל כי אם ללי אש ועי' רש"י שם, ומעשה חי נימא דבשר חי הוי שלכד"א א"כ למה לי קרא רבוי ומיעוט למעט ולרבות בשר חי והרי הוא שלכד"א וממילא פטור ומדליריך קרא לפוטרו משמע דבשר חי נמי אכילה הוא, עוד שם בגמ' דף ע"א ע"א אמר רבא שחי תשובות בדבר, חדא דשעירי הרגלים חי נאכלין ללי אין נאכלין ושמחה בחי ליכא, ועוד כהנים אוכלין וישראל כמה משמחין ופירש"י ועוד דנבי דיש שמחה בבשר חי הרי חטאות אינן נאכלין אלא לכהנים, ועי' ר"ח שם, והנה מבואר דאכילת בשר חי לכו"ע אכילה הוא ולא נחלקו אלא חי אכילה כה"ג יש זה שמחה או לא ולהב"ד לית זה שמחה ולהמסקנא אפילו שמחה איכא בבשר חי, וזירושלמי טעורין פ"ג ה"א מבואר דמערבין בבשר חי משום דחיי לאומאלא דהבצלים היו אוכלין אותו כשהוא חי ועי' א"ח סימן ש"א ובגמ"א שם ובק"י למס' שבת.

א"שך לכן נראה דהעיקר בזה דכיון שהורגלו הבצלים לאכול בשר חי בכל השנים הו"ל כדרך אכילתו ואם נכונים בזה הוי אפילו למשחך וכמ"ש רבא, ועוד דכהנים אוכלים ויש להם שמחה באכילה זו, וא"כ לדידכו עכ"פ הו"ל כדרך אכילתו ואפילו למשחך הו"ל, וא"כ יולא צ"כ ידי מלוא של אכילת קדשים אם לא שנאמר כחי' צ' של חוס' יבמות דף מ' דחיוצ דואכלו אותם מוטל דוקא על כהן המקריב ושאר האוכלין נטפלין למלוא הן ע"ש, וא"כ צעיר יו"כ היה עיקר מלוא על הכהן הגדול וי"ל, עכ"פ לדידן נראה דקטעם משום שחיו רגילין לאכול כן כל השנים והיו לגביהו כדרך אכילתו והיו נמי למשחך ועי' שבת קכ"ח ע"א דחיי לאומאלא ובחוס' שם דף קכ"ז ע"ב ד"ה כיון דחיוצ לכהן שפיר דמי, ומה שטען מעכ"ג דלמה לא אמרינן עליהו בטלה דעתם אלא כל אדם יפה כיון, ומיחו י"ל לפמ"ש הפר"ח וי"ד סימן קט"ז דדבר מיאוס לכל העולם ולדידיה לא הוי מאוס אמרינן בטלה דעמו ומ"מ אם לקח בנ"א הוי מאוס ולקחם לא הוי מאוס לא אמרינן בטלה דעמו ואינו עובר ע"ש, וא"כ י"ל דכיון דייקו כאן הבצלים היו אוכלין כלומר שהיו רבים כל מדינה שהיו אוכלין חי וממילא כה"ג לא אמרינן בטלה דעמו לענין אכילה, ועי' חוס' שבת דף ז"ב ע"ב ד"ה ואת"ל אנשי הולל עושין כן בטלה דעתן אלא כל אדם והקשו החוס' ומשמע דעל אחרת נמי אמרינן בטלה דעמו ולקמן קמ"ד פריך של בית מנשיא הוי רובא דעלמא ומשני אין דעתן המקיים קוים בכרם וכו' שכן צערייח מקיימין קוים לגמליהם ופריך מי דמי ערביא אחרת הוא הכא בטלה דעמו אלא כל אדם, וא"כ י"ל לענין אכילה ודאי כיון שהורגלו כן לאכול בכל השנים אחרת כולה מקרי אכלן דרך אכילתו ולא בטלה דעתן אלא כל אדם וממילא חיה בכו נמי למשחך, ויש לבאריך בזה, אמנם אין בז"ג.

אלו דברי ידידו הגאון דושה"ס ושכ"ג ואש"ל, מברכו בלב

ונפש

סימן מה

טלטול מוקצה בגופו

ל"ד למט' מנים התשל"ג ב"י יצ"א

מע"כ ידידי הרב הגאון המפורסם אי"א נ"ב ו"ח, כש"ת
מה"ר שלמה מיללער שליט"א, ראש הכולל בטאראנטא יצ"א.

אחדש"כ"ג בידודות וכו',

ובד"ת אשר שדר לן מר שהעיר בדברי החזו"א א"ח סימן
מ"ז אות י"ב שדחה דברי המ"צ סימן ש"ח סק"ג שהחזיר
טלטול מוקצה בגופו אפילו לאורך דבר המוקצה דה"ל לא מקרי
טלטול כלל ואי מונח אחר דבר מוקצה על הארץ מותר לדוחפו
ברגליו כדי שלא יבא לידי הפסד, ותמה עליו החזו"א ז"ל דאין
היתר כלל בזה ואפילו להרא"ש פ"ג סי' י"ט דשבת וכ"ש
להרמב"ן והרשב"א והריטב"א וכו"ן דאוסרו מבורח, וכן
הביא מגמ' שבת קכ"ז ע"א עושה שציל ברגליו בכניסתו
וביציאתו ומשמע דוקא דרך הילוכו אבל לא כהדיא וכ"ג
שונו שפיר חזי בדברי הרמב"ן בחי' ב"ק ק"ד ע"ב היתה
בהמתו עטונה שלף כחצ להדיא דהטעם דש"י משום טלטול
שגופו שלא גזרו בו רבנן כדתנן בפרק חולין הקס"ג המטה
לא יעטענו בידו אבל מנענע בגופו ואמרין נמי ב' מפנין
עושה בו שציל ברגליו בכניסתו וביציאתו ע"כ ויפה העיר בזה
ודברים ראויים למי שאמנם.

וראשונה אומר כי מלאכה לו חזר להחזו"א ז"ל לדור' צילקוט
הגרסוני (לודאש) א"ח סימן ש"ח ח"ל, במג"א סק"ז
איתא בשבת קכ"ז מותר לטלטל מוקצה ברגליו דרך הילוכו וכ"מ
במלחמות שם עכ"ל, וכחצ חידושי ר"ח קשה הא מבורח לקמן
סימן ש"א ס"א דטלטול מן הכז שמיא טלטול וכ"מ לקמן סימן
תמ"ו שאסור לדחוף מוקצה בקנה ומשמע שם שאף ברגליו
אסור כיון שאין לו תקנה אלא בכפיית כלי ע"ש ונע"ג, ואפשר
לומר דדוקא דרך הילוכו מותר שאינו נראה שמחזיקו לטלטל
אבל אם נראה כמחזיקו לטלטל אסור עכ"ל, והוא כהחזו"א ז"ל.

איברא ומדברי הרמב"ן בענינו מלאנו מפורש כהחזו"א ז"ל
והוא בחי' דף קנ"א ע"א ד"ה מהא כתב, מהא דתנן
ובלצד שלא יחזו בו אבר ש"מ דטלטול מקצת שמיא טלטול וכו'
והא דתנן לקמן ב' בתרא בשליף של תבואה מכנים ראשו
תחתיה ומסלקן לזד אחד משום לעצ"ח החירו כן ע"כ הרי שבי'
להדיא דהיתר בשליף הוא משום לעצ"ח ולא משום טלטול גופו
וממלא דברי הרמב"ן סתראי ממקום למקום ואין אמאן סמכין
וא"כ לכאורה סמי מכאן דברי הרמב"ן ז"ל, אלא דבאמת
הרמב"ן גם כאן ב"ק קנ"ד הביא לענינו ג' פ"י, א' דאפשר
דק משום לעצ"ח הוא דשרי, ב' משום דלא הוי טלטול כי
אורחיה להתירו משום לעצ"ח והוא כמ"ש לעיל ב"ק קנ"א
אלא דלכאפך כתב ויותר נראה דטלטול שגופו לא גזרו בו
רבנן הרי דכר ממה שכתב לעיל אלא דלעיל סתם היפוך דבריו
כאן וא"כ י"ע אן אהיכי סמכין וז"ל כיון דכאן דוכתי' הוא

וקי"ל דכ"מ דמאנו לאחד מן הפוסקים דדבריו סותרים
אזלינן בחר דוכתי' וא"כ הכ"י כיון דכאן דוכתי' הוא אזלינן
אצתריה.

גם מדברי רש"י קכ"ז ד"ה רגלי שפ"י מפנה ברגלו לכאן ולכאן
דרך הליכתו דלא הוי טלטול משמע דברגלו לא הוי טלטול
כלל ועי' ת"י שבת נ"ג ויתיר האוכף וינער ויפול, ובתוס' רי"ד
שבת קכ"ז ומג"א סימן ש"ח סק"ט ובס' תהל"ד סימן ש"ח
אות ח' ודו"ק. גם מדברי הרא"ש לפי פשטותו לכאן נראה כמו
שהבינו בו המ"צ דמחלק בין טלטול בגופו לטלטול מן הכז דשמי'
טלטול אלא דגם הא אמת דהמ"צ בשפ"ט שם הביא הדברים
בשם הח"א ובשפ"ט לין הגם שהביא שם יש אוסרין מ"מ בש"פ
כתב להקל ע"ש.

ונתתי את לבי לחור ולחקור בענין הדברים דהח"א לין וי"א
(מ"א סק"ז) נראה כוונתו אמ"ש במג"א שם ח"ל, איתא
בשבת דף קכ"ז שמוחר לטלטל מוקצה ברגליו דרך הילוכו וכ"כ
במלחמות שם עמ"ש סימן ש"ח ס"א ע"כ נראה כוונתו מדכתב
שמוחר לטלטל דרך הילוכו משמע דלא דרך הילוכו לא, ועי'
לבי' שם שכתב דין זה הביא המג"א סימן של"ג סק"ג דמי
שיש לו תבואה מן המוקצה מותר לו לעשות שציל ברגליו דרך
הילוכו משום דהוי טלטול מן הכז כללית יד לאורך דבר המותר
היינו לאורך אכילתו וכמבואר בסו"י ש"א דטלטול מה"ל לאורך
דבר המותר שרי, לא אסור אלא א"כ לאורך המוקצה עצמו ע"ש,
מבואר דס"ל בדברי המג"א דלאורך המוקצה אסור טלטול
ככ"ג חב כדעת הח"א וכדעת החזו"א ז"ל. צרם המחל"ש
סימן ש"ח סק"ז ד"ה איתא בשבת וביותר ביאור בסימן של"ג
סק"ג ד"ה לפנות כתב ח"ל, אבל עושה וכו' דהוי טלטול בגופו
דעדיף מטלטול מן הכז ולדעת הרא"ש טלטול בגופו אפילו
לאורך דבר האיסור מותר וכמ"ש לעיל סימן ש"א ס"א ע"ש.
נראה דאדרבה ס"ל בדברי המג"א דגם המג"א מורה דטלטול
בגופו אפילו לדבר מוקצה מותר ודלא כמ"ש הלכ"ש והח"א
בשמו גם הגרש"ז סימן ש"ח סע"ו כתב בפשיטות דטלטול
בגופו מותר אפילו לאורך המוקצה עצמו ע"ש ובמ"ש גם בסימן
רע"ו ס"י ובקונט"א שם ונע"ק.

ודו"ה שאין עליהם המג"א סי' של"ג הני"ל נמי נראה דס"ל
דמותר, דהרמב"ם פכ"ו מה"ש הע"ו כתב אומר של
תבואה של כדי יין אע"פ שמוחר להסתפק ממנו אסור להתחיל
בו לפנותו אלא לדבר מזה וכו' וכיז מפנין אותו כל אחד
ואחד וכו' ולא יכבדו קרקעותיו של אומר כמו שביארנו אלא
נכנס ויואל בו ועושה שציל ברגליו בכניסתו ביציאתו ע"כ, וכחצ
ה"ה ומ"ש אלא נכנס ויואל בו מדברי הגמרא (דף קכ"ז)
נראה שבמקום שאינו ראוי לפנות היא הכונה ויאמר רבינו
שלדברי הרשות אסור להתחיל ולפנות אלא עושה בו שציל וכן
כתב הרמב"ן ז"ל שרבותיו מעמידין ברייתא דאין מתחילין
באור תחילה אבל עושה בו שציל בדבר הרשות ע"ש, ובכ"מ
שם נראה מיהו דמפרש דעושה בו שציל להתחלה הוא ומדכביא
מרמב"ן דגם רבותיו פ"י כן וכו' הרמב"ן לשיטתו דאפילו
לכתחילה וא"כ המג"א שביא לענינו פ"י ה"ה נראה ודאי

אחרשה"ב, דבר שאלתך צמח שנהגו כמה נשים לסוך צמיני בשם בשבת אי שפיר דמי או יש צזח איסור משום מוליד ריח, הנה צאמת כי דבר זה הוא מחלוקת רבותינו הדיקים האחרונים ז"ל. דהע"ז ח"ח סימן תקי"א כתב, ראיתי בקצת קהלות ששופכין שמן שפיגנרד לחוך המים ציו"ט ללורך נט"י הכהנים ואיסורא קעצדין דמולדין ריח צמים ואפילו שופכין כן צעיו"ט מ"מ מולדין ריח ציו"ט ע"י הכהנים זה יוחא ומכוונים לכך ע"ש. וכ"כ המג"א שם בדרך פשיטות צסקי"א וכ"כ עוד צסימן קב"ח סק"ח. אמנם החכ"ל סימן צ"ב האריך לחלוק אהא פסקא וס"ל דליכא צזה איסור והעלה דעל צשר אדם ליכא משום אולידא ריחא וגם צא"ר סי' קכ"ח מחיר נשפוך שמן צמים דהוי כמו שמריח שמן ומוחר לשפוך צין לידים וצין למים. וצגור"ר הספרדי כלל ג' סע"ז החיר לחת לידים ופנים חקן ורק לחת מי ורדים לחוך המים הסכים לאסור, וע"י פרי"ח בליקוטים סימן תקי"א וצמחצ"ר אוח כ' וצשו"ת יעב"ץ חק"א סימן מצ"ב חלק על צציו החכ"ל ודחה כל ראיותיו ע"ש. וראיתי צצו"ת שו"מ מה"ח סימן ז', שהאריך הרבה צהאי דינא וכנראה לאחר האריכות הגדולה שסמכים לדעת האוסרים וג"כ דחה ראיות החכ"ל ז"ל, וצספר כף החיים אסף גורכ האוסרים והמחירים וכנראה שרצו האוסרים על המחירין ולכן כתב דלדינא נראה דכל שמכין להוליד ריח כגון שנותן מי ורדים לחוך מים לרחוך צהם פניו ידיו ורגליו או לרחוך צמי ורדים עומם פיו"ו וכ"ש שער אסור, אצל צאובלים מותר ליתן ע"ש.

והנה לפלפל צראיות הני אריות ולדחות זה מפני זה היה רק רמות רוחא מלידי כי מה אדע אשר לא ידעו ומה לנגם את הענק. אמנם ראה זה מלאתי לאחד הראשונים הרצ צבינו צצרכס צ"ר נתן הירחי צעל המנהיג שכתב צספרו צה"ל שבת סימן ק"מ ח"ל, אנשי מחר עוענין וכו' ומוחר לסוך צשמן עוצ צצצת וללאת צו לרשות הרצים שדומה למצוש ודאמרינן צצצת פרק המוליד מיני צשמים ושמן עוצ כל שהוא כשהוליד צידו דרך הולאה ואפילו הולידו על ראשו פטור וא"ת אנשי הול עושין כן צעלה דעתם אצל כל אדם ע"כ. הנה מצואר מאחד מגדולי הראשונים ז"ל שכתב מפורש דמוחר לסוך עומם צשמן עוצ צצצת ולא חיישין משום אולידו ריחא כלל ומדכתב מותר לסוך ולא כתב מי שסך לישנא דיעצד מצואר דמוחר לכחלה ממש וע"כ העטם משום דעל צשר ליכא משום ריחא וכדעת החכ"ל וא"כ עלתה לן רא' צרורכ לרציו החכ"ל ז"ל, ומקום הניחו לי מן השמים לכתגדר צו והנני מקור שלעתיד ילא הגאון החכ"ל לקראתי שישצחי את דצריי ומלאתי לו רצ גדול דס"ל כותי. ומעתה הרוכה לסמוך אחכ"ל סומך צלי פקפוק והמחמיר תצא עליו צרכה.

דכותיה ס"ל וא"כ עלתה לן דלהמג"א מותר לכחלה לפשות צציל צרגליו וכמ"ש המחכ"ש ודלא כמ"ש הח"א ולצ"ש צשמו וממילא לדרך ודאי דצרי כ"ג דמוחר לכחולה צגופו לעלעל מוקא וכדעת המ"ב.

וב"ש כ"ח מפ"כ ה"ח צירושלמי דצצת דדוקא גופו אצל אצילי ידיו לא הוה כלחר יד. הנה צאמת כי כן ראיתי דצעת תורה סימן שו"א ס"ח הציא ירושלמי ה"ל, דצאצילי ידיו אסור לנענע הקס וצתוס' ירושלים דר' ינאי מקלל אמאן דמנענע צאצילי ידיו ע"כ ע"ש. ומיחו לולי דמסתפינא לפעני"ד אין רא' מירושלמי לאסור ורא' מדצרי הרמב"ם פכ"ה מה"ש הכ"צ שכתב הקס שעל המטה לא ינענעו צידו אצל מנענעו צגופו ולא הזכיר כלל אצילי ידיו וא' נימא דאצילי ידיו אסור היל"ל להשמיטנו דלא נקל ראש דצבר ולקולא לא אמרינן דלא דק וצמראה הפנים כתב דהרמב"ם לא הציא דצרי הירושלמי מפני דס"ל דאיציעא לא איפשיטא ולחומרא ואינו יודע מה זו חומרא אדרבה קולא הוא דלא הציא ולא ידעו לה דאסור צאצילי ידיו. גם צעיקר הדין לא ידענא למח ניזל לחומרא והא צעי צמלתא דרצנן הוא ולקולא, וצטוש"ע וצנושאי כליו לא הזכירו כלל דצרי הירושלמי גם צש"ע הגרש"ז סי' רע"ו ס"י כתב יטלעלנו ע"י גופו כעין צאחורי ידיו או צין אצילי ידיו וכיוצא צזה יכול לעלעל, וצפנ"מ לא פי' שם דמקללין ליה אלא דהאיציעא הוא כעין מה שאמרו צחר עניא אצלא עניוחא כלומר לא די לו לעניא שאין לו כרים וכסתות שמוחרין צעלעול אלא צעי לו הצעיות כאלו לאסור אפילו הקס שלו צעלעול. ומיחו אינו רא' דאסור וע"י שבת ק"ד ע"צ הכותב צמרפקו פטור ופירש"י אצילי ידיו וצרמב"ם פי"א הו"ד והגם שיש לחלק צין כתיבה צמרפקו הוה כלאי"י ולא לענין עלעול מוקא, מ"מ לפוס ריהטא דגם צאצילי ידיו מותר וכמ"ש הגרש"ז להדיא כנלפענ"ד. שוב מלאתי צצש"י שבת פ"א ע"א אהא דאמר רצא אסור למשמש צצרו צצצת כדרך שמשמש צחול מחקיף לה מר וצטורא ליסחקן ומשני כלחר יד ופירש"י כלחר יד כגון אוחז לרור צב' אצצותיו שפיר דמי ע"כ, וכן איפסק צטוש"ע סימן שו"צ ס"ז והרי דאפילו צאצצותיו נמי הוי כלחר יד וכ"ש צאצילי ידיו.

היות כי לא רציתי לעכב המכתב ולכן אשלח לו תיבה, ואי"ה עוד חזון למועד להשתעשע עם יתר ד"ת, ועד התם הנבי חחר על הראשונות ובתורה ובברכה, וי"ר שיתעלה אכולא כרסא, די"נ המצפה לישועת ה' בדרך עין בלב ונפש

משנה הקטן

סימן מו

לפוך לנשים במיני בושם בשבת

ג' בא תשל"ג ב"י יצ"א

מע"כ ידידי תלמיד ישיבתנו מבני הבול החשובים, מופלא ומתפלג מתנגד בחסידות, מה"ר יוסף שפאראק הי"ו.

דשה"ט בלב תפש

משנה הקטן

סימן מז

לפתוח בקבוק של מי פודה בשבת

ב' לסדר כי חזקנו אני התשל"ד ב"י יצ"א

מע"ב ידידי הח' משהל ומשהל ברקאי וכו' כמר מרדכי
יעקב בערקאוויטש הי"ד, ציריך במדינת שווייטצריא.

אחדשים ושי"ת צידידות,

שליח עשה שליחותו, כי"ב מע"כ ש"צ תלמודינו החביב חד
מנני עליה מוכ"ר מרדכי בערקאוויטש הי"ד מפה צרוקלין
הביא מכתבו אלי בשאלתו אי מותר לפתוח בקבוק של מים
בשבת, חכ מעשהו שהבקבוק מטוסה בכיסוי של טם והכיסוי
הג'ל מהדוק על הבקבוק ובסוף הכיסוי נעשה כעין חתיכות
קטנות מסביב הכסוי מנוקב וכשרוצים לפתוח הבקבוק
מסבבים הכיסוי וע"י הסביב נקרע הטם סביב הנקבים ונשאר
כמו טבעת קטנה למטה על הבקבוק והכיסוי יורד ונפתח
הבקבוק. ועתה נפשו בשאלתו היות שנפלה שם מחלוקת צדית
המודרש אי מותר לפתוח בקבוק זה בשבת או לא, יש אוסרים
משום תיקון מנה או מכה בפטיש ויש מתירין וכ"ה האריך
בזה כידו הטובה עליו. אמנם אין ה"ג להאריך ובעני"ה לאו
בעל מלאכה אחת אינו ולכן לא אפלפל בדברי כמ"ע רק אכתוב
אחכ הערות צענין זה הבס כי להלכה לא אקבע עממי כי אם
לפלפולא בעלמא מאחר ששמעתי בזה חולקים, הללו אוסרים
וכללו מתירין וישן דס"ל דחייב חטאת ויש דס"ל דאס"ד
עכ"פ איכא ויש ששומרין שמירת הלשון ומדשחקו לכו רבנן
ש"מ מינה ינחל לכו ומאחר שאמר ר' יוסי מעולם לא עברתי
על דברי חברי וכו' ולכן אפילו יראה לי להלכה אחרת ממה
דס"ל אחרים מ"מ להלכה אבעל דעתי מפני דעת חברי.

ורא' שו"גה כי"ב נלפענ"ד להביא מהא דגרסינן בגמ' שבת מ"ח
אמר רב יהודה אמר רב הפותח בית האור בשבת חייב
חטאת מתקיף לה רב כהנא מה בין זו למגופת חזית א"ל רבא
זה חיבור חכ אינו חיבור ופירש"י מה בין זו וכו' דחזית צפרק
חזית שנצבר (קמ"ו ע"ה) מביא אדם חזית ומתח אה ראשה
בסיוף ומניחה לפני האורחים ומשני מגופה אינה מן החזית
עלמו ואפ"פ שדביקה זו אינו חשוב חיבור שהרי לינטל עומד
אבל הצגד בשנארג כולו חיבור ע"כ. הנה ביאר לן רבא החילוק
בין מגופת חזית לבית האור דכל שאינו מן החזית עלמו אפ"פ
שדביקה זו אינו חשוב חיבור כל שצומד לינטל כלומר דעבי ד'
תנאים אחד שאינו מעלם הכפץ והשני שצומד לינטל, וטעם זה
נראה דעבי טעם שצומד לינטל דכיון שהוא דבוק מיכו להפץ
הרי פסק הרמב"ם דהמדבק שני ניירות הוא חולדק דהופר
וא"כ ככ"ז כיון שהוא דבוק נמי חיבור הוא וע"ז משני כיון
דצומד לינטל א"כ הדבוק לא הוי חיבור וס"ל להש"י דדיבוק
הצומד לינטל הו"ל כתופר ע"מ לקרש ודו"ק. והמרדכי שם
כתב חו מגופת חזית אינו חיבור שהרי לינטל עומדת וכן
פירש"י ומכאן י"ל להוכיח שצומד לסתור סתימה פי התנור
סתימה מפ"ש, ודומה לכה דאמרי"ן פרק חזית לקמן דף קי"מ

דשרי למכר חזיתא צברוטיא בשבת משום דמכין להוציא כיון
ולא לעשות פתח ע"ש ועיין חכ"ד סימן ס"ה הביאו הרמ"א
א"ח סימן רנ"ט ס"ז.

והנה"ה י"ל לדון להחיר להסיר הכיסוי דיון מכ"ש דסתימה פי
התנור דהתם דסתימה פי התנור איכא חרתי לריעותא
חדא דסתמו התנור ושרקוהו בטיט והטיט צאמת עושה חיבור
שמדבק דסתימה אל התנור חיבור גמור אלא כיון שלא הוי
מעלם התנור ועומד לינטל מותר ליעל בשבת, ועוד דהחיבור
הוא אל התנור שהתנור הוא מחובר צקרקע ואפ"כ התי
המרדכי לסתור וא"כ כ"ש דיון מחנור בחרתי לטיבותא דאינו
מחובר לקרקע אלא על גבי הכלי, והשנית דהכיסוי אינו דבוק
אל הבקבוק, וממגופת חזית בחדא דהתם מגופת חזית מכ"פ
דבוק הוא אל החזית וכמ"ש לו רבא זה חיבור חכ אינו חיבור
וכתב רש"י ואפ"פ שדביקה זו וא"כ מגופת החזית עכ"פ דבוק
בחזית אלא מפני שצומד לינטל הוא אצל הכסוי דיון אינו דבוק
כלל בבקבוק וגם אינו מעלם הבקבוק וא"כ כ"ש הוא ממגופת
חזית בחדא להחירא.

וקצת נראה דדומה הוא כיסוי לסתימה פי התנור דהתם
דסתימה הוא ע"י קרש אחד שסתם פי התנור צאופן
שיכול לסתום התנור בלי הטיט והכ"כ בכיסוי שהוא נדבק
לבקבוק ע"י העצמת ובהסרת העצמת נשאר הכיסוי כמו
שהוא, וכן.

ורא' דלא חיישין בשצירק זו להחיר לכתחילה והא עכ"פ
סותר הוא או מקלקל פירש"י צ"י חזית שובר אדם חזית
מלאה גרוגרות צסכין או צסיוף לאכול ממנה גרוגרות דאין
במקלקל שום איסור שבת ע"ש, ובחי' הרשב"א ור"ן תמכו עליו
דכ"י דליכא חיוב איסורא מיהא איכא, ופ"י בס דהיינו טעמא
דמשום טורח שבת שרי לכתחילה ודוקא בכלי קטן דלא שייך
בזה צנין וסתימה אצל בכלי גדול לא וע"י פירושין ל"ד ולפ"ד
הר"ן הא דאסור מקלקל בכלי גדול פ"י דמשום גזירה הוא ובחי'
כתבתי לחדש דחרי מוין מקלקל י"ה, א' מקלקל במלאכה כגון
סותר בית שלא ע"מ לצנות שהסתימה היא במלאכה דאוריית'
ואילו היכ מתכוין ע"מ לצנות ה' חייב כה"כ כשאינו מתכוין
הו"ל מקלקל ופעור אצל אסור שהרי אם יתכוין יתחייב, אבל
יש מקלקל בדבר שאינו מלאכה מל"ט מלאכה כה"ג מותר
לכתחילה דהרי אפילו יכוין ע"מ לתקן נמי לא יתחייב דאורי'
כה"ג לא גזרו רבנן במקלקל אלא היכי דאפשר לצא לידי איסור
דאורייתא כשיתכוין לתקן ולפ"ז רש"י ז"ל לשיטתו דס"ל
דאין צנין וסתימה בכלים א"כ במקלקל בכלי ליכא אפילו
איסורא דרבנן דהא אפילו יתכוין לתקן החזית ליכא איסורא
דאורייתא ובחי' יישבתי בזה קושיא אחת אר"ן ז"ל מ"ש כלי
קטנה מגדולה.

והנה"ה נחלקו הראשונים ז"ל בשובר חזית אי בכל ענין שרי,
דעת רש"י ל"ש שלמה ולי"ש אם היא עשויה מחתיכות
בכל ענין שרי לשבור, וכן נראה דעת הרשב"א ור"ן שחלקו בין
כלי קטן וגדול ולא חלקו צמוסחקי. ודעת תוס' ורש"ש דדוקא
צמוסחקי ודעת הרמב"ם כתב צ"ג שהוא דעת התוס'

והראש דדוקא צמוסחקי אפי"פ שלא הזכיר כן להדיא. אמנם הק"ג שכתב הג"ל האריך בפשטות דדעת הרי"ף והרמב"ם דאפילו בשלמא מותר לשבור וק' הש"ג ח' דכיון שמחבין לעשות כלי בשצירה כו"ל שלא כדרך ואינו אלא מדרבנן, ובש"ס איגרות משכ"ה סי' קכ"ב דהא דברי הק"ג דשצירה הכצית כו"ל שצירה כדרכו וחייב מדאורייתא ובאמת כי דבריו י"ע שברי כתב הרמב"ם צפ"י בע"ז הסותר שחייב והוא שיסותר על מנת לצנות אבל הסותר דרך השתחא פטור דהו"ל מקלקל והכא דרך השתחא הוא. ועיין ירושלמי פ"ב דברכות ה"ז דפריך מחצית אצטילת צחולק בשבת ומשני דהתם מיירי במחבין לעשות כלי ע"ש ועכ"פ כלי קטנה דעת רוב פוסקים דליכא איסור במקלקל כלל.

שניית כי נראה דהא דכל המקלקלין פטורין אבל אסור, כי נלפענ"ד לתדע דכיוון דוקא במחבין עכ"פ לקלקל וכיון דמחבין לעלם הפעולה אלא שהוא מלאכת לקולל כה"ג פטור דבמשכן מלאכת חיקון כי ולא מלאכת לקולל אבל אם מחבין הוא לדבר אחר והוא מקלקל כה"ג פטור ומותר לגבי מקלקל דלגבי מקלקל הו"ל מתעסק כיון שאינו מכין לקלקל כלל וראוי לדבריו מרש"י שכתב ע"ה ע"ה הכא חלון רבא אמר אפילו חימא שפצטו חי מתעסק הוא אלא נטילת גשמה ופירש"י כלומר לגבי נטילת גשמה הוי מתעסק דבדבר אחר ולא הוי ממלאכת מתעסק שאינו מחבין שימות ודכ"ה טפי ניחא ליה אפילו מה אין כאן אלא מתעסק ע"ש ומכ שחקשו התוס' ומיכו עיין ר"ה שם וקו"ל מתעסק בשבת פטור וכו' וכו' ובח"י גור ארי' להגמב"ר"ל מפרא"ג ז"ל הסביר החילוק בין מתעסק לדבר שאין מחבין דהש"ס שגורר המטה וספסל ב' דברים הם בגרידא שכיב לזכור וכתרין שהוא עושה ולא תליא זכ צבא מה שהוא רואה לעשות והמלאכה שהוא עושה שאפשר לעשות מה שעושה בלא מלאכה זאת אבל הולאת הכס א"ה בלי פניעה ולפיכך אין זה דש"ס אלא נקרא מתעסק דאם מחבין לחתוך חלום זה וגמלא מחובר מכין הוא לחתוך וא"ה לעשות חתוך זה בתלישה רק אם נעשה המלאכה שהוא תלישה מן המחובר רק שהוא אינו חפץ שיהיה זה מן המחובר וכן זה המחבין להוליא הכס ואינו מבקש מיתחו לא הוי זה רק מתעסק בלדב וע"ש מה שהקשה אחרים שם.

ורפ"ז נראה דידן נמי דהכי בגס שהוא שובר הכיסוי זה שנוטל הימנו העצמה הו" ע"י מה שהוא סובב הכיסוי מהצבוק מ"מ מתעסק הוא לגבי השצירה דאינו מחבין כלל לשבור אלא להוליא המים הוא מחבין וככ"ג מקלקל מותר לכתחילה.

ועוד צו שלישי, דבאמת המציאות הוא שאפשר להוריד הכיסוי כו"ל מהצבוק בלי להשבר את הכיסוי הג"ל ולהפריד העצמה וכיוון שיש מהם חד או סבך מלמטה תחת העצמה כו"ל ויסבצנו מבצב העצמה כמה פעמים עד שיתרחק ויחפץ הכיסוי עם העצמה מתחתיו ולא אפשר להסיר כל הכיסוי יחד עם העצמה שתחתיו בלי לשבור ולהסירה מהכיסוי ולכן לא הוי באמת בלי לקלקל פס"ר כלל ומשחך

לא מצמיא לדעת התכ"ד דמתיר בפס"ר צדש"מ צדרבנן אלא אפילו להמב"א צסימן ש"ד שחולק עליו, מ"מ דידן לכו"ע לא הוי פס"ר כיון דאפשר לעשות באופן היתר וכיון דאפשר לעשות המלאכה בזהיר אפילו אינו עושהו בזהיר ליכא עוד איסור וכמ"ש המהר"ל הג"ל והמלאכה שהוא עושה אפשר לעשות בלא מלאכה וכמ"ש נמי הישי"ע סי' ש"ד ביצאו מע"כ במכחצו דהכי דאפשר שיטעם תכלית מצוקשו באופן דליכא איסורא אף אם עושהו כעת באופן דמוכרח לעשות איסור לא חשבו פס"ר. ובזה הרוחנו ג"כ דליכא כאן שום חיקון ג"כ בהכיסוי כיון שאין צריך להסרת העצמה כלל שברי אפשר שיפתח הצבוק בלי הסרת עצמה כו"ל חב צרור צס"ד.

והא"ת אכן לדידן צאסיפכ של ראשי ישיבות פה נפגשתי את ידי"ג בגאון מהר"ם פיינשטיין שליט"א ושאלתי ג"כ מה דעתו בזה ואמר לי דמשום עשיית כלי לא חש כלל אלא דחש לב משום שעושה פה ובגמ' אמרו ואי משום לעשות לב פה אסור והשכתי לו דאי משום פה לפענ"ד מותר לכתחילה ולא גרע מכל צבוק שהוא מכוסה צמנופה שהוא צרור, ומדברי המרדכי שהבאתי לעיל צסחית התנור ראיך צרורכ דלא חיישין כה"ג לפה משום שהוא מחבין להוליא המים ולא לעשות פה ועיין בגד"י ישע שם שהקשה ארואת המרדכי דשרי למצח חציתא דכא אמר התם להדיא א"ל לפתחא קמבין ואסור וחי' דהכא צסותר סתימת התנור ודאי מכין להוליא ולא לעשות פתחא מדאמר רב אשי לפתחא קמבין ואסור ש"מ דאם דלא ה' כוונתו אלא להוליא יין ה' שרי כ"ג שרי ע"ה, ולפי"ז דידן נמי אפילו ימא דיש צו משום פחה מ"מ ודאי אינו מכין אלא להוליא המים ולא לעשות פה, ואדרבא לאחר ששחו המים מהצבוק וזרקים הצבוק לגמרי ולכן פשוט דכ"ג ליכא משום פה וגם כי צאמת אפשר בלי הסרת העצמה ורק לפתחו כשאר צבוק סחוס ונשאתי ונחתי עמו ונענה לי ראשו.

ומה שכתב מע"כ שחששו לו צצוכמ"ד שם משום שעושה כלי או מכב צפטיש הכב צאמת כי לפענ"ד תרוייכו לא שמיע לי כלומר לא סבירא לי דלעשות כלי ליכא שברי הכלי כב עשויי ששכסוי כב נגמר קודם נחיתו על הצבוק וראוי הוא לכסות צו הצבוק אז אלא שמהדקים אותו על הצבוק לאחר שנותנים אותו עליה ולאחר שתפול העצמה כו"ל אין שום שינוי צכיסוי זה ממה שכיב מקודם לפעין הכסוי ולא דמי אלא למגופה של חצית וגם דין מכב צפטיש לא ידענא מאי צבי הכי. אמנם העיקר מה שנשכחו צכ בתלמידים צצית מדרשו שהם חושבים שנעשה שאלם פוחה צבוק הוא פוחה צצביל שרואה לעשות כיסוי להצבוק ולכן מספקים הם אי זה מקרי עשיית כלי או לא אלא באמת כי נהפוך הוא כששאלם הוא אמא למים הוא פוחה צבוק עם מים לשחות ואדרבא כל זמן שלא יאמא לא יפתח הצבוק דאינו רואה כלל צפתחת הצבוק רק צצביל המים ודעתו וכוונתו על המים חב פשוט וצרור מאד, ואינו מחבין אז כלל על הכיסוי.

ופ"ש מע"כ ראיך מדברי המב"א סימן ש"ג וע"ה בגרש"ז סכ"א דכיסוי הכלים העשויים צחריץ סביב שקרין

וְנִרְאָה מאי דלקמן דפשיט דההורג זבוב או שאר רמשים שהן פרים ורצים מזכר ועד נקבה או נהוין מן העפר כמו הפרעושים, ההורג אותן חייב מיתה כהורג בהמה וחיה עיין רמב"ם פ"א מה"ש הל' ב' ד', ובה"ה וכו"מ שם וצטו"ש"י א"ח סימן שט"ז פרעושים הנקרא צרגו"ת אסור לזרוז אה"כ הוא על צער וטוהלו ואסור להורגו בג"ה ולא ימללו בידו שמה יורגו ע"ש, וההורגו חייב כמו שהרג בהמה חיה כ"כ בגמרא ע"י עו"ש אות י' ומג"א סק"י"ט, ומיהו אם נושכין וממיתין כגון זבוב מלרים וכיוצא בו ולרעה שצננוה ועקרב שצחדי"י ונחש שצח"י וכלב שוטח הרי אלו בכל מקום מותר להורגם בשעת אם היו רצין אחריו או אחר איש ישראל אחר ואם היו יושבין במקומן או צורחין מלפניו אסור להורגן ע"י רמב"ם הכ"ל, ואם הרגו שלא יעקלנו אף שלא היו רצין אחריו פטור דהוי מלשאל"ג ולהרמב"ם חייב ע"י צרכ"י אות ה', והמג"א סק"ג כתב ההורג שממית איסור גמור הוא וצ"ע הגר"ז סימן שט"ז סכ"א כתב דמיוי רמשים שאינן מזיקין והנמלים וכיוצא בהם אסור לדורסן אפילו אינו מתכוין להורגם אלא שהוא פ"ר, ולפי"ז ראוי ליחזר ג"כ בדבר השכוח שעומדים על פני מים צבוצים ויתושים שנושכים ומלערים אותם וכשהאדם רואה להעצין בידו מעל פניו הוא הורגן כמעט כנגיעה בעלמא והיו פ"ר שלא יורגו ע"ש, וממילא מצוה פשוט דאסור להורגן וההורגם חייב לכו"ע.

אמנם בהעמדת סם לצבוצים שימותו כתב בעקרי הד"ט א"ח י"ד שאסור להעמיד סם המות משום מוקצה משמע דרק משום מוקצה ולא משום הורגן, וצ"ע שצ"י תמה על גדול אחד שרצה להחיר להעמיד סם המות לצבוצים מטעם המצוה צטו"ש ח"מ סימן ש"ג ס"צ דבהחזקת צביהם חזירו באכילת פירותיו דפטור דהו"ל שלא תאכל והצ"י תמה עליו דהתם עכ"פ דדיני שמים חייב וא"כ בשעת יאסר דדיני שמים הוא וגם מי קמדה איסורא לממונה דגרמא צניקין פטור מלשלם כמצוה צח"מ סימן שפ"ו משא"כ באיסור שבת דחמור דאסור לגרום איסור נטילת נשמה, ומיהו לידד להחיר משום צערא ומשאל"ג ולכן לידד להחיר להביא לפניהם סם המות הממית אותם אף שמלך אחד יש חשש איסור מוקצה ע"ש, ומיהו צטו"ש אלף לך שלמה סימן קל"ה פשיטא ליה דאסור אפילו להעמיד סם המות לפני הצבוצים בשעת משום נטילת נשמה אף דלא הוי ממית בידים ממש גם בספר קרית חנה סימן ד' השיג על השצ"י ואסר להעמיד סם לפני הצבוצים ע"ש בכל המקומות.

והנה כמ"ע כתב דהסם אינו מנחית והוי גרמא וצנח' שבת אמרו גרמא בשעת מותר וצנח' כן נראה צנח' שבת ק"כ אמנם בגמרא צ"ק דף ס' מצוה דגרמא בשעת נמי אסור וע"י רא"ש שם ועיין אכן עזר ס"י שצ"ב דצמלאתה שבת אסור אף מלאכה כעשיית ע"י גרמא וע"י חוס' צ"ק י"ו הניחו במקום שסוף החזיק לצא וצטו"ש ח"מ א"ע סימן כ' כתב דאי בערם ללא יאחא אפשר לומר דהגרמא מותר וצ"ע הקשה עליו צנח' צ"ק הכ"ל וע"י רמ"א א"ח סימן של"ד

שרויפין אע"פ שמהדקין אותן בחזק מאלד ע"פ הכלי אין בהם איסור לא צנחילתן משום סתירה ולא צנחירתן משום צנין לפי שאין עשויין לקיום כלל רק לפותחן ולסוגרן תדיר גם בשעת עגמה ולא אסור צנין עררי אלא כשאינו עשוי לסתור בשעת עגמו וע"ז כתב מע"כ דאפשר דלא אמר המג"א אלא כשהיה כבר צט"ש כיסוי גמור אבל הכא עדיין ע"ש לא ה"י יכול לפתחו אלא עכשיו בשעת הוא דגמר הכיסוי ע"י נטילתו של העצמת התחתון מהכיסוי וא"כ יש כאן משום תיקון מנה ודחה לעגמו דהכיסוי כלי גמור הוא מע"ש, יפה כיון כזה דודאי צנחין כיסוי אין כאן שום שינוי דה"י ראוי מע"ש לכסות והא ראייה שכיסוי זה מע"ש ואדרבה צנח' הרי מיד דנפרדה העצמת הכ"ל מהכיסוי אכתי לא נעשה השינוי בהכיסוי שאכתי על הצקצוק הוא עד שירידוהו לגמרי והרבה יש להאריך בדבר. עכ"פ לפענ"ד ליכא בזה איסור משום עושה כלי ולא משום מכה בפטיש ורק מה שה"י אפשר להסתפק הוא מחמת קלקול שמפריד העצמת הכ"ל ואסור לקלקל בשעת אבל הרי ציררנו צטו"ה לעיל דגם בזה ליכא סכרע להחמיר, כל זה כתבנו מה שנראה מההלכה.

אמנם היות כי מיראי הורא"ל אני וכיון שראיתי שרצה מגדולי הזמן החמירו בזה וגם מחצירי ישנם אסורים וישנם מחירים והדבר נוגע לאיסור שבת החמורה לכן אין אני אומר דברי להלכה וכו"ש לא למעשה ואין לאדם לסמוך עלי בזה להחיר כלל וכלל לא אם לא שיש לו קבלה מגדולי הורא"ל שפוסק להחיר.

ומידו מה שמספקא ל"י אם פתחו צקצוק אי מותר להשתמש בכיסוי זה לכסות הצקצוק לפענ"ד בזה פשוט דיכול לכסות בו הצקצוק.

ומחמת שאין הו"ג להאריך תניי ידיו דחש"ט, וי"ר שיחבה ללמוד תורה לשמה, דמברכו בלב וגפש

משנה הקטן

סימן מח

לולף מים על זבובים בשבת

י"ם אלול התשל"ד ב"י יצ"א

מדי חיים יכתב ויתתם לחיים את מע"כ ידידי מופלא ומופלג חי"ח נ"ג וכו', הרב הנאון מהר"ר שמחה קליין, ר"מ בירושלים ע"ה.

אחדשה"פ בידיות,

ברבר שלתן צנח' דליכא צבוצים מצאנאי ריח וצפרע אלו הנשכים (מאסקיעא) וכדומה אי מותר לולף עליהם (ספריי בלע"ז) סם ולהמיתם בשבת וצפרע כי האשה מעמדת מהם, ומקום סניקין הוא דהסם הכ"ל אינו הורג אף כצבוצי צבולוף אלא כצבוצי נחשם הסם מעמדה וא"כ לא הוי רק גורם ובגמרא שבת אמרינן דגרמא בשעת מותר ובצ"ק פוער מצעית את חזירו דאמרינן אויבו דאצטית על עגמו ולא ה"י ל"י להצטית וא"כ אפשר דצמקום צער מותר.

אחד־שה"פ.

ובדבר שאלתו מה דמזכיר בא"ר א"ה סימן שי"ז אות ז' והביאו המ"ז שם דאסור להכניס שרוך בתוך ועל משום תקון מנה ואפילו הנעל יתן ושרוך חדש וכמ"ע שמע מר"ב אחד שכתב בתקון הוא השרוך ולא על הנעל דהרי הנעל יתן הוא ועפ"י חידוש, א) דלעצמם שהיה נעל אחר והו"ל שרוך יתן אז מותר להסירו משם ולהכניסו במנעל זה דרך חדש אסור משום תקון מנה אבל שרוך יתן במנעל יתן מותר. ב) דכל האיסור לא היה אלא בזמניהם שלא היו להם רצועות מיוחדות למנעלים אלא לקחו חוט בעלמא והכניסו לתוך המנעלים וצוה נעשה שרוך נעל אבל בזמנינו שיש לנו חוטים מיוחדים לנעלים כבר היה שרוך נעל מקודם ולא מקרי מתקן מנה ע"כ ורואה לדעת חו"ד בענין.

ורפ"ע שגב הרב הג"ל בשנים, חדא מה שכתב דדוקא בזמניהם שלא היו להם רצועות מיוחדות למנעלים וכו', לכאורה זה אינו דהרי כתב המג"א בשם הב"י דבאצטע שרי להכניס במנעלים דלא מצטע ליה התם ועשו להכניס ולהוציא תדיר לא מקרי מנה מצוה דאפילו אצטע שהוא מיוחד למנעלים אפ"ה אם היה מצטעל שם היה אסור משום מתקן מנה ולכן נראה פשוט דהתיקן הוא צוה אם מניח שם ומצטעל ליה התם אז מקרי תקון מנה ואם מכניס ומוציא תדיר לא מקרי מתקן מנה ומשיח שם המג"א להכניס במנעלים ג"כ העעם משום דמצטעל ליה התם ואי לאו דמצטעל ליה לא היה אסור אפילו במשיחה וגדולה מזו כתב בע"ז דבמשיחה אפילו דעתו לנעלו שם אין איסור כיון שאין שם קשר לא באצטע ולא במנעלים ע"ש. עכ"פ נראה פשוט דהתקון הוא מעעם דמצטעל שם ולא משום שהוא צטעמו נעשה לכך או לא, וכן נראה להדיא מדברי התוס' והרא"ש שצ"ח מ"ה והמרדכי פרק ואלו קשרים בשם הירושלמי.

ג) מה שכתב לחדש דהתיקון אינו על המנעל אלא על השרוך נראה כוונתו דהמנעל כבר הוא נתקן בשעת שלשנו בשרוך הראשון הישן ולכן עכשיו ליכא תיקון מנה אלא על השרוך. אמנם לאחר הסליחה זה אינו דודאי התיקון הוא מה שיכול ללבוש הנעלים חב הוא התיקון ולכן כל שנפסק או נאבד השרוך הראשון אפילו הוציא שרוך אחר ממנעל יתן ורואה להניחו שם אסור והעעם פשוט דכל שנפסק לו השרוך הראשון נתקלקל המנעל ואין צידו ללבוש עוד ככה אלא לריק שרוך חדש וא"כ כל שמכניס שרוך אחר צ"ח שהוא חדש וצ"ח שהוא יתן חדש הוא אלא מנעל זה ומקרי תקון דמתקנו שיוכל לנעלו והחילוק צ"ח חדש לישן הוא דבשרוך יתן שרק נשמע מהמנעל ודרי הוא כאן הרי הוא כעין מנעל של פרקים וכיוצא בזה שהוא משי חלקים שאם נתפרדו מותר להחזירם דאינו מתקן בזה כלום דבר חדש שהרי כבר היה דבר זה כלי חדש ועכשיו רק מחזיר הישן זה אל זה, ע"י ש"ע א"ה סימן שי"ג אח"כ כלי של פרקים מותר להחזיר ואח"כ אסור להחזיר ובסימן ש"ה לענין ספסל. אבל אם נאבדו או נפסקו הרצועות אז כיון שלא יוכל עוד ללבוש המנעל ככה הרי נמצעל מתקינו וכל שמכניס צו לעצמו חדש כע"מ צ"ח וצ"ח וצ"ח וצ"ח

והבנת מהרש"ם שם. ובאמת כי נראה דבר זה מחלוקת הראשונים ע"י ר"ן שנת מ"ז צ"ח דאסור ליתן כלי תחת הכר וגם בתוס' ומאירי שם וצ"י א"ה סימן רס"ב מלאחי בתשובה אשכנחית ובש"ח שצ"ח סימן מ"ה ותוס' מנחות נ"ז ע"ב צ"ח וצ"י עוד בש"ח צ"ח צ"ח יתח א"ה סימן מ"ה וד"ק כי קצתו מ"מ לידן לכאורה נראה דהא מחלוקת האחרונים הוא ובמק"א הארכתו דודאי לכתחילה אסור לעשות אלא דאפשר כיון דמנעל הוא אפשר נותר, אבל שאר אחרונים כתבו דבגמרא שבת דוקא לגבי דליקה החירו לכצות בגמרא דהוי משאל"ג והגרמא והפסד ממון שהחירו בכמה מקומות.

ור"ד מ"ה כי נראה למד דתלוי במחלוקת האחרונים אי מותר ליתן סם לצבצים ורובם כנראה חוסרים גם בזה. איברא דנראה לפענ"ד דידון דידון לא דמי ליתן סם אלא הדבר תלוי באופן החילוק דפשוט שאם מחלף צבית על הצבצים ממש אין זה ענין של גרמא אלא זה ככלל הורג ממש דע"י הסם הג"ל שמחלף על הצבצים הוא מחב ומה שאומר שהוא שפ"י שנושם מחב, מכל מקום לא הוי בגרמא בזה שנותן לו סם לנשום ולוקח מהצבצים האויר הך ונותן לו צאפו סם חב לאו גרמא הוא אלא הורג ממש חב פשוט לפענ"ד ולא דמי כלל לכה דאמרו איברא דלצבית אפשיח דהתם צידו שלא להצבית אבל הכא לאו ציד הצבצים הוא שהרי ע"כ נושם והוא מטיל באויר סם שנתשום ותמות והו"ל יותר דמי לכה דצידקה דמיא ח"פ, עיין סנהדרין שם. ומיכו כיכ דאינו מחלף על הצבצים ממש אלא בתוך הבית א"כ לא הוי אלא גורם ואז לכאורה תלוי במחלוקת הג"ל דהתם נמי המניח סם בפני הצבצים אין מוכרח שיאכלו הסם והכ"נ ועכ"פ איכא משום מוקצה ולכן לפענ"ד אין היתר חלף בשבת סם לצבצים אפילו באופן שאינו מחלף על הצבצים ממש.

שוב מלאחי שכתבו האחרונים בשם מין החזו"א ז"ל הוצאו דבריו בספר מנוחה נכונה שמוחר לרסם הבית בנחל קוטל צבצים בחדר של חולה אפילו הוא חולה שאין צו סכנה או בחדר שנמצא צו חינוך כדי לגרש את החידקים אלא שהתנה ג"כ להקפיד להשאיר הפתח פתוח או חלון כדי שהחידקים יוכלו להמלט וכן לא חלף על הצבצים עומן מפני שאסור להורגם וכה כבר הורה זקן הדור והנראה אפילו לפי דעתו הקדושה ז"ל לא החיר אלא לחולל שאבס"כ עכ"פ או לחינוך שיש לו דין תשואב"כ וגם באופן שלא חלף במקום הצבצים וישאר הפתח פתוח וכולי כלי ואולי וצ"ע.

אלו דברי ידידו דושה"ט המברכו בברכת כח"ס לו ולסו"ל,
ב"ב תנש

בנשוא הקטן

סימן מ"ב

אוסר להכניס שרוך לנעל אפילו יתן בשבת

ו לחילוקו והשל"ג ב"י יצ"א

מ"כ ידידו ח"י מר"ב עסק ביוצי חדר ירדש וכו', כשיח
מחיר יצחק מחרן פנצפיל הי"ר, בישיבת נר ישראל באל.

וחזר וקנה לכ"ע אין לר"ך לבדך א"ר א"ר כונה ל"ש אלא שלא קנה וחזר וקנה א"ל לבדך ור"י אומר אפילו קנה וחזר וקנה לר"ך לבדך מכלל דכי יש לו וקנה לכ"ע לר"ך לבדך, ובירושלמי גרס א"ר חייה בר אבא לא סוף דבר חדשים אלא אפילו בן שחקים וכן חדשים לו ובבבא בר אבא וברשב"א וכתב הרשב"א בשם הראב"ד וחדשים דנקט למטעמי מוכן וחזר וקנהו כמו שאמרו באשה חדשה למטעמי מחזיר גרושתו וכו"כ הטור והש"ע א"ח סימן רכ"ג ס"ג, ופלה על צעל המל"מ ומנ"ח מלוב ת"א שלא הרגישו בכל זה ועי' בספרי משנה הלכות ח"צ מדור התשובות סי' מ"ג וכו"כ פשוט מה שאמרו שר"ך חדש היינו שהוא חדש במנעל זה.

ומה שכתבו בעולם שמכניסין שר"ך במנעל ישן י"ל דהוא מחסרון ידיעה שאסור להכניס שברי צלמח הם מכניסין אפילו שר"ך חדש בגס לפענ"ד חשבתו קלת לישב מנהגיכם דהא"ר הביא ראיותיו מתוס' ורש"ש ומרדכי ובזמניכם היו מנעליהם צאופן שהרצועות היו מחזיקות אותן וצלי השר"ך לא היו ראויין להלך בהן כלל נמצא דהשר"ך הו"ל תיקון גמור אבל במנעלים שלנו שאפשר ללכת בהן צלי שר"ך לא כיו תיקון כ"כ גם כי ישנם נקבים מחזיקים להכניס השר"ך וא"כ הו"א אפשר לחלק קלת מ"מ לא ראוי שישלחו רבותיו בלדיקום צדק וגם לכאורה יש לחזק חילוק זה ממכנסיים ומלבושי גסים דכמזומה אפשר ללבושם צלי הרצועות אפ"כ אם מכניס שם להכניס שם אסור ולכן לפענ"ד ודאי דלכתחילה אין להתיר מטעם זה.

ומידו נלפענ"ד מי שפסקה לו רצועה היינו השר"ך וא"ל לו ללכת צלי שר"ך יכול להכניס שר"ך רק בנקבים שנים הראשונים צאופן שצ"כ יאסור להוציאם צלילה וכיון שישלחו להוציאם צלילה נאסר עליו הדין של אצטע דשרי להכניסו במכנסיים כיון דלא מצטיל ליה כתם ועשוי להכניס ולהוציא הכ"נ כיון דבכיון מכניסה צאופן שצ"כ לא יצטעו שם הו"י ל"י כעשוי להכניס ולהוציא וליכא איסור כנלפענ"ד.

ומחמת השרדות אסתר כעת, ועל מכתבו האחרון א"י"ה לכשאפנה אראה עוד מש"כ בה, ואם יתן לי ה' כח וזמן אשיב, אבל אבקשו עוד הפעם שאל יתפלא שלא השבתי עד היום כי אצטע דחמנא פטרי' האני בשארתי בע"ח יותר ממאה שאלות ולא הספקתי, ידידו ודעה"ט בלב ונפש

מנשה הקטן

סימן ג

לנפוע באופותכום מיד במצו"ש"ק

מ"ב למט"מנים התשל"ד ב"י

מע"כ המתלא ומתפלג צ"פ וכו' מ"ר נחמן חערש מערליך

הי"ו מלודזן יצ"ו.

אחדשה"ט וט"ח,

חזרתא דמר לא ידענא ויכא כבודו מחול אולי לא שחי עדיו עליו כראוי לו, וגם יסלה לי על האיוחור כי לא באתי עד

כל שחדשה אלא מנעל זה כרי הוא מתקן ומקרי שר"ך חדש. ועי' מס' כלים פ"ח משנה פ' ופ"ט משנה א' ופ"ט"ז מ"א.

ובמשנה כלים פכ"ו משנה ד' ובגמרא שבת קי"ב ועירובין כ"ד סנדל שנפסקה אחת מחזיוו ותקנה עומא מדרב מפסקה שניה ותקנה טבור מן המדרס אבל עומא מגע מדרס ובגמרא שם אמרת עוב מ"ש ראשונה דהא קיימא שניה שניה נמי הא קיימא ראשונה ואמרת לן עוב פנים חדשות צאו לכאן ועי' רש"י ותוס' שם מחלוקת הר"ש מיינציה ובריש"א. מבוואר מייבד דסנדל כל שאינו ראוי עוד ללבוש יאל מתורת כלי ואם חפר האחז נעשה כלי חדש וכן לענין מהם שנתפרקה ע"ש והכ"נ בן הוא לענין תיקון המתעל עד שיש לו שר"ך הראשון מכניסו ולית זביק משום תיקון אבל אם נאצד השר"ך הראשון אז יאל במנעל מתורת כלי דא"ל ללבוש כך ואם מכניס שר"ך אחר חדש הוא ופנים חדשות צאו לכאן וכו"ל מתקן מנא ח"צ צס"ד.

והנראה לשון הא"ר הטעמים להרב המחבר במה שכתב להכניס רצועה חדשה צחוך מנעל וכו"כ משמע ליה דחדשה ממע קאמר ובעיקר הדגוש על הרצועה שהיא חדשה ולא ישנה, אבל הפירוש חדשה כאן הוא שהיא חדשה צחותו מנעל שלא הייתה שם וכן מוכרח בלשון הא"ר למעיון שם שהוא מקור הדבר שכתב ח"ל, ומשמע לי משם דה"ה במנעל ישן כשמכניס משתחא חדשה פ"כ שלא היה כבר דה"ה במנעל ישן כשמכניס משתחא חדשה פ"כ שלא היה כבר שם דכיון דחדשה היא הרצועה ולמא ליה להוסיף תיבות שלא היה כבר שם. אמנם פשוט דבכיוון דייק לומר שלא הו"י כבר שם כלומר דכל שלא היה כבר שם הרי היא חדשה ולא שהיא חדשה ממע אלא כל שלא היה שם אפילו היא רצועה ישנה נמי חדשה מקרי. ובאמת כי הכי מדויק גם לשון המרדכי שבת פרק ד"ט סימן תנ"ז ח"ל, הא בחדשה הא צעתיקי פסק רשב"ט דרצועות מקטירן שנשמעו לו צדבר כיואל צו מותר להחזיקן בשבת וכ"פ בגאונים דל"ש מאכדורי אודרי צעתיקי כיון שהיה כבר שם פ"כ. כה דייק דכל שהיה כבר שם לא שייך מאכדורי אודרי צעתיקי אבל ודאי צעתיקי שלא היו עוד שם שייך צבו מכדורי דה מקרי חדתי ואסור ופשוט דלמלאות כסת מחדש אפילו צנוות ישנות שכבר היו בכסת אחר אסור דרך לאכדורי מאותו כסת מותר ח"פ וצבור וא"כ ה"ה הא שר"ך דהוא הוא במקור להאי שר"ך ח"צ מאד צס"ד.

ובאמת כי מלמא דא לאו חדתא הוא, וגמרא מפורשת היא כו"כ מ"ד ח"ר אשכ חדש אין לי אלא אשכ חדש אלאמכ וגרועה מנין ח"ל אשכ מ"מ א"כ מה ח"ל אשכ חדש מי שחדשה היא לו, ותם דף מ"ג כבונה בית על מכונו לר"י אינו חזר ולתכנסים חזר ובמ"ל שם נסתפק צמי שמכר וחזר ולקח אם כוב כמגרש וחזר וגשא דאינו חזר ע"ש, ודבריו תמוכין ברבא מגמרא ברכות ג"ט ע"ב צנח בית חדש וקנה כלים חדשים וכו' א"ר כונה ל"ש אלא שאין לו כיואל צבן וכו' ור' יוחנן אמר אפילו יש לו כיואל צבן לר"ך לבדך מכלל דכי קנה

ועוד זו שלישיה דכונה המחבר שם כחז המצבל בשבת (או שעשה שאר מלאכה) צמחיד אסור לו לעולם ולאחרים מותר למו"ש מיד וביינו כר' יודנה נגד ר"מ שנחלקו בגמרא אי מעשה שבת נאסרו ועי' ביאור הגר"א שם באריכות, וכתב החו"ס חולין והר"א"ש הקשו למה כשהביא ע"כ ממחברו לרי"ך להמחין בכדי שיפשו ומצבל בשוגג מותר לר"מ מיד ע"ש. ורחמי ליעד ש"י א"ה סימן ש"ח שכתב בטעם דבעב"ס לרי"ך להמחין דאם יבא מותר מיד ליכנות הכי מציע מהכ הנאה לישראל בתלשח ז' ולר"ב צו"מ דלמ' סכדי דניחא ליה בכדי חזון

המאכל והוא אחד מלמדי בישול ושייך חיוב זה אף באופן שחיוב בישול עלמו אינו כזר, ומיושבים בזה ספיקה בגרע"א והריעב"א דממנים אין הוכחה דקרוצי בישול נמי חיוב דמגיס הוא חיקון צנוף המאכל משא"כ אקרוצי בישול גרידחתא י"ל דאינו חיוב הואיל וגם צלא פעולתו הי' מחבשל חב ספיקו של הריעב"א עכ"ל.

ולפענ"ד נראה דא"א לומר כן לא בדברי הרמב"ם ולא בדברי הריעב"א דס"ל כשיטת הכל זו ואפשר שיחמי. וראשונה נדייק לשון הרמב"ם ז"ל שכתב בפ"ג הי"א שם אסור להכניס וכו' זה מלמדי בישול ונמלא כמבשל בשבת, ויש לדייק לשון נמלא כמבשל בקב הדמיון היל"ל וכו' הוא מבשל בשבת ובפ"ט מה"ש כ"ד כתב אחד נתן את האור ואחד נתן את העלים וכו' וזה אחר והגים כולם חייבים משום מבשל שכל העושה דבר מלמדי בישול הרי זה מבשל, והנה שינה בלשונו דהכא כתב נמלא כמבשל ובפ"ט כתב הרי זה מבשל ממש ובסוף הלכה שם אכל אם שפת אחד את הקדרה תחלה וכו' וזה אחר והגים שנים האחרונים בלדד חייבים משום מבשל והנה כתב מבשל ולא כמבשל מצוה דמגיס שחיוב משום מבשל ביינו דוקא כשעדיין לא נתבשל כל לרכו אכל נתבשל כל לרכו אינו חיוב, עוד שינה הרמב"ם בלשונו דהכא כתב צה"א אסור והחס כתב חיוב ע"ש דור"ק, וכבר כלל רבינו הרמב"ם צריש ב' שבת ה"ג דכ"מ שנאמר אסור לעשות אותו דבר בשבת איסורו מד"ס והוא הרחקה מן המלאכה והעושה אותו ברוח מכוין אותו מכת מרדות וכן כ"מ שנאמר אין עושין כך וכך או אסור לעשות כך וכך בשבת העושה אותו דבר בזמן מכוין אותו מכת מרדות ע"ש א"כ פשוט דהכא בפ"ג שכתב אסור להכניס וכו' ונמלא כמבשל בשבת אינו אלא איסור דרבנן משום דנראה כמבשל ונמלא מוכח מדברי רבינו הרמב"ם דמגיס במבשל כ"ל אינו אלא איסור דרבנן וליכא חיוב.

ובבמה שכתבנו נלפענ"ד לישז קושית הלח"מ שחמך בדברי הרמב"ם דכיון דבגמרא מאי דגזרו ודילמא מגיס אפילו בעקירה מעל האש אמאי הולך רבינו שיכיר על האש דכא מקושיית בגמרא משמע דבמגיס אפילו בעקירה חיוב חטאת ע"ש מה שחי. ולפמ"ש נראה דודאי מגיס ממש באינו מבושל כ"ל מודה רבינו דאפילו בעקירה מעל האש חיוב חטאת אכל הכא מיירי במבושל כ"ל ולא אסור חכמים במבושל כל לרכו משום מגיס אלא כל זמן שהוא עדיין על האש דנמלא עכ"פ נראה כמבשל אכל לאחר שהעביר הקדרה מעל האש לא גזרו עוד ובסמוך נחק עוד דבריו בזה לפי שיטת זו.

והנה ה"ה כתב שם דדברי הרמב"ם מיירי כשלא נתבשל כ"ל דהתם אפילו בחיזוי ע"ג האש ומבשל פטור וכיון שכן אין לגזור בהכנסת מגריפה אם מיירי במבושל כ"ל אכל באינו מבושל כ"ל ודאי יש לחוש לדעתו שכתב בפ"ט, ושם הביא שיטת הרמב"ן והרשב"א וסיים דלכ"ה כל שאך בבישול חיוב אין חיוב בהגסתו ר"ל שאך חיוב בהגסת מבושל כל לרכו לדעת הרמב"ם ולא בהגסת מבושל כמאב"ד לדעת אחרים ע"ש, מפורש דס"ל דהרמב"ם כאן קודם שנתבשל כ"ל מיירי ובאמת

בדבר פלפול הח"ס יור"ד סי' רל"ו והיעב"ן דמותר להקריב פסח בזה"ז ובזנין לין בשו"ת שלו ועוד אחרונים דא"א, והעיר מחוס' פסחים ס"ט ע"ב כלל דאמאי לא פריך הלכתא למשיחא וכו' פסח אפשר להקריב בזה"ז ולא הוה למשיחא הנה באמת כי מאד ריחיק להשתעשע בדברי תורה בזה, וכבר בעלמי כתבתי קלח מגמ' יומא ועוד דמשמע דא"א להקריב בזה"ז ולאידך גיסא מדברי ירושלמי משמע דאפשר. אמנם אין כזה"ז כעת להאריך ואולי נזכר מהרה למשיח דקדקו ולא נעמד עוד לשאלות אמן כ"ר.

ובזה העני מוקידו בלחי מכירו המברכו בברכת צלה ורכב על דברי תורה, בלב תפיש

מנשה הקטן

סימן נב

מלאכת שבת שעתידה ליעשות בב' שעות אי מותר להקדים

חדש מרחשון והזש"ה ב"י

מע"ב ידידי הרב הטאן ור"ח נו"נ מ"מ, מהד"ר נתן צבי פרידמן שליט"א, רב מקומי ב"ב שבין ה'.

אחר שכתבתי בידיות נאמנה,

על דבר הערתו פספרי משנה הלכות ח"ו בסיומן י"ג מצנו היקר אמה שנסתפקו רבותינו הלדיקים הראשונים ז"ל צמי שהקדים מלאכת שבת ועשה מה שהיתה ממילא עתידה להעשות וכגון תבשיל על האש וכו' עתיד להבשיל בשתי שעות ביום וזה הוא והקדים ובשלו בשעה קודם אי חיוב, וכתבתי דלפענ"ד דחיוב וראי' ממגיס קדירה ועוד ראי' מגמ' שבושות י"ז אמר ר"ה זר שהפך בליגורא וכו' כל קרוצי עבודה עבודה הוא וכו' העיר בדבר זה נסתפק צו רבינו הגדול הגרע"א בש"ע א"ה סימן שו"ה בהגהותיו על ש"ע סימן שו"ה שם רבינו הגדול חד מן קמאי הריעב"א בחי' לשבושות הכ"ל והוסיף אך באמת ל"ע מה מקום הספק ומ"ש ממגיס וכאשר הקשה כת"ר. וכתב ליישב לפמ"ש הכלבו הוצא צב"י סימן רנ"ג דחיוב מגיס הוא אף במבושל כל לרכו וכתב החזו"א ז"ל דמסתמא לשון הרמב"ם נראה ג"כ כדעת הכלבו (חזו"א א"ה סימן ל"ז סקט"ו) ולפי דעת כ"ה הדבר כמעט מפורש ברמב"ם דדין מגיס הוא אף בתבשיל שנתבשל כ"ל מכה דכתב פ"ג מה' שבת הי"א ח"ל, אסור להכניס מגרופה לקדרה בשבת והיא על האש להוציא ממנה בשבת מפני שנגיס בה חב מלמדי בישול הוא ונמלא כמבשל בשבת ומותר להחזיר מכירה לכירה וכו' והכלכל דחזרת הקדרה ודאי הוא במבשל כל לרכו דאי לאו הרי הוא כמבשל בשבת ובתחלה הלכה זו כתב דין מגיס הוי כמעט להדיח דדין מגיס הוא במבשל כל לרכו אלא דחמך דאידך יתכן דבגסה שהיא חולדה דבישול עדיפה מבישול עלמו ובצ"כ דענין מגיס אינו קרוצי בישול גרידחתא אלא הוא ריסוק

האש חכו דעת גדולי הראשונים וכדעת ה"ה ז"ל ה"ה והר"ה והר"ן והריטב"א והרמב"ם לשיטתיהם.

ובבמה שכתבתי נדחת נמי סברת כ"ח דמגים הוא ענין של ריסוק המאכל והוא אחד ממלכתי הבישול ושייך חיוצ זה אף באופן שחיוצ בישול עלמנו אין כבר יבזה ולא לישב חקירת וספיקת הגרע"א והריטב"א ז"ל וכמ"ש לעיל אבל האמת כי לשיטת הריטב"א א"א לומר כן שברי להדיא כתב הריטב"א ז"ל דמגים לאחר שנחשבל ליכא חיוצא ורצן הוא דאסרוהו ודלא כשיטת הכל זו וע"כ מגים הוא משום דהוא דרך בישול חה צרור בס"ד.

והנה הרמב"ם פ"ט מה"ש כתב אחד נתן את האור ואחד נתן את העלים וכו' וזה אחר והגים כולם חייבים משום מבשל שכל העושה דבר ממלכתי הבישול הרי זה מבשל. הנה נראה מדברי הרמב"ם ז"ל דס"ל דמגים הוא ממלכתי הבישול וכוונתו נראה פשוט דע"ז מחשבל המאכל טוב או מהר וכמו שכתב שם ה"ה בשם יש מי שכתב לחיוצ הגסר אינה אלא בהגסר ראשונה שאינו מחשבל מהרה אלא בהגסר זו אבל מהגסים פעם אחת דבלא מגים מחשבל אף המגים פטור דמאי עבד ולא נועה דעת הרמב"ן והרשב"א ז"ל. הנה מבואר מדבריהם דהגסר החיוצ הוא משום דממחר הבישול ובהגסר ראשונה ממחר הבישול ולא בשאר הגסות לדעתם ז"ל, וז"ל לשאר פוסקים גם שאר הגסות כל זמן שלא נחשבל לעולם ממחר הבישול אלא ע"י הגסר ראשונה הרבה ולאחר כך קלה ועכ"פ עיקר חיוצ בהגסר הוא מעטם שממחר הבישול כמ"ש ה"ה בשם יש מי שכתב והרמב"ן והרשב"א ז"ל ולפי הנראה מה"ה ס"ל דזה הוא נמי שיטת הרמב"ם ז"ל בעצם פעולת ההגסר דהגם שנחלקו בהגסר ראשונה אבל בפעולת ההגסר לא מלינו פלוגתא אלא דהרמב"ם נמי ס"ל דהגסר היו ממלכתי הבישול דעיקר פעולת ההגסר הוא למחר הבישול וא"כ חזרה ונלעמדה ראיתי את על הגסר חיוצ כ"ש על הממחר לבשל להדיא ועכ"פ כהדדי נינהו וספיר נחישבו דבריו בספריו הג"ל מה שהעיר עליהם. ובאמת כי כנראה דגם הריטב"א מסיק בדבריו וכמ"ש בסמוך וא"כ עכ"פ דבריו מיושבים, ועי' מג"א א"ח סימן רס"ה סק"ח או שמה יגביה את הכלי עם נפילת הנלוטות ומקרי מקדש כיצוי.

ובישיב מתכוון נחתי לצי להבין ולהשכיל דברי רבינו הגדול הריטב"א ז"ל מה הו"א להסתפק בזה והנראה דהריטב"א

שנועט י"ז שם הביא יש מקשין מהא דאמרינן במס' פ"ז הניח ישראל בשר על גבי גחלים וזה עכו"ם והפך זה מותר ואוקימנא כגון למעיקר הוב בישול בחרתי שעי והשתא ע"י עכו"ם בחדא שער וקמ"ל דקרוצי בשוליה לאו בישול הוא, וע"ז ח"י דהתם מדרבנן אבל בעבודה אוקימנא אדוניה דאורי דכוחה נמי לענין הכבשל בשבת אפשר דהוי חיוצ כלומר אותו המכפך ומקום הספק לענין שבת דכתב אפשר דהוי חיוצ דלכאורה יש לעיין אמאי לא נימא הכי דהו"ל שנים שעשאוהו דהראשון העמידו על האש שהיה יכול להכשיל בשעה ידועה וזה השני והפך זה ומיביר בישול הרי מיביר בישול הראשון

ע"כ דא"כ למה כתב אסור ולא כתב חייב וגם מסיפא דדבריו משמע דבמבשל כ"ז מיירי וכמו שדייק כמ"ע.

מבואר מיהו דעת הרמב"ם אינו כדעת הכל זו ודלא כמו שר"ה מע"כ להעמיס דדברי הרמב"ם ז"ל, ובאמת כי גם דברי מן החזו"א ז"ל ע"כ אלא דא"כ אזהר לה נמי חמיהה כ"ח דליך יתכן להגסר שהיא חולדה בבישול עדיפה מבישול עלמנו לדעת הרמב"ם דבאמת לא יפה כה הבן מכה האב.

והנה הריטב"א שבת י"ח דין המגים כתב ח"ל, יש סוברין דאפילו עיקרה מעל גבי האש יש בו משום מגים כתבשיל ואסורים להגים בקדירה המסולקת מעל גבי האור בעוד שהיא רוחתה דהו"ל מבשל שהמגים חייב משום בישול כדאיתא ביו"ט ואין זה נכון שלא אמרו שיש מגים בזירה עקירה אלא בצבע וכו' אבל כתבשיל אין בו משום בישול דאורייתא אלא כשהוא ע"ג האור וקודם שיגע למצ"ד וחכמים אסרו להגים זה אפילו לאחר בישול בעודכ האש אבל כשעקרה מעל האש שרי, וזה נחקים מנהגיו וזהו יש חירון למה שמקשין למה לא חששו גבי קדירה שמה יגים כמו שחששו שמה יתחה והטעם הוא דמשום דחששו שמה יתחה עדיפה עפי דאיתא לעולם כל זמן שהוא ע"ג האש ע"כ ע"ש. הנה מבואר מדברי הריטב"א ז"ל דכל זמן שהוא על האש המגים זה אסור חכמים להגים ודלא כדעת הכל זו שהביא הב"י סימן רנ"ג דמגים חייב אפילו לקדירה מבשלת כ"ז וגם מכאן לכאורה ראי' דלא כחזו"א ז"ל דמגים מותר אפילו ע"ג האש במבשל כ"ז ועי' ח"י הר"ן שבת מ' ע"ב בשם הרא"ה דס"ל נמי דאם מבשל כמאכ"ד אין בו משום מגים אפילו ע"ג האור ומדרבנן אסור ע"ג האור ממש משום דנראה כמבשל, ועי' דג"מ סימן רנ"ב שביאר דברי מג"א סק"ב שם דמבשל כ"ז אין בו משום מגים היינו כשאינו על האש אבל כשהוא על האש חייב משום מגים אפילו מכ"ז וכמ"ש המג"א סימן שי"ה סקמ"ב בשם הכל זו ע"ש. ולפי הנראה דעת רוב הראשונים דבמבשל כ"ז ליכא חיוצא דאורי אבל אסור מדרבנן וכמ"ש.

ועיין רמב"ם פ"ט מה' שבת ה"א המכבש בגדים הרי הוא חולדה מלנן וחייב והסודת את הבגד עד שיוציא המים עבו הרי זה חייב שהסחיטה ממלכתי כיצום היא כמו שההגסר ממלכתי הבישול ע"כ, ועי' מרכה"מ שם ובאור"ש על הרמב"ם ובז"פ ה"ל שבת פ"ז ה"ב, ובאצנ"ז א"ח סי' קנ"ט אות כ"ג וב"ח הארכתי בס"ד.

ומכאן קשה לי נמי מה שכתב החזו"א ז"ל דנראה דלרבוותא דסברי דכל שנחשבל כ"ז לדעת הר"מ והטור אין איסור בהגסר אף איסור דרבנן ליכא אף בעומד על האש אפ"כ דלענין בישול אחר בישול אסור ליתן מבשל כ"ז על האש מדרבנן התם איסורו מדין שהיה שמה יתח מחמה אבל מדין בישול אין חילוק צד יתח כנגד המדורה או יתח על האש ולכן יש לחמיה על ה"ה שמחלק אפילו במבשל כ"ז צד שהוא על אש דיש איסור דרבנן דניחו דלהעמידו על האש אסור אבל כי עומד על האש למה חסור להגים עכ"ל אמנם המעיין בריטב"א נמי יראה להדיא דאסור חכמים להגים אפילו במבשל כ"ז שצומד על

אחדשה"ט וש"ח.

למאן דלא חזינא מצרינא ויסלח לי אם לא חזרתיו כפי הראוי לו כי צלתי מכירי קאמינא ויקבל הכבוד כפי הראוי לו. ונדבר שאלתו בחד שפחה הצרחה של מים חמים צע"ש והניחו פתוח והמים נחלים לאט טיף טיף אי מותר לפתוח עוד צר אחד בלחות בית. ומקום הספק כיון שהאיסור הוא משום גרמא להדלקת האש (בבבליער בלע"ז) והבא כיון דהצר הראשון כבר פתוח בהיתר וממילא האש בבבליער נדלקת ע"י הצר הראשון והצר השני כבר אינו עושה פעולה בזה דהמים החמים מטעמים מהצר הראשון והוא גורם להדלקת האש.

הנה בזה על הראשונה חנו מטעמים ולאחר בזה להוסיף עליהם. וראשונה נראה ליסוד יסוד בזה בזה דלפחות המים חמים להבבליער שדליק האש. (ב) שמיד שמואל קאת מים חמים מהבבליער מלך זה בלחות רגע נכנסים מים אחרים קרים מלך השני לחוך בבבליער זה יולא חב נכנס ואלוה המים הקרים מתחשלים בשבת ע"י כניסתם לבבליער בלחות. (ג) שהמים שנחשלו בשבת ע"י גרמתו להכניס הו"ל דין מעשה שבת ואפי' נימא דליכא איסורא בפתיחתו מ"מ כיון שנחשלו בשבת הו"ל מעשה שבת ועי' ברכות נ"ב ע"ב בשלמא נר משום שלא שבת ופירש"י ממלאכת עזירה שהע"כ עושה מלאכה לאורו ותינו לקמן אור שלא שבת אין מצרכין עליו הואיל ונעדרה צו עזירה ופי' המפרשים דאלו היה עושהו ישראל היה עזירה אפי' דאין עכ"ס מלווה על מלאכת שבת מ"מ מיהשז מלאכת עזירה לאפוקי אור שהולק לחי' ולחולה ע"ש. (ד) אפשר דיש בזה משום העמנה. (ה) שיעת המחז"ח ובשו"ת אחיעזר ח"ג סימן ס' דגבי הבער דלא כחזי לא תעשה מלאכה אלא לא יצטרי גם גרמא חייב וכ"כ גם הגרמ"ד מאוסערוב ועי' שו"ת חו"י סימן קל"ב אמר רב מלאכת מגילת סתרים דכיוצא בזה הבערה גריר וכדלדי ניבחו ועי' שו"ת הר נבי א"ח ס' קל"ד ובספרי משנה הלכות ח"ה סימן ס"ח.

ומערתה נראה פשוט דמלבד מעט הראשון כלבו חית לבו הכא אפילו לשיטתו אלא דבאמת דגם טעם הראשון יש כאן שהרי כשפתח הצר ע"ש והמים יולאים לאט לאט אין האש נדלק בכל שעה ודולק כל השבת אלא בזמן מה שמחקרים המים בחוך בבבליער והקויל בלע"ז מחקרר אז מתחיל החשמל להבבליער לעבוד וא"כ הכא כל שמוסיף להוילא מים מוסיף קירור וגורם הדלקה וכבר כתבתי בתשובה דהיכא שמקרב מלאכת שבת חייב על עשייתה וכגון מי שעשה שעון שפועל להדליק החשמל בשעה ידועה וצא שני ועשה פעולה שני' נדלק החשמל שעה קודם הרי הוא חייב על הדלקתה ובבבלי ראי' מגמרם שבוטעו ועוד וככ"כ כיון דע"י פתיחת הצר מע"ש לא היה נדלק רק בכל רגע שעה למשל וע"י פתיחתו הצר השני הרי הוא נדלקת בכל י' רגעים הרי הוא גרם פתיחתו וא"כ כלבו טעמי איתנכו צו בפתיחת הצר האש כיון כמו בראשונה.

ולמורדעי אני נריך דמה שכתבנו בזהם בחים לביתר גמור לפתוח צר צע"ש ולהשתמש בחים חמים בשבת כיוצאים ממילא מיכו נריך לאחר שלא לפתוח הצר יותר וגם שלא

שבתחיל צו וא"כ י"ל לכאורה דה"ל ככלל שנים שעשהו ובעצת קי"ל שנים שעשהו פטורין, ובשלמא בעבודה פשיטא ליה קרובי עבודה נמי עבודה הוא אכל לענין שבת נימא דפטורין משום שנים שעשהו ואיפשיטא ליה מיכו דכיון דה"ל חייב לענין עבודה דה"ל זה עובד צפני עלמא חב עבודה צפני עלמא ח"כ הכ"נ לענין שבת ה"ל חייב אחר וחייב המקרב הביטול וי"ע.

סימן נג

עוד להנ"ל

עבר על לפנ"ע והבעל עבירה עשה תשובה אי נתכפר אלפנ"ע

מה שר"ה לומר צמי שער על לפני עור ואח"כ עשה תשובה כבעל עבירה בצדק שזדונו נעשו לו כזכיות וא"כ אפשר כה"ג לא עבר הנותן על לפנ"ע למפרע שהרי זדונו נעשו לו כזכיות וא"כ אפשר כה"ג לא נריך כפרה כלל דזקא בנתכין לאכול צמר חזיר ועלה בידו טלה דהוא צמר היתר גרידא משא"כ בעלה בידו דבר מותר אפשר דאין נריך כפרה, ובתשובה אחרת הארכתיו בזה צמי שנחטין להכשיל חצירו בעצירה ועשה מלוה אי עבר אלפני עור. אמנם בידון כח"ר נראה לפענ"ד ודאי עבר אלפנ"ע ולא דמי לשאל על נדרו דהתם מעיקרא לא היתה עזירה שהתם עוקר הנדר מעיקרו והיה כאילו לא היה מעולם הנדר, אבל בתשובה מאהבה אין הפי' שלא היה עזירה אלא הפי' שאלו היה עכשיו היה עושה מלוה ולא עזירה אבל בשעת מעשה עשה עזירה ורק גדולה תשובה שדוחה ותשובה מאהבה עושה כזכיות אבל מ"מ לגבי המכשיל ל"ע שיועיל להעביר פשעיו ממנו.

שוב חזרתיו דדבר זה במחלוקת שנויה לפ"מ שכתבתי כבר צמי שהושיע כוס וין לחיר ושוב שאל על חזרתו אי הותר הלפ"ע למפרע עי' יד מלאכת סימן שס"ז, ובספרי משנה כלכות ח"ו סימן קל"ג הארכתיו בזה. איצרא דהכי לכ"ע לא נתקנה שהרי התשובה הוא דבר אחר לאחר שחטא כבר שער באיסור מכשול ודו"ק.

ובזה הגי' ידי"ג וחזר מעין הפתיחה, וי"ד שיזכה ללמוד וללמד ולעזר עדתו על ברכי התורה והיראה כמות גפשו ונפש ידידו, דושה"ט ושכ"ח בלב תנש

מנחה וקטן

סימן נד

לפתוח ברז עם מים חמים בשבת

מ"ה למס' ימים התשל"ג בנ"י יצרא
מע"כ המשלח ומשלח ובר' כש"ח הרב יעקב יחיאל
שוחארץ הי"ו בנ"י.

אחדשה"ט זידידות,

ובדבר שאלתו צ"ה חסיד שהכין טעופרעקארדער ערצ יו"ט ע"י שטון וצו"ט צשעט שהחיל הרבי להחפול פעל הריקארדער והקליט את כל התפילות של יו"ט ולא ידע את מה שכוון כי העמין את הריקארדער בתוך העמוד בצופן שאינו נראה לאדם ועשה נפשו בשאלתו אי מותר ליהנות מהעטיפה הזו וכ"ה הביא מש"ע סימן שי"ח צנהכס ממעשה שבה אלא שדחה לעצמו דעכ"פ אחרים מותרים לשמשו. חו כחז כיון דהמכונה הוקמה צ"ש אס נאסור אטפ"כ א"כ צריכים אנו לאסור ליהנות נמי מעלעקטרי שדולק צנית בשבת שעולה ע"י שטון.

במה שכתב דכיון דנעשה כל המלאכה צ"ש הגם שהדליק בשבת כבד הארצתי באיזה מקומות במחלוקת האחרונים ז"ל אי מותר לעשות הגרמה בחול שהחלת המלאכה שהיה בשבת דהגם שמותר להתחיל מלאכה ע"ש והוא הולכת ונגמרת בשבת מאליה והיא משנה מפורשת שבת יו"ט ע"כ וצבולס צ"ב מתירין עם השמש והלכה רוחת היא בישראל צרמב"ס פ"ג מה' שבת ובעו"ש א"ה סי' רמ"ד וסימן רנ"ג מ"מ לעשות גרמה שגם התחלת המלאכה יצא בשבת נחלקו בה דהגאון מוהר"ם סופר צ"ה מונה חיים ח"ג סי' אסור להתחיל מלאכה בשבת צאופן כזה דאסור לעשות הגרמה שהיה להתחלה וגם הגמר בשבת וצ"ב תורת חיים מצנז ז"ל השיג עליו גם צ"ב שציתת השבת (דף כ"ג ע"ב) צמלאכה הנעשית מאליה חלק עליו וגם הלום ראיתי צ"ה הר לבי א"ה סימן קכ"ז שחלק עליו ע"פ ת' פניו וצ"מ ובה"ס וע"י שו"ת זקן אהרן שמחלק בין מלאכה למלאכה ואכן חזוין דנהג עלמא לענין עלעקטרי בשבת שמקילין וע"י ספרי משנה הלכות ח"ד סימן ל"ד מש"כ כזה צאריכות קצת ע"ש.

בר"ם דא מילתא אי היה צאמת דומה לידון כלומר דהיה הכל נעשה מע"ש היה תלוי שאלתו במחלוקת הג"ל. אמנם צאמת ידון דידן אינו דומה כלל להחס דכן אמת דהע"ה עשה הכל צ"ש כלומר שהעמיד המכונה והמכונה נדלקה בשבת ע"י גרמתו מע"ש אבל מעשה הריקארדינג נעשה בשבת ע"י דיבורו של הרבי ותפלתו והע"ה לא חקן רק את המכונה שהיה מוכנת ומתוקנת לכל מעשה הריקארדינג והגם דלענין חיובא ליכא לחייב את החסיד צבולס שהרי לא עשה מעשה שבת צעמא אלא שגרם למעשה להעשות וגם הרבי לכאורה אינו חייב כלום מדינא שהרי הוא לא עשה מעשה ולא ידע מכל הנעשה ולא כוח אלא צגדר מתעסק לגבי הריקארדינג ופחות משוגג, וא"כ לענין עונש שניהם פטורים מ"מ המעשה מעשה שבת הוא שנעשה מעשה בשבת ע"י ישראל ח"פ.

ובגמרא חולין קט"ו פריך אלא מעשה מעשה שבת ליחסר דהא תיעבתי לך הוא אמר קרא כי קדש הוא לכם היא קדש ואין מעשים קדש. וע"י חוס' שם ד"ה כל שתיעבתי לך ובגליון הש"ס אין לחוס' תמורה ד' ד"ה רבא וכוונתו נראה דהתוס' תמורה הג"ל כ' למח לא נאסר צורס אהן מכל אשר תיעבתי לך ותי' דדוקא צ"ה נפ"מ הואיל ואף אולי נפל ממילא

לפחות הכרז הסמוך לו עם מים קרים כיון שאלו יפתח המים קרים וצב"ה הוא מלא צמים חמים הרי הוא מכנים מים קרים צמים חמים ומתצטלים מיד צמים החמים הנחלים וכ"ה אס אינו מוציא הרבה מים צפעם אחת דלא אפילו לפסק הטור צסימן שי"ה דדוקא צוננים מוטעים אבל צוננים מרובים שרי ואס מקלה הרבה נימא דהוי צוננים מרובים מ"מ מוטעים ודאי אסור וכ"ה הכא דהחמים מקלחים צלי הפסק ודאי יס לחסר צזכ ולכן הוכהגן כן ייטחו החמין לצאת מצד שלא ישתמשו צו צמים קרים בשבת. ואחד מתלמידי כולל דישיבתיו הראה לי ספר דברי דוד מהג"ר דוד קראנגלאס ר"מ ומנהל ישיבת צאלטימאר ז"ל שאלא לפלפל להחיר לפחות צח ולבאיה מים חמים אפילו בשבת והאריך שם הרבה צדצר ואין צו"ג לפלפל צדצרו ז"ל. אמנם לפענ"ד פשוט דאין להחיר להשתמש בשבת צמים חמים מצוילער. ואין צו"ג להאריך צזה יותר כעת. ומ"מ הוא איסור גמור ולא כתבתי רק שאס ימלא מי שרואה לסמוך על פלפול הג"ל שאין לסמוך על זה וגם הלום ראיתי צ"ה איגרות משכ דפשיטא ליה דאסור להשתמש צמים חמים בשבת אס לא שיסגור את הצוילער שעה או שחים קודם שבת.

אי"ברא דנלפענ"ד איסור יס כאן מטעם אחר דברי דרך המים חמים הם ככה שיש כאן ציוור שנכנס צו מים קרים מחוץ לצוילער צלע"ז ונכנס דרך הציוור צצוילער (קויל צלע"ז) והצוילער הוא חס והמים מתחממין שם צהעצרתן והנה צש"ע א"ה סי' שכ"ו ס"ג ח"ל אמת המים שהיא חמה אסור להמשיך מחוכה אפילו מערב שבת סילון (פירוש ציוור) של צונ ופי הסילון יוצא חוץ לאמה ומימיו נשפכים לעוקא (פירוש גומא) שצקרקע ואס המשיכו אסורים אפילו המים שנכנסו לה מע"ש צרחינא וצשחייב כאלו הוחמו בשבת ואס הביא סילון של מים מצו"ט ציו"ט כחמין שהוחמו ציו"ט ואסורים צרחינא ומותרים צשחייב ע"כ. וכחצ מהג"א סק"ד שם דאסור משום דהוי כמעמין צדצר המוסיק הכל דדוקא אס ממשך צצונ דרך סילון המוקף מכל דא אסור וא"כ הכא נמי אסור משום ממשך דרך סילונות שהוא משום העמנה ודבר זה אסור אפילו אס יכבה את הצוילער. ולפי זה עלתה לן דאפילו לפחות הכרז צע"ש שחצו המים כל השבת נמי אסור מגזירת סילונות וכו"ל כהעמנה וצכלל גזירת סילונות חס לפענ"ד דבר חדש וצ"ש.

אלו דברי המברכו מבבדו גלתי מכירו, וי"ד שיחפה לקבל תורה מתוך נחת והרחבת הדעת, המברכו בלב ונפש

מנשה הקטן

סימן נה

חניה טעופרעקארדער מעיו"ט לחקלים ביום טוב

א"ה למס' מנים ותשל"ג בני יצחק
מע"כ ידידי חבד וצביבי בש"ק ורצ סד מהשם המבחד וכו',
חוב"ט, כשיח ורצ מאיר כ"ץ הי"ו, בן לידידי ורה"ג וכו'
מהצ"א כ"ץ שליס"א בני.

הבשר לחוד חלב נאסר אבל אורס ארזן בכור דממילא מותר אינו
בבול תאכל אפילו נעשה בידים וא"כ תחשב לפי"ז מאי פריך
כאן מעשה שבת ליחסי כיון דנעשה ממילא שרי ועי' גליון
מהרש"א תמורה ה"ג שכתב ל"ע מחולין ריש דף רע"ו וכתום'
שם ד"ה כל תי' אחר ע"ש וכוונתו ג"כ לסתירה ה"ג ועיין
שו"ת הר נבי א"ח סי' קפ"ו שכתב דלפי ה"ס"ד פריך דלימא
דגם בממילא ליחסי אבל להמסקנא ידעין דבשבת גמי ליכא
כל שחיפצתי לך כיון דממילא מותר ע"ש.

א"ל דבעיקר המעשה יש קצת לעי' אחר איסור יש בזה ואי
יש בזה איסור דאורייתא או דרבנן ולפום ריבועא נראה
דיש בזה חולדה דכתיבה ועי' שו"ת בית יצחק יו"ד ח"ג סימן
ל"א במפתחות שם דאסור לדבר בשבת בתוך המכונה
פאנאגראף דעל ידי דבור באתו הבית נחקקים הדיבורים על
המכונה ואסור דכזה כמותו ולכאורה הרי אין דרך כתיבה
בכך ובדואי ליכא איסורא דאורייתא והגם שהבית יצחק כתב
בסימן נ"ז דכל שדרכו בכך חייב לעולם ומיהו פשוט דכתיבה
בפה שלא היה במקדש דבר כזה אפילו דרכו בכך לא הוי חולדה
דכתיבה כלל, ועיין שו"ת ערוגת הבושם א"ח סי' ס"ח שכתב
גמי דאין איסור כתיבה בכ"ג שמדבר בפאנאגראף מדאורי'
דלא גרע מכתובה כלאחר יד צפוי או דרגלו דפסור מחמת
ואין כאן רק איסור דרבנן. ועי' שו"ת ח"ס א"ח סי' ע"ב
לענין פתיחת אמברעללא ובשו"ת מהרש"ם ח"ב סי' רמ"ז.

איברא דאני מסתפק בעצם מלאכה העושה בפה אי הוה
מלאכה בכלל חוץ ממכנה דדרכו בכך ובגמ' תמורה דף ג'
אמרו שאני מימר דדיבורא איחשבד מעשה ומיהו במלאכה
שבת לא מצינו במלאכה המשכן דלקי מלאכה מה שעושה בבבל
פיו ולענין מוקף כתב הרמ"א א"ח סימן ש"ה סק"ג דמותר
לעטול דבר מוקף ע"י נפוח דלא הוי מעטול אלא כלאחר יד
ולא מקרי מעטול. ומיהו הרמב"ם פכ"א מה"ש ה"ג כתב אין
סכין את הקרקע אפילו היה מרוף באצנים ואין נופחין אותו
ואין מדיחין אותו אפילו ביו"ט שלא יבא להשוות גומות, כתב
ה"ה ובתוספתא פ"ז אין סכין ואין נופחין ואין מדיחין
בקרקע ביו"ט וא"ל בשבת וכו'. וגזרו בהם לפי שאין בהם
אורך כמו בכיבוד ע"כ ועי' מג"א סי' של"ו סק"ו שהביא דברי
הרמב"ם דאין נופחין את הקרקע גזירה שמא יבא לעשות כן
בקרקע שאינו מרוף וישנה גומות ומשמע לכאורה דגם ע"י
נפוחה אם עושה מלאכה הרי הוא מלאכה וא"כ הכ"ג בדבור
אם נעשה ע"י מלאכה וכבר הארכתי במקום אחר בעלסקטרי
שקורין עלקטריס איי בלע"ז בגון העובר במקום שבה עלקטרי
הזרס פותח וסוגר הדלתות בדרך העצרה ואינו עושה פעולה
או שאם יחי' כזה שע"י הפחת פה יפתח הדלת ויסגר אי חייב
בזה משום מצעור ומכבה, ולכאורה כל מכבה הוא בהפחת בפה
וא"כ הכ"ג בהפחת רוחו נפחת הזרס ופותח ויש להאריך בזה
ואין כאן מקומו, מ"מ לדידן נראה דדואי גס צפוי איכא איסור.
ומעשה איסור אקרי ועי' גמרא ברכות נ"ב פ"ב נר דלא שבת
פירש"י ממלאכת עבירה שהע"כ עושה מלאכה לאורו ותניא
לקמן אור שלא שבת אין מצרכין עליו הואיל ומעבדה צו עבירה

ובסמוך שם דאלו היה עושה ישראל מעשה זה היה עושה
עבירה מקרי נר דלא שבת ממעשה עבירה וא"כ כ"ש בישראל
אפילו נעשה המלאכה כמתעסק בעלמא מ"מ מעשה עבירה
הוא כנלפענ"ד פשוט. ועיין מה"כ בספרי משנה הלכות ח"ו
סימן ע"ה דין אי מלאכת מתעסק נקרא מעשה שבת ע"ש
ודו"ק.

א"ל דבר מן דין יש כאן איסור להשמיע טעם זה דכרי פשוט
דנקלטו שם גם שמות הקדושים וכשמשמיעים הטעם
כרי הוא משמיע גם השמות ואיכא כאן משום משמיע שם שמים
לבעלה. והגם דבשבתא אחת כתבתי צמי שהקליע בטעם
תפלה או ברכות עם השמות הקדושים וכ' בשו"ת תרשיש שהם
א"ח סי' י"א דעובר בזה על ל"ת ובשו"ת מנח"א ח"ג סי' כ'
כתב דאינו עובר אלא תשא מ"מ אסור משום דאמרו כל מקום
שהזכרת ש"ש מליכ עניות מליכ ובעניותינו חלקנו גם בזה
דע"י עץ ואזן לא מקרי הזכרת ש"ש מליכ ומ"מ משום זלזול
השם שנשמע שמו לחנם איכא וכ"כ בלבושי מרדכי ח"ד סי' כ"ב
ועיין משנה הלכות ח"ה סימן קנ"ח, ואם כן כ"ש כאן דחתי
רעות עשה, חדא דאיכא בזה זלזול יו"ט וגם איכא עכ"פ קצת
מכשול להרצי בנעשה ע"י טעם ביו"ט הגם דבלי דעת מ"מ גס
צלי דעת נפש לא עוב ח"ו וכוא גרס לו זה והגם כי לא ידע
כלום והוי פחות ממחשבת מ"מ מכושר הדבר וכ"ש להשומע
התפילות של יו"ט על הטעם יש להשווה ח"ו שנעשה באופן
שאינו כשר וכאילו נעשה בכיוון בחול עכ"פ וכ"ש ביו"ט דאיכא
חשדא ח"ו ללדיק שישמע השומע הטעם עם התפילות של
יו"ט וגם משום השמות. ולכן לפענ"ד אין להשתמש בהטעם
הזה כלל ויבקש פליחה מאת רבו על שגרס לו קצת מכשול וכ"ש
שאל יקילו בנ"י באיסור שויו"ט כנלפענ"ד.

אלו דברי ידידו דושה"ט, וי"ד שיחם ללמוד תורה לשמה
וללמוד, ובהה לקבל התורה מתוך שמחה וקדושה, והטור בעבודת
ה' עליהם בבתי יסאו, בלב וגפוש

משנה הקמ

סימן נו

חולה חלב אי מותר להוציא ניטראגליצטריין

ג' שבט והשל"ה בנ"י יצ"א
מע"כ ידיד נפשי היקר והנצמד וי"ח גר"ב חר"ב ויה"ג וכו',
כש"ת מהר"ם אפרים גרינבלאט שליט"א, מעמשים טעם
אחדשה"פ וט"ת בידידות,
בדבר שאלתו צמי שהוא חולה במחלת חלב ל"ע ואריך לישא
אחו כדורים (ניטראגליצטריין) שאם במקרה יקבל יסורין
יתנו חמת לשון ונפשו בשאלתו אי יכול לילך בשבת לביכ"י
ולישא הכדורים וכיוצא ועשה.
והנלפענ"ד דמצינו מחלוקת רבו בגדול הכה"ג הביאו
ברי"ף שלבי פרי"א דמילכ דבחיור שבת לגבי מליכ

ומחירתו, ועיין עוד שם צניור שעלו בו קשקשין ממעכן צרגליו צנינעא בשבת מ"ט מחקן כללחר יד הוא ובמקום פסידא לא גזרו. מבואר עכ"פ דכללחר יד קיל הוא ובשבות בשבות כללחר יד כ"ש דיש להקל יותר.

ומעשה צידן כיון דהו"ל במקום מלכ דלהתפלל צבור הו"ל מלכ וכ"ש קריאת החורר וחפילה וקדיש וקדושה וכיוצא בו וגם לימוד החורר צדנים דצביה"מ מזוי הוא לפענ"ד יכול להוציא כללחר יד כמה כדורים כגון שניחם בחוך הכובע על ראשו והרי קו"ל המוציא משאו על ראשו פטור, עיין שבת נ"ב ע"א הו"ל הוצאה כללחר יד וגם לכאורה הו"ל מלשאל"ל שכרי אם לא יערך לו הוציא שלא לצורך מה חמור שיטערך לו מותר להוציאו דהו"ל סכ"ג וגם דאין לו צרכו רבי"ר דא"ו א"כ הו"ל תלחא לעיבוצא משאל"ג וכללחר יד במלכא בשבות והו"ל שבות בשבות צמסאל"ג לצורך מלכ כה"ג לפענ"ד כ"ע מודי דמותר להוציא ועיין פמ"ג דלשיטת המכילתא דאף בעשה מלכא ע"י עכו"ם יש בו איסור חורר מ"מ בהוצאה דמלכא גרועה היא ע"י עכו"ם ליכא איסור חורר. מבואר דהוצאה מלכא גרועה היא בעלמא ומקלין בה יותר מבשאר מלכא.

והנה נחזו קלח האחרונים ז"ל דבמקום שאין נייר מצוי לנקיות מותר להוציא חתם כובעו נייר משום דגדול כבוד הצריח ומעשה ק"ו הוא, ומה אם כבודו גדול כ"ש גופו שזה נוגע לצריח גופא. ובמקום אחר הארכתי דאפשר בחולה אפילו שאדם"כ לא גזרו כלל אשבות דרבנן ובמחלוקת שנויה, והלום ראיתי בשו"ת מהר"ש פניגול ח"ג סימן מ"ג ששאל אי מותר להוציא ניירות ממלכא (לפענטימאליע בלע"ז) בשעה מלחמה, וכתב נמי דהוא ג' דרבנן כרמלית ומשאל"ל ושלח כדרך הוצאתו ולכן החיר ללכת למקור ולצביה"מ בכתב חתם כובעו אלא דהליכא לעייל יש להחמיר ע"ש. וא"כ כ"ש צידן שנלפענ"ד היתר גמור ומ"מ לא ישא כל הזכויות אלא ישא כמה שהוא חושב שיטערך לערך וגם לא ילך במקום שאינו למלכא, ומיכה אם אינו יכול לישב צדית ונריך ללכת ממחמת צריח נראה דאפילו לעייל מותר דה ג"כ הוי בכלל מלכא אם באמת נריך לוי לצריח כנלפענ"ד.

סימן נז

עוד לחנ"ל

לצאת במשקפים שחורים בשבת

ובד"ב שאלתו עוד אי מותר ללכת במשקפים שחורים בשבת לאשה שהשמש חזיק לה לעינים. הכה בשו"מ מהדו"ג ח"ג סימן ק"מ נשאל כבר במשקפים ירוקים שבוצני עינים משחמשים בהם לבגן מפני החמה אי מותר ללכת אותם בשבת, והשואל שם הביא דה דר"מ מחייב חטאת צעיר של זכר והקשה הפני"י דהא הוי שלא כדרך הוצאה וגם במשקפיים הוי שלא כדרך הוצאה והשו"מ ח"י ע"פ ע"ז ומג"א סימן ש"ג ס"ט כל שדרכו בחול להוציא לא מקרי שלא כדרך המוציא וא"כ

ומה"ט מותר אמירה לנכרי, והר"ף ז"ל חלק עליו דלא החירו אלא שבות בשבות במקום מלכא, ועי' רא"ש ור"ן שם. ובחשוכה בבאחי סמוך לדברי רבינו בה"ג ז"ל מגמ' פירושין דאמר רבא נחל ונישילא לאימיה וניחוס לה ע"י אמו ועיין ספר המכריע סי' י"ד. ולכאורה הא איכא שבות וע"כ דבמקום מלכא לא גזרו והחוס' גיעין כחזו אהא דאמירה לעכו"ם שבות דדוקא משום ישב ארץ ישראל לא גזרו אבל משום מלכא אחרת לא היינו מתירין שבות ועי' עוש"ע סי' שכ"ח סי"ז. ולפום ריבועא נראה להביא ראייה מגמרא פסחים ר"פ אלו דברים דף ס"ז ע"ב דפריך הכה והלא מחמיר ומשני מחמיר כללחר יד הוא ופריך מחמיר כללחר יד נמי כה דאיסורא דאורייתא ליכא איסורא דרבנן מיכא איכא ומשני היינו דקא צפי מיניה דבר שיש לו היסור מן החורר ודבר שבות עומד לעקרו כללחר יד במקום מלכא מאי אמר להן הלכא זו שמעתי ושכחתי אלא היינו להן לישראל אם אין נצויים הן בני נצויים הן ועי' רש"י שם ומדחזין דלמחר הביאו סכיניהם מבואר דבמקום מלכא לא גזרו כללחר יד עכ"פ שהוא שבות דרבנן, ולפ"ז לכאורה ראוי לשיטת בה"ג דשבות במקום מלכא לא גזרו.

אי"ב דהרי החוס' שם צ"ה הנה הקשו וא"ת וכה צמחתי אכר שבות דרבנן כיון דאפשר לעשות מע"ש וי"ל שבות בהמתו קיל משבות עצמו ע"ש. נראה דשבות גמור הכ"נ דאסור אפילו במקום מלכא ודלא כבה"ג ועיין רש"י שם שפי' נמי דכללחר יד קיל הוא. ומיכה לאחר החישובות נראה דאין מכאן סחירה לבה"ג דנראה פשוט דאפילו בה"ג דס"ל דלא אסרו שבות במקום מלכא מודה דלעבור אשבות צדיק אסור ולא החיר אלא אמירה לעכו"ם במקום מלכא דקיל הוא שבות דאמירה לעכו"ם מלשמות שבות ע"י עצמו בשבת עי' עוש"ע ח"א סי' שכ"ח סי"ז ועי' שו"ת צ"ח סימן קמ"ו שהחיר לישראל לקבול לפני השופט וסו"מ ומ"מ לעשות שבות צדיק אין להקל ובתוס' צ"ק דף ע"ט ע"ב ד"ה אומר לעכו"ם, וכן מלאחי להדיא בשו"ת דר"ך צות י"ח ח"ד דשבות דרבנן ע"י ישראל חמור ממלכא גמורה ע"י עכו"ם דקיל אמירה לעכו"ם אפילו צמלכא דאורייתא משבות ע"י ישראל עצמו ולא מציעה לשיטת בה"ג אלא אפילו לשיטת הר"ף וסו"מ וכו' וביאור לעצמו ראוי מדברי הר"ן פ"ח שר"ס עלה דהביא דעין שמדכח ח"ל וכיון שאנו מחירין שבות ע"י ישראל כ"ש אמירה גמורה לעכו"ם למלכא גמורה שיותר חמור הוא שבות ע"י ישראל ממלכא גמורה ע"י עכו"ם ע"ש וא"כ כה"ג גם בה"ג יורה לדבר.

א"א דמ"מ נראה דדוקא בשבות עצמו אסור אבל בשבות הנעשה ע"י ישראל צנינוי וכללחר יד משמע מר"ן פ' חצית (לחך ח' עכ"פ) דיותר קיל הוא מאמירה לעכו"ם והביא פד"מ סי' שכ"ח אוח עי' ושכ"ז כ"ה צפ"צ והרשב"א ז"ל ומיכה אין נראה כן מדברי ההלכות והרמב"ם ז"ל ע"ש ועי' בתשובות דף ס' גונה יונק חלב בשבת מ"ט יונק מפרק כללחר יד הוא ובמקום לעב לא גזרו רבנן וכתבו החוס' דאף צאין סכנה רק לעב של חולי נמי לא גזרו בו רבנן ונראה דאף דאין מחירין שבות בישראל עצמו במקום מלכא כללחר יד קיל

השלים על אחר אצל הוא רשם את השם והאדרעם מבינן לקח להיות להם לרעקארד ונמלא שמכיל את הכנה כמה שהוא כותב בשבת וא"כ אפשר שיותר טוב שיקח החולב כסף עמו וישלם לו ויעבור על איסור מוקף ממנו שיעבור הכנה על איסור סקילה, וממילא יעבור הנוסע על לפני"ע או דילמא לא אמרינן לו לאדם חטא בשביל שחכה חצירו אפילו באיסור מוקף שהוא דרכן, ומאן דהוא אמר לו שיש לו להנוסע להחמיק שלא לומר לו הכחוצה ונמלא שלא יעבור בכחיצה ויפס השיב לו מעכ"ת דא"כ נמלא אהב מכשילי לעמוד לבא שלא ירלו לבא לשיכון חרדים ליקח לביה"ח חב פשוט.

ומה שנלפסג"ד ראשונה לפמ"ש התוס' ריש שבת דהא דאין אומרים לאדם חטא בשביל שחכה חצרך היינו דוקא היכי דהוא לא גרס לו החטא אצל היכי דהוא גרס לו אדרבה אמרי' יתחא ליה לחצר דליעבד איסורא זוטא ואל יעבור ע"ה איסורא רבא, א"כ הכא כיון דהוא הגורם לאיסורא רבא א"כ לכאורה היה סביר גדולה לומר שעדיף לשלם לו הכסף מיד ויעבור על איסור מוקף משיעבור הכנה על איסור סקילה, עיין תוס' שבת דף ע"א ד"ה וכו' וזכרנו לפמ"ש שם גבי חליה שפחה וחליה בת חורין שנהגו בה מנהג הפקר וכפו את רבו בהשולח (גיטין ל"ח) משום שהיתה מחזרת וממליכה עצמה לטות וכו' דומיא דמלוה דרבים והכ"ג אפשר דהו"ל כעין מלוה דרבים ועי' תוס' גיטין מ"א תוס' ד"ה כופין וצפסחים דף פ"ח ע"ב.

איברא דיש לומר לפמ"ש הרד"ז ח"ד סי' ק"ל צפסם דשוחטין לו לחולב שיצ"ם בשבת ואין מאכילין אותו וכלל כי אין יחידי שבת מוטל על החולב אלא על כל ישראל העומדים עליו, וכיון שכן אין רשאים להאכילו בידים דבר איסור להקל חלו שבת מעליהם דא"ל לאדם חטא בשביל שחכה חצרך ע"ש. גם בספר האשכול הלכות מילה כתב דאין לומר מוטע שיעבור החולב בעצמו משיעבור אחרים עברו זה אינו דהמלוה הוא על כל אדם להאכילו ולחלל שבת צפס"ג ע"ש, ומאן ל"ע אכ"ת יומא שהקשה דמנ"ל דצפס"ק מותר גם לאחרים לחלל שבת בעבור החולב דילמא רק לחולב מותר וא"ע שלא הרגיש בזה, ובחי' הארכת. אלא דלפי"ז נראה דכיון דהכנה נמי מחויב בהלכה זאת האשה ולהביאה לביה"ח א"כ אין לנו גורמין לו האיסור אלא הוא בעצמו הוא ששומר על איסור כחיצה דלענין פק"י הוא מלוה כבעלה להאכל האשה ולהביאה לביה"ח ומה שהוא כותב אין לנו גורמים לו כלום לפי"ז וספיר אין אומרים לו לאדם חטא וכעין זה מלאתי כמדומה לי צו"ת מהרש"ק באחד שראה חצירו נושא משא בשבת ורץ גם הוא ואחז במשאו כדי שיהיו שנים שמשאורו ולא יתחייב זה סקילה וכתב דלא יפס עשה בזה דאין אומרים לו לאדם חטא אפילו באיסור דרכן בשביל שחכה חצרך.

שנית נלפסג"ד דמה דפשיטא ליה לכמ"ע דהנהג צרימחור הוא חייב סקילה ולכן יתחא ליה להבעט"ד וליעבד איסורא זוטא, לפענ"ד לא צריכה הא מילתא, חדא לפמ"ש בא"ז סי' ע"ו הביאו הרמ"א א"ח סימן ש"ו סי"א דהא דמותר לומר

בבחי עינים נמי כיון דדרכו ללכת כן גם בחול ה"ל כדרך המזליחין ואסור, אלא דמ"מ העלה להחזיר כיון דאין לנו רב"ר גמור ע"ש, ולדעתו לכאורה במקום רב"ר גמור גם בסתם משקפים אין להחזיר, ומיכה נראה לכאורה דלא חילק בזה בין סתם משקפים לבין.

אמנם האחרונים ז"ל החזירו ללכת במשקפים ופוק חזי מאי עמא דבר (בגם דאין לעממי נהגתי להחמיר) ובהר"ר נבי א"ח סימן קצ"ג שצ"ע עליו גם כ"ח האריך בזה והביא דברי הבנין ליון סימן ל"ז ועוד דבמשקפים שיש להם ידים מאזן לאין יש להחזיר, ועי' מנחת שבת סימן פ"ד אות ו' ושו"ת מנחת אלעזר ח"ג סימן ד' כתב דמשקפים ה"ל חכמים לאדם וז"ע דכמה פעמים מתבייש בזה אלא דלר"ד להם, ועיין מאירי פ"ו דשבת דבינ"ה כהנאשים ללכת בזיקים ובכבלי צהר החזירו ללכת בזה משום שכל שנעשה לשמירה אינו משאוי א"כ במשקפים שנעשו לשמירת עינים נמי לכאורה לא היו משאוי ויש לדון בדבר, ולכן כיון דאין לן רב"ר גמור והחממה מחיק לה לפענ"ד אין לאסור ללכת. אמנם בסתם לא הייתי מחזיר מטעם אחר דידוע דבמקום שאין שמש אין יולאין במשקפיים כאלו ויש לחוש שלאחר שיבא השמש חסיר את המשקפיים ולא גזירה חדשה היא עיין מהרש"ד"ס א"ח סי' ד' שהביא דברי המרדכי גשאלתי אי מותר לגשים ללכת מכסה על ראשם צימות בגשמים לנכ"כ"ג שלא ירדו גשמים על צעיפיהם ונראה לי דאסור דאזלי טינוף בוי ע"כ, נראה דוקא לגשים אסור להן דאיכא למיחש דכיון דאין אלא לאזלי טינוף איכא למיחש דשמא תיבך ומיד במניעת בגשמים יסירו מכסה מעל ראשם ויוליכו אותו ביד להראות צעיפיהם היפים וכו' ע"ש. וא"כ הכ"ג יש לחוש, ובגם דאחרונים נראה דחולקין אמהרש"ד"ס מ"מ צידון דידן ל"ע להחזיר בסתם, אצל בני שחוק לו השמש לפענ"ד מותר ללכת בזה.

ידידו דהש"ס בלב ונפש.

מנשה הקטן

סימן נח

אמבוראנא שרצה שבר בשבת

א' לסדר נעשה ומשמע התשל"ד ב"י יצו"א

למשן ולא חזינא קמברכינא, ומסתלי מכתבו ניכר כי גברא רבא הוא, היה מע"כ והר"ג ורחי גריג וכו', כשי"ת פה"ר נחמן גלינפסקי שליט"א, בני ברק תר"א.

אחרי שח"י ושי"ת צדידות כראוי לאוכחי תורה ולומדיה, בד"ב שאלנו במעשה שאירע אצלם באשה תשובה צבני צרק שהורכב לנסוע בשבת לצית החולים והולך לקחה אמבולנס מעיר אחרת הסמוכה כי אין צבני צרק עכשיו אמבולנס חרדי, והנהג הוא חפשי ופורק עול ר"ל ונפשו בשאלתו צענין החשלימין עזר הנסיעה, כי בגם שהאמבולנס לקח צלי

לעכו"ם לכתוב אותו ונהפולתו בערכאות אפילו בשבת היינו
בכתב גלחות ואין אסור רק מדרבנן וכ"כ הגמ"י פ"א מהלי
תפילין ובא"ר שם הביא דגם דעת האגודה כן, ופי' מג"א א"ח
ס"ו ש"מ סק"ו ונוכ"ח ס"ו כ"ע וסימן ל"ג וח"מ ח"מ סימן
קנ"ה ובציור הלכה סימן ש"ו ס"א ולפי דעת הא"י ודע"מ
הכ"י ככתב שאינו אשורית שאינו כתיבה תמה אינו אלא מדרבנן
לכאורה, וא"כ הנהגה שהוא כותב כתיבה שאינה תמה ודאי
ליתא בזה סקילה, אלא אפילו לפי דעת רוב הפוסקים דכל
כתב חייב סקילה וכנראה דהכי קו"ל לנדר בשעה"ח שכתבו
הנוכ"י סימן כ"ע ושנ"י ובמ"צ דיש לסמוך עליהם ע"ש,
מ"מ לפענ"ד נראה לחדש דהנהגה הכותב שם כתיבה זו לא הוי
אזלי אלא מלשאל"ג דהרי הוא כשלפנמו אין לר"ך כתיבה זו
כלל ולא מציעא לפירש"י במלשאל"ג שבת (נ"ג י"ד) דפי' דכל
דאלו ה"י יוחא ל"י שלא יעטרך למלאכה זו והוי מלשאל"ג אלא
אפילו לפי התוס' שם מ"מ נראה הכא כיון דהנהגה הוא פועל
אלל צעה"כ שהוא הצי"ח והוא אינו רואה במלאכה זו כלל
ואין לר"ך אלא שצ"כ הוא כותב שהצי"ח מכריחים ליה ע"ז
כה"ג לכ"ע הוי משאל"ל הגם שהוא מקבל שכר עבור פעולתו
מ"מ אין הכתיבה זו נעשה ע"י משאל"ג ודוק.

ועוד זו שלשיה, דנלפענ"ד לחדש דמה שנחלקו הפוסקים אי
אומרים לו לאדם חטא בשביל שכתב חצרך לא אמרו אלא
היכא דצ"כ יעבור חצרו באיסורא רבה אכל היכי דאפשר
בלאו הכי, ודאי דאסור לו לעבור בשביל חצירו וכגון היכי דשכח
לפרט חו"מ ונתן מעטלו לע"ה וכיוצא בו ועכשיו אין צידו
להחירו מאיסורו כה"ג אמרין דמוטב שיפריש מאינו מוקף
וכיוצא בו אכל היכי דהפ"ה הוא מומר לחיובאן או להכעיס
ורואה לעבור באיסור ויש צידו שלא לעבור ודאי כה"ג לא אמרי'
לו חטא לכ"ע, ולפי"ז אומר אני דהכא נמי כשצא הנהגה לקחת
החולה לביה"ח הרי צידו שלא יכתוב כלל ואין לר"ך הכתיבה
לקחתה האשה לצי"ח ולכן אין זה בכלל אין אומרים לו לאדם
וכ"ש שאם יבקש ממנו שלא יכתוב בשבת והוא כותב ממילא
א"כ הרי הוא בכלל הלעיטכו לרשע וכה"ג ודאי ליכא שום חיוב
לעשות אפילו איסורא זועא היכא שהצירו הוא פושע ולא רואה
בזכות זה כלל חז' לפענ"ד סברא ישרה, ואין ה"ז לחפש כעת
באחרונים ז"ל בזה, ופי' שו"ת ברכת משה קונטרס התשובה
סימן כ"א ובשו"ת יד יצחק ח"ג ס"י ז"ה אי מותר לעמוד תחת
ציקורת הרופא בשבת כיון דהוא אינו שומר שבת וצא לכתוב
בשבילו ופעמים שהוא אינו חולה שיצ"ם וכתבו כיון שהחולה
בהיתר אצל מותר דהרופא עושה אח"כ מדעת עצמו ובשו"ת
צנין דוד כתב דמהיות עובד ואמר לרופא שלא יכתוב ואם לא
ישמע לו מה יעשה וא"כ הכא כ"ש הוא מהכח.

א"ל דמה שיש עוד להעיר דאסור ליתן המעות לו בשבת
מעט אחר כי גם במעות הזכ הרי יעבור חז' באיסור
מוקף מכשילו בו ועוד יעבור על איסור הולאה מרשות לרשות
והגם שצ"כ יש עירוב אכל הוא יוצא חוץ לב"ב שהוא מעיר
אחרת וגם כשיצא לצי"ח הוא לר"ך ליתן חשבון על ממונו שקבל
ולר"ך לכתוב קבלה או חתימה שהעביר המעות או שיגרום

ובזה הגני ידידו בלתי מבירו, המבדו ומוקירו בערס הרם
והנישא, דרשה"ט בלב ונפש

מנחה הקטן

סימן נ"ב

אמירה לעכו"ם בשבת לחולה שאין בו סכנה

עש"ק לסדר יאמן העם ותשל"ד ב"י יצ"א
מע"כ ידי"ג הרב הגאון ור"ח צ"ח ראש בשמים אור הברקא,
חיים של תורה ויראת שמים חר"ם, כג"ת מזה"ר חיים בערגער
(שליט"א) זצ"ל, אבד"ק מישקאלץ ב"י.

אחרשכ"ג צידיות נאמנה,

בד"ר הני מילי מעליותא אשר העיר לן מר כ"ג ועלה דעתו
לחדש חומרא גדולה בבלי שבת דהא דאמרו ז"ל אמירה
לעכו"ם שבות היינו דוקא כשאומר לו לעכו"ם שמלאכה זו
ראוי לעשות או כיוצא בזה לשון שהעכו"ם מצין מעצמו צרחה
מהמלאכה עושהו אכל היכא דאומר לו בפירוש עשה לי מלאכה
זו דבר זה אסור מדאורייתא לכ"ע ודייק לה כן מגמ' גיפין
דף ח' שאמרו שם הקוזה שזה בסוריא כותבין עליו אותו אפילו
בשבת ואמר רב ששת טעמא כדריבא דאמר רבא אומר אדם
לעו"כ ועושה ואע"ג דאמירה לעכו"ם שבות משום ישוב א"י
לא גזרי ומדקאמר רבאאומר אדם לעו"כ ועושה ולא אמר אומר
אדם לעו"כ שיעשה ועושה משמע דאומר לעו"כ מה שהוא
לר"ך ועושה עו"כ מעצמו בלי ציווי אכל אם מצויהו צפי' אסור
או מעטם שליחות דס"ל לרש"י ודע"מ דיש שליחות לחומרא
עכ"פ או מעטם דבר דבר או מעטם דלא יעשה כיראים ובמ"ג
ודע"מ. ומויה יאל לחדש דמה שהחירו בשבת קכ"ע ע"א
במשנא"ם דאומר לנכדי ועושה נמי מיירי באופן שאינו מצויהו
צפי' לעשות אלא אומר לנכדי ועושה מעצמו כלומר שהוא אומר
לו מאותו ענין והעכו"ם עושה מעצמו עכ"ל.

ודדיות כי חפץ אני בהלכות לפוס ריבועא עלה במחשבותי לפלפל
קצת בדבריו היקרים ולומר דדבר זה תלוי במחלוקת
הראשונים ז"ל ובחלושי גירסאות בגמ', דגרסינן בעירובין
ס"ז ע"ב הוה ינוקא דאישתאפיך לי חמימא אמר לכו רבא

וכתב הרי"ן שם דעתה זכ"ג שמחירין אמירם לנכרי אפילו
 בדבר שיש בו מלאכה גמורה גבי מכשירי מילב לפי
 שהוא מפרש כל דאמר לנכרי גבי הכוה ינוקא אפילו במלאכה
 גמורה וקריק לה שבות דלית בה מעשה כיון דלא עבד ישראל
 מעשה כלל ולפי"ז לא גרסינן בהם דהא מר לא ח"ל זיל אחים
 ליה ולשיטתו אפילו ח"ל להחם נמי שרי ולפי שיטת זו אם
 פשוט שאר מצוות למצוות מילב כמו שהשווה אותן הרמב"ם ז"ל
 לפי שיטתו אף בכל המצוות נחיר אמירם לנכרי אפילו במלאכה
 גמורה וגררר שזכו דעת בעל העיטור שהחיר לומר לנכרי
 להדליק לו את הנר לסעודה שבת אבל דעת הרי"ף דלא שרי
 אמירם לנכרי במכשירי מילב אלא בדבר שאפילו ע"י ישראל
 אינו אלא משום שבות וכן דעת הרמב"ם זצ"ל מה"ל מילב

הוא לפי שיטת הב"מ והח"ס וכפי נקטו האחרונים ז"ל דבאיסור שבת התורה הקפידה על נח בגוף ונח וליכא עליו חילול שבת אפילו יומא יש שליחות לגוי ונחשב כשליחו. או יאמר לפי דעת הש"ך סימן שפ"ב ועי' קצ"ח שם דבמילה לעולם לא שייך שליחות והמוכל לא היו שליח האב ובכ"כ"ג אמאי לא יומול עכו"ם כיון דהאב אינו יכול ובמלכות תתקיים ממילא. וקצ"ח יש לפיין לפ"ד הש"ך יו"ד סי' רס"ב שהקשה לבראש"ש והוכיח מגמ' מנחות ע"ב דביומול תוך ח' דלא יא' דאל"כ אמאי מילה דוחה שבת נימאליה מע"ש וכתב עליו השג"ח ז"ל דלפעמים תקשה ל' לנדידה נימאליה לאחר השבת דהא קטן יומול לתשעה ואין חילוק בין לקדם וצין לאחר ע"ש, וכבר מלתי אמורב דהא דודאי מילה יש בה חרי מילי שלא יהי' ערל ושיקיים מצות מילה וכבר האריך בזה ב"פ ולפי"ז אפילו יומא דחמל תוך שמענה או לאחר שמונה קיים המלוא היינו ע"כ שאינו ערל אבל מצות וציוס השמיני יומל הוא מלוא אחרת ואינו מקיים רק ציוס השמיני דהא הוא מלוא המיוחדת בתורה. ואפילו אי יומא דלאחר שמונה איכא מצות מילה ג"כ ולא רק שאינו ערל מ"מ ליכא פשע של וציוס השמיני ועשה זו היא הדוחה את השבת ולא המילול בפעם שחרי מילה שלא בזמנה אינה דוחה שבת א"כ דהחויב הוא מדין פשע הכוא ולא מדין המילה. ולפי"ז מיכו ראייתו של המכריע נכונה דעכ"פ מלוא זו עוברת היא וכיוצא בה"מ של ציוס השמיני אבל המילול בפעמה יכול לקיים למחר.

ואבתי הי' נראה לנחות דברי המכריע וראיתו מכתובת אונן לפמ"ש בא"ז סימן ע"ו הביאו הרמ"א א"ח סימן ש"ו סי"א דהא דמוחר לומר לעכו"ם לכתוב אונן ולהעלות בערכאות אפילו בשבת היינו צכחב שלהם דאינו רק מדרבנן ומשום יסוב א"י לא גזרו וכ"כ בגמיי" פ"א מהל' תפילין ובשומ"ר ר"י בן כהר"ש דמשום שאר מלוא אסורו (בסימן ז"א) רק משום יסוב א"י היתור ומיכו לא היתור אלא איסור דרבנן והא דאמר בש"ס דבכתוב ככל לשון חייב מפרשי הם היינו בלשון הקודש או יוונית ועי' א"ז סימן פ"ד ובגמ"א א"ח סימן ש"מ סק"י בשם הב"מ דכתב גלחית אינו אלא משום שבת וחמח עליו המג"א דהא קיי"ל ככל לשון חייב ולא היו לפניו דברי הא"ז סימן פ"ד הי"ל דפסק בכתמא דהוא דרבנן ושכן פסק רבינו יואל ובא"ר סימן ש"ו הביא דגם דעת האגודה דכתב שלהם היו דרבנן ע"ש. ומיכו בשומ"ר הריב"ש סימן שפ"ז ותשכ"ך ח"א סימן כ"א מראה דס"ל דהיו דאורייתא ואי יומא כא"ז וכפסק הרמ"א א"כ נדחית ראיית המכריע מאלו דוק.

איברא דאפילו לדעת הפוסקים דס"ל דכתב שלהם נמי דאורי' הוא וכן נראה לכאורה דעת רוב הראשונים ומסקנת האחרונים עי' נוצ"ח סימן ל"ג וסימן כ"ט וח"ס ח"מ סימן קצ"ב ובציאור הלכה סימן ש"ו סי"א האריך להביא ראיות דדעת רוב הראשונים דלא כא"ז (ורק בשעבד"ה כתבו בנוצ"ח סימן כ"ט ושבו"י סי' ח' והמ"ב סימן ש"ו ס"ק מ"ז דסומבין על הרמ"א להקל) מ"מ אפשר דכתובת אונן לא היו אלא דרבנן לומר לעכו"ם משום דהו"ל מלשאל"ג דהרי ישראל הקונה אינו

ושצטב ושלשים ועי' שצטב משלשה עד השלמת שצטב שלשים משצטב עד השלמת שלשים אפילו אמר לריכב אני אין מחללין עליה את השבת אלא עושין לה ע"י נכרי מדרב עולה צריס דרב עילאי דאמר כל זרכי חולה עושין לו ע"י נכרי בשבת וכדרב המנוגא דאמר כל דבר שאין בו סכנה אומר לנכרי ועשה ולשיעתיא אמאי אומר לנכרי ועשה בחדשצ"ס הרי אכתי דחי לשבות דאמירא לנכרי ועי' דכ"ג לא אסרו אפילו אומר מלאכה דאורייתא וי"ל קצ"ח דבמקום חולה מעולם לא גזרו אלאמירא וליכא שבות וז"ע ובסמוך עוד נדבר מחב צמ"ד ומיכו לדעת הבכ"ג הדברים כפשוטן.

ובעיקר דברי ספר המכריע צמח דכתב ראייה מסוריא וכ"ש מצות מילה הבס דלפוס ריבטא ושמתחתא משמע דכיוצא יחיד שמיח כיצוב מ"מ לפ"מ דאין קיי"ל דלא שמי' כיצוב ועכ"ז מצואר צסימן של"א דכתובת אונן דוחה שבות דאמירא לעכו"ם ועי' מג"א סימן ש"ו סק"כ בשם הרמב"ם דסוריא כא"י לדבר זה דוקא א"כ ראייתו נכונה דכ"ש הוא מילה שהיא מלוא גדולה ועי' זר זכב שם אבל מ"ש דמילה מלוא חמירה הוא שיש בה כרת והיא עוברת לא כ"ש שמוחר לומר לעכו"ם. לכאורה ז"ע דודאי עיקר דין מילה מלוא חמירה היא שנכתרו עליה י"ג צריחות כמבואר בגמרא נדרים ל"ב ע"ש. אמנם מח שכחב שהיא מלוא עוברת ויש בה כרת ז"ע דבאמת מילת קטן אין בה כרת דעל האב ליכא אלא פשע ועל הקטן ליכא חייב כלל רק משנת י"ג ואיך הוא דמתחייב בה ומל' מתחיל איסור כרת עליו וממילא אם לא מל בשבת בודו למול אחר בשבת ולקיים אותה מלוא עומה, עי' חוס' שבת קל"א ע"א חילוק צין מילה למחמה, ועי' פיה"מ להרמב"ם פ' י"ט דשבת על המשנה אלו הן זינין המעבדין את המילה בא"ד ומה שאני חייב להזכיר וכו' ועי' רש"י שבת קל"ב ע"ב ד"ה ציונוי ובשומ"ר הרי"ן סי' ג"ב ח"ל, ואין לספק ולומר דתינוק זה כיון שהגיע לחייב מלוא זה הרי הוא כקטן שהגיע לחינוך שחרי בדבר צרור שאין החייב מל' החינוך קטן אלא אצור או צי דינא דמחייבי למימחלי' ע"ש ובספרי משנה הלכות ח"ד סי' קכ"א הארכתי קצ"ח בזה, שוב חכרתי דהוא גמרא מפורשת פסחים דף ס"ע ע"ב וזריכי דאי אשמעינן גבי פסח וכו' ואי אשמעינן מילה האם הוא דמכשירי מלוא לא דהו שבת דליכא כרת אבל פסח דליכא כרת וכו' ופירש"י דליכא כרת לבו ציוס אם יומל למחר ע"כ. ולפי"ז פשוט דמילה צתינוק כזה נמי אינה מלוא עוברת פשם המילה אלא העשה של וציוס השמיני וכ"כ להדיא הרמב"ם ז"ל בפיה"מ הי"ל ע"ש.

וב"ש לפי קושיא השע"מ לפ"ד החוס' חזיר נ"ז ע"ב ד"ה ורב היאך דחיא מילה שבת הא אפשר למיעבד ע"י נכרי למ"ד מילה בגוי כשרה ואפילו למ"ד דפסולא וכדי קיי"ל מ"מ אפשר לעשותה ע"י שנים שפעאורה או ע"י קטן ובאמת כי קושיא זו מצוארת ג"כ בשומ"ר צשמים ראש סימן רכ"ג ותי' ממ"ז אי אין שליחות לגוי לא קיים הוא המלוא, ואם יש בו שליחות נחשב כאילו עשאו הוא ולו נחשבנה כמעשה והו"ל כאילו מל הוא בעצמו ע"ש. ולפענ"ד אי משום הא אכתי לאו תצרא

והגנה החוס' גיעין אהא דאמירה לעכו"ם ומשום ישוב א"י לא גזרו כתבו ז"ל דמשום מלוא אחרת לא היינו מחירין אמירה לעכו"ם במלאכה דאורי' והא דאמר ציוקא דאישתפיד חמימיה וא"ל רבב יייתא חמימיה מגו ביתאי ע"י עכו"ם ודאי איסורא דרבנן בחצר שלא עירבו שרי משום מלוא מילא אבל איסור דאורי' כגון חמום מים לא ואין ללמוד מכאן היחר לומר לעכו"ם להביא ספר בשבת דרך כרמלית דדוקא משום מילא דכיה גופא דחיה שבת החירו נראה דס"ל דאפילו במקום מלוא לא התירו אפילו שבות דשבות וצ"ע משילין דף ל"ו כתבו בשם ר"ת אהא דפריך הש"ס דאין דמין ולא מקדשין ולא חוללין והא מלוא קעביד פ"י ואמאי גזרו, ולכאורה מאי קושית כיון דשבות דשבות נמי גזרו במקום מלוא אפילו ע"י עכו"ם כ"ש לדחות שבות עלמנו ע"י ישראל דחמור טפי ודאי גזרו בו דהא להביא ספר דרך כרמלית אסור לומר לעכו"ם ולא מציעא לדעת רבינו הגדול הבה"ג ז"ל וסיעתיה דסברי דהא דאמר ליה ר"י לאצוי ולא שט לך בין שבות דלית זיה מעשה לשבות דלית זיה מעשה דכל שבות הנעשה ע"י ישראל מקרי לית זיה מעשה ואמירה לעכו"ם לית זיה מעשה פשוט דלעצור אשבות ע"י ישראל חמור טפי מאמירה לעכו"ם אפילו שבות דשבות כלומר בכרמלית וכיוצא בו ואפילו לדברי החוס' דלא ס"ל כבה"ג אלא כהרי"ף וסיעתו נראה נמי דלויכו נמי מודי לסברה זו דחמור שבות דרבנן ע"י ישראל משבות ע"י עכו"ם דלגבי עכו"ם לא היו אלא שבות דשבות דאמירה היו שבות ובמקום שבות הו"ל שבות דשבות ולעצור ע"י עלמנו הו"ל שבות עלמנו.

והגם דנראה כן פשוט מסברה מ"מ חקרנו ומלאנו דכן מצויר להדיא. וראשונה נראה מדברי המכריע הג"ל שפי' הא דרצא אמר פני מאני לנית משום דכל שאפשר בדרך היחר יותר עושים והא לאתווי ע"י עכו"ם בחצר שאינה מעורבת כו"ע מודי דשרי ואמאי אינערכא ליה לרצא למיעבד כולי האי ולהעריט עלמנו ללאת מציתו ולפנות מאני הו"ל לעכו"ם להביא החמים אלא ודאי פשוט דהיכא דמינו למיעבד בהיחר עדיין אפילו כבה"ג והכא מקרי מאי למיעבד בהיחר יותר ע"י ציטול מלהביא ע"י עכו"ם אצל אי לא מניין למיעבד בהיחר כגון שהיו צ' בחצר החינוק שלא עירבו שאינו מועיל ציטול רשות היו מביאים ע"י עכו"ם ולא היינו מחירין ע"י ישראל כרי דחמור שבות דרבנן ע"י ישראל מע"י עכו"ם. וגדולה מזו מלאתי בשו"ת הרד"ך בית י"ח ח"ד דשבות דרבנן ע"י ישראל חמור ממלאכה גמורה ע"י עכו"ם דקיל אמירה לעכו"ם אפילו במלאכה גמורה דאורייתא משבות ע"י ישראל עלמנו ולא מציעא לשיטת הבה"ג אלא אפילו לשיטת הרי"ף וסיעתו והביא לעלמנו ראי' מדברי הר"ן פ"ח שר"ס עלה דהביא דטין שמרדכ שהביאה הרי"ף שם ח"ל, וכיון שאנו מחירין שבות ע"י ישראל כ"ש אמירה גמורה לעכו"ם למלאכה גמורה שיותר חמור הוא שבות ע"י ישראל ממלאכה גמורה ע"י עכו"ם וכמו שיחצאר בס"ד עכ"ל הר"ן כרי שכתב להדיא דחמור שבות ע"י ישראל מאמירה במלאכה גמורה ע"י עכו"ם. אלא דבשבות הנעשה ע"י ישראל בשינוי וכלאחר יד משמע מר"ן

לר"ך להכתיבה כלל והקנין אצל העיקר ועכו"ם קונה בכסף והשטר שכותב בערכאות אינו אלא של יקחנו העכו"ם או אחר לאחר זמן ובה"ג אפשר דהוי משאלל"ג לא מציעא לשיטת רש"י דכל דניתא שלא היה לר"ך לאותו דבר ודאי הוי משאלל"ג אלא אפילו לשיטת החוס' מ"מ הכא הו"ל כחופר גומא ואינו לר"ך אלא לפשרו והכי נמי אינו לר"ך לעיקר הכתיבה אלא שתקיים השטר בידו ול"ע.

ומדברי המכריע הג"ל הקשיתי אק"ג עירובין הג"ל אות ו' ד"ה אמר רבא פני לי מאני כתב ח"ל, והא דלא אמר לנכרי דלחיל ככך עובדא דלעיל סי' י"א דאמירה לנכרי שבות והכי עדיף טפי אצל רבב סבר דאין מצטלן רשות מחלך לחלך ואין לן דרך כ"א ע"י נכרי כי לדבר מלוא מחירין שבות דשבות, ועי' ד"מ סימן ש"ז ס"ב דשם רבא לאסור אפילו במקום מלוא ע"ש. אמנם מדברי המכריע מפורש דבה"ג רבא ה' מחיר לומר לעכו"ם להחם אם לא היחר לריכא אמו ורבה נמי דאמר אמרו ליה לעכו"ם מיירי כגון שלא היחר אמו לריכא לחמין אצל אם היחר אמו לריכא לחמין יותר טוב שנעשה ע"י אמו. דתע דהכי הוא דאמרין החם חצר הכוא עובדא דהביא ינוקא דאישתפיד חמימיה אמר רבא לפינו לי מאני וכו' ואצטל ליה רשותא דהאי חצר וכו' דהא לאיתווי ע"י עכו"ם בחצר שאינה מעורבת ליכא מאן דפליג דשרי ומאי אינעריך לה לרצא למעבד כולי האי אלא ודאי כל היכא דמינו למיעבד בהיחר עדיין ולא דחין שום שבות אצל אם אמו לא היחר לריכא ה"ג שהיכא מחיר לעכו"ם להחם ללורך המילא שאין שבות העכו"ם מחקיים במקום מלוא עכד"ק.

איברא ולכאורה במחכ"ת דק"ג אישחמיתיה דברי החוס' עירובין ס"ד ע"א ד"ה אם כן ציעלת שכתבו ח"ל, ועוד הביא ראי' מהביא ינוקא דלקמן דף ס"ז ע"ב דאישתפיד חמימיה שהחיר לומר לנכרי למיית לך חמין מגוי ביתיה דרבב אפי"ג דלא עירבו מדלא מלאו חקנה בענין אחר ואמאי ליצטלו כולכו רשותיהו להבוא ביתא דכור צב חינוק דמסתמא כרי"י ס"ל דאמר יש ציטול רשות מחלך לחלך כדאמר רבא בבהוא שמעתתא אנה כרי"י ס"ל וכו' ואמר ר"י דאין משם ראי' דע"כ הוה החם חצרות ומצוי והיו יכולין להביא חמין ע"י ציטול חצירות ומצוי לנית שהיכו בו קטן ומה שלא עשו כן שלא היו צעלים החם עכ"ל ע"ש. הנה מצויר מדברי החוס' דרבה נמי ס"ל כרצא דמצטלן מחלך לחלך דמסתמא לא פליג אהא דרצא דאמר דכרי"י ס"ל אלא דלא צטלו רשות משום דלא היו צביחם או מטעם שכתב הר"ת ז"ל ודלא כמ"ש הק"ג דרבה לא ס"ל דמצטלן מחלך לחלך וממילא מיושבת נמי קושית הק"ג למח לא עשה רבב כרצא ודברי הק"ג ל"ע וכ"ש אי נגרום רבא גם בשמעתא קמיתא כגירסת החוס' שם מגו ביתיה דרצא וא"כ היו כל בני ג' שמעחות דינוקא דאישתפיד חמימיה כלכו דרצא ואינעריך לאשמעין בג' אופני חדא היכא דליכא לבעלים צבית וחדא דמחמין ע"י אימיה וחדא דהיו צבית אלא דהמגיח בתום' שם הגיח בסוגרים רבב במקום רבא ע"ש, וכן נראה לכאורה מ"מ דברי הק"ג ל"ע.

לא ממעט אכור ותי' ר"ן דכחם מדרבנן אכור ומשום מלת מילת לרבך כבשר שרי אף מדרבנן דקידוש מילת מיירי ולרש"י ז"ל ור"מ שפי' דרש"י נכרי כי ככל ולאחר המילת דחולב שאין זו סכנה אומר לנכרי ועושה נוחל ע"ש (ומ"ש לאחר מילת ז"ל לאחר שבעה נוחל).

והגרמא לפעג"ד דכא דכתב בעל המכריע דלא נדחב שום שבות דרבנן כוונתו דבשציל הכינוח לא נדחב שום שבות דרבנן והגם דנדחב בשציל אמו מ"מ מקרי עדיין אפשר לעשות בהיתר דבשציל ממילא לריבין אנו לבחם כיון דלריבין למים חמים וכיון שדחיקן בשציל ממחמם גם להחיותו בלמירה זו והכל לכתא איסור אחר. גם בשציל הכריז לכתא דלמירה ח' היא לעכו"ם ולא דחיקן כלל בשציל החינוך. או יאמר דס"ל כר"מ שכן קכ"ט שכתב שם ח"ל ואמר אצוי משתכח וכו' וכאצוי עבדין וכו' אבל כהא דלומר אצוי משום דרב יודוק עד מתי פתיחת הקבר ג' ימים בלעד אין הלכה כמותו ולא כרנא דלומר משמיה דרב יודוק שבעה אלא קו"ל כהכרעתא דלמרי ח' ג' ז' ושלשים ג' בין אמר לריבין אני ובין אמר אני לריבין מחללין עליה את השבת ז' אמר לריבין אני מחללין עליה את השבת אמר אני לריבין אני ח"מ עליה את השבת מחמם עבדין כמר זוטרא לקולא שלשים אמר לריבין אני אין מחללין עליה את השבת אלא עושין לה ע"י ארמאי וכו' משמע מדברי ר"ח ז"ל דמפרש בא דהכרעתא דמ' ועד שלשים נמי אם אמר לריבין אני מחללין עליה ח"מ אפי' ע"י ישראל רק לאחר שלשים אפילו אמר לריבין אני אין מחללין אלא ע"י ארמאי ככל השאבדים חב דלא כמ"ש רש"י וברמב"ם פ"ב מה"ש ב"י וטוש"ע ח"מ סי' ש"ל ע"ש ולי"ע.

עורר ראייתו דדברים שאמרתיו עשוה הם דכרי להדיא כתב המכריע שם בסמוך ח"ל וז"ל שלא נשתעשו בגירסא א' אלא מדלמרינן בהם חזר בהיה עובדא דבהיה יונקא דלישחפיד חמימיה אמר רבא לשייליה לאימיה דיונקא אי לריבין נוחם ליה עכו"ם אגב אימיה וכו' ואמר רבא שיחממו ע"י עכו"ם ודוקא אי לריבין אימיה דיונקא וכל לריבין חולה נעשה ע"י עכו"ם בשבת ואע"פ שאין זו סכנה ואגב אימיה יחממו לחינוק אבל בלא אימיה לא ע"כ. מבואר דכא נמי ע"י עכו"ם מיירי ומשום דין השבא"ם קאחי עבה וכדעת רש"י ז"ל וכדרא קושין דפכ"פ דחיקן שבות בשציל וז"ל דכוונתו רק בשציל חינוק וכנ"ל. ודברי ר"ח הנ"ל נמי יש לפרש דכוונתו ג' כלומר עד ג' ח' כלומר נג' ועד ז' אמר לריבין אני מחללין עליה את השבת שלשים בייט מ' ועד שלשים אפילו אמר לריבין אני אין מחללין עליה ח"מ וכדעת שאל הפוסקים ולא נשוי ליה חולק עם שאל פוסקים ופשוט.

ובהדיא שיחא ופל מילתא בלבאי לומר דבר חדש ולכאורה יש להבין אמאי בכל שאר מלות בעמידו דבריהם שלא לומר לעכו"ם במלאכה דלורייחא לשיטת הרי"ף וסיעתיה ולא בחיור אלא בשבות דשבות ובהשאבדים. בחיור כל המלאכות ע"י עכו"ם בלי שום פקפוק ולא עוד אלא שלשיטת ביראים והבס"ג דעמייהו דס"ל דלמירה לעכו"ם אכור מדלורייחא

פי' תצית דף ק"ג דיותר קיל מלמירה לא"י וכצ"ל בד"מ סימן שבי' אות פ'ו שבי' במ"מ נפ"צ והרשב"א חזל חינו נראה ק' מדברי ההלכות וברמב"ם ז"ל ע"ש. ומשנה בשלמא לרב"ג אחי שפיר אלא לברייף אין יתבאר בדבר אלא ודאי דכא סבירא לא פליגי עליה דקול למירה לעכו"ם אפילו במלאכה דלורייחא משבות ע"י ישראל עצמו וא"כ ב"ג בשבות דשבות ח"מ למעין שם.

וכן נראה מדברי הטוש"ע ח"מ סימן שבי' סי"ז בחולב שגל למשכב ואין זו סכנה חומרים לעכו"ם לעשות לו רפואה, ולחלל עליו ישראל באיסור דרבנן בידים יש זו ג' שיפות, דעב ראשונה דאם הוא חולב ככולל כל הבוג מותר לעשות ע"י ישראל וי"א דוקא אם יש זו סכנה אצור וי"א שאם אין זו סכנה אצור עושין ע"י שינוי וי"א אפילו יש זו סכנה אצור אין עושין לו דבר שהוא נסמך למלאכה דלורייחא וכו' ע"ש. הנה מבואר דלמירה לעכו"ם קיל דלא נחלקו בה בחולה שאבדים שיותר לומר לו בכל אופן וע"י שו"ת ב"ח סי' קמ"ו שהחיר לישראל לקבול לפני השופט וסיים ומ"מ לעשות שבות בידים אין להקל, ובתוס' ב"ק פ"ט ע"ב ד"ה אומר לעכו"ם וברמב"ם שלהי ה' שכירות בלמירה לעכו"ם בשאר איסורים ובש"מ ב"ק פ' ע"ב בשם תלמידי דר"פ ח"ל, ודוקא משום מלוב זו וכו' ומכאן יש לדקדק אם שכתו לבצית חומם לביכ"כ ואין צמח לומר בהפטורה אין לומר לגוי להצילו אלא ילכו מנין עשרה וכו' וכ"כ בל"ז ה' שכן דף כ"ב ע"א ועמג"ל סימן ש"ז סק"ח ומחל"ה"ש מה שהביא מא"ר והבגמ"י פ"י ומה' הרשב"א גיטין שם וע"י תוס' ר"ה כ"ד ע"ב ד"ה שאני ר"ג ובמש"ז לפמ"ג סימן ש"ז סק"ד ובציאור הגר"א שם.

עורר זאת אדרוש מרצונו המכריע ז"ל מה שכתב ח"ל ורבה דאמר לשלל אמרי ליה לעכו"ם לחלל וליתוי ליה כגון שלא היתא אמו לריבין לחמין אצל אם היתא לריבין יותר טוב שנעשה ע"י אמו ולא נדחב שום שבות דרבנן ולעולם גם אם לא היתא אמו לריבין כי מחיר רבא לבחם ללורך המילת ע"כ נראה מדבריו ז"ל דבהיה יונקא דרבא אלו היתא לריבין לחמין נמי כי יותר טוב שנעשה ע"י אמו ולא כי נדחב שום שבות והדברים י"ב שברי בגמ' אמרו שם ח"ל רבא נישיליה לאימיה אי לריבין נוחם לה נכרי אגב אימיה ופירש"י ללורכה חמין נחים לי נכרי אגב אימיה דקו"ל ח' אחר שבעה אפי' אמר לריבין אני אין מחללין עלי את השבת אבל עושין לה ע"י ארמאי ע"כ. הנה מבואר דכא דמחממין לה לאימיה משום דכ"ל כהשאבדים ודוקא ע"י ארמאי מותר וא"כ פשוט דחיקן שבות של למירה לעכו"ם בשציל אמה ומאי קאמר המכריע ז"ל דיותר טוב שנעשה ע"י אמו ולא נדחב שום שבות דרבנן כיון דכאמו נמי דחיקן שבות דרבנן עכ"פ. וע"י הב"מ מה שהקשה בשם ר' אהרן שוירצבורק ז"ל דכא משמע דלכל הפחות היכה דליו מרב (במרחא) בשציל החינוק שרי וצ"י ר' ישמעאל מנחות (מ"ד) צ"י רבא חולב שאמרו ל' גרוגרות וכלך ומלא שני גרוגרות צ"י שקל"ן וג' בעוקן אחד מהו ליטול בשלש ומסיק דשרי לבצית בשלש משום דממעט בקלידה בא אם

זה חולב משולם, וכתבתי לפמ"ש מן בשו"ת זי"ש א"ח סימן ש"י לחלק בין הא דירושלמי פ"ט דשבת ה"ו מודד ר"ש זאב"י כיון דמזלח לבער חשוד מלש"ג ומ"ש ממה שכתב המכרי"ק שורש קל"ז דכל מלאכה שאינו נריך חלל להניל עצמו ממות מקרי מלש"ג ותי' דירושלמי הוה ע"ס המלאכה שהיה הכבוער הוה מזה שפיר מקרי מלש"ג מש"א"כ במזיל עצמו מן הכרי ע"ס המלאכה אינו מזה ע"ש, וממילא במזיל נפש מיראל ע"ס המלאכה הוה מזה והוה מלש"ג ע"ש. חלל דלפי"ז דוקא בחולב שיצ"ם דהוה ע"ס המלאכה מזה חלל בחש"א"כ אם באמת לא ה"י נכנס לסכנה אח"כ ע"ס המלאכה לא הוה מזה וממילא הו"ל מש"א"כ כה"ג ושפיר תו מותר אמירה לנכרי דלא הוה חלל שבות דרבנן ואחי שפיר ממ"ג הג"ל בס"ד.

א"ל דלפי"ז נתיישבו נמי דברי המכריע מה שכתב חלל אם היתה אמו נריכה לחמין יותר עוב שנעשה ע"י אמו ולא נדחה שום שבות דרבנן דהבגס דאמירה לעכו"ם שבות היינו בשאר איסורים חלל בחולב שאב"ם ליכא שבות באמירה לעכו"ם והוה היתר גמור וא"כ ודאי יותר עוב שנעשה ע"י אמו להחם החמין ולא נדחה שום שבות אפילו רק שבות דשבות להביא דרך תלמוד חכ לפענ"ד דבר חדש בס"ד ומקום הניחו לי להתגדר בו. ולפי"ז מיושבים נמי דברי היראים והסמ"ג דודאי מודי נמי בדחש"אב"ם אומר לעכו"ם אף דס"ל דאמירה לעכו"ם דאורייתא וכנ"ל. ועיין ר"ן ביב"ב י"ב אהא דממלא אדם חציות דריבוי הוה ג"כ ביטול גמור מדאורייתא והא דאמרין נתיחיימיה אבז אימיה היינו לשבות דאמירה לנכרי מותר לצורך מילב, והגרע"א בחו"ס ביב"ב אות ע"ז תמה עליו ולהג"ל א"ש ובכן כי קרתי.

ובדר"ך אבז מה שראיתי להעיר במג"א סימן שכ"ח סק"א שכתב אומרים לעכו"ם לעשות רפואה לחש"אב"ם ח"ל דוקא שזריך לה בשבת עצמו דר"ך בחב"ח ח"ז עכ"ל ובעניינינו מלאכי בשו"ת דר"ך בית י"ח ח"ו להיפוך שכתב ח"ל, ובחולב שאב"ם אמרין בסוף פרק מפנין כל לורכי חולב נעשין ע"י ארמאי בשבת וכדכר המונוא דאמר רב המונוא דבר שאין בו סכנה אומר לעו"כ ומלות ועושה ופירש"י ז"ל כל לרכי חולב שאם לא עשה לו רפואה זו אינו מסוכן למות ומ"מ נריך הוא לה אומרים לעו"כ ומלות ועושה חלל דבר שיש סכנה ישראל עצמו עושה עכ"ל. ונראה דמדקאמר סתם כל חולב ותלה בדבר בצורך וכן פירש"י ז"ל נמי חלל לריך הוא לה ולא פירש לומר שזריך הוא לה בשבת אלא כל היכא דאיתו מסוכן אין הפרש בין היכא שזריך הוא לה בשבת עצמו לבין היכא דלא לריך כך הוא לעשותו בשבת או במ"ש דכאילו וכן כך וכן כך לריך לה מותר ע"י עו"כ שאין הפרש בינו וצין חולב המסוכן חלל שזכ אומרים לעו"כ ועושה חכ ישראל עצמו עושה חלל מלאכה הפרש אחר והיינו מה שאמר רב המונוא דבר שאין בו סכנה ר"ל בהפרש שיש בין חולב מסוכן לאינו מסוכן משמע דשאר מילי זה חכ שזין וכו' וא"כ כל דבר שכתוב שיש בו סכנה עושין אותו ע"י ישראל בזמן בו סכנה עושין אותו ע"י עו"כ ובחולב מסוכן בשבת כרי הוא כחול לכל הדברים שהוא לצורך

במלאכה דאורייתא אחאי הכירו בחש"אב"ם לומר לעכו"ם ומ"ש, ובשלמא לשיטת הבב"ג דס"ל דאמירה לעכו"ם שבות דאין בה מעשה הוה וכתירו בכל מזה אחי שפיר חלל להרי"ף קשה וכ"ש להיראים וז"ל. ולפום ריהעא ה"י נראה דתלמי צעטם למח גזרו אמירה לעכו"ם דרש"י ע"ז ע"ו ד"כ כיון כתב דאסור משום דממלא חפץ ודבר דבור אסור (ישע"י נ"ח) אמנם רש"י עכ"ה שמות י"ב ע"ז כתב דלא יעשה אפילו ע"י אחרים ועי' רמב"ן שם מה שכתב עליו וברא"ם מה שחי' והח"ם ז"ל בחזרת מש"פ' בא חלוק בין יו"ט שהוא דאורייתא לשבת שהוא דרבנן ע"ש, ועי' שו"ת פנ"י יו"ד סי' ג' שהקשה קושית הגאון הרב ר' העשל לשיטת רש"י דהוה צר שלחות הוה לחומר למח אסור ז"ל אמירה לעכו"ם שבות הא ממילא אסור משום שלחות וכתבתי לשב דמדבר דבר חמור שהוא כעין דאורייתא ע"י מש"כ בספרי משנה הלכות ח"ב סי' מ"ו. ולפי"ז ה"י ח"ל דבהא פליגי דעת הבב"ג דאמירה לעכו"ם ילפינן מקרא דודבר דבר והרי כתב הפמ"ג במש"ן סי' ש"ז דממלא חפץ דרש"י חפץ אסורין וחפצי שמים מותרים וממילא כל דבר מזה שרי לומר לנכרי דלא חפץ הוא חלל להרי"ף ודעיימיה ס"ל דודבר דבר אסמכתא הוה ואמירה לעכו"ם אסור לעולם וממילא אסור אפילו לדבר מזה.

וה"ר דמסתפינא ה"י נלפענ"ד לחדש דבר חדש. בדאמת שאני חולב אפילו שאב"ם משאר מלות דמאחר דאמירה תורה וחי צבא ודרשיק דאפילו כל ספק שיסתפק בו כבר דוחה שבה א"כ חש"אב"ם נמי כיון שהרי הוא מוטל למשכב כבר יש להסתפק בו שח"י שמא ימות מחולי זו דכמה עלו למשכב ולא ירדו ובגמ' נפל למשכב כאלו עלה לגרדן וכו' וממילא מעיקר דינא ה"י לן להחיר אפילו ע"י ישראל בכל חולב אפילו אין בו סכנה וכיון דבעיקר דינא ה"י אפשר אפי' ע"י ישראל כה"ג ליכא איסור אמירה לעכו"ם כלל דדוקא במלאכה שאסורה לישראל אסור אמירה לעכו"ם וגדולה מזו כתב ריב"ז הביאו הב"י דאיסור הולא דריב"ז היכא דאפשר ע"י ישראל להכניסה שיעשה מחילה של צי"א נמי לא אסור אמירה לנכרי וממילא בחש"אב"ם ה"י צעטם מותר אפילו ע"י ישראל מכ"ה עכ"פ חלל כיון דאין אנו יודעין אין מחללין ע"י ישראל, חלל מ"מ לעכו"ם ליכא איסורא.

וגר"א להבציר יותר הדברים דמותר אמירה לנכרי בזה הוא כך דממ"ג אס' חלל באמת הוא חולב שיכול לבא לידי סכנה הרי אפילו לישראל מותר לחלל וליכא איסור אמירה לנכרי חלל אדרבה מזה הוא ומה תאמר דליכא סכנה וגם לא יבא לידי סכנה כה"ג א"כ הו"ל מלש"ג, וגדולה מזו דאלו הוה ידע דאיתו צא לידי סכנה לא היכ אומר לעכו"ם כלל וכו"ל כאלו תהנה צעטת אמירה שאינו אומר חלל אס' יש בו סכנה ואס' אין בו סכנה ולא חיק לו בחולי אינו שליחו בזה דאין לריך לו כלל ולכן שפיר כה"ג אמירה לנכרי מותר וליכא שום איסור בזה ולא דמי לשאר שבותים דיש כאן שבות ודאי ורק משום מזה ראינו לדחותו ועי' מ"ש בספרי משנה הלכות ח"ז סימן י' דיימא דכל העושה מלאכה לחולל ימלא דהוה מלאכה שאב"ג שהרי אין לריך לו במלאכה וגם היכ שמח אס' לא היכ

המ"מ ע"ש. אשר לכן לפענ"ד אין צוה בית מיוחד ולא נסחפך צוה אדם לכו"ע מותר לומר לא"י לעשות כל זכרי חולה שאז"ם בשבת.

היי אפשר עוד להאריך בדבר אלא שהמדרגה מנעני ותורה מגילה מגילה נהגה כי לא התפתי ובפרט עקשיו כידוע ל"ג, ויד ששהיה בלתי בריאים לעצמו ית"ש, והנה ללמד תורה לשמה וללמוד בלי שום תעורבות מחשבת פסול עדי יבא ינון ולו יקצו עמים כמים לים מכסים, ידי"ג דושה"ט ושי"צ בלב ונפש

מנשה חסן

סימן ס

אי יש רשות הרבים בעיריות גדולות בזמן הזה

ט"ו סיון התשל"ה בנ"י יצ"א

שלמה שמו ושלמה משנת, היה ידי"ג הרב האון המפורסם חוב"ט אדוב למעלה ותחמד למטה, בש"ת מוה"ר שלמה מיללער שליט"א, ראש המלל טארנאטא יצ"א.

אחרשבת"ר בידיות ולאמה,

קבלתי מכתבו עם חידושי תורה. בדבר הערתו אמש"כ בספרי משנ"ה ח"ו סימן פ"ח דל"ל רה"ר צו"כ"ג בס עירות גדולות כיון דבאמצע הדרך במקום מיוחד רק למכוניות ואסור לבני אדם לעבור דרך שם ואין שייך לומר על מקום שאסור לעבור שם שהוא רשות הרבים והלא צריכ"ר לריכים להיות רבים צוקעים זו. וכ"ג העיר לי דבספרא זו דן לפני מו"ר הגר"א קעלר זלוק"ל בשנת תש"ך כשלמד מס' שבת ולא הסכים לספרא זו (וכן גם' אגרות משכ"ל ספרא זו), אולם מביאים בשם הגמרא"ם ז"ל שכתב לענין רכבת דאיו רה"ר כיון דתוכו כיו רה"ר והעיר מתשובת צית אפרים, אולם כבר כתב כ"ת דבג"א כתב ספרא זו להתיר כשהאדם יושב למעלה מי' עפחים דהיינו למעלה משיעור מחילה ומשיעור רה"ר אלא שהוסיף ע"ש צבוס"י כ"ו שכתב דאין הרכב בקרקע מעל המחילה כיון שהוא למעלה מי' והמחילות למעלה מי' עשוין ע"ש שכל דבריו בנויים ע"י שאינו מעל מחילות, ורואה ברורה דגם במקום שכוללים בחור עגלות שכן רה"ר חשוב רה"ר שהרי כ' המפרשים דומים ונחלת חשיצי כרמלית אף שהרבים מהלכים בהם בספינות לפי שאינו נוח תשמיש הליכתו כמבואר בש"ע הגר"ז סי' שמ"ה סי"ע והוא מבואר בחשו"ר אחרים בן הרמב"ם ופלא והרי הספינה לעולם היא רה"י אף אם אין לה מחילות כמבואר בפ' הזרק בסוגיא דביטא דמישן ואעפ"כ אי לא עטמא דכו"ל תשמיש ע"י הדחק היו גם ימים ונחלת רה"ר. גם בעיקר הדבר שאין להם רשות לנסוע רק במכונית אינו אמת שהרי יכולין לנסוע במה שקורין מאטאר סיקקל וח אינו רה"י ואף שרוב צנ"א אינם יכולים לנסוע צוה מ"מ כרשות נחונה עכ"ל כת"ר.

לכם ואפילו להרמב"ן דס"ל דכל מה שאפשר לעשות בשינוי עושה לענין לחלק בין אם הוא לו כ"כ צמ"ש כמו בשבת לבין כיצד שהוא צריך לה בשבת לא חלק דכחולו עושה בישראל בשבת וא"כ בחולו שאז"ם ג"כ היה נראה לומר דכל ענין שהוא צריך אף שאינו צריך צו בשבת עושה ע"י עו"כ ע"ש. והוא הדין ממה שכתב הרמב"ם שם ולי"ע ומדכתב דלא מלאנו בעצם אחר בין חולו שצ"ם להשאז"ם משמע נמי דלעולם דין השאז"ם דמי להשיז"ם ורואה קצת לסברתו שכתבו לשל כס"ד ודו"ק.

א"ל דלפי מה שהעלינו ממילא עלתה לן נמי דודאי מה שאמר להשאז"ם אומר לעכו"ם ועושה ודאי שאומר לו לעשות מלאכה דאורייתא ממש ומא שדייק כ"ג ממה שאמר בגמרא אומר לעו"כ ועושה ולא אומר שיאמר לעו"כ שיעשה ועושה משמע מעצמו. לפענ"ד קשה לדייק כן חדא דבגמ' צ"ה כ"צ ע"א שינו לשונם ח"ל מאי דסתך דאמר עולא צריכ דרב עילאי כל זכרי חולה עושה ע"י נכרי בשבת ואמר רב המנונא כל דב"י שאז"ם אומר לנכרי ועושה ומדברי עולא דאמר כל זכרי חולה עושה ע"י נכרי משמע עושה ממש כדרך שעושה לחולה שצ"ם ע"י ישראל הכ"ז לאז"ם ע"י עכו"ם ומדאמר כל זכרי משמע כל דבר בין ים בו מלאכה דאורייתא ובין אין בו.

ומה מחקו צוה דברי רבינו בגדול הרמב"ם ז"ל בפ"צ מהל' שבת כ"י שכתב ח"ל, חולה שאז"ם עושה לו כל זכרי על ידי נכרי כיצד אומרים לנכרי לעשות והוא עושה לבשל לו ולאפות ולבצות רפואה מרשות לרשות וכיוצא באלו ויש לדייק למד שינה הרמב"ם ז"ל מלשון הגמרא והוסיף חיבות, שבגמ' אמרו סתם אומר לנכרי והרמב"ם ז"ל הוסיף כיצד אומרים לנכרי לעשות לו והוא עושה, ודייק לעשות לו וכן לבשל לו, אלא בכיון הוסיף דאומרים לנכרי לעשות המלאכה לו ממש שאומרים לנכרי שיעשה לו יבשל בשביל החולה ישראל לו ממש ואפ"ה מותר וכ"כ בעו"ש"ע א"ח סימן שצ"ה סו"ז חולה שגפול מחמת חלו למשכב ואין סכנה וכו' אומרים לא"י לעשות לו רפואה וכו' ולשון לעשות לו רפואה ר"ל שאומרים לו להדיא לעשות רפואה ממש וברמ"א מותר לומר לעכו"ם לעשות חשיל לקמן כו' ע"ש.

עוד נראה ראה ברורה מדברי כ"ה הביאו בצי" שם שכתב ח"ל וברר נחבאר בדברי רבינו שכל שבות מותר בחולי שאין בו סכנה כיון שהוא חולי כולל כל הבגין בין שבות דאמירה לעכו"ם בין שבות הנעשה ע"י ישראל אבל באבר אחד שאין בו סכנה לא הותר לשרא"ל וכו', ומדכחש ח"י לישראל לענין שבותים ותרייתו החירו. מבואר דכמו שהתירו לישראל שבות במקום השאז"ם לגמרי ככ"י התירו אמירה לעכו"ם שבות גמור כלומר לומר לו לעשות מלאכה גמורה והגם שהצ"י ר"כ לחרות דברי ה"ה דין שבות דעכו"ם לא פליג רק לענין ישראל למעשה שם, וגם בזה השי' עליו צד"מ וכתב דדברי כ"ה נכונים תכן דעת העור לפרש בדברי הרמב"ם וא"כ דעתו כדעת

שהם על הספינה הכ"ז צרה"ר כן הוא זה לפי"מ שכי"ג דימה תרוייכו להדדי כמוכן.

ומידו לעני"ד לא דמי אהדדי, ונלפענ"ד פשוט דמה שאמרו בגמ' שבה ל"ח ל"ט אמר רב משום ר' חייא עגלות תחתיהן וצניניהן ולדיהן רה"ר, ומיכו עגלה עלמה היכה רה"ר, וצחוספות הקפו דהאיך היו עגלות רה"ר הא תחתיהם רה"ר וח' לפי שיש מגוף העגלה עד למעלה מן הקרשים הרבה יותר מן עשרה טפחים ע"ש. והנה פשוט דאלו היו העגלות למטה מ' ה' תחתיהם ג"כ רה"ר אלא כיון שהעגלות היו גבוהות הקשה להו לתחוס' האיך נעשו למעלה רה"ר ותחתיהם רה"ר, אבל פשוט דלמטה מ' ה"ל רה"ר וכמ"ש בספרי מכמה מקומות שם, וא"כ הני מכוונות רה"ר גמור הן לכו"ע וכיון דכיון רה"ר אינן מלטרפין לרה"ר, עיין חוספות עירובין דף ו' ד"ה כי"ד מערבין דרך רה"ר פ"ה רה"ר רחב ו"ו אמות ומפולש משני לדידים משער לשער ומלווין זה ששים רבוא וכן יש צה"ג דבעינן דריסח ס' רבוא. והקשה ר"ח דבשנת פ' האורק (ד' ל"ח) אמר דעגלות הוו תחתיהן וצניניהן רה"ר ותחתיהן לא היו ס' רבוא ואומר ר"י דמ"מ דרכן ה' ללאת ולבא בצאותו דרך, ולכאורח מאי קשיא ליה לר"ח הא אפילו דעגלות היו רה"ר ללטרפו ולמה לא ח' לו ר"י דמ"מ מלטרפין, וע"כ דמה שהוא צרה"ר אינו מלטרף כלל כיון דהוא רשות צפני עלמו ואין נפ"מ באיזה אופן הוא רשות צפני עלמו כל שהוא חולק רשות לא מלטרף בדידי אינך, ולכן לריק לתרץ דמ"מ דרכן ה' ללאת ולבא בצאותו דרך.

עוד נראה מצוה מדברי רה"ר שם שח' דמ"מ דרכן ה' ללאת ולבא בצאותו דרך ולכן שפיר הוה רה"ר, מצוה דאם לא ה' דרכן ללאת ולבא בצאתה לא ה' ליה דין רה"ר דצרה"ר צעינן דוקא שיהיו רגילים ללאת ולבא צו וכמ"ש גס המאירי ז"ל ורואה ברורה צס"ד למה שכתבנו דבני רה"ר אינם מלטרפין כלל, וא"כ האנשים העוזרים במכוונה דרך שם לא מלטרפי לששים רבוא לכו"ע. ומזה נראה להביא ראיה לדברי הב"א א"ח ס' כ"ו אשר ליון עליהם מעכה"ר דהרובכ ויושב בקרון לא נחשב בכלל ס' רבוא כדי לעשות רה"ר, וכ"ג דהה זה דהחם מייירי ציושב למעלה מ"ט דהיינו למעלה משיעור מחינה ומשיעור רה"ר, אבל לפענ"ד דקדו צזה דברי המהרש"ם דודאי עיקר כוונתו צזה לומר שמהלך למעלה מ' אבל זה רק צרוכב אבל ציושב בקרון שם כחצ ומכ"ש ציושב בקרון וכו', משמע דאפילו פחות מ' ועכ"פ לענין דידן רא' ברורה דאפי' פחות מ' נמי ורא' מדברי החוס' עכ"פ. שוב נזכרתי מדברי המג"א א"ח ס' רס"ו שכתב להדיא דעגלה אס היא מקורה למלטה תחת העגלה נמי הוה רה"ר או מקום פטור וע"ש.

ועיין חוס' עירובין כ"ב ד"ה דרבנן הגם שיש לדחות דהוה מלי לשנויי דרבנן לא פלוגי אבל כיון דלא משני אי"כ ע"כ דלא ס"ל הכי. אמנם יותר נראה כוונתם דהכין הוא האמת, ומח' הריטב"א אין רא' וכנראה דהריטב"א חולק אחוס' דמה שכתב ועוד חימה גדול אי ר' יהודה לאו מדברי החוס' הוא ועי' חוס' עירובין י"ב ע"ב ד"ה איחיציה, יתר על כן ואפילו

ובמאי דסיים מר אפחת, הא דמותר לנסוע במאטאר סייקעל אין צזה מעליוחא לפענ"ד לענין רה"ר דהגם שאפשר לנסוע במאטאר סייקעל אבל מ"מ אין זה משנה הדין שאסור לבני אדם לעבור שם דרך פעמיו ודין רה"ר הוא מקום שרצים צוקעים צו צנקל וברי מקום שאין תשמישחו צונחא לא מקרי רה"ר וכ"ש מקום שא"א צשום אופן להשתמש צו, ואס כח"ר הביא חשו' ר' אברהם צן הרמב"ם צש"ע הגרש"ז הני"ל דימים ונחלות חשיצי כרמלית אף שהרצים מהלכים צהם צספניות לפי שאין נוח תשמיש הליכתן א"כ הכא נמי אינו נוח תשמיש הליכתן כיון דאסור הליכתן בכלל כ"ש שאינו נוח ואס כן אדרבה מהחם ראיה לדידן דכל שאין נוח תשמיש הליכה לא הוה רה"ר אלא כרמלית ממילא הכא דאינו נוח ואסור הליכה לגמרי ופשוט די' כח ציד מושל העיר לאסור ולהחיר הליכה צמקום שרובה, ועי' צ"ב כ"ג ע"א אחולי אהיל צביח וצחוס' שם ד"ה אחולי ובה דצ"ק פ"ב ע"ב דאין מוליאין זחין ר"ל אפילו צדעת זמ"ה דירושלים שאני דשל כל העולם הוא עי' מגילה כ"ו דשל ציצור לא מהני זמ"ה ועי' רמב"ם פ"ז מהל' צבה"ח דצירושלים לא מהני זמ"ה, ועי' צ"ב דף ס' ט"א רה"ר אין מוליאין זחין והליכה צמאטאר סייקעל לא מקרי הליכה לענין זה ואינו נוח תשמיש הליכה וכאמור.

וזה לשון המחירי ריש עירובין ד"ה והמשנה הראשונה ורה"ר הוא דרך שיש צרחצח ט"ז אמה ומפולש משני ראשו עד שיוכל אדם לעבור ציושר צלא עיכוז וכו' וכן האריכו צו גדולי הרצנים שיהא צו דריסח רגל לששים רבוא ולא שיהא צו ששים רבוא ויכולו לעבור שם ציחד אלא שיהא דרך מלי לששים רבוא ורגילים לעבור שם עכ"ל ע"ש. הרי שהחנה שני חנאים שיהא ט"ז אמה ומפולש משני ראשו עד שיוכל אדם לעבור ציושר צלא עיכוז וזהו צמפולש, והשנית שיהא רגילים לעבור שם. ופשוט דאם אין רגילים לעבור שם לא מקרי רה"ר אף שהוא רחב ט"ז אמה ומפולש וכ"ש שאסורים לעבור שם לא ששים רבוא ולא פחות מזה ואפילו מזה בני אדם אינם עוצרים דאין זה רה"ר וכ"ש דלא מקרי נוחא תשמיש הלוכה צבה"ג. צקאר היבשה צמקום שלא נוחא תשמיש ההילוך כמו צימים דין היבשה נמי כמו הימים ונחלות הוה כרמלית ולא רה"ר, וזה לפענ"ד פשוט וצורר דחיל צחר טעמיה.

אמנם אפילו נימא דמה שהולכין צמאטאר סייקעל חשוב, הנה מ"מ אחתי אינו עושה זה לרה"ר שברי אין זה מקרי רגילים לעבור כלל דלענין רה"ר צעי מהלך ונוח להילוך ואין זה לא הילוך ולא נוח להלך כן.

איברא דא"כ ילא לן טעם חדש לרה"ר דידן, דכמו צימים ונחלות אמרינן דלא הוה רה"ר משום דלא נוחא תשמיש הליכתן אף שרצים מהלכים צהם צספניות הכ"כ נאמר לרה"ר דידן אף שרצים עוצרים שם ע"י המכוונות או מאטאר סייקעל מ"מ אינו נוח תשמיש הליכתן צרה"ר ג"כ כמו שאינו נוח צמים דפשוט דצמים נמי נוח הוא לשוט צמים כמו שנוח לעבור על המכוונה אלא שאינו נוח תשמיש הליכה אין זה על הולכי ספינה

עצמו. כען השני נראה דאכ"נ דס"ל להגרש"ז ז"ל דמה שספיקות עוברים בים מקרי צקעי ציב רבים אלא דלא הו"ר כ"ר משום דלא ניהא תשמישתיב ע"י קונטרס אחרת שם. ומיהו דיוק בגרש"ז שם בס"פ ח"ל, וגם חזק רכ"ר אפי"פ שרבים מהלכים בזה בספיקות לפי שאינו נוח הליכתו כמו צינע, ואינו דומה לדגלי מדבר וכו'. הכי בוסוף בגרש"ז ז"ל דה"ה טעם לדבר שאינו דומה לדגלי מדבר ובג"ה ליתא להאי טעמא. ונראה דהוא הדבר אשר דברתי דרבים מהלכים בספיקות מה"ט אין עושין רכ"ר לפי שלא דמי לדגלי מדבר דדגלי מדבר היו הרבים העושים רכ"ר בולבי רגל וכו' הו"ל בולבי ספינה ובולבי ספינה הו"ל בולבי צר"י שאין מטערפין להילוך ס"ר דצ"י צר"ר הילוך צרגל, וע"י רש"י עירובין דף ו' ד"ה דלא דמי לדגלי מדבר וכיון שכן אדרבה א"כ ראינו לדברינו דמהלכי מכונות נמי כיון דלא היו הולכין במדבר במכונות כלומר צר"י ממילא שפיר לא הו"ר דומיא דבולבי מדבר ולא דמי לדגלי מדבר ושפיר אין מטערפין אפילו לטעם בגרש"ז ז"ל. ועוד צו שלישי, דצמח לא דמי ספינה למכונה (קאר בלע"ז), דספינה צ"ה מהלכין עליה מלמעלה צרגליהם משח"כ במכונה ליכא מהלכי רגלים עליה כלל וי"ל.

והנה הרמב"ם פכ"ד מה"ש כתב אי זו הוא רכ"ר מדברות ועירות ושוקים ודרכים המפולשין להם וכו', ומהם ה"ה אדרבה בגמ' דף ו' פריך וליחשב נמי מדבר ומשני אצ"י כאן צומן שהיו ישראל שרוים במדבר כאן צו"ה ופירש"י צומן שהוא חשוכה רכ"ר דצו"ה אינו מקום הלך לרבים ע"ש, וע"י כ"מ שפי' צס"ר אדרבה צו של הרמב"ם ז"ל ש"מ צומן שישראל חונה במדבר והיו מחנותיהם סדורים צו ה"י לגנן כמו בקעה ודדמי להו ובצו"ה שאין ישראל דרים צו אלא כל מי שירצה הולך ועוצר בחורו הוא רכ"ר וטעמא דמסתבר הוא ולענין יערים אין הים דומה שהים אין תשמישו נוח כישר וכו' ע"ש. והנה הפמ"ג בסוסי' שמה"ה במש"ז הביא צס" מוהר"י מדוקלא מ"ש בגמ' ל"ק צומן שישראל שרוין במדבר להפוך מפירש"י לפמ"ש התוספות חולין דף פ"ה ע"ב ד"ה אלא דצומן שהיו ישראל במדבר היו זורעין וכו' מלמיה ולכן אין רשות להלך שם ולכן הו"ר רכ"י אצל צו"ה שאין צ"י ואין זורעין ויש רשות להלך הו"ל רכ"ר וכמ"ש הרמב"ם ז"ל כ"מ שיש רשות להלך, וא"כ ס"ר ודפח"ה וש"י עכ"ל הפמ"ג ע"ש.

וב"ש"ז"ע כאן סק"ד הקשה א"כ הא"י ה"י מחויב המקוש למ"ד מעצור ד"ה צר"ר ה"י בא צומן שישראל במדבר ה"י רכ"י לדעת הרמב"ם (וע"י הפללה ויכו' צ"י במדבר לפי שהיו במדבר ועשאוהו רכ"ר), אמנם ראיתי לדח"ק בילקוט בגרש"י כאן שח"י דמחנה לוי לב"ע ביתה רכ"ר כפירש"י ר"פ חורק מחנה לוי רכ"ר היא שהיו בכל מזון אלא משכ רביו וא"כ שם לא ה"י מקום זרע ובזה ת"י שם עוד קושית אחת מהא דלמר משכ לא תפיקו מרכ"י יודכו למחנה לוי שה"י רכ"ר ע"ש, וע"י מהר"ם ש"ק א"ה ס"י קכ"ב דקודם הקמת המשכן היו רכ"ר ולאחר הקמת המשכן נעשה רכ"י

רבן לא אמרו אלא דמדברנן צ"י שלש מחילות גמורות, וע"י צבכש"ם שם מה שהקשה מע"ק דשנת דף ו' והניח צ"ע. ומיהו ע"י מאירי שנת צפ"ק דשנת י"ה אסקופה ח"ל, חכמי הדורות שלפנינו כתבו שכל מקום שיש שם שני כתלים ולחי רכ"י הוא מיכו לזרוק שכלחי משום מחילה הוא ולא נחלקו צכאן צלחי לזרוק אלא לפעל ומה שנחלקו עם ר' יבודה לזרוק דוקא בקורה שאינה אלא משום היכר ולדעת חכמים אינה רכ"י אפילו לזרוק ולפ"ז לכאורה אחי שפיר דשחתי מחילות ולחי מדר דכ"ר רכ"י מדאורייתא ולא נחלקו אלא בקורה שהיו משום היכר ולא מהני ומיושבת קושית אבכש"ם שם. וקת"ה מה ראיתי צו"ה צ"ה סומן צ' עקף א' אות ג' צ"ש. גם בחוס' עירובין דף ו' ד"ה והאמר רבה נראה מדבריהם ד"ל דמודי חכמים לר"י מדאורייתא הגם דאין הכרה אצל סובל הפ"י הזה צריח.

ומעתה נחזור לראיית כת"ר מהא דיומים ונברור חשיבי כרמלית אף שברבים מהלכין בזה בספיקות. הנה צ"ע סומן שמה"ה כתב במחבר ח"ל (ס"ח) גדר כרמלית וכו' ויומים ונחלים ממילא משחין הילכך הנוטל מהם מע"פ המים עד עשרה צאור הו"ר כרמלית למעלה מעשרה צאור הו"ר מקום פטור עכ"ל. והקשה המג"ה ואל"ה הוא לא מצטלי מחילתא כמ"ש ס"י"ה ואל"ה מפני שהספיקות שעות ע"פ המים מצטלי מחילתא דא"כ ליכא ר"ה וי"ל דכל חרין שאינו משופע כדי שיתלקט גבול י' מתוך ד"ה לא הו"ר רכ"י כמ"ש ס"י"ה ורכ"ר נמי לא הו"ר שאינו נוח תשמיש הליכתו מפני המים וכו' ע"ש, ובמהר"ש שם. והם הם דברי הגרש"ז צ"ע עליהם כת"ר.

ד"ן אחת דלולי דברי הגרש"ז הייתי מפרש דצברי המג"ה פ"י אחר, דה"ק כיון דהספיקות שעות ע"פ המים מצטלי מחילתא דא"כ ליכא רכ"ר כלומר אם יוכלו גם צמים לצד הספיקות ומשני דכל חרין וכו' ורכ"ר נמי לא הו"ר שאינו נוח תשמיש הליכתו מפני המים כלומר כיון שאין נוח להלך צמים ולכן לא הו"ר רכ"ר והבילוך בספינה לא חשבו לעשותו רכ"ר רק הבילוך צמים ואינו נוח הליכתו צמים וכו' דיוק לישנא ש"י ורכ"ר נמי לא הו"ר שאינו נוח תשמיש הליכתו מפני המים היל"ל דשיטה בספינה אינו נוח, אצל צמח לשם בספינה נוח הוא ואדרבה צ"ה הכוללים לעיל הולכים בספיקות, אצל הבילוך אינו נוח, כן ה"י אפשר לפרש דצברי המג"ה.

בר"ם בגרש"ז פ"י להדיא דהבילוך אספיקות קאי שכתב ח"ל, וגם אינם רכ"י אפי"פ שרבים מהלכים בזה בספיקות לפי שאינו נוח תשמיש הליכתו כמו צינע הרי שחשבו הבילוך בספינה אשר לכן נלפע"ד לפרש צחרי אופי. או יאמר דס"ל דשאני מים מיצב דצינע דרך הבילוך הוא צרגליו אצל צימים ובנחלים דרך הבילוך הוא בספינה וכדכתיב דרך אינה צל"י, ולכן מה שהוא בילוך ושעה ר"ה צינע אם עשה כדרך הילוכו עשהו רכ"ר וכו"ה צמים שדרך להלך צמיה ה"י עשהו רכ"ר אלא שאינו נוח תשמישיו וממילא צינע כ"ג דאינו מטערף מה שצמחיות שאין זה בילוך צר"ר כיון שהוא רשות צפני

וכ"כ נתי' ח"ס שנת דף ו'. ומיכו לדין מבורר מיכו דבעין מקום שיש בו רשות להלך ואם אין רשות להלך אינו רש"י ומשום דאין נפ"מ אם האיסור הילוך הוא משום זריעה או מטעם המלך ואדרבה כיון שיתן לו המלך וענוש יענש או יסחכן כהילוך שם לכ"ע לא היו רש"י כיון שאין רשות להלך ובהא נראה דכ"ע לא פליגי דכל שאין רשות להלך לא היו רש"י וא"כ איתחזק סברתו דבזכ"ז דאין רשות להלך צאמנע הדך לא היו רש"י כלל והילוך במכוניות לא היו הילוך דהוי ברה"י ולא דמי לדגלי מדבר ולא מצטיא לדעת הרמב"ם דכיון דהוי שריין במדבר שוב לא הוב' רש"י וא"כ הרה"י עשה היפוך פעולת רש"י אלא לרש"י נמי לא היו דומיא לדגלי מדבר חכ' לפענ"ד ברור מאוד כס"ד.

והנה דין ס' רבוא אי דוקא הוא נחלקו בו אבות העולם דעת רש"י עירובין ו' ובהב"ג צ"ל כן התוס' עירובין ה"ל בשמו וברש"י ב"ב ק' ובר"י ור"ת וברמב"ן וסמ"ג וסמ"ק והרמב"ם מרענבורג וברא"ש והעור והמרדכי וספר התרומה והא"ז ורבינו שמחה ורבינו שמשון בן אברהם בעב"ת ובה"מ ושכלי הלקט ומרמ"ם ריקנטי ובה"א והאגודה ואו"ה ובשן דעת הר"א והאגודה ומהר"י ובה"ד דדוקא הוא, וכחצ' הכה"ד שכן המנהג פשוט וכ"כ צ"ידה לדרך וכן נראה דעת רבינו ירוחם עיין בית אפרים ה"ל מה שהאריך בכל הפוסקים והבצעל משכנות יעקב ח"ה סימן ק"כ עור מחניו וצנח דייק לעשות פרט' בחומת ישראל שגבה צד מאות בשנים למנהג קצוב שאין לנו דין רש"י בזה"ז ויאל' להחמיר בדבר שהקילו בה כל חכמי אשכנז מאות בשנים וחשז מחשבות ומנהג וספר החכמים האוסרים ויאל' בכחו דאיסורא עדיף ויפה כתב בזה בגאון ב"ה שם אף שיש כמה גדולי עולם החולקים על שיטת רש"י מ"מ אין כה ציד שום אדם לערער על מנהג אשר נחידס ע"פ גדולי עולם חכמי נרפת ואשכנז אשר אנו מצני צניהם ומימיהם אנו שוחים ובערה"ש סקו"ח אחר שהאריך בפלפול אחרו רש"י כתב ח"ל, אבל מה מועיל האריכות אחרי שהעירובין נחפשו צרוב ערי ישראל הרבה מאות בשנים מקודם ורק על סמך היתר זה וכלא צת קול יאל' הלכה כשיטת זו, ואם צאנו לעכב לא לצד שלא יאייחו אלא נראה כמשחגעים שדבר זה נחפשו כלל ישראל הפוסקים דהאידנא אין לנו רש"י רק בערים ספורות בגדולות בעולם כמו ערי מלוכה שיש בהם ס' רבוא אבל לא בערים שלנו וישן כי מזה וחוצה ללמד זכות על כלל ישראל לכן שמחי לבי למלא היתר וכו' ע"ש מה שהאריך בדבר.

וגדולת מזו ה'י' להם להביא מה שכתב הא"ז ה'י' ע"ש ס'י כ"ג בזה פלוגתא אי תנאי מועיל בקידוש מצית לבית כ' ח"ל ואפילו אם תמאל' לומר (דירושלמי פליג) דפליג אהלמוד דידן נראה צניני שיש להבוא בפסיקתא שהרי מצינו כמה מנהגים שאנו מניחין תלמוד דידן ועושים ע"פ שאר ספרים של אגדות כדקאמר צ"י כמה בזה ויאל' דף ג"ה ע"ה דתמה זכות אבות ואעפ"כ אנו מחזיקין אותה בחפלה משום דסמכין אותה דאמר בשלבי ויקרא רבב וכו' וחקן צ"י בני העיר במגילה

דף ל"א ע"ה צחצחית קורין צרכות וקללות ואמרין בגמרא קללות של ח"כ ואנו רגילים לקרות ויאל' משום דסמכין אפסיקתא שיש לשם שגריד לקרות ויאל' צ"י בני העיר אר"י צריב דר"ש צר שילת משמיה דרב ר"ח אב שחל להיות בשבת מפטירין חדשים ומעדיכס ואנו מפטירין שמש ובשבת שלפני ט"ז מפטירין חזון ישיביו כדאיתא צמ"ס וצ"י החכלת אמר רבא ומודכ שמואל צוקן שטעכ לכבודו שפטורר מליית וכו' ופירש"י לכבודו לחכריכין ואן האידנא מתירין ליית מעליה שקוצרין בו וכו'. הרי מצינו כמה הלכות שאנו מניחין תלמוד דידן ומוהגין ע"פ ספרי הגדות כמו פסיקתא ושמוחה ויקרא רבב וכו' ע"ש. וא"כ ק"ו דידן שכבר הכניגו אבותינו ואבות אבותינו מאות בשנים שאין דין רש"י בזה"ז רק מדרבנן ועשין עירובין בכל עירות כן בחו"ל ועכשיו צארינו הקדוש נמי מערבין בכל המקומות ח"י להוליח לע"ז ומאן ספין וחקף לומר שכולם טעו ח"י בחילול שבת צריכס ח"י מלהרבה אחרים וכ"ש לעשות מעשה.

והנה כת"ר עוד כתב ח"ל, וכן בספר אגרות משה ל"ל סברא זו, נראה כוונתו אמה שכתב צא"ח ס'י קל"ט ח"ל שם, ומש"כ להלך מלד שנוסעין במאשינעם שהם רשות לעצמן לא מסתבר כלל עכ"ל, ובאמת אומר אני מי יכול לדון עם מאן דחקף ממנו, והלא ידידי בגאון מוה"ר משה הוא פוסק דורינו קולע אל השערה ועליו נאמר אין לך אלא כהן שצמיך ומ"מ חורב היא וללמוד אני לר"ך והגאון שליט"ה לא הסביר לן למה לא מסתבר לומר כן אלא פסק כהלכה למשה מסיני דלא מסתבר כלל, ולדין מסתבר ומסתבר, וגם ראוב' צרור דאין להערך מה שהוא צרשות היחיד מדברי התוס' עירובין ה"ל שכתבו שחת העגלות לא ה'י' ס"ר צוקצין וגם מהספיות מה שכתבו לפיל לצד כי בעיקר הדבר כנראה לפי שעה לא עלתה על דעתו של הגאון שליט"ה דאמת בעין רשות הריכס שיש רשות להלך בו חכ' עיקר רש"י ובהא אין כאן רשות להלך בו כלל וכמו שציארנו בזה"י וא"כ אין דין רש"י בעלם.

עוד ראיתי להגאון שליט"ה באגרות משה ה"ל שהביא דברי הרשב"ה בצב"ק הובא בצב"ה"ט סימן שמי"ה סק"ז שסרטיא ופליטא הוא רש"י אפילו צעיר שלתוחיכ נעולות ואיתא סברא זו בצב"ה"ט עירובין כ"ב בשם רבינו אפרים, ומינה יאל' להחמיר ולומר דנחוש לשיעב זו גם דידן, ולאחר בקשת סליחתו של ידידיו בגאון שליט"ה דבריו תמוהין מאוד, דברי כל הפוסקים פסקו דלא כשיטת זו ואמרו שהוא שיעב יחידאח ממנו. ועיין מאירי עירובין צריס פ"ה הביא ג"כ שיעב זו ודחאח ואן קי"ל הלכה כדברי המיקל בעירוב ואפילו נומא דלא כדברי המיקל כיון דהפלוגתא דאורייחא אבל היכא דכל הפוסקים פליגי למח לן להחמיר ושצק כאן ר"ע לחסידותי ובהמיר על בני ישראל שהוא חילול שבת דאורייתא ואין ראוני כעת לפלפל בעלם הדין חדא דאין ה"ג, והשנית כי אינו נוגע לעניניו שהרי לדעתו אין כאן דין רש"י בכלל וכמ"ש. זה מה שנראה כהלכה זו לפלפול הגם שיש להאריך עוד מ"מ אין ה"ג כעת יוחר.

הנה תרוייכו הרא"ש והתשנ"ז השו"ט שכלו נוקפו לתקן עירובין שמה מניית חרקה נז, וכעסם כיון דשלמה חיקן עירובין, א"כ תקנה לקיימה ומי שחושש בזה ה"ל כמסקנה ח"ו בדברי ח"ל דעלוי נאמר מניית חרקה נז ח"ו, ומכ"ט נראה דשקדו רבותיו בכל מקום לתקן חיקן עירובין ולא לפקפק בה.

ובשיטת מקובלת בי"ט ע"כ ומכאן למדנו שהמאזל לערב עירובי חרות ושתופי מבואות כדי לשמור הכדים מקלקול וכ"ש אם הורגלו בדבר. ובאמת כי חמיה גדולה על כמה מהיראים שמתנגדים לחיקן עירובין ורואים לעקור מלות עשה מדרכן שחקנו לנו דוקא לתקן עירובין וכו' מ"ע דרכן ומזכרין עלה אשר קדשו וייתכן להסתפק בזה אם הוא מותר לתקן עירובין ובעמשים בדוים מלכס שפי"ז יראה השבח כחול שיאלו הנשים בעגלות עם הילדים ויאלו ומה בכך אם מותר וכי אשה וילדיה חכיה בביתא בשבת ותאמרו דיוס חס וכיוצא בזה ויכולה ללכת למח לא חלה אם היא מותרת, וכן כל כיוצא בזה, ומה לי לסבירות כרסיות כי זה זילוחא דשבתא בשעה שחכמיו ז"ל חקנו לנו לעשות כה"ג ואע"פ אכן ידעינן יותר ח"ו מח"ל.

ובספר פתורא דאבא ענין ערב שבת סו"ג כחז ח"ל, וראיתי למח"ל (האר"י הקדוש) ששפחית יוס השבח היה מוליד עמו העליות והחומש מביחו לביכ"כ וגם ה' מוליכו לבית העצילה אשר מחזן לעיר לפת ח"ו אותה הודעת ולא היה מקפיד וחושש לתקור בענין העירוב שפעם נשיחוק כל מבואות לפת ח"ו או אשר נעשה לבית העצילה אם היו נעשין כהלכתן או לאו. והנה לן האר"י הקדוש בעצמו היה נושא העליות והחומש לביכ"כ בשבת וסמך על עירובין ועשה עירוב בעצמו בכל ע"ש ג"כ כמבואר בש"ע במג"א. עכ"פ לפענ"ד פשוט דהני שאינם רואים לעשות עירובין משום זילוחא דשבת יש בזה ח"ו ד' חשש שאינו מורה בעירוב שכן חקנו לנו מח"ל אחת החורב לא חלה מוחלפת וכמ"ש הרא"ש בתשו' כלל כ"א על אחד ר' יעקב ד"ר משה שלא ראה לעשות עירוב מחמת חומרות שהמילא לפרש באופן אחר וגדוהו הרא"ש ז"ל כמ"ש שם.

ומרן הח"ס א"ח סימן ז"ט כתב, מזה לתקן עירובין לכל קהל ישראל בכל מקומות מושבותיהם מזה השכל, ומן המבואר בדברי ח"ל ח"ל, ואמנם ע"כ מלינו לח"ל במסכת ביב"ב י"ז סוף ע"כ דהבוא מרבין שבי' אוסר לערב ע"ה דיו"ע שחל להיות בש"ע ואמרו עליו שבורחתו לקלקולא ופריך הש"ס מאי קלקולא הרי החמיר ומתוך כיון דמקלקלי ביה רבים היינו קלקולא פירש"י דמקלקלי' ב' רבים ששוכחים ומשפלים בלא עירוב היינו קלקולא אם היה מותר לערב אחתה וכו' אוסרו. וא"כ ק"ו ומה החס שאינו חלה לשבת אחד ובנקל יכולים ליחבר בעלמא שבת אחד ומה שגם שמורח ואומר כן משום חומרת יו"ט שלא לערב בש"ע שבו יו"ט קרי ליה קלקולא מכ"ש שאין להתעלל מתקן המבואות לשמור העם מקלקולי שבת כל השנה כולו והדבר מוטל על הרב הח"ה שבעיר לתקן

ומ"מ אכתוב כאן מה שעל לבי עד כיצד מוטל מלות ומיוז על גדולי ישראל בכל מקומות מושבותיהם לתקן עירובין במבואות ועירות בלתי הפחה או שאר חיקונים הליכין להם כדי שלא יבטלו רוב המון בכוואם מרשות לרשות דיוס ש"ק, כתב בשאר הרא"ש כלל ס"ח ח"ל, תשובה שלא ראה לשון מאלוהו מענין העירוב אחת רבי יעקב דברי משה דבאלינא כבד כחצתי לך על ענין העירוב שנהגו בכל גלויות ישראל במבואות המושלשין בין הבגים בלתי. פתח ואח"כ חסרת אותו לקבל פרייתו וכתבתי לך ראויותי ואני הודעתך שאין בהם ממש והזכרתך שחמור בך ותאמר לקבל שיתקנו מבואותיהם כאשר הורגלו על פי גדוליכם והנה הוגד לי שאתם שומד במדרך ואח"כ מכשיל את הכדים בחילול שבת, לכן אני גמר עליך אחר שניתן לך כתב זה בעדים, שחתקן המבואות המפולש לרבי"ר של גוי בלתי הפחה חור שבושים אחר שחלפה כתב זה ואם לא חתקן המבואות כאשר כתבתי אני מנדה אותך, ואם היית צימי הסנהדרין היו ממיתין אותך כי אתה בא לעקור תלמוד ססיד רב אשי ולתקן על כל הגדולים שביו עד היום הזה אותם שמתו ז"ל, ואת אשר חיים עד הנה, לכן חזר בך ואל תפוש תורת משה רבינו ע"ה, נאום אשר בן הר"ר יחיאל עב"ק.

שוב כתב להחכם ר' יעקב ס"ע ד' יתקן ע"ע ח"ל, הכתב ששלחתי לאותו חסר מזה ואח"כ ואחר נתנו לו ואם לא יחזור בו אני מתיר אותו ואת כל הקהל שנהגו בו נידוי בלתי המושגע יעקב ד"ר משה, וירחיקוהו ויבדילוהו מעדת ישראל כי דבר זה לריק חיוק שלא יבא כל שטח חסר דעת לבטל תורת משה רע"ה, ואם יעמוד במדרו ולא ינהיג דין מנודה בעצמו אני גמר עליו במלות אדוניו המלך יר"ה שיהן אלף זה למושל העיר ואני גמר עליך ר"י שתמסור כתבי זה למושל העיר שיגבה ממנו קנס החזק, ואם כל זה לא יועיל גמרני עליך שתודיעני בכל, ומזה לדודו בכל קהלות ספרד וגם ידונו אותו למוח כדין זקן ממנה כי אנו חייבים למסור נפשותינו על תורת האלקים ולצער עושה הרע מקרבינו, ע"כ. והמכתב הזה השני העתקתי מספר בא"ת.

והנה כמה ערה רבינו הגדול הרא"ש ז"ל לגדות אותו החכם שראה להחמיר בדין עירובין וקראו שהוא מכשיל את הכדים בחילול שבת וידיחו חקן ממנה קראוהו, ובגמרא עירובין ס"ח ע"א ח"ל רבא בן חנן לאביי מבואר דדיירין בזה חרי גברי דרביי כרבין לא ליהוי ליה לא עירוב ולא שתוף ח"ל מאי איבעד מר לאו אורחיה חנה ערידנה בגירסאי אינוהו לא משגחי, ע"י רש"י שם. מבואר דכיה זה חסרון גדול שחרי גברי דרביי לא השגיחו שיהי' עירוב צעירם. והתשנ"ז ח"ב סו' ל"ז כתב ח"ל, האחד עשר אם יש חשש צעירי בחיקוי מבואות לת"ח ח"ו חבל הריח ה"ז משובח אדרבה הם תמכים בגמרא על מי שאפשר לו לתקן ואינו מתקן דאמרין ב' דר ח"ל רבא בר חנן לאביי מבואר וכו' נראה מכאן שאלתלל ערדות הגירסא דרך ח"ה הוא לתקן ומי שלבו נוקפו בזה הדיוטות גמורח היה או מניית חרקה נז חרות גדולה הוא למתקן ע"כ.

המבואות ואם לאו מכשול וקולר הטעם על לואורו כדלמדין
סי' ע"א ח"ל רב"ה לאביי וכו' והוארך אביי להחלל על
המכשלה שחמת ידו.

ובזה פי שם הא דלמדין עירובין כ"א ע"ב בשם שתיקן
שלמה עירובין ונטי' ילאכ ז"ק ואמר אס חכם בני
ישמח לבי גם אני, והקצו החוס' הא גם שיות תיקן ותי
הח"ס דבשניות ח"א לומר ישמח כי שמח יכשלו בו זכ"א אכל
בעירובין שחקן עירוב ולא יחלקלו אז ישמח לבי ע"ש, וכיום
זכרנו ל' אשר בלב מלכים ושרים וסגניהם אשר עם ה' חוסים
צילים שנותנים רשות לשמור דתיו בכלל וצפרט לקצו עירובין
אפילו במבואות שגדולי מלכות דרים בהם אס לריכים להחיר
טלטול לישראל נותין רשות לתקן, ומי לנו גדול מעירנו
פרעס צורג ממדפולין ומדינתנו וכו' ואין מכלים בדבר והדברים
מפורסמים וגלים אין בו ספק ופשוט שמעלתו ידידי הרב י"י
ישתדל בכל עת לתקן בני קהלתו וכו' יתנוכו לתן ולחמד בעיני
האדון הגדול הפשוט נסיד עירו ויתן רשות להסיר מכשול
ותקלה וצחצחו ירום כודו וכו' ע"ש, העתקתי כמעט כל לשונו
כי הם קילורין לנו לעינים.

והביאני להעיר בזה שראיתי במדינה זו שחפסו כח
לדאסורא בעיני עירובין וכמעט אין בכל המדינה מקום
שמחזקים עירובין ואפי' על דעה יחידאית מהמירין, ומפני זה
רצונו מישראל באים ליד חילול שבת גדולים וקטנים באיסור
הואלם שכמעט ח"א להפרישם, וכו' אלו מלוצין גם על הקטנים
שלא להרגילם בחילול שבת כמבואר בש"ע ח"א סי' שמ"ג ס"ג
ע"ש, ואפי' שהם רק משום שבת ומבואר שם דלפי בקנן שלא
הגיע לחינוך והוא מן הגמטע בקטנים ואיסור הואלם מרבי"ר
לרבי' או להיפוך הוא מהמללכות שבעצב עליהם הוא
מומר לכל החורב כולו כמבואר בעירובין ס"ע בהיא גברא
דנפיק בחומרתא דמדושא פירש"י שהוא עצמה שצאצב ודניו
כדי כופר בכל התורה וכו' שיהא מדת ישראל וא"כ כל בר דעת
ישפוט בשכלו שח"א בשום אופן לכל קהל ישראל לשמור את
כל בני ביתם קטנים כאלו וגם גשוחיהם וחלוק דעת לשמור
בכל יום השבת מצלי להוציא מפחתות ביתם החולל ומעפחות
האף וקטנים ופחם צידם וכמה אס ודוחק יסבלו החכמים
וצפרט במדינה זו שידוע שבת עם שומרי החורב שאין בני
תורה נכשלים באיסור הואלם צעוקי' פעמים בשוגג ופעמים
מחמת שער ושנה, ולכן באמת צערי יוראפך כמעט בכל
העירות היו עירובין וגם בארץ ישראל כהיום יש עירוב בכל
עיר ועיר גדולות וקטנות ואפילו בתל אביב וירושלים שהם
ז"כ רבתי אורכלים כהיום.

ובאם לפעמים הכיור דחוק אז יש צ' ברירות, (א) שמי
שאינו רואה לסמוך על הכיור צידו שלא לסמוך ואין צד
חסרון כלל אם מונע עצמו מחמת חשש בהלכה. (ב) דניחא ליה
לחצר לסמוך על הכיור דחוק ולא ליעצר הכמת באיסור חילול
שבת ח"ו, וקצא י"ל לפמ"ש החוס' חולין אלא דשלא ליה
שמואל לרב שלא ראה לאכול השמן או אכול או גזרי עליך ידיו

והקצו הא רב יכול להחמיר על עצמו ותי' החוס' דאס רב
יחמיר על עצמו יראו אחרים ויסבירו שמכלכח אסור וממילא
יגרסו לנטי' איסור ולכן אמר ליה אכול דוקא דלא לא היה רשאי
להחמיר וצפרט בה' עירובין דקיי"ל הלכך בדברי המיקל
כמ"ש עירובין מ"ו ע"א ואפילו יחיד במקום רבים כדלמדין
רב"ל שם, וצפרט היכי דנוגע לרבים, ובש"ת השב"ץ ח"ב סי'
ל"ח ח"ל, השנים עשר אס נלך בעירובין להקל בדברי רבותיו
ז"ל כבר ידעת שש' מי שבוטאווכו (מ"ו ע"א) אמרין דכלכ
דברי המיקל בעירוב ואפילו ביחיד במקום רבים ואפילו
בעירובי תחומין וע"ז סמכו הפוסקים כמכח מקומות לפסוק
לקולא כדכרס מקומות ואינו חושש שח"י שאלתך ע"ז שלא
נתן לנו היום לפסוק במחלוקת הגמרא כלום כי כבר מחוקק
הוא בפסקי הראשונים והאחרונים ז"ל, אכל י"ל שאלתך היא
בדיני ספיקות הנופלות בעיני עירוב אס נלך בהם לחומרא
או לקולא וכדבר פשוט הוא דלזילין לקולא כדין כל ספק מד"ס
וכדליתא צ"ק דע"ז וק"ו הדברים לעירובין שהם מד"ס ויש
בהם קולא אחרת שכלכ בדברי המיקל בהם ואפילו יחיד
במקום רבים עכ"ל.

וגם הא מלוצין דלרבים מקלין יותר מליחיד כמבואר בגמרא
שבת לענין גחלת מונחת צרה"ר במקום שרבים יחקין
בה יכול להכבות, ולדעת רבינו בהב"ג אפילו כיצוי דאורייתא
ולדעת שאר פוסקים עכ"פ כיצוי דרבנן, ועיין מש"ע ח"א סימן
של"ד סכ"ז וצירושלמי פ"ג דיומא ה"ה בסופו מוכח דלרבנן
גם גחלת של מחכה שייך ביה כיצוי מדאורייתא, ובגמרא
מכרש"ס כתב ד"ל דבהב"ג ס"ל כירושלמי ויילל מקושית כר"ן
ע"ש, ובש"ת חכ"ל סימן ה' כתב לאורו שואל שר"ה להחמיר
כתב עליו החכ"ל ז"ל, דאין שום סברא ועפעס לומר דליחיד
חופיל המחליב ולא לרבים מלכד שאין לנו לצדות סברות
וחילוקים מלציו דבר שאין לו שורש ולא רמז בחלמוד ולא בשום
אחד מהפוסקים ועוד מוכח מכל החלמוד דלדבר לרבים
מקלין כדקיי"ל בשיירא שמתחב בצקטע שנותנין לה כל לורכ
מש"א"כ ביחיד בעירובין ע"ז שמעיין דרבים עדיף, ולעג"ד
מעפעס זה הקילו במצוי בלחי ובהצר נריך שני פסין משום דסחם
מצוי דרך צו יותר בני אדם מאשר דרך בחצר לכך הקילו צו
אף שהרשב"א וכו' ע"ש.

ובדברי החכ"ל הנ"ל נלפענ"ד לישב קושית ר"ח בחופפות
שבת ל"ד ר"ה לא קשיא למח בעירובי תחומין דחמירי
מעצבין בכל דבר חוץ ממים ומלח ובעירובי חלירות דקיל אין
מעצבין אלא צפת ור"ה להוכיח מינה דע"ה חמירי וכדור ביה
וע"ש מה שחיקן, ולפי סברת החכ"ל י"ל דמכ"ט גופיה
דעירובי תחומים הוא יותר לרבים מע"ה ולכן ע"ה קיל לענין
עירוב ולרבים הקילו, וגם זה פשוט מאוד בכל החלמוד
והפוסקים דכל מקום שמוחר לו ליחיד לעלול ככולו אף רבים
מוחרים לעלול ככולו מדאורייתא אף בלי עירוב אלא
ששכמעט תיקן עירובין כדי שלא יבואו להוציא מרבי"ר לרבי"ר
ואדרכה רבים מקלין להם בעיקר מחליות. מבואר מיכו דתור
גדול הוא לתקן עירות בעירובין כפי האפשר בכל מקום שאפשר

ולכיות עי"ז מחכה הרבים וזפרט במקומותיו דים להליל
ממש רבנות גני מחילול שבת, וכלואי שאזכר עוד לראות
בחקון זה ויכח חלקי עמכם.

ידיד נפשו ודושה"ט ושכ"ג בירידות נאמנה וכלב ונפש

בשואה הקטן

סימן מא

דברי החזו"א דאין לן רשות הרבים בזמן הזה

ב' תמוז התשל"ה ב"י יצירא

מע"כ ידידי מאד נבדד הרב הנסן המפורסם וחב"ט, משנתו
דך ונקי וכו', כשית מחזיר שלמח מיללעך שליט"א, ראש הכולל
בשארצאטא.

אחדשכ"ת,

קבלתי מכתבו השני צענין רכ"ר ע"י רכ"י וכמראה שלא
ראה דברי הרמב"ן שהנאחתי צפרי משנה הלכות ח"ו
במפתחות ס' פ"ו ח"ל, הרמב"ן (עירובין מ"ג ע"א ד"ב
ומעטת) ואין אני קורא בזה אל ילא איש ממקומו כיון שהלך
ג' פרסאות ברגליו שהרי הלך בספינה אינו קרוי הילוך כלל,
ותמכ על ענמך הוא יושב ברשות היתוד שלו שהספינה רכ"י
היא גבוהה עשרה ורחבה ארבעה וכדליתא צ"י הזורק ואתה
חושש נו משום מהלך שלש פרסאות איכו מינת ייח וספינה
הוא דקא מסגיח וחרז מהלכת הוא ולא אדם מהלך כלל
עכ"ל. הנה מצואר דאדם צרכ"י בספינה לא היו הילוך כלל
וא"כ כ"ש לענין רכ"ר אן צוקעין צו רבים צעין וכו פשוט
מאד.

ודגם שאין דרכי לאדם מיעוט כמוני להשיב בדבר אחד שתי
פעמים כידוע הדבר, מ"מ מחמת ידידות יחירי וגם כי
בבר הנני באמנע הכתיבה אכתוב כאן בקיור עוד כמה שהמיר
מעכ"ת במכתבי הנסיר צענין הראיה מדברי הגר"ז צ"ש"ש שלו
דהילוך במכוניות נמי היו רכ"ר וראיה מספינה על הים, וכנה
לכד ממה שכתבתי למעכ"ת דקדקתי עוד בספר יראים (להר"א
ממ"ן ז"ל) סימן ק"צ שהוא מקור מוילא דין המג"א ה"ל
כמ"ש המג"א, ח"ל הרא"מ, יש לשאל בלא-הים עמוק עשרה
ורחב ד' ומלא לא מצעלי מחיתא כדאמרינן בזורק אמר אביי
צור צרכ"ר עמוק י' ורחב ד' חייב מלא לא מופליגי מחיתא
ואין לתרץ מפני שהספינות שטות ע"פ המים מצעלי מחיתא
דאי צחר תשמיש הספינה שפ"פ המים אזלינן א"כ ליכוי רכ"ר
אך היו טעמא דים שאינה רכ"י דכל חרין עמוק ואינו משופע
כדי שיתלקט עשרה מתוך ד' לא היו רכ"י, ורכ"ר לא היו שאינו
נוח תשמיש הליכתו מפני המים עכ"ל ע"ש.

והמעין בכוונת הרא"מ הוא כך, דכיה קשה ליה לברא"מ
אמאי הים שהוא עמוק עשרה ורחב ד' לא היו רכ"י ככל
רכ"י בכל החורב כיון דים כאן מחיות מוקף רשות ועי"ז קאמר

דאין לומר מפני שהספינות שטות ע"פ המים הם מצעלי
המחיות דע"כ הספינות שטות לא נחשבות תשמיש על הים
דאי תימא דנחשבות תשמיש א"כ ליכוי רכ"ר נמי כיון דתשמיש
הספינות היו תשמיש וע"כ כיון דחזין דים לא היו רכ"ר ע"כ
דתשמיש בספינה לא חשוב תשמיש כלל לא לענין שיצטל מחיה
ולא לענין שיכ"י רכ"י רכ"ר וא"כ הדרכ קושיא לדוכתא אמאי לא
היו ים רכ"י ועי"ז ח' משום דליכא כדי שיתלקטו עשרה מתוך
ד' ולכן לא היו רכ"י. אלא דלפי"ז ח' קשה ליה קושיא אחרת
כיון דעיקר הטעם דהים לא היו רכ"י משום דל"ל עמוק י'
מתלקט מתוך ד"א א"כ ליכוי באמת רכ"ר ובעטם דכרי אמרו
בגמרא שבת דף ק' ע"ב דקתני מחני' תרי זמני רקק מים
ורכ"ר מהלכת צו אזורק לתוכו חייב ופריך אביי תרתי למ"ל
ומשני אביי אינעריך סד"א ה"מ כיכי דלא היו ד"א רחב,
ופירש"י דנוח לעבור צו מלהקוף ולילך לראש שהוא כלה שם
אכל כיכי דרחב ד"א אקופי מקוף ליה ואין עוצרים בתוכו ולא
היו רכ"ר קמ"ל ר"א אמר אינעריך סד"א ה"מ כיכי דכוי
ארבעה אכל כיכי דלא היו ארבע מפסע פסעי ליה קמ"ל.

והרמב"ם ספי"ד מה"ל שבת כתב רקק שהוא עוצר צרכ"ר
ורבים מהלכים צו אס אין צעמקו י"ע הרי הוא כרכ"ר
צין שהוא רחב אפילו ד"א צין שלא היו ברחבו ד"ע וכו' הואיל
ואין צעמקו י' הרי הוא כרכ"ר עכ"ל, ופיין מג"א סימן שמ"ב
סקי"א מצואר דכל שאינו מתלקט צד"א י"ע הרי הוא כרכ"ר
אפילו שהוא רקק של מים וכן הדין צרכ"ר ציצעה דכל שאינו
מתלקט לא היו רכ"י אלא הרי הוא רכ"ר ולפי"ז חקשה כיון
דאוקמה הרא"מ דלכן לא היו רכ"י משום שאינו מתלקט י"ע
בתוך ד"א א"כ ליכוי רכ"ר כרקק של מים דנמי היו רכ"ר ועי"ז
משני כיון שאינו נוח תשמיש הליכתו מפני המים כלומר דמכ"ס
לא היו רכ"ר כיון שאינו נוח תשמיש הליכתו וסוף דבריו אלו
אינו קאי כלל אספינה דספינה כבר ח' שאין נחשבות תשמיש
כלל ותי' זה קאי רק אחיוריו שתי' דמייירי שאין צו להתלקט
זה לפענ"ד ברור במ"ד צדכ"י הרא"ם.

אל"א דלפי"ז א"כ באמת טעמא צעי אמאי הספינות אינן
נחשבות תשמיש על הים ז"ל בעטם משום דכו"ל רכ"י
ואין רכ"י מלערך לרכ"ר וא"כ אדרבה מדברי היראים ה"ל
ראיה לדברינו במ"ד ופלא על הגרש"ז שלא הרגיש בזה. ומיכו
י"ל נמי דים ספינות דאין להם מחיות י' למעלה מן המים ואין
מן מלא משחין וא"כ אפשר דעכ"פ ספינות כאלו יצטלו
המחיות וגם כי יש ספינות שורדין מהם לרחוק צים ואמנם
אפ"כ גם ספינות אלו אינן נחשבות תשמיש כלל על הים ועי"ז
קאי בגרש"ז ומיכו באמת כי רוב הספינות יש להם דין רכ"י
כמצואר בגמרא ובש"ע וכמ"ש צמ"ד. ועיין שו"ת צרכ"ת
אצרכס להגר"א בן הרמב"ם סימן י"ב, ולענין יערים לא דמי
יער לים ובקשה דהים אן תשמישו נוח כיצר שאין האדם יכול
להלך צו אלא על ידי ספינה וכו'. מצואר נמי דהילוך על ידי
ספינה לאו שמיח הילוך. יכ"י מאחיה טעם שיכ"י אכל א"כ
פשוט דכ"י במכונו. וגדולה מזו דעל הספינה עכ"פ מותר

אלא לעיקר הדבר נחשבה אחת לידידי הגר"ש מילנער, ראש הכולל בטאראנעא הבאחי דברי מהרש"ם נחשבה הר"ל אמנם ליינתי עליו מדברי הרמב"ן ז"ל שירוצן מ"ג ד"ה ומעשה מפורש לכיפוך דכילוך בספינה לא קרוי הילוך כלל ונתן טעם לדבר ח"ל, ותמה על עמך הוא יושב נרשות היחיד שלו שהספינה רכ"י הוא גבול עשרה ורחבה ארבעה וכו' ואחכ חושש לו משום מהלך של פסולות איכו מינה ניחא וספינה הוא דקא מסגינא וחסר מהלכת ולא אדם מהלך כלל עכ"ל. וליינתי עליו במפתחות שם. מוצא מדברי הרמב"ן ז"ל דאם היושב ברכ"י שלו אף שהוא רכ"י מהלכת תחתיו אינו קרוי הילוך כלל דלאו אדם מהלך וספינה הוא דקא מסגינא תחתיו ואיכו מינה ניחא וכו"ג פשוט דמכונה שהוא גבול עשרה ורחבה ארבע הו"ל רכ"י והאדם היושב צד אינו מהלך כלל ומינה ניחא ולרבי"ר צעקן ששים רבוא בוקעים צד ואולי עוד גדולה הוא מכונה מספינה, דספינה עכ"פ איכא לז' הילוך שמהלך ע"פ כולה אבל במכונה יושב כל הזמן ואינו הולך כלל ואינו רשאי לירד באמצע הדרך משא"כ בספינה צדו לירד חלל שקשה לו זה פשוט מאד.

ובמ"ש"כ כדודו מדברי הרמב"ן שהבאחי במפתחות יש לחלק טובא אנה חילוק לא ידענא וגא ימחול לי לכתוב החילוק ואז נראה ונחכים לדבר, אבל עד הכס הרי לפי טעם הרמב"ן הוא מבורר ומצוה שנתן טעם לדבר שהוא יושב ברכ"י וכיושב ברכ"י לא מקרי מהלך כלל, ומ"ש רכ"י זה שנקרא ספינה או רכ"י שנקרא מכונה רכ"י הוא ולא מקרי מהלך כלל וא"כ ליכא צד בוקעים ברכ"י. חכ לפענ"ד צדור מאד, ומיכו גם לפמ"ש כמ"ע ימחול נח לעיין בשו"ת בית אפרים סוסי" כ"ו שאין מדברי מהרש"ם קשה לדין אפילו בלי דברי הרמב"ן ז"ל ע"ש מה שמחלק למעלה מעשרה וכו' ע"ש.

שנית דהמאירי ר"ת שירוצן ד"ה והמשנה ראשונה התנה ברכ"י שיכ"א ברחבה ע"ז אמה ומפולש משני ראשו עד שיוכל לעבור ביושר בלא עיכוב וכן הריכו צד גדולים ברכיים שיכ"א צד דריסת רגל לששים רבוא ולא שיכ"א ששים רבוא יכולין לעבור שם בידה חלל שיכ"א דרך מאי לששים רבוא ורגילים לעבור שם עכ"ל, הרי שהתנה שיכ"א רגילים לעבור אבל אם אין רגילים לעבור אינו כלום וא"כ כ"ש כיכי דאסרום לעבור דלא מקרי רכ"י ורשות ברכים פירושו כמשמעו רשות שיש רשות לרכים ולא שאסור לעבור.

ובתוספות שירוצן דף ו' ד"ה כילד מערבין וכו' הקשה ר"ת דנשתת פ' הזורק דף ז"ה אמר דעגלות הוי תחתיו וצויהן רכ"י ותחתיו לא הוי ס' רבוא ואומר ר"י וכו' ולפי כ"ג מאי קושיא אם תחתיו לא מסגי רכים אבל הרי ישק על העגלה והם מפרפין דברי היושבים בעגלה לשיעוריהם כבוקעים צד הוכ, א"כ תחתיהם נמי הוי רכ"י מכה היושבים על העגלות אע"כ דהיושבים על העגלות הם ברכ"י ולכן פריך שפיר תחתיו אין בוקעים ס"ר והאיד הוי רכ"י ומדתי ר"י דמ"מ דרכן הוי ללא וללא באותו דרך משמע לדידי דאם

לו להלך גם צמים ועל הספינה משא"כ במכונה ועל הרכוב כמובן.

ומה שאין מעב"ת לענין עיקר דין רכ"י דל"ל צד"ז לעיין בדברי מן החזו"א ז"ל א"ח סימן ק"ז אפריון נמעי' לכת"ר וכבר כתבתי גם מה דצד"ז אשר רוב עירות הן עוקפות במחילות ע"י הרכובות שאין מפולשות ומכ שגפרן במקומות און זה עושב רכ"י ובהחזו"א ז"ל כתב רק דיש ג' מחילות עומ"ר ובאמת ע"פ רוב יש ד' מחילות כאלו עכ"פ דברי מן החזו"א ז"ל הם קילורין לעינים וכ"ש לפמ"ש בם"ד א"כ אין כאן גם רוחב ע"י אמה וכנ"ל וא"כ הן נותרות בל"ה"פ בנקל ובמ"צ הקשה להקל בסימן שמי"ה מחמת שאין ס' רבוא בוקעים וכתב מן החזו"א ולפי האמור הכיתר מחזור ומדור לברכים שלנו ואני הפני מוסף וכ"ש לברכים שלנו כן נלפענ"ד.

אלו דברי ידידי דושה"ס וכאש"ל המבדו ומקירו מאד מאד בלב תפשו.

בנשוא הקצו

סימן סב

עוד בין רשות הרבים בברקולין וכו'

ה' לסדר שמן זית וך התשל"ז ב"י יצרא
ישא הרים וגבעות חיים בריה שלום למע"כ ידי"ג הרה"צ
רח"ח חר"פ גאד דורש ומקיים בע"פ וכו', בג"ת מה"ר בנימין
יהושע זילבער שליט"א, בעמ"ס הרבה בני ברק.

אחד"ש"ג צידידות נאמנה,

יקרת ספרו און נדברו ח"ו ביעני וכו'. ובסימן ע"ה בביא דבריו במשנה הלכות ח"ו סימן פ"ו פ"ז דאין לן רכ"י דאורייתא בצדוקלן צד"ז, וכ"ת התפלה דכנראה נעלמה ממני תשו' מהרש"ם ח"ג סימן קפ"ה אודות מסילת הצדל שנסתפקו אי צד"ז זה הו"ל רכ"י דאורייתא אף דכ"ל ג"כ צד"ז ובעיקר החידוש התפלה כי דבר זה הוא חדש מאד.

ודג"ה במה שהתפלה שהוא דבר חדש איכרא דאיון חדש כלל, ידולה מו כתב רבינו הגדול החזו"א ז"ל א"ח סימן ק"ז דכל עירות צד"ז שרובותיהן אינן מפולשות הו"ל כעירות מוקפות במחילות ע"י הרכובות ומכ שגפרן במקומות און זה עושב רכ"י וצד כתב מן לישב מה שהקשה במ"צ בסימן שמי"ה ודמק לישב להקל וסיים מן החזו"א ולפי האמור הכיתר מחזור ומדור לברכים שלנו ע"ש, וא"כ צדק וכלל גם כ"י וצדוקלן וא"כ כ"ג שהוא באמת מנושא כלי מן החזו"א למ"ל להחמיר במקום שהקול מן, שוב ראייתי באחד מחשו' שם שהביא דברי מן החזו"א ז"ל ודחק צו, ולפענ"ד הדברים כפשטם ועכ"פ לפי"ז יש לן אילן גדול מן החזו"א למועד עליו אפילו בלי טעם שלנו.

סימן כג

ישוב לקדושת האחרונים במצורא מת לקברו חזי
מלשאצ"ל

מע"כ ידי"ג ח"ה הרה"ג המפורסם אי"א כש"ת מהר"ד
ירחמיאל זעלצער שליט"א, בעמחים גר למא.

אחרשכ"ת

כרנע קבלתי מכתבו השלישי צו העיר על קושיה הגכ"ק
בעל אבני נזר ח"ח סימן רמ"ז אהא דתנן פוער ב"י ר"ש
אף במזויל את המת לקברו משום דהוב מלשאצ"ל, והקשה
ז"ל דאמאי הוב מלשאצ"ל הא יש נזק לקיים מצות קבורה,
ודחק לישב ולחלק בין מקלקל בעצמותו לא חשיב חיוקן מזה
חיוקן ע"ש, ובש"ת מנחת אלעזר ג"כ הקשה כנ"ל ודחה ח"י
האבני נזר וסיים דלית נגר וצר נגר דיפרקונה לקושיא זו (ע"ש)
מנח"א ח"ג סימן י"ו) וכ"ה כתב לישב בדרך פשוט דבשבת
ליכא מצוה של קבורה ולא דמי לגולג ללאת צו ולס"ת לקרות צו
דאיכא מצוה משא"כ במת דאסור לקבור בשבת ע"כ.

והגב כי אין חז"ג להאריך בזה, אמנם מאחר שידעתי שכ"ת
מארכ את דבריו ולכן אמרתי להעיר גם בזה, אמנם
בקיצור, וראשונה במה שראה לתקן דבשבת ליכא מצוה של
קבורה הנה באמת כי ליכא למדחי בני גאונים דמיתעבא
וודאי דגם בשבת איכא מצוה קבורה אלא דיש עליו איסור שבת
שאסור לו לקברו ואפילו אי נובא חנינות בשבת נסתפקו בזה,
עיין רא"ש רפ"ג דברכות בשם הירושלמי שכח דאין לדיוק
מינה ע"ש, והגם דקיי"ל ח"ח שיי"א דאסור להזיז שום אבר
במת וכ"ש שלא לקברו, אבל עכ"ז אינו נפטר ממצוה קבורה,
ואדרבה מחשיך על החומס ועוד, וראויה ברורה ממשנה שבת
ק"ה הקורע בחמתו ועל מתו וכל המקלקלן פטורין ובגמ'
פריך ורמינהו הקורע בחמתו וצאצלו ועל מתו חייב ואע"פ
שמחלל שבת ילא ידי קריעה ומשני לא קשיא הא במת ידידיה
הא במת דעלמא, ופריך והא מתו קתני ומשני בהך דלא בני
אצלות נינהו, ופריך ואי חכם הוא חייב ואי אדם כשר הוא
חייב ואי דקאי בשעת יליאת נשמה חייב ומשני דליכא אפילו
חדא מינייהו, מבואר דלאו ב"י אחד מהן ב"י חייב אע"פ שחילל
את השבת ילא ידי קריעה והכ"ז בקבורה אע"פ שמחלל שבת
מ"מ ילא ידי קבורה אס קברו בשבת, ולא חקקה ממה שאמרו
בירושלמי מו"ק פ"ג ה"ה חל יום ח' שלו בשבת הו"ה אפשר
(פי' ובי נקבר בשבת) ומשני תפטר שגרתו חיה וגחייאשו
בשבת מלכקשו אית דבטי למימר דבא לו שמועה קרובה בשבת
ואמאי לא משני דקברוהו במחיד לא קשה מידי דאכ"נ אלא
ברשיעי לא קמיירי ופשוט.

ומידו צעיק קושיה בני גאונים אף דלא נגר אני ולא בן נגר,
לפענ"ד אחר בקשה סליחת בני קדושי עליון נראה לישב
דלא קשה, דכ"ה אפשר במזויל מת עכו"ם לקבורה או במזויל
מת שאינו חייב לקברו כגון שהוא מת שאינו שלו וליכא מצוה
בקבורתו ושפיר הו"ל מלשאצ"ל, איברא דקושיא זו לאו חדתא

לא כי כדן נלאת ולבא באתו דרך באמת לא ב"י רכ"ר ואפי'
אלו ב"י בעגלות מלאין אנשים כיון שחס ברכ"י בעגלות
אף שהיו במזויל לירד מהעגלות ולילך ברגל ברכ"ר וא"כ
כ"ש במכוונת שאסור ללאת ולבא באתו דרך שחס נוסעים
לכ"ע לא ב"י בכלל בוקעין צו וא"כ גם דעת החוספות דממכ
שעל רכ"י אין מלערפין, וקל"ה יש לחלק דכיון דבעגלות כיב
עליהם קרשים לא ב"י יושבים עליהם מ"מ כול"ל דעל
בעגלות נמי אסור משום רכ"ר אבל באמת דבעגלות חס
רכ"י כמבואר בגמרא שבת להדיא, ועיין מג"א סימן רס"ו
סק"ד.

ועיין יראים לבר"א ממיו"ן ז"ל סימן קי"ב הביאו המג"א
סימן שמ"ח שהקשה לשאל דהים עמוק עשרה ורחב
ד' ומי' לא מצעלי מחיתתא אמאי לא ב"י רכ"י דאי בחר
תשמיש הספינה שע"פ המים אזלינן ח"כ ליהוי רכ"ר אך
ב"י עממא דים שאינה רכ"י דכל חרין עמוק ואינו משופע כדי
שיתלקט עשרה מחור ד' לא ב"י רכ"י ורכ"ר לא ב"י שאינו נוח
תשמיש הליכתו מפני המים עכ"ל. ולכאורה אכתי חקקה מ"מ
ליהוי רכ"ר מכת הספינה שע"פ המים ויחל בחר תשמיש
ספינה שע"פ המים וע"כ דאז אינו דלא אזלינן בחר תשמיש
ספינה דליהוי רכ"ר דלא נחשב כלל לרכ"ר בשביל זה וכדע"א
הרמב"ן ז"ל דעכ"פ תשמיש ברכ"י והילוך צו לא עושה רכ"ר
יהי מאיזה טעם שיהי או מטעם הרמב"ן או מטעם אחר
אבל הילוך ותשמיש ברכ"י אינו עושה רכ"ר, ותדע דכ"ה
עיר שיש בה מחיתת אפילו יש בה ס' רצוא אין עושין רכ"ר
דכיון דיש לה דלתות כ"ה זה רכ"י מה"ת ואין רכ"י עושה
רכ"ר והכ"ז צאלו, ועכ"פ לא לריכנא ראי' דכ"כ הראשונים
ז"ל, ועי' עוד שו"ת הגר"א בן הרמב"ם ז"ל סימן י"ב ובתוס'
שבת ס'י שמה אוח מ"א ובמש"כ שם ובח' הארכתה עוד בס"ד.

סוף דבר לפענ"ד אין שום ספק שהמכוונה שהוא רכ"י צפני
עלמו ואסור ללאת ממנה לרחוב אינה מלערפה לששים
רצוא, ואדרבה אין כאן רכ"ר כלל שאסור לעבור דרך שם וכ"ש
שם לן היתר מן החומ"א ז"ל בריוה יש לן היתר לעשות עירובין
בעירות גדולות כאלו כי אין להם דין רכ"ר, ובח' הארכתה
כי מימות עולם שקדו לעשות עירובין להיתר הוצאה וע"ז אמרו
בשעה שחיוקן שלמה עירובין יתח ב"ק אס חכם בני ישמח לצי
גם אני, ובתשו' הרא"ש כלל כ"א ברבי יעקב צ"י משה שראה
להחמיר שלא לעשות עירוב כחז עליו הרא"ש שהוא מכשיל את
הרבים וצר נדוי הוא ובכלל זקן ממרא קראו ע"ש, שהוא
נגד טעם הרא"ש למי שהוא צקי בדבריו, ומרן הח"ס ח"ח
ס' פ"ע כתב מצוה לתקן עירובין בכל קהל וקהל ומי שמחמיר
בדבר נקרא מקלקל ומקיל בחילול שבת שהרבה בני נכשלין צו
והקולר חלוי על צווארו ע"ש, ועי' שו"ת תשצ"ן ח"ב סימן
ל"ח והי"צ אס נלך וכו' עכ"פ המחמיר בעירובין מקיל בחילול
שבת של רבנות בני ח"ו כמבואר בפוסקים, עי' לעיל סימן
ס"א וס"ב.

ידי"ג והשכ"ג והאש"ל המצפה לישועת ה' סדרף עין, בלב ונפש
מנשוא וקטן

וח"ס ז"ל א"ח סימן קכ"ח לזכר עותר ליקח שטר מקצרת מחיים ולאסורים בהנאה כל הוה כשטר פועל לפשות עמו ציין נסך ע"ש מה שחי, וע"י שרית דובצ משנים ח"ג סימן כ', וכתבתי לחדש בס"ד ע"פ דעת החשד"ן ח"ג סימן י"ג שכתב בקבל שחקנו חזר לקבור מתים בתשלום שטר ואחד מן הקבל קם ונתעורר דהוה איסור גמור ביד החכמים אחרי שיקחו שטר מן המתים אלא יעסקו בחנם וכתבש"ץ צירר בהיתר משני טעמים, חדא דכל מה שיש לו קרובים יורשי נכסיו אין בהחזקתן חייבין לקבור וכיון דהקבורה מטעלת על הקרובין אם רחוקין מעטלין בהם רשאים ליעול ממזן מנכסיהם לצורך מלואת קבורה דהוה כשטר מלואה הזאה וקדושה. שנית דמלואת קבורה אינה להכניסו לקברו אצל הבצלה והמילוי אינו אלא הכשר מלואה והחפירה נמי הכשר מלואה הוא דאדם יכול להפוך לו קברו מחיים כמו שכתב מה לך פה ומי לך פה כי חלצת לך פה קבר חלצו מרום קברו וכן בקברי אשר כריתו לי בדרך כנען כפי הגרלה מדרך הפשט שמה תקברני, וכיון דיכול אדם להוציא קברו בחייו ואין מוטל על הרצים אלא להכניסו בקבר שא"א זה אלא ע"י אחרים אם רוצה להעיל עורה חפירה על אחרים רשאים ליעול ממנו ע"ש. ובכתבתי עוד סמוכין ממתי מדרב שחיו נכנסין בעלמא לקברם שכרו להם פרז ת"צ כמבואר.

א"ל דלפי"ז אומר אני דכתי נמי ודאי מלואת קבורה הוה מלואה ומלש"ל"ג אמנם זה דוקא בהורדה לקבר אצל חפירת הקבר והבצלה לא הוה אלא הכשר מלואה והאכשר מלואה לא נעשה בשביל זה מלש"ל"ג דוקא במלואה עצמה שמקיים כמו הקורע על מתו שהמלואה היא הקריעה וכן לז"ז וכיוצא בזה, אצל הכה הבצלה לא הוה אלא הכשר מלואה וע"ז לא אמרו ושוב בוי"ל בכלל מלש"ל"ג. וקצת היה נראה דתולה במחלוקת הריב"ש והחשד"ן דהריב"ש חשו' ק"א והחשד"ן סימן כ"א ח"א כתבו דעליה לארץ ישראל נמי הוה מלואה וברש"ש סי' א' צ"ג' ה' האריך הרבה במלואת יסוד א"י וחלק המלואה לג' חלקים וכתב דהעליה עצמה לא הוה אלא ממחשיו המלואה ולכן הגשע שידור צא"י ורואה לשאול אין מתירין אצל הגשע לעלות כיון דהעליה אינה מלואה מתירין לו ע"ש. וגם צין החשד"ן וריב"ש י' חילוק דלהחשד"ן העליה היא יותר גדולה מהישוב אצל הריב"ש סימן ק"א ה"ל כתב דהעליה נמי הוה מלואה אצל הישוב מלואה יותר גדולה מהעליה לא"י ע"ש, וע"י בספרי משנה כלכות ח"ג סימן קפ"ע וי"ל דהא בזה חליא דלמ"ד דהעליה אף שהיא הכשר מלואה בוי"ל יסוד א"י כ"כ הבצלה ולמ"ד דהכשר לא הוה כהמלואה א"י כ"כ הבצלה לא הוה חיוב דלקרי מש"ל"ג. ומיהו יש לדחוק דגם הריב"ש מודה כאן דסוף סוף קבורה אפשר בכל מקום ולא לריך בצלה וברי אפילו בציתו אפשר לקברו ולקיים מלואת קבורה א"י כהבצלה בוי"ל מלש"ל"ג ודו"ק בזה, ושפיר מיושבת קושית הפוסקים ז"ל *

ובזה הגני ידיו דהשכית צלה חרב על דבר אמת, ותורה רבה על ציותו בספרי כי זה חלקי מכל עצמי שביה נתקבלו דבריו בעולם התורה, בברית כח"ט בלב ונפש

משנה הקטן

היה וכן בקשה כבר המאירי שבת ז"ג ד"ה המשנה בשעית שכתב ואני חמק הואיל וקצורה מלואה היאך אין הולאה לקצורה לריכה לגופה עד שראיתי בתלמוד המערב שהעמידוהו צמת גוי ר"ל מעובדי האלילים שאינו חייב בקצורתו וכן בעמידוהו בשאין צו ריח רע, וראיתי לגדולי הדור שפי' צו שלא שם לענין מת ישראל בשאין צו ריח רע או שלא כי' לורך שבי' צו ריח רע פטור לר"ש משום מלש"ל"ג וחררה שאלתו במקומה, היאך אפשר שהקצורה מלואה ולא תהא הולאה זו מלאכה לריכה לגופה והניח הדבר בצ"ע, לכאורה אמנם דברי תורה עניים במקום אחד ועשירים במקום אחר, ודף ק"ה ע"ב כתב ח"ל לפי דרכך למדת שלדעת הפוסקים כר"ש במלש"ל"ג שפטור עליה אפילו קורע על מתו פטור ואינו נקראת לריכה לגופה מלך קיום המלואה, ומ"מ דוקא מפני שאין למלואה שעה עוברת ואדרבה אעפ"י שאין בה שלא בזמנה עשה שם לא כן ודאי לריכה לגופה היא וכן הענין במלואה מת לקברו ולמדת שסתם משנתנו כר"ש עכ"ל. הנה' ביאר לן המאירי לדעת ר"ש מלואה כמת לקברו פטור ומחלק צין מלואה עוברת למלואה שאינה עוברת.

איברא וגם בדברי החוס' שם דף ק"ה מבואר להדיא קושית בני גאונים ותי' עליהם דבגמרא שם סיים תינה מתו אלא חמתו אחמתו קשיא ומשני חמתו אחמתו נמי לא קשיא הא ר' יבדוק הא ר"ש הא ר"י דאמר מלש"ל"ג חייב עליה הא ר"ש דאמר מלש"ל"ג פטור עליה, ופירש"י שם דמתו על מתו נמי הוה מצי לתרוי' הכי אלא מעיקרא אבדור לאוקמי כחד חנה ולא מתוקמא אלא כר"י דהא מלש"ל"ג היא כמלואה את המת לקבורה. אמנם החוס' בקשו שם אפירש"י דע"כ תרוייבו צמת ידיה איירי ולא צמת דעלמא כדקתני בצרייתא דלעיל דילא ידי קריעה וא"כ מש"ל"ג כיון שכוף לורך מלואה כדמוכה לקמן, ונראה לר"י דלא מתרין אלא חמתו אחמתו אצל בעל מתו לא פליגי דצמת דעלמא פטור דמקלקל הוא וצמת ידיה דאיכה מלואה חשוב מתקן וכו' ע"ש. הנה מבואר בדברי החוס' דצמת ידיה שחייב לקרוע מקרי מתקן אצל צמת דלאו ידיה דאינו חייב לקרוע לא מקרי מתקן אלא מקלקל. ומעתה הכ"נ לענין קצורת המת דהנה פשוט דהמלואה לקבורה הוא על הקרובים כל שיש לו קרובים כמבואר כל זה בשו"ע יו"ד וכיון שכן המלואה מת שאינו שלו לקבור ליכא מלואה עליו לקברו ושפיר לא הוה מלש"ל"ג בשביל המלואה דהכא המלואה על הקרובים לא על אחרים ודברי הגאונים נע"ג. ויכול לפרסם זה כי הוא פלא.

וע"ש עוד בחוס' ח"ל, ואע"ג דלקמן משמע דלורך מלואה וכו' ותי' צ' בשם ר"ת דמחלק צין שבתיקון צא לבסוף וצין צא התיקון בשעת קריעה ולא חשבו קלקול כלל ע"ש ודו"ק דכתיב לכאורה נדחו דברי הגאון בעל אב"י ובעל מנח"א סוף דבר דברי הגאונים נע"ג והגם דלאו נגר אני בניחו לי מן השמים צמ"ד להתגדר צו ודברי המאירי ה"ל העיר לי גם אחד מתלמידי בני מהר"ש כ"י.

ועוד צו שלישי דנלפענ"ד לחדש דבר צמ"ד, לפמ"ש בספרי משנה כלכות ח"ד סימן קפ"א צ"ש צו קושית הגרע"א

שוב דקדקתי ברש"י ובחיים צ"ב שכתב בדי"ה אבל לא של עץ ח"ל, ודמי למציא את המת לסלקו מעל פניו דפטור עליה ר"ש במס' שבת וכו'. והנה דייק רבינו הגדול למציא

המת לסלקו מעל פניו ולא כתב למציא מת לקברו דמציא המת לקברו אה"י דאפשר דהוה צל"ג כיון שמצוה לקברו וד"ש לא מיירי אלא המציא לסלקו וק"ל.

סימן סד

אי צריך לבדוק ספרים מפירורי חמץ

עשיק ט' ניסן תשע"ה ב"י יצו"א

את חג המצות יחוג בדיעות וברכתא במחזיקי תלמוד, לבדוק והדיג חריב מוטלא ומפולג וכו', כשי"ח מה"ר גבריאל ציננער שליט"א, ראש הכולל ור"מ בישיבה הקדושה פאנא ב"י.

אחר שית' בידידות,

מכתבו עדי קבלתי בדבר השאלה שנשאל מחברי הכולל אי צריך לבדוק ספרים שיש שם פירורי חמץ, לפי שקשה לבדוק כל ארגז הספרים, ובכלל תמיכה ליה מה מוטל מה שפותחין כל ספר ובודקין רק שער של הספר דאם צריך לבדוק אז החיוב על כל דף ודף, ולכן יאל להשגשג דבאמת לא צריך לבדוק הספרים שכרי קי"ל דפירורין ממילא צטלי וחס הפקר והאריך צפולו הנעים, ומאד נכספה נפשי לפלפל בדברי חורב, אמנם היות כי מעב"ת עלן עלי להשיג עוד קודם הפסח ולכן לא אכתוב רק מה שנלפענ"ד להלכה בזה, ואי"ה אם אזכה לכשאפנה עוד אפלפל בדבריו ואחזי הסליחה על מיעוט פלפולי כעת.

והנה גרסין בגמ' פסחים ו' ע"ב אמר רב יוחנן אמר רב לבדוק צריך שיצטל מ"ט אי נימא משום פירורין הא לא חשיבי וכו' חומא כיון דמינער לבו אגב ציחיה חשיבי וכתניא סופי תאנים וכו' בזמן שצט"ב מקפיד עליהן אסורין משום גזל וחייצין צמטער בזמן שאין צט"ב מקפיד עליהן מותרין משום גזל ופטורין משום מעשר אמר רבא גזירה שמה ימלא גלוסקא יפה ודעתיה עילויא ופריך וכו' משכחת ליה לצטליה ומשני דילמא משכחת ליה לבתר איסורא ולא צרשתייה קיימא ולא מלי מצטיל ע"כ. והנראה לכאורה דפירורין ממילא קא צטלי מדקאמר מ"ט אי נימא משום פירורין הא לא חשיבי פי' וממילא קא צטלי, ועי' ר"ה שם מאי טעמא אי משום פירורין אפי"פ שלא צטלן כמו צטלי בן דבא לא קפיד עליהו וכו' ע"ש, ובתוס' שם ד"ה ודעתיה עילויא פירוש ולא צטל מאליו כמו פירורין. מבואר דפירורין מאלוהי צטלי. וכ"כ המג"א א"ח סימן תל"ד סק"ה ח"ל, ודע דפירורין ממילא צטלי והצטול הוא שמה ימלא גלוסקא יפה אלא דקשה ממה שקי"ל צסימן ת"ס ס"ג הל' אחר זמן איסור חמץ יאמר צשעת לשה כל פירורין שיפלו צשעת לשה ועריכה וכן צלק הדצק צכלים אני מצטל אותם כדי שנמלא מצטלן קודם חימוץ ואי הפירורין מטמאן מצטולין למה צריך לומר כן כבר חי' המרי"ל והצ"ח דשאני פירורי צלק שמחצבין יחד ונדצקין וחשיבי משא"כ פירורי לחם דלא חשיבי ועי' מג"א שם וצט"ז ס"ק ג'.

איברא דהש"ג כתב דצפת נמי דינא כמו צלק שצריך לצטר ובצילו כח"ר צמכתו וזיין לבק החיים סימן תמ"ב סקפ"ח אלא שכתב דכמאורי כתב כהמג"א וכן פסק הגרש"ז וכו"ר ועוד אחרונים. ולולא דמסתפינא הי' נלפענ"ד דמה שאמרו בגמרא אי משום פירורין הא לא חשיבי הכי פירשו

דודאי כשהוא צודק צריך לבדוק גם אפירורין אלא שאם לא מלא פירורין אחר שצדק הם צטלין ממילא אצל קודם שצדק ודאי ליכא למימר דפירורין ממילא צטלין ודייקו כן מדקאמר בגמ' בצודק צריך שיצטל ופריך מ"ט אי נימא משום פירורין וכו' ויש להקשות דמאי ס"ד דהמקשה דפירורין לא צדק אחריון דמקשה אי נימא משום פירורין אצל נראה דהמקשה נמי ידע דודאי צדק מה דאפשר אלא דא"ל לבדוק אחר כל הפירורין לפי שאין נמאאות כ"כ ולכן פריך בצודק צריך שיצטל מ"ט כלומר כיון שכבר צדק וצדק נמי אחר הפירורין מ"ט צריך שיצטל ואי משום דפירורין שלא מלא צדקיה הא לא חשיבי וצטלי ממילא.

ולפי' מה שכתבתי מיושצת נמי קושיא אחרת שקשה לכאורה דמייתי ראייה וכו' חומא כיון דמינער לבו אגב ציחיה חשיבי וכתניא סופי תאנים ומשמר שדכו וכו' ולכאורה מאי ראייה מייתי מהתם דהתם מיירי צסופי תאנים שלקט תאנים הנמאאים כל מה דאפשר ולא נשאר אלא אותן שאין מתצטלות עולמית ולכן שפיר אמרין התם דכיון דלקט השאר וצכיון השאיר אלו בזה ידעי' דלא קפיד אצל בפירורין להס"ד דלא צדק אחריהם לא דמי אהדדי ולפמ"ש אחי שפיר, ויש לדחוק קצת דכיון דצדק אחר הכזית ויותר והשאיר הפירורין ממילא כראש דלא קפיד על זה.

ובזה נלפענ"ד לפרש נמי מה דאמר רבא גזירה שמה ימלא גלוסקא יפה ודעתיה עילויא ויש להקשות מאחר שצדק אחר כל החמץ מביכא חיתי שימלא גלוסקא יפה ולמה יתקנו צצטיל זה לצטל לעולם מילתא דלא שכיחא כלל. עוד קשה מה שאמרו ודעתיה עילויא הכי כיון שגלוסקא יפה היא גדולה יותר מכזית א"כ אפילו לאו דעתיה עילויא נמי שוצר צצל יראה וצ"י שכרי בגלוסקא הוא חמץ צפסח וכו' לא ציטל החמץ קודם הפסח ואין לומר משום דלא קפיד דכרי אמרו דרק על פירורין לא קפיד דלא חשיבי, ועי' תוס' ודעתיה עילויא פירוש ולא צטל מאליו כמו פירורין ולפי' למה לבו דעתיה עילויא אפילו אין דעתו עילויא נמי לא צטל כמו פירורין דכרי בגלוסקא הוא יותר מכזית ויותר מכזית אינו צטל מטמאן וכיון דלא צטל לפי הס"ד דלא ליצטל א"כ לא נשאר רק בצדיקה וכו' לא מלא בגלוסקא צשעת בצדיקה וכשמלאה יצטר עלה אפילו לאו דעתיה עילויא והוא קושיא עמומה לכאורה.

אמנם לפמ"ש הפי' דודאי לא חיישינן שימלא לאחר צדיקה גלוסקא גדולה כזית או יותר אלא אכן חיישינן שימלא גלוסקא קטנה פחות מכזית אצל יפוייה כלומר שיכ' עוגב קטנה פחות מכזית אצל יפה היא לעין ודעתיה עילויא לאכול שכרי כמה פעמים ימלא כעין סוכריה או גלוסקא עוגב וכיוצא צו קטנה פחות מכזית, אצל יפוייה ודעתיה עילויא לאכול וא"כ אפילו שהוא פחות מכזית מכל מקום לא צטל מטמא דליכא למימר דלא חשיבה שכרי דעתו עלה חס שאמר רבא שמה ימלא גלוסקא יפה כיינו אפילו אמת שפירורין נמי צדק אחריהם ושאר הפירורין הם הפקר מ"ט שמה ימלא גלוסקא יפוייה שהוא פחות מכזית ופחות מכזית כרי אפשר שלא ימלא

כ"ט ע"כ ד"ה רב אשי נמי מוכח דפחות מכזית נמי לריך לבער ע"ש מדאורייתא או מדרבנן עכ"פ ובח"י אות י"ז הביא שיטת מהר"א דא"ל לבער, וסיים אכן באמת יש מחלוקת בין הפוסקים בזה דעת הרב פוסקים דאפילו פחות מכזית לריך ציבור ועי' צ"י וצ"ח שהאריכו בזה, גם הע"ז כתב דלעטס דחיישין שמה יבא לאלו א"כ אפילו פחות מכזית חייב לבער אפילו היבא דליבא צ"י מחומרת חכמים וכמ"ש חו"ט ריש פסחים בשם הרשב"א. ואין להאריך בדיונים אלו לפי שישאל קדושים הם וגוררין כל החמץ הנמצא אפילו בדבק בכותלי בית ע"ש ובשאר אחרונים.

א"ל דלפ"ז יש לשב נמי דברי החזו"א ז"ל בסיומן קט"ז אות י"ח שכתב דנראה דלענין חיוב מחיצה שחקו חכמים כדאמרינן לעיל ו' א' אין חילוק בין פירורין לגלוסקא יפה והלכך חייב לדקוק את הספרים משום חשש פירורין אף שאין בהם כזית. ומע"כ תמה עליו ולפי מה שכתבנו אחי שפיר דברי החזו"א דודאי בחמץ ופירורין אפילו פחות מכזית כל שנכריס וגררין ודאי חיישין להוא ולריך לדקוק ובה דאמרו בטלי היינו אינן יודעים ובאמת כי כ"י לו להחזו"א ז"ל להביא לעצמו ראיה מדברי הר"ן שפי' דגלוסקא יפה לאו דוקא אלא כל שיא מכלל פירורין גלוסקא קרי לה וי"ל דהחזו"א הוסיף אפילו פירורין ממש מ"מ נראה דהכל לריך לדקוק וכמ"ש בס"ד.

העו"ה לדין צ"ד הוא כך דנלפענ"ד דודאי לריך לדקוק הספרים מכמה טעמי, חדא לפי מה שכתבנו בפירורין נמי לריך לדקוק אחריהם וכדעת הרב פוסקים דפחות מכזית נמי צ"י ציבור.

והשני דידוע מחלוקת הפוסקים אי שייך בח"ש כל יראה וצ"י ואי שייך ביה ח"ש אסור מה"ט כבשאר איסורין, עיין רא"ש הביאו בעור ח"ה סימן תמ"ב ועיין ה"ה ובשו"ט פנ"י סימן ע"י באריכות גדולה, ועי' פמ"ג סימן תמ"ב בפתיחה שם ובישו"ע סימן הנ"ל סק"ב ובמנ"ח מזה ע', ואין הז"ג להאריך, מ"מ למ"ד דיש בו מדין ח"ש פשוט דחייב לבער ולדקוק אפילו אחר הפירורין מדין ח"ש ובה דאמרו דפירורין לא חשיבי ז"ל כמ"ש לעיל.

ועוד צו שלישי לפי דעת החו"ט דהאיסור הוא משום דילמא אחי למיכל, א"כ בכל הפירורין שאפשר שיתערבו במאכל לריך לבער כדי שלא יתערבו במאכל ויבא לאכלס, ח"ל הראב"ן במס' פסחים ואע"פ שמבטל אדם חמץ בלבו לריך לחפש אחריו ולבערו מן הבית בכל מקום שהוא, ולפיכך נהגו הראשונים לחרוץ את הקתדראות והספסלים והשלחנות שמה ידבק בהן חמץ וגם החיצות שאם יתאר בהן משהו חמץ שלא יתערב במאכלו צפסח בצינו ושלא בצינו ויאסורו ובה דתנן (מ"ה ע"א) צ"ק שצידקי עריבה אם יש כזית בטל במיטתו ה"מ דלא צ"י לאיחטומי בעריבה צפסח וגם הצ"ק הוא במקום העשוי לחזק העריבה אז בטל אצל אי צ"י לאיחטומי צ"י אע"ג דעשו לחזק וחשבו כעריבה לריך לבער משום דלמא איערב לי בכדי דהכח דמשחמש צ"י ויאסר ע"כ. הנה לן רבינו הגדול הראב"ן ז"ל דדנדרים שישחמשו בהם צפסח לכ"ע צ"י לדקוק

הכל בשעת הצדיקה ולכן שפיר לריך לבער אף לאחר הצדיקה אצל פשוט דמתחלה לריך לדקוק אפילו פחות מכזית ואחי שפיר לפ"ז פי' החו"ט דעתיבה עילוי פי' ולא בטל מאליו כמו פירורין והכוונה דהגם דהוא נמי פחות מכזית כמו פירורין מ"מ מכה חשיבותו לא בטל מאליו (וכה דלא כרש"י כמ"ש החו"ט דלרש"י הגלוסקא הוא כזית שכתב שיעבור צ"י וצ"י וי"ל) ובאמת כי כן כתב הר"ן כאן בד"ה מ"ט ח"ל, וגלוסקא יפיופה לאו דוקא אלא כל שיא מכלל פירורין גלוסקא יפיופה קרי לה וכיון דלא בטל ממילא לכשימלאנה חייב לבערה מיד כמו שכתבתי למעלה ע"כ. הרי מבואר דס"ל נמי דגלוסקא היינו פחות מכזית ואחי שפיר מה שפי' אלא לפ"ז נראה מדברי הר"ן נמי דפחות מכזית נמי צ"י לבער עכ"פ וא"כ צ"י נמי צדיקה שאם ימלאנה ויולאנה.

א"ל דגם מה שכתב כ"ה דמדברי המאורי משמע דלא צ"י צדיקה אומר אי דלדרכה מדברי המאורי ראה להפוך שם ח"ל, ושאלו בגמרא מחיצה טעם להריכוהו בצטול אחר שצדק יפה שאם מפני הפירורין ר"ל שאין כזית שאין נמלאות בצדיקה כל כך פירורין לא חשיבי ומופקרין הם מן הכתם, ויש לדייק מה שכתב ר"ל שאין נמלאות בצדיקה כל כך דצדיקה מאן דכר שמיא והלא פירורין לא צ"י צדיקה כלל ואין נמלאות כל כך משמע דודאי צדק ומלא גם פירורין אלא דפירורין אינן נמלאות כל כך ונשארו וע"ז משני פירורין לא חשיבי ע"כ. הנה מבואר להדיא כמ"ש בציבור לשון בגמרא דודאי בצדק לריך שידקוק אפילו אחר פירורין פחות מכזית אלא שהפירורין אינן נמלאות כ"כ מחמת קטן כידוע ולזה לא חשיבי מה שנשאר וממילא בטלי וע"ז ח"י רבא משום גלוסקא ונמלא יש כאן חשיבות אלא דלפ"ז נמלא דמגמ' הנ"ל אין ראייה דפירורין לא צ"י לדקוק אחריהם. ולפ"ז אחי שפיר דע"פ הלש מלות לריך שיאמר הפירורין יהיו הפקר דודאי פירורין נמי חיישין וכנ"ל.

ומיד אפילו לפי ח"י המהרי"ל והצ"ח ו"ל דפירורי הבית שצטלי ממילא נמי היינו לאחר הצדיקה ופשוט דאין קיי"ל לריך לדקוק בחורין ובסדקין ובכל מקום שמה ימלא חמץ כפי האפשר לכתחילה עכ"פ.

והנה המחבר סימן תמ"ב ס"ו כתב נהגו לגרר הכתלים והכתאות שנגע בהם חמץ ויש להם על מה שיסמכו, ובס"ז שם צ"ק שצדקי עריבה אם יש כזית במקום אחד חייב לבער ואם לאו אם היב עשוי לחזק צו שצ"י העריבה או לסתום צו נקב בטל במיטתו ואם לאו חייב לבער, מבואר דאפילו פחות מכזית נמי חייב לבער ופשוט דעל הכתלים ועל הכסאות נמי מיירי דפחות מכשיעור הוא דאלי"כ פשוט דחייב לבער. ובמג"א שם סק"י הביא דעת הסמ"ק דדוקא כשיש בין הכל כזית אצל כשאין בין הכל כזית אפי' אין עשוי לחזק א"ל לבער אצל דעת הרב פוסקים דאם אין עשוי לחזק ואפילו פחות מכזית חייב לבער ועס"ח ומ"ש סימן ת"ס ס"ג וכתב בגמ"י בשם הרא"מ דדוקא כשראו לאכילה ק"ת אצל מטויף ק"ת ופחות מכזית א"ל לבער ועי' דג"מ שם מדברי החו"ט פסחים

כיון שצריכים לחזר ממעשה חמץ גם מצל יראה כיצד מדרגת גם כשציעלו ולבאורה הוא דבר שאי אפשר לחזר ממעשה צחורין ובסדקין אשר לא ימלט כמעט ואם נאמר שימכרם לנכרי הרי לא חל המכירה על הפירורין משכו כללו שאין צהם שו"פ ועל זה העלה למכור בשער מכירה אחת דברים בשוין שיש צהם חש חמץ ודרך אגב כוחצין בשער מכירה גם על הפירורין שצין הסדקים כללים חמוצים וכיוצא ועי"ז חל המכירה גם עליהם והיוין של נכרי ועי"ז חזר ממעשה חמץ גם מצל יראה דרצק כ"ל עכ"ד.

ותחמת איחור הזמן לא יכולתי לבא דבריו לכור הבחן, אבל לשם ריחוק נראין בס"ד אמיתים ונכונים להלכה, ידידו דושה"ט ושי"ת מברכ בברכת תג כשר ושמה בלב ונפש

פגשה הקטן

סימן סה

ע"פ שחל בשבת מתי יעשה פיוס בבורים

א"ס"ח פסח התשל"ד ב"י יצו"א

מע"כ ידידי הרב הטאון המפורסם ור"ח ג"ר וכו' וכו', כש"ת מח"ד שמואל טוביה שמעון שליט"א, אב"ד מיאמי ביטש פלא אהודשכ"ג בידידות יחירה,

בדבר שאלתו שרואה לחוות דעתי העני' צמנהג שעושים סיוס ער"פ והצבורים משתתפים לפעור מן התענית שהוא להם, כמבואר בירושלמי והוצא בש"ע א"ח סי' ת"ע, ונחל ע"פ להיות צמנהג כהשתתף המנהג לסיוס ציוס חמישי וכ"ת יאל לחקור שאפשר לעשות הסיוס צע"ש ולא מיציעול להמאירי וסיעתו שגם להתענות מותר צע"ש חלל אפילו להנוהגין להתענות דוקא ציוס ה', אבל לעשות הסיוס שאין צהם משום קציעת תענית צע"ש שפיר דמי וכ"ג אריך לה לפי שצמנהג קהלות במקומותיהם שאין צהים להתפלל בכל יום וצאים ע"פ עכ"פ למכור החמץ ואז יוכלו עכ"פ להשתתף גם בציוס הנ"ל ולכן כתב להלכה ולא למעשה שאינו מחיק חס עושין הסיוס ע"ש.

והנ"ל פגע"ד דהנה צע"ס הסיוס שאין משתתפים צלמוד עלו צו קמשונים ופקקין צו כמבואר צפח"ס שהציוס מהשוצה מאכזה ואפילו מי שלמד צהמת חלל שמאחר עם הסיוס יש שר"ו למר דאיו מועיל, ועי' א"ר ה"ל ע"ב וצחכס"ל סי' נ"ו וצשכ"מ פ"א מה"ל ע"ב וצש"ת רמ"ן א"ח סי' מ"א. ומיכו הש"ך וי"ד סי' רמ"ו הביא צש"ס מוכר"ס מינ"ן דמנוה לכחחלה לשיר, ועי' תויו"ע פ"ה דתענית וצש"ת פני מצין א"ח סי' ק"ג וצחשוצה אחת הארצתי דצדר. ומיכו העולם נהגו להקל ועי' מ"צ סימן ת"ע סק"י שבעיד לן שנהגו להקל צמדינות וכן ראונו צעינינו צמדינותיו, ובספרי משנה כלכות ח"ו סי' קס"ו הארצתי קלח צענין ביתר אכילת צשר על סיוס. וכהה המהר"ם פרוצינלל צחשו' כח"י הוצאו דצרו צצרכ"י

אפילו אפירורין ומעטם דילמא אחי להתערב הפירורין עם מאכלו צפסה ויאסרוהו וכו' מעמל פשוע דמוכב גם צספרים כיון שדרך ללמוד צהם צפסה ואם יש עליהם פירורין חייקין דלמא יתערב צמאכלו ולכן אפילו על פירורין אריך לצדוק ולצערם.

וע"ז ארצב לו אשיצנו, לפי כעטם שמא ימלא גלוסקא יפיהיה ודאי אריך לצדוק אפילו צחר פירורין, מ"מ אפשר שימלא גלוסקא יפה. וכהה צבר הצאלו לעיל דגלוסקא יפה לאו דוקא גדולה חלל כ"כ קטנה אפילו פחות מכח"ס וכמ"ס הר"ן דכל שכו"ל גדול מפירורין גלוסקא קרי ליה ואפילו נאמר דצעי דוקא יפה מ"מ הרי פשוע דאפשר לפעמים שיניח תחת ספרו או על ספרו או צתוך ספרו אחת סוכר"י של חמץ ממש או כדומה או שיאכל גלוסקאות קטנות ממש שהם פחות מכשיעור והוא יושב ואוכל לפעמים הוא שוכח ויניח שמה וימלאנו צפסה וא"כ הלי טעמא שייך גם צספרים וצפרע צצדר הנדק שאפשר שצדק צו איסור.

ועד החמישית אני צה כי צבר נהגו אצותינו ורצותינו מדור דור לצדוק הספרים קודם פסה כל מה דאפשר, ועל כגון זה אנו אומרים ואל תעוש חורח אמך שאין לנו להחיר מה שאסרו הראשונים ונהגו צה ואפילו לא עשו חלל לגדר צעלמא שהחמירו צו צחמץ משאר איסורין משום דחמץ לא צדילי מיינה ושאר איסורין צדילי מייניהו ולא צעי גדר אין לנו לפרון גדר ועי' ראצ"ן צש"ת סימן ע' שכתב כעין זה לענין מי שרואה להחיר חמץ צפסה צששים שכתב ואפילו לא ה' כי חס מנהג וחומר שהחמירו עליהם החצות הראשונים אין לנו לשנות מנהגן וחומר שקצלו עליהם ואפילו חס יצא אליהו ויאמר חוללן וכו' גיד הנהג שמו מותר וישראל קדושים נהגו צו איסור חלמא אע"ג דמותר כיון דנהגו צו איסור לא שרינ ליה כו' ואסור לשנות מנהג אצותינו וכ"ש שהוא תורה שלמה שחמץ צפסה צמשהו כדמוכה צהלכות גדולות וכ' ע"ש. הכ"ג צדידן לפענ"ד מכל הני טעמי ודאי שאין לשנות ואריך לצדוק הספרים וגם לצדוק כל הצות מפירורים וישראל קדושים הם וצדוקים צכל מה דאפשר וצחמת כי ציוראפ היו נוהגים לצצוע הכחלים צכל פסה מעטם זה צכמה מקומות הידועים לנו.

ומיידו מה שנוגע לשאלתו צספרי הכולל אשר כ"ת כתב שהוא סגור על כל הפסה שיש להקל שאין כאן חשש שמא יצא לאכלו, אפילו להחזו"ל יפה כתב דהכי כתב החז"ל להדיא כעטם דצעי מחייה אפילו לפירורים ואין לך מחייה גדולה מו סגור כל המקום ששם הספרים, וכ"כ להדיא הראצ"ן הנ"ל דהא דחנן צוק צסדקי עריצה חס יש פחות מכח"ס צעל צמיעטו ה"מ צלל צעי לאישתמושי צעריצה צפסה וכו' הרי דאי לא צעי לאישתמושי מותר להשהותו צפסה. ומיכו חס אפשר יעשה שער מכירה וימכור גם חמץ הנ"ל צקנין אגב, ועיין שער יששכר למרן הגב"ק ממונקאטש הציאו דצרכי חיים ושלום סימן חקע"ד שאצותיו הקדושים וכן אקניו מלד אמו הגב"ק מראפשיען זי"ע דקדקו שיהי' מה למכור בשער המכירה לנכרי מקודם פסה וכתב דציוו שס טעמם ע"פ נגלה

וְלַפְעָמֶיךָ דודאי דביעזר אס ציטל ע"ש הכל, עלה ל' הביטול ומיכר לכתחילה אין לבורח כן, ומדברי הרמ"א שהוציא כח"ר ראי' לדבריו ורמ"ש המג"א שם סק"ג ואפשר שיחתי. ולכאורה קשה מאי קמ"ל הרמ"א במש"כ וציוס השבת יבטלו הא כן כתב המחבר בס"ו להדיא ח"ל, אפי"פ שלא יאחר החמץ בזית אחר סעודת שחרית לריך לבטל החמץ כדרך שהוא מבטל בשאר שנים וא"כ מאי קמ"ל הרמ"א, אמנם חידש לן הרמ"א במש"כ וציוס השבת יבטלו מאחר שכתב שריך לבטל הכל ע"ש קודם חלות חידש דדוקא לבטל הוא דלריך אכל לבטל לא יבטלו בע"ש אלא ציוס השבת דוקא יבטלו ומדברי המחבר בס"ו ליכא ראי' אלא דגם בשבת לריך לבטל אכל שלא יבטל ע"ש אין ראי' ואפשר לומר דס"ל דיבטל ע"ש ויחזור ויבטל בשבת קמ"ל הרמ"א דציוס השבת דוקא יבטלו ולא בע"ש בשבת ציבור כלל.

א"ל ולכאורה ל"ע מג"ל להרמ"א כן דילמא הכ"י יבטל ויחזור ויבטל ונראה ראיית הרמ"א מה"ט גופא שכתב המחבר דטוב לבטל בע"ש קודם חלות כדי שלא יבא לעשות בשאר שנים לבטל אחר חלות וכיון דחיישינן לעשות הכ"י יש לחוש לענין ציטול לעשות שיבטל הרב זמן קודם זמן איסורו ומשום טעות זה לריך שיבטלו דוקא ציוס השבת קודם זמן איסורו, ודבר זה מדויק בלשון המחבר שכתב ואפי"פ שלא יאחר החמץ בזית אחר סעודת שחרית לריך לבטל החמץ כדרך שהוא מבטל בשאר שנים, ולכאורה הכי חמש תיבות כדרך שהוא מבטל בשאר שנים מיותרות כן ולמ"ל טעמא כדרך שמבטל בשאר שנים הל"ל סהם אפי"פ שלא יאחר חמץ אחר סעודת שחרית לריך לבטל החמץ ותו לא מיד. אמנם המחבר בדיוק גדול בוסף טעמא דלריך דוקא לבטל כדרך שהוא מבטל בשאר שנים היינו סמוך לזמן איסורו דאל"כ יבא לידי טעות, ועי' מהלכ"ש. ומ"ש כח"ר מספר מטב יבדוק שמכריע דאפי' לדברי הרמ"א אין חובה לבטל החמץ בשבת אלא אס לא ביטל בע"ש הכה הספר מטה יבדוק אין לי לעיין בחר טעמו אמנם לפענ"ד אפילו נניח לו שאם ביטל ע"ש שאין עליו עוד חובה לבטל בשבת אס לא היה לו עוד חמץ ולא בא ברשותו אכל מ"מ אין לבטל לכתחילה בע"ש להרמ"א ולמג"א אלא ימחין עד שבת אלא דביעזר אין לריך לחזור ולבטל.

א"ב דגמרא דף ו' ע"ב אמר רבי יבדוק הבדוק לריך שיבטל מ"ט וכו' אמר רבא גזירה שמה ימלא גלוסקא יפה ודעתיה טילוי ופריך וכי משכחת ליה לבטלוי ומשני דלמא משכחת ליה לבתר איסור ופריך וניבטלוי בארבע וניבטלוי בחמש ומשני כיון דלאו זמן איסורא הוא ולא זמן ביטולא הוא דילמא פשע ולא מבטל ליה ופריך וניבטלוי בשית ומשני כיון דאיסורא דרבנן עליה כדאורייתא דמי ע"כ, וכתב הרא"ש ז"ל כתב בתשובת רש"י מיד צלילה יבטל ויש מוכיח לבטל בתחלת שעה ששית בשעת שריפה, ואומר אני ששניהם כאחד טובים מדאמר דלאו זמן איסורא ולא זמן ביטולא משמע אי הוה בזמן איסוריה או בזמן ביטוליה שהוא זמן קבוע ולא פשע

חול ד' כתב דהעיקר להטענת ציוס שני וממילא כי"כ הסיוס אמנם כנראה הסכמת האחרונים כדעת הרמ"א דיש לכתוב להטענת ציוס כ' דוקא, ועי' לבוש וכו"ג וכן החיים, וא"כ גם הסיוס לכאורה ציוס המחשבה לריך לבית דהאין ימחין עם הסיוס עד יום ו' וציוס כ' כבר נחתיב בהטענת וחייב להטענת, ובשלמא מי שלמד מסכתא אכתי יש לומר שלו ודאי ית סיוס ואין נפ"מ חמישי משישי אכל לבכאים אל הסיוס הרי אין לו סיוס היום ומתחייב בהטענת ובמה יפטר.

א"ל דראיתי בקונטרס חק לשראל לידני' הרכ"ג מוכ"ר ישראל וועלן ז"ל שגדפם עם הוספות באידיש מאת מרן ר' יוסף חיים זונענפעלד ז"ל בע"פ שאל לבית בשבת שכתב דיני תענית בכורים ח"ל די בכורים (אדער פאטערס פון די בכורים אונטער צר מלך) פאסטען דאנערשטאג י"ב ניסן ווער עם וויל נישט פאסטען קען זיך משתתף זיין אין א סעודת סיוס (אנדערע מאכען דעם סיוס פרייטאג אבער אין ירושלים ח"ו איז דער מנהג אז מען מאכט דאנערשטאג) וכו' ע"ש, הכה נראה דבאמת היו מקומות שעשו הסיוס בע"ש רק שצירושלים אין מנהג כן אלא ציוס כ' ולכן אפשר דבמקום שאין מנהג קבוע ויש טעמים לדבר לעשות בשני ולא ציוס כ' העושה כאחרים נראה דלא הפסיד דהרי בכלל איכא שיטה במחבר דכשאל ע"פ בשבת פטורים לגמרי מלהטענות ובהם דלא קי"ל כן מ"מ לענין סיוס יש ללרץ גם שיטה זו דילמא א"י להתענות ודילמא ציוס ו' כהמאירי ועוד סניף צד. ולכן אפשר דיש להטורף שיטה זו היכא דליכא מנהג קבוע. ומיכר היכא דיש מנהג קבוע לפענ"ד דאין לשנות אלא דאם רוצה יכול לסיים ציוס כ' וגם ציוס ו' דבזה ודאי יקיים ככל השיטות ולכן אפשר שהרב המסכים יעשה צ' סיומים סיוס אחד ליום כ' ואחד ליום ו', ואחי אליבא דכ"ע כנלפע"ד.

סימן סו

עוד להנ"ל.

ע"פ שחל בשבת אי שפיר דמי לבטל בשבת

ובדבר מה שאלא לבורח הלכה למעשה. בדין צטול חמץ בשבת דמבואר ברמ"א סימן תמ"ד בשם הטור שמבטלין בשבת, וכתב כח"ר כלומר שיש היתר לבטל בשבת אפי"פ שיש לז איסור משום הפקר כתב הא"א דלא הוי אלא גילוי דעת, אכל לכתחלה אס ציטל ע"ש בשעת הביטול י"ל שאם לא משאיר אפילו מחוץ שחי סעודות לשבת יבטל הכל בשעת ציבור ולכן הורכ כ"ג הלכה למעשה באותן שאוכלין מזה עשירה לז' סעודות כדעת ר"ת וכן מי שהוא צמלן ליו"ט והמלוונות נותנים מאכלי פסח ומזה עשירה אולי לריכין לבטל חמץ בשעת ציבור ולא יבטלו בשבת בזמן שכל היתר של ציטול בשבת מגומגם קצת והאריך בזה.

י"ל דביטול הוא מעטס הפקר חבל אינו הפקר ככל הפקר חלל מעטס ומדין הפקר הוא וכבר הארכתי בזה בס"ד.

ובזה תני יידיד דחשה"ט ואשיל וי"ד שיזכה לטל עדות ברמה סאת נפשו, המברכ בלב תפשו

במשנה וקמן

סימן סז

למה לא תקנו יין בשחיטת פסחים

מצדש"ק לסדר יהיה רצון שתשרה שכינה במעשי ידיכם התשל"ה
ב"י יצ"א

תפארת ישראל וקדושו, רכבו ופרשו, והדגה"צ פאר מקדושים,
חכם חרשים, משמח אלקים ואנשים, צי"צ פ"ה והדרו, נשיא
אלקים בישראל ותפארתו, ע"ה וכו' בקש"ת מרן מוה"ר ישראל
אלפר שליט"א, אדמו"ר מגור ירושלים עיה"ק תר"א.

אחרשכ"ק ביראת הכבוד ובהכבד נאמנה,

נתמלא ביתי אורה בשבוע העצרה זו הראני חבה יחירה
ובמקום גדולתו שם ענותנותו לכבדי במנחתו העבורה
יין המשומר לפסח הבעל"ט, והנה חמלא פי תודות כי נתיקתי
בעיניו הקדושים, כמופלא בלגשים אף כי אנכי חלל האישים
ומללאין אן למלכא עילאה בעד מלכא חיתאח כ"ק שליט"א
ד' יחזקיה ויחמלכו לעבודתו חמה עבודת הקודש וכשרו נעוריו
יחדש עוד ינוב בשבד דשן ורענן עדי יבא ינון ולו יקח עמים.

ונכנס יין ילא סוד, אחרתי לרשום כאן גגריא אחד לפי קט
שכלי. בגמרא ברכות פ"ו אמר רשב"ן אמר ר' יחזק
מנין שאין אומרים שירח חלל על היין שנאמר החדלתי את
חירויי המשמח אלקים ואנשים. אנשים משמח, חלקים במה
משמח, מכאן שאין אומרים שירח חלל על היין וכתבו החוס'
ז"ל פי' אין אומרים שירח על עבודת המצח חלל על ניסוך
היין ולא על זריקת הדם ולא על ניסוך המים חלל מעינו שירח
בלא יין כגון הלל בשחיטת פסחים. ויש להבין למה באמת לא
תקנו יין בשחיטת פסחים ותקנו בלילה ד' כוסות ולשומת
זה מלינו יין לכל דבר שצדושה קידוש הבדלה ברהמ"ז ז' ברכות
מילה, וי"ל דשחיטת הפסח לא הוי חלל כמכשירי מזהר דעיקר
המזהר באכילת הפסח בלילה שהוא על היין, בהם דלענין עיבוד
אכילת פסחים אינו מעבד מ"מ שחטו שלא לאוכלו פסול.

א ואמר לפימ"ש כי היין העליון המשמח אלקים ואנשים
נמשך מהתשובה שזכה ח"א ע"ה אהבה הסמוכה לה,
וכן הוא אומר הביאתי אל בית היין ודגלו עלי אהבה וכוין סיבה
לגלות נסתרות. והנה העולם שהוא משין התשובה עין לא
ראתה אלקים זולתך והוא סוד יין המשומר בענניו מששת ימי
בריאתו ואין זו מעג גוי עובדי ע"ז והוא סוד נכנס יין ילא
סוד, שהרי הוא למעלה מכל האומות העובד ע"ז ולפיכך אין
לנו עש"ז חלק בו, ומה"ע י"ל מה שאמרו שאין תשובה מועלת

שפיר דמי וכן הכי אומר ריב"ז ח"א ע"ה. מבואר דתיקון
ביטול הכי או בזמן בדיקה או בזמן איסוריה דהיי"ע ע"פ קודם
חלות, ולדין קודם שהגיע שעה ששית ואין תרוייכו עבדין
כדעת הרא"ש ז"ל וכן אופסק בש"ע ח"א סימן תל"ד, חלל
אם כן הרי עיקר התיקון לבעל ה' או בשעת בדיקה או בזמן
איסורו ודוקא בשחיטת זמנים הללו וא"כ המצטל ע"ה בזמן
הביעור חמץ איסורו אינו חלל בשבת קודם שעה ששית אין
כאן לא זמן בדיקה ולא זמן איסורו ואינו יולא בזה תיקון
רבותיו וא"כ אפילו ביטול ע"ה בשעת ביעור מ"מ לריך לחזור
ולבעל בשבת קודם שעה ששית חזר לפענ"ד ראה נכונה, ועכ"פ
ע"ה לאו זמן איסור הוא כלל בזה וא"כ לבד מן הטעם שלא
לחלק משאר שנים אחתי איכא עוד טעם דביטול לריך להיות
קודם זמן איסורו ובהו נראה דאפילו ברור ליה שלא קנה עוד
חמץ וגם לא השאיר מחון לשחיטת סעודות מ"מ יחזור ויבעל
בשבת.

ומה שכתב מעבד"ר דבשבת אין היתר כ"כ ברור לבעל, הנה
אפילו לפי שיטתו אומר אני דממ"נ יבעל אפילו לכתחלה
דאם אין לו שום חמץ לא עשה ולא כלום ואם יש לו חמץ הרי
ודאי מחויב לבעל. חמסם באמת לבי לא כן אומר לי חלל דביטול
חמץ בשבת היתר גמור הוא חדא שכרי אינו יודע מחמץ בעין
חלל מצטל שמה ימלא גלוסקא יפה וכב"ג שאינו יודע שיש
לו חמץ כב"ג ליכא חשש הפקר בשבת ולא לריך לטעם דח"א
דבחמץ התירו משום שאינו חלל גילוי דעת בעלמא. חמסם
הח"א מייירי אפילו בשא"ר לו חמץ בעין ממע דדינו דאם אין
לו עכו"ם להזיזו נעשה מקנה לאחר זמן איסורו וכופה עליו
כלי עד מוליו"ע ואח"כ מצערו ואפ"ה מהני הביטול ולא
לריך טעם דבחמץ התירו.

אמנם באמת בתשובה אחת הארכתי הרבה בס"ד לפ"ד
המאירי בספר מגן אבות שבי' דמותר להפקיר חמץ בשבת
וכי' שיש צי' מיני הפקר, האחד שמקנהו לכל העולם והפקר כזה
אסור בשבת דהוי כעין מכר במה שמכרה לכל העולם, וכשני
שמסלק רשותו ורשות כל העולם ממנו ובכחאי גווגא דאינו
כמכר אינו אסור בשבת, עוד כתב שם דבחמץ כיון דאי אפשר
לומר שמכרו לכל העולם שהרי אסור לכל ישראל ולעכו"ם
בלבד הוא דשרי כב"ג אינו הפקר דהוי כהפקר לעניים
גרידא דלא מהני כמ"ש פאה פ"ו וע"כ דהפקר זה הוא ענין של
סילוק רשותו והוסיף לחדש דהא דבעי ר"י בנדרים עד דאחי
לרשות זוכה היינו רק בהפקר דאחי עלה מתורת הקנאה חלל
בחמץ דהוי רק סילוק רשות לא בעינן אחי לרשות זוכה, ועי'
בשו"ת מחזה אברהם סי' כ"ג אות י"ד ע"כ. והנה סילוק
מפורש במס' עירובין דמותר בשבת ח"ל (דף ע"א ע"ה) חלל
הכא כהא קמפלוגי דב"ש סברי ביטול רשות מיקנא רשותא
הוא ומיקנא רשותא בשבת אסור וב"כ סברי אסתלקי רשותא
בעלמא הוא ואסתלקי רשותא בשבת שפיר דמי ע"כ ע"ה.
וא"כ בחמץ כיון דלא הוי חלל אסתלקי רשותא שפיר דמי
לכ"ע ואפילו לחוס' פסחים דף ד' דביטול מעטס הפקר נמי

ונראה דא"כ למח תקנו ד' כוסות ולא חמש, אלא שאמרו יין ישמח לבב אנוש, ויילקוט שה"ש הביאנו אל בית כיון וגוי היין מגדל את הגוף. אמנם צוהר שמיני עטם שכהן אסור ליכנס שהיו יין במקדש אפי"ג שהיו ישמח לבב אנוש ודין חידו דיה אשתכח אלא תתלחו של יין חדוד וסופו עליצות וכתוב חנו יין למרי נפש וכיון דכשילאו ממזרים אחד מחמשה ילאו וארבעה חלקים מתו במזרים ואפי"כ אכן צוהרם ילאו שנחשבו לענין השעבוד תקנו בשבילם ד' כוסות סימן לאצילות ולחממה על דה' חלקים מדרג אצרכם יחזק ויעקב שמחו במזרים ולבולתי ידה ממנו נדח, כו"ם של תנחומין כליל פסח דוקא ומכ"ע י"ל בינה ליל פסח דוקא קודם האכילה והמפרשים כתבו טעמים, גם לבישת בגד לבן קיטל דוקא ליל פסח, ולפימ"ש אחי שפיר כמוזן. ונראה מה"ע כוס של אליהו לכוס חמישי להנשאים בחיים ואין שוחין אלא מניחין על השלחן ליון המשומר ב"ס זה החמישי ופותחין הדלת שיצא ויגאלנו במהרה צימיו ויהו חמשה כוסות שגם אותן שמחו בשלשה ימי אפילה ועמדו לחחי, זה וצאו האוצרים בארץ אשר והגדחים בארץ מזרים, ולכאורה לא תשוב בדרך הזו עוד וא"כ נדחים בארץ מזרים מ"ל, ולהג"ל אחי שפיר והגדחים היינו על דה' חלקים שמחו בארץ מזרים בשלשה ימי אפילה וצאו והשתחוו בבר' ה' צירושלים.

ומצאתי מש"כ בילקוט פרשת אמור רמז תרכ"ד אהב מו"א ג' שמחות וכ' אצל צפסח אין אהב מו"א שכתוב צו אפילו שמחה אחת למח אהב מו"א שצפסח הכבוצה ידונית וכי' ד"א צבציל שמחו צו במזרים וכי' אלא שלפי הענין נראה לכאורה דקאי על מה שמחו המזרים צפסח ועי' הניח רבתי סימן י"ז מצינו באגדה ולמה נכתב שמחה צבג השבועות וצבג הסוכות ולא צפסח לפי שצו טבעו מזרים צים וכי' ע"ש, ויילקוט הג"ל סיים וצנפול אויבך אל תשמה ועי' כ"א חגיגה ו' סופ"צ צבס ספר יראים דלא מצינו מלות שמחה צפסח אלא בשבועות וסוכות אלא דילפינן מגז"ש והוא ז"ל תמה עליו ולפימ"ש יש לומר דהיינו הטעם ג"כ על ד' חלקים מישראל שלא זכו ללאת ולכן לא אמרו שירי עד שראו במפתח של מזרים, וצוה י"ל המדרש ויהי צבסל מי לוח וי משח לוח וי שמנהיג הדור מנענע על בני דורו שנאצדו.

וזה י"ל בסדר הגדה ליל פסח ממשנה ספ"ק דברכות ארצ"ע הרי אני כבן שצפים ולא זכיתי שתאמר יו"מ צילות, ובחי' כק"ז צב"ת צי"ש א"ח סימן קל"ד ע"פ מש"כ צוה"ק פ' צבסל דס"א ע"צ דת"ח חלשין יען דאכלי מזונא דנשמחה ולא דגופא דמיתחזי מחכמא עילאה ולכן מחמת חולשה נעשו זקנים מכר, זה וכדעת פני זקן זה קנה חכמה דמיתחזי מחכמא עילאה ולכן נעשה זקן ורואי להדרו וי"מ היתה צבינה עי' שפע על ויהי למטה מחכמה ומי שמשגי בחכמה כ"ש צבינה וא"כ גם צינה איינו נעלם כלילה ועל בן זומא אמרו חגיגה י"ד האין ונפגע חכ ארצ"ע הרי אני כבן שצפים שנה ולא זכיתי שתאמר יו"מ צילות כי המשגי בחכמה כ"ש צבינה עד שדרש ב"ז לרבות הלילות כי קשה להשיג צבינה וכ"ש

לבי' ואזהרתו זו מיתחזי, דמגע גוי כע"ז עשה י"ג כי הנוים ע"ז יין נסכים סירי כגפן נכריה אצל ישראל שאין ע"ז הם מושכים לבד האצילות צבינה ומן הצבינה נמשך כח אחד לצבורה שהוא יין הראוי לנסך על גבי המזבח ונזהר לומר לזוג שני כחות יחד כי אצרכם המים ויחזק היין נסוך על גבי המזבח אצל יין העליון המשומר צעציו פון לא רחצה אלקס זולתך, עי' יו"מ פרשת האזינו.

וזה קודם שחיתת הפסח שאכתי היו ע"ז א"א לומר הבלל על היין שהרי יהיה כלל יין נסך ואיתא במדרש רב פיר"ט ושה"ש כשצאו לאכול ק"פ א"ל משה כל ערל לה' לא יאכל וכי' מיד נטל כ"א חרצו ומלו וכ"כ בצע"ה וצוה"ק צבעלות קמ"ט ח"ה דצהב"ה לילה וכי' צחר דאחגזרי משמע דמלו צלילה, ועיין רש"י ירמיה ב' ד' שמו לבד צליל יו"מ וצרש"י עה"פ ויהי לכם למשמרת (שמות י"ב ו') ה' ר' מיתחזי בן חרש אומר וכי' ונתן לכם שחי מלות דס פסח ודס מילה שמו צוה"ה הלילה ותמחו כולם ה' אין מילה צלילה, מגילה ב' וי"ד סימן רס"ב ס"א וחי' לפ"מ דמבואר צוה"ק דלוחו לילה כיום יאיר מפני החגלות השכינה ושפיר מלו ועכ"פ הרבה מישראל שלא מלו עדיין צשעת שחיתת הפסח ושחיתת הפסח היתה לצטל ע"ז שצבדוהו ולכן ע"פ שהיו עדיין הרבה שלא מלו ולא צטלו ע"ז א"א היה לתקן הלל על היין אצל צלילה שצאו כולם למשה חנה לנו מפסחך ומלו כולם תקנו ד' כוסות וכלל על היין שנמשך מהשתוצה שכולם שבו לה', ותקנו ד' כוסות כנגד ד' מיתות צ"ד שצבו על הכל, ותנו יין למרי נפש.

עוד רגע אדבר למח תקנו ד' כוסות דוקא ונוסף כוס של אליהו לכוס חמישי. דצירושלמי ע"פ למח תקנו ד' כוסות נגד ד' לשונות של גאולה וצפר"ד עה"ת הביא צבס גאון אחד קדמון דבאמת היה מן הראוי להיות ששים רבוא ישראל צשעבוד מזרים ח"ל שנים ולא היו אלא פ"ו שנים שהשיעבוד התחיל משגולדה מרים דהיתה צה פ"ו אלא שרבו עם שגולדו שלא בדרך הטבע השלימו השיעבוד דכתיב ותמושים עלו צ"י דהיינו חומש ילאו וד' חלקים מתו בשלשה ימי אפילה, א"כ הוי ישראל ה' פעמים ששים רבוא ששעצדו ולא היו צריכים להיות אלא ששים רבוא א"כ ה' פעמים פ"ו שנה ששעצדו המה ד' מאות ושליש א"כ פ"ו שנים שצבדו של ה' פעמים ששים רבוא עולה כמנין ח"ל לששים רבוא.

וזה כו"ם צגימטריא פ"ו א"כ כמו כו"ם שהוא פ"ו צבציל ד' כוסות שהוא ד"פ צגימטריא כוס נגאלו קודם זמן, ומיושבת צוה קושים המהרש"א סנהדרין פרק חלק, פעם אחת צאו מזרים לדון עם ישראל לפני אלכסנדר מוקדון אמרו כתיב וישאלו צגי"ו כלי כסף וכלי זהב חנו לנו והלך צבינה בן פסיוסא וביאו להם מקרא מן התורה דכתיב ומושג צגי"ו אשר ישבו במזרים ארבע מאות ושליש שנה חנו לנו שגר עבודת של ששים רבוא ששעצדו במזרים, והקשה מהרש"א דהא לא היו אלא רד"ו שנה דבאמת מגיע לנו שגר של ששים רבוא לח"ל שנה ה' פעמים פ"ו כמנין כו"ם.

סימן סח

ישוב למנהג העולם שלוקחים חסא למרור

שני בשבת ח' שבט התשלי"ה ב"י יצו"א

חיים חן חסד ורחמים אל מע"כ הרב הסאן הגדול בע"ת מוכת
בקלוטין ראש בשמים צ"ת, כג"ת מהר"ר חיים קניבסקי
שליט"א, בעמח"ס שו"ת הלכות בני ברק תו"א.

אחדשכ"ג כראוי לאורכו כי וליראי שמו,
קברתי הכרעים מכתב ידיו גלילי זכב, דר"ת מה שחמכ
אמש"כ בספרי משנה הלכות ח"ו סימן ז"ב לישב מנהג
העולם שלוקחים חסא לקיים מצות מרור אפילו קודם שחישון
ונעשה מר ומרן החזו"א ז"ל דעתו שאין יואלין בחסא רק
לאחר שנעשה מר וראיתו מהא דאמרו בגמרא (קט"ו ע"ב)
לא נשכי אינש מרור בתרופת וכו' דצעינ טעם מרור וליכא,
ולדעתי הענין מה שאמרו ז"ל דלריך לטעום טעם מרור אין
הכוונה דלריך לטעום טעם מר אלא הכוונה שירגיש טעם של
החסא שהוא נקרא מרור ואם נשלק או כבוס אין כאן טעם
חסא אלא טעם מבושל וע"ז הסיר כ"ג ח"ל.

מש"כ צסי"ז כדברים חמוכים הרי שלקות במילתיהו
קיימי לכל דבר ולמה לא נקרא טעום טעם הירק. גם
אין טעם לחלק בין מרור למאכ ושאר המאות שינערכו כאן
לטעום טעם בדבר יותר רק משום דלריך שירגיש במירות
וכמ"ש רש"ז"ס כהדיו בפסחים קט"ו ע"ב ד"ה בלע מרור
ודברי מרן (החזו"א) ז"ל ברורים עכ"ל.

ורפ"ע נ"ד אי משום הא לאו תברא הוא, והנה תמיה ראשונה
דשלקות במילתיהו קיימי לכל דבר ולמה לא נקרא טעום
טעם ירק איברא דכן מצוה צהא דאמרו בגמרא ברכות ל"ה
ע"ב ועל הירקות אומר וכו' דרש רב נחמן משום רבינו ומנו
שמואל שלקות מצרכין עליהם כפ"ה"א וחזרנו היורדים מארץ
ישראל ומנו עולא משמיה דר' יוחנן אמר שלקות מצרכין עליהן
שכ"ג ואני אומר במחלוקת שנויה דחגיגה יואלין צריקין השרי
אכל לא במבושל אפי"פ שלא נמוח ולא היא דכ"ט שלקות מצרכין
עליהן כפ"ה"א ועד כאן לא קאמר ר' יוסי הכס אלא משום
דצעינ טעם מאכ וליכא אכל הכא אפילו ר' יוסי מודה ע"כ.

וכתב צח' כרש"א דעמיה דר"מ לאו משום דלא צפי איכו
טעם מאכ דהא מודה ר"מ בירקות שאינו יואל ככן לא
בכזשין ולא בשלוקין ולא במבושלין וטעמא משום דצעינ טעם
מרור וליכא ולכריכת מרור נמי חישין דילמא אחי מרור דרבנן
ומבטל טעם מאכ דאורייתא אלא דר' יוסי סבר מאכ כי מבטל
לכ בטיל לכ טעמא ור"מ סבר דלא בטיל טעמא אכל במרור
ושאר ירקות כולכו מודי דבטיל לכו טעמיהו דבישול ע"כ. הנה
מפורש מדברי הרש"א ז"ל דשלקות אף דלמלתייהו קיימי
לענין ברכה מ"מ לענין טעם ירק כ"ע מודי דהבישול מבטל
טעם הירק ואין לו טעם מרור כלל ובמאכ נמי מחלוקת ר"מ
ור"י. דר"מ ס"ל דהבישול לא מבטל טעם המאכ ור"י ס"ל

בחמכה, וחכמים אומרים דלא ככן זומא ע"ש. ובזה שפיר מוכן
דברי הרמב"ם בפ"ה"מ שר"ב"ט נעשה חיזור בטעם מחמת
חולשת התורח וכו' פלא שהוא נגד הגמרא נעשה לו גם ובח"ס
ח' לפי דרכו, ולכ"ל י"ל דהרמב"ם כיון לכזכ"ק דח"ה
חלשין יען דאכלי מחוזה דנשמתא ולא דגופא וא"כ בטעם כס
חלשין וברמב"ם בפ"ה"מ וע"ז מוכן בגמרא כמאן מלליין
אקצירי ופירש"י ח"ה וכזכ"ק דח"ה חלשין.

אמנם לכ"ל י"ל עוד אר"ב"ט ולא זכיתי שתאמר יואל
מארים בלילות ולמה דוקא ככן שצעים שנה וכלא בן י"ה
כ"י. אמנם הרי אמרו יין בגימטריא שצעים, נכנס יין ויאל
סו"ד ובליל פסח שותים יין בגימטריא שצעים חכ אר"ב"ט בליל
פסח הרי אני ככן שצעים שנה שחקנו ליל פסח לכ"ע לשתות
יין בגימטריא סו"ד ולא זכיתי שתאמר י"מ בלילות ביינו
שגם אותם שנשאר בשלשת ימי אפילו שהוא לילות ולא זכיתי
שגם כס יואל אלא חקנו בשביל ד' כו"סות לתחמומים עד
שדרש בן זומא שנאמר למען תזכור את יום לאתך מארץ מארים
כל ימי חיך ימי חיך הימים כל ימי חיך לרבות בלילות שגם
אותם תזכור בכל זמן כימי לאתך ד' כוסות לבטלי ידה ממנו
נדה וחכמים אומרים ימי חיך לרבות ימות המשיח שאז כולם
יקומו לעת התחיב ויקומו אפילו אותם שמתו בלילות ביינו
בשלשת ימי אפילו ולכן עבדין כחרייהו מצריין י"מ בלילות
וגם ממניין כוס אליהו שיתגלה לנו במהרה ויבשרנו בביאת
משיח לדקינו כצ"א.

ואו"י זה רמז יוסף כששלח יין יאן ליעקב אבינו שדעת זקנים
נוחח הימנו דין יאן בגימטריא ח"ל ורמז לו על הח"ל
שנים שינערכו צנ"י להיות במארים חכ שדעת זקנים נוחח
הימנו להפעלות משם נילאות הקדושות נשמות רשעים הנדחים
חכ אנכי אעלך גם עלה. עוד יין יאן בגימטריא נפש צדק רמז
על אינו נילאות המשומרת בעצבים מששת ימי בראשית שקודם
המא אדכ"ר היו הנשמות חלון בעצבים כאשכול ומשנאח חוכ
וכחטב עצבים וכדיאח לו ותתן גם לאישה אז קלקלה. העיסה
ונעמאה ופרסה נדח וגרמה אשכולות מרורות למו ז"ם יין יאן
שדעת זקנים נוחח הימנו כי זה חלקם מכל עמלם לחקן נפש
ז"ש (משלי י"ט) דע"ת זקנים גם בלא דע"ת נפש לא טוב
(קבלת ז') ויתרון דעת החכמה תחיה בעליה זה שאמר אנכי
אעלך לא די שאתה תעלה גם עלה הנשמות הכעורות הללו,
ע"י מגלה עמוקות פיזיגש עכ"פ אל תירא, וד"ל.

ובזה הגני מחזה קידה מול כ"ק ומי שאמר לעולמו די יאמר
לצדותיו די ונזהר. עוד השוא לאבול שם מן הזבחים ומן הפסחים
ובאר"י נראה אור לעמד ישראל ונחמה עליהם בהתא חשך על
העמים ואור עולם על ציון תמיד, דברי הקטן הקשור באהבתו
בלב תפשו

מבשה בן רחל לאה

זו טעם מהלך ע"ש, ובסימן חמ"ב כתב המור בלג מהלך ילא דמקרי שפיר אכילה בלג מרור לא ילא דטעם מרור צעין, מראה לבאורה דס"ל החילוק בין מהלך למרור דמראה אכילה צעין ואכילה מקרי בלי לעיסה ובמרור טעם צעין ומשמע דמראה לא צעין טעם, ולבאורה ג"ע דדבריו סתראי נינהו דמראה שנתבטל כתב שאינו יולא זה ע"כ משום דצעי טעם ואי נימא דס"ל כתר"י הוב אחי שפיר, אמנם נראה דלא ס"ל כתר"י, גם בלבוש דחק עצמו הרבה לישב קושיא זו, ועי' ע"ז סימן חמ"ב סק"ט דמראה אף דצעי טעם מהלך מ"מ לא לזכות הכורה על הרגשת הטעם אלא אכילה לחוד ובלעיה מקרי אכילה אצל במרור צעין זכר למרידות ואם לא ירגיש אין זכר ע"ש, ולפי"ז יש לומר דהא הוא סברת המור שכח דמראה אכילה צעין כלומר אכילה לחוד בלא הרגשת טעם וכמ"ש הע"ז.

והנראה מעתה לא מצויא למ"ד דמלא לא צעי טעם מהלך צפוי וכדעת חר"י ובמרור צעי טעם מרור א"כ נראה החילוק אלא אפילו להחולקים דמראה נמי צעי טעם מהלך מ"מ הרי החילוק דמראה צעי אכילה וכל שטועם טעם פת הרי איכא כאן אכילה אצל מרור הרי אין החיוב משום אכילה אלא לזכר דבר המיוחד או משום חסא דחם הקצ"ה על אבותינו או משום וימררו או מתורייבו שפיר צעי טעם מרור צפוי כדי לזכרון הכס, וא"כ אחי שפיר החילוק בין מהלך ומרור.

וגרסינן במשנה אלו ירקות שאדם יולא בהם ידי חוצות בפסח, בחרת וצטולשין וכו' ובמרור ובגמ' אמרו חזרת חסא ומרור מרורתא ופריך ואימא מרורתא דכופיא, והנה נראה דמרור דמשנה ובגמרא נמי מין אחד מחמשת מינין הוא ואינו שם הכולל על כולו ורש"י פ' מרור פפורז וכן בסמוך רבא הוב מהדר אמרורתא פירש"י פפורז וא"ל מאי דעתך דמריקן עפי ובה חזרת תנן ופירש"י רישא דכולכו חזרת תנן אלמא היא קדמי לכולכו והטעם משום דזכר הוא דחם רחמנא עלן אלא דאמר ר' שמואל בר נחמני א"ר יונתן למה נמשלו מזריים כמרור לומר מה מרור זה שתחלתו רך וסופו קשה אף מזריים תחלתן רך וסופן קשה פירש"י בתחלה נשתעבדו ע"י שבר שהיו שוכרין אותן מרור סופו קשה הקלח שלו מתקשה כעץ ע"ש, ועי' רש"י עה"ת שפ"י כל ירק מר איקרי מרור, נראה לבאורה דס"ל דמרור מר הוא וי"ל דיש ירק כגון חסה שאינו מר ויואלין ידי מרור אלא כל ירק מר מקרי מרור וי"ע.

והנראה דבגמרא דרשו חזרת ע"ש דחם וגם ר"ש ב"י דרשו למה נמשלו מזריים וכו' לא דרש תחלתו רך וסופו מר אלא תחלתו רך וסופו קשה ועי' מאירי ויש מפרשים מהלך וחזרת ועליו אמרו למה נקראת חסא דחם רחמנא עלן ופרקינן ואף היא נקראת מרור וכו' ורך וקשה פירושו על שאין בכל העשבים שיתקשה כ"כ בסופו כחזרת שהקלח שלו מתקשה כעץ ובתלמוד המערב פירשו תחלתו מתוק וסופו מר והוא שאמרו וברי חזרת מתוק הוא והאלין הוא קריי מרור ואמר ר' אבהו שאין דבר חלי אלא בחזרת מה חזרת תחלתו מתוק וסופו מר

והצטול טעם מהלך נמי מצטל וכ"כ צפי הרשב"ץ ברכות ה"ג ד"כ דצעיין טעם מהלך ח"ל, ולאו למימרא דר"מ לא צעי טעם מהלך דהא מרור ר"מ בירקות שאינו יולא בהן לא צבבשין ולא צמבבשין ולא צטולקין וטעמא משום דצעיין טעם מרור וליכא וכו' אלא דר' יוסי סבר מהלך כי מצטל לה צטיל טעמא ור"מ סבר דלא צטיל טעמא אצל במרור ושאר ירקות כלבו מודי דצטיל לכו טעמייהו בצטול ע"כ, ועי' גם בגמ' ראשונים ברכות שכח שם דצטול מצטל טעמא אצל לענין ברכה מודי דטולקת צמלתייהו קיימי ומצדך צפכ"א ע"כ.

מבואר מיכו דצדרי הראשונים החילוק שחלקנו בירקות בין חיים לשלקות ולענין ברכה כ"כ צמלתייהו קיימי, ומיכו לענין טעם היכי דצעי טעם ירק הצטול מצטל הטעם לכ"ע וא"כ אודה לה חמיהת כ"ג דלמה לא נקרא שטעם טעם הירק כיון דלענין ברכה צמלתייהו קיימי דולדא הני תרי עניני מיכו דכטעם של הברכה הוא ענין אחר וטעם המלח הוא שצריך להיות המלח ולעצום טעם הירק חסא חסא כמובן וק"ל. **ומעתה** נבא לדיוקא השניה דאין טעם לחלק בין מרור למלא ושאר המלח שיתערבו לעצום טעם הדבר יוחר רק משום שצריך שירגיש המרידות וכמ"ש הרשב"ם בזה"ל בפסחים קע"ו.

ולפענ"ד נראה גם בזה לישב בתיבי אפוי חדא דמדצרי הבמ' ברכות ה"ג נראה מבואר דמראה נמי צעי טעם מהלך כמו במרור וכמ"ש הרשב"א ודעמייהו ה"ל וכ"כ הרא"ש ז"ל שם לבאורה וכמאירי פסחים. אמנם תר"י ברכות ה"ג הקשו ח"ל ותימא הוא דהא מלחי דצעיין טעם מהלך אלא לחם עוני ומפרשים רבני ארפת ז"ל דצעיין טעם מהלך עניה וליכא חו כיון שהיו מצטולת בוי לה מהלך עשירה ע"ש הביאו המעדי"ם אה"ז וקאת' ג"ע שלא הביא דהיו מחלוקת הראשונים ז"ל.

ודברי רבנו הגדול הרמב"ם ז"ל לא ברורין לי שכח צפ"ו מהבחי"מ ב"ו ח"ל, אצל מהלך שצטלה אינו יולא זה ידי חוצותו שהרי אין זה טעם פת. הנה לא כתב מפני שאין זה טעם מהלך אלא שאין זה טעם פת וי"ל דלא צעי טעם מהלך כלל וכתר"י. ומיכו ב"ה שם הביא מפסחים מ"א יולאין צרקיק השרי ומצולא וכו' ובהלכות יולאין צרקיק השרי וכו' מ"מ משום דצעיין טעם מהלך וליכא ע"כ וק"ל ר"מ ור"י הלכה כר"י ע"כ ע"ש, נראה דס"ל דעת הרמב"ם נמי דצעי טעם מהלך ודלא כתר"י.

עמ"ס סימן חס"א כתב וצמאה השרייה צמים אחר האפיייה אצל נחצטלה אחר אפיייה אין יולאין זה אפילו לא נימחה ובכ"ח שם כתב דברמב"ם ורש"י וברוקח ומהר"ל ס"ל דכל שרי צמחין אפילו בכלי שני ליכא טעם מהלך והא דאמרין בפרק ע"פ סוף דף קע"ו בלג מהלך ילא בלג מרור לא ילא דצעיין טעם מרור וליכא אלמא דטעם מהלך לא צעין ביינו לומר דכיון דראוי לטעם מהלך אינו מעכב דכל הראוי לצייל אין צילה מעכבתו משא"כ מרור דמשום הכי קפיד רחמנא למרר פיו של אורח זכר לומרנו את חייבהם אצל מהלך לא צעין אלא שיהא נקרא לחם וראוי לטעם מהלך ובשריו וחמין אינו נקרא לחם ואין

ממור וכי פירושו דענין טעם ממור היינו טעם של הירק הנקרא ממור אם הוא חסא שירגיש טעם חסא או שאר המינין אי מר אי מחוק רק שיהיה טעמו של ממור וע"ז הקפידה התורה וזה יתפרש נמי דמש"ה הקפידה התורה למרר את פיו של אוכל כלומר שיהיה ממור צפוי של אוכל וירגיש פיו של אוכל טעם הממור והיינו למרר שיהיה בו טעם ממור ולפי"ז גם דברי רש"ם לאו חיוצתא לדבריו ואדרבה מכ שמתפרשים לשאר פוסקים ככ"ג להרש"ם ז"ל. כן היה אפשר לדחוק בדברי הרש"ם ז"ל. אמנם שנוי דחוק הוא ולא משניין לכן נלפענ"ד בדברי הרש"ם כפשטן הם וכמ"ש בג"ת ומ"מ לא קשה לפענ"ד דכנראה דבר זה הוא מחלוקת הראשונים ז"ל. ואעתיק כאן מה שכתבתי בח' למס' פסחים דף ל"ט בס"ד ח"ל.

בבאורה נראה דהא מילתא אי ממור צפי דוקא מר או מחוק מחלוקת הראשונים ז"ל הרא"ה צפי' המשנה ואילו ירקות וכו' פי' ובממור דהוא לשון כלל כלומר ובממורים כיוצא באלו שראויים לאכילה קצת לאפוקי דברים המרים לגמרי דלא חזי לאכילה ולא לשום צרכה והריטב"א ז"ל כתב עליו דגמ' משמע דממור שם פרטי הוא פי' ריטב"א פסחים ה"ג. ולכאורה נראה פלוגתא למי נקראו כלבו על שם ממור דעת הרא"ה דממור שם כולל הוא על כל ירקות המרים שראויים לאכילה קצת כלבו נקראו ממור וא"כ חסא נמי בכלל הני הוא ומר הוא ומה שקרא מרירותא בשם ממור הוא משום שהוא מר מכולן אבל שם ממור הוא שם הכולל דכולבו מרים הם בעלם ועל שם זה קראו התורה ממור לכולבו אבל להריטב"א דממור הוא שם פרטי והיינו לפי שהוא מר ועל שם מרירותא נקרא ממור אבל הני אחרינא כל אחד שמו עליו ורק משום שם ליווי נקראו ממור ולא שהם ממורין או משום ויממרו דכתיב באורייתא וכיון דהני צאו לזכר של ויממרו וחסא שחלתו רך וסופו קשה נקרא נמי בשם ממור מטעם זה אף שאינו מר בעלם כן י"ל לדעת הריטב"א.

גם מדברי הר"ן נראה דס"ל דגם חסא מר הוא שכתב ח"ל. חזרת חסא יש שפירושו אלקרטינא האי פירושא ודאי לא נהירא דבגמרא מסקינן דכל א' מן הירקות שאדם יוצא ידי חובתו בפסח מדין ממור הוא מר ויש לו שרף וכו' ואלקרטינא אין לו שרף ואין מין ממור כלל, הנה דפי' דהירקות שאדם יוצא י"ח מדין ממור הוא מר גם במתני' פי' ומתפרש לכזית ללאת ידי חובתו ונ"ל דה"ב דהוב' מצי למתני לענין כזית מלה דמאמרפין אלא לגבי מלה פשיטא ליה אבל הכא אינעריך סד"א כיון דאמרירותא קפדינן טעמא דחד מצטל בחצריה קמ"ל כיון דיש לכולם טעם מרירותא מאמרפין ע"כ מצואר דס"ל דכל הירקות שיוצא בהן משום ממור אית בזהו טעם מרירותא וחסא ע"כ נמי בכלל הוא ומדברי הרמב"ם פ"ז מחו"מ ה"ג משמע דס"ל דממור הוא שם פרטי וכדעת הריטב"א ומיבו לא ברינא לן אי צפי מרירותא בחסא, ולפי"ז שפיר יש לומר דעת הרש"ם ג"כ כהרא"ה והר"ן דצפי מרירותא משם ובאמת כי כן מלאתי במדרכי פסחים קמ"ו שפי' בדברי רש"ם ח"ל. צלע ממור לא יא' דענין טעם ממור צפוי וליכא דמש"ה קפיד רחמנא בדבר

אף כך עשו מלרייס וכו'. ובגמריי פ"ז מהחז"מ אות כ' ח"ל. ומזה נחזית דחז"ל חסא מאי חסא דהם רחמנא עלן ופרקן ועוד שנמשלו מלרייס לחז"ל שחלתו רך וסופו קשה וכו', ובירושלמי פריך האי חזרת מחוק הוא ומשני כל עמלו של חזרת מפני שנמשלו לו במלרייס וכו' מצואר מדברי הש"ס דילן עכ"פ דחזרת לא צפי מר דוקא ובשם ממור הוא או משום שהוא שם פרטי לאחד המינין וקראו בו כל המינין או שהוא על רך וקשה ולא על שם מר ומחוק לפי ש"ס דילן ולבירושלמי הוא משום מחוק ומר. אמנם לפי הירושלמי לכאורה יוצא גם במחוקות שלו וא"כ ממ"נ לש"ס דילן הוא משום רך וקשה וממילא ליכא קפידא אמרירות כלל ובירושלמי עכ"פ יוצא כשהוא מחוק, ובאמת כי לא מצינו בשום פוסק דלבירושלמי לא יא' במחוקות שלו עד שיעשה מר וכמו דלמ"ד רך וקשה לא מצינו דלא יא' עד שיחקש וכל חסא יוצא בו ככ"ג למ"ד מר ומחוק דיוצא בו ולא לישחמיע חד מן הפוסקים להשמיטנו דלא יא' בחסא לפי ש"ס דילן עד שיחקש כע"ז ואדרבה אז אינו ראוי לאכילה כלל.

וראיתי להלבוש סימן תע"ג שכתב בש"ס וסיקר המלה בחזרת אפי"פ שהוא מחוקה ואין בה מרירות כ"כ כמו בשאר מינין מ"מ קים להו לר"ל בלשון הקודש וכו', ועוד שחלתו מחוק וסופו מר, ועיין צ"י ס' תע"ג וב"ח שם אות י"ח וז"ל מלה בחזרת אפי"פ שהיא מחוקה ואין בה מרירות כלל. שוב מלאתי צה"ש סימן תע"ה סע"ו שכבר קדמני כמה שכתבתי ח"ל. צלע ממור לא יא' משום דענין שיעטום טעם ממור צפוי וכשצלע אין עוטם טעם מרירות ואין לשאול הא מוצחק שבממור הוי חזרת והרי אין בו טעם מרירות כלל דו"ל דבחזרת חל שם ממור מפני הקשוי כמ"ש בסימן תע"ג סע"ז אבל בשאר מינין שם ממור הוא מפני המרירות וכיון שאינו עוטם טעם מרירות לא יא' וממילא דגם בחזרת לריב שיעטום טעם חזרת דא"ל לחלק בין מין ממור זה למין ממור אחר וגאמר דהתורה נותנת לעטום הממור צפוי כל מין ממור שאוכל וירגיש צפוי מה שאוכל ולא ע"י צליעה ע"כ ע"ש. ושמתחי כעל כל הון שמלאתי לי ראי' ברורה לדבריו צפי' שיעטום טעם ממור שפי' ג"כ דהנקודה היא שיעטום טעם הירק שהוא בין שהוא מר או מחוק כל שנקרא ממור ואוכלו לריב שירגיש טעמו צפוי וזהו יוצא ידי חובתו.

אל"א דלכתי פש לן דברי הרש"ם שזיין עליהם בג"ת, והן אמת דאי צעינא לדחוק ה' נלפענ"ד לפרש גם דברי הרש"ם לדרכיו והוא שכתב שם ח"ל. צלע ממור לא יא' דענין טעם ממור וליכא ויש לדייק דהו"ל דענין טעם מר וליכא דהא עכשיו לפי דרכו מהדר אמרירות. וזמה שכתב דענין טעם ממור אכתי לא משמע דצפי מר דוקא דאפשר טעם ממור היינו חסא שהוא מחוק וג"כ טעם ממור הוא גם מה שהוסף שם ח"ל. דמשום הכי קפיד רחמנא למרר את פיו של אוכל זכר לויממרו את חייבהם ג"כ קשה דהיילל מש"ה קפיד רחמנא שימר את פיו או שאוכל מר צפוי או שיאמר דמשום הכי קפיד רחמנא למרר צפוי צזית שמשית ולכן י"ל דהרש"ם ג"כ מפרש דאין בהפקדה על המרירות אלא על טעם

את ההלל ואומרים עליו הגדל ותמח מעכתי דכרי חק חק גומרין אלא חזי הלל קודם הסעודה וחזי לאחר הסעודה ומח"ט חין מזכרין על הלל כליל פסח כמבואר בא"ח סי' תפ"ג צדכ"ט סק"ז, זאת ועוד אחרת, דגמירת הלל אחר צדכ"ט יכול להיות שלא במקום סעודה כמבואר בא"ח סימן תפ"ט צדכ"ט גסס הרמב"ם, ושיגש בתמיה דהכא משמע גומרים את ההלל היינו שמסיימים את ההלל וכן בחספות זרכות י"ד ע"א פי' לשון גומר פירושו כולו ולא דילוג אבל בראש חודש ובחול המועד שאומרים דילוג חין מזכרין לגמור שאם יחסיר תיבה אחת יכיה זרכה לבעלה ולא כן בלקרא את ההלל עיין א"ח סימן תפ"ח צדכ"ט ובה"ט סק"ז ומ"צ סק"ג ובע"ט סי' תפ"ח והאריך צדכ"ט כיד ה' הטובה עליו ושאל ממנה רבנים גדולים ע"ז ולא מלא מענה עכ"ל כ"ג. והגם שאינו כדאי כי מה אדם אשר לא ידעו רבנים גדולים מ"מ מאחר שהערים כתי"ר נראה את אשר לפניו.

וְנִלְפָעַנִי ד' וראשונה יש לפענ"ד להוסיף צ' תמיכות בדברי רבינו הגדול רש"י ז"ל חדא מה שלא ראיתי מקשין עוד דכרי נראה מדברי רש"י ז"ל דס"ל דלגמור את ההלל כליל פסח הוא דאורייתא ממש וילף לה מקרא דעוין עליו דברים הרבה והוא הלל והגדל ואין שמעין לה דהכל לעולם הוא דרזנן ח"ל הרמב"ם פ"ג מהל' חנוכה ה"ו, ולא הלל של חנוכה בלבד הוא שמדברי סופרים אלא קריאת הלל לעולם מדברי סופרים בכל ימים שגומרים בהם את ההלל וכו' ע"ש, ועי' בהשגות שם א"ח ויש בהם עשה מדברי קבלה ועי' ה"ה וכו' מ' ולח"מ ואין כתב רש"י סתם שעונים עליו דברים שגומרים עליו את ההלל כאילו הוא יאל מקרא מפורש וי"ע.

והשנית דאמירת הגדל היא קודם קריאת הלל כפי מה שהוא מסודר אצלנו וא"כ היל"ל שעונים עליו דברים הרבה שאומרים עליו הגדל וגומרים עליו את ההלל.

וְאִשְׁרֵי נִלְפָעַנִי ד' ידוע שיעת רבינו הגדול צדכ"ג ז"ל דחשצ מלות קריאת ההלל בין התי"ג והרמב"ם בספר המלות שרש א' השיג עליו שטעות היא ח"ל, אבל העירוני עליו מפני שטעו צו רבים ומונו נר חנוכה וכו' ושמה עשר ימים לגמור את ההלל וכו' והשכלל ממי שישמע לשונם נאמרו למשה מסיני וימנה קריאת ההלל ששצח צו דהמע"ה את האל יתצרך שזכר צו משה וכו' והרמב"ן בהשגותיו האריך לישב דברי רבינו הגדול ע"ש, ובשורת ח"ס כתב דודאי דאורייתא מק"ו והדברים ידועים וצחי' בארכתי צדכ"ד, ועיין אור שמח פ"ז מהכו"מ ה"ד שכתב דהרמב"ם פסק כרע"ק דקרינא עוני לכדשמואל והכלל הוי מד"ם ונראה דכוונתו דהרמב"ם לשיטתו ולפי דבריו תקשה לרש"י קושיתו ה"ל אבל אי נימא דרש"י נמי צשיטת צדכ"ג אזל אחי שפיר דס"ל דהלל דאורייתא ואדרכה יהי' מקור גדול לרבינו הגדול צדכ"ג דהלל דאורייתא הוא.

והא דהקשה ליה הרמב"ם היאך ימנה הלל ששצח צו דהמע"ה את האל לומר שזכר צו משה, ובאמת לאחר נשיקות עפרות זכר לרבינו הרמב"ם ז"ל ונושאי כליו שהחזיקו בקושיתו

מר כדי למרר פיו של אדם זכר לוימררו את חייהם כ"פ הרשב"ם עכ"ל ע"ש. והנה שפי' ז"ל בדברי הרשב"ם דעני מר אלא שנראה שהמרדכי הוסיף תיבה אחת מה דלא מובא ברשב"ם שלפניו ח"ל, דמש"ה קפיד רחמנא בדבר מר וברשב"ם שלפניו ליתא לתיבת צדכ"ג מר ואולי הם תוספות המרדכי לפרש דברי הרשב"ם עכ"פ נראה דמפרש דברי רשב"ם ה"ל דעני מר צפיו אבל נראה ג"כ דאי לא כתב תיבות צדכ"ג מר אפשר לפרש דלא צפי אלא מרור א"כ לדברי הרשב"ם כפי שהם לפניו ה' אפשר לפרשם כמו שרצינו מתחלה וכנ"ל.

ובמה שכתבנו היה אפשר לפרש מחלוקת הפוסקים צש"ע א"ח סימן תפ"ג שכתב הרמ"א דאם חין לו חד מהירקות האלו יקח לענה או שאר ירק מר (אגור) ולעת המבצר נראה דאינו יולא צשאר ירק וכן חלקו האחרונים על הרמ"א ז"ל, וי"ל דבהא תליא אי מרור הוא שם הכולל של כל דבר מר וכדעת הרא"ה א"כ אם חין לו יקח אחרים דאלו המבצורים צמתני' הם רק למאכל מן המבצר ולא לעכצ דמרור כולל כל ירקות אבל אי מפרשין דמרור הוא שם ע"ס פרטי א"כ חין לן ראי' על ירקות אחרים המרים וי"ע (וקנ"ע להרמ"א ממשנה ו' פ"צ דעירובין וכן שמעתי שיואלין צעקרינים צפסח וחזרתי על כל תלמידיו וצקשתי לו חצר ולא מלאתי ועי' רע"ב צעקרינים ירק ואין אדם יולא צו ידי חובתו צפסח ועי' תוס' חדשים צש"ם מהרש"ם שם ולדעת הרמ"א כיון דהיכא דליכא מהני אמאי לא יאל צעקרינים וי"ע וי"ל).

וה"מ לדין כיון שישצנו דבריו צס"ד נראה לפענ"ד האוכל חסא אפילו מן המתוק חין מחזיקין אותו כמנהג העולם וכמ"ש צספרי ה"ל, ויאלכו ענוים וישמחו וימררו את פיהם צמתוק חסא שיחום רחמנא עלן עד עולם.

ובזה הגני חזר על הראשונות בתודה רבה על הלקחו מומנו היקר לעיין בספרינו כי זה חלקינו, וגם אי מודיעו לכ"ג שאני מעיין בספרו דמר שליט"א על א"ח מומן לומן, ידידי מוקירו בלתי מכירו מבדו מאד בלב ונפש

בנשח הקמן

סימן סט

באמירת הלל ליל פסח אי חיה דאורייתא

ד' לסדר אנכי נותן לפניהם היום ברה"ב ב"י יצוא מע"כ ידידי היקר הצמד מתלמידיו של אהרן אהב שלום ורוח שלום שמו טהר לו, ה"ה הרה"ג המפורסם לשבח ולתהלה בתוך עם אנכי יושב וכו'. בנ"ת מה"ר אהרן זלאמאווין שליט"א, רב דקלע עץ חיים אנשי לובין ומזכיר הרבנים ארטאדכסים בברוקלין.

אחרשכת"ד צידודות נאמנה,

מכתבו קבלתי, בדבר תמיכתו ארצינו מאה"ג רש"י פסחים ל"ו ע"א שפי' שעונים עליו דברים הרבה שגומרים עליו

אמנם אפילו נימא דרש"י ז"ל לא ס"ל לגמור הכלל זילי פסח אחר החפלה וכמנהג אשכנז שהעיד עליו הרמ"א ז"ל, ונפסג"ד לומר דבר חדש צס"ד דמכ דאנו מחלקין הכלל בין הסעודה חלי לפניה וחלי לאחריה הוא דוקא צזכ"ז אבל צזמן הצית היו גומרין אותו על הפסח הכל יחד ועי' גמ' פסחים פ"ה ע"ב צזכ"ז כזיתא פסחא והלילה פקע איגרא ופירש"י לקול המולות בהמון מהכלל דומין כאלו הגגין מתצקטין שכיו אומרין הכלל על הפסח ע"ש. נראה דהיו אומרים הכלל אחר הפסח ועי' משנה שם דף ל"ה הראשון טעון כלל באכילתו וצגמ' שם דף פ"ו כאן לאחר אכילה פירש"י שלא צשעת אכילה קריאת הכלל לאחר אכילה ומשמע לנאורה דהיו אולכין מקודם ואח"כ אומרין ואפשר מטעם המשנה חוטפין מלות זילי פסחים כמשמעו שלא ישנו החינוקות והיו מיד שנקסין היו אולכין מלה וכיון דהכלל ה' כורך מלה ומרור ואוכל צידה הם נמי היו כורכין מלה ומרור מיד כשנקסין מציבמ"ד היו אולכין הפסח ואח"כ היו גומרים עליו את הכלל ואומרים בהגדה ומוסיפין כל מיני ספורים כדין כל המצבה הרי זה משוזה ומה שקורא לזה שטונין עליו דברים הרבה נראה דכיון דעי' המלה צה הסיפור מקרי טונין עליו ואפילו אינו עליו ממש ועי' ספר אשל אברהם מהר"ח סימן תע"ז דכל שטוסק צאותו טונין הרי זה מקרי מונחים לפניך ומשמע אפילו אין כבר מונחים לפניו וא"כ הכ"ג כן הוא ודוק.

ומה שדייק כת"ר דלשון גומר שייך אפילו על חלי שכרי אמרו גומר את הכלל והוא על החלי השני אלא שדחך לעצמו דכח גומר הכלל קאי על שמסכים הכלל ולא הוב חלי, וכצ"ח מחוס' צרכות י"ד ע"א וערכין דף ו', הכס דחיתו כאן חוזר ונראה מגמרא סוטה י"ג ע"ב אמר ר' חמא צ"ר חנינא כל העושה דבר ולא גמרו וצא אחר וגמרו מעלה עליו הכתוב על שגמרו כאלו עשאו ועי' שו"ת שצ יעקב הוצא צפ"ח סי' קפ"ג סק"ג המתחיל והגומר ע"ש ודוק.

אלו דברי ידידו דושכ"ג הטוב ובברכת כוח"ט בספרן של צדיקים, בלב ונפש

משנה הקטן

סימן ע

במה יש לחקל בשבועות בין אכילת חלב לבשר

ב' לסדר ויגש התשליו בני יצו"א
דרימחתי בחור מעם ה"ה מע"כ המופלא ומופלג מלא פלג
בש"ס עדיד לטאן ולתפארת ובר' כש"ת הב' שאול אלתר
שליט"א, בן לידידי כ"ק מהרמ"מ שליט"א, ירושלים ציה"ק.

אחדשה"מ וש"ת,

ובענין מה שנהכו צצטועות הרבה קולות לטיין צשר וחלצ צזמן המתכס בין אחד לשני מהו גדר בקולות, אם רק

האחרונים ז"ל (הרמב"ן) דמצוה מה"ת לומר הלל על כל צרה שלא תבא על הצבור וכל אחד כפי צחות לשונו, ובא דהמצ"ה ותיקן הסדר הזה כדי שיהיה כולם שרים כמו שצ"ע בתפלה ע"ש.

לענ"ד אסקופה הנדרסת להם לא קשה מידי לפמ"ש דנוסח הצרכות תמרא וצית דייס תקנו ואין ראוי להוסיף ולא לגרוע עליהם והנה אמרו צבהמ"ז דאורייתא הוא לכ"ע מקרא דואכלת ושבעת וצרכת ואע"פ שאמרו ר"ח משה תקן להם לישראל צרכה הון ויהושע צרכת הארץ ודוד ושלמה צרכת ירושלים, הנה מצוה דשיקר החיוב לצרכך נאמר הלכך למשה מסיני, אמנם נוסח הצרכה הוא כבר תקון משה ויהושע ותמרא ואנשי כנה"ג, עי' חנוך מלח ח"ל צצרכות וכן לפנין תפלה דס"ל להרמב"ם דתפלה דאורייתא עי' רמב"ם ה"ת מ"מ נוסח התפלה לכו"ע דרצון הוא וא"כ כמו צבהמ"ז דלכ"ע דאורייתא הוא אפי"ה נוסח צרכהמ"ז צרכה אחת דוד ושלמה תקנה ולא אמרין דמוה צבהמ"ז שצצח צו דוד ושלמה שצ"ה צו משה והכ"ג לפנין קריאת הכלל ודאי דשיקר מלות קריאת הכלל נאמרה למשה מסיני ומיהו דוד המע"ה תיקן נוסח הכלל וכמו צבהמ"ז לכו"ע ותפלה להרמב"ם כן הוא הכלל לרציו הגדול מרן צבה"ג ז"ל ורש"י ה"ל. ואדרבה י"ל דהא הוא רחית רציו הצבה"ג דס"ל דהכלל היו מ"ע דאורייתא דגמר ליה מעוני וכרע"ק. ועיין צרכות ט' ע"א ורמיהו ק"ש ערצית והכלל זילי פסחים ואכילת פסח מלות עד שיעלה עמוד השחר ומדכלל כולבו יחד משמע לנאורה דהכלל ליל פסח עכ"פ הו"ל דאורייתא ועי' עוד צרכות י"ד ע"א צהכלל ומגילה מהו שיפסוק מי אמרין ק"ו ק"ש דאורייתא פוסק הכל דרצון מצטיא וכו', משמע לנאורה דהכלל דרצון. אמנם עי' בגמרא תענית כ"ה וצרכיו נסים גאון צרכות הני"ל אמר רבא זאת אומרת הכל דר"ה לאו דאורייתא וכו' ומשמע דשאר היו דאורייתא ועי' חוס' צרכות הני"ל ד"ה ימים שחייד גומר צבהם את הכלל לאו דוקא יחיד אלא אפילו צבור קורא יחיד כיון שאין כל ישראל צידה כמו שהיו צצחיטת פסחים צי"ד צניסן ועלה צצעתו לחלק דהכלל שכל ישראל צידה הוא דאורייתא כגון צי"ד אבל של י"ה ימים מקרי יחיד וזה הוב דרצון וי"ל כי קצתו. •

והנה העור הציה ממסכת סופרים, מנהג לומר הכל צציצור צצרכה זילי ראשון של פסח, עי' א"ח סימן תפ"ג וצ"י שם וצשו"ע א"ח סימן תפ"ז וברמ"א ז"ל כתב שם ס"ד דאין אנו נוהגין כן וידוע דצניס דהחרויות נהכו כמה קהלות גדולות אפילו הנוהגין צנוסח אשכנז לגמור הכלל זילי הראשון מיד אחר התפלה והוא ע"פ מנהג האר"י הקדוש שנהג לאמרו ועיין מאירי סוכה ל"ה שיש מצרכין לפני הכלל זילי פסח ואף אני נסמכתי לכך ע"כ ע"ש. ועי' חוס' צרכות דף י"ד דכן משמע צירושלמי שפי' דרכו לומר הכלל צצרכה"ג ע"ש. ועיין צרכ"י סימן תפ"ז וצצחרוים והנה כתבו הראשונים ז"ל דהנוהגים לגמור את הכלל מיד אחר התפלה ע"ז סומכין צצרכה זו על הכלל של חוץ הסעודה ע"ש, וצתשובה אחת הארכתי צזה ולפי"ז אי נימא דרש"י מודק למס' סופרים לומר הכלל זילי פסח צצרכה מיד לאחר התפלה אחי שפיר מאד מה שאמר שטונין עליו גומרים עליו את הכלל ואח"כ בהגדה דהכלל הוא צצמת מיד אחר התפלה צצמירה וההגדה צשעת אכילה והוב אחי שפיר מאד דברי רש"י ז"ל.

• ועיין שו"ת דב"ז מכת"י סי' ס"א שכתב ואיכא מרביותא דאמרי שהיא מצוה מכלל המצות שנתנו למשה מסיני (רבינו הבה"ג ויראים וסמ"ק). והרמב"ם ז"ל הקשה על זה איך אפשר למנות מכלל המצות דבר שחקנו דהמצ"ה. ותידצו

המלאכים החורה ואין בשעת מ"ת נקול כזה ואם כי יש לומר ולטעון אדרבה כזה מראש שאפילו אין מקליין אצל ח"ו לא חוכנין יחד, מ"מ נראה דעת האחרונים שלא להקל. וכן נלפענ"ד כל שאין לו קבלה על אחת קולות צענינים אלו אין להקל כלל צענינים אלו.

אלו דברי ידידו דושה"ט ור"ת, וי"ד שירוש רישי' אבולי
ס"כ בוכת אבותיו הקדושים ובוכת התורה, והוחם בלב ופש

פנשה הקטן

סימן עא

אין לרכוב על אפניים ביום טוב

לו למט'מנים התשל"ד ב"י יצ"א

מע"כ ידידי הרב הגאון ור"י, גר"ג אשכנזי הסופר, מה"ד
חיים אוריה ליפשיץ שליט"א.

אחרונה"ה צידודות,

הגנ"י כזה להזכיר מע"כ היות כי לפני זמן שאל ממני אי מותר לרכוב על אפניים ציו"ט (צייסיקעל צלע"ז) למי שגר רחוק מציכ"י כיון שציו"ט ליכא איסור הולאה, והשנתי לו אז הבס כי אינו רואה איסור דאורייתא בדבר מ"מ אסור מפני ג' טעמים, חדא שמא ישגר בדרך ויצא לתקנו, והשנית משום שובדין דחול והשלישית דאין להחיר דבר התמיה לרבים כמבואר בת"ה הביאו הש"ך אפילו הוא ביתר גמור. מ"מ אסור להחירו והוא כעין איסור מראית העין, ע"כ אמרתי לו אז על הטעלפאן. שוב ראיתי דהגאון מהרש"ק נמי אסור כבר משום שמא ישגר ויצא לתקנו ציו"ט.

והנה צינחיים לללז אלי כמה אנשים ורבים על הטעלפאן שראו צמחון דרואים פרעם צשמי שבתתי לילך צאפנים ציו"ט לציכ"י צבוקר צשמה שאין צי"א רואים דאז ליכא מפני מ"ט. ואח"כ אכזי ידידי כמ"ט יודע מה שאמרתי לו על הטעלפאן צצירור כמו שכתבתי לאיסור ומעולם לא התרתי דבר זה ולא ידעתי מפי מי ילאה המכשלה הזאת אשר ח"ו בני ישראל חללו בצבד יוס עוב על סמך שאני הוריתי כן וחי' נגרס ע"י האדם הזה חילול יו"ט צצירוף קריאת שמי על ח"ו, ולכן אני מצקש מכמ"ט לעשות כל מה שצריך לתקן את זה עוד קודם שצעות, ובאמת כי כבר צקשתי אותו לעשות כן פעם והצעת לי אז אצל כנראה מחמת ערדות או סיבות נשכח ממנו ולכן אצקש עוד הפעם למען השם לפרסם צשמי שמשולם לא התרתי דבר כזה. והגני מקור שיפרסם זה ואני אטעם תשובת המשקל על שגגרת על ידי ח"ו עכ"פ ע"י שמי דבר כזה וכ"ת יחי' בכלל מחי הרבים.

ודע דמה שכתב הכותב בצבוקר ליכא משום מ"ט אז שגגה דאעו לעשות כליו שנפלו צמים ולשעמם יחי' מותר בצבוקר

צמה שהוא חומרה ומותר מן הדין מקליין, גם אם אכל צשר לפני זאת כתב השצעות אי מקליין אחרי שצעות לשחור חלב (צחוק ו' שעות) או מי שאכל ערב שצעות צשר אי מותר צחלב מיד שצעות.

הנה מצינו כזה מחלוקת האחרונים ז"ל הרמ"א א"ה סי' תצ"ד כתב וטובין בכל מקום לאכול מאכלי חלב ציום ראשון של שצעות וכתב המג"א ומנהג אצותינו חורה כיא אך יש לחבר שלא יכא לידי איסור ועציו"ד סי' פ"ט דא"ל להפסיק צצכ"מ אם אינו אוכל צצניק קשק ע"כ נראה כוונתו להקל צלי הפסק צצכ"מ נמי, וצבאר מים חיים כתב דט"ס נפל צצג"א וז"ל דצריך להפסיק צצכ"מ, ומיכו צצ"ר כתב ג"כ ז"ל עיו"ד סי' פ"ט דא"ל להפסיק צצכ"מ אם אין צצניק קשק ויחבר ליקח מפה אחרת ולחם אחר, גם כתבתי שם דיש מנהגין לאכול צצניק צצטודת מנחה אף שאין ו' שעות מסעודת שחרית וצלבד שיחלון שינוי עכ"ל, נראה דצאמת הקיל לענין ו' שעות.

ובסה"ק נועם אלימלך פ' משפטים עה"פ לא חצבל גדי צחלב אמו כתב ח"ל, וגם אהנוו צחג השצעות החירו לנו ח"ל שלא להמחין אחר הצצניק השיעור כמו צשאר ימות השנה וכו' חכ הטעם שבתירו לנו צחג השצעות לאכול אחר הצצניק צלא המחנה שיעור מחמת שאז הוא שעת מתן תורה הקדושה ואנו מראים עצמינו שאנו דוגמת המלאכים צשעת מ"ת ע"י החורה וכו' ע"ש. נראה דרק מחלב לצשר ס"ל להקל אצל לא מצשר לחלב ובשלה"ק הקיל צקנות וכדחה היעב ולפסוק צצכ"מ ולהמחין שעה ואח"כ יאכל צשר ע"ש.

ומי"הו הפמ"ג צא"ה סק"י שם כתב דאין לשנות ואין להחיר שצעות כלל כ"א שיש להמחין שש שעות כמו צשאר ימות השנה דוקא גם הח"י לאחר שכתב דיש טעם להחיר שצעות כתב ח"ל, ומ"מ שומר נפשו ירחק מהם, וכן הסכמת האחרונים דגם צחג השצעות יש לחבר בכל כמו בכל השנה וע"ש ציו"ד סי' פ"ט עכ"ל, וצח"ה חולין דף פ"ג ד"ה וערב עגרת ילא לצטל מכל וכל המנהג לאכול מאכלי חלב צעגרת וצדכ"ת ו"ד סי' פ"ט סק"י"ע האריך לדחות דצירו מ"מ העלה ג"כ שאין להקל צעגרת וכן נראה משאר אחרונים.

אשר נראה דלהקל צין צשר לחלב לפענ"ד ודאי אין להקל אם לא שמקובל כן מאצותיו שהיו גדולי תורה וצודאי רק ציו"ט עצמו ולאחר יו"ט ליכא שום קולא צזה, גם מעיו"ט לכאורה נראה דאכילה חלב הוא עיקר צבוקר ולא צלילה וצ"ט, הבס דשמעתי שמקובל מהגה"ק מאלא צו"ט שצכל השנה לא ה' ממחין ו' שעות מיום ללילה או מלילה ליום והבס כי צכל השנה אין לא מקליין צדבר אצל צעגרת אפשר דמערב יו"ט ליו"ט ה' אפשר לסמוך צזה, מ"מ לפענ"ד לפי הנראה מרוב האחרונים שאין להקל צעגרת יותר מצשאר השנה ואדרבה נראה לפ"מ דאיתא צמדרש צצצאו מלאכים לצקש החורה צר הקצ"ה כלסחר פניו של משה דומה לל אצרהם אציו ואמר לבו לא זהו שאכלהם אצלו צשר צחלב וא"כ מעענה צו אצרו

סימן עג

עוד להגיד

עוד העיר כת"ר אה"ש צמ"צ בשם הכ"ח דאפילו אמר בחוכ"מ מה שאינו מענינו דיומא כלל וכגון שאמר וציוס הרציעי צ"ד דחוכ"מ נמי א"ל לחזור וכת"ר העיר דחרי רצון פליגי עליו דטעם בדבר מפורש, ולפענ"ד חס ליה להלדיק לטעות בדבר מפורש, ובאמת כי דבר זה מחלוקת האחרונים ז"ל דבעיקרי הד"ט הביא דהפח"י כתב טעם בחפלת מוסף וקרא קרבן מוסף שאין מאותו היום א"ל לחזור ולא גרע ממי שלא אמרם כלל, ולא אמרינן שהחפלת שקר דא"כ לא היו מתקנים לומר ציוס צ"ד קרבנות דיוס א' והצפקד"ט השיג עליו וכתב דחלו במחלוקת הט"ז והלבושקים בסיומן ק"ח לענין שהזכיר מר"ח בשאר ימים פ"ש גם צו"מ מה"ד סימן ק"ח כתב דכה"ג הוי הפסק ועי' הגהות מהרש"ם סי' תרס"ג שכתב צ"ע.

ולפענ"ד לפמ"ש הדכ"ח דאם אמר ציוס ר"ח הזה שהוא שקר גמור הוי הפסק אצל חס לא אמר הזה אינו דובר שקר רק שאמר שיטעם חפלתו צ"ח ולא הוי הפסק ולפי"ז נראה נמי דאם הזכיר וציוס הרציעי ודאי אינו חזר שחרי אינו דובר שקרים ולא אמר שהיום יום רציעי אלא אמר שציוס הרציעי הוי מקריצין כך וכך וזה אמת הוא ולכן אינו חזר. עוד יש לי להוסיף דהתם עכ"פ כל הענין של ר"ח אינו מענינו דיומא דהיום לאו ר"ח הוא אצל הכא הוי קרבנות מענינא דיומא ניכר דבחוכ"מ הקריבו קרבנות וכו' ואומר דציוס הרציעי הקריבו כך וכך וממילא היום שהוא יום השלישי הקריבו כך וכך כפי הסדר וא"כ כולו הוא מענינא דיומא כיון שאומר ציוס הרציעי הקריבו ו' פרים ממילא ציוס השלישי הקריבו ו"א וציוס השני י"ג וציוס ראשון י"ג ועכ"פ כולו מענינא דיומא הוא וא"כ אפשר דכה"ג גם הע"ז מודה דלא הוי הפסק.

ולפי"ז נראה כיון דישנם כל בני טעמא דאינו חזר ומחפלת ודעת החולקים על הט"ז דאפילו צ"ח אינו חזר ומחפלת כלומר שאם הזכיר של ר"ח בחול וא"כ דיון עדיף דקרבנות חוכ"מ עכ"פ לא מוחזי כשיקרא ולכן בחפלת שחרי"ט דעכ"פ מחפלת נדבך לא הוי צרכה לצטלח אצל חפלת המוספין דק"ל דאין מחפלתין נדבך וכל הוי ספיקא ודאי ספק צרכות להקל ואין לחזור ולהחפלת והכי ס"ם הוי ספק אי כזה הוי הפסק כלל ואפילו אי הוי הפסק אפשר קי"ל כהחולקים על הט"ז כזה ואפילו נימא דלא דילמא הט"ז ג"כ מודה כה"ג ולכן נלפענ"ד יפה פסק המ"ב דאין לחזור ולהחפלת אפילו כה"ג.

אלו דברי ידי"א אשר הספקתי לעיין מקושי, המבדו בלב ונפש

מנשה הקטן

וכיוצא בו כל דבר שאמר מפני מ"ע אפילו צ"ח אסור, אמנם אין זה נוגע לדיוני דלפענ"ד אסור בכל אופן אפילו ליכא מ"ע וכנ"ל.

אלו דברי ידידו דדשה"ט וש"ת בידידות, והגני מבקש שנית ממנ"צ נא ונא לשרם בשמי שמעולם לא התרתי דבר כזה ולא אבדו ח"ו בעון חולל יריט דרבים וכל המקוש שיש אין חטא בא על ידו. והנחה בלב ונפש

מנשה הקטן

סימן עב

מי שטעה בחתומים מוכות ואמר מוסף יום ב' ליום ג'

ב' מחדשון התשל"ו ב"י יצירא

מע"כ ידידי דהה"ג ורח"ו נ"א אי"א שמו מפארים וכו', מזהיר משה פערעלשטיין שליט"א, ר"מ בשיבת מצות אלעזר מונקאטש.

אחדשכת"ר ידידות נאמנה,

בדבר שאלתו צמי שטעה בחוכ"מ בחפלת מוספין ציוס ג' דחוכ"מ סוכות ואמר וציוס השני ולא אמר וציוס השלישי אי צריך לחזור ולהחפלת מוסף, כי שאל לצי' רצוים אחד אמר שחזר ומחפלת והשני אמר שאין צריך, ורואה לדעת חו"ד.

בש"ע א"ח סי' רס"ח ס"ז כתב הרמ"א וצמוסף אפילו לא אמר רק ונעשה לפניך את חובותינו בתמידי יום וצקרבן מוסף יאל (צ"י בשם הרא"ש פ' מי שמתו) וכתבו האחרונים דפסוקי מוסף אין מעכבים דביטול חס לא אמרין וצמ"ק חפ"ח כתב הרמ"א ונוכחין לומר בכל יו"ט בחפלת מוסף פסוקי מוסף היום אחר שאמר ע"י משה עבדיך כאמור וגם שם כתבו האחרונים שאם לא אמר יאל וא"כ פשוט שאם לא אמר פסוקי מוסף דביטול יאל ולפי"ז חס לא הוי אומר לא ציוס השני ולא וציוס השלישי יאל ואין צריך לחזור, וממילא פשוט נמי דבהא לא הוי פליגי הוי רצוין ששאל להן ולא טעו במפורש צ"ע.

אל"א כנראה דנחלקו כיון דאמר יום ולא אמר השני ממנ"י לא עשה יפה ודאי ודאי צריכה לפנים, ונראה דדבר זה תלוי במחלוקת הפוסקים בסיומן ק"ח דאם אמר של ר"ח בשאר הימים צטעות אי הוי הפסק, דרצונו הט"ז כתב דהוי הפסק וזחור ומחפלת ואחרים כתבו דלא הוי הפסק והכ"נ קן הוא. איצירא דלא דמי לדהתם דהתם עכ"פ ענין אחר הוא ולא שייך כלל ליום זה ולחפלה זו וכו"ל כדובר שקרים נמי, אצל הכא הרי צריך לומר ציוס השני נמי משום ספיקא דיומא אלא שמוסר וציוס השלישי דשייך נמי לחפלה זו א"כ עכ"פ וציוס השני לא הוי הפסק בחפלה זו לכו"ע וגם הט"ז מודה בזה, ומה שמוסר וציוס השלישי לא הוי חסרון דהרי קי"ל אפי' לא אמר כלום לא וציוס השני ולא ציוס השלישי יאל דמוסר הקרבנות יאל וא"כ נראה פשוט דכה"נ יאל ידי חפלתו.

סימן עד

זה צעיר שבאים לבית חורים אי חייבים בעירוב תבשילין

א' ויצא ר"ח בסלו תחש"ד ב"י

מע"כ ידידי סון שדעתו יפה שואל בענין ומשיב דברים נבונים, ורח"צ"מ בש"ת הרב עזריא הכהן פיינברגאן הי"ו, בב"ל דרשיה הקדושה מיר ב"י.

אחרש"מ בידות,

בדבר הספק צוג לעיר הבא לבית חצוי או חותנו על יו"ט אי לריך לערב בפני עצמו לטעם הראש"ש בילה פ"ב ס"ו דאין לזכות ע"י בנו הבמך על שלחנו דידו כיד חצוי, ובמ"כ מספקא ליה אי שפחה לריכה לערב עירובי תבשילין לעצמה וכיון דהא בזה חלילא ח"כ גם חציר יעמך לערב פ"ה לעצמו. והגוי להפחית לו מה שכחתי בזה בחי' בס"ד ח"ל, בדבר השאלה במי שהזמין את בנו ואשתו לביתו ליו"ט שחל ע"ש והוא אוכל אלל חצוי וחוזר לביתו לישן ומדליק שם נרות אי חייב לעשות פ"ה לעצמו או שיוכל צ"ח שפחה חצוי, הנה צעוש"ע א"ח סימן חקכ"ז ס"ז כחז מלך על כל אדם לערב ומלך על כל גדול העיר לערב על כל בני עירו כדי שיסמוך עליו מי ששכח או נאנס וכו' אבל מי שאפשר לערב ולא עירב אלא שרואה לסמוך על עירובו של גדול העיר נקרא פושע ואינו יולא צו ועיין טור וב"י. נראה מצוה דמלך ע"ה הוא מלך על כל אדם לערב אלא שבאונס שכח או שאר אונס יכול לסמוך על גדול העיר אבל מי שיכול לערב בעצמו ואינו מערב אלא שרואה לסמוך על עירובו של גדול העיר נקרא פושע ואינו יולא צו וכ"כ הראש"ש והטור והמחבר.

וה"ה סק"ט שם חמה מהא דאמרין בגמרא האי סמיה דהוב מסדר מחנייהא קמיה דמר שמואל חזיא דהוב עליב ח"ל אחאי עליבא ח"ל דלא אחזי ע"ה ח"ל סמוך אדירי דמעריבא על כולו בני עירי לשנה אחרת חזי' דהוב עליב ח"ל פושע את לכ"ע שרי ולדידך אסור פירש"י שאין דעתו על המחידין ועל הפושעים שאין חרדים לדברי חכמים משמע דאלו ה' דעתו אף על הפושעים האלו הוב מהני חז' שלא כהראש"ש והטור שפסקו אפילו סומך על גדול העיר לא מהני כיון דלא עבד כמלוא חכמים שיערב כל אחד לעצמו. ולפ"ז ק' ממ"ג אם היה אחיו סומך סומך על עירובו של מר שמואל בשנה אחרת הוב אחאי ה' עליב צו"ע כיון דלפי דעתו הוב מופיל דבר זה משא"כ בשנה הראשונה לא ידע דמהני סמיכה אגדול ומה נחחדה לסמיה צו"ע השני להטעם על מה שסמך על מר שמואל ואי לא סמך כלל גם בפעם השני מנ"ל להראש"ש ועור דהסומך נקרא פושע כיון דבגמרא לא חזירי מה, בשלמא לרש"י ניחא דבאמת לא הוי זה פושע כיון שסומך ואחיו סמיה הוב דלא הוב סומך גם בפעם ב' ונקרא פושע על השנות השכחה ושמואל לא נחכוין להוציאו כלל אבל להראש"ש וטור קשה וח"ל שדאג שמא לא מהני סמיכה ועל זה השיב שמואל

דסמיכה בלמח לא מהני דא"כ אחאי חמר שמואל לכ"ע שרי לדידך אסור דמשמע דאיהו גרע מכ"ע כיון שאירע פעמיים ולהראש"ש והטור לא הוב משום צ"פ אלא דסמיכה לא מהני כלל ע"ש שהעלה צ"ע.

ברם רבינו הגדול הא"ז סימן שמ"ג הביו ג"כ ה' מעשה דהביו סמיה ח"ל, הוב סמיה דהוב מסדר מחנייהא קמיה דמר שמואל חזייה דהוב עליב וכו' לשנה אחרת חזייה דהוב עליב וכו' ח"ל פושע אחב לכ"ע שרי ולך אסור פירש"י ור"ה ה' שאין יכול להניח ולהתנות לדידך אסור שאין דעתו על המורדים ועל הפושעים שאין חרדים בדברי חכמים עכ"ל פ"י רבינו יחזק בר אשר מאכן משמע דע"ה לריך לערב כל אחד ואחד לעצמו ואסור לסמוך על אחרים אלא בשכח שהרי זה בשביל שלא הניח ב' פעמים קראו פושע ואסור לו לסמוך עליו וי"מ דהכי ח"ל הוביל ואשחקד ידעת שאני מערב עליך והשחא נמי עליבא גליח אדעתך שלא הוב דעתך מאחמול לסמוך עלי והוביל שלא היית חפץ לסמוך עליו גם בעצמך לא הנהה פושע אחב אבל לשון רש"י לא משמע הכי הלכך פירש רבינו יחזק בר' אשר שזריך כאו"ח להניח ע"ה עכ"ל.

הנה נראה מדברי הא"ז ורבינו יחזק בר"א דלרש"י אפילו היה צדעתו לערב צעדו לא היה יכול דע"ה חזיב על כאו"ח ואסור לסמוך על אחרים אלא בשכח חז' ח"ה רק פ"ה ופנעם השני' כבר ה"ל פושע חז' היפוך פ"י רבינו בע"ז צפ"י רש"י. ונראה דה"מ שצ"ח הרגישו בנפישת הע"ז ז"ל ולכן פ"י דהעצבות שבו בזה הראה דאין סומך חמר שמואל וכע"ז חמס הא"ז דחז' דעת ה"מ דמדברי רש"י לא משמע כדצריכס אלא משמע שהחזיב על כל או"ח לערב לעצמו וא"כ שפיר ידע האי סמיה דהחזיב על כאו"ח לערב לעצמו ואסור לסמוך על אחרים דלא ה' אלא בשכח ולכן בשנה הראשונה חמר לו לסמוך עליו אבל בשנה שניה ששכח שנית ה' עצב הרגיש בעצמו שכבר לא יופיל לו עירוב של מר שמואל וח"ל לכ"ע שרי כיון דלהס הוא פעם ראשונה לדידך אסור שהוא כבר פעם שניה ועיין ל"ה בילה ע"י שהקשה למח ה' עליב האי סמיה כיון דהוב רגיל קמיה דמר שמואל והיה בקי במעשיו לערב אכולא נהרדעא ועיין כ"ס א"ח סי' ע"ה ובילקב"ג א"ח סי' חקכ"ז אות ג'.

ומיד מצוה לדין עכ"פ דע"ה מלך על כל אחד ואחד לערב כמו שהעלה הא"ז דלא כה"ח וכן העלו רוב הראשונים וכמו שפסק בש"מ א"ח הני"ל (ומיהו עיין ראש"ש פ"ז דעירובין ס"ע וח"ל ובעירובי תבשילין כחוב' בתום' דיכול לזכות ע"י אשחא דאיהו נמי צמי לטות כדי לנשל מו"ע לשנה (וכיון דחז' לנפשה זכיה נמי לאחרני ק"ג) ולי נראה דאין יכול לזכות על יד דכשהוב מערב ע"ה אינו מחב לאשחא ובניו אלא כשהוב מערב כולם מותרים בלא זכוי (מירי דהוי אעירובי חלרות) וכיון דאיהו לריכה לזכות אין מחזין על יד מירי דהוי אעירובי חלרות כשאין לה בית באותו חצר ע"ה. נראה לכאורכ דדא היא מחלוקת הראשונים ז"ל דדעת בתום' ורי"ף פ"צ דבילה

ולהדליק נר אחד ומדכייל ציטול עם נר משמע דבכי ס"ל דנר נמי אסור כמו ציטול ורק נר אחד התירו ונמלא דבריו סותרים לכאורה מסעיף י"ט הג"ל וז"ע.

עוד אחת אני מסופק לפ"מ דקיי"ל צ"ע שם ס"כ דמי שלא עירב כשם שאסור לבשל לעצמו כך אסור לבשל לאחרים ואפילו צביטתם וגם אחרים אסורים לבשל לו הבא לבית חצירו לאכול והוא לא עשה ע"ת לעצמו אי מותר לסייע לחצירו שעשה ע"ת לבשל ולאכול עמהם ואי נימא דאסור א"כ אורחים הבאים ליו"ט ולא עשו ע"ת ומחויבים צו הגם שמוותרים לאכול שם אכל אסורים לעזור לבעלת הבית ציטול ולהכין לשבת.

ולפ"מ ריבועא עלה במחשבתו דחלי במחלוקת הצ"י והדרישה דהצ"י הביא טעם העור למה אסור לבשל לאחרים לפי שאין העולם יודעין שלאחרים מבשל וחמה עליו דאטו העולם מי יודע אם עירב או לא אלא הטעם דכיון שלא עירב נאסר לבשל צין לו צין לאחרים כשם שאסור לבשל מיו"ט לחול, והדרישה כחז דלמה לא יוכל לבשל לאחרים לא יבא אלא שכירו שלא עירב וכי לא יוכל לבשל לבעליו וא"כ כל אדם כיון שיש לו הנאה מנייה הו"ל כשכירו ולקטו וצמא"מ חמה עליו דפשוט דשכירו ולקטו הסמוך על שלחנו אשר מפחו יאכל הרי הוא כא' מצני ציתו אכל שכירו שאינו סמוך על שלחנו ויש לו בית צפ"ע פשיטא דלר"ך עירוב צפ"ע ע"ש מה שהאריך, ועי' ביאור הלכה שנסחפק לענין משרתת עברית דלפי דעת הרא"ש צפ"צ סי' ו' תלוי דין מי לר"ך עירוב לעצמו אותו איש שמכין ע"י וכיון דקיי"ל דע"י עבדו ושפחתו העבדים יוכל לזכות לאחרים ממילא לכאורה לריבין עירוב לעצמן ואין נעפלין לו אם לא שנתן העירוב לידם או שזכה להן ע"י אחר ולדעת מחזק"ש כיון שאוכלין מאכליו נגדיו אחריו ע"ש. והנה פשוט לפענ"ד דאפי' למחזק"ש דוקא אלו אכל צניו וצנותיו הנשואים שם צעלי צחים לעצמם רק שצאו ליו"ט לבית אציהם הו"ל ככלל סחם צנ"א ולכ"ע לריבין ע"ת והגע ענמך מי שהזמין וכו' לאכול אלא חצירו לא יוכל לזכות עירובו לאחרים והכ"נ כן הוא. ולכן נלפענ"ד דהכ"נ יערבו לעצמן צבית או שיזכה להם אציהם ע"י אחר פת וחצביל ויעשה להם ג"כ ע"ת צלהם כנלפענ"ד.

עוד הנה העתק ממה שכתבתי צחי' צס"ד צענין זה, הנה מבואר בזה דבצן הבא לבית אציו ליו"ט והוא אוכל ושותה שם לכאורה יוצא בעירוב אציו וכמ"ש העיד הא"א שכך העולם נוהגין והגם שלא הביא ראיות לדבריו ולפ"מ ריבועא ה"ה נראה דגם בזה לר"ך לעשות מ"מ אין אחר המנהג כלום אם לא שיראה אחד להחמיר על עצמו ולעשות בלי צרכה ג"כ אכל כשהמחמנים רק אוכלים ושותים צבית הוריהם וחוזרים לדירתם צלילה נלפענ"ד דודאי חייבים בעירוב ולכן כדי לזאת מידי ספק צרכה יראו לבשל מה שהוא צביתם ויעשו ע"ת בצרכה ואם לא יצטלו כלום אצו יניח ע"ת בלי צרכה כנלפענ"ד בזה.

סימן ו' דחיוצ ע"ת הוא על כל גוף האדם ולכן גם אשה חייבת צו ואסורה לבשל אם הצעל לא יזכה לה ג"כ ודעת הרא"ש דהוי כע"ת ודו"ק. וכיון שכן פשוט דהחיוצ נמי אצניו הגדונים לערב עכ"פ לאחר שנשאו. וכבר תמחתי למה לא יערבו אורחים הבאים לביתו ולנים שם כיון שחיוצ עירוב הוא על כאו"א מ"ש מהדלקת נר חנוכה וכיוצא בו. וגדולה מזו דנר חנוכה לדעה כמה פוסקים החיוצ על הבית אכל ע"ת החיוצ על כל אדם ואדם. ועל צניו שלא נשאו וסומכים על שלחנם לא מציעא דאציו מערב על כל בני ביתו הסמוך על שלחנו אשתו וצניו, ומאחתי צא"א לכהנ"ק מצוטטשטש שנסחפק בזה וכתב דהמנהג פשוט שהצב"צ מערב ויו"ט כל צ"צ ואפילו צניו וצנותיו הנשואים עם נשותיהן ובעליהן החונים צשלחן אחד, וכתב שאפשר שקולא הקילו חז"ל בעירוב זה שיהיה די בעירוב אחד לאיש ולכל בני ציתו, אך הרבה צע"צ הדורים צבית אחד חייבים כאו"א לערב גם אם דרים צב' מדרים צבית הניח צצ"ע ע"ש.

והנראה פשוט דהגם שנסחפק בכל הג"ל מיהו דוקא היכי דרים צבית אחד אכל היכי דרים צמקום אחר וצדירה צפני עצמה רק צאים לבית אבותם לאכול ליו"ט וחוזרים צלילה לביתם שצודאי אם יראו לעשות איזה מלאכה צביתם שצריכים לעשות לעצמן ע"ת, ולפ"מ לא מציעא אם עושים איזה ציטול צביתם דודאי צריכים לערב אלא אפילו אין עושין שום הכנה לשבת צביתם רק שמדליקין נרות מ"מ לריבין לערב צביתם דלא יצאו בעירוב של אציהם שהרי נחלקו הפוסקים צמי שלא עירב אי מותר להדליק נר של שבת דעת המג"א והרב החציצ צשיירי שלו דלכ"ע אסור להדליק נר בלי ע"ת והא דלא הזכירו הרי"ף והרמב"ם צנוסח העירוב ולאדלוקי שרגא משום דס"ל דא"ל להזכיר צנוסח העירוב רק עיקר הסעודה ושאר המלאכות צתרייהו גרור ודעת הצ"י דלהרי"ף והרמב"ם מותר להדליק נר של שבת בלי ע"ת וצש"ע סעיף י"ט הביא צ' הדעות, ועי' מחז"מ אות ח"י דמדברי הר"ן והרשב"א בעצוב"ק נראה דאיכא דעה דס"ל דא"ל ע"ת ע"ש, ועי' א"ר שמדד להקל אם לא הניח וצאמת כי דעת כל הראשונים להחמיר בזה התוס' צינא והרא"ש והרי"צ צצ"א צצ"א רש"י צצש"ו צצ"א גאונים הוצא צא"ז והר"ן וה"ה צצ"א רשב"א והמאירי והכל בו, ועי' ש"ז אות פ'. ועכ"פ ודאי דלכתחילה צעי להניח ע"ת אלא דצמא"מ מרדכי כתב דיניה ע"ת בלי צרכה אם לא לר"ך לשום דבר רק להדליק נרות, ולכן נלפענ"ד צבתי לצריכים אצריכים הבאים לבית אצותיהם וחוזרים לביתם לישן יש להם להניח ע"ת צביתם ואם יעשו עכ"פ אפילו רק קומקום עם עובד אצו יצרכו ג"כ וצאם לא יעשו שום ציטול ושום מלאכה לצורך שבת המותרת ציו"ט אצו עכ"פ יעשו ע"ת בלא צרכה.

ול"א אכתב מעטיו מה דלכאורה ל"ע דצש"ע שם סעיף י"ט כתב המחבר דמי שלא עירב מותר להדליק ונראה דהכי ס"ל דהכין קיי"ל לפי כללי הפוסקים וצסעיף כ' כתב מי שלא עירב כשם שאסור לבשל לעצמו וכו' ואם אין שם אחרים שיערבו י"א שמוחר לאפות צצמא"ס פת אחד ולצשל קדרה אחת

סימן עה

עוד להג"ל

אי מותר לכבות האש שלא ישרף המאכל ביום טוב

ועל דבר שאלחו עוד צה"ל דכתב הרמ"א ח"א סימן תקי"ד דאם ח"א להציל הקדירה שלא ישרף המאכל בלא כיבוי מותר לכבות האור דהו"ל לורך אוכל נפש חלל אסור ומצוה צ"ח שם סק"ב ומ"ב סק"י דאם אפשר לעשות אש במקום אחר ולהעמיד שם זה מקרי אפשר להציל צה"א ואסור נכבות וקשה על מנהג העונם בתנאים שלנו שיש שם ד' מקומות שאפשר לעשות אש חדשה ואפ"ה נוכחים כשהאש גדול ומקדיח התצטיל לכבות האש ולפי הג"ל הוא אסור עכ"ל.

יפה העיר צה"ל, ובצינתי מקפידים ע"ז שלא להוריד הגאז משום התצטיל וכ"ש אם אפשר להניח הקדירה מן הצד ולא ישרוף המאכל או להדליק גאז חדש, וגם אני תמהתי על מנהג הנשים שמתחילים לכתחלה אחיה מאכל על הגאז בדרך הערמה ואומרים שהמאכל נשרף ועי"ז מורידין הגאז דרך הערמה והוא לכאורה איסור גמור. וקצת חשדתי ללמד זכות על העולם דברי כיבוי לא הובא חלל מדרבנן דמשאל"ג הוא ורצינתי בקצת אחרונים שנחשפקו אי הקטנה הגאז הו"ל כלקוח שמן מן הנר שאסור משום מכבה או כלקוח עצים שלא דלקו עדיין ולא דמי ללקוח שמן מן הנר דהו"ל לא בלא וכל שלוקח מאיזה מקום שהוא הוא מכבה ממש משאל"ג צנאז והגם דהסכימו האחרונים לאיסור וח"ו להקל בדבר מ"מ אולי ילא מה מנהג או טעות העולם דק"ל דהו"ל כעין ס"ס ספק אי אסור להקטין הגאז ושמה מותר לגמרי ואפילו יומא אסור שמה דוקא שלא ללורך חלל הכי כיון דהוא ללורך המאכל שלא ישרף אף שאפשר לו לעשות אש חדשה ולבשל שם מ"מ מותר כה"ג הגם דבעלים ושמן צבי אש חדש ממש.

וקצת היה נראה עוד דאולי חלוי במחלוקת הראשונים אי מלאכה יו"ט לאוכל נפש הותרה או דחוייה עיין ר"ן צ"ח ועיין מגיני שלמה צ"ח פ"א דף י"ב שהאריך בזה דאך אשר יאכל לכל נפש כגון בצערה ובישול החורה התירה והוא היתר גמור שכוונת החורה להחיר המלאכה לגמרי אפילו בלא אכילה רק כיון דחלה החורה באוכל נפש צבי לורך קצת ע"ש, ולרש"י אפילו לא ללורך קצת. והנה למד"ה דהותרה ח"כ עיקר המלאכה אפילו מכיון למלאכה ממש עכ"פ לא הוי חלל דרבנן וא"כ באשאל"ג נחית דרגא והו"ל חרי דרבנן וא"כ צה"ג כשעכ"פ עושהו ללורך מאכל שלא ישרף לא גזרו וכ"ש משום כבוד ושמחה יו"ט שלא יבא למטע בשביל זה, ועיין חוס' פסחים מ"ז ע"ב ד"ה כחיבה וחוס' צ"ח ח' ע"א ד"ה וא"ל שכתבו דמלאכה שאשאל"ג בחופה וא"ל חלל לעפרה פטור ותימה ח"כ פטור חלל אסור וי"ל דמשום שמחה יו"ט מותר אפילו לכתחלה ועיין חוס' סוכה ל"ג ע"ב ד"ה מודה ואע"ג דאפילו לר"ש פטור חלל אסור הכי שרי משום מצוה ע"ש ודו"ק.

הן אמת דהפני"י שבת מ"ז ע"ב צחוס' ד"ה דכל היכא העלה דבר חדש דצו"ט משאל"ג אסור מה"ח משום דסחמא כחיב ציה כל מלאכה לא יעשה בהם, אמנם עיין צו"ח רע"ח סימן י"ז דדברי הפני"י הם נגד כל הפוסקים, ועיין מאורי פ"ק דצ"ח דף ו' ע"א גבי מה צו"ט ראשון וכתב דצו"ט לכו"ע פטור משאל"ג הנה כתב היפוך דברי הפני"י וצדע"ח סימן רע"ח הביא מגמרא מפורשה שבת ל"ד ב' כמאן כר"ש אימר דפטור ר"ש משאל"ג מחטאת איסורא דרבנן מיבוי איכא. מצוה דאסור מדרבנן ודלא כהפני"י ע"ש, ועיין כפ"ח סוכה ל"ג צניאור משאל"ג ודבר שאינו מחבין ופ"ה, ועיין עוד מרכבת המשנה ריש ה"ל שבת. הנה כל זה כתבתי ללמד זכות קצת על המקילים להוריד הגאז בשעה שהמאכל נשרף ואין מדליקין אש חדש חלל לדינא הגם שאנו מודמין קשה לעבוד מעשה כי בשפעות דברי הש"ע מורים לאיסורא.

וכרגע נפל מילתא בצינתי דאפשר דצ"ע לא אסור חלל צה"א שיעשהו ואח"כ ממילא יבבה כמו שה"י צברי יוראפף, חלל צדיקן שהגאז הולך ודולק כל היום כולו או שני ימים או ג' ימים בחול שיש צ"י ימים של יו"ט ולא נכבה כה"ג לא מקרי אפשר על אש אחר דעי"ז שידליק עוד גאז יחסר לן מן המקום לכדר המאכלות וגם יש קצת חשש סכנה מגאז שצורע ג' ימים רגופים וגם לפעמים שיוסיף חוס צניח הרבה וכיוצא בזה לבד ההפסד ממון כה"ג אפשר דלכ"ע מקרי לורך היום וכמו ח"א על אש אחר וי"ע.

ואשר נראה עוד לפענ"ד לפמ"ש הש"מ כחוצות דף ז' ע"א בבה דאמרין מחוך שהותרה חצורה ללורך וכי פ"י כל שם שחיטה חדא הוא וכיון שהותרה שחיטה ללורך אוכל נפש הרי לא היתה שחיטה בכלל לא חששה כל מלאכה ומעשה כל שחיטה מותרת והיינו דשחיטה עולה נדבה שרי לכ"ע חלל מין חצורה אחרת (כגון צעילה שאינו ללורך וא"ו) הרי היא עדיין בכלל לא חששה כל מלאכה והכי קאמרין מחוך שהותרה חצורה ללורך פ"י החצורה העשויה ללורך וא"ו כגון שחיטה הותרה נמי החצורה שאינה עשויה ללורך אוכל כגון הבה דצעילה כיון דמ"מ יש כאן לורך הנחת הגוף ונמאץ לפי"ז דכל שחיטה הותרה אפילו שלא ללורך כיון דעיקר שחיטה עשויה ורגילה ללורך אוכל נפש ושאר חצורה לא הותרה כי אם ללורך הנאה וכו', והכי נמי אמרין מחוך שהותרה הצערה העשויה ללורך אוכל נפש להדליק האש כדי לבשל עליו או כדי לאפות צו הותרה נמי שלא ללורך אוכל כגון הבה דמוגמר וכו', והילכך כל הצערה ללורך חצביל שרי וכל בישול שרי והיינו מנצל גיד הנשה דלא לקי לצי"ה ואע"ג דאופה מיו"ט לחול לוקח לרצ חסדא היינו משום דמכין לחול וה"ה נמי שוחט ללורך חול אסור דלא החירו חלל כעין שחיטה עולה נדבה שאינו ללורך חול אפ"ג דללורך יו"ט נמי ליחא וכו' ע"ש.

ביאור הדברים הוא דנחלקו אי מלאכה אוכל נפש הותרה או דחוייה וכמ"ש לעיל בסמוך ולזה חידש הש"מ דמין מלאכה שעיקרה עשויה ורגילה הוא ללורך אוכל נפש כגון שחיטה

והבערה לבשל מאכל זיו"ע בני מלאכות לא היו בכלל לא חששה מלאכה כלל ומוחר לפשותו בין ללורך כלומר שצריך לאכול בשר מותר לשחוט בהמה ובין שאינו צריך כלל וכן וה"ה המצטער אם לבשל עליו כיון דעיקר האש נעשה ללורך או"י שהיא הבישול או לפחות זו הותרה מלאכה זו בין ללורך ובין שלא ללורך דלא היו מלאכה זו בכלל לא חששה כל מלאכה (ועי' מג"ש ביצה מה שפי' בעין זה) והכ"נ אמרינן בהואלה מתוך שהותרה ללורך אכילה הותרה נמי שלא ללורך אכילה וכל הוואלה ללורך אכילה הותרה לגמרי אפי"ג דאין זו לורך לישראל שרי דמ"מ הרי כאן לורך אכילה ולא בעינן שאר הנאה או לורך כלל, אבל אם מוואלה דבר שאינו אוכל נפש ושלח ללורך אכילה שהיא מין הוואלה ומלאכה אחרת ולא שרי אלא מתוך שהותרה הוואלה שעשייה ללורך אוכל נפש הותרה הוואלה שאינה עשויה ללורך או"י בזב בעינן שיחא ללורך הנאת הגוף למאור גמורה כגון למול וכיו"צ עיי"ש.

וראיתי למנן כק"ז בכת"ק שע"פ דברי הש"מ הנ"ל ולא לישב פסק הרמב"ם. שפסק בפ"ג מחמץ ומאכל הלכה ח' ואם מלאו זיו"ע כופה עליו כלי עד לפער ומצטער, וכתב כ"מ והק' בהבחות יצערנו במקומו הא אית ל' לר"י מתוך שהותרה הבערה ללורך הותרה נמי שלא ללורך ותי' דהכא איירי בשבטל. ולדעת הרה"מ שכתב דאפילו לא ביטלו עסקין ו"ל שכשהחירו הבערה שלא ללורך ה"מ ביש לורך היום קצת, וכ"ת הא אוכל לורך היום כיון דאוכל מאור — ליחא דהא שריפת קדשים מ"ע ואינו דוחק יו"ט ועוד דהא אמרינן בפ"ק דכתובות ז' דל"א מתוך אלא בהנאה השוה לכל נפש פי' לכל גוף אדם והכא ליכא הנאה לשום גוף עיי"ש.

והקשה מג"א סימן תמ"ו סק"ג דפסחים ה' ע"ב משמע דמוחר לשפרו דכיון דיש מאור מיקרי לורך היום ע"ש. ובהפלאה כתובות ז' תמה עוד על מש"כ דבעינן הנאה לגוף דמה הנאה לגוף יש במוואלה קמן ולולב ביצה וי"ב דשרי משום מתוך עיי"ש.

ולפענ"ד נראה לפמ"ש ש"מ כתובות ז' דמין מלאכה שציקרה עשויה ורגילה ללורך או"י כגון שחיטה מותר אפילו שלא ללורך כלל ואפילו לורך קצת אינו לפי שחבורה של שחיטה לא היה כלל בכלל לא חששה כל מלאכה אבל מין חבורה אחרת כגון בעילה שאינו ללורך או"י הרי הוא עדיין בכלל ל"ת כל מלאכה רק דאמרינן מתוך שהותרה מין החבורה שהיא עשויה ללורך או"י כגון שחיטה הותרה נמי מין חבורה שאינה עשויה ללורך או"י כגון הכי דבעילה כיון דמ"מ יש כאן לורך הנאת הגוף ולהכי שחיטה עולה נדבה מותרת למאן דא"ל מתוך, וה"נ גבי הוואלה שהיא ללורך אכילה דהיינו שמוואלה או"י מין הוואלה זו מותרת אפי"ג דאין זה לורך לישראל כלל דמ"מ הרי כאן לורך אכילה אבל אם מוואלה דבר שאינו אוכל נפש ושלח ללורך אכילה שהוא מין הוואלה אחרת דלא שרי אלא מתוך שהותרה מין הוואלה שהיא עשויה ללורך או"י הותרה נמי מין הוואלה שאינה עשויה ללורך או"י בעינן שיחא ללורך הנאת הגוף למאור גמורה כגון או"י למול או ליעול לולב ואל"ה אסור ע"ש.

מבואר דבמין מלאכה שהיא עשויה ללורך או"י מותר אפילו שלא ללורך כלל וה"נ אני אומר דבמין מלאכה שאינו ללורך או"י דלא שרי אלא מטעם מתוך דבעינן שיחא ללורך הנאת הגוף כגון אם מין מלאכה זו עשויה ורגילה ללורך הנאת הגוף ולא חששו שאינה עשויה ללורך הנאת הגוף רק ללורך מאור שהיא לורך היום קצת נמי שרי אבל אם מין מלאכה זו א"א כלל ללורך הנאת הגוף רק ללורך מאור לא שרי משום מתוך דהא דאמרינן מתוך כתב ש"מ שם שהוא מדכתיב לכם ללך לרכיכם ולריך דוקא שיהי' אפשר זו לורך הנאת הדיוט ולא כשא"א רק לורך מאור והיינו דאמרינן לכם ולא לגבור ומש"ה נ"נ אין קריצין זיו"ע משום דעיקרן לגבור ועי' תוס' ביצה כ"ז ע"ב ד"ה על ולא משכחת דבר שיהיה עיקרן להנאת הגוף.

ולפ"י בהואלה קמן למולו אף שהוא ללורך מאור שרי משום מתוך כיון דאפשר שיהיה הוואלה קמן להנאת הגוף כמו לעייל כמ"ש תוס' ביצה שם סד"ה ה"ג, וכן הוואלה לולב אפשר להנאת הגוף לפשותו הווא' וחופי' לכדב הבית ערש"י ב"ק ז"ו ותוס' סוכה כ"ט ד"ה נפרדו לכן שרי גף ללורך מאור וכן ס"ח לקרות זו אפשר להוואלה להנאת הגוף ששמת ז"י שמצין דמה"ט אסור בד"ת בע"כ וחל"ב ועי' או"ח סימן תקנ"ד לכן אף שמוואלה ללורך מאור וחופי' דמללה"י רק לעול על זוארו נמי שרי חל"ב שריפת חמץ דלא משכחת מין הבערה זו ללורך הנאת הגוף כלל רק ללורך מאור שפיר כתב כ"מ דלא שרי משום מתוך כיון דליכא הנאה לשום גוף.

ועיין תוספות שבת כ"ד ע"ב ד"ה לפי ועי' ש"מ כתובות שם שכתב והא דאמרינן בפ"ק דפסחים הוואלה חמץ בתוך ביתו זיו"ע כופה עליו כלי ולא שרי לשפרו היינו משום דלא היו הבערה ללורך ביטול אלא לשרוף וכנה"ג לא שריא אלא ללורך הנאת הגוף עיי"ש.

ועיין בתוס' פסחים ה' ד"ה ואומר שהקשו הא כשישרף ויעשה גחלים הנאחו מותר והא דתנן (לקמן דף כ"א) לא יסוק זו תנור וכירים היינו מדרבנן ותי' דסברא הוא דקרא דתשציתו מיירי בכל ענין אפילו אין צריך לגחלתו וא"כ שפיר קאמר שם וש"מ דר"ע ל"ל מתוך דאל"כ שרי מטעם מתוך ואף דצריך לורך קצת מ"מ מה שמצטער הוי לורך קצת כמ"ש תוס' שם כיון דאפשר שיהיה הביטול להנאתו דצריך לגחלתו ממילא אפילו א"י לגחלתו שרי כנ"ל וכ"י מה"ה אבל השתא דמדרבנן לא יסוק זו תנור וכירים ואפילו גחלתו אסור א"כ לא משכחת שריפתו להנאת הגוף רק למאור שפיר כתב כ"מ כיון דליכא הנאה לשום גוף לא שרי משום מתוך וא"ש.

ואפ"ר לחי' שני שבתוס' שם כיון דמתחילת הבערה אסור ליהנות הוי כמו נ"י ע"ש מ"מ הא אמרינן בפסחים כ"א ע"ב סד"ה כו' בדידי דקשריף ליתבני מיני' קמ"ל והוא גופא קשיא אמאי אסור ליהנות ממנו בדידי קשריף הא בערלה צעי קרא ע"ז בפסחים כ"ב ע"ב וע"ש בתוס' ד"ה מנין דדולקא ס"ד דשרי' כיון דהוי דרך ביטולו ועתו"ס ב"ק ק"א ע"ב ד"ה ולא וא"כ בחמץ דליכא קרא מנ"ל דאסור ונ"ל דתשציתו משמע שלא כדכ"נ כמ"ש תוס' לקמן כ"ח ד"ה ר"ש ואף דתוס' ליהנות הוי כמו נ"י ע"ש מ"מ הא אמרינן בפסחים כ"א ע"ב סד"ה כו' בדידי דקשריף ליתבני מיני' קמ"ל והוא גופא קשיא אמאי אסור ליהנות ממנו בדידי קשריף הא בערלה צעי קרא ע"ז בפסחים כ"ב ע"ב וע"ש בתוס' ד"ה מנין דדולקא ס"ד דשרי' כיון דהוי דרך ביטולו ועתו"ס ב"ק ק"א ע"ב ד"ה ולא וא"כ בחמץ דליכא קרא מנ"ל דאסור ונ"ל דתשציתו משמע שלא כדכ"נ כמ"ש תוס' לקמן כ"ח ד"ה ר"ש ואף דתוס' ליהנות הוי כמו נ"י ע"ש מ"מ הא אמרינן בפסחים כ"א ע"ב סד"ה כו' בדידי דקשריף ליתבני מיני' קמ"ל והוא גופא קשיא אמאי אסור ליהנות ממנו בדידי קשריף הא בערלה צעי קרא ע"ז בפסחים כ"ב ע"ב וע"ש בתוס' ד"ה מנין דדולקא ס"ד דשרי' כיון דהוי דרך ביטולו ועתו"ס ב"ק ק"א ע"ב ד"ה ולא וא"כ בחמץ דליכא קרא מנ"ל דאסור ונ"ל דתשציתו משמע שלא כדכ"נ כמ"ש תוס' לקמן כ"ח ד"ה ר"ש ואף דתוס' ליהנות הוי כמו נ"י ע"ש מ"מ הא אמרינן בפסחים כ"א ע"ב סד"ה כו' בדידי דקשריף ליתבני מיני' קמ"ל והוא גופא קשיא אמאי אסור ליהנות ממנו בדידי קשריף הא בערלה צעי קרא ע"ז בפסחים כ"ב ע"ב וע"ש בתוס' ד"ה מנין דדולקא ס"ד דשרי' כיון דהוי דרך ביטולו ועתו"ס ב"ק ק"א ע"ב ד"ה ולא וא"כ בחמץ דליכא קרא מנ"ל דאסור ונ"ל דתשציתו משמע שלא כדכ"נ כמ"ש תוס' לקמן כ"ח ד"ה ר"ש ואף דתוס' ליהנות הוי כמו נ"י ע"ש מ"מ הא אמרינן בפסחים כ"א ע"ב סד"ה כו' בדידי דקשריף ליתבני מיני' קמ"ל והוא גופא קשיא אמאי אסור ליהנות ממנו בדידי קשריף הא בערלה צעי קרא ע"ז בפסחים כ"ב ע"ב וע"ש בתוס' ד"ה מנין דדולקא ס"ד דשרי' כיון דהוי דרך ביטולו ועתו"ס ב"ק ק"א ע"ב ד"ה ולא וא"כ בחמץ דליכא קרא מנ"ל דאסור ונ"ל דתשציתו משמע שלא כדכ"נ כמ"ש תוס' לקמן כ"ח ד"ה ר"ש ואף דתוס' ליהנות הוי כמו נ"י ע"ש מ"מ הא אמרינן בפסחים כ"א ע"ב סד"ה כו' בדידי דקשריף ליתבני מיני' קמ"ל והוא גופא קשיא אמאי אסור ליהנות ממנו בדידי קשריף הא בערלה צעי קרא ע"ז בפסחים כ"ב ע"ב וע"ש בתוס' ד"ה מנין דדולקא ס"ד דשרי' כיון דהוי דרך ביטולו ועתו"ס ב"ק ק"א ע"ב ד"ה ולא וא"כ בחמץ דליכא קרא מנ"ל דאסור ונ"ל דתשציתו משמע שלא כדכ"נ כמ"ש תוס' לקמן כ"ח ד"ה ר"ש ואף דתוס' ליהנות הוי כמו נ"י ע"ש מ"מ הא אמרינן בפסחים כ"א ע"ב סד"ה כו' בדידי דקשריף ליתבני מיני' קמ"ל והוא גופא קשיא אמאי אסור ליהנות ממנו בדידי קשריף הא בערלה צעי קרא ע"ז בפסחים כ"ב ע"ב וע"ש בתוס' ד"ה מנין דדולקא ס"ד דשרי' כיון דהוי דרך ביטולו ועתו"ס ב"ק ק"א ע"ב

לא כתבו רק [דילפי] מיני דאסור באכילה לפי זמנו ולא בהנאה מ"מ הא ילפין מיני דשעטא השבחה לא יבנה ממנו והארכתי בזה במק"א וא"כ שפיר קאמר ש"מ דלית לי לר"ע מחוך דלי ס"ל מחוך שפיר י"ל דהשביחו ביינו ציו"ע ובאמת גלי קרא דשרי ליהנות מתחלת שריפה ושוב שייך מחוך אפילו אינו לריך להנחתו כיון דאפשר להנחתו כנ"ל אבל לפי האמת דהשביחו ביינו מערב יו"ע וילפי דהשביחו הוי שלכוד"ג ואסור ליהנות בחדו דקשריק וא"כ לא משכחת שריפת חמץ להנחת הגוף ושפיר כתב כ"מ דל"ש צ"י מחוך. הפתקתי כל דבריו הקדושים מכתי"ק להיות שפחותיו דוצבות בקבר.

וְלָפִי? מראה לחדש במכבה נמי כיון דעיקר הכיבוי של האש נעשה בשביל אוכל נפש דזה כונתו לחקן האוכל נפש שלא ישרף ועיקר המלאכה כיבוי לאורך אוכל נפש מותר א"כ כל שנעשה לאורך כיבוי צ"ל לאורך ובין שלא לאורך לפולס מותר כל שלא נעשה לחול וכיון שכן ה"ל לכאורה היתר גמור לבנות את האש לאורך בישול אף שאפשר לו לבשל על אש אחרת לפי שיטה זו עכ"פ.

א"ל דנראה מדברי המג"א והרמ"א ז"ל שלא ס"ל הכי וגם ז"ע מדברי הגאונים רמ"ד מאוסטרואוה ובעל מחזה אברהם מבראש שחידשו ז"ל דמלאכת הבערה לכ"ע גם גרמא אסור בה דהא דקו"ל גרמא פטור וילפין לה מדכתיב לא תעשה כל מלאכה (שבח ק"כ) עשייה אסור גמרא שרי אבל הבערה דלא אפקה רחמנא בלשון עשייה חלה לא תצטרו חייב נמי ע"י גרמא ופי' שו"ת חו"י סימן קל"ב דאמר רב מנאחא מגילה סתרים דכזי בחר הבערה גריר ובהדי ניהו א"כ אדרבה אפשר דכיבוי גרע משאר מלאכות ומיהו בחי' כבר הארכתי בס"ד להקשות עליהם מירושלמי פ"ה ה"ב דשבח הבערה וכיבוי חייב שמים פי' משנה הלכות ח"כ סימן ס"ח ובצו"ח ה"ר ל"ז א"ח סימן קל"ד הביא ראייה נגדם מירושלמי צ"ק ע"ש.

החינוק והכל משום שמחת יו"ע ומקרי לורך קאח לדוכו, והאמת כי לאו היתר צרור הוא, עיין שאג"א שאלא לאסור אחריו אחר שצריך עליו צבית ורואה להצילו לזיכ"ג לענווים והגם שהאחרונים חפשו היתרים מ"מ צלי לורך כלל ודאי דאין להקל בזה. ועיין ספרי משנה הלכות ח"ג סימן פ"ד וח"צ סימן ס"ע. ומיהו לענין הולאה המפתח אפילו למאן דמחמיר כמ"צ י"ל דהגם דהגבצים לא צאים עבור מאלכות מ"מ אפשר שאם לא יסגור יכנס אחת כלל או חחול וגם כי אם יכנסו גבצים ויש לו שם יין וינסכוהו ויאלסוהו וגם יעשו טרפה קדרות וכיוצא בזה ויולאוהו מן הצבית לפעמים וגם יאכלוהו כשירטבו וכבר היו דברים כאלה כידוע, על כל פנים לפענ"ג מותר להוליא מפחחות של הצבית אפילו להמחמירים.

אמנם מה שאני הזכרתי כבר שצריך להיות לו לאדם מפחחות מיוחדות ליו"ע לצבות כי מנהג העולם פה שיש לו לאדם חבילה עם כמה מפחחות ולרוב פעמים גם מדברים המוקצין ציו"ע כגון מכונת קאר בלע"ז או של פלנקטריק וכיוצא בו מפחחות שאין לריבין לו כלל ציו"ע והולאה אלו המפחחות ודאי אסור דלכ"ע הו"ל הולאה שלא לורך. וכן יש להזכיר הנשים שיואלים ציו"ע בעגלה (בעצי קעריז) שמואלים החינוק ולפעמים ישנם שם דברים שאין לריבין ליו"ע חכ רק הולאה שלא לורך ומאזה גדולה לפרסם זה שציו"ע נמי אין להוליא רק הולאה שהוא לורך קאח עכ"פ. וכן מבואר בש"ע א"ח סימן ש"ח ס"א דסכין של מוקאח אפילו תחזיק בגזן עם שאר סכניים אסור לעלטלו ועיין מג"א שם סק"א ה"י אוחו הסכין והרי דאינו צעל לגבי השאר וכ"ש לענין הולאה ועיין עוד שם סי' ש"ז ס"ח.

אלו דברי ידידי דושה"ס וי"ר שיוכח ללמוד תורה לשמה כמות נפשו, המברכו בברכת התורה בלב תפוש
מצנח הקטן

סימן עו

עוד להנ"ל

איסור חוצאה ביום טוב במקום שאין צורך

סימן עז

אי יש בה לחכמים לחזקה על התורה

ג' בא תשנ"ג ב"י

וידי ה' את יוסף היה ירי"ג וידע צדיק תמים עמר נקי בלי כתמים בעל תריסין ע"ה פ"ה הרב הסגן המפורסם כקש"ת מהר"ד יוסף אדלר שליט"א, אבד"ק טורדא ירושלים ע"ה ת"ז.

אחד ש"ק בידירות נאמנה.

בד"ב הערתו מש"כ במשנה הלכות ח"כ סי' ע"ג דאם הנביאים לא הרשו להוסיף שום דבר על חורח משכ כ"ש אנשים אחרים וע"ז העיר בג"ק דדוקא נביאים נאסרו לחדש כיון שרק משרב"ע ה"ב נצלו החורח ולא הנביאים אחרים הנאים אחריו. ומיהו כל חכמי הדור בכל דור ודור יש להם רשות מן החורח מקרא דלא תסור או מקרא דשאל אצרך ויגדך זקניך ויאמרו לך ע"כ.

במאכלים דלעולם אינו אלא לצורך תיקון אוכל נפש ודאי אסור לבז"ע ביו"ט, ודבא דשרי אף ע"ג גחלת היינו משום דחשיב ליה דבר השהה לכל נפש ע"ש.

בד"ב שאלנו עוד מה דמבואר בש"ע ארי"ח סי' תקי"ח ס"א דהולאה ציו"ע אסורה חלה אם יש לורך קאח מותר וכחכ הרמ"א דהיכא שלא יגנצוהו או שאר פסידה נמי מקרי לורך קאח והמ"צ שם כתב להחמיר כהפוסקים דס"ל דעצי לורך אוכל נפש דוקא א"כ בזה"ז שאם יצואו גבצים לא יקחו מאכלים חלה מחפשים ממון ואנשים טובות ומרגליות וכיוצא בו אי מותר להוליא מפחחת הצבית עמו לשוק ע"כ.

דג"ה זה זמן רב שאני מחפלא למה נהג עלמא היתר בכל מיני הולאות ציו"ע ולא אפשר דר"ח בזה וי"ל בזה אריכות דברים, וכנראה דסמכי בזה אהא דאמר בקושי' החירו להוליא שוב מצאתי בתוס' ביצה כ"ג ע"א ד"ה על שכתבו ח"ל, ואפילו למאן דשרי הבערה שלא לצורך כלל בירושלמי, היינו למי שישנו לפעמים לצורך אוכל נפש, אבל ריביר

ריבויא דבכלל ימים הם ועי' תוספות שם ובגמרא פריך עוד דכשחל יו"ט הראשון בשבת ליכא שמחה דשלמי שמחה אין דוחין שבת ובשערי הרגלים א"ל דאין נאכלין חלה חי וליכא שמחה בחי ועוד כהנים אוכלין וישראל כמה משמחים ומשני רב פפא משמחו בכסות נקיה ויין ישן ועיין חו"ט סוכה ה"ל דבהכי ניתא נמי כל לילה שאחר שבת שצג דשלמים שנשחטו בע"ש כבר עבר זמן אכילתן ולדידן מצוה מיהו דכל שמונה איכא שמחה.

והרמב"ם פ"ו מהיו"ט ה"ז כתב שצעת ימי הפסח ושמונת ימי החג עם שאר ימים טובים כולם חסורים בהספד ותענית וחייב אדם להיות צדק שמח וטוב לב הוא וצניו ואשחו וצניו צניו וכל הנלוים עליו שנא' ושמחת בחגיך אע"פ שהשמחה האמורה כאן היא קרבן שלמים כמו שאנו מצאין בכלל חגיגה יש בכלל אותה שמחה לשמח הוא וצניו וצ"ב וכל אחד כראוי לו כיצד הקטנים נוהגים להם קליות וכו' והנשים קונה לכן בגדים ותכשיטין נאים כפי ממונו והאנשים אוכלין בשר ושותין יין שאין שמחה חלה בצבצור ואין שמחה חלה ביין וכו' ע"ש. ציאר לן להדיא דאף בזמן הזה דליכא קרבן שלמים והיינו שלמי שמחה נ"מ חייבים בשמחה בצבצור ויין עכ"פ, וממה שחלקן הרמב"ם ז"ל שכתב שאין שמחה חלה בצבצור ואין שמחה חלה ביין ולא כנגד יחד וכתב שאין שמחה חלה בצבצור ויין לכאורה היה נראה דאז הוא הוא ולא צניו וצניו דאליכא ה"ל שאין שמחה חלה בצבצור ויין ומה שכתב בסמוך והאנשים אוכלין בשר ושותין יין ז"ל דלכתחלה ודאי יש יותר שמחה בתריוהו כיון דתריוהו משמחי נינהו חלה דיוצא צדד מינייהו, ולכאורה מוכרח כן מגמרא פסחים ה"ל דמשני רב משמחו בכסות נקיה ויין ישן וכסות הוא לנשים ויין הוא לאנשים ולכאורה הא ליכא בשר וע"כ דיין בעלמו נמי משמח וא"כ הכ"נ בשר בעלמו ולא חלקן הרמב"ם ז"ל.

איברא דכן מצוה בגמרא פסחים דף ק"ט ע"א ת"ר חייב אדם לשמח צניו וצניו צניו דיתו צרגל שנאמר ושמחת בחגיך כמה משמח צניו ר' יהודה אומר אנשים צראוי להם ונשים צראוי להם אנשים צראוי להם ביין ונשים צראוי וכו' תניא ר' יהודה בן צתירא אומר בזמן שנית המקדש קיים אין שמחה חלה בצבצור שנאמר וזבח שלמים ואכלת שם ושמחת לפני ה' חלקיק ועכשיו שאין בית המקדש קיים אין שמחה חלה ביין שנאמר ויין ישמח לבב אנוש משמע דבזמן הזה אין שמחה חלה ביין ולא בצבצור וא"כ למד מלריך הרמב"ם בשר ולולי דמסחפינא ה' אפשר לומר דלכ"נ דלכ"נ חלקן הרמב"ם ז"ל שכתב והאנשים אוכלין בשר ושותין יין שאין שמחה חלה בצבצור ואין שמחה חלה ביין כלומר דיש שמחה בצבצור היינו בזמן המקדש ויש שמחה ביין היינו בזמן הזה ולדודין קטני. אמנם קשה הלשון שכתב אע"פ שהשמחה האמורה כאן וכו' יש בכלל אותה שמחה לשמח הוא וצניו וצניו וכו' והאנשים אוכלין בשר ושותין יין ומשמע דגם בזמן הזה אוכלין בשר ואין לומר דאוכלין בשר משום דאין שמחה בלא אכילה ולכן צניו לאכול בשר אבל לאו משום השמחה דלא ה' סגי ליה באכילה שאר דברים עיין ז"פ פ"ו

וכנראה דמחמת עניותו ויתירה כתב כן ואגב ערדותיו העולמות לא עיין בדבריו שם שהרי לא מעלמי כחצתי כן חלה הבחתי דברי רבינו הגדול הרמב"ם ז"ל בפרשת ואתחנן עה"פ לא תוסיפו שכתב מפורש דגם לחכמים אין כח להוסיף דבר עה"פ וכו"כ עוד בזה"מ שורש ב' וכו"כ המהרש"א ז"ל להדיא בח"א דאין שום סכנה דיהא לחכמים כח יותר מהנביאים, חלה דבר חנוכה מלאו חכמים נמי רמז מה"ס בשם דרשה דכאיתא במדרשות ובלאו הכי לא היו יכולין לתקן יו"ט חנוכה וכו"מ הרמב"ם ז"ל וכעין זה כתב הרשב"א ז"ל שלח מכות דף כ"ג ע"ב גבי צועז ודלמא לא הסכים עמו ע"ש וכן נראה דבריו במסכת ר"ה לענין אסמכתא דס"ל דמפורשת מה"ס הוא ולא שסחם סמכוהו רבנן ומינה תמחתי אבעל מנ"ח שרף לחדש כמו שכתב כ"ק דלחכמים יש יותר רשות מהנביאים והוא צמורה תנ"ד שרף לומר דלחכמים נתנה התורה רשות לתקן תקנות הן בקום ועשה וכן בשוא"ת לפי הזמנים כמו ג"ח צימי יונים וכדומה וכבר תמה עליו הגאון ר"מ אריק בעל תורה ויציאתי עליו בספרי שם וא"כ העושה כן עובר משום כל תוסיף וכל שאין צו משום גדר וסו"ג לתורה חלה עושה משום יו"ט אסור לתקן לעצמו יו"ט שלא הוצא בתורה ועי' רמב"ם פ"י ממלכים ה"ט דאפילו צ"כ דליכא ב"ח מ"מ אם צדק יו"ט לעצמו עובר עליו.

ידי"נ דרש"ג באהבה והוקרה ובלב ונפש

מנשה הקטן

סימן עח

אי יש חיוב לשתות יין בחול המועד בכל יום

ב' לחודש הגאולה התשל"ה בנ"י יצ"א

מע"כ ידידי הבחור המופלא והמופלג מלא פלג חר"ב וכו' הב' יצחק אהרן פאנפיל ביישיבת גר ישראל באלט.

אחרשה"ט צידודות,

מכתבו הגעני עדי זמנו והנני משיב כפי מיסת הפנאי, בדבר שאלתו אי יש חיוב לשתות יין בחוה"מ בכל יום והביא שם ממשנה רפ"ד דסוכה דמנחת שמחה שמונה חלה דקשה ל' מגמרא סוכה מ"ז ע"ב כוס כל יומא מי איכא ופירש"י אין יין מאי לכל אדם בחוה"מ ע"כ משמע דליכא חיוב יין בחוה"מ.

והנראה דמשנה ח' פ"ד דסוכה אמרו ההלל והשמחה שמונה כיצד מלמד שחייב אדם צהלל ובשמחה ובכבוד יו"ט האחרון של חג כשאר כל ימות החג ובגמרא פסחים ע"א והיית אף שמח לרבות ליל יו"ט אחרון לשמחה אחת אומר ליל יו"ט אחרון אז אינו חלה ליל יו"ט ראשון ת"ל אף חלק ומה ראית מרבה אני ליל יו"ט אחרון שיש לפניו שמחה ומוציא אני ליל ראשון שאין לפניו שמחה ופירש"י דבשאר לילות אין לריך

מהיו"ט כי"ח משמע דלא צעי תרוייכו רק משום דמצואר בגמ' מו"ק ד' ע' ע"א דאין שמחה בלא אכילה ושתייה ועי' סוכה ד' כ"ה ע"ב אין שמחה בלא במקום סעודה רק לה לא צעי צער ויין רק אכילה ושתייה ומדקאמר הרמב"ם צער משמע לכוורר דצער נמי משמח ואפשר דס"ל לרמב"ם בגמ' הכי דמה שאמרו תניא ריב"ז אומר בזמן שזיהמ"ק קיים אין שמחה בלא צער ועכשיו שאין זיהמ"ק קיים אין שמחה בלא צער ויין אכן הכונה דצער אינו משמח בלא דליכא חיוז לשמח צצער בלא ציין אצל ודאי יש צור שמחה בלא שלא חייב צצער כיון דליכא שלמים אצל ודאי אם אוכל צער יש צור שמחה ולכן שפיר יכול לקיים המצוה צצער וציין בלא דהקצוץ לא הוי בלא ציין ומדברי בגמרא כאן לכאורה יש ראייה להמג"א ה' פורים שכתב דצו"ה ליכא חיוז לאכול צער כלל והצ"ח נסתפק צו"ט צצ"ה ולהג"ל אחי שפיר.

מבואר מיהו דיין צעי בכל יום ד' ימי הפסח כחדא ניגורו וכמ"ש הרמב"ם ועי' תוס' חגיגה דף ו' ע"ב ד"ה יש צור שמחה ורשב"ם צ"ב דף ז"א ע"א דכל ז' ימי המשחה הוב יום אחד וכן גבי יו"ט הוי כן עי' צחים ד' ז"ז ע"א הכתוב עשה לכולם לינה אחת וכמ"ש בגמרא דצו"ה משמח ציין.

ומה דקשה ליה למעלתו מגמרא סוכה מ"ז ע"ב כוס כל יומא מי איכא ופירש"י אין יין מלוי לכל אדם בחולו של מועד ומשמע דליכא חיוז בחוב"מ ציין, הנה אין מח קושיא דכרי רש"י דייק אין יין מלוי לכל אדם בחוב"מ כלומר דאין להם יין כ"כ הרבה והבג דחייבין בשמחה מ"מ אין להם ואין יינם מלוי ועי' רש"י פירושין מ' ע"ב מ"מ כוס צעיין ח"ל לעיל מהדר וכו' והא כוס יין צעי לומר בצרכה עליו וסחמא דאגושי יומא קמא אית לכו כוס אצל צעאר יומי לכ"ע אית לכו ע"כ, והנה דייק דיומא קמא לכ"ע אית לכו כוס וצעאר יומי לכ"ע אית לכו אצל הכ"כ דצעי כוס יין בלא שאין להם דאין מלוי להם.

ואכת"י פש לן הא דחנן (סוכה כ"ז) הכס ר"א אומר י"ד סעודות חייב אדם לאכול בסוכה וכו' וחכ"א אין לדבר קנזה חוץ מליל יו"ט ראשון של חג ופירש"י אין לדבר קנזה אם רצה להתענות אין חקקין לו בלא אם יאכל לא יאכל חוץ לסוכה ועי' רע"ב פ"ב מ"ו שם רצה להתענות יתענה ואין חקקין לו ע"כ, ולכאורה כיון דחייב בשמחה האריך אמר אם רצה להתענות הא מחויב בשמחה. ומיהו החו"ט שם כתב ח"כ, ח"ש הרע"ב רצה להתענות יתענה כ"כ רש"י ור"ל מדין סוכה אין חקקין לו אצל ודאי דאסור להתענות צו"ט גם בחוב"מ ובשבת חייב בג' סעודות, ועוד כתב הרא"ש דצו"ט חייב צפת בלא שאם ירדו גשמים פטור מסוכה ואכא קחני חוץ מליל יו"ט וכו' ע"ש. וע"כ ל"ל כן שהרי הרע"ב כ' והמצוה אה המועדות נוהג בהן מנהג חול באכילה ואין לי חלעו"ב.

והתוספות שם ד"ה אי צעי אכיל אי צעי לא אכיל כלל דאי אכיל חייב לאכול בסוכה כדאמרין לעיל ומשמע הכא דצו"ט לא הוי חוב"מ ואי צעי לא אכיל כלל חוץ מיו"ט הראשון ולפי"ז אם טעה ולא הזכיר של יו"ט בצרכת המחן אינו לריך לחזור הא דאמרין פ' שלשה שאכלו (צרכות מ"ט) שצחות

וי"ט דלא סגי בלא אכיל אם טעה חחר לא מתקמא בלא צליל יו"ט הראשון של פסח וצליל יו"ט הראשון של חג וכו' דאשכחן צפ"ב דבינה (ע"ז) וצפי' אלו דברים (פסחים ס"ח) גבי יו"ט חלקבו חליו לה' וחליו לכס חליו לאכילה וחליו לבית המדרש דברי ר' יהושע אפשר צבישרא ופירי דאין צבס צרכת המחן ולא צעי הצרכת יו"ט אצל צליל יו"ט הראשון של חג לא סגי בלא פת ע"ש. מראה לכאף נמי דלא הזכירו יין כלל, ומיהו י"ל דפשוט דכוונתם רק לענין חוב"מ סוכה אצל לענין חוב"מ י"ט שיש צור שמחה ודאי דלריך. ועי' תוס' ר"ה דף ו' ע"ב ד"ה אשה וקידושין ל"ד ע"ב ד"ה אשה דיש חילוק בין צומה"ז לביהמ"ק קיים דלא אין שמחה בלא צצער אפילו לאשה ועי' ח"ח סי' תקכ"ט דצו"ט חייב אכילה פת וכבר הראתיו לדעת דהא הוא מחלוקת הפוסקים. עכ"פ צהא נחתינן וצבא סלקינן לפענ"ד פשוט דצחור"מ נמי צעי שמחה ואין חילוק בכל יו"ט, ושמעתי צבס מרנא הגר"א ז"ל שפעם אמר שהמצוה שיותר קשה לקיימה בכל החורב הוא מצוה שמחה שצריך להיות בשמחה שמונה ימים בלי הפסק.

השי"ת שמו ישמחנו כימות ענינתו שנות ראינו רעה, ונחנה עוד לאכול מן הזבחים ומן הפסחים בארצנו הקדושה בביתא משיח צדקינו ובבנין ביהמ"ק ונחנה לשמחת עולם, ידידו המברכו בברכת חג כשר ושמת, ובלב ונפש

בנשחא הקטן

סימן עט

במהנה קיץ אי מותר לבחורות לעשות אריגה ופריגה

ליל שישי לסדר ואלה מסעי התשל"ה ב"י
מע"כ ידיד' הרב"ה צ' חר"פ בנש"ק וכו', בג"ת מוה"ר שלום
יהזקאל שרגא האלבערשטאם שליט"א, אדמו"ר מציעשינו
ב"י.

אחדשכת"ר צידודות נאמנה,

יקרת מכתבו הגיעני, ואני מאד מתנול שלא אוכל להשיב על כל דבריו ביקרים לי מאד ומ"מ רק לאות אהבה וידידות בדבר מה שנשאל ממנהלי מחני קיץ לבחורות שמסדר היום שלהם בכלל עצודת יד אריגה ופריגה וריקמה ומה יעשו מן ר"ה אצ ואליך עד ע"כ שאז ממילא נחסר להם מסדר היום הקבוע השחי' שאין רוחלין צאות ימים ואין להם התעסקות אחרת למלאות סדר היום ואמרו ז"ל כבעלה מציאה לידו שיעמום האם מותר להם לעבוד צעודת אריגה ופריגה (שעריקטן צל"ז) וכ"ג האריך בפלפול דצדרי בש"ח א"ח סימן תקנ"ה ס"ז וס"ח דקיי"ל דאסור לתקן בגדים חדשים וגם נהגו שלא למישחי עמרא (לשון שתי או ערב) ומצואר דצב"ח סימן ק"ל אות ד' דאפילו אנפילאות (זאקטן) אסור לארוג והביאו צמ"צ ס"ק מ"ו, ועי' יעב"ץ ומחזיק צרכה סי' הג"ל אות י"א ודו"ק היעב.

מגזכ"כ או מדרש וכל מלות דרשן, ולדעתי ישנם הרבה שאינם בקיאים בכל המלות השייכים להם וכבר תמכתיו על כמה בתי ספר לכוונת שלומדים עמהם חומש ורש"י וי"ך ועוד, ולפעמים אפילו גמרא למרות שאמר ז"ל כל המלמד את בתו תורכ הרי זה מלמדה חפלות, ופסקה הרמב"ם ואין לומדים עמהם כל המלות השייכים להם עם כל ההלכות כי הוא חיוב להם לדעת את כל זה, ולדעתי ה"י מזה גדולה לסדר ש"ע לנשים עם כל המלות השייכים להם מחרי"ג מלות שנחשבונו בהם וללמוד עמהם את כל המלות השייכים להם עם ההלכות שלהם.

אלו דברי ידידו הדשכ"ג, ומבקש מליזה שנית על מיעוט מלשלי כי רק לאות ידידות כתבתי, ידידו דושה"ט ושכ"ג ואשלי בלב ופשו

מנשה זקסן

סימן פ

שכח בתעניתו ונפל כוס מים וברך עליו וקודם ששתה במנו נזכר בציוד יעשה

מ"ב למטימים החש"ג בני יצחק

מע"כ ידידי רוב וחיבי משה ומופלג וס', וזה"ג מוזר משה בערמאן הי"ו, בליקוואד ג"ו.

אחרשכ"ת בידיות,

בדבר שאלתו צמי שציוס תעניתו שכח ונפל כוס מים וברך עליו שהכל וקודם ששתה חזר שמענה אי יכול לעשות מעט כדי להנצל מצרכה לבעלה או לא, ויאל לתלת צמחלות החוס' והרמב"ם בדיון צרכה לבעלה אי ה"ל דאורייתא או דרשן ובאריך צ"ה. ולאחר הסליחה הנה שאלה זו מצוה צרכותיו לדיקים האחרונים בש"ע א"ח סי' תקס"ח בציא בשע"ת אות א' דברי הצרכ"י בשם הנחפז בכסף מי שביה שרי תענית ושכח ולקח אחת מאכל וצריך עליו וחזר מהתענית ויאל פחות מכזית מפני הצרכה והתענית עולה, ומהר"ם גרימאחן והצרכ"י הסכימו לו ובספר אדמת קודש גמגס דצדיו והרבה מאחרונים אחרים חלקו עליהם מדברי הריטב"א והריב"ש בסי' פ"ז דתענית אסור לאכול צו פחות מכזית דקיי"ל ח"ש אסור מה"ח ואפילו תענית דרשן נמי ח"ש אסור וכן' זכ"ל האריך להקשות עליהם ומדברי הצרכ"י נראה דמחלק בין תענית נדבה שמוחר לעשות וצין ד' לומד שחמור דלא יעשה כלל אלא יאמר בשכמליו וצדע"ת להגרש"ם סי' תקס"ח תמה עליו ולדרכה הרי תענית נדבה הוא בכלל נדר שהוא חמור ולא קל.

והנה דע"ת ה"ל כח ח"ל, ועוד דאיסור אכילה חמור טע"י כמ"ש החוס' שבת י"ב וגיטין ז' דגנאי הוא יותר ללדק שוכל במאכל איסור ש"ש ודבריו ז"ע שהרי לא אמרו זה אלא במאכלות אסורות שהם איסור תעלה אבל מאכל ביתר צומן

והנה כ"ג האריך הרבה ונכנס בעומקה של הלכה ובעיקר טעם האיסור והעלה דאחר דאריגת העמר שעשין הצחלות אין שם שחי ולא ערז רק הכל חוט אחד ולא שייך גזירת מנהג אלא מכח דין דמחקן בגדים חדשים שהוא רק י"א וברמ"א סיים דנהגו להקל לאחרים ולכן הנכון שלא יתחילו בעבודת אריגה מרי"ח ואילך וגם לא יגמרו עד לאחר ט"ז ואז לא שייך שמחה במלאכה סתם ובעבודתה ערודה ולכל היותר יתנו כל העבודה אח"כ להמנהג או שיתלפו עבודתן זמ"ז וכל אחת תעבוד בעבודת חברתה בלעז וכו' כמו עבודה בשביל אחרים והאריך בהרבה בצקיות נפלאה.

והנה כי אין הז"ג כי אני כמעט על אם הדרך צס"ד לארצות הקדושה וטלמול הדרך כבר מוטל עלי מ"מ מחמת ידידות יחירה לא חמנע מלהעיר בראשי פרקים אבל בקיור מלין, והנה בעלם הלכה לכאורה גם אני מסכים עם מע"כ הגם שיש חילוק בעשמים ובמה שר"ה כ"ג לומר דהעבודה יחי שייך למחנה ולהחיר בשביל זה, הנה לכאורה לא הועיל צזה כיון דה"ל מלאכה שנעשה בשביל ישראל ואסור לעשות בין בשכר ובין בחנם כמבואר בש"ע שם וממילא חילוף העבודה ציניהם נמי בכלל הוא, ואדרכה מגרע גרע דיש צזה דכל אחד עושה מלאכה איסור לשני, אלא שכ"ג שכל את ידיו דהרמ"א כחז דנהגו להקל לאחרים אבל כה"ג קשה לומר דמקרי לאחרים גם כי יפה העיר דהגר"א מחמיר גם צזה.

ובידידו מה שנלפענ"ד צזה דהרי כחז הרמ"א לעיל ס"ב צס"ש כר"ן ולרוך מזה הכל שרי (ר"ן ספ"ק דתענית) ובמחנה שלומדות הצחלות לארוג שטריקטן וכיוצא צזה הרי צכלל מזה הוא והגם דבגמ' לא אמרו אלא צמנה האצ על צנו מלמדו אומנות וצצנו ליכא מזה למדה אומנות לכא' חמנש דוקא אומנות שצריכה לצאת בין אנשים וכל צבודה צת מלך פנימה ולכן ליכא צזה מזה ואדרכה חולי אסור ללמדה אומנות שחנערך לצאת בין אנשים וכ"ש לפעמים בין אנשים פחותים וגרועים כידוע ולא אחר כך צזה, כי ח"י לי חס אומר ח"י לי חס לא אומר, אבל אומנות שיכולה לעשות צציתה ודאי מזה היא ומקרא מלא הוא דרשה למר ופשחים ותעש צחפץ כפיה וכו' ידיה שלחה צכישור וכפיה תמכו פלך וגו' סדיו עשה ותמכור ותגור נחנה לכנעני וגו' וא"כ לעשות צלמר ופשחים צריכה ומזה ללמד לעבוד צענינים חלו ולדבר מזה שרי צכלל הני וא"כ פשוט ללמוד להם אומנות צזה אין להחמיר צזה כלל כ"א צצצוע שחל צו ט"ז יש לעיין דחולי עד עט"צ מותר וממילא כל אחת יכולה להחזיק את שלה ג"כ מה שחשבה כנלפענ"ג. וצאמת כי ענין זה נוגע גם לנשים נשואות שהם צקאנערי ולהם אין היתר זה ולהם צאמת י"ל שלא לעשות כמבואר בש"ע.

והאמנם לא ידעתי למה לא יסדרו סדר היום ללמוד עם הנשים ענינים הנוגעים להם כגון כל מלות ל"ת שהרי הם מלווין על הלאווין משום שהשווה הכחוצ אשה לאיש לכל עונשין צצחורה, ומ"ע שאין הז"ג ומ"ע שהז"ג שנחשיצו בהם ג"כ

איסור אף זה גנאי ובהם משיצים דר' ירמיה בר אבא דאישתלי וטעים קודם כדלה (פסחים ק"י) משום דהי' מאכל של ביתר בשעת האיסור ע"ש ועי' מקרי כד"ע סי' כ"ט אות א' וכן' ארחות חיים ספינקא סי' תקס"ח אות א' לענין כוונת שלא לאכול קודם שילמוד פ' אחד וגם בדיון זה הביא חבל נבאים שלא נבאו בסגנון אחד וכללו אחרים וכללו מתירין. ומסקנת האחרונים נראה שלא לאכול אף דצריך בהרכב מוטב שיאמר בשכמליו ויתקן ברכתו זו ולא יאכל אפילו כל דבוא.

והנה כת"ר כתב דיש לתלות במחלוקת הרמ"א והמג"א סי' רע"א לענין הכדלה דכתב הרמ"א בשם וצריך הנוזיא קודם שיהיה יאכל תחלה אף דיש איסור לאכול והמג"א בשם מהר"ם כתב דאסור לאכול עד שיצדיל ולכאורח יפה הטיר וגם אני הבאתי מקידוש צמי שטעה קודם קידוש צמי' וצריך על המאכל והוא הוא אלא דדחיתי לעצמי דאולי יש לחלק ציינייהו דבקידוש והכדלה צידו הוא לקדש ולהכדיל ואין צידו לדחות את התענית וכתב זה כתב המעש"ט צפ"ד דברכות אמ"ש כצ"י סי' קל"ו צמח שכתב ר"י דג' שגדו כנאח און מלמפרים ליתמן אע"פ שיכולים לישאל על גדרם מ"מ השתא מיכו לא נשאלו והציוה כצ"י ראינו לדבריו דאלי"כ מאי מהדר תלמודא דכבדים שאכלו תרומה משום דכבדים מזו לאכול חולין חיפוק ליה דר נמי יכול לאכול תרומה דאי צמי מיתשל אלא ע"כ כיון דחסר שאלה הוי ליה אינו ראינו לאכילה והפמ"א בשם שם סימן ז' דהם ראינו זו וכתב בטעם הר"י משום דאין קביעתם קביעות והמעש"ט הקשה אצ"י ממי שאכל דמאי מחמין עליו ואמרין משום דאי צמי מפקר לנכסין וחזי ליה ומ"ש מתרומה ותי' דשאלו הפקר דמאי להפקיר בעצמו משא"כ שאלה שצריך לחכם או לג' הדיועות ע"ש ולפי"ז כצ"י שאני כדלה וקידוש דצידו לקדש משא"כ תענית דאין צידו שלא להתענות ואפילו בתענית נדבך.

איברא דבתענית נדבך שצידו ללוות הכ"י דכתב בהרכ"י דעו"ט ואפשר דמאי אכדדי ממש צמח, ומיכו בתוספתא פ"ב דדמאי משמע דצמח אף דיכול לישאל על חירותו וכ"כ צמח חדשות סי' א' ודלא כפמ"א הג"ל וצמח צמ"ש חיפוק ליה דר נמי יכול לאכול תרומה דאי צמי מיתשל כנכ לפי פשטות מיירי כפי תרומה ציד ככן שכרי מיירי ככן שאכל תרומה וצמח ודאי ליכא טעמא דאי צמי מיתשל דכיון דתרומה ציד ככן הוא לא מצי מיתשל מלכ ע"י צנדרים ג"ט דצמח ליד ככן ל"ל שאלה ואפילו לפי הרא"מ שפי' דככהו הוא דלא מצי מיתשל מלכ אצל ישראל שהפריש יכול לישאל אפילו ציד ככן ועי' כ"מ מהל' תרומות ה"י שכתב צפ"י הראשון דעת הרמב"ם כהר"א ממיי"ץ וצונצ"י ת' יו"ד סי' קנ"ד פשיטא ליה דעת הרמב"ם כדעת הרא"מ ודחה פי' ז' של כה"מ ע"ש ועי' ש"ך חו"מ סי' רנ"ב ובספרי משנה בלכות ח"כ סי' ר"ג מ"מ דידון כפי תרומת ככן זו א"א לו לאכול דכל תרומה זו ליכא שאלה לכ"ע ותרומה אחרת אס' וישאל עליה תחי' חולין ואכתי אינו יכול לאכול עם הכהן וז"ע.

וקצת ריתתי לומר לפמ"ש צמקום אחר דהא דהאי שיעור אסור מכ"מ היינו דוקא צמח לאינערופי כמ"ש הגל"ה

והגרע"א והגר"י אייבשיץ ועוד אחרונים ומחלוקת ר"י ור"ל אינו אלא צמח לאינערופי ויש צמח ג' חילוקים באינו חזי לאינערופי לכ"ע מותר באוכל חזי שיעור וצדעתו להשלים לכ"ע אסור ולא נחלקו אלא בסתמא דר"י ס"ל סתמא אסור מכ"מ ור"ל ס"ל סתמא מותר ופליגי בסתמא דר"י ס"ל כיון דגבר עליו ה"ה"ר לאכול חזי שיעור ודאי יאכל כשיעור נמי ור"ל ס"ל דאדם צידל מאיסורין ובסתמא אכתי חזקת כשרות לו דודאי לא יאכל עד כשיעור שיתחייב עליו וצמח יתחייב לשון הירושלמי שכתבו ומודק ר"ל צמחיד להשלים דה"ש אסור מכ"מ והטעם משום דכ"ג ליכא פלוגתא כיון דצדעתו להשלים ככ"ג גם ר"ל מודק דה"ש אסור מכ"מ. ולפי"ז אמרתי דמכ"מ אמרו ז"ל ציו"כ שיאכל פחות מכשיעור לחולה שיש בו סכנה ולא שיעור שלם דאחר דציו"כ הוא אוכל רק פחות מכשיעור צמח הוא מורה כוונתו שלא להשלים צמח אכילת פרס וממילא ככ"ג ח"ש מותר מכ"מ וליכא איסור כלל.

ובזה מובן נמי מה שאמרו בירושלמי מודק ר"ל ציו"כ דה"ש אסור מכ"מ כיון דכל העולם כולו מתענים ציו"כ ואין מדרך לאכול כלל והלך הוא ואכל אפילו ח"ש ממילא נראה דמתמא ודאי יאכל כיון דעו"ט כיפוך כל העולם שאין אוכלים כלל אפילו ח"ש וצמח מיושבת נמי קושיה כצ"ל סימן ל"ב שהקשה לדעת הרמב"ם לר"ל יבא מותר לאכול כזית פת ציו"כ שחל להיות צמח משום מלוא שבת וח"ש מותר מכ"מ לר"ל ולהג"ל אחי שפיר והבן, וצמח' הארצות צמח אופק. ולפי"ז י"ל בתענית שצריך צמעות ואוכל פחות מכשיעור כפי צרכו מוכתה עליו שאין כוונתו להשלים אלא להציל עצמו משום צרכה לצמח וככ"ג כיון דאינו עתיד להשלים ח"ש מותר נה"כ לכ"ע וביח אפי' שפיר דברי המתירין. אמנם להלכה וכי משום שאנו מדמים נעצוד מעט ולכן לפעמ"ד נראה דברי האוסרין שאין לאכול כלל אלא יאמר מיד בשכמליו שכו"א חיקן לככ"ג כנלפע"ד.

ומחמת כי אין חז"ק חזק בין הצרכים השבתי בלי שום עיון ולכן יהיו דברי מוצעים דרש"ט ומברכו שיבא ללמוד תורה לשמה ולקבל התורה באהבה ובלב תפוש

מנחה הקטן

סימן פא

אמאי לא מברכין ברכת המצות בפירות זכור

מוצש"ק סודות התשל"ד ב"י יצ"א

למאן דלא חזינא מברכין ויהא שמיא מברך, וה"ה חמולא ומשולג מלא חג וכו', כשית מה"ר יעקב פריערמאן הי"ו, תלמיד בבולא מקדו חיים ב"י.

אחדשה"ט וש"ת,

בדבר שאלתו עוד אמאי לא מברכין ברכת המלוא בפירות זכור שכו"א מ"ע מכ"מ לרוב שיטות. כנכ אפילו לא כי

הנה קרא דועיניהם אח נפשותיכם לא משמע שלא יעשה פעולה עיו"כ שלא ירעב ציו"כ ואדרבה החורה נוחה לנו לאכול עיו"כ שיקל לו ההענות ציו"כ כמבואר ברש"י יומא פ"א ע"ב ד"ה כל האוכל וסוהו והכי משמע קרא כל האוכל וסוהו כלומר החקן עלמך כהשעה שחולל להענות כעשרה וכ"כ הרא"ש והעור א"ח סי' תר"ד ואיום שיאכלו וישחו חלה כדי שיוכלו להענות ע"ש, והרי פשוט דמאז לאכול עיו"כ אפילו סמוך להשכר והרי הוא שבע כל הלילה עכ"פ ובחורה ועיניהם אח נפשותיכם מערב עד ערב כתיב והכ"נ ל"ש.

הן אחת דראיתי בשד"ח מע' יו"כ סי"א סק"ח שהביא חקירה אחת להגאון מ"ג אויערבאך איש ירושלים אי שפיר דמי לאכול עיו"כ סמוך להשכר כדי לשבוע ציו"כ אבל כהשכר אחת הראיתי לדעת דברים אלו כשגגה היואלים מפי השליט הם, עי' בספרי משנה הלכות ח"ב סי' ס"ו תשובה להגר"א הענין שליט"א הוא ד' ד"ה ודברך אגב, והגם שחקרו האחרונים ז"ל אי מותר להערים ולהפקיע עצמו מידי קיום מ"ע וכגון מי שיש לו מטוס ואיווין ע"ש ועף במהירות ממקום למקום ככה שבמקום שצא שם לעולם אין שם שבת ולמולאי שבת יחזור למקומו ובמקום אחר הראיתי לדעת דאסור לעשות כן וכן מי שיצא קודם לסוכות בכיון למקום שלא יהי' לו אחרונג והבאיתי ראיה דאסור מקדושין ל"ג ע"א יכול יעלים עיניו וכו' ת"ל תקום ויראת פירש"י ת"ל ויראת יש לך לירא מן היוצר היודע מחשבותיך שאתה מבקש תחבולות להפטר ממלואו ע"כ, ועי' ב"ב ל"א ע"א ת"ר אין יולאין מא"י לחו"ל וכו' ופרש"ס שמשפיק עצמו מן המלואו ועי' מנחות מ"א ע"א קטיוא קטיוא ובספרי משנה הלכות ח"ג סי' ל"ה, ומיהו כאן הרי נוחה תורה לאכול עיו"כ ולעשות תחבולות שיוכל להענות ציו"כ א"כ אדרבה מקיים מלואו בזה כדי שיוכלו להענות.

והטעם בזה דלא נוחה החורה ללער עצמו בפועל ציו"כ במה שאמרה להענות אלא שלא יאכל ולא יתענג בחמשה עיניוים אחרים למ"ד דאורייתא ולמ"ד דרבנן כולם בשב ווא"ח הוא, והכי אמרו בגמרא יומא ע"ד ע"ב ת"ר הענו את נפשותיכם יכול ישב בחמה או בלנה כדי שינטער ח"ל כל מלאכה לא תעשו מה מלאכה שב ואל תעשה אף עניו שב ואל תעשה וכו' ע"ש, וגדולה מזו כתבו המנ"ח מלואו ש"ג והאחיעזר ועוד אחרונים דאפילו ציו"כ מה"ח אי מאכילין אותו דרך נקב קטן לבית הבטן או דרך אחוריו פטור, והבאיתי דבריהם בשו"ת משנה הלכות ה"ל סי' ס"ו, וחלוי במחלוקת ר"י ור"ל אי צעין הנאה גרונו או הנאה מעיו לענין חיוב יו"כ, ועי' כ"ס או"ח סימן ע"א, ולדעת פשוט דאם מי שהוא נטל כדור כזה ציו"כ עצמו ואכלו אם אין בו ככחצת פטור עליו ולא הוי אלא ככל חיי שיעור דאסור מה"ח ובמקום אחר הארכתי דאם לא הוי כדרך אכילתו כגון כדור שהוא מר צעלם ואין בו טעם למאכל ופקע מיינה שם מאכל והוא פחות מכשיעור הו"ל פחות מכשיעור שלא כד"א לדעת הב"י סי' תר"ב ח"ס שלכד"א אפילו איסורא ליכא כ"כ בשם הראב"י ע"ש, ועי' משנה הלכות

אלא מדרבנן נמי קשה קושיתו, אמנם בס' יפ"ל ח"ג אות ג' כתב הטעם שאין מצרכין על מ"ע זו לפי שכל השתחה אין מצרכין ואפילו השתחה דלוח"ע מדחזין דאמר הקב"ה מעשה ידי עובדים בים ואתם אומרים שירה הביאו בכף החיים, ונפענ"ד נ"ע בדאמת ישראל אמרו שירה על עציפת מזרים רק נמלאכי השרת הוא דאמר שלא לומר שירה ואדרבה לישראל הרי אומרים הלל ויחרו בירך את ה' ויברך יחרו אשר הציל יאולו יחרו על ההלל בירך ולא על השתחה מזרים ואדרבה ויחד יחרו, אמנם שירה משה והלל על נופלת מזרים נאמרה גם כי זכירה מחיית עמלק הוא מלואו בפני עצמה בזמן הזה, ולפענ"ד נראה לפי שאין לה זמן מוגבל לזכירה זו והמלואו הוא לזכור תמיד ולדעת קלה שיטות לריך להזכיר בכל יום ועי' רמב"ן ועוד דנדעת קנחם אינו אלא פעם בחייו, על כל פנים נראה להזכירה הוא רק שלא ישכח וכיון דאין מוגבל לו הזמן של זכירה זו אלא בכל שעה לריך לזכור לא חקנו עלה דברכה כהרבה מלואו הזמן בכל שעה אין מצרכין עליהם, ובספרי משנה הלכות ה"ו סי' י"ג הארכתי בזה בס"ד נמה לא חקנו דברכה על לזקה משא ומתן באמונה גמ"ח דינים ועוד.

שנית י"ל לפמ"ש בא"ח סי' רל"ט דאין מצרכין על ק"ש שעל המטה ובש"ח הרשב"ס סי' קע"ד כתב הטעם דלכך אין מצרכין לפי שאינה למלואו אלא להגן לפיכך ח"ח פטור ועי' תוס' פ' כל הבשר דף ק"ה א' ד"ה מים ורמב"ם פ"א מצרכין ה"ד ולמה אין מצרכין על נטילת ידים באחרונה מפני שלא חייבו אלא מפני הסכנה ודברים שהם משום סכנה אין מצרכין עליהם וא"כ במחיית עמלק נמי שננטווינו מפני שגפלו עלינו והם סכנה לנו איך לנצח וי"ל עוד י"ל לפמ"ש היראים דהמלואו הוא רק אחר ביאת המשיח כמ"ס והי' בהניח ה' וגו' תמחה את זכר עמלק וא"כ הזכירה הוא על מלואו שא"א לקיימה עכשיו וא"כ אין לברך עליה, ובכלל י"ל אפילו למ"ד דנוהגת עכשיו מ"מ י"ל להזכירה הוא רק חלק מהמלואו וכל שאין נפניו כל המלואו אין לברך ודו"ק.

דושה"ט בלב ותפש

בנשוא וקטן

סימן פב

אי מותר ליקח כדור ערב יום כפור שישבעוהו כל היום

עש"ס שירה התש"ג ב"י יצוא

מע"כ ידידי הרבני הנגיד וכו', מהר"ר שלמה זלמן

מארקאוויטש הי"ו.

אחדשה"מ,

בדבר שאלחו צעין הכדורים (פילם בלע"ז) שהמליאו בלוקחין כדור והוא משביע למטה לעת כולו אי מותר לאכול כדור כזה עיו"כ כדי שישבע כל היום יו"כ ולא ירגיש רעבון, או שביטל בזה ועיניהם עכ"ל.

ח"כ פי ע"כ מה שהארכתי בענין לקיחת כדורים לחולה שאין בו סכנה צו"כ. עכ"פ לפענ"ד ליכא שום ספק שמוחר לקח כדורים כאלו ואולי אפילו היה כדאי ללוקחם כ"ש למי שהתענית קשה לו ביום הקדוש שמו"ק קעציד זכר.

ה"ן אמת וראיתי לרש"י שכת דף קט"ו ע"א שכתב מותר בקנינה בירק ח"ל דשבות לאו איסורא דאורייתא הוא אלא דרבנן והכא משום עגמת נפש שמתקן ואינו אוכל והרי קרוב לפינוי שרי וכו' ומשמע לכא"י דיש ענין לענות את עצמו באכילה. ומיכא פי צע"מ ושאר ראשונים מה שהמכו עליו בפירושו וקל"ה יש לישב דגם רש"י אין כוונתו משום שחייב לענות עצמו אלא שאינו היסוד זכ ולי"ט.

ידידו המפורסם בלב תנש

מנחת חסד

סימן פג

בפנינו דמי שאחזו בולמוס מאכלין אותו אפילו דברים פמאים

ל' למטעמים התשל"ד ב"י יצירא

חזיו ליה כבד בתי משה שער קאמר דדיש בקל חמור, ה"ה כבוד ידי"ג ודב' המצוה ודב'ט וד"ה ג"ג א"א פ"ה וכו', כשיח מחירי משה כחננא ודיים שליט"א רב ראשי בבואפעסט.

אחור שבת"ר בידידות נאמנה,

יקרת' למחצו הביטני, ובדבר הכרחו אדברי מרן כק"ז בשו"ת בית שפרים א"ח סימן ש"ז שכתב לתרן קושיה הנוצ"י ק' א"ח סי' ל"ו שהקשה אמתני' וימא דף פ"ג ע"א מי שאחזו בולמוס מאכלין אותו אפילו דברים עמאים ותמה הנוצ"י למ"ד אלאהפ"א אפילו ככולל אין יו"כ חל על דברים עמאים וא"כ דברים עכורים רבותא עפי לא מייבצא לעמאים דליכא אלא איסור לאו ודאי נוהגים לו אלא אפילו עכורים דאיסור כרת דיו"כ נמי נוהגים לו וכתב מרן ז"ל לחדש דביו"כ שיעורו ככותבת משום דלא כחייב ציח אכילה רק אשר לא תשוב וכלי דיתו"י דעתא וכדי שיעורו חז"ל דבשיעור כותבת מחיבי דעת כ"פ עוצה ועוג מלך כבשן פורעא כדאמרין לעיל דף פ' אכל מי שאין דעתו מתעבת אפילו פורחא אין איסור אפילו אוכל כמה כותבת כי דיתו"י דעתא חלי מילתא רק למ"ד ח"ש אסור מה"ח ככ"ג ולר"ל מדרבנן וי"ל דאף דקיי"ל לחז"ל דכותבת אפילו עוג מה"ב מותר פורחא. מיכא היינו צאדס צרי אכל מי שאחזו בולמוס מחמת רעבון כל זמן שלא יאירו עיניו הרי זיקק דלא מתבי דעתיה ועדיין הוא מעונה אפילו אכל כמה כותבת אין כאן איסור רק משום ח"ש והצי"א ראי' מלשון כי"כ שכתב דלא אמרו חותבין אלא בעובדס שאין לנו אומד ביישוב דעתא פטמים מתעב צרועט וכו' וכ"כ הרמב"ן ז"ל פי' צ"י. ומאז נראה דאין כאן יתו"י דעתיה עד שיאירו עיניו וא"כ

אין רבותא בעכורים משום כרת דיו"כ עד שיאירו עיניו אין כאן איסור כרת דליכא יתו"י דעתיה ואין כאן רק ח"ש ושפיר קתני רבותא אפי' בדברים עמאים שאוכל כשיעור ואיכא לאו ומכ"ש דברים עכורים דמשום יו"כ ליכא אלא איסורי בעלמא דח"ש ודאי דמותר ע"כ.

ותבא"ה כ"ח וז"ל, ולא הבנתי כלל דבריו הק' הלא גם צבריא ערס גמר לאכול הכותבת ג"כ לא יהיה יתו"י דעתיה עכ"ז כשגמר ואכל הכותבת עד גמירא ונתיישב דעתו חייב למפרע על מה שאכל ערס ה' יתו"י דעתא א"כ מה קאמר עד שיאירו עיניו אין כאן כרת דליכא יתו"י דעתא ואין כאן רק ח"ש.

והנלפענ"ד דסברת מרן הוא כך, דהלכה למשה מסיני דחייב כרת צו"כ ליכא אלא כשיעור של יתו"י דעתא וכל שלא אכל כדי יתו"י דעתא צו"כ אינו חייב עליו כרת אלא משום ח"ש הוא דאסור ושיעורו חכמים דהאי יתו"י דעתא הוא כשיעור כותבת לכ"ע וכמ"ש לכ"ע עוצה ולעוג פורחא ולא חידש מרן דזה דוקא לסתם צו"א צריאים שיעור כותבת משביע ומישב דעת אכל מי שאחזו בולמוס מחמת רעבון נחנו צו חכמים שיעור אחר לישוב הדעת ושיעורו עד שיאירו עיניו כלומר עד שלא יאירו עיניו ליכא יתו"י דעתא ואפילו יתערך לאכול ד' או חמש צאים עד שיאירו עיניו לעולם הוה פחות מכשיעור לענין יו"כ, בקיור כמו דצבריא שיעור חייב ויתו"י דעתא הוא ככותבת כן כחולה שאחזו בולמוס שיעורו כשיעור שיאירו עיניו וזה חלי ככל אדם, ואל תחמה ע"ז האין נחנו שיעור לכל אור"א דברי צמלוא לוגמיו נמי אמרו מלא לוגמין של כל אחד ואחד ולא נחנו שיעור מסוים לוג חלי לוג וכיו"א צו דשיעורו חז"ל דיתו"י דעתא משחיר ליכא אלא צמלוא לוגמיו של הצמח ולא צאל אחר והכ"ז כחולה שיעור יתו"י דעתא חלי עד שיאירו עיניו וזה חלי צאים איש לפי מהללו.

ומה מתקו בזה דברי המאירי ז"ל צמי שאחזו בולמוס פי' והוא חולי הצא לפיכך ליחה ארסית נושכת צפי האלעומכא ומכאיוצחו כאצ חזק מצטל הרגש החושים הדקים ותמיתוהו צקרוצ ומתחצולת הרפואה להעריד האלעומכא צאחה מאכל ומיד יקל החולי ומראיתו חזרת קודם לשאר הרגשים לדקות חוש הראות והוא סימן שנתרפא ע"ש. ולפי"ז פשוט דיש לחלק כחילוק מרן דיתו"י דעתא מחמת חולי כזה שהוא מצטל לו כל החושים והרגשים צריך יותר מכשיעור כותבת לאדם צריא שאינו צריך להחזיר כל חייתו וזה מובן מאד, וראיה גדולה לסברת מרן. ופשוט נמי דדין זה של שיעור כותבת לא נאמרה אלא לענין שיעורי יו"כ אכל צשאר איסורין דהלכה למשה מסיני כצוית הרי דלא הקפידה תורה על ישוב הדעת אלא כל שאוכל שיעור אכילה שהוא כצוית הרי זה חייב צן שהוא מישב דעתו או לא. אלא דמעתה יש נפ"מ צין אוכל דברים עמאים לאוכל דבר היתר צו"כ, דבאכול היתר שיעורו ציתו"י דעתא וצאחזו בולמוס אס לא יתישב דעתו עד שאכל ה' צאים או יותר ולא האירו עיניו לא יתחייב כלום וליכא שיעורא אלא הו"ל ככלל ח"ש עד שיאירו עיניו אכל האוכל דבר

ונתתי לצי לבבין חיי כ"ג על קושיה בנוב"י לפי מה שפירש הרמב"ם צפיה"מ שזולמום הוא חולי ממנו נכפס וכרמב"ם צפ"י מכל' חו"מ כתב חולק נכפס ה"כ בשו"ע לכל דבריו ופטור מכל המזות, ולפי"ז קודם שהאירו עיניו אינו מלווה על איסורים כלל וצרגם שהאירו עיניו אז חל עליו חיוצ המזות וחל עליו איסור יו"כ ודברים עמאים צנת אחת, וא"כ קשה לבבין מה שמפלפל בנוב"י אם חל איסור יו"כ על איסור טבל וצבלה וכו' דכרי כל איסורים חלים עליו צב"א וכדאיתא ביצמות דף ל"ד בשו"ע מ"ב ל"ג ולפי"ז צין אכל דברים טבורים וצין אכל עמאים רק צרגם שהאירו עיניו הוא דכחילי אללו חיוצ מזות ואז הוא רק ח"ש מה שצבל צאחרונה וא"ת למח מאכילין אותו הקל הקל ומח רבוחא צאפילו דברים עמאים ע"כ ל"ל כמ"ש הגביות מרדכי צעטס שחושפין לחולב ואין מאכילין אותו נצילה דחקלת איסור מגובס ע"ד שאמרו השתא צבהמחן של לדיקום אין הקצ"כ מציא חקלה ע"י והכוונה דמאכלות אסורות מטעמין אח כלב וערבים עליו דברי מחן צצית שפרים שם צצור במתחיל ודרך לחות דכוא הוא האמת ויש צוה צרה דברים טכ"ל כח"ר.

וכד"י להשתעשע צצוריו היקרים ארמיו קתה צצורים, ולכארי יש להקשות מדברי הרמב"ם גופי' שכח צפ"ד מהמ"א מי שחצו צולמום מאכילין אותו דברים האסורים מיד עד שיאירו עיניו ואין מחזירין על דבר המותר אלא ממחרין צנמלא ומאכילין אותו הקל הקל תחילה אם האירו עיניו דיו ואם לאו מאכילין אותו החמור ע"כ, הנה כתב הרמב"ם להדיא דמי שחצו צולמום מאכילין אותו דברים האסורים מיד ואין מחזירין על דבר המותר משמע דדוקא אין מחזירין על דבר המותר אכל אם היו לפניו היתר ואיסור ודאי נותנין לו היתר וכמ"ש אלא ממחרין צנמלא וכן כתב אלא מאכילין אותו החמור משמע אם האירו עיניו דיו ואם לאו מאכילין אותו החמור משמע דאפילו קודם שהאירו עיניו נמי מאכילין אותו הקל הקל תחלה ואי נימא דידיו בשו"ע ופטור מכל המזות א"כ בשעת פטורו אין נפ"מ צין קל לחמור ויאכילנו כל מה שיראה ועי' כ"מ שם דמאכילין אותו שומן דאין חולי זה סובל מיתחן מלהאכיל, והמאירי שהצאתי לעיל סיים שקודם שנתפא מאכילין אותו אפילו דברים עמאים כגון נצלות שקאים ורמשים אם מדמנו להם קודם צצורים הטבורים ואין משחלץ לאחר עד שנתקן לו טבורים כדרך שאנו עושים לשאר חולים שהרי צצוייב מועפת הוא מסתכן ומ"מ אם אפשר צצורים צשיעור שר להכנת העמאים מכיין לו טבורים כמ"ש טכ"ד. הנה נראה דפי' רבוחא דעמאים הוא שלא להמתין עבור הכשר אכל כשנתיבם לפניו מאכילין הקל הקל תחלה, ונראה עכ"פ דבשעת צולמום נמי צר חיוצא הוא ומה שחי' כ"ג משום גנאי הנה זה אחי שפיר לעמאח אכל לשאר איסורים דליכא גנאי כגון חרומה וכיוצא צו הקל הקל למח. גם צעיקר חידוש כ"ג דבשעת שטותו הרי הוא פטור מכל המזות א"כ מי שחצו צולמום פטס צחיו או מחי שיתרמה לו ח"י כל האיסורים מאותו שעה ואילך נעשין אללו איסור צ"א ותיצב על שחיבן דכ"ג כ"ע ארמ"א חה דבר חדש.

עמא ששיעורו צצית א"כ צאחצו צולמום ולא האירו עיניו עד שאכל חמשה זיתים הרי אכל חמשה זתים איסור דלענין שאר איסורים אין נפ"מ ציתוי דעתא אלא כל שאוכל כית איסור הרי זה צכלל איסור לעולם צין הוא יו"כ או יוס אחר דאיסורו אינו חלוי ציו"כ אלא צאיסור החפצ וצזה אין נפ"מ צין אהצו צולמום ללא אהצו לעולם השיעור צצית והוא שיטור משיעורי היתור ונמילא אם לא האירו עיניו עד שאכל ה' זתים מטעמא הנה עבור צחמשה לאין צעמאח קודם שהאירו עיניו ואם אכל חמש זתים היתר עד שלא האירו עיניו אינו אלא צאיסור ח"ש על הכל דציתר ליכא שיטור איסור חפלא רק שיטור איסור של יו"כ שהוא ציתוי דעתא דצצרה.

ומה מדויק לשון רציו הצי"ש שכח וז"ל, אכל מי שחצו צולמום מחמת רעצון כל זמן שלא יאירו עיניו הרי חיוין דלא מיתצי דעתיה ועדיין הוא מעונה אפילו אכל כמה כותצת אין כאן איסור רק משום ח"ש טכ"ל. הנה צכיון דיוק צלשונו וכחצ כל זמן שלא יאירו עיניו להדגיש דעיקר חידושו הוא אקודם שיאירו עיניו והצרותא הוא אחי שחצו צולמום מאכילין אותו אפילו דברים עמאים הצרותא צצורים עמאים הוא קודם שיאירו עיניו ודס"ד דוקא דבר טבור והיתר הוא דמותר לו לאכול קודם שיאירו עיניו דאז ליכא איסור רק של ח"ש אכל דבר עמא שיש צו איסור של שיטור שלם יכא אסור קמ"ל דמותר אפילו צצור עמא וכנ"ל.

אי"ב רא דלפי יסוד רציו הצי"ל נלפנ"ד ליישצ צפשיטות קושיה בנוב"י דהרי כותצת הוא יותר משיטור כית והאוכל כותצת שהוא שיטור יו"כ צבר אכל כית וא"כ לעולם צאוכל דבר עמא עבור צלאו דעומאח קודם שיאירו עיניו צאכל דברים עמאים וא"כ צאחצו צולמום ואוכל דברים עמאים כשאכל שיטור כית עבור צלאו דעמאח ואילו ה"ה אוכל היתר לא ה"י צו אלא איסור של ח"ש וכשאח"כ יגיע שיאירו עיניו ליכא אלא איסור אחד של כותצת וא"כ ציתר ליכא אלא איסור של כותצת וצעמאח איכא צ' איסורין איסור עמאח ואיסור כותצת חה שיטור צצית וקודם לאיסור כותצת וקמ"ל דאפ"ה מותר לאכול עמא צאחצו צולמום שפיר רבוחא קמ"ל צעמא.

ומעתה אומר צס"ד דבר חדש דלכאורה יש סצרה לומר שיאכל פחות מכותצת מדברים מותרים ואח"כ יאכל פחות מכית מדברים עמאים ולא יעבור לא צאיסור יו"כ ולא צאיסור טומאח דאיסור יו"כ לא ה"י פחות מכותצת וא"כ ציתר ליכא אלא ח"ש ואיסור עמאח לא ה"י אלא צצית וכיון דאכל פחות מכית נמי ליכא חיוצ אלא איסור של ח"ש וא"כ צאחצו צולמום יאכל לעולם פחות משיטור שיאירו עיניו ואח"כ ישלים צעמאח להאיר עיניו ויאכל הקל הקל, וא"כ לכאורה ה"ל לעשות כן דכ"ג כו"ל נמי צכלל ה"ה דחק מאכילין אותו הקל הקל תחלה וקמ"ל מחניתין דמאכילין אותו אפילו דברים עמאים אף דיעבור צאיסור לאו ודאי וכוה רבוחא דצברים עמאים ועי' נוצ"ק שם ס"י ל"י צסופו צדיה וכוה שהרגיש קתה צצצרה כזו לענין טבל וחרומה דשיטורס צצית חה מקרי ח"ש גצי יו"כ ע"ש ודויק היעצ כי קלצרי.

סת"ס כמו דתני קטן והאריך בזה הרבה והפמ"ג א"ח בפתיחה כוללת ח"ב אות ג' חידש דדוקא קטן דאף שהוא חריף ובר דעת אינו בקשירה דא"ו איש לכן אינו בקשירה וכתיבה אבל חרש ושוטה בני קשירה נינהו ומחויבים במלות רק שהם אנוסים שאינם יכולים לקיים לפי שאינם בני דעת שפיר מקרי ב"ר קשירה ויכולים לכתוב סת"ס אם גדול עמ"ג ומזהירם שיכתבו לשמה או למ"ד דלא בעי כתיבה לשמה דלא כרשב"ג ע"ש, ועי' פנ"י שם ומדמי לה למג"א סי' ל"ע סק"ה דמי שנקטעה ידו וא"י להניח חפילין אפ"ה כשר לכתיבה דגבירא בר חיובא הוא ופומא הוא דכאיב ליה ע"ש וזה כדצרינו בס"ד.

והנה הפמ"ג הקשה למהר"ל מחגיגה ב' ע"ב דאמרין בחש"ו הואיל ופטורים מכל המלות וכו' ומר"ה כ"ע דקתני חש"ו אין מו"אין רבים וכו' ולפענ"ד נראה דלא קשה דהא דאמרין דחש"פ פטורים הוא כעין שיכור הבא לשכרותו של לוע דפטור הוא מכל ומ"מ א"א לומר שאינו בר מלות ועי' בית שעים א"ח סי' י"ח שמפלפל בדברי הפמ"ג ה"ל והעלה דבר חדש לפמ"ש במקור חיים סי' תל"א דכונה ל"ש אלא במעשה ולא במידי דממילא והכ"נ במלות דממילא ל"ש ביה כונה ופקחים מזהירים על חרש ושוטה לעשות מלות זו ועד"מ בליאית לעטוף בהם דאין העטיפה מותר רק שיכא מעטוף בהם ואם החטוף בלילה ומעטוף בהם ביום יא' ידי חובתו וכן במזוזה העיקר שיש מזוזה בפחתו מותר כאלו פקחים מזהירים עליהם דלא לריך כונה לזה ע"ש.

ומה שגלה בדעתי עוד בישוב קושית הנוצ"י ה"ל דהנה אמרו אהע"א הוא דוקא לענין חיוב עונשין אבל לענין איסורים אם עבר על שניהם יש לו ב' איסורים ונפ"מ לקבצו בין רשעים גמורין כמבואר כ"ז בגמרא יבמות ועי' אבני"מ בתשובה סי' י"ב שכתב לתרץ קושית נוצ"י אחרת וכתב לחלק בין לשון אהע"א ובין מושבע ועומד דאין אהע"א פירושו דגם איסור השני חל אלא דאין עונשין עליו אבל איסורא איכא עליו כמו אשת אח ועשית אחות אשתו, וגדולה מזו כתב צ"ח מהרי"ט דאף דאין אהע"א מ"מ אם התירו בו משום איסור שני ולא מראשון חייב עליו ועי' שו"ת שו"מ ח"ב סי' ע"ח. ולפי"ז פשוט נמי דהא דלר"ש אין איסור יו"כ חל על איסור עמאלה או נבילה הוא רק דליכא עליו ב' עונשין אבל איסור איכא א"כ שפיר אמרו אפילו דברים עמאלי דאף דאהע"א מ"מ ישנם כאן ב' איסורים בעמאלה והיתר ליכא אלא איסור יו"כ ושפיר הוי היתר הקל הקל נגד דברים עמאלי כנלפענ"ד.

ועוד צו שלישי דנלפענ"ד לחדש לפמ"ש התוס' כריתות כ"ג אהא דאמרו בגמרא ומי אמר ר"ש איסור חע"א והתניא רש"א האוכל נבלה צו"כ פטור והוקשו התוס' וא"ת מאי פריך דילמא שאני יו"כ דמשה"ה אינו חל על נבילה משום דאינו רק איסור כולל אבל הכי גבי נותר הוי איסור מוסף ע"כ אמנם קסאג"א סי' ע"ו כתב לישב דבריהם דע"כ ל"ל לר"ש איסור מוסף דיו"כ הוי איסור מוסף לגבי נבילה משום דק"ל

ומה שנראה בס"ד דלא דמי חרש שוטה לקטן דאפילו נימא דחולה בולמוס הו"ל בכלל שוטה מ"מ חרש ושוטה אי לו דין קטן דבאמת חרש ושוטה בר מלות הם אלא שאינו יכול לקיים מפני שאין להם דעת ולא דמי לקטן שאינו בר מלות כלל ורואה משו"ת מהרי"ל סי' קנ"ו שנשאל אי קיים מלות פ"ו בבר חרש ושוטה וכתב מהרי"ל ז"ל דלא וז"ל, ואי משום דרצ אסי דמיתתי בהם עד שיכלו כל הנשמות שבגוף האני נמי נשמה יש לו ובר מלות הוא ופקחים מזהירים עליו דאי הוה כבהמה יחשב שחיתתו אפילו אחרים עומדים על גבו כשחיתת נכרי וקוף דרשנין מקרא דפסול מוצנחת ואכלת וכן לענין מלות וגם הוי מהני שליחותיהו אלא דאין להם דעת וכן לענין חליצה פ"ו בחוס' משום דפומייהו כאיב להו ולהכי חזו לייבם ולחליצה ולכל מילי חשבינן להו כישראל ע"ש, ועי' חוס' יבמות מ"ד ע"א ד"ה כל וא"ת והרי חרש וכו' וי"ל דהתם בני חלוזה נינהו אלא דפומייהו הוא דכאיב להו, נראה מדברי מהרי"ל דחרש ושוטה בני מלות נינהו ופקחים מזהירים עליהם וכן לענין דברים ומלות דינם כישראל גדוג והחסרון שלו אינו בגדלותו או בחיובו במלות אלא החסרון הוא בדעת כלומר שהוא חסר דעה ומח"ע אינו יכול לקיים מלות ואף שהוא גדול מ"מ אם מקיים מלות אינו יולא בהם דהו"ל המלצה שקיים בלי דעת וכמו שלא קיים ואף למ"ד דמלות אין לריכות כונה מ"מ בר דעת בעינן ולא דמי לקטן וקטנה והא דבבמות בשופעת מי"ב ל"ג דהתם לאו בני מלות נינהו מקודם ל"ב ולכן כשכתב החיוב הו"ל בזה אחת אבל הכא החיוב כבר בא אלא דחסר לו דעת וזה לפענ"ד ברור. ולפי"ז שפיר הקשה הנוצ"י אפילו נימא דאחזו בולמוס הו"ל בכלל שוטה ובפרט להמאירי אינו אלא חולה וכן נראה נמי מהב"מ ע"ש דא"כ הו"ל בר חיובא אפילו בשעת בולמוס אלא שפטור מדין אונס.

וכן אני אומר בשכור הבא לשכרותו של לוע דקו"ל דפטור מכל המלות ואחר שחזר לדעתו אין אני אומר שעכשיו באו לו כל האיסורים מחדש והו"ל אהע"א דודאי גם בעת שכרותו נמי ה' מחויב מעט דין חיוב שהוא ישראל גדול אלא שהיה פטור מל"ד חסר דעת והו"ל כמו שוטה שפטור מן המלות מחמת אונסו אבל אין זה פטור בגוף מן המלות וליהוי כמו שאינו ישראל, וגדולה מזו אני אומר שאפילו אונן שפטור מן המלות כמבואר במשנה ברכות פ' מי שמתו ועי' רש"י ותוס' שם ובירושלמי למדוהו מקרא מ"מ נראה דאין הפטור הוא שיכיה בכלל פטור מן המלות ולאחר שיעבור אוננותו יחולו עליו כל המלות צב"א אלא דהוא בר חיובא רק הפטור הוא מעט ידוע ועי' חכ"ל סי' א' ויש נהאריך בזה. אמנם לפענ"ד הוא ברור בס"ד. ועי' פמ"ג צא"א סי' שצ"ה סק"ב שמסתפק צח"ש שביטלו לעמך בבבא דלא דמי לקטן בפ' חרש קו"ד ע"א דקטנים לאו בני מלות נינהו משא"כ ח"ש בני מלות נינהו אלא שאינם בני דעה והמאכלים איסור בידיים עובר על ל"ת דלפנ"ע ע"ש.

והנאמן בתב"ש צחי' למכ' גיעין מ"ה תמה אמאי לא חנו בצרייתא דרב המנוגה דחרש ושוטה פסולים לכתוב

שם שכתבו ג"כ דלכן אינו חל איסור יו"כ משום עשה שא"ז דא"כ איך תחול איסור נבלה לאיסור שא"ז ע"ש וכן בקשה ג"כ הראש יוסף חולין הכ"ל.

וחזון הרצתי לקדוש אחד מדבר מן צבית שערים יו"ד סימן קי"ג דהביא קושית הראש יוסף הכ"ל וכתב דלא קשה מידי לאיסור נבלה נמשך מאיסור שא"ז דעל שפקע בחיות בלא זציחה הוא אסור משום א"ז ונצילה והוא איסור אחד כמו חמץ לפני זמנו בלאו לר"י וחוץ זמנו בשרת שבאיסור מתחנין לפני זמנו באיסור קל בלאו ובת"ז היא איסור חמור בשרת והכ"ז כל שלא מתח אס יתחוך ממנה ויאכל אסור באיסור עשה ואס יטעל כל החיות בלי זציחה אסור גם בלאו ואין זה איסור חל על איסור אלא איסור אחד ע"ש ושי"י. וכן מלאתי שז לאחד הראשונים ז"ל שמפרש כן חלות איסור נצילה על א"ז. ולפי"ז כי מקום לישב קושית הריעב"א שהקשה לרש"י דא"כ בנתנבלה ביו"כ ופקע מינה איסור אצמכ"ח אמאי לא חיילו כי הדדי נצילה ויו"כ דאיסור נצילה הוא נמשך מאיסור שהיה על הבכמה מחיים והגם דכשמתה פקע מינה איסור אצמכ"ח דהרי עכשיו מתה הוא אכל האיסור מחיים נשאר שלא יתיר מעולם אלא ניתוסף עוד איסור כן י"ל לשיטת רש"י ופי' מ"ש בספרי משנה הלכות ח"ה סי' פ"ד באריכות.

נחזור לדין והנה הריעב"א כתב ויש שפי' דמ"ה פטור מיו"כ ולא חייב אצילה באיסור צ"א דנבלה שיעורב בזית ויו"כ צכותצת ולי"י דאין לאו לחיוביה לאוכל אחיך אלא לדון באיסורין היאך חלון ותחובה כיון שיש בה ככותצת הרי קדים וחילל ציה איסור יו"כ כשם שחל איסור נבלה על כזית שזו ואין אחד מהם קודם לחצירו והראב"ד ז"ל פי' דלעולם קדים איסור נבלה לאיסור יו"כ שאין דנין צענין זה בנחיתוב זו ענמה אלא בנחיתוב כיונא בה והוא גברא משנעשה גדול קודם יו"כ נתחייב באיסור נצילה דאע"ג דלא נתנבלה בזהמה זו הא איכא כמה נצילות בעלמא דמתסר בהו ולא חל עליו איסור יו"כ עד עכשיו שהרי לא הי' שם יו"כ בעולם משנעשה גדול עד עכשיו והריעב"א חלק עליו גם כזה דאין אנו דנין צענין חלות איסורין אחר איסורין דעלמא ולומר תתחייב צו משעב שנעשה גדול אלא אחר חתיכה שנתקל בה דנין מאימתי חל האיסור ע"ש.

והרי"ב א"א לנפשי' פי' דאם מתה קודם יו"כ אין חל עליו יו"כ דנבלה קדמה ואם מתה ביו"כ משיקרא חייל עליה איסור יו"כ ולא חייל עליה השתא נצילה כלל ולפיכך מחייב משום יו"כ ולא משום נצילה ורבנן מודי ליה בנתנבלה ביו"כ ופליגי עליה בנתנבלה צעיו"כ והסתיע ליה דבמקצת נסחאות מדויקות אשכחן במס' (חולין) ז"ל פסחים ר"ש אומר האוכל נצילה ביו"כ אינו חייב אלא אי' פירוש ולא מסיימא פעמים משום נצילה ופעמים משום יו"כ ע"ש.

והנה לפנינו כמה שיטות, שיטת רש"י דלא חל איסור יו"כ אנבלה משום דאין בנבלה מקום חלות אחפלא ולא משגחינן אגברא כלל אלא בחפלא אס היא ראווי שיחול עליה איסור יו"כ

כל איסורים אינו עובר עליו אלא דרך אכילתו וציו"כ דלא כתיב אכילה אפילו שלכד"א חייב וא"כ הוי איסור יו"כ מוסיק אחפלא דנצילה שלכד"א ש"מ דאפילו באיסור מוסיק ל"ל אחפ"א. אמנם בצרוך טעם כתב סחירה לדבריו מדברי תוס' ומברש"ל שצעות לר"ש דס"ל כ"ש למכות גם שלכד"א אסור דדינו ככ"ש וכתב לחדש שם ציעוב קושית התוס' שיו"כ מוסיק הוא בחולה שצ"ס צשאר איסורין לר"ש דס"ל כ"ש למכות אין נפ"מ באכילה פחות מכזית דהא לדידיה קרי לה ר"ש שיעור שלם א"כ מותר לאכול כל כזית צצת אחת אצל ביו"כ מודה ר"ש דליכא חיוב אלא בכותצת ולא צפחות מיניה א"כ בחולה שצריך לאכול גם לר"ש אין לו לאכול כ"א פחות מכשיעור כותצת וא"כ הרי יש מוסיק ביו"כ נגד חולים ומוכח שפיר דגם איסור מוסיק ל"ל ע"ש ודו"ק.

ומעתה בעמאה לר"ש דשיעורו ככ"ש ביו"כ נמי יהא איסור חמור מהיתר דההיתר לא נאסר ביו"כ אלא בכותצת שהוא שיעור יחובי דעתיב וכמ"ס בצרוך טעם הכ"ל אפילו לר"ש דכל שהוא מאכל ראוי לאכילה שיעורו בכותצת אפילו לר"ש אצל דבר עמא שאיסורו עליו מלד עלמו ולא איסור יו"כ ואינו ראוי למאכל מפני איסורו הכ"ז דנשאר באיסורו ככ"ש וא"כ לענין יו"כ היתר הו"ל קל לגבי עמא דההיתר לא הוי איסורו עד כותצת ובעמאה איסורו ככ"ש וממילא היכא דאחזו בולמוס הו"ל לומר דלא יאכל אלא היתר שהוא הקל הקל לגבי עמאה דאיסורו במשהוא אפילו ביו"כ קמ"ל מחני' דמאכילין אותו אפילו דבר עמא משום סכנה ושפיר קמ"ל רבותא בדבר עמא וכנ"ל.

עוד רגע אדבר בדגמאר קידושין ע"ז תניא רש"א האוכל נבלה ביו"כ פטור פירש"י דלא אחי איסור יו"כ ומיתל לאיסור נצילה דקדים אס נתנבלה צעיו"כ ואס נתנבלה ביו"כ אפ"ה אסורכ היתה עליו משום אצמכ"ח והקשה עליו הריעב"א ז"ל דא"כ צשנתנבלה ביו"כ ופקע מינה איסור אצמכ"ח אמאי לא חיילו עליה כי הדדי נצילה ויו"כ. ולפענ"ד לישב דברי רבינו הגדול רש"י ז"ל לפמ"ש התוס' שצעות כ"ד פ"א ד"ה האוכל נבלה ביו"כ כתבו דבמה בנחייב באיסור עשה שאינו זבח עומדת ואיסור זה נמשך אף לאחר מיתה וכ"כ התוס' חולין ל"ז ד"ה השתא ופסחים ל"ו והריעב"א שצעות הכ"ל תמה אחוס' דא"כ למ"ד במה צחיי' לאצרים עומדת היכי מני חל איסור אצמכ"ח על עשה שאינו זבח דהרי איסור שא"ז חל קודם לידה ואצמכ"ח אינו חל עד שיהא לאויר העולם אלא צצחת צא להחיר איסור אצמכ"ח ע"ש.

ויש לתמוה לריעב"א דהקשה לשיטת התוס' איך איסור אצמכ"ח חל על איסור עשה שא"ז כיון דקדמה תקשה ליה לדידיה האין חל איסור נבלה על איסור שא"ז כיון דאין אחפ"א, ובהא נראה דגם הוא ז"ל מודה דאיסור נבלה חל על איסור שא"ז וכה"ג הקשה מהרש"א שצעות הכ"ל דאיך חל איסור עריפכ על איסור שא"ז ותירוצו אינו עולה לנבלה ע"ש. שז מלאתי בלב ארי' חולין ל"ז שעמד בדברי התוס' חולין

סימן פד

העומד ליל ג' של חנוכה ויש לו רק שתי נרות כיצד יקשה

זאת חנוכה התשל"ה בני יצוא

בימי הנסים ישפיע לנו ע"י הסרוסים, מאור הגנה, וישועות ונחמות, וישלח לנו משיח צדקינו, במהרה יבא ויטאלנו, ובתוסס דחיו ליה כבר בתיא הטאון הגדול צדיק תמים זקן שבטמדין יושב בלשכת פהרדין רבש"י בקש"ת מהר"ר אליעזר ש"ך שליט"א, ר"מ דשיבת פוגיבו בארצנו הקדושה.

אחרשכג"ק צידיות נאמנה וצאהצת נפס,

גדרשתי לאשר שאלני מידידי הרבני ח"ח וכו' מו"ה יונתן אחרתפל הי"ו צמי שעומד צליל ג' של חנוכה ויש לו ג' נרות חי מוטב להדליק ג' נרות ויעשה הידור במקלח או מאחר דאין לו ג' נרות ידליק רק נר אחד מה שחייב מעיקר דינא ואמרחי לו לפי תומי ידליק רק נר אחד כיון דאין לו ג' נרות ח"כ לא יקיים דלא כמר ולא כמר ולא מצטיא לעת החוס' שבת כ"א פ"ג דלאותן שאין להם אלא נר ח' צליל הראשון כשרואין ג' נרות צליל שני ירגישו בחוס' הכס אצל לאותן שמדליקין צליל הראשון נר לכל אחד מצני הבית אז אם ידליקו צליל שני שנים לכל אחד אין כאן היכר לחוספת הכס כי יאמרו שיש הרבה צני בית ולכל ח' אין שם רק נר ח' וזה נראה דעת העור והשו"ע, ח"כ נראה דקפדו אהיכר נוסא ח"כ הכ"ג צליל ג' כשהדליק ג' נרות לא ידעו אהיכר או שיעשו שהיום יוס ג' דחנוכה או יתחדשו שהוא טעם צמנין וצחנוכה מששו למחד הוואים כצ"כ פתחים שמדליק על שני מפני חשד, אלא אפילו לא יומא כשיטת החוס' מ"מ הרי צליל ג' המהדרין מן המהדרין מדליקין ג' והמקיימים המלאה מדליקין אחד ח"כ הו"ל דלא כמר. •

אמנם ידידי הנ"ל הביא לי לילום מספר חצי עזרי דמר שליט"א צהל' חנוכה שחמה על צטל חש' בית הלוי וכחצ צפשיטות להיפוך ח"ל כג"ק, ודע דנראה צמי שעומד ציוס ג' ואין לו שלשה נרות דמ"מ מדליק שחי נרות ולא אמרינן שההידור לא נשלם רק בשלשה וע"כ אם אין לו שלשה סגי צנר אחד עיקר החיוב דזה אינו דודאי יש הידור אף בשתיים ציוס השלישי ג"כ ואם אין יכול לפשות ההידור צכולו צשציל זאת לא יעשה כלל ולא גריע יוס שלישי מיוס השני והוא פשוט וצנר ווא"ל לפניס ותמחבי צזה על מה שכתב צספר בית הלוי לכלי חנוכה לצנר פשוט שאם אין לו צליל שלישי רק שחי נרות שמדליק אחד וכו' ואכתיו לא ידעתי מה ראה על ככה לחדש צזה ופשוט שאינו כן עכ"ל כ"ק.

ולפום ריהטא ה' נלפענ"ד סצרת כ"ג צזה דכמו צאחרוג שמטוב להדר אחר אחרוג נאח צכל ההידורים ואפ"ה אם אין לו צכל ההידורים כל שאפשר לו להדר מטוב הוא וא"כ הכ"ג מטוב להדר צג' נרות מ"מ אם אין לו אלא צ' נרות יעשה עכ"פ כל האפשר דאטו אם לא יוכל לפשות כל ההידור לא יעשה כלל, אמנם לפענ"ד לולי דברי כ"ג דדוקא צמקום שההידור הוא צגוג המטוב וכגון אחרוג וכדומה שההידור הוא שהפרי שהוא האחרוג הוא כשר צלי הידור ויש פרי מכוור

הביאו ע"ש ומבאר דההידור צריך לחלקו לכל הנרות אפילו לא ידליקו כשיצור כלם, וממילא מי שיש לו שחי נרות שצוה נמי ידליק אחד כשיצור והשאר יחלק לחלקים, ומיהו נראה

או לא וכיון שהי' צעיו"כ נצלה לא חל ואם לא היחה עיו"כ הרי היה עליו איסור אחר של אצמכ"ח. צ) שיטת הי"א דאיסור נצלה שיעורה צכזית ויוכ"פ צכוחצת פוי' לפירושם דלא אמרינן איסור צצ"א אלא היכי שהיו איסורים שוים וצאים כאחד אצל הכא כשחל האיסור איסור של נצלה ששיעורו צכזית חל קודם ונגמר על החפץ לשעור ויו"כ שהוא צכוחצת ואין לו צנר עקקום לחול שקדם איסור נצלה וחל קודם שחל איסור ויו"כ. ג) קושית הריטצ"א עליהם דאין לא דנין צחיוצ הגצרה אלא צחלות האיסור צשלמא חילו צצנו לחיוצ הגצרה צשציל אכילה זו שפיר היינו אומרים דאכילה צזית קדמה לאכילה כוחצת וכיון דנתחייב צכזית קודם איסור צזית לאיסור כוחצת אצל הכא אן דנין היאך חל האיסור והרי תרווייהו איסור נצילה ואיסור ויו"כ צצח אחת חיולי ואין איסור אחד קדים לחצירו צעלם אלא שזה שיעורו צכזית וחל על צזית חה שיעורו על כוחצת וחל על כוחצת אצל צצ"א הכ צאים וחלים זה על שיעור איסורו וזה על שיעור איסורו. ד) שיטת הראצ"ד ז"ל דכשאין דנין על איסור אין דנין על חחוכת צשר מסוימת אלא אן דנין על שם ועלם האיסור שאסרה חורה היאך חל כלומר דהאיסור הוא חל על הגצרה והאיסור חל עליו משעה שפעשה גדול והוא צר עושין חל עליו איסור של נצלה ואין נפ"מ צחחוכה זו או אחרת שהרי כיון דודאי איכא נצלה צשולם צחיוצ מקום הרי אדם זה נאסר צה צנצלה זו וממילא לא חל עליו איסור אחר והחלות האיסור הוא על הגצרה שהוא הוא המתחייב העונשין ולא החפץ הוא שחל עליו והריטצ"א ז"ל חולק עליו דאזלינן צחר החפץ ולא הגצרה.

ובזה נלפענ"ד הראצ"ד לשיטתיה מיומא צשמעתינן הביאו הרא"ש לענין חילול שבת דכתב שא"א שלא יתן שבת לדחות אצל חינוק צשעולם והאחרונים הקשו עליו וצענוייתן גם חני הארצתי צמקום אחר צדצניו ולהכ"ל נראה דלשיטתו אזיל דהעיקר הוא האיסור שנאסר הגצרה צדצנר ואם הותר הגצרה או יש חיוה היחר ממילא האיסור קיל ועכ"פ אן דנין על עלם האיסור ולא על החפץ וק"ל.

ולשיטת הריטצ"א ה' אפשר לפרש דצטמאים מייירי צנצלה שנחצלה ציו"כ דלא איסור ויו"כ חל ולא איסור נצלה, ויש עוד להאריך צזה, אמנם אין הציג יוחר.

חי את שמתיו יאריך ויחה להיות ממחי הרבים עדי יבוא ינון ולי יקרת עמים, ידי"ג דושה"ס ושכ"ג ובאש"ל בלב ונפש מנשוח הקטן

ג. ב. הני מודה לו על ערחתו לחפש אחר הכח"ק של מרן הבי"ש ז"ל ואולי יחכה עוד העולם להאור הנאצד או שאין העולם כדאי הוא לו, הלאוי שמכח כלנו צמכרה לאורו וא"א, החחר צצרכה לכ"ג ולכל אחצ"י המלפים לישועת ה' כהרף עין.

• וכעת רקדקתי במג"א סי' תרצ"א סק"א במי שאין לו שמן הרבה יתן באחד שמן כשיצור וחמותר יחלק לכולם שאם יעשה לכולם בשוה לא ידליק אפילו אחד כשיצור וכו' ובח"א

יותר ויותר אצל כל הידור הוא צלוחו הפרי אמרין כל מה שאפשר לאהדורי מהדרין דברי ניכר ההידור זיה ואין צו גרעון אצל היכי דההידור הוא מחוץ להמלוא כגון הכא דאין ההידור בגוף הנר העיקרי שמדליק אלא ההידור הוא שמדליק עוד נר אחד וציוס ג' ההידור הוא שמדליק עוד צ' נרות לצד הנר החיוצ ח"כ אם לא מדליק כמה שהוא ההידור לא ניכר ההידור כלל שהוא הידור מלוא אלא כמדליק נרות בסתם וגורע הוא המלוא, שנראה כאלו הדליק כל הנרות שלא לשם מלוא אלא לאור. ולא דמי להיכא דאין לו הידור לגמרי בפרי ובגוף המלוא לעולם ההידור ניכר בין שהוא כולו או מקצתו, משא"כ כשהוא מחוץ למלוא לא ניכר שזו הידור ולהידור חקנו כל יום מוסיף והולך ואדרבה לא ניכר כלל שהוא משום מלוא ושפיר ה"ל דלא כמר ודלא כמר. שוב מלאחי צח"ס למס' סוכה דף כ"ט שכתב לישב שיטת רש"י דהידור הוי דאורייתא מקושית התוס' דיש לחלק בין הידור דאגד שהוא מחוץ למלוא ובין הידור שהוא בגוף המלוא כגון כחציבת השם וצד' מויס"ט ע"ש, ושמחתי שכיונתי לדעתו הרמה. ובאמת כי שוב ראיתי דגם צח"א סי' קנ"ד הביאו המ"צ סי' תרע"א אות ה' והכת"ס ח"א סי' קל"ה ובכפ החיים כולו נציאי נצאו בסגנון אחד דאין להדליק צ' דכ"ג דלא כמר עבד ולא כמר עבד, וע"כ אבקש מכ"ג להבינו דבריו אי אעפ"כ מחזיק בתומו לדיק כי רצ גוצריה לחלוק אכל הני אחרוני או שלהלכה מודה לדידהו ואחזיק ליה עוצותי צ"ד. ועיי' עוד שו"ת צית שערס למרן זק' א"ח סי' שס"ה ושו"ת פרי השדה סי' מ"ה.

ואין להקשות מהא דתנן (מנחות מ"ה ע"א) דתנן התם הפרים והאלים והכבשים אין מעבדין זה את זה ובגמ' שם ששה כבשים מה ח"ל לפי שכתב בחורו שצעה ומנין שאם לא מלא שצעה יציא ששה ח"ל ששה ומנין שאם לא מלא ששה יציא חמשה חמשה יציא ארבעה ארבעה יציא שלשה שלשה יציא שנים ואפי"ה ח"ל כבשים כאשר חשיג ידו ומאחר דכתיב הכי ששה כבשים למח לי דכמה דאפשר להדורי מהדרין הרי לכאורה מצויר דאף דאין לו כל שצעה מ"מ כמה דאפשר לאהדורי מהדרין ומציאין וא"כ הכ"ג כיון דמהדרין מלוא להדליק ג' צליל ג' ואין לו אלא צ' נמי נימא כמה דאפשר לאהדורי מהדרין דנראה החילוק פשוט דהתם החיוצ הוא שצעה כבשים וכל אחת חיוצ הוא אלא דס"ד כיון דאין לו שצעה ויואל באחד אפשר דלא מהדרין קמ"ל כיון דכולהו חוצה הם אצל צדין דהאחד הוא דכו"ל חוצה והמהדרין שמהדרין הוא רק כשיש לו הכל אצל כל שאין לו הרי אין ניכר ההידור ולא דמי לכבשים דכל אחד מלוא בפ"ע הוא כנלפענ"ד. •

סימן פה

עוד לחנ"ל

בדברי הרמב"ם דהאב מדליק נר חנוכה לכל הבית אפילו למתהדרין מן המהדרין

עוד ראיתי צילום הדף ה"ל שכתב לי וידידיו מספרו היקר שהציא דברי מרן הגרי"ז ה"ל בחדושויו להל' חנוכה שציאר דאם הנר של שעה גרול שדולק כשש שעות וכיוצא, אז יחתוך ממנו עד כשיעור והשאר ידליק להידור וששט.

דברי הרמב"ם דס"ל שצין המהדרין וצין המהדרין מן המהדרין המצרך והמדליק הוא אחד שהצטל הצית מדליק נר שצטל כל אחד ואחד מצני הבית ולא שכל אחד מדליק לעצמו ע"פ ש"ט הרמב"ם צה"ל מילה שאף בחול אינו חוזר על ציין שאין מעבדין המילה והעטם דס"ל דדין זה ח"ל-י ואנוהו לא שייך רק צעיקר מעשה המלוא אצל כשפורש שוב ההידור אינו שייך נמעשה המלוא כלל וע"כ גם צנר חנוכה דהדלקה לכל אחד ואחד הוא ענין של הידור מלוא לא שייך כלל לומר שיהא כל אחד ואחד מדליק דא"כ הא נמלא דהדלקה השניה הוא רק משום הידור צלצד והיא נפרדת מעיקר מעשה המלוא זה אי אפשר לשיטת הרמב"ם כמו צלצין שאין מעבדין המילה אם פירש לא שייך הידור מלוא ולהכי ס"ל להרמב"ם דהפירוש נר לכל אחד ואחד הוא שהמדליק מדליק נרות שצטל כולם והכל הדלקה אחת היא ועלם המלוא נעשית צהידור, אצל הרמ"א יו"ד הני"ל ס"ל דבחול חוזר על ציין שאין מעבדין אפילו פירש מדין הידור מלוא ע"כ סובר גם צס"י תרע"א ס"ב שכל אחד מדליק כי גם באופן זה יש משום הידור מלוא עכ"ל.

וב"ג השיג עליו דאינו דומה הידור מה שנאמר צנר חנוכה להידור שנאמר צמילה דצחוכה אין ההידור מה שנאמר צסוכה נאה ולולב נאה שהם ההידור צקיום המלוא של לולב וסוכה וכן הוא צקיום מלוא מילה ההידור צה מדין זה ח"ל-י ואנוהו וע"כ אין צרכה על ההידור משא"כ צנר חנוכה ההידור הוא שידליק יותר והם ג"כ ממלוא הדלקת נר חנוכה אלא שהחיוצ רק באחד ואין זה שייך להמחלוקת אי חוזר על ציין שאין מעבדין המילה לאחר שפירש ולפ"ז העלה דעל ההידור נמי מצרך כהפיר"ח וא"ר ודלא כהגרעק"א צח' מה"ת סי' י"ג.

וש"ישישו מעי שצ"ה צעלמי כונתי לדברי כ"ג צפ"י ההידור של חנוכה אלא שצמקום אחד הוספתי עוד ציאוור לתרץ קושית המג"א סי' תרע"ז סק"ח דאין דין חינוך אהען ועיין מהצ"ח שם ובפמ"ג ובצמ"ז סק"א סי' תרע"א דצמהדרין לא שייך חינוך כלל ובצ"ע מצויר שם דקטן לריך להדליק וצח' כחצתי צס"ד דתרי מיני הידור הם. א' הידור צמלוא בגוף המלוא ובגון אחרוג וכדומה וסוכה נאה ולולב נאה דמלוא להדר שהמלוא יהי' מהודרת ולא אמרו הידור מלוא עד שלש ואם צחמשה סלעים יקנה אחרוג כשר יוסיף שלש ויהדר לאחרוג נאה ומכאן ואילך אם מוסיף מוסיפין לו וכדעת התוס' צ' הידור שאינו בגוף המלוא אצל ההידור צאדם שיהדר לקיים מצות וכמ"ש מלוא צו יותר מצשלוחו חבו ההידור על הגבירא ולא הידור צחוך המלוא אלא המלוא להדר לקיים מצות זה הוא צנר חנוכה והמהדרין לקיים מצות זה שפירש"י והמהדרין אחר המצות כלומר שהם חרדים ומהדרין לקיים צעלם המצות ולא ללאת על ידי נר אחד של צעה"צ אותם המהדרין מדליקין נר לכל אחד ואחד דכל אחד רואה לקיים המלוא צעלמו משום מלוא צו יותר מצשלוחו או מאחיב טעם שהוא הוא רואה צקיום המלוא חבו המהדרין ולא ודאי קשה מה שכתב הרמב"ם שצעה"צ מדליק לכולם, אמנם צזה אחי שפיר דברי הרמ"א דודאי סתם הידור צמלוא גופה ליכא

ואגב מדברי הגמרא סנהדרין כ"ל תמכחי מה שישנם מוהלים המתחדשים וחוכמים עור הפריעה יחד עם עור הערלה ולא נשאר מה לפרוע והארכתי צוה הרבה ולפי כ"ל

איכא איסור צוב דהרי מילב כשרה הוא צלי חיתוך עור הפריעה ואדרבא החורה הקפידה שלא לחתוך עור הפריעה כמזואר במקובלים אלא לפרוע ולגלות העערה ח"כ החותך עור הפריעה צמחיד חייב משום חובל בקטן צמה שאינו לריך דמה שהוא מלוב חותך צרשות החורה ומה שהוא חותך יותר מן המלוב הרי הוא בכלל שגגה לאו אצל צעור הפריעה שאין לריך הרי הוא מליד גמור וצצצת הרי הוא צצצגת מיתב צצוגג וצמחיד ח"ו בצקילה, וכן מללחית צצ"ת מלחנה חיים ח"צ סימן ק"צ להדיא, וצספרי משנה הלכות ח"ו הארכתה צוב צסימן קט"א עד קט"ט לצד שהוא שינוי ממנהג צנ"י ואשמה עוד לשמוע חו"ד כג"ק צוב.

תובה הנני ידיד נפשו באמת, דושג"ק קשור באהבתו בלב ונפש מנשח הקטן

סימן פו

מי שנוסע במכונית כיצד ידליק נר חנוכה

ג' לסדר היטב איטיב עמך התשליו בנ"י מע"כ ידידי המופלא ומופלג מלא פלג צ"מ ור"ח וכו', הבר' יצחק אהרן פזנפיל הי"ו, בישיבת נר ישראל באלט. אחר"שה"פ בירידות, ברבר שאלחו הלכה למעשה צמי שנוסע צימי חנוכה צמכונית (קאר צלע"ז) והגיה זמן הדלקה אי מחויב לעמוד ולדליק נרות צלופן שאין סכנה צדבר והנה הציא מדברי מהרש"ס צצ"ת ח"ד סימן קמ"ו שכתב לענין רכבה (אחיון צלכן צלע"ז) שכיון שדירה זו שכורה לו לאכול ולדור לריך להדליק וכ"כ הערה"ש וצסחק אי מכונית נמי בכלל דירה היא או דילמא רכבה יש לו מקום דירה ומתחלה נעשה צלופן שיכול לישן שם אצל לא מכונית. והנהרפענ"ד ראשונה פשוט דלם הנסיעה היא צלופן שאפשר שיגיעו הלילה לצית ודאי מוטב להמחין עד שיצא הציחה אף שידליק מלוחר שהרי עכשיו כתב הרמ"א שמדליקין אפילו מלוחר כיון שאין מדליקין מפתח צית מחוץ למנס היכי שלא יוכל לצא כל הלילה הציחה נחזי אמן.

הנהרש"י שצב כ"ג ע"א ד"ה הרואה פי' העוצר צשוק ורואה צלחוד החלרות דולק ומללתי צשם רצינו ילחק בן יהודה שאלמר משם רצינו יעקב דלם הצוקקה צרכה זו אלא למי שלא הדליק צציתו עדיין או ליושב צספינה. והנה לשון למי שלא הדליק צציתו עדיין יש לפרש שעדיין לא הדליק אצל לאחר בן ידליק או ליושב צספינה משמע שגם לאחר בן לא ידליק וא"כ תרי מילי ינוכו ותרוויכו מצרכי על הראוי וכן נראה מלשון הראש"ש ח"ל ור' ירמיה צ"א אמר הרואה וכו' פי' המהלך צספינה ורואה נרות שהדליקו צעיר והוא אינו מדליק משמע דאינו מדליק כלל ולכן מצרך חכ נראה דעת הר"ן ג"כ שכתב העוצר צשוק ורואה וכו' ומסחצרה

דלם הצוקקה צרכה זו אלא למי שלא הדליק ולא הדליקו עליו צחוך ציתו ואינו עחיד להדליק הלילה הא לאו הכי לא. הנה גראה נמי דרך מי שאינו עחיד להדליק כלל הלילה וגם לא הדליקו עליו אצל אס הדליקו עליו או עחיד להדליק אינו מצרך והכי נמי יש לפרש לשון רש"י או ליושב צספינה. או יאמר דגם שלא הדליק צציתו נמי כונתו כהר"ן ואו או קתיו וחדא מילתא הוא מי שלא הדליק צציתו או ליושב צספינה ולשון עדיין לא צא לדייק כלל ומיכו יש לומר דהכוונה צרש"י ליושב צספינה וכן להראש"ש כלומר שהדליקו עליו צציתו אלא שהוא לא הדליק וס"ל דכל שלא הדליק צעלמו אף שהדליקו עליו נמי מצרך ועי' רצינו ירוחם שהציא מחלוקת צוב וכן נראה דעת המלירי שכתב ח"ל רואה זו שאלו מחייבים לצרך אס צירך צבר צציתו אין ספק שאינו חייב לצרך אצל אס לא צירך עדיין צציתו ואינו עחיד לצרך כגון בן צצית צציו או אורח צצית אושפיזי מצרך ואס עחיד לצרך עדיין אינו לריך לצרך צרלותו עכשיו ע"כ. מדכתב בן אלא צציו או אורח צצית אושפיזי משמע לכאורה שהדליקו עליו ואפ"ה מצרך כל שלא הדליק ועי' אור"ח סי' תרע"ו מג"א סק"א וצא"ר קס"ד שם.

ויש לדייק צספינה לרש"י והראש"ש למכ מצרך כדיו הרואה ואמאי לא חייצוהו שידליק צספינה, וס"ל או שאין לו נרות שמה או שאינו יכול להדליק מפני הרוח שיצבו או משום דאין זה ציתו, והמהרש"ס כתב דו"ל דהיו אז ספינות פתוחות בלא קירוי כלל והרוח מנשב שם ולא היו בגדר צית כלל ע"ש. ולפענ"ד טעם זה ל"ע דודאי צסחס ספינות מיירי וצספינות היו מקורים גם צומנס ואדרבה לענין חיקון עירוצין דנו שם רצ ושמואל ערוצין דף ז' ע"א וצש"ע ח"ח סי' שס"צ וצגמרא שם דף מ"צ ע"צ דכ"ע מיהת הלכה כרצ"ג צספינה מלי עעמא הואיל וצצת צלויור מחילות ועי' תוס' דף ז' שם ד"ה אייתמר ספינה אצל פחות מצית סלחים לכו"ע הוי מחילה ומעללל צה דכא נעשה כולה כד"א דפסקי רצ ושמואל כר"ג צספינה וכו' ע"ש, אלא י"ל דאין לו שם נר להדליק או משום שהדליקו עליו צציתו ופטור מלהדליק ואולי מהאי עעמא לא כתבו שחר הפוסקים ספינה ולי"ע. ועי' תוס' סוכה מ"ו ומג"א סק"א ומה שחמה ומיכו עי' ערש"ש שחמה דאדרבה מדברי תוס' מוכח להיפוך ולי"ע.

והנהר צגמרא כ"א ע"א נר חנוכה מלוב להניח על פתח ציתו מצחון אס הוי' דר צעליה מניחה צחלון הסמוכה לרס"ר וצצעת הסכנה מניחה על שלחנו ודיו, נראה לכאורה דהעיקר להדליק צפתח צית. ומיכו כתב הרמ"א דצוב"ז אין לחוש כ"כ אס אין מדליקין צעפח הסמוך לפתח ומ"מ יזכרו שלא ידליקו צמקום שמדליקין נרות כל השנה כי אז לא יהיה היכר כלל ואף כי אין היכר אלא קצת לצב"צ סגי ע"ש, נמלא דעיקר הדלקת הנרות הוא כדי שיהי' היכר שמדליק לשם חנוכה וא"כ המדליק צדרך אפשר דלא הוי היכר דיאלמו לאורו הוא לריך.

ומה שנראה דהר"ן פסחים דף ז' ד"ה מי איכא מידי סקשה צהדלקת נר חנוכה שאפשר לעשותה ע"י שלת ואפ"ה

אחדשה"ט זידידות,

בדבר שאלתו צמי שכל לבית חצירו עם צ"ל לסעודת חנוכה ובשעת הדלקה נתן פרוטה לצעב"צ שילוחו כדלקחו ואחר האכילה חזר לביתו אי יאל כדלקת חצירו כצעב"צ או לריך לחזור ולכרך בציתו, ודעתו נוטה שריך לחזור ולהדליק בציתו ורואה לדעת חו"ד.

יפה כיון בזה, וגדולה מזו מבואר ב"ש א"ח סי' תרע"ז ס"א דאכסנאי שאין מדליקין עליו בציתו לריך לתת פרוטה לצעב"צ להשתתף עמו בשמן של נר חנוכה ואם יש לו פתח פתוח לעצמו לריך להדליק בפתחו אפי"פ שאותו בית אינו מיוחד אלא לשינה והוא אוכל על שלחן צעב"צ וה"כ לכן האוכל אלא אצלו וכתב עליו הב"ח וי"א דבזמן הזה שמדליקין בפנים ממש ידליק במקום שאוכל וכן נהגו וכתב הע"ז שם לאחר שהביא חצוצה הרש"צ"א סי' תקמ"א שממנה למד הרמ"א ז"ל דלזילין השתא בחר במקום אכילה כתב דהיינו דוקא מי שיש לו חדר מיוחד לאכילה תדיר אבל מי שיש לו דירה צעיר והולך פעם א' חוץ לביתו וסועד אלא חצירו פשיטא שלא יניח ביתו וידליק בציתו שהוא אוכל שם פעם אחת אלא חצירו אלא לריך לילך לביתו ולהדליק שם ואם אחז חצוצה האכילה ואינו רואה לוח משם עכשיו וזה לבני ביתו שידליקו עליו בציתו דלוחות בית שהוא סועד שם אין דינו אלא כאכסנאי שמדליקין עליו בציתו והוא אינו מדליק במקום שהוא ואפילו למ"ש באכסנאי דרשאי להדליק גם במקום שהוא שם היינו שעכשיו חסידה גם שביצתו שם משא"כ בזה שיאכל כאן שעב או שחיס וישוד למקומו אין שום סכנה לומר שידליק שם ולא בציתו דזה הוי כאילו עומד בשעת הדלקה על רחוב בעיר דאין שייך לו שם הדלקה ע"ש מה שהאריך. והנה מבואר דמי שדר בלוחות עיר אפילו הדליק לעצמו נרות בציתו חצירו שכלל לשם במקרה לא יאל ידי חוצותו וכו"ל כעמוד באמנע ברחוב וכ"ש ע"י שיחוף דגרע ממדליק עצמו.

גם המג"א שם סק"ז כתב במקום שאוכל היינו בקציעות אבל מי שאכל בציתו חצירו באקראי לריך להדליק בציתו, ובס' נדה לריך מאמר ד' כלל ה' פ"ג כ' בן האוכל ציתו אצלו או האוכל עם חצירו בציתו, ויש לו בית מיוחד לשינה ולישן לריך להדליק בציתו ועי' פ"ט שהביא בן צשם שארית יוסף וא"כ אם צמי שמדליק לעצמו אמרו דדוקא לריך להדליק בציתו כ"ש ע"י שיחוף שגרע דבזה"ז דעת קצת פוסקים דלא מהני שיחוף בכלל עי' ד"מ סי' תרע"ז צשם דיני מהרי"ך ומג"א סק"ג ולבושי שרד סק"ג דיני מהרי"ו. וא"כ פשוט דאף שהשתתף עם הצעב"צ בפרוטה לא יאל ידי חוצותו ולריך לחזור ולהדליק בציתו.

ומידו נראה דהפרוטה שנתן לו אינו מחויב להחזיר לו, לא מציעה לדעת האגודה והב"ח לריך כעצל הבית להוסיף שמן בשביל האכסנאי וכ"ש לדעת מהרי"ל הובא בא"ר לריך להוסיף שמן כשיעור הדלקה היינו חזי שעב, א"כ הרי הצעב"צ הוסיף לו שמן וגשרה בשמן שלו. אלא אפילו להפוסקים דאפילו לא הוסיף כלום או אפילו רק כ"ש מ"מ נראה דאינו חייב להחזיר דהרי הוא הקנה לו בשמן שלו חלק בלריך ואם לא יאל צו ידי חוצותו אין זה נוגע לו ח"פ לפענ"ד.

מזכירין להדליק וחי' כיון לריך לאישתחופי צפריטו כיון דאינו יואל אלא צשל עצמו הרי אין מלוח זו יכולה לקיים ע"י אחר והב"ח בסימן תרע"ו העלה דגנר חנוכה איכא צ' חיובים. א) חיוב על ממונו וציתו לפרסומי ניסא והשני על גופו היינו הכדורא על הנס ואשה המדלקת בציתת פוערת חיוב ממונו וציתו אבל חיוב גופו היינו הכדורא אין האשה פוערתו ולכן אפילו הדליקו עליו בציתו כשרואה נרות מצרך ועי' מג"א סימן ה"ל סק"א וסק"צ ובמהלכ"ש וחכ"ש שם. ופשוט דחיוב הגוף חייב בכל אופן ובכל מקום שהוא אפילו יחידי ובמדבר, עי' יצמות דף ו' ע"ב מושבות מה ת"ל מכדי שבת חוצה הגוף הוא וחוצה הגוף נובגת בין צארץ ובין בחו"ל מושבות דכתב רחמנא גבי שבת למ"ל, וכל מלוח שבגופו חייב בכל מקום שהוא ואינו תלוי במקום אבל חיוב ציתו אינו אלא צצית ולפרסומי ניסא ועי' שו"ת בית שערס א"ח סי' שס"צ דלמ"ד הדלקה עושה מלוח בעיקר הוא חיוב גופו וחיוב ציתו וממונו אינו אלא שיעור מלוח ולכן ככתב אין זקוק לה ולמ"ד הגמח עושה מלוח עיקר המלוח הוא חיוב ציתו ופרסומי ניסא ולכן ככתב זקוק לה ע"ש וי"ל.

וגר"א דמכ"ט הרואה מצרך אף שאין לו בית מצרך על מה שאחרים הדליקו ואפילו הדליקו עליו בציתו מ"מ צציתו לא יאל רק חוצה ממונו וציתו אבל חוצה הגוף כיון שהוא כאן לא יאל בזה אלא שצחוס' סוכה מ"ו ע"א ד"כ הרואה נר חנוכה כחצו ולכן חקנו לדרך הרואה מלוח שיש כמה צני"א שאין להם צחוס ואין צידס לקיים המלוח, נראה לכאורה דאם אין לו בית אינו מקיים המלוח וי"ל דאדרכה דא"כ למח חקנו לרואה לדרך אלא כיון דיש חיוב הגוף אף שאין לו בית חקנו לו עכ"פ לדרך ברואה ולא חקנו לו להדליק באמנע ברחוב ולכן כחצו אין צידס לקיים כשאין להם בית אבל אהב"י אם יש צמילוח לקיים חוץ לביתו מקיים ועכ"פ מי שאין לו בית אינו פטור מהמלוח אלא ממלוח ציתו אבל מלוח שטל גופו מחויב צב אלא שאינו יכול לקיים והיינו שכתבו דאין צידו לקיים.

ולפ"י? אומר חזי דמי שהוא הולך במכונית צלילה אף שאין לו בית ואין מדליקין עליו צציתו אבל יש עליו חיוב גופו שחייב להדליק בכל מקום שהוא ולכן שפיר יכול להדליק אלא דבאמנע ברחוב לא חקנו להדליק אבל מי שהוא במכונית שהוא רכ"י לעצמו לפענ"ד יכול להדליק הנרות ולקיים המלוח, כולפענ"ד.

ובה הני ידיו דושה"ט, וי"ד שיוכה ללמד תורה לשמה ולאילא רבא יתעבד, המברכו בברכת התורה ללומדיה בלב ונפש מנשח הקטן

סימן פז

מי שהלך לבית חצירו והדליק שם נרות חייב לחזור לביתו ולהדליק

את תורה התשליג ב"י יצרא

מע"כ ידידי היקר נ"נ ור"ח א"ש וכו', כש"ת מה"ד

אפרים גרינבלאט שליט"א, מע"כ.

סימן פח

עוד להג"ל

מקום שמרבים בצדקה בחנוכה

בדבר שאלתו עוד מה דמיון בקש"ע סי' קל"ט ס"א
דמרים בצדקה בימי חנוכה ובפרט ללומדי תורה מאין
ל המקור לה ע"כ. הנה המג"א סימן תר"ע כתב דוהבין
הנערים לסבב על הפתחים בחנוכה ובס' חנוכה התורה נתן
עמם לדבר ורליתו בלחם מן הספרים וכעת איני זוכר מקומו
שבי' מנהג קדמון שראשי ישיבות ורבינים היו הולכין בחנוכה
לקבץ מעות חנוכה והעמם נראה פשוט בזה דלפי שהם נעשה
ע"י שנמסרו זדים ביד עוסקי תורה ולעורר זה הנה נותנים
צדקה ללומדי תורה ומחזיקין אותן דלוליהם לא היו נעשים כלל
ואולי בדורות האחרונים הנהיגו לחינוקות לסבב מפני עמם
הג"ל והרבינים בעמלם לא הלכו כי הושפל כבוד התורה ונחשב
לבוזין כמוכן, ועי' פמג"ד בא"א כאן מה שכתב בעמם למה
מקבלין כסף ללומדי תורה דוקא ע"ש, ועי' ס' יסוד ושורש
העבודה מה שהאריך בזה ובס' בני יששכר מאמר חדש בסלו
מאמר ג' סקכ"ב א"מ"ש בזכר ויגע בפק ירך ועקב שנגע
בס"מ בתמכין דאורייתא ואם אין ח"ו מי שישמוך לומדי
תורה נוטל ח"ו יסוד התורה וחנוכה ופורים ניתקנו לתקן
נחם יהודה נקראים תמכין דאורייתא וע"כ במועדים כללו מלוא
לברכות בצדקה וזכו הנקרא מדליקין עליו בציטו שצינו
עוסקים בצור פתורה ואם אין מדליקין עליו בציטו לריך
לשחתה צפרועה היינו עם לומדי תורה כי יששכר חזקון
ע"ש, ובס' אור החיים מנהגי הבכ"ק אדמו"ר מלאז ז"ל
שצאת חנוכה ערך סעודה גדולה לכל הקהל ודרש ופעל צעניני
צדקה הרבה וצוילקט יוסף שם כתב דביסוד ושורש העבודה
כתב דנשמונת ימי חנוכה מסוגלים מאד לתקן פגמי נפשו
בנתינת צדקה וביסוד ללומדי תורה להחזיקם ע"ש.

וממנה כי אין הדין העני חותם ברחמי של ברכות, וי"ד
שנזכה ללמוד תורה לשמה ונזכה לאור הגנוז מששת ימי בראשית
ובביאת גואל צדק בב"א, ידידו המברכו בבה"ת ללומדיה בלב ונפש
מנצח הקטן

סימן פח

ביאור הגרע"א בשבט לברך על גר חנוכה מברך כל זמן
שדולקים חנרות

מצד ש"ק ויגש והשל"ג

מע"כ ידידו הרמב"ם המפורסם פ"ד ע"ז ודד ודד מה מן מה
וכי, ב"ת מהרש"ש האלכסנדרוואר שליט"א, אדמו"ר
משייטוב ב"י יצ"א

ועל דבר הגרע"א א"מ"ש סי' תרע"ז שכתב בזה שכתב לברך
על גר חנוכה מחמת הדלקה דיצרך אחר גמר ההדלקה

כיון דלריך שיעור להדלקתו וביצא דברי הרא"ש פסחים שבי'
העמם דמברך להחטטף להניח דיש בזה שיכוי ובהדלקה מר
חנוכה יש שיכוי במלואתו וכיון דמדמי הרא"ש ג"ח לציטו
ותפילין דיש שיכוי למלואת א"כ כמו לציטו ותפילין מברך גם
אחר הנחתן דעדיין עוסק במלואת הוא בכ"י י"ל בנ"ח וכתב
חמה עליו כיון דקיי"ל בכתב אין זקוק לה א"כ כבר קיים
כל המלואת שבי' חייב מחמתו וא"כ עתה עוד אין חייב כלל
והרא"ש כתב רק לענין לברך בלמ"ד כיון דיש משך לחם מלואתו
ומ"מ היכי דלדליק ובכתב כבר קיים המלואת ול"ע עכ"ל כת"ר.

וראשונה עלי לציין כי מה שהביא דהגרע"א הביא לפסח
ראי' מדברי הרא"ש אולי גירסא אחרת נדמנה לו
בש"ע שלו, דבש"ע שלי כתב הגרע"א ח"ל. ל"ע אם יצרך
אחר ההדלקה בעוד שהנרות דולקים והוא תוך שיעור הדלקתן
עיין א"א לעיל סי' רס"ג סי"א עכ"ל. הנה לא זכר הגאון ז"ל
מדברי הרא"ש ובא"א שציין נמי לא זכר מדברי הרא"ש אלא
כתב דמ"ש המ"א אם שכחה חוכל לברך בעוד הנר דלוק,
הנה מלואת שיש לה משך זמן מברך בעוד המלואת לא נגמרה כמו
תפילין וכמו בדיקת חמץ וכדומה וגר חנוכה שאם לא בירך
קודם אפשר לברך אח"כ אף שאין צו שמן כשיעור עתה מ"מ
עדיין המלואת קיימת וכו' ע"ש, ואולי כת"ר ראה בלחם ספר
שהוצאו דברי הגרע"א ופלטל עליהם מדברי הרא"ש הג"ל ול"ע.

ומיד בעיקר הדמיון ותפילין ונ"ח דכדדי ניכר וכן לציטו
לולי דבריהם הקדושים הי' נראה לחלק לפמ"ש החוס'
שבת קל"א ד"ה ושיון לחלק בין לציטו ומחזה וסוכה למילכ
דמילכ אם עבר זמנה לא בעלה שאותה מילה עממה שהוא
מחייב צממי הוא ששה בחשיטי שאם הי' מל צממי לא
הי' חוזר ומל בחשיטי אבל סוכה ומחזה ולציטו בכל יומא
מחייב בכן אפילו קיימם היום חייב לקיימם למחר הלכך
כשעבר היום ולא עשה מלואת היום לא יקיים עוד לעולם ע"ש,
ולפי"ז דידן נמי לא דמי תפילין לנ"ח ותפילין בכל שעה
מלואת להניחם ואפילו לא בירך בשעת הנחה הרי חייב עכשו
בצרכה שברי בכל רגע שהתפילין עליו מחייב בצרכה והרי
עכשו הוא מקיים המלואת ובכל שעה ושעה מלואת צממי עממה
היא וכן במחזה, אבל בנ"ח כיון דלא בירך בשעת הדלקה
הרי זו היתה שעת המלואת וכיון שלא בירך אז שוב לא יכול
לברך לכאורה לפי"ז, ועי' שער"ת סי' תרע"ז אות ה' מה
שחמה מש"ך וי"ד סי' י"ט דלא יצרך אחר השחיטה כלל כשלא
בירך קודם ובאמת כי לפענ"ד לא דמי לדרהס דלאחר שחיטה
ליכא המשך המלואת אבל כאן בשעת הדלקה נרות איכא המשך
המלואת ואכתי כל חצי שעה מלואת היא שידולקו הגם דליכא
מלואת לחזור ולהדליקם אם כבר מלואתם, וכמ"ש בכתב אין
זקוק לה אבל להתחיל לריכים להדליק כל שעה שיש חיוב.

וקצת הי' נראה לכאורה ראי' מתוס' פסחים ז' ע"ב וסוכה
ל"ט ע"א, דכללז אם לא בירך בהצנכתו אף דכבר יאל
ידי המלואת מ"מ כל זמן שלא קיים הנענועים מקרי שפיר
עובר לנשייתו ובספר בזכרי יעקב סי' תרנ"ט סק"כ כתב
דגם עד אמירת הושענא מקרי שפיר לנשייתו ובספר משנה

הלכות ח"ה סימן ע"ט כתבתי דלא דוקא שלא הניח הלולב מידו אבל לאחר שהניח לא ודעת הפמ"ג נראה לכאורה כיון דמלוא נ"ח שידליק ח"י שעה א"כ כל זמן משך המלוא אכתי צר ברובי הוא אמנם באמת גם לא דמי לגמרי ללולב דהתם טכ"פ נשאר עוד בקיום המלוא אבל הכא הרי בהדלקתו השלים כל המלוא כולה מה שצידו נעשות וצפרט לפי דעת הנמוק"י צ"ק דאשד משום חזיו ומכאן טעמא מותר להדליק נר שבת א"כ לאחר ההדלקה כבר נגמר הכל.

וחזון הרבתי בדפ"ה סימן תרע"א שהביא משו"ת רע"א תנינא סי' י"ג ששאל ב"י שהדליק נ"ח בליל שמיני ושבת לצורך על הדלקתה ורק קודם שהדליק כולן נזכר דעדיין לא בירך אם יש לו לצורך או לא, ואחר שקלא ועריא כתב דצירוף ג' טעמים, א) דעת הא"י דעל הידור מלוא נמי מצרכין, ב) דמקרי שיהיו מלוא במשך הדלקתו וא"כ מקרי עוד עובר לעשייתו, ג) שיעת הפוסקים דאם לא בירך עובר לעשייתו וכל לבדק גם אח"כ ולכן יכול לבדק, אולם אם קודם שהדליק נרות הנוספות כבו הראשונות דבזה ליכא סניף דשהיו מלוא הדרינן בזה למחלוקת הא"י והפמ"ג אם מצרכין על ההידור וספק ברכות להקל, ואין לי שו"ת רע"א לענין צהר דבריו הקדושים. ומיכא דמ"ב אות ד' פסק נמי כותבי' וכתב דאם נזכר לאחר שהדליק כולם אין לו לצורך ברכת להדליק רק שעשה נסים ושהחיינו ע"כ, וכ"כ ב"י חי הביאו הכפ החיים וממילא ודאי דאין צידינו כח לחלוק אכתי רבוחתא ואין לצורך לאחר שהדליק כל הנרות אלא שעשה נסים ושהחיינו ציוס ראשון כוללענ"ד.

איברא ודפל מילתא בלבאי לומר דבר חדש דאם הדליק בלא ברכה ומזכר בחד שיעור הדלקה שיכבנו ויחזור וידליקנו ואז יכול לבדק שהרי כתב המחבר בסי' תרע"ג ס"ב דהדלקה עושה מלוא לפיכך אם כבחה אין זקוק לה וכו' וכן אם לאחר שהדליקה בלא לתקנה וכיבה אותה בשוגג אינו זקוק וכתב הרמ"א דאם רוצה להחמיר על עגמו ולחזור ולהדליקה אין לצורך עליה, וגראה לדייק דהמחבר כתב שכבחה מעגמה או שכבחה בשוגג משמע דדוקא כשכבחה בשוגג הוא דאינו זקוק לה וממילא אינו מצריך אבל אם כבד במזיד דחייב לחזור ולהדליקה ממילא חוזר ומצריך נמי דכיון דחייב להדליקה אמתאי לא יצרך אלא דהפמ"ג בא"א אות י"ב כתב ואם כבחה במזיד פשיטא דלצורך לחזור ולהדליקה וג"כ לא יצרך. אמנם י"ל דדוקא יקט שכבחה היינו שכבחה מעגמה אלא שהיתה במזיד כגון שפחה הדלת או שהעמידה במקום רוח שאינה מלוא אבל הוא לא כבד במזיד בעגמו ממש אבל כיכי דכבד בעגמו ממש הכ"י דמצריך נמי ואפילו יומא דכ"ג נמי אינו מצריך כמ"ש הפמ"ג מ"מ נראה דדוקא כ"ג כיון דבשעת הדלקה בירך על ההדלקה ואח"כ כבד במזיד אמרינן דהו לא יצרך אבל היכא שהדליק בלי ברכה ואח"כ כבד בחור זמן הדלקה הו"ל כמי שלא הדליק כלל ומצריך וא"כ בטעם ולא בירך יכול לכבחה הנרות ואחר ומדליק בצרכה וי"ל דחלוי במחלוקת אי בזה"ז צ"י שיעורא של ח"י שעה וע"י צ"ה סי' תרע"ב ובמג"א שם ובש"ג שבת הג"ל בשם הסמ"ג והתוס' ז"ל וצד"מ ועוד ולי"ע.

שוב דקדתי בדברי הרמב"ם פ"א מה' ברכות ח"ה שכתב העושה מלוא ולא בירך אם מלוא שעדיין עשייתה קיימת מצריך אחר עשייה ואם דבר שעבר הוא אינו מצריך כיצד הרי שנחטף בלילית או שלש חפילין או שיצד בסוכה ולא בירך תחלה חוזר ומצריך אחר שנחטף אשר קדשנו במ"ו וכו' וכן כל כיוצא באלו (ה"ו) אבל אם שחט בלא ברכה אינו חוזר אחר שחטתו ומצריך אשקצ"ו וכן אם כסה הדס בלא ברכה או הפריש תרומה ומעשרות או טעל ולא בירך אינו חוזר ומצריך אחר עשייה וכן כל כיוצא בזה, הוצאו דבריו במג"א ח"א סי' רי"ד והמדייק בדברי הרמב"ם ז"ל יראה מפורש שכתב אם מלוא שעדיין עשייתה קיימת מצריך אחר עשייה והנה עשייתה פשוט שהכוונה על פעולה וקיום המלוא כלומר שאם עדיין יש חיוב לקיים המלוא גם עכשיו אחר שצריך א"כ לריך לצורך דאכתי מקרי עובר לעשייתו וכוונתו על העשייה שעדיין לריך לעשות אבל אם כבר עבר העשייה אינו מצריך ולכן המחטף בלילית או שלש בחפילין או יצד בסוכה וכיוצא בו ולא בירך תחלה אכתי עשייתה המלוא קיימת שהרי אכתי לריך לישב בסוכה וללבוש חפילין ולהחטף בלילית נמצא דבכל רגע עושה מלוא זו ושפיר חייב לבדק אבל המל והשוחט והמפריש חו"מ או טעל ולא בירך הרי כל עשיית מלוא זו כבר עבר הגם שלאחר הפרשת חו"מ לריך ליתנה לכהן מ"מ אין זה דין בעשיית מלוא הפרשה ולכן כה"ג אינו מצריך עוד. ולפי"ז נלפענ"ד דבזר חנוכה נמי הרי כבר עברה כל עשיית המלוא לאחר ההדלקה ואין עליו שום חיוב של עשייה בקיום מלוא זו כה"ג שוב אינו מצריך.

ועיינ' ז"פ פ"א מהלכות ברכות הל' ח' דמילתא כיון דהוא גמר המלוא שייך בו למוט דכבר עשה הדבר משא"כ צ"ד דמוטל עליהם החיוב שיהיה נימול אז לריך לבדק על המילה דהדבר לא נגמר עדיין ע"ש, נראה דהכי דהדבר נגמר מצדו בלמ"ד, והכ"י להדליק נר חנוכה בלמ"ד כיון שהוא נגמר כולו.

ועיינ' יו"ד סימן י"ע ובש"ך שם סק"ג מה שהאריך בדברי א"י והעלה כהרמב"ם שאם שחט ולא בירך אינו חוזר ומצריך ודלא כברכת אברהם שראה לקיים דברי הא"י, וכ"כ התב"ש והגרע"א שם ושאר אחרונים. אלא דמ"מ בלולב כתבו דמצריך כל זמן שעדיין לא גמר כל המלוא וכ"ש קודם נענועים אלא אפילו לאחר הנענועים כל זמן שעדיין צידו, עיין תוספות סוכה דאפילו קודם הושענות וע"י פמ"ג ח"א סימן רי"ד בא"א דמלוא שיש לה משך זמן יצרך עדיין וא"כ אפשר דה"ה נר חנוכה נמי הו"ל משך זמן עד ח"י שעה. אמנם נראה דלא דמי דהתם איכא מלוא בנענועים אבל הכא הוא כעין תנאי בהדלקה שצריך שמן ראוי להדליק ח"י שעה, אבל אם כבחה מיד אין זקוק לה ולא דמי לגר שבת שהטיק שיהיו דולקין בשבת ולכן י"ל דכיון שהדליק כבר עבר העשייה שלו ועכ"פ כיון דהוי ספק ברכה אין לבדק.

אלו דברי ידידו הסורד מאד עומס בעבודת הקודש המבשרו
בברית התורה ללומדיה בלב ותש

סימן צ

בפתירת המחבר בקטן שהדליק נר חנוכה מקורא את המגילה

ו' מסמך אב החש"ג ב"י

בין המצרים ד' קרן עמי ירים ובחובם מע"כ האי צורב עוסק בחוקי חורב בראי, כש"ת מה"ד פרץ טוביה דייטש הי"ו, בן המצור וכו' מה"ד ר' יעקב שמרי' שליט"א, רב דק' חוג ח"ס פ"ת תר"א.

אחרש"ה ט, יסלח לי מאד אולי לא שמו עדיו עליו כי כזלתי מכירי קאמינא ויקבל הכבוד כראוי לו.

ובר"ת אשר הביא קושית המג"א א"ח סי' תרפ"ט שהקשה בסק"ד סתירת המחבר דבה' חנוכה בסיומן תרע"ה כתב דקטן שהדליק נר חנוכה מותר במגילה סתם דקטן אינו קורא אפילו בדיעבד וכח' דוחק לחלק בין מגילה לנר חנוכה וכח"ע יאלא ראשונה לזכר נר חנוכה וקריאת מגילה תרתייכו הוי מה"ס לפ"ד הט"א מגילה י"ט דמגילה זרה"ק נאמרה והח"ס א"ח סי' ר"ח דחנוכה נמי הוי מה"ס מק"ו דעבדות נאמרה חומרים שירה ממות נאמרה לא כ"ס וא"כ אין חילוק צייניכו. שוב יאלא לחדש ולחלק דהא דקטן מחויב בנר חנוכה הוא מדין הידור ולא מדין חינוך והא' ראוי מדכתב הרמ"א ולדין דכל אחד מצני הבית מדליק בפני עצמו והיינו מדין הידור והא' דכתב הרמ"א דקטן שהביע לחינוך כוונתו לומר שעכ"פ הביע לחינוך ולמעט פחות אצל לא לחייב מדין חינוך והאריך קצת בזה ולפי"ז יאלא לחלק בין נר חנוכה שהוא מדין הידור יש חיוב על הקטן נמי דבהידור גם קטן מחויב וצין קריאת המגילה שהוא מה"ס זכר הקטן פטור דאין לחייבו בדבר שאין שייך בו.

ולפ"ענ"ד לאחר הסליחה אולי כאן צתר איפכא שהרי כתבו הפוסקים דחינוך לא שייך בדבר שהוא משום הידור כלל דלא חייבו הקטן לחק' אלא צעיקר המצוה ולא בהידור, אצל צעיקר המצוה ודאי יש חינוך דקטן ע"י מש"ז א"ח סי' תרע"א מה שהקשה אמתה דמחייב לקטן הא רק משום הידור ובהידור לא שייך חינוך כלל וע"י מחל"ש סי' תרע"ז סק"ח אצל בקריאת המגילה ודאי מצוה לחנכו ע"י סי' תרפ"ט ס"א הכל חייבים בקריאתה וכו' ומחנכים את הקטנים לקרואה ח"פ והמחלוקת היא רק אי יכול להוציא אחרים חב ענין אחר לגמרי ולא שייך לחיוב דקטן, גם מה שחפס דחנוכה וקריאת מגילה תרתייכו מה"ס הם חפס אפס קצוה וכל הפוסקים לא ס"ל הכי אלא דחנוכה דרבנן וגם מגילה והגם כי הוא מדברי קבלה והח"ס לא כתב מדין ק"ו אלא לישב לשיטתו ע"ש ח"ב.

ומ"ש לפענ"ד פשוט דמה שכתב הרמ"א סי' תרע"ב ס"ג לדין דכל אחד מצני הבית מדליק בפ"ע קטן שהביע לחינוך לריך להדליק ג"כ ודאי הוא מדין חינוך וכמ"ש הב"י בש"ס בסמוך בס"י תרע"ז ס"ג דקטן שהביע לחינוך לריך להדליק והיינו מדין חינוך וכמו שהעמידו הפוסקים דמייירי שיש לו בית בפני עצמו הכ"כ ס"ל להרמ"א לדין שכל אחד

מצני הבית מדליק הו"ל כאילו יש לו בית בפני עצמו וכיון דכל אחד מדליק בפני עצמו. והמג"א בסק"ח שם שכתב דאפשר אפילו לדין שכל אחד מדליק קטנים פטורים (הגם שז"כ גם המחירי והש"ג ביצורו זמ"ב) חימה הוא שהרי להדיא כתב הרמ"א לדין קטן שהביע לחינוך חייב להדליק וכבר הקשו בן האחרונים ז"ל ע"י מחל"ש שם דאפשר דס"ל להמג"א דהרמ"א כתב בן לדעת יש מי שאומר שכתב הב"י דקטן שהביע לחינוך מוציא אפילו גדול ומשום קטן וגדול אצל להחולקין דאין קטן מוציא את הגדול אין חיוב מהדרין על הקטן ואין זה במשמעות הרמ"א כלל.

ומשנלפ"ענ"ד בישוב דברי הרמ"א שס"ל דקטן חייב בהביע לחינוך מקושת רבותיו הצדיקים דבהידור לא שייך חינוך בתרי אנפין חדא דס"ל להרמ"א ז"ל דמה דעל הידור לא שייך חינוך היינו היכא דיש לפנינו לקיים מצוה צלי הידור ויכול לקיימה ע"י הידור וכגון באתרוג שיש לפנינו אחרת כשר שאינו דר ויש לפנינו ג"כ אחרת מהודר כה"ג ליכא חינוך דקטן לקנות לו אחרת מהודר דוקא וסגי ליה באתרוג כשר אפילו אינו מהודר אצל היכי דההידור הוא חלק מקיום המצוה כה"ג ליכא למימר דקטן אינו מחויב בהידור דהרי עכ"פ הוא מחויב בחינוך עקר המצוה וא"א לקיימה צלי הידור. ומעתה בנר חנוכה לדין דכל אחד מצני הבית מדליק בפני עצמו א"כ לא יקיים הקטן המצוה כלל כשלא ידליק דכיון דדידון כל אחד מצני הבית מדליק א"כ בהידור נעשה חלק מקיום המצוה וגם אין כוונת המדליק להוציא צני הבית כיון שכל אחד מדליק בפני עצמו והו"ל הקטן כאילו יש לו בית בפני עצמו שכתב המחבר לקמן סי' תרע"ז ס"ג דקטן שהביע לחינוך חייב בהדליק ומקוי לה ביש לו בית בפני עצמו וככ"כ כיון דכל אחד לדין מדליק לעצמו הו"ל קטן מחייב בדבר זה דעת רבינו הרמ"א ז"ל ודלא כמג"א דס"ל דאפילו לדין קטן פטור. ושפיר מיושבת קושית האחרונים דקטן פטור מהידור. דהיינו הידור בעלם המצוה באתרוג אצל הידור לקיים המצוה חייב. וע"י ח"ס א"ח סי' י"ז וע"י וכו' וכו' וקמ"ג שהעלה לישב קושית הדג"מ דעיימיהו דס"ל דקדוש היום על היין אינו אלא דרבנן דמדאורייתא כבר יאלא בקידוש בחפלה והא"ך מוציא צני ביתו וחי' הח"ס ז"ל דכיון שידע שיש לו יין לסעודה לקדש ממילא מכיון עצמו שלא לנאח ידי קידוש דאורייתא בחפלה ושוב הוי ה' על הכוס דאורייתא וא"כ כ"ס בדין דכל צני הבית מדליקין ודאי דהו"ל כאילו אינו מכיון להוציא אדם וממילא חייבין הקטנים והגם שהקשתי במקום אחר אדברי הח"ס אצל הכי עדיק מיינה ודו"ק היע"ב.

שנית נלענ"ד לחדש דיש שני מיני הידור, א' הידור בגוף המצוה, והשנית הידור בגוף האדם, ואפשר שיחתי. דבגמ' אמרו ת"ר נר חנוכה איש וציתו והמהדרין נר לכל אחד ואחד והמהדרין מן המהדרין צ"ש אומרים וכו' והנה המהדרין שמדליקין נר לכל אחד ואחד אין זה הידור בגוף המצוה דצין המהדרין וצין המדליקין נר אחד לאיש וציתו המצוה היא רק בנר אחד וא"כ צדיקים המצוה ליכא הידור צין איש וציתו וצין

ומהני אע"פ שלא פירש או דילמא לאו מעשה גמור הוא שאני יכול לתלות משום דמקום הוא דלא איתרמי ליה ואפילו מעשה לא מהני ופשוט דמהני ע"ש דף י"ב ע"ב ד"ה ותיבטיא.

וְלַפִּי"ז אחי שפיר דברי כ"י דבחנוכס כיון דאיכא מחשבתו ניכרת מתוך מעשיו דודאי להדלקת קמכיון כיון דעושה מעשה ומצרך להדליק נר ומניח הנרות דהרי קיי"ל דלריך שיניחו הנרות אף דהדלקת עושה מזה ולכן שפיר בין להחוס' ובין לרש"י כה"ג הוה מחשבה ומעשה ושפיר ס"ל לכ"י קטן יכול להוציא אבל קראת מגילה שהוא רק דבור בלא מעשה וככ"ג ס"ל לרש"י דהוה מחשבה גרידא ואין להם מחשבה ואפילו להחוס' עכ"פ מעשה גמור לא מיתשב ושפיר לא מקרי מעשה ולכן במגילה לא מהני חכ' לפענ"ד חלוק נכון בין מגילה לנר חנוכה. ועי' תוס' שם שכתבו דכירושלמי גבי חמשה לא יתורמו ואם תרמו אין תרומתם תרומה חש"ו וכו' ופריך ויזכיר מעשה שלכן על מחשבתו וכו' ע"ש מה שכתבו ותי', ולפימ"ש י"ל דכירושלמי לשיטתם דלא מחלקי בין נר חנוכה למגילה והש"ס דין חולק ואחי שפיר הכל ודו"ק.

אלו דברי ידידו המברכו בברכת התורה ללומדיה בלב תפיש
מנשח הקטן

סימן צא

בקריאת ההפטורה לפרשת פקודי שהוא הפסקה

ט' אד"ב התשל"ג ב"י יצו"א

מזכ"ר הקצינים האלהים המכובדים האגודת ישראל באצ"א
פארק, ובראשם הרב הח' וויז מוה"ר ישראל לעפקאווויטש
שליט"א, נשיא התיכ"ב

אחדשה"ט באלכס וצ'לום וצ'רעות,

בדבר המחלוקת שנתכסה אלכס צעין קריאת הפטורה צפ' פקודי השחא שבי' הפסקה, ופניתם אלי לחו"ד אחי הפטורה קוראים ומקור המחלוקת היות כי צבית הכנסת שלכם מתפללים נוסח ספרד ובחומשים ליינו דהפטורה פקודי הוא ויעש ירם להספרדים והאונטליאנים ולהאשכנזים ותשלם כל המלאכה וי"א כיון דהנוסח שלכם ספרד ח"כ קוראים דהפטורה ויעש חירום והחולקים ס"ל דאשכ"כ משעירים ותשלם.

וראשון לזיון הנני להעמיד על האמת מה שהרבה עושים בדבר והוא דאנחנו ואבותינו ואבות אבותינו כלנו בני אשכנז נחנו בין אותם המתפללים נוסח אשכנז ובין אותם המתפללים נוסח ספרד וקוראים להם ספרדים מ"מ לכלכס כלנו בני אשכנז אנהו היוצאים ביד רמ"א בכלכותיהם לקולא ולחומרא ובין החסידים הגרורים אחרי הצע"ש ז"ע ובין המתנגדים הגרורים אחר הגר"א ז"ע אלא שלענין תפלה דעת תלמידי הצע"ש ז"ע להחפץ ע"פ נוסח האר"י ז"ל שהוא

נר לכל אחד ואחד ולעולם אין מדליקין אלא נר אחד. אמנם הדיור הוא בגופים כלומר דמטיק דיןא סגי נר לכל הבית והמבדרין מדליקין לכל אחד ואחד והדיור שכל גוף מקיים המלוא בצלמו, אמנם המבדרין מן המבדרין דקיי"ל ככ"ה דמוסיף והלך הרי זה הידור בגוף המלוא דהמבדרין אין מדליקין אלא נר אחד שהוא עיקר המלוא והמבדרין מן המבדרין מוסיפין בכל יום הידור על עיקר המלוא. ואומר אני דמה שאמרו דליכא חינוך בדיור היינו בדיור בגוף המלוא אבל הידור בגוף האדם פשוט דשייך גם בקטן והעטם נראה לזה הוא כך דכל ענין החינוך הוא משום חנוך לנער ע"פ דרכו גם כי יחקין לא יסור ממנו, והחינוך הוא העיקר שיחרגנו עלמנו לעשות מצות כשיגדל עי' עש"ע ח"ה ס' שמ"ג אבל אצ"ו מלווה לנער צו ולהפרישו ועי' ב"י שם ועי' רמב"ם פ"ז מהל' מ"א ככ"ה אע"פ שאין צ"ד מלווין להפריש את הקטן מזה על אצ"ו לנער צו כדי לחנכו בקדושה שנאמר חנוך לנער ע"פ דרכו וגו'.

והנה המחקר את צנו בגוף המלוא זה כבר די לו שלא יסור ממנו כשיקין והדיור הוא מה שממילא יעשה כרצונו כשיגדיל דאין לזה דין מיוחד בגוף המלוא ולכן סגי ליה בחינוך בגוף המלוא ולא צני חינוך בדיור המלוא אבל היכא דהדיור הוא בגוף האדם שיהיה אחר מצות ודאי בחינוך לחנכו בזה שיהיה האדם מהדר אחר מצות לקיימם ולכן שפיר מחויב בחנוך זה וממילא אחי שפיר דברי הרמ"א דודאי הידור בגוף המלוא פטור אבל הכא כיון דאנו נוכחין שכל אחד ואחד מדליק והוא הידור בקיום המלוא ובגוף האדם ולא הידור בגוף המלוא ס"ל להרמ"א דודאי ככ"ג חיוצ גם על הקטנים. והוא הידור על מצוה שלמה לקיים ולא על הידור מצוה וק"ל וצ"ח לפענ"ד. ודברי המג"א ז"ע שלא הביא כלל דברי הרמ"א אם לא שנפרש כמחז"כ.

ובעיקר הסתירה אשר דברו מייב האחרונים ז"ל אין לנו לענות קמחא עמינא ועי' חכמת שלמה להגרש"ק צ"ע ס' תרע"ה ס"ג מ"ש לחלק בין שליחות ומילי לא ממסרי לשליח ע"ש כי לפענ"ד דבריו הקדושים ז"ע דכירושלמי שביארה הפיעור כחיצ שבהיגו להיות קטן קורא את המגילה הביאו הר"ן ודאי קשה למי לא זכר כלל דין זה במגילה אלא בחנוכה ולפענ"ד ה' נראה לחלק קצת בין נר חנוכה למגילה לפמ"ש תוס' חולין י"ב א"ה דבעי ר' יוחנן קטן יש לו מחשבה או אין לו מחשבה ופריך ותיבטי ליה אי יש לו מעשה ומסיק כי קמציטי ליה במחשבתו ניכרת מתוך מעשיו ומשני דלית ליה עכ"פ בדרכן לכ"פ, ועי' תוס' דבכל הסוגיא פירש"י דמעשה עם הדבור תשיב מעשה ומחשבה גרידא היינו דבור בלא מעשה ומחשבתו ניכרת מתוך מעשיו היינו מעשה בלא דבור והתוס' בקשו עליו ופירשו דאמירתו לא מעלה ולא מוריד אלא מעשה גמור תשיב מעשה אע"פ שלא פירש ומעשה גרוע אינו מועיל אפילו עם דבור אבל מחשבתו ניכרת מתוך מעשיו היינו שמוכח קצת כגון עולה דקיימא בדרום ואחייב בלפון ושחטה קמציטי ליה אי תשיב מעשה שכן נראה יותר שלכן נחזיקין

ויעש חירות וז' פסוקים מותשלים וכו' ולא ויעש חירות דא"כ לא משכחת ליה שיאמרו ויעש חירות אצל ותשלים אפילו דא"כ אותה צכאן נמלא שאומרים אותה צכוכות צכוף, עכ"ל מיי"ט וכ"כ במהרי"ל.

הנה מצאנו דעת רבינו המהרי"ל אשר כל מנהגי אשכנז נמשכים אחריו וכן הא"ר ומיי"ט לומר ויעש חירות עם צ"פ מן ותשלים ובשערי רחמים שער ט' אות ט' הביא מס' ע"ש סימן תרפ"ה דבחומש דפוס וויטן כתב אס חל פרשת שקלים צ"ב ויקהל אז מפעירין לפ' פקודי ויעש חירות וכתב הוא ז"ל דעדיין לא ילא י"ת דכו"ל נמי שיאמרו צ' פסוקים מן ותשלים דא"כ שלא יאמרו אלו צ' פסוקים מלאי אולמא דויעש חירות דחושש שלא לחסרו מן ההפטרות מן אותן צ' פסוקים עכ"ל ע"ש. ונראה דהגם דלבוש שכתב דהפטרות פ' פקודי הוא ותשלים מ"מ צידוק גס הוא ז"ל מודק כיון דא"ל לחסר הפעורה אחת וליכא צד מחלוקת ואפילו ניימא דפליג הלבוש מ"מ הרי לפנינו דעת ראש המורי"ם המהרי"ל שפסק במהרי"ט והמיי"ט והא"ר והע"ש פשוט דכתייבו קיי"ל, וכ"כ עוד איזה אחרונים.

ובזה העני מקוה שיהי' נזהר שנטה המחלוקת, ולא מצא הקב"ה כלי מחזיק ברה"י לישראל אלא השלום, ומי ששמו שלום ישכין בינינו אהבה ואהבה ושלום. וכל זה כתבתי אם לא הורה מורה ודראה כבר בזה, אבל אם הורה מי שהוא בזה אחרת, אזי אני מבטל דעתי עד שאשמע טענות המורה הוראה וה"ל הוא נחבים לדבר. ידידכם דוד"ש בלב ונפש.

מנשה הקטן

סימן צב

ישוב למנהג העולם שמוותר לאכול קודם שילווה מנות

מוצש"ק לסדר גם ברוך יהי' התשליה ב"י יצ"א
ישאו הרים שלום וברכה אל מע"כ הרב הטאון המפורסם,
מאה"מ וז"ח שמו מפא"ר וכו', כש"ת מהר"ר הרב משה
שפר"ב שליט"א, בעמח"ס מועדים ומגלים ותשיא הכלל
וישיבה ראש העין בבני ברק.
אחרשכ"ג צידודות נאמנה,

מכתבו היקר עם צרכנו צרכת חכם הגיעני והנינו מודק לו על הצרכ והמנכר יתצרך מלת ה' המצורך חלק פעמים ככה ציטטנו וזכר מיני הללח ברוח וגשם בעג"ל. וצד"ת אשר העיר בפסריו ח"ו, הגם כי אני ערוד עד למאד מ"מ פניתי לי מעט זמן להשיב לכ"ג עכ"פ מפני הכבוד וזה ילא ראשונה.

בדבר הערתו אמ"ש צסימן קצ"ו ליצנ מנהג העולם שאוכלים קודם משלות מנות צפורים וכ"ג צספרו המלא של לאכול קודם משלות מנות משום דאין לאכול קודם קודם מנהג וכתבתי לפענ"ד זה אינו דלכילת סעודת פורים נמי

קצו לנוסח ספרד ממש מ"מ רק לענין נוסח התפלה קצלו כן לפי שחאר"י הקדוש הכריע שתפלתו היא תפלת שער הכולל לכל הי"צ צנטיס שידוע שלכל שצט שער מיוחד לתפלה כמצואר צראשונים וצשו"ת ח"ס א"ח סימן ע"ז שכתב נר חלקים האר"י ז"ל אין וחקר ותיקן כי הוא ידע תוכן הדברים הוא העמיד צסידורו כל דבר על מכונו וגילה תעלומות של הנוסחא ההיא בספרדים יען כי ה' ספרד (ובצו"ת ד"ה חלק עליו דהוא ה' מחרע אשכנ"ז) ובאמת כי לא רק תלמידי הבעש"ט זי"ע התפללו נוסח ספרד הלא בגאון ר' נתן אדלר רבו של הח"ס ז"ל שלא ה' מתלמידי הבעש"ט זי"ע ג"כ התפללו נוסח ספרד כמו שמעיד ע"ז מן הח"ס ז"ל בתשובה הנ"ל. והגם כי אין אני רוצה כעת ליכנס לכריע צזה מ"מ האמת היא כי רק לענין תפלה קצלו עליהם ועל זרעם היותם כי אין יודעים כהיום מלמה שצט הוא כדי לדעת לכוון לשער של אותו שצט לכן קצלו נוסח האר"י שהוא כולל כל הנוסחאות אצל לענין שאר מנהגים והלכות הש"ע על הכלל כולו ילא אנו נמשכים צתרייבו דרבותינו האשכנזים אשר אנו מצני צניהם.

חז"ל הרא"ש בתשובה הוצאו דבריו צצ"י וי"ד סימן פ"ב על סימני עופות וה' הרא"ש אז צארן ספרד צעולידא כתב ודע כי איני אוכל ע"פ מסורת שלהם כי אני מחזיק המסורה שלנו וקבלת אצותינו חכמי אשכנז שהיתה התורה ירושה להם מאצותיהם מימי החורבן וכן קבלת אצותינו רבותינו צצנרפת יותר מקבלת צני הארץ הזאת עכ"ל הרי דאפילו צעת היותו צארן ספרד החזיק את המסורה של חכמי אשכנ"ז וקבלת אצות ועי' ספר חמשה מאמרות מאמר נוסח התפלה אות ל"ה שכתב ג"כ דלענין שאר דברים אין צתר מנהגי אשכנז נגריים וכ"כ הגר"ש ז' אדמו"ר מליאדי (ליצוויטש) והגרמח"ש אדמו"ר ממנוקאטש ועי' דרמו"ש סימן ת"מ וכ"כ כל האחרונים, וא"כ פשוט דלענין ההפטרות ג"כ אין מצני אשכנז אן, והציונים לספרדים האמתיים נאמרו ולא לנו חז צרור צס"ד.

ומ"כ לענין ההפטרות דפ' פקודי השתחא בגם דלפי המצוין לפנינו נראה דמנהג אשכנז הוא ותשלים כל המלאכה, וכן מצאנו צלבוש סימן תרפ"ה אשר הוא המקור הנוצט לכל ההפטרות לפי מנהג אשכנ"ז. ומיבו צשנה זו דפ' פקודי חל בהפסקה כתב המהרי"ל דאומרים ויעש חירות אלא שצריך להוסיף שני פסוקים מן ותשלים והעטם דא"כ לא יאמרו אותה הפעורה לגמרי אצל הפעורה דותשלים עכ"פ יאמרו צכוכות אלא לפי שאז אין אומרים ב' פסוקים הללו לכן מוסיפין ב' פסוקים של ותשלים צפ' פקודי. ח"ל המהרי"ל צמנהגים מד"פ אמהר"ש שאומר ויעש ירום לפ' אלה פקודי לשבת שפרשת (פקודי) צין פ' שקלים לפ' זכור ושני פסוקים מן ותשלים משום דהוי גמר מלאכות ולא אצמיק כל ותשלים ולא ויעש חירות דא"כ לא משכחת לה שאומרים ויעש חירות אצל ותשלים אפילו אס א"ל אותה צכאן נמלא שאומרים אותה צכוכות צכוף ע"כ. ובספר א"ר סימן תרפ"ה אות כ"ג (לבוש) כתב לפ' פקודי מפעירין וכו' ראיתי צדרשות מהרי"ש סימן ע"ז להפטר לאלה פקודי שצן פ' שקלים ופרשת זכור

שחלקו ארש"ל דליכא חיוב אכילת פת צפורים כלל ואפשר לן לקיים סעודה פורים בלא פת עי' א"ר שם ובאחרונים וממילא ליכא חזרה כיון דליכא חיוב פת אכל בזה מודי ליה דכל שאוכל סעודה אחת ביום יולא ידי סעודה פורים שהוא מזה ואחי שפיר דברינו דאכילת פורים מזה היא אפילו ארוחת צוקר ואדרבה לכאורה לפי דעת הע"ז הוא עיקר.

ומידו צעיקר הדבר לפוס ריבועא עלה במחשבתו להביא ראיה לכ"ג דמשלוח מנות הו"ל קודם לסעודה מחה"ד סימן ק"י שכתב דבהרבה מקומות נהגו בעלי חסידים וגם ח"ח לעשות עיקר סעודה פורים צערז וחולכין לזיכר"י ומתפללין מנחה ולא ערבית וחזרין לבתיכם ומתחילין בסעודה ביום ונמשכין זה עד הלילה ושכן מלא בשם רבינו טובי' בשם ריב"א ובהכ"ד יולא למזה טעם למנהג זה וכתב העטם לדבר משום דצ"ד שחרית לריך שיהיו צקריאת המגילה ואח"כ הוא ערוד ושולח מנות ומתנות לאציונים ואין פנאי לאכול בסעודה בשמחה ובחטונג ולכן קצתו קדמוניו מקצתה צערז ולהתחיל מצע"י ג"כ ונמשך זיכ מזה צפנאי ובחטונג עד הלילה ולילה עמלה יחשוב הכל סעודה אחת ואשכחן כי האי גוונא דמצטלין סעודה מזה בשביל מזה אחרות צפרק אותו ואח צנו מפרי' בתוספות אמאי לא חשבו התנא יום טוב של סוכות ד' פרקים בשנה שרגילים בסעודה גדולה כדמכח התם משום דערודי במזה סוכה ולולג צאותו עיו"ע לא היו רגילין להרבות בסעודה ע"כ ע"ש.

ורבא נראה ראיה גדולה לדברי כ"ג צחרתו, חדא דעיקר סעודה פורים היא צלילה והשנית דמצטלין סעודה מזה בשביל מזה אחרות וכיון דהיו ערודים לשלוח מנות ומח"ל איחרו הסעודה. נראה לכא' דמ"מ הוא קודם הסעודה. אמנם כד דייקין ד' התכ"ד אדרבה נראה ראיה לדברינו חדא מסוים דבריו דלאחר שישב מנהג זה כתב ח"ל, אף כי ישבתי מנהג זה מכל מקום רצותי ואני אחרים נהגין עיקר הסעודה בשחרית צמדית שכן נהגו צבריו"ם. הנה מצוה דלעסם הכלכל ס"ל להפוך הסדר ולהקדים הסעודה בשחרית ולא לדחות מזה סעודה מפני השאר אלא יקיים הסעודה מיד, ועוד מדקאמר ואשכחן כה"ג דמצטלין סעודה מזה בשביל מזה אחרות וכו' ולצטוף קאמר דלא ליבעל אלא יקיים מזה סעודה שחרית ולא ליבעל משמע דכוונתו לקיים הסעודה קודם משלוח מנות ג"כ למעין שם.

וכן מלאחי לרבינו השליח הקדוש מס' מגילה שכתב ח"ל, ריב גדול ה' לי עס מקצת קבלת צח"ל שאוכלין הסעודה אחר מנחה ועיו"ז מצטלין בתמיד וכו' על כן לא יפה צעיני המנהג להקדים תפלת מנחה אף שכתב הרמ"א כן רק יעשה וכו' וכל מי שמקדים ומחר ציותר לעשות הסעודה בהשכמה הוא משונה צעיני וכו"כ מהר"ר איסרלן שהוא ורצותיו נהגו בכל השנים עיקר סעודה שחרית וטעמא דמסתבר הוא דהא זו סעודה היא נגד סעודה אסתר שעשתה על המלך וכו' וסימנא מילתא שאמר ממחרת נתלה ש"מ שסעודה אסתר

מזה ומזה שזה לידך ועכשו כתב כ"ג ח"ל דהמזה היינו סעודה נאח צנשר ויין שאוכלים לפנות ערב וכמצוה צלשון הרמב"ם שלי מזה אכל בארוחת צוקר אין מקיימין האי יטוב, אצב איסור סעודה לפני מזה היינו אפילו סעודה של מזה בגון סעודה יו"ע נאמר לפני לולג ושופר. וממילא נדחה נמי מה שדרש מעלמו דכתיב משחה ושמחה ומשלות מנות וא"כ מקדימין הסעודה דהתם מיירי צמשחה ושמחה דהיינו סעודה פורים, ובכלל מי החיר לן לדרוש מעלמיו דרשות כאלו עכ"ל.

וכרי להשפיע צדרי כ"ג נאריך קצת וראשונה נבא למח שדחה דבריו דסעודה מזה לא היו אלא סעודה הערב ולא ארוחת הצוקר איצרא לפענ"ד צרור דודאי מקיים מזה משחה בכל מאכל שאוכל צפורים מצוקר ועד הערב ולא מיעטו בגמ' רק בסעודה הלילה הראשונה שאינו יולא דכתיב יום אכל פשט כל שאכל ביום הפורים יולא צזה והוב כלל סעודה פורים שהוא מזה ואדרבה לכאורה עיקר מזה היא צצוקר ולהדיא כתב המרדכי ספ"ק דמגילה ופסקו הרמ"א רס"י תרל"ה ח"ל, מזה להרבות בסעודה פורים ובסעודה אחת יולאין ע"כ והנה פשט דסעודה אחת כוונתו אפילו פת עס כסא דהרסנא כל שאכל סעודה הרי הוא סעידת מזה של פורים יולא צה אלא שמהר להרבות בסעודה ורצוי זה לא ידענא מה הוא וגם ליכא זמן לסעודה זו וא"כ כל סעודה היום בכלל המזה.

אמנם אחי יש לדחוק דכונת הרמ"א בסעודה אחת אכל הכונה על הסעודה הידוע צערז צביא ראיה דגם ארוחת צוקר בכלל ואדרבה הוא עיקר דהרש"ל צחשוצה סימן מ"ח כתב צגדול אחד דדורו מוכר"י פאלק, והסכים עמו הרש"ל ז"ל דאם שכה ולא אמר על הנסים צצכמ"ז חוזר ומצרך ולא דמי לתפלת דאין מחזירין אותו דבסעודת פורים שבעטו חכמים וצביאים על כל ישראל לכוותם ימי משחה ושמחה יותר משצחות ויו"ע וכו' א"כ לא גרע מסעודת שצת ובע"ז א"ח סימן תרל"ג סק"צ הסכים עמם וכתב דכן י"ל להלכה כמ"ש רש"ל בשם גדול מהר"י פאלק ז"ל אלא דנ"ל דלאו דוקא בסעודה שעושין אחר המנחה אלא בסעודה ראשונה שאוכל צפורים דהא עיקר העטם דיש חיוב סעודה צאותו יום דכתיב ימי משחה ושמחה ולא סגי דלא אכל וא"כ סעודה הראשונה שאוכל צו ביום צו קיים סעודה פורים צזה ואין לנו לתלות הדין צמה שאנו קורין לסעודה שאחר המנחה סעודה פורים שהוא לתוס' שמחה ול"ש צזה לא סגי דלא אכל כנ"ל להלכה למעשה עכ"ל ע"ש. ועי' גם מג"א שמהא כן אלא עכ"ל דאין חיוב צפת ע"ש.

דגה כתב מפורש ואדרבה סעודה פורים עיקר מזה קיים באכילת פת שחרית וכוה סעודה הראשונה עכ"פ שאוכל צפורים ומכ שאוכל אח"כ אינו אלא רצוי בסעודה ותוס' שמחה ואפילו להחולקים אע"ז ז"ל וארש"ל ומהר"י פאלק צעיקר חזרה צעל הנסים דאין מחזירין אותו לא חלקו עליו ואין בסעודה הראשונה סעודה מזה אלא חלקו עליו כמו

מבואר בקרא כיון דאין דוגמא דהתם עבדין ככל וכ"ל שזי
מלאחי בלקוטי מהרי"ח מנהגי פורים שכתב דבשלוח מנות
נקטין סדרא דקרא, וזה כמו שכתבנו.

וְלַפְּמִ"שׁ ה' אפשר לשפוט נמי ספיקת הפמ"ג ס' תרפ"ז
במשניות סק"ג שנסתפק אי משלוח מנות קודם או
מתנות לאציונים קודם וצבת אחת א"ל לקיימם ע"י חסד
לאצרכם ס' פ"ג ולכאורה למה לא נסתפק הפמ"ג גם
בסעודה אי קודמת. אמנם לענין סעודה ישנתי לפמ"ש בסימן
תרנ"ב במשניות אות א' לענין אי סעודה פורים ומ"מ
ומתל"א לריבין כוונה וכתב וי"ל דסעודה עיקר זכר הנס
שנעשה ע"י סעודה צמי כוונה ע"ש, הנה שכתב דסעודה היא
עיקר מצוה וודאי שהעיקר קודם לעלל ואחי שפיר דלא נסתפק
בזה, אמנם גם בזה שנסתפק לפמ"ש ה' אפ"ל כיון דבקרא
מפרשו זה אחר זה הכי נקטין וכן נראה מלשון השל"ה ז"ל
שכתב וישב ששמחה עם רעיו ואורציו ועניים יהיו צמי ביה
גם לשון הרמב"ם פ"ג מהל' מגילה ה"ד שכתב וז"ל, מלות יום
י"ד לצמי כפרים ועיירות ויום ע"ו לצמי כרכים לביתן יום
שמחה ומשחה ומשלוח מנות לרעים ומתנות לאציונים והנה
סידר סדר מלות היום שכתב מלות יום וכו' נראה שכן מלות
וכתב שמחה ומשחה ומ"מ לרעים ומתנות לאציונים וכתב"ו
שם כ"ד חוצת סעודה וכו' וכן חייב אדם לשלוח שתי מנות
ובכתב"ו שם וחייב לחלק לעניים וכו' משמע נמי לכאורה דמוכח
וכולך סדר היום (והגם שיש לדחוק בדבר דהרמב"ם אסור
הקרא קאי מ"מ רחל לדבר יש ולא לישחמיע בחד מקום להפך
הסדר ועכ"פ להודיענו זה), גם מלשון הטור ס' תרפ"ז משמע
זה הוא סדרן ע"ש, עכ"פ כיון דלא באתי לחדש דבר אלא
לישב מנהג העולם שמעולם אנשי שם לדיקים וחסידים מעולם
לא עלתה על דעתן ואכלו אחר המגילה ואח"כ קיימו מ"מ
ודאי מקום יש לישב מנהג ישראל הקדוש כנלפע"ד.

וְלַמּוֹדַעִי אני לריך דראיתי בדרכי חיים ושלום חודש אדר
ס' תתמ"ט שכתב שהגה"ק אדמו"ר ממונקאטש ז"ל
ה' נוהג לשלוח מנות עוד קודם חפלת שחרית עכ"פ ג'
אנשים חשובים ע"ש מ"מ לפענ"ד משנה לא זכר ממקומה
והגאון ז"ל עשה כן לדעתו* ואדרבה לפ"ד המג"א והאחרונים
שכתבו לכיון בשעת קריאת המגילה בשחרית ללאח עם הצרכה
גם על משלוח מנות וסעודה ומתנות לאציונים א"כ בני מלות
דוקא לאחר במגילה דקודם המגילה מקיים צמי ברכה וי"ל.

וּבְעִיקָרָהּ חקירת הפמ"ג אי משלוח מנות קודם או מתל"א
ה' נלפע"ד להביא ראיה מהל' דשלח רבי (מגילה ז'),
ומיחו בירושלמי מיייתי לה להאי עובדי הכי ר"י נשיאכ
שלח לר"א רבא חדא אטס וחדא לגין דחמר שלח וא"ל קיימת
בנו מתנות לאציונים הדר שלח ליה חד עגיל וחד גרב דחמר
שלח וא"ל קיימת בנו מ"מ איש לרעבו ולכאורה למה מקודם
אמר קיימת בנו מתל"א ובסוף מ"מ דילמא רבי להיפוך נחבין
וצראשוכ נחבין לשם משלוח מנות וי"ל דכיון בסדר, איצרכ
דהרי הקשו המפרשים דבכלל מאי קמ"ל לפי דעת בירושלמי
בשלמא לש"ם דילן קמ"ל דקיים בפעם אחת ובאדם אחד משלוח

היתה במחרת ע"כ ירא שמים ישמח בשמחה של מצוה ויתחיל
סעודתו במחרת צומן הסעודה וישב בשמחה ובטוב לבב עם
רעיו ואורציו ועניים יהיו צמי ביה וכו' ע"ש, ורמז עליהם
א"ל א"ח סימן תרנ"ב ע"ש והנה משמע נמי דכל המצוה ביותר
כדי זה משוזה ולא הזכיר כלל לא ברמז ולא ברמיזה עכ"פ
שענין שלוח מנות קודם ה"ל עכ"פ לרמז וכל מי שיקדים ויזרז
ביותר לשלוח הסעודה בהשכמה מיד אחר קריאת המגילה
יקיים שלוח מנות ומתל"א הוא משוזה ואדרבה נראה דיקיים
בסעודה גם עם רעיו ועניים ויקיים הכל שמה אצל עכ"פ לא
ראינו שיאסור קודם קיום מ"מ לאכול.

אִיבְרָא דמעתה נראה עוד טעם דוקא לאחר השלוח מנות
לאחר אכילה ולא קודם והוא דכב"ח סימן תרנ"ב והא"ר
כתבו הטעם של משלוח מנות הוא נגד שתי מנות שנתן אחשורוש
לאסתר אחד בית המן ואחד הטבעת ע"ש וגם בטעם מהנות
לאציונים, ומעתה לפמ"ש השל"ה דלכן יש להקדים סעודה
פורים בהשכמה כיון שהיא זכר לסעודה אסתר שעשתה
בשחרית וכיון דמשלוח מנות היא נגד מה שנתן לה אחשורוש
בית המן והטבעת חב היה לאחר הסעודה א"כ כמו דבסעודה
כיון שהוא זכר לסעודה אסתר צמי דוגמא דסעודה להקדימה
צומן הסעודה א"כ ככ"ג לענין שלוח מנות צעין לאחר אחר
הסעודה דוקא שיהא דוגמא דמנות אסתר שהיו אחר הסעודה
ודוגמא לזה כתבו המפרשים בטעם רש"י ורמב"ם שכתבו בזה
דחייב אדם לבסומי צפוריא שהוא ציון דוקא ולא בשאר
משקאות המשכרים והטעם שהנס נעשה במשחה היין והכל ה'
ע"י יין לכן צעין יין דוקא עכ"פ נראה דאין עבדין זכר לכהנס
ומדמיין ככל האפשר א"כ ככ"ג לענין מ"מ ומתל"א. וכבר
כתבתי צה' דמכ"ט נהגו צפורים ללבוש מלבושים משונים
צפורים ואפילו של אנשים לנשים ושל עכו"ם וקאמס נוחו על
המנהג וקאמס ישבו ועיין מג"א א"ח סימן ש"ז וכאן בהלכות
פורים. אמנם כתבתי בטעם דצומן הנס קודם שילאו הראים
להשמיד ח"ו היו הרבה מע"כ שרלו ח"ו להחליף עממם
ולהתחפש צמיוני מלבושים ושינוי עממם במלבושי גוים ח"ו
ואח"כ כשנעשה הנס וילאו ראים אחרים רבים מעמי הארץ
מתיהדים וכו' הגוים לוצשים מלבושי יהודים שיכיו מראים
כיהודים וכו' לנחות הנס עושן כן ועכ"פ נראה לפמ"ש השל"ה
ובכ"ח ראיה גדולה דש"מ הוא אחר הסעודה ומותר לאכול
קודם.

וְלַדִּי דמסחפינא ה' נלפע"ד לישב קצת מנהג העולם
מקובלת התכ"ד והשל"ה למה אן מאחרין הסעודה
באמת אם כי לריך להקדים ד"ל כמ"ש הט"ז דבאמת מעיקר
הדין יולאין ככל אכילה מנות פורים וא"כ בזה שאוכלין
בשחרית ארוחת בוקר כבר ילאנו ידי אכילת פורים וכמ"ש הט"ז
ורק לחוס' שמחה ורציו אכילה חב מאחרין עד שיהא לו זמן
כי ודאי לריך גם לקיים שאר המצוות ולכן אוכל קצת שחרית
וי"ל ומיחו לפי"ז מוצן נמי הדרש דמשחה ושמחה ומ"מ
ומתל"א כחצי ואין זה דרשא חדשה מה שאין צדינו לדרוש
אלא אדרבה כיון דכן נהוג עלמא רק מראה מקום אנו דכן

* ע"פ כוונת האריי ז"ל ולא כהנהגת מר אביו הגה"ק זצ"ל.

ועיין מ"ש על גליין ספרו ח"ו ס' קכ"ו.

בעי דוקא שליחות). ועי' משנה הלכות חלק ה' סי' רע"ט, ר"פ רפ"א. ומחמת שאין הז"ג יותר כעת לפלפל אסתגר כעת.

ולא אכחד מטעמי דזכ זמן רב שאמרתי בדרך אפשר דבעי"כ שמוכח לאכול למ"ד דהוב דאורייתא דאפשר דמוחר לאכול קודם התפילה דלתי דאורייתא ודחי דרבנן וידעתי שיש להקשות על זה הרבה מ"מ כחצתי בדרך הערה. שוב מלאתי בחיוב גומא לפמ"ג שהעיר כעין זה.

דושכ"ג בדידות בלב ונפש

מנשח הקטן

סימן צג

עוד להנ"ל

יצאין בפעדות פורים עם ארוחת בוקר

בדבר מה שהעיר עוד במה שכתבנו במכתבנו אלעזר דיוולאין בפעדות פורים בארוחת בוקר וכ"ג העיר עוד הפעם בענין זה הנה זה דרכי לאדם מיושע כמוני שלא להשיב בענין אחד פעמיים וכ"ש לגבול רבה כותיה דמר כ"ג כי אין אני אומר קבלו דעתי ולחיות דעתי אמרתי בראשונה. אמנם מחמת שנחשדש דבר במכתבו היקר שזין כ"ג מדברי הרמב"ם ז"ל שמבואר דפעדות פורים מותרת בבשר א"כ לכאורה לריך אני לבאר דבריו בס"ד.

ב"ש כ"ג שלא מלא הכרע בדבריו שיואלין פעדות פורים בארוחת בוקר בלי בשר, כנראה דמחמת הכרעות שכתב כ"ג לא הספיק לעיין בדבריו אלא מקופיא וברי לא מעלמי כחצתי בן אלא הבאתי דברי רבינו הגדול העי"ז ז"ל סימן תרל"ג סק"ג שכתב בן להדיא ח"ל דהא עיקר הטעם דיש חיוב פעודת בלחות יוס דכתיב ימי משחה ושמחה ולא סגי דלא אכל וא"כ פעודת ראשונה שאוכל זו ביום קיים פעודת פורים בזה עיי"ש. הנה דכתב מפורש דעיקר פעודת פורים הוא משום דלא סגי דלא אכל וכל שאכל פת קיים בזה פעודת פורים ולא זכר ולא פקד מדין בשר וכן סיים עוד ח"ל, ואין לנו לתלות הדיון במה שאנו קורין לפעודה שאחר המנחה פעודת פורים שהוא לחוספת שמחה ולי"ש בזה לא סגי דלא אכל ע"כ ע"ש. הנה דייק בלשונו הזהב פעמיים דהעיקר פעודה הוא דלא סגי דלא אכל וזכר מקיימין מלות פעודת פורים ומה שאנו קורין פעודת פורים לא הוי אלא חוספת שמחה ופשוט דבארוחת בוקר לא אכלו ולא אוכלים בשר.

ודא"ר סימן תרל"ה אות ז' (לבוש) כתב אדברי ט"ז ח"ל, ובעי"ז סימן תרל"ג בוסף דבפעודה ראשונה שאוכל זו בפורים לריך לחזור בו דבו קיים פעודת פורים ואני אומר וכו' דאף בפעודה זו א"ל לחזור ואף שחייב במשחה מ"מ אין חיוב בפת הנה מבואר דלא חלק עליו בעלם ההלכה דאינו יולא בפעודת ארוחת בוקר ידי פעודת פורים אלא אדרבה בוסף עליו דאף בפעודה זו של ארוחת בוקר לא היה לריך

מנות ומחל"א אכל להירושלמי דשלה לי' ב' פעמים מאי קמ"ל ועי' ע"א שהקשה בן דאביון נמי רעכו הוא ועי' שו"ת מהרי"א סימן ר"ד ר"ה ר"ו. ומיכן עי' ריעב"א דגרים גם ב"ש דילן דבר שלה ליה בגירסת הירושלמי ופי' דהא דשלה ליה קיימת בזו לפי שבראשונה לא היה דבר חשוב ושלה לרבי שדבר זה לא קיים משלוח מנות דאינו דבר חשוב אלא מחל"א קיים בזה ע"ש. ולפי"ז נראה דבאמת דא משמיטנו דרבי יחשוב שכיון ששלה לו כבר קיים מלות משלוח מנות וכוא חשוב שאינו ראוי לש"מ ולכן שפיר הודיעו וצ"ש נמי הודיעו דלידע שזה כבר דבר חשוב הוא וקיים מ"מ ונתכוין להודיעו דהוא ידע דמלות משלוח מנות קודם ולכן שלא יסמוך רבי שכבר קיים מ"מ שלה ליה בן ולי"ע.

ומדברי ריעב"א נמי אפשר שפיקח הפמ"ג בשיעור כמה הוא מלות משלוח מנות ומחל"א והמהרש"א בח"א מגילה דף ז' דמחנה בעי שיעור נתינה ומנה משמע מנה כל דהוא אמנם בריעב"א מפורש דנתינה לעניים סגי בשתי פרעות דמקרי נתינה בפרועה ומשלוח מנות תלוי בלפי כבודו.

ובמה שהקשה לי' לכ"ג דמדחינן פעודת מלוא מפני מלוא כמו בלול ושופר וכו' באתה שופר ולולב ה' אפשר לדחוק דלא דמי דהני תלויין בתפלה שופר על סדר בברכות חקנו ולולב הנוטעים בכלל ולכן כיון דאסור לאכול קודם התפלה משום דעד שיחלל על דמו ומחל"א לולב ושופר נמי. אמנם שינויא דחיקא הוא ושינוי הוא ובסי' תרי"ב ס"ב משמע לכאורה דחסם כתבו דאסור לאכול קודם שיטלנו. וגדולה מזו כתב הרוקח סימן ש"ג בטעם לתענית חתן כתב שחסידיס הראשונים היו מתענים על מלוא חציבה כגון לולב וכיוצא בזה ועי' מג"א סק"ד דמסתפק בטעמים וצדית מאיר פשיטא לי' דגם עשימה אסור ועכ"פ ב' ימים הראשונים כתבו האחרונים שכן שלא לטעום דבר משום חציב מלוא הגם מדברי הר"ן נראה דהטעם משום שכתב דברי אס התחיל לאכול בתיבת אס יש שבות ביום אינו לריך להפסיק וי"ל, מ"מ בדין לכאורה ליכא האי טעמא בפעודת מלוא חדא מהא שכתבנו לעיל, ועוד נלפענ"ד דלא אמרו דאסור להקדים פעודה אלא קודם מלוא שאינו של פעודה אכל אס ב' מלות הם מענין פעודה לא אמרו בן וא"כ הכא דפעודת פורים הוא מלוא וגם משלוח מנות הוא מלוא לשלוח לרעכו שיהי' לו פעודה ככ"ג לא מדחינן שלו מפני אחרים אלא הוא קודם, ואפשר שחשבו נמי שישלח הכל ולא ישאיר לעצמו, ועוד יש טעמים רבים בזה, אמנם אין הז"ג להאריך בזה לכן נלפענ"ד עיקר בזה כמנהג העולם ויחללו עניים וישבעו.

ובר"ע נפל מילתא בליבאי עוד טעם להקדים פעודה לשלוח מנות דמלות פעודה היא בגופו ושלוח מנות מלוא עכ"פ לכתחלה עיי' שליח בשמו בן הוא וא"כ מלוא שבגופו קודמת למלוא שעי' שליח ועי' מלוא יש לומר מלוא בו יותר ממשלוחו ולתאר שאכל וקיים מלוא בו ישלח לרעיו (ומי"ש פכ"פ לכתחלה מלוא עיי' שליח הוא לפי ספיקת הגרע"א ועוד אחרונים אי

תש' דבר משה ועוד דאשה שאירע עבילתה בליל ע"ו לא תאכל
בשר צפורים וכנראה דכ"ע מודי בלי חולק ובהקשר עליהם
מדברי הרמב"ם דצפורים לריך לאכול בשר ובגמרא ד"מ ע"ח
ובתוספתא מגילה מצנח פורים לפורים וכו' אבל לוקחין את
העגלים ופירש"י לרוב ככל המעשה ועי' ח"ס צה' למסכת
חולין פ"ב ע"א ובא"ר סימן תרל"ו דעיקר שמחה בצער ויין
וכ"מ ככל זו ובקונטרס מצנח משה לחכ"א דפורים קבלו
בשמחה וכ"כ בה"כ על הרמב"ם מ"מ נראה דכוא רק משום
תוספת שמחה וכדעת הב"ע והתשכ"ז והא"ר והבנ"א ועוד,
דכולהו מודי דיואל בלי בשר ואחי שפיר בכל בשר.

ובזה הגי' ידי"ג דושכ"ג בידידות בלב תפס

משנה הקטן

סימן צד

תלמיד אי רשאי לשלוח מנות לרבו

עשי' לסדר שתהיו עמלים בתורה והתשל"ג ב"י יצ"א
מע"ב ידידי ורב חביבי הב' המופלא ומופלג ירא"מ בנשי' ור',
בד נפתלי עזרענרייך הי"ו.

אחרשה"מ בידידות.

ע"ל דבר שאלתו אי תלמיד רשאי לשלוח מנות לרבו דבשלוח
מנות איש לרעכו כחיד גס ביו"ד סימן רמ"ב סט"ז י"א
דאין לתלמיד לשאול בשלום רבו וכן ל"ע אי רב ואב שמחויבים
במוראם בכלל רעכו הם ובפמ"ג סימן תרנ"ה ס"ק י"א
מסתפק לגבי עבד כנעני אי בכלל רעכו.

ואומ"ך על הראשון הגה בירושלמי ספ"ג דשקלים גרסין
זעירא לא שאל בשלום דרבה והוא כפי המבואר בשבת
ע"א דא"ל משה להקצ"ה כלום יש עבד נותן שלום לרבו ומינה
לכאורה ילפינן דאין תלמיד שואל בשלום רבו ורבינו יונה
ברכות כ"ז דייק ממה שאמרו שם ואל יתפלל אחורי רבו ולא
ישאל בשלמו ורש"י ותוס' פ"י בדרך ששאל לכל אדם אלא
יאמר בשלום שלום עליך רבי ורבינו יונה כתב דברים כפשוטם
דלא ישאל כלל ומיכו באמת דא הוא במחלוקת שנוי' ובשו"ת
פמ"א ח"א בהקדמה הוכיח דאדרבה מירושלמי מוכח דהתלמיד
ישאל לרב ודייק מהא דאמרו כדי שאילת תלמיד לרב ועי' ביאור
הגר"א שם אות ל"ע שדייק מירושלמי מדקדק ר' יוחנן ובי
לא ידע בצרייתא דברכות שם לפי' רבינו יונה ולמה הקפיד
אזעריי וכן למד לא השיב מבצרייתא ואמר כן אינו מוכיח
ומ"ש כלום יש עבד, עבד דוקא וכ"כ התוס' ב"ק ע"ג פ"ב
ע"ש.

ולפ"ענ"ד נראה עוד ממשנה ברכות ר"פ ה' קורא שאמרו
בפרקים שואל מפני הכבוד ומשיב ובאמ"ע שואל מפני
היראה ומשיב דברי ר"מ רבי יהודה אומר באמ"ע שואל מפני
היראה ומשיב מפני הכבוד ובפרקים שואל מפני הכבוד ומשיב

פת דוקא אלא כל מה שאוכל ועכ"פ הרי לן מפורש מהני
פוסקים אשר משיבם אנו חיים דיואל בעדות פורים בארומה
בוקר ולא מלאנו חולק בזה.

ובמכתבו האחרון ל"ן כ"ת לשו"ת תשכ"ז סימן רל"ח
דמשתח ושמתח היינו שאסור בהספד ותענית והסעודה
לדבריו לא הוי אלא דרבנן ומחב הביא רא"י לדון דשלוח מנות
ובעיוני בדברי התשכ"ז לפענ"ד רא"י אורח לדבריו שהרי
כתב שם ח"ל כיון דעיקר תקנה דסעודת פורים אינה אלא
שלא להתענות ורבינו סעודה מדרבנן בלחוד הוא עכ"ל הנה
מבואר דהתשכ"ז חלק בין עיקר הסעודה ובין רבוי הסעודה
כלומר דעיקר הסעודה שתקנו ז"ל בכל דכוא כגי ורבינו סעודה
מדרבנן מבואר דס"ל דבסעודת פורים אינה תרתי עיקר
סעודה ורבינו סעודה וכיוני כט"ז הג"ל והא"ר וס"ל להתשכ"ז
דעיקר סעודה מה שהוא מדברי קבלה היינו כדי שלא
להתענות ודייק בלשונו דעיקר תקנה דסעודת פורים כלומר
דהתקנה של סעודת פורים מדברי קבלה עיקרה שלא להתענות
ובזה יואל בכל דכוא ורבינו סעודה מה שמרבין זה מדרבנן
בעלמא וכ"כ להדיא ביד אפרים א"ח סימן תרל"ו ב"ש ע"פ ס"ז
בסופו ח"ל ועיין בתשכ"ז סימן הג"ל שדעתו דעיקר התקנה
דסעודת פורים אינה אלא שלא להתענות ורבינו סעודה אינו
אלא מדרבנן בלחוד ע"ש וא"כ מדברי התשכ"ז נמי לכאורה
מבואר דבארומה בוקר יואל עיקר חובת הסעודה בפורים
וכדעת הא"ר וט"ו, אלא דלט"ז עכ"פ צני פת ולתשכ"ז נראה
יותר דכגי בכל מיני מאכל ורא"י לא"ר שם.

אל"א דמשתח עומד לנגד דברי הרמב"ם בפ"ב מהל' מגילה
שליין עליהם כ"ג שכתב בהט"ו כיצד חובת סעודה זו
שיאכל בשר ויתקן סעודה נאח כפי אשר תמצא ידו ע"ש ומבואר
דבעי בשר האמנם לפענ"ד אי משום הא לאו תצא הוא דברי
גם התשכ"ז והב"א והא"ר כולוה מודי דלריך סעודה גדולה
ותצוצה וגם בשר אלא דס"ל דזה הוא בדין רבוי סעודה שהוא
דרבנן או כמו שקראו הב"ע תוספת שמחה והוא מדרבנן
והרמב"ם משמיענו חובת סעודה בכולה שהוא בכלל עם בשר
אבל גם הרמב"ם ז"ל מודה שאם לא אכל בשר יואל ידי סעודה
אלא שלא יאל ידי רבוי סעודה כולו או יאמר בדיוק לשון
הרמב"ם ז"ל שכתב שיאכל בשר ויתקן סעודה נאח כפי אשר
תמצא ידו וי"ל בתרי אנפי או יאמר דס"ל דיאכל בשר בכל אופן
ואם אפשר יתקן עוד סעודה נאח מחוץ לבשר או יאמר דהכי
קאמר יאכל בשר אם אפשר ואם לא אפשר אזי יתקן סעודה
נאח כפי אשר תמצא ידו אלא שבשר מלוב מן המבוצר אבל
אינו לעיכובא ובאמת כי כן נראה דעת הבנ"א דאכילה
בשר בפורים ליכא עשה אף שדואי ס"ל דיש לו לאכול מ"מ
ליכא עשה עכ"פ כיון שרבותינו האחרונים כתבו מפורש וכן
הוא דעת התשכ"ז דעיקר סעודה יואל בכל מיני מאכל א"כ
פשוט דיואל זו בארומה בוקר וכמ"ש בס"ד.

ובתשובה אחת כתבתי לתרן מה שכתבו הרבנים סמא דחי'
בעיקרי הד"ס ובעל א"ח בגליון ש"ע סימן תרל"ד בשם

ומה דדיק נמי אי אציו נקרא רעכו הכה בגמרא סנהדרין פ"ד ע"ג בן מכו שיקח דם לאציו וקאמר דכתיב ואהבת לרעך כמוך ופירש"י לא הזכירו ישראל מעשות לחבריהם אלא דבר החפץ לעשות לעצמו ע"כ מצואר דאציו נמי נקרא רעך, ומכאן נע"ק אמרש"כ בארש"א דרבנן חלק שני אות הרי"ש רעכו בכ"מ דרשו רעכו ולא של הקדש דמשמעות רעכו משמע צוין והביא דדרשין צ"ל אלמנה יחזות דף ל"ו כל המונע תלמידו מלשמשו וכי ל"ל דהתם הוא משום הכוה דשנינו והי' כבוד תלמידך חצי עליך כשלך ומשכ"כ קרא לתלמידו רעכו, וקשה מגמרא סנהדרין ה"ל וגם מכל הני שכתבתי לעיל, ואולי מחלק צין רעך לרעכו מ"מ לדין פשוט דחייב בשלוח מנות ואדריכה לרבו יש מלוא יותר דיש צוה גם משום כבוד רבו ומכנה ח"ת. וק"ל

ומה שהביא ספיקת האחרונים ז"ל אי צעי שלוחות בשלוח מנות א"כ האין קטן כשר לזה, והרבה דברים נאמרו בזה וגם אני בענייני כזר כתבתי מזה ואין כאן מקומו ומה שצ"ן לשו"ת צנין ציון סימן מ"ג ומעגלי דקד דעש א"ח סימן קל"ח בשערי דקד שם, והביא עוד בפשיטות דמקום דלא צעינן שלוחו של אדם כמוהו דדוקא בדבר שמוטל על הבעלים לעשות בעצמם ועושה שליח אז אמרתי דל"מ שלוחות צקטן אבל בדבר שא"ל לעשות כלל בעצמו ועיקר המלוא ע"י אחר א"ל שלוחות כמוהו רק מעשה קוף בעצמו יולא עכ"ל. ולא ידענא מי הוא האומר ומה הוא אומר והרי מפיו להיפוך דלמ"ד הני כהני שלוחי דידן נינהו ודאי דאין הבעלים יכולים בעצמם להקריב חר פסול להקריבה ומי לא צעי שלוחות גמור וקטן כשר להקריב בחמ"י, והא מחלוקת בשלוחו של אדם כמוהו אי הוא דין כמוהו ממש או רק מדין שלוחות ד"ל הוא מחלוקת האחרונים ז"ל. אמנם היסוד בזה דשלוח מנות הוא משום קירוב הדעת ולהרבות רעות, וצ"ל אופן ששלחו כיון שקבלו הרי נעשית המערה וזה ברור, ועי' מש"כ בספרי משנה הלכות ח"ה סי' רע"ט וסימן ר"פ ורפ"א דדיני שלוחות וחצין יותר דכרינו צ"ד. ועי' עוד במשנה הלכות ח"ו סימן קכ"ג ומש"כ שם צ"ד.

ובה תני ירידו דרשה"ס, וי"ד שיזכה לעלות מעלה מעלה במעלות התורה ויראה, המברכו בברכת התורה ללומדיה, השריד תעמוס בעבודת הקודש בכתף ישאו בלב תפש

מנשה הקטן

סימן צה

השולח מנות קודם פורים יכול להתנות שלא יקנהו עד הפורים

ה' לסדר שמן זית וד' התשלי' ב"י יצ"א
ישאו הרים וגבעות חיים ברכה ושלום למע"כ יריגו ההנהג"צ
ו"ח חו"פ טהא דורש ומקיים בע"פ וכו', בגי' מהי"ד בנימין
יהושע זילבער שליט"א, בעצמים הרבה ב"ב.

שלום לכל אדם ופי' הרמב"ם והרע"ב שאל מפני הכבוד בשלום אדם נכבד שראוי להקדים לו שלום כגון אציו או רבו ע"ש ורש"י פירש אדם נכבד וכ"פ הסמ"ג והסמ"ק ועוד ראשונים, אלא דבשאל מפני היראה פי' מפני מי שראוי לירא ממנו כגון אציו או רבו שצריך לירא מהם כ"פ הרשב"א והרא"ש וכ"כ הרשב"א בחשבה סימן שכ"א בשם הרי"ף גלות וכ"כ האבודרהם והאגור וכן ס"ל להראב"ד וגמק"י פ' יש מוחלין הוצאו דכריהם כהגב"י ובכ"פ החיים סימן ס"ו ע"ש. מצואר מיהו לדין צין לפי הרמב"ם והרע"ב וצין לפירוש הרשב"א ודעימיה דלרבו נמי לריך לשאל או מפני הכבוד או מפני היראה.

ובגמרא שם דף י"ד ע"א אמרו להדיא תניא נמי הכי הקורא את שמע ופגע בו רבו אי גדול הימני צפרקים שאל מפני הכבוד ואצ"ל שהוא משיב ובאמצע שאל מפני היראה ואצ"ל שהוא משיב וכו' מפורש כחז ופגע בו רבו ושאל מפני הכבוד ובש"ע סימן ס"ו ס"א צין הפרקים שאל בשלום אדם נכבד וכו' ובאמצע שאל בשלום מי שהוא מחירא ממנו כגון אציו או רבו או מי שהוא גדול ממנו בחכמה הרמ"א ז"ל לא הגיכה עליו כלום ולפי שיטתו ציו"ד שהביא הי"א דלרבו אינו שאל בשלום א"כ הכ"י אין מקום לשאל בשלום רבו והי"ל לפרש והמחירא מאינס אע"כ דס"ל דבאמת להלכה תלמיד שאל בשלום רבו ועי' לבוש ופר"ח וא"ר כולם כחז מיראת רבו.

איברא דאפילו לדעת ר' יונה ורי"ז צי"א דאסור לשאל בשלום רבו ומ"מ משלוח מנות אינו ענין לשלוח שלום דהוא חיוב שחייבו חכמים לשלוח מנות והשאל בשלום חזירו לא ילא ידי שלוח מנות והשולח מנות אינו שאל בשלום ושלוח מנות הוא דין מיוחד דוקא מידי דאכילה כדי שיהנה ממנו, וגדולה לגימה ועי' ירבה אהבה זה ודאי גם על התלמיד חיוב לרבו וכן להיפוך והא דכתיב ומ"מ איש לרעבו ודאי דרעבו אין הכונה דוקא בשב"ל לו וכ"ש דמלינו רעבו בחורה דבר נא וישאלו איש מאת רעבו וכתיב ואהבת לרעך כמוך וכתיב לא תעשוק את רעך ואתו אין רבו בכלל אהבה או בכלל עושק ועוד דהרי רעך ורע אצ"ל אל תעזוב זה הקצ"כ לא תעזוב על דבריו ובגמרא צ"ק שור רעכו ממעט שור של הקדש ושל נכרי ונמעיט נמי שור של רבו בחמיה, ופשוט דרבו בכלל רעך הוא.

ועד הנה כחצנו לפלפל בדברים. אמנם לשיקך דינא הנה גמ' מפורשת היא כחצות ל"ו ע"א אמר ר' חייה בר אבא אמר ר' יוחנן כל המונע תלמידו מלשמשו כאלו מונע ממנו חסד שגאמר למס מרעבו חסד ופירש"י הממנים עצמו מרעבו ממנים ממנו חסדים ואית דמפקא ליה מדכתיב לעיל מיניה ותושי' נדחה ממני וסמוך ליה למס מרעבו חסד ע"כ, הנה מפורש מקרא לפי דרשת חז"ל דתלמיד נקרא רעכו של רב וממילא פשוט דחייב צ"מ ופלא על הגאונים המהרי"א צ"מ א"ח סימן ר"ד ושו"ת בית שערס לקמ"ז א"ח שפ"א שלא הרגישו בדברי הגמרא ה"ל.

אחד-שכ"ג

יקרת ספרו אז נדברו ח"ו הגיעני ומה שהעיר בסיומן פי' אמש"כ במשנה הלכות בשולח מנות קודם הפורים יכול להתנות שאין נותנו לו אלא ביום הפורים וממילא כשנותנו לו פורים ולא ח"פ, וכ"כ כמעט פשיטא ליה להיפוך ח"ל, וכי בקנין חליא מילתא במשלו מנות חליא מילתא שזבז גורם שמחה וגם גורם אכזב ורעות וכדי שיהיה הרווחה בפורים והלא זה נעשה כבר קודם פורים לפני שקנה את זה, ואני אומר ודאי בקנין חליא מילתא ואני מי שישלח מנה יפה לחבירו בפורים להראות לו ולא יקנו לו ולא ידי מ"מ ואני יש לו הרווחה ושמחה במה שאינו שלו פשוט דעיקר חלי בקנין וכל שלא הקנו לו אכתי ציד הבטלים לחזור ולכן פשוט דכ"ז שלא הקנו לו החפץ אין לו צו לא הרווחה ולא שמחה ולא מאכל לפורים ופשוט דמי שנותן מלכות לחבירו מדרך שהחיינו לאחר שהקנה לו המלכות ולא קודם לכן עכ"פ לפענ"ד פשוט דמ"מ חלי בקנין ואם שלא לחבירו ולא הקנה ואדרבה התנה שאינו מקנה לו לא יאכל צו כלל.

ומה שטען שהעיקר במשלו חליא מילתא אמת כי כן הוא, אבל מ"מ אין זה משלוח מנות כיון שמחנה עמו שאינו נותנו לו עד פורים ואז הוא משלוח לו ואפילו להרמ"א שכתב בהשולח לחבירו ואומר הריני כאלו התקבלתי ומוחל לו יאכל ידי חובתו היינו דוקא כשצאמת ראה ליתן לו אז יאכל צו אף שלא נתנו לו אבל כל שהתנה עמו שאינו נותן לו ודאי כל שלא נתנו לו אינו יואל צו כלל. איברא דאפילו נדחוק דסגי באינו מקפיד וכגון שאינו מקפיד אם יאכלנו ואינו מקנה לו ממש כמ"ש הנוצרי בדבר שאינו מקפיד דשרי ליעלו ואינו זוכה הנוטל לביות שלו ע"ש במהד"ת חא"ע סימן ע"ז ועי' ב"ב כ"ט חילוק בין מחיל אינש לקפיד אינוש ועי' רש"י ורשב"ם שם ובשו"ת מהרי"ע ח"מ סימן מ"ה ח"ב ובספר מחנה אפרים ה"ל גזילה סימן א', מ"מ היכי דקפיד עליו ומתנה בפירוש שלא יחכך צו קודם פורים לכ"ע לאו שלו הוא ואין לו כלום צו עד שיקנו לו ופכ"פ לא יקפיד עליו שיטלנו וכיון שאינו מקנה לו עד הפורים א"כ אז נעשה שלו ויאל צו ידי משלוח מנות, כנלפענ"ד דבור צס"ד.

אלון דברי רחמיא ליד ידי היקר ויש לי עוד הערות נוספות אצנן אין הזמ"ג ולא בעל מלאכה אחת אני, ולכן אסתגר כעת, ידי"ג דושכ"ג ובאש"ל, והנני חוזר מעין הפתיחה. ויה"ר שיחיה להרבנות דעת בישראל תורה ויד"ש כמות נפשו ונפש ידידו המברכו בלב תנש

במשנה הקטן

סימן צו

אשה שאירע לה ליל טבילה בפורים לא תאכל בשר

ה' ויקהל והשל"ד ב"י יצ"א

מע"כ ידי"ג הרב האמן המפורסם וצב"ט בגש"ק ויה"ר גרין וכו', כש"ת מזהיר חיים ישעיה קעניג שליט"א, אבדק"ק יאסא ור"מ ב"ש ב"י.

אחד-שכ"ד צידיות נאמנה,

הנני צוה למלאות את דברינו ולשכח את חלחא סבי סמא דחיי צעיקרי הד"ע ובעל א"א בגליון הש"ע סימן חר"ל, ובעל ארחות חיים (ספינקא) שפסקו דאשה שאירע לה ליל טבילה בפורים שאסורה לאכול בשר כפי המנהג המצוה צו"ד סימן קל"ח ותמה כת"ר מא"ח סימן חר"ל ס"ז ח"ל, יש מי שאומר שאין מותר בצפר ויין דלא אחי עשה דיחיד דאכילות ודחי עשה דרבים דאורייתא לשמוח בפורים דדברי קבלה נינהו שהם כדברי חור"ע ע"כ, ומעשה ק"ו הוא ליל טבילה שאינו אלא מנהג טוב מאונן ואם אונן מותר באכילה בשר ויין בפורים א"כ כ"ש אשה שהל ליל טבילה ע"ש, והוא קושית גדולה ראוייה למי שאמרה וא"כ פסקא דחיי סבי ל"ע.

ומה שנלפענ"ד לישב דברי רבותינו האחרונים ז"ל הוא כך לפמ"ש בחשוכה לח"א לפמ"ש הרמב"ם ז"ל פ"ב מהל' פורים, דבפורים איכא מזהר לאכול בשר והקשה דא"כ ק"ו הוא פורים משבח ומה שבת דליכא חיוב לאכול בשר דוקא כמצוה בשר"ע א"ח סימן רמ"ב ויראים מזהר ל"ע ועי' שאלות פ' חיי שרה סימן ע"ו ואפ"ה כתב הט"ז דבשבת וי"ע המנהג לאכול בשר ביום הטבילה רק שהתנה שיהיה ביותר ק"ו פורים דליכא חיוב לאכול לא כ"ש שמוחלת לאכול ביום טבילה שחל בפורים והבאתי לו דדעת כל בני רבותא ס"ל דאסורה לאכול והא"ח כתב כן בשם שו"ת דבר משה, ולא מלאנו מי שחולק אפסקא דא וליכא לפלוגי מדעתיהו אכל בני רבותא אם לא מלינו חולק. וק"ו ידידי משבח וי"ע אמרתי דאית ליה פירכא לפמ"ש הרמב"ם פ"ו מהיו"ט ה"ז דצו"ג ח"ע"ג דליכא קרבן מ"מ איכא חיוב בשר ויין לאכול צו"ט משום שמחה וי"ע אלא שחילק הרמב"ם ז"ל בשמחה וי"ע צומצ"ז כיצד הקטנים נותן להם קליות ואגוזים ומגדנות, והגשים קונה להן צגדים ותכשיטים נאים כפי ממונו, והאנשים אוכלין בשר ושותין יין שאין שמחה אלא בצפר ואין שמחה אלא ביין ע"ש.

והנראה מצוה דהגם דצומצ"ז הבית דליכא קרבן שמחה גם לנשים בצפר מ"מ צומצ"ז דליכא קרבן השמחה לנשים אינה אלא בצגדים נאים, ובשר ויין רק לנשים נאמנה וממילא שפיר י"ל דפורים נמי הגם דשמחה כתיב מ"מ לנשים סגי לה בצגדים נאים ומה שכתב הרמב"ם דמזהר לאכול בשר ולשתות יין בפורים לנשים הוא ולא לנשים דאשה שמחה בצגדים נאים ולא קשיא משבח דעכ"פ איכא דין עונג וקראת לשבח עונג אכל בפורים השמחה היא בצגדים ולכן שפיר כתבו האחרונים ז"ל דלא דמי פורים לשבח.

ור"פ"ז אומר אני דהכ"נ מה שאמרו בש"ע דאונן מותר בצפר ויין דלא אחי עשה דיחיד ודחי לעשה דאורייתא דרבים היינו רק דאונן מותר בצפר מדין שמחה וכמ"ש להדיא דלא אחי עשה דיחיד ודחי לעשה דרבים דאורייתא לשמוח בפורים והדגש הוא על שמחת פורים ששמחה פורים דוחה באכילות וממילא כיון דצא"ש אין שמחה אלא בצפר שפיר מותר לאכול בשר ולשתות יין ובאשה נמי דחי עשה דרבים שהוא שמחה פורים אכילות שלכ וכוין שדחה לה שמחת פורים אכילות שלכ

אז מחוייבין במיני אוכל כאלשים אבל צו"ז דאנשים כראוי להם ציין גם נשים בראוי להם צבגדי לנעונים ובגדי פשתן מגובלים שזכ שמחת פורים שלהן וכיון דבימי מרדכי ואסתר לא היה ציבמ"ק קיים כמבואר במגילה י"א ע"ז ולא היו הנשים מחוייבות במנות שכוא מין מאלל ומשקב רק צבגדים נאים צין לעטם הכה"ד להשלים החסרון הצירו כדי לקיים מלות שמחה וצין לעטם מנות הלוי משום חיבה ורעות ולכן צמדי דמיכלי ומשחי איש דוקא מחויב אבל צגוף המלוא גם אשכ חייבת ע"ש מה שהאריך בדברים ופלאים.

ומידעו לדין הכה כחצ להוציא דצו"ז שמחת פורים לנשים ליכא צבצר רק צבגדי לנעונים וממילא אתחזק ראייתן צס"ד דכיון דליכא עליהו חיוצ אכילה צצר צפורים ודאי שלא חאלל צפורים מכה מנהגא ואחי שפיר פסקא דהוי סבא וכנ"ל.

איברא דלפי הטעם שכתבנו לכאורכ ל"ע למד צו"ע נוהגים לאכול צצר ועלמא צצצא איכא עוגג ואם חטוגו לב מצצר החירו לאכול אבל צו"ע למד ובאמת צא"א א"ח הנ"ל סיים דצו"ע ית להסתפק ואולי מטעם זה היחב כוונתו אמנם הרי הצי" כחצ צפשיטות שצת ויו"ע וכן הציא צצאכ"ע ועי' צצרכ"י שם וכן נראה מסמ"ג וסב"ת דצו"ע נוהגין לאכול ולכאורכ כיון דצו"ע נמי שמחה כחצי ושמחה צנשים ליכא צצצר ואולי משום דצו"ע כחצי אחב וצנך וגוי וכמ"ש השבולי דוד וא"כ הגם דאשכ אינה מחויבת צשמחת צצר מ"מ מכה שמחת צעלב הוא דחייב לשמחה או משום שלא רצו לחלק צין שצת ליו"ע כעין ה"א דאין צין שצת ויו"ע וכו', ועי' פסחים ק"ט וצח' בארחת צס"ד אי ית צוה"ז חיוצ צצר ויין וצ"ע.

כצ"ג דהיחב מותרת לאכול צצר נמי דכרי דחב לכ השמחה האצלות אבל מ"מ כיון דבכל פורים נמי צבי אשכ אין השמחה צצצר ויין אלא צבגדים נאים א"כ אין עיקר השמחה שלב אלא צבגדים נאים ולכן אף דמדיון אצלות היחב מותרת לאכול צצר דדחי לב האצלות ע"י שמחת פורים מ"מ כיון דאין אצלה חיוצ לאכול צצר צפורים ממילא אם חל יום עצילתה אסורה לאכול צצר מכה במנהג זה לפענ"ד נכון וצרור צצצרי הש"ע.

ועיין א"ר כאן דמלות פורים גדולה דעיקר שמחה צצצר ויין וכ"מ בכל צו וכ"כ צקונטרס מלצת משה לחכ"א דכיון דפורים קבלו מש"כ צמגילה שמחה ואין שמחה אלא צצצר ויין וא"כ כיון שכך חיקו צפירוש אוקן מותר צו אבל צו"ע אע"ג דכתיב שמחה לא ילפינן מינה כספד ע"ש ועי' מס' מו"ק דף ע' דישאל לא חטענו ציכ"כ צחונכת ציבמ"ק צימי שלמה דאין שמחה אלא צאכילה ושהיב וצשבולי דוד כחצ דשמחת פורים לא כחצי דחייב לשמח צצ צפועל אבל צו"ע כחצי אחב וצנך וצחך ע"ש מיבו אפילו להא"ר ודעימדי מ"מ נראה פשוט דאשכ צצצר ליכא אלא הם אמרו דהשמחה צפורים גדולה אבל כל אחד צמה שכוא שמח.

שוב חכרתי דצו"ת צית שפרים א"ח סימן ש"פ כחצ מין כק"ז לישב קושת פרי"ח ז"ל דמנ"ל דנשים חייבות צשלוח מנות ה"א צמגילה איש לרעבו כחצי ולא אשכ וכחצ מין ז"ל דה"א דאמרינן צפסחים ק"ט אנשים בראוי להם ציין ונשים בראוי להם צצצל צבגדי לנעונים וצא"י צבגדי פשתן מגובלים ועי' חוס' ר"ב ו' ע"ז ד"ה אשכ וקידושין ל"ד ל"ה אשכ דיש חילוק צין צוה"ז וצין צומן שציבמ"ק קיים דלז אין שמחה אלא צצצר אפילו לאשכ וא"כ שפיר י"ל דאשכ חייבת צשלוח מנות כאיש רק דצומן שציבמ"ק קיים שגם שמחה שלהן צצצר

אלו דברי ידי"ד דהש"ס ושכת"ד בידידות נאמנה בלב ונפש
בגשוח וקטן

שאלות ותשובות

הלכות

חלק שביעי

יורה דעה

מ ש נ ה

סימן צו

מי בישראל בשם צדיק יבונה

ע"ש לטור ראשי בני התשלה ב"י יצ"א

מ"ו למשיגים התשלה ב"י יצ"א

מאלי המערה שלום וברכה אלה פעמים כה לדיו לי בבר
בתי, והנהגת כש"ת וכו' מהיר בנימין זילבער שלישי,א.
בעצמם הרהר לתועלת בני, בני ברק.

אחרשכ"ג בידירות נאמנה וכו',

ובמה שבעיר עוד דשם לדיק קובע הכנה בספרי הכה דרך
בדיותה למדנו מאברהם אבינו אולי יש חמשים לדיקים
בחוק העיר ואנו לא ידע א"א ע"ה בדיקים הנמלאים אז
כל העולם וכ"ש בסדום, אלא כחצו האחרונים ז"ל דא"א
התפלל בחוק העיר עכ"פ לפי אותו המצב ולפי אותו העיר
הם לדיקים וע"ד דכתיב כי באתה עלי להכיר את עוני דכ"ז
שלא היה שם נביא האשה היחה האדקת וכן לוע כשנא אלא
אברהם חשש פן חדקני כרעה כי ידע אלא אנשי סדום גם
הוא לדיק ולכן דור דור דורשיו וכן יש מרבותיו דורשים את
נה לשנה לדיק חמים דורותיו וכ"ש שבי' דוריו של אברהם
שבי' לדיק יותר.

אמנם נראה להוסיף מכה דחק ע"מ שאני לדיק אפי"פ
שהוא רשע גמור מקודשת (קידושין מ"ט) והרמב"ם
פ"ח מבלי אישות ה"ה ח"ל, ע"מ שאני לדיק אפילו רשע גמור
כרי זו מקודשת מספק שמה הכהר תשובה בלבו, הכה הוסיף
הרמב"ם מספק והעטם מפני שאמרו שמה הכהר תשובה
דעתו ולא ודאי הוא וכתבו המעשרים דאפי"פ שאנו רואין
הגזילה עדיין בידו ולא מקרי צע"ת עד שישליך הכרן מידו מ"מ
כיון שהסכים בדעתו להשיב נקרא ג"כ לדיק כן הוא דעת רבינו
ירוחם וי"א דברשע לבריות עד שיחירי הגזילה וראיתי בספר
עלי אחרים שהקשה לדעת ר"ר מכה דאמרינן במ"ק א"ס ראיית
ח"ה שעבר עזירה ציוס אל תהרהר אחריו בלילה וודאי עשה
תשובה, וה"מ במלחא דאיסורא אכל בממנהג עד דמיחד
למרי משמע דהכרחי להחיר ממון הנחל לא מקרי לדיק עכ"ל.

ולפענ"ד לא קשה מידי דודאי א"ס ראינו אדם גזלן וגזילה
בידו ואינו משיב אכזר חקת כשרות שלו שנאמר עליו

שהוא לדיק ושהרהר תשובה להשיב את הגזילה דא"ס הכהר
להשיב אמאי מחזיקה בידו ואינו משיב ולכן מן הסתם כל זמן
שהגזילה בידו לא אמרינן ודאי עשה תשובה אכל הכה שהוא
אומר ע"מ שאני לדיק גמור אמרינן דשמה הכהר תשובה דא"ס
לא היה אומר שקר מוחלט בפני עדים, עוד י"ל דמפיקר לא
קשיא שהרי חלוק בין ודאי עשה תשובה לספק ובגמרי ש"ס אמרו
אל תהרהר אחריו בלילה ודאי עשה תשובה וע"ז א"א רק א"ס
ראינו שהשיב האצירה אז ודאי הוא שעשה תשובה אכל כל זמן
שהגזילה בידו ואינו אכל ספק עשה תשובה הו אפילו
עדיין הגזילה בידו כי אמרינן עכשיו נתישב להשיב ולכן
בח"ה נמי כי אפשר במציאות שהרהר תשובה בלבו ח"פ
לפענ"ד, ומיושבים דברי מהר"ו.

ובידי' לדיק הכה מבואר דאפילו רשע גמור א"ס הכהר תשובה
בלבו כרי הוא לדיק ואפילו עדיין הגזילה בידו וכ"ש
כשאין גזילה בידו וא"כ וכי יש לך אדם בישראל שהוא בן חורה
שלא ירהר תשובה בלבו בכל יום וכל עת וכל עשה ושפיר כל
איש מישראל המוחזק בקשרות הו לדיק, ואפילו ראינו ח"ו
שעבר עזירה אמרו בגמרא א"ס ראיית ח"ה שעבר עזירה ציוס
אל תהרהר אחריו בלילה שמה עשה תשובה ופריך שמה עשה
תשובה ודאי עשה תשובה, וכבר אמר התנא ועמך כולם לדיקים
ובפרט מי ששאל בדברי חורה כדת מה לעשות לקיים מצות
ה' ותורתו ושוקע על דבריו ודאי צעינו לדיק הוא והאדם
יראה לעינים וכו' יראה ללבו ומשלהם העיד עלינו לא הביע און
ביעקב ולא ראה עמל בישראל ובגמרא פסחים פ"ז ע"א תחלת
דבר ה' בהושע אמר לו הקב"ה להושע בןך חטאו והיה לו
לומר בןך הם בני חטוניך הם בני אברהם יצחק ויעקב גלגל
רחמך עליהם לא דיו שלא אמר כך אלא אמר לפניו רבש"ע כל
העולם שלך הוא העבירם באומה אחרת אמר הקב"ה מה
אעשה לזקן כזה וכו', כיון שידע שחטא עמד לבקש רחמים על
עצמו א"ל הקב"ה עד שאתה מבקש רחמים על עצמך בקש
רחמים על ישראל שגזרתי עליהם שלש גזירות בעבורך עמד
ובקש רחמים ובעל גזירה והתחיל לבקש וכו'.

ובתבתי במקום אחר דהדבר פלא שאמר לו הקב"ה שגזר
שלש גזירות על ישראל בשבילו ואנו בשבילו ה' וכו' וכו'
בשביל חטאם היה והם היו עובדי ע"ז ועובדי עזירות והקב"ה
לא גזר עליהם הגזירות רעות אלא בשביל הנביא שביה לדיק
כדי גדול בנביאים ממשה רבינו עד לו אלא מראה פשוט

לא הותרה צשיטה ודינה צשיטה עוצד כוכבים ובהכי יושב דברי הרמב"ם והרמב"ם ע"כ, וכתב כ"ג דהאפשר דהרש"ל לשיטתו דס"ל דאם שוחט ומכין צפי' שלא תחיר השחיטה כיו כנגילה ולכן כששחט לעכו"ם כיו כמכין צפי' ודו"ק עכ"ל. נראה כוונת כ"ג דהי"ש לשיטתו כזו וא"כ הו"ל דבהמה אסורה לישראל אפילו לאחר שמתח כיון שהוא צבחה עכו"ם אין שחיטה מתרת צבחה עכו"ם, ולכאורה כן נראה שהבין הרמב"ם שאצ"ח בסמוך צ"ד. והנה לבד כי צעיקר הדבר לכא"ו קשה להעמיס זה צבוחת הי"ש דהרי הכא מיירי בישראל ששוחט לשם שחיטה כשרה ואדרבה מכין לשחיטה אלא שהיא צבחה עכו"ם ומ"מ הכונה לא צטלה עד שנאמר דהו"ל כאלו מחכין צפי' שלא לשם שחיטה. ואדרבה מעשו מוכיחין על מהשחטו. אמנם אפילו אי נדחוק כזה אצל א"כ נללו מן הארי' ופגשו דודו דלפי הצנת כ"ג אין שום מקום לדברי הי"ש וברי משנה מפורשת היא חולין ל"ח ע"צ השוחט לעוצד כוכבים שחיטתו כשרה ור"א פוסל ופירש"י דכיון דבהמה דעוצד כוכבים הוא אצ"ח לישראל קשחית מהיח ציה מחשבת עו"כ דסתם מחשבתו לעצודת כוכבים, הנה בכל הסוגיא השקלה ועירא שם מיירי בישראל השוחט צבחה עו"כ וקיי"ל דשחיטתו כשרה כת"ק וכ"כ הרמב"ם להדיא צ"צ מהלכות שחיטה ככ"ז ישראל ששחט לעכו"ם אצ"פ שהעכו"ם מחכין לכל מה שירצה שחיטתו כשרה שאין חוששין אלא למחשבת הזוה לא למחשבת צפל דבהמה ע"כ ע"ש. וכתב הר"ן שם דאפילו לבחילה שוחט לעו"כ ומ"ש שחיטתו כשרה דיעצד הוא דלא מצי למחני שוחטין לבחילה לעו"כ דהוה משמע דלמשרי לעו"כ הוא דאחא דלית ציה משום לפני עור לא תתן מכשול ולא שחבא שחיטתו כשרה לכך לריך לשנות שחיטתו כשרה אצל אין הכי נמי שאפילו לבחילה ע"ש והביא דהי"ש חולין ה"ל דהלכה כ', וא"כ יכיו דבריו נגד הלכה מפורשת וגם סותרים זה את זה ואצ"ג.

אמנם מה שנראה לפענ"ד פשוט דכוונת הי"ש אינה לאסור דבהמה לישראל לאחר שמתח אלא כוונתו דבהמה ישראל יתרת צשיטה ולכן אפילו מפרסח מותרת אצל צבחה עכו"ם שאינה יתרת צשיטה שאין לו שחיטה המתרת ולכן רק אחר שמתח דבהמה היא דיתרת צין לעכו"ם וצין לישראל אצל לאחר מיתה מותרת גם לישראל והכי מורה לשון הי"ש וכנראה דכ"ג לא ראה רק דברי הי"ש שצ"ח ולכן הוה לו מקום לסברת כ"ג אמנם ז"ל הי"ש חולין פ"ב ה"ז בסופו אחר שהביא דברי הרמב"ם והרמב"ם ומה שהקשו עליהם הרש"א ובר"א ע"ש. ומ"מ אני אומר ש"ל אליצא דהלכה דהכא איירי צבחה ששחט ישראל לעלמו והתם מיירי צבחה של נכרי אפלו שחט לו ישראל מ"מ מאחר שהוא לא נטווה על השחיטה א"כ צבחה שלו לא הותרה לו צשיטה אלא צבחה ממש אצל צבחה של ישראל שהשחיטה היא מתרת לאותה צבחה א"כ הותרה דבהמה אף לנכרי וכן משמע לשם דברי הרמב"ם דהתם איירי צבחה נכרי אלא ששחט ישראל עכ"ל.

מבואר דהי"ש חידוש החלוק בין צבחה ישראל לצבחה עכו"ם, דבהמה ישראל שצטלה צר ציחה לכן צבחה

דקצ"ה רואה צבוחתם של ישראל ולכן צה אל הנציה לספר לו צניך חטאו דאצ"כ למה לו להיות דלעורין ובמעשה דאכן אמר וכו' דלעורין אלא וכיון דראה שלא המליץ עליהם טוב ולא בקש עליהם רחמים אמר מה אשכח אכן הוה וכן מצינו בגמרא שבת כשאמר לו הקצ"ה לאצ"ה צניך חטאו וא"ל ימחו על קדושת שנק' אמר הקצ"ה לית צבחה טעמא ולא צדרדקי צבחה עד צה יתקן אצ"ה והמליץ טוב על צניו ובמקום אחר בארחתו יותר.

איברא דהלכה מפורשת צ"ח סימן תקפ"צ אמה שכתב הרמ"א ומהגין שכל אחד אומר לחצירו לשנה טובה כתב כתב המג"א ומהתם (מ"ד) וכן נכון שיחזיקו לדיק שמתחם נאלתר לחיים והכי נהוג עלמא והעטם דלעלמו אין להחזיק אלא צביוני אצל לאחרים לריך לבחזיק צלדיק ואפילו להטובים כרמ"א ולבו"ש ורצונו הגר"א נראה דהוא מטעם דעשרה מאמרות דלדיקים נמי נחתמים ציוה"כ ועי' ר"ה דף ט"ז ע"ב וצ"ח שם דנראה דצ"ה נכתבים ונחתמים מיד לחיי עוכ"ז ומיהו פשוט דלעלם דקין כ"ע מודי דלחצירו לריך לבחזיק צלדיק ולומר לשון דמשמע לדיק א"כ כ"ש לכתוב לאדם גדול צלשון לדיק כהלכה הוא ודו"ק.

והגם שיחלוק החולק דר"ה שאני דכל ישראל צברכור חשוב וא"כ הו"ל צכלל שודאי ברכור חשוב ומיהו צפשוט דצברים דכל ישראל צחזקת לדיקים הם וכל שלא ראיתו ח"ו עבר על דברי תורה הרי הא כלדיק לפנינו, ועי' רש"י יצמות מ"ט ע"ב צרש"י ד"ה נסרוב משום דקרינאו לישראל עם עמא שפחים מדעתו שלא לזכ לו הקצ"ה ולא מחמת תוכחה דכתיב אזי לי כי נדמיתי אצל צבחות לשון החנה ועמך כולם לדיקים נעולם ירשו ארץ. ופירי אין לחמוה מה ששם לדיק תופס מקום צספרינו שהוא אליצא דהלכתא לכ"ע כנלפענ"ד. וכאופה לרשע וחפץ צבדדקו הוא יצדקנו ונחכה להיות מן המלמדים עליו זכות וידונו לכך זכות מתח ועד עולם.

אלו דברי ירדו דהש"ס ושכ"ג וצדקו בידידות ובהמה בלב ונפש.

משנה הקטן

סימן צח

בחמת עכו"ם ששחטה ישראל אי מותרת באכילה

ליל שישי לסדר חיי בהם והשל"ג בני יצ"א
ישאו דמים שלום וברכה חיים אדוקים לבדור ידי"ג ראש
בשמים צ"ח הרב הגאון המפורסם ג"א פ"ח וכו', בג"ת מוד"ד
חיים שפיין שליט"א, מעד רוחו וראש ישיבה דיישבת טעלה
יצ"א.

אחדשכ"ג בידידות נאמנה,

ובשלד"י מכתבו הביא דברי הי"ש התמוהים הביאו הש"ך
יו"ד סימן כ"ז דבהמה של עו"כ אצ"פ ששחטה ישראל
מ"מ מאחר שהוא לא נטווה על השחיטה א"כ צבחה שלו

זכיחא אפילו השועה ישראל אין השחיטה מותרת בהמחו כלל ומיחו לאחר מיתה בהמחו מותרת בין לישראל ובין לעכו"ם והעטם דכשמה דבהמה הרי יולא מכלל אצמיה"ח ולא נעשית נבלה כיון שנעשית בה מעשה שחיטה וכל בהמה שנעשית בה מעשה שחיטה מויליח מידי נבלה וממילא כיון דלא הוי נבלה וגם איסור אצמיה"ח ליכא ממילא מותרת לאכול אפילו לישראל.

ואפרש שיחתי בהקדש שני יסודות, (א) דהנה נחלקו הפוסקים בשחיטת עכו"ם ששחט כדניא חי שחיטתו נבלה או לא והרמב"ם פ"ד מה"ש ה"א כתב עכו"ם ששחט אע"פ ששחט בפני ישראל בסכין יפה ואפילו היה קטן שחיטתו נבלה ולוקה על אכילתה מן התורה שנאמר וקרא לך ואכלת מצחו וכו' (ה"ב) וגדר גדול גדרו שאפילו נכרי שאינו עובד ע"ז שחיטתו נבלה ע"כ, וכתב הכ"מ ומו"ש רבינו וגדר גדול וכו' נראה שרבינו סובר שכל שאינו עובד ע"ז אינו אלא מדרבנן והרמ"ש כתב בשם ר"י דטעמא משום דכתיב וזבחתי ואכלתי אותו שהוא צר זכיחא אכול מצחו ועי' לח"מ שם והרד"ק שם, והש"ך יו"ד סימן ב' דרעיש אצ"ח ול"ח שכתבו ג"כ כהכ"מ וכתב דנוסחא מוטעת ה' להם והביא מתוספתא ועוד ראיות דשחיטת נכרי אפילו אינו עובד ע"כ נבלה מדאורייתא, ומיחו האחרונים ז"ל פקפקו בראיות הש"ך עי' חרע"א שם ובשו"ת כ"ס יו"ד סימן א' וזחי' על מס' חולין הארכינו בזה.

ומעתה לפי שיטת הכ"מ והב"ח והלח"מ ול"ח והרד"ק ועוד האחרונים דבאמת דעת הרמב"ם דשחיטת עכו"ם אינה נבלה מה"ח ז"ע דהרי עכו"ם לאו צריחא הוא ול"ל לפמ"ש כבר מחלוקת הראשונים בגדר פעולת השחיטה אי הוא מותרת בהמה או שרק מסלקת איסור נבלה שלא תחול עליה בשעת מיתה זמן שמסתלק מעליה איסור אצמיה"ח דכתיב אסורה עליו מכה איסור אצמיה"ח וכשמתה ונסתלק איסור אצמיה"ח חל עליה איסור נבלה ולמ"ד דשחיטה אינה אלא מסלקת איסור אצמיה"ח ולא מותרת א"כ כל שעשה מעשה שחיטה שאמרה תורה שמסלקת איסור אצמיה"ח ולא תחול איסור נבלה עליה הרי אין כאן איסור נבלה וסגי דבהי' ולפי"ז אחי שפיר מאד דעכו"ם אף שאינו צר זכיחא מ"מ כיון דעשה מעשה שחיטה די צוה לסלק איסור נבלה שלא תחול על איסור אצמיה"ח שנסתלק במיתה דנבלה לא חל אלא על בהמה שמתה מאליה ונא נעשית בה מעשה שחיטה אבל כל שנעשית בה מעשה שחיטה לא חל איסור נבלה עליה, וא"כ בהמה ששחטה עכו"ם שאינו עובד ע"ז כיון דאינו צר זכיחא א"כ אינה מותרת בשעת שחיטה שהרי אינה אלא מסלקת איסור נבלה וזה לא הוה רק בשעת מיתה ומיתה הוא דמותרת בהמה זו דלא הוה נבלה אבל לא הוה שחיטה להחיר בשעת שחיטה ולכן בהמה עכו"ם ששחטה מיתה הוא דמותרת אלא דמ"מ מדרבנן אכתי אסור וכמ"ש הרמב"ם גדר גדול גדרו וכו' כיון דשחטה עכו"ם.

אמנם כי כן שפיר כתב היש"ש דודאי חי שחטה עכו"ם עכ"פ אסור מדרבנן אבל בהמה עכו"ם ששחטה ישראל אפילו יומא כיון דהו"ל בהמה של עכו"ם ואינה ניתנת בשחיטה

ניתנת בשחיטה וכיון שהותרה לו הותרה לכל ובהמה של עכו"ם כתב דבהמה שלו לא הותרה לו בשחיטה אלא בהמה ממנו ונראה עכ"פ דתלה זה בצעלות של בהמה ולא בכוונה ואדרבה הכא הרי שחט בהמחו של עכו"ם בכוונה לשם שחיטה ואפ"ה לא הותרה לו. אלא דכוונת היש"ש הנ"ל אכתי איכא ספקא דיו"ל דכוונתו דישאל ששחט בהמחו של נכרי אסור לאכול ממנה עד לאחר מיתה בין לישראל ובין לנכרי דכיון דמפרכסת לא הותרה בהמחו של נכרי א"כ כמו דהנכרי אסור לאכול ממנה דלא הותרה לו השחיטה אלא לאחר מיתה הכ"מ הישראל אסור לאכול ממנה קודם אבל י"ל נמי דהכוונה דדוקא העכו"ם אסור לאכול ממנה עד לאחר מיתה אבל לישראל מיד ששחטה הותרה ומותר לאכול ממנה ודעת הח"ס בהגהותיו נראה דבהמה עכו"ם גם לישראל אסור לאכול כל זמן שמפרכסת רק אחר שמתה הביאו דרכ"ת ופשוט דלאחר שמתה מותרת לישראל כמו לעכו"ם ומיחו דעת הפ"ה נראה דלישראל מותרת מיד ולכן הקשה עליו בממ"נ ע"ש.

ומיהו צעיקר קושית כ"ג בדברי היש"ש שהם נלתי הצנה וכנראה כבר קדמו בקושיא זו בפ"מ. אמנם הרי כנראה דהש"ך הסכים לו שלא הקשה עליו כלום אלא הביאו בישור דברי הרמב"ם ה' נלפגע"ד לומר בס"ד דהפ"מ סימן כ"ז והב"ב והביא שערס יו"ד ה' ע"ו ועוד אחרונים הקשו דמג"ל באמת דמפרכסת שרי לישראל משום דשחיטה מותרת דלמא גם בשחיטה לא שרי עד שתמות ואי משום דכתיב וזבחתי ואכלתי הא הא קרא אינטריק דדוקא בשחיטה שריא ולא בנחירה, והב"ב ח' דכיון דלחריבה תורה שחיטה ואם מתה בלא שחיטה אסורה א"כ אי יומא דגם אחר ששחטה אסורה משום אצמיה"ח כ"ז שמפרכסת א"כ כיון דהשחיטה לא החירה באכילה איך מותר אח"כ בשתמות הא הו"ל כמתה מאליה אע"כ שהשחיטה מחירה מיד אפילו בעודה מפרכסת קודם שתמות וזחי' הארכתי ק"ת בדבריו. ולפי"ז י"ל דהא חינוך בהמה ישראל א"א לומר דגם בשחיטה לא שרי עד שתמות בקושיא דכיון דאם מתה בלא שחיטה אסורה א"כ יומא דגם אחר ששחטה אסורה משום אצמיה"ח דהרי השחיטה לא החירה אבל בהמה עכו"ם דלדידי' לאחר שחיטה מותרת במיתה אפילו חי שחיטה לא החירה מ"מ בשתמות מותרת לעו"כ שפיר בייך סברת המקשן דילמא שחיטה אינה מותרת אלא לאחר מיתה וא"ש בהמה עכו"כ דלאחר שמתה הוא שמותרת דשחיטה אינה מותרת אלא בהמה ישראל ואז מותרת לישראל ולעכו"ם, אבל בהמה עכו"ם השחיטה אינה מותרת, ולא מצעיא לדעת הפ"ה דדברי היש"ש דרק לעכו"ם אינה מותרת אבל לישראל מותרת אפילו בהמה עכו"ם במפרכסת אחי שפיר מאד אלא אפילו לפי הח"ס נמי אחי שפיר דכיון דלעכו"ם אינה מותרת השחיטה ממילא גם לישראל אינה מותרת ובקושיא האחרונים ז"ל ודו"ק.

שנית נלפגע"ד לפי"מ דקו"ל דשחיטה לא צעי כוונה וכל שנעשה בה מעשה שחיטה אפילו לא כיון כלל לשם שחיטה מותר כ"ז שלא היה היפוך כוונה שחיטה, ומעתה י"ל דבתורה כתיב וזבחתי ואכלתי רק אצמיה"ח ויחא שהותרה בשחיטה וכתיב בקדק ואחך היינו של ישראל ובהמה עכו"ם אין שחיטה מותרת כלל ולכן השועה בהמה עכו"ם כיון דאינו צר

ששטח בהמחו נמי עכ"פ לא גרע מאלו ה' העכו"ם עלמז עושה מעשה השחיטה בצבחהו ולא עדיף מיניה לענין זה כיון דשוחט לצבחה עכו"ם ואין לו דין שחיטה להחיר בשעת שחיטה אלא בשעת מיתה כוחיה ומ"מ כיון דמסלק דין נבלה מכח מעשה שחיטה וממילא ניתרה נמי לאכול דכרי הסלוק נעשה ע"י ישראל שהוא בר ציחה ודו"ק כי אי אפשר לו כעת להאריך יותר ולהעמיס בקולמוס ודי לחכם כמותו ורבו בישראל. *

אלו דברי ידי"ג דושכ"ג, וי"ד שיחזק' לדבריך תורה ברבים ולא יבש המעיין עד דאיתי עם עניי שמאי ופריק ית עניא, דושכ"ג ובאש"ל בלב ונפש

מנשה הקטן

סימן צט

על מה פומבין לחשליך בני מקום של עופות בלי בדיקה

מצ"כ ידי"ג רצי דבוק מאח הדמה"צ מתלמידיו של אדון, חר"פ ובר' בנית מוהרי"א זלמןובין שליט"א, רב העיר ור"מ עם.

אחדשכ"ג, בדבר שנשאלתי אמאי סומכין להשליך הדקין של עופות בלי בדיקה לפמ"ש הרמ"א והפרי"ק יו"ד סי' מ"ו דמח שוהגין העולם להשליך הדקין בלי בדיקה לא נכון הוא כי מיעוט המצוי הוא ושכית יותר מסירכות הריאח ע"כ שומר נפשו ירחק מהם. והנלפענ"ד דאין צוה איסור וכבר נשאלתי הרב פעמים מכמה רבנים ות"ח וכוני להעתיק מה שכתבתי צוה לידיו הרב"ג רש"יג שליט"א על שאלה כא ח"ל.

הנה מצוה בדברי רבותינו האדוקים האחרונים ז"ל דאין לר"ך לצדוק בצבחהו הצני מעים אלא סמכין ארובא, דרוב עופות כשרים הם ולא חקנו ר"ל לצדוק אחר שאר ערפות חוץ מן הריאח בצבחהו כמבואר בש"ע יו"ד סימן ל"ט ס"א ח"ל, אין לר"ך לצדוק אחר שום ערפות מן הסתם חוץ מן הריאח שלר"ך צדוק בצבחהו וח"י אצל בשאר ערפות לא מלינו להם צדוק כלל מן הסתם אלא דכסי' מ"ו ס"ו כחצ הרמ"א דמ"מ יש לדקדק שלפעמים ימלא צעות הרב (צעות) ועל ידן נסחמח המעים ואז הוא עריפה ויש לצדוק ע"י קש או נולח אם נסחמו וכחצ הפמ"ג צמ"ז אות ז' וצבר אווחות שכיחי עוצא צעות יש לצדוק וכו', גם מח שוהגין העולם להשליך הדקין בלי בדיקה לא נכון הוא כי מיעוט המצוי הוא צימות הקין ושכיחין יותר מסירכות הריאח ע"כ שומר נפשו ירחק מהן.

וראיתי מי שחצ דהפמ"ג ס"ל שלא להשליך שום דקין של עופות בלי בדיקה (ואינינו זוכר כעת היכן ראיתי). אמנם לפענ"ד פשוט דלא קאי רק אדקין של בר אווחין שלפניו אצל בשאר עופות שאין ריעותא דלא שכיח כבר אווחות אין לר"ך צדוק אף לא צימות הקין וכה ראיח דכרי צבר אווחות כחצ מפני דשכיח יותר מסירכות הריאח וצעות הרי לא שכיח יותר מסירכות הריאח ולא קרוב לה וכו"כ להדיא צעות"ד ת' סימן קס"ד לאחר ששקל וערי כחצ צעות וצאווחות אין הבהמה של עכו"ם ובתורה כתיב לכם ולא לעכו"ם. והג"ב (א"ח סי' כ"ט) תמה עליי ודחה את דבריו ע"ש. ולפמ"ש בשם היס"ש נמצא דשחיטה אינה מתרת בהמת עכו"ם רק אחר

אלא צמיחה מ"מ היכא דשחטה ישראל הרי עשה מעשה שחיטה שניתנה עם מיתתה כאלו ה' שחטה עכו"ם ולא נשאר לפ"ז רק איסור משום עכו"ם ששחטה מדרבנן ולכן כיון ששחטה ישראל הרי אין כאן איסור משום גדר גדול ושפיר מותרת לאחר מיתה מעטם סילוק איסור נבלה בשעת שחיטה ע"י מעשה שחיטה וכיון דהיתה מעשה שחיטה של ישראל מותרת אפילו לאכול לישראל ומ"מ אינה מותרת מיד בשעת שחיטה קודם שחמות כיון דבהמת עו"כ היא ועו"כ לאו בר ציחה הוא שיכול להחיר בשעת ציחה אלא עם מיתה הוא דניתנת ולכן אפילו לישראל ששחטה לו נמי אינה ניתנת בשחיטתו עד לאחר מיתה, ואז שפיר מותרת בין לישראל ובין לעו"כ וא"ש דברי הח"ס דס"ל דאפי' לישראל רק לאחר מיתה שרי דכל היתר הוא לאחר מיתה.

וע"י שלשים אענה בדבר לפימ"ש צחי' דהרמב"ם נמי מודה דשחיטה עכו"ם אינה מתרת לאכול כלל והבאתי ראיה מהל' אבות העומאח פ"ב ה"י שחצ שחיטה עכו"ם נבילה ומעמאח צמאח ואפילו ישראל עומד על גביו ואם שחט צמכין יפה לשחיטה אחד העכו"ם ואחד הכותי או גר חושב שחיטתו נבלה וקרוב צעני שאף זה מד"ם וכחצ עליו הראצ"ד ז"ל א"א זו היא אחת מסברותיו ואין צבולן פחותה מזו כי עו"כ הם צבמות ואין מעמאין ואין מיעמאין עם הדומה לחמור בן גוים כמר מדלי ואח כולם ישא הרוח והחושב אווחם לכלום אספ רוח צמפניו עכ"ל, והכ"מ המלין שם צעד הרמב"ם דאפשר דאכ"כ אפשר דשחיטה קוף נמי לא חטמא צמאח ע"ש. ומיכו סיים שם הרמב"ם וא"ת הלא הוא אסורה צאכילה דין תורה לא כל האסור צאכילה מעמא שברי הערפה אסורה ועבורה וכו' ע"ש, הנה ציאר הרמב"ם מפורש דמח שהחיר שחיטה עכו"ם מה"ת היינו לענין שלא חטמא עומאח נבלה אצל לענין היתר אכילה מודה הרמב"ם דאסורה מה"ת ודלא ככ"מ צה"ש וצב"ח וכל האחרונים, ופלא שלא הרגישו צוה, וצחי' הארמתי צוה צמ"ד וצדברי הראצ"ד הנ"ל וזה ראיח להש"ך ולא מסברותיו ודו"ק כי קלרתי מאד צוה.

ואומר אני דאפילו נימא כשיטה היש"ש דצבחה עכו"ם צבחה של לא הותרה לו שחיטה אלא צמח ממח. אמנם כיון שראינו דלדעת הרמב"ם מעשה שחיטה עכו"ם מכחי לסלק איסור נבלה מצבחהו ואפילו מצבחה ישראל ושחיטה הוא דלא מכחי משום דלאו בר ציחה הוא וכל שהוא בר ציחה הרי הוא שוחט א"כ חסרון היתר אפילו צבחהו שאינו יכול להחירה הוא מפני שהוא אינו בר ציחה ולכן אף דמעשה השחיטה של מסלקת איסור הנבלה שלא חלה אצל מ"מ לא עשה מעשה שחיטה של וצחה כיון שהוא לאו בר ציחה הוא ולכן בישראל העושה מעשה שחיטה צבחה עכו"ם עולה מדרכה אחת, דהגם דאין עליו שם שחיטה ממח כמו צבחה ישראל להחיר משעת שחיטה אצל לאחר מיתה כיון שלא חל עליו איסור נבלה שברי אפילו ה' עכו"ם העושה מעשה השחיטה לא היתה חלה עליו איסור נבלה א"כ אין כאן רק חסרון מלך ציחה וכו' היא נשחטה ע"י ישראל ומותרת אלא דלא הותרה עד לאחר מיתה דאז הוא דמכחי היתר לעכו"ם כששחט לסלק איסור נבלה עכ"פ מדאורייתא ולכן בישראל

• דע דלפי שיטת היש"ש יש לך ליישב שיטת הבעל שב

יעקב חלק א"ח סי' כ"א שהעלה דבר חדש דבהמת עכו"ם אסור לשחוט ביו"ט אפילו שיאכלו ישראל, דבשעת שחיטה

לעולם ולפענ"ד דהא הוא מחלוקת קדמאה בדין אווזות לעינים (שעלפך גענו זלע"ז) שהביא בש"ע סימן ל"ג דנהגו לבדוק הוושט משום דהווה מיעוט המלוי וכחצ הרמ"א ז"ל דבעירו היו נוהגין קולא וז לבדוק הוושט וכחצ דיותר היה טוב שלא לבדוק כלל מלסמוך אקולא וז ועי' ש"ך ועי" שם ובאחרונים נראה דס"ל להרמ"א ז"ל דיותר יש לסמוך ארובא אפילו היכא דאיכא מיעוט המלוי יותר מסירכות הריאה מלסמוך אדזיקא ע"ש, אלא דו"ל דכונה הרמ"א ז"ל דלדעתו אין לסמוך לא על זה ולא על זה והי' אוסר הלעטה לגמרי כדעת הש"ך צו ע"ש, אלא לדעת המקילים כחצ כן דהיה יותר טוב שלא לבדוק והבן כי קלרתי. עכ"פ נראה דהכי דהוא מיעוט המלוי לריכין דזיקא ורואה מצד אווזות ואם לא דק היכא דלרין דזיקא כתבו קלח פוסקים דהו"ל עריפה כמו צמי שזרק ריאה בלי דזיקא עי' שו"ת-דבר שמואל סימן ר"ס וזלכו"ש סוסק"ג דאם לפי ראות עיני המורה יש במקום אחד מין שנטרפים צו ומלוי הרבה לרין לבדוק ואם לא דק אפילו דיעבד עריפה חב נראה לכאורה דלא כרמ"א הנ"ל ודו"ק וי"ל.

והפיר"ח סימן ל"ט ס"א כתב דאע"ג דקו"ל דא"ל לבדוק אחר שאר עריפות מ"מ הרואה להחמיר על עצמו אין בכך כלום ולא מקרי מוסיף על דברי חכמים אלא כמוסיף גדרים וסייגים וקלח ל"ע ממה שאמרו חולין י"ב ור"מ היכא אכיל צשרא וכו' פסח וקדשים מאי איכא למימר ומשני היכא דאפשר אפשר היכא דלא אפשר לא אפשר ומשמע דוקא ר"מ קשה לכו אכל רענן דאלוי צתר רובא לא פריך כלל דסמכין ארובא וכבר ידועין דברי הנוצי" דהיכי דאפשר לבדוק כל הספק אז אמרינן היכי דאפשר לברורי מצרינן אכל היכי דלאחר הציור נמי אכתי לא יתברר לגמרי וישאר איזה ספק א"ל לבדוק כלל וא"כ צשרא עריפות כיון דא"ל לבדוק הכל דלעולם ישאר עוד בספק כמ"ש בגמרא לר"מ דילמא במקום נקב שחט ממילא א"מ לבדוק כלל ועצמ"ש סימן מ"ח ס"ק י"ג חימה ולמה הפסיד רבי ממנו השואל צחנס היה לו לומר שלא להפכה משמע דכל שיכול לסמוך ארוב ולהחיר ולא סמך ומלא עריפות מקרי אפילו הפסיד ממנו ישראל אם מחמיר לאחרים לבדוק. ומיהו לעצמו יכול לומר דכל אשר לו יתן צעד נפשו ונתן אדם כל הונו להגלל מספק איסור ועי' מח"צ סימן י"ז וצבית ילחך יו"ד סימן ע"ט. ואם נחמיר לבדוק אחר כל עריפות א"כ נטערך להחמיר גם שלא לקנות ציאים ונטערך לבדוק אחר ח"י עריפות והוה מיעוט המלוי בעולם וא"כ לא נשתה חלב שמא ימלא עריפה ומשולם לא שמענו מי שלא ישתה חלב ולא יאכל ציאים מחמת חומרא אלא ודאי דכח"ג לאו חומרא הוא אלא ח"ו חסרון אמונה בצורה כי שאמרה אחרי רעים להטות והיא מלאה ממלאת החורה.

ולכאורה היה אפשר לומר דתלוי במחלוקת הראשונים אי רוב הוא מדין ודאי או שהוא מספק אלא שהחורה החירותו ועי' ש"מ צ"מ דף ו' בקפץ אחד מן המגוין דרוב לא היו ודאי אלא ספק אלא שהחורה אמרה להחיר ספק זה. ומיהו במקום אחר הבאתי דין דאחרי רעים הוא מלאה ממלאת החורה וממשפטיה וכמו שאמרה חורה את זה תאכלו יאת זה לא תאכלו הכ"נ אמרה חורה דאלוין צתר רוב ורוב צהמות כשרות ותאכלוה והאכרתי צ"ה. ומלאתי דלתי לידי מחלוקת האחרונים הב"א יו"ד סימן ו' כתב דאף כשהעריפות מלאו אין להחמיר להצריך דזיקא אלא היכא דהמיעוט המלוי הוא עריפות צרור אכל בספק ערפה לא וצו"ש משכנות יעקב סימן ע"ו ע"ז האריך הרבה לחלוק עליו דבדלוי בעריפות המלוי לרין לבדוק מיתה. נמצא דצריך קודם להחיר בהמת עכו"ם לעכו"ם שהוא המותר ואח"כ מותרת לישראל. והרי אסור לשחוט לעכו"ם

והכינותי את לצי להבין דברי הגאון במשכנות יעקב סימן ע"ז שכתב לפרש בדברי הרמ"א שכתב דיכול להחיר הראש ולהשליכו שלא נפסיד כל הצהמה כתב ח"ל, דאין לסמוך ארובא להחיר הראש ולהפסידו כדאי שלא נפסיד כל הצהמה והרמ"א שהחיר לעשות כן חלילה לרמ"א ז"ל לבוין בדבריו דרך ענה שיעשו כן להערים על העריפות ולא יתבררו רק דינא קאמר שאין מחייבין את האדם לבדוק ואם לא ראה לפתוח רק למכור שלם או להשליך לכלבים הרשות בידו ואין זו דרך הערמה אלא צי"ד התחת הגולגולת וקלקול הראש בגסה הוא ערמה מצוחרת וגלוי לשון כל לבעל איסור לכתחלה ולאכלו צגגה חס לי בדבר זה להשיא ענה לעצמים לעשות כן לכתחלה לעולם עכ"ל ע"ש. ולפענ"ד לכאורה ל"ע מהלכה דמלשיטין האווזות סימן ל"ג ס"ט שכתב הרמ"א ז"ל ויש תקנה צעיר לבדוק אחר נקוצת הוושט משום דשכיח יותר מסירכות הריאה וכו' ויותר היה טוב שלא לבדוק כלל ולסמוך ארובא מלבדוק ולהקל במקום דאיכא ריעותא ע"כ הרי להדיא דאפילו במקום ריעותא כתב דיותר טוב לסמוך על הרוב בלי דזיקא מלסמוך אקולות ודזיקא ולא חש לה משום ערמה.

איברא דנראה מדברי הנ"ל ראינו לדברינו שהרי הש"ך פי' שם בדברי הרמ"א ז"ל דלא ס"ל להחירא כלל אלא מדבר על מנהג דהלעיט אווזות ולהקל צישב לו קוץ שיש לדקדק בזה הרבה ואין להקל צו דהשיקר כהמחזר וסייעתו דאפילו לא נמלא קורט דם אפילו מצפנים נמי עריפה כשהקוץ תחוב צו ולכן יותר היה טוב להם שלא יצדקו כלל ולסמוך ארובא מהם מקילים כשנמלא תחוב צושט להדיא אם אינו נקוב משני צדדים דהו קולא גדולה אכל הרמ"א ס"ל דזה חב לא יוכשר ולא הביא דעת המקילים אלא להורות שעליהם סמכו המקילים אכל דעתו כיון דשכיח יותר מסירכות הריאה אין לסמוך ארוב ולרין דזיקא וכדלקמן ר"ס ל"ט גבי ריאה. והנה מצוחר מדברי הש"ך ז"ל דגם הש"ך לא פירש ברמ"א כן אלא לפי דשכיח יותר מסירכות הריאה ואפ"ה ס"ל להרמ"א דהכי ביו"ט משום לכם, וא"כ אסור לשחוט בהמת עכו"ם. והבן כי הוא דבר יקר בס"ד.

שם איסור וכשחזר וניעור לאחר שהוסיף עליו איסור אחר השם איסור עליו, והארכתיו כזה במקום אחר. עכ"פ לדידן כל שאינו מאוי עכ"פ כסירות הריאה הדריגין לכלל דאזליגן בחר רוצה דעלמא ואין לריך דיקה. ומכ"ע לא ראינו ולא שמענו לחוב כללים שנחשלו בהם חלב או בצים והחלב בא מבהמות ובהמות הרי חקנו חז"ל דיקה בריאה וא"כ הו"ל עריפות מיעוט המאוי לכ"ע ולכאורה אמאי סמכו לשחוח חלב מבהמות שיש בהם מיעוט המאוי של עריפות עכ"פ לא ישחו עד שיפחשו הבהמה ויבדקו אחר העריפות ופרט דאי נימא דסרכות הריאה מאוי הוא וגם משאר י"ח עריפות נמי צמיתות הוא וסמוך מיעוט דבאר י"ח עריפות למיעוט המאוי של סירות הריאה ונחוש לה וז"ל דכיון דשאר י"ח עריפות לא הוי מאוי כריאה לא מקרי מיעוט כלל דהו"ל כמו מיעוטא דמיעוטא דלא חיישינן לה והו"ל היחר גמור ובדיקה הריאה נמי הגם דהוי ליה מיעוט המאוי מ"מ לא חיישינן לה בחייה דכיון דא"א לבדוק סמכין ארובא וכשרה הוא וחלצה מותר לשחיה ודו"ק. אבל צמיעה המאוי כריאה או יותר מזה הסכימו כל הפוסקים דצעי דיקה כריאה וכמ"ש בצר אוזות בקיץ להפמ"ג ולהעטו"ד גם בחורף ומדין פרי שהרשש מאוי בו באו טלה.

וְנִתְּתִי אח לצי נחקר צמיעה המאוי מחי הוא דנקרא מיעוט המאוי בשאר עריפות ובשלמא סירות הריאה הו"נ מיעוט המאוי בכל בהמות שבעולם אבל מיעוט המאוי שצבאר עריפות אינו מאוי בכל בהמות שבעולם ומעטה היאך נדון האי דינא דאי נימא דאי נמא בחר רוצה בהמות שבעולם הנה ודאי שא"א שכל בהמות שבעולם לא יהיה בהם משאר עריפות ואפ"ה לא חיישינן להו הכ"נ לא נחוש להו ואי ניזול בחר בהמה זו שלפנינו מ"מ ניזול בה בחר רוצה בהמות דהרי בכל בהמה שאנו דנין עליה מכה כשרות רוצה דעלמא קאחין דפשוט דמי ששחט ג' בהמות ונאכדו הריאות באופן שצדיעבד הבהמה כשרה בלי דיקה כגון הא דס"י ל"ו ס"ה דתליגן הנקב צבנח או בזאב ובסיומן ל"ע ס"ב בריאה שנטלה עכו"ם או כלב לדעת המחבר מותרת פשוט דכל הג' כשרות הן ולא אמרינן כיון דג' היו יחד שחיבן כשרות ואחת פסולה דאזליגן בחר רוצה וברוצה כשרין והמיעוט עריפה אלא אמרינן כל ג' כשרין הן דאזליגן בחר רוצה דעלמא ולאו דוקא ג' בהמות אלא אפילו שחט אלק בהמות ונאכדו כל הראיות ובראי איכא שם עריפה ודאי אפ"ה אזליגן בחר רוצה ומכשרין כל הבהמות. ומעטה צמאוי נמי ניזול בחר רוצה דעלמא ונכשיר לבד בריאה שחקנו חז"ל לבדוק אבל בשאר עריפות דליכא חקנה ניזול בחר רוצה דעלמא.

והגרמא דהסבא היא כך דהא דכל בהמה צחוקה כשרות משום דאזליגן בחר רוצה דעלמא העטם הוא דכיון דכל בהמות שוות צבנח דבריאה וצמיתות שכן צבנח בהם הקצ"ה בכל בהמות שבעולם רוצם מהם כשרים והרוב הוא מלד עטם אחד שרוב בהמות העולם נולדו צבנח דבריאה כשרים הם ואין להם סירכה הריאה האוסרת וגם לא עריפות משאר י"ח עריפות עכ"פ רוצה וכוון שהחורה אמרה אחרי רצים להטות א"כ כל בהמה שאנו רואים אמרינן ודאי היא כשרה דאזליגן בחר רוצה בהמות לפי שחוקה הבהמה היא צבנח

יותר טוב להם לסמוך צדיעבד ארובא ולא לבדוק כלל אבל היכי דלא נמלא יותר מסירות הריאה אלא פחות מזה ואפילו כסירות הריאה היה מחיר לכתחילה לכ"ע בלי דיקה ולסמוך ארובא צין להרמ"א וצין להש"ך והכי דייק לישנא דהש"ך אבנ דעתו כיון דשכיח יותר מסירות הריאה א"כ אין לסמוך ארובא והכוונה נראה דכיון דחז"ל חקנו דיקה כסירות הריאה ובשאר עריפות לא חקנו הראו לן כזה דכל שאינו שכיח יותר מסירות הריאה לא צעי דיקה וכן נראה מדברי הפמ"ג שהצאחי לפי שכתב ג"כ בצר אוזות דצעי דיקה מפני דשכיח יותר מסירות הריאה. הנה חלוי כולם הבדיקות אם שכיח יותר מסירות הריאה. ואפילו נדחוק לומר דיותר מסירות הריאה לאו דוקא אלא כמוהו וכמסכניתה נמי צעי דיקה אבל אם לא נמלא אפילו כסירות הריאה אלא פחות מזה לכ"ע לא צעי דיקה ולכ"ע סמכין כזה ארובא דמנ"ל נבדוק אפילו פחות מזה כיון דלא מאינו בחורה ולא בחז"ל לבדוק אחר איסורים אלא צשיפור זה עכ"פ לפענ"ד ברור צדעת הפוסקים דבנמלא פחות מסירות הריאה לא צעי דיקה לכ"ע אלא סמכין כזה ארובא.

זמא שחמה איך נתן הרמ"א טלה על העריפות ולא יחזרו ולצטל איסור לכתחילה ונאכלו שגגה לולי דברי הגאון ז"ל חמינא חרי טעמי, חדא דהא קיי"ל ציבש ציבש חד בחר צעל ואפילו לפ"מ שכתב המהר"ם הביאו הב"י דלא יאכלנו יחד אלא אחד ושנים ולמ"ד דזרק אחד לתלות דזה הוא העריפות הדברים האלו אינם אלא חומרא בעלמא אבל מעיקר דינא פשוט דחד בחר צעל ומותר לאכול אפילו העריפות ועכ"פ אין בזה משום מצטלין איסור כל שלא עירב האיסור בידים נצטלו. והשנייה דהרי צמח מה"ת קיי"ל דמצטלין איסור לכתחילה (ודלא כהראצ"ד דס"ל דמה"ת אין מצטלין) רק חכמים אסרו לצטל איסור ולפי קושית הגאון ז"ל חקשה ליה לדידיה נמי היאך התירה החורה לצטל איסור לכתחילה ליקח חתיכה בשר עריפה ולערבו ברוצ בשרות ולאכלו וחכמים נמי שאסרו לא אסרו אלא לכתחילה ודרך ציעול אבל כל שנעשה ממילא לא אסרו ומותר לכ"ע ואדברה כחצו קלת אחרונים ז"ל הב"י בשם הש"ה דאם לא יאכל יב שגז מנינות, והגם שצמקום אחר הקשיתי עליו מ"מ ודאי דלדינא סמכין אדון רוצה הוא דין דהרמ"א ז"ל.

שוב ראיתי והגאון ז"ל שם צמאוי הרגיש מהא דיבש ציבש שצטל ברוצ ודחק ליבשו לפי שיטת הרא"ש חולין דהציעול מהפך האיסור להיות היחר משא"כ בדין דליכא ציעול והאיסור צמקומו עומד, ולאחר סליחה הגאון ז"ל לבני לא כן ידמה חדא דהרי עכ"פ לפי שיטת שאר הראשונים וכנראה דכתיבהו קיי"ל הרי לא אמרינן דהאיסור נהפך להיות היחר ועכ"פ אליבא דידהו דהי שפיר דברי הרמ"א ז"ל והרי לכ"ע אם ציבש היבש ציבש אה"כ חזר וניעור ואוסר צעמא ואי נימא דנהפך הרי עטם היחר הוא (ועי' ע"ז וז"ע). וגם אם חזר ונפל עוד חתיכה איסור נמי חזר וניעור. ומיהו נראה דעת המפרשים דהא דאזליגן בחר רוצה הוא משום דאמרינן דאזל שם איסור מהמיעוט ונקרא על שם ההיחר והחורה לא אסרה אלא

משא"כ אם המיעוט המצוי לא היו אלא ספק עריפות אין לר"ך בדיקה, ועי' דרכ"ח סי' ל"ט אות ג', ואין לומר כיון דכתבנו לעיל דחלוי בסורכת הריאה א"כ כיון דסורכת הריאה בדקין אפילו מספק הכ"ג במיעוט המצוי דודאי מעיקר דינא כשחקמו לוי רז"ל בדיקה הריאה נמי י"ל דלא חקנו אלא שהיו מיעוט המצוי עריפות ודאי רק לאחר שחקנו ונחמטעו הלכצות ואין לא בפקינן בסרכות מערפינן הרבה אבל עיקר בדיקה לא נחקרה אלא אודאי עריפות וכדעת הב"ח והכ"ג לדידן, כנלפענ"ד.

ומעתה נבא לשאלתו במקום ששוחטים למך חמש או שש אלפים עופות ליום או יותר ונמלאים לפעמים עד למאחיס שאלות על בני מעיים לפי החשבון אינו עולה אלא אחד לפערים וחמשה או לשלשים עופות וגם מייבשו לא כולבו עריפה וינבו א"כ לא היו אלא לערך אחד מארבעים כה"ג לפענ"ד אין שום חשש בדבר ולא מקרי מיעוט המצוי להלכין בדיקה בכל העופות מדינא.

ואין לומר דכיון דיש קמן עכ"פ שש אלפים עופות ודאי נמלאים יותר ממאה עופות עריפות ואפשר לברר למה סמכין ארוב ובשלמא היכא דשחט רק עוף אחד או שנים וליכא עריפות בצירור כה"ג נסמוך ארובא אבל הכא כיון דאיכא עריפות בצירור האיך נסמוך להחיר ודאי עריפות מכה הרוב ולהאכיל בג"י. שבוש הוא דמה ששוחטים הרבה בהמות יחד לא מעלה ומוריד לענין דין רוב וכמ"ש לעיל דבעיקר צוה דאין הולכין בחר רובא דעלמא או בחר רוב אותו המקום לפי הענין. והבט בעלמך למשל כששוחטים שלשים אלף עופות וכמ"ש כמ"ע ודאי א"א שלא יהיו שם גם משאר עריפות הגמלאים מ"מ לא אמרינן כיון שיש כאן ודאי עריפה נבדוק אלא אדרבה אמרינן דלא חקנו לבדוק דטרחה יתירה הוא וכל שהערחה יותר הקילו יותר וא"כ הכ"ג כיון דעריפת מילתא לבדוק אחר כל הבני מעיים לא חקנו לבדוק כה"ג והבט שאפשר ליקח כמה אנשים משגיחים לבדיקה אבל החורח חסר על ממונם של ישראל ולא חייבה לבדוק כל הבדיקות הג"ל ומכאן נמי ל"ע דמשכנות יעקב הג"ל ודו"ק, ועי' פמ"ג סי' ק"ט אות י"ג באווחות פטומות ששוחטין הרבה ביחד לא מחייב למדקדק ואי צעי משליך הבני מעים דרובן כשרות הן וככ"ג לאו מבטל איסור לכחלה הוא ע"ש. עכ"פ בזה סלקינן וצוה נחמין דכה"ג ששאל מעכ"ת ליכא שום חיוב לבדיקה אם לא שישתנה המציאות ואז נחכים לה.

וגדלו"ה מזו מלאחי לרבינו צצית שערים א"ח סימן רנ"ב אבא דבטי בגמרא צילא צעוף הגדרם אי מחזקין ריטוחא גם לענין יו"ט כחז מרן ז"ל דדוקא צעוף הגדרם דלא סמכין ארוב לענין עריפות קמבעיט ליה אבל בכל בהמות כיון דע"כ אנו סומכין ארוב בהמות כשרות צפסח וקדשים ולא חיישינן שמא במקום נקב קשחית שז סמכין עליה אפילו היכי דאפשר לברר ולא חיישינן למיעוטא וכמ"ש הפלאה ספ"ק דכתובות דאף דאין הולכין בממון אחר הרוב מ"מ רוב שהחזקנו לענין איסור מהני אה"כ ג"כ לענין ממון (וכבר הבאחי סמוכין אמפרשים ז"ל בסרכות הריאה וכו' ע"ש, משמע דמיעוט מצוי לדעתוכל שהוא קרוב למחצה ופחות מזה לא מקרי מיעוט מצוי ודו"ק.

ובצריחתה כרוב בהמות שבעולם אבל אם מלאנו במקום אחד שינוי בטבע הבהמות מרוב בהמות שבעולם ואפילו לא ראינו שהמקום הזה מופרש הוא ומובדל מכל בהמות שבעולם שנמלאים שינויים כאלו בהמות אותו המקום שהבהמה נטרפת בהם מה שאינו ברוב בהמות שבעולם א"כ בהמות אותו מקום כבר נבדלים מרוב בהמות שבעולם מחמת שרוב בהמות בעולם אין להם שינוי זה רק מקום הזה היא גרמה השינוי ולכן שפיר לא אזלינן בחר רובא דעלמא.

א"א דמ"מ אחי אפילו דלא אזלינן בחר רובא דעלמא ניזל בחר רוב אותו המקום והלא הכא נמי רוב כשרים הם דהלא רק מיעוטים הם הנערפים ולמה לא ניזל בחר רוב. אמנם זה אמרינן דכמו בסרכות הריאה מכל בהמות דאף דהוי ליה מרוב הכשרות שבעולם מ"מ כיון דהוי מיעוט המצוי להריכוהו בדיקה למציאותם למדנו מיהא דבכל מיעוט המצוי בין שהוא בכל העולם ובין שהוא במקום אחד כיון דהוי"ל מיעוט המצוי ולא ליה מהחירא דרוב בהמות כשרות בכל העולם דרוב בהמות הכשרות אין מצוי בהם אפילו במיעוטן האי סימן, ומה שנמלא במציאות האי עריפות אינו אלא מיעוטא דמיעוטא שלא חיישינן לה כלל והאי מקום כיון שישא מרוב הזה ויש לו מיעוט המצוי נכנס בדיון ריאה דהוי"ל מיעוט המצוי שחששו לה חז"ל ולכן שפיר לר"ך בדיקה. ולפי"ז נראה דמיעוט המצוי נקרא כל שנמלא כל ערפות בסורכת הריאה שחששו לה חז"ל אז אין חיישינן לה דהרי הראו לנו חז"ל דכשיש מיעוט כזה שחשו ובפחות מזה לא שחשו לחקן בדיקה ולא מקרי מיעוט המצוי, והא ראיא שלא חקנו ז"ל בדיקה משאר עריפות אפי"ש שגם הם במציאות במיעוטא דמיעוטא. אמנם לפי שאינם נמלאים כ"כ בסורכת הריאה לא להריכו בדיקה נראה ברור דחייב חז"ל לבדיקה הוא כמציאות סורכת הריאה. וכן נראה דזה הוא סברת הרמ"א והש"ך בסימן ל"ג הג"ל ובסברת הפמ"ג שכחצו כיון דשכיח יותר מסורכת הריאה דאי הוה שכיח פחות מסורכת הריאה לא הוי מיעוט המצוי כלל ולא היו מחקנים בדיקה והגם שהם כחצו ששכיח יותר מסורכת הריאה לאו לדיק דבטי יותר דה"ה נמי כעין סורכת הריאה רק לא פחות אבל בשוה נמי היו מחקנים כיון דרואים דבשיעור זה חששו חז"ל הגם שיש סברא לומר דבמקום אחד מיעוט המצוי לר"ך להיות יותר מסרכות הריאה דדוקא במיעוט המצוי בכל העולם די לחייבו בדיקה אפילו במצוי בסורכת הריאה אבל במיעוט המצוי במקום אחד לר"ך יותר מסרכות הריאה והעטם דבמקום אחד לעולם יש לחוש דלמא לאו מרוב בהמות אותו המקום הוא אלא מרוב בהמות שבעולם ויש לו עכ"פ לירוק קלח מכל בהמות שבעולם מ"מ נראה דכל ששכיח בסורכות הריאה לריכה בדיקה והבן.

ובש"ן משכנות יעקב יו"ד סימן ע"ז כחז דכל שנמלא חלק אחד מעשרה הגשחטים עריפה נקרא מיעוט המצוי ואז כבר חייב לבדוק הכל פחות מכן אינו נקרא מיעוט המצוי ויש לענין בדבר כי לפענ"ד הוא חומרא גדולה יותר ממה שכחצו הרמ"א והפמ"ג ועיין שו"ת צ"ח סימן ו' צו"ד שהעלה לדינא דאף כשהעריפות הוא מיעוט המצוי אין להחמיר להלכין בדיקה אלא היכא דהמיעוט המצוי הוא עריפות ברור עכ"פ • ועיין ריב"ש חשו"ק צ"א שכתב שמיעוט מצוי ר"ל שהוא קרוב למחצה ורגיל להיות דומיא דמעיל מצוי המחזר

אסורים במלאכה מכח מיעוט הנ"ל והלכה רווחת בישראל דעושין מלאכה ע"י גויים ע"ש. הנה מבואר דהיה ס"ל דאי נימא דקיי"ל צ"ג לא אזלינן צ"ר א"כ גם לישראל אסור לסמוך על הרוצ וחסור לפשות מלאכה עם עכו"ם זה וממילא אסור בכל האומות כיון דכולם יש להם חפץ ואין הולכין צ"ר וזה כקושיא הגרי"ש הנ"ל.

והגרמ"ש ח' דמנאות שלו הוא דלא אזלינן בחר רוצ אצל מנאות של ישראל כיון דבישראל קיי"ל דאזלינן בחר רוצא לא לר"ך לחוש לו והגאון בעל מחנה חיים הקשה עליו ע"ש מנחמח של תורה מקדושי ענין. והנה החת"ס הביא שו"ת רד"ז ח"ג סימן תקמ"ז שכתב דאם נתערב דבר אצל נכרי לא יקחנו ישראל דהוה בשעה שלקחו מן העכו"ם כאלו מצטל לכתחילה הבאחי דבריו בקצרה בספרי הג"ל נראה דעתו ז"ל דמפרש דברי הרד"ז דאף דהדין נוגע לדין ביינו הציטול וה"ל לילך בחר רוצ וציטול דרוצ וס' ולגבי עכו"ם אין נפ"מ כלל מ"מ כתב ז"ל דאין לסמוך על הרוצ ולקנות פירות אלו שנתערב בהם מיעוט איסור דה"ל כמצטל איסור לכתחילה אלא ישראל בשעה שקנאו א"כ בדרם נמי דנתערבו פירות ערלה עם שאר פירות ואין לוקחים אותם פירות מעכו"ם לפי דעת הרד"ז הנ"ל כפי מה שפירש צו החת"ס א"כ הו"ל בשעה שקונים הערלה המעורבת דרוצ בגדר דאין מצטלין איסור לכתחילה וממילא אחי שפיר קושין לפי"ז מדברי החת"ס דמבואר מדבריהם דאלו הוה ידעינן ודאי דהרוצ הוא היתר ביינו סומכין עליו והיינו יכולין לקנות מהם הענבים הא כיון דהאיסור נתערב אללם הו"ל כאלו מצטלין איסור לכתחילה וע"כ התוס' מיירי אפי' היכי דידעינן ודאי שיש לעו"כ כרם של ערלה ג"כ אלא שהרוצ אינו ערלה ואפילו נתערבו היה מותר לקנות. ועי' רש"י חולין י"ב ע"ב דרובא דליתא קמן הוא דילפינן מאחרל"ה אצל רובא דליתא קמן בלכא למשה מסיני הוא. ופשוט דכרם של ערלה הו"ל רובא דליתא קמן שברי אזלינן בחר רובא דעלמא ועי' שו"ת בית שערס יו"ד סי' א' א"כ לכ"ע לא אזלינן בחר רוצ ויהי אסור לן לקנות מהם לפי הבר"א הנ"ל ולפי המסקנא אחי שפיר. ובחי' סוגיות פלפלתו אי שייך דין הפקר צ"ג למ"ד הפקר עושה קנין והבאחי ראוי מדברי הראצ"ד בתו"כ פ' בבה דל"ל לצ"ג דין מחילה דכל קנינא בכסף א"כ גם הפקר ל"ל ולמ"ד דהפקר הוא סילוק רשות אית לכו והבין.

והפ"ע י"ד אסקופא הגדרסת תחת כפות רגלי הראשונים ז"ל נראה לדייק מתוספתא הביאה הר"ש פ"ב דמכשירין מ"ו וז"ל, הניא בתוספתא מלא צב תינוק מושך מחלה למחלה מטילין עליו שני חומרים פי' שני חומרים לאו לפנין נגיחה איירי כדמוכח בכתובות דף ט"ו ע"ב דבמילויא מהצירו עליו הראיה אלא לענין איסורין דמחמירין עליו כישראל דאסור בגבילות ומחמירים עליו ככותי כי הוה דלמרינן בפרק ד' מיתות דף ג"ע דעו"כ העוסק בתורה וכו' א"כ אם קדש אשה וצא ישראל אחר וחרז וקדשה ע"כ. והגרא"ה מדברי התוספתא דדוקא במחלה על מחלה הוא דמטילין עליו שני חומרים אצל דרוצ עכו"ם מודו דאזלינן בחר רוצא לגמרי וזה כפצרת הרמ"ש ודלא כמחנ"ת ז"ל.

לדברי הפלגא מתוס' בכורות שםפירש כן להדיא) וה"נ דכותי ושפיר מותר לשחוט צו"ט וכו' ולדעתי הפי' בגמרא חולין אלא היכי דאפשר אפשר היכי דלא אפשר לא אפשר וכיון דפסח וקדשים ע"כ סמוך ארובא והחזקנו אותו רוצ שוב לא חיישינן למיעוט ואכיל נמי בישראל והכ"נ אפילו לר"מ א"ל לבדוק אחר ח"י עריפות כיון דהחזקנו רוצ בזהמות כשרות שוב לא חיישינן למיעוט ע"ש, ועי' חידושי הרשב"א חולין דף ט' ד"ה ואפילו שכתב בעין זה בדברי ר"מ והוא ראייה גדולה דלפולס לא הלריכו חז"ל לבדוק אחר שום טרפות כי אם אחר עריפות הריאה שהוא מיעוט המלוי בזהמות וק"ל. כל זה כתבתי להנ"ל והנני מקוה שימלא דבריו נכונים צ"ד.

ידידו דושה"ם בלב תפיש

משפח הקטן

סימן ק

אי חולכין בב"ג בתר רוצ

בס"ד, ה' לסדר עם לבן גרתי התשל"ג ברקלין נ"י יצו"א מע"כ האי צורב עוסק בחוקי חורב ברקאי מופלא ומופלג וכו' הב' אשר חיים הי"ו, בן לדיד נפשי הרה"ג משה וויס שליט"א, כעת תחת הרה"ג ידי"ג משהיא"ז רב העיר ור"מ עבו ת"ז. **אחרשעה"ט** וי"ת,

בד"ת אשר העיר בספרי משנה הלכות ח"צ סימן ל"ע במדור התשובות כתבתי עוד יש להעיר צמ"ש תוס' קידושין דאין אנו נהנין מן הכרמים שהעו"כ מצריכין אותם בכל שנה אע"פ שאין אנו יודעינן ודאי שמצריכין כולם הו"ל לילך אחר הרוצ והקשה שם לפי הפוסקים צ"ג אין הולכין אחר הרוצ הא צ"ג קיימין ופ"ז תמכת דמה שאמרו האחרונים דאין הולכין אחר הרוצ גבי עכו"ם ביינו דוקא מה שנוגע לדידיה אלא מה שנוגע לישראל הו"ל לסמוך ארוב פירות עכו"ם שבהם אינן מצורכות או ליקח מהרוצ או המיעוט שפיר אזלינן בחר רוצא ע"כ.

אהובי ידידי ננראה שצספר שיש לפיך חסר שם דף ס"ה ולכן נא לנקש שם ספר משנה הלכות שלא חסר צו ותמלא צדק ס"ה ע"א פי' הב' דילפתא דאחרי רבים כל שנוגע לישראל לכ"ע אמרינן אחרי רבים להטות. ועכ"פ היה כדאי לעבור על כל התשובה קודם ששלח להקשות אדברינו. ומיכה לאחר שצאו הדברים אלני אכתוב לו איזה דברים צוה, כדי להראות חביבות. הנה דע כי קושא זו שהבאחי שם צמ"ש הגאון הלזיק מוהר"י שטייף ז"ל אחר כתבו מלאחי שקדומה הוא ועי' צו"ת מחנה חיים יו"ד סי' ו' ז' ח' וצו"ת מהר"ם שו"ק א"ח סימן קמ"א קמ"צ באריכות מה שהאריכו בני גאונים זה לעומת זה בדברי אלקים חיים והגאון מהר"ם שו"ק ז"ל התפלל על המחנה חיים שחידש בתינוק הנמלא דרוצ גויס דהוא אסור לחלל שבת כיון דצ"ג לא חידשה התורה דיכול לסמוך על הרוצ א"כ בכל דורות מלפנים אשר הרבה צוות נתערבו בגוים וצנייהם הם ישראלים עפ"י דין תורה ואסורים במלאכה א"כ כל הגוים

כחצו החום' פסחים' דאפילו בקצו שאלו ידוע לנו בצירור מקומו אבל כיון דידוע שיש איסור בעולם הו"ל עכ"פ קצו דרבנן, וכ"כ לפי קו' הר"ש מקונו הידוע מנחל איתן ע"י ע"ז א"ח ב' תר"ה סק"ד וש"ך יו"ד ס' קי"ד סק"ט וע"ז ומג"א שם א"ח ס' ל"ב סקט"ו, ובמסכת ברכות י"ט מדלגין היינו ע"ג ארונות וברוקח ס' תס"ז הקשה דהא הו"ל קצו וע"כ מה שחי' ועי' פמ"א ח"ב ס' קנ"ג והח"ס יו"ד סימן של"ז חמה דימא בכל קר קצו וכמחלה על מחלה ע"ש.

ומידו האמרי ברוך בהגהותיו חמה אחור"ד דרש"י כתב העטם משום חשיבות והוא רק מדרבנן אבל מדאורייתא בטל, וגדולה מזו הקשה בשו"ת שו"מ מהד"ק ח"ג סימן ס"ב לדרכו של החור"ד איך אמרו בסופו ילד שסבב בזקנה בטלה, וכל המשניות במס' ערלה מלאים דאף במחור בטל ולא עוד אלא דגם קרקע בקרקע בטל וראי' מצ"י ס' תרפ"ח דעירות המסופקות אם מוקפות חומה אזלינן בחר רוב עירות דעלמא והשפ"מ פ"א דמגילה הקשה דימא קצו ועכ"פ נראה דאזלינן בחר רוב עירות ע"ש, ובחור"ל בלאו הכי לא קשה מידי דהרי אמרינן בגמ' קידושין ל"ט ערלה בחור"ל הלכה למשה מסיני דודאי אסור וספיקא מותר ועי' ר"ן שם ודו"ק.

ובעיקר הדבר אי אזלינן בחר רובא ב"ג בחי' הקשתי מירושלמי דמאי ר' לעזר טע' למיעוטא כהדא סורקא שהיא מסתפקת יום אחד מן האיסור נעשה אותו היום הוכח לכל הימים רבי יוסי צבי מנחה גר דבא להחגייר אין מקבלין אותו אפי' אומר מעמון ומואב הוא ונעשה אותו הגר הוכיח לכל הגרים אלא כינו הא רבי לעזר סבר מימר רוב א"י נתונה ביד גוים ועי' פ"מ ומר"פ שם חילופי גירסאות והראב"י ברכות קג"א הביא דברי הירושלמי וכתב לא ידענא להבין בחי' על זה הס' ותמה עוד לר"מ דחייש למיעוטא היאך מקבלין גרים בזה"ל וחי' מורו ה' משה הכהן דא"ל דברי הירושלמי היה מפרש דדוקא עמוני ודאי אסור לבא בקהל ולא עמוני ספק ע"ש וכ"כ בתשכ"ז קטן סימן תקל"ח ועי' שו"מ ספס"ו מא"ב דלא אסרה תורה ספק עמוני.

ולפענ"ד להקשות קושית הראב"י אליבא דכ"ע אף לדין דאזלינן בחר רובא מ"מ אכתי היאך מקבלין גרים בזה"ל הא כיון דאין הולכין בעכו"ם ב"ר נמא דכל אחד יש לחוש שחא מעמון ומואב הוא ועי' מכילתא פ' בשלח אמר ר' אלעזר גבע הקב"ה בכסא הכבוד שחא יבאו מכל העולם להחגייר ביקבלו אותו ומכיתו של עמלק לא יקבלו שחאמר ויחמר דוד וגו' נזכר דוד באותה שעה מה שחאמר למשה רבינו עליו השלום שחא יבא מכל האומות העולם וכו' ויחמר אליו דמך בראשך לכך נאמר מדור דור ע"ש, וא"כ עכ"פ נחוש בכל גר דלמא מזרע עמלק הוא או מזרע עמון ומואב ולא אזלינן בזה ב"ר, וא"ל דהא ב"ד של ישראל אזלי בחר רובא דהרי קודם שנתגייר עכו"ם הוא וכשהוא בא להחגייר אין דנין עליו אי מרובא הוא או ממיעוטא וב"ג לא אזלינן ב"ר וכ"כ אי נימא דב"ג שייך קצו ועי' נזיר דאדם מקרי אקבע איסורא משום דשז לזכותי' א"כ הב"ג נימא אקבע איסורא וכיון דאיכא מהם

והנה הערוך לגר יבמות נ"ח ע"א הקשה לדברי הר"ש בחומרא נכרי שלא יעסוק בחורה לריך לפרש דאף דזה הוא קולא גבי ישראל דישאל מלווה לעסוק בחורה מ"מ הרי יכול לעסוק ב' מלות ידידה דמלות ל"ח קיים בזה אם ישראל הוא ולא עבר איסור לעסוק בחורה אם וכרי הוא אלא הקשה איך יעשה בשמירת שבת דאין שייך בזה לתפוס חומרת שניהם אם ישבות דלמא וכרי הוא ואם לא ישבות דלמא ישראל הוא וחלל שבת ע"ש מה שחייך דיום שלהם הלילה הולך אחר יום ולדין היום הולך אחר הלילה, אלא שהקשה החינה בשבת אבל איך יעשה ביוה"כ שחל להיות סמוך לשבת בין מלפניו בין מלאחריו ונכנס שם בדחוקים, ובאמת כי קושא זו לאו חדתא היא וכבר הקשהו לאבות האריך שמרו את השבת למ"ד ששמרו החורה מספק ובענייני כתבתי בשם הגאון מאוסערנאווא שהיו לובשים זיגות דלשאל לא הוה משא ולעכו"ם הוה משא והכ"נ היה אפשר כן.

ומידו לדין מעיקרא לא קשיא לפמ"ש רש"י יבמות הנ"ל בגר חושב הוא שקבל עליו שלא לעבוד ע"ז וכיון שקבל שלא לעבוד ע"ז לריך לשמור את השבת דכל המחלל את השבת הרי הוא כעובד ע"ז והחום' תמכו עליו מסנהדרין נ"ח ובריתות ע' ע"ש ובחי' למס' יבמות ישבתי דברי רש"י דגר חושב שאני מעכו"ם ועי' רמב"ם פ"ו מהל' מלכים שכתב עכו"ם שעסק בחורה ואח"כ כתב ב"ג שרלח לקיים ממלות ה' לשם מלוה וכו' ונתן דקדק מנכסיו לעניי ישראל ואח"כ כתב עכו"ם שנתן דקדק נותנין אותו לעניים וסותר מיניה וכו' והנראה דהחילוק בין עכו"ם וב"ג דעכו"ם מיירי שעדיין עובד לע"ז וב"ג מיירי שקבל עליו שלא לעבוד ע"ז ובכיון דייק הרמב"ם וכתב קודם עכו"ם ואח"כ ב"ג ושוב עכו"ם א"כ ס"ל לרש"י נמי דמה שאמרו עכו"ם ששבת חייב מיתה היינו כל זמן שעובד ע"ז אף שקבל ז"מ אבל גר חושב שקבל עליו שלא לעבוד ע"ז שפיר שומר את השבת ודו"ק, ועי' רש"י סנהדרין ל"ו ע"א גר חושב ובאר שבע שם מה שהקשה עליו, ולפענ"ד שרש"י ס"ל גר חושב הוא שהוסיף על שבת מלות אלא שלא קבל עליו כל המלות כגר דאך אבל קיבל יותר מסתם ב"ג ולכן נקרא גר חושב ולא ב"ג, ואחי' שפיר אפילו נימא דלא אזלינן בחר רובא מ"מ כיון דקבל עליו שני חומרים א"כ ממילא קבל שלא לעבוד ע"ז וחייב לשמור את השבת ודו"ק כי קלרתי מאד.

איברא דלפמ"ש החור"ד יו"ד סימן ק"ו אות ו' דקרקע בקרקע לא בטיל והביא ראי' מקבר שנאבד בשדה מטמא דאורייתא כמבואר בזהלות ועוד הביא מרש"י גיטין נ"ד בנטיעה של ערלה שנחשבה בנטיעות מחבורות אינו בטיל במחור ועי' חו"מ תרומות פ"ט מ"ה גבי לגינה של תרומה בשם חוספתא דאין קרקע בטילה דדוקא בחלוש שייך ביעול שראוי להחזיר ולפי"ז חקשה בדרם שמתחבר הוא נימא קצו וכמחלה על מחלה דמי ולא יזיל בחר רובא כלל ולאסור לאכול ענבים מכרם עכ"פ או לקנות כשהן מחבורים אפילו לדין וא"כ איך מזינו ידינו ורגלנו בדרם של עכו"ם בכל העולם שחא ערלה הוא ואין לומר דכיון דריב הכרמים אינם ערלה אין לנו לחוש כל שאינו ידוע לנו שיש כרם של ערלה חדא דהרי

ושפיר אזלינן ב"ר ע"ש ולפענ"ד לא פשוט כ"כ לפמ"ש לעיל דאם הוא באתחא מחרע עמלק אז אסור לקבלו וכיון דנעכו"ם לא אזלינן ב"ר א"כ לכתחילה אינו יכול לבא לב"ד להתגייר דהב"ד אומרים לו הוי יודע שיש לך לחוש דלמא מחרע עמלק אתה שאין הולכין לבדך בחר רוצא. ובפרט לפי שיטת כמה מחאחרונים דס"ל דיש חיוב על ב"ד של ישראל לבדוק לאומות העולם לקיים ז' מלות שלהם וכל האיסורים שלא יעברו א"כ הב"ע על הב"ד של ישראל להגיד לו שלא יתגייר.

ודע דבהדי שותה נפל מילתא בלצאי לישב הא דאמרינן בגמרא קידושין ס"ז צ"ע מנייה רב אסי מר' יוחנן א"ל פירות ערוגה זו תלושין יהיו תרומה וכו' א"ל כל שבדיו לאו כמחוסר מעשה דמי איחיציה האומר לאשה הרי את מקודשת לי לאחר שאתגייר לאחר שחתגיירי לאחר שאשתחרר וכו' ור"י בשלמא כולבא לאו בידו אלף גר הוי בידו גר נמי לאו בידו דא"ר חייא בר אבא א"ר יוחנן גר נריך שלשה מ"ט משפט כתיב ביה כדין מי יימר דמזדקקי ליה הני חלתא ועי' מקנה שם דאפלו היבא שכבר קבל עליו המלוות ובמאירי קדושין הנ"ל ואחר שהוא נריך ב"ד אינו בידו והוא שאמרו מי יימר דמזדקקי ליה בי דינא. ולכאורה יש לדייק דהרי בתורה כתיב דמלוה לקבל גרים וכיון דמלוה לקבל גרים ודאי יזדקקו לו ב"ד ובעין שאמרו דנדר בוי"ל דבר שיל"מ ולא תרומה והטעם דנדר מלוה לאחשול עליה דכל הנודר כאלו בנה במה והמקיימו כאלו הקריב עליה קרבן ולכן מזדקקין ב"ד להחיר נדרו אבל תרומה לאו מלוה לאחשולי עליה לא הוי דשיל"מ דילמא לא מתרמי לי ב"ד וא"כ הכ"ע אמאי אמרינן מי יימר דמזדקקי ליה ב"ד הרי מלווין ועומדין הם להזדקק ליה, אמנם להנ"ל י"ל דכיון דבאתחא בזמן הזה בא סנחריז ובלצל את כל העולם שוב אין כאן מלוה לקבלם דאין הולכין בהם ב"ר ושמה האי עמלקי הוא או עמון ומואב ולכן ליכא מלוה ושפיר אמר מי יימר דמזדקקי ליה.

ומיידו בעיקר הלכתא נלפענ"ד להביא ראיה גדולה דגם בב"ג הולכין ב"ר, דהנה אמרו ע"ז ה' ע"ז וצחוס קט"ז א"ר אלעזר מנין למחוסר אבר דאסור לב"ג דכתיב ומכל החי מכל צפר שנים וגו' אמרה חורה הבא בהמה שחין ראשי אברים שלה ופריך הא מציעא ליה למשעי עריפה דלא ומשני עריפה מלחיות זרע נפקא הניחא למ"ד עריפה אינה יולדת אלף למ"ד עריפה יולדת מאי אכ"ל אמר קרא אתך בדומין לך ודלמא נח גופיה עריפה הוה חמיוס כתיב ביה וכו' ע"ש ואי נימא דב"ג לא אזלי ב"ר האיך אפשר בהמה שיצא לקרבן שאינה ערפה ונה היאך ידע אי בהמה כשרה או ערפה הוא להכניס בחיבה כיון דלא אזלינן בכו בחר רוצא ובגמרא שם ולהקדבא סגי בתלתא יומי והתנן שואלין בבל' פסח קודם הפסח שלשים וכו' ומשני חנן דשכיח מומין דפסלי אפי' בדוקין שבטיין בעינן חלתן יומין אינהו דמחוסר אבר אית להו בתלתא יומי סגי. והנראה דבדיקה דידהו להקדבא בתלתא יומי הוא דהוה ועי' חוס' שם ובפסדות עצובה ואי לא אזלי בהוא ב"ר א"כ אדרבה אפי' על כל אברים פנימיים נריכין לבדוק דלא אזלי ולא סמכין ארוצ ודלמא עריפה הוא ויותר יש לערות להם לבדוק כל הקרבן וא"כ מדאמר חנן דשכיח מומי דפסלי אדרבה לדידהו פוסל

אסורים להתגייר והו"ל עכ"פ קבוע דרבנן (ומיכהו במחנה חיים הנ"ל מספקא לי' אי אמרי' איקבע איסור בעכו"ם או לא אמרי' קבוע ע"ש)

הן אמת גדולההוה מוה יש להקשות דהאיך אמרה תורה לקבל גרים בכלל והרי בגמרא חולין פריך (דף י"א) ויילף ממכה אציו ואמו ודלמא לאו אציו הוא ומשני כגון שהיו אציו ואמו חבושין בבית האסורין ודחה ואפי"ה אין אפוטרופוס לעריות ומעשה אי לא אזלינן בחר רוצא בעכו"ם א"כ איך אמרה תורה לקבל גרים דלמא לאו אציו הוא ואמו זנתה מעמתי או עמלקי ואסור הוא לבא בקהל ועי' ל"ל דאזלינן בחר רוצא, וקנ"ה י"ל כיון דהתורה כתיב בזמן שכל אחד יושב על אדמתו קודם שבה סנחריז ובלצל א"כ הו"ל ודאי דאפילו זנתה זנתה מאנשי מקומה והו"ל האסורין לבא בקהל מיטעא דמיטעא כיון דיתבי אדוכתייהו אבל צוה"ל לאחר שבלצל האומות ע"פ כנ"ל, ועי' פנ"י קידושין ע"א וברשב"א שם.

וציפיתי פיה בבית האזור מערכת ב' כלל ט' אות י"ג שג"כ הרגיש בקושין ותירץ עפ"י דעת החוספות כחוצות י"א גירות וכו' באין כאחד הכ"ע כיון דבישראל אזלינן בחר רוצא רוצ וגרות באין כאחד אלף שדחה לעמנו דכ"ז שהוא עכו"ם לא אזלינן ביה בחר רוצ ושפיר אין לחייבו ע"ש מ"ש. ולפענ"ד בלאו הכי אינו דומה להא דהתם אף דאין זכיה לעכו"ם קודם שנתגייר אבל גם ליכא איסור המנגד ולכן שפיר אמרינן דזכיה וגירות באין כאחד אבל בדין הרי אם הוא מעמון ומואב או עמלקי הרי איכא איסור לב"ד לקבלו וגם לו אסור להתגייר והגם דבב"ד של ישראל אזלינן בחר רוצ אבל לדידי' ליכא רוצ והוה איסור.

ויש לדייק עוד לפמ"ש במקום אחר דעכו"ם המכשיל את ישראל חייב מיתה עי' רמב"ם פ"ג מא"כ ה"י ומה"ע אמרתי הרגו להבוא ארמאח פסחים ג' שהכשיל את ישראל וגם את נשי מדין שאמרו עליה זו היא שנכשל בה ישראל ואין זה מדין לפני"ע שנחלקו בו הפוסקים אי שייך בעכו"ם לפני"ע עי' חוס' ע"ז ט"ו ורשב"א שם ומנ"ה מלוה רל"ז ומלא הרושים אות לפני"ע וכיון דעכו"ם המכשיל את ישראל חייב מיתה א"כ כיון דבב"ג לא אזלינן בחר רוצא א"כ כשהוא עכו"ם אסור לו לגייר עמנו דשמה הוא מחרע עמלק ודמו בראשו ואם ילך לב"ד ויקבלוהו הרי הוא מכשיל ב"ד של ישראל שקבלו עמלקי אם הוא באתחא מן המטע והגם דבב"ד סומכין על הרוב אבל כשהוא לעמנו אם הוא באתחא מן המיטע אזי איכא איסור דרוב לא הוי ביורור אלף ספיקא הוא דהוה כמבואר ברא"ש ב"מ ובש"מ שם אלף דמ"מ התורה אמרה דאזלינן בספיקא כזה בחר רוצא והוה רוצ מלוה מה"ה ככל מלות התורה אבל אם יודע שהוא מן המיטע הרי יש כאן איסור וא"כ בעכו"ם שיש בו איסור מלך המיטע הרי הוא מכשיל ב"ד של ישראל ויש לפלפל בזה ובאחי רק להעיר.

וראיתי צי"ל הנ"ל בסופו שכתב דגוף ההערה י"ל בפשוטו דאפילו אמרינן דבב"ג לא אזלינן ב"ר מ"מ כאן דהספק על הב"ד של ישראל אם לקבלו או לא הו"ל הדין לגוי וישראל

וא"כ ק"ו להניחו במים קרים שאינו בגדר קפאון כלל וגם לא יקפא הבשר בכלל והוא בשעת מריעה ואח"כ בשעת מליחה ישנו ח"י שעה במים ראיון לשריה לכאורה ליכא למיחש דזה. ומ"ש הב"י סימן ס"ט דזמן שהקור גדול ישימו המים באור שחפיג צינתן קודם ההדחה בזה דמים קרים מערשים ואינם מרככים כמצואר בסימן ל"ו ס"ד ז"ל דדוקא במדיח למליחה הוא דלריק להפיק צינתן אבל שלא בשעת מליחה ל"ל זה דהא כ"ש הוא מצב שנקרש ואפ"ה שרי לאחר שנפטר והא דמצואר בש"ע סימן ל"ו ס"ד ברמ"א דאם שמו הריאה פטם במים קרים שוב אין לה בדיקה אפילו בפושטין והוא מצ"י בשם הר"ן. י"ל דאין ראייה משם למליחה דאלת"ה אלא דמשם ילפי' גם לענין מליחה דכל שהודח במים קרים אינו מועיל אח"כ אפילו שרי במים פושטין א"כ תקשה אפילו לענין מליחה בסתם מים נמי יהא אסור להדיחם שהרי בריאה מה שאמרו שם שמוה במים קרים אפילו בסתם מים מייירי דכל שלא שמוה בפושטין אמרינן דשוב אין לה בדיקה משום דמים קרים מערשי לה וא"כ אפילו בסתם מים נמי אמרינן מערשי לה והאריך מותר להדיח בסתם מים ומעטם סחימת נקבי הפליטה היה לן לאחר ככל מים כל שאינם פושטין וכמו בריאה חז ודאי אינו. גם הב"י לא זכר אלא בקור גדול ומים קרים עובא, ולהנ"ל אפי' סתם מים ליחסרו וכבר תמה עליו כן בספר דברי יוסף סימן תנ"ד והניח בל"ע ולפמ"ש יש לחלק. ועכ"פ לא שמענו שידיו העצמים דוקא במים פושטין א"ו דדוקא לענין בדיקה הנקב הוא דחששו במים קרים אבל לענין מליחה כל שידיו שנית וישרנו במים הראויים ליכא בזה חשש איסור אפילו להב"י ואפשר דמכ"ע לא כחז הב"י סתם לא ישים אדם בשר במים קרים לעולם שהי' משמע אפילו שלא בשעת הדחה אלא כחז סתם בשעת הדחה דרק קודם הדחה הוא דהקפיד שחפוג צינתן.

וגר"א דהא הוא דעת הראצ"ה הביאו הב"י שם שכחז וי"א שהדחה ראשונה היא ללחלח הבשר שיאל הדם ע"י מליחה ואינו דאדרבה מערשי ליה כדאמרין (מ"י) גבי ריאה ובב"י דהא דאין דבריו נראין אלא בארצות הקרות וזמן הקור גדול. והנה נראה עכ"פ דעת הראצ"ה דס"ל דאפילו סתם מים שמדיחים בזה נמי מערשי לה וראי' לדבר מס' ל"ו בזה דראי' דהם עכ"פ משמע דאפילו סתם מים לוניס נמי אין מועיל בזה בדיקה אלא בפושטין וקור גדול לא שמיע לן. אמנם הב"י חולק עליו בזה מ"מ וי"ל דוקא בשעת הדחה למליחה הוא דפליג וי"ל. ועי' ת"ח כלל ע"ו ס"א והביא בשם המרדכי נמי דמיא מערשי לה פ"י מחזיקין ליה ומייירי בסתם מים ולא קרים ביותר, ועי' עוד שם כלל ד'. אמנם אם נחלק בין הדחה למליחה לסתם הדחה במים קרים שהי' מותר אז הי' אחי שפיר הכל ודו"ק. ומבדיקה הריאה אין ראייה וכנ"ל ודו"ק.

והדג"מ שם הביא דברי הב"א ח"ל, ובמקומות הקרים וזמן הקור גדול ישימו המים באור עד שחפיג צינתן ואח"כ ידיחו זה הבשר דאל"כ אדרבה ע"י הקור שבמים מערשי להבשר ב"י ע"כ ז"ל נמי דכוונתו דוקא בשעת הדחה הבשר למליחה וכמ"ש לעיל והכי מפרש גם להב"י ועכ"פ לא לישחמיע מאן

יותר. הן אחת דכאן קודם שחפיג מייירי מ"מ היל"ל דעכ"פ צריך לבדוק יותר משום דלא סמכין ארוצא וגם עכ"פ האריך מקריצין קרצנות בצמה שלהם וגם להביא למצח הגם דו"ל דכאן כבר נוגע לידן אבל עי' חוס' ע"ז הנ"ל דחייצין להביא מדין עשה ועי' גהש"ס שם מה שהקשה עליהם הגרע"א ובחי' הארכחי קאף לישב קושית הגרע"א עכ"פ לידן מיהו נראה לכאורה מכאן ראי' ברורה דגם בצ"י הולכין ב"ר. ואין לומר דהא דמקריצין היינו כשעצרה שנתן ואוקמינן אחזקה שאינה ערפה למ"ד ערפה אינה חיה דכבר כתבו החוס' דכל חזקה שלא נתבררה ולא נודעה אפילו עשה אחת לא אולין בתרה עי' חוס' חולין י"ב ע"א ד"ה פרה ועי"ש לר"מ היכי אכל צשרא.

ובזה העני ידיו דושה"ט, וי"ד שלאילא רבא ותקף יתעבד עד דאחי עם ענבי שמאי במהרה דידן ברוב רחמיו חסדיו בברכת התורה, בלב ונפש

מנשה הקטן

סימן קא

מרישת עופות ע"י מים חמים או קרים

ג' שבט התשל"ד בנ"י יצויא

מע"כ תחום המשכיל ד"ר ישראל מאיר לווינגר הי"ו, בע"מ ספרים חשובים, בני ברק ת"ו.

אחרדשה"ט וט"ח,

למאן דלא חזינא קמברכינא ונא יסלח לי אולי לא תארחיו כראו לו כי בצלתי מכירי ויקבל הכבוד הראוי לו. ובד"ח אשר בדק לן בנדון מריעת עופות שהמליחו לאחרונה בשני אופנים א') להעביל העוף במים קרים שזה פועל בעוף שאין העור ניחק והעופות משתמרים יותר וכשהמים העמפרטורא שלהם בין 0 ל-8 מעלות המריעה עובה ובין 8 ל-15 מעלות הוא ממוצעת ומעל לעמפרטורא זו נעשה גרוע. ואופן הב') להעביל העוף בחמרים חימיים. וראשונה באמת עלי להחלל כי לא אוכל להאריך כי אני ערוד ומוטרד ולא ידענא מה מלא צי והלא אחכם שם החרש והמסגר חבמי ארלינו הקדושה. אמנם מאחר שכבר צא לידי לא אשיב ריקס. כמע"ת דן מפאת הלכה דאסור למלוח עוף קפוא כמצואר ברמ"א ביו"ד ס' ס"ח סי"א וסימן ס"ט ס"א ובש"ך שם סק"א. והגם כי הבשר כבאן לא יפקא בעצילות המים שנקודת הקפאון של בשר נמוכה מזו של המים עצמם מ"מ חששו רבנים מלהחיר עבילה עופות במים קרים למדי והעטם שיחכן שגורות הדם יסגרו ע"י המים הקרים ויפריע לפליטת הדם במליחה והניח הדבר בספק ועטון ביור נוסף.

ולפום ריהבא הי' נלפענ"ד דאין לחשוש בשביל קפאון שהרי אפילו אחיכה מלאה קרח וכפור דינו לפשרו לכתחילה או בכלי שני או בסתם מים הכל לפי הענין ולאחר שנחפשו ימליחנו ודבר זה אפילו לכתחילה מותר כמצואר ברמ"א שם

סימן קב
עוד להג"ל

מריטות עופות ע"י חמרים כימיים

ומה שכתב בחופן ה'צ' צעין מריטה שיעצול בחמרים כימיים וכמעט הסביר הדברים צמין חומר כימי הנקרא : פ.ד.ד.

פולטרי סקאלדינג כעמיכאל פראדאקט אוקספורד כעמיכאלס

Poultry Scolding Chemical Products
Oxford Chemicals

ופעולת החומר הנ"ל שהוא גורם הרעבה עוצה וממיה שומן שפי"ג הנוצות ועיי"ו המריטה של המכוכה עוז יותר וכנראה לזה דעתו נועה להחזיר. ולפענ"ד יש להתיישב צד הרבה כיון דאין אנו יודעין בטוב טבע האו חומר חדש ופעולתו אלא שהוא ממיה השומן ואולי פעולתו שממיה כ"כ השומן עד שגם הדם זז ממקום למקום ועושה לדם דם אברים שפי"ג ממקום למקום כמו שפי"ג בישול החום גורם לדם לפרוש ממקום למקום וממלא נאשר הכשר שאין המלה מוילא אח"כ הדם שפירש ממקום למקום וכבר כתבתי דכן טבע המלה להרחיק הכשר קודם ומלל את הדם וכמ"ס מליח כרותח ועיי"ו מוילא הדם אח"כ אלא דמליח כרותח הוא אינו כרותח של אש ואינו כחליטה אלא שפועל להוילא הדם ע"י שמחמם הכשר ומללו ועיי"ו קל ביותר להוילא הדם ועיי"ו רמז"ס פ"י ממ"א וטוש"ע יו"ד ה' מליחה ובגמ' פסחים ע"ד וחולין ק"א וברש"י שם אי נמי חליט ודו"ק.

והנה ראיתי לכ"ת שהביא שם צמס הרב ש"א שאפשר שפי"ג החומר שירכב העור יכול לגרום צמעת מירוע הנוצות במכוכות המריטה יעשה לרורות הדם וצננרר הלא אסור למלחו כך. ולפענ"ד אין לחוש דנלרר הדם ליכא לאחר שחיטה כלל אלא קודם שחיטה או צמעת שחיטה אצל לא צמעת מריטה שהוא לאחר שילא דם שחיטה וזה מצויר צמ"ע יו"ד לענין נשכר גף העוף ועוד.

ומידו מה שיש עוד לעיין לפמ"ס בתשובה אחת מחלוקת הרשב"א והרא"ה בפעולת מליחת הכשר דהרא"ה צד"ה שער המליחה צית ג' כתב כבר כתבנו לעיל שהדבר צרור והנסיון מוכיח ועד שאין כל הדם נפלע בשיעור הזה שאנו מולחין לקדור שחמרו צמס הגאונים ז"ל שמשכין אותה בכדי שיעור שתלכ כמאכל צ"ד ומקוצל צידם כן וסמך לדבר ממה שאמרו מליח כרותח דל"ו ובצירור אס אסא משהה אותה יותר עדיין דם נפלע ממנה וכו' והרשב"א צמ"ב דחב דכרו צפשיטות וכן הרמב"ן משם הרב אלברגלני ז"ל וכו' וכשם שצלליה יולא מידי דמו לגמרי ומכאן ואילך חמר צמר הוא כך במליחה יולא מידי דמו ושיעורן שוין צמליחות. עוד שם צמ"ב צד"ה רב דימי מנהרדשא וכו', ובספר החנוך מנחם קמ"ח כתב ולפיכך הריזה לאכול צמר מצושל בקדור חייבוהו חכמים להוילא ממנו הדם שלא יחי' פורש ממנו וכו' ולא מלאו תחבולה להוילא אלא צמלם שהוא שואב הדם ומיבשו צמ"ע וכו' רב וינכס בצמר ואפי' צחתיכה טבע ציותר יש כח צו להוילא הדם העוצי וכן הדבר מנוסה שאם ימלח אדם צחתיכה של צמר יפח כשיעור שחמנו חכמים למליחה ילא הדם עם המלה מכל הכשר

דכח להשמיטנו שלא להשיב צמר צמים קרים בכלל קודם מליחה ומה לי להדיח הכשר למליחה דוקא.

אל"א וראיתי לרבינו הגדול הגרע"א צחי' שהביא שם דברי רב"י וכתב וצדיעצד אס הדיוח צמים קרים ציותר יש לדון אס מהני להדיח שנית צמים פושרים לרכך או דלמא כיון דנתקשה הכשר ע"י מים קרים לא יתרכך עוד ע"ש משמע דס"ל דאפילו לחזור ולהדיח לא מהני עכ"פ מספקא ליה והגם שהעלה וצדיעצד מהני מ"מ לכתחלה נראה דמודע דאסור אפי' ע"י שידוח שנית. ולולי דמסתפינא הי' נלפענ"ד לומר דגם הגרע"א לא מספקא ליה אלא לדעת המהצד דס"ל דסגי ליה צהדחת צמר קודם מליחה ולא צמי שרייה כה"ג מספקא ליה כיון שהדיח צמים קרים אי מהני חזור וצדיחן שלא יפעול הדחה שניה יותר מראשונה ואפילו ניומא הדחה שניה חושיל להעציר מה שערשה הדחה ראשונה אצל אכתי נשאר הכשר כאלו לא הדיחה כלל דמה שמים הקרים שהדיחה צמס ערשי לה מים השניים רפו לה, ומאי דעצדה שקליה, אצל לדין דנהגין כפסק הרמ"א לשרות הכשר חלי שעה או יותר צמים כה"ג לכ"ע שריית המים מרכיב לה ובהא מודה רע"א ז"ל דאפילו לכתחילה מותר אף דכודחת צמים קרים וכ"ש שאם הדחו שלא לשם מליחה כלל צמים הראשונים ואף דהמדקדק צדכרי רע"א ידקדק לשון שלא יתרכך עוד דמשמע בכל חופן לא יתרכך מ"מ לפענ"ד מאחר דלמסקנא גס דעת הגרע"א דמועיל הדחה שניה לרכך ולמדח מצמר מלא קרח דמועיל להדיח ולמלחו לאחר שנתפטר לכ"ע א"כ הדריין לחלקן לפענ"ד דדוקא כיכי שהודח לשם מליחה הוא דלריך דוקא פושרים צמים הקרים ציותר יש להחמיר הואיל ויאלו הדברים מפי מרן רב"י והאחרונים ז"ל ואפילו אס רוצה לחזור ולשרותן חלי שעה לכתחילה אין להדיח צמים קרים על מנת למלחו אצל להעציל הכשר צמים קרים צמסם שלא על מנת למלחו לפענ"ד ליכא צד איסור וכמ"ס ועיי' דרכ"ת כאן והנלפענ"ד כתבתי.

עוד הכרחי בלצי שאולי בעוף להעצילו צמים קרים עם הנוצות אפילו רב"י וכ"ע מודי דשרי דלא אסר רב"י אלא עוף שכבר נמרעו הנוצות והמים קרים מדיחים צמס צמר העוף ממש אצל היכי דהעציל עוף צנוותיה כה"ג אפשר דהנוצות מעכבים קרירות המים צמקת וקנת סמוכין יש לומר מדברי רב"י צסיון ס"ח צמס הגבמ"ר דאין להחזיר הצרנגולת למי מליחה לאחר שהוילא צתחלה דשמה כלי שני מצשל כדי קליטה וצפסם הראשונה לא היכי קפידה כי היו הנוצות מגניות ועיי' שו"ת מהר"ם מלוצלין סימן כ"ע צצרנגולת שנמלחה צנוטה ועיי' שפי"ד סקכ"ו ועכ"פ נראה לענין רוחחין דמחלקין צן היו הנוצות או לא וי"ל קנת כן לענין קרים ג"כ דככה"ג לא יחמיר אפילו רב"י ז"ל וצמחת כי לא ראינו מחמירים צעצחים וכ"ש צזה"ו שמיחין השופות והכשר צמקד קודם מליחה ולית פולח פה ומלפף ויש לחלק קנת צין מים לסחם קור. מ"מ לפענ"ד דכה"ג דהמים הם עד לערך 15 מעלות ולהעציל צמס העוף עם הנוצות לשם מריטה לית צן טעם מספיק לאסור, כיון שאח"כ ישרו הכשר חלי שעה צמים לרכך ולהדיח למליחה.

סימן קג

דשיל"מ אי מקרי כשלא בא ההיתר ממילא

ג' תרומה תצוה התשל"ד ב"י יצו"א
מע"ב ידידי ווי"ח גר"ח ברקאי וכו' כש"ת הרב פתחיה
פריעד הי"ו, ממציגי כולל בית המדרש גבוה לעיקוד נ"ו.

אחדשכ"ת

ובדברי תורה אשר העיר במחלוקת הרשב"א והי"ש שכלי
שנאסר בכליעת איסור שנחשב כחלוקה ואינו ניכר
דעת הרשב"א דבעל ברוב ואין דין אותו כדשיל"מ משום
שנריך להוציא עליו הוצאות והוצא שש"ע יו"ד סימן ק"צ ס"ג
והי"ש פכ"ה סוס"י פ"ו כתב דלא היה נריך לזה העטם כי
אפילו בלי הוצאות נמי כיון דלא בא ההיתר ממילא מכח
זמן לא חשיב דשיל"מ והש"ך יו"ד ה"ל סק"ח הביא דברי
הרשב"ל ותמה עליו הדברים חשיבי דשיל"מ אף על פי שלא
בא ההיתר מכח זמן אלא בעי שאלה וגם הרשב"א השיג על
הרשב"א ומהרי"ל בתשובה סימן קל"ד נמי חולק דהוצאות
להגבילו דבר מיעוט הוא ומעכ"ת יאל לתלות מחלוקת הרשב"א
והי"ש במחלוקת רש"י והר"ן דלעטם שכתב רש"י בזה
ג' ד' דשיל"מ דלא בעיל משום דעד שתאכלנו באיסור תאכלנו
בהיתר היכא דנריך לפזר מעות ליכא האי עטמא דעד שתאכלנו
באיסור והי"ש ס"ל כר"ן משום דהו"ל מין במינו ואז אין נ"מ
אז נריך הוצאות להחירו סוף סוף מין במינו הוא ולכן בלי עטם
הוצאות מעות כתב דמותר וזהו יאל לחלק בין נדר שמועצב
בעטם ההפך וכשתערב בהיתר לא מקרי מין אחר ואינו בטל
לשיטת הר"ן אלא דהקשה לעצמו ממחלוקת הרמב"ם והמרדכי
בחמץ בפסח אי הוי דשיל"מ והרי החם נמי אית למימר עד
שתאכלנו באיסור תאכלנו בהיתר ואפ"ה כתב הרמב"ם דשיטת
הרשב"ל כהרמב"ם בחמץ שזב דחם לעצמו די"ל דמהרש"ל ס"ל
כרמב"ם בחמץ והאריך עוד, הבאתי דבריו בקיור.

ומה שנלפענ"ד הגם כי חפץ אני בהדקו וצפרט מחמת
ידידות לכבוד מר חותנו הרה"ג שליט"א, מ"מ האמת
הבז מכל ומה שרצה לעשות מחלוקת בין הרשב"א והר"ן אינו
נראה דהש"מ ב"מ דף י"ג כתב להדיא דהר"ן ס"ל כרשב"א
שכתב שם ד"ה ואם איתא לדחוקיה הו"ל דשיל"מ וז"ל פירש"י
ז"ל, בשלמא לדין משכחת לה בשאין בו שו"פ אלא לחזקה קשיא
ובהקשה עליו דהא אכתי לא משמע לן דאיידי כשנעמא ולכן
פר"ת דלא מקרי דשיל"מ אלא כשהוא יכול להתיר בלא עורח
גדול אבל כאן יש עורח להעלותו עם תערובתו לאו מחירין
מקרי ונפ"מ לקערה שנאסרה מחמת בלע שנחשב בין
הקערות דלא קרינן לה דשיל"מ אע"פ שיש לו היתר בהגבלה
ובהא דאקשינן לקמן ונהדר וניעייילי לירושלים דאלמא כל היכא
דאפשר למיסק דבר שיל"מ הוא לק"מ דהתם משמע דלא יאל
אלא פסיקא אחת ואין עורח להעלותו א"כ דלא מקרי דשיל"מ
במדי דמחוסר מעשה אלא במדי דקאי להכי אבל מעשר
שני לא קאי להעלותו לירושלים בעינו הר"ן עכ"ל. נראה למעיין
שם דדעת ר"ת והר"ן והריעב"א כלהו כרשב"א ס"ל דבין כלי
שנחשב וכ"כ הפר"ח יו"ד סימן ק"צ אות ח' אחר שהביא דברי
הרמב"ם והרע"ב דעורח להעלותו לירושלים מקרי דשיל"מ

אפילו בתחילה גדולה של שור הפטם ויותר שהדבר כן בצירור
וכו' ומה שאנו רואין לאחר מליחה שאלא ממנו מעט דם אינו
אלא מוחל בעלמא וחמור כשר מקרי.

עוד נחלקו הרשב"א והרא"ה בפעולות המלח דעת הרא"ה
שם בשם הרמב"ן שהם נשרף וכלה במלח שהמלח דרך
אירי ורך ורא"ה לדבר שאין המלח נעשה מזוהם בשבילו והוא
מזוהם בשביל חלב ושומן והרשב"א ז"ל כתב עליו דלא מלא כן
ברמב"ן ז"ל ורא"ה לומר כן שא"כ למה מנפץ המלח מהבשר
לאחר מליחה והלא המלח היתר גמור הוא שאין בו דם שכבר
נשרף, ומיבו דב"ה עוד פ"ה הוא דברי רב דימי נראה הרשב"א
בעצמו כמסקנא ליה וז"ל, ועוד העטם שכתב פגום מעיקרו
דודאי מלח או שורף הדם בעצמו או משכו ואינו שורפו א"ת
שהוא שורף מה לי דקה מה לי גללינתא ואם אינו שורף אפילו
גללינתא פולט ע"ש. נראה דהוא ז"ל מספקא ליה בפעולת
המלח והחיונון כתב מייבשו ע"ש. ואגב נראה דהרא"ה לאו
היינו החיונון דאל"כ סותר דבריו דבחיונון כתב דמלא מוליח
כל הדם ולא כן כתב בצדה"כ ובחי' הארכתיו בזה במקום אחר.

הנה ראינו פעולות שונות שקבלו חז"ל צניין מליחת בשר,
ובדאי צנינוי קל יכול להשתנות איזה שינוי ולא יכלו
אח"כ להוציא הדם כדבעי אפילו ע"י מלח ולכן לפענ"ד קשה
בהיתר החומר החימי למרוע העופות כ"ז שאין ידוע לנו בצירור
שאינו פועל כלל בצבצור העוף באופן שיזיק להוציא הדם אח"כ
במלח או שילל הדם ויפריש ממקום למקום וזה דבר קשה עליו
לברר כמובן כי אין לנו בקיאות בעצב ע"י שו"ת הריב"ש סימן
תמ"ז ידעת האדון י"ר שאין לנו לדון בדיני תורתנו ע"פ חכמי
העצב והרפואה שאם נאמין לדבריהם אין תורה מן השמים
חלילה כי כן הניחו הם צמופתיהם הכוזבים ואם תדון בדיני
עריפות עפ"י חכמי הרפואה שכן הרבה חטול מן הקצצים
כי צאמת נהפכו רובם ממות לחיים ומחיים למות ויחליפו חי
במת וכו', והרב רבינו משה בר מיימון ז"ל כשנשע מעט ואמר
שצומת הגידין הם בעצם התחתון בעוף לא הודו לו חכמים אחרי
שלפי סוגית הגמרא נראה שהוא בעצם האמצעי וכו' ואע"פ
שהרב היה חכם בחכמת הרפואה והעצב ובקי בנחות
כי לא מפי העצב והרפואה אנו חיים ואנחנו על חכמינו ז"ל
נשמך אפילו יאמרו לנו על ימין שהוא שמאל שהם קבלו האמת
ופירושי המלות איש מפי איש עד משרע"ה לא נאמין אל חכמי
היונים כמחבר צפ' המפלה אינו מביא ראיה מן התורה ואחם
מציאים ראיה מן השוטים ע"ש מה שהאריך.

אשר לפענ"ד קשה הסמוך להתיר בהמלחות חדשות מאנשי
מדע אשר אין ידועים לנו העצבים בזה, גם כי לפעמים
אם לא ע"פ רוב בני חומרים הם מזיקים לבריאות הבג
ותמירא סכנתא מאיסורא ואף שההיזק לא יבא רק בזמן רב
שמזיקים לאחר זה או לזה או לכל הבג, אשר לכן לפענ"ד
לא ינחה לי בצמירוע עופות ע"י החומר החימי אם לא שיםכיומו
לזה גדולי הפוסקים להתירא ואז אם נראה עטמם נבעל דעתיו
נגד דעתם הגדולה, ועד התם לדעתיו אין לשנות כלל.

אלו דברי ידידי בלתי מכירו המברכו בברכת התורה ללומדי'

בלב ונפש.

בגנשה הקטן

בין נדרים דמלוה לשאלו מדר' נתן דאמר ר' נתן כל הנודר כאלו צנה צנה וכל המקיימו כאלו הקריב עליו קרבן וכיון שחייב לשאלו על נדרו הו"ל כאלו הכיתר צא ממילא מכה זמן ע"י כו"פ מה שהאריך. ובספר תורת יקותיאל בהסבר הדברים ולפענ"ד נראה עוד לפמ"ש החו"י בחשו' סימן ק"ל לחלק מ"ש תרומה דלא הוה דשיל"מ וגדר הוה דשיל"מ והא תרוייבו איתנייבו בנשאלה ותי' ז"ל דכיון דמלוה עבד בהפרשת תרומה וצריך עליה לא מקרי דשיל"מ שיתחרט עליה מעיקרא וגמלא מפסיד שבר מלוה דק"ו הוה מהפסד ממון דלא מקרי דשיל"מ משא"כ נדרים דמלוה לשוילי עלייהו ע"ש. שוב דקדקתי דגם מדברי ר"ת והר"ן שהבאתי לעיל משמע הכי להדיא שכתבו ח"ל, א"י דלא מקרי דשיל"מ במידי דמחוסר מעשה אלא במידי דקאי להכי אבל מעשר שני לא קאי להעלותו לירושלים בעינו ע"כ. הנה מפורש לחלק בן מחוסר מעשה לחינו מחוסר מעשה בין קאי להכי או לא וא"כ פשוט דגדר כיון דמחוסר מעשה הוה בעי קאי להכי וכיון דמלוה לשאלו הו"ל קאי להכי ח"צ בסי"ד.

ד"ן אמת דהח"ס יו"ד סימן רנ"ג כתב, ואומר אני בטח אם יארע שאלו מן הפרי ויתחרט על התרומה דמיחש על התרומה והדר הכרי לעצלו אין לחוש צנה שאלו עבדים דבטח שאלו בהחירא קאכל ולא היו לריבים לחוש למילתא חדתא. ומיהו ע"י ד"מ יו"ד סימן שכ"ג הביא חשו' מיימונית סוף ה"ל זרעים שאין לשאלו לחלה היכי שצבר נאכל העיסה משום דא"כ כבר אכל עבד למפרע והש"ך סק"ו הוסיף ואע"ג דהשתא גמי אכל חלה שאסורה לזרים למפרע מ"מ כיון דלהרבה פוסקים בעלה צריב שרי אכל עבד אסור לכ"ע וכ"כ הלבו"ש יו"ד ה"ל וע"י רש"ש נדרים נ"ט וצרא"ש שם ב"ד"ה בתרומה ציד כהן יבספרי משנה הלכות ח"א סימן ד' בשו"ת שם ודו"ק כי אין ה"ז להאריך כעת.

ודע דבעיקר קושית האחרונים על היש"ש במחלוקתו על הרשב"א לולי דמסתפינה הי' נלפענ"ד דהיש"ש באמת לא צא לחלוק אלא לפרש דברי הרשב"א ז"ל והוא דהרשב"א צ"ה ביה ד' ש"ד כתב ח"ל, ועתה נבאר כלי שטף שבלע מן האיסור ונאסר ואח"כ נתערב באחרים אם נדון אותו כדשיל"מ הואיל ויכול להכשירו בהגעלה לפי מה שהוא כלי ולפיכך צריך להכשיר את כולו או נאמר שהוא עבד צריב כיצב ציבש וכי' ותי' ר"ת ז"ל דהביא דר' יוחנן כשאין לו עבד אחר להחירו ולא אמרו עבד דשיל"מ אלא כשיש לו פרנסה אחרת להפריש עליו שאילו אתה מזיקין לקנות ממקום אחר פעמים אין לו והרי הוה נפסד כדי להחירו ולא אמרו דשיל"מ אלא כשהוא יכול להחיר צל שום הפסד ממון ממקום אחר ותדע לך וכי' ואם איתא לדחוקיה ליחל ליה על מעות הראשונים וכי' אלא שלא אמרו דשיל"מ אלא כשיכול להחירו כדרכו בלא הפסד וכי' והילכך אף כלי שנתערב באחרים אם אתה מזריכו להגעיל או ללבוש את כולו נמלא מפסיד על הכשירין ולא מקרי דשיל"מ כל שארץ הפסד על הכשירין ואין הכשירין צא כדרכו בלא הפסד אחר אלא הרי הוה כיצב ציבש וכל שנתערב בין אחד בין שנים בטל ומשתמש בהן ואפילו להתחלה כך נ"ל עכ"ל.

והסכים לזה סגרת הרא"ש והר"ש אלא שחילק בין כשהוא רחוק מירושלים הרבה דכה"ג אפילו להרמב"ם מקרי דשאל"מ ובין שהוא קרוב לירושלים והוכיח כן מסתירה דברי הרמב"ם ספ"י מה' מעשר שני לסוף הפרק שם.

והרמב"ם צפ"י מה' מע"ש כתב דפירות מעשר שנתערבו בפירות חולין יאכל הכל בטערה במקום או יפדה את המעשר לפיכך אם נתערבו בירושלים אסורין בכל שכן כמנין הואיל והוא בירושלים הרי הוא כדשיל"מ ויאכל הכל בטערה וכתב הכ"מ דמ"ש כמנין נראה דה"פ אסור בכ"ש כמו שאוסר דבר שצמין ע"כ, וכתב עליו הפר"ח דלא דק שהרי הרב ס"ל דדבר שצמין אית ליה ציטול והדבר פשוט שהוא ע"ס ול"ל צמין ור"ל דוקא צמין אבל בשאינו מין צמין טעם אף כדשיל"מ דכ"כ החו"מ וכן מבואר בלשון הרמב"ם ובכ"מ גופי' לקמן בה' בבורים פ"ד הע"י ע"כ ע"ש. וולי הכותב היה נראה לומר דהכוונה לפיכך אם נתערבו בירושלים אסורין בכ"ש צמין כלומר דברי קו"ל חולין בטלים בששים תרומה באחד ומאה ערלה באחד ומאתים וכיוצא בו בשיעורין של ציטול אבל דשיל"מ אינו בטל אפילו באלף ול"ל מנין הראוי להצטל בו ונ"ש אינו בטל בשום מין כלומר דאינו בטל בכל שכן צמין וכל שכן קאי אמנין כלומר בכל מנין שהוא אינו בטל).

והשתא איכא למידק דהכא משמע דדוקא בירושלים מקרי דשיל"מ אבל חוץ לירושלים כיון דאיכא עורח בטל ברובא ואילו בסוף הפ' כתב מע"ש בטל צריב באיזה מעשר אמרו במעשר שנים לירושלים ויאל ונפלו מחזירות וכו' טעמא דל"ל מחזירות הא אית ליה מחזירות מטרתיין ליה לעיולי אלמא דחוץ לירושלים גמי מקרי דשיל"מ ועירחא לאו מילתא הוה וע"כ צריך לחלק בין רחוק מירושלים לקרוב ולא פליגי ומהך שמעתתא דפ' הוצב דקדק הרשב"א צ"ה דף קכ"ט לגדון שלפניו דהיכא דאיכא הפסד אינו צדין דשיל"מ וכ"כ הר"ן בשם ר"ת צפ"צ דעכ"ס ומרש"ל צפ"י כ"ה כתב דלא היה צריך לזה כי בלאו הכי גמי כיון דלא צא ההיתר ממילא מכה זמן לא חשיב דשיל"מ ע"כ תמלית דברי הפ"ה ע"ש. עכ"פ מבואר מהש"מ והפ"ה דשיטת הר"ן כרשב"א ככלי שצטל צו איסור ודלא כמ"ש מעלתו צ"ה. וע"י שטרי דעתה יו"ד סימן ק"צ. ומ"ש לדעת הרשב"א דנתן טעם בשביל פיזור מעות ע"כ אתי רק אליבא דרש"י דכיון דצריך לפזר מעות להחירו תו לא שייך הסבירא עד שתאכלנו באיסור אבל להר"ן מה לי אם צריך לפזר מעותיו או לא, סוף סוף עדיין לא מקרי מין אחר. יש לומר אדרבה דבשלמא לשטת הר"ן הרי צטלם הוה מין אחר דזה בלוע צו אסור ובלה זה אין בלוע צו איסור ובלה וכו"ל שתי מניין אבל לרש"י דעד שתאכלנו באיסור תאכלנו בהיתר מה לי אם יוציא עליו הוצאות או לא יוציא כיון שבידו לאכול בהיתר יעריה עלמו ויוציא הוצאות ויאכל בהיתר רק הכא שנתערב באופן שאי אפשר בהיתר אז הוה דבטל. ויהי מאיזה טעם שיהיה עכ"פ חזינן דהר"ן והרשב"א צדדא שיעתא נינהו צדין כלי שבלע איסור.

והנה בעיקר קושית הש"ך על היש"ש מנדרים דמקרי דשיל"מ אף שלא צא ההיתר מכה הזמן תי' האחרונים ז"ל לחלק

חטורות בששים וכיוצא בו כי אדרבה לדעתי מזה הוא ע"כ. ומה הסתייע כ"ג לדבריו במשנה הלכות ח"ה סימן ק"ד ותודה רבה על עזרתו ובחשובה אחת הארכתי בדברי הבני"ה אמנם הואיל ואתי לידן נימא בה מילתא.

ולפענ"ד דמ"ש דחטורות שנתערב יבש ביבש או לח בלח מזה לאכול הכל גם האיסור כדי להוציא הניזואות הקדושות תלוי בהא מחלוקת אי איסור שגפול להיתר ובעל ברז או בששים אי אמרין שנתהפך להיות היתר גם האיסור או לא דעת הרא"ש ודעתימה דהאיסור נתהפך להיות היתר גמור (עי' רא"ש פג"ה ושלחי מ"ס ע"ז) מגז"כ דאחרי רבים להטות ואפילו איסור דרבנן ליכא ומותר לאכול כל הג' חתיכות יחד בפעם אחת. אמנם דעת רש"י ע"ז ע"ד דבש ביבש שנתערב ברוב שדי אחד לכלבים ואיך שרי באכילה ועי' טש"ע יו"ד סי' ק"ט. והנה לדעת הרא"ש שאוכל כולו כהחד אחי שפיר שיעת הבני יששכר אכל לדעת שאר הפוסקים דאיסור לאכול כל החתיכות יחד אלא כל אחד בפני עצמו לדעת כמה שיעות וכ"ש לדעת רש"י ופסקו הרמ"א דלכתחלה אין לאכול כולם ביחד ויש מחמירין להשליך אחד או ליתן לעו"כ הגש"ד בשם מהר"ם ורש"י. א"כ חזוין דלריך דוקא להשליך חתיכה זו האסורה בכל האפשר ולא לאכלה אלא שכיון שאין ידוע לנו אזלין בזה רובא יאכלין השתי חתיכות וחורקין האחת ותולין אותה בהזקקת ועכ"פ אין מזה לאוכלה אלא אדרבה מזה לזרקת כמבואר.

והב"י הביא דעת מהר"ם שנתן א' לנכרי ולא רזה לסמוך על הציטול ברוב וכחצ אפשר משום דהי' ח"ח ולדיק וכו' נראה דרך גנאי שיזדמן שום אכילה איסור לפיכך כדמפרשים החוס' חולין ה' ע"ב השתא בהמתן של לדיקים וכו' וכיון שרזה להחמיר ולהסיר אחד ולומר שהוא האיסור והשאר כולם היתר לא נתן אותה חתיכה לישראל אחר שהיה נראה כמאכליו איסור ולא רזה לסמוך אשירות דשאר בני"א דמ"מ הוא בספיקא כמו באידך כ"כ בהגש"ד ע"ש. ומבואר דהש' לה משום איסור ולדעת הבני"א אדרבה הרי ה' לו ליתן לישראל או שיאכל הוא בעצמו ויעלה הניזואות הקדושות ואמאי קרי ליה אכילה איסור אם מדמין לו כך אשרי חלקו שיעלה הקדושה מהטומאה, ועי' ש"ך יו"ד סי' ק"צ סק"ח.

ובתשובה אחת הקשיתי לשיטת הרא"ש דס"ל האיסור נתהפך להיות היתר גמור מהא דקו"ל דאם נתוסף איסור דחור וניעור ל"ש איסור לח בלח ול"ש יבש ביבש שנתבטל בם' או ברוב ונתוסף בו אח"כ מן האיסור הראשון חזר וניעור והאשר כמבואר ברמ"א סי' ל"ט סי"ו ואפילו נודע צינתים נמי לא מהני עי' ש"ך שם קס"א ובע"ז סימן ק"ט וכ"ש לדעת הרא"ש דס"ל בפג"ה דהאיסור נתהפך להיות היתר דאפ"ה כתב בפג"ה דאפילו יבש ביבש צמינו חזר והאשר ואפילו נודע צינתים והש"ך הקשה עליו ע"ש, וע"כ דלא אמרין האיסור נתהפך להיות היתר אלא דגז"כ הוא אחרי רבים להטות ומותר לאכול והוא דין מדיני החורה וכפי מה שהבאר בה צו"ח צו"ח צו"ח דע"י ציטול אינו נתהפך האיסור אלא שהיו לפנינו שני מינים ושני שמות שם אסור ושם היתר שנתערבו

והנה מדכתב והחנה ב' דברים כל שרץ להפסיד על הכשיר ואין הכשיר בא כדרכו בלא הפסד, והלא היה די במה שאמר כל שרץ להפסיד על הכשיר ממילא ידעוין דאין הכשיר בא כדרכו בלא הפסד אחר, מיהא דיוק היש"ש דהפסד ממון לאו דוקא אלא דהעיקר ההיתר לריך שיבא כדרכו מכה הזמן ולכן כתב היש"ש אחר שהביא דברי הרשב"א שכתב שכל שאין מחמירין שלו באין מאליהן ולריך לפזר מעותיו ולהוציא הוצאה במחמירין אינו בכלל דשיל"מ ע"כ סיים הרשב"ל ומ"מ לא היה לריך לזה הטעם שפזר מעותיו כי אפילו בלא פיזור נמי כמ"ש דאם לא בא ההיתר ממילא מכה זמן לא חשיב דשיל"מ וכוונתו דהרשב"א לא היה לריך עוד לטעם של פיזור כיון שכתב הטעם שכל שאין מחמירין שלו באין מאליהן בזהאי טעם לחודא סגי לה ולמ"ל עוד להוסיף טעם של פיזור ודו"ק.

אלו דברי אדם מיעוט לעולם שהספקתי לעיין בדבריו, וי"ד שיחה ללמוד תורה לשמה ולגבא רבה יתעבד עד דאתי עם ענני שמיא. ידידו המכרז בברכת התורה ולומדיה ובברכת שמחת פורים בלב נפש

מנשה חקטן

סימן קד

אי מותר להחמיר שלא לאכול דבר שנתבטל בששים

ד' לסדר קרח התשל"ד בני יצ"א

ישא הרים וגבעות שלום וברכה וחיים וכוט"ס אל מע"כ ידיד עליה ויד"נ הרב האוון הצדיק משרידי ודור הישן עיניו כיתנים על אפיקי ים התלמוד וכו', קקשית מהדרי ודעלך (שליט"א) וצ"ל, ראב"ד בדאפעסט, ירושלים עיה"ק תר"א.

אחד"שכ"ג בידידות נאמנה,

ובר"ת אשר העיר לעיין בצני וששכר ח"צ דף ל"ה ע"א ד"ה וכיון שכתב בטעם ציטול בששים בלא בלח וברוב ביבש ביבש שהוא ממהשגח עלו העילות אשר הניזון העמות בלוחה חתיכה האסורה יכול להתבצר על ידינו ולכן השי"ת מחמין החתיכה האסורה שחפול בתוך ההיתר ותבטל ואכול יאכלו אותה ע"פ התורה וא"כ מזה הוא דדוקא שיאכל ישראל החתיכה היותו ולא יחמיר בענין שאמרו ז"ל גדול הנהגה מיגיע כפו יותר מיו"ש ופיו' השל"ה הקדוש והנה מיגיע היינו שייגע א"ע בתורה ויודע להכשיר המאכל הזה עפ"י התורה הגם שיש בתוך מאכל דבר איסור הנה שצ' להיתר ע"פ כללי התורה והאדם הזה אוכל המאכל והנה ממנו הנה הוא גדול מן הירא שמים המחמיר והוא כדבריו ממש להיות הדבר הזה נסובה מאת השי"ת שיתבצר המאכל האיסור ההוא ולכות יחשוב לאדם האוכל ע"פ התורה כי תצררו הנה"ק והוא גדול מן הי"ש שאינו רזה לאכול מטעם שיש בו חטורות איסור ע"כ לדעתי הצעירה אין זה מדרך החסידות מה שכמה אנשים נוהגים סלסול בעצמם שלא לאכול מן שום מאכל שהיה עליו שאלת חכם הגם שהוא דבר פשוט ומבואר דינו להיתר כגון ע"י

יהא ריבא לאכלא או לאכול הכיחא עכ"פ יכול לאכול כשחורק
האיסור עכ"פ חתיכה אחת החולה או כיוצא בזה שגפל אסור
שאינו מטמאם הלכ עכ"פ ליכא ריבא מדברי השלי"ה להבנת
הג"ל ועי' פ"ח יו"ד סימן קט"ז סק"י ו"ע.

סימן קה

עוד לחנ"ל

תמיכה לחבנ"י דבזמן חזון ל"ל רוב בהמות כשרות

עוד אחת לא חוכל להתעלם מה שכחזב דבנ"י ז"ל שם ח"ל,
ומעשה חזון הא דמפורסם הדבר בדברי חז"ל רוב בהמות
כשרים הם והנה אנחנו רואים דבנ"י ודאי להיפך אך הוא
לדעתי דורות הקודמים היה דרוב הכה"ק הוא בחי' הטוב
בחוכם וכיו כשרות כדי שיאכלם ישראל וכן היום שכבר נחזר
הטוב ולא נשאר רק מעט כי הוא עקבתא דמשיחא אשר חולפא
יסגי ביינו כר"ע הוא ביותר ע"כ ע"פ הרוב שכבהמות
הטהורות נערפות בכדי שלא ואכלום דבנ"י והבן היטב עכ"ל.

ועונותי גרמו ולא חוכל לבדן דברי הגאון ז"ל, דודאי
גם דבנ"י רוב בהמות כשרות הם ולא נשתנה הטבע
בהמות ולדעת הגאון ז"ל דרך המיעוט בהמות כשרות ורוב
עריפות איך מלינו ידיו ורגליו לשתות חלב מבהמה טהורה
ואפילו רק במחלה על מחלה בספיקא דאורייתא אזלינן לחומרא
וכי' אסור לשתות חלב וצ"ע יו"ד סימן ל"ו ס"ה בריאה
שלקחא זאב ובסימן ל"ט ס"ב בלקחא עכו"ם ונאצרה ולדעת
המחבר מותר לשתתקל ולהרמי"א עכ"פ בהפסד מרובה ודאי
סמכין ארוב בהמות כשרות וגם לענין בדיקה אחר י"ח עריפות
סמכין ארובא וגם קי"ל נשתנה הותרה עד שידע לך
במה נאסרה משום דאזלינן בחר רוב בהמות ורוב בהמות
כשרות הן ודאי לומר שהאי דינא לא שייך דבנ"י אצל האמת
יורה דרכו דגם דבנ"י רוב בהמות כשרות הן ובהמלאות יעיד
על זה ואפילו מה שלפעמים מטריפים הרבה בהמות הוא ע"פ
רוב מפני שאנו מחמירין בבדיקה הריאה ובסרכות מחמת
חסרון בקיאות אצל אין בזה חסרון בהמות ולא נשתנו
בהמות מחמת התנאים לענין זה ע"פ רוב ורובא דרובא בעולם
ח"כ מאד אם לא במקום שע"פ דרך הטבע הם אוכלים מיני
עשבים שנעשים טרפה ע"פ רוב כידוע ומפורסם אצל אין זה
נוגע לדין רובא דעלמא שרוב בהמות כשרות הן גם בזמן הזה
ח"כ מאד כס"ד לומר שהמעט כשרות הן.

אלו דברי ידידו דחש"ק המבקש רחמי שמים לבנין ציון
וירושלים בביאת גואל דוד מן השמים, אהבה ונאמן בלב ונפש

משפוח הקטן

ועכשיו אנו לריבין לקרא לזה המאכל שם או איסור או היתר
שהרי אין כאן שום שני שמות כמקדם וריבין אנו לקרא שם ע"י
חדשה הותרה לילך אחרי רבים וכל מקום שהרוב הוא זה שמו
ואזל ליה שם השני ולכן כשהיתר הוא הרוב אזל לה שם איסור
אצל לא קבל שם אחר ולכן אם נתרבה האיסור אח"כ חזר
וניפור השם איסור ונקרא ע"ש האיסור. עכ"פ דין דאחרי רבים
הוא דין ומלוא מדיני הותרה אצל אינו מהפך האיסורים
וצפרט לפי מה שכחזב הש"מ דף ו' דרוב לא הוכ מברר ולא
הוי ודאי אלא בגדר ספק שהחירו הותרה אח"כ פשוט דרוב
אינו מחיר כלל אלא גדר של דין וק"ל. ומיכה ודאי דמי שאינו
מאמין שהוא מותר לאכילה הרי הוא בכלל מין שאינו מאמין
שהותרה היתרתו אצל אין עליו חיוב לאכול אלא שאם רואה
מותר לאכלו ואולי שאם נפל אסור מאיסורים המעמטמים את
הלכ ופורש עצמו מלאכלו בשביל שהאיסור שבו מעמטם את
הלכ ולא משום שאינו מותר ה"ל כמו הפורש מלאכול לב בהמה
ועוף משום דקשה לשכחה הכ"נ הוא פורש מלאכול אסור זה
שנחבטל מטעם זה ודאי דליכא עליו איסור.

וראייה לדבריו אלו נראה מדברי החנוך מלוא תקס"ד דין
לא תחטב מזרי שאמרה תורה שלא להרחיק ולחטב המזרי
מהתחתן עמו דבור השלישי אחר שיתגייר וכתב החינוך ח"ל,
ואל תשמע מדבריו שבהם מואים להתחתן עם המזרי או עם
האדומים אחר ג' דורות שאין כוונת הכחוש ללוחמי להתחתן
עמם חלילה והמשפחות המיוחסות שבשראל לא ירדו ממעלתן
להתחתן עמם אצל מנענו הכחוש מהרחיק חיתונם בטענת
איסור ויודיענו שאין בהם איסור כלל דמי שיראה להתחתן בהם
וכמ"ש למעלה עכ"ל הקדוש. הנה ביאר לך החינוך ז"ל דבר
גדול דבר שמאד ענין אינו צדום המעלות והם המארים
והאדומים שהם אינם מזרע ישראל הקדושים הגם שהותרה
היתרתם להתחתן בהם אחר הגירות והזמן המכוון מה"ת
והאומר שהם אסורין להתחתן בהם אח"כ עובר בלאו מ"מ ליכא
מלוא לישראל קדושים להתחתן בהם אדרבה לא ירדו ח"ו
ממעלתן דבנ"י הקדושים להתחתן בהם פחותי המעלות ביחוס
המשפחה וראוי להתרחק מהם הכ"נ אומר אני לענין ביטול
ברוב הגם שהותרה אמרה דבר טמא המעמטם את הלכ
והותרה אסרתו אם נפל בהיתר ונחבטל מותר לאכלו והאומר
דאסור לאכלו עובר על הא דאחרי רבים להטות אצל מ"מ אם
הוא יודע שהדבר מותר אלא שאינו רואה לאכלו משום דבר
הטמא שנחבטל בו שהוא עכשיו ומ"מ הרי הוא מעמטם את
הלכ ופורש ממנו מעטם זה ליכא בזה איסור כלל ואדרבה הרי
הוא עושה דבר טוב בזה שאינו אוכל כיון שהוא פורש עצמו
מאד טבע האיסור שהוא מעמטם את הלכ לא מטעם שהוא
אסור מה"ת חב נלפענ"ד ברור כס"ד וא"כ ודאי יש מקום
להבי מסידים שאינם רואים לאכול ממה שנחבטל ועשה היתר
גמור וק"ל.

א"ל דלפי"ז אין ראייה נמי מדברי השלי"ה הקדוש ז"ל דבריו
השלי"ה לא כתב דהחיוב הוא לאכול גם האיסור אלא
שכתב גדול בהנהגה מציג כפו ומכשיר המאכל שגפל בו האיסור

סימן קו

עמון ומואב האיד בשליו בשאר אומות

אס"ח שבעות התשל"ג בני יצ"א

מע"כ ידידי היקר מופלא ומופלג חוב"ט בראי וכו', כש"ת
הב' אשר וי"ם הי"ו, בק"צ נתניה ת"א, בעת חתן ידי"ג הרה"ג
מעבד ת"ו.

אחרש"ה"ט זידידות,

הנני באיחור זמן רב במענה על מכתבו, והנה בעט כחצ לו
אחיו ר' מאיר הי"ו כי אין דרכי להשיב בדבר אחד ב'
פעמים ולכן מחול לי על אשר לא אפלפל עוד בדבריו היקרים לי.
ומיהו כיון שראיתי שנגע שם בנקודה חדשה ועלה בחמיה למן
זקוניו הבה"ק ר' עמרם חסידא בהגותו על הירושלמי שחי'
קושיה המשנה חכמים דאין מקבלין ג'ים בזמן הזה כיון דיש
מיעוט עמונים ואדם הוי קבוע נימא דכל קבוע כמחלה על
מחלה דמי וחי' מן זל"ל דמיעוט עמונים בעלים ברוב גרים
אחרים וע"ז חמה כמ"ע מדברי הפלתי יו"ד סי' ק"י סק"צ
ואדם באדם לא שייך ביעול.

והנלפענ"ד נישב דבריו בכמה אנפין. חכ ילא ראשונה,
לדאורעה עלה דעתיה לחדש לפמ"ש יצמות ס"א לרש"י
אדם אחד אחס קרוים אדם ולא הוה"ע קרוים אדם וצחוס'
שם הביאו הא דגמרא כריחות דף ו' ע"ב דכך בשמן המשחה
לעכו"ם פטור ומשמע דטעמא משום דכתיב על צמר אדם
ועכו"ם לאו אדם הוא ועי' יראים של"ג אהא דגמרא כריחות
שהקשה מסנהדרין דאר"מ עכו"ם העוסק בחורב הרי הוא
ככה"ג ולדעת יראים אינם מעמאים אפילו במגע ולדעת רוב
פוסקים באהל מיהו לא מעמאי וגם אינם מעמאים מחיים
בבהמה ולדעת ר"ת ריש כתובות אפילו ביאחו אינה אוסרת
לאשה ישראל משום דזרמח סוסים זרמחם וצ"ג דנגעים מ"א
הכל מיעמאין בנגעים חוץ מן העכו"ם וגר חושב וכחז החו"ט
ברפ"י"ב שם דלגופן לא לריך שלמדנו מדכתיב אדם כי יהיה צעור
בשרו נגע דאיכא למידרש מיני' כדדרשין בעומאח אהל אדם
כי ימות באהל ולא עכו"ם ועי' עוד חו"ט פ"ח דאהלות מ"ז
ד"ה מדורות ובאה"ח עה"ח אדם כי יהיה צעור בשרו ורציו
הגדול בה"ג בצרכות פ"ג כחז אמר ר' יהודה עכו"ם ערום
אסור לקרות ק"ש כנגדו מאי אירי' עכו"ם אפילו ישראל נמי
אסור לא מיבעיא קאמר לא מיבעיא ישראל דאדם ניהו ואיכא
ערוה ואסור אצל עכו"ם דכתיב זהו אשר צמר חמורים צמר
אימא בהמה ניהו ושרי קמ"ל דפרע זהו הכחוש ערוה נראה
דלולי הקרא הוה ממעטינן ליה מערוה משום דהו"ל צמר
חמורים אלא דהכחוש קראו ערוה ולדין ממילא מה דפרע
פרע ומה דלא פרע לא פרע ונשארנו בכמה.

והב"י ח"ח סימן קנ"ט בשם ספר המנהיג כחז דאין נוטלין
לידים מעכו"ם ועבד משום דנשינן כח אדם ועכו"ם לאו
אדם הוא ע"ש, והראב"ד בהשגותיו צפ"צ מהל' אה"ט כ"י
ח"א זו היא אחת מסברותיו וכו' כי עו"כ הם בבהמות ואין
מעמאין ואין מיעמאין עם הדומה לחמור הן גוים כמר מדלי

ואת כולם ישא הרוח והחושב אוחס לכלום אספ רוח בחפניו
עכ"ל. והכ"מ טען צעד הרמב"ם כי מ"ש הם בבהמות אפשר
דגם הרמב"ם מודה ומידי דהוב אשחיעת קוף בעלמא דשם
שחיעת עלה ושוב אין כאן מי שיחשוב אוחס לכלום ע"ש. ויש
להאריך הרבה. מבואר מיהו דעו"כ אשר צמר חמורים צמר
עם הדומה לחמור לאו אדם הוא וא"כ אפשר דדוקא אדם
באדם ל"ל בעול אצל בהמה בבהמה בעלה אפי' ה' באופנים
דליכא למיחש שיקח מן הקבוע ואחי שפיר דברי מרן.

שנית הוב נלפענ"ד לחדש דידוע קושיה המדרכי בסנהדרין
האין אין אזלינן צמר רוב הא סנהדרין קבועין הן ונימא
כל קבוע כמ"מ דמי וחי' דהדבור הו"ל פרוש וכל דפרש
מבואר קפריש. ומעשה אומר אני דעמון ומואב שנערכו צ"ג
של כל העולם נמי לא ציינן שיצטלו העמוני ומואבי עם שאר
אומות אדם באדם והבעול הוא רק על שם איסור שבו דהרי
פשוט דגוי שנחגייר שנשחנה דינו והרי הוא כקטן שגולד דמי
מ"מ רק לענין דינא אצל הגוף לא נשחנה בו אלא נשחנה דינו
והכ"ג בעמון ומואב שנחגייר ונעשה ישראל הרי הגוף לא נשחנה
ולא יבעל כלל אלא אין דיין על האיסור לאו של ולא יבא שיבעל
ברוב, ואפשר שיחתי יוחר.

בבר הבאחי בשם הפוסקים דהא דביעול ברוב מהני אין
הכוונה דהאסור לאחר שנבעל בהיתר מקבל עליו שם
היתר דאי נימא הכי אז חקקה הא דקיי"ל בכ"מ דחור ונישור
אס הוסיפו עליו עוד איסור ואי נימא דנחפך להיות עליו שם
היתר אין היתר מלעוף לאיסור והאין חזר ונישור וקיי"ל
דנכלה בעילה בשחיעת ואין שחיעת בעלה נכלה דאפשר לנכלה
שחיעת שחיעת וא"א לשחיעת שחיעת נכלה ואי נימא דחור
ונישור מצינו שחיעת שחיעת נכלה כשחור ונישור ופי' דעס
ביעול הוא כך כיון שיש לפנינו שני שמות אחד שם היתר ואחד
איסור כל אחד נקראת על שמו. אמנם כשנערכו שניהם
יחד וא"א לקרותם כל אחד בשמו לריך ליתן לשניהם שם אחד
שכרי הם נעשו אחד ע"י התערבות וליכא כאן שני שמות, וע"ז
חידשה חורה דאזלינן צמר רובא שאם הרוב היתר קורין אותו
על שם היתר ובעל ליה שם איסור מנייה ואם הרוב איסור
קורין לו שם איסור ובעל לה שם היתר מיני' דכך גזר חכמא
לקרא התערבות בשם הרוב. והנה כל זה שקורין אותו על שם
הרוב, הוא מטעם דשם המיעוט אזל ליה ובע"כ נקרא על שם
הרוב אצל אינו נחפך שיקבל שם חדש שהוא שם הרוב אלא
שאזל לה שם איסור שהוא המיעוט והא דלא נחפך לקבל שם
ההיתר נמי י"ל משום דבאמת הרי יש כאן איסור לפנינו שהוא
חתיכה צמר של נכלה במציאות אלא שכיון שאין מכירין אותו
ורוב היתר נאדה לה שם איסור ולא נקרא נכלה וממילא מותר
באכילה דרך שם נכלה אסרה חורה באכילה וזה לא מקרי
נכלה, והבן.

ר"פ י"ז אומר אני בעמון ומואב נמי לא אסרה חורה אלא שם
עמוני ומואבי וכל שנקרא שמו עמון ומואב הוא אסור
לכא צקאל ואפילו נחגייר וכל שאין לו שם עמון ומואב מותר
לכא צקאל וכיון שצא סנחריב ונכלה אח כל האומות ממילא

ועיין רוקח סימן חס"ז כל קצוב כמע"מ דמי דוקא בדבר חשוב או צרי' אבל בדבר שאינו חשוב לא ולגבי סנהדרין דאזלינן בזה רובא דרובא נייד וזה דאמרינן בפרק מי שמתו מדלגין היינו על גבי ארונות דרוב ארונות דעלמא בזה פותח עפ"ה ומספיקא אנו יודעים (שיש) שם ארון שאין בו פותח טפח לא נאמר בו קצוב וכו' ע"ש. ועי' גליונו הש"ס ברכות הג"ל בשם אב"ד אחד עפ"י הילקוט חקת רמז תשס"א דמת עלמא אינו עמא אלא הנוגע במת עמא ע"ש (וראיח קאח למ"ש לעיל בפ' השני) ובגליון הש"ס שלי ברכות הג"ל כחבתי דלא מקרי קצוב אלא דבר שהוא כמו שהוא ועתיד להחיותו אבל דבר שדרכו לחסר ועיקר הנחתו למקום שהוא בשביל שחסר כה"ג כיון שהוא הלך וחסר לא מקרי קצוב. ועי' מו"ק דף ה' ע"ב אמר ר"פ הכא בזיתא מזומנא עסקין דסוף סוף מייחסר חסר מוטב ישרפו עליו חרומה וקדשים לפי שעה ולא ישרפו עליו לעולם ופירש"י לעולם כזית מזומנא בזהל וזה דקחני אין מליינין בזיתא מזומנא עסקין דמייחסר חסר בקרקע ולהכי אין מליינין ע"ש. ולפי"ז במת שעיקר קבורתו הוא כדי שירקע כדכתיב עפר אחסר ולא עפר חשוב וכל רגע הוא הלך וחסר ואין אנו יודעין מתי נחסר כולו ונעשה פתוח מכשיעור אבל ברור שהוא הלך וחסר כה"ג לאו קצוב הוא ואזלי' בת"ר. עכ"פ מבואר דעת הריטב"א דבאדם נמי שייך ציטול ושכן ס"ל תוס' וירושלמי.

ובתוספות חדשים פ"ד דמס' ידים בזה פלוגתא דגר עמוני שהתירו ר"י לבא צקהל הקשה גם למסקנא דהתירו לבא צקהל הא בעלי חיים חשיבוי ולא בעליה כדאיתא בנצחים פ"ט ותי' דהא מגזירה דרבנן הוא וצטמון ומואז ליכא למיגזר בזה גזירה וכ"כ התפא"י שם ע"ש. ועי' תוס' ר"פ כל הנצחים ובפ"ק דחולין בזה דנסקלין שנחשבו דהנשרפין ידונו בסקילה ולא אמרינן לדיבעל ברובא משום דממיתה למיתה לא אזלינן בזה רובא ע"ש. משמע דבסתם הוה אזלינן בזה רובא והיו בעלים המיועב ברובא. ועי' אחון דאורייתא סוף כלל ג' וזית האזר מערכת צ"י אות י"ד גם בזה' סנהדרין דף פ' נסקלין בנשרפין ידונו בסקילה וניזל בזה רובא להחמיר ותייך דהו"ל קצוב וכ"ק כמע"מ משמע דכלאו הכי בעל ברוב ע"ש ודו"ק.

ומעשה נראה לפענ"ד לפמ"ש הראצ"ן אהא דאמר ר"י האומר לשלוחו לא וקדש לי אשה וכו' אלמא משום דהדרא לניחותא לא חשוב נייד אלא קצוב ובקדושין ע"ג אמרינן דבר חורב שחוקי וכו' עד אי דאזלי אינוה לגבה כל דפריש מרובא פריש אלמא חשיבין נייד אע"פ דהדרא לניחותא ותי' דאשה כיון דאין דרכה לשיע אחר מזונותיה אלא לשבת בביתה וכל כבודה בת מלך פנימה הילכך דנודיעה לא הוי נגדוד והדרא לניחותא אבל איש שדרכו לגוד ולשוע אחר פרנסתו הוי נגדוד בעידנה דנד ובעת קציעתו הוי קצוב עכ"ל (וקאח ל"ע מגמרא גיעין י"צ מה"ד משום דכל כבודה בת מלך פנימה קמ"ל נראה דבאמת גם באשה דרכה לשיע על פרנסה ועי' שו"ת מוהר"י ברוג'ה סי' רמ"א דמה"ע פסק דלא קיי"ל מהא דכל כבודה בת מלך פנימה דהא תלוי אי קיי"ל הא דכל ישראל בני מלכים הם ועי' שנת קיי"א ר"ש אומר וברין שם בזה"ג ור"ח פסקו וברין"ף גראים הדברים סותרים דדף נ"ע גבי דאניסכא פסק דכל ישראל בני מלכים וכן נראה ברש"י שם ולקמן דף קי"א כתב הרי"ף דר"ג וכולהו פוסקים דס"ל כל ישראל בני

כל עכו"ם שאנו דנין עליו לריכין אנו לקראו בשם וכיון שנחשבו כלל בזה עולם ורוב אור"ה לא הוי מעמון ומואז א"כ בעל ליה שם עמון ומואז ע"י התערבות וליכא עוד שם עמון ומואז אלא נקרא סתם עכו"ם וכיון דבעל השם עמון ומואז ממילא מותר לבא צקהל ואחי שפיר דברי מרן דכתב דנחשבו ברוב.

שוב האיר לי עיני וראיתי במאירי ברכות דף כ"ח וז"ל, עמוני ומואזי שנחגיירו אעפ"י שמה"ח אינן ראויין לבא צקהל בזה"ז משעלה סנהריב וכלכל את האומות מותרים שאין שמן עליהן וכן הדין במאירי חו"ג דורות לדעתנו כמו שביארנו ביצמות פ' הערל ע"כ. הנה כתב מפורש המאירי ז"ל שמוותרים לבא צקהל לפי שאין שמן עליהם. ולפום ריהבא ז"צ מאי קאמר הו"ל משום דכל דפריש מר"פ ולא עמון ומואז הוא ולפמ"ש אחי שפיר דבאמת אפילו עמוני הוא מ"מ כיון דלאו שמו עליו מותר לבא צקהל וההיתר הוא דנחשבו שם עמון ומואז ממנו כ"ז שאין אנו מכירין בו. ומדויק בזה נמי לשון שכתב עמוני ומואזי שנחגיירו וכו', ולבאור ה"ל עכו"ם שנחגייר בזה"ז מותר לבא צקהל ולא חיישינן שמא מעמון ומואז הוא דכבר עלה סנהריב וכלכל או שהי"ל נכרי אפילו גר בחרץ עמון בזה"ז וכו', ולשון עמוני ומואזי שנחגיירו משמע דבאמת הם מעמון ומואז וכנ"ל. והכי דייק נמי לישנא דגמרא בו ביום בא יהודה גר עמוני לפניהם צביה"מ ואמר מה אני לבא צקהל ואמר יהודה גר עמוני. עכ"פ אפילו נדחוק בדברי הגמרא מדברי המאירי ראיח ברורה בם"ד דהשם עמון ומואז נחשבו ליה.

ועוד בו שלשיה דמטיק דדינא פירכא דבהא דינא גופיה דפשיטא ליה דאדם באדם אינו בעל לאו כולי עלמא הוא דמדברי תוס' מיר שהביא הפלתי שם בסמוך נראה מפורש דס"ל דאדם באדם נמי בעל ע"ש בזה"ה אך לפ"ז שכתב אלא הכ דמיר קאיא ליה דמירייר ג"כ באדם ויש לישב בדוחק ע"ש. אמנם צירושלמי ס"פ כלל גדול אליבא דר"ל דאמר מותר בכל הגשים פי' הק"ע משום דבעילה ה' ברוב וצירושלמי פסחים פ' כיול לולין ה"ז וז"ל, לצור שנטמא אחד מהן ואין ידוע איזהו ר' זעירא אמר יעשו בטומאה חני ר' יהושע יעשו בספקן לא מסתברא אלא כהדא דחני ר' יהושעא שלא לענוש ליחיד כרת עכ"ל. ועי' ק"ע שם. וראיתי ברי"ע אלגזי בברכות פ"ה (דף מ"ד מדפי הספר) ד"ה והנה תמה אק"ע ה"ל ואוקי הירושלמי שאמר אחד ראיתי אחד מן הצבור זה זמן רב שנטמא למת והוא לא הרגיש בטומאתו ובאומה שעה הכרתי אותו מי הוא ועשיתי שכתתי מי הוא דחשוב כהוכר מתחלה אח"כ נתערב דכה"ג ליכא חזקה טערה וכולם עמאים מספק הא וי"ל דיחיד זה שנטמא בעל ברוב הצבור שהם עכו"ם ומן החורה כל הדברים בעלים ברוב. ובפ"ק דמיר דף י"צ ע"א האומר לשלוחו לא וקדש לי אשה סתם אסור בכל הגשים שבעולם כתבו תוס' בזה"ה אסור וא"ת וכל העולם יאסור לישא נשים דשמה זאת היא שנתקדשה ע"י שליח וכו' וי"ל דמדאורייתא אפילו היא שרי לישא דאזלינן בזה רובא ואינו אלא קנסא בעלמא וא"ת וליהוי איסורא דאורייתא דליהוי קצוב וכל קצוב כמע"מ דמי וי"ל דלא אמרינן קצוב אלא כשהאיסור ניכר לעמנו וההיתר ניכר לעמנו אבל כשאין האיסור ניכר לעמנו לא אמרינן קצוב עכ"ל ע"ש.

מלכים שיטה הוא ולא קי"ל כחיותה ע"ש וביצמות ע"ז ע"א ועי' נמק"י שם דקיי"ל הכי ועי' רבינו יונה מ"צ דברכות ויש צד אריכות דברים וצחי' הארכתה בס"ד חי קי"ל כר"ש). ועי' פנ"י גיטין דף י"ז ובספר המקנה כלל י"ט פ"ו ולפי"ז אחי שפיר דברי הא דכחצו התוס' דלא בטלי הוא משום קביעות והכי דניידי הכ"ג דבטלי ולכן באנשים כיון דניידי לדעת הראב"ן הכ"ג דבטלי כ"ז שהם ניידי וכיון שצא לפנינו להחגייר הכי הוא נד ומקבלין אותו.

וראיתי בשו"ת מהר"א יו"ד ח"א סימן מ"ב שהביא דברי הק"ע בירושלמי ס"פ כלל גדול חליביה דר"ל דאמר מותר בכל הנשים משום דבטילה היה ברוב ובנו הקשה עליו והמהר"א ז"ל כתב בפשיטות דאדם באדם לא בטלי וכמ"ש הפלתי והביא לעלמו ראיח מש"ס ברכות כ"ח דמיייתי מתני' דמסכת ידים פ"ד שהתירו לגר עמומי לבוא בקהל מה"ט דכלכל סנחריב וכד"פ מרובא פריש ולא אמר עדיפי מיינה שכבר בטל ברוב ע"ש. ולפמ"ש אין כאן ראיח דע"כ ז"ל דדוקא בשעת נדנדותו הוא דבטלי אבל כשחזרו לקביעותו דבר בטול וכדעת הראב"ן הנ"ל אבל לדעת שאר פוסקים הכ"ג דהוב מדין ביטול וכנ"ל.

עוד הביא שם ראיח מחינוך מזה תר"ד במחיות עמלק כתב ח"ל, מזה מוטל על כל יחיד בכ"מ ובכ"ז אם חולי ימלא אחד מכל זרעם ועובר ע"ז ביטול עשה עכ"ל. ולא אמרין דבזה"ז אחר שכלכל סנחריב כל האומות בטול ליה ברוב ע"כ פשיטא ליה דבאורייתא ליכא ביטול באדם ע"ש. ולפמ"ש לעיל גם זה יש לדחות דדוקא מאותם הניידיים אמרין בזה ביטול באדם אבל היוצאים על אדמתן קבועים צבחים מזה להרגם והמונע עלמו ולא הרגו עובר בשעה וק"ל אלא דבעיקר הדבר תמיהים דבריו ז"ל דברי החינוך ג"כ כתב דאיכא מזה להרגם בזה"ז ואמאי לא קשה ליה אחינוך וגם אשאר מוני המצות שמו מחיות עמלק גם בזה"ז למ"ע והא כבר כלכל סנחריב ולהיראים דמאור על מלך המשיח היה אחי שפיר. איצטא דגם לשיטתו דכיון דכלכל סנחריב וליכא עוד וכולהו בטלי ליכא עוד עמלקים בעולם ואין ילחום בהם מלך המשיח.

אמנם האמת יורה דרכו דודאי ישנם אכתי בעולם אלא שלנו אינם ידועים וצין לפי' מרן וצין לפי' לכולם כשיבא מלך המשיח והוא יכירם ימחה את שמם מתחת השמים אכ"י. אמנם כבר כתב החינוך דלא תימא כיון דמאור זו א"ל לקיים עכשיו ולכן לא שייך לקרוא מזה הנוכח בזה"ז דמה שא"ל לקיימה במציאות צביל זה לא. בטלי המאור אלא שאם נמלא עמלקי מזה להרגו ודאי לכ"ע צין למ"ד מרובא פרוש וצין למ"ד משום ביטול אם ימלא א' הכי לא בטל ולא פריש דכל שמכירים אותו מזה להרגו ח"פ מאד דליכא ביטול ולא רוב היכא דניכר האיסור והכ"ג החינוך מייירי שאם נכיר עמלקי מזה להרגו. **ומיושבת** נמי קשיא שני' שהקשה שם המהר"א ז"ל ח"ל, ועי' ק"ע בירושלמי ספ"ק דעירובין דף י"ז הקשה דהא איכא מלחמת מזה היינו בעמלק וחי' דלא שכיח ותמיה הוא דהא בזה"ז נתערבו וליכא מזה ללחום בהם כלל כנ"ל וי"ע עכ"ל. ולפענ"ד הדברים תמיהים ולפום ריהטא דבריו סותרים

דבעלמו כתב לעיל בשם החינוך דגם בזמן הזה איכא מ"ע להרגם ותקשה ליה נמי והא כבר כלכל סנחריב את כל העולם וגם לשאר מוני המצות. ולהנ"ל אחי שפיר דודאי לאחר הכלכל ישנם עדיין בעולם אלא דלא שכיח כ"כ ושפיר כתב הק"ע דלא שכיח וק"ל. ולעיקר דינא חי שייך בזה גירות ואי שייך גרות בעמלקים עי' רמב"ם פ"ח מסנהדרין ה"ו דהרג דוד את העמלקי בהודאת פיו ובפסיקתא פיסקא דכור נזכר דוד שאין מקבלים גרים מעמלק לכן אמר לו דמו בראשך ועי' הגהות רנ"ח סנהדרין ג"ו ובספר המצות לרס"ג עס ביאור פרלאו ח"ב דף רע"ט באריכות ומכילתא פ' בשלח ועי' מגילת ספר לאוין קט"ו וברכ"י ח"מ סימן ל"ד ובס' השלמה על החינוך דף ק"ב בהערות ומקורות מרנ"ל מזה כ"ו.

הדררי לדין עכ"פ מצינו מחלוקת חי אדם באדם בטל ועי' אחרונים שפלטו מטענת או"ה שיתערבו ישראל ביניהם משום דקיי"ל אחרי רבים להטות והם הרוב ונמלא ישראלים בטלים בהם וחי' דשאני ישראל דנכרים ע"י המילה ולא בטלי ובזה פירש הא דאמר ליה קיסר לר' תנחומא תא ויחיו לעמא חדא ח"ל לחיי מיכו אן מהלינן אן לבו אחון ומכילתו פי' דכיון דישראלים נמולים וא"ל להתערב צין האומות דדבר הניכר לא בטלי רק אפשר שגם הם ימולו ויתערבו ביניהם וק"ל. חדא ח"ל לחיי מיכו אן מהלינן אן לבו אחון ומכילתו פי' זלכה"ה שכתב דעמון ומואב מותר משום דבטלי בכל העולם וכנ"ל.

אלו דברי ידידי דושה"ט, וי"ר שלאילנא רבא ותקיף יתעבד עד דמטי נופי' לרום שמיא המברכו בברכת התורה לזמניה, אדם מועט לעולם הטורד העמוס בעבודת הקודש בכתף ישא, בלב נופש מנשח הקטן

סימן קז

אין לוקחין בשר אלא מאדם מוחזק בכשרות

ב"ה אור ליום ו' להדלקה החשכ"ג ברוקלין ג"י יצוא כבוד ידיד נפשי נחמד ונעים איש אשכולות פ"ה ג"א חוב"ט ויוסף הוא המשבר קרשיות וחיות בסברות ישרות וכו' בש"ת הרה"ג מוה"ר יוסף פנחס חלוי לעווינסאן שליט"א, אב"ד ציזעו, ברוקלין ג"י. **אחדש"ת ר.**

בדבר סחירת הרמב"ם אשר העיר מעכ"ל דבפ"ח מהמ"א ח"ז כתב ח"ל ואין לוקחין בשר מכל עבה אלא אם היה אדם כשר ומוחזק בכשרות הוא ששוחט לעלמו ומוכר נאמן עכ"ל, ומשמע דוקא בשחט לעלמו ומוכר לאחרים הוא דבעינן שיכא מוחזק בכשרות אבל אם מוכר מה ששחטו לאחרים אע"פ שאינו מוחזק בכשרות נמי נאמן וכן משמע עוד מדברי הרמב"ם בפ"י מה' שחיטה הי"ד ח"ל, וכבר ביארנו שאין לוקחין בשר מטבח ששוחט ובודק לעלמו וכו' אלא ח"כ היה מומחה ע"כ, ואולם בפ"א ממ"א הכ"ח כתב וזמן הזה אין לוקחין יין

ומה שכתב צ"ח מהמ"א ה"ז לענין גיד הנשה דכמו שנאמן על האלז נאמן על הגיד (והוא מצוהר בגמרא פ"ע ע"ב וברמב"ם פ"ז הכ"א ס"ט) וכתב דאין לוקחין צמר מכל טבה אלא אם היה אדם כשר ומוחזק בצשרות לפענ"ד כונתו נמי פשוטה כשיטתו הוא מפ"ג ה"ל ופי"א דלקמן דצמי מוחזק בצשרות לקנות צמר ורואיה לדברי שכתב הרמב"ם מכל טבה, ולבאורח חיצה מכל מיוחדת היא והיל"ל ואין לוקחין צמר מעצה וכו' אלא שהרמב"ם בכיוון הרוסיף לומר מכל טבה דלעולם אין לוקחין צמר אלא אם היה אדם כשר ומוחזק

סימן קח

עוד להג"ל

בחסוד אי אמרינן רוב מצוין אצל שחיטה מומחין חן

ובהא מחלוקת הראשונים ז"ל אי בחסוד אמרינן רוב מצוין אצל שחיטה מומחין חן וכבוד ח"ר לין להרא"ה בדבדכ"ב והרשב"א במשכ"ב וע"ז סי' י"ח ס"ק ט"ו וסי' ש"צ ס"ק ד' ומאירי ריש חולין עמוד 16 והאריך קצת זכר, הכה בעיקר דין רוב מצוין אצל שחיטה מומחין חן מבוכה גדולה בין הפוסקים ז"ל ולא ביארו לנו בעלי הש"ס טעם הדבר כל זכר ויש זכר טעמים שונים לגדולי הפוסקים, שיטת הרא"ה בדבדכ"ב נראה דהוא מטעם חזקת כשרות וכן הוא דעת היראים הביאו המרדכי פ"ק דחולין ובהג"ה שם ומישב צו קושית הא"ז וכן נראה לבאור שיטת הרמב"ם ז"ל שפי' זו בצ"י אהא דמסיק בגמרא לעילופי לא חיישין כתב בצ"י לדעת הרמב"ם דאין הפירוש דרוב שוחטים בחזקת שאינם מתעלפין רק דסמכין דכיון דיודע ה' שחיטה ויודע שהעילוף פוסל חילו נחלף בודאי היכ אסורא ולא היכ שוחק נראה נמי דיסודו משום חזקת כשרות.

והרשב"א במשכ"ב פליג וס"ל דהוא דין מיוחד דע"א נאמן ברוב מצוין אף דלא מהימן בכל מקום נגד חזקת וע"י טור סימן ז' שהביא שיטת הרשב"א צוממא אוכל נבלות לחיאבון דשוחט לכתחילה כשצדקו לו סכין ואפילו אין יודעין אי יודע הלכות שחיטה הא לאו משום חזקת כשרות הוא ומהימן וי"ל מתרי טעמי או דמשום צידו הוא וס"ל כדעת ר"ת דכל דבר דצידו מהימן וכן נראה דברי החו"ס גיטין ובה"ז ככל שחיטה הוצאו דבריו גם בהג"ה ריש חולין, או דס"ל כיון דרוב מצוין אצל שחיטה מומחין חן הוה רוצא וחזקת ורוצא עדיף ולכן אזלינן בחר רוצא והא דלא סמכין מיטעא דאין מצוין לחזקת איסור כזר חי' זה הרשב"א ז"ל במשכ"ב כבמה אנפי או משום דכיון דהני דחתי לסוקי לחזקת וכו' או דלא קיי"ל סמוך מיטעא לחזקת ככלל ע"ש. גם העיטור בשער השני תירן קושית הראשונים דאמאי אזלינן ברוב מצוין נגד חזקת איסור וכתב הטעם משום דרוצא וחזקת רוצא עדיף והא דלא סמכין מיטעא לחזקת חי' דכיון דאזלינן בחר רוצא לענין שחיטה דרוב מצוין אצל שחיטה מומחין חן ונשחטה בכשרות א"כ אין כאן חו חזקת איסור לסמוך אלא המיטעו שהרי השחיטה בכשרות היכה פ"ש ודו"ק היטב. ובשער החדש שם לא הבינן כוונת הבעה"ט ז"ל ועי' מאירי גיטין דף ב', ובכ"ח בס"י א' צו"ד נראה טעמו משום מילתא דעצידא לגלוי לא משקרי אינשי דדילמא יצדקו אחריו, ופרי תאר כתב משום דאם לא ידע יתחייב לשלם כמבואר בחו"מ סימן ש"ו ועי' שו"ת בית הלוי ח"ב סימן ג' ד'.

והנה להני פוסקים דס"ל דהנאמנות משום חזקת כשרות פשוט דצוממא לא אמרינן כך רוצא וע"י צ"י שכתב דעת הרמב"ם ובר"ן והמרדכי דצוממא לא אמרינן כך רוצא וז"ל דס"ל דהוא משום חזקת כשרות אצל לא מוכרת כ"כ די"ל גם

חיבת יביא בלשון היינו אצל לפי הגירסא שלפנינו הוא ששוחט לעצמו בלא וא"ו ופירושו הוא ר"ל השוחט וקאי על האדם הטבח שמוחר לשוחט לעצמו ולא דדוקא שוחט לעצמו וזה לפענ"ד נכון ולפי"ז פשוט דלפולס צעי מוחזק בכשרות אפילו כשחמרים שוחטין וזכר מיושב מכ שדחק שם הרש"ז ז"ל דמירתת לא שייך אלא כשצודקים אחריו ובהר"ז ז"ל נתי' דבסתם ישראל שהוא בחזקת כשרות אלא שאינו מוחזק לו שהוא אדם כשר סמכין אפילו בדאורי' אהא דמירתת לשקר אף על פי שאין צודקין אחריו וזה פלא דאדרבה צמי שמירתת לשקר אף על פי שאין צודקין אחריו זה מוחזק בחזקת כשרות הוא יכעין שכתבו רבותינו האחרונים לענין רוב מצוין אצל שחיטה מומחין חן אצל לפי מה שכתבתי באמת אינו מהימן בסתם אלא צעי חזקת כשרות.

והא דיוקא שדייק כת"ר דפ"ח הלכה ז' לא הדגיש הרמב"ם ז"ל עד שנדע שהוא מומחה רק כתב מוחזק בכשרות סתם ומשמע אפי' דלא ידעין שהוא מומחה וצ"י מה"ש דיוק לכתוב שהוא מומחה, לא הבנתי כוונתו זכר שחרי הרמב"ם צפ"י ה"ל כתב מפורש וכבר ביארנו שאין לוקחין בשר ששוחט וצודק לעצמו בחו"ל או בצ"י צומן הוא אלא"כ הוא מומחה ופי' הכ"מ דזה שאמר וכבר ביארנו כוונתו אהא דפ"ח ממ"א וא"כ פשוט דכוונתו דבהא דפ"ח מיירי נמי בצוממא וכוונתו דכיון דכתב אדם כשר ומוחזק בכשרות גם מומחה ככלל דהי לא הוה מומחה לא ישחוט וכמו שכתב זכר בדבדכ"ב לענין רוב מצוין אצל שחיטה מומחין חן דהוא מכח חזקת כשרות, וגם הא דיוקא דכבא כתב וצודק וכתב לא כתב וצודק נמי מיושב זכר דודאי שוחט מיירי וצודק לעצמו ג"כ דכל זה מושיל חזקת כשרות שלו ועכ"פ צפ"י כתב להדיא שוחט וצודק ועל זה כתב כמו שביארנו ובכ"מ שוחט צודק ככלל דשוחט שחיטה כשרה משמע.

ומה שהתפלה דפ"ח ממ"א כתב דצ"י לוקחין מכל אדם ולא הוזכר כלל שהא מוחזק בכשרות שזה רק דין בחו"ל וצפ"י מה"ש שחיטה מאריך החזקת בכשרות אפילו בצ"י למכור לאחרים, לאחר בקשת סליחתו העלמת העין איכא הכא, שהרי הרמב"ם צפ"ח התיבה בפירוש דצ"י דוקא צומן שכל ישראל על אדמתן לוקחין מכל אדם אפילו אינו מוחזק בכשרות וממילא צומן הוא דאין כל ישראל על אדמתן ואינו כולה לישראל גם בצ"י צעי מוחזק בכשרות וכמ"ש צפ"י ה"ל וכ"כ להדיא בפ"ח מהמ"א הכ"ה ח"ל, צומן שהיה א"י כולה לישראל היו לוקחין היין מכל אדם וכו' וצומן הוא אין לוקחין יין בכל מקום אלא מאדם שהוחזק בכשרות וכן הכשר ועי' צפ"ג מהמ"א שכתב ג"כ אצל בארץ ישראל כשהיכה רוצה ישראל לוקחין מכל ישראל שזה וכתב ה"ה ואף צא"י צו"כ"ל הוא כח"ל, הבאחי דבריו לעיל ובכ"י כן וזה פשוט וצורר, ואב"ג צפ"ג כתב צא"י כשהיכה רוצה ישראל ונשאר מקומות כתב כולה לישראל ורוצה ישראל משמע דקאי אצני אדם וכולה לישראל משמע דקאי אהארץ ופי' ככוונתו אי צעי דהארץ יביח לישראל וגם שיהיה זה רוב ישראל או דהעיקר יושביה לענין זה.

סימן קי

כלי פלאסטיק אי צריכין טבילה

ב"ה ד' לסדר ואברך החשל"ד בני יצ"א
מע"כ ידידי וו"ח ג"נ וכו' כש"ת מה"ר אברהם יצחק
האפפמאן הי"ו, תלמיד כולל מיר ירושלים ציה"ק.
אחד"שה"מ.

וע"ז דבר שאלחו ככלי פלאסטיק אי צריכין טבילה או לא.
הנה באמת כי נחלקו בזה חכמי הזמן יש מהן מלריכין
טבילה ויש שפוטריין מטבילה ומיהו אפילו המחמירין כנראה
דס"ל לטבול בלי ברכה דמ"מ מדי ספיקא לא יאמנו. ומיהו
לפענ"ד נראה דלא לריך טבילה והגם כי אין הו"ג כעת להאריך
בזה ורק בקיצור הנה בחורה כלי מחכות כחב כל אשר יבא
באש אין לך דבר שדרכו להשתמש באש אלא מחכות וכחב אך
אח הזהב וכל הנזכר בקרא הוא נקרא מחכות אלא שהוסיפו
חז"ל כלי זכוכית כיון שאם נשבר יש לו תקנה וכל שאר כלים ככלי
גללים אצנים ואדמה פטורים מן הטבילה ועי' טו"ש יו"ד
סימן ק"כ ובפ"ח"ש הביא משו"ת יעב"ץ לענין כלי פארללי
בסימן ס"ז. ומיהו לענין כלי פלאסטיק נלפענ"ד דדומה יותר
לכלי אצנים וכלי אדמה דפטורין מטבילה.

ומש"כ כ"ת דכלי פלאסטיק אפשר להתייחס ולחזור ולחקקם
וכוונתו דכיון דכל עיקר שחקנו לכלי זכוכית טבילה משום
דכדור ומתקני להו לאחר שצירחין ויש להם תקנה א"כ הני
נמי יש להם תקנה ע"י החכה לכאורה יפה כיון בזה. וכן ראיתי
בשו"ת מנחת יצחק ליד ידי הרה"ג מהר"י ווייס ראצ"ד ע"ה
החדרית צירושלים שמל"ד להחמיר מעטם זה ולטבול עכ"פ
בלא ברכה. מיהו לפענ"ד אין לנו אלא מה שגזרו חז"ל ואין
אנו בכלל גחרי גזירות ובפרט כי הגוש הזה הנקרא פלאסטיק
הוא מין גוש חדש שנחחדש בימינו ע"י כעמישע חטירות
כה"ג לא גזרו על זה חז"ל ופשוט דגם כלי אדמה ושאר כלים
הפטורים מטבילה בזה"ל אפשר להתייחס וע"י אופני הכעמי
לחזור ולחקקם וכמעט אין דבר שאין יכולים בזה"ל להדק ולעשות
ממנו דבר חדש. מ"מ לא עלה על דעת אדם לומר דמשום זה
נגזר חק מה שלא גזרו עלינו חז"ל, ולכן נלפענ"ד דאין צריכין
טבילה כלל וכן נהגו מורי הוראה פה בצרפת כפי הידוע לי.

סימן קיא

עוד להנ"ל

כלי אלומיניום שמשמשין רק פעם אחת אי צריכין
טבילה

ובדבר שאלחו עוד בחצניות של נייר אלומיניום שמשמשים
באמריקא רק פעמים אחדים ולפעמים רק פעם אחת
ולא יותר אי חייבים בטבילה ע"כ. הנה איזה שנים אשר אמרתי

משום טעמי אחרים כעטם כז"ח ועוד ובמזמר לא שייכי והכן.
אלא דלהני פוסקים דס"ל מעטם חזקה כשרות תקנה להו
קושיא עומה שהקשה הפני"ז ז"ל ריש חולין דמאחר דקיי"ל
מקרא דלא יקום עד אחד וגו' דע"א אינו נאמן במקום דאיכא
חזקה איסור נגדו א"כ מאי מועיל חזקה כשרותו של זה נגד
גזירת הכחב סוף סוף מדאורייתא דע"י תרי ע"ש ובמקום אחר
הארכתי ליישב בם"ד קושיא הפני"ז ועי' מרדכי ריש חולין בשם
רבינו ברוך דרוב מליון הוי כזי תרי והביאו בזה"ל.

ומאחר שצירחנו בם"ד דהרמב"ם גם בשאר דברים היבא
דאיכא למיחש לריך דוקא שיהא בחזקה כשרות א"כ
הדרה קושיא ג"כ על צנל הלבושים ז"ל דנחפילין כתב דלא
נשיין חזקה כשרות ומה שכח כח"ר דמסתמא בזמן הלבוש
אין תשד על חפילין והוי כל אדם בחזקה כשרות וכגון דא
אכ"ל אכשיר דרי בזמן הלבוש, ובאמת האחרונים כתבו מפורש
לריך דוקא להיות בחזקה כשרות גם בזה, וי"ע.

סימן קמ

עוד להנ"ל

אי פתם ישראל בחזקה כשרות הן

עוד תמה אד"מ ריש סי' קי"ט שכתב דמדברי הטור משמע
דס"ל כהרמב"ם וא"י סמכתי עליו במכחצי הצעור וכת"ר
תמה עליו דברי מפורש בבעור ח"ל, דז"א בחשוד אצל בסתם
כל אדם הוא בחזקה כשר עכ"ל ורק הדגול מרצבה מחלק דרק
לגבי להחלצה עמו הוי סתם כשר עכ"ל כנראה דבהטור שלפני
כת"ר חסר סיום דבריו אצל בבעור שלפני (דפוס וורשא)
כתב ח"ל אצל בסתם כל אדם הוא בחזקה כשר ויכול לאכול
עמו עכ"ל. נראה כוונתו דרק לענין זה דיכול לאכול עמו הוא
דכזה כל אדם בחזקה כשרות וכמו שדייק ויכול לאכול עמו
אצל לקנות לא הוי בחזקה כשרות ומה דייק הד"מ דמדברי
הטור משמע כהרמב"ם וביאירתי דבר זה במכחצי הראשון
דף ב' ד"ה ומה שנראה וכו' נא למחול ולעיין שם.

אל"א דעתא אני מוסיף עוד דראיתי בש"ע הגרש"ז בק"א
סי"ק ב' ה"ל שחיטה שכתב ג"כ הכי ח"ל, וכתב הרמ"א
דז"מ סימן קי"ט שגם הטור שם ס"ל כהרמב"ם (דלא כש"ך)
דס"ל לרמ"א דמ"ש הטו"ש שם דאין לסמוך על החשוד דייקא
היינו לאכול עמו אם נחלצה אלא דככה"ג בסתם כל אדם
שאינו חשוד אע"פ שלא הוחזק בכשרות מותר וכו' אצל אין
לוקחין אף ממי שאינו חשוד אלא ממי שהוחזק בכשרות וכו'
הז"י שם שהביא דברי הרמב"ם והמ"מ שם בלי חולק וכו' ע"ש
זה כמו שכתבתי בם"ד.

דברי ידידי דושלת"ד בלב ונפש

מנשה הקטן

שיעמוד חלל זמן מועט ועכ"פ אין האיסור שא"א להשתמש בהם או שלא נעשו להשתמש בהם חלל לפי שא"א שיעמדו חלל זמן מועט וא"כ צדוק של נייר אלומיניום דכ"ש הוא מכלי נייר שהוא מין מתכות וגם ראוי הוא שיעמוד ימים רבים ודאי כלי הוא.

ומה שכתב הגרמ"פ שליט"א שא"א להשתמש בהם רק צ' וג' פעמים מעובצותיה דמר קאמינא דאפשר ואפשר יותר ויותר והנפ"מ צמה ישחמם והא"ך ישמור ואני בעלמי נסיתי ושמעתי עס כלים כאלו הרבה פעמים רק שלריכים לזכר יותר שלא ישברו משאר כלי אלומיניום החזקים יותר ועל המציאות אין לפלפל.

ומכאן נמי אני חמה מה שראיתי מתקפקין צדוקות של נייר אי הוי כוס ומדברי הרמב"ם הנ"ל לכאורה מפורש דמן נייר הוי כלי ומקבל עומאה וא"כ הכ"י דהוי כוס חלל די"ל דאינו מכבוד לקדש על כוס כזה חלל מעיקר דינא לפענ"ד הו"ל דין כלי לענין קידוש וכן לענין נט"י. ופשוט דהכוס של אלומיניום הוא חזק יותר מכוס של נייר ועל נייר כתב הרמב"ם להדיא דהוי כלי ועל כוס של אלומיניום שחזר ויעמוד חלל פעמים ככה לא הוי כלי אחמכה.

ומה קשה לי נמי מה שראיתי בשו"ת חלקת יעקב ח"ג סי' קט"ו שדן בקטרת נייר שמחפין אותן עס נייר כסף הנ"ל ולאחר תשמישן זורקין אותן אי נדונים ככלי מתכת הלריכו עבילה. ומתחלה יאל לזון אי אזלינן בחר יטפוי בין יטפוי עומד או אינו עומד כגמרא חגיגה כ"ו ע"ב. חלל דשז הביא ממנה פט"ז דכלים מ"ה חותל שהוא נותן לחוכו ונוטל מתוכו עמא ואם אינו יכול עד שיקרענו או עד שיתירו טבור וכתב הרמב"ם פ"ה ה"ז דכלים חותל של הו"ט שמניחין בו הרוטע וכיוצא בו אם הוא נותן לחוכו ונוטל מתוכו מתטמא ואם אינו יכול ליעול מה שכתובו עד שיקרענו או יתירו או שחשכ לאכול מה שכתובו יזרקנו טבור והר"ש שם כתב דכיון דקרעו ומתירו ומשליכו לאשפה וכו' והוא תשמיש ארעי הניח צדוקספתא חותל שהוא עומד לאכול את התמרים ולזרקן טבור חישב להכניס ולהוציא בו מן הבית ומן השדה עמא עכ"ל הר"ש. והנה מבואר מרמב"ם וחספספתא דהדבר תלוי במחשבתו שאם צמחשבתו לזרקן חקף אחר התשמיש מקרי תשמיש ארעי ואינו מקבל עומאה ע"ש.

ולפענ"ד אין משם ראייה כלל לדידן דהתם צדוקת מיירי שאינו כלי מזד עלמו שיהא ראוי לתשמיש שהרי אינו ראוי ליעול מה שכתובו עד שיקרענו או יתירו וגם על החותל שחושב לאכול מה שכתובו ולזרקו מיירי נמי דהחותל מזד עלמו אינו כלי עשוי לתשמיש חלל לאותן התמרים שזך ה' דרכם צה כמבואר שם במשנה ולכן כיון דהחותל מזד עלמו אינו כלי שפיר תלוי במחשבתו אי רואה צו וכיון דקרעו ומשליכו לאשפה הו"ל תשמיש ארעי ואינו מקבל עומאה דלא הוי כלי חלל בדידן דהוי כלי גמור והבית חרושת עושהו כלי גמור שאפשר וראוי לעמוד ימים רבים ועשוי להשתמש להכניס ולהוציא אין זה נ"מ בתשמיש ארעי או לא ואע"פ מי שיקנה כלי גמור ויראה להשתמש בה רק ארעי מותר להשתמש בה כלי עבילה ולא הוי כלי ח"ו לומר כן.

פה שלריכים עבילה הגם שאין משתמשין בהם הרבה פעמים וגם הלחות והכוסות שנעשו מנייר אלומיניום הזה הגם שאין משתמשין בהם הרבה פעמים מ"מ כיון דהוא כלי ראוי לתשמיש יותר מפעם אחת למי שרואה להשתמש בו והוא מתכת האמור צדוקה חייב צבילה דמה שאין חנו מצליח צו חלל פעם אחת אינו מוציאו מדין כלי וכדמות רא' ה' נלפענ"ד מש"ס צדוקת דף כ"ח כשמיטתו לראצ"ע נשיא חמרה ליה דביהו דילמא מעברין לך חמר לה ליבשמיטת אינש יומא חדא צכסא דמוקרא ולמחר ליחצר ופירש"י כסא דמוקרא כוס של זכוכית יקרה שקורין לה צלשון ישמעאל ערקי"א ואומרים צנ"א צמשל הדיוט יום אחד ישחמם צו בעליו ויחכד צו ואם ישבר יצבר. הנה דאפי' כלי ליום אחד מקרי כלי וקוברה האדם צביל יום אחד, וגם כי מדריך הזכוכית להשתמר ציום אחד מ"מ חייבו חכמים לעבול כלי זכוכית חף שדרכו להשתמר ולא חלקו בין זכוכית לצנה לשאר זכוכית והכ"נ צבני כלים וקט"ל מ"מ לפענ"ד חייבים הם צבילה והגם ששמעתי מקולין צזה מ"מ לפענ"ד כיון דהוא מין מתכות וגם ראוי להשתמש צו יותר מפעם אחת, פשוט דלענין נטילה ידיס דין כלי לו שיכול ליעול צו ידיו וכיון דהוא מתכות לפענ"ד חייב צבילה ועל המקיל להביא ראייה דלאו כלי הוא ועד התם לפענ"ד כמ"ש.

וראייתי מי שהביא דברי ידי"ג הגרמ"פ שליט"א צמחסף לחורה והוראה חוצרת צ' עמוד מ' שכתב עי' רמב"ם רפ"צ דכלים שכתב דעטס סלים מלפת ואחריו דלעת יבשים שטהורים לפי שא"א שיעמדו חלל זמן מועט משמע חף ששייך להשתמש בהם איזה פעמים חלל אין מתקיימים כדרך כלי טהורים חזין דלא מתקיימין חלל זמן קצר חף שיטחמשו צהם איזה פעמים אינש מקבלים עומאה וא"כ כלים חלו שא"א להשתמש בהם חף לפי הדחק רק צ' וג' פעמים אינש מקבליה עומאה ורק אם אפשר להתקיים הרבה זמן חף צביל הזול אין משתמשין מחסצר דמקבל עומאה. ונומילא חפצר דאי"ה לריכין עבילה עכ"ל.

ולפענ"ד לאחר צקשת סליחתו ל"ע שהרי להדיא כתב שם הרמב"ם ריש הלכה זו ח"ל. העושה כלי קצול מ"מ הרי זה מקבל עומאה ככ"ש מה"ת ואין לכלי שיעור והוא שיעשה דבר של קיימא שאפשר שיעמוד, והנה התנה צתנאי מפורש דכל שיעשה דבר שאפשר שיעמוד הרי הוא מקבל עומאה ואין נפ"מ אם זרקו אח"כ או לא חלל כל שאפשר שיעמוד דא"כ הו"ל והוא שיעשה דבר של קיימא ודי ואז הו"א שלריך להיות דבר של קיימא חלל כיון שדייק שאפשר שיעמוד הכוונה כל שאפשר שיעמוד די, וסעד לדברינו ממה שכתב כילד העושה כלי מן העור המאה שלא נחעצד כלל או מן הנייר חע"פ שאין הנייר מקבל עומאה וכו' הרי חלו מקבלין עומאה והנה פשוט דכלי מנייר כשיטחמשו צו הרבה יקרב מ"מ כיוון שאפשר שיעמוד כמו שהוא הו"ל כלי ומה שכתב חלל העושה כלים מן הלפת והאחריו והדלעת העטס פשוט לפי שמיציאות שא"א שיעמוד לפי שירקבו מעלמן צמשך הזמן ואין זה כלי מה שא"א לו לעמוד חלל זמן מועט חלל כל דבר שאפשר שיעמוד הרי זה כלי ומקבל עומאה ואין נפ"מ אם משחמש צו הרבה או לא דא"כ הו"ל והוא שיעשה דבר של קיימא להשתמש צו ושאפשר שיעמוד וגם צאלו לא נתן העטס שאינש עשויין לתשמיש רק חלל לפי שא"א

סימן קיב

כלי אלומיניום חדשים אי צריכין חכשר קודם השתמשן

א' לסדר דרך טוב מיעקב וגו' החש"ל ב"י
מע"כ רב ואי גאון ראש בשמים צ"ת אלקי אברהם בעזרו
בע"פ פ"ה בע"ת וכו' סודג"ת מה"ר אליעזר יחודה
וואלדענבערג שליט"א, אב"ד בירושלים עיה"ס ת"ו, בעמ"ס
ציץ אליעזר י"ב חלקים וט"ס.

אחדשכ"ג כראוי ליראי ה' ולחושני שמו,

יקרת ספרו היקר לין חלשור חלבי י"ב קבלתי ציוח הכבוד
ונשמחה רבה והנני ראשית צחודה רבה על משלחתי.
יעינתי הרבה בדבריו וצפרט מה שפלל אח הרהגה"ל מהר"י
ול"ץ ז"ל. וי"ר שחכה להרבות דעת חורה ולהפילה בישראל עדי
יצא ינון ולא יקרה עמים ויזכה לישב על מי מוח וללמוד חורה
לשמה וללמוד מעשה ועד עולם כאוח נפש ונפש ידידו מזקירו
מאד בלתי מכירו דושה"ט בלג ונפש.

ורק לאוח שעינתי בדבריו היקרים. בסימן נ"ה כלי אלומיניום
וכדומה שסכים אחסם בשעת עשייתם צומן חזיר או
עריפה אי צריכים הכשר או ליצון והביא משו"ת הר נבי יו"ד
סי' ק"י דדי בהגלה וא"ל לבון וכ"כ סיכס בחז"ל מועד
סימן מ"ד (ציו"ד הל' הכשר כלים) דסגי ליה בהגלה משמע
דהגלה מיוח צפי וכ"ג יאל לדון אי צפי בהגלה בכלל ובהאריך
בזה כיד ה' הטובה עליו. וחמך עצמו על ג' יסודות. א' חמ"ש
הפמ"ג סימן ק"ג סק"א הרמ"א צח"ת כלל פ"ה דאס
הכלי קבלה מחלחלו טעם פגום שאינו ראוי לאדם כלל לא גזרו
על הכלי כה"ג וכ"כ צמנח"י צח"ת שס סקפ"ג ממשמעות
הפוסקים וכ"כ הפרי חורר ציו"ד שס סימן ק"ג סק"ז.
ב' הביא בשס קובץ יגדיל חורה שנת חר"מ ק' ד' סי"ט.
ג' צשו"ת מנחת ילחק ח"ד סימן ק"צ העלה ג"כ להחיר
בכה"ג מעטס שהוא פגום ואינו ראוי למאכל אדם וסיים
דמעיקר דינא מותר בלי בהגלה ואפילו למי שרואה להדר
ולבחמיר על עצמו נראה דסגי צעירוי.

והנהגה הא ראייה שהביא משו"ת מנחת ילחק לכאורה שצור
בז"ד כי קבלתי מכח מירושלים צמדריך הכשרות של
ועד הכשרות צירושלים ערך כלים כחוב שכלי אלומיניום
ויירוסטה חדשים יס להגפילם לפני השימוש מפאח מירוחסם
צשומן לא כשר בגמר ילירחם עכ"ל. וא"כ לכאורה חור צו
צעמ"ת מנח"י או שנחמר שמחלק צין נייר אלומיניום לכלי ובכל
אופן א"כ אין כאן ראייה ונ"ט.

ומידיו לעסם הדיו לפענ"ד ה"דק עס מעכ"ג שליט"א וכן
כחצתי לאחד מידידי צירושלים עיה"ק צשנת חש"ל
שנשאלתי ממנו צענין זה וכחצתי דעת האוסרים לא בהירא
לי וכיון דנהג עלמא שלא להגפיל כפי ידיעתי אס לא יחידי
סגולה ולכן אפילו היה בהיתר דחוק צריכין אנו למשכוי נעשין
שלא לאסור באיסור קל נעלפ"ג וכ"ש שלפענ"ד בהיתר מרווח
ואין צו חשש כלל. וראשונה נראה שלפי ידיעתי דצשנת עשיית
הכלי הס נעשים צחוס גדול שאפילו היה איסור גמור היה
נשקף באיסור ונעשה כעפרא צעלמא וכל שהאיסור נשקף

ובאמת כי ראייתו שס צהג"כ שהביא מגמרא צנת קכ"ה
אלא מעשה זרק גלימחא לאשפה הכ"נ אסור ומצור
דכלי אינו צטל ע"י שזרקו צאשפה וחי' דע"כ חותל כלי גרוע
שאינו עומד להחקיים לזמן מרובה יוחר וא"כ גם צני"ד
איכה למימר כיון דאין דרך כלל להשתמש בהם פעמים אף
שאפשר לו אס ראונו צכך דומה שפיר לחותל ואינו מקבל
טומאה עכ"ל.

ולפענ"ד לא דמי כאוכלא דלני אלא צני"ד נמי כיון דכלי
הוא כמצור צרמ"ס צרפ"צ, וראוי לעמוד לזמן מרובה
וגם ראוי להשתמש צו אס ראונו צכך הו"ל כלי גמור ומקבל
טומאה וודאי חייב צעצילה וצמה שזרקו לאשפה אינו צטל
מחורה כלי ולא דמי כלל לחותל דלא הוי כלי צענ"ס ולא הוי
אלא כשומר לפרי כל שלא עשאו לשס כלי ח"פ וצרוור למי שרואה
להודות על האמת.

ובזה נראה נמי לדחות מה שכתב צשו"ת מנחת ילחק ח"ה
סימן ל"צ אות א' שיאל לחדש דלא הוי כלי רק כשנעשה
להשתמש צו חדירות אצל לא כשנעשה להשליכו מיד והביא
ראיה מדברי הרמב"ם פ"ה מכלים ה"ו הג"ל שכתב ח"ל,
וכן הקרן שהוא משתמש ומשליכה אינה מקבלת טומאה ואס
חש צעילה מקבלת טומאה ע"כ, וכח צעלי המנח"י והטעם דלא
הוי כלי רק כשנעשה להשתמש צו חדירות אצל לא כשנעשה
להשליכו חיקף וסיים ומכ"ש שצבר והגו כן וכן עמא דבר שלא
לעצול. ונוראות נפלאחי אראי' זו, דהס מיירי צקרן שלא עשאו
כלי כלל אלא שלקח קרן בלי לעשותו כלי ומשתמש בה ומשליכה
אינה מקבלת טומאה דלא הוי כלי ואס חש צעילה צמחצחו
עשאו כלי ומקבל טומאה וראי' גמורה לזה דבה"ל ח' שס כתב
הרמב"ם השופר אינו מקבל טומאה צחכו להיות קרן חשמיש
מקבל טומאה מפורש דבהלכה ז' מיירי צקרן סחס שלא
צחכו להיות קרן חשמיש ולכן אינו מקבל טומאה דלא הוי כלי,
אצל כל שצחכו להיות קרן חשמיש אפילו רק ישחמש צו פעס
אחת מקבל טומאה חה צרוור מאד אלא אפילו קרן שלא צחכו
להיות קרן חשמיש כל שחוש צעלי להיות קרן חשמיש מקבל
טומאה.

ומה שכתב שכן עמא דבר לא הבינותי דכיון דהוא דבר חדש
ועשוי שאלין עליו מאי עמא דבר איכה הכא לסמוך
עליהן. ובאמת כי זה שנים רבות שאני הנהגתי צס"ד פה אלא
השומעין לי לעצול, וכן שמעתי מעמא דבר פה, ומאן ספון
להחיר איסור דאורייתא בכלי אלומיניום שלא לעצול צסצרות
ולכן לפענ"ד הירא אח דבר ה' לא ישחמש בכלי אלומיניום הנ"ל
עד שיצטול והשומע צחא עליו צרכה עוב.

בקיצור לפי ענ"ד החילוק פשוט כל שהוא כלי צענ"ס
אין נפ"מ על השחמשות אס הוא מעט או רב ואחד
המרבה ואחד הממעט הרי הוא כלי וחייב צעצילה אצל דבר
שמעלמו אינו כלי וצריך לעשותו כלי ע"י חשמיש אז אס לא
משחמש אלא ארעי לא נעשית כלי ע"י חשמיש ארעי אלא ע"י
חשמיש קבוע. אצל כלי אלומיניום שהס צענ"ס כלי וראוי לחשמיש
ולהחקיים שנים רבות רק שאין משחמשין צו אלא ארעי פשוט
שחייב צעצילה.

בברכת התורה בלב ונפש

מנשה הקטן

נעלם אצלו נחמן טעם לשבח כמו דגריקן ככלי שאינו צ"י אצו צ"י והמנח"י כחז דמשמעות הפוסקים דדבר הפגום מעיקרא אינו אוסר הכלים וכמבואר להדיא בדברי הרב עאמו לעיל כלל נ"א דין ג' בשם כמה גדולים וכ"פ בש"ע סימן ז"ה לענין כלי שהדיו ונחתו אחר צמי חמין וכ"מ בחשו' הרשב"א הוצא בצ"י סימן ק"ל וז"ל שלא הרגיש בדברי הרשב"א שכ' להדיא כן בח"ה הנ"ל גם הפמ"ג שרמז עליו כ"ג שליט"א ל"ן רק להח"ה כלל פ"ה ובאמת החס יס לדחוק קצת אבל לא ל"ן להרשב"א הנ"ל.

וראיתי בחשו' מנח"י הנ"ל אות י' שהביא מהר"ג מוכרי"ג ד"ן שציקר צבית חפשי' של אלוטמינים פויל ואמרו לו המומחים שהחמימות הרב שצעת עבודת הפחים מרחיק מהם בצלעה את השמן המעט שמושחין אותם והכל הולך לאויר עם ההבל הגדול וכחז דיש מקור לסברא זו בש"ע יו"ד סי' ז"ב ס"ו בפל דבר מוטע כנגד לאש שהאש שורפו ומייבש וכחזו הפוסקים שטעם זה שהאש שורפו קודם שנגס מהי אף לכלי חרס והאריך זה וכדי שלא להקשות דלא דמי דכ"ה כרי הוא רואה צוומן ולריך לעבודת הפח יפה העיר מדברי הריב"ש סימן שמ"ט בחלז שמשמין בין נסר לנסר צקנקים של פץ כדי שיחוצרו היטב ומתחלה ר"ל דאסור דאף דהוי נעלפ"ג מ"מ לכתחלה אסור לערבו כדי לנטלו אלא דשז חזר צו חדא דעצב היין להתרחק מן החלז ועוד שאין כוונתו לנטלו וליהנות מן האיסור אלא כוונתו לתקן את הכלי ולהדזיק סדקיו והצ"ד צרמ"א יו"ד סימן קכ"א ס"א וא"כ דידן כ"ש הוא מהחם דכאן המיעוט הזה מעיקרא נעלפ"ג הוא.

וגם האמת כי כל הני שמנים וחלצים מעורבים ומוסרחים מעיקרא ואין כאן אפילו איסור כלל דהרי קי"ל נבלה הראויה לגר קרויה נבלה ושאניה ראויה לגר לא קרי נבלה ע"י פסחים פכ"ש ובכורות כ"ג ואידך האי למעוטי סרוחא מעיקרא ולר"י אינו יוצא מידי נבלה עד שחפסל מאכילה כלב וע"י רמב"ם פ"א מהא"ע הי"ג צטר נבילה שנפסד והבאיש ונפסל מלאכול הכלב עכור צטר נבילה שיצט אם יכול לשרות בפושרין מעל"ע ולחזור לה וראוי לכלב מעמאה ואם לאו עכור וע"י נוצ"ק סי' כ"ו ושו"ת רדב"ז סימן תחקע"ב צצטר מומיא דאיסור אכילה ודאי לא הולכת דודאי מותר דכא נשחכס לורחו וגופו וחרז להיות זפת ונפסד לורחו ואין הכלב אוכל אותו וחרז להיות כעפרא דארעא מותר.

והנה החו"ד יו"ד סימן ק"ג העלה חילוק בין נבלה שאינה ראויה לגר ובין היחר שלא כדרך הנאחן דחרי עניני יניבו ומתרי קראי נפקי להו שלכדה"ג נפ"ל מקרא דלא יאכל כמבואר בפסחים כ"ו דצעינ שיאכל כדרך הנאחן וכמ"ש הרמב"ם פ"ד ממ"א ולפיכך אכל האיסור חי או עירב צו דבר מר או אכלו אכילה גסה פטור על האכילה אבל גוף האיסור לא הותר ואם חזר ותקנו להאיסור חזר לאיסורו דלא נתבעל שם חלז ממנו צמה שנותן צו דבר מר וכיוצא צו רק שהתורה לא חייבה באכילה זו מלקות חס נקרא שלכדה"ג אבל כשנחרת

ונעשה אחר ליכא צזה איסור אפילו לצרי כמבואר צרמ"א יו"ד סימן קנ"ה ס"ג ומותר לשרוף שרץ או שאר דבר איסור ולאכלו אפילו לחולה שאצט"כ וכחז הש"ך סק"י"ע דקו"ל הנשרפין אפרן מותר חוץ מעלי ע"כ וי"י וע"י מנח"י בח"ה כלל מ"ו אות ט'. ומה שהשיג ציד אצרכס על יו"ד אמנח"י מדברי הרא"ש פסחים פכ"ש צחמן שחרכו קודם זמנו שכחז דאע"ג דבעל דעת האוכל אכל כל אדם מ"מ כיון דאיבו אכיל ליה אחשביה א"כ הכ"ג צכל אפר כן הוא צבר כצבתי דלפענ"ד לא צצקד השיג עליו היד אצרכס ז"ל דשו"א חרוכי אין הכוונה שנשרף כולו דנעשה אפר גמור אלא נחרך ע"י צעה"מ וראצ"ד פסחים כ"א וע"י רש"י פסחים מ"א ויומא דף ס"ה ע"ב פירש"י ח"ל חרוכא דהוי ניתך בעשר, ואפר מיהו לא הוי, לח"ק מעמאין עד שיפשו אפר דאותם קרינא ציה לר"א צר"ש שוייה חרוכא לא מעמא דלא פר מיקרי עכ"ל. הנה מבואר החילוק בין שו"י חרוכי לנעשית אפר וע"י יו"ד סימן פ"ד ובספר מ"ס חיים להפ"ח סימן ו' ומג"א א"ח סימן תמ"צ ס"ק י"ד וצחי למסכת פסחים הארכתי צזה מאד צס"ד.

ואין לומר דשאני הכא דכיון דצעי האי שומן לתקון הכלי הזה וא"כ הו"ל כד' מיני מדינה צפסחים שס והאריך בעה"מ דכיון דרואה צעטס של כל אחד אין האחד מצטל את השני וע"י חוס' צינא ל"ט ע"א ד"ה משום וע"י"ל דכיון דהעיסה אינה נילושא אלא ע"י המים והקדרה נתקנה צצציל התצלין א"כ כשערב זה צזה הוי כאילו מין אחד וצחי' הארכתי צזה מ"מ היינו דוקא צמיני מאכל שרואה צכל מין צצמאכל אבל הכא לא צעי ליה למאכל ולא צעי כלל להשומן אלא רואה הוא צצכיל שחתוקן וחשלים וצזה אופן השלתחו ודו"ק.

והגם דצש"ע א"ח סימן תנ"א סכ"ג וכ"ד כצבו מנהג פולין להכשיר כל כלי שלוקחין מעכו"ם אפילו כלי חרס החס הכשש שמא יצפו כלים ישנים וגם דבר זה רק לפסח עיין מג"א שס וגם על זה כחז הרמ"א ז"ל דאין להחמיר אלא צמקוס שנהגו איסור אבל היכי דנהגו להחיר אין לאסור.

ושנית לפמ"ש הרשב"א בחכ"א צ"ד ש"ד שהקשה אכא דקו"ל הגעלה מו"אח מידי איסור שכרי הכלי פולט וצולע ואם פלט את האיסור וחרז וצלע מה שנפלט כרי זה חזר לכמות שהיה ופי' רבינו יצחק ז"ל שאין מגעילין אלא או צכלי שיש צה ששים כנגד כל הכלי שהוא מגעיל או להגעיל כלי שאינו צן יומו וצכלי אסור ואין משגיחין צשיטור המים שכרי כל מה שנפלט צין הוא הכלי שמגעילין צחוכו לפגס הוא ואע"פ שחרז וצלע אין צצך כלום ונעל"פ מותר וא"ח א"כ מה הועלנו והלא אף קודם הגעלה מה צצחוך הכלי פגוס הוא ואע"פ לריך הגעלה לא היא דהחם תחילה צליעתו מן המשוצה היס ודווחין אנו כאילו הוא צצצחו עד שיפליע שחשו להם חכמים שאם אחס מתיר להשחמש צו לאחר יומו יצא להשחמש צו אפי' ציזמו אבל כל צצולע מן הפגס מותר עכ"ל"ק ע"ש.

והנה צח"ה כלל פ"ה סימן כ"ג הביא צשם האו"כ כלל ל"ב ונראה דס"ל דקדרה צצנלעס מתחלה איסור פגוס נמי אסורה וצמנח"י שס כחז דכן משמע צצורה דיש לגזור צכלים

גוף האיסור פרח שם האיסור ממנו מכל וכל מקרה אחרונה דנכילה שאינה ראויה לגר לא קרי נכילה ואפילו חזר ותיקנו בדברים המהבלין שרי דכבר פרח ממנה האיסור ונעשה כעפרא בעלמא ע"ש ובמקו"ח סימן תמ"ב ובש"ת בית שער לנכ"י מרן ז"ל א"ח סימן ר"ו חמה אחו"ד ה"ל שכתב דנפסל מאכילה אדם נמי פקע ממנו שם נכילה ונעשה כעפרא בעלמא הא ר"י ס"ל בכורות כ"ג א' עומאה חמורה ואחד עומאה קלה עד לכלב ונפסל מאכילה אדם עדיין שם נכילה עליהם לענין עומאה. גם בחוס' שבוש"ת כ"ד ד"ה אלא דדעת ר"ת דנכילה מסרחת נמי מקרי נכילה וע"כ אין הביתר נכילה מסרחת אלא משום דהוא שלכד"י אלא דנכילה סרוחה מחיים פשיטא דאין איסור נכילה חל כלל כשמתה והנפ"מ אם נפסל מאוכל אדם מותר משום דשלכד"י או דמותר משום דפקע איסור דנכילה דאם הביתר משום דשלכד"י מותר אם תיבול ותיקנו שיהי' ראוי לאכילה בדרך הנאה חייב עליו אצל אם הביתר נאמרו ראוי לגר משום דפקע איסור נכילה אפי' תיבול ותיקנו מותר.

ובב"י הראשוני לדעת דבר זה הוא מחלוקת הרשב"א והרא"ה ז"ל דהרא"ה צדד"ה ש"ח וצד"ה ד' ש"ד כתב דקדרכה שאינה בת יומא שבוטרה בשביל שכלל ע"ה כיון שנשתכח מעל"ע בידוע שהוא פגום מכדי גר או יותר כיון שכן א"א לאסור שאין לך דבר שהותר מתוך שפגם חזר לאיסור לעולם שא"א שלא יבא הוא בגופו פגום לעולם ואפי' גורס לו דבר שלא יבא נרגש מ"מ הוא בעצמו פגום. והרשב"א בשמ"ב שם צ"ד ש"ח האריך להקשות עליו וכתב ועוד דפגם ולבסוף השבית דאמרינן דאסור אם איתא דפגום אף לגר כי השבית אמאי אסור הא איבד דאמר כל שנפגם לגמרי ובוטל שוב אינו חזר לאיסורו ע"ש באריכות, איבדא דלעיקר דינא תרוייכו מודי דהיכא שנפסל אפילו מאכילה כלל דאינו חזר לאיסורו כלל לעולם. וא"כ בדין השומן האסור כיון שכלל אותו עם מיני חמרים ונפסל מאכילה כלל ואפשר אפילו קודם שנתבולל נמי כבר היה נפסל מאכילה כלל ועכ"פ לאחר שכלל אותו עם החמרים ודאי שנפסל מאכילה כלל א"כ הו"ל ביתר גמור ואפי' לו היו יכולין לחזור ולתקנו נמי הו"ל שוב ביתר גמור ואינו אוסר הכלי ששען ממנו אפילו בלי הביתר של החוס הגדולה שכתבנו לעיל.

ואין לומר דכיון דנתבולל ע"י עכ"ס אינו בטל וצפרט בדבר שדרכן לעשות כן לעולם ע"י שו"ת רשב"א חלק ג' סימן רי"ד דמחלק בין דבר שנתערב דרך מקרה לא בהמירו בו ובין דבר שדרכן לעשות כן לעולם אסור ואינו בטל הוצאו דבריו ביה"א יוסף יו"ד סי' קל"ד ע"ש. וע"י מנח"י שהקשה סתירה לברמ"א יו"ד סי' ק"ח מסי' קכ"ב סי' ושי' ר"ן פ' אין מעמידין מפני מה אסרו גביות דדעת הרב ר' יוסף הלוי דבעכו"ס נמי אולנין בחר נ"ע ודעת הראב"ד ז"ל דכלל דבר של עכו"ס לא הלקו בו חממים בנ"ע ולא מעשימין אותו לקפילא אלא כיון דשכיח דכו טעמא אוסרין אותם לעולם כדי שלא יפרטו, וע"י שו"ת בית שער א"ח סי' פ"ד דאפילו למ"ד אין מצטלק

איסור לכתחילה הוא דרצון ה"מ בדרך מקרה בעלמא אצל בתמידות כ"ע מודי דהו"ל דאורייתא וע"י יו"ד סי' קי"ז צ"י ובטור שם ובתשובת הארנ"ת זכ"ל. וא"כ אפשר דכ"י כן הוא זה אינו דלא נחלקו הפוסקים אלא אי יש בכך איסור ביטול ואי שייך בכו ביטול או לא אצל פשוט כל שנפסל מאכילה כלל לא שייך בזה שום ביטול וכיון שנפסל כרי אינו ראוי לאכילה דאינו מקרי נכילה וכמו דליכא איסור לשרוף נכילה וליבנות מאפרה דשריפת נכילה לא הוי בגדר מצטלק הכ"י בעשבו אינו ראוי שהוא פוסלו מאכילה כלל אין זה דין ביטול אלא דין שריפה כמובן וכיון שכן פשוט דליכא בזה שום איסור מלד זכ"ל.

ועוד צו שלישי דאכתי לא ילאנו ידי חובתנו דיש אומרים שסכים הכלים בגמר עשייתן לגמרי בשומן ולפענ"ד גם משום הא ליכא ליתעב למידי דסיבה זו דבר מועט הוא אפילו אי היה באמת סיבה כזו בשומן הראוי לאכילה לא היה בכלי נאסרת בזה וראויה לדבריו מלאחי בשו"ת טו"ע ודעת מהר"ק סימן קפ"ב הט"כ להגאון רש"ק ז"ל שכתב ע"ד שאלה נכריים המוכרים כפות של עץ ומקלן אומרים עליהן שכלל משוחח בחמאה וכתב בגאון ז"ל ח"ל, והנה מעלתו נכנס לחקור בדין כלים אי בטלן ברוב שרוב אין משוחח בשמן ובדין חמאה של עכו"ס והנה אנכי לא באתי למדור זו כי סיבה משכחא בעלמא הוא כמ"ש בפסחים צ"י כולל לולא ורא"ה לבא לידי נ"ע ועכשיו נחתי לבי יותר שכן הן דברי הרשב"א בח"ה הוצא בט"ז יו"ד סימן י' סק"ו ח"ל, וכת"י בזה שכתבם הוא משום שמוניות הסבין אני מגמגם בו קצת דדבר הכינר לעין דעיתה שמוניות דבר מועט הוא שעל דופני הסבין אפילו לשעתה נפגמה קצת מכ"ש כשאינו צ"י ואין מציאות ראיה מתחתיה של צמר ושל שומן המרובץ העומדת בפני עצמה ליתעב בלבד ועוד שפ"י בצרל מקבלת הטעם ונפגמה והנסיחן מעיד על זה עכ"ל. והנה הן כנה דברי הכפות ממש ות"ל חמיר דוריתא מסבירא דנפשי כן ועכשיו חכרתי שכן כנה דברי הרשב"א ולכן אין בזה טעם ופקפוק כלל וכמה מותרין ממש ז"ל אין להאריך עכ"ל.

שוב כתב שם שנית להכ"ל ח"ל, ואינו דומה לכלי גדול שדרס להשתמש בשפע דמ"מ אסור להשתמש בו דכתם שאני דכתם האיסור מחמת עצמו אינו משכו רק נחשב ממש אם כי בכלי קטן וכו' אצל בסיכה האיסור משתת עצמו משכו דכל סיכה משכו נחשב ואף דגבי פסח צ"י קליפה היינו אם אינו לפגם אצל כאן דהוי תרתי למעליה דהוי רק משכו והעץ פוגם בו ג"כ לכך אינו אסור כלל וכו' ועל כזה אמרו אל תלדק ברכה, וע"י יו"ד סי' קי"ד ס"ד וקל"ה ט"ז סק"ב ודו"ק. וע"י על תורה פסחים ט"ז לחלק בין עץ לצרל ובין צלע בכלי שהוא ברכה למשכו שהוא צעין. ולפענ"ד נידון דין כ"ש הוא ויש עוד ברכה ראויה לפענ"ד לבחור הדבר ולפי שרוב העולם לא חכרים בהגעלה זו ואולי באמת לא גזרו על שיקר עשוי לכן לפענ"ד יש לבחור בריוח בלי שום הגעלה כלל ומה שכתבו בני גאוני ז"ל צעין בהגעלה ז"ל שלא העלו על דעתם או על

עיקר העשיה אלא רלו להורות דין הגעלה על עמם הכלי בכל אופן לפענ"ד נראה כמ"ש ופוק חזי מאי עמא דבר, ולכן לפענ"ד יפה הורה בזה.

העני וחדר על הראשונות בברכה ובתורה דושכ"ג מוקירו בלב ונפש

מנשה הקטן

סימן קיג

אי מותר לקנות מנכרי היתר שנתבטל בו איסור

ע"ה בסלו התשל"ו ב"י יצ"א

למאן דלא חזינא קא מברכינא ה"ה מע"כ הרה"ג וו"ח וכו', כשת מחדר יוסף פעליץ הי"ו, וכל הרביג' דודע הכשרות ושלעדות ב"י.

אחדשה"ט וש"ח,

יקרת מכתבכם קבלתי רגוף צו שאלות נחוצות צענין אי מותר לקנות מנכרי דבר שנתבטל צו איסור ומזה נלמחו עוד שאלות כענפים לשאלה זו, וכח"ר צ"ן לשד"ח וערך השלחן במערכת א' אורח סי' ש"ס שנסתפק שם בזה.

והנלפענ"ד דהרמ"א יו"ד סי' ק"ח ס"א כתב וכן אם עכו"ם אפה פח עם איבור איסור לקנות אותו פח אם יש פח אחר דכל זה מקרי לכתחלה אבל אם אין לו פח אחר צריח מותר צשייבם זה מקרי לענין זה דיעבד (אגור צשם ר"י מולין ע"כ). וצו"ד סימן קכ"צ ס"ו כתב אבל דבר שנעשו צשצילו ולא צשציל דבר אחר אע"פ שהוא של עו"כ ישראל קונה ממנו לכתחלה מותר דמאחר דכבר נעשה ציד עו"כ מקרי דיעבד ע"ש וכבר הקשו האחרונים ז"ל סחירות הדברים, וצב"ע כתב ח"ל, כתב צח"ח ומ"מ המנהג להקל לקנות מן העו"כ דברים המצויים ככליהם שאין בהם משום צישולי עכו"ם דסחם כליהם אינם ציי ואע"ג דנוטלפ"ג איסור לכתחלה מ"מ לא תצצין הקנייה לכתחלה לכך נוהגים היתר פה קראקע לקנות אגחים שלמים מצויים או שארי דברים ע"כ. ועי' ע"ז שם וצפמ"ג צמ"ז דדוקא צפה הוא דצעיין דוקא אם אין לו פח אחר משום דיש בזה עכ"פ חשש דריחא מילתא משא"כ צצוחן דברים שהציה הע"י כיון שאין בהם חשש לא משום כליהם דהוי נטל"פ ולא משום צישולי עכו"ם ולכן מותר לכתחלה ועי' דרכ"ת שם סק"ח וסקב"א.

והמהד"ם מלוצנין צחצובה סימן ק"ד כתב צדבר צציונות וחמאה ששמו מחלב לאן שאירע צכן מעשה צצוא זאצים וברגו מהם כמה ואחר האריכות כתב דאם היה צא לפניו מעשה מתחילה לא היה מחיר לשום יחודי לכתחלה לשכור חליצה לאן הללו. אמנם לאחר המעשה דן להחיר מעטס שהיו שם לערך ארבעים פרות ומעצבים החלב של הפרוח והלאן וצלתי ספק שהחלב הלאן הנדרסות צעל צחלב הפרוח צששים צצירוף חלב הלאן הנצארות כשרות וצחלב שייך שפיר ציעול צם' כמצואר צצווי"ד סימן פ"א צשם הרצב"א ואין כאן משום

מצעל איסור לכתחלה או האיד קונין אותו לכתחלה דיו"ל כיון שהעכו"ם מעצצין כל החלב ציחד צלתי ציווי ישראל כי כן מנהגן תמיד אין לאסור ודוגמחו כתב צהג"ה ש"ד שער א' שאנו אולכים הדוצשנים של עכו"ם שקורין צל"א לעקובען אע"פ שנצשצלו צצצנין של עכו"ם צעלוח הן צקמח וצדצש וכו' וכתב עוד אך ק"ל האיד קונין אותו לכתחלה, ואין לומר משום דכבר נצצעל דהא לקמן אמריין לגצי כלי ראשון ושיני לאסור להדיח קערות צמים שכלגו צהן החרנגולים או הוגעלו צהן כלים אע"ג דכבר נצצעל הדם או הגיעול ומיהו יש לחלק צין נצצעל צידי ישראל לנצצעל ע"י עכו"ם עכ"ל. ומסחמא אין לחלק צין היכי שכבר עשו העכו"ם הדוצשנים לענמן למכור וצין היכי שהישראל הוא אלא העכו"ם צשעמ עשייתן דצכל אופן מותר לקנות מהן וא"כ ה"ה צנדון דידן שהאי העכו"ם החולב ועושה החמאה והצציות להשר רק שהישראל יש לו מקח שקונה ממנו מספר הצציות וחציות של החמאה כפי המקח צציויהם עכ"ל.

מבואר דס"ל דמה שנצצעל ע"י עכו"ם מותר לקנותו לכתחלה וכן הציא צשמו הציח שלמה א"ח סימן ז"ז צא"ח דכל הנעשה ציד נכרי מקרי דיעבד כמצואר ציו"ד סימן קכ"צ ס"ו ולא שייך צזה אין מצעלין איסור לכתחלה כיון שאכתי של נכרי הוא וכ"כ צשם ארי' סימן ח' והאריך צזה ועי' דרכ"ת סימן ק"ח הני"ל סק"כ צאריכות מזה פוסקים זה לעומת זה הללו אורסין והללו מחירין. והצ"ח צחצובה סימן קכ"ג כתב דלגש פח צמים שנחממו צכלי גויס אף דהוא נעל"פ חצוב לכתחילה ואסור והציא ראוה מהצג"ד וצאמח כי דצרוי הקדושים ז"ע מדצרי הרצב"א הציא הרדצ"ז ח"ג סימן חקמ"ז דצנעל"פ מותר לכתחילה ליקח מהם דאף דנעל"פ אסור לכתחילה ליקח מן העכו"ם חצוב דיעבד ע"ש וכבר ראיתי גם צזה שהקשו על הצ"ח ז"ל ולא הציאו מדצרי הרצב"א הני"ל.

איברא דהרדצ"ז צחצובה ח"ג סימן חקמ"ז כתב ח"ל, ולענין אם מותר לקחת מן העכו"ם דבר שנצצעל צם' דצבר ידוע הוא שאסור דהוא צשעש שלוקחו מן העכו"ם כאילו מצעלו לכתחלה והא כחיצנא צדבר שיש לו עיקר מה"ח אע"ג דהשחא הוי דרבנן לא מצעלין לכתחלה דלא החירו לו דיעבד אלא מפני הפסד צמונו אבל לקחתו מן העכו"ם לכתחלה הוא ואסור וצבר צרור הוא אין ראוי להאריך צו עכל"ק. וכבר דנו צו כל רצוחיו הקדושים דצרו לכו היפוך ממה צצרו ליה להרדצ"ז ז"ל כ"כ עד שאין ראוי לו להאריך שהוא איסור גמור לקנות מן העכו"ם עי' דרכ"ת יו"ד הני"ל אורח כ' וצשד"ח מערכת א' אורח ש"ס שצין עליו כ"ח ועוד עי' יד אצרכס יו"ד סימן ז"ע יצספר יד המלך הלי מאכלות אסורות לאחר שהצריך עיון עליו הניח צל"ע כל הדין כי הרדצ"ז רצ גוצריה צכל החורה כולב פוסק מוצחק לכל צני ישראל ע"ש, ומי יצא אחר המלך אשר צצילי דקיע וצירין לפניו.

ובשו"ת כח"ס א"ח סימן פ"ז כתב צנכרי שהוכסף על חערות ישראל שלא מדעתו וניכר שמחכיון לעוצת ישראל דמותר לישראל ואין לגזור שמה יורה לנכרי לצעל כשו צשצת

ובספריו משנה הלכות ח"ד סימן ק"ו הארכנו בדבר ע"ש. ומ"מ מבואר דבין למ"ד דלורייחא ובין למ"ד דרבנן אפי"כ קיי"ל דדוקא לעשות סחורה בתמידות אסור אבל אם חדמנו לו לליד חי' ועוף ודגים עמאים או שזד עם טכורים מותר למכרם ובלבד שלא יתכוון לכך וכן מי שחדמן לו נכילה וערפס יכול למכרה לנכרי או ליתנה לו במחנה, וכוונתו דאף דלעשות מו"מ בנו"ט אסור מה"ט מ"מ באקראי בעלמא וחדמנו לו מותר וכו"נ י"ל לענין ציטול דאם חדמן לו באקראי מותר לבטל מה"ט אבל לבטל בתמידות כו"ל אסור תורה לכ"ע וא"כ כה"ג דאסור מה"ט לבטל נאשר באיסורו וי"ל.

וביותר מובן לפי טעם הרשב"א שכתב דאסור לסחור בנו"ט דלמא אחי למיכל מיינה ובחדמנו לא אסרה תורה א"כ הכ"נ ציטול איסורין ישנו להאי טעמא דלמא אחי למיכל מיינה באיסור דכ"ש הוא שהוא עוסק בציטול איסורין שרואה באכילתו דבנשוא ונותן שאין כוונתו לאכילה ואפי"כ גזר תורה שמה אחי למיכל מיינה כשיעסוק בהם בנו"מ בקביעות כ"ש מי שלכתחלה כוונתו לבטל לאכול בתמידות שיש לחוש דלמא אחי למיכל בלי בטול ובגס שיש לחשוף קלת דליכא מהדר עלה לבטלה מיכל אכיל מיינה בלי ציטול וכו"י' שאמרנו בגמ' פסחים שזריפת חמץ איכא מהדר עלי' לשרפו מיכל קאכיל מיינה מ"מ הכס באקראי בעלמא הוא אבל הכא בתמידות יש לחוש דלמא יאכל וכ"ש שלא יחדמן לו במה לבטלו ועכ"פ לפענ"ד כ"ש הוא מסותר בנו"ט בקביעות.

ורפ"ש ה' אפשר לישב נמי דברי הרדב"ז עם שאר הפוסקים דלעולם הרדב"ז נמי מודה דאיסורים בטלים בס' בעכו"ס ולא חייב אלא משום שמה יאמר לבטל וכמ"ש שם בעלמו בסוף התשובה ולכן באקראי בעלמא לא חיישינן אבל לקנות בתמידות אסור משום גזירה שמה יאמר לו לבטל.

ובזה היה אפשר נמי לישב קושיא המנח"י שהקשה סתירה בדברי הרמ"א דביו"ד סי' ק"מ כתב דלקנות מעכו"ס הוי כלכתחילה ואסור ובס' קכ"ז סי' א"ל דבר שנעשה בשבילו ולא בשבילו דבר אחר אפי"פ שהוא של עו"כ ישראל קונה ממנו לכתחלה מותר דמאחר דכבר נעשה ביד עו"כ מקרי דיעבד ע"ש ובדרכ"ח האריך בזה. ולהג"ל היה אפ"ל ג"כ דהכי מייירי דהעכו"ס עושה לעצמו וישראל קונה ממנו באקראי בעלמא כה"ג מותר אבל בס' ק"ח דמייירי שרואה לקנות פת בתדירות ועל הלחם יחי' האדם כה"ג מקרי לכתחלה ואסור. ועי' מ"ז סימן ק"ח מה שכתב בזה ובשו"ת חכם סופר יו"ד סי' פ"ב בעובדא דספק דרובות כ' שיש ענה למוכרם לעכו"ס ואח"כ יחזור הישראל ויקנה החלב מן העכו"ס הקונה וכו"נ דברי מהר"ם מלוצ'ין הג"ל שלאחר שכבר נתבטל ביד העכו"ס מותר לקנותו ולשיטת הרדב"ז קשה אבל לפמ"ש גם ה"א לא קשה דהכס באקראי הוא שקרה לו ספק דרוסה אבל לעשות כן בתמידות מורה דאסור.

שוב ראה ה' צעני והאיר עיני צשו"ת הרשב"א ח"ג סימן רי"ד שחילק להדיא בין דבר שנעשה דרך מקרה לא החמירו לדבר שדרכן לעשות לעולם אסרו ואינו בטל ואעתיק כאן

אם מכירו אסור שמה יאיר הכס דאיכא איסור שבות כשנאמר לנכרי משא"כ כאן אין בציטול איסור בעלמא אלא באכילה ע"ש. ועי' צב"י סי' י"ט דמשו"ב אסור למי שנחבטל בשבילו שמה יאיר לנכרי ועבד לבטל דוקא לזות לנכרי אסור אבל אם נכרי עושה מדעתו בלי ידיעת ישראל מותר ואפילו ישראל שצטול בשבילו ישראל חזירו אינו אסור רק כשיודע ועשה לרצונו כמ"ש הש"ך בשם הרש"ל וכ"ש דמותר לישראל כשנכרי מבטל מדעתו כדי שיהנה ממנו וישראל אם עשה בלי ידיעתו אבל כשעשה בידיעת ישראל אפשר דלריך לגבור דו כמו כשנאמר נכרי רוצה לעשות מלאכה בשבילו דאסור ויש לחלק ע"ד שמחלק הרדב"ז וכ"כ כשעושה הנכרי במקרה בשל ישראל וכ"ש בשל עצמו ולהנחת עצמו אבל בנדון דידן במלאכתו קבוע בכל שנה לעשות יתקשר של פסח לישראל בלבד ומשגיה עומד עליו ויושב ומשמר אפשר דדמי לאומר לנכרי בשל לי משלך דאסור וכו' ע"ש מה שכתבתי בזה.

וגדולה מזו ראיתי קדוש אחד מדבר מן כק"ז צבית שערים א"ח סימן פ"פ שאל לחדש דאפילו למ"ד אין מבטלין איסור לכתחלה הוא מדרבנן (כיוונו לדעת החוס' וכוונתם דלמא כהרצ"ד דס"ל דלורייחא) כיוונו דוקא בדרך מקרה בעלמא אבל לבטל איסור בתמידות כו"ע מודי דאסור מדאורי' וכו"נ ראינו מדברי הרשב"א שכתב שם דאף דמקח וממכר בשו"מ הוא רק איסור דרבנן משום שמה יכתוב (ועי' רש"י ביצה ל"ז וכ"ז) מ"מ היינו דוקא בנו"מ שהוא באקראי בעלמא אבל לעשות משא ומתן בקביעות אף בדבר שאינה מלאכה אסור מה"ט שכתב השוק מלא לכל מו"מ ותכ"י הכנות פתוחה והחנוני מקוף וכדומה, ועי' רמב"ן עכ"ת פ' אמור עכ"פ יחי' לכם שבתון. וכו"כ בזה שבת כתב שגם דעת הרמב"ם כן וכו"כ לפנין איסורין שאין מבטלין לכתחלה מדרבנן כיוונו באקראי בעלמא אבל לבטל בקביעות כל האיסורים אסור מה"ט. ובזה מיושב מה שהקשו הראשונים (הראב"ד וסיעתא) מהא דזרוע בשלה (חולין ל"ח) דקאמר חידוש הוא דבכבי"ט כולל אין מבטלין איסור לכתחלה והכא מבטלין, ולשיטתם אין חידוש דהא מה"ט בכל מקום מבטל וכן מהא דאמר רבא לא אמר תורה שלא לתקלה (קידושין נ"ז ע"ב) והא בטל הוא מה"ט דמבטלין לכתחילה. ולהג"ל אחי שפיר, דהכס לכתחילה בקביעות הוא לבטל כל זרוע בשלה וכן לבטל כל משולח בציפורי מאורע זה ודאי אסור מה"ט גם לכתוס' רק באקראי בעלמא הוי דרבנן ע"ש.

ואני צעני הכינוי להבין ולהשכיל ללמוד מהא דקיי"ל כל האיסורין מן התורה שמתירין בהנאה אסור לעשות בהן סחורה דתקן אין עושין סחורות בניבול ועריפה שקלים ורמשים (משנה פ"ז דשביעית) ודעת החוס' פסחים כ"ג ד"ב א"ק דאסור מדלורייחא וכ"כ הרא"ש ב"ק ע"ט סי' י"ג וכן מעין דברי הרשב"א בתשובה סימן ש"א ודעת המל"מ דגם דעת הרמב"ם כן וכן פסק הצ"י יו"ד סימן קי"ז וחומ"מ סימן ת"ט וסמ"ע שם ועי' חכ"ד סי' ר' וחיו"ט שביעית ה"ל מ"ג ומל"מ פ"ח מהמ"א ה"ח ושו"ת נוצ"י יו"ד סי' ס"ב וכתוס' חדשים שביעית ה"ל ושו"ת ח"ס סימן קי"ז יו"ד מה שפלטו בזה.

שנחבטל בם' דכיון שהוא פגום לא חיישין שיאמר לעכו"ם
אבל דבר שנחבטל בם' חיישין שמה יאמר לעכו"ם לבטל
ע"ש. וא"כ הכ"נ מודה הרדב"ז לפ"ז היבא דהאיסור משום
נוטלי"ש, איברא דהרדב"ז סיים שם ואפילו יומא דהרשב"א
מחיר אפילו צביטול בם' אף שאינו ראוי לחלוק עליו מחמיר
אני ע"ש, וא"כ נראה דהרדב"ז אפי' אי בזה ס"ל להרשב"א
דעכו"ם בטל בם' ס"ל להחמיר משום שמה יאמר והוא משום
גזירה ע"ש, וא"כ מדברי הח"ה והע"ז לא קשה, אמנם מחשו'
עלמא שכח בסי' תקפ"ט לכאורה סחירה גדולה היא וז"ע.

ואשר נלפענ"ד לישב דברי רבינו הרדב"ז ולחלק בין הנושאים
וראשונה נלפענ"ד לחלק בין מי שכונתו לקנות האיסור
שנחבטל בזהיר כלומר שהישראל הלוקח רואה בעלם האיסור
ולריך לו אלא שאסור לאכלו כן וגם אינו יכול לבטל בעלמא
ולכן הוא קוהו מהעכו"ם שבעל וצ"ן מי שצריך להיחר וקנהו
מן העכו"ם אלא שהעכו"ם פירש צו איסור ונחבטל בששים
החילוק בזה פשוט דהיבא דכוונתו לקנות האיסור ועכ"פ
האיסור והביחר ורואה הוא בהאיסור וצביטולו חיישין כה"ג
שמה יאמר לעכו"ם לבטל לו לכתחלה אבל היבא שהוא אינו
רואה בהאיסור ואין לו נ"מ צו קה"ג לא חיישין שיאמר לעכו"ם
לבטל דמאי איכפת ליה צביטולו ואדרבה הרי הוא רואה
בהיחר ולא בהאיסור ודוגמא לדבר בנותן טעם לפגם (יו"ד
סי' ק"ג) שאם משבית יותר מגדול מדת האיסור ממה שהוא
פוגם בהפסד טעמו אסור נעל"פ עד שפסל מאכילה אדם, ועי'
ע"ז שם דהרי נהנה מגוף האיסור במה שיש לו טעם לאכילה
ויהיה נהנה טעם מריבוי אכילה שנחמח האיסור יותר מן
הקלקול שמקלקל לו קצת בטעם אסור ע"ש, והכ"נ י"ל דכיון
דכח רואה באיסור זה שנחבטל אלא העכו"ם בם' גזרינן דילמא
יאמר לו לכתחלה לבטל שכרי הוא נהנה צו אבל היבא דאין לו
הנאה מן האיסור והוא אינו רואה צו אלא בהיחר לא חיישין
דילמא יאמר לעכו"ם לבטל זה לפענ"ד סברא נכונה.

ור"פ י"ל סחירה הרדב"ז ז"ל דבסימן תקפ"ט דן הרדב"ז
במי שצריך לו ענבים והוא רואה בענבים כשרים בלי
תערובות ערלה ואין לו שום הנאה מהענבים שבהם ערלה אלא
שנחבטל ממילא ע"י העכו"ם ואין לו ברירה כה"ג שפיר כתב
הרדב"ז שנחבטל אלא העכו"ם ולא חיישין שמה יאמר לו לבטל
לכתחילה שכרי הוא אינו רואה באיסור וצביטול זה כלל לא
אבל בחשו' סימן תקמ"ז מייירי ברואה בהאיסור שנחבטל וכה"ג
אסור דהו"ל כאילו מצטל האיסור לכתחלה בשעה שקונה שכרי
הוא רואה בהאיסור שנחבטל שיחבטל וכו"ל כאלו נחבטל
בשעה שקונהו. ונלפענ"ד לייקן כן מלשון הרדב"ז שכתב ח"ל,
ולענין אם מותר לקחת מן העכו"ם דבר שנחבטל בם' הדבר
ידוע הוא שאסור הנה דייק הרדב"ז ז"ל וכתב לקחת מן
העכו"ם דבר שנחבטל בם' ופי' הדבר איסור הנה שנחבטל בם'
והי"ל אם מותר לקחת מן העכו"ם מאכל שפסל צו איסור
ונחבטל בם' ולפמ"ש אחי שפיר דכוונתו לומר על דבר שנחבטל
בם' כלומר שהוא רואה לקחת הדבר שנחבטל בם' ולא כוונתו
שרואה באיסור שנחבטל וכה"ג אסור שמה יאמר לו לבטל וגם
משום ששעה שקונהו נראה כמבטל איסור לכתחלה. וממילא

לשון רבינו הגדול הרשב"א ז"ל הוצאו דבריו צב"י יו"ד סימן
קל"ד ח"ל, כתבה וברפואהם שאמרת ראיתי שערוריה שנוהגין
לחולים אותן המשקים הנעשים ביד העובדי כוכבים מחומץ
שבהם ודבש או חומץ ופגג ובפתח הקונטרס הנכבד אשר שלחת
עמדי מרעיד אמרתי לא תהיה כזאת בישראל מי האנשים
האלה אשר בריחם את מות כפר ולולי שאתה אמרת לא האמנתי
כי יוספר לא ידעתי להם מקום שיסמכו צו שאם מפני שנחבטל
החומץ בתוך הדבש ובטל צביטולו כענין ארבעה מיני מדינה
וכל שיקרו כך אינו בטל צביטולו כענין ארבעה מיני מדינה
וכ"ש באיסור יין נסך ואפילו בסתם יינם כנכבשין שדרך לחת
נחובו יין שאסור אעפ"י שטעמו קטילה שאין בהם טעם יין
ולא הדברים שדרך לחת נחובו יין בלבד אסור אעפ"י שאין
טעם האיסור ניכר בהם אלא כל הדברים הנעשין על ידיהם
שרגלין לחת נחובו שום דבר איסור אין אותו דבר האסור
מתבטל צביטולו נהחירו ואעפ"י שאלו נחבטל כן על ידי ישראל
היה בטל צביטולו כגבינה של עכו"ם למ"ד שאסורה מפני
שמעמידין אותו בעור קיבה ואעפ"י שאין בה טעם בשר ואלו
מן הדין בטל כיון שאין בה טעם בשר דבשר בחלב צב"ט אלא
כל שאסור להתרחק מהן בכל ענין אסור וכן דעת הראש"ד
ז"ל והוא הישר שבטעמים שאמרו דברים אלו ואעפ"י שאפילו
ודאי יינן שנחבטל בשליש מינו בדיקו או אפילו חמת ידם בטל
בצרייה לפי שזו דרך מקרה וכל שנחבטל דרך מקרה לא החמירו
צו עד שיבא צו בנותן טעם אבל כל שדרך לפשטו כן אסור
ואינו בטל צביטולו כדרך שאמרו כנכשין שדרך לחת נחובו של
חומץ וגבינה וכל שכן משקין אלו שיש בהן טעמו וממשו של
חומץ שלהם ורובו חומץ או מחליטו שלא היה בטל אפילו נשעה
כן על ידינו במקרה. הרי מפורש בם' ד כמו שכחצנו לחלק בזה.

שנית נלפענ"ד דברי הרדב"ז דלכאורה דברי הרדב"ז
סחרי ייבאו ממה שכחצו בשבועה סימן תקפ"ט וכבר
האריך בזה בספר ערך השלח י"ן עליו בשו"ת הכ"ל אמנם
לפענ"ד נראה דליבא כאן סחירה ואבאר שיחתי. דהנה בסימן
תקפ"ט כתב הרדב"ז ז"ל להחכם ר' שמואל וירגה ששאל אי
מותר לאכול פירות מכרם עכו"ם שיש צו חשש ערלה כתב
ח"ל, ולפיכך אני אומר כי לאכול שם לאכול של ענבים אסור
דאיבא למיחש שמה מן הערלה נלקט אבל לקחת מהם הרבה
ענבים לפשות יין מסתברא לי שהוא מותר דהא ערלה עולה
באחד ומאחיס וכבר נחבטל האיסור ביד העכו"ם אבל ללקוט
לישראל מן הערלה ולהוסיף עליה אסור דאין מצטלין איסור
לכתחלה ומיבא חס יב ככרם ילדות הרבה עד שאינם עולים
באחד ומאחיס אסור לקחת מאותו הכרם או מחולק לו ע"כ,
מפורש דאיסור ערלה נחבטל ביד עכו"ם ומותר לישראל לקחתו
לכתחלה ודבריו סחרי ייבאו ממ"ש בסימן ר' הכ"ל.

וראיתי בשו"ת הכ"ל שכתב להקשות מדברי הע"ז יו"ד סי'
ק"ה סק"ד בשם הח"ה לענין נוטלי"ש דאסור לכתחלה
והוכיגים היחר לקנותו מן הנכרים ע"ש. ובאמת כי אין ראיה
מזה כי הרדב"ז ז"ל בסימן תקמ"ז הביא בפסוק כן בשם
הרשב"א שלוקחים מן העכו"ם נוטלי"ש דלוקחה מן העכו"ם לא
מקרי לכתחלה וכתב שם הרדב"ז לחלק בין נוטלי"ש לדבר

החולב ועושה החמאה והגבינות להשר עושה רק שישראל יש לו מקח שקונה ממנו מספר הגבינות וחביות של החמאה כפי המקח שביניהם עכ"ל. והנה דייק שהע"כ החולב ועושה החמאה והגבינות להשר נראה פשוט דכוותה זזה דאלו הי' עושה לישראל גם הוא ז"ל הי' אוסר אלא שהאי עכו"ם אין לו שום שייכות עם הישראל אלא עם השר וא"כ ד' מהרמ"ל עולים כהוגן ובחנם השיג עליו בעל ערה"ש הנ"ל. ובאמת כי כן יש לדייק מדבר הרמ"א סי' קכ"ב שכתב ח"ל אכל דבדר שנעשו בשבילי ולא בשביל דבר אחר וכו' הנה דייק לכתוב בשבילי ולא בשביל דבר אחר שאם כוונתו בשביל דבר אחר אסור ודוק.

העוֹלָה לידון בקיבור נראה דכ"ע ס"ל דעכו"ם שייך ציטול בם' אלא דפ"מ הוא כך (א) לקנות ממנו דבר שספק אם נחערב בו איסור ואם נחערב ודאי יש ס' מותר לכתחלה אליבא דכ"ע והם דברי הרדב"ז בסי' תקפ"ב. (ב) לקנות ממנו דבר שכל בו ודאי איסור ויש בו ששים לעולם ואין כוונתו על האיסור ואין לו תועלת בו רק רואה בהיתר כה"ג נמי נראה דמותר לכתחלה והם דברי הרדב"ז בסימן תקפ"ב לפי' הכי' או שיוזכר גם בסימן תקמ"ז כמ"ש. (ג) לקנות מהם איסור שנחבטל בששים והוא רואה באיסור זה ונהנה מן האיסור ולא לזכות לערב האיסור ועכו"ם אדעתיה דנפשיה עבד בהא נראה קצת אחרונים מחזיקין אכל דעת הרדב"ז ועוד דכה"ג אסור. (ד) לקנות מהם איסור שנחבטל בששים והוא רואה באיסור כה"ג איסור גמור הוא. (ה) כל הני אם באקראי בעלמא אכל המכין לקנות בתמידות מעכו"ם איסור שנחבטל אסור דהו"ל כמבטל איסור ועכ"פ חיישינן שמא יאמר לעכו"ם לטעול וכמ"ש הרדב"ז להדיא דחיישינן שמא יאמר לעכו"ם.

וּפְרִיז' נראה לנדון דידן, (א) נראה דמותר לישראל לקנות מעכו"ם מאכל היתר אף שנחערב ונחבטל אלא איסור ואין בו משום מבטל איסור לכתחלה כל שאינו עושהו לקביעות ונאשר עליו דין של אקראי בעלמא זה לכ"ע.

(ב) **לְהִיּוֹת** ישראל ממונה מהאקאמפאני שם ולראות שהכל נעשה בכשר אע"ג דרוב מאכל זה נעשה לשם עכו"ם מ"מ משום הנראה כנעשה לישראל כה"ג נראה דאסור ולא דמי למה שהביא משו"ת צית שלמה שהתיר כה"ג דהתם הבי"ש (א"ח סימן ל"ז) סמך עליו דליכא אלא תששא בעלמא ויכילא דליכא רק תששא בעלמא ל"ש בכה"ג אין מצטלין איסור לכתחלה כמ"ש הש"ך סס"י קי"ד בנדון הכרכוס וע"ש שז"ר כמה וכמה ספיקות אכל היכא דליכא איסור ודאי גם הבי"ש לא היה מחיר למשיין שם. גם מה שהביא שם חשו' מהר"ם מלובלין דל"ש כה"ג אין מצטלין איסור לכתחלה דאכתי של נכרי הוא הנה באמת כבר הבאתי דמהרמ"ל לא החיר אלא בשביל שהעכו"ם עושה להשר אכל אם כוונתו בשביל ישראל אסור. וזה נחה שקעה תמיהת הבי"ש שחמה על הח"ס ז"ל שם ודוק. וכן מאלתי להדיא בדברינו בפמ"ג יו"ד סימן ק"ג בשפ"ד אות י"ד שהביא תשובת מהרמ"ל הנ"ל וכתב ח"ל, כתב מור"ם מלובלין ז"ל בתשובה ק"ד וכו' ויראה לי דאם שישראל יאמר לעו"כ לעשות לו לעקוב אסור כיון דאמר עשה לי

אחי שפיר שלא סתרי דברי הרדב"ז ח"ו אהדדי אלא דתרי נושאים הם. ולפ"ז י"ל דכה"ג שאר פוסקים נמי לא פליגי אם הרדב"ז דהיכי דכוונתו על האיסור כ"ע מודי דאסור לקחת מן העכו"ם ומודי ליה להרדב"ז והיכי דאין כוונתם מודה הרדב"ז ללידוהו.

עוֹד יש לחלק ולישב דברי הרדב"ז בין היכא שראה הישראל האיסור בעצמו אלא שנחבטל בם' ובין היכא דהאיסור הוא בספק אם ישנו כאן בכלל ואם ישנו אזי ודאי יש ס' נגדו, והחילוק הזה דהיכא איסור לפנינו ודאי ואין סמכין אצטעול הו"ל כמבטל לכתחלה ואף דהוה דרבנן מ"מ לקחת מן העכו"ם אסור לכתחלה הוא או מטעם הרשב"א הנ"ל. אכל היכא דאין מספקא לן אי יש כאן איסור בכלל ואם יש כאן ודאי יש ס' נגדו כה"ג אמרינן דודאי נחבטל וסד"ר לקולא דאפשר אין כאן איסור כלל ולפי"ז בסימן תקמ"ז דמייירי שיוזכר בודאי שכל שם איסור כתב דאין לקחת מן העכו"ם דהו"ל כמבטל לכתחלה אכל בלוקח ענבים אינו ברור שנחערבו ענבי ערלה באותן ענבים שקונה שהרי הוא לא ראה שנחערבו או שערבם אלא שיוזכר שיש בנרמנו ערלה ואיתחזק הכרם בערלה אכל הענבים שהוא מוכר מחוץ לנכרם אפשר שמה שהוא לוקח אין בו ערלה שהרי לא ראה שערבן העכו"ם ואלו ראה שערבן הכ"ג דהיה אסור לו וכמ"ש שם לפנין ליקח אשכול אחד שאסר לאכול וכיון שלא ראה כה"ג שפיר אמרינן שאם היו שם ענבים של ערלה נחבטלו אלא עכו"ם שהרי הישראל לא ראה האיסור ודאי וליכא כאן סתירה בם'.

ובמה שהלקנו יש לישב נמי דברי המהרמ"ל בתשובה הנ"ל שכתב דאלו הי' שאלו מקודם לא היה מלווהו לשכור בכל ולהנ"ל אחי שפיר דכיון דהקונה התם כוונתו היתה על כל החלב מן הכשרות ומן הערופות אלא שנחבטלו א"כ כה"ג ודאי דלכתחלה לא היה מלווה ונא היה מחיר לכתחילה לשום יהודי לשכור חליבת האלן הללו אך מפני שכבר שכר אותה היהודי והיה ליה הפסד מרובה חתר אחר היתר. והא ראה שהביא מהגש"ד מהדובשנים שקורין לעקובין הוא לפי שהעו"כ מצטלין אותן מעלמן אכל אם הישראל רואה בהאיסור שנחבטל הכ"ג דהיה אוסר המהרמ"ל וכמ"ש הרדב"ז.

ומ"ש המהרמ"ל דמסתמא אין לחלק בין היכי שכבר עשו העכו"ם הדובשנים לעלמן למכור ובין היכי שהישראל הוא אלא העכו"ם בשעת עשיתו ובכל אופן מותר לקנות מהן נראה נמי דכוונתו באופן שאין הישראל רואה בהאיסורין והוא רואה לקנות הדובשנים אלא שהעכו"ם מצטלין שם ממילא האיסור ובערך השלחן לא הבין כן דברי המהרמ"ל וחלק עליו דאם נעשה בשביל ישראל אפילו לא לזיוהו הישראל אסור כדמשמע בכה"ג סוף צית ד' וכן פסק מהרמ"ל סימן קנ"א והריב"ש סימן תנ"ח בדי"ה אכל מ"מ והרשב"ש סימן תק"ם כתב דאם הגויים מוסיפים בשביל ישראל כשקונים מהם הו"ל כאומר בשל לי עכ"ל. ולפענ"ד המהרמ"ל נמי מודה שאם עשו בשביל ישראל אסור אלא שהתם הי' שהאי עכו"ם עשהו בשביל השר וכמ"ש להדיא ח"ל, וא"כ ה"ה בנדון דידן שהאי העכו"ם

שוב נחישצתי דדא הוא מחלוקת הראשונים ז"ל דכרין צפ' אין מעמידין על המשנה מפני מה אסרו גזירות כחז"ל והקשה רבז ר' יוסף הלוי ז"ל למה לן למימר מפני שמעמידין אותה בעור קיבה ונבל אפילו כשרה נמי ליחסר משום שזר בחלב וחו היכי מיהסרף בכל דכו ליטעמיה קפילא וליכוי בנותן טעם וניחא ליה דאי משום שזר בחלב לא מחסרף אלא בנ"ט כדחנן צמס' חולין (דף קט"ז) המעמיד בעור קיבה אם יש זה בנ"ט אסורה ומשום עור קיבה נבלה נאסרה בכל שהוא דכיון דאוקמי קא מוקים לא בעיל דומיא דהא דאמרינן לעיל בגמרא דף ל"ב אבל משום שזר בחלב ליכא למימר הכי דכל אימתי דלא יכיר טעמא לאו ב"ב הוא אלא הכי באפיכ קאי והאי באפיכ קאי ולא הסכים הרמב"ם תלמידו ז"ל צפ"ג מהמ"א מכלל דס"ל דבאיסורין הללו הולכין אחר נ"ט אלא דהכא אסור משום דאוקמי קא מוקים.

אב"ר הראשון דז"ל כחז דנלאו הכי לא חולין זה בחר נ"ט דבכל דבר של עו"כ לא הלכו בו חכמים אחר נ"ט ואין מעמידין אותו לקפילא אלא כיון דשכיח בכו טעמא אסרינן אותו לעולם כדי שלא יפראו שהרי למ"ד מפני שמחליקין פניה בשומן חזיר אין הולכין זה אחר נ"ט וכן בשמן של עו"כ למאן דאמר זליפתן (פי' פליטתן שפולגין ומקליין שמנונית אחר שבלעו) של כלים אסורין איסרתן וכן בקורט של חלתיה אלמא בכל דבר של עו"כ אין הולכין בזה אחר נ"ט עכ"ל. וה"ה צפ"ג מהמ"א כחז דדעת הרמב"ן והרשב"א כהראשון דז"ל עי' שם פ"ג מהמ"א הי"ג.

ובשו"ת דברי יוסף (למהר"י אורגאס) סימן כ"ח כתב דע"כ לא אמר הראשון דז"ל דאין הולכין אחר נ"ט בעבורם אלא היכא שדרך לעשות אותו דבר בתערובת איסור כהכא דמחליקין פניה בשומן חזיר וכן בקורט של חלתיה דסתם סבך יש בו שמנונית וכיון שדרך תמיד בכך חשו חכמים ז"ל ספקו בודאו כאלו נעשרו בו האיסור בודאו ומשום שלא יפראו לא הלכו בזה אחר נ"ט אבל במקום שאין דרכן לזה שאין חזיר אלא שאנו חוששין שמה יגע בידים מחובות או שמה יאמר שלא במתכוין איזה תערובת בזה ודאי לא קאמר הראשון דז"ל דאין הולכין אחר נ"ט דהא אין שייך בזה טעמא שלא יפראו כיון שאין דרכן לערב האיסור וכו' ע"ש.

ועיינן צ"י וי"ד סימן קט"ו ד"ה והרשב"א כחז צח"כ וכו' עד ואפילו שהוא דבר מיושע אין הולכין באיסורי עו"ג אחר נ"ט וכחיותו של הראשון דהוא שיקר ועי' ע"ז שם סק"ט ובישע"י והמחבר כנראה פסק כהרמב"ם ז"ל. ומיכו דעת מוכריי אורגאס נראה דיש להוסיף להראשון דעייניי. והפרי חדש יו"ד סימן קי"ח ס"ק ל"ז תמה אמברי"ט ז"ל בחלק ב' סימן ג' בפשיטות אמה שהביא דברי חוס' והראשון צפ"ק דעכו"ם דיין צמוריים היו מין ששאי"מ ואינו בטל אלא בנ"ט דאישתמטתיה דברי הראשונים דדברים של גוים אין הולכין בזה אחר נ"ט ע"ש ג"ס בשו"ת מ"ס רצ"ה יו"ד ה"ג מ"ס ב' עד ס' ע"ו האריך בדבר גלוסקאות והביא דברי הפרי"ה ודברי הראשון דבסימן י"ג ועוד ע"ש באריכות. *

באכילה אפילו בתערובת משהו אסורם כדי להרהיק ישראל מהם ולפרש מגיעוליהם ולא הלכו אחר נ"ט כמו שהלכו בדברו של ישראל שנפל בהם האיסור. וכו' ע"ש.

משלכיה כמאן דמערב בידים עי' חולין י"ד ע"א ופירש"י דהעו"כ שלחו וכ"מ דהר"מ ז"ל לא החיר אלא שהעו"כ עושה בשביל השר עכ"ל ע"ש. הנה מצאנו דפי' בדברי מהרמ"ל כדברינו צפ"ד ופלא על הבי"ט שלא הרגיש בזה וצפרע כי כנראה דבי"ט לא ראה חש' הרדב"ז הנ"ל שלא הביאו בכלל וא"כ דידן כל שהקאמפאני משלמה לישראל שיהיה שם משגיה שיעשה בהכשר הכונה פשוטה שרואים לעשות בשביל ישראל ג"כ ומתכוונים שיקנו בנ"י ממאכלות שלהם ואדברה כשהולכין הבעלי מעשירין לדבר עם הקאמפאני אומרים להם שאם יקבלו משגיה אז יקנו הישראלים מהחולות שלהם א"כ עושים גם בשביל ישראל והגם שרוב מאכליהם נמכרים לעכו"ם מ"מ בשעת עשיה כיון שמקבלים הכשר על כל החולות שלהם א"כ מכוונים שכל קופסא וקופסא יוכלו למכור לישראל והו"ל כנעשה בשביל ישראל.

עוד נפל מילתא בליבי דהרי הכי כל הקאמפאנים הם צפ"מ ויש להם הרבה שותפים שער האלדערס בלע"ז ואפשר שיש גם הרבה ישראלים שיש להם שערם בקאמפאני זו ואז כבר יש איסור צעיקר דין ביעול דאין מצטלן לכתחלה במאכלי ישראל וגם שהוא דבר תמידי ולא דמי למה שדנו בהם הפוסקים ע"פ רוב שלא היה אלא פעם וצמקרה והגם שיש לדחות זה מ"מ לפענ"ד להיות רב מכשיר על איסורים שמצטלים אותם יום יום ולהאכילם לרבים שזהרים בדבר ה' ומפזרים מפות למאכלי כשר לכתחלה אין לעשות כן ואין לשום רב להיות מכשיר צמקומות כאלו להחיר איסורים בכשרות.

אב"ר היכא שהעכו"ם עושה לעצמו ומצטל איסורים ונודע לנו שעושה כן לעצמו הגם שעושה לכל הקונים מחולות שלו לא מקרי מצטל בשביל ישראל מותר לקנות חולות כזו לכ"ע כל שאין אנהנו מכוונים לקנות האיסור שנתצטל.

איברא דנלפענ"ד לחדש עוד לפ"מ דקו"ל דאפילו ישראל שצטל מותר לישראל חזירו א"כ לקנות במכילת ישראל יש בזה עוד קולא דהכי אפילו הרדב"ז לכ"ע לא פליג דהרי לאחר שהוצא המאכל להגרמסערי בלע"ז והצטל הגרמסערי הוא ישראל א"כ מיד שקנאו ישראל זה נחצטל אלא ישראל זה ונעשה היחר וא"כ ישראל הקונה מהגרמסער כבר קנה מאכל כשר שאפילו להשיטות שפי' דברי רדב"ז כפשוטן נמי כבר נחצטל אלא הקונה הראשון דהיינו הגרמסערי הראשון ועל הגרמסער אולי אין איסור לקנותו שהרי לא הוי אלא איסור דרבנן ומותר לסחור באיסורי דרבנן וא"כ הגרמסער מותר לו לקנות מן העכו"ם בשביל שהוא קונה לסחורה ולאחר שקנאו ממילא נחצטל אלא ומותר למכרו לישראל נמי. ומיכהו כ"ז בחולות שטעה עכו"ם לעצמו אבל כל שנעשה בשביל ישראל הרי מיד נאסר משום גזירה דלמא יאמר לו לעשות וכ"ש הכא לפענ"ד כשאומרים לו שיקבל משגיה תמידי ואז יקנו הישראלים מהחולות שלו הו"ל כאומר עשה בשביל ישראל. וידעתי גם ידעתי שיש לדחוק וליכנס בפרטות דחוקות ולעיל פילא בקופא דכשרות ולקשור נימא צנימא ולהחיר אבל לא ירד בני עמכם והנלפענ"ד כתבתי.

• וכן מצאנו לבעה"מ חולין פ' כל הכשר שהביא ב' קושיות של הר"י מיגש ז"ל וכתב עליהן ח"ל. ומה שהקשה למה לא שעררה בנותן טעם חזק כי כל דברים של עו"כ שאסור

לפתוחו ולהעבירו על דעתו דעת עליון ולעשות ממנו ציור ע"ש, והם עשו שלא ברצונו וידעתו ועשו נילום אעפ"כ ע"ש. הנה דלא רצה החסיד לעשות ממנו ציור בשום אופן, ואין לדייק דעכ"פ עשו נילום שלא ברצונו וא"כ חפשו מניח דעכ"פ אין צידו לאסור זה אינו כלום דמאן יגיד שעשו כהוגן מה שעשו אדרבה ודאי שלא כהוגן עשו לעבור על רצון אוחז לדיק, ובשו"ת דברי מלכאל ח"ג סימן נ"ח האריך והרחיב הדבר לאסור לעשות נילומים והציא מדברי הרשב"א דח' לע"ז שאסר כל שנעשה בצבע וצדיו דהו"ל צולע וגם ביערות דבש ח"א דרוש ב' האריך שראוי למנוע מלעשות לורת אדם כמבואר בזו"כ שרות הטומאה שורה על זה ולמה לנו לגרום שישרה רוב"ע על לורת לדיק וגם דהא אסור להסתקל בדיוקנאות אפילו עשיות לנוי ערש"י ע"ש.

א' ברא ולהחוס' יומא הנ"ל דמיני צבע לא הוי לא צולע ולא שוקע אל מין צבע בעלמא וככ"ג מותר אפילו לישראל ועי' שו"ת בית שלמה ח"א סימן ל"ה ובכ"ג מנן במחבר שם, א"כ אפשר דבחמנוות שפשים כהיום שאין בהם ממשות כלל מן הצבע לא שוקעת ולא צולעת אפילו הרשב"א מודה לכו וכ"ש הרמב"ן ודעימיה דלא אסרו אלא בשוקעת עכ"פ חכ לא הוי שוקעת אלא דמי' ידי הזכר והמקובלים ודאי לא ילאנו צוה, ואכתי מי שרואה להחמיר על עמנו קדוש יאמר לו ושינינו ראיו ללדיקים דבור הקודש שזכרו מה מאד וגם צו"כ אכתי נמלאים יחידו סבול מחמירים צוה.

ובערתה לא מיבעיא למאן דמחמיר ע"ש ככלל שלא להכעלם שיוכל למחות באחרים שלא יעשו לו דבר שהוא סבירה ליה לאיסורא ולא יבא לו שום נזק לעוב"כ על ידו אלא אפילו צו"כ שאין מקפידים להכעלם ורגילות הוא אללם מ"מ יכול למחות באחרים ורמז לדבר הא דחק צ"ק ז' ע"כ החיובל בעמנו אע"פ שאינו ראוי פטור אחרים שחבלי צו חייבים, ובר מן דין נראה דיש צוה גם משום גזל שכרי ציד האדם למכור רשות הילום למי שרואה לללמו ויקבל שכר על זה נמלא מחיקו ממנו, ועי' שו"ת בית יצחק יו"ד ח"ג סימן ע"ה שאסור להעתיק ח"ת מכתי"ש של אדם שלא ברשות, ומעשה אס אסור לללם כתב חבירו שלא ברשות כ"ש גופו, ואף דכתבתי במקום אחר דאין איסור גזל בראיה אבל לללם אסור בלי רשות, ופוק חזי מדינה דמלכותא דאסור לללם מקומות שמקפידים על זה שהם סודות המדינה וכ"ש גוף הלדיק שהוא סוד ה' ליראיו.

ובזה הגני ידיו דרש"ט בלב ונפש

מנשח הקטן

סימן קמו

אי מותר לתפור ולמכור בגדי נשים בלתי צנועים

ח' בלק תשלי"ג ב"י יצ"א

מע"כ ידידי המעלה ומתהל מלא פלג וכו', ודח"ג כש"ת מחד"ר ליפא יו"ט שפראוס שליט"א, בני ברק ת"י.

ולפי"ז נראה דהיכי דמערבים ודאי צידים נפלה במחלוקת הנ"ל וכנראה דגם דעת ה"ה להחמיר כדעת הראב"ד וגם דעת הפוסקים הנ"ל לפסוק כהרצ"ד ודעימיה וא"כ אינעמיד סברתו דאין להעמיד לכתחילה עכ"פ משגיה בקאמפאטי של עכו"ם שמערבין איסורין במאכלות אף שמחבטלין בששים ובפרט לפמ"ש בשם הרשב"א בתשובה הנ"ל מחלק בין אקראי בעלמא לבין שהוא דרך צדק.

דברי המדרד ידיכם המצפה לישועת ה' סד"ף עין ויעביר רוח הטומאה מן הארץ, הדרשה"ט ושלום כל הרבנים הצללים אליכם יהי' ה' אלקינו עמכם כאשר היה עם אבותינו ותזכו לשפר מצב הבשרות מוקירו בלתי מכירו וזוהם בלב תנפש

מנשח הקטן

סימן קיד

אי יכול אדם למחות לצלם שלא יצלמוהו

ב' צו"י תשל"ג ב"י יצ"א

מע"כ ידידי הרבני ירא"מ יושב באהלה של תורה כש"ת מחד"ר ישראל יוסף יאקובאויץ הי"ו, בני ברק ת"י.

אחרשח"מ בידידות,

ובר"ת אשר שאל אם יכול אדם למחות לאחרים שלא ילאנו אותו (פאטאגראף צלע"ז) שלא ברצונו, לפענ"ד פשוט דאסור אדם לעשות ממנו נילום מתרי טעמי חדא דעשיית נילום פאטאגראף צלע"ז הגם שנחשפ' כמעט בכל העולם ונעשה כהיתר מ"מ לאו רוח חכמים נוחה הימנו והגם דבש"ס ר"ה כ"ד ובטוש"ע יו"ד סימן קמ"א שאסרו לעשות לורת אדם ואף להשכוחו ואפילו לעשות ע"י נכרי אסור וכמ"ש התוס' ר"ה שם והוצא צש"ך יו"ד סק"ז שם וקו"ל דרך צלורה צולעת אסור ולא בשוקעת כמבואר צש"ס ס"ד שם אבל דעת הרמב"ן הוצא צטור והר"ן פרק כל הללמים והרי מאיר מרוענצבורג הוצא צטור שזרת אדם וכל שצמדור העליון אסור אפילו בשוקעת וכתבו הפוסקים דלדור צסמנים דינו כשוקעת אם כן לשיטת הרמב"ן והמהר"ם והר"ן ודעימיהו אסור אף צלור צסמנים והתוס' יומא נ"ד ע"כ ריש העמוד והמרדכי פ' חזקת הבתים סימן תקמ"ט ובפרק כל הללמים כתבו דלדור צסמנים לאו כלום הוא ומותר אפילו לישראל דה לא מקרי צולע ולא שוקעת אבל מהרמב"ם וטוש"ע סימן קמ"א נראה מבואר דצסמנים עכ"פ דינו כשוקעת וא"כ ודאי יש להחמיר עכ"פ למי שרואה להחמיר.

ובשאל"ת יענ"ן ח"א סימן ק"ע הציא מעשה מאציו החסיד הגאון בעל חכ"ל ז"ל שקראוהו ק"ק ספרדים מלונדון ועשו לו כבוד מלכים ובקשו ממנו שיתחם לצייר דמות דיוקנו מרוב אהבתם לו ולא אבה שמוע להם דאף דצליור של צבע רוב הפוסקים סוברים שאין צו חשש איסור מה גם בחצי לורה דהיינו הפרנץ צלצד אפילו הכי לא יוכלו לו אצ"ש

אחדשכ"ת נכבד הראוי לו. נדבר שאלתו אי מותר לתפור או למכור בגדי נשים בלתי לנשים כגון צלי שרוולים או קארים אי עובר החופר או המוכר בלפניו.

הנה דין נפנ"ע אמרו בגמרא ע"ז דף ו' דלוינו עובר אלא כשהוא בחרי עברי דנהרא. מיהו אפילו היכא דליכא משום נפני עור מ"מ בישראל אסור משום מסייע ידי עוברי עבירה שברי אנו מזהירים לאפרושי מאיסורא וכ"ש שלא להביא חקלה לידו על ידינו וכל מי שחזירו נענש על ידו אין מכניסין אותו במחילתו של הקב"ה וכ"כ הר"ן שם דכא דקחני לענין נזיר שלא יביע בו כוס וין ודייק בגמרא דוקא בחרי עבירה דנהרי הכי מיני לענין איסורא דאורייתא אבל מדרבנן מיהא אסור שברי מחוייב הוא להפרישו מאיסורו ואין יסיעו לעבירה וכ"כ החוס' שכת דף ג' והריטב"א ע"ז הנ"ל אלא דהחוס' והרא"ש ע"ז הנ"ל כתבו דאיסור להושיע ממומרים אפילו שלהם אינו אלא אם הוא בחרי עבר דנהרא משמע דבשלא בחרי עברי דנהרא מותר אפילו מדרבנן וכבר דקדקו רבותינו בסתירה זו.

והנה צו"ד סימן קנ"א כתב הרמ"א ז"ל י"א הא דאסור למכור להם דברים השייכים לעבודתם היינו דוקא אם אין להם אחרים כיוצא בו או שלא יוכלו לקנות במקום אחר אבל אם יכולין לקנות במקום אחר מותר למכור להם כל דבר ויש מחמירין. ודעה ראשונה היא מהמרדכי רפ"ק דע"ז רמח"ט ודעה שניה הוא מהר"ן פ"ק דע"ז ד"ו וחוס' והרא"ש פ"ק דשבת והג"א שם. ורבינו הגדול הש"ך ז"ל שם סק"ו הפלה דלא פליגי הכי שיטות ודכ"ע מודי להמרדכי וחוס' בפ"ק דע"ז דבט"כ ומומר שרי והגמ"ר והחוס' והרא"ש בפ"ק דשבת מיירי בישראל שהוא חייב להפרישו מאיסור דלא גרע מקאור"י משא"כ בט"כ וישראל מומר שאינו חייב להפרישו והדג"מ הוסיף ציחור נדברי הש"ך דהא דמומר אין מזוין להפרישו דאף בישראל אין מזוין להפרישו כי אם שעובר בשוגג אבל בישראל רוצה לעבור במזיד על איזה עבירה אפילו אינו מומר גמור אין ישראל אחר מזה להפרישו וכל שישראל עובר במזיד הו"ל מומר לאותו דבר ע"ש. וכבר האריכו בו האחרונים ז"ל, ובגליון ש"פ שלי תמהתי מדברי רבינו ירוחם במשלים נחיש ח' ח"א שכח ח"ל, ישראל שחטא יוצא מן הכלל כפר צעיק כגון שמועד מותר להלוותו דאין מזה להחיותו וללוות ממנו אסור שא"פ שחטא ישראל הוא ועובר על לפני"ע ועל לא תשיך אבל על לא תשוק אינו עובר כיון שאינו מזה להחיותו ע"כ. הנה לבאור מפורש דאפי' על משומד יוצא מן הכלל עובר על לפני"ע אע"פ שחטא ישראל הוא והגם די"ל דדוקא על לפני"ע הוא דכתב שאסור ועובר אבל על מסייע אינו עובר מ"מ מלשון דאע"פ שחטא ישראל הוא משמע דדין ישראל לו ומחייב נמי שלא לסיעו וכו'.

שנית יב להקשות נדברי רבינו הש"ך שברי עיקר ראיות שכתב דהר"ן מיירי מישראל שחייב להפרישו מאיסור וכדכתב הרא"ש דלא גרע מקטן אוכל ונזלת שצ"ד מזוין להפרישו כ"ש ישראל גדול משא"כ בט"כ וישראל מומר שאינו חייב להפרישו. ואני תמה אע"פ ישראל מומר אין צ"ד מזוין

להפרישו והרי מזוין להפרישו ואפילו להרגו אם לא ישמן ויעבור על מצות ה' ואפילו צ"ג כחצ הרמזים צפ"ט מהל מלכים שאם לא קבל עליו ז"מ חייב מיתה אלא דעכ"ס ליכא מצוה להפרישו מאיסורא אבל בישראל ודאי אפילו מומר צ"ו מזוין להפרישו ולהעמיד דת על חלק ובישראל ודאי אם רואי עובר עבירות במזיד ובשאל נפש מלקין אותו בהתראה ואם עבר ושנה מכניסין אותו לכיפה אפילו על עבירה שאין בה מיתה אלא מלקות.

וברודף שאננה תורה שמצוה להרגו פירש"י (סנהדרין ע"ג) הטעם שמליון אותו ונפשו כלומר שמליון הרודף מן העבירה והרמזים צב"ה"מ לאוין ר"ג כחצ ח"ל שהזכירנו שלא לחוס על הרודף כי מה שזכרנו במצוה שלפני זאת להזני החוטא שלא יהרגוהו העדים עד שידונו אותו צ"ד אמנם הוא בשעבר ועשה המעשה שחייב עליו מיתה והשלים אותו אבל בעת הבחלתו ופקשו לעשות אז יקרא רודף וחובה עליו למנוע לעשות מה שלבו מחאה ונזר לו כדי למנוע מן העבירה ואם לא רצה לשמוע אלינו נלחם בו ואם יכולנו למנוע בחסור אחד מאבריו כגון שנחתך ידו או רגלו או נסמא עינו הנה זה הוא הקודם ואם לא היה אפשר למנוע אלא באבירה נפש הרי יורג כדי שלא יעשה מעשה הרע ההוא ע"ש.

מבואר מדבריהם ז"ל דאפילו עשה מעשה רע במזיד, מחויבים להזילו מהעבירה ואפילו בנפשו ועי' מ"מ פכ"ד מה"ש ה"ז אי ברודף אחר חזירו בשבת ניתן להזילו בנפשו ובפמ"א ח"ה סימן שכ"ה סק"א במ"ז ד"ה במ"ל ועי' בספרי משה הלכות ח"ה סימן ש' הארכתיו קלת בזה והחס כחצתי ע"פ דברי הרמזים בחיבורו אבל צב"ה"מ מבואר דס"ל כרש"י מבואר עכ"פ דבמזיד נמי איכא מצוה לאפרושי וצירעט בן נצט חפס בו הקב"ה ואמר לו חזור כך ועי' מג"א סימן שמ"ז סק"ד. וראיתי בגליון מהרש"א שם שרצה לדייק מגמרא צ"ק ס"ט שאמרו שם הלטיעור לרשע וימות ע"ש מה שחי'. ולפענ"ד החילוק בין היכא דהאיסור לפנינו ואנו רואין שהולך לאכול איסור ודאי חייבין להפרישו אבל החס עדיין אין הרשע לפנינו ואין אנו מכירין אותו כה"ג אמרין הלטיעור לרשע וגם זה לא מדח חסידות הוא כמבואר שם אבל הכא שהרשע לפנינו ויכולין להפרישו ועכ"פ שלא להושיע לו. עוד זאת ז"צ לפענ"ד הא דאמרו בגמרא צ"מ דף ל' הוכח תוכיח אפילו מאה פעמים ואמרו ז"ל עד הכאה וכיון דעד הכאה ודאי חזיר הוא ואפילו הכי חייב להוכיח ולחלק ולומר דכל שלא הגיע עד הכאה לעולם לא מקרי חזיר זה דבר קשה להבין וגם לחלק בין הוכחה לאפרושי מאיסורא וכו'.

וע"ה במשכחני לומר דעושין אותו ענין של אפרושי מאיסורא כלל אלא כל שעבר על איסור לאו במזיד והתראה עושין אותו במלקות, וההתראה הוא רק להבחין בין שוגג למזיד אבל אין זה ענין של אפרושי מאיסורא וזוהי ניהא מה שכח המשוכח נחיצות סימן ג' הוצא צב"ש יו"ד סימן ר"כ דק נערכ המאורס ניתן להזילו בנפשו אבל בשאר עבירות מי שחפץ לאכול ונזילות וטריפות אפילו הבי"ד אינם רשאים להזילו

נפשו ודוקא במ"ע מכין אותו עד שתלך נפשו אבל להפריש מן העצירה לא נראה דס"ל להפריש מאיסורא אין מלקין אותו עד שתלך נפשו וי"ל מהאי טעמא דהעונש אינו לאפרושי מאיסורא ולכן עד שלא עבר אין מלקין אותו עד שתלך נפשו שאין מזוין על המידה להפרישו אלא כיון שעבר לוקה מדין עונש ולא מדין אפרושי וצ"ח ה"ה אפשר לישב קצת קושיאנו דהב"ד מזוין להפריש מכל איסורין כך עלה במחשבתו.

אמנם אחא מהשכח וביטל מהשכח שהרי החוס' פ"ב דמכות דף ק"ב כחצו דמכות מ' מה"ת אבל מכות מדרות בלי מנין אלא מכין עד שתלך נפשו או עד שיקבל עליו ומספקא לר' דהב"ה שולקב על שטברה דשמא דוקא מ' ותו לא דדוקא כשאינה רוצה לקיים אותה מצוה מכין אותו בלי מספר אבל הכא כשכבר עברה למה חלקו יותר מדאורייתא נראה דלאפרושי מלאו נמי מכין אותו עד שתלך נפשו ועי' פ"ה ח"ה סימן תע"א אות ב' שהביא בן דעת הר"ן כחצו פ"ד אהא דאמרין כחצו מ"ה מוליד ש"ר ולא צ"ל לוקה ועי' ח"ה הר"ן חולין קל"ב וכן משמע מרש"י חולין ק"י ע"ב ד"ה כפתורה שכח ב"ה דמ' ותו לא צמל"ה שכח נעשית העצירה וכו' משמע אם עדיין לא נעשה העצירה והוא רוצה לעבור הכ"י דמכין אותו כמו על מצוה עשה והרי דמלקין עד שתלך נפשו שלא לעבור ואפילו להסבירים דעל ל"ה אין מלקין עד שלא עבר מ"מ נראה דודאי חייבין לאפרושי מאיסורא כל מה דאפשר אלא דאין לו דין הכאה עד שתלך נפשו אבל חיוב הפרשה ודאי איכא, וא"כ נראה פשוט דאפילו מי דהוא מזהיר מ"מ חייבין לאפרושי מאיסורא.

ובעיקר הלכה דמכין אותו עד שתלך נפשו לפענ"ד נמי י"ב דקשה לימר לכ"ע דהכונה מיתה ממש דלמה יתחייב מיתה מי שאינו רוצה לקיים עשה או שרואה לעבור על לאו כיון דהחזרה פירשה עונש העובר על לאו למה נמיתהו קודם שעבר שלא יעבור גם היל"ל מכין אותו עד שימות או יקיים. ולכאורה ה"ה נלפענ"ד לפמ"ש הרמב"ם בפ"ב מה"ג ה"כ לפיכך זה שאינו רוצה לגרש מאחר שהוא רוצה להיות מירשאל ורואה הוא לעשות כל המצוות ולהתרחק מן העצירות וילדו הוא שחקפו וכיון שהוכה עד שחשש ילדו ואמר רוצה אני כבר גירש לרצוני ע"ש והדברים מפורסמים, ולפי"ז י"ל דהכ"י כוונה חז"ל עד שתלך נפשו היינו נפש הבהמיות שלו כלומר שיכורו עד שיחושו כחו של הילד וממילא יתלחץ חזק שכופין אותו עד שיאמר רוצה אני ואם לאו מכין עד שתלך נפשו כלומר נפש הבהמיות שלו וכן מי שרואה לעבור עצירה על לאו נמי הכונה על דרך זה.

א יאמר צ"ח דעד שתלך נפשו ממש הוא והמיתה לאו צמצול העשה הוא או צמצול הלאו, אמנם המיתה הוא לפי מה שראיתי להרמב"ם ז"ל דכל מי שאינו מקיים מצוה מחמת תאוה הרי זה רשע ועונשין אותו על חטאיו והרי נכנס בצלל ישראל אבל מי שאינו מקיים מצוה מחמת מנינו שאינו מאמין בה' ח"ו הרי"ז ילא מן הכלל והרי מקלץ צניעותו. ומעתה אומר אני דכשאל לידו לקיים מצוה עשה או רוצה לעבור על לאו וצ"ח ד"ד ומכין אותו שיקיים העשה או שלא יעבור על

ועיין גיטין מ"ז ע"א אמרו ליה רבנן האי ישראל מומר הוא דקא חזי ליה דקאביל גבילות וטרירות א"ל אימא לתיאבון הוא דקאביל וכו' ופירש"י אימא לתיאבון הוא דקא אביל ולא היה מין

הלאו והוא עומד צמודו ואינו רוצה לקיים המצוה מחמת מנינו וגם נוחמת חרפתה היצר אלא שאין זה רוצה לקיים מצוה ה' וא"כ הרי זה מין ומוחר להרגו ומחמת מנינו שלו הב"ד הורגין וא"כ יהיה פירושו פשוט מכין אותו או עד שיקיים על דרך הרמב"ם להחיש כח ילדו הרע ואם אח"כ ג"כ אינו רוצה לקיים אז מכין אותו עד שתלך נפשו שהוא ודאי מין, ועי' רמב"ם פ"ו מה"מ ה"ב מי שאכל מצוה ע"פ מכין אותו מכת מדרות עד שתלך נפשו ולי"ע. *

שוב ראיתי למרן צבי"ש הג"ל שכח ח"ל, ולולא דמסתפינא הייתי אומר הפירוש עד שתלך נפשו פ"ה תלמודו וקורא רוחו לעצירה או שלא לעשות מצוה כמ"ש רש"י חולין ק"ג ד"ה לרבות אם יש את נפשכם שהוא לשון תלמוד וקורא רוח שהנפש נהנה ממנו ועי' ש"מ כתובות פ"ו ד"ה ולדוד שכח וצ"ח שאלמו מכין אותו עד שתלך נפשו ר"ל שאין שם שיטור ידוע אלא שיחלישו כחו ע"ש. ומיהו בחוספתא ספ"ג דמכות מכות חורה מ' חסר אחת אומדין אותו אם יש לו ללקות לוקה ואם לאו אינו לוקה מכת מדרות אינו כן אלא מכין אותו עד שיקבל עליו או עד שתלך נפשו ע"ש ועי' פ"ה ח"ה סימן תע"א וסי' תל"ו ועי' שושנת העמקים כלל ט'. ולפמ"ש אחי שפיר ודוק.

וראיתי לקדוש אחד מדבר מרן צבי"ש הג"ל שהקשה לדעת הש"ך והדג"מ דגדול העושה צמוד אינו מצוה להפרישו לפמ"ש הרמב"ם פ"ה משגגות ה"ו שהשוגג היה לו לצדוק ולדקדק ואילו צדק יפה יפה ודקדק צמל"ה לא היה צל לידו שגגה ולפי שלא טרח צדוק לר"ך כפרה א"כ מה כ"ש ישראל גדול מקטן דלמא דוקא קטן מצוה להפרישו לפי שאינו עושה איסור כלל דמה לו לעשות ואינו הוא אבל צדוק אפילו צשוגג לא יעטרך להפרישו משום שהיה לו לצדוק ולדקדק ופושע הוא וכמ"ש צממה דוכתי דהיכא שפסע לא אמרין חטא צמצול שחכה חצרך ות"י לפמ"ש הריטב"א ע"ז ו' ע"ב דהעטם שאנו חייבים למחות צידו דכל ישראל ערבים זה לזה ואיסור לגרום להם לעשות שום איסור וחלק על הלל"ה צ"ה הרא"ש ברכות מ"ה ות"י דברי הרא"ש ע"פ מ"ש הר"ן ר"ה כ"ע כל הברכות כולן אעפ"י שילך מוליד שהרי כל ישראל ערבים זה בזה צמל"ה וכיון שלא ילא חצירו הו"ל כמו שלא ילא הוא חב בוגת החוס' והרא"ש כיון דאשכח וקטן אינם מחויבים צמל"ה מה"ת א"כ אפילו הם ככלל ערבות א"י להוליד אחרים דל"ל דהוי כאלו לא צרכו הם מכה ערבות דמה צדך כיון דליכא להו חיוב לצדך ולהכי אינם יכולים להוליד אחרים מה"ת. ומעתה א"ש הא דקטן אור"י מזוין להפרישו כיון דהוא ככלל ערבות ואם הקטן עושה עצירה הוי כאלו עשה הגדול העצירה זו ואחי שפיר כ"ש דהרא"ש וה"פ ומה קטן שאינו חייב צמל"ה כגדול אם עושה עצירה הוי כאלו הוא עבר עצירה כ"ש כגדול שהוא רק שלא יסייע לו ולפי"ז נראה דברי הש"ך דס"ל דדוקא צשוגג דלא איכא ערבות אבל מי שהוא מומר ליכא עליו ערבות וממילא ליכא מצוה לאפרושי צב"י כיון דעיקר הכעס משום ערבות ע"ש. ועי' מהר"ע צחי' לקידושין ע"א וצריטב"א שם ופמ"ג ח"ה סימן רע"א וצפתיחה כוללת ח"צ ס"ק ט"ז חב ראיה צרורה למרן צבי"ש ופלא על הלל"ה ודוק.

אלא מומר ובמינים הוא דאמרין מורדין אבל לא מעלין ע"כ מבאר דלהכעיס הוי מין וחייב מיתה ובמלל מורדין ולא מעלין הוא א"כ ה"ה בעשה שמכין אותו ומסר דרי הוא מין ודבן.

ומידיו לשיטת הראשונים דאפילו צדק שאין מכרעת תלין להחירא י"ל כיון דרב אשי מכר לכומרא דע"כ לפי גירסת הראש"ש שם צ"ג שמייתא הא עובדא דר"א דהכא ולא גרס לבי נורא י"ל דכיון דמכר לכומרא א"כ הו"ל יותר מוכיח שהוא לע"כ והיה כפ המכרעת ולכן לריק לעטם דרוב ע"ס להסקב א"כ הו"ל בכלל מחאה על מחאה להחירא ולאיסורא ותלין להחירא וז"ע.

והנה בגמרא דף ו' גבי תקרובת ע"ז דאי אית ליה צהמה לדידיה מותר למכור לו ובמקום שנהגו שלא למכור משום חשש רביעה אסור למכור ואפילו אית ליה צהמה לדידיה עובר אלפ"ע והקצו החוס' דף י"ז ע"ז ד"ה מקום מ"ש הא מכל וחי' דשאני רביעה שמחאה לכל צהמה ובהמה ע"ש. ולכא"ו בצגד נמי הרי היא מחאה לכל צגד לנצחו וא"כ אפילו אית לה לדידיה צגד אחר אכתי עובר אלפ"ע דאורייתא צרם נראה דלא דמי דגבי רביעה האיסור הוא על כל רביעה ורביעה וכיון שהוא מחאה לכל צהמה חלוא מיוחדת וחיישין שמה ירבע שניהם ידידיה ואותה שקנה שכרי לא שקנה חלואו צהמה ידידיה ולולי שמכר לו זה לא היה יכול להרביע השניה והיה נתמלל חלואו עם אותה צהמה שלו ולא היה עובר עבירה השניה עם צהמה ישראל שמכר לו נמלא עובר אלפ"ע דכיון כקאי בחדא עיבדא דהכא דרביעה צהמה זו שמכר לו לא היה יכול זולתו ולא היה עובר רביעה זו דצהמה ראשונה היה שבע לה ורק לשניה הוא מחאה א"כ גבי צגדים נמי י"ל דהאשה מחאה על כל צגד וצגד וא"כ מחאה גם על הצגד השני שמכר לו זה ולא על הראשון שיש לה כבר מ"מ האיסור של צגדי פריאות לא תעבור רק פ"א שאם לא היה לה הצגד השני נמי היתה יולאת למקום שזריכה ללכת בצגד שלה שהיה לה מקודם ועכשיו יולאת בזה אין זה איסור נוסף לה בצגד הצגד השני אלא הוא האסור שהיתה עוברת בצגדה הראשון ככ"ג הוי דמי לתקרובת שאם מקריב זו אינו מקריב זו וככ"ג. וגדולה מזו דגבי תקרובת עכ"פ אפשר שיקריב תרוייבו והו"ל עכ"פ צ' איסורים אם יקריב תרוייבו ואפ"ה כיון דאינו לריק אלא לאחת ויש לו מדידיה שרי למכור לו ולא חיישין דלמא תרוייבו יקריב אבל גבי צגד דא"ה שחשבה איסור בתרוייבו דשם האיסור אחד הוא היינו הלכשה בלתי ננועם כה"ג ליכא לפני"ע בהם כי גם הכא אפשר לפעם בצולם שאם לא ה"י צגד זה לא היתה הולכת לאחור מקום אבל זה כבר אינו ענין של לפני"ע ופי' ריעב"א ע"ז צ' ד"ה ח"ל וכעין סברא זו ולענין יין נסך צבי"ש ע"ש.

עוד יש לן שיטת הריעב"א דהיכא שיכול לעשות האיסור שלא על ידינו ליחא לפני"ע אפילו שאפשר שהוא מרצה באיסור על ידינו לא חיישין אבל אי תבע בפירוש לאיסורא אסור משום מסייע ידי ע"ע כל שאנו גורמין לו לעשות איסור או להרבות באיסור ע"ש. נראה מדבריו ז"ל דכל שיכול לעשות האיסור שלא על ידינו מותר אפילו מדרבנן אי לא תבע ליה בפירוש לאיסורא ואפ"פ שהוא מרצה איסור על ידינו ועי' ע"א חגיגה י"ג בלבני מילואים ובשו"ת מחנה חיים ח"ד סימן מ"ה ובשו"ת צ"ש סימן י"ז וא"כ הכי"י י"ל כל שלא תבעה בפירוש לאיסורא

ורפ"ז היה אפשר לישב קצת גם מה שהקשינו מצ"ד דלריכים לאפרושי כיון דהטעם דלאפרושי הוא מדין ערבות ולכן יש חילוק בין יחיד לב"ד דודאי ב"ד חויב מוטל עליהם לאפרושי אינו מדין ערבות אלא מדין שופטים ושוערים והוא מדין ב"ד אבל יחיד אינו מחויב אלא מדין ערבות ובמידה ליכא ערבות ואינו מחויב לאפרושי מאיסורא וכן, ומ"מ מרודף אכתי צ"ע וי"ל דס"ל כפי' הרמ"ה דלהליל הנרדף הוא וז"ע.

ואחד מיידי העיר לי משו"ת תה"ד סי' רי"ח צמי ששמע אשתו מקללה ומחללה באביה ואמה והוכיחה בדברים על זה כמה פעמים ולא הועיל שרי להכותה כדי לייסרה שלא תעשה עוד ורציה מהא דאיתא בפרק המניה דנרע שכלו לו חדשיו ורבו מסרבה צו ללאת ולא ילא וחבל צו פטור ומוקי לה רב נחמן ברבי יוחנן כשמסרו לו שפחה כנענית וחבל צו כדי לאפרושי מאיסורא דמשאלא לחרות אסור ופירש"י דרשאי לחבל צו דאין עושה דינא לפשיה רק לשמיה הא קמן כל מי שהוא תחת ידו של אדם ורואה צו שטושה דבר עבירה רשאי להכותו וליוסרו כדי להפרישו מן העבירה ואין לריק להביאו לב"ד שפירשוהו כמה צהם בגזירותם דאל"כ גבי נרעא אחאי רשאי לחבל צו ויבאנו לב"ד ע"ש. מבואר דיכול אדם אפילו להלקותו לאפרושי מאיסורא והתם לכאורה מויד הוה ועי' רמב"ם פ"א מה' עדות ה"ב אבל בעדות שמפריש זה מן האיסור וכו'.

ומעתה נחזי אן הכי היכא דליכא למתלי בהחירא ואיסורא תלין להחירא ואינו עובר לפני"ע עי' משנה שבעות פ"ה מ"ז ומ"ח ובמה' ע"ז ע"ו וגיטין ס"א ומה"ע כ' רש"י ע"ז ע"ו ע"א ד"ה דאין מוכרין צהמה לנכרי הוא דוקא בטמאה דליכא למיתלי בשחיטה אבל צהמה עהורה דליכא למיתלי דלשחיטה קנאה מוכר לו אפילו איכא למתלי נמי דלעבודת קנאה ואיכא איסור מ"מ כיון דאיכא למתלי בהחירא תלין וכ"כ הריעב"א דכל דלא ידעין ליכא לפני"ע רק בדאיכא רגלים לדבר אסור מדרבנן עכ"פ כל היכא דאיכא ספק וכ"ש היכא דמספקין אי איכא בכלל גברא צר חויבא ליכא לפני"ע לכ"ע והנה בגמרא נדרים ס"ב ע"ב רב אשי הו"ל ההוא אבא (פי' יער) זכניה לבני נורא ח"ל רבינא לר"א האיכא לפני"ע לח"מ ח"ל רוב ע"ס להסקב ניתנו ופי' הר"ן ואינו כמכרו לע"כ דהא איכא למתלי החירא וכל היכא דאיכא למתלי תלין ע"כ. וקצת ז"ע דגמרא אמר ליה רב אשי רוב ע"ס להסקב ניתנו דלכאורה למ"ל רוב ע"ס אפילו מחאה על מחאה נמי איכא למתלי להחירא כדמוכה במסכת ע"ז ע"ו וכו"ש צסמוך ולמה אמרו כאן רוב. ולפום ריהטא היה נראה רציה לשיטת הגאונים הובא במאירי וכ"כ הרמב"ן ע"ז דף ע"ו צמוכר צהמה ח"ל. ומקצת גאונים פירשו שאין תולין כן אלא באדם שהדבר מוכיח צו שכן כגון שהוא טבח או שטושה משחה לבנו ואין נראה כן שאלו ה"י כן לא היה להשמע שלא להזכירה אלא כל שיש לו לחלות תולין אפי"פ שאין הכפ מכרעת ע"ש נראה דבאמת דא הוא מחלוקת הראשונים ז"ל אי תלין גם צדק שאין מכרעת אי מותר ולכן אמר רב אשי רוב ע"ס להסקב ולכן מותר למכור להם ואי לא לא וא"כ היה נראה רציה עכ"פ למקצת הגאונים.

הארכתו בזה, מ"מ מסייע שאסר הרא"ש לא למד חלה מהא דקטן אי"ג צ"ד מלויין להפרישו וא"כ באיסור דרבנן שהוא מעטס ערבות וא"ל להפרישו דליכא ערבות כדעת הרשב"א גם מסייע אין צו איסור. א"כ בצגדים קצרים וכיוצא בו שהוא משום לניעות וע"פ רוב איסורי דרבנן כה"ג ליכא משום אפרושי ולא משום מסייע וע"פ ושפיר מותר למכור.

והנה הראחי לדעת כמה אופנים ובצירוף כל הנ"ל היה אפשר נהחיר למכור לה צגדים אפילו בלחי לנזעים ועי' שו"ת משיב דבר הנ"ל דכל שמותר משום דרכי שטם מותר נמי משום כדי חייו והחיר לווג שני אנשים שמיעדים לעבור על איסור נזה בודאי כל שאומותו צדק והוא פרנסתו. ולכן לפענ"ד מי שפרנסתו צדק כדאי הוא הרמ"א לסמוך עליו בצירוף כל הני טעמי שכתבנו דכל אחד יש צו כדי סמיכה בנזון דידן וצפרע שקשה לאסור במה שנהג עמלא להחירא ופוק חזי מאי עמא דבר. ומיכו ודאי המחמיר על עמלו קדוש יאמר לו כי לצד הנוכחיה יש עוד איסור לעשות סחורה עם נשים פרולות נכנסות לחנות ויוצאות ונושא ונשא עממה ועובר על הסתכלות במקום מגובה ועוד כמה איסורים וח"ו לפעמים גם מידי הרהור לא ילא אוי לי אם אומר, והשי"ת יזמין פרנסה כשרה וצריח לאחבני".

ודע דכל מה שכתבנו הוא למכור צגדים בחנות אבל לחייע נעשות צגדים כאלו לא מיבעיא אם עושה בשביל נשים מיוחדות וכיוצא בהם הנקרא (געמאכט לו ארדער) ודאי דאסור ועובר גם בלפני"ד דכה"ג מקרי חרי עיברי דהכר דנא חמלא חייע כמוהו שידע המלאכה כמותו ואפי' לא הוי יחמם ובגון דיש לה חייע אחר מ"מ כיון דעושה לשם אשה ידועה הוי נפלו טעמים הנ"ל ומסייע הוי לכ"ע וצפרע לפמ"ש הב"א דכל שמושיע צידים אסור לכ"ע והכ"נ כן הוא אפילו נימא דנא הוי לפני"ע ממא. ומיכו ביכא דיש לו בית חרושת יעושה צגדים למכור סחם שלא לשם אשה ידועה הגם דליכא כאן לפני"ע וגם י"ל דימכור לנכרים ואיכא למחיל בהחירא מ"מ כיון דרוב הקונים הם ישראלים מקרי רגלים לדבר דלשם ישראלים עבדו והגם דא"ל לאסרו בהחלע משום איסור לפני"ע אבל ודאי רחוק רחוק הוא ממדת חסידות וכל שעושה לרבים הו"ל בכלל מכשיל את הרבים והרבה יש לעיין בזה, והוא רחום יכפר עון.

דושה"ט בלב ונפש

ויכולה לעבור על האיסור זולתו שהרי באמת היא עוברת בכל עת באיסור הזה וגם בעת צוה לקנות צגדים אלו הרי מלוכנת בגדי אי לניעות מותר לפי שיטה זו למכור לה כל שלא הצעה בפירוש לאיסור חלה די"ל דהכא מקרי הצע באיסורא שהרי הקונה צד לנזע הוא קונה וי"ל דקונה למצתה או שקונה לנזע צדיח במקום שיכולה לילך כך וי"ע.

ורביעי בקודש נראה דבשו"ת בנין ליון כתב ישב רומיא דפסקי חוס' והרא"ש מע"ז נשבת ותי' דאם הוא מסייע בשעה שנושה עבירה ודאי אסור בכל ענין ומחויב להפרישו אם יכול מנשא"כ שלא בשעת עבירה חלה שחבור ע"כ שאח"כ יעשה עבירה בזה חינו אסור חלה בחרי עיברא דהכר וכתב עליו בשו"ת משיב דבר נפש סימן ל"ב שזה החילוק הוא ברור ואמת לדעת החוס' והרא"ש והביא ראיא לדבריו מחוספתא דמא"י פ"ב ה' נדור מן הככר אומר הן לי ואוכלנו ע"ש, ולפי"ז צידון נמי כיון דחינו עושה עבירה עכשיו ולא הוי בשעת העבירה כה"ג ליכא אפילו איסור דרבנן והיה מותר למכור לה ולא הוי אסור חלה אם תלכשו בשם בשעת קנין ממא ואולי גם היה אסור לחם לה לנזע שם לנחות אם הוא מתאים לה דאם היא נעשת בחנות הרי גם כזר עושה האיסור חלה די"ל דאם היא לנזע בחדר קטן בלנעה וליכא איסור שם ובחן הרי פושטת מיד וליכא בשעת איסור כמוכן ודו"ק.

וחמישיתו אוסיף עליו נפמ"ש רבותינו הצדיקים האחרונים ז"ל אי באיסור דרבנן איכא מזהר להפרישו בכלל ומקום הספק הוא כיון דכתב הרשב"א העטם דמלויין להפרישו הוא העטם ערבות ועל דרבנן ליכא ערבות לא מיבעיא לרמב"ן ז"ל דליכא נא דלא חסור ועשה דע"פ הדבר א"כ לא קבלו ערבות אדרבנן ואפילו הרמב"ם דאיכא לאו דלא חסור בכל דרבנן מ"מ קי"ל בח"מ סימן קל"א סי"ג כל שלא היה קצב הדבר שהוא ערב להרמב"ם אין זה הערב חייב כלום וא"כ מזהר דרבנן הוה דבר שאין לו קצבה ול"ש זה ערבות בין לרמב"ן ובין להרמב"ם ועי' גל"ח ברכות מ"ח ובי"ש יו"ד סימן ר"כ אבל הפמ"ג א"ח סמן קס"ז במש"ז סק"י העלה בדבר שאינו מפורש בחורה ל"ש ערבות אבל במידי דרבנן שייך ערבות דלאו דל"ח מפורש בחורה והביא ראיא מיו"ד סימן רל"ע ס"י דאין שבויה חל אדרבנן כיון דאיכא לאו דלא חסור אבל על ח"ש שהוא מריבויי דכל חייל שבויה וע"ש בש"ך סק"כ בשם מברלב"ח והבי"ש חמה עליו דאין אפשר דלאו דלא חסור מפורש בחורה וקבלו עליו והרי הרמב"ן ז"ל וסייעתו חולקין וס"ל דליכא לאו דלא חסור במידי דרבנן וא"כ אפילו להרמב"ם דאיכא לאו מ"מ אינו מפורש בחורה ואינו חלה מדרש חכמים דקאי נמי חמידי דרבנן ואין כאן ערבות ושאני לענין חלות שבויה ועי' חוס' צ"מ ט"ז ע"ב ד"ה ונתן ובבבכ"י א"ח סי' קכ"ד האריך הרבה במחלוקת זו והביא דהוא מחלוקת קדומה המהר"ם בן חביב זרע אברהם ועוד חבל נציאים אי שייך ערבות במידי דרבנן.

והנה אי נימא דדרבנן ליכא ערבות א"כ אף דקיי"ל דלפני"ע שייך בדרבנן ואדרבה דעת קא"ת רננים דעל איסור דרבנן שובר לפני"ע דאורייתא ועי' יד מלאכי ופנ"י. ובמקום אחר

מנשה הקטן

סימן קמז

בחא דאפור לשבב עו"כ ומעשיו

ט' תמוז התשל"ג בנ"י יצ"א

לעצמם משפחת העזרמי ה"ה ש"ב ידידי רוב חביבי חסם ומשכיל כלו אמר כבוד וכו' כש"ת מהר"ר עמרם סופר הי"ו, בצידך מדינת שו"צ צ"א.

אחדשה"ט זידידות נאמנה,

וברבר אשר חמה מש"ב בהקדמה לספרי ח"ה דאסור לספר בשבח מעשה עובדי כוכבים, וע"ז קשה ליה מהא דאמרו בגמרא מגילה ע"ז כל האומר דבר חכמה אפילו באו"ה נקרא חכם וכי יש שבה יותר מלומר על עכו"ם שהוא חכם. עוד חמה מגמרא ע"ז כ' ע"א רשב"ג ראה נכרית אחת נאה ביותר אמר מה רבו מעשיך ה' ובפסחים ל"ד ע"ב אמרו נראה דבריהם מדברינו וצ"ח סימן רכ"ד הרוואה חכמי או"ה אומר שנתן מחמתו לבשר ודם ואם רואה רופא מומחה משלהם ודאי מותר לשבח לפני אחרים ולכן נראה ליה דמה שכתב לא תחנם אולי ר"ל לא תתן להם חן מה שאין בהם דומיא דמתנה שנותנים לו מה שאין לו אבל לשבח או לשבח מעשיו מותר עכ"ל.

ולאחר הסליחה דברים אלו שגגה הם, וכנראה כי מחמת הערדות לא הספיק לעיין בפנים הדברים ותורה שבעל פה היא. והנה בגמרא ע"ז כ' שם ח"ל, לא תחנם לא תתן להם חן מסייע ליה לרצ דאמר רב אסור לאדם שיאמר כמה נאה עובדת כוכבים זו מיתבי מעשה דרשב"ג שהיה על גבי מעלה דבר הבית וראה עו"כ אחת נאה ביותר אמר מה רבו מעשיך ה' ואף ר"ע ראה אשת טורנוסרפוס הרשע רק שחק וזכה וכו' ורב אודויי הוא דקא מודה דאמר מר הרוואה צריית עובדת אומר ברוך שכה ברא בעולמו ע"כ. הנה מבואר בגמרא דהרוואה עו"כ נאה אסור לו לומר כמה נאה עובד כוכבים זה וע"ז פריך באמת מרשב"ג דצריך עליה ומשני דרשב"ג ור"ע לא שבתו העובדת כוכבים לומר נאה היא אלא ברכו לה' ברכת הודאה על מה שברא ככה בעולמו והיינו ברכת דרך הודאה והבן. ומה מתקן צוה דברי החוס' שם ד"ה הרוואה צריית עובדת אומר וכו' ח"ל צירושלמי אומר אפילו גמל נאה סוס נאה חמור נאה אומר שכה לו בעולמו לכאורה מה צפי חוס' להוסיף בזה כאן. אמנם נראה דהחוס' כיוון בזה כוונה גדולה שלא נעשה לומר דעכ"פ סוף סוף שבה הוא לעכו"ם מה שמצרכים עליה וע"ז צוה החוס' לישב בלשון קדשם דהצרכה היא ברכת שבה כמו על הגמל והסוס והחמור וממילא עו"כ אשר צטרך חמורים צטרך ברכתו כמו על החמור והודאה להקצ"ה ולא שבה להם אבל לומר עליהם שהוא עכו"ם נאה אסור כמפורש בגמרא ואם אינו נאה אלא לומר עליו שהוא נאה זה פשוט שאין צריך לומר שאסור שהרי הוא שקר מפורש.

ובשו"ע א"ח סי' רכ"ה הרוואה חילנות עובדות וצריית נאות אפילו עו"כ או צהמה אומר בא"י וכו' ועי' מג"א שם, אבל אסור לומר כמה נאה עכו"ם זה ובשו"ע יו"ד סימן קנ"א סי"ד אסור לספר בשבחן אפילו לומר כמה נאה עו"כ זה צוירתו ק"ו שוספר בשבח מעשיו או שישבח דבר מדבריו אבל אם מכיין בשבחן להודות להקצ"ה שברא צריה נאה כזו מותר ע"כ מבואר להדיא כמ"ש בס"ד דודאי אסור לספר בשבח עכו"ם אבל לשבח להקצ"ה שברא בעולמו צריית נאות מותר וממילא מיושב נמי ברכת אשר נתן חכמה מחמתו לבשר ודם דנמי רק בגדר שבה הוא להקצ"ה אבל לא לעכו"ם אבל לשבח העכו"ם אסור לכ"ע ולומר עכו"ם נאה, ויפה נהגו כל היורדים מלפנים וגם כעת שאומרים כמה מוכתר עכו"ם זה.

✳ ח"ל רבינו יונה בספר היראה ואל תשבח שום גוי לא בקץ ולא ביופי ולא במעשיו וכשראיה גוי עושה טובה או נאמנות או

ומה שחמה מה שאמרו ז"ל חכמה יש באו"ה הכה ודאי יש להם חכמים ואומנים רופאים גדולים ומי שצריך להם מותר לרפאות מהם אם אין לחוש לסכנה כגון באומן שאין מרעב באומנותו וגם אם חזירו ישראל אחר צריך לרפוא נמי מותר לומר לו שעכו"ם זה צקי באומנות הרפואה צטוב שיש לסמוך עליו והוא לעובדת ישראל חזירו אבל לא לשבח את העכו"ם ולשבחן צמעשו ח"ו ואדרבה אי רגיל לומר „אגוי ארשע אצער וואס קען מען טוהן ער איז אבעל מקצוע“, יממילא לגוי אינו משבח אלא מראה מקום הוא לציבאמת אומר אי דאסור להיות עתונאי ולפרסם עכו"ם ולשבחם בחנם באדועטיזמענט אבל בשכר לא הוי מתנת חנם עכ"פ.

והנה כל זה כתבתי לפמ"ש במכתבו היקר אלי. אמנם אהובי ש"צ זה לשון הרמב"ם פ"ח מהל' מלכים ה"י משה רבינו לא הנחיל החורב והמלחמות אלא לישראל שנאמר מורשה קבלת יעקב ולכל הרוואה להחגייר משאר האומות שנאמר ככם כגר אבל מי שלא ראה אין כופין אותו לקבל חורב ומלח וכן לזה משה רבינו מפי הגבורה לכך את כל צאי העולם לקבל מלח שנתנו בני נח וכל מי שלא יקבל יכרז והמקבל אותם הוא הנקרא גר חשוב בכל מקום וצריך לקבל עליו צפני שלשה חברים וכל המקבל עליו למול ועצרו עליו שנים עשר חדש ולא מל הרי הוא כמן האומות (היי"א) כל המקבל שבע מלח וגזר לעשותן הרי זה מחסידי אומות העולם ויש לו חלק לעוה"ב והוא שיקבל אותן ויעשה אותן מפני שזה בזה הקצ"ה בחרור והודיענו על ידי משה רבינו שצני נח מקודם נטעו בהם אבל אם עשאו מפני הכרע הדעת אין זה גר חשוב ואינו מחסידי אומות העולם ולא מחכמים ע"כ, ועי' כ"מ שם.

ביאר לן רבינו הגדול הרמב"ם ז"ל דכל עכו"ם שאינו שומר על ז' מלות שלהם אינו מחכמים ומחסידיהם ואלו הים ידינו תקיפה על כל העולם הים מזה ציד צ"ד ישראל או לכופן שיקבלו עליהם ז"מ שלהם או להכרם והטיל תנאי בקבלת המלח שלהם שיבי צפני חברים וכן שיביה דוקא באופן שיודו שנתנו למשה רבינו ע"ה ללוות לעכו"ם עליהם וכל שאינו מאמין בזה אפילו מקיים הז"מ מהכרע הדעת אינו כלום וכו' הוא בכלל אותם שלא קבלו כלל ועי' רש"י ר"פ חלק ושאינו מאמין בתחית המתים דמנא ליה הכ"נ בן הוא וכ"ש הוא. ולפי"ז יחשוב נח כרגע אם יש בכל העולם אף עכו"ם אחד בזמן הזה שמקיים ז' מלות צ"ג מפני הליוי שנתנו בזה ע"י משה רבינו ע"ה ואם ימנא אחד אז אינו אעטרו צעירת חכמי או"ה. אמנם לפעני"ד כולם צלי הצל הם תחת הסוג השני שאינם יודעים אפילו שיש להם ז"מ צ"ג ועכ"פ לא מקיימים אותם לא מלוי ולא מהכרע הדעת וממילא חרוץ עליהם פסק דין של רבינו הגדול הרמב"ם ז"ל אלא שאין כח זידינו לקיים פסק דין עליהם.

ואגב אליין כאן מה שחמתי אמרן רבינו הגדול בעל מחנה חיים זקנו ז"ל צ"ח צ"ח שלו סימן כ"ב כ"ג שעלה ונסחפך אי צ"ד של ישראל יש להם כח על צ"ג וגם אי צ"ג נהרג ע"פ עצמו וכתב דלדעתו בהם שהגוי נהרג ע"פ ע"א אעפ"כ אם יצא מעצמו ויודה שעצר אחת מכל אזהרות אשר חייב עליו

צדקה דאג כי חסד לאומים חטאת לישראל חל תדונם לבק זכות אם לא בפניהם מפני דרכי שלום עכ"ל.

ישראל ואומות העולם לא מציעה למאי דקיי"ל יבמות אדם אחס אחס קרוים אדם ולא או"ה קרוים אדם א"כ ודאי דיש להבדיל בין אדם לאינו אדם ולא במחאה חדא ניבחו. אמנם אפילו אי נימא דרשב"י הוא ולא קיי"ל הכי מה שלא ראיתי באמת דבפרט זה יהיו חולקין מ"מ הרי התורה צפירוש אמרה ואבדיל אחכם והייחס לי סגולה מכל העמים ואיך אכן נחערב בהם ח"ו. ומיהו האמת היא דריחם הקצ"ה יותר על הבהמה ועל הכלב מעל העכו"ם כמבואר בקרא נבלה לא תאכלו לכלב תשליכון אותו או מכור לנכרי עי' רש"י פסחים שם שפי' מכאן שהכנז קודם לנכרי ובגמרא ב"מ נענין לעב"ה נמי התורה חסה על בהמה נשום לעב"ה וחייב לעצוב לה ולא לעכו"ם כשרוצין תחא משאו ויש צוה אריכות דברים אלא שאין ראוני להאריך ומגלה עפח ומכסה בעפחיים מה שאין להציא על הכתב הכל. ודאי עכו"ם השומר ז"מ שלהם ומאמין בה' הרי הוא מהסדיהם ומחמיהם כמ"ש הרמב"ם ז"ל, ולעשה הרמב"ם הם הם גרי חושב אשר אכן חייבים לחיותם אם הם נמצאים בינינו וכן כל עכו"ם השומר ז"מ, אבל מי ימלא.

ש"ב דושה"ס בלב ונפש

משנה הקטן

סימן קיז

במנהג ישראל שלא ללמוד ביום אידם

ט' תמוז התשל"ג ב"י יצו"א

לעזרם משפחת העמרמי ש"ב ידידי ורב חביבי חכם ומשכיל כלו אומר כבוד וכו' מוה"ר עמרם סופר הי"ד, צידד מדינת שוויצאריא.

אחרשעה"ט נדירות,

בדבר מנהג ישראל חורה הוא שנהגו אבותינו ואבות אבותינו שאין ללמוד בליל יום אידם (הנקרא וויי נאכטען הנה גם צוה קראו בני ישראל שם וויי נאכטען שלהם ובלשון חז"ל יום אידם ועי' ע"ז) ומעלתו שמע מנעוריו דיש לו לאותו איש חופלת לגשמתו בלימוד אותו לילה ולכן אין לומדין בו. ואני אומר ח"ו שיהיה לו חופלת מזה דמה לו עם לימוד חורחיו ואפילו הלומד משניות עבור נשמה ידועה נהגו לומר צפה י"ר שיהא לגשמה ידוע וכאן ח"ו שום נפש מישראל אינו רואה ללמוד עבורו ח"ו. גם מה ששמע שבאותו הלילה אינו בגיהנם ודאי השמועה הו"ליו אחד מחלמיו של אותו איש שר"י ואדרבה באותה הלילה מעמיקים לו הגיהנם כי אז ביום אידם שצא על ידו נזכרים עינותיו ומדה כנגד מדה וכמו שאמר בגמרא לדיקים אין להם מנוחה לא בעולם הזה ולא בעולם הבא עי' שלהי ברכות ופי' המפרשים העטם דבכל שנה ביום הילולא שלו האדיק מתעלה ממדרגה למדרגה והכ"י אותו רשע עונותיו מזכרים יותר שע"י מרצים עונות עובדי ע"ז ומעמיקים לו גיהנם.

מיחה לא יהרג. אמנם לאחר נסיקות עפרות זהב לו ראה ראיתי לרצונו החינוך מזהב כ"ו וז"ל, וכן החלוקין שבין ישראל לעכו"ם בענין המצות המועלות על הכל הוא שישראל לא יתחייב לעולם בלא עדים והתראה ושאר אומות א"ל התראה לפי שאין חילוק בהם בין שוגג למחיד וכן יתחייב ג"כ בהעדת פיהם משא"כ בישראל שצריך עדים ושנה וכפל דבריו במזהב קל"ב ע"ש. ושם הוסיף עוד החינוך שב"ד של ישראל נלעווה לעשות בהם דין כעובדים על מנתם כל זמן שהם תחת ידינו ע"ש, הרי דיש כח ב"ד של ישראל על עכו"ם ובחי' הארכתיו וע"ג. עכ"פ לדין מבואר משפטים חרוץ וכ"ש בדורינו אנו אשר ראינו כנס כאחד קבלו על שם פזורה להכחידים ונהשמידים ח"ו לולא כי' שהי' לנו, וכבר ראיתי לאחד מן הראשונים דב"נ צוה"ז כולם חייבים מיחה מפני שאינם מקיימים ז"מ ב"נ ועכו"ם נהרג אפילו על שהיה לו ללמוד ולא למד, ודאי מפני דרכי שלום הגויים שאנו דרים ביניהם ומתחמדים עלינו לריכים לדרוש בשלומם ולהתפלל על שלום מנכותם שאלמלא מוראה איש את רעהו חיים בלעו וד"ל. ונחברו דבריו בהקדמה הנ"ל.

עוד נסחפך המח"ה אי כל עכו"ם נעשה דיין לרן את חבירו עכו"ם או צבי דוקא ב"ד וכתב בפשיטות דדוקא ב"ד שלהם ולא כל שרואה ליעול את הממשלה צידו יעול. אמנם צו"ה חכם נבי סי' פ"ד כתב להדיא דכל עכו"ם שיראה את עכו"ם חבירו עובר על אחד מו"מ שלו שחייב עליה מיחה מותר לו להרגו שהרי הוא העד הוא הדיין עכ"ל, ומעשה בין חבין את אשר לפנינו.

שוב מלאחי גחום' ע"ז דף ס"ד ע"ב ד"ה איזהו גר חושב שהקשו וא"ה והלא מיד שעבר (ב"נ) שבע מלות חייב מיחה דלאורכה ב"נ היא מיתתן בלא עדים והתראה י"ל דכל זמן שלא דנוהו ב"ד אין חייב מיחה חדע דהא דאמרין העו"כ לא מעלין ולא מורדין וכ"כ בתוס' ר' יהודה מפאריש בשם ר' אלחנן אלא שהוסיף שם דכ"ז שלא דנוהו עדים אינו חייב מיחה והמגיב הוסיף כ"ז שלא דנוהו ב"ד ע"פ עדים. ולפענ"ד ז"ע דברי ב"נ נהרג ע"פ עד אחד ודיין אחד ואפילו ע"פ עאלמו ולכן י"ל דהג"ה זו אינו לודק אלא דל"ל דכל זמן שלא דנוהו עדים דאפילו אם העדים דנוהו נמי חייב מיחה והם נעשים בב"ד ועי' שו"ת חכ"ל סופ"ד מש"כ לענין עד נעשה דיין בעכו"ם זה לכאורה דלא כחכ"ל וי"ל גם מדברי הרמב"ם הנ"ל לכאורה נראה דלא ס"ל כחום' צוה אלא דכל אדם שראה או נחבר לו שעבר הב"נ ע"ז מ"מ שלו הרי הוא בכלל חייבי מיחה. וכן כתב הש"ך יו"ד סימן קנ"ה ס"א סק"ב דבצו"ד כוכבים כל שהם עובדים א"ז"מ הם חייבים מיחה ע"ש ובענין הרועים דינו ב"נ תמה עליו מדברי החום' אמנם כנראה דלא הוא מחלוקת הראשונים ז"ל.

ומה שטען שטכ"פ לריכים לדבר בלשון נקיה וקלה והאידך דברו בהם שלא בלשון נקיה, הנה מראש צורים ארחנו משה רבינו ע"ה מפי הגבירה אמר ואבדיל אחכם מכל העמים וזה חיו"ב מה"ה להבדיל בין ישראל לעמים ובצרכה הבדלה נמי מחירין בין ישראל לעמים וא"כ ודאי א"א לדבר בלשון אחד על

ובעיקר המנהג ראייתו למרן הח"ס ז"ל שכחז טעם למנהג זה לפי שהיו העו"כ עומדים צלילות לצית חיפלהם וצני ישראל הלכו לישן אז בחנות לילה וחששו ח"ו מקטרו על צני ישראל שאו"כ לע"ז קמים צלילות ולא צני אל-חי לעבודת הצורה ולכן הנהגו שילכו לישן בחתלת הלילה ויקומי ישיני ליון לעבודת הצורה באמצע הלילה ללמוד תורה ושי"ו והמקובלים יש להם בזה טעמים שהטומאה גוברת באויר באותו לילה וח"ו חושפים דברי קדושה ואין אחתו יודע עד מה.

וְלַרְי דמסחפינה מחצראי וכ"ש מרצותי מאחר דאין טעם מפורש ה"כ נלפענ"ד דמנהג זה נשתרצב מפני הסכנה שהיו או"כ צליל יום אידם רודפים אחרי צני ישראל והיו עושים פאגראמים בשם אותו האיש כידוע ועוד שהיו גזרים עליהם שלא ידליקו נרות ביום אידם ולכן הנהיגו שלא ללמוד באותה הלילה מפני הסכנה וראיה לדברינו נראה מגמרא גיטין י"ז אדהכי אחי הבוא גברא שקלה לשרגא מקמייהו אמר רחמנא או צטולך או צטולא דבר עשו ופירש"י שקלה לשרגא שיש לפרסיים יום איד שאין מדליקין אור באותו יום אלא בצבת ע"ז שלהן ושי" חוס' שם מצוה מיהו דהיה לפרסיים יום איד שלא הניחו להם להדליק נרות בצתיים וא"כ אפשר בזה נמי דהיה יום איד שלהם שגזרו שלא להדליק נרות בצתי ישראל ולכן הנהיגו שלא ללמוד צלילה ההוא, והגם דבעל גזרתי מ"מ המנהג לא נחבט, ומכ"ע נמי נראה דהרבה מאחינו צני"י שלא הנהיגו כן ולמלא אחינו צני ספרד וגם ציעא היו מקומות שלא חששו לה כנלפענ"ד עכ"פ דהטעם היה שחששו צלילה ההוא מן העכו"ם ולכן הנהיגו לילך לישן וכנ"ל.

דושה"ט בלב ונפש

מנשה הקטן

סימן קיח

אי מותר לאכול במסיבה של עכו"ם מאכלי היתר

א' וישלח התשל"ו בני יצ"א

מע"כ ידידי ורב חביבי הרה"ג המפורסם ורח"ג גר"ג וכו' כשיח מחדר שמואל אלימלך שוירק שליט"א, בעמ"ח כרם צבי, בראנקס נ"י.

אחד שב"ת בידות ואמנה,

ועל דבר שאלתו אי מותר לאכול ולשתות מאכלים כשרים במסיבה של עכו"ם, ומעכ"ת הביא הגמרא ע"ז דף ח' ע"א חניה ר' ישמעאל אומר ישראל שצו"ל עובדי עו"כ צטורה כן כולד עו"כ שטעם משתה לבנו חיומן כל היחודים שצטורו אפ"פ שאוכלין משלהן ושוחין משלהם ושמש שלהן עומד לפניהן מעלה עליהם הכחוש כאילו אכלו מצותי מחים שגא' וקרא לך ואכלת מצותו ואימא עד דאכיל אמר רבא א"כ נימא קרא ואכלת מצותו מאי וקרא לך משעת קריאה עכ"ל, והכי איפסק בש"ע יו"ד סי' קנ"ג אלא שדרישה מספקא ליה בדין זה אם נאמר גם בזהו מותר משום איבה לשמות עמו כמ"ש

לעיל סוס"י קמ"ח בשם חוס' דצמכיר מותר לשמות עמיהם משום דהוי כמחניף אפ"פ שיש שם איסור גדול דהוי כיום אידם א"ד שאני הכא דנילף מקרא עכ"ל ותמה עליו הע"ז סק"א שהרי למדוהו מקרא דוקרא לך ואכלת מצותו ומפורש בריש אותו פסוק פן תכרות ברית ליושב הארץ חנו אחרי צנחיתן ולא החירו משום איבה אלא היכא שאסור משום ע"ז או כרך ע"ז אכל היכא שנאסר משום חתנות לא החירו כמו פח ובישולי עו"כ שלא יביא לנו קירוב עמיהם ע"ש. והש"ך צנקה"כ תמה עליו דהמשיין צמ"ס שם גבי הא דפריך ובה רב ינחם צריח דרב משרשיא איקלע וכו' יראה טעם האיסור הוא משום דאזיל ומודה ובאזיל ומודה שרין משום איבה וקרא אסמכתא בעלמא הוא ע"ש.

וְלַפְענ"ד נראה לישב דברי רבינו הע"ז ז"ל מקושיא זו, דהרמב"ם פ"ט מהעו"כ הע"ז כתב ח"ל עו"כ שטעם לבנו או לבתו משתה אסור ליהנות מסעודתו ואפילו לאכול ולשתות הישראל משלו שם אסור הואיל ובמסיבה עו"כ אכלו וכו' וכל הרחקה האת מפני עבודה של כוכבים הוא שנאמר וקרא לך ואכלת מצותו ולקחת מצותיו לנך חנו וגו' ויש לדייק בלשון הרמב"ם ז"ל דגמרא שם לא זכר כלום מקרא דולקחת מצותיו לנך חנו וגו' אלא אמרו מעלה עליו הכתוב כאלו אכלו מצותי מחים שנאמר (שמות ל"ד) וקרא לך ואכלת מצותו ופריך ואימא עד דאכיל ומשני אמר רבא א"כ נימא קרא ואכלת מצותו וגו' ולא זכר כלל קרא דולקחת וגו' ולמה בוסף הרמב"ם מקרא זה ולקחת מצותיו לנך חנו צנחיתן אחרי אלהיכין והזנו את צניך אחרי אלהיכין. אמנם נראה פשוט דהרמב"ם ס"ל דיש בזה האכילה חרי אופנים שחנו אחר אלהיכין או שיקראוהו לאכול מצותו ויעבוד עמו אז את גליליו להפיק רצונו או שיעשה זה לאהבת הנשים שיחתחן בם כשיבא לשמחת משתה ויחשוק בה כמו שהיה הענין בפעור ועי' ספורנו עה"ת עה"פ פן תכרות ברית והטעם שאמרתו שלא תכרות ברית ליושב הארץ הוא שאם תהיה עמו בצרית חטעה בגלולים על אי' משני פנים וכו' ע"ש.

מבואר מיהו דמקרא זה דפן תכרות הוא לשני פנינים זה שסיים הרמב"ם ז"ל ולקחת מצותיו לנך חנו וגו' כלומר דגם זה בכלל הטעם הזה של פן תכרות ברית וא"כ עכ"פ מפורש ברמב"ם כפי' הע"ז בגמרא שם ופלא על הש"ך שלא זכר מה ועכ"פ כתב הרמב"ם מפורש דאף דטעם בהרמב"ם הוא משום עבודה של כוכבים ואפ"ה כתב ולקחת מצותיו וכו' וכדעת הע"ז ולכן נלפענ"ד אין לדחות דברי הע"ז בזה בקל גם כי הפרישה מסתפק בדבר והש"ך שם צמ"ק אי' הביא ג"כ ספיקת הפרישה והניח צ"ע רק צנקה"כ חלק על הע"ז מכח ראייתו מן הגמרא ולא על פלס דין, והנה צמח"י ישבנו ראיית הע"ז מגמרא הג"ל לפי שיטת הרמב"ם גם תמיכה הצדי ללדיק על הע"ז שהקשה שם מדברי רש"י לפמ"ש אינו דחוי כלל דבאמת תרוייכו איבה וגם כי רש"י עה"ת פי' כסבור אתה שאין עונש באכילתו ואני מעלה עליך כמורה בעבודתו שמתוך כך אתה צא ולוקח מצותיו לנך עכ"ל והגם דגמרא לא פי' כן ח"ל, להטלא מכין ואסור דכל ימי הטלא מקריב

מה שכתב סתם דשאר סעודות מותר והא' בחד"א כחצ' דסתם אסור לאכול עם עכו"ם וי"ל דהתדצ"א מיירי דליכא מפני דרכי שלום ובגט חלוקות בדבר לחתנות בנו ובתו אפילו מפני דרכי שלום אסור, בסתם לאכול בלי חתנות בנו מותר מפני דרכי שלום, ושלא מפני דרכי שלום אסור והתדצ"א מיירי בדליכא מפני דרכי שלום וי"ל. עכ"פ עלה לן דעת הלבוש דבמשחה עכו"ם לחופה של בנו או בתו אפילו יש בו מפני דרכי שלום אסור כדעת הט"ז הג"ל.

ומכאן נמי נראה פשוט דמה שכתב הרמב"ם בהמ"א הג"ל כיצד לא ישחה אדם במסיבה של עכו"ם וכתב כמ"ע נפרש דהרמב"ם לא מיירי אלא כשעושים קציעות לשחות עם עכו"ם אבל לסעוד במסיבת גוי אינו אסור ולכן בחופה בנו נמי כשאוכל ג"כ אינו שייך לאיסור חתנות אבל אסור משום קרא לך אלא שהפרי"ח ובאר אחרונים ס"ל דהרמב"ם במאכלות אכורות אכילה אסור ולא שתייה לחוד ולפמ"ש א"א לפרש דברי הרמב"ם בפנין אחר וודאי כונת הרמב"ם על כל סעודה עם העכו"ם וכמבואר בחד"א הג"ל ובחופה בנו ודאי שייך משום חתנות וכנ"ל.

והנה באמת שהי' להאריך בכל פרט, ומעב"ת שם נגע הרבה מקודות חשובות אשר יש לפלפל עליהם כדרכה של חורב, אבל אין הז"ג ולא אעיר רק בחדא. מה שכתב כת"ר אבל השאלה האין נזהרים בסעודות מרעים במסיבת גוים כשהולך שם בצינונו ולא משום איבה המחצר צו"ד השמיט בכלל דין דאסור לשחות במסיבת מרעים רק הביא דין של חופה בן עו"כ בסי' קנ"ג ובסי' קי"ד כל שכן של כותים וכו' ומדלגא הביא בטעות מרעים משמע דלא ס"ל לאיסור ודלא כרמב"ם, ואינו חמה בזה דלדרכה הרי ס"ל דכל שכן אסור משום חתנות אלא שיותר להביאו לביתו אבל לשחותו בין העו"כ אסור שלא משום איבה וי"פ. ומש"כ שכן פסק גם הלבוש, הנה באמת שהלבוש כתב שאר סעודות של דרכי שלום מותר הרי דייק דוקא של דרכי שלום ומשום איבה אבל כל שאין בו משום דרכי שלום אסור וכשהולך בצינונו הרי אין בו משום דרכי שלום ואיבה. גם מה שכתב דלענין סעודה אינו מבואר כלל בש"ע ואינו אומר דלדרכה הרי מבואר בסימן קי"ג דאפילו פיתם אסור ומאכלם אסור משום ביטול עכו"ם וא"כ הכל אסור ולא מציעהו צניותם אלא להביאו הביאת אסור פת וביטולם והטעם שזה דבר חשוב ומביא לידי קירוב הדעת ע"י ע"ז וצפת החמירו עפי' כי על הפת יחיה האדם וצפי ריחוק עפי' לפי שעושה קרוב עפי', וכר"ן נתן טעם לפי שהפת מעשה נשים אלים חתנות ידידי עפי' ע"כ א"כ פשוט דבסעודה לא צוי לומר ולאסור דגזרו אפילו לאכול מאכליהם שלא עממם וכ"ש עממם אלא בשביר וכיוצא בזה שמוחלים מדץ פת וביטול לריך להשמיטנו דאפ"כ לא ישחה עממם ביחד אלא צניות.

העו"ה לדין צניות חתנות של עכו"ם לפענ"ד יש לנהוג כהע"ז שלא לאכול כלל ולא ליחוש משום איבה ואם אפשר שלא לילך כלל יותר טוב ובפרט שמי שאינו אוכל יש לו תרואים הרבה שאינו יכול לאכול אם רואה צתירותים שלא לגרום איבה

לסעודת כוכבים עכ"ל מ"מ אין זה סתירה אלא דהתם פירש על הגמרא שלא הביאו בגמרא סיוס הקרא אבל לעלם צ' טעמי אחת הם וגם להמאירי יש לומר דמודה בזה ובפרט לפמ"ש מעב"ת מדברי הריטב"א ע"ז הג"ל דס"ל דהוא אסור דאורי'.

דמה שחמה ה"ל מה לי מחמת הלולא או משחמה אחרת הנה באמת יש לחלק דמצדקום שחמה אסרה חורה דצמקום שחמה יותר שכיח שכרות וחתנות, ועי' סוכה נ"ב ע"א שעסקין בשחמה וי"ה"ר שולט ופרש"י כאן שעסקין בשחמה וקרוינה לקולת ראש ועוד שיה"ר שולט עכשיו לא כ"ש מבואר דצמקום שחמה היה"ר שולט יותר וקלות ראש מלווה שם יותר.

ומ"ש הרמב"ם פ"י מהמ"א ה"ע וז"ל, אסרו לשחות עממם אפילו צמקום שאין לחוש ליי"ר וכו' (ה"י) כיצד לא ישחה אדם במסיבה של עכו"ם ואע"פ שהוא יין מבוטל שאינו נאסר או שיהיה שוחה מכליו לבדו ואם היה רוב המסיבה ישראל מותר וכתב הב"י יו"ד סימן קי"ג שאפשר שהוא צרייתא או תוספתא ועי' לח"מ שם ומעב"ת הביא מש"כ בערוך השלחן יו"ד סי' קי"ד סק"ז דחכמים אסרו שכן עכו"ם דוקא צניות עכו"ם מפני שחתנות באה בצתייה עם מסיבת עכו"ם וכו'.

ולפענ"ד דברי הרמב"ם מפורשים בגמ' סנהדרין ובתדצ"א באליהו רבה פ"ה וז"ל, ישמור אדם דברים בלבו שלא יאכלו עם עכו"ם על השלחן שכן מלינו בחזקיהו מלך יהודה שאכל עם עכו"ם על השלחן ולבסוף נענש עליו עונש גדול מנין חדע לך וכו' ושינה לו הקצ"ה מעשה שמים וכששנה לו מעשה שמים גבה דעתו עליו ואכל עם העכו"ם ובשציל שאכל עם העכו"ם והראה להם את הארון נתן לו מנשה וכו' מכאן אמרו כל האוכל עם עכו"ם על השלחן כאלו עובד ע"ז ואובל מצדתי מחים ואם ת"ח הוא מחלל את חורתו ומחלל שם אביו שבשמים ומצדו את ממונו ומאבד את בניו ומפיל אותם בחרב ומגלה אותם מארצם עכ"ל ע"ש.

מבואר דאסור לאכול עם עכו"ם על שלחן אחד ואפילו צניותו ולאו דוקא צניות עכו"ם ואולי ראינו ממה שאמר יוסף כי לא יאכלו מלרים את העצרים לחם כי לא רנה יוסף לאכול על שלחן אחד עם המלרים ובחזקיהו צניותו היה שהרי העכו"ם בא לחזקיהו ובאמת קשה מנ"ל לחלק בין רוב מסובים ישראל או לא כי כנראה דבחזקיהו היו רוב ישראל כי העכו"ם בא בחלקו וגם צניותו ואפילו הכי נענש ועי' לח"מ מה שחמה אצ"י ואולי חזקיהו אכל עם העכו"ם לבדו.

ודע דלכאורה יש להביא ראינו לדברי הב"י סימן קנ"ג דלא אסרו רק בשאכלו במסיבת עכו"ם אבל אם אכלו אלו צפני עגמן ואלו צפני"ע לא וראינו מדכתב בתדצ"ר שלא יאכל עם עכו"ם על השלחן משמע דוקא על השלחן לא אכלו אבל צפני עגמן מותר וי"ל וי"פ.

וראינו לנצל הלבושים בלבוש עטרת וכב סימן קנ"ג שכתב נוי העושה משחה לחופה בנו או בתו אסור לישראל לאכול וסתם קריאה משמע כשיקרא אותו לסעודת משחה שלו כגון חתנות בנו ובתו אבל שאר סעודות של דרכי שלום מותר וי"פ

ואם העכו"ם מצוי שהישראל לרץ מאכלים כשרים יצין ג"כ מה שאינו אוכל כלל.

לאכול על שלחן אחד עם עכו"ם לעונם חסור אפילו בצית ישראל בדליכה איבה ועל שחי שלחנות יהודי אוכל את שלו ועכו"ם שלו. וצית אוכל של רבים נמי חסור דכ"ש הוא מציתו של ישראל על שלחן אחד ועל שחי שלחנות יש להחמיר כל שיש שם רוב גוים עכ"פ. ולילך ולאכול במסכות של גוים ולשמות עמהם בלוננו העוב ודאי חסור אל תשמה גיל כעמים כחיו.

ובאמת כי כבר כתבתי כי רע המעשה אשר עושים סעודות צנתי חרשת פקטארי או כיוצא בזה באפיסעם ציוס חגותיהם וכיוצא בזה „טוירקי“ ושוחים משקאות ומשתתפים שם יהודים ועכו"ם ואין לך גרס גדול לחטנות מה בפרט קודם יום אידם שטשים סעודות פארטי בלע"ז ואין לישראל להשתתף בשמחות אלו כלל וכלל לא, והרבה חללים הפילה במדינה זו. והשומע ינעם והבא עליו צרכת עוב ויזכה לחתנים לומדי תורה מוצלחים מהם וצנים וצני צנים עוסקים בחורה ובמלות לשמה.

דושה"ט וש"ת בלב ונפש

מנשה הקטן

סימן קיט

נמ"ח אי מותרת ליקח מכל חלואה עבור החוצאות

ג' בשבת ח' תמוז והשלח בני יצוא

מע"כ ידי"ג רעי דבוק מאה וז"ל ג"ג צ"ת ראש בשמים חסיד ועניו וכו' הרב הסאן המפורסם בש"ת מהרי"א זלמןוביץ שליט"א, אב"ד ור"מ עוב ת"ו.
אחרש"ג בידידות נאמנה,

בדבר אשר נשאל משיבה שיש לה גמ"ח אם מותר להם ניקח מהלויים סכום מסוים עבור ההוצאות שגות שיש לקופה, וכת"ר פסק להחירא ע"פ דעת מהר"ם שיי"ק יו"ד סימן קנ"ח שכתב שם בסוף התשובה שאם לא נשאר מהרצית למלוח מותר אלף שבש"ת דובב משרים ח"א סימן ו' מלד לעשות היתר עיסקא ומיחו בשו"ת מנחת יצחק ח"ה סימן ק"ט נמי מחיר.

ולפום ריהעא יש בזה לדון מחרי לזדים, א) במשע לזקה אי שייך חיבור רצית כלל, ב) אי כה"ג מקרי רצית. ואנא על ראשון ראשון, הנה בזהקד קיי"ל רעך ולא של הקדש ומיחו במשע לזקה שהוא הקדש לעניים נחלקו בו אי דמי להקדש או לא ומחלקתם חלו בזה שמעמחל דשור שנגח דו"ה בהבוא גביר דחקת לחצירה אחא לקמיה דרב אחי וא"ל רב יוסף כבר זכו בו עניים ואע"ג דליכא עניים אן יד עניים אן וצ"י רי"ף ובעה"מ שם בשם רב האי גאון ובמלחמות שם והרש"א בתשובה סמן תקס"ג כתב בפשיטות דבהקדש לעניים לא אמרינן אמירתו לגביר במסירתו להדיוט וס"ל

לזקה אין לו דין הקדש כלל אלא כמחנה הדיוט דבעי קנין אלא שבתשובה אחרת סימן תרנ"ו נראה שסובר היפוך זה שנשאל שם ע"י דין הקדש עניים וזן שם לנעלו משום חנאלי שהטיל בו ולא כתב סתם דהקדש עניים אינו כהקדש ועיין שו"ת מוהרנא"ח סימן ק"ז שהאריך בזה. והרדכ"ז בתשובה סימן ס"ז כתב לדברי הרשב"א שחלקו עליו כל גדולי עולם וכו' צ"י יו"ד סימן רנ"ח. ובספרי משנה הלכות ח"ד סימן קכ"ג הארנתי קלח בזה. ולפי"ז י"ל הכי נמי דהא בזה חליא דנמ"ד לזקה דין הקדש ליה א"כ הכ"ג דמותר להלוות בצרית אכז נמ"ד דדין הדיוט ליה חסור.

איברא דאפילו למ"ד דין הדיוט אכתי היה אפשר לפלפל דגרסינן בירושלמי מו"ק פ"ב ה"ג א"ר יוחנן לוינ צרצית נחצורת מלוח ובק"ע כתב י"ג ללורך סעודת מלוח דהיינו סעודת שבת ובשו"ת הרדכ"ז סימן תתנ"ז (תו"ד) הביא שיעת הריא"ז דמותר להלוות לזקה צרצית דהרי מותר להלוות צרצית לכל מלוח והרשב"י חסור והרדכ"ז ילא לחלק בן לזקה הקצובה לעניי העיר דלז דין הדיוט יש לה שחרי יש לה בעלים ואסור להלוות צרצית וצין לזקה העומדת לחלק לעניים דעלמא דאין להם בעלים וע"י שו"ת חיים שאל. והרמ"א ח"א סימן רמ"ב ובמג"א שם הביא בשם ש"ל מירושלמי הג"ל דלוינ צרצית ללורך סעודת שבת או סעודת מלוח ובחו"ש ופמ"ג שם פי' דהיינו בדרך היתר וע"י שו"ת מהר"ם מרוענצבורג סימן תכ"ה דהיינו ללוח מעכו"ם והא דלא חקקה פשיטא חי' דהחידוש הוא דחייב ללוח ולא שמוח ללוח. ומיחו בל"ז הגדול מצואר נמי דמותר אפי' מישראל ובמג"א ופלא שלא ליינו למחלוקת הרשב"י והריא"ז הג"ל. ומעתה אפילו נימא לזקה דין הדיוט לה מ"מ אכתי ללורך מלוח מותר ללוח צרצית.

ובאמת כי להקדש לעניים נחלקו בו רבותינו הראשונים ז"ל הרמב"ן והרשב"א ומהר"ל ועוד ס"ל דאפילו רצית קלוא מותר להלוות כיון דלית לממון בהוא בעלים ידועים לאו בכלל אחיך הוא וצרצית אחיך כחיו והרש"ש בתשובה הביא ראיה מפרק החוצל דממשע לזקה מתורת שומרים מקרא דלשומר ולא לסלק לעניים ולא ממעט מקרא דרעבו שכחיו גבי שומרים אלמא דאף שאין להם בעלים ידועים רעבו מקרי וכו"ג מקרי אחיך לענין רצית והמל"מ פי"ד מהמ"ל הי"ד סחר ראיתו והעלה דבמשע לזקה אפילו מזיק בידים פטור, והמהרי"ט חיו"ד סימן ל"ע כתב דאפילו גזל לא שייך בלזקה ומיחו החו"ד סימן ק"ם סק"י תמה אמהרי"ט ומל"מ מגמ' ערכין דף ו' באומר סלע זו לזקה משחמש בזה כי היכי דליחייב באחריות וקנה ליה בדרשותיה לענין אחריות אלמא דאפילו בליחות ידו מיחייבי באחריות מכ"ש כשאכלו או גזלו והאריך שם לחזק שיעת הרא"ש ע"ש ובמשנה הלכות ח"ו סי' קמ"ג. ובשע"ע יו"ד סימן ק"ם סי"ח כל רצית דרבנן מותר במשע של יתומים או של הקדש עניים או ת"ח או לורך בית הכנסת וכתב הרמ"א וכן נוהגין להקל והש"ך חלק עליו והכוז"י יו"ד סימן מ' כתב שכן יש לנהוג כהש"ך הביאו בס"ת, ולפי"ז אין להחיר מכה הקדש עניים כיון שהאחרונים חולקין בדבר.

כל הלואה הם לוקחים סכום מסוים אז נראה דמותר לכ"ע דאז מוכח שהשכר הוא כשכר ערחא ולא לשם רצית דכן הוא הולאות טיפול וטירחא של הלואה קטנה כגדולא דהשכר ושאר הערחות כהדדי וינהי אצל אם הם לוקחים אחרים לפי המעות אז נראה ומחזי כרצית גמור אלא שלוקחין רצית נמוכה ולא רצית גדולה.

עוד היה נראה להביע שאפילו יקחו שלא מכל הלואה דבר מסוים מ"מ אפשר באופן היתר וכגון שאם אחד ילוח חמשת אלפים ל"י וילערך לשלם בעשרה פעמים ולמשל בכל חדש יכניס חמש נאות ואחד ילוח חמש מאות ל"י וילערך להביאו ג"כ צי' חדשים כיון דבכל חודש יש שם ערחא יחירי יחייב הלוח בכל חדש לשלם דבר מעוט עבור שכר ערחא אצל מי שילוח הלואה ויכניסנה בפעם אחת לא ישלם אלא באותו פעם שמחזיר דאז ג"כ נראה להדיא דשכר טיפול הם לוקחין וכ"ש אם ילינו גם על השערות שהם מקבלים מכל הלואה כך וכך לשם שכר טיפול למנהלי גמ"מ וכיוצא בזה כה"ג היה לפענ"ד היתר גמור ובאם א"א לעשות כן אז לפענ"ד מהיות טוב וכוון לעשות ע"פ היתר עסקא כיון דאפשר לעשות כן בהיתר ובנקל מאד. וכל זה אם באמת כונתם רק משום שכר ערחא ואם כונתם גם להשתכר אז כמובן נשתנה הדיון.

ובה העני ידי"ג דחשכ"ר הצפפה לראותו בקרב מתוך בריאות הגוף דשה"ס ושבת"ר בידידות טאמנה ובלב נפש מנשח הקטן

סימן קב

לוח מאה לירות ענגלישע ורופח בראללארים

ח"י אדר א' התשל"ו בני יצוא

מע"כ ידידי חרב' בבש"ק ורח' גר"ג חרב' ר' אברהם דב בערקאוויטץ בן בתו לרב האי גאון צדיק וכו' כקש"ת מהד"י אדלר שליטא, אבד"ק טורדא ירושלים עה"ק ת"ו.

אחדשכ"ת זידידות,

בדבר השאלה בראובן שהלוח למעטן מאה לירות (פונט שטערלינג) במדינת בריטאניה (ענגלאנד) שכח לו המחאה על הסכום הנ"ל והחנה ראובן המלוח עם שמעון שנותן לו הלואה זו באופן שיהא מותר ע"פ הלכות רצית וכפי שיצור ע"י מורה הוראה מובהק לתבוע ממנו תשלום חובו בזמן הפרעון (שהיה לערך ששה חדשים או שנה) או בלירות מאה שטערלינג או בראללארים דארה"צ (אמריקאנער) לפי שיוון הדאללאר שהוא ציוס הלואה על הצערה אפליטללח. החערף בשעת ההלואה היה לירה אחת נגד 2.40 דאללאר אמריקאניס וכו' עשוי להשתנות בכל יום ומיום ליום. אמנם המלוח התנה שיהא בהרירה צידו לתבוע בזמן הפרעון אחת מעטע שירלה או מאה לירות או מחתים וארבעים דאללאר כפי שער ההלואה. והיות והלוח היה דחוף למעות והמלוח היה לפניו כיסיה לא הספיקה השעה לבצר הענין מקודם איך לסדר

גם צעיקר הדין של גמ"מ אני מסתפק אי זה מקרי מעות עניים או של הקדש כפי שמלוי פה אשר הגמ"מ לוקחים מעות מצט"צ ולוים אותו לאחרים וכשנריכים הצע"צ את כספם הם צאים להגמ"מ והגמ"מ מחזיר להם המעות. נמלא שהמעות הזה אינו של הגמ"מ כלל רק של צע"צ והצע"צ רואה שצומן שאין לריך למעותיו יעשו בהם מזלז ויחנורו להגמ"מ ואם כן לעולם המעות של גמ"מ רוצו אין שייך להגמ"מ כלל אלא לבעלים ידועים שהם הם נתנו המעות והם יצקשוהו בחזרה והרצית נתן על מעותיהם עכ"פ אין זה מעות הקדש כלל וא"כ לריך כבר לדון בזה בדין ישראל לוח מעות של ישראל חצירו ברצית והוא יקבל הרצית או מוסד יקבל זה כבר ענין מסובך וכמובן שהוא רק באופן שיש להגמ"מ מעות יחידים או ששייך ליחיד בעלמו ואז עוד גרע.

ובגדון מזל השני אי כה"ג מקרי רצית בכלל. והנה מע"כ יפה העיר מדברי מהר"מ ש"ק יו"ד סימן קנ"ח דכל מקום שהשחפות לא נעשה עיקר לעובת בעלי החברה להרויח אלא נתיסדה עיקרה להלוות לצנ"א אלא שצריכים הולאות להוליא צביל שכר המנהלים המעפלים בקופה של גמ"מ א"כ כה"ג להאורה פשוט דלא הוי רצית אלא שמשלם שכר המעפל צו והרי קי"ל דהלוח לריך ליתן שכר הסופר וא"כ הרצית שנותן באמת אם לא ידמנו הרבה אנשים ללות לא ישר שום ריוח לצעלי השותפין והכ"נ כן הוא וצטו"ת דוצב משרים ח"א סימן ו' מתחלה ראה לדמותו להא דקיו"ל יו"ד סימן קע"ג ס"א דדבר שאין שומחה ידוע מותר למכרו ביוקר לפרוע זמן פלוני אלא שצבוק ליד לעשות היתר עיסקא וצטו"ת מנחת יצחק ח"ה סימן ק"ט מחיר כה"ג.

והנה ספר מנחת יצחק אין לי בציתי רק ח"צ וח"ד ואינו יכול לעיין טעמו ונימוקו וצטו"ת דוצב משרים עיינתי שם וראה גם לחלק בין מעלה לו דבר מיעוט שניכר שאינו מקבלו לשם רצית ובין מעלה לו סכום רב ולצבוק הדור ציה גם מה, ולפענ"ד לדקדו דבריו צמה שהדור ציה שהרי אפילו רצית דברים אסור וכל הנאה שמהנה אסור ומ"ש דבר מיעוט ואפילו פחות משו"פ נחלקו צו הפוסקים אי יש צו משם רצית עי' צ"מ ס"א ועוש"ע סמן קמ"א ואפילו נימא כהפוסקים דפשו"פ אין זה משום רצית מ"מ כפרועה ודאי אית זה וא"כ מאן נאמר לן דיאמרו שהוא משום שכר ערחא, ואמרו שהוא רצית ואפשר לומר דהרי לפי דעת רש"י הביאה הרמ"א סימן ק"ם דדוקא רצית הבא מלוח למלוח הוא דאסור אצל אם היתה ע"י שליח ליכא איסורא וכיון דהכא לא הוה מלוח למלוח א"כ י"ל מכה ס"ם ספק אי קי"ל כרש"י א"כ היתר הוא ואח"ל דלא קי"ל כותיה דלמא קי"ל כרמב"ם ורשב"א דבמעוט לדקד ליכא איסור רצית כלל ואח"ל כהר"ש דילמא היכי דאינו מתכוין באמת אלא צביל הולאות ולא לשם רצית כה"ג כ"ע יודו דמותר.

והנלפענ"ד בזה לומר ולחלק היאך הם מקבלים הדבר מיעוט שאם הם מקבלים מכל הלואה והלואה צין שהוא דבר גדול כגון חמש מאות ל"י או דבר קטן חמשים ל"י על

וְלִפְיִי אִם הִיא מִתְנַהֵּגת צְפוּרָה שִׁיתָן לוֹ מַטְבֵּעַ אֲמַעְרִיקָאִי
בְּחֻלְקָהּ הַשְּׁטַעְרֵלִינג פֶּשֶׁט דְּהִיב מוֹחַר לֶחֶם לוֹ מֵאֵל
שְׁטַעְרֵלִינג ע"מ שִׁיתָן לוֹ לֵאחֲרַי זְמַן מַטְבֵּעַ דֶּאלֶלָר אַע"ג
דֶּהֲדֶאלֶלָר חֲשׁוֹב טַפִּי בְּזִמָּן הַפֶּרֶשׁוֹן מ"מ כִּיּוֹן שֶׁהוּא דֶּרֶךְ מִקָּה
וּמִמֶּכֶר אִו חֲלוּפִין וְאִם הִיא לוֹ דֶּאלֶלָר בְּשֵׁין הִיא קוֹנֶה מִיד
שְׁמַעַךְ הָאֶחָד וְאִפִּילוּ אִינוּ בְּשֵׁין כִּיּוֹן שְׁמַעַךְ זֶה נִתְחַיֵּב זֶה
בְּחֻלּוּפֵי וַע"י עוֹד שו"ת הַרְשָׁב"א ח"ג סִימָן ר"כ בְּמִכְרַי מֵאֵל
דִּינִיךְ בְּרִלְוֵנוּ לְפָנֶיךָ ט"ו דִּינִיךְ הַלְעֵנְרָא דֶּאִם הַשְּׁעַר מִשְׁתַּחֲבֵּה

דמלחא להכי פירש שאם יפסל יתן לו מטבע היוצא וכו' דכא ה"ל כמחנה קרוב לשכר ורחוק להפסד דגזי חטין נמי לא הותר אלא בסתם ואז משלם כי זולא דשחחא הוולו פירות והוקרו דמיהן אצל אם התנה בחטים שאם הוולו ישלם לו משות הא ודאי אסור לכ"ע ובהדיא כחז"ל דרבי"ש בשם ר' סימן י"ט וריכי שרי הכא להתנות שאם יפסל ישלם מטבע היוצא דהוי ממש כמחנה שאם יחולו ישלם משות וליכא למימר דהכא לא נשאר להדיא שאם יפסל ישלם מטבע היוצא אלא שאמר בסתם שישלם לו משות ולא נאסר להתנות אלא כשהמלח מרויח מ"מ כגון שמתנה שאם יחולו יתן משות ואם יוקרו יתן חטים כהכא דהריב"ש ז"ל אצל הכא אינו מתנה כלום להשחך אלא שאנו מוילאים מדבריו דלפחות לא יפסיד אם יפסל המטבע ולא יכול פחות ממה שהלוח לו דכא ודאי ליחא דלעולם גבי הלואה חטין צעין שהמלח יביח משועבד להפסד חול ואפילו כשעשאה דמים אם הלוח יתן לו חטים אפ"י שהחול לריך הוא ליעלם צע"כ ולא הותר לו כלל להתנות שאם יחולו יתן לו משות וכו"נ אם יפסל המטבע דהוי כהול מנין לנו להחיר שיאמר ויחנה שיפרע לו משות באופן שלא יאחר משועבד להפסד חול כשיפסל. ונראה לומר דכל עיקר איסור בחטים הוא משום כיון דשער הפירות מצוי להשתנות ושכיח אפשר שישתנה לעלי שירות המלח כשפרע לו חטים והוי אגר נטר ומש"ה צעין שיהא משועבד ג"כ אל ההפסד אם יחולו ולפיכך לא הותר שם להתנות שאם יחולו יתן לו משות מלחא דלא שכיחא שישתנה השער לעילויא אם לא במקרה פעם צויצל מחמת גזירת המלכות או ענין אחר ומסתמא המטבע לעולם שיהא ולפיכך כי פירש לפרוע לו משות לאו להשחך קאמר אלא שלא יפסיד אם יפסל ולפי"ז גם בחטין אם יתנה שאם ישו בשער של עכשיו יחזיר לו החטים ואם לא ישו בשער זה בין יוקרו או יחולו ישלם לו משות דהשחך ודאי אינו משחך כלל אע"ג דודאי אינו מפסיד אפ"ה כיון דליכא חששא דאגר נטר שרי עכ"ל ע"ש.

מבואר מדברי הגד"ת דהלואה פירות שמשחנה השער והוא דבר מצוי ואפשר שישתנה לעילוי לא מהני חנאי שאם יחולו יתן משות דא"כ הו"ל אגר נטר אלא צע"כ נוטל חטים אפילו החולו דע"כ בהלואה דשכיח שישתנה השער לריך המלח שיהיה משועבד בין להפסד בין לשכר וממילא ה"ה צדין שאם יראה לגבות דאללוארים נמי שכיח פירות והשער משתנה צו אם היה מרוצה לגבות דוקא מדאללוארים אז היה מותר כיון דעשוי להשתנות והו"ל קרוב לזה ולזה אצל כיון שרואה הוא שיהיה הצריכה צידו ולא יהיה אצלו אלא קרוב לשכר ורחוק מן ההפסד כה"ג אסור לו לגבות אלא כפי ממונו היינו שאם רואה דאללוארים יגבנו כסכום של עכשיו ואם רואה שעתלויג יחזיר לו מאה שטערלינג.

איברא דמחא קשה ראיתי בשו"ת בית אפרים יו"ד סימן מ"ג שהקשה לצעל גד"ת הנ"ל וכתב עליו דאעפ"י שהדין דין אחת מ"מ חמיה ל"י דצדריו צמ"ש דהו"ל קרוב לשכר ורחוק להפסד דגזי חטים נמי וכו' וכמ"ש הריב"ש להדיא, דאע"ג דהריב"ש אסור צקריב לשכר ורחוק להפסד היינו משום דהתם היה דרך מכירה אלא שהתנה שצידו לצעל המכירה ולעשות

צידו לצעל ואין כאן דמי הלואה החטים עתה וחזר זה בהלואה סאה צסאה שכיח מותרת ציש לו מאותו המין אפילו מטע כמו שאמר י"ט לו סאה לזה עליה כמה סאין או אפילו צשאין לו כל שיצא השער כמו שמבואר זה לרמב"ם ז"ל בריש פ"י אלא שהרמב"ם ז"ל לא החיר צציש שם צקציעות זמן וכבר השיגו הראש"ד ז"ל צזה וכן כל האחרונים הרמב"ן והרשב"א וכתירו צציש לו או ציצא השער אפילו צקציעות זמן וה"כ צנדון זה כיון שצצעת הלואה חטים ולא השער נאמר שיכול לגבות חטין מדה צמדה אפ"פ שהקרו החטים זה אינו שלא הותרה הלואה (חטים בחטים) סאה צסאה צציש לו או ציצא השער אלא כשהוא קרוב לשכר ולהפסד שצמו שאם יוקרו החטים יהיה שכר למלח כן כשיחולו יהיה לו הפסד שהרי אין זה חייב לו אלא חטים וכו' אצל צנדון זה שאם יוקרו יעול חטים ואם יחולו יעול דמיהן כשעת היוקר זה ודאי אסור שהרי קרצ לשכר ולא להפסד הוא כדאמרינן גבי חציתא דחמרה כיון דמקבל עליהן זילא קרוב לזה ולזה הוא וכמו שהציה הרמב"ם צזה צפ"ח ע"ש.

מבואר מדברי הריב"ש ז"ל צמקום שהתנה צפירות צהודאח טובי העיר ומעמד אנשי העיר ליקח המעות או חטים כפי רצונו צזמן הפרעון ואסר להם הריב"ש ז"ל אפילו כשעשאו דרך מקח וממכר והעטס דממ"י דאם מדין מקומ"א אחי הרי לריך לקבל המעות ואם מדין סאה צסאה קאחי שמצטל המקח ועשאר הלואה סאה צסאה מכח החנאי שצציעהם נמלא דהו"ל סאה צסאה קרוב לשכר ורחוק להפסד וכה"ג אסור סאה צסאה ולא כתירו סאה צסאה אלא צשקריב לזה ולזה וה"כ צדין נמי כיון דזהב צרי הוא והכ"י דאללוארין פרי הם וצא עליהן מכח הלואה א"כ הו"ל הלואה זו של מאה שטערלינג צעד דאללוארים כיון שהתנה שצידו ליקח שטערלינג או דאללוארים הו"ל הלואה קרוב לשכר ורחוק מהפסד שאם יעלו דאללוארים יצקש דאללוארים וישכיר ואם ירדו דאללוארים יצקש השטערלינג ולא יפסיד וה"כ הו"ל ככלל קרוב לשכר ורחוק מן ההפסד דכה"ג לא החירו חז"ל להלות אפילו צחנאי כיון שצחור הלואה צא לידו ואם צחור מקח וממכר אסור נמי וכמ"ש צדידיה.

וציפיתי אפי' לרצונו הגדול צסכ"ת שער מ"ו חלק ח' שכתב חז"ל, הלוחו משות וקצב עמו זמן לפרעון לו מחזיר לו מטבע אפ"פ שנפסלה דמאי אמר ליה כמו כך היה נפסד צכך וכו' שקל לפניך וכו' קוי"ל כר"ה דהוב רציה דרצ יחודה דקאמר גזל מטבע ונפסל היינו פסלחו מלכות ואעפ"כ אומר לו הרי שקל לפניך אצל כשהלוח פרקמטיא מני א"ל מלוח אלו היחא פרקמטיא שלי צידי עכשיו הייתי יכול למכרה צמטבע היוצא היום שהוא זמן פרעון וכו' וכתב צעל גדולי תרומה שם וכו' קוי"ל כר"ה והציה דברי החוס' צ"ק שכתבו דמטבע שנפסל חשוב כהול וצמטיקרא שוין ד' ולכסוף שוין זחא אמרי' צגזן דכי ליחנהו צצין משלם כשעת הגזילה אצל גבי הלואה כי החל אמרינן משלם כי אלא חטים החולו נותן חטים הוקרו נותן דמיהן ואחמה עליהן דא"כ היאך כתב שאם פירש שמשלם משות לריך לשלם מטבע היוצא כאותה שעה משום דמסתמא

סימן קכא

אין להעלים הפאות או חציצות

עש"ק שירה תשל"ג ב"י יצוא

מע"כ ידידי הרבני הנגיד וכו' מה"ר שלמה זלמן

מאורקאוויטש הי"ו.

אחר"ש"פ זידידות,

ומה שבעיר עוד על מה שכתבתי בס"י קט"ז (משנה הלכות ח"ה) בענין אורח פאות הראש ואין למה שכתב בהקדמה ספר עין הבדולה אשר חיבר הגאון האמיתי רבינו חיים לצי מנהיגמער זללה"ה שהיה חז"ד ור"מ דק"ק אונגוואר שכתב בהקדמה ידידי ר' זכרי' עלעפאנד ששמע מאביו הרה"ג ר' דוד צעריש ז"ל חלמיד המחבר עין הבדולה כי מורו ורבו בעל המחבר קנף מאוד על הבחורים שהיה להם פאות ארוכות יותר מכשיעור והלניעו את הפאות אחורי ואזנייהם ואמר להם שלא נוחה חורה להניח יותר משיעור פאה ולמה יהא להם פאות ארוכות וילניע אותן מחמת הבושה ועם מלות השי"ת לא נבזה ולא נכלם ח"ו ע"כ. הנה יפה העיר בזה והם דברים מאירים משמחים לב אנשים וזה דרכם למו ללדיקי אמת שלא החזייעו ח"ו במלות ה' ואדרבה ויגבה לבם בדרכי ה' הן בפנים והן בחוץ בפאות הראש והזקן מלא וגדוש ואדרבה זה היה להם לכבוד ולתפארת להיות נבדלים מן האומות הן בגשמתם והן בגופם להיותם נמולים והן במלבושם ולא כדורות הראשונים דורות האחרונים בעוג"ה בושח תכסה פניהם בכל דבר של קדושה ולא די שהם צעמם אלא אם רואים מי שהוא שכולך בדרך אצות מלעינים עליו וקוראים לו ח"ו שהוא בכלל משניאי אצל האמת כי יש לנו לגבול לבניו בדרכי ה' עד כי יבא שלה ולו יקרה עמים צ"א.

ועיין מ"צ א"ח סימן ח' ס"ק כ"ו שכתב ח"ל, ואותן האנשים המשומין הליזית בהכנסים שלהם לא די שמעלימין עיניהם ממאי דכתיב וראיתם אותו ואתם וגו' עוד מצאנו הן את מלות הש"י ועמידתן ליתן את הדין על זה וכו' ואילו ה' להם איזה דורון ממלך צר ודם שחקוק עליו שם המלך כמה היו מתקלסין בו לפני האנשים חמיד וק"ו בליזית שמרמז על מלך מלכי המלכים הקצ"ה כמה מתכבד האדם הנושא שמו וכו' ע"ש. ואדרבה פטמים שדברתי מזה שרעון הבורא היה דוקא להבדיל אותנו מן הגוים כמה שנאמר ואבדיל אהכם מן העמים להיות ועי' חינוך מורה ב' והוא מרחמי ה' שצונו להיותנו נבדלים ונפרדים מן האומות ויש להאריך בזה. ומיכה מתשו' מהר"י ברוגא סימן ל"ו לע"ק ע"ש ויש לישב ודוק.

דברי ידיד דרשה"ט בלב תפיש

מנשה הקטן

סימן קכב

במה השיעור לאורך הפאות

ג' תמח תשל"ד ב"י יצוא

מע"כ חת"ג וכו' וי"ח גר"ג כש"ת מה"ר רח" קצנשטין שליט"א, באלשימאר.

ממנה הלאה שדינה לגבות מהלוח אותו דבר עלמו ולא דמים וע"ז כתב שאם יקח הצרירה צעת הפרעון לבעל המכירה ולהחזירה להלוואה א"כ כשיגבה עתה חטים ששים מאתים צביל חוב החטים שהיו שוים מנה צביל התנאי ובעל המכירה הו"ל תנאי באיסור רבית ובעל אלא דכתב הריב"ש ע"ז דלכאורה י"ל שאין זה תנאי באיסור רבית כיון דבעל המקח וא"כ הו"ל סאה בסאה ושרי וע"ז כתב ח"א דאף צכה"ג אסור שהרי קרוב לשכר ורחוק מהפסד הוא וכל זה לפי שהתנה צביל בסאה ואם היינו אומרים צכה"ג דאין איסור צביל בסאה אף כשהוא קרוב לשכר ורחוק להפסד היה הריב"ש מידר דמהני תנאי שהרי אין כאן תנאי איסור כלל אלא דכל זה כשעשה דרך מכירה אבל אם הענין נעשה מתחלה דרך הלוואה שכלוב לו חטין וא"כ עיקר החיוב שזה יפרע לו חטים בעין אלא שזה התנה שאם יראה צעת הפרעון לקחת דמים כמות שהם שוים עכשיו מחויב ליתן לו, דבר ברור הוא שאף אם היה התנאי מוטיל אינו מוטיל למפרע לומר שכשהוא ברור לו דרך זה שיחן לו דמים הוצרך הדבר למפרע כשעשה שיקח החטים מכירה היחב ולא הלוואה דודאי זה אינו ולא מציעא לפי מה דקיי"ל בדאורייתא אין צריכה דלא אמרינן הוצרך למפרע שהיו מכורים אלא אפילו למ"ד יש צריכה אפילו מדאורייתא מ"מ פשיטא דבזה שהיה התנאי בסתם אין לפרשו על למפרע אם לא שהיה אומר בפירוש שאם יבחר בדמים תחול המכירה מעכשיו ואז יש לדמות לדין הריב"ש שעשה מכירה מעכשיו אלא שהתנה שאם יראה יבעל המכירה משא"כ צהנאי סתם אינו על למפרע רק על שעת הפרעון לנדר שאם יראה מחויב ליתן לו סך דמים כך וכך. וא"כ מה יופיענו זה שהיה שוב סך הזה צעעת הלוואה כיון שלא עשאו דמים לחלוטין צחורת מכירה והוא מתנה שיפרע לו יותר ממנה שנתחייב וזה רבית גמורה היא ותנאי שמתנה על רבית צטל ואין אלו לריכים לצד ע"ז מעטם קרוב לשכר וכו'.

ולפ"י? צידדן כיון דאמר שמתנה ע"פ שיצררו הרבנים שיהיה ע"פ התורה אולי כה"ג יש לומר דכוונתו היחב ע"פ הבהיר שאפשר. אמנם לפענ"ד פשוט דאדרבה הכי נמי כיון שהוא לא ידע ולא התכוין על הבהיר הזה א"כ פשוט דצעת הלוואה לא נחבין הוא על מכר ומקח ולא נחבין ליתן המאה שטערלינג עבור המאחים וארבעים דאללארים לשם מקח וממכר אלא לשם הלוואה וכיון דלשם הלוואה נחבין א"כ הכא לכ"ע אסור לא מציעא לדעת הגד"ת דכאן הו"ל קרוב לשכר ורחוק מן ההפסד ואין בכל מקום קרוב לזה ולזה בענין אלא אפילו לפי מה שפי' הב"א בדברי הריב"ש שאם היה להתחלה צהנאי גמור על למפרע היה מוטיל כל שהיה בלשון מכירה אבל הכי צידדן לא היה רק צהנאי בסתם ואפילו תנאי גמור לא היה אלא התנו צהנאי ע"פ רבנים מובהקים שיהא מותר ע"פ התורה והכי אסור לנו צאופן זה ע"פ התורה וכיון שהתנה שיפרע לו יותר מצעת הלוואה כיון שלא עשאו דמים לחלוטין צחורת מכירה הו"ל מתנה שיפרע לו יותר ממנה שנתחייב וזה רבית גמורה ותנאי שמתנה על רבית תנאי צטל כנלפע"ד.

דרשה"ט ואש"ל בידידות והוקרה ובלב תפיש.

מנשה הקטן

מ"ש יע"ז צא הסמ"ג וחולק מהתוספתא דמפורש דב' שטרות חייב על חזיר ופאה ומשמע לכאורה דהשיעור הוא צ' שטרות ולא מ' וא"כ היה מחלוקת הסמ"ג להקל ולא צבי מ"ש נמי י"ש לעיין בדבר כי אין ה"ז"ג כעת להאריך גם כי כנראה דהפוסקים פ"י צו לתומרה ולא לקולא וז"ע. מיהו שיטת רש"י ותוס' ד"ק שיעור לפאה ורש"י מכות שלבי מסכתא אהא דחזיר פאה ראשו סוף ראשו כתב ואזכרו סוף ראשו זה המשמעות לדעיו לאחריו אזנו ולפדחתו ופירש"י ז"ל ואזכרו סוף ראשו באזנה ענין יבא מקיף סוף הראש שיהא חייב בצל חקפו המשוב לדעיו אחוריו אזנו אין שיעור כלום וכן במלחו אין שיעור כלום אבל בצדעיו שבאמצע יש שיעור ואם הוא משור ונוטל כנ השיעור בצדעיו למידת אחוריו אזנו ופדחתו זכו מקיף סוף הראש עכ"ל. ביאר דבריו ז"ל דמדרך גידול שער ראש האדם שצדקה הם יולאים מלפניו עד מלחו כל אחד לפי עצמו אחד יותר למטה מהשני, ומאחריו הם גדלים עד לאזניו ודרך זה הם גדלים מסביב ראשו אבל מלפניו בין אזניו ומלחו (שהוא הפדחת בלשון חז"ל) יש כמין פה שטרות שיעור מהראש וגדול עם הזקן משני הצדדים והפה ההוא מחבר שער הראש עם שער הזקן והשטח הזה שאינו נפסק אלא יורד ממטה למטה הוא הנקרא פאות נמלא דהרצח של הפאות מה"ת הוא כל השטח מאזניו לצד המלח כל השטרות שיעורין למטה לצד הזקן הוא פאה מה שכתוב בתורה וכשארדם מגלה פאה זו עבר על לא תקיפו ולזו יתראה הפדחת עם אחוריו האזן וזה לשון לא תקיפו פאה ראשכם ועי' פ"י הריעצ"א הובא בצ"ה ועי' יד הקטנה סימן נ"ג.

והיה אפשר לימר דבהא פליגי דלהרמב"ם מאחר דהעיקר שלא יהא מוקף ויליף מלא תקיפו וא"כ כל שבשאר שער ולא הוקף לגמרי לא עבר על לא תקיפו וקיים המלוא והמ' שטרות הוא שיעור שצד נראה שלא הוקף ולא השור לדעיו. אמנם רש"י ודעויהי ס"ל דהעיקר להניח פאה דתחורה פאה ראשכם כתיב ופאה משמע כל השער שמחבר הראש והזקן והוא מן האזן עד המלח דכל שער זה נראה שהוא פאה וזה הוא שאסרה התורה שלא להקיף וממילא להרמב"ם בלימוד מלא תקיפו ולרש"י מפאה וכל זה לענין רוחב הפאות. אבל לאורך הפאה אין לנו שיעורו מלמעלה למטה עדיין כמה הוא ולהרמב"ם נראה פשוט דאין שיעור למטה כיון דכתב ארבעים שטרות ולא אין שיעור כלל. אמנם לרש"י נראה דכתב צמכות הג"ל ח"ל, חמשה פאות יש בזקן אחד למטה מן האזן מקום שהלחי התחתון יולא ומתפרד שם ושם נקרא פאות צדודו של לחי שבוטל לחוץ ששם מתחלת הזקן וכל שלמעלה עד הצדעיו בכלל פאות הראש הוא עכ"ל. נראה מבואר דפאות הראש שהוא צדודו מאזן מלא יורד למטה אחרו השיעור עד מקום שהלחי התחתון יולא ומתפרד שם והוא הנקרא (דעויהי בלע"ז) ומשם מתחלת הזקן וא"כ יש לן שיעור גם לאורך הפאה דהיינו עד הלחי התחתון שיולא ומתפרד ובכל אותו מקום לא חגע צו יד. והנה צ"ע יו"ד קפ"א ס"ט שיעור הפאה מכנגד שער שעל פדחתו עד למטה מן האזן מקום שהלחי התחתון יולא ומתפרד שם וכו' ובשו"ת ארץ לצי סימן ג' אות ד' התפלה

אחדשכ"ת בידדות, יסלח לי אם לא תארחיו כראוי לו כי צנלתי מכירי קאמינא ויקבל הכבוד כראוי לו ויהא מקורו ברוך.

בדבר שאלחו עוד בענין שיעור ארץ של הפיאות ומאזנה מקום מתחילין פאות הראש ומדוע יש הרבה שאין עושין כן בזה"ז.

הנה צ"ע יו"ד סימן קפ"א ס"ט כתב שיעור הפאה מכנגד שער של פדחתו ועד למטה מן האזן מקום שהלחי התחתון יולא ומתפרד שם וכל רוחב מקום זה לא חגע צו יד ומלשון זה היה משמע דבכלל אסור לקצוץ פאות הראש אפילו ארץ כמה ועי' שו"ת ח"ס יו"ד סימן קל"ט ששאל מחותנו הגרע"א דמנא לן היתר למסרר הפאות למלחן דמחמיר במספרים כעין שער ובה"ס ז"ל השיב לו דליכא קפידא בזה ושכן עשו רבנן קשישאי ע"ש. והנה צ"ע הג"ל ס"ג כתב אינו חייב אלא המשמית בחצר ויש אומרים במספרים כעין שער ויש לחוב לדבריהם ע"כ, ונחלקו צו אצות העולם החינוך מלח"צ כתב צדעה הרמב"ם דמספרים כעין שער פטור אבל אסור ככל פטור הכתוב ברמב"ם וכך העלה במעשה רוקח (אמשטרדאם) ברש"י מס' מכות ומסתפק אי אסור דלורייתא או מדרבנן וכ"כ בשו"ת דבר יוסף להגר"י אירגז סימן ל"ו ובמרכבה המשנה על הרמב"ם אבל הב"י פ"י דלהרמב"ם פטור ומותר ונמשכו אחרייו החיד"א בשו"ת חיים שאל ח"צ סימן נ"צ ועוד קלה אחרונים ע"ש.

והרמב"ם כ' בפ"ב מהע"כ ז"ל ופאה זו שמיניחים בצדעים לא נתנו צו חכמים שיעור ושמענו מחקיניו שאינו מניח פחות מארבעים שטרות ומותר ללקוט הפאות במספרים לא נאסר אלא השחחה בחצר ע"כ. ובטור כתב ארבע בשם ארבעים עי' כ"מ וסמ"ג כתב על דברי רבינו שיש להחישב בדבר משום דתניא בתוספתא דמכות יש חולש שטרות וחייב משום חזיר ומשום מקיף ותמה הכ"מ ואינו יודע מה הוקצה לסמ"ג דהא רבינו איירי בשיעור הנחת הפאה כמה שטרות חייב להניח והתוספתא איירי בחולש שטרות מהפאה כמה שטרות יחולש ויתחייב וקאמר דתעלישת שתי שטרות חייב ואין זה ענין לדברי רבינו ע"ש. ולפענ"ד קושית הסמ"ג דאי שיעור פאה הוא ארבעים שטרות א"כ החולש שתי שטרות חייב משום חזיר ומשום מקיף הא אפילו חולש שער אחת נמי חייב משום פאה ועי' ד"מ ופרישה יו"ד הג"ל והרש"ל והב"ח כתבו דלהרמב"ם אין מציאות לשתי שטרות דפיהא מלאה אין חייב בשתי שטרות כל שהניח מ' שטרות ובפאה מזומנמה א"ל לשמים דכל שחלש אחת כבר אין לו פאה שצפחות ממ' אין לו פאה אלא דבב"י וד"מ ס"ל דיו"ל דהרמב"ם ס"ל דחייב על כל שתי שטרות שצדוד מ' ועי' ח"ס יו"ד סימן קי"ד ובספר שאל שאל סימן ק"ב מה שחמה עליו.

והנה לשיטת הרמב"ם נראה דאין שיעור לפאה זו ומה שכתב שמענו מחקיניו כלומר דכן הוא עכ"פ שלא להניח פחות מחא אבל אין זה מדין תורה דאל"כ מה זה שאמר לא נתנו צו חכמים שיעור הרי נתנו ונתנו שיעור מ' שטרות אלא דנראה דס"ל הרמב"ם דמה"ת אין צו שיעור כלל ורק שמענו מחקיניו

מאד מנ"ל לש"ע עד למטה מן הארץ ושוב הביא ממד"ר ואחזקן אות י"א ובע"ז יוסף שם דא"ע דמה"ח אין איסור רק כעין חסר מ"מ לר"ך פאה עד למטה מן הארץ מפני דרכי האמורי ע"ש והוא מקור נאמן לדברי השו"ע, ועי' שו"ת אמרי יוסף.

והיות כי הפוסקים העלו להחמיר כשיטת רש"י א"כ גם לענין זה יש לנהוג כדעתו ז"ל, והנה מלשון לא חגע בו יד ה"ב משמע דאסור לקפוץ בכלל מן הפאות. אמנם כבר כתבתי בספרי משנ"ה (ח"כ סי' קכ"ד) בשם האר"י הקדוש דיותר מכשיעור ה"ב חוץ ע"ש. ובסמוך סי' קכ"ז הבאתי מהגאון מוהרש"ל מאנהיימער שאמר לבחור למה לך לגדל פאות ארוכות ביותר ולהסתירם תחת הארץ גדל פאות כשיעור האמור בח"ל וחלף בהם בחוץ ואל תחזים עם המזרח ולכן פשוט דלכתחלה יש לגדל פאות עד הלחי ולפי שיש מסתפקים מהו הלחי ולכן מניחין עד הלחי התחתון והשאר יוכל לגדל אם יראה.

ומה שחמך למה יש הרבה צה"ז שאין מניחים פאות, הנה שאל לי דבר שאין צידי להשיב. ופעם שמעתי שצבר"מ (רוסלאנד) ה' גזירה עוד לפני הקאמאניסטים שאסור לישראל לגדל פאות הראש ורק לרבינים החירו ולכן אפשר שסמכו אז בדעתם להקל כשיטות דמספרים כעין חסר נמי מותר, ומזה נשתרצב להקל בזה. או סתם מענין מאדערניזאציע צטו"ה שצער בכל העולם, אבל ודאי מי שיראה ה' נוגע בלצדו יראה לקיים מצוה זו ועי' חנוך מנחם ב' ראה השי"ת לקבוע צעם אשר הצדיל להיות נקרא ע"ש אות קבוע גופם להבדילם משאר העמים צו"ה גופם כמו שהם מובדלים מהם צו"ה נפשותם וכו'. והנה היה ראוי הצו"ה להבדיל את צו"ה ישראל צו"ה מנצח הגויים ולא להחזיקם להם ח"ו ואין לך הצדל יותר גדול מהגדלת פאות ואומר אני שגם זה מחלקי המצוה ומטעמיה ועי' רמב"ם צטעם המצוה וד"ל יותר אין ה"ז כעת להשיב וא"י"ה כשאפנה עוד אשיב צ"כ על יתר השאלות ועד החס הנוי לצרכו שיצרכה ללמוד תורה לשמה. ובענין שאלתו באמונת חכמים יתחולל נא לעיין בספריו משנה בכלכות ח"ה סימן קס"ה עד קע"ב אולי ימצא בקשתו ואם לאו יודיעני מה רואה לדעת.

ובה העני דיי"ג דהש"ס בלב ובפש

מנשה הקטן

סימן קכג

אי יש לסמוך על הרופאים בעיבוד הופת ע"י כדורים

ע"ש"ק מטרימ והשליה

מע"ב ידידי וחלמידי ישיבותינו והקדושה וכו'.

ברב"ר השאלה אי יש לסמוך על הרופאים ליקח כדורים לעכב הווסת אח"כ זמן כגון כולה שקצתו זמן החחונה לזמן ארוך ונשתנה הווסת ויכול החחונה להיות חופת נדב וכן נקל"ט נשים שסדר ווסתן משונה והרופאים אומרים שעי' כדורין יוכלו לסדר את ווסתן אי מותרות הן לנעליכן בכה"ג.

והנלפענ"ד דהנה צמרח נדב דף יו"ד ע"ב א"ר יוחנן אם הגיע ווסת צימי עיבור משכור עוצרה או צימי מניקה א"ל לפרוש סמוך לווסת ואפילו בחוץ ווסת מותרת בלא צדיקה עי' טוש"ע יו"ד סי' קפ"ד ס"ז ובסו"ס קפ"ט סל"ד אפילו שופעות ורואות דם בלחות עונות שכן למדות לראות בזה אינו אלא כמקרה ואין לרבות צדיקה אפילו בשעת ווסת ובס"ח בדיקה נחצית צמחצא מפני פחד והגיע שעת ווסת אינה חוששת לו וכחז הרמ"א דיי"א דוקא אם עבר הוסת ולא צדיקה ולא הרגיש עובר בלא צדיקה אבל לכתחלה לרבות צדיקה (צ"י) וכחז הש"ך ס"ק כ"א דל"ד למעצרת ומניקה דאפילו לכתחלה א"ל צדיקה דמעצרת ומניקה חזין דמייחס מסולקים אבל היתה צמחצא לא צרי לן כולי האי דתהא מסולקת דמים דהרי חזין כמה נשים אע"ג דהווי צמחצא לא שנו את חפיקים ע"ש.

ולפי"ז צה"י כדורים נחזי אן למי דומה, אי נדמין לה למעצרת ומניקה ה' מותר אפילו בשעת ווסת, ואי נדמין לה להיתה צמחצא א"כ בשעת ווסת לרבות צדיקה. ולפום ריהטא ה' נראה לפי הטעם שבי' לחלק עוד האחרונים דצמחצא חייבין דלמ"א שם סק"א וא"כ הכ"י יש לחלק דלמ"א חשמים כמ"ש הט"ז שם סק"א וא"כ הכ"י יש לחלק דלמ"א הכדור לא יפעל ותראה עכשיו. איצט דאיכא מסתברא דצמחצא צמחצא העיבור אינו מכה סילוק דמים צטעם אלא שחוררה והפחד מסלק הדמים ומיד שיאל הפחד מלכא אפשר שחטמא כיון שהיא בשעת ווסת אבל הכדורים מסלקין הדמים צטעם וכו' דומיא דמעצרת ומניקה דכהא ובהם אין צידה שחצא הוסת צזמן הזה שנסחלקו הדמים, וצשייכס צא הסילוק ע"י פעולה.

ומיד"ו נראה דצזמן הוסת גופה לא חשמש אף דמעצרת קיי"ל דאפילו צימי ווסת אינה חוששת כלל וכיון דדמי לה היה לה להיות מותרת אפילו צימי ווסת ממש מ"מ נראה לחלק דצמחצא צמי עיבורה אנו רואין הסיבה שנסלקת הדמים שהרי הוסת עוצרה וכל שהוסת העוצר אן יודעין שהעיבור מסלק הדמים והוא כבר נחצר בכל הנשים שצטעם או עכ"פ צריצא דרובא, משא"כ צה"י כדורים אין אנו רואים. והשנית דצימי עיבורה אנו רואים שהסיבה המעכבת אחת יש בה שכרי כריסה צין שנייה אבל כדורים דלמ"א פסק כח הכדור הזה בלחות רגע ותראה עכשיו. ואף דאין חוששין לה בשאר הימים בשעת ווסת יש להחמיר.

ועוד צו שלישיה דאף שכבר ניסו הדבר הזה בשאר נשים פעמים רבות והועיל אולי כאן אלא לא יועיל ואם נסתח הדבר ונטלה כדורים ג' פעמים ומעכב ווסתה מסתברא דמשמשה בלא עדים דה"ל כקצבה ווסת.

שוב מלחתי צשו"ת הרד"ז (חלק שמיני מכת"י חש"ל"ה צ"ב) סימן קל"ו שכבר דן בזה צמקל"ט נשים ששוחות משקה או שאר דברים לעכב ווסתן עשרה או עשרים יום אם אסור לנעלה לצו"ה עליה אע"פ שהיא עוברת דהוי כסמוך לווסתה וביצא מחלוקת הראשונים ז"ל אי אשח חוששת כל ימי משך ווסתה דעת הראש"ד והרמב"ן דחוששת וכו"ה וברא"ש שאינה לרבות לפרוש אלא עונה ראשונה של הוסת בלצד וכחז דכיון דברא"ש

נוגע רק בפתח המקור ולא בצדדין ואז אם לא נמצא הדם על ראש המוך חלה מן הצד הרי הוא מן המכה וע"ש עוד עליו. (ג) ע"י רופאים שמכנים בזהו מקום כלי מכשיר (מוטער שפיגל) וכיוצא בו ובודק.

ומה שכתב שאין הרופאים נאמנים כיון שהם רשעים, הנה אמת שהח"ס ז"ל יו"ד סימן קע"ב העלה דלא סמכין ארופאים בזה"ל אשר פיהם דבר שוא וכ"כ האחרונים ז"ל. ומיהו כתבו דמה דלא סמכין על אמירת הרופאים היינו כשמעיד על גוף ידוע וע"י מ"ש בספרי משנה הלכות ח"ב סימן רל"ב חז"ל כשהם מעידים בדרך כלל שכן הוא הטבע ואינו מעיד על גוף ידוע מהימן. ומיהו במילתא דעבדא לגלוי ואי"ל לנאמנות שלו גם הרופא מהימן כ"ש כי חזקה דלא מרע אומנתי במילתא דעבדא לגלוי לבד כי בדבר כזה אנו מורים שלא לסמוך על רופא אחד בזה וכה"ג שפיר יש לסמוך ומיהו אין לסמוך על עצמו בזה חלה לריק לשאול למורי הוראה מובהק ויר"ש.

סימן קכב

עוד להג"ל

רופא שעשה בדיקת פנים באשה אי צריכה ספירת ז"נ

בדבר שאלחו באשה שעשה לה הרופא בדיקת פנים ע"י כלי מכשיר (אינסטרומנט) ושמע שיש מתירין כשח"ס הכלי מכשיר רחב צ"ל אצבעות ומחמירין כשהוא רחב יותר מצי"ל אצבעות להצריכה ספירת ז"נ אפילו לא ראה טיפת דם כשצדקה מיד לאחר בדיקת הרופא. והנה בזה הלכתא נחלקו בה רבותיו הצדיקים האחרונים ז"ל הנוצרי"ת יו"ד סימן ק"ב כתב ח"ל, ופשוט הוא שמה שאמרו ח"א לפתיחת הקבר בלא דם אין חילוק בין גרם הפתיחה הוא מצפנים ובין גרם הפתיחה הוא מצדן שהרופא הכניס אצבע או חיכה כלי ופתח פי המקור גם אין חילוק אם הוא ילד או זקנה המסולקת דמיים או משוחרת ומניקה תמיד אין פה"ק בלא דם ע"כ ע"ש. ולפוס ריהעא נראה דס"ל דכל בדיקה אסור בין בכלי ובין ביד כלומר באצבע איכא פתיחת הקבר ואסור, ותמכו עליו האחרונים ז"ל דלפי"ז כשמנסח אצבע לבדיקה נמי נימא ח"א לפתיחת הקבר בלא דם והלא עיקר בדיקה היא שמכנים בסדקין ובחורין עד מקום שידה מגעת וקיי"ל כל המרבה בבדיקות הרי הוא משוחרת. ע"י צנ"א שהקשה בזה. גם בחשו"י ח"ס סימן קע"ט כתב דהן אשה הצודקת עלמה בחו"ס והן המולדת שצדקה לעולם לא יגעו בפה"ק שהוא המקור חלה צנ"ח ובשום אופן אינה יכולה להכניס אצבע לפנים עד שחפתה בעצב זה נקרא פה"ק שא"ל בלא דם הביאו הפת"ש סימן קל"ד סק"ד. ולדידי עוד תקשה שהרי בראתה דם מחמת תשמיש דקיי"ל שצודקת עלמה בשפופרת של אבר לראות אם בזה הדם מן המקור ולעברה ולגוי"י נהפוך הוא דהשפופרת אסרה שהרי בדיקה צהננס מכשיר אסרתה והאין מהני לה בדיקה א.

והרמב"ם שאנו נגריים אחרים מקילים ועוד דוסת דרצנן וחו דאפילו המחמירין יודו צנ"ד דנשלמא כשאורח מהעכב בלא סבה יש לחוש לו כל ימי משך הוסת חזל צמחעכ ע"י משקה שיש בעצמו לפעול פעולה זו יש לסמוך עליו וכמו שמועיל ליום ראשון יועיל לשאר כל ימי משך הוסת. וחו שכבר ניסו בדבר הזה פעמים רבות שאר נשים והועיל הילכך יפרוש ממנה היום הראשון של הוסת ומוחרת אח"כ.

הנה מבואר מדברי רד"ז צס"ד ראה צרורה לדברינו, וגם ראיתי עוד לאיזה אחרונים שכתבו בן בזה ולכן לפענ"ד הראה לסמוך על זה כדאי הוא אפילו לכתחלה לעשות בן וכ"ש במקום שלא חתא חופת נדה שלדעת הרמב"ם אינו חופה. ועוד יש לפענ"ד לז"ל בזה שאם יהי' חופה נדה מאד קשה להצדיק שיהי' הוא יבן בין אנשים והיא יגיה בין נשים ולכן באים לידי קולות להקל בזה בשמירה כל דהו וגם אולי ח"ו לידי הרהור ואיסור ח"ו, ועוד יש בזה טעם מפני הרמאים. ולכן לפענ"ד כל מקום שאפשר לעשות בן ראוי ונכון לעשות בן.

ומיהו למודעי אני לריק דביל וסת ממש לא תשמש אפי' עם הכדורים אם לא שכבר נסתה ג' פעמים והועיל לה והו"ל כקצתה וסת לכדורים אלו וכמ"ש הרד"ז ה"ל, ועוד אחת כתב הרד"ז דאשה זו צריכה בדיקה קודם תשמיש וכתב עוד ואע"ג דבשאר נשים אינו חופס מילתא מניעתא דאם אינו לא וסת קבוע אינה צריכה בדיקה ואם אין לה וסת קבוע צריכה בדיקה צנ"ד הו"ל כאין לה וסת קבוע וצריכה בדיקה ע"ש, והטעם כיון שלא נסתה ג' פעמים וכן ראוי להורות כמ"ש.

בלב העש

משנה הקטן

סימן קכד

אשה שאומרת שיש לה מכה באותו מקום

ה' פקדי התשל"ג ב"י יצו"א

מע"כ האי צורב עוסק בחוקי חורב ירו"ש וז"ח וכו' כש"ת ר' אברהם יצחק האפמאן הי"ו, מתלמידי כולל דרשיבת מיר ירושלים ע"ה"ק.

אחדשה"מ צידידות,

ובד"ת באשה הרואה מחמת תשמיש ואומרת שיש לה מכה שהיא נאמנת וטהורה היא כמבואר בש"ע יו"ד סימן קפ"ז האין אנו קובעים שמחמת מכה הוא. הנה בכמה אופנים יש לקבוע דבר זה, (א) שהוא מרגשת כאצים ויודעת צבירור שהוא מחמת מכה שיש לה והמכה מוסיפה דם, וע"ז אמרו צנ"י נדה ע"ז ע"א נאמנת אשה לומר מכה יש לי במקור (ב) ע"פ אומדנה דמוכת כגון שיש לה צער וכל פעם שיש לה צער היא צודקת ורואה דם ונחזק לה בן ובקנאה סופרים צהשמות למי נדה סימן כ"ב כתב שצדוק כמו שטענים לרואה מחמת תשמיש צנ"י של אבר חלול ובראשו מטע מוך שיהא

מקורה ובדקה ולא מלאה כלום יש מי שאומר שהיא עמאכ הרי דיש חילוק בין נפתח ומלאה מראה חלל שהיא מראה עבודה כה"ג שפיר אמרי' דאפשר לפה"ק בלא מולא דם וצין היבא דנפתח הקצר ולא מלאה כלום דכה"ג עמאכ מ"מ דא"א לפה"ק בלא דם. עוד כתב בחוה"ש סימן ק"ל הג"ל דאף דכלא מלאה אמרינן א"א לפתיחת הקצר בלא דם היינו דוקא בסחם נשים שחזקתן דמים מרובים אבל דבני נשים שחם בחזקת מסולקות מדמים כגון מעוברת או מניקה אפילו נפתח מקורה ולא מלאה כלום עבודה היא ע"ש וכ"כ הס"ע. ולפ"ז אחי שפיר מאד דברי הנוצ"י דחז' כתב בסחם נשים וסחם נשים קיי"ל דא"א לפה"ק בלא דם וא"כ בכל אופן שנפתח הקצר בין מצפנים ובין מבחון בין צבעו ובין באצטו או בכלי מכשיר לעולם היא עמאכ וכדעת המחבר בסימן ק"ל דא"א לפה"ק בלא דם אבל מה שהביא בחשוכה מאהבה החם הרי מייירי באשה מעוברת שאחזרה לזרים וחבילים והיא בחזקת מסולקות מדמים כה"ג שפיר אפשר לפה"ק בלא דם ושפיר מדויק מש"כ ח"ל, ח"ש ח"ל אין פה"ק בלא דם וכו' אבל בשלא יאל דבר או שלא דבר דק מאד או שלא משקל אף שנפתח הקצר לא אמרינן א"א לפה"ק בלא דם וכוונתו כמ"ש דכיון שהיא בחזקת מסולקות מן הדמים כל שלא יאלא ממנה מה שהוא דבר גוש דברו להביא עמו דם לא חיישינן.

ובהא מיושבת נמי קושייתו מדברי רבינו החו"ד שכתב ג"כ בדברי הנוצ"י בחשוכה מאהבה ולא חקשה מדברי הס"ע דהחו"ד שם נמי קאי אהא שאלה שפסק הנחלת צבעה באשה שיצבה על המשבר שהיא התחלת פתיחת קברה והיא עמאכ וע"ז פליג החו"ד דאפשר לפה"ק בלא דם אבל זה דוקא באשה מעוברת או מניקה שהיא מסולקות מדמים אבל בסחם נשים קיי"ל כמחבר שהיא עמאכ דא"א לפה"ק בלא דם. וקל"ה יש לדייק עוד בלשון הנוצ"י דחז' שכתב שאין נפ"מ בין ילדה לזקנה והלא זקנה נמי מסולקות מדמים ויש לחלק בין אשה שדרכה להפיל חתיכה או דבר גוש אחר ומסולקות מן הדמים ובין זקנה ודו"ק כי קל"ה צוה. ולפ"ז עלתה לן דהחו"ד והנוצ"י צדדו שיעא קיימא ולא פליגי ודלא כמ"ש הב"י דהחו"ד פליג אנוצ"י ולדבריו יהיו דבריהם ל"ע מהס"ע הני"ל.

ובמש"כ נראה לדייק דברי הס"ע סימן ק"ל הג"ל שכתב ח"ל, שאם הרגישה שנפתח מקורה להוציא דם ובדקה אח"כ ולא מלאה וכו' ויש לדייק מה שכתב המחבר הרגישה שנפתח מקורה להוציא דם הני חיצות להוציא דם מיותרות ויגורו דמנ"ל שנפתח להוציא דם שמה נפתח ולא להוציא דם עוד קשה דאי תימא דכל פה"ק להוציא דם הוא דא"א לפה"ק בלא דם א"כ היל"ל שאם הרגישה עמאכ ומ"ש בדקה או לא בדקה כיון דא"א לפה"ק בלא דם אבל לפמ"ש בכיוון דייק המחבר שאם הרגישה שנפתח הקצר להוציא הדם כלומר דאשה זו אינה מעוברת וכיוצא בה שהרגישה פתיחת הקצר להוציא העובר או חתיכה וכיוצא בה דאם הייתה ההרגשה צביל דבר אחר אז אם בדקה ולא מלאה עבודה היא דכה"ג אמרינן דאפשר לפתיחת הקצר בלא דם שהרי האי פתיחה לא הייתה להוציא דם אבל אם הרגישה להוציא דם שאינה מעוברת

גם צעיקר דברי הנוצ"י דכאן פשיטא ליה דא"א לפה"ק בלא דם לריבין ביאור דבש"ח חשוכה מאהבה ח"א סימן קע"ז הביא חשוכה אחת מהגאון בנוצ"י שכתב ע"ד אשה שאחזרה לזרים וחבילים וסברה שהגיע עת ללדת והי"ש אומר אותה לצעלה אף שראה אח"כ שאין זה עדיין חצלי לידה משום התחלת פתיחת הקצר והנוצ"י דחה דבריו דמה בכך אם הוא התחלת פתיחת הקצר ור"ל אמרו שאין פה"ק בלא דם היינו אם הקצר נפתח ויאלא ממנו דבר גוש כמו ולד או חתיכה כל שאינו דק כשפופרת דק של קש אמרינן צודאי יאלא גם דם עמו אבל על פתיחת הקצר בלבד ולא יאלא ממנו דבר גוש לא אמרו שא"א בלא דם רק שילדה רוח כיון שעכ"פ יאלא דבר מהמקור צפתיחתו דהיינו ג"כ אמרינן א"א לפה"ק בלא דם כדמוכה בזה כ"א ע"כ וכו' אבל בשלא יאלא דבר אי שאלא דבר דק מאד או משקל אף שנפתח המקור לא אמרינן א"א לפה"ק בלא דם דחל"כ היבא משכח דם עורה הרי עכ"פ יאלא מהרהר ונפתח הקצר וכ"ז פשוט ע"כ. נראה לכאורה דס"ל דאפשר לפה"ק בלא דם וא"כ הני דברים סתרי יגורו למש"כ בנוצ"י הני"ל וכבר ראיתי בש"ח בית יצחק יו"ד ח"צ סימן י"ד שחמה כן והוא ז"ל יאלא לחלק דאם נפתח הקצר ע"י אצטו או כלי הרי יאלא האצטו או הכלי ולכן מעמא ע"ש, ואני חמה אחי' זה שהרי הנוצ"י ז"ל כתב להדיא דאין נפ"מ בין פתח מצפנים ובין פתח מבחון ופתיחת מבחון משמע כפשוטו שמרחיב הקצר חילך ואילך עד שנפתח ואינו מוכרח שהכניס אצטו צפנים ואפ"כ עימא אותה הנוצ"י וגמאל הדרא קושא לדוכתא.

והחו"ד יו"ד סימן קל"ד כתב ג"כ דהא דאמרו אין פה"ק בלא דם דוקא כשהפילה אחיה דבר שנפתח הקצר כ"כ עד שלא ממנה דבר אבל כשנפתח הקצר ולא יאלא ממנה כלום אף דם אינו יואל ובהגהות ברוך עט"ס כ' שכן נראה מל' פיה"מ להרמז"ס צ"י המפלת והוא לכאורה כדעת הנוצ"י בחשוכה מאהבה ופליג אנוצ"י דחז' הג"ל וא"כ הי"ל לומר סמי הא מקמי הא דהבא הו"ל הנוצ"י והחו"ד ובעל חשוכה מאהבה ומהר"ם פישל"ס וצ"י יחידהא הוא. איצטו דלכלהו חקשה מדברי המחבר שכתב בפירוש צ"ע סימן ק"ל ס"א שאם הרגישה שנפתח מקורה להוציא דם ובדקה אח"כ ולא מלאה וכו' יש מי שאומר שהיא עמאכ וכתב בחוה"ש דליכא מאן דפליג בזה חלל לפי שלא ראה הלכה זו הב"י רק בח"ה כחצה צ"ס יש מי שאומר (ובאמת כי הרדב"ז חולק על זה בחשוכה) וכן נקטו רבותינו האחרונים ז"ל וא"כ האיך לא שחו לצ"ס לדברי המחבר שכתב להדיא דאפילו לא הרגישה צפ"ק אלא להוציא דם ולא גוש ולא הפילה כלום ואפ"כ הרי היא עמאכ ומה שכתב בהגהות ברוך עט"ס לכאורה ג"כ אינה ראי' מפ"י המשניות להרמז"ס דהרי הרמז"ס לשיטתיה אולי דס"ל כמ"ד דיש פה"ק בלא דם וכן פסק להלכה ואין קיי"ל דא"א לפה"ק בלא דם.

ומה שנלפענ"ד בישוב דברי רבינו הגדול הנוצ"י ז"ל דהרי קיי"ל צ"ע יו"ד סימן קפ"ה באשה שהרגישה שנפתח מקורה ובדקה מיד ומלאה מראה עבודה הרי זו עבודה ואפילו יש זו סמיכות ובסימן ק"ל ס"א שאם הרגישה שנפתח

יכולת זה לא אפילו בדקה ולא מלאה נמי עמאח דא"א לפה"ק כה"ג שנפתח להוציא דם בלא דם ודיוק גדול כהז רצונו הכ"י להוציא דם לדיוק כנוצ"י וכחור"ד.

אל"א דלפי מה שבעלינו לכאורה תקשה לנוצ"י ז"ל הא"ך אסר בדיקה אפילו באצבע וכ"ש בכלי ומשמע דכהד"י ניונה וכנ"ל. וגפי דבריו א"כ גם החור"ד אפשר שיודה לו אבל האמת יורה דרכו דהמדייק בדברי הנוצ"י יראה דאין כוונתו כמו שהבין הבנ"א בדבדיקה בעלמא נאסרת אשה לבעלה דזה לא עלה על דעת אדם משולם דמ"ש הכנסת אצבעו מאצבעו ומאצבע בעלה או מהמש"ש וכן הכנסת כלי מכשיר מ"ש משפופרת של אבר אבל המדקדק יראה דכוונת הנוצ"י כגון שהכניס אצבעו או כלי מכשיר ופתח פי המקור ועל זה בא הנוצ"י לומר דלא נעשה לומר דדוקא כשנפתח המקור בעצמו או מצפנים צע"כ נמי הוא דעמאח אבל כשנפתח מבחוץ לא נעמאח כלל קמ"ל דאין נפ"מ בזה וקמ"ל להוציא מאחורונים דס"ל באמת דאם נפתח מבחוץ ע"י אדם לא נעמאח ע"י חפ"מ סימן קפ"ח וע"י בהגהות ברוך טעם לנוצ"י שכתב דאשתמיטתיה להנוצ"י דברי הרמב"ם צ"כ ח"מ וז"ל, והטעם פשוט כאשר בררתי במקום אחר לדחות דברי הרמ"ב סימן מ"ט שסובר שהרחם יב' חמיד דם צפון בחלל הרחם ולא כן הוא דשלא צע"כ או סמוך לה דעורקין וגידין סחומים אין שום דם ברחם ע"כ אם נפתח הרחם בידי אדם אין הכרח שיאל דם משא"כ כשמחפשל הרחם להוציא דבר שבה שפט ר"י צחכמתו שמתפעל ג"כ לפתיחת פיות העורקין שיפתחו או חלו דם ויאל עכ"ל וכ"כ עוד בשו"מ תלחתי ח"ב סימן מ' וז"ל, ומ"ש טפ"ד הנוצ"י סימן ק"כ שכתב דא"א לפה"ק בל"ד וא"כ נעמאח לפענ"ד אין דבריו נכונים וכל האחרונים חלקו עליו, ולפענ"ד פה"ק הוא ע"י שנפתח הקבר מאליו אבל מה שהרופא פותח או אחירו גרס אחר ל"ש פה"ק וגם לדברי הנוצ"י כיון שהיה זקנה ומסולקת דמים שוב לא שייך א"א לפה"ק בל"ד ואף שהנוצ"י חושש אף לזקנה לפענ"ד בזה ודאי דברי האחרונים נראים עכ"ל ולהוציא מכן כתב הנוצ"י דעמאח אפי' נפתח מבחוץ אבל כל שלא פתח מבחוץ אלא הכניס לבדיקה ודאי הנוצ"י מודה לכ"ע דאין זה עמאח כלל וזה ברור ופשוט לפענ"ד.

וגם הלום ראיתי לקדוש אחד מדבר מן צבית שערים יו"ד סימן ער"ב שפי' כן בדברי הנוצ"י הג"ל והביא לעצמו ראיה מלשון רש"י נדה כ"א ורמב"ם צפיהמ"ש וצח" פ"ה מא"ב כ"ג ע"ש מה שהאריך הרבה בזה ענינו והחזיק צ"י הנוצ"י כנ"ל, וכן החזיקו עוד אחרונים צשיטתו והביאו ראיה מהב"י סי' קפ"ח דמחלקין שפופרת גדולה לקטנה דל"כ אם רואה דם בשפופרת לריכה להיות עמאח מכה דא"א לפה"ק בלא דם ומ"ש גדולה וקטנה ע"י ש"ע הרב סימן קפ"ח סק"ח חזין דגם שנפתח מבחוץ שייך הוא כלל דא"א לפה"ק בל"ד וע"י שו"ת הרי בשמים קמח סימן נ"ג ופת"י סימן קל"ד ועוד כמה אחרונים וצ"ע סימן קפ"ז ס"ב ולפי מה שפירשנו בדברי הנוצ"י א"כ ממילא א"כ פה"ק כלל שהוא הרחם וא"ז ז"י להנוצ"י.

אל"א דא"כ למדנו להיפוך מדברי הנוצ"י מדהשווה אצבע לכלי נראה דס"ל דאין אחד להם ואם מותר מותר בחרויכו ואם אסור אסור בחרויכו. אמנם האחרונים חלקו בין אצבע לכלי מכשיר וע"י חשו" מ"ב סימן מ"ט שגר אומר שא"א להכניס כלל אפילו שפופרת דקה צפי האם שהוא הרחם וצח"ס סימן קמ"ה וקט"א נראה שלא הבין כן בדברי הנוצ"י, וסיים הצ"ש ששאל פי רופא מומחה ואמר שאם אין הרחם פתוח מחמת חולי א"א להכניס אצבעו לשם וגם לא שפופרת ואם צריך הרופא להכניס ברחם עצמו לרפואה מכניסים בראשונה דבר דק מאד כמו החוטמים צע"כ כלי זמר ואח"כ יותר ייותר עבה עד שיכול לפתחו ולכן אם בדקה בכלי כה"ג ודאי דא"א לפה"ק בלא דם ולריכה להפסיק בטכרה אחר חמשה ימים כדן שאר אשה הרואה דם ואם לא בדקה רק בשפופרת דק שצדקים כמבואר סוס"י קפ"ח בזה לובא פה"ק וגמי האשה טכורה ומבו דק שצדקים יב' לסמוך בזה על הריפאים שאומרים שזה נכנס לפתח הרחם בריוח ואינו פותח הקצר ביותר ממה שהוא תמיד בעצמו ואפילו למה שבעלה הח"ס יו"ד סימן קט"ה דלא סמכין על אמירת הרופאים בנזק ידוע מ"מ כאן אינו מעיד על נזק ידוע רק שכך בעצמו פתח הרחם שאפשר להכניס בו שפופרת דק שצדקים בריוח ולסנוף כל דבר גס דעת הרמב"ם פ"ה מא"ב ה"ג דפסק דאפשר לפה"ק בלא דם וכן פסק הרע"ב צ"י המפלה ודעת השאילתות דאפילו בלא נגמר לורת הולד אפשר לפה"ק בלא דם ע"ש. ולכן בדיקין נמי כל שהרופאים אומרים שלא הכניסו במקור לכ"ע לובא למיחש. ומיחו אם הכניסו במקור ממש אפילו דק שצדקים אף דאין צו כח להחמיר נגד מנן ז"ל ודעימיכו מ"מ צע"כ יחמיר לעצמו אם לא נעת האורך גדול יסמוך גם בזה על הרופא כנלפענ"ד.

סימן קבו

עוד להנ"ל

מתי נקרא חבלי לידה שנאסרת לבעלה

בדבר שאלתו עוד באשה שאחזרה חבלים וזכרים ונראה לה שהם חבלי לידה ואח"כ פסקו מתי נאסרת על בעלה ומתי מותרת. הנה דבר זה הוא מחלוקת רבותינו בשו"ת נחלת שבעה סימן ע' כתב האשה כיון שיצבה על המבצר אע"פ שלא ראתה דם דקיי"ל פתח הקבר מבחשז על המשער ואין פה"ק בלא דם ולריכה ז"י ואחר תעבר לבעלה וכו"ה צעשה שכימילת בודקת אותה שתחשז אותה בדיקה כפתיחת הקבר לעמאח לבעלה והעיד שכן העידו לו גשים מפולין שהוא מנהג ישראל, ומיחו הנוצ"י הוצאו דבריו בהשוואה מאהבך ח"א סמן קט"ז כתב ח"ל, וע"ד אשר נשאל שאשה שאחזרה לזרים וחבלים וסבבה שהגיע עת ללדת ובלתה אחר המילדת וכו' כבר דבר עמי בזה המנוח הגאון מה"ר מאיר פישעלס ז"ל והוריתי להיתר ומה לנו קצת לקוטים המתפשטים למלא חומרות חדשות ובעל ג"ש

סימן קכח

רואה מחמת תשמיש שנתגרשה משני אנשים ורוצה לדורר ע"פ שלישי בלי תשמיש

א' ויקרא התשלה ב"י יצ"א

את תג המצות יחוג בדיעות וברכתא במוחב תלתא למע"כ ידי"ג היקד התעלה בש"ק פרי עץ חדד וכו' ור"ג כש"ת מה"ד מאיר כ"ץ שליט"א, רמת ויוניץ, ראש הכולל ברמת ויוניץ ח"ש.

אחדשכ"ת צידודות נאמנה,

ובדבר שאלתו באשה שנתגרשה משני אנשים מחמת שראתה דם מחמת תשמיש ונשאה לבעלה השלישי וג"כ ראתה צ' פעמים וכו' כי חוששים שמא תראה עוד פעם שלישית ותאסור לעולם גם על זה וגם על כל העולם ולכן החליטו צנייהם שידורו יחד ככה ולא ישמשו עוד לעולם וממילא לא תאסר עליו וכדי שהוליד צנים יעשו סוד שהיא תקבל זרע ממנו ע"י הזרעה מלאכותית הנהוג כהיום בין הריפואים ותתעבר ויולידו צנים ולא תאסר עליו ושאלתו אי כה"ג מקרי ה"ז לבעלה ואי מותר לדורר כך עמה. והנה השאלה נחלקת לב' ענפים ענף אחד אי מותר לדורר עם אשה זו ולא ידור עמה כדרך כל העולם והשנית לענין ההזרעה מלאכותית.

והפוס' ריהטא באשה שאמרה לבעלה שמוחלת לו על העונה יכולה למחול ואין חיוב לפקדה ולא מצינו זמן בזה אלא יכולה למחול על כל ימיה וע"י צמחון וצנית משה וכו', וע"י כתובות ס"ב ע"ב אמר רבא סמכו רבנן אדרבא אדא וכו' וע"י רש"י סמכו רבנן תלמידים שדורונו סומכין על דבריו ויולאק שלא צרעות וכו' והוא צל להם ליטול מהם נפשות שנעשים ומתים וכך כתבו בתוס' רי"ד דכל זה הוא ללאח שלא צרעות אבל צרעות אשחו אפילו הרבה שנים יכול לעמוד ואינו נענש כדאמרין בגמרא שעמד ר' עקיבא כ"ד שנה צרעות אשחו ילד נענש אלא אי יכולה לחזור בה נחלקו בה דעת התוס' רי"ד דיכולה לחזור לפי שחנאי זה הוא חנאי לבעל מה שכתבו בתורה וכן הביא הטור בשם הראב"ד ח"ע סימן פ"ו ורמ"א ס"ב שם וב"ש סק"א וע"י עזר מקודש שם וברמב"ם פ"ד מה"א ה"ב ובבב"ב סק"ז הביא תשו' רנא"ח סימן מ"ד דמספקא ליה אי מחלה וחזרה זה אי מצי הדרה ולא ראו דברי התוס' רי"ד הכ"ל וע"י משנה הלכות כתובות סימן קע"ה מה שכתבתי שם בס"ד. ולפי"ז הכ"ז כיון שהאשה מחלה עונתה וגם הוא אינו רואה בה לכאורה לא היה לן צרור איסורו מלד זה.

אמנם מלד שעדיין לא קיים מצות פ"ו יש לעיין שהרי מי שלא קיים המצוה ואינו יכול לקיים עם אותה אשה קי"ל דמגרש ולדעת הרמ"א אפילו אינה רואה לקבל גט נושא אשה אחרת עליה דכה"ג לא גזר ר"ג ע"י רמ"א ח"ע סימן א' ס"י בשם המרדכי פרק החולין ורשב"א סימן ר"פ ומהר"ם פאדוה סימן י"ט ואפילו להיש חולקים מ"מ אם אינה רואה לקבל מתירין לו ע"פ היתר המבואר וא"כ צ"ו כיון דאינו יכול לבא עליה א"כ לא יוכל לקיים המצוה וממילא נריך לגרשה או לדור

בשאו' סימן ז' מחמיר בזה ולא משגיח בדבריו ובחלומותיו ע"ש. גם החו"ד הבאתי דבריו לעיל בסימן קל"ד חלק על הכ"ש ובספר בית לחם יהודה ג"כ חלק עליו בצדיקת המילדת ודרש היטב צמנהג ובעדות נשים חשובות בפולין שהעיד מהם בעל נחלת שבעה והשיב שלא ראו ולא שמעו זאת. ומיהו ציושנת על המשבר נראה לו להחמיר כדעת הכ"ש וע"י באחרונים כי אין לי זמן לעיין אחר כל דבריהם הקדושים.

ומה שנלפע"ד דהני נשי דין ודאי כל שמתקשות בחצלים וצנירים צמחם אפילו עשה הרופא צדיקות באמצעו וכיוצא בזה אין להם לחוש כלל לטומאה. ומיהו אם ישבו על המשבר כבר ויושנת על המשבר אמרו ז"ל הוא צמנהג שכורעת ואינה יכולה עוד לילך הגם כי אז ע"פ רוב כבר ראתה דם ג"כ מ"מ אם מתרמי שלא תראה דם צמנהג לפענ"ד הרואה להחמיר לעצמו יש לו על מי לסמוך ואם רואה לסמוך על רבותינו הצדיקים הגאונים אשר ממימיהם אנו שוחים הנוצ"י והחו"ד והגאון ר"מ פיעשלס והגאון בעל תשובה מאהבב ודאי יכול לסמוך עליהם בריוח ולאחרים ודאי דאין להחמיר אפילו צמנהג.

סימן קכז

עוד להג"ל

המקבל מעות לקנות כרעים אי חייב לעשר המעות

וע"ד שאלתו עוד באחד מן המכתבים שאמו שולחת לו מעות לקנות כרעים נסיעה לביהא אי חייב לעשר גם על מעות אלו. הנה אם אמו שולחת רק בשביל הכרעים א"כ באמת אין הכסף הזה שלו ואין לו מה שיעשר שהרי אין אמו נותנת לו הכסף ללרכו אלא לקנות כרעים. ומה דמספקא ליה אי מותר לומר שהמחיר עולה יותר בכדי שחשלה יותר ויוכל ליתן מעשר שאם יאמר לה שתתן כסף בשביל מעשר לא תאצה לו, ח"ו והרי זה גזל ואונאה ושקר גזל שהרי אמו לא רואה ליתן ממון רק בשביל כרעים וכיון שמצדקש יותר ואינו עולה ככה א"כ גזל ממנה ממון ואונאה שהרי יש כאן אונאת דברים וגם שקר וליכא מלוא ואפילו היה חיוב לעשר נמי היה מלוא הבאה בעצירה וכ"ש דליכא מלוא כלל אלא עצירה וצפרע מאמו דעובר נמי על כבוד אס, ומאד נריך ליזהר מחומרות שמציאות לידי קולות ח"ו, וע"י מש"כ בזה בספרי משנה הלכות ח"ב סימן ק"ד.

ובזה העני ידיו דושה"ט וי"ר שיזהר לישב על מי נח וללמוד תורה לשמה כאות נפשו דושה"ט בלב ונפש

מצנחה הקטן

בשציל מלוא ולעמד כ"ש שמוכרין בשציל זה והגם שיש לחלק קלח מ"מ פשוט לדעתי דא"א כה"ג בלי הרהור, כיון שצאמת אינה ראוייה היא לתשמיש כלל.

ועיין יבמות פ"ג מ"ז היבמה שאלמה בחור שלשים יום לא נבעלתו כופין אותה שיתלחץ לה לאחר שלשים יום מבקשים הימנו שיתלחץ לה ואמרו שם העם דעד חלחין יומין מוקי אינש נפשיה ולא צעיל יחר משלשים יום לא מוקי אינש נפשיה מלבעול פ"ט, ועי' ש"פ ח"ע סימן קס"ז ס"ו ונראה דיותר משלשים יום לא מוקים אינש נפשי' מלבעול כשיש לו אשה צדית מן הכהן. והגם שמליו לדיקים שפרשו עלמן מנשואיהם אצל מ"מ כ"י להם פה בסלו שאם ראו כ"י נשואיהם מותרות להם.

ורגנה הכוס' נדב ס"ו ד"ה ונאמנה כחצו דרואה מחמת תשמיש וסח גרוע הוא משאר וסחות וכאכילה פלפלין דמיא ולפי זה עלה בדעתי דאשה שראתה מחמת תשמיש ג"פ ונתעברה לישחרי לבעלה עכ"פ בשעת הריונה דהרי בשעת העבור כיון שניכר עוצרה מסולקת היא מדמים ואינה חוששת אפילו לוסח הקצוב וא"כ כ"ש על וסח גרוע שצאה מחמת תשמיש נימא דלא תחוש לה ואם היינו סומכין כן א"כ עכ"פ היה להם חקקה לשמש בשעת עוצרה א"כ שפיר היינו יכולין לחזור ולומר דלהעבר ע"י הזרעה הו"ל כשעת הדחק ולסמוך אמהרש"ם ולהחיר עלובה זו דהכל ודאי הדבר דחוק יותר מנשאר נשים שאינם מתעברות דהתם עכ"פ האשה יושבת תחת בעלה ואפילו אם יגרשנה הרי צידה להנשא לאחר ולא הו"ל בכלל עיגון אצל אשה עלובה זו אם תראה עוד הרי תאסר לכל העולם ותתגרש ותשבע עגונה כל ימיה וכמה שקדו חז"ל על חקנה העגונות וא"כ עכ"פ יהיה לה היתר בשעת העבור לשמש וכן לפ"מ דקיי"ל דגם צימי הנקחה אינה קוצעת וסח דכל כ"ד חדש מסולקת מן הדמים ותחא מותרת לשמש.

וראיתי להחזו"ד סימן קפ"ז אות ג' שכתב דצריכהו' הג"ל ותמה דא"כ צימי עיבור והנקה לישחרי דאפילו לוסח גמור אינה חוששת צימים אלו ואי משום דילמא מקלקלה ליה בשאר ימים א"כ צנדה ל"ע דפריך אר"מ דצימי זיבה לישחרי ליקצי ארצן ארואה מחמת תשמיש וכן אם ראתה צימי עיבור והנקה ג"פ מחמת תשמיש כיון דאין קוצעת וסח צימי עיבור כמבואר בסימן קפ"ט ס"ג לישחרי לדעת הט"ז סקט"ז מבואר דפשיעא ליה דצימי עיבור וצימי הנקה רואה מחמת תשמיש נמי אסורה ועי' רמ"א סימן קפ"ז ס"י בשם חשוכה ר' יוחנן וצח"ס יו"ד סימן קס"ד דצימי מניקה וצימי עיבורה נמי קוצעת לרואה מחמת תשמיש ואע"ג דקיי"ל דאין אשה קוצעת וסח צימי עיבורה והנקה היינו להיחא כוסח שזריכה ג"פ אצל מיהש מיהו חוששת וא"כ כיון שראתה ג"פ מ"מ לריכה שחוש ואסורה לשמש וה"ה שנעקר בפ"א וה"ה בכל רואה מ"מ שנעקר בפ"א וגדולה מזו דאפילו ראתה צ"פ קודם שנתעברה ואחא לאחר שנתעברה אפ"ה נאסרה על בעלה אם ראתה מ"מ.

ורגם שכתב החזו"ד דכ"ז שהיא עוסקת בצרפאות צאופן שיכול להיות שיופילו לה מותר לטבוחה עי' שם וצלתה"ש סימן קפ"ז ס"ק ע"ד פשוט דהעם התם דהו"ל כמ"ש צ"ח פ"ט. אצל דידון שאין הטהרה לשם דבר מאוס שהרי הם כבר יודעים שא"א לה להתרפאות כה"ג אין לה צמח לתלות הטהרה. *

עמה פס' ג' ויחצרה הדבר. ומה שיעלו שנתעבר ע"י הזרעה מלאכותית לאו דעת חכמים נוחה הימנה מפני כמה טעמים חדל דהא גופיה אי נתעברה ע"י הזרעה מלאכותית אי יאל בולד כזה ידי פ"ו נחלקו צו רבנותיו ז"ל וכבר הבאתי דבר זה בספרי משנה הלכות ח"צ וחז"ד סימן קנ"ח דאפילו נתעברה באמצעי זרעו או ע"י הזרעה מלאכותית יש אומרים דלא קיים בזה מלוא פ"ו דאין יואל בפ"ו אלא ע"י ביאה טבעית. ואפילו למ"ד דקיים מלוא פ"ו אפילו ע"י הזרעה מ"מ ענין ההזרעה נפלה במחלוקת דהגם דקלח אחרונים החירו הזרעה כזו לאשה מצעלה דליכא בזה משום פירוב זרע ועי' שו"ח מהרש"ם ח"ג סימן רס"ח שצטפת לורך גדול החיר בזה ועי' ג"כ צו"ח עמק הלכה (להב"מ צו"מ) סימן ס"ח, מ"מ דוקא באשה שיכול לדור עמה בכלל כדרך העולם רק שמנוע ממנה פרי צמן והוא גם הוא אם ישא אחרת אולי ג"כ לא יוליד דחלון בדידיה העונש כדאמרין בגמרא דהוא מופקד שפיר סומכין בדיעבד לעח האורך גדול. אצל דידון כיון דצלי זה א"א לדור עמה כדרך כל הארץ אין זה אלא מעשה יר וכ"ש דבספר מנחם נפש ובספר דברי מלכאל ח"ג סימן ק"ז ק"ח מחמירין גם בזה.

איברא דהרמב"ם פט"ו מה"א כתב שהייב אדם לבעול בכל עונה עד שיכא לו בנים ולא מהני מחילתה בזה ואף אם יש לו אשה אחרת לפ"י כתב הט"ז סק"א דלא מהני מחילה ומחוייב לעסוק במלוא זו עם שתייהם עד שיקיים מלוא זו אלא דהבכ"י והבית משה כתבו כיון דמלוא פ"ו אינו מחוייבו לישא אשה אלא אחת א"כ כשיש לו שתיים מהני מחילה אחת מהן ואפילו היכא דמחלה מ"מ לא מהני לעולם דהרי עכ"פ חייב עוד במלוא דלעבר אלא שלא מהני צעחים רחוקות ועי' פ"ח ח"ע סי' א' סק"א (ואגב הביא שם חש' הראנ"ה שמספקא ליה היכי דמחלה אי יכולה לחזור ופלא שלא הביאו דברי החוס' רי"ד הג"ל דיכולה לחזור).

ובר מן דין לפענ"ד דאין זה אלא ענח חטאין דא"א לאדם לדור עם אשה כל ימי חייו ולא תהיה ראוייה לו לתשמיש וכמו באשה שראתה ג"פ מחמת תשמיש שאסורה לו ומחוייב לגרשה אפילו הסכימו היא והוא שלא לשמש כמבואר יו"ד סימן קפ"ז ס"ג הכ"ג זו שאינה ראוייה לתשמיש מאותו טעם עלמו והגם שיש לחלק שזו לא נאסרה עדיין עליו ויש לו פה בסלו לבעילה אחת מ"מ כיון שאינו רואה לבא עליה שלא תאסר עליו א"כ גם זו אין לו פה בסלו מקרי ועי' ח"ע סימן א' ס"ח אעפ"י שקיים פ"ו אסור לו לעמוד בלא אשה ולריך שישא אשה בת בנים וכו' ולא יעמוד בלא אשה והטעם משום דאעפ"י שכבר קיים המלוא מ"מ מי שאין לו אשה כל ימיו בהרהור עזירה ובמלתמות יבמות ס"ב ע"ב כתב דאף שמלוא לכתחלה לישא אשה בת בנים אפילו למי שכבר קיים המלוא מ"מ אין כופין ע"ז ואם לא נשא בת בנים לא נקרא עבדיון אצל בלא אשה כלל אסור לעמוד ועי' נמקו"י שאין מוכרין בשציל אשה שאינה בת בנים ס"ח ועי' הגרע"א בשם הרע"ב"א ועי' ארוס ס"ק ע' בשם השאלותות. ומיהו דעת הפני" ח"צ סי' מ"ב והישיע"י צפיה"ק סק"ח דגם בשציל איסור שלא לעמוד בלא אשה מוכרין ס"ח ונחיצות לשבת הרבה להשיב אנומק"י וכתב דהכלל עזירה עדיפא ממלוא ולעבר א"כ להפוסקים דמוכרין ס"ח

דאמו אצל אשתו נדה לא והיינו דקאמר ומיכו היכי דלא בעל וכו' ע"ש וברש"ש שם ושו"ת הגרע"א סוס"י קמ"ב ודו"ק.
נמצא לפי"ז דכל שצא על אשתו פעם אחת לית ליה עליה כזר איסור יחוד דאורייתא אלא דרבנן, והראש"ד בשער הפרישה כתב וז"ל, וכן נמי מי שנדר הנאת תשמיש מאשתו בין שנדר הוא בין שנדרה היא ואמרה הנאת תשמישך עלי וכן אשת ישראל שקנא לה ונסתרה אסורה לו ואפילו להתייחד לו עד שיפקדנה והיא עוברה וכו' ומאלו כל הפרישות תשע זו למעלה מזו, הראשונה פרישת הקדושות וכו' מוסף עליהם הנודר מן התשמיש שהוא אסור בכל מקום עד שיתיר את נדרו וכו' מוסף עליהם האצל וכו' שהוא אסור להתייחד עמה כלילה מוסף עליהם הנדר שהוא חייב בכל מיני פרישה וכו' מוסף עליהם הנדר בימי חופתה וכו' מוסף עליהם אשת ישראל שקנא לה ונסתרה שהיא אסורה בכל אלה ואסורה להתייחד עמו ביום וכלילה אצל יש לה היתר וכו' נראה דהמודר הנאת תשמיש מאשה אין אסור להתייחד עמה אע"פ שאסור בתשמיש וכו' ע"ש.

י"ש לדון לדין אי לדמותה למודר הנאה מתשמיש דכ"נ קבלו עליהם שלא לשמש וקול הוא מהם דהתם עכ"פ אסור הוא לצא עליה לגמרי עד שלא יאכל על נדרו ואפ"ה מותר לו להתייחד עמה אצל הכה אכתי ביאה אחת מותרת לו ואח"כ תאסר עליו וגם כי אפשר שלא תראה עוד והו"ל אפשר שיש לה היתר גם כי אם יאמר יתקף עליו ויצא עלי' ותראה מחמת תשמיש אז יפרש ממנה דכרי תאסר עליו לגמרי אפי' ביחוד אצל כ"ו שלא צא עלי' אכתי מותרת לו ואין לן טעם הגון לאסור ביחוד בשביל שקבלו עליהם שלא לשמש.

וב"ב לעולם הדין לפענ"ד פשוט דאין להם לעמוד כן מפני כמה טעמים וכמו שכתבתי לעיל, חדא משום פ"ו ובהוצאה מלאכותיות אין זה עול וכמ"ש לעיל, ב' משום הרכור דא"ל לו לבעל להיות עם אשה צדית שאסורה לו לצא עליה כל ימיו וכ"ש הוא ממי שאין לו אשה שיש לחוש להרכור וזה יש לו צדיקו ואסורה לו והו"ל כשוכה צל אשה. ועוד יש כמה ענינים דנשוי מותר ופנוי אסור ע"י נדה וי"ג וע"י יו"ד סימן קפ"ו סי"ב ובש"ך סקל"ו שם ובספר נלוות הצית להגות צית מאיר בא"ע סימן י"ג באריות, ומ"מ קודם שיצא עליה ותראה פעם שלישית אין לאסור כי אפשר שלא תראה וגם אין יכול לגרש מקודם אם לא מדעתה ואני מסופק כרגע צרחה ב' פעמים משלישי וגרשה מדעתה אי מותרת אח"כ להשגא לרביעי ולשהות עמו עכ"פ ג' פעמים כיון שבעלה הג' לא נתחזקה או דילמא כיון שראתה מרביעי פעם הראשונה הרי זה מעטרף לב' הראשונים של הבעל השלישי וגמולת מוחזקת לרואה מ"מ לכ"ע ואין ה"ג להאריך בזה. עוד נראה לפענ"ד דצוה"ו דישנם כל מיני כדורים בשביל זה אם תקח כדור ויוטיל לה ודאי מותרת להיות עמו, וכלאו הכי לפענ"ד ליכא צוה אופן להשגא אללו אם לא שכבר קיים פ"ו דאז מוטיל מחילת העונה ואז אם לא ירצה לא ישמש ומותר להתייחד עמה ג"כ הגם שלאחר שראתה ג"פ לא מהני ולריך עדים אם אינו רוצה לגרש אצל הכה כיון דלא ראתה רק ב"פ מותר להתייחד עמה אם כבר יש לו בנים כנלפענ"ד.

וע"ד אשה שכבר ילדה בן וצת ואחר הלידה השניה מרגשת באשה שקשה לה לצריאות אם תחבצר מיד ורואה למנוע

וראייתי בספר האשכול ה' נדה סימן מ"ח וז"ל, לריך עיונה אם ראתה מחמת תשמיש ונאסרה כדון ושוב פסק וסתה אי אמרינן תראה עוד עכ"ל. נראה דמסקתא ליה היכא דפסק וסתה וע"י כו"פ שנסתפק ג"כ צוה ודעתו נוטה להחירא מ"מ לא דמי הוא לרואה בימי עיבורה דאע"פ שמסולקת מן הדמים ואפ"ה קובעת וסת ואסור לשמש דפסקה לראות אין לה עוד דמים כלל אצל מסולקת מן הדמים בימי עיבורה יש לה דמים צמיתות כמובן וכן כתב שם בנחל אשכול אמה שכתב האשכול עוד שם דבימי דם עובר שלה וראתה ג"פ מ"מ כיון דהתורה החירה לדם לא מקרי אחזקה לרואה מ"מ וכתב בנחל אשכול דפשיטא דגם בימי מניקתה אחר ימי עובר קובעת להיות רואה מ"מ וכ"ש הוא שאם קובעת בזמן שמסולקת מן הדמים אלא דבימי עובר כיון דאכתי לא נעברה ומעיינה פתוח כמ"ש רש"י דף כ' ע"ב דכל פ' יום מעינה פתוח ולכן אינה קובעת וע"י ש"ך סקל"ב יבש"ע הגרש"ז סקל"ו ודו"ק בכל זה. אלא דו"ל כיון שעדיין לא הוחזקה כרואה א"כ תשמש בימי עיבורה לכ"ע ואם לא תראה תהי' מותרת אח"כ.

ודע דנפל מילתא בלזאי דאולי אסורים הם להתייחד לפמ"ש הפוסקים באשה שרואה להתרפאות דקיי"ל בס"ח דלריך להיות קודם שתחזק אצל לאחר שתחזק ים אסורים ויש מחירים וכתבו הפוסקים דמ"מ ליכא איסורא להתייחד עמה כל ימי רפואתה ובעטם כיון דיש תקוה שתתפא ממיילא הו"ל כיש לו פת בסלו וא"כ בדין כיון שבהלעו שא"ל לה להתרפאות א"כ אין לו פת בסלו וא"כ אולי היה אסור לו להתייחד עמה בשעת נדחה עכ"פ שהרי מה שהתורה החירה להתייחד עם אשתו נדה הוא מפני שלא תקיף יצריה שיש לו פת בסלו שהרי לאחר זמן תהיה מותרת לו וכל שלא בעל צעילת מלוא הכ"נ דאסורה להתייחד עמו כמבואר בכתובות ד' ויו"ד סימן קל"ח ס"א וברא"ש ה' נדה וסמכו אקרא סוגי בשו"ט ע"י סנהדרין ל"ח ותנחומא פ' כי תשא ועוד. ומכ"ע אם זאת שנתאסרה על בעלה עולמית אסורה להתייחד ע"י סוטה ז' ובגמרא שם אמרו לו לא אם אמרת בנדה שכן יש לה היתר תאמר בסוטה שאין לה היתר, מבואר דכל שאין לה היתר אסור לו להתייחד וא"כ הכ"נ בימי נדחה עכ"פ תאסור לו להתייחד עמה.

ברם החוס' סוטה ז' ד"ה נדה כתבו לחלק דדוקא יחוד דעריית דאין להם היתר דומיא דבן עם אמו אסרה תורה אצל נדה לא והקשה הגרע"א דמהיכי יליף ר"י מקו" דנדה והא עיקר דנדה מותרת ביחוד הוא מטעם דיש לה היתר א"כ בסוטה דאין לה היתר אין ראייה מנדה ודמי לשאר עריות וכבר קדמו בקושיא כעין זו בשו"ק על הירושלמי ח"ל, וא"כ מנ"ל לאסור יחוד דסוטה דהא לא דמית לאמו דאינה אלא צללו ואמו בכתר וסוטה אפשר שיהא היתר לאיסורה שלא יבדקו אותה המים משא"כ אמו דודאי אין היתר לאיסורו וע"י רש"ש סוטה ה"ל אמנם צמנחא חריבה הציה שנעלם ממנו דברי החוס' סנהדרין ל"ז ע"א שגרסם בגליון הש"ס סוטה שם דמסיימו הכי. ומיכו היכי דלא בעל אפי' נדה אסורה להתייחד כדאמרינן בפ"ק דכתובות הוא ישן בין אנשים ופי' המהרמ"ל דכוא כמו ח' אחר שהקשו על יחוד דכוא דאורייתא והיינו דלא אסרה תורה יחוד אלא אשה שלא צא עליה מעולם דומיא

הריון לכה"פ חזי שנה אי מותרת להשים טבעת בחוך הכרס למנוע הריון לחמן זה אי מותרת לעשות כה"ג. ימחול נא לעיין בספרי משנה הלכות ח"ה סימן ר"י וסימן רל"ב. ועכ"פ לאו כל הצינרין שוין וצריך לכל פעם שאלת חכם לה.

ובזה הגי' ידידו דושה"ט ושות' בידידות נאמנה, המבדכו בברכת תג כשר ושמן, וי"ד שיזכה ללמוד תורה לשמה וללמוד לאדירים ויתרומם רישו' אכולא כרסא, המבדכו בלב ונפש מנשה הקטן

סימן קכ"ט

אי מותר לשנות הופת ע"י כדורים (פילם בלע"ו)

ב' משפטים התשל"ה

מע"כ הרבני היקר יד"א וכו' מוה"ר נפתלי מארקאוויטש

הי"ו מאנטווערפן בעלגיא

אחרונה"ל, ובדבר שאלתו אי מותר לאשה לקחת תרופות שישנו סדר הוסת שלה שע"י כן תוכל לטהר לבעלה קודם יום אחד או כיוצא בו. הנה פשוט שמותרת ומורה לה להתרפאות כשהיכול להרפא ע"י ש"ע וי"ד סימן קפ"ו ס"ח כרואה מחמת השמים שאם חרלה להתרפאות קודם שתחזק לרואה לכ"ע יכולה אצל לאחר שתחזק כרואה מ"ח יש מסתפקים אם מותר לסמוך על הרפואה ויש מי שמחיר אם אמר לה הרופא ישראל שומר החורב ואם חרלה שפסק לה דם וסחה וראייתה ע"י הרפואות והיכל שהועילו יש לסמוך אף על עו"כ ועי' ש"ך שם בשם הב"ח ובצב"ע דאם עשה רפואה זו לאשה אחרת והועיל לה יכולה אשה אחרת לסמוך עליו אף לאחר שתחזק והחוו"ד חמה על הב"ח דכיון דאשה זו לא נתחזקה א"כ אפשר היתה פוסקת מעצמה ולא היתה נתחזקה כרואה מעולם והאריך נחיר אחרת שתחזקה כבר כרואה בשביל זה האשה שלא נתחזקה ועי' ח"ם סימן קע"ה ובפח"ש שם אות ל"ח. ולפענ"ד יש לומר כגון שראינו שינוי בצוף ע"י הרפואות שעושה שינוי בסדר הוסת לגמרי אז ממיילא אפשר להחזיק גם באשה אחרת שתפסול כן כיון שראינו פעולת הכדור הזה וכיוצא לפעול שינוי בוסת לגמרי או כיוצא בזה. ועי' שו"ת מוכרש"ס ח"א סימן י"ג דרופאי מחללי שבת אינם נאמנים. ומיהו אם אומרים זה שלא צפני זה ומכוונים דצריכים נאמנים ובעונ"ה רופאי זמנינו גרועים הם מאז כי הם מלאו שקר וכזב, ולדעתי אין בהם גם מה שאמרו שאומן אינו מרעה אומנותו ע"פ רוב והרבה יש להתיישב בדבר, ואין הז"ג להאריך בעת כזה וד"ל.

סימן ק"ל

עוד להג"ל

אשה שלא תוכל להתעבר רק אם תפסול קודם יום אחד

ומה ששאל עוד באשה שקבעו לה הרופאים שאינה יכולה להתעבר אלא סמוך לימי עברתה ממנו ואם תפסול

ה' ימים ואח"כ ז' ימים ככל הנשים לא תוכל להתעבר אי מותר לה להקדים יום אחד או כיוצא בו כדי שתעבר יום אחד קודם או לא פלוג בזכ.

הגה בזה אני כותב לו רק מחמת ידידות לאציו היקר ואני מתנה שאין זה למעשה אלא להלכה אצל למעשה צין ששאל לו או לאחרים צריך ליכנס להרצ המקומי ולשאלו ולהחיות עמו כי כל הענין נשתנה וא"א לפסוק בזה רק בדרך כלל אם יש במציאות דבר כזה.

ולעצם השאלה, כתב רמ"א וי"ד סימן קצ"ו ס"א שעכשיו אין לחלק צין שמשו עם בעלה ללא שמשו וכל אשה שרואה אפי' כהם צריכה להמתין ה' ימים עם יום שראתה בו ותפסוק לעת ערב ותספור ז' נקיים וכן נוהגין צמדינות אלו ואין לשנות ע"כ ע"ש. ומיהו בשעבד"ח כזה ישנם צ' אופנים חדא באשה שאין זמן ראייתה נמשכת אלא יום או יומיים אז יש עלה שחול להפסיק בעברה צאותו יום שפוסקת לראות ממנו ותחילת לספור הז"ג למחרת ונמלא שחול לטהר לבעלה ע' ימים אחר ראייתה והעלה שכתבתי וסחה ותעמא לא תעבר כלל אלא תמתין עם הספירה עד שתעבור עלי' וסח ותראה דם שנית ואז מיד כשתפסיק לראות צרא' שני' יכולה להפסיק לעת ערב ולנמנות ז"ג וכו' לפ"מ שכתב הש"ך סימן קצ"ו סק"ב ח"ג, צריכה להמתין ה' ימים צין אם שמשו וצין אם לא שמשו היינו מתחלפת ומשום טעמא דש"ז אצל אם תוך ימי ספירתה או אחר ה' ימים נתקלקלה וחזרה וראתה דם או כהם פוסקת צאותו יום בעברה ומונה למחרת חה פשוט עכ"ל.

הגה מצוה דמתוך ימי טומאה אם ראתה אין צריך לחזור ולנמנות ה' ימים אלא פוסקת צאותו יום ומונה למחרת והכ"ז כן הוא והגם ש"י"ל דלא כתב כן הש"ך אלא בשלל היתה צידה לעצול שנטמאה בחוך ימי ספירתה אצל כשהיה צידה לעצול שצ חזרה בגזירה למקומה מ"מ מסתברא דאין נפ"מ בזה וכ"כ האחרונים ז"ל ועי' שו"ת סימן קצ"ו סל"ט בשם מג"י בספרו סולת צלולה. וגדולה מזו דאפשר אף אם ראתה מיד אחרי עזילתה קודם שצאת לצית בעלה כלל דפוסקת צאותו יום ועי' שו"ת הר"ר נצי וי"ד סימן קצ"ו שפסק גמי הכי דמותר אפילו לכתחילה והורה כן הלכה למעשה וא"כ צידון נמי יש עלה לעשות כן.

ובמיהו אם נמשכת ראייתה יותר שאין ענה זו מ"מ ע"פ דעת הרופאים צריכה עכ"פ להקדים כל האפשר אז אם תפסוק ראייתה מקודם יש להקל שתפסוק מקודם עכ"פ היכל דלא שמשו עם בעלה סמוך לוסתה חה ע"פ דעת השל"ה הוצא בפח"ש סימן קצ"ו סקט"ו מעשה צל לידי באשה אחת שביה יום ד' לנדחה ולא שמשו עם בעלה צלילה שקודם ראייתה והחרתי לה ללבוש לבנים ציוס ד' ולכתחיל לספור ציוס ה' כי אם היתה מתחילה לספור ציוס ו' אז היה צל ליל עזילה צליל שבת שאחר יו"ט ומוטב שניח חומרא זו כדי לקרב העזילה לחפירה עכ"ל ע"ש. ובשו"ת תשובה מאהבה ח"ג כתב ע"ד השל"ה דכן ג"ל אף דאין לשנות המנהג מ"מ היכל דיש לז להקל בלא שימשו אין להחמיר ועי' שו"ת כנסת יחזקאל סימן נ"ד וצנידון דיון אפשר עוד דכיון דאין זה אלא עד שתעבר

א"כ הכ"נ הו"ל כעין מילתא דלא שכיחא דכ"ג לא גזרו ודברי ראינו כמה מקילין בצחולה נמי שחספוס ציוס ה' והקילו צב וכן פסק ג"כ בשו"ת הר"צ הנ"ל. והנה כל זה כחצתי לפי ההלכה והמליאות מ"מ למעשה ח"ו לא יעשה אדם מעשה עפ"י הלכה זו עד שיתיעץ עם מורה הוראה צדק וכמ"ש לעיל.

דושה"ט בלב וגפש

מנשה הקטן

סימן קלא

חיצוא לדרך על כמה זמן שחייב לפקוד אשתו

ה' לחלקה התשל"ו בני יצ"א

מע"כ ידידי רב חביבי ורע ברך צ"מ הרה"ג כש"ת מהר"ד דוד יחודה ליבל וזיליגער הי"ו, נבר לידיו הרב הטאן וכו' מהר"מ שליט"א.

אחרונה"ט וש"ת צידודות,

בדבר הערתך במשנה הלכות ח"ו סימן קנ"ב לפניך יולא לדרך שחייב לפקוד את אשתו וכמ"ע הבאת דברי הגריעצ"ן ז"ל בהגהותיו על מס' יצמות דף ס"ב ע"א ח"ל, בשעה שיואל לדרך יותר נ"ב לפי שפורש ממנה ולא חדע עת צלו וכייוני ודאי שפורש לדרך רחוקה אבל אם בדרך קרובה כדי שישוב לציחו קודם שחטטצור העונה הקרובה לה ג"ל שאינו חייב להוסיף על חיוב עונתו עכ"ל. הנה יפה העיר צדק וכן ראיתי בשם שו"ת דבר שמואל כח"י דהחיות הוא ציואל לדרך לפי העונה שהוא מחויב דהיינו למשל למי שפונתו משבת לשבת ובשבת היה צורך מחויב צעונה כשיואל לדרך וכדומה והציחו צספר אז נדברו ח"ו סימן ע"א.

ומידיו בחי' מהרש"א מהדורה צחרה יצמות הנ"ל דייק מלשון החוס' ד"ה חייב אדם שכתבו ואם רחוק ממנה וכו' כלומר אם זה בדרך רחוק ממנה שלא יצא אליה מהר לריך לפקודה דמסתברא אם הוא הולך צקצוד אליה וישו ציוס או יומים שאין לריך לפקודה ע"כ, נראה דאינו חלוי צעונה חלל צריחוק זמן יום או יומים לא מקרי ריחוק ומינה דג' ימים לעת המהרש"א ז"ל מקרי ריחוק וא"כ לא חללו צעונה כלל חלל צריחוק מקום חל דלא כהיעצ"ן ודב"ש הנ"ל.

ואשר נלפענ"ד דדבר זה במחלוקת שנויה צגמרא יצמות דף ס"ב ע"ב אמר ריב"ל כל היודע צאשחו שהיה יראת שמים ואינו פוקדה נקרא חוטא שנאמר וידעת כי שלום חלכל וגו' ואמר ריב"ל חייב אדם לפקוד את אשתו בשעה שהוא יולא לדרך שנאמר וידעת כי שלום חלכל וגו' ופריך והא מדבכא נפקא מהתם נפקא חלל אישך חשוקתך מלמד שהאשה מחשוקתך על צעלה בשעה שהוא יולא לדרך וא"ר יוסף. לא נלרכה חלל סמוך לוסתה. והנראה לכאורה דהני חרי מימרא דריב"ל שייכי אכדדי ופירש"י אמירמא ראשונה דריב"ל כל היודע צאשחו וכו' ואינו פוקדה צעת עונתה וכ"פ הנמק"י

יחמה עליהם הי"ש צבסחם אשה נמי הא כחי צענחה לא יגרע ומ"ש זו שהיה יראת שמים ולכן פ"י דכנכן כפי' הרהצ"ד והעור כי העונות שקצטו חכמים על דרך סחם קצטו חותם כי אמדו דעת האשה שהיה מחפייסת צכך חלל אם רואה שהיה מחשקטת ומצקטת יותר ע"י השתדלות לפניו חייב לשמח צדצר מלוח חפילו שלא צשעת עונתה כדאיחא צפסחים אמר רבא חייב אדם לשמח את אשתו צדצר מלוח חפילו שלא צשעת עונתה חפילו היה מעוצרת ע"ש.

ומעתה י"ל דכ"ג דידן צבא חליל כיון דיואל לדרך נמי דרוש לה מוידעת כי שלום חלכל ח"כ לרש"י ונמק"י דפי' לעיל חמימרא ראשונה דאינה פוקדה צעת עונתה ככ"ג י"ל דדוקא כשחטטצור עונה ולהרהצ"ד והעור וביש"ש הכ"ג חפילו שלא צמקוס עונה ודו"ק.

איברא דנראה דבכא כ"ע מודי דחפילו שלא צשעת עונתה לריך לפקוד חדא דכרי פריך מהתם נפקא חלל אישך חשוקתך מלמד שהאשה מחשוקתך לצעלה בשעה שהוא יולא לדרך וא"כ אין זה מדיו עונה דדין עונה לפי פ"י עכ"פ ילפינ מוידעת כי שלום חלכל ובכא קרא חלרינא חלל אישך חשוקתך והוא צשעת שיואל לדרך ולא דמי לאשה יראת ה' שצעלה צציתה חלל הכא מעטם החשוקתך הוא חייב לה ובקושת הי"ש על רש"י וגדולה מינה, והשנייה דנראה דכ"ע מודי דציואל לדרך לריך לפקודה משום דכחי צ חלל אישך חשוקתך ובכא לא פליגי דאיכא דין פקודה ולא נחלקו חלל צשעת וסתה וכו' פירושא דגמרא אמר ריב"ל חייב אדם לפקוד את אשתו בשעה שהוא יולא לדרך שנאמר וידעת כי שלום חלכל וגו' וקס"ד דעיקר פקודה דא ילפינ מקרא זה וע"ז הקשה ליה המקשן והא מהכא נפקא מהתם נפקא חלל אישך חשוקתך מלמד שהאשה מחשוקתך על צעלה בשעה שהוא יולא לדרך וא"ר יוסף לא נלרכה חלל סמוך לוסתה כלומר דריב"ל נמי לא צא לכשמיטנו דין חייב הנ"ל דודאי אם הוא יולא צזמן שאינו סמוך לוסתה כ"ע מודי דחייב לפקודה דואל אישך וגו', ולא צא ריב"ל חלל להוסיף דחפילו סמוך לוסתה נמי וצבא פליגי הפוסקים אי חשמיש ממש או דוקא חיבוק ונישוק או צדיצור צעלמא חלל שלא צשעת וסתה כ"ע לא פליגי מקרא דואל אישך חשוקתך דהוא פקודה צפני ענמה וכ"כ הנמק"י דהיואל לדרך הוא משום שמחאור לו צאוחה שעת יותר וא"כ נראה דהגם שפי' צמימרא ראשונה דריב"ל צאשה יר"ש שמיירי צעונתה וכפירש"י מ"מ הכא פ"י משום שמחאור לה חלל ואלו לטעם שמחאור ודאי אין זה ענין של עונה סחם חלל חייב ענמי וממילא יש לומר דצוה רש"י נמי מודח ומה שפי' משום עונה היינו כשאינו יולא לדרך, ואחי שפיר מאד מה שלא חלקו צזה המפרשים צין עונה או פחות מזה.

גם משיעת ר"ת ודעימיה דס"ל דפקודה זו צדצרים צעלמא חלל ואל צחשמיש נראה נמי דע"כ שלא צשעת עונה מיירי חלל מעטם נמק"י צצאוחה שעת מחאור לו יותר חלריכ ריחי ופיוס רק משום צצשעת וסתה חייס לאיסור וסת וכן נראה דעת הרה"ש צחוס' שכתב ח"ל, ופירת וכו' ומשני לא נלרכה

אלא לאשמו נדב כלומר הכ קרא קמ"ל שחייב לפקוד את אשתו אם חיה נדב בתשמיש ולדבר על נדב עונה שלימה וקרא אחרינא קמ"ל דאפילו באשתו נדב יש לו לפקדה עונה אעפ"י שאסורה לו בתשמיש מ"מ שמחה ותענוג הוא לה וכו' והכי אמרינן בעירובין וכו' ע"ש. ומבואר בהכונה היא דאפילו שלא בשעת עונתה וכן נראה פשוט מיש"ש הג"ל דדבר זה אינו תלוי בעונה כלל. וז"ל המחירי יצמות הג"ל, וכן כל היולא לדרך ראוי לו לפקדה ולספר ממנה מתוך חבה שאף האשה נדב עליו בשעת הפרידה ומתעוררת לאהבתו ואפילו היה במוך לוסחה עונה שראוי לו לפרוש כמו שיבאר במקומו פוקדה מ"מ בדברי שמשות לפיכך ממנה באהבה וכו' ע"ש. מבואר מדברי כולנו דהעטם הוא משום דאשה משתוקקת בשעת יליאה מן הדרך על בעלה יותר מזמן שהוא בצית ולא חין נפ"מ בעונה הראויה לה או לא דזה הוא מדרך העצב וכ"ש הוא מקושת היס"ש על פירש"י באשה יראה שמים דהתם עכ"פ כיון שהא בציתה ובעלה בצית לא היה להתאוות יותר ממנה שקבעו חז"ל אצל זהא שבעלה יולא לדרך דרכה הוא צדק ופשוט הוא לפענ"ד. וכן נראה מבואר פ' בראשית דף ג' עה"פ ותרא האשה ע"ש בסופו.

עוד נלפענ"ד לדייק לפ"מ דמאינו מחלוקת הראשונים ז"ל בצא מן הדרך אי יש מלוא לשמחה כיוולא לדרך או לא. והנה צוהר פ' בראשית דף ג' עה"פ ותרא האשה ח"ל, ח"ח כל זמנא דבר נש אחעבד באורחא בעי לנערה עובדי בגין דזוגא עלאה לא יתפרש מניה וכו' בשעתא דעאל לביתה צעא לחדתא דביתהו (ביתה) בגין דביתהו גרמא ליה הכוא זוגא עילאה כיון דאתא לבניה צעא לחדתא לה בגין חרין גוויי חד בגין חדוותא וכו' ולא עוד אלא דאסגי שלים סתם לתתא (לאחתה) הדי"ד וידעת כי שלום אהלך ופקדת נוך ולא תחטא וכו' אי לא פקד לאיתחיה חטא איבו וכו'. מבואר מדברי הוצר הקדוש דגם בציתו לביתו איכא מלוא לשמחה כמו בציתו וצמקום אחר הבאתי זכר לדבר מש"ס דילן שבת דף ל' ומ"ק דף ע' ביום השמיני שלח את העם ויזכרו את המלך וילכו לאלהיהם שמחים ועוצי לב וגו' וילכו לאלהיהם שמלוא נשיהם צערה שמחים שנהנו מזיו השכינה ועוצי לב שנתעברו בשותיהן של כל אחד ואחד וילדה זכר, ולכאורה אטו כל אחד מהן עונתו היתה אז ועכ"פ מי לא היה אחד מהם שלא היה לרץ לאותו מעשה וע"כ כיון שצאו לביתהו מלוא לשמחן כיוולא מציתו ועשה להם השי"ת נס שילדו כולם זכרים וכו' נראה לכאורה דיוק נכון.

ובשו"ת תשובה מאהבה ח"א סימן ל"ד כתב דשיעור המהלך בדרך הוא י"צ מיל כשיעור שבת ומשמע נמי דפשיטא ליה דכל המהלך בדרך כן הוא וזה דלא כהגוש"ז ונמי דלא כמהרש"א ז"ל. ולפענ"ד יש להסמך דבריו דבמ"ח נמי דרשו שבו ללס לאהליכם ע"י שבת פ"ו וי"ל דהתם נמי נפקדו לפקוד בשותיהם ובמ"ד דעל כל דצור ודצור חזרו לאחריהן י"צ מיל ומלאכי השרת החזירו אותן דכתיב ומלאכי נצלות יודוין וידוין ורמז יש ד"צ מילין הוא שיעור פקודה וע"י פ"ח סימן קפ"ד ועברה ישראל שם ובא"ח ספינקא סימן ר"מ ואחי שפיר.

אמנם דעה הרא"ה צד"ה צית שציתי שער שני כתב דשרו ל"י רבנן ליוולא לדרך לפקוד אשתו ומסתמא אפילו בציתה משמע ומשום דעונה זו לפני וסחה דרבנן שרו ליה רבנן ציוולא לדרך ומ"מ לא החירו אלא ליוולא לדרך בצד אצל לא לצא מן הדרך משמע דצא מן הדרך ליכא מלוא וי"ל קלת דדוקא בשעת וסחה הוא דלא החירו לצא מן הדרך אצל מ"מ מלוא איכא דא"כ היל"ל סתם דצא מן הדרך ליכא מלוא ומאי ס"ד דהחירו צא מן הדרך לצא עליה צעה וסחה כיון דליכא מלוא כלל וע"כ דצא מן הדרך נמי איכא קלת מלוא אלא דלא החירו צעה וסחה וי"ל.

והרשב"א נדב דף ע"ו ע"כ צאם יש מפרשים כתב דגם צא מן הדרך שמא יש להקל כמו ציוולא מן הדרך וע"י רש"י צ"מ ק"ז ע"א צורח אהב צבואך וצורח אהב צבואך שלא תמלא אשתך ספק נדב בשעת ציתאך מן הדרך ופירש"י שם ספק נדב וכו' ודאי וצו"ח חו"י סימן קפ"ד החיר לשמש בשעה"ד צוילן סביב הספרים כגון בשעת עונה וליל עבילה ויילאה מן הדרך או צא מן הדרך וע"י צה"ע א"ח סימן ר"מ סק"ע (ומבואר דשעת עונה לחוד וצא מן הדרך ויולא לדרך לחוד לחו"י עכ"פ) ובדרך פקודין מלוא ח' כתב ג"כ בפשיטות דגם הצא מן הדרך דינו כיוולא לדרך ובשעה"ח א"ח סימן תקנ"ח צאם כנה"ג דאסור לשמש מעתה צליל עשירי צאצ אצל צליל עבילה או יליאה לדרך או צא מן הדרך מותר ע"כ.

ורבאורה פשוט דצא מן הדרך להפוסקים דס"ל דהוב מלוא או לכולהו שלא בשעת וסחה ודאי חין הכונה שהוא זמן עונתה דאי ודאי מלוא איכא משום מלוא עונה ואין לזה שייכות עס ציתו מן הדרך אלא ע"כ דהוב מלוא של ופקדה וידעת כי שלום אהלך שלא בזמן החיוב. אשר לכן נלפענ"ד דהחיוב של יליאה לדרך הוא חיוב צפני ענמו ואין לזה שייכות עס קיים עונה המחוייב לה צלאו הכי וגם לא מאינו בראשונים שחלקו כן ומ"מ מסתבר דלא כל היולא חוץ לעיר וחוזר מיד יתחייב דצב ולפענ"ד דבר זה ניתן לפי אומד דעתו של אדם והאשה יודעת דליק נפש צהמתו וכל ערום יעשה דעת ורק שיבוי כל כוונותיו לש"ש.

שוב מלאחי צאור דליקים סימן כ"ז מלוא פ"ו סק"יז ח"ל, חייב אדם לפקוד לאשתו כיוולא לדרך כי אז יולא הקדושה של שכינה נמלא עמו לשמרו בדרך והוא לכאורה ע"פ המבואר בצו"ח"ק ולעטם זה כל שיוולא לדרך שהשכינה עמו חייב לפקוד.

ועיין גיטין דף ע' ע"א הבא מן הדרך ושימש מטח הר"ל בנים ותיקן, רצ"ע.

סימן קל"ב

עוד להנ"ל

ביצד לנחוג בבדיקות ביום ופת

ובדבר שאלנו עוד צאשה ציוס וסחה שצריכה צדיקה כמה פעמים וצדיעצד סגי לה צחד כמבואר בצו"ח ה"ל נדב סימן פ' וקשה ליה הא ציוס וסחה יש חשש שמא רחא וליק

וא"ל דא"כ לעולם נוחש דהתשמיש יגרום לזרע וזרעו של א"כ בשעת וסת ומדחזין שאין התשמיש גורם לזרע וא"כ ודאי גם בשעת וסת אין הגרמא מחמת התשמיש אלא הוסיף הוא הגורם ל"ל דכלל שאר הימים כיון שהחזקת בחזקת עהורר לבטלה ולא ראתה סמכין לחזקת עהורה של אכל בשעת וסתה בגם שאכתי יש להם חזקת עהורה עד שלא ראתה מ"מ כיון שאשה זו עכ"פ יש לה חזקת גגדה שתראה שכרי אינה מסולקת מן הדמים חלין בזמן הוסיף שיגרום להמקרה שיצא.

וזה הרבה אשר תמכתי למ"ד שאם לא דקדק בחזן יום הוסיף שהיא עמאה דחיישין שמה ראתה והלא ראיית וסת העצמי נמשך כמה ימים ועכ"פ לא רק עפה אחת וא"כ אשה זו שזריכה לראות בשפע ז' או ג' ימים ועכשיו שפער עליה הוסיף ודקדק עלמה ולא מלאה מראה עמאה אמאי נוחש שמה ראתה עפת דם כחדל ונעמאה הרי העיקר שחיישין היא להוסיף שדרכה לראות דמים הרבה ז' או ג' ימים ואותה הוסיף ודאי לא ראתה עכשיו וא"כ למה נוחש לה לוסח העיפה שלא דרכה בכך כלל ועי' ס"ע סימן קפ"ג שם שז יעקב דעפת דם כחדל אינו רק גזירת חז"ל והכוונה דאין דרך המקור להוציא פחות מכגרים כמ"ש החוס' נדה ג"ז ד"ה ג' גריסין ועי' ז"ח סימן קפ"ג, גם בנז"י כתב דמכ"פ שחי טפות צעי וכ"ש בשעת וסתה. וא"כ כיון שעד השעה יש לה חזקת עהורה והוסיף שס"ד שצא ועוקר החזקת לא היו אלא כשהוא וסת שרואה הרבה דם א"כ עפת דם כחדל לא שכיח ויזקמנה על החזקת קמייחא כיון דראינו דהאורח לא צא בזמנו.

שוב מלאחי לבקמ"ח הו"ד בתשובה כח"י שהשיב על דעת חו"ד הנ"ל דבעילה מ"ר שחש שמה ראתה ולא ארגשה וכחז דכיון שיש לאשה זו חזקת שתראה ביום וסתה ויהא נמשך ראייתה כמה ימים ועתה אם לא ראתה יום אחד איחר הוסיף אגלגלי מילתא שנשחנה ואיתרע חזקתה וכיון שאיתרע חזקתה אין חוששין לה כמ"ש בת"ש הוצא בפמ"ג בפתיחה לה' עריפות כיון דבהמה זו ילאה מן הרוב דרוז אין להם מים צהראש חו ל"ל לומר אזקי אחזקתי וזאף דהתם לחומרא והבא לקולא וצפרע לשיטת הנז"י וח"ס דלוחס הו"ל דאורייתא מ"מ עם עברה הזמן לכ"ע לא היו אלא דרבנן ואזלין לקולא והאריך שם הרבה בדבר ונדפסו הדברים צמשה הלכות ח"ג בסוף הספר שם קונטרס בית דוד שלמה ע"ש. ולפענ"ד צר מן דין כיון דאית לה חזקת עהורה רק משום דאורח בזמנו צא מפיקין לה מחזקתה וכיון דראינו דאורח לא צא כסדרו ובזמנו דריון אחזקת קמייחא ואמרינן דעבורה היא.

והנה בגמרא גיטין כ"ח המביא גט וכו' צה ישראל הנשואה לכהן והלך בטלה למדינת הים אוכלת צהרומה בחזקת שהוא קיים ורמי ליה אצוי לרצה תרומה אחרומה הרי זה גיטך שעה אחת קודם למיתתו אסורה לאכול צהרומה מיד ואמר רבא שמה מה לא חיישין שמה ימות חיישין ע"ש ברש"י שמה מה לא חיישין דאוקמינן אחזקה שהניחו חי וכו' אכל זו שנוחן לה גט ע"מ שיחול שעה אחת קודם למיתתו לשמה ימות מיד ודאי חיישין דלא מרע לה לחזקה צככי ע"כ. ועי' ח"ס שם

היה לריכה להיות מוך דחוק צסוף היום ממש וסמוך לשקיעת הגר"א וגם סמוך לשקיעת ר"ת עכ"ל.

הנה צאמה כי דעת החו"ד הביאו צפ"ת סימן קפ"ד אות ע"ש שזריכה להיות לה מוך דחוק כל העונה כולה וצמשינה וסחה ז' או ג' ימים המבואר בצסיף ז' לריך שיהיה מוך דחוק שם כל הב' או ג' ימים דכשעת ווסחות דמיון ע"ש, עוד הוסיף החו"ד ז"ל שאם צדקה ונאצד ממנה העד או זרקה העד ליכא חו ראייה שלא הרגישה דסברה הרגשה העד הוא ואסורה, ולפי"ז ה"ה אם העילה מי רגלים נמי אסורה דו"ל הרגשה מ"ר הוא וחלקו עליו רוב האחרונים ז"ל והעטם דקיי"ל וסחות דרבנן ולכן סמכין להרגשה וכל שלא הרגישה עהורה היא ולא חיישין שלא חזקת וסברה דהרגשה העד או המ"ר הוא וקל"ה הצאחי לפענ"ד ראייה לשיטת האחרונים נגד החו"ד מגמרא שצונוה י"ד ע"כ ה' משמש עם העהורה ואמרה לו נעמאתי ופירש מיד חייב מפני שילאחתי הנאה לו כציאחתי ופי' רש"י נעמאתי עכשיו ועי' בגמרא שם דף י"ח הרי דכשעת תשמיש נמי צידה להבחין בין הרגשה להרגשה וא"כ ה"ה בשעת העלת מ"ר.

ובשו"ת דברי חיים למחן אדמו"ר הגה"ק מלאח זי"ע יו"ד סימן ע"ח צאשה שמשח חו"ל, וא"ל להחמיר משום שמשח אח"כ דלמא סברה שהיא הרגשה השמש חו"ל דכבר הסכימו רוב האחרונים והגד"ע הסכים עמהם דגם צמשה לא חיישין דעעתה רק ציש דם וליכא למיתלי וכן נראה מדברי הראצ"ד והרמב"ן והרשב"א ז"ל דאפילו לא צדקה נעקר הוסיף שאינו קצוב אם לא ראתה כל היום ואפילו צלל צדיקה ודוחק לומר שלא היה הרגשה מ"ר כל היום א"ו דלא חיישין לה עכ"פ צוסח שאינו קצוב עכ"ל ע"ש. וגם צשו"ת בית שלמה יו"ד ח"צ סימן כ"ז וציוסף דעת ג"כ מקיל נגד החו"ד ע"ש אפילו לענין עקירה הוסיף ועי' ע"ז סי' ק"ל וס"ע סי' קפ"ג סק"א ובחו"ד סימן ק"ל ס"ק כ"ז.

וגדולה מה דעת הרי"ף והרמב"ם ז"ל דאם עבר הוסיף א"ל צדיקה כלל ובעלה צא עליה אפילו ישנה וא"ל לשאול אם עהורה היא דאין חוששין כלל אלא שבר"ן כתב ע"ז דהוא קולא גדולה וצ"ע לא הביא שיטה זו כלל וצכ"פ אות י' הסביר לדעתם קושיית החוס' נדה ע"ו דהא סמוך לוסיחה אסורה לשמש דלמא תראה צומן דחזקה אורח צומנו צא וא"כ כשהיה לה וסת אין ישמש עמה צלי שאלה דלמא צאמה ראתה ואם ישאלנה תאמר לו עמאה אני וז"ל דצלא"ה כתבו המפרשים צרואה מחמת תשמיש חלין צרואה מחמת תשמיש ולא צשאר מקרים משום דעצב החימוד וחיומום התשמיש להזיל דם כדאמרינן בצבטורה לישא שמה מחמת חימוד וממילא צאשה צעלמא אינה עליה לזר וסת דרבנן ואפילו עברה וסתה לא מחזיקין לה לרואה משא"כ אם תשמש סמוך לוסיחה ע"ש. צקילור חידש לן הכו"פ דכשעת וסת שתקנו לפירוש אין תשמש שתראה מחמת הוסיף אלא שהתשמיש יגרום צומן הוסיף שתראה וצלי תשמיש לא יתעורר דם לצא דהתשמיש גורם לעורר דם שיצא.

שתראה ואפילו תראה שמה תשובה הזמן. וא"כ לא דמי כא כלל לשמה ימות דחיישין שודאי ימות אצל הכא לאו ודאי הוא שתראה לגמרי ואם כן אמאי חיישין בזמן הוסת יותר מבשאר ימים ולפענ"ד ז"ע, וכנראה דבגאון ז"ל הרגיש בזה ולכן כ' לפי שאמרי' דאורח צומנו צא ול"ל העמד נגד חזקת זו חזקה טברה אלא דמ"מ מה שז' והוא ממש כמו שמה ימות ז"ע דמחק רב צניבוהו לענין שז' מצוי זה הכרח שא"א אלאו ובקושיה הח"ס והצ"ח ז"ל וז"ע.

עוד קשה לפענ"ד דנראה בנשאת לכהן שאוכלת בתרומה ונתן לה גט ע"מ שיחול שעה אחת קודם מיתתו דאסורה לאכול בתרומה מיד דחיישין שמה ימות נראה פשוט דאם היה איזה חנאי בגט או איזה מליאות שלאחר שיעבור חדש ימים אם לא מת יתבטל בגט אז לאחר החודש חזרה להחזירה הראשון דכב"ג הדרינן לחזקת חיים שלו ואמרינן שמה מת לא חיישין ודאי לא מת בחדש ימים הללו אף שביה חולה וכיון שנבטל בגט חזרה להחזירה הראשון שאוכלת בחזקת חיים שלו וכב"ג אני אומר אפילו לפי שיטת הכוז"י עכ"פ לאחר שעבר הוסת חבא מותרת לבעול אפילו בלא בדיקה וחזקה טברה אכתי כאן הוא וחזקה אורח צומנו בזה כבר עבר וי"ל קצת ודוק בזה.

מידו לדין העולה מה נראה דאשכחן חזקה טברה עומדת ורק אנו חוששין משום אורח צומנו צא ולכן בזמן הוסת אנו חוששין אוחה מספק ורק אחר הוסת אנו רוצין להחזירה ולהעמידה על חזקה של מפרע ובחזירה הקודמת ונראה לפענ"ד לחקור בדיקה זו למד הוא אם הבדיקה הוא משום דחיישין שמה תראה ותעמא או שבדיקה היא לצרר שלא תראה ותעבר. ונלפענ"ד דבבא פלוגי החו"ד ושאר פוסקים דבחו"ד ס"ל דבבדיקה הוא דחיישין שמה תראה ותעמא ולכן כל פונה כולה שמספקין בוסת צריכה להיות לה מוך דחוק שמה תראה ותעמא ובכל רגע חיישין שמה תראה שברי כל משך הוסת היא צופק זה אצל שאר פוסקים ס"ל דאין לא חיישין שמה תראה דברי י"ל לא חזקה טברה ומשום דאורח צומנו צא אסרינן אותה טובה זו ובבדיקה הוא לצרר שלא תראה ולא נעמא וממילא החילוק דאם חוששין שמה תראה חוששין מרגע ראשונה שמה תראה ואם החשש שמה תראה ובבדיקה רק לצרר שלא תראה די אם חזקת צסוף העונה ותראה שלא תראה ותבא מותרת ואפשר דמה"ע ברי"ף והרמב"ם לא מצריכין בדיקה כלל וכמ"ס לעיל דחזרה להחזירה הראשון ממילא ואין מחמת חשש מצריכין בדיקה. ועי' דרכ"ח סי' קפ"ד אות מ"ג דבעיקר כדעת הט"ז להקל אפי' בדיקה לאחר זמן הוסת. וכ"ס בזה"ז דע"פ רוב הגנים שלנו יש להם מיוחדים בשעת וסתן וכל שלא היו להם הסימנים הללו אינה חוששת כלום אפילו לשיטת מהר"א"מ אך אם היו לה מיוחדים הללו לדעת מהר"א"מ וסב"ח צריכה בדיקה מיד דוקא ואם לא לא מכחי דחיישין שמה תראה ונפלה לארץ ולשאר הפוסקים גם בבב"ג אין לחוש אם בדיקה אח"כ ומלאה טברה ע"ש.

העולה מה דאין להחמיר בזה חומרות ע"ג חומרות וכל שצדקה עלמה פעמים בעונה בתחלת העונה ובסופה די,

ב' למס' גיטין ובש"ח בית שערס יו"ד סימן ח"צ ובמשנת עמרמי ס. והנב"י קמא יו"ד סי' נ"ה הסביר דבזרים דאדם יש לו חזקה חיים כמו שהוא חי עתה עדיין חי הוא אצל און לאדם חזקה שלא ימות שהרי ודאי ימות פעם א' וכאשר עברה שעה אחת שוב לא חיישין שמה מת כבר דבר נגד החזקה חי אלא חיישין שמה ימות דבר לא כיו נגד החזקה דמי הוא ולכן גבי אשה נמי דכל אשה יש לה חזקה טברה שהרי עכשיו היא טברה ולא חיישין שכבר נעמא בעומא נדה שזה נגד החזקה אצל און להאשכח חזקה שלא תראה נדה אחר שעה שאין בזה חזקה שברי בפעם אחת עתידה לראות נדה שברי לא תביה טברה לעולם ולכן איכה למיחש בכל שעה שמה תראה ומה בעלה דלמשע סמוך לוסתה לכ"ע דאורייתא לפי שאמרינן חזקה אורח צומנו צא ול"ל העמד נגד חזקה זו חזקה טברה שברי צמה דחיישין שמה תראה לא מרעינן חזקה טברה של ודאי ממש כמו שמה ימות וא"כ ליכא חזקה הסותר לחזקה אורח צומנו צא ולכן אסורה מן החזקה וקרא דוהזרתה את בני ישראל דרשה גמורה היא אצל אם כבר עבר וסתה למימר וסתה דאורייתא לעמא לשעבר לומר שראתה בשעת הוסת נגד זה יש חזקה טברה הסותר לזה לכך סברי בני חנאי וכן פסקינן הלכתא דוסתה דרצון ע"ש ועי' נוצ"ח יו"ד סימן ק"ג מה שהרי"ך לצרר דבריו הראשונים. ועי' שו"ח חכ"ל סימן ק"ו מה שבקשה סחירה להרמב"ם בזה ובחי' בארכי לישב בס"ד בלפון הכ"ל.

הן אחת לראש מיעוט כמוני במקום אחר הקשיתי לפמ"ש בח"ס ב' ומרן בצ"ח הג"ל אגמ' דפריך מ"ד לאדם ובקשו הג"ל ז"ל ע"פ מה ענין נוד לאדם אדם מעותד למיחש ואחז"ל אין אדם מקור שלא ימות וכשם שהיה לו חזקה חי כך היה לו חזקה שעתיד למות משא"כ נוד שאין הכרח שיצטק לעולם אע"פ שהוא צמיוות אינו מוכרח ע"ש מה שחי' דפריך בהדרגה ועי' ח' הריעצ"א גיטין הג"ל. ולפי"ז אומר אני דמה ראייה וסת למיחש שברי מיתה אדם מקור שימות כמ"ס שתקית אנוש רמה וא"א שלא ימות אצל אשה זו אע"פ שהוא צמיוות שתראה דם ותעמא מ"מ אפשר שלא תראה לעולם שחפסוק מלראות עוד שברי כמה פוסקות וכולם פוסקות כשחזקויות א"כ אפשר שזו נמי חפסוק מלראות ולא תראה ועוד דשלא בשעת וסתה גם הנב"י ז"ל מודה דלא חיישי' שמה תראה כיון שיש לה חזקה טברה ורק על זמן הוסת הוא דחייש חי ודאי אפשר מאד שלא תראה כלל ומאי הוא אצל גנים שערות וסת אחת ולא תראה. ועי' בחזקת צ' ע"כ כיון דאיכה נמי דקמשינו וסתיהו בשעת וסתה דמי ע"ש ועי' חו"א יו"ד סימן פ' אות י"ע ח"ל, ואע"ג דרוב גנים יש להם וסת היינו עיקר קיום הוסת אצל מצוי שינוי הסדר לוסת אחר ופעמים מקדמת ופעמים מאחרת ובדאמרינן בכתובות צ' ב' וכו' עד שאם נדון בדרך הארץ בראיות משולשות בסדר קיים אם יקיים ראייה יום בזה ברוך הגנים ברוך חייבין אין זה אלא כמחל על מחל ולכן היא בחזקתה הראשונה שלא תראה ועפ"ז לריך חלמוד למ"ד וסתה דאורייתא ע"ש וא"כ ראייה לצרינו דלא דמי זה לשמה ימות ודאי מעותד הוא למות ואינו ודאי

ולתחלה כל המרצה בדיקות הרי זו משוואת זיוס הוסת אצל
אם לא בדקת אלא לאחר עונת הוסת ומלאה עלמה טהורה הרי
זו מותרת וכדעת האחרונים ז"ל כנלפע"ד.

ומה ששאל עוד בה' מקוואות נא ימחול לעיני מה שכתבתי
בספרי משנה הלכות ח"ב סימן ד' ה"ו. ויותר אין ה"ג
להאריך כעת ואי"ה עוד חזון למועד לכשאפנה בס"ד.

ועד התם הגני ידידו דושה"ט רש"ת בלב ונפש

מנשה הקטן

סימן קכ"ג

מראה שכיבוצא בזה הראתה לחכם צריכה להראות
בכל פעם

מע"כ ידידי ורב חביבי בנשיק חו"ב ורה"ג ר' מרדכי
אברהם כ"ץ שליט"א.

אחרונה"ל בידידות,

בדבר שאלתו באשה שראתה מראה בעד הבדיקה אי לריכה
להראות לחכם בכל פעם או די כיון שהראתה פעם אחת
כה והחיר לה תסמוך השתא נמי אהוראה זו, וגם אי יש
להקל ולפסוק מראות נשים על הטעלפאן.

גרסינן בגמרא נדה כ' ע"ב ילחא אייתא דמא לקמיה דרבה
בר בר חנה ועמי לה דרר אייתא לקמיה דרז יתחזק צריה
דבר יהודה דכי לה ופרין וריכי טביד הכי והתניא חכם שטימא
אין חזירו רשאי לטבר אסר אין חזירו רשאי להחיר ומשני
מטיקרא עממי הוי מטמא לה כיון דא"ל דכל יומא הוה מדכי
לה כי האי גוונא והאידנא הוא דתש צטיניה דכי לה ופרין
ומי מהימני ומשני אין והתניא (בנחותא) נאמנת אשה לומר
כה ראייתי ואבדתי ע"כ.

ובתוס' פריך אמאי לא הראה לר"ג בעלה ומשני שמה לא הי'
צקי א"ר היתה חוששת שיחמיר על עצמו שלא יסמוך
על חכמתו א"ר שלא תחגנה בפניו אצל אין לומר דאסור לראות
דמי אשתו דבמס' נגעים חשיב כל הני דאין אדם רואה ולא
חשיב דמי אשתו וכ"כ הרא"ש ע"ש. ונחלקו בזה הפוסקים
אי אדם רואה דמי אשתו.

וי"ש לדקדק בזה שמעתתא אמאי לא הביא המחבר ציור דעה
סימן קפ"ח הא הלכתא שכתב התוספות סוף פרק כל
היז (דף כ' ע"ב) דבעל יכול לראות דמי אשתו וכן כתבו
הרא"ש והר"ם ומציאם האגודה ומהרש"ל בהגהותיו. והש"ך
שם סק"ז הביא כן בשם התוס' ובדח"ש ליון לעיין בשו"ת
מהר"י אסאד יו"ד סימן קפ"ז וס' מי נדה ואין הספר כרגע
תחת ידי לעיין בו.

ודריש"ב א' נדה הנ"ל כתב ויש שואלין למה לא הראתה ילחא
דמה לרז נחמן בעלה דהא צקי בדמים הוה וכדאמרינן
לעיל רז נחמן אמר דם הקזה והיו סוברין ללמוד מכאן
שאין אדם רואה דמי אשתו, ובתוס' אמרו שזה אינו וכו'.

ובכא חולי לא היה רז נחמן צעיר או שלא היה רואה לראותם
דמגינא באפיה וכן בסמיכו רבותי ע"כ. נראה דהיש שואלין
באמת ס"ל דאין אדם רואה דמי אשתו אלא שברע"א ז"ל
ס"ל כהתוס' וכן ס"ל רבותיו ז"ל.

וע"ה במחשבותי להביא קלח רואה לשיטת ה"ש שואלין מגמרא
מגילה דף י"ג ע"ב ואת מאמר מרדכי אסתר עושה אמר
ר' ירמיה שהיתה מראה דם נדה לחכמים כאשר היתה באמת
אחו אמר רבא בר לימא מלמד שהיתה עומדת מחיקו של
אחשורוש וטובלת ויושבת בחיקו של מרדכי ע"כ ויש לדייק
במה שאמר ר' ירמיה שהיתה מראה דם נדה לחכמים ולא סגי
ליה באמרו שהיתה מראה דם נדה למרדכי או שהיתה מראה
דם נדה סתם והאי לחכמים לכאורה יתור לשון הוא וי"ל דזקא
אמר ר' ירמיה שהיתה מראה דם נדה לחכמים להגיד דלמרדכי
לא היתה יכולה להראות שהיה בעלה וע"כ הראה לחכמים.

ובזה יתיישב נמי דיוק אחר מה שיש לדייק דרבינו מהרש"א
ז"ל כתב בד"ה שהיתה וכו' מאמר מרדכי אינו מפורש
מה הוא ובתרגום מפורש בכמה דברים הוה אסתר עבדא
שבתא וכו' והכא לא הזכיר רק לענין דם נדותיה שזה היה
מפורסם ביותר ע"י שהיתה מראה דם נדותיה לחכמים ע"כ,
ועי' עיון יעקב שם. ולכאורה האין לא חששה לזה וגם מרדכי
לא חש לה לפמ"ש התוס' בסמוך דף ע"ו ע"א דמרדכי היה
ירא לגרשה שלא יתפרסם הדבר והאין לא חששה להראות
גם דם נדה שלה שלא יתפרסם הדבר וצפרע לדעת מהרש"א
שבאמת זה היה מפורסם ביותר ואי נימא דבעל רואה דם אשתו
אמאי לא ראה בעצמו ולא יתפרסם הדבר ותצא לידי סכנה
ח"ו, גם החירויים שפי' הראשונים ז"ל צילתא דאפשר לא
היה בעלה צעיר או שלא תחגנה על בעלה קשה לומר הכא
במקום סכנה כמובן וצפרע שר' ירמיה דרש את מאמר מרדכי
אסתר עושה היינו שפשהה כן על פי ליווי של מרדכי וע"כ
דהיתה בפניו היינו שהוא היה צעיר וא"כ היה מכאן לכאורה
ראיה גדולה לשיטת ה"ש שואלין שברע"א ז"ל.

ובב"ש יש ליישב נמי דיוק המהרש"א ובעי' והרי"ף שכולם
חפשו טעם שלא הזכיר כאן שקיימה כל המאות כמבואר
בתרגום פי"ש ולהנ"ל י"ל דלא צא להשמיטו שקיימה כל
המאות דמהיכי תיתי שלא קיימה והלא נדיקת היתה ואם
שבאונם הי"ל לעבור על מה שהוא וכמו שפי' רש"י בקדלי
דחירי פי"ש אצל בכל החורה ודאי קיימה אלא להראות דם
נדה לריך להשמיטו דוקא דהראה לחכמים ולא למרדכי משום
דאין מרדכי רואה שהוא בעלה ונתפרסם הדבר כמהרש"א או
שבא להשמיטו באמת דין זה ממרדכי נלמוד דאין לראות
לעצמו. שוב ראיתי בח"ס נדה דף כ' שכתב דמילתא דחליא
בסברא יש לבעל נפש להחמיר לעצמו דהוי בכלל אין אדם רואה
חוצה לעצמו ולבו נוטה להקל, וחדאי נפשאי דצ"ה בעצמי
קיימתי כן, אלא שלפוס ריהעא נראין דברי ח"ס ז"ל צ"ב דמ"ש
בין הני לשאר דיני איסור והיתר שאדם פוסק לעצמו ולא אמרינן
אין אדם רואה חוצה לעצמו ועי' בית הלל יו"ד סימן שי"ב
וי"ל דשנא ונשא לפמ"ש שאמרו דשאני עריות שנפשו של אדם
חומדתן וכמ"ש לענין כמה דברים וי"ל.

המהרש"א ולא צעי לפרושי מה שחשמוך עליה ענמה ברוחה דם אחר דאפשר דאין אדם רואה דם ענמו ודבריו חמומים דברי החוס' והרש"ש מילנו בזה בר"י ולא תיראו כן בר"י א"כ רואה דם ענמו ולומר דרש"י פליג בזה מ"ל חמס לפמ"ש אחי שפיר דכוונתו דאשה אינה רואה דם שלח ולכן שפיר צריכה היחל להביאה לרבנ"ח וכונת המהרש"א ז"ל דאין אדם רואה דם ענמו כלומר האשה אסורה לפסוק בדם ענמה ולכן אף שיודעת שכזה החיר לה אכתי צריכה לילך לשאול וא"כ ראייה ברורה לדברינו. ולפי"ז עתה לן דאפילו למ"ד דבעל רואה דם אשתו אצל האשה אסורה להורות לענמה.

גם הבי"ח סימן קפ"ח כתב ח"ל, ומ"ש אצל אדם הביאה לפניו דם וכו' שם איבעי'א לכו כזה עיבר איש פלוני חכם מהו ופירש"י מהו שחשמוך עליה חזרתה שהרחת דמה לזו וא"ל כדס זה שלך הראיתי גם אני לפלוני חכם ועיבר נראה דקצ"ח ליה דלכאורה משמע דנחת לפני חכם ואמר לו כזה עיבר איש פלוני חכם וא"כ קשה מה היחל מצקשת מזה החכם הלא כיון שעיבר לה איש פלוני חכם ודאי עוברה היא ולכן פ"י שמסקנת בדם זה והרחת לזה א"ל כדס זה עיברני ואח"כ היכל דלנו מסופקים בדם זה והאשה אמרה כזה עיבר קמיבעי'א לן נמי מהו לסמוך עליה ולא איפשיטא הלכך אזלינן לחומרא ולא דמי להא דתניא נאמנת אשה לומר כזה ראיתי ואצדתיי דשאי' התם דליחל לדם קמן תלין מסתמא דאינה עושה אצל הכא דליחנה קמן ומסקנא לן אי עובר הוא אם לאו איכא למימר דעושה היא וסברה דכזה היה מה שעיבר לה החכם ולא היה כזה ע"ש.

וביבנותי בספרים וראיתי בסדרי עברה סימן קפ"ח אות ג' שהביא דברי הרשב"א הביאו הבי"ח שנתראה מדבריו דאשה ענמה אפשר שיכולה לסמוך על ענמה שכזה הוא וא"ל להביא ולהראות לחכם אצל מפי' רש"י מוכח דאפילו האשה ענמה א"י לסמוך כיון שהדם לפנינו צריכה להראות לחכם וראיתי מדבריו רש"י כאן שאני התם דליחל קמן ופירש"י ח"ל אצל הכא דליחל קמן נחזי און עכ"ל. גם יש להוכיח מן המהרש"א דלא היה מקשה לפ"י מידי שהקשה אחאי לא פ"י דם של ענמה גם מלשון רש"י משמע דעיקר העטם משום דאפשר לברורי הוא ועי' שו"ת ז"ל הישנות סימן פ"ו. והנה בדרכ"ת אות כ"ב הביא דברי הפת"ש שהביא דברי הס"ט להלכה וכתב דלכנון נטע סק"ב וצמקשה וכן סק"ב תאמו על הס"ט מ"מ למעשה פסקו דאין לה לאשה להורות לענמה בשום ענין שבעולם רק את הכל תביא אל החכם כמ"ש הס"ט והוא יורה לה את הדרך אשר תלך בה וכ"פ בטה"ש ובעה"י וכו'נראה כן דעת כל האחרונים.

אמנם חזות קשה ראיתי בספר פתחי נדה כאן שהביא דברי הס"ט ותמה עליו דמנ"ל להביא ממשמעות דברי רש"י שאין האשה יכולה לסמוך על ענמה דהא הכא מיירי שהאשה כבר נזהר עם הדם לפני החכם בודאי שפיר פירש"י יוחזי און אצל מאן לימא לן דמוכרחת לנא אל החכם ע"ש. ולפעמ"ד פשיטא דמהא מילתא ראי' ברורה שאמרה דככל יומא הוא מעבר לה כזה א"כ פשוט דצריכה להביא דל"כ מה לה לנא

אבל אי יומא כמ"ש בס"ד א"כ יהיה מכאן קלת סמוכין למה לא הביא המחבר הא דינא ועי' חו"י סימן קכ"ב כן היה נלפעמ"ד לכאורה אלא שבעל דעתי נגד דעת רבותינו בעלי החוס' ז"ל אשר נפרנס עכב ממחני מ"מ כיון דהדבר להחמיר וממילא ראיתי קלת אחרונים מהססים בזה להחמיר העלתי הדברים על הכתב, ולא ח"י לחלוק על רבותינו בזה ובהחלוק עליהם כחולק על השכינה אלא לחזק דבריהם הקדושים לפי מיעוט ידיעתי בעונ"ה אף שיודע אני שיש לדחות מ"מ נראה דהערה נכונה היא בס"ד. ועי' שו"ת מהר"מ שיק"ק יו"ד סימן ל' וסי' ל"ג וסי' ל"ה.

י"ש להקשות כיון דילתא בקיאה היחל בדם זה שצכל יום הוב מעבר לה כה"ג עד שסמך עליה רב יחזק צריה דרב יחודה ועיבר לה א"כ למה הלכה בכל יום ושאלה הרי כבר בקיאה היחל במראה זו שהיא עוברה ולהדיא אמרו לעיל דף ו' ע"ב מעשה בשפחה של רבן גמליאל שהיחל אופה ככרות של חרומה וצין כל אחת ואחת מדיחה ידה במים וצודקת באחרונה צדקה ומנאח עמאה ובאת ושאלה את ר"ג וא"ל כולן טמאות וכו' ושוב מעשה בשפחה של ר"ג שהיחל גפה חציות של יין צין כל אחת ואחת מדיחה ידה וצודקת ובאחרונה מנאח עמאה ושאלה את ר"ג ועמא לה ופריך אי אמרת בשלמא חדא דקודש וחדא דחרומה הוא היינו דהדרה ושיילה אלא אי אמרת אידי ואידי דקודש למה לה להמדרר ולשייליה ומשני מעשה שהיה בשתי שפחות ע"ש. מבואר דבשפחה אחת כיון ששאלה כבר והורה לה פשיטא ליה דלא צריכה למשאל עוד והכי נמי בילתא אשת רב נחמן כיון דכבר שאלה וידעה שהוא עובר למ"ל לישאל עוד אצל החלוק נראה פשוט דהתם כיון שכבר הורה לה ר"ג ודאי דאין לה מה לשאול עוד כיון שהוא הלכה פסוקה אצל בראיית דם כיון שחלוי בצקיות אף שצקיות שכזה ראתה מ"מ אסורה לסמוך על ענמה ולפסוק דככל פעם שחראה צריכה פסק חדש דעל דם זה עדיין לא הורה לה חכם וכל ראי' וראיה הוי הוראה חדשה ולכן ככל יומא הוי מייתי ליה והיה מעבר לה אלא שהאי יומא חש בעיניה ואמר לה והלכה לקמי' דרב יחנק.

ואין להקשות כיון דבחורה כחיצ וספרה א"כ אשה נאמנת על ענמה וכיון שצקיות אחאי לא תהא רואה בענמה נראה דשאי' דמה שהחורה האמינה לה היינו על הספירה וספרה לה דהגם דליחחוק איסורא אצל הזמן ממילא בא אצל היכי דאיכא מראה דם שצריכה להבחין בין עמא לעובר הרי היא בכלל הוראה אי דם עובר הוא או דם עמא ולזה תריך כבר חכם עי' לעיל י"ט ע"א מנל דאיכא דם עובר באשה אחר רבי חמא בר יוסף אחר ר' אושעיא אחר קרא כי יפלא ממך דבר למשפט צין דם לדם וגו' אי"ג משום דדעתן קלות וחיישינן שמא תקל לענמה ולא מבעי'א להסבירים דאף בעלה אינו רואה וכו"ט דר"י א"כ כ"ש הוא שאינה רואה אלא אפילו לידן דבעל רואה מ"מ דבעל אדרבה יחמיר על ענמו אצל נשים דעתן קלות וחיישינן שמא תחמר בדרמא.

שוב מנאחי במהרש"א כאן בד"ה כזה עיבר לי פלוני ופירש"י מהו שחשמוך עליה חזרתה שהרחת דמה לזו ואמרה לב כדס זה שלך הראיתי גם אני לפלוני חכם ועיבר

בציאח ככל יום לרצ"ח וכו' מחיר לה דם זה חף שצנר בקיאה
 כיחא וגם רב יחאק אגמריה סמך שפכורכ היא ואפי"ה בציאח
 ח"צ ודלא כמ"ש בפ"ג כ"ל דמדצרי הרשנ"א כמעט מפורש
 לביפך ודו"ק.

וְדִאִיתִי פ"ג שם שפסקה אדצרי בצי"ח דכוכיה מרש"י לפרש
 לענין חצירה דל"כ מה כיחא מפקשה מה כהנס ותמה
 עליו דהרמב"ן והרשנ"א ובר"ן הקשו בחי' דלדצנר דהי נאמנה
 ח"כ למח בציאח ילחא כל יומא לרצ"ח חטכר לפשח י"ל
 דקס"ד השחא דליבו פצרה דלא מהימנח לפשח ח"כ מחמירה
 על נפש ח"כ משום כבודן של חכמים כללו אינה רואה
 במקומן. ולפענ"ד לאו קושיא היא דאטו גצרה אגצרה קרמית
 הרמב"ן ח"י בן ורש"י לא ס"ל כחירותו דלחי' דליבו פצרה
 דלא מהימנח לפשח ס"ל דהו ח"כ ח"כ ח"כ ח"כ ח"כ ח"כ ח"כ ח"כ
 הרי כאן ר"ג צעלה ולמה לא אמר לה שאין צריכה כיון שצנר
 הורכ לה רצ"ח ולחי' דמחמירה על נפש ס"ל דלדצנר ח"כ לא
 צריכה אין זה מדרך כבוד לאשה ללכת לבית הרב דכל כבודה
 בת מלך פנימה או לחי' הכוס' שהשפח שר"י יחמיר על עצמו
 ח"כ דלדצנר לא רחש בחומרות ולחי' משום כבודן של חכמים
 אינה רואה במקומן הנה ר"ג צעלה נמי חכס וליכא זילתא
 גביהו ופערע דצעלה נמי רואה ולכן לא יחא ליה בג' חירותים
 כללו. איצרה דמעט משום כבודן של חכמים הכ"י בדין
 חייבה להציא דמעט זה לא הותרה להורות לעצמה וא"כ
 מעט זה לכ"ע חסורה להורות לעצמה אשר לכן ולפענ"ד כיון
 דכל באחרונים ס"ל לעולם צריכה לחזור ולשאלו הכי נקטינן
 ואין להקל בדבר שהחמירו כולם ז"ל גם בפח"ש בציא בנסחם
 לאיסורא ח"כ לא בדברים שאין צנר שאלה ח"כ שאלה לשאלו
 ואמר לה המורש שאין זה צנר שאלה זה יכולה לפסוק לעצמה
 אבל כל שהוא צנר שצריכה הוראה לביחור לאו כל מצינה.
 ובפרט כי לפענ"ד הוא צאמח גדר גדול לגשים שלא יקילו ח"י
 באיסור נדח אשר צעו"ה צדור הפרוץ וגשים דעתן קלח כמה
 מקילים בקולות ועוד כנלפענ"ד.

סימן קל"ד

עוד לחנ"ל

אין לפסוק בחלכות נדה על השעלעפאן

וּבְדִבְרֵי שאלתו עוד אי מותר לפסוק מראות דמים על העטל
 פשוט דח"ו לפסוק על העטל. כי כנס שאין אהנו בקיאים
 צמראות הדמים ומכ"ע אובסרים כל מראות הדמים כהנסיס
 לאדמומית צין ח"כ ככה הרבה או עמוק עמאים וכן כל
 מראה שאור כמבואר בטור ורש"י יו"ד סימן קפ"ח ובש"ך שם
 ואין טכור אלא מראה לכן או ירוק ע"ש מ"מ ודאי ישנם
 מראות שחלי בצקיאות אפי' כהיום הנה וזה מעולם לא פסקו
 שאלות נשים מורי הוראות כל שלא היה להם שימוש דאמריה
 גדול הוא הדבר ועכ"פ ח"ו לפסוק כגון זה על העטל באיסור
 כרת החמור וגשים דעתן קלח.

בכל יומא זכר. גם מחי' הכוס' והפוסקים למח לא כרחא
 לר"ג צעלה ולא הקשו למח לה ככלל להראות כזו שצנר יום טיכר
 לה כזה ע"כ דס"ל דצריכה להראות.

אִיבְרָא לולא דמסחפינא גם מדצרי הרשנ"א אין ראייה
 דכנראה כס"ע והפחחי נדח לא ראו רק דצרי הרשנ"א
 שצ"י אמנם המעיין דצרי הרשנ"א צה"כ ציה ז' שער
 הראשון ח"ל, האשה שרחא וגאצד הכנס ואמר כי כירוק
 זה או כלבן זה ראייתו ואצדחיו נאמנה שאין אנו מחזיקין אותה
 צמשקרת שהחורה האמינותה דכתיב וספירה לה ואפילו כוחק
 נדח כ"י וצטופה בדמיונות נמי לא מחזיקין לה וכדחגיח צשילי
 כל היר נאמנה אשה למר כזה ראייתו ואצדחיו ואלא מיכו
 היכא דליחיתא דם קמן ואמר כי כירוק זה וכלבן כחיר לי
 פלוגי חכס ח"כ אנו מסופקין צגון זה ח"כ ירוק הוא ח"כ לאו
 או לבן הוא או לאו אין סומכין על עדותה שהרי אנו רואין
 שהיא טועה שהיא אומרת שכזה טיכר וברי דם לפנינו ואינו
 ניכר שהוא כן דליצטיל לכו צשילי פרק כל היר כזה טיכר
 לי פלוגי חכס מכ"י ח"ש נאמנה אשה למר כזה ראייתו ואצדחיו
 ודחי' שאני הכנס דליחית קמן ח"ש דילתא ליחא דם לקמי'
 דרצ"ח ועמי לה קמי דר"י צריה דרב יודה ודכי לה כיון
 דאמר ליה דרצ"ח עמי לה בדר אייתי ועמי לה כיון דאמר
 ליה כל יומא הוב מטהר לי כה"ג והאידנא הוא דחש צעיניה
 דכי לה אלמא ח"ש דאספק ליה מטיקרא ע"י מאי דקאמר
 לה דרצ"ח עמי לה ח"כ כי בדר אמר ליה דכל יומא כה"ג
 הוב מטהר ליה הימנה ודכי לה ומשני רב יחאק צר יודה
 אגמרה סמך כלומר מש"ה הימנה אבל צעלמא לא ולעולם כל
 היכא דאחחוק דם לפנינו אין מקום לנאמנותה דהא קא חזינא
 טועה בדמיונות ואפילו דצנר כמסופק לנו אין סומכין על
 דצריה דלימא כי היכי דלדין לא איצדור לן ולא יכלינן למיקם
 עליה איכו נמי לא קמה לה עליה ובצרה כזה היכ ואינו ולא
 איפשיט לן צעיין כלבן לחומרא אולינן ולא סומכין דליצוריה
 עכ"ל.

וְהַנִּזְהָר המעיין שם יראה דהרשנ"א ז"ל דיצר מתרי אופיין.
 (ח) היכא דנאצד הכנס שלה ואמר כזה היכ נאמנה שאין
 אנו מחזיקין אותה כמשקרת והשניה היכא דבציא דם לפנינו
 ואמר כזה כחיר לי פלוגי חכס ח"כ אנו מסופקין צמראה זו
 אינה נאמנה שהרי ראינו שטועה היא וע"ז בציא ראייה מגמ'
 דשאני הכנס דליחית קמן ומילתא דאגמריה סמך רב יחאק
 אבל צעלמא היכא דאחחוק דם לפנינו אין מקום לנאמנותה אבל
 חי צריכה להציא קמן או לא לא דבר מה הרשנ"א כלום
 דפשיטא ליה דצריכה להציא והוא ככלל צהא שאמר ולעולם
 דכיון דליחיתא דם לפנינו אין מקום לנאמנותה ולכן לעולם
 משמע כל מקום דיש לה דם אין מקום לנאמנותה שמה טעמה
 ולכן כל היכא דאחחוק דם לפנינו אין הכוונה כיון שהציאה
 לפנינו אלא הכוונה כלומר שהדם הוא צמיתות ממילא מקרי
 קמן והחילוק הוא רק צין נאצד או לא נאצד דכל שנאצד
 מקרי ליחי קמן וכל שהדם צמיתות מקרי אחחוק דם לפנינו
 ואז אין מקום לנאמנותה. ואפילו נפרש היכא דליחיתא ממש
 מ"מ הרשנ"א רק לענין נאמנות מיירי אבל לענין הצאה לפני
 הכנס אין זה מדין נאמנות אלא משמעם אמרים דכרי ילחא

ועיין בתורה"ש סי' קפ"ח דאפילו אם הביאה דם הראשון ואומרת שכזה עיבר לי ההכס דלא ליכא למיחש שמה טעמה בדמיונות מ"מ אין סומכין עליה הביאו הפח"ש אות ו' וא"כ היאך חסמוך על הטעלפאן שיאמר לה הרב בדמיונות ח"י אין זה אלא קלקול באיסורים וכ"ש באיסורי גדה החמורים שמביא לנשים להקל ח"י באיסור כרת החמור להם ולא אלאמין כי ח"י יש רב שמורה מראות דמים על הטעלפאן ח"י ושארית ישראל לא יעשו עולה.

ואומר אני מה שעל לבי לו עמי שומע לי הלאו שיחאספו הרבנים ויחליטו שלא להשיב שום שאלות בכלל על הטעל כי כמה פעמים שואלים שאלות שונות והרב כשהוא עסוק צענין אחד ושאל צענין אחר ופעמים אנשים יושבים צביתו והוא ערוד ומשיב בדבר חמור בלי עיון ואח"כ כשמחייב צדעתו יוראה שטעה או סתם החייב צדעתו להחמיר או להקל צדבר וכבר השאל איננו כי על הטעלפאן שאל ואין הזמן להחייב לכן מי יתני כירחי קדם ימות עולם אשר באו השואלים ושאלו להרב צבית ועל כל הלכה היה מעיין בש"ע כמבואר בצ"י ופמ"ג שהספרים הם בכלל רבותינו ואסור לפסוק מבלי לעיין בהם וע"ד רמז אמרו דהו"ל כמורה הלכה בפני רבו והפמ"ג רמז עה"כ אז לא אבזש בהציעי אל כל מאותיק ולא אבזש לא בעולם הזה ולא בעולם הבא ועכ"פ מי ששואלים אותו הלכה חמורה יקח הטעל. מהשואל שיוכל לחזור ולקרותו אם יחייב צדבר וכולי האי ואולי מה נאמר ומי יאמר זכיתי לבי שאני צקי בכל החמורה ויכול להשיב על כל שאלה צע"פ בלי שום עיון אוי לי אם אומר אוי לי אם לא אומר. והרבה יש להאריך כי רבים המורים ומיעוטים היודעים וצפרט הדור הזה שעל הכל לריך להשיב מיד ואם לאו אינו בכלל ח"ה ולכן מחבישים לומר לא שמעתי או שיתיישב צדבר וע"י ירושלמי פ"ז דנדרים ר' אבא בר זמינא וכו' אכן כחז ליה הכי שלחנו לכם אדם גדול שאינו בוש לומר לא שמעתי ולא כל אדם גדול הוא כזה. גם כי כששואלים שאלה פה אל פה רואים מי הוא השואל והאיד שואלים, שהרבה פעמים זה קוצע הרבה לפסק הלכה וכ"ש לענין הפסד מרובה. עכ"פ לפענ"ד תקנה גדולה הייתה אם יחקו שלא ישיבו על הטעלפאן לכל שואלים רק לפעמים צדבר נחז.

ידי"נ דושה"ט ושכ"ת בלב ונפש.

מנשה הקטן

סימן קל"ה

שחמצה על האשה לשאול בהלכות גדה ולא על הבעל

מע"כ כבוד הרה"ג וכו' שליט"א.

אחדש"כ"ג

ראיתי להעיר כאן ולעורר לבבות אחינו בני ישראל הקדושים מה שראיתי בשנים אחרונות שנשחנה הוסת אלא הרבה בני תורה משנים קדמוניות, והוא אי' דראיתי שנעשה מנהג בין

אזכרים בני תורה שמתערבים צעניני אישות מה שאינו נוגע להם צענין טהרה אשה לצעלה הם מצקשים משיהם להראות להם עדי הצדיקה והכתמים, צ' שהם המוילאים והמציאים את השאלות להרבינים ונושאי כלים של אשחז צימי עומאחה, כגון מלבושים החתונות והלנדים וכיוצא בו לבית הרב, ומלפנים זאת בישראל שהאשה ספרה לעצמה שנאמר צחורה וספרה לה לעצמה החורה האמינה לה על טהרה, וגם לענין השאלות שהיה לה הייתה האשה בעצמה הולכת לשאול לבית הרב שהיה המורה שלה ולא של בעל ואצבר זה צס"ד דלהלכה החיוב על האשה לשאול ועכ"פ לא ליתן הבעל וגם לפענ"ד אסור להבעל בכלל לראות צעדי הצדיקה ולהתערב צענינים אלו ולא לשאול אותם, ואין לה להראות לו מתרי או חלל טעמי חכ החלי צס"ד.

ראשונה נראה דהנה אמרו חייב אדם לפרוש מאשחז צימי עומאחה ולא מחשמים בלנז אלא צשום דבר לא יתקרב אליה אלא שמוחר להתייחד עמה דילוף לה מקרא דסוגה צששנים אצל אסור ליגע בה ולא יושע מיד לידה ולא מידה לידו ואפילו „דברים" שאפשר מרגילים העורה אסור וכ"ש שלא ידברו מדברים צציני לבינה, ע' כחוצות דף ד' ושבת י"ג וצטור יו"ד סימן קל"ה וצטור"ע שם וא"ע סימן ק"ב ס"א וצגמרא סנהדרין ל"ז ע"א וצחוס' שם וציראים סימן קל"ב צעס הראשון שא"א שלא יתייחד עם אשחז גדה ואין גחרין על הצבור גזירה אא"כ רוב הציבור יכולין לעמוד בה וקו"ל עכ"פ דכל הרחקות לריך להרחיק ולא ישב על מטה המיוחדת לה אפילו שלא צפניה ועוד כמה הרחקות, וצקישוי החירו לקטע צימי נדחה ומעשה כ"ש דצרים המציאים ל ידי הרהור שאסור צימי נדחה ואפילו שלא צימי נדחה, המקשה עצמו לדעת אין לו חלק לעזה"צ, ופשוט דכשהיא צודקת ונוחנת לו העד להסחכל צו ורואה ושואל מענינים כך עשית וכן עשית ומכרהר כזה אין לך סרסור גדול להרהור עצירה מה והוא כמסחכל צמקום החורפה וצפרט לאנשים לצירים צשנה הראשונה לדבר צימי עומאחה מדברי צדיקות האלו ולראות עדי צדיקה, שיגרם לא חלל צקרצם ולכן פשוט דלריך להרחק מה ולא לראות צו וכ"ש שלא ליגע צמלבושיה כשיש לה שאלה על המלבושים ולהסחכל בהם וכיוצא צו שמביא ל ידי הרהור וקירוצ ח"י ולפן כל מה שאפשר להרחק כל זמן שאשחז איננה טהורה אסור לו לצעל לשאלה על ענינים אלו וכ"ש שלא לצדק צמלבושי' האלו.

וקצת ראה מחרצם ויגחן צ"ע פ' מטות ונקרב את קרבן ה' ופי' ח"ל, אם מידי עצירה ילאנו מידי הרהור לא ילאנו ע' גמרא שבת ס"ד ע"א וצחוצ"ע כחצ שלקחו כל צמיהם מכל המקומות ובכל דא חס לן למיחלי עיין צן ולאסחכלן צחדא מנהון דלא למחויבא צחדא מנהון ולא נמות צמיתוחא דמיתוח צה רשיעיא לעלמא דאחי וי"ל דהרהור צא להם ע"י הכלים שלקחו מהם ורלו צהכלים והרהרו בהם וע' פסחים ר"פ מקום שנהרג דאסור לרחץ וכו' עכ"פ אין לריך לה ראויות, כי פשוט שהמתעסק צזיהמת עומאחה הצאה מאותו מקום ומלבושיה וכיוצא צה יום יום אין לך סרסור לצצורה גדל הימנו.

שנית נראה דשקדו חז"ל על צוות ישראל שלא יתגנו על בעליהן ובקישוי החירו לה להקשט בשעת נדחה אלא כדי שלא תתגנה על בעלה כנאמר (שבת ס"ד ע"ב) תניא והדוח בנדחה הזקנים הראשונים אמרו שלא תכחול ולא תפקוד ולא תתקשט בבגדי לבנים עד שזא ר"ע ולימד א"כ אחת מגנה על בעלה ונמלא בעלה מגרשה וכו' וכחצה הרי"ף בפ"ב דשבויות והרמב"ם פ"א מהא"ב והעור וכו' סימן קנ"ה והכלה כל שלשים רוחות פניה ואפילו צו"ב, והנה אמרו ז"ל שזא קנ"ב חנא אשה חמה מלא נואה ופיה מלא דם והכל רצין אחריה ע"ש נראה שהענין של פיה מלא דם הוא ענין של גנאי כחמה מלא נואה ולכן היא מלגישה אותו ולא מראה לאחרים להתגנות מהו וא"כ איך תראהו לבעלה ששקדו על האשה שלא להתגנות בפניו ועי"ז שיראה כמה מראות מעופפות שנמלא לפעמים על עד הצדיקה ומסריחות וכו"ש על המלצושים ותתגנה עליו יותר מדאי. ואין זה סותר למש"כ שיהרבה זה שאם אחת אומר שנמאסת עליו האריך ירהר אצל האמת דתרוויחו איכה צרע אחת ירהר מעצרה וצרע אחרת יחשוב על המיאוס שזה זה פשוט.

ובגמרא נדה דף י"ב ע"א קסבר שמואל כל לבעלה לא צעיא צדיקה וא"ל רב פפא לרבא מהו למעבד כי האי מתניחא (פירש"י צפי צדיקה או תצובה) א"ל סודני לא דמגינא צאפיה ופירש"י לא צעאי צדיקה דכי מתערכא לה צדיקה מגינא צאפיה ל"א לא מיגינא צאפיה צתמיה, אם אחת מלריכה צדיקה והלא היא תמאס ותתגנה בפניו ע"ש והגם שמתחלקים שם צפי תתגנה מ"מ כו"ע מודים דהענין לעצמו הוא ענין של תתגנה בפניו והוא ענין של מאוס הענין של צדיקה ואפילו שהיא רק צדיקה בלי להראות לו שום מראות וכ"ש להראות לו הדמים המאוסים והמזוהמים שאפילו לחכמים היו מתביישים להביאו מחמת זיהומא כמבואר בגמרא נדה כ' ע"ב אמר רב יהודה מרישא הוב חזינא דמי כיון דאמר לה אימיה דיתחק ברי האי עיפחא קמייחא לא מייחין לה קמייבו דרבנן משום דחזינא לא חזינא הרי דעיפת דם מזוהם כ"כ עד שמתביישין להביאו להחכם מפני הגנאי וא"כ כ"ש תתגנה זה על בעלה אם תראהו. וכ"ש הוא ממה שאמר להו רב חסדא לבגחיה (שבת ק"מ) חיבוי לנייעח צאפי גבריכו וכו' לא חפון היכא דמפני גבריכו ופירש"י בגילויא צפניהם בשדות ואפילו שלא צפניהם דמכיר מקומו ומקומם ונמאסת לו בזוכרו ע"ש ומעשה ק"ו אם כשהיה נפנת שלא צפניו רק שמכיר מקומה נמאסת לו בזוכרו כ"ש שמראה לו דברים מאוסים שנמאסת לו בפניו ומתגנה.

ובפרט לפעמים המראה והדם נקש והמלצו של מלוכלך ממי השתן וכיוצא בו וגם מדם מזוהם עד שהחכם קץ לפעמים לראותו אלא שמחויב לפסוק דין קץ ללא קץ, אצל הבעל מאי עבדיתיה. איצרא דהתום' נדה כ' ע"ב בילחא הקשו למה שאלה לרבה צ"ח ולא שאלה לר"י וחי' צדד חירולא שלא תתגנה בפניו וכ"כ הרא"ש שם והריטב"א כתב ח"ל, או שלא היה רואה לראותם דמגינא צאפיה וכן הסכימו רבותי ע"כ, והמאירי כתב ח"ל, ולא היתה מראה לבעלה אין הדבר אלא

* ועיין תוס' הרא"ש שם מיגינא באפי' שיזכור דם נדחה

שאין דרך אשה להראות לבעלה שלא תתגנה עליו וכו' ע"ש. והגם שהביאו שם עוד חי' מ"מ נראה פשוט דכולכו ס"ל החי' של גנאי וכנראה דתפסו חירון זה לטוקר ועל כל פנים זה ענין של גנאי ועי' שיראה בעל המראות והדמים תתגנה עליו ולכן בשלמא אם הוא חכם וצריך לפסוק אפילו הוא בעלה עכ"פ אין צריכה אצל צמי שהבעל אינו חכם כ"ע מודי דאין לבעל לראות בדברים אלו שלא תתגנה עליו כן נלפענ"ד ברור צס"ד.

ועוד צו שלישיה דנלפענ"ד לדייק מהא דאמרו בגמ' מגילה י"ג ע"ב וזא מלאמר מרדכי אסחר עושה אמר ר' ירמיה שהיתה מראה דם נדה לחכמים וזה שנים רבות תמכתי למה לא הראתה הדמים למרדכי וכ"ש לדעת החוס' שם דף ע"א שאמרה כאשר אצדתי אצדתי והקשו למה לא גרשה מרדכי וחי' כי חש שמא יתפרסם הדבר למלכות והרשב"א ז"ל דחה דצריכה ועכ"פ לחי' החוס' חקקה למה סיכנה עצמה לשלול לחכמים ולהראות לה הדמים ולא תשגשג שמא יתפרסם הדבר והיה יותר טוב שתראה למרדכי עכ"פ וז"ל צתרי אנשי או שצברה דאין בעלה רואה דם אשה בכלל ואסור לו לכוונת עי' חוס' נדה כ' או שלא תראה להתגנות עליו ותשגשג לה. אלא דאכתי חקקה למה לא שלחה אחת מהנערות שהיו לה שחשאל שצליה.

איברא דבש"ס לא מצינו רק נשים שהלכו בשאלותיהם וצגמ' נדה כ' ה"ל אמיה דר' ינחא אמרה האי עיפחא קמייחא לא מייחין להו קמייבו דרבנן וכו' עוד שם ינחא אייתחא דמא לקמיה דרבה צב"ח ועמיה לה אייתחא לקמי' דר"י צריכו דר"י ודכי לה ע"ש כל הסוגיא דנשים נאמנות צזא פיהר לי חכם והרי דרק הנשים היו שואלות, ובגמרא צריכו דף ד' ע"א אמר דוד לפני הקצ"ה צריכו של עולם לא חסיד אני שכל מלכי וכו' ואני יודי מלוכלכות צדם ובשפיר ובשליח כדי לעבר אשה לבעלה ופירש רש"י יודי מלוכלכות צדם שהנשים מראות לו דם נדה וכו'. ויש לדייק למה פירש שהנשים מראות לו ומאי נפקא מינה אם נשים או אנשים מראין לו אצל כנראה צדצרי דייק נשים דוקא. ויש להקשות למה הלכו בעצמן לחכם ולא שלחו על כל פנים השאלות על ידי בעליהם או על ידי שליח וקשה לומר דילחא לא היה לה שליח שהיתה צח ריש גלוחא ואשה רב נחמן. וכ"ש לפי מה שאמרו כל כבודך צח מלך פנימה ממשצרות זכר לצובה וצמננס נשים לא ילאו מפחח ציתם וכ"ש בשעת נדחן כמ"ש צחורר דאפילו אמנו רחל אמרה דרך נשים לי ה"י מוטב שישלחו השאלות ע"י שליח עכ"פ ולא ילכו הם בעצמן.

ודתום' נדה דחקו לתרץ למה לא שאלה ינחא לרב נחמן וחי' צמכה אופנים ולכאורה בכל אופנים הג"ל אכתי חקקה למה לא שלחה לר"י ע"י שליח לשאלו והשליח לא יגיד שהיא דם אשתו ואזדו לה כל התיוראים ולא ראייתו צזום פוסק שהעיר צזה והוא כמו שהקשיתי לעיל צאסחר המלכה. וגם שאר הראשונים חיריו כחוס' ולא הקשו צאמח למה לא שאלה לר"י ע"י שליח. דלז ליכא תשגשג חומרא ולא תשגשג גנאי עכ"פ הדבר צ"ע. אמנם אי נימא דכחיוצ על האשה דוקא ולא על אחרים אחי שפיר.

שוב האיר ה' עיני ומלאחי צעיון יעקב מגילה ה"ל שכתב אהא דאח מאמר מרדכי איתא בחרגוס דהיתה מקיימת כל מלות ישראליות והכ"ס לא נקט אלא זו להראות גודל עמדתו ומה שפ' שמשעה מלכה אפ"כ היא בעצמה ובכבוד להלכה ידע בהם להראות בעצמה ולא ע"י שלהם. חכ שחמר ומאמר מרדכי ולא קאמר ציווי מרדכי אלא שלא צוה לה על זה מפירוט, רק ששמש ממרדכי שהזכיר כן לשאר נשים כי לא למדע מוסר מאציה ואמה שלא נחגלה רק אצל מרדכי ע"כ. והנה כתב מפוסק דמרדכי הזכיר על כל הנשים שישאלו שאלותן בעצמן ולא ע"י שליח וממילא לא ע"י בעלה אלא בעצמן ואסתר שמשנה כן וקיימה בעצמה והלכה לשאל אצל חכמים ולא ע"י שליח וא"כ הרי לן הלכה מפורשת האשה לא תשאל ע"י שליח אלא בעצמה. עד שאסתר המלכה סבכה עצמה והלכה לשאל בעצמה מן החכמים ולא ע"י שליח כמאמר מרדכי והוא אזכרת מרדכי האדיק לכל הנשים לפי פירוש השבוי ה"ל.

אשה פלוני היה מחמיר לה או להיפך ולכן גם מה עוב שכתב בעצמה ולא ע"י שליח.
בקיצור לפענ"ד איסור גמור הוא לאזכרים להחמיר בענינים אלו המציאים לידי הרהור וצפרע אזכרים בשנה הראשונה וגם לאחריו אין אפטרופוס והנשים יעשו לכן ספירה כאשר נאמר בתורה וספרה לה, וכאשר עשו מלפנים בישראל ויצא הכל על מכונו בשלם.

דברי המקונן על חילול טהרת בית ישראל ומצפה לקדושתן לבחתי יודח ממנו נדח דושלית בלב ונפש
משנה הקטן

סימן קל"ו

אשה שרואה פעמים ביום ופעמים בלילה

ה' להדלקה התשל"ו

מע"כ ידידי רוב חביבי ודע ברך צ"מ חוב"ט דה"ג כש"ת מוה"ר דוד יהודה ליביל וויליגור הי"ו, גבד ליד"ג הרב הגאון וכו' מוה"ר שליט"א, בעמ"ח ספרים ודב"ה.

אחרשה"ט וש"ת,

בדבר שאלתך להמבואר במחבר יו"ד סימן קפ"ט דלקצות וסח לרין להיות פעוה אחת כגון אם רחאה ציוס לרין להיות כל ג' פעמים ציוס ובלילה ציוס ושמע שיש אזמרים דבזכ"ז נשים רגילות לראות צין ציוס וצין ציוס יכולה לקצות גם אם רחאה פעם ראשון ציוס ופעם שני' ציוס ופעם שלישי' ציוס וכן מבואר ק"ח בספר עברה ישראל סימן קפ"ד אות כ"ז דנשי דידן שרגילות לראות פעמים ציוס ופעמים ציוס לרין לפרוש כל הלילה וכל היום אי דין זה לקולא נמי נאמר וכגון שלא לחוש לעונה ציונית כמו צוסת קצות עכ"ל.

הנה לא ידעתי על מי כוונתו לזה שיש ס"ל דאשה יכולה לקצות וסח מיום ללילה או מלילה ליום, והנה דין זה דנשי דידן רגילות לראות צין ציוס וצין ציוס שכתב במסכת ישראל ה"ל עיינתי שם ואין כוונתו לקצות וסח כלל אלא כתב שם סבכ"ו דאשה שלא קצעה וסח דחששת לעונה ציונית מעיקר דינה ואם הייתה ציוס חוששת ציוס ואם הייתה ציוס חוששת ציוס והמחמיר לעצמו לאסור כל המע"ל חפ"כ והעם לחומרא זו מפני שפועל ציונית הוא שנותין עונה ציונית של רוב הנשים ורוב נשים רואות מיום שלשים ליום שלשים ואין חילוק אשה זו שאין לה קציעות שהיא ג"כ מן הרוב ואזלוק בחר רוב נשים שפועל שרואות משלשים לשלשים האמנם כיון דפועל ציונית שחוששין אלאה אין מלך קציעותה אלא מפאת רוב הנשים שפועלם וכיון דרוב הנשים דעלמא יש רואות ציוס ויש רואות ציוס ח"כ כשאין דין על אשה זו ושדיקן איתא בחר רוב נשים דעלמא כיון שיש רואות ציוס ויש רואות ציוס ח"כ אפשר שאשה זו שאין דין עליה תראה ציוס כמו החלק מרוב הנשים הרואות ציוס או תראה ציוס

ובמה שכתבנו נלפענ"ד ליישב קושיא מהר"א בידורא שהקשה אהא דכתבו החוס' נדה ה"ל אחד חירון ח"ג הייתה חוששת שמה היה מחמיר על עצמו והקשה הגאון ז"ל דא"כ היה לה לומר לו שם חצרתה הוא והיא שואלת עבור חצרתה ועי' חכמת צלאל מה שחירן. ולה"ל פשוט דלא קשה דר"ג ודאי הזכיר נמי לכל הנשים שיצאו בעצמן ולא ע"י שליח ולא יכלה לומר שהוא של חצרתה שהיה אומר לה ר"ג שכתב בעצמה וכמ"ש לעיל שיצא למח אסתר לא שלחה ע"י שליח ולפ"ז מיושבות כמה קושיות בס"ד.

ובזה נמי יש לדייק הא דתנן (נדה י"ג) סומא בודקה עצמה ומקרה לחצרתה וכ"כ הרמב"ם פ"ח מהא"צ והשו"ע יו"ד סימן קל"ז ולכאורה אמאי לא תראה לבעלה ועכ"פ ה"ל תראה לחצרתה או לבעלה ולא מלאחי בשום פוסק שאם הוא במקום שאין לה חצרתה תתן לבעלה ולכאורה הוא דבר פלא דלא לישחמיה חד מנהון עכ"פ להזכיר בעלה והגם דמשנה י"ל דמיידי בפנייה ולעברות וא"כ אין לה בעל ומיהו הרמב"ם שהביאו בה"ל ח"כ ובש"ע ה"ל עכ"פ להזכיר גם בעלה ולה"ל אחי שפיר לבעלה כיון לא אמרו דאין זה חתנה לבעל לצדוק מכל בני טעמי ה"ל שאין לבעל לראות בעד הבדיקה ושפיר אמרו חצרותיה.

עוד יש צדק ממה שכבר כתבתי שהוא אחת מהמלות שהחזרה בעילה על הנשים דוקא ומאזה שלה היא ועליה החוב לקיימה בשלמות, ואחד מן החצורה העיר לי דעוד יש צדק דבר עוב שהאשה בעצמה חוכם להם לשאל שפי"ז תראה איש נדיק ח"ח ותחרגל לחכמי התורה וקדושה ותשפיע עליה לגדל את צניה בדרך זה ואולי לפעמים גם הנדיק ידריכנה בדברים האזכרים לה וגם זה נכון, וכעין שמוציא ברכי וחתן שישב בשפרי פצילה כי כיכי דלסתכלו ציה ויחי' להן צנים כוחיה והכ"כ אם יראו חת"ח והנדיק שמורה הוראה תתן דעתה להחלל על צנים תלמידי חכמים. עוד אמרתי דיש צדק דפעמים קיימא לן להלכה לבעל נפש יחמיר על עצמו ואם יצא מי שהוא וישאל לאחרים לא ידע החכם בשל מי הוא ויאלץ וצאמת אילו ידע שהוא

קמ"ח מה שכתבתי שם. שוב האיר ה' עיני ומלאתי צדקה
הגרע"ל סימן ל"ט שכתב להדיא כמו שכתבתי ושמתתי כעל
כל הן שכיונתי לדעת הגאון ז"ל וצפער שגרא דבר זה לאו
חדתא הוא אלא דגם צומט היו נשים שהיו משנות ורואות
פעמים ציונים ופעמים צלילה ולאו חדתא הוא. ולכן לפענ"ד אין
צדקרים האלו ממש כלל אם לא שגרא דעת תורה מיוסד על
ראיות ע"פ הכורח אז נכסים לו.

דושה"ט בלב ונפש

משנה הקטן

סימן קל"ו

עוד להג"ל

חוכר עוברה קודם ג' חרשים אי הוה מסולקת מדרמים

אחרשה"מ וש"ח בידיות.

מכתבו היקר רחוק הרבה שאלות ותקירות קבלתי בזמנו,
ובדבר אשה שנחשבה ונחזרה עוברה קודם ג' חדשים
שהיא מעוברת שכתבתי בספרי משנה הלכות ח"כ סימן קמ"ח
דאפ"ה חוששת ליום הוסת שלה או לעונה ציונית בשאין לה
וסת (לפי דעת הפע"ז הובא בחזרת השלמים שלא נעקר בפעם
אחת ע"ש סימן קפ"ט סק"ד) והאריך קצת בזה.

הגם שהדבר ברור אללי וצמ"ד הבאתי לה ראיות ברורות
בספרי הג"ל מ"מ בלמודי מס' נדה נחחדש לי עוד בזה
ואעתיק לו מה שנחחדש לי ח"ל שם. הנה כבר הראתי לדעת
צמ"ד בספרי משנה הלכות ח"כ סימן קמ"ח דג"ח שאמר
ז"ל אין העצם כדי לברר אם היא מעוברת או לא אלא העצם
שלאחר ג' חדשים האשה מסולקת מן הדמים מחמת כובד
האברים וראשה מחמת חולי ולפיכך דמיה מסולקת חב לא
נעשה עד לאחר ג"ח שהולך ניכר ומכבד עליה. אמנם מאחר
שראיתי מחדשים בדבר דקדקתי עוד בדברי רבותי ז"ל בגמ'
נדה דף ע' ע"א, ח"ל.

בע"א ר' ירמיה מר' זירא ראתה ואח"כ הוכר עוברת מכו
כיון דצפידנא דחזאי לא הוכר עובר מעמיא או דלמא
כיון דסמוך לה חזאי לא מעמיא ח"ל מידי הוא עעמא אלא
משום דראשה כד עליה ואבריה כבדים עליה צפידנא דחזאי
אין ראשה כד ואין אבריה כבדים עליה ע"כ ופירש"י ואח"כ
הוכר עוברת סמוך לראייתה מיד. ועי' גנהש"ס שם מה
שהקשה הגרע"ל דאין חיישינן דהדס צא מעליה מקודם
ובהיהא שעתא עדיין לא היחה מסולקת מן הדמים וא"כ
אדרבה כיון דעתה מסולקת מן הדמים רגלים לדבר יותר
דהדס צא מאחמול כשלא היחה מסולקת ועי' רענ"א שם
ומה שח"י.

וב"אור' צמ"ח ר' ירמיה נראה פשוט דמייירי במעליה שלמו
לה ג' חדשים ראתה וסמוך לראייתה ממש הוכר עוברת
א"כ כבר היחה מעוברת לכ"ע ג' חדשים פחות יום אחד וא"כ

כמו חלק מהרוב נשים שרואות ציוס ולכן כיון דישנא רואות
ציוס וישנא רואות צלילה החמיר דהעונה ציונית נמי יש לספק
בין ציוס ובין צלילה ולכן המחמיר מעליה ולא כתב אלא המחמיר
דמשיקר הדין כיון דהיא ראתה ציוס די לן אם נחמיר עלה
לעונה ציונית ציוס דלעשות לה חרי חומרות היינו דנחמיר
עלה לעונה ציונית וגם בין ציוס ובין צלילה לא נחמיר כיון
שהיא ראתה ציוס.

ואפ"ש לומר עוד דלחלות עלה בין ציוס ובין צלילה יש כאן
עוד טעם דלא שדין שהרי העצם לעונה ציונית
הוא משום דשדין אחת צחר רוצא דעלמא ולכן ציוס שלשים
היינו עכ"פ המעליה של יום שלשים רוב נשים רואות אצל כיון
דיש רואות ציוס ויש רואות צלילה א"כ בכל עונה צפני עצמה
ליכא רוב נשים אלא מיעוט שהרי רוב נשים הרואות ל"י יום הם
עם אותה הרואות בין ציוס ובין צלילה וא"כ ציוס צפ"ע ליכא
רוב נשים וצלילה צפ"ע נמי ליכא רוב וכיון דהא רואה ציוס
שדין אחת צחר המחלה הרואות ציוס והו"ל רוב וא"כ שפיר
הרואות צלילה כבר הו"ל מיעוט וכן להיפוך אם רואה צלילה
שדין אחת צחר המחלה הרואות צלילה ומ"מ כיון דלאו מחלה
ודאי הוא המחמיר מעליה והבן. חב שהוסף צמ"ק כ"ז דעתה
כיון דרוב נשים סדר ראייתן פעמים ציוס ופעמים צלילה וכיון
דחיישינן לאותן רוב נשים נכון לחבר לכ"ע לפרוש כל המע"ל
כולו שהוא ב' עונות אצל אין זה ענין ושייכות לאשה שקובעת
וסת שאין קובעת אלא או ציוס או צלילה.

וגם אין להביא ראיה ממש"כ הש"ך דהאידנא דהנשים רואות
כל היום או כל הלילה כלומר דהראיה נמשכת כל העונה
ואין לה עמך קבועה ממילא כל העונה הוה לה זמן וסת וא"כ
צריכה להוסיף עונה אחת על עונה זו שהוא מעליה כולו
והביאורו הפוסקים דהתם נמי עכ"פ כיון שהיא רואה ציוס
זו ודאי צריכה לחוש ולהוסיף עונה אצל ז' שאין לה עונה כלל
אלא שאין שדין לה צמ"ר הנשים ונותנים עונה ציונית לחוש
לה בזה דלא להוסיף מעיקר דינא ורק משום חומרה ותעל"ב.

ואו"י קצת היה אפשר לעיין עוד לפ"ד האביוסף ועי' נקב"כ
סימן קפ"ד דחשבוין כל עונה צפני עצמה ולא יום שלם
ונפ"מ בימים הקצרים וימים הארוכים ועי' צ"י לשון הראב"ד
בספר צמ"ח ולשון הרמב"ם בהלכותיו פ"ד דין י"ד ח"ל, אין
האשה קובעת וסת אלא צעונות שוות אפילו ג' חדשים זה
אח"י והיתה ראויה ראשונה צלילה החדש והבן ציוס החדש והבן
צלילה אין כאן וסת וכל מקום שנאמר צענין זה יום אין
משמע אלא עונה או יום או לילה עכ"ל ודלא כאביוסף
ובנוצ"ח סימן פ"ג הביא דעת השואל הגרע"ט ז"ל דוסת
הפלגות נלמד מוסת החדש ואין משנות ג"כ אלא או כולן
ציוס או כולן צלילה והנב"י השיב עליו מדברי הראב"ד בצמ"ח
ועי' לחו"ש סימן קפ"ט סקב"א וסקב"ב ובש"ך סק"ז שם
ובשו"ת חת"ס יו"ד סימן קע"ט וכו"פ סימן קפ"ט סקע"ו.
עכ"פ לפענ"ד לא ידעתי מקום למה שיש אומרים שכתבתי
מע"כ, ומשום שינוי הפצעים כבר הראתי לדעת צמ"ד שח"ו
לסמוך על זה עי' מע"כ בספרי משנה הלכות ח"כ סימן

עוד שם בגמרא דף י' ע"ג מעוצרת ומניקה שעצרו עליה ג' עונות דיה שעתה ופריך פתחה בחרי וסיימה בחדא דלמא מעוצרת והיא מניקה קאמרת ומילתא אנז אורחיה קמ"ל דימי עיצורה עולין לה לימי מניקה וימי מניקה עולין לה לימי עיצורה כ"ד הפסיקה שחיס צימי עיצורה ואחת צימי מניקה שחיס צימי מניקה ואחת צימי עיצורה ואחת ומחלל צימי עיצורה ואחת ומחלל צימי מניקה מאתרפות לג' עונות ע"ש ואי בלא הכרת עיצור נמי מסולקת מן הדמים היא א"כ מאי לריך לזירוף ימי מניקה לעיצורה כון שמיד שנחפצרה מסולקת היא מן הדמים מכח העיצור וג' עונות מאי צפי הכא וי"ל קצת וי"ש.

ובבמה שכחצנו מוצן נמי לשון העור סימן ק"ל בג' נשים שכחצו וז"ל, אחת מעוצרת שהוכר עוצרה ואחת שאינה מעוצרת וכו' ויש לזיוק שהי"ל לכתוב אחת מעוצרת ואחת שאינה מעוצרת ולמה דייק אחת מעוצרת שהוכר עוצרה אבל פשוט להעיקר הכרת העיצור ולכן דייק אחת מעוצרת שהוכר עוצרה ובאלו הכרת העוצר אינה מסולקת מן הדמים, שוב מלמחי בשו"ת הגרע"א סימן ל"ט שכחצ ג"כ להדיא דדוקא הוכר עוצרה מסלק הדמים ולא שאר דבר ועי' סד"ע סימן קל"ד ס"ו וח"ו להקל בזה שהוא לפענ"ד טעות בדבר משנה וכמ"ש בס"ד. כ"ז כתבתי בחי' למסכת נדה.

ומה שהעיר מע"כ אסוגיא דכמה הכרת העיצור פירש"י ד"ה דילדה לז' שמה ניכר עוצרה לשליש ימי' דהיינו ג' חדשים ושליש קמ"ל דאזלינן בחר רוב נשים והמהרש"א הביא יש חולקים ע"ז ונראה מדברי רש"י דאפילו ניכר קודם ג' חדשים ל"א דהוי מסולקת ודעת המהרש"א נראה חולק דאפשר אם ניכר מהני אפילו קודם ג' חדשים יפה העיר ויש להאריך בדברי מהרש"א שם אלא שאין הז"צ כעת.

ובי"ש דאם היחה האשה למודה לראות מחמישים לחמישים יום וכיוצא בזה בוסת קבוע ולא רחצה ביום החמישים ועצרו עליה ג' חדשים לעיצורה לא לריכה לחוש עוד חף שלא עצרו ג' עונות מפני שהעוצר מסלק את דמה לאחר ג' חדשים וע"ז העיר דמקור הדברים מש"ך סימן קפ"ע סקס"ה שכחצ באשה שרגילה לראות להפלה ל"ה וכו' שצחינקות סגי בעצור ל' יום אבל המהרש"א נדה י' ע"ג כתב דאשה שיש לה וסת קבוע אז לא סגי בג' עונות של ל' יום רק לריך וסת דידה ואם הפלה שלה ל"ה יום למשל לריכה מאה וחמש יום ובחכמת צלאל שם מספקא ליה הלכתא כמאן והאריך להביא ראיה מחוספתא וש"ב הקשה להמהרש"א ז"ל.

ולפענ"ד אין זה ענין לכאן כלומר מחלוקת הש"ך והמהרש"א ז"ל לדין דנשעת עיצורה כ"ע מודי דכל שהוכר עוצרה נסחלקו דמיה ואינה לריכה לחוש לווסתה כלל ואפילו אם צויד למשל באשה שיש לה וסת פעם לשלשה חדשים או לארבעה חדשים ונחפצרה והוכר עוצרה שוב אין לה לחוש חף שלא עצרו לה שלש וסתות שלה והעטם שהרי דמיה מסולקת מעטם שראשה ואצריה כבדין. וגם צקושים מעכ"ת על רחית החכ"צ מן החוספתא יש לי בזה צס"ד לחדש, אמנם מה אעשה ובחזק צוגד צי כעת להאריך בזה יותר וישן ויאמר שלחתי.

מאי צפי ליה ר' ירמיה אי מעמיא כיון דצבידנא דחזאי כבר היחה מעוצרת בודאי דהרי צו צמעל"ע הוכר עוצרה א"כ ע"כ היחה מעוצרת כבר ג"ח פחות יום אחד בשעת ראייחה ועי' בהיכר של היום נחצרר לן צבידור גמור דנשעת ראייחה היחה מעוצרת וממילא לפני עונה או מעל"ע נמי כבר היחה מעוצרת צבידור גמור ג' חדשים פחות יום אחד וא"כ כבר היחה מסולקת מן הדמים בשעת ראייחה דהרי מיד שנשעת מעוצרת נסחלקה מן הדמים לפי שיטת זו דכל שידעינן צבידור שהיא מעוצרת אפילו קודם ג"ח הרי היא מסולקת מן הדמים, ומה צפי ר' ירמיה ודאי לא מעמא כיון שמסולקת היא גם מה שכחצו הגרע"א והריטב"א דצמעל"ע קודם עדיין לא היחה צחזקה מסולקת אינו מוצן דכיון דנחצרר טכשיו דהיחה מעוצרת כבר היחה צחזקה מסולקת משעת החלחל עיצורה, גם לשון ר' ירמיה שכחצ כיון דצבידנא דחזאי לא הוכר עוצרה ל"צ דהי"ל כיון דצבידנא דחזאי אכתי לא היחה מעוצרת זה ודאי אינו אמת דהרי כבר היחה מעוצרת אבל פשוט וצורר דאין לא מספקין בעיצורה שהיא מעוצרת וודאי אם הוכר עוצרה היום כבר היחה מעוצרת ג' חדשים קודם וכ"ש מיום שלפניו אבל כל זמן שלא הוכר עוצרה אין זו צחזקה מסולקת מן הדמים ולזה לא מציעא ליה לר' ירמיה כלל אלא מה דמציעא ליה בלוחו מעל"ע שהוכר עוצרה אי שייך עכ"פ לומר שהיא כבר מסולקת מן הדמים עכ"פ בלוחו מעל"ע שהוכר עוצרה דהסילוק אינו צא ברגע אחת, ולכך יש לומר דעכ"פ כל אוחו מעט לעט כבר מסולקת היא. או דילמא כך מודת חכמים כל זמן שלא הוכר עוצרה אינו מעמא ואינה צחזקה מסולקת אפילו צו ביום וצאוחה עונה אפילו פשיטא לן דהיא מעוצרת ועי' אמר ליה ר"ז דהעטם משום דנשעת שהוכר העוצר איצריה זוראשה כבדין עליה וצבידנא דחזאי כיון דלא הוכר עוצרה אכתי לא היה אצריה וראשה כבדין והכל תלוי בהוכר העצור ולא צמליאות ההריון זה צורר מאד בס"ד. וקצת י"ל דהכא ר' ירמיה דצפי ליה ולשיטתיה דצפי ליה כעין זה צ"צ צשיבך רגלה אחת צחוק חמשים ורגלה אחת צחוק וצכמה מקומות צש"ס מייצעי ליה צעיות כללו שגראו דברי חז"ל עשו חקנה בלופן שנשעת בשעת אחת השינוי ולריך לשנות כך שיעור חכמים והכ"ז כעין זה הוא.

ואנהרינן לן עינן מרציו הגדול הרשצ"א בזה"כ צית צשיצו ש"ג אחר שהביא דכל ימי עוצרן משהוכר העוצר דראשה כד עליה דמיה מסולקת והכין הלכתא וכחז וז"ל, ואי קשיא לך הא דאמרין צפסחים צסוף אלו דברים גבי אשחו נדה צעל חייב יצמחו צעל פטור דפרכין עלה מ"ש יצמחו דקא עציד מלוח אשחו נמי מלוח קא עציד ומשני צאשחו מעוצרת ופריך והא איכא שמחת עונה ופריך סמוך לווסתה דאלמא חף מעוצרת אסורה סמוך לווסתה וכ"ש צשעת וסתה ממש כבר חירלו רבוחינו הצרפתים ז"ל דלהאי דמוקמי צסמוך לווסתה לא מוקמין לה צמעוצרת ולי נראה דאפילו אמעוצרת קאי ובשלשה חדשים הראשונים שלא הוכר עוצרה דחוששת לווסתה ולעונת וסתה עכ"ל. מפורש כתב נמי שאפילו מעוצרת ודאי לפנינו חוששת סמוך לווסתה כל שלשה חדשים הראשונים זה פשוט וצורר מאד.

וה"ה כתב שהרמב"ם והרמב"ן כתבו הצריחה כלורתה וכפשוטו ולא חילקו ודייק מינה שאפילו חלמך שאין יד נוגעת בלא כונה בלחותו מקום מ"מ נוגעת היא במקומות מן הגוף שאפשר בשעת נגיעתה בלחותו מקום נח הדם מן המקור על ידיה דאלת"ה לא היה שחקר ברייתא מלאפרושי וכן עיקר להחמיר ובספר צי"א הקשה על ה"ה ודייק מלשון הגמרא דף נ"ח דאמר לאו משום דלמרינן צדקה בחד ידא ונגעה באידך משמע כרשב"א דלא חיישין שמה נגעה בלא מחכיון ודעת התוס' מחלקו בה האחרונים הס"ע ס"ל דהתוס' ס"ל כה"ה והצני"ח ס"ל בזהו כרשב"א.

ומעתה לא מציעה לה"ה וסיעתיך דחייש דילמא נגע במקום שנטף מן המקור א"כ כ"ש צידן ו"ל דגם העד נגע במקום שנטף מן המקור אלא אפילו להרשב"א וסיעתיך מ"מ הרשב"א ז"ל לא כתב אלא דלא חיישין מסתמא אבל צידן דעוסקה בצדיקות בלחותו מקום ודאי דהיתה אסורה אם מלאה על ידה וא"כ הכ"ז בלחותו עד כיון דעוסקה בצדיקות יש לחוש אפילו מן הכד ואין להקל כלל בזה.

סימן קל"ט

עוד להנ"ל

בחי' הז"ר דאין לנו עד חבדוק בזמן הזה

בדבר שהציה מספר זית רענן שכתב בדרך כלל דעד הצדיקה צו"ה"ו היו עד שאינו צדוק ואין להצריך הנשים לעיין צעיון גדול על הצגד לפני הצדיקה וממילא כשרואות נקודות קטנות או כיו"צ או לכלוך אין להקפיד. הנה בש"ע סימן ק"ל משמע פשוט דגם בזמן הזה י"ב לנו עד הצדוק ולא חלק בין זמן לזמניו פ"ש בסעיף ל"ג ויפה העיר מעב"ת מס"ע סי' ס"א שהציה בשם מהר"ם לזילין דאפילו בספק אם היה עד צדוק יש להחמיר ומוציא בזה"ל כלל קי"ג סל"ז אלא שהחכ"א הוסיף דהכל לפי הענין יש לדון אותו לעד הצדוק או שאינו צדוק ועכ"פ לא הוה כעד המדמן שחזקתו מלוכלך ע"ש. והנה הע"ז סל"ע אמ"ש אלא א"כ היה צדוק לה אצל אם אינו צדוק טהור כח דהאי אינו צדוק לא דמי לאינו צדוק דסעיף ל"ו דהיינו עד ציוני דצדד ציוני עמאה ג"כ משום כחם דאין לחלק בין שנמלא כהם בין שנמלא בצדיקה רק הכא בלוי צדוק לגמרי ולקחתו מן השוק והצ"ח והש"ך חולקין דצדד וחלוק ציוני נמי אינו מטמא משום כחם והחור"ד כתב שם דאם לבשחו אחר הכיבוס בלא צדיקה תצדוק בצמק"ר במגליד ואם אינה צקילה תחמיר ועי' פלתי שצידד דוקא אם היה צדוק ממש בתחלה וכדברי הצ"ח והצ"ח דחה דברי הפלתי דע"כ לא פליגי בגמרא אלא בכיבוס דידהו משא"כ בכיבוס דידן ע"י מים ואפר ודמי לגיבון כ"ע מודי שחזקתו מכובס וא"כ כ"ש עכשו שהכיבוס הוא הרבה יותר מצדן הצ"ח ודאי דיש להחמיר כע"ז לפ"ז.

ואפריון נמטייה מה שזין לי לדעת חורב סמן קפ"ט וע"ש בצמליין מה שזין לי שצ הצ"ח דצדרי הרשב"א וצ"ה כן פירשתי כבר שמעתיא דא.

דושה"ס בבבכת התורה בלב ונפש

מנשה הקטן

סימן קל"ח

מצא דם בקצה ער הצדיקה

מתש"ק לסדר בקנאו את קטאתי התשלי"ד בני יצ"א מע"כ ידידי היקר צ"מ ירא"מ וכו' כש"ת מהר"ר אברהם יצחק האפמאן הי"ו, אלקי אברהם בעזרו, ירושלים עיה"ק.

אחר"שה"ט, בדבר שאלתו שצא לידו בצדיקה ז' נקיים שנמלא כהם קמן כעין נקודה. של מראה ודאי עמא שנמלא בקאה עד הצדיקה ולא בלמלא העד והיה נראה שהצדיקה היתה בלמלא העד ששם היה נראה לחלוחית והעד הי' צדוק קודם הצדיקה אי יש לחלוחית שהמראה לא בזה מגוף האשה כיון שנמלא בקאה הצדד והגם שהיה צדוק.

ולפענ"ד פשוט דאין להקל בזה"ג כיון שהיה עד צדוק ומראה עמאה ודאי, ודאי העומאה בל מגוף האשה וכן מצויר בש"ע סימן ק"ל סל"ג האשה שצדקה עמאה בעד הצדוק לה ונמלא עליו אפילו טיפה כחרדל בין עגול בין משוך עמאה ואפילו נמלא עליו מאכלות מעוכה דכיון דבא עליה ע"י צדיקה הוה סי' דאורייתא ולחומרא עי' חכ"א כלל קי"ג ס"ל והרי אף שנמלא מאכלות מעוכה שחלינן בכ"מ בה כיון שעסקה בצדיקות מעמלינן כ"ש צידן. ומה שטען שלא נמלא המראה בלמלא הצדיקה לאו כלום הוא שהרי פשוט ששאלה פושטת יד לצדוק הוד ממעמשת בכל מקום והעד חוזר לצדדים וידי צדדים ואפילו אלו היתה אמרה שלא הכניסה זה הכד לפנים כלל לא היינו מאמינים לה דמלתא דלא רמיא עליה דאיש לאו אדעתיה אם לא שהיתה אומרת שצדקין כיונה שלא ליכנס בזה זה ואפ"ה הי' ז"ע, ומה שגראה לחלוחית בלמלא לאו ראייה הוא כלל כמובן שכיון שצדקה והעד מתהפך ממקום למקום וגם היא דוחקת העד צידה ליכנס א"א לדעת בלח"כ לז נגעה קודם.

עוד נראה דאפילו היה פשוט לה שלא הכניסה העד בלחותו לז כלל מ"מ אחתי יש לחוש כיון שעסקה בצדיקה דילמא צידה נגעה בלח"כ מקום צפנים ולכלכה ידה בדם מן המקור ומשם תחקה על העד והגם דאין מחזיקין עומאה ממקום למקום הכא הוה אסור עי' עור ושו"ע סי"ג והרשב"א בשם רבו הציחו הצ"י כתב דדוקא שצדקה עמאה ולא נעלה ידיה אח"כ אצל מן הסתם לא מפני שאינה עשויה ליגע שלא במחכיון במקום החורפה וכ"כ רבינו ירוחם בשמו נראה דאפילו לא מלאה כלל על העד וראתה דהעד טהור מ"מ חיישין שמה היה טיפת דם בל מן החורין ונדבק צידה עי' צי"א אות י"ד

מת"ח ח' מטאראנטא על דבר מה שראה בספרי דמר כהדרג"ק שליט"א באגרות משה יו"ד סימן ז"א דין קערה שיש בה ג' מיני מאכל ואכלה אשתו נדה אחד מינייהו ולא נגעה באחרים אם השנים האחרים נקראו שוירי מאכל שלה לאסור לצעלה כמבואר בש"ע יו"ד סימן קל"ה ס"ג וכחצ כ"ג ליתא ליסור אם לא אכלה מהם אף בנגעה דהגניעה אינה אוסרת אלא האכילה אבל יש לאסור מלד האיסור לאכול מקערה אחת וזה הוא הדין שהביא הע"ז שם סק"צ מהפרישה והצ"ח שמנחתחין חתיכות קטנות בקערה אחת הוא נועל אחת והיא אחת שאסור אף שהחתיכה שאוכל אינה ממנה ששיירה משום האיסור דמקערה אחת, אבל יש חילוק דאם היה האיסור מלד שוירי מאכל ליתא חקיה אבל כיון שהוא רק מלד קערה אחת יכול להניח החתיכות הנשארות על קערה אחרת ולאכול עכ"ל כ"ק.

משמע מדברי כהדרג"ק דלאיסור שוירי מאכל ליתא היתא להשימה על קערה אחרת ולאכול דהכי משמע לישאל דאם ה' האיסור מלד שוירי מאכל ליתא חקיה ול"ע שהרי כ' הע"ז שם סק"ד ד"ה מאכל שלה ח"ל ואם הפסיק אחר צנייהם מותר כמו בשוירי כוס בסמוך וכן בכל הקולות שישנם שם יש צוה עכ"ל וצבים הרי מבואר דמשעורק מכוס זה אל כוס אחר מותר וא"כ הכי נמי בשוירי מאכל הדין כן ועי' פרי דעה אות ד' שכח להדיא כן ח"ל מאכל שלה וכו' ומ"ש דכן כל הקולות שייכי הכא היינו צבורק מכלי אל כלי וכה"ג ועי' לחו"ש.

וקצת עלה בדעתי להזדיק דברי הלדוק מעבהדרג"ק שהרי בש"ך שם סק"ח בחצ דהרמ"א לשיעוריה שכחצ דמ"מ דין זה דאסור לאכול שוירי מאכל בשם הקויערם שאלא ע"כ כחצ דין זה בשם י"א אבל הש"ך הביא בשם הגמ"י בשם רא"ם ומרדכי ואגודה ורוקח סימן ש"ח דכ"ש שוירי מאכל משוירי כוס ואדרבה שתי נלמד מאכילה א"כ י"ל דהש"ך הכי"ס ס"ל דחמיר גס צהא דלא מהני הורק מכלי אל כלי, ומיכו לאחר התיישבות אין מכאן ראייה חדא דהרי בש"ך לא כתב אלא דשחיה נלמד מאכילה ומיכו לאחר שנלמד כהדדי יניחו וכדא כן לא והשנית דהרי הכו"פ והסד"ע ועוד גדולי אחרונים הביאו דברי הב"י בצד"ה שהביא בשם הא"ח (לוניל) דשוירי מאכל שלה מותר ונתנו טעם דאכילה יש להתיר עפי דבשלמא שחיה א"א צענין אחר כ"א צוה אחר זה משא"כ באכילה שאפשר צבת אחת מן הקערה מש"ה צזא"ז ליתא משום הרגל דבר ופסקו כן גדולי אחרונים וכ"כ בערוך השלחן וא"כ אף אם חנן מחמירין כדעת הרמ"א אפילו בשוירי מאכל אבל מ"מ להחמיר יותר משחיה לא שמענו ואפילו להש"ך נמי עכ"פ כהדדי יניחו ודין אחד להם ול"ע.

איברא דגם בעיקר החידוש שחידש מעבהדרג"ק מדברי הע"ז דמנחתחין חתיכות קטנות בקערה אחת הוא נועל אחת והיא אחת שאסור דפי' זו כ"ק דאין זו משום שוירי מאכל דכל שאכלה חתיכות חתיכות ולא נשאר מחתיכה שאכלה, השאר לא מקרי שוירי מאכל, רק שחידש דהאיסור מלד הקערה וכיון שהוא רק מלד קערה אחת יכול להניח החתיכות הנשארות על

וכר הוינא עליה הרבה נחקשתי דצומנינו כשמטע אין צמליאות דם מאכלות כידוע למח חולים כל הדמים דם מאכלות ועכ"פ הכתמים עד שהאיר ח' עיני ומלאתי דזו קושיא קדומה הוא בשו"ת מעיל לדרך, ובשו"ת ח"ס סימן ק"ג כתב דצומנינו יש להחמיר בו מכחם דעלמא דצבתם הנמלא שיעורו צבגרים ועוד שהוא שיעור דם מאכלות גדולה שלא נמלא כן צומנינו ופמו שמניין צמטיל לדרך ע"ש הביאו הפת"ש סק"מ אלא שה"ס סימן קפ"צ פי' צוה דגזירת כחם לא היתה אלא משום חומרא דטהרות ולדעת הראצ"ד אין דין כחם לצעלה כלל ונהי דלא קו"ל כוונתה משום דלא פליג רבנן ועמאזו אותה אף לצעלה שלא תהיה גזרת ח"ל חוכא וכיון שנאסר צמנין אע"פ שצטל טעם הגזירה לא צעלה ועדיין אסורה לצעלה וכיון שכל עמלא לא נאסרה על צעלה אלא מחקנת חכמים הראשונים אין לנו לעמא אחת אלא צשיעור כחם הנמלא אבל צדקה עמלא צעד שאינו צדוק ומכ"ש ע"י הרגשה נהי דדין כחם יש לו מ"מ מידי ספיקא לא נפיק ולא מעבדים אלא צשיעור קטן כדם המאכלות צצומנינו שהוא קטן מהכיל ולא צבי צגרים ועוד ע"ש, ופלפתי צוה ע"פ דעת התכ"ד.

מידו לדין נראה מבואר דצבתמים הנמלאים ע"י צדיקות חמירי יניחו מסחם כחם הנמלא דהכא מידי ספיקא לא ילאנו והחם רק מדין גזירה הוא ופ"מ גדולה לענין להקל צבתמים כמובן וממילא לדין נמי הרי איכא תרתי להחמיר חדא הא דצ"מ דהכניסה שלנו טיבה משלהם, והב' הא דהח"ס וגדולה מיניה דצמקומותינו כמטע אין צמלא דם מאכלות וכל שצא ע"י צדיקה ודאי יש להחמיר צצבר ודלא כזית רענן מ"מ מודה אני לפניו שאם לפי ראות עיני המורה יראה שזו נקודה צאה ממקום אחר או מחמת דבר אחר ויש רגלים לדבר כה"ג ודאי אין לנו אלא שישפוט לפי מראה עיני הכהן אשר יהיה צימים ההם כנלפענ"ד וזה נראה ג"כ כונת התכ"א כלל קי"א ס"ז ודו"ק.

דושה"ט בלב תפיש

מנשה הקטן

סימן קמ

במה מיני מאכלים בקערה ואשתו אכלה מאחד אי נאפרו בולם

ה' אדר שני התשל"ז ב"י יצ"א

דיוו ליה כבר בתי' שלום ה"ה ידיד עלין וידי"ג הטאן המנהל ציס"ע זקן שבסנהדרין רבש"י סהדרג"ק כש"ת מהר"ד משה פיינשטיין שלי"א, ר"מ תפא"י בע"מ ספרי אגרות משה ושים לטובת כל ישראל.

אחרשכג"ק צבהצח עולם,

יסלח לי מאד על העריותו האי לדיק ויודע אני ערודותי לעוצת כלל ישראל ויהי ראון שיחב ויארץ ימים דשן ורענן עדי וצא שילה ולי יקבה עמים, ועתה צאתי צצבר שאלה שנאלתי

שנשכר ממנה האשה וכל שלא נשכר ממנו האשה לא מקרי שיוירי מאכל שלה ולמשל אם אכלה מקערה חפוחי אדמה ואכלה החני מותר בצעל לאכול השאר שהרי הם חפוחי אדמה מפורדות זה מזה וכן אם היו בקערה אפונים או כיוצא בזה שהם דברים נפרדים ואכלה מה שרצתה והשאירה לא מקרי שיוירי מאכל, ולפענ"ד אינו נראה מדברי הפוסקים כן ומשולס לא שמענו דאשה שאכלה בקערה שלה שיוכל צעל לאכול משיוירי מאכל (להחמירים) שלה מה שלא נשכר ממנו ולשון שיוירי מאכל שלה משמע כל שנחנה בקערה שלה לאכול. וקצת ראייה לדברינו מסד"ע שכחצ להחיר שיוירי מאכל ונתן טעם לחלק דשחיה א"א צענין אחר כ"א צזה אחר זה משא"כ צאכילה שאפשר צצה אחת מן הקערה מש"ה צא"ז ליכא משום הרגל דבר הנראה דמפרש דשחיה משום דלא אפשר אכל אכילה אפשר ואי צאכילה רק אותו מאכל שנשכר ממנו ג"כ א"א צצה אחת שמה שנשכר הוא א"א לו לאכול ממנו וי"ל גם פשטות הלשון שיוירי מאכל משמע כל שיוירי מאכל וכל ששירה בקערה היו שיוירי מאכל שלה.

וזה נראה נמי סברה הפ"ת שם סק"ה שפי' על הרמ"א שאסור לו לאכול משיוירי מאכל שלה דס"ל כל מאכל שבקערה הו"ל שיוירי מאכל שלה ולכן כשאוכלין בקערה א"א שלא יאכל משיוירי מאכל שלה דא"א ליחרא ולדקדק צזה שיפסוק אדם אחר צינתיים ורק ע"ז היתור ראה לסמוך אכל לא ראה לסמוך שא"כ שיוירי מאכל ואי נימא דבחתיכות קטנות ליכא משום שיוירי מאכל אמאי א"א והרי אין כאן שיוירי מאכל כלל וגם א"א לזה הפסק אדם אחר אע"כ דכה"ג כל המאכל אסור ולא רק מה שנשכר ממנו, והעיקר צזה לפענ"ד לפי שמדרך העולם שאין אוכלים מקערת חבירו ולמשל מי שהוא על חתונה או צמסעדה ויתנו לו לאכול בקערה וכל מה שישאר לא יאכלוהו אחרים ואדרבה אם יראו אנשים צעל המסעדה נתן ממה ששייר אחר לא יכנסו עוד אליו לאכול ואפילו לא אכל מכל מה שלפניו אלא מזד אחר מאדם הוא אכל רוב צני"א, ועמדומה שצכאן הוא אפילו נגד החק הממשלתי ליתן מקערת חבירו לאכול אפילו דברים שלא אכל מהם השני חב נכלל כל מה שהי' בקערה. ולזה באים ואשמו שאין מקפידין ואוכלין מקערה אחת זה מראה אכבד שמחמת אהבתם אין מקפידין אף שאם היו אנשים נכרים היו מקפידים וא"ז כנלפענ"ד.

סימן קמא

עוד להג"ל

בהיתר אכילה מפת אחד לשניהם אי יש לחלק בין פת קטן לגדול

עוד ראייתי בסימן ק"צ שם שילא לחלק מ"ש פת שמוחר לאכול לשניהם ממנו כדמשמע צע"ז סימן קל"ה סק"א ומ"ש קערה שאכורין לאכול שניהם יחד מקערה א', וכבד"ג

קערה אחת ולאכול. ולכאורה נראה כוונת כ"ג דחידש דין איסור בקערה אחת כלומר אף שאינו איסור במאכל שאינו משיוירי מאכלה אבל מ"מ יש איסור מכה אותה קערה. ולפענ"ד צ"ע דכל שאין האיסור משום שיוירי מאכל מנ"ל להמליא איסור מדין קערה והי"ל לומר דכל שפסקה לאכול וליכא שיוירי מאכל אפי' מאותה קערה ע"ממה ה' מותר לו לאכול שהרי צדין כוס קי"ל דאם הורק מכוס זה אל כוס אחר אפילו הוחזר לכוס ראשון מותר כיון דהאיסור על שיוירי הכוס ומאחר שהורק וי"א מכלל איסור משקה ממילא ליכא איסור כוס דעל כוס ליכא איסור אלא על שיוירי משקה וא"כ הכ"ג צשוירי מאכל אי נימא דכה"ג דבחתיכות קטנות ליכא משום שיוירי מאכל א"כ מיד שפסקה האשה לאכול ה' מותר לצעל לאכול אפילו באותה קערה ע"ממה כמו צכום לאחר שהוחזר אפילו באותה כוס ששחמה ממנו וכיון דכל הקולות שיטנם שם ישנם צשוירי מאכל א"כ ה"ה אחי מהיפוך להיפוך דלא מייבטיא דלקערה אחרת מותר אלא אפילו באותה קערה ע"ממה אם ליכא דבחתיכות קטנות משום שיוירי מאכל ה' ל' להיות מותר, ולולי דמסחפינא ולפענ"ד דבקערה ליכא איסור אלא במאכל וכל שאין כאן איסור משום מאכל או משקה ליכא איסור משום כוס או קערה אלא דהאיסור בקערה הוא דוקא צצה אחת שיש צזה משום הרגל אכל לאחר ששירה שיוירי מאכל או משקה דהאיסור משום שיוירי מאכל או משקה והבט דקצת פוסקים החמירו צכום להצריך שטיפה מ"מ כצר כתב הש"ך דעשולס לא נהגו בחומרה זו ואפילו להחמירין אין דהאיסור מכה הכוס אלא מכה שלא נשטף ונשאר שיוירי משקה אכל הכוס או הקערה לפענ"ד לא מצינו צזה איסור מזד ע"ממה.

גם מה שחידש כ"ף שם עוד דמסחצר שאיסור מקערה אחת הוא רק מה שדרך לשני צני"א לכ"א בקערה מיוחדת ורק מזד חיבתן והתקצרות צדין איש לאשמו אוכלין שניהם מאתה אסור וא"כ הוא רק ע"מ האכילה שיטול הוא אחת והיא אחת אסור אכל כשע"מ האכילה הם בקערות מיוחדות אף שאירע שלא אכלה כל החתיכות שזה גם לאחר שאינו צעל היתור ונתנה לאכול אין כאן צזה משום חיבה והתקצרות גם לצעלה ואין לאסור צע"מ אף כשיאכל החתיכות הנשארות באותה הקערה אם לא תאכל אז יותר באותה קערה אכל ע"כ להחמיר ליקח אותה לקערה אחרת ולאו דוקא ג' מיניס אלא אף ממין אחד אם הם חתיכות מיוחדות עכ"הדר"ג שליט"א.

וְלַפְנֵי הַיָּדָא דְּצִיכָ"ג שְׁלִיעַ"א צ"צ חדא דהרי לעיל צכמוך כחצ צדצרי הע"ז דכל שיוירי מאכל ליכא היתור כלל וכל שאינו שיוירי מאכל אלא דהאיסור משום שהם בקערה אחת יש לו היתור עכ"פ כשיטין אותה בקערה אחרת וא"כ עכ"פ קערה אחרת צבי אפילו כשאינו שיוירי מאכל דהאיסור מכה קערה והכא כתב כבד"ג דבאותה קערה ע"ממה נמי ליכא איסור אם לא תאכל עוד וי"ל דלשיטתיהם איזיל דהאם נאסרה בקערה מדין קערה ע"ממה אכל הכא לא נאסרה הקערה אפילו כל שאכלה מע"ממה בקערה ונשארו חתיכות וי"א.

ומידיו צר מן דין לפענ"ד צ"ע להקל צזה דצע"מ החידוש כנראה דס"ל לכבד"ג דשיוירי מאכל לא מקרי אלא מה

ומזה נמי ל"ע לפענ"ד מה שכחז כהדר"ג שליט"א ח"ל, ושיקר הטעם הוא דדבר שדורך הוא לתח' לאחד שייך קריב דעת וחסד כשיאכלו שניהם ממנו, ולפענ"ד נראה פשוט דאפילו דבר שדורך לתח' לאחד וחלקו לשניהם אין צוה משום חסד כיון שלא אכלה מיניה אין צוה משום חסד, וממילא נמי מה שכחז בדברי הע"ז שהצוה מהפרישה והצ"ח שם דברי רש"ל שחשכו חתיכות קטנות בקערה אחת הוא נוטל אחת והיא אחת שאין צוה משום ששיירה אלא מאד שהוא מקערה אחת כזו שדורך שטחנין שם רק לאחד ומאד חיצתו והתקצצותו שצין איש לאשחו חובלין שניהם מאחת לכן אסור לכן כחז הע"ז דכשנותנין בקערה חתיכות גדולות שאין הדורך לתח' זה לפני אחד אלא להרבה שיקחו משם אין צוה איסור והטעם שהוא כמו הפת הגדול וקנקן הגדול עכ"ל הדר"ג שליט"א.

ולפענ"ד עיקר היתר הע"ז שם משום דנותן בקערה אחת ואין ראונו של הע"ז לדייק מקערה גדולה או קטנה אלא כונתו שהקערה שעליה החתיכות אין אוכלים ממנה וכמ"ש שם ח"ל, כיון דאין האכילה מיד צלקותו מהקערה שלוקחה גם היא אלא משתמש בכלי אחר צינתיים, הרי דנותן טעם להיתר משום השתמשות הכלי אחר שצינתיים היא שגורם ההיתר ולא משום גדול וקטן, ואדרבה נראה להדיא דאם היב אוכל מהקערה עצמה היב אסור וכנראה משום שיורי אוכל שלה.

עוד הביא שם לחמור על הפ"ת אות ה' שהקשה על המשאח צנימין שכחז שאם כל צני הצית אוכלים עמהם מקערה זו ליכא איסור מדינא אך יפה להחמיר דהא יש לאסור מטעם שיורי מאכל שלה וכשאוכלין מקערה אחת צודאי אוכל משיורי מאכל שלה וע"ז חמ"ד כהדר"ג שליט"א דפשוט שהמ"צ איירי באופן שלא שייך איסור שיורי מאכל כהא דחתיכות קטנות שמ"מ אסור מאד דין דקערה אחת שצוה סוצר שליכא איסור מדינא כשכל צני הצית אוכלין עמהם דדרך זה אך מ"מ עוצ להחמיר עכ"ל.

והגר"א דלא היב לפני מעבהדר"ג ספר המ"צ לעין אחריו רק ממה שהציאו הפ"ת שם אצל לאחר העין צמאח צנימין הי"ל לפענ"ד ח"א לפרש בדבריו דמייירי דחתיכות קטנות דוקא שרק אז היתר, שהמ"צ קאי שם צחלץ וחליצה שהיו חולים ושפחה אחת האכילה להם מקערה אחת צעה חליים קודם החליצה ולאחר שעמדו מחליים היו סמוכין על שלחן האס' הזקנה ואכלו ציחד כל צני הצית מקערה אחת היבם והיצמם עמהם וע"ז כחז המ"צ דאין צוה קירוב הדעת דאפי' צאשחו נדה החמורה שהחמירו בדברים המציאים לידי קרוב הדעת ואפי' החירו לאכול ע"י הפסק וכן צבצר צחלץ בהפסק משה יחד ואין נאמר דאפילו צדיעצד חיישינן לגיוסות צמקוס שיש הפסק דאין לך הפסק גדול מה שכל צני הצית אוכלים עם היבם והיצמם ע"כ ע"ש.

והנה הרואה יראה דפשוט דהיבם והיצמם שאכלו יחד עם כל צני הצית לאו דוקא דחתיכות קטנות אכלו אלא כל המאכלים יחד ולא חששו לדבר משום הרחקת והאכילה היתה

שליט"א ילא לחלק בין פת גדיו שדרך לאכול ממנו ונעשה צציל הרבה צני"א וצין פת קטן שנעשה רק צציל אדם אחד וכחז ח"ל, וכ"כ נראה פשוט דמהחלות הקטנות הנקראים (ראלם צלע"ז) וכדומה שנעשה לאדם אחד יהיו אסורין לאכול שניהם מאחד וכן יהיה הדין צקנקן שנותנין שניהם לשותה ממנו שהוא צכה"ג שהקנקן הוא גדול שנעשה להרבה שיקחו ממנו מים לכלי קטן לשותה לכן מותרין אצל מכלי קטן שהוא נעשה לשתיית אחד מתפצר שיהיו אסורין לשותה שניהם ממנו אף ע"י שיקחו ממנו לכלים אחרים עכ"ל הדר"ג שליט"א.

ול"י אסקופא הנדרסת, הדברים תמוהים דהאין יעלה על הדעת לאסור כל אחד מכלי שלו משום דנעשה רק צציל אחד יבלא אפילו מה שצחמח צבר שחתה מכוס ונשאר שיריים שכבר נאסרו אם לקחו ופכין לכוס אחר חוזר להחירא ואפילו מותר להחזיר צכוס ראשון כ"ש שעד שלא שחתה כלל רק שלקחו להם זה צכוס שלו או צכוס שלה דודאי לא נאסרו המשקין לשותה וזה לא מקרי שיריה עד שלא שחתה וכן נמי לפענ"ד צפת קטן כמו ראל צלע"ז שאם עד שלא אכלה ממנו חלקה איתו לשנים ולקחה לעצמה חלק אחד ולו חלק אחד ליכא צוה משום שיורי מאכל ואמאשול משל לאשה שאין לה רק מנה אחת צשר וצעלה צבצר צקדירה שלא היב לה יותר וכי לא חוכל לחלוק הצשר לשנים ותאכל היא החצי האחד והצעל החצי שני והרי צערי יוראפך רוב פעמים עשו כן אמותיו שחלקו את כל מה שהיב להם וכפחגס העממי „מען האט זיך געטיילט מיט דעם ציסמן“.

וזכר לדבר מגמרא (צ"מ ס"ב) שנים שהיו מהלכין דרך ציד אחד מהן קיחתו של מים אם שותין שניהם מתים ואם שותה אחד מהן מגיע לישב דרש צן פטורה מיעצ שישחו שניהם וימותו ואל יראה אחד מהם צמיתתו של חצירו עד צצא ר"ע ולימוד וחי אחיך עמך חייך קודמין לחיי חצירך והנה לא נחלקו ר"ע וצן פטורה אלא כששניהם ישחו שניהם ימותו אצל אם שניהם יחיו פשוט דמחויב ליתן לו החצי כדי שיחי עמו וע"ז נאמר וחי אחיך עמך או וזהבצ לטרעך כמוך או שאר לימודים ולפ"ז הכ"ג מה שחולקין איש ואשחו צמנה אחת אף שהיא נעצית לאחד אין זה ענין של חסד יחירה אלא היא ענין של כל איש ישראל שיחלוקו ציניהם אצל ענין של חסד והרגל דבר הוא דוקא מה שהלך השני צבר אכל מזו ושאר צני"א לא היו אוכלין משיורי מאכל שלה וצמקוס אהב אדרבה מראים אהבה עד שאינם נמאסים זה מה וזהו עיקר אהבה והרגל דבר שגזרו צה ח"ל.

ולפ"ז צקנקן לפענ"ד אין חלוק צין קטן או גדול וכן צפת אין חלוק צין קטון לגדול אלא החילוק מה שחתכה לעצמה ואכלה ממנו שאם חתכה חתיכה גדולה של עשרה צינים ואכלה מינה והניחה ממנה נקרא שיורי מאכל שהרי שיריה אצל אם חתכה מפת קטנה לעצמה חלק ונתנה חלק לצעלה כגון שחלקה ציניהם לא מקרי שיורי מאכל כל שמתחלה חתכה לשנים אם לא שרתה לאכול כולו וצחמאצ האכילה נמלכה לחחור קאח וליחת לצעלה כה"ג הוב שיורי מאכל כנלפענ"ד.

חדירה אחת ימים עממם כשאר בני הבית וע"ז קאמר המ"צ
לכאן איסור אם כל בני הבית אוכלים עממם מקערה אך
יפה להחמיר וא"כ שפיר הקשה הפ"ח דעכ"פ ליאסר משום
שיורי המאכל דכיון שאכלה ממאכל זה הו"ל שיורי אוכל.

ומידו לפענ"ד נראה צע"ס קושיה הפ"ח לא קשה דנראה
סברת המ"צ דלא שייך לאסור בשיורי מאכל אלא כשהיא
משארת המאכל והוא אוכל אחריה דכזה מראה חיצה וזה ל ידי
הרגל עזירה אכל אם אוכלים כל בני הבית מקערה אחת לא
והטעם דהא גופא שאוכלים כאחד הוי ליה כהפסק והיכר,
דמה שהחירו צמה שמפסיק אדם אחר אינו אלא משום היכר
שלא לצא ל ידי הרגל ולא מועיל הפסק אדם אחר צינתיים כיון
שאדם אחר אוכל ממילא אם גם צעלה אוכל לא ייכר תו חיצה
דהרי גם אחר אוכל ממאכל זה, וא"כ כהפסק של אדם אחר
מועיל שלא לגרום חיצה והכ"נ צמה שכולם אוכלים מקערה
אחת כולם כאחד הו"ל כהפסק דכרי אינו נראה שאוכל עמה
מחמת חצה ואוכל שיריה שהרי כולם אוכלים זה מזה וליכא
כאן חיצה יחירה מזה לזה ולכן אין הכוונה צמה שכתב דאין
לך הפסק גדול מזה דהוא צאמת מפסיק אלא העוצדה גופא
שכל בני הבית אוכלין הוא כהפסק ואין לך הפסק גדול מזה
דמה טעם מותרין בהפסק גברא דלא לא נראה כאוכל שיריה
משום חיצה והכ"נ כשכל ב"צ אוכלים כ"ש דלא נראה משום
חיצה הוא אוכל אלא זה דרכם לאכול לעולם יחד ולא מקפידים
וא"ל.

ובן דייק לשון המ"צ שם דאין לך הפסק גדול מזה וכו' כלומר
שאין זה הפסק צע"ס מ"מ אין לך הפסק גדול מזה. עוד
כתב שם ח"ל, ולא מסתבר שיהא זה חשוב לגיוסות וכו' אם
צטביל שאמן מועט כמו שמונה ימים לא חשוב לגיוסות, ואם
צטביל שמאחר שגם בני הבית אוכלין עממם חשוב היכר והפסק
ולכאן כאן גיוסות כלל אף לדברי הרשב"א ז"ל עכ"ל ע"ש.
הרי דהאכילה שאוכלין יחד היא הנקרא הפסק, וא"כ אפילו
נקרא שיריה ואדרכה נראה דנקרא שיריה מ"מ מותר משום
דכו"ל הפסק גדול יותר מהפסק גברא צינתיים כנלפענ"ד
בדברי המ"צ.

והנה הארסתי יותר מדאי אמנם היות כי לא יכולתי לעבוד על
דברים אלו כי לפענ"ד הדברים צ"ב לא מעטתי מלכתוב והעני מקוה
לשמוע מכ"ג שליט"א בירור הדברים ואעננה עטרה על ראשי
ידיד נפשו קשור באהבתי, דושכנ"ק ובברכת שמחת פורים בלב תפוש
מנשה הקטן

סימן קמב

לישב על ספסל אחד במכונה לאיש ואשתו

ה' לסדר שמן את זך התשל"ו ב"י יצוא
ישאו הרים ובעצות חיים ברכה ושלום למענ"ד ידיד הרבה
ורח חו"ס מה דורש ומקיים בענ"ס וכו' ב"ת מוה"ר בנימין
יחושע זילבער שליט"א, בעממ"ס הרבה בני ברק.

אחדשכ"ג צידודות נאמנה,

יקרת ספרו אז נדברו ח"ו הביענו וכו' וראיתי שהעיר זו
צמחה ענינים בספריו משנה הלכות ח"ו. ומ"ש צהערה
לס"י ס"ט אמה שכתבתי צמשה הלכות סימן קמ"ד לאסור
לאיש ואשה לישב על ספסל ראשון צמכונה (אופא צלע"ז)
ודלא כח"א שמקלו יגיד לו להקל צזה, וכ"ת העיר דבעט
אלו היה יודע שממך החז"א ז"ל כתיר את זה אם אינו נוגע צב
לא היה מצטא כן. הנה האמת כי מה שכתבתי על חכ"א
שמקלו יגיד לו הוא כוונתי על מה ששאל השואל צשם חכ"א
פס אשר מקלו יגיד צכל דבר ולכן כתבתי אשר מקלו יגיד
לו וכלשון חז"ל צגמרא שם אכל אין זה נוגע לממך החז"א
ז"ל אכל החכם שאני כתבתי עליו הצטויה הזה נאה לו ואין
אני מתחרט עליו ואם על ר' יוסי שהחיר ג' דברים קרי ליה
יוסי שרי' ורבי לא ראה להחיר עוד אחת דלא לקרי צ"ד שרי'
ואם זה מחיר איסורים לרוב ודאי שמו של מקלו יגיד לו נאה לו.

ומידו מה שכ"ג מציא צשם ממך החז"א שמתיר לנסוע אם
אינו נוגע צב וכ"ג הוסיף דהנסיון מעיד שאפשר ליכר צזה
הנה אם קבלה הוא נקבל אכל אם מהנסיון כפי מה שגם אני
נסייתי צאלה הנסיון יורנו להיפך צצאם נוסעים על הדרך
צמרחק כמעט א"א שלא ליגע זה צזה צסיצוים וצמטור.
ומה שדייק מספסל מחוצר לגמרי שהחירו וגם אינו מחוצר
אינו אלא חומרת רש"י הנה ודאי כי חומרת רש"י קבלו עליו
צכל החומר ועל הא דמחוצר נמי פשוט דלא כל הציצרין שזין
הם ולא דמי ספסל מחוצר שאינו נד כל החיצור דהכא הספסל
המחוצר מתנדנד יחד עם המכונה וכו"ל כספסל המתנדנד חיל
צחר טעמא ועוד גרוט מזה דהתם צספסל שאינו מחוצר עכ"פ
אינו מתנדנד אלא צצידו נלנדנ אכל הכא צע"ס הוא מתנדנד
כל האופא אנה ואנה וא"כ כיון דרש"י אסר צספסל שאינו
מחוצר שמה יתנדנד הכא הרי כבר מתנדנד זה טעם האיסור
לרש"י ואינו דומה לעגלה כמובן גם כי צאמת החיצור של
הספסל צמכונה נמי יש לדון עליו ולכן לפענ"ד אין להחיר
בדבר כ"א צשערה"ח וכיוצא צו כנלפענ"ד.

ובזה העני ידיד דושכ"ג באהבה ובלב תפוש

מנשה הקטן

סימן קמג

ביאור איסור לילך למיזל עם אשתו

ח"י לחוש הרחמים התשל"ב ב"י יצוא
בע"כ ידידי רחומאי הרב"ג המפורסם שמו ממארים וכו'
כש"ת מוה"ר יחושע נויבירט שליט"א, ר"מ בשיבת קול תורה
מח"ס ש"ש הלבנה ירושלים ע"ה"ק.
אחרשה"ב וש"ת צידודות,
ובר"ת אשר העיר אמ"ש צספרי משנה הלכות ח"כ סימן
קמ"ד להסביר דברי החכ"ד סימן קמ"א הצואו הרמ"א
י"ד סימן קל"ה שאסור לילך לעיול עם אשה שחא משום שמה

והאשה לאחריו ולא להיפוך ואם חביב האשה לפניו ממילא אסור משום דאל יוכל אדם אחורי אשה ע"י גמרא ברכות ס' ע"א ורמב"ם פכ"א מא"צ סי' כ"א ורדב"ז סימן שש"ע ובספרי משנה. הלכות ח"כ סימן רכ"א מש"כ בס"ד צ"ח ובדמיונה שאין העולם חברים גם צ"ח אצל צלמח הוא הלכה פסוקה בלי שום חולק עכ"פ בדיוק כחז"ל התכ"ד הוא לפניו והיא לאחר ובהיפוך אסור משום הכבוד וחיצה.

סימן קמה

עוד להנ"ל

בישול עב"ם בפירות

ובדבר אשר העיר עוד דין פירות מצושים שיש צו משום בישול עב"ם ואינו לא זכרתי מה כלום בחשונה בספרי הנ"ל סימן ק"ח ק"ט, הנה צלמח כי מפורש בפוסקים דכל פרי שנאכל כמו שהוא חי אע"פ ששלו עו"כ וגמחה ונעשה חבשיל צדיקה שרי ע"י רמ"א יו"ד סימן קי"ג ס"ז לענין פאועדלאל. וגדולה מזו כחז מוכר"י גרונדא דין בישול עו"כ אות ד' דאפילו אגסים הקשים אם בשל עו"כ מותרין שרוב שבמינו עיקר אכילתן חיין ומ"ש בגמרא מירי אסורין לאו בקטנים מירי אלא מין שלעולם ישאר במיריות ואם ע"י תיקון נאכל חי נמי שרי ע"י גליון מהרש"א וא"כ פשוט דכלל בני פירות שאנו מדברים מהן ליתא איסור בישול בהם.

ידי"ג דהש"ס ושי"ת בלב ונפש

מנשח הקטן

סימן קמו

הנוסעת מאר"ב לארץ ישראל וקרמו ז"ל אי צריכה להמתין שתשלים

ב' אדר התשל"ג בני יצ"א

אח"כ שלום ורודף שלום ושמו שלום היה מע"כ הרב הגאון המפורסם בחבוריו היקרים שמו מטארים ור"ח גי"א א"א ב"ת מחד"ל שלום קריון שליט"א, אבד"ק אדמוחרי בני.

אחדשכ"ג כראוי, יקרה ספרו שו"ת דברי שלום מה"ח קבלתי וכו', ורק לאות ידידות הנני לזיין בסימן ע"ט, יאל לדון בלשון שמועטת מאר"ב לארץ ישראל והיא צלמח ספירת ז"ל ובאת לארצנו הקדושה ביום השביעי לטערה וחסם הלילה קודמה שש שעות אם מותרת לעצול בחמלת הלילה הגם שהסר לה תשלום ז' ימים שש שעות ולאחר בירור גדול העלה שכן מותרת לעצול אלא שתמתין ולא תשמש עד עבור שש שעות לבלשים ימי טערה והביא שבע"ס דין דכולהו אחר המקום שהיא שם כן פסקו גם בגאון מפאפא ובגאון מוכר"י ווייס שליט"א ראצ"ד דעדה החרדית, ובמפתחות הוסף דש"צ מלא בחורת השלמים ר"ס קנ"ו דעמיק ז"ל מעלי"ע כל יום כ"ד

יצא עליה ולכן אם נוסעים צעיר וצרחות שממלאים צ"ח ליתא איסור וכמ"ע העיר דמחוך דברי התכ"ד נראה העטם משום חשש נגיעה והעגלה מעלעלה ולכן אפילו אין יושבין יחד על ספסל אלא אחד ע"י הנהג והשני אחר זה נמי יש להחמיר ולא ראה חברים צ"ח. גם מה שאומרים בשם החזו"א להקל בנסיעה צאטעוים יחד על ספסל אחד הלא קשה מאד להזהר מנגיעה ולדעתו קשה הדבר להקל עכ"ל.

ומה שנראה לפענ"ד דלא קשה דכמעט צ"ח שם יראה דישנם שם כמה הלכות האחד שחש אשה נדה עם בעלה הוא לפניו והיא לאחר בדרך שלא יגעו זה בזה כלל ללכת מעיר לעיר החיר לנחמלה בשם אחד מן הגדולים. והשני הא דכתב המרדכי פ"ק דשבת בשם ספר הפרדס משמו של רש"י שאסור לישב על ספסל אחד שאשתי נדה יושבת עליו יצוה מחלק התכ"ד דדוקא כשישבים על הספסל צידד זה מלא זה אז נראה דרך חיבה שכן דרך אהבים להתקצץ יחד ולהחזיק צ"ח יושבים זה מלא זה אצל ישיבה בעגלה לאו מילתא דחיבה שכן דרך צ"ח לשכור עגלה ללכת מעיר לעיר ולא לשם חיבה הוא כלל וממילא אפילו הם רק שניהם איש ואשתו וגם עגלה שלהם היא מ"מ לאו דרך חיבה הוא כך והנה בכאן כבר לא הזכיר דין של נגיעה אלא דין של חיבה אלא דכ"ג לא היו דרך חיבה. ועוד צו שלשיבה בשם אחד מן הגדולים להחיר לישב אפילו על ספסל אחד אלא כשהוא מחזיר בכתלי הבית וכו' אומר האי גדול דאין לאסור אלא כשהספסל חלש. והרביעית ללכת עם אשתו נדה דרך עיוול לגנות ולכרמים וכו"ג דאסור בכל גווה דלעיל והאי טעמא לאו משום נגיעה לנד הוא דכרי אסר בכל אופן אפילו הוא לפניו והיא לאחר ואיסור זה לאו משום נגיעה אלא משום חיבה והרגל דבר נגעו זה ח"ה פשוט וממילא אחי שפיר דברינו שהעיוול הוא משום חיבה.

סימן קמד

עוד להנ"ל

לישב על ספסל אחד בנפיעה

ומ"ש בשם מרן החזו"א ז"ל להקל בנסיעה צאטעוים יחד לישב על ספסל אחד וקשה לכ"ח שצלמח קשה מאד לחבר מנגיעה הנה צלמח כי המליצות הוא דקשה לחבר מנגיעה עכ"פ דרך מלבוש דביר ודאי אפשר שלא יגע. ומיכה נראה דהחזו"א ז"ל נמי לא החיר אלא בדיעבד וא"א באופן אחר וס"ל דצאטעוים מקרי בספסל קבוע אל הכותל וכמו שהוא צלמח וא"כ מלא דין אינו אסור אם היה המכונה עומדת במקום אחד אלא דהש"ס ש"י נענוע של המכונה יגעו לפעמים והי"ל דבר שאינו מתכוין ולא היו פ"ר ליגע וכיון דהנגיעה שלא בכונה דרך מלבוש לא היו איסור דאורייתא ולכן החיר צ"ח כנלפענ"ד לישב דברי מרן החזו"א ז"ל. ומיכה ודאי מי שיכול להחמיר מודה החזו"א שיחמיר וכן ראינו לאגשי מטעם חברים צ"ח ולך אחרין לחז"ל.

ולמדוע אני לר"ך דמ"ש התכ"ד ללכת הוא לפניו והיא לאחר דוקא הוא שדייק בגאון ז"ל כלומר האיש לפניו

ביום והאור והחשך לא ישתמשו בערבותא וא"כ הכ"ג בדין חמינה דא"א זה שיהא אחיה שעות בלילה שיהיו שייכים להיות שער. על כל פנים נלפענ"ד כיון דהאגור מדמה נדה לחאים ומעידים ושבתות ושאר מצוות והרי בכל המצוות העיקר חולה בלילה במקום שהוא ובחר הוא מקום אלוהין א"כ נלפענ"ד הכ"ג כן הוא ומ"ש האגור כ"ד שעות היינו לומר שלא נוכל בזה לשנות הזמן בקבלת חפלה ערבית ושבת ויו"ט אלא חלוי בעלם היום אבל הכ"ג אס ע"י סיבה יתקלר היום במציאות וכמו ציעקז אבינו ע"ה כי בזה השמש והיחיה לילה ממש או להיפוך כמו בחזקת שחרית כמה מעלות אחורנית וכיוצא בו בכל הולך אחר המקום בזה דיוני בין לקולא ובין לאומרא כנלפענ"ד.

ידי"ג דרשה"ט ושכ"ג באהבה ובלב ונפש

משנה הקטן

סימן קמז

במקוה שיש לו ג' בורות לחשקה ואחד מלמטה

ג' משו"מ התשל"ג בני יצורא

מע"ב ידי"ג ורב הגאון המפורסם ג"א פ"ה עוסק בצ"צ באמתה ט"ה דודש וכו' בש"ת מהר"ד שמואל טוביה שטערן שליט"א, אב"ד מיאמי ביטש מלאריה.

אחדשכ"ג בידירות נאמנה,

הנני במכתבי זה הגם כי לא רחיתי לקבוע נפשי בזה הלכתא ולהכניס ראשי בין הכרים הגבורים וצפרע כי כבר בירר הלכתא זו ושאל שאל לגדולי דורינו ומה מלא בי עוד להוסיף בדברים. אמנם אחר שהפזיר בי בכתב ואח"כ על העטלפאן אמרתי לאו אורח ארעא לעמוד מבחון ולאו כבוד החורה הוא ולכן אמרתי לכתוב לכ"ח מכתב זה ולא לקבוע הלכה למעשה באתי וגם לא אומר קבלו דעתי אלא כמפלפל בדברי רבותינו הנדיקים הראשונים נוסף על האחרונים ז"ל והבאר יצחק ככסף הנבחר.

ובדבר השאלה במקוה שנה כ"ג במיאמי ציעש חב ארתו עש ד' בורות של מ"מ, א' בור המקוה שבו מכניסים מים שאובים, ב' שתי בורות מן הזר כדי לעשות השקה ולפי חומרת הד"ח דמלריך ב' בורות להשקה משום חשש דנעל סאח ונתן סאח, ג' בור תחת המקוה לנגס בו מי גשמים ולהשיק המקוה ממטה למעלה כדי ללאת מנהב אדמו"ר מהרש"צ מליובאוויטש ז"ל שכתב כן בחבורתו וחסידיו ליוצאוויטש מהגיס אחריו ונוהגים לעשות בור מ"ג תחת המקוה ממלאים מי גשמים ועושים עליו מכסה שהוא הרצפה להמקוה העליון ועושים ב' נקבים על הרצפה של עשה על טפה לחצר המים העליונים השאובים עם התחתונים ונתן טעם לשיעורו כדי ללאת חומרת הראב"ד משום חשש דנעל סאח ונתן סאח וכו' ביסס בדבריו במ"ש מע"י על הרא"ש הל' מקואות דף ז' ע"ב אות א' ח"ל, הב"י סימן ר"א כתב דאפשר לומר טעמו של הרמב"ם ז"ל דמדינא משרי שרי בכל גוונא אלא היכא דנתן סאח ונעל

שעות וכדעת הש"ך וכמבואר מדברי האגור לפי"ז יש להחמיר כמ"ש בחשבה וכוונתו לענין המחנה ו' שעות מלשמש ע"כ.

ולפענ"ד נראה דנהוג עלמא שלא להקפיד בזה ויש להם על מה שיסמכו. ולבאורה נראה דגם הגאונים ה"ל לא החמירו מלשמש שש שעות ולכן נלפענ"ד דהגם שלבטל נפש ממילא א"ל דהרי ממילא לא ישמש קודם חלות ואז כבר ע"פ רוב עברי השש שעות אבל לכ"ע אין להחמיר בזה ואפשר שיחתי.

ז"ל האגור סימן אשע"ז גאל מוה"ר יעקב מוין ז"ל אס אשה יכולה להפסיק צטברה וללבוש לבנים אחר חפילה ערבית של יום שצטב ולא נאמר דאחרי חחלת ערבית נחשב לילה ובאלו פסקה בליל ח' ולא יעלה יום השמיני ליום אחר והשיב דודאי נחשב יום אחרי חפלה ערבית לענין הפסקה ואפילו בע"ש אחרי חפלה ערבית וקבלה שבת כי הווא חוספת לא שייכא לענין נדה ולריך כ"ד שעות וכן איכא פ' נערה דמסר לה בחוס' שבת ויו"ט וכן יש ראייה מספירה העומר דלא חשבינן לילה אפילו בע"ש דחוספת שבת דאורייתא וכן מאכילה פסח ומלה וסוכה עכ"ל. והביאו הש"ך סימן קל"ו סק"ד, וסיים הש"ך דמבואר מהאגור דאף להמקילים היינו עד כ"ד שעות וא"כ כשהיום גדול כ"כ חשבינן היום והלילה שוים אבל בחר הכי לכ"ע אסור. ומיהו האחרונים כולם פה אחד תפסו ארצות הש"ך ז"ל פ"י דג"מ שס ועלי לבונה ובלאו"ש ובסד"ט, גם בחורח השלמים תפס אש"ך דלכ"ע אין חילוק בין חמח ואכ או כסלו ועצה דלעולם לריכה לבדוק סמוך לבין השמשות יע"י גם בפלתי מה שחמה עליו.

והנה האגור הביא ראייה לעלמו מספירה העומר ומאכילה מלה פסח ומלה וסוכה והנה פשוט דבנא לא"י מתחיל לו זמן הספירה עם לאת הכוכבים לכ"ע ולא אמרינן דלדידה מתחיל זמן ספירה מקודם וכן אכילה פסח ומלה וסוכה בנא לארצות הקדושה יאכל פסח בזמנם ואס לא אכל עד חלות לב"ב או לחכמים עד עלות השחר דשם נעשה נותר ואינו חוכל עוד וכן לענין ליצב בסוכה ואכילה מלה כללו של דבר פשוט דלכל היו דברים כל שצא למקום שהוא שם ושקטה עליו השמש נחתיב בכל מצות גבירא שבמקום ההוא וכמ"ש להדיא האגור ח"ב וא"כ בכו דלא להוסיף עלה כיון דהמהרי"ל הוא מרא דבא שמעתא והוא ליקף לה מספירה ופסח ומלה וסוכה לה מקשינן כולה מילתא וא"כ כמו בזהני אלוהין בחר המקום לגמרי הכ"ג לענין עזילה אשה נמי אלוהין בחר המקום לגמרי כנלפענ"ד.

ועיינ דג"מ שם שהקשה כעין קשייתו ח"ל, ועוד דהרי האגור הביא ראייה ממלה ועומר ואטו בשנת העבור שיזמו של ערב פסח גדול יהיה יולא ידי אכילה מלה בעוד היום גדול וכן בצרכה עומר שהיום גדול מאד ואפ"ה אין מצרכין עד הלילה ממש והוסיף הדג"מ ועוד לדברי הש"ך בסוף ז' נקיים ביום השביעי כשהיום קצר חתיה אסורה לעבול עד כמה שעות בלילה ונימא שאותן שעות שייכים להיות אחממה ע"ש. הנה נראה דעת הדג"מ דא"א בזה שאיזה שעות בלילה יהיו שייכים ליום וגבולים קצת ב' בעולמו ולא יהא השמש מאיר בלילה והירח

ולפניו המענין בד"ה הג"ל בדף ל"א צא"ד ובהדיא וכו' ח"ל לפי שלא יעברו המים כשיחפרו צמי מקור החפרות אלא כשיודבק צמי מקור בשטח אלו מים העמלים לצד וכו' ח"ו דמ"ש ונחל הוא לפרש חיצת קטפרם מה הוא אצל צאמח אפילו התחבר שלא היה נחל צמי חיו חיצור דכטעם הוא „כל שאינו חצור בשטח שוב אינו חצור כמבואר בריב"ש ז"ל. הנה כתב מפורש דדוקא חצור בשטח שוב הוא חצור וכל שאינו בשטח שוב אינו חצור וכסמוך שם כתב עוד ח"ל, אולם עיי' צ"י ז"ל ויראה דגם הוא כתב בשם הראשונים דמים ע"ג מים דדרך הנחתן לא מקרי קטפרם מה שגזריהם והחילוק מובן במושג „מים הניתן על מים שצבור הרי נחו ואינם זוחלין ורק בצמצום הם נחים הרי נתחברו מים צמים בשטח השואר אצל מים שנתחברו ע"י נזק ורק ע"י חצובל ומוכרח הוא שומד צאור וצלא סיבה המכריחו ופול למטה צדאי לא הוי רק כמו שומד צאור ע"כ. הנה ציאר החלוק צין מים הנחים בצמצם למים המוכרחים דהמים שאינם נחים על המים ממש אלא יש הפסק ציניהם ואם יסור המכריח המבדיל ציניהם ופלו המים למטה על המים לא הוי רק כשומד צאור ולפי"ו נראה דידון נמי כיון שיש מחילה של צימענט המבדלת צין מים עליונים למים התחתונים ואפילו יהיה כשחי אלצעות מ"מ אינם בשטח שוב העליונים עם התחתונים ואם יוסר זאת המחילה ופלו ע"כ המים העליונים למטה על המים התחתונים בהכרח ממילא כה"ג לא מקרי שטח שוב וכו"ל קטפרם לדברי רבינו הד"ה ז"ל ועיי' שבת ה' ע"ב ודף ל"ט ע"ב אמר רבא פשיטא לי מים על גבי מים היינו הנחתן אגוז על גבי מים לאו היינו הנחתן אגוז בכלי וכלי קף ע"ג מים מהו ודו"ק.

ז"ל הריב"ש סימן רל"ז ומה שהצאח ראייה מההיא דשלג מקולאות זו צ"ל ז' וכו' אין משם ראייה דההיא צלא ילאו המים מגומות המקולאות לחוץ שכותלי המקולאות כקליפת השום או יותר בשטח שוב ולא אצד טפח הנה דקדק לומר בשטח שוב עוד שם שאין הקטפרם חצור לעולם אפי' לחצר מקור של מעלה למקור חסר של מטה וכו'. עוד שם ח"ל, וגם שצורב מקולאות לר"ך שהמים המעצרים שני המקולאות הם מעצבין אותם בהשקט צעומדם צמקומם העצבי שצורב אשצורין לא צביוחם וזחלץ שצבו נקרא קטפרם הנה כתב להדיא דשירוב מקולאות צבי בהשקט צעומדם צמקומם העצבי וכנראה דלא כיון בהכ"ק צעד"ח ז"ל צמס"כ כמבואר בריב"ש. חכ דלא כמ"ש צש"ח אמרי יוסר ח"צ סימן ע"ה דצמקוב ע"ג מקור כדיון גם הד"ח מכשיר ורק לעשות חצור מהעליונה לתחתונה ע"י סילון הוא דאוסר הד"ח דהוי קטפרם כהאי גוונא אף שבתים נחים כיון דהסילון שומד צאור וכחצ דגם צזה חולק בהמכרש"ק ז"ל סי' א' ומכשיר גם צסילון אמנם צאמח המענין היעצ צד"ח יראה לכאורה דטעמו מפני שאינו בשטח השואר חכ דלא גם צדיון כנלפניו לכהורה צור צדרי מן הד"ח ז"ל.

וציפיתי לפי צש"ח אמרי יוסר ח"א סימן ק"א שהאריך בגאון ז"ל צדן מקור שעשו העליון ע"ג התחתון ואקרה התחתון הוא רפח העליון והמענין הוא צחתון וכחצ דלדעתו פשוט דגרישתא דגוד אסיק או גוד אחיה הוא רק שטח

סאכ כי הוב רובו או חצי הרי מחזי להו לאינשי שטענו הכשרים ויכנסו תחתיו השאוצין ויצאו להכשיר בכלם שאוצים לגמרי לפיכך גזר משום מראית העין אצל צהנך המקור העליון ומקור התחתון כיון דלא ניטלו ציד ליכא למוחש למראית העין וכבר הזכיר חלוק זה הרמב"ן צפ' המוכר חכ הצית עכ"ל המע"י. ולכן עשו ג' צורות השקה ללאח כל השיטות כמבואר צחצב"ן ואחרונים דצמקוב לר"ך ללאח כל מה שאפשר ללאח בהם. אלא דלאידך גיסא קמו עליו עוררין שמקור זו פסולה לגדול המורים מרן צפל ד"ח ז"ל שכתב צש"ח ד"ח ח"צ ספ"ח צמקוב על גבי מקור שעשו מקור מ"ג למטה ולמעלה ממנו מקור שאוצין וצאמח סילון של עץ חלול שיכנס ממקור העליון השאוצין לתחתון ועל ידו ירדו מי מקור העליון לתחתון וכן יעמדו חמיד מחיצור המים העליונים לתחתונים דרך אותה השפופרת ולא אצדו ממתח שהמקור התחתון מסוגרת צביסוי היעצ ואסרה בהכ"ק אדמו"ר מן מלאנז ז"ל משום קטפרם דאינו חצור לא לעומחא ולא לטכרה וכח"ר האריך צדבר כיד ה' המוצב עליו צטוב טעם ודעת והביא מכתב מהבה"ק אדמו"ר מסאטמאר שליט"א והבה"ק אדמו"ר מליובאוויטש שליט"א ומהגאון הגדול המוצב ר' משה פיינשיין שליט"א ואענה גם אני חלקי צס"ד חכ החלי.

תנן החם (פ"ג מ"ג דהלות) נשפך צאור אס היה מקומו קטפרם וכו' ופי' רב האי גאון קטפרם פי' כמין מדרון כדאמרינן גיטין ע"ה לענין אשה המקבלת גט העמידה ידה קטפרם מאי קטפרם כגון שהעמידה ידה משופעת לא זקיפה כמחילה לא פשוט לקבל אלא עשויה כמקום מדרון ע"כ וצ"מ שם וקטפרם הוא מקום משופע אשר לא יניח צו הדצר אצל ויתגלגל וירד ע"כ ועיי' ר"ש ורא"ש שם ועיי' ערוך ערך קטפרם אצלוף צלע"ז וצמנה ח' פ"ח דטכרות עריכה שהיא קטפרם פי' הרע"צ שצד אחד נמוך כעין מדרון משמע צכל מקום דקטפרם הוא מקום מדרון וז"ל דכ"ש צנופל מלמעלה למטה דזיל צחר טעמא דקטפרם שהוא מקום משופע אשר לא יניח צו הדצר אצל ויתגלגל וירד וא"כ כ"ש כשמפל מלמעלה למטה צלא שפוט שודאי לא יעמוד ולא יניח הדצר אלא ופול וירד מטה ולכן כ"ש דלא הוי חצור ולא לא צבי לומר, ולכן ס"ל להד"ח ז"ל דמלמעלה למטה נמי הוי קטפרם ואינו מעבר המים השאוצין.

והנה כח"ר כתב אי קטפרם הוי חיצור למקור מד"ח משמע שלא מחמיר אלא צחיצור ע"י סילון משום דהוב מקור צאור ואין טובלן צאור ואי הוי המים נחים על גבי מים דדרך הנחתן לא מקרי קטפרם מה שגזריהם ורק מים שנתחברו ע"י נזק לא הוי חצור גם צש"ח אמרי יוסר ח"צ סימן ע"ב וח"א סימן ק"א מכשיר מקור על גבי מקור צלי סילון צאור אי המים נחים, וכן נראה ממתכצ בגאון מוכר"מ פיינשיין שליט"א אלא שכתב חש לב להצאצ"ד דסאטמאר דאוסר צזה. שוב ראייתי נדפס שהבה"ק אדמו"ר מסאטמאר מעולם לא חסר המקור אלא הוציאו שם צשמו כן. וכח"ר אמר לי ששאל גם חכ הגאון יעקב יצחק ווייס ראצ"ד צירושלים וג"כ מן האוסרים צזה משום קטפרם.

ממש יין שנמשפך ליון נסך עכ"ל ומש"ה היכי דהמים נוגעים כל העלווים צחחותוים ורק שמפסיק איזה נסרים שאינם כלים הרי הם ממש אחד ולא לריבין לגו"א ולא לקטפרם וכו' ע"ש הרי מצוה דהיכי דהחבור כולו מודה דכ"ג הו"ל חבור ופשוט.

שוב האיר ה' את עיני צחצוח חוס' רי"ד דק"ז ל"א ל"ג דברי חנן צ"ב צחצח דמקואות (פ"י מ"א) כלי שהטבילו דרך פיו כאילו לא טבל ופי' ר"י כי רצ"י מ"ל דהמים נשאצין לחובו אלא דרך שוליו וכו' כ"ש אם הכלי טהור ומילא כלים צחוכו טמאים ורואה להטביל צחוכו שאינו רשאי להטביל הכלי דרך פיו אלא דרך שוליו ויכנסו המים בו שלא דרך שאיבה ואפ"כ צעין שיהא פי הכלי כשפופרת הנוד וטעמא דמילתא לא משום דחשיבי המים שצחוכו כשאצין דהא לא דרך פיו נכנסו אלא מפני שנצדלו המים שצחוק הכלי והופשו מן המקוה ונראה כאילו עומדין לצדן ונמלא שצחוק המים המעטין שצחוק הכלי הוטבילו הכלים ולא צמי מקוה הילכך אי איכא צפי הכלי כשפופרת הנוד כדון עירוב המקואות עלתה להן טבילה דכאילו הוטבילו צחוק המים לצדן דמי והנה צ"ב ראי' לדבריו דהאי לאו מדין חיבור הוא וכמ"ש.

עוד הביא הא"ש מחוס' פסחים ק"ט צים שעשה שלמה שעמד על י"צ צקר והיו נקוצים מתחתיהן כשפ"ה הרי דמועיל חבור מלמטה למעלה ע"ש ולכא"י הוא קושיא גדולה ולאחר הצבונות נראה דגם משם אין ראי' דהרי צים של שלמה היו המים מחוצרים למעין ומן המעין צאו ונקיצה היחה שלא יהיו שאצין צים ולא מהני נקיצה כשפ"ה דהא דל"מ החיבור מלמטה למטה הוא להכשיר השאצין שלמעלה אבל אם היו מים כשרים שלא יעשו שאצים סגי כשפ"ה דצ"ב נחטטל הים מתורת כלי, ועי' מרדכי ה"ל מקואות (דף ג' ע"ב מדפי הספר) ח"ל, ועוד יש להחיר מטעם אחריתא כי הצבונותי מתוך דבריו שהמקוה אינו מי גשמים אלא מים נוצעין מן הקרקע א"כ כיון דמעין מטהר בכל שהוא לעולם יש עליו שם מקוה כשר ואינו נפסל צמים שאצין שנפלו לחורו כדתן צ"פ דמסכת מקואות למעלה מהן מעין שמימי מועטין שרבו עליהם מים שאצים שזה למקוה לטהר באשצורן ושוב למעין לטהר בכ"ש ואפילו לכתחלה יכול להרבות עליו וכו' ע"ש.

שוב האיר ה' עיני ומלאתי צב"ח רי"ד מצטל התום' רי"ד (ירושלים תשכ"ז) סימן ע"ו דף ל"ו ח"ל, ומה שהקשה על מאי דפריך צירושלמי גבי ים שעשה שלמה היאך טובלין צו ולאו כלי הוא ומשני הכס מעין הוא נמשך לו מעין טיעם ורגלי השוורים היו נקוצים כרמון דמשמע דנקב רמון מו"א מתורת כלי וקשיא מההוא דמגיגה ומההוא דשירה חיבה ומגדל דמתני' נ"ל דלא קשיין אהדדי והכין הוא פתרון ביירושלמי מעין נמשך לו מעין טיעם דלא חימא ששאצין היו צכק ומערין לחורו אלא מעין טיעם שיהי גבוק מקרקע העזרה כ"ג אמות שהי צאן ממנו המים על גבי עזר המים כדאמרין בפרק אחר להם הממונה הוא הים מושך לתוך ים של שלמה וים נמי לא היו שלם שיהא חשוב כלי אלא הו' נקוב שמן הנקב יורדן

דחיבור שצין עליונה לאמצעית הוא משופע ואין המים נחים שם והיו קטפרם אבל היכה שהעליון על התחתון ממש ודאי מועיל ובידי שם קושיא הפני' גיטין ט"ז צפלוגתה ר"י ורבין צגוד אחיה דהא בכל דוכתא דאמרין גוד אחיה הוא למעלותא דעדיף טפי מאם הוא צבור מן הז' אבל לא לגרוע מילתא וא"כ מ"ט דרבין דאסרי וחי' האמרי יושר דודאי חבור שלמעלה למטה לא גרע מחיבור לדדי רק דחיבור הוא משופע וצפני' כחצ' דמכה קושיא זו המליא הרמב"ם טעם אחר דאין הנחלין מערבים ע"ש והאמרי יושר חלק עליו דגם כוונת הרמב"ם ז"ל מטעם קטפרם דה גופא עיין קטפרם הוא שאם יטח עליו דבר חיוב ממנו ולכן אינו חבור כי אין החבור זה עתיד להקיים ע"ש.

אב"י מדברי חיים הנ"ל נראה דלא כוונתו אלא ס"ל כטעם הפני' דכ"ג לא הו' חבור ולא מערב המים בשטח שאינו שוב כלל ורק כשנחו המים צלי כח המכריח וצטבע אז הם מתערבין והטעם דבשאינו שקט ערוד צעלמו צחילתו ואינו מערב עם מים אחרים ואי"כ בסמוך נרחי צורה וצורה ממילא נחה שקטת מתיחתו ז"ל גם על מן הח"ס ז"ל שכתב עליו ח"ל, ונוראות נפלאותי על הגאון צח"ס וי"ד סימן ר"ו ח"ל, אך ראיתי צ"ש רפ"ג דטהרות מ"ב הנ"ל דראצ"ע ורבין דפליגי צגוד אסוק יאפ"כ כחצ' דלא הו' קטפרם דמיירי שהוא רק קלח עליון ועי' המים נעשה אשצורן ש"מ דס"ל דאפילו למ"ד גוד אסוק נמי פסול קטפרם עכ"ד וממילא לדברי הח"ס למאן דפוסל צגוד אסוק אף צגוונא דלא הו' קטפרם פסול כיון דאינו חבור לדדי צבור רק מלמטה למעלה ונפלאותי מאד שצמכ"ח החליף דברי הרא"ש וכו' ע"ש אמנם מדברי הד"ח משמע כח"ס ואדרבה א"כ לכאורה הפני' והח"ס נמי ס"ל כהד"ח והגם שיש לדחוק ולחלק צינייהו וז"ע.

ומה שהביא ראיה מהא דטובלין כלי צחוק כלי כשיש צפי החיטין כשפ"ה אף כשהחיטין טהור כמצוה צמשה ופוש"ע סימן ר"א אף דפי הכלי למעלה והו' חבור מלמטה למטה ולא חיבור לדדי אפ"כ כשר מטעם ע"מ ע"ש ולפני"ד אינו ראיה דהתם צכלי כיון שעצרו המים הכשרים למעלה מפי הכלי הרי המים נחצרו כולם כאחד צטעה השור מלמטה ואפילו יעלו הכלי לא ישחנו ולא יפלו המים ולא ינחו יותר שהרי נעשו כולם חבור אחד מלמטה וכו"ג פשוט דגם צמקוה אולי היו המים מתערבים למעלה כאחד הו' כשר כל המקוה אבל הכא הרי המים מלמטה לא חצרו יחד ואדרבה הרי צכלי צחוק כלי דמי יותר להא דכותל צחצח צין שחי מקואות דכל שעולה למעלה מן הכותל הו' חבור אף דהכותל צינתיים כיון דהחבור הוא בהשקט למעלה ועי' ד"ח שם צד"ה ח"ל גם מ"ש משכ"ח שראה מנהג גאונים שמתעבים מהתחתון את המקוה העליונה וכו' וצודאי אם כל המקוה נחצרה צודאי אמרין לכ"ע קטפרם חיבור וכמו דאמרין צע"א ע"ב צ' ח"ל הש"ס שפחסחו לליחתו ופירשי' ז"ל ח"ל, והכי קחני לה נעל המשפך ומדד לתוך לליחתו של נכרי והרי פסחתו לליחתו וחור ומדד לתוך לליחתו של ישראל אם יש בו עכצת יין אסור כיון שנחמלאה לליחתו עד שפחם היין שצולי המשפך שחצרה

המים לשוורים וגם רגלי השוורים היו נקובין כרמון שצבר צטל מחורח כלי כדתן כלי צט"צ שיעורין כרמונים וכיון דצטל מחורח כלי המים שצחבו כאלו עומדין ע"ג קרקע דמי ולא כאלו עומדין בחור הכלי וכיון שרגלי השוורים היו עומדין על הארץ מקוב שיעקרו ע"ג קרקע הוא וכו' ע"ש. הנה צט"ד ראייה גדולה לדברינו.

ג הלום ראיתי אחד מחקיפי קמאי רבינו אליעזר מגרמיזא בספר הרוקח סימן שצ"ז וז"ל ירושלמי אריז"ל אחת המים היתה מושכת לו משיטם והיו רגלי השוורים פחוטים כרמונים ר"ש בן זרמנא צט"ס ר' הא הים בית העצילה לכהנים ה' והי' לרחיבה לכהנים ולא כלי הוא כדכרי יהושע בן לוי אחת המים מושכין משין פטעם והיו רגלי השוורים פחוטים כרמונים נמלא אם לא היו פחוטים כרמונים לצטל חורח כלי כמוליא רמון לא היתה עצילה מועלת וכו' ובשלהי חגיגה גבי שלחן דהא ים שטפה שלמה של מחכות ונחשת היה ומקשי בירושלמי דיומא ולא כלי הוה והאריך לתרץ פחוטים כרמונים היו וציעלו מחורח כלי. רימון יותר מצ' אצבעות חחרות למקומן ולא היה הים משוקע צמים על כן שהיה נראה כלי הולך לנקב רגליהם צמים אבל דבר המשוקע צמים כגון ספינה או כלי צריך לנקב כשפופרת הנוד וכו' הנה מצוהר החלוק צין כלי משוקעת לכלי שהוא מצחון ושנקובה כמוליא רמון מושיל אפילו כה"ג וזה ראייה גם למ"ש ודברי האמרי יושר ז"ע. גם ראייה ברורה למ"ש לעיל לחלק צין כלי צמים או לא. עוד יש לבאור קצת ראייה מכאן לשיטת הגרש"ז להאריך נקב כעפשה שהוא כמוליא רמון דלא מצטל ליה מדין כלי ודו"ק.

ידע דכרגע נפל מילתא צליצאי לפמ"ש הרוקח דצוקב כמוליא רמון מהני אפילו כשהכלי מצחון וכשהכלי משוקעת כגי צוקב כשפופרת הנוד שהוא אצבעיים על אצבעיים חחרות ולפי"ז היה אפשר לומר דהרש"ב לשיטתיה דס"ל כאצו צטל התניא דלהשקה צעי נקב כמוליא רמון ולכן סגי להשקה נמי אפילו מקוב כשר צחתיו ושאיצין למעלה צמקה דהוי כים של שלמה אבל און לדידן דפסקין דסגי כשפופרת הנוד שהוא אצבעיים על אצבעיים צעי דוקא שיהיו המקואות שים שהוא משוקעת וזו הוא דכשר וכו' לבאור דבר חדש לפי דעה הרוקח ה"ל והי' מקום לחומרת התניא בכל המקואות נמי להחמיר שמה ימלא כנ"ל וצמקום אחר כצחתי דמהאי טעמא אפשר החמיר התניא שהיו רגילים ציוראפך לעשות מקואות כעין ארוגות שהיו חלויים וכמ"ש התניא צעמזו ועי' שו"ת נוצ"י ועי' ז"ל בהדשות ח"ג ס' קצ"ו אות צ' ועיד אחרונים ולכן החמיר בצטל התניא לעשות ההשקה כמוליא רמון וכדעת הרוקח צט"ס בירושלמי ודו"ק.

שנית נלפס"ד דדבר זה צמחלוקת שנויה דהתום' הביאו דברי רבינו יחיאל שם דמה"ע היה צריך צים של שלמה כמוליא רמון משום דהו"ל כהורק מכלי אל כלי דמרחקי עוצה ואריך שיצואו המים צטפע וביצו ראייה מתוספתא נראה דצמחלוקת שנויה דדעת רבינו יחיאל הכ"ג דאינו מושיל שפה"י צים של שלמה אלא היה צריך כמוליא רמון וגם יצ"ש שוורים ולפי"ז י"ל דלשולם צחתם אינו מושיל אלא דהתום' דהו"ל החיצור צטפע

כה"ג מושיל דהו"ל כאלו כצר מחצרים כל המים ולפי"ז יש טעם למחרש"צ דלוח לומר לפתוח טפה על טפה צכדי שיהיה יותר משפכ"י דוקא ולהחיר משום חצור צטפע ולא סגי ליה גם צוקב אחד אלא צצני נקבים דהו"ל החצור יותר גדול.

ועד השלישית אינו צא דלולא דמסחפינא הינלפס"ד לחדש דבר והוא ידידע ע"פ דרכי הצטע שאם יפתח אדם חצית סתומה מלא יין או מים אם יפתח נקב אחד קטן לא ילאו המים אז השמן מן החצית צוקב זה עד שינקוב עוד נקב אחד שיהיה זה מכנים חויר זה מוליא המים או להיפוך או שיעשה נקב אחד גדול מאד שיוכל החויר ליכנס צאותו מקום עצמו שמויא המשקים מן החצית דבר ידידע ומפורסם שכל שאין מקום לחויר ליכנס לא ילא היין וכן להיפוך אבל כשיש צו צ' או ג' נקבים יכולים המים לצאת ולהתפרז זה עם זה ולפי"ז י"ל דים של שלמה כיון שהיו נקבים גדולים כמוליא רמון וי"צ שוורים כה"ג שפיר מחצרים המים אבל כשיש רק נקב אחד אז המים העליונים מכצדים על החתחונים וא"ל להם להתפרז כלל ולפי"ז לבאור היה אפ"ל דכה"ג גם מן הד"ח מודה דהוי שירצו וכשר ורק צוקב אחד פליג עליו דלא מחצרי וז"ע. והנה כי כן היה אפשר לומר דמר אמר חדא ומר אמר חדא ולא פליגי דהמהרש"צ לפי הקבלה שקבלו החסידים אמר דוקא לעשות צ' נקבים כל אחד כמוליא רמון וכה"ג מחצרים מים עליונים עם החתחונים אבל הד"ח מיייר מסילון שהוא נקוב אחד וכה"ג לא מחצרים המים אבל כיכי דלוחא צ' נקבים או יותר כמוליא רמון מודה הד"ח דכה"ג מחצרים המים עכ"פ צידדן שאין המים מרוחקים הרבה זה מזה.

אמנם גם זה אחת דכה"ג כצר לא הועילו כלום לענין נטל סאה ונתן סאה דודאי עי' דוחק המים מחצרים כולם אפילו מחתח ומה שהציו כח"ר צט"ס המע"י דכשהמ"ג מחתח לא ניכר כ"כ וליכא משום מראית העין לולי דמסחפינא הייתי אומר דאין לדידן אדרבה איפכא ס"ל דכשהיה ההשקה מחתח ולא ידעו העולם מההשקה כלל וצפרע נשים שאינם צקואים צדינים וע"ה וישכחו צכלל מההשקה ויאמרו דמותר לעבול בשאוצין לגמרי שהרי יראו שמכניסין שאוצין צמקה צלא השקה עולמית וע"ד שאמרו צגמרא צצח צגזירת י"ח שגזרו על הצא ראשו ורצו צמים שאוצים שאמרו לא אלו מעבדין אלא אלו הכ"ג אמרי לא אלו מעבדין אלא אלו השאוצין וצשלמא כשההשקה מן הצד רואין הנקב מן הצד ויודעין מההשקה וואלדין זה לא נקב זה למא ככל דבר החמיה ויודעין עכ"פ דבשאוצין אסור לעבול אבל כשהנקב מחתח דליכא שום סיכרא אדרבה יש לחוש שישתכח חורח שאוצין לגמרי וק"ל.

וראיתי מלאכי אלקים עולים ויורדים צפסול דקטפרס הרמב"ם הוצא צצט"ע וי"ד סימן ר"א סעיף ס' כצד ג' גומות צנחל החתחונה והעליונה של כ"ס והאמצעית של מ"ס וטקע של גשמים עוצר צחוך הנחל אע"פ שהוא נכנס לתוכן ויולא מתוכן אין זה ערוב ואין מצטילין אלא צאמצעות שאין הצחלדין מערבין אלא א"כ עמדו והוא מתוספתא ג' גממיות וכו' ר"מ אומר מצטילין צין צחתחונה צין צעליונה

ואני אומר בתחומה ולא בעליונה וחכ"א בין כך ובין כך אין מעבילין אלא בתחומה שיש בה מ"ס ופסק הרמב"ם כחכמים ומשמע מטעם הרמב"ם דהפסול הוא משום דאין הזחלין מערבין וא"כ פסול קטפרם הוא פסול זוחלין שאין מערבין וכן נראה דעת הריב"ש ז"ל.

י"ש לדיק מאי נפ"מ אי מערבין או לא והרי כיון דהפסול הוא משום זוחלין אפילו מערבין נמי אינם מטברים זוחלין כשהם לעמקן אפילו כבר נחטבו מקודם וכשרים היו אפי"ה זוחלים פסולים ולשון הריב"ש ז"ל שהרי זוחלין הם ואינם באשבורן וידוע שאין מקוה מעבר זוחלין אלא באשבורן וגם שערוב מקואות לריך שהמים המערבים שני המקואות הם מערבין אותן בהשקט בעומדן במקומן הטעני שזה אשבורן לא בהיותן זוחלין שזה נקרא קטפרם כדתן הנוק וקטפרם אינו חבור לא לעומאה ולא לטברה והאשבורן חבור לעומאה ולטברה עכ"ל. והמדויק בלשונו הזה יראה שכתב כאן ב' טעמים א' ידוע שאין מקוה מעבר זוחלין אלא באשבורן ופשוט דהוא אפילו מקוה כשר שנעשה זוחלין, ב' וגם שערוב מקואות לריך שהמים המערבים שני המקואות הם מערבין אותן בהשקט בעומדן במקומם הטעני שזה אשבורן לא בהיותן זוחלין שזה נקרא קטפרם נמאל דיש כאן שני פסולים חדא דהמקוה אינו מעבר זוחלין והשני דקטפרם אינו מערב ב' מקואות ולריך טעם למד זוחלין אין מערבין כיון דהכשר מים הוא מטעם השקה שחטבו המים מ"ש קטפרם ומ"ש אשבורן לפנין לטבר המים ולמה אמרין זוחלין אינם מערבין ב' מקואות עכ"פ ויפילו לטבר השאובין וכשיניחו אח"כ המים יטברו בהם וא"פ.

וראיתי בחיבור לטברה כלל ג' סו"א דדיוק הריב"ש הוא מהמשנה דאמרו קטפרם אינו חבור משמע דוקא מה שהוא בדרך מדרון ובסיפא אחרי אשבורן הוי חיבור משמע דכל שאינו אשבורן שהוא מקום מכונס לא הוי חבור אף שהוא בקרקע שוב וקאיא רישא לסיפא וע"ז כונת הריב"ש דדיוקא דסיפא עיקר דכל שאינו אשבורן אלא שהם זוחלין אינו חבור וכלל בהרישא שזה נקרא קטפרם והיינו משום דבעינן שיהיו המים המערבים הם מערבים אותם בהשקט במקום הטעני זה ביאר ג"כ בכונת הרמב"ם שאין הזחלין מערבים אלא אח"כ עמדו היינו שיהיו עומדין דהיינו אשבורן וכל שאינו אשבורן ל"ה חבור ובדיוקא דסיפא והוא בכלל פסולא דרישא דקטפרם לא הוי חבור ומוכח דעיקר הוא דממעטין קטפרם משום דאינו אשבורן ואין המים עומדין במקומם הטעני אח"כ במקום דלא נצי אשבורן קטפרם מהני אח"כ מעין שמטבר זוחלין ה"כ דמערב המקואות כשהוא זוחל ע"ש מה שהאריך בדבר ולפי שיעתו מיושב מאד קושיא האמ"י מים שלמה דהא הוי חבור למעין ומעין מעבר אפילו קטפרם וע"י ש"ך סקכ"ט ח"ל דוקא של גשמים אבל מעין מערב אף זוחלין עכ"ל ומיחו מדברי החו"מ משמע דגם דמעין פוסל קטפרם וע"י ע"ז שם סקכ"ג וסקכ"ב.

איברא דלכאורה עלה במחשבתו דהא הוא מחלקת הראשונים בטעם דמאני השקה דהמכרי"ק שורש קט"ו הקשה לפי

מה דקוי"ל בכה"ט מז"מ בטל ברוב מה"ט אח"כ מדוע לא יחטבו כ"ש דמעין ברוב השאובין וע"י ש"ך ס"ק ל' שחולק אמכרי"ק ובשר"ט אמרי אש וי"ד סימן פ"ו ח' לפי דעת הרמב"ן הביאו הר"ן פ"ב דע"ז דאין היתר בטל באיסור וע"י שר"ט קול ארי' סימן ס"ב מה שהקשה אמכרי"ק ובשר"ט הרשב"א סימן רע"ב משמע דלא בהרמב"ם וגרר דס"ל דדין עירוב מקואות מדיון ביטול הוא וכן נראה מדעת הח"ס וי"ד בשו"ב. אבל הבה"ד סימן רנ"ד הביאו הע"ז כה"כ שמעתי מקשין מ"ש נועטין דפוסלין זוחלין ברבייתן ומפקי להו מחורח זוחלין ומים שאובין דפוסלין לגמרי המקוה ואפי"ה אם היה כבר המקוה של מ"ס ונפלו לתוכו אפילו אלף סאה לא יפסולוהו הך קושיא ליחא לפ"ד רש"י והרא"ש דהסבירא נותנת דכיון שיש כאן כבר מקוה שלם כל השאובים שנפלו לתוכו נעשו כולו זרוע בחיבור והם כמחזירים דכשרים לעבול דהא דמים טמאים נטברים ע"י השקה במקוה משום דהיינו זריעתן כמו חטים שנזרעו בקרקע ונשרשו ונעברו ע"ש ובספרי משה הלכות ח"ב סימן ד'.

ורפ"ז י"ל דלהסבירים דהשקה משום זריעה הוא לא נצי עירוב אלא כל שנסקו מים שאובים עם מים הכשרים כבר נזרעו ונעשו טהורים ומ"ש זוחלין או שקטו ונחו כיון דנזרעו נזרעו אבל להסבירים משום ביטול ועירוב הרי הזוחלין אינם מחטבים אלא זוחלין ויורדין כדרך וכל זמן שערודין זוחלין כדרך לא מחטבין ופה עם שאר המים וא"כ י"ל דעת החו"מ דהשקה מטעם זריעה ולכן ס"ל דקטפרם הוי חיבור והרמב"ם והריב"ש ס"ל מטעם עירוב שפיר קטפרם לא הוי עירוב אלא דו"ל דאפילו למ"ד מטעם זריעה נצי דוקא זריעה בהשקט ובמקום מנוחה ולא זוחלין דומיא דחטיין שנטמאו וזרעו בקרקע ונשרשו וי"ל. וע"י ח' ר"ח הלוי ז"ל על הרמב"ם ב"י טו"א פ"ז ה"ח חלק בין עירוב מקואות וחיבור מקואות ובמקום שאנו לריכין עירוב לריכים כשהפ"י ובמקום שזריכין חיבור אז סגי בטופח על מנת להטעין ע"ש ובמשה מקואות פ"ה מ"ז עירוב מקואות ובר"ש שם.

ונחזור לדין והגה בשר"ט דברי חיים הג"ל כתב ח"ל, ולדינא נלפענ"ד אסור לעשות מקוה על אופן זה אך אם יראה כבודו להכשיר השאובין מקודם שיהיו באים שלא ע"י אדם ובהמשכה אם יש לורך גדול ויכל לעשותו אך על אופן שלא יוכל צנקל להתקלקל שלא יצא מזה היתר ח"י עכ"ל. הנה פתח מרן פתחא דהיתרא אפילו לדידיה דס"ל דה"ל קטפרם מ"מ אם יכשיר השאובין מנחון ולא יכניס אלא מים כשרים לתוך המקוה או שיכשיר המים השאובין באופן אחר אינו פוסל והטעם בזה פשוט דקטפרם אינו חיבור להכשיר אבל אינו פוסל ג"כ וכ"ש בה"ג דעומד במקום אחד אלא בהכרח ואפילו נימא דקטפרם משופע שזוחל פסול משום זוחלין אבל קטפרם עומד שהפסול משום שאינו מערב כל שהמקוה כשר אינו פוסל והא דהתנה דרק לנורך גדול נראה משום דבשאובין שהמשיכו דרך קרקע מרחוק אל תוך המקוה אינו היתר ברור כמ"ש האחרונים ז"ל וכמ"ש כח"ר ממכרי"ם שו"ק סימן קנ"ד

סמוכה מאד לנהר (דאנאי) וצקלות היו יכולים להמשיך לה מים מן המעיין ולא חשו גאונים קדמונים לא ע"כ ילאחי ללמד זכות ומ"מ פשוט המחמיר יתבצר ממקור בצרכות וממשיני הישועות ישאז מים בששון, אך דרך זאת אשר צעו"ה לא לצד ציטול פ"ו גורם וכמ"ש מהרי"ק שרש נ"ו אלא ישמשו לרופאים פרוצים כידוע ויאלו בזה מכשולים גדולים ח"י אלו הייתי נמנה עם אותה חזרה הייתי מסכים להחזיר באגודה אחת וצחצורה אחת כנכנס לש"ש ועי"ז ישמעו הנגידיים לפזר ממון הרבה לתקן הכל עשהו"ע כגון תקונים צרעפי הגג וצטילנות וכל כיוצא בזה והמחמיר יחמיר לעצמו ואמרו ח"ל עת לעשות לה' הפרו תורתך יש שבהפרת התורה חתקיים התורה וחלילה להפר התורה אלא כעין נדון שלפנינו. ודי לצדיק וחכם כמותו ירבה בישראל וכל דילולא אימא כותיה תילד כל יושבי חלד ע"כ דצריי הקדושים ע"ש. ועי' בספרי משנה הלכות ח"ב סימן ק"ד וד"ל.

אלו דברי ידידו דושה"ט ושבת"ר בלב תפשי, והעני בבקשה שאל יאשימנו על התיאור כי לא מחמת התרשלות ח"י והעני מבכדו ומוקירי מאד כערכו הרם, הטרוד העצום בעבודת הקדוש בבתי ישאו בלב תפשי

משנה הקטן

סימן קמא

מקור שנשתנו מימיו מחמת פבילות הרבה

מוצש"ק לסדר פנחס התשל"ד ב"י

מע"ז ידידי צ"מ ירא"מ וכו' כש"ת מה"ר אברהם יצחק האפמאן הי"ו, ירושלים עה"ק ת"ו.

אחרונה"מ, דצדד שאלחו מה ששמע מפיו של פוסק גדול ומפורסם צעולם החרדי במקור שמימיו נשתנו מחמת עבילות הרבה אנשים עד שהם כעין ירוקים שחורים יש להסתפק בכשרות המקור ודבר זה מצוי הוא שאין מחליפין המים במקור אלא פעמים בשבוע ועובלין בו אנשים וגשים וצ"ג למעשה. שוב מלא באחרונים ששינוי מראה מחמת זיעת האדם פוסל המקור וא"כ לכאורה נתחזק פסקו של הגדול הג"ל עכ"ל. והנה לא כתב לי מי הוא הגדול הג"ל ומה הם ראיותיו מ"מ כיון שנוגע ח"ו למוציא לפ"ז על צנ"י וכ"ש שכן היו הרבה מקוואות ביוראפא ולכן אמרתי לעבור אדא פרשהא.

תנן הכס מקוואות פ"ז מ"ג הדית צו סלי זחים וסלי ענבים וישו את מראיו כשר רבי יוסי אומר מי הלצע פוסלן אותו צלשה לוגין ואינם פוסלים אותו צשינוי מראה נפל לתוכו יין או מוחל ושינוי את מראיו פוסל כילד ישעה יתחן לי עד שירדו גשמים ויחזרו מראיהן למראה המים היו צו מ"ס ממלא צכתא ונתן לתוכו עד שיחזרו מראיהן למראה המים ע"כ ועי' הכ"ש כשר דהדחת סלין לא תשוב שינוי מראה ולא נתן פעם לדבר וכרא"ש שם ציאר דצריי הדית צו סלין לא תשוב שינוי

ואמרי יושר סימן ק"א ומהרש"ק צשיורי עברה ר"א ס"א ומהרש"ם ח"ב סימן קל"א ועי' צעה"כ להראצ"ד ז"ל צדיני המשכה ולכן לא החזיר אלא לצורך גדול אבל אם היה לו מים כשרים ממש וכגון שהיה לו צור מן הצד להשקה צשעה שוב ג"כ לא היה אוצר המים הללו דקטפרם זה אינו זוחל ממש שלא יכשרו המים אפילו מן הצד צצביל הנקב שלמטה צמי גשמים התחתונים כנלפענ"ד צרור.

אל"א דלפ"ז לכאורה אפילו צצור אחד היה לן להחזיר כל שהי צור מן הצד מעיקר דינא שהיו יכולין להכשיר המים השאוצין ממנו והמים מתחת המקור לא מעלין ולא מורידין להד"ח דהא קטפרם לא פוסל וכ"ש לפי דעת הפוסקים דלא היו קטפרם כה"ג דגם הד"ח מודה בכגון זה. ולדידן דמוהגין צצ' צורות מן הצד משום חומרא מ"מ לענין השקה היה די באחד וכנ"ל, אמנם הרואה יכול עוד להחמיר באופן זה שהמים השאוצין לא יכנסו מיד אל המקור אלא יכנסו אל הצור של מ"ג ויחצו שם ואח"כ משם יכנסו דרך נקב צצור לצור אל המקור ואז כבר יכנסו מים כשרים אל המקור ויהיו מים כשרים על צצ' מי גשמים התחתונים דכה"ג לכ"ע ליכא לספוקי צשום ספק צעולם. צקינור מעיקר דינא לפענ"ד אפילו היה צור תחתון יאלנו ידי שיעת ממן הד"ח ע"י הצורות מן הצד שישק המקור להם ולא צריך להשקה הצור התחתון. אמנם הרואה ללאא חומרא יחזיר לעשות הצור של השאוצין ולהכניסם צצור השקה ומשם יאלו והיו למקור כשר דמעולם לא נעשו שאוצין מהיות מצב הוא זה והוא חומרת החז"א בכל המקוואות ולפענ"ד הוא רב התועלת צלי שום חסך ידידוע דכששקה צמליאות שח"ו פעמים ישכתו להשיק השאוצין אבל בזה לעולם המים כשרים וליכא שאוצים לעולם אלא אח"כ ישק עוד משום חומרת הראצ"ד להצור השני ולמטב ממילא יהיו מתוצרים לדעת המהרש"צ ולדעת מרן הד"ח אינו מזיק צצור זה ויפה הורה צוה מעכ"ת למעשה. אלא דמה שכתב דיש לעשות הרצפה המצדלת צין מקור להצור מתחת המקור דקה ציותר לפענ"ד לא צעיי אור ולכ"ע כיון דהמים נזרעים מן הצד אין נפ"מ בזה וגם כי לפענ"ד לעיקר דינא אין נפ"מ בזה ולא רציתי להאריך כיון דאין נוגע לדידן.

עכ"פ יפה דן ויפה הורה וכנסם צשולם ויאלו צשולם במקור המהודר וכשר לשיעות צצותיו הצדיקים האחרונים נוסף על הראשונים וי"ר שזכה להיות ממחי הרבים עבג"א.

ועד הנה כתצתי חליצא דהלכתא אמנם לא אכתא מה שעל צצ' שקשה עלי מאד מאד הני צשינויים צמנהגי עמיו צשנים האחרונות בכל דבר צכלל ויאלו לעצום עצום אחר שלא כענינו צין להקל וצין להחמיר והלואי שלא יהי קל וחומר שחלחו להחמיר וסופו להקל ח"ל הח"ס יו"ד סי' רי"ד צגאון אחד קדוש יאמר לי שצלה להכניג חומרא צמקוואות והח"ס ז"ל האריך ליצב מנהג הקדמונים וכתב ח"ל, הארצתי צכל זאת ללמד זכות על המקומות הגדולות והמהוללות שעובלים צמקוואות כאלו צלי שום דוחק כי יש צאותן מקומות מעיינות ומקוואות כאלו סמוכים לנהרות, וצצירנו יש צמחא (אקערמאנדל) מקום כזה

מראה חלל דבר שיש בו ממש כגון יין או מוחל חבל הדחת סלון ומי צבע לא חשבו שינוי ע"כ פי' לפי' דכשנפל במקור לפוסלו צטיין שהדבר הפוסל יש בו ממש והכא הסלים אינם פוסלים המקור ואינם מים ואפילו אי היו מים אינם משנים מראה המים חלל ההדחת שהדית איתם ואותה המראה אין צה ממש שיפסול המקור.

ורבינו גדול הראב"ד ז"ל צטעה"י כתב חז"ל, למדנו מכאן שאין שינוי מראה פוסל עד שיתערב צו גוף המשנה והוא משנה את מראיו חבל חס שרר צו סמנים או אוכלין וגשתנו מראיו כבר שהרי הדית צו עלי זחיס וענבים אינם פוסלים צטינוי מראה מפני שאין צהם מגוף הדבר המשנה את מראיו וכן מי הצבע אין צהן כי חס שריית סמנים צלצד ופוסלן צגי ליוגן משום דמיא לציבעא מקרי עוד למדנו מכאן שאין לשינוי מראה שיעור חלל אפילו מלוג אחד נשתנה מראיו פסול עכ"ל ועי' תפא"י מה שהאריך צציאור הדברים והאריך צי' תחלים לפסול המקור.

והרמב"ם פ"ז מה"מ ה"ז כתב מקור שהדית צו סלי זחיס וענבים ושינוי את מראיו כשר מי צבע וכו' ואין פוסלן אותו צטינוי מראיו מקור שנפל יין או מוחל או שאר מי פירות ושינוי את מראיו ונפסל כיצד תקנתו וכו' צהי"צ כתב מקור שנשתנה מראה מימיו מחמת עזמו ולא נפל לו דבר ה"ז כשר לא אמרו חלל שנשתנה מחמת משקה אחר ע"כ. ולפוס ריבעא קשה דיוקא דרישא לסיפא צדרישא כתב מקור שנשתנה מראה מימיו מחמת עזמו משמע דוקא מחמת עזמו כשר חבל נפל צו ד"א וגשתנו מימיו פסול ואפי' אינו משקה וצסיפא כי לא אמרו חלל שנשתנה מחמת משקה אחר משמע דחס נשתנו ולא מחמת משקה חלל נפל צו ד"א ולא משקה נמי כשר וקשיא רישא לסיפא גם כי הרי צהלי' ז' ח' כי צמקור שנשתנו מימיו מחמת הדחת כלים ומי צבע שאין פוסלים חף דלא הוי פסול מחמת עזמו חלל מחמת הדחת כלים וצ"ע.

וראשונה נצח לצאר פסול שינוי מראה מה הוא. והנה הראב"ד כתב צמוחל ויין הטעם דפסלוהו חכמים משום דמתחזי כמקור של שאר משקים ומקור מים כחצי צהיאו הצ"י ואפילו למ"ד דמוחל אינו משקה צמ"ג פ"ט דעברות וצמ"ה פ"ו דמכשירין אפי"ה פוסל צטינוי מראה משום דהוא דבר שאין עושין ממנו מקור ופוסל את המקור צטינוי מראה כמבואר צגמרא שבת פכ"צ דף קמ"ד ועי' תוי"ט מקואות ה"ל מבואר דס"ל הטעם דפסול המקור צטינוי מראה הוא משום דמתחזי כמקור של שאר משקים וכיון דכל דבר שאין עושין ממנו מקור פוסל ממילא חס שינוי מראיו פסול את המקור והוא גזירה דרבנן ולפ"ז יצעת אדם נמי כיון שאין עושין ממנו מקור פוסל צטינוי מראה ואף דלא הוי משקה וכו"ל.

ברם צקריית ספר פ"ז דמקואות פי' טעם פסול דשינוי מראה ילפינן לה מקרא צחורת כהנים מקור מים ולא מקור של שאר משקין וצפי' כיסוי הדם אמרינן נמי צגי דם קדשים דכחצי מקור מים מים אין מידי אחרינא לא וצח"כ אמרינן עוד מים שאין להם שם לוי יאלו מים חותים שיש להם שם

לוי וכו' ופוסל מקור צטינוי מראיו נראה דס"ל דשינוי מראה הו"ל דאורייתא ואט"ג דממים חכא רוצה מ"מ לא צטיל דם צרוצה כיון דמראית הכל דם ע"ש, וכ"כ הלצוש דפסול שינוי מראה דאורייתא וכן נראה דצרי הנמק"י פרק הערל צשם הרמב"ן ז"ל ועי' רשב"א שם דף פ"צ וצספר ישרש יעקב ליצמות שם ולדעת הראב"ד נראה דהוא פסול דרבנן משום גזירה דמתחזי כמקור של שאר משקים ועיין תוי"ט ה"ל. וכן נראה דצרי האשכול דהוא פסול דאורייתא למעיינן שם דהציא דרשת קרא לזה. והכ"מ כתב דהרמב"ם למד חא דינא דמקור שנשתנו מימיו מהא דהדית סלי זיתיו וענציו וצחיצור לעברה ה"ל מקואות כלל צי' סלי"ג כתב דלא צריך לומר שהרמב"ם אמר כן מדעתו שהרי צגי מי חטאת חתן להדית צמשנה פ"ח דפרה דמים שנשתנו מחמת עזמן כשר וא"כ כ"ש מקור חלל שדחק ג"כ צלי' הרמב"ם שסיים לא אמרו חלל שנשתנה מחמת משקה אחר משמע דחס לא נשתנה מחמת משקה שנעטר צו גוף הדבר אין פסול ואפילו חס נשרר צו סמנים או אוכלין ולא יימוחו ושינוי מראה המקור אין פוסל כיון דליכא כאן גוף דבר שנעטר צו חס נלמד מהא דהדית סלי זיתיו וכמ"ש הראב"ד להוכיח כן מזה המשנה וכו' ע"ש.

ובאמת כי לפענ"ד קשה לומר דלמד כן מהא דהדית סלים דא"כ הו"ל להשימענו דין זה מיד כשכתב חא הלכתא דהדית סלי זחיס ולמה המחזין עד לצסוף. ולולי דמסחפינא היה אפשר לדייק צלשון הרמב"ם שכתב לא אמרו חלל שנשתנה מחמת משקה אחר מדלל כתב סחם לא אמרו חלל שנשתנה מחמת משקה וכתב אחר דממילא משקה אחר הוא דצרי המקור אינו כשר חלל ממים וכל משקה אחר הוא נראה דכונה דלא חימה דהפסול רק משום חשש ונפסול כל שינוי מראה דמתחזי כמקור מדבר אחר לכן דייק משקה אחר דהפסול הוא משום משקה אחר ובי"ל מקור שלא מן המים וכדרשת ח"כ דמים ולא משקה אחר ולא שם לוי ועי' ציח חז"ל, כתב ציי' ע"ש הראב"ד דצח"כ ממעטינן מקרא דשינוי מראה דכל משקים פוסל אפילו צלל שארצין כגון שנמשך יין מחור הגת וכו' ע"ש. ולפי"ז היה נראה לכאורה דגם הראב"ד ס"ל פסול שאר משקין מקרא חלל דא"כ דצרי ז"ל סותרים דלעיל הצחתי צשמו משום דמתחזי כמקור משאר משקים וכאן כתב דפסולו מקרא וצ"ע.

ונתתי את לצי לעיין צדצרי רצינו הגדול הראב"ד ז"ל צספרו צעה"י צשער המים שכתב (דף ל"ה מדפי הספר שלי) חז"ל, הדית צו סלי זחיס וענבים ושנו את מראיו כשר ר' יוסי אומר מי הצבע פוסלן אותו צשלשת לוגין ואין פוסלן אותו צטינוי מראה למדנו מזו הפסקא שאין שינוי מראה פוסל עד שיכא מתערב צו גוף המשקה שהוא משנה את מראיו חבל חס השרר צו סמנים או כלים ולא יימוחו וגשתנו מראיו כשר שהרי חס הדית צו סלי זחיס וכן מי הצבע אין פוסלן צטינוי מראה עוד למדנו כי שינוי מראה אין לו שיעור שאפילו נשתנה מראהו מחמת לוג אחד של יין או של שאר מי פירות פסלוהו וא"ת מי הצבע למה אין פוסלן פחות מג"ל צטינוי מראה חא מפני שאין צהם מגוף דבר המשנה חלל שריית הסמנים צלצד שנשרו צהן וכו' נתן לתוכו יין ומוחל ושנו את מראהו פסול כיצד יעשה

ימתין עד שירדו גשמים ויחזרו מראיתן למראה המים וכו' עוד נראה כי שינוי מראה אין לו שיעור אלא כל שנשתנה מראיו מכמו שהיה פסול מדלל קאמר ושינוי מראיו למראה יין ועוד הא קתני בסופא עד שיחזרו מראיתן למראה המים עוד יש הפרש בין ג"ל לשינוי מראה כי ג"ל אינו פוסלין אלא בשאזיזין ושינוי מראה פוסל אפילו בשאזיזין שאזיזים כגון שנמשך לחורב יין מן הבגד ושמן מן הבדד שלא צידי אדם ושלל מחור כלים הפוסלין ואם שינוי מראיו פסול והטעם הא כיצד ולא ממשקין שאמרו בח"כ מקור מים יהיה ולא מקור של שאר משקין פרט לשנפל לחוכן מי כצפים ולצפים ושינוי מראיו ועל מקרה זה סמכו לדברים הפוסלים אותו בשינוי מראה ודייקין מה מקור מים כשאזיזין שאזיזים אף מקור של שאר משקין שאזיזין שאזיזין ואפ"ה מעטינו קרא ג' לגין מים ע"כ עכ"ל.

והנראה לכאורה מפורש מדברי הראב"ד דנמי ס"ל דרש דח"כ ללימוד וכמ"ש הק"ם וא"כ גם לדעתו שינוי מראה פוסל דלוריתא ולי"ע אר"י ודעימיה דכתבו דדעת הראב"ד שבו רק משום גזירה והראב"ד ז"ל לא זכר כלל הא דמחזי שבו משום גזירה. שז ראיתי דדברי הב"י נכונים דלעיל בסמוך שם דף ל"ז ע"כ הקשה הראב"ד ז"ל וא"ת לרבנן כיון דקא חשבי להו משקה לענין השלמה אמאי אין פוסלין (משום שאזיזין) וי"ל משום דהו דבר שאין עושין מקור לכתחלה דאינהו מעלין את המקור קאמרינן דמעווא מטרף לרובא אכל כל מקור וכו' הלכך אין פוסלין משום שאזיזים דמיים גזרו משום הקישא דמעין מה מעין צידי שמים אף מקור צידי שמים אכל בשאר משקין לא גזרו אלא משום שינוי מראה בלבד מאםמכתא דקרא מקור מים ולא מקור של שאר משקין אכל משום שאזיזין ליכא וכו' ע"ש הנה בכאן ציאר לן הראב"ד ז"ל שיטתו דשינוי מראה דדרשו בח"כ אסתמכתא בעלמא הוא ולא דרשא גמורה הוא ועלו כהוגן דברי הב"י ודעימיה.

עוד רגע נדבר מה שכתבתי לעיל דהחיבור לטהרה הקשה אכ"מ דלמד הא דנשתנו מימיו מהא דהדיח סלי וזחי ומחמת עלמא כשר דלא היה לר"ך לזה שהרי גבי מי חטאת חנן להדיא במשנה פ"ח דפרה דמים שנשתנו מחמת עלמן כשר וא"כ כ"ש מקור. הנה ראיתי להראב"ד דבשער המים הני"ל ח"ל, והא דאמרינן שאין מעין נפסל בשינוי מראה דוקא בעצילת נדה וזבה ולשאר עצילות דלא צעין מים חיים אכל לקדש צבן מי חטאת נפסלין ואפילו נשתנו בשריית סמנין או אפילו מחמת עשן דהכי תניא בתוספתא דפרה מי חטאת שנשתנו מראיתן מחמת עלמן כשרין מחמת עשן או שנפל סעים קולא ופואה פסולין זה הכלל כל הפוסל בשינוי מראה צעין פוסל בלתיחית ולענין מורע נמי אמרינן במ"ס סוטה ל"ש אלא שלא נחאכמו פניו אכל נחאכמו פניו פסול מ"ט דומיא דמים מה מים שלא נשתנו אף כלי שלא נשתנו ומים גופייהו היינו טעמא מים חיים אכל כלי שחבא חיותן נכרת עכ"ל.

והנה למדנו מדברי הראב"ד ז"ל דשינוי מראה מחמת עשן הוי כשריית סמנין שאין נפסל צו המקור דמקרי מחמת עלמן ורק במקום דצעין מים חיים הוא דפסול עשן ושריית

סמנין ואין לומר דדוקא צעין הוא דלא פוסל אכל במקור הכ"כ דפוסל אפילו מחמת עשן דנחית דרגא הוא והראב"ד ז"ל לא כתב אלא צעין, זה אינו כלום שהרי כתב הראב"ד ז"ל ולשאר עצילות דלא צעין מים חיים והיינו מקור ופשוט. מצוה דמחמת עשן אינו פוסל המקור ומכאן סתירה לדברי הבעל שו"ת משכנות יעקב סימן מ"ו שכתב לענין מקוואות חמות כתב לד זה יש לחוש כי לפעמים מחמת רוב הרחיצות שמרחיחין המים תמיד בכל יום משתנים מראות המים מחמת העשן והאור ודומין למי חלב ויש בזה חשש משום שינוי מראה ומצוה בסוטה דף ע"ו ע"כ גבי כלי חרס לא שנו אלא שלא נחאכמו אכל נחאכמו פניו פסולים דומיא דמים מה מים שלא נשתנו וכו' ומינה דכל מים שנשתנו ע"י האור נשתנו פניו מחמת עשן כדרך המים מחמת רוב הרחיצות משתנים מראיהם פסולים דצעין מים שלא נשתנו ופשוט הגמ' משמע דמדאורייתא הוא דומיא דחדשה לרי ישמעאל ע"ש והגם דהתוס' כתבו דהוא רק דרבנן הוא ז"ל דהא דצריכה דהוא דאורייתא, אמנם מדברי הראב"ד ז"ל מצוה בחילוק דודאי עשן פוסל למורע ולכל הני דצעי מים חיים וכיון דבסוטה צעי למילף סוטה ממורע ממילא כל מה שפוסל במורע פוסל בסוטה ולכן שפיר מים שנחאכמו נמי פוסל דמעווא פוסל צעין נמי אכל זה רק למורע ודכוותיה דכתבו דהוא חיים.

ומיושבת נמי קושיתו ז"ל שהקשה עוד שם ח"ל, והנה הראב"ד ז"ל כתב דמעין אינו פוסל בשינוי מראה הוצא צ"י וי"ד ולכאורה מסוגיא דסוטה משמע דאפילו מעין נפסל בשינוי מראה דאמר שם לרי ישמעאל מה מים חיים שלא נעשה זה שום מלאכה ופירש"י דהא חיים כתיב משמע דכל שנעשה זה מלאכה לא מיקרו חיים ורבנן דרי ישמעאל דסבר דלא גמרינן ממורע ס"ל מה מים שלא נשתנו ומינה דסחם מים לא נשתנו וא"כ כ"ש לרי"י דצעי מים חיים דצעי ג"כ שלא נשתנו דמלריך כלי חדשה ממנו וכ"ש דפסול נחאכמו ומינה לכאורה מכאן דגם מעין שהוא מים חיים נפסל בשינוי מראה דכל שנשתנו לא מיקרו מים אף צעין וילפינן כלי ממעין לרי ישמעאל וכ"מ ברמב"ם גבי כיור וכו' ע"ש. וצאמח כי גדולה מזו היה ליה להקשות מפ"ע דפרה שכתב הרמב"ם נשתנה מחמת עלמן כשר מחמת עשן או דבר אחר פסול וכ"ש דה"ל ליה להקשות מתוספתא דפרה מי חטאת שנשתנו מראיתן מחמת עלמן כשרין מחמת עשן או שנפל סעים קולא ופואה פסולין וכו' אכל האמת יורה דרכו דכנראה במחכ"ת נעלמו מינה דברי הראב"ד ז"ל בשער המים שהציא דברי החוספתא הני"ל וזחי כל זה דדוקא לעצילת נדה וזבה או לשאר עצילות דלא צעין מים חיים הוא דאין שינוי מראה כזה פוסל אכל לקדש לא חיברא דברי הראב"ד ז"ל בעלמא שם הביא הגמרא סוטה הני"ל שכתב ח"ל ולענין מורע נמי אמרינן במסכת סוטה ל"ש אלא שלא נחאכמו פניו פסול מ"ט דומיא דמים מה מים שלא נשתנו אף כלי שלא נשתנו ומים גופייהו היינו טעמא מים חיים אכל כלי שחבא חיותן ניכרת ע"כ הנה מצוה דהראב"ד ז"ל הביא דברי הגמרא ולא נעלמה מינה אלא שחילק בין קדשים למקור ודברי המשכנות יעקב נע"ג.

דכתב רש"י ח"ל ואע"ג דלא גמרי ממורע מיכו מיניה וזכי גמרינן כלי דסוטה ממי סוטה וכו' ע"ש משמע דדרשא גמורה הוא ודלא כחוס' דאין זה אלא אסמכתא וא"כ כיון דמה"ת מחמת עשן הוי שינוי מראה צמי כיור ה"י צמי מקור וכמ"ש החוס' וא"כ ע"כ דמחמת עשן אינו דומה למי לצע ע"ש מה שהאריך אבל לדעת הראב"ד הנ"ל לא קשה מידי וכנ"ל.

ומעתה נחזור לדין שנשחנה מימיו מחמת הרצב עבילות וכמה מקרי שינוי מראה והנה כבר הבאנו לעיל מדברי הראב"ד דשינוי מראה מקרי כל שנשחנה ממראה המים אע"פ שלא נשחנה למראה היין וכ"כ המחאירי מקולות פ"ז ח"ל וכן לרי"ך שחדע ששנוי מראה פירושו כל שנשחנה ממראה המים אע"פ שלא נשחנה דבר המראה אלא שאין שינוי מראה פוסל אלא בשניתן או נפל לתוכו גוף הדבר המשנהו אבל אם נשחנה מאליו במקור או בצנח גרמא הואיל ולא נפל בו גוף הדבר המשנהו אינו פוסל וכ"כ הראב"ד צע"פ המים שער החשישי ח"ל ואין השינוי פוסל אלא אם יש צחוכו מגופו של המשנה כסיפא דמתני' דקתני נפל לתוכו יין או מוהל ושנו את מראיו ועי' שם צע"פ המים הקלר וכ"כ האשכול הלכות מקולות סימן נ"ה הדיוח בו סלי זחיס וענבים ושנו מראיו כשר כיון דאין בו מגוף הדבר שנשחנה מראיו שאין פוסל צנח מראה עד שמחערצ עם המקור גוף המשקה שנשחנה כמו היין ועי' שו"ת ד"ח ח"צ יו"ד סימן ק"צ דעכ"פ אם נימחו הסמנים ששרה צמים פסול וכן נראה מלשון האשכול שכתב וכן אם שרה במקור סמנים ולא נימחו ונשחנה מראיו כשר משמע דאם נימחו פסול וכ"כ בצע"פ לראב"ד שרה סמנים וכו' ודלא נימחו וכ"כ צמחירי הנ"ל וכ"כ צמ"צ אמונא החז"א ז"ל א"ח סי' כ"ב סק"ע כ' דלא נזכר זה בראשונים אלא אף נימחו כשר וכ"כ צמחנה אחרונה צמחני' שם וכולהו מיכו כחצו דהשינוי הוא בכל שהוא ע"ש בדבריהם הקדושים.

והנה צח"ל ס"ג הנ"ל כתב ח"ל מקור שנשחנה מימיו מחמת עשן ולא נפל בו דבר ואפילו נשחנה מחמת צנ"ח שעצלו בו וכן אם נשחנה מחמת מקומו וכו' כשר לא אמרו דפסול אלא שנשחנה מחמת משקה אחר וצביאוריו שם כתב וז"ל ואפילו נשחנה מחמת צנ"ח שעצלו בה זה פשוט דה דומה להדיח סלי זחיו מבוחר דפשיטא ליה דנשחנה מחמת רוב עבילות המקור כשר והפמ"ג צמ"ז א"ח סימן ק"ם סוסק"א כתב הא דעיט הגרוע מטעם למ"ס ועי' ערוך ערך עיט וא"ז הל' מקולות סי' י' כגון מקור שיש בו מ"ס מכוונות ומים עכורים ואינם זכים ואילו רואים להפריד המים הזכין לצדן ה"י ל' סאה והשאר יהיה עיט ובהו נקרא עיט הגרוע כשמריקים את המים יורק העיט עממם ויולא עם המים מפני שהוא מעורב צמים העובל צמ"ס מכוונות שיש בהם העיט הזה תעלה לו עבילות ויטעור עכ"ל וקשה הא נשחנה מראיו אבל כיון שצאחה זמן נופל העיט למטה ולללים המים מעלמן ואין העיט והמים מחוזרים לכן כשר משא"כ קומום וקנקנים מעורב צמים וא"ל להפריד זה מח ופי' ע"ש צמ"ז סק"א צביחשין אדומין שהעיר ג"כ מהא שאין מראה מים וצתשו' מהר"א יו"ד סימן רכ"ז כתב דנשחנה מחמת עשן שרי ועי' שו"ת צ"ש יו"ד סי' ס"א וכבר כתבתי

ומכאן יש לי לדקדק נמי בדברי הח"ל הנ"ל הל' מקולות כלל צ' ס"ג עלה ונסתפק במקור שנשחנה מימיו מחמת עשן והנה הרמב"ם פ"ע מפרה כתב שנשחנה מחמת עשן כשר מחמת עשן או ד"ה פסול וצפ"ו מהל' דברות לענין נט"י כתב דבין נשחנה מחמת דבר שנפל בו או מחמת מקומו פסול וצטור סי' ק"ם כתב דין נשחנה מחמת עשן ודין מחמת מקומו וצמג"א הקשה עליו דמחמת עשן כשר למי חטאת כ"ש דכשר לנט"י אבל על מחמת מקומו לא הקשה כלום נראה דזה גם צמי חטאת פסול והא דלא הזכיר פסול דמי חטאת צמינו מחמת מקומו י"ל דזה הוא עשן שהזכיר מחמת עשן פסול דהיינו ג"כ שהיה במקום המים אש ועשן ונחלכמו וה"ה לשאר סיבה או חוס הארץ שהיה במקומו וכן נראה צביאור הגר"א צסימן ק"ם והצ"ח פי' צא"ח סימן ק"ם דמחמת מקומו היינו מתולדתן צשנוי מראה ומתחתלן לא היו צהכשר אבל נשחנה מחמת עשן היינו דנשחנה מעלמן אחר שנשחבו וכיון שהיו מתחלה צהכשר ונשחנה אחר שנשחבו אין פוסל אלא צנפל דבר אחר לתוכן ונשחנה ולפ"ז צנשחנה מחמת עשן הוי כמו נפל בו דבר אחר דודאי מחמת עשן הוא אה"כ שלא מתולדת ומתחתלן הוי כשרין וכיון שהיו כשרים מתחתלן אין פוסל אלא צנפל בו דבר אחר לדעת הצ"ח וא"כ ע"כ מחמת עשן הוי כמו נפל בו דבר אחר ולפ"ז הוי אפ"ל דגם גבי מקור דמחמת עשן פסולים ואין להוכיח דמחמת עשן אין פוסל במקור דהא אפילו סמנים שנפלו או אובלין ולא נימחו אין פוסל במקור דהוי ג"כ נפל בו דבר אחר ואין פוסל רק צנחערצ גוף המשקה וכמ"ש הראב"ד וכן משמע לשון הרמב"ם ד"ל דמחמת עשן שנשחנה הוי ג"כ מחמת שנחערצ העשן עם המים ומחמת זה יש שינוי מראה על המים וא"כ זה דומה לנפל יין או מוהל למקור דפוסל משום שנחערצ גוף הדבר ועשן דומה לנפל בו דבר אחר אלא דבס' כלי צרכה סימן ק"ם סק"א הביא להוכיח דמחמת עשן אין פוסל את המקור מדברי החוס' סוטה דף ע"ו ודחק הרצב לישב דמחמת עשן לא נפסלה המקור ע"ש. וצאמח כנראה ג"כ נעלמה מיניה צמחכ"ג להגאון ז"ל דברי הראב"ד ז"ל צצעה"נ הנ"ל דמחלק דלעבילות נדה וצזה ולשאר עבילות הוא דשינוי מראה דעשן אינו פוסל ושינוי מראה דעשן הוי דומיא דשריית סמנים אבל לא הוי כלל כנפל בו ד"ה וא"ע.

ולפמ"ש נלפענ"ד לכיון ג"כ צלשון הרמב"ם ז"ל שכתב צפ"ז דמקולות מקור שנשחנה מימיו מחמת עשן ולא נפל בו דבר ה"ז כשר צכיון כתב ולא נפל בו דבר לדייק דמחמת עשן נמי כשר דלא נפל בו דבר מקרי דעשן לא מקרי דבר שנחערצ אלא הוי כמו מי לצע אלא דלא נימח דעשן מקרי נמי דבר אחר כמו לגבי הקדש ומורע דעשן מקרי דבר אחר ופוסל דברי חס נמי מחמת עשן כשר ואפילו הכי עשן פסול א"כ אפשר ילמקור נמי דינא הכי ולא קמ"ל סיפא ולא אמרו שנשחנה אלא מחמת משקה אחר עכ"ל כלומר דעשן אף אה"ל דמקרי צר אחר משום דפוסל צקדש מ"מ למקור לא מקרי נשחנה אלא נחמת משקה אחר ואח"י שפיר דברי הרמב"ם ז"ל וכדעת הראב"ד ז"ל.

בזה מיושבת נמי קושית הח"ל עוד שם שכתב ואכתי י"ל דמחמת עשן פוסל לשיטת רש"י סוטה שם ד"ה דומיא

אחדשכ"ג נראה שזוהי יקרת מכתבו הגיעני בזמנו וזכרתי עליו ברכת הכהנים נאה דורש ונאה מקיים כלה נאה וכלה יאה וי"ר שיאריך ימים על ממלכתו מלאכת שמים ויחכה להיות ממנחי הרצים עדי יצא שלה ולו יקרה עמים.

ובד"ת אשר העיר עלי דבריו בספרי שו"ת משה הלכות ח"ה סימן קנ"א צענין שעורי החורה שנחלקו בהם רבותיו הדיקים האחרונים ז"ל מן הל"ח צברכות ומן הח"ס נחשבה א"ח סימן קכ"ו וסימן קפ"א וכתבתי דנראה מפי הספר שדורות הראשונים היו גנ"א יותר גדולים ועכשיו נתקענו וממילא נתקענו האלצעות ג"כ ולכן הולכין בארצותם סאה בכל דור ודור לפי אורחו הדור אבל דין דשפ"ה דהוא דין בהכשר המים ואין זה הלכה שחולה בגוף האדם חלה בשיעור דהלכה למשה מסיני שיעור זה לא ישנהג ולכן חס באמת נתקענו האלצעות לר"ד א' אלצעות לשפ"ה דין של צ' אלצעות שאמרו לשפ"ה א' אלצעות גדולות אמרו ועי"ז תמה כ"ג דא"כ הדרכ קושיה הח"ס ז"ל בסימן קפ"א שחמה על הל"ח א"כ לדיק מה פטל הרמזים ז"ל צפ"ט מהס"ת ה' ח' שמדד האלצעות ברוח ז' שיעוריו כיון שנשחמו מדור דור.

ולפ"ענ"ד לאחר צקשה סליחה כ"ג דודאי לדיק פטל הרבה שהרי לפי שיעוריו ס"ל דגם הבני"א נשחמו וא"כ נפ"מ במדידת השעורים לענין שיעור מקור עכ"פ דצענין מ"ם והיו מ"ם צענין בכל דור ודור לפי מה שבני"א באורו דור עולה בהם כל גופם וכן נמי לשאר שיעורים התלויים בגוף האדם ולכן שפיר מדד הדיק הרמזים ז"ל דהוא רוח ז' שיעורים ואם נתקענו האלצעות במשך השנים אחר הרמזים יתקענו נמי האלצעות לפי שיעור הזה והח"ס ז"ל לא הקשה קושיא חלה לדעת הל"ח דהאלצעות לא נתקענו והגדולים נתקענו א"כ לא פטל הרמזים כלום במדידתו. ומש"כ הח"ס דהגדולים כוונתו חלל גדולי ארץ דפשוט דמש"כ הל"ח דהבאים נתקענו בימים לאו דוקא חלה כל גדולי ארץ נתקענו לצד מבני"א וא"כ גם שיעורים בכלל גדולים הם שנתקענו ושפיר קשיא ליה מה פטל לדיק במדידתו כיון שדרך הגדולים להשחנות ובני"א לא ישחמו מדור לדור ולא פטל הרמזים ז"ל במדידתו כלום ובסמוך אי"ה אביא ראיה ברורה דהפירות נתקענו מגמרא ופוסקים ורבותיו האחרונים ז"ל.

וקצת רייתי להדיק את הדיק מעכ"ר דכוונתו לשאול כיון שכתב הרמזים שמדד ז"ש והוא לכל שיעורי תורה א"כ כוונתו גם לשפ"ה א' אמנם לפענ"ד אינו מן ההכרח דקאי נמי אשיעורים שאינם תלויים בגוף האדם.

איברא דבעיקר קושיה מן הח"ס לרבינו הל"ח ז"ל, לולי דמסתפינא היה נראה לישב בהקדם קושיא אחרת דלמה היה לו להרמזים למדוד שיעור שיעורים ושיעור אלצעיים ואעו מימות משה ועד הרמזים לא ידעו שיעור אלצעיים וגם שאר שיעורים והלא היה מקובל חללם שיעור זה מדור דור קבלה ברורה עד משה רבינו ע"ה הן לשיעורי אלצעיים לענין מקוואות שהיה מובן בכל דור ודור מיום אל יום וכן לענין כזית וכציבה וע"ד שהקשו בתקנת עזרא ונחזי עזרא הכי תיקן וכ"ש

לחלק בין הרכבה טבעית להרכבה שבוית כזמה מקומות שם התשצ"ן והתוס' חולין ועי' שו"ת מהרש"ם ח"ג סימן י"ג ודו"ק.

וקצת היה נראה ראיה מגמרא שצ"ד ע"א והצ"ה ראשו ורובו צמים שאוצין גזרו ציה רצון טומאה א"ר ציצי חל' יוסי שנתחלה היו טובלין צמי מערות מכוסין וסרוחין והיו נותנין עליהם מים שאוצין ופירש"י ה"ג היו טובלין צמי מערה סרוחין מכוסים שיש צה מ' סאה מ' גשמים שהם כשרים לכל עמא חוץ מצד לצדו דכתיב ציה מים חיים והיו נותנים עליהן על גופן מים שאוצין להעביר הסרוחין המקור ע"ש הנה מבואר דהיו טובלין במקוואות שהיו מימיהם סרוחים כבר ודאי שהיו טובלין בהם כמה וכמה ואפ"ה לא חששו לה ואף אם נדחק דעל השינוי מראה הקפידו אעפ"י (הגם שלא משמע כן ועי' צ"ח א"ח סימן ק"ם דבמקור ודאי אפילו מים ירוקים מותר לעבול מ"מ אכתי יש לדחות דוקא במחמת עלמן ולא מחמת זיעת עבילה) מ"מ נראה לדין לפקפק במקוואות כאלו וכמ"ש בחיבור לעברה הנ"ל וכ"כ רבינו מרן בעל הד"ח בהלי מקוואות סמ"ג ח"ל אין לר"ך שיטתו למראה יין דוקא רק אם נשחנה מראיתו פסול ומ"מ צאם דיהא מראיתו מרוב אנשים שטבול צו אינו בכלל שינוי מראה, ובפירושו שם כ' ד"ז מבואר בהראצ"ד. אך עכ"פ צאם לא נשחנה המראה רק שהוכחה מראיתו קלת מחמת רוב הטובלין אינו נקרא שינוי מראה וכן נוכחין ע"כ מבואר דשינוי מראה מחמת רוב טובלין אינו פוסל. ובאמת כי כן ראינו בארצות הברית (איייראפט בלע"ז) שהיו טובלין במקוואות שהיו מימיהם כמעט שחורים מחמת רוב טבילות אנשים ומעולם לא שמענו פולח פה ומפלגף חלה דלפענ"ד נראה פשוט דזיעת אדם באמת אינו משנה מראה המקור דהזיעה מראיתו כמו המים חללם שפ"י רחילתו צמים שרוחן עלמו השחרות שטל גופו נעשו המים שחורים ובשינוי מראה. אמנם כי כן נראה פשוט דכ"ה ה"ל כמדיח סלי זחיס וענבים דשינוי מראה אינו פוסל דהזיעה אינו משנה המראה ומה שמשנה הוא בלתי נקיות שרוחן זה אינו פוסל בשינוי מראה ודו"ק כי זה לפענ"ד ברור.

עכ"פ צהא סלקינא דהטובל במקוואות חלו טבור הוא וח"ו להוליא לעי"ז על מקוואות ועל הטובלין בהם. וי"ר שחכה לטבר צנהר דינור צביאח צר נפלי ויעביר רוח הטומאה מן הארץ.

ידידו ודשה"ט בלב ונפש

מנשה הקטן

סימן קמ"ט

בשיעורין שנתקבנו

ר"ח מנחם אב התשל"ג בני יצו"א

בין המצרים ישלח לנו מדלג על הערים ויטאל את בני ישראל הנשאים ובתוכם הרב הגאון אצור בלום חוב"ט שמו מטארים בע"פ וכו' סוף הגדול מאחי כשת מוה"ר משה כהנא רבא וזי"ם שליט"א, רב הראשי פוסט תצו"א ארץ הגר אונטרן.

סימן קפ"ח וגם בחז"א ז"ל מישב דלמעט קמן וכחוש כתב
בעל הצדים ע"י חז"א א"ח מועד סימן ל"ט וע"י ליקוט הערות
סימן קפ"א אמנם להל"ח אדרבה ראינו מזו ודו"ק.

ובמה שכתבתי דגם צומן הש"ס כבר נתקטנו האנשים וכתב
כ"ג דודאי כוונתי לסנהדרין ס"ט שכתבו דורות הראשונים
הולידו בני ח' וכתב דח"ק דאפשר היו למשפחות
מיוחדות וסיים דדוחק הוא ובודאי כי הוא דוחק שכרי קאמר
סתם דורות הראשונים יוכיחו ולא קאמר משפחות מיוחדות
יוכיחו ומשמע דעל הדור קאי ובמדרש איכא מבואר שנשאו
ילדים ממש ובגמרא יצמחו אמרו וידעת כי שלם אהלך זה
המשיא בניו וצויתיו סמוך לפרקן והוא קודם י"ב וי"ג ע"י
חוס' שם וקודם מ"ת עוד יותר, פרץ בן יהודה הוליד את שני
בניו חלרון וחמול לפי החשבון כשהיה בן חמש או שש שכרי
מעשה חמור ה' ט"ז שנים אחר מכירת יוסף ח' חדשים לעצור
א"כ נולד לע"ז שנה ח' חדשים אחר המכירה ויוסף היה
במארים כ"ב שנה ופרץ היה בן שבעים נפש שירדו למארים
והיה אז בן חמש שנים וכבר היו לו ב' בנים חלרון וחמול ע"י
ערל"ג ומרגליות הים סנהדרין ס"ט וע"י תשובת רב האי גאון
ירושלים תרפ"ז סימן ס"ד ושאילת מה ענין הא דלמר זעירי
הכל מודים צבן ט' שנים ויום אחד שציאתו ציאה וקא גמרי
צ"ש מדורות ראשונים ומשיילין מנא לן ונסכי לכו קראי עוצא
ולא אחפרש צבו טעמא וצחר בן אחו לשני אחיחופל והווי צבו
והכין בכלל וכו' כך פירוש כי אחיחופל צבי צבי אמו של
שלמה בן צה שבע צה אליעם בן אחיחופל וכו' נמצא לאחיחופל
בשעה שנולד שלמה כ"ו שנים לא מהם שנתיים ימי הריון של
שלמה ושל צה שבע ושל אליעם נשתיירו כ"ד שני נמצא אחיחופל
הוליד לשמנה וצח שבע לשמנה ואליעם לשמנה וכו' ק"ש וע"י
ש"ת מחנה חיים ח"א סימן ט"ז.

אמנם צעיקר הדבר הנה הבאחי ראיות צה מגמרא צ"ב
ע"ג ע"ב צרבר צר צר חנה דאזיל צמדברא ואיתחילי ציח
האי עייעא ואמר ליה תא ואחוי לך מחי מדבר אזיל אחיחופל
ודמי כמאן דמצבמי וגו' אפרקיד והוה זקיפא צרכיה דחד
מינייהו ועייל עייעא תוחי צורכיה כי רכיב גמלא חקיפא
רומחיה ולא נגע צה ופירש"י שם שהיה רואה ממש עייעא נכנס
תחת צרכי המת ע"ש וע"י חוס' שם. והנה מבואר דמחי מדבר
היו גבורים הרבה ולהם נתנה תורה ובספרי ח"ד סימן ס"ט
הארכתי בעה"י צה הרבה אלא דגם הא מבואר דגם פירות
נתקטנו כמבואר בש"ס שלהי תבוצות וצטו"ע ה' טריפות
סימן מ"ד ס"ה כוליא שהקטינה טריפה וכמה חקטן עד כפול
ובגמרא עד כענבה צינונית וענבה בכלל ובצ"י בשם הר"י בן
חביב נתקשה דהא אין ענבה גדולה כפול אמנם הרש"ל כתב
דאין זה תימא שפירות ז' מינים היו משונים בצדולם לפי
הטבע שהרי קבלה צידונו מצעלי החוס' שזית הוא כחצי ציאה
תרנגולת אע"פ שאין עתה נמצא כך אלא שנשחטו והציאו הע"ז
סקי"ב וש"ך שם הנה מבואר דנשחטו הזיתים ונתקטמו והכי
קיי"ל להלכה ותמיה רבה שלא הרגישו צה האחרונים ז"ל שהרי
אין שיעורין מחטים גמריין ועכ"פ מבואר דז' מינים שנשחטו
בבן הארץ נתקטנו ח"ב צ"ב.

בשיעורי חורב המפורסמים ומהגים בכל יום ויום, והגם
דלמרו ז"ל דנשחטו צימי אצלו של משה מ"מ הרי החזירים
עתניאל בן קנז צלפולו. ושד מאי אלימא דשעורים משיעור
חז"ל שסמכו אכניה כל השיעורים ואכיות ואכאצבע שצד כל
אדם למדוד ולאו כל אדם אית ליה שעורים וגדולה מזו היה
לו להקשות לפי שיעור מה פעלו חז"ל שמדדו ונתנו שיעור
צבאים כיון שנשחטו הצבאים אצל האמת יורה דרכו דס"ל
להל"ח בכל זה דהל"ק עבד לדורו הוא דעבד דודאי היה
שיעור מקובל מדור דור אצל כיון דראה הרמב"ם לפי שיעור
המקובל השתנות בגדולים מזמן לזמן וממקום למקום ולכן מדד
באצבעו שלא נשתנה ונתן שיעור בגדולים שעשויים להשתנות
ולכן צדורו שהיה לריך למדידת שיעורים צחן בעלמא בשעורים
לדורו ואם יראו האנשים הבאים אחריו השתנות יעלו בשעורים
לא באצבעות ואחי שפיר נמי דחז"ל נתנו שיעור צבאים וכנ"ל
או יאמר דבאצבע היה קשה לדור לשער דלאו כל האצבעות שוות
הן וכבר כתב החש"ץ דלמדוד באצבע צינוני לריך למדוד האצבע
היותר גדול צמדינה זו והיותר קטן ומא יעשה השיעור הצינוני
ולאו כל אדם יכול לשער צה והיה לריך לשער צדבר המלאי
ושכח לכל ומדד ודקדק צו' שעורים צדורו וכת"ר פשיטא ליה
דהרמב"ם גם לדורות הבאים אחריו שיעור ולכן קשה ליה דמה
פעל אצל הל"ח ס"ל דקך לדורו הוא דשיער חה לפענ"ד צדור
צדעת הל"ח ז"ל.

ומה דקשה ליה עוד שהרי מזמן המשנה עד הרמב"ם חלפו
יותר מאלף שנין מה פעל צמדידה דידיה אס צומן החלמוד
היה האצבע אגודל רחב יותר ואפשר י"ד שעורים צצומן
הרמב"ם ז"ל. הנה גם צה לשיעורו אזיל אמנם הרי לשיטת
הל"ח דכנ"א לא נשחטו ולא נתקטנו כי אלק שנים כיום אחמול
א"כ האצבעות הם אצבעות של חורב כאותן של מתן חורב ולא
נשחטו כלל רק בגדולים נשחטו.

ומיהו דא ודאי קושיא גדולה הוא דלמה לא נשחטו מזמן
הרמב"ם עד השתא כמו שנשחטו מזמן הקודם עד הרמב"ם
ז"ל שהרי גם צומן הזה הוא שיעור ז"ש כפי שמדדו לנו רבותינו
ובדוחק היה נראה ליטב לפי מה שכתב הח"ס ז"ל שמדד כמה
פעמים צאדם בעל הצדים ואם ידחקנו צכה על הדף ויניח לפניו
ז' שעורים צרחנן או צ' צארכן ישו צשיעוריהן ע"ש. והנה
כתב דהיה לריך לדחוק צכה על הדף שיהיה השיעור ז"ש
והרמב"ם כתב צסתם אצבע צינוני צלי דחיקה צכה על הדף
ולא כתב בעל הצדים וא"כ אפשר דהאי מעט הוא משום שינוי
הוא אלא שצדורות הראשונים דהיו גדולים מאד נתקטנו הרבה
וצדורות האחרונים שכבר נתקטנו עד היכן ליקטן וליחל הרי
השינוי לא ניכר כ"כ שהוא צפתות המדה וכבר הקשו אמרן
הח"ס מה שכתב רחצ אגודל של אדם בעל הצדים אס ידחקנו
צכה על הדף ובתשובה סימן קצ"ז לא כתב הני תנאי דבאי צכל
אצרים וידחקנו צכה אלא כתב ערחתיו ומדדתי אצבע של אדם
צינוני צצומניו נגד רוח צ"ש צצומניו ומלאחי מכוונים ממש
עדיין כמו שהיה צימי הרמב"ם ע"כ ע"י פתח הדצרים חלק ג'
סימן רע"א ודרכ"ת סימן י"ט אות כ"ז וסימן י"ג אות ל"ד
ובס' אפרין שלמה סעיף א' וע"י שו"ת ערוגת הצו"ס י"ד

דלרמ"ע מפאנו הוצא דרכ"ח ובספר אפריון ומסגרת השלחן הספרדי ודע"ת צרעאן יחד כולם הודו שאגודל הוא 2 לענטי מעטר ולהח"ס הוב לאל והוא 3, לענטי ורביעית מילי מעטר פחות 32. (לפי קנה המדה שעשה הח"ס ז"ל שהיה נמלא צרעות בגאון ר' עקיבא סופר ז"ל אצ"ד פ"ב ונדפס בליקוטי הערות דף רי"ד הוא שיעור 2 מענטי מעטר 271 מ"מ שהוא ארבעה אגודלין עולה ל-10.8 סמ"מ. והאמה שהוא ששה טפחים עולה 64.8 ס"מ) ולריך לאח ידיו כולם.

באמת אמרתי זאת לחדש צס"ד הוא כך דלכאורה קשה הרי אמרו ז"ל שיעורין הלכה למשה מסיני ואין אמרו השיעורים הללו ובאחז אצבע לוח הקצ"ה למדוד, ואמרתי צס"ד לפמ"ש יומא פ' קים להו רבנן דבבבא מיתבי דעתא ומשמע דדין כותבת דרבנן הוא וכן במקור שאמרו הלל"מ ואח"כ אמרו ושיעור חכמים מ"מ ומשמע דמ"מ הוא דרבנן והנראה בדאמת הלל"מ נתנה למדוד השיעורין של אכילה בזית ושל מדידה באגודל ומי שהוא צמדצר ואינו יודע מה לעשות ימדוד באצבעו לכל השיעורים אמנם כיון דיש אנשים בעלי קומה שאגודלם גדול ויש אנשים קטנים ולכן לכלל ישראל נתנה התורה כח לחכמים לשער באחז אגודל הוא השיעור וזה ציד הצ"ד למדוד ודבר זה נתנה לצ"ד שכל דור ודור וכו"ל צמ"ס ששיעור חכמים במקור. ובכותבת נתנה ההלכה ביתובי דעת ועל הצ"ד לברר מה הוא וכיוצא בזה בכל השיעורין והארכתי בזה בכמה מקומות צס"ד.

ומתיישב בזה מה שאמרו בגמרא יומא שם א"ר אלעזר האוכל חלב בזמן הזה לריך שיכתוב לו שיעור שמה יבא צ"ד אחר וירצה בשיעורין ופריך מאי ירצה בשיעורין אי יומא דמחייבי קרבן אכזית קטן וכהניא וכו' אלא דלא מחייבי קרבן עד דאכילא כזית גדול ופירש"י דבכי קאמר האוכל כזית ציוני אל יכתוב מחייבי חטאת אלא יכתוב כזית ציוני אכלתי שמה יבא צ"ד ויפטרנו מקרבן וגמלא מביא חולין לעזרה ע"ש וחמיה לכאורה כיון דשיעורין הלל"מ היאך יבא צ"ד אחר וירצה או ימטע בשיעורין מה שנתנו הלל"מ ולא מבעיא לדעת הרמב"ם בפתיחה דבהלל"מ לא שייך מחלוקת א"כ ודאי ליכא למפלג בזה אלא אפילו יומא דשייך מ"מ כיון דהלכה הוא ונהגין זה כל ישראל היאך ירבו על השיעורין. אמנם נראה דהלל"מ נתנה בשיעור כזית לאיסורין אבל לא פירשו באחז זית למדוד בקטן או גדול או ציוני וכן באגודל וציד חכמים לקבוע באחז אצבע ובאחז זית למדוד חס תולה בכל דור ודור כפי שיראו הצ"ד וא"כ שפיר קאמר שמה יבא צ"ד אחר וירצה בשיעורין כיון שהוא דבר שנקבע בכל דור ודור ע"פ צ"ד וכו"ש לפמ"ש צס"ס הרש"ל דבזיתים נתקטנו וא"כ אפשר שמדדו כזית קטן וכשיבא משיח ויבנה ביהמ"ק צ"ל ויחזרו הזיתים למקומם ירבו הצ"ד השיעורים לפי גדול הזיתים שנתנו הלכה ל"מ אבל לפ"ז נמי אחי שפיר מה שצדיק מדד ודקדק בשיעור אגודל לדורו ודו"ק.

ובמה שכתבו נראה לישב קושיה חוס' יו"כ יומא הנ"ל שהקשה לפ"מ דקיי"ל יחיד שטעם וסמך על הוראה צ"ד שצמנו דזית קטן לא מחייב עולה וצ"ד אחר וחדש ההלכה דמחייב על זית קטן שז מדידתו הוא דאלו הוב ידע בשעת

ו"א אחד מעטי מה שראיתי דברים תמוהים לרבינו הח"ס ציו"ד סימן קכ"ז שכתב דשיעור מ"מ שכתב הצ"ח שהוא מדרבנן דמה"ס סגי לכל אדם לפי מה שהוא צמים שכל גופו עולה בזה והוא חימה מאד אפילו לו יהא כדצריי בטבילת אדם בשאר כל אדם לפי מה שהוא אך הכא בטבילת כלים דכתיב מגזירת הכתוב צמי נדה מים שהנדה טובלת בזה דאע"ג דלשאר טבילות סגי צמים שהכלי מתכסה צו או רביעית למחטין וזינורות לענין כלים חדשים החמירה תורה שיכיר מים שהנדה טובלת בזה ואין נשער זה באחז נדה אם בגדולה או בקטנה ע"כ ציונונים והיינו מקור טברה שלנו ודברי הצ"ח תמוהים בזה לפענ"ד עכ"ל.

ואני אסקופא הנדרסה נלפענ"ד דברי הצ"ח נכוניס בדאמת שיטה זו לאו יחידאה היא וכמ"ס בספרי הנ"ל בפרש"י והנ"ל דעת רבינו יונה ברכות וברא"ש מקואות פ"א ה"א והלכות סימן ר"א ופי' מרדכי ה' מקואות הנספחות צמ"ס שצוות ועוד כמה פוסקים ראשונים ואחרונים והנראה בזה דברי אנפין או ואמר דהני מפרשים דס"ל דרבנן ופרשו הא דמי נדה מים שהנדה טובלת בזה קטנה שנגדות והיינו חנוך בן יומו זה יהיה מה"ס שיעור מקור לטבילת כלים דמי נדה כל דכו נדה ותפשה מרוב לא תפשה (הגם כי באמת הא גופא נדה טובלת צמ"ס נלאו הפוסקים לנלא מקור בקרא רק בדרך רמז, דבחורה ליכא קרא מפורש לה).

והשני והוא עיקר, דהם מפרשים מים שהנדה טובלת כלומר שלא יפחות מרביעית ומיכה מרביעית ולמפלג כבר הו"ל שיעור מדאורייתא ולא נקרא מי נדה ולמעט פחות מרביעית וראיה לה מדברי הצ"ח שם שכתב וא"ת לפי זה דמ"ס צנדה אינו אלא מדרבנן היכי קעבר לריכותא בגמרא דקאמר אי כתב וטבר ה"א וטבר כ"ש כתב רחמנא צמי נדה דלריך מ"ס והלא מדאורייתא סגי בכ"ש ו"ל דבכי קאמר אי כתב וטבר הו"א וטבר כ"ש אפילו פחות מרביעית דמקור אי נמי בכ"ש ואפילו בכלי גדול שאין כל גופו עולה בזה ואע"ג דלענין טומאה לא סגי בזה ה"א בטבילה זו דאינה באה אלא כדי שיאמר מרשות של נכרי לרשות של ישראל קול טפי אי נמי הו"א דוקא לענין טומאה דכתב אך משין משין מטבר בכ"ש אבל מקור לא כדאיחא דכ"כ פ"ח צנעין רביעית דמקור אבל הכא דכתיב סתם וטבר אפילו בכ"ש פחות מרביעית דמקור סגי קמ"ל מי נדה מים שהנדה טובלת בזה והיינו צמ"כ רביעית דמקור או משין כ"ש שכל גופו עולה בזה עכ"ל ומבואר בדאמת הרגיש מרן הצ"ח ז"ל בקושיה הח"ס וחי' בעלמו ומפרש דלא כהצ"ח ודו"ק וז"ע.

סימן קג

עוד להנ"ל

שיעור אגודל ביתובי כמה הוא

ומה שכתיר עוד במחלוקת רבותינו הצדיקים האחרונים נוסף על הראשונים צנעין שיעור האגודל ציוני כמה הוא

אכילה דב"ד שזמנו טעם בהוראה לא היה אוכל את המלך וחו
דחנן ריש הוריות הורו ב"ד לעצור על אחת מכל מלות ה' והלך
היחיד וטעם ע"פ פטור מפני שחלה בב"ד ואמרין טעם בגמרא
א"ר' אמר שמואל זו דברי ר"י אבל חכמים אומרים חייב וכן
פסק הרמב"ם פ"ג דשגגות ה"א וא"כ הכ"י שכתבו ב"ד
דאזית קטן לא מייחייב והלך ואכל ואח"כ הורו ב"ד אחר דאזית
קטן מייחייב הרי זה היחיד או מיעוט הקהל שאכלו זית קטן
חייבין כ"א להביא חטאת ושם מדיעטו קרינן ביה וע"ש וכן
הקשה בגור אריה יומא והניח ב"ע ע"ש.

ולפמ"ש לא קשיא מידי דדוקא בטעם ב"ד בדבר הלכה ואחי
ב"ד אחרינא או אחת ב"ד טעמו והורו דטעם זה הו"ל
שם מדיעטו אבל הכא שיהו ב"ד אכזית קטן לאו טעם
בהוראה הוא דהלמ"מ בזכית וניתן כח לב"ד לזכר אחת זית
הוא ולכן אם הורו ב"ד שצדורו זכית קטן או צינוני הוראה
אמיתית היא ולא הוראה בטעמו ואם באו ב"ד שאחריהם והורו
זכית גדול אין זה טעם בהוראה לב"ד הראשון אלא הוראה
הוא בב"ד ראשון ומיחו פטור הוא מן הקרבן שהרי לפי השיעור
של עכשיו חסר מזכית שהרי נחמדה ההלכה. ומה מתקן זה
דברי רש"י ז"ל שכתב ד"ה אי נימא וכו' ח"ל, והכי קאמר
האוכל פחות מזכית בזמן הזה יכתוב כשיעור זה אכלתי שמה
יצנה בית המקדש צימוי ויחדש בית דין ותחדש הלכה ויאמרו
שחייב קרבן על זכית קטן וכו' עוד שם ד"ה והתניא וכו' אחי
ב"ד ומחדש הלכה מי מחייב האי דאכל קודם שנחדשה הלכה
והא האידנא לאו שם מדיעטו הוא דאי נמי הוה ידע דחלז
הוא הוה אכל ליה דהא השתא קים לן דלא חייבה תורה אלא
על זכית איגורי שהוא זכית צינוני ע"כ הנה דייק רבינו מאה"ג
רש"י ז"ל בלשוננו ב' פעמים דלמא אחי ב"ד ויחדשו הלכה וכתב
בלשון חידוש הלכה ולא שיאמרו שצ"ד שלפניהם טעם אלא שעד
השתא הוה הלכה בב"ד שלפניהם אלא שהם יחדשו הלכה
מהיום והלאה ועד החס ההלכה של תורה אכזית צינוני והכי
קים לן אלא שמה בב"ד שלאחריהם יחדשו ההלכה אבל לא
יביא זה בגדר טעם על ב"ד שלפניהם.

וע"ד פשוט ודאי אינו מוצן כונתו ויחדשו הלכה ואטו ב"ד
אחר בידם לחדש הלכה חדשה דין שיעורין שהם הלכה
למשה מסיני ולפמ"ש ח"ש דהכי נתנה ההלכה בב"ד דדורו
יפסוק מה הוא השיעור ולכן ביד ב"ד של אחריהם לחדש ולגדל
השיעורים ואחי שפיר בס"ד קושית המפרשים הנ"ל ועי' שפת
אמת שם דבקיום מ"ע ח"ל להרבות ולאכול יותר מזכית שמה
ירבה השיעור דלעולם אין עליו חייב אלא כפי השיעור של ב"ד
באותו הזמן ולכאורה מ"ש קיום מלות מלעצור ולפמ"ש אחי
שפיר דודאי עכשיו שצריך לקיים וכו' שצדורו פסקו דזה הוא
זכית ואלו זה מלוחו דכן הוא ההלכה אלא שיש ביד ב"ד אחר
להרבות ובג"ל ועי' מל"מ פ"ג משגגות ה"ב.

וע"ד פשוט ודאי אינו מוצן כונתו ויחדשו הלכה ואטו ב"ד
אחר בידם לחדש הלכה חדשה דין שיעורין שהם הלכה
למשה מסיני ולפמ"ש ח"ש דהכי נתנה ההלכה בב"ד דדורו
יפסוק מה הוא השיעור ולכן ביד ב"ד של אחריהם לחדש ולגדל
השיעורים ואחי שפיר בס"ד קושית המפרשים הנ"ל ועי' שפת
אמת שם דבקיום מ"ע ח"ל להרבות ולאכול יותר מזכית שמה
ירבה השיעור דלעולם אין עליו חייב אלא כפי השיעור של ב"ד
באותו הזמן ולכאורה מ"ש קיום מלות מלעצור ולפמ"ש אחי
שפיר דודאי עכשיו שצריך לקיים וכו' שצדורו פסקו דזה הוא
זכית ואלו זה מלוחו דכן הוא ההלכה אלא שיש ביד ב"ד אחר
להרבות ובג"ל ועי' מל"מ פ"ג משגגות ה"ב.

ועיין רש"י יומא הנ"ל ד"ה ה"ג עונשין שיעורי עונשין שכל
ידן הוא עונש הלל"מ בזה שיעור הוא עונש ובסוכה
ה' ע"כ פירש"י ד"ה שיעורין של איסורים כגון זכית לכל

וע"ד דבר קושיתו עוד דין שפיר"ג שכתב הטור יו"ד סימן
ר"א שמשערין בב' אצבעות שוות ששניהם כשיעור אצבע
הסמוך לאגודל וכתב הב"י שכן משמע מדברי הר"ש והרא"ש
ואפ"ה בש"ס סימן ר"א ס"מ פסק כשיטת הרמב"ם ז"ל דב'
אצבעות ראשונים מהאצבע שצפם היד יפה הפיר זה מאד
וכיון זה לרבינו הגר"א בציאורו שם ס"ק ע"א ע"ש שצין
לדברי הר"ש והתוספתא וסיים ודברי הרמב"ם לא משמע כן
ומיחו עיקר הקושית הוא לדין למא לא נחמיר כהר"ש ורא"ש
אמנם להב"י נראה לישב שהרי צפירושו על הטור סיים הוא
ז"ל ח"ל אבל הרמב"ם כתב בפ"ה מה"מ שהם ב' אצבעות
הראשונים שצפם היד ע"כ ח"כ הרי גם בב"י חלק אטור וא"כ
בבאו הביחה על שלחנו הטעור פסק כרמב"ם ז"ל כנלפענ"ד.

עוד האריך כח"ר בדברי המאירי ושיעורו אשר הבאתי לדייק
לדבתי ד' אצבעות לשפ"ה"ג, אמנם מה שעשה שאין הז"ג
להאריך יותר ואי"ה עוד חזון למעוד.

וי"ר שזכה לעמוד על משמרתו משמרת הקדוש עדי יבא
שלה ולו יקתו עמים במים לים מכסים ידידו בלחי מכירו המכבד
ומוקירו בערכו ורבו הנשוא בלב ונפש

משנה הקטן

סימן קנא

היתר נדרים אי שייך בבי"ד השקול

ר"ח מר חשון התשל"ג בני יצ"א

כבוד המופלא ומופלג צמ"ס וכו' במה"ד אליעזר דוב שפירא
הי"ו, בני ברק.

אחרונה"מ, ראשון לניין אבקש סליחה אולי לא שחי עדיין
עליו כראוי לו כי בכלתי מכירו קאמינא ולכן יקבל נא כל
הכבוד כראוי לו.

ובדבר שאלתו הלכה למעשה כהיתר נדרים שישבו ארבעה
ובחירו הנדר וקשיה ליה ממה שאמרו ז"ל דיחיד מומחה
או ג' הדיוטות מחירין הגדר ומשמע דהוא מדין צ"ד וכן נראה
מחוס' ורשב"ם צ"ד דף ק"כ ע"ב ובשו"ת הגרע"א סימן ע"ג
כתב בפשיטות דארבעה יכולין להחיר הנדר (דברי הגרע"א
מוצאין צו"ד סימן רכ"ח שחידושו ופכת"ש ע"ט) ובספר
יהושע פסקים סימן קל"ט נזכר להיות י' מחירין צעיר"כ
ובמנהגי הח"ס דהיה נוהג לוקח י' אנשים להחיר ול"ע דהא
אין צ"ד שקול חצי הס תמנית דבריו, ויפה הקשה ארצות
הגרע"א. וגדולה מזו הבי"ל להקשות מירושלמי חגיגה פ"ק כ"ח
ונדרים פ"י ה"ח דמפורש שם דהיתר נדרים הוא בכלל דינים
דצבי צ"ד ע"ט.

ולפום ריבועא הוה נראה דדבר זה במחלוקת שנויה וחלוי
מהיכן ולפיין לה להחיר בשלשה הדיוטות ובגמרא נדרים
ע"ח ע"א נאמר כאן זה הדבר ונאמר בשחטני חוץ זה הדבר מה
בשחטני חוץ אהרן וצניו וכל ישראל אף פרשת נדרים אהרן וצניו
וכל ישראל ומה כאן ראשי המטות אף להלן ראשי המטות צפ'
נדרים למאי הלכתא אמר רב אחא בר יעקב להכשיר ג' הדיוטות
וכו' ולצ"ש להכשיר ג' הדיוטות מנ"ל נפקא להו מדבר אסי
וכו' ע"ש וצרא"ש וצרי"ן ובגמ' צ"ב ק"כ ע"א האכפלה הא
סוגיא וצחוס' שם ד"ה הפרת פי ריב"ס דמדכתיב ראשי שנים
משמע ואין צ"ד שקול מוסיפין עליהן עוד אחד ואין נראה לר"י
אלא בלא קרא ידעינן דהא מדבעין יחיד מומחה אם כן
בדיוטות לא כגי צדד ובעינן שנים ואין צ"ד שקול מוסיפין
עליהם עוד אחד וצחי' הרמב"ן שם כתב לומר שהפרת נדרים
ג' הדיוטות כיון שאמר הכחוש ראשי המטות והכשיר כל ישראל
ע"כ זה ביחוד חב צ"ד דין שאר דינן חב שדקדקו צב ולשמואל
דאמר שנים שדנו דיניהם דין ה"י ינמא שנים ולא מלינו שאמר
ק ובר"ש ז"ל מתרין כי אמר שמואל הכי ה"מ לשאר דיני
ממנות אבל למשרי איסור נדר לא אמר דכיון דצ"ד חלוף הוא
אינו צדן שחירו את הנדרים ואיכא דמפרשי אהרן חד
וצניו חרי כהן שלשה וכל ישראל כשרין בשלשה ואיכא מאן
דאמר ראשי חרי ואין צ"ד שקול וליתיה דהא ראשי המטות לא
מיתר כלל וכו' ע"ש ועי' רשב"א ושי"מ שם.

וי"ל דלמאן דילף לה מאהרן וצניו וכל ישראל א"כ אין זה
מעטם צ"ד שקול אלא גזירת הכחוש דג' הדיוטות מחירין
מטילא איכא למימר דגזכ"כ רק דפחות מנייה לא ויחירו אבל

יותר מג' הרי הוא בכלל כל ישראל דכל היוהר טפי עדיף טפי
ולזה הכשיר כל ישראל ולא דמי נדרים לדין שכרי מצוה דמחירין
משומד ובקרביון וצלילה ובשבת ולכן ס"ל דהכ"נ לענין צ"ד
שקול לא צעין אבל למ"ד דג' הדיוטות מעטם צ"ד שקול הוא
א"כ הרי הוא כשאר דינן וצפרט כפי מה שכתב הרמב"ן ז"ל
זה ביחוד חב צ"ד דין שאר דינן א"כ פשוט דצ"ד שקול
לא מכני ואדרבה עדיפה הוא משאר דינן דשמואל דמחיר
בשאר דינן צ"ד של שנים אלא שנקראו צ"ד חלוף בנדר אחר
ואפילו דיעבד.

והנה אי צ"ד שקול פסול אפילו דיעבד או רק לכתחלה צעין
צ"ד נוטה מלינו צב מחלוקת הראשונים דהרי"ף פ"ק
דסנהדרין דף ה' ע"ב אהא דתניא רשב"ג אומר יפה כח הפשרה
מכה הדין וכו' ששנים שדנו יכולין לחזור כתב דה"מ צאין
מומחין ולא קצלינהו אבל אי כוון מומחין או קצלינהו דיניהם
דין וכן נראה מדברי הרא"ש פ"ב שם סימן ה' בסוגיא דשקול
הדעת דאם היו ד' או ה' נגמר דינא בתלחא וטעו מסתבר דהנך
משלמי כולה וכו' ויחיד מומחה או שנים מומחין וכו' והציג
העור ח"מ סימן כ"ב ומשמע דס"ל דצ"ד שקול דיעבד דיניהם
דין ובצ"ח ח"מ סימן ג' כתב דרק לכתחילה אין ממנין צ"ד
שקול אהא דכתב העור דמועצ שיחודין הדין צ"ח מצעשרה
כתב בצ"ח ללא דוקא קאמר עשרה דהא פשיטא דאין פושין
צ"ד לכתחילה דאין צ"ד שקול ע"ש והחוס' יצמות ק"א ד"ה
ואין לחירולא קמא נראה נמי דס"ל דצמקום דאין נפ"מ וליכא
פלוגתא פושין צ"ד שקול ע"ש. אמנם רש"י סנהדרין דף ג'
ד"ה ר' יאשיהו כ' שצריך שלא יבא צ"ד שקול כדי שחלקיים צו
העייב אחר רבים וכו' והא דלשמואל שניהם שדנו דיניהם דין
אף דלא היו צ"ד נוטה חי' מהר"ם ש"ך דכיון דלא צעין דין
צ"ד ומן הדין חד כשר ע"כ גם שנים שדנו דיניהם דין אבל
למאי דקיי"ל דמה"ט צעין דין צ"ד גם ביחוד מומחה ש"ך
לפסול משום אין צ"ד שקול אלא חז"ל תקנו דיחיד מומחה דן
יחיד ועי' ע"ז ס"ק ג' וש"ך סק"ד יו"ד סימן רכ"ה ד"ה
ובהדינא ובשער המשפט ח"מ סימן י"ח סק"א נשאר צ"ע
על הרי"ף והעור ע"ש.

ולפ"י הוה אפ"ל מכה ס"ם ספק אי נדרים בכלל דינים הם
לענין צ"ד שקול כיון דליכא כאן לפסוק ואפילו מדמיין
דלמא קיי"ל דצ"ד שקול רק לכתחלה צעין ודיעבד מותר כן
היה נראה לדחוק בדברי הגרע"א אשר ודאי דבריו מיושבים הם
רק חוסר הכבנה הוא מלינו אמנם חזרתי צי חדא דברי
הרמב"ן הביא ראיה גדולה מדשמואל דנדרים אדרבה חמורי
מדינן וגם דעת כל הראשונים הנ"ל כנראה דגם כאן צ"ד אין
צ"ד שקול, וגדולה מזו דהגרע"א עצמו צחשו' וצחי' שם כתב
דדוקא קרובים מחירים אבל אשה לא ובעטם דקרובים אין
הפסול בגופו דראוי הוא לדון למי שאינו קרוב כן צליה ליליה
גורם וליכא פסול בגזכ"כ ע"ש הכי דס"ל דמחירין לריבין
שיחיו ראוין לדון עכ"פ וא"כ מדין צ"ד הם אלא שגזכ"כ
דקרובין כשרין צו וא"כ להגרע"א נמי דג' הדיוטות מדין צ"ד
הם ובדברא קושיא לדוכתא.

א"ר יוסי כי רבי זון בנדרים הקלים ע"כ והנה נראה דס"ל להירושלמי דלנדרים צעין ראוי כלאחר צ"ד ומיחו מחלק בין נדרים קלים לחמורים ונדרים קלים פי' שנתרין בחרטה לבד מחירין בפלוגים והוא מלכות העשוי לפסות זו ראשו וקלת מגופו והעטעס לפי שאין לריכין עיני ואינן כדון וכל דאמר ר' ירמיה דצעין עליה היינו בנדרים חמורים שנתרים ע"י פתח ולריכין עינין שכן כדון ממש ע"ש.

העוֹלָה מדבר הירושלמי דבר חדש לחלק בין נדר לגדר ונדרים שנתרין בחרטה בלבד מחירין בפלוגים דאיינן כדון ממש ולפי"ז היה נראה עכ"פ לישב שיעת מרן הכ"ס והפוסקים דצעי בצערה להתרת נדרים עשרה ולא קפדו אצ"ד שקול די"ל כיון דצערה אין פורעין הגדר רק מצקשין החרה מלד חרטה נדר כה"ג לאו דין הוא ומחירין אפילו צ"ד שקול לכ"ע ודוקא בסהם נדרים דיש לחוש כיון שמפרט וילתך לבקש פתח או חרטה כה"ג צעי צ"ד נוטה דצעי לפסוק והנה בנדוכו בחלום ח"י אמרו בגמרא דלריך עשרה דוקא להחיר ולא חיישין לצ"ד שקול וכיון דצערה מצקש החרה גם על חלום כזה ולכן שפיר כתבו עשרה ולצ"ד שקול לא חיישין כה"ג עוד מלינו בשומת צ"ד ח"מ סימן ע"ג סט"ז וסימן קי"ג סעי' א' ב' ג' דצעי צ"ד ויכולין להיות קרובין זה לזה ואפשר דצ"ד שקול נמי מהני ובקרקעות קי"ל תשעה וכהן ועי' תוס' מגילה כ"ג ע"ב שהקשו אמאי מהני הא הו"ל צ"ד שקול וכן הקשו תוס' ערכין י"ט והרשב"א מגילה ה"ל ח' דשאי הכא דפרט הכתוב עשרה כהנים וטעמא דמילתא דשומא אינו כדון ממש ולפי"ז בנדרים ע"י חרטה שאינו כדון ממש ויבשר צ"ד שקול וכל דכתבו תהום' לאסור צ"ד שקול דוקא בפתח או בפחות מג' או בסהם נדרים כן נלפענ"ד לישב.

ברם עיקר קושיתו לרבינו הגרע"א הנה קושית זו לאו חדתא היא וכבר מבוארת לחד מקמאי בגאון מהרי"א מקאוונא בספרו נחל יצחק ח"מ סימן ג' ס"ד שהאריך שם והרבה להקשות אגרע"א ה"ל שרצה להחיר החרה נדרים צ"ד שקול ודחה דבריו מדברי תהום' צ"ב ה"ל ועוד שאר ראשונים ע"ש מה שהאריך והניח בל"ע דברי הגרע"א ובקלת דברים צ"ב כיונו לדבריו ז"ל ע"ש ודוק.

אלו דברי הטרוד העצום בעבודת הקודש דהש"ט ומברכו בלב ונפש

מנשה הקטן

סימן קנב

במצות לפני שיבה תקום

כ"ז תשרי תשל"ד ב"י

מע"כ ידידי הרה"ג ורח"כ שית משה גראפמאן הי"ד.

אחרונה ודבר שאלתו עוד צמזות מפני שיבה תקום שמסקנא ליה אם צא חכם לחוך ד' אמותיו ועמד לבצר

וקצת היה נלפענ"ד עוד דנחלקו הראשונים בזה ג' הדיוטות דעת הרמב"ם פ"י משבועות וצפי' המשנה ממסכת נדרים דהני הדיוטות כל דהו ולא הולך שהג' הדיוטות מסבירו להו וסבירי אמנם הרא"ש פ"ד נדרים פסק כרבינא דצעי דמסבירו להו וסבירו וכ"כ הטור יו"ד סימן כ"ח והוא דגמרי להו וסבירי ועי' שם וצ"ח נדרים וכן נראה בירושלמי ונראה לומר טעם דהרמב"ם ס"ל דג' הדיוטות אין להם לפסוק כלל ואין להם חלל להחיר שפיר דמי הדיוטות כל דהוא חלל החולקים עליו ז"ל דס"ל כיון דבהיתר נדרים לריך פתח וחרטה וצעי לעיין בדבר ולפסוק אי הוה פתח או חרטה וכעין מעשה דרב נתנן עם רב סחורה דף כ"ב שם ולכן שפיר לריך צ"ד נוטה לתחוך את הדיון חלל לענין היתר לא צעי צ"ד נוטה ולפי"ז י"ל דלהרמב"ם שפיר מותר צ"ד שקול רק שיבוי יוחר מג' ולהרא"ש ודעימיה צ"ד שקול פסול וידוע קושית הגר"א ברויזא בסנהדרין ב' ע"ב אין צ"ד שקול למה לריכין מיד להוסיף יתחילו לדון כשהם כ"כ ואם יזמן שיבוי י"א מחין וי"א מחייבים אז יוסיפו כמו אם צמזלע הדיון אמר אחד איני יודע ועי' מרגליות הים הביאו ומה שכתבו בשם אבלי יצחק.

והנה צוטע"ע ח"מ סימן ג' ס"ד כתבו אע"פ שצ"ד של שלשה צ"ד שלם הוא כל זמן שהם רבים הרי זה משבועה ומוטב שיחתוך הדיון ב"י"א מצעשרה וכתב הסמ"ע ומ"ש בעשרה ל"ד והוא צ"ד שקול ועי' פרישה למה נקט שיעור עשרה ולעיל הבאתי בשם הב"ח ג"כ הכי. ולולי דמסתפינא היה אפ"ל דהא דאין צ"ד שקול ס"ל דוקא צעיקר דין דצעין צ"ד היינו ג' או כ"ג חלל בהוספה שמוסופים ליכא איסורא אפילו אין צ"ד שקול אמנם לא נראה כן מדברי הראשונים ז"ל ובאמת כי חשבתו הרהורי דברים לישב דברי רבינו הטור והמחבר דדוקא הוא, ולא ינחא לן לומר דבדרך גזמא קתני חלל מה שאמרו ומוטב שיחתוך הדיון ב"י"א מצעשר הכי פירושו שהרי בכל צ"ד ישנם מחין ומחייבין והדיון נחתך ע"פ הרוכ דכתיב אחרי רבים להטות והנה אם יש צ"ד של שלשה הדיון נחתך ע"פ הרוכ שהם שנים דכתיב אחרי רבים להטות ואם יש צ"ד של חמש עשרה הדיון נחתך ע"פ שמנה ותשעה עשרה וכן כיוצא בזה. ומעתה אפשר דזה כוונת המחבר מוטב שיחתוך הדיון ב"י"א מצעשרה כלומר שהי"א הם הרוכ וכן העשרה הם רוכ מצ"ד נוטה שהיו למשל י"ב הו"ל רוכ וגם י' הו"ל רוכ מצ"ד נוטה ולא מצ"ד שקול ואחי שפיר לשון הטור והמחבר ומיחו לא מלאני לפרש כן כיון שלא פירשו כן האחרונים ז"ל.

ובירושלמי פ"ז נדרים רב מניתי רבי להחיר נדרים ולראות כתמים מן דדמך צעא גביה מומי בבורות ח"ל איני מוסיף לך על מה שנתן לך אלא אמר רבי יוסי ברי' זון כולא יחזי ליה לדון יחידי ולהחיר נדרים ולראות כתמים ולראות מומין שבגלוי מן דדמך צעא גביה צריה מומין שבסתר ח"ל איני מוסיף לך על מה שנתן לך אלא אע"ג דתימר ממנין זקנים לדברים יחידיים והוא שיבא ראו לכל הדברים וכו' רבי אבא בר זמינא וכו' אכן כתב ליה הכי שלחנו לכם אדם גדול שאינו צוה לומר לא שמעתיו מכו להחיר בפלוגים ר' אבובי בשם ר' יוחנן מחירין בפלוגים ריב"ל החיר בפלוגים ר' הונא בשם ר' ירמיה במקום שאין עליה

סימן קנב

אי יש מצות מורא אב ואם על אשה

ט"ו לחזקת הרמזים התשל"ג ב"י יצ"א

מע"כ ידידי ורב חביבי הרב הגאון ו"ח כש"ת מה"ר שמואל

א. מוירק שליט"א, בעמח"ס כרם צבי.

אחדשה"מ בידדות נאמנה,

מכתבו קבלתי בזמנו אמנם הערות מנעוני מלצבא בכתובים עד היום וגם עכשיו אנקוט נפשי בקלרה. בדבר השאלה אי יש מצוה של מורא אב ואם על אשה נשיאה ובגמרא קדושין ל"ע"כ ת"ר איש אין לו אלא איש אשה מנין כשהוא אומר תיראו הרי כאן שנים א"כ מה ת"ל איש איש סיפק בידו לעשות אשה אין סיפק בידה לעשות מפני שרשות אחרים עליה אמר רב אידי בר אבין אמר רב נחגשה שניכין שוין ודקף ל"א שם איזהו כיבוד ואיזהו מורא מורא לא עומד במקומו ולא יושב במקומו וכו' כיבוד מאכילו ומשקרו וכו' משמע דפטורה מתריווייהו וכן נראה מרמז"ם פ"ו מהל' ממרים ה"ו ח"ל אמרו ז"ל אחד האיש אחד האשה חייבין במורא וכיבוד אלא שהאיש צידו לעשות והאשה אין צידה לעשות שהרי רשות אחרים עליה לפיכך אם נחלמנה או נחגשה הרי שניהם שוים עכ"ל אבל בשו"ע יו"ד סימן ר"מ סי"ז אחד האיש ואחד האשה שוין בכבוד ובמורא וכו' אלא שהאשה אין צידה לעשות שהיא משועבדת לבעלה לפיכך היא פטורה מכיבוד וא"ל בעודה נשואה ע"כ הנה פתח בחרתי בכיבוד ומורא וסיים בחדא היא פטורה מכבוד ודילג מורא נראה לכאורה דבמורא ס"ל דחייבת ובת"ר ילא לחלק דבמורא חייבת לפי שהוא בשב ואל תעשה וכיבוד פטורה שהוא בקום ועשה ובזה היא משועבדת לבעלה והאריך בזה בדרכי של חורה.

והנלפע"ד דכבר עמדתי על החקירה בפטור דאשה אי הוה פטור או דחייב וגררתי פשוט דהא דאשה פטורה מכא"ל כל זמן שהיא תחת בעלה אין זה פטור בעלם כעין מ"ע שה"ג דנשים פטורות ויהיו פטורות אפילו ביכולות לקיים שניהם היינו שפטור בעלה וגם כבוד וא"ל אלא הוא ענין של דחייב דכיון שהיא משועבדת לבעלה החורה פטורה בזמן השעבוד אבל מה שביכולתה לעשות לא נפטרה בעלם המורה וכו"ל כהא דאמרינן בכמה מקומות דכ"ל דאר"ל כל מקום שאתה מולא עשה ולא תעשה אם אתה יכול לקיים שניהם מוטב ואם לאו יבא עשה ויודחה ל"ת ומלשון הגמרא והרמז"ם שכתבו אחד האיש ואחד האשה וכו' אלא שהאיש יש צידו לעשות והאשה אין צידה לעשות שהרי רשות אחרים עליה וצויתר דייק המחבר אלא שהאשה אין צידה לעשות שהיא משועבדת לבעלה לפיכך היא פטורה ולפיכך הוא נתינת טעם וממילא דבאופן שאין עליה שעבוד או שאין הבעל מקפיד חייבת בכל כמו האיש וכ"כ הש"ך שם סק"ט להדיא דאם אין בעלה מקפיד חייבת בכל דבר שאפשר כמו האיש וכ"כ האחרונים ז"ל.

אל"א דכ"ת ילא לחלק בין כבוד למורא וכיבוד שהוא בקום ועשה וכיון שהיא משועבדת לבעלה לשמשו ולעשות

אשה שקללה והקשה בפר"ו מהכ"ת לא תתדיב וי"ל דהו"א כיון דאיהו חייבת בבכור גם בהסאה לא תתחייב קמ"ל.

אם מי שהוא אי מחייב לעמוד כל זמן שהוא מדבר עד שילך למקומו. הנה צו"ד סימן רמ"ב סי"ח כתב המחבר ח"ל אם קראו לרבו לקרות בחורה בציבור אינו לריך לעמוד כל זמן שרבו עומד וכתב צה"ר ע"א שם כ"ז שרבו עומד כיון דעומד במקומו הראוי לו ע"י לקמן סימן רפ"ב אבל כשרבו עומד לפוש דאין זה מקומו הראוי לריך לעמוד לפניו וכו' והיכא דרבו עומד במקומו הראוי לו אפילו תוך ד' אמות א"ל לעמוד כ"כ במשניות וזה א"ח סוף סימן קמ"ב ע"כ. נראה דס"ל דעומד לקרות בחורה מקרי מקומו הראוי לו ואין לריך לעמוד מלפניו וע"י ש"ך סימן רפ"ב ס"ק ב' ומקור דצריכה ע"פ הכ"מ על מה שכתב הרמז"ם פ"י מהס"ת ה"ע כל הרואה ס"ת כשהוא מהלך חייב לעמוד מפניו ויהיו הכל עומדים עד שיעמוד זה שהוא מהלך צי כשיגיעו למקומו כלומר דאי עומד לפוש דינו כמהלך מאחר שאינו עומד דרך קבע וכיון דדין הת"ח כדון הס"ת א"כ כל שעומד דרך קבע אינו חייב לעמוד.

איברא נשנלי הלקט סימן מ"ג שהוא מקור דברי המחבר נתן טעם אחר לדבר ח"ל, אם רשאי אדם לעמוד על רגליו כשקורא רבו בחורה וכו' ועל דבר זה נשאל הגאון ז"ל והשיב ששאלתם על מי שעומד מפני רבו אם לריך לעמוד כל זמן שרבו עומד תדע שאריך אדם לעמוד מפני ת"ח וכו' וכל זמן שרבו עומד או מהלך או רוכב לריך לעמוד על רגליו עד שיחכסס ממנו וכו' ואם צנית הכנסת בציבור וקראו את רבו לקרות בחורה אינו לריך לעמוד על רגליו כל זמן שהוא עומד ללריך לאדם שיבא אימת ציבור עליו וכ"ש במקום גדולים חקנים וכו' ע"ש. הנה נראה לדברך מעיקר דינא כשרבו קורא בחורה היה לריך לעמוד מפניו דהא לא מקרי עומד במקומו אלא העטם שאין לריך הוא מפני כבוד הציבור הגם לשון אם רשאי אדם לעמוד משמע דהשאלה היחה על ההיתר אמנם ממה שכתב שאין לריך לעמוד משמע דמטעם אימתא דליצורה הוא ובאלו הכי היה לריך לעמוד וא"כ קשה על הגרע"א שפי' שם הטעם משום דהא מקומו ונפרע כי דברי הש"ע הם דברי הש"ל ע"י צאה"ג שם שזיין לש"ל והתם מפורש טעם אחר ודלא כמ"ש הגרע"א ז"ל והגם שיש לפרש כטעם הגרע"א ע"פ דברי הכ"מ ולומר דכה"ג מקרי מקומו מ"מ הרי דברי הש"ע הם ע"פ דברי הש"ל וז"ל. גם כי באמת אין לעשות מחלוקת בין הכ"מ והש"ל ולומר דלהכ"מ כה"ג מקרי מקומו ולשון שאינו עומד דרך קבע שכתב הכ"מ נמי בנקל יש לפרש כהש"ל דבעי קבע ממש ולא בקריאה שאינו עומד דרך קבע אלא לקריאת החורה.

ולכ"ן מה שנלפע"ד לדין שאם עומד לדבר עם מי שהוא דרך הליכתו רק דרך העברה אין זה מקרי עומד דרך קבע ולריך לעמוד עד שישוב למקומו או שיעמוד דרך קבע. ומיהו אם עמד שם זמן מה וגררתי שהוא ימשיך בשיחתו או ודאי נעשה זה דרך קבע ממש ויכול לישב כבר כה"ג, וע"י מש"כ בספרי משנה הלכות ח"ו סימן ק"ס, קס"א.

ומתחת כי אין הו"א לאריך העני מוסרה לפטר, והקצרים אומרים ימרח בשרת התורה לזמניה בלב ונפש

משנה הקטן

* ועיין לשון רש"י קידושין שם ד"ה המוטלת על הבן פירש"י כגון כיבוד ומורא ובד"ה נחגשה פירש"י מבעלה הרי היא סאתיה במצות כיבוד ולא כתב מורא ועיין רש"י עה"ת ומקלל אביו לדבות

פ' המדיר דף ע"א המדיר את אשתו שלא תלך לבית אבי' בזמן שהוא עמה בעיר חודש אחד ממתינין לו שנים יוליא ויתן כתובה וזמן שהוא בעיר אחרת רגל אחד ממתינין לו שנים יוליא ויתן כתובה והביאה הרמב"ם פ"ג מה"א ובה"ד שם האומר לאשתו אין ראוני שיבא לביתי אבין ואמך ואחין ואחיותיך שומעין לו וזהו הדין הולכת להם כשאינן להם דבר ותלך לבית אביה פעם בחדש ובכל רגל ורגל ולא יכנסו הם לה אלא"כ אירע לה דבר חולי ע"י ש"מ א"ע סי' ע"ד וממילא פשע דכ"ש שאין הכשל יכול לאסור לאשתו לדבר עם אביה או אמה וכ"ש שתתרגו על הוריה ואין זה בכלל מורא בעל שחשמש לו לכ"ע דאין אדם דר עם נחש כנפופיא אחת ומורא בעל הוא לווי חז"ל ולא לווי ז"ל להיות לה מורא זה ח"ו ודרכיה דרכי נועם וכל נתיבותיה שלום ובכלל כי מורא בעל הוא מדרבנן ואין לו שייכות עם מורא אב שהוא דאורייתא.

איברא דלפמ"ש דע"כ תלך לבית אביה פעם אחת בחדש או לרגלים ואז ודאי היא חייבת בכיבוד או"א דאין שיעבוד ומורא בעל עליה לכ"ע וא"כ קלקלתו זהו תקנתה במה שהוא מתרגו על משפחתה אדרבה זה מוסף לה כבוד או"א עליהם דליכא פטור עליה כיון שהיא הולכת אצלם. וממילא אחי שפיר נמי שיעת הפוסקים לענין כבוד חמיו שכתב הב"ח והבאו הש"ך והאחרונים ז"ל דחייב כבוד לחמיו הוא כמו לשאר זקנים דאלי"כ היתה האשה נמי מחייבת כיון שגם בעלה חייב בכבוד אביה שהיא הוא חמיו וכמ"ש בסעיף י"ד הביאם הפת"ש יו"ד סימן ר"מ סק"כ וע"י ברכ"י מה שהאריך וכת"ר תמה עליהם ד"ל דחייב בכבוד חמיו מ"מ זה רק לענין מורא ומורא חמיו ובעל שניהם שוין ולפמ"ש אחי שפיר וחלוק גדול ביניהם וק"ל.

דחשה"ט בלב ונפש

מנשה הקטן

סימן קכד

צריך ללמוד מפי רב דוקא ולפום צערא אגרא

מע"כ ידידי היקר מאד נעלה תלמיד ישיבתנו מלפנים וכו' ת"ח ובע"מ נ"ג כש"ת מהר"ד מנחם קעפין הי"ו.

אחדשה"ט וש"ת.

הנני בשורות אלו בדבר שאלתו היות כי מע"כ הכהו (פסיקאלאזשויטע בלע"ז) ועוסק בילדים שיש להם קשיים בסדר הלימוד הכהו מעונין לדעת חו"ד תור"ק אי יש אחיזת התאגדות או פקפוק להנהיג דרך לימוד החדש בחדרי תורה לבני ישראל הארדים לדבר ה' עפ"י המעטאדע החדשה שממיתים רעקארדינג מאשין ועליו עטיפים עם הסדר הלימוד הצריך להם והמלמד צא להכיתה ומפעיל את הרעקארדער וכיוצא בזה והילדים מאזינים ומקשיבים לקול הרעקארדער ולומדים עלמם מהו וגם מראים להם טורות אחרות שונות ועי"ז לומדים ע"י ראות העין הנקרא בלשונם (אדא ויזשועל בלע"ז) וכיוצא בזה מהמעטאדים החדשים

מלאכתו פטרתה התורה אבל מורא שהוא בשב ואל תעשה שאין צריכין זמן למה תהא פטורה או דילמא כיון שהבעל מקפיד שלא להרשות גם מורא לאביה הוא פטורה גם מה ותלה זה במחלוקת הרמב"ם והש"ע. ולפענ"ד בעיקר היסוד לא נראה לי דנראה דגם במורא איכא ציטול זמן לבעלה לפעמים וגם בכבוד ליכא ציטול לפעמים שהרי אמרו איזהו מורא לא עומד במקומו ולא יושב במקומו ולא סותר את דבריו לא מכריעו וכו', ומעתה למשל אם בעלה צוה לה לעשות דבר או לריב מעטמה לעשות דבר לבעלה משום שצדד והיא לריב דוקא לעמוד במקום אביה או שצריכה לישב שמלאכה זו עשייתה ציטול או שצריכה לקנות מה שהוא וצריכה דוקא לסתור את דברי אביה וכיוצא בזה ואם תתחייב במורא תנערך לסובב מקום אביה וכיוצא בזה ויש בזה ציטול בקום ועשה כמו כיבוד ולפעמים גם בכיבוד ליכא ציטול זמן וכגון שכבדה לאביה אם בעלה צבת אחת באופן שנתנה להם גדול או מאכל הרבה על השלחן צבת אחת וליכא ציטול זמן לבעלה ומכבדה גם לאביה, ועכ"פ העטם דציטול זמן לבעלה גם במורא איכא.

ומה מדויק בזה לשון חז"ל שדרשו מתיראו דהאשה פטורה דלא תימא דכיון דמורא נראה דהוא בשב ואל תעשה וחייבת קמ"ל דמורא נמי הו"ל בכלל הפטור לפי שאין בידה לקיים ומישבת בזה קושיה מהרמב"ם עה"ת צפ' קדושים שראה לדחוק ולחלק ביניהם וכ"כ בעל ח"ת בפשיטות וז"ל עליהם כת"ר ולהג"ל פשוט דאין חלוק בין כיבוד למורא כל זמן שנוגע לשעבוד ואם אינו נוגע לשעבוד הו"ל ובה חייבת ויפה אשר ז"ל בזה מדברי הב"ח עה"ת לכק"ז מהרמב"ל מפראג זללה"ה צפ' קדושים שכבר הקשה כן כיון דמורא אינו אלא בשוא"ת שלא ישב ולא יסחור למה אין סופק בידה לעשות ותו' דיש מורא כשהוא לעצמו ויש מורא שהוא אצל כבוד ואז המורא הוא בקום ועשה וגמלא פעמים בידה לעשות ופעמים אין בידה לעשות וש"י אלא דלפענ"ד אפילו שהוא לעצמו נמי לאו בשוא"ת הוא וכגון במקום שבעלה צריך למלאכה במקום אביה וכיוצא בזה וגם מדברי המקנה קידושין ל"ג ועוד פוסקים נראה כמ"ש וממילא אחי שפיר דברי הרמב"ם דלא מחלק בין כיבוד למורא דדין אחד להם.

ומה שאלה עוד לדייק מלשון הרמב"ם פט"ו מה"א כ"כ דלזו על האשה שחיה מכבדת את בעלה ויהיה עליה מורא ממנו ותעשה כל מעשה על פיו ויהיה צעיונה כמו שר או מלך מהלכת בתאות לבו ומרחקת כל מה שיבא ע"ש וכיון שהייתה במורא בעלה א"כ אם בעלה מקפיד שלא תהא במורא אביה אלא שתתרגו עליו ולא תדבר עמו לפי הרמב"ם פטורה לשמוע לו כדילוף בקדושין מאיש אמו ואביו תיראו דאשה פטורה ממורא ולהש"ע חייבת ועשה בזה מחלוקת דלהרמב"ם דחייבת במורא בעלה פטורה ממורא אביה ולהמחבר דפטורה ממורא בעלה חייבת במורא אביה, ולפענ"ד אחר הסליחה העלמה עין איכא הכא כי הגם שז"ו חז"ל לאשה שחיה מורא בעלה עליה מ"מ פשוט דאין הכשל יכול לכופר האשה שלא תדבר עם אביה ותתרגו עליו ואפילו על סתם ציטול אין בידו לכופר שלא לדבר עמו אם לא שיש לו טענה משום זמית ומשנה מפורשת היא

ובש"ת הרד"ז (סימן תתק"י תע"ב) צאמט התשובה כי יכיר דאמריין אין אדם לומד תורה אלא במקום שלבו חפץ וטעמו של דבר כי בהצטרף האדם אל מי שדעתו נוחה בו נפשו מתעוררת אל הכוונה השלימה ודעתו מתרחצת ולבו שמוח ונחה עליו אז רוח ה' בענין שאמר צנצנא.

עוד אמרו בספרי החכמה כי בהיות האדם מתכוין אל רבו ונותן עליו לבו תחשק נפשו צנפשו ויחול עליו מהשפעת אשר עליו ויכיר לו נפש יתירה וזה נקרא אללם סוד הציבור בחיי שיעור זה הוא שנאמר והיו עיניך רואות את מוריד חבו והחיצו שם עמך ואכלתי מן הרוח וכו' וכן התהלל רבינו הקדוש שאם היה רואה את פני רב היה מגיע למדרגה עליונה (מש"כ רב יש צד חילופי גירסאות) וכ"ש אם הרב מתכוין גם הוא וקרא זה אל זה להשפיע חכמה לקבל ומש"כ אמר ר' יוסי לא מן כל האדם זוכה ללמוד תורה ומכאן החירו שילך אדם למקום אחר ללמוד תורה אפי"פ שאביו אומר לו שלא ילך ועובר מלות אביו שלא מן הכל אדם זוכה ללמוד תורה וזה הטעם צנצנא בחפלה כי בהצטרף האדם אל אובדיו או לקרוביו או לרבו או למי שדעתו נוחה מתעורר נפשו אל הכוונה השלימה ונחוסף עליו רוח ממרום זה שהכל מורה עליו וההפך הפך עכ"ל ע"ש.

הנה גילה לן רבינו הגדול הרד"ז מספרן החכמה דבענין של וכו' עיניך רואות את מוריד וענין של הא דמחידנה וכו' הוא ענין של השפעה רוחנית שהרב משפיע על תלמידו בשעת לימודו עמו זה בראות והיות פנים אל פנים וקרא זה אל זה להשפיע חכמה לקבל כי תורה ה' תמימה איננה כמו כל חכמות העולם אלא הכל מה' עלי השכיל והוא בגדר השפעה נבואה שמוסר על התלמיד רוח ממרום זה פשוט שא"ל לעשות ע"י אלמעים כמו העשפים וכיוצא בו ואדרבה נעשה הכל בענין חכמת עולם זה לפענ"ד בענין של אם הרב דומה למלאך ה' לצאות יבקשו תורה מפיכו ומפיכו דוקא ופלא שלא הביא המהרש"א דברי הרד"ז ז"ל.

ובזה יוצנו נמי דברי הגמרא עירובין נ"ד ע"ב ת"ר כיצד סדר משנה משה למד מפי הגבורה נכנס אחר ושנה לו משה פירקו נסתלק אחר וישב לשמאל משה נכנסו בניו ושנה לכן משה פירקו נסתלקו בניו אלמלא ישב לימין משה וכו' נכנסו זקנים ושנה לכן משה פירקו נסתלקו זקנים נכנסו כל העם ושנה להם משה פירקו נמלאו ביד אחר ארבעה ביד בניו שלשה וביד הזקנים שנים וביד כל העם אחד נסתלק משה ושנה לכן אחר פירקו נסתלק אחר ושנו לכן בניו פירקו נסתלקו בניו שו לכן זקנים פירקו נמלאו ביד הכל ארבעה מכאן א"ר אליעזר חייב אדם לשנות לתלמידו ד' פעמים ק"ו ומה אחר שלמד מפי משה ומשה מפי הגבורה כך הדיוט מפי הדיוט על אחת כמה וכמה ופריך דלילפו זקנים וליגמרינהו לכולהו ישראל ומשני כיון דמשה מפי הגבורה גמר מסתייעא מילתיה. הנה מבואר החילוק מפי מי הוא לומד ואינו דומה הלומד ממש ללומד מפי הזקנים והדיוט מפי הדיוט דהעיקר ללימוד צפי סייעמא דשמיא והלומד מפי אדם תשוב וגדול יותר מסתייעא מילתיה ואפי"ה לאו מכל אדם זוכה ללמוד דהשפעה זאת עליו ע"י

שבהיגו צנחי ספר צארכ"ב. ויש צד תרתי למעלותא, חדא שהתלמידים מקשיבים לזה יותר מששומעין להמלמד כי זה אללם יותר משגין מלימוד המלמד וגם על המלמד קיל הוא שהוא אינו לריך לאצד כחותיו בחזרות וכיוצא בו אלא מפסק על כל הסדר והמציאות הראה שהתניות מלמדים צלימוד זה ודרך זה נהוג בכמה בתי ספר צאמריקא. ועוד ראה כי ישנם כמה ילדים אשר לא הלחינו אלל המלמד ועי"ז הלחינו ונעשו כמו שאר ילדים זכיות כי מע"כ הנהו פסיקאלאזשיסט ומחנך ועוסק בילדים כאלו הנהו משונין לדעת חו"ד תורה"ק בענין הזה. עוד אחת יש כי באופן זה יותר קל להתלמיד ללמוד כי שומע מהעשפים דברים ברורים ולא מסופקים וכיוצא בזה שיש כמה מלמדים שצנעת דבורם להתלמידים מסתפקים בכמה ענינים ועל העשפים ככל עולה חלק בלי פקפוקים.

והנה בענין סדר הלימוד צנח"י חזרתי קונטרס מיוחד אשר הוא כעת בבית הדפוס ולא אחריר כעת צנעם סדר הלימוד. אמנם לנידון דיון אכתוב מה שנלפנענ"ד בס"ד ומראש לורים אראנו בגמרא עירובין י"ג ע"ב אמר רבי הא דמחידנה מתבאר דחזיתיה לר"מ מאחוריה ואילו חזיתיה מקמייה הוה מחידנה טפי דכתיב והיו עיניך רואות את מוריד ופירש"י כשלמדתי תורה ישבתי בשורה שלאחרי ופי' ר"ח שהייתי קטן ולא כגמתי לישב בשורה שלפניו וכו' ואילו הייתי זוכה לישב לפניו הויה עדיף טפי. ובר"ח צוה ל"ו ע"ב ח"ל ירושלמי לא מספקין סיפוק הבא מחמתו, כהלולא דר"ש ברבי הוה מספקין אחורי ידיהו בשעתא עבר ר"מ ושמע קלהו אמר רבוחיו הותרה השבת שמע רבי קליה אמר מי הוא זה שצא לדוחיו בתוך בחינו שמע רבי מאיר קליה דרבי וערק נפקין פריי בתריס מיפרי אפרח רוחא פקוליה מן על קדליה דרבי אודיק רבי מן כותחא וחמא קדליה דר"מ מן אחורי אמר לא זכיתי לתורה אלא על דחומות קדליה דר"מ מן אחוריי רבי יוחנן ור"ל תרוייבן אמרי לא זכין לאורייתא אלא דחזין אלצנחיה דרבי מן גולגיקן דידה ע"כ.

וכתב המהרש"א צנח"א דעירובין הג"ל דהסדרת פנים הוה מחדדו טפי דיש להבין בקריאות עינים וברמיחות שפתים וכו' רואות את מוריד שמראה לו פנים וק"ל עכ"ל. ובמ"ה פי' למד נקרא ר"מ רבי וכו' כי ר"מ בחזרתו נעשה שר פניו אורח ממש והיה אורו גדול כ"כ ומצביק עד שאפי' ביושבים מאחוריו ראו האור הנמשך מאתו ומאורו היה מאיר גם על פניהם ואלו ראו אותו צנצנו והיה אור פניו מכה עליהם ודאי נחשלו יותר ויותר עד שנקלט האור עלמו גם על פניהם זה חכמת אדם תאיר פניו. הנה למדנו דללמוד תורה הוא ענין דוקא לראות את פני הרב הלומד ולישב לפניו ולא לאחוריו אפילו כי הוא שומע מה שהוא אומר אבל ההסתכלות ברבי בשעת לימודו ממשך עליו אור רבו וגם מצד בקריאות עינים וברמיחות שפתים שמראה לו פנים כדעת המהרש"א ז"ל זה א"ל רק ע"י ראיה הרב שלמדו ושלמדנו. ופשוט דהשומע מן הדומם מדבר אין בו שני דברים כלל ואינו אלא ככל פלאמא שדבר וכיוצא בזה שאין צד לא טעם ולא ריח וכ"ש שאין צד בטעם של וכו' עיניך רואות את מוריד.

שמשפט ע"י הרב והרב ע"י רבו וכן כולם עד משה רבינו שהוא
השפעה הראשונה ע"י נבואתו נאמן ביהוה וא"כ מי שמפסיק
זה ולומד באופן אחר א"כ המכונה פשוט אין צרכה להשפיע
ממילא נפסק ע"י השפעת משה רבינו ע"ה ולא נשפט עליו
חכמה מחכמת החורב וכדעת הרד"ק ז"ל בה"ל.

ומה"מ כתבו השל"ה הקדוש ורבותיו של"ך להיות דוקא
בצינוח קטנות מלמדים יראי שמים ביותר כדי שיתנו
בהם וישפיעו עליהם מקדושתם על כל דרכי החיים שלהם עד
עולם.

ומה שטען מע"כ שכל דרך זה והמעטאדא החדש בלימוד
הבנים קל הוא להם יותר ללמוד ולהבין וגם להמלמדים
יותר מדרך הישן הנה כמ"ע חשבו למעלה ואדרבה אין זה
מעלה כלל אלא חסרון, והנה במשנה סו"פ דאבות זן הא הא
אומר לפוס לשרא אגרא ופי' הר"מ צפיה"מ שם ח"ל ואמר
זן הא הא לפי מה שמטער בחורה יהיה שכך ואמר שלא
יתקיים מן החכמה אלא מה שלמוד בעורה עמל ויראה מן
המלמד אבל קריאת החשנוג והמנוחה אין קיום לה ולא חושלת
זה ואמר צפירוש מאמר אף חכמתי עמדה לי חכמה שלמדתי
באף עמדה לי ומפני זה נזה להטיל אימה על התלמידים ואמר
זרוב מורא בתלמידים ע"כ.

הנה ביאר לן רבינו כמה דברים טובים והאזיר לן בדרך
הלימוד חדא שלא יתקיים מן החכמה אלא מה שילמד
בעורה, והכוונה דודאי אפשר שילמד חכמה אפילו בלי עורה
אבל חכמה זו לא תתקיים אלא, והשנית שכח ויראה מן
המלמד, כלומר לדרך דוקא ללמוד מן המלמד ושיהיה הלימוד
בעמל ויראה, אבל אם יקרא בחשנוג והמנוחה אין קיום לה
כלומר דאפילו לימוד ע"י חשנוג ומנוחה מיהו אין קיום לה
והוא שלישי, ורביעי שם חאמר דילמוד ע"י קריאת החשנוג
ומנוחה אין קיום לה אבל מ"מ יש זה חושלת מיהו לזמן ולכן
אמר ולא חושלת זה כלומר דאפילו לזמן מועט אין זה חושלת
כלל ואדרבה חסרון הוא לפמ"ש קשה עתיקתא מחדתא.
(ה) שאמר צפירוש אף חכמתי עמדה לי ומפני זה נזה להטיל
אימה על התלמידים כלומר דהוא חיוז להטיל אימה על
התלמידים מזה ההלכה ולא כהמעטאדא החדש שהתלמידים
מעילים אימה על המלמד וח"ו אסור להטיל אימה על התלמיד
כי זה הוא היפוך ציווי ח"ל שהחיוז דוקא להטיל אימה,
ולדעתי מזה לפרסם דברים אלו בין המנהלים והכורים
והתלמידים וח"ו לשנות דרך ה' המקובל אלילנו.

והרמב"ם פ"ג מה"מ ה"ב כתב אין ד"ת מתקיימין צמי
שמרפה עצמו עליהן ולא צאלו שלומדין חורב מתוך שידון
ומתוך אכילה וחסיה אלא צמי שממית עצמו עליהן ומשער גופו
חמיד ולא יתן שינה לעיניו ולעפעפיו תנומה אמרו החכמים
דרך רמז זאת החורה אדם כי ימות צאלה אין החורה מתקיימת
אלא צמי שממית עצמו צאלה חכמים וכן אמר שלמה בחכמתו
התרפית ביום נרה לך כחכה ועוד אמר אף חכמתי עמדה לי
חכמה שלמדתי באף היא עמדה לי אמרו חכמים צריח כחיתה
שכל היגע בחורו צביה"מ לא צמורה הוא משכח ע"ש. ועי'

המשפיע ולכן היה לריך משה רבינו בעצמו להעריח וללמד לכל
בני ישראל ודו"ק היטב כי זה צרור צס"ד.

והרמב"ם פ"ד מה"מ כתב ח"ל, כיצד מלמדין הרב יושב
צראש והתלמידים מוקפים לפניו כעטרה כדי שיהיו כולם
רואים הרב ושומעים דבריו. והנה התנה שני תנאים, א' שיהיו
כולם רואים את הרב, ב' שיהיו כולם שומעים את דבריו. והעטם
לזה לפי הגמרא בה"ל. גם כתב שם בה"ל ח"ל, וכן הרב שאינו
הולך בדרך טובה אפי"פ שחכם גדול הוא וכל העם לריבין לו
אין מתלמדים ממנו עד שזכו למוטב שנאמר כי שפתי כהן
ישמרו דעה וחורה יבקשו מפיהו כי מלאך ה' צבאות הוא אמרו
חכמים אם הרב דומה למלאך ה' יבקשו חורה מפיהו ואם
לאו אל יבקשו חורה מפיהו ע"ש. ולכן לריך להיות הרב כמלאך
ה' שיקשו חורה מפיהו דוקא דלא נדבק פיו אל פיו ואם לאו
ח"ו ילמדוהו וישפיע עליו חיפלות ח"ו. *

ובשו"ע י"ד סימן רמ"ו ס"ט כיצד מלמדין הרב יושב צראש
והתלמידים לפניו מוקפים כעטרה כדי שיהיו כולם רואים
את הרב ושומעים את דבריו והוא מגמרא בה"ל וצביאור הגר"א
ליין לכריחות ו' ע"א דאמר שם ח"ל רב משרשיא לזבני כי
צטיתו למחל למגמר קמיה רבנן פרוסו מעיקרא מחי' והדור
עולו קמי רבכון וכי יתביחו קמי רבכון חזו לפומיה דרבכון
שנאמר והיו עיניך רואות את מוריק ע"כ. הנה מפורש דהחיוז
על התלמיד לראות הדברים ויולאים מפי הרב שאמר להם חזו
לפומי דרבכון שזה ענין צפני עצמו ודרש שיהיו עיניך רואות
הדברים ויולאין מפי הרב דוקא והוא הלכה פסוקה בכל
הפוסקים בלי חולק. ובפרשת משפטים אלה המשפטים אשר
תשים לפניכם (וצר"י ממכילתא) ח"ל הקצ"ה למשה לא
חטלה על דעתך לומר אשנה להם הפרק וההלכה ב' או ג'
פעמים עד שחאה סדורה צפיהם כמשנתה ואינו מעריח עצמי
להצנים טעמי הדבר לכן נאמר אשר תשים לפניכם כשלתן
הערוך ומוכן לאכול לפני האדם וא"ל להבין טעמים וכל ענינים
אלא צפה ועי' רמב"ם פ"ד בה"ל ה"ד הרב שלמד ולא הבינו
התלמידים לא יבעום עליהם וכו'. ובפרשת וילך ועשה כתבו
לכם את השירה הזאת ולמדו את צנ"י שימה צפיהם וצגמרא
עירובין נ"ד ב' תיאר ר"ע אומר מנין שחיוז אדם לשנות
לתלמידו עד שחאה סדורה צפיהם שנאמר שימה צפיהם ע"כ.

מבואר עכ"פ מכל אלו המקומות מתורה נביאים וכחוצים
ופוסקים ראשונים ואחרונים דלימוד החורה לתלמידים
הוא דוקא מפי רב לתלמיד ממש ולא ע"י ממואל שהוא גולם
כלי עץ ואבן שפי"ו לא יזכה להשפעת ולהללחת החורה ואין
בזה שום חולק וא"כ פשוט דהאי קאסעט צלע"ו והרעקארדער
ח"ו להחליפו בהרב דומה למלאך ה' צבאות ולשמה סדר
המקובל אלילנו בלימוד החורה ותלמידים מדור דור עד משה
רבינו ע"ה שקבל חורה מסיוי ומסרה לנו ואופן לימודו צבעצמו
למד את כל בני ישראל החורה הזאת שימה צפיהם וצבשפעחו
הקדושה ומה"ע י"ל דצגמרא אמרו משה שפיר קאמרת ופי'
רש"י דכל ח"ת נקרא משה ולהג"ל י"ל כיון דצגמרא אמרו שם
דלולא שיהיה מלמד משה רבינו אחנו לא ה"י מסתייעא מילתא
א"כ בכל הדורות עדיין משפט ההשפעה של משה רבינו

• ובגמ' ברייתא ו' א"ל ר' משרשיא לבניו כי בעיתו
למגמר קמי רבכון וכי יתביחו קמי רבכון חזו לפומי'
דרבכון שנאמר והיו עיניך רואות את מוריק.

וכבר אמרו ז"ל על אחד הגדולים שיאל לתרבות רעה בגמרא תגיב דף ע"ו אמרו עליו על אחר בשעה שהיה עומד מצית המדרש הרבה ספרי מינין נושרין מחיקו ופירש"י קודם שהפקיר עצמו לתרבות רעה אלמא טיגא הוות בלבו הכה הגם שהיה גדול וגדל בתורה עד שנלעך לר"ע וכן עמא וצ"ו ונכנס לפרדם לא הועילה לו כיון שבקטנותו ספרי מינות נשרו מחיקו ולבסוף פעלו בו ויאל לתרבות רעה ומה נאמר בעוב"ה כמה מהם שנופלין ספרי מינות מחיקם כשהולכים למד שהחלמידיס ואח"כ הם נעשים מלמדים ואח"כ מתפללים למד שהחלמידיס עוזבים את התורה ח"ו ובגמרא שם קצ"ה לא אמר שמעתתא מפומיה דר"מ שלמד מאחר עד שזא אליהו ולימד עליו זכות שרמון מאל תוכו וכל וקליפתו זרק וזה הועיל לר"מ אבל לדין מי מותר ללמוד ממי שספרי מינות נושרים מחיקו ח"ו.

ובירושלמי הביאו התוס' תגיב הכ"ל ד"ה שיבו פי' דיאל לתרבות רעה על שלא למד לש"ש ואצ"ו לא נתנו ללמוד לש"ש אלא מפני מעשה שהיה שראה כמה כחה של תורה בשעת מילתו שירד אש מן השמים והקיף את ר"א ור' יהושע ע"ש אמנם מש"ס דילן נראה טעם אחר ואולי הא ובה גרמה לו שאצ"ו לא נתנו לישיבה לשמח ללמוד תורה אלא מפני מעשה שהיה ולכן ראה שילמוד גם קצת ספרי מינות שראה שיהיה מללח בשניהם ולכן הרגילו גם ללמוד בספרי עכו"ם צבית המדרש ולכן עלתה לו מה שעלתה לו ר"ל. עכ"פ הועלה לדין פשוט שח"ו לשנות מדרך הלימוד שקבלנו מאבותינו ואבות אבותינו דור אחר דור עד משה רבינו. ואף אם ימלא לפעמים מי שיעיל לו קצת, יותר חיזק לו וע"ז וכיוצא בזה אמרו מופז שיהיה שוטח כל ימיו ולא יהי רשע לפני הקב"ה שעה אחת וע"י ח"ם שכתב כעין זה.

ובזה אמרתי לפרש דברי החנא מסורת סייג לתורה וצ"ה מ"א משה קבל תורה מסיוני ומסרה ליהושע וכו' וי"ל דהיל"ל משה למד תורה מסיוני ולמד להושע ויהושע לקיים וכו' האמנם להי"ל נראה הענין דלימוד התורה אינו כשאר חכמות וכל יום יעשה כרגונו וישנה בו אלא הוא כולו קודש מלא רוחניות והכל ע"פ מסורת אבות אסור לשנות ולכן אמר משה קבל תורה מסיוני ומסרה ליהושע כלומר חוץ מהלימוד יש לן מסורה כיצד להתנהג והאיך ללמוד וזה הכל במסורה ממש רבינו עליו השלום ויהושע מסרה לקיים חקנים לנביאים ככל ע"פ מסורה וע"ז קאמר מסורת סייג לתורה שאם יתנהגו ע"פ המסורת זה סייג לתורה אבל אם ישנו המסורת אפילו ילמדו התורה אבל שלא ע"פ המסורת שמסרה לנו משה מסאגי עד דורינו אנו אין ח"ו התורה שלנו כי רק מסורת סייג לתורה כי הדרכים החדשים לא ילליחו ולא יתקיימו כמ"ש הרמב"ם ז"ל ושאר פוסקים הכ"ל, וחדש אסור מן התורה.

גם מה שטען שיש בזה מעלה למלמדים גם זה אינו לפי הכ"ל דגם להם נאמרה לפוס נערה אגרא. אמנם בר מן דין הלא בגמרא תענית ז' אר"ג בר יוחנן למד נמשלו ד"ת כעץ שנאמר עץ חיים הוא למחזיקים בו לומר לך מה עץ קטן מדליק את הגדול אף ת"ח קטנים מחדדים את הגדולים והיינו דקאמר

הגבר אשר חסרנו י"ה ומתורתך חלמדנו, עיין רש"י שם. שוב מצאנו בס"א א"ח סי' מ"ז סק"א שהאר"ך בדבר ושהכריזה של ברכת התורה נחננה לעוסק בדברי תורה, שדוקא העוסק בתורה

יו"ד סימן רמ"ו סכ"א וברש"י פירושין נ"ד ע"א ד"ה כאנן ובניאור הגר"א לין עליו.

ובגמרא ברכות ס"ג ע"ב דאמר רשב"ל מנין שאין דברי תורה מתקיימין אלא במי שממית עצמו עליה שנא' זאת התורה אדם כי ימות באהל אין ד"ת מתקיימין אלא במי שממית עצמו עליה ודייק ר"ל שאין דברי תורה מתקיימין כלומר דודאי לפי שעה אפשר שילמוד וידע גם ע"י תענוג אבל שיתקיימו בידו א"א ע"י תענוג ומנוחה וקריאה כשאר חכמות. ואמרו עוד דבי ר' ינאי מאי דכתיב כי מין חלב יוליא חמאה ומין אף יוליא רוק במי אתה מולא חמאה של תורה במי שמקיא חלב שונק משדי אמו וע"י רש"י מין חלב המוליא את החלב שמלך משדי אמו על דברי התורה חמאה היא לו זה לפענ"ד מה שבשחצו החכמים על שקבלו מכות (מנחות ז' ערכין כ"ב) אר"ה קולפי טצי בלפי צימי דאצימי עלה דהא שמעתתא פי' שצט שמכין בו שקבל מכות טצין על הא שמעתתא וכו' משחצו בזה דבזה זכר להיות צבור אלא ומתקיים ועוד בכמה מקומות ולא היה זה להם לפחיתת הכבוד אדרבה השחצו בו.

ומצאתי בלקט יושר לתלמיד תה"ד (יו"ד אות שפ"ז) ח"ל, חכרני שא' אותם הבחורים העשירים המפונקים שעשו להם שלחנות כשיושבין במקומן הופכין השולחן לאחיה לז שירלו ועליו הרבה ספרים לא טוב הם עושים אדרבה כשמבקש אחר הספר וכו' לו בטורח גדול זכור בלוחו מעשה מה שרואה ללמוד כמדומה לי שמלתי לו סמך ציו"ד בסימן רמ"ו (ע"ס מש"כ סימן ג') ולא כאלו שלומדים מתוך עידון ע"ש. הנה אפילו עידון כזה שהוא להכניס הספרים ולעשות שלחן כמו שעושין פה באמריקא שהכנס מסחוצות והשלחן או הספרים מסחוצים אין זה נכון ולא טוב הם עושים וכ"ש לשנות בשאר עניני הלימוד שח"ו לשנות ולא תגעו במשיחי.

ומה שטען מע"כ שהילדים יודעים ומללחים בדרך החדש, באמת אין זה ענין של הללחה לפנינו כי מה שמללחים לא מתקיים בידם וכמ"ש הרמב"ם להדיא ושאר פוסקים ואין זה הללחה כלל כי מי יודע מה תהא בסופו ואנחנו רואים מה הועיל להם המעטאדא החדשה להעכו"ם שמלא הנהיגו בדרך הלימוד החדש אפילו אללם נתהפך העולם לתוכו וצוהו וכל מיני רוחנים ויפיים נתגדלו מהם בלי דרך ארץ בין אדם לחבירו וכלי צושה וכלימה ונער פני זקן ירהיב ועוד מה לי לפרט והלא כבוד מעלתו יודע בזה יותר ממני, וזה אחר שהנהיגו את המעטאדא החדשה עם כל הסייקאלאזשי בלע"ז ורובם מהייסאקאלאזשיסטען בעצמם הם מושחתים כמו שידוע לכל ומפורסם והרי הלימוד הזה עיקרו בניו על כפירה ומינות וכמ"ש בעצמו כשהיה לפני מה נוסף על זה שמ"כ בעצמו אמר לי שמי שהוא סייקאלאזשיסט מוכרח לו שיקרא ספרי מינות ולהיות בקי בהם ובשמחיהם, וזה הוא חלק מלימודם לכל מי שרואה להיות סייקאלאזשיסט וכלי ידיעות ספרי מינות אלו לעולם לא יקבל התעורה שלו. ח"ל מן החפץ חיים מכתב ט', והקורא בספרי מינות ובספרים שונים המלעיגים מד' ומתורתי וכו'פריס בהשגחתו הרי הוא כאלו משהב ע"ז בתוך ביתו. ואטו ע"י מינות ודרכיהם ילמדו תורה ח"י.

* ועוד שם בגמ' ברכות ה' ע"א תניא רשב"א שלשה מתנות טובות נתן הקב"ה לישראל וכולן לא נתן אלא ע"י יסורין ואלו הם תורה וא"י ועזה"ב, תורה מנין שנאמר אשר

ר' חנינא הכהן הכהן למדתי מרבתי ומחזירי יותר מרבתי ומחלמידי יותר מכולם ופשוט בדאופן זה ליכא האי חידודא דה דוקא כשלמד עמו בע"פ ואדרבה הספיקות שמספקת צעת לימודו הם הקריאות והרמזות אשר כתב עליה המהרש"א שהחלמידיים צריכים דוקא לראות ולשמוע מפי רבם.

ג כי אמרו חז"ל הלומד את בן חזירו חורב מעלה עליו ככחוצ כאלו ילדו פשוט דהיינו כשלמדו פה אל פה ומה שלמדו ע"י סיוע כגון מכונה וכיוצא בזה הגם דודאי הי"ל בכלל מסייע ידי עושה מצוה ומסייע לומדי חורב אבל אין זה בכלל המלמד את בן חזירו חורב כה"ג וא"כ אדרבה מן המלמדים גורע הוא מנחלתו כמובן.

ואדרבה אומר אני וחסרין הוא צדור הזה בסדר הלימודים שהחלמידיים אינם הולכים לשמוע השיעורים של הראשי ושיבות אפ"פ שהם לומדים בעצמם מן הספרים מ"מ לעולם לא יקבלו השפעה הזו המגיע להם מרבתיים כהלכם אל השיעור. ומה"ע ראינו בחכמי הש"ס שאם לא זה פעם לבית המדרש שאלו אותו למה לא היה אחמול בציבור"ד וכיוצא בו ושבחוהו לר"ג בשעה שהעצירותו משיאיו ופ"ה אפילו אותו יום לא מנע עצמו מליקח בציבור"ד ולשמוע דברי חכמים.

הנה ודבר יש בזה להאריך אמנם הסדרות סבבתי דרך למען תורתנו הקדושה לקחתי לי מעט זמן לעיין בדבריו ולשנות פרקו כי ידעתי כוונתו רצויה וידעתי כמה מסירת נפש היה לו, יתן ה' שיעורו ללמד תורה לשמה ופרנסה בריח בגלל בהיתר ולא באיסור כדי שיוכל לישב על מי נה וללמוד תורה לשמה כאות נפשו ונפש ידיו ודשה"ט בלב ונפש

מנשה הקטן

סימן קנה

כבוד המותו בכמה

ב' משפטים התשל"ה

מע"כ הרבני היקר י"א מה"ר נפתלי מארקאוויטש הי"ו,

אנחורשען.

אחורשע"מ, יסלח לי אם לא תארתו כראוי כי צלחתי מכירי קאמינאל. ובדבר שאלתו עוד היות כי אחם גרים עכשיו יחד עם חמותו היות כי מת בעלה ל"ע לפני כמה חדשים ומעלתו היה רגיל ציותו להדיח הכלים אחרי האכילה ולסדר את המטות וכו' ועכשיו חמותו בקשה ממנו שלא לעזור לה בעטפה כי ככה יש לה תפסוקה וזה נוחן לה שלא תחשוב על בעלה וגם איננה נוחתת לו לעזור לה לסחוב ההצילות כשהחזר מקניה האם עליו לוותר או שהוא חוצתי משום כבוד דחייב אדם כבודו חמיו וחמותו.

הנה פשוט דלריך לשמוע לה דרוננו של אדם זה הוא כבודו ואפילו בציוו ואמו כה"ג שומעין להם וגדולה מו אחת צירושלמי הציוו החוס' קידושין ל"א ע"כ מעשה בלמו של ר'

על דרך טורח ומשא ומתן ע"ש. ועיין גמ' מנחות ז' אבימי מסכת איתעקרא — ליה ואתא לקמ' דרב חסדא (תלמידו) לאדכורי' גמרי' ופרך ולישלח ליה ולית' לגביה סבר הכי

ישמעאל דכל שעתא שעתא דהוה אחי ר' ישמעאל מצי מדרשא היחא רוחל'ת את רגליו והיחא שוחא את המים כששמע רבי ישמעאל שהיחא עושה כך היה מסרב בדבר עד שצאח לפני חכמים והיחא קוצלת על ר' ישמעאל צנה שלא היה מקיים מצוה כבוד ונכחו חכמים בדבר ושאלו לרבי ישמעאל וספר להם המעשה וזו לו שניחא להעשות ראוהו וצנעין זה הוא כבוד ע"ש, וא"כ כ"ש הכא שזה ראוהו ודאי אין עליו שום חיוב לעשות אדרבה אם יעשה נגד ראוהו לא יקיים החיוב.

אבר אומר אני מה שעל לבי להזכיר ודאי כי יש חיוב של כבוד אבל יש חיוב יותר גדול לקבוע הזמן הזה לתורה ובדאי כ"מ קובע לו זמן אבל אם יש לו עוד אחיח רגעים הרי זה כל האדם ובאמת כי לכן נחן לו הקצ"ה אשה לאדם שיהי' לו לעזר שחפשה לו לרכי הבית והוא יהיה פנוי בזמן שיש לו ללמוד תורה ולעבודת השם ולא לכבם ולהדיח הכלים אחרי האכילה ולסדר את המטות החיוב על הבעל לפרנס את אשתו וציוו ושאר הזמן כל רגע ורגע יגלל ללימוד התורה ולעבודת הש"ת שמו. ובעונ"ה נשתנה הוסת שהבעלי צחים העצירים נעשים בעלת צחים מצטלים ומדחיים הכלים והולכים לחאיות לקנות לרכי הבית איינקויפטן בלע"ז בקיור עושים כל מלאכת הנשים והנשים עושים מלאכת האנשים ובאמת כי אמרו ז"ל ויעבדו את בני' בפרך שנתנו מלאכת נשים לאנשים ומלאכת אנשים לנשים. עכ"פ הקיור, הקצ"ה כבוד רחמיו נחן לו לאדם אשה שהיא תנהל את הבית והבעל יהא פנוי לעבודתו יח"ש ואל יקפיד עליו, שח"ו אין צרוננו לפגוע בכבודו ח"ו, לא מיינה ולא מקלחיה אדרבה הריני מחשיב מאוד את ידידי מר בציו נ"י וצרח כרעא דאצור אמנם כחבתי מה שעל לבי דוקא לפי שאני כותב לכן ידידי אחן קשבת לבד כי הגני חושב שאינו לריך לכל הזיכור הזה.

הנה אין ח"ו"ג להאריך עוד כעת בשאר דבריו וא"ה עוד חזון למועד כאשר יזכנו ה' ועד התם הגני ידידי מוקרי בלתי מכיר דרשה"ט ומברכו בברכת התורה בלב ונפש

מנשה הקטן

סימן קנו

איזה קרוב קודם לצדקה ופרנסה

א' לסדר ויחי התשל"ה בני יצור"א

מע"כ ידידי הרב הגאון המפורסם שיה"מ ור"ח שמו מפארים וכו' כשי"ת מה"ר משה שטרנבוך שליט"א, בעמח"ס מועדים לזמנים ונשיא הכולל ושיעור ראש העין בבני ברק.

אחורשכ"ג בידידות נאמנה,

וברבר ששאל עוד בצחור המאורס שיש לו בן דוד עשיר ועוטן שהוא קרוב וקודם לדין פרנסה ולהשיאו אשה ומספקא ליה לכ"ג עד כמה שייך דין קרבה דין לזקה שחייב להקדימו אם הוא רק קרובי פסולי עדות או כל קרוב ואפ"י שני שצנעני

מסתיעצא מילתא טפי ופרש"י משום יצעת ומצאתא ע"ש, הרי שהטריח עצמו לילך אצל תלמידו ללמוד משום דיגעוה.

גם קרובו עשיר עד כמה הוא השיעור שמחויב להעניקו מדין לזקק עכ"ל.

והנה מדין קרובים נראה פשוט דפסולי עדות לאו זקא אלא כל הקרובים בכלל ובספרי פרש"י ראה דרשו כי יהיה בין אביון מאחד אחיך אחיך זה אחיך מאמך כשהוא אומר מאחד אחיך מלמד שאחיו מאביו קודם לאחיו מאמך ע"ש וגמ"ד דקרובי האם אין פסולין לפדות מה"ח א"כ מצוה דאפילו שאין פסולי עדות בכלל וברמב"ם פ"ז מהמ"ע ה"ג כחז בזה"ש עני שהוא קרובו קודם לכל אדם ולא חלק בין קרוב לקרוב ועי' רד"י שם לאחיו זה קרובו וכו' (ובספרי שלפנינו כרגע לא מלאה) ובחדו"א ר"פ כ"ז א"ס יש לו לאדם מחויות בחוץ ביתו ומצאק לעשות מהן לזקק כדי שיחפרנסו אחרים משלו כולל יעשה בתחלה יפרנס אביו ואמו ואם הותר יפרנס אח אחיו ואחיותיו ואם הותר יפרנס בני משפחתו ואם הותר יפרנס בני שבתו ואם הותר יפרנס בני מצוי שלו מכאן ואילך ירצה לזקק אם שאר בניו והביאו הגר"א וי"ד סימן רנ"א עוד שם בפ"ז בסופו ומצאק על חתולם אם נשא אדם ונשא אשה ונשא זכר וגרשה ולבסוף נעשים ענייב יהא מפרנס אחוה לפי יכולתו לכך נאמר ומצאק וגו' ועי' מ"ר ברכי יוסי הגלילי שגירסא אח אשתו ופרנסה מצוה עכ"פ דכל בני משפחה הקרוב קרוב בכלל הוא.

ולפענ"ד היה נראה עוד רמז מקרא (ויקרא כ"ה מ"ז) ומך אחיך עמו וממך וגו' אחרי נמכר גאולה חכיה לו אחד מאחיו יגאלנו או דודו או בן דודו יגאלנו או משאר בשרו ממשפחתו יגאלנו וגו' הכה נראה סדר הגאולה שהוא ג"כ משין לזקק ועי' א"ע עכ"ח שם.

(אגב) ראיתי שם בצעלי חוסי דבר נפלא או דודו זה הקצ"ח או בן דודו זה מלך המשיח וכו' או השיגה ידו ע"י מלוא חכיות שצדו וגאל וכו' לא ירדנו בפרק שמחירין האומות העולם שלא להשתעבד בישראל יתור מדאי ואם לא יגאל באלה המשפטים אשר תשים לפניכם שלא קיימו המצות מ"מ לא הניחם בגלות אלא ויאל צנח היוכל כלומר ציוס שימשוך הקצ"ח ציוכל ויחקה בשופר וכו' כי אני ה' אלקיכם וכחיו עוד לא תעשו לכם אילילים ומה שייך זה לכאן אלא אומר אני שצא ליתן טעם על מה אנו נגאלין בלא קיום המצות שהרי מ"מ קיימו דבור לא יהי' לך אלהים אחרים ע"ש והוא פלא. ובעונ"ה כבר נתקיים צו ואם לא יגאל באלה המשפטים והלואי שמחה לקיים צו מיד ויאל צנח היוכל ע"י הקצ"ח בעלמו אמן).

בחוור לזיון מצוה מיכה ולענין קורבה לזקק כל הקרוב קרוב קודם ואפי' עד כמה דורות ולא אמרין בכגון זה איפליג דרי.

ועוברא ידענא מחקינו הגאון ר' שמשון ויענער שכתב עליו בחו"י שמימות משה ועד שמשון לא היה חורה וגדולה במקום אחד ויהי' דרכו שלכל קרובין היה נותן הולאות על חתונה אם צאו לבקש, ופעם צא לפניו אחד שהיה קרוב אצל רחוק מאד ובאותו יום שצא לפניו היה זקניו שושבין שטעה חתונה ליחוס וליתומה ופזר הרבה כסף וכשצא לפניו ואמר לו אני קרוב ורואה הולאות לחתונה אמר לו הגאון ז"ל שיתן

כסוס קמן ואמר לו הקרוב היחכן לקרוב נותנין כך וכך הגאון ז"ל השיב לו עם אחס א' וייעט קורבה שאפט, והקרוב הנ"ל יאל צנחיו נפש. וציומי הסליחות חזר לעיר הכירה וצנח הסליחות ע"ה כשאמר הגאון הנ"ל זכור צרות אברכם ועקדת יחזק עמד הקרוב ממקומו והלך אלל הרב ואמר לו צאצו רבי סאח א' וייעטר קרוב, ולאחר החפלה הלך הר"ש ופיוס אח הקרוב ונתן לו מה שביד נותן לכל הקרובים, ז"ע.

ולענין שכמה ריך ליתן ממונו, הכה בשו"ע מצוה צו"ד ס"י רמ"ע ר"נ פריי דינים עד כמה החיוז ועי' ח"ס יו"ד סימן רל"ג דין קדימה לזקק וכמוצן שא"ס כמחנה ידו בצרכה ה' אלקיו אשר נתן לו והמוסיף מוסיפין לו מן השמים ברכות. ובזה הגני ידי"ג דשכ"ג בכל עת בלב תפוש

מנשה הקטן

סימן קנו

אי מותר ללות לעצמו מעות מקופה של צדקה

מציב ידידי היקר מאד בעלה חוב"ס גר"ח ורח"ח כש"ח מה"ד מנחם חיימאן הי"ו.

אחריש"ה ושי"ח צידודות, ברבר שאלנו צמי שיש לו קופה של לזקק צדיות (פושקע צלע"ז) ורואה להלוות לעצמו מעות ממנה אי שפיר דמי או דילמא כיון דהקופה שייך להצדקה הו"ל כמי שצא ליד גיחזר דאסור להלוותה וצ"ח לש"ס ערכין דף ו' ע"א ובתוס' שם בשם הר"ר משה מאוירא ורא"ש צ"ב סימן כ"ט ושי"ח מצי"ע ח"ג סימן ע"ו, ושאל לכמה ח"ח מופלגי התורה זה אומר צכח זה אומר צכח ורואה לזעת חו"ד העניב צכח.

גרסינן במסכת ערכין דף ו' ע"א אומר רב נחמן אומר רבב צר אצוב אומר רב האומר סלע זו לזקק מותר לשנותה בין לעצמו בין לאחרים בין אומר הרי עלי בין אומר הרי זו ח"ר סלע זו לזקק עד שלא צאחה ליד גבאי מותר לשנותה משצאחה ליד גבאי אסור לשנותה איני וכו' ר' ינאי יזיק ופרע שאני ר' ינאי דניחא לכו לענייט דכמה דמשכו משעו ומייתי ופירש"י וחוסי' מותר לשנותה ללוותה לזכריו ולאחר זמן ישלם וברמב"ם פ"ח מהמח"ע כחז אחד האומר סלע זו לזקק או האומר הרי עלי סלע לזקק והפרישו אם ראה לשנותה צאחר מותר ואם משכיע ליד הגבאי אסור לשנותה וכחז הרד"ז שם ח"ל אחד האובל וכו' צפ"ק דערכין האומר סלע זו לזקק מותר לשנותה בין לעצמו בין לאחר בין שאמר הרי זו בין שאמר הרי עלי ומשמע מהאי לישנא דמותר ללוותה בין לו ובין לאחר וכן פירש"י ז"ל ורבינו אינו סובר כן דא"כ מאי מותר לשנותה ללוותה מיבעיא ליה לפיכך פ"י לשנותה בין לעצמו בין שיפריש עצמו בין שיפריש סלע אחר במקומה אצל להלוותה לאחרים משמע דאסור אע"ג דלא אחא ליד גיחזר ע"ש ובעט"ש ע"י וי"ד סימן רנ"ט ס"א פסק דעד שלא צא ליד גיחזר יכול לשנותה בין ללוות לעצמו בין לאחרים

ומשנא ליד גצאי אסור ללוות צין לו צין לאחר מצואר דקודם שצא ליד גצאי לווה ועשה בו כל זכיו אלא שחייב באחריותו והטעם לדקדק אינה אסורה בהנאה כהקדש ולכן כל שאתחייב באחריותו ואין כאן הפסד לדקדק מותר ללוותו ולאחר שצא ליד גצאי אסור ללוותו משני טעמים חדא דילמא יפסיד ולא ישלם והשנייה שאז כבר זכו בו עניים וכוה שגלה ואריכים ליה ואין להם ללוות לאחרים ועי' טור וב"ח שם.

והנה בזה קופה של דקדק נראה מה דיון זה. ולפיו ריבועא ית' לתלווה במחלוקת אחרת בעמ"מ סימן ר' ס"ג ח' כליו של לוקח ברשות מוכר קני דברי הכי נמי הקופה הו"ל כליו לוקח דהיינו הדקדק והרשות הוא של מוכר שהוא הנותן הדקדק ובש"ע ס"ג שם כתב כליו של אדם כל מקום שיש לו רשות להניחו קנה לו וכיון שנכנסו המעטלים בחצר הכלי אין חי מהם וכול לחזור בו והרי זה כמו שהנחנו בחזר ביתו הג"ה ויש חולקין דאם אינן ברשות לוקח רק במשטא וכיוצא בזה אין כליו קונים אלא"כ מדד או עד שיאמר לו זיל קני לפיכך אין כלין של אדם קונים לו דבר"ר ולא ברשות המוכר אלא א"כ א"ל הממקנה לך וקנה בכלי זה ואז קנה אם הוא ברשות המוכר ע"כ וכתב הסמ"ע דהמחבר נמשך אחר שיטת הרמב"ם והרי"ף דס"ל דהוא איבעיא דאיפשטא בגמרא דכליו של לוקח ברשות המוכר לא קני ומעטם דבעינן תרתי כליו של לוקח ורשותו של לוקח ודלא כשיטת הרא"ש והטור דס"ל דשניהן הוא איבעיא דלא איפשטא בגמרא אי הכלי בטל לגבי הרשות או לא ויש בזה נפ"מ לדינא ע"ש. ולפ"י ידון דידן נמי היה תלוי בזה מחלוקת והטור הביא בשם הר"י מיהאש דאם נתן לו המוכר רשות להניח שם הכלי קנה וב"פ הב"ח והש"ך שם אות ז' ודלא כרמ"ה שהביא הב"י וב"ח והש"ך תמה עליו ע"ש.

אמנם החו"ד צביאורים שם אות ח' האריך הרבה לפסוק ברמ"ה דלכ"ע זיל קני הוא דוקא דאז מקנה לו ג"כ אויר הכלי ותלה מחלוקתו אי אויר שאין סופו לנוח כמנהג דמי וגרע מה ועי' הגהות אמרי צרוך שם ולבוש ופרי"ש. ולפ"י נראה דכפושקע דומה לכליו של לוקח ברשות המוכר וא"כ הגם שהכנים בהכלי כל זמן שלא אמר ליה לך וקני וגם הלוקח אינו פה ואין יודע כלל שהכנים המעות בהקופה כה"ג אפשר דלכ"ע לא קנה הגצאי בהמעות והו"ל כאלו לא נתן בקופה כלל שמוחר להלוותה. וידידי תלמידי הוחיך מוכ"ר מרדכי בערקאוויטש בעיר לי שכן מלא בשו"ת משמיט שלום סימן נ"ד (מהה"ג מוכר"ש וויעדער נירעדהאז) ובשו"ת תולדות ישראל (מהה"ג מוכר"ז גינאלער סימן מ"ו) והנאני בזה שכונתי לדעתם ז"ל.

איברא דלכאורה לא דמי הני אהדדי דברי הרמ"א ז"ל כתב שם דאם אינן ברשות לוקח אין כליו קונים אלא"כ מדד או עד שיאמר לו וכו' וכתב בנתיבות המשפט צביאורים דמדד כתב הרא"ש הטעם דודאי לא היו דעתו דליקני ליה כליו דמחוסרין מדידה אלא לדעתא שימדרם ואח"כ ימשכס ויזכה בכן מוכח מלשונם דדבר שא"ל מדידה כגון שהמדה ידוע שכבר מדרם המוכר או אחר או דבר שא"ל מדידה קנה בלא מדידה וב"פ הרא"ש בדיא ובהכי מיושבת קושית מהרש"א ע"ש

ולפ"ז הכי במעות דקדק כיון דלא צבי מדידה וליכא מכירה כלל קני אפילו ברשות המוכר ואפשר כיון דדרך הגצאי למנות הכסף הו"ל כמחוסר מדידה וי"ל.

והנה רש"י ערכין הג"ל לפי הס"ד בגמרא כתב דדוקא לעמנו מותר להלוותו אבל לאחר לא דלעמנו איכא למימר ע"מ כן הוקפה לדקדק שאם יאמר יעלה וישלם אחרת אבל חצירו לא אסיק אדעתיה ומשני לא שגא ומותר בכל אופן ע"ש. ומענה נראה דלמסקנא דמשני דלאחר נמי מותר ללוות מ"מ לא חזר בו מסבא דע"מ כן הוקפה לדקדק שיוכל להשתמש בו אלא להוסיף בלא דלחצירו נמי יכול להלוותו דבזה נמי מסיק אדעתיה וא"כ הב"י אומר אי בקופה של דקדק דע"מ כן הוקפה והניחו בקופה זו שאם יאמר ילונו לעמנו וישלם אחרת כשיצא הגצאי לגבות דסבא זו ודאי ל"ש כשהניחו לעמנו ול"ש לאחרים כמצואר בש"ע דאפילו הפריש נמי אמרינן דמותר להלוותו וכל שהפריש כבר לעמנו הרי הוא כמו הנית לקופה ומ"מ אמרינן דע"מ כן הפריש שאם יאמר ילוותו שיוכל ללוותו והב"י כשנחנו לקופה כל זמן שלא בזה ליד גיצר דעתו ללוותו ע"מ כן הקפ"ה ועי' פ"ת יו"ד סימן רנ"ט סק"ד שהביא בשם חמודי דניאל כת"י דצמנינו נהגו להקל אפילו משנא ליד גצאי וכתב דאפשר כיון שנהגו כן לב ד"ד מתנה עליהן וא"כ כ"ש כה"ג שלא בזה עדיין ליד גצאי דאמרינן הוא עצמו ע"מ כן נחנה בקופה וכ"ל.

ובהרהורי דברים אמרתי לכאורה לחלק צין קופה מוסגרת וא"ל לפותחה רק הגצאי של דקדק יש לו המפתח וזה מחזק לזמן לגבות דכ"ה הו"ל כאלו כבר בזה ליד גצאי והטעם דכל שהכנים שם המעות כבר התייאש ממנו דברי אינו יכול להוציאו עוד וממילא כה"ג הו"ל כאלו כבר בזה ליד הגצאי אבל קופה שפתוחה או שהגצאי מניח מפתח לבעה"ב שיוכל לפתוח הקופה ולהוציא המעות כה"ג לא היו בכלל בזה ליד גצאי וזה חלוק נכון לכאורה. שוב מלאתי בשו"ת בית יצחק אי"ה סימן כ"א שג"כ מחלק צין קופה מוסגרת או פתוחה ושיש מעי שצ"ה כיונתי לדעת הגאון ז"ל.

דכ"רנא כד הוינא עליה ראה ראייתו לאמי מורתי הקדושה מרת רחל לאה הו"ד שלוותה איזה מעות מן הקופה ואח"כ כשהחזירה הוסיפה איזה פרוטות יותר ממה שלקחה ותמהתי ע"י ואמרה לי פעם כי דקדק געלד בארעט מען נישט אומניסט וחכמת אשה בנתה בית ונראה דאולי הוא מחמת חשש הנה שאין להשתמש בדקדק זו לאחר שכבר הוא בקופה וביניה קופה מוסגרת והו"ל כאלו כבר בזה ליד גצאי אבל כיון דנתנה איזה פרוטות יותר לדקדק כה"ג אפשר דמותר כמצואר שם בסימן רנ"ט ז' דאם היה הנאה לעניים צביכוב המעות ביד הגצאי הרי הגצאי מותר ללוותם ולפרעם והגם דכתבו הטעם כדי לעשות לאחרים והוא מהא דר' ינאי מ"מ אפשר דגם בכה"ג כיון דסוף סוף הנאה איכא לעניים בזה ניחא ליה ועי' ב"ח וז"ש.

ורבנא עיני בשו"ת מאמר מרדכי (עטוינגער) סימן ט"ז שכבר דן בשאלתן ששאל בקופה של רמבע"י אי מותר לשנותה לדקדק אחרת ואחר שהאריך בדבר כתב ח"ל ומלמד כל זה נלפענ"ד דבנ"ד אין מקום לפקפק כלל כיון דמעמידן הקפות

הנציא לא משמע אלא בנתינת דבר חשוב אבל קרא נתן חתן מקיים בכל שהוא וכן משמע קלף בש"ך סימן רמ"ט דהשליש שקל יכול לתת לאחדים אפילו ע"י כ"ש ע"ש.

ולפנינו דהגם שאינו כדאי מ"מ דברי הגאון ז"ל ז"ע חדא מהא דאמרו בגמרא ז"כ ו' ע"א ר' אליעזר יביז פרוטה לעני ודבר מזלי אמר אני בצדק אחזה פניך ופירש"י ואני בצדק תחלה ואח"כ אחזה פניך בחפלה ופסק הרמב"ם צמח"ע ובש"ע א"ח סימן ז"כ ויו"ד סימן רמ"ט הנה מצוה לכוונה לצדקה אינה פחות מפרוטה וצמח"ע עוד שם ע"כ ר"א בן יעקב אומר לא יתן אדם פרוטה לארנקי של צדקה אלא א"כ ממנו עליה כר' חנינא בן חרדין הנה דייק בכל המקומות לומר פרוטה לצדקה וע"ז קאי הקרא דאני בצדק אחזה פניך שהוא צדקה בפרוטה ואי צמח"ע נמי הוה צדקה הי"ל לומר ר"א נתן משהו בכל יום לצדקה קודם התפלה וכן צלל יתן אדם לארנקי לצדקה הי"ל סתם לא יתן אדם לארנקי של צדקה ולמה לו להזכיר פרוטה בכלל וצמח"ע פ"א פ"ד עני שנתן פרוטה לצדקה מקבילין הימנו והציאו הרמב"ם והעור וע"י פרישה סימן רמ"ח ולכאורה למה פרוטה הי"ל עני שנתן משהו לצדקה מקבילין הימנו גם ממה שאמרו פרוטה ופרוטה מלעפרה לחשבון ולא אמרו חצי פרוטה. אשר לכן נלפענ"ד דודאי פחות מפרוטה כיון דלאו ממון הוא אינו בכלל צדקה.

וקצת יש לדייק מלשון הקרא נתן חתן וגו' ולא ירע לצדק בחתן לו, והנה אמרו ז"ל בסנהדרין ז"כ נהרג על פחות משו"פ ופירש"י משום דהם אכורים ואינו מוחל אבל ישראל מוחל אפחות מפרוטה ואי נימא דפחות מפרוטה נמי בכלל צדקה הוא כיון דישאל מוחל אפחות מפרוטה למה נותה תורה ואל ירע לצדק בחתן לו הרי צמח"ע אדם מישאל מוחל על פחות מפרוטה וכ"ש שלא ירע לבו צמח"ע לו אבל בפרוטה שפיר אמרו ולא ירע ודו"ק.

ובזה שדייק מלשון הש"ך שכתב דוהבו שהנציא צדקה הולך צביב"כ"ני שני וחמישי לגבות מעות לצדקה מכל אחד ואחד ואפילו נותן מהפחות שצמח"ע הוא נותן יותר משלישית השקל לשנה ומנהג נכון הוא ע"כ ומוינה דייק בגאון ז"ל דפרוטה לאו דוקא ולפענ"ד י"ל דאינו ראיה שהרי כתב הש"ך דאינו יולא המלצה אלא בשלישית השקל לשנה וא"כ אפ"ל דהכ"נ צמחה אינו יולא וצ"ע פרוטה לכל הפחות לקיים מצוה צדקה אלא דאפ"כ יפה עושין הגבאים שמחזירין שני וחמישי ואוספין פחות שצפרושות משום דאח"כ מטפרין ופרוטה ופרוטה מטפרת אבל ידי המלצה לא יולא עד שיתן פרוטה או שלש השקל לשנה ואי כוונתו ז"ל דאי נימא דכל ששה פחות מפרוטה כיון דאינו צדקה ממילא בטל ליה קמא קמא וכמו צמח"ע דגזל דאמרין ישראל מחיל ליה וא"כ אמאי אוספין פחות שצפרוטה. ולפענ"ד לפמ"ש דודאי פמח"ע ממון הוא והגזל פמח"ע וחזר וגזל וחזר וגזל כ"ז שלא נודע צמח"ע שידע למחול הרי מטפרק לפרוטה ומכ"ט כתב ה"ה פ"א מה"ג דאסור לגנוב פמח"ע מדין ח"ש דאסור מה"ה וע"י סמ"ע ח"מ סימן שמ"ח ותמכו האחרונים דצמח"ע לא שייך חזי לאיטרופי דמחיל אינו כמבואר בסנהדרין נ"ז וע"י ח"י הרי"ם

מאת הממונה על הצדקה הזאת צבית נדיביותם ומיוחדים לצדקה האתא א"כ הנותן לתוך קופתו הוה כבא ליד גבאי וזכו זהו עניים של ארץ הקדושה וכמבואר בש"ס ופוסקים סימן רנ"ט ס"א ואף שאלה אינו מועיל צב"ג כמבואר סימן רנ"ט ס"ו ואף דכלי קנייתו מתורת חזר אין לתלותו במחלוקת אגודה ריש מעילה דאם מלא דבר צביב"ג זכה בה ולא אמרין דחזר צב"ג קנה להקדש דחזר קונה מכה יד ואין יד להקדש ע"ש וצמח"א סימן קנ"ד סקכ"ג וברמב"ן ז"כ דף ע"ט ס"ל דיש יד להקדש וע"י מפרשי הים ומגן גבורים סימן קנ"ד זכ אינו דהצדקה יש לה דין הקדש למעלותה ולא לגריעותה כמו לענין ריבית ושבויה וא"כ ממח"פ קונה דהא כל עיקר סברת הרשב"א סימן תס"ג דלא אמרין לצדקה אמירתו לגבוה כמסירתו להדיע משום דדוקא גבי הקדש אמרין כן ולא גבי צדקה דאין עניים רק מקבלי מתנה וא"כ ממ"נ אי מקבל מתנה הוא קנה להם הכלי ואי כהקדש הם א"כ אמירתו לגבוה כמסירתו להדיע ע"ש צמח"ע.

הנה חידש לן בגאון ז"ל דקופה צבית הו"ל דין חזרו של הקדש ולפענ"ד דבר זה ז"ע רב דמי נתן להקדש חלק צבית והלא לא נתן אלא רשות להניח הקופה צבית ועכ"פ היה לריך אחזה קנין לעשות או שישכיר לו מקומו ויקנה צמח"ע מדרכי הקנייה ומי עשה ההקדש שותף בחזירו של צב"ג, והנה צמח"ע צית יתחב א"ח סימן כ"א הציא דברי המאמר מרדכי וז"ל, בדבר אשר יולא מפי הגאון צמח"ע מ"מ סט"ו דאף להרד"ז הוצא בקלו"ה סימן רי"ב דצנורד לעני מותר לשנות וליתן לעני אחר צמח"ע א"י אינו יכול לשנות דכיון דכבר צא המעות להקופה העומדת צבית נדיבי עם ונקנית ממעות א"י הוי כלי וקונה מתורת חזר ומתורת כלי דצב"ג משאיל מקום ורשות שחטמוד הכלי צביתו ולכ"ע קנה קנין גמור הנה הוסיף הצ"י ביאור לדברי הגאון דצב"ג משאיל מקום ורשות שחטמוד הכל צביתו וכנראה דר"ה לתקן צב"ה דלקרי חזירו ולאחר קידה אלק פעמים מול כ"ג לא ידעתי מה מועיל צב"ה נתינת רשות ושאלית מקום סוף סוף לא הוה אלא כליו של לוקח צמח"ע מוכר דכלל מקום דכליו של לוקח צמח"ע מוכר מיירי שנתן לו רשות להניח כליו שם ועוד האריך שם הציא יתחב ז"ל צדין חזר השותפין דכיון דהקדש כל העניים זכין א"כ הו"ל חזר השותפין שיש גם לקענים חלק בו וא"כ ז"ע אי זכה הגדול בחלקו לפי המבואר בסימן ר"ם ס"ד דחזר השותפין קונה מליאה לשניהם ע"ש מה שהאריך בדבר דכרכו צקודש ולפמ"ש לעיל גם דבריו לכאורה ז"ע.

ובישובי מחזון ראיתי עוד צבית יתחב הנ"ל שהאריך לפלפל אי הנותן פחות מפרוטה לצדקה יולא ידי נתיבה לפמ"ש צב"מ ל"ב נתון חתן ופי' הוא ז"ל הכוונה כדאמרין צמח"ע ס' גבי לא ישים עליה שמן אין מיעוט אחר מיעוט אלא לרבות ואפילו כ"ש הכ"נ הנה נתיבה צפרוטה או צבית ואין מיעוט אחר מיעוט אלא לרבות ואפילו פחות מפרוטה מקיים מצוה צדקה וזה דאמרין צב"ג ע' כל הנותן פרוטה לעני מתחבר צו' צרכות ח"י או שיי"ל דלאו דוקא הוא או דהצרכה של יעשי

ח"מ סימן שמי"ח ועמק יבוע ועוד אחרונים וע' מחנה אפרים
כלי גזילה סימן א' אמנם באמת כי פמ"ש"פ דין ממון ליה חלל
ישראל כשידע מחיל אצל כל שלא ידע לאו דר מחילת הוא וממילא
שיך ציב חזי לאיטרופי והבן.

ועיינן פניו קידושין מ"ו ד"ה ובה מלוך גזל פמ"ש"פ וחזר וגזל
אי ניתן להשצון ובש"מ מהד"ד ח"ד סימן ק"ל באריכות
בהא שמעמחא דלירוף דחזי שיעור וגליון הש"ס קושית הגרע"א
ב"מ כ"ז אמר רבה פרוטה שבוקרה והזולת וחזרה והוקרה
איכא בינייהו ובספרי משה הלכות ח"ה סימן ר"א ר"צ
בס"ד באריכות ובספר יד המלך פ"א מה"ג ה"ו ד"ה
נסחפקתי וצחי' הארכתי. ועי' כריתות וי"ח פ"צ איחזיק רבא
אכל היום אכל למחר נהנה היום נהנה למחר וכו' אפילו מכאן
ועד שלש שנים מנין שהם מאטרופים זה פס זה ח"ל חמשה מטל
ריבך ואמאי הא כיפר עליה יו"כ אמרי כי מכפר יו"כ
לאיסורא על ממונא לא מכפר ואיכא חומא כי מכפר יו"כ
על כוליה שיעורא על פלגא דשיעורא לא מכפר ועי' רש"י אכל
היום משל הקדש שוב חזי פרוטה וכו' מצואר מיבו דפמ"ש"פ
דין ממון ליה חלל דלמרינן דצני' מוחלין אפמ"ש"פ ואינם
אכזרים כך שלא יעבור ישראל באיסור גזל אצל כל זמן שלא מחל
ודאי ממונו הוא וא"כ הכ"ג בלדקא דליכא סברא שימחול
ואדרבה הרי הוצא לקיים מצות דקדק ולכן שפיר אפילו נותן
פחות מהמטבצות מ"מ מאטרופ אח"כ להשצון של שלש שקל
שכח עיקר קיום המצוה וא"כ אין מכאן ראיה דפמ"ש"פ נמי
מקיים בה מצות דקדק וודאי הנותן לעני פחות מפרוטה נתינה
ליכא כאן. ובפרט למ"ד בלדקא מדיון הקדש ודאי פמ"ש"פ לאו
אורח ארעא הוא עי' כריתות ז' פ"צ א"כ ריבועא דפרוטה הוי
ה"ע חלל דלאו אורח ארעא לאיתויי פחות מפרוטה למקום ע"כ
ובש"מ הגירסא למקדש ע"ש. *

ומזה שרש להביא בגמרא ב"מ הג"ל לא פ"צ נתן חתן דאחא
לרבות אפילו פמ"ש מטעם דאין מיעוט אחר מיעוט הנה
רש"י פי' שם דכחיד אל ירע צניגין וכו' אלמא צמחנה מרובה
אמר קרא מחנה מועטת מנין ח"ל נתן חתן מ"מ וברא"ש כחז
דבאלו קרא יש לו ליתן כפי השגח ידו חלל ה"פ אין לי חלל
מחנה מרובה פי' כשהמקבל נריך למחנה מרובה דזכר כחיד
אל ירע לבדך צחקך לו והוא מחנה מרובה מחנה מועטת שאין
נריך חלל לבדך מועט ואינו מאטרופ כי"מ מנין ח"ל נתן חתן
בציאו בש"מ שם ובחז שכן פי' חוס' חילוניות והריטב"א ז"ל
בציא פירש"י ופי' החוס' וברא"ש הג"ל בשם יש שפי' וחמה
עליהם דלדרכה איפכא מסתברא שחזיק יד מי שאינו נריך
חלל מחנה מועטת דאפשר לנותנים לרחם עליו ע"ש. ומעשה
לא מציעה לפי' החוס' וברא"ש שפי' דמל העני קאי כלומר אין
לי מהח מועטת שאין נריך לו לפני חלל למחנה מועטת חז
קמרינן אין כאן ראיה לרבות כ"ש חלל אפילו לפירש"י הרי
שפיר מרבה הקרא מחנה מועטת דוקא אצל פשוט דמחנה
מועטת היינו עכ"פ כדי פרוטה וא"כ אין מדברי הגמרא ראיה
לפמ"ש"פ וז"ל.

והנה ידידי הרה"ג מוכרי' מרובעט שליט"א בעיר לי דבש"ח
לצושי מרדכי חזיר' מכ"ח סימן קט"ו ג"כ דן מה

* שוב מצאתי בספר היראה לרבינו יונה ח"ל, היה רגיל בצדקה
כפי סדר וכל הפחות שעבד עצמו לבחור לתת כופר נפשך וק
קבוצ בכל שבת פרוטה או מחצה כי אפילו עני המתפרנס מן הצדקה

ומיינתי צפנים הדברים וראיתי שכביא סברה המאמר מדרכי
וגם בצי' הג"ל וכנראה לכאורה דלא נוחא ליה צמה שחצו
שכתב ח"ל ולפמ"ש"פ ח"ל לכל זה דלפמ"ש"פ צו"ד סימן רנ"ע
בבאה"ט סק"צ בשם חש' שארית יוסף לחלק בין ס"ח לכלי
כסף דכלי כסף שדרסם להניחם צציתו כיון שהניחם צצית
הכנסת ש"מ דודאי הקדישם וכו"כ צמשה שנותן לקופה למ"ל
להניח בקופה ולא הניחם צציתו או צכים של מעותיו ש"מ
דודאי הקדישם ועוד כיון דפסק הרמ"א סי' רנ"ח כדעת המדרכי
דמחשבה מועלת ללדקא ולא נריך אמירה וצנותן לקופה אפשר
לכ"ע מחשבה כמעשה פ"ב ע"ש.

ולפמ"ש"פ אי מדברי הגאונים ליכא ראיה ראיותיו הקדושים
לא נהירין לי דמ"ש דכין שלא הניח מעותיו צציתו או
צכים של מעותיו ש"מ דודאי בקדשם אמנם פשוט דאין זה
טענה שכרי להדיא אמרו בגמרא פרכין ובש"ע סימן רנ"ע
האומר סלע זו ללדקא או שאמר הרי עלי והפרישה פד שלא
צא ליד הגבאי הרי זה מותר לשנותה והפרישה משמע
להדיא דעשה מעשה הפרשה ולא הניחו צחוך מעותיו צכים
ואדרבה מפורש שמוחר לשנותה וא"כ כה"ג נמי אי משום שלא
הניחם צחוך ציתו או כיסו אינו ראיה וגם מה שכתב דכין
דמחשבה מועלת ללדקא כ"ש נותן לקופה דמועלת ללדקא
ולפמ"ש"פ דודאי כן הוא ואין לא צאנו לחלוק אי מה שהפריש
הפריש ללדקא וחייב ליתן ללדקא אמנם מספקין אי מקרי כה"ג
צא ליד גבאי שלא יוכל לשנותה וצוה הרי מצואר דלא מציעה
במחשבה חלל אפילו בהפרשה ממש אכתי צידו לשנות וא"כ
אפשר דאפילו מקופה נמי וז"ל. *

אשר לכן מה שנלפמ"ש"פ העולה לידן דצמקום שנתנו לקופה
סגור ואל"א להוציא המעות מהקופה כה"ג נלפמ"ש"פ
דכו' בו כבר העניינים ואין להוציא משם חלל צאופן שאם יחזיר
יוסיף מה שהוא ללדקא דכה"ג סמכי' דניחא לכו לעניינים וכמ"ש
לפ"ל והיכא דהקופה פתוחה או שיש לו מפחה שצחנים לו לשלוח
המעות לכשיחמלל הקופה מטיק דינא נלפמ"ש"פ דמותר ללווח
מהקופה ולהחזיר אח"כ דה לא מקרי אכתי צא ליד גבאי ויש
לנרץ גם צוה שיעה החמודי דניחא דמקולין כעת כן נלפמ"ש"פ
מטיק דינא. אמנם היות כי יאלו הדברים מפי בני גאויי פולס
המא"מ והצית יחזק לאיסורא וגם נראה לכאורה מהלבושי
מדרכי ולכן נלפמ"ש"פ לעולם אס יטול מה שהוא מן הקופה
יוסיף מה שהוא עליו וממילא יהיה מותר לכ"ע וכמעשה האשכ
החכמה אשר נותח צית שהם לפמ"ש"פ הלכה צרורה לפ"ז
כנלפמ"ש"פ.

סימן קנח

עוד להג"ל

בדברי הרמב"ם דלא יאכל אדם כל שבוע

והדבר שאלתו עוד צנען מה שכתב הרמב"ם ז"ל פ"ד ח"ז
מכל' דעות דלא יאכל אדם וכו' חלל יסחח כמו רביע

יש לו לעשות צדקה ע"כ. הרי כתב מפורש פרוטה או מחצה ומקרי
נתינה בצדקה וצ"ע.

בא"ל גבאי רצ"י.
חז"ח זה וגם מפרש לא אפשר לא מיידי כן

סימן קם

עוד להנ"ל

שוחט שרוצה לפסוק מקצש"ע ולא כמ"ב

ובדבר שאלתו צמי שנמשך בכל דבריו אחר הקש"ע ולא ראה לשמוע דבר אחד מן המ"ב וכו'. הנה זכה הקשה לשאל מאד כי לא הבנתי כוונתו צמה שכתב שאינו שומע להמ"ב, אי כוונתו שמיכל צבדו המ"ב או שכוונתו כיון שהוא צא ממקומות שסמכו על צל קש"ע אפילו נגד המ"ב והרי הוא נמשך אחר מנהג מקומו. והחילוק צא פשוט שאם הוא מיקל ח"ו צבדו המ"ב הרי הוא בכלל אינו מאמין בדברי חז"ל שכל דור ודור ושחכמי הזמן זוכין לרוב"ק ופשוט דמי שאין לו רוח הקדש לא היה יכול לחבר חיבור קדוש כהמ"ב ואם הוא אינו מאמין שהמ"ב נכתב ברוח"ק אזי הוא בכלל אפיקורוס וכופר בחור"ב. ועי' שו"ת צית שלמה ח"א סימן קי"ג. ועי' עוד כבוד שור מסכת פירושין דף י"ג ע"ב ח"א הא דמחברנו ואומר דיש מעלות בענין השלח השכינה בח"א היושב ועוסק בחור"ב יש שהשכינה כנגדו וכו' ויש מדרגה גדולה מזו שאכה שהשכינה חופפת על ראשו ע"ש. ועי' שו"ת דברי חיים ח"ג יו"ד סימן ק"ה למרן הגה"ק אדמו"ר מלאה ז"ע במלמד אחד שפגע בצבדו האור החיים הקדוש ז"ל ואמר שלא עשה ספרו ברוח"ק ואחר שהאריך בדבר כתב דהאמת דגם צמינו יש חכמי האמת שאינם נועים אחר החומר יש להם רוח"ק כמבואר במורה וברמזין ז"ל להדיא ולכן צעל אה"ח נשגמ' ודאי חיבר ספרו ברוח"ק אך לא הוא לבדו רק כל מחבר אפי' בדורינו אם הוא ראוי לכך חיבור ספרו ברוח"ק היינו שהסכים בחכמתו לאמחו של חור"ב כמ"ש צ"ס על ר"א וכ"כ החומים לוינא בקיור ח"כ סימן קכ"ג וקכ"ד שאין לומר קים לי נגד הש"ס משום שכל דבריהם ברוח"ק כחצו ולכן המלמד המכחיש ברוח"ק של אה"ח הוא אפיקורוס שאינו מאמין בגדולי הדור שהעידו עליו שיהי ראוי לרוח"ק והמלמד הזה כפר בעיקר רוח"ק ולעז על דברי הש"ס צ"צ הג"ל ויפה עשיהם שלא נצחם את צניכם בידו ע"ש דברים נחמלי אש.

ולכן השוחט הזה נמי אומר אני אם אינו מאמין על צעל מ"ב שחיבור ספרו ברוח"ק וכיון לאמיחה של חור"ב הרי השוחט הזה הוא אפיקורוס וכפר בעיקר ולא הוא דוקא אלא כל מי שאינו מאמין צא שחיתתו נבלה (וצענו"ה הרבה מלמדים יש בזמן הזה שאין מאמינים שגם בדורינו אנו ישנם חכמי הזמן שיש להם רוח"ק שזוכין לכון ולהסכים בחכמתם לאמיחה של חור"ב ועי' ספר אורחות לדיקים שער התורה שכתב שמי שלומד תורה לשמה זוכה ונעשו שחי כליותיו כשחי מעינות ומחדש חדושי תורה אשר לא שמעתו ארץ ע"ש ומי שלא מאמין צא הרי הוא אפיקורוס וכופר בלי ספק ואם לומד עם אחרים גם הם נמשכים אחריו צענו"ה).

אבל אם השוחט הג"ל הוא מאמין בגדלות וצדקת המ"ב אלא שנמשך אחר הקש"ע כפסק משום שהוא צא ממקום

משנעמו עכ"ל וחמה הרי מדאורייתא לא מחויב צבדמ"ז אלא אם אכל כדי שציעה והקשה כן להגאון מוה"ר ישראל וועלן שליט"א ראצ"ד בדוראפטסט ואמר לו דמבואר באה"ק פרשת עקב דאינו מחויב להשציע עלמו כדי שיצרך ע"כ יפה השיב לו שהקדוש וידי נפשו הגאון הלדיק מוהר"י שליט"א אלא דבעיקר הדבר מה דפשיטא ליה דמה"ח אינו חייב צבדמ"ז אלא כשאוכל כדי שציעה באמת דבר זה במחלוקת שנויה דעת הראצ"ד פ"ג מה"ב על הרמז"ס שם דקיי"ל אכילה דכזית וכזיתא דאורייתא הוא וכן בזכית הרמז"ן במלחמות ודעת החנני"ך פ' עקב דכזיתא דאורייתא וכן דעת רי"ו ורבינו יונה ודעת היראים דאפילו כזית דאורייתא הביאו המדרכי והש"ל וכן נראה דעת הרשב"א דף מג, אמנם דעת רש"י ברכות כ' ע"ג דמה"ח אינו חייב צבדמ"ז אלא שציעה גמורה וכזית וכזיתא אינו אלא דרבנן וכן בזכיתו בחור"ב דף מ"ע ע"ג ד"ה רמ"א והרמז"ס פ"ה מה"ב והראש"ש פ' ג' שאלנו ועי' ש"ע ח"א סימן קפ"ד ובאחרונים שם. ואיברא דאמר אני דאפילו לשיטת הרמז"ס ודעימיה דס"ל דעד שיצטע אינו חייב נראה לפענ"ד דכל שאלה עד פחות רבע משצטו מקרי ושצטת לכ"ע ולא פליגי רק בזכית וכזיתא דכיון דאינו אוכל יותר זה הו"ל שצטו ודו"ק כי קלרתי.

ידידו המברכו בברכת התורה ללומדיה בלב תנש

בגשנה הקטן

סימן קנח

באיזה ספרי הלכה ילמדו המתחילים

כ"ג אדר א' התשל"ז ב"י יצ"א

למאן ולא חייטא מברכיטא גם ברוך יהיה וכו' הרוצה בעילות שמו הי"ו-י בשיטה הקדושה טעלו.

אחדשכ"ת,

בדבר שאלתו עוד באיזה ספר הלכה ללמוד עם אחר ראשון, כלומר צע"ח שמתחיל ללמוד בהלכה כזה מה לעשות איזה יקדים, קש"ע, חיי אדם, משנה ברוכה, גם מי שהוא נמשך בכל דבריו אחר הקש"ע ולא ראה לשמוע דבר אחד מן המ"ב, האם איש צא יוכל להיות שוחט כיון שאינו שומע להמ"ב אפשר שגם שחיתתו יסמוך על עלמו.

בדבר שאלתו באיזה ספר הלכה ללמוד עם אחר ראשון צא קשה לומר דתלוי בצבנת האדם וכולם כאחד עובדים וכו' הני לדיקא שהוראותיהם נתפשטו בכל תפוצות ישראל כידוע ומפורסם בכל העולם ולא קולם ובקש"ע הלימוד קל למתחילים כי יש לו לישנא קלילא ומ"מ חלוי במקבל מה הוא וצריך להם השכל ודעת בכל פרט ופרט ועכ"פ כולם קדושים ועושים ראון קולם.

שמיטת טענתו ומכ שיש לו לומר בענין זה ולכן לא יהיו דברי נחשבין לכולם לגבי האוי שומע חלל אם יש למי שהוא טענתו נגדו וכן לבי דינה ויברר הכל כשחל.

ידידו דושה"ט בלב תפיש

מנשה הקטן

סימן קסא

אי מותר ליקח פרסים במעות מעשר שני

א' שלח תשל"ד ב"י יצ"א

מע"כ ידידי היקר הנצלה מופלא ומופלג ברקאי וכו' בש"ת הרב דוד פריעדברג הי"ד, ירושלים עיה"ק ת"ו.

אחרונה, דבר שאלתו אי מותר ליקח פרסים במעות מעשר ליתן לבחורים לעוירים כשיצתו כמה דפיס דפיס. לפענ"ד מותר ומלאך הוא וכ"ש הוא מעלות וסנדקאות פי' י"ד סימן רמ"ט והגם שכתב הרמ"א שם דאין לעשות ממעשר שלו דבר מלאך כגון נרות לזיכרון או שאר דבר מלאך רק יחננו לעניים מ"מ הרי כתב הש"ך שם סק"ג שם חשבת מבר"מ ומכש"ל ודרישה דמלאך שזה לידו וא"ל לקיימה בלאפן אחר כגון להיות סנדק או להכניס חתן וכלל לחופה וכן לקחת ספרים אם לא היה יכולת צידו ולא היה עושב אותה מלאך יכול לקנות מן המעשר ועי' שו"ת זכר שבע סי' מ"א ובספרי משנה הלכות ח"ד סימן קכ"ב, ולכן נלפענ"ד מותר ומלאך לעשות כן ודאי אם יש צידו ורצוה לקחת פרסים ממנו אחר וליתן זה לעניים מה ע"ז, ומחמת חוסר הזמן אקצר וכל מ"ז ממנו לא יבאר.

ידידו דושה"ט וי"ד שיחה תורה לשמה ולאילא רבה וחוקי יתעבד סאות נפשו תפיש ידידו המברר בברית התורה בלב תפיש

מנשה הקטן

סימן קסב

אי יש לפמוך על מתנת בשר דם

עש"ק לסדר ראשי ב"י השתלה ב"י יצ"א

מע"כ ידידי הרב האמן המפורסם ראש בשמים צ"ת שמו משבחים ומצארים פ"ה ח"ה ב"ה מה"ר בנימין יחושע זילבער שליט"א, בעמ"ס הדב"ה ב"ב תר"א.

אחרשכ"ג צידיות, **אתמול** קבלתי חצילה ספרים ספרי דמר כ"ג שליט"א ונתמלא הבית אורח זו תורה וכו' ורק לאחת שעיניתו בדבריו היקרים לי בספר אורחא חיים אות י"א אל תסמוך לידי מתנת בשר דם ותעבוד לבקש מונותיך פי' עינים והגם אחרותיו. ולפענ"ד נראה דייק רבנו ז"ל דלאחר שכתב אל

שוכנו דצריכה ונמשכו פי' פסק של הקל"ש ואינו רוצה לנפות מדרכי ומוכגי אבותיו ז"ל זה ענין אחר הוא ולא אדרבה הרי הוא מחזיק בדרכי אבות והגם שכתב נמשכים אחר המ"צ מ"מ בדור הקודם עדיין לא היה המ"צ מפורסם ובפרט בשאר מדינות חוץ מלפא וכמעט לא היה בזמנא וכו' מקומות שבו נמשכים אחר הח"א או הקל"ש בכל דצריכה ואף שכתבם כתב נמשכים אחריו אמנם כבר מצינו כעין זה בעקבית בן מהללאל (עדות פ"ה מ"ו ז') שהעיד ארבעה דברים ואמר לו עקבית חזר כך בארבעה דברים שהיית אומר ונעשך אצ"ד לישראל אמר לכן מוטב לי להקרא שוטח כל ימי ולא ליעשות שטח אחת רשע לפני המקום (מ"ו) ששעת מיתתו אמר לכו בני חזרו כך בארבעה דברים שהיית אומר א"ל ולמה לא חזרת כך א"ל אני שמעתי מפי המרוצים והם שמעו מפי המרוצים אני עמדתי בשמועתי והם עמדו בשמועתי אבל אחת שמעת מפי היחיד ומפי המרוצים מוטב להכניס דברי היחיד ולאחזר בדברי המרוצים ועי' רע"ב ותו"ע שם.

ביאור בדברים נראה דעקבית בן מהללאל כיון שקבל מפי המרוצים וכו' נהוג לא ראה לחזור בו ממה ששמע וקבל הגם שהיו מרוצים שעשו שלא קבלתו. וא"כ הכ"נ בזה שומע כיון שקבל מפי רבים במקומו שהוא צא משם שנחפשו אללם הוראות הקל"ש ונכחו אחריו בכל דבר ואינו רוצה לשנות מנהגיו מפי המ"צ לפענ"ד אין צדק שום ענין ח"ו לחשוז בקל"ת אדרבה הרי הוא מחזיק בזמנא אבותיו שקבלו על עצמם לפסוק כפוסק אחד בין לקולא ובין לחומרא וכו' רצות ישראל נמשכו אחר הצעל קל"ש ועדיין הולכין לאורו בכמה מקומות פשוטי המון עם בפרט והגם שהמ"צ חלק עליו בכמה דברים מ"מ לאו בכל מקום ולא בכל דבר נתקבלו דבריו ז"ל וכ"ש היכי דנוגע בשינוי מנהג ומי לנו גדול מרבינו הגר"א ז"ל שצמקום שפסק היפוך המנהג לא קבלו דבריו. גם בשו"ת הרא"ש מצינו לפענ"ד וכן על ומטר שרצה לשנות במקומות הרוחקים ולא שמעו לו. ולא אוכל להתעלם כי גם הנמשכים אחרי המ"צ בכל דבריו הכרח מקילין לענין הנחת תפילין על שערות גדולות בלוריות שיש בו ספק קרקפתא דלא מנח תפילין וגם לענין מול"ק שפסק כשי' ר"ח לחומרא ולהמתין פי' דקות וכן נוהגין אצלנו וכמ"ס ב"י וצ"ש, והח"ס בזה כתב שכן קבלו בכל המקומות כשיעור ר"ח וגאונים מצריסק ובניו אחרים שליט"א נוהגין כר"ח וגדולה מזו ואפי"ה בעונ"ה מקילין בזה הכרח עם חירואים שונים ואין פואה פה ומאפ"ק שהמ"צ לא פסק בו לכן לפענ"ד כה"ג אין שום חפישה עליו. בפרט כי היו נמשכים במקומות: ע"פ הגר"ש נגד המ"צ

ומידו לאידך גיסא לריך שיבה שומע זה בקי בשמלה חדשה בכל הלי שחיטה ושיבה יר"ש בכל ענינים כי שומע אשר הוא פוסק מקל"ש אינו יודע מה הוא, וצוניה הכרח שומעים שאינם בקיאים בהלכות שחיטה או שלא למדו כלל או שכבר שכחו מה שלמדו. אבל אם הוא בקי ויר"ש רק שמחזיק צמנהגיו פי' שקבל מהקל"ש אדרבה מעלה הוא שלא ישנה גם בדברים אחרים. ומיהו על הכלל אומר אני כי לא כתבתי כלל מדיון זה בשומע שכתב מע"כ כי א"א לדון על האדם בלי

בספר דמר כ"ג מקור היראה אות רי"ג ו' שהוכיח בספר תורת זרעים מירושלמי ובמקום אחר הארכתי גם כזה קצת ולפי"ז לכאורה מותר ליתן כל מה שאפשר וזה שאמר פזר ממויך באשר הוא ראונו ואפילו יותר מכדי משער וחומש כל שיש שם עניים ואל תדאג שיחסר לך או לבני ביתך כי צידו למלאות חסרונו וליתן טרף לבני ביתך.

היות כי אין ה"ג להאריך בעת הגני לקצר התקצרים אומרים בדרך והגני חזר על הראשונות י"ד שיובה עוד לתת מפרי עמו בעתו ועליו לא יבול עוד ינוב בשבה דשן ורענן עדי יבא ינון ולו יקחת עמים, ידי"ג בלב ותש

במשנה הקטן

הסמוך לידו מחנה צמר ודס וא"כ יש ויפסד לידו מחנה ה' עכ"פ וע"ד שאמרו ברוך הגבר אשר שם ב' מבטחו וישכז בטל וכדעת רש"י ברכות ל"ה וע"ז אמר ונתעבדו לבקש מאונותיהם כר' ישמעאל הנהג בה מנהג דרך ארץ והרבה עשו כר"י ועלמה בידם. וע"ד שאמרו ז"ל טוב תורה עם דרך ארץ שיגיעת שניהם משכחת עון וכל תורה שאין עמה מלאכה סופה בטלה. ומיהו בזמנינו כבר כתבו האחרונים דהכל לפי האפשרות וכמ"ש הח"ס והמ"צ סימן רל"א.

סימן קסג

עוד להג"ל

לפזר ממויך

סימן קסד

מי שיש לו מנחם (משעק קעשינג) אי יש בו משום רבית

כ"ד אדר א' התשל"ו בג"י יצ"א

מע"כ ידידי האי צורב עוסק בחוקי חורב ג"ג וכו' מה"ד מאיר צבי גרינבוים הי"ו.

אחד"שה"מ בידירות,

בדבר שאלחו צמי שיש לו מסחר הנקרא טשעק קעשינג בלע"ז כלומר שמי שיש לו טשעק וזריך למשע (קעש) חוזר אליו והוא נותן לו קעש בלע"ז עבור הטשעק ובעל הטשעק נותן לו פראלענט מהטשק למשל על טשעק מזה דללללל מחזיר לו 99.60 דללללל ולוקח 4 אחוז עבור הקעש אי יש בזה איסור ועל הטשעק של מדינות אחרות כמו קענעדע לוקח קצת יותר אי יש בזה איסור רבית כיון שלוקח פראלענט עבור המעות שנותן לו ואם כן כילד ישעיה ע"פ היתר.

ולפענ"ד פשוט דאין בזה ל"ד איסור ולא שום גדר רבית אלא שבר ערעא הוא לוקח וגם הלוקח המעות אין כונתו להלוואה ורבית ע"פ רוב ורובא דרובא אלא שאין לו אקאונט או כיוצא בו שקשה לו לילך לבחוק ולכן משלם לו עבור ערעחו שיחן לו קעש עבור הטשעק ודבר זה דומה לשולחני שהיה בזמן הגמרא ע"י צ"מ כ"ז ע"כ ובש"ע ח"מ סימן ר"ס סעיף ה' והשולחני הזה קבל מעות עבור חילוף מטבעות והכ"ג האי כיוצא בזה הוא שהאי צריך להחליף הטשעק על מעות וערעחות ומשלם לו עבור הערעח.

איברא דיש לעיין כיון דהטשעק שמקבל לפי החוק של הבאנוקים אם עושה דעפאזיט ומכניס טשעק לבחוק אין נוחנין לו עליו קרעדיט בלע"ז אלא לאחר ג' ימים וא"כ הרי הוא לוקח הפראלענט בשביל המחנה הזמן שיקבל הקעש עבור הטשעק אבל באמת כי דא שבזש הוא כי המכניס טשעק בבאנוק שבעל הטשעק יש לו שם המעות ונוחנין לו המעות מיד ורק אם נותן הטשעק בבאנוק אחר לוקח ג' ימים עד שיקבלו הבכף מן הבאנוק הזה הנקרא עראכסאקאניע בלע"ז אבל פשוט שמי שיש לו טשעק שיש עליו מעות בבאנוק יכול להוציא המעות מיד אלא

באות י"ג, ופזר ממויך באשר הוא ראונו כי צידו למלאות חסרונו ולתת טרף בני ביתו לולא מה שפי' כ"ג ובעיונים היה נלפענ"ד עוד לפמ"ש דמלוא מעשר הוא אחת מעשרה והמפזר אל יפזר יותר מחומש שלא ינטרף לבריות ובגמרא הוצא בש"ע י"ד סימן רמ"ט דמלוא מן המפזר עד חומש נכסיו. והנה כתבו הפוסקים דדוקא אחד מעשרה יש לו מעלה של עשר בשביל שחפשי אצל המוסף ונותן אחד מחומש אין לו מעלה וצרכה זו וא"כ אם יבצו יותר ממעשר אולי יהיה לו חסרון ולכן קאמר פזר ממויך כי זה ראונו כלומר דעד חומש מנכסיו הוא מותר מן המפזר א"כ זה הוא ראונו של הקצ"ב וא"כ הא יחסר לך אמר כי צידו למלאות חסרונו אם יחסר לך.

אז יאמר דדוקא כל ימי חייו אל יבצו יותר מחומש אצל בשעת מיתתו יכול אדם ליתן דקה כל מה שירצה כ"כ הרי"ף והרא"ש ור"ן ומרדכי בכתובות דף נ' והביאם הרמ"א ז"ל אצל השאילתות פ' תרומה כתב דדוקא תלמוד ולא יותר והארכתי בזה בספרי משנה הלכות על כתובות ובעטם דלריך להשאיר ירושה לבניו ולכאורה יש עוד טעם שאם יקום עוד יחסר לו וע"ז אמר פזר ממויך באשר הוא ראונו וכוונתו בשעת מיתתו ולשיטתו אזיל דנותן כל מה שירצה ולא יחוש לא לעצמו ולא לבניו כי ציד ה' למלאות חסרונו ולתת טרף לבניו וי"ל.

ועוד צי שלישית לפמ"ש בכתובות הג"ל העושה דקה בכל עת זה הן בניו ובנותיו הקטנים וא"כ יאמר העוזר למה לי לפזר כספי וזהני לאחרים ללדקה אאין אח אשתי ואח בני הקטנים ואקיים בזה מלוא דקה ולא אפזר לאחרים שאפשר יחסר אח"כ לבני ביתי ואמר ז"ל פזר ממויך לאחרים ולא תפחד באשר הוא ראונו שחתן לאחרים שזה המלוא ואם אחת חושש שעי"ז תנטרף אח"כ לפרנס משלך אח בני ביתך ויחסר לך משלך וליתן טרף אמר כי צידו למלאות חסרונו שלא יחסר לך ולתת טרף בני ביתך ושיפיר פזר ממויך שהוא ראונו הכורה.

ורביעי בקודש לפמ"ש האחרונים ז"ל דהא דהמפזר אל יבצו יותר מחומש לא אמרו אלא כשאין לורך עניים אבל כשיש לורך עניים מותר ליתן יותר כ"כ בספר אהבה חסד וכן ראונו

שליך לערוח וללכת להבאנך והוא רואה לחסוך לעצמו הערחה
הוא ולעצמים גם עולה לו בזמן רב והואלח כסף עד שיצא
להבאנך ולכן נח לו ליתן אחיח פרוטות עבור החילוף אלל
השולחני הזה ולא יעמד כל הערחה ומשום זה משלם לו ח"פ.

ומה שיש לענין הוא אם מי שהוא מביא לו טעמך הנקרא העד
טעמך שאכתי ח"א להכניסו צבאנך שאין עליו כיסוי
כלומר שאין לעלים מעות צבאנך אלל אחר אחיח ימים והוא
נותן לו דמי קדימה על זה ולוקח פראלענט ולכאורה דבר זה
הוא רצית קאליה ואיסור גמור. ומיהו נראה דאפילו צבאנך
טעמך לא אסור אלל דוקא אם נותן לו עבור ערחתו יותר ממח
שנותנים עבור טעמך הרגיל ולמשל עם עבור הטעמך שיש עליו
מעות עכשיו הוא מקבל 4 אחוז ועבור העד טעמך הוא מקבל
10 אחוז או כיוצא בזה מוכח שהוא צבאנך שכן המחנה והו"ל
רצית גמור והגם שיוכל לומר שמקבל זה מפני שליך להעריח
בזה ולשמו עד הזמן הזה ולכן עולה לו שכן ערחה יותר מ"מ
נראה פשוט דזה מקרי שכן המחנה והו"ל רצית קאליה ע"י צ"מ
דף ס"ד המלוה אלל חצירו לא ידור בחצירו חנם וצחוס' שם ד"ה
אלל דאדם שמלוה לחצירו וכי אסור לעשות לו שום טובה צעולם
וחי' דימדי דבאלו הכי נמי הוה משאיל לו מותר ודוקא מילי
דפרהסיא ואוושא מילתא אסור עוד חי' דדוקא בדבר שלא
היח עושק ליה למלוה בלא הלואה אסור דומיא דהקדמת שלם
דף ע"ה שם ע"י עוש' ע"י ו"ד סומן ק"ס ס"ז וממילא הכי נמי
אם נותן לו רק האחוז הרגיל על כל העשקקים הגם שהוא העד
טעמך מותר דלא הוי אלל שכן ערחה שמקבל על כל טעמך
והמעוט שמחן לו הוא אלל הלואה ואדרבה המלוה הנותן לו
המעוט מקיים מלות והחזקת צו ואם כסף תלוה.

ובזה העני ידידו דחש"ט המברכו בברכת החזרה ללומדיה
בלב תפוש

מנשה הקטן

סימן קסח

מחו ליכנס לבית הכסא עם מעים שיש עליו דברי קדושה

ב' שבת התשלי"ג ב"י יצ"א

מע"ב ידידי היקר מושאל ומופלג מלא פלג וכו' כש"ת מהר"י
פענפיל הי"ו, בישיבת נר ישראל באלט.

אחרש"מ צידודות נאמנה,

מכתבו קבלתי ויסלח לי על האיחור. בדבר שאלתו אי מותר
ליכנס לבית הכסא עם סרט של חקליטון (טעיפ
רעקארדער צלע"ז) אשר הוקלט עליו ד"ת ואפילו שמות
הקדושים ואי דין הסרט ככחצי הקודש או לא.

נראה דאין צוה איסור כלל דאין כאן כחצ כלל ואינו ניכר
שום כחצ אלל שיש שם מין רישום דק מאוד הנעשה על
הסרט וכשמעביר זה על המכוונ המכוונ עוצרת על הרישום
הנ"ל ומשמיח הקול שקבל ע"י הרישום, ובספרי ח"ד סומן

קכ"ט כחצתי לענין זילום של חניך שאין האוחיות נקראות
אלל ע"י מקראסקאפ אי יש צו קדושה וכחצתי שם דלא מיצטע
למ"ד דכחצ ע"י דפוס לא מקרי כחצ ח"כ כ"ש ע"י זילום ע"י
מג"א סומן ל"ב סקנ"ו ושו"ת מ"צ סומן ז"ט אלל אפילו למ"ד
דאיקרי כחצ מ"מ אוחיות הכחיצה יש להם שיטור צקטן וכל
שאין לו שיטור זה לא הוי ככלל אות כלל ואין זה ככלל כחיצה
וכיון דליכא כאן כחצ כלל ח"כ פשוט דמותר ליכנס צכ צצית
הכסא.

וגדולה מזו כחצתי בספרי ח"כ סומן קנ"ט דמשיקר דינא
מותר אפילו למחוק מה שנקלט צברט (טעיפ הכ"ל) ואפילו
נקלטו עליו שמות, והגם דאסור להשמיש ממנו השמות משום
זילול השם אלל כל זה כשמסדרי צאופן שמשמיח הקול אלל
בלא"ה לא דאין שם כחצ כלל אלל דמ"מ המחמיר תבא ע"כ,
אלל משיקר ההלכה לא מלאחי טעם לאיסור ופשוט.
ברכה בלב ונפש
רע"ן חיה ס"י קיח

מנשה הקטן

סימן קסז

בברכת להכניסו בבריתו של אברהם אבינו

י"ג אדר א' התשלי"ג ב"י יצ"א

מע"ב ידידי והנה"צ בעל הריטון אי"א פ"ה כש"ת מהר"י
שלום יחזקאל שרגא רובין האלבערשטאם שליט"א,
אדמו"ר מציעשינב ב"י.

אחרש"מ צידודות נאמנה,

וברבר אשר העיר צברכת אשקנ"ז להכניסו צבריתו של ח"א
ונחלקו הרשצ"ס ור"ת אי צני עבד לעשייתן ורשצ"ס
הורח לצרך קודם ובר"ת החזיר המנהג לצרך אחר המילכ
ונתן טעם דצברכת להכניסו אינו צברכת המלוה על המילכ אלל
הודאח ושצח להקצ"ה שזכר לעשות מלוה כשצבאנך עוד לידו
וחקנו לה מקום זה לגלות ולהודיע שז המילכ נעשית לשם
הקצ"ה ולא לשם מורנא ולא לשם הר גריחים ע"י ואם' ור"א ש
פרק ר"א דמילה ותמה כ"ג למה דוקא צבאנך זו חקנו לשצח
שאלם תבא לידו עוד הפעם ומלא צספר המנהגו כלי מילכ
נוסחא אחרת מר"ת ח"ל אך ר"ת מ"כ השיצו מפ' דר"א דמילה
כדאמרן והלמ"ד דהוא משמע להבא הכי ר"ל אקצ"ו להכניסו
צבאנך צבריתו של ח"א שכבר עשינו ולא להכניסו אל הצרית
כי אם אל המלוה דעד שלא מל היה ערל ואסור צפסח וצתדמח
ומשמלוהו יאל לו מכלל הערלות ור"א לחנוכו עתה ככל המלות
זה הוא להכניסו צבאנך וכו' וכ"כ המילכ הוא הצרית שצינימו
להקצ"ה לכן אחר מילתו מצרך שזכר להכניסו לצריתו של
הקצ"ה לקבל מעתה כל המלות כך פי' ר"ת ז"ל עכ"ל.

ויפה העיר בזה הגם שצבראשונים שלפנינו לא נמלאח נוסחא
זו לא צחוס' ור"א ש ולא צבור גס צספר הישר לר"ת

סימן קסו

אי יש מצוה על האב לעשות החיתוך לבד

מוצש"ק לסדר תמזה את זכר עמלק והשליה בני יצ"א
בחדש שמרבי' בשמחה שמו של עמלק ימזה ויתרום כבוד
שמים בפלי כפלים ובתום מע"כ ידידי הרב הגאון המפורסם
פא"מ ור"ח שמו מסארים וכו' כש"ת מהר"ר משה שטרנבוך
שליט"א, בעמ"ס מועדים חמנים ונשיא הכולל וישיבת ראש העין
בי דק.

אחדש"ג צידיות נאמנה וכו',

בהלכות הגר"א ומנהגיו סימן ק"ג דין מילת נומר ימחול
נא לעיין בספרי משנה הלכות ח"ה סימן קע"ט.

עוד שם בסיומן ק"ל יאל לפלג בדברי מרן הגרי"ז ז"ל
מכריסם שלדעו אין מלוא כלל שכל ימול בעלמו החיתוך
ולא הפריעה וכח דף שיש כמה גדולים מחמירים בזכר דעו
כה"ל וכו' העיר ד"ש לזון שאחד מל ואחד פורע נשצח בדומה
לעבורה במקדש שכל פעולה מלוא ומעיקר המנהג לחלק משמע
שם בחיתוך ג"כ מלוא עכ"ל. הנה באמת דלא הוא מחלקה
הפוסקים הב"י והרמ"א לענין צ' מוהלים נשצח ע"י צו"ח
רמ"א סימן ע"ו ובספר לקט יושר דף 50 מדפי הספר (דפוס
נ"י) הביא טעם להחיר משום דהוי כשנים ששאוכו וחלקו
עליהם דהוא טעות וכי נשציל שטעם חצורה גם לנורך חצירו
לא הוי כחיד העושה והאחרים ס"ל דהעושה חצורה אינו
מקיים המלוא דמל ולא פרע כאילו לא מל והציוו ראינו מהביא
דמהלקטים את המילה (שצח קל"ג ע"ב) וכחצ הלקט יושר
דאינו ראינו מהחם אלא דאומר דאינו חייב כרת דעצד פלגא
כדפירש"י החם משום דהחיל צרשות אצל מ"מ איכא למימר
איסורא איכא, אמנם העלה דלא דמי להביא דמהלקטין דברי
רש"י פי' דהיונו צ"ל המעכצין את המילה וא"כ אפילו מילה
גופה לא עבד כהלכתא אצל המל כהלכתא אע"ג דלא פרע
מ"מ מלוא אחת שלמה עבד כדאמרין בפרק הערל (יבמות
ע"א ע"א) דא"ר לא נתנה פריעת מילא לא"ה ש"מ דמלוא
שלימה קרי ונהי דלחר שנתנה חורה צעין נמי פריעה מ"מ
דמיא ממש לעושה קרבן פסח צ"ד שחל להיות נשצח דילפינן
מבמועדו דעשייתו דוחה נשצח כמו מלוא מילה והפסח נשחט
ע"י בעלים ישראלים אפילו נשצח כדמוכה צ"ד א"ד (פסחים
ס"ו ע"א) ואע"ג דכ"ז שלא קבל הכהן את דמו וזקקו לא נעשה
כלום אלא דהשחט קעבד מלוא שלמה צפני ענמה שפיר דמי
עכ"ל.

בבבארא מדברי הלקט"י דמילה ופריעה צ' מלוא נינהו
כשחטב חריקב בקרבן שאף שהיה מלוא עשה אחת בעלם
לענין מנין המלוא דמילה ופריעה מלוא אחת הוא מלוא מילה
מ"מ הן צ' מלוא נפרדות לענין קיום המלוא דכל עבדור מלוא
צפני ענמה היא וכמו ד' עבודות בקרבן שהם מלוא נפרדות
ונקראין מלוא אחת לענין המלוא וכן נראה נמי צ"ח ש"ח ח"ו
סימן ל"ט נשצח מי שחל במקום שאין אומן לפרוע והוא אינו
רואה לפרוע משמע הא יש אומן יודע לפרוע הוא פטור מכרת

סימן רפ"ה לא הביא רק כעין נוסחה שלפנינו בשנינו לשון
קל"ח ע"ש. ומיכו לפי נוסחה המנהיג היה אפשר לישב מה
שחומרים נשם שנכנס לצרית כן יכנס לחורה ולחופה ולמעשים
עוצים כלומר שפכשו צר יכול לקבל כל החורה ומלוא וכן יכנס
לחורה ולחופה ומעשים עוצים שיהיו כל המלוא בכלל ולא יחסר
מהם כלל וכלל.

והנה העור סימן רס"ה הביא דעת רש"ס לצרך קודם ור"ח
אומר שאינו לריך ורצ שר שלום כחצ שאין לצרך אלא עד
לאחר המילה כיון שנעשית ע"י אחר וכחצ הב"י שמשמע מדברי
העור דדעת רב ע"ש הוא דעם שלשית ותמה עליו שכרי מבואר
בחוס' ורא"ש שהוא דעת ר"ח וע"י צ"ח שם שחלק וספצרת
רש"ש הוא באמת דעה שלשית ולפי דעת המנהיג י"ל דחלוי
בשני נוסחאות דלפי נוסחה המנהיג דעת ר"ח דדוקא אחר
המילה מצרך מדינה וכדעת רש"ש ולפי נוסחה החוס' וברא"ש
אפשר גם מקודם וע"י דרישה מה שהמליץ צעד הב"י.

איברא דנראה אדרבה דלפי השתנות הטעם נשתנה הענין
דכחצ רב ע"ש גאון כחצ שאין לצרך עד לאחר המילה
כיון שנעשית ע"י אחר וכ"כ צעל העיטור משמע דמעיקר דינה
צדקו דברי רש"ס לריך לצרך עוצר לעשייתן ככל צרכה המלוא
אלא כיון שא"ה דנעשית ע"י אחר ולפי"ז אם היה האב מוהל
כ"ג דכיה מודה רש"ג דמצרך עוצר לעשייתן דאזל ליה טעם
דנעשית ע"י אחר אצל לר"ח דהוא צרכה שנה שקיים המלוא
ודאי דאפילו האב מוהל מצרך לאחר המילה דוקא וא"כ ודאי
שספצרת רש"ג הוא דעה שלשית וכדעת העור ועל שיטת
הרש"ג הוא דקאי ברא"ש ז"ל ומפרש דיצרך צין מילה לפריעה
דאכחי מקרי עוצר לעשייתן ולדעת ר"ח לא צעי עוצר לעשייתן
כלל.

ובנוסחה המנהיג יש לישב קל"ח קושיא האחרונים ז"ל מה
שחזו מצרכין להכניסו בצריתו של א"ה וכלא למ"ד לא
ייתנה פריעה לא"ה ומל ולא פרע כאילו לא מל א"כ מילה ז'
שניה הוא ממילא א"ה וע"י מטה משה בלי מילה ובכוחיה
אות י"ד נשם ר"י הזקן וצו"ח ח"ס יו"ד מה נשצח צזה.
ובמקום אחר פי' דמה"ט אומרים צרכה להכניסו קודם
הפריעה למ"ד לא נתנה פריעה לא"ה א"כ צריתו של א"ה היה
רק החיתוך ח"ש אומרים להכניסו בצריתו של א"ה ואח"כ
פורעין חכ דלא כמתחדשים שרואים לחתוך עור הפריעה עם
הערל ובפעם אחת ודוק. ולפי כ"ל י"ל דצרכה ז' אינה אלא
נשצח להכניסו לכל מלוא ה' שצבו צריתו של א"ה כמ"ש כי
ידעתיו למען אשר יאמר את בני ואח ציתו אחריו ושמרו דרך
ה' לעשות דאקד ומשפט וק"ל.

דוש"ג בלב תנש

במשנה הקטן

נחמך ככל האפשר ועכ"פ חינו נדבק ונשאר כך כל שנחמך כראוי ואם לא נחמך ונשאר מעור הערלה ממילא יחזור ויפול לאחר שנחמך ויקח התחבשות או החלוק ששבו בזמן בגמלא, חלה בעור הפריעה שפורעין אותו ונשאר שם ומחזירין אותו תחת העטרה לכאן לא יעשו תחבשות או חלוק בזמן בגמלא אפשר שיחזור וידבק בעטרה כאשר עיני ראו כבר כנלפנ"ד פשוט.

סימן קסג

עוד לחנ"ל

בנוסף חרחמן הוא יושלח לנו משיחו

ובדברי אגדה אשר אמר כ"ח צברית מילה בנוסף חרחמן הוא יושלח לנו משיחו הולך תמים בזכות חתן מילת דמים ותמה היכן מרומם שהגולה תהיה בזכות המילה, עוד תמה שהפייטן הוסיף להשתמש בדברי המן לעם אחד מפורד ומפורד בין העמים. וחי מעכ"ת ע"פ זכ"ק פרש"ל קם אחרא וא"ל וכו' א"ל הקצ"ה למשה וכו' את אזיל לאפקא ית ישראל ממלרים וכו' ואת אנשיית מן קיימא דברך לא חגגז וכו' מצואר דלוי שאל בנו לא היו יולדיו ממלרים ושפיר כתב הפייטן בזכות וכו'.

ולפנ"ד דאיתא צפרדר"א פכ"ט ח"ל, מכאן אהב למד שני יעקב היו נמולין ומלו צניהם והנחילים לחק שולם עד שעמד פרעה וגזר עליהם גזירות קשות ומנע מהם ברית מילה וביום שיאלו ישראל ממלרים נימולו כולם מעדול ועד קמן שנאמר (יהושע ה') כי מולים היו כל העם היוצאים וגו' והיו לוקחים דם מילה ודם פסח והיו נותנין על משקוף צניהם וכשעבר הקצ"ה לגנוף את מלרים וראה את דם הצברית ודם הפסח נתמלא רחמים על ישראל שנאמר (יחזקאל י') ואעבור עליך ואלראך מתצומצום דמך ואומר לך דמך חיי ואומר לך דמך חיי אמר רבי אלעזר וכו' מה ראה הכתוב לעמד שני פעמים דמך חיי אלא אמר הקצ"ה בזכות דם ברית מילה ודם פסח גאלתי אתכם ממלרים ובזכותם אתם עתידים ליגאל בסוף לכן נאמר שני פעמים דמך חיי והנראה פשוט דבזכות מלית מילה נגאלו ובזכותם עתידים להגאל וא"כ שפיר תקנו חרחמן יושלח לנו משיחו הולך תמים בזכות חתן מילת דמים.

א"י דאיתא במדרש שהצטיה הקצ"ה לאלוהי שכל ברית מילה ימחלו עונותיהם של כל הנאספים שם ולכן מיד לאחר הצרית מבקשים שישלח לנו משיחו הולך תמים ואלוהי שיצטר לנו ניתומים אחר שכבר מחלו עונותיהם וממילא ואל לנין גואל ולשבי פשע ביעקב וק"ל

ובפירוש מפורד ומפורד יפה פי' ונהנתי מאד, ועי' חזק מלית מילה, וי"ל עוד לפ"מ דאמרו בגמרא יומא דף ע' דהאורבן היתה צביל שנחת חנם וכו' והפרוד ואולי היו בני לעם אחד כבר היה מוליד אותנו ולזה אנו מתגלגל יושלח לנו משיחו לעם אחד כלומר שבאמת אנוהו עם אחד אלא מה שאנו

דאמר חנה עבדנה פלגא דמלית, ונראה עוד ראה ממדרש רבא נשא פי"א הביאו אבדורכ"ם ה"ל צרכות דף קל"צ ובספר מטה משה ה"ל מילה שימו איש חרצו על ירכו משה מל ואהרן פורע ויהושע משקב ועי' חו"ע פי"ע דשבת מ"ו וי"א יהושע מוהל ואהרן פורע ומשה משקב ע"ש ולכ"ע אי נימא דבחיטוך לחודיה לוכא מלית א"כ למא משה מל ולא קיום המלית ונתנו לאהרן אפ"ו משה רבינו לאו אורב מלית הוה אלא נראה לכאורה ראה צרכיה דעל החיטוך לחודיה נמי איכא מלית וכו' וכו' מלית צפני ענמה ופריעה מלית צפני ענמה וכן נראה לכא' מדברי מהר"ל ז"ל ה"ל מילה שכתב מלית מילה שני דברים מילה ופריעה וזה שוב מול את בני ישראל שנית דראשונה היא המילה שני הוא הפריעה שנית בגימ' פריע"ת ע"כ ע"ש נראה לכאורה דמילה צפני ענמה נמי מלית היא וכדעת האחרונים ז"ל.

ובעיקר מלית מילה ראיתי לכ"ג שהאריך בזה וימחול נא לעיין בספרינו משנה הלכות ח"ו מה שהארכנו בזה בס"ד נגד המחמדים שרונים ח"ו להכניס חדשות במלית מילה ולבעול מלית פריעה לגמרי צידים חלה לחתוך עור הפריעה לגמרי וכמה כרכורים לאותו צדוהו האחרונים על שרלו לפרע במספרים ולא צלפון וכ"ע עכ"ש שנתנו יד ח"ו לבעול מלית פריעה לגמרי, לזכר כי הם עוברים על לאו דחובל בחיטוך במקום שאינו צריך והארכנו בזה בס"ד, חזק מהם הם מצטלים מלית פריעה וכל מי שצידו למחות יצא וימחה ויקבל שכר הרבה וכבר הצאתי מגלוני דוריו שקמו לעורחיו שח"ו לשנות אפילו קולו של יו"ד וכ"ע במלית מילה הקדושה לנו.

דושכ"ג בידידות טאמנה בלב ונפש

מנשה הקטן

סימן קסח

ביאור הא דאין עושין חלוק לבתחילה

אך למשמנים התשל"ה ב"י

מצ"כ די"ג ש"ב חו"פ וי"ח ג"א אי"א בנש"ק זרע ברך בש"ת הרב מהר"ר מאיר פישמאן הי"ו, ירושלים ת"ו.

אחרשכה"ט וש"ת בידידות נאמנה וכו'.

ובד"ת אשר העיר בספרי משנה הלכות ח"ו סימן קע"א מה שבצאתי ראה מפירש"י פ' ר"א דאין עושין לה חלוק לבתחילה וכתב כ"ח דאפשר חינו ראה כ"כ כי ידוע דהעור העולה המכסה את הגיד הוא רחב וארוך הרבה כדי שיוכל להימחל ולהכווץ וא"כ אם לא היו עושים חלוק לר דחוק מסביו לעטרה או תחבשות שעושין היום אף אם היו חותכים כל העטרה וגם כל עור הפריעה עדיין היה אפשר שעור הגיד ישתרצב למעלה וידבק ויכסה את העטרה ע"כ.

ולפנ"ד מי שהוא צקי קל"ת צטבע הענינים זהו דבר בלתי אפשרי מלד ענמו אם יחתוך כל העור עד למעלה מן העטרה אז העור אינו חזר כלל ואינו נשאר כך אפילו אם הגיד

וראיה לזה מגמרא סנהדרין פ"ד ע"ב רב לא שניק לזריב למשקל ליה סולא דלמא חביל ליה וכו"ל שגגת איסור פריך שם א"ה אחר נמי ומשני אחר שגגת לאו דע שגגת חנק ועי' כ"מ פ"ה מכלי ממרים ד"ה אע"פ ובש"מ הריב"ש סימן חפ"ד ובש"ע הגר"ז כ"י חקי נפש ס"ד מצואר דאפילו רופא העושה מלוא צרפואתו מ"מ אם חבל יותר מהצורך הרי הוא בשגגת לאו והא דאמרו בגמרא יצמות קו"ט ע"א מה לי איסור לאו מה לי איסור כרת כפר עמד דזה ההכ"ד סימן ר"ג ועי' גמרא ד"מ דנ"י ע"א קשיא ליה לר"א מיחב דיד"ש ומשני ליה שמואל דילמא שאני מיחב ד"ד דחמירא ועי' שו"ת חורח חסד סימן כ"ט באריכות ובש"מ מהרי"ט ריש חיו"ד הרי מצואר דאפילו חובל במצואר כל שחבל יותר מהצורך הרי הוא בכלל חובל אלא שאם חבל יותר בשוגג הרי הוא בשגגת לאו ואם חבל במזיד הרי הוא חייב אם הוא יותר מהצורך להמציא זה פשוט וצדור מאד.

ואפ"ל להרמב"ן הוצא בנמק"י סנהדרין פ"ד הנ"ל שחמה דא"כ לא יעסוק אדם צרפואה כלל דילמא עמי וכו"ל שגגת סייף ותי' דמכא דאם צרפואה פטור ומצואר דואכבת לרעך כמור הוא ואפ"ה לא שצקין לזריב דילמא חביל דזיב עמי וכ"כ הר"ן שהרופא המומחה כשיטעה אינו שוגג אלא כאינס ולדידהו לכאורה ליכא שגגת לאו נמי בטעם מ"מ פשוט דזה דוקא צרפוא שטעה וחבל יותר מהצורך אצל העושה במזיד שייך שאין צורך עוד לרפואה זו והוא חותך וחובל בחצירו שלא לשם רפואה פשוט דהוא חייב אחרת ואם הוא בשגגת הרי הוא חייב סקילה במזיד והתראה ובחול מלקות ככל חובל בחצירו דהם לא דברו אלא צרפוא שטעה באמת ח"פ מאד.

ור"פ"ן דידון נמי פשוט מאד שלכ"ע אם חותך מהעור יותר מהצורך למצוא מילה פשוט דה"ל בכלל חובל אלא שאם חתך בשוגג שחש שגם זה בכלל המצוא ה"ל שגגת לאו אצל אם חתך במזיד ה"ל חובל בעלמא זה פשוט מאד א"כ החותך עור הפריעה שאינו בכלל המצוא לחתוך דלא מלינו בשום מקום צהורה ולא בשום אחד מהפוסקים בש"ס או לאחריו שיהא מצוא לחתך עור הפריעה א"כ ה"ל חותך חובל בשגגת לאו לצורך וכן בחול, וכן מלאחי לאחר זמן בשו"ת מחנה חיים ח"ב שכתב כן להדיא ע"ש בסיומן ק"ב. ומה שהביאו בשם רב האי גאון אין לכפול זה כאן כי כבר הארכתי בזה.

ור"א קשה מלינו שאין מעכבין המילה דחור עליהם בין בחול ובין בשגגת כל זמן שלא פירש ולא סילק ידו מן החיתוך ולהר"ן אפילו מן הפריעה דבאמת לינון שאין מעכבין הם ג"כ ממצות מילה ולכתחילה אמרה חורח לחתוך כל עור הערלה וא"כ לינון אלו בכלל הכהורח הם בחול ובכלל היתר או דהוי בשגגת דמצוא אחת היא אלא אם כבר פירש אז הכלכל דאין צריך לחזור עליהם דכך צאה הלכה דאוחין לינון הם בכלל הערלה לחתוך אותן ואם לא חתכום אין חורח עליהם.

ובמקום אחר כתבתי להגר"א ש"ך (ר"מ פניאויאש שליט"א) לישב דזה שיעת הרמב"ם שכתב בכלי מילה דעל לינון שאין מעכבין את המילה חורח עליהם בין בחול ובין בשגגת כל

בעוניה בלי אכזה זה לא הוא מפני שמפחז ומפורד בין בעמים ודא הוא שגרמה לנו אצל כשחצונו לארצנו הקדושה ע"י משיח ודקינו מיד נכיה לעם אחד.

ובזה הגני ש"ב ידד נפשו מברכו בברכת מו"ט ולכל המשפחה בלב ונפש

מנשה הקטן

סימן קע

החזותך עור הפריעה עם הערלה בשבת חייב

מוצ"ק משפטים התשל"ה בני יצ"א

מע"כ ידידי ודו"ג המפורסם ור"ח גר"ג וס' בש"ת מהר"ר שמואל אלימלך פודיק שליט"א, בעמ"ח ספר כרם צבי, רב בבראנק נ"י.

אחור"ש"ט וש"ת בידיות נאמנה,

ובר"ב מה שחמה מעכ"ת אמה שכתבתי דאוחס שחזקין עור הפריעה מה שלא נלטו חייבין בחילול שבת ובאיסור חבלה ממה שפסק המחבר א"ח סימן של"א ס"ב דכל זמן שלא סילק ידו מן המילה חזר אפילו על לינון שאינם מעכבים ובחי' הר"ן כתב דאפי' כבר סילק ידו מן החתוך והתחיל לפרוע מקרי לא סילק ידו מן המילה דמילה ופריעה חדא מילתא היא וכן פסקו האחרונים ותמה דאין מותר זה הא ה"ל חבלה בשגגת ובחול אלא מוכרחים לומר דמילה הותרה בשגגת וגם לפנין חבלה הותרה וכל זמן שלא סילק ידו מן המילה מותר לחבול ולעשות חצורה ומינה חמה גם על הלבוש הבאחי בספרי שכתב דהמחול שרואה עור הערלה משע משע חתיכה קטנה במקום שהיה יכול לחתוך בבת אחת חייב על כל חצורה וחצורה שעושה שלא לצורך.

והנראה דלא קשה מידי דודאי חובל, ומקיים מצות מילה, חרי מילי נינהו והוא דהחורה החורה למול בין בחול ובין בשגגת ויחיה בין הודעה ובין הותרה (דבאמת דבר זה לאו פשוט הוא וריב הראשונים ואחרונים ס"ל מילה דהויא הוא ולא הותרה והתחבתי דזה קלף בספרי (משנה הלכות ח"ג סימן מ"ב דעת העט"ח דהותרה ודעת מרן הכ"ס ז"ל א"ח סימן פ"ה דמילה לר"ה דהויא היא אצל שבת ע"ש). ומיהו לכ"ע לא הותרה ולא הודעה אלא מה ששייך למצות מילה אצל מה שאינו ממצות מילה אלא חבלה בעלמא לכ"ע חייב וגדולה מזו כתב העט"ח (דס"ל מילה הותרה) א"ח סימן נ"י בשו"ת שלו דאפילו לה"ד הותרה מ"מ במכשירין שהיה אפשר לעשותן מע"ש אסור לעשותן עצורו בשגגת מכה הותרה אלא מ"מ כיון שהוא עכשיו לפנינו בסכנה בשגגת ואם לא נחלל שבת בעצורו אפילו במכשירים אפשר שיצא לידי סכנה נפשות וימות נדחה לפנינו שבת כמו בכל איסורי חורח שאין שומדין בפני פ"י מקרא דוחי בהם ע"ש באריכות, וא"כ הכ"י דידון אפילו נימא מילה הותרה מ"מ לא הותר אלא מה ששייך למצות מילה אצל מה שאינו ממצות מילה חבלה בעלמא הוא וחבלה אסור ככל חובל דעלמא שאסור בין בחול ובין בשגגת.

דנפירין ובגמרא לא מפורש להיפוך אדרבה על המקיל שלא נפירין להביא ראייה דמותר אפילו שלא נפירין דכמו שאין מפורש אפירין הכ"ז אינו מפורש להיפוך.

ג מהבניאוי כל הראשונים והאחרונים פרישה נפירין והם הרמז"ם והא"ח והאשכול והכל זו וזעלי הש"ע ונושאי כליו כולם הביאו פרישה נפירין עד אחרון שבאחרונים ע"כ כולם ידעו מגמרא יבמות הנ"ל דחרבות נזרים ואפ"ה כחבו נפירין וכלשון המדרש ע"כ ס"ל דנפירין דוקא, ואדרבה מדכחו בגמרא חרבות נזרים והם כחבו נפירין ע"כ לעיכובא כחבו כן דאל"כ הי"ל לכתוב נפירין או בכלי וכמו שכתב הרמז"ם מפירש לענין מילה דבכל מלין ובכל מיני צרל אפילו לכתחלה יאח"כ כחבו וכבר נהגו כל ישראל בסכין הכ"ז הי"ל להרמז"ם לכתוב בכל פורעין וכו' וכבר נהגו ישראל לפירוש נפירין ומדכחו במילה דבכל מלין ובפרישה כחבו ופורעין נפירין ע"כ דפרישה ליכא דרכא אחרונה חה לפענ"ד ראייה ברורה דעכ"פ הי"ל להרמז"ם להשיעטו דיש אופן אחר לפרישה ג"כ ונשחרו דברי איזה אחרונים שרצו לומר דהרמז"ם רק דרך המילה משמיענו ולא דייק בדבריו דא"כ למה לא השיעטנו גם כזה רק דרך הפרישה והי"ל לומר ולהשיעטנו בפרישה כמו במילה עיין שם פ"ג מה"ל מילה ה"א שכתב בכל מלין ואפילו צלור וצוכוכית יבכל דבר שכורה ולא ימול בקרומית של קנה מפני הסכנה והמזהר מן המוצח למול בצרל בין בסכין בין במספרים ונהגו כל ישראל בסכין הנה ביאר ופי' דייקו כל אופן המילה במה מלין לכתחילה יבמה דיעבד ועד שזא אפילו להגיג המהגב יאפ"ה לא הזכיר כלל הפרישה במה עושין והי"ל בכל מלין ופורעין צלור וצוכוכית ובכל דבר הכורה ופרישה מזהר מן המוצח נפירין ואח"כ הי"ל כיצד מוהלין חותכין את כל העור וכו' ואח"כ פורעין וכו' נפירין ומדלא כתב כלום דייקו מילה מדין פרישה שמוחרת בכל בני דחשבו ורק כתב ואח"כ פורעין את הקרס נפירין מצוה דס"ל דפרישה א"א בכל בני ודוקא נפירין הוא ולכן לא כתב כלל מדין פרישה קודם כיצד פורעין דא"א באופן אחר וזה ברור מאד ופלא על קלח אחרונים שרצו ח"ו לומר דהרמז"ם שלא דייקו כתב דבריו.

ומעתה נבא לדחות דברי הבטל זרע אמת מדברי הגמרא יבמות הג"ל בכמה אנפי, א) לפ"מ שראיתי בקובץ שיטורים להגר"א וואסערמאן ז"ל סימן ס"ד אות ח' שמעך בקושיא זו וכתב ח"ל, משמע מסוגיין דאפשר לפירוש בסכין דהא בגמרא מוקי קרא דעשה לך חרבות נזרים לפירשה והרמז"ם כתב דפורעין נפירין ומקורו באגדה דפורעין להסחכל בהן בהבדלה ולפרישה וז"ל דהא אינו אלא מדרבנן דומיא דלהסחכל בהן בהבדלה ע"כ. מבואר דהגאון ז"ל הרגיש בקושיא זו וחי' דפרישה ודאי רק נפירין הוא אלא שהוא מדרבנן ובגמרא מדאורייתא אכל א"כ מבואר מדברי הגר"א ז"ל דפרישה אסור בסכין מדרבנן עכ"פ וראיה ברורה מדברי הגאון דאסור לחתכו בסכין מדרבנן עכ"פ אלא דמשיקרא הי' ס"ל דנפירין מדאורייתא הוא ומכא הגמרא הנ"ל דהא לעצמו דהוא דרבנן אכל ודאי דהלכה נפירין דוקא.

זמן שלא פירש ואם פירש עצמו אינו חוזר עליהם לא בחול ולא בשבת לפי פי' האחרונים ודלא ככ"מ שם והגר"ו הלוי מצריסק והגר"א ש"ך דחקו לישבו שהוא נראה נגד הגמרא וכתבתי בס"ד דהרמז"ם ס"ל דליין שאין מעכבין הם בכלל המילה כל זמן שלא פירש ולא סילק ידו הרי הוא בכלל המילה אכל לאחר שפירש א"כ הרי כבר המילה כשרה היא כך ואינו חוזר אלא משום הידור מזהר וזה כבר אסור לחזור ולחזול דעומד נגדו איסור חלה בחול ואיסור סקילה בשבת ולכן ס"ל דלאחר שפירש אינו חוזר, ולשאר הפוסקים דמחלקים בין חול לשבת וי"ל נמי דס"ל דעל ליין בעצמן יכול לחזור משום דהוא בכלל המילה, אלא דיש לחוש שמא יחזיק יותר. ובשאלה בכתחלה לא חיישין פן יוסיף דרך נוחה תורה ולא נחנה תורה למלאכי השרת אכל כשכבר חתך רוב הערלה ולא נשאר רק ליין שאין מעכבין א"כ יש לן נגדו חשש שמא ירבה ולכן בחול דהי"ל שגגה לאו שפיר מותר לחזור אליין אפילו אינן מעכבין אכל בשבת דהי"ל שגגה סקילה אינו חוזר ובגמרא סנהדרין הנ"ל דכחו חששי משום דהי"ל שגגה חנק ואחי שפיר הכל בס"ד.

עכ"פ פשוט וברור דהא דחזר אליין שאין מעכבין משום דצטיק המילה הם בכלל הערלה ונחשו לחתוך אכל יותר מזה כל שאין ייתן לחתוך הרי הוא בכלל חובל והחובל במזיד חייב זה פשוט מאד, ובאמת ככתבתי במקום אחר דגם על כל מוהל יש להזהיר שיכוין היטב ולא יחזיק במזיד יותר ואחי אפילו מעור הערלה ממה שאריך כי אם מכיון ואפ"ה יואל לו שחזק יותר מהלריך הרי הוא בכלל שגגה לאו ונכנס במחלוקת הפוסקים שהבאחי לעיל לענין רופא אם הוא בכלל שוגג או כאלוה אכל אם הוא מכיון לחתוך יותר מהלריך הרי הוא בכלל חובל במזיד וחייב לכ"ע.

סימן קעא

עוד להנ"ל

פרישה בקי דוקא בנפירין

עוד הקשה מעלי דמה נעשה עם ראיות בעל שו"ת זרע אמת שהביא מגמרא יבמות דף ע"א ע"כ מקרא דעשה לך חרבות נזרים שמשם יליף לה הגמרא פרישה הרי דפרישה הייתה ע"י חרבות וגם מה שבמשינה לא הזכירו בשום מקום ולא בגמרא פרישה נפירין. והנה מקושיא דלא נזכר בגמרא נפירין לפענ"ד ריה קושיא ליחא דכיון דמפורש במדרש דבני נפירין ולא מפורש בגמרא להיפוך הרי קיי"ל דזה דהלכה כמדרש ובפרט היכא דהמדרש מספר מעשה רב למדין לכ"ע עי' ברכ"י א"ח סימן רע"ו בשו"צ ס"א וכה"ג א"ח בכללי הגמרא סעי' ע' חה פשוט בפוסקים וכמה מקומות והלכות שבגמרא לא הזכירו כלל אופן עשייתן שהיה הדבר ידוע ומפורסם לכל ולא היו צריכין להשיעטו דבר זה וכן הוא במילה שהיה מקובל ממנה רבינו או מא"א ע"ה דור אחר דור ולא היה לריך בגמרא להשיעטו דבר זה דהפרישה נפירין ועכ"פ כיון דמפורש במדרש

משמע פריעה שהוא בגימ' שלו ע"ש וא"כ פריעה אהכ"י דהיא בצפורן ח"פ מאד לפענ"ד זה א"כ אחי אלינא דכ"ע ואין מכאן ראייה לזרע אמת כלל.

איברא דאומר אני אפילו לדעת הפרד"ק ומגלה סתרים שהביאו החוס' ושאר מפרשים שבמדבר נמי מל אלא שלא פרעו או מפני עינוי הדרך כדעת החוס' או מפני שלא נאסרה משה מפי הגבורה על מלוא פריעה עד סוף שנת ארבעים קודם כניסתו לארץ כפי דעת הרמב"ן ז"ל והריעב"ה ועוד ראשונים מ"מ החרצות נזרים לא עשה בשביל הפריעה אלא להנימולים שלא מלו עדיין שלא יכנסו בלי מילה לארץ (ועי' ילקוט שמעוני יהושע ה' בשם ויקרא רבה) וימלא את בני ישראל אל גבעת הערלות מקום שהוא גבעה בערלה רב נחמן אומר חן חלק לשבעה זה דור שמלן משה לשבעה וגם לשמונה זה דור שמלן יהושע לשמונה וכיוצא נראה דהמילה היתה לשמונה ולכאורה הרי לפי המדרשים מל את כל מי שלא מל ארבעים שנה א"כ לא הוה לשמונה אבל לפי"מ שכתבתי נראה דהא קמ"ל דיהושע מל אותן שכוונו לריבון למול בשמונה בחרצות נזרים אבל השאר לא מל אלא פרע והפריעה לא היתה בחרצות נזרים ומיחו הרמב"ן ז"ל כתב דרבי ישמעאל צדק"ה פליג אגמרא דידן ועי' ישרש יעקב יצמות הנ"ל ואין ה"א להאריך יותר בזה.

ומעתה לידן מאחר שזכרנו בעזה"י דאדרבה מדברי בגמ' לא די שאינו ראייה להזרע אמת אלא אדרבה א"כ כיון דראינו דכל הפוסקים ס"ל דצפורן דוקא וכיון דהוסיף מיא הוסיפו קמחא דגם דעת הגר"א ואסערמאן דצפורן דוקא הוא וגם מדברי הרמב"ם לכאורה ראייה ברורה לדבריו בס"ד והכי נהגו אבותינו ואבות אבותינו מפי הקבלה ודאי ח"ו שאין לשנות ממנהג אבותינו והלכה פסוקה במלוא יקרה כזו חכות מלוא מילה יגן עליו ונאכל לבואח משיח לדקינו צ"א.

אלו דברי ידידו דהש"ס ושי"ת, ויותר ממה שכתוב כאן יש לכתוב אצט"ל בעז"ה אין חז"ל חגי עזר חייב גם לכת' להשיב על כמה עניינים חגי מקה אי"ה לעת הפטאי, ועד היום חגי מברכו בברכת התורה בלב תפוש

מנשה הקטן

סימן קעב

במנהג שעשו המתחדשים במצות מילה לחתוך עור הפריעה

יד' לחדש הרחמים התשל"ד ב"י יצו"א

מע"כ ידידי הרה"ג ח"ת גר"א אי"א בש"ק וכו' כש"ת מה"ד אשר אנשיל ב"ץ שליט"א, בעמח"ס טל הברית ב"ח על הלכות מילה.

אחרש"ת,

ר"א ית' להעיר קלח צמה שהביא מנהג המתחדשים בכלטות מילה צמחין ל"ב בספרו והיינו שמצטלק מלוא פריעה

שנית נראה לפמ"ש קלח אחרונים ז"ל דהגם דעיקר פריעה הוא בצפורן אבל בגדול שנתקשה העור עד שא"א לפורעו בצפורן אז מותר לפורע גם הקרום בסכין או מספרים וכגון בגר שנתגיייר או ערל שמתו אחיו מחמת מילה שלא מל בקטנותו ואין צד אדם לפורעו בצפורנו ולפי"ז אחי שפיר מאד קושיה הגר"א ואסערמאן דהאי חנא ס"ל דישראל מלו במדבר רק לא פרע וא"כ הרי היו כבר גדולים בני ארבעים שנה שלא פרעו ולא היה אפשר לפורע בצפורן לכן עשה להם חרצות נזרים דהיינו דלא אפשר לא אפשר אבל היכא דאפשר בצפורן ודאי אפשר למול בחרצות נזרים וצ"ח ויהי מדויק הלשון עשה לך וגו' ושוב מול את בניי שנית ודרשו שנית זו פריעה. ולהג"ל יהיה מדויק דדוקא פריעה שהוא שנית שכבר מלו ולא פרעו ככ"ג צעי חרצות נזרים אבל כשהמילה אינה שנית הכ"ג דלא צעי חרצות נזרים לפריעה דאז הפריעה בצפורן עכ"פ לפי"ז שפיר מיושב קושיה הגר"א ולפי"ז יש להעמיד סדרת הגר"א ואסערמאן וחסד וגר"א דצפורן שכתב הרמב"ם הוא דאוריין דלא לריך לדחוק משום קושייתו הנ"ל.

ועוד צו שלישית דהנה מצינו שם חלופי גירסאות בגמרא יצמות הנ"ל וללישנא אחרונה שצ"ש"י ולפי גירסת ר"ח בחוס' שם דשוב ושנית חדא מילתא הוא וגרסין ודלמא לאקושי כ"י ולכ"י אחי ולא לפריעה ולפי גירסא זו לא משני מידי אהך קושיה א"כ למסקנא נפרך מ"ד דלא נחנה פריעה לא"א ובחרצות נזרים שעשה יהושע לא היה לפריעה כלל אלא למול את בניי שלא מלו במדבר ולכ"י לישנא גרסין ודלמא לאקושי סוף מילה ולא לפריעה אחי אלא לעיכוב סוף מילה עי' רש"י שם ולפי"ז נמי אין ראייה כלל מדברי הגמ' לענן פריעה וא"כ פריעה ממילא הו"ל בצפורן. שוב מלאתי צד"ק (יהושע ה' ב') ח"ל, ויש מרח"ל שאמר כי אמר שנית על הפריעה כי לא נחנה פריעה מילה לא"א ונדחו דברים אלו ואמר כי שנית ר"ל על לזין המעכבין את המילה שמהירו שיחזרו עליהם שנית ויראה כי ניתנו היטב וכו' ע"ש וכו"כ הריעב"ה ז"ל יצמות הנ"ל נראה דס"ל באתא דנדחו הדברים וכגו' ר"ח ז"ל ולישנא אחרונה שצ"ש"י ואחי שפיר.

ורביעי בקודש נראה דמסיקא לא קשיא מידי דהרי בגמרא אמרו ח"ל, אמר רב לא נחנה פריעה מילה לא"א שנאמר בעת הכהן אמר ה' אל יהושע עשה לך חרצות נזרים וגו' ופריך ודלמא הכך דלא מהול דכתיב כי מולים היו כל העם היוצאים וכל העם היולדים וגו' ומשני א"כ מאי שוב אלא לאו לפריעה. והנה נראה פשוט דסדרת המקשה היה שדחה דלמא החרצות עשה להנך שלא מלו במדבר דהרי ישראל לא מלו במדבר ארבעים שנה וכיון לריבון למול דהכי ס"ל ש"ס דילן כמ"ש בסמוך ובמדבר מ"ט לא ועי' חוס' שם משמע דלא מהול כלל במדבר ולא לא חירן התרנן כלום אל שחי' דא"כ מאי שוב והנראה כונתו דהכ"ג בחרצות נזרים היה לריך למול אותן שלא מלו אפילו לרב אלא דא"כ לא היה לומר שוב מינה ילפין פריעה אבל לפי"ז פריעה לא ילפין מחרצות נזרים וא"כ לא עשו בחרצות לפורע אלא למול אותם שלא מלו עדיין, והפריעה דרשו משום או מלשון שנית כמ"ש המהרי"ל דמשנית

וגמרי כלומר שחוכתין עור הפריעה עם עור הערלה יחדיו ודלא כמקובל לנו מאבותינו ואבות אבותינו דור אחר דור עד משה רבינו מסיני. והנה אין רלוני לעבור אלא פרשתי עכשיו כי צ"ה הארכתי בזה בירור גמור צ"ה צכמה חשובות שנדפסו עכשיו בספרי ב"ח משנה הלכות ח"ו אשר אך יאל לאור צס"י קפ"א עד ס' קפ"ט ויהרתי לדעת כי מימות משה רבינו ע"ה ועד היום מעולם נהגו למוך דוקא פריעה אחר החיתוך ולא חתכו עור הפריעה ועי' מדרש רב במדבר הציאו אבודרהם ה' צרכות דף קל"ב ובספר מטה משה ה' מילה ח"ל שימו חש חרצו על ירכי מכה מל ואחרן פורע ויהושע משקה ופי' אבודרהם לפי שכל אוחן מ' שנה לא היו מולים במדבר ועכשיו היו עומדים ליהרג לא ראו מכה ואחרן שיהרגו בלא מילה ובלא קבלת מלוא ולכן היה משה מל ואחרן פורע ויהושע משקה אוחס עפר העגל שעשו, הנה למדנו ממש רבינו ע"ה שהוא ה' מל ואחרן פורע ולא חתך עור הערלה ופריעה יחדיו ח"ו ומי לא יהיה לננות אופן המילה ממה שקיים אופן הנביאים משה רבינו שקבל סדר המילה מסיני ואם היה ענין לחתוך עור הפריעה עם הערלה והיה ממעט צמר כפי המתחדשים או ממעט הולאה דם והיה מותר באופן זה ודאי היה משה רבינו עשאו באופן זה אבל פשוט דמשה רבינו הנותן החורב הראה לנו האיד לקיים כל המצות וכן מצות מילה הראה לנו שזה מצותו ומי לנו חסד לאמר שאפשר לננות.

ועוד מדרשנו לרבותינו האחרונים ז"ל שהרעשו ממש פולמוח שלא לפרוע במכשיר אלא בצפורן דוקא (וטובה לפרנן של ראשונים מכרסם של אחרונים) ולא במספרים עי' בני ליון ח"א סי' פ"ה וצער"ה סימן רס"ד סי' ח"ל, וכ"ה מה ששמענו לדאבון לבנינו שבאזהר מדינות יש שגם הפריעה אין עושין על ידי האפרנים אלא על ידי איזה מכוונה קטנה שעושה הפריעה ידאי מילתא דתמיח הוא ואין לנו לחדש חדשות כאלה ינהיגו באבותינו ובמדינתנו לא שמענו זה עכ"ל. והנה החם עכ"פ פריע אלא שלא עשו בצפורן האיד החממתי עליהן כ"ה במדינתנו המתחדשים שבצולין הפריעה לגמרי ולא עוב הוא החתוך מהמכשיר ומגרע גרע שרי מצולין לגמרי מצות פריעה.

גם כי הרי מצוה צספרי הקבלה דמאיר דוקא להשאיר עור הפריעה והרי קוי"ל דכל מקום שאין הקבלה חולקת על הגבלה הכי קוי"ל.

ועוד יב' בזה משום חובל בחצירו שלא לצורך דחייב מלקות ובשנה סקילה בהתראה וכן מצאתי בשו"ת מחנה חיים ח"צ סימן ק"צ ע"ה ודו"ק.

עוד כחצו בגליון שלי לפ"מ שכתב הבה"ג הציאו העור יו"ד סימן כ"ה לענין כסוי הדם שמכסה ואחר כך מצרך ואע"ג דכל המצות מצרך עליהן עובר לעשייתן כ"ה בתחילת המלוא אבל זו סיוס מלוא הוא ובאמצע מלוא אין ראוי לצרך הילכך מצרך על השחיפה קודם התחלת המלוא ועל הכסוי אחר גמר המלוא וכתב א"ה הרא"ש ז"ל ולא נהגו כן עכ"ל וכתב עליי הכ"ה העטם דאין העולם מיהגין כן משום דתשבו כיסוי מלוא צפני ע"ה. מצוה דצפיקר דין מודי הרא"ש והעור לצב"ה דצפיקר הצרכה או בתחלתה או בסוף המלוא ובאמצע המלוא אין ראוי לצרך אלא דס"ל כסוי מלוא צפני ע"ה. והנה כעת נהגו עלמא לצרך האב צין מילה ופריעה אשר קצמ"י להכניסו בצריתו של א"ה ואי מילה ופריעה חדא מלוא היא אכתי חקקה קושית הבה"ג והלא באמצע המלוא אין ראוי לצרך אלא פשוט דכיון דנהגו עלמא לצרך באמצע לפי שס"ל דחתוך מלוא צפני ע"ה הוא ופריעה מלוא צפני ע"ה הוא והם חרי מצות. ובחי' הארכתי בזה ג"כ והגם ש"ה לדחוק בזה קלת מ"מ ראוי הוא לסניף להא דלעיל.

עכ"פ לא מלינו בשום פוסק ראשון או אחרון מחכמי הש"ס ולמטה אף אחד שיאמר סדר המילה חתוך ופריעה יחדיו ועי' מהרי"ל ה' מילה ח"ל, מצוה מילה שני דברים מילה ופריעה חס שוב מול אח בני ישראל שנית מהו שנית דלאשונה

והשנית מה שכתבו כל הפוסקים הראשונים והאחרונים מחכמי הש"ס עד לצעלי השולחן ערוך במשנה שנת מוהלין יפורעין ומולין וכו' ופירש"י מוהלין חתך אח הערלה ופורעין אח העור המכסה ראש הגיד ע"כ מצוה דהני חרי נינהו מוהלין היינו חוכתין ופורעין היינו שפורע עור המכסה ראש הגיד ואין זה ככלל חוכתין ועי' שם ואין עושין חלוק לבתחלה וכו' ובגמ' שם אימא דאזי היה עושה החלוק והיינו שלא יחזור עור הפריעה שלא היו חוכתין עור הפריעה עם הערלה אלא פורעין ולכן עושין חלוק להדקו למטה מן העטרה שלא יחזור ועל עור הערלה א"ה שיחזור וע"כ דעור הפריעה לא חתכו וא"ה כדולם לא ידעו לחתוך שניהם יחד ר"ל מכאי דעתא דמשה רבינו ואחרן הכהן חכמי הש"ס לא ידעו מה שיודעים המוהלים המתחדשים. ומצוה דצימי הש"ס לא חתכו עור הפריעה אלא פרעו. ולא לשחמית חד מן הראשונים לבחזר חוכתין אח הערלה ואח עור הפריעה או כיוצא בזה שיראה ענין שגם עור הפריעה אפשר לחתוך.

והדמב"ם פ"צ מה' מילה ה"ב, וסמ"ג, והא"ה הראשון, והכל צו, והעור יו"ד סימן רס"ד, והש"ע שם ס"ג, כולם כאחד כתבו כיד מוהלין חוכתין כל העור המכסה אח העטרה עד שתחגלה כל העטרה ואחר כך פורעין אח הקרום הרך שלמטה מן העור בצפורן ומחזירו לכאן ולכאן עד שיראה צמר העטרה וכו' הנה דייקו כולם בלשונם ואח"כ פורעין אח הקרום הרך. ואין לומר דרך צדק בדרך לימוד אומנות כתבו כן דודאי לשון "ואחר כך" דוקא הוא וגמרא מפורשת היא אצחים מ"צ ומנחות ע"י דפריך שם צד"ה בקמינה וכו' ומשני אימר כבר נתן אח הלבונה במשנה ופריך עלה חדא דהיינו רישא ועוד ה' חניא

והפריעה ציחד א"א רק לאומנים מומחים ונלרכים גם לאז כלים מכשירים. הנה צאמת גם זה אינו דברי המליאות מורה וכל אחד ואחד יודע המומחות האלה ומה מומחות הוא זה להוציא צ' העורות יחד ולחטכם ואדרבה יותר מומחה לריך להיות שלא לחתוך צ' עורות ולפרוע. גם מה שכתב מענין כלים הנלרכים והמכשירים שלא היה מלוי להם, הנה לצד כי מדברי רב האי גאון לפי שהציאו המסתמכים עליו משמע דלא היה להם שום כלי מכשיר רק שהיה צאמת מפסיק באמצע או בצפוניו ולזה אין לריך מכשירין ואם משום הסך שהכיר שם גם זה אינו כלום שודאי אין זה מכשיר שריך להיות מלוי שלא היה מלוי. אלא פשוט דהרמב"ם והעור ודעמייבו ציון דייקו לכתוב דוקא אח"כ פריעה ולא צנת אחת וכ"ש שצ"ה הצאנו דגם משה רבינו לא היה חתך עור הערלה עם הפריעה יחד אלא זה אחר זה מי לנו חסד ממשה רבינו ולשנות אופן קיומה של מלוא.

והנה מה שדחה שם דבריו לא חפלה כעת רק מה שראה להוציא ראייה מדברי חיים דסבירא ליה דעשור הערלה אין לריך חתוך ידי בהכרח ודחיפה למטה מהעטרה א"כ ע"כ מה שכתבו חותכין את עור הערלה הוא לאו דוקא. דברים אלו צאמת תמוהים דאטו רבינו אדמו"ר הגה"ק בעל ד"ח אינו מלריך לחתוך עור הערלה ואפי' הוא חולק על הש"ס דאמרו במשנה מיהלן ופורעין ופירש"י מיהלן חותכין עור הערלה יכ"כ הרמב"ם וכל הראשונים דלריך לחתוך עור הערלה וא"כ איך יאמר דמה שכתבו חותכין את עור הערלה לאו דוקא ואטו ה"ל גם למעלה דאין לריך לחתוך הערלה וא"כ זה קשה מן הראשונה אבל פשיט דגם מן ז"ל אינו מחיר מילה בלי חתוך אלא שאם חיסר ולא חתך כל עור הערלה הקול דזיעצד וכמ"ש באית שלום סימן רס"ד סק"ז רק שלא חייב לחזור ולחתוך במקום שחיסר קצת. ואם צאנו לדייק לשון הרמב"ם לפי שיטת מן הד"ח גם צ"ה היה אפשר לומר דהרמב"ם שכתב כל העור היינו רוצו דקו"ל כל במקום רוב אם צאנו לדייק דוקא אבל לא לרכין לה עכ"פ ודאי דלכתחילה לרכין לעשות כמ"ש הרמב"ם ולחתוך כל העור האופה את העטרה ואח"כ לפרוע הקרום בצפון עכ"פ לא ראיתי צ"ה שדחה דבריו שם ממה שהציא מקונטרס שפרי הלכות כדי דחיה והגם שכתב שם דלכתחילה נכון להדר למול כן לכתחילה, ולפענ"ד אין זה הידור ולא לכתחילה אלא מעיקר דינא ואין לשנות צ"ה ז"ל ע"כ ודאי היבא דא"א צאופן אחר צדקו דבריו דמה יעשה אם א"א צאופן אחר אבל ודאי בלאו הכי מדינא חסור לעשות כן.

וב"ה וצ"ש בספרי ח"י הארכתי צ"ה והצאתי שם ממנה גלאני האמן ולדיקיהם שהסכימו שח"י לשנות ירושת אבות אפילו זה כ"ש.

ודע דבעיקר תשובת רב האי גאון לשון ג"כ מבולבל שגרה שאין זה לשון רב האי וכמ"ש המעתיק בעצמו שהעתיקו מלשון ערבי ח"ל, דע כי זה החוקי"ש בצבל מהיום שנים רבות שמיך המוכל את הערלה ומפסיק הקליפה התחתונה צידו כדרך שכן יודעין עד שהיה נפסקת ומאצד אוחה עם הערלה וחותר אותה בת אחת ואם אינה נסדקת ונפסקת באמצע או בצפון יכיה לו סך הנקרא בשלש ערבי מרור ופסק צו וחותר

הוא המילה שנית היא הפריעה שנית צגימ' פריעה ע"כ הנה מצוה דפריעה לריך להיות שנית דוקא ומקרא קדוש לה דראשונה היא המילה ושנית היא הפריעה.

ומה שהמליאו תשובה אחת בשו"ת שפרי דק שער ה' סימן ו' ומטו צה צ"ש רב האי גאון שכתב דמנהג בצל היה כהמתחדשים, הנה כבר כתבתי בשו"ת הריב"ש סימן קס"ח שהציא אחד תשובת רב האי גאון ז"ל ח"ל, לאו רבינו האי חתום עלה ואם היא אמיתית לא הוה משתמע הרי"ף והרמב"ם לכתבה בחיבוריהם ולא אחד מן האחרונים ז"ל וכולם כתבו כהדיא ומתנת שכי"מ שיש צ"ה קצין בעלה דין הגמרא ואפשר כי רב האי ז"ל לצני מקום הכוא שכולם נהגו כן היתה כינתו לא לשאר מקומות חב אחת וליצי עכ"ל, ע"י שו"ת הרמ"א סימן מ"ח.

ומעתה ק"י בן בנו של ק"י תשובת רבינו האי גאון שהיתה מפורסמת וידועה רק שלא הציאו הרי"ף והרמב"ם והאחרונים בספריהם דן צה רבינו הריב"ש כמחויפת ולאו מר רב האי גאון חתום עלה כ"ש דידן דלא הציאוה לא אחד מן הראשונים ולא מן האחרונים צ"ש מקום ולא אפילו ברמז שכתבו בהלכות מילה הנהג בצל עת, עד שקם אחד ומלא מליאה פתקא בכתב ערבי והעתיקו ללשון עברי ומי יודע אם רבינו האי גאון חתום עלה ובכלל מצנן מי ילאו הדברים וע"י בשו"ת שפרי דק ה"ל שזו היתה פתקא בערצית וגם מי יודע האיד העתיקה ואפשר שחמד שהמליא בשאלוניקי אופן המילה ה"ל המליא לעצמו תשובת רב האי ה"ל ופשה עצמו כאלו הוא מנהג בצל מלפנים ומקדם. אמנם אפילו נימא דהיה כן מנהג בצל הרי לא הציאוהו שם אחד מן הפוסקים ואין לא נהגו כן ולא נזכר צ"ש מקום מזה ודאי דבעלוה למנהג הזה וראיה דגם בשאלוניקי צטלו מנהגם אח"כ לאחר שחלקו עליהם חב פשוט.

ולכן תמה אני מה שהציא שם בספרו סימן ה"ל ח"ל והנהג אם כי רבותיו הראשונים והעור והשלחן ערוך כתבו כולם בלשונם שחותכין את כל עור המחפה את העטרה ואחר כך פורעין הקרום הרך שלמטה מן העור בצפון ומחזירו לכאן ולכאן עד שיראה צ"ה העטרה משמע דהפריעה הוא אחר החיתוך וגם דהפריעה הוא בצפון מ"מ אין הכרח דלקפידא נקטו כן ד"ל כיון דלעשות מעשה המילה והפריעה ציחד א"א רק לאומנים מומחים ונלרכים להם גם מהכלים והמכשירים שלא היו מלוי צמנס על כן נקטו אופן היותר מלוי ורגיל שחותכין הערלה ואח"כ פורעין בצפון וצאופן וסדר זה יוכל כל אחד ואחד לקיים המצוה בלי שום קושיים ואומנות יחירה עכ"ל.

ותימה גדולה הוא שח"י לומר כן על רבותיו הראשונים ז"ל שלא דקדקו בלשונם ח"י והלא על דקדוק קטן שצראשונים אנו צונים עליהם תלי תלי הלכות וכאן נאמר שכתבו כמה דברים בלי דקדוק ואם כי גם קצת מאחרונים ראו לומר כן ישחקו בדבר ולא הרמב"ם ולא כל הראשונים לא כתבו אפילו את אחת בזהם וגם מה שראה לומר דלעשות מעשה המילה

המקובל לנו דחקי צעמיו כפי האפשר וכ"ש שאין זה לשון רב האי אלא העתקה המעתיק פשט שאין לו לפשט מיינה ד"ל דלישניה דהגאון לא היה כן.

יהיה האין שיהיה פשט דאין לנו ללמוד מקטע הנמלא בתשובות הנ"ל בלשון ערבי דלאו מר בר רב אשי חתום עלה ואפילו לא היה מנגד למנהגיו וכ"ש שהוא מנגד למנהג המקובל לנו מימות משה וכן מצואר בכל הפוסקים דקודם חתוך ואח"כ פריעה וכמ"ס מהרי"ל וע"ז באמת אנו מצרכין אשקב"ז להכניסו בצריתו של א"א וכלא למ"ד לא נחנה פריעה לא"א אין זה בצריתו של א"א אלא אצל לפי מנהגיו אחי שפיר דאחר החיתוך מיד מצרך האב אשקב"ז להכניסו וכו' דהחיתוך הוא שנעשה א"א ואח"כ המעלה פורע לאחר שצריך חב כבר הוא ממלות מילה שהמחבר צריך וכבר כתב החז"א ז"ל דאין לסמוך על הקטעים הנמלאים בזמניו מראשונים ולכן אני חוזר דח"ו לשנות אופן המילה כפי המקובל לנו איש מפי איש עד משה רבינו. ואי"ה לבשאפנה אוליא צוה קונטרס למען מלות מילה להכחיר הענין עם התשו' שכתבו צוה כדי שלא לשנות מלות יקרה זו שקבלו עליהם בשמחה מעולם. ובזכות מילה חכה לביאת גואל דרך צ"א.

אלו דברי ידידו דושה"ט וש"ת הגני חזר מעין הפתיחה, וי"ד שיוסב ללמוד תורה לשמה וללמוד לאחרים עדי ביאת בר נפלי, המברכו בברכת סח"ט בלב תפוש

מנצחה הקטן

סימן קעג

אשה אי מותרת למול בשבת

י' סיון התשל"ו בני יצוא

רם על כל רמים המפענז נעלמים הוא יתן חיים ואריכות ימים למע"כ רב ואי און המפורסם צ"ת פ"ה סביא חריפתא וכו', בנית מהיד מרדכי פאוריסקי שליט"א, באסטאן מאס., בעמ"ה ספר גר אברהם ועוד.

אחדשכ"ג בידידות,

יקרת ספרו גר אברהם שו"ת קבלתי בזמן מתן חורתינו הק' ועצרתי עליו אחת הגה והאחת הנה וראיתי זו קנקן ישן מאוה"ג רבן של ישראל הגה"ק מראגניאז ז"ל וקנקן חדש מלא ישן על כל גדוהי בחידושים נפלאים מעולפת ספירים כלו נאה אשרי לו ככה וי"ר שילריך ימים על ממלכתו ויחכה עוד ליתן לנו מפרי עטו צעתי עדי יבא עת יודים ונכה לגאולה שלמה בצניא ג"כ צ"א.

לחבת הקודש אכתוב הערה א' מה שראיתי בס"י מ"ג הביא חקירת הגאון מהור"י ראזין ז"ל מראגניאז לדין דפסקי' דמילה כשרה בנשים אם מחתרת למול בשבת דחויצא ליכא ומ"מ המלכה נחקקים על ידה או דילמא אסורה למול, וכן הביא שם בסיומן מ"ד תשובת הגאון ז"ל ח"ל, והרבה יש להאריך צוה

הכל צבת אחת ושפיר דמי ואין ראוי לחתוך בשני פעמים אצל ראוי לביא המילה ופריעה צבת אחת וכשנעשות שתיים יאל עד הגה. והנה הרוואה יראה דלשון זה אין לו מובן ולקוי הוא צחצר ויתיר חזא מה שכתב ומפסיק הקליפה התחתונה בידו וכו' עד שביא נפסקת מאי כוונתו צוה ואם כוונתו שמפרידה מן הגיד היל"ל ומפריד הקרום התחתון ומה זה לשון קליפה גם לשון ומאצד אותה עם הערלה וכמ"ע הביא קצת שינוי ומחצר אותה עם הערלה וגם לשון וחותר אותה צבת אחת היל"ל בלשון רבים וחותר אותן צבת אחת דהרי קאי על עור הערלה והפריעה א"כ הו"ל שתיים ולי' חותר אותה משמע רק אחת. גם מש"כ ואם אינה נסדקת ונפסקת באצבע או בצפורן סדק זה מאל דבר שמי' וגם מש"כ ואין ראוי לחתוך צב' פעמים דמי זה שאמר דלריך לחתוך שני פעמים לדין אין חותכין עור הפריעה כלל וגם לדידיה מה זה שיטערך לחתוך שתי פעמים ולולא דמסתפינא הייתי מפרש פירוש אחר בתשו' הנ"ל והוא דלנאורה אפשר שיחתוך את הערלה הנמשכת מהאן לגיד ואינו משך הערלה כלל ושם נמלא הקרום התחתון סגור ואף נקב אין לו כמעט אלא מעט מחצר כידוע ולכן קאמר שמושך את הערלה ומפסיק הקליפה התחתונה כלומר הקרום התחתון הוא מפסיקו ונפסק ונסדק קצת ואם אינה נסדקת ונפסקת באצבע או בצפורן אזי מכנים שם הסדק והוא כמי המחט הכספי שיש למוהלי זמניו שמכניס לפתוח הקרום ואז חותר אותה צבת אחת כלומר חותר הערלה וממילא הפריעה נופלת כיון שנסדקה ונפסקה קודם החיתוך באצבעו ואפורנו ונמלא מילה ופריעה נעשין צבת אחת לפי שקודם החיתוך סדק בצפורן וא"כ עכשיו א"ל רק לחתוך אצל אינו חותר עור הפריעה. ומיהו אכתי אין מיושב לשון ואין ראוי לחתוך שני פעמים דמאי ס"ד לחתוך צ' פעמים. ואפשר כונתו שאם לא ימשוך הערלה רק יחתוך המקלה הנמשכת מהאן לגיד יטערך אח"כ לחתוך פעם שנית עד שתחגלה כל העצרה כולה וא"כ כונתו ואין ראוי לחתוך בשני פעמים היינו עור הערלה אלא ימשוך אותה ויחתוך הכל בפעם אחת ועור הפריעה מפסיק היינו שחותך ממנה ולשון יפסיק פירושו מלשון פסיקה הגרירה ולא כמ"ס האחרונים מלשון פירוד אלא כונתו שפ"י הצפורן הוא מסדיק ומפסיק כלומר שכורחה צידים מן עור הערלה ואח"כ חותר עור הערלה צבת אחת. גם לשון אצל ראוי להיות מילה ופריעה צבת אחת ז"ע מנ"ל הא וברי בש"ס ופוסקים מצואר היפוך זה וכמ"ס ולדידיה לכתחילה אין לפעית צוה אחר זה אלא וכשנעשות שתיים יאל משמע צדיעבד. גם לשון כשנעשות שתיים יאל היל"ל וכשנעשות זה אחר זה יאלו לשון וכשנעשות שתיים אין לו מובן סוף דבר או שלא הועתקה תשובה זו על נכת מלשון ערבי ללשון עברי וממילא ליכא למשמע מיינה כלום או שלא כתבה רבינו האי גאון מעולם אלא מוהלי שאלוניקי המליאו תשובה זו שרלו להחיות אופן מילתם שהמליאו אז בצאלוניקי.

והנה ידעתי גם ידעתי כי פ"י בדברי רכ"ג דחוק ומעולם אין דרכי להכניס פילא בקופה דמחטא אמנם להיות אם גיד שזכ תשובת הגאון כדי שלא לשוי' חילק על כל הפוסקים ועל

אוחו כאילו היה בנו וכשיגדל הילד ויגיע למן חיוב המלות נפטר כל אדם ממילתו ונתחייב הוא למול את עצמו מיד עכ"ל.

מבואר דמלות מילה על האב הוא עד שנת י"ג או על הב"ד ועל כל ישראל מהאי פעמא ומשנת י"ג ואילך הוא דנתחייב הקטן למול עצמו וממילא דחייב שבת למול הקטן הוא נמי מלד האב דמלד הקטן אין שום מלוח שימול את עצמו ביום השמיני ואם המלוח להיות נימול לשמנה היינו מטעם חיוב האב וכמ"ש הר"ן והרמב"ם לפי שזה שפטר יום הח' למילה לא נפטר מזה המלוח אבל הוא מלוח ומוכרח למולו תמיד וכל זמן שלא ימול אותו ויהיה ערל יהיה עובר על מ"ע שהביע זמנה וכשימול אותו חסור מנו זאת העבירה ויעשה מלוח. הכה דחשך זאת העבירה והמלוח רק על האב ובו תלוי הכל וכ"כ שם לפנינו אחר היראה הילד דעובר על מ"ע עד שימול אותו כאלו היה בנו ועי' רש"י שבת קל"ב ע"ב ד"ה בינוי כגון שלא צומה ולא בר עושין ואביו מלוח עליו נפקא לן מהמול לכם כל זכר. אלא דלפי"ז אידחי נמי ראיתו מה שכתב ש"ג שליט"א כתב דמה שמילה דוחה את השבת מצויה השמיני הוא חיובו של אב וא"מ גם אחר יכול למול אף דאין עליו חיוב למול ודחייב שבת אין תלוי בחיוב המל רק דחייב שבת הוא מלד חיוב הנימול שאריך להיות נימול לשמונה זה מתקיים גם על יד אשה אם כשרה למול שנפטר הנימול מחיובו עכ"ל. ולהג"ל אין זה דחייב לאחר המל נמי הוא מדין תורה מקרא דהמול לכם כל זכר ולא שהחיוב על הקטן להפטר אלא החיוב על הגדול לקיים בקטן זה מ"ע ולמולו וכמ"ש הר"ן והרמב"ם ז"ל.

גם מה שהביא ראייה מגמרא פסחים ס"ט א' אי אשמעינן מילה דמכשירי מלוח לא דחי שבת דליכא כרת ופירש"י לבו ביום ודייק הא מילה צומה שחיובו על האב ועל האב ליכא כרת ימונה דייק דחייב שבת הוא מלד הנימול, לפענ"ד יש לומר להיפוך דמדכתבו לא דחי שבת דליכא כרת הכוונה על שם דין מילה שהוא מ"ע שיש בה כרת וחשיב שם פסח ומילה ע"ז קאמר דמה דדוחה שבת אינו צביל חומר מלות מילה שהיא בכרת שהרי ליכא כרת אם לא מל ביום השבת וא"כ ע"כ הא דדחי מילה לא היי משום כרת אלא טעם אחר הוא והטעם משום דכו"ל מ"ע של וציום השמיני שיש על האב הוא דוחה את השבת או שהוא מהלכה למ"מ שגמרו בגמרא או מטעמים אחרים בצירוף קרא דהמול לכם כל זכר יבא דפירש"י דליכא כרת לבו ביום אם ימול למחר אין הכוונה מחר דיקא אלא כיונתו כיון דמלות מילה הוא מ"ע שיש בה כרת איך אמרו יאי אשמעינן מילה וכו' דליכא כרת ועי' פי' דנצביל כרת יוכל למול למחר א"כ אין זה צביל מ"ע שיש בה כרת כלומר צביל חומרת של איסור כרת הוא דוחה שבת אבל לא אמר הטעם למה. ועי' מאירי ח"ל, חב שנאמר צביל אי אשמעינן וכו' דליכא כרת פירושו שאין בו כרת אם לא יעשה צומה שהרי יכולה הוא לדחות לשלל צומה ע"ש.

ומבי"א לא הבינותי ג"כ מה שכתב כ"ג שליט"א ח"ל, אבל מה שאחר יכול למול בשבת אע"ג דאין עליו חיוב למול הוא מלד החייב שעל הנימול למול בשבת שחיובו עליו כרת לאחר זמן

דנ"מ לדינא לדין דס"ל בפ"ז דף כ"ז דאשה כשרה למול ע"ש ברש"י ויחא' ורי"ף ורמב"ם מ"מ אם יהיה מילה בשבת במקום שאין איש אם מלה אשה חייבת זה חליא אם החיוב דוחה שבת צמילה או עלם המלוחות דמילה דוחה שבת, וצחיצורי אשר הדפסתי כבר בשנה העברה כתבתי בזה וכ"ג לין שם ל"פ מהדו"ת דף פ"ז ופ"ד ח"ב סימן כ"ג אות א', ומיכה כ"ג שליט"א חמה עליו דוחה דבריו שהרי מילה שדוחה שבת היא מילה בשמיני שהוא חיובו של אב וא"מ יכול אחר למול אף דאין עליו חיוב למול ודחיה שבת אין תלוי בחיוב המל רק דחיה שבת הוא מלד חיוב הנימול שאריך להיות נימול לשמונה זה מתקיים גם ע"י אשה אם כשרה למול שנפטר הנימול מחיובו וצפסחים ס"ט ע"ב צגמרא אי אשמעינן מילה דמכשירי מלוח לא דחי שבת דליכא כרת פירש"י דליכא כרת לבו ביום אם ימול למחר ויפלא דהרי מילה שדוחה שבת הוא מילה צומה שחיובו על האב ועל האב ליכא כרת ומה זה שכתב רש"י דליכא כרת לבו ביום אם ימול למחר ומתבאר דחיה שבת הוא מלד הנימול והאריך עוד בראיות בחריפות ובקיות גדולה ועמקת נפלאה.

ולפענ"ד פשוט דאין דחיה שבת מפני כרת של הקטן ומלוחות דא"כ מלינו קטן בר מלוח הוא וכלל גדול הוא בדינו דקטן לא בר מלות הוא וחיוב הקטן למול עצמו אינו אלא משנת י"ג ואילך ועד שנת י"ג החיוב על האב או על הב"ד למולו בדילוף לה מקראי דציום השמיני ימול צשר ערלתו והמול לכם כל זכר וקרא דציום השמיני הוא מלוח על האב והמול לכם הוא מלוח על כל ישראל כדדרשו כל זה בקידושין ובסנהדרין יעוד מקומות וכתב נאמר על האדם אם לא מלי אותו אביו או ב"ד עד שנת י"ג אז נתחייב הוא למול את עצמו כבכל שאר מלות ואם לא מל עצמו הרי הוא בכרת וראיה גמורה לדברינו מלאתי צב"ת הר"ן סימן כ"ב שכתב שם לענין שחיית כוס של ברכה בצרית מילה ביו"כ אם די בשחיית קטן.

וזה לשון הר"ן, ואין לספק ולומר דחינוק זה כיון שהגיע לחיוב מלוח זה הרי הוא בקטן שהגיע לחינוך שהרי הדבר ברור שאין החיוב מלד החינוק צלוחו קטן אלא אצור או די דינא הוא דמתחייב למימלהי עכ"ל ע"ש. הרי ברור מילל הר"ן ז"ל דמילת קטן אין החיוב על הקטן להיותו אפילו נקרא מלוח זו קטן שהגיע לחינוך ולהיותו עכ"פ נקרא מחויב צמלוח אלא הוא מלות האב או הב"ד ולא של קטן כלל אלא הם שמחייבים למימלהי. וכן נראה לכאורה מצאור מדברי הרמב"ם צפיה"מ שבת פו"ט על המשנה אלו הן לין המעבדין ח"ל, ומה שאני חייב להזכיר צביל שבהם כשעבר ולא מל את בנו או ילד ביתו וחס עליו ביום השמיני עבר על מ"ע גדולה וחמורה כי אין בכל המלות כמות ולא יתכן לפעול לו לשלם זאת המלוח אבל זה העין קשה יותר ממי שעבר עליו חג הסוכות ולא עשה סוכה וכו' לפי שזה אחר שפטר יום הח' למילה לא נפטר מזה המלוח אבל הוא מלוח ומוכרח למולו תמיד וכל זמן שלא ימול אותו יהיה ערל ויהיה עובר על מ"ע שהביע זמנה וכשימול אותו חסור ממנו זאת העבירה ויעשה מלוח וכמו כן כל מי שיראה זה האדם ר"ל הילד הערל ולא ימול אותו עובר על מ"ע עד שימול

אז חי עכ"פ מצואר מדברי ר"ח ז"ל דהמאור על האב ודחוי מנידו אלא שהקטן נענש ונחשש בעצמו אם לא מלו וא"כ ראינו ברורה לדבריו מדברי הר"ח.

ודברי התוספתא שפי' לר"ח לפי שחייבין עליה כרת לאחר זמן מה"ט דוחין שבת תקשה לכאורה דא"כ מילה שלא בזמנה נמי תדחה שבת שהרי חייבין עליה כרת לאחר זמן ואדרבה הרי אפילו כשנעשה צד מצוה ונתחייב לטול בעצמו ואפ"כ אינו דוחה שבת ופשוט דאפילו לר"ח מילה שלא בזמנה אינה דוחה שבת ואפילו כשנעשה גדול ואי נומא דמטעם שחייבין עליה כרת לאחר זמן דוחה שבת ביום השמיני א"כ כ"ש כשחייבין עלה כרת כבר בשבת י"ג ולא מיבעיא למ"ד דמיד שנעשה י"ג נתחייב בכרת אלא אפילו למ"ד דחייב כרת לא הוי אלא כשמת ולא מל מ"מ יתחייב כרת לאחר זמן והחייב כרת חל עליו משנת י"ג ואילך פי' מחלוקת הרמב"ם והראב"ד וגם מסוגיא דפסחים ל"ע ועי' תוס' יו"כ מה שהקשה ואדרת אליהו.

איברא דנלפענ"ד לומר דאפילו לר"ח דהנה פשוט דלר"ח נמי מילה הוא מ"ע אלא שיש צד סגולה שלא ימות בכרת ונמצא דהמל מקיים צד מצוה מילה וגם דוחה שבת משום פק"ג דבלאו הכי היה דחין המצוה למחר ומטעם פק"ג דחין שבת ומקיימין המצוה כדי שלא ימות לאחר זמן בכרת ר"ל וא"כ באשה שאינה בתורת מצוה זו וליכא עליה חיוב לקיים מצוה זו ממילא לא דחי נמי שבת משום פק"ג של זה דדוקא למי שחייב במצוה זו ומקיים המצוה ממילא דוחה מפני פק"ג שבת אף שיכול לקיים ביום שלאחריו אבל אשה שאינה מקיימת המצוה אלא שכשרה לטול ואינה חייבת במצוה זו שפיר אפשר שאינו דוחה שבת אפילו לפי שיטה זו עכ"פ לפי פי' ר"ח אחי שפיר מאד.

לאחר חיתום שערות עלה בדעתי לישב קושיותיו הג"ל לר"ח דהטעם דמילה דוחה שבת לפי שחייבין עליה בכרת לאחר זמן א"כ מילה שלא בזמנה נמי תדחה שבת. והנראה לפענ"ד לפמ"ש דמלכות האב הוא רק ביום השמיני וכל שעבר ביום השמיני ולא מל את בנו שוב לא יוכל לקיים מ"ע וכמ"ש הרמב"ם בפיהמ"ש הג"ל ואע"פ שלא נספר מלמול את בנו עד שנת י"ג מ"מ חייב זה לאחר הזמן אינו אלא מדין ב"ד שכל ישראל חייבים לטולו ג"כ כמוהו נמצא באמת כל שעבר ביום השמיני ולא מלו עבר על מ"ע זו וכבר בנו הקטן נחפש בעונו זה וח"ו ימות בעונו של אב אבל בשאר ימים אם לא ימול אותו עד שנת י"ג לא יחפש עוד בעון האב דמה שלא מלו לאחר שמונה ימים אין זה עון על אב יותר מכל ישראל ולכן עיקר מה שניתנה מילה לדחות שבת הוא רק בשביל החיוב של אב שלא יתחייב הבן מיתה, לאחר זמן, ומ"ש לאחר זמן כלומר לאחר שמונה ימים, שאם לא ימולו האב מיד נקרא לאחר זמן דביום התשיעי כבר עבר זמן אצלו שהוא יום השמיני שהוא חיובו של אצלו לטול את בנו ואחי שפיר דאינו דוחה שבת שאר שבתות דבשאר שבתות כבר עבר הזמן אחר שבת לא מקרי לאחר זמן דדוקא ביום השמיני נקרא לאחר זמן של אצלו שפי' יתחייב הקטן בעון אצלו כלומר ביום השמיני כשחל בשבת מיד לאחר השבת הוא

הנה לפמ"ש ודאי איכא על האחר חיוב עצמי מצד המול לכם כל זכר שהוא מדין ב"ד וכמ"ש הר"ן והרמב"ם הג"ל אבל הרי מגמרא פסחים משמע להדיא דלא ס"ל ה' טעמא דאיכא כרת לאחר זמן ואדרבה מהאי טעמא לא היה דוחה שבת כיון דליכא כרת לבו ביום וכמ"ש רש"י והמאירי הג"ל.

ומכאן תמיה לי נמי אמה שהביא לעצמו ראינו מיומא פ"ה פ"ב דילפינן פק"ג דוחה שבת ממילה ופירש"י לפי שחייבין עליה כרת לאחר זמן ובפי' הר"ח שם כתב מלאנו שהמל את החימוק מליו מן המיתה וכו' ואמרין חו למולו ואפילו בשבת כדי לפדותו מן המיתה וכיון דחייבת שבת הוא מצד חיוב כרת שעל הימול וכו' עכ"ל כ"ג. ולכאורה הוא תמיה וכו' נגד ש"ס פסחים הג"ל דבשביל כרת אינו דוחה שבת דליכא כרת אם לא נימול לבו ביום. הן אמת דדברי רש"י הם מתוספתא פט"ז דשבת ה"ג ר"ח אומר מילה דוחין עלי' השבת מפני מה מפני שחייבין עלי' כרת לאחר זמן והרי דברים ק"ו ומה אם על אב א' ממנו דוחה את השבת דין הוא שידחה שבת על כולו ועי"כ ל"ל או מכיון שהש"ס דחי שם לכולהו מהא דשמואל דפק"ג דוחה השבת וא"כ גם דברי ר"ח נדחו ואין מהם ראייה כלל למילה, או יאמר דמלכות מילה ודין פק"ג חרי מילי נינהו ודין פק"ג שפיר ילפינן ממילה שפק"ג דוחה שבת אבל קיום מצוה מילה ענין אחר הוא ופק"ג היכי דאפשר לקיים ע"י המצוה בדבר בלי שיהיו הכ"ג דלר"ק לקיים ולא ע"י אשה שאינה מצוה על המילה. ועוד בו שלשיות דהר"ח יומא הג"ל חידש לן שם נקודה נפלאה ח"ל, ואמרין חו למולו ואפילו בשבת כדי לפדותו מן המיתה וכתב ועל זכר אשר לא ימול בשר ערלתו ונכרתה מלמד שהקטן נחפש בעון האב והגדול בעון עצמו ושניהם בחיוב מיתה זה טעם של ר"ח בן עזרי' עכ"ל.

והנה היראה יראה דרבינו חננאל שם חידש לן פי' חדש צהא שמעתיא דר"ח דהיה קשה ליה הא בקטן ליכא פק"ג כיון דבקטן ליכא כרת א"כ אמאי דוחה שבת משום פק"ג ולזה פי' רבינו חננאל ז"ל פי' חדש דכשהוא קטן נמי איכא ונכרתה לר"ח אלא אין החיוב עצמי אלא שמת בעון אצלו וכשגדל מת בעון עצמו ונמצא לעולם איכא חיוב מיתה במילה אלא שהחיוב מתירי לדידי כשהוא קטן כיון שאין החיוב עליו נחפש הוא בעון אצלו וכשהוא גדול החיוב על עצמו וזה שכתב שם ונכרתה מלמד שהקטן נחפש בעון האב והגדול בעון עצמו ושניהם בחיוב מיתה וזה ברור מאד ולזה הביא לעצמו נמי ראייה מאלוהיזרנו בנו של משה רבינו שנאמר ויהי בדרך צמלון ויפגשהו ה' ויבקה המיתו לחינוק מפני שנתפלה אמו ולא מלה אותו וקראתו חתן דמים והלילו מן המיתה שנאמר וירק ממנו פי' וירק חולי הכותה מאותו החינוק אז אמרה חתן דמים אתה לי צדמי המילה, לכאורה למה ליה ראייה מאלוהיזרנו דמילה יש צו כרת הא מקרא מלא הוא אבל ר"ח ז"ל לפי' ר"ח היה קשה ליה דכרת ליכא אלא בגדול ולא בקטן ולכן פי' דאין זה מדין כרת בקטן אלא מדין שהקטן נחפש בעון האב וזה ברור בס"ד, ופלא על כ"ג שהביא דברי הר"ח ולא הרגיש בזה וא"כ אדרבה מפ' הר"ח משורש דבשביל אצלו הוא שמת ואם אצלו מהל

זה יפרע והיה שם זקן אחר לוות ככרוכיא דלאו שפיר דמי לימול שני מוהלים ביתום ולא דמי לשני מוהלים שהתירו הפוסקים אפילו בשבת דהתם כיוון דמזות מילה מוטלת על האב ויכול לבדד שני מוהלים אחד ימול והשני פורע ואף דכל אחד עושה רק חצי מזה ומחלל שבת מ"מ כיוון שהם של אב א"כ ליכא כאן מעשה עצירה דכיון דשלוחו של אדם כמותו הו"ל השליח כהמשלח ואין כאן עצירה רק אי השליחות לא מהני אז איכא עצירה וא"כ כל היכי דהמוהלים שלוחי האב הם מותרים למול דסוף סוף רק חילול אחד נעשה במילה זו והוא האב שששם שלוחיו (ואין לימר כאן אין שליח לד"ע כיוון דמילה היא) אבל ביתום שאין כאן אב וכל אחד מחויב למול מדין ב"ד חייב ענמי וא"כ העושה חצי מילה חילל שבת ולא עשה מילה דאין לו רק חצי מילה לזה וחצי מילה לזה א"כ י"ל הכ"י דאסור לשני מוהלים למול ביתום כה"ג ע"ש בצריכות, ולפי"ז אי מוסיף היכי דאיכא אב והחיוצ עליו ולא על אחרים כלל כל זמן שהאב רוצה למולו א"כ מ"ל דאחר מותר לו למול בשבת בלי רשות מהאב כלל, וז"ל דביום השמיני והכול לבס כל זכר היינו חייב אב וחיוצ ב"ד תרווייהו איכא מיום השמיני והלילה אלא דלא י"ש לו דין קדימה אבל החיוצ על כל ישראל למול. ולדעת הש"ך אחי שפיר ממילא כמובן.

ובידיהו לדידן עכ"פ שפיר חקר הגאון ז"ל אי אשה חייבת כשמלה בשבת כיון דאין עליה חיוצ לא מדא אב ולא מדא ב"ד דלאו בת חיוצ היא בזה וכעין זה ראיתי באמת שחקר מן בשר"ת בית שעריו יו"ד סימן ט' שהביא דברי המקנה קידושין ל"ד נשים אסורות לשחוט אפילו קרבן כשר בשבת כיון דשחיטה אינה אלא ביום והוא מ"ע שהז"ג וגשים פטורות וכיון דבידיהו אין השחיטה מילה ואף דכשר גם בדידהו אין דוחה שבת ועי' פנ"י קידושין ל"ד.

וגדוליה מזו נראה לכאורה אפילו לפי שיטת כ"ג דכדחיה במילה הוא משום קטן אכתי יש מקום לחקירת הגאון ז"ל לפ"מ שאמרו בגמרא סנהדרין ג"א ע"א אמר מר יכול אפילו חיללה שבת ופריך חיללה שבת בת סקילה היא אמר רבא ה"א מני ר"ש הוא דאמר שריפה חמורה סד"א הואיל ואחמיר בזהו רחמנא בבהני דרבי בזהו מלוא יתירות קמ"ל ומ"ש מיניה ידידיה סד"א איכא דאיבתירא ליה שבת לגביה דעבודה היא כיון דלא אישיריא שבת לגביה אימא חידון בשרפה קמ"ל ופרש"י לענין שבת למח נחמיר לנו בנקבות יותר מן הזכרים כהנים ימשני איכא וכו' ומש"כ היכא דלא אשתראי ליה מיהו לא נחמיר עליה ע"כ. הנה מבואר דעבודה הגם דהותרה לגבי כהנים מ"מ בכהנת לא היתרה ולכאורה אסורה לשחוט נמי דאל"כ אכתי הותרה לגביה נמי לענין שחיטה אלא ודאי דאסורה לשחוט בשבת ועי' יבמות ל"ג ב' זר שמיש בשבת במאי אי נשחיטה שחיטה כשרה בזה אמנם ברש"י שם פי' דאין כאן משום זרות ומשמע דדוקא משום זרות אינו חייב אבל משום שבת י"ל דחייב ובגה"ש הביא ממנחות י"ט ע"א דיליף שחיטה כשרה בזה דאמר קרא יסמן ושחט ולפי"ז אשה דליתא בםמיכה גם נשחיטה ליתא ועי' שו"ת בית יצחק יו"ד סימן ל'. עכ"פ מבואר דאפילו ימא דשבת הותרה לגבי כהנים לעבודה לנשים

לאחר זמן שיחייבונו בזה הקטן אבל בשאר שבתות השנה שכבר עבר יום השמיני שוב לאחר השבת לא מקרי לאחר זמן כדי ששכיל זה ידחה השבת דלא דחיין שבת אלא כשלאחר שבת יהיה לאחר זמן. אלא דלפי"ז עכ"פ מוכרח דהפק"ז ל"י אלעזר הוא משום חיוצי דאב והדחיה לפי"ז נמי הוא בשכיל האב שחייב על בנו ודו"ק.

וזה זמן רב עמדתי בחקירה בשבת אי אחר מותר לו לחלל שבת בשכיל הקטן למולו ומקום הספק לפ"מ שכתב הרמב"ם בפיה"מ הנ"ל וכ"כ שאר ראשונים ז"ל דביום השמיני עיקר מלוא מילה על האב ולא על הב"ד אלא היכי דליכא אב או שאינו רוצה למולו אז חל חיוצ ב"ד וכל ישראל וכן כתב להדיא בשו"ת מהר"ח א"ז סימן י"א דכל זמן שאביו ואמו עוסקים ברילת בנו הב"ד פטורין מלמול אלא שכתב שם עוד דברים ח"א א"ס דגם על האם חל חובת ההעסקות למול את בנה היכי דליכא אב. וקצת יש להפיר מדברי ר"ח שכתב על שנתעלה אמי ולכאורה מאי שיעי' דאמו כאן לענין חיוצ ועי' בסמוך (סימן קצ"ד) בצריכות ולשיטת אר"י י"ל דהכ"ג כיון דכאן משה לא היה יכול למול שהרי בלשו החנין ונחתיבה אמו וא"כ י"ל דתרווייהו איכא שרפה התנין להרוג את משה והחינוק ועי' נדרים שנחלקו בו. ומיהו לדידן דס"ל דביום הח' עיקר החיוצ על האב וכי"ז שיש לאב ליכא חיוצ ב"ד א"כ מנ"ל דאחר נמי מחלל שבת היכי דאיכא אב ומה שאמרו בגמרא קל"ג ואי איכא אחר ליעבד אחר משמע דאחר יכול למול י"ל בתרי אפין או יאמר כיון דאביו אינו יכול מעטם אסור א"כ כבר יש על האחר חיוצ למול מדין ב"ד או יאמר דהאי אחר היינו מדין שליחות דשלוחו של אדם כמותו, וידוע מחלוקת הש"ך והב"ב"ש ח"מ סימן שפ"ב ובקצה"ח אי אב שיכול למול עושה שליח ומדברי הגמרא שבת ראהי להתבאר"ש כידוע ועי' ר"ח שבת הנ"ל שפי' ח"ל ופרקיין דליכא אחר ואם נאמר להמתין עד שיבא אחר וימול ביעלנו וביום השמיני ימול שהוא עשה ע"כ. ומעשה ע"כ דהאי אחר בשליחות הוא שימול דאל"כ אכתי חקשה א"כ ביעלנו עשה של האב דביום השמיני ימול דמה שאחר על אינו מילה האב ואין בזהו אחר לא בעינן לבעל עשה וי"ל. ובזה נמי קשה ארזית השאג"א סימן נ"ו ע"ש ובב"י א"ח סימן י"א מה שחלק על רבינו ירוחם והשאג"א לא כרגיש בזה כלום ועי' רש"א יבמות דף ה' שכתב ג"כ הפוך השאג"א הנ"ל אלא דבתום שם לפי הגירסא שלפנינו בסוגרים נראה כשאג"א ונמלא דהוא מחלוקת הראשונים ודו"ק כי קצת.

ובספר אות צריח סוף הלכות מילה כתב לחלק בין מילה לקרבן שהעבודה מוטל החיוצ על כל הכהנים לכן מותר שרצים יעשו בעבודה הקרבן אבל במילה שכל החיוצ על האב והוא מעמיד מוהל אז לריך להיות אחד ולא שנים ע"ש. והגם דבע"ס הדין חלקו עליו מ"מ נראה נמי דס"ל דהחיוצ על האב ולא על אחר.

ובעין זה ראיתי גם בשו"ת מחנה חיים (להגאון מהר"ח סופר סופר בעל פלם חיים) בחי"ב סימן ק"ב שנסתפק ביתום שיום שמיני שלו בשבת ושיא אחים מוהלים ראו למול זה ימול

לא הותרה וא"כ הכ"ג מקום יש לחקירת הגאון מוהר"י ז"ל
דהגם שאשכ כשרה למול ושבת ניתן לדחות לגבי מילה אפשר
לנשים כיון דליכא מזה גזייהו לדידכו לא נדחה ולא מיבעיא
למ"ד דמילה גמי הותרה א"כ דא הוא אלא אפילו למ"ד מילה
נדחה לגבי שבת ולא הותרה מ"מ יומא דלא נדחה אלא למי
שיש צו מ"ע למול עכ"פ וכל זה אפילו לשיטת כ"ג שליט"א
דהדחיה מד התנוק ולדין צלחו הכי ניחא.

אלו דברי ידידו דושה"ט וש"כ בידידות, וי"ד שיוסד ויארץ
ימים ויוסיף להרבות תורה ודעת ולהרחיב גבול הקדושה בישראל
בספריו ונעלים, מכתבו ומקירו בלב ונפש

מנשה הקטן

סימן קער

מילת שלא בזמנה אי מותר למול ביום ה'

א' לסדר דרך סוכה מיעקב וגו' התשליו ב"י
מע"כ רב ואי סו"ח ראש בשמים צ"ח אלקי אברהם בעזרו בע"פ
מ"ה בע"ח וכו' כהדג"ח מוה"ר אליעזר וואלדנבערג שליט"א,
אב"ד בירושלים ע"ה"ק ת"ו, בעמח"ס צ"ח אליעזר י"ב חלקים
ושי"ס.

אחר שכתב כראוי לראי' ה' ולחושדי שמו. יקרת ספרו היקר
צ"ח אליעזר חיי"צ קבלתי ביותרה הכבוד וכו', ורק לאות
שמינתי דדבריו היקרים, בסימן מ"ג אות ב' הביא מחלוקת
הט"ז והש"ך יו"ד סימן רס"ב סק"ג וסו"ס רס"ו בש"ך
דדבריו התשצ"ן ח"א סימן כ"א הביאו דד"ה יו"ד סימן רס"ב
וסו"ס רס"ה שפ"י מה שכתב הר"ח"ה דין מפליגין בספניה ג'
ימים קודם השבת העטם משום שמא יבא לידי סכנה וחילול
שבת ולפ"ז אין למול מילה שלא בזמנה וכן הגר ביום ה' שלא
יבוא לידי חילול שבת ודעת הט"ז להחמיר גם ביום ו' דכ"ש
הוא והש"ך השיג עליו דלמזה גם הכס מותר והוא מוסכם
בש"ס שבת י"ט א"ח סימן רמ"ח ועוד ראיות והבנ"א א"ח
סו"י של"א סק"ט הכריע כהש"ך חדא דצוה"ז לא שכיח רחילה
כלל והב"י וגם הראג"ח מהבס דדון זה וכ"ח הביא דברי
מהראג"ח סימן ל"ח שדחה דברי התשצ"ן כדחיית הש"ך, ועוד
דברי כיון דהתנוק כבר ראו לנך ואין צמילתו סכנה כל שהוא
משהה אותו הוא משהה צאיסור ודאי ולדעת הראש"ד כל יום
ויום הוא עובר צאיסור כרת וצגליון מהרש"א ל"ן עליו ע"ש.

ובאמת כי טענת מהראג"ח דכל שהוא משהה אותו לדעת
הראש"ד הוא עובר בכל יום צאיסור כרת לפענ"ד לע"ג
חדא דאפילו מילה צמנה גמי אמרו בגמרא פסחים ס"ע ע"ב
ואי אשמעינן מילה הכס הוא דמכשירי מלוא לא דחו שבת
דליכא כרת אבל פסח דאיכא כרת אימא לידחי ופירש"י דליכא
כרת לבו ביום אם ימול למחר וכ"ש מילה שלא בזמנה אלא
דבאמת דכרת ליכא אלא כשיגדל הבן ובקטנותו ליכא עליו שום
חיוצ מזה כלל וע"י יומא פ"ה סק"ג דוחה שבת ק"ו ממילה

ופר"ח שם לפדותו ממיתה שהקטן נחפש צעון האז והגדול
צעון עלמו דכתיב ועל זכר ע"ש והכוונת דהקטן ליכא עליו חיוצ
מיתה מד עלמו כלל אלא חיוצ מיתה על שאצו עבר על מ"ע
של וציוס השמיני וכשהגדול ונעשה בן י"ג חייב צצביל עלמו
כרת אבל קודם י"ג אינו חייב ואפילו לפירש"י שם מן החוספסחא
גמי פ"י שחייב מיתה לאחר זמן והיינו לאחר שנת י"ג חייב כרת
ע"ש. וצפיה"מ להרמב"ם שבת פר"א ומה שאני חייב להזכיר
שהאדם כשעבר ולא מל את בנו או ילד ציתו וחס עליו ציוס
השמיני עבר על מ"ע גדולה וכו' וכשיגדל הילד ויגיע לזמן חיוצ
המלוא נפטר כל אדם ממילתו ונתחייב הוא למול את עלמו
מיד ע"ש. וצו"ת הר"ן סימן נ"ב ואין לומר דכיון שהגיע לחיוצ
מלוא זו הרי הוא קטן שהגיע לחינוך שחייב בדבר ברור שאין
החיוצ מד התנוק צאותו הקטן אלא אצוב או צי דינא הוא
דמחייבי למימלהיב עכ"ל ופשוט דליכא חיוצ כרת קודם שנת
י"ג על הקטן ולא על האז לפולס וי"ט.

ובזה ממילא נדחית גמי תי' מעכ"ג שהקשה אצרכ"י שכתב
לישב דברי התשצ"ן מקושיית הראג"ח דבהפלגת הספניה
אף אי מפליג ציוס ג' יבוא לחילול שבת אלא דלא גזרו משום
לורך העולם רק גזרו מקמי שבתא ולכך כיון דעכ"פ נראה להם
להחיר ולא גזרו אלא מקמי שבתא החירו בדבר מלוא אבל בדבר
שאס ממחין אחר השבת יהיה הכל מתוקן בלא שום סרך כגון
מילה אחר השבת אף דהוי מלוא שבקין לב לאחר השבת דלא
אחי לידי איסור כלל, וכ"ג הקשה עליו דאכתי לא מיושבת
קושיית הראג"ח דמשהה התנוק צאיסור ודאי וצחיוצ כרת
לדעת הראש"ד ולפמ"ש גם זה מיושב. ובאמת כי מדברי הש"ס
פסחים ס"ע ה"ל ללאורה ראי' ברורה לסברת הצרכ"י דכיון
דאפשר לעשות בלא דחיה נעבד וי"ל.

וממילא היה מקום גם לישב בני פוסקים שהביא מעכ"ג
באות ג' מצרכ"י ועדות ציעקז ומהר"ח אלפאגדרי
והראשון לזיון והא"ר והיד אהרן שירדו כולם להליל את הארי
החי התשצ"ן ז"ל מחיילי הש"ך והראג"ח צאמרים דנהי דלדבר
מליה שרי אמנם קיי"ל כרצי דפוסק שישבת וכ"כ מן הצ"י
בסימן זה ומאחר שכן צמילה דא"א להתנות אף דהוא מלוא
סבר ההשצ"ן דאסור וכג"ה השיב עליהם כלאחר יד דלא ראו
דברי התשצ"ן דהיה ראוי לפסוק כרש"ג דעל כל זה פסק
הרמב"ם כרצי לחומרא אלא דלצפוק הביא דהרש"א פסק
כרש"ג והכי איצטרא לן למיפסק אלא כל מה שאפשר למיעבד
חקתא עצדין כדעת הרמב"ם וא"כ חלף כלך תי' הרבנים
ע"ש. ולפמ"ש אחי שפיר דסוף סוף הכי גמי כל מה דאפשר
למיעבד חקתא ולמול אחר השבת עצדין והיה הכל מתוקן
בלי שום סרך איסור וכיון דהיה שלא בזמנה או מילת הגר
דאפשר לאחר השבת יכלא דיחוי למה נעשה דיחוי וכדעת
התשצ"ן.

ומידו לעלם דעת התשצ"ן לפענ"ד ל"ע מש"ס מפורס יבמות
מ"ח ע"ב ח"ר מקיימין עצדים שאין מלין דברי ר'
ישמעאל ר"ע אומר אין מקיימין א"ל ר' ישמעאל הרי הוא אומר
יינפס בן אמתח א"ל צלוקח עבד צין השמשות ולא הספיק

גם מדברי ר"ח יומא פ"ה שכתב כ"ג שליט"א דסובר כרשב"ג נדריס ל"ג דלא למשך רביוו בקש השטן להרוג אלא להחיותו שלא נימול וביינו משום שגם חיוב האב הוא בשביל זיכוי הבן עכ"ל. ולפענ"ד בהורמותיו דמר כ"ג שליט"א אדרבה המעיין בדברי ר"ח שם יראה להדיא דס"ל דחיוב האב הוא חיוב ענמי שכתב שם ח"ל, ויבקש המיתו לחינוך מפני שנחשלה אמו ולא מלה אותו וכו' ואמרינן תו למולו אפילו בשבת כדי לפדותו ממיתתו וכתוב ועל זכר אשר לא ימול את בשר ערלתו ונכרתה מלמד שהקטן נתפש בעון האב והגדול בעון עצמו ושיניהם בחיוב מיתת עכ"ל.

ביאור הדברים דהיה קשה ליה לר"ח ז"ל דאמאי קטן נחייב מיתת הא קטן לאו בר שושין הוא וא"כ אפילו נימא דהחיוב מילה על הקטן אבל אחי לאו בר שושין הוא שיעש בשביל זה במיתתו וע"ז שכל אח ידיו והסביר הטעם דקטן נתפש בעון האב כלומר כיון שהאב נחייב במלוא מילה בנו דכתיב וציום השמיני ימול בשר ערלתו והחיוב הזה על האב הוא וכיון דלא קיים האב המלוא נתפש הקטן בעון האב כמ"ש בעון אבות בנים קטנים מתים וכשיגדל ימות בעון עצמו. והנה מפורש עכ"פ מדברי ר"ח דמה שנחייב הקטן מיתתו הוא משום שנתפש בעון האב שלא מלו וא"כ אדרבה ראייה ברורה דהמלוא על האב ולא על הקטן והאב שאלו בשביל זיכוי הבן חלל חיוב ענמי הוא וכמ"ש הרמב"ם בפ"י המשכה בג"ל וכ"כ הר"ן להדיא בהאחי לעיל דבריו בס"ד.

ובתמיהה הר"ח שם עוד שחמך מעכ"ג שליט"א שכתב שנחשלה אמו ולא מלה אותו. הנה זה כשלש עשרה עשרה שנה כתבתי להגאון הקדוש רבש"י מרן הגרד"צ וידענפעלד ז"ל לפי מה שמפורש במכילתא יתרו עכ"פ ואח שני בניה ר"א המודעי אומר שאמר משה תן לי את פורתי בתך לאשה אמר לו יתרו בן שיהיה תחלה יהיה לע"ז מכאן ואילך לש"ש וקבל עליו אמר לו השבע לי וישבע לו לפיכך הקדים המלאך להרוג את משה מיד ותקח לפורתי וזו וכתבת את ערלת בנה וכו' פ"ש וא"כ לא היה יכול משה למול אלא פורתי בידה היתה למול שהיא היתה בת יתרו ולכן אמר ר"ח שנחשלה אמו ולא מלה אותו וידעסו הדברים בספרינו משנה הלכות ח"ד סימן קפ"צ ימחול נא לעיני שם. מיכה נחשורתי דזה שבוש שהרי כאן המעשה היתה עם אליעזר בנו ולא אם גרשון ובמכילתא על בנו ראשון כתיב ואולי י"ל דכיון שצא המלאך להרוג למשך ולא היה יכול אז למול שהרי בלעי עד המילה שלו ולכן נשאר החיוב על פורתי וכמ"ש מוהר"ח ח"א סי' י"א ודו"ק. וא"כ יהי מכאן ראייה לדברי הר"ח ח"א ועי' תוס' ר"ד קידושין כ"ט.

סימן קעו

עוד להג"ל

אי נדע לן מקום המקדש בזמן הזה

בסימן מ"ז ח"ב כתב מעכ"ג שליט"א בענין להקריב קרבנות בזמן הזה והביא מש"ך עכ"ל ומאחא ירושלים לדבר אחד

למולו הכתוב מדבר ופירש"י הרי הוא אומר והוא בעצד ערל כתיב כמפרש לקמן בין השמשות של ע"ש ולא הספיק למולו ומחירו הכתוב לרבו על עצדו לנוח ציום המחרת ולא על שנת הצאח שהרי לריך למולו בשבת זו וכיון דמל מקרא אחר נפקא מלמטן ינוח עצדך דלקמן מוקי לה בעצד שכל ועי' ח"י שם זה גר חושב ולא הספיק למולו בין השמשות פי' ומן שנת ראשון קאמר והנה אם הספיק למולו לריך למולו אפילו ע"ש בזה"ש אף דאח"כ ידחה שנת ועכ"פ יבא לידי חילול ובגמרא שם פריך לשיני ל"י ח"י אחר ומשני חדא מתרי ותלת טעמי קאמר עכ"פ נראה דפשיטא ליה לר"ע דכל שיש שבות למול ע"ש בזה"ש מהלוק לעבד וגם ר"י כנראה דלא פליג עליו בזה עכ"פ לפענ"ד י"ע מכאן דמבואר לכאורה דמל בע"ש מילה שלא בזמנה.

סימן קעה

עוד להג"ל

אי חיוב האב למול את בנו נשאר בגדלותו

אנב מזכרתי מה שראיתי בספרו היקר ח"ג סימן כ' שדן במ"ע שכל האב למול את בנו אי הוה מ"ע שהז"ג וחלה תיגא דתניא אי מלוא מילה על האב הוא מלוא דיליה או שפיקר המלוא על הקטן והאב יקיים מלוא מילה עצורו מדין זיכוי לבן ומתחלה ר"ה לומר דלהרמב"ם חיוב האב ענמי ולא מדין קטן אלא שבסוף הביא מדברי הריב"ש סימן קל"א שמוכח יותר שסובר דעת הרמב"ם שחיוב האב למול את בנו נשאר עליו חמיד אף בגדלותו ודייק בן מדסובר הרמב"ם שא"כ הבן מצריך למול ש"ע שסובר שגם כשיגדל חין המלוא זו רק על הבן כי אם עודנה נמשכה גם על האב והחיוב על האב לא רק מפני שנקטנוהו אי אפשר וגם מדברי הריב"ש ראייה למנ"ח (מלוא ב') שכתב שאם לא נפקע מלוא האב בגדלותו אם רואה בגדלותו למולו והבן רואה למול את עצמו האב קודם והאריך קל"ה.

ולפענ"ד ח"א לומר דעת הרמב"ם שחיוב האב נשאר עליו חמיד אף בגדלותו וכבר הראיתי לדעת בס"ד מפיה"מ להרמב"ם פ"ט משנה אלו הן זינץ וכו' ח"ל, וממה שאני חיוב להזכיר ככאן שהאדם כשעבר ולא מל את בנו או יליד ביתו ואם עליו ציום השמיני עבר על מ"ע גדולה וחמורה כי אין בכל המלוא כמורה ולא יתכן לו לעולם לשלם זאת המלוא וכו' לפי שזה אחר שערך יום הח' למילה לא נפטר מו המלוא אבל הוא מלוא ומוכרח למולו חמיד וכו' וכשיגדל הילד ויגיע למן חיוב המלוא נפטר כל אדם ממילתו ונחייב הוא למול את עצמו מיד וכו' מבואר דחיוב האב העיקר ציום השמיני ומיום השמיני והלאה הרי הוא עוד בכלל חיוב עד שנת י"ג ומשנת י"ג ואילך נפטר הוא מן החיוב הזה לגמרי וכל החיוב על הקטן מכאן ואילך ואין לאב שום חיוב שוב וכבר כתבתי מה להקשות אכמה לאחרים וא"כ ע"כ דגם הריב"ש ח"א ליה שיסובר בדברי הרמב"ם לחיוב.

ויטבול ובעלייתו מטבילה שז לא יכול לזכך על המילה שזוא
כבר עבר זמנו וא"ל לזכך ואחרים אין מזכרים עליו.

אמנם רבינו הגדול הכה"ג ור"ע גאון ז"ל כתבו דהמל אח
הגר ואח העבדים מזכך תחילה על המילה ואחר המילה
זכרה אחרת למול אח הגרים ולמול אח העבדים וכן הוא דעת
הרא"ש ובעל העיטור והש"ג וכן נראה דעת המחבר ש"ע
ויו"ד סימן רס"ז וס"ח דיש לזכך שתיכן ולכולהו מיהו לא מלינו
חילוק בין גר לעבד לענין זכרה וכמו שראינו שכלל חרוייכו
להדדי בכל מקום.

סימן קעח

עוד להג"ל

חילוק בין עבד לגר למול לפני ביד

וב"ש עוד כ"ג לחלק בין עבד לגר לענין מילה זבי"ד דעבד
לא מלינו מילה זבי"ד אלא העבילה אצל גר צני זבי"ד
ומינה הקשה קושיא נפלאה דאפשר לעבד"ס להאגירי שלא
זבי"ד אם הוא נעשה עבד בתחילה וימול שלא זבי"ד ואח"כ
עבד ועבד לשם בן חורין הרי זה נעשה זבי"ד וישראל גמור מפני
שעבד לשם עבדות זבי"ד ע"כ. והנה גם כזה לשיטתו אזיל
דמחלק בין גר לעבד אמנם לפענ"ד דגם כזה אין נפ"מ בין גר
לעבד ולענין מילה נמי לכתחילה חרוייכו צני מילה זבי"ד
וצדיעבד חרוייכו אפילו מלו שלא זבי"ד נראה לכאורכ דילאו
ח"ל הרמב"ם פ"ג מהא"ב, גר שזל ולא עבד או עבד ולא
מל אינו גר עד שימול ויעבול וזריך לעבול צפני שלשה הואיל
והדבר לריך זבי"ד אין מעבילין אותו זשצח ויו"ע והנה
פתח במילה ועבילה וסיים בעבילה לחודכ שזריך לעבול צפני
שלשה ולא כתב לריך למול ולעבול צפני שלשה משמע דלא קפיד
רק אעבילה להיות צפני שלשה. ובה"ל י"א שם כתב כשם שמתין
ומעבילין אח הגרים כך מתין ומעבילין אח העבדים הנלקחים
מן העבד"ס לשם עבדות וכו' ואין העבד עובד אלא צפני שלשה
וציוס כגר הנה כלל ג"כ מילה לגבי שלשה וגם כללם יחד
ומבואר דבין גר ובין עבד כהדדי נינהו לגמרי אלא דעבד ס"ל
דלאחר שחרור לריך עבילה אחרת לשם זבי"ד צפני שלשה דעד
החם לא הוי אלא מקלח גרות ומיכה לענין זבי"ד אין נפ"מ.

ולמודעי אני לריך מה שראיתי זש"ע ויו"ד סימן רס"ח ס"ג
דלהרי"ף והרמב"ם זמל או עבד שלא צפני שלשה אפילו
דזיעבד מעבד ולפענ"ד ל"ע דהרמב"ם לא כתב אלא דעבילה
מעבד שלא צפני שלשה אצל במילה לא כתב שלשה כלל וכו"ש
לפיכחוב. הן אמח דבה"ל י"א שם כתב גר שלא צדק אחריו
או שלא הודיעוהו המלוא ועומש ומל ועבד צפני ג' הדיעות
ה"ז גר והנה זכר כאן מל ועבד חרוייכו צפני שלשה ונראה
דחזקא החם הוא דצני שלשה מפני דצני קבלת המלוא עכ"פ
צפני שלשה והכא כיון דלא הודיעוהו מקלח מלוא צני עכ"פ
מילה ועבילה צפני שלשה וי"ל. עכ"פ נראה מדברי הרמב"ם
דס"ל דמל צפני שנים אינו מעבד דזיעבד עכ"פ ול"ע אחרת

נחכונו שז"י נחכפלה ולא נודע לן מקום המקדש וע"י עוד
רדב"ז סימן חל"ט מש"כ ואב"ב ע"י יריעות שלמה (מכרש"ק
ז"ל) צסידר יעב"ן מוסף לשלש רגלים זכח ביתך ככתחילה
וכון מקדשך על מכונו והכחנו צצנינו ושמחנו צחקונו, ולכאורכ
הא כפל לשון אך נראה דכאן מרמז מ"ש החויו"ט צמסכתא
מעשר שני דתחלה יכיה זכנה הציהמ"ק ע"י מלכות ואח"כ
יכיה צנין שלו ית' צאש ולכן מדויק זה היעב צמסח הכפלה
דתחלה אנו מצקשים זכח ביתך ככתחילה ע"י אדם ואח"כ
וכון מקדשך שיהיה על ידך ית' על מכונו והכחנו צצנינו ודו"ק
ע"ש והוא פלא ואולי דהוא ע"פ שיטת הרמב"ם ע"י רדב"ז
אלף כ"ט (תרמ"ד) ול"ע.

חנה יש עוד להעיר אמנם אין ח"ג להאריך האולי לשאפנה
עוד אשנה פרקו היפה הבהה ועד החם הגבי חזיר על חראשונות
בתורה ובבב"ב, וי"ד שיהיה להדיב"ן תורה דעת עדי יבא ינת,
ידי"ג מוקירו דדשה"ט ושכ"ג בלב תנש

משנה הקטן

סימן קעז

עבד שזמל עצמו מברך על הטבילה ולא על המילה

ח' לחדש הבאילה התשל"ג ב"י יצ"א

מע"כ הרב האון המפורסם שמו מפארים וכו' כש"ת מהר"ד
שמואל טוביה שטערן שליט"א, אבד"ק מיאמי ביטש פלא.

אחדשכ"ג כראוי,

קבלתי מכחנו היקר וזכרנו זכרה ח"ח וי"ר שהמזכך
יתזכך מהשם יתזכך ויקוים צי מקלח שכתוב ואזכרה
מזכרך מעתה ועד עולם אמ"ם.

ובד"ת אשר העיר מש"ם יצמות ויו"ד סימן רס"ז וזכ"ה
זבה"ל א"צ שהעבד מזכך על הטבילה מפני שהוא לריך לו
אצל לא מלינו עבד שמזכך על המילה ואח"ל משום דמזכרין
עובר לעשייתו והוא גוי הרי אפשר אחר כך היכי דלא אפשר
וכמו בעבילה וע"כ משום דמילה לא נעשה אפילו גר לחלאין
ואינו יואל מכלל עבד"ס אלא בעבילה. הנה צאמח דא הוא
מחלוקת הראשונים ז"ל דהרי"ף ז"ל שכתב קל"ז כתב דהמל אח
הגרים מזכך צא"י אמ"ה אקצ"ו למול אח הגרים ולהעניף
מהם דם צריח שאלמלא דם צריח לא נחקיימו שמים וארץ
שנאמר וכו' המל אח העבדים וכו' נראה מדבריו דבין גר ובין
עבד אינו מזכך אלא אחת למול אח וכו' וכן דעת הרמב"ם
והסמ"ג עשין כ"ח וכתב הר"ן דהיינו טעמיה לכולל שחי
הצרכות צצרכה אחת לפי שאינו גר עד שימול ויעבול ולפיכך
לא צרכו עליה על המילה כשם שאין מזכרין על הטבילה אלא
הוא עצמו בעלייתו מזכך עליה אלא כלל הכל צצרכה זו לפי
שדם המילה צריחן של ישראל הוא ועל הצריח אנו מזכרין
ע"ש. מצאורח דעת הרי"ף וכל הוי ראשונים ז"ל דל"ש עבד
ול"ש גר חרוייכו אין מזכרין על המילה לפי שאינו גר עד שימול

כמבואר כ"ז בגמרא פסחים ס"ד וברמב"ם פ"א ה"ט מהק"ם ולאחר ששלמו מלהקריב רוחלים את העזרה ואין היחיד יכול עוד לכ"ע להקריב הקרבן וא"כ אפשר שהיה צו חולה בין הערבים ונתפרסם לאחר שחיעת הק"פ ואכתי יום גדול הוא שראוי למול וא"א בשחיטה ונתחייב באכילה.

ומה שראה לחדש דמילת עבד אפשר גם כלילה כי רק מילת גר הוי כמשפט ואין דיין כלילה אבל גבי מילת עבד לא מלינו דכתיב ביה משפט כי מילתו הוא רק בשביל קנין כסף ולכן אי קנה עבד לאחר זמן שחיטת פסח אכתי ימול אותו פ"ט. והנה כאן לכאורה קשה נשחים חדא דא"כ כיון דהוא כבר לילה הרי אסור למול ביו"ט ואפילו נחיר לילה הרי הוא ליל פסח שאסור למול בו, והשנית דבעיקר החידוש שראה לחדש דעבד מלין אותו כלילה הנה מבואר ב"ע יו"ד סימן רס"ז ס"א דעבד אמו נמול אלא ביום וכן משמע ברמב"ם פ"א מה"מ ה"ח שהביא שם דין מילת עבדים וגרים וכחז על כולם אין מלין לעולם אלא ביום אחר עלות השמש ועי' ב"ח ושו"ך שם וביאור הגר"א. הנה כתבו דכל מילה אינה אלא ביום לכתחלה עכ"פ ודיעבד כתבו שם דאם מל כלילה בין בגר ובין בעבד כשר ועי' דג"מ שכתב דדוקא בגר ועבד גדול אבל בקטן שמתבטלין אותו על דעת ב"ד בצי"ג, וציוס ועכ"פ ראה ראיו דאין נפ"מ בין גר לעבד בין ביום ובין כלילה וכנ"ל.

ועד הנה כתבתי להשפיע ב"ח דבדברי תורה. אמנם בעיקר בדברי הרמב"ם נראה לפי הגירסא שהוא לפנינו ברמב"ם פ"ט ה"ט מהק"פ כיצד יהיה הבן ראוי למילה אחר שחיטת הפסח ולא יהיה ראוי קודם שחיטה והכוונה בזה שצאמת הוא שחט את פסח כבר בהיתר אלא שלאחר שחט את הפסח הוא דנאסר לאכול הפסח שחט כבר משום צו או עבדו הערל שמעבד אותו מאכול את הפסח ועי' כתב הרמב"ם דהיכי תמלא ששעת שחיטה לא יאז צו ערל ויהא מותר לשחוט הפסח ואח"כ נחפרל ועי' אחר כגון שקנה עבד לאחר שחט הפסח או שהיה לו בן שחללנו חמה שאריך שצעה ימים מעל"ט מיום הבצאתו. ולפי"ז מה שכתב הרמב"ם כיצד אין הכונה דהיכי תמלא שחיטה באכילה ולא בשחיטה אל אדרבה כיצד הכונה היכי תמלא שישחוט בהיתר ויאסור באכילה ומש"כ הרמב"ם אחרי זמן שחיטת הפסח היינו שחיטת פסח שלו ששחטו עליו הפסח בהיתר וזה ברור בס"ד.

סימן קפ

עוד להנ"ל

אי מותר לשחוט בשר הפסח לזקן

בדבר תקירתו אי זקן שאינו יכול לאכול אלא בשר עזחון אי היה מותר לטחון לו את הפסח ולאכלו ליל. ולפני"ד נראה לכאורה דודאי כל שראוי לאכול כחית בכל אופן שהוא יאז וכן נראה מדברי הרמב"ם פ"ב מהק"ם דהתורה לא

וגראה דיש שם פ"ם ול"ל הרמב"ן והרי"ף ועי' טור וב"י וב"ח דנראה כן ועי' פכ"ש שכתב ג"כ בפשיטות להרמב"ם רק טבילה מעבד שלשה ולא זכר כלל דבש"ע כ' להרמב"ם מילה מעבד ואולי דבש"ע שלכם בלחמא ה' גרסי רמב"ן במקום רמב"ם ול"ע.

איברא דהב"ח כתב דגם דעת הרי"ף פ"א דמילה דלא בעי שלשה אפילו לכתחילה במילה וגם דעת החוס' והר"א"ש והסמ"ג דבמילה לא צעיק ב"ד ועי' חוס' קידושין ס"ב ע"ב ושעמ"ק בחובות י"א ע"ב וקבלת המלות הוא דבעיקר בשלשה דוקא והטור הוא דכתב דבעי שלשה גם למילה ועכ"פ לכתחלה צעיק ג' לתדווייהו וכמ"ש המחבר אבל דיעבד אין נפ"מ בין גר לעבד וכנ"ל.

סימן קעט

עוד להנ"ל

היכי תמלא שיתחייב באכילת ק"פ ולא בשחיטה

עוד חמה כ"ג על מה שאמרו בגמרא יבמות ע' ע"ב וע"ב שאין מלין אלא ביום אפילו שלא בזמנה והקשה להרמב"ם פ"ט מהק"ם שכתב היכי תמלא שיתחייב באכילה בלא שחיטה כגון שצו לא היה ראוי למילה אלא אחרי זמן שחיטת הפסח ובעון שהיה חולה ונתפרסם הרי זמן שחיטת הפסח כל היום וכל שמתו ציוס הוא כל היום עד שהשקע החמה עי' פ"ד מהמעי"ק ה"א ואם נעשה צו חיוצא אחרי זמן השחיטה אז לצדי המלות שנוהגות ביום הוא לילה וא"כ מלות מילה שג"כ מלות ביום א"כ אינו ראוי למילה משחשקע החמה ואע"ג דאכילת פסח לא הוה אלא בצה"כ אבל משעת השקיעה עד צה"כ דהוא ביה"ש אינה כשרה למול וממילא למה לא יאכל בפסח אפילו יש לו בן ערל ומה יעשה. ואח"ל דאע"ג שאין מלין כלילה אבל לא הוה לילה בגדר דיחוי וכנראה מדברי החוס' סוכה פ"ג דלילה לא הוה דיחוי אבל מדברי השאג"א סימן י"ז משמע דהוי דיחוי וכן הקשה ליה בעבד אלא דבעבד יאז לחדש לפי שיעתו דאפשר דגם מלין אותו כלילה דלא כתיב ביה משפט. עוד נגע בנקודה אחת לענין גר שחל בצי"פ דאין עושה הפסח ואין שוחטין עליו משום דהפסח מן הערלה כפורש מן הקבר ובעבד אדרבה משמע היפוך דמל בצי"פ ושוחטין עליו ויאז לחלק בין עבד לגר דזה רק קנין כספו של אדון ומעבד את האדון מלאכול בפסחו ולזה הוא מהני טבילה אבל לעצמו אינו אוכל משא"כ בגר. והנה נגע בלחמא בהרבה נקודות ופלגות אשר לכל אחד ואחד לריץ ביאור רחב מה שאין הז"א קודם פסח ולא אוכל לטייל ארוכות כרצוני וכראוי לפי כבודו ומ"מ פטור בלא כלום א"א והנני לניין אחת דברים ויותר לא הספקתי עדיין להשיב, ורק לכ"ח פניתי אחת רגעים.

והנה לפעם הקשיא היה אפשר לישב דהרי קי"ל הפסח נשחט בשלש כחות ואין פוחתין משלשים בני אדם בכל כת וכת ואם היו פחות ממחמשים אין שוחטים את הפסח כלל לכתחלה

הקפידה אלא שיאכל כזית וקא' דמיון לזה ממנה דמי שאינו יכול לאכול נמי כחצו הפוסקים דיכול לשחוק מזה לפירושים קטנים ולאכול מזה כזית כדפסקין בש"ע א"ח סימן קס"ח דכה"ג מצדק עליו המוליד וכתבו הפוסקים דעל זה יוחר טוב לזקנים שאינם יכולים לאכול מזה משריה שהחירו בשעת הדחק ע"י שפ"ח סימן חס"א סק"ח בשם דרכ"י דקאן או חולה יכול לפר כזית המוליד וכזית מזה דק דק בלי שום משקה ואוכלים ושכך היה נוהג גדול הדור מוהר"ח אביעפריא לעת אקנתו וכ"כ בספר מאורי אור מובא בספר א"ח ספינקא סימן חס"א אות ז' ובשם בנין יוון דזה יוחר טוב מלשרות המוליד ולפי"ז כ"ש הוא באכילת גשר פסח שנאמנה דרך לאכול גשר מפורר ורק לפסח אוכלין דרך אכילה פשוטה אבל כה"ג לפענ"ד פשוט לאוכל.

ואין לומר דעכ"פ הרי פסח הוא קדשים ובקדשים קי"ל דבעינן למשחה ע"י רש"י פסחים פ"ו ע"ב ד"ה אין מפטירין שכתב מפורש בן ח"ל, אין מפטירין כשהגיע זמנו להפטר מן הסעודה דהיינו לאחר הפסק שבו לאכול באחרונה על השובע שכן חוצה כל הקרבנות כדקיי"ל למשחה לגדולה כדרך שהמלכים אוכלים וכ"כ הרשב"ם שם דף קי"ט ע"כ ד"ה ארילולי לי וע"י סוטה ע"ו פ"א ורש"אין הכהנים יתון לחור יין ושמן ודגש מ"ט אמר קרא למשחה לגדולה כדרך שהמלכים אוכלין והגם שדעת החוס' נראה דזוקא במחמת כהונה שייך למשחה ע"י זכחים ע"כ פ"ב חוס' ד"ה ככור והמל"מ דחק להעמיד גם שיטת הרמב"ם בן וע"י רש"י כבורות כ"ז ע"א ד"ה אבל ובש"מ צית שערס יו"ד סימן קכ"ה, מ"מ כיון דא"א לו לאכול אלא באופן זה הרי צוה מקיים הלמשחה ג"כ.

ורא"ה לדבר מדברי החוס' חולין קל"ג ע"ב אהא דאר"ה מחמת כהונה אינן נאכלות אלא ללי ואינן נאכלות אלא בחדל מ"ט אמר קרא למשחה לגדולה וכו' והקשו החוס' ד"ה אין הא אחרין בצחים ד"ל ובכונן רש"אין הכהנים לשמח באכילתן לאוכלן כליוון שלוקין מבושלין ואמר בגמרא משום דכתיב זהו למשחה פ"י לגדולה כדרך שהמלכים אוכלים ותימן דודאי כמו שטוב לו והכנה יוחר מלי אכיל לכו אבל אדם שטוב לו ללי כשלוק ומבושל יאכל ללי שהוא דרך גדולה יוחר ע"ש. ולפי"ז אחי שפיר דודאי למשחה בסתם צפי כדרך שלכ"ע הוא לגדולה אבל אם הוא אקן ואינו יכול לאכול רק מפורר נמא' לדלדיה כה"ג מקרי למשחה ויואל צו בצער טחן כנלפענ"ד.

סימן קפא

עוד להג"ל

ביאור למכילתא רמילת עכדיו אינו מעבד בקרבן פסח

ובדבר הערתו בחוס' יצמות ע' ד"ה אי מה פסח תמה כ"ג מה שהביאו ממכילתא דדרש ר"א גופיה דמילת עכדיו אין מעבדה אדם מלאכול ודרש או יאכל צו העבד ותמה

כמעט"ר הא לא עבל ואח"ל שטבל א"כ הו"ל פירש מן הערלה ובגר אינו עובל קודם שנימול ואין לספר קרן אורח יצמות הנ"ל ולעפ"י אין לי הספר צדית על מס' יצמות. ומה שנלפענ"ד דידוע מחלוקת הראשונים ז"ל היכי שטבל קודם ואח"כ מל אי כה"ג הוי גר או דעפי עבילה דוקא אחר המילה דהרמב"ן כתב דהוי עבילה והר"ח יצמות ע"ח חולק עליו והביאו ב' הדעות בש"ע יו"ד סימן רס"ח ברמ"א שם ס"א ח"ל, עבל קודם שטבל מוטיל דדיעבד הוי עבילה וכ"כ ה"ה פי"ד מהא"צ וע"י ד"מ וצ"י שם ובאור שמח ה' מלכים פ"ח הל"ח דגם דעת הרמב"ם כרמב"ן ודיעבד נראה דקיי"ל כהרמב"ן ז"ל וע"י בהלכות גדולות לרבינו הגדול בה"ל מילה שכתב מל ולא עבל או עבל ולא מל וע"י משנה הלכות ח"ב סימן י"ד.

ורפ"י שפיר אפשר דהעבד כבר עבל לשם עבדות קודם שטבל ואח"כ מיד שטבל הרי צידו לקיים הפסח ומחורא' עכ"פ קושיות כ"ג דהא לא עבל ומיהו הא קושא דהא פ"י מעלה קושא אלימחא הוא דהרי הו"ל כפורש מן הקצר וי"ל דר"א לא חייש לה משום האוי טעמא ומחיר אפילו מל צו ציוס וצ"ע.

הנה הארתי קצת להשתעשע בדברי מעב"ג, אצמח מחמת קדושת דת לא אוכל להאריך כעת ואי"ה עוד חזון למעוד. ובהה הנני ידירו דושכ"ג ומכרכו בברכת תג כשר ושמה בלב ונפש

מנשה הקטן

סימן קפב

ספר שנכתב צד אחד קדש וצד שני תרגום לע"ז איחז יחיה למעלה

ה' תרומה התשל"ג בג"י יצ"א

הדיוס השלום יחדיו יהיו תמים, ובכרמא במחית חלחא לכבוד ידידי היקר וכו' הרב מוה"ר שמואל צחום בן ידי"ג ורבי הגניד מוה"ר משה צבי האגניג הי"ו.

אחרונה"ם צידות,

ברבר שאלחו בספרים שנכתבו מזד אחד לשכ"ק ולד השני תרגום לע"ז זה אלא זה וכשהספר סגור נמצא לז לשכ"ק למטה והיות כי מנהג העולם להניח ספר מודפס סגור כשזד החלחלו למעלה כמבואר ברמ"א בשם מהר"ל יו"ד סימן רע"ב סי"ב שכתב ואסור להפוך על פניהם והמחלחל כך לריק להפכו א"כ צידון דידן אי לריק ג"כ שיהיה הלשכ"ק למעלה זה א"א רק באופן שחיתמה הספר (כלומר סוף הספר) יהיה למעלה אי לריק להפכו או אין לריק ואדרבה עוד הו"ל דרך ציון בכך להפכו מרישא לסופא, ואין עוד לע"ז וש"ך סימן רע"ז.

הנה צאמת שאלה זו נוגעת לא רק לענין הכיפוך שיהי' אחי תחתון ועליון אלא נוגע לענין חיבור תרגום עם ספרי קודש ובזכרוננו כי רוב ספרי ישראל עם פ"י אידים, דייטס, או שאר תרגומים שכיו ציראפף היו הלכ"ק מלמעלה והסופא

● ולמען האמת דכונת הרמ"א שם בשם המהר"ל שלא יהפוך הספר על פניו ע"ש, ובס' רע"ז ובשעת מעשה סמכתי אחר העתקה השואל והבנתו אבל אין זה הכוונה שם אלא שלא יהפוך על פניו ע"ש.

צפאת השדה כללים מערכת כ' כלל י"ג שהציא חוכמה מגילה על זה מס' הגיון לב עברי (נדפס חרס"ג) לרב זקן מופלג צחוי"ש שהוכיח לרצנים הגאונים ולגדולי עמינו המכניסים צעיתונים יומיים שאלותיהם ומאמריהם שהוא עון פלילי וכ"ה האריך הרבה צלפולא דאורייתא לאחמה ואין דבריו צדק לריכין חזק שהוא פשוט שהוא איסור גמור להדפיס דברי חורה ואח"כ לזרוקם באשפה בין ככתב בין דפוס.

ואת להמחירים לזרוק הקארעקטאן של ספרים משום שלא מחקשו עדיין באמת רוצים גם כזה החמירו ולוחו על חילול הקודש שהרי גם דפוס יש קדושה רק משום מה לעשות הניחו להם ועי' מג"א סימן ל"ב סקנ"ו ומשאת צימין סימן ל"ט ועי' שו"ת מהרש"ם סימן שני"ז ח"ג שהציא דעת הרוקח דמלאכת הדפוס לא מקרי כחז מ"מ פשוט להדפיס חורה צעיתונים חלונים ולגרס ולזרוק דברי חורה אין לך ציון גדול מזה וקצת יש להציג ג"כ מהא דנדחקו האחרונים ז"ל אי מותר להכניס ספר או תפילין צביה"ח למי שיש חולי מדצקה ר"ל שאח"כ שורפין כל כליו וכ"ש הוא מהחם דהחם הרי אין לו צריכה והוא רוצה לקיים המצוה ואפ"ה כמה פוסקים החליטו ששז ואל תעשה עדיף ולא ח"ו להציג כחצי קודש לשריפה ועי' גמרא שבת קט"ו כותבי זרכות כשורפי חורה ואפ"פ שהוא דבר שאינו מצוי שיפול דליקה וישרפו ועי' פ"י י"ח ע"א חמה אני אם לא ישרפו אותך ואת ס"ת באש ובגמרא זרכות ז"ר"ע שהיה מקהיל קהילות זרכים ופסום בן יהודה שנתפס על דרכים צעלים ועי' ספרי משנה הלכות ח"ה סימן קכ"א.

אל"א דמה שגורא לפענ"ד להוסיף על דברי כת"ר שכותבי העתונות הנ"ל יש בהן עוד איסור כמה שגורמין להכניס עיתונים אלו צבית הכסא וגורמים לציון כחצי הקודש וגם להמעינים צבם שמהכרח צד"ת וידוע כי רוב העולם מכניסים צעיתונים לציבור ויש בה איסור נוסף על הזריקה שמעינים צד"ת ומהכרחים או קוראים צביה"כ בדברי חורה וצפרע ע"ה שאין יודעין אפילו שאסור ללמוד צביה"כ.

איברא דהרמב"ם צפאר הדור סימן ז' כתב ח"ל, ומן הראוי לך שחזק כי הכתיבה הזאת הנקראת כתיבה אשורית כיון שנתנה זה חורה וזה נכתבו הלוחות הצרית הרי מגונה מאד להשתמש בה רק ככתבי קודש ומימי קדם היו ישראל נזכרין בזה וכו' ככתבין וחיצורי חכמותיהן וכתבי חול שלהם ככתב עברי לכן תמלא חרות על שקלי הקודש דברים של חול ככתובים ככתב עברי ולא תמלא משולם אות אחת מה ככתב אשורית בדבר שנתמלא משאריה ישראל לא צמטצע ולא צאכן אלא הכל ככתב עברי ועל כן שינו הספרדים כתיבתם ושמו אותהם אותיות אחרות עד שנעשה ככתב אחר להחיר להשתמש בו בדברי חול וכו' ע"ש. ועי' שו"ת רדב"ז בישנות סימן מ"ד וכתב ומה שגורא דאפילו דברים של חול אסור לרקוס אותם ככתב אשורי שהרי הכתב צעלמו יש בו קדושה רבה וחלוין בו וצלוות האותיות כמה סודות עמוקים אסור להשתמש בו בדברים של חול כל שכן הכא שאם צלה העלית מתוך את הוצא ונמלא מאד את הכתב צידים, וחשובה זו הוצאה צרציו ירוחם וצ"י סי'

מלמעלה צאחו הדף ואולי מטעם זה היה ג"כ כונתם כדי שלא יהיה מעורב חול עם הקודש.

אמנם צעיקר הדבר דבר זה הוא מחלוקת רבותי הראשונים הרמב"ם והמרדכי פ' השותפין הוצא צש"ע יו"ד סימן רפ"ג סי"ט שכתב שם מותר להניח ס"ת על ס"ת ומניחים חומשים ע"ג צביאים וכתובים אצל אין מניחין צביאים וכתובים ע"ג חומשים ולא חומשים על גבי ס"ת הג"ה אצל כתובים ע"ג כתובים או איפכא שרי (צ"י צשם הר"ן צשם חוס' פ"ק דצ"צ) וכל זה מייירי צב' כריכות שכל אחד כרוך צפני עצמו אצל צכרך אחד הכל שרי וכ"כ החוס' צ"צ יו"ד צ' ד"ה מדציק. ורציו אצרכם צנו של הרמב"ם ז"ל כתב דהרמב"ם ז"ל היה מונע לכתוב תנ"ך בקיבוץ אחד לפי שכלשר קורא צביאים וכתובים יהיו הצביאים והכתובים למעלה מחמשה חומשי חורה וכן היה מונע לכתוב התרגום אי הפי' עם החורה צקובץ אחד ע"כ הציא דבריו צספר מעשה רוקח וצכרכ"י סימן רפ"ג וסיים הצרכ"י אמנם נחפשע המנהג כסצרת המדכי ולית מאן דחש לה דהרמב"ם ז"ל ע"ש.

הנה מצואר דעת המפרשים דאין לחוש כשהם צכרך אחד וצאמת פוק חזי מזמן שהתחילו להדפיס ספרים שמדפיסים חומשים עם כל מיני פירושים מפירושים שונים ותרגומים וכולם נספחים ונדצקים עם החומשים משני עבריהם ואין פואה פה ומפלפץ וע"כ דס"ל כדעת המדכי צזה ולענין ההפוך נמי לפענ"ד ראינו שלא חששו אלא אצרכה צכל אופן לא הפכו סוף הספר לראשו.

אלו דברי ידידו דרשה"ט, וי"ד שחם ללמוד חורה לשמה וללמוד סצת נפשו ונפש ידידו בלב ונפש

מנשה הקטן

סימן קפג

עתונים שמדפיסים ד"ת וזורקים לאשפה

א' בשבת לסדר ושבתיו בתוכם התשל"ד ב"י יצרא ישאו הרים חיים ברכה ושלום ובט"ס אל מצ"כ ידידי הרב הגאון המפורסם בע"ת חוב"ט וכו' בש"ת מה"ר אברהם מאיר איראעל שליט"א, אבד"ק הציאד, המקום יהיה בעזרו.

אחדשה"ם ושכת"ר צידידות נאמנה, בדבר השאלה שהכיע לפנינו צמה שקלא עתונים חרדים החירו לעצמם להדפיס ד"ת צעיתוניהם וידוע דצעיתונים חרקים לאשפה אחר שקראו אותם ועי"ז גורמים שיצואו ד"ת לידי ציון וכת"ר כל יקר ראתה עינו צתשובה שלמה מצכותיו שזוהו ככריכות על דבר זה וצביא דברי הרב צאר שצב דכתבי קדש צין ככתב צין צדפום אסור לאצדס ולריכין גנחה ואפילו כתובים צכל לשון וכלל כתב וצ"כ הע"ז דדברי דפוס הוא כתב גמור וצביא שו"ת לצ יהודה (צירעלסאכן) סימן ס"ד ושו"ת מהרש"ם יו"ד סימן קפ"ד ושד"ת השלם (דפוס חשכ"צ)

רפ"ג זיו"ד וברמ"א בהג"ה שם כתב וי"א דאין לכתוב דברים של חול בכתב אשורית שכוחצין בו החורה ע"ש, ועי' שו"ת תפ"ט פ"ד סימן לז שהביא דעת האחרונים שיש ללסוק כן. והנה דהני פוסקים אסרו אפילו דברי חול בכתב אשורית וכ"כ דברי תורה ולאדם צידים ולורקס שדלוי הוא איסור גמור לכ"ע.

ובאמת כי מהאי טעמא היו רבותינו הדיקים שהדפיסו ספריהם לא הדפיסו בכתב אשורית אלא בכתב רש"י שצרכו ענותנותם לא תשבו שראויים הם להשתמש אפילו בספריהם בכתב אשורית. ח"ל רבינו ירוחם נתיב ז' ח"ב, ומן הראוי לך שחזק כי הכתיבה הזאת הנקראת כתב אשורית כיון שנתנה בו תורה ובו נכתבו לוחות הברית כי הוא מגובה מאד להשתמש בו רק בכתבי קודש ומימי קדם ישראל נזהרים בזאת וכן כתביהם וחיצוני חכמותיהם וכתבי חול שלהם בכתב עברי לכן תמצא תורה על שקלי הקדש דברים של חול בכתב עברי ולא תמצא מעולם אות אחת מה בכתב אשורית בדבר שנמצא משאריה ישראל לא במטבע ולא באבן אלא הכל בכתב עברי וע"כ שינו הספרדים כתובתם ושמו אותותם אותו אחרת עד שנעשה הכתב ככתב אחר להחיר להשתמש בו דברי חול. והרי יוסף מנע לכתוב הגט בכתביהם החלויים וכו' וחרו הסופרים לכתוב הגט בכתביהם מיושנת בכתב אשורית כס"ח וגם זה עכב על ידם ואמר להם ואף נשתמש בזה מכתב חלקים ויצא לחול אבל נכתוב בכתביהם אחרת הנקרא בלשון ערבי מדדד וכל אשר יעשה כזה הוא בכלל מכבדי החורה וכו' ע"ש.

אל"א שצנעני"ה לא חשיר דרא וכעת הכל מדפיסים אפילו בחגין וכיוצא בו ואפילו שיינע אידען ואינן יודעין שיש בזה איסור וכ"כ בכתב סופרות ממש עם חגין עליו שדלוי אין לעשות כן.

ומה נעמו דברי כת"ר שהביא דברי צעל עצודת הגרשוני ריש סימן י"ז שכתב לצו מהר"ם ז"ל שאסור לכתוב ד"ת ודברי חול על נייר אי משום ציון ד"ת והני אדווערטייזמענטס ודאי בכלל הם, ובענייניו הבאחי ראה גדולה לדבר עכ"כ הג"ל מדברי הא"ע שה"ת עכ"פ לא תצנה אחרון גזית כתב ז"ל, טעם הדבר ח"ל ועל דרך הסברה אולי היה כן כדרך פגול בעבור שהיה קרב לגבי המצח אין ראוי להיות הנשאר פגול כי יחלל קדש שהקדש אס ישר ממנו עד שיכיה פגול וככה זה אס יכרתו האבנים לצנות המצח אולי יחול הנכרת מן האבנים לע"ז או למקום המטונף זה אינו כבוד ע"ש הנה אפילו האבן הנחנץ מאדמה אס יחתוך החני למצח וחליה השני לדבר אחר אינו מדרך כבוד וכ"כ לכתוב על נייר אחד מאד אחד דבר תורה ומאד שני אדווערטייזמענט או דבר חול סחם ודאי שהוא ציון גדול וראוי גדולה לצעל עכ"כ ז"ל.

אל"א שמה שיש להעיר עוד שגם צעיתוני תורה הירחונים אשר מדפיסים בספריהם אדווערטייזונג צעל דפוס וכשר פלייש וצאם קאמפאני וכיוצא בזה ועוד ועוד כמה מיני מודעות ומני מאכלים והם כותבים בלשון שאינם אחראים עבור הכשרות אבל מה זכ נוטיל כתיבתו בלדו עם מצפנים הוא מדפיס מודעה

גדולה שזה כשר וצאחיה מקום צאחיות קטנות כותב אין המערכת אחריות לתוכן המודעות גם הפארווערטס אינו אחראי. אבל פשוט שהקורא צעיתוני ירחון תורני אשר מוצא שם דברי גאונים ודיקים חשובים זה די להקורא לומר שהכשר שראה שם ודאי מבימן חכ מלמד שגם הם אינם מדקדקים שלא להדפיס על נייר אחד קודש וחול וציון לתורה הוא. חכ רבות צענים שאין אני מדפיס מחידושי תורה בשום ירחון או עיתון רק מה שבישיבה מוציאה מידי פעם צפעס בלתי חערות אחרות. עכ"פ גם ידי חתון עמו ויפס העיר והלויי שאלוי ישמעו והיה זכות הרבים תלוי בו. ועכ"פ אותם שמדפיסים צאמרים שהוא בכלל פת לעשות, יחירו על הקוראים שיגמרו את הדברי תורה וכלי האי ואלוי, והרבה יש לדבר מה.

ידידו דושה"ט ושת"ר בלב ונפש

מנשה הקטן

סימן קפד

המספר מזוזה לבדקה בשקבעה אי חזר ומברך

ח' מרחשוון התשל"ה ב"י

מע"כ ידידי רב' המופלא ומופלג מלא פלג מנעו תרשישים וכו', כש"ת מוה"ר נפתלי עהרענרייך הי"ו.

אחרונה"ה צידיות,

מכתבו קבלתי צעירוף י"ג שאלות בהלכות מחנה ולפי שאין הז"ג להאריך לכתוב רק צקצור הלכה למעשה. וצדד שאלו צמי שהסיר מחנה כדי לצדק אי חזר ומצרך כשיחזור ויקצענה כיון שדעתו היה להחזיר שנסחפק בזה הצרכי יו"ד סימן רפ"ו הביאו הפת"ש ורואה לדעת האין לנהוג הלכה למעשה.

לפום ריבטא נראה דדבר זה במחלוקת שנויה דגרסינן בגמרא סוכה מ"ז ע"א אמר רב מני צרה דצח שמואל חזינא ליה לרבא דלא פציז כשמעתיא אלא מקדים וקאי ועייל לציח הכסא ונפיק ומשי ידיה ומנח תפילין ומצרך וכי אליטריך זימנא אחריתא עייל לציב"כ ונפיק ומשי ידיה ומנח תפילין ומצרך וכו' וכתב הצ"ח סימן ח' ובסימן כ"ה צא"ח דהפושט עליה וחזר ולבשו חזר ומצרך עליו וכו' והז"מ והע"ז השיגורו דהסא שאני הואיל ואריך לסלק התפילין מכה ציב"כ וא"כ הכי נמי לדעת הצ"ח לכתורח חזר ומצרך ולכד"מ אינו חזר ומצרך, איצרא ד"ל דכתיב אפילו בד"מ מורה דברי צמחה נמי הרי אריך לסלק המצח לצדקה וא"כ הו"ל כמו שצריך להסיר התפילין ציב"כ וכן מלאתי בשנות חיים להגרש"ק ה"ל מחנה תשובה ג' שכתב צפשיטות שאס נעל המצח ע"מ להחזיר תלוי במחלוקת צא"ח ה"ל לציח וה"ל תפילין וקו"ל דאין לצרך אבל אס צענמה נפלה נראה דחייב לצרך לכ"ע וכן אס נעל ע"מ לצדקה אס היא כשרה א"כ כיון דחשש שמה תמצא פסולה וילטרך אחרת הרי אסח דעתיה מינה נראה דבזה צריך לכ"ע

לדקדק לא היו הפסק וא"כ הכ"ג במחזה זה לפענ"ד צרור
בס"ד וא"כ נתחזקו דברי הגרמ"ש ז"ל.

והלום חזיתי בשו"ת שארית יהודה לכדו"ז צסימן קל"ט
שהאר"ך לברר צמי שהוריד מחזה לדקדק אי חוזר ומצרך
והורד נמי להגרמ"ש ז"ל דאיו מצרך ועי' שו"ת בית שער
יו"ד סימן ש"ע ש"א ש"ב, והעולה לפענ"ד דהיכא דדק
ומנאכ כשרה אין חוזר ומצרך וכדעת מהרמ"ש ושארית יהודה
וגם בחיד"א מספקא ליה והציוו הפת"ש ומרפינן נמי
ספיקתו לדין וכו"ל הגרש"ק יחידיא וספק ברכות להקל והגם
כי דחינו ראיית הגרש"ק כנלפענ"ד.

לאחר חיתום שערות מלאחי להגאון בשו"ת בית יצחק הכ"ל
ד"ג כחצ בפשיטות דהמסיר מחזה לדקדק דא"ל לברר
בחוזר וקוצעה והסכים לדעת השואל והציוו דעת הגרש"ק
וחלקו עליו ע"ש. ולענין היסח הדעת כחצ דאדרבה דלא היו
היסח הדעת מהמורה דברי הוא עוסק במאור לחזור ולקצעה
ושישו מעי דב"ה כיוצא בעמלי לסברתו הרמה בזה, אלא
שהבחיני לי בעבורי ראייה מסכין מה שלא הביא הגאון ז"ל, וכן
מלאחי ג"כ בשו"ת מהרש"ג יו"ד סימן נ"ז בפשיטות דא"ל
לחזור ולברר.

סימן קפה

**עוד לחנ"ל, נפל המזוזה לבדיקה ולהחזירה לאחר איזה
ימים**

אם נעלה לבדוקה ולהחזירה באיזה ימים, כה"ג נראה פשוט
דכל שלא מתכוין להחזירה מיד אחר הבדיקה דחוזר
ומצרך ובעין דמפורש כה"ג בא"ח שם דאם פושט העליה שלא
לנשו אלא לאחר זמן היו הפסק ואפילו חזר ולנשו מיד נמי
חוזר ומצרך והכ"ג כתב הפת"ש בשם הפוסקים לענין אם שח
בין שחיטה לשחיטה שיפסיק זמן מה בהילוך וכיוצא כי כדי
שיכול לחזור ולברר וא"כ הכ"ג במחזה כל שלקחה לבדוק ולא
תכוין להחזירה מיד הו"ל הפסק וחוזר ומצרך.

סימן קפו

עוד לחנ"ל, נפלה המזוזה מעצמה

אם נפלה המזוזה מעצמה וחוזר וקוצעה חוזר ומצרך דומיא
דעליה שפל ואפילו למ"ד בעליה שפל אם נשאר עליו ע"ק
אין חוזר ומצרך על העי"ג מ"מ במחזה אפילו נשאר מחות
אחרות על הבית בחדרים אחרים מ"מ בחדר זה שפלה המזוזה
לא נשאר כלום שעליו לסמוך וכיון דאם רואה לקצות מחזה חייב
בצרכה הכ"ג חוזר ומצרך.

לברר וכן בחפילין וליית אם הסוין לבדוקן אם המה כשרים
כיון דהיה ספק לו אם יניחם כלל או לא כל כה"ג היו היסח
הדעת ונריך לברר פ"א אף שנמאלו כשרים כן נלפענ"ד נכון
וברור עכ"ל. וכן ראייתו מלמד בשו"ת בית שער יו"ד סי' ש"ע.

אל"א דראיתי בשו"ת מיהר"מ שי"ק יו"ד סימן רפ"ה שגשאל
ג"כ בעין זה והביא מחלוקת הב"י והד"מ הכ"ל בפושט
עליהו ותפילין ותלה מחלוקת זו במחלוקת אחרת בא"ח סימן
ס"ה בהפסיק בלמנע הק"ש דבב"י הוכיח מהרי"ף והרמב"ם
דאין חילוק להחשיבו הפסק בין נריך להפסיק או לא נריך
והד"מ שם פסק כהתוס' והרא"ש דיש חילוק בין היכא דמחוייב
להפסיק דאז חשבו הפסק יותר וא"כ הב"י והד"מ לשיעתייהו
אזלי מק"ש לתפילין והעלה דכיון דהרמ"א פסק בחפילין דאיו
חוזר ומצרך א"כ הכ"ג במחזה איו חוזר ומצרך ואפילו לקחה
לבדוקה וכה דלא חשיב ליה נועל לבדוקה מחוייב להפסיק ז"ל
דס"ל דמטיק דינא לא נריך לבדוק כלל וגם כי לאו ממע
ברגע האחרון שכבר מחוייב הוא לבדוק הוא צדק וגם סמכין
אחזקת כשרות ולכן אפילו נועל לבדוקה לא מקרי נריך להפסיק
משא"כ הנכנס לביכ"ב דהתם מדינא נריך להפסיק דא"א לו
ליכנס בשום אופן בחפילין. ולפי"ז היכא דהמחזה לריכב מדינא
בדיקה כגון שירדו עליה גשמים וכיוצא בו הכ"ג דחוזר ומצרך.

איברא דנראה דמהרמ"ש והגרש"ק פליגי בסברא דהגרש"ק
כתב דכיון דספק לו אם ימלא פסול ויערך אחרת מסיה
דעתו הימנה ודעת מהרמ"ש דכל שלא נגמרה המלכה לא
מסיה דעת וכיון דבמחזה לא נגמרה המלכה ליכא מסיה דעת
דברי דעתו על המלכה ועיקר הבדיקה מפני שרואה לחזור
ולקצעה לשם מלכה זו א"כ ודאי לא מסיה דעתו הימנה אלא
דאם תמלא פסול יניח מחזה אחרת וא"כ בזה יחלוק נמי
אמהרש"ק ז"ל בליית אם הסוין לבדוקן אם הם כשרים או
בחפילין דלא היו היסח הדעת דהא בזה תליא כמובן.

ודא ראייה שהביא מהרש"ק ז"ל דכיון דחשש שמא תמלא
פסולה ויערך אחרת אסח דעתיה מינה לכאורה י"ש
לדחוק משאחט דהרי קיי"ל דנירך על השחיטה שוחט והולך
כל היום על סמך צרכה ראשונה ואם מפסיק צניחה אפילו
בשחיטה דעת הרא"ש צו"ד סימן י"ט דהוי הפסק ועי' ש"ע
א"ח סימן ח' סי"ב ובמג"א סק"י"ד ובא"ר שם מה שחמה
על כב"ח וזמיה עי' ת"ש סי' י"ט דעתו כע"ז וכתב דשכ ואל
תעשה עדיף אך דהש"ך הכריע כהב"ח. והנה קיי"ל דהשוחט
נריך לבדוק בין שחיטה לשחיטה וא"כ לדעת הגרש"ק דהבדוק
מחזה כיון דמספקא ליה אי כשרה מסיה דעתו הימנה א"כ
הבדוק סכיני נמי נימא דאסח דעתו מצרכה ראשונה וא"כ
יחזור ויברך על כל שחיטה ושחיטה ועי' נראה דלכ"ע מה
שבדוק הסכין איו חשבו היסח הדעת דאדרבה הרי רואה
הוא צקיום המלכה ולהמשיך במלכותו ועי' הוא צדק שיוכל
להמשיך המלכה ולכן לא היו היסח הדעת והכ"ג במחזה כיון
שכאז מחוייב בהמשך המלכה והוא רואה לחזור ולקצעה ודאי לא
מסיה דעתו. ישיב מלאכה טעם שייכא הרי מצוה דהנפול

סימן קפז

עוד להנ"ל, נמצאת חמזוזה פסולה וקובע אחרת

נמצאה החמזוזה פסולה צדיקה וקובע מחזק אחרת פשוט לזריך לזכר וכ"כ מהכרמ"ש והשארית יחודה והגרש"ק. ופשוט דאם הסיר החמזוזה לקובע מחזק אחרת יותר נאה הימנה נמי לזכר לזכר דאחמזוזה זו לא צריך דומיא דהלוקח תפילין אחרים שמצדק עליהם.

שוב מלאתי בשו"ת מהרש"ג יו"ד סימן נ"ז בהמסיר מחזק ורואה לקובע מחזק אחרת נאה הימנה שחולק צדק על מהר"ם שיי"ק שאין לזכר לזכר ובעצם דכיון דהכא הבית מחזק צמחה וכיון שצריך על החמזוזה על בית זה מה לי מחזק זה ומה לי מחזק אחרת ע"ש. ולפענ"ד נראה דברי מהרמ"ש, לא מיבעיא לפי"ד כק"ז בבית שפרים יו"ד סימן ש"ע דתפילין מלאתם כל היום וכל רגע שמשירים ללא לזכר מצעל מ"ע ואם הסירם צמחיד בלי לזכר ודעתו להניחם אח"כ או אפילו אין דעתו להניחם מ"מ אם חזר ומניח אינו חוזר ומצדק אח"כ בלוחו היום כי לולא שעשה עבירה להסיר לא היה מחויב לזכר אח"כ ה"ל מנא"ץ דמי ציקש מידו לבא לכלל חיוב ע"ש, מ"מ אם הניח תפילין אחרים ודאי חייב לזכר עליהם וא"כ הכ"ג בחמזוזה דמי לתפילין, אמנם אפילו בלאו הכי מ"מ פשוט דגם מהרש"ג ז"ל מודה דאם נפסלה החמזוזה ורואה להניח אחרת דחזר ומצדק ולפי טעמו אפילו נפסלה החמזוזה נמי לא יצרך וכ"ש לפי מה שהביא ראייה משופר דאם צריך על שופר זה ונשבר או שאינו יכול לתקוע דמצינן שופר אחר ותקוע בלא צרכה א"כ הכ"ג בחמזוזה וע"כ דלא דמי לשופר דהתם הצרכה על שמיעת השופר והכא הצרכה על קביעת החמזוזה ואם קובע אחרת הרי לא צריך על השניה ודו"ק. **ואם** הסיר החמזוזה רק לתת אותה בתוק שלח תתקלקל גרמא דלכ"ע לא צריך לזכר דהא לא אסח דעתיה מינה.

סימן קפח

עוד להנ"ל, נאל הרבה מזוזות לבדוקן ונתערבו

בי שנוטל הרבה מזוזות לבדוקן ואינו יודע איזה מחזק מלאת דלת ודעתו היה לחזור ולקובען אי חזר ומצדק או לא. הנה צדק יש לעיין דלכאורה יש לומר דדוקא בקובע מחזק על מקומה הוא דאינו חוזר ומצדק אבל אם קובע מחזק אחרת הרי כתבנו לעיל דחוזר ומצדק א"כ אפשר דתתחלפו המזוזות וממילא חייבת בצרכה ואפשר דכל אחת תבא על חדרה ולכאורה הדבר תלוי בצרייה והוצרך הדבר דכל מחזק שקובע זה הוא החמזוזה שהורידה משם ואינו חוזר ומצדק אפילו נתערבו המזוזות. ומיכה י"ל נמי כיון דאית לן שיטת הגרש"ק דאפילו צמחם לצדיקה חוזר ומצדק א"כ כיון דאית ספק שמא תתחלפו נלענך נמי שיטת הגרש"ק ויחזור ויצדק ולכן לפענ"ד לכתחלה יראה שלא יערב ולא יתלף אותם ואם נתערבו אז כדאי להניחם קלת ולהסית דעתו ולא יחזור ויצדק, ומיכה אם רואה יכול לסמוך בצרייה ולא יצדק.

סימן קפח

עוד להנ"ל, הנכנס לבית ואינו רוצה לשלם רק עבור מזוזות פשוטים

בי שיש לו מזוזות מסופר מומחה ויר"ש ויולא מהבית וישראל אחר צדק לדור שם ואינו רוצה לשלם לו דמי החמזוזה אלא דמי מזוזות פשוטים כשרים, הנה פשוט דיכול לומר לו אז תן לי צדק או עול את שלך ואני אקנה לי מזוזות כשרות בזה, וכן מבואר באתרוגים ואין לי זמן עשוי לזין אחריהם ואין לי דמיון כלל למחלוקת המר"ם מינץ עם הכח"ל בגזל אתרוג דהכא אינו חייב לו כלום ולגבי היולא הוא דהוי סכנה.

סימן קצ

עוד להנ"ל, אי מותר להחליף המזוזות במזוזות פשוטים

היוצא מן הבית אם מותר להחליף את המזוזות ולקבוע במקומם פשוטים. הנה מן עיקר ההלכה הוה מותר להחליף מ"מ אין ראוי לעשות כן ומיכה אפשר שיכול להערים וליקח המזוזות שלו לצודקם ויתנם לסופר או למי שהוא לצודקן ויניח מזוזות אחרות לפי שעה במקומם עד לאחר הצדיקה ואח"כ ישאירם במקומם וככ"ג אם עוד דר שם ודאי לזכר לזכר עליהם.

סימן קצא

עוד להנ"ל, המפוסק אם יכנס שם יהודי אי מותר ליחול המזוזות

היוצא מן הבית אפילו אינו צריך לו אם יכנס ישראל לדור שם מ"מ כיון דמידי ספיקא לא ילא הו"ל חמירא סכנהא מאיסורא.

סימן קצב

עוד להנ"ל, הקובע מזוזות בבית שכור ואח"כ קנאו אי חוזר ומצדק

בי שקבע מזוזות בבית שכי' שכיר אלא דמחויב בחמזוזה מדרבנן ואח"כ קנאו להבית דמחויב בחמזוזה מדאורייתא אי צריך לחזור ולצדק או נפטר צמח שעשאו כשהיה מחויב מדרבנן. הנה ע"י צספר נחלת לצי יו"ד סימן רפ"ו סכ"צ וסימן רנ"א ס"ב שנכתב צדק ודוקא אליבא דר"ע ע"ש. ומיכה לפענ"ד פשוט דא"ל להסיר וראיה משו"ת מהרש"ג יו"ד סימן נ"ז צסופו שחקר באם עכו"ם קבע מזוזות בביתו של ישראל אם החמזוזה כשרה ובעלה דכשרה שאין לאסור משום תעשה ולא מן העשוי והעכו"ם אינו מחויב זה דהא גם סוכה יש פסול תעשה ולא מן העשוי ואפ"כ סוכה נגזר כשרה וכ"כ בשו"ת חלק לוי יו"ד סימן קט"ו וא"כ כ"ש צדיק כיון שהקבעה ע"י אדם רק צמח דרבנן לא הוי כשציל זה תעשה ולא מן העשוי. שזר ראיית בשו"ת

השוכר להכי כחצ רש"י דמחזה שאני לפי שמשמרתו חזק נאריך להדר זה. והקשה כ"ג לפי מ"ש הרמב"ם פ"ה מהל' חפילין ה"ד שהכוחים שנות קדושים ושמות מלאכים במחזה או פסוק או חותמות הרי הן ככלל מי שאין לו חלעו"ב שאלו העופים לא די להם שצטלו המלאכה אלא שעשו מלאכה גדולה שהוא יחוד השם של הקב"ה וההצטו כאילו הוא קמיע של הניית עלמן שעלה על לבם הסכל שזהו דבר המהנה בהבלי העולם עכ"ל. ולפי"ז גם מחזה אינה צריכה שצטיל השמירה ח"כ אין זה טעם מספיק לחלק בינה לשאר מלאכה ושפיר י"ל דעיקר המלאכה הוא על צדקה"ב אלא כשהוא דר צו יש לו גם חופלת שמירה ואם השמירה לאחרים נשאר לו עכ"פ עיקר חופלת המלאכה וכח"ר האריך בזה.

ולפ"ע נ"ד להבסוף חמיה על חמיהתו, חזק דרש"י הוסיף על טעם דשמירה וכח"ר ביהך ביהך נכנס ויולא בזה, ולכא"ל למח ליה עוד לטעם זה ולא כגוי ליה בטעם דשמירה. שנית יש לחמור ולכאורה דרש"י ביהך ביהך נכנס נגד הגמרא יומא י"א ע"ב דפרק אלא ביהך למ"ל כדכרזא דאמר רבא דרך ביהך וכי עקר אינש כרעיה דיימנא עקר ברישא ופירש"י דרך ביהך לימין צבואו לבית ולא מימין ללאחר ע"ש. מצאנו דמצינן דרש"י דרך ביהך שביא ימין ולא שמחה חוצה דהר הוא והא"ר עשה רש"י לעצמו דרש"י דמצינן מצאנו דקרי ליה חוצה דהר. עוד קשה דרש"י כאן פירש ביהך נכנס ויולא וביומא פ"י דרך ביהך לימין צבואו ולא מימין ללאחר וא"כ ביהך משמע ביהך ולא לאחר ובה"ר דרש"י ביהך נכנס ויולא ובתוס' ע"ז דרשו מדתרי ביהך כתיב ע"ש דף כ"ף ע"א.

ומה שנלפנ"ד בס"ד דרש"י לשיטתו אחי שפיר, דהנה שיטת רש"י דבית שבור חייב במחזה מדאורייתא ועי' פנ"י מה שהקשה בא שכיחות לא הוה כמכר אמנם נראה דרש"י ס"ל מוכחצו חורה ביהך דרך ביהך ממילא מוכח מינה שהוא נכנס לאחור בית שאם אחת אומר שאינו נכנס זה ח"כ אין כאן ביהך ושמעינן מיהו דבית שאין לו דיוורין פטור מן המחזה דלא קרינן ביה ביהך ביהך דליכא כאן ביהך ולא יליא וא"כ שפיר מאותה דרש"י עצמה דרש"י דרך ביהך שמעינן ממילא דמחזה חוצה דהר הוא כיון דחלה מחזה צריכה צבית. שכן ראיתי במאורי פסחים הג"ל שכתב כעין זה וז"ל, ולענין מחזה מיהא על השוכר לעשותה שמחה חוצה דהר הוא שהרי כתיב זה ביהך דרך ביהך ואפ"י שנאמר לקבעה צדד ימין דכי עקר אינש רגליה וכו' מ"מ נכלל זה שכל שאין לו שם ביהך אינו חייב במחזה ואפילו לא השכיר לשום אדם כמו שיצאנו במקומו עכ"ל. הנה מצאנו כמ"ש בס"ד ומיושנת קושייתו דהא"ר עשה רש"י לעצמו דרש"י נגד הגמרא.

ומיהו אחתי קשה דילמא אהכ"ג חוצה דהר הוא אצל דוקא למי שיש לו בית שלו אצל לא השוכר בית והכי אמרה חורה וכחצוה על מחצות ביהך כלומר אם יש לך בית ואח"כ דר צו דאיכא ביהך אז חייב במחזה אצל השוכר אף שדר צו מ"מ לאו ביהך הוא אף שיש לו שם ביהך ויליא מ"מ לאו ביתו הוא ופטור ממחזה ומנ"ל דהשוכר בית נמי מחויב במחזה מה"ט

בית ילחק וי"ד סימן ק"ד ח"כ שכתב ג"כ דילא והציא ראייה ממג"א סימן רס"ז דיכול לקדש מצע"י אף דלא הוי רק דרצון וא"ל לחזור ולקדש כשנעשה עליו חיוז דאורייתא ע"ש.

סימן קצג

עוד להנ"ל, קמן שקבע מחזה אי יוצא י"ח

ומה"ט נפגע נמי ספיקתו אי קמן שקבע מחזה אם יולא י"ח דמכרזא דקמן לא גרע מעכו"ם וגם עכ"פ ראייה מקידוש ועי' נחלת בני יו"ד סימן רנ"א ס"ב שהעיר על זה.

בדבר שאלחו הנוסעים בימי הקיץ לנופש ושוכרים דירות על צ' וג' חדשים אי מחויבים במחזה, עי' בספרי משנה הלכות ח"ד סמן קל"ד קל"ו שכתבתי מזה.

סימן קצד

עוד להנ"ל, נוסח ברכת מחזה בלשון יחיד

מאי טעמא כשקובעין כמה מחצות מנכר בלשון יחיד לקבוע מחזה. הנה בשו"ת הרשב"א ח"א סימן תח"ט כתב דמסתברא מי שיש לו פתחים הרבה אינו מנכר אלא ברכה אחת שאפילו חפילין של יד ושל ראש שכן מלות חלוקות ואין זה מעכב אלא זה אין לריק אלא ברכה אחת נראה בטעם דהעיקר דליכא אלא חזק מלאה ואכל פתחים שנותן מחצות אין זה אלא מלאה אחת, ולכן מנכר מחזה.

אלו דברי ידידות שהספקתי בין הפרקים להשיב, וי"ד שיתקל למד תורה לשמה וללמוד ע"ד אבותיו, הגמברו בלב ונפש מנשה הקטן

סימן קצה

ביאור רש"י בפסחים, מחזה חוצה דהר

י"ב תשרי התשל"ו ב"י יצ"א

פתקא טבא ושנה טובה למע"כ ידי"ע וידי"ג רב האי טאן וצדיק בבית מוה"ר רפאל זילבער שליט"א, רב דקאל בני משה ור"מ דישיבה תרי בעמ"ס מרמא לנפש.

אחרשכ"ג בירידות,

את ספרו היקר ח"ד על ש"ע א"ח קבלתי, ולאחז שעיניתו צו אכחצו כאן בערה אחת מה שראיתי בעברי בין דתרי הכתבים. בסיומן ע' אות צ' העיר בדברי רש"י פסחים ד' ע"א ד"ה חוצה דהר שפירש"י בטעם לפי שמשמרתו וכתיב ביהך ביהך נכנס ויולא זה אצל הכה דזיקה חמן דרצון, ופי' הפני"ו וא"ח צבואת רש"י צמ"ש לפי שמשמרתו ולכאורה תקשה נילף ממחזה גם לשאר מלות כביטול חמן וכיוצא בו שהחיוז על

מן העשוי לפענ"ג ז"ע. דודאי דרך דירה הוא צדק וככה לוחה החורה לקבוע מחזה וכבר הבאחי במקום אחר מש"כ בס"ז הטעם דבית העמים וכיוצא בו חייב במחזה אף שאינו דר שם לפי שכן הוא דרך דירתו צדקו אחד הוא יסן וצדקו הוא אוכל וצדק אחד הוא מניח חפציו וצדק במקום שהוא משחמש דרך דירתו חייב במחזה וא"כ זהו ג"כ דרך דירה שאדם יוצא לסחורה כמה ימים וחוזר לצדקו וזהו דרך העולם לדור בו וצדקו כי השאיר שם אשתו וצדקו ושם צדקו ודעתו עליו צדק שעה שהוא על הדרך לא היו אלא כיוצא לשדור וחוזר לצדקו דלא צדק לקבוע צדק שם שהוא נכנס בבית, ומה מחקו צדק דברי רבנו הגדול רש"י שכתב חוצה הדר נכנס ויוצא ולעיל דקדקו מה שכתב רש"י יוצא ולהג"ל נראה דרש"י הקדוש צדק לישב קדושתו ומקורו הגרע"א דלא חימא שאם יוצא מצדו וחוזר ונכנס יאמר צדק פסע לקבוע מחזה וכמו צדקוילין שאם מסין וחוזר ומניח חוזר ומצדק צדק פסע וקמ"ל דביתך צדקו נכנס ויוצא זה הוא מצד מחזה שיהא נכנס ויוצא ואינו חייב על כל יוצא ונכנס אלא כיון שקבע צדקו הכנסה די דביתך משמע נכנס ויוצא כנלפענ"ג נכון.

סימן קצו

עוד להג"ל

בירושלמי דרבי שלח מחזה לארבעון חזא קצ"ה

באות ד' הביא ירושלמי פאה פ"א דרבינו הקדוש שלח מחזה לארבעון לשמירה ובשאלות פרשת עקב מצואר דמחזה הועילה לגרש את השד מצדו של ארבעון והפני"מ כחצ דארבעון יחודי חשב היה ובשאלה יעב"ץ סימן קכ"א כחצ צפופות דעכו"ם היה וכ"כ ציד המלך והקשו עליו מהרמ"א י"ד סימן רנ"א דאין נותנין מחזה לעכו"ם והבאר שבע ח"י דכיה מאמין ציחוד השם וכ"כ חמה דאם יחודי חשב היה דודאי קיים מצד מחזה מעלמו ולמה ליה לרבי לשלח לו מחזה.

ולפענ"ג אי צביל הא היה אפשר לומר (לפי גירסת השאלות שאין קיימין עכשיו) דהשאלות כתב שם כתב ליה חד מחזה ושיגר ליה י"ל דהגם דארבעון הי"ל מחזה מ"מ היה ס"ל לרבינו הקדוש דיהיה אלא חשבות מחזה שכתב רבינו הקדוש ושלח ליה ואדרבה מי שמחייב במחזה חשיבות גדולה היא אלא שיהיה לו מחזה מאיש קדוש כידוע מחפילין ומחזות של ר' משה פשעוטרסקער וכיוצא בו ובלאו הכי כיון שארבעון שלח לו מרגליות גדולה למחזה צדק מרבינו הקדוש שיהיו לו מחזה כיון שראה שארבעון מחזה צדק חבצ שלח לו חזרה מחזה להראות לו שאין לו לבעות צדק עשור ואדרבה יש עושר שמור לבעוליו לרעתו אצל לר"ך הוא למחזה שחשמונו צדק עם כל הכסף שיש לו.

וא"י קשיא הא קשיא דהשאלות שם מסיק ח"ל, מיד נכנס שד צדקו של ארבעון ולא היה לו אלא צדק אחד וצדקו כל הרפאים ולא הועילו לה כיון ששלח ארבעון את המחזה ושם

זה פי' רש"י חוצה הדר שמשמרתו כלומר דפועלה המחזה הוא שמשמרת על הדר צדקו כיון דמשמרתו אין נפ"מ בין שהוא צדקו ממש או שכור לו כיון דפועלה המחזה שמשמרתו, ומשמרתו לחוד נמי לא סגי דביתך כחצו וע"ז מתוך דביתך צדקו נכנס ויוצא הוא ולא שיהיה הצדק שלו ממש אלא שכור נמי כיון שנכנס ויוצא די צדק וקרינא צדק שפיר צדקו וחייב במחזה ושפיר הולך רש"י לשני הטעמים דלעטם דמשמרתו לחוד הו"ל דוקא כשהוא צדקו דכחצו צדקו ומעטם צדקו לחוד הו"ל צדקו צדקו ונמי דוקא כשם לו צדק דכדי מורה לשון צדק אצל כיון דמשמרתו וכחצו צדקו דרשינן כל שרריך שמירה וביתך דרך צדקו נכנס ויוצא.

ובזה מיושב נמי למה שינה רש"י צפופות ופי' צדקו נכנס ויוצא וציומא לא כתב רש"י רק דרך צדקו לימין ולא כתב נכנס ויוצא וציומא לא צדק לפרש אלא דרשה דדרך צדקו צדקו וזה דרשינן לימין אצל צפופות צדק לפרש על מי מוטל קיום המלוא וחיוצו לכן פי' נכנס ויוצא וע"ז מ"מ ק"א וע"ז דף כ"א דשם כתב רש"י רק נכנס ויוצא ובספרי משנה הלכות ח"ד סימן קל"ח הארכתי קלח לפרש צדקו אחר דברי רש"י ה"ל.

והשתא דאחן להכי נראה לישב נמי קדושת כ"ג דלפי שיטת הרמב"ם דאסור לכוין לשם שמירה א"כ יחייב המשכיר עכ"פ צדקו מצד דודאי רש"י נמי מודה דאין לכוין רק לשם שמירה ומה שפי' משמרתו אין זה הטעם שצדקו המחזה יכוין לשם שמירה דוקא אלא דרש"י צדקו דאין דחוצה הדר דהטעם דמחזה חוצה הדר הוא מעטם שיש צדק ענין של שמירה ומעטם דין של משמרתו לוחה החורה לקבוע מחזה צדקו צדקו מצדו להכנס ויוצא צדקו דכחצו צדקו וע"כ שהוא הדר שהוא נכנס ויוצא צדקו זה ואין כוונת רש"י שיהיה צדק לשם שמירה אלא שטעם זה ממחזה גורם שיהא המחזה חוצה הדר ולא חוצה הצדק אפילו בשוכר צדק.

ובמקום אחר כתבתי דבהא חלוי מחלוקת האחרונים ז"ל נכנסים לבית צדקו וקבע מחזה צדקו שלשים יום דלדעת הגרע"א פטור ממחזה וכשהגיע יום שלשים לר"ך להסירה ולקבועה לשם מצדו ואם לאו הו"ל צדקו חשבה ולא מן העשוי ולשאר פוסקים ליכא חיוב צדקו שלשים אצל אס קבעה צדקו שלשים יאל וי"ל דבהא חלוי דהחלוק הוא מה הוא הפטור צדקו שלשים דלדעת רש"י דהשוכר צדקו מחייב מדאורייתא א"כ צדקו צדקו צדקו חייב הוא צדקו צדקו זה אלא משום דחיישינן דילמא לא מתיר ליה כל שלשים יום הו"ל כדירה ארעי ופטורוהו אצל אס קבעה צדקו עליו צדקו דהא צדקו צדקו צדקו צדקו דחוצה הדר הוא אצל דעת החוס' דהשוכר צדקו פטור ממחזה לעולם רק מיום שלשים ואילך חייבוהו מדרבנן אצל עד שלשים ליכא שום חיוב עליו דליכא כאן חוצה צדקו נמאל דכשקבעה למחזה זו לא היה צדקו חייב כלל וכשצדק לו יום שלשים נחייב צדקו מדרבנן והו"ל חשבה ולא מן העשוי.

אל"א דמה שנחשפק עוד הגרע"א שאם אדם יוצא מצדו לסחורה ליום או יומים או כמה ימים וחוזר א"כ ג"כ לר"ך להוריד המחזה ולחזור ולקבועה דלא ליהוי חשבה ולא

לכ על הפתח מיד צרחה ארחה שדכ ונטל רבינו הקדוש מרגליות לעלמו ואי ישראל חשוד היה האריך לא היו לו מחזות על פתחו עד עכשיו, ואולי זה נכנס גם בחור קושיה מעב"ג.

ומה שנלפענ"ד דבמסכת יומא דף י"א ע"א איתא וא"ר יבודה מעשה בארעבון אחד שהיה צודק מחזות בשוק העליון של פטורי ומלאו קסדור אחד ונטל ממנו אלף זוז וכו' ופירש"י ארעבון שם האיש ואמרו לה ע"ש האומנות ע"כ. ולפוס ריבועא נראה דהוא ארעבון הכהו הארעבון מירושלמי הג"ל וא"כ היה יבודי שהרי צדק מחזות בשוק של פטורי ולפי"ז היה אפ"ל דלאחר המעשה שנטל ממנו הקסדור אלף זוז חדל מלקבוע מחזות גם בפתחו כי חשב כמו דמצואת דאבולי פטורות מן המחזות מפני העכו"ם הכ"נ פתח ביתו נמי פטור מן המחזות ולכן לא היה לו מחזות על פתחו ושלא לו רבינו הקדוש מחזות כלומר דמחזות פתחו מחזות במחזות אפכ"כ, וארעבון לא ראה במחזות לשיפתו דאינו חייב בכך עד שנעשה לו גם צדו דוקא שנכנס בכך עד ושם המחזה על הפתח ויאלה השד וצרה לו והראה לו רבינו הקדוש דהבית כן חייב במחזה.

ובמה שכתבתי אזרח לה נמי תמיכה היעצ"ן הנ"ל שחמה אליקוטי מהרי"ל שכתב שאין רשאים למכור מחזות לגוי אפילו שנקש ארחה ממנו לכבוד ולשמירת מצוותיו והחמיר בדבר אפילו להכניס עמו צדקה בשביל כך להשיב פני המלך ריקם והגריעצ"ן כתב עליו שהפריח על המדה ושנעלם ממנו תלמוד פרוך בירושלמי וגדולה מזו שרבי שלח לארעבון מחזה אף שלא שאל ממנו תמורת דורון מרגליות שקבל ממנו וארעבון ערל היה ע"ש. ולפמ"ש נדקו דברי מהרי"ל ז"ל ומירושלמי אין ראה כלל אדרבה פשוט דהליקוטי מהרי"ל נמי פשיטא ל"י לארעבון ישראל היה ועכ"פ צנמרא דידן מפורש דארעבון ישראל היה ולכן י"ל ממ"נ שאם על שם אומנות נקרא כך א"כ י"ל דגם רבי שלח לישראל שאומנותו ארעבון ואם נאמר דשם אדם הוא א"כ ישראל היה. שוב ראינו במהר"ן חיות שהרגיש קצת צדק ע"ש ולפענ"ד כמ"ש.

הבה תבני ידידו דושה"ט ועב"ג וי"ר שיחה ליתן לנו מפרי עטו עדי יבא ינתן ודל יקדח עמים ובברכת שחקא טבא חג שמח בלב תנש

משנה הקטן

סימן קצו

קבע מחזה במקום שפטור מן הדין אי מותר לחורידה

ב בלק חשלי"ד ב"י
מע"כ וכו'... שליט"א

ובדבר שאלתו שהולך לחופש (קאנטרי בלע"ז) שפטור מן המחזה אי היתה מחזה אפ"כ אם כשהחור מותר להסירה ולפוס ריבועא היה נראה כיון דליכא חיוב בהנחתה ממילא ליכא קפידא להסירה. מיכו בירושלמי סוף מגילה כתבו ח"ל,

הדר בקונדקי חוזה לארץ שלשים יום אינו לריך ליתן מחזה אם נתן לא יעיל רבי יעקב צד ארחה בשם רבי יאשיה מפני מעשה שאירע משעה באחד שנטל והיה קוצר את בניו, מצואר מדברי בירושלמי דאפילו היתה מחזה במקום שאינו מחויב אם נתן לא יעיל ח"פ.

ומידו אם הוא במקום שחושש שיצאו גוים ויצאו או שתתקלקל בשאר קלקול אז נראה דמותר להסירה ומיאו לריך שיהיה צד חשש באמת כי ע"פ רוב אין הגנבים הולכין אחר המחזות וד"ל.
דושה"ט

משנה הקטן

סימן קצח

אי צריך לבדוק מזרונים מבלאים

מוצש"ק סודות התשל"ד בג"י יצ"א
למאן דלא חזינא מברכינא וידא שמיה מברך ה"ה המושלח ומופלג מלא פלג וכו' כש"ת מוה"ר יעקב פריעדמאן הי"ד, חלמיד בבול מקור חיים בג"י.

אחרש"ה ו"ה ו"ה, יסלח לי אולי לא תארתיו כראוי כי צנלתי מכירו קאמינא אמנם מכתלי מכתבו ניכר כי ז"מ הוא. ובדבר שאלתו אי לריך לבדוק מזרונים (מאטראסעס בלע"ז) משכב (קאנטרי בלע"ז) שטיחים (ראגס בלע"ז) מנעלים ומעפחות הידים מחשש שטענו או אין לריך לבדוק.

גרסינן צנמרא נדה ס"א ע"ב ח"ר צגד שאצד צו כלאים הרי זה לא ימכרו לעו"כ ולא יעשו מרדעת לחמור אצל עושה ממנו חכריכין למת אחר רב יוסף זאת אומרת מלוח צטלות לעתיד לצא וכו' וצנמנה כלאים פ"ט מ"צ הכרים והכסחות אין בהם משום כלאים ובלבד שלא יהא צשרו נוגע בהם וכו' (מ"ק) מעפחות הידים מעפחות הספרים מעפחות הספג אין בהם משום כלאים ר"א אוסר ומעפחות הספרים אסורות משום כלאים (מ"ד) חכריכין המת ומרדעת של חמור אין בהם משום כלאים לא יתן המרדעת על כתפו אפילו להוציא עליה זבל (מ"י) הכרסים והצדססים והדלמטיקיון ומנעלות הפינון לא ילגשם עד שיצדק רבי יוסף אומר הכלאים מחוץ הים וממדינת הים אינן לריכין צדיקה מפני שהזקתן צקנצום ומנעל של זרד אין צו כלאים לוצעו מותר. וצחוס' שם ד"ה לא ימכרו כתבו לחלק דצנמנה אמרו דמרדעת אין צו משום כלאים ובצנמרא אמרו דלא יעשו מרדעת ותי' לחלק בין ניכר ללא ניכר, עוד חלקו דמכ"ה לא אסור אלא לבעלות עליו אצל להביע תחתיו שרי ורבנן הוא דגזור עשר מלעות זז ע"ג זז בשאר כלאים אעו העללה וצאין דרכו בהעללה שרי להביעו תחתיו ואפילו מדרבנן ובלבד שלא יהא צשרו נוגע בהן אצל אצד צו כלאים אסור למרדעת אפ"ג דאין דרכו בהעללה והיינו טעמא דלא גזרו צמס' כלאים צכרים וצכסחות וצמרדעת כיון שאין דרכן

דברי הסמ"ג לאוין סימן רפ"ז דמפרש במרדעת של חמור מותר ובלבד שלא יהא בשרי נוגע בהם אע"פ שאסרו חכמים הנהגה שמה תכרוך נימא ה"מ מידי דאורחיה בלבישה לא גזרו ואפ"ה כחז וברים וכסחות אין בהם משום כלאים ובלבד שלא יהא בשרי נוגע בהם ודוקא כשהן ריקן מניחים על אינעבא כדאיתא בירושלמי אבל כר מלא נכסף על ידי בני אדם וכן ריקן ומונח על חבן שאדם נשקע באמצעיתו ונכספין הלדין עליו אסור נשמע מה דברכין אף שאין דרכן בהעלאה גזר בהנעב אף שאין בשרי נוגע בהם. אלא דמ"מ העלה הפמ"א דדוקא באותם רכים הנכספים לידי אדם כה"ג איכא למגזר אפילו בקשים אבל בברים הניחיים ליבש עליהם וא"א לכופ על ידי אדם ופשיטא בכסחות שהברים קבועים במסמרות שא"א לכופ על ידי אדם שרי ליבש עליהם אם אין בשרי נוגע בהם וק"ו בכסחות שהבר נחצבר בצפן ע"י מסמרים שא"א בשום דל לבוא על ידי אדם אף שרך מתחתיי מ"מ א"א לבא על ידי אדם מחמת החיבור בע"כ כה"ג אין להחמיר כלל ולכן התיר ליבש בקועשין אף שמן הלדין הוא שטענו כיון שאינו דרך לבישה ולא דרך העלאה מותר וה"ה אם קבע בגדי רקמה בכותלים ומחברים למעלה ולמטה ומן הלא במסמורית דמותר ליבש בסמוך להם כיון דא"א לבא לידי עיטוף בשום דל מותר ליבש ולסמוך עליהם כי אין זה דרך לבישה ולא דרך העלאה ע"ש.

והפ"י לדין נמי היה נראה בדמשכבים (קאטעשעם בלע"ז) ובעייתים (ראגס בלע"ז) וכיוצא בזה אפילו היו שטענו ממש כיון שהם מחוברים ע"י מסמרים וא"א לבא על ידי אדם היה מותר ליבש ולהלך עליהם וכ"ש שאין צריך לבדוק עליהם מספק וזה כל שאין נוגע בהם (וללכת יחף על השטיח היה אסור וע"י עור סימן ש"א בד"א כשהן ירקנין ונתונים ע"י קרקע וכו') וגם במזרוגים מאטראטעם כיון דהם נעשים באופן שהלבד הוא מחובר על הלדיים על העץ או ברזל וא"א שיעלו על גוף האדם כה"ג היה מותר לשכב עליהם בפסקם בנד (ליילך בלע"ז) שדרך לתת על המזרוגים וזה אפילו היה שטענו גמור וע"י בספר בית הלל יו"ד סימן ש"א דנראה ללכאוי פליג אפמ"א הכ"ל וע"י רמ"א יו"ד סימן ש"א בהג"ה השני בס"א ובס"ב בהג"ה ודו"ק.

ועד הנה דברנו אלו היה ודאי שטענו אמנם נידון דידן הלא לכ"ע ליכא אלא איסור דרבנן לכל היחזר וממילא הו"ל ספיקא דרבנן שהרי אינו לא דרך העלאה ולא דרך לבישה ולא דרך חימום וכיון דע"פ רוב ורובא דרובא לא היו שטענו אין לחוש לזה אם לא במקומות שידוע שנעשה ודאי מכלאים כגון שכותצין על הפתק שהוא שטענו דלא הרויח להחמיר על עצמו ודאי יש לו על מי לסמוך והמיקל גם בזה לא הפסיד. ומיכו צריך עכ"פ ליזהר שלא יגע בבשרו בלי הפסק בגד וע"י שו"ת הרשב"א סימן ש"ס על עורות התפורין בפשתן ומחברים אותה בבגד ע"י תפירה העלה הרשב"א ז"ל דכיון דמן התורה שיש עוון וזה הוא דאסור דוקא ואלו בגדים אינם כלאים אלא מדרבנן הולכין בספיקו להקל א"כ כ"ש בדין דיש לסמוך ארוב לכ"ע ואין צריך בדיקה אחריו.

בהעלאה ובלבד שלא יהא בשרי נוגע בהם ותו ליכא למיחש לכריכה נימא ע"ש.

והב"י יו"ד סימן ש"א כתב שכן דעת הסמ"ג וההיתר דמרדעת וברים וכסחות הוא משום דכיון דלאו אורחיהו בלבישה לא גזרו רבנן והרמב"ם פ"י מכלאים ה"ב כתב מה"ה מותר ליבש על מלעות של כלאים שנאמר לא יעלה עליך אבל אחר מלישו תחתיו ומד"ס אפילו עשר מלעות זו ע"ג זו והתחנות שבהן כלאים אסור ליבש על העליון שמה תכרוך נימא על בשרי בד"א ברכין כגון יריעות ושמלות אבל בקשין שאין נכרכין כגון כרים וכסחות מותר ליבש ולהסך עליהן והוא שלא יהא בשרי נוגע בהם עכ"ל. והנה לא חלק בין דרכו להעלות או לא שהרי אסר בעשר מלעות זו ע"ג זו אם התחנות כלאים אע"פ שאין דרכו בהעלאה עכ"ל ר"ל דמדנקט שמה תכרוך נימא ש"מ דיריעות מיירי שאין דרכן בהעלאה אפ"ה כיון דרכין הן אסורין בהנעב תחתיו שמה יכרוך נימא ש"מ דלאו בדרכן בהעלאה תלא מילתא.

והנה במשנה בינה (י"ב ע"ב) משלחין כלים בין תפורין ובין שאין תפורים ואע"פ שיש בהם כלאים וכן לאורר הכוועד ובגמרא שם בשלמא תפורין חזי למלבוש וכו' אלא כלאים למאי חזי וכי תימא חזי למימך תותי' והנתיב לא יעלה עליך אבל אחר יכול להנישו תחתיו אבל אמרו חכמים אסור לעשות כן שמה תכרוך לו נימא על בשרי וכו' דמפסיק מידי ביני ביני יהאמר ר' שמעון בן פזי אריב"ל אמר ר' יוסי בן שאול אמר רבי משום קהלא קדישא דירושלים אפילו עשר מלעות זו ע"ג זו וכלאים תחתיהן אסור ליבש עליהן וכו' אלא בקשין וכו' ה'ה דאמר רב הונא בריה דרב יהושע האי נמטא גמרא דנרש שריא אמר רב פפא ערלנין אין בהם משום כלאים אמר רב הני לררי דפשיטי אין בהם משום כלאים דצריגי יש בהם משום כלאים רב אשי אמר אחד זה ואחד זה אין בהן משום כלאים לפי שאין דרך חמום בכך ופירש"י בקשין בגדים קשין שאין מחממין מותר ליבש עליו וכו' ע"ש ובתוס' ד"ה אלא בקשין משמע הכא בדבר קשה אין בו משום כלאים ותמכו מבגדי כהונה בגמרא יומא דקשין הם ואפילו הכי יש בהם משום כלאים ות' דדוקא להניע תחתיהם מותר בקשין דלא גזרו אבל להעלות אסור אפ"ה בקשין משום גזירה ע"ש.

והר"ן בינה הכ"ל תמה וז"ל, אסור ליבש עליהם מדרבנן, ותמכוני מאי אר"י שמה תכרוך דמשמע דלא הפסיק מידי אפילו עשר מלעות נמי וכלאים תחתיהם אסור ליבש עליהם גזירה שמה יעלה אותן עליו משום שנאמר לא יעלה עליך כלומר משום גזירה בהעלאה ומלשון רש"י נראה שהוא מפרש דאסור לעשות כן שמה תכרוך נימא ואיכא איסורא דאורייתא ודר"ש מפ' מדרבנן וא"ל לזה אלא כך נראה לי דברייתא נקט לה הכי משום דאפילו בכלאים שאין דרכן בהעלאה אלא בהנעב כל היכי דלא מפסיק מידי אסור שמה תכרוך נימא על בשרו אבל כל היכי דמפסיק כל שאין דרכן בהעלאה שרי והיינו דתמן בפרק בתרא דכלאים הברים והכסחות אין בהם משום כלאים בלבד שלא יהא בשרי נוגע בהם והיינו מפני שאין דרכן להעלותן וע"י שו"ת פמ"א סימן ק"י שמפלפל בדבריו הקדושים והביא

אין זו חיות כלל וחזר ונשא אשה אחרת ונולד לאשתו פטר רחם על ידי הזרע מלאכותיות ורואה לעשות פדיון בן ואחא שאל ביה מדרשא דמר נ"י וכח"ר אמר לו שצודאי ע"פ רוב הכזרע הוא מאינו יחזיק וממילא חסור לעשות פד"ב אפילו בלא זרע.

הנה באמת מאד קולר בשאלה זו ובכוונתה ולפום ריבא נראה דס"ל לכ"ג דנת ישראל שנתעברה ממכרי פטור מן הצטורה ומכ"ע פטר ליה דע"פ רוב הכזרע הוא מא"י. אמנם באמת זה אינו דברי אמרנו בגמרא צבורות מ"ז א"ר אדא בר אבהו לוי שילדה בנה פטור מ' סלעים ואוקמה ר"פ דרביעצב מנכרי ואמרין הכס דוקא לוי דאמ"ג דנצלה לנכרי בקדושת קיימא אבל בהגת דנצלה לנכרי נחללה מכהונתו וחייב הבן לפדות עצמו וכחז הכור יו"ד סימן ש"ה וכן נת ישראל מצוברת מנכרי חייב הבן לפדות את עצמו וכחז הכ"ז דפשוט הוא והכ"ח כחז דנלמד בק"ו מכהנת שנתעברה והכי חיפסיקא הלכתא.

והנה חילו היתה הכזרע משל בעל הבג שנתערב שזרע שלו אין זו חיות מ"מ ה"כ פשוט לפענ"ד דה"כ לר"ך לפדותו והרי הוא בנו לכל דבר ולא חיישין דלמא זנח תחתיו והבג דנחלקו הפוסקים הדיוקים לענין פ"ו אי קיים בנתעבר בזה המצב שהוא באמת דין של הכזרע הלו וכבר בארתי בזה בס"ד בכמה תשובות, מ"מ נראה דלכאורה ה"כ חייב לפדותו דכפי הנראה דמנו הוא וכמבואר בלקוטי מהרי"ל מנן סירא שנתו של ירמיה הניחא נתעברה באמצעי ואין לומר כיון דנשעת גירושא אשתו ראשונה נתערב שרע שלו אינו ראוי להוליד ניהוש דלמא זנח תחתיו או שהוא צ"כ שזנח תחתיו ותלח בנצלה זה אינו מחרי טעמי חדא דאין להאמין ברופאים ע"ז צבירור כי ידוע שרופאי זמנינו רובם משקרים וגם אינם יודעים צבירור הפנינים לברר צבירור גמור, והשנית די"ל אפילו אמת כדבריהם מ"מ אמרין דחזר ונתרפא וכח"ג אמרין בגמרא יצמות ס"ה ח"ר נוסח לראשון ולא היו לה צנים לשני ולא היו לה צנים לשלישי לא תנשא אלא למי שיש לו צנים נישא למי שאין לו צנים חלל בלא כחוצה איצטוי להו נישא לרביעי וה"כ לה צנים מהו דתיתצטוי לשלישי אמרין לה שתיקוהך יפ"כ מדצריך דמני אמר לה אגא אדעתא דכ"י לא גרשוך מחקוק לה ר"פ איזה שחקא אן מי שחקין נמלא גט בעל וצניח ממחרין אלא אמרין השתא הוא דצרייתא ופירש"י אלא אי איכא למפטרבי הכי פערין ליה דאמרין ליה השתא הוא דאיצטרי שחזר להיות צריאה מחוליתא ע"כ וכחז צרי"ף ורמב"ם וטו"ש ע"ה סימן קנ"ד ס"ע. מבואר דאם ילדך לאחר שלא ילדה מג' ראשונים אמרין דעד השתא ה"כ חולנית ולא ראיך להוליד והשתא הוא דנתרפא וא"כ הכ"י י"ל גם אלא בעלה דאף שנתערב אלא ברופאים שלא מלא חיות צרע שלו ואשתו ראשונה לא ילדה מ"מ י"ל דעכשיו הוא דצריא מחלי וראוי הוא להוליד, ואפילו אם נדון אורח עכשיו וג"כ לא יראה זו סימני חיות מ"מ י"ל דחזר ונתקלקל או שלא בעמידה ברופאים על האמת.

והנה בש"ע יו"ד סימן ש"ב ס"ב כחז הלוקח כלי אמר מעו"כ לר"ך לנדוק יפה יפה שמה הם תפורים בפשתן והקוצה צבדים מן העו"כ לר"ך להחיר תפירתן ולתפרן בקצום (טור) ואפילו אם העו"כ מסיה לפי חומו שתפרן בקצום אינו נאמן ובמקומות שהפשתן ציוקר מן הקצום יש לסמוך להחיר וכחז הש"ך דוקא דיעצד יש לסמוך להחיר על טעם שהפשתן ציוקר מן הקצום אבל לכתחלה חסור משום שנוה לו לתפור בפשתן ויאל שכו בהפסדו וכן הוא בשו"ת הרשב"א והכ"ח ובעור כחז כל המקומות שהפשתן מלי זהם לר"ך לנדוק וכו' והכ"י ה"ז בשם תשובת הרא"ש שדבר חלי צחילוק מקומות ע"ש ועי' צית כלל שהאר"ך לאסור דאף דאינו שכיח במקום אחד פשתן מ"מ מציאין לשם ממקום אחר ועשין הליווינד ע"ש. ומידי האחרונים כחז דוקא צידון ידידו דאף שהפשתן ציוקר מן הקצום מ"מ קל הוא לתפור בפשתן ויאל שכו בהפסדו אבל צידון שהחוטין שלו עשוין מקצום והם עוצים לתפור כעין של פשתן כידוע וכל העולם תופרין זהם וגם הם יותר צול מחוטי פשתן וא"כ בתרתי כ"ע מודי דאף לחוש אפילו לכתחלה וע"ז סמכו העולם להקל שאין חוששין גם בשאר כלים צבדים ומ"מ כיון דראינו שהוא מציאות שתופרין צבדים שעתה ודאי יש להחמיר בצבדים ולנדוק אותם כפי האפשר בהם שקשה הצדיקה בזה כי כמה פעמים מניחין תחתיה שעתה במקום שאין הצדקה עולה על דעתו וצומת הזה הפשתן מלי בכל העולם וזה ה"כ טעם ק"ת אנשי מעשה שלא לצד רק צבדי מצי כידוע ומ"מ לכל העולם ודאי אין להחמיר בזה צבדים אם לא שגרא אינו רישותא ובגון שכונתין על הפתק וכיוצא בזה שידוע צומת הזה מערבין כל המינים זה בזה.

ובענין מעטפות הידים (האנטוך בלע"ז) או מעטפות שמסתפגים זהם כלים או מעטפות שמסתפגים זהם אחר הרחיבה כולם חסורים משום כלאים עי' יו"ד סימן ש"ה ס"ט ולענין נעלים ע"ש סימן י"ג בהג"ה מנעל של כלאים ובגליון שם בשם כה"ג ולענין אי לר"ך לנדוק אחריהם צבדים פוק חזי מאי עמא דבר.

דושה"ט בלב ונפש

מנשה הקטן

סימן קצ"ה

נתעברה ע"י חזרקה מלאכותית אי חייב בפדיון הבן

אוד ליה כיב בסלו התשל"ד ב"י בימי הצנים והפלאות, ישלח לנו עזרה פלאות, איש הפלאות, וידאנו נפלאות, ויבער הצנים ביד הצדדים, ויבאנו גמולת עולם, ונתנום ידינו והנהיגו וכו' וכו' בגית מה"ר ש"י"ש האלבערשטאם שליט"א, אדמו"ר מציעשניב.

אחרשכת"ך צידיות נאמנה,

מכתבו הביעני צדד שאלנו צמי שנתגרס מאשתו אחר שנתערב בצדיקות ברופאים שאינו ראוי להוליד שזרע שלו

קיי"ל דבהפקירא ניהא ליה וממילא כה"ג לא אמרין ניהא ליה וכו"ל זכות גמור משא"כ פדה"ב. ומרן צבי"ש יו"ד סימן שפ"ב חי' דאפילו ניהא שיש מצור על גוי להחגיג מ"מ אין המצור רק שיהא יחודי ולא מעשה הגריות ול"ש מצור דיליה.

עוד הקשה הש"ך כיון דקיי"ל צתורם משלו על של חצירו תרומתו תרומה ע"כ דהאי סברא דמאור דיליה לאו סברא הוא כלל ולפענ"ד לכאורה ל"ש מגמרא קידושין פרק האיש מקדש דאמרו השתא בשלותו מקדש צו מציעה הא קמ"ל דמאור צו יותר מצלותו והוצא ברמז"ס ועוש"ע א"ע סימן ל"ה ס"א מבואר דניהא ליה לאונש מצור דיליה הוא סברא גדולה והלכה פסוקה וכ"ש הוא מכידי דאין רוצים לקיים מצותו צלי שליחותו דודאי ניהא ליה יותר לקיימה בעצמו שהרי אפילו כידי דעשה שליח אמרין מצור צו יותר מצלותו. הן אחת דבספר יד המלך פ"ל מה"ל שצח ה"ו העיר למח לא מצויה הא דמאור צו יותר מצלותו רק צנני מצור בקדושי אשה ובהכנה כבוד שצח וכתב שם טעם לחלק אמנם צאמח כי אשיתמיעתיה דברי המג"א א"ח סימן רנ"י סק"צ שכתב להדיא דכל המצור אמרין מצור צו יותר מצלותו. איצרא דהא הוא לקאורה מחלוקת הפוסקים ע"י שדי חמד בשו"ת דברי חכמים סימן מ"ג ומ"ד באריכות גדולה ובקיאוח הפלאה מכמה מחצרים ע"ש וא"כ פשט דכל מצור שהוא מחויב צה ודאי אמרין כיון דהמצור צו יותר מצלותו כ"ש שרובה צקיומה ומאור דיליה סברא גדולה הוא שרובה צקיומה ותורם משלו על חצירו דתרומתו תרומה הוא דעכ"פ צדיקצד מח שעבד עבד אצל לכתחלה ודאי דמאור דיליה סברא גדולה הוא. ומרן צבי"ש יו"ד סימן שפ"ב כתב לחלק דוקא דתרומה ולא מצור דרמיא עליה הוא כמ"ש רש"י גיטין מ"ז ע"ב ד"ה מדאורייתא וע"י ע"י יו"ד סימן א' סקט"ו צוה אמרין דמאור דיליה לאו סברא אצל פה"ב דמאור דרמיא עליו שפיר י"ל דמאור דיליה סברא הוא.

תו כתב הש"ך דכאן כיון דמזכין הממון לקמן ופודין אותו צמעות שלו א"כ הו"ל מצור דיליה כיון שפודין אותו צממון שלו ומרן הבי"ש ז"ל התפלא עליו דודאי כיון שכבר זכה בהממון א"כ הו"ל קאת חוצה ואפילו ניהא דמזכין ליה הממון ע"מ לפדותו מ"מ הרי קיי"ל זכין לאדם שלא צפניו ואין חצין לו אלא צפניו וא"כ לזכות לו ממון מהני והתנאי של לחוצה לא מהני וכן כתב בגאון רבינו משולם עיסמניץ זצוק"ל. ולי העני אסקופה הנדרסת נראה דמשיקרא דדינא קשיא כיון דמזכין לו הממון הרי הממון שלו האריך יכול לקיים מצור צממון ויהא לאו צר חיצוה הוא וליכא למימר מצור דיליה כל שאינו צר חיצוה בעצמו ואינו יכול לקיים המצור בעצמו ואילו היה הקטן פודה עצמו אצל כהן לכאורה לא היה מועיל הפדיון והיה לריך לפדות עצמו לכשיגדיל וא"כ האריך אפשר לומר מצור דיליה הוא שהוא בעצמו אינו יכול לקיים המצור ואפילו ניהא דצ"ד מקיימין על ידו אצל מצור דיליה א"א לומר שהוא. וכבר הקשה צממ"מ הביאו הש"ך סק"א ע"ש וע"י ח"ס יו"ד סימן רנ"ה איך אפשר שהצ"ד יפדותו צמודו קטן משום זכין לאדם שלא צפניו הא קטן לאו צר חיצוה הוא וכו"ל כפדאזוהא האצ קודם

אמנם אי היתה ההצעה נחשד אדם אחר באיסור ונתעצרה הימנו ותריוויה מודים דלא מנייה ידידיה הוא וכה"ג מבימן הוא דכרי אפלו צסתם אדם נאמן לומר זה בני ממחר וכ"ש כה"ג ולכן אינו מחויב לפדותו והוא גם הוא אינה מצור לפדותו דאין האם פודה את בנה ונשאר החוב על הן לכשיגדל לפדות את עצמו או שהצ"ד יפדותו עכשיו.

איברא דכה"ג אפשר דאפילו לכתחילה היה ראוי לפדותו עכשיו, דהנה נחלקו האחרונים בצבור שמת אציו חוך ל' יום דכתב בעל זדה לדרך שיש ציד צ"ד לפדותו והע"ז יו"ד סימן ש"ה הקשה עליו מנדרים ל"ו דאמרין צתורם משלו על של אחרים או דילמא מצור דיליה הוא דניהא ליה למעצדיה והרי דמסקין דתרומתו תרומה היינו משום דזכות יותר מחוצה אצל עכ"פ איכא חוצה קאת והרי כתבו חוס' כתובות י"א דצדכר שיש צו חוצה קאת אין זכין לקטן ואין לו שליחות דוקא לגדול זכין אם הזכות עדיף מן החוצה והש"ך צוק"כ כתב דכך סברא דמאור דיליה לאו סברא הוא כלל דא"כ צגר קטן דמטבילין אותו על דעת צ"ד איך כתבו חוס' דזכות גמור הוא החס נמי איכא קאת חוצה שרובה לגייר עצמו לשם מצור ובצרכין יוסף יו"ד סימן כ"ו הקשה עליו דכיון דהגדיל יכולין למחות א"כ הרי יכול למחות ולחצר לגייר עצמו ולעשות המצור בעצמו ות' ע"פ דברי הר"ן שם דדוקא אם הגדיל וראינוהו שעה אחת נובג דת יחודית א"י למחות אצל אם לא ראינום נובג דת יחודית יכול למחות וא"כ חינוח אם מוחה צשציל דניהא ליה בהפקירא אצל אם מוחה צשציל לגייר את עצמו והוא חפץ ונובג דת יחודית ממילא א"י למחות וכ"ז צגר קטן אצל הכא פשיטא דאם פדו אותו צקטנותו אף דהוא זכות גמור מ"מ מטעם זכין לאדם שלא צפניו אתיין עלה דקטן כשלא צפניו דמי והרי אם זכין לאדם שלא צפניו אם שמת ומוחה בעל הדבר ויעיין רשצ"א קידושין כ"ג ד"ה ולענין דאפילו זכות גמור שאן צו שום זד חוצה יכול למחות רק צעצד שיכול לשחררו צע"כ מסתפק אם יכול למחות צאכות גמור וא"כ כשיגדיל הקטן יכול למחות צפדיונו כדי לפדות עצמו ולקיים המצור בעצמו וא"כ אין צו שום זד חוצה ושפיר יכולין צ"ד לפדותו משום זכין לאדם שלא צפניו וא"ש.

ולפענ"ד נראה דאין ראיה הש"ך נגד ה"ז מכרעת דהנה צגמרא (כתובות י"א) שם מה"ד עו"כ בהפקירא ניהא ליה דהא קיי"ל עבד ודאי בהפקירא ניהא קמ"ל דהני מילי גדול דעסם טעם דאיסורא אצל קטן זכות הוא לו וע"י חוס' שם והא דתקן צפ"ק דגיטין האומר חנו גע זה לאשתי ושחרור זה לעצדי ראה לחזור צשייבם יחזור דברי ר"מ היינו צעצד גדול דצקטן מודה ר"מ דזכות הוא לו דלא ניהא ליה בהפקירא כדאמרין הכא דלא טעם טעמא דאיסורא ע"ש. ומעתה אומר אני דלא דמי צר קטן כלל דהרי כשיגדיל ודאי לא יתחיייר דבהפקירא ניהא לה א"כ אפילו כשיגדל ולא מחה נמי לא ימחה רק משום דכבר נחרגל להיות יחודי מקטנותו ע"י שנתחיייר צצ"ד א"כ הכ"ז לא אמרין דלאו זכות הוא לו משום דניהא ליה למיעבד מצור דיליה דדוקא כידי דודאי יעשה המצור אצל הכא דחרצה הרי לשלם לא יגייר עצמו אם יגדיל כך דהכי

סימן ר

התורם תרומה במחשבה אי צריך לברך

ו' לחדש שמרבים בו בשמחה התשל"ה בני יצו"א
למרבם השמחה ולרוב השלום לאוצר בלום חכמת שלמה תאיר
פני תבל ידיד עליז וידיד רב האי באון וצדיק גומרים עליו את
האלל דיוו ליה כבר בתי' וכו' ה"ה סהדג"ת מה"ר שלמה זלמן
אויערבאך שליט"א, ראש ישיבת קול תורה ירושלים עיה"ק ת"ו,
בעמח"ס מעדני ארץ.

אחדשכ"ג בידידות נאמנה,

ספריו הגדולים מעדני ארץ ב"ח בגיעני ותמלא הבית אורה
וז תורה כלו אומר כבוד, ודפדפתי בו ושיינתי הרבה כלו
נאה כלו יאה אשרו לו ככה מלא דבר ה' לאמיתה של תורה
מסיק ממסתחא אליבא דהלכתא מפרק הרים מישר גצפות
בזקוקין דנורין דנפקין מפוס ממלל רבצין. וי"ר שחכה להרבות
דעת דקדושה ולהעמיד תלמידים הרבה כאות נפשו עוד ינוצ
בשבה דשן ורענן עדי יבא ינון ויעמוד לפני האורים ותומים ידיד
נפשו בלחמ קשור בלחבתו בלב ונפש.

ורק לאות שיינתי בדבריו היקרים. בלה' תרומה עלה וגסחפק
בהחורס במחשבה אי לריך לברך אז לא, ומקום הספק
דבעמ"ח סימן חל"ו כתב דמש"ה לא חקנו לברך על צטול
חמן לפי שהצטול הוא בלב ולא מנינו ברכה על מחשבה שבלב
ובתשו' הגרע"א סימן כ"ט הביא קושיא הגרי"ז פיק ז"ל פ"ז
דמ"ש מהפרשת תרומה דחל במחשבה ואפ"ה מצרכים להפרשה
ולאחר שהאריך כ"ג מסיק דמסחבר שלא נתקן ברכה על מחשבה
גרידא בשום מקום ואיך אדם מצרך ברכה ומחיר את השם
ואינו עושה אח"כ כלום. ונראה כמצרך לצטלה הגם שראה ג'
גדולי פולס שכולס כלאחד הביאו מ"ש הרא"ש בפ"ד דמסכת
ט"ז ס"ע וז"ל, ויחא נמי בדידיה דקאמר בחולין ודלמא ר"מ
נתן עיניו בלד זה ואכל בלד זה ולא משני בלדל בירך על הפרשה
אלא ש"מ דמאי הוב ואמר בפרק במה מדליקין דספק דזריהם
בגון דמאי לא צעי ברכה והוכיחו מח דשפיר מצרכין אף
כשמפרש במחשבה פ"י שו"מ מהד"ת ח"ב סימן פ"ו ובאור
שמה סופ"ג ממילה והעמודי אש בשד"ח כללים ב' אות ל"ה,
מ"מ נראה לכ"ג דאין מצרכין על מחשבה גרידא ובכוונה
הרא"ש יש לדחוק דמהא גופא הוא מוכיח דמיירי בדמאי וכו'
ע"ש.

ומתחילה נדקדק קלה בדברי הגרע"א בסימן כ"ט שם מש"כ
בשם דודו בגאון ר' בנימין וואלף ז"ל שראה לחדש ב'
דברים חדא דאפילו לפי החוס' דמחשבה היינו בלא דיבור מ"מ
הפרשה מיהו צעי ולא מהני מה דנותן עיניו זה א"כ מעשיו
מיכתיים ומש"ה מצרך ובחמא כי בשעת הפרשה הוא מצרך
ע"כ. ולפענ"ד א"א לומר כן דפשוט אפי' למ"ד דהפרשה צעי
דיבור נמי לא צעי הפרשה ממש וכ"ש אי יומא דסגי מחשבה
דנפשיא הפרשה דוקא זה א"א ופשוט דמה שאמרו ניעלה
במחשבה בלי הפרשה וכמ"ש נותן עיניו בלד זה ונועל ואוכל
בלד זה והיינו בלא הפרשה ובגמרא קידושין כ"ט ע"ב ובמסכת

שלשים יום דאינו פדיה ועי' ב"ש הנ"ל שכן אי קטן כזה ככלל
בר מלוא חלה שאינו יכול לקיים וא"כ ב"ד מקיימים ע"י ע"ש.

ור"ל דמסתפינא היה נראה לפענ"ד דדוקא במלוא שפיקר
מלואה על הקטן אמרין כיון שכוף קטן לאו בר קיום
מלוא הוא מה שקיים בקטנותו אינו מופיל אבל מלוא שפיקרה
לקיים עליו ע"י אחרים הכ"ג דב"ד מקיימין על ידו ור"ה
ממילה דנמי מחייב בה בעמנו ואביו חייב למולו ואפ"ה אם
לא מל אביו מלוא על ב"ד למולו עד י"ג ואם לא מלו ב"ד אז
כשנעשה בן י"ג חייב למול את עצמו והכ"ג בפדיון הבן כיון
דבמלוא על אביו אם לא פדאו ויכולין הב"ד לפדותו דהרי ראינו
שלא הקפידה התורה עליו דוקא לקיים מלוא זה אלא אדרבה
פיקר מלואה שאחרים יקיימוה על ידו אלא דלפי"ז מיושבת
נמי בקושיא הע"ז דכיון דמלוא דיליה הוא איכה צעי לקיומה
דכיון דפיקר מלואה שאחרים יקיימוה על ידו לא מקרי לענין זה
מלוא דיליה כנלפענ"ד. ומיושבת קושיא הע"ז דאין זכין לקטן.

ור"פ"ז יש לישב נמי דעת הרמ"א דאין האב יכול לפדות ע"י
שליח והוא ע"פ שו"ת הריב"ש זלפי הנ"ל אחי שפיר
לפמ"ש הש"ך ח"מ לענין מילה דלא שייך שליחות עי' סימן
שפ"ב ובקויה"ח שם וכ"ש לפמ"ש הב"א במחשבה סימן ס"ז
במ"מ דל"ש שליחות אלא אם המעשה לא מהני בלי שליחות
וע"כ עושה בשביל השליחות הצטלים אבל היכא דהמעשה מהני
בלי שליחות אינו מוכח שעושה בשביל הצטלים לא מהני שליחות
דהכא נמי כיון דפיקר קיום המלוא הוא ע"י האב ולא ע"י הבן
עמנו א"כ קיום המלוא אפשר ע"י אחרים ולא מהני שליחות
אלא דלפי"ז מהני עכ"פ פדיון ע"י ב"ד וכמ"ש.

ודגה האחרונים האריכו ז"ל אי יש לפדות ע"י ב"ד ועי'
שליח ועי' שו"ת ח"ס סי' רל"ה ושו"ת יד אליהו סימן
נ"א ותשו' מהרי"א סימן רס"ה ושו"ת מהר"מ שיק סימן ד"ש
וש"ז ושו"ת בית שפרים סימן שפ"ה שסיים סוף דבר הכל נשמע
גם דפתי נוסה שהב"ד יכולים לפדותו בממון של היחוס או
יחזו לו הממון כמ"ש הח"ס סימן רל"ה. ומאחר שכן הסכימו
האחרונים ז"ל אין אחר מעשה ב"ד כלום וא"כ בדין נמי
היה נראה דיכול לפדותו ע"י ב"ד שיטעוהו שליח והכי עדיף
דאמרין יוחא ליה במה שטעוין לו זכות בזה דהרי להפוסקים
שס"ל דאין לפדותו וחייב לפדות את עצמו לריך לתלות לו טעם
על נוארו שלא יטבח כשיגדיל לפדות את עצמו הגם שאפשר לו
לדעת כיון שאביו מת בחייו שלשים יתחבר לו הדבר שהרי נשאר
בלדו לאמו ומדבר דבר ליה אבל בדין אדרבה העלם יעלמו
ממנו כל הדברים ולא יעלה על דעתו שצריך לפדות עצמו כדרך
האנשים האלה שאינם רוצים לספר הדברים להבנים וסוף סוף
ישאר בלי פדיון כל ימי חייו ודאי כה"ג זכות הוא לו לכ"ע ע"כ
לפענ"ד נכון להעמיד ב"ד והב"ד יטעוהו להצטל שליח ויחי זה
או שליח ב"ד לפדות הילד או בשליחות הילד לפי שיטת
האחרונים או מטעם זכיה ויחכו ממנו, ועי' מילי דאבות שו"ת
יו"ד ח"ג סימן יב' י"ג וכת"ס יו"ד סי' קמ"ה כנלפענ"ד.

ידי"ג דרשה"ט בלב ונפש

מנשה הקטן

שנית נראה מדאמרו בגמרא שבועות כ"ו דבעין פיו ולבו שוין גמריין מכל נדיב לז דהוא להי תרומה וקדשים שני כתובין בנאים כאחד ואין מלמדין מינה ודייק מינה הרשב"א שם דכדברי רש"י גיטין עיקר ולא כרש"י בכורות דאליכ לא הוי תרומה וקדשים שני כתובים בנאים כאחד ילדין אחתי תקשה דהא בתרומה לדעת הגאון ז"ל צעי הפרשה בידים וקדשים חל במחשבה בלי מעשה וא"כ לא דמי אהדדי א"י דאין לחלק בזה כלל.

עוד כתב שם דאי יומא דשבועה בכתב הוה שבועה והכ"י לענין ברכה א"כ אמאי אמרו בתוספתא אלם לא יתרום מפני שאינו יכול לברך והלא יכולים לברך ע"י הכתיבה ולכון לנאח בזה אלא ודאי דלא מהני והגרע"א דחב דצריז בזה דאפילו יומא דברכה בכתב הוה כמולא בשפתיו אבל בברכה צעין משמע לאזני ע"ש. ולפענ"ד דחיית מן הגרע"א חחר ונראה עכ"פ דבעידן שהרי אמרו בגמרא ברכות ע"ז דכל המלות חוץ מק"ש אע"פ שלא השמיט לאזני יא דיעבד עכ"פ ועי' רא"ש בריש חולין ובב"י יו"ד א' ד"ה חרש המדבר וא"כ עכ"פ דיעבד אס הפרש וכתב בכתב יא וכיוצא בזה לא שמענו. איברא דדבר שדיעבד יא לכ"ע באלם שא"י לו צעין אחר הו"ל לכתחילה וכיוצא בזה שמעין בכתב דוכתי וא"כ אינעמיד סברה דודו הגאון ז"ל דודאי אי בכתב מהני עכ"פ כמולא בשפתיו הוה אלם יכול להפריש.

והגרע"א ז"ל ח' קושית הגר"י פיק ז"ל (בסו' ל') דשורש ענין הפרשה הוי מעשה ליתנו לכתב אף שעתה אינו עושה מעשה מ"מ מחשבתו לקרא בשם תרומה שסופו לזכר ליד מעשה משא"כ בטול בלב דנגמר ונעשה הכל במחשבה ובהדרג' חמה עליו דא"כ אמאי מברך המפריש תרומה מין או תוחים ורמוזים עמאים דהא כיון דאין הכהן יכול ליהנות מהם אלא צריך לעפל בקבורתן ודאי פטור המפריש מנחיה ונענ"ד אחתי י' ליש דברי הגרע"א דהרי עכ"פ צעי הפרשה ולקברן בעלמו א"כ עכ"פ הבעלים צריכין לקוברן והו"ל שוב מחשבתו לקרא בשם תרומה שסופו לזכר ליד מעשה ומש"כ הגרע"א מעשה ליתנו לכתב היינו בטבורה ובעמאח לעלמו לקוברן. אמנם מה שיש לדיוק לפענ"ד בדברי הגרע"א שהרי כתבו החוס' יומא והרמב"ן ז"ל וכ"כ הגו"י מדנפשיה דבתרומה ישנם ב' מלות אחת הפרשה והשניה נחיה וכ"נ דעת הרא"ש בריש נ"ט ובחי' הארכתה בזה. וא"כ מה שזכרנו לו לכתב אין לו שייכות אס ההפרשה כלל ואס לא יוחן לעולם אפ"ה קיים מלות הפרשת תרומה וכיון דהני תרי מלות נינהו אין שייך לומר דעיקר ודורש ענין ההפרשה הוי מעשה ליתנו לכתב דנשכיל מלות נחיה לכתב שהוא מלות אחת אין לומר על מלות ההפרשה על הבעלים במחשבה שהוי בכלל מעשה ועכ"פ כיון דקיי"ל נותן ענינו בלז זה ואוכל מלז זה הרי לא יבא ליד מעשה הפרשה כלל שיהא עד שיבא ללז שהפריש וישאר השאר.

(ובעיקר) סברה הגר"י הנ"ל דיכתוב ברכה לנאח בזה עלה בדעתו קלת לדוחא לפ"מ דקיי"ל כותבי ברכות כשורפי תורה (שבת קע"ז ע"ב) ועי' רמב"ם פכ"ג מה' שבת ה"י כ"ז

מעשר שני פ"ה מ"ע מעשה ברבן גמליאל וקנים שהיו באים בספינה אחר להם רבן גמליאל לקנים עיבור שאני עתיד למוד נחון לו ליהושע ומקומו מושכר לו ועיבור אחר שאני עתיד למוד נחון לו לטקיעא בן יוסף וכו' והכי אפילו צביתו לא היה ולא ראוי לבילא אפ"ה היה מעשר עי' רש"י שם ואפילו להחוס' שהקשו לפירש"י שם בד"ה מעשה מ"מ צעיקר דינא מודי שהרי הקשו למח היה צריך ליתן להם בקריאת שם סגי ועוד הקשו כיון שלא קבע מקום לפינו או לדורמו מה הועיל בהפרשתו דהא תניא בתוספתא וכו' משמע דאלו קבע מקום לא קשה מידי.

והנה מהרש"א חלק עג המהרש"ל שפי' דהחוס' דהכא ס"ל שמתחלה לא הפרישין זכן פירש הר"ש בסדר זרעים והמהרש"א ז"ל כתב דלישנא דאני עתיד למוד משמע דמעולם לא הפרישין וכמ"ש הר"ש ומיהו מה שכתב דהפריש מקודם לכן כוונתו בספינה ולא כמו שהבין המהרש"ל דצביתו אחר כן וחס' נמי מייירי דבספינה קרא שם קודם שנתנם לר"י ולר"ע ולר"א אחר שאני עתיד להפריש וכו' ע"ש במהרש"א. ולא מיבעיא למהרש"ל דנראה דגם צביתו נמי לא הפריש כלל אלא קרא שם והו"ל מופרשים אלא אפילו להמהרש"א דקרא שם מקודם לא חלק עליו דאסור לפשות כן אלא דלא היה צריך לפשות כן. א"כ מבואר מיהו דלכ"ע לא צעי הפרשה דוקא אלא קריאת שם סגי לכ"ע ועי' רמב"ם פ"ד מהל' תרומות הע"ז.

ולז"ל דמסתפינא היה נלפענ"ד ליש בזה קושית החוס' מרש"י ומהרש"ל שם די"ל דר"ג הכ"י דלא קרא שם ולא קבע מקום לפינו ולדורמו בדבור כלל אלא ר"ג היה חושב במחשבתו כל מה שצריך לענין תרומה ומעשר ולכן לא היה צריך לומר לא לפינו ולא לאחריו והגם דרש"י בכורות נ"ט כתב דצעי דבור עכ"פ אבל כאן בקדושין נראה מפורש דס"ל דמחשבה נמי סגי שכתב בד"ה במחשבה וז"ל, נותן ענינו בלז זה ואוכל בלז זה דכתיב ונחשך נראה להדיא דס"ל דמחשבה נמי סגי וכ"כ רש"י גיטין ל"א דמחשבה גרידא סגי ודלא כמ"ש בכורות ועי' רשב"א גיטין הנ"ל שכתב כן עיקר כמ"ש בגיטין הנ"ל ולא כמ"ש בכורות ולפי"ז לכאורה אחי שפיר שיטת רש"י מקושית החוס'.

ומה שר"ה שם הגאון עוד לחדש (בש"מ הגרע"א הנ"ל) דמה דמלניו בש"ס דתרומה במחשבה הוא דאורייתא אבל מחקת חז"ל היה באמת שלא להפריש רק בדבור ולא במחשבה נמי לפענ"ד י"ע חדא ממה שכתבנו לעיל ועוד דהחוס' בפרק כל הגט (דף ל"א ע"א) ד"ה במחשבה הקשו כיון דשרי תרומה כשנותן ענינו בלז זה אמאי אין מגביהין תרומות בשבת דהא חנן במבכת שבת בפרק נוטל דף קמ"א ר' יהודה אומר אף מעלן את המדומע ב' ומאה פריך בגמרא והא קמחקן ומשיי דסבר דרשב"א דאמר נותן ענינו בלז זה ואוכל בלז זה והכי לא חשבו מחקן בשבת כשמעלהו כיון דאפשר במחשבה והכי נמי אפשר במחשבה וכן הקשה הרשב"א בחי'. ומעתה אי יומא דמדברין מיהו צעי להפריש ממש מאי מקשי החוס' והרב"א ודמיא לה לדמאי והא לא דמי לדמאי כעוכלא לדני אלא ע"כ מדרבנן נמי לא צעי.

שאלו במחשבת תרומה חשובה מעשה דכחיד ונתעב לכם תרומתכם. הנה מצואר במחשבת תרומה חשובה כמעשה ולכן לא הובא מילי אלא דא"כ שפיר מצרך נמי על מחשבת תרומה ולא דמי לבעול חמץ דלא הובא מעשה כלל אלא דהמחאה אפרים ה"ל שלוחין חמה אמרי"ט ז"ל דבהקדש נמי חשיב מחשבה כמעשה דכחיד כל נדבך לב ומ"ש.

וראייתי למחן צבי"ש א"ח סימן שכ"ו שכבר עמד בדברי המהרי"ט ה"ל וצקושת המה"א עליו ות"י ע"פ דברי המרדכי גיטין ס"פ האומר שכתב ח"ו, וממורי הכהן קבלתי כל היכא שאין הדבר נגמר עפ"י השליח חשוד מילי ולא מומסר לשליח אצל קבלת הגט וכו' גמר הדבר אצל הכחידה שאמר לעדים חשוד מילי משום דאין הדבר נגמר עד נתינת הגט ואע"ג דהם שלוחים על הכל מ"מ שלוחות הכחידה מילי נתיבו וכו' ע"ש. ומעשה תרומה שפיר מהני ע"י שליח ולא חשוד מילי לפי שהמעשה נגמר ע"י שהוא תרומה והשירים חולין ואף דאכתי מחוסר מלוא נתיבה לכהן ז' מלוא אחריתא הוא שהרי אם הבעלים כהנים נריכים להפריש כדי להחזיר איסור עבד ומחזיקים לעצמם ואין כאן מלוא נתיבה כלל וע"י חוסר כחוצות ל' ע"כ שפיר מקרי מחשבת תרומה מעשה אצל בהקדש דמייירי מהרי"ט שאומר לחזירו לא וקדש שור א' משוורי דאין המעשה נגמר ע"י השליח דאכתי מחוסר הקרבה ע"י חולין קל"ט ור"כ ו' דאפריש ולא אקדיש עובר צבי"ט וע"י ע"א שם שפיר כתב המהרי"ט דהובא רק מילי ולא מומסרין לשליח וא"ש.

ובה"ב יוחא נמי מה שהקשה מה"א שם ומצ"י ח' יו"ד סימן קמ"ז מחזיר י"ב ע"כ דיכול לעשות שליח להפיר נדרי אשמו וע"י נדרים ע"כ ובה"ב הוי מילי ונחום' רע"א הקשה צבי"טן פ"ד אות ל"ד איך יכול לבעול גט ע"י שליח הא הוי מילי וצפח"י צמח"ט גיטין פ"ו ה' ל"ל קרא דאילו מביא קרבן שצוה עדות ע"י שליח ח"ל דהובא מילי והאחרונים הקשו מסנהדרין קי"א דדרשין ילאו הם ולא שליחם ל"ל קרא הא מדיחיים הוא רק מילי ולפ"מ לעיל לא קשה דהפיר וצ"עול גט ע"י שליח הובא גמר מעשה וכן בשב"ע והרמ"א אשמו הוי גמר מעשה וכן מדיחים שטע"ז עפ"י הוי גמר מעשה ולא מקרי מילי.

ובמה"ט כתב הרמב"ן צ"כ קכ"ו ע"כ דא"י לעשות שליח לקבל חירות עבדו וכ"כ החוס' נזיר י"א ע"א משום דאין המעשה נגמר ע"י שליח שהרי הבעלים נריכים לנכוג הבירות והוי רק מילי וכן הא שכתב הר"ן פסחים ו' דלא מהני ציטול ע"י שליח משום דהוא צחורה הפקר והפקר ע"י שליח לא מהני ע"ש, וצבי"ט א"ח סו"ס תל"ד לא מציעא למ"ד (ר"י) צנדרים מ"ג דהפקר עד דאחי לרשות זוכה ודאי לא הוי גמר אלא אפילו לרצון דמיה הוי הפקר מ"מ היינו רק מה"א אצל מדרבנן יכול לחזור צו עד ג' ימים כמצואר בסוגיא ובש"ע ח"מ סימן רע"ג ס"ט וצו"ד סימן רכ"א ש"ך סקני"ג א"כ בה"ג הוי מילי ע"ש.

שני"ר נלפענ"ד לחלק בין ציטול להקדש לפ"מ שהבאחי בספרי משנה הלכות ח"ו סימן ל"ח דברי המגן אבות הקדמון שכתב לענין אי מחזיר להפקיר בשבת והעלה דיש שני מיני הפקר האחד שמקנהו לכל העולם והפקר כזה אסור בשבת ששואב קצין ודומה למקח וממכר והשני שמסלק רשותו ורשות כל

הצרכות והקמיעין אע"פ שיש בהם אזהרות של שם וכו' אין מילין אותן מפני הדלקה ואפילו לפמ"ש הטור סימן של"ד יבש"ט מ"מ החס רק משום דהחזירו לכתוב כדי להתלמד אצל לכתוב כה"ג אפשר לכ"ע אסור.)

ומידו לטיקא בלכתא בגס כי טענת כ"ג חזקה היא אמנם היחא כי הציא בני תלחא סבי דס"ל דמצרך אפילו על המחשבה וצ"עול דעמו נגד דעתא לפענ"ד יפה כיון דזה ונראה לביא ראייה דלכ"ע מצרכין אהפרכת תרומה אפילו במחשבה לפי דעה הפוסקים דס"ל דמחשבה מהני. וראשונה נראה ממשנה פ"א דתרומות מ"ו חמשה לא יתרומו ואם תרומת תרומתן תרומה האלם והשכור והערום והסומא וצ"ע"ק לא יתרומו ואם תרומת תרומתן תרומה ע"י פיה"מ להרמב"ם למה חזר ואמר יתרומו והנה צירי"למי הל"ד הציאה הר"ש כתבו יש מהן מפני הצרכה ויש מהן שאין יכולין לתרום מן המוצא האלם וצ"ע"ק וערום מפני הצרכה הסומא והשכור שאין יכולין לתרום מן המוצא פ"י אלם אין לו פה לברך ערום אסור לברך ע"ש. מצואר דאלם שאינו רשאי לתרום אינו פסול עצמי אלא פסול הצרכה שאינו יכול לברך אצל צעלם הפרשה הוא מן המוצא. ומעשה למ"ד דעל מחשבה אינו מצרך אמאי אלם אינו מפריש הא יכול להפריש מן המוצא ואין נריך צרכה כלל על מחשבה וצ"עולא לרש"י דעכ"פ צבי דבור א"כ חסר הדבור אצל הכא הרי לא חסר כלל. וע"י צ"י יו"ד סימן א' שכתב לדעה הרא"ש דמתני' דתרומות לא תני תקנחא אצל אהכ"ג שאם צריך לו אחר כיון שהוא שומע חורם אפילו לכתחילה ע"ש ול"ן עליו הגרס"א צבי"ט.

גם החוס' מנחת דף נ"ב ע"א ד"ה במחשבה כתבו לביא ראייה דצ"ל דבור נמי הובא תרומה ממשנה דתרומות דחמשה לא יתרומו וצחוספחא דתרומות נמי מלחתי מפני מה אמרו אלם לא יתרום מפני שאינו יכול לברך משמע דאי מצרך אע"פ שלא ידבר בהרמ"א שפיר דמי ע"ש. הנה מצואר דס"ל לכתוס' דאע"פ שמפריש במחשבה מצרך דמיה דייקא דאי מצרך אע"פ שלא ידבר בהרמ"א שפיר דמי אלא דאלם אינו יכול לדבר וע"י חזו"ט תרומות פ"ג מ"ח ד"ה עד שיהא פ"י ילבו שוין ח"ל. וכתב הר"ש ודוקא כשפחיתו ולבו מכחישין זא"ז אצל לא מכחישין זא"ז מהני בתרומה וקדשים ע"ש וע"י חוס' רע"א ולבולח דהוא צרכה וממילא נראה דדברי הרא"ש ע"ז פ"ד ס"ט נמי אחיא כפסנן וכמ"ש האחרונים ז"ל.

איברא דאי נימא דאמחשבה אינו מצרך א"כ המפריש צידים נמי לא יצרך כיון שאפשר במחשבה ע"י מהרש"ם א"ח סימן תל"ב ס"א ואולי יהא תלוי במחלוקת ה"ה והמל"מ צ"י"ג משכירות ה"ב כתב ה"ה דמשו"ה חסמה צקול לוקה לדעת הרמב"ם כיון שישנה במעשה גמור אף החסומה צקול הוא כמעשה ע"ש וע"י מל"מ פ"ד ממלוה ה"ו ועכ"פ יהיה תלוי במחלוקת הג"ל ולמ"ש אחי שפיר דהכי לכ"ע מצרך.

א"א דאכתי פש לן לישב קושיא הגר"י פיק ז"ל דמ"ש ציטול חמץ ממחשבת תרומה והנראה לפענ"ד צ"כ"ד כמנה אגפין חדא לפמ"ש המהרי"ט בחשבה סימן קכ"ז דאילו יכול להקדיש ע"י שליח משום דמילי נתיבו ומילי לא ממסר לשליח ותרומה

ועיין חוסי' גמין ל"א ד"ה במחשבה שכתבו ולענין לאכול בלא הפרעה אין קפידא לכ"ע אפילו בכל המעשרות דלא כחזי בהוא ונחשב דשרי בכ"מ אעפ"י שעבר חזו מפרש כלום ויש להאריך עוד בזה אמנם מה אעשה שאין ח"ג כעת.

ובזה זגני חדר מעין התפילה בתורה ובפרס דיד נפש דהש"ס וש"ג ואש"ל בלב וגפ

מנשה הקטן

סימן רא

בפירוש הרמב"ן ששקולה מצות ישוב א"י ככל המצות

ב' משפטים התשל"ה

מע"ב הרבני היקר וכו' מ"ה נפתלי בארקאוויטש הי"ד, בן ידידי הרבני הנגיד הת"ח מוה"ר שלמה זלמן מארקאוויטש הי"ד, אצטווערפען בעלגיע.

בדבר שאלתו עוד בכוונת הרמב"ן ז"ל שקולה מצות ישוב ארץ ישראל כנגד כל המצות אי זה שייך בזמן הזכ"כ או דוקא בזמן הבית. הנה פשוט נראה דגם בזמן הזכ"כ כוונתו ומכ"ע החירו אמירה לעכו"ם לכתוב אותו בשבת כמצוה בגמרא גיטין (דף ח' ע"ב), ורבינו חיים הכהן בחוס' כתובות כתב דבזכ"ז אין מצוה לדור בא"י אבל דעת הרמב"ן בדרך זה ועי' שו"ת הרא"ש כלל י"ב ששאלת בענין שגר ללכת לא"י ונשי"ת מהרי"ט ח"ב סימן כ"ח דעת רבו של מהרי"ט הרא"ש אזיל בשעת רבינו חיים הכהן הג"ל והמכרי"ט חלק עליו דדעת הרא"ש כשאר פוסקים דגם בזמן הזכ"כ יושב איי הוב מצוה אלא דהוסיף לחדש דגם דעת רבינו חיים בחשו' דגם בזכ"ז יש מצוה ור"ה בחוס' אינו מרבינו חיים הכהן אלא איחא חלמוד טועה כחזק ע"ש ועי' שו"ת חשב"ן סימן כ"א ושו"ת ריב"ש סימן ק"א והרשב"ש סימן א' ב' ג' באריכות גדולה ועיין ד' סי' רכ"ח ס"ל ובספרי משנה הלכות ח"ג סי' קפ"ט הארכתי לבאר בס"ד דגם ההולך רק לסחורה או לראות ארץ ישראל נמי איכא מצוה ועוד הארכתי בכמה מקומות ע"ש. ולכן פשוט דגם בזכ"ז איכא מצוה למי שה' ית"ש עזרו לכוין שמוע לדבר ב'.

ומה שאין הולכין שם כ"ע הוא מפני טעמים המצוירים בספרי רבותינו שאם לא יוכל שם לשמור החורב מחמת סיבות או לפרנס עצמו ועיין יוכרע לחזו ח"ו ולעבור על דברי חורב כמ"ש עניות מעבירה על דעת קונו ואף דאסור לאחז בשביל עניות מא"י וא"א נענש שאלא משם בשביל הרעב ואלימלך שמת בחור"ל ושיני בניו מ"מ שאני מופק מלעול וגם מי שיש לו כאן רב חוכה ללמוד ממנו שיואלים מא"י לחלמוד חורב ועוד כמה ענינים וגם מפני הסכנה אם מי שהוא חש לה וכיאלא בזה. ורבים משלומי עמנו אינם רוצים לעלות מפני שמנהיגים כעת הם רשעים גמורים עוצרי על דת שהקימו ממשלה נגד רצון גדולי החורב של הדור הקודם ודורנו אינו שאנו מחכים בכל רגע למשיח לדקינו וחצנה וחכונ מלכות

העולם ממנו וככ"ג לא מיחזי כמ"מ וכחז דהפקר של חמץ בפסח נמי ממין השני הוא היינו שאינו עושה קנין אלא ענין של סילוק רשות דא"א לומר שמכרנו לכל העולם שברי אסור לכל ישראל והוסיף לחדש דהא דעתי ר"י בנדרים עד דאחי לרשות זוכה היינו בהפקר שעושה קנין אבל בחמץ דהוי רק סילוק רשות לא דע"י אחי לרשות זוכה ע"ש, והארכתי בזה בס"ד בכמה מקומות. אלא דלפ"ז נמי שפיר יש לחלק בין פטול חמץ למחשבת תרומה דביטול חמץ הוא רק ענין של סילוק רשות ולא הוי קנין כלל ככ"ג אין מצרכין דאיתו טועה שם מעשה אבל מחשבת תרומה שעי"ז נעשה הקדש ופשה פטול ככ"ג ודאי דמצרך ויש להאריך בזה.

ועוד צו שלושית דיש לומר לפ"ד הר"ן שכתב דביטול חמץ אינו דין של הפקר כלל אלא כיון שאמר תורה שני דברים אינם נרשמו של אדם ושאלו הכתוב כאלו הם נרשמו לעבור עליו ופי' האחרונים צו דס"ל דאין זה דין הפקר אלא מראה בזה שאין ראונו צו בחמץ והדברים עתיקים. ועי' רש"י פסחים דף ב' דביטול לאו מטעם הפקר אחאין עלה אלא בזכ"כ הוא דכתיב תשביחו ולא כתיב תצטרו והבשחתה בלב הוא ונראה דהו"ל כעפרה בעלמא שאין צע"כ מקפיד עליו עי' נ"ב ח"ע סימן ח"ן דהפקר אינו בחזרה רק לריך לחזור ולזכות צו אבל דבר שאינו מקפיד יכול לחזור צו וא"ל לזכות צו מחדש ועי' אבני מילואים סימן כ"ח אות מ"ע ועי' שו"ת מהרי"ק שורש קמ"ב דביטול הוא שעושהו כעפר בעלמא ועפ"ז כתב מרן ז"ל בבי"ש יו"ד סימן ש"י דביטול לרש"י צו בפה ודקא ולא סגי דביטול במחשבה ובלב דהא אם יעלה אח"כ במחשבתו רגע אחת שחזר צו מן הביטול כבר אחי מחשבה ומוציאה מידו מחשבה ועובר בבי"ש ועי' בהרע"ב וחיו"ע ריש פסחים ובספרי משנה הלכות ח"ה סימן ר"א ר"ב ובח"ו סי' ל"ה ז"ט ודו"ק. ולפ"ז נמי אין ראייה דביטול חמץ להפרשת תרומה שהיא במחשבה דהס' דביטול אינו פועל כלום אבל בתרומה המחשבה עושה מעשה.

והנה הח"ס יו"ד סימן שכ"א כתב לאמר דאע"ג דהפרשת תרומה סגי במחשבה ולכ"פ דביצור מ"מ עיקר מצוה הוא ההפרשה והבהרה והדיבור זה יהיה תרומה שכל לעיקר כמצוה כמו האמירה ה"ז גיטך גבי נתינת הבג ע"ש. ולפ"ז נמי שניי' הוא תרומה מביטול חמץ. אמנם הראיה שהביא מגט חמח עליו מרן בית שערס סימן שכ"ו הכ"ל דלא דמי אהדדי דגבי נתינת הבג אם אמר לה כ"ז גיטך ואינו מחזו לה אינה מגורשת כלל ואפילו נטלתה לא מהני משום דבעינן וחתן ועלי גיטך מע"ג קרקע פסול ואם נותנו בידה ולא אמר כלום כבר מה"ח לדעת הרב פסקים וכו' קצת צע"כ ח"ע סימן קל"ז לכן שפיר חשיב מעשה אבל בתרומה הוא להיפך אם חרס ולא אמר ולא חישב כלום שיהיה תרומה לא מהני מידי ואם אמר או חישב שיהיה תרומה בלפניו או דרמו מותר לאכול מאד אחד ואפשר דאיתו לריך להפריש כלל דה שירים יוכרים עי' רש"י פירושין ל"ז ע"ב ד"ה ראשית ששירים יוכרים ואוכל והולך עד שמגיע לתרומה והאריך בענינים אלו ע"ש.

ול להיות ש"ל שהוא גדול יותר מאמירת קדיש לזה כמבואר ברמ"א שם והקדיש העיקר בשביל הקטנים נחקן כנראה מדברי המפרשים למענין זהם. והנה הריב"ש סימן קט"ו כתב דמי שמתה אמו והאב מקפיד שלא יאמר הבן קדיש אינו מחויב לומר מפני שחייב בכבוד האב ולכאורה היה מזה טענה להאב אם מקפיד שכ"פ שלא יאמר הילד קדיש. אמנם דא בורכא הוא דכבר דחה הב"י דברי הריב"ש וכתב שאין המנהג כמאחר וכן פסק הרמ"א שם ח"ל ויגדו לומר קדיש על האב אע"פ שהאב חי עדיין אינו צידו למחות לבנו שלא יאמר קדיש על אמו וכ"כ במטה אפרים בדיון קדיש יחוס ובאלף למטה שם אחר ד' כתב דלא שייך כאן הא דלמרינן בקדושין שכבוד אביו קודם מהטעם שהיא ג"כ חייבת בכבודו דכיון שמתה פסק רשותו מעליה כמו בנחגריה דלמרינן דאיהא שירא יקדים ושוב הוא חייב בכבודה ולעשות מה שהוא חופלת שלה ואע"פ שג"כ אינו ראוי למרות עיני כבוד אביו מ"מ קפידא בעלמא הוא וא"ל להשגיח באבא קפדנא זכר ובעלה דעוה אלל כל אדם ובפרט בזמניו אשר כבר נהוג עלמא כהב"י ורמ"א ומעולם לא שמענו מי שמקפיד בזה אין אדם יכול לומר קפדנא אנה אפילו לדעת הריב"ש לפענ"ד כמוכח.

יורה א"ף שיהיה לכ"ע מבואר דמלוא גדולה היא על הקטן לומר קדיש וחופלת גדולה הוא להנפטר או הנפטרת באמירת קדיש זה לטובת הנשמה וא"כ מי הוא זה אשר לא יחוש לעצמו לגזול את הנפטרת מקדיש צנה שיכול לעשות לה חופלת גדולה ונחת רוח צבור"כ וודאי שארית ישראל לא יעשו עולה גדולה כזו והנפטרת תהיה מליצה ישרה לבנה וגם לבעלה ולכל המשפחה. ומה דחש לה לצער החינוך, פשוט שאין לנו להיות רחמנים יותר מצטל הרחמים הקב"ה כציוכל שלא חש ליה לצער החינוך זה ולקח את אמו בג"ע והטיל עליו חיובי היחוס לומר קדיש אחר אמו כפי חק ומשפט החורה, הכס כי כתב כי הוא אבי יחומים והישר צפניו יעשה הכל לטובה. לצד כי האמת כי חינוך כזה בן ארבע וחצי שיעוראכו לצהמ"ד ויאמר קדיש לא יטער בזה כי אינו מצין הרבה ואח"כ כשיגדל ממילא כבר יהיה רגיל בו ולא כאב לו יותר ממה שגלה הקב"ה בזה עכ"פ אין לנו אלא להשטן על אביו שנשמים ולשמוע לו ולצטות בו בכל עניינו לטובה אמן.

אלו דברי ידידו דהש"ס המברכו בברכה המשולשת ורוב נחת מצאנאיו והאש"ל בלב ונפש

מנשה הקטן

סימן רג

אבל אי מותר בשאר קרבות

ד טבת תשל"ג בני יצ"א

למאן דלא חזינא קמברכינא וכו' מה"ד דוד אקרמן הי"ו, ירושלים ע"ה"ק תר"א.

אחדש"ה"פ. יסלח לי אם לא חיראתיו כראוי כי צנלתי מכירו קאמינא ויקבל הכבוד הראוי לו. ובדבר השאלות אשר פנה אלי.

באב"ל שאסור נשמים המטה מה דינו בשאר קרבות כמו בחוק ונשוק ע"י יו"ד סימן שפ"ג ס"א אצל אסור

בית דוד במהרה. עם כל זאת ודאי מי שיכול לדור בארצו הקדושה ארץ אשר לא זכה בה בר צחי' ולהסחופף בללה של אמנו ליון וליהנות מקדושתה וטובתה ואוירה הטובה והנחל כמ"ש ח"ם על החורה שהארץ שגארהינו הקדושה יותר קדוש מהשמים שצח"ל, וח"ו לא יצולל עם הרשעים לא הוא ולא זרעו אחריו, אשרי לו מי שזוכה לשתי שלמות לדור בתוכה וליהנות מקדושתה כה יתן ה' וזכה במהרה כלנו לראות בנחמת ליון וירושלים בציאת משיח לדקינו צ"א.

דשה"ס בלב ונפש

מנשה הקטן

סימן רב

יתום קטן אחרי אמו אי מחויב אביו לחגיד לו שיאמר קדיש

ב' קרח תשל"ג בני יצ"א

מע"כ ידידי הרבני הנגיד עוסק בצ"צ ת"ח ובע"מ ר' שמואל צבי חקרמאן הי"ו, נשיא ביהמ"ד פועלי אגודת ישראל באר סאדק.

אחדש"ה"פ. בדבר שאלתו צעניו נכדו שהוא קטן בן ארבע וחצי והוא יחוס מאמו שהיתה בתו היקרה ע"ה, ועתה בקרוב יהיה היא"ל שלה והילד אלל האב והאב אינו רואה להיות לו לומר קדיש אחר אמו באמרו שכשיהיה בן י"ג שנה אז יאמר לו שהוא יחוס ולא מקודם, ועל הקטן ליכא חיוב לומר קדיש. ונפשו שאלתו אי יש חיוב לומר לקטן ואי הדיון עם אביו שהיה חתנו מלפנים או לא, כי חתנו הגיל הוא שומר החורה וודאי יעשה כדיון חורה אם יורוהו לה.

ורחנה פשוט דלומר קדיש הוא ענין גדול מאד להנפטר והגם כי קטן פטור מכל המצות אבל מ"מ החיוב כאן אינו על הקטן אלא החופלת להנפטרת ומלוה על כל אדם מישראל וכ"ש על אביו לראות שהבן יאמר קדיש אחר אמו שהיא היחה אשתו הראשונה שהוא לחופלת לה כמבואר בכל זה במ"ס כלה ובמדרש תנחומא מעשה מר"ע שנאלץ את א' שהיה מקושש עמים ושאלו למה ואמר שכך דינו להביא בכל יום להצטיר גיהנם לעלמו ר"ל ושאלו אם יש לו חתנה והשיב שאם יאמר בנו קדיש ויפטיר יגן עליו והביאו הב"י יו"ד סימן שפ"ו וברמ"א שם ס"ה בהג"ה בשם הכל בו וריב"ש סימן קט"ו בשם תנחומא וספרי ורבינו צחי' פרשת שופטים בשם מ"ס כלה וא"ל בשם חזק"א והגר"א היסוף מ"ח רות כ"ה ד' ר' זמיראה וכו' ארחצ"א כה"ג אירע לר"ע ומנוחת המאור כלל א' נר א' חלק ב' פרק א' ועי' ס"ח סימן תשכ"ב אצל שאלו בן צענים היה מצקש מיהודי אחד שילמוד לבנו קדיש והיה קשה להעריה ללמוד קדיש לכן הבת ואפ"ה מליה להעריה ללמוד קדיש ע"ש בחלוסי נוסחאות ובפירושו שם. מיהו הכוונה אחת היא לכ"ע דיש מזה ללמד בן צעיר לומר קדיש והמורה היא על כל אדם וכ"ש על אביו לטובה ששמו הראשונה.

ופש"ש"ה דהאי אפילו בן קטן מיידי דהרי עיקר קדיש לקטן נחקן כלומר בשביל הקטנים ולגדולים יותר מליה להחפול

תשכ"מ וצא"ר קרבות מותר בג"כ אבל חצוק ונשוק יש להחמיר מהר"י וצ"ח רע"א בשם הר"ר זלמן מוילנא שמפורש בתרגום קבלה עת לחצק ועת לרחוק מחצק עידן צחיר לגפסא איתחל ועידן צחיר לרחקא מגפסא בשנפח ימי אכלא עכ"ל. ועי' רד"ז על הרמב"ם פ"ה מאלל ה"ה וחסו' הרא"ש כלל כ"ז סימן א' וכן לא נמנע ובספר חב"א לרמב"ן הביא דבראב"ד החיר חצוק ונשוק וכן נראה הסכימה דעמו ומיכו דכין דמפורש בש"ע ואחרונים לאסור הכי נקטינן.

סימן רד

עוד לחנ"ל, אבל מהו בקידוש לבנה

בר"ן אי אבל מותר לקדש הלבנה. עי' מג"א סימן תכ"ו דאכל כל ז' ימי אכלות לא יקדש הלבנה אבל אם לא השלים אכילתו עד י' בחדש לא ימחין על י"א ויקדש בימי אכלו וצ"ח שצ"ח סימן י"א דמ"מ אין לקדש עד אחר ג' לבכי ועי' שו"ת שער אפרים יו"ד סימן ל"ה דכשיש עוד זמן לקדש אינו ראוי לקדש בימי אכלו ונראה דבחדשי החורף שהגשם מלאי וקשה למלא הלבנה אז יעשה כמג"א וצא"ר חדשים יעשה כהחשובות כנלפע"ד.

סימן רה

עוד לחנ"ל, אבל אי מותר לילך להתנות שחתן יצטרע חרבה אם לא יבוא

א"י יש היתר לאכל לילך להתנות כשיודע שהחתן יצטרע מאד אם לא יבא להתחונה. לפוס ריבטא פשוט דאסור, אמנם דע כי מלאחי צו"ח מהרש"ם יו"ד סימן ר"צ באחים בעומדים בשנה אחת ג"ע אחר ל' ואחד מהם נושא אשה ודרכם לאכול יחד רוב הימים שואלים אם יכולים לאכול זהו ימי החופה צבית החופה עם החתן ואח"ל דאסורי אם אירע הדבר בלאחד הרגלים אם יש היתר משום דברגל ליכא אכילת תשועה קודם כל דבר יש לדעת צענין האכלות יש בו כמה מדרגות והאריך בדברים הקדושים ולאחר הציור כחצ ראי' להחיר לאחרים ליכנס לחופה ולאכול עם החתן מהא דכתב הרמב"ם ז"ל פ"ו דהלכות סוכה וז"ל, חתן וכל שושבינו וכל בני החופה פטורים מן הסוכה כל ימי המשחה ופריך בגמרא וליעצו חופה בסוכה וחורין רב משום דאמר חתן וכתב הרב המגיד פירש"י שהוא מלמעט דלא מלא עיניו כל בני חופה צפוכה וכו' א"כ אפשר לומר דאמר החתן היינו לערם שידוע שהחתן מלמעט כחשם הם אינם נכנסים שם עמו וצנעו יחי להם לער. ומעשה הדברים ק"ו ומה מלות סוכה דאורייתא דחין כי היכי דלא ליצטרע החתן לפירש"י ולדעת ה"ה אז כי היכי דלא ליצטרע אינהו אכלות י"ב חדש דהוי קל עאכ"כ וא"כ מ"ש באלל רבתי דעל כל המתים אסור לילך לבית המשחה עד אחר ל' יום ולאכילו ואמו י"ב חדש ואם היה חצורה של מלכ גזון קדוש החדש מותר מיד אפילו אח"ל דהוי פ"י כהרמב"ן וברש"י וברא"ש ז"ל והנמשכים אחריהם דדוקא נקט מלכ זאת אבל הכניסה והאכילה לנשואין לא היינו דוקא

לאנשים שאינם מצוי החופה אבל לאנשים שהם מצוי החופה נראה צענין דפשיטא דשרי דכ"ע כ"ש דאכיל דס"ל שאפילו חוץ ל' יום מותר לאכול בסעודת חתן וכלל אפילו כל אינש דעלמא וא"כ די לנו שנחמיר באיניש דעלמא כהרמב"ן וברא"ש ז"ל אבל באנשי החופה הקרובים אל החתן ואל הכלל מהחירם די"ע שלהם הוא ואין להם להצטרע וליתן צער לחתן כ"כ צעני ע"ש מה שהאריך.

והנראה לדין דאלו היה האכל בג"ל מקרובי חתן וכתן היה מלמעט אז ודאי דאכיל לסמוך ארשד"ם בג"ל ולבטח אמנם אי בג"ל הוא איש נכרי שאינו מקרובי חתן אז קשה למלא היתר כפי שסגר ל' הרשד"ם הדרך כגם דכעסם של מלמעט איכא גם צנכרי מ"מ נראה דלא סמך עלו על זה לחודיה ודעסם י"ל דלא דמי סוכה שעיקר מלאכה הוא צאופן חשבו כעין חצורו וכל שמלמעט ליכא מלכ סוכה ולכן שפיר צחתן כיון שמלמעט ל"ל מלכ סוכה כלל אבל אכלות לא אולל לה צמלמעט כמבואר בגמרא ברכות דכ"ה"ל שלא להצטרע וא"כ לכאורה מרחק רב ציניו וק"ו פריכא הוא ואפילו היקש ליהא, מ"מ בקרובים כיון שהחיר צכ"ג אן נסמך עליו אבל צנכרי אין להחיר. ומיכו אם הדבר לעת הצורך מאד יש מקילים צאופן שהאכל יסויע על החתונה לבכנים ולהוציא המחז וכו"ל צב צאופן שיצטרך למלאכה וכו"ל ה"ה ואולי כנלפע"ד. *

סימן רו

עוד לחנ"ל, במנחג שלא ליקח דבר מבית האבל כל שבועה

בדבר אשר שמת שיש הקפדה אלל כמה גדולים שלא ליקח דבר מצית האכל האם לריך לחשוש לדבריהם. הנה הקפדה זו לאו ממכח גדולים הוא אלל דבר זה מפורש בא"ר א"ח סי' רכ"ד סק"ז וצ"ח פ"י סימן עכ"ו שכתבו שאין לוקחין דבר גדול וקטן מצית האכל כל ז' ימי אכלו ודעסם משום דרוח בעוממא שורה ז' ימים וישראל קדושים הם ולא מטמאין אלא וצ"ח צממרת שלום אות מנהג וח"ו לנו לפסק על מנהגי ישראל דגדול המנהג ועי' ח"ס א"ח סימן י"א דכמפקק על מהגים לריך צדיקה אחריו. עכ"פ דבר זה מצוה צפוסקים.

סימן רז

עוד לחנ"ל, כי שיצרו מתגבר עליו בימי אבלו ר"ל ב"י שיליו מתגבר עליו בימי אכלו ר"ל וחושש ח"י לבח"ל אי מותר לשמש מטחו בימי אכלו. הנה בגמרא מו"ק כ"ד פ"א יתני רבן קמיה דר"פ ואמרי משמיה דשמואל אלל שמימם מטחו בימי אכלו חייב מיתח א"ל ר"פ אסור איתמר ומשמיח דר"י איתמר וכו' אמר רפרס בר פפא חנא באלל רבתי אלל אסור לשמש מטחו בימי אכלו ומעשה באלל שמימם מטחו בימי אכלו ושמתו חזירים את גוייתו ופירש"י גוייתו כל גופו ואיכא דאמרי אבר שלו ע"כ, ובשיטת התלמודי רבינו יחיאל מפאריש כ' באלל שמימם מטחו בימי אכלו חייב מיתח צדי שמים קאמר שאל' ופורן גדר ישכנו נחש ועי' מד"ר ויחי פ"ג סוף אות ז' בתלמוד שמואל שמימם מטחו בימי אכלו ואיקפיד

שמאל ומת האי תלמיד ע"ש. הנה נראה מצוה דאכל המשמש
משהו הוא במיתה ר"ל

סימן רח

עוד להנ"ל, אונן שצריך לאכול בשר ולשתות יין

ד"כ דכרופא אמר לו לאכאון שצריך לאכול בשר ולשתות יין
לרפואה אלא שאין צו סכנה אי מותר לו לאכול נראה
דכלל תלוי לפי ראות עיני המורה ודאי אי צריך כרבה אין
מנעינן ממנו דברי איסור אכילה בשר לאוין לא בוי אלא דרבנן
דמכ"ת אינו אסור אלא באכילת קדשים ומע"ש כדכתיב לא
אכלתי בעוני ממנו והעטם שאסרו בכל בני דברים המצוירים
בפרק מי שמתו מצוה צירושלמי פ' מי שמתו העטם שאסרו
אלו מפני כבודו של מת שיהיו לבו לחכריו ולקבורתו ע' רמב"ם
פ"ד מה"א בזה וע' יו"ד סימן שמ"א. והנה מצוה בכל יו"כ
סימן תרי"ד דיני סיבה ופסולת הסגול שצ"ח דרבנן בקיול
לחיה ולחולת לנפול הסגול וכן לסוף גופו למי שהוא חולת או
שיש לו חטטין על ראשו ועוד בכמה מקומות וא"כ הכא נמי כיון
דכאיסור אינו אלא מעטס הירושלמי ה"ל כל שהוא חולת ולאכל
ע"פ הרפאים מותר לו לאכול אלא שידקדק שלא ירבה באכילה
וישעה עכ"פ קצת היכר.

סימן רט

עוד להנ"ל, אבל שמורד ואינו רוצה לקיים דיני אבלות

וע"ז מה ששאל מה דין אכל שמורד ואינו רוצה לקיים דיני
אבלות. הנה פאטע דברי הוא בכלל כל עבריינים העוזרים על
דברי חכמים בשאט נפש. ואם דיני אונן כרי הוא בכלל העובר
על דאורייתא חכ פשוט.

סימן רי

עוד להנ"ל, גר יא"צ של חשמה

בד"ב שאלתו עוד דין הדלקת גר יאר לייט או גר נשמה
בצית האכל אי מותר להדליק בנר חשמה או דוקא שמן זית
או גר של שפוח. ע' נא בספרי משנה הלכות ח"ה סימן פ'
שהארכתי בזה, ואגב מלאתי בלקט יושר (תלמיד בגאון
במכ"ד) ה"ל שנת דף 49 ח"ל, אכל בשנת צדיקכ"ס או ציוס
שמת צו אציו מלא מן המוצהר להדליק גר של שפוח עכ"ל
ע"ש. ומיכה לעיקר ההלכה כבר כתבתי דעתי הענייה בזה בספר
הג"ל.

ובד"ב בקשהו כיון שמוציא חיבור קטן על ה"ל אצלות
באנגליה ורואה שאשלה לו ברכה במוגע לענין זה, הנה
במוגע לענין זה ברכה אחת היא לפני שיהיה ב' וצלע המוח
לנח צד"ד ולא יערכו בניי לספרים כאלו. ומיכה לפנ"ס הספר
לא ראיתיו ולא אוכל לחיות דעתי כלל וגם אני מושך מלתן
הסכמות, מ"מ הניי בצרכה שיהיה ב' ויגלה בדרך החורח
וביראה על דרך ישראל סבא ויחכה להרבות פעלים לחורח
ללמוד וללמד לשמור ולעשות וכל אשר יעשה ב' ויגלה בידו.

דברי המורה והפוסט בעבודת הקדוש בכתב ימא בלב ונפש
במצוה חקטן

ומצאתי להרמב"ן בה"כ דין תשמיש המטה ח"ל, אמר ר'
יוחנן אכל שמש מעטו צימי אכלו חייב מיתה אמר רפרס
וכו' ופלא שבצ"א דר' יוחנן ס"ל במיתה והלא בגמ' אמר ר"פ
אסור לחמור ומשמיח דר"י איחמור וא"כ משמיח דר"י איחמור
לאסור ולא שחייב מיתה ואולי הרמב"ן לא היה גורס ליה
ובש"ע יו"ד סימן שפ"ג אכל אסור בהשח"מ ולא כתב במיתה,
ומיכה הרמב"ן בספר ח"ה ה"ל דיני קריעה כתב שמיכה זו
מדרבנן הוא שכתב שם לענין אחר שהוא מדרבנן ח"ל, ומיכה
ענין מדרבנן חכמים כענין כל גר ישראל העובר על דברי חכמים
חייב מיתה ואמריון דכוחה אכל שמש מעטו צימי אכלו חייב
מיתה. הנה מצוה דס"ל דכוח מדרבנן וכן נראה משעט
התלמוד ה"ל שנתן טעם דפורץ גדר ישכנו נחש עכ"פ לכ"ע
הוא בגדר של מיתה ח"ו ולכן צריך להראות לו גודל האיסור
ובודאי אז יתבאר על יארו.

ומידי אס צפת פחאוס הדפו ה"ל בלי דעת ולא יכול
להתבאר עליו הנה בה"כ סימן קע"ו כתב מעשה בזה
שאל מי שילדו מתבאר עליו וירא פן יחטא ליטכז עם אשה
איש או עם אשתו נדה אי שאל עריות האסורות לו אס יכול
להוציא זרעו כדי שלא יחטא והשיב לו באותה שעה יש לו
להוציא שאם א"א מוטב שיוציא ש"ז ואל יחטא באשה אכל
צריך כפרה יש צקרה צימי החורף או יתפנה ארבעים יום
צימות החמה פ"ב ע"ש, והב"ש א"ע סימן כ"ג דקדק עליו
דברי צאהר מצוה דעין זה חמור מכל עברות שצאהר וכתב
דעכ"ה צ"ל דלאו דוקא הוא ע"ש וע' ספר ערך ש"י ה"ל
ומהרש"ס ח"א סימן נ"ח וע' אורח הפוסקים סי' כ"ג אות ב'.

והנה בשו"ת מהרש"ג ח"ב סי' רמ"ג נסתפק לפי דברי הב"ש
באם אינו מחייב שישל רק באיסור דרבנן כמו בפנויה
טכורה או בערלית למ"ד דבציאה אינו מכ"ת או בשניה אי
בכ"ה נמי ס"ל להס"ח דמועט לו להוציא זרעו ולא יבא לידי
איסור כרת ומיתה ואפשר דה"ה לא התירו לו ולבסוף כתב
לפי הסברה שכתבנו דטעם של הס"ח משום דאין האיסור אלא
במוציא לבעול לגמרי א"כ אפילו להזיל עמו מאיסור דרבנן
בגוף פנויה ושניה וכדומה נמי כיון דסוף סוף לאו לבעול הוא
שוב יותר עוב מלבוש לידי איסור אחר ע"ש. ולפי"ז דידן נמי
אפילו נימא דתשמיש צימי אצלות אסור דרבנן הוא מ"מ
אפילו לאיסור דרבנן לא התירו לעבור ואם ח"ו יתקלקל בזה"ל
יכיה חנוס בדבר ובג"ל אכל אי נימא דזה"ל אפילו כה"ג
ה"ל איסור דאורייתא וכדעת קצת פוסקים א"כ דוחין דרבנן
משני דאורייתא וכדעת הס"ח אלא להיפוך דמאכילין אותו הקל
הקל כמאכן. מ"מ נלפענ"ד דאין להקל ועכ"פ למגדר מילתא
ויכנס במים קרים ויסיח דעתו עד שיתקרה מהאחרות וכו' הטוב
יגלונו מיה"ר עד עולם.

שאלות ותשובות

הלכות

חלק שביעי

משנה

אבן העזר

סימן ריא

אי יש להתרחק מלחתחתן בבני תשע מדות

אור ליום ה' לסדר ויחי יעקב התשל"ו ב"י יצ"א
רקע הארץ על המים, הוא יתן אריכות ימים ושנים חדים,
למע"כ רב זרבים הוא טאן ציס"ע אור ישראל וקדושו בציטא
קדישא חסידא ופרישא מופת הודו ויוו הודו תבא דליטרא דקציצות
ידיע וידיע פיה ת"ת עומד בקי רבן של ישראל מרן בעקש"ת
מחיר יעקב ישראל קניבסקי שליט"א, בני ברק תר"א.

אחרי"ל שב"ק בידודות נאמנה וזיראת הכבוד יתיר, **מי** חנכי כי נחתי עד הלום, אין הלום חלל מלכות, מאן מלכי רבנן, ונפשי יודעת מיעוט ערך נפשי עלי להתיב במקום גדולים כמוהו ירבו בישראל. אמנם נדרשתי לאשר שאלוני חד מיידי ותלמידי בירושלים עיכ"ק אי יאות להשתדך עם נע"ת שאבותיו לא עמדו על הר המור מר וקליטע ואפי' להלכה לא בגעו וכן פורקי עול מחללי שבת כופרים בעיקר מהכת הנקרא רעפארמער וכיוצא בהם למינייהם שאינם מאמינים בחורח ה' ר"ל, ואם יש איזה איסור חתון עמכם, אי יש ענין להודיע ה"ד השני או חייב להודיע שהנע"ת הוא מדור קטני, שאם היה יודע לא היה מתחתן עמכם ויורף לשאלתו ילום ממש"כ כ"ק בספר קבלת יעקב סימן כ"ג בעניני שידוכין (אין לי הספר בביתו ומאד אשמח אם כ"ק יפריח את מי שכולו נשאלו לי ובכסף מלא אקנה בל"ג). והיות כי הכרח פנמים נשאלתי בזה לכלכל למעשה ומיראי בוראה אני וכ"ש לבחור מה שרבותיו אברי אמרתי ארוכה מכתבי לכ"ק מה שעלה במאדתי בזה ואפלפל ק"ת בדברי כ"ק ומיני דמר ומיני יתקלם ברי וזיד כ"ק לקרב או לרחק.

ראשון לזיון נראה לפענ"ד דודאי לאוסרם מדין תורה לא מלאו בהם איסור חתון כל שכן שומרי תורה גם שהיו אבותיהם עובדי דת וזכר לן לחוש שמה אשמו זנח וכו"ל כולד ממחר כיון דמחלל שבת הרי הוא בגוי גמור ובמגילת י"ב אמרו איכו בקרי ואיתתא בציגא וכן פרוצים בעריות א"כ לדידכו נמי היה לן לחוש. מיכו בחולין י"ג ע"ב שחיטת מין לעו"ב וי"א אף בניו ממחר ות"ק אשמו לא משקרי ובש"ס סב"רם מרעננורג סינש חת"ר"כ כרצו מערכה על מערכה

אי מין שומר את אשמו שלא תזנח תחתיו ומיכו נראה דהסכימו האחרונים ז"ל דלא משקרי נבייה ואפילו אי זינתה אמרינן גם כהוא רוב בעיות הולכין אחר בעל ולא הוי כולד ממחר, גם לענין גיטין שאין נזכרין בהם כידוע שרובם סומכין על גיטין המדינה וזכר לחוש. מ"מ יש בזה תרתי נשוחתם חדא דאזלינן בחר רוצא גם בזה ורוב אינם מגרשין נשוחתם ואף שבה"ז נחרבו הגיטין בהם וא"כ היה אפשר לומר סמוך מיעוטא דמחנות להמגרשות וכו"ל עכ"פ מחלף על מחלף אם לא נאמר דכוח רוב פסולים מ"מ גם קידושין שלהם נעשו בפסולי עדות וכיוצא בהם כגם דלא שרינן להו בסתם בלא כלים מ"מ לענין הבנים שלא לפסלם מלמדין בני טעמי נמי ואזלינן בחר רוב ואמרינן דבשרים נינוכו בקהל דברי אפילו אי נהוה לכל אלו לא הוה אלא ספק ממחר דמה"ס מותר לבא בקהל ילכו לא חששו לה לאוסרם לבא בקהל ח"ו.

ד"ר אמת דהרמב"ם נפ"ה מ"פ דסנהדרין לאחר שהעלה ב"י ג עקרון כתב דכאשר יאמין האדם אלה היסודות כולם ונתברר בזה אמונתו בהם הוא נכנס בכלל ישראל ומצוה לאוהבו ולרחם עליו ולנכוו עמו בכל מה שיהיה בשי"ת איש לחבירו מן האהבה והאחרת ואפילו עשה מה שיכול מן העצירות מתחת התאוה והתגברות העצב הגרוע הוא נעשה כפי חטאו אצל יש לו חלעו"כ והוא מפושעי ישראל ובשתקלקל לאדם יסוד מאלו היסודות הרי יאל מן הכלל כפר בעיקר ונקרא מין ואפיקורוס וקולץ בנשיעות ומצוה לשנאו ולאבדו עליו נאמר בתהלים ק"ט הלא משנאיך ה' אשנא וגו'. מצוה דמחלק בין מאמין בעל תאוה שהיא בכלל ישראל ובין מין שאינו מאמין שהוא יאל מן הכלל ואינו נמנה מכלל ישראל עוד וכ"כ עוד בספרו ה"ד פ"ב מהל' ע"כ ה"ב והנראה דהמינים והאפיקורסים יאלו מכלל ישראל לגמרי.

ב"ש ו"ל מבר"ם ב"ב סימן תתקכ"ה ה"ב הגאון מאו"ב"ג כך הראינו מן השמים שהמשומד אינו יורש את אביו מ"ע כיון דאישתמד יאל מקדושתיה דאבות ולא מקרי זרעו דכתיב להיות לך לאלקים ולארעך אחריו מי שזרעו מייחס אחריו יאל משומד שאין זרעו מייחס אחריו שאין מייחס אחר אביו ומנל דלא ירית דכחא אשכחן באברהם ויזחק וכו' וכו"ל לאברהם חרי בנין יזחק וישמעאל ולא ירית ישמעאל וכו' וכן אשכחן ביזחק אביו דא"ל הקב"ה כי לך ולארעך אחן וגו' אפי"ג

ועי' רבינו החשב"ן בחשו' ח"ב סימן כ"ג שרבינו פרץ הכהן לא ראה ליכנס בצי"ק של עכו"ם מפני המושמדים שגופם מעמא. עכ"פ נראה ללמא מכלל ישראל בגוים א"א אם לא שח"ל יבדילוהו כאיכא דאמרי דשמואל וכמו שמוציא ג"כ בכותים שלא זז משם עד ששטאום ויש להאריך בזה.

עוד יש לחלק דמשומד כל מה שנוגע לעלמו יכול להפקיע עלמו מכלל ישראל אבל מה שנוגע לאחרים א"א לו ללמא מן הכלל ולהזיק לאחרים וכגון לענין קדושין שנוגע לאשה אחרת שקדשה וכן ירשה לבניו שלא ירשו אביהם ואבי אביהם (ודלא כמכר"מ) אבל מה שנוגע לעלמו בידו להפקיע עלמו ובזה י"ל דנחלקו הפוסקים אי קדושין חופסין צוממ עי' מהרשד"ם א"ע סימן י"א וש"ע א"ע סימן מ"ד וצאה"ע שם ועוד וי"ל. מיהו לדידן נראה פשוט דעת האחרונים ז"ל דלא אסרו לבוא בקהל ולהתחתן בבני עובדי על דת כשצניהם חזרו בחשובה וליכא עליהו חשש פסול ממזרות או שאר פסול קהל.

אלא דמה שיש לעיין מהא דגדרים כ' ע"ב וברוחי מכס המורדים והפושעים די אמר ר' לוי אלו בני חשע מדות בני אסני"ת משגט"ח בני אימה בני אנוסה בני שואה בני נדוי וכו' ופ' זו ב' פירושים פירוש אחד בני נידוי שחיב נידוי או הוא או היא ואסורין בחשמים המטה עי' רא"ש שם ורש"י ור"ן אבל הראב"ד בצה"כ ובעור פ' בני נדה שצא עליה צשעת נדחה ונחשבת הימנו והני כלבה בני נדות הן. הן אחת ולענין איסור גם בן הנדה אינו אסור דקו"ל (יבמות מ"ע ע"א וקידושין ס"ח) אמר אביו הכל מודים צא על הנדה ועל הסוטה שאין הולד ממזר אמר חזקיה אמר קרא וזהו נדחה עליו אפילו צשעת נדחה חתא צה בוי' וכל שיש צה בוי' אין הולד ממזר וכן פסק הרמב"ם פט"ו מא"ב ה"א ח"ל. אחרי ממוזר האמור בחורב זה הבא מערוב מן העריות חוץ מן הנדה שהבן פגום ואינו ממזר וצפי"ח מא"ב ה"א והבא על הנדה אע"פ שהוא צכרה לא נעשית זונה וכ"כ הרא"ש בחשובה כלל כ"ע וכן פסקו צש"ע סימן ד' סייג ח"ל אחרי ממוזר זה הבא מאחא מכל העריות בין בחייבי ימחות בין בחייבי כריתות חוץ מהבא מהנדה אע"פ שהוא פגום אינו ממזר אפילו מדרבנן ע"כ מבואר דבן הנדה אף דהיה פגום איסור ליכא. שצ מלאחי צרטיא מהימנא פרשת פנחס (דף ר"ל) ח"ל וקצ"ה עתיד לעצרה לה ולבנהא מעלמא דממזרים חיוון מבני עי' מדות אסני"ת משגט"ח ממזרי דרבנן ע"כ נראה דס"ל דבני ע"מ היו ממזרי דרבנן באמת ודלא כמחבר ז"ע.

איברא דיש לעיין להרמב"ם שכתב דבן הנדה הוי פגום מאי כוונתו צה ומנ"ל הא שברי צהדיא אמרו ביצמות אי אחא עושה חלל מנדה וכן האם לא נעשית זונה א"כ אין צה פגומה ג"כ ובשלמא להראב"ד ובעור ודעמייהו דהוא בכלל בני חשע מדות א"כ לצבור לן בקרא אבל להרמב"ם ז"ל דהוא פ"י בפכ"א מא"ב בני נידוי שאחד מהן או שניהם מנודין א"כ ל"ב מאי פגימחם של בני נדה ואולי ס"ל דכ"ש הוא מבני חשע מדות כיון שגולד באיסור נדה ובעצירה, ובספר עלי ארזים א"ע סימן ד' אות כ"א ראייתו שכתב דאפשר לפ"מ דאמרי' בגמרא

דכו"ל חרי בנין יעקב ועשו לא אשכחן דירית עשו נכסי יחק וכו' וכן צפריעת חוב דכתיב ידוע חדע וגו' לא פרע לא ישמעאל ולא עשו אלא יעקב ובניו אלתא לא מקרי זרעיהו אלא מי שמתייהם אחר אבוב והאי משומד אם אחר הוא אינו יורש את אביו דלאו בנו מקרי וכו' ותחם גרסום צרי' יהודה ע"כ וכ"פ ר' זדוק גאון ור"ח הביאם הרא"ש בחשובה כלל י"ז מחשו' ר' משולם בן ר' קלוני'.

מבואר מדצריהם דמשומדים ובאינו מאמין בחורה לאו בכלל ישראל יניהו ויהפך מהר"ם אפילו זרעו לא נקרא לענין ירשה וכיוצא בזה ועי' ריב"ש סימן ד' ובסימן י"א שם דמחלל שצח צפרהסיה בעיבה צרנון וכיוצא בהם אין להם חלק באלקי ישראל והח"ם ח"ו סימן קצ"ה כתב עונש המחלל שצח אין צדידיו לדון דיני נפשות ואם לא ישמע לכופי הכי הוא מוצדל מכלל ישראל ויידון כיוצא מן הדת ואינו לא ישראל ולא נוצרי ולא חגיג וכו' כללל דמילתא כאילו נמחה שמו מישראל ע"כ וצמא יבמות י"ז ע"א איכא דאמרי כי אמריה קמיה דשמואל א"ל לא זז משם עד ששטאום עובדי כוכבים גמורים שנאמר צה' צבדו כי צנים זרים ילדו מבואר דיש כח ציד חז"ל להוציאם מכלל ישראל לגמרי אפילו מה שנוגע לענין אישות וא"כ אפשר צבוי נמי שהצדילים מכלל ישראל גם על צניהם היה ספק.

אמנם צבר העלו לני רבותינו הנזיקים האחרונים ולענין חתנות לא עבאום כגוים גמורים ואפילו המירו דתם נמי צניהם בכלל ישראל המה ועי' רש"י יבמות ע"ז ע"א ד"ה יעושים שהמירו דתם יגזרו על כחמיהם שאע"פ שחטאו שהמירו ישראלים הם יתעטם נראה לפ"מ שמבואר צה"ד סימן רכ"ג שכתב ח"ל.

למה צרצית ולדקה לא מקרי אחיו ולענין יצום מומר נמי אחיו הוא חזקק, וכתב לחלק דגבי רצית ולדקה לאו צאחיה גמורה איירי אלא כלומר בכלל ישראל שהם אחים בחורה ומלות וחדע שהרי אנו מחברים צרצית ולדקה על הגר הבא משאר עממין כמו על ישראל הבא מרע (ישראל) יעקב וכו'ן דכתיב הוא משומד שפער צעיקר וינא מן הכלל פרק ממנו אחרי זאת אין אנו מחברים עליו לרחם עוד ולהחיותו אבל אחרי דכתיב גבי זיקה ויצום אינו ר"ל אחיו צה"מ אלא אחיו מעלמו ובשרו שגילד מאיש אחד ומשומד אע"פ שנשחמד לא פסקו חולדותיו והלא הוא אחיו גולד מאיש אחד דהא עשו נמי משומד היה והחורה קראוהו אח ע"ש.

ולפי היסוד של החכ"ד דיש לנו חרי מיני אחרי אח לצטן ולידה ואח לקדושה וכל אחרי החולה בקדושה ישראל כל שפסק ממנו עול חורה וקדושה ינא מכלל אחרי זז אבל אחרי התלוי בגוף ישראל כיון שגולד מגוף ישראל מרע אצריהם יחק יעקב לא יתלפינו ולא ימיר אחיו לעולם וממילא לענין צניהם שצח חלוי צלירה כל שגולד מגוף ישראל אף שהמיר דתו לא ינא מכלל ישראל ומותר להתחתן בבניו שבה זרע יעקב (כיוני אם אין עליהם פסול משפחה אחרת) ומכ"ע אמרו בגמרא יבמות ע"ז עכו"ם שקדש צה"ז חוששין לקידושי שמה מעשרה כשצטים קאחי הכי אף דהוא רחוק מחורה כ' חוששין לקדושי

לומר כיון דלאו ודאי הוא ולא היו אלא ספק פגום לא גזרי אכל
חידאי פגום אפשר דלרין לומר למי שאינו יודע שלא יטעה.

י"ה הנה ד"מ כתב שהוא פגום ואין משפחתו מיוחס וראוי
להרחיק מהם וכ"כ ה"ש"ש וגם בחשו' רש"ל הג"ל ובספר
עני ארזים וז"ל, אלא דהאי פגום היינו שאינו מיוחס וראוי
להרחיקו ובספר אפי זוטרי סימן ד' אות ע"ו וז"ל, שהוא פגום
מהרש"ל בחשוכה ס"ו פ' דהפגם הוא שראוי להתרחק ממנו
סורו עמא קראו למו שזרע דרך אי' וצדאי הוא מעזי פנים
שדור וצניו אחריו יהיו דומים אל שרשו אבל אין צו פיסול
לכהונה אם בת היא עכ"ל וז"ל כיון דליכא איסורא ליכא חיוב
להודיע למי שאינו יודע צו שהוא בן הגדה אם אינו שואל עליו
אבל אם שואל ודאי מחויב לומר שהוא בן הגדה כיון שמהא
להתרחק ממנו והא דלא לרין הבחנה מטעם זה וז"ל דלדרכה
כיון דליכא איסורא צנישוואן שלו א"כ עוב שלא לברר אם הוא
ודאי בן הגדה שלא יהא מחויב להודיע לאחרים שצאם יצחק
אולי צאמת יהא חיוב עליו לומר ולהודיע לאחרים שהוא בן
הגדה ופגום וראוי להרחיק ממנו. עכ"פ לכ"ע ראוי להרחיק
מהם והם פגומים ומוקלקלים ומעזי פנים שדור המורדים
והפושעים כדאיתא בגמרא וכדמוכח מההוא עובדא דר"ע
דמסתכלה וכ"כ בחשו' הרא"ש כלל ל"ב ובצית שמואל א"ע
סימן ד' ס"ק ע"ו.

וראיתי קדוש אחד מדבר רבינו הגדול הרמב"ם ז"ל צפי' על
החורה פרשת לך לך שער העולם וז"ל, בפרשת מילה
כל האותיות ונעלם ע' וכן צפי' נפש שירדו למאדים ונעלם ע'
א"ל הקצ"ה לאצברם והקומותיו את צריותו להיות לך לאלקים
ולרעך הזכר מן הע' מדות דאמר בסוף ואלו מותרין וצרותיו
מכס המורדים והפושעים די א"ר לוי אלו בני ע' מדות אסני"ת
משגשג"ת בני אמה בני שמואל בני נידוי בני מריבה בני שכרות
בני גרובת הלצ בני ערבוזא בני חלופה וא"ל להזכר מאלו ע'
דברים שלא יחטאו בהם שכתוב בישעיה מאשר לא ידע עד נזורו
אחור, כל זה לא היה צפי' נפש שירדו למאדים, ומי שיש צו
מאלו ע' כביכול לו אינו לאלקים ואינו עונה לו". וכן במזמור
יעקב ה' נעלם ע' ויש צו ע' תיבות וכמו שאין ע' בפרשת מילה
כך אין ע' בדברות הראשונות שהמילה שקולה כנגד י' הדברות,
מן יעקב ה' עד ציוס קראינו ס"ז תיבות כנגד ס"ז זכרים שירדו
למאדים למנחם מזמור לדוד כנגד ג' נקבות דינה יוכבר סרת,
ובכל הכתיב פסיקים בחצר ציוקהל ציוקתי לי תרומה העלים
ע' לומר שלא היו מכניסין בעזרה בני אסני"ת משגשג"ת עכ"ל.

והנה מה מאד הזכיר מהני בני ע"מ עד כביכול לו אינו
אלקים ואינו עונה לו ולא היו מכניסין לעזרה בני ע"מ
הללו והטעם נראה פשוט צוה כיון דלאו מיוחס הרי אין
השכינה שורה עליו. ודברינוא כד הוינא עליוא שמעתי כמה רעה
שישה הנבעלת צידחה שאם במהרה יבנה המקדש יבנה כ"ג
יתצבר שהוא בן הגדה ויירודוהו ולפי דברי רוקח מצואר היעב
כיון דלא היו מכניסין אותם בעזרה א"כ אפילו יהא כה"ג
יירודוהו. והקרא בפשיטתו דרשין מנייה וצרתו וכו' הלא זאת
מה פסקם של אלו המורדים והפושעים כמצואר שם.

הטעם דנשתנה נדה משאר חייבי כריתות שאין הולד ממזר
משום דח"כ לא תפסי צהו קידושין משא"כ צדקה ודעת
הרמב"ם צפ"י מהל' אישות דצדקה לית צה הוי' דנישוואן א"כ
י"ל דמטעם זה החמירו חכמים שיהיה הולד פגום מדרבנן כיון
דמצינו דלא שייך ציה הוי' דנישוואן עכ"פ נראה דלהרמב"ם
נמי אף דלא חשיב בן הגדה בין הע' מדות מ"מ פגום הוה.

ונחלקו הפוסקים פגם זה מה הוא ומה עושה זה הפגם,
הרש"ל בחשוכה סימן ו' וביש"ש יצמות הביא חכם אחד
שראה לומר דפגום לכהונה קאמר (סופ"ג אות כ"ב) והיש"ש
דחה דבריו דאינו פסול לכהונה אלא שיש עליו פגם שרין
לרחק ממנו לענין יוחסין. עוד ראה החכם שם לחדש דאף דאינו
פגום לכהונה מ"מ ראוי הוא להבחנה שהוא מן המורדים
והפושעים שהרי טעמא דבחנה אמר ר"י אמר שמואל צפי'
החולץ להיות לך לאלקים ולרעך אחריו להבחין בין זרעו של
ראשון לזרעו של שני ופירש"י לפי שאין השכינה שורה אלא
היודאים שזרעו מיוחס אחריו וכדאמרין בגמרא וצרותיו לכם
מן וגו' כל אלו בני ערבוזא ואף שצאם נתן טעם אחר, הרי"ף
והרא"ש הביאו שני הטעמים והיש"ש כתב עליו דטעות הוא
דצמלמא גבי ערבוזא היינו להבחין כדי שלא יהא ערבוזא
צניו ישראל שהם המורדים והפושעים אבל הכא מאחר שאם
מטוברת היא צדקה עכ"פ יהא הולד עזות פנים מאי מועיל
שאתה מבחין שהוא מן הגדה או לא ואין שייך לומר כאן להבחין
בין זרע שזרע צדקה כמו גבי גר וגירות דברי תרומה
קדשה וינהו אלא שנטעה בעצירה.

ומידו מצינו פוסקים מחולקים צה וס"ל כאותו החכם הש"ג
שצויות ריש הלי' נדה כתב צאשה ששמש כמה ימים אחר
לידה וראתה דם כתב להשואל שאמר שריכה להמתין ג'
חדשים להבחין בין זרע לזרע לדעת אם נשתברה והולד יב צו
חש פגם שהוא בן נדה או לא כתב דא"ג דמצינו שחשו חכמים
לתקנה זו כדאיתא צפי' החולץ והכ"י היה קלה סברא לומר
להמתין ג"ח להמתין בין זרע שזרע צממא לזרע שזרע
צעהרה מ"מ לא דמי לזההם דהתם צדאי הוא אבל הכא
אח"ל שנתעברה אפשר לומר שלא נשתברה מציאה זו העמאה
דכמה ביאות קדמו לה צעהרה ובן הגדה דאמר צמלמא אינו
אלא ששמש בלא עזילה נראה דס"ל דאלו היה צאמת באופן
שמועיל להבחנה היה מלרין הבחנה אלא דבסוף נראה כחזר
אחר שהביא מדברי הסמ"ג צאשה שנתעברה מן הסדין ועלה
כמספק דבדר וע"ז יו"ד סימן קל"ו פשיטא ליה דצפי' הבחנה
בס"ק י"א שם אם לא היה צמלמא אלא קודם וצוקה"כ כתב
עליו דאין לרין וע"י עני לצוה צסם דרישת אריה חלק בין
נדה דאורייתא שרין הבחנה לנדה דרבנן דא"ל הבחנה
והאחרונים האריכו והעלו רובם דא"ל הבחנה.

והנה פשוט דבין למ"ד דצפי' הבחנה ובין למ"ד דלא צפי'
הבחנה הולד פגום לכ"ע כשגולד בעצירה מנדה וצפי"מ
קרי ליה ולכאורה אמאי לא יטערך הבחנה כדי שזרע להבחין
לענין יוחסין ועל האצ חיוב לומר שהולד הזה אינו מיוחס ופגום
הוא שיתרחק ממנו אדם מיוחס וי"ל דעל הספק כה"ג לא גזרו

ועיין ספר המצוות הקצר להפחם חיים ז"ל ל"ח קל"ב

שכ' נמי בפשיטות דראוי להתרחק מהם והביא דברי הוזהר
הג"ל.

ואי נקבל היסוד הזכ דפגם בני ע"מ הולך צירוש ח"כ היסוד דכן הנדב הוא פגום ע"פ גמרא נדרים כ' ע"צ דבני השע מדות נקראים הפושעים והמורדים וגרם שם העור בני נדב (באמת כי הרמז"ס כתב פגום לא מגמרא נדרים הג"ל בנדב) ולפי"ז גם כל שאר חתנים אע"פ שהזכור אבותיו משומרי החורב לא ילאו מספק גדול שהם בני השע מדות חדא דנבו שאבותיו שמרו ע"ט המשפחה שמא אחד מאבות אבותיו עד דור המדבר היה אחד מהם מבני הנדב והיו כל דורותיו בפגם זה וכדרך שאמרו חז"ל קידושין ע"א אמו אן ידעינן מהיכן קאתינן והשנית אפילו חז"ל שאבותיו ואבות אבותיו עד יעקב אבינו לא היו בני הנדב לא בשוגג ולא במזיד אכתי שמא הוא בא מאחד משאר מדות שהם מליים עובא אלל המון עם ואפילו חז"ל שאביו אינו חשוד ע"ז מ"מ אולי אחד מאבותיו משפחה אציו או אמו עד דור המדבר היו בני אימה בני מריבה וכו' שכ"ז מלי מאד באגשים פשוטים וא"כ כל החתנים קרוב שלא ילאו מחשש זה.

והשלישית מאחר שדברי חז"ל הקדושים הם קודש קדשים והם אמרו שבני הנדב המה חלופים ומקולקלים ואנחנו רואים כמה מהם שהם בערך שור עם רוב חציריהם ע"כ שמדרגה כז נקרא אלל חז"ל בגדר חלוק ומקולקל ומי שאינו שייך לבני ע' מדות הוא באמת במדרגה נעלה הרבה מהחתנים הרגילים וא"כ אדרבה קרוב הוא שרוב החתנים הם מגזע של השע מדות (אם נחליט שפגם ע' מדות הולך צירוש מדור לדור) וא"כ אין נד"ד גרוע משאר חתנים בכלל"ג.

ואנ"י אסקופה נדרסת תחת כפות רגלי לדיקים בקראי הדברים אמרתי לא ינחל ליה למריכו דלימא הכי וח"ו להוציא לנו על כלל ישראל זרע קודש מחנצנים דברי קודש דור אחר דור עד דור המדבר ויעקב אבינו ולומר שרובם ככולם הם מגזע של השע מדות פגומים בפגם העומאח המאוסה נדב או אכסנית משגע"ח אשר עליהם נאמר וצרותי מכם המורדים והפושעים ורובם ככולם ראוי להתרחק מכם ליחוס משפחה סורו עמא קראו לנו והם מעזי פנים שדור בגורמים לשכינה שחשלק מישאל וצניהם אחריהם יהיו דומים לשרשיהם חם מלהזכיר ולומר שרוב חתנים הקדושים זרע קודש מחנצנים מהורים קדושים הם ח"ו זרע פגום ולא מיוחסים ואריך להתרחק גם מכם למשפחות מיוחסות והם העזי פנים שדור פגומים ולא ראויים שחשך שכינה עליהם ועל זרעם ואיה זרע ישראל הכשרים הם רוב החתנים הם מהם ח"כ גם רוב הכלות שלהם בדומה להם וכו' על זה אנו ואבותינו מוסרין נפשם זה יותר משלשת אלפים שנה. ובמקום אחר הבאתי דגם במלרים כבר שמרו על עברה כמצואר בחדש"א פ"ו דם מפני מה בא עליהם (המלרים) מפני שהיו רואין את ישראל עובדין מן הנדב ומן תשמיש המטה מה עשו המלרים אחא עליהן את המים שלא יעבדו ולא יבאו זה על זה ולא יפירו ולא ירבו לפיכך הפך הקב"ה את מימיהם לדם וכו' נראה דמאז ומשולם היו נובגים בטובה זו נדב וש"ו ועזר שחקן לא היה אלל לחיוב אלל בלי חיוב נהגו כן משולם ומה שאמרו בגמרא שבת קל"ה דורות ראשונים יוכיחו שאין אמו עמאח לידה ונימול לשמנה

והחזון הרבתי בזוה"ק פרשת שמות דף ג' ח"ל, תלחא אינן דחיינן שכינתא מפלמא וגרמין דדיוריה דקב"ה לא הוי בעלמא ובני נשא לווחין ולא אשחמט קליהון ואלין אינון, מאן דשכיב בנדב לית מסאבו חקוף בעלמא בר מסאבו דנדב, מסאבו דנדב קשיא מכל מסאבו דעמא, אסתאב איבו וכל דמתקרבין בה יסתאבון עמה בכל אחר דאלין אסתחייא שכינתא מן קמייבו ולא עוד אלל דגרים מרעין יושין על גרמיה ועל הכוא זרעא דיוליד דכיון דיקרב בר נש לבני נדב הכוא מסאבו דליג עלי וישחאך בכל שייפין דיליה, זרעא דיוליד צהבו שעתא (מסאבו) משכין עלי רוח מסאבו וכל יומיו יכה במסאבו, דהא צניא ויסודא דיליה איבו במסאבו רב ותקוף מכל סאבו דעלמא דמיד דקרב בר נש לבני נדב הכוא מסאבו דליג עלי וכו' ע"ש. הכה מצואר דבני נדב אין ראויין שחשך עליהן שכינה ודוחין רגלי שכינה ואין הקב"ה שומע לתפלתם ונמא נחזירו דברי הרוקח ז"ל שנאמרו צרות הקודש ממש כדברי האחר. ומה"ע מצואר נמי דלא היו מכניסין אותם לבימה"ק כיון דדוחין השכינה וצמזר כולה בית מלא אורה ואם יכנס ח"ו ידחה ומי נדחה מפני מי וספיר לא היו מכניסין אותם בעזרה.

ומב"ל הג"ל דרכי מאז ומתמיד למי ששאל אותי בענין זה אני מורה בזה כפי המצואר בכל הפוסקים שראוי להרחיקם ולהתדבק בזרע ישראל הכשרים והמיוחסים וראוי לשמור על יחוסם וכשרות המשפחה ולהתדבק בהם וצורעם אחריהם כפי האפשר.

האמנם ידידי הג"ל שלח לי צילום מספר דמר הדרג"ל שליט"א קבלת יעקב סימן כ"ג שדן בזה ולפי שראיתי בסימן הג"ל דברים שלפני"ד יש להעיר עליהם אמרתי לא אכתוב מהם כלום לידידי הג"ל עד שאכתוב לבג"ש מה שיש לי להעיר על דבריו הקדושים כדי לצרר הדבר. והנה בעברי על מכתב בג"ק ראיתי אהבת ישראל המחנצנץ מתוך כל מלה ומלה כאשר ראוי ויאות לדיק כמותו ומשתתף בצערן של הבעלי תשובה אשר ילא עליהם הפסק מאת בעלי הש"ע וגו'אלי כליהם לרחק ולא לקרב וכג"ק ילא לקרב אחינו בעלי התשובה אשר עליהם אמרו במקום שבצ"ת עומד אין לדיק גמור יכול לעמוד וחפש בחירין ובסדוקין בכהה דהתירה לקרב שלא לנעול דלת בפני בע"ת ח"ו ובכלל מה תהא עליהם ומהיכן ישאו להם נשים ולכן המליא להם היחר ועל שלשה דברים סובב בהיתר.

אחד מה ששמע בשם אחד הרבנים דמה שאמרו בן הנדב הוא חלוק ומקולקל היינו שכן הוא ע"פ הרוב אלל יש הרבה יולא מן הכלל ואם אנו רואים באים זה שאינו חלוק ומקולקל הוא בעל מדות טובות ע"כ שהוא המיושטע היוולא מן הכלל והטעים כ"ג דע"כ כן הוא דהרי כל אדם יש לו בחירה לתקן עצמו ומדותיו ואפילו בעל מדות קשות וע"כ מה שאמרו שהוא חלוק אינו אלל בסתמא וגם מן המליאות הביא ראיה שרואין אנו כמה וכמה שצאו מבתים חפשים ומליינים במדות וציר"ש ובע"כ שיש יולא מן הכלל.

והשנית לפי היסוד שהביא האפי זוער א"ע סימן ד' אות ט"ו בשם מהרש"ל הביאו בזה"ה"פ דף ס"ב ע"ד סק"א דע"מ שכתב בש"ע פגום ח"ל, ובניו אחריו יהיו דומין אל שרשו

ופי' רש"י מאברהם עד מתן תורה שנתנה מילה ולא נהגו עומאה ל"ל מדינא.

הנהגה הנביא ניבא עליהם וצרותי מכם (יחזקאל כ') המורדים והפושעים שהגלות יכלה אותם ולא אדמה ישראל לא יצאו וינצחו במדבר וכו' ח"ו כלה אחת עושה צורע ישראל אם רוצה ככולם מהם הם, ואם אכן ממשיכין נפשין להחזיר לעלי חשוכה לבא צקהל לקרעם וכי על חשבוים יפגום ח"ו את כלל ישראל הריני כפרתם שדור הזה והדורות הקודמים לפנינו והצאים אחריו לומר שכולם פגומים ולכן נחיר לבע"ת להחטא ציינו וגם לאסור למשפחות המיוחסות להתחתן עם משפחות מוחזקות לעשרות ציינו, אם הבני נדה בני ריחוק הם מלהחטא עם זרע קודש מפאת פגמם מי שהוא פגום יראה לחקן עמו כמה שאפשר או שישא בת דומה לו או בת מי שאינו מקפיד על אהבת הפוסקים לחקן אצל ח"ו לפגום בשביל זה את הכלל כולו ועל זרעם זרע קודש לומר שזה זרע פגום אינו ראוי שחשבה שכינה עליהם. דמבאר דבני נדה אין ראוי שחשבה שכינה עליהם ואדרבה דוחין השכינה מעלמא ועומאה הגדה נכנס בשפיין וכ"ש לפי רש"י מהימנא תקונוא שהיחאה הג"ל דבני ע"מ הוי ממזרי מדרבנן ודלא כמחבר ע"ש. וא"כ ח"ו לומר על כלל ישראל שח"ו אינו ראוי להשראה השכינה. והנה אמרו איש ואשה שכינה שרייה צייניה ומי זה פתי שיתן בתו לאיש שדוחה שכינה מציתו כעדות האזה"ק והרוקח ושאר פוסקים ז"ל.

ובדבר העטפה שלא לנעול דלת בפני צע"ת אומר אני אם בשביל שלא נזילא לנו על בני הכשרים והמיוחסים לומר עליהם שהם הם להפגומים ננעול דלת בפני הפגומים ולא יחזרו בתשובה ויבדדו אלף כמותם ולא נזילא לנו על כלל ישראל לפגומם הצאכ"ת משע"ה וצפגם מאום של עומאה מאויה שהנביא ניבא עליהם שלא יצאו כולם על אדמה ישראל אלא ינצחו במדבר ואם על ממזרים אמרו ז"ל שאחת לשבעים שנה מחים כולם כדי שלא יחטרו צורע קודש אכן ירחיק להם ולא ירחיק לבדוד בני הקדושים ונזילא לנו עליהם מדור דור אם אמרו לחקן ולא להחטא בהם כדאי כבשא דרחמנא למה לו.

והיות כי אני מכיר את מעכ"ק ודקתו נגמר בדעתי שדואי לא ילאו דצרים מפי כ"ק או שיש שם אחת טעות בדפוס מהצחור הזעזע וטעה המעתיק ולא שם על לב כ"ק ולכן מאד אבקש מכ"ג להזהיר ולהזהיר אותי אם עשיתי כי איך אראה צרעה אשר מלא את עמי בהולאה לנו שח"ו כולם פגומים ציחם המשפחה ואיככה אוכל וראיתי באבדן מולדתי שגם ציינו ח"ו פגומים הם לפי"ז וגם אנו ואבותינו וכל מולדתינו ח"ו בכלל הוי פושעים שזורו רשעים מצטנן. והקשיא מן המליאות שם דומים קלת לחתנים דעלמא הרבה תירושים נאמרו בדבר חזק לפמ"ש כ"ג בעמנו דישנם מישע מהם שאין עמי פנים אם נחליט סברה הרב הג"ל לאמת (כי לפענ"ד גם זה אינו אמת לפי טעם האורח והרוקח וצמח"ק נביא עוד ממדרש). והבניית דאם תקשה לו י"ל אדרבה אילו לא היו אלו בני נדה היו גדולים יותר במעלות ומדות וצחורה אלא לפי שהם בני

נדה שוים הם לשאר חתנים. וכעין גמרא חענית דף ז' ע"ב אמרה ליה צרחיה דקיסר לריב"ה אי חכמה משפחה צבלי מכוער אמר לה אביך רמי חמרא וכו' אמר ליה (קיסר) אמאי אמרת הכי ח"ל כי היכי דאמרה לי אמרי לה והא איכא שפירא דגמירי ומשני אי הוה סנו טפי הוה גמירי ופירש"י ותוס' דאם הוה שוגאים היופי הוה תלמידי חכמים ביותר וא"כ הכא נמי אם אפילו הכי זכו כ"כ אלו הוה צנים כשרים בלא פגם היו מתעלים צמעה יותר מעל סחם חתנים. וידוע מחלוקת הפילוסופים שהציו הרמז"ם צממה פרקים אי עדיף מי שגולד בעצב רע מצטנן ומלידה אלא שהוא מתקן מדותיו לאחר נולד או מי שהוא נולד בעצב נכון עדיף דאין לריך כ"כ עבודה לחקן מדותיו, ועי' עין יוסף חענית כ"ד מעשה צר"א שירד לפני התיבה ואמר כ"ד קינות ולא נענה ירד ר"ע אחריו וכו' יתבה צ"ק לא מפני שזה גדול מזה אלא שזה מעביר על מדותיו ופי' ר"ע היה בן גרים ומדותיו היו נמשכים אחר מדות אבותיו והוא היה מעביר עליהם ועושה עוב אצל ר"א מדותיו הנגלים עמו היו בעצם טוב ולא היה לריך לעבור עליהם ולשכרם כר"ע לכן זכה ר"ע להיות צחפלותיו הקצ"ה מעביר להם לישראל על מדותיו ולרחם עליהם ע"ש. וצאמת כי אכן קיי"ל דודאי מי שצבנו רע ח"ו נוטה לרשעתו הוא פחות ממי שגולד בעצב עוב והכ"כ הוי פגום הגם שגולד בעצב רע הרי עשה ותיקן מדותיו ונתעלה למעלה שאר חצרים ואלו היה נולד צקדושה היה נתעלה יותר ויותר.

ועוד צו שלישי דלפענ"ד דמה שאמרו הם עמי פנים שדור בינו קודם שלמדו תורה ולא הם כולם עמי נפש זה הוא הסימן שהם פגומים וכמעשה דמסכת כלב דר"ע ור"י ואחריו שער עליהם אותו איש ואמרו עליו הוי ממזר בן הגדה הוא אצל ודאי שאם ע"י סיבה הנליוו ללמוד תורה אפשר לחקן מדותיהם החילוניים שהוא העזות דאפילו רשע גמור ובעל מדות קשות ורעות אם יראה מאד יכול לחקן מדותיו כמו ממזר שג"כ צידו לחקן מדותיו אצל מ"מ פגמותו שגולד שהוא רוצח צעלמותיו לא אזהר מיניו בשביל שתקן מדותיו רק שאינו עו פנים וחלוק ולכן הכ"כ הפגם שאינו ראוי להשראה השכינה לא הלך לו כמו צמח. וראיה לדבר שהרי אמרו ממזר ת"ח קודם לכה"ג ע"ה ואמרו מדחליף כולי האי ש"מ ממזר הוא ופשוט דממזר ת"ח שקודם לכה"ג ע"ה פ"כ מייירי שיש לו מדות טובות ואינו חלוק ומתחלף דאם הוא חלוק אפילו הוא ת"ח כיון שהוא מורד ופושע אין לריך לבדו א"כ הרי אפשר שממזר ודאי שדאי הוא חלוק מ"מ יהיה צבור עם שאר ת"ח ועם שאר צנ"א ושאר חתנים ולא יתחלף והוא שילמוד תורה וכי ינימא שכיון שהוא ממזר ושוב לכל עם שאר חתנים ח"ו ינימא דגם שאר חתנים יהיו ממזרים כיון שהם שוים לו או שנימא שהוא ילא מאיסורו בשביל זה.

עוד אפשר דצאמת הצע"ת אלו הם עמי נפש, וכדעת חז"ל שהם אמת ויחורם אמת, אלא לפי שהם נכנעים כשהם לימדים תורה ויושבין בין ת"ח בין זרע קודש שלא עממו טעם חטא ע"י זה המה נכנעים וכושעים עזותם וכעסם ונעשים שוב עם רוב חצריהם ולבא לפימא לא גליא ועיניו ראו כמה

הא וכו' וצניו אחריו יהיו דומים אל שרשי הוא לשון עמלי ולא לשון הרש"ל ז"ל ואפ"ל הוא שהוסיף הלי צניו אחריו וגם בשאר הפוסקים לא מלינו שכתבו דורות וכמדומה לי שכך שמעתי מלדיקי אחת שלא חיישין לדורות שאם ראי שטשו תשובה ונעשו בעלי תשובה אמיתיים דור שני יצא להם בקבל יחוס שהרי הריחוק הוא לפי שגולדו בעצירה וצנייהם אחריהם שילדו הם בקדושה לא נילדו בעצירה ואין להחמס.

ולרפום ריהבא אחרתי דדבר זה אי דורות אסורי צוה, תולה בעטמא דהפגם דלדעת הראב"ד והטור דכן נדה הוא בכלל בני תשע מדות א"כ הפגם הוא אחד ופגם זה לא כתוב ציה דורות כלל אבל להרמב"ם דיליף ליה לפגם זה דצנור לית זה הוי' דגשואין א"כ הפגם הוא מבוס דלית זה הוי' והרי הטעם שהתירו בן נדה לקבל מבוס דלית זה הוי' דכתבו ותהי נדה עליו וא"כ כיון דלענין גשואין לית זה הוי' נשאר האיסור מטעם דלית זה הוי' וא"כ כיון דאיסור ממזר הוא איסור עולם א"כ איסור בן נדה דיליף לה הרמב"ם מאיסור דגשואין לית זה הוי' נמי איסור דורות הוא כיון דיליף לה מינה כך עלה בלבי, ומיבו נראה לפענ"ד דלא חיישין לדורות וראיה מדברי הזוה"ק הג"ל שכתב חז"ל, וזערו דיוולד בהכח שעתא (מסאצי) משכין עליו רוח מסאצי וכל יומיו יהא במסאצו דהא צנינא ויסודא דיליה איבו במסאצו רב ותיקין מכל מסאצו דעלמא ע"כ. ובהו דייק וכל יומיו יהא במסאצו והכונה דכל יומיו היינו כל ימי חייו יהא במסאצו משמע דוקא כל ימי חייו ולא זערו אחריו גם מדינתן טעם דהא צנינא ויסודא דיליה איבו במסאצו רב וכו' משמע דוקא איבו דצנינו ויסודו בעוממא לא ילא מעוממאנו לעולם אבל זערו אחריו שצנינא יהיה בקדושה אם ישוה לה' באמת לא יעלה עליהם עוממאנו עוד. ואולי האפי זוערא נמי לא אמר אלא בפגם שמחזיק בעצותו וצדרכו שגולדו צו אבל אם יחזור בתשובה ויקדש עצמו צניו אחריו יחזיקו צדרכו החדשה. ואז אין להם פגם זה, ואם מתנהגים כשורה הם מקור עברה לצנייהם אחריהם וכ"ש הוא מחלל שיש לו מקור עברה אפילו לכהן.

וברב"ע נפל מילתא בליצאי טעם שאין להתחתן בפגומים ההם לפ"מ שכתב במדרש ויק"ר פט"ו סימן ה' חז"ל, מה כתוב למעלה מן הענין אשה כי תזריע וילדו זכר מה כתוב בתריה אדם כי יהיה צעור צערו וכו' מה ענין זה לה אמר ר' תנחום בר חיילאי משל לחמורה שרעתה וגטית וילא בנה כווי מי גרם לולד שיהיה מאורע אמו שלא שמרה ימי נדה אמר ר' אבין משל לגנת ירק שהמעין לתוכה כ"ז שהמעין לתוכה היא עושה כריכין כך כל מי שהולך אלא אשתו נדה עושה צנין מאורעים ר' אבין קרי עלה (ירמיה ל"א) אצות ואכלו צובר ושיני צנים תקריבהו וכן קוראין על אצותיהם אצותנו חטאו ואינם ואנחנו עונותיהם סבלו ע"כ וצילקעו ראובני הציא בן צבס המקובלים שהלרעה בא על עון הוריו בגלגול שצא על אשתו נדה ופלא שלא הציא בן צבס המדרש ועי' פסגה רחא. מצויר דצני נדה נעשים מאורעים.

והנה קיי"ל צ"ע א"ע סימן ז' ס"ז לא ישא אדם אשה לא ממספחת מאורעין ולא ממספחות נכפין וא"כ צני נדה

מבנקראים צע"ת מלערים ח"ת האמיתיים בעצותם כשאניס רוצים להתנהג כפי דרכם ונעשים אפרומער עזית פנים וח"ו אין אני מליא לעז על כולם אבל כמה מהם אני מכיר שמתנהגים בעצות ותולפא גם כשהם צע"ת רק פרומע חולפה. וכבר שמעתי ממור"ש שליט"א שאלפנים צע"ת היו נכנעים מאד והיו הולכים מעיר לעיר ומכריזין על עצמם שהם בעלי עצירה ושיחפלו עליהם וכל ישראל קדושים ועכשו רואים בהפוך שצע"ת הם הם המכריזין על אחרים שהם בעלי עצירה וכיוצא בו ותמה למה הוא כן. ולפענ"ד נראה דהטעם פשוט דצע"ת מלפנים היו בעלי עצירה אשר נולדו בקדושה ולא היו מתחלפים אלא היו בעלי תורה ולכן כשצבו מדרסם שבו בכל לבם והיו נכנעים לכל אבל צע"ת דומיניו הם הנולדים בעוממא ר"ל ובעצות והם עזי פנים שצדור ולכן אף לאחר שצבו ונעשים צע"ת אבל עזיתם נשארה אולם צמדה גדולה והם המלערים אחר"כ הח"ת ואם שגיתו ה' העוז יכפר.

ועל זה אומר אני נמי דמה שאמרו במקום שצע"ת עומדים אין לדיקים גמורים יכולים לעמוד היינו צע"ת שגולדו בקדושה וצטורה רק בצמשך הזמן נמשכו אחר תאות לבם והטיר רוחם ושבו לה' וכגון ר"א בן דוראי וכגון ר' יוסי צר"א צר"ש וצר"ל וכיוצא בהם אבל מי שגולד בפגם ע"ז לא מהני תשובה כלל ואין זה בכלל במקום שצע"ת עומד אין לדיק גמור יכול לעמוד דאוחה העוממא לא יכול לזרוק מעצמו בכל אופן.

וחמישייתו אוסיף עליו דאולי היה אפשר למר קצת צדוך רחוקה שאם צנמלא צע"ת שאינו חנוף אולי ע"פ סבה קרה מקרה אשר אמו עזלה באיזה מעין או נהר או שהלכה לרחוק או נפלה צמי טברה צע"כ וילאח מעוממא נדה דאורי' ולכן הילד הזה לא היה בן הנדה שמשם אז כל זה היה עדיף לן לדחוק ולאו קומי דברי חז"ל על אמיתתן מלהוציא ח"ו לעז על כלל ישראל.

ובר מן דין אם נחליט דלא כאפי זוערא דהפגם אינו נמשך לדורות אלא רק הדור הראשון פגום או שנאמר דגם באפי זוערא אין כוונתו לדורות כשצבו ע"כ נריך לישב קושית כ"ג שאנו רואין שהן שוין לתצריהם צדמינים והם בני הנדה ושאר החתנים כיון שהם מדור השני ודאי אינם בני נדה לפי שיטה זו שהרי אצותיהם שומרי תורה הם ודברי חז"ל קודש קדשים הם שאמרו בני נדה חלופים הם ויכללו שהם בני נדה שוין הם צצנינים ודמיונם לשאר חצריהם וע"כ ל"ל כמ"ש וא"כ מנ"ל למר דכולהו ח"ו צני תשע מדות הם.

ובאמת כי לעיקר דין הפגם אי נמשך לדורות כפי מה שהציא הא"ז צבס הרש"ל הנה צרש"ל ליכא דורות לא ציש"ש ולא בתשובה וכמ"ש גם כ"ג צספרו הג"ל אלא שצספר אפ"ל כתב כן וכנ"ק כתב דאין לו הספר לעיין אחריו, ואני בענייני עייניתי שם וכמו שהעתיקתי לעיל צסמך דצרי חז"ל, שהוא פגום מהרש"ל צחשו' סימן ו' פ"י הפגם הוא שראוי להתרחק ממנו סורו עמא קראו למו שזרע צדוך איסור וצודאי הוא מעזי פנים שצדור וצניו אחריו יהיו דומים אל שרשי אבל אין פסול לכהונה אם צה הוא וכו' עכ"ל, ולפי הנראה דלשון וצודאי

הנדה לא היו אלא כשצא עליה ולא עזלה ולא צא עליה מקודם והכ"ז לענין בני ט"מ שדין כל הולדות שנחשבו מרוב צטלות ולא היו באופן ט"מ אלא המון שאינם שומרי תורה באופן של אסנת משגט"ח ושפיר לא אמרין כצדא זו ולפגום הדורות. ואפ"ל למד דאין תולין רוב צטלות צבעל אפי"ה צנ"ד נראה להכשיר דהרי צעיקר דברי מר שמואל שסובר דלא סמכין ארוב זה לתלות צבעל הקשו האחרונים מה טעם יש בזה ובה רוב מעליא הוא ובתורה אחרי רבים כתיב וכתבו האחרונים ז"ל ע"פ מש"כ בשמ"ק צ"מ ד"ו צסס הרא"ש דהא דאזלין בזה רוב אינו ודאי אלא ספק ועי' כו"פ סימן ס"ג שכתב ג"כ הכי ורק דספק שאינו שקול כזה התורה החירה וזהו פליגי שמואל ור' יוחנן דר"י ס"ל דרוב הוא ודאי ומוחלט ואין צו שיעור ספק ושמואל ס"ל דאכתי יש צו ספק ומיחו צי"ת הגרע"א סימן ק"ז ובתוס' צו הגאון מהרש"א שם נראה שהוא דין מדיני התורה ובעין זה כתב מרן בשו"ת בית שערס יו"ד ובאור שמה ה' שגגות פו"א ה' ו' לענין ספק עומאה צרכ"ר ספיקו עובד וצרכ"י ספיקו עמא, ולכלוהו צידון כיון דהכא לא חיישין מאחר, אלא צבעל עמא לכ"ע אזלין בזה רוב שהיה צביתר ובכשרות כנלפענ"ד.

ואבתי פ"ג לן מה שחש כג"ק שלא ימנעו צבציל זה לשון צתצובה. הנה צוה מי יכול לדון עם מי שחקיק ממנו בן צתורה בן בקדושה בן צתכמה בן צשנים. מ"מ לפענ"ד הייתי אימר כצדא גם לאיך גיסא שאם לא נחיר להם לישא ולהתערב בין קהל המיוחס ויראו אמותיכם של אלו שהבנים סובלים עונותיהם כמאמר הנביא אצות אכלו צוסר ושיני צנים תקרינוהו אולי יוסרו הנשים ולא יקלו ראשם כ"כ צשמירת עברה המשפחה כשיתודע להם שאין רואים להתחתן צילדיהם והבנים יעקו מר מר לאצותיהם וידוע שהרבה מההורים עושים סידור קידושין וכיוצא צו אף שאין מאמינים צזה רק משום שלא חיק לצנייהם אחריהם ובאמת ראה ראינו כי נשמרים אפילו הפרוצות ציותר מלהוליד ממחרים וצ"ה וצ"ש זה כמעט לא נמלא צכרם ישראל ממחרים לפי ערך החפשים עוברי הדת צעוג"ה והטעם שדבר זה הוא אפילו אלאם יודעים צבניהם יהיו ממחרים ולא יתחתנו צם ואפי' צני פנייה היא צושה להם ולהתחתן צם וא"כ אם באמת יפרסמו הדבר צכל חוקק עוז שכן הנדה אינו מיוחס ומתרחקים ממנו אז לפענ"ד יותר נשים היו חוזרים ועוצלות נדחת וזהו שומרים עברה המשפחה צבציל צניהם עכ"פ אצל כיון שרואים שאין להם שום קשים אדרבה רודפין אחר צניהם ימקריבים אותם צכל מיני קורבה א"כ חושצין שאין זה ענין חשוב ואין צו עולה כלל, ומיחו כמו שכתבתי מי יכול לדון עם מי שחקיק ממנו ולכן אין אני מפלפל עם כג"ק צענין זה.

אב"ל לעס הענין מנינו לחז"ל: כאלו וגדולה מזו דני צכל לא ראו לשדך צבני א"י חצירי תלמידו דר' יוחנן היה משחמט מיניה דר' יוחנן צביה אמר לה נסיב צרתי והוא לא ראה וכד ארכביה לעצור עורקמא דמיא א"ל ר' יוחנן לתלמידו אורייתן כשרה צנתן לא כשין ופירש"י דלא היה חפץ צצחו מפני שהוא היה מא"י והוא היה מצבל וודאי ח"ו לומר צבני א"י בר' יוחנן ושאר אמוראים ותנאים גדולים היו פסולי קהל אלא

שנושן להיות מאורעין א"כ הרי הם צכלל ממשפחה מאורעים ונכפין שאסור לישא מהן אשה ופשוט דהא דאל ישא ממשפחה מאורעים מיירי באשה שאינה מאורעת אלא כיון שהיא ממשפחה מאורעין אל ישארה כיון שמשפחתה מוחזקין במאורעין א"כ אפשר שגם היא תאורע, כמשפחה גחז, והגם שכתבו שם דוקא שהוחזקו ג' פעמים וכתב הנמק"י דצאה אפילו צבי מודה דאין לחוש צמשפחה פחות מתלחא זימני ע"י ח"מ שם מ"מ פשוט דהתם הטעם דלא נחזיק כל המשפחה ואותה אשה צחזקה מאורעת עד שצראה ג' זמנים וצלאו הכי אמרין דאשה צ לא תהיה מאורעת אצל אם היתה האשה מאורעת ודאי אינו ראו לישארה וא"כ הכא כיון דחז"ל העידו ודרשו מסמוכין צתורה צבני נדה עושן נגנע אותם צצרת א"כ הו"ל כודאי מאורעת ואסור לישא אשה מהם כמו שאל ישא אשה ממשפחה מאורעין וזה לפענ"ד דבר חדש. שוב הראה לי אחד מתלמידי הכולל צרוקה ה' נדה סימן צי"ה וז"ל, המשמעת נדה לצעלה גורמת אפילו לעשרים דור צבניה לוקין צצרת נראה לכאורה דהוא פגם נמשך לדורות וכאפ"י ועלינו לקבל צאימה צבניו שכולם הם דברי קבלה.

ובזה יש להבין וליתן טעם לדברי הרוקה שכתב שאין מכניסין אותן לעזרה וטעמא צבי ולעיל כתבתי מדברי האב"ק משום דדחיין צכינתא וצעורה ח"ו לדחות ולכן מי נדחה מפני מי ואין מכניסין אותם צעורה ומיחו לפי דברי המדרש יש לומר עוד טעם כיון דמאורע דין הוא שגלה מחוץ למחנה וכיון דהתורה העידה צבני נדה עושן להצטרע לא ראו להכניסם לעזרה כדן מאורע אף שעדיין לא נראה עליו הצרעת דילמא כרגע יצראה עליו הנגע צכלל רגע ורגע עלול הוא להצטרע ואפשר דהו"ל כאשה סמוך לוסתה כיון שעלולה להצטמא צריכה להתרחק עונה שלימה הכ"נ כיון שהתורה העידה שיצטרע הרחיקוהו מליכנס לעזרה וז"ל.

עוד רגע אדבר צמה שצרה כ"ג לומר לפי היסוד צבני ע"מ הולך צירושא ולפי"ז י"ל שמה אחד מצני משפחתו עד למעלה ראש היה מצני ט"מ שם מציין אלא המון ולולי דברי כ"ק לפענ"ד יש לדון דהרי כמו דאמרין צרוב צטלות הולכין אחר הצעל אפילו צפרוזה ציותר כמבואר בגמרא (סוטה דכ"ז) דלר' יוחנן דקיי"ל כותיה ישא אדם צת דומה ואפילו צמקום שצאו עדים שזנחה ודאי אפי"ה צניה כשרים מטעם דרוב צטלות הולכין אחר הצעל וכמ"ש הח"מ א"ע סי' ד' סקי"ד ובצו"ע שם סעיף ע"ו כתב דא"א שולא עליה קול שהיתה מזנה תחת צעלה והכל מרגיין אחריה אין חוששין לצניה שמה הם ממחרים ובגמרא גיטין דפ"ע ילא עלי' שם מזנה אין חוששין ופי' רש"י לפוסלה לכהן דפריוותא צעלמא חזא צה אלא דהצ"ח מתמיר צא"א ומוקי הגמרא צפנייה ועי' ח"ס א"ע סימן ח'. והכ"נ לומר אני אפילו נחליע דהני ע' מדות מציין אלא ההמון וגם אפשר לפעמים צשוגג צא על הנדה מ"מ רוב צטלות שלהם לא מע' מדות בן דרוב פעמים לא משמשים צצכרותן ולא צועלין נדות וא"כ סמכין דהולד נולד מרוב פעמים שהוא ציאה כשרה וכמו שכתבתי לעיל צסם הש"ג לענין הצנחה דהצא על הנדה לא צריך להבחין דבן הנדה קדמו לה כמה ציאות כשרות וכן

ובירושלמי קידושין פ"ד ה"ד הנושא אשה צריך לבדוק אחרי' ד' אמהות וכו' ולויה וישראלית מוסיפין עוד אחת ובגמרא פריך לוויים ישראלים מוסיפין עליה עוד אחת ולא נמאחא ממחיר בישראלים יותר מן הכהנים אמר רבי יוסי צי רבי בון אחת זו ואחת זו קנס קנסו חכמים בזה כדי שיהא אדם דבק בשצטו ובמשפחתו ע"כ ופי' הק"ע ופנ"מ דבין ככהן שנושא כהנת ובין ישראל שנושא כהנת אין הבדיקה אלא משום קנס שקנסו חכמים למי שאינו מחדקן במשפחתו כדי שידבק אדם בשצטו ובמשפחתו ולפיכך העריתו חכמים לבדוק ובלוויים וישראלים קנסו יותר מן הכהנים לפי שהן מודקקין כ"כ לבדק במשפחתם. גם בירושלמי כתובות פ"ק ה"ה לענין כתובה שצ"ד של כהנים גובין ד' מאות אמר ר' יוסי צי רבי בון אחת זו ואחת זו קנס קנסו בזה כדי שיהא אדם מידבק בשצטו ובמשפחתו, ועי' במפרשים שם.

הנה קנסו חז"ל למי שרואה לבדק שלא במשפחתו, שידבק ויקא במשפחתו ובקרוביו שהם ידועין לו ולא תששו שלא ימארו אשה והוא עולה בפניה אחת עם מדרש קבלת הנ"ל משפחות הם וכנראה שמעולם דקדקו צענין יוחסין שלא להטערצ ובמשפחתו ידוע לו עם מי הוא משהדך ובאחרים לא ידוע לו והאריכוהו בדיקה וודאי כהיום שאין חיוב לבדוק ממני שידוע איזה ענין של פגם אין ראוי לו להשתדך עם מי שיש לו פגם ולהשחית את נחלתו.

ובבבב הדברים נלפענ"ד להעתיק דברי החינוך מזה תקס"ד חז"ל, שנמנענו שלא להרחיק ולתעב המערי מהתחתן עמו בדור השלישי אחר שתיגייר וכו' ואל תשמש מדבריו שיהיה מלווים להתחתן עם המערי או האדומים אחר ד' דורות שאין כוונת הכתוב ללוותו להתחתן עמם חלילה, והמשפחות המיוחסות שבירא לא ירדו ממעלתן להתחתן עמם, אבל ימנעו הכתוב מהרחיק חיחוסם בעטנת איסור ויודיענו שאין זהם איסור כלל כמי שיראה להתחתן בהם וכמו שכתבתי למעלה בסמוך עכ"ל. והכ"ג חנה בהא סליקא דודאי אין איסור להתחתן בבני נדה אבל פגום הוה והמשפחות מיוחסות בישראל חלילה לא ירדו ממעלתן להתחתן עמם מפני הפגם שבהם המצואר במדרש ובזוה"ק וברוקח וד"מ וברש"ל ובי"ש ואפ"י ושאר פוסקים כולם פה אחד אבל מי שאין ידוע שהוא מהם קיי"ל כחכמים דכל ישראל בחזקת כשרות הם כל און שלא מודע פיסולם והבי"ת שמו ישמרנו שוכל להמשיך ולהתחתן ביחוסים משפחה ע"פ דרך התורה (ואנן למשפחתן יש צ"ה כתב מיוחס עד דהמע"ה).

ידי"ג אהבו האמן קשור באהבתו דוש"ק בידידות באנשה ובלב תנפש

מנשה הקטן

ג. ב. בזה הענין לדרוש בשלום ברא כרעא דאבהו ידיד נפשי הנאמן המובהק הצדיק ר' זשים שליט"א.

הצ"ל

שלא הי להם כתב יחוס והיו חישישין ומרחקין זה מזה ולא תששו לשום דבר ורבי דאיעסק ליה לצריה צי' ר' חייה כי מעא לכתוב כתובא נח נפשה דרביהא אמר רבי ח"ו פסולא איכא עיינו במשפחות ומארו רבי אחי משפטיה בן אצטיל ור"ח אחי משמעי אחי דוד ופירש"י שזהו הפסול שרבי היה מצית דוד ולא היתה בת הבאה משמעי ראוי לבנו שלא היתה בת מלכים (כתובות ס"ב) וביצמות דף ע"ז ע"ב וי"ז ע"א קחשיב כל המקומות שאינם מיוחסים כדי שידעו להזהר מהם וממשפחותיהם ורבי המנונא דהיה קא הוי בשמעתא קמיה דעולא אמר מה גברא ומה גברא אי לאו דהרפניא מאחי' הרי דאף דהי' גברא רבא וודאי היה בעל מדות טובות ובעל ד"א וכולה ביה ואפ"ה אמר אי לאו דהרפניא מאחיה ואינו מיוחס ולא חשו לבלום ובפסחים ס"ב ר' שמלאי אחא לקמיה דר' יוחנן ח"ל ניתני לי מר ספר יוחסין ח"ל מהיכן את מלוד והיכן מותבך בנהרדעא ח"ל אין שניין לא ללודים ולא לנהרדעין ופירש"י ל"א לפי שאינן מיוחסים וכו' ובקידושין דף ע' וע"א ע"ב ע"ג דלא העלימו כלום אדרבה גילו כל המקומות שהיו בה פסולים ולתלמידים עוד היו מודיעים פעמים בשבוע ועשו כל מה דאפשר להחזיק יחוס משפחה בישראל.

ובבבב חסידים סימן קנ"ו כתב חז"ל, ואם תראה שלשה דורות ולמעלה זה אחר זה כולם תלמידי חכמים ואח"כ ארעם ע"ה לא תאמר דברי חכמים בעלים שאמרו לא ימישו מפין ומפי זרעך ומפי זרע וגו' (ישעיה נ"ט כ"א) שזכ לא יפסוק התורה מהם שהרי נתחתנו במשפחה שאין דינם להיות עמהם תלמידי חכמים ואמרו חכמים רוב צנים דומים לאחי האם לכך צניהם ע"ה וכיוצא בו ליראי אלקים וחסידים שנאמר (קהלת ד' י"ב) והחזק המשולש לא במהרה יתחק ואם תראה שפוסק בדור רביעי יראי השם וחסידים צידוע שהתחתנו צמי שאין דינם להתחתן כגון שאינו ירא שמים וחסיד ולפיכך אותו הדור כך לפיכך יתחק אדם על עצמו ועל זרעו ועל זרע זרעו בכל יום לזיווג בזוג יראה שמים עם תורה וגמ"ח כי על שלשם נאמר שם והחזק המשולש לא במהרה יתחק ועי' מקור חסד שם שניין לקבלת רבה פ"ד ספ"ע עוצים השנים מן האחד אר"י משפחות משפחות הם משפחת ספרים מעמדת סופרים בני תורה מעמדת בני תורה וכו' וביומא ע"א ע"א אם רואה אדם שחורה פוסקת מרעו ישא בת ת"ח וכו' וכתב צענין יעקב שאע"פ שהא מד' דורות ת"ח חה רואה שחורה פוסקת תליין לפי שנשא אשה שאינה מהוגנת ואין תקנה רק שישא בת ת"ח וא"כ הנושא ממשפחה כז שולדה באיסור ואחיה והוריה הם עדיין ר"ל בשקע העומאה האם זה נקרא אשה הוגנת לו ובת ת"ח ודאי מי שחושש לבניו וביתו אחריו שיהיו בני תורה ולא ע"כ חייב לראות לישא אשה הוגנה בת עוצים ולבדוק באחיה הוריה שיהיו יראי אלקים וחסידים וגמ"ח וא"כ השציע את חליצור עצדו שלא ישא לו אשה רק ממשפחתו הגם שודאי בת חליצור שהיה זקן ביתו היתה לנועה וכו' זה מעלות ראוייה ליתחק אצלו מ"מ כיון דהמשפחה אינה ראוייה השציע אותי שלא להתחתן בו. וכן יתחק אצלו ליעקב ויעקב לבניו.

סימן ריב

עוד בענין חנ"ל

בעה"י יום א' פ' יתרו שתת"ל לפ"ק

לפנינו כבוד הגאון הגדול סג"ר הודו וכו' וכו' הגיד מנשה קליין שליט"א.

אחדש"ב הדר"ג שליט"א,

(א) ראשית כל הני מן המודיעים שכל מש"כ בספרי קה"י לקוטים ח"צ סימן כ"ג אינו כלל הוראה להלכה רק האצה לתלמיד הדן בקרקע לפני רבותיו מה שיש ללמד בזה ע"מ שהם יחיו דעתם וכן כתבתי שם בסוף הסימן שלמעשה לר"ך לפנות בזה לבעלי הוראה רק שאני מטער שלא כתבתי באופן בולט יותר שכל דברי אינם להוראה רק להעיר.

(ב) והנה כתבתי שם דאי נימא כהאפ"ז דהא דבני ט' מדות עזי פנים ומקולקלים במדות הוא נמשך לדורות אפשר שרוב החתנים הם במדות כאלו משום שאחד מאבותיו או אמהותיו היו מע"מ וכו' והאכא השיב כ"ג מענין רוב צעירות אחר הצעל וה"נ איכא רובא וכו' ולענ"ד לא שייך כאן ענין הולכים אחר הרוב כיון שאין אלו דנים על הלכה של או"י אלא על המציאות מה הוא ואיני מאריך בזה דהעיקר הוא שפ"פ האומד הישר כשנחזור להציט למשל על חמישים דורות למעלה יש לכל אדם מיליאנין אבות ואמהות (כאשר או"י אבאר את החשבון בסוף המכתב) שאם רק אחד מהם הוא מע"מ כבר יש בן או בת אחר בן או בת וכו' אחר וכו' [האדם שבזמנינו] לאדם שהוא מע"מ מדות וקשה מאוד מאוד ליייר שכל בני מיליאנין אבות ואמהות אין אף אחד שגולד בל" מע"מ מדות, ואם יליייר בזה או באחרים שיהיו באופן רחוק בלא אחיזה בע"מ, עכ"פ על רוב הצבור לומר כן אין הדעת סובלתו כלל.

(ג) והנה כ"ג שליט"א הרעיש מאוד האריך אפשר להו"א לנו על כלל ישראל שרובם הם מע"מ מדות וכו' והנה ערם כל שית אשאל מה יאמר כ"ג לדעת הרמב"ם ז"ל והש"ע באה"ע סימן כ"ג דהמשחית ארעו רח"ל הוא יושב בנדוי ממילא היינו שכבר נדוהו חז"ל (ומה שהקשה בזה הפרישה יעיין צביאור הגר"א ז"ל שם סק"כ שמבאר היטב) והנה הראשית חכמה בשער קדושה פ"י כתב על דורו שכמעט אין אדם בדורו שנמלט מעון המר הזה ואם דור הר"ה דור דעה של הב"י והאר"י ז"ל וכו' מה היה בדורות לאחריו וכש"כ בדורותינו יתמי דיתמי, הנה אחד מע"מ הוא בני נדוי לפי גירסתנו שהיא גירסת הרמב"ם ז"ל והש"ע או"י ס' ר"מ וגמלא שכל הדורות רובם ככולם ממש הם בני ט"מ ע"מ [ובלא חידוש האפ"ז שזה נמשך לדורות ע"כ שכולם בני ט"מ] (ומה"ע ינחא שאין אנו רואים צענינו שיתוים בבני חופשים שעשו תשובה לשאר חתנים).

והנה הדבר לכאורה פשוט דכאחז"ל יהא בנידוי סתם הוא מנודה כל ימי חייו יעיין צו"ד סימן של"ד סעיף כ"ז ולפ"ז תמכני מאוד למה אין מזהרין מכל דיני מנודה שאסור בתכנסות ונעילת הסנדל וכו' וז"ל דסומכין על שיעת החוס' ועשימי דמה שאחז"ל יהא בנדוי היינו שצ"ד לריכים לנדות

(אם נודע להם מי שחטא בזה) אבל לא שהוא ממילא צדיקי נדוי בדרכן חזקין בחר המיקל, ואכתי תמור לומר שלדעת הרמב"ם ז"ל אסור לעמוד בד"א של כמעט כל הצבור וכיו"צ שאר דיני נדוי, ועלה על דעתי ספק שאולי כשעב כהוגן על העון פקע הנדוי ממנו אבל לא מלאחתי מקור לזה ול"ע גדול אולי יודע כ"ג איזו פשר דבר בזה ויודיעני נא דעתו דעת תורה.

(ד) והנה כ"ג נקיע ואזיל חומרי דהני ט"מ שהם נקראים פושעים ומורדים, ושהכתוב אומר עליהם שהגלות יכלה אותם [ולא] יבואו לאדמת ישראל וימותו במדבר, ובספר הרוקח צפ"י התורה פ' לך כתב דהני ט"מ כאילו אין הקצ"ה לו לאלקים כביכול (ולכך אין ט' בפרשת מילה) ואין תפלתו נשמעת (ולכך אין ט' בממזר יעקב) ולא היו מכניסים אותו בעזרה (ולכך אין ט' בפרשת חר המשכן), ובני נדה כתוב בזה"ק שמות דאיתחאז ונכנסה בטומאה דנדה וכו', וע"פ כ"ז הרעיש כ"ג שליט"א מאוד על מה שלדתי שרוב בני הדור יש להם איזו אחיזה בע"מ היינו שאחד מרצבות אבותיו ואמהותיו היו מע"מ שא"כ הוא הולאט לנו על כלל ישראל שח"י לא יחו בזמן הגאולה ללא על אדמת ישראל וטמאים הם בטומאת חסות משגשג"ה ולא יכניסו אותם לעזרה ואין השכינה שורה עליהם ואין תפלתם מתקבלת הכלה אתה עושה לעם ישראל וכו' אח"ד כ"ג שליט"א, ומכחולי מכתבו הזו ניכר דסובר כ"ג שליט"א שלדעת האפ"ז דהעדות פנים וקלקול המדות הם לדורות ה"ה שכל בני פורעניות וטומאות השורות על בני ט"מ כולם טהגים לזרע של בני הט"מ עד סוף כל הדורות ח"ו ולענ"ד ח"ו חלילה וחלילה לומר כן על זרע ח"ו של הט"מ. שאפילו כמה שאמרה תורה בפירות פוקד עון אבות על בנים מבואר בפ"ק דברכות דזהו דוקא באחוזין מעשה אבותיהן וביחזקאל י"ח כמה הזכיר שלא לומר אבות יאכלו צוטר ושיני בנים תקבינה, וכתוב מי יתן טבור מטמא אברהם מתרח חזקיה מלחז עי' מד"ר ר"פ חוקת. ויודאלי כל אותן טומאות ופורעניות האמור על בני ט"מ הוא רק עליהם ולא על זרעם כלל וכלל רק צענין זה שאמר שהם עזי פנים ומדות מקולקלים שהם ענין שצטבע האדם אהא כתב האפ"ז שצנייהם יהיו כמותם שצטבי האנשים נמשכים אחר אבותם וכ"מ קלת מבה דוד גזר על הבציעים משום שראה בזה מדת אכזריות ואמר שאין ראוי לידבק בזה פדאיתא צפ"י הערל והנה דהמע"ה אסרן איסור עולמית גם צנייהם ובני צנייהם עד סוף כל הדורות והכל משום מדת האכזריות שבהם ומשמע דענין המדות הוא צטבע דבר הנמשך לדורות ולכן יש להסתפק שמה גם הזרע של הט"מ נמשך בזה פגם המדות אבל לענין שאר רעות ועושיין שיש על הט"מ מפני שזרעו באיסור פשיטא שאין זה אמור כלל וכלל על זרעו חרע זרעם, וכל דצרינו היה רק על ענין המדות שלפי המשוער י"ל שרוב האנשים כבר יש להם אחיזה שרש מאחד מהב' מדות ומאז המדות שלנו היה נקרא אלל חז"ל בגדר מדות פגומים.

(ה) אך כך היה לכ"ג להשיג עלי דחלילה לומר על כלל ישראל שהם פגומים במדות ועל זה אשיב שכלא מבואר שהדורות מתקלקלים והולכים וכדלמרינן בשבת צפ"י אלו קשרים אם ראשונים כמלאכים אנו כצ"ח ואם ראשון כצ"ח אנו כחמורים ובירושלמי ספ"ו בגיטין קאמר רבי כשם שיש בין ק"ק לחלו

והוא מהנסתרות לה' אלקינו ית"ש ובודאי כל העוסק בחורב וצמנות לש"ש מתקרב להשי"ת והרמזים ז"ל כתב שכל אדם יכול להיות כמרע"ה וצפ"ז מתשובה כתב על הצעל תשובה שהוא מודבק בשכינה.

(ח) **בהא** דהביא דברי הרוקח ז"ל דברים נוראים על בני הע' מדות כמדומה לענ"ד דהרוקח לא מיירי כלל אודות הצנים אלא אודות האצות המתנהגים באחד מע"מ אלו ואזיל בשעת הרבצ"ד ז"ל כפי מה שפירש הב"י באו"ח סימן ר"מ דעל האצות נאמר ובריותי מכס ולגון בני אימה בני אנוסה כו' הוא כמו בני חירין בני חיובה בני מחילה וכיוצא שפירשו אנשים חורין אנשים מחוייבין אנשים מוחלים וכו' כאן אנשים של אימה אנשים של מאנסין, שכן משמע לענ"ד לשון הרוקח ז"ל שהביא כ"ג ככתב צוה"ל להזכר מאלו הע' מדות שלא יחטא בהם ובס' להלן כתב ומי שיש לו מאלו ע' כו' ולא כתב ומי שהוא מאלו ע' ומ"מ אין הדבר מוכרח כ"כ.

ובעיקר דברי הרוקח ז"ל שבני הע"מ אין מניחין אותן ליכנס לעזרה ל"ע עובד דהא איכא חיובה דאורייתא למנות רא'י בני' רגלים יריבים ליכנס לסמיכה ולתנופה והאידך רש"אין לצטלן ממ"ע דאורייתא בשביל חימרא [דמה שאינו אלא חומרא בעלמא לדחותו מעזרה] וז"ע.

(ט) **מתמיד** היה תמיה לי מה דקרי להני בני ע"מ מורדים ופושעים והם לא חטאו כלל רק אציהן עשה שלא כהוגן והו"ל לקרותן עמאים ומקולקלים אבל למה יהיו נקראין מורדים ופושעים וחשכתי לומר דפושעים ומורדים לא קאי כלל אהני ע"מ אלא על הנזכרים שם בפרשה שהיו עו"ז ומחללי שבת ונותנים מרעם למו"ק דצוה מיירי כל הפרשה רק שהחיות יצרותי מכס שהוא לשון בלתי רגיל דרשוהו חז"ל דקאי לצוה הני ע"מ דהללו עשונים צריכה לפי שאין מכירין צוה שאדם עושה בחדרי חדרים, וכך היא המדה בכ"ד שחז"ל דרשו אחיו חיצות אע"פ שאין לו המשך כלל למש"כ להלן וכגון הא דאמרו במס' מכות המשהב נקציו עוצר צבל תשקאו את נפשותיהם אע"פ שההמשך דכתב להלן בצבמה יציעו אינו המשך לה כלל אלא למה שנאמר שם לעיל צענין צבמות האסורות, דמ"מ כיון שהלשון תשקאו משמעות ענין זוהמה דרשאו חז"ל גם לענין משהב עמו כי ד"ת כפשים יפוצץ סלע וכולל הרבה דברים דלחייך ברמיזא וכו"ג הא דדרשו ושמרתם את המלות ושמרתם את המלות דמלוא הבאח לידו אל יחמילנו אע"פ שההמשך שם אינו אלא על מלות יו"ע ראשון של פסח וכו"ג דרשו בסוף צרכות מרב אל הצדים על שזאיהם של ת"ח שטוסקים בחורב צד צד אע"פ שההמשך שם להלן אינו אלא על מפלת הכשדים וכו"ג עובא.

ושבו מלאתי בהרמזים ז"ל פכ"א מאי"צ שמצא הא דקרוי להו מורדים ופושעים היינו שמהם סופן להיות מורדים ופושעים ע"ש צה"צ (וצרור שאין המכוון שכן מוכרח להיות, דמטיקרי חורב"ק הוא שכל אדם יש לו כח בצמירה ע"י פ"ה ופ"ו מהלכות תשובה אלא רצ"ל שהמה עולולים יותר להיות פושעים וע"פ הרוז הפושעים והמורדים צאין מלאתן הע"מ,

חולין כך צין דורינו לדורו של ר' יוסי וצבכורות חן מלות יצוס קודם למלות חליצה צרשניה שהיו מחכיונים לשם מלוב ועכשיו שאין מחכיונים לשם מלוב אמרו מלות חליצה קודמת וצסוף סועה וצפ' חלק מייתי לה דעטיקצחא דמישאח חולפה יסגי ישמעתי שהרמ"ה ז"ל צסנהדרין שס כתב חימא למה לא צא צמנינו (ואין לי ספר הרמ"ה ז"ל צסנהדרין) הרי דכבר צמנו ירדנו פלאים להיות חולפה יסגי. ויחכן שאלת מהסבות לזה הוא מפני שנחערצ יותר ויותר צמשפחות שיש להם לז לע"מ, ומ"מ מאחר שכ"ג רואה צמש"כ צספרי כעין לעז על ישראל ח"ו הסכמתי שצאם יצני השי"ת להו"ל ספר הנ"ל תולאה שני' אשמיט א"י"ה הדברים שכתבתי שם ותל"ת נחוסף לי צזה כמה ענינם שאכמ"ל.

(ו) **וכשהראתי** מכתב כ"ג לבני מהר"ח שליט"א השיב שהרי כן מצוה צבהרמזים ז"ל ששאר העם מלכד ת"ח נוהגים צכמה דברים של הע' מדות ואין לי אלא להעתיק לשון הרמזים ז"ל פ"ה מהלכות דעות ה"ד ראוי לו לת"ח שיהיג עמו צקדושה כו' לא יהיו שניהם לא שבורים ולא תהיה ישונה (שג"ז) מתשע מדות להרמזים ז"ל שצ"מ צמסכת כלל וצצה"ג) ולא יאנום אותה כו' הלכה ה' כל הנוהג מנהג זה לא די לו שקידש נפשו ועבר עמו ותקן עמו אלא שאם היו לו צנים וכו' נאים וצינים ראויים לחכמה ולחסידות וכל הנוהג צמנהגות שאר הבולטים צחשך יהיו לו צנים כמו אותן העם עכ"ל ומצוה על קאת מהע"מ שזכו מנהג שאר העם כלומר רצו הצבור וע"ש צלח"מ.

(ז) **ועכשיו** אטייל קאת צדברי כ"ג צמכתו היקר, מש"כ אחו פצמים דהע"מ גורם לשכינה שחסחלק מישאל לא מלאתי מצוה ד"ו על הע"מ רק אמרי' צפ' עשרה יוחסין שאין הקצ"ה משרה שכינתו אלא על משפחות מיוחסות צשישראל והתם מיירי לאפוקי משפחות שמעורב צכן פסולי קהל ולא מצעלי ע"מ, ומשמעות הלשון הוא דאם אין המשפחה מיוחסת היינו שמעורב צהם פסולים אין השכינה שורה אפילו על הכשרים צצהם וא"כ צמנינו שאין לנו כתצי יוחסין (ואפילו אותן יחידים שיש להם כתב יחוס עד דוד המלך ע"ה או עד אהרן הכהן אין זה מעטיל אלא"כ היו כתצי יחוס גם לכל נשותיהן שנשא) א"כ ח"ו אין השכינה שורה על כלל ישראל אבל צאמת איכא הרבה מדרגות צענין השרחת השכינה צבאצות חן שנים שטוסקין בחורב שכינה שרוייה ציניהם וצצרכות ד"ו ילפינן דצעשרה מתפללין שכינה שרויה ציניהם ומשנינן דצני עשרה שכינה קדמה וחת"י ע"ש וציצמות פ' העל אמרינן שאין השכינה שורה על פחות משני אלפים ושני רצבות, והנה העעם דכל דבר צקדושה אינו צפחות מעשרה הוא משום דכל צי עשרה שכינתא שרי', ואטו אנשים ממשפחות שאינן מיוחסות שאמרו עליהם שאין הקצ"ה משרה שכינתו עליהן היעלה על הדעת שבהם אינם מצטרפין לעשרה וכן צבן הגדה שמצוה צצה"ק פ' שמות שהביא כ"ג צמכתו דככל אתר דאלוין דחצי שכינה מקמ"י וצסנהדרין פ"ק אמרי' דדיין שדן שלא כדיו גורם לשכינה שחסחלק מישאל אטו כל הני לא מצטרפי למנין עשרה וצפ"כ שיש הרבה עניני שכינתא שריא

סימן ריג

עוד בענין הנ"ל להגה"ק הנ"ל

אור ליום ג' לסדר ובעצם השמים לטהר התשל"ו ב"י יצ"א
אחרשכ"ג בידירות נלח יכבדו יתירה,
יקרת מכתבו אך ורק קבלתי והשתעשעתי בו ונעודו כפני
 קריתי ושניתי ודקדתי בו מרישא ועד סיפא הפך זה
 והפך זה דכילה זה ואשרי הדור שהגדולים נשמעים לקמים
 ובחור הדברים הצליע שנשעה שיזכרו ה' להו"ל ספרו הצהיר
 ק"י ליקוטין ח"ב שנית ישמיט הדברים מסימן כ"ג שכתב בענין
 של ע' מדות וז"ל, ומאחר שכ"ג רואה במש"כ כעין לעז על
 ישראל ח"ו הסכמתי שנאס יזכיר הש"ת להו"ל ספר הנ"ל
 חולאש שיהא אשמיט ח"ה הדברים שכתבתי שם וחלית"ת נחוסף
 לי צוה כמה ענינים שאכמ"ל עכ"ל. ובאמת כי לא היה לי
 לכתוב יותר מזה מתרי טעמי חזא כי זה דרכי לאדם מישוט
 כמוני שלא לכתוב בדבר אחד ד' פעמים שלא לבא ח"ו להשיב
 לאהבת הנאמן שהוא ח"ו בגדר לקנטר שנה לו שלא נצרא ועוד
 שלא יאמרו כמה קשה התלמיד מטריח את הרב. אמנם לפי
 שבג"ק הניח לן פתח כפתחו של מחט בדבר חדש והצב דוחקת
 להשתעשע בדברי בג"ק שליט"א ומקלקלת את השורה אפתח
 בפתחו של בג"ק שליט"א.

ח) **באות** ג' כתב בג"ק ח"ל, והנה כ"ג שליט"א הרעיש מאוד
 האריך אפשר להוציא לעז על כלל ישראל שרובן הם מטי'
 מדות וכו' והנה ערס כל שיח אשאל מה יאמר כ"ג לדעת
 הרמב"ם ז"ל והש"ע בא"ע סימן כ"ג דהמשחית זרעו רח"ל הוא
 יושב בנדוי ממילא היינו שכבר נדחו חז"ל (ומה שהקשה
 הפרישה יעיין צביאור הגרי"א ז"ל שם סק"ה שמצואר היטב)
 והנה הראשית חכמה בשער הקדושה פ"י כתב על דורו שכמעט
 אין אדם צדורו שנמלט מעון המר הזה ואם צדור הר"ח והב"י
 והאר"י ז"ל דור דעה מה היה צדורות לאחריו וכ"ש צדורותינו
 יתמי דיתמי, והנה אחד מבני ע"מ הוא בני נדוי לפי גירסתינו
 שהוא גרסת הרמב"ם ז"ל והש"ע ח"ה סימן ר"מ ונמצא שכל
 הדורות רוצים ככולם ממש הם בני ע"מ [ובלא חידוש האפי"ן
 שזה נמשך לדורות פ"כ שכולם בני ע"מ] (ומה"ע יוחא שאין
 אנו רואים צעיינו שינויים צבני חופשים שטשו חשוכה לשאר
 חתנים) והנה הדבר לכאורה פשוט דכשאחז"ל יהא צדורו סתם
 הוא מנודה כל ימי חייו יעיין ציו"ד סימן של"ד סעיף כ"ז
 ולפ"ז תמהני מאוד למה אין חזקין מכל דיני מנודה שאסור
 בתכבוסת וגטילת הסנדל וכו' וז"ל דסומכין על שיטת החוס'
 ודעימיה דמה שאז"ל יהא צדורו היינו שצ"ד לריבין לנדות (אם
 נודע להם מי שחוטא בזה) אבל לא שהוא ממילא צדורו דדורבן
 אזלינן בחר המיקל, ואכתי תמוה לומר שלדעת הרמב"ם ז"ל
 אסור לעמוד בד"א כמעט של כל הצבור וכיו"צ שאר דיני נדוי,
 ועלה על דעתי ספק שאולי כששכ כהוגן על הכון פקע הנדוי
 ממנו אבל לא מאלתי מקור לזה ול"ע גדול אולי יודע כ"ג אחו
 פשר דבר בזה יודיעני נא דעתו דעת תורה, עכ"ל בג"ק שליט"א.

ב) **ומכאן** ואילך דברי התלמיד דעת מטה ראשונה בזה שרצה
 לחפש דאולי כששכ כהוגן פקע הנדוי ממילא לכאורה נראה

עכ"פ מצואר בהרמב"ם ז"ל שם שמש"כ להקל שלא יבואו על
 אדמת ישראל חלל יכלו בהגלות קאי אהני שטעשו פישטים
 ומורדים ולא על כל הבנים שבאו מטי' מדות.

י) **ע"ד** השאלה מאחר דהרמב"ם ז"ל גורס צני נדוי מנין לו
 שגם צני נדה הוא מכלל בני ע"מ נ"פ דהרמב"ם ז"ל
 סמך על המסכת בלה רצתי דחשיב תריווי' צני נדוי וצני נדה
 ואע"פ ששם לא הוזכר דרשה מקרא דוצרתי מ"מ ודאי אהאי
 דרשה אזיל וכן קחשיב נמי הבא על הישנה כדאמר החס בנים'
 כלל ומש"כ כ"ג צנס עלי אלמוגים דטעמא דצני נדה משום
 דאין נשואין חופסין זה והו"ל כמחחר מדרבנן לא נראה כלל
 לענ"ד דמה שלהרמב"ם ז"ל לא מהני חופת נדה אינו מטעם
 חומר האיסור אלא מטעם דחסר מליאות של חופה דלהרמב"ם
 ז"ל אין חופה קנין אלא"כ היה יתור הראוי לציאה דבלא"ה
 אכתי לא נחשב יתור של אישות וטי' כתובות דנ"ו.

יא) **רמז** לדרשה חז"ל הנ"ל כי, מכס המורדים והפושעים צי
 עם הד' תיבות עולה בגימ' „אסנת משגעה“.

יב) **ואכתוב** התשבון שכתבתי בלות צ' ובאמת כי לענ"ד
 הדברים מיותרים ודאי כי הכל גלוי וידוע להר"ג
 שליט"א מ"מ לשלמות המכתב הנוי כותב. ידוע כי כשכתבילים
 המספר עד עשרה פעמים עולה יותר מאלף כגון אחד שנים ד'
 ח' עז לב סד קכח רנו תקצי אלף כ"ד, וחזירים וכופלין עד
 עשרה פעמים עולה מיליון היינו שהאלף הוכפל לאלף
 וכשכופלים פ"ג עולה מיליארד שהמיליון נעשה אלף מיליון
 וכשכופלין פעם רביעי נעשה מיליון מיליארד ופעם חמישי
 מיליארד מיליארד.

והנה אדם זה כגון שמעון שאנו דנים עליו יש לו שני הורים
 וכל אחד מהם יש לו שני הורים הרי ארבע ולכל אחד
 מהארבע שני הורים הרי שמונה וכן הלאה הולך ומתכפל תמיד
 [מאחר שההורים ח"א להם להיות מאב אחד] ויואל שעד
 ארבעים חמשים דורות למפרע אפשר להיות לאדם אחד מיליארד
 מיליארדין אבות ואמהות מיהא צד"א כשכל אחד מתחתן
 ברחוקים אבל כשמתחתנים זה עם זה היינו עם מי שכבר הוא
 אחד מהארי של זה ואינו נכפל כלל ועפ"ז יכול חוג מלומד
 לשמור על עצמו שלא להתחתן אלא בינים לבין עצמם ואז יהיה
 מספר ההורים של הבא לאחר חמשים דורות רק רבבות וכיו"צ
 אבל מ"מ אחר שכתרו השצטים לבא זצ"ז הולכים ומתחתנים
 לכל הצדדים ולא כנהוג שכל מדינה מתחתנים בעיקר עם צני
 מדינתם צני פולין לבני פולין כה' אבל מ"מ איכא מיעוטא
 שמתחתנים עם שאר מדינות וכו' אם רק אחד מרבבות הוריו
 של שמעון התחתן עם אחד מאשכנז כבר נחוסף לו ע"י זה הרבה
 רבבות הורים וכו' הוריו ממדינה זו וכן לכל הצדדין וכפי
 האומדן הגרואס מסתבר שיש לכ"א מיליוני אבות ואמהות
 כשנציע עד לחמישים דורות למפרע.

חצני חותם בכל חותמי ברכות ויתברך הדי"ג שליט"א
 משה'ש ברוב עוז ושלום עד העולם והדי"ש הנצחה לרחמי
 שמים ולטובת שלמה בב"א

יעקב ישראל קניבסקי

לנדוהו תפי' ומחיר לו מיד שלא ליתן מכשול לפני אחרים כמ"ש הרמב"ם סוף הל' שבויות, הנה דבאיסור שבויה החמור כיון שרגילים בשבויה ס"ל דהו"ל כאומר מותר וכלל שוגג יחשב שאין מגדיל וא"כ היה אפ"ל דבעוניה כיון דלפי עדות הר"ח ז"ל כמעט אין מי שנמלט מה הו"ל כרגילים בשבויה דהו"ל בכלל שוגג אלא דבאמת דברי הרמ"א שם תמוהים שהרי הרמב"ם כתב להדיא שם דגם בזמנו היו רגילים בשבויה דמה"ט כתב שאין לריק להודיע דמאלא כל העולם כולו בנדוי וא"כ היו רגילים בכך ואפ"כ כתב דחייב לנדוהו וז"ע. או יאמר כמ"ש בג"ק דכשכח מהטון פקע הנדוי ממנו ולכן לא היו כל העולם בכלל נדוי אלא דא"כ גם באיסור שבויה נמי יכולים לשב כהוגן ופקע הנדוי מהם ולכאורה לא משמע הכי שם וז"ע.

(ג) **ואשר** נלפענ"ד בזה בס"ד לחדש דתרי מיני נדוי הם יש מנודה שנדוהו ב"ד צפניו או שלא צפניו או שנדוהו בג"א בין צפניו ובין שלא צפניו ובין הודיעהו ובין שלא הודיעהו מהנדוי כל שנדוהו בפירוש הרי זה המנודה לריק לנהוג בכל דיני נידוי כשיחידע לו שנדוהו וכן האזור לריקין לנהוג בו דיני נדוי כגון רחוק ד"א ממנו וממ"מ וכיוצא בו ומנודה זה לביטולו עליו שלשים יום לריק התרה לנידויו או כשיקל ויפייס או יחזור בתשובה הכל לפי הנידוי שנדוהו ועל מה שנדוהו ואם לא יבא התרה ולא יתירו לו לעולם הוא בנדוי עד שימות ואם ישוב קודם שלשים יום תלוי במחלוקת לדעת הירושלמי הביאה ב"י א"ח סימן תקל"א ביומיו דר"ז הוון מרחקין ומקרבין א"ל ר' אילא השתא מרחקין והשתא מקרבין א"ר יוסי חזרו וגמנו לכשיחזור בו יהא מקרבין אותו ופי' הב"י דחזרו וגמנו דא"ל להיות ל' יום אלא כיון שיחזור בו יתירו לו מיד ומבואר מיהו דכשיחזור בו ישוב נמי אין הנדוי פקע ממנו בכדי אלא לריק שיתירו לו וצ"ש דין (מ"ק ט"ז) עוט אסור עוט שרי אצל עכ"פ לריק התירה אפילו כשחזר בו.

ודשני הוא מנודה שנתנה בכלל כלומר שגדו חכמינו ז"ל כל השעשה כך וכך יהא בנדוי ועבר אדם ועשה כך וכך הרי הוא בנדוי מכה הנדוי שאמרו חז"ל על הכלל כולו ונדוי זה כיון שלא נתנה אדם מפורט בשמו אלא נדוי חז"ל לכל מי שפושע כך כה"ג כל שחזר בו משולחו שב ורפא לו וממילא פקע ממנו הנדוי דכך התנו חז"ל כיון דלא ידעי למי לגדות ולמי להחיר צפריי פרעתי שלא דנו על פרט ועל יחיד המיוחד אלא על כללות החטא ולכן הם נדוהו בכלל והם אמרו דכשכח פקע נדוי ממנו דא"ל באופן אחר.

וראיה לדברינו מלאתי לקדמון אחד בפסקי ריא"ז מ"ק פ"ג ה"ב אות כ' חז"ל, ונראה צפניו שהמנודה אין טהבין בו נדוי אלא כשנדוהו בשמו ואומרים פלוגי יהא בנדוי על שעשה דבר פלוגי שזריכין לפרוע חטאיו ואם נדו בכלל ואמרו כל העושה כך וכך יהא בנדוי ועבר שום אדם לריקין ב"ד לנדוהו בפירוש ולנהוג מנהג מנודה וכשיחזור בו מתירין לו נידויו אצל אם לא יגדו אותו בפירוש אין נוהגין בו מנהג מנודה ואין לריק להחיר נידויו כשיחזור בו כמבואר בקונטרס הראויה עכ"ל. וצ"ג מ"ק הנ"ל הביאו אלא שהשמיע חיבות, אצל אם לא יגדו

מדברי החוס' יצמות כ"ב ע"ב ד"ה כשעשה דלא פקע ולא חלו זה בזה ח"ל, וי"ל דאם הזכיר ש"ש לנעלה או עשה דבר שנחייב בו נדוי אפ"פ שעשה תשובה חייב ולא מיפטר ע"כ נראה מדבריהם דמי שנחייב נדוי אפ"פ שעשה תשובה כהוגן מ"מ לא ניפטר מן הנדוי בתשובה אלא חייבים לנדוהו אף לאחר ששב וכיון שחייבים לנדוהו ע"כ שחייבים גם להחירו ולא תלוי הנדוי בתשובה לפטרו אלא הוא כעין עונש שנתחייב ב"ד כמו מלקות והם יגדוהו והם יחירוהו אלא כשכח עוט אסור ועוט שרי אצל עכ"פ לריק היתר וז"ע.

ולעצם קשיא בג"ק דעת תלמידכם נוטה דתרי חזקין, (א) לפמ"ש הרמב"ם פ"ב מהל"ש ה"ט השומע הזכרה בשם מפי חבירו לשוא או שנשבע לפניו לשקר או שברך ברכה שאינה לריבה וכו' הרי זה חייב לנדוהו ואם לא נדוהו הוא בעלמא יהא בנדוי ולריק להחיר אותו מיד כדי שלא יהא מכשול לאחרים שהרי אינו יודע (ס"א אינם יודעים) שנדוהו וא"ת יודיעהו נמאל כל העולם בנדוי שהרי למדו לשונם העובד ושבויה תמיד דר"א צהרי' הנשבע הזה או המצרך לנעלה מחיר אצל אם היה שוגג ולא ידע שזה אסור אינו חייב לנדוהו ואני אומר שאסור לנדוהו וכו' וכ"כ הטוש"ע יו"ד סימן של"ד סס"ז ויעיין ש"ך סקנ"ז שם שלא יהא מכשול שאינם יודעים שגידה את זה ע"כ.

ולכאורה קשה בתרתי חדא דנראה דכל זמן שלא נדוהו אינו מנודה וזה סותר למ"ש בפכ"א מה"ב הי"ח דמעלמו הוא מנודה כמ"ש ה"ה, וכעין קושית הצ"ש שם שהקשה מפ"ה מה"ת על הרמב"ם הכ"י תקשה כאן הגם שיש לדחות דשאני ברכה לנעלה ממנהג ביד אלא דא"כ לפני דשאני המקשה ממשחית להדיא (וכמ"ש כתבו קל"ת אחרונים אצל הצ"ש כנראה דלא יוחא ליה האי שינויא) ושנית תקשה לן לפי טעם הרמב"ם שנתן שזריק להחיר אותו מיד כדי שלא יהא מכשול לאחרים שהרי אינו יודע שנדוהו וא"ת יודיעהו נמאל דכך העולם בנדוי וזה א"א שיהיה כל העולם בנדוי לפי דעתו ז"ל א"כ תקשה ליה לדידיה קושית בג"ק דפכ"א מה"ב כתב דהעושה זה הרי הוא בנדוי ממילא וא"כ כיון דבעוניה כמעט אין אדם דדור שנמלט מעון המר יאמר ליה הרמב"ם לדידיה דנמאל העולם כולו בנדוי שהרי כל העולם נכשלים בעון המר והם בנדוי יושבים ולא היה לו להרמב"ם לפסוק שכל העולם כולו בנדוי וז"ע. ודחוק הוא לומר שצמח הרמב"ם ז"ל אכתי לא היה כל העולם נכשל בחטא הזה ר"ל כמו בזמן הר"ח וצ"י והאריי ז"ל.

וע"ב ז"ל או שהרמב"ם באמת ס"ל גם בפכ"א מה"ב שהעושה זה בנדוי היינו שזריק לנדוהו וזכעת החוס' ודלא כדעת ה"ה וכמו שפי' קל"ת אחרונים בו דברי עכ"פ רואים אנו שדעת הרמב"ם דהיכא דכל העולם בנדוי אין לנדוהו וע"כ דגם חז"ל לא נדו באופן שיהא כל העולם בנדוי. או יאמר לפמ"ש הרמ"א ז"ל בתשובה סימן קל"ב ס"ד למי אין אנו נוהגין לנדוהו כשהזכיר שבויה מפיו כמ"ש הפוסקים ואיתא בגמרא וכתב הרמ"א ז"ל דצמח הזה שרגילים בשבויה הוי כאומר מותר וכלל שוגג יחשב ומה בזה המנהג שלא לנדוהו ומ"מ המחמיר

שמנאפים ביד רח"ל בינם וצין עמם ואין כאן צ"ד לגדוהו בשמו ומיהו מ"מ מנודה הוא מלד המעשה הרע שעשה שהוא מעשה רשע שחייבו על זה נידוי בכלל והרי הוא בכלל נידוי זה אלא דהנדוי הזה משונה הוא משאר נדוי שזה הנדוי אינו רק עליו לנהוג בנדויו עד שישוב ואחרים לא נוהגין בו מנהג המנודה ומדויק בזה לשון הרמב"ם ז"ל שכח העושה זה בנידוי הוא יושב ולכאורה היל"ל שהעושה זה מנודה הוא או שהעושה זה בנידוי יושב דעליה קאי ומה הוא לשון הוא יושב ולפמ"ש אחי שפיר דייק הרמב"ם ז"ל בנידוי הוא יושב כלומר שהנידוי אינו אלא עליו והוא יושב בנדוי אבל אין עליו דין נדוי כזה שגם על אחרים לנהוג בו מנהג נדוי ולכן דייק דוקא הוא יושב ולא אחרים ונדוי זה לא צ"ב בנידוי ואינו סותר לדבריו מהכ"ח ולא מה"ל שצעות דהם מיירי בנידוי דמקדים אותו בשמו, וממילא מיושבת נמי קושיה דכח' שצעות חס הרמב"ם שלא לגדוהו אלא ח"כ מחיר מיד שלא ליתן מכשול ולא יודיעוהו דא"כ נמצא כל העולם בנידוי דהם במנוה בשמו דאז לריק החרה אבל בפכ"א מהא"ב מיירי במנוה מכלל דליכא למיחש לכ"ע בנידוי דכיון שחזר בו פקע הנידוי בלא החרה.

(ה) א"ל דלפ"ז מיושבת נמי חמיהת כ"ג לפי גירסת הרמב"ם והש"ע שהוא גרסתינו שגורסים בני נדוי מהכ"מ א"כ לפי היסוד של הר"ח כל הדור בני נדוי ח"ו צלי חידוש האפ"ז אבל להנ"ל אחי שפיר דכל ששז ממילא אזולא לה ופקע דין נידוי ממנו ולכן אין הדור ח"ו בני נדוי אלא כל שח"ו נכשל בחטא הוא מנודה מגזירת חז"ל וכשחזר בו פקע ליה נדויו ממנו, ושז ורפא לו ולא הוי שז בכלל מנודה אלא באותה רגע שחטא וצ"ב עליו יצאו הרע רח"ל, ולפ"ז מוכן נמי החילוק בין בני כע"מ שגולדו מחשע מדות הא"ל וצין מי שהוא בעלמו בנדוי או שהוא שכור כינאל צו דפשוט דמי שהוא שכור אי מנודה אפילו מנודה צ"ב בידו הוא שלא לשכר וליקל לצ"ב להחיר נדויו כ"ש בנידוי בכלל שממילא יתיר ע"י חטובה אבל הוגלד מע"מ שחטא ונתעברו וגולדו במדות אלו הני מדות נשרשין בעלמתיכון ושארין חלק מעצמם הרע שאין צידם להשתחרר בהם וכמ"ש הזוה"ק לגבי בן הנדוי חז"ל, זרעא דיליד בזההי שחטא מסאבא משכין עליו רוח מסאבא וכל יומיו יהא מסאבא דהא בנינא ויסודא דיליה איכא במסאבא רב וחקיק וכו' מצואר החילוק בין מי שחטא לאחר שגולד והוא גולד בקדושה למי שגולד וכל בנינו בעוממא ובחטא דאז עוונות אבותיו נשרשין בגופו וכל יסודו וצנינו צא בעוממא והכ"נ שאר ע"מ ולכן אמרו בני ע"מ היינו שהם בניו של ע"מ ולא בעלי ע"מ.

ו"לפ"ז שכתבנו נראה לפענ"ד מיושבת נמי קושיה שני של מעכב"ק דלדעת הרמב"ם עכ"פ יהא אסור לעמוד בד"א של כמעט כל היצור וכיוצא שאר דיני נידוי שאין לנהוג במנוה ולפמ"ש פשר הדבר דדוקא נידוי ע"י צ"ד ובשמו בפרעות הוא דנוהגין בו כל דיני נידוי בהרחקת ד"א וכיוצא בו אבל נדוי שחל מעלמו ע"י כלל אין נוהגין בו כל דיני נדוי כלל וא"כ אפילו היה רוב הכוור בנדוי נמי היה מותר לעמוד אצלם דהאי נדוי לא חל אלא על שיהא הוא יושב בנדוי ולא שיהא בו אחרים מנהג מנודה אלא דגם הא אמת כיון דאין לריק החרה

אחור צפירות אין נוהגין בו מנהג מנודה" ע"ש, ודבריו מקושי בצנה לפי גירסתו אמנם לפי גירסת הספר שלפנינו נלפענ"ד ביאור הדברים כך, דס"ל להגריא"ז ז"ל דכל נידוי שנידוי חז"ל צין על הכלל וצין על הפרט חל הנידוי על העובר שהוא הנקרא המנוה אלא דלענין דיני המנוה שאחרים נהגו בו יש חלוק שחם נדוהו בשמו ואמרו פלוני יהא בנדוי על שעשה דבר פלוני לריבין לנהוג בו מנהג מנודה לכל דיניו לענין הרחקה וכיוצא בו וגם לריק להחירי כשחזר בו או עבר זמן הנדוי שלשים יום וכיוצא בו אבל אם לא יצאו אותו צפירות אלא שנידוי בכלל ואמרו כל העושה כך וכך יהא בנידוי ועבר שום אדם ולא נדוהו צ"ד בשמו אף דמ"מ הוא מנודה ממה שנידוי חז"ל בכלל שאמרו כל העושה כך וכך יהא בנדוי מ"מ מנודה זה אין נוהגין בו דיני נדוי וכשיחזור בו ח"ל להחיר נידויו אלא הנדוי פקע מעלמו כשצ"ב, וז"ל דכל שלא נדו אותו בשמו אלא מכלל נדוי כזה הוא קל בצופו שאינו רק על המנוה שחל עליו דיני מנודה אבל אינו חל על העולם לנהוג בו מנהג מנודה, וגם לענין זה הוא קיל שאין לריק החרה לכשיחזור בו אלא יתיר ממילא.

ומדויק בזה לשון רבינו הריא"ז שכח חז"ל, ונראה צעני שהמנוה אין נוהגין בו נידוי אלא כשנדוהו בשמו וכו' הנה כחז מפורש שהמנוה כלומר שהוא מנודה כבר אפ"ה אין נוהגין בו נדוי אלא כשנדוהו בשמו ולא כחז ונראה צעני שאין נידוי נוהג אלא כשמנדין בשמו או שהמנוה אין נוהג בו נידוי שהי' משמע שאין נוהג בו הנידוי אלא כחז אין נוהגין בו נידוי כלומר שאין נוהגין בו אלא הוא בעלמו נוהג לעלמו נדוי כיון שנתנה מ"מ ומדויק נמי בזה לשון אצל אם לא יצאו אותו צפירות אין נוהגין בו מנהג מנודה ואין לריק להחיר נידויו כשיחזור. הנה נמי דלא כחז אין נוהג בו נידוי אלא כחז אין נוהגין בו מנהג מנודה כלומר אן אצל הוא נוהג ומיושב נמי מה שיש לדייק דמאי קמ"ל דאין לריק להחיר נידויו ודאי כיון דלא נידוהו צפירות ואין צו נדוי דקס"ד דצ"ב לגדוהו דוקא א"כ מהיכי חיטי דילעטרך צ"ד להחירי עד שילעטרך להשמיענו דאין לריק להחיר נידויו וכו' אין לו נדוי כלל אבל לפמ"ש אחי שפיר מאד דודאי גם צלי נידוי צ"ד בשמו מנודה הוא מ"מ מכלל, ולעלמו חייב לנהוג בדיני נידוי אלא לדין כלומר לאחרים אין נוהגים בו מנהג נידוי וקאמר עוד דמשוהא הוא גם בזה לענין שאין לריק היחר לנדויו לכשיחזור בו אלא יתיר ממילא וזה ברור בדברי הריא"ז ז"ל.

(ד) **ומעתה** אחר שהראינו מן השמים יסוד זה נלפענ"ד לישב דברי רבינו הגדול הרמב"ם ז"ל מקושייתו ומקושיית הב"ש והאפ"ז גם הפרישה א"ע סימן כ"ג סק"צ והש"ך י"ד סימן של"ד ס"ק פ"ב. גם בספר חכמה צללאל וצל"ח האריכו למעניהם בדבריו ז"ל, ולפמ"ש דברי הרמב"ם כראוי מולקים צלי שום עקש ולוכא ח"ו סחירה בדבריו אלא חריויהו אמת דכח' ח"ה שכתב דין דהמקשה עלמו בכלל הכ"ד דברים שצ"ד מגדים עליהם מיירי אם ראוהו צ"ד מקשה עלמו לדעת או החיוב על הצ"ד לגדוהו ויש לו דין מנודה לכל דיני מנודה אם נידו אותו בשמו ועל חטאו וכן הדין בכל הכ"ד דברים ומהא נמי מיירי כח' שצעות הנ"ל אצל פכ"א מהא"ב כחז באלו

נדוכו נמנע למנון עשרה ע"כ ובמדרכי רפ"ג דשבושע בשם חש"י רש"י עברין שלא נדוכו הוא נמנע למנון ו' כמו שחזינו בעין שחטא דאשפ"י שחטא ישראל הוא ובקדושתו קאי ולא נפיק מכלל ישראל אבל אם נדוכו הקהל שיצול מקהל הגולה אם יתפרסו עמם היכן קללתן ומח האעילו בתקנתם ואינו ראוי לזיוף כיון שהבדילו אותו מאגודתם וכ"כ בספר המנהגי הוצא צ"י א"ה סימן נ"ב ועי' פירש"י סנהדרין דף מ"ד ע"א ד"ה חטא ישראל ולפי"ז נראה מיהו מדברי הריב"ש ז"ל דס"ל דלענין לזרפו למנון עשרה בקדושתו קאי ודוקא אם נדוכו הקהל שיצול מקהל הגולה אז אסור לזרפו דמאי הוסיפו בתקנתם אבל בלא"כ מותר לזרפו ואפי' שהוא צר נדוי וא"כ לדעתו אפי' לא שז עדיין נמי מלכדק למנון וכנראה ראוי מזה דדרשו על הלכה שריחו רע ודרשו דמקליון פושעי ישראל בחפלות וחפניותם אם לא שנאמר דס"ל כהחוס' דצלי צ"ד לא היו מנוהג כלל וצ"ע.

(ו) **באות ד'** כחצ כ"ג ח"ל, והנה כ"ג נקיע ואזיל תומרי דכני ע"מ שהם נקראים פושעים ומורדים ושהבחוץ לאמר עליהם שהגלות יכלה אותם ולא יבואו על אדמת ישראל וימחו במדבר ובספר הירוקה ע"פ החורב פ' לך כחצ דכני ע"מ כאלו אין הקצ"ב לו לאלקים כציוול וכו' וצני נדח כחצ צוה"ק שמוע דאיתחאז ונכנסה בעומהא דנדה וכו' וע"פ זה הרעש כ"ג שליט"א מאד על מה שזדדתי שרוב בני הדור יש להם אחיה בע"מ היינו שאחד מרצות אצותיו ואמכותיו היו מע"מ שא"כ הוא הולאח לשם על כלל ישראל שח"י לא יחו צומק הגאולה לצא על אדמת ישראל ועמאים הם בעומהא אסגה מעשע"ח ולא יכניסו אותם לעזרה ואין השכינה שורה עליהם ואין חפלתם מתקבלת בכלל אחי עושה לעם ישראל כו' עה"ד כ"ג שליט"א, ומכאן מוכחז הזה ניכר דסובר כ"ג שליט"א שלדעת האפ"ז דהעזות פנים וקלקול הם לדורות כ"כ שכל בני פורעניות ועומהא השורות על בני ע"מ כולם נרבים לרע של בני הע"מ עד סוף כל הדורות ח"י ולעג"ד ח"י חלילה וחלילה לומר כן על זרע ח"י של הע"מ שאפילו צמח שאמר תורה בפניהם פוקד עון אבות על בנים מצוה צפ"ק דערכות דכזו דוקא בצאוחין מעשה אצותיהן וציתקאל י"ח כמה הזכיר שלא לומר אבות אכלו צימר ושיני בניו תקיימו וכחזו מי יתן טהור מטמא אצרכם מחרת חזקיה מלחז פי' מד"ר ר"פ חוקת וצודאי כל אותן עומהא ופורעניות האמור על בני ע"מ הוא רק עליהם ולא על זרעם כלל וכלל רק צענין זה שאמר שהם פניו פנים ומדות מקולקלים שהם ענין שצטעב האדם אחי כחצ האפ"ז שצנייהם כמותם שצטעב האנשים נמשכים אחר אצותם וכ"מ קאח מהא דדוד גזר על הגזעונים משום שראה צמח מדה אצוריות ואמר שאין ראוי לזכק צמח כדאיתא צפ"ה בערל והנה דהמע"ה אסרן איסור עולמית גם צנייהם וצני צנייהם עד סוף כל הדורות והכל משום מדה אצוריות שבהם ומשמש דענין המדות הוא בעצם דבר הנמשך לדורות ולכן יש להסתפק שמה גם הרע של הע"מ נמשך צמח פגם המדות אבל לענין שאר רעות ועושים שיש על הע"מ מפני שגזרנו צאוסור פשיטא שאין זה אמור כלל וכלל על זרעו ח"י וכל דצמינו היה רק על

כומה"ז לא נוכל להחמיק עם רוב בניו אנשי הדור הרע הזה. ועיין גדולה לזה ב'פנהדרין ס' ע"א ברש"י שם ד"ה בזמן ובד"ה נתמלא.

לדאי זה ממילא שפיר לא היו רוצה לעלמא ח"י צנדיי כי מיד שמתחבר וחרח צחצחב שז ורפא לו כן נראה דעת החלמיד מוכח לישב לדעת הרמב"ם והש"ע דלא קשה כלל לדין.

ודן בקודש חיותי להרדצ"ז ז"ל צחצ"ו אלק חקני"ה (קט"ז) שחקשו לו קושים כ"ה וכחצ ח"ל ידוע כי המאסף ציד ומליא ש"י הוא ראוי לעונש יותר ויותר מהמקשה עלמו לדעת ומי שהוא מעורב בעלמו הוא יותר עונש מאותו שצ"ד מדין אותו וניהא לשון כחצ ז"ל לפי שלא מלא עונש מפורש במנאפין ציד כחצ ז"ל כיון שהמקשה עלמו לדעת ענשו אותו שצ"ד מדין אותו אותם מגלפין ציד ראוין לעונש גדול ממין העונש בעלמו שהזכירו חז"ל וכו"ה שיהיה צנדיי מעלמו שהוא עונש יותר חמור ולא האריך כחצ ז"ל לצאר עונש המקשה עלמו לדעת שכבר ציאר אותו בכלי ח"ה ומפני שרצה לכלול בכלל האיסור מי שיצא עלמו לדי הרביר שאין עונשו קשה כמו שמקשה עלמו לדעת נמלח למד ג' דעים המאסף ציד צנדיי הוא יושב מעלמו המחקשה עלמו אינו צנדיי עד שינדוכו צ"ד ויציא עלמו לדי הרביר אסור הוא, וישב ישב גם דברי כ"ה ע"ש.

ביאר לן הרדצ"ז ז"ל דמנוה מעלמו עונשו חמור ממנוה צצ"ד וכ"כ עוד הרדצ"ז בפ"צ מהל' שבושע ה"ט שחצו הרמב"ם השומע הצרכה השם מפי הצירו לשוא וכו' חייב לנדותו ואם לא נדכו הוא בעלמו וכו' צנדיי ופי' הרדצ"ז שם דאין לומר דקאי אמציר שאם לא נדוכו השומע יכיה מנוה מאליו חלל על השומע קאמר ולא שיהא צנדיי מאליו חלל ראוי להנדותו קאמר דאל"ת הכי נמלא השומע חמור מהמכיר עלמו דאילו המכיר חייב נידוי מפי השומע והשומע יחירו אבל השומע מנוה מפי אמורא ומי לנו גדול ממנו להחירו חלל ודאי ראוי לנדותו קאמר מצוה עכ"פ דס"ל דמנוה מעלמו חמור ממנו שנדוכו צ"ד וכ"כ בהגמ"י פרי' ראוי לנדותו אבל ח"ל שרצ חנין דשמעח נדכו דא"כ חמור השומע מן המכיר שהמכיר הוא צנדיי והשומע צנדיי ולא יכיה לו היחר דאין לנו גדול ממנו וכו' ע"ש. נראה דהרמב"ם ס"ל דמנוה מעלמו חמור ואין לו חקק צנדיי כי אין מי שיחיר לו צנדיי.

אמנם לדעת הריא"ז אחי שפיר די"ל בעלמו הוא מנוה דקאי על השומע ולא המכיר וקנסא הוא דכיון דשמע באצרה ש"ש לשוא ולא נדכו קנסו אותו וגדוהו מ"מ לא ה"ל חמור בצאופן שאין לו היחר דאדרבא נדוי בכלל קול לענין זה שאין לריך החרה חלל דלפ"ז יש לפרש נמי בעלמו יהיה צנדיי היינו המכיר ש"ש לשוא אם לא נדכו בעלמו יהא צנדיי ומ"מ יש היחר לנדיי כשיצא מעלמו ולפ"ז אחי שפיר דברי רבינו הרמב"ם ז"ל מכל קושיית האחרונים ז"ל צ"ד.

ולפ"ד השיעור דמנוה מעלמו חמור ואין לו היחר צאמה נ"ע דא"כ האין מלפין למנון בני וקאח י"ל לפמ"ש הריב"ש סימן קע"ב ח"ל, מי שצבר עבירה ולא נתמנה לא מצינו שלא ילכד לעברה דא"ת כן חפיק מיון לזרי לזרי שברי אפילו מאן דעבר דאדרבא נקרא עברין כדאיתא פרק כירה (דף מ') וכ"כ צפ"י כר מאיר מרעטנבורג ז"ל שהצריין אם לא

• ועיין חת"ס חר"ם סי' קפ"ב ח"ל ואם באנו לדון כמחורמים על המחורבים נידוי ע"פ תקנת רז"ל וכיצא באלו

פסול בלידה שאין יולא לעולם וכמו בממחר שהגם שלא פשע הבן כלל אפי"ה פסול הוא לצא לקהל לעולם ולא למריק מה פשעו וחטאו ואני כתבתי לח"ה למשל מי שה' אביו חולה וכו' ליד בן וכו' או לו המהלה והבן טוען מה פשעי שאני סובל על מחלת האב והח' שזה הוא טבע העולם וא"כ לפעין פגם ברוחניות נמי הולד בלחמה לא פשע מ"מ כיון שהוריו יסדוהו בחטא הרי הוא פגום בחולי זה.

ומינה נראה מש"כ מעב"ק בלוח ח' דהיינו ע"מ שכתב הרוקח במדומה בהרוקח לא מיירי אודות הבנים אלא אודות האבות המתנהגים בלחם מנ' מדות אלו ואזיל בשיטת הראב"ד כפי פי' הב"י בו בלוח סימן ר"מ ומיכה כיון שכתב דעד עשרים דורות בניה לוקין נראה דקאי אבנים. ובר מן דין ח"ה למד דבניה אבות דא"כ מאי קאמר דלא היו מכניסין בעזרה בני אסנת דודאי שיכור אסור ליכנס בעזרה וכן מנודה אסור ליכנס בעזרה מלד עמ"מ וא"כ ע"כ אבנים אמרו. ומה שהקשה מעב"ק שלא היו מניחין אותן בע"מ ליכנס לעזרה ז"ע טובא דהא איכא חיובא דאורייתא למנות ראיה ולסמיכה ולתנופה והא"ך רש"י לבעל ממשע דאורייתא בשביל חומרא. לפענ"ד י"ל או שראו בו חכמים טעם למגדר מילתא ובשז ולא חששו יש כח ביד חכמים לעקור דבר מן החורה או שהיה כפיין הא דבבב"ס היו מוילין אותו לחן ופלא אח פוחו בגזירין אף שלא היה חייב מיתה מ"מ במקדש נהגו כמחזירים בסלסול א"כ אפשר דגם זה כן היה לקדושת המקדש והבב"ס נהגו בה סלסול. ומיכה כ"ז לפמ"ש בג"ק שליט"ה ולפמ"ש בשם הזוהר א"כ י"ל דהרי עיקר דין ראיה הוא כדרך שצא לראות כך צא ליראות וכיון דחייב שמיחה מעלמא וגרמין דדוריו דק"ב לא היו בעלמא ממילא בביהמ"ק לא מכניסין אותו.

ח' בלוח ט' כתב מעב"ק שליט"ה ח"ה, מחמיר היה תמיד לי מה דקרי להני בני ע' מדות מורדים ופושעים וכן לא חטאו כלל רק אביהן עשה שלא כהוגן והו"ל לקריתן עמאים ומקולקלים אבל למד יהיו נקראים מורדים ופושעים ויחא ליה מדברי הרמב"ם ז"ל פכ"ה מא"ב שכתב הא דקרי לכו מורדים ופושעים היינו שמהם סופן להיות מורדים ופושעים ואין המכוון שכן מוכרח להיות דמעיורי החורה שכל אדם יש לו כח בחירה ע"י פ"ה ופ"ה מה' חשבה אלא רצ"ל שמהם עלולים יותר להיות פושעים וע"פ הרוז הפושעים והמחזיקין בלחן מאותן הע"מ ועכ"פ מצוה בהרמב"ם ז"ל שם שמש"כ להלן שלא יצאו על אדמת ישראל אלא יכלו בהגלות קאי אבני שנעשו פושעים ומורדים ולא על כל הבנים שצאו מע"מ עכ"ל שליט"ה.

וא"ל דברי החלמיד, הנה בעיקר חמיהתו זכר להיות בר חלוי דרבינו הב"י ח"ה סימן ר"מ שהקשה אחר שכתב פי' הראב"ד דהמורדים והפושעים קאי אצטלי ע"מ ולא אצטלי ע"מ כתב ח"ה, וכן בדיון שהולד ח' מע"מ אלו למד פושע מצטנן קורא לו על פשע אביו וחטאו והוא נקי כפיין אס לא שאלה שכל שהוריו בלחם מאלה סופו להיות מורד ופושע עכ"ל

ענין המדות שלפי המשוער י"ל שרוב האנשים יש להם אמו שורש מאחד מהע' מדות ומלכ המדות שלנו אלא חז"ל היה נקרא בגדר מדות פגומים עכ"ל.

הנה בלחמה כי גם אני לדחתי שם במקל דרך לדור ראשון נאמרו אמנם מש"כ בג"ק דהבניא הזכיר שלא לומר אבות יאכלו בשר וגו' הנה הבחתי שם במכתבי העיר דאדרבה במדרש ויק"ר כתבו להדיא אהא ח"ה, ר' אבין קרי עליה (ירמיה ל"א) אבות יאכלו בשר ושיני בנים חקביה והן קוראין על אבותיהם אבותינו חטאו ואינם ואנחנו עוונתיהם סבלנו ע"כ. הנה דרשו ז"ל כן על הבא על הגדה עכ"פ וכיון דלכאב"ד דינא חדא להא א"כ עכ"פ לדידיה דרשינן אכולהו. גם מה שכתב מעב"ק שליט"ה דלענין פורעניות חלילה וחלילה לומר כן על זרעו חרע זרעם של הע"מ ורק לענין פגם המדות יש להסתפק וכן ראה לפרש גם בדברי הרוקח ז"ל. מה אעשה אני יתוש הני שראיתי בספר הרוקח על הלכות בבל' נדה סימן שי"ח ח"ה, המשמשה נדה לבעלה גורמת אפילו לעשרים דור שניה לוקין בלענת עכ"ל הנה כתב מפורש רבינו הגדול הרוקח ז"ל דאפילו עד עשרים דור נמשך הפגם של איסור נדח עם העונש שהוא הדרגת נראה לכאורה דס"ל חרתי חדא דנמשך לדורות, וגם לענין עונשין ויש לו חילן גדול להאפי"ז לחלות בו שכתב גם לדורות נמשך בלחמה כי לפ"מ שהסביר כ"ג מדוד המע"ה באיסור גבועים נראה דס"ל נמי דנמשך לדורות עכ"פ לענין פגם אפילו לפי שיטת בג"ק שליט"ה עכ"פ מדברי הרוקח מפורש עד עשרים דור ופשוט דעשרים דור לאו דוקא בזה.

ז"ל הרמב"ם פכ"ה מהא"ב ה"ג, וכן אמרו חכמים שכל אשה חלופה שהיא חוצתה חשמים המטה צפיה או המפתח אשה לשם נשואין או המתכנין לצא על רחל אשתו וצא על לאה אשתו ומי שלא שבתה אחר מיתה בעלה שלשה חדשים וברי הבן ספק כל אלו הבנים הילודים מהם הם המורדים והפושעים שיסורי הגלות צוררין אותן (ס"ה עורדין אותן) הרי כתב הרמב"ם דבני ע"מ הגלות צוררין אותן וכמ"ש ז"ע.

ז' ומה שהקשה אדם קשה כנחל כקנ"ה שליט"ה ממה דאמר חורה בפירוש דפוקד שון אבות דוקא בלוחותין מעשה אבותיהן בדיהם. לפעוט כמוני היה נראה לחלק דוקא עונות שפשה האב שאין להם שייכות עם הבנים הגולדים אלא שהחורה רחם לעונש ופוקד עונותיהם על בניהם לזה אמרו דוקא פשוטות מעשה אבותיהן בדיהם וגם זה דוקא בבנים גדולים אבל קטנים נענשים בלי זה ע"י חוספות שבת פ"ב דאין הבנים נענשים בעון האבות רק כשהם קטנים וע"י לבוש ח"ה סימן רכ"ה לענין צרכה ברוך שפטרני ובמג"א ז' פעמים ובגמ' ובאבהן החלף וגו' דרשו דאין השמדה אלא כלוי בנים והיו כבר גדולים יותר מ"ג וע"י מכות כ"ד ד' דברים גזר משה וצאו נביאים ובעלים וא"כ י"ל דצ"ו בעלו ומיכה מלינו בבני עלי שפושע נחקיים לעולם וע"י יצמח ע"פ ושפוטות ל"ט ע"ה חוס' ד"ה ואין וכתובות דף ח' וי"ל. ומיכה עכ"פ דוקא בחטא האב שאינו נפסם וטולד בפגם אבל בע"מ י"ל דה"ל

לעמון ומואב וממחר ואז באים בתשנן ויקם קץ ויהרגם וכנס העולם שבעה נחרצ ורריך לבנות ע"כ. עוד שם ואם יעשה במאור שלא כחקנה לא לבד חרפה היא לנו אלא שגם לבניא לעולם נשמות עמאות אכזריות מכעיסות פניו ית' ואין קץ וסוף לעונשו ס' הזכר אמרו על קץ מהאי גופא נחתין נשמתהון דרשיעי חייביא חקופא רוחא זכאין אינון לדיקיא דמשחלפי נשמתיהון מהביא גופא קדישא דחחקרי אדם דכליל כולא אחר דעערין קדישין מתחזרין תמן בלחורא דאית כולא ע"כ.

ומידו מש"כ בג"ק שליט"א דכל העוסק בתורה וצמח"ט לש"ס מחקרב להשי"ת וברמב"ם ז"ל כחז שכל אדם יכול להיות כמרע"ה וצפ"ז מתשובה כתב על הצטל חשוכה שהוא מודבק בשכינה עכ"ל.

הנה ודאי כי חורח ה' אמת צפיהו בגם כי מהא דכתב הרמב"ם צפ"ז מתשובה אין ראיה לדין דהתם מיירי צמי שונד צקדושה וחתא ואח"כ שב בתשובה וכמ"ש ר"ח צספר הישר שער העשירי צפי' אחר והוא הנכון כי יש צעלי תשובה אשר לבם נכון כלב הדיקים ואלה מקראים לדיקים כי בתחלתם ישרים היו ועשו או נזדמן עצירה וגבר עליהם הלא ואח"כ שבו לקדמותם וליושרם וכפלה דקתם ועבודתם צעור התעא אשר עשה ואלה הם הנכבדים המלדיקים כי דקתם כפלים מלדקת הלידיק אשר לא חטא ועל אלה יש לומר צמקום צעצ"ח עומדים אין לדיקים גמורים יכולים לעמוד ע"כ. וא"כ י"ל דהכ"נ לענין הצעלי תשובה שכתב הרמב"ם ז"ל אצל אותם שאינם ראויים מלד לידתם מנלן. וצספר הישר שם הוסיף כי משה בן חזקיהו עשה תשובה אשר כמוה לא עשה איש והפליג נפשו צעיוני צצבדא הא-ל כל ימיו לא הביע למעלה משה רבינו ע"ה ולא למעלה דהמע"ה אשר היה מעטויו ירא חלקים וכמו שמצינו בן גרא צבואו מתנפל לפני דהמע"ה צידוע חע"פ שימחול לו לא תהיה מעלתו צעיוני כמעלה עצרו הנאמן ע"ש.

ובמקום אחר כתבנו לפי מה שאמרו ז"ל סנהדרין ק"ג מאי דכתיב ויחרת לו ויפתח לו מיציעא ליה מלמד ששם לו הקצ"ה כמין מחתרת צרקיע כדי לקבלו בתשובה וצירושלמי שם מה עשה לו הקצ"ה חחר לו חתירה מתחת כסא הכבוד שלו ושמע תחתיו והנה לדיקים גמורים יש להם גבול כל יעצורו מתחת כסא כבודו והצע"ח נכנס תחת כסא כבודו צתפלחו וא"כ הם עומדים צמקום שלדיקים גמורין אין יכולין לעמוד ואולי הוא כמו ר' חנינא בן דוסא וריב"ז דצע"ח הוא נכנס יוחר והובו כצבדא קמיו מלכא ולדיקים גמורים כשר קמיו מלכא.

אמנם הא ודאי דצרי בג"ק שליט"א אמת דכל אחד יכול להתקרב להשי"ת ואפילו אלו צני ע"מ וכ"כ בברדצ"ז הנ"ל צמלוא קבי"צ ח"ל, ולא חטעה לומר כי נחצטל כח האפשרות כי לא נחצטל אלא שיהיה לזה קשה יותר מה עכ"ל. הנה שכתב שלא נחצטל כח האפשרות ואין לך דבר העומד צפני הראון לקרב לקצ"ה אלא שאינו דומה הוא ועי' עץ יוסף תשנית כ"ד מעשה צר"א שירד לפני התיבה ואמר כ"ד רגעות ולא נעשה ירד ר"ע אחריו ונעשה יתבה צ"ק לא משני שז גדול מה אלא

הנה שהקשה קסוית בג"ק אלא דמ"מ מצין ריסי עיניו ניכר שלא ח' כחי' בג"ק שליט"א אלא ח' אס לא שגאמר שכל הורחו צאחת מאלה וכו' משמע דכולהו סופן שיהיו מורדים ופושעים וא"כ מדברי צ"י לנאורה נראה דס"ל דסופו להיות כן צכולם גם כלום ראיתי להמאירי שכתב ח"ל, שלא להזדוג עם אחת משמע מדות שלא לקלקל שורת הולדות שכל הולדים צכיואל צאלו הם הם המקולקלים והרשעים. הנה כתב ג"כ שכל הולדים הם הם ומשמע דכולהו קאי גם מדברי הר"ן שם שכתב לפי שיש לך עצירה ציזירתן הוו מורדין ופושעין הרי שחלה המרדות והפסעות ציזירתן שהיא מלד עצירה והאי עממא צכולהו איכא.

וגם לשון הרמב"ם צפ"ח ה"צ שהביא בג"ק יש לפרש על אופן זה שהרי כתב ואם עשה כן הצנים אינן הגונים אלא מהן עזי פנים וממן מורדין ופושעים ומדכתב סתם הצנים אינן מהוגנים משמע כל הצנים דאל"כ היל"ל רוצ צנים או מהצנים שלא יהיו הגונים וסתם הצנים משמע כל הצנים אינם הגונים אלא מהם עזי פנים וממן מורדין ופושעים וכוונתם אין. גם מה שהוסיף שם צבי"צ כל אלו, הצנים הילודים מהם הם המורדים והפושעים שיסורי הגלות צוררין אותן ומדכתב הצנים הילודים מהם משמע דכל הצנים צכלל ובג"ק דייק מלשון המורדים והפושעים דקאי דוקא על אותן שנעשו מורדין ופושעים. ולפענ"ד כיון שכתב הצנים הילודים מהם משמע כל הצנים ועכ"פ היל"ל צנים המורדים והפושעים שיולדו להם ומדכתב הצנים הילודים להם משמע סתם כל הצנים וכיון דהצ"י והמאירי וכן נראה מהר"ן פי' כל הצנים ח"כ למה נשוי' לברמב"ם חולק עליהם צזה כיון דפסעות לשונו נראה לפרש כל הצנים, אלא דמ"מ צעלה דעתו נגד דעת בג"ק וכיון שפסק בג"ק דאותן הצנים עכ"פ המיועש שלא יהיו מורדים ופושעים יצואו על אדמת ישראל אכן מסכימין לדבר ומי יתן ה' וזכרה לראות צציתחם צמהרה.

ובמקום אחר הצאחי מה שראיתי לאחד הראשונים ז"ל כמדומה לי להרדצ"ז צס' מל"ד שלו דכן הוא המדה והכל צמשפט כי יש נשמות שנתחייצו להתגלגל ולקבל שונם צעורה"ן פעמים נתגלגל צאדם ואיש צאשה ואשה צאיש הכל לפי עונשם שנגיעו להם ולפעמים צצעלי חיים וכן איחא צזורה"ק עה"פ אדם כי יקריב מכם קרבן הכל לפי העונש וי"א אפילו צשקלים ורמשים וגם צענין צדיקת הסבין אמרו צרור לו מיחה יפה ע"ש מצא קב"ע. ולפ"ז יש נשמות שחייצות עונש שולחים אותם לכורים אלו וולדים אלוים והם המורדים והפושעים שצאמת הם הם המגיעו להם העונש הזה והוא ע"ד משל הקדמוני צואשר לא אדם שהקצ"ה מתמנם צפונדק אחד זה שכתב מחד נכתב חס שכתב שוגג גולה והכ"י כן הוא, ושפיר קורא להם המורדים והפושעים. שז מלאתי עוד צמלוא קב"צ שם צעממי המלות ח"ל, פרטי המלוא היה לו צנים ומחו לא קיים המלוא כי כפי המעשה לא משך נשמות דרך הימין אלא דרך השמאל אשר שם סמאל סם הממית ח"ל ס"ק וכאשר ישים מתשצחו לשמים ממשיך נפש עהורה וגקיה מתוך האורה העליונה הם עשר מאמרות ואם דורס ואוכל ומכה וצופל כדרכה ושלא כדרכה למלאת תאוות ויזרו שולחים לו נפש עממא קרצב היא

שזה מעביר על מדותיו והקשו א"כ כזה הוא גדול שמעביר וחי' כי ר"ע בן גרים היה ומדותיו היו נמשכים אחר מדות אבותיו הוא היה מעביר עליהם ועושה עוז אבל ר"א מדותיו הנוגדים עמו עובדות בעלם ולא היה לריך לעבור עליהם ולשכרם כר"ע לכן זכר ר"ע להיות בחפלתו הקצרה מעביר עליהם לישראל על מדותיו לרחם עליהם ומיהו אפי"ה אמרו נוקים לר"ע ל"ל זכות אבות וכ"ש לזכות לבניו בזהבן כחצי אחות נחשון זכה שבניו נעלו ומילאו את מקומו ומי לנו גדול מאדונינו משה שלא זכה שבניו ימלאו מקומו בשביל שנשא בת יתרו כמבואר והגם כי ח"ו אל תדבר באדונינו משה כי מי יתן לו עברית כמ"ש הא"ע ז"ל ואמרו ז"ל כיון דלא ימושו מפיק ומפי זרעך ומפי זרע זרעך אמר ה' מעשה ועד עולם דמכאן ואילך תורה מחמת על אכסניא שלה ובלאו הכי לריך עמל יותר אפילו בזרע כשר כ"ש בזרע פגום נמלא עכ"פ עושה כזה עול לזרעו חרע זרעו.

שוב העיר לי ח"א מה שקדוש אחד מדבר הנוצרי יו"ד סימן ס"ט בזהר שנשחד עם בת פלוני ואח"כ פקר אבי אבי הכלה ויאל מדת ישראל וראה הבחור לנתק השידוך ולפטור מהשבעה וכתב הנוצרי ז"ל ע"פ דברי הרא"ש בזהבך כלל ל"ה סימן א' היכי דאחות המשדכת יאלה מכלל דפטור החתן מהקנין ומהשבעה משום דלא ראה להשחית את נחלתו וכתב הנוצרי דח"ו שיקרא השחתה נחלה שיהיה לזרעו קרוב שהוא רשע אבל עיקר עעמיה דכרא"ש לדעולס ידבק אדם בעצבים ומשה שנשא בת יתרו יאל ממנו יהונתן וכו' חה החילוק בין אחות המשדכת ובין אחות אביה שבאחות המשדכת הקלוקל אפשר זה מאבותיה שהיו מקולקלים וא"כ יש לחוש שגם המשדכת ענמה תהיה מקולקלת וישחית נחלתו אבל באחות אבי המשדכת חולי הקלוקל זה מלך אבות אבותיהם וזה פסקה הזוהמה ולא תשלע הזוהמה בהמשדכת שכבר אחפליג דרא.

שוב חילק בין אחות המשדכת לאבי אבי שגרע כזה דכר נודע מאמרם (ב"ב ק"י) הראיתם בן פוטני זה שפיטם אבי אמו וכו' ואבי אמו לאו דוקא אלא אבי אבי אמו או אבי אס אמו וא"כ לזרע המשדכת הזו נמי יאמרו שפיטם אבי אמו עגלים וכו'. ואם כפגם לא מלינו שמעשה אחות האחת מקולקלת חגרים לאחותה שיהיה זרעה פגום אבל כפגם אבות נודע מה שאמרו רז"ל (שבת דף קמ"ו ע"א) לא פסקה זוהמא מאבותיה עד ג' דוריה אברהם יאל ממנו ישמעאל יחזק יאל ממנו עשו כרי שזכמא של תרח גרמה לזרע יחזק דהיינו עשו שיהא פגום במעשי א"כ זרע המשדכת הלא ג"כ יכול להיות פגום מחמת זוהמא אבי אביה שהוא ממש דוגמא של תרח בזרע יחזק וכו' ומקרא מלא דיבר הכחוד פוקד עון אבות על בנים וגו' ועל שלשים ועל רבעים וא"כ עון אבי אבי המשדכת שמור הוא להפרע לזרע המשדכים שהוא דור רביעי ואף שדרשו חז"ל באוהים מעשה אבותיהם בידיהם מ"מ יכול זה המשדך לחוש פן יהיה ח"ו זרע דלא מעלי ואם לא עון המקולקל הזה לא היה זרע סובל רק בעון עמו ועכשיו יחוסף עליהם עונם חמור עון אבי אבי אמו ואם הרא"ש קורא נידון ידידי השחתה נחלתו ק"ו עובדא דין שהוא השחתה נחלתו על חד חלה בלעז וכפגם וכשנשע ע"ש דבריו הקדושים.

והנה ציאר לן הנוצרי ז"ל דהכיו דכפגם על האבות גרע וגרע להשדך עמה מכפגם על האחות וא"כ כהני נמי כיון דאבותיהם היו מושחתים וגם כל המשפחה מושחתים הם והוא נעשה בע"ת ודאי שיש לחוש למי שרואה לכל המשפחה האלו וגם בדורות הבאים יש עונם שיכול לסבול ועי' שו"ת ח"ס א"ע סימן קי"ג שהקיל בדור שלישי ועי' כ"ס א"ע סימן קי"ד שהביא ג"כ ביתומה שהיתה כשרה ואמה כשרה וכל משפחת אמה כשרים היו אלא שאבי אביה המיר דתו ושאל שאל לו בענין זה והשיב לו ג"כ שיפה עושה שמתרחק ממנה בגם שהיה אמה כשרה מ"מ לא יאוח לאדם חשוב להדבק בה ע"ש. ובשו"ת זקן אהרן סימן ס"ה האריך ג"כ בכגון זה והשיב דמדינא אין לאסור אבל בזוה"ק החמיר מאוד כזה ומי יקל ראשו נגדו ע"ש בסופו דברים ברורים וחמורים. עין בהשמטות בסוף הספר

באות ו' הביא מה שהעיר מעכבד"ג בנו מהר"ח שליט"א מדברי הרמב"ם פ"ה מהל' דעות ה"ז ראו לו לח"ח שיהיה עמו וכו' ובה"ה כל הנוכח מנהג זה לא די שקדש נפשו ועבר עמו ותקן דעותיו אלא שאם היו לו בנים יהיו נאים ביישנים ראויין לחכמה וחסידות וכל הנוכח במנהגות שאר העם ההולכים בחשך יהיו לו בנים כמו אחים העם עכ"ל ומבואר על קול מהע"מ שזה מנהג שאר העם כלומר רוב הצבור וע"ש בלח"מ עכ"ל. ולפענ"ד נראה פשוט דודאי יש גם בשאר העם שאינם עוזרים על ע"מ כי בגמרא אמרו סתם וברוחי מכס וגו' ואין זה ענין לח"ח דוקא וכמ"ש בלח"מ הקשה הלח"מ שם. ולכן לולי דמסחפינא הו"א לשון הרמב"ם שכתב כל הנוכח מנהג זה ולשון כל הנוכח ז"ל דהיל"ל הנוכח מנהג זה דהרי קאי אח"ח דוקא ולא אכולי עלמא גם סיים וכל הנוכח במנהגות שאר העם ההולכים בחשך יהיו לו בנים כמו אחים העם ויש לדייק דהיל"ל וכל הנוכח במנהגות שאר העם יהיו לו בנים כמותם וההולכים בחשך למד וגם יהיו לו בנים כמו אחים העם היל"ל יהיו לו בנים כמו שאר העם או כמותם. ולכן לולא דמסחפינא נלפענ"ד דכונה הרמב"ם נמי דהני מנהגי שייכי גם בכל העם ולאו דוקא בח"ח ולכן לאחר שכתב ראו לו לח"ח (בה"ד) כתב כל הנוכח מנהג זה היינו ת"ח ושחין ת"ח שהם המוני העם מ"מ נוהגין בפרישות וכל הנוכח במנהגות שאר העם ההולכים בחשך כלומר שאינו נוכח במנהג ח"ח ורוב העם שהולכין במנהג כשר אלא הולכין במנהגות שאר העם ההולכים בחשך יהיו לו בנים כמו אחים העם כלומר העם ההולכים בחשך אבל אינם כל שאר העם שאינם ת"ח שאמרו כולם הולכים בחשך. ועכ"פ גם דברי הלח"מ מורין דגם שאר העם מהרין באלו כיון דהלכה הוא.

וקצת ז"ע לשון הרמב"ם ז"ל שכתב כל הנוכח וכן לשון ראו לח"ח שיהיה עמו כקדושה ולא יהיו שניהם שכורים ולא יאנוס אחת וכו' הלכה ה' כל הנוכח מנהג זה בלח"מ למד כזה זה ענין מנהג שראוי לח"ח לנהוג והלאה הני הלכתא מינה ואסור הוא ולאו במנהגא תליא מילתא וז"ע.

איברא דלדעת ידי"ג בנו הגר"ח שליט"א תקשה כיון דבזמן הרמב"ם כבר היו ח"ו רוב ישראל פגומים מפגם הזה א"כ כ"ש בזמן הרמ"א והרש"ל מאות שנים אחרי הרמב"ם והדורות מתמעטים והולכין כ"ש דכולהו היו פגומים וצפרע

לפי חשבון מעכב"ק הדר"ג שליט"א וא"כ למח פסקו הדר"מ והרש"ל והבי"ש וכל האחרונים דפגומים הם ויש להתרחק מהם כיוון שבזמנם כבר לא היה צנזורה מיוחדת ולא היה להם לפסוק דבר שאינו צמחייתו כבר בזמנם ואם כן כיוון דמנינו דהדר"מ והרש"ל וכל האחרונים פסקו שלא להתחנך בהם ז"ל או בדאמת אין הפירוש בהרמז"ם שרובם ח"ו פגומים הם ומנהג ח"ח אינו אלא להזהר ביותר ומנהג שאר העם הוא מנהג ע"ה אבל מ"מ אינם פגומים או יאמר דמזה נכריה דאין הפגם אלא לאותו דור ולא לדורות.

בבב חופן לפענ"ד פשוט דהדרבך מדראו רבותיו הלדיקים האחרונים ז"ל דברי הרמז"ם ואעפ"כ פסקו להתרחק מהם ע"כ דחויז להתרחק מהם אפילו צו"ז או מהעממים שכתבו או אפשר משום דכל שלא ידענו שהוא מן הפגומים ליכא חיוב יותר לחפש ולדקוק אחריהם וע"ד שאמרו משפחה כיון שנטמעה אבל כל שידענו שהוא מהמ"מ ודאי שייך דבר פסק הפוסקים שאין להתחנך בהם גם בזמן הזה מעטעם פגם הני"ל ועכ"פ אין מדברי הרמז"ם סתירה אלא אדרבך ראייה לדברינו.

(י) באות ז' כתב רמב"ק ח"ל, ועכשיו חטיל קצת דדברי כ"ג במכתבו היקר מש"כ איזו פעמים והע"מ גורם לשכינה שחשלק מישאל לא מנאחי מצוה ד"ז על הכ"מ רק אמרין צפ"י יוחסין שאין הקצ"ה משרה שכינתו אלא על משפחות מיוחדות שבישראל והם מיירי לאפקוי משפחות שמעורר בהן פסול קהל ולא מצטיי ט"מ, ומשמעות הלשון הוא דאם אין המשפחה מיוחדת היינו שמעורר בהם פסולים אין השכינה שורה אפילו על הכשרים שבהם וא"כ צומנינו שאין לנו כתבי יוחסין (ואפלו אותן יחידים שיש להם כתב יחוס עד דהמע"ה או עד אהרן הכהן אין זה מועיל אלא"כ היו כתבי יחוס גם לכל גשותיכם שגאון) א"כ ח"ו אין השכינה שורה על כלל ישראל אבל באמת איכא הרבה מדרגות בעיני השראה השכינה דבאבות חנו שנים שעוסקים בתורה שכינה שריויה ציניהם ובזכרות ד"ו ילפינן דבעשרה מתפללין שכינה שריויה ציניהם ומשנינן דצבי עשרה שכינה קדמה ואחי וציצמות פרק הערל אמרין שאין השכינה שורה על פחות משני אלפים ושני רצות והנה הטעם דכל דבר שנקדשה אינו צפחות מעשרה הוא משום דכל צי עשרה שכינתא שרי' ואטו אנשים שאין מיוחדים משפחה שאמרו עליהן שאין הקצ"ה משרה שכינתו עליהם היעלה על הדעת שהם אינם מטערפין לעשרה וכן צנן הנדב שמצוה צוה"ק פרשת שמות שהציו כ"ג דכלל אחר דאולינן דאחי שכינה מקמי' וצננהדרין אמרין דדיין שדן שלא כדיון גורם לשכינה שחשלק מישאל אטו כל בני לא מטערפי למנין עשרה וצ"כ שיש הרבה עיני שכינתא שריא והוא מהנסתרות לה' אלקינו ית"ש ובודאי כל העוסק בתורה וצמנא לש"ש מתקרב להש"י והרמז"ם ז"ל כתב שכל אדם יכול להיות כמרע"ה וצפ"י מתשובה כתב על הצעל חשוכה שהוא מודבק בשכינה, עכ"ל.

ולפענ"ד לפי שיטת כג"ק שליט"א גדולה מזו יש להקשות מנר שנתגייר וממזר וכל פסולי קהל דודאי מטערפו למנין ואינו ראוי שהשרה עליהם שכינה. אמנם נראה לפי מה

שאמרו סוטה ג' ע"ב ואמר רב חסדא מתחלה קודם שחטאו ישראל היתה שכינה שורה עם כל אחד ואחד שנאמר כי כי אלקיך מתהלך בקרב מחניך כיון שחטאו נסתלקה שכינה מהם שנאמר ולא יראה לך ערות דבר ושם מאחרין ופירש"י קודם שחטאו ישראל צעירות עם כל אחד ואחד צניותו, נסתלקה מהם, מלצא לצייתם דאינו יכול לראות בעצירות שצניותו, אבל צניכ"כ"י השראה השכינה היא על הצור שקדמה צניכ"כ"י וע"י סוטה דף מ"ב שם ד' כתובת אין מקבלים פני השכינה וצוהר ויחי ר"ע צ' דלא חמי אפי שכינתא וציד רמח כת ליים אע"פ שיש בידם תורה ומע"ט ויש להם חלק לעובד"ז אינם מקבלים פני השכינה להסתכל באספקלריה המאירה וכו' וע"כ נראה החילוק בין יחיד לציבור ולכן דבר שנקדשה שצטערה מטערפין ואפשר דמה"ט צי עשרה שכינה קדמה ואחי ולכאורה הקדימה הוא קודם כולם ולמה ולבג"ל י"ל דשריית השכינה על צי עשרה וכו"ל רק עמו צניות שאם יש מי שאינו ראוי להשראה השכינה הו"ל עמו צניות ולא עליו וע"י יומא נ"ז ח"ל הבוא מניחא לר' חנינא השתא צרי עמאין אהון דכתיב (איכה א') עומאתה בשוליה ח"ל תא חזי מאי כתיב צבו (ויקרא ט"ז) השוכן אהם בתוך עומאותם אפילו בזמן שהם עומאים שכינה עממם ופי' מהרש"א שאינו פורש לגמרי אלא כפירוש מאשמו נדב דר עמה צניות אחד כן הקצ"ה שוכן אהנו גם עמה בגלות כמ"ש אנכי צלח ע"כ וא"כ הכ"ג לענין צירוף לציבור ודאי מטערפין אף דאין ראוי להשראה השכינה מלד עממם.

ובתוספת יצמות דף מ"ז ע"ב ד"ה קשים גרים לישראל כספחת פי' ח"ל ועוד י"ל דקשים גרים לישראל לפי שמתערבין בהם ואין שכינה שורה אלא על משפחות המיוחדות שבישראל. והנה פשוט דגר מותר לאוהבו ולקרבו והתורה נאחז עליו בכל מיני ציווי מ"מ פעמים בתורה לקרב שלא לבנות אותו עם כל זה לענין שידוכין אין להתערב בהם דפשוט שאם מתערבין עממם אין השכינה שורה על המשפחה זו ולכן קשים הם לישראל כספחת וא"כ צבוי צני' ט"מ נמי י"ל כמו הגרים שהשכינה אינה שורה עליהם ופשוט דגרים אין נפ"מ אם הוא גר נדק ושומר הכל ואפ"ה אין להתערב עממם ואפילו בזמן הזה ולא אמרין כיון דממילא נתערבו כמה גרים במשך הזמן אין נפ"מ ומותר בכל דודאי מי שהוא ממשפחה מיוחדת חס ל"י להשתדק עם גר. וב"כ הוב' נדב י"ג ע"ב ומעכצים בגאולה

(יא) ומידו ודאי דברי כג"ק שליט"א אמת ויציב שהוא מהנסתרות לה' אלקינו ויש צד כמה וכמה מיני השראה השכינה מ"מ פשוט דדברי חז"ל אמת דמהני ט"מ או צנ נדב עכ"פ לדעת הזוכר גורם לשכינה שחשלק ודאי דגם גרים כשרים הם לצא צקהל עם כל זה אמרו ז"ל (צרכות ח' ע"ב) אמר להו רבא לצני' אל תשבו אל מטה ארמית ואיכא דאמרו דלא תנסבי גיורתא וצחקו"ז קדושים חס"ט ציימיו דמלכא משיחא לא יכא פסילת בישראל ומאן פסולת אימון גרים, וצגרים תחת כופי השכינה כתיב ולא על כופי ומעלין בקדש ואין מורידין, ואותה השראה השכינה הראויה לצניי המיוחדים לעולם לא יגיעו לה, ואפילו לחפלת לדיקים גמורים אמרו (יצמות ס"ד) אינה חפלת לדיק צנ לדיק לחפלת לדיק צנ רשע. עכ"פ ודאי מאינו כזה וכמ"ש צמכתני הקדש צמכירי

עם ר' יוחנן וכן מצינו ביצמות מ"ה ע"ה הכוא דאחא לקמיה דרב א"ל עו"כ ועבד הבא על צה ישראל מכו א"ל הולד כשר א"ל הב לי צרתך לא יביצנא וא"ל שימי צר חייא לרב אמרי אינשי גמלא צמדי וכו' א"ל אי ניהוי כיבושע בן נון לא יביצנא ליה צרתי וכו' לא הוה קאזיל מקמיה יהיב ציה עיניה ושכיב ואף רב מתנה מורה צה להיתירא ואף רב יהודה מורה צה להיתירא דכי אחא לקמיה דרב יהודה א"ל זיל איטמר או נסיב צה מינך וכי אחא לקמיה דרבא א"ל או גלי או נסיב צה מינך ופירש"י זיל איטמר לך צמקום שלא יכירוך ושא צה ישראל שאילו יכירוך לא יתנוה לך וצתום' שם הקשו זיל איטמר וישיאוך מיוחסת וא"ת והא צבי ראיא א"נ התם כר"מ אבל חכמים אומרים כל משפחות צחוקת כשרות הם עומדות ועוד תי' דהתם להשיא צהו לכהן. והנה צין לחי' הראשון וצין לחי' שני עכ"פ כל שידועים שיש בו פגם לא יתנו לו אשה ומצואר דאפילו אי לא לריך לצדוק צחר יחוס משפחה מ"מ היכי ידיעין שהוא פגום ודאי דלא יבצו ליה אשה וא"כ הכ"נ לענין בני פגומים אפילו אי נימא דאין לריך לחוש כשנושא אשה צסתם או כשלקוח צחור לצחו אלא כל משפחות צחוקת כשרות אבל היכא דידוע ליה הרי מפורש דלא היו יבצו ליה.

יב) וע"ז דבר החשבון ממילאנים אמהות שיש להסתפק בהם שכתב בג"ק. הנה צאמת שהדבר כן הוא האמנם יאמר כג"ק לדנפשי' לפי מה שכג"ק כתב הרי כבר צימי הרמב"ם רוב המון עם לא היו נזהרים צה וא"כ הדבר הזה של החשבון הב"ל גם צומניהם היה וא"כ כ"ש צימי הרמ"א והרש"ל ואפ"י והצ"ח שהיו מאות שנים אחריהם ודאי שהיו הרבה הרבה יותר מליונים ספקות וא"כ תקשה לן למה כתבו הד"מ והצ"ח והצ"ח וכל האחרונים האוי הלכתא דפגומים הם שלא להתערב בהם והלא לפי השיטה דרוב המון כבר צימי הרמב"ם או קודם לכן דהרי גם צומן התנאים רוב המון היו ע"ה א"כ מאז ועד צימי הצ"ח ודאי היו החשבונות האלו וישנם כמה מילאנים או צילאנים הורים צינתיים דישנם שם יותר ממאה דורות ועכ"ל. או כמ"ש לעיל אות ט' וצאמת רוב ההמון לא נחשצרו נשתייהם מצני ט"מ ואף שאפשר שלפעמים צאו על נשתייהם כך מ"מ לומר דנחשצרו כך ושהו העיבור נחשצרו אכ"כ דוקא צינינו לא חיישי' למיעוט כזה ובעל הוא או שנאמר דס"ל דהאיסור אינו נמשך לדורות ורק לאותו הדור ודלא כהר"ק או שנאמר דכל מה שאפשר עבדין והיכי ידיעי' שהוא מט"מ לא יבצו' לי' וכהא דיצמות או גלי או נסיב צה מינך ואם יגלה ולא יכיריהו הכ"נ דיתנו לי' אשה כשרה כיון דאין מכירין צו אבל היכא ידיעין צו לא יביצין. עכ"פ הרי כתבו הפוסקים הלכה ברורה הרמ"א והרש"ל והצ"ח והאפ"י ובספר ע"י ארזים ושא אחרונים דהפגם שלהם שראוי להרחיק מהם ולהם נמי היה החשבון שלנו ועכ"ל שלא ס"ל כן א"כ אין לנו מקום לחלוק עליהם לפענ"ד כי לא מצינו שום שינוי צעולם לענין הע"מ מומניהם לומנינו וכמו שגם בג"ק שליט"ה לא חילק בהם כלל.

באות י"ה הביא רמח לדרשת חז"ל כי מכס המורדים והכופשים עם הדי' תיבות עולה צגי' אסנת משגש"ח ש"י וצחי' כתבתי ולכן נקראת אשה יוסף אסנת לפ"מ דמפורש

צמדש דהיא היחה צה דינה שנאנסה משכס וגולדה צביאה זו וקראו אותה אסנת לרמז עליה צשמה וכדייק ר"מ צשמה ולכן כשרה יעקב לצרכם נסחלקה ממנו שכמה עד שהחפלא עליהם יוסף והארכתי בדבר צמק"ה.

יג) באות י"צ כ' כ"ג ח"ל, ואכתוב החשבון שכתבתי צאות צ' וצאמת כי לפענ"ד הדברים מיותרים ודאי כי הכל גלוי וידוע להד"ר שליט"ה מ"מ לשלמות המכתב הנני כותב ידוע כי כשמכפילים המספר עד עשרה פעמים עולה יותר מאלף כגון אחד, שנים, ד' ח' ט"ז, ל"ב, ס"ד, קכ"ח, רנ"י תקי"צ אלף כ"ד וכשחוזרים וכופלין עוד עשרה פעמים עולה מיליון היינו שהאלף הופל לאלף וכשכופלים פ"ג עולה מיליארד שהמיליון נעשה אלף מיליון וכשכופלין פעם רביעי נעשה מיליון מיליארד ופעם חמישי מיליארד מיליארד.

והנה אדם זה כגון שמעון שאנו דנים עליו יש לו שני הורים וכל אחד מהם יש לו שני הורים הרי ארבע וכל אחד יוד' הוריו הרי כאן שמונה וכן הלאה ויוליא שעד חמישים דורות למפרע אפשר שלאדם אחד היו מיליארד מיליארדן צאות ואמהות. מיהו צד"ה כשכל אחד מתחתן צרחוקים אבל השמחתנים זה עם זה היינו עם מי שכבר הוא אחד מהוריו של זה ואינו נכפל כלל ואפילו יכול חוג מלומד להשמר שלא להתחתן אלא צינים לציון עולם ואז יהיה מספר הוריו לאחר חמישים דורות רק רצבות וכיו"צ אבל מ"מ אחר שהותרי השצפין לצא צ"צ הולכין ומתחתנים לכל הצדדים ואלו כנבוע שכל מדינה מתחתנים צעיקר עם צני מדינות צני פולין לצני פולין וכו' מ"מ איכא מיעוטא שמתחתנים עם שאר מדינות והרי אם רק אחד מרצבות הוריו של שמעון התחתן עם אחד מאשכנז כבר נתוסף לו ע"י זה הרבה רצבות הורים והורי הורים וכפי האומר הנראה מסתבר שיש לכ"ה מיליאני צאות ואמהות כשנביע עד לחמישים דורות למפרע, עכ"ל.

ודאי כי קושיא קשה כנחל היא שהקשה אדם קשה כנחל מ"מ לפענ"ד י"ל, חדא דכל אחד צעלמו כל זמן שלא נחבר לו שחי' יש צו פסול הרי מוחזק צכשרות ואסור לו להתחתן עם מי שיש צו פסול יוחסין צודאי ואין אחזקת כשרות סמכין והרי צמריים נמי שצדו על צני' צממונ' שלמו צנשתייהם לא כ"ש וצא הקצ"ה והטיל שמו צשמותיהם והעיד עליהם שהיו קדושים הרי דאף שהיו כמה וכמה מיליאנים שמה וצעוג"ה גם עצדו ע"י ואפ"ה התורה העידה עליהם שכולם קדושים היו.

ולכאורה האין היה זה צמילאות וע"כ שלענין זה הקצ"ה שמרם ביותר או אפשר שאחרים מתו צג' ימי אפילה אותם שלא שמרו צקדושה וכמו שאמרנו לענין ממזר דלא ידוע שאינו חי והכ"נ אפשר דהקצ"ה צרוב רחמיו מצבר מצגי' המורדים והכופשים ככל דור ודור וממילא לא נשארים לאחר זמן רק הכשרים והראויים. וכמ"ש בגמרא יצמת ע"ה ע"ב אומר ר"ל ממזרת לאחר עשרה דורות מותרת שאלו את ר' אליעזר ממזרת לאחר עשרה דרי מהו אמר להם מי יתן לי דור שלישי ואעפ"כרנה ופריך אלמא קסבר ממזר לא חי וצא אן תנן ממזרין אסורין ואיסורן איסור עולם ואמר ר' זירא לדידי מפרשתא לי מנייה דרב יהודה דידעי' חי דלא ידעי' לא חי דידעי' ולא ידעי' עד

סימן ריד

חלתה דרי חי עפי לא חי זכ"ל אפטר דמסבז כל הסיבות
רוחב בעברתה של ישראל זמנרף כנרף כסף שלא ישרו רק
הכשרים שבהם.

שנית י"ל כמו בשאר איסורים דכל שנתוסף היחר קליש
איסורי עד שאין לחוש כלל יש לומר הכ"ל לענין זה שאם
ח"ו באמת אחד מיני חלף אפלי אלפים או מיליאנים או
מיליארים היה אחד מהם מזני ע' מדות לכשתערב אח"כ
בכמה אלפים ומיליאנים באי איסורא נמי אקליש קליש עד
למשכו שלית צי' איסורא עוד, וא"כ אומר אני דלדבר המספר
הגדול מעלה הוא שבעל כל המספר הזה, וכמו שחלנו באמת
לענין גר דכל זמן שלא נשאר מירשאל לא מקרי קהל ואם נשאר
מירשאל עיברו וכל שרחוק יותר נעבר יותר, וכן הדין אפילו
לאומנת עיסה או אפילו לספק ממזר שנתערב שמוחלים לזה
בקהל ומ"מ ודאי שאסור לשדך עמכם עם ידוע מי הוא, ומדברי
רצותינו בלדיקים הנוצ"י ורש"י זכ"ל הני"ל היה נראה קצת
דלאחר ג' דורות עכ"פ עיברו, הכם דמדברי הנוצ"י משמע דגם
בדור רביעי אחת איכא פוגש ועכ"פ כל שירחק יותר קליש יותר
ושפיר אין לנו לחוש להם.

עוד נראה לפמ"ש כבר דהגם דבני ע"מ נמלאים מ"מ ע"פ
הרוב אינם נמלאים דאפילו נימא דבא עליה בשעת שכרות
וכיוצא בו אצל שדוקא לא תתערב באותה מעשה אינו שכיח כל
כך ולא הוי אלא מיעוטא דמיעוטא אלל שומרי החורא אפילו
ע"כ לפענ"ד, ואפילו אח"ל שלפעמים בא עליה כך שמא לא
תתערב ואח"ל תתערב שמא הפילה ואח"ל לא הפילה וילדה
ולד של קיימא שמא מת קודם שנשא אשה ואח"ל נשא אשה
שמא לא הוליד בנים ואח"ל הוליד שמא לא תתערב צינינו,
ולמיעוטא דמיעוטא לא חיישינן ובעלים הם אצל מה שעינינו
ראו ורבותיהם אסור לא ידעתי מקום להחיר.

הנה באמת הארכתיו בדברים פשוטים אינם ראויין לעלות על
שלחן מלכים, אמנם ענותנותו דמר הדרגכ"ק שליט"א
הרשני ולכן הרהרתי בנפשי להעיר בתשובתו הבהירה היקר לי
מאד מאד ויאמין לי כי לא ח"ו מחמת רמות רוחא כתבתי מה
שכתבתי רק למען קדושת עם קודש ויחוס משפחותיהם ואין
חליבו בא לרחק המשפחות שנתערבו כבר אצל לפענ"ד ח"ו
לעצור בשאט נפש על מה שמפורש בש"ע שאין להתערב זהם
כמבואר בד"מ וביש"ש ובכל האחרונים ז"ל ואם ילכו ויעמרו
במקום שאין מכירין אותן וישאו בנות ישראל ישאו אצל במקום
שמכירין אותן לפענ"ד אין לזה מפסק הש"ע והפוסקים שפסקו
שאלו לזדק זהם.

ובזה הנני אחזה קידה ידי"ג הנאמן קשור באהבתו וצדקת
קדושתו אצא עבדא דקב"ה דמגידא קמיה דיקר אורייתא ולומדיה
המחלל בבל יום פעמים, לזכר מצודתם, לאריכות ימים ושנות חיים,
דשון ורענן במבלי סגלים, למעבדק העלולים עליהם, עדי יבא יגון
ולו יקדח עמים לירושלים, העמוס והטרוד בעבודת הקדוש,
דחשב"ק בלב תנש

מנשה הקטן

אי יש חשש ממזרות בבעלי תשובה שחוזרים בתשובה

ג' חדש אייר ה'תשל"ו בנ"י יצ"א

מע"ב ידידי היקר מאד נעלה ורה"ג ור"ה גר"ל כש"ל מח"ד...
ירושלים עה"ק ת"ו.

אחדשכ"ת בידודות,

קבלתי מכתביו תכופים זה אחר זה ובאמת כי לר לי מאד
אשר מעכ"ת מערית עלמו כ"כ ואני אין בידי די להשיב
בכל פעם כי כבר כתבתי למעכ"ת כי לאו בעל מלאכה אחת אני
ואני מוכרח להשיב לאותם שאין להם ענה. וצירושלים ב"ה אחו
החרש והמסגר ויש למי לשאול. עכ"פ יבא כבודו מחול אם אין
אני משיב על כל דבריו כי יותר ממה שהעגל רוחב להניק הפירה
רוחב להניק אמנם אין הז"ג.

וכדי שלא תבא ביאה ריקנית אכתוב קצת בדבר שאלחו אי יש
לחוש מלשדך בבעלי תשובה בני נדה וכיוצא בהם מעט
חשש ממזרות או שחוקי ואסופי כיון שבזמן האחרון נחרבו
הגיטין ואללם רובם ע"י ערכאות ר"ל וממילא יש לשאול אי
יש לחוש להם משום חשש ממזרות וזיין לשו"ת און אהרן ח"א
סימן ס"ה.

והנה מאד איסור נדה כבר כתבנו דמדינת דגמרא אין על
כן או בת הנדה איסור חיתון ואפילו מדרבנן כשר אפילו
לכהונה כמבואר להדיא בגמרא יבמות דף ס' וקידושין דף
ע' דאין חלל מחייבי נדה וכו"ה בש"ע א"ע סימן ד' דבא מן
הנדה אינו ממזר אפילו מדרבנן ואע"ג דכתב הרמב"ם ז"ל
דכן הנדה פגום מיהא כוה ע"כ כונתו שהוא פגום ומקלקל
במדות ובמ"ש הח"מ וכו"ה א"ע סימן ד' הני"ל סקו"ד בשם
תשו' הרא"ש ומכרש"ל וד"מ ושאר הפוסקים ועי' זכ"ק
פרשת שמות, אצל איסור ליכא ועי' עלי אחרים מש"כ בדברי
הרמב"ם ובעטמו ובחי' כתבתי ג"כ טעם.

גם משום ממזרות לפענ"ד אין לחוש דהגם שהרבה מהם
מגרשים נשותיהם בערכאות של עכו"ם צעוני"ה וחרו
ונשאו על סמך אותו הכתב של ערכאות אשר קוראים לו
(דיווארס בלע"ז) ונמלאו בניהם ממזרים ר"ל והגם דאזינן
בחר רובא ורוב מהם לא גירשו נשותיהם מ"מ מיעוט המצוי
הוא ציניהם וכו"ה בזמנינו כידוע ע"י כתובות ע"ו באלמנת
עיסה דהתם רק ספק חלל שנתערב וכו"ה בדין שודאי הרבה
תתערבו ציניהם מאלו ובקידושין ע"ג ע"א אמר רבא דבר חורב
שחוקי כשר ואסופי כשר ומעלה עשו ציוחסין דמדרבנן מיהו
אסור אפילו ספק ממזר ועי' רש"י א"ה שם וצירושלים צפי' הא
שמעתה והפני"י פי' שם בדברי הרשב"א והריטב"א דמייירי
שראהו נכנסת בחצר שיש שם כשרים ופסולים ע"ה והדבר
חמור דאטו משום דנכנסת בחצר נעשה קצוץ ולולי דבריו
הקדושים נראה דמייירי שראה נכנסת חגיגה עם פסול וכמ"ה
להדיא הרשב"א ז"ל שם ומה דקשה להפני"י דא"כ ליכא ספיקא
כיון שראהו, לולא דבריו הקדושים אחת איכא ספיקא דהרי

גרושים מאותן שצירוף. ועכ"פ הכא אם נאסרם יהיה זה חומרא גדולה לאסור הנשים מלבד צקהל סמכין זהם להקל וכה"ג שמעתי איש מפי איש שהגב"ק מהר"א הענין ז"ל שהחמיר מאד בנשואי אחרים שלא להחיר בשום אופן בלי גמ מ"מ בעצמו פסק הלכה למעשה להחיר לנשים באופן זה מטעם שלא להחמיר לנשים מלבד צקהל וסמכין זהם אפוסקים דלא הוי קידושין כלל.

ובמה שכתבתי יש לישב עוד דלא חקקה כיון דהני נוכחין בפרישות יחירה א"כ אפילו בסתם ילדיהם יש לפקפק שמה הוי להו ממזרים ועכ"פ ספק ממזרים ועי' גמרא מגילה י"ב איבז בקרי ואיתחא צבויגא וצחולין י"ג שחיטת מין לע"כ וי"א אף בניו ממזרי וז"ל אשחו לא מפקרי וצו"ת מהר"ם צ"ב סימן תתקכ"ב הסכימו שם כמה גדולים דלא מפקרי גשיהו ואם זינחה ממילא אמרינן רוב צעילות הולכין אחר הצעל. אלא דלכאורה כיון דיש מיעוט מזנות ומיעוט מנרשות סמוך מיעוטא דמזנות למגרשת והי"ל מחאה על מחאה ובמקום אחר אמרתי דנראה לכאורה אפילו לפי מאי דקו"ל דרוב צעילות הולכין אחר הצעל ומיהו צוונה מפורסמת לא אמרינן כן ועי' שלבי גיעין רואת עם בני אדם ס"ד זונה היא ופירש"י וחייב לגרשה וא"כ פרוצות הרוצחות עם הנשים זונות הן ועי' פסחים פ"ז ע"ב א"ל הקצ"ה ומה אהא שאשתך זונה וצניך בני זנונים ואין אהא יודע אם שלך הם או של אחרים הם כך ועי' סוטה כ"ז ע"א צעי רב עמרם היתה פרוצה ביותר מהו וכו' חיקו. והרמב"ם פט"ו מא"ב וצ"ע א"ע סימן ד' סע"ו פסקו דחוששין להם ולא אזלינן בחר רוב ועי' מהרש"ל פי' הא דפסחים באשה הושע שהיה זקן ולכן לא אמרינן רוב צעילות אחר הצעל ועי' הגהות ר"ח סוטה הנ"ל שהעיר מגמרא פסחים וצו"ת ח"ם ז"ל א"ח סימן ר"ח העיר לו דנעלמה ממנו ש"ס פסחים ומנן הח"ם כחז שם דבהושע היתה זקן וגם פרוצה אצל פרוצה לחוד או זקן לחוד לא וכוונתו לפי שהביא שם דעת בה"ג ז"ל בה"ל מילה הוצא ברא"ש פרק יט מחלין וצ"ע סימן ד' סקכ"ו דאפילו פרוצה ביותר לא חיישין ועי' ח"ם א"ע סימן י"ג ובמחאה חריבה סוטה הג"ל ובסמ"ג ל"ח קי"ז כחז מפקרת עמה לכל לכתחילה זו היא פרוצה ביותר וצו"ת מהר"י צוונה סימן ס"ו כחז דאיכא עדי כיסור ופרוצה צפרהסיה בגיפוף ונישוק וביחוד ואיכא רגל"ד וכהני ודאי איכא פרוצות נישוק וכיוצא בזה שאין להם זה איסור ולפמ"ש אין זה שום חשש.

ובש"ס סוטה כ"ז מחלוקת ר"י ושמאל ר"י אומר לעולם ישא אדם בת דומה ולא ישא דומה ושמאל אומר ישא דומה ולא ישא בת דומה וקו"ל כר"י והעצם דרוב צעילות תולין בצעל ואפילו באו עדים שזנחה צניה כשרים עי' ח"מ א"ע סימן ד' סק"ד וצו"ת שם סע"ו והמל"ח הקשה מכתובות י"ג דקאמר לדברי המכשיר זה פוסל בצחה משמע דהאם יש לה חזקה יותר מצחה וצחה ל"ל חזקה כשרות ותי' דכתובות מיירי צפניה וצוטה מיירי צא"א וצו"ת זקן אהרן סימן ס"ח אשר ל"ן עליו מעכ"ת האריך בדבר ובאמת כי הרא"ה בעצמו ת' כ"ז בדברים קלרים למעיין שם ועי' ח"ם א"ע סי' ח'.

צמה שראיה שזינחה עם פסול לה מ"מ יש לומר פמו שזינחה עם זה זינחה נמי עם אחרים ורוב כשרים אלא ולולי שהפסול הזה היה במקום קצוב הו"א כיון דרוב כשרים אלא הולך כשר דאזלינן בחר רובא וכמו דרוב צעילות אחר הצעל קמ"ל כיון דראיה מצה עם פסול והלכה אלא הו"ל קצוב וכל קצוב כמחאה על מחאה דו"ק כי קרתי מאד. ועי' ש"ס שמעתי א' פ"א.

ומידעו נראה דקלקלחם הוא חקתם, דכבר כתבתי במקום אחר דאין לחשודם משהו דכמו דהגירושין אינם גירושין כן הקידושין שלהם אינם קידושין וממילא לא הוי א"א בכלל אלא אלא כעין פלגש או פנוי הצא על הפנויה המיוחדת לו. הגם כי פלגש רצונו האדוקים האחרונים ז"ל אי יש להחיר לנישא לאשה כזו בלי גמ והרבה מהם מחמירים בזה ועי' פי' איבזר סי' ג' להגר"א הענין ז"ל וצו"ת מהר"ם ש"ק א"ע סימן כ"א ורמ"א א"ע סימן כ"ו ועי' ז"פ ח"א סימן כ"ו כ"ז דמה שדרים יחד כדרך איש ואשתו הוי גדר אישות אלא דס"ל דגם זה לא תריך להיות כגיטין שלנו ועי' חב"ד סי' כ"ט דבמומר ומומרת ל"ש חזקה אין אדם עצצ"ו וכ"כ הרדב"ז סימן תשנ"ו ועי' בעל העקדה פרשת חלא מה ששאל אותו חכם מחכמי הגוים וצ"ע א"ע סימן מ"ד ס"ט נחלקו הפוסקים אי קידושי מומר ומחלל שבת צפרהסיה הוי קידושין גמורין ומהר"ם מ"נ כחז דלא חפסו זהו קידושין רק מדרבנן ע"ש סי' י"ב ושכן דעת הר"ח א"י ור' טוביה וכ"כ המהרשד"ם א"ע סימן מ"ד. וגדולה מזו הביא הברכ"י א"ע סי' ד' אות י"ד בשם מהריק"ש שהביא מחש"ה מהר"ם סימן נ"ז בשם המרדכי דהנבעלה למומר כנבעלת לעכו"ם וקנאין פוגעין בו והריק"ש הניחו צ"ע דאע"פ שחטא ישראל הוא ועי' ירושלמי פ"ד דשקלים ה"ד הרי מומרים וצ"כ ר"פ ויקרא אדם לרבות את הגרים מכאן להוציא את המומרים וכו' וצו"ת מהרש"ם ח"ב סימן ק"ו האריך בדבר וסיים כיון דרוב הפוסקים ס"ל דקדושי מומר מה"ת א"א להקל מטעם זה לצד אלא שהאריך בדבר כיון שהעדים צעת הקדושין היו רשעים מחללי שבת ועוצרים על כל עבירות והרב המסדר קידושין הוא רעפארמער ממילא קידושיהם לאו קידושין ינבאו.

ולפי"ז אומר אני דאפילו למ"ד דאריכין גמ אצל מ"מ היכא דלא קבלו גמ הנשים הנולדים אחריהם יש להכשיר צקהל היכא דהקידושין היו ע"י פסולי עדות וליכא כאלו עדי קידושין ולא הוי קידושין כלל ומה שדר עמך אח"כ לא הוי לשם קידושין אלא אדעת ראשונה הוא גר כמבואר בסוף הכותב ובכמה דוכתי דכל דקידש אשה כי קא צעל אדעתא דקידושין ראשונים צעל ועי' כתובות דף ע"ג א"ה אדם יודע שאין קידושין חופסין צפמח"פ ועי' א"ע סימן ל"א ס"ד וס"ט וכ"ש שהם חושבין שקידושיהן קידושין הם ודאי אדעתא דקידושין הראשונים צועל וליכא כאלו איסור קידושין משום שדרים יחד אפילו להמחמירים לפענ"ד וכ"ש לדעת השג"א הוצא צ"א סי' מ"ב צ"ע שכתב דהחזקה דאין אדם עצצ"ו רק בדורות הראשונים שכיו נוכחים לקדם צביאה נאמרה ולא בזמננו. ועי' דעת סופר א"ע סי' י"ד וכ"ש הם הרעפארמער צאמערקא שהם יותר

שהיו מגרשין נשותיהן בעדים שלנו הכשרים ולפיכך אין לחוש להם לא"ה ובשאר עריות נזכרים הם וז"צ עכ"ל הרדב"ז ז"ל.

הרי מפורש דהביתר הוא משום דהם לא קדשו אלא בעדיהם או גירשו בעדים שלנו וא"כ דידן נמי כיון דהם מקדשים בעדיהם ובהרב המקדש שלהם א"כ אף שמגרשין כן ככלנו כך פלטו דאין כאן קידושין כלל והגם שיש לחלק קצת דהכי נמי הרעפארמער הראשונים ודאי נגאשו נשים ע"י עדים דידן ואח"כ פקרו וגרשו בשלהם וגם כעת ישנם הרבה שנושאין נשים כדת וכדין וכגון שהבדורים הם שומרי תורה ובכונים הם משלהם מ"מ המחלוקה עושים אצל רב ארתאדכסי כידוע אצל כמה ואח"כ הם נפרדים זה מזה בלי גט ואז ודאי כבר איכא חשש ממחרת ובהא גם הרדב"ז ז"ל מודה מ"מ לפענ"ד כיון דברוב אינו כן אלא נושאין ע"י הראשי שלהם ובעדות שלהם ועל כל אחד מהם ששז' אנו דנים שמה פסול הוא אמרין דמרוז הוא דקאחי דאין צו חשש פסול זה.

עוד אחת יש להסתפק שבענין"ה הרבה מהם נושאים נשים נכריות ולפעמים אינם מתגיירים כלל ולפעמים מתגיירים אצל אצל הרעפארמער ראשיי שלהם שגירוחם אינו גרוח כלל לכ"ע וזאת היתה צה ישראל שנשאח לעכו"ם אחת הו"ל ככלל נכרי, ועד הבא על צה ישראל הולך כשר כמבואר ביצמות כסחם משנה קידושין דף ס"ו ועי' חוס' יצמות ע"ז ע"צ ד"ה קסבר ועי' ש"ע ה"ל סימן ד' אצל אס' היה בן ישראל שנשא נכרית הולך לכ"ע עכו"ם הוא וכו' נכרי לכ"ע וכיון שנחטרו הרבה מהם מה יעשו וי"ל דמכא נמי עכ"פ איכא חקקה שיעבול אותם במקור כשר לעבילה נשים ויקבל עליה עול מלכות ובגמ' יצמות מ"ה אמרו בהוא דהוב קרי ליה צר ארמאה אמר ריב"ל מי לא טבל לקריי ופירש"י דאוחה טבילה עולה לעבילה גירות דדת יהודית הוא וכן מי לא טבל לקריי ואפילו לדעת הראב"ד דמייירי דחזיהו צי חרי דעבל ודאי הב"ג איכא ויהרמב"ן ז"ל הבין מירושלמי פרק האומר דגר שמת ולא טבל הרי זה גר כשר שאין לך שלא טבל לקריי ע"ש ודלא כרמב"ם פיי"ג מה"צ ה"ט דהטעם כיון דחזין דשומר המלכות דא"כ יוחר היה קל לידע ששמר את השבת ועי' מנ"ח מלוב ק"פ וצדיקן אפילו להרמב"ם אחי שפיר מטעם נכריות אצל פסול ממחרת אין לו חקקה. שז' דקדקתי כי כן מבואר בדברי הגאון ה"ל שהבאתי שכתב וז"ל, ואלו לא היו עיקרם מישראל היוו חושבים אותם נכרים כשאר נכרים שמחגיירים ועובלים ונעשים כשאר ישראל כמו שכתב באזרח מכס יהיה לכם וכו' אצל הללו כיון שעיקרן מישראל ועדיין שם ישראל עליהם וכו' הרי דאילו היה עיקרם מנכרים לא היה קשה לי' כלל וא"כ מה"ט נמי ליכא למיחש וכמ"ש בס"ד.

ור"בן אשר נלפענ"ד דמעיקר דינא ליכא למיחש למי שאחר בתשובה וצא מהרעפארמער ולא ידוע לנו מקור מחלוקתו אי היה במשפחתו גיטין או לא לא חיישינן משום דגם הקידושין שלהם לא היו קידושין לגבי זה ואם נודע שלא היה במשפחתו גיטין כל משך הזמן שהיו רעפארמער ודאי ליכא למיחש ובסחם שאינו ידוע לנו כיון שיש הרבה מחבוללים ביניהם מן הראוי

וחזון הרבתי חסודא למר רב משה גאון ז"ל, יש בינינו מקום אחד של מינין שזוחקים מישראל ופירשו מדרכי ישראל ואין משמרין לא מלכות עשה ולא מלכות לא תעשה ואין שוחטין כשחיטתיהם ואוכלים חלב ודם וי"ח עריפות ופרואים בעריות ואין כותבין כתובות ולא גיטין לא חולטין ולא מיבמין ויש מבניכם שרוצים לחזור לישראלים ולהיות נוכחים בדיני ישראל אם יש תקנה לחזרתם וכשהם חחרין לריבין טבילה או לא ועוד לאחר שהם חחרים ראוים הם לבא בקהל או לא ולריבין להטות דם בריח או לא. כך ראינו שאותן מינין משונים הם מכל מינים שצטלם שכל מינים פוקרים בדברי חכמים כגון ערפות וכגון יו"ע שני דרבנן וכגון שניות מדברי סופרים אצל בדברי חורה ומקרא נחזקים ומשמרים והללו שפירשם פקרו בעיקרי חורה ונשארו עריות הולידו בנים ממזרים וחללו שבתות ואלו לא היה עיקרם מישראל היוו חושבים אותם נכרים כשאר נכרים שמחגיירים ועובלים ונעשים כשאר ישראל כמו שכתב באזרח מכס יהיה לכם הגר הגר אחכם אצל הללו כיון שעיקרן מישראל ועדיין שם ישראל עליהם ומלכות נוכחת בהם והיו מחויבים בתרי"ג מלכות וכיון שהיו פרואים בעריות ולא כחצו גטוי נשים בנייהם ממזרים ואי אפשר לקבלם ולהכניסם בקהל שמה יתערבו בישראל וישאו נשים מהם וישאו נכוחים לבני ישראל ומרצים ממזרים בישראל לפיכך אי אפשר לקבלם כל עיקר והיו יודעין שמתלפני שאלות אלו ילאו שאלות לפנינו שצאו משם כחוצ בהם שאלה דומה לו ומפורש בה שיש במקומינו בני אדם שילאו לחתונה רעה ולמינות ופקרו בדברי חכמים דאין כותבין כתובות וגיטין בישראל ועכשו יש מהם שרוצים לחזור בהם ולהיות כישראל ולפרש מן הדרכים אשר היו בהם כילד נעשה נקבלם או לא וליינו לבחור להם לקרנן ולהכניסם חתה כנפי השכינה עפי עדיק מלדחותם אצל אס' הולידו בנים בעצירה שנשא נשים שנחגרשו מבעליהם בלא גיטין אותם בנים ממזרים הם ואין להם חקקה להכניסם בישראל אצל אס' צאו האצות וחחרין בהם ומקבלין עליהם עול מלכות כשאר ישראל קבלו אותם שגולדו מטופה כשירה וגולדו כששרות וצדקו בולדותיהם ודקדקו בהן שכל מי שיש בו שמץ פסול הכריחו עליו והפרישוהו ויהיה מוצל מישראל שממחר הוא ואין לו חקקה לפסול עכשו הודענו אחכם שאם היו אותם העושים הן הן בעצמם שפירשו למינות יש להם חקקה להלקוחם ולהכניסם כמו שפירשו בשאלות הראשונות ואם בניהם הם אין להם חקקה לפסול עכ"ל בגאון ז"ל הוצא בשו"ת הרדב"ז סימן תשנ"ו.

ור"באורה נראה מדברי הגאון דלא התיר אלא אצותיהם לחזור אצל על בניהם גזר אומר שלא לקבלם ואין להם חקקה לפסול. ומיהו ראייתי לרבינו הרדב"ז ז"ל שם שפירש דברי הגאון שאותן המינים הרשעים היו מקדשין נשותיהם ע"י ישראל ולא כותבין גט אצל אס' היו מקדשין ע"פ עדים שלהם שהם פסולין או לא היו מקדשין כלל אין כאן חשש א"י שאצותיהם היו אותם שפקרו כפי מה שנראה מהתשובה וגמלאו נשותיהם כדן ובהלכה ולא היו מגרשים בגמ' אחר שפקרו ונשארו לאחר ובכונים ממזרים אצל בקראין שהם המינים כצלחי משונים היו נושאים נשים בעדיהם ולכן לא היו בניהם ממזרים א"י

על בעל תשובה הזה לטבול במי מקוה כשר אם אינו יודע מקור מחצבתו משום חשש זה. אמנם כל זה מעיקר דינא אבל לענין חשש יחוס למשפחה ודאי שאין בהם ופשוט שהם מצני הנדה המצוהר בפוסקים דפגום ומקולקל וראוי להרחיק מהם וכמ"ש הד"מ א"ע סימן ד' וכמ"ש הזה הזקן אהרן ובתשובה כתבתי מח ואי"ה כשיאל מדפוס יקבלה בס"ד, ועי' יצמות מ"ה ע"א דא"ל רצא או גלי או נסיב בת מינך ועי' חוס' שם ד"ה זיל.

ידיד דושהיט ושי"ת בכל עת בלב ונפש

מנשח הקטן

סימן רטו

אי יש ענין להתרחק מלישא בת ישראל שפירחה וחזרה בתשובה

ה' ויצא תשל"ז בנ"י יצוי"א

מע"כ ידידי הרב חביבי הרה"ג ורח"ג גר"א וכו' כשי"ת מהדיר הרב יחודה פג"ל, רב דקרית שלום ת"א חבר הדפנות ת"א.

אחדשכ"ת צידיות וכו',

רק הערה אחת קטנה על שאלת ידידי וכו' מוכ"ר יעקב פסנתר הי"ו צענין בת ישראל שפירחה וחזרה בתשובה ועברה עצירות גדולות חבילות של כריתות רח"ל וכיוצא בו אי אריך להנשא לנ"מ ודעו בזה רבנים יש לדדים לכאן ולכאן שהרי אמרו ז"ל במקום שצ"ת עומד אין לדיק גמור יכול לעמוד וגם אמרו ז"ל מחלת ודרשו שצטפת חופה מוחלין על כל עוונות.

הנה דבר זה הקשה לשאול כי לא צירר באיזה עצירות וחייבי כריתות עברה אי צעניני אישות שזנחה א"כ הרי היא זונה האמורה בחורה הגם שעשתה תשובה אבל אחתי איסור זונה לא אצל מינה והגם כי מותרת לישראל אבל באמת כי מחזה רע ולכהנים נאסרה לגמרי ואפילו אלמנה וגרושה אסרו לכה"ג ולכה"ד גרושה עכ"פ. ובגמרא פסחים קי"ב ע"א לא תבשל בקדירה ששגל זה חצרך מאי ניהו גרושה צחיי בעלה דאמר מר גרוש שנשא גרושה ארבע דעות צמטה ואי בעית אימא אפילו אלמנה לפי שאין כל אלצפות שוות ופירש"י ורש"ם לפי שאין כל אלצפות שוות ותשא אותה וא"כ אם באשה כשרה ולגושה מעיקרה לא תבשל בקדירה ששגל זה חצרך כ"ש בזה שכתב דעו זה ודאי אין לבשל בקדירה זו ומה שעשתה תשובה ודאי דבר גדול הוא וגדולה תשובה שדומה ל"ת שצחורה אבל במקום שצט"ת עומד אין לדיק גמור יכול לעמוד כי אין עמידתן שיה.

ועיין חנוך מאזה תקס"ד לא תחטב מזרי טעם המזה גילתה התורה והעובר ואומר שאסורים דבור שלישי לצא צקהל הרי זה עובר בלאו וכזה החנוך ואל תשמע מדבריו שנהיה מצויים להתחתן עם האדומים והמזרים אחר ג' דורות שאין כוונת הכתוב לנאותנו להתחתן עמם חלילה והמשפחות המיוחסות בישראל לא ירדו ממעלתן להתחתן עמם אבל ימנעו בכבוד מהרחיק חיתונם בטענת איסור ויודיענו שאין בהם

איסור כלל במי שירצה להתחתן. וכן אני אומר בבטלה תשובה זו הגם שזה הקצ"ה אל תזכיר לנו עונות ראשונים אבל להתחתן עמם זה פגם גדול להמשפחה ואפילו בשאר איסורים וכ"ש באיסורי כרת מפורסמים וצפוט כי ע"פ רוב חלוי צעיקרי אמונה והו"ל בכלל מיונות כגון מחללת שבת שהיא כגוי גמור לכל דבריהם, ועי' רוקח מה שצריך צענין תשובה המשקל. ועי' לעיל סו' רי"א י"ב צ"י ג.

אי"ב רא דמצינו בר"ל דאמר ליה ר"י לחזור בתשובה ויהיבנא לך ברתאי דשפירנא מינאי וכן מצוינו עוד בגמרא צ"מ פ"ה ע"א איקלע רבי לאתריה דר' טרפון אמר ליה יש לו בן לאוחו לדיק שהיה מקפח את בניו אמרו לו בן אין לו בן בת יש לו וכל זונה שנשכרת בשנים שוכרתה בשמונה אחיהו לקמיה אמר ליה אי דדרת כך יהיבנא לך ברתאי הדר ביה איבא דאמרי נסבה וגרשה איבא דאמרי לא נסבה כלל כדי שלא יאמרו בשביל זו חזר זה. הנה דהבטיח ליה בתו כדי שיחזור בתשובה. מיהו עי' יצמות מ"ה אי ניהוי כיהושע בן נון לא יהיבנא ליה ברתאי משום דלא הוה מיוחס, והכי שאני כצ"נ דפריך בגמרא למ"ל כולי האי ומשני משום דכל המלמד את בן חבירו תורה משמע דאי לאו הכי לא היה מהדר עליו גם כי כנראה דיש חילוק בין איש לאשה.

ועיין שו"ת מהרי"ט ח"ב סימן מ"ט באשה שאביה פרק עול והקדיח תבשילו הפר ברית אין לך פגם משפחה יותר מזה אשכ"ז שפכשו חזר בתשובה מ"מ פגם משפחה הוא וכי חימא הוה אמרינן צפ"ר אליעזר דגדרים בתולה נדרו בדבר קונם שאינו נושא פלונית שאביה רע אמרו לו מת או עשה תשובה אלמא עשה תשובה כמי שנעקר נדרו הוא ופגים חדשות באו לכאן. שתי תשובות בדבר, חדא דלשון אביה רע כל זמן שהוא רע משמע מדלא קאמר שהיה בת איש רע דהיה משמע שפגמה ומחולל כבודא אלא כ"ז שאביה רע קאמר ובאומרים לו מת או עשה תשובה אומר לא לך נחבונתי או נימא דבשאיביה רע לאו צטושה עצירות הוא אלא שסורו רע והיה ראוי להתרחק ממנו שלא יתערב עמו ואלא חיקנו וכיון שעשה תשובה ושז מדרכו הרעה בטלה הסבה אשר נצטע עליה ועוד פושט ידו צעיקר שאני שתשובתו קשה ותרפתו לא תמחה כדאמרינן צפ"ק דע"ז כל באיב לא ישוּבון זו מיונות ואם ישוּבו לא ישיגו ארחות חיים וצפ"ק דשצטות אמרינן והנפש אשר תפשה ביד רמה זה העושה עצירות כיהויקים וכו' כי דבר ה' בזה זה האומר אין תורה משמים ואת מאותו הפר זה הפורק עול ומגלה פנים בתורה הכרת לפני י"ה חכרת לאחר י"ה יכול אפילו עשה תשובה ח"ל עונה בה דברי רבי וחכמים אומרים הכרת צע"ז חכרת צע"ז שאלם עשה תשובה ומת מיחה ממרקה אלמא בחמורות אלו אין כח בתשובה וי"ה לכפר ולא ציבורין למרק עד כי יבא יומא וכפר אדמתו עמו וכ"ז שלא נחכר פגם למשפחתו הוי כדאשכחן בברוגי צ"ד דאמרינן צפ"ג גמור הדין דלא היו קוצרים אותם בקברי אבות אש"ג דכיון דאינקטול הו"ל כפרה ופרקינן לא היו מתאבלין לא אוננים ואי ס"ד כיון דאינקטול הו"ל כפרה לאבלו עליהו ומשני צפ"ג עיכול צער וכו' אלמא כל זמן שלא נהגמרה כפרתו פגם במשפחה היא ע"ש דמה"ע לא צפי הכרה על נדרו דאלו ידע לא היה נצטע עליה.

היו חולים בשביל זה יסבול הולד, אבל פשוט דבשן יורש מהוריו וצרכו כרעא דאצורה. ובחמשה דברים האב מזכה את בנו וא"כ כמו בגשמיות האב מזכה את בנו במה שיש לו בפ"כ הכ"י: ברחמינות א"ס האב לדיק מוריש לו וא"ס האב רשע מוריש לו רשעתו וא"ס הוא ר"ל ב"א על איסורי כרת הוא נכרת מעמיו ובנו נכרת מקהל והאב עשה אותו צע"מ וע"ז כיוצא בו נאמר (ירמיה ל"א) אבות אכלו בוסר ושיני בנים חקבינה והם קוראין לאבותיהם אצותינו חטאו ואינם ואנחנו עונותיהם סבולו.

ועיין מדרש ויק"ר פ' ע"ו סימן ה' מה כתיב למעלה אשה כי תזריע וילדה זכר מה כתיב בתריה אדם כי יהיה בעיר צעיר צעיר ובי מה ענין זה לזה אמר ר' תנחום צררי חננאי משל לחמורה שרעפה ונכיות וילא צנה כווי מי גרם לילד שיהיה מזרע אמו שלא שמרה ימי נדחה וכו' כל מי שבוך אצל אשתו בימי נדחה עושה בנו מזרעין. עכ"פ פשוט דכיון דההורים הם הגורמים להבנים שילדו הם כמו כל היוצא כלי צידו לחקן ולשפר או לקלקל בין ברחמינות ובין בגשמיות ולכן צמחזר כיון ששניהם קלקלו יאלו בנים מקולקלים חולי נפש שאסורים לצא צקהל וגם בני הגדה הגם שאינם אסורים לצא צקהל אבל עזי נפש הם והם הפושעים והמורדים והגם שעשו תשובה ראו להרחק מהם ולא להחמיק בהם כמבואר בש"ע א"ע סימן ד'.

איברא דכבר אמרו ז"ל מכות דף ב' כילד נעשים זוממין מעידין אלו באיש פלוני שהוא בן גרושה או בן חלוה לא און חומרים יעשה זה בן גרושה או בן חלוה תחתיו אלא לוקח ארבעים ובגמרא שם מנא הני מילי א"ר יבוסע בן לוי (א' רש"י) דאמר קרא ועשיהם לו כאשר זמם לו ולא לזרעו ופרין וליפסלוהו לדידיה ולא ליפסלו לזרעיה צעון כאשר זמם לעשות וליכא והנה חששו חז"ל צעד זמם שלא לפסול זרעו ולא יסבול חטאיו אלא לוקין אותו ומשכירין זרעו ודרכיה דרכי נועם וח"ו משום חטא האב לא יסבול הבן. ובאמת כעין קשיא זו מלינו ראינו לרבינו הב"י א"ח סימן ר"מ שהקשה להראש"ד שפירש דהני מורדים ופושעים קאי אע"מ חמה מה קרי להני מורדים ופושעים והם לא חטאו כלל רק אצביק עשה שלא כהוגן וכו"ל לקריתן עמאים ומקולקלים ולא מורדין ופושעים וניחא ליה מדברי הרמב"ם שמהם סופן להיות מורדים ופושעים ע"י פכ"א מה' איסורי ביאה הנה ניחא ליה לקריתן עמאים ומקולקלין שהקולקל נעשה בהן וכן נמי בהוליד בן ממזר אין זה בשביל החטא סתם אלא שזה הולד נולד ע"י החטא וחטאו נחקק בעלמיותו והוא הוא עלם החטא ולכן נאסר לצא צקהל.

ודע דראיתי לרבינו הגדול הרד"ק בספר מלכות דוד על המלכות שכתב בזה דבר יקר שהכל צמחשע ובמדה וכך הוא המדה כי יש נשמות שנחתיצו להתגלגל ולקבל עונשם בעוה"ז עבור חטאם שחטאו בגלגול הקודם פעמים נחגלגל באדם ופעמים איש נאשה ואשה באיש ואפי' צדקמה ובצדק"ה הכל לפי העונש המגיע לו וכן איחא צדק"ה עכ"פ אדם כי יקריב מכם קרבן וע"ש מלוב קב"ע. והנה יש נשמות שנחתיצו להיות נכרתים מתוך הקבל וכיוצא בזה או שאר עונש המגיע להם שיהיו

ומבואר דאפילו היכא דש"ל כיון שעבר על עבירות חמורות פגם משפחה הוי כל זמן שלא חמות וא"כ הכ"י פגם משפחה הוי כיון שיודעין שעברה על כמה וכמה איסורים כפי חמירת מעב"ת ול"מ ודאי לכתחילה לא ישא א"ס אפשר לו באחרת ואולי גם בני משפחתו יכולין למחות בידו קדין הנושא אשה שהוא פגם למשפחה כמבואר בגמרא כתובות ובש"ע א"ע סי' ב' דהיו עושין קליפה בני משפחתו הגם דשם גראה רק לפסול משפחה מ"מ גם זה פגם הוא וכמ"ש מהרי"ע והב"י והב"י הכנה"ג א"ע סימן נ' וע"י עוד שם כמה אופנים שהוא צכלל פגם. אשר לכן לפענ"ד דלוצא מדרבנן ודאי נאה לו לישא בת ח"ח בת מינו והבעלת תשובה הזו חשאה בן מינה, ואין הזמן גרמא כעת להאריך יותר. והשי"ת שמו יזמין לכל אחד ואחד זיווגו הראוי לו לפי ערכו וכדודו.

ההשי"ת יחזקוהו ויאצטוהו ללמוד וללמד לשמור ולעשות עדי יבא שלה וזו יקדח עמים כמים לים מכסים, ידודו דושה"ט ושת" בלב תשע

מצנח הקטן

סימן רמז

למה אסרו ממזר לבא בקהל בשביל חטא האב

ב' שמות התשל"ו ב"י יצ"א

מע"כ ידידי ורב חביבי וה"ח ג"ח גר"ג וכו' כש"ת מח"ד **דוד אקערמאן** הי"ו, ר"י בשיבת אור והנה ירושלים עיה"ק ת"א.

אחדש"ה"מ וש"ת צידודות, יסלח לי על האיחור כי ליהיו ידוע כי לו אני ערוד מאד ולולי שחזירו זרמי להשיב לכ"ת גם לא הייתי משיב ואת מעב"ת הסליחה.

בדבר שאלחו מה שנוגע בדרך הלימוד והשקפה לצעלי תשובה אשר העיר ה' את רוחם וזכו לחיות בנושם ה' הא"ס יש צדק דרך מקובל מפי הגדולים הפוסקים שצממנו ומקודם איך לנהוג עממם בלימוד ובהשקפה ובאיחור לימוד יש קדימה ללימוד עממם כדי שיזכו לראות צאור החיים.

עוד יש להם טענות לפעמים וקושיות על ממחרן שנאסרו מן החורה לצא צקהל וצוענים על זה כי מה ענין הוא להעניש הבנים הם לא חטאו ולא עשו שום איסור אלא שאבותיהם חטאו ועשו אצותיהם והם לא יסבולו על זה.

והנלפענ"ד במה שיש להבצ"ה קשיא מדיו ממחר מה עשה הממחר הזה האב והאם חטאו והעונש על הולד הממחר והממחר לא עשה כלום.

באמת כי אלו הם רק פעפועי דברים ואני אשאל לפי שיטתם נגיד שאחד היה לו אב חולה על הריאות והאם היחה חולנית על הבערין ונשאו וילדו בנים והם חולים על הבערין וגם על הריאות חקשה מה עשה הולד הזה הוא לא עשה שום חטא ולמה יענש שהוא חולה ושאר ילדים צריאים וא"ס הוריו

אסורים לזכר צקהל והורים אלו שעשו עבירה כזו הבא על א"א וכיוצא בו ר"ל שולחים להם נשמה כזו שנתחייבה עונש שלא לזכר צקהל ויולד להם הולד הזה נמלא דההורים מקבלים עונשם שלהם המגיע להם על חטאם והולד מקבל עונשו הראוי והמגיע לו והוא ע"ד משל הקדמוני בואשר לא נדע דהו נחתייז מיחה זה נחתייז גלות והקצ"ה מחמינים לפונדק אחד זה נופל על זה והורגו נמלא זה גולה זה מת ומשפטי ה' נדקו יחדיו והוא ג"כ ע"ד מגלגלין זכות ע"י זכאי וחובה ע"י חייב והכ"ז כן הא שולחין נשמות חייבות ומהם נולד הולד ממזר או בן הנדה.

ועיין עוד רדב"ז ה"ל מזה קכ"ז דכפי המעשה נמשכו הנשמות וכאשר ישם מחשבתו לשמים ממשיך נפש טהורה ונקיה מתוך הזורה העליונה הם עשר מאמרות ואם דורס ואוכל ומכה וצועל וכי' שולחים לו נפש טמאה קרובה היא לעמון ומואב וממזר ואז נאים בחשבון ויקם קין ויהרגם והנה העולם שנה נחרצ וכי' ואם יעשה המלוה שלא כחקנה לא לזכר חרפה היא לנו אלא שגרם להביא לעולם נשמות טמאות אכזריות מכעיסות לפניו ית"ש ואין קץ וסוף לפגושם' הוזהר אמרו על קין מהאי גופא נחתין נשמותיהון דרשיעי חייביא תקיפא רוחא. זכאין אינון לדיקיא דמשתלפי נשמותיהון מהביא גופא קדישא דאחיקריא אדם וכי' ע"ש נמלא באמת דהכל לפי החשבון והמשפט והלדק וע"ד זה אמר הכל כשראה גלגולת אחת לפה על פני המים א"ל אל דאטפת אטפיך וסופו מטיפיך יעופין דקצ"ה מגלגל זכות ע"י זכאי וחובה ע"י חייב והני נשמות הממחרים הם מגופא דרשיעי טמא יקרא לו לא מהקבל נא ונד יהיה בארץ והבן זה מאד.

סימן ר"ז

עוד להנ"ל, עיקרי הלימוד לבקל תשובה

ובדבר מה שנוגע לדרך הלימוד והשקפה לבע"ת. הנה ראשונה נראה לבעלי תשובה הוא עוצת החטא ודרכיו המקולקלים כדכתיב יעזוב רשע דרכו ואיש און מחשבותיו וישבו אל ה' וירחמנו. הרי דקודם התשובה הוא עוצת החטא במעשה ובמחשבה כמ"ש יעזוב רשע דרכו שהוא המעשה ואיש און מחשבותיו שהוא המחשבה ואח"כ ישוב אל ה' וירחמנו, וכתיב סור מרע ועשה טוב כלומר דקודם יסור מרע אח"כ יעשה הטוב וכל העושה תשובה ומתודה על חטאיו ולא גמר בלבו לעזוב דרכו הרי זה דומה לעזוב ושרץ צידו שאין הטבילה מועלת עד שיטליך השרץ וכן הוא אומר ומודה וטוב ירוס.

וה"ל הרמב"ם פ"ז מה' תשובה ה"ז ומה היא התשובה הוא שיעזוב החוטא חטאו ויסירו ממחשבתו ויגמור בלבו שלא יעשה עוד שנאמר יעזוב רשע דרכו וגו' וכן יתנחם על שפער שנאמר כי אחרי שובי נחמתי ויטיד עלי יודע תעלומות שלא ישב לזה החטא לעולם שנאמר ולא נאמר עוד אלהיו למעשה ידעו וגו' ואריך להחודות בשפתיו ולומר עניינות אלו שגמר בלבו

(ג) כל המתודה בדברים ולא גמר בלבו לעזוב הרי זה דומה לעזוב ושרץ צידו וכי' ואריך לפרוע את החטא שנא' אלא חטא העם הזה חטאה גדולה ויעשו להם אלהי זהב. אמנם כדי לפרוע החטא צריך לדעת מה הוא חטא וצמח חטא ועל מה צריך לשב כי רצח העם חושבין שאין תשובה אלא מעצירות שיש בהם מעשה כגון חילול שבת ח"ו זנות וגזל וגניבה וחילול השם ח"ו כפירה וכיוצא בו, אין הדבר כן אלא כשם שצריך אדם לשב מאלו כך הוא צריך לחפש בכל מעשיו ולדעת מזה השם הנוהגת עכ"פ בזמן הזה ולדעת על מה שפער ולשוב עליהם ולקבל על להבא לקיומם ולא לעבור עליהם. וכן הוא צריך לחפש דעות רעות שיש לו ולשוב מן הכעס ומן האיצה ומן הקנאה ומן ההיתול ומרדיפת הממון והכבוד ומרדיפת המאכלות וכיוצא בהן (היינו אפילו מאכלות כשרות) מן הכל צריך לחזור בתשובה וכתב הרמב"ם בפ"י מה"ב ה"ג דלאו העונות קשים מאותן שיש בהן מעשה שזמן שאדם נשקע באלו קשה הוא לפרוע מהם וכן הוא אומר יעזוב רשע דרכו.

ומצדה להודיעו מן השכר הגדול והמעלה הגדולה למי שהוא צעל תשובה אמיתי ואל ידמה שהוא מרוחק ממעלה הצדיקים מפני העונות והחטאים שעשה אין הדבר כן אלא אהבו ונחמד הוא לפני הבורא כאילו לא חטא מעולם ולא עוד אלא ששכרו הרבה שהרי טעם טעם חטא ופירש ממנו וכש יצא, אמרו ז"ל לפום לערא אגרא עוד אמרו חכמינו ז"ל מאדם שצט"ח עומדים אין לדיקים גמורים יכולים לעמוד (ברכות ל"ד) ופי' הרמב"ם כלומר מעלתם גדולה ממעלה אלו שלא חטאו מעולם מפני שהם כוששים יצאם יוחר מהם. ולפענ"ד במקום אחר כתבתי לפ"מ שאמרו ז"ל במנשה בן חזקיהו המלך שלא ראו המלכים לקבל תשובתו עד שחתר הקצ"ה תחירה חתח כסא הכבוד וקבל תשובתו נמלא שבעלי תשובה נכנסים בתפלתם מתחת כסא הכבוד מה שאין לדיקים גמורים יכולים לעמוד שם.

ובזה יהי' מובן גדולה תשובה שמקרבת את האדם לשכינה שנאמר שובה ישראל עד ה' אלנך וגאמר אם תשוב ישראל נאם ה' אלי תשוב כלומר שהתשובה תהיה תחת כסא הכבוד שהוא קרוב לשכינה והקצ"ה רואה בתשובה רשעים ולא חפץ במיתחתם שנאמר אמר אליהם נאם ה' אם אחפץ במות הרשע כי אם תשוב רשע מדרכו וחי' שובו שובו מדרכיכם הרעים ולמה תמותו בית ישראל וגאמר החפץ אחפץ מות רשע נאם ה' אלנך הלא בשבצו מדרכיו וחי' וגאמר כי לא אחפץ במות המת נאם ה' אלי' והשיבו וחיו. וצדאי מתחלה ראוי ללמוד עמהם ולהרחיחן גודל כחה של תשובה ושכרה צעורה וצעורה וצדאי גודל העונש להיפוך ח"ו.

והנה אמרו בגמרא חגיגה ז' והרמב"ם פ"ד מהכ"ח ובעו"ש ע' יו"ד סימן רמ"ז אין מלמדין תורה אלא לתלמיד הבון במעשיו או להם פירוש הם שאינו יודע לטו אם הוא טוב או רע דאמרינן בהם (ברכות כ"ד) אותה היום סלקיהו לשומר הפתח ונחנה להם רשות לתלמידים ליכנס שהיה רבן גמתיאל מכריז כל תלמיד שאינו חוכו כדור אל יכנס וגראה ששומר הפתח היה צודק לכל תלמיד אם הוא חוכו כדור (ואמרו שכיח אליהו

הכתוב כאילו מקריבין אותן בצית המקדש ועי' רש"י ב"מ ק"ד ע"ב דמה"ע קדשים מקרי מוכה בזה"ל ע"ש ד"כ בארצות וא"כ בלימוד סדר הקרנות שלהם יעלה עליהן הכתוב כאילו הקריבו קרנות על חטאתן. ואולי ימלא שם סדר הקרנות נדפס ע"פ נוסח אדמו"ר הגה"ק מנאח ז"ל או אפשר יש לו שם ספר מנחת המלך עם פי' משנה הלכות. ואפשר ללמוד סדר המנחות להם בקיבור.

והנה פשוט דמתחילה בעיקר ללמוד עמהם סדר היום האין להחנה מאת קומו ממשכנו עד שכנו סדר החפלה וסדר הצרכות מהגי ישראל וימלא הכל בקיבורים כפי האפשר וסדר המנחות כולם הנוהגים בזה"ל עכ"פ שידעו כדת מה לעשות ה' שנת וכל יו"ט ספרי מוסר הפסעים לא ימוש מסדרן בכל יום ואח"כ כפי האפשר מעלה מעלה בסדרי החורב משניות ובעיקר בש"ע שידעו כדת מה לעשות. ואם יהיו בקיורים כבר בקיבורי ש"ע אז וידעו כבר האין להחנה כיבודי ולכו מחיל אל חיל וראה בתלמוד ופוסקים כפי אשר תשיג ידו צמעות הקודש, וגם יאמרו בכל יום תכלים.

סימן ריח

עוד להנ"ל, מה להשיב לבקל תשובה שיש לו קושיות ופסיקות

במה ששאל שפעמים יש להם לצעלי תשובות קושיות בהשקפה למשל במציאות ואחרות ה' וכדומה, והאין להבין בשאלותיהם, ואם לענות להם או לא, ואם לקצר או להאריך בזה.

הנה באמת כי הקשה לשאול והתחיל בהשקפה וסיים בכושר בעיקר שמי שאינו מאמין במציאות או באחדותו הרי הוא כופר בעיקר קוץ בנטיעות ח"ו והרי הוא בכלל ודע מה שחשיב ובישראל אמרו שלא להשיב דכ"ש דפקר עפי ולכן הוא דבר קשה מאד ועי' נאמר תמים תהיה עם ה' אלקיך כלומר שתהיה בתמימות וחס ומתמם ה' הוה ויהיה כי אין צורה בלא מנהיג עי' רמב"ם ה' יסודות יסוד היסודות ועמוד התכונה לידע שיש שם מלוי ראשון והוא מנאח כל הנמצא וכל הנמצאים משמים וארץ ומה שצנייהם לא נמצאו אלא מאמתת המנאח ואם יעלה על הדעת שהוא אינו מלוי אין דבר אחר יכול להמנאח ואם יעלה על הדעת שאין כל הנמצאים לבדו מלויים הוא לבדו יהיה מלוי ולא יצעל הוא לביטולם שכל הנמצאים לריכים לו והוא ברוך הוא אין צריך להם ולא לאחד מהם לפיכך אין אמתתו באמתת אחד מהם ועי' שם בכל הפרק.

ואין אנו מאמינים באל' מחמת אותות ומופתים אלא מתוך הכרה ברורה מה שראו אצותינו ואצות אצותינו בשעה שיצאו ממזרים ראתה שפחה על הים מה שלא ראה יחזקאל על גבר כבר וצמטמד הר סיני כל הטעם ראו את הקולות בראיה ברורה כדכתיב היום הזה ראינו כי ידבר אלקים את האדם וחי וכתיב הן הראנו ה' אלקינו את כבודו ואת גדלו ואת קולו שמענו מתוך האש הרי שראו כביכול כבודו וגדלו ואת קולו שמעו. הרי כאן ראיה ושמיעה וכתיב אדם ראייתם כי מן השמים

השומר הפתח) ואותו היום סלקוהו לשומר הפתח והיו התלמידים נכנסים בלי בדיקה ואע"כ דלא ידעין ביה אי תוכו כברו אלא מעשיו סתומים ולמדנו משם דמי שמעשיו סתומין נמי מלמדן אותו חורב (עי' כ"מ ולח"מ) אבל אם היה הולך בדרך לא עובד זה נראה נתעב ואין מכניסין אותו לביהמ"ד אלא מחזירין אותו למוטע ומנהיגין אותו בדרך ובודקין אותו ואח"כ מכניסין אותו לביהמ"ד מלמדן אותו אמרו חכמים כל השונה לתלמיד שאינו הגון כאילו זרק אבן למרקולים שנאמר כלרור אבן צמרגמה כן ניתן לכסיל כבוד אין כבוד אלא חורה שנאמר כבוד חכמים ינחלו.

ויש לדקדק בדברי הרמב"ם דנראה סותר סיפא לרישא דבריש דבריו כתב דלחם מלמדין תורה בלי בדיקה ובסיפא כתב ומנהיגין אותו בדרך ישרה ובודקין אותו ואח"כ מכניסין אותו לביהמ"ד. גם ל"ע ממה שאמרו באצות דר"י פ"ב ה"ט חז"ל העמידו תלמידים הרבה שצ"ש אומרים אל ישנה אדם אלא למי שהוא חכם ועניו וכן אצות ועשיר וצ"ה אומרים לכל אדם ישנה שהרבה פושעים היו זה בישראל ונתקצרו לח"ת ויצאו מהם לדיקים חסידים כשרים משמע לכאורה דאפילו לפושעים נמי ילמוד תורה והוא בכלל העמידו תלמידים הרבה ולמה כתב הרמב"ם דבודקין אותו קודם ואח"כ מכניסין אותו לביהמ"ד ל"ע.

והנראה בזה דמה שאמרו צ"ה לכל אדם ישנה ומה שכתב הרמב"ם דלחם שמעשיו סתומין חזא הוא כלומר דמותר ללמוד לכל אדם אפילו למי שמעשיו סתומין ואין צריך בדיקה אחריו אע"פ שאפשר שהוא פושע בדבר מהדברים מ"מ כל שלא נודע לנו ובה ללמוד הרי זה מעשיו סתומים ומלמדים אותו ועל זה וכיאלו בזה אמר לכל אדם ישנה אבל מי שראינו בו שהולך בדרך לא עובד לזה אסור ללמוד תורה אלא מחזירין אותו למוטע מתחלה דכיון דכבר ראינו שהלך בדרך לא עובד אז שוב לא סמכין אסתם כמו מי שמעשיו סתומים אלא בזה כבר צריכין בדיקה אם הוא שז מדרכו הרעה ואז מלמדן אותו. ומיושב דברי הרמב"ם דברישא מיירי דמי שמעשיו סתומין ובסיפא מיירי כיון שהלך בדרך לא עובד כה"ג לאחר שמחזירו צריך בדיקה קודם שילמדו.

שמעינן מינה דמי שהוא בן תרבות רעה אסור ללמדו תורה עד שישוב מאולתו ואח"כ יבדקוהו אם תוכו כברו יכנס לביהמ"ד וילמדו אותו תורה ולכן ודאי נראה דדין קדימה להני צעלי תשובה שודאי היו כבר בתרבות רעה ואין להם דין מי שמעשיו סתומין צריך לראות שקודם יחזרו בתשובה ולאחר שיחזרו אותו למוטע ללמדו תורה והרבה שיקול הדעת צריך להם כי יש ואולי ע"פ רוב הם תינוקות שגשבו ואינם יודעים את קולם עכ"פ כל ערום יעשה דעת לקרב בנ"י הנדחים וכל המקיים נפש אחת מישראל כאילו קיים עולם מלא.

והנה מאז ומכבר מלחי אמורה דכדאי ללמוד עמהם סדר הקרנות כפי מה שהוא חייב על חטאיו אם שז בכל לצו לפ"מ שאמרו ז"ל מנחות ק"י ובכל מקום מוקטור ומוגש לשמי אלו תלמידי חכמים העוסקים בהל' בעזרה בכ"מ מעלה עליהן

האלו מעליהם לא ישנה הענין ולא ישנה הראיה והמופת מכל ישראל אשר מחזיקין באותות ומופתים האלו כידוע ומפורסם הוא לכל וגם הם המכחישים בהם אין מכחישים שכן היו מוכינים גם אצותיהם מימות משה רבינו צממנו הר סיני אלא שהם רגלים לכפור בזה אצל מורים הם שכן עשו אצותיו ואצותיהם מדור דור וא"כ גם להם נחבזר אמיחת הדבר והענינים כולם בכל החזרה והמלכות.

ובספר האמונה והדעות לר"ם גאון בהקדמה חש גורמי השבועים לפני אדם דעות כי דברים הנישגבים צחוש (כלומר לא צמחש הידים) יפלו הספקות באחת משתי סבות או בגלל אפס ידיעת המצב את מצוקו או מפני שהקל על עצמו והזניח העיון והחקירה למלא את המצוק והמשיל הדבר לאדם המצב את ראיון בן יעקב שאפשר שיכיה לו ספקות בגלל אחת משתי הסבות או מפני שאינו מכירו היעב (והוא חוסר ידיעת המצב שיש לו חסרון זידיעת ראיון) או מפני שאינו מכירו היעב מחמת העדר עמוד לפניו ולכן אינו מכירו או מפני שראה זולתו וחשד שהוא ראיון ובהג בקלות הזניח החקירה (כלומר שלא הסתכל בו היעב ולא נתן דעתו להכירו כל זכרו ואלו היה מעין צבוד ראש היה מולאו שהרי ראיון היה שם) הרי תולאות ההקלה שהוא ידרשבו צקלות ורפיון מחשבה ולפיכך לא יכרהו. והוסיף שם כ"ש אם נלך לפני הדברים הללו דבר שלישי והוא, שהמצב אינו יודע מה הוא מצב הרי יהיה אז רחוק ומופלג מן הדבר עד שאפילו יזדמן לו הנכון בדרך מקרה לא ירגיש בו והרי הוא אז דומה כמי שאינו יודע מלאכת השקילה ואף לא זרע המאזנים והמשקולות ואף לא כמה דגרים חייב לו יריבו שאף כאשר ישלם לו יריבו (בעל פלוגתו) כל המגיע לו בדיוק לא יבא צרור אצלו שכר שלם לו כל חזבו ואם יקח ממנו פחות ממה שמגיע לו (כלומר אם היה הוא הקונה ולרין לשלם) יחשוב שהוא חזבו ואפילו הוא לעצמו שאינו בקי יאמר פעמים שיקח את הרע ויניח את הטוב ויבד דמה הכחוז הרלאת דברי הלך בהרלעת מעות באמרו כסף נבחר לשון לדיק לב רשעים כמעט. ע"ש באריכות מאד ויש ליתן להם מעט מפה ומפה. ועי' בהקדמה להרמב"ם על סדר זרעים ד"ה אחר כן.

ומידע על שאלותם לרין ליחבר מאד שמא מתוכם ילמדו לפקור יותר ואפילו צמיני האומות שמוחר להשיב לאפיקורוס עכו"ם אמרו בגמרא תמיד (ל"צ ע"א) דשאל אלכסנדרוס מוקדון את זקני הגג שמים נבראו תחלה או הארץ אמרו שמים נבראו בראשית ברא אלקים את השמים ואת הארץ אמר להן אור נברא תחלה או חשך אמרו ליה מילתא דא אין לה פחר ופריך ונימרו ליה חשך נברא תחלה וכו' ומשני סברי דילמא אחי לשיולי מה למעלה ומה למטה מה לפניו ומה לאחור ופריך אי הכי שמים נמי לא נימרו ליה ומשני מעיקרא סברי אקראי בעלמא הוא דקא שיל ביון דקא חזי דקברד שאל סברי לא נימא ליה דילמא אחי לשיולי מה למעלה ומה למטה מה לפניו ומה לאחור ע"ש וכ"ש בישראל כלל הדברים שלא להרבות בחקירות ובענינים אלא תמים תהיה עם ה' אלקיך ובאמונה כל הממעט בחקירות הרי זה משובח.

דברתי עמכם לא תעשו אחי אלהי כסף ואלהי זהב לא תעשו לכם וכתוב כי מי כל בשר אשר שמע קול אלקים חיים מדבר מחוך האש כמוני ויחי קרב אחי ושמע את כל אשר יאמר ה' אלקינו ואת הדבר אלינו וגו' וישמע ה' את קול דבריהם וגו' ויאמר ה' וגו' מי יתן והיה לבצם זה להם ליראה אחי ולשמור את כל מצותי כל הימים למען ייעצ להם ולצנייהם לעולם ועי' רמב"ן סוף פרשת צא עה"פ ולעוטפות בין עיניך שהאריך בטעם המלות ח"ל.

ועתה אומר לך כלל בטעם מלות רבות מעת היות ע"א בעולם מימי אנוש החלו הדעות להשגשג באמונה מהם כופרים בעיקר ואומרים כי העולם קדמון, כחשו צי"י ויאמרו לא הוא ומהם מכחישים זידיעתו הפרטית ואמרו איכה ידע אל-י ויש דעה צעליון ומהם שידו זידיעה ומכחישים בהשגחה ויעשו אדם כדגי הים שלא ישגיח האל-י בהם ואין עמהם עונש או שכר ואמרו עזב ה' את הארץ וכאשר ירלה אלקים בעדה או ביחוד ויעשה עמהם מופת צננוי מנהגו של עולם ועצמו יחבזר לכל בטול הדעות האלה כלם כי המופת הנפלא מורא שיש לעולם אל-ה מחדשו ויודע ומשגיח ויכול וכאשר יהיה המופת ההוא נגזר תחלה מפי הנביא יחבזר ממנו עוד אמתת הנבואה כי ידבר אלקים את האדם ויגלה סודו אל עבדיו הנביאים ותחתיים עם זה החזרה כולה. ולכן יאמר הכחוז צמופחים למען חדע כי אני ה' בקרב הארץ להורות על ההשגחה כי לא עזב אותה למקרים כדעתם ואמר למען חדע כי לה' הארץ להורות על החדוש כי הם שלו שצרחם מאין ואמר בעבור חדע כי אין כמוני להורות על היכולת שהוא שליט בכל אין מעבד צידו כי בכל זה היו המלרים מכחישים או מסתפקים אם כן האותות והמופתים הגדולים עדים נאמנים באמונת הבורא ובחזרה כולה ובעבור כי הקצ"ה לא יעשה אות ומופת בכל דור לעיני כל רשע או כופר יורה אותו שנעשה זכרון ואת לאשר ראו עיניו ונעתיק הדבר אל צנינו וצנינו לבניהם וצנינו לדור אחרון והחמיר צענין זה כמו שחייב כרת באכילת חמץ ובצנינת הפסח והלרין שכחוז כל מה שגראה אלינו באמת ובאותות וצמופחים על ידינו ועל בין צנינו (תפילין ש"י וש"ר) ילכחוז אותו על פתחי צנינו צמזחות ושזכיר זה צנינו בצקר ובשרב כמו שאמרו אמת ויניב דאורייתא וכו' והלל להיות לנו בכל הדורות עדות צמופחים שלא ישכחו ולא יהיה פחזון פה לכופר להכחיש אמונת האלקים כי הקונה מזהב בזה אחד וקצבו צפתחו ונחכוין צענינה כבר הודה בחדוש העולם וזידיעת הבורא והשגחתו וגם צנצואה והאמין בכל פינות החזרה מלמד שהודה שחשד הבורא גדול יותר מאד על עשה ראינו שהוילאנו מלואו עבדות לחירות וכבוד גדול לחכות אצותינו החפלים ציראת שמו ולפיכך אמרו הוי זכיר צמזמה קלה כצממורה שכולן חמזדות וחציונות מאד שצכל עשה אדם מודה לאלקיו וכו' ע"ש מה שהאריך שהם יסוד גדול בעיקרי אמונה צה ובחזרתו.

ודרי אנו רואים שאצותיהם של אלו הפושעים והכופרים ג"כ היו להם האותות האלו על גופם וצתיהם זה הוא האות והמופת הכי גדול על אמיחת הדברים והענינים החזרה והמלכות ואם כי ימלא לפעמים רשע או הרבה מהם שישליחו את האותות

סימן ריט

סימן רכ

עוד להנ"ל, בענין לימוד הקבלה בזמן הזה

בענין לימוד קבלה שכתב בספר אכן שלמה מהגר"א ז"ל שלימוד זה מביא גאולה לעולם ותמכה שלא כחצוני בספריו משנה הלכות ולא בשאר ספרי מענין לימוד קבלה כלל. הנה נזהר אומר אני כי ודאי דברי הגר"א אמת ויחיד וכן מבואר מתלמידי בעש"ט. אמנם כבר מבואר ברמזין דלימוד קבלה לרי"ך דיקא מרבי מוצחק שקבל קבלה אמיחית וכ"כ בשו"ת חו"י למעין שם וגם לאחר שלמד תורת הנגלה ומי לנו כרצינו הגדול הגר"א ז"ל אשר זכה לשתי שלמות שכל ר' לא אנוס ליה צחורת הנגלה וצחורת הנסתר ואין יחסי דחמיו הלואי שנוכל ללמוד תורת הנגלה ולעמוד על דבורה ועל כל דיניה.

ושמעת בשם מרן הגב"ק אדמו"ר מלאח בעל ד"ת ז"ל, שפעם בא אליו אדם גדול צחורת להחיות שרואה ללמוד חכמת הקבלה ושאלו הגב"ק ז"ל תגיד לי האם יש צמיאות אלס באיזה פעם כשעומד בצמנה עשרה שיהיה לו אחי מחשבה זה בשעת החפלה או שלא יוכין צמחת מהצרכות או באיזה חיות והשיב לו הגדול לפי חומי נא עם קטן זין טרעפן אמשעטש איך נאר אמשעטש כמובן, ואז פתח רבינו הגב"ק מלאח את פיו בצערה אין שמונה עשרה האפ ער אין זינען מחשבות זרות אין קבלה וייל ער לערנען קודם דארף מען זין לערנען דאווענטן. ומה נאמר הלואי ונוכל לדעת מה שצריך בחכמת הנגלה. ויחמין לי כי אני עסוק כמעט כל היום והלילה זה שנים רבות צחורת הנגלה צמחת ושאר ענינים ועדיין לא זכיתי לידיעת הצחורה מי שהשם זכרה ודאי חכמת הקבלה קדושה היא. אמנם מי יכול לעמוד על כל וצפרע דדור הזה דור השפל שלפני שלשים שנה היינו תחת ממשלת הנאליס ימ"ש.

ומה שכתב הגר"א ז"ל דלימוד הקבלה מקרב את הגאולה. הנה על הרבה דברים נאמרו וצמחא אמוי אלמלא שמרו ישראל שתי צחחות מיד נגאלו, וצחורה הקדוש אין ישראל נגאלין אלא בצביל חנויי, ופשוט דצחכות לימוד תורת הנגלה נמי בא משיח וכל הלימוד תורה לשמה צעלה נמי מקרב הגאולה וגדולה נדקה שמקרב את הגאולה ומאן יכול להצחין יתן ה' שחכה לקרב הגאולה ולקדש ש"ש וליציאת משיח נדקינן צב"א. וקארתי בדבר זה שאין דעתי נוחה להצרכות דברים צה. וכבר החמילו לחרגם חכמת הקבלה צענגליש ולמדים קבלה צענגליש אפילו ר"ל אינם יחודים ולבי לפמי לא גילוי. ודאי מי שזכה לשתי שלמות אשרי לו ויחי חלקנו עמכם, אצל לאו כל אדם זוכה.

סימן רכא

עוד להנ"ל, ישוב להגר"א דצפרנים של אדם ללא תועלת

מה שראי בהוספת אכן שלמה בשם הגר"א שהצפרנים של אדם הם ללא תועלת חוץ נגד השקפה יחודית שכל אדם האדם הוא לתועלת ולא כהגויס שאומרים הרבה אברים יש ללא תועלת וגם זה אחת מקושיות הצע"ת.

עוד להנ"ל, בע"ת אי ראוי רבו להוכיחו על העבירות

ברב"ר שאלחו שיש צעלי חשיבה שיש להם התקשרות עם גשים קודם שבאו לישיבה ואם יוכיח אותו הרבי שלא ילך אלס יב השם שימדרו דבריו ויעצו את הישיבה ח"ו.

הנה צמחת צחון לא אוכל להחלפק ולומר כי צמח הזה גם השם צע"ת כבר נפגם ונחמו שם צע"ת למי שהוא אינו מאמין בצמיאות הצורה ח"ו ויש לו ספיקות בצחדותיו ורועה זונות ר"ל, וגם הוא צעל חשיבה, וכן ישיבה, וכן תורה, וצענו"ה כעת היא יעשה למין, טרעיד מארק" צע"ת שמי שנתאכזב צחיותיו ואין לו די אי מה שהוא קרה לו ומחמת מרירות לבו שאין לו מקום ליכנס הוא מלא מקום לישיב שם ולאכול ויבחות ומשם הוא הולך וטועה כל חושבות כמלפנים והוא יקרא צע"ת מפני שהוא כעת יושב צישיבה שטשו צביל צעלי חשיבה. והגע עמך אם היה זה צחור משיבה שלא של צעלי חשיבה רק מצני ישראל הכשרים הכי לא היו זורקין אותו לחוץ כלאחד הרקיס ואע"פ משום שהוא צעל עבירות משנים רבות הוא יותר חשוץ וצחוקין אותו בשם טוב של צעלי חשיבה ונאכיליה ונשקבו ונניח לו ללכת צשירות לבו ותאוחו ודאי יש חיוץ על הרבי להגיד לו מדרכיו שזה הוא צעל עבירה ולא צעל חשיבה. צע"ת הוא מדרגה גבוהה למאד ואין נוחים שם זה אלא למי שהוא צמחת צע"ת כר"א בן דורדאי וכיו"צ אצל מי שאינו מאמין בצמיאות ואחדות יח"ש ורועה זונות חס מלקרוא צעל חשיבה אדריבה הרי הוא מין ואפיקורם עד שישוב לה' ויירחמיה ויעשה חשיבה שלמה צב"ו אז יקרא צע"ת. ואם צביל שרבי ידריכוה ויראה לו הדרך האמת לצעלי חשיבה האמיחים הוא יעצו את הישיבה מה נוכל לעשות אין זה צעל חשיבה והלעיטוהו לרשע וימות. והגם שיש מהם שם צב"ר צב"ר חינוק ששבה וצריך להם מחנות יותר מ"מ ודאי שצחיוץ להגיד להם כדת מה לעשות.

ומידו לדין היה צמ" צ"מ פ"ה ע"א חיקלא רבי לאחריה דר"א צ"ר שמעון א"ל יב לי בן לאוחו לדיק אמרו לו יש לי בן וכל זונה שנשכרת צשנים שוכרתו צאריבע (צשמנה) אחייב אסמכיה צרבי ואשלמיה ל' שמעון בן איסי בן לקוניה אחיב דאימיה כל יומא הוב אמר לקרייתני אני אחיל אמר ליה חכים עבדו יתך וגולתא דרהבא פרסו עלך ורבי קרי לך ואת אמרת לקרייתני אני אחיל אמר ליה מומי מוצבה דא כי גדל אחא יתיב צמחצחא דרב שמעה לקלא אמר הא קלא דמי לקלי דר' אלעזר צר"ש אמרו ליה צריה הוא קרי עליה פרי לדיק עץ חיים זה ר' יוסי צר"א צר"ש ולוקח נפשו חכם זה ר"ש בן איסי בן לקוניה ועי' רש"י שם לקרייתני אני אחיל לעירי אני חפץ לילך כלומר שיהי רואה לילך אחר תאות לבו ולא הניחו ר"י ושלמי בדברים עד שצבצב צשנעושה שהיה זאת ולא ישאל עוד לילך אצל ודאי דהכי שומר עליו שלא ילך עוד לקרייתא חכ לפעני"ד פשוט מאד.

לו מהלכות הראשון שהיה לו כעין פריש"י גרמא ושפיר קאמר בגר"א ז"ל דכפרנים הם ללא חוטאת והוא לאחר החטא שגרם לו החטא כמו הרבה דברים שגרם החטא.

וע"ד הפשט נראה דהכפרנים והשפירות של הראש הם מפסולת האדם שכמו שיש פסולת במאכל היוצא ע"י הקיבה והוא נעשית אורח כן יש פסולת עוד מהמטבול שזכרם בעורקי האדם והפסולת הזכר אין יכול ללאת עוד ע"י הקיבה ויוצא ע"י שאר נקבי האדם כגון צורת האף והאזן ומהמוח ויוצא ע"י השפירות וכן בשאר מקומות ולכן שער הראש הוא ג"כ צחינת שפירות ויקדו שם ולריך לגוזם והיוצא וממשמש בהם לריך נעילה שהוא כעין אורח וע"י כספר הקיבה שגם על הנגיפה לריך נעילה ונש"ע איכא צ"י דעות. עכ"פ להס"ל דגם על הנגיפה לריך נעילה משום דהו"ל כצורת האף שהוא ג"כ מפסולת הגוף וכל פסולת הוא כעין אורח והכ"י: כלפרנים שהוא פסולת ויוצא ע"י הפרנים. וצ"ח מוצן ציוסף ויפוזו זרועי ידיו על מדרגה אגדה שאלה ש"י ע"י עשר אלצטותיו והבן כי א"ל לגלות ויחר, ולכן הגוזז פריש לריך נע"י ג"כ. ולכן אותן המגדלים בלריות נלד שהוא שחן וגאור כמ"ש הפוסקים יש צ"ח עוד משום פסולת ואין להכחית תפילין עליהם גם מטעם זה. אבל שער הזקן הם בציחית חכמה שצ"ח רק לאחר שנתגדל ולא מחמת פסולת והבן. ואח"י שפיר דברי רבינו בגר"א אשר משולם לא היו מוקשים. ומיחו ע"י עוד רמז"ם בהקדמה לם' זרעים ד"ה אחר כן כי לא לדבר רק נמלא הנמלאים ודו"ק היעצ.

ועיין עוד בספר הישר לר"ת ובילקוט שמעוני תהלים סימן תשכ"ג בשם הפסיקתא על הפסוק כל עצמותי תאמרנה ה' צפרנים לעשות בדם פריעה ומליקת עוף ובהן להסתכל אר לחדלה.

סימן רכב

עוד להנ"ל, בע"ת שהוא מדוכא במד במה אפשר לעודדו

במה ששאל עוד צע"ת שיש לו אח שגשא פרלית והוא צמנצ מדוכא מעוד כל היום צעציל זה איך אפשר לעודדו. הנה צ"ח כי קשה צ"ח לומר צרורות וכל ערום יעשה צעצת. אבל העיקר הוא ללמוד עמו מדת ההשגחה הפרטית ולעבוד ה' צעצחה ולצטות צ"י. וכבר הוב' לעולם ואדרבה יחזק צעציל זה לעצודת ה' וצצודת שלמה והעיקר לא צעצות אלא מחוך שמחה דקדושה. ומחוך זה אולי יזכה עיד להחזירו למועצ ע"י תפילותיו. וע"י שו"ע האר"י ז"ל נוסח תפלה שנתן לאחר שצ"ח שחמד שיחזור צצצוד והועיל לו השי"ת שמי ישיב לצ צצות על צנים ולצ צנים על אצותם.

סימן רכב

עוד להנ"ל, בע"ת תשובה ציצד יתנהגו בבית אבותיהם

בבע"ת שחזורים לצחיהם ויש להם שאלות אי מותרים לאכול צצית אצותיהם, וכן אם אחי היתר להכשיר הכלים צצופן קל.

הנה צענין המאכלים פשוט שדברים המצושים ככל הצ"ח אסור לאכול ולא משום שזול שלהם אלא משום דדאי

הנה צחורה כח"י כי גידול הכפרנים הוא סימן אצלות וניוול כדכח"י ועשהח אח צפרניה וכן צמפי צושט והעטם צ"ח דאדם הראשון קודם החטא היה מלבוש צצצוין יקירין דאחלצש צ"ח צקדמיתא כד אע"ל ליה צגנתא דעזן ולאחר שחטא הוסרו ממנו אלו המלבושים, ואלו המלבושים היו של צפורן וכשהוסרו ממנו היה מחירא מרוחות רעים ונסתלקו ממנו כל המרכבות ומחנות קדושות שהיו מסצנים אותו ושומר מהכל לא גשאריו מאלו הלבושים רק הפרנים שצראשי האצצות חוהמא דסערא אחרת מקפת הפרנים מסציו להם ולכן אין לאדם לגדל הפרנים שיש בהם צ"ח אחר החטא אצד הנשמה מאצילות כי כמו שהם גדלים כך גדל עליו כח הדיון מכה הקליפות שיונקים מפרנים העודפים על הצ"ח ומח"ע אמרו צגמרא נדה דחורקן רשע שמזיקין לאשה מצורתא שחפיל עוצרה.

והדברים מצוירים צצ"ח"ק פרשת ויקהל דף ר"ח לענין צצ"ח צורה מאזרי האש שצריך להרלות אחריו אצצות צפרנים ופנימית דאצצות לא צ"י להרלות ומצויר שם צספרא דנועטא והקדמת ספר הוצ"ח שהפרנים ה"ם הפרסא המצדלת צין הכלים דפנים לכלים דאחורים והוא צצוקה לכלים דאחוריים והפרסא היא שורש לכלים דאחורים שהם הצ"ח וצעת שטולים הכלים דאחורים שהם צ"ח ותו"מ למדרגתם הם לוקחים עמהם יחד גם את המדרגה התחתונה ומעלים אותה עמהם למדרגתם ע"י צהקדמת הצורה ד"ה ואמא ונמלא שהפרסא שהיא שורש לכלים דאחורים נעשה גם לשורש גם למדרגה התחתונה כמו שהיא שורש לכלים דאחורים. והנה נשמות אדם וחיה הם ממדרגה התחתונה אל זרין להיותן משחלשלות ויוצאות מהן כמצויר צספרא דנועטא אות מ"ד ונמלא צצעת שהפרסא דזרין העלחה את הכלים דצ"ח ותו"מ שלהם שהיו נפולים צצצמות דזו"ח עלו עמהם גם נשמות אדם וחיה למקום המלכות דאצילות שנקראת בן עדן וזה"כ ויקח אלקים את האדם ויניחהו צגן עדן נמלא שאח"כ הפרסא הצצוקה צכלים דאחורים שהם צ"ח צצוקה ג"כ על האדם שהיא שורש אלו כמו אל הכלים ח"ש לצושא קדמא דאחלצש צ"ח אדם צגנתא דעזן וכ"י דאקרון עופירא כי כמו שהפרנים צצוקים על הכלים דאחורים של מלכות כך מלבושים כל קומתו של אדם הראשון משום שהיו שורש אחד ולבוש זה היה יקר מאד להיותו הפרסא מלכות דאצילות והלבוש דאדם ממלכות זה וכיון שחטא ואחפדו מיניה פ"י החפרקו מיניה לצצין אלו כי אחר החטא אצד הנשמה מאצילות שהגיפה לו מכה הפרסא וממילא אצד גם הלבוש של צפורן הצ"ח מפרסא ולא גשאריו רק סציו הצפורן וגם צ"ח מחדצקין המחיקין ולריך לשפוך עליהם מים לנעילה ידים כידוע.

בקיצור לפי המצויר צצ"ח"ק אדח"ר קודם החטא קיבל לבוש מעין הכפרנים ע"י גרמא של מדרגה אחרת שנתעלה מדרגתו למדרגה אחרת שיש לה לבוש זה אבל לא היה לבוש זה של אדם הראשון אלא ע"י גרמא וכיון שחטא ונעל ממנו הלבוש הזה שאינו שלו שח"ר החטא אצד הנשמה מהמדרגה שנתעלה צ"ח ע"י הצ"ח ושח"ר צמדרגה התחתונה וא"כ לא גשאר לו לבוש ועשה לו הקצ"ח כחנות עור וילצישם והכפרנים גשאריו

הנה בגמרא חולין ל"א ע"א אחרת נדה שנאנסה ועצלה אחר רב יודה אחר רב עבורה לציחה ואסורה לאכול בחרומה ור' יוחנן אחר אף לציחה לא עבורה והעטם דעלה חולין הוא וחולין לא בני כוונה ומנא תימרא דתנן גל שנחלש וכו' מ' סאה יתפל על האדם ועל הכלים עבורין ושקיל וערי בגמרא ופסק הרמב"ם פ"א דמקואות ה"ח כרב דאם עבל ולא נחביון עלתה לו לחולין אפילו נדה שעצלה בלא כוונה כגון שנפלה לתוך המים או ירדה להקל הרי זו מותרת לעצלה ועי' כ"מ שם וכ"פ הר"ם והסמ"ג ובש"ע סימן קל"ח סעיף מ"ח.

מבואר דאפילו נפלה לתוך המים ולא נחביונה לשום עבילה כלל נמי עלתה להו עבילה, והגם שכתב הרמ"א שם דיש מחמירין ומאריכין עבילה אחרת ב"י בשם הרשב"א ור"י ורוקח והגאונים מיהו דידון שצאמת עובלת בעלמה וירדה לשם עבילה מהני לכ"ע דאפילו אנסה חצרתה בע"כ הוי עבילה לדברי הכל ב"ח ועי' ושי"ט שם אבל הלכה בעלמה לכ"ע מהני ולכן כתב הרמב"ם רק שנפלה או ירדה להקל אבל ירדה לשם לעצול מהני בכל אופן לכ"ע. ואפילו לר' יוחנן נראה דהכי הוה כוונה לשם עבילה ופשוט.

ומחמת כי הארבעי יותר מה"ג הנני בזה לברר שיחה להיות ממחיז הרבים, ידידו דדשה"ט בלב ונפש

מנשה הקטן

סימן רכה

אי מותר להתאחר בנשואין יותר מכ"ד שנה

עש"ק שלח התשל"ד ב"י

מע"כ האי צורב עוסק בחזק חורב בדקאי מופלא ומשאל וכו' כשית מה"ד לייב פרופקער הי"ו ירושלים עיה"ק ת"ז.

אחרשכ"ת צידודות, ונדבר שאלתו אי מותר לזן ושיבה להתאחר בנישואין יותר מכ"ד שנים משום דעוסק בחורה.

הנה לא ביאר כוונתו בזה ויש בזה חילוקים. תנן במשנה אבות פ"ה משנה כ"א בן שנה עשרה לחופה עשרים לרדוף ובגמרא יבמות ס"ב א"ר חנינאי כל אדם שאין לו אשה שריו בלא שמחה בלא צרכה בלא טובה וכו' במערכא אחרו בלא תורה בלא חומה דכתיב האם אין עזרתי צי ותושיה נדחה ממני, ואמרו כיון שעברו עשרים שנה ולא נשא אשה הרי זה עובר ומבטל מ"ע ואם היה עוסק בחורה וערוד זה והיה מחירא מלישא אשה כדי שלא יערה במזונות בעצור אשחו ויבטל מן החורה הרי זה מותר להתאחר שהעוסק במלוא פטור מן המלוא וכ"ש בח"ת. ובש"ע א"ע סימן א' וכל מי ששריו בלא אשה שריו בלא טובה בלא צרכה בלא דירה בלא תורה ואח"כ הביא לשון הרמב"ם ז"ל.

והב"ש שם סק"ה כתב דמשמע מלשון הרמב"ם ז"ל דמותר להתאחר אין לו קצבה וכן עזאי שחשק נפשו בחורה הוי לו היתר לעצול פ"ו אפי"ג דהיה לו אפשרות לישא אשה ולא היה

כלי הבית ערפה הם וא"כ אפילו יקנו דברים כשרים ויבטלו בכליהם נמי אסורין באכילה אבל יכולים לאכול דברים אוננים שלא נחשלו שמה.

ומידו לענין הכשר הכלים לאו דבר קל הוא. וראשונה לריק לדעת דאפילו הכלי זכוכית או שאר כלים שהם כשרים שלא השתמשו בהם בידאי דבר איסור מ"מ ודאי הם לא עבלי כליהם ולכן כל כליהם לריכים עבילה יקודם עבילה אסור לאכול בהם אפילו לזין.

ובענין הכשר לכאורה אפילו יכשירו כל הכלים כיון דההורים לאו שומרי תורה הם א"כ לאחר ההכשר מיד יעריפו אותם בחזרה ע"י תערוכות או במאכלות אסורות כן בשוגג שהם לא יודעים כדא מה לעשות כן במזיד שההורים אינם מקפידים על הכשרות ולכן אין אבי רואה תהיה קלה בהכשר כלים אם לא שיעלו אלל ההורים שהם ג"כ יהיו נחשבים ונמי יתן יחי מקויים בהם והשכ לב אבות על בנים על ידי בנים.

ואיני רואה תקנהם אלא שיאכלו בכלי נייר (פספער דישעם בלע"ז או אלומיניום פאיפל חדשות אלא שהאלומיניום לריק עבילה) ולאחר ההשתמשות יזרקו אותם או שיקחו כלי זכוכית דקוי"ל כלי זכוכית אינו בולע כמבואר בש"ע א"ח סי' תנ"א סכ"ו והגם דהרמ"א שם כתב דיש מחמירין ואומרים דכלי זכוכית אפילו בהגלה לא מהני להו וכן המנהג באשכנז ובמדינות אלו (סמ"ג אגור) ע"ש וכן היו מחמירין במקומותינו לפסח עכ"פ. ומיהו לדידהו ה"ל כדעבד והכ"נ סמכין אשקך דינא לפענ"ד וסגי להו בשטיפה ועי' שו"ת אמרי יוסף מהד"ת סימן קמ"ד, וכן עלי שתיב אפילו של מתכות וכיוצא בו שאין דרך לשתות מהן אלא בזמן יכולין להשתמש בהן ע"י שטיפה בין כוסות בין ללוויית של עץ או של חרס.

סכינים שדרך להשתמש בהם רק לחתוך פת וכיוצא בו מותר להשתמש בו אבל שאר סכינים לריכין הכשר כפי המבואר בא"ח סימן תנ"א ויו"ד סימן קכ"א ס"ז. כלי ששוחים בה קאפפס חמה אסור לשתות מהם לצד ממה ששוחים בה חלב של איסור גם מנהג החפשים ששוחים קאפפס חלב אחר צמר ולא מחזיקים מנצר בחלב ונעשה טריפה ממש וכ"ש הוא מהשאלטן של קאפפס שכתב הנו"ב סימן ל"ו ועי' יד אפרים על גליון יו"ד סימן קכ"ב בהג"ה ס"ו, ואם ירצו להגביל כל הכלים לריכים לעשות שאלת חכם ויעמוד שם על ההגבלה שצריך לזה רב מייבסק ויבקי שלא להעריף מה שלא צריך או להיפוך.

סימן רכד

עוד להנ"ל, טבילת נשים בלי בוזנה

בדבר שאלתו עוד באומותיהם של בעלי חסודה שמבקשים מהם לילך למקוה ואף אם הם מסכימים לילך למקוה אבל עושים זאת רק כמעשה קוף בעלמא בשביל צניהם ולא מתוך שמחה של מלוא האם לריכין כוונה באופן זה או יולאים שלא בכוונה עכ"ל.

טרחא למחנות ע"ש וצנח"ט. ומיכה הרא"ש חולק על הרמב"ם דאיתור זה לא ידע ליה קצבא. וראיתי לרבותינו האחרונים ז"ל שרלו לערב בני חרי דיני שכתב הרמב"ם במחאה חלה כלומר דמה שכתב הרמב"ם דאם היה עוסק בתורה מותר להתאחר עם דין אחר שכתב שם צנח"ט, מי שחשקה נפשו בתורה תמיד ושונה בה כבן עזאי ודבר בה כל ימיו ולא נשא אשה אין בידו עון וכו' ולא יראה שלא יראה להתאחר ולפי דעתי כוננו זה ג"כ דמותר להתאחר לעולם כמו בן עזאי. ולפענ"ד בני חרי מילי נינהו דודאי להתאחר לא מיירי לעולם ובבן עזאי מיירי לעולם וראוי לדבריו דבהלכה ב' בעוסק בתורה כתב הרמב"ם הרי זה מותר להתאחר וביינו היתר לעשות כן אבל בן עזאי או בני שחשקה נפשו בתורה כבן עזאי כתב דמי שחשקה נפשו וכו' אם לא נשא אשה כל ימיו אין בידו עון הנה לא כתב דמותר להתחילה שלא לישא אלא כתב דאם למד תורה כל ימיו ולא נשא אשה אין בידו עון אבל להתחילה העיסוק בתורה יתמיד מערדות רק מותר להתאחר. יבספר ארץ בני א"ע סי' א' חלק על צ"ש, ועיין אורח"פ.

ורפ"ז נראה לכאורה דיכול לאחר צביל ציטול תורה. אמנם הרא"ש ז"ל חולק שכתב קצבא לאתור דבר לא ידענא איצרא דגם הרמב"ם התנה בפ"י דדוקא שלא יראה יצור מתגבר עליו אבל אם יראה מתגבר עליו חייב לישא אשה וכתבו הב"י והלח"מ דהא דלא יראה יצור מתגבר עליו אכולי מילתא קאי כלומר בן אהא דמותר להתאחר ובין אהא דמי שחשקה נפשו בתורה ותרוייהו אסורי לעבור אם יארן מתגבר ח"ו וצנח"ט מהר"ם מין סימן מ"ב הביא הכך דאמרו בגמרא לעולם ישא אשה ואח"כ ילמוד ור' יוחנן אומר רחיים על זוארו ויעסוק בתורה ומשני האן לו והא לכו והביא פירש"י ור"ת וסיים מ"מ גם לפי דר"ת אם לא יוכל לעשות שניהם עיב לו ללמוד קודם ואח"כ לישא אשה ולבסוף נסחפק אם יוכל ללמוד יחידי צניחו ולא יכול לבא לבית הרב צביל אשה אם נאמר בזה חרב על הבדים ולא ישא או לא והביאו הגרע"א א"ע הג"ל ע"ש.

ואגב אהא דאמרו בגמרא האן לו והא לכו ונחלקו רש"י ור"ת בפירושו ולפענ"ד לכאורה להביא ראיה לר"ת דר' יוחנן ח"ל לבני ארץ ישראל ישא אשה ואח"כ ילמוד. דהנה בגמרא אמרו במערבא אמרו בלא תורה משמע דמערבא ס"ל דישא אשה ואח"כ ילמוד תורה דהשרוי בלא אשה שרוי בלא תורה וא"כ א"א דילמוד ואח"כ ישא ולכן דוקא במערבא אמרו בלא תורה אבל בבבל לא אמרו כן לדלדדיה אדרבה ילמוד תורה ואח"כ ישא אשה וכו' כפי ר"ת וכתור והש"ע הביאו בסתם בלא תורה דמשמע לכ"ע והרמב"ם לא כתב כלל הא דשרוי בלא תורה ודו"ק.

וראיתי קדיש אחד מדבר בגאון מהר"ם שי"ק א"ע סימן א' דהאי איחיר לזמן מיעוט הוא אבל לזמן מרובה חיישין למיתה ואמרינן ציבמות כל שביי מלוא לא משהינן ע"ש. ומידי עברי בין בתרי דבריו ראיתי שם תרי תמידי דמדברי אינשי, חדא שחשקה איך נשא יחנק אצונו בן מ' שנה ויעקב

ועיין רש"י עה"ת בראשית ה' ל"ב מה טעם כל הדורות הולידו לק' שנה וכו' כדי שלא יהא יפת בנו הגדול ראוי לעונשין

אצונו בן פ"ד שנה הלא צ"ל מלווה על פ"י עד שעת מ"ח זמן פ"י הוא בן כ'. ויותר תמה על א"א שביד ראש לזריון ואיך לא נזכר ליתן לבנו אשה בזמן מלוותו ע"ש. ולפענ"ד מה דפשיטא ליה דצנ"ג נמי זמן נישואין שלו בן כ' ל"ע לפמ"ש הרמב"ם דלא נחמו שיעורין לב"י א"כ בן כ' לאו דוקא אלא כשנא לכלל כח ודעת ואם כוונתו דבן כ' הוא בא לכלל כח גם זה אפשר דצנ"ג דאין לו רחיים על זוארו עול התורה ואין מתשת כחו החיוז הוא קודם עשרין שנין עכ"פ ו"ע. ולפענ"ד לישב קושייתו כמ"ש ז"ל דאברהם אצונו לא ראה להשיאו אשה כנענית כי אם ממשפחתו, וממשפחתו לא היה לו עד שגולדה רבקה כמ"ש בתורה הביד לו ילדה מלכה וגו'. ומיד שהיתה ראוייה לביאה שלא אחריה. ומה שתמה אפירש"י עכ"פ אחר הדברים האלה ויגד וגו' שפי' אברהם מייר שלא נשא אשה לבנו וקשה מתחלה מאי קסבר ולבסוף מאי קסבר ע"ש, ולפענ"ד גם בזה פי' הפשוט שהיה מייר שלא נזדמנה לו עד עכשיו זוג לו או שהיה חושב שזוגו יבא אללו כמ"ש יב הולך אלל זוגו ויש זוגו הולך אחריו וחשב שיבא הזוג ממילא ואח"כ ראה שצריך לזרז לילך אחריה. ומיעקב לא קשה שכרי היה יחנק אצונו כלו צניחא סגי נהור משעת עקידה וגם היה יעקב נפשו חשקה בתורה זהו בדרך פשטות. *

ובח"י דרוש כתבתי ציעקב אצונו דבשעה שילא יעקב לישא אשה נכנס י"ד שנים לבית שם ועבר ללמוד תורה וי"ל דבשעת יליאתו נתנה לו אמו כסף הרבה וזכב ומתנות כיד המלך והיה דינו לישא אשה וללמוד תורה וילא ע"מ לישא אשה מיד. אמנם בלאחר דרך אחריו אליפז בן עשו וראה להרבו צפקודת אצונו ונתן לו הכל ועני חשוב כמות. אמנם מיד נשתנה דינו כר' יוחנן דרחיים על זוארו ויעסוק בתורה דעכשיו לא היה לו שוב צנחא לפרכס ולכן קם דרכו לבית שם ועבר ללמוד תורה ואח"כ לישא אשה שפיר לא נשא עד פ"ד.

עוד הקשה המהרמ"ש שם אהא דפסק הרמב"ם בפט"ו הג"ל דמחשש שמא יתצטל מותר לו לאחר ואם חשקה נפשו בתורה מותר לו לבטל לגמרי והרמב"ם נתן טעם לזה משום דעוסק במצוה פטור מן המצוה והקשה עליו מירושלמי פ"ק דשבת ה' ב' ובי ל"ל לר"ש הלמוד ע"מ לעשות וכו' ומינה דיוק דפ"ו מקרי אפשר להתקיים ע"י אחר כמ"ש צ"ע ומה אעשה נפשי חשקה בתורה אפשר לעולם שתתקיים ע"י אחר דעיקר הטעם למלא ולישב העולם ע"ש. ולפענ"ד ל"ע דברי פ"י ולשבת הם תרי מצות ותרי מילי נינהו ולשבת אפילו נשים ועבדים חייבים לשיטת התוס' ועוד ואפ"ה פטורים מפ"ו, עוד ל"ע צנחא דנראה דס"ל דמה שכתב הרמב"ם טעם משום דעוסק במצוה פטור מן המצוה קאי נמי אמי שחשקה נפשו בתורה כצ"ע, ולפענ"ד ל"ע דנראה דהאי טעמא דצנ"מ אינו אלא על העוסק בתורה דמותר להתאחר קאת וכה"ג ס"ל דעוסק במצוה פטור מן המצוה אבל מי שנפשו חשקה בתורה אינו מטעם דהעוסק במצוה תדע דלא כתב הא טעמא דעוסק במצוה אחר ה' ג' ולא היה קאי אחריויהו אלא כתבא אחר הא הלכתא דמותר להתאחר. וממילא מיושבת נמי קושייתו ובי העוסק בתורה פטור מכל מצות התורה וכקאיית הירושלמי

לפני המבול דכתיב כי הגער בן מאה שנה ימות ראוי לעונש לעתיד

ובן לפני מ"ת וא"כ קודם מ"ת לא היה חייב עד מאה שנה ועיין

ת"ח סנהדרין צ"א ודו"ק.

פ"ק דשבת, ולפמ"ש אחי שפיר דעוסק במלוא חינו פוטרי מכל המלוא חלל יקיים מלוא שניה בחיבור זמן חלל היכי דלא יוכל לקיים לא דלא דמי לקושיא הירושלמי ודו"ק.

ובמעט דכן עזאי דאמר חשקה נפשי אפשר לעולם שחלקיים כתבתי במקום אחר לפמ"ש ז"ל נחות דרגא ונתיב חיתתא כלומר דלקיים מלוא פ"ו נריך לזה עכ"פ אחי ענין של גשמי וחשק כדי לקיים המלוא וע"ד שאלו ז"ל יומא ס"ט ע"כ אמר להו חזי דאי קטלוהו ליה להבוא בליא עלמא חשבוהו חלתא יומי וצבו ציעתא בת יומא בכל ארץ ישראל ולא משתכח ופירש"י ציעתא בת יומא הנולד צו ציום לפי שפסק החימוס מן המעשים ואפילו אותן ששיעברו התרגלות כזר אינן מתבטלים צמיעה וצד"ה בליא עלמא פירש"י וכלה העולם שלא חתא פ"ו אמרי היכי נעביד נקטליה בליא עלמא ניציע רחמא אפלגא פלגא צרקיעא לא יבצי לפלגא פירש"י שיהא שלט צאדס לחקק לאשתו ולא לאחרת וכו' ע"ש. א"כ עכ"פ נריך להיות לו אחי ענין של גשמי וחשק לקיים המלוא. ובזה פירשתי הקרא הן צעון חוללתי ובחטא יחמתי אחי דכלא יח"כ א"כ לקיים המלוא ובגמ' הג"ל. וכן עזאי התגלל ואמר ומה אעשה ונפשי חשקה בחורה כלומר שאינו יכול לקיים המלוא ומה יכול לעשות שנפשו חשקה בחורה ואין לו חשק אחר וא"כ לו לקיים המלוא ומה נעמו צוה דברי ר"ל שנשא וגירש בת ר"ע שלא היה צידו לקיים המלוא מחמת שפסק ממנו הילך הרע לגמרי מחשבת החורה. ולפי"ז אחי שפיר מה שסיים הרמב"ם שאם לא נשא כ"כ אין לו עון והוא שלא יבצי יצרו מחגבר עליו דאם יצרו מחגבר עליו א"כ כבר צידו לקיים ואינו בכלל צ"ע ושפיר מחויב לישא אשה והבן כי זה צ"ד דבר חדש והבן הוא. ומה"ע כתב הרמב"ם דאין צידו עון ולא כתב מותר דאין זה היתר חלל זה בגדר אונס דאין צידו לקיים ודלא כמהרמ"ש דגם אם חשקה נפשו בחורה כצ"ע מותר לבעול דהרמב"ם לא כתב לשון מותר חלל אין צו עון.

העוררה לדין להלכתא דדין חשקה נפשי כצן עזאי שאינו צמיתות לקיים המלוא ליכא צינינו ורק להתאחר לזמן. והנה צהא לכוונה אם מתירה שלא יוכל ללמוד חורה היה ודאי מקום לסמוך ארצות הגדול הרמב"ם ז"ל שכתב דמותר להתאחר ומותר שמשמע לכתחילה ומיהו גם צהא הרי התנה הרמב"ם שלא יבצי יצרו מחגבר עליו חלל מי שילצו מחגבר עליו וכן לידי הרהור ח"ו ודאי דאפילו לאחר אסור וא"כ להלכה נראה דכל שאין יצרו מחגבר עליו מותר לו לאחר זמן הנשואין ולא שלא ישא כלל, חלל אם לא יוכל לקיים המלוא לגמרי לא אין צידו עון אם לא נשא כצ"ע. ומיהו אם יצרו מחגבר עליו וכן ח"ו לידי הרהור ציום ועומאח צלילה אין לו לאחר וכ"ש דלהרמב"ם גם זה צ"ע ואשרי למי שלומד חורה צעורה ודורות הראשונים ויכחו שנשאו נשים סמוך לפרקן ואינו דומה מי שיש לו פת צסלו למי שאין לו.

מש"כ בספיקת הצנין לזין אי האוכל ציו"כ מחמת סכנה אם מחויב עוד להתענות ור"כ צוה לישא חקירה הגרע"א

לענין לעלות לחורה צמנח ציו"כ. הנה הארכתי צוה צס"ד צספרי ח"צ מדור התשובות סימן נ"ט וח"ג סימן נ"ח ועוד צכמה מקומות הארכתי דדברי צב"ל טעות הם ועוד צצו"ח שלי ח"ג סימן קצ"ו וצח"ו (אשר אך ילא מצית הדפוס צס"ד) סימן קי"צ דוק משם וחשכת.

ובשאר דברי מלפול אין ח"ג להאריך, וכידוע שאין דרכי לשלשל בדבר אחד לשם מלפול כי אין אני אומר קבלו דעתו. וי"ד שיזכה ללמוד חורה לשמה בטורה סאות נפשו ונפש ידידו המברכו בברכה התורה בלב ונפש

מנשה הקטן

סימן רכו

למה לא נתחייבו נשים בפ"ו

ט' תמוז התשל"ג בני יצ"א

לצמרם משפחת העמרמי ש"ב ידידי ורב תביבי חכם ומשכיל כלו אומר כבוד וכו' מה"ד עמרם פופר הי"ו, ציריך מדינת שוויצריא. אחר"שה"ט צידיות.

מה שתמה למד לא נתחייבו הנשים ג"כ צפ"י לכל הפחות אחר הנשואין מאחר שא"כ לקיים המלוא זולתן. הנה בגמרא יצמות אמרו ז"ל מדכתיב וכצוה איש דרכו לכבוש ואין דרכה של אשה לכבוש והכונה כיון שאין צידה לכבוש אין לחייבה צמלוא שאין צידה ואין הקצ"ה צה צערוגיה עם צריותיו ואפ"י לאחר שנשא כיון דקיי"ל דאשה התובעת צפה הו"ל צכלל וצריתי מכס המורדים והפושעים צי ואמר ר' לוי חלו צני חשע מדות צני אסנת משע"ח ע"י נדרים כ' ע"ב ועוש"ע א"כ סימן ר"מ צני חלופה התובעת צפה וע"י ר"ן נדרים הג"ל צני חלופה שמעיה פניה להיות תובעת צפה וממילא מוצן מה שלא נתחייבו צוה וע"י ספרי משנה הלכות ח"ה סימן רל"צ דף קנ"ט ע"א שכתבו שם עוד טעם אחד. וצאמת כי דעת הרצב ראשונים דנשים נמי חייבות צלצבת עכ"פ, רק צמלות פ"ו פטורות.

ומה שתמה דלמה לקחו מהן קצלת שכר אותה מלוא שזולתן ערבות הם ומה ראיה דהחורה נחנה רשות לנשים להיותן חפצין צצותו דבר ולעשות כרונס. הנה צאמת כי צכאן הפריז על המדה וכבר אמרו ז"ל השוה הכתוב אשה לאיש לכל עונשים שצחורה חלל גם צדין ערבות מנשים הארכתי צוה צמקום אחר והראתי לדעת דדברי הרא"ש לאו כפשוטם הם דהרי גמרא מפורשת היא צצ"ז דף י"ח צאשת ר"ח צן חרדיין שנגזרה עליה מיתה על שלא מיחתה צצעלה שהיה הוגה השם צאותיותיו, הרי מפורש דאשה נמי צכלל ערבות הם. וקל"ה יש לחלק צין צעלה דאשתו כגופו וצין ערבות לעלמא וצבן. מ"מ האחרונים פ"י פירוש אחר צדברי הרא"ש גם מן צצ"ה האריך צדברי הרא"ש חלו צחשובה.

בחש' סימן י"ד וב"ש ח"ע סימן א' ס"ק י"ג ובספרי משנה הלכות על רבינו זכ"ג כתובות ס' ז"ל. והגם דרוב הפוסקים ס"ל דמטיק דיןא נשא אדם כמה נשים עכ"פ ודאי דרוב העולם לא נשאו כמה נשים צומנם דאל"כ הא"ך נסתפקו בזה ואפילו להחילוק בין מדעתה ובין שלא מדעתה עכ"פ אם לריבון דעתה מה נראה כבר דאין בזה איסור אם לא נשא יותר ודו"ק. אלא דלפי"ז אין קושיא הא"ך לכתחילה תקן רגמ"ה שלא ישאו רק אשה אחת כיון דמטיק דיןא ליכא מלוה לישא יותר מאשה אחת ואדרבה כיון דראו חכמי דורו הועלת גדול בתקנתו שהוא תקון העולם קבלו תקנה זו.

והא דלא חששו משום עיכוב למשיח דכרי המלוה בידו לקיים בזה וכן מלת לערצ יכול לקיים בזה וכלא אין גבול כמה נשמות לריך אדם אחד להוריד וכל שעושה מה שצדו הרי קיים הליזיו והחיוצ שעליו ואם לא יוכל באמת לקיים המלוה אם אשה זו כה"ג לא גזר כמ"ש הרשב"א בחש' ס' תקנ"ז שרגמ"ה לא תקן במקום שהוא מלוה לגרשה וכו"ס צמרדי פרק המדיר כתב דהעוברת על דת מלוה לגרשה ורגמ"ה לא תקן בזה ובראצ"ן הביאו המרדכי פ' אע"פ כתב ח"ל וראצ"ן כתב אעפ"י שהלכה כרבותינו בדורות הללו שאין אדם נושא שתי נשים ביחד לא משהיין לה ואם נשכיל אחרת שיוסרו קמסין לה להחיר לו לישא אחרת והיא תשכ וחתענן עכ"ל. עוד חש' מהר"ם בחי' מרדכי ח"ל, ושאלת אשה המורדת ואינה רואה להיות אללו ולא לקבל גט וכו' ואם אינה רואה למחול כתובתה החרנו לה לישא אחרת והיא תשכ באלמנות חיות עד שתתראה למחול כתובתה ויגרשנה אז וכתב רבינו אצל כמו כן דכה"ג לא יעלה על לב איש שיבעל מפ"ו ושלים מאיר בר ברוך.

ובתש' מהר"ם מפדואה סימן י"ג האריך בדבריהם וכתב על חש' מהר"ם הכ"ל בדודאי היה מותר לו לגרש בע"כ אלא שלא ראה לתת כתובתה ובן כתובות הרשב"א שהוא רבינו שמשון בן אברהם ס' ר"פ זמי ששהב עם אשתו עשר שנים ולא ילדו כתב שר"ג לא תקן במקום מלוה וכן בנמק"י פ' הבא על יבמתו וכו"כ הריטב"א ז"ל ע"ש מה שהאריך מהרמ"פ הכ"ל ועי' ד"מ ח"ע סימן קי"ט סק"ב וצמ"א שם ובצית שמואל סימן ע"ז סק"ג וא"כ פשוט דמשום חדר"ג לא בעלו שום מלוה ואדרבה כתבו מפורש דמקום מלוה לא גזרי ולא אסרו לישא אחרת על אשתו ואם קיים באשתו ראשונה ח"כ כבר נפטר מחיובו. ולפי"ז אדרבה אומר אני דהוא תקנה גדולה גם לביאת המשיח דנראה אם היה ביד אדם לישא כמה נשים היו הגבירים נושאים כמה נשים ולא היו יכולים בני עניים בכלל לישא אשה כי לעולם העולם הוא מחלח זכרים ומחלח נקבות כמ"ש בגמרא יצמות וא"כ היו נשארים כמה מבני עניים מצלי יכולת לקיים המלוה אצל עכשיו שאין אדם נושא אלא אשה אחת ממילא נשארו הנשים ויותר ממה שהאשה רואה לישא האשה רואה לישא וממילא בכל דהוא נוחא לה והוא תקנה גדולה.

ומה שחמה דלמה לקחו מהן קבלת שכר אותה מלוה שזולתה ח"א לקיימה, יפה העיר. אמנם ימחול נא לעיין בספרינו הכ"ל דף 286 ד"ה ובתשובה אחת שהבאתי שם בשם הר"ן ושאר פוסקים דזמן הזה שהבעל אינו רשאי לישא אשה אחרת על אשתו מגזירת רגמ"ה מחוייבת האשה לבעלה בקיום פ"ו וגם במלות אל תנה ירך כיון דהוא מחויב במלוה זו והיא המונעת אותו מלישא אחרת ח"כ בשעה שנשאה על דעת כן נשאה וכרי היא מקבלת על עצמה בשעת נשואין שיקיים בעלה עמה כל חיובי הבעל שמחויב בהם מדיני אישות וכיון שכן ודאי אפילו נימא דפנויה מותרת לשחות כוס של עקרין ודלא כדעת הפוסקים דנשים נמי חייבות בלשכת עכ"פ מ"מ ח"א משועבדת לבעלה ואסורה לשחות שלא ברשותו כלל ורשותו לא מהני שהרי הוא מחויב לקיים מלות אל תנה ואין בידו לפטור עצמו מה שחייבתו החורה, ובאמת כתב הר"ן מפורש ג"כ שהאשה יש לה חלק במלות פ"ו הגם דאינה מחויבת מ"מ אם היו לה בנים עם בעלה יש לה חלק במלוה שסייעה לו בקיום המלוה עכ"פ ח"ו לפשיק העניי משכרה אלא שלא ראה הקצ"ה לחייבה.

סימן רכז

עוד להג"ל

איך גזר חדרגמ"ה לבטל מפ"ו

בדברי הגמרא יצמות ס"ג ע"ב דאין בן דוד בא עד שיכלו כל הנשמות שנגוף ותמה איך קבלו היהודים חדרגמ"ה, ועכ"פ למה לא קבלוהו כהוראת שעה ולמה לא שמענו לגאוני דורינו שלא מיחו צמנהיגי המדינה שכופין את אחינו בניי מבני ספרד שלא לישא שתי נשים וצבו מעכבים את הגאולה ולמה לא תמכו בגמ' דבן עזאי שלא נשא מעכב הגאולה ואיך לא ראו הח"ס והמהר"ם שיק"א ח"ה סימן ע' מגמרא יצמות הכ"ל והאריך קצת בזה.

אמת אגיד כי היה מן הראוי להאריך בענינים אלו כי נגע בכמה דברים גבוהים ורמים, אמנם בעונ"ה אין הז"ג גם כי ל"ע לא הייתי בקו הבריאות וגם עכשיו עדיין אני תחת פקוח הרופא וצ"ה וצ"ש אשר הוטב לי ולכן אסתפק כעת ללאת בדרך כלל. ובמה שתמה הא"ך קבלו היהודים חדרגמ"ה על עצמם ולא חשו דעי"ז מעכבים ביאת משיח לדקיו ח"ו.

ראשונה עלינו להניח יסוד מוסד דגם בזמן הראשונים הנהיגים וזמן התלמוד והגאונים וגם לאחר כן רוב ירובא דרובא מאנשי מעלה לא לקחו נשים הרבה וכנראה דבכיון נמנעו מה ורק במלכים מלינו שנשאו נשים הרבה ולפעמים גם בסתם אנשים מלד המקרה עד שמלינו בזה מחלוקת בגמרא יצמות ס"ד אי נושא אדם כמה נשים דרב אחי אומר ורבא אמר נושא אדם כמה נשים ובעסב"ת פסק דמטיק דיןא אסור לישא יותר מאשה אחת וכן כתבו עוד איזה אחרונים דס"ל דהלכתא כר"א וכן נראה דעת רבינו ירוחם ועי' סב"ת מהל' תלואה שם וצ"ע אחש' עבודת הגרשוני סימן נ"ג ועי' מהרש"ל

סימן רכח

עוד להג"ל

חדרנמ"ה אי גזרו לזמן ידוע

סימן רכט

עוד להג"ל

למה בן עזאי לא נשא אשה

ומה שחמה עוד דלמה לא גזרו החרם על זמן ידוע. הנה באמת כי זו היא קושיה הגמרא שם יצמות ס"ג ז"ע אומר כל מי שאינו עוסק בפ"ו כאילו שופך דמים וממטע הדמות וכו' אמרו לו לז"ע יש גאה דורש וגאה מקיים גאה מקיים ואין גאה דורש ואתה גאה דורש ואין גאה מקיים אמר לכן ז"ע מה אעשה ונפשי חשקה בחורה אפשר לעולם שיקיים על ידי אחרים. הנה מצוה שהחכמים דדורו היו שואלים אותו וכו' השיב להם תי' למה לא נשא. האמנם במקום אחר הסבירי דברי בן עזאי דידוע דלקיים מצות פ"ו לר"ך עכ"פ להיות קלת בעולם הגשמי ואין קשוי אלא לדעת וע"ד רמז אמרו נחת דרגא ונתיב איתתא ולכן בן עזאי שהיה קשור בחכמת החורה עד אין סוף ולא היה לו שום חשקה דבר אחר פשוט לא היה יכול לקיים המצוה במציאות ולכן כששאלוהו השיב להם כפשוטו ומה אעשה ונפשי חשקה בחורה וממילא ח"א לו להיות שום חשק לשום דבר בעולם והו"ל בכלל אונס וכ"ש דאחי שפיר לשיטות דסברי דנתיב בת ר"ע וגירסה. ולהכ"ל אחי שפיר דלא היה לו במציאות לקיים המצוה.

וע"ד הח"ס והמרמ"ם ח"ח סימן ע' שפי' דברי רז"ל ז"צ מיום שחרב ביהמ"ק דין הוא שגזרו על עלמיו שלא לאכול בשר ושלא לישא אשה ולהוליד בנים ונמלא זרעו של ח"א כלה מאליו אלא הנה להם לישראל, וביאר הח"ס ז"ל דהקצ"ה כרת ברית את אבותינו לקיים זרעם אחריהם ולתת להם נחלת ארץ ישראל ואם ישראל יגזרו על עלמם שלא להוליד בנים ואין דור אחר בא וח"ו יכלה זרעו של ח"א והיה הש"י מוכרח להושיע ישראל ולהשיב בנים לגבולם ותמה מע"כ מדברי הגמרא דאין בן דוד בא עד שיכלו כל הגשמות שבגוף. הנה מצוה בדברי רבותינו דכמה אופנים לביאת המשיח ואני ה' בעתה אחישנה וכו' אחישנה לא וכו' בעתה ואמרו אלמלא שמרו ישראל שחי שבתות מיד נגאלו ולכאורה אפילו לא נולדו עדיין כל הגשמות. וזוהו כמדומה לי שראיתי לפרש הפסוק ולא יאמר הסרים בן אני עץ יבש כי כה אמר ה' לסריסים אשר ישמרו את שבתותי וגו' ונתיב להם בציתי וצחומותי יד ושם טוב מבנים ומצנות וגו' והכוונה דבסמוך כתב כה אמר ה' שמרו משפט ועשו לזקק כי קרובה ישועתי לבוא ולדקתי לבגלות הנה מדבר בזקקת ישועה וגאולה וכיון שקרובה ישועה לבא ודאי תלוי בגשמות שלא יאלו עדיין ולכן יאמר הסרים בן אני עץ יבש ולא אוכל לקרב בגאולה שהרי אין אני מוליד בנים וע"ז אומר לו הנביא שאל יאמר בן שהרי כה אמר ה' לסריסים אשר ישמרו שבת וכל השומר כהלכתו מקרב בגאולה ולכן ונתיב בציתי וצחומותי יד ושם טוב מבנים ומצנות כלומר כאלו ילד בנים וצנות וע"ז סייע בבנין המקדש והכ"נ בן ואולי גדולה עוד.

ומה שחמה עוד דלמה לא גזרו החרם על זמן ידוע. הנה באמת כי חדרנמ"ה לא היה אלא ד' מאות שנה ע"י ח"ע ס"י ח' ס"י. אלא שלאחר שבער הזמן חזרו חכמי הזמן וחזקוהו על להבא אחר שראו תועלת גדול ויאלו ממנו וכנראה דלאחר שנים גם האומות קבלוהו מבניי וכנראה שעכשיו כמעט ברוב מקומות גם האו"ה אין נושאים שחי נשים ע"פ חוקי המלכות שלהם. ובמקומות ספרד שלא גזרו בניי על עלמם זה גם העכו"ם הפראים נשארו ולא שינו זה מראה באלנצט עד כמה השפיע דרך החיים של בניי על או"ה ולדקה עשה הקצ"ה עם האומות שפזר ביניהם את בניי והם לא ידעו ולא יצונו בחשיכה יתהלכו ורודפים אותם והורגים אותם בעוג"ה.

איברא דהי"ש ציצמות פ"ו סימן מ"א חמ"ש מהרי"ק בשרש ק"א בשם הרשב"א בחשבה ששמע דלא גזר רגמ"ה רק עד כלות אלק החמשי ותמה עליו דהי"ש דהוא מילתא פריחה בשמועה פורחת ועוד הרי לא נזכר ברוב תקנות שלא גזר על אחר אלק החמשי ועכ"ל דאותו שאמר שלא נגזר רק עד אלק החמשי שכן היו מקובלים לפי הטעמים והסבירות על מה נחקנו גזירותיהם יורה שלא גזר ותיקן אלא עד אלק החמשי והיו כפרישת אשה במ"ת דאמר' בפ"ק דביצה דבר שנאסר במנין לר"ך מנין אחר להחירו אף דנעל הטעם ע"ש. נראה מצוה דס"ל דגזירת רגמ"ה עולמית היחה ולא כלה אחר אלק החמשי. ובשו"ת ח"ס ח"ע ס"י ז' כתב דהאחרונים לא ראו דברי הי"ש ולא ראו דבריו הדרי בהו וצח"מ סימן ר"ג כתב עוד דלא נראה לו להמליץ קולא בזה"ל שהוא אחר אלק החמשי דהרשב"א לא כתב כן לחלוטין רק ששמע כן, גם בשו"ת חכ"ל סימן קכ"ד כתב דלגבי האשכנזים אין להכניס בסוג ספק אם כלה זמן חרגמ"ה ע"ש.

ומידעו הבניי ובש"ע ח"ע סימן ח' ס"י פסק להדיא דלא החרים אלא עד סוף אלק החמשי וע"י ז"ש שם ס"ק כ"א דעכשיו אחר שכלה הזמן אינו אלא מנהג ובשו"ת מהרשד"ם ח"ע סימן ע"ח וסימן קכ"ב לירק להתיר מטעם זה ע"י כנה"ג סימן ח' בהגב"י אות י"ז וכי"כ בשו"ת לחם רב סימן נ"ה ובגינת ורדים חלק ז' כלל ח' סימן ע', ובשו"ת ר' חיים הכהן סימן ד' ובספר מאיר נתיבים ח"א סימן נ"ע ומשיב דבר ח"ד סימן ה' ובחלקת יואב סימן כ"ד. וע"י שו"ת תשירי ש"י ח"ח סימן תקנ"ח מה שהאריך הרבה דהרמב"ם פליג ולא ס"ל כלל מחדרנמ"ה דכיון דלא פשט איסורו ברוב ישראל לא חל החרם אפילו במקומות שקבלוהו וראה לעשות ס"ס מה ע"ש. אמנם לדידן אין נפק"מ וכמ"ש, וע"י אלוה"פ מה שהאריכו בזה.

שיטת ר"ת, ולא הרגיש כלל בסתירה זו. עכ"פ קושיא זו כנראה כבר נפתחה בגדולים ומה אדע שלא ידעו.

ומידו לפלפולא קאת היה נראה שלא תהיה הסתירה כ"כ גדולה לחלק דהני חרי עובדא הוי דיוק לשון תוס' כתובות שכתבו שם ח"ל ומתוך כך החיר ר"ת לכת ישראל שהמירה וצא עליה עו"כ לקיימה לאותו עו"כ כשנתגייר וכו' והנה כתב וצא עליה עו"כ ולשון וצא עליה משמע באקראי בעלמא אבל בסופה הביא המעשה באשה שנשאתה לעו"כ וגשאה עו"כ ונתגיירו היא ובעלה ואומר ר"ת דאסורה ליה כשם שאסורה לבעל כך אסורה לבעל והנה כאן דיוק שגשאה עו"כ היינו לשם נשואין ולא שצא עליה בסתם ולכאורה נראה לדיוק שינוי זה.

ורפ"ז היה אפ"ל ולחלק דדוקא כשנשאה לשם נשואין הוא דאמר ר"ת על בעלה ועל בעלה אבל צא עליה באקראי בעלמא הו"ל בכלל ביאת בהמה ואינו אוסר ופוסל על בעלה ואל תחמה על חילוק זה שהרי מצינו חלוק בין ביאה דרך זנות לדרך חתון בעכו"ם דלא אסרה תורה ביאה אלא דרך חתון אבל הכא על הגויש שלא בדרך חתון או להיפוך לא אסרה תורה אלא צ"ד של חשמונאים גזרו עליהם משום נשג"ז. ועכ"פ נראה דמכ"מ מחלקין בין חתון לזנות וע"כ בדרך חתון כיוון דנשאה לשם נישואין הו"ל כאשתו אף שאין קידושין תופסין בהם אבל באקראי בעלמא הו"ל כמעשה בהמה וצפרע לפ"מ שכתבתי במקום אחר לפ"מ ש' אשר צר חמורים צרם והו"ל עס הדומה לחמור והו"ל כצא על הבהמה ודומה למעשה דלוחו מין דצא על הכותית ואחא אליה ואידמי ליה ואמר עבד קנ"ה ניסא לשקרא ואמר ליה אשר צר חמורים צרם ולכן ס"ל דאינו אוסר נמי כל שאינו דרך נשואין.

ובהא היה אפשר נמי לישב סתירה אחרת דכאן בכתובות משמע לכאורה דלר"ת ביאת עכו"ם אינה אוסרת על בעלה כלל. ומיכו צהשי' הרא"ש כלל ל"ב סימן ח' באשה שנחשבה בגוים ע"י נפשות אסורה לבעלה ופי' ר"ת אפילו לבעלה ישראל דחיישינן שמא נתרנית למאן חן בעיניהם שלא יהרגוה וכן הביא בשמו צהשי' מהר"ם צ"ב סימן תתרי"ט וסימן תתרכ"א וצ"מ ככתובות דף ג' הביא מחלוקת צפי' ר"ת י"א דדעתו דנאסרה על בעלה ג"כ ולא החיר אלא לבעלה עכו"ם ולא לבעל משום דלא שייך לומר אחד ואחד לבעל וי"א דליכא איסור וי"א דאסור אלא שאינו בכלל ג"ע שחתחייב להרוג עמה ולא לעזור ע"ש ועי' מאירי סנהדרין ע"ד וצבצב"מ. וצ"מ חיים שאל סימן מ"ב האריך בדבר ע"ש.

ורבאורה דא נמי סתירה הוא דצ"מ הרא"ש ה"ל וצבל המקומות כ' להדיא דביאת עכו"ם אוסרת וכן לא כתב הכי ועי' תה"ד סימן רי"ט שכתב נמי דדוקא גדול לומר דר"ת לא הרגיש בכל אותן הראיות המפורשות במתניחין ותלמוד דאשה אסורה לבעלה ע"י גוי ועפי' אית לן למימר דר"ת מודה דאסורה לבעלה ואע"ג דחשיב ביאתו כבהמה ה"מ לפניו בעל וכו' ע"ש. ובאמת כי כן יש לדיוק בלשון תוס' שכתבו דאין חייבין מיחה על ביאת מארי משמע דמיחה הוא דליכא אבל

אלא דהתוס' נדה י"ג ד"ה עד שיכלו כל הנשמות שצנוף הקשו והא דאמר (שבת קי"ח) אלמלא שמרו ישראל שתי שבתות מיד היו נגאלים וי"ל דהרבה היו יולדות צברים אחד ע"ש ולפי"ז י"ל בדרך פשוט ואל יאמר הסרים וגו' דכיון דישמרו שבתותי ממילא יגרמו דהרבה יולדו צברים אחד.

ורב"ר האר"י הקדוש מפורסמים שפי' ובעונ"ה ילאו מה שיאלו כלומר דכיון דחטאנו ולכן הנשמות הישנות שיאלו כבר מגולגלים ולא יורדים נשמות חדשות והיינו ילאו הנשמות מה שיאלו כבר ולכן עדיין לא צא. עוד אמרו אין בן דוד צא עד שיהיה כלו זכאי או כלו חייב והנה כלו חייב הכונה דאל"כ נמלא זרעו של אברהם כלה ונאצד ואין ברירה וע"כ יגאלם. וממילא שפיר מיושבים דברי רבינו הגדול מרן הכ"ס ז"ל ותלמידו המכרמ"ש ה"ל.

העניי חדר לראש וי"ר שיחה לבנות בית נאמן בישראל לשם ולתפארת אבות כמות נפשו ונפש ש"ב דרשה"ט חפץ בגדולתו בלב נפש

משנה הקטן

סימן קל

פתירה בדברי ר"ת בביאת עכו"ם

י"ז תמוז התשל"ה בני יצ"א

מע"כ ידידי היקר חוב"ט מופלא ומופלג וכו' החבר כשי"ת מהדר יושף מנחם דייטש הי"ו, בן ידידי רב חביבי מהדר יצחק הי"ו. אחדשה"ט וט"ת,

ברב"ר שאלתך שאלת עדות מוכתשת בדברי ר"ת דתוס' כתובות דף ג' ע"ב ד"ה ולדרוש להו כתבו צ"ס ר"ת דביאת עכו"ם אינה אוסרת על בעלה ומתוך כך החיר ר"ת דה ישראל שהמירה וצא עליה עכו"ם לקיימה לאותו נכרי כשנתגייר דלא שייך לומר אחד לבעל ואחד לבעל צביאת מארי דהוי כביאת בהמה וריב"ם חולק עליו דע"י ביאת עו"כ נאסרה על בעלה ונתוס' שאנ"ן סופה כ"ו כתבו ח"ל. מקנין ע"י עו"כ מכאן מציא ר"ת ראיה באשה שנשאתה לעו"כ וגשאה עו"כ ונתגיירו היא ובעלה ואומר ר"ת דאסורה ליה כשם שאסורה לבעל כך אסורה לבעל ויש ר"ל דאין אסורה ליה דרחמנא אפקריה לרעי דעו"כ דכתב זרמח סוסים זרמחם ומציאין ראיה מדאמרינן אסתר פרהסיא היחה וכו' ומיכו אומר ר"ת דליתא דהא אמרינן מקנין ע"י עו"כ ואמרי' כאשר אצדתי מציא אצא אצדתי ממך אלמלא דעו"כ פוסל צביאחו וכו' ע"ש.

דע אכוצי ידידי כי זה יותר משנה ששמעתי סתירה זו מכ"ק אדמו"ר מרן מקלוחענצבורג שליט"א, ושוב הכבוננתי קלה צדבר ומאלתי דבספר מרגליות הים סנהדרין ע"ד שהקשה נמי סתירה זו והניח צ"ע ועי' פנ"י כתובות ה"ל מה שיאלו לישב

מטאלעשווא נחייעדו יחדיו לדון באשה שמסרבת לעמוד לד"ת וכו' וצ"ל לישא יאחריהם עוד מגדולי הדור וכ"כ בס' אורחין תליחא סימן קמ"ד וכ"כ בספר יהושע סימן ז"ח להחיר ובש"ת נחלה יעקב (להגאון מליאס) סימן ה' הסכים להגרע"א באשה שפשעה נגד הצעל ואינה רואית לקבל גט מחירין לו לישא אשה אחרת בלא ק"ר אלא שכתבו בס' אורחין תליחא הביא דבריו ומסיק להלכה מיבאל דוקא ע"י מאה רבנים.

גם מזה שלא הלכה לעצול ועצבה אחת נידויה כדון מורדת אשר משפעה מצוה"ע סימן ע"ז ס"ב דאשה שמוטה אח צעלה מחשמיש היא נקראת מורדת ובש"ת הרדב"ז ח"ב סימן ח"ש דאשה שמרדה ואינה רואית לדור עם צעלה מותר לצעל לישא אשה אחרת כי כתיבאל צו לא חיקון רגמ"ה שלא לישא אחי נשים או לגרש צע"כ וכן ס"ל בש"ת חושפת ראש סימן ג', אבל למעשה חלילה להקל בלי לירוק מאה רבנים היות שבש"ת שב"י ח"א סימן ק"כ כתב שאפילו זינחה לר"ך דוקא היתר מאה רבנים וכ"כ בח"ס א"ע ח"א ס"ג וב"ש סימן א' סק"ג יח"מ שם סק"ז שכתבו צ"ס הב"ח דכבר נהגו שלא להחיר בלא מאה רבנים באופן שצ"י היתר מאה רבנים כל אנפין שוין דיש להחיר בכה"ג ומכא טעמים הנ"ל ועוד החירו להצעל ר' פלוני נ"י לישא אשה אחרת על אשתו שצילשו גט וכחוצה וע"י היתר מאה רבנים ופונים ומצקשים להנערק בזהיתר בשעה אחת קודם ילא יענין הצעל ע"כ.

ו"א נחתי להכריח ח"י אחר צ"ד חשוד אלא לפלפל בדבריהם, ופשוט דלהלכה בדבריהם כן הוא לא מביעאל לשיטת הרשב"א בתשובה ח"ב סימן תי"ז שלא חיקון רגמ"ה אלא עד סוף חלק החמשי הביאו הב"י א"ע סימן א' וע"י ד"מ שם והגם דגם לאחר הזמן החזיקו צו במקום ולא החירוהו מ"מ אינו אלא מכת המנהג שלא החירוהו להדיא והמכרי"ל סי' כ"א כתב דחדר"ג לא היו אלא דרבנן ובמשנת דרי"א כתב דעכ"פ צוה"ז לא היו אלא דרבנן וע"י ד"ח להגה"ק אדמו"ר מאלח א"ע סימן י"ד וחכ"ל סימן קט"ז וק"י"ז ובגמ"ר כחוצות סימן ה"א בשאלת הר"ח ובחשו' רבינו אביגדור. אמנם צוה"ז א"ע סימן י"ד וחכ"ל סימן קט"ז וק"י"ז דהוי דאורייתא וצוה"ז יו"ד סימן קמ"ו כתב דחרס אף שהוא חמור יותר מדרבנן אבל אינו דאורייתא ממש רק הוא מדברי קבלה ולענין ספקא נראה לי לקולא ובש"ת מוה"ר"ם פאדוואה סמן י"ד נתן טעם להחרס כי שקדו על בנות ישראל שאם ירבה לו נשים ויוליד בנים הרבה לא יוכל לזנום בזהותיו בגולה ובחשו' מהר"ם מפאדוואה סימן ע"ז נתן טעם משום קטע"ה הוא ובשאלת יעב"ץ ח"ב סימן ע"ז כתב משום הסכנה. ומיחו ע"י ע"ז וע"ך יו"ד סימן רי"ח ס"ב צ"ס בהכ"ד וחרש"ל וגם מדברי הב"ש משמע דהוי דאורייתא ועכ"פ מספיקא לא ילאנו צוה לכ"ס.

והנהגה הרש"ל בחשו' הכריע שחקתה רגמ"ה היא לעולם ואפי' להאומרים דכלה הזמן ולא נשאר רק מנהג קבלה עליהם המנהג שינאר כמקדם גם בספר שמן רוקח ח"ב סימן ל"ב כתב

איסורא חיבא ונאסרת על צעלה. ולפמ"ש לכאורה היה נראה אחי שפיר בכל דיש חילוק בין צא עליה באקראי כבהמה ובין נשאל לשם חתון ומ"מ דברני צו דמראיות שהביא ר"ת בנמ"ס סוטה לכאורה משמע דכלל אופן ס"ל דנאסרת בין אצטל ובין אצטל אפילו בלי נשואין ונ"ע.

ידידך דושה"ס בלב תפש

מנשה הקטן

סימן קל"א

בחיתור מאה רבנים

ח' לחדש תרמ"ח התשל"ד ב"י יצ"א

מחיי חיים יכתב ויהיה לחיים בספרן של צדיקים גמורים עמקים ומחירים את מע"כ ידי"ג ורבנים הגאונים המפורסמים כג"ח מהר"ר יעקב פנ"ל לעבאוויתש אבדק"ק קאפיש שליט"א. וחקומדים על ימינו הרב הגאון מהר"ר משה זאב חלוי, הרב מגאטסווארדין, הרב הגאון מהר"ר יחזקאל ראפא, דומ"צ דקהל יטב לב ב"פ, שליט"א.

אחרשכ"ג זידידות נאמנה,

שליח עשה שליחותו והביא לפני פסק צ"ד בתשובה שלמה בענין היתר מאה רבנים עבור ר' פלוני בן פלוני נ"י ובקשני להנערק בצירוף דרבנן להיתר הנ"ל ולכתוב הערות אם יש לי על היתר וכו' כי ראוי להשתמש בכ"ג קלה דר"ת אעבור אלה פרשתא בקיור נמרץ לפי קולר הזמן.

ו"ר היתר. הן צא לפנינו צ"ד חתומי מטה ר' פלוני בן פלוני נ"י מפ"ה דרוקלין יצ"א בקובלנא על אשתו מ' פלוני צה פ' הכהן שאינה מתנהגת כבנות ישראל הכשרות כפי שנוהג לקמן שאינה הולכת לעצילה אפילו לאחר צקשה צעלה, היא מכה את צעלה ופעם עקרה את רוב זקנו, גם צרחה ממנו ולקחה אחר עמה את הילדים. הזמינו אותה הרבה והרבה פעמים שתעמוד לד"ת עם צעלה וסירבה מלציא אף פעם אחת כי אינה רואית לדון רק בערכאות באשר הם סוברים שכל הילדים הן זכרים וכן נקצות שייכים רק להאשה, ופעם אחת כשצא הצעל לראות את הילדים הכתה אותו ומסרה אותו לערכאות שגשו אותו בממתן. היא מסיתה את הילדים נגד אביהם אעפ"י שהוא נותן מעות עבור לרכיהם. (ע"כ טענת קובלנא של ר' פלוני הנ"ל).

תורה היתר. הנה אחר ששלחו לה שלש הזמנות (ויותר) וסירבה לעמוד לד"ת כבר כתב בכה"ג בש"ת אצני לזק להגאון מסיגטע א"ע סימן ע' שהותר לישא אשה אחרת הן מטעם מורדת הן מטעם עוברת על דת צמה שאינה רואית לעמוד לד"ת ובשם גיסו הגאון ד"ק זלאטשוב העיר צו שחיתו הגאון צעל חו"ד ז"ל עשה מעשה באשה שסירבה לעמוד עם צעלה לד"ת וכתיר לישא אשה על אשתו וכ"כ הרה"ג מסקלי"ע שהגאון צעל חו"ד והמכרי"ל אדק"ק סטאניסלאו והרה"ג

על דה משה כיון דלא מחייב צשיעצודה חו ע"ש. ולפענ"ד לא קשיא דלפענ"ד פשוט דעוצרת על דה נמי כ"ז שכיח חתח צעלה יש על הצעל שיעצודים עלה מן החורח דשיעצודי דאורייתא לא פקעי צמה שחטאה אלא שהחורח אמרה שיכול לגרשה אם לא חמאל חן בעיניו כי מאל צה אצל השיעצודים לא פקעי מיניה אלא לאחר שגירש ומה שאמרו ז"ל דעוצרת על דה פטור משיעצודים הם רק קנס חכמים וגם הללו דוקא אחר התראות כמבואר בגמרא כחוצות ס"ג ובש"ע א"ע סימן ע"ז וס"י פ', וא"כ שפיר נגרש צע"כ והו"א נתינה.

והן בקודש חיותי צשו"ת מחנה חיים ח"ג א"ע ס"צ שיאל בדבר חדש בלחוד שאשחו צרחה ממנו עם א"י ר"ל והציע הגאון ז"ל שיכתוב לה הצעל גט פטורין ויעשה שליח להולכה לעיר בוקארעשט אשר דרך שם הזונה הזאת וכאשר ילך השליח ליתן לה הגט יטעל הצעל הגט צפני שנים זה שלא צפני זה ומכ"ח הגט צעל ומיור ר"ג (בגמרא גיטין ל"ג) חיקן שלא לצעל הגט והוא עשה שלא כהוגן ועקרו רבנן לקידושין מיניה ומנאלת פנויה למפרע ועכשיו מותר לו לישא אשה ואין עליו חדר"צ ואפילו לרבי שם דעטלו מצוטל אם צעלו צפני אחד לא מהני ציעולו ואמרין מה כח צ"ד יפה ואפקעיניהו לקדושין כמבואר שם בחוס' ל"ג ד"ה רבי סבר וכן מבואר צצ"ש סימן קמ"א סק"ג והגם שכתבו החוס' שם צחד חיראל דכל שמכין לחפיה צצ"א להילכ ממנה או מחכוין לעבר ממחרים לא עשו חקנה מיהו כחצ הרצצ"א צגיעין שם ד"ה כל דמקדש דלחפיה על צה לחוחו או לעבר ממחרים אינו יכול דלא הפקיעו חכמים קדושי אלא לתקנה מועלת משום חקנה עגונות או משום חקנה ממחרים אצל להפסיד לקלקל לא הפקיעום הלכך כל שהוא מכין לחפיה ולעבר לא הפקיעו אצל היכא שאינו מכין לכך ומתוך כך חיתרמי דמטער ממחרים דידה או שזנחה וגללה צכך אין צכך כלום עכ"ל ע"ש. ולפי"ז צדידן נמי דעונתו רק להחיר עגמו מצבלי עיגון שלה ולהחיר עגמו מחדר"ג יפקרו הקדושין עכ"ל. ודבר זה לפלא דא"כ צעלה חורח חדר"ג וגם ח"ו צעלה כל הלכות אישות וד"ק.

ורפעינ"ד דמה שאמרו ז"ל הוא עשה שלא כהוגן לפיכך עשו עמו שלא כהוגן והפקיעו חכמים קדושין מיניה היינו כדי לקנסו צמה שעשה שלא כהוגן שהוא רחב לצעל הגט ולקלקל אשחו ולכן עשו עמו שלא כהוגן והפקיעו הקדושין מיניו. הנה פשוט דהפקעת קדושין לא עשו אלא כשהוא קנס לו ועשו עמו שלא כהוגן שלא יועילו מעשיו היינו מעשה הציעול אצל שיעטל ויעשו לו עוצרתו לא צעלו הקדושין ואין ציד אדם לצעל קדושין אלא לגרש את אשחו ולמה יועיל ציעול שלו לעוצרתו לצעל הקדושין. ואדרבה לולא דמסתפינה הייתי אומר דאפילו למאן דלא חייש שמא יחפה צצ"א מ"מ אם רואה לצעל קדושי עגמו לא יועיל והטעם דהתם עכ"פ עשה שלא כהוגן צציעול הגט ואף שכונתו לחפיה צצ"א אצל הכא הרי צרנונו לצעל הקדושין ולפטור עגמו מאשה זו ואם נחיר לו אז נעשית ראונו לפטר ממנה. ואפקעיניהו לקדושין הסביר צצ"מ כחוצות ג' דכיון שאמר כדח משה וישראל הרי הוא כמו שהתנה צקדושין ע"מ שיראו חכמים ולא ימחו אלו הקדושין וכו' ע"ש, וכיון שאין

דאף להרצצ"א דאחרי אלק החמישי ליכא חרס וכמ"ש בצ"י והרמ"א מ"מ כחצ הרש"ך ח"ג סימן ק"ח דתקנה הקהל היו דאורייתא צלה חרס וכ"כ צהכ"ד סימן רס"ה צשם הגמ"י ומכ"ר מינן סימן י' צשם רש"י ומרדכי וא"ז שבעצור על חקנה הציצור לוקה וע"י אולח"פ מה שאסף גורנה דעות הפוסקים צזה. ורצינו הח"ס א"ע סימן ג' אחר שהציד דברי הצ"ח צחש"י סימן כ"ח צצא להשוות חש"י רש"ל סימן ס"ה עם פסקו של רמ"א סימן א' וגם דברי מהרמ"פ סימן נ"ג אשר רמח הח"מ סימן קי"ע ס"ק ז' העלה דבר חדש, דרגמ"ה חקן צ' חקנה א' שלא לגרש צע"כ והוא סיג לחורח צצציל הפדו"ס שזללו צצנות ישראל ההגונות והחרים צחרם זה ולא קצב לו זמן ולא מקום ונחפשט צכל ישראל ולא התנה צזה להחירו כלל ע"י ק' רצנים. אמנם הסכימו רוב הגאונים כגולם צצמקום מלוח דאורייתא כגון ציעול פ"ו ויבום וכדומה לא גזר. חקנה שניה אינה סיג לחורח אלא מפני הרגל קטעה החרים שלא ישא אשה על אשחו והיא קילה ולא נחפשטה צכל מקום וקצב זמן לתקנה זו עד סוף אלק החמישי ומ"מ כחצ היש"ש כיון שלא נמנעו מלהחיר צכלות הזמן החרם ממילא נשאר החרם כמקדם ע"ש. מ"מ הקיל הגאון יש"ש והתנה שאם יצואו חכמי הדור ויראו לורך ענין להחיר יחירוהו ע"י ק' רצנים וכחצ צ"ש דמס"ה ספיקו להקל. והני צ' חקנה כל אחד קילו היו חמורתא דלישא צ' נשים דהוא קילה להחיר ע"י ק"ר לעומת זה חמירא דאפילו לדבר מלוח דאורייתא לא הקיל אלא צק"ר שהרי צידו להציע לפני חכמי הדור ולמלאו ק"ר. ולגרש צע"כ דחמיר ולא ניתן רשות להחירו צשום חופן לעולם ע"כ צמקום מלוח לא גזר כלל ולא לריך שיהיו ועורח צמקום מלוח ולכן יפה כחצ השצ יעקב א"ע סימן א' לחלק אם היא פושעת צכך דשהיה פושעת כגון עוצרת על דה מחירים לו לגרשה על כרחא ולא יעריח להיחר ק"ר וחוסרנה כל הנשים ע"ש.

ורמעי' הח"ס צדידן חרוייהו איכא, משום מלוח איכא שהרי עוצרת על דה צין משום שלא עזלה שהוא מ"ע דאורייתא ואפילו אי צבר קיים פ"ו מ"מ אכתי איכא משום דלעצד אל חנה וגם שהרגילה קטעה שהכחה לחוח וצרחה מלפניו ועוד, אלא דצחמח לא מנינו טעם וחילוק של מרן לשאר פוסקים וא"ע.

וציפיתי נפיה לרצינו הגדול הרצצ"א ז"ל צח"י למס' גיטין דף ע"ה פ"ה ע"א שחמה למח לא ילפינן נתינה צע"כ הוב נתינה מאשה דכחצ ונחן צידה וקיי"ל דמתגרשת צע"כ ותי' דנתינה צע"כ היכי דמחייב חוחו לא היו נתינה וצגט אשה כיון שאין הצעל קנוי להאשה וגם שחרור נמי אין הרב קנוי לעצד אלא שיש שצצוד לאשה על צעלה צעודה חחחוי כשהוא צה לבלק שצצודו מעליו אם אחה צה למר שאין יכול לסלקו אלא מדעת האשה נמאל שחמה מחייב את שלו צע"כ ואל חחייציייהו וכיון שכן צפריעת צע"ח נמי נתינה צע"כ היא נתינה ע"ש. ובצ"מ מרהר"ס ח"ז סימן י"ז הקשה לפ"ד הרצצ"א דא"כ צאשה עוצרת על דה דצלא"ה פטור הצעל משעצודים לאשחו לא יועיל גם צע"כ משום דנתינה צע"כ לא שמה נתינה ועכ"פ מדן הש"ס לא יועיל גט צע"כ צעוצרת

אמרין כל המקדש אד"ר מקדש דהא חייבי לאוין ושנייה וכמה עבירות דאורייתא ותפסי קדושין ועי' ריב"ש סמן של"ט צקהל שהחרימו לעשות גדר, ובספרי משנה כלכות ח"צ סימן ל"ה הארכתי בענינים אלו.

היוצא לנו דלאו בכל מקום אמרין אפקעינהו אלא היכא דהס אמרו אמרו וא"כ י"ל נמי לידון דככה"ג לא אמרו כלל אפקעינהו היכא דהוא רואה בהפקעת הקדושין רק היכי שר"ו לקב"ו וק"ל. וזכר שפיר מיושבת קושית החוס' גיטין ל"ג דשמואל יתפס דכ"י נמי כה"ג הס לא אמרו לן דמהני ולכן ודאי דלא מהני כה"ג שהוא רואה בהפקעת קדושין וכנ"ל וגם צ"ל לא היו הח"ס מהא"י טעמא גופיך דכ"ג שהוא רואה בהפקעת לא נעשית פנויה למפרע אלא דבהא אכתי אפשר היכי דליהוי לא ידע אצל כה"ג לא חיישין ובסמך הו"ל החראה ודאי ודו"ק.

ונחזור לנידון דיון, דהנה פשוט דהכס דיש אופנים שמוחר לגרש צ"כ או ע"פ היחר מאה רבנים מ"מ פשוט דדוקא אחר האכרת והחראת צית דין לאשה, ובגמרא כחצות דף ס"ג המורדת על צעלה פוחתין לה מכחוצתה שצ"כ דנרין שצ"כ ר"י אומר שצ"כ ערפטיקין וכו' וכן המורד על אשתו מוסיפין על כחוצתה וכו' ובגמרא רבותינו חזרו ונמנו שהיו מכריזין עליה ד' שבתות זו אחר זו ושלחין לה צ"ד הוי יודעת שאפילו כחוצתך מאה מנה הפסדת ואמ"ר רמי בר חמא אין מכריזין עליה אלא צבתי כנסיות וצבתי מדרשות ואמר רמי בר חמא פעמים שולחין לה מצות דין אחת קודם הכרח ואחת לאחר הכרח ואמר רבא אמר רב ששח הלכה נמלכין זה ועי' א"ע סימן ע"ז ס"ב ולא מיצט"ל לדעת ה"ס חולקין ברמ"א שאין להחיר לו לישא אחרת בתוך י"ב חודש ודעת הרמ"א שכן עיקר אלא אפילו להאימרים דצ"כ שאין נושאין צ' נשים לא משהיין לה י"ב חדש אם רואה לגרשה ואם אין רואה מתירין לו לישא אחרת והוא דעת המרדכי והרא"ן ועי' ח"מ שם סקט"ז מ"מ פשוט דלכ"ע לריבין החראת צ"ד וצירור גמור לא דשמואל אין האמת עס בצעל.

ונראה נמי דהאי צירור שצ"כין לצר צ"י עדות צרורה דליהוי היא דקגרמא לכל ולא צא מידו שהוא נתן ידו בין שנייה ואריך צ' עדים כשרים שיפידו שכדברי בצעל כן הוא או ע"פ הדאמחא ובגון שיש לנו צ' עדים כשרים שילאח בלי קטטה צ"י לצינה והוא לא נתן אלצע צ"י שנייה דאי לאו הכי א"כ חקנת רגמ"ה מה הוסיפה בלא עיקר התקנה היכא שלא יתעללו הפרוצים עס צנות ישראל ויילקו להם ואח"כ יוילאח צ"כ ואפילו היכא דליכא ע"א כהצ"ש א"ע סימן קנ"ה דאינו נאמן להחיר לצעל לישא אשה אחרת במקום חרגמ"ה ח"ל שם, נראה צ"כ דיש חרגמ"ה שלא ישא אשה על אשתו אין ע"א נאמן שמתא אשתו דהא דצר שנתחזק באיסור הוא ואין ע"א נאמן כמ"ס ציו"ד והגרע"א ל"ן לעיין צ"ש לעיל סימן ט"ו סק"כ וכוונתו דשם כתב מפורש דע"א אינו מהימן לענין חרגמ"ה דכל דצר שהוא בחזקת איסור אינו נאמן ע"א להוציא מחזקתו וא"כ הכ"י אפילו היכא לן ע"א שצ"כ אחרת בלי קטטה

חכמים רואים כרי נחצטל החנאי וצטלו הקדושין כמו צכל מקדש על חנאי שאם נחצטל החנאי נחצטל הקדושין ע"ש, וא"כ כה"ג שהוא רואה לצעל הקדושין לא אמרין כ"י ודו"ק.

גם עיקר דבריו לא זכיתי להבין לא מיצט"ל למ"ד דהדר"ג צ"כ"י לא הוי אלא איסור דרבנן א"כ אפילו נימא אפקעו לקדושין א"כ מאי מעלייתא הוא כיון שפושט צעילתו למפרע צעילת זנות א"כ מאי תקנתיה צצ"טול הגט הרי עשה כל צעילתיו צ"י למפרע ועבר עכ"פ אצ"י למפרע והכא חדא איסורא של חדר"ג והתם כמה איסורי וגם אס"י לו צנים ממנה עשה אותם צ"י פנויה למפרע ועוד כמה ענינים הנגזעים לעניני קרובי אשתו ואפילו למ"ד דאורייתא מ"מ לא אמרין ליה לעצור ששט נפש באיסור דרבנן ואפשר דהרשב"א איסורי דרבנן חמירי מדאורייתא אחד כמ"ס רבינו יונה צ"ס ש"ת.

ועוד צו שלישי דצ"ע סימן קמ"א סס"ז כתב מי ששלח גט לאשתו וחזר וצטלו צפני שנים אחרים וכן מי שמסר מודעה על הגט מכין אותו מכת מרדות מפני שגורם להיות ממחרים וצבגהת יד אפרים הציאו צצ"ט"ש שם דאם ציטל צפני אחד מספקא ליה אי מלקין אותו אצל אס ציטל צפני צ' זה שלא צפני זה לדעת החוס' א"ע"פ שהצ"טול לא מועיל מ"מ לוקח משום הוצאת לפ"ע ע"ש. והגם שיש לדחוק קצת מ"מ נראה שצ"ע דאין זו ענה נכונה יותר מלהחיר צביתר של מאה רבנים דלא ליכא איסור כלל משום חדר"ג.

ועוד יש לומר לפמ"ש הרשב"א בחצ"ה ח"ל, ואע"פ שאמרנו צ"י אין טענה אונס צביעין משום פרוצות ומשום נגושות וצבגהת וקידש צ"י ח"ה מ"ה וצבגהת דאורייתא אכורסי צבגהת פ"י צ"ש כל המקדש אד"ר מקדש ואפקעינהו רבנן לקדושין מייבא אין זה הכלל לכל מה שאמר חכמים שלא יעשה כן שאם עשה אינו עשוי אין לך אלא מה שהחירו צבן צפירות שאל"כ אף אנו נאמר שכל שעשה שלא כהוגן צקידושי לא ניהוש לקידושי מפני שאמרנו צבגהת פצ"ש צבגהת עוצדא דגרש דאחצ"ה אצ"י כורסיא ואחא איניש אחרינא ותעשה מייבא וקדשה וצעלה ורצ צרונא ור"ה חלמיהו דר"ה הוי התם ולא אצרכיה גיטא מצתרא ופי' התם טעמא משום שהוא עשה שלא כהוגן וכו' וא"כ מה ששינוי האומר לשלוחו לא וקדש לי אשה פלוגית הלך וקידש לעצמו הכ"י נאמר שאינה מקדשה לשני כיון שפושט שלא כהוגן אלא שלא צכ"מ אנו אמרין כן אלא היכא דאמרנו אמרו היכא דלא אמרו מנפשיין לא אמרין. ולענין הגט כתב שם דלד"ה לא אמרין אד"ר מגרש אפילו אי נימא כצ"ר לומר בקדושין כן מדאמרין כחצות משום פרוצות ונגושות ואקשיין מי איכא מידי דמדאורייתא לא הוי גט ומשום פרוצות ומשום נגושות שרין א"י לעלמא ופרקיין אין כל המקדש אד"ר מקדש ואפקעינהו רבנן לקדושין מייבא ואי איתא דאמרין כל דמגרש אד"ר צ מגרש ל"ל אין כל דמגרש אד"ר מגרש ע"ש. וכ"כ עוד הרשב"א בחצ"ה למד צבגהת לא החירו חכמים צמים שאין להם סוף ע"ש ועי' ש"ח מוכרי"ן צן לצ סימן קכ"ו ומכרי"ק שרש פ"ד צש חצ"ה הרשב"א היפך זה ועי' עוד מנדכי ר"פ האומר דהדרגמ"ה אינו משקיע הקדושין ולא

שליח צ"ד ואולי האמת הוא היפך שהוא הכה את האשכ והלוי
 לה עד שמצבה אותו ואת ביתו וכל אשר לו וכמ"ש הח"ס הנ"ל
 וכמ"ש הנחלת יעקב דא"כ כל אחד יעשה את אשתו פושעת ויבא
 לפני הצ"ד ויתירו לו לישא אשה אחרת. ולפענ"ד היה לריך
 אחר שכתב בהיתר קובלנא דבעל היה לריך להיות לשון כזה
 בערך.

הנה אחרי שמענו קובלנא דבעל ר' פלוני וצירנו הדברים
 שהם אמיתיים ע"י עדים כשרים או לאחר ששלחנו ג'
 התראות והזמנות למרת פלונית אשת מוה"ר פלוני הנ"ל
 וסירבה לבא לד"ת וגם צירנו בגביות עדות שהבעל ר' פלוני
 הנ"ל לא נתן אצבע בין שניהם ולא יצטרף לה בנשוא חתונה
 לסבול ונחזרר לן שיש כדאי סמיכה על דברי הבעל ר' פלוני
 הנ"ל בכל הדברים או מקצתם כפי שנתברר בצירור גמור. ואחר
 ההתראות כמבואר בש"ע ופוסקים צאנו אל הסכמה והחלטה
 כדלהלן. (א) אחרי ששלחנו לה' ג' הזמנות מבואר בשו"ת אבני
 וכו', ומלך שלא הלכה לעצילה וכו'. אבל לפי מה שהוא נכתב
 בהיתר לפנינו אינו מבואר כלל ושום רמז דהצ"ד ציררו בכלל
 אמיתות קובלנא של ר' פלוני הנ"ל ופשוט דלאו מפיו אנו
 חיים בזה.

ועובדא ידענא מה שקרה לפני כמה שנים צבעל שצא
 בקובלנא על אשתו שמצבה אותו קרוב לג' שנים וקרא
 האצ"ד על הטעם. את אזי האשה והסביר לה הענין מה שיאמרו
 מסירוצה ומיד באתה להצ"ד ועמדה לד"ת והיה שם ג"כ
 טענה בצביל הילדים שסירבה למסורם לצבעל והאצ"ד הצביע
 לה שהענין יסתדר אחרי קבלת הגט וכן עשו, וילדות היתה צי
 ופלפלתו עם האצ"ד דאכתי כיון דמסרבת בצביל הילדים
 מסרבת היא ולאחר השקליא ועריא החלטנו אז דאם יסרב
 הצבעל דוקא לדון גם בצביל הילדים והיא לא תתירא ואם לאו
 לא יתן ג"פ הנה האשה לא תצא לד"ת ולא תתגרש וגם הילדים
 ממילא ישארו אצלה ובלתי מסודר רק שאין נחיר עוד היתר
 חרם של רגמ"ה ומה יהיה הרינו שהגט לא יתקיים והילדים
 ממילא לא תתן לו ותלך לערכאות עבור הילדים והיא תשכ
 עגונה כל ימיה וגם לו לא יהיה הזרע והוא ישא צלי גט. בשלמא
 אם יהיה אפשר לסדר גם הילדים היה ודאי טוב מאד ויכון שלא
 לגרש עד שיסדרו אבל צין כך וצין כך לא יסדרו עם הילדים
 א"כ ודאי טוב שהבעל ישא עכ"פ עם ג"פ ולא ישא בהיתר מ"ר
 ואולי דכאן נמי אם היה הצ"ד מדברים עם האשה לסדר
 הג"פ צלי סידור להילדים אולי היתה מקבלת והיה עכ"פ ג"פ
 ולמה נחיר לו לישא אחרת צלי ג"פ אם אפשר לסדר גט.
 גם אולי דכה"ג היה יכול הצבעל לסדר מה שהוא שעכ"פ יהיה
 לו חיבה חרות צחינוך הבנים אפילו אצלה והיה לו שייכות
 עם ילדיו ולראות אותם מידי שצבוע שצבוע או כיוצא בזה וצמחך
 הזמן אולי כשיגדלו הנערים ויראו האמת יחזרו לו וצפרע
 כשילכו ציטיות אבל באופן הזה שתקבלם ע"י ערכאות יהיה
 קשה מאד לו לחנך הבנים שהרי תאמר ציות משפט לאומי כי
 הצבעל אינו מתחשב עם הילדים וכיוצא בזה ולא יתנו לו אפילו
 לראותם בלבד ולכן לפענ"ד באופן כזה היה אולי מסתדר קצת
 הענין.

לא היה מהימן דעוקמה אחזקת רוב נשים דלא מרדה ולא פסק
 לחיותה ממקום צבעל צלי שכתב אותה או עשה לה דברים
 שא"ל לסבול וכדון צרחה והגם שהוא אומר שהיא הכחה אותו
 מן יומם דכדצרוי בן הוא. ועוד אפשר שהוא הכה אותה
 הוכרחה להציל עצמה מן המכות שלו וע"י ח"ס ע"א סימן ל"ט
 שיש מי שהקשה אצ"ש הנ"ל והח"ס חחק דצרוי מגמי צבורות
 דבאשה החמירו בצופה והקילו בתחלתה וכתב דכ"ז צע"א
 אומר מת אבל צע"א אומר מורדת היא או ע"א אומר שהאדית
 דגופה עמוס לית דין ולית דיינא דלא מהימן ע"ש דמייירי
 באשה שצרחת מצעלה ולא היה שם ידוע מקטעה צי"הם ולא
 נתן הצבעל אצבע בן שניהם ואפ"ה חשש לה הח"ס דלמא הוא
 גרם לה.

גם בספר יהושע סימן ל"ח שמוזין בהיתר כתב ח"ל וצנידון
 מאי דצדק לן מר צדין מורדת בודאי נכון דיצר דאשה
 שאינה רוצה לשוב לביתה עד שיסלקו צויותי היא צגדר מורדת
 כמבואר בבב"ר רמ"א סוס"י פ'. אך לפענ"ד אין זה רק אם
 החרו זה צצ"ד לשוב לביתה ואינה שומעת לדברי הצ"ד בזה
 נראה שיש לגרשה וכו' אבל אם לא היה לפני צ"ד גזמנה
 ולא עזבה וכמה פעמים שצע"ד אומר לחצירו נלך לצ"ד ומשיב
 שלא ילך ואפ"כ צבוא השליח צ"ד הוא הולך והכ"נ דכוחותיה
 הוא. לכן לפענ"ד דכה"ג לריך להיות שהחרו זה צ"ד לשוב
 לביתה ולא אזה שמוע זאת. גם הנחלת יעקב סימן ה' שכתב
 החו"ד להגרע"א כתב שם פשוט דלא יעשה דבר צלי התראות
 צ"ד וגם בפשטה נגדו יש לחוש שלא יתן כל אחד שם פושע
 לאשתו להחיר חדרגמ"ה וע"י שו"ת חננאל השרון א"ע סימן
 ו' ד"ה והנה על מה שהזמינו אותה כ"פ לעמוד לד"ת שעי"ז
 כמה אחרונים דנים אותה לעוצרת על דת ומתירין אותה עי"ז
 לישא אחרת שהדבר יפלא הא עוצרת על דת רק צעניי פריצות
 או צמחשלת את צבעל אבל לא צשאר איסורים כמבואר ברא"ש
 שם (דע"צ) וצמח"ר"מ ש"ף וצשו"ת מהרש"ם ח"ג סימן שני"ה
 בהתראה למורדת באשה שהרחיקה נדוד ומסתרת את עצמה
 וא"א לבא אליה אי סגי שישלח ג' התראות ציום אחד וכתב
 דישלחו לה ג' התראות וכל אי תהיה מוגבלת ליום אחר וצזה
 תהיה מוחזקת למסרבת ע"ש. מבואר מיהו בכל מקום צדרך
 פשוט דלא מתירין ליה כלל עד שיתברר צצ"ד צירור גמור
 פשיעוהו וסירוצה לבא לד"ת.

האמנם כי כן תמהני על נוסח ההיתר ששלחתם ח"ל, וכן
 צא לפנינו צ"ד חתומי מטע ר' פלוני וכו' בקובלנא על
 אשתו מ' פלונית וכו' שאינה מתנגדת כשורה וכו' שאינה הולכת
 לעצילה, היא מכה את צבעל, גם צרחה ממנו וכו', הזמינו
 אותה לד"ת וסירבה לבא וכו' עד אפ"פ שהוא (אצ"הס) נותן
 מפות לכל לרכיבם ע"כ קובלנא דבעל לפני הצ"ד. ועי'ז
 השיבו הצ"ד אחרי ששלחו ג' הזמנות וסירבה לעמוד לד"ת כבר
 כתב בכה"ג צשו"ת אצ"נ"ל וכו' שמתירין לישא וכו' ומלך שלא
 הלכה לעצילה נקראת מורדת וכו'. והנה הצ"ד קצלו את
 הקובלנא של הצבעל כמו שהוא ולא גרמו אפילו צרחה ורימיו
 בכתב ההיתר שהצ"ד הח"מ צררו הדברים שצדצרוי בן הוא
 ושהחרו באשה הנ"ל צין צפניה או שלא צפניה עכ"פ ע"י

והדבר שאלתו כמה שבורגל בזמן האחרון נגשי שומרי התורה ואפילו ח"ח ואנשי מעשה שהגשים מצקות אלל הרופאים לכל מיני דיוקות שהרבה מהם מיותרות ללא לורך כלל, וכח"ר האריך הזה שיש זהה איסור קריבה אי הוב דאורייתא או דרבנן והביא דעת הרמב"ם והטעם "ע"פ סימן כ' ומחלוקת הפוסקים אם יש חילוק בין דרך חיבה או דרך עסק בלא חיבה והביא החו"י מוצא בפח"ש סימן קנ"ז ומה שכתבו ביו"ד סימן קל"ה ודעת הבנין ליון כמעט לא הניח דבר מה שלא ראה בעיניו זה וגם רמז למעשים מאוסים ר"ל שכבר קרה לפני רופא אחד או יותר ויאלץ בקנאות ה' לבאות לתקן תקנות בענין זה ובתוך הדברים הביא מהר"מ פיינשטיין באיגרות משה סימן ע' שלקבץ הזרע מבית רחם של אשה ללורך דיוקה ע"י רופא ענין פריאות הוא ואלו היה זקי בהפקרות המופרזת השוררת בשעת זה אז ודאי היה מרחיב הדיוור הרבה יותר מה.

והנה באמת כי הגה"ק אדמו"ר מסאטמאר שליט"א חלק זה על הגר"מ פיינשטיין, הובאו דבריו באלו הפוסקים סימן כ"ג אות י"ג וז"ל, ובתשו' מהר"י עייטעלבוים מסאטמאר וכו' הביא דברי האגרות משה במש"כ לזעול צבית הרופא והרופא מקבל הזרע ממעי האשה הוא פריאות גדולה שאין כדאי לעשות כן ולכן עוז לעשות באופנים אחרים וכפי שמצאנו שם והשיב עליו וכתב דראשית בודאי יש צבית הרופא חדר מיוחד וכשהולכין לחדר מיוחד לזעול אין זה פריאות כ"כ ומה שהרופא לוקח הזרע ממעי אשה זה מעשים בכל יום שהרופאים מצקרים את הגשים בפנים וליה מאן דתש כמצואר בכמה פוסקים דבעידיהם ערוד ללורך רפואה וליה זהה איסור ואף דאיסור פריאות הוא איסור גדול בשביל שצבית לידו עזירה אבל הולאת זרע צמוד הוא עיקר האיסור וכו' ומנ"ל להחיר היבא שאפשר בענין אחר אף אם יש צו פריאות וצפרט דבאמת אפשר לעשות באופן שאין צו פריאות כמ"ש עכ"ל שהעקתי משם. ואם מעכ"ת הוא מסדר התשובות ודאי כי ימלא עמם כתי"ק זה. ומעשה נחזי אכן בעלם הענין.

הנה בש"ע יו"ד סימן קל"ה סי"ז כתב המחבר אם צעלה רופא אסור למשש לה הדפק וכתב עליו הרמ"א ופ"מ שכתבתי דנוכחין היחר אם לריבה אליו דמשמש לה כ"ש דמותר למשש לה הדפק אם אין רופא אחר ולריבה אליו ויש סכנה בחלי' והש"ך בסק"כ שם הביא דעת הב"י שיאל לחלק ולומר דהא שהחיר הרמב"ן בכתובת סימן קנ"ז בחולל מסוכן ואין שם רופאים אחרים מפני פק"י י"ל דלמעשה אילו דס"ל דנגיעת נדה אינו אלא מדרבנן אבל להרמב"ם דנגיעת ערוה אסורה מה"ט אע"פ שיש פק"י אפשר דאסור משום אצחרא דג"ע וכו"כ בעט"ז והש"ך חלק עליהם דודאי אף להרמב"ם ליכא איסור דאורייתא אלא כשעושה כן דרך תאוה וחיצה ביאה כמח"ל סימן קנ"ז סק"י משא"כ הכא וכן המנהג פשוט שרופאים ישראלים ממשמשים הדפק של אשה אפילו א"א או עו"כ אע"פ שיש רופאים אחרים עו"כ וכן עושים שאר מיני משמשים ע"פ דרכי הרפואה אלא הדבר פשוט כמ"ש ומ"מ באין סכנה אסור לזעול למשש הדפק כשהיה נדה וכדאיתא בתשו' הרמב"ן ובדברי הרב ז"ל פכ"ל.

והנה הארכתי קצת, ואין אני אומר קבלו דעתי כי לא ידענה אלא מן כתב ההיתר שקבלתי ועליו אני דן, וכבר אמרו מפיהם ולא מפני כחצם וככ"י לא שמעתי מפיהם רק מפני כחצם. אמנם ככתב ההיתר ודאי לקוי הוא בחסר היינו מלד הביור והתראה שלא נזכר בעלם כתב ההיתר. ולכן נלפענ"ד לאחר בקשת סליחתכם משום אי ברירות ככתב ההיתר לא אוכל להצטרף בחתימת ידי הכהה על ההיתר עד שיצטרך לי אמונת בעלם בכל מה שאמר והתראה הב"ד להאשה על כל הג"ל.

איברא דכעת נלפענ"ד לימר דבר חדש דאפילו אם החרו זה ב"ד ולא צבא לפניהם אין להחיר לזעול לישא אחרת בלי ג"פ אלא אם סירבה לקבל גע אבל אם אומרת שברצונה לקבל גע רק שאינה רוצה לזא לב"ד מפני שהב"ד יקחו הילדים ממנה עדיין לא ידענה אם אפשר להחיר לזעול חדר"ג שהרי האשה אינה מסרבת לקבל גע וגם אינה מסרבת לזא לב"ד לקבל הגע רק מסרבת לזא לר"ת שצביל הבנים והגם כי פשוט דיש לה דין עוצרת על דת ויכול לגרשה בע"כ אבל הרי היא מרואה לקבל הגע וא"כ חייב לגרשה ולא מחירין לו חדר"ג שצביל זה. דהרי כאן אי"כ מה שמתירין לו החדר"ג במקום שהאשה מסכמת לקבל הגע לא הוי אלא קנסא לקנסה שחשאר עגונה וחתר"ה להחירי הולדות זה כבר אין כח בדינו לקנסה שצביל זה שלא יגרש כדי לקנסה וכל שהוא רואה לישא אשה אחרת כיון שהאשה מסכמת לקבל גע פטורין הרי הוא יגרש ולא מחירין לו חדר"ג שצביל לקנסה והוי כעין מה שבי' התבוללת השרון הכ"ל בעוצרת ששאר איסורין כנלפענ"ד. וא"כ כיון דהיתר נתנו טעם למח שהיא סירבה לזא לב"ד ע"פ בקשת בעלם לפי שהערכאות סוצרים שכל הילדים שייכים לה וא"כ אין סירובה לדון מחמת שאינה רוצה לקבל הגע אלא שאינה רוצה להחירי הילדים כה"ג כיון שמרואה לקבל ג"פ כמ"ש א"א לן להחיר לזעול לישא אחרת אלא הב"ד יסדרו הגע וכל מה שאפשר לסדר שצביל הילדים יעשו כפי האפשר. ומיכה אם אפ"כ תסרב לקבל גע אז פשוט דהיתר הכ"ל שריר וקיים כנלפענ"ד.

אלו דברי ידידכם המצפה לישועת ה' כהרף עין ונראה עין בעין ובברכת סח"ט בלב ונפש

מנשה הקטן

סימן רל"ב

אזהרה לנשים להזהר בהליכתן לרופא, ושילכו לרופאות נשים

בי' לחדש שמרבים בשמחה (אדר א') התשל"ו בג"י יצו"א מע"כ האי צורב עוסק בחוקי חודש בריאי ירא"מ חוב"ט וו"ח ט"ג בית הרב ישעיה בנימין האלצער שליט"א, מלפנים שר"ב ב"ב ובעת מסדר תשובות הגה"ק ציס"ע אדמו"ר מרן מסאטמאר שליט"א.

אחדש"ת כראוי לו, יסלה לי אם לא תארתיו כפי ערכו כי צבלתי מכירו קאמינא ויהא שמה מצרך ויקבל כל הכבוד כפי הראוי לו.

דמעשים בכל יום שכן נוהגין אפילו במקום התורפה רופאים רואים אותה אלא דטעמא דמי אמאי באת לא כחצו דוקא במקום שא"ל ע"י רופא אחר כגון רופא אשכ כיון שאפשר למעט בחיפלה עדיף. שוב נתיישבתי לפי"מ דמזכיר בירושלמי נדרים כ"ז ר' יודה ור' יוסי חד אמר כאן במדירה מגופו וכאן במדירה מנכסיו וחרבה אמר כאן צביש לו מי שירפאנו וכאן צמחין לו מי שירפאנו ופריך אם צביש לו מי שירפאנו אפילו רפואת נפש נמי לא ירפאנו ומשני לא מכל אדם זוכה להתרפאות והכי אופסק צטוש"ע יו"ד סימן של"ו ס"א ועי' ביאור הגר"א שם. ולפי"ז יש ליכא דכיון דלא מכל אדם זוכה להתרפאות וכיון שהדבר תלוי כמה פעמים צפיק"ן ולכן לא חששו ז"ל.

וְלַמַּדְרֵג עוד מדברי הירושלמי הנ"ל דפריך אם צביש לו מי שירפאנו אפילו רפואת נפש לא ירפאנו ומשני משום דלאו מכל אדם זוכה להתרפאות הא בלאו הכי היה אסור ומינה לדין נמי דוקא דבר שתלוי ברפואה שאם היתה האשה חולה וצריכה להתרפאות אין לאסור ואין להצחין אלא כל שנראה שהוא רופא היותר טוב מותר ללכת אליו להתרפאות ומלה נמי איכא שהוא בכלל ושמרתם את נפשותיכם וכן מנהג מאז ומקדם ומי הוא אשר יקבל על עצמו ענין פק"י של נשי ישראל ולאסור להם להתרפאות מהרופאים מה שהחירו רבותינו ונהגו כן מאז מעולם והגם כי צדק כחצו כמ"ע כי רופאי זמנינו רובם ככולם הם מושחתים צעזעם כולם יותר מחשודים על גי'ע ר"ל מ"מ גם רופאים מלפנים לא היו לדיקים וכמ"ע כבר הח"ם ז"ל וכ"כ הבית ג"כ צמח התפא"י פ' יוה"כ על רפואי זמנו שצדקו להימנותיהם לכלל חולי קורין פק"י אם יתענה ולכן מה שהוא באתם לרפואות לפענ"ד אין לנו כח לאסור.

וְלַמַּדְרֵג מה שאינו לצורך רפואות ולא כבר ליכא טעמא בירושלמי דלאו מכל אדם זוכה להתרפאות א"כ בזה כבר כיון דאיכא אחר אסור לילך לזה שיש צו איסור מלך נגישה וחשש הרהור ולכן ודאי רוב נשים ההולכות קודם עיצורן וצטעט עיצורן להרפואים רק לשם הילוך וצדיקה, וצדיקה זו אינה עושה שום פעולה לשם הצריאות ואדרבה לפעמים יזיק לפי הרפואים הגדולים שאין שום תועלת בזה, רק שהרופאים רוצים להראות שעושים מה שהוא עבור הכסף שמקבלים ולכן צאים אללם פעמים בחדש או בכל חודש עכ"פ ואדרבה כמה פעמים שהרופאים צדיקותם מקלקלים וגורמים להפיל העיבור ח"ו וכ"ע בחדשים הראשונים שהמשמוש קשה לה וקשה לולד גם לאחר הלידה שהולכין לצדיקות תקיפות רק לשם צדיקות שהרופא יעשה מהו כסף וכ"ע כי רובם מהרפואים מדברים על הנשים כיצד יתנהגו ויחמין להם הדרכה צענין ביבוי צנים שיש למנוע מהם בכל האופן ואפילו רופאים הנקראים שומרי תורה והם רשעים גמורים והלא הצנין ליון כחצו מפורש דרופא ירא חלקים ימנע עצמו מליד נשי ישראל ואף שהוא לא כחצו בתור איסור לפענ"ד איסורא נמי איכא, דדוקא בצדאמנות שאם צדאמנה לו אשה אחת דרך אומנות יש לומר דבאומנות טרוד אצל מי עושה זאת לאומנות שלו ופוסק בזה כל ימיו איסור גמור הוא והיחמה אדם אש צחיקו וצגדיו לא תשרפניה.

הָן אמת דהב"ש א"ע סימן כ' ליון עליו הדג"מ שם והנמ"י והתוס"ס חלק על הש"ך ז"ל דלא דמי א"א דעלמא שאין לנו גם כה לאשתו נדה שלצו גם כה וכמ"ע בנש"י הרשב"א סימן אלף קפ"ה ובהג"ה צט"ע א"ע סי' כ"א. אמנם בספר עלי אחרים וכו"פ ישנו דברי הש"ך והכו"פ סיים וכן נוהגין שאשה שיש לה מכה צצטוב וכ"מ התורפה רופאים רואים אותה וזה ודאי צגדר ג"ע כדאמר הש"ס והטעם דזה צמלאכתו פוסק עכ"ד וגם הסד"ע הביא ד' הש"ך והסכים עמו. ולפענ"ד ראי' לדברי רבינו הש"ך מגמ' שבת י"ג ע"א דאיצטרי להו נדה מהו שתישן עם בעלה היא צצגדה והוא צצגדו ומתחלה ראה לפשוט מעופו שפולה על שלחן אחד עם גבינה וכו' ואחמר עלה ל"ש אלא שאין מכירין זה את זה אצל מכירין זה את זה אסורים והכ"ג מכירין זה את זה נינהו ודחי לה הכי השתא החס דיעות איכא שינוי ליכא הכא איכא דעות ואיכא שינוי איכא דאמרי ת"ש רשב"ג אומר שני אכסנייים אולכין על שלחן אחד זה צשר וזה גבינה ואחמר עלה אמר רב חנין בר אמי אמר שמואל ל"ש אלא שאין מכירין זה את זה אצל מכירין זה את זה אסור והכי נמי מכירין זה את זה נינהו ודחי החס דיעות איכא שינוי ליכא הכא איכא דיעות ואיכא שינוי עד ת"ש אל ההרים לא אכל ועיניו לא נשא אל גלילי בית ישראל ואשת רעבו לא עמא ואל אשה נדה לא יקרב מקיש אשה נדה לאשת רעבו מה אשת רעבו הוא צצגדו והיא צצגדה אסור אף אשתו נדה הוא צצגדו והיא צצגדה אסור ש"מ וכחצו החוס' מה אשת רעבו והחס סברא הוא לאסור לפי שילרו תקפו ומתגבר עליו ציותר. מצוחר דבאשת רעבו אדרבה ילרו תקפו עליו ציותר מצאשתו ועכ"פ מקיש אשתו לאשת רעבו והקישא נינהו ואי נימא דבאשתו חמור א"כ מאי הקישא הוא גם ככל הגמרא שם שרפה לדמות לשני נכרים ומשני החס דיעות איכא שינוי ליכא מ"מ אשתו לנו גם כה וחמור וא"כ אפשר אפילו צשינוי נמי אסור וע"כ ל"ל דלא חמור אשתו מאשת רעבו ואדרבה עכ"פ לפענ"ד ראי' לרבינו הש"ך מזה. גם מה שהקשה הבי"ש על הש"ך לבאורה ג"ע מגמרא שבת הנ"ל שולא כי הוה אחי מצי רב הוה ממשק להו לאחיותיה אצי דחייבה ואמרי לה אצי ידייבה ופליגי דידיה אדידיה דאמר שולא אפילו שום קורצא אסור משום כך וכו' וכחצו החוס' ד"ה ופליגא והוא היה יודע צעמא שלא יבא לידי הרהור שצדיק גמור היה כדאמרין צפ"צ דכתובות (דף י"ז) דרב אחד צר אהבה מרכיב לה אכחפיה ומרקד א"ל רבנן אן מהו למיעבד הכי א"ל אי דמיא לכן כי כשורא לחיי ואי לא לא וכו' ע"ש. והשתא אי נימא דאפי' לא לשם חיבה אסור א"כ מאי נפ"מ אי צדיק גמור הוא או לא וגם רב אחד צר אהבה האף צעד הכי והאף אמר להו לרבנן אי דמי כשורא והלא לעולם אסור ולדעת הש"ך אחי שפיר ועי' מש"כ בספרי משנה הלכות ח"ה סימן קכ"ז קאת מזה צס"ד. ועי' עוד ש"ך סימן קנ"ז.

איברא דאפילו להחולקים על הש"ך לא חלקו עליו אלא לענין צעל לאשתו אצל על עצם ההלכה שרופאים ישראלים עושים כל מיני רפואות צין של ישראליות וצין של עו"כ לא נחלקו עליו וכולכו מודי דשפיר דמי לשאר נשים כמצוחר צש"ך וכו"פ

דין שומרי התורה נשים לדקיות שאם יסבירו להם גדול האיסור ויתקנו להם של היתר ח"ו לא יעברו על האיסור.

א"ל שאני חוזר ומתנה שדברים כאלו לריכים להיות מתון, וקודם לתקן להם הכיתר כלומר לראות רפואות נשים שיביאו מזומנים בווייליאמסבורג ובשאר מקומות שיקבלו הנשים המעוברות ולכל הדברים הנוכחים לעיבור וכמוכן ממילא דברים קטנים של רפואות גם להם ילכו ממילא כי זה מעצב הנשים, ורק אם יאמרו לרפואות אחרות ח"ו לא ילך בני עמכם לאסור עליהם מיני רפואות וללא ח"ו ליד פק"י אבל לענין פרשת העוברין לפענ"ד פשוט וברור ללדקו דבריו ובאופן שכתבתי לסדר הנ"ל.

ועוד נראה להוסיף דעך התיקון נמי מי שיראה ה' נוגע בלבו עובד לומר להנשים שעל כל דבר קטן או בדיקת כאלו חיו מן הראוי ללכת לרפואי אנשים וסתם רוב מהבדיקות הם מיותרים בכלל. ומיכו עד שלא יתקנו לעיקר לילד מרופא חין למנוע לפענ"ד עכ"פ שאינו שומר התורה דעל שומר התורה איכא הא דבנין ליון שעליהם להתרחק אבל שאינו שומר התורה נראה להחיר והחילוק פשוט לפמ"ש לעיל דבשעה שהיא כורעת לילד הרי היא צסכנה ואין לה פנאי להרהר וגם הרופא טרוד במלאכתו וגם נמאסת עליו בשעה זו שהיא חמת מלא דם (שבת קי"ג) עי' רש"י שם שהוא ע"פ גזירת המלך ולא מדרך העצב א"כ כה"ג בשעת עוממתה חין רצין אחריה וקלח ראיח מפ"י י"ח בבריתא דר"ה ב"ח שנתנה בקובץ של זונות ואזל ר"מ להולידה שקל תרקבא דדינר וכו' אזל נקט נפשיה כחד פרשא ח"ל השמיטני לי אמר ליח דשתתא חנא פירש"י דרך נשים לי ח"ל מתרחנא מרתח פירש"י כלומר אמחין לך עד שיפסיק לך אמר לי נפישין עוצא וכו' משמע דעכ"פ בשעת מעשה נמאסת ודו"ק.

ומה שהציא מכתב מכתב"ק אדמו"ר הגב"ק ליו"ס"ע מרן מקלויטענבורג שליט"א לפמ"ש חוס' י"ז ע"ב דר"ה זנות דאע"ג דלא שכיח עשו תקנה וחשו שלא תאסר עליו עולמית יצתום קידושין דף ג' ע"ב דר"ה ה"ג ח"ל, והשתא נוחח דחיישין למיעוטא משום חומר דאיסור אשת איש ובישוי"ע י"ד סימן ע"ז כשאנו דנין לעשות תקנה כוללת לריבין חנו לתקן גם עבור המיעוט שחרי המיעוט גם הוא בעולם ובפרט בחומר איסור של עריות וכמ"ש שיש הרבה דברים שזנות ישראל הכשרות נוכחות לניעות בעצמם ואזל קלי הדעת חין זה אפילו בגדר מאוס ואדרבה לשחוק הוא בעיניהם בודאי לריך לעשות כל מה דאפשר להתרחק מהם ובפרט ליצור קדוש שיש להם דין ת"ח וחובת מועלת עליהם להזיל רבים ממכשול ובפרט בצבור קדוש שיש בה הרבה ת"ח בני תורה מדקדקים על ענין כחוש השערה על כל קוץ ותג מתוה"ק. ותקנה גדולה חביה לאשח חצר חלו תמלית הדברים מתשובה. דברים אלו חין לנו לא להוסיף ולא לגרוע מהם וכפי מה שכתב גם כ"ח שדברים אלו מספיקים וראויים למי שאמרם.

עכ"פ כאמור לפענ"ד לענין רפואות מה שנוגע לנשות ישראל הכשרות ודאי שאין לן ח"ו לאסור להם כי מי יקבל על עצמו פק"י של נפש אחת מישראל, אבל לענין שאר ענינים

ובעין ראיח מדברי הריעב"א שכתב אף דמקח וממכר הוא רק איסור דרבנן בשוי"ע ביינו בדרך מקרה בעלמא אבל לעשות מו"מ בקציעות אף בדבר שאינה מלאכה מדאורייתא היו דאורייתא וכ"כ הח"ס ז"ל ומרן בבית שערס ח"ח סימן פ"ט ומינה ילא לחדש דאפילו למ"ד חין מעטלין איסור להתחילה הוא מדרבנן ביינו בדרך מקרה בעלמא אבל לבעל איסור בתמידות כ"ע מדי דאסור מדאורייתא. וכן מלאחי בשו"ת הרשב"א ח"ג סימן רי"ד להדיא שמתקן בין דבר שנתערב דרך מקרה לדבר שדרבן לעשות כן בתמידות לענין ביטול ברוב גבי טכ"ס ע"ש. והכ"ז אומר חני שאם לפעמים לריך רופא ישראל להוליד אשה ודאי חין עליו איסור ואדרבה מלוב עושה שחרי כל אשה בשעה שכורעת לילד בחזקת מסוכנת היא כמבואר בגמרא ורש"י שבה פ' במה מדליקין והארבתי בזה במקום אחר אבל בסתם לעשות בדיקות ללא לורך ודאי איכא איסור גמור על הרופא וגם האשה אם יודעת שהבדיקה שהוא שלל לורך חוששת בזה דכסוה הכתוב אשה לאיש ייד ליד לא יקנה מדינה של גיהנם וכ"ש במקום התורפה.

וחן אחת דגם להוליד אף דהאשה בשעה שכורעת הוית בכלל סכנה וכמ"ש לעיל מ"מ לפענ"ד חין זה בגדר מה שאמרו דלאו מכל אדם זוכה להתרפאות דינמא הכי נמי דלאו מכל אדם זוכה לילד ולכן נעריך להחיר אפילו אם יש נשים מילדות שחרי ענין של מילדות חין לו שייכות עם רפואה של האשה ואומנות זו נשים יודעות אותה בעצב ואדרבה מעולם מילדות היו נשים ולא אנשים וחכור ימות עולם במצרים כהיב למילדות בעצירות אשר שם האחת שפרה ושם השנית פועה ובמשנה ע"ז כי בת ישראל לא תילד את העו"כ מפני שמילדת בן לעו"כ אבל עו"כ מילדת בת ישראל. מבואר דהמילדות מעולם היו נשים וכן היה זה עד הדור האחרון הזה שצאו בה פרוצים וחללהו. ופשוט לענין להוליד אשה חין בזה ענין דלאו מכל אדם זוכה להתרפאות דזה תלוי באומנות וכל שבקי באומנות יודע להוליד וגם לעשות בדיקות חלו ח"כ ודאי שלדברים אלו היה ראוי ללכת לנשים ולא לאנשים.

בקיבור לפענ"ד היה ראוי להביע לפני גדולי התורה ומנהיגי הקהילות שקהילות כווייליאמסבורג יבארא פארק וקראי-הייטס וכיוצא בזה שינהיגו שם שיחיו נשים מילדות ובזמן הזה נמאסים נשים בקהילות רפואות שיודעות בעצב אומנות זו ולהודיע להציבור אנשים ונשים גדול העון ר"ל שהוא האיסור של בדיקות סתם שלא לנש רפואות. לא מיציעא שלא לורך כלל דהוא סתם נגיעות והתרגלות לאשה עם איש זר ומסיר מסוכה בצוהר והאניעות ושמואל לא היה מניח בנתן אחיות דלמינניא כהדדי כי היכי דלא לילפי גופא נוכחא וכ"ש אשת איש שלא תתרגל עם אדם זר וכ"ש שהוא דבר כמעט תדירות שידוע שכלן כל אחד מחזיק לעצמו רופא בית שחוקר חלו בכל עת ונעשה חלו ידידות יתירה ונשים דעתן קלות ואם ימשמש במקום התורפה לא ימלט שפעם לא תהרהר או תתנהג מהמשמש והו"ל בכלל הצריכה דגילוי עריות ר"ל. חלא אפילו בדיקות שם חושבים שם לורך עניני העיבור אבל חנים לורך עניני רפואות ודאי דעל זה אפשר להעמיד נשים ובעות חני בנשים

סימן רלג

אי מותר להסתכל במשדכת

אור ליום ד' לסדר ואחר את בדיתי התשל"ז ב"י
מע"כ ידי"ג הרה"צ ווי"ח ח"פ ג"א פ"ה שבח מי ימלא
גומרים עליו את האל וכו' כג"ת מוה"ר בנימין זילבער שליט"א,
כ"ב.

אחרשכ"ג צידודת נאמנה,

ספרו היקר ארחות חיים מהר"ד קצלתי בשמחה ואף תודות
לו על שעשה את דבריו נעפל לעושי מזרח צליח הערות
וליונים משלנו שהדפיס בסוף הספר. וי"ר שזכות רביו הגדול
הרא"ש ז"ל יעמוד לנו ולרענו וזכה להיות מלומדי התורה
לשמה מחוך הרחצת הדעת בקדושה ולחדש זה ע"ד האמת
בלתי לה' לבדו ענג"א.

ובד"י שלא תכא ציאה ריקנית בלי חידוש, הנה השבוע בכתבי
תשובה בענין אי מותר לראות ולהסתכל בבתולה לשם
גשואין וצמחלות הרמז"ס והראש"ד ז"ל פכ"א מהל"כ ה"ג
ראיתי באלוה"פ סימן כ"א ס"ג שהציאו בשם נחל"ש סק"ה
לדפילו להרמז"ס דמחיר הסתכלות לשם שידוכין דוקא קודם
שידוכין אבל לאחר שידוכין אסור ושוב הציאו מספר תורת
הסתכלות סימן ו' שמעכ"ג חלק עליו דלאחר שידוכין או
קידושין ודאי מותר הסתכלות זה כיון דמותרת לו אח"כ כמו
באשמו נדה והאריך שם קצת גם לחלוק על ה"פ. והנה ספר
תורת הסתכלות אין לו לעיין בכל דבריו, אמנם לפי מה שהציאו
שם לפענ"ד לאחר בקשה סליחה כ"ג דברי התל"ש נכונים,
חדא דמאי ענין אשמו נדה לבחול משודכת הסם הביתר ממילא
יבא אבל הכא מאן ימר לן דלכסוף ישאו זה לזה וכו' היא זרה
אללו ככל הנשים שבטולם ועי' כתובות ח' רבינא איפסק ליה
לכריה די רב חזינא וצריך משעת אירוסין אמר קים לי בגוייהו
דלא דרי זהו לא אסתית מילתא והדרי זהו הרי דאפי' לאחר
קידושין שהוא ארוסה מה"כ אפ"ה אכתי לא קים לן דלא דרי
זהו וכ"ש בשידוכין דלאו כלום הוא לפני קידושין. ועי' מחלוקת
הרמז"ס והראש"ד בצרכת אירוסין אי יאמר עובר לעשייתן
ופ' דילמא הדרי זה ואין זה ענין לאשמו דחזן ממילא זה
עי' חוס' ריש יבמות וברא"ש שם לענין לחלק בין נדה ליבמה.

ועוד דאפילו אי היה צרי לן שלא תהדר זה אפ"ה אכתי
מחוסר מעשה קידושין וחופה ולא דמי לאשמו שמזומנת
ומיוחדת לו וליכא זה הרהור אבל במשודכת יש ויש הרהור
שהרי אסורה היא לו ומים גזויים ימתקו. וגם לאחר קידושין
כלה בלא צרכה אסורה לצעלה. ועי' ש"מ כתובות דף י"ב מתגי'
וכו' ובצר הארכנו וכו' י"ל דהתם כיון דליכא פה צסלו דרכו
לעמוד עד שלשים יום שלא לצעול אבל הכא דליכא פה צסלו
מסתמא צא עליה. הרי מבואר החילוק בין אשמו ואפילו יצמחו
לארוסתו דהכא ליכא פה צסלו ולא דמי לאשמו.

ובר' מן דין לפענ"ד ראה צרורה מדברי ה"ה שכתב לשם
השגח הראש"ד מהא דאמרנו ל"מ לידבר ע"ה בזהדי

הנני מסכים לכ"ת בהסכמה גמורה. וכמוכן שדבר זה א"א
לפשות בלי התעלות עם עוד גדולי תורה חזן מהג"ל כמו
הגה"ק אדמו"ר מסאטמאר שליט"א והגה"ל זש"ק מוהר"ל
מאטלעס והגה"ל אדמו"ר מוהר"י מפאפא וגם עם החאחדות
הרבנים ושאר לדיקי וגדולי הדור וכיו"צ. ואז אם יעשה יללח
למען קדושת צנות ישראל ולמען שמו ית'. והנני להאיע לערך
סגנון הקול קורא:

לבנות ישראל הכשרות והצנועות השומעות לדבר ה'
היות שבזמן האחרון נתרכו הנשים המבקרות אצל רופאים
לכל מיני בדיקות הרבה מן שאין בהם צורך כלל לצרכי רפואה,
ובפרט בימי הדין שנעשה במעט סכרחה לבקר אצל הרופא פעם או
פעמים בחדש ואין לבדיקות אלו תועלת ע"פ רובא דרובא רק
שדורפאים רוצים לעשות מה שהוא עבור הכסף הרב שמקבלים
וכיוצא בה. וידוע האיסור הגדול של נגיעת איש באשה ללא צורך,
וכ"ש במקומות המכוסים מבואר בש"ע יו"ד סימן קנ"ז וקציה
א"ע סימן כ' וברמב"ם ובכל הפוסקים. וכמה פעמים הוא בכלל
אבזרייתו דעריות שהוא בכלל ידגדג ואל יעבור ובפרט רופאי זמנינו
שדבם כהרס הם מושחתים בטבעם ועלולים על כל מיני פסלות
ודשע. ולכן אחר התיצעות עם גדולי התורה ומנהיגי הקהילות
לטכס עצה בענין זה בי כבר היו גם מעשים אשר לא מן הראוי
להתלותם על הכתב, הוחלט הווסכם בינינו לבקש ולהזהיר את בנות
ישראל הכשרות והצנועות:

מצעו עצמכם מליך לרופאי אנשים לסתם בדיקות של מה בכך,
שהוא איסור נגיעה ללא צורך ופריצות ולפעמים יכול להגיע לירי
איסורים שהם בכלל יהרג ואל יעבור (ואפילו רופאים דתיים). ולכל
ימי העיבור, הפה באמת כי למי שדוקא רוצה לבקר אצל רופא אמתו
פועלים בעזרי' להביא למחיצתו רופאי נשים שיוכלו כל הנשים
הכשרות והצנועות לילד ילדיהם בקדושה כמו שעשו אמותינו
הקדושות והצנועות מדור דור שהיו לעולם מילדות נשים ולא
אנשים, ועי"ז חזרו לראות בנים צדיקים עוסקים בתורה לשמה
האיים לכהונה גדולה כמעשה דקמחית שזכתה לו' בנים כה"ג מגדול
צניעות שבה. ולענין תולדה נמי לכתחילה היה יותר טוב שתהיה
רפואה אשה המילדת, ומ"מ אם אין אשה אי אין איסור ברופא איש.

וכדי שלא למנוע ח"ו מנשים הצדקניות והכשרות עניני רפואות
הסכם שכל הג"ל לא יאמר אלא לסתם נשים אבל נשים שיש להם
קאמפליקציעס וכיוצא בהם כל שנוגע לעניני רפואות ובריאות
הגוף אין דברים הללו נאמרים כלל, ומצאה על כל אשה לשמור על
בריאותה ולרפאות עצמה מכל רופא שחזרה לרפא ממנו.

ובמובן שיש לשנות הנוסח צמילים חלל שהכונה יהיה זה
כך שלרפואות אין לאסור אבל לסתם בדיקות וגם לבדיקות
של הריקן יש להזהיר עליהם כפי האפשר.

ודגנה ידעתי גם ידעתי כי מעכ"ת ראה צתיקון כללי ועל הכלל
כולו ילא. אמנם חפשת מרובה לא חפשת ויצחור הרע
צמיטוטו עד שירא ה' מן השמים ויגאלנו גאולה צב"א.

אלו דברי ידידו מוקירו בלתי מבזיז המסכרו ברשת התורה
המורד והעומס בעבודת הקדש המצפה לרחמי שמים ויעביר רוח
טובתה מן הארץ, דושה"ס בלב ונפש

משפחה הקטן

ו' מציא ראיכ כעין זו בשם הגר"י רוחנן ז"ל אבל זה תימא עכ"ל בקיפול.

והיות כי אין לי העתק מכתבי האשיר ולכן אכתוב רק בקיפול כוונתי, והוא דלפי דעת הרמב"ם ז"ל דס"ל דמותר להסתכל בפניו כדי לדקדק כדו שיראה אם היא נאה צנינוי ישאנה ולא עוד אלא שראוי לעשות כן ולכאורה אימתי יסתכל זה אם נשעה שאלו לקדשה וכמ"ש כ"ג שיתכן שהשידוכין יהיו ביחד עם הקידושין א"כ למ"ל ע"ה הרי כיון שהוא מסתכל זה עכשיו בשעת הקידושין וכשתמלא חן צנינוי יקדשה מיד למח לה לידצר ע"ה שלא יחליפוך לו כיון שחייב לראיה קידושין ומקדש אותה שראה בתוך כדי דבור ודאי לא שייך האי טעמא דלא יחליפוך ופשוט דאין לומר שלא יחליפוך לאחר שיקדשה ויחליפוך באחותה האחרת דאטו צרשעי עסקין שיקדשו לו אשה אחת והיא א"א גמירה ויחליפו אותה באחרת בפניו לא ודאי לא חיישין וע"כ דמייירי הרמב"ם לפי פ"י ה"ה שמוחר להסתכל מייירי שכולך ומסתכל זה קודם הקידושין ונראה חן צנינוי והסכים לנשאה ועשו שידוכין וכשהולך שוב לקדשה לידצר ע"ה צהדיה שלא יחליפוך לו כיון שאסור לראותה רק פעם אחת כשראה אותה אפשר שיחליפוך לו בשעת קידושין ודאי לא ידע שברי אינו מכירה, ומח שכתב כ"ג שזה חימה גדולה שכרי אין שום מזה לראותה בשעת שדוכין אחת בדבר אבל ע"כ כדי לאוקמי שיעת הרמב"ם כפי פ"י ה"ה צו ז"ל דוקא שראתה קודם קידושין דא"כ לא צ"י הע"ה צהדיה וא"כ ע"כ שהסתכלות היחא בזמן השידוכין או קודם לפניו ואי הוה מותר לראותה אח"כ לאחר שנתלו א"כ עד הקידושין היה רואה אותה יותר והיה מכירה בשעת הקידושין ולמ"ל ע"ה וע"כ לדעת הרמב"ם נמי לאחר שראה שוב אינו יכול לראותה ופסיר חיישין שמא יחליפוך וכנראה דא"כ ג"כ כוונת הגר"י רוחן שהציא מעכ"ל בספר הג"ל.

ומידו כיון שקצרתו כאן והארכתי במקום אחר אמרתי לשתות למעכ"ל העתק מהשוצה אחת שכתבתי צנינוי זה ובמחלוקת הרמב"ם והראש"ד לאחר שאל פה עתון אחד להפוך דרכי אבותינו ולהחליפם באומה אחרת שמא להראות את הצחולה גזמא פעמים ולדצר עמח וכיוצא בזה דברים אשר אסור לשומען לזרע ישראל עם קודש וצקשו ממני בני תורה לזר להם ע"פ ההלכה איזה דרך ישכון אור, וכתבתי אז תשובה זו אשאל לכ"ג ילום מהתשובה הג"ל.

ובזה הגני ידי"ג, הסתכלתי מעט בספרו תורת הסתכלות, ויש לי הרבה דברים בזה להעיר בדרשה של תורה ומסד טעיתי מדבריו היקרים בדרך כלל. אמנם מה אעשה הזמן סוגר בי ואין אני בעל מלאכה אחת ואני מושאל לאחרים כעת, ולכן אקצר בדבר. ידי"ג דחש"ג וסאש"ל ובברכת כ"ט לכ"ג, המצפה לישועת ה' סורף, ידידו הנאמן בלב תפשו

משנה הקטן

וז"ל, ואין זו השגה לפי ש"מ אפילו נסתכל זה וצדקב צפעס אחת לא יכירה אם יחליפוך לפי שאינו רגיל להסתכל בצורה נשים אבל ע"ה יכירה צפעס אחת, ולכאורה אכתי קשה הרי מותר דר"י אחר רב אסור לקדש עד שיראנה מייירי לקדשה א"כ ודאי ראה אותה לשידוכין ג"כ שכרי רב מנגיד אמאן דמקדש בלא שידוכין וא"כ אמאי לא יכירה וגם צעיקר הדבר למח כתב ה"ה דאם צדקב צפעס אחת לא יכירה וצדוק עוד פעם ויכירה עכ"פ בשעת קידושין כבר כיון דמותר להסתכל זה לאחר שידוכין ויכירה ויכירה, אלא פשוט דאפילו להרמב"ם דפליג על הראש"ד לא פליג דמותר לראותה רק פעם אחת ולצדקב אבל לאחר צדקב ונראה ונאה צנינוי לקדשה שוב אסור להסתכל זה וממילא שפיר א"א אלא דלידצר ע"ה צהדיה שלא יחליפוך לו, וא"כ מותר מדברי ה"ה ע"פ הרמב"ם ז"ל דרק פעם אחת מותר לראותה וכ"ש להראש"ד דאפילו פעם אחת לא ולכן לפענ"ד פשוט כנח"ל דאחר שידוכין אסור להסתכל זה, וצחי' הארכתי בזה בס"ד.

ובזה הגני ידי"ג החרור לראשונות בתורה רבה על הטורח, וי"ד שיחה להיות ממחי' תרבים ומקח על הח' תורה שרמז במכתב שמתבונן לכתבם ומני' דכ"ג יתקלס ברי', דחש"ג באהבה ובדידות נאמנה ובלב תפשו

משנה הקטן

סימן קל"ד

קוד בענין חז"ל

ה' לסדר שמן זית וד' התשליו בני' יצ"א ישאו תרים וגבעות חיים וברכה ושלום למע"כ ידי"ג הרה"צ וו"ח תרים נא דורש ומקיים בע"פ וכו' בגי' מה"ר בנימין זילבער שליט"א, בעמ"ס הרבה לחזקת בני'.

אחרשכ"ג בידידות נאמנה,

יקרת מכתבו הגיעני, וצד"ח אשר העיר על מכתבי האשיר על דברת מחלוקת הרמב"ם והראש"ד צנינוי היתר הסתכלות באשה פנויה לשם נשואין וה"ה מיישצ קושיה הראש"ד דכיון דאסור לראותה לאחר שנשאה חן צנינוי נמא דשעת קידושין לא יכירה דכיון דז"מ לא מורגל צרתי נשים מפעם אחת לא יכירה, ולכן לריך לידצר ע"ה צהדיה שלא יחליפוך לו וע"ז הערותי לדעת הרמב"ם ודאי ראה אותה בשעת שידוכין וא"כ ע"כ דלאחר שידוכין אסור עוד לראותה וכתב כ"ג ח"ל, משמע מכ"ג דמפרש לדעת הרמב"ם דלפ"י לידצר ע"ה צהדי' לפי שאסור לצדקב עוד פעם שכבר ראה אותה בשעת שידוכין חה חימה גדולה שכרי אין שום מזה לראותה בשעת שידוכין דוקא ואבותינו ספרו לנו שמלפנים מעשמי לניעות לא ראה אותה כלל עד החופה וההורים עשו השידוך ואסור לאדם לקדש אשה ולא לדרך וגם יתכן שהשידוכין היו ביחד עם הקדושין עכ"ל, ונאסר תורת הסתכלות סימן

סימן רל"ה

האיך להתנהג בחור יר"ש כשרוצה לישא אשה

ב"ה, כ"ב סבת התשל"ו נ"י יצ"א

מע"ב ידידינו מפלגי התורה והיראה וכו' תלמידי ישיבות קדושות. השם עליכם יהיה עבצ"א.

אחדשה"ט וש"ת בידידות נאמנה,

בדבר נקשחתם לזכר לכם כדת מה לעשות לבחור ירא שמים שצא לפרק האיש מקדש וכן לבחולת יר"ש שצאת לפרק בחולה יושאת הא"י וינהגו כשרוצים ללכת ידי אלקים ואדם כי ישנם אומרים שצריך לנהוג כזה מנהג אבותינו מלפנים שלא ראו איש את רעבו קודם החופה ורק נשדכו בחור ובחולה ע"י הבורים שנחצצו יחד והסכימו שיהיה זה אומר כמה אתה נותן לבתך כך וכך וזה אומר כמה אתה נותן לבתך כך וכך וכן הן הדברים שנקנו ביניהם ועשו שער תנאים ביניהם וחתמו עליהם וצאו וספרו לזניהם שהם השדכו ורק קודם החופה ראה החתן את הכלה כדי לקיים הא דאמר רב קידושין מ"א אסור לקדש אשה עד שיראנה שמה ימלא זה דבר מגונה וחתגנה עליו והחזירה אמרה ואבנא לרעך כמון. וישנם אומרים לנהוג כפי מנהג המקום שילאו לשם, כי במדינה זו נשתנו המנהגים והזמנים ולריך לראות ולהראות החתן והכלה כדי לזכר אם הם מתאימים זה לזה וכדי לזכר חוכן הנפש של שניהם לריך שיתראו הבחור והבחולה עד שיהי' ברור אללם שיש להם השקפה אחת ודעה אחת ויאהבו זה את זה וצפרע כי ראינו שבעונה"ר נחרצו הביטוי בזמן האחרון עד למדי, לכן לריכים הצעירים בעלמם לראות אם נושאים חן זה לזה, ויש שאומרים שאדרבה דבר זה גורם להביטין המרוצים אפילו בין בני תורה שהרי ראה ראינו שבערי יוראפך אשר לא ראו זה את זה עד להחתונה אפ"ה הנישואין נשאו פירות לאורך ימים והבא אדרבה כל שיואלים יותר ונחללים יותר מתגרשים ביותר והא ראי' דבני עם הארץ שיואלים חדשים ולפעמים שנים זה עם זה ואח"כ נושאים זה את זה ואעפ"כ הם מתגרשים כמעט ארבעים אחוז מהם מתגרשים ולולי שהיו כמה מהם נושאים אשר ע"פ דתם אסורים להתגרש היו המגורשים יותר מששים אחוז וזה ראייה ברורה שהתראות וההכרה לא מוסיק לשלום בית, ולכן שאלתכם באיזה דרך ישכון אור תורה לב"ת הזה.

ומו"ה שנלפענ"ד בזה וראשון לניין גרסינן בגמ' ב"ב קס"ח אמר אב"י האי גורא מרבנן דאזיל לקדושי איתתא לידבר ע"ה בדידי דילמא מחלפו לה מיניה ועיין רש"ב"ס ע"ה שמסתכל ומכיר ועיין רמב"ה"ג משום דל"מ לאו אורחיה למידק ולא להסתכל משום לניעות אצל ע"ה מסתכל ודייק שאינו ביישן ולא מחלפי שהוא מכירה יפה עכ"ל. ויש לדייק כיון דאמר בגמ' רפ"ב דקידושין דאסור לקדש אשה עד שיראנה שמה ימלא זה דבר מגונה א"כ אמאי קאמר רמב"ה דל"מ לאו אורחיה למידק משום לניעות ומאי לניעות איכא אדרבה מלוא קעביד שמסתכל בזה. עוד יש לדייק דקאמר דלמא מחלפו לה מיניה וקשה עובא

כיון דקאזיל לקדושי איתתא ולא מכירה א"כ מאי קאמר דלמא מחלפו לה הא לא ראה אותה ולא יודע אלא עכשיו הוא דאזיל לראותה אם כן איתא שיתנו לו היא היא שמקדש ואין למד דכוונתו דילמא מחלפו לה כלומר שלאחר שיקדש אשה זו יחלפו ויתנו לאחרת וחרתי רעות ישנו חדא שהאשה שנחקקה תשאר אשה איש והשניית שאותה שיתנו לו תהי' פנויה והוא ידור עם פנויה בלא קידושין, ועוד ע"כ מחלפו לה הכונה באותה כמעשה דלן וכי ח"י יכשילו אותה באותה אשתו. עוד יש לדייק דקאמר דקאזיל לקדושי איתתא והא רב מנגיד אמאן דמקדש בלא שידוכי וא"כ היל"ל האי נ"מ דאזיל לשידוכי איתתא נידבר ע"ה בדידי דילמא מחלפו לה מיניה ואז הוב אחי שפיר דבשדוכין יראה אחת ובשעת קידושין מחלפו לה מיניה, גם בגמ' קידושין שם דאמר רב יהודה אמר רב אסור לאדם לקדש אשה עד שיראנה שמה יראה זה דבר מגונה וחתגנה עליו ורחמנא אמר ואבנא לרעך כמון אמר דוקא. לקדש והא רב הוא בעל מומרא דמנגיד אמאן דמקדש בלא שידוכי א"כ כשמקדש ע"כ כבר שידך וא"כ כבר ראה אותה בשעת שידוכין.

ואשר נראה מזה מוכרח דעל שידוכין לא קאמר לא רב ולא אב"י דבשעת שידוכין אכתי אין להסתכל בזה דהשידוכין עשו הבורים שזה דרכם ה' שהאז משוא אשה לבנו והאז משוא את בתו כדכתיב חנו בנותיהם לאנשים ובגמ' שם קדושין (כ"ע ע"א) מלוא הבן על האב, האב חייב לבנו למלוא ולפדותו וללמדו תורה ולהשיאו אשה וללמדו אומנות, והיו האבות משדכים הבנים וכן הן הדברים שנקנין באמירה עיין בחובות דף ק"ב ע"א מדרב גידל אמר רב ובש"ע א"ע סי' נ"א ורמב"ם פכ"ג מה"א ה"ג (ולדעת י"א צענין עמוד וקדשו מיד עיין עור והביאו הרמ"א) ורק על הקידושין הוא דאמר דאסור לקדש עד שיראנה, ולפי"ז אחי שפיר מימרא דאב"י נ"מ דאזיל לקדושי איתתא דמיירי ששידכו לו כבר אשה והיינו שאב"י שידך לו אשה והחתן והכלה לא ראו זה את זה עד שעת הקידושין וצדקו אותה על ידי קרובים, כגמרא בחובות ע"ה ע"ש, ואפילו אין לו הורים ואין לו קרובים ואפילו גר הוא צעיר בודק ע"י מיוחדעו כ"כ הגאונים ז"ל הביאם הרא"ש ורי"ו נחיצ כ"ג ח' שמיני ועי' ש"ע א"ע סימן קי"ז מחלוקת בזה, איצט"ל דהמרדכי בשם ר"י כחז דהבדיקה לא היתה אלא לאחר אירוסין דאין רגילות שידקנה קודם אירוסין צקרוכים עיין משנה הלכות בחובות סימן קל"ב ודו"ק.

ולפי"ז שפיר מיושב הא דאמר דאסור לקדש אשה ולא אמר משידוכין דבזה ליכא איסור אדרבה ראוי לעשות כן דלא אכתי אין להסתכל בזה דלא לא סלקא להו השידוך ולקמן נדבר עוד מזה ולפי"ז אחי נמי שפיר דילמא מחלפו ליה דהכי מיירי שכבר שדכו לו אשה ע"י הוריו וכיוצא בזה ויש לחוש דילמא מחלפו ליה מיניה וגם שאר הקאסיות כולם נפטרין בזה (וי"ל דמיירי שאמר לו על אשה ידועה וראוי לזכר ע"ה בדידי שלא יחליפו ליה וז"ע). ואחי שפיר נמי הא דקידושין דאמר ר"י אמר רב אסור לקדש דוקא ולא שיראנה קודם.

איחחא וכו' כלומר דעד דלא אזיל לקדושי איחחא לא החירו לו לצדוק דאל"כ אמאי קאמרו דאזיל לקדושי איחחא וא"כ פליגי בעיקר אי מותר לצדקה קודם הקידושין או לא אבל בשעת הקידושין גם הראב"ד מודה דיראנה חלל אפילו יראנה שמה יחליפו לו וע"ז לידבר ע"ה בדיקה וממילא לא חקשה מגמרא קידושין להראב"ד מממרא דר"י א"ר, איצרא ע"כ מודה הראב"ד דבשעת קידושין יראנה דהכי קאמר שמה יחליפוה משמע דהוא ראהה וי"ל שיחליפו ממנה שאמרו ליה.

ומה שנלפענ"ד בס"ד ציוצו דברי הראב"ד, וראשונה נקשה עוד קושיא אחת אליבא דכ"ע דאפילו נימא דל"מ מותר לו להסחכל ולצדוק אשה מ"מ הא"ז אמרין לע"ה עמוד וחטא בשביל חצרך הא האי ע"ה אינו רואה לבנוסה ולו אסור להסחכל א"כ הא קושיא גופה שהקשה ה"ה והמ"ע להראב"ד חקשה לכו לדידכו הא"ז מותר לע"ה לעצור ולהסחכל בשביל חצרה שהרי עיקר דין הסחכלות לא הותר לגבי ז"מ אלא משום נישואין וע"ה אינו רואה לנשאה ובפרט לפמ"ש באדר"י פ"צ ס"ה דמפני מה החמיר חז"ל על עצמו ולא נסחכל אפילו בצחולה מפני שאמר חז"ל אסחכל אני היום ולמחר יבא איש אחר וישאנה ונמלא שאני מסחכל בא"ה, והגר"א הגיה אני מהרהר בא"ה וא"כ כ"ש הכא שהל"מ מיד מקדש והע"ה מסחכל זה נמלא מהרהר בא"ה או מסחכל זה והא"ז אומרים לו עמוד וחטא בשביל שחכר חצרך וז"ע, ומה שח"י קלח אחרונים דבע"ה ליבא חשש הרהור ז"ע דאין אפוטריזפוס לעריות, ואדרבה בשמחה בית השואכה היו מתקנין תקן גדול בשביל ע"ה.

והנראה לפענ"ד דדברי הראב"ד נכונים מקושיא ה"ה לפי מ"ש המג"א אור"ח סימן קכ"ה סקל"ה דמחלק בין רא"י להסחכלות, דהסחכלות הוא יותר מרא"י וכל מקום שאמרו אסור להסחכל רא"י בעלמא מותר והמפרשים הקשו עליו מגמ' ע"ז דף כ' ועיין פתח עינים בשם קדמון אחד, ובספר עבודת עבודה להגרש"ק ז"ל ומיבו בחידושי הבאתי רא"י גמורה להמג"א בס"ד מתרגום יונתן ד"ע פ' מטות טה"פ ונקרצ את קרבן וגו' ח"ל, והיוני עיילין לערקלינהון וחמך בנתיבון ואחא חטייתא וכו' ובכל דא חס לן למיחלי עינן בן ולא איסחכלין בחדא מנהון ולא נמות במיחתא דמייתון זה רשעיטא לעלמא דאחי ע"ש באריכות, הנה מפורש דרא"י והסחכלות תרי מילי נינהו וראיה מותר והסחכלות אסור זה שאמרו כשנכנסו לבתיבון ראו בנתיבון היפות כלומר רא"י בעלמא זה לא חשו לה, אבל ח"ו למיחלי עיניהם בהם ולהסחכלא בזהו היינו הסחכלות שהוא בחילת עינים כלומר להצדוק בהם זהו שאסרה חורה (וכנראה דהסחכלות אסור מה"ת וי"ל) עכ"פ מפורש להחמיר חלקי ר' יונתן בן עזיאל שמתקן בין ראיה להסחכלות והארכתיו עוד בזה, והוא ראיה ברורה להמג"א ז"ל ומה שאמרו בגמ' ע"ז ולאסחכלי מי שרי ז"ל כיון שראה זה ר"ע סיפח הוא למאד וראה זה שעמיד לישאנה ע"כ היתה יותר מרא"י ולכן פריך והסחכלות מי שרי או יאמר דבאמת דא הוא החי' שהמקנן הקשה ליה והסחכלות מי שרי כלומר דהי' חשש שר"ע הסחכל זה וחי' ל"י החרקן קרן זוית הוב ולא הסחכל אלא פגע בע"כ ורא"י בעלמא הוב ומותר, ובמקו"א כתבתי

וראיה לדברינו מאגודה פ"ק דכתובות שכתב ח"ל, ונמלא בשם גדולים שאפילו שידוכין יחד בלא אירוסין אין טוב להיות יחד בבית ולא משום אסור אף שיקולו זה בזה וכן משמע במדרש, וביש"ש פ"ק דכתובות סי"ז העתיק לשון האגודה ח"ל, וכתב האגודה והקנין שלנו עושין אף שאין אסור בדבר להיות יחד בבית אחד בדירה מאחר שאין מיוחדין אף אין טוב הדבר שמה יקולו זה בזה וכן משמע במדרכי עכ"ל משמע דאפילו בשעת שידוכין לא היו החתן והכלה יחד בבית ועיין ד"מ א"ע סי' נ"ה ח"ל, ובכללנו כתב בשם ראב"י דארום וארוסתו אסורים לדור ביחד פן יחייחדו וגם יש לחוש משום שנאה שיקולו זה בזה ומיבו כתב הרי"ף א"ס רוב עם בבית אין לחוש עכ"ל, וכתב עליו הד"מ ז"ל ונראה משום יחוד קאמר דאין לחוש ובחידושי אגודה רפ"ק דכתובות כתב דנמלא בשם גדולים ואפילו שידוכין בלא אירוסין אין טוב שיהיו יחד בבית ולא משום אסור אלא שיקולו זה בזה עכ"ל, וכן איחא במדרש הנה מבואר מהני רועי ישראל דאף בשעת שידוכין לא היו בבית אחד החתן והכלה משום שלא יקולו זה בזה, וא"כ אחי שפיר מאד דקאמר ר"י אמר רב לא יקדש אדם עד שיראנה דבשעת שידוכין לא ראה אותה כדי שלא יקולו, ומיבו מבואר נמי מדברי הני גדולי הפוסקים דהבוי' יחד והרא"י זה בזה קודם החתונה גורם שיקולו זה בזה.

ועתה במסילה נעלה לבאר בזה מחלוקת רבינו הגדול הרמב"ם עם רבינו הגדול הראב"ד ז"ל. ח"ל הרמב"ם פ"א מהכ"ז ה"ג, ומותר להסחכל בפני הפנויה ולצדקה בין בחולה בין בעולה כדי שיראה א"ס היא נאה בעיניו ישאנה ואין בזה ג' אסור ולא עוד אלא שראוי לעשות כן, אבל לא יסחכל דרך זנות, הרי הוא אומר ברית כרתי לעיני ומה אצדוקן על בחולה, ע"כ, וכתב עליו הראב"ד ז"ל חכמים אמרו הא"י ז"מ דאזיל לקדושי איחחא לידבר ע"ה בדיקה דלמא מחלפא ליה מיניה אלמא אין דרך ח"ה צדק עכ"ל, וה"ה המליץ בעד הרמב"ם ז"ל ח"ל, ובהשגות א"ה חכמים אמרו וכו' ואין זו השגה לפי שז"מ אפילו נסחכל זה וצדקה בפעם אחת לא יכירה א"ס יחליפוה לפי שאינו רגיל להסחכל בצורה נשים, אבל ע"ה יכירה בפ"ה ואילו היה אסור בהסחכלות כדי לצדקה לא היו אומרים לע"ה עמוד וחטא בשביל חצרך, והמימרא דרב דאמר אסור לקדש אשה עד שיראנה חוכית ע"ש, והצעל מגדל שח הקשה נמי דהא"ז החירו לע"ה וכו' ע"ש מה שכתב.

ובפוש"ע א"ע סימן כ"ה הביא שיטת הרמב"ם ז"ל בסעיף ג' ח"ל, מותר להסחכל בפנויה לצדקה א"ס היא יפה שישאנה בין שהיא בחולה או בעולה ולא עוד אלא שראוי לעשות כן אבל לא יסחכל זה דרך זנות ועל זה נאמר ברית כרתי לעיני ומה אצדוקן על בחולה ועי' ח"מ ובי"ש שם ובשאלת יעקב סימן ק"ו הביאו באזה"פ ע"ש.

וקצת י"ל דהראב"ד פליג אעיקר דינא דהרמב"ם שכתב דמותר להסחכל בפנויה ולצדקה כדי שיראה א"ס היא נאה בעיניו ישאנה ומשמע דמותר לצדקה אפילו קודם שמוכן לקדשה ועי' פליג הראב"ד דהרי בגמרא אמרו הא"י ז"מ דאזיל לקדושי

דמכ"ע ידע ר"ע שסופה לישאנה כיון שלא יאונה ללדיק כל און אפילו בשוגג וכשחא בהמתן של לדיקים אין הקב"ה מביא תקלה על ידן כ"ש ר"ע ולכן ידע שדולאי ישאנה ומחללגל הדבר שראה אותה ומכ"ע נשא נמי יכושע לרחצ ויש צבא אריכות דברים ואין כאן מקומו.

ולפמ"ש שפיר מיושנ הכל דמימרא דר"י א"ר אסור לקדש אשה עד שיראנה היינו ראי' בעלמא בלא הסתכלות, והסתכלות אסור לעולם וראיה מותר אפילו לנ"מ אלא דכיון דהנ"מ אינוו בקי צבן וצנורתן צרא' בעלמא לא יכירנה ולכן לידבר ע"ה בדהיה שלא יחליפנה לו, ולא תקשה קושית ה"ה האין אמרינן לע"ה עמוד וחטא וכו' דהכ"ז אין זה ענין של חטא וראי' אפילו לנ"מ מותר והכ"ז הנ"מ ראה אותה קודם קידושין אלא כדי שלא יחליפנה לו ויתנו לו אחרת ויקדשה ולכן לידבר ע"ה והע"ה כיון שבקי צבן וצנורותיהן א"כ צראיה בעלמא נמי מכיר אותה ולא יחליפו אותה לרוב חריפותו בכם (או יאמר דהאי ע"ה מיירי אשה או כיוצא בזה שמוחר להסתכל (בה) ולפי"ז ממילא אזהר לה ראי' ה"ה וקושיתו מהא דא"ר יהודה א"ר דאסור לקדש דהראב"ד נמי מודה לה והסתכלות הוא דפליג עליו.

ובמה שכתבנו אחי שפיר נמי דברי רגמא"ה דנ"מ לאו אורחי' למידק ולא להסתכל משום לניעות והקשינו כיון דאסור לקדש עד שיראנה א"כ מאי לניעותא איכא ולהג"ל אחי שפיר דרגמא"ה נמי מפרש דראי' שאני מהסתכלות וראי' בעלמא ודאי יראה אלא שאין דרכו למידק ולהסתכל משום לניעות וחיישין דילמא מחלפו ליה ולכן לידבר ע"ה בדה"י וכדעת הראב"ד ולי"ע.

וראי'תי במרכבת המשנה פכ"א מה"צ ה"ג שהקשה להראב"ד ז"ל ממש"כ הרמב"ם פ"ג מה"א הי"ט ח"ל, ודין זה ודאי אפילו בת"ח ומדקאמר לידבר ע"ה בדהיה עלמא דמזלח עליו שהוא עזמו ויסתכל בה דאל"כ ה"ל לשדר ע"ה ואיכו מה עבד בדהיה ע"ה ולפמ"ש גם זה לא קשה מידי דודאי מליך על הנ"מ בעזמו ולהדיא אמרו בקידושין מליך בו יותר מבשלחו והראב"ד מודה בזה, ומיהו אפ"ה צבי הע"ה בדה"י שצראי בעלמא יחליפנה לו וכנ"ל. איצטד דע"כ הראב"ד מודה בזה דהנ"מ צבי לראיה דאל"כ נמצא מימרא דאב"י חולק אמימרא דר"י א"ר קידושין הנ"ל ולר"י א"ר אסור לקדש עד שיראנה ולאב"י אין נריך לראות להנ"מ כלל, והאין אב"י חולק אר"ב צלי ראי' וצלי לומר שחולק עליו וע"כ הני תרי מימרי לא פליגי ודא קשיא גם לה"ה והמ"ע וע"כ ז"ל דהראב"ד מודה דצבי ראי' אלא דהסתכלות אסור וא"כ תרי מימרות לא פליגי אלא מר אמר חדא ומר אמר חדא ודו"ק כי זה צרור.

ובזה יאירו לן דברי אדר"ג פ"ב סימן ה' אהא דאמר איוב ברית כרתי לעיני ומה אהבון על צחלה ח"ל, ומפני מה התמיר איוב על עצמו ולא נסתכל אפילו בצחלה מפני שאמר איוב אסתכל אני היום ולמחר יצא איש אחר וישאנה ונמצא שאני מסתכל צא"ה והגר"א הגיה ונמצא שאני מהרהר צא"ה

ולכאורה האין בתירו אס כן בכלל להסתכל בצחלה אפילו לשואין ייחוש שמה לא תתראה בו ונמצא מהרהר צא"ה, וראי'תי דהגר"ע"ז שם שהקשה מהא דרפ"צ דקידושין אסור לאדם לקדש אשה עד שיראנה א"כ ייחוש שמה יכירנה זה ותי' דצבא אין לחוש שיסתכל צב כשנשא לאחר שכרי לא ישרע צעינו כיון שלא נשא כמו שכרי' דנעחו אצל איוב ה' נזהר שלא הי' נריך לו אלא להשיא לבו או לקרובו, ולפי"ז ראי' כל אדם נזהר ודאי שמה יצא להסתכל צב גם כשחיה א"ה עכ"ל"ק ע"ש. ולפום ריבטא הוא קושית חמירא דא"כ האין רואין לברמב"ם ומסתכל צב שמה אח"כ חנשא לאחר ותי' הגריעב"ן לנאורה קשה צבא שכתב דאיוב לא מיירי אלא בצחלה שיהי' נריך להשיא לבו או לקרובו דסתם משמע שלא הסתכל צב.

ולפמ"ש אחי שפיר דאיוצ מה אהבון כתב ואהבון הוא לשון הסתכלות והצננות ולא אמר ומה אהב את הצחלה והסתכלות ודאי דאסור הוא להסתכל צב דאחי ומסתכל צב כשנשא ונמצא מהרהר צא"ה, אצל ראי' בעלמא שרי ולא תקשה א"כ מגמ' קידושין הנ"ל דלמא אחי להרהר ומכ"ע ס"ל להראב"ד דלא אזיל הנ"מ לראות קודם השידוכין ואפילו בשעת קידושין נמי לא בתירו לו אלא ראי' בעלמא שמה ימצא צב דבר מגונה ואכתי ישאנה אחר ונמצא מהרהר צא"ה ולא בתירו אלא ראי' בעלמא שאס לא תמצא חן צעינו ותלך ותנשא לאחר לא יהא מהרהר צא"ה דברי לא יכירנה דצראי בעלמא ליכא הרהור שכרי אינו מכיר צב. וראי' לדברינו מהא דאמרו בגמ' מגילה ט"ו ת"ר רחצ בשמה זינתה ועל צקולה אציגיל בזכירתה מיכל בת שאול צראייתה אמר רבי יוחנן כל האומר רחצ רחצ מיד ניקרי א"ל רב נחמן אנה אמינא רחצ רחצ ולא איכפס לי א"ל כי קאמינא ציודעה ובמכירה וכנה לא אמר צראה אותה אלא ציודע ובמכירה דצבי הכרתה וכל שאינו מכירה לא ניקרי צכרון שמה דכל שאינו מכיר ליכא הרהור ואס כן ראי' צרורה דאיוב נמי לא אמר אלא לבחבון צב איכא משום שמה ישאנה אחר ונמצא מהרהר צא"ה אצל צראי ליכא איסור זה כיון דאינו מכירה והוא כדברי הראב"ד ז"ל דלהרמב"ם אכתי תקשה כקושיתינו שמה חנשא לאחר ותי' היעב"ן דוחק מפני שהוא לא ראה צב לא יכירנה צב ועוד אס היא לא תתראה צב. ובגמ' קידושין מ"א פ"א אמרו ז"ל, אסור לאדם שיקדש את צחו כשהיא קטנה עד שחגול ותומר צפלוני אתי רואה ועיין חוספות שם ד"ה אסור לאדם ועכשיו שאנו נוהגים וכו' משמע מיהו דגם בגדולה אפשר שתאמר איני רואה צב וא"כ מליאות היא מאד שיסתכל הוא בצחלה ויתתרה צב והוא לא תתראה צב ונמצא מהרהר צב לאחר נשואין לאיש אחר ובהא ליתא לחי' הגריעב"ן כיון שלא ראה צב והגם שכתבו החוס' דבגדולה ליכא איסורא משום דעב למיתב עון דו היינו כשנחריית צב אצל כל שלא נחריית עדיין גם צב יש איסור וא"כ הדרא קושית היעב"ן ז"ל שמה יכירנה צב לאחר שתנשא לאחר אצל להראב"ד אחי שפיר בכל.

ובזה נלפענ"ד לומר דבר נכון צס"ד, הראב"ד לשיטתיהו והרמב"ם לשיטתיהו שכתב הרמב"ם פ"ג מה"א הכ"ג

אין המשל דומה לנמשל וישואין מלוא לראותה דאסור לקדש אשה עד שיראה ובהרץ אין ענין לראות אלא להאמין ואדרבה על המלך יש לחמיה שראה להשיא לבנו אשה שלא יראה שהוא נגד הנימוס וההלכה שכן לריך לראותה אבל פשוט דודאי ליכא מלוא בראה למי שסומך על אציו ואדרבה גריעותא הוא אם אינו סומך עליו ולא מאמין לו ובשעת קידושין יראה ושפיר המשל דומה לנמשל ולפי שהמשל המרגלים לאלו מבורר דהא פשיעא לי' לר' יהושע שכן הוא הענין. ולדעת הרמב"ם אכתי י"ע אבל להראב"ד אכתי שפיר מאד ונמצא ראי' להראב"ד ז"ל

ודעת הרמב"ם לדקדק מותר להסתכל בה גמי לראות אם היא נאה בעיניו לישאנה ו"ל דס"ל כהחולקים דאין לחלק בין ראי' להסתכלות ולולי דמסתפינא הייתי אומר דהרמב"ם מה"ע השמיט ולא כתב לידבר ע"ה כהדיה דס"ל דבאמת קשה קושית ה"ה וכי אומרים לו לע"ה חטא בשביל שזכה ל"מ חנך והוא שמוחר להסתכל בה ולא הע"ה והא דאמרו לידבר ע"ה כהדיה אידחי לה מהילכתא לדעת הרמב"ם או שמירי כשאני רואה להסתכל בה כלל ובפ"ג מה"א הו"ע כתב וכן הא"ש אין ראוי לקדש עד שיראה לא הביא ג"כ לידבר ע"ה כהדיה. ולה"ה לריך ליישע דלא תקשה ליה ע"ה גופיה מי החיר לו להסתכל בשביל ההכנס ל"ל דחכמים החירו הסתכלות לזרך נשואין צין לו וצין לאחרים וק"ל נראה כן במדרש תנחומא פ' וישלח סי' ה' שמה ישאנה לעצמו או לבנו או לאחיו חב לכאורה דלא כדעת אדר"ג וי"ל. ועין ארחות חיים לציניו הרא"ש ז"ל אהא מ' וי"ל. והשמר מלהסתכל בנאה ואפילו פנויה ובשם ארחותיו ומקב"ה דחקו בזה ליישע וצינונים והערות שנדפסו בסוף הספר כעת ביירושלים עם ארחות חיים (תשל"ו) כחבתי שם בדעת הרא"ש ז"ל דהסתכלות וראי' חרי מילי יניבו וכדעת הראב"ד ז"ל ולהסתכל אסור ודלא כהמגיב שם.

איברא דאפילו לדעת הרמב"ם וה"ה פשוט דהסתכלות סתם אסור שהרי כתב ה"ה על השגת הראב"ד ז"ל דאין זו השגה לפי שז"מ אפילו הסתכל בה וידקק בפעם אחת לא יכירנה אם יחליפוה לפי שאינו רגיל להסתכל בצורה הנשים וכ"כ הח"מ א"ע סימן כ"א סק"ג ויש לדייק אם הא"מ לא יכירנה בפעם אחת וידקק שנית ויכירנה ומי גילה לו ח זה לה"ה דה"מ לא ידקק אלא פעם אחת ולכן לא יכירנה אבל נראה פשוט דס"ל לה"ה דאפילו להרמב"ם דמחיר להסתכל לא החיר אלא פעם אחת כדי שיידקק אם היא נאה לו אבל יותר מפעם אחת אסור ואם לא מלאה חן בעיניו בפעם אחת אסור להסתכל בה יותר ואם מלאה חן בעיניו אז ג"כ אסור להסתכל בה עד שיקדשנה ולכן אין לו טעם רק לידבר ע"ה כהדיה שלא יחלפוה חב פשוט וברור בדעת ה"ה, נמצא דלהסתכל בצחולה לכ"ע אסור וכמ"ש חייב ומה אהבונן על צחולה ולא נחלקו אלא לדקדק ופעם אחת דלדעת הראב"ד אפילו פעם אחת אסור ולהרמב"ם פעם אחת מותר.

ומעתה לא מיבעיא לדעת הראב"ד דאסור להסתכל בצחולה אפילו לדקדק כדי לישאנה אלא יראה קודם הקידושין

ח"ל כל המקדש אשה צין ע"י עצמו צין ע"י שליח לריך לברך קודם הקידושין וכתב עליו הראב"ד ז"ל אין אנו נוהגין אלא מקדש ואח"כ מצרך, והעטם מפני שהדבר תלוי בדעת אחרים שאם חמאן האשה ולא תראה הרי צרכה לבעול ע"ש. ולפמ"ש נראה דלשיטתיהו אלו, דלשיטת הראב"ד כיון דאסור להסתכל בה קודם הקידושין כלל וא"כ כמובן שגם היא לא ראתה אותו וממילא יש לחוש בשעת קידושין תראה אותו ולא ישא חן בעיניה ותמאן בו ונמצא צרכה לבעול, אבל להרמב"ם דמותר להסתכל בה לדקדק א"כ גם היא ראתה אותו ונתראה בו וכיון שנתראה בו אין לחוש שתמאן בו שהרי בראה נפשה אזלה ולכן שפיר ס"ל דמצרך קודם הקידושין ולא חיישינן שמא תמאן בו והוי צרכה לבעול וי"ל.

ובמה שכתבנו נלפענ"ד ליישע גמי קושיית מהרש"א ב"ב ע"ו בנ"א שם שהקשה אהא דאמר חייב באחרונה הוא דלא איסתכל אצורה כהדיה גמי לא איסתכל והקשה מהרש"א ז"ל הא אמרינן אסור לקדש אשה עד שיראה ואצורה דרבנן גמי קיים ואפי' ע"ה וע"ש מה שחי' ואין עליו בגה"ש קידושין בגיל ולפי מה שכתבנו אחי שפיר דאצורה אציו ס"ל כהראב"ד דאסור להסתכל לעולם ולאו מדות ח"ה הוא אבל ראי' בעלמא שפיר דמי ואיוב לענין הסתכלות אחר ולכן ודאי קיים א"ה הא מימרא דר"י חמר רב דאסור לקדש עד שיראה אלא דה"ה בראי' בעלמא ולא הסתכל בה עוד לעולם ואיוב באחרונה הוא דלא איסתכל, וכשהלך א"ה למצרים הסתכל בה שאמר הנה נא ידעתי כי אשה יפת מראה חת ולדעת כי אשה יפת מראה א"ה בלא הסתכלות ולא די ראי' בעלמא, וכמ"ש לעיל בזה דר"ע כיון דאמר דכתי אהא שפירא דבלי בעפרא א"כ ראה שופה היא וכו' כלל הסתכלות וראי' בעלמא סגי לראות דברים מגויים עליה שזה אפשר בראה בעלמא אבל לראות היופי א"ה אלא בהסתכלות חב פשוט. ובה מדויק לשון הרמב"ם שכתב ומותר להסתכל וכו' כדי שיראה אם היא נאה בעיניו ישאנה ולכאורה בגמ' אמרו אסור לקדש עד שיראה שמה ימצא בה דבר מגונה ותתנגב עליו ולא אמרו שתהא נאה לפניו אלא שלא תתנגב עליו והם שני דברים נפרדים ולמה שניה הרמב"ם וכו' כדי שתהא נאה בעיניו ולא שלא תתנגב עליו אבל הרמב"ם כתב כאן לשון הסתכלות והסתכלות הוא לדעת אם היא נאה בעיניו ושלא תמצא מגונה, כתב לעיל בפ"ג מה"א הע"ו.

ובמדרש בשלה ד"ה שלח לך וכו' ר' יהושע אומר למה היו דומין למלך שזימן לבנו אשה נאה ובה עובים ועשירה, א"ל בנן אלק ואראה אותה שלא היה מאמין לאציו מיד הוקשה הדבר והרע לאציו אמר אציו מה אעשה אם אומר לו איני מראה אותה לך עכשיו הוא אומר כעורה היתה לפיכך לא רצה להראותה לבן א"ל ראה אותה ותדע אם כזבתי לך ובשביל שלא האמנת כי קונם שאין אחת רואה אותה צביתך אלא לבדך אני נותנה וכן הקב"ה אמר לישראל עובד הארץ וכו'.

והנה המשל המרגלים לכן מלך שלא רצה להאמין לאציו שהזמין לו אשה נאה לפניו אלא יראה לראותה, ולכאורה

דקלא אצל להרמז"ם וה"ה כיון שהסתכל זה לצדק א"כ הכ"י דבר עמה וז"ל דהכ"י אפילו להרמז"ם מותר להסתכל זה ולצדק אצל לא לדבר עמה דאל תרבה שיחה עם אשה אמרו וז"ל, ולדברי הראש"ד אחי שפיר הכל בזה כמובן. וז"ש בעל מגדל עוז בשם הר"מ מקו"י אין לו מובן והמציץ בסמ"ג עשין מ"ח ח"ל, אמרין צ"י שני דקידושין דף מ"א שמואל על האשה שתקדש עליה ושיקדש אדם את אשתו בעלמו יתר מעל ידי שליחו וגם אין ראוי לקדש אשה עד שיראנה ורח"י ישרה בעיניו שמה לא תמלא חן בעיניו ותהיה מגורשת או שוכב עמה והיא שנואה ע"כ, ולא כחז כלל מהסתכלות אלא כתב עד שיראנה והוא כדעת הראש"ד.

וראיתי באלוה"פ סימן כ"א ס"ג שהביאו מנח"ל סק"ה דמשמע שם דדוקא כדי שישאנה מותר להסתכל זה אצל לאחר שידוכין אסור ושוב הביאו שם' תורת הסתכלות סימן ו' חלק עליו דכיון דלאחר קידושין או שידוכין דודאי מותרת לו לאחר זה מותר מדין אשתו ע"ש, ואני אומר ח"י לומר כן להחיר הסתכלות בנשים בלי חפז"ק לא מביעא לאחר שידוכין דאכתי אין לו שום ענין של אישות בכלל ואין לה שום שייכות לאשתו המזומנת לו ומקודשת לו ומותרת לו חזק ממילא זה וכבר היא מותרת לו לא אסור זה הסתכלות אצל בחולה פנויה שהסכימה לשדך עמו אכתי אין כאן שום ענין של מותרת לו לאחר זמן דאכתי מחוסרת קידושין ומסירה לחופה ומאן ימר לן שיבא הזמן בהיתר ור"פ איטסק ליה לבבירי ולא איסתיע מילתא ובכמה לא מסתייע מילתא אח"כ, ומכ"ע נחלקו הרמז"ם והראש"ד בצרכה הקידושין דיי"א דאין מצרכין עובר לעשייתו כיון שיכולה לחזור בה. זה אפילו אי נימא לפי שיעתו דחשוב ליה ממילא זה אצל בחמה אין זה ענין כלל ואדרבה הרי בזה יש יותר חשש משום הרהור שאסור לו, ורא"י מרופא שהחירו לו יותר למשש דפק נשים אחרות מבאשתו והכ"י במשודכת דעתו עלי' ומרהר בה יותר מבשאר נשים, ואין אלו אלא דברים תמוהים. אלא אפי' לאחר קידושין כל שלא נכנס לחופה אכתי חסר מסורה לחופה ואין זה דמיון לאשתו, גם כי התם כבר נח יאריה והרי אמרו גלה בלא צרכה אסורה לצעלה כנדה ושייך בה הרהור.

אמנם כדי שלא יהיו דברי בלי רא"י הנה מפורש כן מדברי ה"ה הג"ל דרק פעם אחת מותר לראותה קודם ולא יותר, וגם להראש"ד מבוחר דאפילו פעם אחת לא ופשוט דהכ"י לא מקרי פת בסלו ועיין ש"מ כחובות י"ב מהני' וכו' וכבר הארכנו שהקשה וא"ת והא קו"י טענת בחולים עד שלשים יום צ"י הבא על יבמתו אליבא דר"מ י"ל התם כיון דאיכא פת בסלו דרכו לעמוד עד שלשים יום שלא לצעול אצל הכה דליכא פת בסלו מסתמא זה עליה מבוחר דלא מקרי פת בסלו אפילו לאחר קידושין וזה פשוט, איברא דדעת הב"ח דאפילו באשתו נדה הסתכלות אסור וכן הוא בזוה"ק וציראים אלא שהאחרונים חלקו עליו משום דשבע לו, אצל במשודכת ודאי נהנה הוא בהסתכלות זה וכל הנהנה מהסתכלות עובר על הסתכלות ופשוט דמה שכתב הרמז"ם שם אצל לא יסתכל זה

צרא' בעלמא ולידבר ע"ה בהדיה שלא יחלפוך מיניה והצדיקה יהי' ע"י קרוביו או הוריו או מיודעיו ומבוחר בגמ' כחובות ע"ה ע"כ וכמו שהבאנו לעיל בסמוך, אלא אפילו להרמז"ם נמי לא החירו אלא פעם אחת כדי לראות אם היא נאה בעיניו ולא יותר וכמ"ש ה"ה להדיא בדבריו וכל שאר ראיות הו"ל בכלל הסתכלות והו"ל כמסתכל לנדה שכתב שם אחריו. וז"ל שהוא ע"פ אדר"י הג"ג שאם ישאנה אחר, וגו' רש"י בפירושו על איוב (ל"א א') שמה לאחר ימים תנשא ונמלאתי כרוך אחריה כך מפורש באדר"י עכ"ל.

איברא דאכתי יש להקשות לה"ה לפימ"ש בגמרא גיטין כ"ז ע"כ רבה בר בר חנה אירכס ליה גיטא בי מדרשא אמר אי סימנא חיה לי בגויה אי טביעות עינא חיה לי בגויה אהדורא ניהליה אמר לא ידענא אי משום סימנא אהדורא וקסברי סימנים דאורייתא אי משום טביעות עינא ודוקא צורבא מדרבנן אצל אינש בעלמא לא וכתב ר"ת בחוש' שם ד"ה ודוקא דע"ה נמי חיה ליה טביעות עינא כדמוכח צ"י גט פשוט דף קס"ח האי ל"מ וכו' וצ"י גיד הנשה (חולין ל"ו) נמי מוכח דכ"ע חיה ליה ט"ע ועיין צ"מ כ"ג ע"כ ר"ש צ"ח אומר כל כלי אנפריא כי שבעתן עין מהדרינן ליה לנירצא מרבנן הרי דל"מ חיה ליה ט"ע יותר מע"ה ועכ"פ כע"ה ואפילו כלי אנפריא מהדרינן ליה צ"ע אלא דה"ה שיכל את ידיו ותי' זה במה שכ' בפעם א' לא יכירה אם יחליפוך לפי שאינו רגיל להסתכל בצורת הנשים. ולפענ"ד גם זה לא מספיק חדא שהרי ל"מ ודאי יש לו אם צביה או אחות או שניהם ולרוב יש לו קרובים כגון סבתא וכו'אלא זו והרמז"ם לא מיירי בצ"מ שאין לו שום קרובים ממין הנשים. והשנייה דהרי בגמרא צ"כ שם בסמוך דלוצרצא מרבנן לאו אורחיה למידק והוה הכוה חצרה דבוח חתים עלה רב ירמיה בר אבה אמרה ליה לאו אגא הואי אמר לה איברא אנת הות אמר אביי אע"ג דל"מ לאו אורחיה למידק כיון דק דק וע"י אמר אביי דיניה דהאי דל"מ דאזיל לקידושין איסתא יודבר ע"ה בהדיא, והנה הטעם פשוט לפי שאין דרכיה למידק אצל הכי דק מודה אביי דגם ל"מ מכיר אפילו בפעם אחת וא"כ הכא נמי כיון שהסתכל זה לצדקא אם היא נאה לו הרי דק זה וכיון דק זה הרי אפילו בפעם אחת נמי מכירה וז"ע, ואביי לא מחלק בין פעם אחת או יותר אלא בין דק או לא דק.

עוד יש לדייק בדברי ה"ה דאכתי ע"ה למח לי הרי יכול להכירה בטביעת קלא שדיבר עמה כמבוחר בגיטין מתקיף לה רב יוסף היאך סומא מותר באשתו היאך צ"ח מותרין בנשותיהם בליה אלא בטביעת עינא דקלא הכ"י צ"ע דקלא ועיין סנהדרין ל"ח ע"ה ורש"י שם וחולין ל"ו, שוב מלאחי במהרש"א צ"כ קכ"ג שהקשה ביעקב אבינו למה הו"ל למסור סימנים לרחל הוה ליה לסמוך אטביעת עינא דקלא ותי' דיעקב ה"י עושה כן ע"ל היותר טוב שלא ירמה אותו ע"ש וא"כ בדין דלא ידוע ליה לרמאי אמאי אינו סומך אט"ע דקלא ולמה ליה לידבר ע"ה בהדיא ובעלמא להראש"ד כיון שאסור לו להסתכל זה א"כ הכ"י דלא דבר עמה ולא הי"ל ע"ע

שונע חנה כמה שעיניו רואות ונחום' שם הקשו וכל דאמר ספ"ק דמגילה כל האומר רחב רחב מיד נקרי, הא אמר החס ביודעה ומכירה קאמינא ועי' תוס' סוטה דף ח' ד"ה גמירי שהקשו מהגיגה י"א עריות בין בפניו בין שלא בפניו נפיש יאריבו ותי' דהחם ה"פ מאחר שראה הערוה פ"א שוב מהרבה אחרים לעולם אפילו שלא בפניו אצל מחמת שראה הנסקלת ערומה אינו מהרבה אחר אחרת ע"ש. הנה מצוה דכל שראה אשה פעם אחת מהרבה אחרים לעולם והרכור אסור מדאורייתא. ועי' שו"ת מהרשד"ם ח"ע סימן ל"א שדרך ומנהג האשכנזים שאין המשוך רואה משודכתו. שוב מלאתי בזהירות לאזה"פ לס"ק כ"ע שהאריכו שם ג"כ לסתור את דבריו. שוב העיר לי ח"א דבשו"ת אז נדברו חלק ד' כבר דמו דבריו ואין לי הספר לעיין בו.

ומערתה נבא לשאילתו, ומראש נזרים אראנו הנה החכם מכל אדם ניבא (משלי י"ד) בית והון נחלת אבות ומכ' אשה משכלת ופי' המפרשים כי בית והון אפשר שינחלו האבות לבניהם אצל אינם יכולים להנחיל להם האשה המשכלת כי מאת ה' הוא ואין הדבר חלוי ביד אבותיו ואמר על זאת יתפלל כל חסיד לפת מלא וגו' ודרשו זו אשה ואמר מלא אשה מלא טוב בדרך מלאה ובמדרש רבה פס"ח (בראשית) ר"י בר"ח פתח אלקים מושב יחידים ביתה מערונה שאלה וכו' ח"ל הקב"ה יושב ומזווג זוגים וכו' ח"ל לא כך אמרתי לך אם לפניך קלה לקב"ה קשה כקריעת ים סוף הקב"ה מה עשה להם מזווגן שלא בעוצתו בע"כ, הדא הוא דכתיב מוֹלִיֵא אֲבוּרִים בְּנוֹשְׁרוֹת בְּכִי וְשִׁירוֹת מֵאֵן דְּבִי מֵאֵן דְּבִי שִׁירוֹת וּבְגִמְרָא סוֹפָה ב' וקשה לזווגן כקריעת ים סוף עוד אמרו יש הולך אלל זוגו ויש שזוגו הולך אלל הכלל דשידוכין צבי רחמים גדולים וחפלה שזוכה לזווגו ולא כמו אחת הפחאים שחושצים שהם הבוררים לעצמם מה שרואים והדבר חלוי צפלה ובזכותים כי מה' אשה משכלת.

ואם יעשה תחבולות לישא אשה שאינה ראויה לו בין תחבולות גשמייות ואפילו ע"י תפילות לא יעלה לו כהוגן כי הא דרבא (במ"ק י"ח ע"ב) דרבא שמעיה להבוא גברא דבטי רחמי וכו' ואמר תזדמן לי פלניתא ח"ל לא תיבטי רחמי הכי או חזיא לך לא אזלא מיך ואי לא כפרת בך' בחר הכי שמעיה דקאמר או איבוי לימות מקמה או איבוי תמות מקמי ח"ל לאו אמיינא לך לא תיבטיא עלה דמילתא הכי אמר רב משום רבי ראוון בן אצערובילי מן התורה ומן הנביאים ומן הכתובים מה' אשה לאיש. מן התורה דכתיב וישן לכן ובחולל מה' יאל הדבר, מן הנביאים דכתיב ואציו ואמו לא ידעו כי מה' היא, מן הכתובים דכתיב בית והון נחלת אבות ומכ' אשה משכלת ע"כ.

ופירש"י שהחפלה על אשה זו ואם לא ימות הוא או תמות היא שלא יראה כשתשא לאחר ויטעור וגם בזה פ"י כפרת בך' שלא חסולי תפלתך ותאמר ח"ו דלא מסייע לליתא כלום, וכן פ"י העריך. אמנם הר"ן פ"י בשם רש"י שתחזקת לאחר זמן אם שאלה ואח"כ כשנשאה תחפלה או איבוי לגות מקמה פ"י

דרך זנות כלומר אפילו בפנויה שמוחר לבדקה לשם אישות אצל לא יותר מזה וכמ"ש היפה ללז הביאו האזה"פ שם ופשוט דהסתכלות מביא לידי הרהור והרהור מביא לידי עומאה וכמ"ש בגמ' ע"ז דף כ' ושמרת מכל דבר רע שלא יבהר ביום ויבא לידי קרי בלילה וכ"ש הסתכלות דאין יאה"ר שולט אלא כמה שעיניו רואות, ובהצעה לינשא גזר שתשכ ז' נקיים משום חימוד וכ"ש ביושג ומסתכל צאשה האסורה לו שעיניו זנו מן הערוה דמ"ש הוא מאחר שהרי אשה זו פנויה היא והשידוכין לא עשו שינוי בה כלום.

והנה כתוב בתורה ולא תתורו אחרי לבבכם ואחרי עיניכם ודרשו ז"ל אחרי עיניכם זו זנות (ברכות מ"ב ע"ב) ופסק הרמב"ם בפ"ה מהל' תשובה דהמסתכל בעריות עובר על לא תתורו (ועיין ביו"ט ח"ע סימן כ"א סק"א שכח והרמב"ם ס"ל מדרבנן וז"ע וכבר ראיתי מקשים עליו) ובשו"ת לרבינו יונה ש"ג כתב ח"ל וגם רבים נוקשים ונלכדים בחללם חוש הראות וכו' והאמר על חוש הראות ולא תתורו אחרי לבבכם ואחרי עיניכם הוזהרנו בזה שלא יסתכל אדם צאשה איש ובשאר עריות פן יוקש בזה וכחצו הב"י צא"ע סי' כ"א ח"ל, כתב הא"ח בשם רבינו יונה אסור להסתכל צא"ח מן התורה שנאמר ולא תתורו ואסור להסתכל בפנויה מדברי קבלה ע"ש וממילא המסתכל במשודכת יותר מן ההיתר הרי הוא בכלל הזה ובגמ' ברכות ס"א ע"א ח"ר המראה משום לאשה מידו לידה כדי להסתכל בה אפילו יש בידו תורה ומשמים עובים כמשה רבינו לא ינקה מדינה של גיהנם, ועיין רמב"ם פרק כ"א מל"ב ה"ב וסמ"ג לאוין קכ"ו, והגם ע"ש ודוק.

ומיהו כתב הפמ"ג ח"ח סי' רמ"ז והמור וקניעה ושאר האחרונים דבחולות שלנו בחזקת נדות הן שהרי אין טובלות לנדות ואיכא עלייהו לאו דלא תתורו לגלות ערוה כמו על ח"א ובקונטרס שפיר קדושה שער ג' ושער ד' הבאנו מחלוקת לענין יחוד בפנויה נדה או הוה דאורייתא או דרבנן וכן הדיון בהסתכלות ומש"כ הב"י שהוא מדברי קבלה היינו בפנויה טהורה לפי שיטת הג"ל. וכתב הב"ש דאפילו (להשיטות) דפנויה הסתכלות אסור רק מדברי קבלה הרהור אפילו בפנויה אסור מדאורייתא והכח"ש שם הקשה עליו משלהי קידושין דר' יעקב משעה חזא ופריך ודלמא מהרבה בעצירה הוה ומשני אין הקב"ה מרפה למעשה ולהב"ש דילמא מהרבה בעריות הוה והוה דאורייתא וע"כ דאפ"ה לא הוה דאורייתא. ולפענ"ד תמכתי עליו דלכאורה מקרא מלא הוא וקרב את קרבן ה' (פ' מעות) אם מידי עבירה יאלנו מידי הרהור מי יאלנו ועיין שבת ס"ד ויומא כ"ע הרהורי עבירה ובמהרש"א שם ולענין קושית החכ"ש עי' מאירי קידושין ל"ט ע"כ לעולם יזהר אדם שלא להרהר בעצירה. ובח' הארנהי דבהרהור איכא חסור דאורייתא אלא לענין עונשין אין מרפה דהחם לכהורה צא"ח קמייירי.

והנה בגמ' מגילה ע"ו רחב בשמה זינתה וכו' ביודעה ומכירה ובגמ' סנהדרין מ"ה אמר רבה גמירי אין יאה"ר

קודם זמנו או איברי תמות מקמיה שביה מתחרט על ששאה וכן פי' בשיעור לחלמיו של רבינו יוחאל מפאריש דלא היב עמה שלום והיה שונאה עד שביה מתפלל שיפרד ממנה בכל חופן אפילו ימות וכנראה שהיכה כתובתה מרובה ולא היה יכול לגרש או חולי תריוויה פי' אמת שאכתי לאחר שנשאה ושנאה מ"מ לא היה רוצה לראות שהנשא לאחר שביה זונגה והתפלל עליה שתמות או שימות הוא, ואמר ליה רבא לאו אמינא לך לא חינעיה עלה דמילתא ועתה הבאח לך בעומק הנראה הזאת.

והנה השידוך הראשון הי' הקצ"ה השושבין והביא לו לאדם את חוה אשתו ולא ראה אותה אלא תרדמה ופלה עליו ולא הכיר זה מעולם וע"ז שמעתי שאומרים כשמחך ייורך בג"ע מקדם. אברהם אבינו לא הכיר את שרה באברהם כחיו כי הכה נא ידעתי כי אשה יפת מראה את, יתכן אבינו לא הכיר את רבקה ודחיו (בראשית כ"ד ס"ג) ויאל יתכן לשוח בשדה ומיד נתקבלה תפלתו וישא עיניו וירא והנה גמלים באים וגו' ורבקה לקחה העיף ותחכם כדי שלא יראה יתכן ועיין רד"ק שם ח"ל, כיון שראתה אותו ואמר לה העבד שהוא יתכן השמיטה עממה מעל הגמל ונפלה לארץ ולקחה לעיפה ובסתר זו פניה ואח"כ עמדה ובספור הזה למדה חורב דרך ארץ לניעות שראוי לאשה לבייש מארסותיה ושלא תתרחק לו עד שהנשא לו ע"כ (זה נמי דלא כפי' חורב הסתכלות הנ"ל) הנה מפורש שיתכן לא ראה את רבקה ומן הגניעות הוא שלא תתרחק כלה לחתן עד שהנשא לו. יעקב אבינו ראה את רחל בצואו לפזן ארס כשהיכה זה שש שנים ושהה בצית לבן ז' שנים ולכשנשא אשה לא הכיר זה כל הלילה של החתונה ולא כל הלילה עד הבקר שנאמר ויהי צוקר והנה היא לאה הכי דעד צקר לא ידע שהיא לאה וגם צוקר כנראה רק שאמר לא שהיא לאה ומה"ע אמרו דל"מ לידבר ע"ה בדיבור דלא יתחלפו מיניה. והנה זה הי' סדר שידוכין מאבותינו.

וכבר הבאתי לשל בשם האגודה והמרדכי והמדרש דאפילו בעת השידוכין יותר טוב שלא יהיו החתן והכלה צבית אחד, והטעם שיקולו זה בזה, א"כ אדרבה מבואר בדברי חז"ל דהכתראות קודם החתונה גורם שיקולו זה בזה ולא שיתקצבו וכל שנתראים יותר גורם להקצין יותר, היפוך דעת המון עם שהבוי' יחד גורם התקרבות ואהבה על להבא והרבה טעמים לדבר מ"מ אין כאן המקום להאריך באלו העניינים. ולדעתי מקרא מפורש בתורה פי' חלל וראית בשב"י אשת יפת תואר ותשקת זה ולקחת לך לאשה וגו' והיה אם לא חפצת זה ודרשו בספרי הכתוב משך שסופך לשנאתה והענין כי החשק הוא בלא טעם שאמרו החשק אין לו עינים שהחומד דבר משום יפיו או למעלה אחרת שמאל בדבר בטל דבר בטלה אהבה ולכן סופך לשנאתה וסופו להוליד ממנה בן סורר ומורה דכבר אמרו וברוחי מכם המורדים והפושעים אלו בני שונאה עכ"פ הנושא אשה ומסתכל בה שיהי' לו חשק וחמדה ללקחה לשום יופי וכיוצא בו סופו בל ילדי גירושין כי מי שמסתכל על היופי בגשמי בלשון ולאחר עיניים גשמיים וסומך עצמו לדבר לעולם

מלא אחרת נאה הימנה או אפילו אינה נאה הימנה תתרחק צעיניו נאה הימנה כמ"ס אפילו מבערת והחורה אמרה לא דברה חורה אלא כנגד יצר הרע דנשואין כאלו הם כנגד יצר הרע. אבל הנושא אשה לשם שמים הרי הוא אהבה שאינה חלילה בדבר כההצח דוד ויכוונתן וכל אהבה שהלילה בדבר בטל דבר בטלה אהבה ושאונה חלילה בדבר אינה בטלה לעולם ועד"ז אמר חכם מכל אדם שקר החן והצל היופי אשה יראת ה' היא תחלל. ואשר נראה בזה.

א ל"פ המבואר לפי תורתנו הקדושה היוותר טוב ונראה שהבורים משני הצדדים יצדקו אחר הבחור והבחולה כפי חוקי התורה עם הם מתאימים זה לזה בתורה ויר"ש ויהיו ראויים לדור יחד ולצנות בית נאמן בישראל ואחר שיתבאר להם לפי האפשר כל הדרך יודיעו להצדדים הבחור והבחולה ויסבירו להם כל הדברים ויסכימו להם ולא האומר לדבק טוב מלא אשה מלא טוב ויתקשרו בקשר שידוכים ולפני החתונה ראוי שיראה החתן את הכלה והקדושים יראו שלא יתחלפו לו זה אחי אליצא דכ"ע בין להראש"ד בין להרמז"ס דגם הרמז"ס מורה להראש"ד דמותר לעשות כן ולהראש"ד אסור באופן אחר לח"ה ולצ"ח עכ"פ. וכבר הבאנו דמלשון אדר"ג וריב"ט דשמעתא דסוגיא דצ"ב וקידושין נראה כדעת הראש"ד דהסתכלות לעולם אסור.

ב ב"י שראה לעשות כדעת הרמז"ס שיראה הבחור אם היא נאה צעיניו ישאנה וכדעת ה"ה מ"מ אין להרבות בראיות לדעת הרמז"ס כפי מה שפי' ה"ה הוא החיר רק פעם אחת לראותה, ולראותה שוב שנית וכ"ש יותר מה ה"ל הסתכלות שלא לצורך ואסור דאם לא ישרה צעיניו צעם הראשונה יעוצנה ואם ישרה צעיניו יקדשה ובראיות הנוספות בזה הוא ראוי שלא לצורך, ואפשר דזה כונת הרמז"ס ז"ל דכיון שלא ישרה צעיניו צעם הראשונה א"כ הרי היא כבר ספק אצלו ולכן יותר טוב שלא ישאנה שוב דכיון דמסופק זה א"כ אף שיוסיף לראותה ובהשדלותו ישאנה אצל יקח זה שוב בתחרונה חולי, כיון דמשיקרא לא נראית נאה צעיניו ולכן אמר רק פעם אחת ולא יותר. ואם האשה לא תתרחק זו צעם הראשונה נראה ג"כ דעת הרמז"ס דאין זה זיווג הנגזר כיון שיש לה ספיקות אף שעבדו ע"י הדבור ואחר ערמות ולשון חלקות ילולא לדבר על לבה שתתרחק זו אצל במשך הזמן יתעוררו זה הספיקות הראשונות ולא יועיל לשלום בית ולכן כל שלא נשא חן זה לזה צעם הראשונה ס"ל להרמז"ס דאין לראות יותר ובפרט לפי"ש לעיל בשם האגודה דהכתראות גורם שיקולו זה בזה ואף שנראה לפעמים הכיפוך יש לומר דעכ"פ באתרית הימים יאל לאור, או שעפ"י הרוז נאמרה.

ואני שמעתי בשם הרופא הכי גדול (סייקאלדזשיטס בלע"ז) שאמר שהשידוך הכי מוצלח בעולם הוא אם נשא בתור שלא ראה בחולה מעולם את בחולה אשר לא ראהה בתור מעולם וכס נשאו הוא הזוג הכי מוצלח בעולם. ועי' חינוך מצאח ער"ב במצאח דכ"ג שבתולה מעמי יקח אשה כי ראוי

גיטין כלל וכלל רק מיעוטא דמיעוטא וגם עכשיו לפי הערך של החפשים אין צין המרדים הללו אפילו צ"א אחחים ח"ו. ויש טעם לזה דנשבע שנתראים בחור ובחולה הלא כל אחד מהם מנסה לדבר דברים מצוררים ושוקל צפלים כל אות ודבור ומראה את עצמה במראות הצציאות זה לעומת זה והם חושבים שככה יהיה כל ימי חייהם ועל זה הם נכנסים ואחר החתונה כל אחד מראה את הגוון האמיתי שלו ומיד הם מתחרטים וכי זאת נעמי וכדצרים הערצים נעשו מר כמות ומיד מתאששים, אבל אותם שצוררים אותם הכורים הם מחליטים לדור עם האשה ולנסות אחר החתונה שיהי הכל עכביו"ע ולכן מלחיון ובחורה כתיב ציחק (בראשית כ"ד ס"ז) ויציאה יצחק בהלה שרר אמו ויקח את רבקה ויחבי לוי לאשה ויאהבה כלומר שהאהבה לא צאה קודם שלקחה אלא לאחר שלקחה והציאה לציוו והנה היא מתנכחת כשרר אמו, נר של קדושה דולק וצרכה מצויה צעיסה וענן קשור על האכל הכל בקדושה אז ויאהבה ולא קודם שהאהבה הקודמת היא אהבה גשמית ואין לה שום קיום אלא האהבה שלאחר הנישואין לריק שצאה אהבה חיה פשוט. ומן החורב הרי כבר כתבנו דגורם שיקיו זה צדק ולא לאהבה.

והדרב ידוע ומפורסם כי הוא היתה דרך (המשכילים בלע"ז) והמתקדמים הנקראים מאדערמירטע פריי דענקער והפרושים שהיו נזהרים ללכת בדרך פריאות ויאלו בחורים עם בחולות בקריות חוזה יחדיו ידובקו צלי בושב וכלימה והם היו העיו פנים שדבור לא עמא יקרא להם, לא כן זרע קודש בני א-ל חי כל כבודה בת מלך פנימה ממשצות וצב לבושה ובושב חכמה פניה להסתכל בפני איש וכן בני תורה לא הסתכלו בנשים עד שאפילו ראה אותה לא הכיר זה כדעת ה"ה חב אפילו בבית הורים וכ"ש ח"ו שלא ללכת בקרית חולות וכרי אפילו באשתי או אחותו או בתו קיי"ל דאל יספר אדם בשוק דח"ר (ברכות מ"ג ע"ב) ששה דברים גנאי לו לח"ה וכו' ואל יספר עם אשה בשוק ואמר רב חסדא ואפילו היא אשתו תניא נמי הכא אפילו היא אשתו ואפילו היא בתו ואפילו היא אחותו לפי שאין הכל צקיאין בקרובותיו וכ"ש צסחם נשים ובחולות והביא הרמב"ם פ"ה מהל' דיעות כ"ז.

ומה"מ רע המעשה שפשו מנהג אחיות (גיבס) שיואלים בחור ובחולה בן ישיבה ובה יעקב שהלכה בבית ספר חרדי והם שניהם חרדים למנות ויראים לדבר כי ורואים לקיים מלות כי לישא אשה ופוצרים כמה ליסורים צדק וכרי היא מלוב הבאש בעצירה חוץ מהסתכלות בנשים יש צדק ליסור משום דאל יספר עם אשה בשוק ולילך עם בחולה בשוק כגם שכוונתם לעוצה אבל אין זה דרך החורב והוא דרך החופשים והמשכילים, וכמה חייבין לנו להתרחק מהם והרבה חלוי זה בכורים ומורים, אתם כורים חוסו על כבוד ה' וכבוד בניכם זרע קודש הרי כמה מסירות נפש עברתם כדי לגדל בן או בת יר"ש וגם כל הכוחות אתם מכניסים שיצו אח"כ בית מאמן של קדושה ותורה בישראל והאידך לא ירחם לשלח החוזה עם בחור שאיש ידוע לכם בחוץ צליגה ותחזור הביתה אחר חלטה

לו למשנה הגדול לכדקן צאשה שלא קבעה מחשבה צאשה זולתי זו שהוא קדש קדשים ומחוך כך יחי' הזרע שיתן לו השו"ת ממנה עכור ונקי ורלוי לעצוד בקדושה ובצוגרת כיון שהיא גדולה דשחיה כבר נפסדות ואולי חשבה כבר צאשה וקבעה מחשבה זו ע"ש, הא לך דעת תורתנו הקדושה דבוגרת אולי חשבה כבר צאשה וקבעה מחשבה זו לא ראויה לכהן גדול עוד שמא הפסידה דשחיה, וכל שכן כשתראה הבחולה בחורים הרבה ותראה אותם הרבה פעמים ודאי מחשבה כבר נפסדת ומעורבת עם כמה מהם יש שלא ראתה אותם ויש שלא ראו אותה והיא תחשוב עליהם וכן הבחורים וזה הוא הגורם היותר גדול אח"כ להמחלוקת שמשוה את בעלה עם אחר וחושבת עליהם. ואני זוכר פעם צאת אלי אשה והראה ללום מצחור ובכתה בחור כזה רזה אחי ואני נשאתי לזה הלא יללה וברכה יש לדבר מה כי זה הגורם הגדול לשבור השלום בית וח"ל גינו את דינה בת יעקב שיואלית היתה וקרה לה מה שקרה לה.

ובה"א נראה לפרש מה שאמרו בגמ' יצמות דף ס"ב ע"ב וסנהדרין ע"ו ח"ר האובד את אשתו כגופו והמכבדה יותר מגופו והמדריך בניו ובנותיו בדרך ישרה המשיאן סמוך לפירוקן עליו הכתוב אומר וידעת כי שלום אהלך וכתבו החוס' דאבניו נמי קאי ואפ"צ דקטן לא תקינו ליה רבנן נשואין מ"מ להכי תקינו ליה נשואין דלא היו צעילתו צעילת זנות וכ"כ עוד ביצמות דף ז' ע"ב והוסיפו ומלוא נמי איכא להשיא אשה לבנו קטן כדאמר ב' הנשרפת דעליו הכתוב אומר וידעת כי שלום אהלך וגו'.

ולכאורה למה דוקא צמשיא בניו ובנותיו סמוך לפירוקן כשהן קטנים עדיין ע"י זה ידע שלום אהלך ומה המכירות וצפרע דבן שמה עשרה לחופה כתיב, ולפי דברי החינוך אחי שפיר מאוד דכל זמן שהבנים קטנים עדיין לא נחנו עיניהם באחרים לא הוא ולא היא ואם ינשאו זה לזה יהיו אורבים זה את זה ויהי' שלום ציניהם וממילא יהיו אצותיהם צמוחה ושלום אבל אם ימתין האב עד שיגדלו ויתנו עיניהם צמה שיראו או באנשים אחרים או בנשים אחרות וכ"ש שיואלו ויבואו הרבה פעמים הרבה זוגים עד שימלאו מה שלדעתם הוא הנכון אז ממילא לאחר החתונה יחשבו על הראשונים ולא יהיה שלום ציניהם ולא יהיה שלום צאהלך נמי.

ג) ארתן החושבים שרצוי הראי' לזוגות הצעירים קודם שיתחתנו ירבה להצב ציניהם ולמעט בגירושין אומר אני דה טעות גמור מן המליאות ומן החורב. מן המליאות שהרי אכן רואין אלל החפשים או מה שקוראים מאדעריים שהם יולאים ומתראים זמן רב לפעמים חלי שנה או שנה ואפילו יותר והם כבר מכירים את עצמם כמעט כנשואין ואפ"כ לאחר הנישואין רוב הגיעין מהם הוא כידוע צמדינה זו וצמדינות אחרות, ולאידך גיסא צמדינות יוראפף וגם כאן אותם השידוכים שלא הכירו את עצמם קודם החתונה רק שציררו להם עפ"י החורב והצמור צו"ע א"ע סימן צ' וסימן ד', אותם הצליחו עפ"י רוב ורובא דרובא שכמעט לא היו אללם

לילה וכיוצא בו, כי מי לא יתוש לעצמו ליתן לבתו זה ישראל הכשרה ללאה באישון לילה בלי שומר כלל עם בחור ואין אפטרופוס לעריות אפילו לאקנים נאמרה וכ"ש בחור ובחולה וברי אפילו הנושא אשה בחופה נדה אסורים ללכת בלי שומר אם דבר יש לו כעין פת בסלו שבועד אחי ימים חביה מותרת לו כ"ש כה"ג ללאה בחור ובחולה בלי שומר במטונה קאר וכיוצא בו. לזה לפומי לא גליא דברו על לב הנערה ותסבירו לה וכן להבחורים. והשי"ת שמו ישלח זוגו הנכון לכל אחד וקצאתי בדבר.

ומה שנסתפקתם ממה שהביא בעתון בשם חכם אחד שאמר שצריך דוקא להתראות בחור ובחולה קודם השידוכין לכה"פ ז' או ח' פעמים וכל המרבה הרי זה משבצת ח"ו לומר כן על חכם בישראל או בשם חכם מישראל שח"ו החיר איסורי עריות והסתכלות בהם וריבוי שיחה עם אשתו אסור ק"ו בבחולה נדה וללאה עמהם בשוק ובכונה יחד ז' או ח' פעמים או יותר ללא דבר ואם לא חתלה או הוא לא יראה זה לאחר ח' או ט' פעמים ילך עם אחת וככה ילך עם עשרים או שלשים נשים ויהי' נבל צרעות החורה ואח"כ כשישא אחת לאחר שיראה שלשים לעולם יהי' דעמו על כמה מאומם שראה מקודם וכן היא חביה דעתה עליהם וכמ"ש החינוך להדיא הבאתי דבריו לעיל, וכ"ש הוא מהחם ואדרבה אין לך גורם גדול להפרת שלום בית מה. ובפרט כי פשוע דלא אכשיר דרף ואותם ההולכים לראות ולהתראות גם לאחר השידוכין קודם החתונה עוד מתראים אלו עם אלו א"כ עד החתונה יתראו לא ז' או ח' פעמים אלא עד לחמשים פעמים או יותר לפעמים ובכונה יעשו את אחותיו ישחקו בדבר ולא יאמר כי הוא דרך המשכילים מעולם שרצו זה ומעשה שפן הלילה וח"ו אפי' לחשוד לחכם שיאמר כן, וכל שכן שלא לעשות כן וללכות בעתון ולפרסם ברבים וכבוד ה' הסתר דבר שצאם אפילו היה במקרה אחת יולא מן הכלל שפסם כן.

ועייין אזה"ה הקדוש פרשת קדושים אל תחלל את בתך להזנותה וגו' וז"ל, פי' יורו האל-למי שיש לו בת שלא יבהג בה מנהג חולין להראותה לפני כל ולהתנאות לפניהם אלא כבוד זה מלך פנימה והגם שיחכוין בה להנאת זיווגה כי בת יפה ונעימה היא ותנשא להראוי לה עכ"ל יורו האל-ל כי חילול הוא לה. והיוצא מה הוא להזנותה ולא להשיאה כי יבער זה אש העצמי ותחלל כבודה ולא זו בלבד אלא שחביה סיבה להצטער אש בלב רואה וחומד וחזנה הארץ, ולבסוף ומלאה הארץ זימה. ומלא עון כל הרשע חלוי בנאורו. ולא ולמד מה שפירשתי בפי' אחרי מות צפוסק כמעשה ארץ מזרים שחוש הראות יגדיל החפץ בדבר ויבטל כח הראון במניעה ויעהו אל חפץ המעשה רח"ל.

ובפרשת אחרי שם כחצ' ולריך לדעת כי צ' מדרגות נתן אלקים בחדם ראות העין ובה המהשצה, וכל מלות ה' אשר זיה לעם קדשו הם מלות שיטול האדם לעמוד בהם ויעה ענמו אל הראון לעשותם, זולת מלות פרישת העריות הוא דבר שמשו של אדם מתמדתן ואונסתו עליהם לעשותם זולת

בהתעלמות הרחקת צ' דברים מהאדם וכס מרחק הרגש ראות העין ומרחיק צחי' החוש ואם צ' אלו לא יעשה אין אדם שלים ברוח והחוש בדבר ערוב חגביר החפץ וחשליעמו בלון ולא יושג הנאחון החפץ אלא דוקא באמצעות הרחקות הדבר מדעתו וממחשבתו לבל ראות הכיעור ולא יחשוב בו אכל אס עיניו יצטו בדבר הנכ הוא מסתכן וכמעשה דהמע"ה כשנאחצב הדבר וראה מה שראה נחפורר לבו שהיה חלל ועשה מעשו ואפילו תחלת המהשצה בדבר זה חגרום חגבורת וכולדת ענפיות החפץ ותגבורתו ולזה נתחכם חכם החכמים שהע"ה ואמר בנ אס יפחוך חטאים פי' צחי' החטא אל תאצה כי אריכות הרגשה החשוב אפילו לצחי' השולל תפעיל הגברת החפץ ותהפך בלון אליה וכו' ע"ש. ודבריו הקדושים אין לריבין ביאור ופשוט דהסתכלות בבחולה נדה והרהור המהשצה זה הם חרי סרסורי דעצירה וכמו שנאמר ולא תחורו אחרי לבצכם ואחרי עיניכם אשר אחס זונים אחריהם.

אב"ר האמת יורה דרכו, כי אין לחלול צוקי ופרוקי בחכם בישראל ואדרבה הרי שוברו בלדו דכפי שהביאו לי באתו עיתון ענמו הופיע מתכח מהחכם הג"ל שמשולם לא כיון כלל לדברים אלו ושהכחצ בעתון ליטע וכחצ סחם דברים שלא אמר כלל החכם הג"ל ולא כיון ח"ו מעולם על בני תורה ח"ה חסידים ואנשי מעשה ונחצבר לי מפי אנשים נאמנים שהמכחצ הזה נכחצ מפי החכם בענמו להכחיש על מה שכתב בנחצ בעתון שצריך ללאה לכה"פ ז' או ח' פעמים וא"כ הרי קיי"ל שמי שהעיד בשם חכם דבר זה החיר לי ושאלו את פי החכם והכחישו הוחזק כפרן ועי' ר"ן בחובות באשכ שאמרה החיר לי חכם זה הלכה פסוקה בכל החורה א"כ כיון דהחכם הכחיש את כל הכחצ בעתון עליו סמכין וצפרע שהוא כהלכה ומה שכתב בעתון הוא נגד ההלכה וא"כ אפילו לא ב"י מכחיש לא היינו סומכין ח"ו להחיר איסורים הסתכלות והחיר יציאות וציאות בעריות כמה פעמים אפילו ה' כיבושע בן מן לא היינו שומעין לו כ"ש שהדבר הוא מוכחש, ולכן דורין לכל מה שכתבתי בס"ד הלכה וחם ושלום להקל באיסורי תורה ולשנות מנהג אבותינו בענין יסודי היכדות ובנין משפחה קדושה בישראל.

בקיצור אשרי מי שימלא זוגו בקדושה וצטברה ע"ד אבותיו הקדושים וכדעת הראצ"ד וכמשל דר' יהושע למלך שזית לבו אשה נאה וצח טובים ועשירה או כרמצ"ס עכ"פ וכפי פי' ה"ה בו והכל לש"ש. ומיהו מי שלא זכה ולא ימלא לו זוגו באופן הג"ל מפני שלא ימלא מי שיחללה להנשא לו בלי ראות כלל או אפילו בראיית פנים אחת לא חתלה לו ולא חסמוך על הוריה, אז יבחר הרע צמיעטו וכל למעט בטפלה עדיף וכל ערום יעשה צדעת ונכון להחיות עם הראש ישיבה או ילך אלא זדיק ויתפלל עליו ויחיתען כדח מה לעשות ויעשה ע"פ הוראתם ואל יקל בעיניו לומר כי הוא מנהג העולם כי דבר זה לפעמים נכנס בגדר של אצזרייהו דגילוי עריות שהוא בכלל יבגר ואל יעבור וכמו ששואלים על כל הלכה מפי מורה הוראה כ"ש בהלכה זו שנוגע ממש לאיסורי תורה כמה פעמים איסור הסתכלות והרהורי עצירה שסם איסור דאורייתא צין לפני

סימן רלו

ברין פלגש בזמן חזו

כ"ח אדר ב' החשל"ו ב"י יצ"א

מע"כ ידידי הרה"ג ור"ח גר"ג חוב"ס וכו' כש"ת פתח"ד
יחודת זרחיה חלוי פג"ל שליט"א, מחשובי תרבינים בחל אצ"כ.

אחרי שכתבתי בידיוות, יקרת מכתבו קבלתי והנני מודה לו
אשר מלא דברים טובים בספריו משנה הלכות ואורח
טוב, מה הוא אומר כל מה שערט צע"כ לא מרח אלא צע"כ
וי"ר שימלאו דבריו חן צע"כ גדולי החורה ולומדיה.

ובמה שחמח אצ"ת שמואל א"ע סימן כ"ו הבאתי דבריו
במשנה הלכות ח"ד סימן ר"א לברא"ש מותר לישא
פילגש וכו' חמח מדברי הק"ג כתובות דף ז' שדח דברי הב"ש
הג"ל דלמד כן מדברי הרא"ש שם.

ורפ"ע נ"ד דחיתו חזר ונראה ואדרבה דברי הק"ג ל"ע ח"ל
הק"ג שם, וצע"כ סימן כ"ו למד מה צע"כ דס"ל
לרבינו דליכא איסור בפילגש ויש לדחות דאירי צע"כ שם
לקח באיסור פלגש וקיים פ"ו ואינו עוד מחויב לקדש אשה עכ"ל.
ודבריו ל"ע בחרתי לפענ"ד חזק דאי יומא לקח מיירי באיסור
ור"ל דאפשר לקיים פ"ו באיסור א"כ קשה אמאי אמר הרא"ש
ז"ל דאם לקח פלגש קיים פ"ו היל"ל דאם צא על אשה באיסור
והוליד ממנה בנים נמי קיים פ"ו ואינו מחויב לקדש אשה דלמה
פרע פלגש דוקא ולא מיצט"ל לטועם הפוסקים דאפילו עס
ממחר קיים מצוה פ"ו במבואר בירושלמי יצמוח פ"ב וע"י מג"ח
מצוה א' א"כ פשוט דהיל"ל דאפילו צא על אשה באיסור קיים
מצוה פ"ו אלא אפילו לפי דעת הפוסקים דלא יאז בממחר ולכן
לא הביאו הרי"ף והרמב"ם והרא"ש הא ירושלמי וע"י רי"ע
אלגאזי בברכות פ"ח מה שכתב דצד, ובספריו משנה הלכות
ח"ב סימן כ', מ"מ פשוט דכ"ע דבבא על הפנויה והוליד ממנה
בנים קיים המצוה ואפילו לר"א דאמר פנוי הבא על הפנויה
עשאה זונה מ"מ לענין קיום המצוה קיים זה ל"ע ומדנקט
פלגש נראה פשוט דכוותו שכן יכול לקיים בהיתר מצוה פ"ו,
וע"כ דס"ל לברא"ש דפלגש לית זה איסור ולכן ס"ל דוקא
בפלגש יכול לקיים, והעצם דאי לא יכול לקיים אלא באיסור
א"כ אין לומר לאה יכול לקיים בלא קדושין דעכ"פ צריך
לעבור באיסור והחורה לא חזונו לקיים מצוה פ"ו באיסור
וא"כ ע"כ צריך לקדש קודם וא"כ אין ראייה למה שרצה לומר
דליכא חיוב לקדש.

והשנית מדכתב וכן הנושא זקנה איילונית או עקרה וכן
סרים חמח שנשא מדכתב ברכת חתנים ואין חיוב במצוה
זו שאין זה קיום מצוה פ"ו וכו' ע"ש, והנה הנושא זקנה או
איילונית או עקרה וכו' בכל בהיתר הוא מדדימה פלגש אקנה
עקרה שכתב וכן הנושא זקנה וכו' משמע דדינא חזק להו מה
זו בהיתר כן זו בהיתר ולכן נראה לכאורה פשוט דדברי הב"ש
נכונים ודברי הק"ג ל"ע.

ד"ן חמח דממה שכתב הרא"ש בתשובה בפנויה המשרתת בבית
ראובן ויאל קלא דלא פסק שמהיחיד עמך לא מיצט"ל שצני

שידוכין וצין לאחר שידוכין צחחן וכלל קודם החתונה ולפעמים
עובד ה' לו שלא יאז אשה כל ימיו שבוה רק באיסור קיום
מ"ע של פ"ו מלעבור ח"ו וליכנס באיסורים חמורים שם
בכלל יכרה ואל יעבור. ומיהו אם יעשה ע"פ חוראת חכם
ולדיק ע"פ החורה לא יעונה לו כל רעב.

וזה לשון הגאון מוה"ר יונתן אייבשיטן ז"ל בעל אורים
ותומים בספרו יערות דבש ח"ב דף ס"א מדפי הספר,
וצע"כ הוי לנו כי חטאו ומריוו זה להיות קריב דג"ע
היתר גמור לחבך בחולה ולנשקה והיא לא משוברת ונדב וכו',
הוי לנו כי הותר לנחך בחולה ואין אחאפק ולא אוריד כחל
דמעה אם נשאל שאל מחתי שמבקשים להרגו או ינשק בחולה
נדב אני מורה וצא חקך ומשפט הש"ע להיות נכרה ואל יעבור
וימסור נפשו למיתה וכו', וצע"כ צע"כ חזק ימנחו נערים
חקקים מנלא חשוכה וכו', והעולם עשים לחוק באים זה אשר
ימאן בכם, סחי ומאום ישימוכו וקראוכו חסיד שועה וכו'
ואנחנו נעשים מדוע אמנו ולא ראינו עבר קין והסתיו ולא
נשפטו צע"כ וכו' ואין איש שם על לב אשר צע"כ גורמים
לשכינה שחמחלק מחתנו, עכ"ל.

עכ"פ צריך לאה חוראת כדת מה לעשות על פי החורה (וא"א
זה לכחוד כל הפרטים רק בדרך כלל). וכשישאל דעת
חורה לא ישאל אלא ממני שבוה מורה חוראת ירא שמים באמת
שמורה גלה על ראשו ולא מאוחם שכולכים אחר רוח הזמן
כמוכן, וזי זה למי שרואה לדעת האמת. גם על ההתרחות צין
השידוכים להנישואין הרבה י"ש להצריך דבר וכו' שכתבתי
לעיל בצירור גדול ולאז כ"ע רב פפא הם, ובמקום אחר כתבתי
בקונטרס מיוחד (קדושת ישראל) מענין חתן וכלה.

וידעתי כי רבים יתמהו מה לן צדור הזה ובמדינה זו לספר
ולנהוג מנהגים קדמונים אלעפראטישע הלאזי שוכל
להמשיך מעמד כפי שבוה ומי ישמע לדברים כאלו לילך אחורנית
בזמן שכל העולם מקדים בכל מיני חדשות, החדשים לדבר ה'
ידאבו לנס צזכרם ימות עולם ומי יתני כירחי קדם כשכל בית
ישראל בקדושה ועברה כשמחך יליך בגן עדן מקדם אצל צדור
הזה מה נעשה לו וחפסת מרובה לא חפסת, והפרוים לחוק
ילחקו. אמנם נשאלו לנו עוד לפיטע צע"כ משע מצני עליה
בחורים המסולאים צצו שומרי חורה אמיתים שרואים לדעת
דבר ה' בלי פשרות וחדשות וכפתגם מן הח"ס חדש אסור
מן החורה. וגם שלא יאמרו מדשתקו רבנן ש"מ מינה נישא
להו, ולכן ליקטתי דברים אלו, וידעתי ג"כ שיותר ממה שכתב
באן יש לכחוד מה מ"מ לאז בעל מלאכה אחת אני. והרואה
לסמוך עלי דבריו יכול לצרר ומי שרואה לדעת יותר הרי כל
החורה לפיך זיל גמור. והשי"ת ישפות עליו רוח עברה ומכב
לגדל צנינו לחורה וגדולה בקדושה וצעהרה ולציאת משיח
אדקינו.

ובה תני ידיכם המצוה לרחמי שמים וי"ד שיתו כל בית
ישראל לדור בהמה ושלום ורעות ולראות בנים ובני בנים
עוסקים בתורה ומצות על דרך ישראל סבא עדי יבא יען וזו יקח
עמים ויעביר רוח טובה מן הארץ דושה"ט בלב ונפש.

מצוה חקק

מדבריו שפגש בלא קדושין כאשר הוכחתי בפי' כיצד סימן י"א וע"ש וביצמות מה שהאריך.

עוד כתב הב"ח ראה ממך שכתב הרא"ש רפ"ק דאיש מקדש הבאיו הטור ח"ע סימן ל"ז בקטנה שהלך אציה למדינת הים והשיא אמה לדעת זה"ג נשואים נשואין דחקינו רבין נשואין לקטנה שלא ינהגו בה מנהג הפקר והקשו החוס' עליהן וכתב הרא"ש הלכך נראה דאין לה נישואין ואפילו מדרבנן ומ"מ אין לאוסרה משום שחשש בפנייה ועומדת אלא בזנות דכיון דדרך קדושין ונשואין היא אלא אין זה זנות מידי דהוה אקטן שהשיאו אציה דלא חשבו כאלוהי הוא בזנות אלא אפילו היא גדולה וכתב הב"ח אלמא להדיא דאפי"פ דמיוחדת לו ואין בה משום צויל נדה דלוייה צושה מלעצול אפי"פ היא נחשבת אלא כאינה אם לא היה דרך קדושין ונשואין עכ"ל ע"ש.

ור"י הבינו דעתו אין מכאן ראה נגד הב"ח וביש"ש דפשוט דשאני הכא שהיא נשואה לשם אישות ולא לשם פלגש וא"כ כיון דלא חקמו קדושין ולא הוה אשמו ח"כ פלגש מן שו"י לא אציה ולא אמה ולא היא בעלמה דכרי היא לא נחריית להיות פלגש אלא ולא המשפחה נחרי לזה אלא נשאה לשם אשה והלא למ"ד פלגש בקדושין בלא כתובה ח"כ כל אשה שנחקדשה ולא כתבו לה כתובה אמאי אסור לדור עמה והוה בעילתו בעילת זנות נימא דהו"ל פלגש שהרי נתיחדה לו כיון שנחקדשה ויש שם קדושין וי"ש הוא מכאן בקטנה דלא חקנו לה קדושין אבל פשוט דכתי חרי דיניי וינהי דכל שקדשה לשם אישות לא מהני היחוד לעשותה פלגש אלא לריק לכתוב לה כתובה וכן הוא בקטנה שהלך אציה למדינת הים אבל היחוד לשם פלגש בהסכמתה הכ"ז דלא היו זונה וזה לפענ"ד ברור ודברי רבינו הב"ח ז"ל.

אל"א דמה שיש לעיין ואי קשיא הא קשיא מה שכתב הרא"ש בתשו' כלל ל"ה סימן ט' בראיון שגרש את אשתו ואח"כ נתיחדה עמו בעדים ואמר שצא עליה בשעת היחוד אבל לא פירש לשם קדושין וכו' ואח"כ הלכה מן העיר וקבלה קדושין משמעון בעיר אחרת והיא פלגש בלא כתובה, תשובה כיון שיש עדים שנתחדה עמו אחר שגרשה וכו' הלכך השני שקדשה לו לשם פלגש קודם שגרשה הראשון ושהתה עמו לשם פלגש בודאי צא עליה ונאסרה עליו וכו'. הנה נראה לכאורה דס"ל דפלגש בקדושין לדעת הרא"ש שכתב להדיא השני שנחקדשה לו לשם פלגש וזה כדעת הב"ח ע"י טור ח"ע סימן קמ"ט. האמנם ראיתי ביש"ש שהרגיש בזה ותי' דהרא"ש השיב ליה על דעת השואל שהלך לשיטת הרמב"ם אבל הוא גופיה לא ס"ל כך ע"ש ודוחק. ולולא דמסתפינה הוה נלפענ"ד לחדש דעת הרא"ש דפלגש בעי קדושין אלא דלא בעי ברכת קדושין והקדושין בעי כדי שתיחד עמה לו וכדי להסיר ממנה איסור זונה, אבל ברכת קדושין לא בעי ולא חקנו ברכת קדושין אלא לאשה שנשאה לו כדת משה וישראל בחופה וקדושין לשם אישות ולא לשם פלגש והקדושין פלגש מהני שתיכה מיוחדת ומשועבדת לו ותיכה כאשתו כל זמן שהיא תחתיו ולפי"ז היה אחי שפיר מכל הני מקומות דבכתובות שפיר מוכח הרא"ש דפלגש יכול לקיים המנוח ולא בעי ברכה ואחי שפיר תשו' הרא"ש בנ"ל.

משפחה יכולין למחות בידו שהוא פגם להם שתיכה פלגש אלא ב"ד כופין אותו להוציא מצינתו שכבר ידוע שהיה צושה לעצול ונמנע צויל נדה עכ"ל, הבא הטור ח"ע סימן כ"ו. ומשמע לכאורה שב"ד כופין אותו להוציא להרא"ש משום פלגש וכנראה דזה הוא דעת הטור וס"ל בהרמב"ם ז"ל ע"ש. ברם כבר הקשה בן היש"ש בפ"ב דיצמות ופי' דמה שכתב הרא"ש בתשו' לא כיון אלא משום איסור נדה ואי לא איסור נדה, ומשפחתו לא היו מוקדקין בכך, היה שרי ולא היו ב"ד כופין אותו להוציא ע"ש.

איברא דבב"ח הבא קושית מהרש"ל וכתב עליו דל"ק מידי דהטור דקדק מדכתב הרא"ש לא מיבעיא שצני משפחתו יכולין למחות בידו שהוא פגם להם אלמא דאפילו ליכא משום איסור נדה נחריית לפלגש ויחדה לו דלוייה צושה לעצול אפי"פ אסורה עליו משום זונה דאם לא היה בה משום זונה למח יכיו מעבדים עליו דמה פגם יש כאן ע"כ ע"ש. ומיהו אני אסקופה הנדרסת תחת כפות רגליו לא זכיתי להבין דבריו הקדושים דאי פלגש אסורה עליו משום זונה ח"כ מה זה שאמר לא מיבעיא צני משפחתו יכולין למחות בידו כיון שהוא איסור זנות הוא מ"ש משפחתו ממשפחתו ומכל ישראל הלא איסור זנות הוא איסור חורב ובי"ד מו"חין אותה מידו מטעם זנות לבד ואפילו אלו היתה נחריית ועוצלת בזנות ישראל הכשרות מ"מ כיון דבזנות היא אלא זונה היא ואסורה לדור עמו והוא אסור בה ודאי דבי"ד מו"חין אותה מהאי טעמא גופיה למח לריבין עוד מטעם אחר שהיא צושה לעצול ולכן ב"ד כופין אותו להוציא ולמה כתב הרא"ש דמשום פגם משפחתו הוא ועי' ב"ש כי באמת דא הוא טענתו על הב"ח ז"ל.

אב"ל האמת יורה דרכו, דהאי פגם משפחה אינו משום איסור זונה אלא שפחית הכבוד ופגם הוא למשפחה שתיכה אחת מצותיה פלגש אלא איש וצושה הוא להם דמשפחת המיוחסות היו גבירות והפחותות נשאו לפלגשים וכמבואר בב"ר (ל"ו י"ב) ותמנע פלגש לאליפז בן עשו ודרשו רבותינו ז"ל כי זה להודיע גדולתו של אברהם אבינו כמה היו חלצים לידבק צורעו שהרי חמנע אז בת אלופים היתה שנאמר ואחות לטון חמנע אמרה איני זוכה להנשא לך הלאו ואחי' פלגש עי' רש"י ורמב"ן עה"ה שם הרי דהמשפחות החשובות היו נושאים להם לגוים והפחותות היו לפלגשים ובצני הגבירות יקרא להם זרע ולא בצני הפלגש וזה הוא פגם משפחה שע"ז נפגם כל המשפחה שאומרים שהמשפחה הזו אינה ראויה להדבק צורע הבעל שהם מייחסים ולכן הסכימה אז להיות פלגשו אבל אין צוה משום איסור לדעת הרא"ש.

גם מה שכתב הב"ח שם דבע"כ פלגש הוא בקדושין בלא כתובה וכמ"ש ה"ה בפ"א מה"י אישות לכאורה גם זה צ"ע. דכרי הרא"ש כתב להדיא בכתובות ה"ל דאם לקח פלגש וקיים פ"ו אינו מחויב לקדש אשה ואי נימא דפלגש נמי בקדושין ח"כ ע"כ לריק לקדש פלגש נמי ליכא בלא קדושין וע"כ מוכרח דעת הרא"ש דפלגש הוא בלא קדושין ודלא כהב"ח ועי' יש"ש בכתובות פ"ק סי' י"ז שהביא דברי הרא"ש אלו וכתב ח"ל, ומח ישראלי

בדבר מה שכתב לישב שיטת מרן הבית שערים ז"ל ח"ה סימן ל"ג שכתב דהשומע קול אשה מפאגאגראף ליכא איסור ערוה בלתי מכירה. ומיהו מכוונת הדבר לעשותו והבית מרן ראה ממסכת ע"ז דף כ' דאסור להסתכל בצגדי צענונים של אשה ואמר עלה רב פפא ובמכיר צעניון שמה יצא להרבה וה"ה בקול באשה בלא מכירה מותר. והקשה ע"ז מורח הרהב"ל מקאשוי שליט"א דקול באשה ערוה הוא איסור עלמי ואינו משום הרהור וכמו בלבו רואה את הערוה ג"כ אין האיסור משום הרהור דאיזה הרהור שייך וכן הביא מפתח עינים להחיד"א ז"ל (ע"ז דף כ' ע"ה) בשם ספר קדמון דהבטח בנשים אפילו בדרך העברה אסור משום ערוה הרי דענין ערוה לאו משום הרהור הוא רק איסור בפני עצמו ע"כ.

ולפענ"ד פשוט דקול באשה ערוה אינו איסור בעצם הקול אלא משום הרהור, חדא דהרי באשתו מותר לשמוע קולה ואפי"ה בשעת ק"ש אפילו באשתו לא עלה במעלת לפני היית ולא תקובל לפניו וע"כ דהוא מדין הרהור ואפי"ה דבאשתו ליכא הרהור בסתם וליכא איסור מ"מ בשעת ק"ש שאני דעכ"פ גורם קצת הרהור וכ"כ מרן הח"ס ז"ל להדיא בהשמועות סימן ק"ל דקול באשה אפילו היכא דליכא משום איסור ערוה אסור משום הרהור וראיה מסוכה י"ב מקרא (זכריה י"ב) וספדה הארץ משפחות משפחות דבית דוד לבד נשותיהם לבד והכא דליכא משום ערוה כגון אשתו של עצמו מ"מ במקום חפלה והודאה או הספד כל מה דצעי לבא לרחמנא לא יתערב שום ענין הרהור אפילו באשתו שהרי כתוב משפחת בית דוד לבד ונשותיהם לבד ומי"מ לא יספדו כל איש עם אשתו יחדיו וע"כ דגם זה אסור וגורם הרהור ובעול כוונה ע"ש.

גם מדברי רש"י סוטה מ"ח ע"ה אמר ר' יוסף זמרי גברי ועני גסי פריצות זמרי נשי ועני גברי כאש בנעורת ופירש"י לפי שהעוהו מעה אלוו לשמוע את המזמור לנשות אחריו וגמלא האנשים נותנים לבם לקול הנשים וקול באשה ערוה כדכתיב השמיעני את קולך ומצער את ילדו כאש בנעורת. הגה דהקול הוא משום חבה והרהור ומגרה זו יפה"ר. ועי' מאורי זכרות כ"ד ח"ל. אמרו חכמים ראיית טפח באשתו בכל מקום שאין דרכו להגלות אוסרת בק"ש אעפ"י שאינה אוסרת לד"ה שבראיה גורמת הרהור וכן שוק באשה ושער באשה הראוי להחכמות וקול של זמר באשה ערוה לענין ק"ש ובלבד מה שאין רגיל בה אבל פניה וידיה ורגליה וקול דבורה שאינה לזמר וכו' אין חושש לה ובפ"י הרשב"א זכרות הנ"ל צד"ה ופ"י הראצ"ד ז"ל ח"ל. וכן נמי הא דאמר רב חסדא בגמרא שוק באשה ערוה ואפילו באשתו ולק"ש וכו' לאו ערוה ממש שהרי בדברי תורה מותר וכן נמי היא קלה חלחה ומצרכת ערומה כל שיושבת ופניה עומדת בקרקע אלא דלענין ק"ש הוי ערוה משום הרהור וכן נמי הא דאמר שמואל קול באשה ערוה מדמשבח לה קרא בגייה דכתיב כי קולך ערב בקול של זמר של אשתו הוא וכן הא דאמר רב ששת שער באשה ערוה וכו' אבל פניה ידיה ורגליה וקול דבורה שאינו זמר ושער מחוץ ללמטה שאינו מכוסה אין חששין להם מפני שהוא רגיל בהם ולא עריד וכו' ובאשה אחרת אסור הכל אבל הכל משום קירוב הדעת ע"ש.

רש"י דאיסור דהקול אינו ערוה בעצם אלא תאוה היא והיא גורם לערוה, וע"ז אמרו קול באשה ערוה.

או יאמר דמה שכתב הרא"ש ז"ל הלכה השני שנחקשה לו לשם פלגש וכו' פירושו של ונחקשה הוא מלשון הזמנה שהזמנה עלמה וכמ"ס קדשה מזומנת. אמנם לשון וקבלה קדושין לא משמע הכי ואולי הוא שמענו ראה ללכת ידי שיטת הרמב"ם ג"כ דפלגש בקדושין ולכן נתן לה קדושין ומ"מ ס"ל דלא כותיה לענין איסור פלגש. או דנימא דהרא"ש ס"ל דהרמב"ם נמי מודה דפלגש מותרת ודלא כמו שפי' זו קצת פוסקים ודבר זה מחלוקת הוא בשיטת הרמב"ם לענין פלגש מה ס"ל, וא"כ כיון דהרמב"ם ס"ל דפלגש בקדושין והוא גברא קידש השיב ליה לשיטתו חכ דעתה הי"ש ז"ל.

סימן רל"ז

עוד להנ"ל

ביאור ארם בלי אשה אינו ירא שמים

בדבר מה שמע מהגאון המובהק ר' עובדיה הדיא ז"ל מה שאומרים בשם שניכם לבית כן יכנס לחורה ולחופה ולמעשים טובים, עפ"י זה"ק שאדם בלי אשה אינו ירא שמים כראוי. נמצא דאין אפשרות להגדיר מעשים טובים של ממש אלא לאחר החופה דבר נאה הוא. אלא שיש לענין קצת מהא דאמרו פסחים קי"ג א"ר יוחנן שלשה וכו' רב ספרא ריוק הדור בעיר הוב חני חנא קמיה דרבא ורב ספרא נהבו פניו דרב ספרא ח"ל רבא לאו כגון מר אלא כגון רב חנינא ורב אשיטא דהוה אושכפי בצרעת דישאל וכוו יתבי בשוקא דזונות ועבדי לכו מסאני לזונות ועיילי לכו אינוו מסתכלי בהו ואיניו לא מאלן עינייהו לאיסתכלי בהו ומומתייהו הכא בחייהו רבנן קדישי דצארעא דישאל ע"ש. נראה לכאורה דאפשר להיות יר"ש אפילו קודם שנשא אשה עד שהקב"ה מתפאר בהם וגם בן עזאי יוכיח וא"כ יש עכ"פ להחפול שיהיה כחותן האושכפי וי"ל.

וזה עוד העיר הערות יקרות, אמנם אין הזמן גרמא להעיר על הכל, וי"ד שיחם ללמוד תורה לשמה וללמד. ידיר דושה"ט ושבת בידידות ובברכה לפראות וישועות בחדש אשר ישועות בו מקיפות הנני בברכת תג כשר ושמה בלב ונפש

בגשה הקטן

סימן רל"ח

קול באשה הוא ערוה בעצם או משום הרהור

ד' לסדר נותן לעינים היום ברה התשל"ה ב"י מע"כ ידידי היקר בנשי"ק פ"ה ירו"ש נחבא אל הכלים נה דורש וטע' מקיים חוב"ט כש"ת הרה"ג מהר"ר נתן ק' בלייער שליט"א, נבד לרב האי גאון וצדיק הדור מהר"ר יונתן שטייף צ"ל.

אחרשכ"ת צידידות נאמנה. זה אחי שעות חזרתי מארציו הקדושה ומלאתי מכתב כח"ר מונח על שלחני אמרתי להשיב עכ"פ אחי שורות לפי הזמן לכבודו ולכבוד בית הקדוש הנ"ל מוהר"י ז"ל אשר מפיו אנו חיים.

* שוב רקרקתי דרש"י ברכות (כ"ד ע"ה) קולך ערב ח"ל, מדמשבח לה קרא לגבה ש"מ תאוה היא הנה מבואר מדברי

עוד ראוי, דפשוט דאשם מותרת לזכך כל צרכה שהוא בקול זמרה ואי נימא דקול באשם ערוה בעלם א"כ תהא אסורה לזכך בקול זמרה כמו באשם קולא לזכך חלה ערומה דוקא כל שיזכנה ופניה של מטה עומות בקרקע, ואדרבה ותלא מרים צחוק ובשיר וקול זמרה וכן ותשר דבורה ואי קול אשה ערוה בעלם האין ח"ו ישרו להשי"ת בקול ערוה אבל פשוט דאינו אלא משום הרכור ולדידכו ליכא ערוה דלא שייך בכו הרכור ולכן שפיר נשים מצרכות אלא קול אשה מצרחה יח פשוט וצמר לפגני"ד.

שוב מלאתי בא"ז ה' ק"ש ותפלה סימן קל"ג ח"ל, אמר שמואל קול באשם ערוה שנאמר כי קולך ערב ומרחץ נאור לא לפנין ק"ש איתמר דהיא גופה קורא ק"ש הכי דהביא ראיה לעצמו מהא דהיא גופה קוראת ק"ש דלא הוי לענין ק"ש ערוה משום דהיא גופה קוראת ק"ש והוא כמו שדייקתי בס"ד לדידך. ואחד מתלמידי הכולל ידידי הרש"ז הי"ו העיר לי מדברי הר"ח הביא הגמיו"י פ"ג מהק"ש אית ס' ח"ל, ופי' בה"ג הכי מיני אשתו אבל באשם אחרת אפילו דבר קטן מטעם וכן שוק באשם ושער וקול באשם כל הכי אסור לקרות ק"ש כנגדן וכו' פי' רבינו חננאל וקול אש"ג דאין נראה לעינים הרכור מיכא איכא וכל אלה דוקא שאין רגילות להגלות אבל בחולה הרגילה צגלי שער לא חיישינן דליכא הרכור וכן עקול הרגיל צו ע"כ. הנה כתב מפורש דקול באשם הוא מטעם הרכור.

איברא דנראה מדברי ר"ח ז"ל דבר חדש דהיה קשה ליה בכלל אמאי יהיה קול באשם ערוה לענין ק"ש הא קיי"ל דאין יאכ"ר שולט אלא במה שעיניו רואות וקול אין נראה לעינים וא"כ לא היה צו להיות איסור משום הרכור וע"ז ח' הר"ח ז"ל דאש"ג דאין נראה לעינים הרכור מיכא איכא ושפיר אסור. ונראה דמהאי טעמא ס"ל לקל"ה פוסקים דלאו לענין ק"ש איתמר ועי' ח"ז הגדול ורבינו הרא"ש והעור וגם באחרות חיים (לניול) לא הביא ובש"ע א"ח סימן ע"ה ס"ז כתב שער של אשה שדרכה לבסותו אסור לקרות כנגדו ובס"ג כתב רק לאחר משמיעת קול זמר אשה בשעת ק"ש. הנה בס"ז כתב באיסור ובס"ג כתב רק יש ליזהר ועי' באחרונים שם.

ומידו לעלם קושית מורו הגר"צ שליט"א יפה כיון מעכ"ת דאפילו היה קול באשם ערוה מעלם דין ערוה ולא מטעם הרכור מ"מ קול ממכונה היואל מגרמאמפאן אין זה קול אשה כלל אלא קול כלי זמר המנגן בקול אשה שהתקליט שקולט את הקול אינו זה הקול של האשה אלא שעי' חכמות מדעים קולטים במיני שריעות בתקליט ששיר בעין קול של אשה זו אבל אין זה קולא אלא קול המכונה מייקראמפאן הג"ל ואין זה קול דבור שלה ולא קול שיר שלה וכן הוא בהמדבר או חמור בעלעפאן שאין זה הקול של החומר אלא קול המכונה שמחקה (מאכע נאך) את קולה וכעין מי שיקח כנור וינגן נגון של אשה וידמה את הקול ממנה לאשה שצרתה מ"מ אין זה קול אשה אלא קול כינור הדומה לקול אשה והכ"נ כן הוא אלא דמ"מ יש צו שפ"ס משום הרכור כמו בגדי צבעוניים.

ומה שהביא עוד שם מורו הגר"צ שליט"א ראיה מספר פתח עינים דס"ל דגם ראיה בלא הסתכלות נמי אסור ח"ל, וכן ראיתי בספר פתח עינים וכו' דבצטע בנשים אפילו בדרך העברה אסור משום ערוה ע"ש היצט. הרי דענין ערוה לא משום הרכור רק איסור לעצמו עכ"ל, וכ"כ כתב שאין לו ספר פתח עינים לעיין אחריו, ולפענ"ד לא ידעינא מאי אדון ביה, חדא שהרי כתבו כל הפוסקים הג"ל שהבאתי דבכל שאר דברים כגון ידע ורגלה וכו' באשתו מותר אפילו בק"ש מפני שהוא רגיל בהם ולא עריד ובאחרות שלא אשתו אסור משום קירוב הדעת והכל הוא משום הרכור. והשני דבעיקר דין הסתכלות נחלקו צו הראשונים ז"ל דרבינו יונה בשעת שער ג' אית ס"ז כתב דאסור היא מדאורייתא שנאמר ולא תתורו אחרי לבבכם ואחרי עיניכם והביאו החרדים ל"ה פ"ב ח' והב"י א"ע סימן כ"א הביא מאחרות חיים שהוסף אדרבינו דכל המסתכל בא"ח מכשיל ומכשיר כח יארו הטוב והרודי נהפך עליו למשחית ע"כ ועי' רמב"ם סכ"מ ל"ה מ"ז שהביא קרא דלא תתורו משמע דס"ל דהוא דאורייתא ועי' ארץ נבי סק"צ שהרמב"ם פ"ג מה' עכו"ם הביא קרא דלא תתורו ודלא כב"ש דס"ל דלהרמב"ם לא היה אלא דרבנן ועי' סמ"ק מאור ל' דמחלק במסתכל לזנות הוה דאורייתא והמסתכל שלא לשם זנות הוא דרבנן.

ומידו המג"א א"ח סימן קכ"ח סקל"ה מחלק בין הסתכלות לראיה בעלמא ולשון הסתכלות משמע ציורא אבל ראיה בעלמא שרי וראיתי בעצודת עבודה דתמה עליו מגמרא ע"ז הג"ל שהקשו ולאסתכלו מי שרי (וכיון לדעת הקדמון צפתח עינים) ומשני קרן זוית הוי ולמה לא משני ראיה בעלמא הוי וע"כ דאין לחלק במג"א ובפנייתו הביאו ראיה בחרה להמג"א מתרגום יונתן ב"ע פרשת מטות וקרבן את הקרבן פי' ח"ל, יהיונן עיילין לערקליניהון ותמיין בנתיבון יאשתא חטייתא מפניקתא וכל גבר דכוח משכח עלהון מאנין דרבה הוה שרי כליליא וכו' ובכל דא חס לן למיתלי עינן בן לא אסתכלון בחדא מנהון דלא למתייצא בחדא מנהון ולא נמות במיתות דמיתות דכו רשיעיא לעלמא דאיתי וכו'. הנה מפורש חילוק בין ראיה להסתכלות שכתב ותמיין בנתיבון והיינו ראיה בעלמא כשנכנסו לבתהון ראו את בנתיבון וראו שהיו יפות אבל ח"ו ליתלת בהן עיניהם ולאסתכלא בהון שהוא האיסור והיינו ההסתכלות ומבואר חלוק המג"א בין ראיה להסתכלות ודלא כע"ע וגם דלא כאותו קדמון הוצא בפ"ע לכאורה.

גם מה דכתיב הן הנה היו לבני ישראל בדבר בלעם ופירש"י שהיו מכירין אותן זו היא שנכשל בה פלוני משמע שהיו רואין ומכירין אותן והאין היו מותרין להסתכל בהן וע"כ ראיה לביכר מותר. וצ"ח יש לישב קושית ח' מה שראיתי מקשין ה"ה והמגדל עז אבא שאמרו אסור לקדש אשה עד שיראנה ואמרו לידבר ע"ה בדיא ובה קא עבר אלפני"ע שפ"ה עובר באיסור דאורייתא בהסתכלות נשים בשציל הח"ה וכ"ש אם הוא איסור דאורייתא איך התירו דבר כזה. אבל להג"ל אחי שפיר דודאי ראיה בעלמא שרי ולדבר ע"ה בדיא שיראנה ולכן אמרו אסור לקדש עד שראה ולא עד שיסתכל בה.

מלא הוא ומקרב את קרבן העם (פרשת מטות) וגו' לבפר על נפשותינו ופירש"י לבפר על הרהור הלז של צנות מדין ובגמרא שבת ס"ד א' ויקטוף משה על פקודי החיל אמר לכם שמה חזרתם לקלוקלכם הראשון אמרו לו לא נפקד ממנו איש אמר לכם א"כ כפרה למה אמרו לו אם מידי עבירה יאלצו מידי הרהור לא יאלצו ע"ש. מצואר דעל הרהור עבירה לריבון כפרה והוא מדאורייתא. ועי' יומא כ"ט הרהורי עבירה קשה מעבירה ובמהרש"א שם ובקרא עוד וה' יסלח לה צמה הכחוצ מדבר וכו'.

ומידו לענין קושייתו דא"כ למה לא משני דילמא מהרהר בערוב הוי, נראה לפת"ש המאירי ז"ל קדושין דף ל"ט ע"ב ח"ל, לעולם יחר אדם שלא להרהר בעבירה שאע"פ שמחשבה רעה אין הקצ"ה מפרשה למעשה כלומר שאין נענש זה כאלו עשה מעשה מכל מקום נענש הוא עליה אחר שהוא מכויין בהרהורו לכונת עשיית העבירה ושלא נמנע מעשייתה מלד קביעת יצרו אלא שלא חזמן לידו להוציא הרהור לפועל ויש דברים שהמחשבה מעשה גמור והוא כל הדברים החלויים ביחוד וצפאר עניני האמונה שהרי עיקר דברים אלו במחשבה הם והוא שנאמר צע"ז למען חפוש את בני ישראל בלבם דמי שצא דבר עבירה לידו וכצ"ש יצרו והציל עצמו ממנה הרי הוא כעושה מצוה ע"כ.

הגה הראה לן המאירי דין מחודש דבהרהור ישנם ג' דינים, המהרהר בעבירה ומכויין לכונת עשיית העבירה אלא שאינו יכול לעשות העבירה מפני אחר מניעה זה הוא הרהור עבירה שיש עליו עונש קלח אצל אינו נענש זה כאלו עשה מעשה ממנו. (ב) המהרהר צע"ז שהרהור בעצמו הוא כאלו עשה מעשה זה בכל עניני האמונה כן. (ג) המהרהר בעבירה ומונע עצמו מעשייתה מלד קביעת היצר ואפילו שיש צידו לעבור עבירה זו כוצ"ש את יצרו הרי הוא כעושה מצוה והוא ממה שאמרו ישב ולא עבר עבירה מעלה עליו הכחוצ כאלו עשה מצוה.

ולפי"ז אחי ספיר דברי הצ"ש מקושת החכ"ש דלא יכול לשנות דילמא מהרהר בערוב הוי דאף בהרהור דאורייתא מ"מ אין נענש זה כאלו עשה מעשה ולכן ז"ל דילמא מהרהר צע"ז אצל ודאי שאר הרהורי עבירה אם לא הדר צו נמי דאורייתא הוא וכדעת הצ"ש ולאו דוקא בערוב אלא בכל התורה כולה הרהור כה"ג אסור מה"ת וק"ל.

ומה שחי' מע"כ קושת החכ"ש מהא דאמרו במס' נדה י"ג ובא"ח סימן ג' במג"א סק"ד לא יאחז אדם באמה וישחין ואם עמד באיגרא וכיוצא בו כיון דמירתת לא יצא לידו הרהור ומוחר אחי ספיר כיון דעולה באילן הוה א"א לצא לידו הרהור בערוב כיון דמירתת לא חיישין ולכן לא משני אלא מהרהר צע"ז יפה כיון. אלא דכל זה לפי מה שצינו לפרש ולחלק בין הרהור דערוה להרהור דשאר איסור חורה אצל לפי דעת המאירי אין נפ"מ א"כ אחי חקש ודילמא מהרהר

ומה שנקשו מהא דאמרו בגמרא ולאסתכלי מי שרי וכה' מנ"ל דהתם היה הסתכלות ולא ראייה בעלמא. נלפענ"ד לפרש בתרי אופי, הפן האחד דלאסתכלי מי שרי לא קאי אלא אר"ע דלכאורה יש לדייק למה הביא כלל שם הא דר"ע ועי' רש"ש שם דדרך אגב הוא שהביא מעשה דרש"ג הביא גם הא דר"ע ולא דמי אהדיו. והיה אפשר דבגדלים דף ג' מיייתי לה הא דר"ע גבי הוי דברים שנחטב מהם ר"ע ומהאי מטרותא ופירש"י ור"ן וחוס' שם דהיה ערנוסרופס מלעבר מר"ע וצא וסיפר לאשחו והיחה יפה מאד ואמרה לבעל אמי אפתנו אלקיכם של אלו שונא זימה הוא חן לי רשות ואכשיל אותו בדבר עבירה והלכה וקטעה עצמה וצאה לפני ר"ע כשראה אותה רקק ושחק ובכה אמרה ליה פרש לי שלשה דברים הללו וכו' נראה דהיא רתה להכשילו לר"ע ציפיה ועמד ודבר עמה וזה היה נראה כהסתכלות ולכן פריך שפיר ולהסתכל מי שרי. הפן השני והוא העיקר דראיה צסתם ליכא איסור אצל זה רק ראייה בעלמא אצל בגמרא שם אמרו על רש"ג שהיה רואה נכרית שהיחה נאה ביותר ולהבחין בין נאה לנאה ביותר ע"כ הוה צוה הסתכלות ואסור וזה פריך שפיר והסתכלות מי שרי וכן נמי צר"ע שרק ושחק ובכה לפי שהיה רואה שהיחה נאה ביותר א"כ שפיר פריך בגמרא והסתכלות מי שרי דכה"ג בכלל הסתכלות הוא ולא בכלל רואה ומשני קרן זוית הוה ולא במכויין ראה ולא לשם הסתכלות בנשים ח"ו ומיושבת קושת הע"ע מהמג"א ז"ל וגם נדחית ראיה הקדמון שהביא החיד"א ז"ל וקמו דברי המג"א וראיתו מחיב"ע וכמ"ש צס"ד. ולעיקר דיני עפח מגולה באשה ערוה ימחול נא לעיין בצפרי משנה הלכות ח"ו סי' כ' דהצנתי מדברי הרמב"ם פ"ג מהב"ש דכל גוף האשה ערוה ח"ל, כשם שאסור לקרות כנגד נראה ומי רגלים עד שירחיק כך אסור לקרות כנגד הערוה עד שיחזיר פניו וכו' וכל גוף האשה ערוה. והעלתי דתרי דיני יניחו דיש דין ערוה שהוא מקום התורפה והוא מדין והיה מחניף קדוש אצל שאר צער אשה אינו אלא משום הרהור ע"ש ודחיק. ועי' עוד משנה הלכות ח"ו סימן רכ"ב מה שכתבנו בענין זה. ועי' רש"י סוטה ח' ע"א שכולה ערה וצ"ע.

סימן רל"ט

עוד להנ"ל

הרהור באשה אפשר לכ"ע אסור דאורייתא

ועי' דבר הערתו עוד במש"כ הצ"ש א"ע סימן כ"א סק"צ בהרהור באשה אפילו פנויה לכ"ע אסור מדאורייתא, ובהגהות הכתם שלמה להגרש"ק הקשה ממה שאמרו בקדושין ר' יעקב מעשה חזא ופריך ודילמא מהרהר בעבירה הוה ומשני מחשבה רעה אין הקצ"ה מפרשה למעשה ופריך ודילמא מהרהר צע"ז הוה ולפי דברי צ"ש ודילמא מהרהר בערוב הוה ומדלא משני הכי צע"כ מוכח דאין שום מחשבה אסור מה"ת רק צע"ז והניח צ"ע. ובאמת כי דברי החכ"ש ז"ע שהרי מקרא

צמחיה הוה ואחרי ענינה שהוא ולאו דוקא הכרחי ערוכ.
ולפמ"ש אחי שפיר בס"ד.

ובזה חבני ידי"ג דובשלה"ט ושכ"ח בידידות נאמנה, וי"ד
שיחיה ללמוד תורה לשמה ויתעבד רישא אפלה ברכא וברכה
מחייט בלב תשט

מנשה הקטן

סימן רמ

מי שאין לו בנים אי צריך להוסיף על עונתה

ה' לסדר שמן זית וך התשליו בני יצורא
ישאו רעים וגבעות וחים ברה ושלום למע"כ ידי"ג ורהנה"צ
ורח חור"פ טה דודש ומקיים בע"פ וכו' בגי' מהד' בנימין
וילבקר שליט"א, בעמדים הרבה לתועלת בני. בני ברק

אחדשכ"ג זידידות נאמנה,

יקרת ספרו אז נדברו ח"ו הגיעני וכו', ובסימן ע"א האריך
זהשיג עלי דבריו במשנה הלכות ח"ו סימן רל"ג בני
שפואחו לבעול, והבנתי מדברי הרמב"ם ז"ל פ"ד מהל' דעוה
הי"ע ואח"כ הקדוש טה"ח וכו' העלה דבר חדש דהרמב"ם
בהל' דעוה טס הרמב"ם בהל' אישות פט"ו ה"א עולים בקנה
אחד ומינה הוסיף להקשות גם עלי דבריו במשנה הלכות ח"ה
סימן רי"ד שחממתי על בעל דרך פקודין וכח דבאמת מי שיש
כח זידו קודם שיקיים פ"ו הכ"ג יש לומר דחייב יותר מהעונה
הכחוצה ודברי האוה"ח הקדוש דחה בשחי ידים על הפסוק
יחזק מלחק דאין דבר דרוש מכריע בהלכה. ולפי שדברים אלו
נוגעים בדרוש של פולס וצניקרי דינים ולכן מוכרח אני להאריך
קצת ולעצור על כל פרט כפי האפשר.

נראה לפעני"ד במ"ש לקבוע יסוד בחיוב עונה עד שלא קיים
מלות פ"ו דלריך לקיים המלוה גם ביותר מחיוב עונה
ואין להשגיח על מה שכתב הרמב"ם כל הממעט הרי זה משובח
כי לעולם אי אפשר להחפשע מהבשמיית לגמרי חה ראונו יתבאר
ואין לנו תורה אחרת רק מה שקבלנו מסיני עכ"ל. וגם אני אומר
כי כל יתר כניעול דמי ואין לנו תורה אחרת רק מה שנתנה
לנו מסיני והמוסיף גורע. אמנם כנראה דכ"ג לא הספיק לעיין
בדברי ה"ח על הרמב"ם ז"ל פט"ו מה"א או שיש לו רמב"ם
עם גירסא אחרת אבל כפי שהוא ברמב"ם שלפני ח"ל.

האשה שברשה את בעלה אחר הנישואין שימנע עונתה הרי
זה מותר דד"א צהביו לו צנים שכבר קיים מלות פ"ו
אבל לא קיים חייב לבעול בכל עונה עד שיהיה לו צנים מפני
שהוא מ"ט של תורה. וכתב ה"ח שם ח"ל, דד"א שבי לו צנים
צויר רבינו שמלות עונה ומלות פ"ו הם צ' דברים ואין זו
חלוקה צו ופשוט הוא. ושינוי פרק הבא על יבמות (יבמות
ס"א) לא יבעל אדם מפ"ו אלא"כ יש לו צנים ופירושא שיבעול
בכל עונה כמ"ש רבינו ודבר נכון הוא דודאי יש לה זמנים
ידועים עכ"ל. והנה צויר לן ה"ח שני דברים, חדא דמלות עונה

טס מלות פ"ו הם צ' דברים ואין זו חלוקה צו והשני דמלות
פ"ו שאמרו לא יבעל אדם פירושא הוא שיבעול בכל עונה
כמ"ש הרמב"ם ועי' כתב ודבר נכון הוא דודאי יש לה זמנים
ידועים, ופשוט והכוונה דלא חימא שיבעול בכל טח שרואה
או שחייב לבעול בכל יום ויום עד שיקיים המלוה ועי'
כתב ה"ח דהמלוה הא שיבעול בכל עונה ויש לה זמנים ידועים
וא"כ אין כתב כ"ג דלדעת הרמב"ם הכ"ג דחייב לבעול
יותר מהעונה כיון שכחצו הרמב"ם וה"ח דאין לבעול יותר
מהעונה לקיים המלוה. ואם נדעחו לחלוק על הרמב"ם צוה
וכמו שנראה ממה שכתב שם ח"ל, ואין להשגיח במקום מלות
פ"ו על מש"כ הרמב"ם כל הממעט הרי זה משובח וכו' צהא
ודאי אין שומעין לו נגד רבינו הגדול הרמב"ם וה"ח ז"ל
שכתבו רק צומן העונה ואם על העונה אמר הרי על זה גם
הרמב"ם לא כתב למעט אלא אדרבה כתב דמחויב לבעול בכל
עונה כל זמן שלא קיים ולכן לא ידענא מאי כוננו במ"ש ואין
להשגיח במקום מלות פ"ו על מש"כ הרמב"ם כל הממעט הרי
זה משובח דמקום מלות פ"ו לא אמר מעולם דבר זה ודודאי
משגיחין אן בדברי הרמב"ם ז"ל מאור העולם. ושלין במקום
מלות ודאי לריך למעט צה לכ"ע.

ומה שכתב דאין להשתדל להפטר מזה ואין אומרים כל הממעט
הרי זה משובח לגרוע ממלות עונה כלומר להשתדל
שחמחול האשה, באמת לא הבנתי כלל. דממ"ג אם לא קיים
מלות פ"ו הרי מחויב לבעול אליבא דהרמב"ם בכל עונה ושונה
ואם לאחר שקיים ג"כ אין להשתדל ואין זה משובח לגרוע ממלות
עונה א"כ על אחרי זמן כתב הרמב"ם ז"ל דכל הממעט הרי
זה משובח והרי המוסיף על מלות עונה הרי זה בכלל מרבה
בשמיים שהוא פגום ומעשה צורות וכמ"ש ועי' דכל הממעט
הרי זה משובח היינו במלות עונה כל שמחלה לו ח"פ מאד.

וה"ח הרמב"ם פכ"א מא"צ ה"א אין דעת חכמים נוחה למו
שהוא מרבה בשמיים המטה ויהיה מאי אלא אשחו
כחרגול ופגום הוא עד מאד ומעשה צורים הוא, אלא כל
הממעט בשמיים הרי זה משובח והוא שלא יבעל עונה אלא
מדעת אשחו ולא תקנו צראשונה לצי"ק שלא יקראו בחורה עד
שיבעלו אלא כדי למעט בשמיים המטה ע"כ. והנה מצויר
דבהסכמת וצדעת אשחו הממעט בשמיים הרי זה משובח
וממעט אפילו בשעת עונה מיירי וכמ"ש להדיא והוא שלא יבעל
עונה אלא מדעת אשחו אבל המבעל מדעת אשחו הרי הוא בכלל
המשובחים. איצרא דע"כ מיירי הרמב"ם אפילו בשעת עונה
למעט דאל"כ מאי מיעוט וליכא אלא ריבוי אם שממש יותר
מהעונה והכי היל"ל אין דעת חכמים נוחה למו שהוא מרבה
בשמיים המטה וכו' ומעשה צורים הוא אלא כל המקיים מלות
עונה ודי. ועי' דכונת הרמב"ם שיבקש ממנה מחילה ואם
ממעט כה"ג הרי זה משובח. ועי' שירזין י"ח ע"צ ביה ר"מ
אומר אדם הראשון חסיד גדול היה כיון שראה שנקנסה מיחה
על ידו ישב בשמיית מלה ושלשים שנה ופירש מן האשה מאה
ושלשים שנה והעלה זרזי חאנים על צצרי מאה שלשים שנה.
והנה דענין גדול של חשובה הוא שפירש מן האשה וחסידות
יתירה היא. וקצת יש לעיין דנראה שם צמה שחי צש"ז וצחא

מבואר מיהו דודאי מי שרואה שצריך להי' ישתדל ויפתח חלל
אשתו שמתחיל לו עונתה ואפילו לא קיים מצוה לערב
כתב הראב"ד דכיו חסידים גדולים שגדלו עמם ופירשו
מנשותיהם אחר קיום המצוה לשם פרישות גדולה וע"כ דמ"ש
הרמב"ם ז"ל דכל הממעט הרי זה משובח היינו צאופן כזה
וכמ"ש בפע"י ה"ל אשתו שהרשע לאחר שקיים פ"י זה ברור
לפענ"ד. ואדרבה כל המשתדל בזה קדוש יאמר לו אם אפשר לו
וכמוצן בשרות אשתו ואשרי לו בזה וצבא. והרי כתבו המפרשים
דמלוב זו לא נתנה אלא לקיום המצוה וא"כ לאחר שקיים המצוה
וצפרט צוקה שאינה ראוי לילד ודאי ענין גדול הוא הפרישות
וכל הספרים הקדושים מלאים בזה ופשוט.

סימן רמא

עוד להג"ל

ביאור בדברי הרמב"ם במשמש לרפואה

מה שרואה להשוות ולהעמיד דמה שכתב הרמב"ם צב"ל דעת
פ"ד ה"ט ופ"ג ה"ב דהם לרפואה שהוא מצוה עונה.
לפענ"ד אינו מוצן, חדא דהרי הכ"מ שם כתב להדיא צפ"ג
ה"ב שם ולא חש צב"ל להזכיר כאן העונה שהוא חייב בזה דכאן
לא דבר אלא בדברים שמושב ברצונו בלא חיוב ואי כאן מיידי
מדין עונה א"כ ודאי חייב הוא ולא עונה ברצונו ועכ"פ הכ"מ
כתב להדיא דלא חש צב"ל להזכיר כאן העונה א"כ אין זה דין
עונה כלל אלא דין רפואה הוא וכן ממה שהשיג הראב"ד ז"ל
אחש"כ הרמב"ם וכן כשיצטול לא יצטול אלא כדי להצרות גופו
וכדי לקיים הצד ולפיכך אינו צועל כל זמן שיתאזהר אלא כל שח
שהוא צריך להוציא ש"י כמו דרך הרפואה או לקיים הצד וכתב
הראב"ד א"א וכן למצוה עונה אם היא מקפדת ע"כ. הנה
דברמב"ם לא מיידי באלו ממלכות עונה ומה שכתב ולהוציא ש"י
כמו דרך רפואה ולא כתב דרך הרפואה ממש ז"ל שהוא על
דרך הרציוני שכתב הראב"ד ז"ל בהצחית דבריו לעיל בארבע
כוונות על דרך הרציוני אלא שמרגיש שצריך להוציא ש"י והוא
כדעת הא"ח מספיקא ודלא כמו שהשיג עליו מעכ"פ וודאי
אין זו מהכוונות העונות ואם אפשר להפנות עמלו צריך להפנות
דעתו לעונתו.

ומה שכתב הרמב"ם צפ"ד מה' דעת ה"ט מיידי לרפואה
ממש ולכן צפ"ג כתב להוציא ש"י כמו דרך הרפואה ולא
כתב רפואה ממש אלא כמו צכ"ף הדמיון אבל בהי"ט צפ"ד
כתב צמי שמחקה הרבה שלא לדעת והוא מסוה עמלו לדבר
אחר והקישוי צו כשהיה וימלא כצד ממחניו ולמטה וכו' זה
צריך לעטול ורפואה לו שיצטול. והנה כתב כאן צריך לעטול
ורפואה לו כלומר רפואה ממש ולא כמ"ש צפ"ג ולכן שניה גם
כאן צלצונו מדלעיל לדלעיל כתב רק להוציא ש"י כמו דרך
הרפואה וכאן כתב שזה צריך לעטול ורפואה לו שיצטול אבל אין
זה ענין כלל לעונה שהחיוצ עליו אפילו מחקה שלא לדעת
ואדרבה אמרו אין קישוי אלא לדעת ולדיוקים הרבה עמלו

לאותוסה משמע דגדולה הפרישות אף שח"ו רואה ש"י לאותוסה
דא"כ מאי פרישות היא זו ומאי חסיד גדול ודו"ק וז"ע.
אם לא שנאמר דצב"ג ליכא חיבור משום הוצ"ל וז"י
בספר בעל הנפש לרצונו הגדול הראב"ד צשער הקדושה
בארבע כוונות חוכן המעשה הראשונה לשם פ"י והיא נכונה
מכולן כי הוא מקיים שחי מצוה עשה (כלומר עונה ופ"י),
והשנית לחקן הולד, והשלישית כגון שילדה אשתו והיא
משחוקקה אליו והוא מכיר בה שהיא משלחו וכו' וכן צעת
לאחר מן הדרך, והרביעית שהוא מתכוין לגדור את עמלו מן
העצירה כדי שלא יתאזהר לעצירה ועל הרציוני אמרו אבר קטן
יש באדם לפי שהוא יכול לרדות צילו ולכבוש תאוותו.

וכתב עוד שם צב"ייתא דר' נתן דוצרתי מכם המורדים ואת
הפושעים צי וכו' שאלו את אימא שלום מפני מה צניך
יפס צייתר אמרה להם כשהוא מספר עמי אינו מספר אלא
בחצי הלילה מגלה טפח ומכסה טפח ודומה כמי שפלא שד
וכי ופי' הראב"ד ז"ל שהיה מקלר במעשה עד שפגשו מגלה
אותה צשעת חשמים לצורך ועכשיו מכסה אותה שלא היה
מאריך צאותו מעשה ודומה כמי שפלא שד פ"י כמי שהצניעו
השד ונמנית המעשה כל כך היה מקלר בחשמים. אלא שיש לדקדק
ע"ז הפי' א"כ לא היה משהה על הצטן וכבר אמרו ז"ל שבר
פרי הצטן צשבר שמשכים עמלו על הצטן הוין צנים זכרים
חו אינה קושיא כי כל לצבות דורש ה' וכל המעשים שהם לש"ש
עוצים הם וזי שאומד את עמלו שיוכל לעשות כך ולא יתכנס
עליו מתשכח אחרת והוא משהה עמלו כדי שיהנה האשה מן
המעשה ותחריע תחלה מתכוין לעשות מצוה ועושה אותה
והקצ"ה מוחן לו שכרו צנים זכרים. וזי שאינו צטוח בעמלו
כך וממחר את המעשה כדי להגלל מן הצטוח וגם זה עושה
מצוה והקצ"ה משלם שכרו צנים יפס ע"כ.

עוד כתב שם ח"ל, ואחרי שראינו את כל אלה שהאדם חייב
לעשות תפלי אשתו ולשמחה במצוה זו צב"ל עת שהיה צריכה
לה על כן התירוהו שחבא שמאל דוחה וימין מקרבת פן חסייתו
לעצור על המדה ותמשיכהו אחריה אל הצלי העולם ויאצד
מן העולם בעצורה וע"כ צריך האדם לשבר את חלוצתו ולהכניע
את יצרו דחיות השמאל כדי שלא ילדי חיבור ויגיע לעונש
וראיו לרצותיו ז"ל שהיו חסידים גדולים והיו גודרים עמלם
צכמה גדרים והיו מהן מי שלא היה רואה ליהנות צמלצושים
נאים כגון ר"י צר אלעזר והיה מהם מי שפירש מאשתו אחר
שקיים מצוה פ"ו וכל אחד היה גודר א"ע לפי מה שהיה מכיר
צצצו ורואה צמה תקנתו וכן אמרו בהגדה על ענין הילכ"ר
אצברה השלים עמו וכו' דוד עשה עמו מלחמה וראה שלא הי'
יכול לו עמד עליו והרגו שנאמר ולצי חלל בקרצו פ"י אצברה
היה יצרו רק וכו' אבל דוד היה יצרו חזק וקשה והיה צריך
לעשות עמו מלחמה בכל יום וכיון שראה שלא היה יכול לעמוד
כנגדו עמד והרגו יש מפרשים צשקים וצתעניות וי"מ שפירש
מן האשה לגמרי כי ראה שמחוק היתר הציאו אל החיבור
כדאמרין משצבו רעצ מרעיצו צשע וצין כדצרי זה וצין כדצרי
זה כיון שראה יצרו מחבצר עליו שם את פניו להכניעו ולהכריחו
וכן כל האדם צריך לעשות כן כ"א ואחד לפי מה שהוא מכיר

ע"כ

✽ ועיי' תוס' טעמדין ב"ט ע"ב ד"ה חא פ"ו דמי שצפחה על
פ"י מצוה על להשוות דוד ועיי' תוס' גדה י"ג נשים לא בנות

דרגשה ניטו ורמב"ן ורשב"א שם ומל"מ פ"י מה' מלכים ה"ז
ד"ה מחזור דלמה לא מנא ליה הדיא.

הרמב"ם בפ"ד מהל' אישות שאם אין צו כח פטור ואין כופין אותו להוציא עד שש' חדשים דאין המדובר דאין צו כח גזרה כלל אלא אין צו כח כפי המצויר הר"מ פ"פ דרכי הרפואה ולפענ"ד זה ח"א לומר כלל שהרי כתב הרמב"ם בפ"ד שם ה"ז ואם חלב או חשש כחו ואינו יכול לבטל ימתין ששה חדשים שמה יצריח שאין לך עונה גדולה מזו ע"כ. ופשוט דלשון שאינו יכול לבטל פי' דאינו יכול לבטל ולזה כתב חולה היינו שיכול לבטל אלא שהוא חולה ומצין לו אי שאינו יכול לבטל אלא ודאי אין זה האומר על מי שאין מתקשה הרבה בכל עת שלא לדעתו ומסית עצמו לדבר אחר והקישוי צו כשהיה דלזה פשוט דאינו קורא הרמב"ם חולה או אינו יכול לבטל.

ומה ששם לו כ"ג משום שלום בית דתמיד יהיה אין צרגלים שיחשש לביראותו ויכול לגרום חסיסה בבית ולפעמים גם מריבה וכמו דנותן פריה בעתו גורם להתקרבות ולשלום כמו"כ אם מצוי אלה ויותר יכול לגרום לפענת מאווס עליו. הנה באמת כי מה שהקשה לן חקשה ליה לכ"ג ג"כ שבסוף העלה דלפ"ו ואפילו רק למצות בצוקר זרע זרעך נמי יכול לבטל יותר מחויבו ולמה לא חש לה לחסיסה ולמריבה והנהגן שירצה להיות מתחבב בעלית של חכלא יאמר שבעתו למצוה. אמנם האמת כי מי שהוא מרגיש חולי מחמת רצוי זרע אין זה מנשים בכל יום אלא מיירי בצי שאדרכה מונע עצמו מתשמיש ואפילו ממנו עונה ובגון שמחלה לו וכיוצא צו וע"ז כתב הרמב"ם מחי רפואה לו לבטל ואין אלו מדברין מהמקשה עצמו לדעת ח"ו שהוא בכלל אין לו חלשה"כ כי זה אינו צא לשאל מאתו כדת מה לעשות ואנחנו מדברים ממי שרואה לקיים ד"ח כחיותן מסיני, וגם הא אמת דמטולס לא מצינו שחשו ז"ל בשביל זה משום מריבה ואדרכה רואה אשה צק ותפלות מתשעה קצים ופרישות ולטולס חשו רק שאדרכה היא חמשכרה אחרי להרבות בדברי חיפלות שהיא אינה מוכחשת ודרכה צק וכמו שהבאנו לעיל מצעה"נ (בסימן רל"ה) דד"ה עוד פן חסיתו לעבור על המדה ותמשכרה אחריה אל הבלי העולם ויאחד מן העולם בעבורה ח"פ.

בקיצור העולה מדבריו, א) דדברי הרמב"ם בזה' דעות ובהל' אישות הם ב' ענינים ובהל' דעות מיירי שלא בזמן העונה שצריך מדרכי הרפואה לבטל או לקיום הזרע (וגרסה דלא קאמר לפ"ו אלא לקיום הזרע והוא הכוונה השניה שכח רצונו הגדול הראצ"ד בשער הקדושה כלומר לשם תיוקן הולד ובה' ליכא שחי מ"ע אלא הכונה הראשונה שהוא לשם פ"ו והוא הנכונה מכולם שמקיים צ' מ"ע ולכן כתב הרמב"ם כאן לקיים הזרע שהוא המדרגה השניה דאף דלא היו בכלל העונה ומ"ע כהראשונה מ"מ כונה נכונה היא אם רואה צה) ופעמי' מה"א מיירי מדין עונה האמורה בתורה וע"פ חקון חז"ל וכמ"ש ה"ה להדיא בפ"י הרמב"ם ז"ל ובכ"ב הכ"מ והראצ"ד ז"ל ב) אין שום מקור ויסוד להלכה בדברי הרמב"ם דלמאת פ"ו לבטל יותר ממנו העונה ואדרכה כתב ה"ה להדיא בדברי הרמב"ם דמלאת פ"ו נמי יש לה זמנים ידועים וזה בזמן העונה. ג) כל הממטע בתשמיש הרי זה משוכח היינו לאחר שקיים מלאת פ"ו ובלבד שיקח רשות מאשתו ויכון הדבר למי שרואה לנהוג

לקיים המצוה. ולדעת כ"ג שרואה לבטל דברי הרמב"ם דהל' דעות לענין חיוב עונה וא"כ מי שאינו מתקשה כה"ג ואין לו סימנים אינו מחויב במלאת עונה וח"ו לומר כן אצו כ"ע צריכי הגלעדי הם וגם לאו כ"ע יעקב אצונו הוא אצל חכמים עשו זמנים קצופים למלאת עונה לגמלים ולספנים ולח"ה כל אחד לפי זמנו בין שיש לו הסימנים ובין שאין לו הסימנים חייב במלאת אלא שאם הוא חולה פטור ודברי הרמב"ם מיירי לרפואה וכמ"ש בס"ד.

עוד אחת דלפמ"ש כ"ג דבהל' דעות נמי מיירי ממלאת עונה וא"כ האשה שהרשעה אח בעלה בפעמי' מיירי נמי במלאת עונה ובגון שכתב הרמב"ם בזה' דעות וע"ז כתב הרמב"ם שאם הרשעה אח בעלה שימנע עונתה הרי זה מותר הרי זה אדרכה כתב שצריך ורפואה לו לבטל והוא צקישוי בכל עת וא"כ הוא מותר וצ"ו מחוחים וצברו חס וכו' וע"ז כתב הרמב"ם שאם הרשעה לו אשה שימנע עונתה הרי זה מותר זה ודאי אינו. גם מה שכח דמ"כ הרמב"ם דמי שיש לו כל הסימנים וצריך ורפואה לו לבטל אין הכונה מיד אלא כשיצא עונתו צמני העונה שחקק ז"ל לא הבחינו כלל דאצו מי שיחקשה למשל ציוס שני ויהיה כל הסימנים שכח הרמב"ם ע"ז כתב שימתין עד ליל שבת אחממה והלא צליל שבת ממילא זמנו הוא וא"כ מה מחדש הרמב"ם צדינו שצריך לבטל בין דממילא ימתין אצל פשוט דהכונה צריך היינו מיד ולרפואה וכמ"ש האכ"ה הקדוש דאפילו ציוס אלא בבית אפל וצנניעות והלכה מפורשת הוא ברמב"ם ועו"ש ח"ה סימן ר"מ סי"א ח"ל, וכן אסור לשמש ציוס אלא"כ הוא בבית אפל הג"ה וחי' מאפיל בעליות ושרי וע"י מג"א ואין נזקקין לדבר זה אלא מפני לורך גדול (צ"ח הרמב"ם) פי' כשיצרו מתגבר עליו וע"י מי נדה למס' נדה דף י"ז ע"א מה שחי' קושיה המהרש"א וס"ט והביא ראיה לרמב"ם דדוקא לורך גדול אצל ל"ג עכ"פ מותר והוא נמי כללורך גדול הוא כה"ג שהוא לרפואה אלא שצריך שיהיה האמת בן.

ובאמת כי לאחר סליחת כ"ג שליט"א המג"א ח"ה סימן ר"מ אות כ"ע כתב בן להדיא ח"ל, וגם מה שכח העור צמנו (של הרמב"ם) דלא יבטל אלא כשיחקשה הרבה שלא לדעת ויסית דעתו לד"ה והקישוי כשיהיה נמלא כוצד ממתני ולמטה וכו' ע"ש ודאי מדרך רפואה קאמר דאל"כ בעלת עונה האמורה צחורה עכ"ל. הרי שכח מפורש דדברי הרמב"ם שם הם מהל' רפואה אצל אין זה ענין לדון עונה שמחייב צה וזה פשוט מאד.

סימן רמב

עוד להג"ל

ביאור דברי הרמב"ם למעט בתשמיש בגלל הבריאות

ומה שכח עוד כ"ג ח"ל, וי"ל נמי דכיון דהרמב"ם החמיר מאד צמיעוט התשמיש בגלל הבריאות יש לומר דמה שכח

העוֹצִים ולכן הגיה מעב"ג פן יאשרוהו השומעים וכן שמע משי
בה"ל מזהיר אלי' לאפיקן ז"ל שבזמן הבה"ח רש"י ז"ל
(בקלס) היו אומרים בנוסחא שהגיה מעב"ג.

וְלִפְנֵימֶיךָ ריבועא הוה נראה להביא ראייה למח שכתב כ"ג פטר
באנשי מעלה מגמרא סוכה י"ג דבאנשי המעלה הוה"ר
גדול ממעשה דאביו דשמעיה להבוא גברא דקאמר להבוא
איתחא נקדים וניחל באורחא וכו' וכי הוו פרשי שמעינהו
דקאמר אורחין רחיקא ולויתן בסומא אמר אביו אי מאן דסי
לי הוה לא הוה מזי לאוקמינן נפשיה אזל תלא נפשיה בעיבורא
דדשא ומעטער אחא הוה סבא תנא ליה כל הגדול מחזירו
יגרו גדול הימנו ע"ש. וא"כ נתחזקה סברתו של כ"ג דכ"ג
אנשי מעלה.

וּמִדִּירוֹ לפענ"ד לולא דברי כ"ג נראה לישב גרסתינו דמראה
דדברי הרא"ש ז"ל בנוים על המקרא במשלי שקר הכן
והכל היפוי ולכן אל תשנה אשה ציופיה וסיפא דקרא אשה
יראת ה' היא תהלל ופליה קאמר הרא"ש ז"ל ובעוב מעשיה
יאשרוהו השומעים ואמר קמו צניו ויאשרוהו בעלה ויהלל
וגו' וסיים חנו לה מפרי ידיה ויהללוהו בשערים מעשיה. ומליו
בחו"ל (אבות) ר"י אשרי יולדתו הרי שאשרי את האשה היולדת
אותה שמעשיה עושים וגם בקמחית אשרי אותה על שילדה שבעה
כה"ג דקרא כתיב תנך מנשים יעל. וכן ראיתי לרבינו
האנשי"ך ז"ל עכ"פ קמו צניו שכתב ח"ל, כי הלא רבים ישבחו
את האשה הכשרה צניו ובעלה וכו' או יאמר קמו צניו
והיאשרוהו כי הצניו למח שהיה אהם לא יהללוהו בפריסיו
צפרוסם עונה אציהם למח צני תאספו ידיכם מהלל צרדים אי
יראת ה' היא ראוי תהלל ולא תבזו כי יהללוהו צרדים וכו'
אבל מה צנע בהללכם כי הלא יהללוהו בשערים אף במקומות
מפורסמים לרבים מעשיה ובענין צנום שכל אל אשר נראה
צנום כי אם יסתר איהם במסתרים לעבוד ה' תחורה ומע"פ
במקום שאין אנשים הנה יפורסמו מעשיו העושים בשערים כולם
כאלו כרחא קרא ומשמע צקול גדול כל כשרון מעשיו ויהאב
לכל אהם אף זה כי אם למח שמעשיו יולידו פרקליטין רוחניים
שפרי קדש וכן הם הקרובים אליו בשמים ממעל ועל הארץ
מתחת ובהם המהדרים אותו בעין הכל ונותנים חנו ומכריזים
מעלה ומטה מעשי תקפו בעבודת קונו חז ויהללוהו בשערים
מעשיה ממש לכן אל תרגזו להלל כי רבים אשר אחי מספרים
בצורה ע"כ.

הַגָּה ביאר לן האנשי"ך ז"ל מפורש כי מלוא להלל צרדים
ולאשרי על מעשיה העושים והוא פי' הפסוק וכמ"ש
בס"ד. חז נראה לכאורה נמי כונת השם אורחותיו שם אלא
דא"כ עומד נגדן קושיה כ"ג מרבינו יונה בספר היראה את
רבי' ח"ל אל תשנה אשה ציופיה צפני חזירך פן על ידך
יתמזגה וכתיב לא תחמוד קרי ציה לא תחמוד והכ"ג ע"י
שיאשרו מעשיה וישבחוהו יתמוד לה ויעצור על לא תחמוד וקרי
ציה לא תחמוד.

וְלִפְנֵימֶיךָ העיון לפענ"ד לא קשה ומתחלה נדייק בלשון רבינו
יונה גופיה שכתב אל תשנה אשה ציופיה צפני חזירך פן

צפרישות לבקש רשות וכן עשו גדולי חסידיו באומה וצראשם
דכמע"ב וכמ"ש הראב"ד ז"ל (ד) אפילו בשעת השמש מלוא
למעט תהארה כפי האפשר ואיהם לפי מדרגתו וכמע"ב
דאיתא שלם שהיה דומה לו כמי שפלאו עד מחמת שהיה ראש
שלא חכנם אליו מחשבה זרה ולהנלל מהפלא. (ה) מי שילדו
מתגבר עליו והוא חזק וקשה ורואה חקנתו שיפרש עצמו מן
האשה לגמרי כדי להכניעו ולהכריחו ראוי לעשות כן לכל אדם
במסכמת אשתו כמ"ש הראב"ד ז"ל (ו) מותר ונכון לבעול
לרפואה אפילו שלא בשעת עונתה כדעת הרמב"ם מה"ל דעוה
והוא שיהיה באופן הרמב"ם ז"ל (ז) האשה שלא יוליד ש"ז
לבעלה מוטב שיבעול אפילו שלא בשעת עונתו, ומיהו אם אפשר
ל' להפנות עצמו ולהסיר דעתו לריך לעשות כן שאין זה מכונות
העובות וכדעת הא"ח מספיקא. (ח) חייב עונה הוא על כל
אדם מישראל כל שאינו חולה או שאינו יכול לבעול והוא מחלך
בתו ואל צני שהיה מתקשה שלא לדעת, והעונות הם כפי
שתקנו לנו חז"ל המבואר במשנה ואינו חלוי בדבר אחר.
(ט) ח"ח מאפיל בעליתו ומשמש ציוס או צנית אפיל לאורך גדול
בגון לרפואה או שילדו מתגבר עליו וכדעת הא"ח הקדוש
שפי' ציחק ורבה (ומה שהקשה דאין למדן הלכה מדרוש
אין זה ענין לדין דהא"ח הקדוש לא למד מהדרוש ההלכה אלא
דרש לפי ההלכה כלומר כיון דההלכה דח"ח מאפיל בעליתו או
משום רפואה מותר לבעול ציוס ולכן מכה אותו ההלכה דרש
חזר היתה כוונת יצחק ח"פ. (י) רואה אשה צקב ותיפלות
מתעבה קנים ופרישות ולא חששו חכמים לרבי תשמיש לענין
אשה אלא שתתערעם על מיעוטו. ויש עוד להעיר בדבריו אהם
מה שאינו נוגע להלכה לא חוכל כעת להאריך ואי"ה עוד
חזון למעט.

ד"ר דוד הרש"ר וסב"ג בלב תפשי

במשנה הקדמ

סימן רמג

מצוה לשבח אשה במעשיה הפוריים

ע"ש"ק לסדר ראשי בני ישראל התש"ה ב"י
מע"כ ידי' הרב האוצר המפורסם צ"ח ראש בשמים שמו
משפטים ומשפטים ח"ח ג"ח מהר"ד בנימין יהושע זילבער
שליט"א בעמדות הרבה ב"ב ת"י.

אחד"שכ"ג צידידות נאמנה,

וּבְדִבְרֵי מש"כ בלרחות חיים (להרא"ש) אות ז"ח, אל תשנה
אשה ציופיה ובעוב מעשיה ויאשרוהו השומעים כוסיף
כ"ג (פן) והוא דהקשה ליה במקב"ח שם ולשון השומעים
אין לו מובן כלל וגם למח שינה וכתב ויאשרוהו ולא ישבחוהו
וגם צעיקר דיון אם מותר לשנה אשה במעשיה העושים נראה
לכ"ג דאסור והא טעם האיסור כתב רבינו יונה בספר היראה
פן על ידך יתמזגה וא"כ בשנה מעשיה העושים שייך נמי תש
זכ וצפרע באנשי המעלה אשר להם עיקר היתרון במעשים

סימן רמה

בירך ברכת אירוסין ושכח לומר להחתן לקרש חבלה
עד לאחר קריאת חתונה

ח"י סיון התשל"ה ב"י יצ"א

מע"כ ידידי היקר מאד בעלה חת"ג המפורסם ח"י מאר
המעלות ו"ח כש"ת משה שפיר קאמר מוה"ר הרב משה
פערעלשטיין שליט"א, ר"מ בישיבה מנחת אלעזר מונקאטש.

אחרשבת"ר זידידות נאמנה,

ברב"ר השאלה שאלני ברך אחד שכיח מסדר קדושין תחת
החופה ולאחר שאמר ברכת אירוסין שנה לומר להחתן
לקדש את הכלה חלל חוקי התחיל לקרות הכתובה ולאחר שקרא
הכתובה הזכירוהו מהעומדים שם שלא קדש החתן את הכלה
ולו ברך אז להחתן וקדש הכלה בעצמם כדאמר משה וישראל וזמר
רב וקרא הכתובה ונפשו בשאלתו אי שפיר עשה וזאם לאו
לחייב הדך ישכון בו אור.

והנרשע"ר הכי בקריאת הכתובה פעמים לא ידענא כונתו
בזה, דקריאת הכתובה לא מעלה ולא מוריד ואין זה חלק
מקדושין כלל וכלל ומה שזכרנו לקרות הכתובה תחת החופה
הוא מטעם אחר כמו שכתבו החו"מ פסחים ק"ג ע"ב והגמ"י
פ"ג מה"א להפסיק בין הצרכה ולכן לא ידענא כונת ברך בזה
ולא אפלגל כמה שלא ידעתי טעם לדבר, ברם לפנ"ם בענין יש
לדון בחרי עניני (א) אי ברכת אירוסין יש לו שייכות עם הקדושין
(ב) אח"ל יש לו שייכות אם הפסיק בין הצרכה והקדושין אי
חזר ומצרך ואי צרכה ראשונה הוה צרכה לבעלה.

הרמב"ם פ"ג מה"א אישות הכ"ג כתב, כל המקדש אשה בין
ע"י עצמו בין ע"י שליח צריך לברך קודם הקידושין או
הוא או שלוחו כדרך שמצרכין על כל המלות ואח"כ מקדש ואם
קידש ולא בירך לא יצרך אחר הקידושין שזי צרכה לבעלה מה
שנעשה כבר נעשה עכ"ל. וכחז הראש"ד ז"ל אין אנו מצרכין
כן אלא מקדש ואח"כ מצרך והטעם מפני שהדבר חלוי בדעת
אחרים שאם תמאן האשה ולא תצרכה הרי הצרכה לבעלה חב
הטעם לצרכה האז שמצרך להכניסו בצריתו של א"א עכ"ל
וכתב ה"ה שם דעת הרמב"ם מצואר בכמה מקומות כל המלות
כולן מצרך עליהן עובר לעשייתן וכחז הרמב"ן כלל גדול הוא,
ויירושלמי בגמרא ברטות חזן מקידושין צעילה וכו' ומדלא
קאמר בגמרא דילן חלל חזן מן העצילה לא סמכין אגמרא
דבני מערבא ש"מ דקדושי כסף ושטר עובר לעשייתן מצרכין
צרכה אירוסין וכ"כ רבינו הגדול בחשונה ותלמידיו הר"מ ז"ל
עכ"ל וכו'. וצא"ל חזונו פשוט המנהג לברך אחר הקדושין וזכו
דעת ההשגות והגמ"י שם אות סי' כתב אדברי הרמב"ם כך
מוכרין צא"ל מצרכין אצל צמלכויות חלו אין המקדש מצרך אלא
אח"כ וכ"כ בס"ה וכן הנהיג מו"ר רבינו ש"י וכן כשיצא לו
בחשונה שזכו הוא רואה מנהג אבותיו ומנהגיו מכ"ע כיון
שאין המלה מעלה על המצרך וכו' ע"ש.

והפוסק"ר א"ע סימן ל"ד כתב ח"ל, כתב הרמב"ם וכו' וכחז
עד מצרך קודם הקדושין וכו' וא"א הראש"ש ז"ל כתב יש

על ידך יחמדה ויש לדיוק למח כתב אל חשנה אשה ציפיה
שממטע דוקא ציפיה לא ישנה אצל בשאר שנים יכול לשנה
הי"ל סחם אל חשנה אשה ציפיה חזירן פן על ידך יחמדה
וכיח משמע שם שנה אל ישכנה לא שנה יופי ולא שנה מדות
פוצות ומדפרש שנה יופי אל ישכנה משמע דדוקא שנה יופי
הוא דאכור. אשר לכן לפענ"ד דגם לרבינו יונה דוקא ציפיה
האשה הוא דאכור לשכנה ציפיה אחרים אצל בשאר מדות מודר
רבינו יונה דמוחר לשכנה ואדרבה מזה היא כמפורש בקרא
ויכללו צעירים מעשיה דדוקא כשמשנה ציפיה אז חיישון
משום לא תחמוד דאין אשה אלא ליופי אצל בשנה מעשים ליכא
יכ"ר דישלוב בו וממילא ליכא משום לא תחמוד. וזכר נמי
יחייש מה שלא אמר וצטוב מעשיה פן יחמדה השומעים וכ"ג
הרגיש בזה דלפי גירסתו הי"ל פן יחמדה השומעים ולפמ"ש
אחי שפיר הכל מדוקדק, ואם יתאזהר השומע יתאזהר אל
המעשים הטובים שיעשה גם הוא כמזה או שחששה גם אשתו
כמותה וחימוד זה מותר אצל לא יעבור על חימוד אשתו
כנלפענ"ד. ואגב ע"י אכן עזר עכ"ת בקרא דלא תחמוד דבר
נאח האין צוהה החורה שלא לחמוד ויש לנרף לכאן.

סימן רמד

עוד להנ"ל

שינים באשה חוה ערה

בספ"ר היראה לרבינו יונה אות ר"ח כתב וכל האמור צעיר
השירים לשנה ביינו קול שער שינים צורח עכ"ל.
וע"י צ"ח סימן ק"י ח"ל, וכל האמור צעיר השירים כגון צעק
ערימת חטים שוקיך עמודי שש שני שדיך וגו' ערוה וע"י עוד
שם סימן תרי"ד.

ונראה לפמ"ש כתובות ק"א ע"ב ולכן שינים מחלב אל
חקרי לכן שינים אלא לכן שנים פשטיה דקרא צמי כחיז
כי אחא רב דימי אמר אמר כנסת ישראל לפני הקצ"ה רבנו
של עולם רמח צעניך דבס"ס מחמרא ואח"י לי שניך דבס"ס
מחלבא מסייע ליה לר' יוחנן דא"ר יוחנן עוב המלכין שינים
לחצירו ממסקה חלב שנאמר ולכן שינים מחלב אל חקרי לכן
שינים אלא לכן שינים וע"י רש"י ואח"י לי שניך אף אז לשון
שחוק שהשחק שינוי נגליו ע"כ. ולפי"ז י"ל דמכ"ע שינים
באשה הוי ערוה כיון דבס"ס מחלבא ונהנה מה ומציא לידי
קירוב שמרגיל לידי ערוה ח"י.

היות כי אין הרב להאריך הנני לקצר, והקצרים אמרים
יברך השם ויחיה עוד לתת מפרי עטו בעתו וצא"ל לא יבול עוד
ינב בשבה דשן ורענן עדי יבא ינח ולא יקדח עמים, ידי"ג
בלב תנש

מנשה הקטן

זמן רב בא לבנוסא אי מצרך צ"א והשיב לדעת הרי"ף והרמב"ם וכל הגאונים פשיטא דהוה צרכה לצטלה דכל צרכות המזות צעינן עוצר לעשייתן ואפילו להראצ"ד וצפלי שיעתו שהנכסיו לצרך לאחר הקדושין מסחצרה דמודי דלאחר זמן רב אין לצרך דהא כ"ע מודי דצעינן עוצר לעשייתן אלא שחששו שמא לא חתולה להחזקת ונמאלת צרכה לצטלה ובשלמא סמוך לקדושין לא היו צרכה לצטלה כל זמן שעוסקין באלוהו ענין אצל לאחר זמן על מה חלה הצרכה ע"כ וא"כ בדין כיון דהיה הפסק ע"י הכתובה שקוראין דוקא בשביל הפסק וכמ"ש הגמ"י והחוס' ועוד הרי הפסיק בין צרכה להקדושין וממילא להרמב"ם לא יאל דהפסיק ולהראצ"ד לא יאל דמא דצריך אז לא היו צרכה ואריך לצרך לאחר הקדושין שניה.

ו'פ"י אלו הוה המסדר הני"ל מצרך שניה לאחר הקדושין והיה קורא הכתובה שניה בייתי ואומר דכוונתו היחה לאלה ידי שיעת הראצ"ד ולקרא הכתובה שניה כדי להפסיק בין צרכה לצרכה אצל כני"ל לכאורה לא עשה כלום. ועי' הגמ"י הני"ל דה"ר פרץ כתב שרצונו יחיאל מפאריש היה נוכח ומנהיג לצרך הכחן לקדש את האשה ע"פ הירושלמי דצרכות ועי' הג"א סופ"ק דצרכות בשם ח"ו.

א"ב"א דרבינו הגדול הרא"ש ז"ל פ"ק דכתובות סימן י"ב האריך להקשות בצרכות אירוסין למה אין מצרכין אקצ"ו לקדש אשה ועוד קושיות ומתוך זה העלה דצרכות אירוסין לא הוה כלל צרכות המזות כיון דהמזות הוא פ"ו ואפשר לקיימה בלי קדושין ע"י שישא פלגש וצרכה זו לא הוה אלא צרכות הודאה ולא דמי אפילו לשחיטה דהגם שלא הוה חיוב לשחוט מ"מ אי רואה לאכול בשר ע"כ חיוב לשחוט וכן בקדשים הוה ע"כ חיוב לשחוט אצל צפ"י וכול לקיים ע"י פלגש ולעולם ליכא חיוב לקדש אשה וכן נראה לכאורה דעת הר"ן בפסחים דף ז' ע"ש. והאבודרהם ה"ל צרכות כתב ח"ו, כתב הרא"ש יש מקשים על נוסח צרכה זו למה אין מצרכין אקצ"ו לקדש את האשה או על קדושי אשה ועוד וכו', ונ"ל כי צרכה זו אינה צרכה על עשיית המזות כי פ"ו היינו קיום המזות וכו' לא דמי לשחיטה שא"א לו לאכול בלא שחיטה אצל הכא אפשר לו לקיים מזות פ"ו בלא קדושין וצרכה זו נתקנה לתת שבת להקצ"ה אקצ"ו להבדילנו מן העמים ולונו לקדש אשה המותרת לנו ולא אחת מן העריות ע"ש, ועי' בהג"א סופ"ק דקדושין ואנן נוכגין לקדש את האשה ולצרך אח"כ צרכות אירוסין דאין זו צרכות הקדושין אלא משום צרכות קדושין תקנוה ע"ש.

א"א דה"כ לכאורה דברי הרא"ש ז"ל סותרים ממה שהביא בעור בשמו שהביא יש שכתב יש שכתב אצל לכו"ל בלכו"ל בלכו"ל צרכות המזות ואפילו לפי מה שחי' ועוד שכל המזות לפי שמחזיר עשיית המזות מצרך עליהן עוצר לעשייתן אצל כאן אין מצרכין אקצ"ו וכו' משמע נמי דס"ל דצרכות המזות הוא אלא דאינו מצרך אקצ"ו וי"ל דה"כ כיון דאינו מצרך אקצ"ו לא הוה צרכות המזות כלל אלא צרכות הודיה כמ"ש בכתובות שם וא"כ חזר בו ממה שכתב בשו"ע לכאורה. אלא דאכתי נ"ב

שכתבו שצריך לצרך צרכות אירוסין קודם הקדושין כדלמרינן כל המזות מצרך עליהן עוצר לעשייתן ויש שכתבו שצריך לצרך אחר הקדושין דלמא דהרא"ש וכו' צרכה לצטלה ועוד שכל המזות לפי שמחזירין עשיית המזות מצרך עליהן עוצר לעשייתן אצל כאן אין מצרכין אקצ"ו לקדש אשה וכיון שאין המצרך מחזיר עשיית המזות אין צריך לצרך עוצר לעשייתן והצ"י הביא חש' הרא"ש שכתב שצריך לצרך קודם הקדושין (כלל כ"ו) והמצרך אחר הקדושין עושה הוא וכן הסכים הצ"י והצ"ח עטן עליו דדבריו סתרי' וינכו ועי' ח' הגהות שם ובש"ע.

והנראה דהגם שנחלקו הראשונים ז"ל אי לצרך קודם הקדושין או לאחריהם לא נחלקו אלא אי עוצר לעשייתן דוקא בכל מקום אצל בזה חריוהו מודי דצרכות אירוסין הוה צרכות המזות וממילא כיון דהוה צרכות המזות צפי נמי קדושין סמוך לצרכה להרמב"ם או הצרכה סמוך לקדושין להראצ"ד ודעיימה וכל שהפסיק ביניהם אדאם לה צרכות וכו"ל צרכה לצטלה ואם רואה לקדש חזר ומצרך ומקדש ואין לו צורך דהוה עסוק בקריאת הכתובה הו"ל עסוק באלוהו ענין זה אינו כלום שהרי קריאת הכתובה אינו מענין הקדושין ואדרבה הרי עיקר קריאת הכתובה שאנו נוכגין כתבו הא"מ והגמ"י ועוד שהוא כדי להפסיק בין צרכה לצרכה וכיון דעיקרה להפסיק ממילא שיקרא הכתובה לאחר הצרכות הרי הפסיק בין הצרכה וקדושין והיה צריך לחזור ולצרך ובעין זה מצינו צו"ד סימן י"ט ס"ה לענין השחוט עופות הרבה ודבר בין שחיטה לשחיטה שלא מאריך השחיטה הו"ל הפסק ואריך לבסוף דם שחיטה ראשונה וחזר ומצרך על השחיטה אצל על כיסוי שני לא יצרך משום דשחיטה ל"ה הפסק וכתב הט"ז הא דשחיטה לא הוה הפסק וכן צרכה השחיטה דשחיטה כיון דלא שח שיחת חולין מודי דהוה אקנה"ז ע"ש וממילא בדין כיון דשח שיחת חולין שהוא קריאת הכתובה ממילא הו"ל הפסק וצרכה לצטלה ואריך לחזור ולצרך לפי זה.

וידע דמכאן לכאורה סתירה לדעת הרבה מאחרונים שרצו לישב למה אין מצרכין על מזות נדקא ודינים וכו' וכו' וחי' משום דהני מזות א"א לעשותם בלי אחרים ואישינן שמא לא יקבלו הדינים או לא יקבלו הנדקא וכו' וכו'. הקיטור לדעתם מזות שחולק דעת אחרים לא תקנו חז"ל צרכה והדבר מפורסם ולכאורה מכאן סתירה מפורשת לדבריהם שהרי בקידושין נמי תלוי דעת אחרים ונחלקו צו מתי מצרך ולדעת הרמב"ם מצבאר דמצרכין אפילו על מזות שחולק דעת אחרים עוצר לעשייתן וא"כ הכ"נ בנדקא ודינים וכו' וכו'. ולדעת הראצ"ד ודעיימה נמי הרי חזין דעכ"פ צמלות שחולק דעת אחרים מצרכין לאחר עשייתן וא"כ בנדקא ודינים נמי הוה להו לחז"ל לתקן לצרך לאחר עשיית המזות אפ"כ דאין זה העטם ודלא כהאחרונים ז"ל וצ"ע. ועי' ספרינו משנה הלכות ח"ו סי' י"ג ד"ה ומעשה וצמ"ש שם בשם ח"ו בסוף הדברים.

וידע לעניינינו ומאחרי צו"ת הרדצ"ז ח"ו סימן ז' אלפים שכ"ז בראשון שקדש אשה ולא צירך צרכות אירוסין ולאחר

וַגְדֹּלָהּ מִי מִלּוֹ נִבְהַמְ"ר קִדּוּשׁן סִימָן חֲקֻמָּ"ד מַעֲשֵׂה שֶׁאֵלּוּ לִפְנֵי הַרֵב מִשְׁאֲרֵי קִבְדּוּשֵׁי עֲשׂוֹת דָּלָה הִיוּ קִדּוּשׁן וְאִפְ"ה סָגִי צָרְכָה שֶׁנִּפְשִׁית מִתְחַלֵּה לְשֵׁם יִשְׂרָאֵל מִיָּד דְּהִיבֵה אֲקָמָן שְׂקִידָה וְכֵן הִבְיָה שֶׁסּ מַעֲשֵׂה מַרְשִׁי כִּכְ"ג צִימָן חֲקֻמָּ"ו שֶׁסּ וְכֵן פֶּסֶק הַרְמִי"א אִי"ע סִימָן ס"א וְכֵן נִרְאֶה דַּעַת הַחֲשַׁצֵּן ח"צ סִימָן ע"ב וְדַעַת מַהֲרִ"ם מִינֵן שְׁלִיךְ לֵאחֹר וְלִצְרֵךְ עִי' צ"ש סִימָן ה"ל סְקִי וְצִינְיָאֹר הַגְרִי"א סְק"ו שֶׁסּ. וְעִי' רַשִׁ"ש נִדְרִים י"ט ע"א שִׁינָא לְחַדָּשׁ דִּהְשֹׁאֵל עַל חֲרוּמָה שֶׁהִפְרִישׁ בְּשִׁפְרִישׁ חֲרוּמָה מִחֲדָשׁ עַל אֲחֻזָּן הַפִּירּוֹת שֶׁשָּׂאֵל עֲלֵיהֶן לֹא יִלְמָד לִצְרֵךְ שִׁינָא דִּינָא צָרְכָה שְׂקִידָה צִהֲפִירָשׁ רֵאשׁוֹנָה אִע"ג דָּלָה מַעֲשֵׂה הַמֶּלֶכֶה אִזּוּ מ"מ חֲשַׁב לַעֲשׂוֹת וְהִיוּ כִּתְחַלְתָּ הַמֶּלֶכֶה וְאִף שֶׁמֶסֶק אַחֲ"כ צִנְיָוִים אַחֲרִים וְאִפְ"ה שֶׁכֶּה אֶחָד יָמִים צִנְיָוִים מ"מ דִּוְמָה לַמַּפְסִיק צִאמָנֶע הַמֶּלֶכֶה דִּלְוִינּוּ אַחֵר וּמִצְרֵךְ וְכֻמוּ צִסּוֹכָה דִּאֲלֻמָּ"ד סוֹכֵה מ"ה צ' דִּלְוִינּוּ מִצְרֵךְ אֵלֶּה יוֹם רֵאשֶׁת וְסָגִי לְכָל שְׁנַעַת הַיָּמִים וְכִי' ע"ש. וְדִצְרִינּוּ לַעֲנִי"ד חֲמוּסִים דִּסּוֹכָה עִכִּיפִי כִּשְׂצִירֵךְ הַתְּחִיל צִמְלֹה וְהִי"ל כֵּל שְׁנַעַת מֵלֵא אֶחָד אֵלֶּה הַצֹּאֵל עַל הַפִּרְשָׁתוֹ הָרִי הַחֲכֵם עוֹקֵר אֶת הַכֵּל וְהִיב כֵּלָּה הִיב וְהו"ל כֻּמוּ שֶׁמַּפְסִיק בֵּין צָרְכָה לְהַתְחַלֵּת הַסְפִּידָה דִּחֲחֹר וּמִצְרֵךְ וְל"ע. וְעִי' מַשְׁנֵה הַלְכוֹת מְדוּר הַחֲשִׁי' ח"א סִימָן ד' וְצִשְׁו"ת חֲשַׁצֵּן ח"צ סִימָן ע"ד וְצִשְׁו"ת צִנְיָוִים אֵלֶּה סִימָן ל' וְסִימָן מ"י וְסִימָן מ"ז.

העוֹלָה לזיון לפעניד יפכ עשה כרז במסדר שלא חר וצירך ואם היכ חאר וצירך היכ צרכו כמעט לצטל ומיכו גם חחרו לקרח הכחוצה היחכ לצטל ומרחא דליצורא צחגס. מיכו קורא אוי על המסדר הכז וכמעטל כחח חחת יידך ועי' מצי'ק א"ע סימן י"ז לענין מסדר קדושין שצירך צרכה איורסין וגשואין צלי עשרה כתז שס שצודאי כדיוס כז עין פליי הוא שיעסוק צטיז קדושין ועי' כרי צשמים ח"צ סימן ס"ז צאחד ששכה וצירך צרכה איורסין וגשואין צידה ואח"כ כזכירי אדם אחד שלא היו קדושין כתז המחצר אמנס המסדר ראווי לפוש שכהריצ צנפשו לסדר קדושין אחרי שלפי כהרלכ אינו יודע צטיז קדושין ע"ש. ומ"מ לפעמים ימאל טענה צכל אדם, ואם זכ המסדר היכ אדם גדול לא אומר כלום. וכי' יאילנו משגילות ומנסחרות יקנוו.

ידידו המברכו דושה"ט ושכח"ל בלב תפוש

במשנה הקטן

סימן רמו

אשה אי יש לצרף לפנים חדשות

כ"א סגלו ותשל"ה ב"י יצירא

מע"כ ידידי והה"ג המפורסם אלקי אברהם בעזרו מאיר בספריו ילקוט המאירי חוביט ענינו כיתום על אפיקי ים התלמוד וס' כש"ת מהר"ד אברהם מאיר איוראקל שליט"א, אבד"ק הנהיג בדוקלין נ"י יצירא.

אחר"שה"מ וס"ת בידידות נאמנה,

בסימן רכ"ז צנדון אי אשכ נחשבת לפנים חדשות כדי לצרך צצילכ ז"צ וכתז כ"ח דמאד כדן יוכלה להחשצ לפ"ה כמ"ש הכ"ס ז"ל צחי למס' כתובות דף ז' ע"א מ"מ אין לנהוג כן מאד חשש חערובות נשים ואנשים גם יחד ואין לצרך שהשמה צמשינו כמ"ש צס"ה וע"כ כתבו האחרונים ז"ל שלא לחשצ אשכ לפנים חדשות לצרך צצילכ שצב צרכות ע"כ.

והנה תשובה מעכת"ר לא רחיתיכ ולא אוכל לדון עלי' דלויי יפ לא פעמים ורחיות אחרות ג"כ על זכ. אמנס אי משוס דצרי מרן הכ"ס ז"ל לפעניד אינו רחאי ואדרבכ כצר כקשיחי פליכס ממה שמצואר צש"מ כתובות דף ז' ח"ל, וצוד כתבו צחוס' שאין קרוי פנים חדשות אלא כצנא אדם חשוב דלא הכי חמן מעיקרל שראוי לצרכות שמחה צצצילוי ואשכ לאו צת הכי הוא כלל אף על פי שהיא חסוצה שאין פנים חדשות אלא למי שראוי להמנות צעשרה של צרכה חתמים. מצואר מדצרי החוס' ז"ל דאשכ לאו צת הכי הוא כלל להיות פ"ה וציון דנתן טעם מצוס דלוינה רחויכ להמנות צעשרה של צרכה חתמים וכתס עשרה אנשים צעין מעיקרל דוינא שנאמר ויקח צועז עשרה אנשים ופי' בגאונים ז"ל דסתמא דמילתא שלא כנסן אלא לצרכה חתמים דאי משוס עדים או קנין צצרי כגיח לייכ הא לא כנסן אלא לצרכה צלצד ומפמי דצר שצקדושכ הוא לצרך חת כסם כינס עשרה וצמסכ' כלל גרסיין הכי כלל צלל צרכה

חסורכ לצטל כנדכ וכי' ומנין לצרכה חתמים מכ"ס שנאמר ויצרכו חת צבקה וכי' ומנין שאפילו אלמנכ שנאמר ויקח צועז עשרה אנשים ועי' חוס' שס וצש"מ ד"ה גושא.

גם מלשון חלמדי דרציו יונכ ז"ל שכתבו ח"ל, ורוא שצאו פנים חדשות כלומר אנשים שלא היו צשעת אכילכ ציוס ראשון. הככ כתבו אנשים דוקא ולא כתבו אנשים ונשים או מי שלא היכ צשעת אכילכ או צי"א שלא היו צשעת אכילכ. וכצד הכאחי כן צספרי משנה הלכות על רציוו כגדול הצכ"ג ז"ל למס' כתובות סימן כ' מש"מ ה"ל גם צפתחי תשובה א"ע סי' ס"צ חות י"ד ח"ל, עי' צס' זכור לאצרהס שכתז אשכ לא תשובה פ"ה דאין פ"ה אלא למי שראוי להמנות צעשרה של צרכה חתמים כ"כ מזה"ר צללל פ"ק דכתובות דף ז' ולפי"ז היכ עבדים וקטנים לא חשיבו ע"כ ע"ש. ולפי"ז ל"ע דצרי רציוו הכ"ס ז"ל דכתז צעשיעות דצמקבלות של פנים חדשות אפילו אשכ וקמן סגו ז"ע. וזהכ כחומר לא רחיות רחיות כח"ר אולי יפ לו רחיות אחרות מ"מ לפעניד דאין לצרף נשים לפ"ה כמצואר צראשונים ז"ל.

ידידו השכח"ד בלב תפוש

במשנה הקטן

סימן רמו

אי יש מקור שיכניסו שני אנשים חתן לחופה ושני נשים את חפלה

ב' ד"ח תחז ותשל"ה

מע"כ מצד וידידי וכו'... הי"ו.

בדבר שאלתי צענין שושציות שאירס צחו לצ"ת פה צאמעריקא ועכשיו כצנא לכניס לחופה חמר אצי חחתן שרואכ שיכניסו לחופה הבורים כלומר אצי ואמו של חחתן יכניסו חחתן לחופה ואציה ואמה של הכלה יכניסו הכלה לחיפה ואצי חחתן פושן שכן הוא המנהג צאמעריקא וכן עושין צליטא וכמ"ע צשאלתי אי יש צזה מנהג ידוע כי צמקומו וצמקוס אשתו כפי הידוע משולס לא רחא מנהג זכ ורוא כנהרלכ מנהג אמעריקא צכלל.

הנה מה שרואכ לדעת אי יש צזכ מנהג ידוע, צצר ידוע דצני ישראל יאליין ציד רמ"א. והככ מצואר צרמ"א יו"ד סימן ש"א ס"ג ייכנס לחופה וכי' הג"ה אצל לא יכנס לבית כלל וכי' ומ"מ נראה דאצל יכול לצרך צרכה ארוסין וכי' וכן יוכל לבכנים חתן כדרך ארציוו ששני אנשים מכניסים חחתן חחת חחופה יוכל לצנש קחא צגדי שצת ע"ש. הנה כתז מפורש דדרך ארציוו הוא ששני אנשים מכניסין חת חחתן חחת חחופה ועי' נצי"ק יו"ד סימן ק' שכתז דמ"מ לא אכר צרמ"א להיות משני אנשים המכניסין חת חחתן חוך ל' אלא היכא שאין צזה דיחוי כגשואין אצל צמקוס שיש צזה דחוי כגשואין לא חחמיר ואפילו צחוך ל' של אצ ואס ע"ש ועי' צערוך השלחן סימן ש"א ס"י. ומצואר צדצרי הסוסקים ששני אנשים מכניסין חת חחתן

וממלא שחי נשים מכניסות את הכלב וכו' וזוהי מנהג ותיקון אשר עליו יש לסמוך. אשר על כן כיון שהעידו לן מן הרמ"א ואדונינו הגו"כ על מנהגיו ששני אנשים מכניסין את החתן, פשוט דאין לשנות מנהג דילן כוללפני"ד.

בידידות נאצנה ובלב ונפש

מנשה הקטן

סימן רמח

אשה שנתגרשה אי נכון להנשא לבטל ששמו בשם בעלה הראשון

בס"ד, א' לסוד איש צדיק התשל"ה ב"י יצ"א

מע"כ ידי"ג והדג"צ חוב"ט א"א בש"ק וכו' בג"ת מוה"ד שי"ש האלבערשטאם רובין, אדמו"ר מציעשיטב שליט"א.

אחרשכת"ר יודידות נאמנה,

וברב"ר שנשאל בשם שנתגרשה וכתב משדכין לה איש ששמו כשם בעל הראשון אי נכון שחדווגו היות כי מלא בספר חכמת הנפש דף כ"ד (המייחס להזיקה) ח"ל, אם יש לאדם אשה ומתה לא ישא אחרת ששמה כשם הראשונה, או מת בעל לאשה לא חתן בעל ששמו כשם הראשון כי יתשבו אחר ראשון ע"כ, וכ"ג חמה אבעל חכמת הנפש מגמרא פסחים קי"ב דכתב לא תשאל בקדירה ששם זה חנוך ואי יהיה גרושה בחיי בעלה דאמר מר גרוש שנשא גרושה ארבע דעות צמטה ואיכ"א אפילו צאלמנה לפי שאין כל אלצעות שות זמשמע דדוקא בגרושה בחיי בעלה חששו משום דעות וצאלמנה לא חששו משום דעות רק משום דאין כל אלצעות שות ולפי"ז ילא לפרש טעם דכהן הדיוט מותר צאלמנה ואסור בגרושה לפמ"ש הריקאנטי שמשרחי ה' לריכוס להיות חמים ובגרושה שמה עינה על הראשון אלא דיפה העיר מהחיונין מזה רע"ב דאינו מחלק בין גרושה לצאלמנה, ואדרבה ע"י חינוך מזה רע"ג שהצ"א דברי רז"ל בחור שנשא צאלמנה ג' דעות צמטה וצמטרי סמ"ה מזה הכ"ל הבאתיו ע"ש.

איברא דגמרא מ"ק כ"ג ע"א ח"ר כל שלשים יום לגשוזין מתה אשה אסור לישא אחרת עד שיעצור עליו שלשה רגלים ופי' החוס' אי נמי כדי שישא אשה אחרת ולא יהא זכור מן הראשונה שלא יהא צ' דעות צמטה ועוד פן חכירה אכזה אשה לקטרה ע"כ וצמטה למ"ק (לחלמיד רבינו יחיאל מפאריס) כתב מתה אשה אסור לישא אחרת עד שיעצור עליו ג' רגלים דכעין שיעצור עליו ג' שמחת כדי ששכח אשה ראשונה ולא יהא שני דעות צמטה עם אשה שניה דאמר בסוף ואלו מותרין אלמן שנשא צאלמנה ארבע דיעות צמטה וצניו קרובים לממרות נראה דהיה גירסא צנדיים שם אלמן שנשא צאלמנה ד' דעות צמטה וצמטרי דידן ליכא כן אלא ולא חתורו אחרי לצבכס מכאן אמר רבי אל ישא אדם צניס זה ויתן עיניו צניס אחרת. מיהא נראה מפורש העטם משום דעות צאלמן שנשא צאלמנה ג"כ. ועכ"פ צג' רגלים הראשונים כמובן וזי"ק.

והפסוק יו"ד סימן שצ"ב כתב מתה אשה אסור לישא אחרת עד שיעצור עליה ג' רגלים וכו', ל"ש אם הרגלים קרובים וכו' ל"ש אם הם רחוקים אבל ר"ה ויו"כ לא חשבו רגלים לדבר זה וכו' עליו הצ"ח ומ"ש אבל ר"ה כן כי הראש"ש צ"ח ח"מ ז"ל ויש שהיו רגלים לומר שאם מתה אשה קודם ר"ה שישא אחרת אחר הסוכות דק"ל דר"ה ויו"כ רגלים ולא מסתבר כלל דהא דהצ"ח להמתין ג' רגלים לאו משום חוספות אצילות אלא כדי ששכח ותשחקע הראשונים מדעתו צמטה שכוף עם השני כדמציא (נדרים כ' ע"ב) ולא חתורו אחרי לצבכס וכו' וא"ר אלעזר לא נזכר אלא לצ' נשיו הלכך לריך הרחקת זמן ואין ר"ה ויו"כ רגלים לדבר זה אלא קצבו דבר והזמן כרגלים אע"פ שאין הרחקת הזמן שיה צבכס מ"מ שמחת רגלים מסייעת השכחה מדעתו וכ"כ הרמב"ן בח"ה ע"ש ועי' צ"ח שם ומכאן קשה אדג"מ שר"ה להחיר צממני עזרת דמקרי צל צפני עמלו לענין זה דהרי כתב הראש"ש דהכא חלוי צמחקק ורואיתו שכבר הקשה כן הגרע"א עליו ועי' ע"ז ויש"ך שם.

ולפ"ע צ"ד נראה עוד לחת טעם לפמ"ש בגמרא צרכות נ"ח ע"כ אמר רב אין המת משכחה מן הלז אלא לאחר יו"כ חדש שנאמר נשכחתי כמה מלז הייתי ככלי אוצד ועי' רש"י דומיא דכלי דצממא אחר הסוכות לריך להמתין ולבכרה ג' רגלים פסח ועזרת וסוכות דהיינו יו"כ חדש נשכחה ויש יאוש בעלים ועי' שו"ת שצ"ח ח"ב סימן קכ"ה ושו"ת ח"ס סימן שמ"ט ש"ג לחותנו הגרע"א צמי שחלטה אשה קודם הפסח וצנקה חיים צג' דחור"מ ורואה לישא אשה ציוס כ' אדר שני שעבר עליו יותר מיצ"ח אבל לא ג' רגלים דעת חותנו להחיר והוא האריך לסייע לו ע"ש ועי' חינוך מזה חקפ"צ נקי יהיה לציחו שנה אחת כדי להרגיל העצב שנה שלמה מאת שנשא אותה וצמקום אחר הארכתיו צה.

והנה צמדרש רבה צראשית פל"ז אות ז' כתב ולשם חלד גם הוא וגו' ר' יוסי אומר הראשונים ע"י שהיו מכירים את יחוסיהם היו מויליין שמן לשם המאורע אבל אגן שאין אנו מכירים את יחוסינו אנו מויליין לשם אצותינו רש"ב אומר הראשונים ע"י שהיו משתמשין ביות הקודש וכו' ופי' מהר"ז מכירים יחוסיהם שהיו צחיים לפניהם מאדם ועד נח וכן כל יו"ד דורות מנה ראו זה את זה וחיו כולם צהפלגה ע"כ קראו שמוחיהם על שם המאורע אך אחר שנחמטעו השנים ואין אדם מכיר יחוס אצותיו שכבר מתו ע"כ קראו שם צניהם כשם אצותם שלא ישכחו ע"ש ועי' יפ"ת שם וצחוס' רצינו יאודכ החסיד מפאריס צרכות דף נ"ז ע"ב ע"ש.

נראה מצואר מדברי המדרש דלכן נוהגין לקרות שם צס המשפחה כדי שאם יהיה צציתו מי שהוא צס המשפחה לא ישכח אותם אלא דלפי"ז ספיר מובן צצרת בעל חכמת הנפש הנ"ל שלא ישא אדם אשה ששמה כשם הראשונה שמחה שהרי הצריכו חז"ל להמתין ג' רגלים כדי להשכח אשה הראשונה ואם ישא אחרת ששמה כשם הראשונה או ששמה הלא ששמו כשם בעלה הראשון אדרבה צזה יחיוו עממם על הראשונים ויחשבו עליהם וא"כ יהיו דעות צמטה שישא אצונים ששם כשם הראשונה שהרי שם זה יעורר אצלו זכרון וכמ"ש צמדרש.

לאיש כיסוף ממה שאמר תורה דרכו של איש לאחר אחר אשה וכן שנה מדרך הארץ, ומזה למדו ז"ל דלית אינן להלך אחר אשה כזו שגרשה היא מאישה ר"ל לישא גרושה וא"כ מרומה הוא בתורה שלא לישא גרושה לעולם שנאמר והלכתי ושי' אה"כ הקדוש פ' חלא עה"פ ויתנה לאיש אחר חלא דמ"מ לא אסרה אותה התורה אבל צדקו שלא יעלה לו יפה כנלפענ"ד צ"כ. ומינה נראה דלאו כל הציצין שוין צדק חלא דמ"ל לצעל לדעת ואפשר דמה"פ לכהן באמת אסרה תורה לגמרי.

וְדִירִין מיהו הגם כי הראתיו לדעת צ"ד מקור ומקום לסברה ספר חכמת הנפש ה"ל מ"מ לא שמענו מקפידין צדק ליקח אשה או צעל ששמש כשם החזון הראשון הגם שלא שמענו אין ראיה צבגון זה דמילתא דלא שכיחא הוא, והספר חכמת הנפש אין לו ולא ראיתיו לעיין בו משום אחריות מחכימות. ולכן לפענ"ד מאן דלא חש לה ולא קפד ל"ל לאסור עליו וצפרע כי צבוג שני קשה לזווגם וקשה למלא צבוג אין להחמיר בדבר שלא הביאו הפוסקים כולם. ולענ"ד דין ז"ל דמ"ל דלאחר י"צ חדש נשחכח מן הכל לגמרי ותו אפילו אכר השם אינו חלא ענין של זכרון ככל דבר אבל האהבה לא חזרה עוד וליכא דעות דכך גזרה חכמתו שישחכח מן הכל דוקא כלומר האהבה התלויה צלל ולא הזכרת מן המוח כמובן וידוע. ולענין זכרון יחוס ואכזר חלוי צדקתו ולכן קוראין בשם חלא לענין אהבה ליכא אחר יצ"ח ויפה אמרו ז"ל ג"ר משום דעות ולא יותר במתה אשתו וזה במתה חלא בגרושה שהיא צחיים ל"ל זמן כנלפענ"ד.

ובזה הענין ידיר נפשו ודשכ"ג ואש"ל המברכו בכל טוב
בבב תפיש • עיין בהשמטות הסוף הספר
משנה הקטן

סימן רמ"ט

אי מותר לבחורים לרקוד לפני חבלה קודם החופה ולאחר החופה

ח"י אדר א' תשל"ו ב"י יצ"א

מע"כ ידידי רב חביבי ח"ב בנשק ג"נ כש"ח הרב אברהם
רב בערקאווין, גבר לרב האי גאון וצדיק וכו' בקש"ת מהר"י
אדלר שליט"א, אבדק טורדא ירושלים ע"ה ק.

וע"ז דבר המנהג שנהגו שם חלא קצת אנשים חרדים שצטעק החתונה ורקדים בחצרות לפני החתן והכלה וצמח מקומות נהגו שרקדים בחצרות לפני הכלה לצדק כשמציאים אותה חתן החופה, ועתה קמו על זה עוררים באמרם שאין זה מדרכי הנזירות שירקדו בחצרות לפני הכלה או שיש צדק חשש הרכור וכעין מה דאמרין כלל כל שצטעק אסור להסתכל בפניה, ואלה עושים שארציה מלכ גדולה עושים לשמח חתן וכלה וכדמשמע בגמרא כיצד מרקדים לפני הכלה שגם האנשים רקדו לפני הכלה ורק להרכיבה על הכתף וכדומה לא התירו לרבים והשאלה מה הוא שורת דין צדק ומהו ענין אסור להסתכל בפניה שאמרו והאם נכון לצעל המנהג הזה או לקיימו עכ"ל.

ומה שרצה להביא ראיה דאין קפידא כששני שמת שמת דתק צגיטין היו לו שתי נשים ושמותיהן שמת וכו'. הנה פשוט דמשם לא קשה דודאי צחייו יכול להיות לו שתי נשים שמתיהם שוות דצחייהו ליכא טעמא שמת יחשוב דחל"כ צסתם שתי נשים למכ לא ניהוש שמת יחשוב ובגמרא אמרו שלא יחשוב חלא נראה פשוט שלא אסרו חלא צנשים שנתרחקו ממנו כגון ע"י גמ או מיתה שדרכו של אדם לחשוב אחריהם חלא צנשים שיש לו אינו חושב על אחרת ח"פ. והטעם דיש לו פת צסלו גם בלאו הכי צמשה יש לומר דמירי צנפלו לו שתי יצמות ושמותיהן שוות וכיוצא צו. ועכ"פ לפענ"ד אין זה רק צנשים שנתרחקו.

ומה שביא צסם ח"א שרצה להתיר לפי שלא חזר טעם זה דהשם יעזור דעות צבוגע לשמות כלל וחממה וכ"כ דתה לו דאין לו שחר דא"כ יאסר כל איש צכל הנשים אם לא אשה שיש לה שם פלג. יפה דתה חלא דדבר צמתה שגגה גדולה הוא מאחור חכם דדוקא צמי שהיה לו אשה אהובה לו צסם זה ומתה או נתרחקה ומצטער עליה השם מעורר זכרון חלא מה ענין זה להזכיר שם אשה צעולם.

ומ"ש חסידות מיימונית סוף ה' חלא סימן כ' חסידות ר' יחזק נן אברהם ז"ל דבגרושה ליכא צ' דעות צמטה וצדק מתרין למכ לא אמר בגרושה שלא ישא עד לאחר ג' רגלים כמו שאמרו צמיתה. הנה צמתה כי רצונו שמשון שם צאותה החסידות כתב דאדרבה בגרושה איכא דיעות עפי כדמוכח צע"פ דצחייה חוששין לדעות ולא צמתה ופשוט דתה דאמרו ואצ"ל צאלמנה לא צל צל לחיות דבגרושה לא חלא כ"ה צאלמנה חלא כ"ה בגרושה דתרווייהו צחיים. ונראה לפענ"ד להסביר ל"ל דמסתפינא דודאי בגרושה איכא דיעות וכמ"ס להדיא חלא גדולה מה דבגרושה איכא דעות לעולם כמ"ס צגמרא שם למעיין חלא דחכמים לא רצו לאסרה להיות עגונה לעולם שהרי התורה התירה דכתיב והלכתי ויתנה לאיש אחר נראה דמותה לישא לאחר ולא דמי מתה דליכא דעות רק עד זמן הידוע כגון ג"ר צחית ושלשים יום צאשה ואח"כ ישחכח מן הכל מכה גזירת המה שישחכח מן הכל ולכן גזר משום דעות חלא בגרושה דכל זמן שהם צחיים לא ישחכחו מן הכל אין טעם לבזר ג' חדשים או אחרי זמן שהיה דלעולם איכא דעות.

איברא דנראה דבגרושה גזרו וגזרו יותר מצאלמנה דצאלמנה לא גזרו רק עד שלשים או ג"ר חלא בגרושה גזרו צמתה דלעולם לא ישא גרושה אפילו לאחר שמת צעלה הגרוש ושי' מאירי פסחים קי"צ שכתב ח"ל, וכן שלא לצעל צקדרה שצעל צה חצירו ר"ל לישא גרושה שלא צנחם הוציאה זה מציתו וכל שכן צחי צעלה. מצויר דגרושה אפילו לאחר מיתה צעלה הגרוש לא ישאנה חלא שכתבו דצחי צעלה כ"ס הוא חלא גם לאחר מיתה לא, חלא דלאסור לגמרי לא אסרו, חלא אמרו גיטין (צ"צ) לאיש אחר הכתוב קראו לומר שאין זה בן איגו של ראשון שזה הוציא רשעה מציתו וזה הכנים רשעה לציתו וזה ושלמה לא וזה קוצרתו שנאמר או כי ימות האיש האחרון ע"ש. וא"כ חכ"ל צמתה גזרו וגזרו על גרושה. וצדק אמרתי מקרא חני ודש והלכתי ויתנה לאיש אחר כלומר שהיה האשה היא שכלכה

אל"א דאפילו לאחר החופה פשוט דאין לנחורים לרקד לפני הכלב וכבר האריכו בזה רבותינו האחרונים ומה שאמרו בגמרא דלהרכיבה על כתיפו לא החירו ודקדקי מזה דלרקד מותר לכ"ע אבל באמת גם בזה לא דינא הוא אלא אדרבה נזוהר עליה כמה מהגדולים וצמדינה ליעט בכלל לא עשו מה שקוראין מזה עאנן אלא הכלב ועד היום מרחקין מזה, וגם צמדינותיו שהנהיגו לרקד לפני הכלב ג"כ לא הניחו סתם נחורים אלא חסידים ואנשי מעשה לאחר החתונה שכבר הלכו להם רובם ככולם ולא נשארו רק הקרוצים ויחידי סגולה וכולי האי וזוילי. ועי' ש"ע ח"ע סימן ס"ה ועי' פ"ח שם שםב"ח ח"ח ועי' צד"ח ח"א אות ו' להגה"ק ממגןקאטש ז"ע שמביא בשם הגה"ק משינאזווע שהיה אצלו עבדכ גדולה לרקד לפני הכלב ולא היה אוחז צמטפת ואמר כי זהו מנהג קלות של הצדחנים שהנהיגו כן לאחז צמטפת ודח"ל מדויקים רק לפני הכלב וכדעת החורח חיים ע"ז י"ז הג"ל הביאו גם צדרכי חיים אות חתני"ד. עכ"פ לפענ"ד ודאי מזה גדולה לבעל שלא ירקדו נחורים לפני הכלב שח"י יצאו ליד הסתכלות והרכיז ועוד יש ענינים בזה ליבא לפומא לא גליא אבל די במה שמצואר בגולה בש"ע ובפוסקים לבעל המנהג הזה וכ"ש לפני החופה שאין בזה שום היתר שאז אכתי לא כלב הוא כלל וכמ"ש לעיל.

אלו דברי ידידו דרש"ח, והנה גם זה שמחיתי הוא למען כ"ק זקנו שליט"א, כי יש לי הרבה שאלות קודמות שעדיין לא השבתי עליהם דושה"ט וסאש"ל צלח ורכב על דבר אמת, בלב ונפש
מנשה הקטן

סימן רנ

בדין מי הוא יהודי

י"א למט"מנים התשל"ה בני יצ"א
מנחם ציון ובזוה ירושלים, הוא ישלח לנו האסור בנחשתים, ויגאלנו גאלת עולם, מן העולם ועל העולם, ובתוכם רב האי גאון וצדיק פ"ה ונשר הגדול משכיל לאיתן דזיו ליה כבר בתא, לחם מלחמות ה' להפצת תורה ומצות בבש"ק וכו' כקדוד"ג מהר"ר מנחם מענדל שניאורסאהן אדמו"ר מליובאוויטש שליט"א, בחקלין נ"י.

אחדשכהדרג"ק באהבה עולם וצדידות נאמנה, **קבלתי** מכתב כג"ק מי"ז אדר באיחור זמן ולא ידעתי בשל מי היה הטיבו, אמנם בחור"מ אין הלבנר יולא בקן קולתמו מפני קדושת החג ומיד לאחר החג הגני צס"ד באגרת אהבים בדבר מה שהעיר כג"ק דמלפני כו"כ זמן אמרתי לכתוב ולהדפיס ש"ח ע"ד מיהו יהודי, וכנראה שפ"ע לא באתי לפועל וצאיסורא דאורייתא ולזמן מריבה צכ"מ חיישין לתקלה (נסמן צסד"ח אס"ד מע' תקל"ה) וצנוד"ד ה"ז לא בגדר חשש כ"א מעשים ושלל צערך אשר מ(מיטעו רבים) שנים צפטול עכ"ל.

הנה באמת כי מאד תמחתי על הני מתירין לרקד לנחורים לפני הכלב בעטעם ממרעא כחוצות דכ"ל מרקדין לפני הכלב, והדבר הוא טעות גמור ונתחלף לו איסור בהיתר, וכ"ל מרקדין לפני הכלב מיירי כלב לאחר נשואין היינו לאחר החופה וגם מזה נדבר אי"ה צסמוך. אבל קודם החופה הרי הוא פנויה ככל צחולה פנויה ואסור להסתכל בפניה לכ"ע ואפילו החתן אסור להסתכל בפניה קודם החופה כדאמרין צגמ' צ"צ קס"ח אמר אב"י האי נרצא מדרצין דאזיל לקדושי איחתא נידבר ע"ה צהדיה וכחצ הראצ"ד צכ"א מה' אישות ה"ג בעטם דאין דרך ח"ח להסתכל קודם הקידושין ואפילו להרמז"ס שמחיר שם להסתכל צחולה אס' היא נאה צעניו ישאנה ואדרבה ראוי לעשות כן מ"מ כחצ ה"ה שם דדוקא פטם אחת מותר לצדקה אס' היא נאה צעניו וכל צדקה ונשאה חן צעניו שוב אסור להסתכל בה עד לאחר שקדשה. ומעשה לא מציעא לרעת הראצ"ד ודאי אפילו לחתן צנאמו אסור להסתכל בכלל קודם קידושין וכ"ש נחורים אחרים אלא אפילו להרמז"ס דמחיר לצדקה מ"מ כל צדקה שוב אסור להסתכל בה קודם קידושין לכ"ע וא"כ כ"ש נחורים אחרים שצדקים בזה על המקרא דאיוז ומה אצבונן על צחולה דאסור להסתכל בפניה של צחולה.

ועיין אדר"י פ"צ ס' ה' אהא דאמר איוב צריח כרתי לעיני ח"ל ומפני מה החמיר איוב ע"ע ולא נסתכל אפ"י צחולה משני שאמר איוב אסתכל אני היום ולמחר יבא איש אחר וישאנה ונמלא שאני מסתכל צא"ה (ורצונו הגר"א הגיה ונמלא אני מהכרח צא"ה) ועי' יעצ"ן שם שהקשה דא"כ אמאי אמרו אסור לקדש אשה עד שיראנה (קידושין מ"א) נישא שמה לא תתראה צו ונמלא מהכרח צא"ה (ולרעת הראצ"ד אחי שפיר כמובן) ואי דבזה אין לחוש שיסתכל בה כשנשאה לאחר שהרי לא ישרה צעניו כיון שלא נשאה כמו שהיה צדעתו. ולפי"ז ראוי כל אדם ליחבר ודאי שמה יבא להסתכל בה גם כשהיה א"ה עכ"ל"ק ע"ש וצחי הארצתי בקושיא זו, מ"מ פשוט דצכלה קודם החופה אסור לכ"ע להסתכל בה ומה"ע נראה דבאמת נהגו לכפות פניה אבל לנחורים לרקד לפניה קודם החופה זה ודאי איסור גמור ולאו דוקא נחורים אלא לנשואים נמי זה פשוט מאד זה טעות גמור דאין לה שום היתר מטעם דכ"ל מרקדין לפני הכלב כמו שטענים המרקדים, וודאי מזה גדולה לבעל המרקד קודם הנשואין לפני הכלב לאנשים.

ובזה נראה דהרמז"ס והראצ"ד לשיטתיהו דפ"ג מה"א בכ"ג כ' הרמז"ס כל המקדש אשה צין ע"י ע"י ע"י ע"י ש"ח לריק לצרך קודם הקידושין וכחצ עליו הראצ"ד ז"ל אין אנו נוכחין אלא מקדש ואח"כ מצרך והעטם משני שהדבר תלוי צדעת אחרים שאם חמאן האשה ולא תראה הרי צרכה לבעלה ע"ש. ואמרתי דהראצ"ד לשיטתיהו דכיון דאסור להסתכל קודם הקידושין אפשר כשהתראה תחזור בה ומהרמז"ס ע"כ מיירי שהסתכל בה וא"כ תתראה ואין לחוש לחזרה. ומיהו לידן עכ"פ נראה פשוט דאכתי צידה לחזור עד שהראצ"ד חש לה לצרך קודם הקידושין וא"כ איך נחיר ח"י לרקד לפניו מדיון כלב זה פשוט מאד לפענ"ד.

והנה פעלם הענין של מיהו יהודי בעצה"י כבר כתבתי והדפסתי בזה תשובה בספרי משנה הלכות ח"ד סי' קס"ב וקס"ג ובתוספת ביאור קצת בספריו משנה הלכות ח"ה סי' רמ"ד רמ"ה מדברים המסתעפים בענין הג"ל. אמנם היות כי בעוה"ב עוד לא ירדה מן הפרק וכ"ק עוררני בזה מאלתי לי לחובה לעבור אפרשחא דא עוד הפעם ולהוסיף נוסף על דברינו הראשונים, כי אין ביהמ"ד בלא חידוש ואם יראה כג"ק להעיר בדברים ולפרסם הדברים אולי יש תקוה שגם אחינו הנדחים יבינו בהבדל בין ישראל לעמים כמי שגא' ואבדיל אחכם מכל העמים להיות לי וכי והייתם לי סגולה מכל העמים כי לי כל הארץ ואתם תהיו לי ממלכת כהנים וגוי קדוש אלה הדברים אשר תדבר אל בני ישראל ונאמר והייתם לי קדושים כי קדוש אני כי ואבדיל אחכם מן העמים להיות לי (ויקרא כ') וברש"י אם אחם מובדלים מהם הרי אחם שלי ואם לאו הרי אחם של נבוכדנצר וחזריו ונאמר צד צהר ה' אלקיך להיות לעם סגולה מכל העמים (דברים ל"ב) וכתבתי הן עם לדרד ישכון ובגוים לא יתחשב (במדבר כ"ג) וכתב החינוך במלות מילה (מלוא כ') הטעם למלה זו שראה הש"י לקבוע בעם אשר הבדיל להיות נקרא על שמו אות קבוע בגוים להבדילים משאר העמים בצורת גופם כמו שהם מובדלים מהם בצורת נפשותם אשר מולאם ומובאם אינו שיה ע"ש.

הנה מבואר דאפילו בישראל גמור הנולד מזה אברהם יתכן יעקב ואתה התורה למולי כדי להבדילו מן העמים בצורת הגוף ולכן קודם שכל נקרא ערל דהרי אינו מובדל מהם וכ"ש עכו"ם אם רואה ליכנס לכלל ישראל שאינו נקרא ישראל או יהודי רק בשביל שראה לקרא עלמו יהודי אלא לריק לשמות בזה פעולה צפוע להבדילו מן הערלים עו"כ והיינו למול ולהבדילו משאר העמים בצורת הגוף ולהעבילו להכניסו בצורת הנפש דבתריוויהו מובדלים בני ישראל מהם חה א"א רק בקבלת עול מלות עליו עם העבילה וכמ"ש החינוך שם בחשלוש דבריו ח"ל והעם הנבחר חפץ הש"י להשלים חכונתו ורצה להיות בהשלמה ע"י האדם ולא בראו שלם מעצמו לרמוז אליו כי כאשר השלים צורת גופו על ידו כן צידו להשלים צורת נפשו בהכשר פעולתיו ע"כ. הנה דהשלמת צורת נפשו חלוי בהכשר פשולת האדם והיינו מלות ומעשים טובים וע"ז עכו"ם אם צא להתגייר צני בני מילי להשלים עלמו בצורת הגוף והנפש וקבלת המלות שהוא הכשר הפעולות ולא טוב העכו"ם מישראל ח"ו. שהרי קו"ל בישראל המחלל שבת הרי זה גוי גמור לכל דבריהם ובתנאים צ"י מסנהדרין צפיה"מ שם צ"ג עיקרים דאפילו אינו מאמין בדבר אחד מפני הכפירה הרי זה יאל מכלל ישראל והאידן עכו"ם זה יכנס בכלל ישראל כל שלא קבל על עלמו כל המלות ואפילו לא יחסר לו קבלה רק על אחת ק"ו הוא דהוי לא הוי דלא הוי ויבכ"מ אמרין שאני מופק מליעול.

ולעצם הדין מי הוא יהודי, בספריו הג"ל הבאתי ממקראי קודש בחוריתיו הקדושה האידן ובמה נעשה אברהם אבינו ויתכן ויעקב והאימכות יהודים והלא אבותיהם עובדי ע"ז היו וצ"נ גם ישמעאל ועשו שהיו מזה אברהם ויתכן וצני קטורה לא נחשבו מזה ישראל והארכתי שם דבאברהם כתבתי

התהלך לפני והי' תמים יאחה את צריתו תשמיר ויבקימותי את צריתי צני וצין זרעך אחריך לצרית עולם וגו' ונאמר עקב אשר שמע אברהם בקולי וישמור משמרתו חקיתו ויחוריתו וכתבתי כי ידעתי למען אשר יורא את צניו ואת ציתו אחריו ושמתי דרך ה' וגו' וכתבתי כי צלחתי יקרא לך זרע וביעקב כתבתי הן גביר שמתי לך וגו'. מבואר דבני ישראל נכנסו להיות ישראלים הוא ע"י שקבלו עליהם מלות מילה ועבילה ושמירת התורה שכתבתי ובצ"פ כמ"ש עקב אשר שמע אברהם בקולי וישמור משמרתו מלותו ויחוריתו שתי תורות בכתב ובשע"פ וישמעאל ועשו וצני קטורה בלא הלכו בדרך ה' ועצו אותם לא נשאו בכלל ישראל וב"ש מי שנולד עכו"ם שא"ל לו להיות מכלל ישראל צני מילה ועבילה ושמירת המלות, והארכתי שם בענינים אלו קצת.

ומיהו נראה להוסיף כעת דהנה חיואר שם יהודי יש לפרשו בכמה אופנים. א) שם כולל לכל בני ישראל הנקראים יהודים, ב) מי שנולד יהודי והוא מזה ישראל, ג) מי שהוא צדיק ונקרא יהודי ע"ש לדקתו ע"י מס' מגילה איב יהודי היה בשושן הצירה ובמדרש ילקוט (סימן תתקנ"ג) א"ר שמעון וכן לא היה יהודי אחר בשושן הצירה אלא לפי שהיה בן אבות מזה המלוכה והיה עוסק בתורה כל ימיו ולא נעמא צפוי מכל מאכל עמא ולא נהנה מסעודתו של אותו רשע נקרא יהודי. ד) עכו"ם שנתיייר וקבל על עלמו חורת ישראל וע"י מנות הלוי מדרש מגילה אסתר עכ"פ איב יהודי ובמ"ש הר"י ערמאה ז"ל (מדרש ח"מ).

ובכתובים (דניאל ג' י"ב) איחי גברין יהודאין די מניח יתחון על עצות מדינת צבל ופי' ר' סעדיה גאון יש אנשים יהודים ולמה קרא שמם יהודים לפי שכפרו בע"ג שכל הכופר בע"ג נקרא יהודי מרדכי כפר בע"ג של המן ונקרא יהודי שנאמר איש יהודי בתיב כפרה בע"ג ונקראת היהודית שנאמר ואשחו היהודית. ובגמ' מגילה י"ג רבי שמעון בן פזי כי הוה פתח צד"ה אמר הכי כל דברין אחד הם ואני יודען לדורשן ואשחו היהודית ילדה את ירך וגו' ואלה בני בתיב בתי פרעה אשר לקח מרד אמהי קרי ליה יהודית על שם שכפרה בע"ז דכתב יתחד בתי פרעה לרחוק על היאור ואמר ר' יוחנן שיריה לרחוק מגלולי בית אציה ופירש"י לרחוק לעבול לשום גיריה וכן פי' רש"י בסוטה י"ב ע"כ ח"ל, לרחוק לעבול לשם גירות ע"כ. ובגמרא סנהדרין י"ט ע"כ ר' יוחנן אמר מהכא ואשחו היהודית ילדה את ירך אציגדור ופירש"י ואשחו היהודית בכלל בן יפונה משתעי קרא יהודית על שם שכפרה בע"ז ונתייירה שכל הכופר בע"ז נקרא יהודי דכתב (דניאל ג') איחי גוברין יהודאין וגו' ע"ש.

נראה מבואר מקראי קודש בדניאל ודצ"ה הג"ל ובמקרא דמגילה דחאר יהודי שייך בישראל שכפר בע"ג או בעכו"ם שנתיייר וכפר בע"ג שלו. והנהלה דאפילו ישראל אינו נקרא יהודי אלא הכופר בע"ז אצל ישראל המודה בה ח"ו אף שהוא מזה ישראל מ"מ אינו נקרא יהודי וע"ז אמר גברין יהודאין כלומר שכפרו בע"ז וע"ז הם יהודאין אצל ואחם שלא כפרו לא יהודאין ינהכו אף דהוי מזה ישראל וכן מורה הא דמרדכי

רק לרחוץ מגילולי עו"כ של אביה למה הלכה אל היאור הלא להשליך עלמנו מע"ז אין לריך מים ואחי שפיר דברי רש"י. ומהו לעיקר דינא גם הע"א ס"ל דלשם גירות ע"כ צמי עטילה וא"כ עכ"פ מצואר לכ"ע לעשות יהודי צמי גירות צמילה ועטילה או עטילה לאשה.

ובמאור שצירנו שלכויות נקרא צעם יהודי א"א חלא ע"י גירות דכל שלא נחגייר נקרא בן נח וא"כ אחת גירות פשוט שא"א חלא ע"פ דיני החורה המצואר בהלכה שהוא מילה ועטילה וקבלת עול מצות צפני צ"ד הצקי צדיני גירות כצריה שנכרח צהר סיוני שעל ידה נעשיתו לעם וכל חנאוי בהלכה המצואר צגמרא וצטוש"ע. וכל שחיסר מההלכה חיסר צעמם הגירות וממילא חיסר מלהיות יהודי שההלכה קוצעת צזה המציאות וכוה כאליו לא נחגייר וכוה הוא צ"נ או עכו"ם כמו שהיה אפילו יקיים כל התורה כולה בכל פרטיה אם לא התגייר בהלכה כרי יש לו דין של עכו"ם שקיים החורה וכוה הוא אפס"כ אסור צחתון ויינו וין נסך. כללו של דבר כרי הוא גוי גמור כמו שהיה (מוצן ממילא שאם נולדו צנים מחתון זכ דין הולד כמותם שאם שניכם עו"כ הולדות כמותם ואם האב ישראל והאם עו"כ הולד הוא כמותה והוא צ"נ ואם האם מישראל הולד מותר לצא צקבל אף שהוא פגום ולא צל מיוחס דחסר לו משפחה האב כמובן).

ורחבה כחצי צמרא קפיטל ע' ו' כשהחפלה צמרא ויטן שכניו בן יחיאל צמני עולם ויאמר לצמרא אהנו מעלנו צאלקינו ונצט נשים נכריות מעמי הארץ ועתה נכרח צרית לאלקינו להוציא כל נשים והנולד מהם צצמא ה' והחרדים צמאות אלקינו וכתורה יעשה ויעשו בן צני הכולה וגו' ויכלו בכל אנשים ההשיצו נשים נכריות עד יום אחד לחדש הראשון ע"ש כל הענין. והנראה דחשצ שם המשפחות שנשא נשים נכריות והוציאו אותם ואת צניהם וזימהם שלא מצינו שגיירו אותם לא הנשים ולא הצנים והוציאו חתיהם או החזירוהם אח"כ וקשה לומר שלא ראו אף אחת מהם להתגייר, וראיתי לרבינו אברהם אבן עזרא שעמד צקשיא זו וכחצ ז"ל ח"ל, ולא מלאנו שחקריצו אחד מהם ואולי הוציאוהם שלא היו גירות כרות המואצוב וחז"ל אמרו צנו הוא לכל דבר חוץ מן הילד מן השפחה ומן הכותית והוציאו האמות והצנים עכל"ק ע"ש.

בראיה מה דלא שחם לא ראו להתגייר חלא שצמרא וצית דינו לא ראו לקבלם להתגייר בכל שחם לא יתגיירו גירות אמתית כרות המואצוב שנתגייר בה' לצדי ואף שבו צני ישראל מוטעים צזמן הזה צברץ ישראל ארצטים אלק איש וודאי ראו להצרות אוכלוסיהם שהרי היו חלים עושים צמלאכה וחלים מחזיקים הרמחים והמגינים והקשחות והשריונים מ"מ לא ראו להצער עממם גוים אשר לא יתגיירו כהוגן כי אדרבה אלו חיקק להם צצמחון.

ובגמרא וצמח כ"ד ע"א אחד איש שנתגייר לשם אשה ואחד אשה שנתגייר לשם איש וכן מי שנתגייר לשם שלחן מלכים וכו' חיון גרים דברי ר' נחמיה שכיח ר' נחמיה אומר אחד גירי אריות ואחד גירי חלמות ואחד גירי מרדכי ואסתר

היהודי ע"ש שכפר צע"ז. וזה שאמר שם ורצים מע"ה מחיכדים היינו שכפרו צע"ז וגייירו עלמם. עכ"פ מצואר מדברי המקראות הנ"ל וכפי פירוש"י ורצ סעדיה גאון ודברי חז"ל צבני מקומות היהודי לא היו חלא מי שכופר צע"ז או עכו"ם שנתגייר וכופר צע"ז חבל צ"נ אף שצממיד עלמו שהוא יהודי אינו יהודי ח"ו חלא הוא שקרן כון שלא מל ולא טבל ולא קבל גירות ופשוט דקבלת גירות לריך ע"פ החורה ולקמן נדבר מה.

וראיתי להע"א מגילה הנ"ל שהקשה לפירש"י שפ"י לרחוץ לעטול לשם גירות דזה אינו לריך חלא צבא ליכנס לקדושת ישראל ללאת מחורת צ"נ דנפקא ליה מדור המדבר שמו ועטלו כשצאו לקבל החורה המצואר צמם' (כריתות ו') וכ"נ צעד כעניי כשיצא מחורת צ"נ וצא ליכנס לכלל מצות שהנשים חייצות צכן צמי עטילה כדאמרין צפ"ד דיצמות חבל צאותו זמן עדיין כולן היה עליהם תורת צ"נ ועטילה זו למד ע"ש. ולפענ"ד לא קשה חדא לפמ"ש שם צבה"ה על הע"א דכיון דהיה לצני יעקב מצות נוספות על זו המצות מה שנצטוו ע"י עמרם שפיר היו לריכין גירות ועטילה לזו, והשנית לפמ"ש הרמב"ן ז"ל דהאצות צצר יצאו מכלל צ"נ משעה שכל אצרהם אצניו וכן נראה דעת רש"י סנהדרין אף שנראה צמקום אחר קאת סחירה צצברים מ"מ נראה דס"ל בן וכן דעת הרבה ראשונים וצגמרא צצ מחלוקת החנאים וא"כ פשוט דרש"י מפרש בן חליצא דמ"ד דיצאו מכלל צ"נ והכריחו לפרש בן דמדקראה כהחוצ היהודי והיהודי לא נקראת אם לא נחגיירה ולכן בכל מקום שקראו לה יהודי ע"כ שנתגיירה מקודם.

ובאמת ממה שאמרנו צגמרא סוטה ע' עמרם גדול הדור היה ועמד וגירש את אשתו עמדו כולם וגרשו את נשותיהן אמרנו לו מרים גזירתך קשה משל פרעה חור ולקחה חזרו כולם והחזירו את נשותיהם משמע דהיה צצר חללם קדושין וגרושין והחזיקו עלמם כישראל וודאי כל מי שרצה להצטרף להם היה לריך להתגייר. וצמדרש עוד אצרהם מגייר אנשים ושרה מגיירת נשים. איצרה דבאנשי שחם מצינו מפורש שאם לא ימולו לא יתחתנו עממם וכוה זכ חנאוי להם להצטרע עממם שיחגיירו וכן עשו אנשי שחם שמו כולם, הרי שצצר צימי האצות כגוים נחגיירו ותמנע אשה עשו אמרו ז"ל שדחו אותה ולא ראו לקבל שנתגייר בהלכה נשאת לעשו ויצא ממנה עמלק וע"ז אמרו שאין לדחותו לגמרי אם מחלמין להתגייר חבל צלי גיור לא. עכ"פ זה היה הרבה קודם מ"ה וא"כ פשוט דדברי רש"י נכונים דצמי בהלכה להתגייר ולכן היתה לריכה עטילה כגו.

וראיתי למחרי"ן חיות שהציו דברי הע"א הנ"ל והוסף להקשות דאי נימא דעטילה לשם גירות היתה א"כ קשה בא לא היה שם צ"ד. ולדידי לא קשה, חדא לפמ"ש צצמדת שלמה יו"ד סימן כ"ע דמדאורייתא לא צניקין שלש רק מדרבנן וע"י מנחה חריבה סוטה הנ"ל, והשנית והוא העיקר דמאן ימר לן שלא היו שם ג' ישראלים שראו עטילה וכמו שהיתה שם העלמה שצמדת מרחוק לראות מה יעשה אם הילד משה הכ"נ היו אפסר שם ג' ישראלים אחרים או שהציוה עמה ג' ישראלים לעטול ולא ספר כהחוצ מה רק כתב לרחוץ וע"כ לעטול דאי

יושר סימן קע"ז ושו"ת אבן יקרה חליחא סימן ל"ח ושו"ת באר חיים מרדכי סימן מ' ושו"ת ערוגת הבושם סימן רכ"ד יו"ד וספר רוח חיים להגר"ח פאלאגו סימן ע"ז ובשו"ת אגרות משה להגר"ם פיינשטיין ח"ע סימן כ"ז כולם פסקו לאיפור כה"ג. וא"כ הגע עמך אפילו היכא דרזו לקבל גירות אלא שיש בה פגמים אין לקבלם וכ"ש וק"י אלף פעמים לדין.

ועתה יש להוסיף דגידון זה אין שום הבדל צנין של דת או לאום, כי עס ישראל לא נביית לפס יחודי אלא ע"י החורב ואלו בישראל ענין זה כי עס ישראל ותורה וקב"ה קשורים זה בזה ובה אחד, וכמ"ש אחת אחד ושמן אחד ומי בעמך ישראל גוי אחד בארץ ואין עס ישראל בלי תורה וכלי קב"ה וכל זמן שהם דבוקים יחד הם קיימים כדכתיב ואחם הדבקים בה' חלקיכם חיים כלכם היום. ודבר זה שרואים להמליץ בישראל דתי ולאומי זה הוא צנינו ואינו צממא לא בהלכה ולא צממאות אלא או שהוא יהודי והרי הוא יהודי ככל היהודים לענין דינים אלא שהוא יהודי עצרין עס עבר על מצות ה' צמחוד ואפילו על מצוה דרבנן נקרא עצרין ורשע ואם כפר ח"ו צעוקר ועפ"ז הרי זה יא' מכלל ישראל כמבואר זה ברמב"ם בפיה"מ בפרק חלק צמח' סנהדרין בשמנה י"ג העיקרים. ויהי איך שיהיה ענין עס ותורה אחד הוא בישראל וכבר אמר הנביא נהיה ככל הנוים היו לא חביה (יחזקאל כ' ל"ב), ואדרכה עמם היותו של עס ישראל לא נחזוה אלא ע"י החורב כמ"ש היום הזה נהית לפס לה' חלקיך ושמעת בקול ה' חלקיך ועשית את מצותיו ואת חקיו אשר אנכי מצוך היום.

ומבי"א מובן שהרישום של אינם יהודים בחור יהודים הוא בירום גדול לפס יהודי כי מכניסין בין העם אינם יהודים ויש בזה מכשולים גדולים לכל בית ישראל בן מזד החערות שמתערבין ישראל בין האומות וישנם זרע ישראל ששמו על יחוס משפחהם להיות עובדים משך ארבעת אלפים שנה כמעט מימות אבינו הזקן ע"ה עד דורינו אנו ועכשיו ח"ו יתערבו בגוים (ולא צמדינות של גוים אלא צמדינות ישראל בארצנו הקדושה). וגם נוגע לניחוק הדורות הבאים מעם ישראל שצ"ל הם יחדצקו באומות העולם ויחזרו לסורם כי כל דבר מושך לשרשו וע"ד שאמרו ז"ל זרק חטורא לאורא אטיקרי קאי. ח"ל הרמב"ם פ"ג ה"ז מא"ב, עון זה (של הבא על גוי') אע"פ שאין בו מיתח צ"ד אל יהי קל צענויך אלא יש בו הפסד שאין בכל העריות כמותו שהבן מן הכותית אינו בנו שנאמר כי יסור את בןך מאחרי מסור אותו מלהיות אחרי ה' ודבר זה גורם להדבק בעב"ם שהבדלנו הקב"ה מהם ולשוב מאחרי ה' ולמעול בו ע"כ ובמלך כתיב לא תשים עליך איש נכרי אשר לא אחיך הוא כי נכרי חזיק לפס ישראל כ"ש שהוא מצפנים כנ"ל.

ולפ"עג"ד כתובא זהו אם ימשיכו צרישום זה של אינם יהודים כיבודים אזי יש חיוב מלד כלל ישראל שומרי החורה שיעשו רישום עממי כדי לדעת מיכיו יהודי באמת ולשמור על טהרת ישראל. ולדעתי זהו טעם אחד שמאנו צמחן שיא' ישראל ממזרים מנאן הקב"ה כמה פעמים כדי להפרידם מהערב רב ולהודיע מי הם בני ישראל כיון שהערב רב לא היו

אינם גירים עד שיתגיירו כזה"ז ואף שמוסיק עלה הא אמר ר' ינחנ צר שמואל צר מרחא משמיה דרז הלכה כדצרי האומר כולם גרים הם וכן פסק הרמב"ם פ"ג מא"ב ובש"ע יו"ד ס' רס"ח ס"ז ל"ל דכיון דלכתחילה אין מקבלין אותן לא רזו לקבלם מרחא וצית דינו אף דאם נתגיירו צדיעבד גרותם גירות. או יאמר דלא אמרו המתגייר לשום אישות צדיעבד הוא גר אלא כשמתגייר קודם שנשא דאגב אונסי' שר'ה לנשא או להשא גמר ומקבל על עצמו כל דיני התורה והגירות אצל לאחר שנשא כבר הרי יודע שלא יעצוב אותה או אותו ואינו מקבל על עצמו באמת המלות אלא להראות להנך השני איכה חציבות מרחא בעצמו כמתגייר ולכן לא רזו לקבלם כלל דכה"ג ל"ה גרות כלל בין כך ובין כך מבואר בקרא דלא קבלו אותם להתגייר.

ומבא"נ נראה להציא ראייה מה שראיתי מלאכי חלקים עולים ויורדים בגדון מי שדר עם גוי' שהתחתן עמה בערכאות וילדה ממנו בנים ואח"כ ראתה להתגייר עם הבנים אי יש לקבלם או לא. ומנן כק"ז צית שערס יו"ד ס' שס"א שס"ב כתב מהא דאמרין בצבורות ל' ע"ב עכ"ם שצא לקבל ד"ת חוץ מדבר אחד אין מקבלין אותו ר' יוסי צר' יהודה אומר אפילו דקדוק אחד מדברי סופרים ופסק בן הרמב"ם פ"ד מא"ב ה"ח וע"י מ"מ שם. וקשה להאמין שאיש אשר יחד לו גוייה צומת כמה שנים ונתקשר עמה ע"פ חוקי המדינה בנשואין ועדיין לא שצ מטעוהו ועולתו כי אפילו לא יקבלו אותה להתגייר ידור עמה כאיש ואשחו קשה להאמין שנית אותה לקבל כל המלות אפילו אם תראה היא לקבל על עצמה שהרי הוא צפורה יחא ליה ולא באשה שתקבל על עצמה כל המלות ואפילו דקדוקי סופרים וכיון שלא תתקבל בן א"כ אין כאן גירות כלל ע"ש.

והשנית מהא דתנן צימנות כ"ד הנעטן על השפחה ונשתחררה או על הנכרית ונתגיירה ה"ז לא יכנס וכ"פ הרמב"ם פ"י מגרשין ה"ד ובש"ע אה"ע סימן י"א ס"ה וא"כ אם נתגייר אסור לכונסה ואף דאם כנס אין מוליאין מידו היינו אם כנסה כדמו"י אצל זה עדיין לא נתגיירה ולא כנסה כדמו"י ואם אינה מקבלת שלא תנשא לו הרי אינה מקבלת דקדוק מדצ"ם ואין מקבלין אותה להתגייר וכ"כ בחי' הרמב"ן צ"ס חוספתא פ"ד דיצמות ה"ה ישראל הצא על השפחה ועל הנכרית אע"פ שחזרה שפחה ונשתחררה נכרית ונתגיירה הרי זה לא יכנס וכו' מדקתני גבי א"א נעטן וגבי שפחה הצא ש"מ דוקא קתני שצא עליה צעדים וכו' ומשום לזות שפתים דידה וידידה אסור שלא יאמרו לשום זנות נתגיירה ז ולשום זנות שצא זה ע"ש וכן הסכים הרשב"א ז"ל שם בחי' ואף שכתב הרמב"ם בחשו' פאר הדור סימן קל"ב בנחור שקנה שפחה אי חייבים צ"ד להשדול שיגרשנה מצותו שהלשינו עליו שמתחיד עמה וכתב שם מפני חקנת השצים מועב שיאכל רועב ולא שומן עצמו לא דמו לנדון דידן ע"ש שנתן הרבה טעמים דלא דמי לדין ולפמ"ש מדברי הקרא דמרחא ולפמ"ש הא"ע צו ראייה ברורה לדברי מנן הבי"ש כנ"ל.

ובאמת כי בשו"ת בית ינחנ יו"ד סימן ק' ובשו"ת אחיעזר ח"ג סימן כ"ח ושו"ת מהרש"ג יו"ד סימן ל"ב ואמרי

ישראל גמורים הגם שנתגיירו ולכן נלטו כמה פעמים לפקוד את ראש בני ישראל ואף פעם לא התפקדו הערב רב בתוכם ועי' פ' במדבר עה"פ ויתילדו על משפחותם לבית אבותם כתב הרמב"ן ז"ל וז"ל, אבל ויתילדו שנמנו תולדותם למשפחותם לבית אבותם העם לומר כי כאשר אור אבותם משה בן מפי הקב"ה נקבלו כל העדה כולם אל פתח אהל מועד "חן מערב רב אשר לא מצני ישראל המה כי נכרים היו בהם מיום שילאו ממלרים", והנה הביאו כל העדה איש שקלו ואמרו לפני משה והנשיאים אתי פלוני בן פלוני נולדתי למשפחת פלוני שהיא לשבע ראובן וחולתו ומשה נתן שקלי כל שבע ושבע במקום מיוחד וידע מספר הפרט הכלל והראיה כי צמנין השני שהזכיר המשפחות לא חמר שם ויתילדו ולא הזכיר במספר שמות לגלגלותם כי משת שחנו לדגליהם נכדלו השבטים זה מה וגודע המשפחות לאחיה שבע המה ולא הולכו שם רק לדעת כמה משפחות שבע והמשפחה תמנה הנשיא לגלגלותם ולא במספר שמותם ולכן לא הולך להיות נשיאים צמנין ההוא ע"כ.

הנה מבואר דכשילאו צ"י ממלרים וילאו ערב רב עממם ומבואר בצח"ל דמשה גירס ואפ"ה לא מלינו בשום מקום שמו אבותם צין ישראל וגם כשנכנסו לארץ לא מלינו כלל הווייתם וכנראה שבמשך הזמן נאצדו מתוך הקהל לפי שדלו מהם צ"י הכשרים והעובדים שלא להתערב עממם ולזה מנאס הקב"ה ויתילדו על משפחותם וזאו אלל משה ואהרן ואמרו שמחתם ושמות אבותיהם ואולי משה ואהרן רשמו שמותיהם שבעה שאלמו כל א' שמו ושם אציו ומשפחתו ושבעו וקבעו לדורות ולכן צמנין השני לא היו לריבין עוד לכל זה שכבר היו נרשמים ממשה ואהרן יחי' אף שיהי' מבואר בתורה"ק שלא מנו הערב רב בתוך צ"י כיון שלא היו גרי אמת.

ואולי צ"ה ויתושב נמי שיעת רש"י שם שפי' ויתילדו על משפחתם הביאו ספרי ויחסייהם ועידו חזקת לידתם כל אחד ואחד להתייחס על השבע והרמב"ן ז"ל טען עליו דאינו נראה שיהיו לריבים להביא שער ועדים על יחוסיהם לשבעיהם ועי' גור אריה ולבית וצאה"ח הקדוש. ולפי הג"ל יש לומר דודאי לילא שהיו שם הערב רב לא היו לריבים לזיכור כזה צעדים ושער לידה אבל כיון שהיו שם הערב רב והם ודאי היו רואים ליכנס צמנין ישראל ולהתערב עממם ולכן הריבים הכתוב שער ועדים על חזקת לידתם באותו שבע ולא די שצאו שבע ע"י גירות וכיוצא בזה ח"ה לפענ"ד נכון. ואפילו לפי דברי חז"ל דכמתים צמנפח היו משבע שמעון ששאלו מערב רב הרי חזקת מה עלתה להם ולשבעו של שמעון על ידם.

ומה נמללו צ"ה דברי הספורנו שפי' ויתילדו על משפחותם מפני שהיה מגויס זה כדי שילאו צו לנצח המלחמה היחב הכונה לשמור יחוסם שזכות אבותם מסייעתם וכבר אמרו (צ"י י' יוחסין) אין בודקין אחר מי שנכתב באסטרעטיא של מלך (פי' בחילות בית דוד) זה כאמרו שם שלא היחב שכינה שורה אלל על משפחות מיוחדות בישראל ע"כ, וא"כ אדרבה לצמחון ישראל צ"י חזקת ישראל מיוחדים ושלא לרשום הערב רב וכ"ש גויס גמורים ומי שלבו דואג לצמחון בני ישראל ודאי

יראה ויצין דברים הללו, ומי יודע כמה צרות סבלנו יסובלים מהעכו"ם שצבילם. עכ"פ אם לא יפסיקו צרישום זה לפענ"ד חייב גמור הוא לרבים את כל אחינו בני ישראל לדעת מה הוא מצרע ישראל כמו שעשו משה ואהרן ואם יפסיקו לרשום אזי עכ"פ לריך להכיר אותם שגרשמו כבר כישראלים והם אינם ישראלים כדי שידעו בני ישראל שלא להתערב בהם זרע קדוש כמובן.

וכתוצאה מה מוצן נמי כי זה נוגע ליחוד האומה כי אם יעשו רישום מיוחד אלו ואלו ולא יתחבנו זה עם זה ולא זו עם זה ויבדלו אלו מאלו ויעשה פירוד ויטלק עם ישראל ח"ו לשתי אומות ואין סכנה גדולה מזו לכלל ישראל ואין דבר זה לריך ראייה.

ויש להוסיף כי אפי' הבאים ממקומות רחוקים ומעמידין עצמן כיהודים שמלכיר עצמי שהוא יהודי אם יש ספקות שלא נולד יהודי או יש ידיעות על זה כגון מתבודותיו או מאנשי מדינתו או מפי עצמו אם ישנם אנשי מדינתו שאפשר להודיע מהם לריך לדבר הדבר אם הוא באמת יהודי. ולא מציעא לשיטת הרמ"ה ובעור כפי מה שפי' בו דכ"י בא"ע סימן צ' הביאו דכ"ה"ע דכל מי שצא מארץ רחוקה בן איש או אשה או בחור או בחולה או אלמן או אלמנה לריך ראייה שהוא ישראל ואף שמחנכים כדת ישראל ומדברים בלשוננו ויודעים בכל טוב יהודים אעפ"כ לריך ראייה וכן הוא חקנת ליעט שאין לסדר קדושין לשום איש אלא"כ יש לו ראייה שהוא ישראל ומאחרי משפחה וכ"כ המהר"ע בחשו' סימן קמ"ע ח"א אלא אפילו לפי שיטת הפוסקים החולקים בזה עי' בית מאיר בשם צ"ח יו"ד סימן רס"ח שזוכיין לישא אשה לכל אורח הבא ואומר ישראל אני ובספר העמק שאלה דכל האחרונים חולקים ע"ד הרמ"ה ובכ"ש וכו' ונהגין בזה"מ מ"מ כתב בקריית מנה דוד ח"ב סי' ס"ג דאף להפוסקים דאין חוששין מ"מ עכ"פ כשאלו רואים אותו מתנהג כדת משה וישראל בכל עניניו אבל בלאו הכי ומכ"ש כשרואים שאינו נזהר כדת ודאי חיישין לכ"ע הביאו בא"ה"פ ע"ש. ומינה אומר אני דכ"ש כשאלו רואים צמנין אלו שצאים ממכה מקומות כל מיני אנשים שיש להסתפק בהם כלל שהם מצרע ישראל שזריך לזכר הענין בכל האפשר.

ומעתה הנני להאכיר כי דבר צמר ומאומת הוא כי קיום עם ישראל ממעמד הר סיני עד היום הזה הוא רק ע"י התורה והמנוח שבכתב ושבעל פה שהאמינו בה ושמאמינים בה בני ישראל. ואני הגבר וכיוצא בי שהיינו באושיין בוכענוואלד טרעבלינקא בגעטעט בוארשא ועוד מעידים על זה שראינו שכל אותם הכחות והאזמים וכיוצא בהם שהתקיימו בלי תורה ומנוח אצדו חקוהם ונאצדו מהם ולא נשאר לטם ישראל וגם לאחר החורבן הרבה שנאצדו מכלל ישראל היה צביל זה ובחקופות שומע לפינוי אותם שצקצו לבסם את יהדותם על שיעות אחרות הנוטות מדרכי אמונה באופן המקובל לנו מדור דור עד משה מסיני צין בהיותנו בארץ ישראל וצין בגולה במשך הזמן או שחזר בתשובה או שנאצדו מתוך הקהל הם חרעם אחריהם. וזה האמת עם כל הרעפארמער ודי לזיין קלחם מהם לדוקים ובייתותים קראים ונולרים וכיוצא בהם למיניהם.

מוציא מיד הלוקוחות הא לאו הכי לא שלא אמר לה שחובל למכור וליתן אלא שלא יוציא מיד הלוקוחות בחיי אצל לאחר מיתה הוא מוציא מיד הלוקוחות עד שיפרש וכן דעת גאון ז"ל ואין דעתי נוחה בכך עכ"ל. ועיי' הגמ"י שם דמ"מ אם מכרה ונתנה אינו קיים.

והטור א"ע סימן פ"ה הביא שני דעות, דעה ראשונה דהבעל שנתן מתנה לאשתו צין קרקע צין מעטעלים קנתה ואין הבעל אוכל פירות, ומיהו אינה יכולה למכור מה שנתן לה ולא ליתנו לאחר אלא יאמר צידה ואם תמות ירשנה וכו', והרמ"ה כתב שאם מכרה או נתנה קיים כיון שאין לו פירות ואם מתה עד שלא מכרה יורשה וכו' ע"ש, וכתב הצ"ח ד"ה וכן הבעל יכו' אמר רב המוכר שדכו וכו' ור"א אמר אחד זה ואחד זה קנתה ואין הבעל אוכל פירות והלכתה עכ"ל לאשה ואין הבעל אוכל פירות ע"כ.

נראה לכאורה דבהא פליגי דעה ראשונה שהיא דעת ר"ת והרא"ש דהבעל שנתן מתנה לאשתו הגם שיכולה לעשות במתנתה כרצונה אצל רק מה שלצרכה אצל למכרה או ליתנה לאחרים לא ודעת הרמ"ה דצידה הוא לעשות כרצונה וצ"ע סימן פ"ה ס"ז כתב צ"ח לידה נכסים וכו' או שחצלו זה ונתנו לה חלקה בצושתה ופגמה בקראים נכסי מלוג והרי הם כאלוהם שהכניסה לו ולא קבלם בחירות אצל אם מכרה כחוצתה וגדווייתה אותם הדמים אין הבעל אוכל פירותיהם וכו'. וכן הבעל שנתן מתנה לאשתו קנתה ואין הבעל אוכל פירות, ומיהו אינה יכולה למכור מה שנתן לה ולא ליתנו לאחר אלא יאמר צידה ואם תמות ירשנה וכו' וכתבו הח"מ וצ"ש דבחלוקה הראשונה דבמכרה צ"ע רשות צידה ליתן הדמים למי שתראה דסתמא אמרו בגמ' עכ"ל לאשה ואין לבעל בהם כלום ובחלוקה שניה אינה יכולה למכור ואם פירש לה שחובל למכור וליתן לאחר ואפשר עוד שצריך שיכתוב לה בפירוש שאם תמכור לא יבא מוציא מיד הלוקוחות לאחר מיתה הא לא"ה אפשר לפרש דכיון שלא יוציא בחייה אצל לאחר מיתה יוציא וכן דעת גאון וכו'. מצויר דזה הוא מחלוקת הראשונים ז"ל אי נכסים שבאו לידה במתנה מצעלה אי יכולה ליתנם לאחר עלי רשות בעלה.

ודעת הרמב"ם לפום ריהעא לא צרורה, ומדכתב אין לבעל פירות מתנה זו וכן בהמכרה כחוצתה צ"ע אין הבעל אוכל פירותיהם וכו' משמע לכאורה דכהדדי נינהו מתנה ומוכרת כחוצתה וכיון שכתבו הח"מ וצ"ש דבמוכרת כחוצתה לכ"ע אין לו עכ"ל א"כ היה אפשר לדייק דלהרמב"ם מוכרת וקיים וכדעת הרמ"ה. ומיהו ה"ה והגמ"י כתבו דאם מכרה ונתנה אינו קיים נראה דס"ל דאדרבה דעת הרמב"ם דאפילו בכתובה גמי שמכרה צ"ע אינה יכולה ליתנה ולמוכרה לאחרים ודלא כצ"ש וח"מ הג"ל, וה"ה והגמ"י דייקו צ"ח שכתב אין הבעל אוכל פירות כלומר פירות הוא דאינו אוכל אצל גוף המתנה או הכסף ממכירת הכתובה יורש דדוקא פירות אינו אוכל.

וראיתי להב"מ א"ע הג"ל שחמה אבעל ח"מ וצ"ש שכתבו דבמעוה כחוצה שמכרה אין הבעל אוכל ואינו יורש אותה

יותר מזה שאפילו מקומות שנתקבלו מאחינו בני ישראל ועצבו התורה לא מחמת רוע לבם אלא מחמת יצרם הרע וכיוצא בזה במשך הזמן נאצדו מתוך הקבל כמו שראינו צעוג"ה בצרה"ב שלפי המספר יש לערך חמשה מיליאנים יהודים וצעוג"ה הם מתצוללים רובם, יתן ה' רוח עזרה בלבם וישבו לה'.

גם צריך לדעת שאותן שרלו לעשות תורתינו הקדושה כפי רצונם ולשנותה לפי רוחם וזמנם מי לא הלליחו ולא ילליחו שדוקא כשתורה ה' תמימה אז היא משיבה נפש ולא כשהיא חסירה. ע"פ קבלת מרע"ה ויסוד הרמב"ם ז"ל אני מאמין בחמונה שלמה שכל התורה המלויה עתה צדיקו היא הנתונה למשה רבינו ע"ה ושלא תהא תורה אחרת ולא תהא מוחלפת מאת הבורא ית"ש.

ידיד נפשו דושב"ק בידידות נאמנה קשור באהבתו בלב ונפש מנשח הקטן

סימן רנא

אשה שקבלה פיצויים ואמר לה בעלה שתתן הכסף לצדקה ועבשיו מעבב

א' לסדר ויחי התשל"ה בני יצוא

מע"כ ידידי הרב הגאון המפורסם פאה"מ ור"ח שמו מפאדים וכו' כשית מהר"ר משה שפרנבוך שליט"א, בעמח"ס מועדים חמנים ונשיא הכולל וישיבת ראש העין בני ברק.

אחדשכ"ג צדידות נאמנה, דבר ששאל מאשה שקבלה פיצויים מגרמניה ולדציה בעלה הסכים לה שתתן המעות הנ"ל לצדקה ועבשיו בעלה שיש לו פירות מדין נכסי מלוג עושן שרצונו צעוצה הנאה כלומר שיתן לאחר לצדקה שהוא רוצה ואינו מסכים שתתן האשה להישיבה שהתנדבה והתחייבה, האם יש לו זכות לכך כיון שאין זה אכילה פירות. ודעת כ"ג נוטה שאין לו זכות בזה עכ"ל.

והנראה לפעמי"ד דגרסוין בגמרא צ"ב נ"א ע"ב אמר רב המוכר שדה לאשתו קנתה והבעל אוכל פירות, במתנה קנתה ואין הבעל אוכל פירות וכו', וכתב הרמב"ם ז"ל פכ"ב מה"א הכ"ז הנותן מתנה לאשתו צין שנתן לה קרקע וכו' אין לבעל פירות במתנה זו וכן הנותן מתנה לאשה ע"מ שלא יהיה הבעל אוכל פירותיה אלא יהיו פירותיה לאשה למה שתראה אין הבעל אוכל פירות מתנה זו וכן המוכרת כחוצתה צ"ע ר"ה אותן הדמים לאשה ואין הבעל אוכל פירותיהם ע"כ. וכתב ה"ה אמר רבא הלכתא במתנה קנתה ואין הבעל אוכל פירות כך הוא גירסת ספרינו וכ"כ בהלכות. וכתב הרשב"א ז"ל, ומיהו אם מתה הבעל יורשה הא למה הדבר דומה לאב שנתן לבנו מתנה שאין לאב צדק אכילה פירות ואם מת הבן האב יורשו ואפילו מכרה היא או נתנה לאחר ומתה הבעל מוציא מיד הלוקוחות אלא אם פירש לה שחובל למכור ויתן לאחר, ואפשר עוד לריכב שיכתוב לה בפירוש שאם נתנה או מכרה לאחר שלא יבא הוא

הנכסים יבכא עלם הנכסים הם, ולכן גם אני מסכים עם כ"ג שאין לבעל זכות במעית הג"ל.
אלה דברי ידידות אשר הספקתי בין הטרדות, ידי"ג דרשה"ט ושכ"ג ואש"ל בלב ונפש

מנשה הקטן

סימן רנב

אשה שמת בעלה בחזקת שאין לו בנים תודיע שיש לו בת מן הפניה אי פוטרת מיבום

ליל ששי לסדר את הברכה התשל"ד ב"י יצו"א
למרבח המשרה ולרוב שלום אין קץ למע"ב אדוני ידידי הרב הנאמן המפורסם חוב"ט ור"ח גר"ג אי"א הון שדעתו יפה גודר גדר עומד בפרץ וכו' בג"ת מהר"ר משה ז"ל. ובהן וי"פ שליט"א, רב הכולל פעסט יצו"א.

אחד שכ"ג בירידות נאמנה,
מאד נהנתי מפלפולו היקר בדבריו שבמכתבי הראשון ואותה נפשי לסלסל ולפלפל בדבריו היקרים, אמנם מתרי טעמי נסוגתי אחור, (א) כי הזמן צוגד צי, והשני וכו"ל העיקר כי זה דרכי אדם מועט לעולם שלא להשיב רק בשביל פלפולא בעלמא כי בחמת כתבתי מה שגורא לי ואם כ"ג או מי שהוא אחר נראה לו פירושו יותר טוב אני נהנה מזה כי מזה ומזה יתקלם צרי'.

ועל החדשות אני צא, בדבר שאלתו העומדת על הפרק, באשה אחת שמת בעלה בחזקת שאין לו בנים ויש לו אח צא"י וחוקקת היא ליבום וזה כשני חדשים שזדמן לה שידוך הגון וצבוע שער צאתה לפני כ"ג עם פתקאות (מאגדאט ממשלתי) צידה מה שהיה בעלה מבלת על הדואר בכל חודש מעות סיפוק לאשה אחת עם צהב שאין לה בעל ומעשה שהיה שהבעל זינה עם האשה הג"ל ונולדה הבת הג"ל (ובמאטרקאל אמ"ט) קבל עליה הבעל את הילדה הג"ל כצחו וסיפר לה בעלה את כל זה קודם שנשאה כדי שחזק קודם הנשואין שאם תחודע לה אח"כ לא יוכי' לה טענה והיא סברה וקבלה והחרישה מזה ולא סיפרה לאדם כי לא רצתה שיוודע הדבר ויוכי' לבושה לבעלה יעתה שאלתה אי צה זו פוערת מן היבום. וכי כ"ג דבמושכל ראשון חשב שאם יש עדים כשרים שגילה בפניהם שזו ילדה שלו ועוד אם יש עדים כשרים גם ע"ז שקודם שנעצרה דר עמה בדירה אחת בתמידות אז יוכל לחפש לדדים, מאחר שהיה עניו וגם קשה מאוד להשיג דרכון בדרך הישר לא"י ולפוערה מחליאה אף שבמק"י מתמיר אף צוה אצל בתשי' נוצ"י משמע דמיקל צכה"ג אלא שאח"כ דחה לעצמו כי מאחר שרוב העיר אין יודעין מזה כלום והבעל מת בחזקת אדם כשר מה מוכן יש לאהדירי להוויא מחזקתו והיה כעין הולאת לעז על המת וצבוע שאפשר שעשה תשובה כי לא הייתה א"א שהולד ממנה ממזר אשר ע"ז נאמר מעות לא יוכל לתקון.

ואומר אני היות כי דברי כ"ג עלי ערבים לכן אני אקיים בשקפתו הראשונה להיות חוזר ונראה, דודאי ליכא צוה

מעות, וכחצ דודאי יורש אותן. לא מצעיה למ"ד ירשת הבעל דאורייתא א"כ מה ענין פירי דפירי לא תקינו לה רבנן לכתן ופשיטא דירשה אלא אפילו למ"ד דרבנן מכחמא יורש וא"כ פשיטא דלכתחילה אינה רשאית ליתן והאריך שם הרבה, והאנצ"מ דחה דבריו והאמת כי דברי האנצ"מ תמוהים למעין בדבריו שכתב דכיון שירש גוף הנכסים לכשתמות והיא מכרה האד לכשתחלמן או תתגרש דאז אין הבעל יורש אותה א"כ גם הדמים שצדד מכירה לכשתחלמן או תתגרש אין לבעל צהן יורשה. ולפענ"ד אינו מוצן סברתו דבנראה ראה לומר דכיון דמכרה דבר ששייך לה לאחר שתחלמן וא"כ בדבר זה אין לבעלה רשות וממילא גם במעות הבאים מחפץ שאין לבעלה שייכות ג"כ אינו יורש אותם המעות דאמרה ליה צחתי ממקום שאין לך רשות. אמנם לפענ"ד דבר זה ל"ע דמ"ש אם צאו לה מעות או נכסים ממקום שאין לבעל רשות צהב ואפ"ה כל שצאו לידה הבעל יורש אותם והכי אפילו אחרים שנתנו לה מתנה או כיוצא בזה ואפילו הוויא ליתן מתנה לבתו ואינו רואה לחתנו שיהיה ממנו והתנה כן נחלקו צוה צבוק נדרים כ"ש הכא דלאחר שמכרה הכתובה הרי הכסף צידה הוא וכל מה שציד האשה הבעל יורש אותה, והמגיב שם הרגיש צוה ודחק לישב ולצבוק הניח צל"ע ע"ש.

ובבואר צל"ע והפוסקים דהלכה כדעה ראשונה צל"ע דאינה יכולה למכור ולא ליתן לאחר מה שנתן לה בעלה א"כ הכ"נ בדין שהסכים ליתן הפלוס לזדקת מ"מ אין צידה ליתן למי שתרצה שהרי צידו להוויא מידם ואפילו לדעת הרמ"ה עכ"פ לכתחלה לא תתן.

איברא דדבר זה שצוה הוא דהרי נראה דעיקר הטעם מה דאסורה ליתן לאחר או למכור הוא משום שלא להפקיע ירשת הבעל אצל היבא דהבעל נתן לה רשות למכור או ליתן לאחרים שא"כ ממילא תפקע ירשת הבעל כה"ג פשוט דיכולה ליתנה לאחר וכמו שכתב שם ה"ה דהבעל מוויא מיד הלקוחות אלא אם פירש לה הבעל שתוכל למכור או ליתן לאחר דאז אם מכרה ונתנה קיים א"כ בדין כיון שהבעל הסכים לה שיכולה ליתן דקדק ה"ל דין פ"י שתוכל ליתן לאחרים וממילא אם תתן לדקדק אין לו צו כלום. אלא שקל"ת יש לעיין לפי מה שכתב ה"ה שם דאפשר שצריך שיכתוב לה בפירוש שאם נתנה או מכרה לאחר שלא יהא הוא מוויא, ובדין הרי לא כתב לה מ"מ נראה דכיון דלדקדק הסכים ליתן אפילו לא כתב אפשר דהו"ל ככתב משום דאמירתו לצבוע כמסירתו להדיוט דמי וממילא בהסכים לדקדק לא צריך כתיבה כלל וכמוצן דמיוכו צריך שהבעל עכ"פ יודה לדבריה שהסכים שחתן לדקדק דאלי"כ הרי הממון בחזקתו ואינה נאמנת.

ומה שטוען הבעל עכ"י אינה טענה, חדא דהרי קיי"ל עכ"י לאשה ע"י צ"ק פ"ע אמר רבא וע"י צ"י כאן סימן פ"ה וצ"ע ע"י, וא"כ כה"ג עכ"י שלח ולדידיה ליכא אלא טענה להוויא חזר אינו כאן כיון שהסכים לה ועוד דכה"ג לאו עכ"י הוא שהרי הג"מ שלח הם ולדידיה תקנו פירות אצל לא עלם

ומה שנלפענ"ד אפילו אם לא נאמן לה עכשיו לפוטרה מן היצום מ"מ לריך להגיד להכחולה הנ"ל שדימה מן בעלה שאסורה לקרובי בעל הנ"ל מספק עכ"פ וגם לקרובי הבעל אם יתברר שהודק לדבריה שזו בחו א"כ אסורה היא עליהם עכ"פ מספק אבל אם לא הודק אז הבת אסורה שהרי אמה החזיקה כבתה ואסורה אותה על קרובי אביה מספק עכ"פ וקרובי הבעל אינן אסורין בה שהרי לא הודק כלל לדבריה ולי"ע. עכ"פ לפענ"ד פשוט להעמיד סברתו הראשונה שאם יש עדים לדבר שהולד של פנויה הנ"ל הודק בפניהם וראויה דר עמה בדירה אחת בתמידות היה מקום להחיר אשה זו בלי יצום.

איברא דנראה דגם דא בתחלוקת שנויה, ואצאר דברינו בצורה"י. כתב הרמב"ם בפ"ג מהל' יצום וחלילה ה"ד, מי שזנה עם אשה בין פנויה בין א"ל ונתעברה ואמר זה העובר ממני הוא ואפילו היא מודה לו אע"פ שהוא בנו לענין ירושה הרי זה ספק יצום בשם שזינתה עם זה כך זינתה עם אחר ומאין יודע הדבר שזה בנו ודאי וברי אין לו חזקת חלל לעולם ספק הוא ולהחמיר דנין בו וחוללת ולא מהייבומה ע"כ וכתב עליו ה"ח דכלכל א' אינה מפורשת בגמרא אבל דעת הרמב"ם ז"ל דע"כ לא אמרין האומר זה בני נאמן לפטור אשתו מן היצום חלל כשהוא אומר שהוא בנו מאשתו שידוע לו שזנו הוא אבל בנו מאנוסתו או ממפתחו אינו יודע אם הוא זה צביוור הלכך מחמירין בו וזה דבר ברור הוא בא"ח ש"ל רוב צעילות אחר הבעל ושמא מן הבעל הוא זה אבל בפנויה היה נראה לחלק בין חשודה ממנו בלעד או חשודה מאחרים וכו' ע"ש.

ורבינו הגדול הרא"ש ז"ל בתשובה כלל פ"ב הביא דברי הרמב"ם ותמה עליו דמאחר שהוא קורא לו ספק למח יורש את אציו ומוליד ממנו מחזקה יורשין הודאק ואי משום מגו קאמר דאי צבי יהיב ליה כל ממוניה נבימניה נמי במגו לפוטרה מן החלילה ומן היצום דאי צבי פטר לה בגט ואי משום נאמנות דאז קאמר שהוא יורשו כ"י יהודה א"כ לענין חלילה נמי יחא נאמן כדתנן בפרק יש נוחלין האומר זה בני וקאמר למאי הלכחא אמר רב יהודה אמר שמואל ליורשו ולפטור את אשתו מן היצום וכו' וכחך ומיכה היכא דדר עמה בבית מודה הרמב"ם ע"ש בפ"ג ש"ע ח"ע סימן קנ"ו ס"ט.

והנה ה"ה הקשה סתירה בדברי הרמב"ם דבה' חרומות כתב, דהבא על אשה היא וולדה אובלין בתרומה והבא כתב דכוכ ספק, ולדידי קשה עוד סתירה בדברי הרמב"ם ז"ל דהבא כתב דמי שזנה עם אשה פנויה העובר הוב ספק ובפ"ג מהל' ה"י כתב הבא על אשה דרך זנות והוליד ממנה בת אותה הבת ערורה עליו משום בתי ואע"פ שלא נאמר בתורה ערות בתך לא חללה מאחר שאסר בת הבת שתק מן הבת ואיסורה מן התורה וכחך שם ה"ה בסנהדרין פ' אלו כן הגשפין במשנה הבא על בתו ובגמרא (דף ע"ו) בתו מאנוסתו מניח אמר אציו ק"ו על בת בתו ענוש על בתו לא כ"ש וקאפו עליו וכי שגשגין מן הדין ותירלו גלויה מילתא בעלמא הוא ורצא יליף לה הכס בג"ש ע"ש. ומעתה לפי"מ דס"ל להרמב"ם צבלי

משום לע"ז אם היו עדים שזה בנו ואפילו היה בנו ממחר ודאי מא"ל ולא ידעו מיניה עלמא רק ב' עדים כשרים וצאו והעידו שזה בנו ממחר היינו מתירין אותה לשוק כיון שהודק להם שזה בנו ממחר הוא, ובתורה וכיר כתוב וע"פ שנים עדים יקום דבר ולכל דבר ולכל חטא והבגם שלא פרסם הדבר יותר וגם העדים לא פרסמו בחייו הנה בזה הוא לפרסם חטאו וגם העדים לא ראו לפרסמו בחייו אבל כיון שגוגע להחיר אשתו חוצה עליהם להגיד עדותן כדי להחיר אשתו לישא שלא תתענג לפעמים וגם שלא לפסלה לכהונה. ואדברנה אם אמת היה הדבר עליו מועיל לפרסם הדבר שזה בנו כדי שחזק הבת שאסורה לקרובי אביה וכן קרובי אביה אסורין בה וגם כמה איסורין החלוק בזה, ע"י בספרי משנה הלכות ח"ד ס' קסז-ה' שמאיר גדולה לפרסם ילד שאינו שלו וכחך נמי כן הוא, ומה שחש לה משום ש"ר ומשום ציון המה לפענ"ד אין בזה חשש חדא דהוא נוחל ליה שלא יבא תקלה על ידו ושבתו לא חשש ח"ו לפסול לה ומלאת הארץ זימה, וגם שאשתו לא תחיצם ותחלוק לחייו שאסורה לו באיסור כרת גם כי על הב"ד לעשות צדעה שלא לבזוהו שיכולין לומר בפתם עיינו עליו שיש לו בת מאשה אחרת עד שלא נשא זו ואצ"ל צדעה כי אין מלוח לפרסם האיד יט לו בת ואפשר העולם יצינו שהיה לו אשה קודם שנשא זו חת אפילו לפי סברת כ"ג.

וודאי שאין זה דבר רחוק שיהיה לאדם בנים במקום אחר ואין ידוע להעולם, וראוייה מגמרא יומא י"ח ויצמות ל"ז ע"כ והוא מתוספתא קידושין דתניא ר' אליעזר בן יעקב אומר לא ישא אדם אשה במדינה זו וילך וישא אשה במדינה אחרת שמא יחדווגו זה חלל זה ונמלא את נושא אחרתו ואז נושא את בתו ונמלא כל העולם כולו ממחרת וע"ז נאמר ומלאת הארץ זימה, ופריך והא רב כי איקלע לדרדשיר מכריז ואמר מן הוי ליומי ור"נ כי איקלע לשכניז וכי' ומשני שאני רבנן דפקיע שמייכו ופירש"י דפקיעי כ"ע צמייכו וקוראין לבתו על שמו ואם יבא בנו ממקום אחר ישמע שהיא בת אציו ויפירש. מצואר דאפילו באמת יש לו אשה כשרה חלל שהיא במקום אחר אפשר שלא ידעו כלל אפילו בניו מה וכ"ש מפנויה דהבגם דלא הוב ממחר מ"מ פגום הוב וצושה הוא לו ואינו מפרסם הדבר וע"י טש"ע ח"ע סימן ב' ס"ח ובעכ"ש שם סכ"ד דעכשיו שיש בי דואר בכל העולם רחוק מן המליאות שכתב במדינה אחרת לא יקבל מכתבים חדיר מחרשו שהניח במדינה אחרת אבל פשוט דכ"ז אם הניח צעלום אבל אם הניח בצופן כזה מלוי ומלוי הוא. וע"י הא"י ב"ב קל"ד ע"כ ד"ה חלל ל"י כסופו ח"ל, אבל זה בנו נאמן במגו דהואיל וידיו לגרשה דיכול להיות שיש לו בן ואין ידוע לעולם ע"כ.

ועיין בהגהות מבר"ח יצמות כ"ב ע"כ בשם הגאון מבר"ן מצבלין דמה העעם צעלו היום מלות יצום אע"ג דקיי"ל דחלילה במקום יצום אינו מלוח מיכו בזמן האחרון דלא אפשר דלא ואולי יש להאח שמח בן מ"מ פגוגע באיסור אשה את ח"ו והבגם שבתו' כתבתי דחם מלחכיר טעם זה ולהוליד לע"ז על המתים ודי לן בעעם ח"ל שאין מתכוונין לשם מלוח מ"מ היכא דבעלנו מודה או כה"ג ודאי רגלים לדבר.

בנים מהם חזקה להם ובהו י"ל דהוי ס"ס מצד נקיבות ומיעוט מפילות אלא דג"מ באבם או היתה אשת ולא מילדה והוא מת בלא בנים י"ל דאחיו א"י לייבמה דלמא יזנה וגם עם אחרת ויש לו בנים מהם וצ"ע לדינא עכ"ל.

ועיין תוס' רע"א יצמות פ"ב אה"י שנסתפק היבא דירענין שאבם או היתה אשה הדב הגדול לה נשא אשה ומה בלא בנים י"ל דאסורה לעלמא דשנא הוא הפקיר עצמו חייה עם אחרת ויש לו

יצום דדוקא מאשחו הוה ודאי ומשאר נשים הו"ל ספק א"כ על צהו מאנוסחו אחאי גשרף עליה ועי' רמב"ם פ"ד משגגות ה"ה אבל הבא על אחותו וכו' והא"ר תהיה זאת כגון שבה על אמו והוליד ממנה שתי בנות ובעל אחת מבנותיו והוליד ממנה בן כשיצא בו' שביא אחות אמו הממזרת שביא אחותו מאביו שביא אחות אביו מאמו חייב שלש חטאות וכו' ע"ש. נראה מצויאר דאפילו לעונשין נמי אמרינן דהו"ל כודאי ואי נימא דודאי לא הוה אלא מאשחו וכל שאר לא הוה ודאי הא"ר לוקין ושוורפין וסוקלין על אלו וקשה לומר דכלל אלו מיירי שהיו עדים בדבר ולא זזה ידם מתוך ידו כל ימי הדין ועוד דאין אפוערופוס לעריות שמא מהעדים זינחה ועי' חולין י"א. גם קשה לומר דמיירי דוקא שהיו חצושים בבית אסורים. גם לשון הרמב"ם בפ"ב מא"כ ה"ל שכתב אחת הבת ערוה עליו הו"ל לומר אחת הבת ספק ערוה עליו משום צהו.

עוד יש לי לדייק לשון הרמב"ם דבא"כ ה"ל כתב ח"ל, הבא על אשה דרך זנות והוליד ממנה בת וכו' וכ"כ עוד שם בהי"א הבעל אשה דרך זנות לא נאסרו עליו קרובותיה ובהי"ג שם הבא על אשה ובתה דרך זנות או על אשה ואחותה וכיוצא בהן וכו'. הנה בכל אלו לא כתב מי שזנה עם אשה והוליד ממנה בת וכו' אלא כתב לשון הבא על אשה ולמה כתב דה"ל יצום מי שזנה עם אשה ולא כתב מי שבה על אשה דרך זנות וכו' וכו"ל. עוד יש לדייק בה"ל יצום גופיה שכתב ח"ל הרי זה ספק לענין יצום כשם שזינחה עם זה זינחה עם אחר והלשון ל"כ דכשם שזינחה עם זה אצח עם אחר משמע דפשיטא ליה דזינחה עם אחר ג"כ ומי"ל הא דהרי אינו אלא ספק שמא זינחה עם אחר והי"ל הרי זה ספק לענין יצום שמא כשם שזינחה עם זה זינחה עם אחר ומאין יודע שזה בנו ודאי, וכן שם שזינחה משמע שהוא נחיתה עמם דצורר שהכי הוא. עוד יש לדייק שכתב ומאין יודע הדבר שזה בנו ודאי לשון יודע הדבר ל"כ הי"ל ומנא יודע שזה בנו.

ואשר נראה בזה בס"ד, דהרמב"ם נמי מודה צמי שבה על אשה דרך זנות אבל זו האשה אינה זונה מופקרת לכל והרי היא אשה כשרה בדרכיה אלא שהפקירה עצמה לזה מחמת תאוה לבח אלו או שיחדה לו לבא עליה דרך זנות ולא לשם אישות כה"ג אם היא והוא מודים שהוא בנו ודאי שהרי אשה זו אינה זונה שנבעלה מופקרת עצמה לכל אדם אלא נתרצחה לזה ע"י פתוי או אונס וכדומה וכו"ג ודאי לא אמרינן כשם שאצח עם זה זינחה עם אחר. לא מצעיא ע"י אונס דודאי אמרינן דלא הפקירה עצמה כלל אפילו לזה ע"י רע"א על הגליון א"ע סימן קנ"ו וצפי' המשנה, אלא אפילו ע"י פתוי אמרינן לזה נחפתחה ולא לאחר אבל זונה שביא מופקרת לכל ודאי אמרינן כשם שזינחה עם זה אצח עם אחר שהרי היא מופקרת לכל ודרכה בכך כה"ג שפיר דייק הרמב"ם ומאין יודע הדבר בן מי הוא, ובזה מדויק לשון הרמב"ם דבה"ל יצום כתב מי שזינחה עם אשה כלומר שאשה זו זונה היא והוא זינחה עמה אמרינן כשם שזינחה עם זה זינחה עם אחר ולענין יצום אינו מהימן והגם שלענין ירושה יורש אחיו וכו"ש האחרונים החילוק וגם מדויק לשון שזינחה עם אחר שודאי הוא כיון שידוע לו שביא

זונה מופקרת ופירשנו שכיחי א"כ ה"ל העיבור ספק לעולם אבל בא"כ מיירי באשה שאינה מופקרת ואינה זונה כה"ג בולד שלו והו"ל ערוה ודאי עליו. ולפי"ז אחי שפיר נמי שם שכתב מי שבה על אשה דרך זנות ולא כתב מי שזנה עם אשה וכו"ל. ומימשך נמי מה שהקשינו הא"ר לוקים על אלו כגון צהו מאנוסחו והבא על אחותו וכו' דהני כולו מיירי באינה מופקרת לכל. ולפי"ז אחי שפיר נמי קושית ה"ה מתרומה דהתם מיירי בצאת מאשה פניוה ולא זונה מופקרת.

ובזה יש לי שם נמי מה שראיתי מקשין על הרמב"ם ז"ל מתמר שאלמר יבדוק לזקק ממני, ומנא ידע לה. ולהב"ל אחי שפיר כיון דיבדוק הכיר זה בבית ששכרה היתה כי כסחה פניה ידע שודאי לא הפקירה עצמה לאחרים ולכן שפיר אמר לזקק ממני. איברא דבגמרא שם (סוטה י' ע"ב) פריך לזקק ממני מנא ידע ויתבן בת קול ואמרר ממני ואלו כבזשים. הנה לכאורה ראייה להרמב"ם דלוינו ודאי ועי' רש"י מנא ידע שממנו הוא מעוברת שמא אף אחרים צאו עליה ויאמר בת קול אמרר וי"ל דהתם לפי שאלה צפרשת דרכים ויחשבה לזונה והו"ל בכלל מי שזינחה עם אשה ולכן הרי לריך לבת קול ודוי"ק.

וְכֵן אמנם מהעלות על הכתב מה שאני מסתפק אם יש מקור בהלכה להכרח האב ע"י בדיקת דם. וצ"ח סימן רל"ב הביא מעשה שעשה רב סעדיה גאון באלה שאלך למדינת הים עם עצדו והוליד עמו ממנו רב ואשחו היתה מעוברת לימים מת האדון והניח כל הממון והלך העצד והחזיק בנכסיו ואמר העצד שהוא בנו, וכשגדל הבן האמיתי שהוליד זה הנפטר ושמע שמא אציו הלך לתצוה נכסיו שהחזיק העצד ונתחתן בגדוליו הדור והיה ירא הבן לפחות פיו פן יכרהו וכתאכסן בבית רב סעדיה והיח לפניו לאכול ולא אכל עד ששם לפניו כל הדברים נתן לו ענה לדבר עם המלך מכל הענין ושלח המלך אחר רבי סעדיה לדון דין זה ולייור רב סעדיה להקין דם בספל אחד ודם השני בספל אחד, ולקח עמם של אציו הבן והניח בספל העצד ולא נבעל הדם ולקח העמם ושם בספל הבן ונבעל הדם בעמם כי הוא גוף אחד ולקח רב סעדיה הממון ונתנו לבנו, וא"כ הכ"ג אפשר היה אופן להכיר אם הוא בנו או לא, ועי' א"ר ח"ח סימן תקס"ח שהעיר בדברי ס"ח ה"ל מגמרא בבא בתרא דף נ"ח ע"א בבהוא גברא דאתידע ליה שרק אחד מעשרה בניו שלו הוא וכד שכיב זכר כל נכסיו לבנו ולא היו ידעו להי מינייכו וזכר להם רבי בנאה לתצוה על הקבר ולמה לא עשו בדיקה כזו עליהם בצירור דר"ם ע"ש מה שחי'. ועי' רש"ש שלא רצה לצרר בצירור דר"ם משום דלא יתצורר ויתגלה שהם ממזרים ור"צ לא רצה שיודע פסולם ע"י כמ"ש הרע"ב סוף עדיות ע"י תו"ש ונראה לכאורה קלף דאפשר לסמוך על בדיקה כזו. ומינה צהצוה אחרת בספרי ח"ד סימן קס"ד העלתי בס"ד דאין לסמוך על בדיקה זו לענין חקנת עגונות דא"כ היינו יכולין להחיר רוב עגונות שבעולם בלי הכרח פניהם עם החוטם וחתרו אחר כל מיני סימנים ולא לישחמט שום פוסק לסמוך אבדיקה זו וכגון עגונה שיש לה בנים מצעלה וא"כ יתצורר שזה אציהם שהיה בעלה ע"ש והכ"ג לענין יצום לפענ"ד אין לסמוך על בדיקות אלו.

דנחלות וכחז ה"ה במשנה פרק י"ג דף ק"ל ע"א מוסכם מן התנאים שכל שאמר בלשון ירושה על מי שאניו ראו לירשו לא אמר כלום וא"כ כיון שלא אמר לו מחיו שנותן לו במתנה ולא נשאר עליו אלא ספק יורש וא"כ לאחר מיתת ה"ל ספק יורש וגם כי כאן פסק הרמב"ם דירשו ממילא ועי' עה"ש שג"כ הקשה דזה אינו אלא כשהאב יאמר שיירשו נאמן מטעם זה וי"ט.

ובעיה"ש ה"ל האריך ליתן טעם להרמב"ם אחי אינו נאמן לענין יצום וכחז דפשיטא מסבירא דהגם דנאמן לירשה אינו נאמן ליצום. ובכמה"ח לא ידענא מאי פשיטתיה והרי תבאר בלידיה דלהרא"ש פשיטא ליה להיפוך מסבירא גם כי באמת הרי בכמה מקומות מאמינין לענין איסורין אבל להוציא ממון לא מאמינין וכגון בזה דע"א נאמן להעיד שמה אבל אין יורדין בשביל ע"א לנחלה וא"כ כ"ש אם יורש דימא שהוא בנו. גם מה שר"ה העה"ש שם לומר דהגם שחאמינין לשניהם להחזיק הולד בכשרותו לכל דבר מ"מ אין נאמנים להוציא מאחרים בלא עדים והבא התורה זיכרה לאחיו של זה באשמו כשמה בלא בנים ואין יכולין להפקיע זכותו ע"פ עצמן לא זכיתי להבין דבריו כלל. דפשוט דהרמב"ם לא נחן זה הטעם אלא כחז כשם שאמה עם זה זנחה עם אחר. ובר מן דין הרי אם מאמינים להם לענין ירושה ממילא הוא נאמן להפקיע מאחרים ג"כ ולמשל היכי דהוי הנכסים משועבדים באופן שהיורשים מוציין מידי שטבוד וכיוצא בו ובדל"ה כיון דלענין ירושה ה"ל כצו א"כ לכל דבר ה"ל כצו ולא אמר הרמב"ם דה"ל ספק יורש א"כ אפילו ע"י שהוא יורשו מוציא מאחרים מה שצלוו הכי לא היה חייב מ"מ נאמן וא"כ מ"ש יצם מאחר ואדרבה חזקה יצם לא הוה חזקה אלימחא כלל שהרי אפשר שלא תתראה בו ויפסלו על עצמה כגון שחוק לפניו או בפסול אחר או שחמור בו או שצלוו יחולק לה, והגם שהרגיש קלף בחולשת הסבירא שם ור"ה לחקן זה דבריו"ל לא מיבטין מ"מ לפענ"ד פשוט דאין זה הטעם ודבריו תמיהין למעיין שם וכנראה דלא ראה דברי הרדב"ז ה"ל וי"ט.

והנה בשו"ת שז יעקב סימן ג' הקשה לשיטת הרמב"ם והב"ש מאי מציא הש"ס ראה ס"פ אלה"ג ממחני' דתרומה למחר דהא איסורא דאורייתא ובה דרבנן ונעלם ממנו במחכ"ה דהב"ש בעצמו הרגיש בזה ותי' דסוגיא קאי אליבא דמ"ד דתרומה דזה"ל דאורייתא והרמב"ם פסק אליבא דהלכתא דהיא דרבנן ע"ש. ובאמת כי הא גופא ז"ע דא"כ ה"ל להרמב"ם ז"ל לכתוב קודם דינא דאורייתא כמבואר בסוגיא ואז אינו נאמן וה"ל להוסיף בד"ה דתרומה דאורייתא אבל בתרומה דרבנן דזה"ל אוכל בתרומה וכו', וע"ש ה"כ שכתב ח"ל, כל אלו כשם שאין מאכלין בתרומה של תורה כך אין מאכלין בתרומה של דבריהם גזירה שמה יאכלו בשל תורה ע"כ, וא"כ הרי כחז מפורש הרמב"ם ז"ל דאם אין מאכלין בשל תורה אין מאכלין נמי בשל דבריהם ואין חילוק ביניהם וא"כ ודאי הא נמי דה"ד שכתב דמאכלין אותה והולד ע"כ בשל תורה נמי דא"כ אכתי ה"ל בכלל דכל שאין מאכלין בשל תורה אין מאכלין בשל דבריהם והרי הרמב"ם כלל שחיהן בחדא מחתא מי שנשאת

וציפיתי לפיה לרצונו בשו"ת הרדב"ז סי' תתקס"א (תקכ"ו) שנשאל בפניוהי שזנחה אי פוערת אשת שמעון אביו והביא דעת הרמב"ם פ"ג מה"ל יצום דאע"פ שהוא בנו הרי הוא ספק לענין יצום ולהחמיר דנין בו דחוללת ולא מתיבמת ותמה עליו דלא חלק בין היבא שאינה חשודה אלא ממנו ובין שהיא חשודה מאחרים ג"כ. ובגמרא יצמות איבא חרי לישנא לל"ק דלא דימא מעלמא ולל"כ אע"ג דדימא מעלמא דאזלין להומרא ולא מכשרין לו אלא היבא דלא דימא מעלמא וכן פסק הרמב"ם מתרומות פ"ח ח"ל, מי שנשאת לכהן שוטה או שאנס אותה או פיתה אותה כהן וילדה אוכלת בשביל בנה ואע"פ שהדבר ספק הואיל ובלא קדושין היא שמה מאחר נתעברה הרי הולד בחזקה שבה אליה והוא שלא יאז עליה קול עם אחר אלא הכל מרננין אחריה בזה הכהן, ובעל מ"מ הרגיש בקושיא זו ולא העלה בזה דבר והרדב"ז ז"ל כתב דנראה דהרמב"ם בזה"ל יצום לא מיירי אלא באשה דדימא מעלמא ודקדק כן מלשון ז"ל שכתב מי שזינה עם אשה ולא כתב מי שזא על אשה משמע דבאשה זונה מיירי וחו מדכלל אותה עם א"א וא"א רוב צטילות אלל הבעל והוא כדימא מעלמא ועדיפא מיניה, וחו שכתב ומאין יודע הדבר שהוא בנו ודאי הא אין לו חזקה. ובגמרא אי דימא מעלמא היינו דאין לו חזקה אבל אי לא דימא מעלמא היבא דאיתרע רעותא דהיינו לגבי האי איתרע לגבי עלמא דלא איתרע מוקמינן לה אחזקה ולא נבעלה אלא לזה וא"כ היבא דלא דימא מעלמא בין לענין תרומה בין לענין יצום הרי היא בחזקה בנו דבתר ידידה שדיק לה ע"ש מה שהאריך בזה. ושישו משי שצ"ב כיונתי לדבריו הקדושים. אלא שהבאתי ראיות אחרות שלכאורה מוכרח לומר דהרמב"ם מודה דהוי בנו ובתו ובכ"ל.

ברם הב"ה והב"ש א"ע סימן קנ"ו תי' סתירת הרמב"ם דפ"ח ה"ד מה"ל תרומות מיירי בתרומה דזה"ל דרבנן ולכן מהימן וכיון דלא דימא מעלמא דרבנן מהימן ופעי"ו מא"כ ה"ו"י בארוסה שנעברה שאם היא והוא מודים נמי מדרבנן הוא דמחזקין ליה למחר ודאי דמה"ה ספק ממחר מותר לבא בקהל ע"ש. ולפי"ז צדיק נמי כיון דדאורייתא הוא לא מהימן אלא דבעה"ש סל"ג הקשה אב"ה וצ"ש גם החזו"א ז"ל כתב דלא נראה דהרמב"ם יחדש לחלק בין תרומה דזה"ל דרבנן והקשו כמה קושיות לזה והחזו"א ז"ל דחק לפרש לשון הרמב"ם כשם שזנחה עם זה היינו שאין אנו מאמינים לו שזא עליה ואפשר שזינחה עם אחר אבל אם נתברר לו שודאי בזה עליה זה נאמן אפילו להרמב"ם. ובאמת הברואה יראה כמה מן הדוחק יש בפי' זה, דהרי צריש להלכה מתחיל מי שזינה עם אשה וכו' הנה מבואר דמיא הוא במי שזינה ודאי עם אשה ז' ולא מספקין בזה ואפ"ה לענין יצום מספקא ליה וי"ט. והגר"א ז"ל סק"כ תי' דבירושא נאמן מטעם שצידו ליתן לו בחיו ונאמן מטעם מגו ע"ש. ולפענ"ד ז"ע דהרי אין אדם יכול להוריש למי שאינו ראוי לירשו ולעקור ירושה מן היורש אפילו להוריש בן בין הבנים נחלקו ריב"ז וחכמים עי' ב"ב ק"ל ובש"ע ח"מ סימן רפ"א אין אדם יכול להוריש מי שאינו ראוי לירשו ולא לעקור הירושה מן היורש עי' רמב"ם רפ"ו

לכך שטח או שאנס אותה או שפיתח אותה ככן וילדה אוכלת בשביל צנה. והנה נשאלת למה שטח בפירוש אמרו דאינה אוכלת אפילו בתרומה דרבנן שהקשו בפרק חרש דף קי"ז חרש בפקח לכול בתרומה דרבנן ומשני שמא יאכל בתרומה דאורייתא וא"כ אמאי אוכלת ציה לה בן אכתי ניוחש שמא תאכל תרומה דאורייתא ועי' רד"ז (מכ"י) על הרמב"ם שהקשה אמאי לא גזרו בקטנה דתנן העיד ר' יוחנן בן גודא על קטנה בת ישראל שנשאת לכהן שאוכלת בתרומה וע"כ בתרומה דרבנן דאין כח ציד חכמים לעקור מה"ט בקום ועשה בנשואי קטנה ותו' דליכא למגור דאפילו תאכל בתרומה דאורי' קטנה היא ע"ש, והנה עכ"פ היה להו למגור בתרומה דרבנן שמא תאכל תרומה דאורייתא וע"כ דהרמב"ם אפילו תרומה דאורייתא מתיר ודלא כב"ח ובש"ע ו"ע. ועי' שו"ת חוט השני סימן י"ח וכנ"י סימן י"ו ובתש"י חכ"ל סימן מ"ד חולק דלענין תרומה שנוגע להולד או לאמו דקיי"ל עובר ירך אמו הוא מוקמינן לה בחזקה זה שזה עליו אכל צידום שזה לפטור את אשתו הנשואה לו מכה הולד שולד מן הזונה לא מהני חזקה הולד לפטור אשה אחרת ע"ש.

עוד כתב החכ"ל שם וגם בזה הזונה עצמה נישאת כיון שצטערה שנתעברה בזנות לא היה נפ"מ לענין פטור היבום הבס שח"ח"ז נישאת לו כב' נשים דמיוא ע"ש. ולפענ"ד ל"ע צ"ב, חדא לפמ"ש התוס' בכורות דף כ' והפלאה סוף פרק קמא דתשובות דהבס דקיי"ל אין הולכין בממון אחר"י מ"מ היכי דאיתחזק בזה רוב לענין איסור שוב אזלינן נמי בממון בזה רוב דמוטיל חזקה איסור להוציא ממון כה"ג א"כ הכ"י כיון דאיתחזק בזה וצנו לענין לאכול בתרומה שהיא צמיחה כ"ש שיוטיל אחר"י לענין יבום שהוא רק צטעה וכ"ש היכי שהיא צטעמה נשאה לה הצועל ולא הניח צנים אחרים דהאי בן מאכילה בתרומה ויורש אותו בחזקה בן גמור ולא נחזיק אותו לבני יבום הו"ל תרתי דתתרי אהדדי וכעין זה אמרינן בגמרא מדכור דופן לענין שבת הוב דופן לסוכה וכ"ש היכא שהיא עצמה נישאת שהיא יודעת אם נצטלה לאחר או לאו ואם היתה נצטלה לאחר נמי לא היתה אוכלת בתרומה וגם לא היתה מחזיקה צנה לכהן שאכל בתרומה ויתחייב מיתה בידי שמים והבס שהיא עברה עברה שנצטלה לו לא מצטעל לפמ"ד דקיי"ל דהחשוד על הקל לא חשוד על החמור א"כ החשוד לעבור על איסור פנויה לא חשוד על איסור תרומה שהוא צמיחה אלא אפילו נימא דהחשוד על הקל נמי חשוד על החמור ולכן לבני דידה חשדינן לה שתאכל בתרומה מ"מ לבני צנה ודאי קיי"ל אין אדם חוטא ולא לו א"כ כיון דמאכילתו תרומה ומחזיקתו בכך ע"כ האמת היא כן והיא יודעת שלא נצטלה לאחר רק לכהן זה.

ואדרבה אומר אני כשהיא לעצמה ודאי אם נשאת לו ואומרת צור לי שזה צנו שלא נצטלה לאחר א"כ אסורה היא להביאם להשני שהרי היא צאיסור אשת אח שיש לו צנים שהוא בכרת וקיי"ל הבה הכתוב אשה לאיש לכל עונשין שכתורה, א"כ אם תנשא לו ליבם הרי היא בכרת וכיון דאיהא ראייה ליבום ודאי א"כ גם לענין תלויא למח נחלוץ כיון שהיא ודאית

שים לה בן והחזקה מסייעה. ולולא דמסתפינא הייתי אומר לפ"ז תו' שני בדברי הרמב"ם דדוקא בתרומה כיון שהיא צטעמה אוכלת ומאכילה את צנה בתרומה ס"ל להרמב"ם דנאמנת ומאמינים לו שהוא צנו ואכ"כ דבכך היה מודה נמי לענין יבום שאם היתה אוכלת בתרומה פטור ג"כ מן היבום וראיה לדברינו מדברי הרמב"ם ריש גיטין דף צ' ע"כ ד"ב ע"א נאמן צאיסורין שכתב פירש"י ז"ל שכל אחד באמינתו תורה על הפרשת תרומה וכו', וי"מ משום דכתיב וספרה לה לעצמה וק"ל הכס איתחזק איסורא שאפילו פרסה נדח עמו במטה או שילדה סופרת לעצמה ונאמנת על טבילה ויגמר מינה דע"א נאמן אפילו איתחזק איסורא אלא שאני הכס מחוץ שנאמנת על עצמה נאמנת נמי לנעלה אצל בשאר עדיות מנ"ל ע"כ. הנה כתב הרמב"ם ז"ל דמחוק שנאמנת על עצמה שהרי היא ג"כ מזהרת על איסור נדח נאמנת לנעלה וא"כ הכ"י הגם דלענין יבום לא נאמין לה אם אמרה שיש לנעלה בן שלא ידוע לנו היינו משום דמת בחזקה שאין לו בן אכל היכא דספק הוא כה"ג אם אומרת צרי לי אינה מפקיע מחזקה לגמרי. ואמנם אפילו נימא דאפ"ה לא נאמנת להרמב"ם מ"מ היכא דהחזיקה בדבר אחר צאכילת תרומה שנאמנת על עצמה שהיא יודעת א"כ נאמנת ג"כ לנעל ודו"ק. ולפי"ז היה אפשר לישב סתירה הרמב"ם צכ"ג דדוקא בתרומה ס"ל דנאמנת מטעם ה"ל והתם הכ"י מהני צכ"ג לענין יבום היכא דאיתחזקא בן לענין תרומה וצפ"ד מה"ל יבום מיירי הרמב"ם בשלא איתחזקא לשום דבר כה"ג הו"ל ספק ומנא יודע לו שהוא צנו. אכל צאכיל בתרומה נודע לו שהוא צנו ודאי ע"י שהיא מאכילתו בתרומה וצטעמה אוכלת בתרומה והוא חזק אלימתה שהרי נאמנת היא על עצמה צאיסורין וכמ"ש הרמב"ם ז"ל ודו"ק.

ואגב נראה לישב דבר התמור לרבינו הגאון ר' זרח איידין ז"ל אדברי הטור יו"ד סימן של"א שפסק צנה ככן הנשואה לישראל חרש שטח וקטן פוסלה מלאכול בתרומה ותמה הגאון ז"ל דהוא נגד משנה מפורשת יבמות ס"ט ע"א דתני להדיא האונס והמפתה והשטח לא פוסלין ולא מאכילין הואיל ואין קנינו של שטח קנין אפילו מדרבנן והדבר תמור שלא הרגישו צזה המחזרים מנושאי כליו, ובש"מ נוצ"י ת' ליו"ד סימן ר"צ כתב הגאון מוהר"ם לאנדא לישב ע"פ מה שאמרו בגמרא כיון דעיברה לא תאכל ליוחש שמא עיברה מי לא חק מפרשין אותה ג' חדשים וכו' אלא אמר רבא צר רב בוגא בנשואין חששו וצנות לא חששו וכתבו התוס' כדפי' בקונטרס דאשה מזנה מתהפכת כדי שלא תתעבר ושובה נמי אפי"ס שנשאת לו מתהפכת ואין רואה להתעבר ממנו לפי שיראה שלא תוכל לטובל כדאמרינן צפ' חרש (ק"צ) דאין אדם דר עם נחש בכפיפה אחת והטור לא ניהא ליה צתי' התוס' דגם שטח מתהפכת דכיון דנשאה לשטח ודאי ניהא לה צצנים וא"כ בכל הנשואין אינה מתהפכת אף בנשאת לשטח. ותתי שפיר פסק הטור דנשאת לשטח פוסלה היינו משום דחיישין שמא היא מעוברת, אלא דלצטוף הקשה על הטור דהאין קתני קטן פוסל הא צקטן כ"ע מודי דלא תקינו ליה רבנן קדושין כדמפורש צרי"פ חרש וא"כ משום קנין אינו פוסל ומשום חשש מעוברת

היבא משכחת לה שפירש"י ומסרו הקדושין שיחולו ליום המחרת והחיים' הקשו עליו. ושוב מלאחי צמל"מ פ"ד מה"א ה"ז שכחז כן להדיא ועי' נוצ"י ח' א"ע סימן נ"ב ולפ"י שפיר מלינו קידושין בקטן כגון שקידש בקטנותו ע"מ שיחולו בגדלותו ולהטור ה"ל קדושין כה"ג ולריכב גט וא"כ אחי שפיר מאד הטור לשיעוריה שכחז בה כהן נשואה לישראל חרש שוטה וקטן דבשלשום איבא נשואין וכנ"ל וגם אחי שפיר הטור לא פליג אחוספות.

שניית היה נלפענ"ד לשיטת ר"י בר צרילי הובאו דבריו בחשו' מהרי"ק דאז מקדש אשה לבנו קטן ד"ח משום חזיון לאדם שלא צפניו ועי' נוצ"י ח' א"ע סימן ס"ד מה שהאריך לפלל בדבריו לחתנו מה"ר יוסף והמהרי"ט הובאו דבריו באצ"מ א"ע ס' א' ג"כ הקשה מהא דמסיק הש"ס קדושין י"ט דאין יעוד לקטן דא"כ מלינו אישות לקטן ולדעת הר"י בר צרילי אכתי מלינו אישות לקטן וכעין זה הקשו ג"כ אנכ"י הנ"ל שכחז לדעת הר"י צ"צ מה דמסיק הש"ס דאין יעוד לקטן היינו דוקא צ"כ אבל מדעתו ומדעתה יש יעוד א"כ הדרא קושיא הגמ' דא"כ מלינו אישות לקטן ועי' אצ"מ מה שתי'. ולפ"י שנית יש לומר דמה שמביא הטור קטן בכלל נשואין דהיינו שנשאה לו ע"י זכוי וכה"ג יש אישות או ע"י יעוד כדעת הנוצ"י ושפיר מיושצין דבר הטור.

ועוד בו שלישיה דהרשב"א הקשה אגמרא קדושין הנ"ל ורז אשי מוקים לה ביצם קטן אמאי לא מוקי לה בכה"ג אפילו לענין יעוד קטן ואשמעין קרא דאע"ג דבר יעוד הוא אפ"ה לא שייך זהו חיוצ מיחה וכחז עליו הפנ"י ודבריו אינם מוציאים לי דודאי ר"א לא חייש השתא לדיוק דמסיקרא דא"כ מלינו אישות לקטן דשפיר א"ל דאפ"ה גז"כ הוא למטע ממיתה כדאמרין לענין יצם אלא דעיקר מימרא דר"א דלא נפשוט לאידך גיסא דמייעד ועי' דהי דא"ל דאינו מייעד וקרא אחי ליצם קטן בן ע' ולעולם דאיבא למימר דאחי נמי לענין יעוד אם נאמר דקטן בר יעוד הוא והיינו דקאמר חבר אוקימאח דר"א מאי הוב עלה אלמא דלא נפשוט האיציטא ע"ש. ולפי דברי הפנ"י לא קשה למה לא ילפין דיש אישות לקטן דהא"י לר"א אפשר דיש אלקי' ועי' פנ"י פ' השולח דף מ"ג ע"א. ואין אני קורא בה אשת שני מחיים וקשיא לי דאכתי משכחת אשת שני מחיים בשלא נשחררה וכו' ע"ש ועי' אצ"מ א"ע סימן מ"ד ס"ג מה שחמה אפנ"י הנ"ל, ובעניויהי השבחי על דבריו בספרי משנה הלכות ח"ג סימן קפ"ג וע"ש קלח באריכות בעינינו אלו.

א"ל דלפ"י נמצא דהכ"נ לפי דעת הפנ"י לר"א מלינו אישות לקטן יהיה באיזה אופן שיהיה. ולפ"י שפיר מיושצים דברי הטור שלישית דנשאה לקטן וכנ"ל ואפשר דהוי נשואין מדאורייתא ואחי שפיר דברי רבינו הטור מקושיא הגמרא הנ"ל ודו"ק.

וגם חזר לדין כי יאחתי ממחילתי קלח מענין לענין, ובחשו' מהרי"ט א"ע סימן י"ז ח"ב הביא דהכחם השואל פו' בדברי הרמב"ם צה"ל יבום הנ"ל דמייירי שנעלה לפסול לה

נמי לא שייך בקטן אם לא שנאמר דהטור ס"ל כהב"ח א"ע ס' א' וס' מ"ג דהטור ס"ל דקטן אחר י"צ שנים אצוי יכול להשיאו אשה מדרבנן והוי קדושין דרבנן וא"כ י"ל דהטור מייירי בקטן אחר י"צ שנים והוא דוחק שהו"ל לפרש דבר כזה ע"ש. ובאמת כי הוא דוחק וגם הא דוחק לומר דהטור פליג אחוס' בשוטה ולא רמז עלה כלל. ולפענ"ד היה נראה ציטוט דברי הטור בחרי אפני ובהקדם הא כלל דודאי הטור מחלק בין נשואה לזונה אמנם לא ציינא לומר דהטור פליג אחוס' דבשוטה נמי מחספכת אלא דהטור פליג בין נשאת לחרש שוטה וקטן ובין נשואה לחרש שוטה וקטן והוא דנשואה משמע נשואה לו מכזר (ועי' נוצ"י שם שג"כ דיוק ל' נשואה ולמה לא כ' בה כהן שנשאה). וי"ל דמייירי שנשאה לישראל כשהיה שפוי ואח"כ נעשה חרש ושוטה וזה פוסלה אצל נשאה משמע שנעשה שנשאה היה חרש כבר, והחילוק דנשאה לחרש כשהיה חרש הרי צידה להחגרש ממנו דמקיש הוי' לזיופה ובבולטה כך פולטה ובשוטה אפילו גט לא צעי דלא תקנו לו קדושין כלל ע"י יבמות קי"צ חרש כשם שהוא כונס ברמיזה כך הוא מוילא ברמיזה שוטה לא תקינו ליה רבנן נשואין כלל וע"כ ז"ל כן דא"כ תקשה להטור שכחז בה ישראל נשואה לכהן חרש שוטה וקטן, והדברים חמומים הא"ך הכנים נשואין בשוטה והנוצ"י לא הרגיש בזה אלא הקשה אקטן ולדידי שוטה נמי קשה לי למה כחז נשואה לחרש שוטה שהרי חרש יש לו נשואין ושוטה אין לו נשואין. אבל לפענ"ד פשוט דמייירי שנשאה כשהיה שפוי ואח"כ נחחרש או נעטפה וא"כ שפיר כחז נשואה לחרש שוטה וקטן שנשאה להם כשהם שפויים ואח"כ נחלקלו. והנה אמרו במשנה יבמות קי"צ שם נחחרש הוא או נעטפה אינו מוילא עולמית אמר ריב"ז מפני מה האשה וכו' ועי' רמב"ם פ"י מהל"ג הל' כ"ג ועוש"ט א"ע סימן קי"ט ס"ו.

ומעתה אומר אני דמה שאמרו החוס' ושוטה נמי מחספכת לפי שיראה שלא תוכל לסובלו לא אמרו אלא בשנשאה לשוטה מרזונה וכיון דלא תקינו ליה רבנן קדושין כלל חוששת דלמא לא תוכל לסובלו דאין אדם דר עם נחש ככפיפה אחת ולכן מחספכת דלמא לא תוכל לסובלו וחלא ממנו אצל אם נשאה לו כשהוא שפוי ונעטפה דאינו מוילא עולמית א"כ ליכא טעמא דלמא לא תוכל לסובלו ובע"כ עליה לקבל עליה שהרי לא חלא עולמית ודאי כה"ג אינה מחספכת ושפיר פוסלה אצל לפ"י אחי שפיר נמי דמייירי בשוטה שנשאה לו ויש לה נשואין ובגון שהיה שפוי בשעת נשואין ואח"כ נעטפה.

והנה הטור א"ע סימן קמ"א כחז המגרש ע"י שליח ואם כעצל רך בשנים טוב להצריך לדקדק אחריו אם הביא סימנים כשעושה שליח שאין קטן עושה שליח ע"כ. והמה עליו צמל"פ פ"ו מהל' גרושין ה"ג דאם הוא קטן אין כאן קדושין כלל ואפילו מדרבנן כמבואר בא"ע סימן מ"ג ותי' דלגבי קדושין מחוסר זמן לא הוי דבר שלא בא לעולם וכן לגבי גרושין ואחי שפיר דברי הטור דמייירי בשקידש בקטנותו שיחולו הקידושין כשגדל. ועי' שו"ת מהרנ"ח ח"א סימן מ"ז ושו"ת מהרי"ט א"ע סימן מ"א שטמזו בדברי הטור. ובחשוכה אחת הראחי **ודבר** זה הוא מחלוקת רש"י וחוס' יבמות ל"ד אלא נדוח

ונהעברה וילדה היא חללה וילדה חלל, ועי' ביאור הגר"א בא"ע סימן ז' סקנ"ד ולא כתב ככן שזנה עם הערוה דכיון שלא היחב זונה מקודם ביאתו קאמר ככן שזנה על הערוה עשה זונה ולשון מי שזינה משמע שהיא זונה מכבד וכדעת הרדב"ז הג"ל וי"ע.

עוד רגע אדבר דהנוצ"ת א"ע סימן כ"ז הביא מחלוקת הרמב"ם והרא"ש ז"ל והטור נראה שחפס דעת הרא"ש לשיקור והביא קושיא ב"ה וחי' הבי"ת וצ"ש ואחרי ככלות הכל עלה לחדש דשאני חרומה אפילו נימא דמחיר בחרומה דאורייתא שברי און מחירין לה לאכול והרי היא יודעת בצלמה שלא יצטלה לאחר רק לכתב זה ולכן מחירין לה לאכול בחרומה וסומכין על דבריה לגבי עצמה שאומרת ברי אכל להאמין לאחרים לא מאמינים לה ע"ש. ועוד העלה שם לחדש ולחלק בין ידוע לנו שזנה עליה ע"י עדים ובין ע"י עצמי (והוא דומה קצת לסברת החזו"א ז"ל שהבאתי לעיל), ועפר אני תחת כפות רגליו. אמנם לכאורה חידשו י"ע חדא מה שכתב דלעצמה סומכין על דבריה שהיא יודעת שלא יצטלה רק לכתב זה ואומרת ברי אכל לאחרים להאמין אין מאמינים לה וא"כ לגבי זנה נמי לא היה לן להחיר לאכול דברי הוא נמי להאמין לאחרים והרי כ' הרמב"ם להדיא דזנה איבד נמי בחרומה וא"כ הרי דאין מאמינים לה גם לאחרים י"ש לעיין בזה שלחי נדרים למשנה ראשונה האומרת טמאה אני לך ולמשנה אחרונה אוכלת בחרומה וי"ל גם מה שכתבתי לעיל בשם תוס' בבורות דכיון שכוזקק לאיסור הוזהקת לכל ואדברה יראה כעין חוכא שזנה והיא יאכלו בחרומה שהיא במיתה מכא שזכרנו ומחלקין לו על הגרנות, ותחלוץ בחרומה בידה והו"ל תרתי דסתרי ואפילו בחרומה דרבנן לא הו"ל לחכמים לתקן דבר דמחוי כחוכא דברי חכמים דאם יאמרו קמו רבנן דאין זה בנו למח החירו לה לאכול בחרומה ואם קמו זו שהוא בנו למח חוללת ואם היא ספק אמאי יאכל בחרומה, ולפמ"ש אחי שפיר בס"ד וי"ע.

ומעשה העולה לידן אפילו אם היינו משכין נפשו במקום חשש שיגון כזה שהאשה היא במקום שא"י לה ללכת לא"י ולקבל הניירות שקשה במקומות ממשלתיים כמוצן והיינו סומכין בזה אברה"ש והטור ולפי הבנת הרדב"ז ודעימיה גם הרמב"ם מודה כה"ג והיה שפיר מקום להקל וכו"ש עם היו עדים שדר עמה בחדירות כפסק הרמ"א. אמנם בנידון דידן לפענ"ד אין כאן היחור שברי כל הטעם שהחיר הרא"ש הבן הנוול, לקלארם בזה שמואל"י לפי שהוא היה מודה בדבר שהוא בנו וגם היו שאר הוכחות לדבר שהיה חושבו לבנו ע"ש. אבל בדין שהוא כבר מח ואינו אומר לפנינו כלום ואפילו היה שותק לפנינו ואינו אומר שממנו הוא לא קאמר הרא"ש כ"ש שאינו לפנינו להודות בזה הג"ל שהיא שלו ומה שהאשה אומרת אינה נאמנת בזה מפני שהיא נוגעת בדבר מלבד שאפילו היחור בזה סתם אשה ואמרה שהודת בפניה אפי' אינה יבמה נמי אינה מהימנת בכה"ג דבצי עדות גמורה לזה א"כ אמירתה אינו כלום ולא נשאר לנו רק הפתקאות ששלה ע"י הכי דואר אבל בזה לא ידעינן אי בודה הוא בעצמו שזינתה שלו היא וכתב בזה במאמריקא על שמו או שאנסוהו בערכאות להודות ולא היה

ודיוק מלשון דמינה עם אשה ומכרי"ט השיג עליו ובשר"ת ברית אברהם סימן י"א כתב עליו דאין זו השגה לפמ"ש בגרע"א בגליון המשניות (והובא גם בגליון הש"ע א"ע סימן קנ"ו) דבנאנסה לא שייך לומר מדאפקרה י"ל דהא דנקט הרמב"ם שזינה ולא כתב שזנה דלשון שזנה משמע אפילו באונס ולכן כתב שזינה שהוא ברצון דכזה דוקא אמרין מדאפקרה ע"ש. ולפענ"ד הדיוק קלוש, דבכל מקום שאמרו באונס כתבו מי שאנס אשה ובה עליה ואדברה הרי כתב הרמב"ם בא"צ מי שזנה על אשה דרך זנות משמע דבסתמא אלו היה כתב מי שזנה על אשה לא היה משמע לשם זנות ולא באונס דאין אדם עושה כצ"ו וי"ל.

והברית אברהם סימן י"א אות ג' יאל לחדש דעיקר טעם הרמב"ם לפ"מ דקיי"ל ביו"ד סימן קי"ט דחשוד לדבר קל אינו חשוד לדבר חמור וזהו ענין של אשה בודקה ומזה דאף שזינתה לא מחזקין אותה לעבור על לאו חמור לזנות עם ממחר או קרוב אלא ומסתמא זינתה עם כשר דליכא איסור כ"כ זה הטעם נמי דבלא דימא מעלמא לא חיישינן שמה זינתה דהרמב"ם פ"א מה"א מפרש לאו דלא תהיה קדשה על פנייה ועי' סוטה מ"ז ע"ב ונחשאי כליו מפרשים דעת הרמב"ם בצוממנה לכל אדם ולא בזינתה עם איש אחד לחוד. ולפי"ז הגם שזינתה עם אחד לא מחזקין אותה שזינתה עם אחר ג"כ לעבור על לאו דלא תהיה קדשה ועפ"ז יש לחלק בין זינתה עם כשר לא מחזקין אותה כפרוצה לומר שזינתה עם אחר לעבור בלאו אבל בזינתה עם ממחר יולאה מחזקת בדודקה ומזה ועברה על לאו דלא יבא ממחר ממילא יש לחוש שמה זינתה ג"כ. ולפי"ז פי' דמש"כ הרמב"ם מי שזינה היינו עם פסולת דלשון זינה מורה שעשה זונה ודומיא דא"א דעבדה איסורא ומדאפקרה עצמה כ"כ שזינתה עם פסול לה ודאי יש לחוש שמה זינתה עם אחר ג"כ ע"כ ע"ש.

והנה בזה שכתב דבזינתה עם ממחר יולאה מחזקת בדודקה ומזה כיון דעברה על לאו דלא יבא ממחר ממילא יש לחוש שמה זינתה ג"כ עם אחר. ולאחר הסליחה מעלמותיו הקדושים לפענ"ד י"ע, דברי כתב הרמב"ם פט"ו מה"א כ"ב דממחר שבעל ולא קידש או ישראל שבעל ממחרת בלא קידושין אין לוקין משום ממחרת שאין לך בכל חייבי' לאוין מי שלוקה על צעילה בלא קדושין אלא כה"ג באלמנה, והראב"ד השיגו כי טעות גדול הוא, אם על קדושין לוקה אביאה לא כ"ש וכדון נותן שהביאה תאסר כדי שלא ירבה ממחרת בישראל וכו"ה שם הביא דבר נשאל רבינו מתכמי לויאל והשיב דזה הוא מחלוקת אביי ורבא וידוע דהלכה כרבא וברמב"ן ז"ל דזה ראייתו וכתב דבכתוב מפורש לזון לא יבא שהוא הבשילה ע"ש. מצאנו דלברמב"ם בזה בלא קידושין ליכא לאו דלא יבא ממחר וא"כ הרמב"ם לשיטתו א"א לומר בממחר ובברית אברהם וי"ע. ועי' רמב"ם פ"ט מה"א"צ שכתב דכהן שזנה על הערוה מהערוה חוץ מן הכהן או על אחת מחייבי' לאוין בשוין בכל עשה אותה זונה כמו שביארנו חזר ובה עליה ביאה שניה בין הוא בין אחר נעשית חללה וחרו ממנה חללים לפיכך ככן שזנה על זקוקה ליבם ונהעברה מביאה ראשונה הולך כשר שאינה מאוסורי כהונה ונעשית זונה חזר ובה עליה ביאה שניה

והמזכר יתברך מלאה ה' המבורך וזכה כולו לשמוע קול שופר של משיח לדקוהו ושנה גאולה וישועה שלמה לאחינו בניי בכל מקום שחס וכלל מושבותיהם, אחיכר.

וברב הגדון במחצית העיר שכ"ג עשיו העיר היות שהאשה (הזקוקה ליצוה) הביאה עדים שגילה הצעל המה שהצחלה שגולדה מפנויה היא צחו וגם אם הצחולה מודה לה אזל אחתי ליכא עדים שהיה דר עמה בצחוח זמן שנחפצרה אלא יש עדים גם על זה שיודעים שהיה רוצה לישא אחת הפנויה לאשה וגם הפנויה הנ"ל היתה יודעת מה וגם זה יודעים שלא הייתה נפקת ברא או זונה ואדרבה גלות נשים הייתה בה אלא שבסוף פרצה מחלוקת ביניהם אזל רגלים יש לדבר כי צודאי היה דר עמה בצחוח זמן בקציעות והייתה מיוחדת לו רק שאין עדים לה. עוד העידו כי הצחולה הנ"ל הייתה כרוכה אחר אחיה וכלל חודש נסעה לפעם להחראות אחר והחזיקה אותו כחציב ודאי למרות שאמה נסעה לעיר אחרת רחוק מפעם. עוד ישנם עדים ואנשים היודעים מה כי הייתה לו צח. עוד העידו העדים שלהצח הנ"ל יש לה שנייה ממש כמו שהיה לראובן הנ"ל שהוא אומר שהוא אחיה. ורואה כ"ג לדעת חו"ד העניי צח.

ולפום ריהעא לכאורה לא נחדש דבר מהעדים רק שהצעל גילה בפניהם שזו הצחולה היא צחו מפנויה זו אזל אחתי ליכא עדות שהיה דר עמה וא"כ הדרינו למשנה ראשונה דלדעת הרמב"ם מנ"ל שזו צחו ודאי ואין לנפול הדברים, והגם שאומרים שהצעל שמת היה רוצה לישא אחת מה צנך הא אפילו הוא והיא מודים לא מהני להרמב"ם ואדרבה יש לומר דהכ"ר ראה אחת שזינחה גם עם אחרים ולכן לא נשאה. ועכ"פ יהיה מאיזה טעם שיהיה הרי צמליאות לא נשאה.

ומידו לאחר העיון היה נראה לפענ"ד לפתוח פתח קטן דהחירה דהאי איחתיא ממה שכתב כ"ג ח"ל, וגם ישנם עוד אנשים היודעים מה כי הייתה לו צח ע"כ. והנה לכאורה נראה דהני אנשים יודעים צחם שהיה לו לראובן המה צח ולא ידעו שזו הייתה מפנויה או מנשואה רק שיודעים צחם שהייתה לו צח דאי אלו האנשים נמי יודעים רק שהייתה לו צח מפנויה וא"כ מאי רבותיה דהני אנשים שכתב כ"ג שישנם אנשים שיודעים שהייתה לו צח הלא כבר כתב שיש עדים לה, אע"כ שהני אנשים יודעים צחם שיש לו לראובן צח וממילא הני אנשים יודעים שראובן שצק לן חיים והניח אחריו צח ואם לא היו העדים האחרים וגם לא האשה שאמרו שיש לו צח מפנויה הו"א לכ"ע דפטורה היא מן היצוה דואם אין לו צח כחצי עין אלו והנה הרי עיינו ואמרו האנשים שהייתה לו צח אלא דיש לן עדים שמעידים וגם האשה מעידה שהייתה לו צח מפנויה ומעתה דל עדות האשה והעדים מ"מ אחתי אית ליה צח מכה הידיעה של האנשים ואפשר שהיה לו עוד צח מנשואין ראשונים ואף שאין ידוע לנו שגשא אשה וכו' לו צנים מ"מ הלא אמרו ז"ל דאדם עשוי לקדש ולגרש צלעו וא"כ אפשר דקדש אשה וכו' לו צח ממנה חוץ מה שהיה לו מן הפנויה הנ"ל והגם שלא היה מוחזק בפניו צנים כיון דיש אנשים שיודעים שהיה לו צנים אין לך מוחזק יותר מה.

מודה מדעתיה כלל וככ"ג שאנסוכו לכ"ע לא הוי צחו לא ליורשו ולא לחייבו צחם חיוצ מכ"ת. ע"י ש"ע א"ע סימן קנ"ו הנ"ל וצנ"ח נצ"ק סי' ד' ע"ז כ"ג, וצנ"ח סי' כ"ז ונפת"ש א"ע הנ"ל וממילא כיון שהוא כבר מה לא ידוע לן דעמו צח כלל ואפשר מאונס הודר או אפשר דבעלמו היה מסופק דשמה צחו היא ומחמת ספק קבל על עצמו להחזיקה דאדם חס אפילו אספק צחו כמ"ש הנצ"ק בסימן כ"ג.

גם היה לריך להיות דלא דימא מאחר והגם שהיא אומרת שכן אמר לה הצעל קודם שגשאה לו לא מפיה אנו חיים, וע"י נמק"י פ' אלה"כ ד"ה אזל צפנויה שילדה וכו'. והריעצ"א כתב דאפילו בפלגש שילדה לו נמי אינה נאמנת עליו והגם כי הוא חומרא יתירה בפלגש מ"מ צפנויה והוא שותק לא חומרא היא כ"ש עכשיו שהיה נוגעת בדבר. וע"י נצ"ח סי' כ"ז דאנו חוששין שמה עיניו נתן בה ומשקר ואומר שצעל ע"ש, והכ"נ יש לחוש לה שמשקרת ג"כ. וע"י שו"ת מהרש"ם ח"ז סימן קע"ז צאשה אחת שצנח אחת צעלה ונסע לאמעריקא וזדע שמה צעלה ולא היה לה צנים ועתה נודע כי צעלה דר שם עם אשה פנויה בלא חופה וקדושין ודורו יחד כאיש ואשחור וכו"ל ממנה צנים והאשה הנ"ל הודית שהצנים ממנו וגם לא דימא מעלמא והאריך לישא סחירה הרמב"ם הנ"ל, ולצבור בעלה ח"ל, והנה גם לשי' הרא"ש שזיד צמיוחדת לו יש להקל גם לענין חליה המעיין שם ימא דמייירי שהוא אמר שהוא צנו וצניורק נאמנות האם הקיל שם וגם ה"א שהוצא צנ"ח סימן קנ"ו ס"ע שהיה היא דעת הרא"ש מייירי צנ"ג ולא נמא צנאשונים להקל בלא אמירתו וכפי הלכת המעשה שהצוה ר"מ לא נחברר אם אמר הצעל על אלו שהם צניו לכן לא מנאחי מקום להקל ע"כ ע"ש. הנה מצוה דכל שלא שמענו ממנו צפירוש שאלו הם צניו אפילו דר עמה כאיש ואשחור נמי לא ראה להחיר צני יצוה כ"ש צידון שגשא אח"כ אשה.

ומידו אם יתברר שנאמנת הודה דזו צחו צפני עדים כשרים צחיו וכ"ש שדר עמה צידה וגם לא דימא מאחר אז אם יסכימו עוד רב אחד צניורק כח"ר הנני מוכן לישא עמהם כשצוה מכשורה.

ובזה העני יד"נ ומאד נכספה נפשי להשקיע אתו עמו ביתר דברי תורה, אמנם כבר הארכתי יותר משדפנאי מסכים ורק והאבה המקלקלת את השורה, חצני לברכו בעת בברכת כח"ט בספרן של צדיקים גמורים לאלתר לחיים טובים ולישועה ותחמה ובבנ"צ, ואיני עוד חוזק למודע, המברכו בלב ונפש

מנשה הקטן

סימן רנ"ג

עוד בענין הנ"ל, היבא דאיכא עדים שגילת להם הבעל שיש לו בת

מע"כ יד"נ הרב הגאון המפורסם חוב"ט גר"נ אי"א מה שדעתו יפה גודל גדר עומד בפרץ משה שפיר קאמר דרש בק"ו וכו' בנ"ח מה"ד משה הכהן וי"ם שליט"א, רב הכולל פועט מדינת הגר. **אחר"כ** ג"ג צידידות, ראשית הנני צחודה על הצרכה ומשיב צרכה על צרכה השנים, וי"ר שצרכה חכם יחולו עלינו

ובגמרא קדושין ס"ד תנן, מי שאמר בשעת מיתתו יש לי בנים נאמן יש לו אחים אינו נאמן ובגמ' אלא אמר אביו מחני' דלא מוחזק לן ב אחי ולא מוחזק לן בבני וע"ש כל השקלא ועריא דמחלוקת בעה"מ והרמב"ן אי קיי"ל כרבי או כרב נתן ובעה"מ פסק כרבי והרמב"ן פסק כר' נתן ושכן ס"ל הר"ף וכן נראה מסקנת הרא"ש שם. ומיהו פשוט דלכ"ע אם היה אומר שלא בשעת מיתתו והחזיק עצמו בבנים לפני אנשים שהיו נאמן במנו דאי בעי מגרש לה דאפילו לפי' התי' שם דבשעת מיתתו ליכא מנו משום דאין לו כח לגרש ע"י תוס' שם מיהו קודם מיתתו ודאי מהני וגם שלא בשעת קדושין כמבואר בש"ע וכיון דבהני עדים של בתו הפנויה איכא מחלוקת הרא"ש והרמב"ם ויש עדים אחרים שהם אנשים שאומרים סתם שהיה לו ואין אנו יודעים על מי לסמוך באו וגסמוך על אלו להרמב"ם עכ"פ ולכרא"ש אליבא דתרוויכו מותרת לנשא ואין לומר דהני עדים מכחישים להני דהרי אפשר דתרוויכו אמת וליכא הכחשה כלל ולי"ע.

ומעתה נבא לדבר מענין שהעדים אומרים שהבחולה הנ"ל יש לה שנייה דומים ממנו כמו שהיו לראובן (אביה שמח) שהיו בולטות מלפנים אי יש לסמוך על זה ועכ"פ לזרפו לסניף. ולפום ריהעא יש לעיין דבא"ע סימן י"ז מבואר איזה סימן שיש לסמוך עליו לענין היתר עגונות ולכאורה למה לא בסמוך נ"כ אם נאמא סימנים דומין בבנו, אלא דיש לעיין מקרא דאלה תולדות יחזק בן אברהם ופירש"י ד"א ע"י שכתב הכתוב יחזק בן אברהם הוזקק לומר אברהם הוליד את יחזק לפי שהיו ליכא הדור אומרים מאבימלך נתעברה שרה וכו', מה עשה הקב"ה אר קלסתר פניו של יחזק דומה לאברהם והעידו הכל אברהם הוליד את יחזק שהרי עדות יש שאברהם הוליד את יחזק ע"ש. והוא מגמרא ד"מ פ"ז ע"ש. נראה לכאורה דכל שכולד דומה להאב כה"ג שפיר סמכין שזה הולד שלו ואדבריה קרי עדות בלשוננו שכתב שהרי עדות יש ור"ל דהו"ל כאן סבדי עכ"פ. הן אמת דבגמרא לכאורה משמע דא קלסתר פניו היה רק בשעה שגמל את יחזק ולא קודם אמנם בתנאומה משמע שבשעת היאירה בעוד שהיה יחזק במעי אמו נדמה לאברהם וכן פי' הרא"ש בדבריו רש"י ועי' ח"א למכרש"א. *

א"א דיש לדחות דמהם אין ראיה דהרי התם עכ"פ יש לה בעל וכה"ג אמרינן רוב בעילות הולכין אחר הבעל ואפילו בא עליה ממש היה הולד כשר מעטם רוב בעילות וי"ל דאדבריה כיון דעד עשוי לא ילדה כה"ג לא אמרינן רוב בעילות שהרי עד עשוי לא נתעברה ממנו ע"י תוס' יבמות דל"ז ע"א ד"ה חו דנשים ששבו י"ש א"ל כהו דרוב מתעברות ועי' שו"ת שם ארי' א"ע סימן ז"א אשה ששהתה י"ש ולא ילדה ויאלא עליה קלא דלא פסוק שזינתה וילדה אי חשיבה בתו ועי' נוס"ת א"ע סימן ס"ט ונפת"ש א"ע ססקק"ו ודו"ק.

איברא דיש לעיין לפמ"ש החולדות יחזק (עכ"ת) דא"א שזנתה לרוב הממזר דומה להבעל ולא להבועל לפי שהאשה בשעה שמזה מהרבה דבועלה שמזה תחתיו ויראה ממנו ולכן הולד הולך אחר המהשנה וכן מציא מעשה במדרש מהמלכה

שילדה ולד כושי וראה לגרשה עד שבא חכם ואמר לו כושי לו צורה מכושיו על הכותל יבחו"ל שקברו את בני ליון במעוניהם במדרש איכה להוליד בנים שפירין כיותייבו וא"כ אחתי אין ראיה ועי' ספר מכלל יפיי שכבר הקשה מכאן ומה שחי'. ומיהו בדין יש ליכא כיון דפנויה היחא וא"כ לא חשבה על בעלה שהרי לא היה לה וא"כ כיון שילדה בדומה לו והוא וביא מודים א"כ עדות יש שממנו נתעברה ולכאורה היה מזה סניף גדול להחיר אפילו להרמב"ם שהרי הרמב"ם שואל דמנ"ל שהוא בנו ודאי יבזה הרי עדים יש כמה שדומה לו ונפרט שאם יש לה עוד סימנים בגוף דומים לשל אחיה והיא וביא מודים ועכ"פ לסניף בעלמא אפשר שהיה בזה כדי ללרף אם היו סימנים ודומה לו בקלסתר פנים.

א"א דמה שעלה בדעתי לפמ"ש בגמ' סוטה גבי גולית שגולד ממאה פפי וחדא נאנאי ופירש"י שחאחר שנתעברה אבל התוס' פי' דר"ה מלא שמשמע שכולן היו אבותיו שהרי מכולן נתעברה ועי' שו"ת בית יחזק יו"ד סימן קס"ח בבעל שבה על אשתו ונולד הולד משנים אי חייב על הכאת שניהם כמו דאמרינן שם אפילו מקלת השב ה"ה מקלת אב. ועוד לפי"ז משכחה לה הניו כהן וחלוי ישראל וחלוי ממזר וחלוי ישראל כשר ועי' תנחומא ובען יוסף שם דמשמע דס"ל דאשה מתעברה משנים. והנה בירושלמי יבמות פ"ד ה"ב ש"מ שהאשה אינה מתעברה משני בנ"א כאלה ופליגי על דרבנן דאגדתא דרבנן דאגדתא אומרים ויאלא הבינים ממערכות הפלגתים ממאה ערלות פלגתים א"ר מתנייה ולא פליגי עד שלא נסרה הזרע האשה מתעברה משני בנ"א כאלה משננסה הזרע אין האשה מתעברה משני בנ"א כאלה עכ"ל בירושלמי. ועי' יב"ש יעקב יבמות ל"ז דנראה דה"ש דין פליג אירושלמי ואינו מוכרח ועי' מנחה חריבה סוטה הנ"ל ודו"ק. ואי נימא דמכמה בנ"א מתעברה א"כ אין ראיה אחת דשל מי הוא ואפשר דלזה כיון הרמב"ם בלשוננו הכהור דכשם שזנתה עם זה כך זנתה עם אחר ומאין יודע הדבר שזה בנו ודאי יבינתו דאפשר שהוא מתעברות ולענין יורשה יורש ולענין יבום אינו פוער אלא דיש לעיין אי חלי בכן פוער לענין יבום כה"ג ולי"ע.

הנה הארכתני קאת לכת"ר יחזרתי על ג'דים וידי ג'דים להחיר. ומיהו ח"ו לסמוך עלי להחיר בזה ורק מראה מקום אני לו ללרף סניפין ואם יראו גדולי הדור להחיר יעשו כדעתם הגדולה, אבל לפענ"ד קשה לסמוך ורק אין אני אומר איסור ולא היתר. ומיהו אם אפשר תעבה האשה מאמנים ותסע להביס לקבל חלינה ואם היא עניה ורירך להולאות נא לכתוב ואשתתק גם אני בס"ד להחיר האשה מכבלי העגון.

אלו דברי ידידו עוז דושה"ט כל הימים ומברכו בברכת וזוהרה אהבה וידידות בלב ונפש

במשנה הקטן

ג. ב. שוב כתב לי הרה"ג שליט"א שעלמה להם שהאשה עלמה לארץ ישראל וחללה ליבמה כדת וכדיון.

שאלות ותשובות

הלכות

חלק שביעי

מ ש נ ה

חושן המשפט

סימן רנר

אי מותר לבחור אשה לנשיאות בית הכנסת

מתוירב התשליה ב"י יצירא

מע"כ ידי"ג הרה"ג המפר"ד ור"ג גר"ג כש"ת מהר"ר שמואל אלימלך פודק שליט"א, בדונקס ג"י בעמ"ח ס' חשו"ב.

אחדשכ"ת צידידות נאמנה, בדבר שאלתו אי מותר לבחור אשה לנשיאות להנהלת צידיכ"י או קבלה וב"ת צ"ן לדברי הרמב"ם פ"א מה"ל מלכים ה"ה והביא חולקין עליו והאריך הרבה בדרכה של חורה ואין ה"ג לפלפל כעת רק לענ"ש הענין.

ומראש צורים אראנו, כחוב בחורה פרשת שופטים כי תבא אל הארץ וגו' שום חשים עליך מלך אשר יבחר ה' אלקיך זו ודרשו בספרי (פסוקא י"ד) מלך ולא מלכה אשר יבחר ע"פ נביא מקרב ולא מחו"ל אחיך ולא אחרים חשים עליך מלך וגו' ד"א חשים עליך זו מ"ע וכו' ובגירסת הגר"א ד"א מקרב אחיך חשים כל משימות שחכה משים לא יהא אלא מקרב אחיך מכאן אמרו אין ממנין פרנס על הציבור עד שחכה אמו מישאל וגרסתיו איש נכרי מכאן אמרו אין ממנין פרנס על הצבור אשר לא אחיך הוא ע"ש. משמע לכאורה דפרנס ומלך דין אחד להם. ובגמרא קדושין ע"ו ע"ב יליף משום חשים כל משימות שחכה משים עליך לא יהא אלא מקרב אחיך והרמב"ם פ"א מה"מ ה"ל ד' כחב, אין מעמידין מלך מקהל גרים אפילו אחר כמה דורות עד שיבא אמו מישאל שנאמר לא תוכל לתת עליך איש נכרי אשר לא אחיך הוא ולא למלכות בלבד אלא לכל שררה שבישראל לא שר צבא ולא שר חמשים ולא שר עשרה אפי' ממנה על אמה המים שמחלק ממנה לשדות וא"ל דין או נשיא שלא יהא אלא מישאל שנאמר מקרב אחיך חשים עליך מלך כל משימות שחכה משים לא יהא אלא מקרב אחיך. (ובכ"ה) כחב אין מעמידין אשה במלכות שנאמר עליך מלך ולא מלכה וכן כל משימות שבישראל אין ממנים בהם אלא איש ע"כ.

וגישאי כליו ציינו אהא דאין מעמידין אשה ספרי הכ"ל אבל בכל משימות שבישראל שאין ממנין אלא איש לא ציינו מנ"ל וכבר תמכו עליו מנ"ל לדרוש ולפרש כן. ולפענ"ד נראה דכיון דבספרי דריש מלך לאו דוקא אלא כ"ה פרנס או שאר ממונים

כולן צריכים להיות מישאל א"כ ע"כ שום חשים דרשין על כל משימות ולאו דוקא על מלך וכמ"ש בגמרא קדושין א"כ הא דמלך ולא מלכה נמי קאי אכולהו דאע"פ סכינא חריפהא פסקיה לקרא וא"כ מינה דכל משימות לא יהיו אלא חגשים זכרים. ולאחר החפוש האיר ה' עיני ומלאתי בק"ס הלכות מלכים אזכרה שג"ג שכתב להדיא בדבריו וז"ל, אין מעמידין אשה במלכות שנאמר עליך מלך וכן כל משימות בישראל אין משימין אלא איש דכיון דכל שררה דרשין לה מהבא משום חשים הכי נמי לענין איש ולא אשה ע"כ ע"ש, וברוך פוקח עורים.

והנה הריעב"א שבעות דף ל' ע"א כתב, שבעה העדות נובגת בנאשום ולא בנשים פי' לפי שהאשה פסולה לעדות וכו', ומכאן דן ר"י ז"ל שהיא פסולה לדון וכו' וכן אמרו צירושלמי אשה לא דנה ולא מעידה ומש"ה על דבורה והיא שפטה את ישראל וכתיב נמי ויעלו אליה בני ישראל למשפט שהיו מתנהגים על פיה לא בחורה מינוי דהא אמרינן בספרי שום חשים עליך מלך ולא מלכה וכו"ה לשאר משימות אלא שמהנהגים ע"פ עתה או שקבלו עליהם לדון שהמקבל עליו לדון ולעדות קרוב אם פסול דינו דין ועדותו עדות. הנה שכתב בדעת הרמב"ם דכל משימות אינם אלא מאנשים ובפסיקתא זוטרתא ה' שופטים כתיב לא תוכל לתת עליך איש נכרי זה לא העשה איש ולא אשה מיכן שאין ממנין אשה פרנסה על הצבור נראה דדרש לה מאיש ולא אשה. ועי' ערכ"ש ח"מ סי' ז' ס"ד דדרוש לה מקרב דמקרב אחיך ולא אחיותיך והיא פלג שעשה לעצמו דרשא שלא נמלא בחז"ל וכבר תמכו עליו. ומיכו עי' ריעב"א קדושין ל"ה ד"ה אשר חשים לפניכם השוכר הכחוב אשה לאיש לכל דינין שצחורה כחב והא דמרבינן הכא נשים לדון לא חקשי לן הא דחנן נדה מ"ט כל הכשר להעיד כשר לדון ואשה אינה כשרה להעיד ואפ"ה כשרה לדון דמתניחין דהחב צרכים מייירי בל"ש כשר להעיד כשר לדון ולא ממעטינן מינה נשים. מקרא מלא דבר הכחוב והיא שפטה את ישראל חוספות ויש שפוסלין אותה לדון ומפרש שופטה את ישראל כלומר מנהגת ודברת ע"כ ע"ש. ולכאורה לפמ"ש מדרש דשום חשים הכי מילי סתראי נינהו וי"ל דס"ל דתרי מילי נינהו דודאי אין משימין אותה לדון אבל כשרה היא בעצם לדון בלי משימות ולכן דבורה שהשימוה ע"פ נביאה כשרה היא לדון דהשימה הוא הפסול זה ולא הדין ודו"ק וי"ל.

ישראל ע"י רוב דעות ישראל בותרים בטובי העיר או הקהל והז"ע העיר עושין שלוחתן, וקבלוהו עליהו מיירי כיני שלא נחממה בלחוף רשמי לשום דבר אלא קבלו עליהו ולמשל כאן היה ענין של קבלוהו שאם היו הז' טובי העיר הנבחרים או כל הקהל באסיפה יסכימו על אשה ידועה שהעשה לורד בית הכנסת בלי נשיאות ולא לקרא לה שם פרעוידענטען כלל אז הייתה מותרת לעשות צעניני ציכמ"ד. אמנם פשוט דבר לא תחראה הכאשר סחם לעצור בלי לקרות לה שם פרעוידענטען חכ ראיח שעל המינוי היא שרואה ושיבחרו בה לנשיאה.

איברא דלקבלה להיות נשיאה אפילו היחה קבלה לא מהני ועי' פסקי מהרא"י סימן רי"ד שנשאל באדם שנשבע לשקר ולא קבל חשונה אם יש רשות להושיבו עם טובי העיר להיות מטובי הקהל כאשר הם יושבים לתקן לרבי הרצים וצמגד מילחא ולפקח על עסקי הרצים, וכחז המהרא"י ז"ל שאין ראשון להושיבו בקהל כל עוד שלא עשה חשונה דתלמוד ערוך הוא פ' שבעה העדות מנין לדין שיועד בחצירו שהוא גנב או גזלן שלא יעפרק עמו ח"ל מדבר שקר תרחק וטובי קהל שיושבו לפקח על עסקי רבים ויחידים במקום צ"ד קיימי כדומה להדיא במדרכי פ"ק דצ"צ דמדמו להו לגזירותיהם להא דכל אשר לא יבא לפגת הזקנים והשרים והלא דבי נשיאה גזור חשונה וכוון דהכי הוא אפילו היה מפורש בדרידו כחז קיום שצוייכס שמחלחם לו לגמר על כל דבר פשע ההודאה לשמים ולצדיות חלקבם יבא לבס להחיר חלק מצח מי יחיר מקרא מלא הוא אם יחטא איש לאחיו ופללו אם להיזי יחטא מי פלל לו ואמרו ח"ל שצערירות שבין אדם לחצירו אם יצא חילי נציות אין מוחליו על עד שפייס את חצירו כ"ש איפכא דחלילה שלא יבא כח הקדש כח הדיוט ק"ו צ"ב של ק"ו דעדיק טפי ואע"פ שנחקקים הכחז בשצוה וצחרם ציינכס הרי הוכחנו דאזכרה מן החורה הוא שלא להושיבו בקהל ואין תחרמא וכו' כל אלו הלשונות אינם תופסים אלא מה שנגע ציינכס אצל מה שנגע לשמים אין הלשון תופס וכו' ע"ש. הנה מצויר דטובי העיר לא די שהם ככלל שררה אלא שדין צ"ד להם ועי' רמ"א ח"מ סימן ל"ז טובי העיר הממונים לעסוק בצרכי רבים או יחידים הרי כן כדיונים ואסורים להושיבו ציינכס מי שפסול לדין משום רשע והוא מחה"ד הנ"ל ע"ש. וא"כ פשוט דא"א להעמיד אשה אפילו רק לז"ע העיר וכ"ש להיות נשיא.

ור"פ עטס זה של חה"ד פשוט דלכ"ע אין ממנין אשה לז"ע העיר ולא דוקא להרמב"ם ואתחזק סברתן והגרמ"פ לא כתב אלא דלפי שיטת הרמב"ם אין למנות אשה, אמנם להנ"ל לכ"ע אין למנות אשה פרעוידענטען ודוק.

א"א דעמיקר דברי מהרא"י לכאורה ז"צ דברי קיי"ל ח"מ סימן כ"ב דקבוצל עליו קו"פ מהני וצחד לכ"ע מהני ובשנים אם קבל בקנין לא יכול לחזור צו וא"כ אמאי התם שקבלוהו הקהל לא מהני, וראיתי צו"ת שארית ישראל לדייני (הגר"י) מילצבערג ז"ל (ירושלים עיה"ק) ח"מ סי' ד' שהביא ראיח מכאן להבית יפקד צחשו"י סימן ל"ח דהא דמהני בקבל עליו קאו"פ לדין היינו מד צפלי דינים שאינם יכולים לחזור

דאמנם לא אכחד דגם יש פוסקים דלא ס"ל כהרמב"ם, ומדברי הרמב"ן שצוהו הנ"ל שכתב דממתיחין שמעין דאשכח אינכ כשר לזון ולא להעיד ומכ דכתיב וכו' שופט אה ישראל פירושו מנהגה שפ"פ וצטלחה היו נוכחין זה עם זה כדון מלכה ואע"ג דאמרינן בספרי שום חשים עליך מלך ולא מלכה נוכחין היו צד דין מלכה ח"י מקבלין היו דבריה ע"ש. והנה מדקדקת רק אדון מלכה מקרא דמלך ולא מלכה ולא פריך זה גם אדוניים משמע דצחאר משימות אשה לא נמנעת אלא דפסולא מטעם דפסולא להעיד וכן נראה מחוס' פוטב מ"א וצ"ק דף ע"ו ושצוהו כ"ע וגיעין פ"ח שכתבו כתי' הרמב"ן אלא שכוספיו דשופט ודכס שהיו מקבלין אותה כדרך שאדם מקבל אחד מן הקרובים וצחוס' צ"ק ח' עוד דשמא היא מלמדת להם ודין על פיהם ע"ש. ונראה לכאורה דפליגי ארמז"ס ז"ל יש לעיין בדברי הרשב"א יצמח ק"צ שניין גם עליו כח"ר ד"ב אמר רבא גר דן ולפמ"ש בדברי הריטב"א יש ליישב נמי דברי הרשב"א. ומלחמי צאגרות משה יו"ד ח"ב סי' מ"ב שהאריך צביאור מחלוקת הנ"ל אי דרשין לכל משימות ע"ש ואני אקאר.

ולדידן ח"כ עלתה לן במחלוקת אי שאר משימות נשים אסורות דעת הרמב"ם והריטב"א וק"ם ונשאי כליו שלא חלקו עליו כהרצ"ד ועוד שהודו לו ס"ל דאין ממנין אשה לשם שררה וא"כ ה"כ פרעוידענטען צלע"ז והחולקים ס"ל דשאר משימות ליכא איסור ולדידן ה"כ די לן כיון דליכא שיטת הרמב"ם וסיעתיה לאסור מי יקל ראשו נגדם וכ"כ בגרמ"פ בחשונה הנ"ל צפשיטות לאיסור אלא דאין מוסיק דאפילו להחולקים ככל משימות מ"מ למנות פרעוידענטען לכ"ע אסור שהרי לענין דאין ממנין פרנס אשה על הציור נראה דליכא צוה מחלוקת שהרי הכי דרשו בספרי ורק אשאר משימות מספקא לכו להחולקין ועכ"פ נראה פשוט דאסור למנות פרעוידענטען אשה על הקבלה. ועי' איגרות משה הנ"ל.

ומה שררה כצדו לחדש דאפילו לרמב"ם אין איסור לבחור אשה לנשיאות צביכב"י או קבלה וטעמו דאפי' להרמב"ם אין איסור למנות אשה רק צמיוני שיש צב שררה וכפיה אצל צקבלות שלו הנשיאים רק מוילאים לפועל מה שהצרי ציכב"י או הכהכל מחליטים ואין זה שררה אלא עצדות ועוד דבחירות ה"כ קבלוהו עליהם ואין צוה איסור מינוי והאריך צוה צביאור וכו' גם מרחצטס צן שלמה ועוד.

והנה לעצור על כל דבריו אין חז"ג כמו שכתבתי, אמנם לעיקר הדברים לאחר הסליחה שגב צוה מה שכתב דאין זה שררה אלא עצדות כל שררה עצדות היא וכבר אמרו ז"ל עצדות אינו נוח לך ולא שררה. גם מה שררה למר דבצחירה ע"י בחירות לא מקרי מינוי אלא קבלוהו עליהו, הכה פשוט דה מקרי מינוי לא מציעה כיני דליכא עוד אחד שררה לקבל הנשיאות והיא קבלה רוב קולות הכה הוא מינוי ככל המינים אלא אפילו כיני דקבלה כל הקולות מ"מ זה ענין של מינוי חה הוא האופן של מינוי ככל מקום ואדרבה כיני שלא מינוהו כן לא היו מינוי אלא ה"ל מולך מעצמו שלא צחר מעט וכן ה"כ משולם המינוי

מאוב שס"ב כתב דבר חדש דאם הכר הוא גדול דבור ומגיע לו כתר חורב מדינה אין אנוהו ממנוס אותו כלל כי כתר חורב שייך למו שגדול יותר דבור והוא שלו מדינה ולא לריק מניו כלל, והוא פלא. וזכר מיושב משמיע ואצטליון ועי' כנה"ג וחיו"ט מה שהאריכו צמיוני שמעיה ואצטליון. עכ"פ פשוט ולנחור צנחיות אשכ צ"ט העיר או קבלה הוא בכלל כל המנוים וגרע מינה דכח בכלל צ"ד דאין ממנוס אשכ לכ"ע ואפילו במקום דמהני קבלהו לממונות וכנ"ל.

ורע דבר מן דין יש עוד איסור צמיוני אשכ לנשיא, חדא דכרי פה המנהג שהנשיא הוא נואם (ספיטש צלע"ז) בכל אידן ואידן וזכר כבר צאנו ליד מחלוקת אי מותר לאנשים לשמוע אשכ נואמת. לא מציעה להפוסקים דאפילו קול דבור באשכ פרוש עי' רא"ם פרשת וירא דבאשת חזירו כל מין דבור אסור והוכיח בן מגמרא קדושין דף ע' ועי' יש"ש שם ובצ"ח שצט קונטרס באמ"ח סימן ג' ודאי דאסור לשמוע דבריה בכל עת. אלא אפילו לדעת ר"י ברכות כ"ד ע"א דקיי"ל דבורה שרי וכ"פ המג"א א"ח סימן ע"ה סק"ו ועי' ישוע"י שם סק"ד ובא"ע סימן כ"א ס"א צנח"ט סק"ד מ"מ דוקא דבור סחם אבל להיות נואמת ולשמוע ממנה צנחיות כה"ג יש לאסור אפילו דבור. ועי' בספרי משנה הלכות ח"ה סימן רי"ח מה שכתבתי שם מה עכ"פ מכוער הדבר, וברוריה אמרה ל"י יוכי בגלילי גלילאה שומע על ששאלה באזהר דרך ללוד והגם כי צעיר"ה לא אכשר דרא וממילא מדברים יותר מהלך"ך אבל עכ"פ להוסיף אשכ בראש ודאי לאו כשר הדבר בר מן כל הני"ל.

אשר לפענ"ד ליכא שום היתר להוסיף אשכ להיות נשיאה (פרעידעטען צלע"ז) צקהיל. על אנשים ולא להיות מח"ט העיר ומה נאמר שצנח"ה אפילו נשים שחם בכלל שומרי חורב ג"כ נחפסו צרות בגויים הנקרא מרות לנשים, ולנו זרע אצרכם ילחך ויעקב כבר שחררו הנשים, אמנם כל כצורה צח מלך פנימה ושרה אמינו נצוה היתר ושצח אצינו חזקו הכה באכל והגם שאצרכם חפל היתר צנח"ה לה וגם רצק ורחל ולאה נצוהו היו ומרים ויוכבד ועל אשת חצר ואסתר המלכה ויהודית ועוד נשים נדקיות שפגנות ואמרו ז"ל אחת גון גחין וליהם לה אבל רק בדרך הנצט לכת ועי"פ החורב אשר ויורן זה הוא תפארתם וכבודם ולא כמו שרונים ח"ו לעקור ולהפוך הקערה על פיה ולכן יש לכצ"ת להסביר להם פרשה זו. והשי"ח יפלת לנו משיח נדקיו צנח"ה.

ידי"ג החזו"ח בלב תשפ

משנה והפן

סימן רנה

עורך דין ביצר יתנהג בדיניהם

א' לסדר בא התשל"ה ב"י יצ"א

מע"כ ידידי היקר מאד בעלה ובר' וה"ה משה' יחודה דיק

היי"ו, עו"ד ממשלתי ב"י.

אחרונה פ', בדבר מה שהעיר בספרי ח"ו סימן ש"ג אי מותר להיות עו"ד צדיניהם וכי"ח כותב שהנכו זה י"ג

אבל מאד דיון אף אם קבלו עליהם אין לו לכתחילה ללרף עם הפסול אפילו אם ידון דין אמת משום שנאמר מדבר שקר תרחק ולדעת השב"י דפליג וס"ל דקבלו אחד ליכא איסור להפטרק ז"ל דקבלה מותר דוקא באקראי בעלמא אבל למנותו בקביעות אפילו ע"י קבלה אסור ומחכרים ע"ז מה"ט מלא חטע לך אשכר ע"ש.

ורפ"ע י"ל עוד לפמ"ש הרשב"א דקבלהו צ"י קבלה בכל פעם ופעם וא"כ לא מהני קבלה צחור ז"ט דבשלמא יחיד יכול לקבל בכל פעם ופעם אבל רבים שקבלהו ונשארם קבלה זו לכל הזמן חכ"א. עוד יש לחלק בין יחיד המקבל לרבים המקבלים דיחיד יכול לקבל דאי צ"י מחיל לממוניה אבל רבים אין צידם לקבל ולהפסיד ממון אחרים. ועוד צ"י שלישי דנלפ"ד דמה שאמרו דקביעל עליו קא"פ מהני היינו דוקא לדון דיני ממונות דודאי לענין שונשים ועצירות לא מהני מה שקבל עליו קא"פ ואפילו משכ ואחרן פסולים וא"כ לקבל עדות או דין מה שאינו כדיני ממונות אין צידו לקבל חכ"א צחור מאד וא"כ אחי שפיר דברי מהר"א דודאי קבלה מהני לענין דיני ממונות אבל לקבל אחד להיות מח"ט העיר שהוא מניו לכל זרכי צבור לאו דוקא לענין ממונות והלא ז"ט יש צידם לגדור גדר וכיואל וא"כ רשע פסול ודו"ק.

והנה בר"ן כתב צקויות החוס' מדבורה וא"י שופטת ודנה היתר שהיו מקבלים אותה בדרך שאדם מקבל אחד מן הקרובים ועי' מאזנים למשפט ח"מ סימן ז' סק"ה והחינוך מלוא ע"ז כתב וזוהגת מלוא זו צרכים אבל לא נשים ואל יקבע צמיון מ"ש בדבורה והיא שופטת וגו' אפשר לתרן שקבלה עליהם ראשי ישראל ואחריהם כל אדם ידוע על פיה ועי' מג"ח מה שכתב נפ"מ צכ"ז. והנה חינוך הוסיף ביאור צפ"י דקבלה עליהם היינו ראשי ישראל וכוונתו דכס הממונים בשליחות ישראל ובדיני ממונות קבלתם קבלה דכח יש ציד ראשי ישראל להפקיד ממונם אם לא יקבלו צרכונם ועי' כנה"ג ח"מ סימן ז' צכג"י אות א' שכתב שמועיל קבלה הכר שאין אמו משראל שיהיה דיון לכל ישראל וכתב החומים שם דלפי דבריו ז"ל דאם קבלהו חצוני העיר אפי"פ שאין רוצ צבור מסכימים הוי כקבלהו עליהם ויכול לדון דאטו שמעיה ואצטליון הסכימו רוצ ישראל בכל מקומות א"י וחז"ל זה מהמנהג והנוצ"י צדורש לזיון דרוש ג' השיב עליו לפי שנאמר לא תוכל לתח עליך איש נכרי חכ"א ודאי מורה שאפילו כל ישראל מצוים אין הרשע צידם למנות עליהם. ומיכה מדברי החינוך מראה ראייה להכנה"ג ובהחומים דקבלת ראשי הקהל מהני אלא לפמ"ש לחלק ע"פ פסקי מהר"א דדוקא לענין דיני ממונות נאמרה אחי שפיר בכל, ובאמת כי החינוך סיים שם ח"ל, דקבלה ודאי הכל כשרים דכל תנאי צנח"ה קיים ע"כ. הכה דייק שם לכתוב תנאי צנח"ה צנח"ה כל שאינו ממון אינו מועיל.

ועיין ישועות ישראל ק"מ סימן ז' סק"א דגם ע"י קבלה ורק לממונות נמי אינו מותר אלא באקראי בעלמא אבל למנות בקביעות שיהא דיון וכופס למי שאינו רואה לא. דע דכרי אין ממנין דיון אלא מדעת הכצור לפעולס א"כ כל החמנות הוא מאד קבלה ע"ש. חכ"א לנאורכ דלא כחינוך כנ"ל. ובחמדת ישראל

הוסיפו לישראל צמרה דינים ואי כהרמב"ם ימא דהוסיפו עיקרי דינים אך שפטי ע"פ התורה וצ"ל לא נלטו אלא להוסיף שופטים שישפטו כפי דעתם אלא ע"כ צ"ל ג"כ יתן להם דינים ולפענ"ד נראה עוד ראייה לשיטות אלו ממה שאמרו בגמרא בסתם צ"מ מ"ז ע"ב א"ר יוחנן דבר תורה משני קונות ור"ל אמר ד"ת משיכה קונה ובעכו"ם קו"ל דמשני קונות ולא משיכה ולא קנין סודר וחליפין מועיל בהם ע"י ש"ך חו"מ סי' קכ"ג סק"ל ועי' גמרא ע"ז וב"ב וצמח מקומות צ"ס ומשמע לכאורה דדיני תורה דינין בזהו ויש לחלק דדוקא כשנוגע לענין ישראל אבל מה שנוגע להם ידאי כפי מה שיסכימו בו"ל קנין וצ"ע ועי' שו"ת ח"ס ח"ו סימן י"ד שכתב דהרמ"א מסופק אי הו"ו שכל מלך בעלמא יחקק לו משפטים לפי חפצו ואז אוחי דין שחקק המלך הוא דין תורה כי כן יסד הקצ"ה או דילמא שהם חייבים לדון כדן תורה ממש וזה לא נכנס בפלוגתא דרמב"ם ורמב"ן אלא בזה פליגי דרמב"ם ס"ל דכל אלו נכללי במשמעות מלות גזל ורמב"ן ס"ל גזל כמשמעו אבל דינים כולל שארי דינים כולם שכר שכיר וכדומה וכולל גמי להוסיף דינים אבל אין נהרגין אלא על דיני ממש ולא להוסיף דינין שאין צ"נ נהרג על שז ואל תעשה ע"ש.

ומידו נראה פשוט דאפילו להחילוקים על הרמ"א לא פליגי אלא בדינים מדיני המלך ובגון לענין שכר שכיר וקנינים וכיוצא בו אבל לכ"ע דבז' מלות שלהם אין יכולים לשנות החיובים שלהם ולמשל שאמרה תורה שצ"נ נהרג על הגזל לא יכולים הם לשנות דין זה מדיני התורה שלא יתחייבו על הגזל מיתה וכן שצ"נ חייב בעריות ועל ע"ז בקצור בכל ז' מלות שלהם מה שמבואר בתורה דינים אינן יכולים לשנות וחייבים לפסוק בזה כפי דיני התורה וזה פשוט מאד, ורק בשאר מילי דעלמא יכולים לחקק לפי דעתם ושלם לטובת המדינה והם הדינים שנחלקו בהם.

ועיין מהרש"א מוצא במל"מ פ"ו מהל' מלכים דאם ה' צ"נ מלוכה למול צ"ד של ישראל היו כופין אותו למול ועי"ש עוד שחקר אי יש כח לעשות גדרים וסייגים לצ"י, ובגליון הרמב"ם שלי ציינת עי' רמב"ם פ"ו מהל' נחלות שכתב ח"ל, והגר אינו יורש את אביו העכו"ם אלא מדבריהם תקנו לו שירש כשהיה שמה יחזור למרדו ויראה לי שהנאצי מועיל לו בירושה זו הואיל ואין העכו"ם חייב לעמוד בחקנת חכמים. מבואר דעת הרמב"ם דאין כח צ"י"ד יפה לחקק לעכו"ם תקנות ועי' רש"י חולין קכ"ח ע"א ד"ה בבכשר דאבר המדולדל גם לצ"נ אסור והרי אבר המדולדל אינו אסור אלא מדרבנן ועי' ש"ך בנה"כ הוצא בה"ס יו"ד סימן רנ"ה שתמה עליו דמה כח צ"ד יפה לקטני עו"כ ובשו"ת מחנה חיים ח"ד סימן ז"א אות ג' העיר בדברי המל"מ הנ"ל דמי שם לצ"ד של ישראל שופטים על א"ה בני ישראל מחויבים לשומעם דכתיב לא חסור אבל לבני נח לא נאמר לאו דלא חסור ומה"ט שיהיה להם כח לגדרים וסייגים לעכו"ם והביא דברי הח"ס הנ"ל ולא זכר השר עת כהני מדברי הרמב"ם הנ"ל וצחי' הארנתי ועי' מקנה (סופר) כלל ח' פרט ה'.

שנים עו"ד ממשלתי פה בנוא יארכך ולא נכשל ח"ו באיסור לפני"ע בענין ערכאות או גזילה כגון מוליד ממון ישראל בדיניהם שלא כדין ואדרבה פעל הרבה בענין חיזוק התורה וסיוע לעומדות התורה. אומר אני אשרי לו שזכה להיות נזהר ולא נכשל באיסורי תורה, אבל בלחמא לאו כל אדם זוכה לזה, ומחמת כבוד וידידות לעבור אפרשחא דא אבל בקינור נמרץ כפי מיסת הפנאי הנוגע לענינינו בלי שום פלפולים.

במ"ע כתב דנ"ל פשוט דאין איסור לעו"ד ממשלתי לדון בדיני עכו"ם כי צ"נ מלווים על הדינים ועו"ד ממשלתי מקיים בזה מלות דינים שנלטו בהם בני נח דאין איסור לעכו"ם ללכת בערכאות ואדרבה הם מקיימים מלות דינים בזה, ואין שום איני לעירית נוא יארכך לדון בבית דין של ישראל, ומהרמב"ם פרק י' ה"ל ז' מהלכות מלכים משמע שמעיקר הדין אם יש סכסוך בין עכו"ם וישראל הולכים לפי דיניהם וכ"כ בחזו"א רק אם באים לפנינו ואנו רואים שהוא לטובת ישראל מותר לדון להם בדינינו אבל אין הם מלווים לדינים שלנו כלל ודלא כתשו' רמ"א סימן יו"ד אלא כשאלותה צ"י והעמק שאלה סק"ג. הבעיה הגדולה אצל עו"ד היא כשיש סכסוך בין שני ישראלים שיש להבדיל זה לצי"ד של ישראל אם צייתי לדינא ולא בערכאות כיון שיש בזה חשש גזילה חוץ מאיסור ערכאות אף כשהדין שור כמ"ש ברש"י משפטים ות"ל שלא נכשל גם בזה עכ"ל.

גרסינן בסנהדרין פרק ארבע מיתות (דף נ"ו) אר"י שבע מלות נלטו בני נח דאמר קרא וי"ה אלקים על האדם לאמר מכל עץ הגן אכול תאכל וי"ה אלו הדינים וכן הוא אומר כי ידעתיו את אשר ילד את בני וגו' אלקים זו ע"ז וגו' כי אחי רבי יחזק חני איפכא וי"ה א ע"ז אלקים א הדינים וגו' ונחלקו בו אבות העולם רבינו הגדול הרמ"א ז"ל אשר כל בית ישראל נשען כהלכה מפי הגבורה כתב צחשו' סי' י' דהילפותא דעכו"ם נלטו על הדינים ולר"י דיני ישראל לחוד ודיני צ"נ לחוד ולר"י יחקק דיני בני נח הם אותם דינים שנלטו ישראל צסינו ואף כי הרמב"ם פסק בהלכות מלכים שאין מלווין לדון רק בשבע מלות שלהן מ"מ באותן מלות מחויבים לדון בדין ישראל ומדברי הרמב"ן ע"ה"ט פרשת וישלח ל"ד י"ג ועל דעתו הדינים שמנו לבני נח בשבע מלות שלהם וכו' לזה אותם בדיני גניבה ואונאה ועושה שכר שכיר ודיני השומרים ואונם ומפתח ואבות נזיקין וחובל בחבירו ודיני מלוה ולוה ודיני מקח וממכר וכיוצא בהן כענין הדינים שנלטו ישראל נהרג עליהם אם גנב ועשק או אנס ופחה בזה של חבירו או שהדליק גדישו וחבל בו וכיוצא בהן וכו' נראה לכאורה דדעתו דעת הרמ"א ז"ל.

ברם השאלות שאלתה צ"י נראה דלא ס"ל כרמ"א ז"ל שכתב וכד ברייה קוב"ה לאדם הראשון פקדיה עילוי דינא דכתיב וי"ה אלקים על האדם לאמר ואמר ר' יוחנן וי"ה אלו הדינים שנאמר כי ידעתיו וכו' וכתב בהעמק שאלה מדברי השאלות נסתרו דברי הרמ"א וגם בדברי הרמב"ן פ"י בענין אחר. אמנם הלח"מ הדין בדברי הרמב"ן שס"ל כרמ"א דכתב דהיה קשה ליה להרמב"ן סוגיא דשם דף נ"ז ע"ב דסקיל וערי למאי

אפילו מהם להם ולמשל עכו"ם שגנז או שגזל (האלד אסף בלע"ז) ודינו ע"פ החזקה במיתה שהוא מ"מ ואם ישראל הוא עו"ד להלילו ממיתה אז כבר אסור לישראל להיות עו"ד שלו שהרי אז הוא מסייע לעכו"ם לסלק דיני תורחיו הקדושה השייכים להם. ולא מצעיא שאם יהיה העו"ד סגור לעכו"ם ויוליו לחפשי חנם והוא חייב מיתה הרי לא די שלא קיים המצוה אלא הרי ציעל צידים הדינים שלהם אם חייבים ועבר אלפנ"ע ועוד יותר מזה, אלא אפילו אם היה העו"ד קטגור להם אלא שהצדי דיינים שלהם אין דיים העובר כחיצו א"כ הוא עובר ג"כ ולמשל אם העו"כ הוא גנז והקטגור מצקש שיחזרו אותו לבית הסוכה הרי מסלק דיני החזקה שהחיוצ שלו הוא מיתה וכן מי שהוא רוצה שחייב מיתה והעו"ד מצקש שיחזרו לבית הסוכה ולא ימיתוהו וכיוצא בו שהוא הגורם להם לעבור על דיני החזקה שלהם וא"כ כה"ג הרי הוא עובר איסור גם בדיניהם שהרי דינו הוא להמיתו והוא מצילו מן המיתה היפוך רצון החזקה ואולי דכ"ג עובר גם אלא תחנם ועכ"פ ודאי כה"ג שמעוות עליו את הדין אין זה דבר פשוט אלא נראה דאסור לו להיות עו"ד כה"ג אפילו בדיניהם כיון שדיניהם אינם דין צדק. וגם יש עוד עניינים רבים מתי מותר ומתי אסור להיות עו"ד להם ועכ"פ לאו בחדא מיתחתא מיתחניהו ובכל פעם ופעם צריך להיזהר בדעת וצירור הלכה שלא ליפול ח"ו באיסור.

ואין לומר דכיון דהערכאות אינם מחייבין א"כ לו אין שום חיוצ ואיסור דהרי לא גרע זה ממה שאמרו מנין שלא יושיע אדם כוס יין לנזיר ואבר מן החי לנז"ר משום לפני"ע ואם הוא שופט ולא עו"ד אז הוא באמת מסלק דין שלהם ואפילו נדחק לדעת הפוסקים דהכי דעשו לעצמן דינים צדיני ממונות אפילו הגזל אינו נכבד אלא נדון לפי דיניהם מה שצטע"ל ג"ע. מ"מ צריך גם כזה ישוב דעת גמור בכל פעם ופעם. ופעמים שהעדים והשופט הם נשים שגם זהם נשים פסולות להעיד ולדון.

וא"ש כמ"ע דהצביה הגדולה הוא אלא עו"ד כשם שסבורין בין שני ישראלים הצאים לערכאות שיש בזה איסור גזל כשאין דיניהם שווה לדיניו ואיסורו של לפני"עם ולא לפני עו"כ המצוה בקרא אלא שכ"ח כחצ שצ"ה לא נכשל בזה ואני אומר אשרי לו ואשרי חלקו שלא נכשל וי"ר שלא יכשל לעולם ועד, ומכירו הייתי לשפער שכמ"ע הוא מיראי השם שומרי החזקה ומלוא אכל ידידי הויקא מה שכתבתי אני בחשוכה הני"ל לא כתבתי למי שאינו נכשל אלא כתבתי למי שכן נכשל וכפי ידיעתי הם רוצה דרוצא הנכשלים אפילו בזה ובפרט לפי מה שביארתי עוד צו"מ שלכן החיוצ הוא ע"פ ד"ח לנ"ע ואקרא עליו המשל באחד שהיה מומחה לשוע וצא אלא נחל גדול (ענגליש טשעטל) ורצה ליכנס בו ולעברו והיו שם כמה אנשים שהזכירו אותו אל חכם בנחל כי כמה כבר נשטפו במים הללו ואצדו את חיהם ככה אמרו לכל מי שבהיע לשוע את הקאנאל ורוצם נשטפו פעם אחת צא אחד ופלתה לו לעבור את הקאנאל וכשהגיע ליבשה האנשים מזד השני של הקאנאל הריעו בקול רינה, הגיע, הגיע"ו ופשוט שקול רינה הזה הוא סימן שרצה הנכנסים לא מביעים ולכן זה היה אולם שמחה שהגיע ודבר חמור לרבים

ותבט עיני צמחנה חיים הני"ל מחלוקת עם הגאון מהר"ם שיק צ"ו עכו"ם על הדינים אם הוא שכת"ד של ישראל מלווים להעמיד עליהם שופטים או שגם בזה אין כחם עליהם, וכתבתי בס"ד דכ"ג דכ"ג חייב מיתה עד שידונוהו צ"ד. אמנם מלאחי בספר החינוך מורה כ"ו שכתב וז"ל, וכן החלוק שבין ישראל לעכו"ם צענין המלות וכו' וצ"ד של ישראל נעטוה לעשות בהם דין כעוברים על מלואם כל זמן שהם תחת ידינו ע"כ ע"ש, וזה מצוה לכלורה כמ"ש המל"מ והמהרש"א וכדעת הרמב"ם דצ"ד של ישראל מלווים עליהם לכופם לקיים מלואם ופלה שלא הרגישו בו האחרונים ז"ל.

ובש"ש מתנה"ח ח"ג סימן כ"ג יכ"ג האריך הרבה ויאלץ לחדש דצ"ג אם יבא מעצמו ויודה שעבר אחד מכל האזהרות אשר חייב עליו מיתה לא יכרג. ובמחכ"ת נעלמה מיניה דברי החינוך הני"ל שכתב להדיא שיתחייב מיתה בהודאת פיו. עוד כתב שם לחדש דיש צ' חייבי מיתות צ"ד בעכו"ם, (א) מי שמלאמין בכל מלוא ה' רק שאין פחד לנגד פניו ועובר מתוך תאוותיו אז"מ הוא יענש ע"פ החזקה, (ב) מי שאינו מאמין וכו' וצ"ד אפיקורסים וכו' ופ"ח מהל' מלכים וכן זה מש"ר מפי הגבורה ובזה מחלק בין קבל ז"מ רק שאינו מקיימן דאין כח צ"ד יפה עליהם וצין שלא קבלו כלל דל"ו צ"ד חייבים להענישם. אמנם לפי מה שכתבתי צ"ש החינוך מצוה דאין מקום לחילוק זה שהרי כתב מפורש דצ"ד שלנו נעטוה לעשות בהם דין כעוברים על מלואם כל זמן שהם תחת ידינו וכמ"ש ודו"ק.

ומעתה נראה להיות עו"ד בדיניהם לדון בין שני בני נח, נראה לכלורה פשוט דמותר ואפילו מלוא היא. לא מצעיא למ"ד דהיכא דיד צ"ד דידן חקיפן און חייבין לכופן א"כ היה מחויב אפילו צ"ד דידן לכופן אלא אפי' למ"ד דצ"ד דידן אין כחם עליהם מ"מ צ"ד שלהם ודאי חייבים לדונם כדיניהם ופשוט שאם צ"ד של עכו"ם יצקש מישראל שיעזור לו לדון עכו"ם אחר מותר לו שזה הוא להם מלוא לדון העכו"ם וממילא ודאי דמותר לו להיות עו"ד עליהם, ואפשר נמי מלוא הוי אפילו למ"ד דאין כח צ"ד יפה עליהם מ"מ מסייע הוא לקיים הדינים. וגדולה מזו אומר אני לפמ"ש החכ"ל סימן פ"ד בדיניהם כל עכו"ם שראה את עכו"ם חבירו עובר על ז"מ שחייב עליה מיתה מותר לו להרגו שהרי הוא העד הוא הדיין ופי' ש"ך יו"ד סימן קנ"ח ס"א סק"צ דבעכו"ם כל שהם עוברים אז"מ הם חייבים מיתה ע"ש, וזה דלא כדברי חוס' ע"י הני"ל אלא כדעת הרמב"ם, ועכ"פ לדברי החכ"ל אפילו כל עכו"ם נעשה דיין לדון עכו"ם חבירו ולסייעם בדיניהם לא מלינו שום איסור בזה, ולדקו דברי כמ"ע בזה.

אל"א דמ"מ מה שכתבנו היינו דוקא אם דיניהם דנים אותם בדיני ממונות או בקניינים או בדיני שכר שכיר וכיוצא בו בנימוסים שחקנו לעצמם אלא אם הם דנים עכו"ם שעבר אזי מלוא צ"י נח שדינם מפורש בדיניהם שמתחתו צ"ק ואם דיניהם אינם מחייבים אותו כדיניו בזה כבר לפענ"ד אסור להיות עו"ד

כמוצן. כן הדבר הזה ידידי עם האומנות הוא אחד מיני חלק אפשר שיעבור בשלום ויריעו לפניו אבל רצבה מהם יפלו לנאח שחח.

ועיין ש"ת תשצ"ז העור הראשון סימן י"ז אות א' שכתב לאנשי קהל בסכרל בענין חומר העון של ערכאות ח"ל, והלא ידעם חומר האיסור הזה להביא דיניו לפני ערכאותיהם וכ"ש דיניי אשיות והוא כאיסור ע"ז ממש כמו שדרשו על פסוק כי לא כלורנו לזרם ולפי שאתם העלמתם עין מעיני זה יש לנו להאריך ולהזכיר לכם ענין חומר עון זה ולהעיר לכם אותן בקצת מה שאמרנו ז"ל בדבר הרע הזה הלא אמרו ז"ל כי דבר זה יש בו חילול הש"י שאין לו כפרה בדרבנא חלוקי כפרה כי אם במיתה (יומא פ"ו) וגם יש בו עון ע"ז כי בלכתם אל בית טענותיהם לדורש ערכאותיהם הזה הם נותנים מעלה וחשיבות לאלהיהם ולחירותם ומניחים חלקים חיים ומלך עולם ותורתם תורת האמת וע"ז אמר דהמע"ה ירצו עלנותם אחר מהרו כי הם נותנים מהר וחשיבות לאל אחר וכל זה הוא אם דיניהם כדיניהם וכ"ש אם הוא מוציא דיניהם אשר פיהם דבר שוא מה שלא חייבה תורתנו תורת אמת שנמלא גזל את חצירו וחומסו ואינו משיב גזילתו ואין לו כפרה לעולם, וחז"ל אמרו (גיטין פ"ח ע"ב) לפניהם ולא לפני עכו"ם כי משפטיו יחברך לא נתנם אלא לעמו ישראל שנאמר לא עשה כן לכל עכו"ם ומשפטים כל ידעום וכמה חומרות נמלאו בדברי רז"ל במדרשים וכו'. ובתנאי הראשונים ז"ל שמנדין על דבר זה וכ"ש בזמנינו זה שהאומות מבקשים לנו מקום מאין יבא עלינו להיות הערכאות שלהם נוטל חלוקתו עם היורשים כאשר הוא חוק דתם ונפקא מיניה חורבה להם ולכל קהלות הקדש והייתם אחם גרמא צנזקין ולכן עמדו ישרים עמודו לגדור פרץ להחזיר האנשים האלה החטאים בנפשותם למוטב ולמחות על יד המחזיק בדבר זה ואי לא יייתי לכון חודיעונו דברי האמת ואנו נאור את הנח"ש בגזירת עירין וממית קדישין ונשך למאן דלא ייית לדינא כי אין ראוי להעלים עין מהדבר הזה וכל המזהירים יזהירו כוזהר הרקיע ואשר לא ישמע לקול מורים נוע ימנע והוא חטאו ימות ועל ישראל שום לצד ממנו ע"כ ע"ש. הנה לן גודל האיסור בדבר ר"ל אשר צטח לא ידעו ולא יצינו אותם האנשים שנופלים צפה הזה.

והאמת לעלמו מעיד על זה שרצם ככולם אינם זארים שלא לקבל גם סכסוכים בין ישראל לחצירו וכ"ש לפמ"ש גם בעניני ז' מלות של נכרים (הגם שבשור"ת פנ"י יו"ד סימן ג') ובספר צית יהודה סימן י"ז כתבו מהא דגמרא צ"ק ופ"ג דע"ז ראה ויתר גוים ראה שלא מקיימים ז"מ עמד והתירן להם א"כ צ"ג אינו מלווה עתה במורה כלל מ"מ אין כן דעת הפוסקים רק שאינם מקצלין שכר אבל עדיין מזהרין בהם כבדראשונה וכמו שאמרנו בגמרא איתגרי מיתגר נמלא חטא נשכר וכ"כ בתנאי רמ"א). גם יש עו"ד הממונים לגבות מסי המדינה וקנסות ורצות וכיוצא בו שנתנו מכה המדינה על ישראל וגם בזה לאו דבר פשוט הוא לעו"ד לגבות מישראל. אשר לכן לפענ"ד הגם שצ"ח לתע"כ עתה לו אבל מ"מ כל כן חורה שרואה למוד לעלמו אומנות נקיה וקלה כמו שאמרנו ז"ל כדי שיוכל לפתרם אשמו וצניו ודאי אל יכנס למקום סכנה שחל יא שלום אלא

ילמד עלמו אומנות נקיה וקלה שאינו מסוכן בסכנות גדולות כאלו שרצו ורובא דרובא דאומנותו צניו על איסור וכנ"ל אלא ילמוד אומנות נקיה וקלה ויבקש ממי שהעושר והנכסים שלו שיתן לו פרנסה כצדור וזהיתר ולא באיסור, ומ"מ אין אני אומר שמי שהוא עו"ד כבר ועושה דברים מותרים, וגם דרואה חשבון אני כחצתי כן אלא שהכותב צמחון הדברים (לא שאלני מזה כלום) וסלק הדברים.

ומי שאמר לעולמו די יאמר לצרותיו די, ונזכה במדה לגאולה שלימה בביאת משיח צדקינו, דושה"ט וכאש"ל בלב ונפש
במשנה הקטן

סימן רנ

מי שיש לו טענות על חבירו אי יכול לעבב הקריאה בצבור

כ"ג אדר ב' התשל"ג ברוקלין נוא יארק יצו"א
לכבוד האי גברא יקרא מה"ר יעקב שטאפלער נ"י,
בשטוטטארד.

אחדש"ה מ, הנני צלתי מכיר, בדבר שאלתו ע"י חתנו היקר אם יש לאחד מן המהפללים צביכ"ג לעבב את הקריאה ולכלל את התפילה כיון שיש לו לפי דעתו טענות וחציות לאחד מן המהפללים שהוא מהצבור.

הנה שאלתו מתחלקת צתרי אופנים, א) היכא דהנצטב מסרב לילך לד"ת, והשני היכא דהנצטב מרואה לילך לד"ת חורה. וראשונה נדון היכא דהנצטב ייית דינא פשוט דעל החוצה שיש לו טענות להזמין לד"ת לצ"ד שיראה או שיתרלו שניהם או שיצברו להם צ"ד של זצ"ל כמבואר בש"ע ח"מ סימן ז' וסי' י"א וסי' י"ג ע"ש. ויכין הד"ת את הבר וצאם לא עשה כן כלי שלא קראו לד"ת או שלא ראה צעמו לילך לד"ת אלא שצא לציכ"ג לצטל התפילה והקריאה הרי זה איסור גמור והוא חרם הקדמונים מוצא בכל בו סימן קי"ו דין חקנת רבינו גרשום וגזירת הקדמונים ז"ל ח"ל, והחרם שמקבל איש וכו' וכשאדם מחמין את חצירו לד"ת וחצירו מסרב אינו יכול לצטל תפלה ויאר ולא מנחה אלא א"כ צטל שלש פעמים רצופים ואין יכול לצטל תפלה אלא צצית הכנסת אשר הוא שם אבל אם צטל שלשה תפילות רצופות יכול לצטל לכל צתי כנסיות ע"כ היצאו דבריו בד"מ ח"מ סימן י"א ובסמ"ע שם אות י"ז.

ופי' הדברים הוא כך שאדם שיש לו דין ודברים עם חצירו מחויב לקראו להזמין לד"ת ועד שלא הזמין אסור לו לצטל תפלה ויאר שהוא חר"ש וברי הוא בכלל החרם של גרמ"ה וחכמי דורו שמצטל תפלת רבים ללא דבר לצד מה שהוא נחפס צעון גדול שהוא בכלל מויע רבים מלעשות מורה שהוא מכ"ד דברים המעכבים את החשוכה כמבואר צרמב"ם פ"ד ה"ד מהל' תשובה ולכן פשוט שהעושה כן צשאט נפש מויע הוא את הרבים מלעשות מורה ויש כח ציד לצור להוציא מצביח"ד ולקנסו כפי זע"ה.

ושיצת צאי לידי החלטה בפשר קרוב לד"ת וקראו הנדדים פנימה ולפני הב"ד צמותה תלחא קרא השליש לפני הנדדים הפס"ד ולאחר איזה ימים שלחו הב"ד בכתב לשני הנדדים מה שנאמר להם בע"פ צחתימה השלשה הדיינים הנ"ל כעבור חדשים מקבלת הפס"ד נפגשו שנים מהדיינים — היינו צורר אחד והשליש — ומצלי להודיע להצורר מהלך השני ולא להצט"ד השני כהצו פס"ד אחר כפי העולה על דעתם אז וכתבו בשלשן יקוב הדיון את ההר שהוא ע"פ ד"ת גמור ולא ע"פ פשר ותחמימו השנים ושלחוהו להצט"ד דיינים, ומעתה נפשו בשאלהו היש ממש בפס"ד זה ע"פ דהה"ק או בהפס"ד.

והנלפענ"ד דאין בדצריהם אחרונים ממש והפס"ד הראשון שנעשה ע"פ ד"ת הרי הוא צחקו כמבואר בח"מ סימן י"ב שאין אחר הפשר כלום ואין אחד מצט"ד הדיינים יכול לחזור בו אם אינו רוצה בפשרה כל שקצלו עליהם בקאג"ס וגדולה מזו כתב שם בסעיף ט', צשנים שקצלו פשרנים צקנין וקנס חמשים אם לא יקיים ועכשיו אחר הפשרה אמר אחד מצט"ד דיינים אשלים הקנס ואל אקיים הפשרה אין בדצריו כלום וכיון שהנדדים אינם יכולין לחזור בהם הרי כבר נגמר הדיון וקוי"ל מזה לפשר ואחר שפשרו קיומו הב"ד המורה א"כ אפילו היו שלשתן רוצין לחזור בהם ולא היה מתירא בע"ד לא היו יכולין לשנות הפס"ד אם לא בפשרה צטעח וכיוצא בזה שאפשר לצט"ד הפשרה או שטעו בדבר משנה וע"י ח"מ סימן קל"ח ס"ח וצו"ת מצ"ע ח"ג סימן קמ"ז, תינה פ' א' דיני ממונות נאק צדק תרדוף אחד לדיון ואחד לפשרה כיצד צ' ספינות עוצרות צנכר ופגשו זה צורר וכו' ופירש"י ז"ל צדק דיון שלך ונאק פשרה שלך להראות ענין ולא תרדוף את האחד יותר מחצירו ע"כ. וכבר בח"מ סימן י"ב אמת ומשפט שלום זו פשרה וכשם שמחזיר שלא להטות את הדיון כך הוא מחזיר שלא יהא נוטה בפשרה לאי יותר מחצירו ע"כ. נראה כי כמו שצבעיית הדיון או כשטועה צדיון הוא חוזר כן כבעיית הפשרה או כשטועה בפשרה חוזר ע"ש וממילא להיפוך נמי כמו צדיון כל שאין בו טעות א"א לחזור בו הכ"כ בפשרה ח"פ.

והגם דכנסף הקדשים ח"מ סימן י"ב יאל לחלק צין צע"ד להפשרנים כלומר דהגם דקנין סידור על פשרנים (דיינים) אינם יכולים לחזור בו אפילו עדיין עסוקין בצאותו ענין, מיהו אם אמרו הפשרנים (כלומר הדיינים) פשר ואח"כ רוצים לחזור בהם צטוד עסוקים בצאותו ענין או שאחד מהם רוצה לחזור כנראה שיכולין לחזור שאמירת פשר אינו קנין שצגוף דבר הנקנה ולא חלים כל כך כהקנין סודר גופיה שהוא מצט"ד ענמם וק"ם הוא קנין ציורח ע"ש וא"כ היה יכול המחלק לחלק גם צור דהצ"ד צידם לחזור אפילו שהצט"ד אין צידם לחזור אצל דא צורכה הוא ואדרכה מדדייק כל זמן שטעוקים בצאותו ענין מצואר דלאחר כן אין צידם לחזור ח"פ, גם מדבוסף שם שאם אחד מהנצריים ע"י ק"ם אמר הפשר ואח"כ אמר אחד מהנצריים שלא הסכים להפשר וע"י"ו רוצה לצט"ד הפשר כיון שצחק צעת אמירת הפשר צשם הנצריים ע"פ ק"ם וצטודם עסוקים בצאותו ענין לא סירב אין בדצריו ממש ואפילו אם מקודם אמר אותו הנצרי שיביה הפשר בצאותו אחר

אמנם היכא להנצטע מסר צדיון ואינו רוצה לילך עם הציצע לד"ת אז לאחר שקבל הצמנות ג' הנהוג צינימו ה"ה צכלל מסר ויכול לצט"ד החפלה צציהכ"כ שהוא מחפלה צו ופי' התומים ח"מ סימן י"א סק"צ דהפי' של ציטול החפלה הוא דהמנהג צאשכנז כשאין צ"ד עושין לו משפט חרין להמסר הוא שומד וקובל צציהכ"כ ואומר אינו מניח להחפלה עד שצעשי לי דין כראוי וע"י רמ"א א"ח סימן נ"ד וצח"מ סימן ה' ס"ב ועל זה כתב הכל צו דאינו יכול לצט"ד החפלה רק צצ"ה שהוא הולך ומחפלה שם ואם צטל שם ג' חפלות רציפות אז יכול לצט"ד צכל צחי כנסיות ואין לצט"ד חפלה של צצח ויו"ט א"כ ציטל ג' פעמים צחול ולא שצטו אלא ועדיין הוא עומד ומסר וכל זה היכא דיש כח ציד הצצור לכוף את המסר דאז חיוב הוא על הקהל להציל עשוק מעושקו ולכן מעכב חפלתם עד שיצטו לו דין. אבל היכא דל"ל לצצור כח לכוף את המסר ח"ו אין להצטע להצריד את הצצור אחר שאין צידם לכופו ע"י צצ"ת מציב דבר ח"צ סימן ס"ו מה שהצריך צזה. וצאמת כי צצרוך השלחן א"ח סימן נ"ד כתב דאפילו היכא דמסר רק צזמנס וכנו לקבול קודם צצרכו אצל צזמיניו לא שצטנו מעולם לעשות הפסק צין ישצחנה לקדיש וכל עיובצי החפלה אצלינו או עשיית נאקה היו קודם קריאת התורה ע"ש וע"י ספר צצכה יעקב ח"מ סק"צ.

בקיצור אסור לו לאדם לעכב החפלה או הקריאה צצציל טענות או חציות שיש לו על חצירו אלא צזמינו לד"ת ויכוף צדיון את ההר ע"פ חורת משה ואם צצור ועכב החפלה והקריאה צצחיד הרי יש לו דין דמצט"ל צצים ממארה ומחב"ש ומצט"ל צצחם הקדמונים, אבל אם קראו לד"ת ואינו רוצה והרי הוא מסר כה"ג אם לאחר ההצמנות הרי הוא מצקש שיצטו לו דין ומעכב החפלה והקריאה לאחר ג"פ צצצח ויו"ט או צצאר צחי כנסיות לאחר ג"פ חוצה על הצצור שיצטו כל מה צצידם צצ"ה אי הצצים להציל עשוק מעשקו כמבואר צפוסקים הנ"ל כנלפענ"ד.

בסרמ וסבד רב

מנשה הקטן

סימן רנז

ב"ד שחצצו שורה מביניהם רשוב כתבו ב' דיינים פס"ד חרש

י"ב תשרי ותשל"ו ב"י יצ"א

מצ"כ ידידי הרבני תגיד המפואר בנש"ק עוסק בצ"צ ור"ח כש"ת חרש מרה עקיבא זילבערבערג הי"ו, בן לרב האי סאן כש"ת מחא"רב זילבערבערג, אב"ד פוטסבוג וצ"ל.

אחר"שה"ם צידיות,

בדבר השאלה צ"ד שצצרו משני הנדדין צוצל"א ושלש על גצנין כמבואר בח"מ סימן י"ג ס"א וכתבו שצרי צירורין וקאג"ס לון צכסוכים צציותם בפשר קרוב לד"ת כמבואר צצ"ע ח"מ סימן י"ב ס"ב ולאחר שהצ"ד נשאל ונתנו צכמה

שידעו להיכן הדין נוטה וסילק עצמו אין השנים יכולין לגמור את הדין כ"ש צידוק דמעולם לא סילק את עצמו ואולי יש לו ראיות ברורות נגד פסקם אך יוכלו לפסוק שנים ואפי' לשמואל דשנים שזנו דיניהם דין אלא שנקראו צ"ד חלוק מ"מ צידוק פשוט דלא דין צ"ד להם כלל כיון דישבו לדון וקבלו קאג"ס על דעת שלשה. וא"כ צידוק נראה פשוט דגם הש"ך מודה דאין יכולים לפסוק, ועי' בחידושי הפלגה אות ב' ד"ה ועי' בש"ך ס"ק ה' אין השנים וכו' אבל אם יודעים וכו' ודו"ק.

וגדר"ה מו' גלפג"ד דלא מציעא דאין פס"ד שלהם דין תורה אלא אפילו אם יקראו עכשיו גם הצורר השני ויסכים לילך אללם ולדון עמהם צעק זכ ויסכימו לפס"ד זה או אחר שזכר אין דיניהם דין כלל ואפילו אם ימלאו צעקה טעות באופן שהפסרה בעלה מ"מ נפסלו הני שנים מלפסוק צדוק זה עוד שהרי כתב צשו"ת מהרי"ט ח"צ סימן ע"ט צנים מהדיינים שנפרדו לעצמן וכחצו פס"ד על הבעל דין הדבר צרור שאין מעשיהם כלום כאותה ששנינו צפ"א דיני ממונות אפילו כ"צ מחבין או מחייבין ואחד אומר איני יודע ויסיפו הדיינים, פירש"י האי דקאמר איני יודע כמאן דליתיה דמי ואין דנין דיני נפשות לא לזכות ולא לחובה פחות מכ"ג וכדי תנן בפרק זה צורר גבי ממון אפילו שנים אומרים זכאי או חייב ואחד אומר איני יודע ויסיפו הדיינים פירש"י אע"ג דאי הוה פליג עליהו הוה בטיל צמיעות כי אמר איני יודע הוי כמו שלא יש צדוק ע"כ כ"ש היכא דלא ישב היחיד עמם שאין צין הנפסק ע"פ הב' דין כלל וכו' ולא עוד אלא אפילו יראו הב' להמנות עם הב' ולשאת ולתת עמהם מסתבירא שאין נמנין עמהם ואין דעתם מכרעת שנוגעים בדבר הם שצושה הוא להם אם יפסוק הדין עכשיו היפך דצריהם שיאמרו שטעו צדוק תחלה ואלו האחרונים הילום מהשגיאות והשגשוג והציא ראייה מדבר הונא אמר רב (צפ"צ דכתובות) ג' שיצבו לקיים את השטר דלאחר שחתמו אין מעידין עליו שהוא כשר ופירש"י דינגעים צדוקת הם שגאלי להם שיצבו עם פסול לדון וכן מהא דר' עיליש דאשכחיה רבא דהוי דאין דינא ואכדריה רבא ואיכסיף רב עיליש הרי שהיה לו לצושה ע"ש.

ובשן"ת אריה דבי עילאי ח"מ סימן א' הביא מעשה צעק משפט שהיה עפ"י זל"א שלאחר שראה צורר אחד מהצוררים שהצורר מלך השני עם השליש שצנייהם מסכימים לדעת אחת ונתיירא הצורר שמלך אחר לומר דעתו כלל כדי שלא תצטעל צרוב ורק נסתלק מן הדין והלך לו ואז עשה השליש שצנייהם מעשה צחצחת הצורר הנשאר והוסיפו להם עוד שני דיינים אחרים שלא הוצרכו כלל ופסקו פס"ד וכחצו עמם לדצריהם דלא דמי לבא דש"ע ח"מ סימן י"ח ס"ד דע"כ התם העטם שלא יוגמר הדין צפחות ממה שהיו צעפה שיצבו לדון אמנם כשיסיפו דיינים צמספר שהיה מקודם שפיר דמי כמבואר בהג"א פ"ק דסנהדרין יבגאון ז"ל דהא דצרי דלא חזר בהג"א פ"ק דסנהדרין דיוסיפו דיינים אלא בלאחד אומר איני יודע ולא כשנסתלק דין ומש"כ רש"י סנהדרין כ"ע ד"ה אפילו שנים מחייבים כונתי פשוטה דלא ניימא דגם השנים צעמם יכולים לגמור הדין ומשום דאף דאי הוה פליג עליהו הוי בטל צמיעותו

כיון שעתק צעפת אמירת הפסר צסם הנצריים ולא מיחה לומר שאינו מסכים צשחיקה כהודאה ע"ש וא"כ כ"ש צידוק שיצבו שלשתן צלותא חדא והשליש קרא הפסרה והפס"ד שלהם צסם כל הצ"ד לפני הצדדים וגם שלחו הפס"ד אח"כ וחתמו כולם על הפס"ד פשוט דהא הוא הסכמה צרורה על הפס"ד ומעשה חתימה גדולה הוא מכל א"כ ודאי דאין צידם לצטל שזכר הפסרה אפילו היו שלשתם יחד ועי' שו"ת תשורה ש"י מהד"ת סימן קס"ו. ולכן כיון דלא ערערו על הפסרה חיבך ומיד עכ"פ צעמקים צלותו ענין וגם לא טענו טענת טעות או חונם וכיוצא צו א"כ פשוט דהפסרה היא צתוקפה ואין אדם יכול לצטל את אשר כצר עשאו ואין אחר מעשה צ"ד כלום.

שנית אני אומר דאפילו אם היה להם אחיזה טענה מספקת לצטל הפסרה כגון שהיה להם טעות גמור שלא עשו פשר קרוב לדין או פסרה שטושים שאין לו ראייה או שטר ואח"כ מלא ראייה דודאי קנין צעפות הוא כחש' הרי"ף סו"ס כ"ה שמי שהייצום צ"ד צצועה חמורה ועשו צנייהם פסרה ואח"כ ראו שלא היה חייב אלא חרם סתם יכול לומר אלו היה יודע לא היה עושה פשרה והו"ל קנין צעפות עי' צ"י סימן י"ב צסם צעהע"ט וכ"כ הרמב"ם ז"ל פ"ו מהל' סנהדרין ומהרי"ק שורש ק"א צא' שנחפשו עם אחיו לפטור חלק ירושת אציו על סך מועט שהיה סבור שלא היו נכסים מרובים ונודע אח"כ שהיו מרובים וכחצו שאין צלותו פסרה כלום שהלכה רווחת היא צישראל דכל קנין ומחילה צעפות חוזרים גם השצושה דצר פשוט הוא שאין צה ממש מאחר שהיה צעפות ע"ש ועי' ח"מ סו"ס כ"ה מ"מ גם אם היה כן צידוק צידוק שהפסרה היה צטל אבל הפס"ד השני שלהם אפ"ה אין צו ממש ולא עוד שהשליש והצורר הזה שחתמו על הפס"ד השני נפסלו מלדון עוד צדוק זה לעולם ואפשר שיחתי.

כתב צש"ע חו"מ סימן י"ח ס"ד שלשה שיצבו לדון וסילק א' מהם עצמו אין השנים יכולים לגמור את הדין, וכחצו הרמ"א דה"ה אם נצברו מתחלה יותר מג' ויסתלק א' כמו שנחצאר לעיל סימן י"ג, וכחצו הש"ך דהיינו כשאין יודעים להיכן הדין נוטה אבל אם יודעים יכול להסתלק וכן יגמרו ועי' צ"ח עכ"ל. ומיהו התומים שם חולק על הש"ך וס"ל דאפילו יודעים להיכן הדין נוטה נמי אין השנים יכולים לגמור הדין והנתיבות צציאורים אות א' כתב ג"כ כהתומים וציאר העטם דצעפת גמ"ד צעי שלשה משום דילמא חזו זכיתא ויאמר צעפת גמ"ד כמבואר צצצח דף י' לענין גמ"ד קודם מנחה וכן הסכים עמהם צשו"ת ארי' דצ"ע ח"מ סימן א' וממילא צידוק נמי כיון דהני תרי דיינים השליש והצורר לא קראו את הדיין השלישי כלל כ"ש הוא דאין דיניהם דין. לא מציעא חי עדיין לא ידעו להיכן הדין נוטה ולא נשאו ונתנו אלא לענין פסרה (וע"כ כן הוא דאם כצר ידעו להיכן הדין נוטה נחלקו צו אי יכולין עוד לעשות פסרה עי' ח"מ סימן י"ב ס"ב וש"ך סק"ו שם צסם הש"ג וצנתיבות ג"כ הסכים להש"ך ע"ש וי"ל ידיעתה הדיינים אכתי אינו אוסר לעשות פסרה אפילו להסתביר רק גמר הדין ממש שאמר איש פלוני אחא וכאי וכו' ודלא כהצ"ח שפסק כהתום עי' ש"ך ס"ק ד' שם ובהג' רע"א), אלא אפילו כצר ידעו להיכן הדין נוטה מ"מ כיון דקיי"ל כרמ"א דאפילו לאחר

וע"ז כתב דאזינו כן דלא עדיף משנים מזכים דכי אמר ח"י
הוי כמו לא ישב בדיון וז"ש רש"י ואין תלחא בעינן.

והכנה"ג סימן י"ג ס"ק י"ז כתב על דין הכ"ז מחשבות
הרש"א דכנסתחלק אחד מהם ונפסקה הכזילה הציא
הכנה"ג בשם שו"ת משה מלך דהנשאלים ג"כ המה כדון
שותפים שמת אחד מהם שנתבעל השותפות וימ"ש בשו"ת
הרא"ש כלל ו' סו"א דאם מת אחד הקבל יכולים למנות אחר
הוא מטעם דקבל שטעו אין ציד יחיד למחות כמבואר שם בס"י
ז'. עכ"פ היבא דהוצרכו שלשה כדיון וצקאג"ס אין יכולין
לשנות ולפסוק בפחות וכיון דהיינו שנים נחזי פס"ד בלי לקרא
את הצורך השלישי א"כ הו"ל פס"ד בלא כד"ת ופס"ד זה
בעל ממילא ואין לאלי הדיינים עוד נפסקו בדיון זה געילס
והצורך השני בלא היב עמכם יב לדון זו אם יכולים לנרפי
לד"ת חדש עם היב הפשרה בעל מדינה באופן ה"ל מ"מ אין
הז"ג כעת א"ה.

העולה מדבריו נקולור פשרה שטעו הכ"ד וכתבו הפס"ד
על הפשרה קרוב לד"ת בתקפו הוא ע"פ דהר"ק והכתב
שכתבו בני הדיינים לאחר מכן אין צו שום שו"ת להלכה ע"פ
דהר"ק, והיינו בני הדיינים נפסלו לדון בד"ת זה עוד אם לא
שיקבלו עליהם בני הדיינים כדון קרוב או פסול.

אלו דברי ידידו דרשה"ט וש"ת החותם בלב ונפש למען כבוד
התורה

מנשה הקטן

סימן רנח

**ראובן רצה לפשר עם שמעון ע"י מתוך ורצה ליתן יותר
ממה ששאל ממנו**

מוצא"ש ל"ח למטמנים" התשל"ו ב"י יצ"א

מע"כ ידי"ג הרב הגאון המפורסם בע"ת נו"נ אי"א חו"פ וכו'
בש"ת מהר"ר שלום קרויז שליט"א, אבד"ק אדווארבי בעמח"ס
ד"ש וש"ס.

אחדשכ"ג צידודות נאמנה, ספרו היקר ד"ש ח"ג קבלתי,
והנני בתודה רבה על מתנתו החשובה. ועיינתי בספרו כפי
מוסדת הפנאי ומלאתי צו מלא וגדוש עניינים חשובים, וי"ר
שחכה עוד ליתן מפרי עטו בעתו ויהיו מאורו עדי יבא ינון
ולו יקרת עמים כמות נפשו ונפש ידידו המצרכו בלב ונפש.

ולא ארת שטיינתי בספרו הננו בהערה אחת מה שראיתי בס"י
קל"ז ולא לדון בראובן שכתב משמעון חמשת אלפים
דאללר ושמעון כופר בכל ולצדק רב שיהיה לפשר ע"י שלש
(לוי) בלא ללכת לד"ת או במוצא תלחא אלא ע"י שלש ואמר
לראובן להשלים (לוי) אני מוכן להניח חצי מהתביעה והכתב
ישלם רק 2500 דאללר ויבא הכל על מכוני בדרך השלום.
והלך לוי אלא שמעון ושאלו אם רוצה לפשר בדרך שלום ואמר
לו שהוא מוכן ליתן לראובן התובע שלשת אלפים דאללר. האם
מחויב לוי לומר לשמעון שראובן כבר הסכים על 2500 דאללר

או אינו מחויב לומר לו כך כי מה שהניח ראובן על המחצית
כי לית ליה צריכה ואין זה מחילה וכוח כמחילה בעטות או
שעושה לוי שלא כדון אם יטול משמעון חמשה מאות דאללר יותר
ממה שהסכים כתב החיצע. וכ"ת לאחר האריכות העלה
דמחילת ראובן כוח מחילה ואם יקח לוי החמש מאות דאללר
משמעון הו"ל חמש גול מהכתב. וצ"ס אם דיוני על חמשה
טעמים, ולאחר העיון קלת בהא מילתא לפענ"ד נראה פשיע
ליתבא כאן מחילה כלל ואפשר שיחתי.

וראשונה נדון אפילו לפי שיטת כ"ג ד"ש כאן דין פשר. ויהיה
בדיני פשר קו"ל בשט"ע סימן י"ז דפשרה צריכה קנין
אפילו בזה פניי צ"ד וקבלו עליהם הכ"ד כ"ז בלא קני מידם
יכולים לחזור וכ"ש ציחוד שיתבא בלא הסכמה צ"ד ולא קבלה
צ"ד אלא אמר ליחיד שינסה לפשר ציניהם כל בלא קני מידם
יכול לחזור אפילו בהסכים לפשרה ואפילו לאחר הפסק צידם
לחזור אפילו פניי צ"ד וכ"ש ציחוד כמבואר שם בש"ע. וגדולה
מזו כתב הגר"ש בשו"ת מהר"ש ח"ו סימן ע"ט דאף אם אמר
הנתבע שמקבל עליו לקיים הפשר לא מהני לחייב בדבור בעלמא,
אלא שבהא י"ל דוקא להתחייב אבל לפטור שפיר הו"ל מקום
לפטור מיד שקבל עליו והיה תלוי לכאורה במחליקה הרש"א
והריטב"א שהציא הכ"ז אי מחילה עישה קנין או שהיא סילוק
רשות, וקלת היב אפשר לדחוק ולישב שיטת כ"ת לפי דעת
המהרש"ל בתשובה סימן ד' דהיבא שמתמנם בזה לפני צ"ב
וקבלו עליהם לקיים כפי אומר דעתם אף בלא קנין אינו יכול
לחזור וא"כ הכ"ז אפשר כיון דלוי אינו צ"ד הו"ל כהא דרש"ל
ומהני אף בלא קנין.

איברא דנראה פשיע דנידון דידן לא דמי לרש"ל נמי דהתם
בדיני דרש"ל עכ"פ בזה שניהם וקבלו עליהם לקיים מה
שיראו בני צ"ב אבל הכא מעולם לא קבלו עליהם את לוי
שיפטר הוא ציניהם כפי אומד דעתו אלא שיהיה המוציא
והמביא ציניהם ויראה כמה שיוכל לפשר ציניהם לפי ראות
העין אבל לא שיהא הוא המפשר וכשיצוהו לעמק השיב יגיד
לשיניהם וחס כרונם יעשו וא"כ כאן ליכא כלל קבלת ענין
לפשרה ולוי באמת לא עשה שום פשרה מדעתו אלא שואל אותם
דעתם ופשוט שאם יאמר להם מה יעשו לא ישמעו לו כיון שלא
קבלוהו על זה.

והנה בשו"ע ח"מ סימן ר"ה ס"ג כתבו וז"ל, פשרה דינה
כמכר ומחילה דינה כמתנה, והקשו המפרשים דלעיל ס'י
י"ב סו"א משמע דפשרה הוי כמתנה או מחילה ולא כמכר
והב"ח ח"י דדוקא בדין מסופק וכל אחד אינו יודע אם יזכה
בדין או לא הו"ל כמכר דהו"ל כאלו מוכר כל אחד הזכות לחציו
שיש לו בתביעה זו בסך שמתפשרים אבל אם יודע שאין לראובן
זכות בדין ובפחדו וכו' פשרה כזו הו"ל כחליבו ויהיב הקנין
וציטול הכל היב מחמת אונם וחייב להחזיר לו מה שנתן לו ע"כ
פשרה זו אם נחזרר החיוב אח"כ הכ"ד בש"ך שם ס"ק ה' וע"י
פח"ש וקא"ח שם סק"צ וכ"כ בשו"ת מהר"ש ח"ד סימן ל"ח
הכ"ד בנתיבות וע"י צ"י בשם הרש"א.

חייב ליתן לו השלש אֶלְפִים דָּאִי הָאֵמֶת הוּא כִּךְ שְׁחִיב לִי שְׁלֹשׁ אֶלְפִים וּכְתָשׁוּי הָרָא"ש וְאִף שֶׁלֹּא הוּדַח בֶּן אֲ"כ חֵיב לִיתֵן וְאִי לֹא אֲ"כ הָאֵמֶת כְּהַתּוֹבֵעַ וְחֵיב לְשֹׁלֵם הַכֹּל וְאֲ"כ כ"ש דְּחֵיב לְשֹׁלֵם עִכ"פ הֵג' אֶלְפִים דְּלֹדְרָבָה אֲפֹשֶׁר דִּיכּוֹל לְהַשְׁבִּיעוּ אֲחִ"כ שְׂבֻעַת הִסֵּת עַל הַשָּׂאֵר וַי"ל דְּלֹא מִיטַע עִכ"פ הַפֶּשֶׁר שֶׁלֹּא לְהַשְׁבִּיעוּ כָּל וְכָן נִרְאֶה.

וּמַעֲתָה נִבֵּא לְהַשְׁתַּעַשׂ דְּבָרֵי מַעֲכ"ג רִאשִׁית דְּבַר כְּתֹב שֶׁסִּדְמֹתוֹ לַמ"ש בְּש"ע ח"מ סִימָן י"א סִי"א בְּהַג"ה בְּצַעַל דִּין שְׁתַּבֵּעַ חֲצִירוֹ בְּעַד דְּבַר מוֹטֵעַ וְהַדִּין רוֹאֶה שֶׁתְּחִיב לִי ע"פ הַדִּין יוֹתֵר מִמֶּה שְׁתַּבֵּעַ אֵין לִי לְדִין לְפָסוֹק יוֹתֵר מִמֶּה שְׁתַּבֵּעַ יֵאֵם פֶּסֶק לִי יוֹתֵר הוּי עֵשֶׂה דִּין וְחֹזֵר וְהִי נִמִּי כִּיּוֹן שֶׁהַתְּבִיעַ אֲחֵר שֶׁמִּפְשָׁר עָלָמוֹ לְמַחֲלֵית הַתְּבִיעָה אֵין לִי לִלּוֹי לִיקָח מִהַנִּתְבַּע יוֹתֵר מִמֶּה שְׁתַּבֵּעַ וּבִיקָשׁ הַתְּבִיעָה. וּלְפַעֲמִ"ד אֵין הַנּוֹשֵׂאִין דִּימִין דְּהִכָּה הַתְּבִיעַ בֹּא לְב"ד לְתַבֵּעַ מֶה שֶׁהִיא חוֹבֵשׁ שֶׁמִּגִּיעַ לִי וְאִינוֹ יוֹדֵעַ כָּל שֶׁמִּגִּיעַ לִי יוֹתֵר וְכֹל מֶה שִׁידֹעַ הוּא תוֹבֵעַ רַק שֶׁהַדִּין רוֹאֶה שֶׁע"פ הַדִּין מִגִּיעַ לִי יוֹתֵר יֵאֵם הוּא אֵינוֹ תוֹבֵעַ אֵין לִי לְדִין לְהַתְּעַבֵּר עַל רִיב לֹא לִי שְׂאֻלִּי מַחֵל לִי אִי יוֹדֵעַ שְׁחִיב לִי מִמָּקֹם אֲחֵר וְכִיּוֹן שֶׁשֶׁ לְתַלֵּית דְּבָרֵי וְהִיא אֵינוֹ תוֹבֵעַ יוֹתֵר אֵין לִי לְפָסוֹק יוֹתֵר אֲבָל בְּדִידִין הִי הַחוֹבֵשׁ תַּבֵּעַ יוֹתֵר בָּרִירָה וְהִיא יוֹדֵעַ שֶׁמִּגִּיעַ לִי יוֹתֵר אֲבָל שֶׁהַנִּתְבַּע כֹּפֵר בְּכֹל וּבְכֹל בְּרִירָה שֶׁרוֹאֶה שֶׁזֶה כֹּפֵר בּוֹ וְרוֹאֶה לְגַזֵּל מִנֶּסֶח לְהַזִּיל כְּפִי הַאֲפֹשֶׁר וְאֵין זֶה בְּכָל שֶׁאֵינוֹ תוֹבֵעַ אֵת שְׁלֵי הַחֵזִי הַשְּׂנִי וְלֹא וְיִיתֵר עַל תְּבִיעָתוֹ אֲבָל בְּאֻמָּה הַכּוֹפֵר וְאֵין זֶה מוֹתֵר מִדַּעְתּוֹ וְלִינִי הַטּוֹב הַחֲזִי הַשְּׂנִי אֲבָל בְּאֻמָּה גְּמִיר וְכֹל פְּרוּעָה שִׁכּוֹל לְהוֹזִיא מִמֶּנּוּ יוֹתֵר אֵין סֶהֱדִי דְּלִינוֹי מוֹתֵר.

וּבְמִשְׁכ"ב עוֹד כ"ג כִּיּוֹן שֶׁאֵין הַשְּׁלִית הַמִּפְשָׁר יוֹדֵעַ בְּרִירָה הַדִּין עַם מִי יְהוּ"ל מִמּוֹן הַמוֹעֵל בְּסֶפֶק אֲ"כ אֵם יֹאמֵר לְהַנִּתְבַּע שֶׁכָּבֵר הַסִּכּוּם הַתְּבִיעַ לְהַחֲזִי נִמְלֵא מִפְסִיד הַחוֹבֵשׁ חֲמֵשׁ מֵאוֹת דֹּלָלָאֵר וְאֵם לֹא יֹאמֵר נִמְלֵא מִפְסִיד לְהַנִּתְבַּע חֲמֵשׁ מֵאוֹת מִסְפֵּק וְכִיּוֹן דִּבִּין כִּךְ וְכִין כִּךְ יִהְיֶה בְּסֶפֶק עֲבִירָה שֶׁל גִּזֵּל מוֹטֵעַ לְעֹזֵר בְּכֹב וְאֵל תַּעֲשֶׂה וְלֹא בָקִים יַעֲשֶׂה וְהַבִּיא רִאשִׁי מִמְחֻלָּקֹת ר"א וְר"י בְּר"ה כ"ח וְעִירִיצִין ק' וְחִצְחֵס פ' נִתְעַרְבוּ מִתָּן ד' בְּמִתָּן אֲחֵת דִּיּוֹתֵר עוֹב לְעִבְרִי בְּכֹב וְאֵל תַּעֲשֶׂה. וּלְפַעֲמִ"ד כָּל הַמִּפְשָׁר בֵּין שְׂבִיעָה כִּךְ הִיא זֶה הִיא הַסֵּדֵר בְּמִי שְׂרִיבָה לְפֶשֶׁר שְׂאוֹמֵר לֹד הַאֲחֵד אֵינוֹ אוֹתֵר עַד כִּךְ וְכִךְ וְלֹא יוֹתֵר אֲבָל זֹאת אוֹמֶרֶת שִׁנְסָה לְהוֹזִיא מִן הַכֹּד הַשְּׂנִי כְּפִי הַאֲפֹשֶׁר שֶׁהִי הוּא מִנְקָשׁ חֲמֵשֶׁת אֶלְפִים וְרַק לֹא יוֹתֵר יוֹתֵר מִהַחֲזִי יַעֲד הַחֲזִי כָּל מֶה שֶׁאֲפֹשֶׁר לְהוֹזִיא וְדָאִי עָלֵי לְהוֹזִיא מִהַכֹּד הַשְּׂנִי וְלֹא דְמִי לְב"ד שְׁעוֹשִׂין פֶּשֶׁר קְרוֹב לְדִין שֶׁאֵזֶה הֵם סוֹמְכִין עַל דַּעַת עֲלָמָם לְפֶשֶׁר כְּפִי הַנִּרְאֶה לָהֶם ע"פ הַדִּין אֵזֶה לְרִיכִים לְחוֹשׁ שִׁיבָה קְרוֹב לְדִין וְאֲפִ"ה כִּיּוֹן שֶׁהַסִּכּוּם אֵין זֶה מִדִּין גִּזֵּל רַק בְּתַנָּאִים מְבֹאֲרִים אֲבָל הַכֹּא פְּשׁוּעַ דְּהַתּוֹבֵעַ לֹא מַחֵל לְהַנִּתְבַּע עַד הַחֲזִי בְּאוֹפֶן שֶׁאֵם יִתֵּן לִי יוֹתֵר יִהְיֶה חֲשֵׁשׁ גִּזֵּל עַל לִי הַמִּפְשָׁר.

וְלִפְנֵימֶ"שׁ נִרְאֶה מִמִּי דְמֶה שְׁתַּבֵּעַ בְּאוֹת ג' כִּיּוֹן דְּקוֹדֵם שֶׁאֵל לִי הַמִּפְשָׁר אֵת הַחוֹבֵשׁ כֹּמֶה הוּא רוֹאֶה לוֹתֵר כְּדִי לְהַתְּפֶשֶׁר בְּדֶרֶךְ שְׁלוֹם וְהַשְׁבִּיעַ לִי שִׁנִּיתָ לִי הַחֲזִי אֲ"כ לֹא יִכּוֹל עוֹד לְקַבֵּל יוֹתֵר וְאֲפִילוֹ יִימָא דְּהוּב מַחֲלֵה בְּעֵשׂוֹת דְּכַה"ג דַּעֲשֶׂה דִּבִּין מַחֲלִיתוֹ מַחֲלֵה כְּמ"ש בְּשו"מ מְהוֹדו"ב בְּשֶׁם הַרְבִּיב"ש סִימָן שֶׁל"ה דְּכֹל

וּמַעֲתָה בְּדִידִין בְּרִאוּבֵן שְׁתַּבֵּעַ חֲמֵשֶׁת אֶלְפִים לְשִׁמְעוֹן הִרִי רֹאזֵבֵן בְּרִירָה שֶׁמִּגִּיעַ לִי הַכֶּסֶף וְשִׁמְעוֹן הַנִּתְבַּע שֶׁכֹּפֵר בּוֹ לִית לִיה בְּרִירָה לְרֹאזֵבֵן וּמִפְשָׁר עֲמוֹ וְרוֹאֶה לְהוֹזִיא מִידּוֹ מֶה שֶׁאֲפֹשֶׁר כְּה"ג וְדָאִי דֹלָא הוּי מִכֵּר מֶה שֶׁמִּקְבֵּל עַל עָלָמוֹ (אֲפִילוֹ מִקְבֵּל פֶּשֶׁר) אֲבָל הוּב מַתְנֶה כְּלוֹמֵר שְׁנוֹתָן לִי בְּמַתְנֶה חֲזִי הַכֶּסֶף שְׁחִיב לִי שִׁמְעוֹן וּמַתְרַלָּה עִכ"פ בְּחַזִּי וְאֲ"כ פְּשׁוּעַ דְּמַתְנֶה זֹו הוּ"ל מַתְנֶה בְּע"כ וְהוּ"ל תְּלִיּוֹהוּ וְיִהְיֶה וּמִמִּילָא נִרְאֶה פְּשׁוּעַ דָּאֵם לְאַחַר שֶׁנִּתְפַּשְׁרוּ עַל הַחֲזִי שׂוֹב יוֹדֵעַ שִׁמְעוֹן שְׁחִיב לִי הַכֹּל וְדָאִי חֵיב שִׁמְעוֹן לְשֹׁלֵם לִי כֹל הַחֲזִי אֲפִילוֹ לְאַחַר הַפֶּשֶׁר אִי שְׂבָחִי עִידִים שְׁחִיב לִי הַכֹּל דְּמֵאִי מִהִי פֶשֶׁר זֶה הִי אִיגְלָא מִילְתָּא דְּבַעֲשׂוֹת נִתְפַּשֵּׁר עֲמוֹ. יֵלֵא מִבְּעִיָּא לַמ"ד מַחֲלֵה בְּעֵשׂוֹת לֹא הִי מַחֲלֵה וְהִי קִיּוּ"ל בְּשו"ע ח"מ סִימָן רמ"א, וְעִיּוֹן שו"ה מְהִירִיט ח"א סִימָן ק"ב יִמְהַרְבֵּד"ס הַבִּיאוּ הַשֶּׁךְ סִימָן ר"ה סִק"ה אֲבָל אֲפִילוֹ לַמ"ד מַחֲלֵה בְּעֵשׂוֹת הִי מַחֲלֵה מ"מ הַכֹּא לֹא הוּי מַחֲלֵה כָּל דְּהוּ"ל מַחֲלֵה בְּאֻמָּה וְלֹא בְּעֵשׂוֹת וּמַחֲלֵה בְּאֻמָּה לֹא הוּי מַחֲלֵה אֲבָל גִּזֵּל דְּתַלְיּוֹהוּ וְיִהְיֶה לֹא הוּי מַתְנֶה וְאֲפִילוֹ לַפְּמ"ש הַתְּשַׁבֵּץ ח"א סִימָן ב' וּמְהִירִיט אֲשַׁקֵּר דְּלִבְסוֹבָרִים דְּמַחֲלֵה בְּעֵשׂוֹת הוּא מַחֲלֵה הִינִי דוֹקָא הִיכָּא שְׂבָחִי בְּעָלָמוֹ עֵשֶׂה וּמַחֵל אֲבָל אֲחֵר שֶׁהִטְעִיב לֹא הוּב מַחֲלֵה וְהַכֹּא נִמִּי מִעָלָמוֹ מַחֵל זֶה אֵינוֹ דְּהִירִי מַעֲשִׂים לֹא מַחֵל אֲבָל בְּלִית בְּרִירָה הַסִּכּוּם לוֹתֵר עַל שְׁלֵי וְלִקְבֵּל כֹּל הַאֲפֹשֶׁר אֲבָל הוּא יוֹדֵעַ שְׁחִיב לִי גַם הַשָּׂאֵר וְאִילוֹ מִלֶּפֶס שִׁיבָה יוֹם שִׁיכּוֹל לְהוֹזִיא אֵת שְׁלֵי.

וּבִאֲמַת כִּי כֹן מְבֹאֵר בְּש"ע ח"מ סִימָן י"ב וּבְנִתְיָבוֹת סִימָן ר"ה סִק"ט שֶׁס וְזוּ"ל בִּא"ד, וְאֵם הַפֶּשֶׁר הִיָּה מַחֲמַת הַכְּחָשׁ כְּגוֹן רֹאזֵבֵן שְׁתַּבֵּעַ לְשִׁמְעוֹן ק' וְשִׁמְעוֹן כֹּפֵר וְנִתְפַּשֵּׁר בְּחִמְשִׁים אֵזֶה אֵם אֲחִ"כ בָּא עִידִים וְדָאִי נִתְבַּעַל הַפֶּשֶׁר כְּמִבְּאוֹר לְעִיל סִימָן י"ב וְכַמ"ש הַרְבֵּב"א בְּתָשׁוּי הַבִּיאוּ הַבִּיב"ס בְּסוֹס"י זֶה מַתְרִי עֲטֵמִי דְּהוּי פְּשָׁרָה בְּעֵשִׂית יֵגֵם פְּשָׁרָה בְּאֻמָּה דְּמַחֲמַת אֻמָּה הַכְּפִירָה הוֹכֵרֶת לְפֶשֶׁר יֵלֵא תְּבִיעַ זִיזִי דֹלָא הוּי רַק כְּהַחֲזִיר מִקָּאֵת גִּזִּילָה וְנִרְאֶה דְּכֹן הַדִּין כְּהִידִיָּה הַנִּתְבַּע אֲחִ"כ עַל כֹּל סֶךְ ג"כ נִתְבַּעַל הַפֶּשֶׁר דְּהוֹדָאֵת בְּע"ד כְּמֵאָה עִידִים דְּמִי אֲבָל אֵם לֹא הוּדַח רַק עַל סֶךְ שֶׁנִּתְפַּשֵּׁר עֲמוֹ כְּגוֹן שְׁתַּבֵּעַ ק' וְכֹפֵר וְנִתְפַּשֵּׁר בְּנִי וְאֲחִ"כ הוּדַח עַל ג' וְכו', מְבֹאֵר בְּתָשׁוּי הָרָא"ש כָּל ע"ב סִימָן ה' דְּהַפֶּשֶׁרָה קִיּוֹם זֶה לֹא הִי הַכֵּרֶת הַאֻמָּה דְּאִימֵר הָאֵמֶת כִּךְ הוּא רַק מַחֲמַת שְׁתַּבֵּעַ יוֹתֵר כֹּפֵר לִי וְכַשֶּׁתְּרַלָּה עַל הַסֶּךְ כְּפִי הָאֵמֶת הוּדַח לִי ע"ש בְּרָא"ש וְהֵגֵם שֶׁהַנִּתְיָבוֹת פִּקְקָה קָאֵת בָּזֶה. מְבֹאֵר כְּדִבְרֵינוּ דְּהִיכָּא דְּתַבֵּעַ מֵאָה יוֹתֵר כָּל וְנִתְפַּשֵּׁר הַפֶּשֶׁר הַזֶּה אֵינוֹ קִיּוֹם דְּהוּ"ל פְּשָׁרָה בְּאֻמָּה וְאֵינוֹ כָּלֹם זֶה מִמֶּשׁ נִידוֹן דִּידִן בְּחִמְשַׁת אֶלְפִים.

אֵלָּא דְּלִמְדֵנוּ עוֹד מִתָּשׁוּי הָרָא"ש וְהַנִּתְיָבוֹת הִנֵּ"ל חֲדָא מִילְתָּא מֶה שְׁנוֹגֵעַ לְדִידִן שֶׁאֵם הִיָּה מוֹדֵעַ שִׁמְעוֹן עַל הֵג' אֶלְפִים שֶׁהוּא חֵיב לִי אֵזֶה לֹא הִיָּה יִכּוֹל רֹאזֵבֵן לְהַשְׁבִּיעוּ עַל הַשָּׂאֵר אִף דְּהַפֶּשֶׁרָה הִיָּה בְּאֻמָּה מ"מ יֵם לוֹמֵר דְּהָאֵמֶת הוּא שְׂאִינוֹ חֵיב לִי אֲבָל ג' אֶלְפִים מֶה שֶׁתְּרַלָּה לְהַשְׁבִּיעַ לִי וְאֵם לֹא הוּדַח לִי עַל הֵג' אֶלְפִים אֲבָל נִתְפַּשֵּׁר בְּנִי הוּדַעַה נִמִּי אֵינוֹ יִכּוֹל לְהַשְׁבִּיעוּ עַל הַשָּׂאֵר שֶׁהִי לֹא הוּדַח כָּלֹא אֲבָל אֵם בָּא אֲחִ"כ עִידִים פְּשׁוּעַ דְּחֵיב לְשֹׁלֵם הַכֹּל וְאֵין זֶה מַחֲלֵה כָּלֹא וְגַם עַד שְׁלֹשֶׁת אֶלְפִים מֶה שְׂרִיבָה לִיתֵן בְּרָאוּטוֹ הַטּוֹב נִמִּי וְדָאִי חֵיב לִיתֵן לִי אֲבָל דְּי"ל כֹּאֵן מִמִּי

סימן רנ"ט

ביאור דברי רש"י מכות תדע דאלו הרגו לאו קנסא הוא

כ"ב מרחשון התשל"ד בני יצ"א

מע"כ אהובי ידידי ש"ב מופלא ומתפלג ח"ו משה שפיר קאמר
בן שחצו יפה וטאה וכו' כש"ת הרה"ג משה שמואל חכהן
שליט"א, ר"מ בשיבת איטרי ירושלים ת"ו.

אחרונה"ט וש"ת צידודת נאמנה וכו',

ובדברי תורה מה שחמם בדברי רש"י מכות ב' ע"ב ד"ה
חדע שכח דקנסא הוא שכרי העדים המעידים כנפש לא
הרגו ולא נהרג אדם על פיהם ונהרגין ומשלמין ממון משמע
דדוקא משום דלא הרגו הוא דהו"ל קנסא אבל אלו הרגו לא
היה קנסא וזה סותר למש"כ בסמוך דף ב' ע"א ד"ה מ"ט
דנעידנא דקא מסהדי דכל שלא הועד עליו צ"ד חילי הוה
אחי ומודה היה מופטר נמצא שם היו מחייבים מיתה את
מי שאינו ראוי למות ע"כ מצוה דככל חייבי מיתה הו"ל קנסא
ולכן מהני הודאה לפטור דאל"כ מה משני אכתי גברא לאו
בר קטלא הוא עכ"ל בקל"ת ביאור משלי והדברים ראויים למה
שאמרם.

ומה שנלפענ"ד חדא לפמ"ש הרמב"ן והריעצ"א כאן ועוד
ראשונים דאע"פ דכי שילם כבר נמי איכא חומה ומשלמין
כיון דכי לא שילם נמי משלמין קנסא הוא ועיי' בהכות מהר"ן
חיות שכח דאף לשיטת הרמב"ם פ"ב מה"ע דזממון לא
אמרין כאשר זמם ולא כאשר עשה מ"מ גם בלא שילמו חייבין
ע"כ היו קנס וכח כן מדעתיה דנפשיה, ובאמת כי כן מצוה
בראשונים ז"ל. אמנם כן כי ו"ל דיוק רש"י נמי רק לדיוק דכיון
שהמעידים לא הרגו נפש ולא נהרג אדם על פיהם ונהרגים
מהם שמעיין דקנסא הוא דאי נימא דחיוב הוא א"כ כל שלא
עשו כלום למד יכירו וכיון דשמעיין דקנסא הוא ממילא אפילו
הרגו נמי כבר ידעיין דרק קנסא הוא כיון דנהרגין גם הכי
דלא הרגו ולא עשו מעשה. ולפי"ז ליתא לדיוק כ"ת דדוקא משום
דלא הרגו הוא דהו"ל קנסא אלא אדרבה מדלא הרגו שמעיין
דאפילו היכא דהרגו נמי לא הוה אלא קנסא וממילא אחי שפיר
רש"י לשיטתו דכיון דשמעיין בעדים זוממין דמיתה בהם הוא
מדין קנס אפילו היכא שהרגו הנפש א"כ שמעיין דין מיתה
צ"ד הוא קנס בכל מקום בין הרגו ובין לא הרגו וא"כ ברואה
נמי דין מיתה היה קנס ושפיר כתב רש"י דף ב' דאילו היה
מודה היה נפטר.

ודא קושיא שהקשו שם החוס' לרש"י דא"כ כל חייבי מיתות
וידו ויפטרו באמת הא קושיא גופה תקשה בעדים זוממין
דלכ"ע קנסא וכמ"ש ר"ע ובזא ודאי לא פליגי החוס' וא"כ
איך אפשר שיקדימו עדים זוממין לאותה מיתה הא לעולם ילכו
ויידו ויפטרו וא"כ תקשה קושיאם שהקשו לרש"י תקשה להו
לדידהו נמי כל עדים זוממין ילכו ויידו ויפטרו ועיי' ערוך לגר
שהקשה כעין זה. וע"כ דלא חיישינן לה דלא שכח שיודה הכ"ג
בשאר חייבי מיתות ואדרבה בהם יותר לא שכח דבעדים זוממין
עכ"פ יודע שיש עדים שהזימום וחס להם ויודה שיפטר אבל

שטעה דדין מופיל מחילה בטעות. ולפענ"ד לא ידענו מאי
טעות דדין איכא הכא לא טעה לא דדין ולא בפשרה אלא שאין
לו צריכה שזה כופר לו הכל ואין לו ענה אחרת להליל ממנו.
גם מה שכחצ באות ד' דהחוצה היה עכשיו כמו מארגעטש
שיש לקנותו במחיר נמוך ולמשל זה החוצה של חמשת אלפים
דאללאר עומד למכירה בעד החצי ואם הנתבע לא יתן כלום
ואדם אחר רואה ליקח החוצה מיד הנתבע בעד החצי והוא יתבע
מן הנתבע כמה שיכול עד חמשת אלפים דאללאר בודאי ימכור
לו הנתבע בשמחה נמצא דהחוצה שזה עכשיו רק החצי מהחוצה
שחוצה ואם לא יאמר השליח להנתבע שהחוצה יכול לפרוע בעד
החצי רק יקח ממנו עודף חמש מאות יש חשש שיעבור על אלו
דלא חנוו איש את אחיו שמוכר לו דבר שהוא שוה 2500 דאללאר
בעד ג' אלפים דאללאר עכ"ל.

ומאד תמהני על הדמיון דאם הוא דומה למארגעטש והנתבע
דומה לאדם אחר מן השוק והנתבע מוכר לאדם אחר מן
השוק הרי האדם מן השוק לוקח המארגעטש כולו של הנתבע
וילך ויגבה לפנמו כל החמשת אלפים וא"כ בפנמו מודה מעב"ג
דמוכר לא מחל על החצי האחר דאל"כ האידך יכול הלקח השני
לגבות כל הכסף כפי יכולתו הרי המוכר כבר מחל על החצי
אלא פשוט דס"ל דלא מחל אלא שאינו יכול לגבות וא"כ האידך זה
המפטר שהוא לוי לא ילך ממון של זה המוכר כלומר הנתבע
שיוסף שאינו רואה למחול אלא שאינו יכול לגבות ופשוט שאם
ימכור החוצה שלו לאחר אפילו בשביל מאה דאללאר יכול לגבות
מהשני עד לפרועה אחרונה אם יכירה לו איזה חופן לגבות וכגון
שיביא עדים שחייב לו ולא אמרין מחילה א"כ אטו הנתבע
הוא עדיף מה. גם מה שהביא מדברי השלח"ק במס' חולין
באחד שהבטיח לאחר למכור במחיר הנמוך וציתתים עלה השער
אי יכול לחזור והרמ"א ח"מ סוס"י ר"ד מסיק כהפוסקים
דאפילו עלה השער ציתתים אינו יכול לחזור וא"כ הכ"ג אינו
יכול לחזור ח"ן לו מוכן כלל לפענ"ד, דמאי שייאט"י כאן למי
שהבטיח למכור דבר והלא זה לא הבטיח לשום אדם אלא רואה
לגבות חובו כפי האפשר וכמה שאפשר ואין לזה שום שייכות
עם מי שצרכנו למכור חפציו צרכנו העוב והכא אינו מוכר
כלל אלא רואה לגבות חוב לפענ"ד ברור.

ואמנם גם הא אמת דאין לן אומדנא דמוכח יותר גדול שאם
מי שהוא כופר בכל על הלוואה ורואה מעצמו ליתן יותר
מהחצי המבוקש ממנו לפטור בשלום דברים יש צד ורגלים
לדבר שהוא חייב לו יותר ויותר אלא שאין לנו דין ע"פ אומדנא
ולא כתבתי זה רק למען דעת.

בסימן קל"ג הביא מעשה מהגאון מקאששוי עם הכעל דרשן,
זה היה עם הגאון ר' שאול ברח"ק ז"ל והשני היה לוינו
מפורסם ואני דברתי עם צביה"צ אחד תלמיד הגאון הני"ל שהי'
שם בשעת מעשה. והגאון אמר לו בזה הלשון וזענען מיין חצר,
זי זענען א' רשע מרשע. והנה מחמת חוסר הזמן כעת לא
אוכל להאריך ואי"ה עוד חזון למועד.

העני תודר מעין הפתיחה בברכה ותודה על שכבתי בסרי
היקר, וי"ד שיחה להרבות דעת תורה ויראה עדי יום יתן ולו
יקח עמים ממים לים מכסים, מבדו ומוקירו כערכו הרב, והצטרף
בלב ונפש

מנשה הקטן

בממון דמכיון מאתה טעם מהימן אי מטעם שאמת דצר וכדכריו כן הוא או שהוא משום שידור לחייב עלמון בממון וכו' הודאחו כחייב ומכיון כאילו נתן לו עכשיו בהודאחו ולטעם שידור לחייב עלמון א"כ דוקא בממון אמרינן הודאח צ"ד אבל במיתה א"א אבל לטעם שאמת הדבר אין לחלק בין ממון למיתה והבן.

ומעתה אחי שפיר דברי רש"י ז"ל דכיון דעדים זוממין חייבים בתרתיה דס"ל כהנה"א דרולח נחתיב בתרתיה אחי שפיר שיטת רש"י דף ה' דס"ל דאם מודה ופטר דכיון דמיתה קנס היא אלא דאכתי חקקה הא מודה בקנס יאח"כ צאי עדים חייב היכא דלוינו מחייב עלמון בכלום אלא דבא זה ויגלה על זה היינו דברי רש"י בד"ה דעד דע"ז שפיר חייבים מיתה יחשלומין משום דהרולח נמי חייב בתרתיה וא"כ הרי מחייב עלמון בממון ושפיר אס מידה פטור וא"כ אדרבה מדברי רש"י מוכיח כנ"ל ודו"ק.

ועוד בו שלשיבה, דהטור סימן ש"ג כתב, גב שור של שיתפין ועבחו ימכרו ויורה לאחד מהן יכפר לשני ואח"כ צאו עדים בטבח ומכר משלם להם שכפר חמשה חללי צקר וכתב הב"ח דמייירי בהידור לאחד מהן כשחובצ צ"ד יכפר לשני כשחובצו צ"ד אחר דאלי"כ לא יחתייב לשני דמסתמא כיון דהודה לאחד מן השותפין כאילו הידה גם לשני והקל"ה סק"צ הביא קושיא על הב"ח בשם אחיו דמה צק שכפר צ"ד אחר כיון דהודה כבר ואיפטר צ"ד קמא ואטו המידה בקנס לפני צ"ד ואח"כ חובצו צ"ד אחר יכפר בו יהיה זה חייב זה לא נשמע דכיון דהודה הודה והקל"ה כתב דנראין דברי הב"ח דמלינו צ"ב צ"ק פ"ק ופ"ק דמכות לר"ע דס"ל עדים זוממין קנסא ואם הודו עדים צ"ד ואמרי היזמנו צ"ד פ' פטורין ע"ש וכיון דהזמנו כבר צ"ד ע"פ עדים כשרים ויכא דצאי עדים ואח"כ הודה חייב אלינו דכ"ע ייחזיק משכחה לה מודה בקנס צע"ז לר"ע וע"כ כון דההורה אמרה אשר ירשעין חלקים פרע למרשיע את עלמו אין הדבר תלוי אלא באותו צ"ד שזינן אותו עכשיו ואם צאו עדים והעידו עליו צ"ד ולא גמרו את הדין וצאו וחבצו אותו לפני צ"ד אחר ויורה לפניהם ה"ל מודה בקנס ופטור וצ"ד קמאי שצאי העדים על הקנס שפיר מחייבין אותו דלפניהם אינו מודה בקנס כיון שכבר העידו עדים עליו לפניהם יכן להיפך ע"ש, והנחיצות שם חמה עליו מצ"ק ע"ה גבי ר"ג דחון לצ"ד הודה משמע דאי הודה צ"ד אף שהביא אח"כ עד צ"ד אחר שגפער בהודאח ראשונה אלא דמחלק בין חייבוהו צ"ד קמאי ואח"כ הודה וצין שלא חייבוהו צ"ד קמא והודה לפני צ"ד שני דאז פטור דאכתי ליכא דין חייב על קנס זה קודם שחייבוהו צ"ד ע"ש.

מבואר דהיכי דהודה בקנס ותבעוהו לצ"ד שני דמחלוקת שנואה אי חייב או פטור, והנה רש"י מכות ז' ע"ב ד"ה אין משלמין ע"פ עלמן פ"י אס הזמנו צ"ד ולא הספיק בעל דין להעמיד דין על הזמנת עד שצרחו וצאו צ"ד אחר והודו שהזמנו צ"ד פלוגי ולקמן מפרש טעמא ע"כ, והקשו עליו בתוס' שאין דף ג' ע"א ל"ל שהלכו לצ"ד אחר והודו דהא אפילו צ"ד שהזמנו כל כמה שלא תבעם בעל דין דלא מחייבו עדים אי מודי

בהוצא שהרג אולי חושב שליכא עדים וי"ל דהרי לריך התראה ויודע ודאי שראו עדים, ומיהו עכ"פ אס ק"ו ליכא גזירה שוב הוא.

שנית נלפענ"ד לפי קושית החוס' דף ה' שהקשו לפירש"י דאי הוב מודה מיפטר א"כ כל חייבי מיתות צ"ד יכולים להודות ולפטור עלמן וכעין זה הקשו בתוס' זכחים ע"א ד"ה ע"פ ע"א וליין עליהן הגר"ם ודחקו הרבה לישב שיטת רש"י ז"ל. והנלפענ"ד ומתחלה נקדים קושיא וחקירה אחת קושיא אחת בדיוק לשון רש"י לעיל בד"ה דעד דקנסא הוא שהרי המעידים ננפש לא הרגו אדם ולא נהרג אדם על פיהם ונהרגין ומשלמין ויש לדייק שפחה במיתה ומסוים בתשלומין שכתב לא הרגו אדם ולא נהרג אדם ע"פ וה"ל לסיים ונהרגין ומה תשלומין איכא וצראשונים באמת לא כתבו ומשלמין אלא ונהרגין ע"י ר"ח כאן ועוד, ואי כוונת רש"י היכא שהזמנו לענין ממון שהעידו היל"ל דעד שהרי המעידים ננפש אדם או בממון ולא נהרג אדם ולא שלם ממון ע"פ ונהרגין ומשלמין וזה לפענ"ד דיוק גדול. וחקירה אחת דיש לחקור לפמ"ש הג"ה אשרי פרק הפרה צ"ק דברולח אע"פ דקיי"ל דקס ליה דדרבה מיניה מ"מ אס תפסו היורשים דמי הנרלח לא מפקין מינייהו דמחייב הוא בדיני שמים ומצטיא לן בעדים זוממין אי חייבין לשלם דמי הנרלח או לא מי נימא דכיון דמעיקר דינא מחייב הרולח לשלם אלא דפטור מטעם קס ליה דדרבה מיניה ולכן אי תפסו לא מפקין מיניה וממילא בעדים זוממין נמי חייבין לשלם דמי הנרלח שרלו לחיבו או דלמא כיון דהרולח פטור מטעם קלדר"מ ואין כאן אלא חייב ללאת בידי שמים אין מחייבין לעדים זוממין בזה ונראה לפשט תרווייהו מדברי רש"י דרש"י ס"ל דכה"ג ע"ז חייבין לשלם וז"ש שהרי המעידים לא הרגו אדם וכו' ונהרגין ומשלמין וכוונתו נראה דנהרגין ומשלמין היינו דמי הנרלח שמהייבים לשלם כיון דרלו לחייב את הרולח דמי הנרלח ממילא חייבין הם לשלם וממילא מדויקין דברי רש"י ונהרגין ומשלמין ודו"ק.

וראייתי לרבותינו נוחי נפש לישב פירש"י דאם מודה מיפטר ממיתה והקשו עליו דהרי צ"ק אמרו דאפילו למ"ד מודה בקנס ואח"כ צאו עדים פטור היינו דוקא כשחייב עלמו בכלום וא"כ כאן המודה שהרג את הנפש לא חייב עלמו בכלום וא"כ אפילו נימא דמיתה קנס הוא מ"מ ל"ל חייב במודה בקנס ואח"כ צאו עדים כיון שלא חייב עלמו בכלום וכתב בשו"ה בית יצחק יו"ד ח"א סימן קנ"ח לפמ"ש בהג"ה א פרק הפרה דברולח אע"פ דקס ליה דדרבה מיניה מ"מ אס תפסו היורשים לא מפקין דמחייב הוא בדיני שמים דמי הנרלח נמלא דמודה שהרגו נמי מחייב עלמו בהודאחו בממון ע"י תפיסה עכ"פ או שישלם בעלמו צדא לעשות תשובה וללאת ידי שמים ע"ש אות י"ד. ובתומים סימן ל"ח הקשה על תוס' דלמא כונת רש"י לא מטעם מודה בקנס אלא שמא יורה דצאפי סהדי הרג את הנפש ואז אס יצאו אח"כ להעיד יהיה עשאל"ל כמו דס"ל לרבנן צ"ק דף ע"ה ע"כ והיכא דדוקא בממון הוי זאת עשאל"ל מה שהודה שצפניהם גבז אבל לא במיתה וע"י בית יצחק הנ"ל הסדר הדברים. ולפענ"ד תלוי בטעם דהודאח צע"ד

ית"ש להרוג נקי ולדיק ששז צהשוצה שלמה שגזדה חכמתו
שהעון נחכפר לו ואפ"ה נהרג, וסותר לקרא דונקי ולדיק אל
החרוג.

עוד יש להקשות בדברי רש"י במכילתין דאילו היה אחי ומודה
היה מפטר הרי אן קיי"ל דאין אדם משים עלמו רשע,
ועי' סנהדרין פ' ע"ג ואר"י פלוני רבעני לרזוני רשע הוא
והחורה אמרה אל תשח רשע עד, רצח אמר קרוב אלל עלמו
ואין אדם משים עלמו רשע ופסק הרמב"ם כרצח וא"כ כל
שצא לפניו ב"ד ואומר שהרג את הנפש הרי הוא משים עלמו
רשע והחורה אמרה אין אדם משים עלמו רשע שקרוב אלל עלמו
ואינו מהימן כלל באמירתו והאידך כחז מאה"ג רש"י ז"ל דאילו
היה אחי ומודה היה מפטר, והגם שו"ל שיש עדות שראו מ"מ
עכשיו הרי הוא הוא דמעיד על עלמו ליכא עדות לפניו ואולי
אפילו לא יצאו כלל להעיד ונ"ע. אמנם הנה כתבו הפוסקים
ז"ל דהא דא"ל משים עלמו רשע דוקא בפתחם אלל כשצא
לעשות תשובה מהימן עי' תוס' ב"מ ג' ותוס' יבמות כ"ה פ"ג
וא"ת והאידך נאמן לומר מזיד הייתי והא אין אדם משים עלמו
רשע, וי"ל דכ"ז רק כשצא לפסול את עלמו אלל הכא רואה
לעשות תשובה ואינו רואה להציא חולין בעזרה ועי' ב"י יו"ד
סוס"י קנ"ז בבב"ב כ"ג בשם תשו' הגאונים ובשו"ת שצו"י ח"ג
סי' קי"א דבשציל תשובה לא הוה מאבד ע"ל וה"ה דב"ד רשאין
להכותו מלקות בשציל תשובה עי' רבינו ירוחם הוצא בב"י
הי"ל ובמדרש מלינו בר"ע שחבל בעלמו בשציל תשובה ומשמע
דכשצא לעשות תשובה מהימן. ומיהו עי' מרדכי פ' זה בורר
הוצא בסמ"ע ח"מ סימן ל"ד דחיישין דאיערומי קא מערים
אלל כשצא לעשות תשובה מלקין אותו ועושין לו כפרה ועי' נ"צ
ח' א"ע סימן כ"ז וסי' קנ"ז ודבריו לכאורה סתראי ניהו
ממקום למקום.

א"ל דמעשה נראה לחדש ולשש פירש"י, דהא פירש"י דיכול
להודות ולפטר היינו כנגון זה שהיה עושה תשובה והיה
צא בתשובה וחרטה גמורה וכה"ג הכ"ז דהיה נפטר ממיחה
אם היה שז באמת והיו אנחנו מאמינים ליה וסוד ה' ליראיו
אם כונתו לש"ש כי הרי צא מעלמו בלי שום עדים והתודה בפני
הב"ד מעלמו ומצאק תשובה על חטאיו או ששז מעלמו בכל לבו
וכחיו ונקי ולדיק אל החרוג וצכעין זה הוא מיפטר ממיחה
ומיושצת קושיית החוס' על רש"י דא"כ בכל חייבי מיתות יודה
ויפטר דכל חייבי מיתות אינם עושים תשובה ואינם צאים
לב"ד ולא יועיל הודאתם והא דלא חייש רש"י לשמא יערים
וכדעת המרדכי י"ל צתרי אנפין או דלא ס"ל כהמרדכי
ולבערמה לא חייש או דס"ל דהגם דו"ל שמערים מ"מ הו"ל
ספק נפשות ויפטר ממיחה אם הודה מתוך תשובה קודם שצאו
עדים ורוב חייבי מיתות ודאי לא צאים לב"ד להודות שהרגו
ומיושצת קושייתו דנקי ולדיק על החרוג ולרש"י אחי שפיר
דאז באמת יפטר. ויש לי בזה אריכות דברים אלל שאין הז"ג
כעת ואי"ה עוד חזון למועד להשתעשע בדבריו היקרים עוד.

ובזה תצני ידידו באמת דושה"ט ושת"א ואש"ל, וי"ד שיחבה
ללמוד תורה לשמה וללמודה ולראות בנים ובני בנים עוסקים בתורה
ומצות סאת נפשו ונפש ש"ב המברכו בלב ונפש
מנשה הקטן

מיפטר וצחוס' ישנים כתבו דה"ה דהו"מ רש"י לפרש שהודו
באותו ב"ד שהוזמו אלל דלאו אורח ארעא הוא. ומיהו צחוס'
רבינו פרץ ב"ק דף ה' ע"א כתבו דהיכי דשמעו הב"ד ההזמה
לא מהני הודאתם שאין זה מרשיע עלמו מידי דהוה אצלו עדים
ואח"כ הודה דחייב צקנס אלל כשהצטעם בב"ד אחר אלל שלא
הספיק להצטעם באותו ב"ד מפטר בהודאתם שהרי יכולים היו
לכפור לו עד שיצאו עדים ע"ש. וגראה לכאורה דהא מחלוקת
האחרונים לעיל הוא מחלוקת רבותינו בעלי החוס' דעת
החוס' שאי"ן ותוס' ישנים כנתיבות והחוס' רבינו פרץ
כהב"ח וקא"ה"ת.

ומעתה אי נומא דדעת רש"י כדעת רבינו פרץ מדכתב עד
שצרחו וצאו בב"ד אחר והודו משמע דבאותו ב"ד אין
ביום להודות אלל בב"ד אחר ובב"ד אחר הכ"ג אם צאו עדים
מחייב. ולפי"ז מיושצת קושיית החוס' מרש"י ז"ל דכל חייבי
מיתות ילכו ויודו ויפטרו ממיחה שהרי אפשר יתחייב
בב"ד אחר. שוב מלאחי בערוך לר שכתב ראה לחדש בן מדעתה
דנפשי' ליבש שיטת רש"י מקושיית החוס' ז"ל אלל שדחה אח"כ
לעלמו כיון שלא הוכר בשום מקום דבעינן שידה דוקא בפני
אותו ב"ד ע"ש. אמנם אם הוא ז"ל לא מלא מחבר בשום מקום
הרי אן מלינו מחבר בן שיטת רש"י ובעלי החוס' ר"פ וכנ"ל.

וע"ל ארבעה לו אשיצנו דנלפענ"ד לומר דבר חדש בב"ד, והוא
דהנוצ"ק א"ח סימן ל"ה באלל שצקש תשובה לעונו ר"ל
כתב דאין ספק דתשובה מכפרת על כל עונות ומ"מ בזמן
הסנהדרין אם עבר אחד על חייבי מיתות בב"ד אחר בהתראה
אם שבו עדים ולא צאו לב"ד שנים רבות וצין כך עשה תשובה
והרבה בסיגופים ותעניות לאין מספר יותר ויותר מחשבת
המשקל הנזכר ברוקח ושוב אחר כל התשובה צאו עדים לב"ד
והעיד ודאי שאין הב"ד משגיחין על תשובתו ושורפין וסוקלין
לפי עונש החטא והדבר יפלא כיון שדאי התשובה הועילה
כבר סר עונו והטאתו נחכפרה למה יומת ונקי ולדיק אל החרוג
כתב אלל ודאי גז"כ הוא שאלמלא בן צטלו עונשי חורה בכללן
ואין אדם שיומת בב"ד כי יאמר הטאתי והנני שז ואי ס"ד
שתשובת המשקל היא עיקר התשובה א"כ ודאי שנאמר למשה
מסיני כל עון ואשמה משקלה ומשקל תשובתה לפי עבירה.
ומעתה למה לא יועיל תשובה להלי' ממיחה בב"ד ואעפ"כ כל
עונשי בב"ד לא יצטלו דנחזי אן אם סוגף עלמו וכו' וא"י שאין
לסיגופים עיקר מה"ת ועיקר התשובה היא חרטה גמורה
ע"ש מה שהאריך. ובשו"ת בית שערין למחן כק"ז זי"ע כתב
דאפשר דהכ"ג מעיקר דינא תשובה מוטלת אלל דמ"מ אין לו
לב"ד לשמע לו דלמא ערומי קמערים והארכתי בזה בתשובה
בס"ד.

ולכאורה תקשה לי לדעת הנוצ"י ז"ל, תקשה ליה לדידיה
מה שהקשה להרוקח ז"ל דהא ודאי אמת ויציב דתשובה
מועלת כמבואר בחורה נציאים וכתובים ושני תלמודים ובכל
המדרשים, ועיקר התשובה היא חרטה גמורה וזה אפשר ברגע
אחד א"כ למה באמת ממיחין למי ששז בתשובה ובהרעה גמורה
כיון שהתשובה מועילה וכבר סר עונו והטאתו נחכפר והדירה
קאשיא לדוכתא ונקי ולדיק אל החרוג ואי משום גזירת הכתוב
הא גופא קשיא סוף סוף נקי ולדיק הוא ואמאי גזר חכמתו

סימן רס

הנותן משעק על חוב קרב ר"ה אי שמיטה משמטת חוב

חיי לחדש הרחמים התשל"ב בני יצירא

מע"כ ידידי החינאי הר"ג המפורסם שמו מאפרים ובר כש"ת
מחזיר יחושע נויבירט שליט"א ר"מ בשיבת קול תורה מחדש
ש"ס סולסטה ירושלים ע"ה"ק.
אחר"ש"ת צידודות.

ומה שאל לחדש דלפ"מ שנוהגים בזמן הזה שנותנים שקים
בא"י על חובות וא"כ אפילו חל זמן הפירעון לפני ר"ה של
שמינית ג"כ אין שמיטה משמטת כיון שא"ל לגבות את השיק כי
הבנקים סגורים בערב החג אחר הכהרים וא"כ ה"ל כאילו לא
הגיע זמן הפירעון רק אחר ר"ה עכ"ל.

ולפ"ענ"ד לאחר הסלוחה מכ"ת זה אינו, דאע"פ צבאנו תלוא
מילתא כיון שגביע זמן הפירעון ולא פרע הכי זה משמט
ולמשל אם נשק השיק ער"כ מורכב כ"ח דמשמט דכבר הגיע זמן
הפירעון ואע"פ משום דנתן לו גרע כח. ובר מן דין ה"ל ליכנס
בצוקר לצבאנו שאז ודאי היה יכול להוילאו מהצבאנו וא"כ כבר
הגיע זמן הפירעון בצוקר וכל היום זמן הפירעון הוא. ובר מן דין
א"ל לומר כן דאע"פ מי שחייב ממון לחבירו ויהיה לו ממון מונה
בד שלש ונתן למלוה פתח לקבלת מעותיו מהשלים ואמר השלים
שכאם יבא מלוה במכתב משלו ימסור לו הכסף והגיע זמן
והשלים לא נמלא צבית ודאי דמקרי הגיע זמן הפירעון שצביל
זה הגם שהשלים אינו צבית וככ"נ כן הוא דכרי כלום נתן שיק
להמלוה והשלים מעות צבאנו עבור המלוה והשלים שביימו
הצבאנו אינו נמלא צבית שהוא סגור אצל אין זה ענין של הגיע
או לא הגיע זמן הפירעון.

איברא דלפ"ענ"ד מטעם אחר אינו משמט מי שיש לו שיק
אמעותיו אפילו הגיע זמן הפירעון קודם ר"ה והוא דידוע
מחלוקת רבותינו באחרונים ז"ל צבאנוקאטען ושיינען אי דין
כסף לו או דין שטרות להם לענין פדיון הבן, ועי' שו"ת תשובה
מאהבב יו"ד סימן ל"ב וזח"ס יו"ד סימן קל"ד וצלקוטים סי'
ל' והשיב משה סימן נ"ב וצו"ת חסד לאזכרם וצערך השלחן
סימן ש"ב סעיף י"ח וצו"ת עין יצחק סימן ל' וצחור"א ז"ל
ובה"ח ז"ל צ"ס יו"ד חילוק דבגס דדין כסף לו מ"מ
לענין פד"כ" לא יפדה וצלקוטים שם כתב לענין גבוי כתובת
דאלמנא דאפילו יומא כתובת דאורייתא התשבון ליתן כ"ד
לואלניאע"ר כמו פד"כ" ומכ"ש צאלמנא אם גבה החלי מה
הסך וסך הכ"ל יתן אפילו צעטרות או צמה שהוא רק שגיג
השיו לכנ"ל כי אינו גזכ"כ לשלם במטבע של זורכ כמו צכור
ומעט"ר שני נראה דזוקא צכני צמי של זורכ (ומ"ש צפדכ"כ
דצמי מטבע של זורכ ישבתי צס"ד צמקוס אחר) דצמי כסף
דוקא דלא מכחי שוב כסף אצל צמקוס דלא צמי כסף צמי
כסף כפי ע"ש.

ומערתה נלפ"ענ"ד דבאמת שיק הוא שטר כמו צבאנו נאטע
דכרי השיק הוא רק הממלא על הכסף שרופה ליתן לו והכסף
שוב נתיישב בדבר השיק לא היה אלא (אגרייטנ בלע"ז)
להשליש שלו שיתן לו סכום כך וכך מכספו והמונה אצלו בפקדון
למציאת כח"י זה האבתי ביד השליש המשת וביד הנותן השיק
לחזור בו ולומר להשליש שלא יתן לו המעות אלא שי"ל וכין לאדם

מונה צבאנו על זה וכן ראיתי באחרונים שגלפלו צכ וא"כ מי
שיש לו שיק על חובו והגיע זמן הפירעון של השיק הכי הוא
כאילו כבר גבה מעותיו וצאמת משיק"ר דינא דמלכותא אסור
ליתן שיק אם אין לו מעות צבאנו עליו וכין דצמטכ לא צמי
אלא שיהא כתוב נשלים ויהי כל שיש לו מעות צבאנו ה"ל כבר
פרע הכל ואסור לו להוילאו המעות מהצבאנו שלו כדי שלא יהי
מעות על השיק שכרי המעות כבר ניתן על השיק צכ. ובגס
שלא הוילאו עדיין המעות שלו מה שמגיע לו להמלוה על השיק
אין זה מעלה או מוריד כיון דכלום אין לו רשות כבר להוילאו
מעות זה וא"כ ככ"ג לפענ"ד לכ"ס ה"ל כגבוי ואין שטמכ
משמטת ולא דמי לפד"כ" דנחלקו צו אי שטר צאנוקאטע ה"ל
דין כסף דהכא השיק הפירעון ופירעון השיק ה"ל פירעון כל
שיש מעות צבאנו עליו וידוע דצמדינאיתו נושאין ונותנים צשיקים
כמו צכסף ועכ"פ שיק מאיש מהימן ה"ל ככסף ממנו לענין
פירעון חוב, ולא יעלה על דעת אדם צמי ששצב לחבירו לשלם
לו ציום פלוני ונתן לו שיק שיש עליו מעות צבאנו שלא קיים
השצוב לפענ"ד. ומיכא אם לא היה לו מעות צבאנו על שיק אז
לא ה"ל אלא שט"ח.

עוד תשכתי הרכורי דברים דכ"ג צלאו הכי אינו משמט,
דנראה לפענ"ד צראובן שלוח מעות משמטין והשלים מעות
אלל לוי ונתן לשמטין שיק על סך אותו ממון מיד שקבל השטר
זכר צכמעות שאלל לוי ויהי הוא כבר שט, וצכאי שיק הקוב
לו מעותיו, ויש להאריך צכ ולבציו ראיות אלא שאין צ"ג.
וקתא יש לעיין מדין אפותיקי שנחלקו צו הרמז"ס פ"ט משמט
והסמ"ג לאוין ע"ר דמהני והרמז"ן בציוו הר"ן והרשב"א
צתשובה סימן תתקפ"א דמשמע עי' חו"מ סימן ס"ז וצ"י
וצ"ח שם. ומיכא נראה יותר דשיק ה"ל מעות ממנו צבאנו
נאטע וצפרע צשמיטת כספים דבזמן צכ דרבנן לפענ"ד יש
לסמוך על זה דאינו משמט. *

ובה העי ידי"ד דשכ"ת באר"ה בלב ונפש

מנשח הקטן

סימן רסא

ראובן יש לו טענות על פחורת שמעון אי יכול לעקל
הפחורה

מנחם ציון ובניה ירושלים, וזא יבד בברה מן השמים, את
מע"כ ידידי תה"ג רח"ה חו"ב ג"ג בש"ק ובר כש"ת מחז"ר
עקריבא מנחם פופר שליט"א, בן לאותו צדיק ידי"ד חוב הסון
מה"ר יחנן סופר אב"ד ערליי ח"י אהל שמעון ירושלים
ע"ה"ק ח"ו.

אחר"שה"ש צידודות נאמנה,
מכתבו קבלתי וכוני משיב על אחר מפני הנהיאות וכצוד,
לצב"ד ידי"ג מר אציו הרכב"ל שליט"א שארצי צמכתצו
הרלוף הנחתי את כל שאר הדברים והגני משיב צקילור אמרים
צדבר שאלתי, צראובן שיש לו איכ סחורר ושמשון יש לו דין
ודברים נגדו צנוגע לסחורר זו ואינו רואה שימסר ראובן

וכין שדבצ"ת נתן לו השיק על מעותיו שחייב לו המעות מוחים
כבר מוכנים ביד השליש מיד נתידיב במעותיו לחלוצה חו"ל אצלו
והבים מעותיו לב"ד שאינו מחוסר גוביינא והוא לא יחזור עוד
לדבצ"ח א"כ שוב אין שמיטה משמטת.

דיש חקנה חרס הקדמונים שלא לעקל פקדון וכלואה משני חציתא הלוואתו ומשמע דחקנה הקדמונים הוא שלא לעקל בכלל וזמיהו כחז שם דמקומות מקומות יש זכא יש נוכגין שלא לעקל כלל ויש נוכגין במלמדי תנוקות דוקא שלא יעכזו הספרים ע"ש, ובזה"ד סימן ש"ה באריך הרבה זכא ועי' משנה הלכות ח"ה סימן רי"ג שהארכתי קלה דבדריי. עכ"פ הדבר במחלוקת שנויה אי מעקלין דזה"ל, ומיהו בש"ע ח"מ סימן ע"ג כחז דנשחרב המנהג לעקל המעות אפי"פ שאין צו לורך כולי האי וכחז בסמ"ע פי' ממח שמעקלין לורך נמשך ונשחרב שמעקלין אפילו דבר שאינו לורך כולי האי ע"ש ונש"ך מח שהציו בשם הי"ש.

ובשור"ת דברי חיים להגה"ק מלאח ח"מ סימן ז' הביא דעת מהרנ"ח בחשו"י סימן ק"מ דדבר דלויכא ספק דילמא לא יבא לידו גיבוי לעולם אין מעקלים וגם זכא חלקים עליו וכמו שמנהג שלנו דאפילו על טענה כל דהוא מעקלים ומ"מ נ"ך עכ"פ אמחלח במבואר בחשו"י מהרי"ל ז"ל ואפילו להפוסקים דמבואר בנכ"ג ע"ג דאפילו בלא אמחלח מעקלין מ"מ להכריח להשלים משותף על טענה שאינו ברור ואין אמחלח לית מאן דפליג דלא יוכל לעכז טענותיו עדי ישלים משותף כי דין זה דעיקולי חידוש הוא ואין להוסיף עליו במבואר במהרש"ד"ם ז"ל ועי' חב"ד סימן ש"ה כ"ל דכל המעקל נגד החקנה הו"ל כחובל כלי אוכל נפש ואפילו לפי מנהגינו דנוכגין לעקל מ"מ דוקא היכי דפליגי בכסף או בשוה כסף אבל היכי דפליגי ארחיים גופיה זה אומר ידידי הוא זה אומר ידידי הוא פשיטא שמוציאין ועושין דין בניהם ועי' חשו"י ח"מ סימן ר"ד. ולפי"ז אי פליגי אסחורכ גופיה י"ל דמעקלין ועושין דין צינייהו כיון דפליגי בעלם הדבר.

אך כל זה אי יש כאן טענה ברורה ועכ"פ אלו היה נראה דליתמות מלד הנחצב ורגלים לדבר שראובן רואה להבדירה משמעון או שידעין שהוא בעל דין קשה בלויכא אופן שהוא שיראו הב"ד חקנה בדבר אז אפילו אינו מחויב מדינה מ"מ אפשר שיעקלו אותו מכה חקן העולם. עי' גיטין ל"ו ע"ג אמר ר' ינחק וכו' ר' אליעזר אומר מהבא אלה הנחלות אשר נחלו ועי' רש"י וי"ש"ש שם דר"א עדיף מדדבי ינחק ולא פליגי אלא מעדיף ועי' גיטין נ"ה ועל חטאת הגזולה מפני המחצה ובמהר"ק שורש א'. וחידושי במקום אחר דכ"מ שראו ב"ד חקנה לכל העולם יש כח בידם לחקן כן מקרא דר"א דאלה הנחלות אבל הכא כיון שהנחצב טוען הנוי מוכן בכל שעה לעמוד לדין הורה דבר טענתו וקא מח שמגיע לך אם מגיע לך כה"ג ודאי דאין מעקלין דאי לא חימא הכא א"כ כל אדם שיראה סחורכ אלל חצירו לא עשיר שיש לו סחורכ ויביה מקנא צו ילך לב"ד ויעקל סחורכו בטענה ומענה ויאצד סחורכו של חצירו ודרכיה דרכי נועם.

שוב ראיתי במכתבו שכתב שברור שחציתא שמעון צנוק הסחורכ אינה רק עבור דמיה ולא שרואה להשחמש צנוק הסחורכ עצמה. ולכן לפענ"ד פשוט דלא מציעא אם אין טענתו על הסחורכ אלא על הדמים וריוח ששכח אז פשוט שאין טענה

הסחורכ עד שיעמוד עמו לדין חורה, וראובן הסכים לעמוד עמו לד"ח כפי צקשתו רק שהוא טוען שאין לעקל עליו הסחורכ שלו שלא יוכל למכרה שהשקט צה הון רב ואם יפסקו הב"ד שדין עם ראובן א"כ שפיר מכר ואם יפסקו הב"ד ליתן לשמעון חלק המגיע לו יתן לו ראובן צלי דמיו צין שיביה לו עוד מסחורכ וז' לא לא ראובן ופלה אח שמעון כפי אשר יושח עליו צב"ד. עוד הוסיף ראובן לאמור כי הדבר ידוע שהנכו עתיד נכסין ויש לו רכוש גדול וידוע שהוא ציית לדינה וממילא צידו לקיים פסק דין. עוד הוסיף ראובן ליתר שאת וכלך לצי דינא ומכר מודעם לפניהם שהוא מוכן ומרואה ומחייב עצמו לעמוד לד"ח בכל מה ששמעון חמין אוחו ויקבל עליו הדין צלי שום טיכוב. וטחא נפשו צשאלחו אם הדין עם ראובן או שמעון, וכ"ח צין לח"מ סימן ע"ג ס"י, מ"מ מספקא ליה, א' אי דוקא צהמיו לד"ח אז עד שיעמוד לד"ח אפשר לעקל או אפי' צלי שקראו שמעון לראובן לד"ח וכול לקבל עיקול על הסחורכ (צ' אי יש קצב לעיקול זה ליתן זמן מהיום לשמעון שיחמין אח ראובן לד"ח או שאין שיעור וקצב לזה אלא כל זמן שיראה שמעון ויבא נוח לו לעמוד לד"ח עד החס יקבל העיקול עכ"ל.

ופתיתא מכתבי הנוי מתנה שאין אני כותב זה לדינא, כי צדיני ממונות שמע צין אחיכס כחצי. אמנם למען ידידות מע"כ מר אציו הרהב"ל שליט"א גם כי ידעתי שמחצב צדיניו ולכן אשחשט קלה צבא שמחחא להלכה כפי מוסח הפנאי ואח כבוד מר אציו הרב הגאון שליט"א לקרב או לרחק.

ולפום ריבטא היה נראה לכאורה דחלוי אם שמעון טוען שרואה בסחורכ זו דוקא או שרואה צדמי הסחורכ או הריחו שיואל ממנה דאם טוען על הסחורכ זו א"כ פשוט דאין טענה ראובן שישלם לו לאחר שימכור שברי הוא רואה בסחורכו ולא צממונו ואולי י"ל צזה כיון דהסחורכ חדשה היא אין נפ"מ לשמעון דוקא בסחורכ זו ולומר אדם רואה צקב שלו ואם יראה דוקא סחורכ כזו אזי ציד ראובן לקנות לו עוד סחורכ כזו ולהחזיר לו. ובש"ע ח"מ סימן ש"א הביא מחלוקת הראשונים דעת הרמ"ה הביאו העור דהמשכיר חמור להצירו ואמר לו חמור זה אין יכול לדחותו ולומר לו חמור אחר אני נותן לך או ספינה אחרת וכיוצא צזה, ודייק לה מצריחא דהשוכר אח הספינה ועצבה לה צחאי דדרך (צ"מ ע"ט) והרמב"ן והרשב"א ז"ל כחז דבא צריחא לאו למימרח דמשיקרא אם ראה להחליף יין זה ציין אחר אלא שמואל כאן קפידא שטענה ספינתו צים ויש לו ריוח צקפידא ע"ש ובש"ע שם, וכן דעת הרא"ש דצטלמא יכול לשנות ועי' צ"י וי"ש"ש שם ס"ב וסמ"ע וי"ך שם וא"כ י"ל הכ"י כיון דלא שצב לה עוד בסחורכ זו ואדרבה הרי עדיין אלל ראובן מאי נפ"מ אם נותן לו או אחרת כיוצא צזו וליכא למימר קפידא בסחורכ זו דוקא וי"ע.

ולעצם הדין הנה צגמרח צ"מ שלהי פרק המקבל גרסין ההוא צברא דחצל סכינא דאשכנחא מחצירה אחא לקמי' דאציי א"ל זיל אהדריה דהו"ל כלים שששים צו אוכל נפש וחסא קום צדינא מלה רבא אמר לא לריך למיקם צדינא מלה ויכול למען עד כדי דמיוח ועי' רש"י שם, והמרדכי ס"ס המקבל כתב

זרשות אבל על טעם הפירות הוא מקפיד אבל צמחול הוא מחנן על טעם הפירות עכ"ל.

יפה העיר זה לשיטתו וכנראה דפי' דאכלה חרי שנין או חלת הכוונה דאכל הפירות ממש וזאם לא קפיד לא היה לו לחזור. אמנם לפענ"ג מה דפשיטא ליה דרבא מייירי זבא דקאמר בשני שנים דהפירות כבר אינם צעולם וגאכלו אינו מוכרח לומר כן ואדרבה מדויק לשון הגמרא בלשון דרב נחמן דדרא ארעא והדרא פירי משמע דהפירות הם צעין אלא האוכלין ולכן לא קאמר הדרא ארעא ומה שאכל או מה שנהנה ומה שאמרו דאכלה חרי שנין או חלת הכוונה בזה שקבל פירות השדה של חרי שנין אבל לאו דוקא אכלן ממש זה היה לפי הבה"א דרבא ואיכ"נ היה יכול לומר ולשנות בדליכא פירי אלא דכיון דממילא ע"כ דרז ציה רבא לגבי היכי דאיכא פירי ולכן לא חש להקשות בזה עכ"פ.

איברא דאני מסתפק בעת כה"ג דאכל פירי שחי שנים דאמר רבא דלא קפיד אינש אבל לא מחיל וצלישית מוחה דאפשר דכה"ג הוצרך הדבר למפרע דלאינש זה לא מחיל כלל והכי פירושו שחא קמייחא לא קפיד תרתי לא קפיד היינו צמי שאינו אוכל אלא שנה חדא או שחי שנים אבל מי שאוכל ג' שנים קפיד עליו גם על הראשונים דלא ראה שיחזיק בנכסיו ולכן קפיד על הכל וממילא אפילו מה שאכל לאו דידיה אבל דלגציה ה"ל קפיד אפילו חרי שנין הראשונים והכי פי' שחא קמייחא לא קפיד אם לא אכיל רק שנה אחת וכן תרתי לא קפיד דחושב מקרה הוא שאין לו אבל כי אכל חלת קפיד על הכל והדרא ארעא והדרא פירי דמטולם לא ויתר ליה. וכ"ש הוא ממ"ש הרמ"א ח"מ סימן רמ"א דמחילה בעטות אפילו קנו מידי לא מהני דהבא הוצרך הדבר דמטולם לא ויתר דרך חרי שנין לא קפיד אינש אבל אג' שנין קפדי ועי' מהרי"ט ח"א סימן ק"צ ומהרי"ק שורש קצ"ט. אלא דלפי"ז נריך לחלק בין מחיל לקפיד דצמחיל אמר רבא דלא דדרי פירי וי"ל דאדרבה פירי גם בזה מהדר אלא מחיל ליכנס כפי' רש"ם שם שנין עליו כ"ג ודו"ק כי קלרתי בזה.

ועיין צ"ק דף כ' ע"ב ורמי בר חמא סתם פירות זבא ר"ה אפקורי מפקיר להו וצחוס' שם לאו לגמרי דא"כ אפילו מה שנהניא לא משלם אלא מחייאש מהם שצבור שיתקלקלו מחמת שרצים דורסים עליהם עד שלא יצואו (אלא) לדמי מה שנהניא ע"ש ויש לי בזה אריכות דברים. ועוד שם דף ס"ו דאפילו יאוש גמור לא הוי כהפקר ע"ש חוס' ד"ה כיון ועי' נחיצות ח"מ סימן רס"ב סק"ג.

אל"א דבעיקר פי' הגמרא צ"ב ה"ל עי' שו"ת מהרי"ט ח"מ סימן מ"ה שאלא השואל לדייק דשחיקה לחוד הוי מחילה מהא דרבא דשחא קמייחא מחיל אינש תרתי מחיל ג' לא מחיל ומדקאמר מחיל אלמא דשחיקה לחודא הוב מחילה ואע"ג דבמסקנה לא קיימינן הכי היינו משום דס"ל לר"י דלא מחיל הא אי מחיל אפילו דשחיקה מהני וכן נראה מפיו רש"ם שפי' לא קפיד אינש וכו' על מה שזה יורד לחוך שדכו ומיכו פירי לא מחיל דמשמע אף לפי המסקנה דעממא משום דלא

שמעון כלום שהרי ציד ראובן לשלם לו דמי הסחורה אם יחייבו אותו צ"ד והו"ל ככל צע"ח כיון שהוא אינו מסרב לד"ת לא שייך כאן דין שיקול כלל כ"ז שאין רואין בו זד אלימות או צדוצ נכסי וכ"ש הכא דראובן טוען הריני מוכן ומזומן לילך לצ"ד ושמעון הוא שלא צא לצ"ד וכל היכי דאין העיכוב מלד ראובן ודאי אין לנו לעקל נכסיו כלל ואמרין קיטרא חזינן הכא דרואה שמעון לקלקל נכסי ראובן כנלפענ"ד פשוט.

ור"ק להתלמד במקום אחר מה דקמציטא ליה עוד אי צ"ד מעקלין הסחורה אם זה דוקא עד שיעמוד הלד השני לד"ת או עד לאחר קיום הד"ת וגם זה פשוט דעד לאחר שיקיים פסק צ"ד ואם שמעון מעכב ואינו צא לד"ת בלי טעם נכון הנראה לצ"ד פטרינן ליה כנלפענ"ד.

ובזה הגני ידידו דושה"ט וש"ת, וי"ר שיזכה ללמוד תורה לשמה לחסארת אבות סאות נפשו ונפש ידידו המברכו בלב ונפש מנשח הקטן

סימן רסב

חילוק בין חיבי דמחיל אינש ובין לא קפיד

א' וירא התשל"ה בני יצור"א

מע"כ ידידי נפשי הרב הגאון המפור"ג א"ח גר"ג אי"א כש"ת וכו' מהר"א קפשיץ שליט"א, ראש ישיבה ביישיבת הגאון מטשעבין ירושלים תר"א.

אחרשכ"ג בידידות נאמנה,

יקר"ת מכתבו קבלתי בזמנו ובעת קיבל תשובתי ע"י צ"א הב' שלום לצי נ"י הלומד ציטיבה שם, ואגב צבקש מכ"ג לשים עינו הפקוחה על צ"א ה"ל כי אי"ה לגבאר רבא יתעבד והנני מקוה שאינו מצטל הזמן.

ובר"ב תורה אשר העיר בצפרי משנה הלכות ח"ה סימן רל"א שכחתי לחלק בין חיבי דמחיל אינש להיכי דלא קפיד דצמחיל אינש עושה קנין ועשה שלו ובלא קפיד אינו נעשה שלו והבאתי ראיה מגמרא צ"ב כ"ט דאמר רבא שחא קמייחא מחיל אינש תרתי מחיל חלת לא מחיל ואמר ליה אבוי אלא מעשה כי דררא ארעא חיבדר לצר מפירי אלמא אמר רב נחמן הדרא ארעא והדרי פירי והדר ציה רבא ואמר אלא שחא קמייחא לא קפיד אינש תרתי לא קפיד חלת קפיד. והנראה חילוק בין מחילה לקפידא דצמחילה לא הדרא פירי ובלא קפיד הדרא פירי, וכ"ג תמה דהא צורר שאם אדם לא קפיד על פירותיו וצא חצירו ואכלם שהוא פטור מלשלם אפילו להנוצ"י דדוקא אם החפץ צעין בזה כתב הנוצ"י שאע"פ שאינו מקפיד מ"מ אינו נעשה שלו כיון שלא הפקירו אינו יכול לזכות בו אבל כשהחפץ אינו צעין כגון שאכלו כיון שבעל החפץ אינו מקפיד ליכא שום חיוב על האכלו וא"כ בשני השנים דקאמר רבא דלא קפיד הרי החס אינו צעין א"כ בלא קפיד נמי אינו חייב להחזיר אע"כ דהחס לא קפיד כמ"ס רש"ם דלא קפיד על שירד לחוך שדכו שלא

הגינה אמר להם בני השליכו מעליכם ואני נותן לכם כפלים
במעשר לא מפני שפניו נרה אלא מפני שאמרו חכמים אין נוהגין
פאה לירק ופירש"י משום דמפקע ליה ממעשר דכתיב וצא
הלוי וכו' ולא פאה שיש לו נחלה עמך דהפקר נינהו, וכן
בשביעית דהפקר פטור ממעשר, והקשו התוס' דמ"מ ליפטר
ממעשר מפני שהפקירם והפקר פטור ממעשר וי"ל כצ"ח וכו'
וכתב המהרש"א דלא ניתא לכו לפרש כנראה מפירש"י משום
דמפקע ליה ממעשר וגזל אח הלוי דא"כ ליתני נמי דלא יפקיר
משום דמפקע ליה ממעשר אלא דכל דמפקע ליה ממעשר לפי
טעותו דסבורין שהוא פאה גמורה ואוכלין אותה בטיבולה.

והנה לפי קושיית התוס' אכתי חקשה הגם שלא הפקירם כיון
דלא מקפיד אפאה זו לכ"ע א"כ אכתי יהיה פטור מן
המעשר דאז כבר הו"ל הפקר אפילו לא הפקיר וי"ל משום
דהו"ל בטעות וא"כ בהקפדה נמי מה שאינו מקפיד מפני
הטעות הוא וי"ל.

איברא דלפירש"י שפי' משום דמפקע ליה ממעשר חיפוק ליה
דבכא ליכא הפקר וכמו שהקשו התוס' וא"כ איכא מכשול
ממש וגם בזה צוהיין שנתן פאה לירק ומלאן אצוי ואמר להם
בני השליכו מעליכם ואני נותן לכם כפליים למה לא אמר להם
בני עשרו מה שעליכם מפני שאמרו חכמים אין נוהגין פאה
לירק ולמה אמר השליכו מעליכם ואני נותן לכם כפליים במעשר
ועוד לפמ"ש התוס' לפי תי' ה' דהפקר בטעות הוא א"כ
באמת הני עניים אוכלי גזל הוי דהרי צנו טעם צור ולא הוי
הפקר כלל וא"כ הו"ל לומר השליכו מעליכם שזה גזל אס'
הפאה של צנו היתה, ואס' משל אצוי נתן הו"ל ליתנם במחנה
וליעשרו, אמנם נראה דמשום גזל לא חשש דכיון דלא קפיד אמה
שנטלו לענין גזל לא הוי גזל מידי דהוה אנותן מתנה מטעם
אלא דלענין הפקר לא הוי הפקר וחייב במעשר הרי דאינו
מקפיד והפקר תרי מילי נינהו.

וילא אכחד מעשי דמה שכתב המהרש"א ז"ל דדברי רש"י
ממתני' לגמרא סותרים, דבמשנה פי' ומיחו בידם כפי'
התוס' משום מכשול עניים שאוכלין פאה בטיבולה ובגמרא פי'
דאין נוהגין פאה לירק משום דמפקע ליה ממעשר דכתיב וצא
הלוי כי אין לו חלק וכו' משמע דהוא מטעם גזל העצל ולא
משום דמאכלין עצלים זלפי"ו יהיו דברי רש"י סותרים וגם
חולקים עם התוס'. ולפענ"ד נראה דדברי רש"י אחדים נינהו
דבמתני' נמי פירש"י ז"ל, ומיחו בידם משום דקא מפקעי ליה
ממעשר אלא שהוסף שבו עניים אוכלין אותה פאה וא"כ
פי' נמי דקא מפקע ליה ממעשר אלא שפי' שהכוונה דהפקעה
זו היא משום עצל וא"כ הכ"נ מה שפי' בגמרא משום מפקע לה
ממעשר נמי כוונתו כמ"ש במשנה, ומה שהוסף בגמרא דכתיב
וצא הלוי וכו' היינו רק להביא מנל דפאה פטור מן המעשר
אבל זה כיון שאינו בכלל ממילא חייבת במעשר אבל האיסור
משום אכילה עצל ואפשר דמה"ע כתב המהרש"א נמי לכאור
ע"ש ודו"ק.

מחיל הוא הא אלו מחיל מהני ואמר דיש להכריע כן גם מחוך
סוגית הגמרא דודאי הא דאר"נ הדרי ארעא והדרי פירי היינו
משום דלא מחיל כלל דאי עממא משום דלא מהני ליה מחילה
הכי דחי לדברא דלמא רבא נמי מחיל ולא מהני קאמר וסוף
סוף כי הדרי ארעא הדרי פירי או דילמא רב נחמן דדר פירי
משום דלא חשבה מחילה קאמר ופריך לרבא דאמר שחא
קמייחא מחל דע"כ לגמרי קאמר דאי ס"ד מחיל לא מהני מ"ט
בתלת עלתה לו חזקה דלמא הא דשחק משום דידע דאין שחיקתו
מחילה ולמחר חצב ליה צדיגא אלא ע"כ מחיל לגמרי קאמר
להכי פריך תהדר לבר מפירי והמהרי"ט השיב לו דודאי מדברי
ר"נ אין הכרע ואפשר דהא דהדרי פירי משום דלא מחיל לגמרי
ופליג אדעתיה דרבא ואפשר משום דלא חשיבה מחילה אפליג
אדינא דרבא וכו' ה"כ תרתי שמעינן מינה דמחיל והויא מחילה
כי מסיק דלא קפיד כלומר אע"ג דלא מחיל שאין אומרים לא
קפיד צמי שמוחר אבל מנין לנו דהדר ציה מדינא דאי מחיל
הויא מחילה וכו' אורחין למידק בעלמא הלכתא דאע"ג
דבמסקנא לא קאי כיון דמטעמא אחרינא אידידי וכיון דרבא
הכי אוסתרזא ליה אין לנו לבדות מעממא ולומר דר"נ פליג
אדך סברא ע"ש.

הנה למעין שם נראה דס"ל נמי לחלק בין לא קפיד ללא מחיל
והני תרי מילי נינהו ודייק לה מגמרא ה"ל. ולמודעי אני
לריך דבטיק חקירת המהרי"ט אי מחילה מהני בשחיקה בשחי'
שחי הלחם סימן ל"ט הביא בשם מהריצ"ל כלל ה' סימן ל"ט
דזוקא קנין לא צמי מחילה אבל דברים צמי ושחיקה לא הוי
מחילה ובהשקפה ראשונה אמרתי דמחלוקתם תלוי במחלוקת
אחרת אי מחילה עושה קנין או רק סילוק בעלמא עי' צ"ח ח"מ
סימן קצ"ה בשם הרשב"א דמחילה לא הוי אלא סילוק בעלמא
ולא הקנאה והריטב"א קדושין ט"ו ד"ה אמר רבא ס"ל דמחילה
הוי הקנאה ועי' ריטב"א עירובין ע"א ד"ה ואסתלקוי וצבור
להב שם ל"ן מחילה במקום מחילה ולא דק בזה. גם מדברי
הראב"ד צח"כ פ' צהר פ"ח נראה דמחילה עושה קנין שכתב
דבעד של עכו"ם לא מהני אס' אומר לו העכו"ם צאפי תרי
זיל דעכו"ם לאו צמי מחילה נינהו משום דכל קנינו בכסף,
ולכן לא מהני גם הא דאומר לו זיל שמעט מחילה הוא ע"ש.
ודבריו מחוסרי הצנה הם דמאי ענין קנינים למחילה ומבואר
דס"ל דמחילה קנין הוא ועי' ספרי משנה הלכות ח"ו סימן
ס"ט. וי"ל דלמ"ד סילוק רשות הוא כל שגמר בלבו מהני לסלק
עצמו ומהני מחילה בלב אבל למ"ד דהוא קנין לא מהני בלב
וצמי עכ"פ דיבור וכמ"ש הן הן הדברים הנקנים באמירה.
ומיחו המהרי"ט שם מחלק בין דברים שנלב דמוכחין הוה
דברים ויבוא דליכא הוכחה לא הוה דברים ולא מידי הוא,
ועי' רשב"א קדושין דף מ' ודו"ק.

עוד נלפענ"ד מגמרא פסחים נ"ז חנן ונוהגין פאה לירק ומיחו
בידם חכמים ופירש"י ומיחו בידם משום דקא מפקעי ליה
ממעשר שבו עניים אוכלין אותה פאה בטיבולה דסבורין שהוא
פאה גמורה ולקע שכהה ופאה פטורין מן המעשר משום
דהפקר נינהו ובגמרא שם נ"ז ח"ר בן צוהיין נתן פאה לירק
וצא אצוי ומלאן לעניים שבו טעונין ירק וטומדין על פתח

סימן רסג

עוד להג"ל

ישב לדברי תרמב"ם דאביו רשע חייב לכבדו

ואידי דאטרי מילי ארשום כאן מה שכתבתי הלילה בסי"ד
 לישב דברי תרמב"ם בפי"ז מהלי ממרים שכתב דאביו רשע
 חייב לכבדו מקושיה העור מגמרא ב"מ ס"ב מאה דהניח להם
 אציהם פרה דדוקא בשעשה חטובה חייבים לכבדו דמי"ז ע"ז
 יו"ד סימן ר"מ והב"י ובכ"מ ח"י משום דקנאו הבנים לירושא
 ובאחרונים הקשו עליו. וזאתה כי גדולה מזו תמכתו דברי
 תרמב"ם בפי"ד מהלי מלוה פסקא הא מימרא דב"מ הני"ל
 ואמרתו בסי"ד בדיוק לשון הגמרא וכו' מפני כבוד אציהם מי
 מתייבזי וכו' ולכאורה היל"ל והי כבוד אציהם מי מתייבזי
 וגם מה שכתב מקרא דוגשית בעמך לא תאור אין זה ענין
 לכבוד אב. ולכן נלפע"ד דתרמב"ם מפרש הא דב"מ מפני
 כבוד אציהם כלומר דני"א מן השוק שיראו דבר מסוים שלקח
 אציהם ברצות יבזו אותם שהיה רשע וא"כ הכוונה מפני כבוד
 אציהם לא שם יכבדו את אציהם אלא שאתרים לא יבזוהו או
 יכבדוהו. אמנם כיון שאציהם היה רשע הרי מן הדין מותרים
 אתרים לבזותו דכתיב ונשיא בעמך לא תאור ח"ש ומפני כבוד
 אציהם ולא אמר בכבוד אציהם מי מתייבזי דודאי לכבד את
 אציהם הם מתייבזי אבל לעשות דבר מפני כבוד אציהם שאתרים
 לא יבזוהו ואתרים יכבדו לאציהם זה אין לריבם דאתרים
 מותרים לבזותו דוגשית בעמך לא תאור בעושה מעשה עמך.
 ואחי שפיר ומדויק לשון הגמרא ולשון תרמב"ם בפי"ד מהלי
 מלוה וגם הא דאביו רשע חייב לכבדו דהם בעלמם חייבים
 לכבדו ודוק כי קארתו מאד.

אלה דברי ידידי דזשי"ג בידידות נאמנה ובלב תנש

מנשה הקטן

סימן רסד

ראובן שחזמן ספרים מא"י ושלם בעבורם ונאבדו על
 חבי דואר למי נאבדו

יתם שנבטל בו כי טוב לסדר ויצא התשל"ו ב"י יצ"א

מע"כ ידידי היקר והח"ג וס' מה"ד משה גראסמאן הי"ו.

אחר"שה"ט וס' ח"י צידודות,

בדבר שאלחו אלי באלה המכתבים, בראובן שהזמין ספרים
 משמעון מוכר ספרים בא"י ושלם דמי הספרים לשלם לו
 לארכ"צ והספרים לא הביעו וראובן טוען ששלם על יד בני
 זאור ואפשר שנאבדו אי חייב שמעון לשלם לו ספרים אחרים
 או להחזיר מעותיו או לא.

והגלפני"ד דבר זה במחלוקת שנויה דגרסינן (ב"מ מ"ז)
 אמר ר' יוחנן ד"ת מעות קונות ומפני מה אמרו משיכה
 קונה גזירה שמה ואמר לו נשרפו חטיף בעליה וכו' ור"ל אמר
 משיכה מעורפת מבי"ת וכו' ואמר רב חסדא כדרך שתקנו

משיכה במוכרין כך תקנו משיכה בלקוחות ופירש"י כדרך שתקנו
 משיכה למוכרין לחזור בו המוכר כל זמן שלא משך הלקוח כך
 תקנו חכמים משיכה ללקוח לחזור בו בשביל אותה התקנה
 עתה נשרפו דכ"ש כי מוקמת לחזרה נמי ברשות לוקח מסר
 נפשיה המוכר ועורה ומילי שאם יראה הלקוח דליקח בזה ואמר
 חזרתי בי יכו' ע"ש.

וגלפני"ד הרי"ף ובעב"מ בפי"א הא שמעתה דהרי"ף ז"ל
 כתב ח"ל, שמעינן מהא דכמה דלא משכח לוקח לזניא
 ואיתנים דלמוכר איתנים ואית ליה ללוקח למימר או חן לי את
 מקחי או חן לי את מעותי, ובעב"מ ז"ל חלק עליו שאם כבר
 נאנס או נאבד או נשרף דליתא בעולם כיון דקוי"ל דמעות קונות
 ד"ת אינו יכול לחזור בו אלא כל זמן שהוא קיים והביא לעצמו
 ראייה מהני יתמי דיהיב זחי אפירי ושמעינן מנה דהיבא דזל
 מני יתמי למיכר דהוה היכי נשרפו לא מני למיכר דהוה וכן
 ראייה מהבוא גברא דיהיב זחא אחמרא וכו' ע"ש מה שהאריך
 והראב"ד והרמב"ן במלחמות ס"ל כהרי"ף.

ודעת רש"י לפום ריהבא נראה כבעב"מ שכתב ח"ל, שאם
 יראה הלקוח דליקח בזה ואמר חזרתי בי יש לדיוק למה
 כתב שאם יראה דליקח בזה היל"ל שאם ישרפו חטיו יחזור
 בו ומדייק כשיראה דליקח בזה משמע שעדיין המקח קיים
 ולא נשרף עדיין אבל לאחר שנשרף אינו יכול לחזור דמעות קונות
 וכדעת הבעב"מ. אמנם הנמק"י שם האריך לישב שיעת הרי"ף
 ז"ל וכתב ח"ל פירש"י ז"ל דכ"ש דכי מוקמת חזרה נמי ברשות
 לוקח מסר נפשיה מוכר וטעה ומילי דאם (שמה) ישרפו ואמר
 לו הלקוח חזרתי בי אע"פ שנתן לו המעות וכ"כ הרי"ף ז"ל
 בהלכות דכל כמה דלא משכח לוקח לזניא ואיתנים דלמוכר
 איתנים וכו' ע"ש נראה דס"ל בשיעור רש"י דאפילו לאחר
 שנשרף נמי לוקח יכול לחזור בו והשוא שיעת רש"י שם שיעת
 הרי"ף ז"ל ולפי גירסת הספר שלפנינו לכאורה אינו נראה כן
 ואולי גירסת אחרת היה לו ברש"י וכדעת הרי"ף ולא כבעב"מ.
 וכן נראה דעת רב האי גאון ור"ח ודעת תרמב"ם בפי"ג מהלי
 מכירה.

וגלפני"ד מזו כתב רב האי גאון הביאו הנמק"י, שאם חזר בו
 הלקוח עד שלא נאבדו או נשרפו מקבל עליו מי שפרע אף
 שבידו לחזור ואפילו חזר בו ממחמת פחד אינם ואם חזר בו
 לאחר שנאנסו או נשרפו דאפילו מי שפרע אינו מקבל וא"כ
 קיל הא חזרתו לאחר שנאנס מקודם שנאנס וכן כתב ר"ח
 והגאונים והמרדכי פסק כרב האי גאון ז"ל, ובהא פליגי ר"ס
 והראב"ד והרא"ש דלפולס עובר במי שפרע.

ואני בעניי הכינותי את לבי מכבד לפרש דברי רבינו הרי"ף
 מקושיה הבעב"מ ז"ל בדיוק לשונו הטהור שכתב ח"ל,
 דכמה דלא משכח דלמוכר איתנים ואית ליה ללוקח למימר או
 חן לי את מקחי או חן לי את מעותי ע"כ. והמדקדק בדברי
 רבינו הגדול הרי"ף ז"ל יראה דלא כתב ואית ליה ללוקח לחזור
 בו אלא אמר חן לי את מקחי או חן לי את מעותי ולפי"ז אין
 הכרח דהרי"ף פליג על הבעב"מ בעצם דין חזרה דיכול להיות
 שהרי"ף מודה דאינו יכול לחזור לאחר שנשרפו או נאבדו אבל

דבריהם ע"ש. ובאמת כי לא היה צריך לדון מעירובי תחומין דעירובי חצרות נמי מזה לעשות עירוב דהיא מחקת שלמה כמבואר בגמרא עירובין וצ"ע א"ח סימן ק"ז מה שיצא לחלק בין קונה ועי' שו"ת בית יצחק א"ח סימן ק"ז מה שיצא לחלק בין קונה אחרון עירוב לקונה קודם עירוב דעירובי שצריך למנותו שפיר י"ל דמעות קונות ע"ש, ולכאורה לפי"ז ספרים ככל יום זמנם הוא.

עוד יש לדקדק דברי פיקר העטם שלא יאמר גשרפו חטין בעליה ולא יערה המוכר להביל וטעם זה לא שייך בספרים שהרי כל אדם הרואה ספרי קודש גשרפים ח"ו חייב להבילן בין שלו ובין של אחרים וכן להבילם מאיבוד, וא"כ בספרים הו"א דיכול לומר מעות קונות מ"מ נלפענ"ד כיון דחזין דהפוסקים חולקים אעיקר דינא וגם כי באמת גם בספרים יש לחוש לשמאל יאמר, וכמו צידון דידן שחרי פשע אם היה שולח הספרים על ידי הצי דואר ופילס ציפוח לא היו נאצדין ואם היו נאצדין היה הצי דואר משלם וא"כ יש לחוש עכ"פ גם בספרים. וגם לענין מזה ידוע שאדם קונה ספרים מא"י אף שאין צריך אותן כבר, גם עוד טעמים. לכן נלפענ"ד פשוט דראובן המוכר או יתן לו מקחו לשמטון או שיחזיר לו מעותיו וגם כי לפי המדומה כן הוא דרך התגרין דכל שלא הביע הסמורה להקנה האחריות על המוכר שיקבל הלקוח הסמורה כנלפענ"ד.

ובזה הגוי ידירו דושה"ט וש"ת, הוצתם בברכה וכלב ונפש
מנשה וקטן

סימן רסח

למ"ד ביטול הוא מדין הפקר למה מועיל בלב

מוצש"ק לסדר תמזה את זכר עמלק התשל"ה ב"י יצוא
בחדש שמרביץ בשמחה, שמו של עמלק ימחה, ויתורמם כבוד
שמים, בבבלי כפלים, ובתוס' מע"כ ידידי הרב הטאן המפורסם
פאז"מ ור"ח שמו מפארים וכו' כג"ת מהר"ר משה שפרנבוך
שליט"א, בעמ"ס מועדים חמנים, ונשיא וראש ישיבה ראש העין
בני ברק.

אחרשכ"ג צידודות נאמנה,

ספרי היקרים קבלתי וכו' צמועדים חמנים ח"ג סימן קל"ה
תמה אי למ"ד דביטול מועיל מדין הפקר בעלמא למה
מהני בלב וכה לא מאינו הפקר בלב ובמה יואל מרשותו שאינו
שלו, וחידש לפ"מ דאמרו בגמרא פסחים דף ו' ע"ב גבי סופי
חאנים דבאינו מקפיד עלה כלל לאף אחד דינו בזה כהפקר וכדי
נמי בחמץ הפקר בלב היינו מפני שבלבבו אינו מקפיד עלה כלל
אף לאחד וע"כ מהני ואף שבעלמא אם אינו מקפיד עלה לא
מהני אלא בדבר שכל אחד אינו מקפיד עלה דהוכי אומדנא
דמוכח הכא מוכח דאינו רואה בחמץ עכ"ל.

ולפענ"ד הנה באמת כי הוצ"ו מהד"ת א"ע סימן ע"ז כתב
דדבר שאינו מקפיד אף דשרי ליעלו מ"מ אינו שלו ולא

כרי"ף לאו מדין חזרה בא עליו אלא אדרבה אומר לו כני עומד
במקחי ואחרי או חן לי מקחי או מעותי וא"כ לדעת הרי"ף
הלקוח אינו חזר בו אלא בא בעטנה להמוכר שיתן לו את מקחו
וכיון שאין לו ליתן מחזיר לו מעותיו אבל אכ"כ"ג אם יאמר לו
אני חזר בי ממקחי אפשר דאינו יכול לחזור בו ויהא נפ"מ
עכ"פ לענין לעבור צמי שפרע עי' משנה הלכות ח"ב סי' רמ"א.

ובמחש"ע ח"מ סימן קל"ח כתב ד"ת מעות קונות אבל
חכמים חקנו וכו' (ס"ה) ולמה חקנו חכמים שלא יהא
מעות קונות גזירה שמה יתן הלקוח דמי הכפץ וקודם שיקחנו
יאצד בלוגם וכו' ואם היה ברשות הלקוח יתמכמה המוכר ולא
יזיל לפיכך העמידוהו חכמים ברשות המוכר כדי שישחלד ויזיל
וכי' הבה' וי"א דאם היו המעטלים במקום דליכא למיחש
לדליקה נקנו במעות (בהבות ראשונות דמרדכי פ' הזהב),
והש"ך שם חלק דלא פלוג רבנן וצ"ע שם סימן ר"ד ס"ב כתב
המחבר נתן דמי המקח וגאנם קודם שיקחנו ואמר חן לי המקח
או החזר לי מעותי אע"פ שיש עדים שאצד בלוגם ולא היה כח
במוכר להבילו ולא נתרשל בדבר ה"ז מחזיר הדמים ואין כאן
מקום למי שפרע ולא הביע עליו הרמ"א כלום ועי' נה"מ סי'
קל"ח שם. ולפי"ז צידון נמי אפילו יתברר ששלח ראובן המוכר
ספרים ע"י הצי דואר מ"מ כיון דלא משך שמעון הספרים אף
שפילס לו כל המעות הרי קיי"ל דמעות אינם קונות בלא משיכה
ולא נשאר אלא אם רוצה לחזור בו אז חלוי במחלוקת הפוסקים
אי יכול לחזור בו אבל לומר חן לי מקחי פשוט דיכול לומר לו
וא"כ פשוט דראובן המוכר ספרים או שישלח לו ספרים אחרים
או שיתן לו מעותיו בחזרה.

איברא דאכתי יש לפקפק ולהצדיק את המוכר מזה אחר, דהא
קיי"ל בפקדון דמעות קונות דלא חקנו חז"ל בפקדון ועי'
צ"ע ח"מ סימן קל"ע יש זמנים שמעות קונות (כלומר אפילו
לאחר התקנה) וכחז הרמ"א יש מי שכתב דה"ה הנותן מעות
על יין לקידוש צ"ע דקנה דכל כי האי גוונא העמידו דבריהם
על ד"ת ובס"ד שם כתב אבל הקדש ונדקדק קונה במעות ועי'
בארזין שם אות ד' ובמג"א סימן שצ"ע סק"א ופמ"ג סימן
תרמ"ו, וד"ג (כלל פ"ז כ"ז כ"ז). ומעשה הקונה ספרים נמי
שכס דבר מזה לכאורה לא גרע מיין לקידוש שמעות קונות בו
ושפיר אם נאצדו אינו חייב באחריותם וא"כ בהם לדינא נשאר
דברים היה הדין אם הלקוח אצל צידון דהמסחר הוא עם
ספרים כה"ג ימא דמעות קונות ולא יתחייב להחזיר לו מעותיו.

ברם האחרונים ז"ל חלקו בדבר דאף במקום מזה העמידו
דבריהם וצ"ח"ת מאלל מאש ח"צ סימן מ"ב כתב דלא ראה
גשום פוסק דהעטם ד' פרוקים משום דמאז לאכול צער צרגל
אלא ברמזים כתב העטם מפני שכל העט לריכים לצער דמשמע
שאלו זה משום מזה, גם יש ראייה דבמקום מזה נמי העמידו
דבריהם מהביא דס"פ חלון ונתן אדם מעות לנחתום כדי
שיחכה לו עירוב דחכמים פליגי עליה דר"א דלא קנה משום דלא
משך וברמזים ז"ל פ"ו מה"ל עירובין כתבו גם לענין עירובי
תחומין וברי עירובי תחומין אין מערבין אלא לדבר מזה כמ"ש
הטור ז"ל סימן חמ"ו, וע"כ דבמקום מזה נמי העמידו

ומחזיקים לעצמם ואין כאן מליח נתינה כלל ועי' תוס' כחצות ל' ע"ב וכ"כ הרמב"ן ז"ל ותוס' יומא דהפרשת תרומה ונתינה חרי מלות נינהו והנזכר ז"ל חידש בן מדנפשיה ולא זכר הש"ס שח כחצו שכבר חדשו בן הראשונים ז"ל ועי' שו"ת בית שער ל' למנן כק"ז א"ח סימן שכ"ו מה שהאריך בדברי המהר"ט הנ"ל ובדברי המרדכי הנ"ל.

ובהכי יוחא מה שהקשה המחנ"א ה"ל שלוחין ובגנ"ז ת' יו"ד סימן קמ"ז מחזיר יו"ד דיכול לעשות שליח להפך דברי אשתו ועי' גדרים ע"ב והא' ה"ו מילי, יבחו"ט הגרע"א בגיטין פ"ד אות ל"ד הקשה איך יכול לטעול גט ע"י שליח הא' ה"ו"ל מילי ובחפא"י במעשה גיטין פ"ו הקשה ל"ל קרא דאין קרבן שבוטח ע"י שליח ת"ל דהיה מילי והאחרונים הקשו עוד מסנהדרין קו"א דדרשין יא"ו הם ולא שלוחם ל"ל קרא הא' מדיחים ה"ו"ל מילי. ולפי הנ"ל לא קשה בכל המקומות דהפרה וציעול גט ע"י שליח ה"ו גמר מעשה וכן בשב"ה"ע וחרעת אשתו ה"ו גמר מעשה וכן מדיחים שב"ע"ז עפ"י ה"ו גמר מעשה ולא מקרי מילי ע"י צו"ש הנ"ל. ועי' רמב"ן צ"ב קכ"ז ע"ב ותוס' יו"ד י"א ע"א דא"י לעשות שליח לקבל מירות אבל לפי"ז אחי שפיר דברי המהר"ט ולא פליג הריעצ"א עליו דהכי בחמץ היינו טעמא דלא מהני שליחות כיון שלא ה"ו אלא סילוק יוכל לחזור בזה א"כ לא ה"ו גמר מלאכה. ואפילו יומא דענת הר"ן דרק על מה שאסרו הכתוב מסלק עצמו גמי לא ה"ו גמר כיון שצידו לחזור ע"ז כה"ג ה"ו מילי ולא מהני שליחות אבל הכ"ז דמילי לא מומסרי לשליח ראשון גמי וכדעת מהר"ט כנלפנ"ד. והגם כי יש לי עוד להאריך אמנם היות כי אין ה"ג ואני ערוד ומוטרד בשאר ענינים וגם הא' לא כתבתי רק בין הפרקים קראים תעשה יומא יום ולא יום ולכן אסתגר כעת.

ידידו דושה"ט ושת"ה ואש"ל, האסים מעת הפתיחה י"ד שיחם ללמוד תורה לשמה ולהרבות דעת עדי יבא ינון ולו יקחת עצמים כמים לים מכסים. ולפי שנתאחד וגמרתי היום יום פורים באור הבוקר הגני מאוה לו שמחת פורים, וי"ד שימשך לנו נסים וישועות כימי מרדכי האסתר וכימי צאתנו מארץ מצרים יראנו נפלאות בישועות ה' ה' ה' עין לכלל ישראל, המעשה בלב נפש
מנשה הקטן

סימן רסו

צוה ליתן מנכסיו לנכדי צדיק אחד עד כמה מקרי נכדי

כ"א כסלו תשל"ה ב"י יצ"א

מע"ב ידידי הרב הגאון המפורסם לשבח אליק אברהם בעזרו, המאיד באור תורהו ילקוט המאירי, חוב"ט עניני כינים על אפיקי ים התלמוד זכר, בש"ת מהר"ד אברהם מאיר איזראקל שליט"א,

אב"ד הוניהא ברוקלין ג"י יצ"א

אחר"שה"ט וש"ת בידירות נאמנה,

במ"ש במשנה הלכות ח"ו סימן רע"ט נחסיד אחד שזכר לפני מו"ח ליתן חלק מנכסיו לנכדי צדיק אחד שנפטר

זכה צב הנוטלו להיות חשוב שלי דלא ה"ו הפקר ועי' צ"ב כ"ט אלא אמר רבא שחא קמייחא מחיל אינש וכי' אלא אמר רבא שחא קמייחא לא קפיד אינש תרחי לא קפיד חלה קפיד, ה"ו מבואר חילוק בין מחיל לקפיד ועי' שו"ת מהר"ט ח"מ סימן מ"ה ובש"י וזמק"ו צ"מ י"ב חילוק בין מליחא להפקר ובנתיבות סי' רס"ב סק"ג ובאנ"מ בשו"ת סי' כ"ח סקמ"ט השיג אונ"י דידאי אינו מקפיד לא ה"ו הפקר והוא של צב"ה"צ ועי' רמב"ם פ"ה מה"א ה"ל ח' יאס קדשה דדבר שאין צב"ה"צ מקפיד עליו כגון תמרה או אגוז ה"ו ז' מקודשת מספק ועי' מח"א צב"ה"גזילה סימן א', ועי' רשב"ן בשו"ת סימן כ"ג ודו"ק.

אמנם לפיכך דינא נלפנ"ד להעמיד דברי כ"ג ולהביא ראיה לדבריו מדברי המנן אבות הקדמון שהעלה דין הפקר ד"ב צ' מיני הפקר. א' הפקר שבושע קנין ומולא מרשות בעלים וזה ההפקר הוא דברי דוקא צב"ה וצפני שלשה. ויש מין הפקר שני שאינו שבושע קנין אלא הפקר של סילוק רשות כגון אצדה וחמץ, והפקר של סילוק רשות איתא בחזרה וההפקר של חמץ הוא הפקר של סילוק רשות ואינו שבושע קנין ואיתא בחזרה. ובזה ישנתי במקום אחר שיטת רש"י והרע"ב והח"ט ר"ש מ"ס פסחים דחששו חז"ל שמא ימלא גלוסקא ויהי כמבואר בגמ' ופי' רש"י והרע"ב שמא יחזור צו מהציעול ונמלא עובר למפרע והקשו עליהם האחרונים ז"ל דהיכן מלינו חזרה בהפקר ובכחתי צב"ד ע"פ המג"א הנ"ל דה"ה הפקר משום סילוק רשות ואיתא בחזרה והדברים ארוכים צב"ד במקום אחר. ובזה מובנים גמי דברי הריעצ"א שהביא מע"כ בפסחים דף ו' דשליחות אינו מועיל צב"ה"צ משום דה"ו הפקר והא' דמועיל ציעול וה"ו הפקר מפני שצחמץ עוברין רק מפני שהכתוב עשאו צרשתי ולכן בסילוק חשוב כהפקירו ומועיל ע"ש צב"ה הרא"ה ולפמ"ש אחי שפיר צב"ד.

אלא דמה שכתב עוד שם דמ"ש הריעצ"א דלא יועיל שליחות להפקר זה משום דס"ל בדביבור לחוד אמרין דקול ולא נתפס עליה שליחות ובהקדש דוקא שחל במאמר פיו הקנאה דנעשית של הקדש דאמירתו לגבוה כמסירתו להדייט אלים דשייך שליחות וכמבואר בתמורה (ע' ע"א) ומילי לא ממסרין לשליח היינו לשליח שני דוקא וכמבואר באחרונים ודלא כמהר"ט ע"כ.

ולפנ"ד דליכא מכאן סחירה לד' מהר"ט לפמ"ש המרדכי גיטין ס"פ האומר ח"ל, וממורי הכהן קבלתי כל היכא שאין הדבר נגמר עפ"י השליח חשוב מילי ולא מומסר לשליח אבל קבלת הגט זהו גמר הדבר אבל הכחוצה שאמר לעדים חשוב מילי משום דאין הדבר נגמר עד נתינת הגט ואע"ג שהם שלוחים על הכל מ"מ שליחות הכחוצה מילי נינהו ע"ש, נראה דמילי לא מקרי אלא היכי דלא נגמר הדבר ע"פ הביבור אבל היכי דנגמר הדבר ע"י הדבור שפיר מהני שליחות אפילו לדברים בעלמא. ומעתה תרומה שפיר מהני שליחות ולא חשוב מילי לפי שהמעשה נגמר ע"י שהוא תרומה והשוריים חולין ואף דאכתי מחוסר מלות נתינה לכהן ז' מלות אחריתא הוא שהרי אם הצעלים כהנים צריכים להפריש כדי לבחור איסור עכל

של גדר והכנה הגדול מאחיו שיגדלוהו משל אחיו, וע"ז העיר לי ידידי הרה"ג מאודווארי שאפשר גם לעשיר יכול ליתן מעטם זה כמבואר בשו"ת פנים מאירות אבל מ"מ לאו כל העדה כולם קדושים. עכ"פ לפענ"ד כמו שכתבתי בזה בספרי הג"ל דהננים יעשו כפי ראות עיניהם באומדנא דאביהם.

ידי"ן דושה"ט ושת"ר בלב ונפש

מנשה הקטן

סימן רסז

ראובן שזרק חפציו באשפה שבחצרו ובא שמעון ונטלם וחזר ראובן ותובע שישיבנו

ר"ח ניסן שעתידין בו להטיל התשל"ו בג"י

מע"כ ידידי ור"ח מ"נ הרה"ג חוב"ט כש"ת מוה"ר אפרים גרינבלאט שליט"א, בעמח"ס רבבות אפרים.

אחרשכ"ת צידידות,

בעברי בין הכתבים מלאחי שאלת כ"ח בראובן שזרק חפצים באשפה שחצירו ובה שמעון ונטלם חזר ראובן ואמר שיחזירו לו שעדיין ברכותיו אי חייב להחזיר לו או לא עכ"ל.

ולפענ"ד נראה דהדבר תלוי בחיוב אופן האשפה מוטלת בחצר, שאם האשפה בחצירו שהוא מסוגר או עכ"פ באופן שאין רשות הכל לכתוב בו וליגע באשפה הג"ל אז לכאורה הדין עם בעל החצר אבל אם האשפה בחצירו הוא באופן שהוא מונח עד שמוציא האשפה באים ולוקחים האשפה מעליהן מחצירו כלומר והאשפה הוא מוכן שיוציאוהו רק שעדיין לא באו כה"ג הדין עם שמעון דכיון שזרקו לאשפה הסתם דעתו הימנו ויחש ליה מיינה.

איברא דאפילו באשפה בחצירו יש מקום לעיין אי יכול לחזור בו ומקור הספק מתוספתא פ"ג דמעשר ראשון סופי חאנים ומשמר שדהו מפני הענבים סופי ענבים ומשמר שדהו מפני ירק אם היו פועלין עובדין ביניהם אם היה צעה"צ מקפיד עליהן הרי אלו חייבין ואם לאו הרי אלו פטורין ובגמרא פסחים דף ו' ע"ב אמר רב יהודה אמר רב הבדוק לריק שיצטל מ"ע אי נימא משום פטורין הא לא חשיבי וכ"ח כיון דמיטער להו אגב ביחיה חשיבי והתניא סופי חאנים ומשמר שדהו מפני ענבים סופי ענבים ומשמר שדהו מפני מקשאות ומפני מדלעות בזמן שצעה"צ מקפיד עליהן אסורין משום גזל וחייבין במעשר בזמן שאין צעה"צ מקפיד עליהם מותרין משום גזל ופטורין משום מעשר. ופירש"י ומשמר שדהו מפני הענבים ובעל הבית זה משמר שדהו זו (שסופי חאנים בתוכה) שלא יכנסו בני אדם לתוכה ואין דעתו מפני החאנים אלא מפני שיש בה ענבים שעדיין לא הגיע עת הבציר או סופי ענבים שלא יחבשלו עולמית וצעה"צ משמר שדהו זו שכן בתוכה ולא בשציתין אלא מפני מדלעות ומקשאות שבה בזמן שאין צעה"צ מקפיד עליהן מותרין משום גזל ופטורין מן המעשר דהפקר פטור מן המעשר ועי' ר"ח שם אספו התאנים ונשתחייב בה שחים שלש חאנים והסיח

לפני מלא שנה והניח אחריו זרע קודם אדמו"רים מפורסמים ורובם נשרפו בימי השואה עקה"ש הי"ד, ורק צעיר אנפין נשאר, ויורשי הנפטר באו לשאול מי הם הכתובים באותה וכת"ר זיין שלא הבאחי מחלוקת הרש"ם והחוס' ב"צ דף קכ"ח לענין קרבה בעדות דעת הרש"ם דבני צנים אפילו עד אלק דור פסולים לאצותיהם דבן ירך אציו הוא והחוס' פליגי עליו משום דאפילו דורות והכי קי"ל בטו"ש ח"מ סמן ל"ב סי"ב דצ"ב כשרים להעיד, ובש"ע א"ח סימן רי"ח לענין ברכת ניסא דיחיד צס"ד יולאי ירכו מזכרין דעת הרי"ף צטור דרך בנו וב"צ והי"מ דכל יולאי חלליו עד סוף כל הדורות וקיי"ל כרי"ף וכמ"ש המג"א. ולפ"ז דואי דור רביעי אינן בכלל האותה אלא דמלא לעלמו סחירה ממדרש רבה פ' מלוע פ"ט ובהל"ט ח"ב סימן ש"ב דיכול לקרות זקנו עד כמה דורות ונשאר הדבר בספק עכ"ל.

ולפענ"ד אי משום הא לא היינו דוחין דברי הלכה פסוקה מש"ס ופוסקים המבואר בש"ע משום מדרש כידוע בכללי הפוסקים דאין למדין הלכה ממדרש וכ"ש היכא דיש לן הלכה מפורשת הפוך המדרש וא"כ היה נפשטא איבעין דאין דור רביעי בכלל אי היינו מדמינן ליה וקרא נמי מסייעו (וירא כ"ג) אם חשק לי ולניני ולנכדי ופירש"י עד כאן רחמי האב על הבן וכן הוא בילקוט ובקרא (יולא א' ג') לבניהם ספרו וביניהם לבניהם וביניהם לדור אחר, ובשו"ת שבות יעקב ח"א סימן קע"ג דייק מזה דמא' דורות חסוד דור אחר ולא בני צנים והש"ך ח"מ סימן רנ"ז סק"ג הוצא ספיקת המבי"ע ח"א סימן כ"ח אי דור ד' בכלל בני צנים ועי' ש"ח ח"מ סימן רמ"ז ועי' נב"י סימן ל"ח מחלוקת לומדי תורה עם יורשים בני שווא שיהיה פירות ללומדי תורה עד בני רביעים ואח"כ יופסק הדבר וחזו הקרן לנכדין דור רביעי והנוצ"י ז"ל האריך הרבה בדבר אלא דכל זה אי הוה דנין בזה.

איברא דמעיקר דין בני צנים לענין ירושה ודאי כל יולאי חלליו בכלל ואין לדבר הפסק והרמב"ם פ"א מה' נחלות כ"ב כתב כל הקודם לנחלה יולאי ורכיו קודמין, לפיכך מי שמת בין אים בין אשה אם הניח בן יורש הכל לא נמלא לו בן לעולם משיינן בזרעו של בן אם נמלא לבנו זרע בין זכרים בין נקבות אפילו בת בת צה בנו עד סוף העולם חירש את הכל לא נמלא לו זרע בן חחרין אלא הבת וכו' אם נמלא לה זרע בין זכרים בין נקבות עד סוף העולם הוא יורש הכל וכו' מבואר דלענין ירושה בני צנים הם כבנים עד סוף העולם, ועי' ח"מ סימן רע"ו ואין הדבר תלוי בנקרא בן בנו או לא אלא דמ"מ אין זה נוגע גם לענין קרבה עדות שחלוי בקרוב דעת ובה כיון דאפילו דרי ס"ל דלא נאסרו ואין זה ענין של ירושה והרי קרובי האם דלהרמב"ם אינם פסולים אלא מדברי סופרים ופשוט דלענין קרבה הם קרובים לו יותר מאחד הקרובים בן בן בנו עד סוף העולם. ולפענ"ד פשוט דאין לזה שום דין ירושה אלא זה ענין של זדקה שוהגין החסידים ליתן לרצותיהם ולצניהם אחריהם ובה נכללים כל הנכדים הראויים לאותה איטעלא והוא ענין של זדקה ואזלינן בזה בחר אומדנא וכמו בכל זדקה או ענין

דעת מכן והרמב"ם צ"ח מה' מעשר הי"צ כחצ המשמר שדכו וכו' בזמן שבעל השדה מקפיד עליהן אסורין משום גזל ולפיכך חייבין במעשר ובתריומה אין צע"כ מקפיד עליהן מותרין משום גזל ופטורין מן המעשר וצ"ח ד"ה דפטורין מן התרומה והפקר פטור מן התרומה ע"ש.

מבואר דדבר שאין צע"כ מקפיד עליו הרי הוא הפקר ומה"ט פטור מן המעשר ואין בו משום גזל ומדהשכו שם פרווין שצדיתו דבעלי אט"ג דמגטרי בעלי ממילא וכו' הפקר ש"מ דאפילו צדיתו כל שלא מחשיבו ואינו מקפיד עליו נעשה הפקר ומותר משום גזל. וא"כ הכ"נ דידון דבר שזרקו באשפה והר"ה שלא מחשבו ואין מקפיד עליו ואדרכה זרקו לאשפה כדי להוליכו החוץ אם צא אחר ולקחו קנאו מן ההפקר ואין לריך להחזיר לבעלים הראשונים שהפקירוהו.

אל"ה דקשיא לן נגמרא צ"ב כ"ע חלל אמר רבא שחא קמייחא לא קפיד אינש תרתי לא קפיד חלל קפיד ועי' רש"י שם ד"ה חלל חיהדר ארעא לבעלים דר מפירי דהא מחיל ליה עליהו ומבואר חילוק בין מחיל ללל קפיד דהכי דהוא מחיל הרי הוא שלו חלל הכי דרק דאינו קפיד אינו שלו חלל שלא קפיד, והרמב"ם צ"ח ה"ה ח' מאימא דביא דא"ע סימן כ"ח סי"ז כחצ דאם קדש דדבר שאין צע"כ מקפיד עליו כגון חמרה או אגוז הרי זו מקודשת מספק וכיון דמספקא ליה נראה דס"ל דדבר שלא קפיד עליו לא פשוע דהרי הפקר ממש דא"כ אמאי לא הוי מקודשת ודאי ועי' שו"ת מהרי"ט ח"א סימן ק"י שהרמב"ם הוליד דין זה דאפילו בדבר שאין דרכו של בעל הצית להקפיד איכה חשש גזל מהא דצ"מ כ"ב ע"א בעובדא דמרי דר איסך דארוסיכ יכיב פירי לרבנן ומר זוטרה לא חלל וצירושלמי סו"פ לא יחפור ר' חנינא עאל וכו' משמע דאפילו צן לגבי אביו חשש ועי' ר"ן צ"מ הנ"ל מה שכתב לתוך קושיא החום' על אמימר ור"א דאכלי וציד דוד (פסקי הלכות) פ"ה מאימא אוח קי"ג.

ומה שנלפענ"ד דיש לחלק בין הכי דלא קפיד משום שאינו חשוב דלא נעשית הפקר ובזה מיירי בפסחים ובין הכי דלא קפיד ובזה דבר חשוב חלל דידוע לנו שאינו מקפיד. או מדרך העולם שאין להקפיד אפילו בדבר חשוב כזה, דהכי דאינו קפיד משום דאינו דבר חשוב או ודאי נעשית הפקר כיון שאינו חשוב לא חיישינן דלמא יכיב דעתיכ עולא חלל הכי דהדבר בעלמא דבר חשוב יש לחוש שמה יכיב דעתי' ויפקיד וכו"ג אינו נעשה הפקר ממילא דהכי דאינו קפיד על דבר חשוב יש לומר שצאמח אינו רואה להפקירו לעלמא חלל אינו מקפיד אם מוטלין ממנו וכגון בא דאיוצ מותר פרוטה משלו חלל מ"מ אינו מסויה דעתי ממנו קודם שנטלו אחר וא"כ עד שלא נטלו אחר לעולם הוי שלו ולא הוי הפקר שברי הוא לא הפקיר החפץ חלל שאם צא אחר ונטלו לא קפיד עליו ועי' שו"ת מהרי"ט ח"מ סי' מ"ה.

ובמה שכתבתי אחי שפיר דברי הרמב"ם דלא לסחור דבריו דהכי פסק דפירות של סופי חאנים וכו' הוי הפקר והתם כחצ דספיקא הוי דברי הרמב"ם שם כחצ וז"ל, הנהגם לבית מצירו ולקח לו כלי לא אוכל וכו' ואם קידשה בדבר שאין בעל

הבית מקפיד עליו כגון חמרה או אגוז הרי זו מקודשת מספק הטעם כיון דהתם צא לבית מצירו ולקח חמרה או אגוז ומן הסתם צע"כ לא מקפיד חלל לא ראינו שהסויה דעתי מחמרה זו או אגוז זה מקודש שיעשה הפקר דודאי צע"כ אינו מסויה דעתי ואינו מפקיר פירותיו צדיתו אפילו חמרה אחת חלל שאם צא אדם מישראל ונטלו אינו מקפיד עליו ע"פ רוב דמדרך העולם שלא להקפיד צע"כ ולכן מקודשת מספק שמה צע"כ הקפיד ולא הוי שלו שברי חן לן גילוי דעת שצע"כ הסויה דעתי מפירות חלו והפקירין ודו"ק.

ובמה שכתבנו נלפענ"ד לישב דברי רבינו הנוצ"י מ"ה א"ע סימן ע"ז שכתב שם דדבר שאינו מקפיד עליו אף דשרי ליעלו מ"מ לא זכר דה בעלמא להיות חשוב שלו ובאבנ"מ א"ע סימן כ"ח הקשה עליו וז"ל, כחצ בנצ"י חלק א"ע סימן נ"ח ח"ל אמנם זאת אמונה בטח שעכ"פ לא אמר הרמב"ם חלל צדבר שאין צע"כ מקפיד נגד שום אדם בעולם חלל אם מקפיד עליו נגד שום אדם כמו שגאוו וכיוצא בו אין שום אדם יכול לזכות בו שלא צפינו דה ודאי סבר דברור דלא עדיף סחמא דאינו מקפיד מדבר שהפקירו צפירות שאם לא הפקירו לכל אדם אינו הפקר כלל ואין שום אדם יכול לזכות בו שזכו מחלוקת צ"ש וצ"ה וכו' ואפילו בהפקירו לכל אדם חוץ מאדם אחד יש בו משום גזל לכל אדם ובמבואר במ"מ צ"מ דף ל' בעובדא דר"י צ"י יוסי דאמר ל"כ אפקרינהו ולן לא אפקרינהו ואם זה בהפקר ממש ק"ו צדבר שאינו מפקירו צפירות חלל שאינו מקפיד עליו וכו' מעלמא הפקר שאם מקפיד עליו נגד שום אדם פטרי שוב הוי גזל לכל העולם וכיון דבעל החפץ נגד אינו יכויד ודאי מקפיד אם יקחו את שלו שלא מדעתו א"כ לגבי ישראל הוי גזל גמור ואינה מקודשת עכ"ל.

וכתב עליו האבנ"מ ז"ל, ולצני לא כן ידמה וכו' דדבר שאינו מקפיד עליו לאו מאורח הפקר אחיך ע"כ דהפקר ליתיה צחורה וכמ"ס הרמב"ם פ"ב דנדרים דאסור לחזור מהפקר והחחר בו עובר משום צל יחל דברו וכמ"ס ב"ח טו"ח סימן רע"ג א"כ חכה בו מחורה הפקר וא"כ אי יומא דבר שאינו מקפיד הוי הפקר א"כ ילעך לחזור ולזכות בו וזה דבר זר. ולכן נראה דדבר שאינו מקפיד מחורה מתנה הוא דאינו מקפיד ואין ומחן דבר מיעוט למי שנטול שלא מדעתו וכו"ג דהוי מחורה מתנה לא צפינן לכל אדם וכדחק פ' לולב וערכה ומלמדים אותם שיאמרו כל מי שגייע לולב צידו הרי הוא לו במתנה כ' ולמחרת משכימין וכו' והתם ודאי נגד אינו יכויד מקפיד על לולבו ואינו מחן לו במתנה חלל כיון דהוא מחורה מתנה אינו לריך לכל אדם ודוקא בהפקר דהיכף יולא מרשתי אינו חלל כשמיטת שהוא הפקר לכל חלל מתנה אינו יולא מרשתי וכן עד דמטי לרשות מקבל וכשם שיוכל ליתן לאדם אחד כן יכול ליתן לכמה בני אדם ומי שיחכר בו הוא שלו וז"ל עכ"ל.

ומיד לפמ"ש יש לישב דברי הנוצ"י ואדרכה הרי נגמרא פסחים מפורש כדבריו דאינו מקפיד הוא מטעם הפקר ולא מטעם מתנה ואדרכה דברי האבנ"מ ז"ע דראה לעשותו מדין מתנה שברי מפורש היפוך נח"ל ובפוסקים ומה שכתב

ע"ז נצ"ח ע"א שאין אדם מקפיד קונה לה ח"י

שאינו מקפיד גמי אינו אלא סילוק רשות שהרי לא עשו שום דיבור או פעולה על ההפקר הזה שיעשה קנין להפקר הזה ושיאמר מרשותו אלא שאינו מקפיד עליו ולכן שפיר אם החזיר כי חחר כל זמן שלא נעלו אחר אצל אדם אחר ונעלו זכר ושזר אינו יכול לחזור בו ואחרי שפיר דברי רבינו ב"ד, מקמי שיהא האב"מ.

שורב האיר לי ה' עיני ומלאחתי שהח"ס א"ע ח"א סימן פ"ה הביא דברי החשב"ץ ח"א סימן כ"ג שזן בדברי הרמב"ם הג"ל בקדשה בדבר שאין הבט"ח מקפיד ומקדשת מספק וכי דנראה דדוקא כשאמר לו בעה"ב אה"כ דברים הנראים שהוא מתחלה בכך כגון למה לא נחת יותר או כיוצא בזה אצל בשתיקה אינה מקדשת כלל, ועוד שהרמב"ם לא אמר זה אלא בחמירה או אגוז שאין בו שו"פ ואין בו דין גזל שכיוצא בו אין החזרים מקפידים על זה וכתב הח"ס ז"ל לחלק לדעת החשב"ץ בין ההוא דסופי חאנים להך דהכא דהתם כיון דליקט הכל והניח אלו הפירות הרעים היו עפי גלוי דעת להפקיר ע"ש, ושמחתי כעל כל הון שמלאחתי רב לזכריו. אלא שאין ב"ד הוספנו קמה דהיי כיון דלא חשיבי אצלו ממילא נראה לן שהסיה דעתו מהם וכמ"ש שם וכי חייבא כיון דמיעבר להו אגב ביתא חשיבי והתניא סופי חאנים ומשמע דתלוי בחשיבות ואין חשיבות וכל שלא חשיבי ולא קפיד נעשית הפקר אצל דבר חשוב לא נעשית הפקר ממילא ועכ"פ ספיקא הוא וכמ"ש בגמרא להדיא במסקנא חיישינן שמא ימלא גלוסקא יפה ודעתיה עילוי ולכאורה כיון שבדק א"כ אפילו ימלא גלוסקא יפה גמי לאו דעתיה עילוי וע"כ דכיון דדבר חשוב הוא לא אמרינן דאינו קפיד מסתמא דשמא דעתיה עילוי. הרי דמחלק להדיא בין דבר חשוב ללא חשוב ובדלא חשיבי נעשית הפקר ממילא וכלא חשיבי חיישינן שמא יבא דעתיה עלי, ולפענ"ד דזה הוא מקור הרמב"ם ז"ל שכתב מקדשת מספק ועי' אורח"פ סי' כ"ח מה שהאריכו שם.

ומערתה נחזור לדין והנראה דראובן שזרק חפצו על האשפה מעיקר דינא היה נראה דשמעון ודאי מיתר ליעלו מאחר דראובן זרקו לאשפה הסיה דעתו מזה ואין בו משום גזל דהיי ידוע הוא דרך העולם דכל מה שזורקין לקב האשפה אפי' צבית מסיה דעתו מזה יכ"ש לאח"כ הוציאו לחצרו ונחשו שם באשפה וכו' הפקר והיי יב כאל גילוי דעת ייתר מסופי חאנים שהניח ולא לקטס דהתם הגילוי דעת בשלילות כלומר במה שהניח פירות אלו הרשות וליקט העובדים ממילא גילה דעתו שאינו רואה בזה אצל הכא בכך האשפה גילה דעתו בחפץ זה שזרקו לחוץ באשפה שאינו רואה בו עוד ואין לך גילוי דעת גדול מזה שכונתו להפקירו ואין מקפיד עליו וכל הרואה ליעול יבא ויעול אם לא שטותן שטעה וסבר שזה דבר שאין לו שוויא ואח"כ נחייש בדבר דה"ג ה"ל הפקר בטעות אצל כל שאינו שטותן טעויה אלא שחחר בו עכשיו לפענ"ד כיון שכבר בא ליד שמעון חכה בו אינו יכול לחזור ואינו חייב להחזירו לו.

ומידו אי ה"ל דבר חשוב שאין דרך לזרוקו ודאי יש לומר דעשה צריקה ועי' ב"מ כ"ה ע"כ מלא כלי באשפה דקמתמה אשפה עשויה לפנות אצידה מדעת הוא פי' והרי היא בל מלאה עי' טור ח"מ סימן ר"ס והכ"נ אם היו כלים קטנים

ראיה מלובל וערבה דהיי מדין מתנה, לאחר בקשה סליחה בגאון ז"ל אינו רואה דהתם להדיא אמרו כל מי שגיגס לולבו בידו הרי הוא לו במתנה ואי נימא דאינו מקפיד די להיות מדין הפקר א"כ הכי היה ללמדם שלא יקפידו ודאי בזה אלא פשוט דאחריו ודאי כל אדם מקפיד עליו שהרי צריך לו למצוא ואלו היה מכיר לולבו היה נעלו לפעמו ואין לך הקפדה גדולה מזו שמציא לולבו להר הבית ומניחו שם שצריך לו למחר לצרכ עליו וצפי לנס דוקא ולכן א"א שם משום שלא יקפיד אלא תקנו שכל אחד יתן מתנה לחצירו ואין לזה שום שייכות עם חפץ שאינו מקפיד עליו אם יעלו אחר.

ובמקום אחר כתבתי למה תקנו לומר ומלמדים אותם לומר מיד בע"ש כל מי שגיגס לולבי דהיי משמע לשון ומלמדים איתו לומר מיד ולמחר משכימין וי"ל לפמ"ש המרדכי והר"ן ועיד ראשונים הביאם הב"י א"ח סימן תקכ"ז דאסור ליתן מתנה לחצירו בשו"ט אלא דלדור מזה מותר והמג"א א"ח סימן ש"ו הצריך עיון מה שנוהגים ליתן במתנה כלים לחתן הדורש בשבת והאריך שם והב"מ א"ע האריך לדחות את דבריו ובש"ע הגר"ש ובמ"ב ותה"ל הסכימו להמג"א וכתבנוה אחר הקשיתי מהא דתנן יו"ע הראשון של חג וכו' ומבואר דמותר ליתן מתנה ודברי רבינו הגדול הרמב"ם נראין כסותרין דבפי' המשנה סוכה הג"ל כתב דמותר ליתן מתנה בשו"ט, ובספרו היד פ"ל מהל' מכירה ה"ז כתב המוכר או הנותן בשבת אפי"פ שמכין אותו מכת מרדות משמע דמדריגתו מתנה אסורה וכתבתי ב"ד דאינו קשה כלל דכיון תקנו ולמדו אותם לומר כן ע"ש בשעה שנחתו להחזירים את לולביהם ומיד קבלו החזונים חכו בהם למי שיבא לידו וא"כ הנתינה הייתה בע"ש ע"י זכוי של החזונים וכה"ג מועיל והבאחתי ראייה מגמרא כרייתא כ"ד ע"א הנותן מתנה לחצרו ועי' גמרא חולין ל"ע ע"ב הכותב גכסיו לאחרים ובמאירי שם דזכוי מהיי אפילו שלא בפניו ודלא כרש"י ז"ל, ולפי"ז אין משם ראייה כלל כיון דהיה מתנה עכ"פ לכ"ע.

ברם מה שהקשה האב"מ מהא דהפקר ליתיה בחזרה זכוי לכאורה קושיא עולה, ומה שנלפענ"ד בישוב הדברים לפמ"ש כבר בכמה מקומות בשם המאירי וכן נראה שיעת רש"י והרע"ב ריש פסחים ד' מיני הפקר הם, א) הפקר שמפקיר לכ"ע ואחרים יכולין לזכות בה והפקר בזה עושה קנין ויואל מרשותו, ב) הפקר של סילוק רשות כחמץ לפסח והמפקיר בהמתו בשבת שלא יעבור על שבתה בהמתו, והפקר שמפקיר לכ"ע שחכו בו מיד שהפקיר יואל מרשותו ועושה קנין ואם רואה לחזור בו אינו יכול לחזור כי אלא צריך קנין מחדש אצל הפקר של סילוק רשות אינו יואל מרשותו ואינו עושה קנין ויכול לחזור בו בלי נעשית בו קנין מחדש ולזכות בו מחדש והפקר של סילוק ה"ל דין של אצדה שמחייאש הימנה וקודם שבה ליד זוכה חזר בו וכלה האיש א"כ לחזור ולזכות בו אלא מיד הוא שלו בלא קנין ואם זכה בו אדם לאחר שחזר בו חייב להחזירו לו דיאוש גמי ל"ה אלא סילוק רשות עי' נתיבות ח"מ סימן רמ"ב סק"ג וברש"י ונמק"י ב"מ דף י"ב חילוק בין מלאה להפקר ועי' ש"ך ח"מ סי' שני"ח ובש"מ מתנה חיים ח"א סימן ס"ז ובספרי משנה בלכות ח"ה סי' רנ"א, ולפי"ז נראה לחדש דהפקר שהוא משום

ודעת הרמב"ן שבער הגמול דימות המשיח ועו"כ אחת הוא ויש צו אכילה ושתייה וכתב על דבריו עלמנו ולדין שומעין שהוא כהלכתא ואין מה נענה, וזכה לכשיצא ונראה, ובכמה מקומות העירתי צוה ועכ"פ הם מדרשות חלוקות.

ומחמת כי אין ח"ג לאריך הנני בזה ידידו דושה"ט ומברכו בברכת חג בשר ושמח, החותם בלב ונפש

מנשה הקטן

סימן ער

אסור להחזיר אבידה לעכו"ם אפילו בזה"ו

מנציא חתג התשל"ו בנ"י יצו"א

מע"כ ידי"ג הרדגה"צ צמ"ס ורי"ג נ"ג אי"א בע"פ שמו מפארים ירא"מ טא דורש וטא מקיים מרביץ תורה ויראה ה"ה בג"ת מה"ר בנימין זילבער שליט"א, בעמ"ח ספרים רבים לתועלת בני"י.

אחדשכ"ג בידידות נאמנה,

יקרת ספרו אז נדברו ח"ו קבלתי בימי חתג באידנא שאין הלגלר יולא צקן קולמסו, ועברתי עליו אחת הנה ואחת הנה ורליתי צו כמה ענינים חשובים וגם מלאחי שהצו כמה דברים מספרי משנה הלכות ואמרתו להעיר על כמה דברים שלפענ"ד מע"כ השיג עלי שלא צלוק (ואשתמש ככאן בדברי רבינו הגדול הרשב"א שכתב לח"א (ח"א סימן תל"ד) שהשיג עליו ח"ל, אילו הגיע לידך החיבור ממני תראה שלא נפל שם המכתב דרך מקרה וכי צאי שם הדברים מצוירים לא סתומים ולא כתבתי ככותב נים ולא נים אלא שיאלתי בעקבי הראשונים ואחר שנאה עליהם החקירה לילות וימים ודברים שהסכימו עליהם גדולי החכמים ומה שהעליתי מלצי נקשתי ובחרתי לא מתוך הסבבה חלונית עד שהראינו מן השמים מתוך ראיות הכרחיות לפי דעתי ואין לדיון אלא מה שעיניו רואות ואעידה לי עדים נאמנים מה שאמרתו מתוך הלכות וציאורים נכונים עכ"ל פ"ש בדבריו היקרים. אמנם כ"ג כן הגיע החיבור לידו אבל כנראה דמחמת הטרדות לא עיין בדבריו אלא מקופיא ולכן אמרתו להעמיד דבריו הראשונים אשר לפענ"ד נאמרו צלוק וציושר, ואדרכה לפענ"ד מזה לתקן בספרו הצא כמה דברים שלפענ"ד לריכין חיקון. ובאמת מה"ט דרכי משולם כשאני משיג על מי שהוא על ספרו אני כותב מתחלה דברי אל המחצר אולי יש לו להשיג על דבריו למה לי להדפיס דברי ואח"כ ישיב לי המחצר שטעיתי בדבריו עוז לי לכתוב מקום הדברים ולברר עם המחצר כ"ז שהוא בחיים חייתי אל כל כמובן אין לזה חיוצ מלד ההלכה.

בסימן ע"ד, מש"כ דאסור להחזיר אבידה לעכו"ם (משנה הלכות ח"ו סימן רפ"ח) כתב כ"ג ח"ל, ובעלם דין השבחה אבידה לנכרי אני העני אין עני אלא בתורה בכלל ובעניני ח"מ בפרט אין מוציאים לי דבריו כלל שהרי צמנינו שיש דינא אבוד מדעת וטא פי' דכי חסרה לחינוק שאינו יודע לשמרה הפקר הוא זה אם יחזירנה בנו ע"ש.

כגון סכין ושפוד וכיוצא בהם שאפשר שיכבדו בבית ולהשליכן בלי ידיעה נוטל ומכירה ואפילו לדעת הסמ"ע שפי' דהטור פליג על הרמב"ם ולהרמב"ם לטעמיה דמה שאמרו דפירה רועה בין הכרמים אבידה מדעת היא כלומר שאינו חייב לעפל צה ולהחזירה מ"מ אין לטעלה לעצמו מ"מ הכא כיון דזרקו מדעת לאשפה לכו"ע יכול לנטלו וכ"ש לדעת הש"ך דלא פליגי ע"ש גם כי לענין דינא כתב הש"ך דפשיטא דהלכה כהטור ורמ"א שם ע"ש וא"כ כיון שזרקו לאשפה צידים א"ל אבידה מדעת ונעשית הפקר והנוטל הרי הוא שלו אם לא באופן שיש לחלות בטעות וכיוצא צה כנלפענ"ד. ובנידון דידן כיון שזרק טע לאשפה וצא אחר ונטלה הרי הוא של מולא לפענ"ד ואין האורק יכול לטוען תן לי בחזרה שמדיין ברשותי הוא.

סימן רסח

עוד להנ"ל

קמן שזרק קטש לפח האשפה ונפלו גדול אי זכה בו

בדבר שאלתי נקטן שזרק טע לפח האשפה בתלמוד תורה שלמד צה וכלך אחד ונטלו ושיב טוען הקטן שזרק, שלי הוא, והתם כיון דהאשפה רכ"ר הוא ודאי של מולא הוא הנה לפי מה שציררנו לעיל לכאורה כ"ש הוא דהרי הוא שלו אלא דמ"מ י"ל דקטן שיש לו זכיה ואין לו כח להפקיר. לא מצטוי למ"ד (הרמב"ם) דהפקר מטעם נדר ח"כ כיון דלאו צר מלות הוא הרי אין צידו להפקיר אלא אפילו למ"ד דאינו מטעם הפקר מ"מ קטן יש לו זכיה ואינו יכול להקנות וכמה קרקורים קרקרו שלא ליתן לקטן אחריו צסוכות משום דאינו חוזר ומקנה וכיון שאין צידו לחזור ולהקנות ח"כ פגיעתו רעה ואף שזרקו מרשותו מ"מ אכתי שלי הוא. וימיה נראה דכיון שזרקו לאשפה צחון שיד הכל ממשמשין צה כל המולא הרי הוא שלו ומטעם סילוק ולא מטעם קנין דסילוק נראה דיש לו באופן שטעה מעשה לסלק כגון שזרקו.

איברא דביאוש קיי"ל דקטן אין לו יאוש וא"כ סילוק נמי אין לו לכאורה דדין אחד להם ומ"ש בגמרא גיטין נ"ט וס"ע ח"מ סי' ע"ר דמליאת חשוי"ק אין צו משום גזל אלא מפני דרכ"ש התם אין דעת אחרת מקנה להו, ועי' משנה הלכות ח"ו סימן רפ"ד ולכן שפיר אס מנקשו חייב להחזיר לו וז"ע.

✱

סימן רסט

עוד להנ"ל

בחז"ל דעוה"ב אין בו לא אכילה ולא שתיה

בדבר הגמרא צרכות י"ז דעוה"ב אין צו לא אכילה ולא שתי' ובגמרא תענית כ"ה אמרינן לאכול מפחורא וכו'. משמע דיש אכילה ובאמת כי יש צה מדרשות חלוקות והרמב"ם פסק דאין צו לא אכילה ולא שתייה וחילוק צין דימות המשיח לעוה"ב, ✱ ועיין טור ח"מ סימן קפ"ח (ב"ב פ"ו ב') תנן השולח בנו אצל חנני ומדד לו באיסר שמן ותנן לו את האיסר שבר את וצולחית

רס"ד כתב להדיא דאפילו גוי שאין עובד ע"ז אין להחזיר לו אבידה וכ"כ התומים ריש סימן ז"ה ועכ"פ פשוט דעכו"ם צוה"ז לכ"ע אין מחזירין להם אבידה. גם הגר"מ אריק הוצא במרגליות הים הקשה על הס"ח דאין דין גר תושב צוה"ז וז"פ.

והר"ן כתב לישב דברי רש"י במחזיר פקדון לבני הגר שכתב דאין רוח חכמים נוחה הימנו כתב הר"ן הטעם לפי שמשנה אותה עם ישראל וכדאמרינן סנהדרין ע"ו ע"צ המחזיר אבידה לעכו"ם עליו הכתוב אימר וכו' ועי' צ"י ח"מ סימן קכ"ז ד"ה הלוה.

ואפ"ל לפי סברת כ"ג מכה דינא דמלכותא אכתי אני אומר דאינו נריך להחזיר דודאי דין דוהתעלמא ח"א ליה למלכות להעלות עליו ח"א אפילו לשיטת כ"ג שאינו יכול ליקח האבידה לעצמו מ"מ אינו נריך להחזיר לעכו"ם אלא שיתחנה כמו שהיו במקום שנאלץ ולא יעבור על ובהתעלמא וגם לא יעבור על למען ספית הרוה זה לפי מה שר"ה כ"ג לימר אבל לדין ליכא צוה משום דר"מ.

איברא דכבר כתב הרשב"א בתשובה הביאה הב"י ח"מ סי' כ"ו דאין דינא דמלכותא נאמר היכי שהוא מנגד לתורתנו וז"ל מהר"ק שורש קפ"ז, ואשר נסתפקת אס יש לדון על שטר עכו"ם צדיני עכו"ם צאותו שטר או לא כגון לענין יד בעל השטר על התחזותה שכתב שדיניהם בזהיך לפענ"ד נראה דבר פשוט שאין בטענה זו ממש דאע"ג דקיי"ל דינא דמלכותא דינא ואפילו למ"ד דמ"ד בכל דברים היינו דוקא לענין ערנוות ומונהגים של משפטי המלכים אבל בדין שבין אדם לחבירו פשיטא ופשיטא דלא דא"כ בטעם כל דיני תורה ח"ו. והש"ך ח"מ סימן ע"ג סק"ע האריך הרבה דאפילו מה שהיו לתקנת בני המדינה כל שהיו נגד תורתנו הקדושה חלילה לדון צדינא דמלכותא דא"כ בכל דינים נימא שהוא לתקנת בני המדינה, ואפילו לדעת הלבוש בעיר שושן ס"ם שס"ע שכתב דלא אמרינן דמ"ד אלא בדבר יש לו הנאה למלך או שהוא לחיובן בני מדינתו בעניני משא ומתן שצנייהם אבל שאר דיני תורה המפורסמים צדינו פשיטא דלא נדון כמותם ע"ש. הנה דוקא דיני מו"מ אפילו לדעתו אבל השבט אבידה ודאי אין לשמיע להם מהם דיד"מ ולעבור באיסור דלמען ספות הרוה.

והרמ"א סימן שני"ו ס"ז כתב דמכה דינא דמלכותא נהיגי להחזיר כל גניבה אפילו לאחר יאיש ושינוי רשות, ותמה עליו הש"ך בסק"י דלא אמרינן דר"מ מה שהוא נגד ד"ת ודחק עצמו לישב דכן הנהיג ב"ד ישראל ע"ש ואמאי לא הקשה כלום אדברי רמ"א בסימן רנ"ע שכתב ג"כ דמכה דינא דמלכותא מחזירין אבידתא. עוד אני תמה דלפי שיטת כ"ג צוה"ז דחייבין להחזיר גם אבידה עכו"ם מכה דר"מ ח"כ כ"ש דמחזיר להכריז על אבידה ישראל אפילו רוצה עכו"ם וא"כ נהפך כחומר חותם דצוה"ז ליתא לדינא דש"ע שם עד סעיף ז' כלל כלומר דאבידת ישראל במקום שרוב עכו"ם נמי חייב להכריז דמ"מ אס הוא של עכו"ם חייב להחזיר ואס הוא של ישראל כ"ש דחייב ועכ"פ שוים הם וא"כ נהפכו כל דיני ש"ע והמואל אבידה בעיר שרובה עכו"ם חייב להכריז וזה ודאי אינו אפילו לפי

דמלכותא להחזיר אבידה מחוייב להחזיר משום דינא דמלכותא אין הבדל בין חברה ממשלתית ובין חברה פרטית של עכו"ם או ישראל כמצוה להדיא בח"מ סי' רנ"ע ס"ז. זאת אומרת דאפי' אס נאמר דבזל שלא נפסל הוי כאבידה מחוייב להחזירה אפילו בחברה פרטית של נכרי עכ"ל.

ואומר אני ח"ו לומר דצוה"ז מחזירין אבידה לעכו"ם ואפילו אי נימא דליכא דינא דמלכותא להחזיר, והוא איסור גמור כמצוה בגמרא פרק הגשרפין (ע"ו ע"ב) אמר רב יהודה אמר רב המחזיר אבידה לעכו"ם עליו הכתוב אומר למען ספות הרוה את הנמאה ופירש"י הטעם שמראה צוה שאין מאות השבט אבידה חשובה עליו למאות צוראו שהרי השיבה גם לעכו"ם שלא נאטווה עליהם רוח פירש"י וכתב שבעים ואינם אמאים לזיגס נמאה זו כנסת ישראל שנמאה ותאבה ליראת יושרה ולקיים מצותיו, ולפי' הרמב"ם נראה שפירש כתרומם שמרבה ביראל עוונות שגגות על עוונות זדונות וה"ה ישראל זה שמחזיר אבידה לעכו"ם מחשב ליה לעצירת שגגה שאין כוונתו לעשות עצירה והוא עשה עצירה במה שמחזיק בחזירתו ידי עוצרי עצירה וניתוסף לו עצירה שגגה זו על זדונות שעשה כבר עיין פרישה וסמ"ע סימן רס"ו, ועוד הבאתי שיש צו משום לא תחנם נמי.

ובשו"ע ח"מ סימן רס"ו ס"א אבידה העכו"ם מותרת שנאמר אבידת אחיך והמחזירה ה"ז עובר עצירה מפני שהוא מחזיק ידי עוצרי עצירה. ולא לישתמיט חד מן הפוסקים לומר שם דליכא דיש דינא דמלכותא מחזיר ובסימן רנ"ע אפי' אבידה ישראל פטור מלהשיב אס מנאה בעיר שרוב עכו"ם. איברא דגמרא מפורשת ברכות ס' ע"א ועל הטובה משין הרעה היכי דמי כגון דאשכח מניא חף ע"ג דרעה היא לדידה דאי שמת צה מלכא שקיל מיניה השתא מיהא עובה היא ובגמרא צ"מ כ"ח ע"ב רבי אחי שכתב אודיאל דדינא חזייה הכוה (בר רומאה) בר נש דקא מרתח ח"ל זיל שקול לנפשא דלאו פרסאי אגן דאמרי אבידתא למלכא הרי דאפילו היה דינא דמלכותא וגזירת המלך דכל אבידתא למלכא עובה הוא ושקיל לה לעצמו ואינו מחזיר ופשוט דאין נפ"מ בין מלכות ליחיד לטעם דינא דמלכותא וזמ"ש כ"ג בעצמו דאי קיי"ל דינא דמלכותא אין נפ"מ בין יחיד לחברה ולמלכות ובין ישראל לעמים וא"כ לכ"ה תקשה ליה איפכא להרמ"א ז"ל מגמרא מפורשת צ"י מקומות.

ועיין עוד ח"מ סימן ע"ב וז"ל, וכתב מהר"ם מרענובורג, עכו"ם שהלוי לישראל על המשכון ונפל הימנו ומאלו ישראל חייב להשיבו לבעליו לפי שגוף המשכון שלו ולא היה לו לעכו"ם עליו אלא שיעצור וכיון שנפל ממנו ומאלו ישראל אחר פקע שיעצורו דאין להחזיר אבידה לעכו"ם ואס צל לומר לשם קידוש השם אחזירו לעכו"ם יקדש השם בשלו ואל יקדש השם בשל אחרים צל דעתם עכ"ל ועי' צ"י וצ"ח שם.

ובס"ח סימן שני"ח כתב דנכרי הוריו בשבט מלות השיב לו אבידה ובקו"ה שם לין מקורו מע"ז כ"ב ע"א דמלה להחיותו ומכ"ש שאסורה אבידתו. ומיהו הב"י ח"מ סימן

קנין כמחנה וכ"כ הראב"ד בח"כ פרשת צהר פ"ח לענין עבד של עכו"ם דאם אומר לו בנפשי חרי זיל אינו כלום דעכו"ם לאו בני מחילה נינהו משום דכל קנינו בכסף ולכן לא מהני הא דאומר לו זיל שמעט מחילה הוא ע"ש. וז"ל דמה ענין קנין למחילה ולהכ"ל אחי שפיר דס"ל להראב"ד דמחילה עושה קנין ועכו"ם ל"ל קנין מחילה וכל קנינו בכסף, ובחי' הארכתיו בזה בס"ד, עי' משנה הלכות ח"ו סימן ס"ט.

וְלִפְיֵי זֶה נראה לפענ"ד לחדש דאצידה שנאצדה ממנו בלי ידיעה איפא שאצדה הו"ל אצידה ויאות בעלים הו"ל סילוק רשות מאותו דבר ושפיר מהני עכו"ם כמו בישראל אצל אצידה כמילי מוטעו של ים וכיוצא בו שבעלים יודעים ואוחזין אין כאן יאות אלא בע"כ מוחל כיון שאין בידו מה לעשות ורואה שאחרים לוקחים בע"כ ועכו"ם לאו בני מחילה נינהו וממילא כה"ג אחי מהני דינא דמלכותא עליו כיון דאכתי לא נחייאש הימנו. אלא דבלא דינא דמלכותא אפ"ה אינו חייב להחזיר כיון שכן דינינו מ"מ מהני דינא דמלכותא לה. עכ"פ יהיה מאחר טעם שיהיה פשוט דאסור להחזיר אצידה לעכו"ם בכל מקום ובכל זמן והמחזיר עובר על למען ספות הרוח את האמאח ומאור להחזיר אצידה ישראל ולחקן זה בספרי הבא אי"ה.

ידי"ג דחש"ג באהבה ובלב נפש

בנשוא הקטן

סימן רע"א

עוד לחנ"ל בהנ"ל

כ"ה ניסן התשל"ו ב"י יצוא

אחדשכ"ג בידידות נאמנה,

קבלתי מכתבו היקר, והגם כי ידוע לכ"ג שגדרחי בעדי שלא להשיב במכתבים פעמים בדבר אחד, אמנם היות כי ראיתי שיש כאן אי הכנה בדברים אמרתי לעבור רק בקיור כי ידעתי שכונת כ"ג לש"ש ולהגיע לתכלית האמת. כחז כ"ג ח"ל, וראיתי היטב מה שז"ג מפלפל בחכמה ובצקירות ובדברים נכונים וזאת ראיתי משם אצל מה שז"ג כותב בזה"ל, ואומר אני ח"ו לומר דבזכ"ו מחזירין אצידה לעכו"ם ואפילו אי נימא דאיכא דינא דמלכותא להחזיר והוא איסור גמור וכו', ואני חמם מאד נוראות ופלאתי על פה קדש שיאמר כן אני אומר שאפי' לא נאמר דינא דמלכותא דינא אין שום איסור להחזיר אס מפחד מפני החוק ולא עוד אלא שמאור להחזיר מפני קידוש השם (שנשמע זה ממכתבו כאילו איסור השבירה הוא גזכ"כ) והחטא ממנו שמפורש בש"ט שמפני קדושת מותר להחזיר כלומר שיש חיוב להחזיר מפני חילול השם כיון שדבר מקובל אצל הגוים בזמנינו שזה מהדברים השכליים לכן אני חושב למיותר לפלפל סחמא מה שזן אס שייך בזה דינא דמלכותא דינא, עכ"ל כ"ג שליט"א.

ואני אסקופה הנדרסת תמידי לא חזינא ולא נשמע וגם לא נעלם ממני דין זה המפורש בש"ט דמשום קידוש השם או

דברא א"ל אין, א"ל ולמה לא אחזירינהו ג' תלתי יומין, א"ל ולא תימרין וכו' אלא בגין דחלאת דחמטא א"ל בידך אלוהן דידחדין ע"ש, ונה מבאר דמכא דיאס דמלכותא לא היה צריך לחזיר וחזיר רק משום קידוש.

שיטת כ"ג. אלא פשוט דגם בזה"ו אסור להשיב אצידה לעכו"ם ואין דינא דמלכותא משנה בדינינו כלום וכמ"ס הש"ך והרשב"א וכל הפוסקים דאין דינא דמלכותא נאמרה יהיו שהוא מנגד חוריתו הקדושה.

ומה שכתב הרמ"א בסימן רנ"ט ס"ז אין זה מיירי בסתם אצידה עכו"ם כמו שחשז בזה מעכ"ג, אלא הסם מיירי המחזר בהמיל מהארי והדוב חוטו של ים ושלילוחו של נהר דקיי"ל בכל אלו דברי אלו של אפילו בעל עומד וטוח ועל אלו וכיוצא בזה כתב הרמ"א דאפי' דמדינא אין חייבין להחזיר באצידות אלו אס גזר המלך או הכ"ז חייב להחזיר מכה דינא דמלכותא. והנה דייק הרמ"א ז"ל להדיא באצידות אלו כלומר דוקא באצידות אלו אס גזר המלך חייב להחזיר משום דינא דמלכותא אצל בכל אצידות של עכו"ם אינו חייב להחזיר ואדרבה אסור. ומינה מיירי עד שפשו כלומר עד ס"ז וכן בס"י רס"י. בקיור החילוק הוא בין סתם אצידה דקיי"ל דאסור להחזיר אפילו במקום דאיכא דינא ד"מ להיפוך וזה דין דסתם אצידה אצל באצידות שצומד בעל וטוח כה"ג אי איכא דינא דמלכותא או הפקר צ"ד חייב להחזיר.

והחילוק בין בני חרתי הוא לפמ"ש הטור הציאו בזה"ש עימן רס"ו אות ז' דלא אסרה תורה אלא השבת אצידה שנפלה ממנו ומידו בלי ידיעה ואינו יודע באיזה מקום נפלה וליד מי הגיעה שמאלה משא"כ אס היות מעלעליו וכלי בחזירו וכיוצא בו בכיון ולא עלה על דמיו שיאצדו משם ולהישראל נודע שגנבים יצאו לשיר ויגנבו משם אזי כיון דאין שם אצידה עליו מותר לו להכניס במקום המסתמר מפני דר"ש ומכ"ע כחז דמותר להכניס מעלעליו מאחר למקום מוצא ע"ש. ולפי"ז אחי שפיר דברי רבינו הרמ"א דהמחזר כחז בס"ז דדין המליל מן הארי והדוב וכו' והבעלים עומדים ואוחזים הרי הסם לא הוי אצידה בלי ידיעה אלא דהו"ל אצידה מכה יאות פנינו וכה"ג אי איכא דינא דמלכותא מחזיר, ומיושבת נמי קושיותיו דלמה לא הקשה כאן הש"ך כלום על הרמ"א ז"ל. וקצת היה אפשר לישב דהרמ"א בסימן שני דדין גניבה נמי מכה טעם בגיל ס"ל דשמעין לדינא דמלכותא דבגניבה כיון שמאלו הגנב הו"ל כמילי מוטעו של ים.

ומידו מהש"ך נראה דלא ס"ל הכי ונלפענ"ד לחלק ביניהם ולכאורה טעמא בעי מ"ש סתם אצידה ממילי מוטעו של ים וברי בחרוייהו איכא יאות בעלים, ונראה לפענ"ד לחדש לפ"מ שאמרו סנהדרין נ"ט ע"א דפריך וברי פמשו"פ דלישראל שרי ולעו"כ אסור ומשני הסם משום דלאו בני מחילה נינהו ועי' רש"י דישאל רחמנים ומוחלן על דבר קל אצל בני נח אכזרים הם ע"כ. וקצת יש לדייק לשון בני מחילה וינא דהו"ל דלא מחלי וכן לשון דף י"ז ע"א נמי כחז לשון בר מחילה ולא כחזו סתם ישראל דמחל. אמנם כבר הבאחי מחלוקת הרשב"א ובריעב"א הובאו בזה יוסף ח"מ סימן קל"ה אי מחילה עושה קנין או דלא הוי רק סילוק דעת הרשב"א ס"ל דמחילה לא הוי אלא סילוק שיעבוד ובריעב"א קידושין ע"ז כחז דמחילה עושה

וועיין ירושלמי (ב"מ פ"ב) רבי שמואל בר סורטי סליק לרמיא אבדיית מלח דוגנית דילא, ואשכחיה, אפקת כרח במדינתא מאן דחזירי ליה ג' תלתי יומין יסב אבן האבן, בתר תלתי יומין איתרירי דרשיה. לא חזריה ג' תלתי יומין, בתר תלתי יומין חזריה, א"ל לא הוית במדינתא א"ל אין, א"ל ולא שמעית קלא

הב"ח והש"ך ז"ל אם החזיר דעת הב"ח שאם החזיר אי חייב לשלם לישראל במחלוקת שנויה ולדעת הש"ך דלכ"ע חייב לשלם אבל פשוט לכ"ע דאין להחזיר כה"ג ועי' טור ח"מ סי' קפ"ג כיוצא בזה תשובה להרמב"ם. אלא דבס"ח סימן שני"ח כתב דנכרי הזריח בשבט מלות השיב לו אצידה. אמנם הב"ח ח"מ סימן רס"ד כתב דאפילו נכרי שאין טיבד ע"ז אין להחזיר לו אצידה ע"ש וכתומים ריש סימן ז"ה. ומיהו לפענ"ד פשוט דאפילו לס"ח אין כזה צוה"ז דכבר כתבתי דלפענ"ד אין אף נכרי אחד בכל כדור הארץ צוה"ז שישמור על ז' מלות שלו וצפרע לפמ"ש רבינו הרמב"ם צפ"ח מהל' מלכים הי"א דעכו"ם השומר ז' מלות שלהם מחוץ הכרע הדעת ולא מפני שזוהי צדק הקצ"ה בתורה והודיענו ע"י משה רבינו שבני נח מקודם נטעו בהם אין זה גר תושב ואינו מחסידי או"ה ולא מחכמיהם א"כ פשוט דליכא כזה צוה"ז בעולם.

ה'יוצא לן עכ"פ דפשוט הדין דין אמת דאסור להחזיר לעכו"ם אצידה בזמן הזה כמו בזמן הקודמים לפנינו ואין צוה שום השתנות כלל לעצם דין השבט אצידה לבעלים נכרים, ואם בשביל קידוש השם או חילול השם אין זה דין בהשבת אצידה אלא הלכה בקידוש השם שהיא הלכה צפני עמלה ותלוי בזמנים ובמקומות שיש קידוש השם או ח"ו חילול השם ואין על פנים הדין כתבנו צמי שרואה להחזיר אצידה מכח דין השבת אצידה דכתוב בתורה ולא משום קידה"ש או חילול השם או למי שרואה להחזיר אצידה לעכו"ם מפני מלות שכליות שבה שחושב שגם לעכו"ם נכון להחזיר לו אצידה דהשכל מחייב שצריך להחזיר אצידה לעכו"ם נמי אבל אינו רואה לקיים משום קידה"ש אלא משום השבת אצידה ועי' עובר באיסור גמור וכמ"ש רש"י להדיח ח"ל (סנהדרין ע"ו) הוצא צב"י חו"מ סימן רס"ו מחזיר אצידה לעכו"ם. השואר וחבר עכו"ם לישראל ומראה בעלמו שהשבת אצידה אינה חשובה לו מלות דוראו שאף לעכו"ם הוא עושה כן שלא נטעוהו עליהם ועי' צ"ח שם מצואר דכל שאינו עושה לשם מלוה של קידה"ש אלא חושב לעכו"ם נמי יש להשיב הרי זה בכלל ספות הרבה ופסיר כתבתי צ"ד דח"ו להחזיר אצידה אפילו צוה"ז לשם החזרת אצידה.

ומערתה אשתעשע קלח בדברי מעכ"ג שליט"א צטויל צפרדס צמה שכתב מעכ"ג ח"ל, והתעלם ממה שמפורש צש"ע שמפני קדו"ש מותר להחזיר כלומר שיש חיוב להחזיר מפני חילול השם כיון שדבר זה מקובל אצל הגוים בזמנינו שזה מהדברים השכליים ועשו חוקים לזה יותר גרוע מסתם עובר על חוק וגם בכל חוק שנתפס שעבר וצפרע אם צממו יש בזה חילול השם לכן אני חושב למוותר לפלפל סתם מה שדן אם שייך בזה דינא דמלכותא דינא עככ"ג שליט"א.

ולרפענ"ד לא הבינוהו כוונת כ"ג דא"כ כל דינא דמלכותא יש בו משום חילול השם כשנתפס עליו שטבר א"כ האין מצינו בכלל מחלוקת בפוסקים אי דינא דמלכותא דינא צין דינא או לאו דינא מ"מ איכא חילול השם וחייב לקיים משום חילול השם, וכ"ש צדינו ממונות והשבת אצידה וצגמרא צרכות דדנו אצידה למלכות וצד אמי דאשכח אודייה צדינו ונעלה לעמלה (אפילו ראה אותו צר רומאה לפי גירסא) ואמאי לא חש משום חילול השם וקדו"ש וכ"ש שטבר על דינא דמלכותא.

במקום חילול השם שפיר מהדרינן אצל האמת שהבאתי הדברים בצפרי שם (צח"ו סימן רפ"ח) על מה שהשיג כ"ג שליט"א לראשונה שם מקור הדברים אשר עליהם השיג מעכ"ג צד"ה וגראה ח"ל שם, ואדרבה אסור להשיב כמצואר צש"ם וצרמב"ם פ"א מהל' גזילה ה"ג וצטו"ש ח"מ סי' רנ"ט מפני שהוא מחזיק יד רשעי העולם, ומפני קידוש השם אם החזיר הרי הוא משובח, ומפני חילול השם חייב להחזיר עכ"ל שם. הנה שזכרתי ולא השמטתי ולא התעלמתי ממה הלכתא היכא דאיכא קידוש השם או חילול השם. אמנם כ"ג שליט"א לחלוק יצא על עיקר דין של החזרת אצידה לעכו"ם דצוה"ז לעולם מחזירין ועי' כתבתי דצטיק הדין וצ"ה לא נשתנה וצאת החורב לא תהא מוחלפת וגם צוה"ז אסור להחזיר לעכו"ם מעיקר הדין משום למען ספות הרבה וכמ"ש כל הפוסקים ולא חלקו צין צוה"ז לזמניהם.

ומה שנראה מדברי כ"ג שליט"א דצוה"ז ליכא איסור כיון דהעכו"ם צוה"ז עשו חוקים לזה וגרוע יותר ממי שנתפס על חוק שעבר צסתם וגם בכל חוק שנתפס יש בו חילול השם. הנה לפענ"ד גם בזה אינו מסכים לכ"ג שליט"א דצמדינות דקיי"ל דינא דמלכותא דינא והיינו מקומות החפשים (אם שייך דבר כזה צוה"ז וכבר דנתי דיש לומר דצוה"ז שאין המלך דן אלא יש כח צשופטים וציד נצחרים צדים לשנות המשפטים אין זה דינא דמלכותא כמ"ש הרשב"א והריצ"ש, עי' משנה הלכות ח"ה סימן קי"צ) אינו עובר אלא אדינא דמלכותא אלא אם הוא ישראל חשבו אז איכא גם משום חילול השם אצל הכי ליכא משום חילול השם דישאלים צמדינות אלו הם כסתם אצרחים ועל סתם אצרח ליכא חילול השם יותר כשעבר מלהבדיל אחד מהם ולקמן עוד נשוב לזה.

ובר מן דין ד"ת עניים צמקום אחד ועשירים צמקום אחר, דהבאתי שם צמי שמתא מעות שנפלו צקופסא של טעלעפאן ציצורי וכתבתי שם צמקום שהטעלעפאן קאמפאני שייך לעכו"ם אסור להחזיר הכסף צחוף הקופסא דהתם ליכא לא משום קידוש השם וכ"ש משום חילול השם ח"ו דהרי הקופסא עומדת צמאנע הרחוב והבעלים לא יודעים כלל לא מן האצידה שנאצד להם אותו כסף ולא מן המחזיר אותו הכסף ואם יחזיר לא יחזיקו לו עוזה ואם לא יחזיר לא ידע לעולם כי לקחוהו, צקיור צכה"ג אם יחזיר ליכא לא קידוש השם ולא חילול השם אלא מחזיר ואין הבעלים יודעים כלום מהחזרה ולא מהאצידה ולא ידעו מהו ולא ידעו מי הוא המחזיר כה"ג איסור גמור להחזיר לכ"ע וכן כל כיוצא בזה היכא דליכא משום חילול השם ולא משום קידוש השם פשוט שאסור להחזיר.

עוד כתב הטור ח"מ סימן ע"צ צשם מהר"ם מרוענבורג ח"ל, וכי מהר"ם עכו"ם שהלוח לישראל על המשכון ונפל הימנו ומאז לישראל חייב להשיבו לבעליו לפי שגוף המשכון שלו ולא הי' לו לעכו"ם עליו אלא שיעבור וכן שנפל ממנו ומאז לישראל אחר פקע שיעבדו דאין להחזיר לעכו"ם דאם צא לומר לשום קידה"ש אחזירו לעכו"ם, יקדש השם צשלו ולא יקדש השם צאל אחרים צלא דעתם עכ"ל. ועי' צ"ו וצ"ח שם וצש"ע שם והוא הלכה מפורשת שכה"ג אסור להחזיר אלא שנחלקו

איכא חיוב להחזיר, אמנם לפענ"ד הני תרי מילי זינבו וקדח"ש הוא אפילו במקום דליכא חילול השם ובמקום שיש משום קדח"ש היינו דליכא חיוב להחזיר אלא מותר להחזיר וברי הוא משבחה כמ"ש הרמב"ם אבל אם אינו רוצה לחזור משום קדח"ש אינו חייב ואצידה שלו היא אבל במקום שיש חילול השם חייב להחזיר ואין האצידה שלו ע"י צ"י שם.

וקצת רחמי לדחוק לישב דברי כ"ג שליט"א דהצ"י ז"ל פ"י א"ס החזירה לקדש השם יכו' ה"ז משבחה מדא' בירושלמי ומ"ש במקום שיש חילול השם אצידתו אסורה היינו דר' פנחס בן יאיר דחגיגה ר' פנחס בן יאיר אומר במקום שיש קידוש השם אפילו אצידתו אסורה (ב"ק ק"ג) אלא שר"פ נקט קדח"ש במקום חילול השם עכ"ל והדרישה חפס עליו דא"כ מנין להרמב"ם לפסוק נגד לשון משמעות ר"פ דהרמב"ם כ' ה"ז משבחה בקדח"ש ור"פ חייב להחזירה קאמר בקדח"ש. גם מה ענין קדח"ש לחילול השם דחילול השם שייך במקום שיש רוב ישראל משא"כ בקדח"ש דמיידי אפי' במקום דרוב כותים לכן י"ל דר"פ קדח"ש דוקא קאמר ולא חילול השם ימיידי אפילו במקום ששכבר בא אצידתו לידו דלא אם יש קדוש השם אסור לו להחזיק בידו וברי דייק אצידתו אסורה, יברמב"ם שכתב במקום קדח"ש שהוא משבחה היינו שמחזיר עליה להשיבה דבזה אין לז' איסור עליו דברי אין האצידה בידו אבל משבחה מיכו הוב והוא מירושלמי עכ"ל.

מבואר מחלוקת הצ"י והדרישה בקדח"ש היכא דהאצידה כבר באה לידו דלכצ"י אכתי ליכא חיוב להחזיר ולהדרישה חייב להחזיר כל שבא לידו אלא שאין צריך לחזור אחריו. ומיכו אחי מחשבה ומבטל מחשבה דברי להפרישה נמי קודם שבא לידו אינו חייב להחזיר ולחזרויכו מיכו לא תלוי זה בזה כלומר קדח"ש לא תלוי בחילול השם ומפני קידח"ש מותר ומשבחה המחזיר ומפני חילול השם חייב להחזיר ולא נחלקו דלכצ"י אפי' לא בא לידו ולהדרישה עכ"פ היכא דבאת לידו ע"ש ודו"ק כי קארתה בזה.

אנב נסתפקתי להצ"י דמשום חילול השם חייב אפילו לא באת לידו אם מלאה זקן ואינו לפי כבודו להחזיר אצידה, ובישראל כה"ג פטור מגזל"כ דוהעלמת פעמים שאתה מחפס כנון זקן ואינו לפי כבודו, מה יבא דינו באצידה עכו"ם. ולכא' הוב נראה דחייב להחזיר דהכי קיימ"ל במקום שיש חילול השם אין חולקין כבוד לרב (בבב"ב דף כ') ויהיה אצידה עכו"ם חמור מאצידה ישראל בזה ואין ה"ג לחפש כעת בספרים ע"ז וי"ע.

עברתי גם על יתר דבריו, אמנם כאשר כתבתי גדרתי בעדי שלא להשיב בדבר אחד פעמים, ואין אני אומר קבלו דעתי וכ"ש לגדולי תורה כמוהו ירבו, מ"מ אני על משמרתי לעמודה ובשביל שזכר אחד שקלל בנסעו עם מעבד"ל וגם עבר על אל תרצה שיחה ועוד לא נשתנה ההלכה ואדרבה.

העניי בזה ידינ' שמחתי לראות שמדפיס ספרו ח"ז העניי מצדף פה דמי קדימה, וי"ר שיחה להרבות דעת תורה בישראל כמות נפשו, דושנ"צ וכאש"ל בלב תפשו

מנשה הקטן

והש"ך סימן רנ"ו סק"י תמה ארמ"א דלא אמרין דינא דמלכותא דינא להחזיר כל גניבה אפילו לאחר יאוש ושינוי רשות דלא אמרין דינא דמלכותא דינא כיכי שהוא נגד ד"ח ודחק ליכא ואמאי לא כתב סתם דליכא חילול השם וחייב להחזיר וכל ההלכות בעיר שרובה עכו"ם הרי אלו שלו וא"ח דגם באלו בזה"ז חייב להכריז א"כ לא נשאר לן אצידה שהיה שלו ולשון הרמב"ם בפ"א מה"ל אצידה ח"ל, אצידה עכו"ם מותרת וכו' וא"ס החזירה לקדש את השם וכו' הרי זה משבחה ובמקום שיש חילול השם אצידתו אסורה וחייב להחזירה ופסקוהו בעלי הש"ע ולפי שז"ל הרי לעולם איכא חילול השם וקדח"ש א"כ מתי האצידה מותרת שכתב הרמב"ם ז"ל וי"ע.

אבל האמת יורה דרכו דהכל תלוי במקום ובזמן ובגדרה כלומר דחילול השם אין הכוונה במקום שראוהו עכו"ם או נודע לעכו"ם שישראל מלאה או שאצידה העכו"ם במקום שרוב ישראלים הם שיחשבו הכותי שישראלים גנבוהו, ממנו וכ"כ להדיא הצ"י והצ"ח והפרישה שם. ח"ל בב"ת, ומ"ש וא"ס יש חילול השם פירות כגון שנודע שישראל מלאה ואיכא חילול השם אם לא יחזיר שיאמרו כותים ראו שאין אמונה בישראל שהם משקרים וגזילים מבורר דא"כ לא נודע שישראל מלאה ליכא למיחש לחילול השם וא"ס מלאה במקום שרוב עכו"ם להצ"י ולדרישה ועי' ב"ק ק"ג ע"ב ולא חששו שמה יתגלה הדבר ויתפס וזה פשוט מאד ע"כ לפענ"ד פשוט דחילול השם ליכא אלא כשיש חילול השם מיד כמו שהוא אבל לא כשמלאה האצידה ועכשיו ליכא חילול השם רק אפשר שיחודע הדבר זה ברור מאד.

עוד יש חילוק בין גבירה לגבירה דיש אדם חשוב שלדידי' אם לא יחזיר הוי חילול השם ויש אדם שלא ייכח חילול השם כיון דלאו אדם חשוב הוא ולא יאמרו שמפני שהוא יהודי אינו מחזיר אלא שהוא בעלמא אדם פחות וידוע דהגרים פה בין הגוים בעו"ה"ה יש אנשים שאינם חשובים בכלל ונחשבים לאחרת המדינה ורק אם למשל אדם חשוב צפארת הראש והזקן וכיוצא בו אם יראו בו שזקק דבר יש בו משום חילול השם וכן נמי משום קידוש השם לאו כל אדם הוא בכלל ותלוי בזה שהוא אדם ולכן אמרו וא"ס מחזיר מפני קדח"ש כלומר דידוע שיבא עי"ז קדח"ש אבל בלא הכי אין צריך להחזיר וכמ"ש דהכל תלוי במקום ובזמן ובגבירה.

א"ל דלפי"ז הדרינן נמי להלכתא דינא דמלכותא דכל שמואלא ולא ראהו אדם שאפשר שיש בו משום חילול השם לא חיישין משום חילול השם וברי שלו ואסור להחזירה ובזה יש לישב הא דר' חמי ב"מ הנ"ל דאשכח מליאה וחזייה בר רומאה דקא מירחת א"ל זיל שקול לנפשך דלאו פרסאי אן ולא חש משום חילול השם מאחר דחזייה בהי"א בר רומאה וכ"ש לפי פ"י בב"ת. ולפמ"ש אחי שפיר דכיון דהבוא בר רומאה שראה אותה מלאה אמר ליה דבוא לא ס"ל אצידתא למלכא אלא שייך להמולאה א"כ ליכא חילול השם מאד הבוא רומאה ומאד דינא דמלכותא לא חש לה.

גם מה שכתב כ"ג שליט"א ח"ל, שמפני קדח"ש מותר להחזיר כלומר שיש חיוב להחזיר מפני חילול השם וכו' וכלל קדח"ש עם חילול השם שהוא פירות על קדח"ש ולכן כתב דבקדח"ש נמי

סימן רעב

בהפסק ב"ד מה כח יש בו

ל"ב למט' פנים והחליה ב"י יצ"א

מע"כ ידיד רב האי גאון ור"ח חר"פ מרביץ תורה מרבים וכו'
נ"ת מהר"ש שפירא שליט"א, ראש ישיבת באר יעקב בעמח"ס
קצתם ביאורים ועוד, צדיק באמתו יחיה.

אחרשכ"ג, דדבר הערתו צענין הפקר צ"ד שלדעתו הרמה
אין זה ענין ודיון של הפקר מדיון צעל הממון כ"א יסוד
הדיון הוא דממון יש לצ"ד כח כחורה עלמה לעשות צממון כפי
מה שירצו ואפילו מה שצעל הממון עצמו אינו יכול לעשות שצעל
הממון מדיון הפקר צ"ד ותלוי צה"ל הפקר ולא כן צ"ד. וראוי
הציוא מגמרא צ"ק ס"ט שם דאף דהממון אינו צרשוחו אלא
אלל הבזק אוקמא רחמנא צרשוחו וצחום שם דהכ"נ י"ל ע"י
צ"ד ומה מהני להכי מ"מ אינו צרשוחו אלא על כן דלאו
מדיון הפקר צ"ד אלא דאוקמי צ"ד לממון דין צרשוחו וכומו
דאוקמי רחמנא צרשוחי ולא ע"י קנין הממונות הוא צרשוחו
וכללל הוא דצ"ד כחורה ככל דבר ממון עכ"ל.

והגם שאין הז"ג לפלפל כעת מ"מ לא אוכל להחטבז והאבה
מקלקלת השורה לכבוד גאונו, ולפוס ריהטא יש להעיר
שכרי הצ"ד יש לו כח החורה אצל אין כחם גדול משל חורה
לפי דעת כ"ג והרי החורה אין לה כח לאוקמי צרשוחי של
שני אלא הרי הוא צרשוח גזלן מה"ט ואין שום אופן שיהא ממון
זה אצל צעלים ואחי חכמים ותקנו יותר משל חורה ועשאו
הממון כחילו הוא צרשוחו אף שמה"ט וצמאיאות הוא צרשוח
צעלים אצל צאמת מלינו דיני ממונות כח צ"ד הוא גדול מדיני
החורה צממקום שאמרה חורה צממון זה שייך למי שהוא מדיון
חורה יש כח ציד חכמים לעקור ולהפקיע ממון זה וכן מלינו
צקדושין שהפקיעו רבנן לקדושין מייניהו מכה הפקר צ"ד
אף שמה"ט קדושיו קדושין עכ"פ דיני ממונות ראיו שגדול
כח חכמים לעקור צעלות מה"ט וא"כ גדול כחם לכחורה מכה
החורה לענין ממונות, הן אמת דאפילו צאיסורים קיי"ל דיש
כח צידם לעקור דבר מה"ט צצז ואל תעשה אצל לענין ממון
אפילו צקום ועשה וצ"כ.

איברא דצירושלמי פ"ה דפאה מ"א נחלקו ר' אימי צצם
רשצ"ל צהפקר צ"ד שלצית שמאי שהפקר לעניים צלצד
היו הפקר אף הפקר צ"ד שהפקירוהו לעניים צלצד פטור
מן המעשר ולהכ"ס דהפקר לעניים אינו הפקר העניים מעשרים
הלקט ואוכלים ור' יוסי אומר שפטור מן המעשר לד"ה משום
הפקר צ"ד והרמב"ם פ"ד מהמח"ע ה"ז ע"ש. וצ"ד צ"ד ד"ה
וספק וכו' ואפילו למ"ד שאם לא הפקירו לעניים לעשירים לא
היו הפקר שאני הכא דהיו הפקר צ"ד ועשו אותו הפקר גמור
לפטור מן המעשרות ועי' מרה"פ שם שמקרא דיתרם כל רכושו
יש להפקר צ"ד כח צעלים ועי' חוס' רעק"א שם והר"ש סיריליא
שם כתב דלד"ה הפקר לעניים לחוד חייב צמעשר אלא שר' יוסי
שפוער לד"ה הוא משני שסובר שחכמים הפקירו לכל אדם אוחס
צצלים הנוגעים לארץ ואצ"כ אחר"כ יצאו אותם לעניים ע"ש.

ובמסכת שקלים פ"ג ה"ז חני אומר רבי יהודה צראשונה
היו עוקרין ומשליכין לפניהם וכו' החקינו שיהו מפקירין
כל השדה כולה ופריך מניין שהפקר צ"ד הפקר דכתיב וכל אשר
לא צא לשלח הימים וגו' מנין שהוא פטורה מן המעשרות
רבי יוחנן צרי' דר"י צר אחא שמע לה מן הדא אין מעצדין אח
השדה לא צצציעית ולא צמוצלי צציעית ואם עיצורוהו הרי זו
מעוצרת וחודש אחד שהוא מוסף לא פטור ממעשרות הוא יחא
צצציעית מוצלי צציעית מאי וכו' והיידא אומר דא (כל' והיכן
מוכה דהפקר צ"ד פטור ממעשר) מכה גדים של לקט תחתיו
כל הנוגעת צארץ הרי הן של עניים וא"ר אימי צצם רשצ"ל
דצ"ש הוא דאי צצ"ה עניים אוכלין ומעשרין יא"ל ר' יוסי
שמעני שהוא פטור ממעשר ד"ה משום קנסא יעי' תקלין תחתין
ובצ"ע שם דתרווייהו פי' דכיון דקנסו רבנן והפקירו הצצלים
שנוגעים צארץ הרי הוא כהפקר צ"ד ופטור ממעשרות וש"מ
דהפקר צ"ד פטור מן המעשרות ע"ש.

והנה מדתחלקו צהפקר צ"ד ולצ"ש הפקר לעניים נמי הפקר
ולצ"ה דוקא לעניים ולשצירים מוכח להדיא דהפקר צ"ד
מדיון הפקר הוא וגם יש לו דיני הפקר דאי יומא דהוא מעט
כח חכמים צ"כ להם על ממון אחמי צהפקר לעניים פליגי הא
יש כח ציד חכמים ליקח ממון זה וליתן לזה ואי משום דהפקר
פטור ממעשר עכ"פ חזין דהפקר צ"ד יש לו דיני הפקר.

וראיתי צזין ירושלמי ירושלמי הנ"ל שהקשה שלא הציו
צירושלמי שם מקרא דאלה הנחלות המצויר צירושע אלא
מקרא דעזרא דכל אשר לא יצא יצסמך אי"ה צצאר זה.

ובגמרא גיעין ל"ו אומר ר' ינחק מנין שהפקר צ"ד הפקר
שנאמר כל אשר לא יצא לשלוחת הימים צעלת השירים
והזקנים יתום כל רכושו וגו' ר' אלעזר אומר מהכא אלה הנחלות
אשר נחלו אלעזר הכהן ויירושע בן נון ורשבי האצות למטה צ"י
וגו' וכי מה ענין ראשים אלא האצות אלא מה אצות מנחילין
לכל מי שירצה אף ראשים מנחילים לכל מי שירצה ע"כ. וכתבו
קמאי הרשצ"א ויהי"ש שם דלדעת ר' ינחק הפקר צ"ד אינו
אלא שיכילין להפקיר ממון צעלים אצל לא להציתו לאחר ודרי'
אלעזר עדיף דיליפין מנייה דכח צ"ד יפה להפקיר ממון מזה
ולזכותו לזה אפילו קודם צצזו לידו ולא חומא דוקא שיכולין
להפקר אותו או להחרימו ע"ש. ונחלקו רבותינו צזה דעת
הרמב"ם פכ"ד מסנהדרין ורש"י ר"ה כ"צ ד"ה מחתיים ועוד
צכמה מקומות דלמדיו מר' ינחק וכ"כ סמ"ג לאיון כ"ה וצשו"ט
הרא"ש כלל ל"ה ואגודה יצמות צ"ד והרשצ"א גיעין הנ"ל
וצחשובה סימן ט' וס"ו קס"ו ורשצ"ס צ"צ קע"א פ"א ד"ה
צשלמא וריצ"ש סימן שצ"ע דגם כר"א קיי"ל. ולפוס ריהטא
נראה דצבה תליא מהיכא ילפינן וכמ"ש גם צספרי צסימן
צ"ע וכבר כתבו כן כמה מהאחרונים ותמחו על הפוסקים דס"ל
דאין כח צ"ד יפה רק להפקיר ולא לזכות אונס לפי הנ"ל הוא
מחלוקת צגמרא וצראשונים כמאן קיי"ל.

ברם אפילו לר"א נמי אכתי צ"צ דצבה דנחלות נמי אין האצ
יכול להנחיל לכל מי שירצה וצגמרא צ"כ ק"ל ע"א מחלוקת
ריצ"צ ורבנן הוא ואליצא דרבנן אינו ציד האצ וא"ל דדדרשה

שם שכן דעת הרי"ף כרש"י דלשמואל אפילו מדרבנן אינו זוכה ולר"י אינו אלא מדרבנן וממילא מוכח לרש"י ויר"ף קנין דרבנן מהני מה"ט ולהחוס' לא מהני. וז"ל הר"ן שם, עפ"י דעת החוס' כיון דאכתי ממונה לא אחי לרשות זוכה לא זכי ביה אלא מדרבנן לא אלימא זכיה ידידי כדאורייתא עכ"ל. וכבר הראתי לדעת בספרי משנה הלכות בכמה מקומות מחלוקת בזה ורש"י ב"מ מ"ח ע"א ד"ה קאי בצלל כחצ אצל מעות לא קני מדאורי ואם קידש בו אשה לר"י הוה קידושין גרוא דס"ל דקנין דרבנן לא הוה קנין דאורייתא ולכאורה נראין דברי סתרא: ממקום למקום דלעיל בבאחי דעת רש"י דקנין דרבנן מועיל דאורייתא וז"ע. ועי' ח"ס יו"ד סימן שי"ד באריכות הרבה בקנין דרבנן.

וְלֹא אֶחָד מֵעֲטֵי דַדְּדִין הִפְקֵד ב"ד כחצ הח"ס א"ע ח"א סי' ק"ח ק"ט שהפקר ב"ד אינו מה"ט כלל וקרא דיתרס כל רכשו לא הוה אלא אסמכתא דאי מה"ט מקרא הג"ל א"כ מנ"ל הא דלמא צטי כי החס סמוכים ומגדר מילתא אע"כ מדרבנן בעלמא הוא ולא מה"ט ואם מכורו אקרא דעזרא. ומיבו בשו"ט שלו ח"א סימן קי"ז כתב דהפקר ב"ד הוה דאורייתא, וגם בחי' גיטין הג"ל משמע דס"ל דהוי דאורייתא ע"ש וז"ע, וכבר ראיתי בליקוטי הערות שהעיר בזה.

וְכֵן שֶׁנֶּרְאָה לַפֶּעַם זֶה דִּהְפַּקֵּר ב"ד יֵשׁ בִּי תְּרֵי דִּינֵי וְתֵרֵי עֵינִים וְלֹא רָאוּ זֶה כְּרֹא זֶה. וּמִתְחַלֵּל אֹמֵר אֲנִי דֹאֵין שׁוֹם כַּח צְעוּלָה לְהוֹיָא מִמּוֹן מִרְשׁוֹת צְעוּלָה בְּלִי שׁוֹם סִיבָה לֹא לֹא ב"ד וְלֹא מֶלֶךְ וְלֹא שׁוֹם אִישׁ אַחֵר דְּכָל שְׂתָנֵּנוּ לוֹ הַקִּצְיָה וְקִנְאוֹ הִרִי זֶה שְׁלֹ וְהִיכִי חִיתִי יִעָלוּ מִמּוֹן מֵה שֶׁהַקִּצְיָה נָתַן לוֹ, רַק צִיד הַקִּצְיָה לִיטֵל מִמּוֹן וְעַד רַמָּה הִי נָתַן וְהִי לָקַח. אֲמִנִּים הִיכִי דִישׁ סִיבָה אִזְ כֶּבֶד יֵשׁ כַּח צִיד הַבִּצְדָה לְהַפְקִיר מִמּוֹן צְעוּלָה אִזְ לְהוֹיָא מִמּוֹן וְהִכֵּל לְפִי הַסִּיבָה לֹא, עִי' שו"ט מְהִירִיק שׁוֹרֵשׁ א' הֵא דִלְמִינִין הִפְקֵר ב"ד הִפְקֵר מֵה"ט הִינּוּ דוֹקָא הִיכִי שִׁישׁ טַעַם בְּדָבָר ע"ש, וְעִי' שו"ט זְכַרְתִּין יְהוּדָה לְכַרְיִי בִּן הַרְאָשׁ סִימָן ע"ח אִלָּא דָּגַם הִיכִי דִישׁ סִיבָה לְהַפְקִיר מִמּוֹן צְעוּלָה נִמִּי לֹא בַּחֲדָא מִיחֲתָא יִיבֵהוּ אִלָּא תְּרֵי דִינֵי יִיבֵהוּ. הֵא הִיכִי דְּבַעַל הַמִּמּוֹן עָשָׂה שְׁלֹא כְּהוֹגֵן וְנִתְחַיֵּיב שֶׁהַבִּצְדָה יִקְסוּבֹהוּ אִזְ שַׁעֲבֵר עֵינִין בִּין אִדָּם לְחִצְרֵי צְדִינֵי מִמּוֹנוֹת אִזְ שַׁעֲבֵר צְמִינֵי דָבָר שְׁלֹא כְּהוֹגֵן וְרָלוּ לְקַנְסוֹ בְּמִמּוֹן זֶה כְּה"ג יֵשׁ כַּח צִיד חֲכָמִים לְקַנְסוֹ וְלְהַפְקִיר מִמּוֹנוֹ לְבַל וְדָבָר זֶה לְמַדְנוּ מִקְרָא דְּכָל אִשֶּׁר לֹא יִצָּח וְגו' יִתְרֵס כָּל רְכוּשׁוֹ הִרִי דְּקַנְסוּבֹהוּ לְהַפְקִיר מִמּוֹנוֹ בְּשִׁבְלִי שַׁעֲבֵר וְלֹא צָא אִי כִּיּוֹאֵל צֹהֵר אִלָּא כִּיּוֹן דְּהַקְנֵם הוּא לְגַבִּי עֲלָמוֹ א"כ הִפְקֵר הוּא רַק לְהַפְקִיר מִמּוֹנוֹ. וְהִבֵּי צְמִי שְׂבָחָמָה לֹא עָשָׂה עוֹלָה, אֲמִנִּים רָאוּ ב"ד שֶׁלְרִיךְ מִפְּנֵי תַקָּוִן הַעוֹלָם לְהַפְקִיעַ מִמּוֹנוֹ שֶׁל זֶה, וְדָבָר זֶה הוּא כֶּבֶד לֹא מִסְתָּם הִפְקֵר ב"ד הוּא דִּהְפַּקֵּר ב"ד אִינוּ אִלָּא לְהַפְקִיר מִמּוֹנוֹ לְכָל הַעוֹלָם אִלָּא תַקָּוִן הַעוֹלָם הוּא שִׁיכּוֹל לְתַקָּוִן דָּבָר שִׁיבֵה לְתַקָּוִה לְהוֹיָא מֵה וְלִיתָנוּ לְאַחֲרִים וְכַעֲתִין שֶׁאֲמָרוּ בְּגִמְרָא כ"ז ע"צ דִּלְמָר רַבָּא אֲחִ"ל סִימָנִין לֹא דִלְאורייתא הִיכִי מְהִדְרִינִין אֲצִידָתָא בְּסִימָנִין דִּיתָחָא לִיכֵּ לְבַעַל אֲצִידָה וְכו' וְעִי' רש"י שם הִיכִי מְהִדְרִינִין כְּלוּמָר מֵה תַקָּוִה רָאוּ חֲכָמִים בְּדָבָר לִיכָנֵם בְּסַפֵּק לְהַחֲזִיר מִמּוֹן לְמִי שֶׁאִינוּ שְׁלֹ. אִלָּא אֲמָר רַבָּא כָּל אֲצִידֵי אֲצִידָה יִתָּחָא לְהוֹ שְׂחָכָא דָּת זֶה בִּישְׁרָאֵל וְכו' ע"ש, וְהִכֵּן שֶׁרָאוּ ב"ד

הוּא אֲצִידָה דְּרִיב"צ וְעִי' ח' ח"ס גִּיטִין ל"ו. אֲמִנִּים אֲפִילוּ לְרִיב"צ אִינוּ אִלָּא בְּשִׁכְצַר מִרְעַ וְלֹא בְּצִרְיָה דְּבַעֲרִי דְּרַבָּא לֹא אִיפְשִׁיעַטָא שָׁם וְגַם זֶה רַק בִּין הַבְּנִיִם אִזְ אִחַ בִּין הַבְּנִיִם אִלָּא לִיקָח לְגַמְרֵי מִכָּל הַיּוֹרְשִׁים וְלִיתָנוּ לְאַחֲרִים שֶׁאִינוּ יוֹרְשִׁים לֹא וְלֹא יוֹכֵל לִיתָן בְּחֹרֶת יוֹרְשָׁה אִלָּא לְמִי שֶׁרָאוּ לִירֵשׁ וְכו' דְּבִידָם הוּא לִזְכוּת לְמִי שִׁירָלוּ לְכֹאֲרֹרֶה וְז"ע.

ובגמרא גיטין נ"ה גרסינן ועל הטעם הגזולה מפני המצח מחיב רבא גנב והקדיש ואח"כ טבח ומכר משלם תשלומי כפל ואינו משלם תשלומי דו"ה וחיי טבח בחזן כי האי גוונא ענוש כרת ואי אמרת יאוש כדי לא קני כרת מאי עבידתיה ואמר רב שחבי כרת מדצריהם ופירשה רבא כרת שפ"י דצריהן באתה לו אוקמיה רבנן בצרשוחיה כי היכי דליחויב עלה ופירשה אוקמיה רבנן בצרשוח גנב אם הקדישה שיחול עליה הקדש גמור ושיחייב כרת אם ישחטנה בחזן כי היכי דאוקמיה בצרשוחיה לענין כפרה וקנס הוא דקנסוהו והפקר ב"ד הפקר הוא וקדשה ע"כ. נראה דקנין דרבנן מועיל מדאורייתא ממש וכן נראה נמי מהא דקנין ד"א דקיי"ל ד"א של אדם קונות לו ב"מ (ב"מ דף י') ועי' א"ע סימן כ"ח ובט"ז ס"ק מ"א שם אמה שחמה הב"י אעור במי שמלא מליאה והוא חזק ד"א וצא אחר והגביה אותה דקיי"ל ד"א ש"א קונות לו הוא תקנתא דרבנן ואם זה שקנה המליאה בד"א וקידש בה אשה היה לנו לומר דלוינה מקודשת כיון דמה"ט המליאה היא של המגביה דאין ד"א קונות מה"ט והו"ל גזל צידו מה"ט אלא מדרבנן הוי של בעל ד"א ולמה חביה מקודשת לבעל ד"א וב"מ הכ"ג דלוינה מקודשת ז"א דלא מלינו בשום מקום דהא לא הוי קדושין אלא אדרבה בסתם אמרי שד"א קונין לו ממילא הוי ממש כשאר ממונו. והע"ז ח' דע"כ ז"ל דרבנן יש להם כח לעשות ממון שאינו שלו ע"פ דין תורה כשלו מטעם דין הפקר בית דין והפקיעו ממונו של זה המגביה מליאה וכן לענין גט דחקינו רבנן דד"א קונין לאשה משום עיגון כמ"ש החוס' ב"מ דף י' נמצא דהוי גירושין נגד תורה ע"ש.

אמנם בתוס' ב"ק ס"ז ע"א ד"ה אמר שולח כתבו וכו' קנייה בתקנתא דרבנן לא תשוב מהב"ב ע"ש אי קנה קנין גמור, נראה דס"ל דאי קנייה בתקנתא דרבנן לא הוי קנין גמור ועי' פנ"י שהקשה מאי ק"י הוא זו דאפילו קנין דרבנן וכו' דלמא כי היכי דקנין דרבנן הם אמרו שיקנו אפילו שלא מן הדין ה"נ הם אמרו שלא יהא מהב"ב אצל קנין אחר אינו מועיל. הנה מלינו לכאורה מחלוקת אי קנין דרבנן הוי בקנין דאורייתא ובגיטין פרק התקבל דף ס"ז ע"ב אר"י א"ר אבי חפץ ומחזורי לאחר שעה זכה לעצמו ואין זוכה לאחרים ושמואל אמר דא ודא אחת הוא ומסיק דאין זוכה לאחרים ופירש"י לר"י זוכה מדרבנן ולשמואל אפילו מדרבנן אינו זוכה והחוס' ס"ל לר"י זוכה מדאורייתא לשמואל מדרבנן מיהת זוכה לאחרים.

ודר"ן ז"ל שם הקשה אשיטת החוס' דא"כ מאי פריך משחופי מצוות ומשני שחופי מצוות דרבנן יהיה נמי מדאורי' מ"מ קנין דרבנן היה שלו מה"ט אע"כ לשמואל לא קני כלל וכו' אצל אי הוי קנין דרבנן אי הוה מועיל אפילו כדאורייתא וכתב

והשנית דבאמת גם באז שמקדים בן בין הבנים ע"כ דיש לו תקנה בזה וכרחם אז על בנים ודאי חושב שזה תקנה להם שיתן אח הכל לבן זה דאטו בשופטני עסקינן וגם כי רק בשכיב מרע יכול ליתן דלא ודאי מכיון לעוצה כל הבנים שהרי גם קנאחו וגם שנאחו כבר עצרה שחקק ליה עלמא. ושוד זו שלשיה דמה שלמדנו מאלה הנחלות הוא רק שיש כח ביד ב"ד להנחיל כלומר לזכות לאחרים נמי ולאו דוקא להפקיר אבל מן יימר דלדבר רשות נמי. ובשור"ת הריב"ש סימן ש"ט העלה דדבר זה מחלוקת הראשונים הוא אי הפקר ב"ד הפקר לדבר הרשות ודין זה בדיני הספיקות לחומרא ועי' ספרי משנה הלכות סימן ל"ט מה שהארכתי קצת בזה.

שוב ראיתי דבקרן אורה יצמות פ"ט כתב בעין מה שכתבתי דמקרא של ר' יצחק אין ללמוד אלא הפקר ב"ד לאחר שעה כמ"ש כל אשר לא יבא לשלש הימים אבל מקרא דיהושע דאלה הנחלות אנו למדים שהרשות בידם לחקן תקנות לפי ראות עיניהם ומכאן זה תקנו ירושה הצעל באשחו הקטנה והשצח אבירה ע"י סימנים להסבירים שסימנין דרבנן וכן קנינים כגון ד"א כר"ן גיטין ע"ח ע"א וריב"ז"א שם וכן תקנת פרחצול לדעת הראב"ד בהשגות פ"ט הט"ז משימטה ע"ש ועי' שו"ת הרשב"א ח"א סימן קס"ו. ותלמידי החרון והחרץ מוה"ר מרדכי בערך אורח"ן נ"י הראה לי דבשור"ת עט"ח ח"מ סימן י' כתב נמי כמ"ש ועיינתי משם ומנאנתי שכח ח"ל, ומעשה י"ל שסובר (רש"י) דרק במקום גדר וסיוג לחורב הוא שהיה כח ביד ח"ל לחקן דרך הפקר ב"ד אבל בסגנון תקנה זו שאין בה סיוג לחורב רק תקנה לטקחים ומוכרים אין כח ביד ח"ל לחקן תקנתם דרך הפקר ב"ד רק שאף בל"ז יש ביד חכמים לעקור ד"ח כל עוד שאין ציטול דאיסור בקום ועשה ע"כ ע"ש. ובהא מישב מחלוקת רש"י וריב"ז"א ב"מ מ"ח בחקנא דאין מטעם קונות ע"ש, הבאנתי דבריו לעיל ושמחתי כי כיונתי לדעתו הרמה. אלא שבדבר אחד נראה דפליג אדיון דלדידי התקנות נמי לריבין הפקר ב"ד ולדידיה תקנה אינה בכלל הפקר ב"ד כלל ודו"ק.

ואבתי פס לן לבאר דברי רבינו יונה ב"ב ק' ע"א אמר רב יהודה מנר שהחזיקו בו רבים אסור לקלקלו ור' אליעזר רבים במאי קנו לה בהילוכא וכחז ב"מ ב"ש עליות (רבינו יונה) ח"ל, וכל היבא דאמרינן הפקר ב"ד הפקר בעל הנכסים איבד זכותו ע"י הפקר ב"ד והרי הן כדבר שאינו שלו ויש רשות לחזירו להחזיק בו ברשות ב"ד אבל אינו זוכה בו ברשות ב"ד עד שיחזיק עכ"ל. לבאורה למדנו מדברי דס"ל דהפקר ב"ד הוא אפילו היבא דליבא למקנסיה כלל וגם ס"ל דהפקר ב"ד אינו מועיל להקנות וכמ"ש להדיא אבל אינו זוכה בו ברשות ב"ד עד שיחזיק והוא כשיטת המקור"ח ודעמייה. וגדולה מזו דאי נימא בגירסתנו בגמרא גיטין דגרסינן ר' אליעזר דרש קרא דאלה הנחלות וא"כ היה ראיה דאפילו ר"א דילוף מקרא דאלה הנחלות מ"מ אין כח ביד ב"ד אלא להפקיר ולא להקנות.

ולאחר ההצגונות אין כאן תיובתא ודאי היבא דב"ד עשו תקנה בחקנת ב"ד כה"ג בידם להוציא ולהכניס ולהקנות כרונם בלי הקנאה וחקקה אבל הא מתניחא דמנר שהחזיקו

חקקה לכל העולם יש כח בידם לחקן ולהפקיע ממון בעלים וליתנו לאחר וזה כבר למדנו מקרא דאלה הנחלות אשר נחלו אליעזר הכהן ויהושע בן נון וראשי האצות למטה בני"ו וכו', וכי מה ענין ראשים אלה האצות אלא מה אצות מנחילין לכל מי שירצו אף ראשים מנחילים לכל מי שירצו והכונה דראשים הו"ל כאצות דכל שרואין תקנה לבניהם עושין תקנה להם הכ"נ בראשים אבל היכי דליבא לא משום קנסא ולא משום תקנה אין כח ביד ב"ד להוציא ממון ישראל.

ול"פ"מ שכתבנו היה אפשר לישב כל הקושיות שכתבנו דהפקר ב"ד לא אמרו ז"ל אלא במקום קנס וכוונת בזה ולזה לא היו אלא הפקר והפקר זה הוא הפקר ממש ויש לו כל דיני הפקר וכמבואר בירושלמי דכל שאינו לעניים ולעשירים לא היו הפקר הרי דצעי דיני הפקר וממילא אין כח בידם להקנות נמי לאחר כמו המפקיר אין צידו להקנות לאחר אלא כל הקודם זכה הכ"נ כן, אלא דהיכי דראו ח"ל משום תקנה בידם גם להקנות וממילא הו"ל ממון שלו מכא תקנה ומכא זה בידם להוציא ממון מרשות לרשות. אלא דאפ"ה אומר לי לבי דגם לזה לריק הפקר ב"ד כלומר שמקודם יפקירו הב"ד את ממון ואח"כ יתנובו לאחרים כשציל התקנה וי"ל. ולפ"ז מיושב שפיר בחטאת גזולה עשו תקנה מפני המחצת ובב"ק ס"ט שם משום תקנה ולנוטין עשאוהו ברשותו וכן מיושב בזה נמי קושיית ה"אין ירושלמי למה לא הביא מקרא דאלה הנחלות המבואר ביהושע דהתם מיירי בשבילים שנפלו ונתערבו וקנסו הבעלים כמ"ש ח"ל ר' יוסי שמעתי שהוא פטור ממעשר ד"ה משום קנסא וכיון דהוא מדין קנסא עשאוהו ח"ל הפקר דלזה קנסוהו ולא משום תקנה א"כ ל"ל להביא קרא דאלה הנחלות דקרא דעזרא מיירי מדין קנסא ולא מדין תקנה ואיתי שפיר בס"ד. ומיטבשת בזה סחירת רש"י והתוס' נמי דודאי היכי דההפקר הוא מדין תקנה הכ"נ דהקונה חוכה זה הוא קנין דאורייתא אבל היכי דהקנין הוא מדין תקנה כגון דעשאו תקנה כדי שלא יאמר נשרפו חייקן בעליה וכן בשאר מקומות וכיון דמשום תקנה הוא שזו סמכין היכי תקנו אי תקנו דליהו קנין דאורייתא או דלא תקנו אלא שחרייהו ייעילו.

הן אחת דבשור"ת מוהרי"ן בן לב ח"א סי' קכ"ו השיג על דברי מהרי"ק מדברי הגמרא גיטין ה"ג ר' אליעזר אומר מהבא אלה הנחלות אשר נחלו וגו' ומשמע מדברי ר"א דאף לדבר הרשות הפקר ב"ד הפקר ואפילו איבא רוחא להאי ופסידא להאי דומיא דאצות נוחלין ומנחילין ובהי דמדרי' יצחק יש לומר דדוקא במקום גדר וסיוג וקנסא למי שעבר אגזירות חקנים והשירים וכפירש"י מ"מ מקרא דמייתי ר"א מוכח להדיא דאפילו בדבר הרשות הפקר ב"ד הפקר. מיהו לאחר העיון לפענ"ד נראה דברי המהרי"ק, חדא דהרי הרשב"א והי"ש כתבו דר"א להוסיף בא דיש כח בידם גם לזכות לאחר ולא פליג אקרא קמא א"כ י"ל דמה שלמדנו מקרא דר' יצחק דהפקר ב"ד הפקר אחי ר"א והוסיף דלאו דוקא הפקר ואין בידם לזכותו אלא הי"ה בידם לזכותו לאחר אבל רק מה שיש גדר או סיוג או קנסא.

נראה דחלקו הראשונים באומר דבר לחזירו אפילו לא אחר לו צלל האמר מ"מ אסור לאמר לאחרים ולדעת מקלח דבחינו הוא מדינה וחייב צלל או עשה ולקחם עכ"פ מדרך ארץ ועי' ח' מהרש"א יומא הג"ל וצרש"ש שם. עכ"פ לכ"ע אין לאמר צחם וא"כ כ"ש היכי שמוחזר צפי' שלא לאמר ודאי העובר עשה אסור גמור סוד רעך אל חגלה ואפילו ח"ח ששטע מח"ח אסור לאמר ובמקום אחר הארכתי דאם שטע הלכה ואפרושי מאיסורא אי מותר לומר כך ששטע מפלוגי ח"ח אע"פ שאמר לו צלל יגיד עי' משנה הלכות ח"ה סימן קל"ד באריכות ועי' רמ"א ח"מ סי' רל"ב המקפיד ספרים אלל ח"ח מותר להעתיק מהן ע"ש ודו"ק.

אשר לכן נלפענ"ד דכל שמדבר עמו ביחידות ודאי דאינו יכול לעשות ממנו טייפ שלא צרואו ואפילו צחם שלא אחר לו שלא לעשות נמי נראה לפענ"ד דאסור לעשות ממנו טייפ. ולא מציעה אס עושה העייף שרואה להשמישו לאחרים שזה אסור גמור מצד לאמר, אלא אפילו אינו עושה אלא להחזיקו לעצמו מ"מ נראה נמי דאסור שחרי אפשר שיצא לידי אחרים צלי ידיעתו ויחגלגל מזה נזק לחזירו וכל שחזירו ניזק על ידו הגם שיכול לרשום לעצמו מה שדבר עמו חזירו מ"מ אין זה דומה לתקליט ששומע דיבורי ממנו ויש צד נפ"מ גדולה לפענ"ד כמה דברים הגם דודאי דלא מקבלין עדות מתקליט מ"מ מכוער הדבר ועכ"פ אפילו נימא דכשאניו מקפיד מותר מ"מ כשמקפיד ודאי אסור לעשות תקליט. ומיהו היכי דהוא דבר צרדים וממילא הדבר מפורסם לכאורה היה מותר אפילו לכתחילה, וכעין ראה לדבר ממילא דמהאמר צאפי תלחא לית צה משום לישא צישא דכבר נודע לרבים ומ"מ כיון דראינו מקפיד דבר נראה נמי לאסור דאם מטעם הריעצ"א שכתב דאפילו כולם ששטע הרי הוא צלל האמר וממילא אפילו כולם ששטע, והשנית שהתקליט ישאר לשנים ואז אפשר שכבר הדבר נשחק ועי' העייף ישאר מה שאינו רואה זה שישאר. ולכן לפענ"ד צלל אופן שצ ואל תעשה עדיף ומיהו היכי ידיעין דאינו מקפיד או צרדים צומן הזה דמסתמא כאינו מקפיד הוא אולי ליכא איסורא.

ומחמת הטרחות אקצר, וכל טוב ממנו לא יבצר, ידידו המברכו בברכת כח"ט לחיים טובים ארזכים ושלום בספרן של צדיקים בלב תפס

מנשה הקטן

סימן רעד

הכפיה להשאיל שמלת בלא לשתי בתולות ואחת שינתה חזמן, כיצד יקשה

מוצש"ק ויגש התשל"ד ב"י יצ"א

מע"כ ידי"ג הרה"צ המפורסם פרי עץ הדד וז"ח מה בן מהו וכו' בגי' מה"ד שי"ש האלבערשטאם שליט"א, אדמו"ר מציעשינו ב"י.

אחד"שכ"ג זידידות נאמנה,

ברב"ר שאלחו באיש ואשחו שהשיאו צחם ועשו לה שמלה חדשה יקרה לחופה וכיוצו צה להשליח לבלות אחרות

צו רבים מיירי שהחזיקו צו רבים מעתם צלי רשות צ"ד אלא שצירור להם דרך צצירה בעלמא ועי' חוס' שם ד"ה ור"א רבים צמאי קני לה ח"ל, דצירור לכן דרך משמע צלל שום חיקון צצירה בעלמא ע"כ. ולפי"ז שפיר פריך צגמרא צמאי קני לה ומשיי צהילוכא לר"א והא דקאמר צעל העליות הפקר צ"ד לכהן צכלל צ"ל דע"כ הרבים שצו לה צהילוכא אצל מי הפקיר הקרקע כדי שיוכלו לכות צה שכל צמן שהקרקע יש לה צעלים אין אדם יכול לכות צה ועי' אחר דהוא מדין הפקר צ"ד מה שהפקירו אחר נכסיו לרבים. אמנם כיון דלא הוי כאן חיקון ולכן שפיר לא יכולין לכותו אלא הם הוא שצו צהילוכן כנלפענ"ד. ועי' ש"ך ח"מ סי' קל"ח סק"י והריעצ"א קידושין שאין יכול להחנות לעשות קנין מדבר שאינו קנין וחשו' הרמ"א סימן פ"ז וחשו' ח"ס סימן שי"ד ליינתי לעיל. שצו הרה"ה לי ח"א דצחשו' דבר אצרכם ח"א סימן א' האריך הרבה צהאי ענינא ולפענ"ד כמ"ש.

אלו חרי ידידו הטרח, אמנם לא יכולתי לצבור מלחצמלס בארזכים ארבת התורה עם מעצ"ת והגם דלא לדידי צריך מ"מ מחמת ידידות הארזתי קצת האם ימצאו דברי חן בעיניו זה יהיה שחרי ואם לאו כשם שקבלתי שחר על הדישה ונא להודיעני אם יש לו לכ"ג ראיות נגדינו ואקבלם בשמחה, ידי"ג דושה"ט ושכ"ג בלב ונפס

מנשה הקטן

סימן רעג

אי יכול למחות שלא לעשות תקליט מדבריו

ב' צורי התשל"ג ב"י יצ"א

מע"כ ידידי הרבני ירא"מ יושב בצהלה של תורה כש"ת מה"ד ישראל יוסף יאקובאוויץ הי"ו, בני ברק.

אחד"ש"ה"מ, על דבר שאלחו, אי יכול למחות שלא יעשו ממנו תקליט על טייפ רעקארדער צלע"ז ואי יש נפ"מ צין דברים הנאמרו צרדים או הוא מדבר ביחידות עכ"ל. הנה צגמרא יומא ד' ע"צ א"ר מוסיא מנין לאומר לחזירו דבר שהוא צלל יאמר עד שיאמר לו לך אמור ח"ל מאלל מועד לאמר לאו אמור דצדדים הללו אלא"כ נתן לו רשות ועי' רש"י ויקרא א' וידבר ה' אליו מאלל מועד לאמר ובגמרא פסחים מ"ב ע"א צי רב אמרו לאמר לאו אמור ועי' מג"א ח"ה סימן קנ"ז צסופו ובסמ"ג לאוין ט' והריעצ"א יומא צחי' כתב דאפילו צמקום שיש קריאה ששומעין הכל הדבור הוא צלל יאמר עד שיאמרו לו לאמר ע"כ, ועי' חמורה דף ז' ע"ב וצש"מ שלהי המסכת שם אור ו' שהציא מחלוקת צציו אליעזר והראצ"ד ז"ל אי איכא לאו ולוקח על זה או עשה צלל כלום ועי' מאירי שכתב וממה שנאמר שם לאמר וכו' למדנו דרך ארץ למי שיאמר דבר לחזירו אע"פ שלא מסרה לו צסוד שהוא צלל יאמר אלא"כ אמור לו דבר שהוא אמר לו אחרון דברים צלל אמור וכו' ענין אמור ונאמן רוח מכסה דבר כלומר דבר אע"פ שאינו סוד והולך רכיל מגלה סוד אע"פ שנאמר לו צסוד ע"ש.

ולקיים זה מאות הכנסת כלה לעניות ולעשירות ועכשיו זאת
 צה ראובן ובקשה להשאיל לה השמלה לחופתה שמחגיגתה להכנס
 צע' אדר והצניחו לה לא ואח"כ באת צה שמעון עניה ובקשה
 ג"כ השמלה לכ"ו אדר והצניחו גם לה. וצניחיים צה ראובן
 לסיבה בלתי נפוייה דחמה זמן החתונה עד כ"ה אדר שהוא יום
 אחד לפני חתונה צה שמעון ואי אפשר לחקונו ביום אחד.
 והשאלה כי צה ראובן טוענת לי הצנחתי קודם לחתונתי ומה
 שניתי הזמן הנה מחמת אונס ומגיע לה השמלה וזה לוי
 טוענת יש עוד זמן צ' חדשים לקנות או להשאיל מאחרים כשכר
 שמלה יפה וזה ראובן עשירה ואני עניה והבעלים טוענים לזה
 ראובן שאילו הייתה אומרת בתחלה שהיא חנשה ביום כ"ה לא
 היו מצניחים לזה שמעון ועכשיו את השניה ולמה נהיה
 כמתעבת, ור"ל לדעת עם מי הלקח.

ומה שנלפענ"ד דהדין עם צה שמעון אבל לא מטעמה דבאת
 טוענת אינה כלום מה שטוענת יש עוד זמן לשמלה חדשה
 שתקנה או תשכור לעצמה, תשוב לה טוענתה לעצמה גם לך יש
 זמן לבי ועשי או קני לך או שכרי לך שמלה ואי משום שהיא עני'
 והיא עשירה הנה זה ענין של דקדק שאינה טענה אם צה ראובן
 אינה רוצה ליתן לה אינה מחויבת ליתן לה ואם תבקש
 לדקדק חתן לה כרצונה, אבל טענת הבעלים טענה היא והדין
 עמם ואין טענת צה ראובן כלום ואפשר שיחזי.

דהפזור וש"ע ח"מ סימן ס"א כתבו השואל מחזירו
 כלי או בהמה סתם הרי המשאיל תוצעו בכל עת שירצה,
 שאלו לזמן קצוב כיון שמשך וזהו צו אין הבעלים יכולים להחזירו
 מתחת ידו עד סוף ימי השאלה וכו', וכחז' הש"ך שכן דעת
 הרא"ש פ"ק דמכות והרב המגיד כתב שכן הכריחו הרמב"ם
 והרשב"א בפירש"י פ' שאל וכו' פ' הר"ן ז"ל והטעם דשאלה
 אינה כהלוואה דסתם הלוואה שלשים יום אבל שאלה יכול לחזור
 צו מיד דלא להוציא נתינה אלא דהכי דשאל לזמן קצוב לאחר
 שזה צה אינו יכול לחזור צו עד סוף ימי השאלה ועי' סמ"ע
 סק"ו שם דשאלה הוי כמכר כל ימי השאלה, ועי' ריב"צ א"א
 קדושין מ"ז דשאלה מתנה לזמן הוא וכבר הארכנו בזה בחש"א.

ועיין קצ"ח סימן ר"צ דגם אם שכירות קונה מ"מ שאלה
 לא קניה דלכ"ע לא הוי מכר ובעצ"ה ה"ל שנת סימן רמ"ו
 רצה להביא ראיה לדעת הקצ"ח מתשו' הרשב"א ח"ג סימן
 קמ"ה הוצא צ"י ח"מ סימן קע"ה דאם השאיל לו ביתו ליכא
 להשואל דינא דבר מלוא אף דשכירות לזמנא מכר הוא. ולפענ"ד
 לאחר הסליחה אין משם ראיה דלענין דינא דבר מלוא צניק
 מכירה שיהיה שלו בעצם החפץ היינו צניח אבל שאלו אין לו
 אלא השתמשות בביתו אבל ודאי בשעת דירה הוא שלו וראיה
 ברורה ממה שכתב הרשב"א שם ח"ל, ואם צה מחמת שהוא
 עודנו דר שם גם זה אינו שאע"פ שהקרקע הוא דר צו אינו
 שלו שיקרא הוא צה מלוא לקרקע הנמכר עתה ח"פ. והנה
 כתב דאינו שלו לענין שיקרא הוא צה מלוא דרך לה אינו שלו
 אבל שלו הוי מדיון שואל לענין דירה אלא שאינו נקרא צה
 מלוא והטעם פשוט כיון דלאחר סיום ימי השאלה חוזר לבעלים
 הראשונים נמלא הם בעצם הבעלים לענין דינא דבר מלוא
 וממילא ליכא ראיה. מ"ש עוד ראיה מדברי הריב"ש סימן
 רס"ד הוצא צה"מ סימן קל"ח ס"א כג"ה צה' שאסף חבירו
 לציתו ואח"כ נחלקו על הנכסים שצניח המאסף נקרא מוחזק

ואפילו להנתיבות דצניח שייך לומר טפי מכר הוא עי' סימן
 שי"צ סק"ג. ולפענ"ד אין משם ראיה כלל דשאלה לא מקרי
 מכר דכחם בכללו צניק מכר צנוק החפץ משא"כ בשאלה דיש
 לו דין מכר ועי' ט"ז א"ע סימן כ"ח סק"ל וס"ז סק"ד
 דשאלה הוי כמכר וכ"כ בלזן שואר א"ח סוס"י ש"ע דעת
 מהרי"ק ולפי דעת הדע"ת יהיה זה מחלוקת הפוסקים ולפענ"ד
 אין צה מחלוקת דלכ"ע שאלה כמכר או מתנה לזמנא וכו' ועי'
 צ"י סימן שפ"צ ד"ה ומ"ש ואם תקנתם וכו' ופירש"י עוד וכו'
 וה"כ נמי אחד ששאל ע"י כולם דשאלה כשכירות חשיבה ע"ש.
 ומיהו פשוט דאפילו לזמן קצוב נמי רק אחר שמשך אינו יכול
 לחזור דכל זמן שלא משך הרי הוא שלו. ומיהו בלז"ח סימן
 ס"ג סק"ד כתב דאפילו השאילו בסתם לא היה דבר כגון קרדוס
 לבקוע צו עדים לריק להניחו פ"א לבקוע צו דה"ל לאותו דבר
 כמשאיל על זמן ע"ש ובש"ע שם ס"ב דהשואל חלוק מחבירו לילך
 לבית המשחה כל אותו היום, שאלו לעשות המשחה שלו אין
 פחות משבעה ימים ע"ש.

ומערתה דידן כיון דזה ראובן עדיין לא זכתה בהשמלה א"כ
 אפילו אילו הייתה החתונה צע' אדר נמי היו יכולין לחזור
 בהם שהרי לא זכתה בצגד זה כלל ואפילו להחזיקים דבהשאלו
 סתם לא היה דבר לריק להניחו פ"א דהוא"ל כמשאיל על הזמן
 מ"מ דיקא כשכר צה לידו אינו יכול לחזור צו אבל כל זמן שלא
 צה לידו ולא משך כלל יכול לחזור צו. (ב) אפילו אילו הייתה
 משכנה צה ראובן בהשמלה מ"מ הרי קצב לה זמן שהרי אמרו
 צע' צדש והשאלה לא הייתה אלא לט' צדש אדר ולא ליום
 אחר וא"כ אם רוצה לה"כ צדש צריכה שאילה חדשה דק' לט'
 צדש שאלו לה ולכ"ה צדש מעולם לא שאלו לה ופשוט דכ"ה
 ה"כ דקצב לה זמן למלאכה כגון לעשות מלאכה צע' צדש
 אסור לו להשואל לעשות מלאכה בחפצי של המשאיל בכל עת
 שירצה ועי' עה"ש סימן שמ"א ס"ז דכיון דלא קצב זמן
 להמלאכה יכול לעשותה בזמן שירצה זה פשוט מאד. ולפי"ז
 אם באתה א"א להשאיל השמלה צ' לילית זה אחר זה א"כ
 אדרבה אם יתנו לזה ראובן לכ"ה מעכשיו א"כ תהיה לה לזה
 שמעון תרעומות ע"י חורתם הגם שיכולים לחזור גם ממנה שלא
 קנתה גם היא צמשיכה בשמלה אלא דאפשר דכיון דהיא עניה
 א"כ קנתה בלי משיכה מדיון דקדק ואין צידם לחזור משום צפיק
 זו דקדק והגם כי לפענ"ד קודם שמשך השואל אם חוזר צמשיכה
 אין צו איסור ואינו דומה לקנינים מ"מ ודאי אינו מן הראוי
 לעשות כן ולא לעמוד בהצנחתו אפילו בעשיר בלי שום טעם
 כ"ש צעני וא"כ אדרבה אם יחזרו בהם עכשיו ויתנו לזה
 ראובן יהיה לה לזה שמעון תרעומות עליהם כעני המהפך
 בחררה וגם על צה ראובן שט"י חזרו מליחן לה. ולכן לפענ"ד
 פשוט דיתנו השמלה לזה שמעון העניה כי הרי היא לא שנתה
 זמנה והם לא יצאו לה הצנחתה.

ומה שטוענת צה ראובן שהיא שנתה מחמת אונס הנה אינו
 הייתה הטענה לענין ממונית ה"א אונסא רחמנא פטריה
 אבל אונס לחייב המשאיל להשאיל לה השמלה כזה לא שמעון
 מעולם ואפילו אונסא כמאן דעביד דמי לא אמרינן וכ"ש דלא
 לחייב אחרים להשאיל לה שמלה כשציל האונס וגם זה פשוט.

ובזה הגני ידי"ג דרש"ג בלב ונפש

סימן רעה

סימן רעו

אי מותר להקטין תשובות על שאלון של בחינות בבי"ס

מי שצוה ליתן צדקה לפני מטתו

ב' משפטים חל"ה

מע"כ הרבני היקר וכר' מהר"ר נפתלי מארקאוויטש הי"ו,
באנטווערפן בעלגיע.

מוצש"ק כ"ח למט"מנים התשל"ד ב"י יצ"א

מע"כ ידי"ן הרב"ה צפ"ה ווי"ח גר"נ וכר' כש"ת מהר"ר שו"ש
האלבערשטאם שליט"א, אדמו"ר מציעשינב ב"י.
אחדשכ"ג בידירות,

בדבר שנשאל צ"ח עשיר אחד שמת והניח לוואה להלוכו לקבורה לא"י ושנינו יחלקו סכום ממנו לפני מעות, ופסח הגיע לשאל לפני מע"כ צ"ח מקום נריכים לחלק המעות עם פה מקום מגורו ופטירתו או צ"ח מקום קבורתו י"א לחלק פה היכן ששע"ה צדקה בחייו וי"א צ"ח י"א לדייק בלשון הלוואה שכתב לפני מעותו והביא בקיאות נפלאה משבת פ"ט וסנהדרין ע"ח וצ"ח י"א ומו"ק כ"ה וסוטה י"ג, דמטה קורין מה שמליין בו המטה וארון מה שקוצרין בו המטה ולפי"ז י"א לדון כיוון שכתב לפני המטה ע"כ כיוונתו מה שמלויין בו ולא מה שקוצרים וא"כ כיוונתו לפני הקבורה האריך עוד צוה כפי יד ה' הטובה עליו.

והנה צאמת הפלוא לעשות ולצבר החילוק בין מטה לארון. וימיו עי' חוס' הרא"ש מו"ק כ"ה חכם כבודו צמטה ראשונה שנעשית לו אחרי מיתו ועי' מאירי שם וצמטה צרכות פ"ג מ"א גובאלי המטה וחליפיה. וימיו אפילו נימא בחילוק כ"ג לענין לואה ודאי דאין לסמוך על זה דפשוט דצוואה חל"ה צחר כונתו ודעתו דמלוא לקיים דברי המטה וא"כ צוה"ז דאין נהגין להוציא רק צחרין אחד וצוה קוצרים אותו יעוצין כן לכ"ע מקפידין שאין להחליף מארין' לארון ח"כ ודאי לא היתה כונה הנפטר לה. שז' ראיתי דגם כ"ג לצסוף נסתפק אם בעל הלוואה קפיד על לישנא. ולפענ"ד אינו נכנס בגדר ספק דודאי לא נכתובין על מה שאינו וכ"כ דאור להלוכו לא"י ולקוצרו וידע דרך הקוצרין וצא"ח מטה ויציאותיו ויציאותיו צחרין ולא צמטה ועכ"פ יפה כיוון צוה כ"ג דמטה לאו כונתו מטה דוקא כצומן הגמרא.

ומה שנראה צ"ד, דהע"ז יו"ד סימן שע"ז כתב דמי שמת לו מת בשבת או ציו"ע ר"ל וא"ל לקבור בו ביום דעכ"פ יאמר קדיש חיקף אחר המיתה דאין אמירת קדיש חל"ה באצילות כלל אצל צחול אין לעשות כן דכא"ל אונן פטור מן החפלה וכ"כ עוד צ"ח סימן ע"א והש"ך צנקה"כ יו"ד ה"ל חלק עליו דכיון דטעם הקדיש הוא שפודה את אציו מניהנס ח"כ כ"ז שלא נקבר אין בו דין גיהנם ובחיודושי הגירשוני שם הסכים לדעת הש"ך וכחצ' דיש טעם נכון שלא לומר קדיש כל זמן שלא נקבר המטה וידין לזכור ויחיי עמוד חס"ה ויקרא ע' ש"ן וצמדבר עמוד רמ"ו ע"ש. ברם צו"ח שצו"י ח"א סימן ח' פסק כע"ז וכן משמע בחדש' שער אפרים סימן ל"ט כיון דאדם נידון מעת יציאת נשמתו עד שמוליקין אותו לקבר כדאיחא צוהר פרשת ויקהל וכן פסק צו"ח נחלת שבעה סימן ע"ג ומה שהשיג הש"ך ח"י דכיון שהוא כבר מת מוטל לפניו ומוכן לדון גיהנם ואיחא

אחדש"ה"מ, יסלח לי אם לא תיארתינו כראוי לו כי צבלתי מכירו, ויהא מקורו ברור. אם מותר להעתיק מחצירו בחינות צבית ספר (באויצערסיעטע או קאלעדש צלע"ז) או להגיש עבודה שטובה אחר ולהעמיד על שמו כדי שישג על ידי זה ליונים טובים והוא ששכשעשין בחינות נותנין מין שאלון להשיב על כל השאלות וכמה תלמידים רק מעתיקים זה מה ככה שאין משיב על השאלות כלל וכן כשצמקשים שיכתוב אחת ענין הוא לוקח משל אחר ומציאו. והנה י"כ צוה מעלות להחלמיד שחוסך החלמיד מציטול תורה שאין לריק לכתוב כל שאלה לצד וגם עוזר לו לפרנסה אח"כ, או אפשר שאסור משום גניבת דעת.

הנה צוה קשה לי לכתוב, שאם אכתוב אי מותר או אסור אז ממילא יטעו שצטיקרה הליכת הקאלעדש או אוניצערסיעטע מותר לילך ולדידי מעיקרא דדינא פירכא כי עיקר הליכת הקאלעדש הוא חיסור כמו שהוא. אמנם מי שכבר שם אי מותר לו להטעות את הקאלעדש שיתנו לו ליונים טובים אגלה צוה טעם ומכסה טעחיים. ויש צוה חלוקים מה שהוא לומד ומערתו בקאלעדש שאם הוא אינו רוצה מהקאלעדש אלא שיקבל מה שקורים דיפלאמא או שהוא לומד לעצמו שם אחת אומניות למשל להיות רואה חשבון אקאויטעטן צלע"ז או אינדשעניר או שאר אומניות. דאם הוא אינו לומד אלא לשם דיפלאמא אז ליכא כאן אלא גניבות דעת. אמנם אם הוא לומד מקצוע אז לכאורה יש כאן משום גניבת ממון ממנו. ולמשל ראוין מחפש אחר רואה חשבון מליון וצ"ח הוא ומעמיד עצמו ומראה לו שקבל הלווים הכל א' ח' או כיוצא צוה ולכן הוא משלם לו 15000 חילו היה יודע האמת שהוא אינו צדיק כלל ולא קבל הלווים הנ"ל אלא ע"י הערמה וכיוצא בו לא היה נותן לו המשכר ולא היה מקבלו כלל או שלא היה נותן לו אלא 10000 דאללאר נמלא אומדנא דמוכח שע"י מה שהטעה והערים לקבל הלווים הטובים עכשיו מטעה את ראוין ונוטל ממנו הרבה כסף גם אם הוא אינדשעניר ובעל הבית מחפש אומן מליון ומליונין לו מבית הספר שזה הצעיון מאד צבית ספר ולכן הוא לוקחו ומשלם לו שכר הרבה וצאמת הוא אינו יודע בין ימינו לשמאלו וא"כ עי"ז הוא גונב ממש ממון של ראוין. ולפענ"ד חילו יחברר לראוין שהטעהו יכול להוציא ממנו דיווינים נמלא שמה שהוא מטעה את הבית ספר גם מטעה הצעלים שלוקחים אותו והוא גונב ממון של אחרים. אמנם היבא דאינו נוגע רק לענין של כבוד וכיוצא בו אז אינו אלא כעין גניבת דעת ואולי פחות מזה וצ"ע.

דושה"ט בלב ונפש

מנשה הקטן

בלבם אלא לעולם נקראת על שמו יהארכתי צוה ולפי"ז אחי
שפיר נמי דמילתו מגיבנס ציוס עברה וכנ"ל.

ומאחר דביירונו לזדקא זו שכתב ליתן לפני מעטו היא מעטם
להלילו מגיבנס וצעי דוקא קודם קבורה. נראה מיחו
דציד היורשים לחלק הזדקא שזוכה אציהם מיד לאחר מיתה
דכל מה דאפשר למחר ההללה מקדמין ולא יאחרו משעת
הקבורה והחלוקה יהיה לפי ראות עיניהם שהיה אציהם רואה
לחלק הזדקא זו ולמוסדות החורה שהי' רגיל צם וכמ"ש הרמ"א
יו"ד סימן רנ"ח ס"ה דמקומות שדרך עשירים ליתן לזדקא
הרבה בשעת מיתתו ודרך לחלק הזדקות לכל עניים הולכין אחר
זה. הביאו כ"ג בתשובתו והכ"ז בן הוא ליתן לפי הדרך המקובל.
ועכ"פ לפענ"ד לריך אומדן דעת אציהם והכא עדיף קלם ממח
שכתב הרמ"א דהתם מיירי דנתן הזדקא לגבאי לזדקא והכא
הרי מניח את ציוו שיעשו לזדקא יודאי נחניין שיעשו כרצונו
לפי אימון דעתם.

א"א דמה שאני מסתפק לפמ"ש דהנותן לזדקא לפני מעטו הוא
להלילו מגיבנס ובדואי רואה להלדק ולזכות מעשיו בשעה
זו ואולי זה היתה כוונת רש"י בתשובת פ"ה דהאי מאן דאמר
נכסי לעציה ואחי כ"ג עיבד ח"ח וע"ה ואמר ח"ח קודם
ופירש"י דמסתמא אדם מזדיק מעשיו לזכית בשעת מיתה ורמז
עלה כ"ג וא"כ י"ל דהמניח כוונתו על מזבח היותו גדולה
לזדקא משום דאדם מזדיק מעשיו בשעת מיתתו והיה ראו ליתן
כל המעוה לחלמוד תורה ונראה דתלוי במחלוקת הראשונים
דהמרדכי ז"ל הביאו דצ"י יו"ד סימן רנ"א כתב מעשה
באחד שנתן מקלם נכסיו לזדקא בעת מותו לימים ירדו קרוביו
מנכסיו וכחצו קלם ראשונים שי' לתת אותה לזדקא לקרובים
שירדו מנכסיהם דהניח צ"י י"ג באחד ששמע שמת בנו ובחצו
כל נכסיו לאחרים וא"כ בא בנו דהלכתא כר"ש בן מנסיא דאין
מתנתו מתנה דלזלין בחר אומדנא כ"ג אמרינן דעתיכ שאלו
ידע שירדו קרוביו מנכסיהם לא היה מניח קרובין ונותן לאחרים
וי"א דלדריבא אומדן דעתו שפי' הי' יודע שירדו מנכסיהם
היה יחיד לזדקתו לעניים דמידי הוא טעמא דיהיב אלא כי
היכי דתהוי ליה כפרה ותלך לפניו לזדקתו והשתא דקרוביו
עשירים ימנע מלעשות לזדקא וימתין עד שירדו מנכסיהם ועד
אחרו זמן היה נדון אלא הואיל ובהאי שעתא עשירים היו אין
להם באחרו לזדקא אלא כשאר עניים ע"ש ועי' פמ"א ח"א
סי' ק"ג.

וי"ל דהתם כיון דהתנה סתם ליתן לזדקא מחלקו לעניים כולם
אבל כאן שהתנה לפני מעטו א"כ ע"כ כוונתו להגלל
מגיבנס וכנ"ל ודאי אומדן דעתו שכוונתו על הזדקא הכי
מזדקת ומחכה מעשיו בעת מיתתו. ומיחו עי' שו"ת מהר"י
ברוגא סימן קל"ה דצ"ה ומה שכתבתי שיש לנו למיזל בחר
אומדנא דאי הוה אומרים לאשה דת"ת עדיף הוה עזבה מה
שייך אומדנא הגע עצמך לפי סברתך שכתבתי דאי ידעה דת"ת
עדיף יבבא לת"ת א"כ כל הנותן לזדקא אמאי אינו נותן לת"ת
אלא ודאי לית צוה אומדנא. והבס שיש לחלק ציוויכו מ"מ
החילוק דק וקלוש. לכן לפענ"ד הרשוא ציד הצנים לחלק הזדקא

צ"ס סוכרדין פ' גמיר הדין דף מ"ד ע"ב אמר ר' אליעזר
לעולם יקדים אדם חפלה לזרע שנאמר היערוך שועך לא בזה,
וכן הוא צמדרשים דיש להקדים חפלה לזרע וא"כ שפיר י"ל
קדיש ובספר לקט הקמח א"ח ה' חפלה קדיש וקדושה דף
יו"ד ע"ד כתב דמנהג עיר"ק חיצ"ב שאומר הבן קדיש צסיוע
החזן הכנסת שאומר אחרינו עכ"ל ע"ש. ובאמת כי אמרו ז"ל
ליצקש רחמים עד זיבולא בתרייתא דמשעת מיתה עד שעת
קבורה נמי איבא עוגש ותזקיהו המלך גירר עצמות אציו ופי'
רש"י לפכרה עי' רש"י פסחים כ"ג. ולפי"ז יש לומר דהאי עשיר
נמי היתה כוונתו לחלק לזדקא לפני מעטו כעין חפלה קודם
לזרע קודם שיבא לגיבנס וכדעת הע"ז והשבו"י. ועי' חיים
וברכה אות איון אות ס"ח.

איברא דנראה צס"ד לומר דבר חדש דשוי' לכ"ע. דהנה
הגמרא צ"ב דף י' ע"א א"ר חייה ר' יוחנן רמי כתיב
לא יועיל הן ציוס עברה ולזדקא תליל מות וכתיב לא יועילו
אולרות רשע ולזדקא תליל ממות שחי לזדקות הללו למח אחת
שמילתו ממיתה משונה ואחת שמילתו מדינה של גיבנס ואי
זו הוא שמילתו מדינה של גיבנס ההוא דכתיב ציה עברה
דכתיב יום עברה היום ההוא ע"כ. הנה מצואר דנותן לזדקא
ציוס עברה מילתו מדינה של גיבנס וציוס עברה היינו ציוס
מיתה ולכאורה מנא ידע מתי ימות וי"ל כיון שנותן בכל יום
או שמלווה לציוו שיתלקו לזדקא קודם קבורה ולזדקא זו ילילו
מדינה של גיבנס וכיון דכל זמן שלא נקבר לא שולט בו דינה של
גיבנס א"כ לזדקת יום עברה מועלת לו עד הקבורה להלילו
מגיבנס וממילא פשוט דמה שאמר ליתן לזדקא לפני מעטו כלומר
קודם הקבורה יתלקו כל מה שזוכה שמילתו מגיבנס, ועי' נהגו
דישראל שח"ו בשעת הלויכה הולכין ומקצין לזדקא וקורין לזדקא
תליל ממות והכוונה נראה דהוא לזדקת של יום עברה ואם יתנו
לזדקא עבור נשמת הנפטר יהיה לזדקת ציוס עברה שתליל מדינה
של גיבנס. אלא דלפי זה אחי שפיר צין להע"ז וצין להש"ך
ולכ"ע הטעם שנותנים לפני המטה הוא לפני הקבורה כדי
להלילו מגיבנס חלפנ"ד ברור צס"ד.

ודא דלא תקשה מאי מהני הזדקא לאחר מותו והא כיון שמת
פסור מן המלוות וא"כ נעשה חפשי מכל וממנו שייך
לכיוורשים שלו, י"ל לפמ"ש ר"ח צחום' גיטין י"ג ע"א שהקשו
מ"ש ישראל דקיו"ל דמלוה לקיים דברי המת אללו ומ"ש גר
דלא אמרינן מלוה לקיים דברי המת וחי' ר"ת דבישראל לא
פקע ליה כחו ממנו לאחר מותו דמכחו הם יורשים אותו וכיון
דלאחר מיתה עדיין ממנו שלו הוא מלוה לקיים דבריו ולעשות
כרצונו אבל בגר דלאחר מותו ממנו נעשה הפקר ליבא מלוה
לקיים דבריו דממנו לאו שלו הוא ע"ש. ובזה ממילא דצמנן
שהתנה ליתנו למי שהוא מלוה לקיים דבריו דעדיין כחו עליו
אבל כי בן גס הזדקת שנתן לאחר מותו נקראת על שמו ומלוותו
הוא ומינה הבאחי ראוה לאותן שנותנין לזדקא צחיהם ומניחים
קצן קיימת לזדקת לאחר מותו ולכאורה אין לזה מובן דמה
מהני מה שנותנין לאחר מותו והלא המלוה של היורשים הוא,
אבל לבג"ל אחי שפיר דצמנן זה מעולם לא נפל ליורשים שיהא

לפי אומדן דעתם שהיה מרובה צו אציהם ומי כהחכם יודע פשר שפשה כ"ג שזה להם לחלק חזי לעניי העיר שמת צה וחזי לעניי א"י אלא לפי שא"י מקודשת מכל הארצות ויש צה עניים הרבה בעוני"ה היורשים נהגו טובת עין והוסיפו מכיסם שליש ונתנו שני חלקים צא"י. עכ"פ היסוד צה לעשות כפי האפשר לפי אומדן דעת אציהם ואם אינו ידוע יעשו ככל הנדקות וכפי פסק הרמ"א יו"ד הני"ל ובח"מ סימן רנ"ג.

אלו דברי ידי"ג דהש"ג בירידות נאמנה ובלב ונפש

מנשח הקטן

סימן רעז

הערשה אדם טריפה מאימתי חייב

ב' תמח התשל"ה בני יצ"א

מע"כ ידידי מאד נבדד הרב הסאן המפורסם חוב"ט משנתו וד תקי וכו' בש"ת מה"ר שלמה מילעקר שליט"א, ראש הכולל בנאראגאטא.

אחרשכ"ת בידודות נאמנה,

יקרת מכחצו קבלתי ומחמת ידידות לא אוכל להחלש מלהשתעשע בדבריו היקרים כפי מיסת הפנאי. הנה מה שהביא שראה דבר תמיה בספרינו משנה הלכות ח"ו סימן שט"ז דהעושה אדם טריפה משעה דשויה טריפה מחייב עליו אף שכלו עדיין חי והקשה כח"ר מגמרא גיטין מ"ג ע"א דאינו משלם כופר כשעשאוהו טריפה עד שימות והעטם מפני שאינו בשור הנסקל כמבואר צ"ק מ"ב דכתיב והמית ונראה יותר דאפילו מפרסם לחזקיה בפרק עוד והרעוב דאינו לא חי ולא מת ואין צו עומאת נבילות מ"מ ליכא חיוב מיתה עד שימות דכתיב מכה איש ומת.

ובאמת כי לא ידעתי מה אדון ציה שהרי בעלמי הבאתי שם דברי הגמרא גיטין הני"ל ואדרבה הבאתי שם מדברי רש"י שפי' שם המית מי שחזיו עזד וכו' ומוקי לה כשעשאו טריפה ופירש"י מדהוב ליה כמאן דקטליה ויכז ליה לנפשיה ע"ש. מבואר דכשעשאו טריפה הוב ליה כמאן דקטליה הרי שכתבתי בעלמי דברי הגמרא הני"ל וגם כי לא אמרתי מדעתי דחייב אלא הבאתי שם גם מדברי היד רמ"ה סנהדרין ע"ח בהורג את העריפה כגון שיש צו סימני טריפה נראה לעינים פטור דגברא קטילא קטיל ואפילו נפש כל דהוב ליכא אכל האיד קמא דשויה טריפה מסתברא דחיובה מחייב. ומכ שהקשה ליה מכופר הנה בגמרא שם אמר רבא שחי תשובות דדבר, חדא דיורשיו קחני ועוד כופר הוא ואמר ר"ל כופר אין משתלם אלא לאחר מיתה. הנה מבואר דקנס היה ניחא ליה דהיה משתלם לאחר שפשו טריפה וכבר נקרא מת אלא לענין כופר הוא דקשה לי' דגזירת הכתוב הוא דאין משתלם אלא לאחר מיתה וא"כ מכופר אין ראיה לכאורה לדידן.

ודא דכתב מדין מפרסם אציה דחזקיה אי הוב ככלל חיה הנה צה כבר הבאתי מגמרא יצמות להדיא שכתבו שחט

צו שנים או רוב שנים חי הוא יסופו למות ע"ש דף ק"ב ובגמ' גיטין דף ע' ומבואר דשחיטת סימנים דאין לך טריפה גדולה מזו מ"מ מקרי חי ועי' רש"י שם ובתוס' צ"ק דף ע"ו ד"ה שחיטה ובפ"ה דבכורות דף ל"ב ד"ה הא ומל"מ פ"ה מה"ע ובספרי משנה הלכות ח"ה סימן פ"ד באריכות מה ועוד שם סימן ש"ו ועי' תוס' רי"ד שבת קל"ו ד"ה מאי לאו צהא קמפליגי מ"ם חי הוא ומ"ם מת הוא כ' הריצ"ם דלכ"ע מת הוא כמו טריפה והרי"ד ז"ל כ' ואין נראה לי דבריו כלל דטריפה כחי הוא לכל דבריו ומש"ה שחיטתו מעברתו משא"כ צבן ח' וכו' ואל תביא ראיה מההרגו שפטור משום דבעי' כל נפש והא כיון דעמיד למות בגברא קטילא הוי ודוקא לענין זה אכל לכל דבר כחי הוא לכל דבריו שהרי גיטו גט וכו"ה לכל מילי דפרישית ע"כ. והבאתי דבריהם בספרי ח"ו סימן שי"ט ע"ש.

האמנם נראה מבואר דלענין חיוב מיתה ודאי מתחייב מיד שפשו טריפה שכן נראה מדברי כל הראשונים והא נמי ודאי אמת שאינו נהרג מיד אלא כשימות זה העריפה דכל זמן שהוא עדיין בעולם אין ממתין הרוח. וכבר כתבתי כן בחידושי אכל אין זה משום דאינו חייב מיתה ודאי חייב מיתה הוא אלא שכל זמן שהעריפה לא מת ממש אין ממתין אותו צ"ד וכתבתי עמימים לזה בס"ד. בקיצור החיוב מיתה למי שפשה טריפה חל מיד שפשו טריפה ועל זה צ"ד דנים אותו ואף שצא אחר"כ אדם אחר והרג טריפה הנה לא נפטור הרוח שפשו טריפה ממיתה אלא ממתין אותו על שפשו לזה טריפה והשני פטור בדיני אדם וחייב בדיני שמים ככל הורג טריפה אלא שאין ממתין את הרוח כל זמן שהעריפה בעולם כנלפענ"ד. *

דושה"ט וש"ת בידודות ובלב ונפש

מנשח הקטן

סימן רעח

מי שגרם מיתה להבירו על ידי עולה שפשה לו

כ"א כסלו התשל"ה בני יצ"א

מע"כ ידידי הרב הסאן המפורסם לשבח אלקי אברם בעזרו, המאיר באור תורתו, ילקוט הנאירי חוב"ט עיניו כיתנים על אפיקי ים והלמוד וכו' בש"ת מה"ר אברהם מאיר איזראעל שליט"א, אבד"ק הניאד ברוקלין ג"י יצ"א.

אחרשכ"ת וש"ת בידודות נאמנה,

במ"ש בספרי משנה הלכות ח"ו סי' שט"ז, מי שגרם מיתה חבירו על ידי עולה שפשה לו אי לריך כפרה העיר כח"ר שדבר עם הרהב"ל מהר"י ג"וו בגד"ק פאפא והשיב לו בפשיטות דודאי צעי כפרה מהא דאמרין צ"ר הכונס גרמא צוקין פטור בדיני אדם וחייב בדיני שמים ואם צוקי ממון חיב צד"ש כ"ש צוק הגוף עכ"ל.

ורפענ"ד אי משום הא לא צעינא לה לדייק ראייה מנזקין צק"ו והרי גמרא מפורשת היא קידושין מ"ג ע"א האומר לשליחו לא והרג את הנפש הוא חייב ושלחיו פטור שמאי צוקן אומר משום חגי הנביא שולחיו חייב שנאמר אותו הרגת וגו'

• ועיין תומים סוסי' ל"ג ח"ל, וקשה בממנ"פ אי הוי כ"כ בחזקת

מת עד שאפילו שמעון שהרג לראובן יהרג בב"ד אפילו

בעודנה ראובן חי, א"כ פשוטה דעדים אין בהם תורת הוזהר.

מעשה שחייב מיתה צדי שמים כגון הכיפת לפני הארץ או נחש
אי ניתן להצילו בנפשו.

והגם כי הספרים האלי אין לי לעיין בחר עעמם, ומיהו
לשיקך החקירה לפענ"ד פשוט דההורג אדם שחייב כרת
ולא מיתה צ"ד חייב מיתה ההורג ולא מיצטעל חייב מיתה
צדי שמים, אלא אפילו חייב מיתה צ"ד אס קדם אדם והרגו
קודם שיצאוהו לצ"ד הרי זה חייב עליו מיתה צ"ד אס הרגו
בעדים והתרחק כאלו הרג אדם לדיק מישאל והכי אמרין
בגמרא מכות י"ב (ולא ימות הרולח) עד עמדו לפני העדה
למשפט מה ת"ל לפי שנאמר ורחל גואל אדם את הרולח יכול מיד
ת"ל עד עמדו וכו' רבי יוסי ור"ע וכו' מיצטעל ליה לכדחניא
ר"ע אומר מנין לסנהדרין שראו אחד שהרג את הנפש שאין
ממיתין אותו עד שיעמוד בצ"ד אחר ת"ל עד עמדו לפני העדה
למשפט עד שיעמוד בצ"ד אחר והרמב"ם פ"ד מהל' רולח ה"ה
כתב, רולח שהרג צדוק אין ממיתין אותו העדים ולא הרואים
אותו עד שיצא לצ"ד וידוניהו למיתה וכו' לכל מחייבי מיתה
צ"ד שצרי ועשו שאין ממיתין אותו עד שיגמר דין צ"ד
עכ"ל ע"ש.

והחינוך מזה ת"ע כתב שנמנעו שלא להרוג החוטא
כשנראה עושה מעשה החטא שיתחייב עליו מיתה קודם
שנצאנו לצ"ד אצל נתייבנו להביאו לצ"ד ונצא עליו העדים
לפניהם והם ידוניהו במה שהיא חייב שנאמר ולא ימות הרולח
עד עמדו וגו' ולכן מכלתא יכול שיהרגו אותו משהרג או
שנאף ת"ל ולא ימות הרולח עד עמדו וגו' ואפילו ראובו צ"ד
הגדול שהרג יהיו כולם עדים יכו'. ועוד אמרו במכילתא הרי
עדה שראו אחד שהרג את הנפש יכול יהרגו אותו עד לא יעמוד
אלל צ"ד ת"ל לא ימות הרולח עד עמדו ויובנת מזה וז' צו"ג
צ"ז שאנו מזהירים שלא להרוג שום חוטא ואע"פ שראויהו
שעשה מעשה שיתחייב מיתה צ"ד וצמן הבית אנו חייבין
להביאו לצ"ד והם ידוניהו ועובר על זה והרגו לחוטא קידם
שיצא לצ"ד אפילו אס היה דינו שיתחייב צ"ד דין ההורג
כדין רולח ונהרג עליו צמן הבית אס יש עדים ע"כ וע' מנ"ח
שם.

ובגמרא סנהדרין ע"ג ת"ר אחד הרודף אחר חצירו להרוג
ואחר הזכר ואחר נערה המאורסה ואחר חייבי מיתות
ואחר חייבי כריתות מזילין אותו בנפשו אלמנה לכה"ג גרושה
וחלולת לכה"ד אין מזילין אותו בנפשו נעצרה בה עצירה אין
מזילין אותה בנפשו ועי' רמב"ם מהל' רולח ה"ל. ומבואר נמי
דאחר שעשה עברה אסור להרגו עד שידוניהו בן שהוא עצירת
מיתה צ"ד וצין שהוא כרת ומיתה צ"ד"ש ובתשובה אחת הבאחי
מחלוקת הראשונים בטעם דרודף ניתן להצילו בנפשו אי זה דין
להצילו מלעצור עצירה גדולה כזו עי' רש"י שם או להציל הנרדף
והרמב"ם בזה"מ מל"ת ר"צ כתב שהצורו מהרג מחוייב
מיתה כשנראה כבר עשה חטא שיתחייב עליו הריגה קודם
הגיעו לצ"ד אצל נציאנו לצ"ד בהכרח וכו' ולכן מכילתא יכול
יהרגו אותו משהרג או משנאף ת"ל עד עמדו לפני העדה וכו'
ובמאמר ר"ג שם שהצורו שלא לחוס על הרודף ויצא זה כי
מה שזכרנו במאמר שלפני זאת מהציל החוטא שלא יהרגוהו
העדים עד שידונו אותו צ"ד וכו' ע"ש. מבואר דכל החוטאים

ואיצטעל אימא מאי חייב צדיני שמים מכלל דח"ק סבר אפילו
צדיני שמים פטור ופירש"י בתמיה ומשני אלא דינא רבה ודינא
זוטא איכא צדיניהו ופירש"י לשמאי חייב צדינא רבה בעונש גדול
ולת"ק לא מיענש כולי האי כהורג עמו אלא כגורם. הנה
מבואר דגורם מיתה לחצירו חייב ואני הבאחי דבר זה בתשו'
ועי' רמב"ם פ"ב מהל' רולח ושמירת הנפש ה"ב אצל השוכר
וכו' כל אחד מאלו שופך דמים הוא ועון הריגה צידו וחייב
מיתה לשמים ואין בהם מיתה צ"ד ועי' סנהדרין ע"ז ע"ח
ורמב"ם פ"ג מרולח ה"י.

איברא דמה דפשיטא ליה דילפיין חקי הגוף כלומר מיתה
מחקי ממון לפום ריהטא יש לעיין בה דבגמרא סנהדרין
ע"ז ע"ב אמרו ההוא גברא דמלמלס לחיותה דחבריה בשימא
ומתה רבינא מחייב רב אחא בר רב פטר רבינא מחייב ק"ו
ומה רולח שלא עשה בו שוגג כמזיד ואונס כרלון חייב בו את
המלמלס חקין שעשה בו שוגג כמזיד ואונס כרלון אינו דין שחייב
בהן את המלמלס רב אחא בר רב פטר ברולח הוא דחייב לן
מלמלס בנזקין לא חייב לן מלמלס ועי' רש"י ותוס' שם ד"ה
רולח דאונס בנזקין חייב וברולח פטור נראה לכאורה דדא הוא
מחלוקת אמוראים רבינא ור"א והרמב"ם פ"ו מחומ"ז ה"ד
פסק כרבינא וכי"פ צ"ע ח"מ סי' שפ"ג סי' ויעי' רא"ש שם
יש פוסקים כרבינא דבתראי הוא ונ"ל דרבינא דהכא לאו היינו
רבינא שהיה צימי רב אשי ורב אחא דהכא אין רב אחא בר
פלוגתה דרבינא בכל מקום אלא קדמון היה וכו' אלא נ"ל
דהלכה כרבינא משום דדמי לדינא דגרמי ולא לגרמא בנזקין כי
הוא עמו עושה ההיזק לממון חצירו שהוא מלמלס בהמתו וברי
החיקא כי ודאי תמות וההיזק מתחיל מיד והולך וחזק ע"כ
ע"ש. נראה דיש לחלק בין נזקי ממון לנזקי חייב דהכרין
סנהדרין ה"ל ומה שכתב בזה.

ומידו שחילתן בזה הוא אי האי גברא שעשה לו עולה מקרי
גורם לו מיתה שנשציל שאדם עושה אחר דבר אין להשני
להתרגו עד שימות בזה ולאצד עצמו לדעת ובגמרא אמרו כל
הכועס כאלו עושה ע"ז וכל מיני גיהנם שולטין בו וכעין זה
אמרו בגמרא ברכות י"א האי טרוד ועי' כתובות ו' ע"ב. וכה"ג
איצטעל לא איפשיטא כלל מדברי הגה"ל מפאפא שליט"א
לפענ"ד וז"ע.

סימן רעט

עוד להנ"ל

חחורג אדם שחייב כרת או מיתה צ"ד"ש אי חייב מיתה

בסימן ש"ח הביא חקירה מספר גנזי חיים (מהגר"ח פלאגי)
דף ק"ו מדפי הספר, במי שהרג אדם שיתחייב כרת או
מיתה צדי שמים ובה אחר והרגו אס נהרג עליו ומקום הספק
כיון דלא חייב מיתה בית דין אין דינו כגברא קטילא או כיון
דחייב כרת או מיתה צ"ד"ש עכ"פ סוף סוף גברא קטילא הוא.
וכעין חקירה זו מלאחי בשם ספר גילא מסכת' סימן כ' בעשה

ע"ש. דרם המאירי כתב דמה שנאמר שם לאמר כלומר שאמר לו דברים על מנת שיאמרם למדנו דרך ארץ למי שיאמר לחצירו אע"פ שלא מסרה לו בסוד שהוא צבל ואמר א"כ אומר לו דבר שהוא אומר לו אותן הדברים בלך אמור וכו' ענין אומרו נאמן רוח מכסה דבר אע"פ שאינו סוד והולך רכיל מגלה סוד אע"פ שנאמר לו בסוד ע"כ ע"ש.

והנראה דזה הוא מחלוקת הראשונים ז"ל באומר דבר של חצירו אפילו מה שלא אמר לו צבל ואמר לדעת רש"י וסמ"ג עובר בלאו דאירייתא ממש ולהמאירי אינו אלא משום דרך ארץ ועי' תמורה דף ז' ע"ב ובש"מ שם בשלבי המסכתא אות ו' ח"ל, תימא א"כ חייבו עשה דכתיב בהם לאמור להוי בלאו וי"ל דה"ק לא אמור כלומר אם יש לאו באותה פרשה אמור להם דקאי אכל מה דכתיב בפרשה ואי אין בהם לאו לאמר לא היו לאו כך נראה להרב ר' אליעזר והראש"ד כת"כ כתב ח"ל, והשתא לדעת ר"י כל הפרשה האמורה בתורה לאמר וכתיב בה לאו הבא מכלל עשה הרי הוא לוקה עליו בלאו גמור עכ"ל, נראה נמי דס"ל דאיכא לאו ולוקה. והנה כל זה היכי דלא אמר לו צבל תאמר וגם אינו חזק לו כלום אבל היכי דאמר ליה צבל תאמר הרי זה בכלל הולך רכיל ומגלה סוד, וגם אם בא לו החק ע"י הרי זה בכלל גורם החק לחצירו שהגם שאין מויליין בדיינין משום דהו"ל גרמא בחקין עי' ח"מ סימן שפ"ו ועי' קל"ה"ח שם סק"ז לענין גורם לממון ובש"ס פסחים ה' סוע"ב ותש"ו ז"ל סימן ה'. ומיור דדיני שמים חייב ואולי כאן הו"ל פחות מה דדרי לא הזיק לו ממש אלא שלא הרייח ומנע ממנו הרייח ואפשר דממילא לא היה מויליין מי שהיה מקבל אותה המשרה מ"מ קלת החק איכא.

איברא דלכאורה משום מגלה דבר יש לעיין בהא מילתא שהרי באמת עיקר מקום המשרה ידוע הוא ואדריבה הם מחפשים אחר אדם ראוי ורואים שיפרסם הדבר בכל האפשר כדי שיצאו מעומדים יותר ראויים לה אלא שהם סומכים גם על המשרד של תו"ד שישלחי מי שהוא ראוי למשרה זו א"כ כה"ג שהדבר מפורסם לכל ליכא משום הולך רכיל אם מודיע לאחרים בשביל זה בעצם הענין ואדריבה המשרד שמחזיקים האינפארמאליא ואין נותנין לכל אפשר הם גורמים עי"ז איחור לקבל רב בקבלה או שחט וגורמים החק רוחני לקבלה וכו' נראה למלא רב הוא עושה פעולה להיות מזכה את הרבים א"כ נראה דכ"ג לומר לאחר לא היה צביל הולך רכיל כלל לכאורה, אלא דמ"מ היה צריך לומר לה השני שצריך ליתן שכן המשרד שקבל האינפארמאליא זו שישלם להם שכר טרחתם.

ומה שנראה לפענ"ד שאל המשרד אין מתנה עם מי שנותנין לו האינפארמאליא שלא יגיד לאחרים אזי לפענ"ד ליכא דבר שום חסור, אבל אם מתנה אחר שאסור לו למסור האינפארמאליא אם לא שיתנה עם השני שיתן להאפים שכר המגיע להם אזי ודאי שאין לו להגיד מה שאחרים התנו עמו שלא להגיד, אלא שכיול לומר להשני ידוע אני משרה שהיה עוד לך או שתלך בעצמך להמשרד תו"ד ויתני לך או עכ"פ שתתן להם שכר עבור האינפארמאליא כנלפענ"ד.

ידיד דרשה"ט בלב ונפש

מנשה הקטן

כל זמן שלא דנוכו צ"ד הרי הוא בכלל כל ישראל וההורגו נהרג עליו.

ולא קשה מעט עבירות דקיי"ל אם יש בידן (צוה"צ) עכ"פ להעבירן בפרהסיא מעבירה ואם לאו יסבב בסיבה העצרתן ומורידין אותה ולא מעלין בה כהצו בש"ע ח"מ סימן תכ"ה ס"ה דדוקא בישראל בעל עבירות והוא עומד ברשעו ושוה בו תמיד כגון רועה בהמה דקה שפקרו בגזל והם הולכים באולתם תמיד אבל ישראל בעל עבירות שאינו עומד ברשעו תמיד אלא עושה עבירות להנחת עצמו כגון אוכל נבלה לחיבתון מזה להלילו ואסור לעמוד על דמי ועי' סמ"ע ובאה"ג שם ודו"ק. מצאנו מיהו מכל הני"ל דליכא דבר שם ספק דההורגו נהרג עליו. וגדולה מזו נסתפק הפמ"ג דאפילו מי שכבר דנוכו צ"ד להרוג יבא אחד והרגו בשבת אפשר דחייב עליו משום דשבת אין עושין יא"כ ליכא עליו חייב מיתה, ובחי' הארכתיו צוה בס"ד.

ומחמת חוסר הזמן גם כי הארכתי כבר בס"ד יותר מן האפשר ולכן אסתגר כעת, ידיד דרשה"ט ושת"ד בלב ונפש
מנשה הקטן

סימן רפ

המחייב עצמו ליתן לפרסור דמי משרה ומסר המקום לאמר

עש"ק לסדר ואבדיל אתכם מן העמים התשל"ה בנ"י יצו"א מע"כ ידידי דרשה"ט אשכול הסופר וי"ח גו"נ עוסק בצ"צ וכו' מהרח"א ליפשיץ שליט"א.

אחרש"ה וי"ח ש"ח צידודות,

בדבר שאלתו היות שהוא מנהל המשרד של מחיצתא תורה ודעת למען שירותי הקהילות רבנים שותפים וכדומה, וכפי הנהוג שכל המקבל משרה על ידי המשרד מחייב עצמו ליתן להמחיצתא סכום מסוים עבור השירות הזה. והשתאלה כשאחד קבל הלעג על מקום ואינו מתאים לו אי רשאי הוא למסור ידיעה זה לחצירו או למי שהוא אחר ובמקרה שיקבל השני המשרה יגרסו עי"ז הפסד להמחיצתא.

גרסינן במסכת יומא דף ד' ע"ב אמר רב מוסיא דר בריה דרב מוסיא משמיה דרב מוסיא רבה מנין לאומר דבר לחצירו שהוא צבל ואמר עד שיאמר לו לך אמור שנאמר (ויקרא א') וידבר ה' אליו מאהל מועד לאמור ופירש"י שהוא צבל ואמר ח"ל לאמר לאו אמור הדברים א"כ נותן לו רשות והמהרש"א כת"א שם פי' כמשמעו דמדאיתערין לומר שיאמר לאחרים שמעיין מינה דאם לא אומר לו כן שהוא צבל יאמר. ומיהו בפסחים מ"ב ע"ב בי רב אמרי לאמר לאו אמור ועי' תוס' שם משמע כפירש"י וכבר ציין הרש"ש יומא הני"ל כן. והסמ"ג לאוין ע' כתב גרסינן ביומא פ"ק דף ד' אמר ר' מוסיא וכו' ח"ל מאהל מועד לאמר לאו אמור דברים הללו אלא א"כ נתן לו רשות ע"כ. וכן נראה כשיעור רש"י ודלא כמהרש"א ועי' מג"א סוסי" קנ"ז. והריטב"א ז"ל הוסיף בחי' ח"ל, ודרשין מהאי לאמר דהכא לאשמעין דאפילו במקום שיש קריאה ששומעין הכל הדבור הוא צבל ואמר עד שיאמר לו לאמר ע"כ

סימן רפא

בדברי הרמב"ם דעכו"ם שהרג את העריפה חייב עליו

ליל שישי לסדר וחי בהם התשל"ג ברוקלין נ"י יצו"א
ישאו הרים שלום וברכה וחיים ארוכים לכבוד ידי"ג ראש
בשמים צ"ת הרב האבן המפורסם ג"א פ"ה וכו' כג"ת מזה"ד
חיים שטיין שליט"א, מגלה דוחני וראש ישיבה דייטבת טעל
יצו"א.

אחרשכ"ג בידידות נאמנה,

יקרת מכתבו קבלתי ערב חג הגאולה בשעה שאין הלבלר יולא
בין קולמסו מפני ערדות החג ואח"כ ימי החג ולכן יסלח לי
כ"ג על איחור התשובה. וראשונה הנני בתודה לכ"ג על הלקחו
מזמנו היקר לעיין. בספריו הדל ועל הערתו זו כי זה חפצי
וצפתי גדולי התורה כמותו ירבו בישראל ואני תפלה בתפלת ר'
נחמיה בן הקנה שלא אכשל בדבר הלכה ושלא יאמר פי דבר
שלא כרצונו עד עולם.

ובדברי תורה מש"כ בספרי משנה הלכות ח"ה בסיומן ש"ו
להשתעשע בדברי כ"ג מה שנאמרו לי בשמו ע"י ידידי הח'
האזכר כמדרשו הרה"ר ר' אליקים געיל פריעד שליט"א בישוב
דברי הרמב"ם ז"ל פ"ט ממלכים ה"ד, דעכו"ם שהרג את
העריפה חייב מיתה ונלאו כל המפרשים למא מקור לדבריו
ז"ל, וביאר כ"ג דעריפה הוי גדר של חלי שיעור באיכות האיסור
ולהכי בישראל פטור אבל בעכו"ם דלא נתנו שיעורין לב"י וחייב
אפילו אחי שיעור חייב גם הורג את העריפה וכנראה ששמע
השומע ולא מסר הדברים כהוייתן ועשוי זה בידי גלילי זהב
לכא דבריו הראשונים שנאמרו בישר וצלדק וחזק כל בדם,
והוא דלכ"ע עריפה יש לו מקל חיות רק שאין זה חשוב שיעור
לחייב שכבר נחשב לגבול קטילא ולכן צ"נ שלא ניתנו לו שיעורין
חייב בהורג את העריפה אבל לענין אם עושה אדם שלם עריפה
לא אמר בזה מעכ"ג כלום ולדעתו הרמה אין בזה חילוק בין
ישראל לב"י שניהם חייבים מיתה וממיתים אותו רק לאחר
שימות העריפה וכ"י שהוא חי אין ממיתין את הרוצח כמו
דאיתא בצ"ק מ"ג וגיטין מ"ג וצט"מ שם צ"ק כ' דכמיתה
הבעלים כך מיתה השור וכופר ילפינן ממיתה ודברי המג"ח
מורה ל"ד שדומה מיתה לכופר תמובין דאדרכה ילפינן כופר
ממיתה וכו' או אפשר דילפינן מקרא דנפש תחת נפש וכו'
שהוא חי אם ימיתו הרוצח אין זה נפש תחת נפש דהלא נועלין
נפשו של רוצח לגמרי והלא עדיין חי, וילא בחקירה אם מעשה
הרצחה חשוב מיד כשעשאו עריפה רק דין הוא שאין ממיתין
את הרוצח כ"ז שהנלח חי או שהרצחה נגמרת ע"י המיתה
ובספר דבר אברהם ח"א סימן ה' האריך בזה. ואין מזה סתירה
למ"ש דהריגת עריפה חשוב שנוטל ממנו חיות מפני שלהרוג אדם
שלם ע"י עושה אותו עריפה חשוב רצחה גמורה שעושה אותו
לגבול קטילא אף שיש בו עדיין קלח חיות אשר מה"ע אין
להמית את הרוצח תיכף כי אין זה נפש תחת נפש ומ"מ אין
גרעון במעשה הרצחה אבל מי שזא והרג את העריפה ונוטל
את הקלח חיות שזי ג"כ עולה ענין של רצחה אלא שאין בזה

שיעור חיות להסתחייב והביא רא"י ממאירי סוטה צ"ע שהיו
אם היה ההרג עריפה שמ"מ נגזל הוא קלח חיים שהיה ראוי
לעשות בזה הרבה מלח הרי שיש לו קלח חיות עכ"ל בקיבור.

וראשונה אבא להשתעשע בדברי מעכ"ג היקרים לי מאד.
והנה בזה דסיים אפתח, מה שילא להביא ראיה מדברי
המאירי סוטה דעריפה יש לו קלח חיות הנה ודאי דעריפה
יש לו חיות והרי חזוין דרבינו ואחי וכבר כתב הח"ס ז"ל דדבר
של מלאכות אין לך ראיה גדולה מאז ואין בזה חילוק ומה"ע
אפילו בן שמונה חי אינו מעמא מפני שיש בו חיות וכן עריפה
חינה מעמא והארכתי בזה בתשובה. גם בעיקר סברתו דחיות
של עריפה הוי"ל גדר של חלי שיעור מלאכות לו חזר כי רב הוא
ה"ה בשו"ת מבר"ס שיק יו"ד סימן קנ"ה שתמה רבה אמאי
במקשה לילד שמוחה להתוך העובר כ"ז שלא ילא ראשו הא
כתבו החוס' סנהדרין נ"ט ד"ה ליכא מידי דגם ישראל אינו
רשאי להרוג העובר ואין קי"ל יו"ד סימן קנ"ז דגם על ביצא
דערוות וס"ד יברג ועל יעבור ואמאי מותר להרוג העובר להליל
את האם הא הוי ביצא דש"ד וחי"ד דע"ז כתב הרמב"ם דהוי"ל
כרודף וע"כ דהוא מה"ת דהוי כמקלח נפש וכחלי שיעור. הנה
עכ"פ מה שנוגע לדין נראה דהמהר"ם שיק בגדיר נמי דחיות
העובר הוי"ל כמקלח נפש וכחלי שיעור זה ראיה גדולה לדברי
כ"ג ועי' תוס' רע"א פ"ז דהלכות חיים ח"ב סי' נ' בח"מ מש"כ. ומיחו
מדברי המאירי שהביא נראה להביא ראיה לדבריו בספרי הנ"ל
דההורג עריפה יש בו משום ציטול מלכות ומה"ע הוא דהרגין
לעכו"ם שהרג את העריפה והכי כתב המאירי להדיא דגזל
קלח חיים שהיה ראוי לעשות בזה הרבה מלכות חזי בעוה"י
ראיה ברורה ודלא כמ"ש כ"ג שהוא סתירה לדבריו.

ועיין שו"ת נוצ"ת סימן נ"ט אטו מי הותר להרוג את העריפה
להליל את השלם זה לא שמענו מעולם ובאמת בגמרא נדה
ל"א ע"א המשמש מטחו ליום ל' כאילו שופך דמים והעטם שמה
תפיל משמע דאם לאו משום דשומר פתאים ה' הכ"י דהוי בכלל
שיפך דמים הגם דאין מליוון על העוברין אבל נראה דזה רק
שאין בהרגין אבל ודאי איסור גמור הוא מה"ת כאילו שופך
דמים ועי' פנים יפות עה"ת פרשת שמות דאף דאין ישראל
מליוון לעוברין בידי אדם אבל דיניי שמים חייב וכמבואר בזוהר
עוגם גדול על דקטל עובר במשי אמו והרי הוא בכלל רצחה
חי"ו ע"ש.

וקצת יש להעיר מ"ש במחאה"ש ח"א סימן שט"ז במ"ש
המחבר שמונה שנים וכו' ובמג"א סק"י דין מעלה דג
וישם בו כסלע כתב המחאה"ש ואם כשלקחו הגוי מן המים
מועטים קודם שנתנו לחוך מים מרובים בלוחו זמן נעשה
עכ"פ איסור דרבנן (דככל רגע מתייבש קלח) וע"י גוי הוי
שבות דשבות אולם בה"ג הוי איסור תורה דהא קי"ל כר"י
דחלי שיעור אסור מה"ת ע"ש. ובספר דעת תורה שם כתב דחלי
שיעור בשבת אסור דרבנן כדמוכח בתוספתא פ"ד דצילה ה"ב
האורג חוט א' וכו' והכותב אות א' וכו' בשבת חייב חמאח
דברי רבי אליעזר וחכ"א כו' אינו אלא משום שבות ע"ש ועמ"ס

ועדיין היא מפרנסת הבא עליה חייב עד שתמות או עד שיחזק ראשה ע"כ. הנה נראה דס"ל דעריפה חי הוא ממנו אלא שסופו למות ומה"ט חייב הבא עליה, ולכאורה ל"ע מגמרא סנהדרין דמשמע דעריפה מת הוא אלא משום דיש לו הנאה. וראיתי לה"ה שם שכתב וכתב על העריפה וכו' בסנהדרין פרק הגשרפין וכו' ואמרו שם מכו דתימא ליכוי כמאן דמשמש מחב וליפטר קמ"ל דמשום הנאה היא והא אית ליה הנאה ע"כ. ובפ' העור והרועז (חולין קכ"א ע"ב) אמר שחט זה שנים או רוצ שנים ועדיין היא מפרנסת הרי היא כחי לכל דבריה ע"כ. נראה דהרגיש ז"ל דבסנהדרין אדרבה משמע דעריפה דינו כמה רק משום הנאה ולכן הביא לעצמו מהעור והרועז דעריפה כחי לכל דבריו ובאמת כי מה קאם ראינו למ"ש שם בספרינו בדרך פלפול להרמב"ם צמפרנסת. נראה עכ"פ דה"ה מפרש דה"ט דחייב הרובע משום דצעת רביעה חי הוא אלא שסופו למות וכן הוא דעת הרמב"ם ומפרשי קמ"ל דמשום הנאה והא אית ליה כ"פ דאסור רביעה הוא שלא יבנה מה המעשה וכו' כיון שאדם הזה חי הוא לענין הנאה זו וכו"ל בעל חי גם שסופו למות ולענין ראייה דין מת לו מ"מ לענין זה עדיין חי הוא דהא לא חלוי בעריפות או שלימות אלא בהנאה והא אית ליה.

ורפום ריבעא נראה דהא הוא באמת מחלוקת הראשונים ז"ל דמדברי הרמב"ם ז"ל שהשווה עריפה עם בהמה שנשחטה זה שני סימנים או רוצ שנים ועדיין היא מפרנסת ותרייכו אכתי דין חי להם אלא שסופו למות משמע דס"ל דכל צ"ח דאחיליד זה עריפות שסופו למות ממנו אכתי חי הוא לכל דבר ומה שהחירה התורה בהמה שנשחטה רוצ שני סימנים ועוף צרוץ סימן אחד הוא גזירת המלך דשחיטה מתרת דין אצמיה"ח אף דאכתי לאחר שחיטה חי היא ומפרנסת נמי עדיין חיה הוא מ"מ שחיטה החירה אצור וצור חי כזה. ומיכו כיון דהוא גזירת הכתוב ולא נתנה שחיטה אלא לישראל ולכן אינה מתרת אלא לישראל ולא לכו"ל ומה"ט ס"ל דמפרנסת אסורה לכו"ל משום אצמיה"ח דשחיטה אינה מוציאה מידי חי דלקרי מחב דאי נימא דשחיטה עושה מחב ממנו א"כ מ"ש דלישראל הו"ל כמחב ולכו"ל כחיה כיון דבמציאות תליא מילתא וע"כ דהשחיטה מתרת אצמיה"ח לישראל הוא דמתרת ולא לעכו"ל ובאמת הנוצ"י והפמ"ג וצ"ח צ"ח ועוד הקשו דמנ"ל דשחיטה מתרת כשהיא עדיין חי' אפי' לישראל דלמא הא דשחיטה מתרת אינה אלא כשחמות אח"כ הבהמה אצל כ"ז שהיא חי' אסורה גם לישראל ובמקום אחר הארכתי בזה בס"ד ואין כאן מקומו.

וקצת ראייה מגמרא חולין ס"ט ע"א צעי ר' חנניא הו"א עובר את ידו בעזרה מכו וכו' אלא הכי קמציא ליה וכו' או דלמא הכס אית ליה תקנתא לאיסוריה דשחיטה הכא ל"ל תקנתא לאיסוריה דשחיטה תיקו ע"כ. הנה דיין לומר תקנתא לאיסוריה ולא כתב הכס אית ליה תקנתא דשחיטה ומשמע דהתקנה הוא להאסור שהוא האצמיה"ח דיתר ע"י שחיטה ואף דאכתי חי הוא גם לאחר שחיטה והו"ל כעין חלב דילפיין לה בצבורות מקרא דמותר אף דהו"ל אצמיה"ח או דכו"ל דומיא דחדש שניתר ע"י הקרבת עומר והכו"ל אצמיה"ח ניתר ע"י

מכל האחרונים וכו' ע"כ. הנה מציא דלעולם ס"ל דיש ח"ש בהריגת הדג וזה בכלל חיי נפש לדעתו וגם הדעת לא פליג אלא מטעמים אחרים ובגוף הסברא מודה דיש חיי שיעור בנטילת נשמה חיה לכאורה ג"כ ראייה לדברי כ"ג. אמנם האמת דהא לא הוי ח"ש כלל כיון דהאסור משום נטילת נשמה א"כ כל זמן שלא נתייבש ליכא נטילת נשמה ולא הוי ח"ש כלל אלא הוי בכלל חיי מלאכה וכו' בהמיה דצ"ח הנ"ל ויפה כיוון.

אלא דבעיקר חידוש כ"ג שראה לחדש דצ"ג שהרג את העריפה הוא משום דלכ"ע יש לו מקצת חיות רק שאין זה חשוב שיעור לחייב שכבר נחשב לגברא קטילא ולכו"ל שלא נתנו שיעורין חייב הכורג עריפה וכו'. בהורמא דמר דר"ג שליט"א יש לעיין. חדא דא"כ יתחייבו צ' צ"ח מיתה על הריגת אדם אחר, גם כמה שהסביר ואין מה סתירה וכו' מפני שלהרג את האדם ע"י שושה אותו עריפה חשוב ראייה גמורה ששושה אותו לגברא קטילא אף שיש בו עדיין קצת חיות אשר מה"ט אין להמית את הרוצח תיכף ומשכא והרג את העריפה ונטול מקצת החיות שבו ג"כ עולה ענין של ראייה אלא שאין בו שיעור חיות להתחייב ע"כ לפענ"ד ל"ע. דא"כ כיון דהריגת העריפה נטול מקצת חיות שבו שלא נטול עדיין הרוצח ושושה לענין של ראייה אלא שאין בו שיעור להתחייב אלא דא"כ הכ"ג שפטר דכו"ל בכלל שנים שנשארו שהראשון הרג עד השיעור הזה שנשאר רק כחצי שיעור ועכ"פ כיון שנשאר חיי שיעור חיות א"כ נשאר כל דהוא נפש ובגמרא אמרו דאכל דהו נפש מחייב גם ישראל ע"ש והראשון לא יתחייב וע"ש סנהדרין ע"ה עשרה שהרגו וכו' וראיה גמורה לפענ"ד מדברי הרמ"ה שם אהא דאמר רבא הכל מודים דכורג את העריפה כגון שיש בו סימני עריפה נראה לעינים שהוא פטור דגברא קטילא קטל ואפילו נפש כל דהו ליכא ע"ש. הנה דיין וכתב מפורש דאפילו נפש כל דהוא ליכא בעריפה ורבנן וריצ"ב הוא דפליגי בהכורה עשרה צ"ח אי צעין כולה נפש או כל דהו נפש אצל בעריפה לכ"ע מודו דאפילו כ"ד נפש ליכא.

וקצת נראה עוד מהא דאמר רבא שם הרובע את העריפה חייב ומסקינן דאייטריכא ליה דמכו דתימא ליכוי כמאן דמשמש מת וליפטר קמ"ל דמשום הנאה הוא והא אית ליה ופירש"י כמאן דמשמש מת רובע את המת והא אית ליה הנאה אצל רובע את המת ליכא הנאה שעבר חמימותו ולחלותו ונאנע ע"כ. הנה נראה דאי לאו משום החמימות שפי"ז יש לו הנאה הוה דינן לעריפה כרובע המת ממנו ומשמע מינה דעריפה דין מת יש לו דאל"כ מאי קאמר מהו דתימא ומאי סק"ד. איצטד דגם האי הנאה דאית ליה ל"ע דאם באמת יש לעריפה דין מת אטו משום דעדיין בבשר חס ויש לו הנאה חייב משום רובע והבג ענמך המתח ראש בהמה ורבעה מיד כ"ז שעדיין יש לה חמימות לאו משמש מחב הוא הגם שיש לו עדיין הנאה מהחמימות ול"ע.

והרמב"ם צ"ח מהא"צ ה"ז כתב, הבא על הערוה וכו' והבא על העריפה או שכתב עם בהמה עריפה חייב חי הוא אפי' שסופו למות מחולי זה ואפילו שחט זה שני סימנים

והרמב"ם פ"ה מהל' ערכין הי"ג כחז ח"ל, שחט זה שנים או רוב שנים ועדיין הוא מפרנסת הרי הוא כחיה לכל דבריה וערכה והרי הוא בכלל העמדה והערכה וכן הוא דעת הראב"ד אבל התוס' ז"ל ק"ו ע"ז וז"ל מ"א ע"א תוס' ד"ה ושמ"מ בשם הרשב"א ועי' פמ"ג סימן י"ג דמסקא ליה אי בפ"ק יש בו משום אצמיה"ל לז"ג והכ"ס יו"ד סימן י"ד פשיטא דלז"ג נמי ל"ל משום אצמיה"ל.

והתוספות שזעזעו כ"ד ע"א ד"ה האוכל נבלה צו"כ נחלקו בפעולת השחיטה שיטת הריב"ז דשחיטה מתרת איסור אצמיה"ל והתוס' חולקים וס"ל שם וגם בחולין דף ל"ז ד"ה השחא וחס' פסחים דף ל"ו דשחיטה צא להתיר איסור עשה שאינו זכות ועי' לב ארי' וראש יוסף שם וצמח"ש"א שזעזעו ה"ל איך חל איסור עריפה על איסור שא"ז לשיטת התוס' ועי' שו"ת בית שערס יו"ד סימן קי"ג וצו"ת בן פורת ח"א סי"ד נספק אי שחיטה מתרת איסור אצמיה"ל או שהשחיטה רק מסלקת איסור הנבלה שלא תחול אבל אינו מתרת אצמיה"ל ועי' תוס' חולין י' ד"ה אלמא שהקשו איך חל איסור גה"נ על אצמיה"ל דבעינן שיחול איסור גה"נ מחיים ואין איסור חל על איסור אצמיה"ל ותו' דאצמיה"ל אינו חל עד שיו"ל וכ"כ הרשב"א ולשיטת הרמב"ם ודעו"מ דשחיטה מתרת אצמיה"ל ומ"מ אכתי חיה הוא אחי שפיר בפשיטות דחל אחר השחיטה ועי' יבוע"י סימן כ"ז מה שהאריך בזה הרבה.

ובתשובה הארכתי לפרש דהא הוא מחלוקת הראשונים ז"ל דהא"ז ה"ל שחיטה הציא שיטת רש"י שחשבה ציונה שנשבר אגף שלה ולריכה דזיקה והורה רש"י לשחטו בצרכה ולנזקו אחר שחיטה ותמה השואל עליו דהאיך יצרך על הספק צרכה לנבלה שמה ימלא עריפה ואמר כיון שמוציאו מידי נבלה שפיר מצרך והא"ז חלק עליו דקודם ישחט ויבדוק ואח"כ יצרך ועי' ש"ך יו"ד סימן י"ט ע"ס ק"צ וצמח"מ כי ברש"י פסחים כ"ה ע"א ד"ה מנבלה הציא י"מ דעריפה משחריא בשחיטה ולא נבלה ודחה דצריכה ולא נ"ל דעריפה נמי לא משחריא בשחיטה ע"ש. ולכאורה דברים אלו סתראי נינהו ממה שהציא בשמו שחשבה צו"ל ה"ל ולא ראינו מי שהעיר בזה ולפי"ז י"ל דצבא חליא דאי שחיטה מתרת אצמיה"ל א"כ אינו מתיר אלא כשרה דעריפה אינה בכלל חיה אבל למ"ד דשחיטה מתרת מתה כלומר דמסלקת איסור נבלה דהתורה לא עמאה נבלה אלא שלא צאה על ידי שחיטה אבל כל שמתה ע"י שחיטה השחיטה מוציאה מידי נבלה אלא שאסור מדין עריפה א"כ שחיטה מתרת גם דעריפה שברי סוף סוף לאו מתה היא עדיין לעמאות כנבלה ושחיטה מתרת גם כזה. ולפי"ז להרמב"ם דס"ל דערפה נמי חיה היא א"כ שחיטה הי"ל להחיר גם ערפה ולהוציאו מדין אצמיה"ל והארכתי הרבה בדבר.

והנה לענין העמדה והערכה נמי מצינו מחלוקת בשחיטה, דבגמרא חולין קכ"א ע"ז שחט זה כחזו מפרנסת יא"ה מכלל חיה ולכלל מתה לא צאה משמע דין מיוחד יש לה לשחיטה והתוס' שם בדף ז' ע"ז ד"ה וצמוקדשין ודף ל' ד"ה והא כתבו דלענין העמדה והערכה מפרנסת הרי היא כחיה לכל דבריה וכ"כ תוס' ערכין דף ד' ד"ה ולא אוליא וחס' חולין פ"ד ע"א

ומה שנלפענ"ד בישוב דברי הרמב"ם בס"ד כעת הוא כך, דהנה מה שחייבה תורה לכל הורג נפש בן אדם מלאו דלא תרצח הוא קאי אהורג נפש בן אדם שלם בגופו ומהא שגא' ואיש כי יכה כל נפש אדם דרשו רנן עד דאיכא כל נפש ורבי יהודה ז"ל אפילו כל דכו נפש ולכן צורקו בו עשרה און אחד זה אחר זה ואין בו כדי להמית וזרק אחד און בצמח"מ ויש זה כדי להמית ומת הרי זה האחרון נהרג עליו כמבואר כ"ז בגמ' סנהדרין ע"ה וצמח"ם פ"א ופ"ד מהל' רוצח ושמ"ה ודין זה של רצח נוגע לכל איש צ"ה ואפילו הוא חרש שועה וקטן (ופלא אמר"ם חגיז בהל' קטנות סימן ל"ו שרצה לומר דההורג חר"ש פטור עליו ועי' מג"ח מלוב ל"ד ואישחמיתיה מניייהו צמח"ס שו"ת מהר"ל סימן קל"ו שכתב ח"ל, ומ"מ לכל מיני הוי ישראל גמור וחייבין על הריגתו ואדבריה החורה הקפדה על קלקלתו וילפינן אחרים מנייהו צמח"ס ע"ה) אבל כל זה אגוף שלם ואפילו כל דכו נפש לריב"ז אבל ההורג את העריפה וכ"ש את הנבלה הרי זה פטור דאלי לאו נפש הם ואפילו כל דכו נפש לא הוי.

אלא דחדשה לן תורה (סנהדרין י"ז ע"ז) דצ"נ נהרג על העוברין ודרשה ר' ישמעאל מקרא דשופר דם האדם צאדם דמו ישפך ודרשה זו לעכו"ם ולא לישראל נאמר והנה לכאורה דעוברין אפילו כל דהוא נפש לא הוי דאל"כ ישראל נמי יחייבו עליהו עכ"פ אליבא דריב"ז דאלכ דכו נפש נמי חייב מיתה ורש"י פ"י אף על העוברין הכה את האשה ויאלו ילדיה נהרג עלהו ובישראל עד שיא לאויר העולם כדחנן צמח"ם נדה מ"ד חינוך בן יום אחד ההורגו חייב היכא דקיס ליה בגווייה שכלו חדשיו ואינו נפל ע"כ. הנה התנה לחייב בישראל צ' תנאים, (א) שיא לאויר העולם, (ב) אפילו שיא לאויר העולם צעין דקיס ליה שכלו חדשיו ואינו נפל. ומשמע דצ"נ לא צעי תנאים הללו וממילא אפילו לא כלו לו חדשיו והוא נפל נמי נהרג עליו והוא פלא דלמה ינהג על נפל שלא כלו לו חדשיו והלא לא הרג צר קימא.

שחיטה בישראל ועי' עוב"ע יו"ד סימן י"ג לענין בן פקועה דשחיטה מתרת צע"ה עד סוף העולם ואע"ג דהולידו עדרים עדרים ולר"מ צמח"ם צ"ח ע"ה שחיטה ומקרי שור לענין תשלומין ד"ה כצ"ק ק"ו ע"ז וצ"ק מ"א ע"א תוס' ד"ה ושמ"מ בשם הרשב"א ועי' פמ"ג סימן י"ג דמסקא ליה אי בפ"ק יש בו משום אצמיה"ל לז"ג והכ"ס יו"ד סימן י"ד פשיטא דלז"ג נמי ל"ל משום אצמיה"ל.

והתוספות שזעזעו כ"ד ע"א ד"ה האוכל נבלה צו"כ נחלקו בפעולת השחיטה שיטת הריב"ז דשחיטה מתרת איסור אצמיה"ל והתוס' חולקים וס"ל שם וגם בחולין דף ל"ז ד"ה השחא וחס' פסחים דף ל"ו דשחיטה צא להתיר איסור עשה שאינו זכות ועי' לב ארי' וראש יוסף שם וצמח"ש"א שזעזעו ה"ל איך חל איסור עריפה על איסור שא"ז לשיטת התוס' ועי' שו"ת בית שערס יו"ד סימן קי"ג וצו"ת בן פורת ח"א סי"ד נספק אי שחיטה מתרת איסור אצמיה"ל או שהשחיטה רק מסלקת איסור הנבלה שלא תחול אבל אינו מתרת אצמיה"ל ועי' תוס' חולין י' ד"ה אלמא שהקשו איך חל איסור גה"נ על אצמיה"ל דבעינן שיחול איסור גה"נ מחיים ואין איסור חל על איסור אצמיה"ל ותו' דאצמיה"ל אינו חל עד שיו"ל וכ"כ הרשב"א ולשיטת הרמב"ם ודעו"מ דשחיטה מתרת אצמיה"ל ומ"מ אכתי חיה הוא אחי שפיר בפשיטות דחל אחר השחיטה ועי' יבוע"י סימן כ"ז מה שהאריך בזה הרבה.

ובתשובה הארכתי לפרש דהא הוא מחלוקת הראשונים ז"ל דהא"ז ה"ל שחיטה הציא שיטת רש"י שחשבה ציונה שנשבר אגף שלה ולריכה דזיקה והורה רש"י לשחטו בצרכה ולנזקו אחר שחיטה ותמה השואל עליו דהאיך יצרך על הספק צרכה לנבלה שמה ימלא עריפה ואמר כיון שמוציאו מידי נבלה שפיר מצרך והא"ז חלק עליו דקודם ישחט ויבדוק ואח"כ יצרך ועי' ש"ך יו"ד סימן י"ט ע"ס ק"צ וצמח"מ כי ברש"י פסחים כ"ה ע"א ד"ה מנבלה הציא י"מ דעריפה משחריא בשחיטה ולא נבלה ודחה דצריכה ולא נ"ל דעריפה נמי לא משחריא בשחיטה ע"ש. ולכאורה דברים אלו סתראי נינהו ממה שהציא בשמו שחשבה צו"ל ה"ל ולא ראינו מי שהעיר בזה ולפי"ז י"ל דצבא חליא דאי שחיטה מתרת אצמיה"ל א"כ אינו מתיר אלא כשרה דעריפה אינה בכלל חיה אבל למ"ד דשחיטה מתרת מתה כלומר דמסלקת איסור נבלה דהתורה לא עמאה נבלה אלא שלא צאה על ידי שחיטה אבל כל שמתה ע"י שחיטה השחיטה מוציאה מידי נבלה אלא שאסור מדין עריפה א"כ שחיטה מתרת גם דעריפה שברי סוף סוף לאו מתה היא עדיין לעמאות כנבלה ושחיטה מתרת גם כזה. ולפי"ז להרמב"ם דס"ל דערפה נמי חיה היא א"כ שחיטה הי"ל להחיר גם ערפה ולהוציאו מדין אצמיה"ל והארכתי הרבה בדבר.

והנה לענין העמדה והערכה נמי מצינו מחלוקת בשחיטה, דבגמרא חולין קכ"א ע"ז שחט זה כחזו מפרנסת יא"ה מכלל חיה ולכלל מתה לא צאה משמע דין מיוחד יש לה לשחיטה והתוס' שם בדף ז' ע"ז ד"ה וצמוקדשין ודף ל' ד"ה והא כתבו דלענין העמדה והערכה מפרנסת הרי היא כחיה לכל דבריה וכ"כ תוס' ערכין דף ד' ד"ה ולא אוליא וחס' חולין פ"ד ע"א

ומצאתי מחלוקת רבותינו הראשונים ז"ל בטעם למה בישראל אין נהרגין על העוברין עכ"פ שידעו שכלו לו חדשיו ולא בוס נפל והרי ודאי דלישראל נמי אסור להרוג את העוברין ואדרבה גמרא מפורשת היא נדה ל"א המשמש בליל ז' הרי זה כשופך דמים והחם שמה חפיל הולד (ובחי) הארכתי הטעם דלא עולה הולד ונד ממדור התחתון למדור העליון ע"פ עדות ח"ל ולכן כשנד הולד ומשמש בקל הוא לעקר ממקומו ושחפיל ולכן הרי הוא כשופך דמים) עכ"פ מפורש דאפילו לשמש לולי משום שומר פתאים היה אסור משום שופך דמים כ"ש להרוג עוברין דודאי שופך דם ממש הוא וא"כ אחאי פטור בהורגו, ובמכילתא גרסינן ולא יהיה אסון באשה וכו' או אינו אלא ולא יהיה אסון בזולדות ח"ל ואם אסון יהיה ונחת נפש תחת נפש וכו' וכתב הרא"מ עה"ת שם ח"ל ואי בזולדות לאו נפש תחת נפש הוא דהא מכה איש ומת כתיב עד שיהא בן קיימא הראוי להיות איש ולא הנפלים והולדות שצמעי אשה כ"ז שלא ילאו לאויר העולם בחזקת נפלים הם שהרי עדיין לא כלו חדשיהם וכ"כ הרמב"ם פ"ב מה"ל רוצח בהורג את הגדול או את הקטן בן יומו וכו' משמע דהורג את העובר פטור ושמה משום דכ"ז שלא ילא לאויר העולם יש לחוש בו שלא כלו לו חדשיו ולא היה ראוי להיות איש והתראת ספק לאו שמה התראת ע"כ. הנה נראה ברור סברתו לכן פטור משום דהו"ל ה"ס ושמה לא כלו לו חדשיו אבל אי לא היה חיישין הכ"י דהיה חייב הורג עובר וק"ת ראייה לדבריו לכאורה מגמרא נדה ה"ל דהרי זה שופך דמים.

והגם דקו"ל דאזלינן בחר רוב וולדות אפילו לענין איסור תורה כגון ביצמה שגשגת לכהן מ"מ לענין להרוג בהורגו לא אזלינן בישראל בחר רובא ועי' נו"ב ת' ח"מ סימן נ"ט דאולי לא אמרינן רוב וולדות לאו נפלים הם אלא בולד שכבר ילא לאויר העולם אף שמת ביומו אמרינן מדנולד בלי פגע ויאל ממעי אמו בשלים הוא מרוב ולדות אבל קודם שיאל לאויר העולם אף שהוליד ראשו חי אינו בכלל רוב וסיים אמנם לא מלינו סברא זו בשום פוסק ולכן אין לסמוך ע"ז ולשפך דמו של הולד, ומיהו לאידך גיסא יש לסמוך על זה ולהליל בהורג ודו"ק ועכ"פ לא אזלינן בחר רוב וולדות ולהרוג את ההורגו.

אמנם מדברי רש"י ה"ל משמע דאפילו היה ברור לנו שכלו לו חדשיו ואינו נפל מ"מ דין מיוחד הוא דאין נהרגין עליו עד שיאל לאויר העולם שהרי כתב להדיא דחנוק בן יומו בהורגו חייב היכי דקו"ל בגווייה שכלו לו חדשיו ואינו נפל ואז צעי דוקא ילא לאויר העולם ומשמע נמי דאפילו ילא לאויר העולם צעי אכתי קים ליה שכלו חדשיו ואינו נפל ובסתמא אפי' ילא לאויר העולם אינו נהרג דאכתי איכא לספקי שמה לא כלו לו חדשיו וכ"כ גם הרמב"ם פ"ב מה"ל רוצח ה"ו ח"ל, אחד בהורג את הגדול או את הקטן בן יומו וכו' הרי זה נהרג עליו וכו' והוא שכלו לו חדשיו אבל אם נולד לפחות מתשעה חדשים הרי הוא כנפל עד שישהה שלשים יום וההורגו בחור שלשים יום אינו נהרג עליו ע"כ מצואר דס"ל נמי דבסתם אינו נהרג עליו אלא צעי קים לי בגווייה דכלו חדשיו ואינו נפל ואפילו הכי צעי ילא לאויר העולם נמי וא"כ נראה דהרמב"ם

נמי אזיל בשיטת רש"י ודלא כמ"ש הרא"ם ה"ל דדעתו משום ספק אלא דהוא דין חדש דההורג עובר אינו נהרג עליו עד שיאל לאויר העולם וכ"כ למ"ד דעת הרמב"ם לפסוק דהח"ם שמה התראת עי' לח"מ בהק"פ. וז"ל דגזירת הכתוב הוא מדבשי קרא לב"י דנהרג על העוברין ממילא שמעינן דישאל אינו נהרג דאל"כ ל"ל קרא מיוחד לחייב ב"י.

וה"ל מצעיה למ"ד עובר ירך אמו היא הדברים מאד מובנים דאינו נהרג על העוברין דלא לא מקרי נפש כלל ולא אדם אלא אבר אמו והחיות אבר האם ברצונה ולא עשאה עריפה מהכ"ת והרג הגם כי ענוש יענוש ונחון בפלילים אבל ענוש מיתה מנ"ל אלא אפילו למ"ד לאו ירך אמו הוא מ"מ ממעטין ליה מקרא דשופך דרש לה לעכו"ם או מקרא דואיש כי יכה הראוי להיות איש וכמ"ש הרא"ם גם בא"ר להגר"א ז"ל במסכת נגעים כתב דמאיש ממעטין עוברין ובהעמק שאלה על השאלות שאלתא קס"ז אות י"ז תמה ארצינו הגר"א ה"ל דהאידך אפשר למעט עובר מאיש דא"כ אפילו פחות מכן י"ג נמי וכתב דאזכר תלמיד עושה שמע וטעה בדברי הגר"א ולא זכר השר דגם הרא"ם כתב דמאיש ממעטין עובר וכדעת הגר"א ז"ל ועי' בית האור מערכת א' ד' באריכות אי עובר מקרי נפש או אדם ואין ה"ז"ג להאריך שם.

וה"פ ז' נראה כס"ד מעתה לישב דברי הרמב"ם בזה' מלכים שהתחלנו בו והוא דנראה לחדש דבר דהתורה גילה לן שעכו"ם חייב מיתה על ז' דברים א) על רציחת האדם דהרי הוא בכלל לא תרצח וכו' יכה נפש ב) על נפילת חיות של מין האדם אף שאינו הורג אדם כלומר גוף שלם אלא כיון שיש כאן חיות של מין האדם וב"י נטעו חייב עליו וצ"ה מובן דב"י נהרג על העוברין דהגם דעובר אינו נפש וגוף שלם בפני עצמו כ"ש למ"ד עובר ירך אמו הוא א"כ אינו אלא אבר מאברי האשה מ"מ לענין חיות יש לו חיות בפני עצמו ולכן כל שיש לו חיות של מין האדם צ"י ההורגו חייב עליו מיתה. ודבר זה למדנו מקרא דשופך דם האדם באדם ובישראל מיהו כיון דלא תרצו להם מיתה על חיות בלי גוף אף דהו"ל איסור גמור מדאורייתא והרי הוא בכלל שופך דמים מ"מ אינו נהרג עליו אלא על רציחת הגוף שלם. בקיצור ישראל אינו נהרג אלא כשהורג אדם שלם גוף עם נשמה שהוא חיות הגוף ולב"י רצחה תורה מיתה אפילו ההורג חיות האדם בלי גוף ובגון עובר חייב על נפילת החיות.

וה"פ ז' אחי שפיר דברי הרמב"ם ז"ל שכתב בן נח שהרג נפש אפילו עובר צמעי אמו נהרג עליו וכן אם הרג עריפה וכו' וכונתו דבכיון כתב עריפה אחר עוברין והוא שמשמעו מאחר דנהרג אפילו על עובר צמעי אמו שמעי' מיהו דב"י נהרג אפי' על חיות בלי גוף דהרי עובר הוא חיות בלי גוף ולכן שפיר אפילו הרג את העריפה דהוא נמי חיות בלי גוף נהרג עליו והרמב"ם לשיטתו דס"ל דעריפה חי' הוא אלא שסופה למות וכמ"ש לעיל בשמו והו"ל עריפה חיות בלי גוף ממש כעובר שהוא ג"כ חיות האדם בלי גוף ותלוי בגוף האשה למ"ד דעובר

יך אמו או בשלית האשה עכ"פ הוא חיות של מין האדם בלי גוף שלם ונהרג עליו וכן בטריפה אבל ישראל לא נהרג על חיות בפני עצמו אלא על חיות עם גוף שלם כגלפעי"ד.

שוב זכרתי דלא הוא מחלוקת רבותיו בעלי החוס' במס' שבת דף קל"ו כתבו בחוס' רי"ד בשם ריב"ם דהחובל בטריפה פטור דכמת דמי כמו בהורג טריפה פטור דגזר קטילא קטיל ה"י לא שייך ביה חבורה וכתוס' רי"ד חולק דטריפה לכל דבר כחי הוא וחייב על חבורה ורק לענין ההורג פטור משום דבעינן כל נפש ע"ש. ולפי"ז שפיר י"ל דהרמב"ם ס"ל כתוס' רי"ד דטריפה כחי הוא לכל דבריו וההורג פטור משום דבעינן כל נפש ומיהו דוקא לישראל אבל בב"ב כיון דנהרג אעורבין ראיו דלא בעי כל נפש ולכן שפיר נהרג נמי אטריפה ואחי שפיר פסקו של הרמב"ם ז"ל.

ובזה הגי' ידי"ג סאנן ברייתו דושכ"ג תדקתו כל הימים בלב ונפש

מנשה הקטן

סימן רפב

בענין לקרב מיתה מחמת יסורין ח"ו

ראשון בשבת פרשת חיי שרה התשל"ו בנ"י יצ"א למאן דלא חזינא מברכינא ויהא שמי המכרז ה"ה הרה"ג ור"ח ט"ז גיא וכו' בש"ת מהר"ר הרב יחזקאל פג"ל שליט"א, רב דקריית שלום ת"א וחבר הרבנות ת"א.

אחדשכ"ת, יסלח לי מאד אם לא חיאתיו כראוי לו אולי כי צלתי מכירו קאמינא ויקבל הכבוד הראוי לו.

ובד"ת אשר העיר מה שכתב ח"א (אין לי לעיין אחרי) בענין קירוב מיתה מחמת יסורין וכ"ת אין לספר שבת יהודה וכתב כת"ר ח"ל, ולדידי צדור כשמש שהוא איסור תורה וראיה מפורשת דר"ח בן חרדיון עכ"ל. ולפענ"ד הגם דלעאם דינא גם אני מודה דהוא איסור דאורייתא של ראייה ממש מ"מ ממעשה דר"ח ב"ח אין ראיה אלא אדרבה ראיה לסתור שהרי בגמרא שם ע"ז דף י"ח קאמר שהציאוהו וברכוהו בס"ת והקיפוהו חבלי זמורות והליתו בהן את האור והציאו ספוגין של זמר ושראום צמים הניחום על לבו כדי שלא חלל נשמתו מהרה וכו' אמרו לו תלמידיו רבי מה אהב רואה ח"ל גליון (גוליון) נשרפין ואותיות פורחות אף אהב פתח פיה ויכנס כך האש ח"ל מועצ שיעלנה מי שנחנה ואל יחבל הוא בעצמו אמר לו קלנעונירי רבי אם אני מרבה בשלהבת ונטול ספוגין של זמר מעל לבך אהב מציאתי לחיי עוב"ב אמר לו הן השבע לי נשבע לו מיד הרבה בשלהבת ונטול ספוגין של זמר מעל לבו יאזה נשמתו במהרה אף הוא קפץ ונפל לתוך האור יאזה בת קול ואמרה רבי חנינא ב"ת וקלנעונירי מחומנין לחיי עוב"ב ע"כ.

וגר"א דדייק כת"ר דכיון דאמר רחצ"ת לתלמידיו מועצ שיעלנה מי שנחנה ואל יחבל הוא בעצמו משמע דאף שהיה

לו יסורין מ"מ לא רצה לקרב מיתתו ואי משום הא לפענ"ד אין ראיה, חדא לפמ"ש מהר"ם מרעטנבורג קבלה צידיו דכל מי שמוסר עצמו ונפשו למות על קדושת שמו ית' משעבד שגמר בדעתו בהחלטת צדורה למסור נפשו אינו מרגיש עוד ציסורין כלל וא"כ הכא לא היו לו עוד יסורים לרחצ"ת שהרי החליט והסכימה דעתו לקדש השם וממילא היה אסור לו לפתוח פיו ולקרב מיתתו.

ישנית דהרי זיל לאידך גיסא שאמר לו קלנעונירי שיעול ממנו הספוגין של זמר וירבה בשלהבת שימות במהרה וכן עשה ויאל ז"ק שמומנין לחיי עוב"ב ואם היה איסור לקרב מיתה מחמת יסורין האידך לזה לי להסיר הספוגין ולהרבות אש שימות במהרה.

ועוד צו שלישי (בגדרים כ"צ) ממעשה דעולא שעלה לארעא דישראל איחלו ליה חרין בני חחאי בהדיה קם חד שחטיה לחצריה ח"ל לעולא יאית עבד ח"ל אין ופרע ליה בית השחיטה ופי' הרא"ש ז"ל ופרע ומחמת מורא החזיק ידיו וגם כדי שימחר למות ע"כ. וגראה פשוט דהני חרי תירולי נינהו וכדי שימחר למות הוא חי בפני עצמו על מה שאמר לו פרע לו בית השחיטה דעל מה ששאל לי ואית עבדי היה די לו באמרו אין ילמה הוסיף פרע לו בית השחיטה חי' הרא"ש כדי שימחר למות ותמיה הוא האידך אמר לו לקרב מיתתו ול"ל משום יסורין וא"כ מפורש דמותה לקרב מיתה בשביל שלא יהיו לו יסורין.

ורביעי בקידוש דגמרא מפורשת היא פסחים ע"ה וצ"ק נ"א וסנהדרין מ"ה, בית הסקילה היוזה גביה שתי קומות יקומה שלו ופריך למה היה לריך כ"כ הרי בעשרה טפחים יש צו כדי להמית ואמר ר"י אמר רבה בר אביה אמר קרא ואהבת לרעך כמוך צדור לו מיתה יפה ופירש"י שימות מהרה ע"ש הרי שטושין מעשה וממהרין להמיתו להלילי מיסורין כל מה דאפשר ואדרבה מזה הוא.

אמנם נראה פשוט דהני חרי דינו ומרחק רב צינייהו ולא דמי בריגי מלכות או הרוגי צ"ד וכיוצא בו שיואל ליהרג למת צידי שמים דכל הני שיואלין ליהרג מזה למעט ציסורין שלהם אם נהרג ע"י צ"ד הרי התורה לא יזחה אלא לעגשי צמיחה ולא ציסורין א"כ כל שאפשר למעט ציסורין עדיף וקם ליה בדרכה מניח ולכן לריך ג' קיימת שימות מהרה וא"ש יואל ערום ג"כ מטעם זה אלא באשה אמרו שיתא לה להטער ולא חלל ערומה וכן בהרוגי מלכות או ע"י רוצחים שפ"כ נהרגין אלא שישבול עוד יסורין כה"ג מזה להקל מהם היסורין ולמהר מיתתן כדי שלא יטערי יזה הוא בכלל ואהבת לרעך כמוך. אלא דכל זה צמי שממיתין אותו ע"י סיבה ולכן אחי שפיר במעשה דרחצ"ת ובמעשה דעולא ובהרוגי צ"ד דבכלוהו מותר למחר מיתתן שלא יטערו אבל מי שמת מחמת חולי ויש לו יסורין ח"ו לקרב מיתתו וע"ז אמרו יסורין ממרקין ואדרבה מן השמים הסבו מסבב כל הסיבות שישבול יסורין שממרקין עונות או להרבות לו צער. יהיה מאיזה טעם שיהיה אין לן עסק בנשמתו ולכן לא מצעיא לקרב מיתתו צידים דאסור דהרי זה ריאה גמור אלא אפילו ע"י גרמא נמי אסור אם לא בחפלה

אזהרה לאדם שלא יחבול בעצמו ויכול אפילו כשאלו מלך ישראל
ח"ל אך מיטע פירש שחבול בעצמו מפני שכיח מחיירה שחל
יעצורכו על דה דבכ"ג שרי ומכאן לומדים לשחוט הנערים
בגזירות מפני העצרת הדת וגדולי ארפת הורו זו הלכה למעשה
אבל הראש"ש פ' אין מעמידין כ' דאם רואה אדם ליהרג על שאר
עבירות בלינעא רשאי ולא מקרי חובל בעצמו ומשמע דוקא
ע"י אחרים שיהרגוהו אבל לא שיחבול בעצמו וביש"ש פ' חגיגה
סימן נ"ט וכחז ח"ל, וכן מצינו להדיא בפ"ק דע"ז ג' ר' חנינא
ב"ח שאלו תלמידיו רבי פתח פיד ותכנים בו האש ואלו נשמהך
במהרה אמר מוטב שיעלגה מי שנחנה ואל יחבול בעצמו אבל
בקש לאחרים לקרב מיתתו וסיים ומ"מ יכול להכית את הבית
כדי שישרפו הוא ובניו צעת הגזירה זה אינו קרי חובל בעצמו
אלא כמו שהניח עצמו ליהרג ור' חנינא בן חרדיון נמי ציקש
לקרב מיתתו רק שלא ראה לעשות בגופו ע"ש, נמצא דלא הוא
מחלוקת הראשונים ז"ל.

ומידו לקרב מיתתו לחולה שיש לו יסורין פשוט דהוא בכלל
רואה וחגיגה נמי הכי גוסס הרי הוא כחי לכל דבריו
וכל הנוגע בו ה"ז שופך דמים למה הדבר דומה לנר המטפטף
שכיון שנוגע בו האדם מיד נכבה ע"י מסכת שמחות ורי"ף
ורמב"ם ועו"ש ע"ז סימן של"ט, ח"ל הרמ"א שם, וכן אסור
לגרום שימות מהרה כגון מי שהיה גוסס זמן ארוך ולא יוכל
להפריד אסור להשמיט הכר והכנסת מתחתיו מכה שאומרים שיש
נזות מקצת עופות שגורמים זה וכן לא יזינו ממקומו וכן
אסור לשים מפתחות ב"ה תחת ראשו כדי שפירד אבל אם דבר
שגורם עכוב יליאח נשמה כגון שיש סמוך לאותו קול דופק
כגון חוטב עצים או שיש מלה על לשונו אלו מעכבים יליאח הכסף
מוחר להסירו משם דאין בזה מעשה כלל אלא שמסיר המונע
הכל, בהגהות אלפסי פ' אלו מגלחין וע"י ש"ך שם סק"ז.

מבואר דאפילו גוסס זמן ארוך ורוב גוססין למיתתו והוא
מלעשר ואפ"ה הנוגע בו הרי זה שופך דמים והוא בכלל
רואה נפש אדם ואפילו לגרום לו קירוב מיתתו נמי אסור זה
פשיטא מאד. וגדולה מזו נסתפקי האחרונים בחילה שהוא מסוכן
למות וכל הרופאים מייאשין אותו שדאי ימות אחר יום
או יומים אך יש רפואה אחת שאפשר שיתרפא ממנה ואם לא
יתרפא ימות ודאי מתוך שעה או שפתיים אי חיישין לחיי שעה
ע"י שצו"י ח"ג סימן ע"ה אבל סתם להרוג אדם חי בשביל
יסורין הרי הוא רואה גמיר מה"ת וזמן הבית ההורגו בעדים
והתראה נהרג עליו ח"פ. ●

ומידו מה שינס מלחיכין היסורין והלכות ע"י כל מיני
אינסטרומנטים שהמלאכי כעת באדם שצדאי ימית והוא
כבר גוסס זה לפענ"ד אינו נכון ויש להאריך בזה והארכתי
במקום אחר, עיין לקמן סימן רפ"ז.

ידידו בלתי מכירו ומקירו כערכו בלב תפיש

מנשוא הקטן

שנחפז עליו כמעשה דאמחא דרבי נכחצות וכמ"ש הר"ן
נדרים מ' ד"ה אין מבקש עליו רחמים לא שיחיה ולא שימות
נראה צע"י דה"ק פעמים שצריך לבקש רחמים על החולה
שימות כגון שמלעשר החולה בחלו הרבה ואי אפשר לו שיחיה
כדאמרינן בפ' הנושא (כתובות ק"ד) דכיון דחאי אמתי דרבי
דעל כמה זימנין לבית הכסא ואחא חפילין וקא מלעשר אמרה
יהי רצון שיכופו הפליונים את החתונות כלומר דלימות רבי
ומש"ה קאמר דהמבקר חולה מושיעו בחפילתו אפילו לחיות
מפני שהיה חולה יותר מועלת ומי שאינו מבקר אין צריך
לומר שאינו מושיעו לחיות אלא אפילו היכא דאיכא ליה הנאה
במיתתו אפילו אותה זמנתי אינו מהנהו ע"ש וע"י יו"ד
סימן של"ה ס"ד.

ול"א חמנע מלכתוב מה שעלה עוד בלבי ההרהור דברים,
דבהורגו מלכות וכיילא בהם שמיחר ומלוה למחר מיתחם
מ"מ נראה דדוקא ע"י אחרים אבל הוא בעצמו אפילו כה"ג
אסור ועכ"פ אינו נכון לכתחילה. ובזה אתי שפיר מר"ח ב"ח
שאמר מוטב שיעלגה מי שנחנה ואל יחבול בעצמו ואפ"ה
אמר לקללנוטירי שימחר מיתתו. ולכאורה מ"ש כיון דאמר מוטב
שיעלגה מי שנחנה לא היה לו לומר לקללנוטירי ג"כ שימחר
מיתתו, ולהב"ל אתי שפיר בדאמחא בעצמו מוטב שלא לחבול בו
אפילו כה"ג אבל ע"י אחרים מותר למהר ולקרב מיתתו כה"ג
ואף דאיסור ליכא מ"מ לכתחילה הוא ולכן אמר מוטב שיעלגה
היינו בלשון מהיות טוב ולא איסור וע"י ח"ם יו"ד סימן שכ"ו
שדן מה דאפילו היה מלך מאד ומיתתו טוב לו מחייו מ"מ
הוא בעצמו לא פתח פיו ומה זיוף שו"ח בשמים ראש סימן
שמ"ה ע"ש, ומ"מ ע"י אחר שרי מכה מעשה גופא וכמ"ש.

ובזה יש לדייק נמי בשאלו המלך (שמואל א' ל"א ד') ויאמר
שאלו לנושא כליו שלך חרבך ודקרני זה פן יבואו הערלים
האלה ודקרני זה וגו' ולא אבל נושא כליו כי ירא מאד ויקח
שאלו את החרב ויפול עליו ובגמ' אמרו יכול כשאלו ח"ל אך ע"י
יבמות ע"ה ע"ז ויו"ד סימן שמ"ה ס"ג, ויש לדייק דהא למה
מתחלה בקש שאלו מנושא כליו לדקרו ולא עשה כן בעצמו, שנית
אחר שלא ראה נושא כליו לדקרו לא לקח שאלו התניית ודקר
בעצמו אלא לקח החרב ויפול עליה. ולהב"ל אתי שפיר דאף
בשאלו שהגם שהי' מותר לאבד עצמו מ"מ כל שאפשר ע"י אחר
אין לעשות ע"י עצמו ולכן מתחלה בקש מנושא כליו וכיון שלא
ראה נושא כליו אכתי לא לקח החרב בידו לאבד עצמו אלא ויפול
עצמו עליה השם הטוב יעשה כרצונו ואפ"י לאחר כן לא עשה
בעצמו מעשה אלא העמלקי שפגם בו דהמע"ה אח"כ והמיתו.
ולפענ"ד זה דבר חדש וצ"כ כי לא ראיתי בפוסקים לחלק כן.
מ"מ לפוס ריהטא נראה אמת הדבר.

איברא דדבר זה במחלוקת שנויה דהריטב"א בשם גליוני
התוס' כחז דהא דאמרינן ברי' חגיגה בן חרדיון מוטב
שיעלגה מי שנחנה ולא אחבול בעצמי היה אומר ר"ת ז"ל היכא
דמחירא שלא יכריחוהו לעבור על דת מותר לחבול בעצמו והכי
איתא במדרש כתיב אך את דמכם לנפשותיכם אדרוש מכאן

● שוב ראיתי בנדר זריזין (מדרים כ"ב) שהניח קושיא זו בצ"ע.

ולפמ"ש אתי שפיר בס"ד.

סימן רפג

עוד להנ"ל

חיבי דמותר למפור עצמו למיתח אין לחבול בעצמו

אחרשכ"ת, מכתבו היקר אך קבלתי, והנה זה כמה שנים אשר ידוע כי אין אני משיב בדבר אחד שני פעמים משום כמה טעמים והעיקר כדי שלא לכתוב ח"ו לשם נאחון. אמנם בכלן באתי בתורה על אשר המליץ לי דברי היש"ש בפ' החובל סימן נ"ט שלדעתו הם סחירה לדבריו ואדרבה הם ראיה ברורה לדבריו בס"ד דהכי דמותר למסור נפשו למיתה ואפ"ה בעלמו אסור אלא ע"י אחר מותר ומה שכח לי שיגלה לי עוד שראיה שהביא הוא מיש"ש ה"ל ח"ל, שאין קרוי חובל בעצמו כשמונה ליהרג אבל בעלמו פשיטא שאסור וכן מלינו להדיא ברחצ"ת עכ"ל וע"ז כתב כ"ת ח"ל, פי' לא שזה מותר ע"י אחרים דלאחרים אסור אלא שהוא לא עובר בזה שמונה אחרים לעשות כן עכ"ל. עוד כתב שם היש"ש ח"ל ורחצ"ת נמי ביקש לקרב מיתחו רק שלא רצה לעשות מעשה בגופו כגון לפתוח פיו ולקבל האש דהוה כחובל בגופו ממש כו' עכ"ל ע"ז כתב כ"ת ז"ל וגם אחרים ודאי לא שרו להו לחבול בגופו לקרב מיתחו מה"ט גופא וכמו שנבאר לעיל והאריך בזה.

ולאחר הסליחה ימחול נא לעיני מש"כ שם היש"ש ח"ל, וכן מלינו ברחצ"ת שא"ל תלמידיו ר' פתח פיר' וכו' אמר מועד שיעלה מי שנתיב ואל יחבול בעצמו, אבל ביקש לאחרים לקרב מיתחו. הנה מפורש דבקש לאחרים שיקרבו מיתחו וע"כ דלאחרים מותר הוא דאל"כ הא"ך בקש מאחרים לקרב מיתחו ועובר אלפ"ע שאומר לאחרים שימיתוהו והוא ריחה לפי דעתו, ולא עוד שהבטיח לו טובה"צ בשביל מעשה זו ויאלץ ב"ק רחצ"ת וקאנטלורו מזמן לחיי טובה"צ ואי אסור יש בדבר כמה זכה לחיי טובה"צ. וגם סיים שם דמ"מ יכול לשרוף את הבית כדי שישפרו הוא ובניו צעת הגזירה זה אינו קרוי חובל בעצמו, ולפי' הרי הוא רוצה שאסור להמיתו וגם כאן כתב אלא כמו שהניח ליהרג ור' חנינא בן חרדיון נמי ביקש לקרב מיתחו רק שלא רצה לעשות בגופו ע"ש. ומבאר מדברי היש"ש ה"ל בדבריו בס"ד מפורש דמפרש דברי רחצ"ת שבעלמו אסור לחבול אבל ע"י אחרים במקום שהוא באופן הבית מותר ע"י אחרים ואדרבה בעלמו ג"כ מספקא וברוך פוקח עורים שפי' להדיא בדבריו ונמלא כל דבריו עולים בס"ד כהוגן, וכבר לייגחי לעלמי בחשו' שכחתי לכת' ממחלוקת הראשונים ז"ל אי מותר למסור עלמו לעינה ומדברי הרא"ש נראה נמי דלאחרים ליכא איסור רק כשחובל בעלמו והביאו היש"ש ג"כ שם ותו לא מיד.

דושה"ט בבל ונפש

מנשה הקטן

סימן רפד

אי מותר לחפיל חולד בשביל סכנת אפר של האם

י"ב לחדש הרחמים התשל"ה בני יצירא

מע"כ ידידי הרה"ג ורי"ג גר"ג חוב"ט וכו' בש"ת מה"ר אפרים גרינבלאט שליט"א, מחבר ספר רבבות אפרים מעמ. טענ.

אחרשכ"ת בידירות, בדבר שאלתי באשה מעוברת שיש סכנת אבר להאם אם לא תפיל הילד אי מותר להפיל הילד בשביל סכנת אבר של האם או לא.

תנן החם אהלות ע"ז מ"ו האשה שהיא מקשה לילד מחתכין את הולד במעיה ימולאין אוהו איברים איברים מפני שחייב קודמין לחייו ולא ריצי אין נוגעין בו שאין דוחין נפש מפני נפש וכתב הרמב"ם פ"א מהל' שמירה הגוף והנפש ה"ט אף זו מלינו ל"ת לא לחוס על נפש הרידף לפיכך הירו חכמים שהעובר שהיא מקשה לילד מותר לחתוך העובר במעיה בין בדם בין ביד מפני שהוא כרודף אחריו להיגרם ואם משהולד ראשו אין נוגעין בו שאין דוחין נפש מפני נפש וזכי טבעו של עולם וכתב הכ"מ ספ"ז דאהלות יצפ' בן סי"מ דף ט"ז ונפסק בש"ע ח"מ סימן חכ"ה ס"ב.

וי"ש לחקור ברודף אחר אדם לחתוך ממנו אבר אי מותר להרגו אי מקרי רודף בכה"ג כל שאי אפשר להליל את חצירו באופן אחר שלא יחתוך לו אברו. ולפום ריהטא היה אפשר לומר דתלוי במחלוקת הראשונים ז"ל דדעת רש"י סנהדרין פ"ג ע"א ואלו הן שמילין אותן מן העצירה וע"י ביד רמ"ה שם ובחכ"ה שם ובחוס' שם דלהליל הנרמא גרסו' ותלוי בחילופי גירסאות אי גרסינן מילין אותן בנפשן היינו הרואה מן העצירה או גרסו' להליל היינו הנרמא בנפשי' של רואה ואי נימא דהטעם להליל מן העצירה ודאי על חובל בחצירו ליכא קרא שמוחר להרגו להלילו מן העצירה שהרי צידו לשלם ממון על מה שחבל אבל אי נימא דלהליל הנרמא א"כ אפשר גם על אבר אחד נמי ובפרט דכמה פעמים איכא סכנה גם באבר אחד ואיכא עכ"פ ספק סכנה וע"י הפלגה כתובות ל"ה א' ד"ה כי אחא רבין ושם ל"ת א' על חוד"ה הא מני שהקשה למה יגרע קטיעת אבר ויש בזה סכנת כל הגוף מעושה מלקות שפוער מחלומין משמע דסכנת אבר הו"ל יותר ממלקות וצמלקות אמרינן בגמרא סנהדרין ובמסכת מכות דהו"ל במקום מיתה וע"י רדב"ז ח"ג סימן תרכ"ז. ועוד דילמא ע"י חתיכת אבר אע"פ שאין הנשמה תלויה בו שמה ולא ממנו דס הוצה וימות ומאי חזית דס חצירו סומק עפי וכו' ואני ראיתי אחד שמה ע"י שפרעו את אביו סריעות דקות להוליד ממנו דם ויאלץ כ"כ עד שמה והרי נך אבר קל באדם כאחון וכ"ש אם יחתכו אותו ע"ש.

והרמב"ם פ"א מהל' רואה ושמירה הנפש ה"ז כתב כולל וכו' ואם יכולין להלילו באבר מאצרי הרודף כגון שיכו אותו בצח או באבן או בסיף ויקטעו את ידו או יצברו את רגלו או יסמו את עינו עושין ואם אין יכולין וכו' הרי אלו

ז"ל וגם בשו"ת גאונים בתראי סימן מ"ה האריך צד ע"ש, ועי' סמ"ע ח"מ סימן תכ"ה סק"ח דכל זמן שלא יבא לאויר העולם אין שם נפש עליו ועי' נוצ"ת סימן ג"ע ח"מ ודו"ק. ובירושלמי ס"פ בכו"מ ר"י בן ר"ח בשם ר"ח שניא היא חמץ שאין את יודע מי הרג את מי כלומר שהאשה מסוכנת למות ע"י הולד כן נמי הולד מסוכן למות ע"י קושי לידתה ויש לכתוב האם רודפת כמו שיש לכתוב הולד ובגליון נוצ"ת ח"מ סימן ג"ע זינתי על הגליון שלי לחלק בין נעקר הולד דלז הוא בכלל רודף ובין קודם שנעקר דלז עדיין לא מקרי נפש ולא הוה אלא בכלל ירך אמו דקיי"ל עובר ירך אמו הוא והו"ל כאבר מאצריה ועי' חו"י הנ"ל ג' חלקין קודם מ' וג' חדשים זמן הכרת העובר והרגישה העיבור צטענה כלומר תנועת העיבור וחרו צו דליו אלא סברת הכרם יבאמת כי כבר כתבתי מגמרא סנהדרין ג"ז ע"ב בשם ר' ישמעאל אמי אף על העוברין ובי' מ"ש דכתב שופך דם האדם באדם דמו ישפך איזוהו אדם שהוא באדם הוא אומר זה עובר צמעי אמו ועי' רמב"ם פ"ט מהל' מלקים ה"ד ומהרש"א סנהדרין ג"ז ועי' חס' חילין ל"ז ד"ה מי איכא מידי וסנהדרין ג"ע ע"א וגראה דבאמת עובר צמעי אמו אדם מקרי, ועי' משנה הלכות ח"ו סימן ר"ג ר"ד באריכות.

וציפיתי לפיכך לרצוני הש"ך יו"ד סימן קנ"ז סק"ג וז"ל, ואם יש סכנת אבר ל"ע אי דמי לממון או נפש עי' ריב"ש סי' שפ"ז ובא"ח סי' שכ"ח סק"ז נראה לקולא ובהגרע"א זיין לשו"ת חו"י סי' קפ"ג שדן שם באדם שגדפיהו פוקר באיסור יי"י ואם לאו יחתוך אזנו וכתב דכל מכת חרב הו"ל בכלל סכנת נפשות ובהכי מוקים לה רצוני הש"ך הנ"ל ע"ש וז"ע. נראה דמספקא ליה אי סכנת אבר דמי לסכנת נפשות או לסכנת ממון וא"כ לטארה ספיקתו ספיקון הוא. וו"ל דשייך לן סכנת אבר ע"י חרב מסכנת אבר צטע דליו סכנת נפשות לכ"ע.

והנה הרמב"ם פכ"א מאישות הו"א כתב, האשה כל זמן שהיא מניקה את בנה פותחין לה ממעשה ידיה ומוסיפין לה על מזונותיה ויין ודברים שיפין לחלב פסקו לה מזונות הראויות לה והרי היא מחאוב לאכול יותר או לאכול מאכלות אחרות מפני חלי החאוב שיש לה צטענה הרי זו אוכלת משלה כל מה שתראה ואין הצעל יכול לעכב ולומר שאם תאכל יותר מדאי או תאכל מאכלים רעים ימות הולד מפני ששער גופה קודם, ותמכה ה"ה והר"ן והטור א"ע סימן פ' דהא אמרינן בגמרא כתובות דף ס' ולא תאכל עמו דברים הרעים לחלב וה"ה תי' דו"ל דהיא באינה מטערת על אותן דברים אבל במטערת עליהן ודאי נערה קודם שחייב קודמין ע"ש, ובש"ע א"ע סק"א הביא דעת הרמב"ם י"א וכו' ויש מי שאומר שיכול לעכב ובח"מ שם ס"ק כ"ב תמה ממ"ז אם לולד סכנה ולה אין סכנה רק נער מהיכי חיתי דבשציל נערה תסכן הולד ואם לה ג"כ סכנה לא ידעתי מי שחולק דחייב קודמין צודאי והב"ש תי' ע"פ ש"ס (נדרים פ') דר' יוסי ס"ל כצוהו וחיי אחרים כצוהו קודם אע"ג דליו אלא נער אלא תמה למה פסק הרמב"ם כר"י ולא כחכמים ועי' בספרי משנה הלכות ח"ו סימן שכ"ד שכתבתי לישב שיטת הרמב"ם למה פסק כר"י.

הורגין אותו אע"פ שעדיין לא הרג שנאמר וקלחה את כפה לא תחום עינך אחד צמצויו ואחד כל דבר שיש בו סכנת נפשות אחד האיש או האשה ענין הכתוב שכל החושב להכות חצירו הכאה הממיתה אותו מזילין את הנרדף בכפו של רודף ואם אינן יכולין מזילין אותו אף בנפשו שנאמר לא תחום עינך ועי' השגות א"ח בספרי קא דריש ליה הכי ובמגדל עוז הבין שהוא מראה מקום וישר כחו ובגליל מסכת יו"ד סימן ה' כתב דהשגה גדולה היא על הרמב"ם דבספרי דרשו כן ולא בש"ס ולא קיי"ל הכי בגמ' דיון ועי' מרגליות הים סנהדרין ע"ג ע"א.

מבואר מיהו מדברי הרמב"ם דכל החושב להכות חצירו הכאה הממיתה דוקא ולא אבר אחד והא ראייה שהרי כתב אם יכול להזילו באבר אחד אסור להמיתו א"כ באבר אחד הו"ל הכאה שאין בו מיתה. וק"ת יש לעיין מהא דאמרו יד תחת יד רגל תחת רגל ממון ודרשו ז"ל (צ"ק פ"ד) אחיה מדתנא דבי חזקיה דתנא דבר עין תחת עין נפש תחת נפש ולא נפש ועין תחת עין ואי ס"ד ממש זימנין דמשכחת עין ונפש תחת עין דבהדי דעויר ליה נפקא ליה גשמיתו ועי' סנהדרין ע"ז ע"ב ואמר רבא זרק חץ וסימנין צידו וצא אחר ופחין ואפילו הוא קדם ופוזין פעור דבעידנא דשדא ציה יכול להתרפאות הוה אמר רב אשי הלכך אפילו סימנין בשוק א"ל רב אחא צריה דרבא לר"א חזמנו לו סימנים מהו א"ל הרי יצא מצ"ד זכאי ועי' רש"י שם או דילמא כיון דבשעת זריקה לא הוי סימנין מיחייב דהא מכת מות הוא משמע דכל שאין לו סימנין והכרה מכה שלא יוכל לחיות מזה חייב וא"כ באבר נמי כמה פעמים שאם לא יצדו סימנים ימות וצפרע צקועת את ידו או רגלו ואפי' נימא לאחרים אסור להרגו כה"ג כמו שאסור להרגו הנרדף כל שיכול להזילו באבר אחד מאצריה מ"מ הנרדף צעמנו אולי יכול להזיל עצמו אפילו רודף אחר מאצריה דלדידיה הו"ל עכ"פ ספק פק"י אמנם היכא דליכא סכנת נפשות ודאי לכ"ע בהורגו חייב וכן נראה לכאורה לדבר פשוט ועי' ש"ע א"ח סימן שכ"ח ס"י דאין מחללין השבת בשציל סכנת אבר ובמס' פ"ז כ"ח מותר לכוול עין שמרדה משום דשוריינא דעינא בללא חליין וכו' סכנה משמע דוקא עינא ולא שאר אברים לצד המאזרי ז"ל שפי' דעל סכנת אבר נמי מחללין את השבת ולא מאלו לו חצר וא"כ לדידן נמי כיון דסכנת אבר לא מקרי סכנה לענין חילול שבת הכ"נ לענין רודף אסור להרגו.

ומעתה לשאלתן נמי כיון דהיתר להפיל הולד הוא משום דהו"ל רודף א"כ דין רודף ליה ורודף לאבר אחד לא הוה רודף ואסור להרגו וא"כ הכ"נ אסור להפיל הולד בשציל סכנת אבר של האם לפי שיטת הרמב"ם ז"ל.

איברא דבשו"ת חו"י סימן ל"א כתב דא"ל לומר דעטם דמקשה לילד הוא מדין רודף וז"ל, וא"ל לומר דשם העטם מפני דהו"ל רודף כמ"ס בגמרא דמשמיה רדפין דאל"כ רק נימא משום רודף אפילו עקר נמי ועי' חס' רע"א אהליות הנ"ל שחמה ארמב"ם מדפנשיה דע"כ לאו מטעם רודף הוא דהרי ביאא רובו אין נוגעין צו אלא ע"כ העטם משום דעובר לא מקרי נפש ולא הרגישה השר שכבר קדמו צקושיא זו החו"י

נפשות. ועכ"פ אין לעשות שום דבר בעינינו כאלה חלל בישב הדעת גמור ובשאלת גדולי ישראל ובשעת מעשה כי לא כל הניגונים ניגון אחד. והש"ת שמו ישמח על נשי ישראל שלא יפילו ולדיתיהן ולא יסחכנו בעיזוריהן וילדו בריח וישלח דברו וירפאם וימלט משחיתתם.

אלו דברי ידידו דושה"ט וש"ת המברכו בברכת כח"ט בספר של צדיקים בלב ונפש

מנשה הקטן

סימן רפה

אחד שבא להתודות שהרג את הנפש אם מותר לגלות להממשלה

עש"ק לסדר וכל אשר הוא עושה ה' מצליח בידו התשליה בנ"י יצ"ו ישאו הרים וגבעות שלום וברכה וחיים למע"כ ידי"ג הרב הגאון המפורסם כגן הדסים ג"א ורח"נ נ"ג אי"א וכו' כש"ת מהר"ר מאיר בלומענפעלד שליט"א, אבד"ק מעפעלואד נ"ו בע"מ הרבה ספרים חשובים.

אחרש"כ"ג צידית נאמנה, יקרת מכתבו עם צרכותי האהובים לי קבלתי וכו'. ודבר השאלה אשר הניע לפני באדם אחד שאל להתודות לפני רב שהרג אדם ר"ל ואמר לי שהוא מגלה לי בתנאי שלא יגלה לשום אדם או להממשלה, ועשה נפשו בשאלתו אי חייב הרב לגלות דבר להממשלה או לא (ובאמת עלה על דעתי דברי הרמ"א צו"ד סימן קנ"ז והע"ז שם בס"ק ח') עכ"ל.

והנלפענ"ד דגרסינן בגמרא נדה ס"א הנהו בני גלילא דנפק עליהו קלל דקטיל נפשא אחי לקמיה דרבי ערפון אמרו ליה לעמרין מר אמר להו היכי נעביד אי לא אעמריןכו חזי יתייבי אעמריןכו הא אמרו רבנן האי לישנא בישא אע"פ דלקבלי לא מציעא מיחש ליה מציעא זילי עמרו נפשיכו ופי' רש"י ישמח הרגתם ואסור להליל אחכם וצחוס' שם בשם השאלות דר"א גאון מפרש שמא הרגתם יאם אתמין אחכם חייבתם ראשי למלך והיינו מיחש מציעא ליה למיחש שיש לחוש ללה"ר להאמינו לגבי זה שזכר שלא יבא לו הפסד ולא לאחרים והרא"ש שם תמה אפירש"י דתימה הוא לומר כן שאם יאז קול על האדם שחטא שאסור להליל נפשו ופירש נמי כהשאלות ע"ש.

ור"פום ריהטא נראה דדוקא מפני שהי' מסיפק ר"מ בדבר ולכן לא מסרם למלכות ולא מציעא לשיטת רש"י שפי' שמא הרגתם ואסור להליל אחכם א"כ איסור יש בדבר להלילם אלא אפילו לפי' השאלות וצחוס' והרא"ש נמי נראה דאילו היה צרור שהרג לא היה צריך להלילם דהרי לא פליגי אלא דתימה לומר שאם יאז קול על האדם שהרג את הנפש שחטא שאסור להליל נפשו אלא אם ודאי הרג אסור להליל אפילו לפי פירושו ופירוש השאלות והעצם כיון דהוא הוא וכ"כ הרא"ש

אלא כי כן אם לער גופה קודם לסכנת הולד כ"ש סכנת אבר שלה קודם לסכנת הולד וקודם לחיי חצירו וע"י צספרי הבי"ל מה שהארכתי שם אי צריך להכניס עצמו צספק סכנה להליל את חצירו והבאתי משו"ת הרדב"ז ח"ג סימן תרכ"ז דאילו מחויב להניח לקטוע אבר או לקטוע בעצמו אבר כדי להליל ישראל חצירו ממיחה ודאית אלא ממדת חסידות אם רואה מותר לו אצל אין עליו חיוב ע"ש.

ומעתה הי' נראה ק"ו הדברים ומה התם להליל גברא בר קיימא ואפ"ה אינו מחוייב לאבד אבר שלו כדי להליל חצירו כ"ש הכא דהוה עובר ספק ופל ודאי דהיה סברא לומר דאיהו מחוייב להליל צסכנת אבר שלה. ולא מציעא למ"ד עיבור ירך אמו הוא א"כ הרי העיבור נמי אבר הוא מאברי האם דא"כ אין דוחין אבר מפני אבר אלא למ"ד לאו אבר הוא מ"מ לאו בר קיימא הוא אכתי והו"ל ספק.

איברא דמקום יש לומר היפוך הדברים כיון דעיבור ירך אמו הוא זא"כ עכשיו יש לה שני אברים צסכנה או העיבור או אבר מגופה א"כ אנו דנין איזה מאבריה להליל ואיזה מאבריה לקטוע והנה פשוט אם תחלה אשה על שני אברים אחרים ואפשר להליל אחד בחיתוך השני ודאי השכל והדין מחייב לקטוע האבר שיש בו מיעוט סכנה. ומעתה כיון שבעת צסכנה אבר אחד שהנשמה תלויה בו זה הוא הולד ואבר אחד שאין הנשמה תלויה זה הוא אחד מאבריה שאם יחתכו האבר לא תמות האשה פשוט שמן הדין והנימוק לקטוע האבר שאין הנשמה תלויה ולהליל על האבר שהנשמה תלויה בו והכ"נ לכאורה כן הוא ולא דמי לגידון הרדב"ז ז"ל דהתם הוא להליל אחרים והו"ל אברו של ראובן יונפשו של שמעון אצל הכא חריויהו של אדם אחד הם ולא דמי נמי לאכילת מאכלות הרעים מחמת נערה דהתם נמי כיון דהולד כבר נולד הו"ל נערה שלה וחיוו של אחרים אצל הכא חריויהו שלה הם ונ"ע וצירור. וגם כי התם היא אוכלת מחמת נערה ותאותה שמתעשרת עליה וזה ליכא שום איסור וחסרון אלא שאח"כ הולד יונק משדיה והוא מזיק להחיונוק ו"ל דבשעת אכילה היתה מותרת לאכול מפני נערה שאז לא היתה לפניה החיונוק ועכשיו שהחיונוק יונק ומזיק לו מה לה לעשות הרי החיונוק צעלמו נחוק מהחלב והיא לא עשה דבר להחיונוק אצל להפיל החיונוק צידים לא דמי להתם כלל ומרחק רב צינייהו.

ואשר לכן נלפענ"ד שאם ח"ו ימצא דבר כזה אזי נראה כן שצאם האבר שהוא צסכנה יכולה לרפאות אותו האבר אלא שפי' זה ממיילא תגרום להילד שחפיל ולא תעשה מעשה להפיל הולד צידים כה"ג מותרת לרפאות אבר שלה ואם חפיל חפיל, דאז לא הוה אלא הגרמא צעלמא וכה"ג שצוסקת צרפאות אברה וגרמה הדבר שהפילה הולד אולי שאין לה לחוש אצל היכי שצריכים לעשות מעשה ולהפיל צידים כדי שלא תסתכן אחד מאבריה כה"ג נלפענ"ד קשה להחיר אם אין לחוש לסכנת כל הגוף וידי אל תהי בו כ"ש לאחר מ' יום ואפילו קודם מ' יום ואששני לו מחטאת גמור והרבה יש להחישב בדבר כי הוא ענין של דיני נפשות שצריך צי דינא רבה לפסוק צדיני

נחמני אגב שמדא נח נפשיה וכו' ואמר אזילנא מהא אי מקטל קטלי להאי גברא לא מגלינא ואי נגידי מנגדי ליה מגלינא ועי' געין י"ד ע"ב עב רמי ליה ודו"ק. ועי' מש"כ מה באריכות בספרי משנה הלכות ח"ז סימן שכ"ד.

א"ל דהגם שהבאנו מחלוקת הג"ל לא אמרו בכל זה אלא שלא חייבים להאילו אם יודעין שהרג אבל למסרו למלכות ודאי לא אמרו לא מיציעא להרא"ש והחוס' אלא אפילו לרש"י דאסור להאילו וכמ"ש הרש"ל ג"כ ואפשר דהיכא דידעינן שודאי הרג גם החוספות והרא"ש מודים והם לא חלקו ארש"י אלא דהכא ספיקא הוא וכן נראה אבל שודאי הרג כולו מודי דאסור להאילו מ"מ גם למסרו צידים לא מצינו שהחירו והכין מדויק לשון רבינו הגדול הרש"ל ז"ל שכתב אפילו בעת שבעלו דיני נפשות מ"מ אסור להאילו וכן יאבדו כל חייבי ה' וידינו אל חגע בהם הרי שכתב מפורש וידינו אל חגע בהם וא"כ פשוט דלמסרו למלכות היה אסור וכ"ש להרגו וכמסרו למלכות הרי הוא בכלל וכו'. וגדולה מזו קו"ל דאפילו אדם שנתייב מיתח ב"ד בדיני ישראל ויש עליו עדים וכתראה רק שלא הוצא לב"ד ואפילו הוצא לב"ד רק שלא נגמר הדין אם עמד אחד והרגו חייב עליו כהורג לדיק מישראל וחייב מיתה עליו עי' גמרא מכות י"ב עד עמדו לפני העדה למשפט ירמז"ס פ"א מהל' רוצח ה"ד כתב, ברומא צדוק וכו' אין ממיתין אותו העדים ולא הרואים אותו עד שיבא לב"ד וידינו להמית וה"ה לכל חייבי מיתה ב"ד.

ובגמרא סנהדרין ע"ג ת"ר אחד הרידף יכו' יכהניוך מלוא ת"ע כתב שנמנעו שלא להריג חוטא כשנראהו עושה מעשה החטא שיתחייב עליו מיתה קודם שנציאכו לב"ד וכו' וזוהי מלוא זו צו"ר בכו"ז שאנו מחזירים שלא להרוג שום חוטא ואע"פ שראינוהו שפעה מעשה שיתחייב מיתה ב"ד ובזמן הבית אנו חייבין להציאו לב"ד והם ידעוהו ועובר על זה והרג לחוטא קודם שיבא לב"ד אפילו אם היה דינו שיתחייב ב"ד דין בהורגו דין רוצח ונהרג עליו בזמן הבית אם יש עדים ע"כ ועי' רמז"ס בסה"מ מל"ת סימן רנ"ב ומורה רנ"ג שהוכיחו מהר"ג מחוייבי מיתה כשנראה כבר עשה חטא שנתייב עליו הריגה קודם הגיעו לב"ד וכו' ע"ש. מצאנו דלכ"ע אסור להרגו צידים קודם שגזון וא"כ כ"ש הכא ומהיכי חייתי דיכול למסרו למלכות ועי' ז"פ ריש ה' תרומות שהעיר אגמרא סנהדרין פ"ה ת"ש היואל ליהרג וצא בנו והכהו וכו' ומשני גברא קטילא הוא והקשה הא בידו לצרות לארץ ישראל וקו"ל דלריך לדנוי מחדש כמ"ש בחוס' מכות דף ז' וזה"ל ב"בן סו"מ שאם ברה לאחר גמ"ד והקיף חייב ברה מחו"ל לא"י מהו ע"ש הרי אפילו לאחר שדמיו ב"ד מספקא למה יבא פטור ונחי' הארעתי בזה אבל למסרו בסתם ודאי דאין לנו למסור נפש מישראל.

ועד הנה דברנו אילו היה ודאי שהרג נפש וידענו שהרג נפש שטכ"פ חייב עליו מיתה. אמנם בדין עוד אסור למסרו מפני כמה טעמי, חדא דלכאורה אינו ידוע לנו אם הרג נכרי או ישראל וישראל שהרג נכרי אין חייב עליו מיתה מד"ת אפלו

שם לבדיח ח"ל, חוס' ד"ה אטמרינכו כו' ושמא הרגתם כו' כנ"ל בא"ד ובשאלות דר"א מפרש כו' נ"ב אין ראיה מכאן להאילו בהורג אפילו בעת שבעלו דיני נפשות מ"מ אסור להאילו וכן יאבדו כל חייבי ה' וידינו אל חגע בהם אלא להכי שרי להאילו דספק כו' וספק נפשות להקל ועוד שמעמידים האדם על חזקת כשרותו ואומר שודאי לא הרג ודו"ק עכ"ל. הנה מצאנו דאף בעת שבעלו דיני נפשות אסור להאילו בהורג וכן יאבדו אלא שכתבן ספק היה מעמידין אותו ואף דינא קלא עליהם שהרגו את הנפש ואתרע חזקתם מ"מ מידי ספיקא לא ילאנו וספק נפשות להקל אבל היכא שודאי הרג אסור להאילו.

הן אמת דמלשון החוס' לכאורה לא משמע הכי שפי' ואם אטמין אחכם חייבתי ראשי למלך משמע דמה"ע הוא דחש להטמין ואם לא היה חש שיתחייב ראשו היה מטמין אפילו אמת היה הדבר ולעצם הרש"ל היל"ל שמא הרגתם ואסור להאילו אחכם ולמה אמר שיתחייב ראשו למלך ואדרבה הרי מחייב לסבול יסורים להאילו נפש מישראל ומשמע דהיה מוכן על יסורים ולא היה חש להם אלא שמא יתחייב ראשו היינו שימיתוהו. וגם מלשון הרא"ש שכתב ח"ל, ונראה דברי ר"א שפי' בשאלות אמת הרגתם חייבתם ראשי למלך שהתרה מלקבל רוחמים ע"כ. והנה הוסיף עוד תיבת שהתרה מלקבל רוחמים ולפי פשטות התראה זו למה בלי התראה נמי אסור לקבל רוחמים כי כן יאבדו אלא נראה דבלי שהתרה המלך מלקבל רוחמים היה מטמין ומניין אפילו שהם רוחמים וא"כ היה נראה לכאורה היפוך רבינו המהרש"ל אבל מלשון רש"י משמע כמהרש"ל שכתב מיתה ליה מיציעא ושמא הרגתם ואסור להאילו אחכם וגמלא זה לכאורה מחלוקת רש"י וחוס' וק"ע למהרש"ל שכתב כן לדעת החוס' לכאורה אלא דהא נמי פשוט דאם היו יודעין שבודאי הרגו לכ"ע לא היו מליין אותן. •

איברא דבשאלות שלפנינו פ' שלח סימן קכ"ע הגירסא דלא בגירסת החוס' ח"ל, הנהו בני גלילא דנפק קלא עליהו דקטלי נפשא אחי לקמיה דר"ט אמרו ליה אטמרינן מר ח"ל וכו' דילמא איתא למילתא ולא מסתייעא מילתייכו וגרמיתון נערא לדילי נמי, אזילו אחין אטמירו נפשייכו ע"כ. ומשמע לכאורה דרק משום נערא הוא ואפ"ה חש ליה, וכבר ייין המציין שם דבחוס' שלפנינו הגירסא אחרת וכתב המציין דיש נפ"מ בין הגירסאות דלפי גירסתינו בחוס' דוקא בשחשש למיתה הוא דאין לריך להאילו אבל משום נערא היה אכתי חייב להאילו ואף שיגיע ליה נערא ולא גרסי ואם אטמין אחכם חייבתם ראשי למלך אבל נערא לריך לסבול ולפי גירסת הספר אפילו נערא נמי לא צרי לסבול להאילו וצוה יש לחלות מחלוקת הפוסקים עי' ב"י ח"מ סימן תכ"ז שהביא בשם הירושלמי דחייב אדם להכניס עצמו בספק סכנה בשביל פק"ג של חבירו והוא לפי שיטת הגמרא ע"ש ושאר פוסקים חולקים עליו עי' רש"י מגילה עה"פ אל חתמי בנפשו ח"ל אל חתמי סבורה להמלט ביום הריגה בבית המלך שאין את רוצה לסקן עצמו עכשיו על הספק לנא אל המלך שלא ברשות ומי יודע וכו' ועי' אלשיך פס' י"ז שם ובספר יד אליהו סימן מ"ד דמיתה שמעין דלא היכה ממנו ע"פ הדין לסקן עצמו ועי' ב"מ דף פ"א רצה צר

דיני נפשות כ"ש שלא ימסרוהו לדיניהם אפילו היה לן עדים והתראה ע"ז וכ"ש בדין שאין לן לא עדים ולא התראה אלא ממנו שהוא עמו החדוה ובסמוך נדבר עוד אי מהימן בכלל.

א"ל דכ"ג ביכל את ידי וזין לפ"ז יו"ד סימן קנ"ז סק"ח נראה כוננו למ"ש הע"ז שם לדייק מהא מעשה דשבע בן בכרי דאע"פ דדין חורה לא היה חייב מיחה אלא מלד חוק המלכות יכו' וכנראה דר"ה לדייק מינה דכ"ג אע"פ שאינו חייב מבי"ת אבל כיון שחייב מדיון מלכות אולי לר"ך למסור כיון דאף בזמניו מי שפוטע ימורד במלכות שלו מוסרין אותו אלא דהורג צוה לאו דוקא אלא כ"ה שאר עבירות כל שמוחק בהם כגון עוסק בזיופים או שאר דברים שיש בהם סכנה מוסרין אותו ומן הראוי למסור אותו אפילו לא יחדיוהו כיון שהוא כמו רודף לשאר ישראל ע"י מעשיו הרעים שפוטע בפשיטת וכו' ומינה ילא כח"ר לדמות מילתא למילתא דכ"ג הרי הוא פוטע ומורד במלכות כשבע בן בכרי שמרד בדיד. אבל לפענ"ד לא דמי בני אהרדי, דהע"ז מייירי זמי שפוטע ומורד במלכות ועוסק בדברים שיש בהם סכנה ככ"ג ודאי לזקו דברי הע"ז אבל בדין הרי זה לא פשע במלכות ויחר משאר פשעים אלא שהרג אדם שהמלכות מקפיד ע"ז ואם יתפארהו יענשו אותו כמו על כל שאר חטא אבל אין זה ענין של מרד במלכות וגם לא ידוע דבר כלל וכ"ש שלא יחדיוהו כשבע בן בכרי.

וציפיתי לפיה נב"ח שער אפרים סימן ע"ב דף נ"ב ע"ד שהעלה דבר חדש, שלפעמים מנינו שרשאי למסור היחוד אפילו להריגה כדי לסלק הזקא לדברים וראיה מירושלמי דתרומוה סיעה נ"ח"א שהיו מהלכים ופגעו בהם עכו"ם ואמרו חנו לנו אחד מהם וההרג אותו וכו' ואם יחדו להם כשבע בן בכרי ימסרו אותו ואל יהרגו את כולן והוא שיהא חייב מיחה כשבע בן בכרי וי' ייתן אחר אע"פ שאינו חייב מיחה כשבע בן בכרי והלכה כר"י לגבי ר"ל ואע"פ שהרמב"ם פ"ה מהל' יסב"ח משמע שפסק כר"ל אבל כבר חמה הגמ"י שם והניחו ב"ש וע"ש דכ"ח, אבל מדברי הסמ"ג לאוין קס"ד וגם בסמ"ק סימן ע"ה נראה שפסקו כר"י ע"ש ימוכח מפשטות דירושלמי מדברי ר"י דרשאים למסור נפש אי' להרגו כדי להליל את הרבים ע"ש אלא דהתם נמי עכ"פ בקשו העכו"ם להרגו אחד אלא שלא היה מחויב מיחה וע"ז ס"ל לר"י דמותר למסור להליל את הרבים כיון דיחדוהו אבל היבא דלא יחדוהו ולא ידעין מיני' כלל ודא אין למסור.

גם בעיקר פשיטותיהם דה"ש"א דהלכה כר"י לגבי דר"ל ומינה חמה על הרמב"ם ז"ל שפסק כר"ל לפענ"ד יש לישב לפ"מ שכתב הגוזבי' בתשובה דהוא כלל דר"י ור"ל הלכה כר"י לא נאמרה אלא בש"ס צבלי אבל בירושלמי יש לימר דהלכה כר"ל נגד ר"י ונחתי הבאחי סמוכין לדברי נוצ"י ולפ"ז אחי שפיר מה שפסק הרמב"ם כר"ל כיון דמחלקתם הוא בירושלמי והיה אפ"ל דדא הוא מחלוקת הרמב"ם והגמ"י ודעימיה אי בירושלמי נמי הלכה כר"י לגבי דר"ל. וגם מה שכתב הע"ז דה"ה בשאר עבירות שאחד מוחק לעצור בהם שהוא כרוף נמי לא אמר אלא כשיש לחוש שחיק את הרבים וכמ"ש הרמ"א

בזמניהם וכבר כתבתי בתשובה לפ"מ שכתב הרמב"ם פ"ח מהל' מלכים ה"י משה רבינו לא הנחיל התורה והמאות אלא לישראל וכו' וכן משה רבינו מפי הגבורה לבקף את כל באי העולם לקבל מצוות שנצטוו בני נח וכל מי שלא יקבל יהרג והמקבל אותם הוא הנקרא גר חושב בכל מקום וכו' (ה"ה"א) כל המקבל שבע מצוות ונזהר לעשותן הרי זה מחסידי אומת העולם ויש לו חלק לעוה"ב והוא שיקבל אותן ויעשה אותן מפני שזוהו בן הקב"ה בתורה והודיענו ע"י משה רבינו שצ"י נצטוו בזה אבל אם עשאן מפני הכרע הדעת אין זה גר חושב ואינו מחסידי אומות ומחכמיהם ע"כ ע"ש. ופשוט דזמן הזה ליבא אפילו אחד בכל העולם שיקיים ז"מ צ"ל וגם שיקיים מכה שנחט ע"י משה רבינו וא"כ הרי הוא בכלל פסק הרמב"ם ואין לומר דפטורים מכה שלא למדו שהרי קי"ל בן נח נהרג על שהי' לו ללמוד ולא למד כמבואר בגמ' מכות וברמב"ם ואפ"י להחוס' ע"ז דף ס"ד ע"ב ד"ה אחרי דכל זמן שלא דנוהו מ"מ ממחיבי מיחה הוא ועי' שו"ת חכ"ל סימן פ"ד אי עד געשח דיין בעכו"ם וכתב שם דכל אדם הרואה צ"י עובר על ז"מ הרי הוא בכלל חייבי מיחה וכ"כ הש"ך יו"ד סימן קנ"ח ס"א סק"ב דבעכו"ם כל שהם עוברים אזה"מ הם חייבים מיחה נראה דדא הוא מחלוקת הפוסקים אלא אפילו צ"י שומר ז"מ נמי ישראל שהרג לעכו"ם הוא פטור ממיחה וא"כ אם היה זה ההרג עכו"ם א"כ המוסרו הרי מסר לישראל שאינו חייב מיחה כלל.

ובהדי שיהא נפל מילתא בליבאי לפ"ד קלח מהאחרונים דאין בולכין בעכו"ם בחר רוב ועי' נוצ"י ומנ"ח ה' מילה מלוא אי' הביאו ועוד אחרים ומעשה כיון דדא סנחריו וכלל את כל העולם כולו וא"כ נתעצרו זרע עמלק עם שאר אומות בכל העולם כולו וא"כ בכל עכו"ם יש להסחפק שמא מחר עמלק הוא שמויה להרגו א"כ ההרג עכו"ם לאחר שכלל סנחריו את כל העולם הרי הוא בספק מחר עמלק וכו' כתב הרמב"ם צבלי קטורה שנחשדו צבלי ישמעאל כולם חייבים במילה ואין נהרגין משום דספק עי' מל"מ שם א"כ הכ"ז בכל עכו"ם יש להסחפק שמא מחר עמלק ויהורגו עשה מלוא א"כ עכ"פ לא נעש עלי וכוונתן שהוא לדעת הפוסקים דצ"י לא אזלינן בחר רוב. או יאמר דמ"מ אם נכנס לבית עכו"ם והרגו דהו"ל קציע וכל קציע כמחלה על מחלה דמי ועי' סנהדרין זרק חץ בין חשע ישראלים ועכו"ם אחד פטור ובפרט חייב עכ"פ לפענ"ד פשוט דאין עליו חיוב אם הרג עכו"ם.

א"ל אפילו אמר שהרג בן ישראל נמי לפענ"ד אסור למסור לעכו"ם הגם דחייב מיחה מ"מ פשוט דאין דנין דיני נפשות וכמ"ש הטור והרמ"א ח"מ סימן תכ"ה דכל חייבי מיחה צ"ד צוה"ז אין בדינו להלקותן או להגלותן או להורגן או לחבטן אלא מנדין אותו ומבדילין אותו מן הקהל ועי' צ"ק פ"ח ורמב"ם פט"ז מהל' סנהדרין ה' ב' ג' ועי' סנהדרין נ"ב ע"ב וצ"ב דף ק' ע"א אחתיה דרבי צר פפא וכו' אמר ר' יוסף טעם בחרתי וכו' ונחדרי' כתב היה יכול לומר טעם. באחרת שלא היה סמוך צב"ד וכו' ואע"ג דאמרין צ"ד מכין ועונשין שלא מבי"ת וכו' ונחבדרי' כתב טעם דנדר מתנה הו"ל טעם במאחית דקחתי בדיחא וכו' ע"ש ואם כן כיון דאין דנין

וסימן כ"ז וצחי' הבחתי עוד מחלוקת הנב"י והבעל בית שערס חי המחויב מיתת שהיה רוצה מהני לו תשובה המשקל המפורש ברוקח ואי מהני האריך הורגים אותו כ"ד אחר שפסק תשובה וצדית שערס כתב שהוא לפי שהאדם יראה לעינים אבל מעטם דינא הכ"ז דנפטר ובעניוהי כתבתי דמכ"ע אמר תורה כילו חייב זכאי כדי שאם באמת יעשה תשובה ומן השמים ירלו שיאשר בחיים יסכימו כ"ד כילו שהוא חייב וממילא יאל זכאי והארכתיו זה קל'.

והללום ראיתי קדוש אחד מדבר בשו"ת מהר"ם ח"א סימן ע"א לין עלה צע"ה חית ג' ח"ל, ואילו היה וכו' ואמר שהרג את הנפש וכו' אף שאינו נאמן דא"א מע"ר וכו' פטור מכל דינין שבעולם בין מדיני מלקות בין מדיני מיתת כ"ד וגם אינו נפסל לעדות כשאר עבריינים אלא עומד בכשרותו וכו' מדינא דגמרא מ"מ אהננו על ג' הגדר היינו מנדים אותו עכ"ל, ועי' שו"ת רשב"ש סימן הקל"ב שכתב מהרמב"ם דשמה ממרי נפש הוא וא"כ פשוט לפי"ז דאסור להלשין אדם זה למלכות או להגיד למי שהוא בכיון שאין לו עדות על זה הרי הוא בחזקת כשרות ואם הרב מאמין לו ומותר לשנאתו מ"מ לאחרים להגיד אסור וכו"ל בכלל עוצי' חטא ועוד גרע דהתם עכ"פ ראה בו בעובדי שחטא אבל הכא רק שמע ממנו וכעין זה ראיתי בשם מש"ח זל"פ סק"ב דמה שאמרו בגמרא פסחים ק"ג ע"ב ברואה דבר ערוה בחזירו מותר לשנאתו היינו דוקא ברואה בעלמו אבל אם זה בא ואמר לו עברתי עבירה אסור לשנאתו משום דאין אדם משים עלמו רשע ואם בא להתוודות ולעשות תשובה כ"ש דאסור לשנאתו שהרי בא לשב' לה'.

ובי"ד סימן קנ"ז צ"כ"ה הביא דברי הר"י בנ"ח ח"ג ח"ל, הבא לז"ד ואמר הרגתי את הנפש או תלתי שבת או עברתי עבירה אין מנדין אותו ואין מלקין אותו ואין פוסלין אותו לעדות דאין אדם משים עלמו רשע דהלכה כרובא אבל אם ראה לעשות תשובה מלקין אותו ועושין לו כפרה וזו היא כפירתו דמלקות במקום מיתת הוא דאמר רבא א"א מע"ר לא לענין כריתות אלא לענין מיתת כ"ד כ"כ הגאונים בתשובה ע"כ ע"ש, ורמזתי לעיל עליהם.

העור"ה לדין דנראה פשוט דאסור לו להרב לדבר מזה כלל וכלל לא לבני"א וכ"ש לא לממשלה ואסור לשנאתו אבל איכו לגרמי' ודאי אם אמת הדבר שהרג נפש עם הוא מעו"כ הכס שאין לו דין רוצח אבל מ"מ איכו לרציחה התבין וכ"ש שאם היה ישראל ח"י אז דין רוצח גמיר לו ולריך תשובה דין ההורג נפש המבואר ברוקח וזל"ה הראשון ועוד ספרים המדברים בזה.

ומחמת כי אין ח"ג כעת להאריך יותר הנני מוכרח לקצר ואבקש סליחה מכת"ר שלא הספקתי להשיב עכשיו על שתי העדותיו החשובות ואי"ה לכשאפנה קצת כי גם זה שכתבתי עכשיו ציינתי לי מיד שקבלתי מכתבו ולא התפנאתי להעתיקו עד היום ואי"ה עוד חזצ' למודע להשתעשע בדבריו היקרים לי, ידידו דושה"ט ושת"ד בלב גופש

מנשה הקטן

ח"מ סימן שפ"ב סי"ב וסימן חכ"ה ס"א שכתבו מי שמסכן את הרבים כגון שעוסק בזיופים במקום שהמלכות מקפידות דינו כרודף ומסורין אותו למלכות (נימוקי מהר"ם מריזבורק) ומיבו גם כזה הוסיף בסי' שפ"ח שמתרין בו שלא יעשה ואם אינו משגיח יכולין למסרו לומר שאין אחר מתעסק בו אלא זה ע"ש. ול"ע על רבינו הע"ז שלא התנה דהיינו דוקא לאחר התראה שיחזור בו ועי' יו"ט ז"ק פרק הגזל בתרא סימן נ' מה שהאריך בביאור דאפילו מאמר ורשע ובעל עבירות אסור למסור ממנו וכ"ש גופו בידי גוים ועי' ש"ך ח"מ סימן שפ"ח שו"ת ח"י סימן קל"ע שאפילו גנב מפורסם ועובר כמה חרמות קדמונים אין דבר זה ברור לומר שבזה מסכן רבים כי אם יתפס הוא רשע צעונו ימות ואף כי יש חילול השם כאשר הגוים מרשיעים על כלל יהדות בשביל כך אין אלו רק דברי המון עם ולא חכמים שבהם ושלעוים הלא גם מהם ובהם יראו וימלאו לאפלים ולא דברו בפוסקים ברשוין למסור רק בעוסק בזיופים כמ"ש בהג"ה בש"ע סימן חכ"ה כי כל הנוגע בזה יעמא ומעצמות הללו יתפשטו בקרב ישראל וכמה נפשות נקיים אשר יבואו עי"ז לידי סכנה מש"כ גנב כזה ואי"ת דהו"ל מומר להכעיס וכו' אם כדבריהם יאלו מינן לוורני לוורני הרגילים צו"ג בריבית ובהשחתת פירות הראש והזקן וכו' ע"ש.

הנה ביאר לן רבינו החו"י נקודה יקרה מהו הנקרא מסכן אחרים היינו שצפולותיו יתערבו אחרים ג"כ ויהיו באותה סכנה אחר עמו כגון מעבד שהעושה מעבד מזויפה שכיון שיחפשו בישראל ויהיה כל אחד יתחייב למלכות אבל כל שאחד עושה עבירה שאחרים לא יתערבו ולא ישתתפו בזה כה"ג אין מוסרים דבר לא מקרי מסכן אחרים. בקיור מסכן אחרים לא מקרי אלא מי שמשחחף אחרים צפולותיו לדעת החו"י וא"כ בדין ודאי אין זה ענין של סכנת אחרים.

ועד הנה דברנו אלו היה ידוע לנו ידיעה ברורה שפלוגי הרב נפש מישראל או מעכו"ם ויאלצו להשתעשע בכת"ר בדברי תורה. אמנם בנידון דידן לפ"מ שהבנתי הוא שזה הא"י גברא לפני רב וסיפר לו שהרג נפש וצתנאי שלא יגלהו לשום אדם או להממשלה א"כ אין לנו ידיעה שהוא רוצח אלא ממנו והרי קיי"ל דאדם קרוב אל עלמו ואינו נאמן על עלמו ואמרינן דודאי הדבר שקר ולא הרג אדם מעולם ואפילו רשע אינו לעינינו.

וחפ"ז אני בהזדקק של מעכת"ר ידידי ואמרתיו דאולי מה"ע כתב כת"ר ודייק שזה לפני רב להתוודות וכוונתו לעשות תשובה וזהו אף דקיי"ל אין אדם משים עלמו רשע ומיבו אם ברצונו לעשות מהימן. אמנם גם זה במחלוקת שנויה דהמרדכי פ' זה בורר הוצא בסמ"ע ח"מ סימן ל"ד כתב דאפילו אמר אעשה תשובה ואולי' הרבית שנתתי או אשיב הרבית שלקחתי נמי א"א משים עלמו רשע דאיערומי קא מערים ומיכו צחוס' צ"מ ג' ויבמות כ"ב ע"ב הקשו וא"ת האריך נאמן לומר מזיד הייתי ואין לאמע"ר וי"ל דכ"ז רק כשבא לפסול את עלמו אבל הכא רוצה לעשות תשובה ואינו רוצה להביא חולין בעצרה והב"י צד"ה יו"ד סימן קנ"ז כתב בשם תשו' הגאונים דכשבא לעשות תשובה מלקין אותו ועושין לו כפרה ועי' נוב"ת א"ע סימן קנ"ז

• ועיין שו"ת מהר"ם שיק ח"מ סי' נ' שכתב נמי דבמקום דליכא עדים רק ע"י הודאת פיו אסור למסור למשפט אוה"ע שדינן והורגין בהודאת פיו, ע"ש.

סימן רפו

מה גדר של מיתה עפ"י דין תורה

ד' לסדר ואברך התשל"ד בני יצוא

מע"כ ידידי ור"ח גי' וכו' בש"ת הרב מה"ר אברהם יצחק האפסמאן הי"ד, תלמיד כולל מיר ירושלים עה"ק ת"ו.

אחרשה"ט

ועל דבר שאלתו מהו גדר של מיתה ע"פ דין תורתנו הקדושה אם הוא כשהמוח מפסיק לעבוד אף שהלב עדיין עובד או לריק גם הלב להפסיק קודם שיקרא מת צ"מ. הנה לפוס ריב"ע היה נראה בדרך כחות מהם דאמרו ז"ל פסוק רישיה ולא ימות ולא אמרו פסוק לבי' ולא ימות משמע לכאורה דדוקא פסוק רישי' הוא דא"ל שלא ימות אבל פסק ליצי' אפשר שלא ימות שיתקנו הרופאים ובמשנה אמרו הותו ראשיהן אע"פ שמפרכסין עמאין אהלום פ"א מ"ו ורמז"ס פ"א מטו"מ הט"ו עוד אמרו שו"י גיסטורא מטמא מחיים דהרי כמה ונשכרה מפרקתו ורוב דבר עמו נבלה ועי' יו"ד סימן מ' במטה יהונתן מחלוקת החכ"ל ומהר"י בפחת חרנגולות ולא מלא זה לב דעת החכ"ל לפמ"ש הרמז"ס דא"ל לחיות אפילו רגע בלי לב והמטה יהונתן חולק עליו א"כ י"ל דבהא פליגי אי עיקר החיות הוא בלב או לא.

איברא דבקרא בראשית ב' ז' ויילר ה"א את האדם עפר מן האדמה ויפת באפיו נשמת רוח חיים ויהי האדם לנפש חיה ותרגומו לרוח ממלא ועי' רש"י אמנם הרמז"ן הביא דעת המתחכמים שאמרו ג' נפשות באדם ודעת שאמרו כי זאת הנפש אשר הוא אדם מפי עליון זהם וינאלו ג' כחות האלה ורק היא יחידה והכחוז הזה כמשמעו ואמר שילר ה' את האדם עפר מן האדמה והיה מוטל גולם כאבן דומם והקצ"ה נפח באפיו נשמת חיים ואז חזר האדם להיות נפש חיה שיתנועע זה כמו החיות והדגים וכו' וזה טעם לנפש חיה כלומר שש האדם היות נפש זה חיים אחר שהיה חרש את חרשי האדמה ע"ש. ולפי שיטה זו נראה פשוט דכל זמן שיש בו נשמה שנושם בן האדם הרי הוא בכלל חי ותלוי החיות בהנשמה ואם נסתלקה הנשימה שאינו נושם ונשאר גולם כאבן דומם כמקדם הרי הוא מת כמקדם קודם שנפח באפיו נשמת רוח חיים וא"כ יהיה תלוי חיות האדם בנשמה שהוא הנשימה לדעתם.

ומיהו לעיקר ההלכה הנה נראה מקרא מפורש כי יהיה באיש חטא משפט מות והומת וגו' לא תלין נבלתו כי קבור תקברו ביום ההוא ודרשו ז"ל בגמרא סנהדרין מ"ו דאם לן עובר בל"ת לא זו בלבד אלא כל המלין את מתו עובר בל"ת ופירש"י ולא זו בלבד בל"ת אלא כל מחים הלגתן בל"ת, עוד בגמ' ע"כ שם אר"י משום רשב"י מנין למלין את מתו שטור בל"ת ת"ל כי קבור תקברו וכו' וזיקוקו פרשת חלא גרם ארי' יוחנן מנין למלין את מתו שהוא עובר בל"ת ת"ל לא תלין נבלתו מנין שעובר אף בעשה ת"ל כי קבור תקברו והביאה הרי"ק ז"ל להלכה והרמז"ס פט"ו מה' סנהדרין ה"ח כ' ולא הרוגי ב"ד בלבד אלא כל המלין את מתו עובר עליו בל"ת וחזר ושנה משנתו בפ"ד מה' אבל ה"ח ובפ"ז מה' אבל ה"א ועי' טו"ו סימן שני' עכ"פ הלכה רוחת בישראל דאסור להלין מת

ועי' משנה הלכות ח"ד סימן קמ"ח בשם שו"ת הרדצ"ז אי מקלח לילה נמי אסור להלין או דוקא כל הלילה.

והנה פשוט דכיון דליתא הכורה שלא להלין המת אלא לקברו בו ביום ע"כ היתה קבלה אללם מהו מיתה ומתי נקרא מת וע"כ קבל מרע"ה מהו נקרא מת או שסמכו אקרא דכל אשר רוח חיים באפו דהכל תלוי בנשימת האף וכמבואר בגמרא יומא פ"ה ע"א וממילא ודאי המקובל אללנו דהכל תלוי בנשימת האף ובאמת כי הדבר מפורש בשו"ת ח"ס יו"ד סימן של"ח שכתב שם בזהם אחד שרצה להתחכם נגד חכמי התורה באמרו כי רופאי זמנו אמרו שאין נודע גבול המגביל בין חיים למות וא"ל לדעת אלא בעיכול הבשר והביא ראייה ממחני' סוף מס' נדה ה"ז והבזה והנדה וכו' מטמאים עד שיתעכל הבשר וכן פסק הרמז"ס ועוד ממס' שמחות שמבקרים על המחיים עד שלשה ימים ופ"א חי אחד אחרי כן כ"ה שנים והוליד בנים וא"כ ק"ו ומה משום כבודו של מלינים להבי' אלו ארון ותכריכים כ"ש מפני פק"ג וכתב מלאו חפרו בזוכי' והיה אפשר לדפוק על קברו אבל צמנינו שקיבין בארץ ממש על כרחך להלינו והאי חילוק בין קצרים לזוכי' הזכיר הפרישה יו"ד סימן של"ז והש"ך שם סק"ז אך בגאון מהר"ר יעב"ץ מתח' ליה אמוחא מאה עובל בעובל' ולא נשא לו פנים וגם אגרות מהר"צ המ"ץ דשווארין יע"ש והח"ס ז"ל האריך דקבלתו או ע"פ מסורת מצעלי עצמיים הראשונים או קבלה מפי מרע"ה או שסמכו אקרא דכל אשר רוח חיים באפו אבל פשוט דהכל תלוי בנשימת רוח חיים וכל שבהה מעט שילא משיעור שמה נחלף הרי זה ודאי מת והבדיקה היא אלל החוטם ישם ניכר וליאת הנפש כמבואר במי שנפלה עליו מפולת וכל שמוטל כאבן דומם ואין בו שום דפיקה ובעל הנשימה הרי הוא מת ומבואר בפוסקים דהבדיקה הא ע"י שישים נזכה ע"י האף שאם לא זו ודאי הוא מת ר"ל וע"ז סומכין להעלים עיניו דאע"פ שהמעט את עיניו עם וליאת נשמה הרי זה שפך דמים מ"מ מיד לאחר מכאן מלוא להעלים עיניו.

ולכן פשוט דהגם שהמוח מפסיק לעבד כ"ז שהלב עובד אכתי הוא בגדר חי ואסור ליקח ממנו אברים להשתלות והלוקה אבר מאדם כזה הרי הוא ריאה גמיר אם מת מחמת זה אף שכבר הפסיק המוח לעבד דפסיקת המוח אינו מיתה אלא הוא סיבה שיצוא למיתה שיפסוק לבשר ואדרבה אפשר כיון שעדיין הוא חי אפשר שיחזור המוח לפעול פעילותו ועי' מחבר א"ח סי' שכ"ט ובכ"מ פ"ז מה' שבת ה"ט דעיקר חיות של כל האברים בא ע"י הלב ועי' חכ"ל שהביא מהזוהר הק' שהלב הוא נותן החיות והבה לכל האברים יכן מבואר ברמז"ס במו"ג וע"ז הוא הסימן הנשימה ע"י החוטם שהיא בא מן הלב ועי' איגרות משה יו"ד ח"ג סימן קמ"ו.

ופשוט נמי דאסור להכניס בחולה מסוכן קודם מיתתו מיני ליגורות כאלו שלאחר מיתה יוכל ליקח מיד אבריו הפנימיים להשתלים באתר (וביחוד ליון לקאדאצרה בלע"ז) והוא כוליא) דכיון שהוא גוסס הרי אסור ליגע בו וכל הניגע בו ומת הרי הוא חייב משום ריחא דאפילו להעלים עיניו אמרו כל המעלים עיניו של גוסס חייב משום ריחא וכ"ש להכניס ליגורות שהוא יסורים שאפשר שמקרב לי מיתתו עי"ז ורופאים העושים כן עתידים ליתן את הדין.

סימן רפז

עוד להג"ל

ילד שנלקח במזל אי יש חייב על החורים לרפאותו

ועל דבר שאלתו עוד בחינוך שנקבה במה הנקרא (כידראסי-פילים בלע"ז) שאין המוח עובד כלל והוא לפי דעת הרופאים רק בגדר למח אם יש חיוב לעפל ולהחזיק בחיים ילד זה שאפשר להחזיק בחיים ילד כזה למד שנה ע"י מכות והשימה שמפעילת הריאות לגסם וכלי זה ימות הולד אם יש חיוב לפעול ע"י מכוה ז.ו. ולמעשה הילד יהיה כל הזמן בלי הרגש ותנועה כלל כל הזמן שיחזיקוהו ע"י מכוה ז.ו. הנה אם יהיה כדבריו ממש שא"ל לו לחיות כלל בלי מכוה ז.ו. וגם עם המכוה לא יהיה רק יהיה ממשיך גססו זמן רב אז נראה דאין חיוב לעפל בזה במכוה ז.ו. ואדרבה אולי היה גם חיסור בדבר משום גורם לו גססו ולער ללא דבר כמבואר ברמ"א יו"ד סימן שליט אסור לגרום למח שימות מהרה כגון מי שהוא גוסס זמן ארוך ולא יוכל להפרד אסור להשמיט הכר והכנסת מתחתיו מכה שאומרים שיש גולות מקלח עופות שגורמים זה וכן לא יחזנו ממקומו וכן אסור לשום מפתחת ב"ח תחת ראשו כדי שיפרד אבל אם יש שם דבר שגורם שיכבד ויאות הנפש כגון שיש סמך לאותו בית קול דופק כגון חוטב עצים או שיש מלח על לשונו ואלו מעבדים ויאות הנפש מותר להסירו משם דאין זה מעשה כלל אלא שמסיר המנע (הגבה אלפסי פא"מ). הנה מבואר דאין לגרום ולהאריך לער לגוסס ולעכב ויאות נשמתו וכ"כ בס"ח שאין לנעוק בשעת ויאות נשמה כדי שלא תחזור הנשמה ותסבול יסורים קשים ולא דמי לכל מה שאין עושין לגוסס דהתם הוא מקרב מיתתו ואסור לקרב מיתתו אפילו בכ"ס שהוא בכלל רוח אבל הכא אין עושה קירוב למיתת ח"ו אלא שאינו מאריך לו גססו.

וגדולה מזו חזי מסופק אם כבר נתנו עליו מכוה ז.ו. אם מותר להסירה ממנו כדי שלא להאריך לערו דבריו כתב הרמ"א דמותר להסיר המלח מעל לשונו שמעבד ויאות הנפש וא"כ הכ"י כיון דהמכוה גורם לעכב הנפש אפשר דמותר להסירה אלא דבע"ז שדא ביה נגא בדברי הרמ"א דלמה החיר להסיר מלח מעל לשונו דבריו ע"י חזי פיו על ידו והוא כמעט ענינו וכתב דלכן נראה דאין לנהוג היחר בהסרת מלח. ומינה בספר בית לחי שם ח' קושית הע"ז דבעטם דמתחלה עשו שלא כהוגן בנחינת חתיכת מלח על לשונו ולכן מותר להסיר. ולפענ"ד אין בזה כדי דחיה לרבינו הע"ז דאטו משום דעשו פסם שלא כהוגן יחזור ויעשה שלא כהוגן ויעבור גם על ריחא דברי סוף סוף ע"י לקיחתו הוא מחיו וגורם ח"ו שימות חס פשוט מאד בדברי הע"ז וא"כ הכ"י להסיר המכוה כה"ג שמח המה היה אסור אלא דמ"מ למדנו מדברי הע"ז ז"ל דלא חש להסיר המלח רק משום שע"י מח המה והו"ל בכלל המעשים ענינו אבל אם היה יכול להסיר המלח באופן שאין נוגע במח כלל ואינו מחיו היה מותר גם הע"ז להסיר המלח. ולפי"ז הגם שאסור להסיר המכוה ממנו שע"י ודאי יחז גוף הילד. ומינה

הגם שאסור לבזוז המכוה ממנו אפשר דמותר להפסיק פעולת המכוה מחוץ וממילא לא יפעול עוד בחינוך וע"י יפסיק מלהמשיך בגססו אלא שצריך לדעת אופן המכוה שלא יגרום ע"י מיתת ממש דלא ודאי אסור גם זה ואין לעשות דבר כזה אלא ברפואה בקיאות וע"י שאלת חכם.

ובמה שכתבתי נלפענ"ד לישב פסק ידידי הרה"ג הצדיק הצדיק פאפא שליט"א שנשאל בצדיק אחד שחלה את חליו אשר בו מח ויהיה גוסס ב"מ ויהיה נחנין לו מים עם סוכר הנקרא (אינעטרוינעס בלע"ז) ונשאל כמה מה לעשות אם להמשיך בזה וכפי ששמעתי פסק שלא ליעול המחט מידו התחובה בו אלא יפסיקו למעלה בהקנה מקום שנכנס על ידו המים המחוק וח"א הקשה לי עליו דכה"ג הע"ז אסור ולא החירו אלא כשאינו עושה כלום אבל לנעו מהחולה דבר אסור אמנם לפי הג"ל אחי שפיר פסקו של הרה"ג הג"ל דבע"ז נמי לא פליג להסיר המלח אלא שמח בגוסס אבל הכא הרי לא מח החולה כלל אלא מסיר האינעטרוינעס ע"י שמוע מלהכנס בהשפופרת שע"י נכנס להמחט שנצטו וכה"ג מודה הע"ז דשרי.

ומיד"ו מה שעושים הרופאים בהכמתם לקיים חולה חיזה ימים בצריקות ובמכוות לפי שרואים ללמוד חיזה ענין ממנו או שרואים ליעול ממנו אצל לאחר ומקיימים אותו אף שלא היה ראוי לחיות אלא ע"י אמצעים מלאכותיים הם מקיימים אותו עד שיבא מוכן החולה השני להשתיל בו האבר. נראה לפענ"ד דאסור לעשות כן כיון דאין לרפואתו אלא להאריך חיו חיזה שעות או יום וכיוצא בו ע"י האמצעים והם גורמים לער לחולה ויסורים לו וגם להמשפחה בראתם קרובם גוסס כמה זמן ולא עוד אלא שלפעמים ח"ו ממעטים בו ע"י, ואף שה"ו לגרום לו לקרב מיתתו צידים וכיוצא בו דכה"ג אמרו הרי זה שופך דמים ומ"מ לעשות פעולות לגרום להאריך כה"ג דודאי לא יחיה וכו' בכלל גוסס ח"ו, אין להאריך בכך חיותו ואדרבה גדולה מזו מצינו להר"ן נדרים מ' ע"א אהא דאמר רב דימי כל המצדק את החולה גורם לו שיחיה וכל שאינו מצדק את החולה גורם לו שימות מאי גרמא וכו' אלא כל שאינו מצדק את החולה אין מצדק עליו רחמים לא שיחיה ולא שימות ופי' הר"ן ז"ל, נראה בצינו דה"ק פעמים שצריך לבקש רחמים על החולה שימות כגון שמלעטר החולה בחליו הרבה ואי אפשר לו שיחיה כדאמרין בפ' הושעא כתובות ק"ד ע"א דכיון דחאי אמתיק דרבי דעל כמה זמנין לביה"כ ואנח תפילין וקא מלעטר אמרה יבי רלון שיכופו העליונים את התחתונים כלומר דלימות רבי ומש"ה קאמר דהמצדק חולה מועילו בחפלתו אפי' לחיות מפני שהיה חפלה יותר מועלת ומי שאינו מצדקו אצל שאינו מועילו לחיות אלא אפילו היבא דאיכא ליה הנאה במיתת אפלו אותה זוערת אינו מהנהו ע"ש.

הנה מבואר מדברי הר"ן ז"ל דכה"ג אפילו להתפלל עליו שימות נמי בכלל מצוה וכ"ש שלא להאריך לו לערו ויסורים וצער דברי הר"ן לכאורה קשה למה לא הביאו דין זה בש"ע סימן שלי"ב בה"ל בקור חולים ואולי ממה שאמרו שם בסמוך דלא לסעוד אינוס בקצרי לא בתלת שטי קמייחא ולא בתלת שטי

שילוחו המים מן המוח פ"י אופנים שונים והכוונת יסלח רפואה שלמה לכל ילדי ישראל ולהוריהם ולכל ישראל שיהיו צריכים ושלמים לעבודתו ית"ש.

היות כי אין חמ"ג וברר הארצתי יותר מדאי הנני לסיים בזה, וי"ר שיחה ללמוד תורה לשמה כמות נפשו ונפש ידידו. ופזיזי חיים, ישלח רפואה וחיים, עדי יבא אסור בנחשתיים, ויגאל העם שלקה במללים, וינחם פי שניים, ויבנה המקדש וחבונן ירושלים, בהשראת השכינה משמים. דושה"ט בברכת התורה בלב נפש

מנשה הקטן

סימן פרח

בענין השגחה פרטית לכל

ה' בהעלותך התשל"ו ב"י יצ"א
מע"כ ידידי ירו"ש דה"ג וו"ח נו"נ וכו' כש"ת מה"ר
אברהם יצחק האפסמאן הי"ו, בבבל מיר ירושלים עיה"ק.

אחדשה"ט וש"ת בידיות,

מכתביו התקופים קבלתי וגם קבלתי ה' קינעוסים העמק וכוני בחודש. אמנם כבר כתבתי כי לאו בעל מלאכה אחת אני ולכן יהיו דברי מעטים ולא באתי בעת רק בשביל דבר אחד מה שאין במכתביו האחרונים בענין השגחה פרטית זה אחר זה שאין לכתוב מדברי האחרונים ועליו אך ורק לחפש אחר דברי הראשונים הנאמנים

ומה"ם נצא לעצם הענין הנני בזה להעיר לך מע"כ לדבר אחד כי אין קו"ל בכל מקום הלכה בכתראי היבא דכבר ראו רבותיו הלקחים האחרונים את דברי הראשונים והכריעו בהלכה קו"ל כאחרונים ולא כהראשונים כמבואר כ"ז במ"א ח"מ סימן כ"ה ועוד בכמה מקומות לאין מספר והוא כלל ידיע בחורה שאין להאריך בו דמימית אביו ודבא הלכה בכתראי יבצר הארצתי בזה בכמה מקומות וא"כ פשיט דלא נוכל ליענית ימיו ישמאל מדבריהם יהבם כי וודאי אם נמלא גדולי ראשונים שלא ראו האחרונים אז קו"ל בראשונים גדול פירנס של ראשונים מכרסם של אחרונים אמנם היבא דראו האחרונים את הראשונים קו"ל כאחרונים וגם הא פשוט דהראשונים שאנו סומכין עליהם לריבין לביית מן אותם הידועים ומפורסמים כי אם ימלא לפעמים אחי קטעים שאינם ידועים אין לנו לסמוך עליהם כי נאמר דכיון דחו אותם רבותיו הפיסקים או דמשבשחא הוא ולא ידוע מצטן מי ילאו הדברים ועיין רא"ש פ"ג דחולין (ל' ע"ב) מסבצר טפי לומר שלא ראה בעל הגמרא להביא בהרייתא השנויה בתוספתא ולפשוט האיבעיא משום דקום ליה דלא מחניא בי רבי חיית ור"א אין לסמוך עליה יותר משנאמר שלא ידע לה בעל הגמרא ומסבצר שכל תוספתא שלא נתפשטה עד אחר סידור הגמרא לאו דמכא הוא דמסתמא כיון שראו חכמי

בהרייתא ואמרו בתלת שעי בהרייתא לא משום דתקוף ליה חלוי ויחיאם מן הרחמים ולא אמרו שח"ו יתפלל שימות וא"כ בזה ליכא מלוב ואדברא אולי איסור וי"ל עכ"פ מדברי הר"ן מבואר כמ"ש. ומיבא ח"ו להרוג או לקרב מיתת אדם אפילו בעל יסורים גדול מלד רחמים עליו הכי הוא רולח ואף ע"פ בקשתו דמ"ש. *

ולמודעי אני לריך דלא תקשה לן מהא דר' חנינא בן חרדיון בע"ז דף י"ח שהסכים להקלענירי להרבות בשלכבת ולהסיר הספוגין של זמר מעל לבו שימכר מיתתו ונשבע לו שיציאו לחיי עוב"ד דלדברא ודאי במקום שחורגין אותו ממילא יכול לבחור לעצמו מיתת קלה כפי האפשר וראה ברורה מהא דאמרר תורה ואכבת לרעך כמוך ברור לו מיתת יפה הנה דאפילו בהרוגו ב"ד לריך להקל מעליהם המיתת בכל האפשר וא"כ הכ"ג כיון דמלכות כבר גזרה עליו מיתת וברי התחילו להמיתו אם אפשר ודאי שמוחר להקל על עצמו צמיתת קלה כפי האפשר וצוה יצנו דברי רבינו הרא"ש ז"ל נדרים כ"ב בשולח דאיתלו ליה תריין בני חחאי צמיסוקיה לא"י וקס חד ושטע לחבריה ואמר ליה לעולא יעית עבדי אמר ליה (אולא) אין ופרע ליה בית השחיטה ופי' הרא"ש ז"ל ופרע ליה ביה"ש מחמת מורא החזיק ידו וגם כדי שימכר למות ע"כ. והדברים תמוהים דבשלמא מחמת מורא החזיק ידו שפיר עבד כדאמר ל' ר' יוחנן נפך הלל אל לומר לו פרע ליה בית השחיטה שימכר למות זה כבר ענין שח"ו גרם לו להמיתו במהרה ולפי הג"ל אחי שפיר דכיון דכבר שחטיה לחבריה וברי א"א לו לחיות ממילא היבא דבא ע"י מיתת ברור לו מיתת יפה ושפיר אמר ל' ופרע ליה ביה"ש והבן, ובחי' הארצתי וקל"ע בשו"ת אגרות משה יו"ד ח"ב סימן קע"ד עקף ד' שהניח בל"ע, ולפענ"ד ברור כמ"ש וא"כ החילוק בין מיתת טבעית דאפילו גוסס אסור להעלים עינו וכ"ש שאר קירוב מיתת וצין נהרג דכל שיכול להקל צמיתתו מלוד קעבדי.

ובשו"ת אגרות משה הג"ל נסחפק דאפשר כיון דהוי קירוב זמן אסור, אמנם ל"ע מהא דקו"ל ברור לו מיתת יפה, עוד אני מתמיה מהא דיוסד הפייטן בעשרה הרוגי מלכות ברבי ישמעאל כה"ג ורבן גמליאל הנשיא שגזרה עליהם המלכות מיתת וצקש ר"ג להרגו תחילה ולא יראה צמיתת משרת עליון ונפל הגורל על ר' שמעון ב"ג הרי שבקש ר"ג שיהרגוהו תחלה ולא חש לקרבת המיתת וע"כ כה"ג כיון דכבר גזרה המלכות ואין להשיב ליכא משום קריבה ול"ע וע"כ כמו שחלקנו בין מיתת טבעית דלא אסור לקרב שום דבר אפילו בגוסס, וכו' נתן וכו' לקח יחי שם ה' מבורך. אלצ צמיתת בדידי אדם כל שאפשר להצילו מידי יסורים יעשה כפי יכולתו.

ומי"ה מה שבי' דהמחלה צמות התנוק הנקרא הידראסיפילוס לא תוכל לחיות רק שנה הנה כפי הידוע לי אינו כן אלא שהמחלה ההיא היא מחלה שיש לו מים במח ר"ל אלצ הרבה פעמים אפשר שיחיה הילד שנים ויגדל ולפעמים יחיה כל שנותיו ורק מיעוט הוא שלא יחיו אפילו שנה וגם יש להרבה רפואות

* שוב נזכרתי מדברי גמ' ב"מ פ"ד ע"א ברבי יוחנן שה"י קא בכי

על ר"ל וקא צווח עד דנשף דעתיה מיניה, בעו רבנן רחמי עליה

ונח נפשיה, ע"ש.

רק יחשוב מיד כי עונותיו גרמו וירחק מחצרת בני אדם וכו' יצפשו מעשיו יוסר מאליו הנגב כי האל ב"ה שמשגיח עליו תמיד יראה מעשה חשונות וירפאהו וכו'.

ואני בריה קלה לא זכיתי להבין דבריו כמה שכתב שיש כחיה ב"ה יחשבו שהשגחת הש"ה על כל עניני עולם וכו' זה דעת רחוק הרבה מן השכל מאי קושיא הוא ואם רחוק הוא מן השכל שלנו קרוב לה' וכבר כתב הרמב"ם בענין הבחירה שזה דבר שא"ל להבין ורחוק מן השכל שלנו מ"מ הכין הוא היולר יחד לבס המצין אל כל מעשיהם וא"כ אם נחליט בזה אף שהוא רחוק מן השכל ולא רק שהוא רחוק אלא שגלתי משג ואפ"כ קי"ל דכתיב הוא ואין איש מהם בזה ח"ו וא"כ הכי בהשגחה אם שהוא רחוק מן השכל שמשגיח על כל הענינים והפרטים מ"מ נקבלו כמו שכתב ה"ה יחשבו בהשגחה וא"כ לקמן בסמוך נביא ראיה ברורה בס"ד לדבריהם.

והשנית דמה שכתב הגאון ז"ל שזה דעת רחוק הרבה מן השכל אומר אני אסקופה הנדרסת בדומנו היה זה בלחמה רחוק מן השכל אבל בזמן הזה שישנם קאמפיוטערס וראדאר וראדיו סטיוואנס ורואים שממש צכרף עין סוקר הקאמפיוטער מאות מליונים ענינים וגם רואים שאפשר מהחנה בהיסטאן טעקסטס להשגיח על הספטים שיש שעלו עד לנבזה וכיוצא בזה בלחמה לאו רחוק מן השכל הוא שהבורא ב"ה וצ"ש אשר ברא הכל אשר לכל לא יוכל להשגיח על כל עניני העולם ואין זה רחוק מן השכל ואדרבה קרוב אל השכל ודאי כן הוא השכל והחוש משיד עליו כי פשוט כי הקאמפיוטער שיש לו אלפים חושים קטנים ועל כל אחד יש השגחה שאם נפסק אחד נעשה פסול ככל הקאמפיוטער ומיד יש שם מין סימן (פלעט בלע"ז) שמשגיח נחלקלל וא"כ כ"ש בקאמפיוטער של הבורא עולם וכבר אמר אביו בזמן ע"ה ליה בירה בלא מנהיג וכיון דיש להבירה מנהיג הוא משגיח על כל הבירה ועל הכל מנהיג הוא ומשגיח ואינו מניח דבר על המקרה ח"ו. וכמו שבקאמפיוטער כשהמכשיר (אינזשניר בלע"ז) מזיין כיצד לעשות הענינים הכל נעשה עפ"י השגחת כמה שיסבול וכמה יוכל להמשיך החוש הזה וכשרואה במקום אחד שגריך חזק יותר עושהו חזק יותר והשאר חושים עושה חלשים ממנו אבל לכל אחד יש לו חשבון כמה ימשיך (דירעשאן אייף עייס) וא"כ כ"ש כשהקצ"ה בורא בראיו כל הצע"ח ואפילו עשדים הכל אשר לכל לכל אחד יש לו זמן כמה שיהיה גדל וכמה זמן יהיה על האילן הזה ומתי יבא מי שהוא ויקחנו משם יכיוצא בזה עכ"פ על הכל יש חשבון מפורט ולא בזה שום דבר במקרה כי גם האדם וגם הבהמה והחיות והלמחים ואילנות כולם הם מאדון אחד שבראם והם כולם חלק מהקאמפיוטער הזה (לכד ממה שיש לו לאדם בחירה שזה ענין אחר שאינו נוגע לזה אבל כלל הכי הכל מאתו ית' בהשגחה יחירה על הכל).

ודבר זה מפורש בחז"ל במדרש שאמרו חז"ל אין לך כל עשב ועשב מלמעלה שאין חל מלמעלה שמכא ואחור ואומר לו גדל וכיון דכל עשב יש לו מלאך שמכא ואחור ואומר לו גדל ודאי

ישראל לחצר התלמוד חקרו ודרשו לידע כל הספרים שנכתבו על דברי חכמים וציררו אותם שהם בר סמכא.

ובספר ח"ה בסופו כתב חז"ל, ואין סומכין על חוספתא כשהיא סותרת המשנה והגמרא הראב"ד פ"ו דמעילה הלכה ד' ומדברי הכ"מ נראה שאם יכולים אנו להשוות החוספתא עם המשנה אף שחלוק עם הגמרא סומכין עליה ע"כ הוצאו דבריהם צקיור כללי התלמוד ע"ש.

והנה הרבה יש לדקדק בזה שמוציאין שיטות חדשות צקונטריסים בלתי ידועים עד היום ועי"ז מהפכין כמה הלכות כי פשוט ומסביר דשיטות אלו דחו אותם רבותינו הראשונים והאחרונים הנאים אחריהם ולכן נשכחה שיטה זו וכן ראיתי ממרן החזו"א ז"ל שכתב בעין זה על מוציא הגזירות וכיוצא בזה ואנו אין לנו אלא התורה שקבלנו מאבותינו ורבותינו הקדושים דור אחר דור עד דורינו אנו קבלה אמינית מפי משה רבינו ע"ה וצפרט אנו מורע אשכנז אשר קבלתנו מקובלת יותר מלגשי ספרד וכמ"ש רבינו הגדול הרא"ש בהיותו בדרך ספרד לא סמך על קבלתם אלא על קבלתנו של חכמי אשכנז שקבלתנו גדולה משלהם אבל פשוט דהקבלה לריבך להיות מדור דור עד אחרון שבאחרונים ולכן אם מי שהוא מדג על הכרים מקפץ על הגבצות א"כ חסר ליה קבלת האחרונים ואין לו קבלה כלל ולכן תורתן של ראשונים אנו שותים ונאבק עפר רגליהם אנו מתאבקים ועל קבלת האחרונים אנו סומכים כאשר ישאל איש באורים וחומים כי כל דבריהם דברי קבלה איש מפי איש.

סימן פרת

עוד לחז"ל, בענין חז"ל

ומעתה לעולם הענין, צקונטריס הכ"ל הבאחי דברי הפוסקים שהביא מעכ"ת כולם לצד דברי החינוך מזה קס"ט אמנם גם שיטתו לא מחדש כלום שאזל בשיטת הרמב"ם ז"ל הידוע ומ"מ לא אעבור עלי להעיר בדבריו היקרים והקדושים ב"ה החנוך שם חז"ל ולפי שהדעות רבים בהשגחת האל על בראיו יצואו צו הרבה פסוקים במקרה והרבה מלות להורית ענ ענין זה מהיותו פנה גדולה בחורחיו שיש כחות ב"ה יחשבי כי השגחת הש"ה על כל עניני עולם בין צע"ח או שאר הדברים כלומר שלא יתנועע דבר אחד קטן בעבור"ז רק בחפצו ב"ה יבגורחו עד שיחשבו כי בנפול עלה מן האילן הוא גזר עליו שיפול וא"ל שיחאחר או יקדים זמן נפילתו אפילו רגע זה דעת רחוק הרבה מן השכל ויש כחות רעות יחשבו שלא ישים השגחתו ב"ה כלל בכל עניני העולם השפל בין אנשים או בשאר צע"ח ויחא דעת הכופרים. ובעלי הדת האמתיים מאמינים שהשגחתו ב"ה על כל מני צע"ח בכל שכל מין מן המינים הנבראים בעולם יתקיים לעולם לא יכלה ויאבד כולו כי בהשגחתו ימלא קיום לכל דבר ובמין אדם גאמין כי השגחתו ב"ה על כל אחד ואחד צפרט והוא המצין אל כל מעשיהם וכו' ולכן הבהירנו החורה כי בזהגית אל האדם החולי רע וכו' הוצא נא יקחנו במקרה

בהמות עופות ולמחים ואמרו חז"ל בשעה שסיים דוד המלך ע"ה ספר תהלים זחה דעתו עליו ואמר לפני הקב"ה כלום יש צריה שבארת בעולמך שאומרת שירות ותשבחות יותר ממני באותה שעה נזדמנה לו לפרדע אחת ואמרה לו דוד אל תזוז דעתך עליך ואני אומרת שירות ותשבחות יותר ממך ולא עוד אלא שכל שירה שאני אומרת ממשתל עליה שלש אלפים משלים וכו' ולא עוד אלא שאני עוסקת במלוא גדולה זו היא המלוא שאני עוסקת בה יש בשפת הים מין אחד שאין פרנסתו כי אם מן המים ובשעה שהוא רעב נועלני ואוכלני זו היא המלוא לקיים מה שנאמר אם רעב שגאך האכילתו לחם ואם נמה השקרו מים כי גחלים אחת חותה על ראשו וכו' ישלם לך אל חקרי ישלם אלא ישלימו לך עכ"ל. הנה דהאפרדע לאו במקרה מזדמנה שם על שפת הים אלא בהשגחה פרטית וכו' ישלימו ועיין ביאור המדעי בסוף ספר בית אלקים מה שהאריך בביאור הדברים בדברים נפלאים עין לא ראתה והגם שבקאת מפרשים פי' דהדברים קאי על המין כולי ולא על הפרט אבל הרואה יראה דקאי על הפרט ומדבר בלשון יחיד את אכלם צעחו ובגמרא צעחם לא נאמר אלא צעחו צעחו של כל אחד ואחד לפרט ולא לכלל.

והאמנם היסוד לזה ב"ה יסדתי בקונטרסי הנ"ל דבאמת ההשגחה פרטית נמצאת בכל הנבראים מקריני ראש ועד ציני כנים וגם בלוחם ידומם ולא יתנועע דבר אחד קטן בעוה"ז רק בחפזו ב"ה ובגזרתו ובנפול עלה מן האילן הוא ית"ש גזר עליו שיפול ולא יפול הקב"ה בלי ההשגחה וא"א שיתאחר או יקדים זמן נפילתו אפילו רגע וכדעת החכמים שבנה הראשונה שהציא החנוך ומה שנראה רחוק מן הדעת והשכל הוא האמת אלא דגם בזה ישנם חלוקים בהשגחה פרטית, דלדדוקים ההשגחה פרטית על כל צעד וצעד כי צי חשק ואפלטו ואם יפול יצא אליהי ד' מאות פסח ויפירו כנפיו ויחקרו שלא יכשל ובסתם בנ"א אפילו ישראל בהשגחה פרטית היא כבר בהסתר קצת ולאו בכל יומא מתרחש ניסא ועל רשעי ישראל ח"ו כתיב ואם תלכו עמי קרי ויהלכתי אף אני עמכם בחמת קרי. והנה פירשו הראשונים עיין בעל עקדה ועוד שהוא מלשון מקרה ודרך הטבע יהיוני ה' על המקרה והיינו ההשגחה פרטית אבל נראית טבעית למי שאינו בקי בה ולבהמה בכלל ההנהגה וההשגחה פרטית היא באופן נסתר שאין יוכל לבנ"א אלא בדרך הטבע אמנם דרך הטבע הוא נמי ח"ו שאין זה דרך מקרה אלא הוא מאת ה' כד"א אלקים בגימטריא טבע בכך היעצב הקב"ה בדברים אלו שיתנהגו עפ"י החוקים שנחקקו להם וכל אחד ואחד לפי טבעו שניתן בו בשעת בריאת העולם אבל הכל בהשגחה פרטית על כל.

ויש להסביר הדברים עוד קצת דהנה ידוע דארץ ישראל היא אשר ה' דורש אותה מראשית השנה ועד אחרית שנה וישראל אצד אברהם ילחק יעקב הם תחת פיקוחו והשגחתו של הבורא ב"ה וצ"ש בעלזו וחז"ל ניתן תחת ע' שרים, והאומות ג"כ תחת שר ומלאך והנה פשוט דהאומות ג"כ יש להם השגחה פרטית כיון שגם הם ממין האנושי אבל השגחתם הפרטית בזה ע"י השר שלהם וממילא בהנהגת ע"פ השר

הכוונה פשוטה דאית ליה ההשגחה עליו וא"כ כ"ש שאר בע"ח (ומ"ש צ"ק צ' צ' אדם אית ליה מלא פי' דעת, כפירש"י צ"ק ולא כפירש"י שבת י"ג עיין גה"ס שם). עכ"פ נמצא דההשגחה הוא על כל מה שצריך ואפילו על שנים שיש לכל עשב מלאך מיוחד לגדלו והוא השר ימזל שמשפיע צידולם ואמיתחם והתמדתם כפי הכח שמשפיע בהם הא ל יתבצר ואם מכה אותו לגדל ודאי שמשפיע עליו ובמד"ר בראשית עוד פיי"ג ומהיכן הארץ שותה ר"א אומר ממימי אוקינוס וכו' ר' יהושע אומר מן העליזים שנאמר למטר השמים תשחה מים והעניים מתגברין מן הארץ ועד הרקיע ומקבלין אותן מפי הנווד דכתיב (איוב ל"ו) יזקו מער לאדו וחושרין אותן כמין כברה ואין עפה נוגעת בחצרתה דכתיב חשרת מים עבי שחקים למח הוא קורא אותן שחקים ר"ל אחר שהן שחקין את המים ופי' המת"כ עומדים ומחלקין אותן עפות עפות ע"ש. הנה דמשגיח על כל טפה וטפה שלא יגעו זה בזה ואם היה הדבר במקרה א"א שיעשה כן אלא שהוא בהשגחה פרטית על המים ועל השנים ועל כל הצריחה כולה.

ובתהלים ק"ד הכפירים שואגים לערף ולבקש מאל-אכלם- וגו' כולם אליך ישצרון לחם אכלם צעחו וכחצ הרד"ק עה"פ מה רבו מעשיך מה גדלו כמו על רב ציתו או פירושו רבו במספר וכן אמר מלאה הארץ קנייך כשהשלים לספר נבראי היבשה שנחלגלו זכרם עם זכר הנמחים והמאורות והם גלויי החכמה לאדם יותר מנבראי הים וכו' מלאה הארץ קנייך מלא כל הארץ הכל קנייך ומעשיך אין דבר במקרה, והספורנו פירש מה רבו ולא יוכל שום מתעסק לומר שהיה תכלית כולם הנראה נופל במקרה אבל יתחייב כי כולם בחכמה עשית טעמית כולם בחכמה מכוננת אל התכלית המפורסם מהם ומה יתחייב שמלאה הארץ קנייך שלא היו דברים מסובצים בהכרח עבדי בלתי מכון לתכלית וכו' עוד ברד"ק כולם אליך ישצרון אמר על כל נבראי מטה החיים בראת אותם ובראת מאכלם אעפ"כ בכל יום ויום אליך ישצרון לחם אכלם צעחו כמ"ש נותן לחם לכל בשר והוא ע"י השתלשלות הסבות וצידך לחם ולמנוע מהם.

ורבינו הגדול מהר"ם אלשיך עה"פ המשלח מעינים בנחלים כתב אמר הנה עוד ראיה על השגחת הפרטית על כל יצורי עולם אף גם דלקלי האויכות כי הלא חסות אפילו על בריות קלות התועלת ואין זה רק להיוחס מעשה ידיך והשגחתך מקריני ראש עד ציני כנים כי הלא אצל שחשלה מעינים במקומות נאותים ליישוב עיר כ"א בנחלים הנאים בין הרים שביניהם מקום נר ולא יגורו בהם רק חיות השדה ומה צ"ע אם לא שישקו כל חיות שדי אשר אין בהם מועיל ולמען יתגלה לפראים יושבי מדברות מקום המים שצין בהרים וילכו שמה לשבוע נמאס מה אחת עושה מכין להם שעליהם הוא על המעינים עוף השמים ישכון ושיגדלו שם ערבות וסבכי אפעים למען צין אפעים יתנו קול עופות השמים הנו' למען ימשכו הפראים אחר הברת הקול ויגיעו עד מקום המים לצור נמאס וכו' ע"ש. הנה ביאר דההשגחה פרטית הוא על כל יצורי עולם.

ועיין פרק שירה שכל הנבראים אומרים תניא ר' אליעזר אומר כל האומר פרק בעוה"ז ויחס שם שירה לבע"ח

כפי שקיבל מהאדון זכרון וכוונתם כבר יותר חוקי כי אין צידו לשנות רק מה שקבל מאת המלך קצ"ה וצ"ה חכ אפילו להסבירים דהשגחה פרטית ליתא אלא צמין האנושי מ"מ פכ"ס ככלל ומיכו פשוט דהשגחה יותר טבעית כיון דכא פ"י הכר והשר אין צידו לשנות אלא להחזיק ולהשגיח כמו שהוא וכוונתו צו וא"כ הכ"ג נשאר נצרכים כיון שכבר נחצנו לעיל דלכל עש"י יש לו מלאך ושר שמכחו לגדל א"כ הוא הוא ההשגחה פרטית שנתנה לו וכוונתו מאת השם ועל זה יושב הכר ומשגיח שלא תשתנה שום דבר ולא יאל מדרך הטבע חו היא ההשגחה הפרטית אלא שאר הנצרכים אצל פשוט דהכל הוא עפ"י חוקי הטבע שהטבע הקצ"ה שאין צד השתנות והכל עפ"י השגחה פרטית על כל מקרי רחם ועד צי"י כנים ולא נמקרה ח"ו ואם יסתלק פעולה השגחתו צ"ה אפילו רגע אחד מכל הנצרכים הם צולק ומצולקין כלא היו ועיין בחומש היכל הצרכה נראים ובר ד' דף ל"ו מדפי הספר מה שהאריך צ"ה.

והפ"ה בהב"ק בעל ד"ה נפרשה מקץ אשרי הגבר אשר שם ה' מצטנו וגו' וא"ל לשם נצרה לחיות נצלה שהצורה כ"ע מחיה חן אותה והכל בהשגחה הבס שהרמזים ז"ל דעת אחרת לו צ"ה אצל נצמח לפי דעת חז"ל אפילו יפסור לא מילוד נצלה השגחה מלמעלה וכפי הידוע שכל מעשה נראים מהם נשכיל האדם וכו' עי"ש.

ומ"ש דמבואר בחז"ל כיפוך דעת הרמזים הוא צירושלמי פ"ט דשביעית הוצא בחז"ל ע"ז ע"ז ע"ז ד"ה דיומם וכו' כי דיומם לשון רחמים הוא כדאמרין צירושלמי דשביעית פ"ט במעשה דרשב"י אחר דנפק מן מערתא חמא חד ד' עופות שמע צח קלא כד כיה אמר דיומם כיה פכנה פ' כיה כעוף נמלע מן הפה וכד כיה אמר ספיקולא כיה מחלדא פ' כיה מחלדא צפה קולא הוא חרגום של פה אלמא משמע דיומם הוא לשון רחמים ושמעת מן הדא אפי' יפסורא קולא מלעדי שמיא לא מחלדא כל שכן בר איניש ע"כ. הנה מבואר מדברי הירושלמי דבש"ס נמי איכא ההשגחה פרטית וכן קבלנו מגדולי תלמידי צ"ה הקדוש בספר דרך החיים להב"ק בן החניא ז"ל ובספר פאר לשרים להב"ק מקאריך שאדם צריך להאמין שאפילו ק"ה כחוצה צאח הוא בגזירת השם יתברך ועיין במבוא לשומר אמונים הקדמון.

ובאמת פשוט שאם מונח ק"ה על הארץ ויחלוק האדם וישבור אח רגלו ודאי יאמין כי מן השמים חזמינו לו הק"ה הנה שיתלוק עליו ולא במקרה הוא שנענש נשצירת הרגל. ונחזור עוד לדברי החינוך שכתב דרך צאחם איתא ההשגחה פרטית ומינה דן למאורע שהוא סימן לו לשב אצל הכי אמרו ז"ל אין הקצ"ה פוגע בנפשות תחלה ומתחלה צ"ה הנגע בנפשו או צדיקו או צרכתו ומעשה אם נחלים שפגעי ונגעי שאר צ"ה ושאר נצרכים הכל במקרה א"כ ק"ה צרכתי חדא אמאי הענישו צ"ה א' שמתח או מלנפשו שנגעו וכן ציתו והשמיא הכי לא יושל לו כיון שיתלה אח זה במקרה ולא צעונה שהרי אין ההשגחה פרטית נשאר נצרכים לדעתו הקדושה ז"ל. אצל לדין אחי שפיר דעל הכל איכא ההשגחה פרטית הבס דיש לישב ק"ה דנגעים הם שלא כדרך הטבע ולא כיה מקרה לכ"ע אצל א"כ

כבר מלינו נשאר ענינים ההשגחה פרטית ואם האמר שהוא נשכיל האדם הנה ודאי הוא כן שכל הנצרכים נמי נשכיל האדם הוא שגבראח וא"כ הכל שמשגיחים נשאר הנצרכים בהשגחה פרטית הוא נמי נשכיל האדם כמובן. ועיין מדרש רב פ"ה קרה (פ"ה כ"ב) ר' יוחנן בן אלעזר כיה מטייל בשוויחא בקיסרי מלאי קולית אחת מושלכת בדרך כיה מלנע לבין הכה הדר משכח לה מן הכה אמר כמדומה אנו שזו מחוקקת לעשות שליחותה בחר יומין עבר בלדר מן מלכותא נכשל צ"ה ונפל צ"ה ומח צדק אחריו ומלאו צידו כחצין צי"ה על יכודאח וע"ש עוד כמה ענינים הנה שהזמינו קולי' זו להאי שליח מלכותא שיכשל צ"ה וימות עליה וכיוצא צ"ה כמה עינות. ועיין עוד ערכין דף ל' עונש מצטלי שצוה לא הרגיש וכלל בהשגחה. ובפרד"א פ"י הדג שכלע יואח אמר הניע יומי להאכל צ"ה של ליתן אמר לו יונה כוליקו אלא וכו' הראהו חותמו של הצרכה אציו וראה ליתן וצרה מפני יונה מהלך שני ימים אמר לו הכי הלחיתך מפיו של ליתן הראה כל מה שנים וע"ש ספ"ט וכל התנינים הגדולים שנים חזונו של ליתן וכו' והחנין הגדול שצ"ה יומי להאכל הוא צורה ונכנס לחנין פיו של ליתן וכו' פ"ט הנה מבואר דיש תשכון לכל חנין מחי יכנס לפיו של ליתן וימות ציומו ולא בדרך מקרה.

והנה יש להאריך הרבה צ"ה אצל אין חז"ל להאריך צ"ה ענינים אצל פשוט כצ"ה צרכתא דהקצ"ה משגיח על כל העולם כולו מקרי רחם ועד צי"י כנים בהשגחה פרטית ומדייקת ולית אחר דפני מיניה וכמ"ש רבותינו בלדקים האחרונים ז"ל ומינה לא חזע וצדרי הרמזין ללאורכ י"ה חילוקי דעות דהי"ד כתב דעת הרמזין ז"ל שלא כדעת הרמזים ז"ל והארכתי גם צ"ה צ"ה צקונטרסי הכ"ל וצפרע כי צמח"י הסתלי צענין ההשגחה דהכל משגחה וגם בדרך הטבע הוא ההשגחה פרטית ולכן הוא הלכה פסוקה שאין שום דבר שאין צו ההשגחה פרטית.

בר"ע נפל מילתא בליצאי לפי מה שאמרו ז"ל כשפים למח נקראו כשפים שמכחישים פמליא של מעלה ובאיפור כלאים כחצו איפור לכלאים משום שהמלאך הממונה על זה אינו ממונה על זה ונחפרצו שני מינים והאריך ממנה חדש על זה לגדלו ואי נשאר מינים מקרב הוא מאי איכפת ל' אצל להג"ל אחי שפיר שברי הכל בהשגחה והאירע כלאים מצריח המלאך להשגיח על הפירוש שהוא אינו מינו וכו'.

עוד רגע אדבר דהנה צפרד"א הגדול פרק חמישי אמר ר' יהודה פ"ט אחת בכל חדש וחדש סלוגית שולין מן התכומות ומשקין אח כל פני האדמה שנאמר ודא יעלה מן הארץ והקצ"ה אח כל פני האדמה העלים משמימן אח קול לנורותיהם לימים והימים משמינים אח קול לנורותיהם לתכומות ותכום קורא אל התכום להעלות מים וליתן לעצים שנאמר תכום אל תכום קורא לקול לנורית וכו' ובמקום שיפקוד להם הקצ"ה להעלות ולתכום שם משמינים וכו' וכתב צביארי הרד"ל ובמקום שיפקוד נראה דמכין לקרא (אויצ ל"ז) כל אשר יאום על פני חבל ארצה אם לשבט וכו' דמפרט לכל מקום אשר יאום ויפקוד להם שימעיור שם יריקו וכו' כחצו (ישעי')

מדעת המלך ולפעמים לא הבין צבונת המלך ולכן בא שינוי עכ"פ מהבשר אבל המלך כשהקצ"ה מוסר לו שליטה צעוני עולם הנה המלך עצמו אין לו כח ויכולת להכריז ולהיות משגיח על שום דבר ולא לשנות דבר כי הכל מעתה יח' ע"פ פועלו וחיותו הוא מגזירת עירין פתגמין חכו שאמר כי לא ישא לפשעכם כי שמי בקרבנו כל' כי הנהגה שלו קשה משלי כי הנהגה שלי ברחמים אבל המלך הוא מה שהועצב לו מהשם ואין צידו לשנות כי שמי בקרבנו וכל ששם הקצ"ה צו וגזרתו לעולם קיימת וא"כ לפי האמת הוא המנהיג והוא המשגיח כי הוא יח"ש שמו הוא סיבת חיותם והנהגותם וע"כ לפי האמת מה שהמלך מנהיג הוא יח"ש הוא המנהיג כמ"ש במחשבות צבוצו בכל יום חמיד מעשי בראשית כיון שהקצ"ה יח"ש לא מסר בהנהגה ציד מי שיש לו בחירה אלא ציד המלאכים אשר המה מועצעים על הנהגה הזו לא יוכלו לשנות ענין המועצב אלאם ולשנות סדורם כי זה עיקר חיותם וא"כ אין דבר נעשה שלא כרצונו אלא כרצונו ע"י מלאכיו עושי רצונו ענין ענין ולא בחירה וזה כי שמי בקרבנו כי זה חיותם.

ו'פ"י מוצן ואם חלכו עמי קרי שירי צהבהג המקרה שהוא העצב והלכתי אף אני עמכם צחמת קרי שהמקרה שהוא העצב אינו מקרה אלא הנהגה ע"י מלך שהוא ג"כ השגחה פרעית אלא דאז ויסרתי אחכם ענין כחשתיכם וכמ"ש השמר צו כי לא ישא לפשעכם כי שמי בקרבנו דאז יותר קשה להציל משוגש החטא. וזה הכוונה והלכתי אף אני עמכם צחמת קרי כלומר בקרי ומקרה אני עמכם הולך. וזהו מלאך לפרש מקרה (קבלת ג' י"ט) כי מקרה צו אדם ומקרה הצבחה ומקרה אחד להם כמות זה כן מות זה ורוח אחד לכל ומתו האדם מן הצבחה אין ודחקו במפרשים אמנם בחרגום חירגם ארום ארעון אנשא חייבא וארעון צעירא מסאבא ארעון חד לכולהון וכו' והכוונה לפמ"ש דבדיוקים השגחה היא פרעית ועליונה אבל צרשעים שהם נשגחים בהשגחה העצב מקרה להם כצבחה דהשגחה אחת הוא לאדם הרשע והצבחה. וכל שאר ענינים ח"ש ארום ארעון אנשא חייבא וארעון צעירא מסאבא ארעון חד לכולהון דמקרה אחד להם שהוא הנהגה המלך אבל פשוט דמקרה אחד להם ולא שהצבחה מחה צמקרה והאדם בהשגחה אלא תרייבו בהשגחה פרעית ולא מה בלי עתה זה שאמר כמות זה כן מות זה היינו שהצב"ח נמי לא ימותו צמקרה בלי גזירת עירין פתגמין והכל צמחו וצמחו דוקא. וזה נמי מה שאמר החכם עוד שם (ג' א"ב) לכל זמן יפה לכל חפץ חתם השמים שם ללדת ועת למוות שם לעשה ועת לעקור נעוץ וגו' כלומר שאין שום דבר צמקרה והצדקן בזמן אלא הכל צמחו צו ועת לעשה ועת לעקור נעוץ ולא צמקרה היא צו לעקור או לנעוץ אלא הכל צמחו מאתו יח"ש שם להשליך אצנים ועת כיום אצנים ולא נמלא מושלך אכן בלי עתו צמקרה אלא שהעת הוא להשליך עת לקרוע שלא יקרע הצדד צמקרה אלא עת הוא לקרוע ועת לחפור את הכל עשה יפה צמחו ובהם שאין דבר שיביא בדרך צמקרה.

ואב"ג אלגניש צמורד בית חורין לא פעלו המכה צמקרה שפעלו אצנים אלא השי"ת הוא שלחם והם היו כגרזן ציד

ועל הפנים אלוה מהמטיר עליו מטר וגררה ראה לצאר צו שהבגשמים מוכרח השגחה פרעית של הקצ"ה צעולם חמיד וכמ"ש הגר"א בחדרת אליהו ריש פ' צרכה ע"ש שהאריך הגר"א ז"ל דעל כל דבר צעולם ואומרים הפילוסופים שהוא עפ"י העצב ואפילו השמש והירח אבל על הבגשמים מודים שאין עפ"י ענין כלל שאנו רואים פעמים לא ירד כלל ופעמים ירד בכל יום ויום לכן נקרא גבורה גשמים כי צוה מורה גבורה שהקצ"ה יש לו השגחה פרעית על כל העולם וממילא אפילו מה שגורא דרך העצב או מקרה נמי הכל מפי הקצ"ה כי הכל אשר לכל מאתו הוא ואפילו המקרה.

ובאמת כי צוה מצוה מקרה (בראשית כ"ז) ויאמר יחזקאל אל צו מה זה מיהרה למלא צני ויאמר כי הקרה ה' אלוקיך לפני ובחרגום ארום זמון. הנה אמר הקרה לשון מקרה ואפ"ה ה' אלוקיך. שהמקרה נמי מה' הוא והגם כי יחזקאל אמר שאין ש"ש שגור צפוי היינו שלא היה מדרבו של עשו להזכיר ש"ש אבל לא היה מחפלא על עולם הענין שמה שהקרה הוא מפני ה' אלקים עשה גם המקרה והוא העצב וזה פשוט מאד ומתאים זה עם הירושלמי כי"ל דאפילו עוף אינו נאד אם לא בהשגחה פרעית וצחמת כי צמדרש מנינו שלא מלא עשו שום ציד רק כלב אחד שצד והציד ליתחך וכו' נמי משגי בהשגחה הפרעית על כל דבר צמ"ח והשגחה על כל הצעלי חיים צפרות שלא יוכל אותו רשע לנודן ואם היה אצלם מקרה למח לא ימלא עשו צמקרה משאר חיות.

ג מה שאמר צחורה ואם חלכו עמי קרי והלכתי אף אני עמכם צחמת קרי הנה הכוונה שאם יתלו בדברים צמקרה וצדך העצב הנה אז יתנהג ה' צעולם ע"פ דרך העצב אלא שזה העצב ישתיב דבכה ענין העצב והנהגה פרעית כצד רמחי למיל שהוא צמקום שיש בהשגחה אישית ופרעית הוא מה שצא מפי עליון עולות כל העולות וסיבת כל הסיבות וכאשר אמרו ארץ אשר ה' אלוקיך דורש אותה והשגחה פרעית הנקרא ענינית הוא ע"י מלך ע"י מילן משה רבינו עשה שאמר לו הקצ"ה הנה אנכי שולח מלאך וא"ל משה רבינו אם אין פניך הולכים על חעליו מה והנה פשוט דגם כשראה הקצ"ה לשלוח מלאך אכתי בהשגחה פרעית נשאר על כל ישראל וצנני אדם כ"ע מודי דאכתי השגחה פרעית אלא החילוק בהשגחה ישתיב מפי עליון ותצא ע"י מלך אבל לעולם תהיה השגחה פרעית ולא יעשה מלך דבר קטן או גדול מעצמה אלא עפ"י החוקים והמשפטים אשר נזהר לו מפי עליון וגם מה שיעשה הוא רק כצו אלוקי ממעל.

ו'פ"ש מלך אחד גדול צמדיה שמכר מחח אחד לשר שלו לבייתו הוא יתנהג צמחח הנה עפ"י חוקי המלך ויהן להם סיפוקם וכל נרכס הכל כפי המלך מהמלך והנה פשוטי המון עם יאמינו כי השר כי"ל הוא הנותן להם כל נרכסם ויודו לו על כל מה ששמש להם אבל אנשי השכל ידעו ויבינו כי אין השר הנה הוא הנותן כלום אלא המלך הגדול של שייך הכדורא וההכלה אלא שאכתי אין בהמשל דומה למשל לגמרי דגני מלך עכ"פ המלך הוא שנתן רשות להשר להנהיג ולפעמים השר משנה מליווי המלך כי השר הוא צדד ודם ודמיו משנה

משום דמוראכס ומחכס יכיח וגו' שיש על החיות אימת הכבוד על החלש שהוא בן אדם ומכיחן להם המורא על הבניא וע"כ משום הכשגחה הפרטית דמוראכס ומחכס.

עכ"פ ראה ראינו כל השיטות בזה בס"ד וזכרנו הסולת שמאלנו בזה ובפי קבלתנו האמתית מפי רבותינו הק' חרקנו הפסולת כי הכשגחה הפרטית על כל העולם הן האדם והן בע"ח והדומם והלומם כולם נסקרים בסקירה אחת בהשגחה פרטית בכל רגע ורגע ואין קץ בחרץ ולא מלה באיך שגופל בלי השגחה עליו מלד המשגית העליון רק שהחילוק על פעולתו היוצא שבדיוקים גמורים השגחה הפרטית הוא בכל רגע משתנה לפי רצון הדיקן ולפי לרכו בעולם ובשאר עניינים השגחה הפרטית לא תשתנה בכל עת ולכן מתנהגת ע"י מלאכיו עשי לזונו חכ צדור וי"ר שחכס להיות חחת השגחתו לצד ועיין ספר חינוך בית יחודק (מכנה"ק ר' יעקב צבי יאליש ז"ל) דברים נפלאים בל"ו פרקים ואמיתיים ודבריו לא ראינו עד לאחר שכתבתי קונטרסים ומ"מ בס"ד זכיתי לכוון האמת.

סימן רצ

עוד להג"ל, בענין הג"ל

בדבר אשר יזין עוד בנן השגחה ובענין אי דורות אחרונים יכולין לחלק על הראשונים ובענין בעיקרי האמונה של השגחה פרטית הנה כבר הארכתי בזה למע"כ מ"מ כנראה לא חפס כוונתו בזה. והנה כהן אין האחרונים חולקים על הראשונים אלא או שהם מסבירים דגם הראשונים כוונתם היתה באופן זה ולדעת קתנם הם אינם חולקים אלא חפסו בשיטת שארי גדולי הראשונים שס"ל בהשגחה פרטית בכל דבר ובבניא ראיות לשיטתו אלו וכמ"ש במכתבי הג"ל וכה"ג ודאי לאחרונים שמעיין דכ"י קי"ל הלהב כבחרתי ועיין פרדרי"א פ"ע וכל התנאים הגדולים שנים מזונו של ליתן והתנין הגדול שבה יומנו להאכל הוא בורה וגם ונכנס לחוך פיו של ליתן ומי הגיד לו להתנין הגדול שבה יומנו ומי יש לו יום והלא הכל מקרה הוא אלא ולא בהשגחה ובפ"י שם הדג שגלה ליונה הבניא ח"ל ליונה אין אחר יודע שבה יומנו להאכל בפיו של ליתן אחר לו יונה בולבני אלו אחר יונה לליתן שבצידך ירדתי לראות מקום מדורך שאני עתיד ליתן חבל בלשוך ולהעלותך ולבנות אותך לסעודת הגדולה של דיוקים הראהו חותמן של אצרכם אחר הצב לבית וראה ליתן וצרה מפני יונה מהלך שני ימים אחר לו הרי הללחך מפיו של ליתן הראהו כל מה שנים ותכונות והראהו וכו' עיי"ש.

וא"י אין השגחה פרטית בצפלי חי ודגים בכלל ובהל אלאם במקרה מה זה הענין שדבר יונה עם הדג וכלילו ועיין פסחים קי"ח ע"ב בלוחת שער פתחו דגים של ים ואמת כי לעולם ועיין רש"י שם ואלו הם הרמזים לפי דרכו בקודש הנה לי שיטת בענין של שדים וכיוצא בזהם אמנם כיון דמפורש אלאו לא כן לא נוכל לקבל בזה דרכו בקודש ועיין רש"י עכ"פ מיד כל חי' אדרשנו לפי שחטאו וכו' הולך לבדור עליהן את

החולצ ובמארים כתיב ולכל בני ישראל לא יחרץ כלב לשונו ולא במקרה הנה אלא בהשגחה עליונה אפילו על הכלבים ונעלו שכן על שחיתותם ואם אלאם הכל במקרה מה שכן שייך להם ומה זה שחיתות חורב לא יחרץ בפועל אלא הכל בהשגחה וכן מלאכיו שם הראצ"ד שנין בשלית הוא שר העולם הנראה לנביאים מוצל במרכב נאלץ מן הסיבה העליונה וכה העליון זו חכו הענין ויבדך את כי ויאמר דוד ואתה מחיב את כולם וצא השמים לך משחוחוים ואחכ מושל בכל וצידך כה וגבורה וצידך לגדל ולחזק לכל כלומר דאפילו מה שנראה כעין מצב העולם האמת כי אחכ מושל בכל וצידך כה וגבורה וצידך לגדל ולחזק לכל ולא השרים שלהם נמסרה בהשגחה מ"מ אין בידם לשנות לבנות ולא לסחור אלא אחכ מושל בכל כי הנהגתם הוא רק מאחך שחכ מושל בכל וכהן וכו'.

והנה ודאי ידידי היקר לא נעלמו ממנו דעות אחרות בזה לצד דעת הרמזים במורה נבוכים ועיין מ"ר עוד ח"א פני"א ופני"ג שם וח"ו שרמזים ז"ל נושא פנים בזה לדעת אפלטון וכמ"ש שם הרש"ע המפרש ועי' בעל העיקרים במ"צ ודעת בן סיני בענין הריבוי הנמשך ודעת בן רש"ד שכל הדברים סידור מלחור יח"ש וכוה שבניא במ"צ ח"צ פכ"א ועי' עיקרים מ"צ פני"ג ובעל דרך אמונה בעשרה מאמרים הביא בזה ג' דיעות האחד דעת הראצ"ע וסייעתו שהוא כח"י בן סיני שפ"י האמנשים נעשה בהנהגה וכוה ע"י הבניא ודעת הרלצ"ג והבדל בינו לא"ע כי לדעתו הבניא הוא הפועל זאת מלד הדבוק בשלל הפשט הנה ישאצ שם ממשיכי השובע ולדעת הרלצ"ג עיקר השופע הוא המלאך והבניא הוא כלי מוכן לקיבול השפע ודעה שלשית שבה השמימי היא ממונעת לפי שכל ענייני זה המליחות נכנעין אליו ובעל דרך אמונה דעתו שהפליחות אינם מחייבים אלא להשי"ת ב"ה בלי אמנשי כמ"ש ח"י כי ח"י ולא מלאך ואמר כמו שחך בעצב הוא מידו יח"ש בן הסיני בעצב לא יכיה אלא מידו יח"ש.

והבעל עקידה שער נ"ד הביא שלל חלוקות בענייני ההנהגה האחד הנהגה הכללית לכל עם ועם מא"כ עפ"י המערכת אך בצורה ב"ה משגית ע"ז בדרך ראיח בעלמא כמ"ש משמים בציו כי ראה את כל בני האדם וענין בשני אשר הוא לשם ישראל הוא יח"ש משגית אליהם בדרך פמ"י כמ"ש ופניתי אליהם אמנם לא זהו עיקר הנהגתו והנהגה המעולה אשר היא על ידו הוא להסידר עליהן קדושי כי כי הוא יח"ש מקושר ומתאחד עמם כהתקשרות בתשובה ותפילה ודיקב בנחיתת ואחכ הדבקים ב"ה אלנקים ועיין גם בספר שבולי אמונה מה שכתב בזה ועיין עוד בעל העקדה פ' פ"ו שאם יכיה האדם נחוק ע"י החיות הטורפות ויכיה ענין ניסוי שלפי בעצב השני יחויז שיהיה מורא האדם מועל על כל הנמלאים בשפלים ומראכס ומחכס וכוה"ר שם. ובה פשוט כיון דמן בעצב שלא חיקו ח"כ בשמח נמלא דגם בחיות ים השגחה פרטית מחי לבחוק ולאי אומר דגם מה שבעצב שלא חיקו ח"כ מעצב ואחרכ הוא מהשגחה פרטית שכרי מעצב לחיות הטורפות לערף כל מה שימלאו לאכול והאמנם מה שלא יערשו בני"א

ואמי מצטן אחד היא עילה לחלק הקל ושם הקל יחקק עליו ואני עליה לחלק ע"י להכעיס את צוראי אמר לו אליהו לך עמכם כשם ששמו של הקצ"ה מתקדש ע"י זה שעמי כך יחקק על ידך ח"ל וכך אחת יועילי חינוי זו ממקומי עד שתמסרני בידך כה"ד ויקחי את אשר נתן להם אליהו וכו' ואחר שהוצא דברי הרד"ק ודחה אותם כחז הרדב"ז ח"כ, כי כבר ידוע כי כל האדם זכל בעלי חי וכל חילן וכל עשבי יש לו כח ושר למעלה וכן אמרו על פסוק אם חשים משטרו בארץ הילכך שרו וכחו של פר חדמן לאליהו יאמר לו בשלמא שני השעירים שהיו שוין בקומה שוין בדמים שוין במראה הגורל מעיל שלום ציוהם גורל אי' לה' וגורל אי' לעזאזל אבל שני פרים השוין בצטן ובאצות למה חתן להם הבחירה שז' ילך לעצוד צוראי וזה להכעיס את צוראי והם דברי שרו של פר או כחי וזה חינוי דרך גם כלל ולא הולך הכחוש לפרש דבר זה לפי שלא היה דרך גם וכיוצא בזה יש לחז"ל הרבה אמרי שרן של ים למשה יכו' ועל דרך זה חוכל לחרך כמה מאמרים בדברי חז"ל ואפילו בכתובים כגון וכל עצי השדה ימחאו כף אז ירגני עצי היער וכיוצא בזה וכו' פה ולשון יש לעינים וכו' ובה מחויבצ שהעומדים שם לא הרגישו ולא ידעו בדברי הפר וכו' ולא ראו אלא שהפר אחר שמשרו אליהו צידים הלך צרין כמי שהולך לעשות מלוא צוראו ע"כ.

הנה מבואר דבצ"ח נמי הבר והכח שלו משגיח עליו והגם דנגד בעלי בחירה אם לוחקין אותו צ"כ אינו מכריח הבחירה מ"מ השגחתו עלי חמידה ועל כל הצריחה וכנ"ל והכח הרי לא היה הענין נוגע לכל המין ולא היה אלא מקרה ומה לי להבר להחפצד ולפלפל עם אליהו עבור איל אחד שקרבו מקרה שיקרב לע"ז וע"כ דהשגחה פקוחה על כל פרט ח"פ מדברי הרדב"ז.

ובמדרש אחת בן צמחה יעקב שכל מנחה לעשו שלא ראו הצ"ח ללכת עד שמסרם יעקב אבינו ועוד כמה וכמה מקומות המבוארים שגם בשאר צ"ח וחלקי הצריחה ליכא מקרה אלא הכל בהשגחה. ובגמרא חגיגה כ"ה רבי חייא בר לוינחא שמעיכו להנך ענני דקאמרי יתיו וניחבו מיא בעמון ומואב אמר לפניו רש"ע כשנחת תורה לעמך ישראל חזרת על כל או"ה ולא קיבלה ועכשיו אחת נותן להם מעט שזו הכח שדיח אדוכתיכו. • עיי' בהשמשות בסוף הספר

החיות משמע דמפרש בפשוטו דהביר את החיות ויעשו אס יתרגו צ"ח שכל מן הדיו ועיין ח"ע שם שפירש דחי חייבה מיחה ציד"ש ומיחה ע"י חיה אחרת ואינו ענין של מקרה אלא בהשגחה והרמב"ן כנסחפק והספורנו פי' פירוש אחר עיי"ש.

ובשו"ת רמ"ע מפאנו סימן ל"ז צ"ח ספר הקנה ח"ל, עוד הוסיף לשבח עיר השליל לחפילין יותר מכולם למנוח מן המוצר כי אחר שאין צריח יוצאת לאויר העולם שאינה מקבלת דין שהעיה"ז צרר דין יבשליל פטור מהדין שלא ילא לאויר העולם כ"ל. מבואר דיש ענין דין גם על צ"ח ובספר חמדת ישראל קונטרס גר מלוא דיני צ"ח כחז דהוא מחלוקת ר"מ ור"י אי יש עונש בצ"ח והלכה כר"מ מצינו חולין קל"ח עוף טהור שהרג את הנפש חייב מיחה משום וציערת הרע מקרבך ובצ"ד דוקא הרי עונש דל"ב ומיחמו מי שהוא ובצ"ר פכ"ז גם צדומם שייך עונש אפילו מקל או רשעה וכ"ה במ"ר קבלת עה"פ עת אשר שלט האדם ועיין פרד"י ובחיודושי הארנכתי הרבה בזה ובחורה הנני משחיתם את הארץ עם הארץ והדגים שבים לא מחו שלא חטאו הרי דהעונש גם על דומם וצ"ח ח"פ מאד.

ובגמרא חגיגה ח' כמה גדולים בעלי אמנה מנין מחולד וצור וכו' ופי' החוס' פי' מאמין בחולדה וצור מעשה ה' צנערה אי' שהיתה רואה לילך לצית אבי' והי' צור בדרך ונפלה וצא צאר אחד ואמר אם אני אעלך חנשאי לי אמרה לו הן וגשצו ציויכן שהוא לא ישא אחרת והיא לא חנשא לאיש אחר ואמרו מי מעיד ציוינו והיתה חולדה אחת הולכת לפני הצור ואמרו אלו שנים צור וחולדה יחיו עדים ציוינו והלכו לדרכם והיא עמדה בשצופתה והוא נשא אשה אחרת וילדה בן צאת חולדה ונשכחו ומת וילדה לו בן שני ונפל לצור ומת אמרה לו אשחו מה זה המעשה שהגיע לנו שלא כשאר בני אדם חזר השצופה וסיפר לאשחו כל המעשה אמרה לו ח"כ חזור וקחנה וכחז לה גט והלך וגשא בחולדה והיינו דאמרי המאמין בצור וחולדה שהעמידו עדותן ע"כ. והנה שחולדה צאת ונשכה להבן להעמיד עדותה ולא היה במקרה ונפל לצור ולא היה במקרה וי"ל קלח דכאן בשביל צ"ח הוא.

שוב מלאחי לרבינו הרדב"ז ח"ק ס"ו (תרמ"א) במעשה דאליהו צהר הכרמל שדרשו חז"ל על הפסוק ויקחו את הפר אשר נתן להם אליהו אמר לו הפר לאליהו אני ומצירי

ושומר ישראל המשגיח על כל "פרט" ופרט, הוא ישמרנו לעולמי עדי, ויצילנו מכל נגע ופגע, בכל עת ובכל רגע, ויתן חיים ובריאות חנפס וחגוף — לתולעת חקמן בן האלוף — ויחבני עוד ללמוד תורה לשמה, וללמדה לתלמידים העמלים והחפצים בה, עדי יבא דארה דין, ויגאלנו מגלות המר במהרה בידך. הפרוד והעמוס בעבודת חקודש החותם ברעדה ובלב תפיש

משנח חקמן

הולכת ושומשה עם בעלה ונתעברה ואח"כ חמצא בקצוות הכתם אדם וחטמאנה ודרי בנה וכן בנה בן הנדה וכן זו דרכי נעם. נראה דריק בנה וכן בנה (אף שאין לדיק כ"כ בזה) וכן כשדחת הרי בשמים קמא סי' צ"ט העתיק מדברי חכ"צ כלשון הזה הרי בנה וכן בנה ואם לומר שדדקא כתב כאן אי"כ על כל פנים לכן בנה נמי חששו למען האמה דבכ"צ שלפני ליתא רק בנה ולא זכר מכן בנה. גם הוזכר ריש סי' קפ"ה העתיק דברי חכ"צ ולא כתב בן בנה ואולי אין לדיק בזה כי לא נחתו כאן רק לעינא דדכיה דרכי נעם.

ועיין כ"כ דף ק"י ע"א ברש"ם ד"ה אלא היא וכו' שדור רביעי או דור חמישי ה"י פינתם לכת יתרו ולא ה"י קרוב ליתרו כיוונתו בן גרשום ולהכי אהי מה שדבק אהרן כטובים וכו' ועיין תוס' שם ומשמע דכל הרחוק יותר עדיף טפי. שוב האיר לי הכנס אחר בספר מעבר יבוק מאמר אמרי נעם פוק ב' שכתב ח"ל, ריחור לכל יפסל וזרעו במחשבה כלא טהורה ח"י ואמר בזהר יתיר שכל הפוסל זרעו אין מתיישב הפיסול ההיא עד שלשה ידורות. ולכן משפחה שנפל בה איזה פיסול אפי' לא יהי ממזד כגון בן קדשה או נדה וכיוצא לא יערכו וזרעו בודעו עד אחרי שלשה ידורות. ומבואר לכאורה דס"ל דאתר ג' ידורות אול הפיסול אכל עד ג' ידורות לא יערכו וזרעו ואין להתחנן בהם ע"ש. ומצאתי בזה"ק פ' ויקרא (דף י"ד ע"ב) דגר שנתגידי ח"ל, אכל כאומות עכ"ם קשיא למעבר מתייור ודומא ואפילו עד ג' דריק וכו' ע"ש. ועיין מנחת פתים אה"ע סי' ב' דהקפדה ביחסין עד ג' ידורות, ועיין אכ"צ א"ח סי' ל'. ומיהו עיין ספר האשכול ה"ל גרים שכתב עד ד' ידורות או עשרה ידורות ובחל האשכול עד כ"ד ידורות, ועיין בעלי תוס' פ' יתרו ודריק בב"ח.

דף 346

שוב מצאתי בצוואת ר' י"י החסיד אות ר' (כת"י פארמא הרצאת הרב פרייט) ח"ל. לא ישא אדם בת אחיו וכו' וכן אם יש לאשה אם מתה לא ישא אחרת ששמה בשם הראשונה או אם מת בעל לאשה לא תחת. בעל ששמו בשם הראשון כי יחשבו אחר הראשון ואם יהי הדבר כך לעולם לא יהי כטוב או ימות אחר מהרה ע"כ. ובספר חסידים הנדפסים שלנו ליכא לנוסח זה, אכל הרי מפורש כתוב גם בספר חכמת הנפש הנ"ל ואולי ממקור אחד שאכו, ועכ"פ נראה רביארו לו הטעם רמזום ידעת ה' רגילותו יחשבו אחר הראשון. ודע דמלשון ונוסח הספר חסידים זה נראה דטעם זה של שמות שרים בנידון אישות שעיי' יחשבו אחר השם מתייחס גם לאיסור נישואין כשמות של כלה וחמותה שוות או תחת וחמיו ע"ש. והטעם שאו יש לחשוש שיהיה רע. ובנשמת אברהם כתב ג"כ בזה הוא פלא. ולפי"ז יש ליישב כמה קושיות אחרונים וד"ל וד"ק.

דף 420

ובחולין דף ס"ג ע"א ר' יוחנן כי היה חזי שלך אמר משפטין תהום רבה, כי היה חזי נמלה אמר צדקתך כהררי א"ל, ופרשי' ומשפטין אף כהתום רבה שזמנתה שלך לשפוט ולעשות נקמתך בדגת הים להמית המזומנים למות לשון מורי, ל"א לנמלה הוא אומר צדקתך כהררי א"ל שמוזנתה מזומנים לה בלא טורח ועם מי שאתה נשפט אתה דנו עד תהום רבה כגון שלך שטורח לבקש שם מוזנתו ע"כ. ומבואר דגם על בעלי חיים יש השגחה פרטית דהרי הקב"ה נשפט עם דגת הים ועושה בהם נקמה להמית המזומנים למות, אי"כ אף בהם יש השגחה ואינם מתים במקרה אלא הכל כמשפט וכמדה וכמשקל והשגחה אלקות על הכל ח"כ וד"ק. ועיין אורחות חיים על הרא"ש י"א אות כ"ו לבטור בה' ככל לכבד ולהאמין בהשגחתו הפרטית, וכי' כי עיני משוטטות ככל הארץ וכו' ע"ש, ושם הארכתי דברים כדונתו והשגחתו פרטית על כל הארץ וד"ק.

שוב יצא לאור ספר המנהיג מכתי' בנוספת חשוכה לחכמי אראגון שנארכה להם חשוכה זו בענין צואת כלבים שכתב להדיא כמ"ש רפירשא בעלמא לאו מן האסור בפ"ד והוסיף להביא רא"י ח"ל. ודע שכן הוא שגם בכתיבה עצמה של ס"ח תפילין ומוזחות שהוא עיקר התורה מהגו כפרכיבוצי'א וכדוגינא צרפת וקנפני'א לחזר ואלימוניא להשחיר את הדיו כקנקנתום דהוא חרתא דאושכמי כדאמרין בגיטין פ' המביא תניין והוא נעשה מצואת הכלבים הנ"ק בלע"ז אדרנמ"ט ונעשה מחומץ של גרים ובין רקא אויל לאיבוד שרי ומנהגם תורה היא, וכן מנהג ככל צרפת לקנות הדיו שעושי' הגרים מקליפי הקוצים הגדולים ומכשלים אותם בסתם יינם ובחומץ שלהם האסור כהנהגה ונתנין בו מים זמן וכשנתבשל וחזר עד שליש נותנין אותו בשקין של קלף כדי ליבשו וממנו כתובין ס"ח תפילין ומוזחות והטעם שלהם להיתר משום רקא אויל לאיבוד ועיבוד העורות בצואת הכלבים לא כ"ש דאין לך אויל לאיבוד גדול מזה ואין אותו ממש תורת ה' בפ"ד אלא חיקון בעלמא עושים ממנו להעשות בעורות תורת ה' לפי שהעבוד הוא יפה וטוב מאד משאר העכברים ע"ש. והנה לן מפורש שאפילו הדיו שהיו כתובים שכא מצואת הכלבים ואפ"ה היו עושים ממנו דיו וכותבים ס"ח עצמו שהכתב הוא עצם הקרושה, עיין בעה"מ ומלחמות סוכה דף ט' וב"ש הדבק שנעשה מפרש בעלמא, וגם כי נתבטל כשאר דברים שזה היתר גמור וכפרט שאין אותו רבך ממש תורת ה' בפ"ד אלא חיקון בעלמא שעושי' להדבק בעורות ולהעשות אותן תורת ה' שהן ממילא כשרין ומדרגה פחותה מהעבוד בעורות עצמן והוא לפענ"ד היתר גמור.

דף פ' ומצאתי במנהגי מהר"א טורנא (ירושלים תשל"ט) ותפילת המנחה מחצי שעה אחר חצי היום עד הלילה או עד פלג המנחה אם ירצה. הנה כתב סתם ותפילת המנחה עד הלילה אלא שהוסיף אם ירצה עד פלג המנחה. ודדע דאנתנו נהגים ע"פ מנהגי מהר"ט הנ"ל כמבואר כרמ"א שהוא ומהר"א קלרזנער והמהר"ל הם יסוד מנהגינו מרכותינו חכמי אשכנז. ועיין משנה ברורה סי' רצ"ג ס"ק ט' שכתב ח"ל. דכימינו נהגין כל העולם לעשות תמיד כרכנן שמתפללין מנחה עד הערב וכו' ע"ש. הרי רבאמת המ"ב כעצמו מצי' שכן ה"י מנהג העולם גם בזמנו ומנהג כל העולם ה"י להתפלל כרכנן והוא כרמ"א ובעלי הש"ע. ועיין שאג"א סי' י"ז שהאר"ך הרבה דומן מנחה עד צאת הכוכבים וכרכנן ופשוט.

דף פ' ועיין ר"י נתיב ר' ח"א ח"ל, שובר אח כתיב לאכול ממנה גרונות וכלכר שלא יכין לעשות כלי, כלומר לחקנה כשבידה הוא כדי שיהא יותר טובה להשתמש ולשום בה שום דבר, כך פשוט בשכת (פ' חתיב) וכן פשוט. כביצה סי' זה מיירי אפילו בשלימה, ובתוס' כתבו דוקא בחיבת שבוה דוכקו שבריה בשום דבר כגון דבך וכיוצא בו כדמוקי לה בגמ' (שם) כמזוסקי גל' שדכקו אותה בשכף הנקרא רך אכל בחיבת שלימה אסור דגורנין שמא יתכין לעשות כלי, וראשון נראה עיקר וכן נראה סברת הר"ף. והא דמוקי לה כמזוסקי אליבא דר' אליעזר גזור כשלימה שמא יתכין לעשותה כלי וכו' אכל לרכנן דלא גזור וקי"ל כוחותיהו כמ"ש למעלה מותר אפילו בשלימה, מותר פירש וכן בשבת כב"ל. הנה מבואר שהיו אפילו חכמי שלימה ושכן באה להלכה. עוד הראה ראפילו להאוסרים אינו אלא משום גזירה דשמא יתכין לעשות כלי.

דף קמ"ג

ועיין סדרי טהרה ריש סי' רפ"ח ס"ק ב' מ"ש הכ"ח כשיבוא מראה ירוק או לכן לפני המדרה בעודו לח לא יורה דבר עד שנתייבש. והט"ז והש"ך חולקים עליו וכ"כ במנ"י וכתב וגדולה מזו וכתב כחכ"צ סי' מ"ז דאפי' ראה המדרה כשהיא לח חיי' לו מראה טהור ואח"כ בשנתייבש נמצא מראה טמא לא מטאמינן לה דאלי"כ אין זה דרכי נעם שהרי עתה מתדדה וזו

מפתח ענינים במשנה הלכות — מדור התשובות חלק שביעי

העיקר כתשובת הרא"ש דצוהת האותיות משנות ממדינה
למדינה אין פסול בשינוי זה.

ט — דף י"א ע"א

סת"ם שיש נגיעה בשם הקדוש וניכר הפירוד ע"י זכוכית
מגדלת אי כשר או בעי ניכר לעינים. ואי נקרא מוקף גויל
בפרוד כחוט השערה.

י — דף י"א ע"ב

קטן בשבת שנעשה בר מצוה, אי מותר להיות ש"ץ ובע"ק.

יא — דף י"ב ע"א

חילוק בין הסתכלות לראיה בעלמא בנשים. איסור ערוה
אי יש בה נמי מדין והיה מחניף קדוש. תמיה אפמ"ג בה.
לקרות ק"ש נגד הערוה כלילה או לסומא או עוצם עיניו.

יב — דף י"ב ע"ב

בדין גובה המחיצה בביהכ"נ בין אנשים לנשים. ביאור גמרא
סוכה בשמחת בית השואבה. ישוב למה נשים למעלה חצנים
למטה. טעם מחיצה שלא יראו זה את זה. איסור הסתכלות
שיך באשה כמו באיש. טעם למה בימי בית ראשון לא עשו
מחיצה במקדש.

יג — דף י"ד ע"ב

ישוב למדן בבית שערים דקול באשה ערוה אסור משום
הרהור. אין יצה"ר שולט אלא במה שענינו ראות. חילוק
בין ערוה שהוא עצם איסור לקול שהוא מטעם הרהור. חילוק
בין הסתכלות לראיה וראיה מתי.

יד — דף ט"ו ע"ב

זחלין אי פסולין לט"ק. פסול זחלין במקוה אי דאורייתא
או דרבנן. מ"ס למקוה אם הוא מרה"ט או מדרבנן. פי' הא
שמעתא דמי לא טבל לקריו, ואי מהני לגירות. חציצה
אי פוסלת בט"ק.

טו — דף ט"ז ע"ב

ש"ץ שקשה לו העמידה אי מותר לישוב בשמ"ע.

טז — דף י"ז ע"א

בעל תשובה אי צריך תשלומין על כל התפילות שלא ותפול,
וגם בשאר מצות שיש להם תשלומים.

יז — דף י"ז ע"ב

תינוקות המפריעים בביהמ"ד אי מותר להביאם.

יח — דף י"ז ע"ב

גולד ע"י הזרעה מלאכותית אי עולה לזוכן. ביאור דברי
ר"י מעולם לא עברתי על דברי חברי. מצות עשה על ישראל
להתבך מסענים במחלוקת שניה. מצוה לפרסם ילדים
סאלו שלא יתערבו במשפחות מיוחדות בישראל.

יט — דף י"ח ע"א

בעל קורא שאינו יודע הסעמים בע"פ אי מותר לראות
בחומש ולקרות בס"ת. הקורא אחד מסייע על גבו מן החומש.
ישוב שאין שם מי שיועד לקרות בטעמים. ע"פ הנהגה יש
למחות באחד קורא בלחש לדבוע"ק.

כ — דף י"ח ע"א

הקורא בתורה צריך לסיים בדבר טוב. בסיים דמיהם גם,
וגם ויהיו המתים במגפה ארבעה ועשרים אלק. ביאור סיום
תאות רשעים תאבד. מותר לומר שירה על מפתל רשעים
וכ"ש עכ"ם דאבוד רשעים רב.

אורח חיים

א — דף ב' ע"א

מאימתי חייבים הקטנים בנטילת ידיים. יש להזהיר הקטנים
שלא יגעו במאכלים בלי נטילת ידיים.

ב — דף ב' ע"א

מאימתי חייבים קטנים בכיסוי הראש. דברים נפלאים
ממחזור ויטרי כיצד לנהוג בקטן בשעת שמכניסו לת"ת.
ישוב לקושית מהרש"א על אימיה דד"ג.

ג — דף ג' ע"א

המתנה בברכת התורה לפטור לזמן מוגבל אי מהני. במחלוקת
המג"א ופרי"ח והתבאר בשו"ט שהתנה שלא לצאת בברכתו
על כל העופות המונחים לפניו. אי יכולין לכוין בברכה"ת
לפטור ברכה של קריאת התורה.

ד — דף ג' ע"ב

טלית שנפסקו ציציותיו בשבת אי מותר לטלטלו במקום
שיש עירוב. טלית שאול ושל הפקר פטור מן הציצית.
אי יש מוקצה לאחד ולא לשני.

ה — דף ד' ע"א

מי שהגיע לשירה חדשה ברח"ש וש"צ התחיל חזרת הש"צ
דמוסף אי יתפלל עם הש"ץ ויאמר קדושת כתר. אי מותר
לומר כתר בתפילין. קדושת מוסף וקדושת שחרית אחת
היא. חילוק בין ר"ח לחזה"מ. מלוכש בתפילין ונודמן לו
קדושת כתר כיצד יעשה.

ו — דף ד' ע"ב

דבק מבגד טמא אי שרי לתקן בו בתים של תפילין ביאור
הלכה למשה מסיני דבעי מן המותר בפוך וכן כל דבר
שהוא מעצם התפילין. קוף הנבדק על הפרשיות בעי מן
המותר בפוך. צבע של תפילין אי בעי מן המותר. פלפל
בדברי הגוב"י בנותני בתוך הטיח עצם פיל. בתמי' הגוב"י
אב"י. קושית הח"ס בהא שצבעו בחלזון. משיחת רצועות
בשמן טמא. עיבוד עורות בצואת כלבים, אי בעי מן המותר
בפוך. מוד אי בא מחיה טמאה או טהורה. איסור שנשתנה
מבריתו אי חודר להיות היתר. איסור שנתהפך תפסל
מאכילת כלב.

ז — דף ז' ע"ב

דבר שנשתנה מבריתו אי מקרי מן המותר בפוך. ראייה מן
חמור להרמ"ם וכו"מ. ביאור סברת הכ"מ מקושית הגוב"י.
חילוק בין דבר שנעשה פרש לעור ושערות. תמיה על א"ר
בדין אחשביה. מאכל שנפסל מאכילת כלב חוזר ותקנו. חלב
המכונס בקיבה אי הוה פרשא בעלמא. במחלוקת מה הפירוש
פרשא בעלמא. ל"ע כל שהוא פרש יצא מכלל מאכל. היתר
דמי רגלי חמור לשתות אינו דומה לפרש. עוד השליא הבא
בפניו של חמור מותר. למה לא הוזכר בש"ע דין דהולקת גר
אחד בתוכה.

ח — דף ט' ע"ב

בשינוי כתב סת"ם בין אשכנזי והא"י הקדוש והכ"י וכתב
וועלש. בחידוש לחלק בין ס"ת לתפילין ומזוזות ותמיה
לה. שאין להשתמש בלשון קודש לחלו. תמיה האין שינו
כתב עברית לאשורית ובאיזה כתב נתנו הלוחות והתורה.

כא — דף י"ט ע"ב

ברכת התורה אי הוה ברכת הקריאה או ברכת השבת.

כב — דף י"ט ע"ב

העולה לסיום התורה אי אומר חזק עם הציבור.

כג — דף י"ט ע"ב

טעה בקריאה במענה ובכו"ה מתי מחזירין אותו. מענה קדמונים לומר הוא רחום אחר קרה"ת מ"ט. ביאור מס' סופרים דמדלג באמצע עשרה פסוקים חזר ואם קרא עשרה פסוקים ואח"כ טעה אינו חזר. צ"ע להמג"א שכתב עשרה פסוקים לא דוקא.

כד — דף כ' ע"ב

שקית נייד שהניח בו חידושי תורה אי מותר לזרקו באשפה. קונטרסים שנדפסו עליהם דברי תורה.

כה — דף כ' ע"ב

בתואר צורבא מדרבנן מה הוא. מתי זמן סעודת צורבא מדרבנן. ישוב לקושי השכ"י על גמרא ב"מ. צ"מ אי הוא בכלל תיח. אי יש דין ת"ח בזמן הזה לענין להפך בזכותו.

כו — דף כ"א ע"ב

האוכל אוכלין ואחריהן פת דבא בכסנין כדי שביעה אי בעי נטילת ידיים.

כז — דף כ"ב ע"א

בירך מעין שלש על הפת אי יצא בדיעבד. משבע בהמ"ז וג' ברכות אי הוה מה"ת. עד שלא נכנסו לארץ היו מברכין ברכה אחת הון את הכל.

כח — דף כ"ב ע"ב

מי שנטל ידיו לאחר השקיעה שלש סעודות, אי מותר לצרפו למעין עשרה לבהמ"ז. חילק בין אכל מאכל איסור לאכל בזמן איסור.

כט — דף כ"ג ע"א

טעם למה אומרים בקדושה ובטהרה בברכה מעין שלש. חילפי גירסאות ונוסחאות בברכה זו. במחלוקת הב"י והב"ח בה. דעת הרמב"ם בה. ביאור משנה כלים עשר קדושות הן, ובקושי האחרונים דלפי הגאונים לא הוי אלא תשע.

ל — דף כ"ד ע"א

מי שנפל עליו שחדין (האלד אפ) וניצל אי מברך ברכת הגומל. תמיה לח"א בבא"ה בסימן רי"ח. במחלוקת ד' צדיכים להודות אי דוקא הוא.

לא — דף כ"ד ע"ב

עוד בהג"ל, בדברי יד המלך התמהוים. ברכת הגומל הוא על ספק, ואפילו שלא קרה לו נס. שוחדי זמנינו גרועים משוחדי לילה דזמן הריב"ש.

לב — דף כ"ח ע"א

ישוב להזהגים כפסק הש"ע דהפלת מטה עד צה"כ. קי"ל עד צה"כ יממא הוא, פסחים דף ב'. ביאור היכא דראו בעלי ש"ע להפוסקים הברייעו ולא טויתיהו אין כח ביד אחרונים לחלוק עליהם. ביאור דברי שו"ת מהרי"ק ורמ"א ח"מ סימן כ"ה. דברי הש"ע אין לשנות מהם שום דבר וכתורת משנה.

לג — דף כ"ו ע"ב

ברכת המפיל אי בעי לברך בעמידה

לד — דף כ"ו ע"ב

הגז שכבה בשבת אי מותר להעכיר המאכל כל זמן שהוא חם על תנור אחר. בדין שהיה והטמנה. בדברי מין החזו"א דשח לא הוי כנו"ק. בדברי רש"י בגוהלים קטומים, הטעם שלא יוסיף, ובקושי המאדי על רש"י לאחד שנקטמו אי מקרי מוסיף הכל. אי שייך באש תמיד שלא נשתנה גזירה דשמא יחתה.

לה — דף כ"ח ע"א

אשה ששכחה להחליק נרות בליל ב' של יו"ט, מהו להוסיף גר כל ימיה. אי יש לחלק בין ב' נרות או יותר לענין הוספה. אסור להחליק נרות ביו"ט ביום. ביאור הטעם של הוספה זו.

לו — דף כ"ח ע"ב

נשים חייבות בקידוש היום ד"ת, משום דישנו בשמירה, ובתוס' שם דאיפכא ליכא למימר. מחלוקת הראשונים אי שמר הוי לאו או בא על תוספת שבת. עבד שמחויב במצות הוא משאת האדון או חייב עצמי. קידוש היום בא על עיקר שבת או על תוספת שבת. מצות חינוך על האב או על הקטן. ישוב דברי וית רענן שהקשה מאמתך. שביתת בהמה אי שייך ביו"ט. קטן העושה ע"ד אביו או ע"ד אחר. ישוב לקושי מהרמ"ש למה צותה תורה על בנו קטן.

לז — דף ל' ע"א

אשה שהחליקה נרות וצוה למים, אי מותרת לשתות קודם קידוש. ביאור ירושלמי ר' יודן נשיא סוה וצוה למים. חילוק בין שתית מים בבוקר קודם התפלה לליל שבת. לשתות מים קודם הבדלה. המברכת על הנרות אי יצא ידי קידוש דאורייתא.

לח — דף ל"א ע"א

אשה המדלקת נרות פעם ראשונה, מהו לברך שהחיינו.

לט — דף ל"א ע"ב

נשים אי חייבות בהבדלה, ואי מבדילות לעצמן. ביאור דברי א"ח (ראשון) אשה אינה יכולה להבדיל לעצמה, וטעם לזה. נשים אי מבדילות בתפלה. ביאור מג"א דנשים אינם מתפללות מעריב מצ"ש. ט' באב שחל במצ"ש ואשה מסוכנת, מהו להבדיל וכיצד תעשה.

מ — דף ל"ב ע"ב

הא דאסור לאכול קודם שיתן לבהמתו, אי שייך גם בשבת. שביתת בהמתו אי הוי משום צעב"ח. הרוכב על הבהמה אי יש משום צעב"ח. צעב"ח אסור בשבת כבזול.

מא — דף ל"ג ע"ב

ביאור דברי הא"ח הק' שבמקום סכנה אדם קודם לסכמה, מהו בצע' בעלמא. בדבר תמיה במי שיש לו קיתון של מים לשתות לאחד ושניהם צמאים שיתן לשניהם אף שימותו שניהם.

מב — דף ל"ג ע"ב

איסור לילך לקאנצערטים המכונים דתיים, שמנגנים שם ניגוני ומזמורי חסידים ושירי תורה, האנשים לבד הנשים לבד. השחקנים והמסדרים הם בכלל מחטאי הרבים. גם מחזמ"מ אין היתר לזה.

מפתח ענינים במשנה הלכות — מדור התשובות חלק שביעי ריב

מיו"ט, אי מותר לשמוע אל הטעיף. הגרמה בחול לעשות מלאכה בשבת ויו"ט אי אסור. מעשה שבת אי נאסר לעולם. אי יש מלאכה הנעשה בחבל פיו. לשמוע שמות הקדושים על הטעיף.

נו — דף מ"א ע"ב

חלה הלב ר"ל, אי מותר להוציא עמו ניטראליצערין. שבות דרבנן ע"י ישראל חמור ממלאכה גמורה ע"י עכו"ם. שבות הנעשה בשינוי וכלא"י קיל מאמירה לעכו"ם. שבות דשבות במשאצ"ג, ובמקום מצוה. מקום שאין ניד מצוי לנקיות כיצד יעשה.

נז — דף מ"ב ע"א

מהו לצאת במשקפים שחורות בשבת לאשה שהשמש מזיק לעיניה. חילוק בין משקפים שיש להם ידית מאוזן לאוזן לאין לו.

נח — דף מ"ב ע"ב

אמכולנס שהנגיג שלו חפשי ורוצה בשכרו מיד, אי שיכתוב לו פתק על החוב, איהו מהן עדיף. מתי אומרים לו לאדם חטא כדי שיזכה חברך. דיוחי שבת מוטל על כל ישראל העומדים אצל החולה. הדרוש בשבת בכתב שאינו אשורית, חייב סקילה.

נט — דף מ"ג ע"א

בחידוש ח"א והאומר לעכו"ם בפירות לעשות מלאכה בשבת אסור מדאורייתא. ביאור סוגיא דהיא יטקא דאישתפיך חמימיה. במחלוקת רבינו דבה"ג דה"ף שבות במקום מצוה אי התירו בכ"מ. ביאור דברי המכריע. חילוק בין שבות שיש בו מעשה לאין בו מעשה. ראייה להבה"ג וצ"ע להמכריע. כתב בכתב עכו"ם, אי אסור מדאורייתא. תמיה בק"נ דאישתמיטתיה תוס' עירובין. שבות דרבנן ע"י ישראל חמור ממלאכה גמורה ע"י עכו"ם. חידוש דחולה שאב"ס מעולם לא אסרו אמירה לעכו"ם, לעשות לו צרכיו.

ס — דף מ"ו ע"א

אי יש דין רה"ר בעירות גדולות בזה"ז. מקום שאסור להלך בו מפני צו המלך אי מקרי רה"ר אף שאין מהלכין בו. דין ס' רבוא דדין מפולש בדה"ר. בדברי הרשב"א בעבודה"ק, שטרטיא ופליטיא גדולה לעולם היא רה"ר. בדברי הרא"ש התשב"ץ החז"ם ז"ל שמצוה לתקן עירובין לכל קהל ישראל בכל מקומות מושבותיהם, וזהו הרי זה משובח, ומי שלבו נוקפו לתקן עירובין חיישינן שמא מיטת נזרקה בו. המחמיר בעירובין מקיל בחילול שבת של רבים מ ישראל גדולים וקטנים, וקולד העם תלוי על צוחריו, והנה בכלל מחטיא את הרבים ע"ש בדבריהם הקדושים.

סא — דף מ"ט ע"א

עוד בהנ"ל, דברי מרן החו"א ז"ל דאין לו רה"ר בזה"ז בכל העולם

סב — דף מ"ט ע"ב

עוד בדין רה"ר בברוקלין וגוא יארק ובדברי החו"א ז"ל.

סג — דף נ' ע"א

ישוב לקושיית האב"ג והמנח"א במוציא מת לקוברו, למה הו"ל משאצ"ג כיון דיש צורך לקברו וכתבו דלית נגר לפרקוני'. אי איכא מצות קבורה בשבת. מצות קבורה היא הכנסה לקבר ולא הוצאה, שאינו אלא הכשר מצוה. המציא

סז — דף ל"ד ע"ב

מה שנהגין בכמה ישיבות ובתי חינוך חרדים לעשות משחקים (פלעי בלע"ז), ומלבישין תינוק במלבושי נקבה וכן להיפוך, אסור לעשות כן אפילו בקטנים.

סח — דף ל"ה ע"א

האוכל בשר חי אי מקרי שלא כדרך אכילתו, ישוב לדברי הדו"מ. ביאור דשעירי הרגלים נאכלים חי. הורגל לאכול בשר חי מקרי כד"א. ומתי אמרינן בטלה דעתו אצל כ"א.

סח — דף ל"ה ע"ב

איסור טלטול מוקצה בגופו, ובדברי החו"א ז"ל שדחה להמ"ב, ראייה למ"ב מרמב"ן ורש"י. בדברי ירושלמי דבאצילי דידו לא מקרי מלא"י.

סז — דף ל"ו ע"א

אי נשים מותרות לסוך בתשם בשבת משום מליד ריח. ובמחלוקת תחכ"צ הט"ז.

סז — דף ל"ו ע"ב

אי מותר לפתוח בקבוק של סודה המכוסה בכיסוי של טס שצריך לקרעו. שובר תבית אי בכל ענין שרי או דוקא במוסתקי. חידוש דמקלקל אינו מתכוין לעצם הפעולה לכ"ע מותר. בענין מקלקל בסתירה. אי יש בזה לחוש משום מכה בפטיש. ראייה מדברי המרדכי מסתידת פי התנור ומפ"י הבגדי ישע שם.

סח — דף ל"ז ע"ב

אי מותר לזלף סם בשבת על זבובים שמצערם. וכן להעמיד סם לעכברים. איסור נטילת נשמה ע"י גרמא.

סח — דף ל"ח ע"א

אי מותר להכניס שרוך בעל בשבת, ואי יש חילוק בין נעל ישן לחדש. אי יש תקן על הנעל או על השרוך. במשנה מלים סביל שנפסקה אחת מאזניו. גמרא סוטה אשה חדשה מי שחדשה היא לו.

נ — דף ל"ח ע"ב

לנסוע באוטובוס מיד במוצש"ק שיצא לפני הזמן מהתחנה. איסור של מעשה שבת מה הוא.

נא — דף ל"ט ע"א

מלאכת שבת שעתידיה להעשות ממילא בשתי שעות והקדים ועשאה בשעה אחת אי חייב. המגיס בתבשיל שנתבשל כל צרכו אי חייב מדאורייתא. מגיס לאחר שנעקר מן האור. משכ"כ הריטב"א שבעות י"ז, והיה ישראל בשר ע"ג גחלים.

נב — דף ל"ט ע"ב

מי שכבר התמלל אי מותר לדבר בחזרת הש"ץ. ואי מותר בלימוד תורה. ביאור דהמרדכי"ל לא היה מדבר עד לאחר הא"ל הקדוש.

נג — דף מ' ע"ב

מי שעבר על לפני עור הבעל עבירה עשה תשובה אי נתכפר גם לו.

נד — דף מ' ע"ב

אי מותר לפתוח ברו של מים חמים בע"ש המים נזלים בכל השבת. חידוש דיש כאן משום הטמנה, דמים עוברים דרך סילונות.

נה — דף מ"א ע"א

מי שזכין טעפרעקארדער עי"ט והקליט תפלת הש"ץ

אם צריך לעשות אש אחר אי מקרי אפשר על אש אחר.
בש"מ דמין מלאכה שעיקרה לצורך אוכל נפש מותר לעשותו
שלא לצורך אוכל"ב.

עו — דף נ"ט ע"ב

אי מותר להוציא מפתחות הבית ביו"ט, ומה שנהגו להקל
בכל הצאות ביו"ט. מפתחות שאינן לצורך יו"ט אסור
להוציאן.

עז — דף נ"ט ע"ב

אי יש כח לחכמים להוסיף על התורה. ואי כח חכמים עדיף
מכח נביאים.

עח — דף ס' ע"א

אם יש חיוב לשנות יין בכל יום בחוה"מ. בחיוב שמחה הוא
ובניו וב"ב סנה"מ. ביאור דברי הרמב"ם דאף דאין קרבן
בה"ו, איכא שמחה בבשר או ביון. ביאור דברי הרע"ב
דאם רצה מתענה ביו"ט.

עט — דף ס' ע"ב

מחנה קיץ אי מותר לבתולות לעשות אריגה וסריגה מ"ח אב
עד ט"ב. תמיה למה שאין מלמדין לבתולות כל המצות
השייכות בהם. אי יש מצוה ללמד אומנות לבתולות.

פ — דף ס"א ע"א

ברך על כוס, וקודם ששתה נזכר שמתענה, כיצד יעשה
להנצל מברכה לבטלה. חילוק בין תענית נדבה לחובה.
ואוכל חצי שיעור ודעתו להשלים. חילוק בין מאכל של היתר
בזמן איסור למאכל איסור, ופלא על דעת.

פא — דף ס"א ע"ב

למה אין מברכין ברכת המצוה בפרשת וזכור.

פב — דף ס"ב ע"א

מותר ליקח כדור ערב יו"כ שישביעוהו כל היום. אי מותר
להערים ולהפקיע עצמו מידי מצות.

פג — דף ס"ב ע"ב

בסוגיא דמי שאחזו בולמוס מאכילין אותו אפילו דברים
טמאים. בתמיהת נובי"ד דאין יו"כ חל על טמא, ישוב לדברי
מזן הבייש בה. מי שאחזו בולמוס, כל זמן שלא יאירו
עיניו ליכא איסור באכילתו אלא כח"ש. חילוק בין שיעור
טמאה שהוא כזית ויו"כ בכותבת. חילוק בין חרש ושוטה,
ובין קטן לענין עונשין. חילוק בין אין איסור חע"א למושבע
עומד. יו"כ אי היה איסור מוסיף, ואי חל איסור בבילה
איסור בבילה נמשך מאיסור שאינו ובוח.

פד — דף ס"ד ע"ב

מי שעומד בליל ג' דחנוסה ואין לו רק ב' נרות, אי שייך בה
הידור וידליק שנים, או לא ידליק רק אחת כעיקר מצוה.
חילוק בין הידור שהוא בגוף המצוה ובין שהוא מחוץ למצוה.
ביאור הא דמנחות מ"ה דכמה דאפשר להדורי מהדירין.

פה — דף ס"ה ע"א

בדברי הרמב"ם דאב מזליק לכל הבית אפילו למהדירין מן
המהדירין. חילוק בין הידור דחנוסה למצות מילה מחלוקת
הגר"ז והגר"א ש"ך בה. אי שייך חנינו להידור מצוה,
וישוב לקר' המג"א. להרמב"ם שאין חחרין על ציצין שאין
מעכבין אי משום חובל בחבירו, או משום דקטן לאו בר
הידור הוא. אסור לחתוך עור הפריעה משום חובל. להבנים
עצמו בספק סכנה שלא יעבור עבידה.

עכ"ם לקברו ליכא מצוה. פלא דקושתם כבר מפורשת
בראשונים.

פז — דף נ"א ע"א

אי צריכים למבדק ספרים מפרודי חמץ, והאיך בודקים
אותם. פירודין אי בטלי ממילא. חילוק בין פרודי בצק לשאר
פירודין. פי' הגמרא חישינן שמא ימצא גלוסקא יפה שהיא
פחות מכזית. חידוש דפרודי הבית דבטלי ממילא היינו לאחר
הבדיקה דוקא. ישוב להחזיר"א דחייב לבדוק ספרים חמשה
טעמים לבדיקה זו. מכירת ספרים בחמץ אי מהני.

פח — דף נ"ב ע"א

תענית בכורים כשחל ע"פ להיות בשבת, והנהגים לעשות
סיום מתי יעשו.

פז — דף נ"ב ע"ב

ביטול חמץ בשבת אי יש בו איסור משום מפקיר בשבת, או
נכון יותר לבטל ע"ש. הפקר חמץ אינו כשאר הפקר ומותר
לכתחילה בשבת ואין לבטל ע"ש.

פז — דף נ"ב ע"א

למה לא תקטן יין בשחיטת קרבן פסח דאין שמחה אלא בבין.
טעם לד' כסות ולכוס של אליהו.

פח — דף נ"ד ע"א

לישב מנהג העולם שלוקחים חסא למרור קודם שנטעם בו
מרירות. פי' הגמרא שלקות במלתייהו קיימי. ביטול מצה
דבטל טעמא, חלוק בין ברכה למצוה. טעם דבלע מצה יצא
בלע מרור לא יצא. ביאור דברי רשב"ם ומחלוקת הראשונים
אי בעי טעם מר.

פח — דף נ"ה ע"ב

אמירת הלל ליל פסח אי היה דאורייתא, וביאור דברי רש"י
שפי' שעונים עליו דברים הרבה שגומרים את ההלל ואומרים
הגדה. ישוב לרבינו זכ"ה מהשגת הרמב"ם. אי מברכין על
הלל ליל פסח. בזמן הבית לא היו מחלקין וההלל באמצע
הסעודה.

ע — דף נ"ו ע"א

אי יש להקל בשבועות בין אכילת בשר וחלב. והאכל ערב
שבועות לעת ערב אי יש להקל גם בה.

עא — דף נ"ו ע"ב

אסור לרכוב על אופנים (ביסיקעל בלע"ז) ביו"ט אפילו
לתפלה.

עב — דף נ"ז ע"א

טעה במוסף דג' דחוה"מ סוכות ואמר וביום השני, אי צריך
לחזור ולהתפלל.

עג — דף נ"ז ע"ב

ישוב לדברי המ"ב דבאמר בחוה"מ מה שאינו מעניני דיומא
אינו חוזר ומתפלל.

עד — דף נ"ז ע"ב

זוג תבא לבית אביו או חותנו ליו"ט, אי צריך לעשות עירוב
תבשילין. חילוק אי ישנים בביתם או לא. ביאור בא"ז דעת
חיוב על כל אחד ואחד. מי שלא עירב אי מותר לו להחליק
נר שבת, ואי מותר לבשל לאחדים שערבו.

עה — דף נ"ח ע"ב

אי מותר להוריד הגז ביו"ט שלא ישרף המאכל. מלאכת יו"ט
דחיה או תורתה. תמי' הפ"י דביו"ט לכ"ע משאכל"ג אסור.

זורה דעה

- צו — דף ע"ג ע"א
כל ישראל הם בחזקת כשרות וראוים לקראתם צדיק. וראה ממג"א, וכן נכון שיחזיקו לחבירו לצדיק שנתם לאחר לחיים.
- צח — דף ע"ג ע"ב
בהמת עכרים ששחטה ישראל אי מותרת באכילה. ביאור יש"ש הובא בש"ך דאע"פ ששחטה ישראל אסורה באכילה. תמיה לדבריו ממשנה מפורשת. מפרסת בבהמת עכרים אי מותרת. שחיטה בלא כוונה בבהמת עכרים. במחלוקת הפוסקים להרמב"ם שחיטת עכרים אי הוה גבילה מדאורייתא או מוציא מירי אבמה"ח. היפוך כוונה פוסל בשחיטה. מפרסת מציל דמותה. ישוב לדברי היש"ש.
- צט — דף ע"ד ע"ב
על מה סומכין להשליך בני מעים של עופות בלי בדיקה. אימתי נקרא ריעותא. אי יש ענין לבדוק אחר שאר טריפות להמחמיר עכ"פ. היאס האיסור לא יחברד לעולם לגמרי אי צריך בדיקה לברר כל מה דאפשר. כל שאין נמצא טריפה אחד מעודה לא מקרי מצוי.
- ק — דף ע"ו ע"ב
אי הולכין בב"נ בתר רוב. איך אנו נהנין מן הכרמים של עכרים למ"ד דאין הולכין בב"נ בתר רוב. חילוק בין מצות שלו וב"נ למצות ישראל. נתערב דבר איסור אצל נכרי אי מותר ישראל לקנותו. קרקע אי בטלה ביאור דברי הר"ש פ"ב רמכשידין מצא תינוק מושלך. האיך מקבלים גרים בה"ז. עכרים המכשיל את ישראל חייב מיתה.
- קא — דף ע"ח ע"א
מריטת עופות ע"י מים קרים או חמים. כיצד מריחין הבשר בזמן שהקוד גדול. הדיח במים קרים ביותר אם מגיע להיחם שנית בפורשים.
- קב — דף ע"ח ע"ב
מריטת עופות ע"י חמרים חמיים. במחלוקת הרשב"א והרא"ה בפעולת המלח להוציא גרים.
- קג — דף ע"ט ע"א
כשהיתר לא בא ממילא אי הוי דשיל"מ. בדברי היש"ש והש"ך. פירות מע"ש שנתערבו מתי בטליו. למה נדר הוי דשיל"מ ולא תרומה.
- קד — דף פ' ע"א
אי שפיר רמי להחמיר שלא לאכול דבר שנתבטל בששים. במחלוקת אי האיסור נתופך להיות היתר או דהתורה התירה לאיסור. דין דאורייתא רבים הוא ממצות דיני העדה ולא שמשנה ומציאות.
- קה — דף פ' ע"ב
תמיה על הבני"ש שכתב רבזמן זה ליכא רוב בהמות כשרות, דאריכ איך שותין חלב וסומכין אשאר טריפות.
- קו — דף פ"א ע"א
ישוב לדברי הגה"ק כק"ו ר' עמרם חסידא ז"ל דעמון ומחב בטלו בשאר האומות מקושיית ח"א דאדם באדם לא בטיל. עכרים לא מקרי אדם. והנה לא אסרה אלא שם עמון ומחב

- פו — דף פ"ו ע"א
מי שנטע במכונת בחנוכה כיצד ידליק נר תנוכה. טעם שאין מדליקין בספינה.
- פז — דף פ"ו ע"ב
העלך לבית חבירו והדליק נרות תנוכה, חייב לחזור ולהדליק בביתו. בדין אכסטי שאין מדליקין עליו בביתו, ובין האוכל אצל אביו, ומי שיש לו חדר מיוחד, ואם חדר הדליק אי חייב להחזיר לו הפירות.
- פח — דף פ"ו ע"א
טעם שמכין בצדקה בחנוכה.
- פט — דף פ"ו ע"א
שכח לבדק בתחלת ההדלקה אי יסרך כל זמן שהנרות דולקין. חילוק בין תפילין לנ"ח ובין שחיטה ולולב. נוסד קדם שהדליק כל הנרות מהו. חידוש דאם הדליק בלא ברכה יכבה הנרות ויחזור וידליק בברכה. בדברי הש"ך יור"ד שאם שחט ולא בירך אינו חוזר ומכרך.
- צ — דף פ"ח ע"א
בסתירת רבי המזרח שפסק דקטן מדליק נר תנוכה ואינו קורא את המגילה. חינוך אי שייך בדבר שהוא משום הידור, נראה לחדש דחינוך שהוא להזהר המצוה ליכא בקטנים אבל הידור לקיים המצוה קטן גמי חייב, חילוק בין הידור בגוף המצוה לחוץ מן המצוה (ועי' לעיל סימן פ"ה). קטן יש לו מחשבה ניכרת מתוך מעשיו.
- צא — דף פ"ח ע"ב
איה הפטורה קורין לפקודי שהוא הפסקה. טועים העולם שאנו המתפללים נוסח ספרד או נוסח האר"י קורין והפטורות בספרדים, זה טעות דאנן בני אשכנז אנו ונמשכים אחר מנהגי אשכנז, ולעולם אומרים והפטורה שסומן לבני אשכנז.
- צב — דף פ"ט ע"א
פורים אי מותר לאכול קדם משלוח מנות. עיקר סעודת פורים יוצא בפת שחירות, וסעודת הערב לא הוי אלא תוספת שמחה. מצוה להקדים סעודת פורים ולאכלה קדם משלוח מנות. כמה שיעור שילוח מנות. משלוח מנות קדם או מנות לאכיתים קדם.
- צג — דף ע' ע"ב
עוד לה"ל, יוצאין בסעודת פורים עם ארוחת בוקר. במחלוקת א"ר וט"ו ומג"א אי יש חיוב פת בפורים. משנה ושמה בפורים הוא שלא ישב בתענית, ודבוי סעודה הוא דרבנן. אשה שאירע לה ליל טבילה בפורים לא תאכל בשר.
- צד — דף ע"א ע"א
תלמיד אי חייב לשלוח מנות לרבו. מורא רבו עד כמה. ראה ברוחה מגמרא דתלמיד נקרא רעוה, ושלא על הסודות שנתמקו בהו. שילוח מנות אי בעי ע"י שליח דוקא.
- צה — דף ע"א ע"ב
השולח מנות קדם פורים יכול להתנות שלא יקנהו עד לעורים ויוצא בו.
- צו — דף ע"ב ע"א
אשה שאירע לה ליל טבילה בפורים אסורה לאכול בשר. עיקר שומחה לנשים בבגדים נאים בה"ז. משנה ושמה באששים אי בעי בשר דוקא.

קמז — דף צ' ע"ב

אסור לשבח עו"כ ומעשיו, אי שייך דין זה בה"ז. ביאור דר"א: ראה נכרית טה. יש חכמה בעכו"ם תאמין. כל עכו"ם שאינו שומר ז' מצוות שלהם חייב מיתה מד"ת. ב"ד של ישראל אי יש להם כח על ב"נ. עכו"ם נעשה דין מעצמו על תבירו. עדים התראה בעכו"ם.

קיז — דף צ"א ע"ב

במנהג ישראל שלא ללמד ביום אידם.

קיח — דף צ"ב ע"א

אי מותר לאכול במסיבה של עכו"ם מאכלי היתר. במקום דחיישינן משום איהב מהו לאכול. ביאור דברי הרמב"ם דאסרו לשתות עמם אפילו במקום שאין לחוש משום יי"ג. גוי העושה חופה לבנו אסור לישראל לאכול שם אפילו משלו. כל האוכל עם העכו"ם על השלחן כאילו עובד ע"ז וכו' ע"ש.

קיט — דף צ"ג ע"א

גמ"ח על יד ישיבה אי מותר ליקח עבור הוצאות מכל הלוואה. בדין רבית בהקדש וצדקה. בדברי הירושלמי לזין ברבית לצורך סעודת מצוה. מעות גמ"ח אי מקרי מעות עניים. אי נידון דידן מקרי רבית.

קכ — דף צ"ג ע"ב

ראובן שלוח משמעות מאה לירות (פאונד שטערלינג) בתנאי שיוכל לתבעו או לירות או דאלארים ונתייקר השער של הדאלארים. מטבע של מדינה שלא במקומה לעולם נקראת פירות. בדברי הסה"ת וגד"ת שער מ"ו ובש"ת ב"א.

קכא — דף צ"ה ע"א

אין להעלים הפיאות, או הציצית, ואין להתבייש במצות ה' שנצטוונו עליהן, וצריכין להיות מצוינים בין העמים ומובדלים מהם.

קכב — דף צ"ה ע"א

שיעור אורך הפיאות כמה הוא, ואיה מקום התחלתן בראש. אי מותר לסרוק הפאות. מספרים כעין תער בפאות אי אסור. וביאור דברי הרמב"ם בה.

קכג — דף צ"ו ע"א

אי יש לסמוך על הרופאים בעיכוב וסת, או לשנות הוסת. ע"י כדורים. אשה שנסתלקה וסתה במצבא.

קכד — דף צ"ו ע"ב

הרואה מחמת תשמיש ואמרת שיש לה מכה במה קובעין זה.

קכה — דף צ"ו ע"ב

רופא שעשה בדיקת פנים באשה אי צריכה ספירת ז"ג סתירה בגוב"י אי יש פה"ק בלא דם. ביאור דברי החורד בה. אשה שהרגישה פתח"ק ולא מצאה כלום. האחרונים חלקו אנוכ"י, ואולי כל שלא פתח מבחוץ אלא הכניס לבדיקה גם הנוכ"י מודה.

קכו — דף צ"ז ע"ב

אימתי מתחילין תכלי לידה לאסור על בעלה.

קכז — דף צ"ח ע"א

המקבל מעות לקנות לעצמו כרטיס אי חייב לעשר המעות.

קכח — דף צ"ח ע"א

ראתה מחמת תשמיש שנתגרשה משני אנשים ונשאת לשלישי וראתה ב' פעמים, אי מותרין לדור כן בלי תשמיש לעולם.

ולא העצם. דעת הראב"ד והמנהיג דעכו"ם אין נוטלין מהם לידים ולא אדם הם. ביטול ברוב בסנהדרין ע"פ דעת הגדרכי ואומר לשליחו צא וקדש לי אשה ומת השליח. אי שייך גרות בעמלקים.

קז — דף פ"ב ע"א

אין לוקחין בשור אלא מאדם כשר מוחזק בכשרות, השחט לעצמו ומוכר לאחרים. בסתירת הרמב"ם מכמה מקומות בה. דברי הגרש"ז הלכות שחיטה בקנט"א.

קח — דף פ"ג ע"א

בחשוד אי אמרינן רוב מצוין אצל שחיטה מומחין הם כמה טעמים לדמאש"מ.

קט — דף פ"ג ע"ב

סתם ישראל אי הוה בחזקת כשרות

קי — דף פ"ג ע"ב

כלי פלאסטיק אי צריכין טבילה.

קיא — דף פ"ג ע"ב

כוסות וחבניות של נייר אלומיניום, שמשתמשין בהם פעם אחת, אי צריכין טבילה. ביאור דברי הרמב"ם מה הוא הצקרא כלי. כוסות של נייר אי הוי כוס לענין קידוש. קערת נייר שמחופה בנייד כסף אי צריך טבילה, וביאור דברי הרמב"ם פ"ה ה"ז דכלים. חילוק בין מה שהוא כלי בעצם למה שצריך לעשותו כלי במחשבה. קרן שמשתמש ומשליכה לא וחי כלי.

קיב — דף פ"ד ע"ב

כלי אלומיניום חדשים שסכים אותם בשומן חזיר בעשייתן, אי צריכין ובשר קודם השתמשן. איסור שצורף בשעת עשיה נעשה היתר. נבילה שאינה ראויה לגר ושלכדה"ג. הם שני ענינים נפרדים והחילוק ביניהם. דבר שדרכו לעולם לבטל אי בטל. סיבת הכלי דבר מיעוט הוא ואינו אוסר.

קיד — דף פ"ד ע"א

אי מותר לקנות מעכו"ם מאכל שביטל בו איסור. סתירת הרמ"א מסימן ק"ח לסימן קכ"ב, בקוה דבר שנתבשל בכלי נכרי. בתשו' מהר"ם מלובלין לשכור הליבת צאן ספק טריפה מעכו"ם. בתשו' הרב"ז שאסור לקנות מעכו"ם דבר שנתבטל בס' ובסתירת דבריו וישוב לדבריו. גברי שהוסיף על תערובת ישראל ותבוכין להנאתו. חילוק בין נתערב במקרה ובין בתמידות. חילוק לוקח ישראל אם מתכוין על האיסור או על ההיתר. אי מותר לישראל להיות משגיח בקאמפאני עכו"ם שמבטלים איסורים בששים ומוכרים לישראל.

קיר — דף פ"ה ע"ב

אי יכול אדם למחות לצלם שלא יעשו ממנו צילום. אי יש איסור לעשות צילום (פיקטשור בלע"ז).

קסז — דף פ"ה ע"ב

אי מותר לחייט לתפור בגדי נשים כלתי צנועים. ביאור דעת הש"ך דבישראל מומר אינו חייב להפרישו מאיסורא. דבר חדש דעושין אינו ענין של אפרושי מאיסורא. העושה מעשה עבירה אי חייב להצילו בנפשו. מהו הפירוש מכין אותו עד שתצא נפשו. בדברי הרא"ש דנשים ליתנהו בכלל ערבות. היכא דאיכא למתלי באיסור והיתר אי שייך לפנ"ע. איסור דרבנן אי מצוה להפרישו.

מפתח ענינים במשנה הלכות — מדור התשובות חלק שביעי ריד

קב — דף ק"ו ע"ב

היו כמה מיני מאכלים בקערה, ואשתו אכלה מאחד, אי נאסרו כולם לבעלה. שירי מאכל שהורק מכלי לכלי מותרין לבעלה. ליקח מקערה אחת זה חתיכה שלימה זה חתיכה שלימה. שירי מאכל מקרי אפילו מה שלא אכלה מהם רק שהיו בקערה שלה בשעת אכילה.

קבא — דף ק"ז ע"א

מה שהתיר הט"ז לאכול לשניהם מפת אחת, אי יש חילוק בין פת גדול לפת קטן. כלי קטן שנעשה לשתיית אחד אי מותרין שניהם לשתות ממנו בשני כלים. אכלו בני בית כלו מקערה אחת אי נאסרו השיריים.

קבב — דף ק"ח ע"א

לישב בספסל אחד איש ואשתו במכוונה.

קבג — דף ק"ח ע"א

איסור לילך לטיול עם אשתו נדה.

קבד — דף ק"ח ע"ב

עוד בענין לישב על ספסל אחד ובדברי התה"ד.

קבה — דף ק"ח ע"ב

בישול עכ"ם בפירות. ובפאועלא (דושעם בלע"ז).

קבו — דף ק"ח ע"ב

אשה הנוסעת לארץ ישראל מטרה"ב וקדמו לה ז"נ כחצי יום שאבדה אי צריכין להמתין עד שיהיו ז' שלמים.

קבז — דף ק"ט ע"א

מקה שיש לו ג' בורות מי גשמים להשקה שנים מן הצד ואחד תחת המקוה, כפי מנהג הנה"ק רש"ב אדמו"ר מליובאוויטש זצ"ל, אי יש לאסור משום קטפורס לדעת הנה"ק אדמו"ר מרן בד"ח זצ"ל. עירוב מקואות צריך שהמים יתערבו במקומם הטבעי בהשקט ולא בהיותם זוחלין. אריכות גדולה בדברי הפוסקים, ובפ"י הים של שלמה שעמד על י"ב בקר, ונקב כמוציא רמון. בדין דקטפורס אי מתערבין המים. השקה מטעם זריעה או ביטול.

קבח — דף ק"א ע"ב

מקה שמימיו נשתנו מחמת רבוי הטבילות, אי הוי שינוי מראה. ביאור רחובות איוה שינוי מראה פוסל, ומדאורייתא או דרבנן. שינוי מראה מחמת שריית סימנים או מחמת עשן, אי פוסל במעיין ומקה. שינוי מראה מחמת עצמן מה הוא. ותמיה בדברי חיבור לטארה ועוד שלא הביאו דברי הבעה"ג.

קבט — דף ק"א ע"ב

בדין שיעור מ"ס ושאר שיעורין שנתקטנו. מה פעל תרמב"ם במדידתו בדורו. בקושיית הח"ס לצ"ח מדוע לא נשתנו השיעורין מזמן תרמב"ם עד היום. בזמן הש"ס כבר נתמעטו התפסים והחטים והפירות. ישוב דברי זכ"ח מקושיית הח"ס. בשיעור האגודל. תורו ב"ד אית קטן שהוא כשיעור.

קב — דף ק"א ע"ב

בענין שיעור אגודל בינוני כמה הוא, וביאור שיעורין הלכה למ"מ. ביאור הא דאובל חלב בזה"ז יתוב לו שיעור שמא יבא ב"ד אחד וירבה בשיעורין. ובדברי רש"י יומא שיעורי עושנין.

חילוק בין קיים מצות פ"ו או לא קיים. ראתה ג"פ מחמת תשמיש ונתעברה אי מתרת לבעלה כל זמן עיבורה. פסקה וסתה לגמרי אי מתרת לבעלה. עוסקת ברשאות מותר להשתוחא. אי מותר להתיוחד עמה בשעת נדחה.

קכט — דף צ"ח ע"ב

לשנות הוסת ע"י כדורים (פילען בלע"ז).

קל — דף צ"ח ע"ב

אשה שלא יכולה להתעבר רק אם תטבול יום אחד קודם תשלום ימי ספירתה.

קלא — דף ק' ע"א

היתצא לדרך שחייב לפקד את אשתו, כמה השיעור לה, יום או יומים או חדש ימים, תמיה להגריעב"ץ בזה. טעם לפקידה זו. אי פקידה זו היא לבד מעונתה. אי סגי בדברים בעלמא. הבא מן הדרך אי יש מצוה לפקד.

קלב — דף ק' ע"ב

כיצד לטנוג בבדיקות ביום וסת. שכתה ולא בדקה מזו. אי צריכה מוך דחוק כל העונה. הטילה מי רגלים אי חיישינן שמא ארגשה. ביאר גמרא גיטין כ"ח שמא מת לא חיישינן שמא ימות חיישינן.

קלג — דף ק"ב ע"א

אשה שהראתה מראה לחכם וראתה עוד מראה כזו אי צריכה להראות בכל פעם לחכם. ראייה מילתא רביתו דר"ג ומאסתר וישוב לקושיית מהרש"א שם. ראייה מדברי מהרש"א וסד"ט ועוד אחרונים, הצריכה להראות בכל פעם. תמיה בדברי פתחי נדה בזה.

קלד — דף ק"ג ע"א

אי מותר לפסוק הלכות נדה על הטעלעפאן. אי מותר לפסוק הלכות בכלל על הטעלעפאן.

קלה — דף ק"ג ע"ב

מבאר דשאלת נשים מצוה על הנשים לשאול ולא ע"י שליח וכ"ש לא ע"י בעלה, ושאלין לאנשים להתערב כלל ולראות עדי ראייה ובפרט אברכים, שמביא לידי תהורר וגם ח"ו שלא יתגנו על בעליהן כשיראו להם דברים מאוסים חמת מלא דם, טומאתה בשוליה. וכן מבואר בשב"י ז"ל. ישוב לקושיית מהר"א ברוך. ופלא על חמנות הרע שהעשה פה שהבעל נעשה שואל בשאלת נשים.

קלו — דף ק"ד ע"ב

אשה שרואה פעמים ביום ופעמים בלילה מתי קובעה וסת.

קלז — דף ק"ח ע"א

אשה שהוכר עיבורה קודם ג' חדשים אי יש לה דין מסולקת מדמים. ביאור בעי דר' ירמיה וקושיית הגרע"א הריטב"א נדה ט' ע"א, וכן מבואר ברשב"א בתוה"ב ובטור דבאי דוקא ג' חדשים.

קלח — דף ק"ו ע"א

מצא דם בצד עד הבדיקה אי יש להקל.

קלט — דף ק"ו ע"א

בחז' הית רענן דאין לנו עד הבדוק בזה"ז. למא תולים הדמים בדם מאכולת שממעט אין במצאם בינוני. גזירת תנא הוא משום תומרת דאחרות.

קנא — דף קט"ז ע"ב

היתר נדרים אי מותר בבי"ד שקול, או בעינן ב"ד נטה כמו בדיני ממונות תמיה על הגרע"א. חילוק בין נדר שיש לו פתח לאין לו אלא חרטה. ער"ה מתידין נדרים בעשרה.

קנב — דף קט"ז ע"א

במצות מפני שיבה תקום. אי חכם עמד לדבר עם חבירו אם מותר לישוב. קראו לרבו לתורה ער מתי חייב לעמוד.

קנג — דף קט"ז ע"ב

אם יש מצות מורא אב על אשה. חילוק בין מורא לכיבוד. פטור האשה בכא"א אינו אלא דחיה. מורא הזה בשב ואל תעשה או בקום ועשה.

קנד — דף קי"ז ע"א

אסור להנהיג דרך המתחדשים בעניני חינוך בחדרי תורה. ללמוד ע"י טעיפס וכיוצא בהם. בפירוש היו עניני ראות את מוריד בעי דוקא ללמוד מן המורה. לשם צערא אנרא, וכל המצטער יותר בלימודו יותר מצליח, והלומד תורה מתוך תענוג אינה מתקיימת בידו. אחר יצא לתרבות רעה על שלמד ספרי מינות בקטנותו.

קנה — דף קי"ט ע"א

עד כמה חייב בכבוד חמותו.

קנו — דף קי"ט ע"א

איזה קרוב קודם לצדקה ופרנסה.

קנז — דף קי"ט ע"ב

מי שיש לו קופת צדקה בתוך ביתו ורוצה להלוות לעצמו ממנה אי שפיר רמי. ביאור גמרא עירובין צדקה מותר לשנותה. קופה של צדקה בביתו אי מקרי בא' ליד גובר. כליו של לוקח ברשות מוכר. חילוק בין קופה מוסגרת לפתוחה. חכמת אשה להוסיף פרוטה לצדקה. קפחות מפרוטה אי מקיים מצות צדקה.

קנה — דף קכ"א ע"א

בוא דלא יאכל אדם כל שבעו.

קנפ — דף קכ"א ע"ב

המתחילים ללמוד באיזה ספרי הלכה ילמדו קודם.

קפ — דף קכ"א ע"ב

שחט שאינו רוצה לפסוק כמ"ב אי שחיתתו פסולה. שחט שאינו מאמין ברה"ק בה"ז לצדיקי הדור. ביאור דברי עקביא בן מהללאל שקבל מפי המרובין.

קפא — דף קכ"ב ע"א

אי מותר ליקח פרסים במעות מעשר וחלקם בין והלמידים.

קפב — דף קכ"ב ע"א

איז לסמוך על מתנת בשר ודם.

קפג — דף קכ"ב ע"ב

לפזר ממונו כאשר הוא רצון הבורא.

קפד — דף קכ"ב ע"ב

מי שיש לו מסחר (טשעק קעשינג) להחליף המצאות, אי יש בו משום רבית.

קפה — דף קכ"ג ע"א

אי מותר ליכנס לביה"כ עם טעיפ שיש עליו דברי קדושה.

קפו — דף קכ"ג ע"א

ברכת להבניסו של אברהם אבינו, אי בעי עובר לעשייתו.

קפז — דף קכ"ג ע"ב

אי יש מצוה על האב לעשות וזמיתוך בעצמו ולא הפריעה. מילה ופריעה אי היה ב' מצות כשחיטה וזריקה בקרבן.

קפח — דף קכ"ד ע"א

ביאור פירש"י שבת, אין עושין לה חלוק לכתחילה.

קפט — דף קכ"ד ע"א

ביאור הרמזן הוא ישלח לנו משיחו הולך תמים בזכות חתן למילות דמים, האיך תלוי ביאת המשיח במילה.

קע — דף קכ"ד ע"ב

החותך עוד הפריעה עם עוד הערלה חייב בחול משום חובל, ובשבת משום חילול שבת. לא דחתך לחבול לשם מילה אלא מה שמעכב המילה. ביאור גמרא סנהדרין רב לא שביק לברי' למשקל ליה סולא. בתמיהת הרמב"ן בנמק"י דלא יעסוק אדם ברפואה דילמא טע"י. ביאור דברי הרמב"ם דאינו חוזר על ציצין אם פירש.

קעא — דף קכ"ה ע"א

פריעה בעי דוקא בצפורן. ישוב לקרשית ז"א מיבמות דעשה לך חרבות צורים. ביאור דברי הרמב"ם ופורעין בצפורן. מבואר דברי הגר"א והאסערמאן דפריעה בסכין אסור מדרבנן עכ"פ. ביאור דברי הגמרא לא ניתנה פריעת מילה לא"א.

קעב — דף קכ"ה ע"ב

נגד המתחדשים בהלכות מילה שמבטלין מצות פריעה, שחותכין עוד הפריעה עם עוד הערלה. סדר מצות מילה למדנו ממשא רבינו ע"ה, משה מל ואחרן פורע ומבואר דאין לחתוך עוד הפריעה ח"ו. ביאור בדברי הפוסקים בהם. לא מצינו בשום פוסק ראשון או אחרון מחכמי הש"ס וכל הראשונים מילה כאופן המתחדשים (ומה שסמכו על קנה רצון ח"ו לסמוך על זה ולשנות מצות מילה המקובל אפליגי ממשא רבינו ע"ה), לבד כי יש בהם משום חובל וחילול שבת.

קעג — דף קכ"ז ע"א

אשה אי מותרת למול בשבת בחקירת הגה"ק מראניצוב. מילה אי הוא מצות הקטן שדושה שבת או מצות האב של ובוים השמיני. ביאור דברי שו"ת הר"ן והרמב"ם בפיה"מ דהוא מצות האב. ביאור משנה יומא ר"א אומר פק"נ דחה שבת לפי שדחיין עליה כרת לאח"ז א"כ מילה שלא בזמנה נמי תדחה שבת. קטן שלא נימול בשמיני חייב מיתה דנתפש בעון האב.

קעד — דף קכ"ט ע"א

אי מותר למל ביום ה' ו' מילה שלא בזמנה. במחלוקת הט"ז והש"ך בהם. תמיה בהרמ"ח בהם. ותמיה להתשב"ץ מש"ס יבמות.

קעה — דף קכ"ט ע"ב

אי יש חיוב על האב למול את בנו כשנתגדל, ותמיה על האחרונים שנעלמה מהו דברי הרמב"ם בפיה"מ והר"ח ז"ל. היכי דליכא אב אי האם חייבת למול את בנה.

קעז — דף קכ"ט ע"ב

בענין הקרבת קרבן בה"ז, ואי נודע לך מקום המקדש.

קעז — דף ק"ל ע"א

עבד שמל עצמו מברך על העבילה ולא על המילה. ובגר רבינו רבה"ג חולק דמברך גם על המילה.

קעה — דף ק"ל ע"א

אי מילה בעי בפני ב"ד ואי יש לחלק בין עבד לגר בזה.

קעט — דף ק"ל ע"ב

היכי תמצא שיתחייב באכילת ק"פ ולא בשחיטה. מילת עבד אי מותר בלילה.

קפ — דף ק"ל ע"ב

זקן שאינו יכול לאכול בשר הפסח, אי מותר לטחנו. אכילת קדשים בעינן למשחה דרך שהמלכים אוכלים.

קפא — דף קל"א ע"א

ביאור דברי המכילתא דמילת עבדיו אינו מעכב מלאכול בפסח.

קפב — דף קל"א ע"א

ספר שנכתב מצד אחד קודש וצד שני תרגום לעז, איזה צד יהיה למעלה. אי מותר להניח נביאים וכתובים ע"ג חומשים.

קפג — דף קל"א ע"ב

עתונים שמדפיסים בהם דברי תורה אי שפיר דמי. אי מותר לזרוק קארעקטאן באשפה. בפסח הרמב"ם ורבינו ירוחם דאין להשתמש בכתב אשורית רק בכתבי קודש. טעם שהדפיסו חכמים ספריהם בכתב רש"י. אסור לכתוב ד"ת ודברי חול על נייד אחד.

קפד — דף קל"ב ע"א

המסיר מזוהה לבדקה אי חוזר ומברך על קביעתה.

קפה — דף קל"ב ע"ב

נטל המזוהה להחזירה בכמה ימים.

קפו — דף קל"ב ע"ב

נפלה המזוהה מעצמה אי חוזר ומברך.

קפז — דף קל"ג ע"א

נמצאת המזוהה פסולה וקבע אחרת.

קפח — דף קל"ג ע"א

נטל הרבה מזוהות לבדקן ונתערבו בידו אי חוזר ומברך.

קפט — דף קל"ג ע"א

הנכנס לבית שאינו רוצה לשלם להוציא רק עבור מזוהות פשוטים.

קצ — דף קל"ג ע"א

היוצא מן הבית אי מותר להחליף המזוהות במזוהות פשוטים.

קצא — דף קל"ג ע"א

היוצא מבית ומספקא ליה אם יבס שם יהודי, אי מותר ליקח המזוהות

קצב — דף קל"ג ע"א

הקובע מזוהות בבית שכור ואח"כ קנה הבית אי חוזר ומברך עליהן.

קצג — דף קל"ג ע"ב

קטן שקבע מזוהה אי יצא ידי חובתו.

קצד — דף קל"ג ע"ב

למה תקנו נסח ברכת מזוהה בלשון יחיד.

קצה — דף קל"ג ע"ב

ביאור דברי רש"י מזוהה חובת הדר לפי שמשמרתו וכו'. ישוב לתמיתה ח"א בזה. אסור לטוין במזוהה לשם שמירה.

קצו — דף קל"ד ע"א

ביאור ירושלמי רבי שלח לארטבון מזוהה, אי ישראל היה או עכו"ם. ישוב למזרי"ל מתמיתה היעב"ץ ז"ל.

קצז — דף קל"ד ע"ב

קבע מזוהה במקום שמן הדין פטור מן המזוהה, אי מותר להורידה.

קצח — דף קל"ד ע"ב

אי מזוהים (מאדראצען בלע"ז) צריכים לבדוק מחשש כלאים. ביאור ש"ס גדה ס"א בגד שאבד בו כלאים. בגדים קשים אי יש לחוש משום כלאים. משכבי רשטיחים (קאטשעס וראגס בלע"ז), כסאות המצופים בכלאים, מרדעת חמורים או סוסים, אי יש לחוש משום כלאים. הלוקח כלי צמר מעו"כ.

קצט — דף קל"ה ע"ב

אשה שילדה בן ע"י הורעה מלאכותית אי יש חיוב בפדה"ב ועל מי חל חזיונו. נתעברה מעכו"ם אי חייב בפדה"ב. יתום בכור אי יש לב"ד לפדותו ובמחלוקת הט"ז והש"ך אי זכין לו בכך. אי יש מצוה על הגוי להתגייר. בסברא דניחא ליה לאינש לקיים מצוה דילית. פדה"ב ע"י שליח עדיף מלתלות לו טס על צוארו.

ר — דף קל"ו ע"ב

ותורם תרומה במחשבה אי צריך לברך. הא דלא מצינו ברכה על מחשבה בשלב ובתש"ו הגרע"א סימן ב"ט. ביאור מעשה דרבן גמליאל וזקנים שהיו באים בספינה. ומחלוקת מדרש"א ורש"ל שם. ישוב לקושית התוס' מרש"י. הפרשת תרומה ונתניה הוי ב' מצות וב' מעשות. הכותב ברכה אי יצא ידי חובתו. חילוק בין ביטול חמץ למחשבת תרומה. ישוב לדברי מהרי"ט דאינו יכול להקדיש ע"י שליח דמילי נינהו מקושית המחנ"א ושאר אחרונים. שליח לקבל נזירות. ביטול חמץ אינו הפקר אלא סילוק רשות.

רא — דף קל"ח ע"א

ביאור דברי הרמב"ם דשקולה מצות ישוב א"י ככל המצות. טעם למה הריבה משלומי עמינו אינם עולים לא"י.

רב — דף קל"ח ע"ב

יתום קטן שמתה עליו אמו, אי חייב אביו להגיד לו שיאמר קדיש.

רג — דף קל"ח ע"ב

אבל שאסור בדברים שבצנעה, אי מותר בשאר קרבות.

רד — דף קל"ט ע"א

אבל מהו בקידוש לבנה.

רה — דף קל"ט ע"א

אבל אי מותר לילך לחתונה ששחזן יצטער אם לא יבא.

רו — דף קל"ט ע"א

במנהג שלא ליקח דבר מבית האבל.

ריז — דף קל"ט ע"א

מי שיצרו מתגבר עליו בימי אבלו ח"ו. אבל ששימש מטתו חייב מיתה.

רח — דף קל"ט ע"ב

אונן שצוה לו הרופא לאכול בשר ולשתות יין.

רט — דף קל"ט ע"ב

אבל שמורד ואינו רוצה לקיים מצות אבילות.

רי — דף קל"ט ע"ב

אי מותר להשליק נר יא"צ בנר חשמלי או שעה או בשמן זית דוקא.

אבן העזר

ריא — דף ק"מ ע"א

בני תשע מדות והם מתנגגים כשורה אי יש להתרחק מהם לענין שידוכין. משומדים האינם מאמינים בתורה אי היה בכלל ישראל, ומה הם לענין חתנות. מ"ט מומר היה אחיו ליבום ולא לכל התורה. בן הנדה אי היה פגום, ומה הכונה דאינו מיהם וראוי להרחיקו. דעת הרוקח דלא היו מבניסין אותן לעזרה, ולדעת החזקוני אין השכינה שורה עליהם. אי פגם זה נמשך לדורות. אי יש לחלק בין בן נדה ת"ח לאינו ת"ח לענין זה. בט"מ אי נתערבו בב"י. אם ראית שהתורה פוסקת מפני שנתתן במשפחה שאינה ראויה. מצוה לדבק בשבטו ובמשפחתו.

ריב — דף קמ"ד ע"א

תשובת הגה"ק הרי"י קניבסקי בהו. פגם ט"מ אי נמשך לדורות. אפשר שרוב חתנים הם במדות אלו. לדעת הרמב"ם האין מצרפים רוב העולם למנין. ביאור פיקד עון אבות על בנים. ביאור דבט"מ גורם לשכינה שתסתלק מישאל. צ"ע להרוקח שלא הניחו לבט"מ ליכנס לעזרה. מאי חטאו בני ט"מ שקוראים להם מורדים אבותיהם הוא דחטאו. חשבון נפלא הפלא ופלא שעד חמשים דורות יש לו לאדם מיליאד מיליאדין אבות ואמהות.

ריג — דף קמ"ה ע"א

עוד להגה"ק הג"ל בהנ"ל. נדוי אי נותר ממילא לאחר ששב, וישוב לטירת הרמב"ם בהו. מצודה מעצמו חמור ממעודה ע"י אחרים. בדבר הנביא דבני ט"מ הגלות יכלה אותם. ביאור דעונש בט"מ מגיע להם. ביאור אין השכינה שורה וקשים גרים לישראל, ועוד כמה ענינים בהו.

ריד — דף קמ"ט ע"ב

אי יש חשש ממזרות על בעלי תשובה שאבותיהם לא שמרו תורה. קידושי רעפארמער אי הוה קידושין. לעולם ישא בת דומה ולא ישא דומה. אי יש לחוש שנשאו נבריות.

רטו — דף קנ"א ע"א

אי יש לת"ח להתרחק מלישא בת ישראל שסרחה וחזרה בתשובה. ואי יש בזה משום פגם למשפחה.

רטז — דף קנ"א ע"ב

למה אסרו ז"ל ממזר לבא בקהל בשביל חטא האב, ובגמרא כאשר זמם לעשות לו ולא לרעו.

ריז — דף קנ"ב ע"א

עיקרי הלימוד לבעלי תשובה גדולה תשובה שמקרבת את האדם לשכינה. תלמיד שאינו הגון מהו ללמדו תורה.

ריח — דף קנ"ב ע"ב

בעלי תשובות שיש להם ספיקות וקושיות. השי"ת לא יראה בכל דור אותות ומופתים לכל רשע, אלא אותו שהראנו ח' במצרים הם לנו ולבנינו.

ריט — דף קנ"ג ע"ב

אי יש להוכיח בעלי תשובות על עבירות במקום שיש לחוש שיסורו לסורם.

רב — דף קנ"ג ע"ב

בענין לימוד הקבלה בזמן הזה שמקרבת את הגאולה.

רבא — דף קנ"ג ע"ב

ישוב לרבינו הגר"א דצפרנים של אדם הם ללא תועלת. ועיין ספר הישר לד"ת שער א' סוד בריאת העולם. טעם להסתכלות על הצפרנים בבזרא מאדרי האש.

רבב — דף קנ"ד ע"א

לעודד בעלי תשובה ולשמחם ועיקר עבדו את ה' בשמחה, וסתיב תחת אשר לא עבדת את ה' אליקין בשמחה ובטוב לבב.

רבג — דף קנ"ד ע"א

בעלי תשובה כיצד יתנהגו בבית אבותיהם בענין אכילה ושתיה כשיש חשש איסור

רבד — דף קנ"ד ע"ב

סבילת נשים אי בעי סונה.

רבה — דף קנ"ד ע"ב

אי מותר לאזור הנשואין לאחר כ"ד שנה. ומי שחשקה נפשו בתורה בבי"ע. חילוק בין יצרו מתגבר עליו או לא. קושית מהרמ"ש אמאי התירו לבטל מצות פ"ו בשביל תורה.

רבו — דף קנ"ה ע"ב

למה לא נתחייבו נשים בפ"ו. האם מקבלים שכר אם קיימו.

רבז — דף קנ"ו ע"א

למה גזר רגמ"ה חרם שגורם לבטל מפ"ו, בזמן חכמי הש"ס אי נשאו נשים הרבה.

רבח — דף קנ"ו ע"ב

חדגמ"ה אי גזרו לזמן ידוע או לעולם.

רבט — דף קנ"ו ע"א

למה בן עזאי לא נשא אשה, וביאור דברי הח"ס בפי' הגמרא מיום שחדב ביהמ"ק דין הוא שנגזור על עצמינו שלא לאכול בשר.

רל — דף קנ"ז ע"א

סתירה בעדות הראשונים בדברי ר"ת דביאית עכו"ם אינה אסרת על בעלה, ודבריו סותרים מכמה מקומות.

רלא — דף קנ"ז ע"ב

בדין היתר מאה רבנים. חדגמ"ה אי הוה דאורייתא או דרבנן. עוברת על דת אי יש עוד שיעבדים לבעלה עליה קודם שגירשה. אשה שברחה מבעלה אי יש להפקיע קידושין מינה למפרע. אשה שרצה לקבל גט ולא ליתן הילדים לבעלה אי נותנים לו היתר מאה רבנים.

רלב — דף קנ"ט ע"ב

אזהרה לנשים לילך לרופאות נשים ולא אנשים לסתם בדיקות או בשעת עיבורן וחולדה. גם בשאר ענינים יש למנוע בכל האפשר.

רלג — דף קס"א ע"א

איסור הסתכלות במשדכת.

רלד — דף קס"א ע"ב

עוד בענין הג"ל.

רלח — דף קס"ב ע"א

משנה ארוכה בפרק האיש מקדש לכתוב הרצאה להתנג ע"פ התורה בכל ענינים מרישא עד לאחר נשואין. בדין הסתכלות, ולצאת עם בתולות, ושאר תחבולות בעניני שידוכין, תעצה מה"ת לשידוכין שיתקיימו ולא יבאז לידי גירושין ח"ו.

רלו — דף קס"ו ע"ב

בדין פלגש בח"ו. ישוב לב"ש וצ"ע לק"נ ביאור דברי הטור והרש"ל שני משפחתו יכולים למחות משום פגם משפחה.

רלז — דף קס"ז ע"ב

אדם בלי אשה אי יכול להיות יר"ש.

רלח — דף קס"ז ע"ב

קל באשה אי היה ערוה בעצם או משום הרהור. קול אשה ממכונה טעם וכיוצא בו אי היה ערוה.

רלמ — דף קס"ח ע"ב

הרהור באשה אי אסור מדאורייתא לכ"ע וישוב להב"ש מקושיית החז"ש.

רמ — דף קס"ט ע"א

מי שרפואתו לבטול אי מותר שלא בשעת עונת. אשה שהרשת לבעלה למנוע מצוניה קדם שקיים פ"ו אין שומעין לו ולאחר שקיים תבא עליו ברכה. ויש להשתדל אצל אשתו לפסרו כדי למעט בתשמיש.

רמא — דף קס"ט ע"ב

ביאור לדברי הרמב"ם דמשמש לרפואה אינו בשעת עונת.

רמב — דף ק"ע ע"א

יש למעט בתשמיש בגלל הבריאות ועשרה ענינים היוצאים להלכה בענינים אלו.

רמג — דף ק"ע ע"ב

מצוה לשבח אשה במעשיה הטובים. וישוב לדברי הרא"ש בארוחות חיים.

רמד — דף קע"א ע"א

שינים באשה אי רזה ערוה.

רמה — דף קע"א ע"א

מסדר קידושין שביד ברכת אירוסין ושם לומר לקדש הכלה, וקרא מיד הכתובה. ברכת קידושין אי רזה ברכת המצוה. למה אין מברכין לקדש אשה.

רמו — דף קע"ב ע"ב

אי מותר לצרף אשה לפנים חדשות. ותמיה על מרן הח"ס.

רמז — דף קע"ב ע"ב

השושבינין שמבניסין החתן תחת החופה יהיו שני אנשים, כן מבואר ברמ"א ובנוכ"י וכן הוא מטעם הקדמונים.

רמז — דף קע"ג ע"א

אשה שנתגרשה אי מותרת לישא לאיש ששמו כשם בעלה הראשון וכן להיפוך. המתנת ג' רגלים ושלשים יום קדם נישואין שנית. הנזוא גרשה איכא דעות במטה. אי נכון לישא גרשה.

רמז — דף קע"ג ע"ב

יש לבטל המנהג מה שבחורים מרקדים לפני הכלה כשמביאים אותה תחת החופה, ואפילו לאחר החופה.

רנ — דף קע"ד ע"א

בשאלת מי הוא יהודי ע"פ ד"ת הקדושה. גרות צריך מילה וטבילה וקבלת עול המצוות. למה לא קבלו גרים בימי עזרא לאותם שכאו מבבל. אחד נשא בנישואין אורחיים ורוצה להתגייר. הערב רב אע"פ שנתגיירו לא נמנו עם ישראל.

רנא — דף קע"ו ע"ב

אשה שקבלה פיצויים ואמר לה בעלה שתתן הכסף לצדקה שתצא, אי יסול לחזור בו.

רנב — דף קע"ז ע"א

אשה שמת בעלה בזוקת שאין לו בנים ונפלה ליבום, ועכשיו הביאה מכתבים שיש לבעלה בת מפניוה, אי חישנין ללעז על המת במחלוקת ורמב"ם והרא"ש ביש לו בנים מפניוה אי פוסט מיבום. חילוק בין אשה זונה לפנויה שנתעברה ואינה זונה. ישוב לדברי הטור מתמידת הגר"א בבית סוף הנשואה לאחר וכו' שהוא נגד משנה מפורשת.

רנג — דף קס"פ ע"ב

עוד בענין הג"ל, הויכא דאיכא עדים שגילה להם הבעל שיש לו בת. אי אשה מתעברת מתרי גברין. אי יש לסמוך שהתינוק דומה לפרצוף האב.

חושן משפט

רנד — דף קס"א ע"ב

אי מותר לבחור אשה להיותה נשיאה בבית הכנסת. אין מעמידין אשה מלך, ודבורה האיך שפטת את ישראל. אשה אי פסולה לדון. שאר משימות אי נשים מותרות. קבלו עליהם קרוב או פסול או אשה.

רנה — דף קס"ב ע"ב

עורך דין ישראל כיצד יעשה בערכאות. ובעו"ד ממשלתי יש ליהדר ממכשולות. ב"ג מצווים על הדינים. אי ב"ד של ישראל מצווים להעמיד להם דינים. חומר העון של ערכאות.

רנו — דף קס"ד ע"א

מי שיש לו תביעות על חבירו ומעכב מלבא לד"ת אי יכול לעכב הקריאה והתפילה בציבור.

רנז — דף קס"ד ע"ב

ב"ד שעשו פשר לבעלי דינים אח"כ חזרו שנים מהדיינים וכתבו פסק שני בלי ידיעת השלישי. טעות בפשר. סילק עצמו אחד מהדיינים, שוב השאר אינם יכולים לפסוק בדין זה.

רנח — דף קס"ח ע"ב

ראובן שרצה להתפטר עם שמעון בע"ח ע"י סרסור, ואמר להסרסור ליתן יותר ממה שראובן ביקש ע"י הסרסור, אי צריך הסרסור לומר לשמעון מזה.

רנפ — דף קס"ו ע"ב

בסתירת דברי רש"י מכות דעדים וזממין קנסא וזא.

רפ — דף קפ"ח ע"א

הנותן טשעק על חובו ער"ה של שנה שמינית אי שביעית משמטתו.

רפא — דף קפ"ח ע"א

ראובן שיש לו טענות על סחורת שמעון אי יכול לעקל סחורתו כששמעון ציית לדיטא. חילוק אם הטענה היא על סחורה זו דוקא או טענת ממונות.

רפב — דף קפ"ט ע"א

מי שאינו מקפיד על דבר אי הו"ל דין מחילה. שתיקה אי הוה כמחילה או בעי דוקא דבור. בן ברוך נתן פאה לירק.

רפג — דף קצ"ט ע"א

ישוב לדברי הרמב"ם דאביו רשע נמי חייב לכבדו.

רפד — דף קצ"ט ע"א

ראובן הזמין ספרים משמעון ושאל לו המעות וטוען שנאבדו על הדורא. ר"ת מעות קונות, ומירה דשמא ישרפו חטיף בעליה. בזקש מעות קונות אפילו לאחר התקנה.

רפה — דף קצ"ט ע"ב

למ"ד ביטול הוא מטעם הפקר למה מהני ביטול בלב. חילוק בין הפקר שעושה קנין להפקר שהוא מדין סילוק.

רפו — דף קצ"ט ע"א

ראובן צה לפני מותו ליתן מנכסיו לגבדי צדיק מפורסם, עד כמה נקראים גבדי צדיק ומי הוא בכלל.

רפז — דף קצ"ט ע"ב

ראובן זרק חפץ באשפה שבחצירו ונטלו שמעון, וחזר ראובן ותבעו ממנו. המקדש אשה בדבר שאין בעה"ב מקפיד עליו.

רפח — דף קצ"ג ע"א

קטן שזרק עט לשפת האשפה ואחר נטלו וחזר הקטן וטוען שלי הוא.

רפט — דף קצ"ג ע"א

במימרא דעה"ב אין בו אכילה ושתיה שטוריים ממקום אחר דיש בו אכילה.

ער — דף קצ"ג ע"א

אסור להחזיר אבידה לעכו"ם אפילו בה"ז ההמחזיר הוא מחזיק ידי עוברי עבירה. מצוה לקדש השם בשלו ולא בשל אחרים. עכו"ם הדורו ב' מצות אי משיבין לו אבידה. דיטא דמלכותא לא נאמרה כשהוא נגד התורה.

רעא — דף קצ"ד ע"א

עוד בע"ל, מפני קידוש השם או ח"ה מחזירין אבידה. ואין בין זמנינו לזמניהם לענין השבת אבידה.

רעב — דף קצ"ה ע"ב

סו ב"ד בהפקד אם הוא כסח התורה או גדול כחם מסח התורה בדיני ממונות. במתקנת האחרונים אי יש להם סו להקנות אין ב"ד יכולין להפקיד ממון בלי סיבה.

רעג — דף קצ"ז ע"א

אי יכול אדם למחות שלא יעשו תקליט (טיפ בלע"ז) מדבריו.

רעד — דף קצ"ז ע"א

ראובן הבטיח להשאיל שמלה חדשה לשתי מלות ואחת שיננה הזמן, כיצד יעשה.

רעה — דף קצ"ח ע"א

אם מותר להעתיק מחברו תשובות על שאלות של בחינות בבית ספר עממי.

רעז — דף קצ"ח ע"א

מי שצה לפני מותו ליתן צדקה לפני מטתו, מהו הזמן והמקום בזה. ביאור הכונה צדקה תציל ממות.

רעז — דף קצ"ט ע"א

העושה אדם טריפה מתי חייב מיתה עליו.

רעה — דף קצ"ט ע"א

מי שעשה אולה לחבירו ומחמת עגמת נפש זה מת אי צריך כפרה.

רעט — דף קצ"ט ע"ב

ההורג אדם שחייב כרת או מיתה בידי שמים אי נדרג עליו.

רפ — דף ר' ע"א

המחזיב עצמו ליתן לסרסור דמי משרה אם יקבלנה, חלק וגילה המקום לאחר וקבל השני המשרה, אי חייב לשלם לסרסור ואי יש עליו דין מוזק.

רפא — דף ר' ע"ב

ביאור דברי הרמב"ם דעכו"ם שהרג את הטריפה חייב. חיות של טריפה אי הוי כחי או כמת או כחצי שיעור. השוחט שני סמנים חי הוא לכל דבר. ב"נ נהרגין על העוברין ולא ישראל.

רפב — דף ר"ב ע"ב

אי מותר לקרב מיתה מחמת יסורין ח"ו. המקרב הוי בכלל רצח. חילוק בין הרגו ב"ד ומלכות לחולה ביד"ש.

רפג — דף ר"ג ע"ב

מי שמותר לו למסור עצמו למיתה ח"ו אפ"ה אין לחבול בעצמו אלא ע"י אחר.

רפד — דף ר"ג ע"ב

אי מותר להפיל הולד בשביל סכנת אבר של אמו. הרחף אחר אדם לחתוך ממנו אבר אי מותר לדרגו. מי שמוכרח לחתוך אחד משני אבריו איהו מהם יבחר.

רפה — דף ר"ד ע"ב

אחר בא להתודות שהרג את הנפש, אי מותר לגלות עליו להממשלה. מי שהרג את הנפש בה"ז ונתחייב למלכות אי מותר להצילו. מתי מותר למסור היחיד כדי להציל הרבים. מיהו הנקרה מסכן אחרים שמותר למסרו.

רפו — דף ר"ו ע"ב

מהו גדר של מיתה ע"פ דתה"ק. חולה מסוכן אין להבגיס בו צנורות וכיוצא בזה שיקרב לו מיתתו ח"ו.

פור — דף ר"ז ע"א

חינוק שגולד נלקח במח אי חייבים הדורים לרפאותו ולהטריף חיותו. מתי מותר להתפלל על החולה שימות. מיתה ביד"א כל שאפשר להצילו מן היסורים יעשה כיכלתו ומצוה קעבדי.

פוח — דף ר"ז ע"ב

הלכה ככתבתי היסא דראו הראשונים. אין לסמוך על קטעים שנמצאים באיזה גניזות נגד רבותינו הפוסקים ואפילו על התוספתא כשהיא סותרת הגמרא.

פרט — דף ר"ח ע"א

בענין השגחה פרטית מן השמים, אם זה דוקא על בני אדם או גם על בעלי חיים הדומם רצומה.

רץ — אף ר"י ע"א

עוד בענין הנ"ל. ואי דורות אחרונים יכולים לחלוק על דראשונים בדברים אלו

77

[illegible]

דף	סימן	דף	דף	סימן	דף	דף	סימן	דף
יג.	קנד	קנד	מא	—	מא	קיה:		
יח.	רמ	מא,	רש"י	—	מא,	קסט:		
טז.	ס	מב.	—	רעג	מב.	מה:		
כ	פה	מב:	—	רפ	מב:	סה:		
כא.	ס	מז,	תוס'	—	מז,	מה:		
כד.	מט	נו.	—	רסב	לח:			
לד.	מז	נו.	—	רסב	לח:			
לח,	רש"י	נח,	תוס'	—	קלו:			
מ,	רש"י	סו.	—	קסז	כג.			
פו	לט	סו:	—	נ	לב.			
מז,	רש"י	סח.	—	עח	ס:			
מג,	רמב"ן	סט:	—	נז	מט:			
מז,	רש"י	עא	—	מד	כט.			
נג.	ח	עד.	—	קב	יא			
נד:	קנד	עה.	—	רסב	קיה:			
נד:	ח	רה.	—	ס	יא			
סז:	נט	נו.	—	קפ	מג.			
עא,	ריטב"א	קלא.	—	כ	קפט			
צו.	ד	יט:	—	נח	ד.			
צוז,	תוס'	כז.	—	צד,	רשב"א			
ק.	רנח	צא.	—	צד:	—			
קג.	מ	לז	—	ק.	לז			
		ג.	—	קא	ג			
		קעב	—	קג,	תוס'			
		קעב.	—	קד:	רמח			
		קעב.	—	קד:	רמח			
		כג.	—	קז.	רמח			
		סא	—	קז.	פ			
		סא:	—	קז,	תוס'			
		ס.	—	קט.	—			
		קי.	—	קט.	עח			
		קעג:	—	קט.	קמז			
		קז.	—	קיב,	מאירי			
		קסז:	—	קיב.	רסו			
		רו.	—	קיג.	רלז			
		נד.	—	קיג.	רפה			
		קלא.	—	קטז:	סח			
			—	קית,	רשב"ם			
			—	ק"פ	—			
			—	ראש השנה	—			
			—	וה,	תוס'			
			—	טז:	—			
			—	כב,	רש"י			
			—	כד.	—			
			—	כח.	—			
			—	כט.	—			
			—	כט:	—			
			—	ד:	—			
			—	ד:	—			
			—	ט.	—			
			—	יא.	—			
			—	יא.	—			
			—	ית.	—			
			—	ד:	—			
			—	ד:	—			
			—	ט.	—			
			—	יא.	—			
			—	יא.	—			
			—	ית.	—			
			—	ד:	—			
			—	ד:	—			
			—	ט.	—			
			—	יא.	—			
			—	יא.	—			
			—	ית.	—			
			—	ד:	—			
			—	ד:	—			
			—	ט.	—			
			—	יא.	—			
			—	יא.	—			
			—	ית.	—			
			—	ד:	—			
			—	ד:	—			
			—	ט.	—			
			—	יא.	—			
			—	יא.	—			
			—	ית.	—			
			—	ד:	—			
			—	ד:	—			
			—	ט.	—			
			—	יא.	—			
			—	יא.	—			
			—	ית.	—			
			—	ד:	—			
			—	ד:	—			
			—	ט.	—			
			—	יא.	—			
			—	יא.	—			
			—	ית.	—			
			—	ד:	—			
			—	ד:	—			
			—	ט.	—			
			—	יא.	—			
			—	יא.	—			
			—	ית.	—			
			—	ד:	—			
			—	ד:	—			
			—	ט.	—			
			—	יא.	—			
			—	יא.	—			
			—	ית.	—			
			—	ד:	—			
			—	ד:	—			
			—	ט.	—			
			—	יא.	—			
			—	יא.	—			
			—	ית.	—			
			—	ד:	—			
			—	ד:	—			
			—	ט.	—			
			—	יא.	—			
			—	יא.	—			
			—	ית.	—			
			—	ד:	—			
			—	ד:	—			
			—	ט.	—			
			—	יא.	—			
			—	יא.	—			
			—	ית.	—			
			—	ד:	—			
			—	ד:	—			
			—	ט.	—			
			—	יא.	—			
			—	יא.	—			
			—	ית.	—			
			—	ד:	—			
			—	ד:	—			
			—	ט.	—			
			—	יא.	—			
			—	יא.	—			
			—	ית.	—			
			—	ד:	—			
			—	ד:	—			
			—	ט.	—			
			—	יא.	—			
			—	יא.	—			
			—	ית.	—			
			—	ד:	—			
			—	ד:	—			
			—	ט.	—			
			—	יא.	—			
			—	יא.	—			
			—	ית.	—			
			—	ד:	—			
			—	ד:	—			
			—	ט.	—			
			—	יא.	—			
			—	יא.	—			
			—	ית.	—			
			—	ד:	—			
			—	ד:	—			
			—	ט.	—			
			—	יא.	—			
			—	יא.	—			
			—	ית.	—			
			—	ד:	—			
			—	ד:	—			
			—	ט.	—			
			—	יא.	—			
			—	יא.	—			
			—	ית.	—			
			—	ד:	—			
			—	ד:	—			
			—	ט.	—			
			—	יא.	—			
			—	יא.	—			
			—	ית.	—			
			—	ד:	—			
			—	ד:	—			
			—	ט.	—			
			—	יא.	—			
			—	יא.	—			
			—	ית.	—			
			—	ד:	—			
			—	ד:	—			
			—	ט.	—			
			—	יא.	—			
			—	יא.	—			
			—	ית.	—			
			—	ד:	—			
			—	ד:	—			
			—	ט.	—			
			—	יא.	—			
			—	יא.	—			
			—	ית.	—			
			—	ד:	—			
			—	ד:	—			
			—	ט.	—			
			—	יא.	—			
			—	יא.	—			
			—	ית.	—			
			—	ד:	—			
			—	ד:	—			
			—	ט.	—			
			—	יא.	—			
			—	יא.	—			
			—	ית.	—			
			—	ד:	—			
			—	ד:	—			
			—	ט.	—			
			—	יא.	—			
			—	יא.	—			
			—	ית.	—			
			—	ד:	—			
			—	ד:	—			
			—	ט.	—			
			—	יא.	—			
			—	יא.	—			
			—	ית.	—			
			—	ד:	—			
			—	ד:	—			
			—	ט.	—			
			—	יא.	—			
			—	יא.	—			
			—	ית.	—			
			—	ד:	—			
			—	ד:	—			
			—	ט.	—			
			—	יא.	—			
			—	יא.	—			
			—	ית.	—			
			—	ד:	—			
			—	ד:	—			
			—	ט.	—			
			—	יא.	—			
			—	יא.	—			
			—	ית.	—			
			—	ד:	—			
			—	ד:	—			
			—	ט.	—			
			—	יא.	—			
			—	יא.	—			
			—	ית.	—			
			—	ד:	—			
			—	ד:	—			
			—	ט.	—			
			—	יא.	—			
			—	יא.	—			
			—	ית.	—			
			—	ד:	—			
			—	ד:	—			
			—	ט.	—			
			—	יא.	—			
			—	יא.	—			
			—	ית.	—			
			—	ד:	—			
			—	ד:	—			

רײַט

[illegible]

מראה מקומות. ע"ל סדר הש"ס ופוסקים רמב"ם ומוש"ע

רכ

דף	סימן	דף	סימן	דף	סימן
לז.	שיג — מז	לח.	רסה — מח	יא.	נג — י
לח.	שיג — מט	מ.	רסה — נב	קסד:	נד — רנו
לט.	שיג סי"ח — נ	נ.	רסו — סב	יא.	נה — י
רי.	שחז — רפא	קלג.	רסו — קצב	קלב.	סה — קפד
לט.	שיח — נ	נז.	רסח ס"ז — עב	ד.	סו ס"ט — ה
מא.	שיח — נה	קעב.	רעא סי"ד — רמה	קצח.	טא — רעו
מא.	שכו ס"ג — גז	ל.	רעא ס"ד — לו	קסח.	עה סב"ג — רלח
מב.	שכח סי"ג — נו	סא:	רעא — פ	קפב:	עה — רנד
מד.	שכח סי"ג — נט	כב:	רעא — כח	טו.	עה סט"ג — יד
רד.	שכח סי"ג — רפד	כה:	רצד — לב	יא.	עה — יא
סה.	שכט ס"ז — לא	לב.	רצו — לט	יו:	פא — יז
רי:	שכט — רפו	כג.	רצא — כח	טז:	פח — יד
מד.	של — נט	לד:	שא סט"ז — מג	לט.	צ סי"ח — נא
קבט.	שלא — קעד	מב.	שג ס"ט — נו	טז:	צד — טו
קכד:	שלב ס"ב — קע	לב.	שה — מ	לא:	צו — לט
כט:	שלד — לו	קצב:	שו — רסז	יה:	קא — יט
מה:	שלד סכ"ז — ס	ד.	שו — ד	ד.	קט — ה
מא.	שלו — נה	נט:	שו סי"ח — עו	לט.	קכד — טא
מב.	שמ — נח	מב:	שו סי"א — נח	קסב.	קכה — רלה
מד.	שמ — נט	כב.	קפו — כז	יו:	קכד — יז
סה:	שמג — צ	כב.	קצא — כז	ד.	קכה — ה
מו.	שמח — ס	סא:	קצו — פ	טז:	קכח — יג
נ.	שמח — סב	כב:	קצו — כח	יו:	קכח — יח
פט.	שמז — קטז	כג.	קצו — כח	קסח.	קכח — רלח
פו.	שסב — פו	טז:	רב — יד	י:	קלה — ח
קצו:	שסו — רסד	כב.	רח — כז	כ.	קלז ס"ג — ט
קצו:	שצה — רסד	ז.	רטו — ו	יט.	קלח — כ
קצו:	תטו — רסד	ח.	רטו — ז	יט.	קלט ס"ט — ט
קלט.	תרו — רד	סז:	ריד — פט	מז.	קלט — ס
נג.	תלד — סו	קצא:	ריח — רטו	יה:	קמא — יט
קלה:	תלו — ר	כת.	ריט — לא	יה:	קמב ס"ב — יט
נא.	תמב ס"ו — סד	לח.	רכג — מט	יט:	קמב ס"א — נג
נב.	תמד — סו	יט.	רכד ס"ב — כ	לט.	קמא ס"א — נא
ד.	תמה — ד	צא.	רכד — קטז	קנ:	קנד — קנז
נט.	תמו — עה	צא.	רכה — קטז	כ:	קנד ס"ג — ט
קנד:	תמא סכ"ז — רכג	סה.	רלג — לב	רא:	קנה — רה
פה.	תמא סכ"ג — קיב	סב.	רלט — פא	סא:	קנו — טה
נא.	תנד — סד	קע.	רמ סי"א — רמא	קצו:	קנו — רעג
לט.	תנו — נ	קפח:	רמ — רכו	פא.	קנט — קו
טג.	תס ס"ג — סד	קנא:	רמ — רטז	טז:	קנט — יד
נד:	תסא — סח	עב.	רמב — צו	קיג.	קט — קמח
ג.	תסד — ג	צג.	רמב — קיט	קלא.	קסח — קט
נב.	תע — טה	מא.	רמד — נה	סא:	קסח — כז
נה.	תעג — סח	כט.	רמו — לו	כנ:	קסח — כז
נה.	תעג — סט	קצב:	שו — רסז	ב.	קעג — א
נד:	תעה — סח	מד.	שו — נט	קנא:	קפד — קנח
נה.	תפ — סט	לד.	שז סט"ז — מב	קכט.	רמח — קעד
נ.	תפז — סט	לד:	שז סט"ז — מג	קלז.	רנ — קצו
נה.	תפח — סט	סס.	שז — צב	לט.	רנג — נ
ג.	תפט ס"ג — ג	ג.	שח סמ"ז — ד	לט.	רנג — נב
ס:	תצ — לג	לה:	שח — מה	לט.	רנד — נ
נ:	תצד — ע	נט:	שח ס"א — עו	לו:	רנד — מז
מה:	תקיד — עה	נט.	שיא — סד	כט.	רסא — לו
כת.	תקיד — לד	לי.	שיב — מז	כת.	רסג — לד

דף	סימן	דף	סימן	דף	סימן
קא.	קפד — קלב	עד:	מו ס"ו — צט	נט.	תקיה — עו
קה.	קפד — קלו	עזח.	סח ס"ט — קא	קצב.	תקכ — רסז
צג.	קפה — קכה	עזח.	סט ס"א — קא עזח	נז:	תקכו ס"ו — עד
צו:	קפו — קכד	קמח.	סט — ריג	קמנה:	תקלה — ריג
צח:	קפו ס"ב — קכח	חז:	פא — ז	ס:	תקנא ס"ז — עט
צט:	קפו ס"ח — קטט	הז:	פא ס"ח — ו	נט.	תקנד — עה
צז.	קפח — קכה	פור.	פא — קיג	לד.	תקס — מב
קב.	קפח — קלג	פה.	פד — קיב	לד.	תקסה — מב
קג.	קפח — קלד	חז:	פז — ז	סח.	תקסח — פ
קד:	קפט — קלו	נז:	פט — ע	קעזח.	תקסח — רב
קה	קצ סל"ג — קלט	פה.	צב — קיב	עב:	תקפב — צו
צז.	קצ — קכה	פור.	צט — קיג	לא:	תקפט — לט
קא.	קצ — קלב	עט:	קב — קיג	סב.	תורד — פב
צו:	קצד — קכה	פז:	קג — קיג	עז.	תרה — ק
קעא.	קצה — רלב	פור.	קח ס"א — קיג	סב.	תריב — פב
צד.	קצה ס"ב — קכ	פה:	קח — קיב	קלט:	תריד — רה
קנט:	קצה ס"ז — רלב	ע:	קיד — ק	כד:	תריט ס"ט — ל
קג.	קצה — קלה	פז:	קיד — קיג	עז:	תרעב ס"ב — צב
קז:	קצה ס"ג — קמ	פה:	קיד ס"ד — קיב	ל:	תרסה — לו
קח.	קצה — קמא	פה:	קטו — קיג	ל:	תרוסח — לו
קח.	קצה — קמג	פה:	קיז — קיב	סז.	תורע — פה
קמ:	קצו — ריא	פור.	קיז — קיג	טז:	תרעא ס"ב — ז
צט:	קצו ס"א — לק	פה:	קיח — קיג	סח.	תרעא ס"ב — פה
קח:	קצו — קמז	פב:	קיט — קז	סז:	תרעב — פט
עב.	קצח — עה	פג:	קיט — קט	סז:	תרעג ס"ב — פט
צט:	קצח ס"א — קכח	סז:	קכ — יד	סח.	תרעה — ז
קנד:	קצח — רכד	כג:	קכ — קי	סו.	תרעז — פו
קכ.	ר ס"ג — קכו	קנז:	קכא ס"ז — רכג	סח.	תרעז — פה
סז.	רא — יד	פה:	קכא — קיב	סו.	תרעז — פז
קט.	רא — קמז	קנז:	קכב — רכג	סח.	תרעז ס"ב — ז
קטו.	רא — קכ	פה:	קכב ס"ו — קיב	סט:	תרעז — צב
ג.	ריג סל"ז — ב	פור.	קכב ס"ו — קיג	עז:	תרפח — ק
קנז:	ריח ס"ב — רלא	פז:	קלד — קיג	סח.	תרפט — ז
קלז:	רסא — ר	פה:	קלה — קיב	סט:	תורצג — צב
קטו:	רסח — קנא	פור.	קמ — קיג	עז:	תורצה — צג
קלז:	רכח ס"ל — רא	פה:	קמא — קיד		
צ.	רלט ס"ו — קטו	צא:	קנא ס"ד — קטז	יורה דעה	
קצ:	רמ — רסג	פט:	קנא — קטו	קלז.	א — ר
קטה:	רמ — קנג	צב:	קנב — קיח	פה:	י — קיב
קטו:	רמב ס"ח — קכב	פה:	קנה ס"ג — קיב	רא:	יג — רפא
קא.	רמב — צד	ר:	קנו — רפא	קלב.	יט — קסד
גז:	רמו — סז	קפז:	קנו — רנט	סז:	יט — פט
קיו:	רמו ס"ט — קנד	רד:	קנו — רפד	קעא.	יט ס"ה — רמה
קעב.	רמו — ריג	רד:	קנו — רפה	רא:	יט — רפא
קית:	רמט — קנו	קסא:	קנו — רלב	עב:	כז — צח
סז:	רמט — קז	צא:	קנא ס"א — קטז	קנו.	כח — קעב
קכב.	רמט — קסא	קפג:	קנח — רנה	קטז.	כח — קנא
קכב.	רמט — קכג	רז:	קנח — רפה	עז:	לג ס"ט — צט
קית:	רז — קנו	צג:	קס ס"ח — קיט	עז:	לז ס"ה — צט
קצח:	רנט — רעז	קכג:	קס ס"ז — קסד	עזח.	לז — קא
לג:	רנב — מא	צד:	קסב — קכ	פז:	לז — קה
צג:	רנח — קיט	צד:	קעג — קכ	עד:	לט ס"א — צט
קכ.	רנח — קנו	צה:	קפא ס"ט — קכב	פז:	לט ס"ב — קה
קצח:	רנח ס"ה — רעז	צו:	קפד ס"ז — קכג	רו:	מ — רמז

רנב

[illegible]

מראה מקומות על סדר הש"ס ופוסקים רמב"ם ומוש"ע

דף	סימן	דף	סימן	דף	סימן
מועד קמץ		אהלות		קצד:	
צג.	פ"ב ה"ג — קט	רה:	פ"א מ"ו — רפ	קצג:	רסו — רעא
ג	פ"ג ה"ה — סג	קט:	פ"ג מ"ג — קמז	קצב:	רסו ס"א — רע
		רג:	פ"ז מ"ו — רפד	קצא:	רע — רסח
יבמות		נגעים		קצא:	רעו — רסו
קסו:	פ"ב — רלו	פא:	פ"ג מ"א — קו	קצז:	רפא — רנב
קפא:	פ"ד ה"ב — רנג	פהרות		קצז:	רצב — רעב
כתובות		קט:	פ"ח מ"ח — קמז	קצז:	שיא — רסא
קמג:	פ"א ה"ה — ריא	קיב:	פ"ט מ"ג — קמח	קצז:	שמא ס"א — רעד
כד:	פ"ד ה"ד — ל	מקואות		קצז:	שנ — רנט
נדרים		קיד:	פ"א מ"א — קמט	קצז:	שנו ס"ז — רע
קג:	פ"ז — קלד	קיא:	פ"ה מ"ז — קמז	קצז:	שפב — רעד
קמז:	פ"ז — קנא	קיב:	פ"ז מ"ג — קמח	קצז:	שפב ס"ב — רפה
בבא בתרא		קט:	פ"ח מ"א — יד	קצז:	שפג ס"ה — רעח
קצב:	ספ"ב — רסו	קי:	פ"י מ"א — קמז	קצז:	שפו — רפ
פנהדרין		מבשרין		קצז:	שפח — רפה
כד:	פ"ח ה"ח — ל	קצז:	פ"ב מ"ו — ק	קצז:	תבה — רפה
רד:	ספ"ח — רפד	קיב:	פ"ו מ"ה — קמח	קצז:	תבה ס"ב — רפד
עבודה זרה		ידים		קצז:	תבה ס"ה — רעט
ה:	פ"ב ה"ז — ז	כה:	פ"ד מ"ז — לו	קצז:	תבו — רפה
רמב"ם		ירושלמי		קצז:	תבו — מא
יפורי התורה		ברכות		משניות	
רה:	פ"ה — רפה	ל:	פ"ב ה"ו — מז	כלאים	
דעות		פאה		קלד:	פ"ט מ"ב — קצח
קסט:	פ"ג ה"ב — רמא	קלד:	פ"א — קצו	קלד:	פ"ט מ"ד — קצח
קכא:	פ"ד ה"ז — קמז	קצח:	פ"ה ה"א — רעב	קלד:	פ"ט מ"ז — קצח
קסט:	פ"ד הי"ט — רמ	שביעית		שביעית	
קמז:	פ"ה ה"ד — ריב	רח:	פ"ט — רפט	פז:	פ"ז — קיג
קמח:	פ"ה ה"ו — ריג	שבת		תרומות	
קסח:	פ"ה ה"ז — רלח	קנה:	פ"א ה"ב — רסה	קלז:	פ"א מ"ו — ר
תלמוד תורה		כז:	פ"ג ה"א — לד	מעשר שני	
קית:	פ"ג הי"ב — קנד	נט:	פ"ה ה"ה — עה	קלז:	פ"ה מ"ט — ר
קכב:	פ"ד — ריו	ערוכין		עדינות	
קית:	פ"ד ה"ד — קנד	לז:	פ"ג ה"ה — מד	קיד:	פ"ה מ"ו ח' — קמט
עבודת כוכבים		יומא		אבות	
קמ:	פ"ב ה"ב — ריא	מח:	פ"ג ה"ה — ס	קנד:	פ"ה מב"א — רסה
קסח:	פ"ג — רלח	שקלים		מדות	
יג:	פ"ו — יב	קצח:	פ"ב ה"ב — רעב	יג:	פ"ב מ"ג — יב
צב:	פ"ט הט"ו — קיח	קב:	פ"ד ה"ד — ריד	יג:	פ"ב מ"ח — יב
צה:	פי"ב — קכב	מגילה		כלים	
תשובה		י:	פ"ד ה"א — ח	כג:	פ"א מ"ו — כט
קגב:	פ"ב ה"ב — ריו	פ"ד ה"א		כג:	פ"א מ"ט — כט
קפד:	פ"ד ה"ד — רנו	פ"ד ה"א		לח:	פ"ח מ"ט — מט
קסד:	פ"ה — רלח	פ"ד ה"א		לח:	פ"ט מ"א — מט
קפד:	פ"ה — ריב	פ"ד ה"א		לח:	פ"ו מ"א — מט

דף	סימן	דף	סימן	דף	סימן
קעה.	פ"ב הי"א — רנב	ס.	יום טוב	ל.	פ"ו — לו
קעה.	פ"ב הי"ג — רנב	עב.	עז — פ"ו הי"ז	קנב.	פ"ז ה"ג — ריז
קד.	פ"ח — קלה		צו		קריאת שמע
קד.	פ"א — קלה		חמץ ומצה	ט.	פ"ג הט"ז — יג
עז.	פ"ב הי"י — ק	נט.	פ"ג ה"ח — עז		תפלה
קנ	פ"ג הי"ט — ריד	נד.	פ"ו ה"ו — סח	סה.	פ"ג ה"ב — לב
סז.	פ"ג הי"ט — יד	נה.	פ"ו הי"ג — סח	טז.	פ"ה ה"ב — טו
קל.	פ"ג הי"א — קעה	סג.	פ"י — פג		ספר תורה
קל.	פ"ג הי"ז — קעה		פוכה ולולב	טז.	פ"א הי"ט — ח
קעה.	פ"ג הי"ז — רנ	יג.	פ"ה הי"ב — יב	י.	פ"ו ה"ד — ח
קעה.	פ"ג — רנ	לד.	פ"ה הי"ב — מב	י.	פ"ו ה"ח — ח
קעה.	פ"ד הי"ח — רנ	קלט.	פ"ו — רה	י.	פ"ו הט"ז — ח
קלא.	פ"ד (ה"ה) — קטא		מגילה וחנוכה	קיג.	פ"ט ה"ח — קמט
קנ	פ"ו — ריד	עא.	פ"ב — צג		תפילין
קפ.	פ"ז — רנב	עב.	פ"ב — צו	ה.	פ"ג ה"א — ו
קפ.	פ"ט — רנב	ע.	פ"ג הי"ד — צב	קלג.	פ"ה ה"ד — קצה
קמדי.	פ"א — רנב	טז.	פ"ד ה"א — ז		ברכות
קמא.	פ"א — רנב		אישות	כב.	פ"ב (כ"מ) — כז
קמז.	פ"א — רנב	קפ.	פ"א — רנב	קטא.	פ"ב ה"ב (ראב"ד) — קנז
קמא.	פ"א — רנב	קסז.	פ"א (ה"ה) — רלו	קטא.	פ"ה — קנז
קמז.	פ"א — רנב	קסג.	פ"ג הט"ו — רלה	קיג.	פ"ו — קמח
קמז.	פ"א — רנב	קסג.	פ"ג הי"ט — רלה	כד.	פ"י ה"ח — לא
קמז.	פ"א — רנב	קטא.	פ"ג הכ"ג — רמח	סז.	פ"א ה"ה — פט
קמז.	פ"א — רנב	קעד.	פ"ג הכ"ג — רמט		מילה
קמז.	פ"א — רנב	קסג.	פ"ג הכ"ג — רלה	קל.	פ"א ה"ח — קעט
קמז.	פ"א — רנב	קד.	פ"ד הי"ד — קלו	קסד.	פ"ב ה"א — קעא
קמז.	פ"א — רנב	קצא.	פ"ה ה"ח — רסה	קכו.	פ"ב ה"ב — קעב
קמז.	פ"א — רנב	קצב.	פ"ה ה"ח — רסז		שבת
קמז.	פ"א — רנב	קמז.	פ"י — ריא	מו.	פ"ב הי"י — נט
קמז.	פ"א — רנב	קח.	פ"ג הי"ד — קנג	מד.	פ"ב הי"ג — נט
קמז.	פ"א — רנב	צח.	פ"ד ה"ב — קסח	רו.	פ"ב הי"ט (כ"מ) — דפו
קמז.	פ"א — רנב	קע.	פ"ד ה"ז — רמב	מא.	פ"ג — נה
קמז.	פ"א — רנב	צח.	פ"ו — קסח	כו.	פ"ג ה"ו — לד
קמז.	פ"א — רנב	קסט.	פ"ו ה"א — רמ	לט.	פ"ג הי"א — נב
קמז.	פ"א — רנב	קעד.	פ"א הי"א — רסד	לט.	פ"ט ה"ד — נב
קמז.	פ"א — רנב	קעז.	פ"ב הי"ז — רנא	מ.	פ"ט הי"א — נב
קמז.	פ"א — רנב	קסב.	פ"ג הי"ג — רלה	לז.	פ"א הי"ב רד' — מח
			גירושין	לז.	פ"א הי"ד — מאה
			פ"ב הי"כ — קסז	ל.	פ"ט ה"ה (ה"ה) — לו
			פ"ו הי"ד — רנ	כטז.	פ"כ ה"ז (ה"ה) — לו
			פ"ו הכ"ג — רנב	קלז.	פ"ג הכ"ו — ר
			יבום וחליצה	לז.	פ"ה הכ"ב — מה
			פ"ג ה"ד — רנב	לז.	פ"ו הט"ו — מה
			איסורי ביאה	לט.	פ"ו ה"ג (ה"ה) — נ
			פ"א הי"ב — רשא	לז.	פ"ט הי"א — לו
			פ"ב ה"ו — רנב		ערובין
				קצז.	פ"ו — רסד
					שבת עשור
				ב.	פ"ג ה"ב (לח"מ) — א

מאכלות אפורות

הז	פ"ג ה"ג — ו
ט.	פ"ג הי"א (ראב"ד) — ז
סז.	פ"ג הי"ג (ראב"ד) — קיג
סב.	פ"ג ה"כ — קז
ה.	פ"ד — ז
סז.	פ"ד — קיב
סב.	פ"ח ה"ו — קז
ז.	פ"ט — ז
עז.	פ"י — קב
סב.	פ"א הכ"ח — קז
סג.	פ"ד — ג
הז.	פ"ו — ז
צב.	פ"ו ה"ט — קיח
סז.	פ"ז הכ"ח — צ

שחיטה

עג.	פ"ב הכ"ב — צח
עד.	פ"ד הי"א — צח
סב.	פ"י הי"ד — קז

שבתות

קסז.	פ"י — קטא
קמז.	פ"ב ה"ט — ריג

נדרים

קב.	פ"ב — רסז

ערבין

רא.	פ"ה הי"ג — רשא

דף	סימן	דף	סימן	דף	סימן
קצ.	מלוח ולוח	קסו.	פ"ג ה"א — ק	קלז.	כלאים
צד.	פ"ד — רסג	קסז.	פכ"ד ה"ז — קז		פ"י הי"ב — קצח
	פ"ח — קב		טובאמת מת		מתנת עניים
	נחלות	רו:	פ"א ה"ו — רפו	קפז:	פ"ד ה"ו — רעב
קצא:	פ"א ה"ב — רסו		פרה אדומה		תרומות
קעז:	רפ"ו — רעב	קיג.	פ"ט — קמח	קלו:	פ"ד ה"ז — ר
קפג:	פ"ו — רנה		אבות הטומאה	קעז:	פ"ח — רעב
	פנהדרין	ו:	פ"א ה"ג — ו		מעשרות
קפז:	פ"ו — רנז	פז:	פ"א ה"ג — קיב		פ"א ה"ב — רסז
רו:	פס"ו ה"ח — רפו	עד:	פ"ב ה"י — צח		מעשר שני
רז:	פס"ז ה"ב וג' — רשה		טומאת אוכלין	עט:	פ"ו — קג
טב:	פ"ח ה"ו — קו	קיא:	פ"ז ה"ה — קמז	קט:	פ"ו ה"ג — קנז
קפז:	פכ"ד — רעב		כלים		בכורים
	ערות	יג:	פ"ג ה"א (ראב"ד) — יב	עט:	פ"ד ה"ו — קג
קפז:	פ"כ — רנז	פז:	פ"ה ה"ז — קיא		שמיטה ויובל
	ממרים	קנד:	פ"א ה"ח — רכז	קפז:	פ"ט — רט
קכז:	פ"ה (כ"מ) — קע	קיב:	פ"ו ה"ז — קמח	קצז:	פ"ט ה"ז (ראב"ד) — רעב
קצ:	פ"ו — רסג	פז:	פ"ט — יד		בית הבחירה
קפז:	פ"ו ה"ו — קג		מקדאות	יג:	פ"א ה"ט (ראב"ד) — יב
	אבל	כז:	פ"ט ה"ז — ל	יג:	פ"ב — יב
רו:	פ"ד ה"ח — רפו		גזילה ואבירה	יג:	פ"ה ה"ט — יב
קלט:	פ"ה ה"ה (רדב"ז) — רג	קצז:	פ"א ה"ג — רעא	לז:	פ"ה — טב
רו:	פ"ב ה"א — רפו		חובל ומזיק	כג:	פ"ז — טט
	מלכים	פסז:	פ"ו ה"ב — קטו		כלי המקדש
קפז:	פ"א ה"ד — רט	קצט:	פ"ו ה"ד — רעז	ת:	פ"א — ז
קפז:	פ"א ה"ה — רנז		רצח רשומית חנפוש	ו:	פ"א ה"א — ז
עז:	פ"ו — ק	רא:	פ"א — רשא	ו:	פ"א ה"ג — ז
קפז:	פ"ח — רנה	הז:	פ"א ה"ד — רשה		מעשה הקרבנות
צא:	פ"ח ה"י — קמז	קצט:	פ"א ה"ה — רעט	קל:	פ"ד ה"א — קעט
רז:	פ"ח ה"י ו"א — רשה	רג:	פ"א ה"ז — רשד		קרבן פסח
קצז:	פ"ח ה"א — רעא	רג:	פ"א ה"ט — רשד	קל:	פ"א ה"ט — קעט
פסז:	פ"ט — קטו	רב:	פ"ב — רשא	קל:	פ"ב — קט
ר:	פ"ט ה"ד — רשא	קצט:	פ"ב ה"ב — רעז	קל:	פ"ט ה"ט — קעט
רז:	פ"ט ה"ד — רשד	קצט:	פ"ג ה"י — רעז		שגגות
קפז:	פ"י ה"ב — רנז	קפג:	פ"ד — רנה	קסו:	פ"ב ה"ב (מ"מ) — ק
ט:	פ"י ה"ט — עז	רא:	פ"ד — רשא	קעז:	פ"ד ה"ה — רעב
	מורה נבוכים		מכירה	פסז:	פ"ה ה"ו — קמז
רז:	ח"א פ"א פ"י ג', ח"ב ט"ט — רפט	קצ:	פ"ג — רסד		
		קצב:	פ"ל ה"ז — רסז		

* * *

והנני קובע ברכה ותודה לכבוד אהובי גיסי היקר באנשים בנש"ק הרה"ג וו"ח מוה"ר משולם פייש פרענקל שליט"א ר"ם בשיבתו הקדושה. ולמע"כ הני תרי אחי צנתרא דדהבא חו"ב בעלי תרסין צ"מ וכו' הר"ר אליעזר זאב הי"ו והר"ר שמואל הי"ו ב"א וראשי מוה"ר בן ציון קליין הי"ו על שנתנו עין פקידה על ההגהות ותיקונים שיצא דבר המתקן. וי"ר שיוכו ללמוד תורה לשמה ולהרכיב תורה ברכים באות נפשם ולראות תורה מחזרת על אכסני' שלח מצאצאיהם א"ם.